BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
G
28
NAPOLI

Digitized by Google

VIDI VIDII
MEDICI FLORENTINI
OPERUM
SIVE
ARTIS MEDICINALIS
Tomus Secundus.

IN QVO CONTINENTVR

De Curatione Generatim Partis Primæ Lib. XVII.

De Curatione Generatim Partis Secundæ, præter Lib. VII. De Febribus, Lib. X.

De Curatione Membratim Lib. XI.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
Typis & Sumptibus Wechelianorum, apud Danielem & Dauidem Aubrios & Clementem Schleichium.
ANNO M. DC. XXVI.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM HVIVS SECVNDI TOMI

DE CVRATIONE GENERATIM.

PARTIS PRIMÆ De Curatione Generatim

LIBER PRIMVS.

Qui eſt de Morbis. Continetur Capitibus Octo.

Neceſſitas curæ tenis, & ordo in tractando, cap.1. pag.1
De rebus contra naturam, & primo de morbo, cap.2. 2
De cauſa morbi, cap.3. ead.p
De ſimptomate cap 4 4
De Morbis partium ſimpl[illegible]ium, cap[illegible] ead.p
De morbis par[illegible]ium ſimplicium a tota ſubſtantia, cap.6. 5
De morbis partium mu[illegible]tiformium cap.7. ead.p
De vit[illegible] vnitatis communi partium ſimplicium, & multiformium, cap.8. 6

LI[illegible]R SECVND[illegible]VS.

Qu[illegible] de [illegible] cauſis. C[illegible] Capitibus V[illegible]

Q[illegible] cauſ[illegible] c[illegible]p.1. pag.7
[illegible] morbum, c.2. 8
Aer [illegible] corpus [illegible], cap 3. 9
De cibo [illegible], cap.4. 11
[illegible] animi perturbatione, ac tranquillitate, excret[illegible] retentis, cap.5. e p
De inanitate quos morbos [illegible] aciat, cap. [illegible]. 12
De [illegible] lentitudine quos morbos faciat, cap.7. 13
D[illegible] chymia id eſt prauitate ſuccorum, cap.8. 14
De ſpiritu, [illegible] flatu, cap.9. 17
De cau[illegible] morbi cal[illegible]di, cap.10. 18
De cauſ[illegible] morbi [illegible], cap.11 19
De cauſ[illegible] morbi humidi [illegible]ap.1[illegible] 20
De cauſ[illegible] morbi ſicci, cap.13. ead.p.
De cauſ[illegible] morborum [illegible] ſubſtantia, cap.14. 21
De cauſis morborum ad [illegible] formationem attinentium, & primo ad [illegible]uram, cap.15. ead.p
De cauſis morb[illegible] in ſuperficie nimis aſpera, velleus, cap.16. 22
De cauſis [illegible] entium ad caua, cap.17. ead p.
De cauſis m[illegible] tudinem attinentium, cap. [illegible]8. [illegible]
De cauſis [illegible] tinentium, c.[illegible]9. 24
De cauſis morborum ad ſitum attinentium, caput 20. ead. pag.
De cauſis morborum ad vnitatem attinentium, cap.21. 25

[illegible]IBER TERTIVS.

Qui eſt d[illegible] ſymptomatibus. C[illegible]ntinetur Capitibus Qu[illegible]decim.

Q[illegible]ot ſint genera ſymptomatum, cap.1. pag.16
[illegible]e cauſi[illegible] ſymptomatum in vniuerſum, cap.2. 27
Quot modis lædantur actiones, cap.3. ead.p
De læſione actionum naturalium, cap.4. 28
De ſymptomatibus ad vitalem actionem attinentibus, caput 5. 29
De ſymptomatibus ad actiones animales attinentibus, caput 6. 31
De [illegible]ymptomatibus ad ea quæ ſub ſenſum cadunt attinentibus [illegible]ap.7. 32
De ſymptomatibus ad retenta pertinentibus, cap.8. 33
De [illegible]ymptomatibus attinentibus in vniuerſum ad ea quæ detruduntur, cap.9. 34
D[illegible] ſymptomatibus ad deiectionem attinentibus, cap. 10. [illegible]
De ſymptomatibus circa vrinam contingentibus, cap. 11. 36
De ſymptomatibus ad ſudorem pertinentibus, cap.12. 37
De vomitu, cap.13. 38
De ſputo, cap.14. 39
D[illegible] fluxu ſanguinis, cap.15 ead.p.

LIBER QVARTVS.

Qui eſt de morborum differentiis, & c[illegible]uſis ip[illegible]rum. Co[illegible]tinetur Capitibus Decem.

VNde ſumantur morborum differentiæ, c[illegible] 1. pag.40
De differentiis morborum ſumptis a ſubiecto vel à modo quo informatur, cap.[illegible] ead.p
De differentiis morborum ſumptis ab iis quæ conſequuntur formam in ſubiecto, cap 1. 41
De differentiis morborum quæ ſumuntur a cauſis, caput 4. 43
De differentiis morborum quæ ſumuntur ab effectis, caput 5. 44
A quibus cauſis fiant differentiæ morborum, cap.6. ead.p.

De

De cauſis illarum di[illegible] quæ ſumu[illegible]tur à ſubie- cto & modo quo recipit [illegible]ormam. cap.7. 4[illegible]
De cauſis illarum differentiarum quæ ſumuntur a conſe- quentibus formam in ſubiecto, cap.8. 46
De cauſis illarum differentiarum quæ ſumuntur a cauſis morbi, cap.[illegible] 47
De cauſis [illegible]erentiarum quæ ſumuntur ab effectis morbo- rum, cap.10. 48

LIBER QVINTVS.

Qui eſt de cognitione [illegible] hom[illegible]e, & in vni- uerſum & proprie [illegible]m præteritarum. c[illegible] C[illegible]us Sex.

COgnitio in homine, quibus continetur, cap.1.pag.48.
De rebus cognoſcendis in homine ægrotante, cap.2. ea.pag.
De rebus per quas cognoſcimus quæ ad ægrotantes attinent in vniuerſum, cap.3. [illegible]
De rebus per quas in vniuerſum ſignificantur in ægrotante præſentia, præterita, & futura cap.4. 51
De modo cognoſcendi quæ ad ægrotantes attinent, caput [illegible]. 52
De cognitione rerum præteritarum in ægrotante, cap.6.e.p.

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de cog[illegible]itione morborum præſe[illegible]- tium in homine ægrotante. contin[illegible]etur Capitibus Decem.

MOrbi in ægrotante quo pacto in vniuerſum cogno- ſcantur, cap.1. p.[illegible]
De ſignis cuiuslibet temperationis immoderatæ, cap. 2. ead.p.
De ſignis morborum tota ſubſtantia pugnantium cum na- tura noſtra. cap.3. [illegible]
De ſignis morborum ad [illegible]guram attinentium, caput 4 58
De ſignis morborum ad ſuperficiem attinentium, cap.5. ea.pag.
De ſignis morborum ad caua attinentium, cap.6. 59
De ſignis morborum ad magnitudinem attinentium, cap. 7. 6[illegible]
De ſignis morborum ad numerum attinentium, cap. [illegible] e.p.
De ſignis morborum ad ſitum attinentium. cap 9. 61
De ſignis morborum ad vnitatem attinentium, cap.1[illegible] [illegible].e.p.

LIBER SEPTIMV[illegible].

Qui eſt de ſignis tam c[illegible]arum effi[illegible]ntium morbos, quam [illegible]ptomatum [illegible]ne- tur Capitibus Vndecim.

QVas morborum cauſas recognoſcere oporteat, [illegible] qua ratione, cap.1. p.63
[illegible]e ſignis ſanguinis redundantis, cap.2. 64
[illegible]e ſ[illegible]nis pituitæ redundantis, cap. 65
[illegible] flauæ bi[illegible] redundantis, cap.4. 66
[illegible]nis atrabilis [illegible]edundantis, cap.5. ead.p.
De [illegible]nis monſtrantibus humorem aquoſum, cap.6. 67
[illegible]nis humorem ex tertia coctione redundantium, ca- put [illegible]. 68
D[illegible]nis monſtrantibus flatum. cap.8. 69
De [illegible]gnis materiæ craſſæ redundantis, cap.9. ead.p.
De ſignis [illegible]anitatis, cap.[illegible] [illegible]
De ſymptomatibus in ægrotante [illegible]cognoſ[illegible]ndis. c. 11. 7[illegible]

LIBER OCTAVVS.

Qui eſt de differe[illegible] morborum in homine recognoſcendis. continetur Capitibus Nouem.

QVæ differentiæ recognoſcendæ ſint, & quo pacto reco- gnoſcantur. cap. p.[illegible]3
De recognitione differentiarum quæ ſumuntur a ſubiecto, cap 2. ead.p.
De recognitione differentiarum quæ ſumuntur a modo formæ in ſubiecto, cap.[illegible] 74
De rec[illegible]nitione illarum differentiarum morbi quæ ſumũ- tur a magnitudine & numero, cap.[illegible] 75
De re[illegible]gnitione differentiarum quæ ſumuntur a loco affe- cto cap.5. 76
De recognitione differentiarum quæ ſumuntur à motu, ca- put 6. 78
De recognitione differentiarum quæ ſumuntur a tempore, cap. 80
De recognitione differentiarum quæ ſumuntur a cauſis, ca- put [illegible]. 8[illegible]
De recognitione differentiarum quæ ſumuntur ab effectis, cap.9. 82

LIBER NONVS.

Qui eſt [illegible]e [illegible]ro[illegible]o[illegible]sin vniuerſum. conti- netur Capitibus Sex.

QVerum ſit [illegible]et præſagitio, & an liceat præſagire, ca- put 1. pag.[illegible]
Qui[illegible] [illegible]ntineatur ratio præſagiendi, & quæ nam [illegible]nt p[illegible]ida, cap. 84
De rebus [illegible] mus cap 3. ea.p.
De rati[illegible] nec[illegible] p.4. [illegible]5
De cri[illegible] p.[illegible] [illegible]e.p.
De diebus cri[illegible]is, cap.6. 88

LIBER [illegible]ECIMVS.

Qui eſt de prædictione futuri euentus. con- t[illegible]etur Capitibus Septem.

E[illegible] quibus intelligatur vis naturæ & morbi exitum fu- turum denuntians, cap.1. pag.93
De cauſa proxima monſtrante robur, & imbecillitatem naturæ, cap.2. 95
De cauſis remotis monſtrantibus robur, & imbecil[illegible]tatem naturæ, cap.3. 98
Qua ratione iuuantia, & lædentia [illegible]ſtendant robur, at[illegible] imbecillitatem naturæ, cap.4. 99
De effectis, & propriè de actionibus monſtrantibus r[illegible]bur, aut imbecillitatem natur[illegible], cap.5. ead. p.
De qualitatibus corporis monſtrantibus robur, aut imbe- cillitatem naturæ, cap.6. 1[illegible]2.
De retentis, & expulſis monſtrantibus robur, aut imbecilli- tatem naturæ, cap.7 104

LIBER VNDECIMVS.

Qui eſt de prædictione differentiarum euen- tus, ſcili[illegible]et t[illegible]mpo[illegible]is, modi, & ſtabilitatis. con[illegible]etur Capitibus Oct[illegible]

DE prædictione differentiarum in vniuerſum, c[illegible].pag. 111

De ſi-

[illegible] mon[illegible] mpuemenius, cap. 2. [illegible]
[illegible] tempus p[illegible] ntium, vt dicm, [illegible] horam [illegible] 13.
[illegible] mo[illegible] pètius, paulatim, [illegible] mp[illegible] 4. 14.
D[illegible] m[illegible] sub[illegible] u cum pu[illegible]na, [illegible] mnum, aut per e[illegible] nem, aut per [illegible] ap. [illegible]
[illegible] mor[illegible] ibus vi[illegible] me[illegible] ap. [illegible]
D[illegible] m[illegible] antibus locum ad qu[illegible] an[illegible] runtur [illegible] tent[illegible] [illegible]
[illegible] m[illegible] em[illegible] ntus, cap. 8. 20.

[illegible] LIBER DVODECIMVS.

[illegible] Vndecim.

Q[illegible] mala insanabilia [illegible] quo[illegible] curant c[illegible] p. 121
[illegible] curandi continere oportet [illegible] umetu[illegible] pe[illegible] sa[illegible] mpe[illegible] caus[illegible] nem[illegible] cap. 2. ead. [illegible]
[illegible] pu[illegible] nde sumuntur opera ad curandum nec[illegible] [illegible] 12[illegible]
[illegible] em debere f[illegible] per contraria, cap. 4. [illegible]
[illegible] pte contraria morbus, cau[illegible] symptomatibus, cap. [illegible] 124.
[illegible] quas[illegible] undum naturam sunt sim[illegible] bus, c. 6. 125.
[illegible] pria con[illegible] ernatione [illegible] emperationis, atatis, [illegible] cap. 7. ead. p.
[illegible] tudo [illegible] cet in curando, cap. [illegible] [illegible]
[illegible] curatione, cap. [illegible] 129
[illegible] p 1[illegible] [illegible]
[illegible] and[illegible] et, c[illegible] p. [illegible] ead. p.

[illegible] DECIMVSTERTIVS.

[illegible] & [illegible] corum [illegible] Capitibus Quinque.

Q[illegible] in vniuer[illegible] um[illegible] porum di[illegible] entia[illegible] [illegible] p. [illegible]2.
[illegible] ue morb[illegible] entis, c. 2.
[illegible] a, cap. 13[illegible]
[illegible] tendorum, cap. 4. 14[illegible]
[illegible] tantia operum, & differentiarum [illegible] cap. [illegible] 144.

[illegible] DECIMVS QVARTVS.

[illegible] nts Medicinæ. con[illegible] tur Capitibus Quinque.

Q[illegible] umentis vtatur medicus, c. 1. p. 145
[illegible] ap. [illegible] 14[illegible]
[illegible] 14[illegible]
[illegible]
[illegible] animaane[illegible] entibus ad in[illegible] umento[illegible] tibus, c. 5. 1[illegible]2

[illegible] DECIMVS QVINTVS.

[illegible] continetur [illegible] O[illegible]

DE curatione [illegible] temperiei [illegible] cap. 1. pag. 154.
De operibus, atque instrumentis pertinentibus ad [illegible] andos morbos a tota substantia cap. 2. 157.
De [illegible] bus a[illegible] ue instrumentis ad corrigendam figuram [illegible] idoneis, cap. [illegible] 158.
De op[illegible] ue instrumentis ad asperitatem, & leuita[illegible] turam curandas pertinentibus, c. 4. ead. p.
De operibus, [illegible] instrumentis ad caua aperta vel clausa curanda attinentibus [illegible] p. 5. 159.
De operibus, & instrumentis ad [illegible] magnitudinis & numeri [illegible] uranda attinentibus, cap. [illegible] 161.
De operibus, atque instrumentis attinentibus ad curandum morbum in [illegible] tu, cap. [illegible] [illegible]63.
[illegible] operibus, atque inst[illegible] umentis ad [illegible] tatem contra naturam [illegible] sitam, vel amissam curandum nece[illegible] arus, cap. 8. 164.

LIBER DECIMVSSEXTVS.

[illegible] & instrumentis ad cura[illegible] tionem Cau[illegible] aru[illegible] en[illegible] b[illegible] conti[illegible] neur C[illegible] Tre[illegible]

DE operibus, [illegible] instrumentis requisi[illegible] ad implendum quod ex[illegible] sumptum e[illegible], cap. 1. pag. 16[illegible]
L[illegible] ne plenitudin[illegible] qua fit per correctionem mate[illegible] ap. 2. 16[illegible]
[illegible] uriei da mate[illegible] a superante cap. 3. 168.
[illegible] umorum [illegible] per [illegible] dium, cap. 4. 170.
D[illegible] ang[illegible] m[illegible] ne, cap. [illegible] [illegible]1.
[illegible] purgatione, cap. [illegible] 178.
[illegible] cat[illegible] one[illegible] in[illegible] ap. [illegible] 185.
[illegible] udatione, cap. [illegible] 18[illegible]
De detractione per a[illegible] gerentia præsidia sensum latente, c. 9. [illegible]
D[illegible] et actione humorum ad partes attinentes, & propria do auersione, cap. 1[illegible] 189.
D[illegible] pellendo, cap. [illegible] 191.
De [illegible] riuatione, cap. 12. 194.
De extrahendo humore ex[illegible] c[illegible] ad quem fl[illegible] xit, c. 13 195

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Que de curatione [illegible] omatum. continetur Capitibus Tribus.

DE curandis symptomatibus in vniuersum cap. 1. pag. 98.
De curatione doloris cap. 2. ead. p.
De curation[illegible] xus sanguinis, cap. 3. 203.

PARTIS SECVNDÆ

de curatione Generali

LIBER PRIMVS.

Qui est de [illegible] um. [illegible] tinetur Capitibus Nouem.

Q[illegible] e super[illegible] tra[illegible] an[illegible] a in opere de curatione genera[illegible] tim, cap. [illegible] pag. 2[illegible]
De nomine, & definitione febris, cap. 2. ead. p.
De cau[illegible] febris in vniuer[illegible] um, cap. [illegible] [illegible]
De symptomatibus sequentibus [illegible] brem in vniuersum, cap. 4. 21[illegible]
De differentiis febrium in vniue[illegible] sum, cap. [illegible]

3

De ſignis [illegible] em in vniuerſum attinentibus. cap.6. 215
De operibus neceſſarijs ad curandam febrem in vniuerſum cap.7. 217
De inſtrumentis ad curandam febrem in vniuerſum attinentibus,cap.8. 218
Diuiſio febris in vniuerſum in ſua genera,cap.9. 220

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de Febribus diarijs continetur Capitibus Vndecim.

QVid ſit febris diaria, & quot ſpecies amplectatur cap. 1.pag. 222
De cauſis febris diariæ,cap.2. 223.
De ſymptomatibus febris diariæ,cap.3. 225.
De differentiis diariæ febris,cap 4. ead.p
[illegible] ſignis diariæ febris,cap.5. 226
De ſi[illegible] cauſarum diariæ,cap.6. 227
[illegible] gnoſtico diariæ febris,cap.7. 229
[illegible] atione diariæ febris in vniuerſum, cap.8. e.p
[illegible] cap.9. 131
[illegible] ratione [illegible] ſcentium, cap.10 e.p.
[illegible] ſum effe[illegible] quæ [illegible]

LIBER TERTIVS

Qui eſt de his qui in vniuerſum pertinent ad cognoſcendas febres in humoribus putribus reſidentes. continetur Capitibus Decem.

DEfinitio febris in humorum putredine conſiſtentis. cap.1.pag. 234
De putredine,& cauſis febris conſiſtentis in humoribus putribus,cap.2. ead p.
De ſymptomatibus ſequentibus in vniuerſum febrem ab humorum putredine ortam,cap 237
De differentiis febrium humorum putredinem ſequentiũ cap.4. 239
De cauſis differentiarum f[illegible] rum quæ ab humorum putredine oriunt[illegible] 241
De recognoſcenda febr[illegible] um putredine orta in vniuerſum,cap 243
De recognoſcendis cauſis [illegible] febrium in humoribus putribus [illegible],cap.7. 244
De recognoſcen[illegible] febrium in humorum putredine conſiſtent[illegible] ead.p.
De futuris præ[illegible] febre ab humorum putredine orta, [illegible] cap.9. 246
De pr[illegible] ſeu modo [illegible] putridis ſuccis profecta, caput 10. 250

LIBER QVARTVS.

Qui eſt de ratione curandi febres ab humorum putredine ortas Continetur Capitibus Octo.

DE operibus, & inſtrumentis in vniuerſum requiſitis ad curandam febrem in humorum putredine conſiſtentem,cap.1.pag. 255
[illegible] conſernatione virium & ratione victus [illegible] febre ab humorum putredine orta,cap.2. [illegible]
De refrigerantibus,madefacientibus,ad febrem adhibendis ca.3. 260
De ſuccis ſemiputribus per coctionem curandis,c.4. 261
De putredine ex corpore educenda,ca.5. 262
De curatione obſtructionis, & abſtrictionis prohibentis perſpiratum,ca.6. 265
De curatione ſymptomatum ſequentium febrem ortam ab humorum putredine,ca.7. 2[illegible]
Quid in curatione poſtulent differentiæ febris humorum putredinem ſequentis,ca.8. 268

LIBER QVINTVS

Qui eſt de ſpeciebus Febrium in humoribus putribus conſiſtentium continetur Capitibus Nouem.

QVot ſint ſpecies illarum febrium quæ ſequuntur humorum putredinem.ca.1.pag. 27[illegible]
De febre orta a ſanguine putreſcente,ca.2. e.p
De febribus ortis [illegible] putreſcente,ca.3. 2[illegible]
De febre tertiana intermittente ca.4. 274
De febre ardente & tertiana continua,c.5 276
[illegible] febre [illegible] ta a pituita putreſcente, & primo de quotidiana [illegible] [illegible]7[illegible]
[illegible] cap.7. 2[illegible]1
[illegible] a dente quam excedat pituita [illegible],ca.8. 282
De febre quartana,ca.9. ead p.

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de Febribus [illegible], compoſitis, & peſtilentibus. continetur Capitibus Octo.

QVæ d[illegible] entiæ febrium tractentur in hoc libro, cap.1.pag. 285
De febribus ſ[illegible],ca.2. 286
De febribus compoſitis,cap.3. 287
De hemitriteo cap.4. 288
De febribus peſtilentibus.& de contagione.cap.5. 289
De febribus non vere peſtilentibus cap.[illegible] 296
De febribus quibus ſuperueniunt maculæ quædam cutis, veluti lentes cap.[illegible] [illegible]
De febribus quibus morbilli, & variolæ ſuperueniunt,cap. 8. 298

LIBER SEPTIMVS.

Qui eſt de Febre Hectica, & tabe. continetur Capitibus Vndecim.

PRopoſitum huius libri, & quid ſit hectica febris,cap.1. pag. 3[illegible]
Species ac differentiæ febris hecticæ,cap.2. 3[illegible]2
Cauſæ febris hecticæ cap [illegible] 3[illegible]
[illegible] mptomatibus febris hecticæ,cap.4. [illegible]4
S[illegible] prognoſticum hecticæ febris,cap.[illegible] 305
[illegible] uratione hecticæ febris,cap.[illegible] 307
Quid ſit maraſmus, id eſt tabes,& quas ſpecies,ac differẽtias habeat,cap 7 30[illegible]
Cauſa tabis,cap.8. ead.p
Symptomata tabis,cap.9. [illegible]10
Signa tabis,cap.1[illegible]. 311
De curatione tabis,cap.11. 31[illegible]

PART[illegible]

PARTIS SECVNDÆ SECTIONIS SECVNDÆ

De Curatione generali

LIBER PRIMVS.

Qui de Morbis tota ſubſtantia pugnantibus cum natura noſtra. Continetur Capitibus Tredecim.

De conſenſu, & diſſenſu totius ſubſtantia cap. . pag. [illegible]
De [illegible] morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra cap. [illegible] *eadem p.*
De ſymptomatis quæ morbos equuntur tota ſubſtantia [illegible] *cap. 3.* [illegible]
De [illegible] *tota ſubſtantia nobis aduer*[illegible] *eadem p.*
De re [illegible] *ebus præter naturam adre*[illegible] *ſubſtantia* [illegible] *e.p.*
[illegible] *cum in morbis tota ſubſtantia inimicis, cap. 6.* 321
Quomodo præcauere, & curare poßit morbus tota ſubſt. [illegible] *nobis inimicus, cap.* *eadem p.*
[illegible] *morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra, cap. 8.* 322
De morbo quem faciunt humores tota ſubſtantia pugnantes cum natura noſtra, cap 9. 323
De morbis qui ab aere peſtilenti proficiſcuntur, cap 1[illegible]*.* 324
De morbis qui ab [illegible] *ratione aeris, aut loci putris naſcuntur, tota* [illegible] *inimicis cap. 1*[illegible]
De morbis, quos [illegible] *faciunt venena intus ſumpta, cap. 1*[illegible] *eadem p.*
De [illegible] *in vniuerſum a veneno quod extrinſecus inſeratur, cap.* [illegible] 332

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de [illegible] Veneni ſpeciatim. Continetur Capitibus Octo.

Venena vnde ſuppetant, cap. 1 pag. 34[illegible]
De remediis aduerſus venena quæ ſumuntur a corporibus inanimatis, cap. 2. 345
De remediis aduerſus venena quæ a ſtirpibus ſumuntur, cap [illegible]8
[illegible] *venena* [illegible] *tuntur a bellus, & eorum curatione, cap.* [illegible] 343
[illegible] *quod à belluis ſerpentibus expreſſum no*[illegible] 347
[illegible] *cap. 6.* *ead. p.*
[illegible] *eius curatione, cap. 7.* 349
[illegible] *venenis quæ aculeo inſeruntur, cap. 8.* 352

LIBER TERTIVS.

[illegible] Gallico continetur Capitibus Sedecim.

[illegible] *hæc via, cap. 1. pag.* 354
[illegible] *cap. 2.* 35[illegible]
[illegible] 356
[illegible] *cap. 4.* 357
[illegible] *ead. p.*
[illegible] *rebus præter naturam ad* [illegible] 358
[illegible] *cap. 7.* 359
De morbo Gallico deuitando, cap. 8. [illegible]
De curatione morbi Gallici in vniuerſum, cap. 9. 361
De guaiaco, cap. 10. 362
De [illegible] *ina, cap. 11.* 365
De ſalſa parilla, & quibuſdam aliis ſtirpibus Gallico morbo ſuccurrentibus, cap. 12. 366
De hydrargyro, cap. 1[illegible] *ead. p.*
De cynnabaris ſuffimento, cap 14. 368
Quid in curatione poſtulent differentiæ morbi Gallici, cap. 15. 369
De curatione ſymptomatum conſequentium morbum Gallicum, cap. 16. *ead. p.*

LIBER QVARTVS

In quo inueſtigantur ſpecies omnes tumorum præter naturam, & tractantur illi qui fiunt a fluxione, vel a ſubſtantia ſolida: [illegible] humoribus, & enumerantur, & [illegible] as ſpecies diſtribuuntur. Continetur Capitibus Sex.

De tumoribus præter naturam in vniuerſum, cap. 1 pag. 373
[illegible] *tumorum præter naturam, cap.* [illegible] 4
De [illegible] *ibus præter naturam qui fiunt a ſubſtantia ſolida cap.* [illegible] 375
De [illegible] *ex humore a* [illegible] *cap. 4.* 376.
De [illegible] *in vniuerſum* [illegible] *humor, cap. 5.* 3[illegible]7
Species tumorum qui ab humoribus fiunt, cap. 6. 390

LIBER QVINTVS.

Qui eſt de tumoribus grandioribus, ab humore profectis. Continetur Capitibus Duodecim.

De inflammatione cap. 1. pag. 392
De eryſipelate, cap. 2. 400
De herpete, cap. 3. 405
De carbunculo, cap. 4. 405
De gangrena, cap. [illegible] 408
De œdemate, cap. 6. 410
De cancro, cap. 7. 411
De elephantiaſi, cap. 8. 414
De tumoribus qui fiunt ab aqueo humore, cap 9. 41[illegible]
De ſcyrrho, cap. 10. 418
De abſceſſibus, quos efficit humor, cap. 11. 421
De ſuppuratione ſeu ab [illegible] *continente pus, cap. 12.* 422

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de tumoribus minutis. Continetur Capitibus Quatuordecim.

Cur tractentur tumores minuti & quales ſint, cap. [illegible] *p.* 416
De tuber [illegible] *cap. 2.* *ead. p.*
De achoribus, & [illegible] *cap.* [illegible] 428
De verrucis, cap. 4. 429
De puſtulis cap. [illegible] 430
De variolis, & morbillis, cap. 6 43[illegible]
De ſcabie, cap. [illegible] 4[illegible]
De impetigine, cap 8. 43[illegible]
De prurigine, cap. 9. 439

) 4 Depe-

[illegible]ſis,cap.10. 44
[illegible] porrigine.cap.11. 442
De pilis fine ſitibus [illegible].12. 44[illegible]
De vitiligine & maculis cutis,cap.1[illegible] 44
De ecchymomate, Aneuriſmate, & varice cap 14. 446

LIBER SEPTIMVS.

Qui eſt de curatione [illegible] à ſuo ſitu recedentium. [illegible] tinetur Capitibus Q[illegible] tu[illegible]

QVod propoſitum huius libri ſit agere de oſſibus luxatis, vel diductis, cap.1 pag [illegible]
Qua ſit morbus, & quot [illegible] ecies ſint, ac differentia, cum articuli [illegible] x idunt, cap.2. [illegible] p.
De cauſis ob qua arti[illegible] excidunt, cap 3. 4[illegible]
De [illegible] ymptomatibus qua prolapſis articulis ſuperueniunt [illegible] 4. 45[illegible]
[illegible] articulorum ſua ſede excedentium, cap.5 4[illegible]2
[illegible] um de articulis ſuo [illegible] co motis, cap. [illegible]. 45[illegible]
[illegible] ibus ad curandos articulos prolapſ[illegible] neceſſariis. [illegible] 454
[illegible] tione, cap.8. 4[illegible]
[illegible] e reponen[illegible] articulos pr[illegible] l.p[illegible], cap.[illegible] 456
[illegible] ciendo, as[illegible] nlciendo articulum repoſitum, cap.10 4[illegible]
Qua ratione c[illegible] llocare eſt[illegible] , atque alligatus articulus debeat, cap.[illegible] 4[illegible]9
De operibus qua in curatione requiruntur a p[illegible] tibus articule ſuper[illegible] tis, cap.12. [illegible] p
De curatione articulorum cum [illegible] vulnere [illegible] pentium, cap 1[illegible] 4[illegible]
De curatione oſſium did[illegible] erum, cap.[illegible]4. 46[illegible]

LIBER OCTAVVS.

Qui eſt de ſ[illegible] vni[illegible] in carne & [illegible] m[illegible] ibus. Con[illegible] etur Capitibus Quatuordecim.

QVæ ſint ſpecies ſolutionis in vniuerſum, & quibus nominibus appe[illegible] entur, cap. p.4[illegible]4
Quæ ſint cauſa[illegible] cies ac d[illegible] [illegible] ſolutionis continui in carne, & par[illegible] us mollibus.c[illegible]. 465
De præſentibus, præ[illegible] tis, [illegible] turis cognoſcendis in corpore ægrotante vbi ſolutum eſt [illegible] nitas in carne, [illegible] partibus mollibus, [illegible] ap.3. 4[illegible]6
De oper[illegible] atque operum di[illegible] erentiis neceſſariis ad curandam ſ[illegible] lutionem vnitatis in carne, & partibus mollibus, [illegible] p.4. 468
[illegible] e cur[illegible] ndis telis, cap.5 4[illegible]
Qua ratione [illegible] efendatur, & curetur vulneratus [illegible] b humorum concurſu, atque i[illegible] flammatione ea[illegible]
D[illegible] itu enda in carne, & partibus mo[illegible] 4[illegible]
[illegible] mediis ad agglutinandum vulnus pertinentibus [illegible]
D[illegible] qua conferunt ad carnem [illegible] roducendam, [illegible] ap. 4[illegible]
D[illegible] nda, cap.[illegible] 4[illegible]4
[illegible] rat, vel alienatum eſt, detra[illegible] , c[illegible]
[illegible] orde dete[illegible] nda, cap.12. 4[illegible]
Qu[illegible] in cur[illegible] one peſtulent[illegible] [illegible] nti[illegible]
[illegible] oriuntur, [illegible] ontuſ[illegible] tio, pe[illegible] nptis, [illegible]
D[illegible] aſcentibus in vulner[illegible] um, [illegible] de [illegible] qua aut [illegible] loſa ſunt, veluti fiſtula, [illegible] trum permenunt [illegible] ant mala, erodentia, p[illegible] vermes contrahant, cap 14. 4[illegible]

LIBER NONVS.

Qui eſt de [illegible] vnitate in partibus [illegible] [illegible] molles & duras. co[illegible] ur C[illegible] pitibus Sex

QVæ ſi[illegible] parte[illegible] me[illegible] ur[illegible] m[illegible] , & dura [illegible] pa[illegible] , inta ad priſtinam vni[illegible] em [illegible] tur, cap.1. pag 4[illegible]
De ſolutione continui in venis [illegible] arteriis, cap.2. [illegible]
De vulneribus neruorum, cap.3. 4[illegible]
De vulneribus chordarum, cap.4. 4[illegible]
[illegible] e vuln[illegible] ibus [illegible] amentorum, cap.5 489
De vulneribus membranarum, cap.6. 4[illegible]

LIBER DECIMVS.

Qui eſt de ſolutione vnitatis in oſſe & c[illegible] la[illegible] ntinetur Capitibus Duodecim

QVot ſint [illegible] ecies ſoluta vnitatis in oſſe, & carti[illegible] e. c[illegible] p[illegible]
De caris, ap[illegible] 49[illegible]
Quot[illegible] fracturæ [illegible] ac d[illegible] entia, cap.3 4[illegible]
[illegible] artil[illegible] inis, cap[illegible] 4[illegible]
[illegible] 4[illegible]
D[illegible] c cap.[illegible] [illegible] p
[illegible] , cap 7. 4[illegible]5
[illegible] tudinem, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
De [illegible] dat, at[illegible] uc[illegible] [illegible] pu[illegible] 5[illegible]
De [illegible] ex vulnere excedentibus, cap.12 5[illegible]

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM

Tertiæ partis

DE CVRATIONE MEMBRATIM

LIBER PRIMVS

Qui eſt de [illegible] capitis. C[illegible] [illegible]

QVa ratione tr[illegible] naturalis [illegible] ularum partium [illegible] e, ad pe[illegible] Pag.1
De [illegible] pite[illegible] 1
[illegible] ione [illegible] p[illegible] rum, [illegible] p.3. 2
[illegible] curatione affe[illegible] uum in cute capitis, erri[illegible] inis, pedi[illegible] lorum [illegible] manan[illegible] tium, ac tumorum ab[illegible] aqua[illegible] p.4.
De [illegible] d[illegible] lore capitis, tam in vniuerſum quam in [illegible] ac[illegible] ap[illegible] 8
[illegible] p.[illegible] 14

DE

DE CVRATIONE MEMBRATIM
Liber Secundus.

Qui eſt de curatione cerebri. Continetur Capitibus viginti.

De rebus præternaturam ad cerebrum pertinentibus, in vniuerſum cognoſcendis.cap 1. p.25
De rebus præternaturam ad cerebrum pertinentibus, in homine cognoſcendis. Cap.2 3[illegible]
De communibus, ac propriis præceptis ad curandum cerebrum pertinent[illegible]. Cap.3 36
De ſtoliditate fatuitate, atque amentia, cognoſcendis, & [illegible] Cap 4. 4[illegible]
De deliri[illegible] cognoſcendo & curando. Cap.[illegible] 46
De phrenitide cognoſcendo & curando. Cap.6. 47
De lethargo cognoſcendo, & curando. Cap.7. [illegible]
De [illegible]yphomania cognoſcenda, & curanda. Cap.8. 57
De Mania cognoſcenda, & curanda. Cap. [illegible]. 5[illegible]
De Melancholia cognoſcenda, & curanda. Cap.10. 61
De memoriæ la[illegible]ionibus, & potiſſimum de obliuione cognoſcenda, & curanda. Cap.11. [illegible]7
De ſymptomatibus ad communem ſenſum pertinentibus. Cap 12. 71
De comate cognoſcendo. & curando. Cap.13 72
De immoderata vigilia cognoſcenda, & curanda. Cap.14. [illegible]8
De Vertigine cognoſcenda, & curanda. Cap.15. 81
De ſymptomatibus ad voluntarium motum pertinentibus, & potiſſimum de apoplexia cognoſcenda, & curanda. Cap.16. 8[illegible]
De [illegible] cognoſcendo, & curando. Cap [illegible] [illegible]2
De deprauato totius corporis motu, & potiſſimum de epi[illegible] cognoſcenda, & curanda. Cap 18. 94
De [illegible]bo, ſeu [illegible] cognoſcendo, & curando. Cap. 19. [illegible]5
De ſymptomatibus in iis quæ a cerebro præternaturam de[illegible] & potiſſimum de cognoſcenda & curanda de[illegible]atione. cap. [illegible] 106

DE CVRATIONE MEMBRATIM
Liber Tertius.

Qui eſt de curatione neruorum, & ſpinæ medullæ. Continetur Capitibus quatuor

De rebus præternaturam ad neruos, ac ſpinæ medul[illegible] pertinentibus, tam cognoſcendis, [illegible] curandis. Cap.1. pag.11[illegible].
[illegible] re, cognoſcendis, & curandis. Cap.[illegible].
[illegible] cognoſcendo, & curando. Cap. [illegible]. 128
[illegible] cognoſcenda, & curanda. Cap. 13[illegible]

DE CVRATIONE MEMBRATIM
Liber Quartus.

[illegible] Continetur Capitibus [illegible].

De rebus præternaturam ad oculos pertinentibus, tam [illegible], quam in homine cognoſcendis. [illegible]
De communibus præceptis ad curandos oculos pertinentibus, veluti & de propriis per quæ maximè eorundem morbi propulſantur. cap.2. 145
De propriis præceptis ad curandos forma oculorum morbos pertinentibus. cap. [illegible]. 151
De oculorum dolore cognoſcendo, & curando. cap.4. 161
De ſymptomatibus ad oculorum motum pertinentibus cognoſcendis, & curandis cap. [illegible]. 16[illegible]
De ſymptomatibus ad propriam oculorum functionem pertinentibus, & potiſſimum de Viſionis abolitione cognoſcenda, & curanda. cap 6. 163
De Viſionis diminutione cognoſcenda, & curanda. cap. 7. [illegible]4
De Viſionis deprauatione cognoſcenda, & curanda. cap.8. 165
De Lachrymarum profluuio cognoſcendo, & curando. cap.9. ead.p
De cognoſcendis rebus præternaturam ad aures pertinentibus tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur. cap.[illegible] 168
De communibus, veluti & propriis præceptis ad curandas aures pertinentibus. cap.11. 171
De curandis ſymptomatibus ad tangendi, & audiendi ſenſum ipſarum aurium pertinentibus. cap.[illegible] 176
De parotidibus cognoſcendis, & curandis. cap.13. 177
De rebus præternaturam ad nares pertinentibus cognoſcendis tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur. cap.14. 180
De communibus, ac propriis præceptis ad curandas nares pertinentibus. cap.1[illegible]. 184
De curandis ſymptomatibus quæ morbos narium ſequuntur, & potiſſimum ſternutamento, ac ſanguinis fluxu. cap.16. 188
De rebus præternaturam ad linguam pertinentibus cognoſcendis tam in vniuerſum quam in homine qui tractatur. cap.17. 190
De communibus, ac propriis præceptis ad curandam linguam pertinentibus. cap.18. 193
De oris affectibus & potiſſimum vlceribus cognoſcendis, & curandis cap. [illegible]. 197
De rebus præternaturam ad dentes pertinentibus cognoſcendis, & curandis. cap.20. 199
De curandis dentium ſymptomatibus, & potiſſimum hæmodia, & dolore. cap.21. 20[illegible]

DE CVRATIONE MEMBRATIM
Liber Quintus.

Qui eſt de curatione inſtrumentorum voluntario motui proxime ſeruientium, & potiſſimum articulorum. Continetur Capitibus quatuordecim.

De cognoſcendis rebus præternaturam ad articulos pertinentibus. cap.1 p.108.
De curandis rebus præternaturam ad articulos pertinentibus. cap.2 212
De Arthritide, Iſchiade, podagra, chiragra, & gonagra cognoſcendis & curandis. cap 3. 21[illegible]
De enumeratione & [illegible] articulorum, quorum luxationes [illegible]antur. cap 4. 2[illegible]
De Maxil[illegible] luxatione cognoſcenda, & curanda. cap. [illegible]
De [illegible] cognoſcenda, & curanda. [illegible] 2[illegible]8
De humeri luxatione cognoſcenda, & curanda. cap.[illegible]. p. 23[illegible]
De Cubiti luxatione cognoſcenda & curanda. cap. [illegible]. p. 2[illegible]

De

De Manus luxatione cognoſcenda, & curanda. cap. 9. 235.
De digitorum luxatione cognoſcenda, & curanda. cap. 10 236
De femoris luxatione cognoſcenda, & curanda. cap. 11. ead.
De Genu, & patella luxatione cognoſcenda, & curanda. cap. 12. 241
De Tali luxatione cognoſcenda, & curanda. cap. 13. 242.
De calcis, & aliorum oſſium pedis luxatione cognoſcenda, & curanda cap. 14. ead.

DE CVRATIONE MEMBRATIM LIBER SEXTVS.

Qui eſt de fracturis Membratim. Continetur Capitibus decem.

DE continuatione huius tractationis cum aliis. cap. 1. p. 244
De vulneribus capitis cognoſcendis tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur. cap. 2. 245
De operibus, atque inſtrumentis ad curanda capitis vulnera pertinentibus. cap. 3. 251
De fractura naſi cognoſcenda, & curanda. cap. 4. 358
De fractura auris cognoſcenda, & curanda. caput 5. 259
De fractura Maxillæ cognoſcenda, & curanda. cap. 6. 261
De fractura Iuguli cognoſcenda, & curanda. cap. 7. 262
De fractura coſtæ cognoſcenda, & curanda. cap. 8. 263
De fractura oſſium quibus brachia, ac crura continentur, cognoſcenda, & curanda. cap. 9. 265
De cognoſcenda, ac curanda fractura oſſium reliquorum, vt manus, & pedis, & aliorum quæ fere immobilia ſunt. cap. 10. 269

DE CVRATIONE MEMBRATIM LIBER SEPTIMVS.

Qui eſt de curatione Cordis. Continetur Capitibus quinque.

DE rebus præter naturam ad cor pertinentibus. cap. 1. p. 269
De cognoſcendis rebus præter naturam, ad cor pertinentibus in homine qui tractatur. cap. 2. 273
De communibus, ac propriis præceptis ad curandum cor pertinentibus. cap. 3. 277
De ſymptomatibus ad cor pertinentibus, & potiſſimum de ſyncope cognoſcenda, & curanda. cap. 4. 281
De ſymptomatibus ad cordis actionem deprauatam pertinentibus, & potiſſimum de palpitatione cognoſcenda, & curanda. cap. 5. 288

DE CVRATIONE MEMBRATIM LIBER OCTAVVS.

Qui eſt de curatione vuæ, faucium, gutturis, aſperæ arteriæ, pectoris, & pulmonis. Continetur capitibus viginti vno.

QVO ordine tractanda ſint inſtrumenta quæ cordi inſeruiunt, tamquam præcipuo fonti facultatis vitalis. cap. 1. p. 292
De rebus præter naturam ad vuam pertinentibus, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 2. 2[illegible]
De rebus præter naturam ad guttur pertinentibus, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 3. [illegible]
De Angina cognoſcenda tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur. cap. 4. [illegible]
De operibus, atque inſtrumentis ad curandam anginam pertinentibus. cap. 5 31[illegible]
De rebus præter naturam ad aſperam arteriam pertinentibus, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 6. 3[illegible]
De rebus præter naturam ad pulmonem pertinentibus, in vniuerſum cognoſcendis cap. 7. 3[illegible]
De cognoſcendis rebus præter naturam ad pulmonem pertinentibus in homine qui tractatur. cap. 8. 32[illegible]
De communibus præceptis ad curandum pulmonem pertinentibus, veluti & de propriis per quæ materia eiuſdem viſceris morbi propulſentur. cap. 9. 3[illegible]
De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos qui pulmonis formam infeſtant. cap. 10. 33[illegible]
De propriis præceptis pertinentibus ad curandam ſolutam pulmonis vnitatem. cap. 11. 342
De ſputo cruento cognoſcendo tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur. cap. 12. 34[illegible]
De operibus atque inſtrumentis ad curandum ſputum cruentum pertinentibus. cap. 13. 3[illegible]
De rebus præter naturam ad thoracis cauitatem pertinentibus, & potiſſimum de empyemate cognoſcendo, & curando. cap. 14. 3[illegible]
De rebus præter naturam ad ſeptum tranſuerſum pertinentibus cognoſcendis & curandis. cap. 15. 362
De rebus præter naturam ad thoracis latera pertinentibus, & potiſſimum de pleuritide tam in vniuerſum, quam in homine cognoſcenda. cap. 16. 36[illegible]
De operibus, & inſtrumentis ad curandam pleuritidem pertinentibus. cap. 17. 3[illegible]6
De rebus præter naturam pertinentibus ad muſculos pectoris, veluti, & ad ipſas coſtas, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 18.
De ſymptomatibus ad reſpirationem pertinentibus, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 19. 3[illegible]8
De ſymptomatibus circa vocem contingentibus, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 20. 39[illegible]
De tuſſi cognoſcenda, & curanda. cap. 21 3[illegible]7

DE CVRATIONE MEMBRATIM LIBER NONVS.

Qui eſt de curatione inſtrumentorum naturali facultati inſeruientium, ac potiſſimum gulæ, ventriculi, atque inteſtinorum. Continetur capitibus viginti nouem.

NAturalis facultatis munera, atque inſtrumenta per quæ ſingula abſoluantur. cap. 1. p. 4[illegible]
De rebus præter naturam ad gulam, ac ventriculum pertinentibus in vniuerſum cognoſcendis. cap. 2. 4[illegible]
De rebus præter naturam ad gulam, & ventriculum pertinentibus, in homine cognoſcendis. cap. 3 410
De communibus præceptis ad gulam, & ventriculum curandum pertinentibus cap. 4. 417
De propriis præceptis ad propulſandos morbos qui gulæ, ac ventriculi materiam infeſtant pertinentibus. cap. 5 419
De propriis præceptis ad curandam ſolutam gulæ, ac ventriculi vnitatem pertinentibus. cap. 6. 425
De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos gulæ, & ventriculi formam infeſtantes. cap. 7. 4[illegible]6

De

D[illegible] tomatibus ad ventriculi ſenſum pertinentibus, & potiſſimum de cognoſcendo ac propulſando eius dolore. cap 8. 430

[illegible] cognoſcendis ac curandis ſymptomatibus, ad ventriculi appetentiam pertinentibus.cap 9. 433

De c[illegible]ndis, ac curandis ſymptomatibus ad potionis appetentiam pertinentibus cap. [illegible] 439

De cognoſcendis, ac curandis ſymptomatibus ad gulæ, ac ventriculi attractionem pertinentibus. cap. [illegible] 443

De cognoſcendis, & curandis ſymptomatibus ad retentionem, ac coctionem ventriculi pertinentibus. cap. 12. 444

De ſymptomatibus ad ventriculi expulſionem pertinentibus, in vniuerſum cognoſcendis, & curandis, cap.13. 449

[illegible] ſingultu cognoſcendo, & curando.cap.14. 450

De Nauſea, vomitu, reſupinatione, ac ſubuerſione ventriculi, cognoſcendis, & curandis.cap.15. 453

De ructu cognoſcendo, & curanda.cap.16. 457

[illegible] alienteria, ac cœliaca paſſione cognoſcendis, & curandis.cap 1[illegible] 458

[illegible] cholera cognoſcenda, & curanda.cap. 18. 460.

[illegible] rebus præternaturam ad inteſtina pertinentibus tam in vniuerſum, quam in homine cognoſcendis. cap.19. 463

[illegible] communibus præceptis ad inteſtinorum curationem pertinentibus, velutí & de proprijs per quæ eorundem materia morbi propulſentur.cap.20. 469

[illegible] proprijs præceptis ad curandam ſolutam inteſtinarum vnitatem pertinentibus, velutí & de iis per quæ propria eorandem forma vitia propulſentur.cap.21. 472

[illegible] alui adſtrictione cognoſcenda, & curanda.cap.22. 476

[illegible] immoderata aluí ſolutione, & potiſſimum de diarrhea, cognoſcenda, & curanda.cap.23. 481

[illegible] dyſenteria, & teneſmo cognoſcendis, & curandis.cap. 24. 487

[illegible] Ileo cognoſcendo, & curando.cap.25. 492

[illegible] colico dolore cognoſcendo, & curando.cap 26. 496

[illegible] cognoſcendis, & curandis inteſtinorum lumbricis cap. [illegible]7. 501

[illegible] hæmorroidibus cognoſcendis, & curandis. cap. 28. [illegible]8

[illegible] ani condylomatis, rhagadis, & fiſtulis, cognoſcendis & curandis.cap.29. 512

DE CVRATIONE MEMBRATIM LIBER DECIMVS.

Qui eſt de curatione cæterorum inſtrumentorum naturali facultati ſer[illegible]um, nempe [illegible], [illegible] felllis, lienis, renum, ac ve[illegible]. Continetur Capitibus viginti ſeptem.

D[illegible] præternaturam ad Iecur pertinentibus, in [illegible]ſum cognoſcendis.cap.1. p 515

[illegible] præternaturam ad Iecur pertinentibus, cogno[illegible] in homine qui tractatur.cap.2. 518

[illegible]ceptis Communibus ad Iecur curandum pertinenti[illegible] velutí & de proprijs per quæ morbi materia eiuſdem [illegible]ceris propulſantur.cap.3. 523

[illegible] proprijs præceptis pertinentibus ad curandos morbos [illegible] ru formam infeſtant. cap. 4. 528

[illegible]pe, ſiue aqua intercutem cognoſcenda, & curan[illegible]. 533

[illegible]xia cognoſcenda, & curanda.cap.6. 543

[illegible] hepatico cognoſcendo, & curando.cap.7. 544

De Ictero ſiue Regio aut Arquato morbo, cognoſcendo & curando.cap.8. 546

De Ictero nigro cognoſcendo, & curando.cap.9. 551

De rebus præternaturam ad lienem pertinentibus, tam in vniuerſum, quam in homine cognoſcendis.cap.10. 5[illegible]2

De communibus, ac proprijs præceptis ad curandum lienem pertinentibus.cap.11. 556

De inſtrumentis ad vrinæ ſeparationem, atque excretionem ſeruientibus, velutí & de ſymptomatibus quæ circa eiuſmodi functionem in vniuerſum contingant.cap.12. 563

De rebus præternaturam ad renes pertinentibus in vniuerſum cognoſcendis.cap.13. 565

De rebus præternaturam ad renes pertinentibus cognoſcēdis in homine qui tractatur.cap.14. 567

De communibus præceptis ad curandos renes pertinentib. velutí & de proprijs per quæ morbi eorundem materiam infeſtantes propulſentur. cap.15. 571

De curanda ſoluta renum vnitate, velutí & de propulſandis morbis qui ad eorundem formam pertinent.cap.16. 575

De rebus præternaturam ad vretera vaſa pertinentibus, tam cognoſcendis, quam curandis.cap.17. 579

De rebus præternaturam ad veſicam vrinæ pertinentibus cognoſcendis, tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur.cap 18. 581

De communibus ac proprijs præceptis, ad curandam veſicam pertinentibus.cap.19. 585

De cognoſcendo, ac curando morbo in numero aucto, pertinente ad renes, vretera, ac veſicam, qui ab arena, calculis, ſeu lapidibus proficiſcatur.cap.20. 592

De Iſchuria hoc eſt vrinæ ſuppreſſione, cognoſcenda, & curanda.cap.21. 603

De diminuta vrinæ excretione tam cognoſcenda, quam curanda.cap.22 608

De Stranguria cognoſcenda, & curanda.cap.23. 609

De dyſuria, hoc eſt vrinæ difficultate, cognoſcenda, & curanda.cap.24. 612

De Inuoluntaria vrinæ excretione, velutí & de ea quæ fit in lecto per ſomnium, tam cognoſcenda, quam curanda. cap.25. 613

De Diabete cognoſcendo, & curando.cap.26. 615

De cruenta vrinæ excretione cognoſcenda, & curanda. cap.27. 619

DE CVRATIONE MEMBRATIM LIBER VNDECIMVS

Qui eſt de curatione inſtrumentorum ſeruientium procreationi. Continetur Capitibus triginta ſeptem.

ENumeratio partium procreationi ſeruientium quarum curatio tractanda ſupereſt.cap.1. p.622

De rebus præternaturam ad teſtes, ac vaſa ſpermatica pertinentibus, cognoſcendis tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur cap. [illegible]. 6[illegible]3

De communibus præceptis pertinentibus ad curandos teſtes vna cum vaſis quæ cum illis connectuntur. cap. [illegible] 631

De proprijs præceptis per quæ curantur affectus præternaturam, qui ad ſpermatica vaſa, teſtes, ac vaſa eiaculantia per conſenſum pertinent.cap.4. 632

De proprijs præceptis ſeorſum pertinentibus ad curandos morbos per eſſentiam, quibus ſpermatica vaſa detinentur.cap.5. 633

De proprijs præceptis pertinentibus ad propulſandos morbo:

bus qui teſtium materiam per eſſentiam infeſtant. Cap. 6. 634

De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos qui teſtium formam infeſtant. cap. 7. [illegible]36

De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos vaſorum ſemen iam confectum excernentium. cap. [illegible] 6[illegible]2

De rebus præternaturam ad colem pertinentibus cognoſcendis tam in vniuerſum, quam in homine qui tractatur. cap. 9. 643

De communibus, ac propriis præceptis ad curandum colem pertinentibus. cap. 10. 647

De ablata, atque imminuta colis erectione, ſiue de ignauia maſculini genitalis cognoſcenda, & curanda cap. [illegible] 649

De deprauata colis erectione, ac tenſione, hoc eſt de Priapiſmo, ac ſatyriaſi, cognoſcendis, & curandis. cap. 12. 653

De ſymptomatibus ad ſeminis expulſionem pertinentibus, & potiſſimum de cognoſcenda, ac curanda Gonorrhæa. cap. 13. 656

De rebus præternaturam ad fœmine genitalia, & potiſſimum ad vterum, pertinentibus, in vniuerſum cognoſcendis. cap. 14. 662

De rebus præter naturam ad vterum, ac muliebre pudendum pertinentibus, cognoſcendis in muliere qua tractatur. cap. 15. 666

De communibus præceptis ad vteri, ac muliebris pudendi curationem pertinentibus. cap. 16. 673

De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos qui vteri, ac genitalis muliebris materiam infeſtant. cap. 17. 674

De propriis præceptis pertinentibus ad curandam vteri, ac totius muliebris pudendi ſolutam vnitatem. cap. 18. 678

De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos, Vteri, ac muliebris pudendi formam infeſtantes. cap. 19. 679

De Mola Vteri cognoſcenda, & curanda. ca[illegible]

De Vteri profocatione cognoſcenda, & cur[illegible] *cap. 21.* 691

De ſymptomatibus in vniuerſum ad men[illegible] *purgationem pertinentibus, & potiſſimum* [illegible] *ppreſſione cognoſcenda, & curanda. cap. 22.* [illegible]5

De diminuta menſium excretione cognoſcenda, & curanda. cap. 23. 7[illegible]2

De deprauata, & potiſſimũ immoderata menſium excretione, cognoſcenda & curanda cap. 24. 7[illegible]5

De cognoſcenda, & curanda difficili menſium excretione. cap. 25 7[illegible]9

De menſium ſtillicidio cognoſcend[illegible]*, & curanda. cap. 26.* 71[illegible]

De menſibus inordinate anteuertentibus, cognoſcendis, & curandis cap. 27. 713

De menſibus inordinate retardantibus, cognoſcendis, & curandis. cap. 28. 715

De muliebri profluuio cognoſcendo, & curando. cap. 29. 717

De cognoſcendis, & curandis ſymptomatibus ad Venerem ex parte fœminæ pertinentibus. cap. [illegible] 723

De cognoſcendis, & curandis ſymptomatibus, ad Vteri attractionem pertinentibus. cap. 31. 724

De ſymptomatibus ad Vteri retentionem pertinentibus, cognoſcendis, & curandis: & potiſſimum de Abortu præcauendo. cap. 32. 725

De ſymptomatibus ad Vteri Coll[illegible]*onem pertinentibus, tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 33.* 73[illegible]

De ſymptomatibus ad Vteri excretionem pertinentibus tam cognoſcendis, quam curandis. cap. 34. 7[illegible]

De cognoſcendis in vniuerſum rebus præternaturam muliebres mammas pertinentibus. cap. 35. [illegible]

De communibus præceptis ad curandas mammas pertinentibus, veluti & de propriis per quæ morbi earum materiam infeſtantes propulſantur. cap. 36. [illegible]43

De propriis præceptis pertinentibus ad curandos morbos qui mammarum formam infeſtant. cap. 37. 747

FINIS Indicis Librorum ac Capitum.

VIDI

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Primus,

QVI EST DE MORBIS.

Neceſſitas curationis, & ordo in tractando. CAP. I.

Expetendorum duo eſſe genera docuit Ariſt. [a] alia vi ſua, & per ſe expetuntur, alia, & ſi natura talia non ſint, neceſſitate eſſe coguntur. Legibus enim (inquit) & præmia poſita ſunt virtutibus & ſupplicia vitiis, Illa per ſe laudantur, hæc, quia ad beatè viuendum neceſſaria ſunt, in bonis atque honeſtis habentur, pœnas cum triſtes ſint, ſi fieri potuiſſet omittere legiſlatores, quam conſtituere maluiſſent. In medicina idem vſu venit, in qua præcepta dantur non ſolum per quæ ſanitas præſens ſeruetur incorrupta, ſed ea etiam, per quæ iam amiſſa reſtituatur. Contentus quidem eſſet medicus iis quæ ad tuendam bonam valetudinem referuntur, aliis ſi fieri poſſet libentiſſimè ſuperſederet. Quod mihi nunc accidit, qui cum abundè in ſuperioribus [b] libris ſanitatis conſeruationem tractauerim, finem ſcribendi facerem, ſi homines ſani, atque incolumes vniuerſam vitam agerent, neque inciderent in morbos, in quos ſæpè incidunt, partim ex debilitate naturæ, partim ex varietate caſus, partim ex vitioſo genere victus. Habent [c] homines naturam patibilem, & commutabilem, plurimum tamen inter eos intereſt, cum [d] alij ita firmi natura ſint, vt non facilè morbis tententur, alij contra adeò imbecilles, vt ad morbos maximè ſint propenſi, & leui de cauſa, quaſi tempeſtate quatiantur. Caſus vero, [e] qui in ſapientem poſſunt quoque incidere, multa apportant mala, ſæpe euenit, vt ventis immoderatioribus, grauibus tempeſtatibus, nimio frigore, aut æſtu vtamur vel inuiti, magnos, & aſſiduos imbres habeamus, in caliginoſo, ac peſtilenti aere degamus, famem, aut ſitim patiamur, humi ſtrati cubemus, ita vt cubile nobis terra ſit, contra valetudinis commodum laboremus, dies, noctesque vigilemus. Omitto incredibilia illa, quæ perferuntur in bello, ob quæ incommoda ad varia morborum genera non tantùm debiles, ſed etiam bene valentes compellantur. Pauca hæc ſunt præ illis, quæ oriuntur ex prauo genere victus, quo homines vtuntur non neceſſitate coacti, ſed vltro: victi enim praua voluptate, damna quanta ſunt minime prouident, ſed blanditiis corrupti, quæ natura bona ſunt, cum falſa quadam dulcedine careant, non ſatis cernunt. Quotus quiſque enim eſt, qui in cibo, qui in potu, qui in Venere ſibi temperet? Quot vinolenti, quot crudi ex conuiuiis auferuntur, qui poſtridie ſe rurſus ingurgitant; & cum poſteà ægrotant, quoduis aliud cauſantur, deliciarumque patrocinium habent in accuſationem non merentis ſtomachi? Quot item ſunt, qui libidinibus ardentes venereis ſe liquefaciunt voluptatibus? Dij boni, quæ incommoda perferuntur ab iratis? Quæ ab amantibus? Quæ ab ambitioſis? Quæ ab auaris? Hæc illa ſunt, quæ potiſſimum ex ſanitate hominem deturbant. Incidunt morbi vitio naturæ. Incidunt aduerſa fortuna, ſed longe plura, ac grauiora eorum genera ſunt, quæ nos nobiſmetipſis, & ſcientes, & lubentes comparamus. Omnibus igitur ſuccurrendum eſt, ita vt non ſufficiat ſola ſanitatis conſeruatio, ſed vt ars medicinalis abſoluatur, addere morborum curationem oportet, & quaſi ſcelerum pœnas ipſorum remedia tractare; nam quomodo (vt eſt apud Lucretium) [f] ſceleriſque luela, carcer, & horribilis de ſaxo iactu deorſum, verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ. ſic errantium in genere victus pœnæ conſtitutæ ſunt morborum remedia, fames, ſitis intollerabilis, illa eſculenta, & pocúlenta, quorum eſt faſtidium, medicamenta non modò inſuauia, ſed ſæpe numero tetra, ac fœda, & tandem tormenta Chirurgici membra diſtendentis, ſecantis, vrentis, à quibus mens hominis maxime abhorret, neque tollerabilia iudicat, nedum expetenda, niſi vbi maxima neceſſitas vrget. Ad hanc igitur medicinæ partem nunc aggredimur, eodem ordine illam perſequuturi, quo ſanitatis conſeruationem antea perſequuti ſumus. Quæ enim tradenda [g] ſunt primo generatim, deinde membratim tradentur. ſunt autem tradenda quæcunque ad morborum curationem pertinent. Hæc perinde atque in conſeruatione

[a] *Ariſt. lib. 10. eth. cap. 9.*
[b] *Vide, vt ſex libris de Tu. Val. Gener. & quatuordecim lib. de Tu. Val. Membr.*
[c] *Gal. primo aphor. comm. 1.*
[d] *Gal. de arte medic. c. 4. & cap. 6.*
[e] *Gal. de arte med. c. 85.*
[f] *Lucretius lib. 3. 56.*
[g] *Gal. lib. 9. meth. cap. 4.*

a Gal. lib. de conſtit. artis cap. 14. & lib. 5. de Tu. Val. cap. 10.

ſanitatis duo ſunt, cognitio tractandorum, [a] & ratio tractandi, hoc eſt cognitio curandorum, & ratio curandi. ſed cum cognitio curandorum & abſolute enarrari poſſit, & in homine quaſi recognitio, prius agemus de cognitione abſolute. Complectitur hæc res contra naturam, has enim curare oportet, eaſdem igitur nunc primum inueſtigabimus.

De rebus contra naturam, & primo de morbo Cap. II.

b Gal. lib. 1. meth. c. 7. & 2. meth. c. 6.

c Gal. lib. 2. de Tu. Val. cap. 5.

d Ariſt. lib. 3 de anim.

e Gal. lib. de diff. morb. cap. 2.

f Gal. lib. de diff. morb. cap. 2.

g Gal. lib. 2. meth. cap. 3.

h Ariſt. lib. 7 phyſ. Tex. 18

i Plato in Timæo, & primo de leg. in fin.

k Ariſt. lib. 5 phyſ. T. 56.

l Ariſt. lib. 4 de gen. animalium, c. 4.

m Gal. l. art. med. c. 8.

n Gal. lib. de ſympt. differentiis, cap. 4.

Rerum contra naturam eandem eſſe rationem, ac rerum ſecundum naturam, apparet ex iis, quæ ſcripſimus in inſtitutionibus medicinæ. vtræque enim pertinent ad corpus humanum, cum in eodem verſetur virtus & vitium, eademque alio, atque alio modo affecta ſecundum naturam, & contra naturam dicantur, ſunt autem quæ referuntur ad corpus humanum tria, [b] conſtitutio corporis, cauſæ quæ ipſam efficiunt, & effecta, quæ eandem ſequuntur. Omnia tria, vbi naturæ conueniant, conſeruari debent, quod quo pacto fiat in ſuperioribus libris expoſuimus, vbi à naturali ſtatu recedant tolli debent, id quod nunc docere inſtituimus. Inde autem ſumemus initium. Inter conſtitutionem corporis, cauſam, & effecta, quæ nunc nobis proponuntur ea eſt communio, vt omnes contra naturam ſint, quamquam plurimum inter ſe diſſideut. Quæ ſit inter eas diſtinctio, nobis patefaciet definitio ſingulatum, id quòd quaſi inuolutum eſt euoluens. Conſtitutio corporis cum naturæ congruit, vocatur ſanitas, [c] cum contraria eſt, morbus. ſed cum contrariorum eadem ſit ratio facile ex definitione vnius colligitur definitio alterius, cumque (vt vulgatum [d] eſt) rectum ſit iudex ſui & obliqui, præſtat ex ſanitate intelligere morbum. Definiuimus ſanitatem conſtitutionem ſecundum naturam valentem ad munera exequenda, id quod [e] aſſenſu omnium & communi quadam notione comprobauimus, vnuſquiſque enim ſe ſanum eſſe dicit, cum ſolita munera exequi poteſt, non cum exequitur, quandoquidem & vincti, & dormientes ſani exiſtimantur, quod habeant conſtitutionem ſecundum naturam, quæ exercere illa poſſit. Neque obſtat, quod munera non exercentur primo à ſanitate, ſed à facultate, cum facultas quæ alioquin nos latet, ex muneribus patefiat, ita vt à ſanitate iudicent vulgares non facultatem præbere, ſed munera, ſeu actiones. His ita de ſanitate conſtitutis perſpicua iam fit [f] definitio morbi, qui cum contrarius ſit, ſub eodem genere ab illa maxime diſtat. Definitur igitur morbus conſtitutio contra naturam lædens actiones primo, quas definitionis partes ſi quid obſcuri habent, aperire oportet, & ſi quid dubij ſoluere ſigillatim. Conſtitutio, quæ ſumitur vt genus in definitione tã ſanitatis quam morbi, græce dicitur σύστασις & διάθεσις, eſtque ex eorum numero quæ permanent, [g] & non fluunt, eſt enim morbus conſtitutio facta & non motus, per quem ipſa fit. Adduntur generi (contra naturam, lædens actiones, primo) ne definitio in alia à morbo transferri poſſit. Adiecimus igitur contra naturam, quo diſſideat à ſanitate, quæ & ipſa conſtitutio eſt, ſed ſecundum naturam, id eſt moderata, conſiſtit enim ſanitas in quadam moderatione quam συμμετρίαν Ariſtoteles [h] vocat. at morbus conſtitutio eſt contra naturam; id eſt, immoderata quam Ariſtoteles dixit ἀμετρίαν, tribuit enim moderationem ſanitati, immoderationem morbo: intelligitur autem immoderata conſtitutio eorum ex quibus conſtat, nam & Plato [i] quoque in eiuſmodi exceſſu conſiſtere morbum iudicauit. Eſt igitur morbus conſtitutio contra naturam, immoderata. Si quis autem obiiciat fretus authoritate [k] Ariſtotelis naturalem eſſe morbum perinde ac ſanitatem. ſenectutem perinde atque adoleſcentiam, interitum, perinde ac vitam, reſpondebimus eodem [l] auctore, naturam tribui tãm materiæ, quam formæ, ita vt poſſit aliquid naturale iudicari à nobis ſi materiam ſpectemus, quòd ſpectantes formam contra naturam cenſebimus, huiuſmodi eſt morbus, ſenectus, interitus, naturalis enim dicitur habito reſpectu ad materiam, ſed contra naturam, ad formam, lædit enim morbus formam, & tandem corrumpit eam nempe quæ corruptioni ſubijcitur, ita vt meritò contra naturam dicatur. Alterum generi adiectum eſt (lædens actiones) vt ſeparentur à morbo illæ conſtitutiones præter naturam, atque immoderatæ, quæ nondum lædunt actiones, plurimæ enim corpus noſtrum non ita à ſtatu dimouent, vt deſit officio ſuo, & muneri. Si quæuis immoderata conſtitutio, quantumuis parua morbus eſſet affligeremur ferè omnes perpetuò [m] morbo, Græci ἀπάθειαν appellant, ergo tantum illa conſtitutio immoderata morbus eſt, quæ actiones lædit conſuetas. Lædit igitur morbus actiones non tamen omnes, ſed aliquas, niſi enim eas læderet non eſſet morbus, tantum autem abeſt, vt omnes lædat, vt quaſdam etiam perficiat, nocet igitur muneribus conſuetis. At ſequitur [n] ex morbo non tantum offenſa actionis, ſed etiam qualitatum corporis ſenſui apparentium, & eorum quæ excernuntur, ac retinentur. Sed eiuſmodi offenſæ eatenus à morbo fiunt, quatenus ipſe actiones offendit, quarum duntaxat læſio rectè in definitione poſita eſt. Tertium generi adiectum fuit (primò) vt ſeiungatur morbus à cauſis, quæ interdum ſunt conſtitutiones contra naturam immoderatæ, veluti obſtructio accendens putredinem, ac febrem, & idcirco actiones offendens, non tamen primò, nam primò offenduntur à febre. Sunt qui objiciant colorem in oculo vt flauum, aut viridem, qui viſum offendit, & tamen non eſt morbus, licet ſit compoſitio ſeu diſpoſitio contra naturam lædens actiones primò, ſed decipiuntur exiſtimantes à colore illo lædi viſum, læditur enim vel à morbo ad numerum auctum pertinẽte, vel ab obſtructione, quæ ſimiliter morbus eſt, & differentiam habet reſpondentem colori obſtruentis humoris, ita vt tantum morbus ſit conſtitutio contra naturam lædens actiones primò: ſed ſatis de morbo.

De cauſa morbi. Cap. III.

o Plato in cratillo.

p Ariſt. 2. phyſ. Tex. 68. 69.

Cavsa quam ſecundo loco in rebus contra naturam numerauimus, nunc ſubijcienda eſt. In vniuerſum autem cauſam dicimus [o] omne id per quod aliquid conficitur, [p] ſiue omne id, quod

interrogati per quod reſpondemus, ſiue omne id quod [a] perfectionem affert ad conficiendum. Cuncta hæc quæ in definienda cauſa à medicis vel philoſophis explicantur, eodem ſpectant, ita vt nihil interſit, qua ex illis definitionibus vtamur. Iam vero cauſarum genera [b] totidem ſunt quot rerum ad quas ea definitio refertur: ſunt autem hæc, materia, forma, finis & effectrix. nam ſi quod præter hæc quatuor cauſæ genus proponatur, commodè ad aliquid prædictorum referetur, veluti inſtrumentum quod ſpectat ad effectricem, veluti & cauſa, quam appellant ſine qua confici non poteſt, quæ eſt conditio quædam conficientis, nam exemplare non eſſe neceſſarium ſatis aduerſus Platonem probauit [c] Ariſt. ergo contentus eſt philoſophus quatuor generibus cauſarum materia, forma, fine atq; effectrice: eadē quatuor tractantur à medico, habet enim corpus humanum [d] tanquam materiam, à qua recipitur ſanitatis forma, ſpectat ad ſanitatem tanquam ad finem, ſed maximè verſatur in cauſis effectricibus, adeo vt vbicunque cauſarum ſimpliciter mentionem faciat, effectrices accipiat. id quod potiſſimum facit, cum morborum cauſas proſequitur, quod nunc agimus, tantum enim effectrices perquirit. Hæc igitur ſunt quæ in ſecundo genere rerum præter naturam ponuntur, morborum videlicet effectrices, ſed quia nulla effectrix cauſa ſimplex & ſoluta poteſt ſiue morbum, ſiue aliud effectum producere, niſi habet certas definitáſque conditiones, operæ precium eſt has explanare. Sic enim patefiet facultas cauſæ effectricis, & diluentur quæcunque ab Eraſiſtrato, vel eius æmulis contra ipſam obiiciuntur, quaſi nulla ſit, quia non ſemper ex ea ſequitur effectio, ſed tantùm vbi concurrant [e] ſitus idoneus, ſpacium temporis debitum, vis valida efficientis, affectio materiæ ad recipiendum. Veniat in medium ſitus, hunc talem eſſe oportet effectricis & materiæ, vt proximæ ſint, & ſe coniungant. conſtat enim in vniuerſa [f] rerum natura ſine contactu effectricis & materiæ, nullam ſequi effectionem. Si qua vero efficere aliquid ſine contactu videntur, vt nos calefacere vicinus ignis, refrigerare nix propinqua, ſcire licet effectionem non proficiſci proximè ab igne vel à niue, prohibet enim loci internallum, ſed à medio aere, qui calefactus ab igne, contactu ſuo nos calefacit, refrigeratus à niue ſimiliter contactu ſuo nos refrigerat. At non ſatis eſt ad efficiendum ſi effectrix proximè materiam tangat, ſed requiritur certum temporis ſpacium, quo coniuncta maneat, non tamen æquale à quauis effectrice: quæ validior eſt celerius ſuam effectionem [g] perficit, & ideo breuiori tempore eget, contra quæ debilior eſt, in efficiendo tarda eſt, & idcirco poſtulat longius tempus. Debet autem temporis ſpacium efficientis cauſæ viribus reſpondere. Tertium quod neceſſarium eſt ad effectionem, eſt ipſa vis cauſæ effectricis valida: quæ debilis eſt, ſuperatur à materia magis quàm ipſam ſuperet, & commutet. Eiuſmodi robur, quod neceſſarium dicimus, quamuis dupliciter accipi poſſit, vno modo abſolutè in ſuo proprio genere, altero modo ex comparatione cum materia recipiente, ſi debet ſequi effectio ex robore effectricis neceſſe eſt accipiatur reſpectu habito ad materiam. Sicuti cum in ægrotante colligere futurum euentum ex morbi robore nobis propoſitum eſt, exiſtimamus illud non abſolute ac ſuo proprio genere, ſed cum [h] naturæ robore conferentes. Eadem igitur eſt ratio virium effectricis, oportet enim hanc eſſe validam, non abſolute, & ſuo proprio genere, ſed comparatam materiæ effectionem accepturæ. Debet vis effectricis ſuperare vim materiæ, alioquin nulla [i] ſequeretur effectio. Auxilia verò artis, [k] quæ æqualium facultatum dantur ad morbos curandos, non ideo dantur, vt quam in ſe habent qualitatem impertiant corporibus noſtris, (id enim eſſet commutare morbos, non ſanare) ſed vt contraria [l] facultate vim morbi temperent, & priſtinam moderationem reſtituant: at cauſa illa effectrix, quæ quam haber formam expreſſura eſt ex materia, neceſſe eſt validior ſit, & materiæ vim exuperet. Conſiſtit vis [m] hæc effectricis in qualitate, magnitudine numero ac motu rei efficientis. valet qualitas, tum genere, tum gradu; genere primum, quando quidem ex primis qualitatibus aliæ efficaciores, [n] ſunt vt calor, & frigus, aliæ minus efficaces, vt humor & ſiccitas, ita [n] vt his materis magis, illis effectio contineri videatur, quamuis tam hæ quam illæ efficiendi vim habeant. Ex ſecundis etiam figuræ quæ tenues finiuntur, [o] & acutæ, veluti pyramis, vehementiores in conficiendo ſunt, cum alioquin res hebetes, & craſſæ [p] ob maiorem molem vim maiorem habeant. Gradus autem in quolibet genere qualitatis [q] quatuor animaduertuntur, primus vix ſentiri poteſt. Secundus manifeſtè ſentitur, tertius vitæ munera iam offendit, quartus hæc non modò offendit, ſed etiam tollit, atque extinguit. Verum magnitudo, quàm pertinere ad vim effectricis cauſæ poſuimus, ad quamuis effectionem neceſſaria eſt, nam ſine ipſa nulla conſequeretur effectio. Fauilla, [r] quia minima eſt, non afficit quem attingit. Paulum mortiferi poculi tantom abeſt vt interitum afferat, vt nullam planè noxam faciat. Nequit igitur effectrix cauſa, quantumuis parua, aliquid efficere, ſed certa magnitudo requiritur, conſequitur autem effectionis magnitudo magnitudinem effectricis, quam non ſemper æquè magnam eſſe oportet, cum quæ gradu vel genere plurimum [s] valet etiam ſi non ita magna ſit, poſſit ſuum effectum perficere, quod non euenit imbecilliori niſi cum inſigni magnitudine coniungatur. Accedit numerus efficientium cauſarum, qui perinde ac magnitudo quò magis [t] augetur, eo magis eandem vim auget, remiges quò plures fuerint, eò magis videmus triremem impellere. De tempore ſuperius egimus in ſecunda conditione ad efficiendum requiſita, diximus enim contactum effectricis cauſæ & materiæ poſtulare certum tempus, nunc illud adiiciamus quod ipſa vis effectricis cauſæ dum manet, & non exoluitur, quò diutius cum materia verſatur, eò efficacior redditur. Illa remedia quæ adhibita leuiorem reddũt morbum, ſi frequentētur [u] ex toto auferũt. Motus effectricis cauſæ plurimum quoque eius vim auget, nam & quæ calefacere & quæ refrigerare valet, vbi mouetur [x] longè magis ac citius id præſtat, quam vbi quieſcit. Vas in quo continetur vinum, ſi gelido fonti ſubiiciatur, continuò frigidum redditur, at multò poſt ſi demittatur in aquam frigidam. Liqueſcunt metalla motu aeris per follem vel paruo admoto igne, quæ alioquin dura, & concreta manere videmus maioribus adhibitis flammis citra follis vſum. Satis multa de vi effectrice, pergamus ad quartam

[a] *Gal. lib. de diff. Symp. cap. 1.*
[b] *Ariſt. lib. 1. de gen. animalium, c. 1. & 2. phyſ. T. 68.*
[c] *Ariſt. 12. diuin. T. 18.*
[d] *Gal. 1. aph. com. 1 & 2. lib de criſ cap 9.*
[e] *Gal lib de tan. morb. cap 2.*
[f] *Ariſt lib 1. de Gene & cor. tex. 43.*
[g] *Ariſt. 5. de Gener. animalium c. 7 & Ariſt. 6 phyſ tex. 11 12 & 13.*
[h] *Gal. lib. de conſt. artis med c 18.*
[i] *Ariſt. 1. lib. de cælo T. 32. Ariſt. 4. meteororum c. 1.*
[k] *Gal. lib. de conſtitut. art cap. 12.*
[l] *Gal. 3. de nat fac c. 7. & 9. meth. cap 15.*
[m] *Gal. lib. de cau. morb c. 2.*
[n] *Gal. lib 7. de meth. med. c. 5. & Ar. lib. 2. de Gen. & cor. T. 8*
[o] *Ariſt. lib. 2. de cælo tex. 44.*
[p] *Galen. 1. lib. de cauſ. ſympt. 6.*
[q] *Gal. lib. 5. ſimpl c. 27.*
[r] *Gal 3 lib. ſimpl. 23.*
[s] *Galen 2. aph c. 17.*
[t] *Gal. 2 lib. de ſemine cap 16.*
[u] *Gal. lib de cau morb. cap. 3.*
[x] *Gal. 6. lib. de lo aff. c. 2.*
[x] *Ariſt 2. meteor c. 2.*

conditionem, quæ ſupereſt ex iis, quas propoſuimus ad efficiendum neceſſarias. Eſt autem hæc [a] affectio materiæ ad accipiendum, docent enim [b] phyſici ad quamlibet effectionem neceſſariam eſſe materiam benè ad accipiendum affectam. Vocatur eiuſmodi affectio Græcè εὐπάθεια conſiſtit autem in eo, quod minimum aut parum aduerſatur, ac repugnat cauſæ effectrici ſicuti δυσπάθεια in contrario. Res externæ [c] paruæ, molles, tenues, raræ facilius effectionem admittunt, contra magnæ, duræ, craſſæ, denſæ difficilius. Corpora noſtra non tantum [d] magnitudine, & paruitate, craſſitudine & tenuitate, cauſis morbum facientibus exponuntur aut aduerſantur, ſed ſua etiam conſtitutione, quæ ſi optima ſit, repugnat omnibus cauſis ipſam labefactantibus, ſi ab illa recedit his opportuna eſt, facultas enim quæ noſtra corpora gubernat, vbi optima ſit corporis conſtitutio, plurimum valet, ita vt quaſi hoſtes nocentium cauſarum impetum longè arceat, atque depellat, id quod minus facere poteſt, vbi imbecillior fuerat propter deteriorem corporis conſtitutionem. Deterior eſt quæ recedit ab optima, in qua & gradus, & genus animaduertitur, nam quod ad gradum attinet quæ magis recedit deterior eſt, & ob id magis exponitur lædentibus, quæ minus recedit, non ita deterior eſt, neque ita morbis tentatur. Genus autem, aut ſimili eſt, aut diſſimile cauſis effectricibus. Quod ſimile eſt, aptum [e] ad accipiendum, quod diſſimile minus aptum, vt in rebus externis, ita etiam in corpore noſtro. Sed de morbi cauſa hactenus.

[a] Gal. lib. de cau. morb. cap. 2.
[b] Ar. 2. lib. de anima. tex. 24.
[c] Ar. 4. lib. phyſ. T. 76.
[d] Galen lib. de opt. ſecta in fine c. 51. & 52.
[e] Ariſt. 2. lib. de Gener. & cor. T. 46.

De Symptomate. Cap. IIII.

NVNC paucis videamus effectum morbi, quod reſtat ex tribus contra naturam ſuperius propoſitis. Sequuntur ſanitatem neceſſario effecta quædam quæ Græcè [f] συμβεβηκότα dicuntur, veluti conſuetorum munerum functio, bonus color, atque hæc ſecundum naturam ſunt. Sequuntur morbum [g] quaſi vmbra corpus effecta contraria, dicunturque Græcè συμπτώματα quo vocabulo & nos vtemur, quandoquidem apud Latinos nullum nomen inuenerunt, veluti læſio conſuetorum munerum, veluti & color malus, quæ neque morbi ſunt, neque morborum cauſæ, atque idcirco ſub effectis comprehenduntur. Eſt igitur ſymptoma morbi effectum: quo autem diſcrimine tria hæc contra naturam inter ſe diſtent, ſatis oſtenſum eſt. Nunc proximum eſt, vt vnum quodque à ſummo genere ad imas ſpecies diuidamus exorſi à morbo.

[f] Gal. lib. de art. med. 8. & 1. libro meth. c. 9.
[g] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 2.

De Morbis partium ſimplicium. Cap. V.

ARTES quarum omne opus eſt in faciendo, quamuis ſingularia [h] tractent cum exercentur, ſuas tamen præceptiones dirigunt ad vniuerſa. Singulares morbi, ad quos curandos adhibetur medicus, cum innumerabiles ſint, comprehēdi ſub arte non poſſunt, ſed comprehenduntur vniuerſi, ad quos ſpectant præcepta curationis; neque enim ſentiendum eſt cum Empiricis, qui vniuerſorum cognitionem tollebant. ſed quoniam vniuerſa magis vel minus diſtant à ſingulis, quò propius ab illis abſunt, eò facilius quæ de illis data ſunt præcepta ad ſingula transferuntur. Quamobrem non eſt quod acquieſcamus ſummis generibus rerum contra naturam iam expoſitis, ſed præſtat ſpecies quæ illis ſubiiciuntur omnes vſque ad imam perſequi. Incipiamus igitur à morbo, quem definiuimus [i] conſtitutionem præter naturam lædentem actiones primo. Quamobrem totidem illi ſpecies, quot ſunt eiuſmodi conſtitutiones ſubiiciuntur. Colliguntur ſpecies conſtitutionis ex generibus partium, quibus corpora noſtra continentur. Harum [k] aliæ ſimplices ſunt, aliæ multiformes. Simplices conſtant ex elementis, diuiduntur que in alias partes, quarum quælibet [l] retinet nomen, & definitionem totius, eiuſmodi eſt caro, cuius quælibet pars & eſt, & dicitur caro: ſed differunt inter ſe affectionibus, [m] per quas efficiuntur aptæ ad multiformes partes componendas. Sunt autem multiformes [n] quæ ſecantur in partes, nec nomen, nec definitionem totius retinentes, vt brachium quod ſecatur in humerum, cubitum, manum, quæ partes neque ſunt, neque vocantur brachium, componuntur verò ex ſimplicibus vt iam diximus. Differuntque [o] inter ſe muneribus, quorum cauſa natura ipſas corpori affixit. Propoſito duplici genere partium, & ita duplici genere conſtitutionis, ſequitur vt ſpecies vtriuſque referamus, & primò illius quod ſpectat ad partes ſimplices, quarum ſanitas, hoc eſt, conſtitutio ſecundum naturam perficiens actiones conſiſtit [p] in elementorum ex quibus conſtant temperatione moderata. Quæ immoderata eſt, vbi nondum vitæ muneribus obeſt adhuc intra [q] ſanitatis fines conſiſtit, ſed vbi illa maniſtè offendantur, [q] iam morbus eſt, & conſtitutio contra naturam, quæ continetur exuperatia alicuius illorum, ex quibus temperatur. Sunt autem elementa quatuor quæ nomine primarum qualitatum appellantur, vt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum. Horum quodlibet, vbi ita exuperet, vt actiones lædantur, ſequitur morbus in partibus ſimplicibus, cuius ſpecies tot [r] neceſſe eſt eſſe, quot elementorum, quæ immoderatam eam conſtitutionem poſſunt reddere. Atſtatuimus iam ea quatuor eſſe, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, totidem igitur & morbi ſunt ſpecies inter ſe diſſidentes, calidus qui ab exuperantia calidi elementi, & ita frigidus frigidi, humidus humidi, ſiccus ſicci nomen inuenit. Qui plures alias ſpecies enumerant [s] pro ſpecie differentiam accipiunt, veluti cum iungunt ſimul duorum elementorum exuperantiam, vt calidi & humidi, calidi & ſicci, frigidi & humidi, frigidi & ſicci, aut cum animaduertunt eiuſmodi exuperantias modò concretis partibus, modò ſuccis inhærere, tum vel æquales eſſe, vel inæquales, ſunt enim differentiæ non ſpecies, ſuntque ex numero illarum differentiarum, quæ in pluribus ſpecie diſſidentibus reperiuntur, neque enim conſtituunt ſpeciem, ſed aliquo pacto ipſam mutant, ex quo intelligi poteſt tantum illas quatuor ſpecies morborum proprias ſimplicium partium noſtri corporis aperte inueniri.

[h] Ariſt. 1. di. min. c. 1.
[i] Supra c. 2.
[k] Gal. lib. de opt. corp. conſt. c. 2.
[l] Ariſt. lib. 1. de hiſt. animalium c. 1.
[m] Ar. 2. lib. de part. animalium c. 2.
[n] Ariſt. lib. 1. de hiſt. animalium c. 1.
[o] Ar. lib. 2. de part. animalium c. 1.
[p] Gal. lib. 2. de tu. Val. c. 1.
[q] Gal. l. art. med. c. 8.
[r] Gal. lib. de diff. morb. c. 4. & 5.
[s] Gal. lib. de diff. morb. c. 4.

De morbis illis partium ſimplicium qui tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra. Cap. VI.

PRæTER morbos qui ad euidentem elementorũ immoderationem referuntur, verſantur etiam in partibus ſimplicibus illi, qui tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra, neq; enim pertinent ad multiformes, niſi quatenus componũtur ex ſimplicibus, ad quas ſpectat συμπάθεια, hoc eſt, conſenſus cum quibuſdam rebus, & ἀντιπάθεια hoc eſt diſſenſus ab aliis: conſentiunt autem cibi, & potiones, adeò enim ſimiles ſunt ſimplicibus partibus noſtri corporis, vt in ipſas [a] vertantur, & eaſdem alant. Diſſentiunt venena, quæ vel intus dantur, vel per morſum aut aculeum inſeruntur, à quibus illæ mutatæ in alienam naturam degenerant: morbus autem à quo affliguntur, refertur [b] à medicis ad repugnantiam totius ſubſtantiæ. Cum non ſpectet ad aliquam manifeſtam qualitatem, ita verò prauus eſt, vt vel hominẽ interimat, vel ægrè ſanetur, afferatque ſymptomata longè grauiora, quàm afferri ſoleant ab aliis, qui vel æquè magni videntur, vel etiam maiores. Id quod maximè apparet vbi cum manifeſtis morbis etiam paruis coniungitur eiuſmodi totius ſubſtantiæ inimicitia, veluti febris peſtilens, quæ quamuis leuiorem [c] calorem præ ſe ferat, deterior eſt quàm ardens, veluti etiam plagæ, quæ à morſu, vel aculeo perniciuſæ alicuius beſtiæ infligitur, quæ quamuis ſæpe adeò exigua ſit, vt vix oculis ſubiiciatur, adeò tamen exitialis eſt, vt plerunque celerrimè hominem abſumat mutata enim ſubſtantia partium ſimplicium deſinũt multiformes officio ſuo, & muneri. Species huius morbi tot ſunt quot cauſarum, à quibus proficiſcitur, vnaquæque enim differentem ſpeciem efficit. Cæterum cauſæ huius repugnantiæ (vt in ſequentibus trademus qua de cauſis cuiuſlibet morbi) aut contrahuntur in nobis, aut aduentitiæ ſunt, & externæ. In nobis contrahuntur humores, qui vel ſtatim praui ſunt, vel proceſſu temporis praui [d] adeo fiunt, vt veneni modo naturæ noſtrę aduerſentur. Cauſæ externæ ſunt aer peſtilens, aſpiratio auerni, vapor exhalans à corpore ægrotantis. Venenum, quod intus datur, aut extrinſecus adhibetur, vel ſolo contactu, vel etiam morſu, & aculeo. Quod intus datur multiplex eſt, cum à corporibus inanimatis, à ſtirpibus, ab animalibus varium ſuppeditetur. Quod inſeritur per morſum vel aculeum ſimiliter multiplex eſt. Cum & quadrupedes morſu perniciosæ ſint veluti canis rabioſus, & angues, [e] aculeo vero quidam piſces & nonnulla inſecta. Species igitur diſtinctæ repugnantiæ tot ſunt quot cauſæ: quot autem ſunt ſpecies repugnantiæ totidem ſunt & huius morbi, in quibus numerabimus febres peſtilentes, morbum gallicum, & vulnera, quæ à telo venenato inferuntur. Atque hæ ſunt propriæ partium ſimplicium ſpecies morborum non ſecus atque illæ quatuor, quas antea numerauimus, nam ſolutio vnitatis, quamuis & ipſa ad ſimplices partes pertineat, eſt tamen communis [f] etiam morbus multiformium, quamobrem de ipſa agemus vbi proſecuti fuerimus ſpecies proprias partiũ multiformiũ, ad quas nunc properamus.

[a] Gal. l. 3. de nat. fac. c. 7. & libr. 1. de Ther. ad Piſ. c. 1.
[b] Gal. l. de conſt. artis 19 & 6. 6. epid. com. 5 & Auic. libr. 4. f. 6. Tr. 1 c. 1.
[c] Galen 1. 6. epid. com. 19. & Lucret. l. 6. & Auic. l. 4. f. 1. Tr. 4. cap. 2.
[d] Gal. 1. libr. de diff. feb. 3. & 4. Galen. 5 aph. com. 1. & Gal. libr. 6 de loc. aff. 5.
[e] Gal. lib. de Theriaca ad Piſonem c. 8. & Gal. 1. ca. tagenis c. 16. & 11 ſimplic. cap. de cancro.
[f] Gal lib. artis medic. c. 8. & l. de diff. morb 11.

De morbis partium multiformium. Cap. VII.

IN eorum autem immoderatione conſiſtit morbus partium multiformium, in quorum moderatione eſt ſanitas earundem. Sunt [g] autem illa primum conformatio, quæ continetur figura, ſuperficie, cauis, tum magnitudo, numerus, ſitus. Cuncta hæc dupliciter à moderatione recedunt, exuperantia videlicet, & defectu, ita vt ſub vnumquodque duæ minimum morborum ſpecies ſubiiciantur, vna ſpectat ad defectum, altera ad exuperantiam. Duplicato igitur numero eorum in quibus conſiſtit moderatio partium multiformium, inueniuntur facilè ſpecies morborum à quibus illæ tentari poſſunt. Intueamur nunc ſigillatim vnum quodque, quo pacto è naturali ſtatu dimoueatur & quam morbi ſpeciem faciat. Figura cuilibet parti idonea, non tamen eadem omnibus partibus debetur, cum aliæ rectæ, vt tibia, & cubitus, aliæ flexuoſæ, vt humerus, & femur à natura effingantur. Vbi ea figura quæ recta eſſe debet, diſtorqueatur, ſequitur iam defectus rectitudinis, & vna morbi ſpecies in figura, contra vbi ea quæ naturaliter flexuoſa eſt, contra naturam dirigatur (quod ſæpè vſu venit, cum membra [h] fracta vel luxata componuntur) ſequitur rectitudinis exuperantia, & altera morbi ſpecies in figura. Crura etiam quæ rectà deorſum ſpectare debent, ſæpe deprauata cernuntur, vel à primo natali [i] die, vel poſtea ob aliquod infortunium, ita vt vel in interiorẽ partem conuertantur, dicunturq; tunc græcè ῥαιβὰ latinè vara, vel in exteriorem, & vocantur à græcis βλαισὰ à latinis valga. Debet caput in priorem, & poſteriorem partem prominere ſi vel nihil, vel nimis, aut in vtranq; partem, aut in alterutram promineat, eiuſmodi prominentiæ exuperantia vnam morbi ſpeciem conſtituit, ſicuti defectus alteram, ita vt non difficile ſit inuenire ſpecies morborum ad deprauatam figuram attinentium. Poſt figuram attenditur ſuperficies in partibus multiformibus, quæ ſimiliter moderata eſſe debet, non tamen aptatur eadem moderatio omnibus partibus, cum quædam factæ ſint à natura læuiores, veluti fauces & oculi, quædam aſperiores, veluti ſinus tam ventriculi, quàm vteri. Recedit tam læuitas, quàm aſperitas cuiuſque partis, à debita moderatione, ita vt vtraque duplicem morbi ſpeciem faciat, quatenus vel deficit, vel exuperat. Apparent hæc vitia maximè in cute, quæ ſæpe paruis puſtulis exaſperatur, ſæpe etiam læuior fit, veluti in mento, cum pilos remittit, quanquam non quæuis aſperitas, aut læuitas contra naturam morbus eſt, ſed ea tantum quæ [k] euidènter conſueta munera offendit, id quod accidit etiam temperationi immoderatæ in partibus ſimplicibus, quæ non continuo eſt morbus, ſed tantum cum ſolitas actiones impedit. At dubium eſt quo pacto aſperitas, & læuitas ad multiformes partes referantur, ita vt exuperantia vel defectu, morbos in illis efficiant, cum videantur magis ad ſimplices pertinere, quarum temperationem ſequuntur; nam (vel auctore [l] Ariſtotele) læuitas humorem conſequitur, aſperitas ſiccitatem, quamobrem magis numerandæ videntur in effectis temperationum partium ſimplicium, quàm in iis, quibus continetur conſtitutio multiformium. Ad hæc dicendum eſt aſperi-

[g] Gal lib de conſtit. artis c. 5. & 6. & Gal. libr de diff. morb. c. 6. & Auic. lib. 1. f. 2. doct. 1. cap. 3.
[h] Galen lib 1. de offic. med commentar. 25
[i] Gal libr de diff. morb. cap. 7.
[k] Gal. lib de art. med c 8.
[l] Ariſt lib 2. de Par. animal. c. 1.

tatem, & læuitatem conformationem quandam præ ſe ferre, & idcirco ſpectare ad partes multiformes, quamuis ſequantur temperationem partium ſimplicium, tanquam effectã cauſam. At neque hoc perpetuum eſt, cum eadem manente temperatione poſſit ſuperficies, & aſperior fieri, & læuior, id quod fabri manifeſtè demonſtrant, cum, ſuis inſtrumentis ligna modò aſperiora, modò læuiora reddunt, quorum tamen temperatio non mutatur. Eadem ſimilitudo eſt naturæ conformantis ſuperficiem, nunc moderatam, nunc læuem, aut aſperam, & non propterea temperationem ipſarum mutantis. Caua nunc ſequuntur, quibus ſimiliter conformatio continetur, huiuſmodi ſunt magna quædam receptacula, ſinus, canales, & exigua foramina partium multiformium. Quarum ſanitas in his quoque poſtulat certam moderationem, à qua cum recedunt, duo ſequuntur morborum genera, vnum conſiſtit in exuperantia, alterum in defectu. Exuperant caua, quæcunque illa ſint, cum vel noua [a] fiunt, vt in vtero protinus canalis à veſica fellis ad ventriculum tendens, aut in lucem editis fiſtula: vel quæ prius aderant, ampliora redduntur, & magis patent, quam conueniat. Deficiunt, cum vel penitus excæcantur, quæ adeſſe debebant, vel redduntur anguſtiora quæ magis patere conſueuerunt, ſeu quod à tumoribus præter naturam aſtringantur, vel à craſſis humoribus obſtruantur. Sed dubitationem habet raritas, & denſitas, cum partium ſcil. foramina cutis vel nimis clauſa ſunt vel nimis patent, non enim videntur ad multiformes, ſed ad ſimplices partes pertinere, cum ſint affectiones quædam temperationem [b] conſequentes, hanc enim calidam, & humidam ſequitur raritas, frigidam, & ſiccam denſitas, ſed eadem ratio eſt harum atque aſperitatis, & læuitatis, quæ ſimiliter temperationem ſequuntur, At diximus iis contineri rationem quandam conformationis, quæ continetur etiam raritate, & denſitate, quo nomine pertinent ad multiformes, ita vt diſſoluta ſit iam dubitatio. Hactenus de morbis ad figuram, ſuperficiem, & caua, atque idcirco ad conformationem attinentibus: reſtant illi, qui ad magnitudinem, numerum, ſitum referuntur. Sumemus initium à magnitudine, quæ moderationem quandam habere debet in partibus multiformibus, à qua recedit, cum augetur, vel imminuitur. Vbi autem exuperantia, & defectus eò perueniant, vt ſolita vitæ munera offendant, duę morborum ſpecies ſequuntur, vna conſiſtit in acceſſione, altera in imminutione magnitudinis. Augetur [c] magnitudo interdum in toto corpore, cum vaſtum fit & habitius, interdum in vna parte duntaxat, vt cum lingua ita intumeſcit, vt vix ore contineri poſſit. Minuitur ſimiliter magnitudo vel in toto corpore, vel in aliqua parte, in toto quidem, vbi vniuerſum corpus extenuatur, & gracile redditur, in vna parte veluti cum inareſcit pupilla, ita vt exigua admodum appareat, aut in angulo oculi fit ῥυάς, ita vt aliquid ex eius ſubſtantia minuatur. At ſiue in toto, ſiue in parte appareat imminutio, ſequitur interdum inanitionem, per quã licet imminui videatur, & magnitudo partis, nihil tamen detrahitur de ſubſtantia ipſius, ſed tantùm ſucci exhauriuntur: interdum collabitur ipſa ſubſtantia etiam ſuccis non exhauſtis, & ita imminuitur pars. Eadem ratio eſt magnitudinis auctæ quæ vel acceſſionem ſubſtantiæ conſequitur vel ſuccorum copiam diſtendentem, vt in tumoribus præter naturam. Numerus verò, & membrorum in toto, & partium in membro certus ad ſanitatem neceſſarius eſt nõ minus quàm magnitudo, atque vt hæc tum [d] exuperans, tum deficiens morbum facit, ſic numerus cum aliquid redundat, aut deeſt. Vix autem diſcerni poteſt cum aliquid redundat, aut deeſt ad magnitudinem ne, an ad numerum referatur, tanta eſt rei ſimilitudo, videtur tamen cum pars tota accedit vel deeſt ad numerum pertinere: cum non tota pars, ſed aliqua eius particula augetur, vel imminuitur, ad magnitudinem: at deeſt interdum aliqua particula quæ cum de magnitudine totius detrahat, ad magnitudinem referenda videtur, ſed cum tota pereat, videtur ſpectare ad numerum, veluti in cole vbi circumciditur cutis qua glans integitur. Ad vtrumuis autem referatur vitium imminutionis, pertinet morbus ad id quod ſupereſt, vt viuit, non ad id quod iam periit, & abſciſſum eſt. Nam morbus non incidit niſi in id quod viuit. [e] Cæterũ id quod redundat in numero, aut ſubſtantiam refert [f] naturalem, veluti ſextus digitus in manu, aut à natura alienam, veluti calculus in veſica contra naturam contentus, neque refert tunc verum dicas veſicam malè affectam eſſe ab eo quod redundat, an corpus, quod ipſa ſcilicet bene alioquin affecta ſit. Eiuſmodi enim quæſtiones inutiles ſunt & nullo modo ad curationem pertinent.

[a] Gal libr de diff. morb. cap. 7.

[b] Ar lib. 2. de par. animal. c. 1. Gal. 5. lib ſimplic. cap 14.

[c] Gal. lib de diff. morb. cap 9.

[d] Gal. lib de diff morb. 8 & Auic lib. fen 2. doct. cap 8.

[e] Ariſt. lib. de ſenſ & ſenſi T 4.

[f] Gal lib de diff. morb. cap. 8.

Situs tandem partibus multiformibus non quiuis idoneus eſt, ſed certus, ſiue abſolute ſedem ſpectes in qua collocatæ ſunt, ſiue nexum cum aliis. Poſtulat enim & certam ſedem, & [g] nexum non quemlibet, ſed determinatum: vbi vel ſua ſede dimouentur, vel non retinent nexum, ita vt nequeant fungi muneribus conſuetis, ſanitatem perdunt, & continuo ſunt in morbo. Sedes in corpore noſtro ſex animaduertuntur, ante vel pone, ſurſum vel deorſum ad dextram vel ad ſiniſtram. Partes igitur multiformes, cum ex ſede quam naturaliter habent in alienam depelluntur, veluti membra quæ franguntur, aut luxantur, ac veluti inteſtinum, aut omentum quod deſcendit in ſcrotum, incidunt in morbum tam varium, quàm varia eſt ſedes in quam veniunt. Nexus vero dupliciter variatur, ſiquidem aut amittitur priſtinus, aut comparatur nouus. Cum cubitus à radio dehiſcit, cum ſummum lati oſſis ſcapularum à iugulo ſeparatur, cum lingua ita hæret, vt attingere priores dentes non poſſit, perditur priſtinus partium nexus. Acquiritur nouus cum vna à palato ita deſcendit, vt iungatur cum partibus, cum quibus antea minime iungebatur. Euenit interdum, vt non modò contra naturam partes iungantur, ſed ſimul etiam coaleſcant, [h] vbi vlceratæ ſunt, veluti digiti inter ſe, aut labra, aut oræ genitalis muliebris, vel ani, quanquam hæc adglutinatio videtur non ad ſitum pertinere, ſed magis ad vnitatem ad quam iam pergimus.

[g] Gal lib. diff morb cap 10. & Auic lib 2. f. 2. doct 1. cap 3.

[h] Gal lib de diff morb. cap 10.

De vitio vnitatis communi partium ſimplicium & multiformium. Cap. VIII.

EA quibus propriè ſanitatis tum ſimplicium, tum multiformium partium continentur, quot morbi ſpecies faciant, cum à naturali ſtatu recedunt abunde in ſuperioribus dictum eſt. Vnitas

tantum

tantùm ſupereſt, quam communiter [a] pertinere diximus ad ſanitatem vtramque. Hanc tractare nunc oportet, vt morborum qui ab ea proficiſcuntur ſpecies pateſiant. Duo autem primo reuocantur in dubium. Vnum quod vnitas non videtur poſſe referri ad partes multiformes, alterum quod neque etiam ad ſimplices, quæ vbi diſſoluerimus propoſitas morborum ſpecies perſequemur. Qui negant vnitatem referri ad partes multiformes, ea ratione adducuntur, quod illæ non ſint per ſe vnæ, [b] ſed per nexum & coniunctionem in vnum iunctæ teneantur, tantum enim partes ſimplices per ſe vnitatem habent. Rurſus quibus non placet vnitatem ſpectare ad ſanitatem partium ſimplicium, obiiciunt munera, veluti alendi, augendi, quæ à ſola ipſarum temperatione proficiſcuntur, ita vt vnitas non videatur per ſe neceſſaria ad ſanitatem ipſarum. Nos qui ad vtriuſque generis partium ſanitatem pertinere vnitatem arbitramur, vtramque rationem diluemus: quod quidem primo affertur partes multiformes non eſſe per ſe vnas, ſed per quendam nexum, feſtiue concedimus. At non prohibet hoc quo minus vnitatem habeant, nam & vnæ quoque dicuntur illæ res, quæ per nexum tales ſunt, veluti vniuerſitas. Poſtulat igitur ſanitas partium multiformium eam vnitatem, quam ipſe accipere poſſunt, atque vbi hæc pereat, neceſſe eſt ægrotent. Ad alteram rationẽ, quæ obiiciebatur, à ſola temperatione perfici ſimplicium partium munera, dicimus ſumi in ea pro confeſſo, quod controuerſum eſt, neque enim concedimus ſufficere ſolam temperationem, quamuis maximi momenti ſit, ſed neceſſariam quoque eſſe vnitatem exiſtimamus, quæ vbi perit, deſunt officio ſuo, & muneri. Præciſa dubitatione ſtatuamus vnitatem, ſimiliter ad conſtitutionem tam ſimplicium, quam multiformium partium pertinere. Hæc vbi ſoluatur, tot ſpecies ex eiuſmodi ſolutione naſcuntur, quot ſunt [c] ſpecies partium; ſed cum hæ diuidantur primò, in ſimplices, & multiformes, deinde ſimplices in molles, & duras, non difficile eſt venari ſpecies ſolutionis vnitatis, & vocabula, quibus à veteribus appellẽtur. In partibus ſimplicibus, quæ molles ſunt, vt in carne ſolutio continui [d] appelatur Græce τραῦμα, & ἕλκος, Latinè vulnus, & vlcus; in venis χάσμα in neruis σπάσμα, & vbi ſolummodo punguntur νύγμα à Græcis vocatur: vt vbi ſoluatur vnitas in partibus duris, veluti in oſſe, & cartilagine, Græce dicitur κάταγμα, Latinè fractura, ſi eiuſmodi partes duræ erodantur, id vitium vocatur Græcè τερηδὼν, Latinè caries, ſed ſiue molles, ſiue duræ colliduntur, nec appareat manifeſta vnitatis ſolutio, vocatur Græcè θλάσμα, & θλάσις: in partibus multiformibus vnitatis ſolutio, vocatur à Græcis ἀπόσπασμα. [e] verum vnitas non ſecus quam nexus, de quo ante locuti ſumus, dupliciter à naturali ſtatu recedere poteſt, & cum quæ prius aderat interit, vt iam oſtendimus, & cum noua accedit, vt dictum eſt in digitis, & labris coaleſcentibus, ſed morborum ſpecies habeant hunc terminum.

[a] Gal. lib. de arte med.
[a] ſuperius in fine c. 6.
[b] Ariſt. 6. phyſ. T. 26.
[c] Gal. lib. de diff. morb. cap 11.
[d] Gal. de diff. morb. c. 11.
[e] Galen. 4. meth. c. 2.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Secundus,

QVI EST DE MORBORVM CAVSIS.

Quot ſint ſpecies cauſarum efficientium morbum. Cap. I.

QVALIS ſit vnaquæque res naturæ contraria morbus, cauſa, & ſymptoma, initio enarrauimus, deinde ad morbum aggreſſi, eius ſpecies omnes à ſummo genere vſque ad imas inuenimus, diuidendo morbum in differentias ab eius eſſentia ductas, quæ quot ſunt, totidem morborum ſpecies conſtituũt. Nunc tempus eſſet alias morbi differentias perſequi, quæ, ſi non proximè ab eſſentia depromuntur, aliquo certè pacto ad eam pertinent, cuiuſmodi ſunt illæ, quas magnitudo ſuppeditat, aut numerus, à quibus non conſtituuntur nouæ ſpecies, ſed quæ iam dictæ ſunt, aliquo modo mutantur, vt cum magnæ vel paruæ, ſimplices, vel multiplices fiunt, aut alia varietate diſtinguuntur. Hæc differentiarum varietas, cum bona ex parte oriatur à cauſis, & ſymptomatibus, non poteſt apertè explicari, niſi illa prius exponantur, quamobrem differentur ad eum locum, ante igitur ad cauſas pergemus; deinde ad ſymptomata quibus enarratis, demum ad propoſitas differentias reuertemur.

Cauſæ morborum, quas nunc tractare inſtituimus effectrices ſunt harum primò ſpecies omnes, & differentias, diuidendo oportet indagare, deinde vim, quam ſingulæ habent afficiendi noſtrum corpus exponere, & ex iis tandem colligere à qua cauſa, quæuis morbi ſpecies oriatur. Indagabimus ſpecies cauſarum vbi ipſam effectricem cauſam diuidemus in differentias ab eius eſſentia ſumptas, illæ autem maximè ſumuntur ab eſſentia, quæ ſuppetunt nobis ex materia cauſarum, nam vt aliæ ſpecies ſubiectæ materiæ, hoc eſt partium noſtri corporis, alias nobis differentias ſuppeditant ad morbi ſpecies conſtituendas, ita à diuerſa materia rerum præbentium efficientes cauſas diuerſæ ducuntur differentiæ, quæ diuerſas ipſarum ſpecies conſtituunt. Subiecta igitur materia

quæ cauſas præbet, ſunt res externæ,[a] quæ extra nos ſunt, vel internæ, quæ verſantur in nobis. Quot enim cauſæ noſtrum corpus lædunt, aut ab ipſo proficiſcuntur, aut aliunde: illas internas, has nominabimus externas. Ordiemur ab externis, quæ euidentiores ſunt, ſiue per ſe morbum efficiant, ſiue ſint efficiendi ſociæ, & occaſiones potius, quam veræ cauſæ, vtrunque enim vſu venit. Dupliciter [b] autem nos lædere poſſunt externæ cauſæ, vel lacerando, vt tela & ictus, vel mutando temperationem, veluti aer, cibi, potiones, medicamenta tam epota, quam extrinſecus adhibita. Internæ cauſæ in duo genera [c] diſtribuuntur, quod aliæ permaneant, aliæ fluant, atque abuolent, fluunt motus corporis, & perturbationes animi, tum vigilia, cum quibus numerare oportet etiam quæ illis contrario nomine opponuntur, vt ocium tranquillitatem, [d] ſomnum: omnia enim hæc à corpore noſtro proficiſcuntur, atque ipſum offendunt, vbi immoderatè adhibeantur. At quæ permanent, vel tantum cauſæ ſunt, vel ſimul etiam ſub altero genere rerum contra naturam comprehenduntur, vt ſub morbo, aut ſub ſymptomate, habét enim tam morbus, quam ſymptoma aliquando vim effectricem alterius morbi, nam immoderata temperatio quæ vnius partis [e] morbus eſt, afficere alteram poteſt & in ſimilem morbum compellere vicinam; ſi fuerit in corde caloris aut frigoris exceſſus impertitur non tantum partibus vicinis, ſed vniuerſo [f] corpori. Affert etiam morbus non modò ſimilem morbum, ſed etiam diuerſum, vt calidus ſiccum, quod in febre ardente conſpicuum eſt. Exuperans frigus cum coctioni aduerſetur [g] immoderatum reddit humorem. Tumor vt inflammatio inguinis febrem facit, ita vt plurima poſſint proferri exempla quæ comprobent morbum eſſe aliquando cauſam morbi, ſymptomata etiam vt actiones læſæ morbum faciunt, veluti dolor inflammationem. Sed hoc ſymptomatum genus non ponitur in permanentibus, ſicuti ponuntur quæ retinentur contra naturam, veluti ſemen, aut ſanguis exuperans, qui [h] perſpiratum prohibens calorem auget, & temperationem calidam reddit. Illæ igitur cauſæ, quæ ſunt ſimul etiam morbus, vel ſymptomata, ſatis explicantur, qua de morbis, & qua de ſymptomatibus. Locus hic poſtulat vt de illis cauſis internis, & permanentibus agamus, quæ ſolummodo cauſæ ſunt, neque vllo pacto, aut in morbis, aut in ſymptomatibus ponuntur. Harum igitur duplex eſt genus, [i] cum aliæ ad plenitudinem, aliæ ad inanitatem referantur, quamvis hæ etiam in excretis, & retentis poni poſſe videantur. Plenitudinem nunc pro copia, inanitatem pro inopia accipimus. Copia, morborum cauſa eſt, & ob multitudinem, & ob qualitatem, referturque vel ad ſpiritus, vel ad humores, vel ad partes magis concretas, nam hoc triplici [k] genere partium continetur corpus noſtrum. Complectitur ſpiritus ſub ſe etiam vapores, vt eos qui in cerebro vertiginem faciunt, & flatus, cuiuſmodi ſub abdomine verſantur in ea ſpecie hydropis, quæ quod tympani modo reſonet, tympanites [l] vocatur. Humor qui redundat varius eſt, nam aut eſt vnus eſt quatuor ſuccis vt ſanguis, bilis flaua, vel atra: ſi redundet ſanguis duntaxat, appellatur eiuſmodi copia, plenitudo, [m] ſi alij ſucci, dicitur prauitas ſuccorum: aut eſt aquoſus ille, qui in ſanguine, quaſi ſerum in lacte deprehenditur, aut alius in quem conuertitur, veluti lac, & ſemen, nimia enim vtriuſque copia morborum ſæpe cauſa eſt: huiuſmodi etiam eſt pus. Sed eſſe tertio diximus plenitudinem concretæ ſubſtantiæ. Hæc vel ſecundum naturam [n] eſt, modo duntaxat exuperans, vt acceſſio carnis, vel præter naturam, vt calculi, lumbrici, & ea quæ in abſceſſibus verſantur. Complures autem ſunt morborum ſpecies, quæ ex copia oriuntur, veluti temperatio immoderata quælibet, vitioſa figura, ſuperficies præter naturam aſpera vel læuis, caua vel obſtructa, vel nimis aperta, acceſſio nimia magnitudinis, numerus contra naturam auctus, ſitus à naturali recedens, & tandem vnitatis ſolutio, ita vt vix reperiri poſſit ſpecies aliqua morbi, quam non efficiat redundantia. Omittimus copiam cibi & potionis, quam magis vt externam cauſam, quàm vt internam ſpectamus, quamuis etiam ipſa cum in ventriculo eſt, interna ſit, & ſæpenumero morbum afferat. Porrò inanitas eſt earum rerum inopia, quarũ nimiam copiam facere morbum oſtendimus. Spiritus videlicet, humoris, & ſolidioris ſubſtantiæ, inopia enim ſpiritus in arteriis, ac vaporis in cerebro, inopia ſuccorum, inopia carnis, aut alterius ſubſtantiæ ſolidæ plures effici morbos manifeſtum eſt. Quis neget ab inopia ſpiritus & calidorum ſuccorum morbum frigidum naſci? Ab inopia frigidorum morbum calidum, vt humidorum humidum, ſiccorum ſiccum? Mutatur ex inopia figura, mutatur ſuperficies, conniuent caua, imminuitur magnitudo, ac numerus, veluti cum ex oculo ſecto, aut perforato effluit humor ille, qui ſimilitudinem refert albi oui, mutatur tandem & ſitus partium, cum ob inanitatem contrahuntur.

[a] Gal. 2. de nat. hum. com. 5. & lib. de cauſis morborum c. 2.
[b] Galen lib. de cauſis morb. c. 2.
[c] Gal. lib. de cauſis morborum c. 2.
[d] Gal. lib. 6. de tu. val. cap. 5. & Gal. de arte medica cap. 85.
[e] Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 5 & 5. de loc. aff. 7.
[f] Galen. de art. med. 29.
[g] Gal. lib. 2. de Tem. c. 2.
[h] Galen lib. 1. de cauſis puls. cap. 1.
[i] Gal. lib. 2. aphor. com. 72.
[k] Gal. lib. 1. de diff. feb. 1. & Hipp. 6. ep. Tex. 7.
[l] Gal. lib. 2. prog. com. primo.
[m] Gal. lib. de plenit. 11. & Gal. 13. met. cap. 4.
[n] Gal. lib. de diff. morb. cap. 8.

De differentiis cauſarum efficientium morbum. Cap. II.

DIFFERENTIÆ, quæ ab effectricium cauſarum eſſentia ducuntur, tot ipſarum ſpecies conſtituunt, & internarum, & externarum. Aliæ, quę non omnino aduentitiæ ſunt, neque omnino ducuntur ab eſſentia, ſed aliquo pacto ad ipſam pertinent, non conſtituunt ſpecies cauſarum, ſed in iam conſtitutis ſiue internis, ſiue externis aliquam mutationem efficiunt, vocanturque à [o] phyſicis modi cauſarum. Pertinent autem ad plures ſpecies, neque propriè ad vnam referuntur. Multiplices verò ſunt, ita vt non poſſint vnica diuiſione comprehendi, ſed multiplex afferenda ſit, id quod in multiplicibus rebus præceptum fuit [p] ab Ariſtotele aduerſus Platonem, & obſeruatum à Theophraſto in libro de hiſtoria ſtirpium quæ è terra naſcuntur, vbi alio atque alio nomine, multas earum diuiſiones tradidit. Ergo proximum eſt, vt poſt ſpecies perſequamur has differentias ſeu modos cauſarum effectricium. Sit autem hæc prima diuiſio, quod aliæ ſunt præſentes, ita vt ſuam effectionem præſtent, atque hæ veræ cauſæ [q] dici poſſunt, quæ ad præſens tempus referuntur, aliæ non ſunt præſentes, ſed vel præteritæ, & ad præteritum tempus, vel futuræ, & ad futurum referuntur. Intuetur [r] medicus primò in præſentes, vt has tanquam res contra naturam auferat, deinde in futuras, vt eas procul arcens prohibeat [s] morbum efficere, poſtremò etiam in præteritas,

[o] Ar. 2. phyſ. & lib. 5. Diuinorum in tract. de cauſis.
[p] Ariſt. lib. 1. de Par. animal. in fin.
[q] Ar. 2. Poſt. 11.
[r] Gal. lib. 4. meth. c. 3.
[s] Hippoc. & Gal. primo lib. præſagiorum ab initio.

tas, vt ex illis quæ præſentia ſunt, colligere poſſit. Quæ vel præterierunt vel futuræ ſunt, iiſdem generibus ſubiiciuntur atque præſentes, externis videlicet, & internis.

Quæ præſentes ſunt, aut efficienter [a] iam adſunt, ita vt iam corpus noſtrum afficiant, aut nondum afficere ipſum ceperunt, & ſunt magis res præſentes, quam cauſæ, atque hæ vbi internæ ſint, dicuntur à [b] medicis antecedentes, illæ verò quæ iam afficere corpus noſtrum ceperunt, & ſimul cum exitu iunguntur, interdum totam efficientiam in ſe cohibent, ita vt effectio accedat, & recedat vna cum ipſis, vocatæ autem ſunt à latinis Continentes, à Græcis præſertim à ſtoicis συνεκτικαὶ [c] interdum quamuis recedant, relinquunt tamen effectionem, ita vt non dicantur continentes. Morbus cùm ſit res facta, ſequitur antecedentem effectionem, manetque [d] poſt ipſam, ita vt non videatur necti cum cauſa continente, cuius id proprium [e] eſt vt ſecum auferat effectionem: nam tùc deſinit effectrix efficere. cum materia iam effectionem accepit, id accidit vbi morbus iam adeſt, materia enim tunc effectionem accepit, ita vt non reſtet amplius cauſa continens. Sed ſi rem diligenter æſtimare velimus, inueniemus [f] quoſdam morbos, qui non ita facti ſunt, vt non fiant adhuc, & retineantur à cauſa, qua recedente ſoluuntur, & non amplius manent. Hos morbos, neceſſe eſt necti cum cauſa continente, huiuſmodi eſt obſtructio, quę ita nectitur cum humore obſtruente, vt eo præſente adſit, eo recedente recedat. Sed morbi ex toto facti, nullo pacto iunguntur cum cauſa continentę. Cum duplex cauſarum genus poſuerimus, externum, & internum, cōtinens cauſa, quamuis à veteribus referatur maximè ad internum, poteſt tamen tribui & externo, cum & hoc interdum tale ſit, vt in ſe cohibeat efficientiam, ita vt ſimul cum effectu accedat, atque recedat: nimius frigoris, vel caloris appulſus, corpus noſtrum afficiens, ſæpe vbi ceſſat ſecum aufert noxam quam afferebat, interdum tamen hæc relinquitur quamuis ille finiatur, quemadmodum in lignis ab igne calefactis, ita vt ſit etiam externa cauſa ex genere continentium, non tamen perpetuo: telum enim quo vulnus illatum eſt, quamuis euellatur, vulnus tamen relinquit, & venenum ſeu ſumatur, ſeu per morſum vel aculeum inſeratur, quamuis extrahatur, plerunq; relinquit morbum tota ſubſtantia pugnantem. Internæ etiam cauſæ quamuis præſentes ſint, & cum exitu iungantur, non tamen neceſſario totam efficientiam in ſe cohibent, ita vt dici poſſint continentes, cum eductis ſuccis qui immoderatam temperationem faciebant ea interdum maneat, quamuis ſæpenumero cum ipſis finiatur. Ceterum cauſæ continentes internæ [g] duæ ſunt duntaxat, plenitudo, & inanitas, quas ſupra eſſe tantum cauſas diximus, nec ſubiici alteri generi rerum contra naturam. Plenitudo id eſt copia, retinet quos efficit morbos in corpore noſtro, & ſimul ſecum aufert cum detrahitur ſpiritus, humor, aut ſubſtantia ſolida, a cuius redundantia morbus proficiſcebatur. Inanitas, vbi deeſt ſpiritus, ſimiliter aut humor, aut ſubſtantia concreta præſens morbum retinet, ſiue temperationem immoderatam, ſiue alium quemuis. Sed cum ceſſat, ſtatim finitur morbus; vapores cerebrum naturaliter obſtruere debent, vt ſomnum faciant, ita vt ea obſtructio tempeſtiue facta ſecundum naturam ſit, inanitas eorum vaporum morbum facit obſtructioni contrarium, quem vigilia contra naturam ſequitur: manet ille morbus quamdiu vapores deſunt, ſed vbi rurſus vaporibus cerebrum impletur, recedit cum inanitate morbus, & vigilia ſimul.

[a] Ariſt. lib. 2. phyſic. 37.
[b] Gal. primo de ca. puls. primo.
[c] Gal. lib. cō. Iulian. c. 6.
[d] Gal. 2. Meth. 3.
[e] Ariſt. 5. diuin. 3.
[f] Gal. cōtra Iulian. cap. 6. & 7.
[g] Galen. 2. aphor. 16. 22.

Sed cum alio, atque alio nomine eandem rem multipliciter diuidendam eſſe ſtatuerimus, cauſa quę morbum facit, non ſolum diuiditur in internam, & externam, in præſentem, pręteritam, & futuram, in continentem & antecedentem, vt iam oſtenſum eſt, ſed rurſus [h] in euidentem, & abditam. Euidentem appello, quę ſenſui manifeſta eſt, abditam, quæ ſenſum latet, & ratione tantum comprehenditur. Externæ omnes cauſæ ſub ſenſum cadunt, & euidentes ſunt, internæ vero non omnes abditæ ſunt, ſed diſtingui debent, quatenus fluunt, vel permanent: quæ fluunt, vt motus, & quies corporis, animi perturbatio & tranquillitas, ſomnus & vigilia, omnes euidentes ſunt. Quæ permanent maxima ex parte ſenſum latent, veluti ſucci, qui morbum afferunt, ita vt ratione comprehendi debeant, interdum tamen ſenſu diiudicantur, quemadmodum [i] bubones, qui cum in corpore noſtro verſentur, habendi ſunt in cauſis internis, & tamen euidentes ſunt, ex quo colligi poteſt euidentes cauſas non omnes eſſe externas, ſed aliquas verſari in corpore noſtro, quas nonnulli quod euidentes ſint ſicut externæ in externarum numero repoſuerunt. Separantur etiā cauſæ morbum efficientes in proximas, & remotas: proximæ ſunt, quæ per ſe vim habent conficiendi, remotæ, quæ per aliud. Externæ [k] cauſæ per aliud morbum faciunt, cum ſunt occaſio mouens internas atque antecedentes, veluti calidus, aut frigidus aer pituitam in cerebro contentam, per ſe verò cum ipſæ lædunt corpus, ita vt temperationem mutent, veluti refrigerando, aut calefaciēdo. Internæ etiam cauſæ vel proximæ ſunt, veluti ſucci putres, qui febrem accendunt, vel remotę, quemadmodum illi qui obſtructionem faciunt, & nondum putreſcunt.

[h] Gal. lib. de ſin. medic. 46. & Chro. Celſo lib. 1. in Proæm.
[i] Hippoc. & Gal. 4. libro aph. 55.
[k] Gal. libr. 1. de ca. puls. cap. 1.

Diuiduntur item cauſæ in communes [l] & proprias, externæ communes ſunt, veluti aer peſtilens: propriæ ſunt cibi, nam aliis alij veſcuntur, at cauſæ internæ propriæ ſunt, & non communes, veluti ſucci, neque enim vt idem aer, ita idem propriè ſuccus complures lædit, niſi eundem genere, aut ſpecie dicas, poſſunt & complures aliæ differentiæ animaduerti in cauſis morbum facientibus, his tamen contenti ſumus maximè ad rem noſtram pertinentibus.

[l] Ariſt. 5. diuin. c. 4.

Aer quo pacto noſtrum corpus afficiat. Cap. III.

FACTA diſtinctione cauſarum efficientium morbos in varia differentium genera, tempus eſt vniuſcuiuſque ſeorſum vim exponere. Ordiemur ab externis, & non neceſſariis. Sunt autem res fortuitæ, [m] tela & ictus, medicamenta deuorata, ſeu epota, aut extrinſecus adhibita, venena itē, neque enim cum his neceſſariò verſamur, ſicuti cum aere, cum cibo, & potu, quæ cauſæ prorſus externæ ſunt, nam motus & quies, ſomnus & vigilia, animi perturbatio & tranquillitas, excreta & retenta, cum quibus neceſſariò verſamur, non ſunt ex genere externarum cauſarum, cum ad cor-

[m] Galen. de ar. med. 83.

pus noſtrum pertineant, de quibus agemus, ſi prius verè externas expoſuerimus. Omittemus autem in externis eas quæ fortuitæ ſunt, quæ, & quod ferè innumerabiles, [a] & quod vulgo etiam manifeſtæ ſint, ſub artem non cadunt, niſi vim ictus, aut teli æſtimare velis, ictus enim quatenus imbecilliot, aut vehementior magis, aut minus pertumpit partes quas attingit, telum verò ſi retuſum, & hebes fuerit, collidit, ſi acutum, punctim, vel cæſim fæcit, ſed hoc etiam omnibus in aperto eſt, quamobrem omiſſis cauſis fortuitis pergemus ad neceſſarias, & primò ad aerem, in quo non ſolum neceſſariò, ſed aſſiduè [b] etiam verſamur, nam ſine eo, aut ſtatim interit homo, aut non multò poſt, quamobrem Ariſtoteles ab [c] iis qui oppida condunt maximam habendam eſſe aeris, & aquæ rationem voluit, quod iis plurimum vtamur. Verſamur autem in aere pluribus modis, & quatenus nobis circunfuſus eſt, ita vt attingat partes noſtras, & quatenus per arterias, quæ ad cutem terminantur, attrahitur, ſed maximè, cum reſpiramus, ex quo veteres aerem [d] animabilem, ſpirabilemque dixerunt.

Sed quomodocunque illo vtamur, afficit nos ſubſtantia, vel qualitate ſua, loquamur primò de ſubſtantia, hæc [e] pura eſſe debet, ac tenuis, quæ talis eſt, non ſolùm non nocet nobis, ſed plurimum confert tum ad alia, tum ad ſpiritus [f] conficiendos, ſine quibus vita conſtare non poteſt: præclarè igitur cum illis agitur, qui ſereno ac tenui aere fruuntur: at non quouis loco, aut quouis tempore talis habetur, ſed caliginoſus, nebuloſus, & in nubes concretus, craſſus, ac grauis, putris, peſtilens, & interdum tota ſubſtantia alienus ſæpe nos circumfundit, id quod euenit [g] ob aſpirationes, quæ cum ipſo commiſcentur, colligens enim humorem redditur nebuloſus, atque obſcurus, ob quē redditur etiam craſſior, ſed craſſitudinem eius augent anhelitus terræ, carbunis extincti, [h] calcis paulò ante illitæ. Fit etiam aer grauis ex odoribus, qui vel à ſuffimentis vel à ſtirpibus exhalant, vt à buxo, iuglande, populo, braſſica. Putreſcit interdum, vel quod perflatu careat, vel quod putres ad ipſum aſcendant afflatus [i] è terra, veluti ob multa cadauera inhumata. Contrahit vim veneni aer, & tota ſubſtantia nobis aduerſatur, propter prauas aſpirationes, quales exhalant ab auernis, qui inde nomen duxerunt, quod ſint ſine auibus, nam (vt ſcribit Lucretius) [k] quæ inde tranſeunt ſtatim pereunt. Recedit igitur aer ab optimo ſtatu ſuo propter iſta, cum quibus miſcetur, quæ cum varia ſint, variè ipſum mutant: at quo pacto afficiat corpora noſtra cum mutatur, iam exponendum eſt. Qui nebuloſus, & caliginoſus [l] eſt, ſpiritus ſimiles in nobis procreat, ſuppeditat enim aer materiam ad ſpiritus procreandos, quos neceſſe eſt, vel perturbatos, vel ſerenos eſſe pro aere, ex quo aluntur. Qui craſſus eſt, adeò interdum reſpirationi obeſt, vt hominem non aliter ſtranguler quàm ſi in aqua demergeretur. Qui ob odores [m] quos contraxit grauior efficitur, caput lædit, partim cerebri temperationem immoderatam reddens, partim obſtruendo ſpiritibus itinera intercludēs. Qui putris [n] eſt ac peſtilens, peſtilentes febres efficit, & cōtage ſua interdum putredinem impertit ſolidioribus partibus cordis: poſtremò qui tota ſubſtantia nobis aduerſatur, veneni modo nos lædit.

De ſubſtantia aeris hactenus, videamus nunc de qualitate eiuſdem. Aeris qualitas aut moderata eſt, aut à moderatione recedit exuperantia vnius, vel alterius qualitatis, ita vt ſit calidus, frigidus, humidus, aut ſiccus: item calidus & humidus, calidus & ſiccus, frigidus & humidus, frigidus & ſiccus. Proficiſcitur hæc qualitatum varietas vel à cælo, vel à regione: quæ proficiſcitur à cælo, ſoli potiſſimum & lunæ [o] accepta refertur. Efficit ſol ſuo acceſſu ad nos diſceſſuq; quatuor anni tempora, nam vbi ad ſolſtitium accedit, facit æſtatem, quæ calida eſt & ſicca, deinde antequam ad brumam accedat, autumnum, qui frigidus & ſiccus eſt, inęqualis tamen: cum ad brumam peruenit facit hyemem, quæ frigida eſt & humida, deinde paulatim aſcendens cum ad medium peruenit, ver, quod vel paulo calidius & humidius eſt, vel potius moderatum. Efficit item ſol luce diffuſa diem, & cum ad occaſum venit noctem. Diuiditur ſpacium diei, & noctis in quatuor partes, quæ reſpondent quatuor [p] temporibus anni. Matutina pars, quæ temperata eſt, reſpondet veri; meridiana, quæ calida & ſicca æſtati: veſpertina, quæ frigida & ſicca autumno: nocturna, quæ frigida & humida, hyemi. Habet & [q] luna, vtpote vltima cælo, citima terris non mediocrem facultatem mutandi hæc inferiora; id quod facile patet ex diebus quos in ægrotantibus criſimos nominamus, ex oſtreis, & conchyliis, quę cum luna creſcunt, pariterque decreſcunt, ex arboribus, vbi non ceduntur tempeſtiuè, ex aere tandem, quem manifeſtè mutat quatuor temporibus menſis, vt enim ſol annum, [r] ita luna menſem gubernat, & lunæ curſus menſes nominantur, quia menſa ſpacia conficiant. Efficit igitur luna accretione luminis calorem, ſicuti diminutione frigus: reſpondent quatuor tempora menſis quatuor temporibus anni: primum tempus menſis ver ipſum imitatur, cum luna digreditur à ſole: ſecundum cum tota ab ipſo colluſtratur æſtatem: tertium cum diminutione luminis decreſcens ſeneſcit, autumnum: quartum cum ſolem iam conſequuta eſt, & cum ipſo congreditur, hyemem. At non tantùm à cælo, ſed etiam à regione proficiſci varias qualitates [s] aeris diximus. Attenditur in regione aſpectus cæli, & genus loci: quæ maximè ſpectat ad ſeptentrionem, adeò frigida eſt, vt niue obrigeat: quę maximè ad meridiem, adeo calida, vt appulſu ſolis exareſcat. Sed ſiue ſolis ortum, ſiue occaſum conſpiciat, nō fit propterea calidior, aut frigidior. Eadem eſt ratio oppidi, & domus, quæ regionis, quatenus enim ad meridiem vel ſeptentrionem ſpectant, eatenus calidiores, aut frigidiores redduntur. At multa etiam ſunt, quæ inter locū & locū plurimū differunt. alius enim demiſſus & paluſtris eſt, qui frigidū & humidum aerem reddit, alius montoſus, qui ſiccum, calidum verò, aut frigidum prout ad meridiem vel ſeptentrionem vergit. Qui planitiem incolunt cælum omni parte patens, atque apertum intuētur: vtuntur autem aere magis, aut minus calido, prout ea regio magis vel minus ſub ſeptentrione vel ſub meridie poſita eſt. Ad loci varietatem referuntur venti, qui ad ipſum ſpirant. Aquilo reddit aerem [t] frigidum & ſiccum. Auſter calidum & humidum, Eurus matutinus, calidior ſicut, & Zephirus veſpertinus ſentitur. Mutant autem aerem venti, & per eas [u] quas afferunt expirationes, & per qualitatem, quam acquirunt à locis vnde veniunt, magis vel minus à ſole illuſtratis. Qualitas,

quam

[a] Galen. libr. art. med. 83.
[b] Gal. lib. de art. med. cap. 85. & Gal. ad Thraſ. 18.
[c] Ariſt. lib. 7. Polit. c. 11.
[d] Cicero lib. 2. de natura Deorum.
[e] Gal. lib. 1. de Tu. Val. c. 11.
[f] Gal. 11 met. 3 & 7. lib. de Vſu par. c. 8.
[g] Gal. 1 lib. de Tu. Val. c. 11.
[h] Gal. libr. 7. de Vſu par. cap. 8.
[i] Galen. 1. de Tu. Val. c. 12. & 1 lib. de diff. feb. c. 4.
[k] Lucret. l. 6.
[l] Gal. 1 prima epid. c. 2 & 7. de Vſu par. cap. c. 8.
[m] Gal. lib. 1 de Tu. Val. cap. 11.
[n] Gal. libr. 3. de Præſag. ex puls. cap. 3. & Gal. lib. 1 de diff. fe. c. 2. & cap. 4.
[o] Gal. libr. 3. de dieb. crit. c. 2. & c. 3.
[p] Gal. 1. 6 ep. com. 15.
[q] Gal. libr. 3. de dieb. crit. cap. 3.
[r] Gal. lib. 3 de dieb. dec. c. 5.
[s] Gal. 9 met. cap. 5.
[t] Hip. & Gal. 3. lib. aph. 5.
[u] Hip. lib. de aere aquis & loc.

quam aer habet, vndecunque illam habeat, ſimilem efficit in nobis qualitatem, nam calida nos calefacit, frigida refrigerat, humida madefacit, ſicca exſiccat, & hoc pacto morbum affert calidum, humidum, frigidum, aut ſiccum, vel ex duplicis qualitatis immoderatione compoſitum. At cum mutatis primis qualitatibus mutẽtur reliquæ, reddit aer calidus & humidus corpora [a] noſtra laxiora, & eatenus foramina cutis nimis aperit, frigidus & ſiccus nimis denſa reddit, & idcirco eadem efficit anguſtiora. Succi item ab aere calido liqueſcunt, à frigido concreſcunt, quo fit, vt vel nimis per corpus fundantur, vel nimis hæreant, & vtroque nomine morbum faciant. Sed quæ de aere dicenda erant, ſatis explicata ſunt, nam vberius, & de hoc, & de cauſis, quas nunc ſubiiciemus, vt de cibo & potu, motu & quiete, ſomno & vigilia, animi perturbatione & tranquillitate, agemus in opere de inſtrumentis medicinæ, qua de ratione victus.

[a] *Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 3.*

De cibo, & potu. Cap. IIII.

IN genere cauſarum externarum poſt aerem ſequitur cibus, & potus, vtriuſque nunc vim, quam habent afficiendi corpora noſtra perſequemur. Habent autem in ſe primo vim alimenti per quam id reſtituunt quod ex ſubſtantia noſtra [b] à calore tam interno quàm externo aſſiduè abſumitur. Cõtinetur corpus noſtrum triplici genere [c] partium, ſolidis, ſuccis, & ſpiritibus, ſolidæ partes maximè reficiuntur à cibo, ſicuti ſucci à potu, & ſpiritus ab aere, quanquam omnes ab omnibus recreantur. Cibus igitur quatenus alimentum eſt, neque afficit, [d] neque mutat corpus noſtrum, ſed ab illo mutatus reficit ſubſtantiam, quam aſſiduè abſumi diximus. Proprium enim eſt medicamenti non cibi mutare corpus noſtrum, quędam tamen ſunt, quę vtramque vim [e] habent, & alendi, & mutandi, & ideo partim in cibis, partim in medicamẽtis haberi debent, nam & alimento ineſſe vim medicamẽti docuit [f] Hipp. cibus autem qui partim mutat corpus noſtrum, partim mutatur ab ipſo, mutatur ob ſubſtantiam, quam habet ſimilem, & idoneam ad alendum, mutat ob qualitatem aliquam exuperantem, ob quam vim obtinet medicamenti, & ſimul etiam cauſæ lædentis, ob eam enim cõtrariam exuperantiam temperat in corpore exiſtentem, quaſi medicamentum & ſimilem efficit tẽperationem in corpore alioquin ſano, atque hoc pacto morbi cauſa eſt. Quod attinet ad ſubſtantiã, quamuis idonea ſit ad alendum, & eatenus quod abſumptum eſt, reficiat, poteſt tamen modo, tempore, ordine, non idoneo corpus noſtrum offendere, & morbi cauſa fieri, nam quod ſpectat ad modum, ſi nimis multus ſit cibus (teſte Hippocrate) [g] morbum facit, veluti temperationem frigidam, immoderatam, cum innatum calorem obruat, à multis [h] enim fomentis extinguitur calor noſter debilis, perinde ac paruus ignis à multitudine lignorum, præterquam quod diſtendendo, atque implendo, & ſolutionem continui facit, & morbos in conformatione. Cõtra ſi nimis paucus ſit cibus, ſiccitatem, ac tabem efficit, ſi non ſua vi, ac propter ſe, certè propter calorem abſumentem, ob quẽ neceſſarius eſt cibi modus idoneus. At non modò ſolum, ſed etiam tempore alieno cibus datus [i] morbum efficit. nam vt tempeſtiuè datus, & bene coquitur, & reficit, quod abſumptum eſt, ſic cũ intempeſtiuè datur, nec bene concoquitur, nec reficit, vnde contrahuntur ſucci crudi, qui deinde & obſtructionem, & alios morbos afferunt. Quòd ſi plures, ac varij dentur cibi, vt tenues, craſſi, lenes, acerbi, neceſſe eſt certo [k] ordine ſumantur. Tenues enim ac leues prius ſumi debent, deinde craſſi, atque acerbi, nam ſic, illi qui prius concoquuntur expeditam viam habent, per quam deſcendant, alij qui relinquuntur, & longius tempus poſtulant ad coctionem, manere poſſunt in ventriculo, dũ concoquantur. Quod ſi prius ſumantur craſſi, & acerbi, deinde tenues, ac lenes, ij cum breuiori tẽpore conficiantur, vbi confecti ſint deſcendere non poterunt, propter craſſos atque acerbos, qui reſident in fundo ventriculi. Retinebuntur igitur & putreſcentes febrem accendent, caput tentabũt, & alios facient morbos complures, cum per venas diſtribuentur. Cibus igitur ſubſtãtia idonea nos alit, ſed ſi vel qualitate, vel modo, tempore aut ordine peccet, cauſa morbi efficitur.

[b] *Gal. lib. 1. de Te. Gal. cap. 2.*
[c] *Gal. lib. 1. de diff. febr. c. 1 & Hippoc. 6. ep. 7.*
[d] *Gal. lib. 3. de nat. fac. cap. 7.*
[e] *Gal. lib. 3. de Tep. c. 4.*
[f] *Hipp. libro de alimento.*
[g] *Hip. 2. lib. aphor. 17.*
[h] *Hippoc. 1. aphor. T. 14.*
[i] *Gal. lib. 3. de ca. ſympt. cap. 1.*
[k] *Gal. 2. lib. de alim. fa. cap. de prauorum, perfectis & morib.*

Potus autem vel nullam alendi vim habet, vt aqua, [l] quæ tantum confert ad diluendum ac diſtribuendum cibum, vel alere poteſt quemadmodum vinum, quod tamen magis ſuccos [m] reficit, quàm ſolidas partes, mutatur autem à corpore noſtro, & in eius ſubſtantiam conuertitur, quatenus ei ſuppeditat alimentum, ſed per qualitatem, quam habet quilibet potus, calidam, frigidam, humidam, aut ſiccam, mutat corpus noſtrum, atque hoc pacto fit cauſa morbi calidi, frigidi, humidi, aut ſicci, & remedium contrarij, tanquam medicamentum. At poteſt etiam potus perinde ac cibus, cum modo, tempore aut ordine alieno ſumitur, facere morbum, vt cum nimius, [n] vel paucus ſit, cum intempeſtiuè vel præpoſterè datur. Sed vires tam cibi quàm potus, & genera vtriuſque fuſius ſcribentur à nobis in opere de ratione victus, nunc tantum adiicimus quemuis cibum ac potum, & quantumuis moderatè ſumptum continuò corpus [o] noſtrum refrigerare, & vim caloris remittere, ſed cum iam concoqui cœpit, calidiorem reddi, & ita calefacere, quemadmodum & ligna, quæ igni ſuperimpoſita primò eius vim minuunt, ſed cum iam inflammantur, ipſum augent: idem euenit cibo & potui, qui pro genere magis aut minùs calido, magis, aut minus nos calefacit, vbi iam concoctus eſt, & in ſanguinem verſus.

[l] *Gal. libr. 4. de vſu par. cap. 5.*
[m] *Galen. 1. de Tu. Vale. capite 2.*
[n] *Gal. 1. aph. comen. 17. Galen. 3. de cau. ſympt. cap. 2.*
[o] *Ar. lib. 2. de anima Text. 44. Gal. 3. de temp. c. 1. & c. 4.*

De ſomno & vigilia, motu & quiete, animi perturbatione ac tranquillitate, excretis & retentis. Cap. V.

AEr, cibus, & potus, cum quibus neceſſitate verſamur, in externis cauſis numerantur, ſumuntur enim aliunde, & non à corpore noſtro, ſicuti quæ nunc ſubiicimus, ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, cum à nobis proficiſcantur, internæ cauſæ cenſentur, fluunt tamen, & auolant, non permanent, vt ea quæ retinentur, ſic deri uduntur, quæ ſimiliter ſunt cauſæ internæ, cum quibus neceſſario [p] verſamur. Perpẽdamus igitur quam vim habeant

[p] *Gal. lib. ar. med. cap. 85.*

ſigillatim omnia hæc. Vigilia igitur per ſe à natura inſtituta eſt, non ſecus atque actio, ſomnus nō per ſe, ſed ob neceſſitatem, vt [a] reficiantur inſtrumenta, quibus vtitur facultas ſentiendi, & mouendi, quæ cùm non ſint perpetua, vt corpora cæleſtia, defatigantur, cùm exercentur, ſed recreantur per ſomnum: hoc pacto tam ſomnus, quàm vigilia ſecundum naturam ſunt, neque morbum efficiunt, niſi vbi à mediocritate [b] recedunt. Vigilia calorem euocat [c] ad partes externas, & propterea confert ad alimentum diſtribuendum: ſed vbi immoderata ſit, externas partes nimium calefacit, & ſimul internas refrigerat, auget [d] flauam bilē, exſiccat corpus [e] & aſſum reddit. At ſomnus reuocando calorē ad viſcera & partes internas, coctionem perficit, ſed nocet præſertim vbi nimius ſit, implendo caput, augendo [f] viſcerum inflammationem, & vaſorum obſtructionem, refrigerat partes externas, [g] & adeò madefacit corpus, vt (auctore [h] Hippocrate) ipſum quodammodo eluat, atque effœminet. Hoc igitur pacto tam ſomnus quàm vigilia morbi cauſa fiunt.

Quemadmodum autem cum ſomno, & vigilia neceſſariò verſamur, ita cum motu, & quiete: neceſſe [i] enim eſt quieſcamus, aut moueamur: neceſſarius quidem eſt motus ad munera vitæ exequēda, non tamen poteſt eſſe continuus ſine vlla intermiſſione, ſicut nec poteſt eſſe continua vigilia ob cauſam ſuperius dictam, propter inſtrumenta ſcilicet quæ defatigantur. Vbi autem motus, & quies moderatè adhibeantur, præter vſum iam dictum conferunt ad coctionem quidem quies, [k] quatenus non auertit calorem à partibus internis, ad diſtributionem alimenti motus, qui calorem euocat ad partes externas. Sed vbi immoderate aut quieſcamus, aut exerceamur, in morbos incidimus, quies [l] enim tabifica eſt, nam partes quæ non exercentur, extenuari videmus, quemadmodum membra fracta, & luxata, quæ dum ſaneſcant, & confirmentur, quieſcere oportet, quo tempore gracilia admodum redduntur, & eorum ſubſtantia exſiccatur. Eſt etiam quies cauſa contrariæ temperationis, videlicet nimis humidæ, quò partes quieſcentes frigidiores reddantur, & idcirco [m] plurimum contrahant humoris, quem calor abſumere ſolet in iis qui exercentur. Ab eiuſmodi autem humore non ſolum redditur temperatio immoderata, ſed fiunt etiam obſtructiones & alij morbi. Motus autem vbi nimius ſit, nimium calefacit, & [n] exſiccat, nam alimentum, quod ob eius vim attrahitur, ob eandē quoque abſumitur, ita vt noceat motus nimius: at nocet etiam vbi intempeſtiuè [o] adhibeatur, quemadmodum vbi ſucci aut crudi ſunt, aut etiam praui, atque acres: qui crudi ſunt, vt concoquantur, egent quiete, ſic enim contactu caloris innati magis coctionem acquirunt, quàm vbi moueantur. Adde quod ob motum attrahuntur per venas anguſtiores vbi obſtructionem faciunt, [p] acres verò ſucci maiorem noxam afferunt, & magis partes noſtras exulcerant, vbi moueamur, quàm vbi quieſcamus.

Sequitur animi perturbatio, & tranquillitas, cum alterutra [q] enim neceſſe eſt aſſiduè verſemur. Iuuat autem, & nocet perturbatio & tranquillitas, quemadmodum vigilia & ſomnus, motus & quies; reſpondet tranquillitas ſomno & quieti: reſpondet perturbatio vigiliæ & motui. Hoc tamen intereſt, quod per vigiliam [r] & motum, calor ab internis partibus ad externas perpetuò euocatur. Sed per animi perturbationem, quamuis ſemper moueatur, non tamen ſemper à partibus internis euocatur ad externas, ſed per metum, & triſtitiam, magis [s] contrahitur calor ad partes internas, quamuis per lætitiam & ſpem feratur ad externas, per iram autem feruet, & accenditur magis in [t] corde. Tranquillitas nimia eatenus poteſt effici cauſa morborum, quatenus non excitatur calor à perturbatione, eoſdem autem affert, quos à quiete diximus afferri. Perturbatio verò nimia, quæcunque illa ſit, ſpiritus tandem abſumit, ita vt temperationem immoderatam faciat, magis autem, aut internas, aut externas partes lædit, prout hæ, aut illæ magis deſtituuntur calore, ira [u] verò ipſum auget primum in partibus internis, deinde in externis.

Poſtremò in his cum quibus neceſſariò verſamur, reponuntur ea quæ in corpore retinentur, [x] aut ex eodem detruduntur, ſecundum naturam debent retineri ea à quibus alimur, debent detrudi autē quæ modum exuperant, aut quæ alendi facultatem non habent. Vtraque vbi à moderatione recedant, morbi cauſa efficiuntur, veluti ſi retineantur quæ detrudi deberent, faciunt enim obſtructionem, deprauant figuram, putreſcunt, febrem accendunt, & complura afferunt mala, veluti temperationem immoderatam ſimilem qualitati quam in ſe habent exuperantem. Quòd ſi detrudantur quæ retineri deberent, inopia alimenti corpus tabeſcit, ſed referuntur excreta ad inanitatem, retēta ad plenitudinem, quas duas cauſas diximus [y] eſſe continentes ex internis. Sed quam vim habeat vtraque ſeorſum nunc exponemus, ſumpto initio ab inanitate.

De inanitate quos morbos faciat. CAP. VI.

INANITAS cuius rei eſſe debeat, vt morbum faciat, primò perpendendum eſt, deinde an morbos facere poſſit, & quos. Debet igitur inanitas eſſe earum rerum abſentia, quarum præſentia ſanitatē efficit. Continentur hæ res ſub triplici [a] genere partium, ex quibus conſtant corpora noſtra, ſub ſpiritibus videlicet, ſuccis, & partibus ſolidis, quæ omnia vbi qualitate & modo mediocritatem ſeruēt, nō ſolum ſanitatem, ſed etiam [a] virium robur præſtant. Spiritus aut vitales ſunt, aut animales, aut naturales, quibus continetur ſanitas, & vitæ munera exercentur, quæ languent, aut ceſſant, vbi illi vel exhauriuntur, vel immoderatam qualitatem acquirant. Succi [b] verò quatuor ſunt, ſanguis, vtraque bilis, & pituita, qui reſpondent quatuor elementis, ex quibus non ſolùm conſtamus, ſed etiam alimur. Hi, modò qualitate, mediocritatem retineant, ad ſanitatem conducunt. Solidæ etiam partes neceſſariæ ſunt ad vitam, ſiue ſint veræ ſolidę, & quę ſemine gignuntur, ſiue non veræ, vt quę ex ſanguine. Has ſimiliter oportet tam qualitate, quàm modo moderationem retinere, vt ſanitas conſeruetur. At placuit veteribus [c] medicis nōnullis ab inanitate nō poſſe morbos afferri, ſiquidem quod non eſt, non poteſt eſſe cauſa morbi, partes illæ ex quibus conſtamus, cùm exhauriuntur, aut aliquo pactu detrahuntur, non ſunt amplius. quamobrem inanitas, quæ eſt carentia ipſarum, non videtur vllo

[a] Gal. lib. 1 de cau. ſym. cap. vlt. & Ariſt. lib. de ſomno & vigilia.
[b] Hip. 2. lib. aphor. 3.
[c] Gal. lib. 1. de cau. pul. c. 9. & Hipp. 4. 6 ep. 14.
[d] Gal. 7. aph. 18.
[e] Gal. 2. acutorū com. 55. & 4. 6 ep. 15. & 7. met. ca. [illegible]
[f] Gal. 2 libr. aph. com. 1
[g] Gale. 1 de cau. pulſ. 9.
[h] Hippoc. 2. aphor. 55.
[i] Gal. de art. med. c. 85.
[k] Gal. 4. acu. com. 44.
[l] Hipp. lib. 5. de offi. 28.
[m] Gal. de ar. med. 85.
[n] Gale. 3. de cauſ. pulſ. 14.
[o] Gal. de rebus bonis & mali ſucci, c. tertio.
[p] Gal. lib. 2. de cau. ſym. cap. 5.
[q] Gal. de ar. med. 85.
[r] Gale. 3. de cauſ. pulſ. 9.
[s] Gale. 4. de cauſ. pul. c. 4. & 5.
[t] Gale. 4. de cauſ. pulſ. 2.
[u] Gale. 4. de cauſ. pulſ. 2.
[x] Gal. de art. med. 85.
[y] Supra in cap. 2.
[a] Gal. 2. de diff. feb. 1. & Hip. 6. epi. 7.
[a] Gal. 11. meth. 4. & 5.
[b] Galen. de nat. hum. cō. 24.
[c] Gal. lib. 1. de nat. hum. com. 2.

vllo pacto poſſe morbum afferre. Diluitur hæc dubitatio eodem modo, quo illa quæ naſcitur, cum priuatio ponitur inter principia, quæ tamen ponenda non videretur, cum non ſit. Reſpondent [a] phyſici eo modo priuationem eſſe principium quo modo priuatio eſt: eſſe autem ipſam dicunt per aliud, hoc eſt, per materiam cui nectitur. Eadem ratio eſt inanitatis, quæ non eſt cauſa per ſe morbi, ſed ſicut abſentia gubernatoris [b] cauſa eſt naufragii. Inanitas igitur, hoc eſt abſentia partium catenus morbi cauſa eſt, quatenus præſentia earundem ſanitatem efficiebat. His ita conſtitutis de inanitate, quarum partium ſit, & quod poſſit morbos facere, intueamur, qui nam ab ipſa proficiſcantur. Da primum exhauriri ſpiritus, cum iis contineat ut calidum innatum, neceſſe eſt ipſum minui, & tandem interire. Conſtat autem exhauriri ſpiritus non modò aperta vena, vel arteria, & ſanguine miſſo, ſed quacunque via corpus noſtrum exinanitur. Quod cum intelligeret Hippocrat. [c] præcepit, ne ſubitò vel totus aquoſus humor ex abdomine, vel vniuerſum pus ex thorace educeretur. At conſiſtit calidum innatum etiam in ſanguine & ſuccis, quare, vbi plurimum ſanguinis effluat, refrigeratur corpus, & in alios morbos incidit, qui frigoris exuperantiam conſequuntur, ſed vbi educantur humores frigidi, incidit in morbos calidos. Semen etiam ſi ex frequenti concubitu nimis effundatur, refrigerat [d] corpus, & vires conuellit. Subſtantia ſolida ſiue ex ſemine, ſiue ex ſanguine conſtet, vbi imminuatur, non ſolum imminuitur calidum, & fit temperatio immoderata, ſed læditur ſæpe etiam figura ac magnitudo. Propoſitum ergo iam eſt ab inanitate complura morborum genera excitari, quam patit cùm inedia, tùm quicquid quouis modo ex corpore noſtro exhauritur.

[a] Ariſt. primo phyſic. 60.
[b] Ariſt. 5. de anima c. 2.
[c] Hipp. 6. aph. 27.
[d] Gal. primo 3. epid. 4 & 4. de Tu. Val. c. 12.

De Plenitudine quos morbos faciat. Cap. VII.

Altera cauſa interna continens, plenitudo eſt, quæ cuius materiæ ſit, & quos faciat morbos, nunc perſequi propoſitum eſt, ſi illud ante adiecerimus, quod vocabulo plenitudinis nòn tantum multam materiam ſignificamus, ſed eam quoque quæ contra naturam eſt, quantacunque illa ſit, vt venenum per morſus, cibos, potiones, corporibus noſtris inſertum, aut in ipſis contractum. Videtur autem ſub triplici genere materia comprehendi, aut enim eſt ſubſtantia concreta, aut humor, aut ſpiritus. Cæterum ſubſtantia concreta, aut [e] naturalis eſt, aut contra naturam: quæ naturalis eſt, vbi nimium increſcat, auget magnitudinem, vt caro vlceribus ſupercreſcens, vel auget numerum vt ſextus digitus, vel caua obſtruit, vt polypus naſum. Eiuſmodi [f] ſubſtantiam naturalem præſtat & copia alimenti, & vis effingens valida. At ſubſtantia concreta contra naturam multiplex eſſe poteſt, vt arena, calculus, lumbricus, aut aliquid melli, adipi, ſeu pulti ſimile, vnde naſcuntur morbi ad exuperantem magnitudinem, vel ad numerum auctum pertinentes. Redundat eiuſmodi ſubſtantia concreta contra naturam, vbi adeſt, & copia materiæ craſſæ, glutinoſæ, & calor aduentitius putrefaciens exiccans, vel adurens. Vbi humor redundet, eſt aut vnus ex quatuor ſuccis, ſanguis nimirum, flaua, vel atra bilis, pituita aut ſerum: qui humores in venis diſtinguuntur, cum facta eſt ſecunda coctio in iecinore. Poteſt & alius humor ex tertia coctione quæ fit in partibus ſolidis, redundare, ſiue naturalis, vt ſemen, & lac, ſiue contra naturam, vt ſanies ſiue medius inter [g] vtrunque, vt pus. Videamus primò quem morbum faciat humor ex tertia coctione redundans. Si fuerit ſecundum naturam, veluti ſemen copia duntaxat alienum calorem ſtrangulat, [h] & affert frigidum morbum, id quod facit etiam in mammis redundans lac, nam, quamuis obſtruendo retineat calidam expirationem, & eatenus calefaciat, proceſſu tamen temporis, cum nimis augetur copia, minuit, & tandem extinguit calorem ſuffocando. Pus, & ſanies, [i] dum fit, febrem accendit, ſed poſtea vnitatem ſoluit, atque exulcerat, obſtruit, & magnitudinem auget. Ex ſecunda coctione, quæ fit in iecinore, redundant quatuor ſucci, vnà cum ſero, ſeu aquoſo humore. Quamuis Praxagoras non contentus ſanguine, pituita, & vtraque bile, & quibus Hipp. nos procreari, atque ali tradidit, ſeptem alias ſuccorum ſpecies adiecit, quæ tamen omnes ad aliquem [k] ex quatuor dictis referuntur. Significat plenitudo (quam Græci πληθωρίαν [l] dicunt) copiam horum quatuor ſuccorum, & ſimiliter etiam ſeri, ſed vbi omnes quatuor æquabiliter redundent, dicitur tunc redundare ſanguis, cum quo neceſſariò alii tres miſcentur. Nam cum ex ſanguine, aut procreari, aut ali noſtra corpora dicimus, accipimus cum ſanguine reliquos tres ſuccos, quos habet naturaliter admixtos. Huiuſmodi autem ſanguinis redundantis copia Græcè, πλῆθος, & πληθώρα [m] nominatur. Verum vbi [n] alii tres ſucci, aut ſerum redundent, ita vt mediocritatem exuperent, eam copiam Græci κακοχυμίαν appellant. Incipiamus à copia ſanguinis.

[e] Gal. lib. de diff. morb. c. 8.
[f] Gal. lib. de cauſ. m. c. 8 & 9.
[g] Galen 5. ſimpl. c. 6.
[h] Gal. 6. de lo. aff. 5. & 6. & lib. 3. de dyſpnœa in fine.
[i] Hipp. lib. 2. aphor. 47.
[k] Gal. 2. lib. de nat. fac. c. 9.
[l] 2. Aphor. 22. & 2. de nat. hum. com. primo.
[m] Gal. de plenit. c. 11.
[n] Gal. lib. 13. met. c. 6.

Sanguinis copia moderationem exuperans bipartita [o] eſt, nam refertur vel ad vaſa, hoc eſt ad venas, & arterias, in quibus continetur, vel ad facultatem. Vtraque autem aut per vniuerſum corpus [p] diffuſa eſt, aut occupat aliquas partes duntaxat. Quæ ad vaſa refertur, eodem modo ipſa diſtendit, quo diſtendi videmus vtrem à multitudine humoris iniecti. Copia ſanguinis, quæ ad vires refertur, non tanta eſt vt diſtendat, ſed ſolum onerat facultatem retentricem, & partibus ſentientibus pondere moleſta eſt. Ille ſanguis, qui vaſa diſtendit adhuc integer eſt, oriturque ea diſtentio non ſolum à cauſis ipſum contrahentibus, quas mox ſubiiciemus, ſed etiam ab [q] iis, quæ eundem colliquant, ac fundunt. At ille, qui facultatem onerat, licet nondum vitioſus ſit, ita vt cacochymiam faciat, quam diximus, & reſtitui [r] amplius ad priſtinum ſtatum non poſſit, non tamen ex toto integer eſt, atque incorruptus, nactúſque eſt hominem imbecillum ob temperationem ſolidarum partium immoderatam, & idcirco oneri eſt, facilè autem putreſcit, & morbos illos affert, qui oriri ex putredine conſueuerunt. At ſanguis, qui vaſa diſtendit, nunc perpendendus à nobis eſt, vt intelligamus quot ſpecies ſub ſe complectatur, à quibus cauſis fiat, & quales afferat morbos. Accipitur ſanguis [s] interdum pro quarto humore, qui purus eſt, & diuerſus ab aliis tribus ſuccis, atque hic calidus eſt,

[o] Gal. lib. de plenit. c. 2. & lib. de vena ſectione c. 4.
[p] Gal. lib. de plen. c. 6.
[q] Gal. 10. meth. c. 10.
[r] Gal. 2. aphor. com. 17.
[s] Gal. 2. 6. epid. com. 38.

Digitized by Google

& humidus, medium autem locum obtinet, inter pituitam, & [a] vtramque bilem: nam pituita parum, bilis tàm flaua quàm atra nimis cocta eſt, ſanguis moderatam, ac perfectam coctionem eſt adeptus: habet autem ruborem aſperſum [b] ab igne in humore cum terrena & aerea ſubſtantia, auctore Platone in Timæo. Sed ſanguini tam in venis, quàm in arteriis miſcentur tres alii [c] ſucci, à quibus ratione magis, quàm re ipſa ſeparatur, qui cum iuſtum modum ſeruant, dicitur ſanguis abundare, atque hoc pacto multitudo, quæ vaſa diſtendit, intelligitur non puri ſanguinis, ſed mixti, cum iuſta portione aliorum trium ſuccorum. At ſanguis non ſemper æquè bonus eſt, etſi alii, qui cum eo miſcentur, modum ſeruent, ſed interdum debitam temperationem obtinet, quæ moderatè calida & humida eſt, interdum ea recedit, fitque iuſto calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior, nec exquiſitè rubrum colorem retinet: ſæpe etiam ex albo flauo, aut atro ruber conſpicitur, & tamen ſanguis adhuc manet. Plures igitur ſpecies habet: ſed pergamus ad eas, à quibus eius copia contrahitur, inde exorſi; quòd in rerum natura duo maxime quærenda ſunt, vnum, quæ materia ſit, ex qua quæque res efficiatur, alterum quæ res ſit quæ quidque efficiat: has igitur duas cauſas ioquuremos. Videtur cauſa ſanguinem efficiens eſſe calor [d] moderatus, cum ab immoderato contrahatur flaua bilis, à magis adhuc immoderato atra, à debili ac paruo, pituita. Redoudant plurimo [e] ſanguine, & adoleſcentes, & qui temperationem nacti ſunt moderate calidam: redundant & iuuenes, & qui calidiorem naturam habent, bile, ſicut ſenes & frigidi, pituita. Febris illa, quam ſanguinis multitudo efficit, tantum adoleſcentes [f] boni habitus tenet. Ad eiuſmodi calorem moderatum referuntur cauſæ quæ ipſum talem reddunt, aut conſeruant à quatuor [g] locis communibus cauſarum ductæ, quæ fiunt, vt ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio ac tranquillitas. Quæ offeruntur vt cibi, potiones, & medicamenta intus ſumpta. Quæ extrinſecus incidunt, vt aer circunfuſus, vt balneum, vt medicamenta quæ illinuntur, & extrinſecus admouentur. Quæ retinentur, ac detruduntur, vbi intra moderationis fines conſiſtant, omnia hæc eiuſmodi cauſam effectricem iuuant. Suppeditatur materia ad ſanguinem procreandum ab internis, vt à pituita, quæ [h] cum ſit imperfectè cocta, vbi perfectam coctionem aſſequitur, vertitur in ſanguinem; quod non euenit bili flauæ, aut atræ, cùm terminos exceſſerint coctionis ob caloris exceſſum. Eſculenta autem & poculenta mutantur in pituitam, vel pituitæ ſimilem ſubſtantiam, prius quàm ſanguis efficiantur, ita vt pituita, quæ in corpore collecta eſt, non magno negocio verti in ſanguinem poſſit, id quod per inediam maxime euenit. Sed ſuppeditat materiam ſanguini procreando maximè cibus, & potus abundè ſumptus, ſi boni ſucci ſubſtantiam habeat, & [i] qualitatem moderatam, non craſſam, non tenuem, non nimis fragilem, aut duram, vel glutinoſam. Quæcunque [k] autem eſculenta macerata, vel elixa ſtatim intumeſcunt, facilè concoquuntur, & aptiſſima ſunt ad contrahendam ſanguinis multitudinem. Præbent nobis ſtirpes primò triticum, vnde conficitur panis, deinde hordeum, ex quo paratur ptiſana, præbent & legumina; ſed hæc non æquè [l] vtilia ſunt ad gignendum ſanguinem bonum, ac triticum, & hordeum. Ab animalibus præbetur materia ad ſanguinis generationem, vt ex auibus, à pullis [m] gallinaceis, perdicibus, faſianis, turturibus, turdis, paſſerculis montanis, ſed præbent etiam aues nobis oua, quæ vbi probè fuerint parata, ſanguinis copiam augent: id quod faciunt ex quadrupedibus [n] ſues, vituli, hædi: ex piſcibus teneri & fragiles, veluti ſaxatiles gobii, aſelli: ſed lac quod ab animalibus boni ſucci ſumitur, maximè idoneum eſt ad ſanguinem generandum, ſicut [o] & potus vini præſertim dulcis ac rubri, aut flaui & lenis. Ab eiuſmodi ergo effectrice cauſa, & materia procreatur magna vis ſanguinis. At poteſt multus colligi, quãuis nõ nimis multus gignatur, id quod euenit, vbi nõ abſumatur qui naturaliter abſumi ſolet, [p] vel quod membrum aliquod abſciſſum fuerit, & maneat in corpore pars ſanguinis, à qua illud ali ſolebat, vel quod retineatur ille qui certis temporibus reddi conſueuerat, ex venis narium, vteri, aut ani, vel quod tempeſtas nimis humida ſit, & non permittat ſanguinem digeri, ſic enim fit vt multus colligatur, quamuis mediocris eius copia procreetur. Morbi autem à ſanguine ita redundante, vt vaſa diſtendat, & plurimi, & grauiſſimi naſcuntur, abrumpũtur, [q] vt in aliis partibus, ita etiam in pulmone vaſa ob nimiam ſanguinis multitudinem diſtenta, vnde ſequitur tabes, obruitur cerebrum adeò interdum à multitudine ſanguinis, vt homo [r] attonitus reddatur, & tandem intereat: affert & multitudo ſanguinis obſtructionem, & primò calorem immoderatum reddit, deinde de prohibito perſpiratu ipſum extinguit: affert & febres & tumores, atque inflammationes, deprauat figuram, ita vt multiplicis, ac pernicioſi mali ſæpe cauſa ſit.

De Cacochymia, id eſt prauitate humorum. CAP. VIII.

SVPERANT interdum alii ſucci, ſiue plures, ſiue vnus, debitum modum: eiuſmodi abundantiam (vt ſuprà oſtendimus) Græci vocant [s] κακοχυμίας, id eſt prauitatem ſuccorum & non πλῆθος, hoc eſt plenitudinem, niſi cum adiunctione nominis huius vel illius ſucci. Offendit prauitas ſuccorum facultatem, diſtendit & interdum vaſa, non tamen ita vt molem corporis augeat, quemadmodum ſanguis, nam bilis tam flaua, quàm atra prius hominem necaret, quàm ad tam ingentem copiam perueniret. Verum pituita in ea ſpecie Hydropis, quæ λευκοφλεγματίας vocatur, [t] molem corporis non mediocriter auget. ſed pituita, cum nondum adepta ſit perfectam coctionem, & adhuc cruda maneat, non comprehenditur ſub plenitudine ſanguinis: at neque etiam ſub prauitate ſuccorum, niſi quæ iam corrupta eſt vt acida vel ſalſa, nam dulcis poteſt in ſanguinem conuerti, vbi vlterius coquatur, at ſi placet, potes ad prauitatem ſuccorum referre, quicquid non eſt bonus ſanguis, & ideo quamlibet pituitæ ſpeciem. Aquoſus autem humor qui cum ſanguine, quaſi ſerum cum lacte miſcetur ad prauitatem [u] ſuccorum ipſe quoque refertur. Gignitur ſuccorum prauitas duobus [x] modis, vno vbi ſuperat debitam portionem, alius humor cum ſanguine mixtus, veluti flaua, vel atra bilis, pituita, aut ſerum, altero ex corruptione

[a] Gal. lib. 4. de Tu. Val. cap. 4.
[b] Gal. lib. 5. de plac. c. 7. & Plato in Timæo.
[c] Gal. l. de multit. c. 10.
[d] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[e] Gal. 3. aph. com. 27.
[f] Galen. 9. meth. 4.
[g] Gal. primo de Tu. Val. Vlt. & c. 5. de Tu. Val. c. 10.
[h] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[i] Gal. lib. de cibis boni ſucci, c. 2. & 3.
[k] Gal. l. de cibis boni ſucci c. 5.
[l] Gal. lib. de cibis boni ſucci c. 7.
[m] Galen de cibis boni c. 3. & 4.
[n] Galen de cibis boni ſucci. cap. 4.
[o] Gal. lib. 5. de Tu. Val. c. 5.
[p] Gal. 3 de cauſ. ſympt. c. 2.
[q] Gal. 5. aph. com. 3.
[r] Hippoc. & Gal. 4 acu. 23.
[s] Gal. 3. l. de Tu. Val. 9. & 13 meth. cap. 6.
[t] Gal. 3. de loc. aff. c. 7.
[u] Galen 13 meth. c. 6
[x] Gal. 2. de temp. c. 3.

ptione ſanguinis, quam Græci διαφθορὰν [a] vocant. putreſcit enim interdum & corrumpitur, ſed tunc [b] etiam mutatur in alios ſuccos, nam pars ipſius quæ tenuis eſt, in flauam bilem, quæ craſſa in atram degenerat. Vtrouis modo fiat prauitas ſuccorum, cauſas referre nunc oportet efficientem videlicet, & materiam. Vbi ſuccorum prauitas fiat ex ſuccis, qui cum ſanguine miſcentur modum ſuperantibus efficiens cauſa eſt temperatio immoderata viſcerum, quam adiuuant externæ cauſæ, quæ fiunt ſcilicet, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur, & vacuantur. Materiam [c] ſuppeditant eiuſmodi prauitati cibi & potus qui aut mali ſucci ſunt, aut immoderata quapiam qualitate præditi, ſed à quo genere rerum petantur tales cibi ac potus, abundè exponemus in opere de ratione victus. Quod ſi ſuccorum prauitas ex corruptione oriatur, cauſa efficiens eſt calor [d] externus putrefaciens, ille autem, qui propter obſtructionem exitum non habet, vim externi habet, ita vt ſanguinem corrumpat, ſic putreſcit ille qui inflammationem facit. Materiam putredini præbet ſanguis, vnà cum aliis humoribus, quos admixtos habet. Accidit hæc putredo [e] potiſſimum vbi ſit plenitudo onerans facultatem; nam ille ſanguis non poteſt diu incorruptus ſeruari. Morbi, quos praui [f] ſucci faciunt, partim ad totum corpus pertinent, partim ad hanc, aut illam partem, fiunt enim febres complures eryſipelata, tumores articulorum, varia tuberculorum, ac puſtularum genera, & tandem vlcera. Sed ſeorſum de vnoquoque prædictorum humorum inquirere oportet qualis ſit, & à quibus cauſis oriatur, & quos faciat morbos.

Pituita [g] primò in medium veniat, quæ eſt ſuccus frigidus & humidus, quicunque verò talis eſt, ſub ea comprehenditur, eſt autem cruda, quod in iecinore non vertatur in ſanguinem, ſed primam coctionem quæ fit in ventriculo tantum [h] aſſequitur, in eo enim gignitur, cui cum plures ſpecies [i] ſubiiciantur, vna naturalis eſt, atque hæc dulcis cum ſit ſanguis, ſed imperfectè coctus, tres aliæ ſalſa, acida, inſipida, non ſunt ſecundum naturam, neque colliguntur in homine ſano: quæ ſalſa eſt, iam computruit, quæ acida, magis frigida eſt quàm naturæ conueniat, ſed longè magis adhuc quæ inſipida, appellaturque propriè humor crudus, quamuis cruditas communis ſit cuilibet pituitæ, hæc tamen quæ inſipida eſt commune nomen crudi ſuum fecit, quod maximè talis ſit, hæc eadem craſſa eſt, veluti id quod in vrina [k] ſubſidet: vbi non ſolum craſſa, ſed etiam glutinoſa ſit, vitrea dicitur à [l] Praxagora. Humor qui à capite per nares & palatum deſtillat, non eſt inter [m] ſpecies pituitæ ſed materia pituitæ ſimilis, quæ ſuperat in cerebro, illa etiam, quam gypſi modo concretam in articulis aliquando cernimus, non eſt amplius pituita, imò neque humor, cum non comprehendatur ſub liquore. Sed pergamus ad cauſas à quibus pituita contrahitur, ad efficientem videlicet, & materiam. Auget pituitam [n] vltra modum facultas concoquens, vbi debilior ſit, id quod euenit ob temperationem frigidiorem, ſiue illud frigus cum humore, ſiue cum ſiccitate iungatur, cum non perficiatur tunc coctio, multa gignitur pituita, quo nomine ſenes admodum pituitoſi ſunt, [o] nam ſi pueris abundat pituita, id non fit [p] ob inopiam caloris, ſed quod plura deuorent, quàm vt à facultate concoquente etiam valida ſuperari poſſit. Fœminæ [q] etiam quia maribus frigidiores ſunt, plus pituitæ contrahunt. Adiuuant hanc viſcerum frigidam temperationem, à qua pituitã effici diximus, cauſæ aliæ refrigerantes, veluti quæ offeruntur, vt eſculenta & poculenta refrigerantia, quæ extrinſecus incidunt, vt aer frigidus, neque obſtat quod ventres hyeme calidiſſimi ſint natura, vt traditum eſt ab [r] Hippocrate, nam & in membris ob frigus colligitur pituita, & in ventre, etiam, ſi diu perſeueret frigus: quæ fiunt eatenus refrigerant, quatenus non excitant calorem vt debent, veluti [s] ocium, & tranquillitas, quæ retinentur & detruduntur, vbi ſic ſe habeant, vt retineantur ſucci frigidi, detrudantur calidi, ſimiliter refrigerandi vim habent, & idcirco conferunt ad colligendam pituitam.

Speciatim verò quæ dulcis eſt, fit à minore frigore, ſeu à calore [t] minus debilitato, à maiore frigore fit quæ acida eſt, ſed à longe maiore adhuc, quæ cruda, aut etiam vitrea. Sed ſalſa [u] redditur pituita quæ dulcis erat, vbi putreſcit, vel vbi mixtum [x] habet ſerum. Materia ex qua pituita fit ad cibum & potum refertur, qui maximè tunc idoneus eſt ad ipſum gignendum, vbi ſimilem qualitatem habeat, hoc eſt vbi frigidus & [y] humidus ſit, præterea, vbi vel ob copiam, craſſitudinem, duritiem, ac veluti viſcum non poſſit probè confici: quæcunque autem magis talia fuerint, magis crudam pituitam præbent. A quibus autem ſtirpibus, aut belluis petatur eiuſmodi materia, in opere de ratione victus exponemus. At colligitur interdum pituita multa, quamuis non nimis multa gignatur, quod vel non abſumatur [z] (vt conſueuit) labore, atque exercitatione, vel non educatur ex corpore [a] vomitu, aut deiectione, ſiue ſponte, ſiue auxilio artis. Morbi autem à pituita fiunt vel in toto corpore, vt febris quotidiana, hydrops, vel in aliqua parte vt tumores, ſeu in articulis, ſeu in aliis locis. Sed varia pituitæ ſpecies variam morbi ſpeciem facit, nam à dulci oritur quotidiana [b] febris, ab acida illa quam hepialam [c] vocant, à ſalſa [d] fit ſecunda ſpecies febris ardentis, fit & τεινεσμὸς vlcus cum inflammatione in recto inteſtino. Varia etiam pituita [e] in cerebro varia mala affert, nam dulcis facit ſomnum grauem, ſed grauiorem adhuc quæ cruda eſt: ſalſa ſomnum mixtum cum vigilia, ſiue ſomnum, quem vigilem dicunt.

Bilis quæ Græcè χολὴ vocatur, ex omnibus [f] ſuccis maximè calida & ſicca eſt, reſpondetque igni [g] non ſolum calore, ſed etiam ſiccitate; habet enim vim ſiccandi, quamuis liquida ſit & humida videatur, quamobrem & præſens ſitim facit, & vbi exhauritur, magis eandem extinguit, quàm potus aquæ [h] frigidæ. Eſt autem guſtatu amara, ita vt non tantum bilis ſimpliciter, ſed etiam bilis [i] amara fuerit appellata: huiuſmodi eſt quilibet ſuccus calidus & ſiccus, cui cum multiplex ſit, multæ [k] quoque ſpecies bilis ſubiiciuntur, quæ colore inter ſe diſſident, vt pallida, flaua, vt quæ vitelli oui, æruginis æris, iſatidis herbæ, porri colorem refert, tum cœrulea, fuſca, nigra, rubra. Ex his vna tantum naturalis eſt, pallida videlicet, vel flaua: pallida quidem aquoſo humore diluta eſt, deprehenditúrque in homine minus calido, ſed flaua craſſior eſt, & ob igneam

[a] Gal. 2 de diff. fe. c. 9.
[b] Gal. 4. de Tu. Val. c. 4.
[c] Gal. 2 aph. com 36.
[d] Galen. 11. meth c. 4.
[e] Gal 2 de diff. feb 5.
[f] Gal de Sana. tu. c. 4. & 3. de temp c 2.
[g] Gal lib de cau. morb. c. 6 & 1 de nat. humana com. 36.
[h] Gal lib de atra bile c. 8.
[i] Gal. 2. de na. fac c 9.
[k] Gal 2. criſ. 12. & primo progn. com. vlt.
[l] Gal 4 de Tu. Val. c. 4.
[m] Gal. l. 2. de na. fac c 9.
[n] Gal 8 de plac c. 6. & 4. de Tu. Val. c. 4.
[o] Gal 2 de temp. c. 6.
[p] Gal 2 de temp. c. 2.
[q] Gal 3 de ca. pulſ c 2.
[r] Hippoc. 1. apher 15.
[s] Gal 4 de Tu. Va c. 4.
[t] Gal. 3. aph. com. 12.
[u] Gal. 2. de na fac. c 9.
[x] Gal 2 de diff fe c. 6.
[y] Gal de plenit c. 11.
[z] Gal. lib. de plen. c. 6.
[a] Gal 5 de Vſu par. c 4.
[b] Galen de diff. feb c 4.
[c] Gal. 2 de diff. feb. c 6.
[d] Hippoc & Gal. 4. acutor. 13.
[e] Gal. l. de plenit. c. x.
[f] Gal 9 ad Glauc c 9.
[g] Gal 8. de Plac c 4.
[h] Gal 2 de nat. fac c 9.
[i] Gal 8. de Plac. c. 5.
[k] Gal. l 4 de Tu. Val c. 4. & 5 6. epid. 14.

vim ſplendens magis in homine calidiore conſpicitur. Aliæ ſpecies ſunt à natura noſtra alienæ, atque idcirco non dicuntur ſimpliciter [a] bilis, ſed cum adiectione, vt fuſca, nigra, rubra. A naturali propius abeſt illa qoam à ſimilitudine vitelli oui iuniores medici nominaot vitellinam, quæ vt nimiam [b] coctionem, ita etiam craſſitudinem adepta eſt. Longiſſimè abeſt à naturali nigra, reliquæ omnes quas diximus his interiectæ ſunt, ſed vitellinam proximè ſequitur quæ æruginem æris colore imitator, dein cœrulea, tum quæ iſatidis herbæ colorem habet, & tandem fuſca, quæ nigræ proxima eſt: at non videtur in his reponenda illa quam à putri colore [c] μελαίναν Græci appellant, cootrahitur enim in ventriculo partim ob prauos cibos, partim ob calorem immoderatum, non in venis, vt reliquæ ſpecies: neque rubra, etiam in illis nomerari debet, quæ mixtum quoddam eſt ex flaoa & ſero [d] ſanguinis, videturque eſſe tenuis quidam ſanguis, à quo tamen diſtat, quòd effuſa non concreſcat, quemadmodum concreſcere quemlibet ſanguinem cernimus. Sed tempus iam eſt de cauſis dicere quæ bilem aogent, de effectrice videlicet & materia. Efficiens eſt immoderata [e] temperatio viſcerum ob exuperantiam caloris ac ſiccitatis: quò autem magis increſcit hic calor, cò magis concoquit, & tandem vrit bilem: qui non multum à moderato recedit, flauam efficit: qui magis adhuc recedit, magis concoquens facit vitellinam: qui magis adhuc increſcit, ita vt vrat, efficit reliquas omnes ſpecies vſque ad nigram, quæ maximè vſta eſt, variatur enim color in bile pro calore à quo efficitur, quod & medicameotis vſu venit, cum coquuntur, vt emplaſtra quæ viridia, cærulea, fuſca, & tandem atra redduotur vbi diutius ad ignem admota manſerint. Immoderatum hunc viſcerum calorem, à quo varias bilis ſpecies effici diximus, adiuuant aliæ cauſæ, vt quæ offeruntur ſi qualitatem [f] habeant calidam & ſiccam veluti eſculenta, & poculenta, tum ſi parcius ſumantur, inedia enim eateous calorem auget qoatenus non remittitur eius vis ab homore cibi, vt deberet. Quæ fiant, vt [g] vigilia diuturnior, vehemens [h] labor, magna animi perturbatio, præſertim ira. Quæ extrinſecus incidunt, vt aer [i] calidus & ſiccus, cuiuſmodi æſtiuus eſt, medicamenta ſimilia extrinſecus impoſita. Quæ retinentur calida eductis frigidis, cuncta hæc augendo calorem viſcerum ad bilem gignendam conducunt. Materiam præbent partim interna partim externa, ex internis tenuis ac pinguis ſanguis, cum nimis [k] incaleſcit, aut putreſit, in bilem conuertitor, id quod etiam euenit recenti carni, atque adipi cum liquantur, vt voluit Plato [l]. Ab externis eſculentis, & poculentis ſuppeditatur abundè materia ad bilem gignendam idonea, primum vbi calida & ſicca fuerint, [m] atque acria, deinde etiam vbi dulcia, aut pinguia, hæc enim cum nimium calefiant redduntur amara. Sed cum plures ſint ſpecies bilis, quæ calidior eſt, ex calidiore ac ſicciore materia gignitur. Morbi verò à bile, & in toto corpore oriuntur, vt febres [n] tertianæ, & ardentes, & in vna vel pluribus partibus, vt eryſipelata, [o] vlcera, puſtulæ. Oriuntur & alia mala, vt phreneſis, vt morſus in ore ventriculi, ſingula autem grauiora vel leuiora ſunt, pro ſæuiori vel mitiori ſpecie bilis, ſæuiorem dico, quæ magis, mitiorem, quæ minus recedit à naturali.

Verùm bilis nigra non omnis naturæ aliena eſt, neque omnis ob vim caloris vrentis contrahitur, ſed quædam [p] naturalis eſt, quam veteres indicarunt noo eſſe appellandam μέλαιναν χολήν, nam hoc nomen vſurparunt ad ſignificandum illam duntaxat quæ vſta eſt, ſed naturalem dixerunt χυμὸν μελαγχολικόν, nos hunc humorem melancholicum, illam, quæ vſta eſt, vocabimus atram bilem, ne nominis ambiguitas legentis intelligentiam perturbet. Reſidet [q] vt in vino fæx, ita in ſanguine humor melancholicus, cuius pars illa, quæ magis confecta eſt, cum ſanguine mixta per corpus diſtribuitur ad eas partes alendas, quæ eiuſmodi craſſum, ac terrenum ſanguinem poſtulant, vt oſſa, reliqua pars quæ confici non potuit, neque iecinoris coctionem admiſit, à liene [r] attrahitur, vbi rurſus conficitur, ſed qood ſuperat ad ventriculum, [s] & inteſtina detruditur, vt cum deiectione expellatur. Excitat autem contrahendo appetitum, cum ad os ventriculi fertur, idem cum [t] terrenus ſit, frigidam & ſiccam temperationem habet. Sed atra bilis, cum ex aliis ſuccis vſtis gignitur, retinet aliquid caloris, ſicuti quæ putreſcunt, & quæ vruntur, ita vt non ſit planè frigida, ſicuti nec cinis, nec acetum: differunt ergo humor melancholicus & atra bilis, quod hæc à natura [u] eſt aliena, ille naturalis, hæc item cum frigore retinet aliquid igneæ facultatis, ille ſimpliciter frigidus eſt. Color autem quamuis communis ſit niger videlicet, in atra bile, ſplendorem habet adiunctum, [x] nam humor melanchulicus ſine vllu ſplendure niger conſpicitur; ſapor item in humore melancholico eſt particeps acerbitatis cuiuſdam, qualis in liene quadrupedum guſtatur, ſed io atra bile acidus ſimul eſt, & [y] acerbus: hæc etiam radit, & fermentat terram, atque adeo praua eſt, vt ne à muſca quidem guſtetur, quod non euenit humori melancholico. Craſſitodo maior eſt in hoc, quàm in illa, quæ tenuior fit cum acidum ſaporem acquirit. Cauſæ hoc eſt efficiens, & materia, à quibus contrahitur atra bilis, ſuperius expoſitæ ſunt, illæ tantum reſtant, à quibus gignitur humor melancholicus. Efficit igitur hunc quicquid facere poteſt ſanguinem magis terreſtrem, & craſſum. Eam vim habet calor exſiccans, [z] non tamen adeò vehemens, vt vrat, nam hic efficit atram bilem, frigus quoque cum vim habeat exſiccandi exprimendo humorem, terrenum quoque reddere ſanguinem videtur, & ita efficere humorem melancholicum, vt quibuſdam [a] medicis videtur, ſed maxima ex parte efficitur à calore cum ſiccitate, & idcirco in ea ætate [b] quæ proximè iuuentutem ſequitur. Adiouant effectricem hanc cauſam quæcunque calefaciunt, & ſiccant, non tamen ita vt adurant, nam hæc magis (vt ante oſtendimus) atram [c] bilem efficiunt, quàm humorem melancholicum. Percurre quæ offeruntur, quæ fiunt, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur, ac detruduntur, vbi calefaciant & ſiccant, nondum tameo vrant adiuuant omnia cauſam efficientem, quam propoſuimus. Materia ex qua gignitur humor melancholicus, aut interna eſt, aut externa, interna eſt craſſior pars ſanguinis, [d] cum putreſcit, quanquam hæc ex putredine vritur, ita vt conuertatur magis in atram bilem, in quam conuertuntur etiam

& flaua

[a] Gal. 1 de nat. humana com. 27.
[b] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[c] Galen. 2. prog. com. 39.
[d] Gal. 5. 6. epid. com. 14.
[e] Gal. 4. de Tu. Val. 4. & 6. de tu. Val. c. 3.
[f] Galen. 8. met. c. 7.
[g] Gal. 1. 6. ep. com. 10.
[h] Gal. 4. de Tu. Val. c. 4.
[i] Gal. 1. de nat. humana com. 34.
[k] Galen. 2. Criſium c. 12 & 2. de diff. feb. c. 9.
[l] Platon Timæo.
[m] Galen. 8 meth. c. 7 & 5. 6 epid. com. 14.
[n] Galen. 2. prog. 46 & 3. aph. reſ. com. 21
[o] Gal. lib. de atrabile c. 5.
[p] Gal. 2. de nat. fac. c. 10.
[q] Gal. lib. de atrabi. c. 9.
[r] Gal. 2. de Tu. Val. c. 12.
[s] Gal. lib. de atra bile. c. 6 & Gal. 4 de Vſu par. 15. & 5 de Vſu p. c. 4.
[t] Gal. 8 de plac. c. 4
[u] Gal. 2 de nat. fac. c. 9.
[x] Gal. 4. aph. com. 23.
[y] Gal. lib. de atrabil. c. 6. & 4. apho. 21. & 23. commen.
[z] Gal. lib. de curat. per vena ſect. c. 11.
[a] Auic. lib. 1. fen. 1. cap. de humor.
[b] Gal. 2. de nat. facul. c. 9. & 1. artis med. c. 59.
[c] Gal. 4. aph. com. 21.
[d] Gal. 2. de diff. feb. c. 9.

& flaua bilis, & humor melancholicus vbi vritur: pituita vero priuſquam conuertatur in atram bilem, videtur in alios ſuccos degenerare. Sed redeo ad materiam humoris melancholici, quæ magis externa eſt quàm interna, petitur enim à cibis craſſis, terrenis interdum multum caloris & parum humoris habẽtibus. Eiuſmodi ſunt legumina[a] ferè omnia, maximè lens, & ex oleribus braſſica, ex carnibus, bubula, caprina, leporina, tum cochleæ, thunni, caſeus vetus, & quæcunque ſale ſeruantur: potus etiam vini nigri craſſi abundè eiuſmodi materiam ſuppeditat. Colligitur humor melancholicus multus, etiam ſi non multus gignatur iis quibus retinentur[b] quæ detrudi conſueuerant, vt mulieribus menſtrua, & viris ſanguis per venas ani. Morbi tam ab humore melancholico quàm ab atra bile, & in toto corpore, & in partibus vna vel pluribus fiunt, in toto quidem vt quartana,[c] ſiue intermittens, ſiue aſſidua, in parte vt cancer,[d] elephas, carbunculus, melancholia: qui morbi mitiores ſunt, cum ab humore melancholico naſcuntur: ſæuiores, cum ab atra bile.

[a] *Gal. 3. de loc. aff. c. 7.*
[b] *Gal. 2. ad Glauc. c. 10. & 3 de loc. aff. c. 7.*
[c] *Galen. l. 4. aphor. 2. & Hipp 3 aph. 22.*

Humor aquoſus, qui cum ſanguine quaſi ſerum cum lacte miſcetur, ἰχὼρ ab Hippocrate[e] & Platone dicitur, vbi nimium redundet ad prauitatem ſuccorum refertur, vt ex ſuperioribus patet, ſed ſi intra modum conſiſtat, vtilis eſt, nam bilem temperat, & ſanguinem ita diluit, vt quamuis[f] craſſior ſit, penetrare queat per vaſa anguſta, & ita diſtribui ſingulis partibus, ſed cum continenter colligatur eiuſmodi humor aquoſus, continenter etiam à renibus attrahitur ex venis & arteriis, vnde per canales eiuſmodi vſui inſeruientes ad veſicam deſcendit, & vrina efficitur, atque expellitur: at non gignitur in ventriculo, veluti pituita, aut in iecinore, quemadmodum ſanguis, & vtraque bilis, ſed præbetur ab eſculentis, & poculentis, quorum pars illa quæ aquoſa eſt, & neque concoqui, neque in alimentum conuerti poteſt, attrahitur per venas ad iecur, & tandem ad renes, & veſicam, poſtquam vtilitatem illam attulit, quam diximus ad ſanguinem diſtribuendum. Sanis autem adeo expurgatur, vt aperta vena[g] nullus, vel exiguus admodum exeat, id quod interdum in ægrotantibus quoque conſpicimus. Species huius tenuis & aquoſi humoris totidem ſunt, quot[h] ſpecies ſuccorum in venis; ſed cum hæ quatuor ſint, totidem quoque aquoſi humoris ſpecies verſari in corpore neceſſe eſt, & ob id vrinam variè colorari, à ſanguine enim exhauritur tenuis hic humor rubri coloris, à pituita albi, à flaua bile flaui, ab humore melancholico vel atra bile fuſci. Hic humor (vt iam diximus) cum non gignatur in corpore noſtro, ſed externus ſit, non eſt quod quæramus cauſam à qua fiat, neque enim efficitur in corpore, ſed accipitur in eo per eſculenta, & poculenta: quòd ſi plurimum redundare ipſum videas, vbi[i] iecur frigidius ſit, exiſtima tunc non genitum, ſed collectum eſſe, quia non fuerit vel expulſus, vel digeſtus in vapores ob inopiam caloris, vt expelli ac digeri ſolet cum temperatio moderata eſt; quo nomine plurimus contrahitur propter cauſas illas omnes, quæ refrigerare corpus noſtrum poſſunt.

[d] *3 de loc. aff 7 & 2. ad Glauc. cap 10.*
[e] *Gal. 8. de plac. c. 5.*
[f] *Galen. 5. aphor. com. 15 & 4 de vſu par. c. 5.*
[g] *Galen de plenit c. 11.*
[h] *Gal 4 de Tu. Val. c. 4. & 2. 6 epi. com 35.*
[i] *Gal 5. de loc. aff 7. & 3. de cauſ. ſympt. 2.*

Suppeditant aquoſi humoris copiam primò potus præſertim aquæ, deinde cibi, in quibus eiuſmodi ſubſtantia tenuis humida[k] maxime redundat, ciborum enim alii magis aquoſi ſunt, alii ſubſtantiam habent magis idoneam, quæ in ſanguinem, bilem, humorem melancholicum, aut pituitam vertatur. Fructus & olera multo aquoſo humore continentur, ſed pauco frumenta, legumina, carnes. Eſt autem hic, cauſa multorum malorum, nam facit in toto corpore eam ſpeciem hydropis, quæ vocatur[l] ἀνασάρκα, in diuerſis partibus, tumores, puſtulas, veluti patulas veſicas, &[m] vlcera, quæ tantò deteriora incidunt, quanto magis prauus fuerit aquoſus ille ſuccus, à quo naſcuntur. Hic autem ſi ex atra bili proficiſcatur (teſte[n] Platone) maxime ferus eſt; ſi ex ſanguine mitiſſimus, medium locum obtinet qui à flaua bile, & qui à pituita emanat. Hactenus de ſuccorum prauitate.

[k] *Gal. 3 de ſympt. c. 2.*
[l] *Gal. 4. de loc. aff. 7.*
[m] *Gal. 3 6. epid. 37.*
[n] *Plato in Timæo.*

De Spiritu & flatu. Cap. IX.

RESTAT ex iis quæ plenitudinem faciunt ſpiritus,[o] ſuperius enim bipertitò diuiſimus cauſas continentes internas in inanitatem videlicet, & plenitudinem, vtranque etiam referri diximus ad tria genera partium, quibus corpora noſtra continentur, ad ſolida, humores, & ſpiritus, quorum abſentia inanitatem, præſentia plenitudinem facit. Abſoluimus inanitatem, deinde aggreſſi ad plenitudinem, de ea primum egimus quam faciunt ſolida, tum de ea quam humores, & primò ſanguis, deinde prauitas ſuccorum, ſub qua complexi ſumus pituitam, bilem, humorem melancholicum, & tandem ſerum. Supereſt tandem ea plenitudo, quam ſpiritus facit, de qua nunc agendum eſt. Illud autem in primis ignorare non oportet quod ſpiritus alius tenuis eſt, & ſecundum naturam, qui purum, ac[p] ſerenum aerem repræſentat, atque hic neque nimis implet, neque diſtendit partes noſtras, alius verò craſſus, atque impurus, qui cum caliginoſo, ac nebuloſo aere comparari poteſt. Eſt autem eiuſmodi ſpiritus à natura alienus, vocaturque Græcè πνεῦμα[q] φυσῶδες, vel φῦσα, Latinè dicimus ſpiritum flatuoſum, vel flatum. Varius autem deprehenditur,[r] interdum enim ſiccus eſt, & cum educitur ex corpore edit ſonum acutum, interdum humidus, qui cum expellitur grauem ſonum reddit, eumque paruum. Cauſæ, quæ flatum gignunt, nunc perpendendæ ſunt, effectrix videlicet, & materia. Exiſtimant medici effectricem[s] cauſam flatus eſſe imbecillitatem facultatis concoquentis: cernunt enim contrahi magnam vim flatus in iis qui non probè cibum concoquunt. Verùm gignitur flatus non à facultate concoquente debili, ſed à cauſa continente ipſius: continetur enim facultas concoquens calore, qui vbi debilitatur, illam quoque debilitari neceſſe eſt. Quamobrem ita accipienda eſt eorum ſententia, vt per facultatem intelligant calorem quo facultas continetur: hic ergo vbi debilis eſt, malè concoquit, & flatum gignit, frigus nullam excitare[t] expirationem poteſt, & idcirco neque flatum gignere niſi pro frigore debilem calorem accipias, at calor validus[u] excitat quidem, ſed diſſipat id quod excitauit, adeò vt non contrahat flatum: eadem enim ratio eſt flatus in corpore noſtro, quæ venti in aere, quem nec ſub magno[u] æſtu, nec ſub ingenti frigore validum ſentimus. Materia ex qua flatus

[o] *Sup. c. 2.*
[p] *Gal. 3. de nat fac. 14.*
[q] *Gal 2. ad Glauc. c 6.*
[r] *Gal 3. de cauſ. ſympt. cap. 2.*
[s] *Gal 5 de loc. aff 6 & 3 de cauſ. ſympt. c. 2.*
[t] *Galen 4. acut. 42.*
[u] *Gal 2. ad Glauc. 6.*

excitatur [a] craſſa eſt, & frigida, atque hæc vel interna, vt pituita, & humor melancholicus, vel externa, vt cibi & per ſe craſſi, & non bene cocti, veluti frumenta, & legumina, potiſſimum fabæ quanquam & triticum elixum abundè ſuppeditat materiam flatus, id quod faciunt etiam bulbi, tum potus vini dulcis, ſed maximè muſti, quod ob multitudinem flatus ſæpe dolia abrumpit. Morbi [b] quos flatus excitat, ſunt φυσήματα, [c] id eſt, inflationes, [d] tum ea ſpecies [e] hydropis quæ tympanites dicitur, quod tympani modo ſub ea venter reſonet, tum vnitatis ſolutio. Quæ de cauſis in vniuerſum dicenda erant ad exitum iam venerunt. Quæ verò ſpeciatim ad ſingulos morbos attinent, proximè explicabuntur.

De Cauſis morbi calidi. Cap. X.

Qvemadmodvm in morbis attenduntur genera, & ſpecies, ita & in cauſis: reſpondet autem genus cauſæ generi morbi, ſpecies, ſpeciei, quod quidem cauſa ſit externa, vel interna, antecedens, aut continens, generatim attinet ad morbos, ſicut & vis afficiendi corpora noſtra, quam habet vnaquæque de quibus abunde in ſuperioribus diximus. Sed quod nunc ſubiiciendum eſt, à quibus ſcilicet cauſis quiſque morbus naſcatur propriè ad ſpecies pertinet morborum, quas eodem ordine quo primum inuentæ ſunt nunc repetemus, diligenter in vnaquaque cauſas à quibus oriantur inquirentes. Exordiamur ab illis, quæ faciunt morbum calidum, ſeu immoderatam temperationem calidam, nam hæc morbi ſpecies primò propoſita fuit. Cum natura ita comparatum ſit, vt non modò ſubſtantiæ, ſed etiam quæ [f] ſubſtantiis accidunt vim habeant efficiendi in materia ſimilem formam, calidum morbum à calidis cauſis oriri neceſſe eſt, adeo vt ſolus contactus rerum calidarum videatur poſſe calefacere. Videmus tamen tàm [g] res externas quàm corpora noſtra calefieri, ob motum, putredinem, retentionem calidæ expirationis, copiam quaſi alimenti quo calor paſcitur, quamuis non ſint res calidæ, à quibus materia ſimilem formam accipiat. Motus quidem res omnes adeo calefacit, vt Plato [h] crediderit omnia ob motum conſeruari, quatenus conſeruantur à calore, qui per ipſum excitatur. Monet [i] Ariſtoteles tantam calefaciendi vim motui ineſſe, vt plumbum ſagittarum quæ emittuntur, in aere liqueſcat. Lapidum conflictu atque ictu elici ignem videmus, & non tantum lapidis, ſed etiam oſſis [k] leonis, & ligni laurei. Calefacit igitur manifeſtè motus res externas, idque perpetuum eſt, ſi duo concurrant. Vnum vt illæ [l] concretæ ſint & non liquidæ. nam quæ liquida ſunt, non ſolum motu nõ incaleſcunt, ſed exhalantibus calidis vaporibus perdunt ſi quid contraxerunt caloris, quod vſu venit aquæ calidæ. Alterum vt motus aptetur rei quæ mouetur, nam (vt præclarè monuit [m] Poeta ille)

Mollis alit flammas, grandior aura necat.

Ex motu moderato accenditur magis ignis, ex immoderato ac maiore [n] extinguitur. Quæ maiora ſunt, maiorem motum ſuſtinent. De nobis quid attinet dicere, qui ob motum & laborem adeò incaleſcimus, [o] vt incurramus in febrem, & non tantum ob motum corporis, ſed etiam ob animi perturbationes, præſertim ob iram, adeò vt perſpicuum ſit motum habere vim calefaciendi, quamuis non ſit res calida. Putredo [p] in rebus externis tantum affert caloris, vt interdum flammam excitet, & comburat: fumat, & vbi tangitur immoderatè calidum percipitur ſtercus putreſcens, propriè autem à columbino legimus [q] ædes aliquando fuiſſe combuſtas. Corpora etiam noſtra ob putredinem ita caleſcunt, vt in febrem incidant, quod illis euenit, quibus inflammatio, vel alius tumor [r] ſuppurat. Retentione calidæ expirationis valde calidum redditur conclaue, vbi accenſo igne ianuæ & feneſtræ claudantur, quod non accidit vbi pateſiant. Noſtra etiam corpora, cum ſtragulis veſtibus, aut amictu benè teguntur, abundè caleſiunt, quod retineantur calidæ [s] expirationes, quæ alioquin exhalarent. Parua cutis foramina, vbi [t] clauduntur, ita calorem augent, vt febrem accendant. Poſtremò materia, qua calor quodammodo paſcitur, non mediocriter ipſum auget, id quod perſpicuum fit, vbi vel ligna igni adiicias, vel lumini oleum inſtilles: proportione enim ignis ac luminis quàm multis fomentis docet [u] Hippocrates calorem extingui. Homines etiam cum ſatures, aut ebrii ſunt, plus ſatis caleſcunt, modò non obruatur ac ſtranguletur calor à nimia copia cibi & potus. Omnia hæc, quæ recenſuimus calidum morbum efficiunt, quamuis calida non ſint. Sed ſi diligenter ſingulas perpendamus, comperiemus ab illis calorem non proximè, ſed aliquo interiecto medio augeri. Quod non aliud eſt, quàm res calida, quæ proximè ſimilem formam gignit, tantummodo igitur quæ calida ſunt proximè calefaciunt, cætera verò quatenus ad rem calidam referuntur. Effectrix enim cauſa omnis, quæ neque per ſe, neq; proxima eſt, neceſſe eſt ad eam redigatur, quæ proxima ſit & per ſe. Retentio caloris non calefacit proximè, nam id faciunt expirationes calidæ retentæ, per quas retentio calefacit. Materia quæ calori quaſi alimentum ſuppeditat, non calefacit proximè, ſed quatenus conuertitur in rem calidam, auget calorem ſimilem formam efficiendo. Putredo eſt adhuc remotior cauſa caloris, eatenus enim calefacit, quatenus per ipſam internus humor elicitur ad partes externas, vbi calorem putrefacientem nutrit, & tanquam res calida ipſum auget. Motus atterit, atque extenuat materiam, & eatenus reddit idoneam, quæ ſimiliter calorem nutriat, & tandem vt res calida calefaciat. Sed præter has cauſas à quibus accenditur calor pariter in rebus externis, & in corpore noſtro, videtur inedia [x] nos calefacere, adeò vt interdum afferat febrem. At neque per ſe calida eſt, neque ad rem calidam videtur poſſe redigi, cum neque retineatur per inediam calida expiratio, neque nutriatur calor, ſed potius deſtituatur alimento: reducetur tamen ad rem calidam, ſi ſtatuamus id quod in confeſſo eſt apud omnes, ſiccitatem [y] eſſe veluti cotem caloris, cuius vis nimia humoris [z] copia hebeſcit. Per inediam igitur cum aſſumatur humor, calor redditur ſiccior, atque ob id acrior, & tanquam res magis calida, magis calefacit. Quicquid igitur morbum calidum facit, proximè calidum eſt, quæ calida non ſunt, vt motus, putredo, retentio calidæ expira-

[a] Ar. 2. lib. meteor. c. 5.
[b] Gal. 3 de ſympt. cauſ. cap. 2.
[c] Gal. 1. 17. com. 9.
[d] Galen. 14. meth. 7.
[e] & libro de plen. 10 & Gal. 4. aph. com. 11.
[f] Ar. lib. 7. diuin. ſex. 32.
[g] Gal. 1. de cauſ. morb. c. 2.
[h] Plato in Theateto.
[i] Ar. 2. lib. cæli textu 42.
[k] Ar. 2. lib. de part. animi. c. 9.
[l] Ariſt. primo lib. meteor. c. 4.
[m] Ouidius.
[n] Galen de cauſ. morb. cap. 3.
[o] Galen de cauſ. pul. 3. lib. cap. 13. & primo lib. de Tu. Val. c. 8.
[p] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.
[q] Gal. pri. mo de diff. feb. c. 5.
[r] Hipp. & Galen 2. aphor. 47.
[s] Gal. 2. ſim. plec. c. 24.
[t] Gal. 8. lib. meth. c. 2.
[u] Hipp. primo aphor. 14.
[x] Gal. l. 10. meth. c. 3.
[y] Galen 10. meth. med. c. 5.
[z] Auicen. lib. 1. cap. de complexio. nibus.

expirationis, materia qua paſcitur calor, & tandem inedia, non per ſe, neque proximè, ſed quatenus ad rem calidam rediguntur, calefaciendi vim habent. Vicinia autem ignis, aut radiorum ſolis, non aliud eſt quàm contactus [a] rei calidæ, aer enim à ſole, vel ab igne calefactus proxima cauſa eſt augendi calorem in re quam attingit.

De cauſis morbi frigidi. Cap. XI.

INVENTIS cauſis calidi morbi, nō difficile erit, quæ frigidum faciunt inuenire, nam ſicuti ea quæ calida ſunt, contactu ſuo calefaciunt, ita quæ frigida refrigerant; quamobrem quicquid proximè refrigerat frigidum eſt. Sed multa videmus refrigerandi vim habere, quæ tamen non tanguntur frigida, huiuſmodi [b] eſt alimenti aut inopia, aut nimia copia, aut virium aliquod, præterea nimia denſitas, & nimia raritas, tum immoderatus motus, aut quies, à quibus omnibus conſtat & res externas, & corpora noſtra refrigerari. Ex contactu quidem aeris frigidi extinguitur flamma, [c] vbi parua fuerit. Ex potu, vel balneo aquæ frigidæ extinguitur in nobis feruor [d] febris ardentis, cum frigidiores ſunt partes etiam noſtri corporis alias refrigerant quas attingunt. Inopia alimenti calorem extingui cernimus, vt in lucerna, vbi oleum deſit, & in igne, vbi ligna conſumpta ſunt: tum in corpore noſtro, vbi ob quamuis cauſam non ſatis alatur, licet ob inediam primò calidius fiat. Sed ſub ca tandem frigidum redditur, ita vt ætate iuuentutis incidat in ſenum [e] temperationem, quæ frigida eſt & ſicca. Ad eiuſmodi inopiam attinent quæ nimium ex corpore educuntur. Nimia alimenti copia calorem extinguit, quemadmodum vbi nimis multa [f] ligna igni adduntur, aut affatim oleum ſuperinfunditur lucernæ. Hoc etiam nobis accidit, cum multitudine eſculentorum & poculentorum calor obruitur, ſiquidem (vt monuit [g] Hip.) à multis fomentis extinguitur calor: vitium alimenti calorem ſimiliter aut minuit, aut etiam extinguit, veluti cum ligna viridia igni ſuperimponuntur, aut cum homo ſumit cibum & potum, ſi non tactu frigidum, certè qui refrigerandi [h] vim habeat. Denſitas verò quamuis retinendo calidam expirationem, & prohibendo perſpiratum calorem augeat, eundem tamen extinguit vbi nimia ſit, quod & lucernæ accidit, cum tegitur, & homini cum ſtrangulatur, calida enim illa expiratio quæ retinetur, primò calorem auget, deinde abſumens totum alimentum quod paratum eſt, cauſa eſt, cur calor vniuerſus deficiat. At raritas, quæ denſitati contraria eſt, nimis exhalare calorem ſinit, ita vt deficiat. Poſtulat lucerna vt accenſa ſeruetur, duplicem [i] motum flammæ, vnum ſurſum, alterum deorſum, vbi vel vtroque, vel alterutro priuetur, neceſſe eſt extinguatur, prohibito enim motu ſurſum per operculum flamma deorſum reuertitur, & totum ſtatim abſumens alimentum ob inopiam deficit, ſed ſi ſurſum tota flamma ſecedat, quod euenit vbi nimia raritas, auolat, quo fit vt calor extinguatur, quod euenit paruæ lucernæ propè magnam facem, aut in aere nimis calido, ſtatim enim extinguitur, quod ob nimiam raritatem priuetur motu flammæ deorſum; corpora etiam noſtra, vbi nimis raram cutem habeant, nimium exhalante calida expiratione, frigida redduntur, quod accidere ſolet ob diuturnam moram in balneo [k]. Motus verò cum proportione reſpondet rei quæ mouetur, calorem auget: ſed ſi nimis vehemens [l] ſit, eundem extinguit: exigua flamma ſi leniter ventiletur, creſcit, ſi vehementer, extinguitur: qui vt hoſtium manus effugiant, velociſſimè currunt, primò incaleſcunt, ſed tandem intereunt [m] refrigerati, quod nimius calor in corde contractus ſtatim deuoret quicquid alimenti fuerat præparatum, quo fit vt eor frigidum relinquatur non ſecus atque illis qui ex ardente febre moriuntur. Idem præſtant etiam animi motus, vbi validiſſimi fuerint, primò enim calorem augent, ſed tandem reddunt corpus frigidius. Verùm vt nimius motus, ita & nimia quies frigefacere poteſt tàm res externas, quàm corpora noſtra. Carbones accenſi vbi minimè ventilentur extingui ſolent. Nobis verò cum nimis calidi ſumus præcepit [n] Hip. vt quieſcamus, vt qui cenſeat quietem refrigerare poſſe, ſi non alio nomine, ſaltem quatenus non excitatur calor à motu, & expiratio calida retinetur, retentaque abſumit quicquid erat alimenti præparati, quo cum deſtituitur, calor euolat. Conſtat igitur & res externas & corpora noſtra refrigerari ab illis etiam quæ non percipiuntur tactu frigida, ſed quomodo id fieri poſſit perpendendum ſupereſt, nam ante qua de cauſis morbi calidi, ſumpſimus pro confeſſo tam ſubſtantias, quàm quæ ſubſtantiis [o] accidunt à ſimili cauſa proximè fieri, quamobrem neceſſarium eſt propoſitas cauſas omnes aliquo pacto redigi ad res frigidas, & eatenus refrigerandi vim habere, alimentum vitioſum minus idoneum eſt quod in ſubſtantiam calidam vertatur, quamobrem frigidum remanet, & vt res frigida refrigerat: At reliquæ cauſæ, vt copia vel inopia alimenti, raritas vel denſitas, motus vel quies, non facilè poſſunt redigi ad res frigidas, neque enim videntur ſubſtantiam frigidam contrahere per quam proximè refrigerent, ſicut diximus cauſas calefacientes contrahere ſubſtantiam calidam per quam proximè calefaciant, quam dubitationem diluemus, ſi reuocemus in memoriam quæ ab Ariſtotele tradita ſunt de frigore, voluit enim ex duobus contrariis in vno conſiſtere habitum, in altero priuationem, & propriè à calore notati habitum, à frigore priuationem caloris, priuari verò rem calore, vel quòd extinguatur [p] à frigore contrario, vel quod deficiat ob inopiam alimenti, quo retineri deberet. Quotquot igitur cauſæ, quamuis frigidæ non ſint, refrigerandi vim habent, ad inopiam alimenti referuntur, ob quam priuantur res calore. Hoc nomine paucum alimentum calorem minuit, cum deſit materia, à qua retineatur, ac foueatur. Sed magna copia [q] calorem ſtrangulat prohibendo perſpiratum, & motum ſurſum, quamobrem deorſum reuertitur, & vniuerſum abſumit alimentum quod paratum erat. Eodem ſpectat & denſitas, & quies, à quibus ſimiliter perſpiratus auferiur: nimius motus ſimiliter nimis calefaciendo alimentum abſumit, quemadmodum & raritas. Ex quibus colligi poteſt omnes cauſas refrigerantes, quæ ad res frigidas reduci non poſſunt, redigi ad inopiam alimenti, neque valet in cauſis refrigerantibus, quod ſtatutum erat in calefacientibus,

- [a] *Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.*
- [b] *Gal. de cau. morb 3.*
- [c] *Ariſt. lib. de iu. & ſene. c 5. & 3. cæli 52.*
- [d] *Galen 11. meth. cap 9.*
- [e] *Gal. lib 10. meth c 10.*
- [f] *Gal. lib. 1. aph. com. 14.*
- [g] *Hippoc 1. aphor. 14.*
- [h] *Galen. de cau. morb. cap. 3.*
- [i] *Gal. de vſu Reſp. cap. 3.*
- [k] *Gal 1. l. de cauſ. puls. cap 14.*
- [l] *Galen 3. de cauſ. puls. cap. 13.*
- [m] *Ariſtot 5. probl. 3 & 2.*
- [n] *Hippoc 4. 6 epid. te. 15.*
- [o] *Ariſt. 7. diuiner 30.*
- [p] *Ariſt. de reſpiratione. & 2. de anima Te. 42 & 3. cæli Tex 52.*
- [q] *Galen & Hip. 2 aph. 14.*

qoæ omnes ad ſubſtantiam calidam (vt diximus) neceſſariò rediguntur, quandoquidem frigus cum conſiſtat in priuatione caloris, & hæc non tantum à contrariis nempe à frigidis, ſed etiam ab inopia alimenti naſcatur, & quicquid frigidum eſt, & quicquid affert inopiam alimenti, frigus afferre.

De cauſis morbi humidi. Cap. XII.

MORBVS humidus, id eſt, temperatio partium ſimplicium, in qua humidum elementum ita reliqua ſuperat vt actiones lædat, à multis cauſis oritur, vt ab eſculentis, & [a] poculentis pluribus, atque humidis, à ſecuritate, quiete, balneo aquæ dulcis, à pluuiarum multitudine, à ſomno, ab humidis quæ retinentur, & ſiccis quæ exhauriuntur vltra modum, à copia pituitæ, vel diffuſa per vniuerſum corpus, vel detenta in aliqua parte. Sed hanc quaſi ſyluam cauſarum denſam diſtinguere oportet, & ad certos locos cunctas redigere, vt qua ratione vnaquæque madefaciendi vim habeat, & humidum morbum facere poſſit, exponamus. Sumuntur cauſæ omnes, ſiue madefaciant, ſiue aliud efficiant (vt in ſuperiore libro monſtrauimus) vel ab externis, vel à corpore noſtro. Externa ſunt aër, cibus, potus, medicamenta, ſiue extrinſecus imponantur, ſiue intus dentur. Ad corpus noſtrum referuntur, & quæ in motu conſiſtunt ac fluunt, & quæ permanent. Fluunt autem ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, retentio & effluxio. Permanent humores, & qualitates, à quibus omnibus poteſt madefieri corpus noſtrum; Aër enim ex pluuiarum multitudine, vel auſtro flante reddit corpora noſtra non mediocriter humida: idem facit cibus [b] & qualitate humidus, & largè ſumptus. Potio item, quæ vim humidam habeat, & multa ſit, balneum aquæ dulcis, oleum vel adeps vbi illinatur, & tandem ex externis medicamenta omnia vndecunq; petantur madefaciendi vim habentia. Inter ea verò quæ ad corpus noſtrum attinent, ex iis quæ fluunt, ſomnus, [c] quies, animi tranquillitas, retentio humoris nimia, corpus noſtrum humidius efficiunt: ex iis quæ permanent qualitas humida [d] vnius partis humidam reddit alteram quam attingit, ſucci etiam humidi, vt pituita plurimum madefaciunt partes in quibus verſantur, vt patet ex tumore pituitoſo, vel ex ea ſpecie hydropis, quam vocant λευκοφλεγματίαν. Huiuſmodi igitur ſunt cauſæ humidum morbum efficientes: ſed qua ratione ipſum efficiant ſubiiciamus. Quicquid proximè madefacit neceſſe eſt humidum eſſe, hæc enim qualitas non ſecus ac cæteræ [e] gignitur à ſimili. Aër humidus, balneum aquæ dulcis, medicamenta humida, & ex internis, qualitas vnius partis humida, humidus item ſuccus veluti pituita per ſe ac proximè vim habent reddendi corpus noſtrum humidum, ob ſimilem qualitatem quam habent. Cibus verò & potus, non modò ob qualitatem humidam madefaciunt, ſed etiam quòd vertantur in alimentum, & ſubſtantiam noſtram humidam. Retentio humoris, qui deberet excerni, ad humidum ſuccum pertinet, qui vt res humida, proximè nos madefacit. At ſomnus, quies, animi tranquillitas ad humoris retentionem referuntur, & eatenus madefaciunt, humor enim qui ob vigiliam, exercitationem, animi perturbationes digeri ac diſſipari ſolet, propter ſomnum diuturniorem, propter animi tranquillitatem retinetur, & vt res humida corpus noſtrum madefacit. Sed præter hæc omnia inquirere oportet quo pacto frigus madefaciendi vim habeat, quandoquidem in aëre frigido, etiam ſi ſit moderatè humidus, redduntur corpora noſtra humidiora, ſicut & in ſenectute, quæ frigidam [f] temperationem habet iunctam naturaliter magis cum ſiccitate quàm cum humore. Dicendum eſt frigus proximè & per ſe non habere vim madefaciendi, ſed cum eſculentorum & poculentorum humorem concoqui ac digeri non permittat, (poſtulant enim hæc calorem) contrahere multam vim pituitæ, quæ vt res humida proximè & per ſe, corpus noſtrum humidum efficit.

[a] Gal. lib. de cau. morb. cap. 5.
[b] Gal. lib. de diff. morb. cap. 5.
[c] Galen 3 de praſa. pul. cap. 8.
[d] Gal. lib. de arte med. cap. 32. & 40.
[e] Ariſt. 7 di uin. 30.
[f] Gal 6 de Tu Sa. c. 3.

De cauſis morbi ſicci. Cap. XIII.

SICCVS morbus, ſiue temperatio, in qua elementum ſiccum adeò reliqua exuperet, vt euidenter vitæ muneribus obſit, naſcitur à cauſis [g] compluribus, quemadmodum ab aquis illis quæ calidæ emanant metallica vi aliqua præditæ, à medicamentis ſiccandi vim habentibus, à multitudine eorum quæ exhauriuntur, & paucitate refectionis, ab abſtinentia, à labore immodico, à ſollicitudine, mœrore, vigilia, à febre tabifica, balneo diuturno, à vehementi frigoris, vel caloris appulſu. Hanc ſiccantium cauſarum ſyluam diſtributè tractare oportet, eo ordine quem proximè tenuimus in cauſis madefacientibus. Sit igitur hæc prima diſtinctio, quod cauſæ quæ corpus noſtrum ſiccant, aut ſunt res externæ, aut attinent ad nos. In externis ponuntur aer ſiccus, qualis eſt in regione montoſa aquilonari, balneum aquæ dulcis diuturnius, vſus aquæ marinæ, aut metallicam vim aliam habentis, admotio medicamentorum ſiccam vim habentium, cibi & potus, & parcius ſumpti & ſiccandi facultate præditi. Externa hæc omnia, vbi valdè calida aut frigida fuerint, ſiccitatem quoque poſſunt afferre.

Ea quæ ad nos attinent, vel fluunt, vel permanent: propriè autem ex iis, quæ fluunt, ſiccum morbum facit vigilia diuturnior, motus ac [h] labor immoderatus, aſſidua & vehemens animi perturbatio, vt cura, metus, mœſtitia, tum expirationis, & fluxionis multitudo cum refectione pauca. Ex iis quæ permanent, ſiccum morbum afferunt & qualitates, & ſucci. Ex ſuccis propriè flauabilis, & pituita ſalſa, in quibus tanta ineſt ſiccandi vis, vt ſitim faciant intollerabilem. Ex qualitatibus ſiccitas in vna parte corporis ſiccitatem affert in altera [i] quam attingit: nimius calor ob febrem vel ardentem, vel diuturnam tabificus eſt, ſicut & frigus vbi immoderate verſetur in corpore noſtro. Conſtat autem ab his omnibus effici morbum ſiccum, ſed qua ratione, nunc exponere ingrediar. Quod proximè ac per ſe ſiccat, ſiccum eſſe neceſſe eſt, ſiquidem, vt calor, frigus, humor, ita etiam ſiccitas proximè gignitur à ſimili: [k] quicquid ergo ex iam dictis ſiccum eſt, proximè ac per ſe morbum ſiccum facit. Aer ſiccus qualem diximus eſſe in regione montoſa, aquilonari, vſus aquæ marinæ, vel alterius

[g] Gal. lib. de cauſ. mor. cap 4.
[h] Gal. 3. de praſag pul. cap. 8.
[i] Gal l artis med. c. 31.
[k] Ariſt. 7 di uin T 30.

habentis

Digitized by Google

habentis vim metallicam,[a] admotio ſiccorum medicamentorum, eſculenta & poculenta ſicca, tum vicinæ partis ſiccitas, ſuccus retentus ſimilis, & flaua bilis, vel pituita ſalſa, omnia cum ſicca ſint, meritò haberi debent in iis quæ proximè ſiccum morbum faciunt. Cætera non proximè ſiccant, ſed quatenus abſumunt humorem, quo cum priuentur corpora redduntur ſicca, quemadmodum quæ calore priuantur frigida fieri diximus, nam vt calor, ita humor notat habitum quendam: & rurſus, vt frigus notat priuationem caloris, ita ſiccitas priuationem humoris. Quæcunque igitur humorem abſumunt, cum eo priuent partes noſtras, exſiccant, quamuis ſicca non ſint, & propterea non efficiant ſimilem qualitatem: priuant humore quæ calefaciunt extrahendo, quæ refrigerãt exprimendo, vt præclarè traditum fuit ab Ariſtotele,[a] priuat humore effluxus nimius vndecunque ſequatur. Appulſus aeris nimis calidi, vſus calidorũ, ſiue ſint medicamenta, ſiue eſculenta & poculenta, febris vel ardens, vel diuturna, tabem ac ſiccitatem afferi extrahendo ac digerendo, atque abſumendo humorem, ſicut aer frigidus exprimendo, vigilia, labor, animi affectus calefaciũt, & eatenus abſumunt humorem. Multitudo fluxionis, atque expirationis ſimiliter priuat humore, Frigus non ſolum exprimendo id facit, ſed quatenus non permittit partes alimentum conficere ac nutriri, ita vt reddat ſubſtantiam ſicciorem, quamuis ob cruditatem contrahat[b] ſuccum humidum, vt pituitam, vt ſupra oſtenſum eſt. Durum cubile eatenus ſiccat, quatenus exprimit humorem, non ſecus ac frigus. Quamobrem omne id quod ſiccat, & non eſt ſiccum, humore priuat quemadmodum monſtrauimus.

[a] *Ariſtot. 4. met. c. 8. & 2. de partib. c. 4.*
[b] *Galen 1 de T. val. c. 1. & 68. de T. va. c. 3.*

De cauſis morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra.

Cap. XIIII.

Morbvs qui ad repugnantiam totius ſubſtantiæ refertur ſi adhuc fit, cauſam continentem habet, quæ ſola dici verè cauſa poteſt cum efficiat, nam in aliis abutimur vocabulo cauſæ, vt in his quæ vel non amplius efficiunt, vel nondum cœperunt efficere. Eſt autem cauſa continens vel intus genita, vt ſucci adeò vitiati vt nobis tota ſubſtantia inimici ſint, ſiue tales contracti ſtatim ſint ex prauis cibis ac potionibus, ſiue boni fuerint, & poſtea corrupti ſint: vel aduentitia, vt venena quæ dantur, aut per morſum, ſeu aculeum inſeruntur: ſi facta eſt eiuſmodi repugnantia, & impreſſa in partibus ſolidis, cauſæ iam antegreſſæ ſunt, referuntur autem omnes illæ quæ aduentitiæ ſunt, & non gignuntur in corpore noſtro, ad aerem peſtilentem, ad aſpirationem auerni, ad vaporem qui exhalat ex corpore ægrotantis contaminato, ad venenum quod vel intus datur, vel extrinſecus imponitur & ſolo contactu lædit, vel per morſum & aculeum infunditur. Aer quidem peſtilens eos adeò lædit quos circumfundit, vt febrem peſtilentem excitet, quæ tota ſubſtantia nobis aduerſatur: vel fouea tritici nuper aperta: ex auerno vapor cum hauritur hominem interimit: ille etiam quem inhalat corpus contaminatum febre peſtilente ſeu morbo gallico, in altero per contagionem morbum ſimilem efficit ſimiliter tota ſubſtantia alienum. Venena autem ſiue intus ſumpta, ſiue extrinſecus impoſita, aut per plagam infuſa, morſu, aculeo, telo venenato, medicamentis perniciuſis, maxima ex parte exitialia ſunt ob repugnantiam totius ſubſtantiæ. Plurima autem ſunt, cum petantur à corporibus inanimatis, à ſtirpibus, à belluis.

De cauſis morborum ad conformationem attinentium, & primò ad figuram.

Cap. XV.

Expositis cauſis morborum ad ſimplices partes attinentium, illas nunc perſequi oportet à quibus naſcuntur morbi multiformium, conformatio videlicet, magnitudo, numerus, aut ſitus, ita à naturali ſtatu recedens, vt conſueta vitæ munera offendat. In vniuerſum autem ſcire licet morbos partium multiformium non fieri proximè à cauſa ſimili,[c] ſicuti fieri diximus immoderatas temperationes quę verſantur in ſimplicibus. Sequuntur autem morbi partium multiformium, vel temperationem immoderatam ſimplicium, vel materiam modo aut qualitate peccantem, vel vitium aliarum partium cui illæ congruunt, quæ detinentur propoſitis morbis: vel impetum, impulſum, ac violentiam aliquam: quarum cauſarum nulla eſt ſimilitudo cum morbis quos diximus, niſi dicas figuram deprauatam quæ ſub conformatione læſa cõtinetur ſimilem ſequi figuram generatoris, perinde atque eam quæ ſecundum naturam habet. Sed hoc neque aliis vitiis euenit, neque figuræ etiam deprauatæ perpetuò, vt nunc ſubiiciemus, cauſas vniuſcuiuſq; propoſitorum morborum perſequentes, ſumpto initio à conformatione læſa, quæ complectitur ſub ſe figuram, ſuperficiem, & caua. Singula hæc, cum ex naturali ſtatu deturbantur ægrotant partes[d] multiformes: capiamus exordium à figura.

[c] *Ariſt. 7 de anim. Tx. 18.*
[d] *Galen. l. de diff. morb. c. 6. & l. de conſt. art. 5.*

Deprauatur figura, vel in vtero, vel iam in lucem editis, & adhuc teneris, vel iis qui firma ætate ſunt. In vtero[e] protinus cauſari oportet vel facultatem effingentem, vel vitium materiæ: facultas effingens, cũ imbecilla eſt, malè ſuũ munus exequitur: vnde ſequitur deformitas, diſtortio, aut deprauatio partiũ fœtus. Quod malum, accidere etiam poteſt vitio materiæ, quamuis facultas idonea ſit, quæ benè ſuum officiũ faciat. Siquidẽ vbi[f] vel nimis multa ſit, vel pauca, vel minus apta ad accipiendam effectionem, non poteſt benè effingi. At[f] poteſt figura alioquin bona lædi ex partu, quod violenter comprimatur ab anguſtia oris vteri: hoc maximè accidit, & primo partu, & fœtu grandiore. Læditur interdum[g] ab obſtetrice ſtatim, interdum poſtea à nutrice, cum negligenter tractant corpus infantis, adeò tenerum ac molle: facilè enim peruertuntur tunc ac diſtorquentur partes ipſius: id quod accidit etiam cum intempeſtiuè incipit ingredi, nequeunt enim crura ob teneritatẽ ac mollitiem, ſuſtinere pondus totius corporis, ſed ſub grauiore onere comprimuntur, & idcirco praua fiunt. Eiuſmodi prauitatis omnis eſt cauſa violentus impulſus, & compreſſio nimia. At diſtorquentur etiam membra, ſiue tenera, ſiue firma ætate, cum vel loco mouentur,[h] vel franguntur, quod

[e] *Gal. l. art. med. c. 11 & de cauſ. morb. c. 7.*
[f] *Gal. ibidẽ.*
[g] *Gal. 4 de art ab initio & l de cauſ. morb. c. 7*
[h] *Gal. l. de cauſ. morb. cap. 7.*

ſimiliter ad impulſum violentum refertur. Sed reſtituuntur ad priſtinam figuram opera Chirurgi[a] quod ſi vel malè componantur ab ipſo, vel moueantur antequam confirmata fuerint, in prauitate perſeuerant. Ob copiam verò, vel inopiam materiæ mutari figuram facilè nobis demonſtrant partes quæ vel nimis craſſæ, vel nimis graciles redduntur. Siquid autem vel tantillum abſcindatur, aut alio modo pereat, deformitatem ſequi clarius eſt quàm vt exponi debeat. Deprauantur poſtremò partes quod congruant affectibus aliarum cum quibus iunguntur, nam hæ cum vel à ſiccitate, vel à plenitudine[a] diſtenduntur, aut ob copiam humoris relaxantur, vel ob inopiam rugoſæ fiunt, deformitatem afferunt illis cum quibus nectuntur. Sed ſatis de figura, accedamus ad ſuperficiem.

[a] *Hipp 6. aphor. 39 Gale. p. de cauſ. morb. cap. 7.*

De cauſis morbi in ſuperficie nimis aſpera vel leni. Cap. XVI.

MOVETVR ſuperficies de ſtato ſuo naturali ob nimiam aſperitatem[b] ac lenitatem, id quod tam externis, quàm internis partibus accidit. Interna ſuperficies[c] ventriculi adeò interdum lenis fit, vt non poſſit retinere cibum, ſicut & interna vteri ob lenitatem nequit aliquando attractum ſemen retinere. Fit aſperitas[d] in faucibus, fit & in palpebris interdum tanta, vt viræ muneribus obſit. Vtriuſque mali nunc in quacunque parte accidant cauſas perquirimos. Sunt igitur aſperitas & lenitas, ſecundæ qualitates, quæ primarum temperationem ſequuntur. Docet enim Ariſt.[e] ab ea temperatione in qua ſiccum elementum reliqua ſuperat, fieri ſuperficiem aſperam, contrà vero lenem ab ea in qua humidum. At poteſt etiam fieri aſperitas & lenitas in corpore noſtro, vt in lignis, lapidibus, metallis, efficitur à fabris: aſpera enim ſuperficies inæqualitatem quandam habet, quam fabri detrahendo, atque adimendo comparant, reddentes inæquale id quod æquale erat. In nobis etiam idem fieri poteſt vel à natura in vtero effingente ſuperficiem inæqualem, vel poſtea ex detractione, quam maximè efficiunt ea quæ detergendi,[f] abradendi, diſtendendi, aut nimis comprimendi vim habent, ſiue ſint eſculenta & poculenta, ſiue etiam medicamenta intus ſumpta, vel extrinſecus admota, ſiue ſucci contracti in corpore noſtro, veluti pituita ſalſa, flaua[g] aut atra bilis, à quibus conſtat non tantum exaſperari, ſed exulcerari[h] etiam inteſtina. Præter hæc fumus, & puluis tam oculos quàm fauces[i] ſæpe adeò exaſperant, vt actiones lædant. Detrahunt omnia hæc, & abſumunt molliores atque humidiores particulas, ita vt aſperitatem faciant.

[b] *Gal. l. de cauſ. morb. c. 7.*
[c] *Gal 6. de loc aff c. 2.*
[d] *Galen l de diff. morb. cap 7.*
[e] *Ariſt 2. l. de ortu & interitu T. 10.*
[f] *Galen l. de cauſ. morb. cap. 7.*
[g] *Gal. p. acut. 18.*
[h] *Galen l. de cauſ. morb. 7.*

Lenitas non modò ſequitur temperationem illam humidam quam diximus, ſed formatur, effingiturque in vtero interdum nimia, iis verò qui in lucem editi ſunt, ſuperficies quæ aſpera eſſe deberet, efficitur lenis, quod inæqualitas quam habebat remoueatur. Tollunt fabri aſperitatem, & æqualitatem efficiunt, vel addendo, vel detrahendo, nam dolabra, aut aſcia, aut ſcalpello partes magis extantes adimunt, & ita reddunt ſuperficiem leuem: id quod faciunt etiam adijciendo, gummi enim aut aliquid ſimile illinant, quod partes magis deſidentes æquet. Eadem ratio eſt in corpore noſtro, in quo licet ſuperficies lenis fiat maxima ex parte ab humore[k] vim quandam viſci in ſe habente citra omnem facultatem detergentem, cuiuſmodi pituita eſt, à qua potiſſimum fit lenitas immoderata, (particulæ enim magis deſidentes ea opplentur, & æquantur cum alijs magis extantibus.) Fieri tamen poteſt lenis per detractionem, quemadmodum effici ſolet à medicis curantibus aſperitatem palpebrarum per ea quæ detergunt, & alioquin abradunt atque exaſperant, quibus vtuntur donec detrahant partes magis extantes. Quanquam maxima ex parte ad aſperitatem tollendam vtantur medicamentis, quæ vocantur ἐμπλαστικὰ,[l] hæc omni morſu carent, & facilè illinuntur, ſiue humida ſint, vt album oui, ſiue ſicca, vt terra lemnia, eiuſmodi enim medicamēta aſperam ſuperficiem reddunt æqualem ac lenem. Fit igitur lenitas, vbi partes æquantur, hoc autem cum vel detrahuntur quæ extant, vel aliquid adiicitur illis quæ deſident.

[i] *Gal lib. de cauſ. morb. cap. 7.*
[k] *Galenus 4 ſimpl. c. 5.*
[l] *Ariſt. 2. de ortu. & interitu c. 2. & 2. de par. anim. c 1.*

De cauſis morborum attinentium ad caua. Cap. XVII.

IN morbis qui ad conformationem referuntur, numerauimus patefactionem, & interclusionem cauorum, ſiue illa ſint parua foramina, ſiue canales, ſiue ſinus & receptacula: concta enim & patefieri, & intercludi contra naturam diximus: ſubiecimus & noua fieri interdum caua penitus à naturali ſtatu aliena. Vtriuſq; morbi cauſas referri ad temperationē poſſe è philoſophorum[m] fontibus hauritur, ſcribunt enim raritatem & denſitatem eſſe qualitates ſecundas, quæ ſequuntur primas. Sequitur raritas calorem & humorem, denſitas, frigus & ſiccitatem, quod præſertim in paruis foraminibus[m] vſu venit, quanquam magna etiam caua ob immoderationem caloris & humoris redduntur laxiora, frigoris & ſiccitatis, anguſtiora. Verùm idem accidit raritati, & denſitati, quod aſperitati & lenitati, quas non ſolum à temperatione, ſed ab alijs quoque cauſis monſtrauimus proficiſci. Videamus nunc ſeorſum præter temperationem, à quibus cauſis aperiri aut claudi caua poſſint. Loquamur primò de ijs quæ aperiendi vim habent, hac diſtinctione facta, quod patefactio cauorum quotumcunque maior quàm naturæ conueniat, & adiunctio eorundem contra naturam, aut fit in vtero protinus, aut poſtea in ijs qui iam ſunt in lucem editi. In vtero cauſabimur[n] vel materiam minus idoneam, vel vitium facultatis effingentis. At iis qui iam ſunt in lucem editi noua fiunt caua, quod ſoluatur vnitas, vel ob ſuccos acres[o] & rodentes, quod perſpicuum eſt in abſceſſibus illis qui citra ſectionem aperiuntur, vel ob plagam, quam ſeu hoſtis, ſeu caſus, ſeu chirurgus inflixerit. Sed poteſt eadem vnitatis ſolutio, caua quæ prius ſecundum naturam aderant, iuſtò ampliora reddere. Medicamenta[p] acria, perinde ac ſucci acres ac rodentes quos diximus, non ſolum naturalia caua ampliare poſſunt, ſed noua etiam efficere, modò craſſarum partium ſint, nam tenues, partes non rodunt, cum non hæreant diutius eodem loco, ſed ſtatim penetrent ad vlteriorem. Iam verò halitus retentus, tanta vi interdum partes noſtri corporis diſtendit, vt non ſolum dilatet priſtina caua, ſed diſrumpendo etiam noua faciat, ita vt præter cauſas iam dictas, ipſe quoque vnitatem

ſoluat

[m] *Galenus 5. ſimpl. c. 14.*
[n] *Gal p. art. med c. 11.*
[o] *Gal. l. de cauſ. morb. cap 7.*
[p] *Gal 5 ſimplic. c. 14.*

ſoluat. Euenit interdum vt facultas retinens imbecilla ſit, & non benè claudat atque adſtringat ora vaſorum ac ſinuum, contra quæ[a] expellit, magno impetu excitetur ad detrudendum quæ moleſta ſunt, quo fit, vt pateſiant quæ ſolebant eſſe clauſa. Poſtremò in cauſis aperientibus numeratur abſentia illorum quæ ſecundum naturam vias claudere ſolebant, patent enim tunc cum intercludi deberent, id quod perſpicuum eſt in cerebro, cuius viæ per quas aditum habent ſpiritus ad inſtrumenta[b] ſenſus & motus, certis temporibus claudi debent interiectu vaporum exhalantium à ventriculo, cum eſculenta & poculenta concoquuntur: quem aditum interclusio naturalis ſomnus conſequitur. Quod ſi non gignantur eiuſmodi vapores, vel ſtatim geniti abſumantur, patet aditus ſpiritibus diutius, quàm conueniat, neque homo viciſſim dormit & vigilat, ſed aſſidue citra ſomni viciſſitudinem vigilat. Abſentia igitur eorum, quæ naturalem interclusionem facere debebant caua aperta ſequat diutius, quàm naturæ conueniat.

[a] Gal. l. de cauſ. morb. c. 7.
[b] Ariſt. l. de ſomno, & vigilia.

Sed pergamus ad cauſas alterius morbi cauorum, cum clauduntur, vel minora fiunt. Quicquid autem hoc efficit, vel adſtringendo, vel obſtruendo efficit, ita vt ad alterutrum modum ſpectet cauſa omnis quam tractamus. Adſtringendi[c] vim habet frigus, & ſiccitas, de quibus ſupra locuti ſumus, denſandi enim vim habet ſiccitas, vt humor relaxandi. Frigus tantam denſitatem affert, vt non modò claudat parua foramina, ſed etiam magna: ſupprimitur enim ſanguis per refrigerantia medicamenta adſtricto ore vaſis ex quo effunditur. Sed omiſſa temperatione, ac primis qualitatibus, aliis quoque modis caua adſtringuntur, vt à medicamentis adſtringentibus, quamuis horum facultatem referre ad temperationem frigidam & ſiccam poſſe videamur. Côciduot etiam & quaſi conniuent, cum non aluntur partes quibus inſunt, ſed & hoc quoque ad temperationem, & propriè ad ſiccitatem refertur. Oræ caui alicuius vbi exulceratæ[d] coaleſcant, tunc quoq; adſtringuntur, quod temperationi tribuendum non eſt, ſicuti neque compreſſio, ſiue fiat à rebus externis, vt à laqueo, vel faſcia, ſiue à rebus internis, vt ab oſſe, vel fracto, vel luxato quod contra naturam vrgeat partem in quam venit, vt à tumore item partium quæ iuxta ſunt. Facultas quoq; retinens, [e] vbi nimis ſuo munere fungatur, caua nimium adſtringit, præſertim ſi expellens ſimul imbecilla fuerit. Obſtructio reſtat cauorum quam efficiunt primò ſucci multitudine, [f] viſco, craſſitudine modum ſuperantes, nimi autem craſſi fiunt, vel concreti à frigore, vt pituita, vel vſti a calore, vt atra bilis: ſed gignuntur etiam craſſi ex cibis qui craſſi ſumuntur, quos vitare oportet ſiue boni, ſiue mali ſucci ſint, præſertim ab illis qui vaſa naturaliter habent anguſta, & non multum exercentur, ſicut vitare exercitationem oportet ſtatim poſtquam ſumpti ſunt cibi, quicunque illi fuerint: attrahitur enim eorum ſuccus adhuc crudus à calore, & anguſtiora vaſa non mediocriter obſtruit. Præter ſuccos afferunt obſtructionem aliæ res adhuc magis concretæ, [g] vt calculus, vt caro quæ contra naturam in cauis creuerit. Sed mihi videor ſatis cauſas oſtendiſſe conformationis læſæ, proximum eſt vt doceam eas quæ magnitudinem mutant.

[c] Galen 5. l. ſimplic. c. 14.
[d] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 7.
[e] Galen l. de cauſ. morb. cap. 7.
[f] Galen 14. meth. c. 4.
[g] Gal. lib. art. med. c. 93.

De cauſis morborum ad magnitudinem attinentium. Cap. XVIII.

POSTVLAT ſanitas partium multiformium magnitudinem idoneam ad munera exequenda, quæ ſi nimis augeatur aut minuatur, hominem ægrotare neceſſe eſt, & non ſatis facere ſuum officium. Spectemus primò à quibus cauſis augeatur, deinde à quibus minuatur. Augetur in partibus multiformibus modò ipſa ſubſtantia ſimplicium, modò humor, aut flatus. Incipiamus à ſubſtantia ſimplicium quæ vbi habitior atque vaſta fiat, aut retinet figuram & materiam idoneam, aut alteram, vel vtramque alienam accipit, ſi tam figura, quàm materia (excepta tamen magnitudine immoderata) ſecundum naturam ſint, cauſari oportet materiæ nimiam[h] copiam cum facultate effingente valida, ſiue id in vtero protinus, ſiue poſtea euenerit: ſuperfluum enim alimentum alioquin bonum, cauſa eſt eiuſmodi vaſtitatis, ſiue in toto corpore, ſiue in aliquibus partibus. Si figura aliena ſit, materia verò ſecundum naturam, cauſabimur ſimiliter nimiam boni alimenti copiam, ſed ſimul etiam facultatem effingentem debilem. Sed quæcunque fuerit figura, ſi materia mala ſit, velut in eo morbo[i] quem Elephantem dicunt ab illius belluæ ſimilitudine, multitudinem praui alimenti, cauſam eſſe dicimus immanis eiuſmodi magnitudinis. At augetur eadem ſæpe ob nimiam copiam humoris, partibus ſimplicibus iuſtum modum ſeruantibus, ſiue id accidat in toto corpore, vt in ea ſpecie hydropis quam[k] λευκοφλεγματίαν appellant, ſiue in vna parte, vt in vario genere tumorum. Proxima autem cauſa eiuſmodi vitii, eſt nimia copia humoris quicunque ille fuerit. Ille ob quem vniuerſum corpus intumeſcit pituitoſus & aquoſus eſt, nam alter prius mortem afferret, quàm turgidum redderet corpus: ſanguis ante putreſceret, & prohibito perſpiratu calorem extingueret aut venam diſrumperet: bilis, ſiue flaua, ſiue atra, prius ſua prauitate vires conuelleret, cum ad eas reficiendas minimè ſit appoſita: verum cauſas, ob quas tam aquoſus humor, quàm pituita contrahatur, effectricem videlicet & materiam, in ſuperiore libro aperuimus, cum de cauſis continentibus, & propriè de plenitudine ac de prauitate ſuccorum ageremus: augetur à copia non ſolum pituitæ & aquoſi humoris, ſed cuiuſuis etiam alterius ſucci magnitudo in parte vna vel pluribus, cum fiunt tumores, tubercula, puſtulæ, quæ mala varia ſunt[l] pro varia ſpecie humoris, ſiue ſimplicis, ſiue miſti cum aliis. Hinc fiunt inflammationes, Eryſipelata, Cancri, atq; vbi magis concreti ſunt eiuſmodi ſucci[m] στεατώματα, ἀθερώματα, μελικηρίδες & alii abſceſſus complures. Sed fiunt tumores etiam à ſolo flatu, a quo ſæpe inflari palpebras cernimus, & diſtendi turgentem ventrem in ea ſpecie hydropis, quam dicunt[n] τυμπανίτην. Redduntur igitur partes tumidæ, & ab humore, & à flatu tanquam à cauſa proxima: contrahitur tam humor quàm flatus, ob cauſam effectricem, & materiam, quas ſimiliter perſequuti ſumus non ſolum generatim, ſed & ſpeciatim in vnoquoq; humore. Nunc tantum ſupereſt, vt cauſas inueſtigemus, ob quas humor iam in corpore contractus magis ſubſidat, & tumorem faciat in vna parte quàm in alia. Inde autem ſumemus initium, quod humor vel paula-

[h] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 9.
[i] Gal. lib. de Tum. præt. nat. 14.
[k] Galen. 2. meth. c. 2. de Tum. præt. nat. c. 16.
[l] Gal. lib. 13. meth. cap. 4.
[m] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[n] Galen. lib. Medic. c. 13. & lib. de Tum. præt. nat. 16.

tim coit in parte, vel ſubitò ad eam conuertit. Coit paulatim, cùm natura partis ob immoderatam temperationem adeò [a] imbecilla eſt, vt nequeat aut alimentum conficere, aut quod ex iam confecto ſuperfluum eſt detrudere: cum materia ipſa quæ detrudenda eſt ob gluten & craſſitudinem ita hæret, vt non facilè expellatur: cum aditus per quem exeat interclusus eſt, & nullo modo patet. His igitur de cauſis remanet humor, ac paulatim coit in affecto loco, ſed cōcurrit ad ipſum duobus modis, [b] cum transfertur ſcilicet, & cùm attrahitur, transfertur à parte valida in qua redundat ad imbecillam, non quidem ſimpliciter ad imbecillam, ſed ad eam quæ maximè talis eſt, nam aliæ quæ validiores [c] ſunt declinant quod noxium eſt, donec tota vis materiæ ſe conferat ad maximè debilem, quam debilitatem non cognoſcit natura, eſt enim vis quædam ſine ratione ciens motus in corporibus neceſſarios. Sed vis declinandi quod alienum eſt, quamuis omnibus partibus inſita ſit, non tamen æqualiter, ſed quæ validiores [d] ſunt, maiorem vim habent expellendi quod noxium eſt, ita vt perueniatur (quemadmodum diximus) ad maximè imbecillam, quæ quamuis idem tentet, nihil proficiet, cum à cunctis aliis reiiciatur validioribus, vel potius non admittatur, quod moleſtum eſt. Eiuſmodi imbecillitas, vel naturalis eſt, vel ex morbo oritur: naturaliter [e] glandulæ maximè imbecillæ ſunt, & idcirco appoſitæ ad recipiendum quicquid ab aliis validioribus expellitur, præſertim à viſceribus, quo fit vt facilè intumeſcant. Concitatur humor ad locum affectum, quamuis non tranſmittatur ab aliis partibus tanquam moleſtus: cōcitatur [f] autem, vel à calore, vel à dolore. Vim quam habet calor attrahendi demonſtrant cucurbitulæ cùm admouentur, demonſtrant & membra noſtra, cum ob exercitationem, vel balneum incaleſcunt, euidēter enim implentur. Verùm dolor propterea humorem concitat ad locum affectum, quod natura impetum faciens ad expellendū id quod moleſtum eſt, eò erumpit, ſed cum ſpiritu & humore nitatur, neceſſariò impletur locus, atque hoc pacto inflammantur partes quæ dolent.

[a] Gal. 2. de diff. febr. c. 11 & Gal. de cauſ. morb. c. 5.
[b] Gal. l. 13. meth. c. 3.
[c] Gal. 2. de diff. febr. 11. & loco citato.
[d] Gal. locis dictis.
[e] Gal. 2. de diff. feb. 11.
[f] Gal. ibidē & 13. meth. c. 6.

Imminuitur magnitudo, vel in toto corpore, vel in aliqua parte: quod in vtero [g] accidit, vel poſtea. Exilitas, ſiue totius, ſiue partis alicuius ab vtero, cauſam habet [h] inopiam materiæ: hæc ſi iungatur cum vi effingente [i] valida, bonam figuram accipit, ſi cum debili, prauam. Iis qui iam in lucem editi ſunt vbi vel pars aliqua, vel vniuerſum corpus minus augeſcat quàm par ſit, cauſari ſimiliter oportet inopiam materiæ, id eſt, alimenti. Sed cauſatur [k] Ariſtoteles præter hanc, locum anguſtum. Edocantur catuli in olla, ne augeantur, ſed paruuli in deliciis ſint, quod ad loci anguſtiam refertur. Sed tàm ad hanc, quàm ad inopiam pertinet gracilitas, quam mulieres comparant, quæ (vt inquit Terentianus [l] ille Chæreas) deducunt cibum, ac vincto pectore filias reddunt curatura iunceas; ob eaſdem cauſas etiam grandiora corpora & iam adulta tenuantur, ac minuuntur. Sed propriè imminuitur magnitudo in vna vel pluribus partibus quauis ætate, vbi aliquid ex carne, oſſe, cartilagine, aut omninò ex ſimplici ſubſtantia intereat. Nam vbi perit particula multiformis, eiuſmodi imminutio magis ad numerum quàm ad magnitudinem pertinet. Cauſa cur ſimplex ſubſtantia intereat, eſt interdum ſectio, ſiue caſu, ſiue ab hoſte, ſiue à Chirurgo: interdum [m] vſtio, ſiue ab igne, ſiue à medicamentis vrendi vim habentibus: interdum putredo, quam efficit aut vis illorū medicamentorum, quæ σηπτικὰ græcè nominantur, aut frigus extinguendo calorem, aut multitudo, aut prauitas ſuccorum, quemadmodum in gangræna. Ab omnibus igitur his cauſis imminuitur magnitudo.

[g] Galen. l. de cauſ. morb. cap. 9.
[h] Ariſt. 4. l. de gen. animalium c. 4.
[i] Gal. l. artis med. c. 11.
[k] Ariſt. l. 10. Probl. problem. 12.
[l] Terent. in Eunucho.
[m] Galen. de cauſ. morb. cap. 9.

De cauſis morborum ad numerum attinentium. Cap. XIX.

NVMERVS partium multiformium ad vitæ munera exequenda certus neceſſarius eſt, ita vt homo omnes partes ſuas habeat incolumes, nihil redundet, nihil deſit ex iis in quibus vita conſiſtit, quarum præſentia neceſſaria eſt ad conſueta munera perfectiſſimè abſoluenda. Quamobrem duplicem morbum referri ad numerum diximus, perinde atque ad magnitudinem, vnum cùm aliquid redundat, alterum cum deeſt. Vtriuſque cauſæ nunc nobis proponuntur perquirendæ. Finge primùm in deſcriptione partium aliquid ſuperuacuum eſſe, diſtinguendum eſt, an id ab vtero profectum ſit, an poſtea superuenerit: ſi ab vtero aliquid tale ſit, vt ſi homo vno digito redundet, [n] cauſa eſt nimia copia materiæ vtilis cum facultate effingente valida: ſed ſi poſtea ſuperuenerit, vbi ſubſtantiam ac formam habeat naturali ſimilem, tribuendum eſt ſimiliter copiæ materiæ vtilis & robori facultatis effingentis: vbi verò nec formam, nec ſubſtantiam ſecundum naturā habeat, ſed omnino alienam, cauſabimur copiam materiei inutilis, & immoderationem caloris exſiccantis vt in calculo, aut frigoris cogentis, vt in humoribus grandinis modo concretis.

Si quid deſideretur natura aptum à primo natali die, id vitium vel ab inopia vtilis [o] materiæ oritur, vel ab imbecillitate facultatis effingentis, vel ab vtraque ſimul. Sed vbi id poſtea ſuperuenerit, ita vt cadat, extinguaturque aliquid eorum in quibus vita conſiſtit, perinde atq; in magnitudine imminuta, neceſſe eſt id vel ſectum fuiſſe, vel vſtum, [p] vel frigore, aut putredine interiiſſe.

[n] Galen. l. de cauſ. morb. cap. 8.
[o] Ariſt. l. 4. de gen. animal. cap. 4. & Galen. l. de arte med. cap. 11.
[p] Galen. l. de cauſ. morb. c. 8.

De cauſis morborum ad ſitum attinentium. Cap. XX.

EX cauſis morborum in partibus multiformibus reſtant illæ quæ ad ſitum contra naturam pertinent. Oſtendimus autem hunc dupliciter [q] lædi, cum partes dimouentur ſua ſede, & cum non retinent nexum quem cum aliis retinere debent. Vtroque autem modo læditur, in vtero protinus cauſa eſt vitium facultatis effingentis, vel materiæ ineptæ, quanquam poteſt vis aliqua externa, vt ictus in ventre prægnantis partes fœtus ſuo loco dimouere, ſicuti & poſtea dimouet. Quid enim (vt docet [r] Hip.) ſubita vis nō expellit? ita vt ob hanc excidant ſuis ſedibus partes, & in vtero, & poſtea. Sed excidunt etiā quod abrumpantur vel relaxentur ea quibus tenebantur, abrumpuntur ab iis quæ vnitatem ſoluere poſſunt, relaxantur cum nimio humore irrigantur. Vbi tunica peritonæū abrumpatur aut relaxetur, inteſtina in ſcrotū delabuntur. Mouentur articuli ſuis ſedibus, cum [s] ligamenta

a quibus

[q] Galen. l. de cauſ. morb. cap. 10.
[r] Hipp. l. de fract. 63.
[s] Gal. 6. aphoriſm. 59. & 60.

à quibus contineri debebant ſimiliter abrumpuntur aut relaxantur. Sed cauſa cor naturalis nexus partium cum aliis non ſeruetur, hoc eſt cur recedant à partibus quas deberent attingere, vel illas attingant à quibus deberent deduci, eſt ſimiliter quòd relaxentur, vel abrompantur [a] ea à quibus tenebantur, vel quod eadem contrahantur, ſiue ob plenitodinem, ſiue ob ſiccitatem. Quòd ſi partes inter ſe glutinentur, referẽdum id magis eſt (vt primo libro tradidimus) ad vnitatẽ contra naturam, quàm ad nexum: eiuſmodi vnitatis occaſio eſt vlcus, coaleſcunt enim partes vlceratæ, cùm ſe contiogunt & molles ſunt, opera caloris.

[a] Gal. lib. de cau. morb. cap. 10.

De cauſis morborum ad vnitatem attinentium. Cap. XXI.

Cavsas illorum morborum qui proprii ſunt ſeu ſimplicium ſeu multiformiũ partium, abundè in ſuperioribus perſequuti ſumus, illæ nunc ſequontur, quæ faciunt morbum communem vtrarumque, videlicet ſolutionem continui, vel vnitatem eorum quæ ſoluta eſſe deberent. Solutionis ſpecies primo libro enarrauimus varias pro varietate partium ægrotantium, non ſolum quatenus ſimplices ſunt aot multiformes, ſed etiam quatenus molles, aut duræ. Cum cauſis autem vnitatem ſoluenobus præſtat affectionem partis ſolutioni opportunam exponere, neque enim omnes æquabiliter patent eiuſmodi oſtenſæ: quæ laxæ ſunt, cum cedant, vt oſſa puerorum, colliduntur magis quàm abrumpantur. Coria, quæ laxa ſunt, non [b] facilè transfiguntur à ſagittis, ſed tenſa, & dura facilè impetum excipiunt, atque abrumpuntur. Cauſa quamobrem partes tendantur ac duræ fiant, partim eſt temperatio immoderata frigida, vel ſicca, partim plenitudo. Tenduntur venæ, vbi ſunt infarctæ, & leui de cauſa [c] rumpuntur. Frigus & ſiccitas reddunt inſtrumẽta duriora, quæ niſi prius molliantur, lacerantur cum vehementer exercentur, quemadmodum inſtrumenta vocis vbi clamorem profundunt, [d] priuſquam leni voce incaleſcant ac molliantur: id quod euenit [e] etiam muſculis, vbi repentè ac vehementer moueantur. Conſtat igitur non omnes partes æquè patere ſolutioni vnitatis, ſed quæ duræ ſunt magis perrumpi, quæ minus duræ, collidi: quamuis vtriſque euenire vtrumque poſſit. At cauſæ efficientes diſtinguendæ [f] ſunt in externas; & eas quæ attinent ad corpus noſtrum, quæ diſtinctio licet accommodetur ad inueſtigandas cauſas ſingulorum morborum, magis tamen neceſſaria eſt vbi cauſæ multæ ſunt & confuſæ, quales ſunt quæ nobis proponuntur, vt ex inordinatis in ordinem adductæ vnum ſub aſpectum ſubiiciantur. Loquamur primò de exteris.

[b] Gal. 2. de vſu par. c. 8.
[c] Galenus 5. meth. c. 3.
[d] Gal. 4. de loc aff. c. 8.
[e] Gal. lib. de cau. morb cap. 11.
[f] Auic. li. 1. f. 2. d. 2. c. 1 & Gal. li. 2. de natur. hum. com. 5. & lib. de cau. morb. c. 2. & lib. de cau. mor. cap. 11.

Continentur hæ ſub duplici genere, ſub immoderatione ſcilicet temperationis, & ſub impetu violento. Vtrumque enim diſſoluere vnitatem poteſt. Immoderata temperatio ſiue calida, ſiue frigida, inſignem habet vim ſoluendæ vnitatis, ſicca obſcuram, humida nullam. Quæ calida ſunt, non ſimpliciter continuum ſoluunt, ſed vbi valde talia fuerint, eiuſmodi ſunt quæ adurunt, veluti [g] candentia ferramenta, veluti etiam medicamenta, quæ [h] καυστικὰ Græcè vocantur, vt calx, atramentum ſutorium, miſy, chalcitis: quò referri etiam poſſunt ea quæ σηπτικὰ dicuntur, quibus ineſt vis putrefaciendi quam habent ſandaracha, cantharides, quæ etiam ab immoderato calore proficiſcitur. Frigus immodicum videtur magis in vnum cogere, quàm vnitatem diſſoluere, adeò tamen cogit partes quas attingit, vt ab aliis ſeparentur, quo nomine docuit [i] Hippocrates inimicũ eſſe pectori; concitat enim ſanguinis ſputum venas in pulmone abrumpendo, præterquam quòd (vt iam dictum eſt) reddit illas idoneas quæ abrumpantur: tendi enim oſtendimus quæ frigida ſunt, & idcircò opportuna eſſe ſolutioni vnitatis. Impetus externus multiplex eſt, vt cùm partes fune, laqueo, aut aliquo tali violenter diſtenduntur, [k] cum graui pondere opprimuntur, cum ab ictu colliduntur, perforantur, inciduntur, ſiue homo decidat, vt qui vel ex equo cadunt, vel lubrica via ingreſſi prolabuntur, ſiue aliquid in ipſum incidat, ſiue lapide, igne, metallo, aut quopiam duro percutiatur, ad ictum refertur, ac telum. Sunt autem interdum pro telo membra percutientis, cum pugnis, calcibus, dentibus, aut vnguibus certat, quo ſpectant laniatus ferarum, morſus beſtiarum, ictus ſerpentium. Debet autem durum eſſe telum, alioquin plagam non inferet, quod ſi hebes ac retuſum fuerit, collidet, [l] ſi mucronem acutum habeat, perforabit, [m] ſi acutam aciem, incidet partes, quæ plagam accipient.

[g] Gal 4. ſimpl cap. 2. & lib. 12. meth. c. 7. & lib. 2. de cau ſym. cap 6.
[h] Gal. 5 ſimplic. c. 13 & Gal 7 ſimp. cap. de cedro.
[i] Hip. 5. aph. 24.
[k] Auic lib. 1 f. 2. d. 2. c. 16.

Cauſa attinens ad corpus noſtrum, aut in motu conſiſtit, aut permanet, vtraque poteſt vnitatem ſoluere. Conſiſtit in motu impetus omnis quem homo facit, vt ſaltatione, lucta, & quauis violenta corporis contentione, quemadmodum in expellendis quæ ſuperant, in profundenda voce. Permanet flatus, qui diſtendendo, partes perrumpit: neque mirum ſi hoc facit in corpore noſtro, quando [n] & dolia quoque plena muſti ob vim flatus ſæpenumero abrumpuntur. Permanet & humor, qui multitudine adeò venas diſtendit, [o] vt ſcindantur. Verum ob vim acrem ac rodentem exulcerat humor non ſolum partes [p] internas, vel vt inteſtina in dyſenteria, ſed etiam externas, vt cutem ipſam. Huiuſmodi eſt pituita ſalſa, bilis flaua, vel atra: ſi cum acrimonia iũgatur craſſitudo, cutis non ſolùm vlceratur, ſed ſimul etiam intumeſcit, nã tenuis & acer humor ſolummodo exulcerat, id quod facit [p] ob febrem ardentem ſanguis in venis narium, ex quibus erumpit. Ergo quicquid ſoluere continuum poteſt, ſub propoſitis cauſis comprehenditur, maior autem offenſa validiorem cauſam conſequitur, ſiue externam, vt appulſum frigoris & caloris vt telum & ictum, ſiue internam, vt impetum, vt flatum aut ſuccum, multitudine, vel acrimonia lædentem. Vnitatis præter naturam acquiſitæ in vtero, cauſa eſt materia glutinoſa: in lucem edit is vlcus. Sed conſtituamus aliquando finem cauſarum morbi.

[l] Auic ibidem & Galen lib de cauſ morb. cap 11.
[m] Gal p. p. epid. 9.
[n] Gal. lib. 5. meth c. 3.
[o] Gal. l. de cau. morb. cap 11.
[p] Gal. p. p. epid. 9.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Tertius,

QVI EST DE SYMPTOMATIBVS.

Quot ſint genera ſymptomatum. CAP. I.

RERVM contra naturam, tot eſſe genera diximus,[a] quot earum quę ſecundum naturam. Sunt autem hæc tria, conſtitutio corporis quæ ſanitas dicitur, cauſa, & effectum eiuſdem. His totidem naturæ contraria reſpondere monſtrauimus, conſtitutionem corporis, quæ morbus vocatur, cauſas, & effecta eiuſdem, quas omnes tractare inſtituimus. Tractauimus primo libro morbos, ſecundo cauſas; proximum eſt vt ad effecta pergamus, qua ſimiliter à ſummo genere, vſque ad imas ſpecies partiemur. Effecta, ſi ſecundum naturam ſint ac ſanitatem conſequantur [b] συμβεβηκότα, ſi contraria & oriantur à morbo, συμπτώματα Græcè nominantur, vt in ſuperioribus oſtendimus. Sunt igitur ſymptomata, quæ nobis proponuntur, morborum effecta, quorum tot genera ſunt quot effectorum ſecundum naturam: hæc autem (vt docuimus [c] in opere de tuenda valetudine generatim) ſub quatuor generibus comprehendūtur. Nam aut actiones ſunt, quemadmodum motus, viſus, reſpiratio: aut opera, quæ ſunt permanentia, & ſtabilia, quo nomine differunt ab actionibus, quæ continenter labuntur, & fluunt. Vt autem [d] artes aliæ tantum ad motionem aliquam inſtituuntur, veluti palæſtra: aliæ ſua opera opus aliquod fabricantur, veluti pictura, ita facultates noſtri corporis, aliæ nullum opus efficiunt, ſed ipſa actione terminantur, aliæ præter actionem aliquod opus proferunt, quemadmodum facultas gignens, nutriens, augens, quæ poſt actionem relinquunt opus, vt fœtum, ſanguinem, [e] incremētum, aut quæ ſub ſenſum cadunt, quemadmodum color, ſonus, odor, ſapor, & qualitates, quæ tactui ſubiiciuntur, aut ſunt ex iis quæ vel retinentur, vt ſanguis & ſucci ad alendum idonei, vel detruduntur, vt quę ex alimento ſuperflua ſunt. Ad quatuor igitur genera referuntur effecta omnia ſanitatis, quāobrem ad totidem referri effecta morbi neceſſe eſt; ſymptomata nimirum, continentur enim ſub actionibus, [f] ſub operibus, ſub iis quæ ſenſibus ſubiiciuntur, ſub iis quę retinentur aut detruduntur, ita vt non ſolùm totidem, ſed etiam eadem ſint genera effectorum ſanitatis & morbi: hęc enim quatuor vbi ſecundum naturam habeant, ſunt effecta ſanitatis, vbi cōtra naturam, effecta morbi. Actione igitur (quocunque modo lædatur) vnum [g] genus Symptomatum continetur, alterum opere diuerſo ab eo quod perfici ſolet tempore ſanitatis, tertium iis quæ ſub ſenſum cadunt & in corpore noſtro à ſtatu naturali recedunt, quartum iis quæ retinentur ac detruduntur, vbi naturalium diſſimilia fuerint. Ex propoſitis [h] Symptomatibus aliqua fluunt & continenter labuntur, aliqua permanent: quæ fluunt παθήματα à Græcis nominantur, quemadmodum actiones omnes, & illa quæ auditu percipiuntur: quæ permanent vocantur διαθέσεις: huiuſmodi ſunt quæ cæteris ſenſibus ſubiiciuntur, prætereà quæ retinentur ac detruduntur: ſed ſiue fluant, ſiue permaneant, omnia quatuor nunc nobis proponuntur exponenda, cùm omnia cōtra naturam ſint & effecta morbi. Illud tamen ignorare non oportet, quod cùm effecta contra naturam dico, non ita accipio contrà naturam, vt cuiuslibet hominis naturæ intelligam neceſſariò eſſe contraria. Poſſunt enim quæ vni homini ſecundum naturam ſunt, eſſe alteri contra naturam, veluti motus voluntarius, qui debilis eſt ſecundum naturam in ſene, ſed in iuuene, debilis contra naturam erit ac ſymptoma, & effectum morbi: ex operibus, ſanguis qui gignitur & alii ſucci, frigidiores ſunt ſecundum naturam ſeni, tales in iuuene ſunt effecta morbi: ex iis quæ ſub ſenſum cadunt, color in genis [i] rubicundus, quibuſdam naturalis eſt, quibuſdam contra naturam, & ſequitur morbum, veluti inflammationem pulmonis: quæ retinentur ac detruduntur, vt vrina, vt deiectio, neque habitum, neque colorem eundem habent in diuerſis naturis atque ætatibus, ita vt quod vni ſecundum naturam eſt, alteri contrà naturam ſit. Quędam tamen effecta adeò contra naturam ſunt, vt omnibus ſint contraria, veluti cùm actio ex toto perit, cùm color ſit ex toto niger, cùm quæ excernuntur odorem exhalant maximè fœdum. Idem vſu venire pulſui videmus, qui interdum nullum rhythmum ſeruat [k] ἄρρυθμος Græcè dicitur: interdum ſeruat quidem, ſed alteri naturæ aptum, & vocatur ἑτερόρρυθμος. Agemus de actionibus læſis, de iis quæ ſenſui ſubiiciuntur à naturali ſtatu recedentibus, de iis quæ retinentur ac detruduntur naturæ contrariis: ſeorſum enim omnia diuidemus à ſummo genere vſque ad imas ſpecies. Omittemus opera, nam hæc vel ad actiones læſas referentur à quibus emanant, vel ad cauſas. Sunt enim ex cauſis internis morborum, quas ſupra enarrauimus, vt ſucci, vt calculi, vt arenæ. Tantùm igitur diuidemus actiones læſas, ea quæ ſenſibus ſubiiciuntur mutata, quæ contra naturam retinentur, aut detruduntur: ſed priuſquam hæc in ſuas ſpecies diuidere ingrediamur, communiter de cauſis omnium ipſorum agemus.

[a] Sup. lib. 1. cap. 2.

[b] Gal. lib. artis med. c. 8. & primo meth. c. 9.

[c] 3. lib. de tu. val. gen. cap. 1.

[d] Gal. lib. de conſt. art. cap. 2.

[e] Gal. p. l. de na. fac. c. 2.

[f] Gal. lib. de diff. ſymp. c. 2. & 3.

[g] Gal. lib. de diff. ſympt. c. 2.

[h] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 1. & 2.

[i] Gal. lib. 2. de loc. aff. cap. 5.

[k] Gal. primo de differ. pul. cap. 9.

De cau-

De cauſis ſymptomatum in vniuerſum. CAP. II.

CVM Symptomata definiantur morborum effecta, non difficile eſt intelligere à quibus cauſis oriantur, oriuntur enim ab illis quarum ſunt effecta, ex quo videtur confici, cauſas ſymptomatum[a] morbos eſſe: & cùm apud medicos legimus cauſas ſymptomatũ poſtulare curationem, morbos intelligi. Ergo cauſæ ſymptomatum non ſunt adiiciendæ tanquam quarta res contra naturam, nam omnes comprehenduntur ſub tribus iam dictis, ſub morbis, ſub morborum cauſis, ſub ſymptomatibus. Cauſę igitur à quibus oriuntur ſymptumata, ſunt ipſi morbi, quos ſequuntur quaſi vmbra corpus, vt præclarè veteres[b] tradiderunt. Illud tamen huic ſententiæ aduerſatur, quod complura ſymptomata[c] oriuntur à ſymptomatibus. Offenſa actionis concoquentis, ſequitur offenſam retinentis. Ventriculus non concoquit cibum quem non retinet. Rurſus læſa coctione recedit deiectio à naturali ſtatu, detruduntúrque cruda ac liquida, & multa, quem affectum Græci λειεντερίαν dicunt. Sequitur etiam retentionem læſam[d] ſtrepitus quidam in ventriculo, ita vt ab vno ſymptomate, tanquam à cauſa multa emanent, & cuiuslibet generis. Sed emanant etiam à loco affecto, vt reſpiratio difficilis, offenſis inſtrumentis reſpirationi inſeruientibus, cæcitas & hebes viſus, offenſo oculo. Emanant quædam à facultate debili, quemadmodum animi defectio, quæ non accidit niſi debilitetur facultas vitalis. Emanãt tandem & à cauſa[e] morbi: cibus, ſi nimius ſit, diſtendẽdo: ſi acris, rodendo ventriculum, dolorem affert. Eundem affert & gladius ſecans, candens ferramentum vrens: plenitudinem ſequitur grauitas, aut diſtentio. Quamobrem non ſolùm à morbis, ſed etiam à ſymptomatibus, à loco affecto, à facultate imbecilla, à cauſis morborum, ſymptomata proficiſcuntur. Ad hanc dubitationem tollendam magnum pondus accedet, ſi aperiamus quo pacto ſymptomata morbum ſequantur quaſi vmbra corpus: neque enim accipi hæc ſimilitudo debet, vt quemadmodum vmbra ſemper à corpore efficitur, ita ſymptomata ſemper à morbo efficiantur. Sed hoc modo valet, quod ſicut vmbra non fit ſine corpore, ita ſymptoma non fit ſine morbo: at non propterea morbus ſemper eſt cauſa ſymptomatis: concedendum enim eſt quod probauimus, ab aliis etiam cauſis interdum oriri, ſed cùm vnaquaque iungi morbum neceſſe eſt, alioquin non fieret ſymptoma, ſed ευμβεβηκὸς[f] quod eſt effectum ſanitatis. Cùm vnum ſymptuma ab altero oritur, illud alterum efficitur à morbo, adeò vt cum eo concurrat[g] morbus, veluti etiam cum loco affecto, cum facultate debilitata, cum cauſa morbi, quæ omnia ſi diligenter perpendas, concludes ſymptoma nunquam naſci ſine morbo, & ita ipſum ſequi, vt ſequitur vmbra corpus. At nondum profligata & penitus ad exitum adducta quæſtio eſt, cùm definierimus ſymptoma effectum morbi, ex quo colligitur (vt initio diximus) cauſam ſymptomatis eſſe morbum. Cui loco ſatisfaciendum putauimus ſtatuentes non ſemper id verum eſſe, ſed maiori ex parte: maxima enim pars ſymptomatum à morbis oritur, tanquam à cauſis, vnde dicta ſunt omnia ſymptomata morborum effecta, quamuis quædam licet ſequantur morbos,[h] proximè tamen oriantur ab aliis cauſis, vt antè docuimus. Huc itaque confugientes omnem contentionem tollimus. Sed domum redeamus, hoc eſt ad ſpecies ſymptomatum inueniendas, & primò actionis læſæ.

[a] Gal. lib. de ſympt. diff. cap. 1. & 2.
[b] Gal lib de diff ſymp. cap 1.
[c] Gal lib. de ſympt diff. cap 4 & 3. de nat. fac. c.
[d] Gal. ibidem.
[e] Gal 3. de cauſ ſympt. c 1.
[f] Gal. lib. ar[illegible] med c 2.
[g] Gal lib. de diff ſympt. cap. 5 & 6.
[h] Gal lib de diff ſymp. cap. 5 &

Quot modis lædantur actiones. CAP. III.

CVM quæuis actio multis modis offendi poſſit, præſtat hos primò exponere, deinde ipſam diuidere in ſuas ſpecies, vt omnes modos offenſæ intueri in vnaquaque poſſimus. Occurrit ſtatim in animo duplex[i] modus, vnus cùm actio nullo modo fit, alter cùm fit quidem, ſed aliter quàm naturæ conueniat. Cùm nullo modo fit, eſt priuatio actionis, & apud Græcos vocatur nomine actionis addita α litera. Vnde priuatio reſpirationis dicitur[k] ἄπνοια[l] priuatio pulſus ἀσφυξία,[m] priuatio alimenti ἀνορεξία, priuatio coctionis ἀπεψία:[n] ſed cùm actio aliter fiat quàm naturæ conueniat, vocatur à Græcis nomine ſuo, ſed adiecta ſyllaba δὺς, vt δύσπνοια[o] reſpiratio contra naturam, δυσπεψία[p] coctio aliena. Hic ſecundus modus[q] offenſæ bipartitò diuiditur: quandoquidem actio vel debilior ac minor fit quam ſecundum naturam conueniat, & vocatur imminutio, vel vitioſè ac prauè fit, & non tantum debiliter, appellatúrque deprauatio. Vbi non cernuntur oculis, quæ remota ſunt, viſus debilitatus atque imminutus eſt. Vbi cernuntur res alterius coloris, aut figuræ quam ſint, deprauatus. Actioni deprauatæ ſubiiciuntur, quæ nouæ contra naturam fiunt, veluti motus[r] horroris, palpitationis, tuſſis, ſternutamenti, agitatio labri inferioris, neque enim talis actio ablata eſt aut imminuta, ſed deprauata; quoniam prauè ille motus fieri dicendus eſt, qui omnino à natura alienus eſt, neque conſpicitur in homine ſano, ſed tantùm in ægrotante, quemadmodum enim caua quæ noua fiunt in morbis ſpectantibus ad caua patefacta retulimus, item referre nunc oportet in actionibus deprauatis nouos motus omnino à natura alienos. Opponunt iuniores[s] actionem auctam contra naturam, cuiuſmodi eſt motus delirantium nimis vehemens, inſatiabilis cibi vel potionis appetentia, hoc eſt fames & ſitis intolerabilis, diuturnior vigilia, quæ omnes ſunt actiones auctæ, ita vt præter imminutam & deprauatam, adiungi aucta debeat actionibus quæ fiunt alio modo, quàm naturæ conueniat. At veteres[t] contenti fuerunt imminuta & deprauata, nã eiuſmodi auctũ naturæ contrarium ad deprauationem retulerunt; neque enim perficitur cùm nimis augetur actio, ſed deprauatur. Quamobrem non opus eſt alium actionis læſæ modum addere, & neque eos qui ſunt duo modi, tres facere: imperfectæ atque imminutæ opponitur ea quæ perfecta eſt, quæ nimis aucta eſt, iam deprauata eſt, vt diximus. Modi igitur actionis læſæ ſunt primò priuatio, deinde imminutio, poſtremò deprauatio. Sed à modis læſæ actionis pergere tempus eſt ad ſpecies, quas partiendo venabimur. Nulla autem eſt vtilior aut aptior partitio ad ſpecies inueniendas, quam illa qua vſi ſumus in opere de tuenda valetudine[u] generatim, cùm Galenum[x] ſecuti tripartitò diſtribuimus actiones ſecundum naturam, alias enim poſuimus naturales, alias vitales, alias animales, nam cùm in eodem

[i] Gal. 1. de diff ſympt. cap. 3.
[k] Gal. 2. de ca. ſymp 2.
[l] Gal. lib. de diff. ſymp. cap. 4.
[m] Gal. 12. meth. c. 1.
[n] Gal lib de diff ſympt. c. 4.
[o] Gal. 1 de diff reſp c 1.
[p] Gal lib de diff ſympt. cap 4.
[q] Gal lib 1. de diff ſym. cap 3.
[r] Gal. lib. de diff ſympt. c 3.
[s] Argent lib. de diff c. 4. & de art. med. com c. 41.
[t] Gal lib. de diff ſym c 3.
[u] Lib 3 de tu val gen. c 2.
[x] Gal 5. de loc. aff 1. & 5. de pl. c 4.

rerum genere conſiſtat virtus, & vitium, neceſſe eſt actiones quæ læduntur, eſſe naturales, vitales, aut animales. Vnicuiq; rurſus plures ſpecies ſubſunt actionum, atq; omnes auferri, imminui, ac deprauari poſſunt, id quod perſpicuum fiet ſi ſingulas perſequamur. Sumemus initium à naturalibus.

De læſione actionum naturalium. Cap. IIII.

[a] Gal l. 1. de na. fac. c. 1 & lib. de diff. ſympt. c. 3.
[b] Gal 1 de nat fac. c. 5. & 6
[c] Gal 1. de nat fac cap. 5 & 9.
[d] Gal 3 de na fac. c. 9.
[e] Gal 1. de ca ſym c 7.
[f] Gal lib de diff ſympt. cap 4
[g] Ariſt 2. de anima tex. 14. & 15.
[h] Gal lib. de diff ſympt. cap 4.
[i] Ariſt libro de ſenſu. & ſenſili tex. 40.

NATVRALES actiones appellantur illæ quæ proficiſcuntur [a] à facultate naturali, hoc eſt à natura, quæ non aliud eſt quàm anima communis hominum, belluarum, & earum ſtirpium quæ è terra naſcuntur. Huius munera quædam præcipua [b] ſunt, quædam præcipuis inſeruiũt: præcipuum naturæ munus triplex [c] eſt quandoquidem alit, auget, gignit: at nequeunt hæc perfici niſi concurrat [d] attractio, retentio, coctio, expulſio, & præter has [e] appetitio, atq; vſus veneris ob procreationem. Ergo actio naturalis in tot ſpecies diſtribuitur cùm læditur, in quot diuiſa eſt, cũ perficitur, primum in præcipuas, & miniſtras, præcipuæ in tres, quæ triplici facultati reſpondent, nutrienti, augenti, gignenti. Miniſtra ſimiliter complectitur ſub ſe attractionem, retentionem, coctionem, expulſionem, & præterea appetitionem, atq; vſum veneris: ſed quo pacto vnaquæque harum tripliciter lædi poſſit, ſigillatim perpendamus ſumpto initio à præcipuis. Aufertur nutriendi munus, cùm partes [f] noſtræ penitus priuantur alimento, imminuitur, vbi non ſatis nutriuntur, deprauatur, vbi quod apponitur, atque agglutinatur, prauum eſt. Verum ſi priuentur ex toto alimento, non viuent: tandiu enim viuimus, quamdiu alimur, vt Phyſici [g] docuerunt. Quo pacto igitur ἀτροφίαν, id eſt priuationem alimenti ponunt medici [h] in ſymptomatibus cum ſymptomata ſequantur morbos, morbi autem ad [i] viuentes partes, & non ad mortuas referantur? nam quod mortuum eſt, non amplius ægrotat. Hanc dubitationem ſoluemus, ſi priuationem alimenti nõ ratione, ſed ſenſu æſtimemus, quo diiudicamus non nutriri partes quas in dies tabeſcere cernimus, quamuis reuera alantur, nam non viuerent, ſed id alimentum adeò paruum eſt, vt ſenſum lateat. Hoc pacto igitur accipiemus auferri munus alendi, propriè autem imminui ipſum dicemus, cùm non ex toto tabeſcent partes, ſed graciliores redduntur, deprauari, cùm ſubſtantia partium noſtrarum quæ reficietur, non erit ſimilis naturali, velut in vitiligine. Augendi munus ipſum quoq; tripliciter læditur, nam vel penitus aufertur incrementum, vel exiguum accedit, vel prauum, & contra naturam. Auferri ex toto incrementum in vtero non poteſt, non enim ederetur infans, ſed fieret abortus, nam ſine incremento totius materiæ fœtus nequeunt partes effingi. Sed neque in lucem editis ſtatim videmus auferri incrementum, ſiquidẽ corpora quæ νάνοι vocantur, exilitatem illam non retinent cum qua edita ſunt in lucem, ſed craſſiora, longiora, latiora efficiuntur. Tantum ergo auferri dicemus incrementum in iis qui adoleſcunt, cùm deſinunt augeri priuſquam ad ætatem perueniant exactæ adoleſcentiæ. Imminuitur incrementum, cùm augentur quidem, ſed minus quam deberent. Deprauatur incrementum partim nimia magnitudine, partim qualitate aliena: increſcunt quædam partes & vaſtæ adeò fiũt, vt minimè habiles ſint ad vitæ munera exercenda: quædam non tantum incrementum accipiunt nimis magnum, ſed etiam alienum, quemadmodum in eo vitio, quod ἐλεφαντίασιν [k] appellant. Tertium munus præcipuum ad procreationem refertur, quod non ſecus ac reliqua duo iam propoſita tripliciter læditur: aufertur enim in ipſa ſterilitate, cùm nulli procreãtur liberi: imminuitur, cùm pauci, exiles, imbecilli, & cùm fœminæ magis quàm mares: deprauatur vbi gignuntur monſtra, quæ non referunt ſimilitudinem parentum.

[k] Gal lib. de diff ſympt. cap 4.

Actionibus miniſtris accidit item triplex modus offenſæ, attractio enim vel cibi à ventriculo, vel ſanguinis à ſingulis partibus interdum ex toto ceſſat, ſi tem (vt ſuprà diximus de alimento) non ratione, ſed ſenſu iudicemus. Videntur enim partes noſtri corporis interdũ nihil attrahere materiæ qua alãtur. & propterea priuari etiam alimento, interdũ attrahere quidem, ſed parum, & non quantum neceſſe eſt ad id reficiendum quod abſumitur, & tunc dicimus attractionem imminutam: deprauatam verò, vbi attrahunt cum moleſtia: idem vſu venit attractioni ſeminis ab vtero, quæ ita interdum aufertur, vt nulla fiat penitus: interdum imminuitur, vbi & lentè, & non quantum oporret ſemen allicitur: aliquãdo etiam deprauatur, ita vt cum dolore, & moleſtia fiat. Retentio etiam tripliciter offenditur, ex toto enim aufertur, veluti cùm cibus in ventriculo ne punctũ quidem temporis cõſiſtit, ſed ſtatim crudus euomitur, aut deiicitur: ſimiliter cùm aquoſus humor ſtatim à renibus attractus deſcendit ad veſicam, aut cùm ſemen ſtatim atque in vtero eſt effluit. Imminuitur retentio bifariam, cùm partes quæ retinere aliquid debent, vt ventriculus cibum, vterus ſemen, retinent quidem, ſed aut [l] non bene complectuntur arctè ipſum comprehendentes, aut non quantum ſatis eſt temporis ipſum continent, ita vt illud ante perfectam coctionem effluere permittant. Deprauatur [m] retentio, vbi cum dolore fit, ita vt partes retinentes grauari, diſtendi, aut morderi videantur, & interdũ palpitent, & conuellantur: quod licet accidere omnibus partibus ſentientibus poſſit, maximè tamen conſpicuum eſt in ventriculo & vtero. Eadem ratio eſt coctionis, quæ interdum interit ex toto, quod vitium Græci ἀπεψίαν [n] appellant, interdũ imminuitur, quod βραδυπεψίαν dicũt, ſiue quòd tardius, ſiue quod minus conficiatur, interdum etiam deprauatur δυσπεψίαν nominant, quod euenit cùm in vẽtriculo corrumpitur, aut putreſcit cibus, aut cùm ſanguis in iecinore vritur. Appetitio cibi vel potus, quibuſdam adeò interit, vt mori [o] malint, quàm cibi aliquid ſumere, quibuſdam verò ita imminuitur, vt & parum cibi expetant, [p] & ex longo interuallo, quibuſdam praua fit, adeò vt vel inſatiabilis reddatur, vel omnino aliena percupiat. Reſtat, veneris munus, quod neceſſarium eſſe ad procreationem oſtendimus, hoc penitus priuantur homines, cùm vel maribus nullo modo tenditur coles, vel cùm à fœminis genitali clauſo non admittitur: imminuitur eadem actio, cùm aut non ſatis tenditur coles à mari, aut nõ ſatis admittitur à fœmina, deprauatur vbi cum dolore tenditur, vel admittitur. Sed ſatis de ſymptomatibus ad naturales actiones attinentibus. Veniamus ad ea quæ pertinent ad vitales.

[l] Gal lib de diff ſympt. cap 4.
[m] Gal. ibidem.
[n] Gal. lib de diff ſympt. cap 4.
[o] Gal 3 2. epid. com. 58.
[p] Gal 1. de cauſ ſympt. cap 7.

De ſym-

De ſymptomatibus ad vitalem actionem attinentibus.

Cap. V.

VITALIS facultatis actio conſiſtit in conſeruatione vitæ, atque idcirco caloris innati quo vita continetur: reſidet hic in [a] corde, à quo tanquam à fonte emanat ac funditur per arterias in vniuerſum corpus. Conſeruatur autem tam in corde quam in toto [b] corpore, à facultate vitali, cuius domicilium eſt in corde vnde impertitur etiam arteriis. Huius facultatis actio, motus eſt per [c] quem dilatantur & contrahantur tam arteriæ quam cor. Cùm dilatantur, attrahunt aerem frigidum, cùm contrahuntur, expellunt calidum, ac veluti [d] fuliginem. Vtroq; autem nomine refrigeratur ac temperatur calor innatus, qui alioquin nimium creſcens, abſumeret ſtatim quicquid præſtò eſſet alimenti, atque vnà cum vita deficeret. Appellatur hic duplex motus tam cordis quam arteriarum, pulſus, [e] qui perinde ac cæteræ actiones offenditur tribus modis, nam vel aufertur, ita vt homo priuetur pulſu, quam priuationem [f] ἀσφυξίαν Græci nominant, nunquam tamen penitus deficit pulſus, neque vnquam ex toto deſiſtit cor ſuo munere, niſi cùm è vita [g] excedimus, ſed ita interdum exiguus eſt pulſus vt ſub ſenſum minimè cadat, atque hunc vocamus ablatum. Continetur autem vnica ſpecie. At imminuto, & deprauato quamplurimæ ſubiiciuntur, quas vt ordine recenſeamus, neceſſe eſt in memoriam redigere ea quæ ſecundum naturam in pulſibus attenduntur, in illis enim conſiſtit tam imminutio quam deprauatio.

[a] Gal. 6. de vſu par. c. 7. & lib. de vſu pulſuum.
[b] Galen. de pulſ. vſu c. 5. & 8.
[c] Gal. 4. de diff. pul. 2.
[d] Gal. lib. de pul. vſu c. 3.
[e] Gal. 4. de diff. pul. c. 2.
[f] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 4.
[g] Gal. 1. de diff. reſp. c. 8.

Pulſus duobus motibus contrariis continetur, ſiquidem cor, & [h] arteriæ, quæ pulſant, dilatantur & contrahuntur: at duobus motibus contrariis neceſſe eſt interiecta ſit quies media. Quamobrem, vt duplici motu, ita etiam duplici [i] quiete pulſus continetur. Sed habet effectricem cauſam vitalem facultatem, quæ vtitur & corde & arteriis, tanquam inſtrumentis. Ad hæc quatuor ad motum ſcilicet, ad quietem, ad vitalem facultatem, ad inſtrumenta referuntur quæcunque attendi in pulſibus debẽt, in motu [k] attenditur magnitudo & paruitas ad triplicem dimenſionem ſpectans, ad longitudinem, latitudinem, altitudinem: attenditur & qualitas, quæ in celeritate & tarditate conſiſtit, in quiete [l] attenditur tempus longum vel breue. In facultate attenditur robur & [m] imbecillitas. In inſtrumentis mollities, durities, plenitudo, inanitas, calor, quæ omnia abſolutè conſiderantur, nam ex comparatione intuemur in pulſu [n] æqualitatem & inæqualitatem, ordinem ac rhythmum, à quibus omnibus emanant differentiæ pulſus ſecundum naturam, & idcirco etiam quæ contra naturam, & ſymptomata, cùm iiſdem verſentur virtus & vitium. Ex differentiis autem pulſus, ſcire licet [o] quaſdam eſſe ſimplices, quaſdam compoſitas, ſimplices ad vnam tantum ex propoſitis animaduerſionibus pertinent, compoſitæ ad plures, ſiue ſint actiooes ſecundum naturam, ſiue contra naturam, & ſymptomata, quæ nunc nobis proponuntur. Secundum naturam igitur in omnibus illis animaduerſionibus mediocritas eſſe debet, ita vt ille pulſus ſecundum naturam ſit, qui in magnitudine & paruitate, in celeritate & tarditate motus, in longitudine & breuitate temporis, quietis, in robore atque imbecillitate, in mollitie & duritie, in plenitudine atque inanitate, & tandem in calore à mediocritate oon recedit. Verum non eſt eadem hæc in quauis natura, ætate, regione, conſuetudine, in quouis tempore anni, in quouis genere victus. Sed vbi hæc moderata ſint, exquiſitè media eſt, alioquin recedit à verè medio, & tamen adhuc dicitur immoderata, relata ad hominem naturaliter à mediocritate recedentem. Hinc ſecundum naturam fiunt pulſus non ſolum medii, ſed magni, & parui, vt longi, breues, lati, anguſti, alti, humiles: præterea celeres, tardi, tum frequentes, vbi quietis tempus breue eſt, rati vbi longum: vehementes item, vel imbecilli, pleni & inanes, calidiores, minus calidi. Cæterum æqualitas & ordo tantum ſecundum naturam ſunt, nam inæqualitas & ordinis perturbatio, præter oaturam, rhythmus in aliis alius apparet. Sed hæ ſpecies ſimplices ſunt, ex quibus facilè colliguntur compoſitæ. Pergamus nunc ad ſymptomata. Colliguntur ſpecies ſymptomatum ad pulſum attinentes ex partitione actionis læſæ, in ablatam, imminutam, deprauatam: ſiquidem & actio pulſus iiſdem tribus modis offenditur, cùm auferatur, imminuatur, deprauetur. Sed quòd ſpectat ad ablatam, reuocare in memoriam oportet quod antè oſteodimus, actiones [p] nimirum ad vitam retinendam neceſſarias, nunquam ex toto interire cùm animal viuit, nam vbi penitus intereunt, ſtatim decedit, veluti cùm ali deſinit, tamdiu enim viuit, quamdiu alitur. Eadem ratio eſt pulſus ablati, tam in corde, quam in arteriis, tunc enim vita [q] finitur, cùm primum cor non fungitur ſuo munere. Quamobrem pulſus nunquam ex toto perit dum vita manet, [r] ſed adeò obſcurus interdum eſt, vt ſenſum lateat, medicus autem, qui actionis ooxam metitur ex iis quæ ſenſu percipit, vocat eiuſmodi pulſum ablatum, quamuis ratione intelligat, ounquam ex toto auferri dum vita ſuperſtes eſt.

[h] Gal. lib. de pulſ. vſu c. 4.
[i] Gal. lib. de pulſ. vſu c. 6.
[k] Gal. lib. 1. de diff. pul. cap. 5.
[l] Gal. 1. de diff. pul. 3.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. ibid.
[p] Gal. lib. 1. de diff. reſp. c. 5.
[q] Gal. lib. de marc. c. 5.
[r] Gal. lib. 1. de Praſag. pul. c. 3.

Imminuitur pulſus, quod primò animaduertimus in triplici dimenſione arteriæ, quam moueri ſentimus cùm diſtenditur & contrahitur, nam ſpacium quod ab ipſa conficitur, redditur aut breuius, aut anguſtius, aut humilius. Cum minuitur [s] in omni dimenſione, vocatur paruus, cum in longitudine breuis, cum in latitudine anguſtus, cum in altitudine humilis. Minuitur qualitas motus, cum minus celer percipitur quam naturæ conueniat. Imminuitur & oumerus ictuum motus, vbi longius trahitur tempus quietis, tunc enim fit pulſus minus [t] creber, quam ſecundum naturam ſoleat. Imminuitur tandem & robur cum pulſus minus vehemens atque imbecillior euadit quam ante. Solæ igitur hæ differentiæ, paruitas, tarditas, raritas, imbecillitas, faciunt actionem pulſus imminutam, nam aliæ magis ipſum deprauant. At differentię, per quas imminui ipſum diximus, ſępe plures ſimul concurrunt, tuncq́ue imminutio non eſt ſimplex, ſed compoſita. Illud etiam ignorare non oportet, quod medius pulſus refertur interdum ad imminutum, veluti cum ille qui ſolebat eſſe naturaliter magnus, vt longus, latus, altus, aut celer, aut creber, aut validus, efficitur mediocris, tunc enim imminutus exiſtimabitur.

[s] Gal. 1. de diff. pul. c. 5.
[t] Gal. 1. de diff. pulſ. c. 7.

Deprauatur pulſus, cum à naturali recedit, noo tamen imminuitur. Conſiſtit prauitas in omni-

bus illis, quæ attendi in pulſu monſtrauimus, in dimenſione arteriæ, quam moueri ſentimus, in qualitate motus, in tempore quietis, in robore, in tonica cauoq́ue arteriæ. Sed hęc omnia abſolutè conſiderantur in pulſu, nam ex comparatione attenditur etiam in eo æqualitas, ordo, rhythmus, in quibus ſimiliter deprauatio conſiſtit. Ordiamur à dimenſione, ſeu magnitudine pulſus, debet hæc ſecundum naturam eſſe mediocris, qualem poſtulat temperatio, ætas, habitus hominis, tum ratio victus, tempus anni, regio, pręſens cœli conſtitutio, in aliis enim alia longitudo, latitudo, altitudo cenſetur mediocris, quod ſi pulſus ab ea recedat, ita vt augeatur, vbi omnes tres ſimul dimenſiones ſpectes,[a] magnus dicitur, ſed ſi ſolam longitudinem, longus,[b] ſi ſolam latitudinem, latus, ſi ſolam altitudinem, altus; ſed ſiue magnus ſimpliciter, & abſolutè, ſiue longus, ſiue latus, ſiue altus appareat, eiuſmodi mutatio deprauatio eſt, ſiue ad contractionem, ſiue ad diſtentionem arteriæ referatur. Ac qualitas motus cùm mutatur, ſi quidem minuatur, facit pulſum paruum, ſed ſi depraueturcelerem magis quàm naturæ conueniat. Cùm tempus quietis longius eſt, rarum effici pulſum diximus, & ita imminui motum, quatenus minus frequens ſentitur: ſed cùm breuius eſt, tempus quietis, crebriorem motum eſſe neceſſe eſt, quod crebritatis incrementum ſpectat ad deprauationem. Augetur interdum & robur pulſus contra naturam, neque enim ſemper ſecundum naturam eſt incrementum roboris, ſed interdum,[c] accidit, vt omnes vires contentioni pulſus inſeruiant, quo vrgenti neceſſitati ſuccurrant, veluti vſu venit iis qui aut iraſcuntur, aut[d] vehementer exercentur,[e] aut vinolenti[f] ſunt, quorum pulſus vehementior redditus in deprauatis haberi debet. Tunica arteriæ, vbi ſecundum naturam habeat neque mollior neque durior ſit, pulſum reddit moderatum, quòd ſi illa aut mollior fiat aut durior, pulſus ſimilem qualitatem pręſefert, vt mollitudinem, vel duritiem, id quod ad deprauationem ſimiliter referri poteſt, ſicuti etiam cùm calidior arteria ſentitur quàm partes quę iuxta ſunt, & cùm cauum arteriæ quod mediocriter infarctum eſſe debet, nimis plenum, aut inane ſentitur.[g] Tot ſunt igitur pulſus deprauationes ſimplices ſumptæ ab iis quæ in pulſu abſolutè, & nō ex comparatione attenduntur. Compoſitæ verò ex iis quàm plurimæ inueniuntur, quas per te facilè inueſtigabis, coniungeos plures deprauationis ſpecies ſimul.

a Gal. 1. de diff. pulſ. c. 5.
b Gal. ibidem.
c Gal. 4. de diff. pulſ. cap. 1.
d Gal. 4. de cauſ. pulſ. cap. 2.
e Gal. 3. de cauſ. pulſ. 13.
f Gal. ibid. cap 16.
g Gal. 1 lib. de diſ. pul. cap. 10.

Ex comparatione attendi in pulſu diximus æqualitatem, ordinem, rhythmum, quæ pro ſingulis mutationibus ſingulas deprauationis ſpecies in eo efficiunt. Secundum naturam in pulſu debet eſſe æqualitas, ita vt inæqualitas contra naturam ſit, & deprauatio. Conſiſtit æqualitas[h] in omnibus illis quæ in pulſo animaduertuntur, vt in magnitudine, & paruitate, in celeritate, & tarditate, in frequentia, & raritate, in robore, atque imbecillitate, in mollitie & duritie, in calore maiore, aut ſimili, in plenitudine & inanitate, ſiue moderata ſint, ſiue à moderatione recedant. Abſolutè æqualis pulſus dicitur ille qui in omnibus æqualis eſt, ſicuti abſolutè inæqualis, qui in omnibus inæqualis. Ille verò qui in vno, aut pluribus, & non in omnibus æqualitatem, aut inæqualitatem præſefert, æqualis dicitur non abſolutè, ſed cum adiunctione, vt in magnitudine, in celeritate, in frequentia, in robore, aut in aliquo alio. Eundem autem poteris & æqualem, & inęqualem nominare, ſpectans nunc ad vnam, nunc ad aliam ex propoſitis animaduerſionibus vbi ſcilicet non fuerit abſolutè ęqualis, aut abſolutè inæqualis. Refertur etiam tam æqualitas quàm inæqualitas modò ad plures ictus, modò ad vnum duntaxat. Vtraque item ſiue ad vnum, ſiue ad plures referatur, vbi diu ſimilis perſeuerat, ita vt ad habitum perducatur ἑκτικὰ Græcè nominatur: quę diſſimilis eſt, non gaudet eo nomine, cùm non vertatur in habitum.

h Gal. ibidem.

Sed præſtat inæqualitatem in pluribus ictibus, & in vno perpendere. Finge primum inæqualitatem in pluribus ictibus, nam longè euidentior eſt quàm in vno. Si ad magnitudinem reſpicias, inuenies pulſus vario modo inæquales eſſe, nam alij nunc augentur, nunc minuuntur, alij pergunt augeri ſemper, alij ſemper imminui. Pulſus vbi imminui ſemper videtur, & minor fieri, vocatur Græcè μύουρος, ducto vocabulo ab illis quorum figura in acutum terminatur: ſi perſeuerat deficere μύουρος[i] ἐκλείπων, id eſt, deficiens dicitur. Sed ſi de integro augeatur & rurſus deficiat, vocatur μύουρος[k] παλινδρομῶν, id eſt recurrens. Sed præter magnitudinem, inæqualitas quæ in pluribus ictibus attenditur, referri etiam poteſt ad qualitatem motus, ad tempus quietis, ad robur, ad tunicam, & cauum arterię, & in vniuerſum ad omnia quæ in pulſu attendi monſtrauimus. Erit autem ſimplex inæqualitas, vbi in vna tantum conſiſtat ex propoſitis animaduerſionibus, ſed compoſita vbi in pluribus ſimul.

i Gal. 1. de diff. pul. 11.
k Gal. ibid.

Inæqualitas etiam, quæ in vno[l] ictu conſiſtit, & ſimplex & compoſita percipitur, quæ ſimplex eſt, aut ad vnam & eandem arteriæ partem refertur, aut ad diuerſas, ſi ad eandem neceſſe eſt partiri tempus eiuſdem ictus, nam in vna parte temporis vno modo, in altera altero modo ſe oſtendet. Exempli gratia, qualitas motus, ſi diuidatur tempus vnius ictus in duas partes, non repetietur ſimilis in vtraque, ſiue eiuſmodi motus vnius ictus continuus ſit, ſiue interpelletur quiete, ſiue recurrat, quēadmodum ille quem Archigenes[m] δίκροτον, quaſi bis pulſantem vocauit: ſed multiplicatas inuenies ſpecies huius inæqualitatis vbi vnam partem temporis motus cum altera conferes in qualitate; ſiue prior, ſiue poſterior pars celerior, aut tardior comperiatur. Sed longè plures adhuc ſpecies inæqualitatis venaberis, ſi tempus vnius ictus, non tantum in duas, ſed in plures partes ſeparaueris. At in diuerſis partibus arteriæ[n] in eodem ictu, & eodem tempore poteſt ſentiri pulſus inæqualis, ſiue ad magnitudinem reſpiciamus, ſiue ad robur, ſiue ad tunicam, ſiue ad ſitum arteriæ, in ſingulis differentiis loci, ſed maximè ad qualitatem motus. Nam poteſt hic in vna parte arteriæ ſentiri celerior, in altera tardior, cum diuerſis digitis tangitur: prout autem pluribus aut paucioribus digitis ſentitur eiuſmodi inæqualitas celeritatis & tarditatis, ita plures ſpecies efficiuntur: poſſunt etiam diuerſæ partes arteriæ, vnum & eundem ictum non ſimul incipientem oſtendere, ſed vna prius, altera poſterius, vnde fiet inæqualitas in raritate & frequentia. Poteſt etiam inæqualitas eſſe in rhythmo, de quo in ſequentibus loquemur. Componitur aliquando inæqualitas pulſus ex pluribus inęqualitatibus, vt ſi & vna pars prius quam altera moueatur, & non teneant omnes partes arterię eundem ſi-

l Gal. 1. lib. de diſ. pul. cap. 13.
m Gal. 1. lib. de diſ. pul. cap. 7.
n Gal. 1. lib. de diſ. pul. cap. 20.

tum

tum, quemadmodum in pulſu vndoſo, vermiculante, formicante, conuellente, aut in eo quem ſerrinum, vibrantem, caprinum, tremenrem, appellant. Vndoſum [a] vocant illum, in quo non videtur tota arteria ſimul diſtendi, ſed primò prima eius pars, deinde ſecunda, mox tertia, ac deinceps quarta cum elatione quadam in ſpeciem vndarum, ſic vt ſequens vnda ſubinde priorem excipiat, idq; continuò, non poſt aliquod tempus, vt in pulſu qui interpellatur, nulla enim pars temporis ſine motu apparet, ſed finis vnde videtur ſimilis quietis, nam nō quieſcit prorſus prior vnda, ſed breuem quendam motum retinet cum ſecunda accedit. Vermiculans [b] vndoſum refert, ſed minor eſt, ſi fingas vndoſum paulatim minui, degenerabit in vermiculantem, neque enim ſeparantur ſpecie motus, ſed magnitudine vndarum. Incipit autem vnda à ſuperiori parte arteriæ, & finitur ab inferiori, ac modò recta eſt, modò obliqua, interdum longior, interdum ſublimior, aliquando validior, aliquando imbecillior. Formicans pulſus à formica [c] beſtiola dicitur, cuius paruitatem ac ſpeciem motus imitatur: eſt enim hic pulſus minimus omnium, ſed maximè languidus, tum creber, non tamen creberrimus, atque etiam celer. Vibrans & conuellens [d] ad eam inæqualitatem pertinet quæ conſiſtit in arteriæ ſitu vario, cùm ſcilicet ſurſum & deorſum ſentitur, ita vt modò attolli, modò demitti videatur, id quod plurimum euenit vibranti, ſed conuellenti parum: in hoc enim ſentitur arteria maximè tendi, & ab vtroque extremo contrahi. Serrinum [e] vocant illum, qui ſecantis ſpeciem præſefert, & non nihil habet vibrantis, cùm alia pars arteriæ videatur attolli, alia non, quod durior ſit: hic pulſus creber eſt, non tamen perpetuo magnus. Caprini pulſus [f] nomen ducitur à ſimilitudine motus: Capra enim cùm ſalit, principio lentè mouetur, deinde parumper quieſcens celerius ac vehementius: huiuſmodi motum repræſentat propoſitus pulſus; ſentitur enim principio paruus ac tardus incipiens, qui deinde parua interpoſita quiete vehementior ac celerior finitur. Habet etiam tremens multiplicem ictum, quemadmodum motus voluntarius muſculorum in tremore, cùm viciſſim facultas tentat attollere, & ob imbecillitatem opprimitur ab ipſa grauitate. Sed tam caprinus quàm tremens ad dicrotos, hoc eſt bis pulſantes refertur.

[a] Gal. 1. de diff. pulſ. c. 26.
[b] Gal. ibidem.
[c] Gal. lib. 1. de diff. pul. cap. 27.
[d] Gal. 1. de diff. pulſ. c. 28.
[e] Gal. 4. de cauſ. pulſ. cap. 7.
[f] Gal. 1. de diff. pul. cap. 29.

Vt autem æqualitas & inæqualitas, ita ordo & perturbatio, in pulſu attenditur. Æqualitas & ordo, ſecundum naturam ſunt, inæqualitas & perturbatio, contra naturam, ita vt referantur ad ſymptomata, & propriè ad deprauationem actionis pulſus. Cæterum pulſus æqualis perpetuò eſt ordinatus, ſed inæqualis [g] poteſt & ordinatus & inordinatus eſſe: præterea, vt æqualis, & inæqualis, vel in omnibus talis eſt, vel in aliquibus, qui in omnibus eſt talis, abſolutè dicitur æqualis aut inæqualis, qui in aliquibus æqualis, vel inæqualis dicitur cum adiunctione talis, vt in magnitudine, celeritate, robore, ita ſi ordinatus, & inordinatus in omnibus talis ſit, abſolutè dicitur, ſi in aliquibus cum adiunctione. Inæqualitas [h] ordinata ſemper eodem modo procedit, inordinata varietatem quandam, & ordinis perturbationem præſefert.

[g] Gal. 1 de diff. pul. cap. 10.
[h] Gal. ibidem.

Deprauatur rhythmus, cùm non ſeruatur, qui ſeruari deberet in pulſu. Eſt autem rhythmus proportio temporis. Qui ſolam diſtentionem ſenſu percipi poſſe exiſtimant, volunt [i] rhythmū conſtare ex tempore interualli, & tempore ictus. Sed quicunque contractionem quoque ſentiunt, ponunt rhythmum [k] in proportione temporis vtriuſque quietis, & vtriuſq; motus, diſtentionis ſcilicet & contractionis. Comparatur enim vel tempus quietis, cum tempore motus, vel tempus vnius motus, cum tempore alterius, vel tempus vnius quietis cum tempore alterius. Eſt autem cuiuſq; naturæ atque ætatis ſuus rhythmus, ſiue par, ſiue impar ſit tempus quod cum altero confertur. Hic [l] vbi ſeruetur, pulſus Græcè dicitur εὔρυθμος, vbi nō ſeruetur, ſed longius ſit hoc aut illud tempus quàm naturaliter cōueniat, vocatur pulſus ἄρυθμος, id eſt ſine rhythmo, qui non retineat debitam proportionem: vbi autem vertatur pulſus in rhythmum vicinæ naturæ, dicitur παράρρυθμος, diſtantis autē ἑτερόρρυθμος, [m] ſed ſi nulli naturæ conueniat rhythmus pulſus appellatur [n] ἔκρυθμος. Eiuſmodi omnes mutationes ſpecies ſunt pulſus deprauati. Sed ſatis de ſymptomatibus ad pulſum attinentibus, & idcirco ad vitalem actionem, ſiue in corde ſiue in arteriis inſpiciatur.

[i] Gal. lib. 1. de diff. pul. 8.
[k] Gal. lib. de diff. pulſ. c. 9.
[l] Gal. ibidem.
[m] Gal. ibidem.
[n] Vide lib. 7 de tu. val. gen. cap. 3.

De ſymptomatibus ad actiones animales attinentibus. Cap. VI.

RESTANT actiones animales, quarum ſymptomata exponenda ſunt: læduntur autem non ſecus ac cæteræ tribus modis, auferuntur ex toto, imminuuntur, deprauantur, id quod planum fiet vbi ſingulas ſpecies ſeorſum perpendamus actionum animalium: diſtribuuntur [o] autem (vt traditum eſt in libris de tuenda valetudine) in præcipuas, ſenſum, & motum. Præcipuæ ternæ ſunt, quæ à ternis facultatibus mentis proficiſcuntur, ab intelligentia videlicet, ratione & memoria: intelligentia eſt illa vis quæ notas facit nobis res ſub ſenſum minimè cadentes, quam vim ingenium quoque nominare licet, eius actio vel ex toto aufertur, vel imminuitur, vel deprauatur. Aufertur [p] ex toto, cùm homo nihil prorſus animo concipit, ſed obſtupefactus videtur, & omnino indocilis. Imminuitur cum ingenij hebetis eſt ac tardi. Deprauatur cùm comprehendit res aliter ac ſunt. Ratio eſt per quam coniectura valemus, diſſerimus, ratiocinamur, cogitamus, conſilium capimus. Aufertur rationis actio, cùm homo ſtupidus eſt, nihil mente percipit, nihil cogitat. Imminuitur in eo qui tardus eſt & parum idoneus ad cogitandum: ſed deprauatur, vbi homo eſſe exiſtimat quæ nullo modo eſſe poſſunt, peſſimè ſibi conſulit, & in inſaniam tandem ac furorem incurrit. Memoria veluti theſaurus eſt cæterarum animi partium, quæ niſi cuſtos inuentis excogitatiſque rebus ac verbis adhibeatur, intelligimus omnia eſſe peritura. Memoriæ [q] actio interdum ex toto perit, atque homo ita omnium obliuiſcitur, vt neque ſe ipſum cognoſcere poſſit: interdum imminuitur, veluti in illo oratore qui cum aliquoties tria propoſuiſſet, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. Deprauatur, veluti cùm homo rerum quidem meminit præteritarum, ſed alio modo, tempore, ac loco, quàm fuerint, ita vt confundat, & peruertat omnia. Sed ſatis de ſymptomatibus ad præcipuas actiones animales attinentibus.

[o] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 3.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. ibid.

a Gal ibid.
b Ariſt. lib. de ſomno, & vigilia.

Venio ad ſenſum, qui duplex eſt, communis & [a]proprius, ad communem [b]refertur vigilia, per quam patent viæ à communi ſenſu qui in cerebro eſt, ad inſtrumenta ſenſuum ſingulorum, ita vt impertire ſuam vim illis poſſit, & percipere quæcunque ſub ipſos cadunt. Actio igitur communis ſenſus vigilia eſt, quam tamen debet interpellare ſomnus, ne inſtrumenta vigilando nimium defatigentur. Secundum naturam igitur viciſſim poſt vigiliam ſomnus, poſt ſomnum vigilia ſequi debet. Læditur vigilia tribus modis, aufertur enim, cum ſomnus non ſolum nimis longus, ſed etiam grauis hominem opprimit. Imminuitur, vbi & intempeſtiua, & ſumma propenſio eſt ad ſomnum, & vbi homo aſſiduè ſomniculoſus eſt. Ar depranatur cum erepto penitus ſomno continuata eſt. Senſus etiam proprii ſeorſum ſinguli tripliciter offenduntur, aufertur viſus iis qui oculorum ſenſu omnino carent, veluti cæci. Imminuitur, cùm hebes ſit, vbi non ſatis perſpiciunt quæ propinqua ſunt, vixque cernuntur quæ non valdè diſtant. Deprauatur iis qui res cernunt alterius figuræ, magnitudinis, multitudinis, coloris, quàm ſint. Audiendi ſenſus aufertur ſurdis: imminuitur ſurdaſtris, qui paruos ſunos non percipiunt: deprauatur iis qui externum ſonum exaudire ſibi videntur, cùm nullus talis ſit. Odoratus aufertur, cùm nullus percipitur odor, minuitur cùm vix percipitur, deprauatur, cùm res aliter olere videtur quàm oleat, vt cùm fœtidum videtur quod minimè malè olet. Guſtatus aufertur cùm nihil mouetur ſuauitate, vel inſuauitate eſculentorum, imminuitur cùm parum ab iiſdem afficitur. Deprauatur cum alio modo ab ipſis mouetur, atque illi qui bene valent. Tactus aufertur, cùm non percipit homo illa quæ tractat, minuitur cùm vix ea percipit, deprauatur, vbi cum dolore ſentit.

c Gal. 2. de cau ſympt. c. 2. & lib. de diff. ſympt. cap. 3.
d Hipp. 1. lib. progn. tex. 15. & Gal. ibid.
e Celſus lib. 3. cap. 21.
f Gal ibid. & lib. de diff. ſympt. cap. 3.
g Galen. de diff. ſympt. c. 1.
h Gal ibid. & Paulus, lib 3. c. 20.
i Gal lib 2. de cau ſym. cap 2.
k Gal. lib. de diff. ſympt. cap 3.
l Gal. 6. aph. commento 46 & Paul. lib 3. c. 9.

Accedit tertiò animalibus actionibus motus voluntarius, qui ſimiliter læditur tribus modis, ſiue in toto corpore, ſiue in aliqua parte. In toto quidem aufertur motus [c]voluntarius, vbi homo attonitus eſt, quod ſymptoma nominatur à Græcis ἀποπληξία. Imminuitur, cùm mouere ſua membra, & ex vno loco ad alium transferre vix poteſt, quod moribundis accidit, qui iacentes [d]ſubinde ad pedes delabuntur. Deprauatur cùm conuellitur, concutiturque corpus vniuerſum; quod ſymptoma Græci [e]ἐπιληψίαν, Latini [f]morbum comitialem vocant. Quod ſi non in toto corpore, ſed in aliqua parte, ſiue vna, ſiue pluribus, voluntarius motus lædatur, poteſt quidem auferri, quod ſymptoma Græci [g]παράλυσιν, Latini neruorum reſolutionem vocant. Poteſt imminui, diciturque à Græcis νάρκη, à Latinis torpor. Poteſt deprauari, vocaturq; Græcè σπασμὸς, Latinè diſtentio neruorum. Verùm vbi deprauetur in omnibus partibus capiti ſubiectis tam prioribus quàm poſterioribus, Græci τέτανον, [h]Latini neruorum rigorem nominant: ſi in prioribus duntaxat, nominatur Græcè ἐμπροσθότονος, ſi in poſterioribus ὀπισθότονος. Propriè [i]autem deprauatio motus voluntarij in oculis στραβισμὸς, in cole πεσαντισμὸς à Græcis nuncupatur. Ad motum voluntarium attinet reſpiratio quam præſtant muſculi thoracis: aufertur hæc ex toto, cùm ita exigua eſt vt ſenſum lateat (id quod de pulſu quoque ablato in ſuperioribus dictum eſt.) Minuitur vbi tarda, exigua, & ex longo interuallo fiat. Deprauatur vbi nimis augeatur: deprauationem reſpirationis quamlibet Græci [k]δύσπνοιαν vocant: propriè autem, vbi nimis frequens ſit [l]ἆσθμα, quæ vbi tanta ſit vt homo cogatur erectis ceruicibus reſpirare, appellant ὀρθόπνοιαν. Sed ſatis multa & de ſymptomatibus ad actiones animales attinentibus, & in vniuerſum de primo genere ſymptomatum, quod in actionibus læſis continetur.

De ſymptomatibus ad ea quæ ſub ſenſum cadunt attinentibus. CAP. VII.

IN ſecundo genere ſymptomatum, ſunt quæ obiiciuntur ſenſui à naturali ſtatu recedentia. ſiue vnius ſenſus propria ſint, ſiue plurium communia, ac ſiue ab ipſo ægrotante, ſiue à medico & aſſidentibus percipiantur. Diſtant autem ab actionibus ſenſuum deprauatis quas commemorauimus, nam mutatis iis quæ ſubiiciuntur ſenſibus, non læditur actio, ſed inuiolata perſeuerat, vbi deprauatur, læditur cùm ſenſus aliter res percipiat quàm ſint. Spectemus primò quæ ſubiiciuntur propriè vni ſenſui. Veniant in medium quæ propriè ſub aſpectum cadunt, veluti colores, qui tales ſeruari debent, quales cuique homini ſecundum naturam conueniunt, habita ratione temperamenti, ætatis, ſexus, generis victus, regionis, temporis anni, præſentis cæli conſtitutionis. Quòd ſi mutentur, manente adhuc ſanitate, non ponuntur in ſymptomatibus, ſed vbi homine iam ægrotante alieni apparent, ſymptomata cenſentur, modò non ſequantur aliquam cauſam euidentem, vt laborem, balneum, vt animi perturbationes, per quas calor vel accenditur, ſicut in ira, vnde fit homo magis ruber, vel contrahitur vna cum ſanguine ac ſpiritu ad partes internas, vt in metu ac mœrore, vnde fit pallidus, vel reuocatur ad partes externas, vt in ſpe & lætitia, vnde efficitur magis ruber. Eiuſmodi enim coloris mutatio, quæ ab euidenti cauſa proficiſcitur ad ſymptoma minimè refertur, cùm [m]accidere bene valentibus poſſit. Ergo vbi abditas cauſas & morbum ipſum ſequatur [n]coloris mutatio, ſymptoma eſt, niſi ſit opus naturæ, quæ interdum detrudens ſuccos moleſtos ab intimis partibus ad extimas, colorem mutat. Color itaque mutatus in ægrotante, vbi neque ſit opus naturæ, neq; à manifeſta cauſa oriatur, ſymptoma eſt.

m Gal. 1. meth. c 9.
n Gal. lib de diff. ſympt. c 5.

Ad ſenſum aurium refertur ſonus, qui non eſt qualitas permanens, ſicuti ea quæ ſub reliquos ſenſus cadunt, fluit enim ſonus & non permanet, vt permanere qualitates pleraſq; videmus. Quòd ſi vel mutetur naturalis ſonus, & diuerſus fiat, vt in voce, vel nouus percipiatur, qui ex ſanis audiri nō conſueuerat, veluti [o]crepitus, veluti etiam murmur in inteſtinis, ſub hoc genere ſymptomatū continetur. Crepitus quoq; dentium, licet ab actione deprauata muſculorum maxillam mouentiū proficiſcatur, quatenus ſubiicitur auditui contra naturam in his quoq; ſymptomatibus poni debet.

o Gal. lib. de diff ſympt. cap 5.
p Gal. ibidem.

Odor, cùm ex homine alius exhalat quàm ſecundum naturam ſoleat, ſymptoma [p]eſt quod ad odoratum mutatum refertur. In iis etiam quæ detruduntur ab ægrotante, veluti in vrina, deiectione, ſudore fœtor attenditur contra naturam, qui referri debet ad tertium genus ſymptomatū, quod

complecti-

complectitur ea quæ retinentur ac detruduntur. Sed nunc ſub hoc ſecundo genere ea tantùm continentur quæ ſenſibus ſubiiciuntur à naturali ſtatu [a] recedentia. Huiuſmodi eſt odor mutatus, veluti fœtida expiratio, quam ægrotans inhalat.

Sapor guſtatu non ſentitur recedere à naturali, niſi in iis quæ ex corpore effluunt, vt in ſaliua, ſputo, vomitu, ſudore qui deſtillat interdum à fronte in os, hæc enim guſtari neceſſe eſt, quod ſi contra naturã amara, ſalſa, aut acida percipiantur, mutatus videtur ſapor. Sed quia hic pertinet ad ea quæ detruduntur, ſub tertio genere comprehenditur: in hoc autem ſecundo genere, quod ea quæ ſub ſenſum cadunt mutata complectitur, nihil reperitur quod ad guſtatum referatur mutatum, neque enim ſapor partium noſtri corporis percipitur.

[a] *Gal. lib. de diff. ſympt. c. 5.*

Sub tactum multa cadunt quæ in ægrotante aliena [b] ſentiuntur & nullo pacto ſecundum naturam, ac primò quidem calor, & frigus, debet enim vniuerſum corpus æquabiliter calidũ eſſe, quod ſi aliquæ partes frigidæ, aliquæ calidæ ſint, eiuſmodi mutatio ſymptoma eſt quod ad tactum mutatum refertur, ſi tanta eſſet mutatio vt læderet actiones, eatenus non tantum ſymptoma [c] diceretur, ſed etiam morbus. Humor & ſiccitas, mutantur etiam à naturali ſtatu, ſed eatenus ſubiiciuntur ſenſui tactus, quatenùs mollitudinem, vel duritiem efficiunt. Ex humore [d] fit mollities, quæ ſenſu deprehenditur, ſicuti durities, quæ conſequitur ſiccitatem: ſunt hæ qualitates tractabiles, ſicuti & tenſio, & laxitas, quas mutari ſimiliter conſtat à ſtatu naturali, ita vt ſint ſymptomata & ad tractabilia referantur, niſi ſint naturæ opera, quæ partes tendit, per quas expellere quod noxium eſt conatur, alias verò laxiores relinquit.

[b] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 5.*
[c] *Gal. de arte med. cap. 8.*
[d] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 5.*

Superſunt quæ communia dicuntur, quòd ſub plures [e] ſenſus cadant, vt ſub aſpectũ, ac tactum ſimul, cuiuſmodi eſt figura, & numerus, cùm à naturali ſtatu recedit, ita tamen, vt actiones nondum lædat: eſt enim tam numerus quam figura tunc morbus cùm actiones lædit, alioquin ad hoc genus ſymptomatum refertur. Mutatur figura ſæpenumero, & quod obliquũ eſſe deberet, dirigitur, quod rectum, efficitur obliquum, & alio modo partes noſtræ deprauãtur: Mutatur numerus cùm aliquid interit, veluti cum capilli fluunt, aut cùm nouum aliquid contra naturam accedit, vt cùm glutinoſus quidam humor dentibus inhæreſcit. Præter figuram & numerum, magnitudinem quoq; mutatam huic generi ſymptomatum ſubiiciemus, vbi nondum lædat actiones. Imminuitur hæc interdum, vt in gracilibus veluti in cadauerosa illa facie, quam [f] Hippocrates in prognoſticis deſcribit. Interdum augetur, quemadmodum in iis quibus vel totum corpus obeſum redditur, vel pars aliqua cõtra naturam intumeſcit, quamq; tumor partiũ facit aliquando naturæ opus eſt [g] trãsferentis redundantes ſuccos à partibus internis ad externas. Sed tunc homo leuior fit, & facilè tolerat eiuſmodi ſuccorum tranſlationem; nam vbi tumor ſymptoma ſit, nec leuatur ægrotans, nec facilè ipſum tolerat. Intueri etiam oportet quales ſucci ſint, qui tumorem faciunt, namq; vbi ſint illi qui morbum in partibus internis faciebant, cenſebitur opus naturę, alioquin ſymptoma. Perpendendus & modus eſt tumoris, nam vbi ingens ſit, ita vt non facilè feratur, ad ſymptoma referri debet; ſimiliter vbi ita exiguus eſt vt nihil proficiat; nam vbi ſit opus naturę, tumor nec exilis eſt, nec nimia magnitudine excedit. Specta & locum in quo fit tumor, nam vbi fiat in parte ignobiliori, in parte remota è regione loci affecti, cenſebitur opus naturæ, in parte verò nobiliori propinqua, vel cõtraria, cenſebitur ſymptoma. Quę de ſecundo genere ſymptomatum dicenda erant ſatis explicata ſunt.

[e] *Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſili. c. 1.*
[f] *Hipp. 1. lib. progn. 6 & 7*
[g] *Hippoc. & Gal. 6 aph. 21 & 7 aph. 49 & Gal. 3 lib. de criſibus.*

De ſymptomatibus ad retenta pertinentibus. Cap. VIII.

TERTIVM genus [h] ſymptomatum conſiſtit in iis quæ retinentur ac detruduntur: hæc ſiquidem vbi ſecundum naturam ſint, effecta [i] ſanitatis cenſeri debent, ſed vbi contra naturam ſunt, & ſequuntur morbum, in ſymptomatibus habentur. Perſequamur primò quæ retinentur, deinde pergamus ad ea quæ detruduntur. Neceſſe eſt in corpore noſtro ſecundum naturam retineri quædam, veluti [k] cibum in ventriculo dum concoquatur, & in inteſtinis vbi iam concoctus eſt, dum ſuccus per venas quæ ibi ſunt attrahatur ad iecur, vbi & retineri debet, dum gignatur ſanguis. Hic rurſus, cùm iam genitus eſt diſtribuitur per venas & arterias totius corporis, vbi retinendus eſt ad ſingulas partes alendas. In iis quæ ſecundum naturam retinenda ſunt, ponitur etiam ſemen, quod non ſolum retineri oportet in vaſis, vnde poſtea in concubitu eiiciatur, ſed & poſt concubitum in vtero, [l] vt procreetur fœtus, & tandem edatur infans. Omnia hæc, quæ retinenda eſſe monſtrauimus, vtilia ſunt, ſed retineri quædam etiam debent ad certum tempus, quamuis alioquin ſint inutilia & omnino detrudenda, veluti deiectio & vrina, dum arbitratu noſtro opportunè depellantur. Impedimento enim eſſent muneribus vitæ ſi aſſiduè expellerentur, atque (vt præclarè [m] docuit Plato) priuarent hominem muſis. Sed omiſſis quæ naturaliter retinentur, pergamus ad retenta contra naturam, & ad ipſa Symptomata. Inde autem initium ſumemus, quod quæ contra naturam retinentur, poſſunt modum exuperantia [n] duntaxat infeſta eſſe, quamuis toto genere vtilia ſint, huiuſmodi ſanguis eſt qui ſingulis menſibus mulieribus expellitur. Sed plerunque retinentur contra naturam, quæ non tantum copia, ſed etiam genere malè hominem habent, vt deiectio, vrina, ſudor. Eiuſmodi retenta, quamuis cauſam habeant actionem læſam, vt expulſionem ablatam, vel retentionem nimis auctam, in hoc tamen tertio genere ſymptomatum ponuntur, quòd retenta & expulſa præter naturam complectitur modò non ſint opera naturæ, nam ſic nullo pacto [o] in ſymptomatibus haberentur, veluti cum vrina, aut deiectio retinetur, quòd natura contendat per ſudorem expellere quæ moleſta ſunt, & ad cutem vniuerſa conuertatur, veluti etiã cùm retinetur ſanguis menſtruus, ſiue ad fœtum [p] augendum atque alendum, ſiue ad procreationem lactis & alimentum infantis. Verùm vbi quæ retinentur ad opus naturæ ſpectant, diſcernuntur ex leuatione morbi, & facilitate tolerantiæ: vbi ad ſymptoma, tantum abeſt vt ægrotans leuetur aut facilè ferat, vt magis etiam opprimatur, & grauius ægrotet. Adde alia ſigna, quæ opus naturæ pateſaciunt, vt coctionem,

[h] *Gal. 1 lib. diff. ſympt. c. 2*
[i] *Galenus 1. meth. c. 9.*
[k] *Gal. 3. de na. fac. c. 4.*
[l] *Gal. 3 de na. fac. c. 3.*
[m] *Plato in Timæo. & Gal. 4 de vſu par. c. 17.*
[n] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 6.*
[o] *Gal. 3 criſ. 11 & lib. de diff. ſympt. cap. 6.*
[p] *Gal. 14. de vſu par. 6.*

Digitized by Google

[a] *Hippoc. ac Gal. 2. aph. 24.*

vt diem,& quaternarium [a] præcedentem à quo monſtratur eiuſmodi retentio futura, & ſeptenarium,in quo illa iam præſentia ſe oſtendunt. Quæcunqoe enimant eum cruditate, aut nou denunciata à die indice quaternario,aut in non ſeptenario retinentur,ſymptomata exiſtimanda ſunt. Sanguis etiam vbi retineatur ad fœtum vel infantem aleudum atq; augendum, iudicari debet naturæ opus,ſed vbi nulla ſit eiuſmodi neceſſitas,iam ſymptoma eſt in rerentis,quod multiplex apparere poteſt,cùm aliquando ex roto retineatur,aliquando ex parte duntaxat,cùm ex parte etiam detrudatur.

De ſymptomatibus attinentibus in vniuerſum ad ea quæ detruduntur. Cap. IX.

[b] *Gal. lib. de diff. ſympt. 6.*
[c] *Gal. 1. de tu. Val. c. 3.*
[d] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 6.*
[e] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 6.*
[f] *Gal. ibidem.*
[g] *Gal. 1. lib. de loc. aff. cap. 1.*
[h] *Hippoc. 4. aphor. 76.*

SEo iam tempus eſt ea perſequi quæ detruduntur, ergo cùm homo bene valer, vt quædam retinentur,ita etiam quædam expelluntur ſecundum naturam, atque hæc ſunt effecta ſanitatis. Sed cùm homo ægrotar, [b] rurſus,vt quædam retiueri,ita eriam expelli quædam coutra uaturam ſolent, in quibus ſymptomata conſiſtunt. Expelluntur [c] ſecundum naturam, quæ ſuperant in corpore noſtro,ſiue toto genere,ſiue copia duntaxat aliena ſint. Exiſtimantur toto genere aliena, quæcunque verti in alimeotum nou poſſunt,quemadmodum deiectio, quæ ſuperat facta prima coctione eſculentorum & poculentorum in ventriculo,tum vtina poſt ſecundam coctionem quæ fit in iecinore, & tandem ſordes poſt tertiã quæ in partibus ſolidis. Alienus copia duntaxat eſt,ſanguis,qui alioquin idoneus eſt ad alendum,ſed adeò redundat,vt expellendus ſit,id quod vſu venit non ſolùm fœminis ex vtero,ſed maribus etiam ex inteſtinis,& ex illis venis quæ in ano ſanguinem fundunt (Græci [d] *αἱμοῤῥοΐδας* dicunt)& ex naribus. Eiuſmodi expulſa cùm naturaliter ſeqnuntur, effecta ſanitatis,& naturæ opera cenſeri debent. Sed quæcunque contra naturam depelluntur,in ſymptomatibus habenda ſunt. Recedunt autem à natura,vel ſubſtantia, [e] vel accidentibus,vel vtriſque: ſumamus initium à ſubſtantia,quæ ſi ſit materia deiectionis,vrinæ, aut ſudoris, ſolita expelli tempore ſanitatis, non refertur ad ſymptoma,niſi propter accidentia,quæ mox ſubiiciemus. Sed ſi expellatur ſubſtantia ſolita retineri vbi homo ſanus eſt,ſicuti ſanguis cùm non nimis redundat, eiuſmodi expulſum iam [f] ſymptoma eſt. Prætet ſanguinem,poteſt alia ſubſtantia ægrotantibus contra naturam expelli, & facere ſymptoma,quę vel ſolita erat retineri ſanis vbi adeſſet,vel de integro gignitur in ipſo morbo. Aderat ante morbum & retinebatur ſubſtantia partium ſolidarum,cutis,caro,membranæ,quæ ægrotantibus interdum reſoluuntur, ac detruduntur quemadmodum fruſtum tunicæ ex inteſtinis, ſquamæ [g] ex veſica,caruncilæ [h] ex renibus. Verſantur etiam in corpore tempore ſanitatis præter ſanguinem alii ſucci,qui retinentur,neque expelluntur niſi paulatim cum vrina,deiectione,aut ſudore admixti: iidem ægrotantibus ſoli ex variis locis erumpunt, & ſynceri & mixti, tum modò multi ſimul, modò vnus duntaxat eiicitur De integro gignitur ſubſtantia in ægrotantibus quæ nuſquam in ſanis deprehẽditur,vt calculus,arena,pus,ſanies,& qoicquid in tabificis morbis effluit liquefactum. Quicquid ergo expellatur ægrotantibus non ſolitum expelli ſanis,ſymptoma facit, quod ad ſubſtantiam refertur expulſi roto genere alienam.

[i] *Ariſtot. in Prædic.*
[k] *Hippoc. 2. progn. 13.*
[l] *Hipp. 2. aph. 23.*
[m] *Hipp. 1. aphor. 2. & 23.*

Conſiſtit etiam ſymptoma in accidentibus eorum quæ detruduntur à naturali ſtatu mutatis, quæcunque ſubſtantia expellatur. Comprehenduntur accidenria expulſorum ſub primis illis generibus ab Ariſtotele [i] enarratis,ſub quanto,quali,loco,tempore,ſub genere item agendi & patiendi, quæ omnia ſi ſigillatim perpẽdamus,comperiemus quo pacto recedere ſingula à naturali ſtatu poſſint,& ad ſymptoma referri. Exordiamur à quãto: cùm ſanitas eſt,natura ita modum adhiber iis quæ detruduntur,vt neque plura,neque pauciora ſint quàm conueniat,ſi quidem vrinæ, deiectionis, & ſudoris multitudo,multitudini [k] reſpondet eſculentorum & poculentorum,copia etiam ſanguinis, quem reddi ſecundum naturam diximus, reſpondet copiæ ſanguinis redundantis, ita vt nec nimis multa ſit,nec nimis pauca. At ægrotantibus,in expellendo quæ ſuperant,ſæpe non ſeruatur modus, cùm nunc plura,nunc pauciora quam par ſit,detrudantur. Metiebamur copiam eorum quæ naturaliter detruduntur,copia redundantium,cui reſpondere debet: ſed in ægrotantibus,vbi maior aut minor ſit & contra naturam,non licet amplius ipſam metiri modo ingeſtorum, cùm paulatim longo tempore ante fuerint ingeſta,ſed neque expectare etiam oportet,quam multa ſint quæ expellantur, ſed [l] qualia,& an leuetur æger, & facilè ferat,nam ſi purgentur [m] qualia purgare oportet, leuatio ſequitur & tolerantia: contra vbi purgentur qualia non oportet non ſolùm non leuatur æger,aut non leuiter fert,ſed magis opprimitur,& deterius ſe habet,ita vt quantũ ex quali æſtimetur, & tunc ſymptoma cenſeatur,vbi non quale conuenit detruditur,nec leuatur æger, nec facilè fert. Multitudini quidem expulſorum poteſt vtrumq; accidere,vt & ſymptoma ſit,& naturæ opus,paucitas nunquam in ægrotante ſecundum naturam eſt; ſed perpetuò in malis habetur, & ſymptoma iudicatur vbi paulum quid detrudatur.

[n] *Gal. lib. de diff. ſympt. 6.*

Qualitates [n] ſequuntur expulſorum, quæ variæ ſunt, & variis ſenſibus comprehenduntur, vt viſu,olfactu,guſtatu,tactu,ſi quidem auditui ſubiicitur non qualitas,ſed ſonus,qui fluit & non permanet,vt in ſuperioribus oſtenſum eſt,quanquam hic etiam in expulſis attenditur,naturaliter enim expelli ſine ſtrepitu debent vbi cum ſtrepitu reddantur,qualem ſentimus per ſternutamentum,vomitum,tuſſim,aut per deiectionem cum crepitu, eiuſmodi ſymptoma in expulſis ad ſonum contra naturam referendum eſt. Si emiſſo ſono, ſpectemus expulſis in quæ reliquis ſenſibus ſubiiciuntur,hoc eſt qualitates,quo pacto à naturali ſtatu mutentur,& ſymptoma efficiant. Debet igitur color eorum quæ expelluntur reſpondere temperamento, ætati, ſexui, generi victus, tum regioni, tempori anni,præſenti conſtitutioni. Eſt enim ſuus vniuſcuiuſque color qui vbi non ſeruet, prout intenditur,vel remittitur,ita expulſa magis aut minus colorata ſe oſtendunt quam cõueniat,vtrumuis accidat,cõtra naturam eſt,& ſymptoma,quod ad expulſorum genus refertur. Olfactu percipitur odor in expulſis,qui vbi ſecũdum naturã eſt,licet non ſit ſuauis, non tamen ſentitur valde fœtidus:

quod

quod ſi malè admodum oleant quæ detruduntur, eiuſmodi ſymptoma ad olfactum ſpectat, ad quem ſpectat etiam ex toto carentia odoris in iis quæ expelluntur, quod ſimiliter ſymptoma eſt, & à cruditate proficiſcitur, non ſecus quàm [a] fœtor à putredine. Ad guſtatum pertinet ſapor eorum quæ detruduntur. Hæc licet magna ex parte non guſtentur, guſtantur tamen velimus nolimus quæcunque linguam attingunt, veluti ſaliua, ſputum, vomitus, tum ſudor qui à fronte deſtillat in os. Omnia hæc vbi alienum ſaporem præſeferant, ſymptoma faciunt, quod ad expulſorum guſtatum refertur. Tactui ſubiiciuntur & primæ qualitates vt calor, frigus, humor, ſiccitas, & quæ has conſequuntur, vt lenitas, & acrimonia. Ergo vbi quæ expelluntur calidiora ſint quàm conueniat, aut frigidiora, id quod interdum ſudori accidit, aut humidiora, veluti cùm nimis fluunt, & liquida ſunt, aut ſicciora, veluti cùm nimis dura ſunt, atque hærent, eiuſmodi ſymptoma ad tactum refertur, non ſecus atque vbi vel acriora, vel leniora quàm ſoleat ſentiuntur, eiuſmodi enim omnes qualitates tractabiles ſunt, & ſymptoma efficiunt, cùm ægrotantibus mutantur. Præter illa quæ vno tantum ſenſu comprehenduntur in expulſis, attenduntur & alia, quæ ſub plures cadunt, quemadmodum figura, ſpuma, habitus, quæ non tantum aſpectui, ſed tactui etiam ſubiiciuntur.

[a] Hipp. 2. progn. 17.

Animaduertitur figura ab Hippocrate in [b] deiectione, reſpondere enim debet cauo inteſtinorum vnde educitur, ſi non ſeruetur talis, eiuſmodi ſymptoma in expulſorum figura tam viſu quàm tactu deprehendi poteſt. In ſputo naturaliter nulla debet eſſe figura, cùm liquidum ſit, & quæ talia ſunt figurentur à continente, quod ſi rotundum appareat ſputum contra naturam eſt, & ſymptoma ad expulſorum figuram attinens. Sub figura comprehendi aliquo pacto ſpuma poteſt, debent quæ expelluntur carere ſpuma ſecundum naturam, aliquando tamen ob agitationem, aut feruorem admiſcetur aer cũ humore, quo fit, vt quæ expelluntur bullas excitent, & ſpumantia ſe oſtendant. Subiicitur ſpuma tactui ſimul & aſpectui. Habitus [c] expulſorum naturaliter moderationem quandam craſſitudinis & tenuitatis deſiderat, vbi aut tenuiora, & nimis liquida, aut craſſiora, & nimis concreta expellantur, eiuſmodi habitus contra naturam ſymptoma facit, & non ſolùm cerni, ſed etiam tangi poteſt.

[b] Hippocr. 2. praſag. 16.
[c] Hippocr. 2. progn. 14 & 16.

Locus etiam attenditur in iis quæ expelluntur, hic vbi detruduntur quæ ſecundum naturam ſuperant, certus eſt. Detruditur vrina ex ceruice veſicæ, deiectio ex inteſtinis, ſudor ex cute, ſanguis menſtruus ex vtero, quædam etiam ex ore, naribus, auribus, oculis detruduntur naturaliter. Sed vbi morbus eſt, non ſufficiunt hi loci ſæpenumero humoribus expurgandis: nouos enim aditus natura moliri ſæpius cogitur, id quod conſpicuum eſt in abſceſſibus & fiſtulis. Ergo vbi quæ expelluntur, alia via expellantur quàm ſecundum naturam ſoleant, ſiue illa via ob morbi vim patefacta ſit, quæ prius nullo modo patere ſolebat, ſiue patebat ante, ſed ad alium vſum accommodata, vt gulæ canalis ad cibum, & non ad vomitum, ſymptoma fit in expulſis, quod ad locum refertur.

Tempus etiam animaduertitur in iis quæ expelluntur, natura enim primò concoquit, deinde fruitur iis, quæ vtilia ſunt, & detrudit quæ inutilia, ita vt tempus idoneum expellendi ſit poſt concoctionem, quæ tardius vel citius detruduntur, ſymptoma faciunt quod ad tempus expulſionis refertur. Probat Hippocrates [d] deiectionem quæ cõſueto tempore redditur, quod quidem poſt coctionem eſt. Natura [e] etiam cùm in ęgrotantibus expellit quę ſuperant, non quibuslibet diebus, ſed certis, quos criſimos vocant, id molitur: quæ extra hos dies expelluntur, nõ ſunt opus naturæ, ſed ſymptoma, quod ſimiliter ad tempus refertur.

Gal. lib. 1. de nat. fac.
[d] Hipp. 2. prog. 13.
[e] Hipp. lib. 2. aphoriſ. tex. 24.

Ad genus agendi & patiendi ſpectat modus expulſionis: quædam enim ſecundum naturam expelluntur à nobis, quum libet, vt vrina, & deiectio cùm ſani ſumus: eadem expelluntur aliquando præter voluntatem, & ſymptoma faciunt, quemadmodum etiam lachrymæ, cùm præter voluntatem [f] fluunt: quanquam hoc ſymptoma ad expulſionem deprauatam pertinere videtur, magis quàm ad expulſa. Hactenus in vniuerſum de ſymptomatibus ad expulſa attinentibus. Accedamus nunc ad vnumquodque ſeorſum exponendum, & primò ad deiectionem.

Gal. 1. de dieb. decre. cap. 7.
[f] Hipp. 1. progn. 10.

De ſymptomatibus ad deiectionem attinentibus. Cap. X.

Cibus cùm primum confectus eſt in ventriculo deſcẽdit ad inteſtina, vbi quod ex eo liquidum eſt à venis attrahitur ad iecur, reliquię depelluntur ab inferiori parte alui, & quod deorſum eiiciantur, deiectiones à Latinis dicuntur. Has ſecundum naturam docet [g] Hippocrates reddi molles, figuratas, conſueto tempore, & reſpondentes modo eorum quæ ingeſta fuerint. Horũ cùm ſ quid deeſt iis quæ deiiciuntur, contra naturam ſunt, & ſymptoma pertinens ad expulſa. Neque verò prætereat mutatio, quę antea animaduertimus in expulſis in vniuerſum, ſubſtantiam & accidentia, nunc in deiectionibus ſigillatim perpendemus. Ergo quod attinet ad ſubſtantiam, quicquid præter cibi reliquias craſſiores deiicitur, eſt ſubſtantia contra naturam, ſiue illa prius adfuerit homini ſano, ſed retineretur, ſiue poſtea genita fuerit cũ ægrotat. Cùm homo ſanus eſt, integra ſeruatur interna inteſtinorum tunica, cuius fruſta deiici ſæpe [h] videmus, cùm torminibus vexatur, ſicuti & carunculas, & adipem, quę retineri ſolebant. Deiicitur interdum ſanguis, cuius ſubſtantia ſimiliter ſanis retinetur neque expellitur, niſi vbi nimis redundat, id quod accidit, cùm propter membrum abſciſſum ſuperuenit affectus ille quem [i] Hippocrates cruentam dyſenteriam vocat. Ægrotantibus autem deiicitur ſanguis aliquando ob vim morbi, quod ſymptoma efficit in expulſis, aliquando ob vim naturæ expellentis quæ moleſta ſunt, quod non in ſymptomatibus ſed in operibus naturæ ponitur. Alii etiam ſucci præter ſanguinem retinentur ſanis, neque ſeorſum expelluntur, ſed mixti duntaxat, cum materia deiectionis aut vrinæ paulatim detruduntur. Iidem, cùm morbus eſt, & magis redundant, & vbi etiam modo pares ſint, magis lædunt vim retinentem, ita vt etiam ſeparari à materia deiectionis, aut vrinæ detrudantur, ſiue ſinceri, ſiue inter ſe mixti, & ſiue vnus tantum, ſiue plures ſimul deiiciantur. Eiuſmodi deiectiu ſymptoma eſt, [k] niſi ſit opus naturæ

[g] Hipp. 2. progn. 13.
[h] Hippoc. & Gal. 4. aph. tex. com. 26. & 4. de loc. aff. c. 5.
[i] Hipp. 4. lib. art. tex. 40. & Gal. 3. de cauſ. ſympt. c. 2.
[k] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 6.

Digitized by Google

tempeſtiuè depellentis quæ moleſta ſunt. Verùm ſequitur tunc leuatio morbi, & facilitas tolerantiæ, vt ante de expulſis in vniuerſum tradidimus. At deiiciunt ſæpe etiam ægrotantes ſubſtantiam quæ prius non aderat, ſed per morbum contracta eſt, eiuſmodi ſunt pus, ſanies, liquor ex partibus tabeſcentibus, lumbrici,[a] quæ deiectio ſimiliter contra naturam eſt, & ad ſymptomata in ſubſtantia expulſorum refertur.

[a] Hipp. 2. progn.

Accidentia eadem quæ in expulſis in vniuerſum à naturali ſtatu mutari poſſunt, mutantur etiam in deiectione, & faciunt ſymptoma. Spectabimus primò quanta ſunt quæ deiiciuntur, debent enim ſecundum naturam reſpondere modo eſculentorum,[b] quæ plura vel pauciora ſunt, cõtra naturam ſunt & ſymptoma, niſi ſint opus naturę. Id quod euenit, vbi plura deiiciantur, & qualia oportet, nam ſequitur tunc ſimiliter leuatio morbi, & facilis tolerantia: quod contra ſe habet, vbi deiectionis multitudo ſymptoma ſit. Paucitas deiectionis cum morbo nunquam cenſetur naturę opus. Attendi etiam debet in deiectione qualitas multiplex, vt in aliis expulſis: hæc vbi à naturali recedat ſymptoma eſt, ſed cùm multiplex ſit, ſub varios ſenſus cadit, quædam ſub vnum tantum, quædam ſub plures. Sub ſenſum auditus (vt ante monſtrauimus) cadit ſonus, qui cùm non permaneat, non eſt qualitas: debet deiectio ſecundum naturam reddi citra[c] ſonum, quæ cum ſono exit contra naturam eſt, & ſymptoma. Quę ſubiiciuntur (aliis ſenſibus excepto auditu) in deiectionibus animaduerſa, qualitates ſunt, ſubiiciuntur enim viſui color, qui debet in deiectione ſecundũ naturam eſſe[d] ruffus ob flauam bilem quæ aſſiduè à iecinore ad inteſtina detruditur, & cum ea miſcetur. Vbi autem deiectio non ſit talis, aut retinet colorem eſculentorum, aut nimis colorata eſt, ita vt flaua, viridis, liuida, nigra, aut alterius coloris[e] alieni conſpiciatur, vtrum vis accidat, contra naturam eſt, & ſymptoma. Odor deiectionis ſecundum naturam inſuauis eſt, non tamen adeò, vt intolerabili fœditate aſſidentes longè depellat. Quamobrem[f] vbi valde fœtida ſit, neque id ab eſculentorum fœtore proficiſcatur, contra naturam eſt, & ſymptoma, ſicut etiam, vbi quod deiicitur omninò expers odoris eſt. Tactu percipiuntur & primę qualitates, & quę has conſequuntur. Sentitur deiectio ſæpenumero calidior, interdum tamen frigidior, id quod Galeno euenit, qui cum colico dolore torqueretur,[g] iniecto in aluum ex inferiori parte oleo ruta condito pituitam deiecit tactu frigidam. Deiiciuntur ſæpe humidiora, aliquando etiam ſicca, interdum acriora, interdum nimis lenia & morſus omninò expertia, quæ tractabiles qualitates vbi mutentur à naturali ſtatu, ſymptoma in expulſis efficiunt. Mutantur quædam in deiectione, quæ pluribus ſenſibus ſimul percipi poſſunt, veluti cùm non retinetur figura, quòd deiectio liquida ſit, huiuſmodi eſt etiam habitus cum nimis coacta, aut nimis liquida deiectio eſt, præterea[h] cùm ſpumans apparet: omnis enim talis mutatio, & ſub tactum, & ſub aſpectum cadit. Locus vnde ſecũdum naturam deiectio redditur, eſt imum recti inteſtini, quod ſi aut vomitu reddatur, vt in pernicioſo illo vitio quod Græcè vocatur[i] εἰλεὸς, aut ex vulnere abdominis, contra naturam eſt, & ſymptoma. Tempus ſecundum naturam conſuetum, quod Hippocrates probat,[k] poſt coctionem eſt, ſi vel anteuertat, vel diutius moretur, contra naturam eſt. Ad tempus referri etiam poteſt dies, nam in ægrotante ſecundum naturam, vbi ſucci ſuperantes depellantur, debent expelli[l] die criſimo, quæ alio die expelluntur, contra naturam ſunt, & ſymptoma efficiunt. Poſtremò attendi in deiectione debet modus, qui ſub genere agendi, vel patiendi ponitur, ſecundum naturam licet deiectionem retinere, id quod in poteſtate noſtra eſt, vt expellamus, cùm commodum eſt, ſi inuitis nobis deiectio effluat, contra naturam eſt & ſymptoma. Sed ſatis de deiectione, pergamus ad ſymptomata in vrina.

[b] Hipp. 2. progn. 13.
[c] Hipp 2. prog. 24.
[d] Gal 2 prognoſt. 17.
[e] Hipp 2. progn. 20. ad 23.
[f] Hipp 2. progn 22.
[g] Gal. lib. 2. de loc. aff. cap. 5.
[h] Hipp. 2. progn 20.
[i] Gal. 6 de loc. aff c. 2.
[k] Hipp 2. progn. 15.
[l] Gal. 3. criſ. cap. 3.

De Symptomatibus in vrina. Cap. XI.

QVEMADMODVM deiectioni materiam præbent reliquiæ cibi craſſioris ad inteſtina deſcendentes, ita vrinæ, reliquiæ potionis, & cibi humidioris, quæ tanquam inutiles ad alendum à[m] renibus attractæ ad veſicam delabuntur. Conſtat autem vrina primum tenui humore, quem præbent eiuſmodi reliquiæ, deinde alia materia craſſiore, quæ cum ipſo depellitur, & expulſa in eodem ſubſidet, ſed tàm in humore tenui, quàm in eiuſmodi materia attendere & ſubſtantiam oportet, etiam accidentia perinde atque in aliis expulſis. Exordiamur ab humore tenui. Hic in venis[n] vnà cum ſanguine, & vtraque bile, ac pituita continetur, veluti ſerum in lacte. Quamobrem cernitur innatans in ſanguine, cùm miſſus ex venis aliquandiu in vaſe aliquo reſederit. Ineſt hic poculentis & eſculentis humidioribus, neque gignitur in ventriculo, vt pituita, neq; in iecinore, vt ſanguis & vtraque bilis. Eſt autem pars aquoſa ac tenuis eorum quæ ingeruntur, quæ nullo modo verti in ſuccum, aut alimentum poteſt, atque idcircò expellitur, non tamen inutilis eſt dum continetur in corpore noſtro. Diluit[o] enim primùm in ventriculo craſſiorem cibum, ita vt facilè concoquatur: diluit[p] deinde ſuccum qui ex cibo confecto in ventriculo attrahitur per venas ad iecur, efficitque vt facilius penetret; diluit poſtremò ſanguinem ipſum qui dilutus non ſolùm ex anguſtis venulis iecinoris ad cauam venam facilè fertur, ſed per exiles etiam venulas[q] totius corporis diſtribuitur, quos omnes vſus, vbi attulit, tandem efficitur vrina, & ad veſicam fertur. In totidem[r] autem ſpecies ſeparatur, quot ſunt ſpecies ſuccorum, cùm non modò ſanguis, ſed etiam pituita, & vtraque bilis aliquid eiuſmodi aquoſi humoris in ſe contineant, atque idcircò cùm redditur, modò huius ſucci, modò illius mixturam præſeferr, neque enim ex toto aquoſus ac tenuis ſecundum naturam detruditur, ſed cum aliqua portione huius vel illius ſucci mixtus, atque hæc eſt naturalis ſubſtantia tenuis humoris quo vrina continetur, quæ tunc contra naturam efficitur & ſymptoma, cùm pluſquam ſanis conueniat ſuccorum ſecum trahit aquoſus, ac tenuis humor.

[m] Gal 4. de vſu par. c. 6.
[n] Gal 1. de ra. Val. 12.
[o] Gal 4. de vſu par. c. 5. & cap 6.
[p] Gal. 1. de ra. Val. 12.
[q] Gal 4. de vſu par. c. 4.
[r] Gal. 2. criſ. 12.

Præter ſubſtanriam attenduntur in aquoſo humore accidentia. Spectamus enim quàm multus reddatur & qualis, tum quo loco, quo tempore, quo modo. Debet igitur ſecundum naturam aquoſi

aquoſi humoris copia reſpódere copiæ eorum quæ ſumuntur, præcipue autem potionis, vbi maior aut minor eius copia reddatur, contra naturam eſt, & ſymptoma, quanquam multitudo interdum eſt opus naturæ educentis hac via quæ ſuperant & moleſta ſunt. Sed ſequitur tunc leuatio morbi & facilitas tolerantiæ. Cum ſymptoma eſt, tantum abeſt vt leuetur morbus, aut æger facile ferat vrinæ multitudinem, vt etiam deterior fiat, & magis opprimatur. Qualitas aquoſi humoris multiplex eſt, alia ſub vnum ſenſum, alia ſub plures cadit. Aſpectui ſubiicitur color, dum fit coctio, redditur vrina pallida: vbi iam perfecta [a] eſt, redditur ruffa, aut ſubruffa, qui ab hoc recedit color contra naturam eſt, & ſymptoma; recedit autem vbi remittitur, aut intenditur, remittitur cum ex ruffo fit pallidus, aut ex pallido albus. Intenditur, cum ſit flauus, viridis, liuidus, niger, aut rubet. Hi colores (vbi non proficiſcantur à ſuccis, qui à natura contendente depellere quæ moleſta ſunt, cum vrina detrudantur) ſymptoma efficiunt, neque enim ſequitur tunc leuatio morbi, aut facilitas tolerantiæ. Odor vrinæ talis ſecundum naturam eſt, qualem ſentimus cum redditur ab homine ſano: quæ vel nihil penitus, vel male [b] olet, contra naturam eſt, & ſymptoma, cum hæc putredinem, illa cruditatem ſequatur. Guſtatu nulla percipitur qualitas in vrina, [c] magis enim fœda eſt quam vt guſtari debeat. Qualitates quæ ad tactum pertinent, aut primæ ſunt, vt calor & frigus, aut ſequuntur primas, vt lenitas & acrimonia: vbi vrina aut calidior, aut frigidior, aut acrior, aut lenior ſentiatur quam ſecundum naturam ſoleat, ſymptoma eſt. Ex iis quæ ſub plures ſenſus cadunt, figura nulla attenditur in humore aquoſo, cum figuretur à continente: habitus autem mediocris [d] in eo eſſe debet, quamobrem vbi tenuior, aut craſſior, & tactui, & aſpectui videatur, ſymptoma eſt, niſi ſit opus naturæ depellentis quæ redundant & moleſta ſunt. Sub aſpectum & tactum ſimul cadit etiam ſpuma, qua carere vrina ſecundum naturam debet, vbi ſpumans ſit, & bullas excitet, ſymptoma eſt. Locus per quem expellitur vrina, maribus eſt coles, fœminis genitale ſecundum naturam: ſi aliunde expellitur, quemadmodum cum ceruice veſicæ vlcerata effluit ex ea regione quæ inter anũ eſt & partes genitales, contra naturam eſt, & ſymptoma. Tempus, quo ſecundum naturam expelli debet eiuſmodi humor aquoſus, eſt poſtquam attulit vſus ſuperius expoſitos, quod ſi ſtatim expellatur, quemadmodum ſolet in eo affectu quem [e] διαβήτην græci dicunt, contra naturam eſt & ſymptoma. Modus expellendi, ad genus agendi, & patiendi pertinet, expulſio vrinæ ſecundum naturam eſt in voluntate noſtra, vbi ſine voluntate prorumpat, contra naturam eſt & ſymptoma. Habes de humore tenui, cognoſce de iis quæ cum eo educuntur, & in vrina ſubſident.

Subſidentium in vrina ſubſtantiam, & accidentia ſpectare ſimiliter oportet. Cernimus igitur ſecundum naturam in vitro vbi vrina aliquandiu reſederit, ſubſtantiã quandam craſſiorem in aquoſo humore ſubſidentem, quaſi nubem in aere. Subſtantia hæc, quamuis aliquo pacto mutetur, & alba fiat à partibus [f] ſolidis, adhuc tamen [g] cruda manet magis quam pituita, ita vt nequeat in ſanguinem atque alimentum conuerti, quamobrem depellitur à natura ex venis vna cum aquoſo humore. Huiuſmodi igitur eſt ſubſidentium ſubſtantia ſecundum naturam: ſed contra naturam eſt & ſymptoma, vbi vel nulla omnino ſubſidat in [h] aquoſo humore, vel diuerſa ab ea quam enarrauimus. Si nulla apparet, aut prorſus non adeſt, quemadmodum vbi vrina valde cruda eſt, aut ſi adeſt, adeò permiſta eſt, vt non diſtinguatur ab humore aquoſo, quod euenit, vbi vrina turbida eſt. Apparet ſæpe alia ſubſtantia, & non cruda illa quam diximus. Apparet autem, vel omnino diuerſa, vel aliquo pacto ſimilis, nam pituita cruda, pus, [i] materia veluti aranearum [k] tela coacta, aliquo pacto ſimilis eſt eiuſmodi ſubſtantiæ crudæ, ſed omnino diſſimilis eſt ſubſtantia illa quæ refert [l] furfurem, ſquamas, farinam craſſiorem, pilos, [m] caruunculas, arenam, calculos, aut aliquod aliud prorſus alienum & contra naturam.

Accidentium in iis quæ in vrina ſubſident, hæc ratio eſt, copia reſpondere debet copiæ cruditatis ſecundum naturam, quamobrẽ maior [n] eſſe debet, quibus magis cruditas redundat, veluti pueris, atque illis qui multos, duros, & coctu difficiles cibos ſumunt, & non multò poſt balneo vtuntur, aut vehementer exercentur, præterea pituitoſis. Biliosis verò, vt minus [o] redundat eiuſmodi ſubſtantia cruda, ita minus ſubſidere in vrina debet. Quòd ſi minor copia quam ſecundum naturam conuenit, ſubſidat, contra naturam eſt, & ſymptoma. Qualitas ſubſidentium varia eſt, & ſub diuerſos ſenſus cadit, proprie autem ſub aſpectum color, qui ſecundum naturam [p] eſt albus, vbi verò flauus, ruber, [q] liuidus, ater, olei ſimilis, aut alterius coloris conſpiciatur, contra naturam eſt, & ſymptoma. Sub olfactum cadit odor, qui nullus exhalat ab eiuſmodi materia cruda ſecundum naturam, quamobrem vbi fœtida ſentiatur præter naturam [r] eſt, & ſymptoma. Pluribus ſenſibus ſimul ſubiicitur figura, quæ vbi planam, & æqualem ſuperficiem repræſentet, ſecundum naturam eſt, alioquin contra naturam, & ſymptoma. Habitus ſimiliter pluribus ſenſibus ſubiicitur, vt aſpectui, & tactui: debet autem eſſe mediocris: [s] vbi craſſior aut tenuior fuerit, contra naturam eſt, & ſymptoma. Situs reſtat ex accidentibus: in vrina ſecundum naturam, [t] ſubſtantia hæc cruda innatans ſubſidere in fundo debet, vbi vel in medio, vel in ſummo innatet, contra naturam eſt, & ſymptoma. Hactenus de vrina, pergamus ad ſudorem.

De ſymptomatibus ad ſudorem pertinentibus. Cap. XII.

SVDOR quoque ex genere expulſorum eſt, ſed interdum contra naturam & ſymptoma, interdum ſecundum naturam, licet Diocles [u] voluerit nunquam naturaliter ipſum expelli, & ſanis vbi moderato victu vtuntur, negauerit ſudorem apparere, quod diſcutiatur materia quæ ſuperat in partibus externis, & abeat in vapores, atque hoc pacto exhalans ſenſum lateat, & non vertatur in ſudorem. Verum ſi rem magis [x] ſenſu quam ratione æſtimemus, iudicabimus ſecundum naturam ſanis quoque qui moderate viuunt, effluere interdum ſudorem. Statuamus igitur ipſum naturalem eſſe, perinde atque vrinam, & deiectionem, vbi tam ſubſtantia, quam accidentia ſecundum

[a] Gal. ibid.
[b] Hippoc. 2. progn. 32.
[c] Auic. lib. 3. f. 2. doct. 3. c. 1.
[d] Galen. 1. de criſ. 12. & Auic. lib. 1. f. 2. doct. 3. cap. 3.
[e] Gal. 1. criſ. 12. & lib. de diff. ſymp. cap. 6.
[f] Galen. 1. progn. commento vlt.
[g] Galen. de criſ. 12.
[h] Hippoc. 2. prog. 34.
[i] Hippoc. 4. aphor. 81.
[k] Hippoc. 2. prog. 35.
[l] Hippoc. 2. prog. 28.
[m] Hippoc. 4. aphor. 76.
[n] Gal. 1. criſ. 12.
[o] Gal. ibid.
[p] Hippoc. 2. prog. 26.
[q] Hippoc. 2. prog. 33. & Gal. primo criſ. 12.
[r] Gal. 1. criſ. 11 & 2. prog. 32.
[s] Gal. 1. prog. vlt.
[t] Hippoc. 2. progn. 26 & 36.
[u] Gal. 1. aph. com. 15 & lib. de diff. ſympt. c. 6.
[x] Gal. ibid.

Digitized by Google

naturam in eo ſe oſtendant, vbi vero mutentur ægrotantibus contra naturam eſſe, & ſymptoma. Secundum naturam [a] ſubſtantia ſudoris eadem eſt quæ vrinæ, aquoſus videlicet ac tenuis humor, & proprie ea pars ipſius quæ per exiles venulas cum ſanguine fertur ad alendas partes externas, neque enim ex ſuperficie attrahitur amplius à renibus, neque ad veſicam deſcendit, ſed ex cutis exiguis foraminibus [b] emanat. At vbi ſudore non aquoſus ac tenuius humor, ſed altera ſubſtantia educatur, poteſt eſſe & opus naturæ, & ſymptoma: tunc autem eſt opus naturæ, vbi quæ ſuperant, & moleſta ſunt, ea via detruduntur, ſequiturque leuatio morbi, & facilitas tolerantiæ. Sed cum [c] contrarium accidit, ſudor ſymptoma eſt, proficiſciturque à vi morbi exitus eiuſmodi ſubſtantiæ alienæ, veluti cum ſub tabifico morbo tabeſcentibus partibus noſtri corporis liquor ſudore detruditur.

[a] Galen. 1. lib de Vri. 14.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 6.

Accidentium ſudoris hæc ratio eſt, reſpondet ſecundum naturam multitudo ſudoris multitudini aquoſi humoris ſuperantis in partibus externis. Vbi autem videatur multitudo modum exuperare, poteſt & opus naturæ cenſeri, & ſymptoma. Cenſebitur opus naturæ, cum ea via detruduntur quæ ſuperant, & infeſta ſunt, atque æger facile cum leuatione morbi eiuſmodi multitudinem feret, ſed tunc cenſebitur ſymptoma, cum [d] retinente vi labefactata non poterunt contineri quæ vtilia ſunt. Paucitas vero ſudoris nunquam ſecundum naturam eſt in ægrotante, ſed perpetuo ſymptoma, ſiue ex toto corpore fluat, ſiue ex partibus ſuperioribus [e] duntaxat. Qualitas ſudoris, viſu, olfactu, guſtatu, aut tactu percipitur, aut etiam pluribus ſenſibus ſimul. Viſui ſubiicitur color, hic ſecundum naturam reſpondet colori aquoſi humoris. At aquoſus humor (vt ante ſcripſimus [f] qua de vrina) inficitur aliquo pacto colore ſucci ſuperantis, & ita alius cernitur in aliis pro ſucco ſuperante. Verum vbi vltra mediocritatem homini ſano conuenientem redundet, & ſuccus aliquis, vltra mediocritatem quoque coloratur aquoſus humor, & coloratus apparet ſudor, id quod in ſymptomatibus habendum erit vbi non ſit opus naturæ expellentis ea via quæ moleſta ſunt. Odor ſudoris ſecundum naturam non debet eſſe malus, quamobrem vbi fœtidus ſit à putredine proficiſcitur, & ſymptoma eſt. Sapor ſudoris, in viris etiam ægrotantibus percipitur, cum à fronte [g] in os delabitur, quod ſi valde amarus, valde ſalſus, aut valde acris guſtetur contra naturam eſt, & in ſymptomatibus habetur. Sub tactum cadit calor & frigus. Naturaliter ſudor redditur [h] calidus, vbi redditur frigidus contra naturam eſt, & ſymptoma. Pluribus ſenſibus ſubiicitur habitus ſudoris, quem ſecundum naturam neceſſe eſt eſſe tenuem, nam non poſſet euadere ex paruis foraminibus cutis ſi non eſſet tenuis. Ceterum tenuitas latius patet, ita vt poſſit ſudor, magis & minus tenuis reddi quam conueniat. Vtrumuis accidat contra naturam iudicari poteſt & ſymptoma. Locus vnde emanat ſudor ſecundum naturam, eſt cutis totius corporis, vbi emanet ex partibus ſuperioribus [i] duntaxat præſertim de capite & ceruicibus, contra naturam eſt, & ſymptoma. Tempus quo ægrotantibus ſudor expellitur, ſecundum naturam eſt, cum materia aut iam concocta eſt, aut euidenter concoquitur, ſi cum cruditate expellatur, contra naturam eſt, & ſymptoma, ſicuti vbi expellitur in die [k] non criſimo, ille enim qui eſt opus naturę, die aliquo criſimo emanat. Sed linquamus ſudorem, & videamus vomitum.

[d] Gal. 1 criſ. cap. 12.
[e] Hippoc. & Gal. 1. progn. 26.
[f] Sup. c. 11.
[g] Gal. 4. de T val. 4.
[h] Hippoc. 1. progn. 26.
[i] Gal. ibid.
[k] Hip. ibid.

De vomitu. Cap. XIII.

REVOCARI in dubium poteſt ſitne vomitus perpetuo ſymptoma, an aliquando naturæ opus, quemadmodum deiectio, ſudor, vrina, ſi quidem natura bene valentibus, quæ ſuperant videtur alia via magis quam vomitu detrudere. Verum ſi diligenter rem intueamur, iudicabimus aliquando etiam euomi à [l] natura quæ moleſta ſunt, & ſequi leuationem morbi, ac facilitatem tolerantiæ, ita vt vomitus, tunc eatenus cenſendus ſit ſymptoma, quatenus natura [m] mouetur à cauſa aliena, eatenus vero opus naturæ, quatenus ipſa ad expellendum excitatur. Tunc autem omnino ſymptoma, & nullo pacto naturę opus exiſtimari vomitus debet, cum retinens facultas adeo imbecilla eſt, vt nequeat quæ vtilia ſunt complecti, vel quæ aliena tamdiu continere dum concoquantur. Tunc & magis in ſymptomatibus habendus eſt vomitus, cum tam ſubſtantia, quam accidentia eorum quę euomuntur magis à natura recedunt, & minor inde ſequitur conferętia, & tolerantia, nam quo magis ſecundum naturam ſunt, eo magis æſtimari debent naturæ opus, & facilius tunc fertur. Subſtantia, quę euomitur, aut eſt cibus & potio, aut ſuccus. Quod ſi euomatur cibus & potio, vitio facultatis retinentis debilitatæ, ſymptoma eſt, ſed ſi eſculenta, & poculenta multitudine, vel prauitate, vim expellentem excitent ad vomitum, æſtimabitur eatenus opus naturę, quatenus à natura mouetur. Sed eatenus ſymptoma, quatenus natura irritatur à cauſa aliena. Eadem ratio eſt ſuccorum, qui ſi euomantur ob vim retinentem debilem, pertinent omnino ad ſymptoma: ſi ob vim expellentem validam, quæ detrudat moleſta, habebitur partim in operibus naturę, cum à natura moueatur, partim in ſymptomatibus, quod cauſa irritans ſit contra naturam. Sed tanto magis contra naturam cenſebitur vomitus, quanto ſubſtantia ſucci deterior erit. Sanguis quidem & pituita, mitis eſt, deterior eſt flaua bilis & humor melancholicus, deterrima bilis atra: [n] ſucci qui nõ ſynceri ſunt, ſed miſti cum [o] aliis, mitiores ſunt, & minus à natura recedunt.

[l] Hippoc. & Gal. primo aphor. 2.
[m] Gal. 2 de cauſ. ſymp. cap. 6.
[n] Hippoc. 4. aphor. 22.
[o] Hippocr. 2. prog. 38.

Inſpicere in vomitu accidentia quoque oportet, & primo quam multa ſunt quæ euomuntur ſi nimis multa [p] conuellunt vires, ſed pauca nihil proficiunt. Ex qualitatibus, ſub aſpectum cadit color, qui reſpondet colori ſuccorum vomitu eiectorum, & ita eos repræſentat, & mitis aut prauus eſt prout illi ſunt. Vomitus ater, [q] perniciosus cenſetur propter atram bilem quæ euomitur. Odor vomitus, vbi [r] fœtidus ſit, maxime perniciosus eſt, veluti cum olet ſtercus, quemadmodum in eo affectu quem Græci εἰλεὸν vocant. Sapor, vbi euomitur cibus nondum confectus, non eſt contra naturam, cum ille idem ſit quē cibus prę ſe fert, at vbi euomãtur ſucci, reſpondet ſapori ipſorum, qui ſi plurimum à natura recedant, veluti pituita ſalſa, aut bilis vſta, guſtatum ſalſedine, aut acrimonia mouebunt. Hi ſapores contra naturam ſunt, perinde atque ſucci in quibus inſunt. Tactu percipitur

[p] Gal. ibid.
[q] Hippoc. 2. prog. 39.
[r] Hippocr. 2. progn. 41.

Digitized by Google

pitur calor in vomitu, qui interdom à naturali mediocritate recedit, veluti cum euomitur bilis valde acris: percipitur & frigus, interdum enim pituita qoæ vomitur, frigidior ſentitur quàm conueniat. Sub plures ſenſus cadit, vt [a] ſub aſpectum & tactum, habitus, qui debet eſſe mediocris, non tenuis, non craſſus: quantò autem magis à mediocritate recedit, tantò magis contra naturam eſt. Inter accidentia ſpectare quoque tempus oportet; quæ tempeſtiuè euomontor, hoc eſt poſt coctionem, opus naturæ cenſentur: qoæ intempeſtiuè, hoc eſt adhuc eruda euomuntur, omnino cootra naturam ſunt, & ſymptoma. Sed ſatis de vomitu, pergamus ad ſputum.

[a] Hippoc. 2. prog. 38.

De ſputo. Cap. XIIII.

Sanis vt non accidit vomitus, ita neque ſpotum. Redditur quidem ſaliua ore, cum ſaoltas eſt, quæ tamen oon eſt verè ſputum, ſi quidem hoc ex thorace, pulmone, aſpera atteria, cum tuſſi educitur, & vbi coctum eſt, vocatur græcè [b] πτύελον, vbi erudum πτύσμα: qui ſani ſunt, vt non tuſſiunt, ita nooexpuunt, quamobrem tam tuſſis qoàm ſputum contra naturam videtur, & ſymptoma, quatenus non accidit ſanis, ſed ſequitur cauſam alienam, quamuis poſſit vtrumque, & opus naturæ cenſeri, quatenus ea via detruditur à natura quod moleſtum eſt. Sed quemadmodum in vomitu, ita in ſputo ſpectare ſubſtaotiam & accidentia conoenit eorum quæ redduntur, quantò enim minus à natura recedent, tantò magis æſtimabuntur naturæ opus. Quod expuitor, aut ſubſtantia concreta eſt, aut humor: ſubſtantia concreta, veluti fruſtum [c] partis alicuius ſolidæ, quemadmodum tunicæ, vel cartilaginis, maximè contra naturam eſt, cum debeat omnino retineri. Humor qui expuitur, [d] aut pus eſt, aut aliqois ex quatuor ſuccis: pus vbi coctum ſit, magis ſecundum naturam eſt, ſed vbi crudom ac tenue, veluti ſanies, maximè contra naturam. Ex ſuccis, mitiſſimus eſt ſanguis, mitis etiam pituita, deterior flaua bilis, deterrima quæ atra eſt; quicunque autem extuſſiatur, deterior [e] eſt ſyncerus & crudus, quam miſtus, & concoctus.

[b] Gal. 1. criſ. 5. & 10. lib. ſimplicium.
[c] Galen. 1. de loc. aff. c. 1. & meth. c. 12.
[d] Gal. 1. criſ. cap. 5.
[e] Hippoc. 2. prog. 46.

Sed omiſſa ſubſtantia ſputi, tranſeamus ad accidentia: debet eius multitudo reſpondere multitudini eorum qoæ in thorace, pulmone, aſpera atteria redundant. Vbi nimis multum [f] eſt, contra naturam eſt, & vires conuellit, quod potiſſimum vſu venit, vbi ſpuitur ſanguis: vbi paucum ſit, nihil proficit: vbi minimum, iam ſtrangulatur homo, ita vt maximè contra naturam ſit. Ex qualitatibus, color ſputi refert colorem [g] ſucci qui extuſſitur, ita vt eiuſmodi qualitas ſubſtantiam monſtret, & catenus à natura recedat, quatenus recedit ſubſtantia ſucci, quam ante narrauimus. Odor ſputi tunc maximè contra naturam eſt, cum fœtidus eſt. [h] Saput, ſaporem refert ſucci qui ſpuitur, quòd ſi alienus ſit, quemadmodum ſalſus, monſtrat ſubſtantiam ſucci alienam, & contra naturam. Figura in ſputo nulla eſſe debet ſecundum naturam, cum liquidum ſit, ſi rotundum conſpiciatur, vt recedit à liquido, ita à naturali ſtatu. Habitus in ſputo debet eſſe mediocris, quod [i] valdè craſſum, aut valdè tenue ſpuitur, contra naturam eſt. Debet item ſputum carere [k] ſpuma, quod ſpuma contra naturam eſt. Temporis hæc ratio eſt, quantò celerius [l] redditur ſputum, tantò mitior eſt affectus, & tantò minus à natura recedit, præſertim ſi cum facilitate reddatur, nam qui cum difficultate, contra naturam eſt, & ſymptoma. In vniuerſum autem cenſebitur opus naturæ, cum ſequatur morbi leuatio, & facilitas tolerantiæ.

[f] Hippoc. 2. prog. 48.
[g] Galen. 5. de loc. aff. 3.
[h] Hippoc. 5. aphor. 11.
[i] Gal. 1. criſ. cap. 5.
[k] Hippoc. 2. prog. 47.
[l] Hippoc. 1. aphor. 12. & Gal. 1. criſ. c. 5. & Hip. 2. prog. 43.

De fluxu ſanguinis. Cap. XV.

Sangvis alimentum eſt partium noſtri corporis, & idcirco retinendus eſt, vndecunque autem fundatur, videtur eſſe contra [m] naturam & omnino ſymptoma. Quod tamen non perpetuum eſt, cum ſæpe ſit opus [n] naturæ expellẽtis eum, qui ſuperat, ſiue naturaliter redundet, vt menſtruus, & qui effluit à partu, ſiue contra naturam, vt ille, qui contrahitur propter cibum ac potum liberalius ſumptum, propter exercitationem omiſſam, propter membrum aliquod abſciſſum. Sed maxima ex parte fluxus ſanguinis habendus eſt in ſymptomatibus; nam non conſequitur leuatio morbi aut facilitas tolerantiæ, ſicuti cum eſt opus naturæ. Sed æſtimare ſubſtantiam quoque & accidentia oportet in fluxo ſanguinis, & inde colligere, quando æſtimandum ſit naturæ opus, & quando ſymptoma. Subſtantia ſanguinis, quæ naturaliter redundans [o] ex vtero detruditur, ſiue menſtrua ſpectes, ſiue purgationem à partu, non æquè bona eſt, atque ea quæ ad alendum retinetur. At ſi non modò non ſit bona, ſed praua omnino appareat, contra naturam iudicabitur, & ſymptoma. Eadem ratio eſt illius ſanguinis, qui ex venis ani (quas [p] græci αἱμοῤῥοΐδας vocant) funditur. Solet enim ſubniger effluere, vbi niger ſit ac deterior, ſimiliter ſymptoma cenſebitur ob prauitatem. Ille etiam qui [q] ob membrum præciſum, ob exercitationem omiſſam, ob cibum & potum liberalius ſumptum, bonus effluere ſolet, ſi prauus educatur ſymptoma cenſebitur. Sed præter dictum ſanguinem, qui naturaliter quibuſdam redundat, & expellitur, ægrotantibus etiam contra naturã aliquando redundat, & expellitur, id quod vel omnino ſymptoma eſt, vel partim ſymptoma partim naturæ opus. Eſt omnino ſymptoma cum vi morbi educitur, ſiue bonus quemadmodũ vulneratis ſolet, ſiue prauus, quemadmodum febricitantibus, aut inflammatione detentis, cum retinens facultas ob imbecillitatem, vel retinere omnino vtilem, vel inutilem dum concoquatur, non poteſt. Exiſtimabitur autem partim opus naturæ, ille [r] qui ob vim expultricem validam detrudetur, cum detrudatur à natura, quæ à cauſa contra naturam vt à multitudine vel prauitate ſanguinis mouetur.

[m] Gal. 5. de cauſ. ſympt. cap. 2. & de diff. ſympt. cap. 6.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. 5. de cauſ. ſympt. cap. 2.
[p] Gal. lib. 2. de cauſ. ſymp. c. 2.
[q] Gal. 3. de cauſ. ſymp. cap. 2.
[r] Gal. 3. ep. com. & primo prorrhet. com. 1.

Accidentia verò in fluxu ſanguinis, quantò magis à natura recedunt, tantò magis monſtrant ipſum etiam ſymptoma. Copia reſpondere debet ſanguini redundanti, vbi maior ſit, vires conuellit, vbi minor, nihil proficit, vbi [s] minima, pernicioſa cenſetur. Qualitas ſanguinis, vbi ex toto ſecundum naturam ſit, veluti color, odor, ſapor (guſtatur enim cum effluit ex ore) calor non ſemper opus naturæ exiſtimari debet, cum poſſit eſſe ſymptoma vulneris. Sed neque vbi qualitas ſanguinis praua

[s] Galen. 5. de cauſ. ſympt. cap. 4.

eſt omnino ſymptoma eſt, cum puſſit etiam eſſe opus naturæ detrudentis quod prauum eſt, erit tamen eatenus ſymptoma, quatenus prauus, & contra naturam eſt ſanguis qui detruditur. Huiuſmodi ſæpe eſt ille qui ex vtero funditur, nam [a] albus, flauus, ater, aut alterius alieni coloris percipitur, interdum etiam fœtidus eſt, prætetea nimis tenuis, & aquoſus, aut nimis craſſus, quo nomine in ſymptomatibus ponitur, quanquam cum eiuſmodi qualitate mutatur etiam ſubſtantia ſanguinis, quam diximus. Locus vnde naturaliter fluit ſanguis, vterus eſt, quilibet alius cõtra naturam eſt, nam ſiue ex naribus, ſiue ex ore, ſiue ex recto inteſtino, ſiue ex venis ani, ſiue ex quauis alia parte vulnerata profluat, ſymptoma eſt propter locum contra naturam, quamuis poſſit etiam eſſe opus naturæ. Tempus expellendi ſanguinem ſanis quidem eſt cum redundat, ita vt non poſſit amplius à facultate retinente quamuis valida contineri: ægrotantibus verò poſt coctionem: quod ſi aut præuertat, aut tardius detrudatur, ſymptoma iudicabitur. Hactenus de ſymptomatibus, quæ hoc tertio libro amplexi ſpeciatim omnia ſumus, nam in ſecundo egimus de cauſis, in primo de morbis, ita vt res omnes præter naturam abſoluerimus.

[a] Gal. 3. de cauſ. ſympt. cap. 4.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Quartus.

QVI EST DE MORBORVM DIFFERENTIIS, & cauſis ipſarum.

Vnde ſumantur morborum differentiæ. Cap. I.

SI res quæ eidem ſpeciei ſubiiciuntur vndique ſimiles eſſent, fruſtra vlterius inquirerẽtur differentiæ: ſed quia diſſident inter ſe pluribus modis, præſtat eum qui rerum ſpecies tractat, tractare quoque differentias ipſarum: quod nobis nuoc vſu venit, qui cum ſpecies morborum, cauſarum & ſymptomatum, & idcirco rerum omnium contra naturam hactenus perſecuti ſumus, differentias nunc adiicere operepræcium iudicauimus, quibus differunt inter ſe quæ ſub eadem ſpecie morbi, cauſæ, aut ſymptomatis continentur, cum permagnum momentum habeant ad curandum. Contenti autem erimus differentiis morborum duntaxat, ex quibus illæ colligi paruo negocio poterunt, quæ ad cauſas vel ad ſymptomata referuntur. Diligenter igitur & morborum differentias, & cauſas earundem hoc libro perſequemur, quas veteres medici negligentius tractauerunt. Ne qua autem prætereat morbi differentia, methodum repetemus in inſtitutionibus medicinæ à nobis traditam, qua omnes facilè venabimur. Sumatur inde initium. Differentiæ [b] aut conſtituunt ſpeciem, aut in ea quæ conſtituta eſt mutationem faciunt: quæ ſpeciem conſtituunt, primo libro [c] expoſitæ ſunt, cum morborũ ſpecies perſequeremur. Earum quæ mutationem faciunt duntaxat, duplex eſt genus, nam aliæ ſunt omnino aduentitiæ, [d] quæ cum nihil ad curationem pertineant [e] omittuntur, aliæ aliquo nomine ad formam rei atque eſſentiam ſpectant, quas nunc tractare inſtituimus. Forma ſi ſpectetur per ſe ſine ſubiecto, hoc eſt ſine materia in qua recipitur, ſimilis vndiq; eſt, neque vllis diſtinguitur differentiis, id quod Ariſt. [f] de iuſtitia, de ſanitate, ac de aliis qualitatibus tradidit, ſingulæ enim formæ eatenus diſtinguuntur, quatenus vt ſubiecto inhærentes conſiderantur, & eatenus etiam differentias admittunt. Si quidem aut ſubiectum ipſum animaduertitur, aut modus quo informatur, aut quod conſequitur ipſum informatum, aut cauſa à qua informatur, aut effectum quod ab eodem proficiſcitur, ab iis ſumuntur differentiæ omnes, ita vt quotquot ad formam ſpectant, eatenus ad eam referantur, quatenus in ſubiecto recipitur. In morbo igitur cum ſit forma quædam in ſubiecto, eadem attenduntur, ſubiectum videlicet, modus quo formam recipit, quæ ipſam conſequuntur, tum cauſæ, & effecta, atq; hi ſunt loci qui nobis differentias ſuppeditant morborum, quas nunc ſigillatim perſcribemus: exorſi ab illis quæ vel à ſubiecto ſumuntur, vel à modo quo informatur.

[b] Porphyrius c. de diff.
[c] Supra l. 1. à cap. 5. ad finem libr.
[d] Galen. 1. de diff. feb. c. 2. & primo ad Glauc. c. 1.
[e] Galen. 2. meth. cap. 2.
[f] Ariſtot. 12. dinan.

De differentiis morborum ſumptis vel à ſubiecto vel à modo quo informatur.

Cap. II.

SVBIECTVM quod morbum recipit materia eſt, non quidem illa prima expers omnis formæ, ex qua omnia expreſſa & effecta ſunt, ſed quam ſecundam dicunt, iam informata, nempe corpus [g] humanum, quod licet eiuſdem ſpeciei ſit, non tamen ex toto ſimile eſt in ſingulis hominibus, ſed multis nominibus diſtinguitur, præſertim ætate, ſexu, temperatione, viribus, vnde plures ſumuntur morborum differentiæ. Ob ætatem differunt morbi quod alii ſint pueriles, vt [h] comitialis, alii iuueniles, vt febris tertiana, alii ſeniles, vt ea ſpecies febris ardentis quæ oritur à pituita ſalſa, apople-

[g] Gal. 1. aph. com. 6.
[h] Hipp. lib. de Aere, aquis, & locis. & Gal. 1. 6. ep. com. 5.

Digitized by Google

apoplexiæ [a] aſthmata, articulorum dolores. Trahunt autem nomen hæ morborum differentiæ ab illa ætate quam plerunque affligunt, quamuis nonnunquam in altera conſpiciantur. Sexus eas nobis differentias morborum ſuppeditat quòd alij ſunt viriles, vt febres bilioſę, alij muliebres, vt pituitoſæ, licet hæ ſæpenumero viris, illæ non rarò mulieribus accidant. At quòd morbi qui colem occupant viriles ſint, qui [b] vterum, muliebres, apertius eſt quàm vt exponi debeat. Sed hi non transferuntur ad alienum ſexum, quemadmodum febres bilioſæ, aut pituitoſę, cum nec vtero viri, nec mulieres cole vnquam laborent. Ob temperationem variam corporis ægrotantis ſuppetunt nobis differentiæ, quod alij morbi congrui, [c] alij non congrui cenſeantur, qui ſimiles ſunt, congrui cenſentur, vt calidi in homine calido, frigidi in frigido, qui diſſimiles, nõ congrui. Quanquam poſſunt eædem differentiæ ad alia quoque referri, vt ad ætatem, ad [d] tempus anni, ad genus vitæ, quibus morbi congruunt vel non congruunt, hoc eſt ſimiles ſunt, aut diſſimiles. Sed quia hæc omnia ad temperationem corporis ſpectant, ab ea meritò videntur ſumendæ differentiæ morbi congrui, vel non congrui. Suppeditantur etiam nobis differentiæ morborum à viribus ægrotantis, quod morbi alij magni, alij parui, ad ipſas [e] collati exiſtimentur, iidem enim morbi qui collati cum viribus hominis validi habentur in paruis, ſi conferantur cum viribus imbecillis quas longè ſuperant, magni iudicabuntur. Illa verò magnitudo & paruitas morbi quæ ad ſuam eſſentiam non ad vires refertur, in ſequentibus à nobis exponetur cum eas differentias perſequemur quæ ſumuntur ab iis quæ conſequentur formam in ſubiecto, nunc ſatis de illis quæ depromuntur à ſubiecto.

[a] Hippoc. 3. aphor. 31.
[b] Hipp. libr. de morb. mulierum.
[c] Hippoc. & Gal. 2. aph. 34.
[d] Hippoc. 3. aph. a 18. ad 24.
[e] Gal. lib. de conſt. artis c. 18.

Modus quo ſubiectum, id eſt humanum corpus morbo informatur multiplex eſſe poteſt, quandoquidem ipſo implicatur perfectè vel imperfectè, æqualiter, vel inæqualiter, per ſe, vel alio interiecto medio, primariò, vel ſecundariò, per eſſentiam, vel per conſenſum, à quibus omnibus modis morbi differentiæ depromuntur. Perfectè quidem implicatur corpus cum morbus abſolutus eſt, & ita illi hæret vt penitus inſitus ſit, neque facilè dimoueri poſſit. Hanc differentiam Græci [f] ἕξιν dicunt, quod habitum contraxerit, & eius morbos ἑκτικοὺς appellant, latinè ſtabiles, ſeu fixos vocabimus. Sed tales etiam dicuntur qui iidem perſeuerant, & non mutantur in alios: imperfectè verò cum morbus nondum inſederit, neque abſolutus ſit, ſed facilè tolli poſſit; eiuſmodi morbos latinè inſtabiles dicimus, græci [g] σχέσιν hanc differentiam appellant, & illi contrario nomine opponunt, quam ἕξιν dicunt. Æqualitatis & inæqualitatis hæc ratio eſt, partes corporis ægrotantis, aut æqualiter morbo implicantur, quod euenit cum vno atque eodem afficiuntur, aut inæqualiter, quod accidit vbi varius ſit. Vbi idem ſit, dicitur æqualis, vbi varius, inæqualis, veluti [h] cum morbus calidus & frigidus ſimul hominem detinet. Implicatur autem per ſe corpus noſtrum morbo, cum ille partibus ægrotantibus propriè inhæret, quemadmodum immoderata temperatio caloris, frigoris, humoris, aut ſiccitatis, partibus ſimplicibus. Alio interiecto medio, cum partes laborantes non propriè ægrotant, ſed quatenus componuntur ex aliis quibus per ſe morbus inhæret, veluti cum multiformes laborant immoderata temperatione, quatenus [i] conſtant ex ſimplicibus quibus illa inhæret. Hinc ſumuntur differentiæ, quod alij morbi per ſe dicuntur, alij aliquo interiecto medio, hoc eſt per aliud. Implicatur rurſus corpus noſtrum morbo primario, aut ſecundario, vnde oriuntur differentiæ, quod quidam dicuntur primarij, quidam ſecundarij. Primarij ſunt [k] qui primò afficiunt partes noſtri corporis, ſecundarij qui deinde ſuperueniunt aliis partibus, veluti cum primò laborare ventriculus incipit, deinde impertitur morbus iecinori, aut capiti. Implicatur tandem corpus noſtrum morbo, vel per eſſentiam, [l] vel per conſenſum, vnde alij morbi per eſſentiam dicuntur, alij per conſenſum. Illi quos primarios vocauimus, ſunt per eſſentiam, neque enim ſuperueniunt per conſenſum, cum primò oriantur. Sed ſecundarij, hoc eſt qui prioribus ſuperueniunt omnes oriuntur per conſenſum, quod partes quæ ſecundariò afficiuntur, congruant morbis partium primò affectarum, veluti cum laborante [m] vtero malè afficitur cerebrum. Verùm vbi ſecundarius morbus qui per conſenſum oritur, adeò inſideat vt maneat curato primario, quamuis ortus fuerit per conſenſum, factus [n] tamen eſt per eſſentiam. Quamobrem primarij omnes morbi per eſſentiam ſunt, non tamen omnes per eſſentiam ſunt primarij, cum ſecundarij etiã vbi inſederint, tales fiant, quamuis incipiant per conſenſum. Cæterum conſenſus in eo conſiſtit quod partes ſecundò ægrotantes congruant aliarum primò ægrotantium affectibus, [o] quatenus aut non capiunt ab illis quod ſolent commodi, aut accipiunt incommodum quod nõ ſolent. Huiuſmodi igitur ſunt differentiæ quæ ſuppeditantur nobis à modo formæ in ſubiecto.

[f] Galen. 2. meth. cap. 2.
[g] Gal. ibidẽ. & ad Thraſyb. c. 6. & 8. meth. c. 3.
[h] Gal. lib. de inæquali intemperie.
[i] Gal. lib. de diff. morb. cap. 13.
[k] Gal. 1. de loc. aff. c. 3.
[l] Gal. ibid.
[m] Gal. 6. de loc. aff. c. 5.
[n] Galen. 1. de loc. aff. c. 2. & 3.
[o] Gal. 1. de loc. aff. c. 7.

De differentiis morborum ſumptis ab iis quæ conſequuntur formam in ſubiecto. CAP. III.

FORMAM in ſubiecto neceſſe eſt conſequatur magnitudo [p] vel paruitas, multitudo vel paucitas, præterea locus, motus, tempus, ex quibus omnibus morborum differentiæ depromuntur. A magnitudine enim & paruitate dicti ſunt alij morbi magni, alij parui. Verum magnitudinis & paruitatis plura genera ſunt, ſi quidem viribus [q] ægrotantis interdum ipſam metimur, ad quas cum ſpectamus eundem morbum magnum cenſemus vbi ſint debiles, paruum vbi validæ, id quod ante docuimus, [r] cum de morborum differentiis egimus quæ à ſubiecto ſumuntur. Aliud magnitudinis & paruitatis genus refertur [s] ad eſſentiam morbi, quæ vel multum, vel parum à naturali ſtatu recedit, & ita interdum magna eſt, veluti calor febris ardentis, vnde magna febris exiſtimatur, interdum parua, veluti cum calor eſt lenior, vnde parua febris cenſetur. Tertium genus magnitudinis & paruitatis ad ſpacium pertinet quod morbo implicatur, morbus ille magnus dicitur, qui magnum [t] ſpacium occupat, veluti vulnus, quod longum, latum, atque altum eſt: paruus quod paruum, quemadmodum plaga quæ breuis anguſta atque in ſummo eſt, ſed ſpacium refertur ad locum; quamobrem

[p] Galen. 3. meth. c. 10.
[q] Gal. lib. de totius mor. temp. cap. 5. & libr. 7. meth. c. 12.
[r] Supra in c. antecedẽti.
[s] Gal. ibid.
[t] Galen. 4. meth. c. 6. & 7. meth. c. 12.

magnitudinis & paruitatis differentiæ ad locum quoque videntur referendæ. Quo ſimiliter referri poteſt quartum magnitudinis & paruitatis genus, cum morbos qui partem nobilem [a] afficiunt, exiſtimamus magnos, qui ignobilem paruos. Poteſt & [b] quintum genus magnitudinis addi, vt morbus magnus dicatur qui grauiora affert ſymptomata, paruus qui leuiora quam ſuæ eſſentiæ conueniens videatur, quæ differentiæ pertinent ad effecta. Multis igitur modis exiſtimari poſſunt morbi & parui & magni. Multitudo & paucitas refertur ad numerum, ex quo illæ morborum differentiæ inueniuntur, quod alii ſimplices [c] ſunt, alii multiplices. Simplex morbus ille dicitur qui vnus eſt, neque iungitur cum alio morbo, aut morbi cauſa, aut ſymptomate inſigni, cuiuſmodi eſt diaria febris, quæ inter omnes ſimpliciſſima eſt. At multiplex ſiue compoſitus appellatur ille, qui cum alio morbo, aut cauſa, aut ſymptomate iungitur, quales febres ſunt quæ à ſuccorum putredine oriuntur, neque enim cum cauſis, aut ſymptomatibus duntaxat, ſed cum aliis quoque febribus interdum componuntur, quemadmodum duæ tertianæ ſimul, aut tertiana cum quotidiana. Vbi autem febres cum febribus alterius generis componantur, ſi non eadem hora accedant, facile diſcernuntur, appellanturque [d] complicatæ, ſed ſi adueniant eadem hora ita confunduntur vt vix diſcerni poſſint, & idcirco dicuntur confuſæ, cuiuſmodi illa eſt [e] quam appellant, *ἡμιτριταῖον*.

Locus etiam nobis ſuppeditat morborum differentias: ſiquidem vel omnes corporis partes eo implicantur, vel non omnes, ſed vna aut plures. Vbi omnes, morbus dicitur communis, [f] veluti febris, ob quam immoderatè [g] incaleſcunt omnes corporis partes: vbi non omnes, ſed vna vel plures, dicitur morbus proprius, veluti cum eſt inflammatio, aut eryſipelas. Si locus affectus non ſit vniuerſum corpus, ſuppetunt nobis complures aliæ morborum differentię Attenditur enim dimenſio & præſtantia, dimenſio loci vbi morbus verſatur, aut magna eſt, aut parua, vnde talis redditur morbus: non eſt præterea eadem omnibus partibus præſtantia, ſed vna nobilior eſt, altera ignobilior. Morbus qui verſatur in parte [h] nobili magnus cenſetur, qui in ignobili paruus, quemadmodum paulo ſupra narrauimus. Verum dimenſio præter magnitudinis & paruitatis differentias, cum triplex ſit, & ad longitudinem, altitudinem, atque latitudinem referatur, ſuppeditat nobis ſex loci differentias, cum ſit ſuperior [i] vel inferior, dexter [k] vel ſiniſter, anterior [l] vel poſterior, vnde totidem oriuntur morborum differentiæ his reſpondentes; ſed ex ſex dictis quicunque ſit locus affectus, poteſt eſſe internus & externus: quamobrem & morbi qui loco verſantur, interni aut externi dicentur. Poſtremò animaduertimus an locus affectus ille penitus ſit cui ſolet accidere propoſitus morbus, an vicinus aliquis. Hinc enim morbus exquiſitus aut ſpurius cenſetur, exquiſitus quidem vbi locus ſit ille idem penitus qui propoſito morbo implicari ſolet, veluti interna membrana [m] ſuccingens coſtas in pleuritide exquiſita: ſpurius vero, vbi non ille, ſed vicinus locus affectus ſit, vt externa membrana in pleuritide ſpuria. Quanquam exquiſitus & ſpurius morbus maxima ex parte iudicatur ex ſucco ſyncero, aut mixto, à quo proficiſcitur, id quod in ſequentibus patebit, cum illas morborum differentias perſequemur, quæ ſumuntur à cauſis internis. Sed cum differentiæ propoſitæ eædem poſſint pluribus partibus conuenire, plurimum intereſt in quibus inſint, ita vt intelligere quæ proprie affecta ſit, oporteat.

In motu, attenditur qualitas, & modus. Qualitas celeritate & tarditate continetur; nam motus, aut concitatus eſt, vnde celer, aut lentus, vnde tardus dicitur morbus: quod ſi medius ſit motus inter concitatum & lentum, medius quoque cenſebitur morbus inter celerem & tardum. Sed quia celeritatem neceſſario conſequitur breuitas, tarditatem longitudo, neceſſe eſt morbos celeres eſſe breues, tardos verò longos. Eiuſmodi differentiæ longitudinis, & breuitatis in morbo, quamuis oriantur à qualitate motus, ſpectant tamen ad tempus. Morbi ergo celeres breues ſunt, quod ſi vel cum periculo iungantur, vt voluit Archigenes, [n] vel cum aſſiduitate febris, vt Hippocrates, nominantur acuti, nam ſi periculo vacant, aut aſſiduitate febris tantum breues dicuntur. Ex acutis alii ſunt ſimpliciter acuti, alii per acuti, alii acuti ex recidiua. Simpliciter acuti ſunt illi qui [o] decimoquarto die finiuntur, peracuti, qui ante decimumquartum vt 11. 9. aut 7. quod ſi 4. terminentur, non ſolum peracuti dicentur, ſed ſumme [p] peracuti. Acuti ex [q] recidiua ſunt qui poſt 14. terminantur, non tamen producuntur vltra 40. verum non manent [r] vniuerſum tempus acuti, hoc eſt concitati cum periculo, ſed [s] incipiunt acuti, poſtea fiunt leues, & rurſus redeunt acuti; quam ob cauſam [t] nominantur acuti ex recidiua. At morbi longi, vltra 40. diem trahuntur, non tamen par eſt omnium diuturnitas, nam [u] alii 60. alii 80. alii 100. alii centeſimo & vigeſimo die terminantur, nonnulli perueniunt ad ſeptem menſes, nonnulli ad ſeptem annos, quidam manent maribus [x] vſque ad pubertatem, fœminis dum menſtrua erumpant. Modus multiplex eſt, quem in motu attendi diximus, nam vel vnus perſeuerat à principio ad finem, neque vnquam interea deſinit, neque reuertitur, vel circuitibus diſtinguitur. Vbi motus vnus perſeuerat, morbus dicitur *σύνοχος*, [y] vbi non ſolum vnus, ſed etiam æqualis continuetur *ὁμότονος*, [z] vbi vnus, ſed inæqualis, ſi ſemper increſcat *ἐπακμαστικὸς*, ſi ſemper imminuatur *παρακμαστικὸς* [a] græcè dicitur. Quæ differentiæ apud latinos nullum nomen inuenerunt: at morbus, cuius motus circuitibus diſtinguitur dicitur græcè *περιοδικὸς*, [b] nam *περίοδος* circuitum ſignificat, cum poſt certum temporis ſpacium eadem repetuntur, veluti ludi olympii poſt quinquennium; maxime autem ſe oſtendunt in febre circuitus: hoc nomine notatur vniuerſum tempus quo illa augetur, ac remittitur. Vbi circuitus eundem ordinem teneant, ordinati, vbi non eundem, inordinati morbi dicuntur. Mutatur autem non ſolum ordo, ſed interdum etiam forma, locus, magnitudo, tempus, vnde inconſtantes morbi [c] dicuntur, contra verò conſtantes, ſi ea omnia ſeruentur ſimilia. Morbi forma interdum eadem perſeuerat, interdum in alteram degenerat. Locus interdum idem perpetuò afficitur, interdum non idem quemadmodum in pleuritide, quam Hipp. & [d] aſcendentem, & deſcendentem animaduertit. Magnitudo interdum eadem apparet à principio ad finem morbi, interdum mutatur. Quidam

enim

[a] Galen 4. meth. cap. 6.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. lib. de diff. morb. cap. 12. & 13.
[d] Gal. 2. de differ. feb. cap 8. & 2. de criſ. c. 7.
[e] Gal. 2. de diff. febr. c. 7. & 8.
[f] Gal. lib. de Vena ſect. c. 19.
[g] Gal. lib. de cauſ. morb. cap 2.
[h] Galen 4. meth. cap 6.
[i] Hippoc. 3. acut. Tex. 10. & 11.
[k] Hippocr. 1 prog. 29. & Hipp. 3 prorrhet. T. 33.
[l] Hippoc 5. aphor. 69.
[m] Gal. 5. lib. de loc. aff. 3.
[n] Gal. 2. de diebus decret. c. 12.
[o] Hippoc. 1. acut. 8.
[p] Hippoc. 2. aphor. 23.
[q] Gal. 2. de dieb. decr. c. 12.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. 4. aph. com. 36.
[u] Gal. 3. aph. 28.
[x] Gal. ibid.
[y] Galen 2. de diff. feb. 2.
[z] Gal. ibid.
[a] Hippoc. & Gal. 1. aph. 12.
[b] Hippoc. 3. aphor. 8.
[c] Hippoc. 2. acut. 11.
[d] Gal. 2. de dieb. c. 12.

enim morbi incipiunt parui, & finiuntur magni, quidam contra incipiunt magni, & [a] finiuntur parui, quidam initio parui ſunt, deinde augentur, ac poſtremo remittuntur. Tempus circuituum interdum idem eſt, ita vt eadem hora reuertantur, interdum non idem [b] ſed anticipant, vel tardantur. Quot modis igitur inconſtantia accidit, totidem in morbis inconſtantibus inueniuntur differentiæ. Sed reuertamur ad circuitus ordinatos, qui aut quotidie redeunt, & quotidiani vocantur, aut tertio quoque die, & dicuntur tertiani, aut quarto quoque die, & appellantur quartani, quibus differentiis morbi quoque diſtinguuntur potiſſimum febres, cum aliæ ſint quotidianæ, aliæ tertianæ, aliæ quartanæ. Vbi circuitus longiores ſint, dicentur [c] quintanæ, ſeptimanæ, aut nunanæ, quarum etiam veteres mentionem fecerunt, quamuis raro adeo conſpiciantur vt poſſint magis nouæ febres exiſtimari, quam reditus earundem. Morbi in quibus ordinati tres circuitus apparent, quotidiani ſcilicet, tertiani, aut quartani, ſi nullo interuallo [d] interiecto perſeuerent, dicuntur aſſidui, ſi interuallum habeant, intermittentes.

[a] Gal. 1. de criſ. cap. 5.
[b] Hippocr. 1. aph. 12 & Gal. 2. criſ. c. 2.
[c] Gal 3. 1. epid. com. 2. & Hip. 3. 1. epid. tex. 17.
[d] Gal. 2. de diff. feb. &c.

Ad tempus ſpectat longitudo & breuitas, nouitas & vetuſtas, & tandem ætas morborum. Significat longitudo ſpacium temporis multum, vt breuitas paruum. Differentiæ quæ hinc ſumuntur, paulo ante enarratæ ſunt, cum de qualitate motus, hoc eſt de celeritate & tarditate ageremus, ibi enim de morbis tum breuibus atque acutis, tum longis abunde locuti ſumus. Ex nouitate & vetuſtate inueniuntur quoque morborum differentiæ, ſpectamus enim quam multo, vel non multo ante inceperint: qui non multo ante inceperunt, noui ſeu recentes [e] dicuntur, qui multo ante etiam inueterati ſunt, appellantur vetuſti, ſeu longinqui. Ætate vt hominum, belluarum, atq; earum ſtirpium quæ è terra naſcuntur, totum illud ſpacium temporis notatur quo viuunt, quorum ſimilitudinem arripientes medici [f] ætatem traducūt ad id totum ſpacium quo morbi manēt. Quamobrem vt inferiora hæc quæ viuunt omnia ætate diſtinguuntur, quod alia incipiant, alia augeantur, alia vigeant, alia ſeneſcant, atque imminuantur, ita morbi inter ſe [g] diſtant, quatenus incipiunt, increſcunt, vigent, ac remittuntur: nam belle reſpondent quatuor ætatibus viuentium, quatuor hæc morbi tempora, principium, incrementum, vigor, & remiſſio. Vocatur [h] principium totum id tempus quod antegreditur incrementum quo terminatur, quamuis interdum etiam ſignificet primum temporis momentum, interdum ſpacium duorum, aut trium primorum dierum, quibus morbus incepit. Poſt principium proxime ſequitur incrementum quod manet vſque ad vigorem, quanquā [i] Archigenes omiſſo incremento totum tempus vſq; ad vigorem appellat principium. Sed ſatis euidenter diſcernitur tempus quo morbus incipit, ab eo quo augetur. Vigor ea ætas eſt qua morbus [k] ſumme viget inter finem incrementi & initium remiſſionis, duobus enim motibus contrariis neceſſe eſt interiectam eſſe mediam [l] quietem, atque hæc eſt ipſe vigor. Quarta morborum ætas appellatur remiſſio, cum poſt vigorem imminuuntur dum ex toto recedant. In morbis ſalubribus neceſſario ſunt hæ quatuor ætates, mortiferi carent remiſſione, [m] quod prius hominem interimant, ſiue dum vigent, ſiue ante dum augentur: tunc autem non ſolum remiſſione carent, ſed etiam vigore: ſiue ſalubres morbi ſint, ſiue mortiferi, ætates non ſunt neceſſario pares temporis diuturnitate, ſed ſæpe eiuſdem morbi alia longa eſt, alia breuis, & vſque adeo interdum, vt (quaſi [n] nulla ſit) ſenſum fugiat. Ex ætate igitur inueniuntur morborum differentiæ, quod alii incipientes, alii increſcentes, alii vigentes, alii iam inclinati, ac remiſſi appellentur. Eædem quatuor ætates quæ ad vniuerſum morbum referuntur, pertinent etiam ad circuitus, vbi plures ſint, quemadmodum in febribus [o] illis fere omnibus quas accendit humorum putredo. Quilibet enim incipit, augetur, viget, remittitur, ſed cum bipertito diſtribuatur vniuerſus circuitus, prior eius pars (quę Græce παροξυσμὸς, Latine acceſſio dicitur) ex tribus ætatibus [p] conſtat, principio, incremento, vigore: altera remiſſionem duntaxat complectitur, atq; hæc in morbis aſſiduis, veluti in febrib. continentibus indiuidua eſt, in intermittentib. vero diuiditur in remiſſionē tantum & intermiſſionē. Remiſſio eſt cum inclinata iam febris eſt, ſed adhuc tamen manet intermiſſio. interuallum eſt ante initium noui circuitus, quo ad integritatem peruētum eſt. Reſpondent quatuor hæc tempora totius morbi proxime enarratis, quod vberius tractabitur qua de febribus. Nunc illud ſatis ſit, quod non ſolum morbi, ſed [q] morborum quoque circuitus quaſi animalia quatuor ætatum differentiis inter ſe diſtinguuntur. Huiuſmodi ſunt differentiæ quas ſuppeditant nobis ea quæ conſequuntur formam in ſubiecto.

[e] Galen 4. meth. c. 4.
[f] Gal lib. de tot. morb. temp. c. 1.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal 1. criſ. c. 4 & 19.
[i] Gal. 1 de temp morb.
[k] Gal. 1. aph. com. 8.
[l] Ariſt. 8. phyſ T. 62.
[m] Galen 3. criſ. 5. & 9.
[n] Hippoc 1. aph 7. & 10.
[o] Gal. lib de temp morb. c. 2. & c. 7.
[p] Gal. lib de temp morb. c 6.
[q] Gal lib de morb temp. c 2.

De Differentiis morborum quæ ſumuntur à cauſis. Cap. IIII.

ILLæ nunc ſequuntur quæ ſumuntur à cauſis ſubiectum informantibus, hoc eſt facientibus morbum. Cauſæ autem quæ morbum faciunt [r] aut externæ ſunt, aut internæ. Ex externis potiſſimum animaduertitur aer, quem mutare complura poſſunt, vt quatuor anni tempora, viciſſitudines dierum ac noctium, ex quibus colliguntur morborum differentiæ: alii enim morbi ab hyeme dicuntur hyemales, alii verni à vere, alii æſtiui [s] ab æſtate, alii autumnales ab autumno: cuique autem tempori ſuos aſſignauit morbos [t] Hippocrates in tertio libro earum ſententiarum quas inſcripſit ἀφορισμοὺς: alii præterea morbi interdiu magis hominem affligunt & appellantur [u] diurni, alii noctu magis, & dicuntur nocturni: quæcunque autem ſit externa cauſa, ſiue aer, ſiue aqua, ſiue quoduis aliud, conſideratur etiam vt vel communis eſt, vel propria. A propria cauſa morbos Latini proprios dicunt, Græci σποράδας, quo nomine illas res ſignificare ſolent, quæ diſſipatæ ſunt, vt ſtellas, [x] inſulas, venas, quæve nec ſimul aptantur, neque cum aliis conueniunt ad efficiendum aliquid. Communes cauſæ ſunt quæ eandem morbi ſpeciem faciunt in multis, vnde morbi [y] communes dicuntur. Sed reuocare in memoriam oportet (quod ſupra [z] oſtenſum eſt, cum ageremus de differentiis ſumptis à loco) cōmunes morbos etiam dici qui occupant vniuerſum

[r] Gal lib de cauſ. morb. cap. 2 & 2. de nat. humana comment. 5.
[s] Hippoc. 3. aph à 20. ad 23. & Hippo. 2. aphor. 25.
[t] Hipp. 3. 1. epid. T. 6.
[u] Gal. 1. acut. 9 & 1. primi epid. in proœ.
[x] Ariſt 1. meteor. c. 8.
[y] Gal. pr mo 1. epid 1.
[z] Supra c. 3. & Gal. lib de venæ ſect. c. 2.

corpus, proprios, qui aliquam partem tantum. Nunc autem cum ad externas cauſas ſpectemus, morbos illos vocamus communes qui communiter multos afficiunt, ita vt eadem ſpecie morbi complures implicentur, proprios verò illos qui diuerſæ ſpeciei apparent in diuerſis ægrotantibus. Morbi hoc pacto communes vocantur à Græcis, [a] πάνδημοι, & παγκοίνοι, ſed vbi in vno populo vagentur ἔνδημοι, vbi in vna regione ἐπίδημοι quod ſi non tantum communes, ſed praui etiam ſint & pernicioſi, dicuntur λοιμώδεις, ſed Latinè [b] peſtilentes. Ex cauſis igitur externis hæ nobis morborum differentiæ ſuppetunt.

Cauſa interna differentias morborum ſuppeditans materia eſt, hæc non inuenitur in omnibus morbis, ſi abeſt, morbos facit ſine materia, cuiuſmodi ſunt immoderatæ temperationes illæ, quæ ſolidis partibus proximè ſunt inſitæ: dicuntur enim ſine materia, ſed vbi adeſt, facit morbos cum [c] materia, cuiuſmodi ſunt aliæ temperationes immoderatæ, quæ ſuccis primò inhærent, ac per hos deinde [d] partibus ſolidis quæ illos continent. Sed cum materia adeſt, complures aliæ ſumuntur morborum differentiæ, pro ſpecie, qualitate, motu, exitu ipſius. Materia multiplex eſſe poteſt, tenuis, craſſa, media, quæ morbi inter ſe differunt. Si tenuis materia ſit, veluti flatus, tumor qui ab ea proficiſcitur [e] φύσημα Græcè dicitur, nam φῦσα, flatus notatur, diſtatque à tumoribus quos alia materia excitat, ſicuti & τυμπανίας ſpecies hydropis ab aliis differt quod fiat à flatu [f] non ab aquoſo humore, aut à pituita quemadmodum aliæ duæ ſpecies. Materia craſſa diſſident etiam inter ſe tumores, dicuntur [g] enim ἀθηρώματα, vbi ea referat ſpeciem pulticulæ, στεατώματα vbi adipis, μελικηρίδες vbi mellis. Si materia media ſit, cuiuſmodi eſt humor, pro diuerſa ſpecie eius differunt inter ſe morbi inde profecti, nam alii fiunt à ſanguine vt ſynocha [h] inter febres & inter tumores inflammatio, [i] alii à flaua bile, vt febris [k] tertiana. & eryſipelas, [l] alii à pituita, vt quotidiana febris, & ea tumoris ſpecies quæ Græcè vocatur οἴδημα, [m] alii ab humore melancholico qualis eſt febris quartana, [n] & inter tumores cancer. Nominantur [o] eiuſmodi morbi nomine humoris à quo oriuntur, vt biliosi, melancholici, pituitoſi. Facit etiã aquoſus humor ſuam morbi differentiã, vnde hernia quæ ab ipſo oritur, vocatur [p], ὑδροκήλη, ſed ſpecies ſuccorum quæ morbos faciunt, interdũ ſimplices ſunt interdũ miſtæ, vbi ſuccus [q] ſimplex ſit, morbus dicitur ſyncerus, vbi miſtus, morbus appellatur ſpurius, quãuis a loco etiã (vt ante diximus) morbi & ſynceri, & ſpurii appellentur. At diſtant etiam morbi qualitate materiæ, primo quatenus vel cruda vel cocta eſt, vnde alii morbi [r] appellantur cocti alii erudi. Quatenus item bona, vel praua eſt, vnde alii dicuntur εὐήθεις, hoc eſt boni moris, alii κακοήθεις hoc eſt praui moris. Motu rurſus materiæ diſtant inter ſe morbi, quatenus vel fertur ad certum locum, vel vagatur per corpus, ſi vagetur, morbi tunc dicuntur Græcè [s] ὀργᾶν hoc eſt turgere, per tranſlationem a belluis, quæ magnu impetu incitantur ad venerem. Sed vbi materia moueatur ad certum locum, non dicuntur turgere. Exitu tandem materiæ differunt inter ſe morbi, quatenus illa vel retinetur, vel aſſidue effluit, vbi retineatur, dicuntur aridi, vbi effluat, humidi, dicimus enim lippitudinem [t] ac pleuritidem, [u] & aridam, & humidam, pro vt humor à quo dependet aſſiduè effluit, aut retinetur. Tum quatenus exhalant, vel non exhalant halitus adeò putres vt contagione ſua afficiant quos attingunt. Hinc differunt inter ſe morbi quod alii lædunt, alii non lædunt contagione ſua illos cum quibus ægrotantes verſantur, qui lædunt, vocantur à recentioribus contagioſi, quemadmodum febres peſtilentes, lippitudo, [x] ſcabies: qui non lædunt, non contagioſi, cuiuſmodi eſt maxima pars morborum.

De Differentiis morborum quæ ſumuntur ab effectis. CAP. V.

EFFECTA, quibus morbi inter ſe diſſident, ſymptomata ſunt vt actiones læſæ, quæ contra naturam retinentur ac detruduntur, quæ variis ſenſibus ſubiiciuntur à naturali ſtatu mutata in corpore ægrotantis, de quibus tertio loco egimus abundè. Spectatur in his non ſolum numerus, ſed vis etiam ac magnitudo, quæ magna ex parte reſpondent eſſentiæ morbi, nam maiorem morbum plura & grauiora ſymptomata conſequuntur, minorem pauciora & leuiora. Vbi autem hoc pacto conſequuntur nullam morbis addunt differentiam, præter illas quæ iam expoſitæ ſunt. Quod ſi grauiora ſint quàm ab eſſentia propoſita expectanda fuiſſe videantur, morbus [y] magnus cenſebitur, ſi leuiora, paruus, quamuis alioquin non videatur talis, quemadmodum ſupra docuimus, cum ageremus de differentiis morborum ſumptis ab iis quæ conſequuntur formam in ſubiecto, & propriè à magnitudine ac paruitate. Sed poteſt hæc quæ à ſymptomatibus oritur magnitudo & paruitas ad morbi morem referri, ille enim qui ob ſymptomata magnus eſt, mali, qui paruus, boni moris exiſtimatur. Verùm differentiæ quæ ſpectant ad morem bonum, vel malum, non ſolum ſumuntur à ſymptomatibus, ſed etiam à cauſis internis, vt ab humoribus qualitate bonis, aut prauis quemadmodum paulò antè oſtendimus [z]. Illud etiam de ſymptomatibus ignorare non oportet, quod vbi non ſolum grauiora ſint, ſed etiam grauiſſima ita vt ferri à viribus minimè poſſint, morbus non modò prauus, ſed & pernicioſus [a] eſt ac mortifer: contra vbi non ſolum leuiora ſint, ſed etiam leuiſſima, morbus non ſolum boni moris eſt, ſed etiam [b] periculo vacat. Propriè autem ſi conſiderentur ſingulæ ſymptomatum ſpecies, inuenientur aliæ morborum differentiæ, quemadmodum in expulſis, ſi appareat adeps, morbus dicetur liquefaciens, [c] ſi ex affectibus corporis ſequatur morbum ſumma gracilitas, dicetur tabificus.

A quibus cauſis fiant differentiæ morborum. CAP. VI.

QVEMADMODVM morborum differentiæ ducerentur à ſubiecto, à modo formæ, à conſequentibus ipſam, à cauſis, & effectis ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus. Sequitur nunc vt cau-

[a] Gal. primo epid. 1. [b] Gal. ibid. & 1. acutorum com. 9. [c] Gal. lib. de diff. morb. c. 5. & 1. de diff. feb. c. 2. [d] Gal. lib. ar. med. 95. [e] Gal. 2. ad Glau. c. 6. [f] Gal. 4 aph. com. 11. [g] Galen. 14. meth. 12. [h] Galen 9. meth. 3 & 4. [i] Gal 2. ad Glau. c. 2. [k] Gal 1. ad Glau. c. 9. [l] Gal 2. ad Glau. c. [m] Gal lib. 1. de Tu pra. nat. c. 9 & 2. ad Glauc. [n] [o] Gal. 2. de diff. feb. 1. & 5. [p] Galen. de Tum. pret. c. 7. [q] Galen de Tum. prat. natur. am 15. [r] Gal 2. de diff. feb. c. 8. & Gal 14. meth. c. 1. [s] Hippoc. 4. acut. 22. & 1. aph. 22. [t] Hippoc. 1. aphor. 12. & Gal in eodem com. [u] Hippoc 3. aphor. 14. [x] Hippoc. 1. acut. 22. [y] Gal 1 de diff. feb. c. 1. [z] Galen de conſt. art. 18. [z] Galen. 4. meth. c. 6. [a] Superius c. 4. [b] Gal. lib. de conſt. ar. 18. & 2. prog. 6 & 4 de præſ. puls. c. 11. [c] Hippoc. 2. prog. 33.

vt cauſas aſcribam à quibus ſingulæ fiunt, quod iam aggrediar, ſi prius in memoriam reuocauero communem regulam, ad quam cauſæ differentiarum cuiuſque rei diriguntur. Ea [a] autem eſt, quod illæ ipſæ cauſæ quæ aliquid faciunt, differentiam quam in ſe habent, in eodem efficiũt, id quod valet etiã in morbis quorum differentiæ fiunt à ſimili differentia cauſarum ipſas efficientium, oritur enim magnus morbus à magna cauſa, paruus à parua. Cæterum ſimilitudo, cum ad morbum conficiendum plures cauſæ concurrunt, non neceſſaria eſt in omnibus, ſed [b] ſufficit ſi in vna inſit duntaxat, ſi non patentius & expeditius, certe implicite, & abſcondite, neque enim ſemper euidens eſt ſimilitudo differentiæ in cauſa, ſed interdum latet, atque abdita eſt. Morbi continentis (exempli gratia) cauſa continens, intermittentis, Intermittens aperte ſimilis eſt, celeris vero & tardi non item, neque enim tribuitur cauſæ celeritas & tarditas euidenter, ſed implicitè, quatenus habet in ſe vim celeritatis & tarditatis efficiendæ. Hæc duo [c] ſi ſeruentur, vt ſcilicet ſimilitudo ſi non in omnibus cauſis, certe in aliqua, tum ſi non aperte & expedite, certe latenter & abſcondite inſit, regula ſtabilis ac perpetua reperietur, quod perſpicuum fiet ſi ſigillatim ſingulas differentias perſequamur eodem ordine quo ipſas inuenimus, repetentes ſcilicet eas ex ſuis locis, qui maxima ex parte vim habent ipſas efficiendi, & materiam ſuggerunt cauſarum.

[a] Gal. 1. de cau. pulſ.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. ibid.

De Cauſis illarum differentiarum quæ ſumuntur à ſubiecto & à modo quo recipit formam. Cap. VII.

VENIANT primo in medium differentiæ quas monſtrauimus ſumi à ſubiecto, & à modo quo formam accipit. Subiectum quod morbo implicatur, eſſe diximus corpus humanum, in quo maxime attenduntur ætas, ſexus, temperatio, vires. Ætate differre inter ſe morbos monſtrauimus, quod alii pueriles ſint, alii iuueniles, alii ſeniles, quarum differentiarũ cauſa eſt ſimilis differentia in cauſis morborum. Morbus puerilis, fit à cauſa puerili, ſi non aperte, certe implicite, puerilem cauſam appellamus illam quæ frequenter ſolet eſſe in pueris, vt [d] ſuccorum cruditas, a qua fit morbus puerilis, veluti comitialis, qui maxime pueros tẽntat. Iuuenilis morbus fit à cauſa iuuenili, veluti tertiana febris à flaua bile, ſi quidem tam febris tertiana quam flaua [e] bilis, iuuenilis dici poteſt, quod maxima ex parte iuuenibus inſit. Eadem ratio eſt morborum ſenilium. Differentiæ quæ ſumuntur à ſexu, vt quod alii morbi viriles ſunt, alii muliebres, à ſimili differentia in cauſa proficiſcuntur, morbus virilis, qui fere calidus eſt, fit à cauſa calida, vt à flaua bile: muliebris qui frigidus, fit à frigida, vt à pituita: eiuſmodi tam morbi quam cauſæ viriles aut muliebres eatenus cenſentur, quatenus viris aut mulieribus ſæpe inſunt. Quod ſpectat ad temperationem corporis ægrotantis, dicuntur morbi [f] congruentes, vel non congruentes, qui ſimiles illis ſunt, congruentes dicuntur, qui diſſimiles, non congruentes. Ergo conuenientia cauſæ, conuenientes, hoc eſt congruentes morbos efficit, diſcordia ac diſſidium, non congruentes, & ita ſimilitudo differentiæ morbi refertur ad cauſam, ſi non proprie ad effectricem, certè ad materiam, quæ efficiendi ſocia eſt: concurrit enim ad efficiendum [g] habilitas recipientis ſubiecti, quod pro vt magis vel minus facile informatur, hoc eſt pro vt ſimile vel diſſimile eſt, ita morbus qui in eo recipitur congruens vel non congruens iudicatur. Cum viribus ægrotantis morbum conferri diximus, differreque magnitudine & paruitate pro robore, vel imbecillitate [h] ipſarum. Idem morbus qui vbi vires validæ ſint, paruus cenſetur, exiſtimatur magnus vbi eædem ſint debiles: cauſa autem huius magnitudinis & paruitatis eſt ſimilitudo differentiæ, latens tamen in cauſa recipiente, hoc eſt in ſubiectu, quod vbi debile ſit, habet in ſe vim magnitudinis morbi, vbi validum, vim paruitatis.

[d] Gal 3 aph. com 26. & 2. de tem. 2.
[e] Gal 3 aph. com 29.
[f] Hippoc. 2. aphor. 34.
[g] Gal. lib de cau. morb. c 2.
[h] Gal lib de conſt artis c. 18. & 4. de praſag. pulſ. 11.

Modus quo forma recipitur in ſubiecto, multas ſuppeditat morborum differentias, vt ante oſtendimus. Quatenus enim perfecte, vel imperfecte accipitur, eatenus morbus abſolutus vel non abſolutus eſt, hoc eſt penitus inſitus ac ſtabilis (ἐκτικὸν [i] Græce appellatur,) vel inſtabilis, vt qui nondum inſederit, neque abſolutus ſit. Cauſa huius formæ abſolute vel non abſolute, eſt ſimilis cauſa morbi, quæ habet vim abſoluendi, vel non abſoluendi morbum, quæ enim diuturna eſt, aut [k] valida, morbum abſoluit ac ſtabilem efficit: cõtra quæ debilis eſt, vel paruo tempore manet, non poteſt morbum abſoluere, ita vt neque firmiter hæreat, neque ſtabilis ſit.

[i] Galen 2. morb 2. & Gal. lib. 3. de loc. affect. c. 2.
[k] Gal lib de cau. morb. c 6.

Modus item formæ ſuggerit morbi differentias, quod aliqui morbi æquales ſint, aliqui inæquales: huius æqualitatis & inæqualitatis cauſa eſt æqualitas & inæqualitas cauſæ efficientis, vel recipientis, [l] quæ ſimilem differentiam efficit in forma morbi. Accipitur etiam forma in ſubiecto per ſe, hoc eſt proxime, vel per aliud, hoc eſt alio interiecto medio, vnde morbi dicũtur per ſe [m] vel per aliud. Fiunt autẽ hæ differentiæ à differẽtia cauſarum habentium in ſe ſimilem vim efficiendi morbum per ſe, vel per aliud. Cauſæ enim quæ immoderatam temperationem efficiunt, per ſe quidem habent vim ipſam efficiendi in partibus ſimplicibus, per aliud in multiformibus. Implicatur ſubiectum forma morbi primario, vel ſecundario, vt cum primo ventriculus ægrotat, deinde ab eodem afficitur [n] caput, cauſa tunc quæ ventriculum lædit & primariom morbum facit, primaria eſt, quæ afficit caput ſecundaria. Similis igitur eſt differentia cauſæ, illi quam cernimus in morbo.

[l] Gal. lib. de inæquali intemperie, c 6. & 7.
[m] Gal. lib. de diff. morbi. c. 12.
[n] Gal. ibid.

Per conſenſum tandem, vel per eſſentiam recipitur forma in ſubiectu, hoc eſt morbus in corpore noſtro, vnde alius per conſenſum, alius per eſſentiam dicitur. Cauſa autem eſt ſimilis differentia in cauſis, quæ tales facere morbos poſſunt. Facere poſſunt morbum per eſſentiam cauſæ illæ quæ primarium efficiunt, tum ex illis quæ ſecundarium, quæcunque diutius manent, nam licet faciant morbum per conſenſum, diuturnitate [o] tamen ipſum adeo confirmant, vt per eſſentiam efficiatur. At per conſenſum efficiunt morbum cauſæ ſecundarium facientes, referuntur autem non modo ad effectrices, ſed etiam [p] ad ſubiectum. Ineſt in effectricibus vis conſenſus, cum ob partem prius affectam pars quæ ſecundario afficitur aut non capit amplius [q] inde commodum quod

[o] Gal 3 de loc aff. 8. & 5 de loc aff. 6
[p] Gal. 1. de loc aff c 3.
[q] Gal. 2. de loc. aff c. 7.

ſolet, veluti ſpiritum & alimentum, aut accipit incommodum quod non ſolet, veluti immoderatam qualitatem, aut copiam vel prauitatem humorum: magis autem impertitur ei calor quàm frigus, vapor quàm humor, & ex humoribus qui tenuior eſt quàm qui craſſior. Quod attinet ad [a] ſubiectum, ſi debile eſt, ſi aut vicinum eſt loco prius affecto, aut cum eo nectitur, præſertim per canales debiles ac laxos, ſi acrem ſenſum habet, maximè habile eſt quod afficiatur & congruat aliarum partium morbis, vt cerebrum [b] morbis vteri ac ventriculi, ventriculus iecinoris. Ineſt igitur vis quædam ſimilitudinis lateus tam in effectricibus cauſis quàm in ſubiecto, ob quam fit morbus per conſenſum.

[a] Gal lib. de cau. morb. 6. & Galen. 2. de diff. feb. c. 11.
[b] Gal 5. de loc. aff. c. 6.

De Cauſis illarum differentiarum quæ ſumuntur à conſequentibus formam in ſubiecto. Cap. VIII.

SED pergamus ad cauſas earum differentiarum quas duci monſtrauimus ex conſequentibus formam in ſubiecto, id eſt ex magnitudine & paruitate, multitudine & paucitate, loco, motu, tempore. Magnitudo & paruitas ad multa refertur, ita vt multis modis dicantur morbi magni & parui, ſi referatur ad vires ægrotantis, cauſa paulò antè expoſita eſt, ſi ad propriam eſſentiam, cauſam habet ſimilem eſſentiam in cauſa morbi; ſi ad ſpacium magnum vel paruum, aut ad nobilitatem vel ignobilitatem loci, cauſari oportet morbi cauſam pertinentem ad magnum vel paruum ſpacium, ad nobilem, vel ignobilem locum: ſi ad grauitatem vel leuitatem ſymptomatum, cauſa non multò poſt explicabitur, cum agemus de cauſis illarum differentiarum quæ ſumuntur ab effectis.

Ex multitudine & paucitate depromi diximus eas differentias quod morbi ſimplices ſint aut multiplices. Cauſa autem ſimilis eſt, ſimplex [c] videlicet, vel multiplex, ſi non apertè, ſaltem latenter. Locus in quo verſatur morbus, aut eſt vniuerſum corpus vnde dicitur communis, [d] aut aliqua pars, vnde proprius cenſetur. Cauſari autem oportet ſimilem differentiam in cauſa morbi, quæ vel communis eſt, ita vt lædere poterit vniuerſum corpus, vel propria, ita vt aliquam partem duntaxat. Eadem ratio eſt ſi locus ſit magnus vel paruus, nobilis vel ignobilis, tum ſi dexter vel ſiniſter, ſuperior vel inferior, anterior vel poſterior, internus vel externus, prætereà ſi ille ipſe qui ſolet propoſito morbo lædi, vel vicinus, ita vt morbus exquiſitus ſit, aut ſpurius, quemadmodum ſupra oſtenſum eſt. Omnes eiuſmodi differentiæ à cauſa ſimili oriuntur, hoc eſt quæ poterit non ſolum facere morbum, ſed etiam in tali loco: cui præſertim opem tulerit patientis corporis ſeu partis diſpoſitio.

[c] Gal. lib. de cau. morb. c. 6. & 12.
[d] Gal. de Vena ſect. c. 19.

In motu diximus attendi qualitatem & modum, qualitate verò motus differre morbos, quod alii celeres ſint, alii tardi. Cauſa celeritatis, eſt vis quædam ſimilis in cauſis efficientibus morbos, & in corporibus ægrotantibus. Ineſt vis celeritatis efficienti valido, nam quod [e] validius eſt, celerius effectionem ſuam perficit quàm quod debilius, tum quod calidius, quàm quod frigidius, præſertim ſi tenuius. Vtroque autem nomine flaua bilis in efficiendo celerrima eſt, contra tardiſſimus humor melancholicus.

[e] Gal. lib. de diff. feb. c. 11.

Quod ſpectat ad corpora ægrotantia, quæ mollia ſunt & raræ cutis, conferunt ad celeritatem motus, ſicuti quæ dura & denſa ad tarditatem, celeritatem & tarditatem ſequitur longitudo & breuitas, à qua proficiſcuntur tanquam à cauſa. Supra autem oſtendimus multos eſſe gradus longitudinis & breuitatis, quibus morbi inter ſe differunt, nam quidam [f] maximè breues ſunt, vt qui quarto die finiuntur, quidam maximè longi, veluti qui terminantur ad pubertatem. His multæ ſunt differentiæ interiectæ, nam ſummè peracutos proximè ſequuntur peracuti ſimpliciter, qui ad ſeptimum diem perueniunt, hos verò ſimpliciter acuti, qui terminantur quatuordecim diebus, tum acuti ex recidiua, qui vſque ad quadrageſimum diem produceuntur, inde longi incipiunt, quorum quidam ad ſexageſimum, quidam ad octageſimum, quidam ad centeſimum & vigeſimum trahuntur: qui longiores ſunt perueniunt ad ſex menſes, [g] qui maxime longi ad ſeptem annos, quos omnes medios eſſe monſtrauimus inter ſummè breues & ſummè longos. Ergo vt differunt gradus longitudinis & breuitatis morborum, ita differunt gradus celeritatis & tarditatis, à quibus tanquam à ſimili cauſa proficiſcuntur.

[f] Gal. lib. 2. de dieb. decret. c. 12.
[g] Hipp. & Gal. 3. aph. tex. 28.

A modo etiam motus qui multipliciter accipitur, multas duci morborum differentias in ſuperioribus oſtendimus, & primò quatenus motus morbi vel idem perſeuerat à principio [h] ad finem; Græcè dicitur σύνοχος, vel diſtinguitur circuitibus, & vocatur περιοδικός. Cauſa vtriuſque eſt differentia ſimilis in cauſa faciente morbum, vt in materia, quæ ſi tota ſimul ſit, ita vt morbus conſtet ex ipſa tota, vnicum tantum motum à principio ad finem continetur. Docet enim Ariſtoteles [i] mundum eſſe vnum, quod conſtet ex tota ſua materia. Febris quam [k] ſanguinis multitudo aut putredo accendit, vnica eſt, ac ſine circuitibus, quod cauſa vnica ſit, hoc eſt quod conſtet ex tota ſua materia, hoc eſt ſanguine, qui continetur in venis vbi reſidet veluti focus febris. Illæ item differentiæ febris carentis circuitibus quas ſupra narrauimus, quod ſcilicet perpetuò [l] aut augeatur, aut minuatur, aut eadem maneat à principio ad finem, fiunt à ſimili differentia in cauſa, hoc eſt in materia, quæ vel magis augetur, quàm exhauriatur, vel magis exhauritur quàm augeatur vel æqualiter augetur & exhauritur, reſpondet enim differentia morbi ſimili differentiæ cauſæ. Verum vbi materia non ſit tota ſimul in foco febris, ſed per certos [m] circuitus ad eum influat, motum efficit ſimilem, hoc eſt non vnicum à principio ad finem, ſed pluribus circuitibus diſtinctum. Modus hic motus qui circuitibus diſtinguitur, ordinatum vel inordinatum efficit morbum, & talem qualis ipſe eſt. Inordinatum motum efficit inordinata [n] cauſa, vt varia victus ratio, quæ vario tempore variam ſuccorum copiam contrahit, ordinatum ordinata. Eſt hæc tranſlatio humorum à loco vbi contrahuntur ad focum febris, transferuntur autem à natura expellente quod moleſtum eſt copia,

[h] Gal. 2. de diff. feb. 11.
[i] Ariſt. 1. cœlo c. 9.
[k] Galen. 9. meth. c. 3. & 2. de diff. feb. c. 11. in fine.
[l] Gal. 2. de diff. feb. c. 1.
[m] Gal. 2. de diff. feb. c. 11.
[n] Gal. ibid.

pia, vel qualitate, vbi enim talis ac tantus humor contractus eſt vt ferri amplius non poſſit, tranſmittitur [a] per circuitus, qui breuiores aut longiores ſunt, pro vt poſt breuius, vel longius tempus contrahitur copia, vel qualitas humoris lædentis. Pituita, quia breui tempore multa contrahitur, multa etiam in corpore redundat, quotidie transfertur à vi expellente, & idcirco circuitus facit quotidianos, flaua bilis non multa [b] contrahitur; quamobrem licet acris ſit, fertur à natura vſque ad initium tertiæ diei, deinde expellitur, & idcirco facit tertianos circuitus. Humor melancholicus, qui & paucus eſt, & non multum acris non expellitur niſi ad initium quartæ diei, & ita facit quartanos circuitus, nulli autem alii præter hos tres conſpiciuntur in morbis certi & ordinati, quia non ſunt alii ſucci à quibus fiant tanquam à cauſis præter dictos tres, nam ſanguis vt ante oſtenſum eſt, febrem facit [c] carentem circuitibus. Ad modum motus pertinere diximus conſtantiam & inconſtantiam morbi, quæ proficiſcitur à ſimili differentia in cauſa morbi, id quod Hippocrates monuit cum ſcripſit, temporibus conſtantibus fieri morbos conſtantes, temporibus inconſtantibus fieri inconſtantes, quod valet etiam in aliis cauſis non tantum in temporibus: conſtantia autem & inconſtantia vel ad formam pertinet, vel ad magnitudinem, vel ad tempus, vel ad quoduis aliud ex iis quæ in morbo conſiderantur. Præterea vbi ſint circuitus, differunt morbi modo motus, qui vel aſſiduus eſt, vel habet interuallum, vnde morbi aſſidui vel intermittentes dicuntur, quemadmodum febres, quarũ differentiarũ cauſa eſt ſimilis differentia in cauſis morbi, præſertim in putredine ſuccorum, quæ facit febres aſſiduas vbi [d] aſſidua ſit, veluti cum reſidet in venis, tunc enim initium nouæ acceſſionis præuertit intermiſſionem prioris. Eadem putredo ſi intermittit, veluti vbi ex venis expellitur, quum exhalet ex corpore, & ita finiatur antequam altera acceſſio redeat, facit febrem intermittentem. Multitudo autem & paucitas materiæ magis facit longam vel breuem acceſſionem quam intermittentem, aut aſſiduam, ideo referri debet ad tempus, ad quod iam pergimus, hoc enim tantum reſtat ex iis quæ conſequuntur formam in ſubiecto.

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. 2. de diff. feb. in fine.
[c] Hippoc. 3. aph. 8.
[d] Gal. 2. de diff. feb. 11.

Ad tempus ſpectare diximus longitudinem & breuitatem, nouitatem & vetuſtatem, & tandem ætates ipſas. Retulimus longitudinem & breuitatem, ad celeritatem & tarditatem motus, cuius cauſas paulo ante perquiſiuimus. Nouitatem & vetuſtatem morbi conſtat fieri à ſimili differentia cauſæ, hoc eſt à nouitate & vetuſtate effectionis, nam ſi cauſa paulò ante morbum effecit, morbus recens eſt, ſi multo ante, vetuſtus. Ætate monſtrauimus diſtare morbus cum alii incipiant, alii creſcant, alii vigeant, alii remittantur. Oriuntur hæ differentiæ à ſimili differentia in cauſis morborum, quarum effectio quatenus incipit, augetur, viget, remittitur, eatenus & ſimiliter variat morborum ætates. Conſpiciuntur etiam in circuitibus [e] eædem ætates quæ in toto morbo, proficiſcunturque à ſimili differentia in cauſa circuituum, veluti in materia quæ putreſcit, cuius effectio ſimiliter incipit augetur, viget, remittitur, aut intermittit. Huius enim ætatibus reſpondent quoque ætates circuituum.

[e] Gal. lib. de temp. morb. c. 2.

De Cauſis illarum differentiarum quæ ſumuntur à cauſis morbi.

Cap. IX.

INTER locos vnde ſuppetunt morborum differentiæ, poſuimus cauſas, quas in externas ſeparauimus & internas. In externis ſpectauimus maxime aerem, ad quem retulimus & quatuor anni tempora, & diei ac noctis viciſſitudines à quibus maxime mutatur. Ex anni temporibus eas morborum differentias deprompſimus, quod alii ſunt verni, alii æſtiui, alii autumnales, alii hyemales: ex viciſſitudine vero diei ac noctis, quod alii diurni ſunt, alii nocturni, quarum differentiarum cauſa manifeſte ſimilis eſt differentiæ in cauſa morbi externa, vt in aere verno, æſtiuo, autumnali, hyemali, diurno, nocturno. Eædem cauſæ externæ, quatenus [f] communes vel propriæ ſunt, id eſt vel multos communiter lædunt, vel aliquos duntaxat, faciunt ſimiles morbos, communes videlicet, vel proprios, ita vt ſimilitudo differentiarum quæ in morbis conſpicitur, in cauſis quoque euidenter ſe oſtendat. Sed quia morbi communes aut ſunt peſtilentes, hoc eſt perniciosi, aut ſalubres: cauſa quoque communis ſimilem habet differentiam, nam quæ peſtilens & pernicioſa eſt, facit morbos peſtilentes, quæ non eſt talis, ſalubres. Quod igitur attinet ad morborum differentias ſumptas à cauſis externis, differentia cauſarum manifeſte ſimilem differentiam efficit in morbis.

[f] Gal. 1. de diff. feb. c. 4. & primo 1. ep. com. 1. & primo acut. com. 9.

A cauſa interna ſumi eas differentias diximus, [g] quod alii morbi ſine materia ſint, alii cum materia, id quod proficiſcitur à ſimili differentia in cauſis habentibus vel non habentibus in ſe vim materiæ. Vbi materia ſit, ſuppetere complures differentias docuimus, non ſolum pro genere, ſiue tenuis ſit vt flatus, ſiue craſſa vt ea quæ frequenter in abſceſſibus reperitur, ſiue media, vt humor, ſed etiam pro ſpecie, pro qualitate, pro motu, pro exitu. Pro ſpecie enim diuerſa fiunt morbi diuerſi, vt pituitoſi, bilioſi, melancholici, tum exquiſiti vbi ſyncerus ſit humor, ſpurii vbi mixtus, quarum differentiarum aperte cauſa eſt ipſius humoris differens ſpecies. A qualitate autem quatenus crudus vel coctus eſt, ſuppeditari morbos crudos & coctos tradidimus, qui aperte ſimilem differentiam cauſæ, hoc eſt humoris ſequuntur. Sed quatenus bonus vel prauus eſt, facit morbos ſimiles, boni vel praui moris. Conſiſtit bonitas & prauitas partim in ſpecie humoris, nam ſanguis bonus eſt, atra bilis [h] praua, inter hos ſunt flaua bilis & pituita, partim in tota ſubſtantia, quæ vel ſimilis eſt naturæ noſtræ, vel omnino aliena.

[g] Supra c. 4.
[h] Gal. de atra bile c. 3.

Redduntur etiam pro motu humoris vel per corpus vagantis, vel ad certam partem tendentis, turgentes vel non turgentes morbi, ſed in his manifeſte oritur differentia morbi à ſimili differentia cauſæ, hoc eſt humoris, qui dicitur turgere, [i] vbi incerte per corpus vagatur, non turgere, vbi tendit ad certum locum. Ad exitum humoris ſpectat morbus humidus vel ſiccus: humidus enim eſt in quo humor aſſidue effluit, ſiccus vero in quo retinetur. Latet hæc differentiæ ſimilitudo in cauſa morbi, hoc eſt in humore, qui habet in ſe vim exitus, aut retentionis; qui coctus eſt, ma-

[i] Gal. 1 aph. com. 22.

gis effluit, qui crudus, magis retinetur. Sed hæc vis pertinet etiam ad locum, hoc eſt ad foramina [a] vnde exire humor debet, quæ ſi intercluſa ſint, humorem retinent, ſi pateant effluere illum permittunt. Ad exitum vaporis ſpectat contagio, nam ſi putris valde & glutinoſus exeat, contaminat eos qui proximi ſunt, & pannos etiam quos tractant, alioquin non nocent aliis.

[a] Hipp. & Gal. 2. aph. 9.

De Cauſis differentiarum quæ ſumuntur ex effectis morborum.

CAP. X.

SVPERSVNT inquirendæ cauſæ illarum differentiarum quas duci in morbis monſtrauimus ex effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus, quæ vbi grauiora ſint quàm eſſentiæ conueniat, morbi magni cenſentur, & praui moris, vbi leuiora, parui & boni moris. Fiunt autem tales à ſimili differentia in cauſa morbi, quæ vim habet ſi non expeditam, certe latentem efficiendi morbos cum grauioribus vel leuioribus ſymptomatibus, & ideo boni, vel mali moris. Interna cauſa, hoc eſt humor (vt paulo antè dictum eſt) quatenus bonus eſt, velut ſanguis, facit [b] morbum boni moris, quatenus prauus, velut atra bilis, facit morbum [c] praui moris: ſed maxime talem efficit repugnantia quædam totius ſubſtantiæ humoris naturæ noſtræ omnino aliena. Cum efficiente numerare oportet affectam partem, quæ interdum talis eſt, vt cum læditur, morbum reddat boni moris, ſicuti cum vulneratur pars muſculi carnoſa, interdum talis vt reddat morbum prauum, & cum grauioribus ſymptomatibus, veluti cum vulneratur articulus, aut extremus muſculus. Vbi autem ſymptomata non ſolum grauiora, ſed etiam grauiſſima conſpiciantur, morbum eſſe mortiferum, vbi [d] nō ſolum leuiora, ſed etiam leuiſſima vacare periculo ſcripſimus. Proficiſcitur hoc à cauſa quatenus in ſe habet vel non habet vim periculi. Sed cum cauſa concurrit locus affectus, nam vulnus in corde [e] mortiferum eſt, & grauiſſima affert ſymptomata, vt animæ defectionem, in media vero parte muſculi grauibus ſymptomatibus pariter ac periculo caret. Si quæ aliæ differentiæ ex propriis ſymptomatibus ducuntur, vt quod morbi liquefaciant vel non liquefaciant ſolidas partes, cauſam habent ſimilem differentiam, non euidentem, ſed implicitam in cauſa morbi, quæ vim habet morbum efficiendi qui poſſit vel non poſſit tabefacere partes noſtri corporis. Sed finem differentiis & differentiarum cauſis, ſimulque huic libro commode ſtatuamus.

[b] Galen 2. prog. com. 17.
[c] Hipp. 4. aph 24.
[d] Gal. de conſtit. art. 18. & 2. prog. com. 6.
[e] Gal. 3. de loc. aff. c. 2.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Quintus.

QVI EST DE COGNITIONE IN HOMINE, & in vniuerſum & proprie rerum præteritarum.

Cognitio in homine quibus contineatur. CAP. I.

NIHIL arte tractari poſſe niſi prius [f] cognoſcatur, clarius eſt quam vt demonſtrari debeat. Si quis autem ea tractare tentauerit quæ non nouerit, vbi fiat voti compos, id non arti ſed fortunæ [g] acceptum referat. Valet hoc etiam in medicina, quamobrem [h] medicus priuſquam rationem tractandi, hoc eſt curandi aggrediatur, neceſſe eſt intelligat quæ curanda ſunt, res nimirum contra naturam, morbos, cauſas, ſymptomata, vna cum differentiis earundem, quæ omnia ſuperioribus quatuor libris complexi ſumus. Nunc quia non ſatis eſt abſolute cognoſcere quæ tractanda ſunt, ſed neceſſe eſt eadem agnoſcere in ſubiecta materia, veluti res contra naturam in homine ægrotante: ſequitur vt ad recognitionem pergamus in homine qui curatur. Ad hanc vt via cum ratione perueniamus, rei naturam repetere oportet, quam tribus capitibus contineri in inſtitutionibus medicinæ [i] propoſuimus, rebus cognoſcendis, rebus per quas cognoſcimus, & modo cognitionis, de quibus ea ſigillatim trademus quæ ad huius libri inſtitutum pertinent. Incipiemus à rebus cognoſcendis.

[f] Gal. 3. acut. com. 3. & 13
[g] Ariſt. 2. phyſic. 30.
[h] Gal. libro dictu, & 5 de Tu. val. c. 10
[i] Vidius lib. 3. de inſt c. 6.

De rebus cognoſcendis in homine ægrotante. CAP. II.

QVÆ in ægrotante cognoſcenda ſunt, non alia ſunt quam quæ ad corpus humanum attinent, hoc enim eſt [k] quod tractatur. Sunt autem illa primo compoſitio ipſius corporis, [l] tum cauſæ quæ illam efficiunt vel conſeruant, dein effecta quæ ab eadem proficiſcuntur, poſtremo horum omnium differentiæ. Quicquid ergo in homine cognoſcendum eſt, ſiue præſens, ſiue præteritum, ſiue futurum ſit, neceſſe eſt ad horum aliquid referatur. Sed cum conſtet inter omnes medicos [m] oportere meminiſſe præteritorum, præſentia cernere, & præuidere futura in homine qui curatur, videamus primo quorſum quæque pertineant, deinde quæ ex præſentibus, quæ ex præteritis, quæ ex futuris tenere potiſſimum oporteat, & num omnia illa quæ ſpectare ad corpus humanum diximus,

[k] Gal. 1. aph com. 1.
[l] Gal. de conſt. art. 13
[m] Hippoc. 1. progn. in proœ. Hipp. 2. 1 epid. 45.

Digitized by Google

diximus, cuiuſuis temporis ſint, æqualiter teneri debeant. Ordiamur iam vtilitatem explicare quam affert recognitio, ſiue præſentium, ſiue præteritorum, ſiue futurorum ſpectantium ad hominem qui curatur. Statuemus autem illud in primis, quod omnia quæ inquiruntur à medico, aut ad ſalutem hominis, aut [a] ad authoritatem ſuæ artis, aut ad vtrunque referuntur. Salus ſeu [b] ſanitas finis eſt ad quem potiſſimum dirigit medicus quicquid intuetur, aut efficit. Authoritas artis, quamuis ad medici exiſtimationem ac gloriam referatur, ad quam fertur optimus quiſque (trahimur enim omnes ſtudio laudis) non tamen ipſa propter ſe expetenda eſt, ſed propter ſanitatem ægrotantis, qui ſe medico [c] curandum facile dabit, quem cum admiratione & honore dignum putet cuius authoritate ducatur: huius itaque præceptis parens longe facilius ac celerius ſanabitur. Huc ſpectans [d] Hippocrates authoritatem artis quantum potuit cum ægrotantis ſalute coniugauit. Sed redeamus vnde digreſſi ſumus. Cognitio quam conſequi in ægrotante medicus contendit, ad ſanitatem ſimul & authoritatē artis refertur, quamuis præſentia magis ad ſanitatem, præterita ad authoritatem [e] artis, futura pariter ad vtrunque referenda eſſe videantur. Quæ curari debent præſentia ſunt, ita vt neceſſario [f] cognoſcenda ſint ad bonam valetudinem comparandam. Sed augent etiam authoritatem artis illæ res præſentes cognitæ, quæ quamuis ſentiantur ab ægrotante, veluti dolores, ſenſum tamen aliorum lateant, ita vt medicus coniectura quadam ad eas ducatur, quas poſtea cum enarrat, plurimum authoritate [g] valet apud ægrotantem, & aſſidentes. Pręteritorum cognitio [h] non ita vtilis eſt, eo tamen ſpectat vt ex illis intelligantur præſentia quæ curanda ſunt, & per quæ curari debent. Recenſentur autem præterita partim ab ægrotante, partim à familiaribus, quæ tamen ſi medicus coniectura per ſe inueſtiget, [i] authoritatem & gloriam ſibi atq; arti non mediocrem adiunget. Futura prædicenda ſunt vt inſtitui ratio curationis poſſit, nam victus exempli gratia dirigitur ad vires ſuſtinendas, quas æſtimamus habita ratione futuri [k] vigoris ipſius morbi, hic quo magis diſtat minus debilitandas eſſe vires inedia demonſtrat, & idcirco poſtulare victum pleniorē. Via item qua detrudentur quæ [l] moleſta ſunt, ſi præsnoſcatur, non prohibebitur natura fungi ſuo munere, & longe tutior curatio ſequetur. Sed præter hanc vtilitatem quam affert præſagitio, amplificat artis gloriam, vt ſi quid aliud, cum medicus non ſolum prouidet exitum futurum, ſed diem, horam ac prope momentum coniectat. Hanc facultatem veteres vtpote diuinam Diis tribuentes diuinationem appellarunt, per hanc effugitur [m] calumnia cum homo interit, ſi medicus multo ante tanquam ex aliqua ſpecula futuram tempeſtatem, interitum prouidet, neque ad curationem [n] aggreditur, ne quid de authoritate artis ac remediorum detrahat, ſed exitium prædicit familiaribus, nunquam tamen ægris dicet eos illo morbo eſſe morituros niſi animi adeo [o] forti extiterint, vt iniecto terrore mortis non horreſcant, vbi vero nullum periculum ſubeſt, vacuos reddit metu tam ægros quam familiares. Quamobrem conſtat prædictionem ad authoritatem & dignitatem artis retinendam plurimum conducere. Sed ſatis de vtilitate quam præbet cognitio rerum attinentium ad ægrotantem, ſpectemus nunc quæ nam illæ ſint quæ ad pręſentia, ad præterita, ad futura maxime pertineant.

Præſentia, quorum cognitionem conſequi medicus debet in ægrotante, tria illa ſunt quæ [p] ad corpus noſtrum pertinent, compoſitio, cauſæ, & effecta vna cum ſuis differentiis, quæ maxime cognoſcenda ſunt, vbi contra naturam ſint, quemadmodum morbus, cauſa, & ſymptoma cum differentiis ipſorum, ſi quidem hæc ſunt quæ tractantur, hoc eſt quæ curantur, de quibus abunde egimus ſuperioribus libris. Eadem igitur opus eſt recognoſcere in ægrotante: at non propterea præteriri debent eadem [q] tria quatenus in eo ſecundum naturam ſunt, ſanitas videlicet, cauſæ, & effecta eiuſdem vna cum ſuis [r] differentiis, quandoquidem remediorum modus reſpondere debet modo receſſus à naturali ſtatu, qui ſi magnus eſt, magnis remediis tollitur, ſi paruus paruis. Vt autem intelligatur quantum compoſitio corporis à naturali ſtatu receſſerit, intelligere illam oportet quæ ſecundum naturam eſt. Eadem ratio eſt cauſarum & effectorum, ex quibus ſimiliter naturaliter ſe habentibus coniectura fit eorum quæ contra naturam ſunt. Verum in homine ægrotante tria hęc ſecundum naturam iam pręterierunt, & non amplius adſunt, cum reddita ſint contra naturam. Eſto igitur neceſſaria cognitu ſint in ægrotante quę ſecundum naturam, non tamen comprehenduntur ſub pręſentibus, de quibus nunc agimus, ſed ſub pręteritis, de quibus proxime agemus. At reſtant in ægrotante aliqua etiam ſecundum naturam, vt aliquarum partium compoſitio, cauſæ aliquæ, aliqua item effecta, ſi non ex toto, certe aliqua ex parte, alioquin non maneret vita, quæ medicus intelliget vt præſentia, de quibus faciet coniecturam virium naturæ, à qua vel expectanda ſanitas eſt, vel certe ſanantium remediorum toleratio. Patet igitur ex pręſentibus recognoſcenda eſſe à medico compoſitionem corporis, cauſas, & effecta cum ſuis differentiis, & non ſolum quatenus à naturali ſtatu recedunt, ſed etiam quatenus ſecundum naturam ſunt. Ex pręteritis ad ægrotantem pertinentibus, cognoſcere potiſſimum cauſas oportet contra naturam, ex quibus capitur coniectura de morbo quem fecerunt. Sed expedit eas etiam intelligere quæ ſecundum naturam pręterierunt, ſolitæ homini opem ferre, vt auxilia quibus conſueuit illius ſanitas defendi, aut reſtitui. Inde enim [s] colligemus quibus vti remediis ad curandum pręſtet. Compoſitio corporis pręterita vtiliter etiam perquiritur, ea enim quæ ſecundum naturam fuit, metimur ea quę contra [t] naturam eſt, cognoſcimuſque quantum receſſerit a ſtatu naturali. At vbi ea quę pręterit frequenter contra naturam fuerit, monſtrat hominem morboſum, qui etiam ob leuem cauſam de ſanitate potuerit deturbari, quę cognitio ad prędicendum pariter & curandum ſummopere conducit. Effecta vero pręterita non inquiruntur per ſe, ſed vt nobis eam compoſitionem patefaciant à qua profecta ſunt, quam vbi medicus coniecerit, non eſt quod de effectis vlterius laboret. Reſtant futura quę pręſagire [u] neceſſe eſt cum hominem curamus propter vtilitatum quas diximus vbertatem. Ex rebus autem futuris, maxime dare operam oportet vt compoſitionem pręſentiamus, quandoquidem cauſæ rerum futurarum non vt futuræ, ſed vt pręſentes [u] intelligi debent, ſunt enim natura [x] & morbus, quę adſunt,

[a] Gal primo prog. com 4.
[b] Gal. lib de ſect. c. 1. & lib de conſtit. art. c 3.
[c] Hipp. & Gal. 1. progn. in proœ. & com. 4.
[d] Hipp. loco d.
[e] Gal. ibid. & lib. art. med c 7.
[f] Gal 1 atm com 3.
[g] Galen. 1. prog. com. 4.
[h] Gal lib. art med c. 7.
[i] Hipp loco d.
[k] Hipp. 1. aph 9.
[l] Hipp. & Gal 1. aph. com. 21.
[m] Hipp 1. progn 4.
[n] Galen. 11. meth c 9.
[o] Gal 1 6. epid. com. 43.
[p] Gal lib. de conſt. ar. 15.
[q] Galen. 9. met c. 14.
[r] Gal. 3. de Tu Val. c. 2. & c. 10.
[s] Hipp. lib de offic. med in proœmio.
[t] Hipp primo progn. in proœm.
[u] Galen. 1. prog. com 4.
[x] Gal li de conſt. art. c. 18.

& ad effectionem iam aggrediuntur. Effecta vero rerum futurarum talia expectabimus, qualis erit compoſitio futura quam præſagire ſufficit, illa enim ſatis per ſe effecta monſtrabit ſibi reſpondentia. Sed omiſſis rebus cognoſcendis, pergamus ad ea per quæ cognoſcimus, hoc eſt ex quibus intelligimus quæ ad ægrotantem attinent.

De rebus per quas cognoſcimus quæ ad ægrotantem attinent in vniuerſum.

Cap. III.

QVICQVID percipitur à nobis, aut ſenſu, aut [a] mente percipitur, hoc eſt, aut ſentitur, aut intelligitur. Sentimus ignem calere, niuem eſſe albam, dulce mel: quorum nihil rationibus comprobatur, tantum ſatis eſt ſenſui obiicere quod ſentiendum eſt, quemadmodum in [b] inſtitutionibus medicinæ diximus, vbi demonſtrauimus locos ex quibus ſigna depromuntur, eoſdem nunc in memoriam redigere operepræcium eſt. Ergo, quæ ſub ſenſus cadunt, celeriter, expediteque comprehenduntur, maxima autem in illis veritas eſt ſi ſani ſint & valentes, atque omnia remoueantur quæ obſtant, & impediunt, ſic enim ſunt incorrupti atque integri teſtes, neque [c] vnquam mentiuntur. Ad eas igitur res percipiendas quorum iudicium poſitum eſt in ſenſibus, ſatis eſt commoueri nos, nihil attinet doceri, nihil opus eſt rationibus. Illa vero quæ ſenſum fugiunt & mente duntaxat comprehendi poſſunt, bipartito diſtribuuntur, [d] alia enim prompta & aperta ſunt, veluti pronunciata, Græce ἀξιώματα, quæ mediocri animaduerſione iudicantur, vt quod totum maius ſit ſua parte, quod æqualia ſuperſint ſi ab æqualibus æqualia detraxeris: alia vero occulta atque inuoluta, quæ rationes poſtulant à quibus pateſiant ac demonſtrentur. Huiuſmodi ſunt quæ inquiruntur in homine ægrotante vbi ſenſum lateant, & mente percipienda ſint, rationibus enim opus eſt, quæ ex rebus perceptis ad id quod perceptum non eſt adducant. Sumuntur rationes omnes ex quibus neceſſario aliquid concluditur atque efficitur, ex iis quæ cum ipſo maxime coniunguntur. Huiuſmodi ſunt, vel effecta ex quibus cauſa colligitur, vel cauſæ ex quibus effectum, vt enim alterum ad alterum refertur, ita alterum ab altero demonſtratur. Duo igitur tantum ſunt [e] loci, ex quibus firma teſtimonia ſumuntur, cauſæ & effecta, quæ, quod res abditas monſtrent ac ſignificent, ſigna à medicis vocantur. Si quid aliud ponatur in ſignis, eatenus vim affert, quatenus ad cauſas, vel ad effecta refertur, quemadmodum quod communiter vagatur, [f] & quod iuuat, [g] aut nocet: tum facilis vel difficilis lapſio in morbum, [h] & eiuſdem morbi aduentus ſubitus aut lentus. Si quidem ex eo quod communiter vagatur, veluti ex morbo quo multi alii implicantur, facile coniectura fit illum qui nondum patet, & quo nuper tentati homo cæpit, conſimilem eſſe. Vtebatur hac coniectura [i] Archigenes, in qua duo latent argumenta, vno colligitur cauſa ex effectu, altero effectus ex cauſa. Nam cum argumentamur hominis febrem exempli gratia, tertianam eſſe quod alii qui nunc ægrotant tertianam habeant, intelligimus idcirco valere argumentum, quia cauſa tertianæ communiter vagatur, ita vt tertiana quæ communis effectus eſt, communis cauſæ ſit indicium, atque hæc rurſus monſtret effectum, hoc eſt morbum ad quem curandum adhibemur, propoſito ægrotanti communem eſſe cum multis aliis. Quicquid autem iuuat aut nocet, propterea ſignum eſt, quod in ipſo includitur commodum aut incommodum; hoc ſibi voluit Hippocrates cum dixit (manifeſtat vero ſanatio [k]), id deinde corporis compoſitionem denunciat tanquam cauſam, ſi non conficientem, certe quæ vim afferat ad conficiendum, proprie enim commodum vel incommodum afferũt quæ adhibentur: ſed neceſſe eſt concurrat corporis [l] habilitas, ſi quidem illa tunc commoda ſunt, cũ nacta ſunt corpus idoneum quod ex illis vtilitatem percipiat, incommoda, cum non idoneum. Homo ſanus gaudet ſimilibus, læditur contrariis, æger gaudet contrariis, læditur ſimilibus. Vtilitas quæ ſequitur ex remediis ad ſanum adhibitis, monſtrat compoſitionem corporis habilem, huiuſmodi eſt temperatio ſimilis, nam ſi illa calida fuerint, calidam temperationem monſtrant, quod ſi calida noceant, monſtrant temperationem qua ſanitas continetur contrariam eſſe, hoc eſt frigidam, quod contra vſu venit ægrotanti, cui ſi commoda ſint quæ adhibentur calida, monſtrant morbum, hoc eſt compoſitionem corporis contrariam, vt frigidam, ſi incommoda, ſimilem, vt calidam. Ex quo intelligi poteſt id quod iuuat, aut nocet eatenus ſignum eſſe, quatenus continet in ſe vim commodi aut incommodi, à quo tanquam ab effectu, denunciatur qualis ſit ſiue ægrotantis, ſiue ſani corporis compoſitio, hæc enim cauſa eſt ſi non efficiens, certe efficiendi ſocia, ſine qua minus prodeſſent aut obeſſent quæ admouentur. Licet autem habilitas ſit propria materiæ, refertur tamen ad efficientem, tanquam conditio ſine qua non ſequeretur effectio, quamobrem ſpectat hic quoque locus ad effecta quæ ſuam cauſam denunciant. Eadem ratio eſt facilis vel difficilis lapſionis in hunc vel in illum morbum, quam conſpicimus [m] in homine ſano, quidam enim facile ac leui de cauſa in morbum aliquem incidunt, quidam difficulter & non niſi ob magnam cauſam, monſtrat facilitas habilitatem hominis, & ita ſimilem temperationem, contra difficultas habilitatis abſentiam, & ideo temperationem contrariam. Homo naturaliter calidus, facile corripitur à calidis morbis, difficulter à frigidis. Quamobrem hic quoque locus ad effecta ſpectat, à quibus denunciatur habilitas, quæ ſi non efficit, certe vim affert ad efficiendum. Aduentus vero ſubitus aut lentus, morbi ſpeciem idcirco patefacit, quia eſt effectus cauſæ celerem vel tardam effectionem in ſe cohibentis. At eiuſmodi cauſa morbum quem efficit, ſimilem demonſtrat. Non longe abiens, ſubitus immoderatę temperationis aduentus, cauſam indicat calidam vel frigidam, iis enim præcipue ineſt celeris vis effectionis. Quicquid autem calidum aut frigidum eſt, vt facit, ita etiam monſtrat morbum ſimilem. Sed lentus cauſam ſignificat humidam vel ſiccam, quæ non niſi poſt longum tempus ſuam abſoluit effectionem. Humida vero cauſa, aut ſicca ſimilem morbum afferat ac denunciet neceſſe eſt. Quotquot igitur ſuppeditant nobis ſignorum materiam, ad cauſas vel ad effecta referuntur. Cauſæ (vt intelligi poteſt ex iis quæ proxime diximus) accipiendæ ſunt efficientes.

[a] Hipp. lib. de off. med. in proœm. & Gal. 1. de loc. aff. c. 1.
[b] Vidius 3. lib. inſtit. c. 7.
[c] Ariſt. 4. diuin. 24. & 2. de anima.
[d] Ariſt. 2. poſt.
[e] Gal. 3. com. Top. à principio.
[f] Gal. 1. ad Glauc. c. 5.
[g] Galen. de ar. med. 61. & 63.
[h] Gal. de ar. med. 2.
[i] Gal. 2. criſ. c. 4.
[k] Hipp. 2. aph. 17.
[l] Gal. de ca. morb. c. 2.
[m] Gal. lib. de ar. med. c. 82.

cientes, ſiue externæ, ſiue internæ, vna cum habilitate materiæ recipientis. Habilitas in quo conſiſtat, primo libro expoſuimus [a] cum de cauſis ageremus. Indicant igitur cauſæ efficientes omnes vna cum habilitate materiæ effectum ſimilem, ineſt enim omnibus vis efficiendi aliquid ſimile. Quanquam ſimilitudo non eſt in omnibus aperta & expedita, quemadmodum in calefacientibus, refrigerantibus, madefacientibus, aut ſiccantibus, ſed in quibuſdam eſt implicita & abſcondita, vt in iis quæ non per ſe, ſed alio interiecto medio aliquid faciunt, ſiue immoderatam temperationem, ſiue mutationẽ figuræ, ſuperficiei, cauorum, magnitudinis, numeri, ſitus, ſiue ſolutionem vnitatis: ſunt enim hæ omnes latentér ſimiles effectui quem faciunt, nam incluſa ipſis ineſt vis eiuſmodi effectus, hoc modo igitur cauſæ dant nobis ſigna. At effecta denunciant in homine tanquam cauſam, compoſitionem corporis quam ſequuntur. Comprehenduntur effecta omnia ſub tribus generibus, [b] videlicet ſub actionibus, ſub iis quæ percipiuntur ſenſu, ſub iis quæ retinentur ac detruduntur. Quæ tria ſi ſecundum naturam ſe habeant, ſunt effecta ſanitatis, & ipſam denunciant: ſi contra naturam, ſunt ſymptomata & effecta morbi, quem oſtendunt. Actiones quales eſſent, & quot modis læderentur, tertio libro docuimus, [c] cum de ſymptomatibus ageremus, nunc illud tantum addimus; quod non ſolum ſpecies actionis læſæ, ſed modus etiam poteſt morbi ſpeciem demonſtrare, ablata enim, frigidi morbi index eſt, deprauata, calidi, ſiquidẽ frigus immoderatum aufert aut [d] minuit actiones, veluti motum, calor nimis excedens, nimis auget atque deprauat. Quod attinet ad ſpecies, vbi validæ ſunt actiones, monſtrant vigere qualitatem qua gaudent, vt coctio, calorem, appetentia, frigus. Quamobrem vbi lædantur, contrarias qualitates, vt ablata coctio, [e] frigus, appetitio, calorem indicant. Mores vero referri ad actiones debent, ſunt enim quaſi actiones hominis frequentatæ, & propterea corporis compoſitionem indicant inſomnia, quæ in indiciis ponuntur, attinent ad actiones animales. Senſibus ſubiici monſtrauimus non modo quæ proprio aliquo ſenſu percipiuntur, ſed quæ plurium ſenſuum teſtimonio iudicantur, vt tactus, & oculorum. In iis vero quæ retinentur ac detruduntur, declarauimus attendi primo ſubſtantiam, deinde accidentia. Subſtantiam quæ detruditur, diximus, [f] ſolitam eſſe expelli, aut retineri ſecundum naturam, aut nec expelli, nec retineri, quod non repetiatur vbi ſanitas eſt. Accidentia multorum generum animaduertimus, vt multitudinem & paucitatem, vt qualitatem quæ oculis, naribus, olfactu, guſtatu, aut tactu comprehenditur, vt ſonum qui ſub auditum cadit, præterea habitum craſſum, vel tenuem, figuram, ſpumã, quæ pluribus ſenſibus comprehenduntur. Adiecimus & alia genera accidẽtium, vt quando, vbi, quomodo, quibus ordo accedit cum diuerſa detruduntur. Attendimus enim quo ordine ſingula detrudantur, hoc eſt quæ prius, quæ poſterius, & an miſta ſint an ſeparata. Ea igitur quæ retinentur ac detruduntur hoc pacto per ſubſtantiam & accidentia ſuam cauſam denunciant. Sed ſatis de locis ſignorum in vniuerſum, ſpectemus nunc ſeorſum res præſentes, præteritas, & futuras, quibus ſignis, & vnde petitis denuncientur.

De rebus per quas in vniuerſum ſignificantur in ægrotante præſentia præterita & futura. Cap. IIII.

PRÆSENTIA quæ ad ægrotantem attinent, ſeu corporis compoſitiones, ſeu cauſæ, ſeu effecta, tum ſiue à naturali ſtatu mutata, ſiue ſecundum naturam, celeriter expediteque percipiuntur, vbi ſub ſenſum cadunt, quemadmodum quæ hærent [g] partibus externis, neq; opus eſt ratione: vbi lateant ſenſum, & mente comprehendi debeant, neceſſariæ ſunt rationes, quæ (vt in ſuperioribus dictum eſt) [h] à cauſis, vel ab effectis ducuntur. Nam hæ ſolæ ſunt ſedes ſignorum omnium, & idcirco illorum etiam quæ indicant in ægrotante res præſentes. Quo pacto autem quod communiter vagatur, quod iuuat aut nocet, facilis vel difficilis lapſio in morbum, aduentus ſubitus aut lentus, ad cauſas vel effecta referri poſſet, non multo ante [i] explicauimus. Sed relictis præſentibus, pergamus ad præterita & futura quæ ſub ſenſum minime cadunt, tantum enim iudicat hic quod præſens eſt atque adeſt, præteritorum, ac futurorum particeps eſt ſola mens cuius cum expertes [k] ſint belluæ, tantum præſentia cernunt, non recordantur, non præſagiunt. Quæcunque igitur vel præterierunt, vel futura ſunt, neceſſe eſt ſola [l] mente percipiantur, colliganturque ex ſignis. Sed ſtatuimus ſignum omne depromi vel ex cauſis, vel ex effectis: intueamur ab vtris magis denuncietur, à cauſis ne vel ab effectis, primo quæ præterierunt, deinde quæ futura ſunt. Præteritorum cauſæ iam præterierunt, & fere magis medicũ latent quam ipſæ res præteritæ, ita vt non poſſit coniectura ab illis ad id quod dubium & incertum eſt peruenire. Clariora enim debent eſſe teſtimonia, quam illæ ipſæ res quarum fidem faciunt. Relinquitur igitur vt ex effectis [m] præteritæ res intelligantur, niſi ſi quando earum cauſæ in aperto fuerint. Futurorum prænoſio dicitur diuinatio, huius autem duo genera ſunt, vnum quod arte caret, & à quadam animi cogitatione, aut ſoluto liberoque motu proficiſcitur, quod ſomniantibus & vaticinantibus contingit, ſed [n] hoc tanquam inane, ac minus ad rem noſtram faciens prætermittendum eſt. Alterum rationis eſt particeps, quod arte continetur, niti turque coniectura, obſeruatis ac notatis ſignis conſequentia declarantibus, quod nunc agimus. Inquirimus enim vnde ſumantur eiuſmodi ſigna, Conſtat autem non poſſe ſumi ab effectis, quæ multo magis abdita ſunt, quandoquidem ſi non ſunt res futuræ, & ideo nos latent, multo minus ſunt effecta ipſarum, & multo magis nos latent, ita vt nequeant ſignificare & patefacere quod abditum eſt. Sequitur igitur vt futurorum ſigna depromantur ex cauſis duntaxat, id autem quod iuuat aut nocet, nihil ad rem attinet, cum ei quod nondum eſt, nihil inueniri poſſit, quod cõmodum ſit aut incõmodum. Ex communiter vagantibus eatenus conſequentia intelligi poſſunt, quatenus communis cauſa intelligitur, quæ monſtrat conſequentia communia eſſe homini cum aliis ægrotãtibus. Futura igitur intelliguntur ex ſolis cauſis, in quibus condita ſunt, non ſecus atq; in ſeminibus vis ineſt earum rerum quæ ex iis progignuntur. Adſunt autem cauſæ rerum futurarum, [o] & præſentes ſunt, licet non

[a] *Supra lib. 1. de curat. gen c. 3.*
[b] *Gal lib de diff ſympt. c. 2.*
[c] *Supra lib. 3. c 3.*
[d] *Gal. 3 de loc aff c. 5. & lib 2 de cau ſympt. cap 7*
[e] *Gal lib ar. med 62. & 63.*
[f] *Superius lib. 3. c. 9.*
[g] *Gal. 1. de loc. aff c 1.*
[h] *Superius cap 3.*
[i] *Superius cap. 3.*
[k] *Ariſt. lib. 1. de hiſtor. an c. 1. & lib de Memoria, & Rem. c. 1 & 2.*
[l] *Ariſt. 3. de anima 53.*
[m] *Gal. 1. ad Glauc. c. 2.*
[n] *Ariſt lib. de diu per ſomnum.*
[o] *Hipp. 50. prog. 3.*

cernantur, cernuntur tamen ſigna ipſarum, hoc eſt incipientia effecta, ex quibus colliguntur cauſæ quas qui tenet, nec: ſſe eſt teneat quæ futura ſunt. Colligit igitur medicus res futuras ex cauſis præſentibus, has autem ex incipientibus effectis perinde [a] ac peritus agricola ex nuper exeuntibus herbis ſegetes fœcundas. Cauſæ autem præſentes in ægrotante ex quibus colligi exitus debet, [b] duæ ſunt, natura, & morbus, vtraque autem dat ſigna futurorum quatenus ad ſuam effectionem iam aggreditur Res igitur ſiue præſentes, ſiue præteritæ, ſiue futuræ ſuis ſignis declarantur. Vnde autem hæc ſumenda ſint, abunde iam oſtenſum eſt.

[a] Gal lib 1 prorrh. com. 1.
[b] Gal de conſt art 18. & 2 prog. com 6 & 4. de praſag. puls c 11.
[c] Gal 1 de loc. aff c. 2.

Differentiæ reſtant rerum tam præſentium, quam præteritarum, & futurarum. Vbi res ſub ſenſum cadant, quemadmodum præſentes interdum [c] ſolent, differentiæ ipſarum ſenſu quoque deprehenduntur, neque debent rationibus confirmari. At vbi ſenſum res fugiant, & ex ſignis intelligendæ ſint, eadem quoque ſigna aſſumpta ſimili differentia rerum differentias indicant. Cæterum ſimilitudo non ſemper aperta & expedita eſt, ſed interdum abdita & implicita, quam ſi explicemus, propoſitam regulam valere in omnibus intelligemus, ita vt perpetuum ſit rerum differentias ex ſignorum ſimilibus differentiis colligi: magnum ſignum rem magnam ſignificat, vt paruum paruam, ſed ſimilitudo hæc perſpicua eſt. At res celeres denunciantur à celeri ſigno, in quo tamen celeritas latet, atque implicita eſt. Hactenus de rebus per quas cognoſcimus.

De modo cognoſcendi quæ ad ægrotantem attinent. Cap. V.

Modvs cognitionis reſtat, quem tertio loco propoſuimus in iis quæ ad cognitionem in homine diximus attinere. Hic autem duplex eſt, vel certus, vel coniecturalis ac fallax, ſi quidem rerum tam præſentium quam præteritarum, & futurarum vel certa ſumitur ſcientia, vel coniectura, qua qui vtitur vltra progredi non poteſt, ea tamen fallitur fortaſſe nonnunquam, ſed ad veritatem ſæpiſſime dirigitur. Ea quæ ſenſu accipiuntur, vera ſunt ac firma, maxima enim eſt in ſenſibus veritas ſi ſani [d] ſint, & omnia remoueantur quæ impediunt. Quæ percipiuntur mente ex ſignis colligi debent, ex quibus plerunque ſumitur coniectura, ſcientia non ſæpe, interdum tamen ſigna adeo certa ſunt, vt medicum ad ſatis ſtabilem ſcientiam perducant, veluti quæ pulmonis aut [e] membranæ coſtas ſuccingentis inflammationem, veluti etiam quæ inteſtinorum difficultatem denunciant. Quæ huiuſmodi ſunt τεκμήρια ab Ariſtotele [f] dicuntur: duo autem habent, vnum, vt inſint omnibus illis quæ ſubiiciuntur rei cuius ſigna ſunt, alterum, vt in nullo altero inueniantur: quæ vtrumq; habẽt ſic reciprocãtur, vt ſi adſint vel non adſint, adſit quoq; vel non adſit res ſignificata, atque vbi hæc adeſt, illa quoq; adſint, abſint vbi hęc abeſt: vbi vtrumq; deſit, ſigna ſunt omnino incerta, atq; arte penitus carent. Vbi alterutrum adſit duntaxat, plus vitium habent ad faciendam fidem quę nuſquam inueniuntur niſi in re cuius ſunt ſigna, quam quibus inſit duntaxat illud, vt ſcilicet appareant in illis omnibus quæ rei ſubiiciuntur. Ex iis autem quæ ita propria ſunt, vt non poſſint in aliam rem transferri, concludimus vbi adſint, neceſſario rem adeſſe quam ſignificãt, at non propterea vbi non adſint, adeſſe illam prorſus negamus, finximus enim illa tantum eſſe propria rei ſignificatæ, non tamen communia omnibus quæ ſub ipſa comprehenduntur. Quod ſi contra accidat, vt communia ſint eorum omnium, non tamen attineant ad rem illam vnam tantum quam ſignificant, vbi non adſint, negamus omnino rem adeſſe, at non propterea vbi adſint concludimus neceſſario adeſſe. Niti autem medicus debet vbi liceat, ſignis maxime certis, hęc ſi nõ ſint, minus certis, ex quibus attingat aliquid veriſimile, quando longius mens humana progredi nõ poſſit. Nulla autem pars medicinæ minus certa eſt, & magis coniecturalis hac ipſa quam agimus, ac διαγνωστικὴν, & σημειωτικὴν [g] Græci [h] appellant. Sed cum ſigna omnia ad cauſas vel effecta referri oſtẽderimus, effecta magis ſolida & expreſſa indicia ſunt, & magis fidem faciunt quam cauſæ, quamobrem his vtimur frequentius, tantum autem in ſignificando valent, vt ſignificationum nomen [i] apud nonnullos medicos inuenerint. Verum ſiue cauſa, ſiue effectum ſit ſignũ, raro euenit vt idem per ſe ſufficiat, quamobrem plerunq; vbi res non poteſt vno proprio ſigno declarari, vtendum eſt concurſu multorum (Empirici [k] συνδρομὴν appellarunt) quæ ſi ſingula fidem non faciunt, vnita tamen & connexa inter ſe teſtimonia firma fiunt, quemadmodum in definiendo cum non inuenitur proprietas, quæ addita generi rei notionem explicet, declaratur frequentia [l] communium, ex quibus proprium quid ſit eluceat. His ita de cognitione in vniuerſum conſtitutis, quod ſpectat ad res cognoſcendas, ad res per quas cognoſcimus, ad modum cognoſcendi, iam tempus eſt ad id quod inſtituimus accedere, videlicet ad rerum præſentium, præteritarum, & futurarum ſpecies agnoſcendas in ægrotante. Agemus primo de recognitione præteritorum, quæ & priora ſunt, & indicant nobis res præſentes ac futuras: quibus expoſitis finem huic libro faciemus.

[d] Ariſt 4 diui T. 25.
[e] Galen 12 meth c. 7. & 5 de Tu. Val. c 11.
[f] Ariſtot. 1. Rhet. c. 2.
[g] Gal lib de part artis, c 1 & 1 de offic med. com 1.
[h] Auic lib. 1 f 2 d 3 c 1.
[i] Gal lib 5. de Tu val. c 10.
[k] Ariſt. lib 2 poſterior.
[l] Hippoc 1. prog. in proœm.

De cognitione rerum præteritarum in ægrotante. Cap. VI.

Præterita ad ægrotantem attinentia, teneantur à medico [m] neceſſe eſt, non vt curentur, nam quod non eſt [n] curationem non poſtulat, ſed vt ex illis fiat de præſentibus [o] coniectura, quemadmodum in ſuperioribus docuimus, vbi potiſſimũ intelligi debere diximus cauſas antegreſſas: adiecimus etiam non omittendam eſſe corporis compoſitionem præteritam, ſed effecta, vt quæ hac perſpecta, facile intelligantur. Sed cum accipi cognitio præteritorum [p] poſſit de ægrotante, & familiaribus, quos interrogare licet qualia fuerint, expeditius eſſe mõſtrauimus, vt ars plus habeat auctoritatis, ſi hęc quantum poſſunt coniectura inueſtigentur, quæ ſumitur maxime ex effectis, quod cauſæ rerum præteritarum fere magis obſcuræ ſint quam ipſæ res præteritæ. Intueamur nunc relictis effectis quo pacto & compoſitio corporis, & cauſæ quę præceſſerunt indagari queant. Indicat igitur præteritam corporis compoſitionem in ægrotante, ea quæ præſens eſt iuncta cum ſuis effectis, hæc ſi quidem ſi non ſemper, ſaltem maiori ex parte ſequitur habilitatem corporis

[m] Galen. 4 meth c. 3.
[n] Gal ibid.
[o] Hipp. 1. prog 8.
[p] Gal 1. ad Glauc c 2 & 5 de loc. aff c 7.

Digitized by Google

ris præcedentem, & eandem monſtrat. In morbum calidum [a] incidunt aut omnino, aut magna ex parte homines calidi, in frigidum frigidi, & ita habilitas quæ eſt compoſitio corporis præterita intelligitur ex compoſitione præſenti tanquam ex effectu. Sed colligitur etiam ex aliis effectis, quæ adhuc ſecũdum naturam ſeruantur, vt ex habitu, & figura corporis, ex venarum amplitudine, ex pilis, & ſimilibus. At cauſæ quæ morbum fecerunt, tam ægrotaori, quam familiaribus non ignotæ, maxime debent coniectura inueſtigari à medico, & colligi ex præſentibus effectis quós reliquerunt, qua ratione hoc fiat, iam exponere ſigillatim aggredior. Ducuntur hæ cauſæ omnes à quatuor [b] locis, ab iis quæ fiunt, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur aut expelluntur. Ad ea quæ fiunt, attinent ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas: ad ea quæ offeruntur eſculenta & poculenta, tum medicamenta & venena epota: ad ea quæ extrinſecus incidunt, aer circumfuſus, balnea, vnguenta, fomenta & cætera de genere eodem, præterea tela, & ictus: ad ea quæ retinentur, aut expelluntur, quæcunque contra naturam retenta aut educta fuerint. Huiuſmodi igitur ſunt cauſæ antegreſſæ, quarum omnium ſigna nunc ſigillatim perſequemur, exorſi ab iis quæ fiunt, & primum à vigilia, & ſomno.

[a] *Ariſt. 2. de gen. & corrup. T. 25.*
[b] *Gal. 1. de Tu. Val. c. vlt. & 5. de Tu. Val. c. 10.*

Vigilia & ſomnus vbi in morbum hominem compulerint, coniicies ex [c] effectis quos reliquerint, ſed quales hi ſint, colliges ex vi vtriuſque quam 2. lib. explicauimus cum de morborum cauſis ageremus, oſtendimus autem vtriuſque mediocritatem conferre [d] ad bonam valetudinem defendendam, ab immoderatione vero morbum afferri. Vigilia calorẽ euocat ad partes externas, & ſimul refrigerat partes internas, auget flauam bilem, ſiccat corpus, & aſſum reddit: quamobrẽ vbi immoderata anteceſſerit, [e] apparet ex actionibus [f] pulſus paruus, quod ſpiritu & ſanguine ab internis partibus ad externas excitato, imminutus fuerit cordis calor vna cum facultate vitali. Apparent etiam poſt longam vigiliam animales actiones debilitatæ, ſenſus vix fungi ſuo munere poteſt, motus voluntarius languet, munera mentis, vt ratio, intelligentia, memoria, minùs vigent. Inter naturales actiones coctio maxime debilitatur, cum viſcera magna ex parte fuerint à calore deſtituta. Ex qualitatibus quæ in ægrotante ſub ſenſus cadunt, color pallidus aſpicitur, quod diuturnitate vigiliæ tandem exhauriatur vis illa ſanguinis quæ bonum colorem faciebat. Ob eandẽ cauſam intumeſcit facies quæ prius gracilior reddita fuerat vna cum palpebris, exhauſto enim ſpiritu redduntur eiuſmodi partes frigidiores, vnde vapor ac flatus non amplius digeritur, ſed colligitur, & eas partes inflat. Ex iis quæ expelluntur, vrina cruda eſt, quod coctio in partibus internis minus perficiatur ob cauſam iam dictam. Quod ſi indicium quoque ſumendum eſt à commodo, vel incommodo quod ex remediis capitur, iuuat tunc hominem dormire.

[c] *Galen 2. prog. com. 8 & 1. ad Glauc c. 2.*
[d] *Supra lib. 2. c. 5*
[e] *Gal locu citatu.*
[f] *Gal ibid.*

Somnus contra reuocat [g] calorem ad viſcera, & partes internas, perficit coctionem, ſed implet caput, viſcerum inflammationem & obſtructionem auget, refrigerat partes externas, atque vbi longior fuerit adeo madefacit corpus vt ipſum [h] effœminet, & quodãmodo elixet. Hanc eius vim conſequuntur effecta à quibus facile denunciatur, ac primo ex actionibus, pulſus ſentitur plenus, mollis, atqoe imbecillus. Implentur enim arteriæ multitudine vaporum qui excitantur, redduntur molliores quod nimis madefiant humore non abſumpto, vt ſecundum naturam ſolebat, quo fit vt non remittantũr, cum premuntur, & ita pulſum [i] debilem præſeferant. Quod attinet ad actiones animales, ſenſus redditur hebes, videtur homo eneruatus, mens torpet. Quod ſpectat ad naturales, coctio perficitur. Ex qualitatibus ſenſui ſubiectis color bonus eſt, partes corporis externæ cum tractantur, molliores ſentiuntur quam par ſit. Eorum quæ expelluntur, vrina licet cocta ſit, non tamen nimis colorata eſt. Quod ſi homo vigilet, non mediocrem percipit vtilitatem. Motus & quies pertinent ad munera vitæ, ille per ſe, hæc quia inſtrumenta aſſidua exercitatione defatigantur: confert & quies [k] ad alimenti coctionem, vt motus ad diſtributionem, quod calorem excitet ab internis partibus ad externas. Sed vbi immoderate aut exerceamur, aut quieſcamus, plurimum lædimur: nimius enim motus nimium [l] nos calefacit & exſiccat, abſumitq; alimentum quod ad externas partes euocauerat. Tum vbi [m] intempeſtiuus ſit caua obſtruit, & impedit coctionem. Præteriti motus immoderati notæ ſunt effecta quę relinquit, ac primo inter actiones [n] pulſus qui exercitationis initio augetur, ſed diuturno labore cum abſumantur ſpiritus, & minuatur facultas, imminuitur, cumque exſiccetur arteria, ſentitur durus. Conqueritur æger de laſſitudine, anhelitus [o] non modo calidior apparet, ſed etiam auctus, primo autem augetur magnitudo & celeritas, ſed tandem ſequitur laborẽ crebritas in ſignis; præterea coctio minus perficitur. Ex qualitatibus quæ ſub ſenſum cadunt in corpore ægrotantis, cutis calet & dura eſt, ac magis colorata. Ex iis quæ à corpore detruduntur, ſentitur vrina calidior, tenuior, & magis ruffa. At dignoſci etiam labor præteritus poteſt ex iis quæ proſunt, aut obſunt affectui quem reliquit, hic enim primo monſtratur, ex quo deinde labor colligitur: docuit autem Hippocrates laboris [p] remedium quietem eſſe. Sed prodeſt etiam frictio multa manibus oleo inunctis, prodeſt & cibus, obſunt quæ his contraria ſunt.

[g] *Gal. 3. de cauſ. pulſ. 9.*
[h] *Hippoc. 2. acut 55.*
[i] *Gal. 3 de cauſ. pulſ. com. 9.*
[k] *Gal. 4. acut. com. 44.*
[l] *Gal 4. de cauſ. pulſ. 13.*
[m] *Gal. lib. de cibus bonis & malis ſucc. c. 3.*
[n] *Gal. lib. de cauſ. pul. 13.*
[o] *Gale 2. de Tu. Val. c. 2.*
[p] *Hipp. 2. aph 48.*

Quies vbi immoderata ſit, tabifica [q] eſt, partes enim quæ non exercentur extenuari cernimus, quemadmodum membra fracta, & luxata, quæ dum ſaneſcant & confirmentur quieta ſeruãtur, quo tempore gracilia admodum redduntur, ita vt videatur eorum ſubſtantia exſiccari. Eſt etiam quies cauſa cõtrariæ temperationis, videlicet nimis humidæ, [r] quod partes quieſcentes refrigerentur, & idcirco plurimum colligant humoris ſuperantis, quem calor abſumere ſolet in iis qui exercentur: ab eiuſmodi humore non ſolum redditur temperatio immoderata, ſed fiunt etiam obſtructiones, & alii morbi. Ex his oriuntur effecta, quæ antegreſſam denunciant quietem, huiuſmodi eſt pulſus paruus, tardus, rarus, mollis. Ex frigore & humore contracto ob quietem mens torpet, languet motus voluntarius, ſenſus hebes eſt, imminuitur diſtributio alimenti, extenuatur corpus, niſi tanta colligatur vis humoris vt tumeat, quemadmodum in ea ſpecie hydropis quam vocant λευκοφλεγματίαν, pallet cutis, & cum tractatur, mollis percipitur, vrina parum colorata eſt, & plerunque [s] craſſior, quod

[q] *Hipp. 3. l. de off. 28.*
[r] *Gal. de arte med. c. 85.*
[s] *Gal. 1. criſ. c. 12.*

plurimum craſſioris humoris eum tenui aquoſo miſceatur. At poteſt fieri etiam coniectura de nimia quiete pręterita ex iis quæ vel proſunt, vt exercitatione, inedia, vel obſunt, vt ocio, & ſatietate. Reſpondent motui corporis, animi perturbatio, hoc tamen intereſt, quod per motum corporis, calor ſemper ab internis partibus corporis excitatur ad externas, ſed per animi perturbationem feruet interdum & augetur, interdum à partibus externis ſecedit ad internas, vt per [a] metũ, & mœrorem: interdum ab internis reuocatur ad externas, vt per [b] ſpem & gaudium. Dat quæuis perturbatio ſigna, ex quibus vbi non multo ante præceſſerit facile coniiciatur, huiuſmodi ſunt potiſſimũ effecta quæ relinquit in homine ægrotante. Sequitur præcedentem iram [c] pulſus magnus, plenus, elatus, vehemens, quod auctus calor ſit, & in corde, & in corpore vniuerſo, & vis tota intẽdatur in motu cordis & arteriarum, ſed apparet etiam facies rubra, niſi eum ira iunctus fuerit timor, nam tunc pallida magis conſpicitur, oculi turgent, & ardere videntur, vrina redditur calidior, & flaua magis. Sed colligi etiam præcedens ira poteſt ex iis quæ proſunt, aut obſunt, proſunt quæ refrigerant corpus, obſunt quæ calefaciunt. Metu, & mœrore contrahi calorem diximus ad partes internas, [d] hanc contractionẽ ſequitur pulſus inæqualis & vehementior, niſi tanta fuerit, vt vires debilitauerit. Sed præſe ferunt oculi metum, & mœrorem manifeſtum, videntur enim perterriri, ac triſtes, vixq; aperiuntur, facies pallet, vrina ruffa eſt. Per ſpem & gaudium oſtẽdimus excitari calorem ab internis partib. ad externas, quamobrem pulſus rarior fit ac tardior, manet tamen magnus niſi adeo effundantur ſpiritus, vt vis vitalis conuellatur, facies rubet, oculi ſunt hilares. Prodeſt autem tam in ſpe & gaudio, quam in metu & mœrore ad contrarias cogitationes animũ traducere. Tranquillitas animi reſpondet quieti corporis, videturq; eodem modo ipſum afficere vbi longior ſit, quanquam non adeo implet humore. Quamobrem ſequuntur ipſam & pulſus magis moderatus, & reliqua omnia minus à naturali ſtatu mutata quam vbi præceſſerit diuturna corporis quies. Quæ offeruntur, ſiue cibi ſint & potus, ſiue medicamenta ſæpe morbum faciunt, colligũtur autem ſimiliter ex effectis, quæ in corpore ægrotantis apparent, & ex iis quæ proſunt, aut obſunt. Cibi & potionis copia vbi nimia præceſſerit, colligitur ex plenitudine corporis, ſed ſi recens adhuc ſit, & nondũ plenitudinem attulerit, ventriculum onerat, pulſum [e] vehementem & magnũ efficit, non tamẽ durum, cutem reddit molliorem, vrinam minus coloratam, prodeſt tunc inedia. Sed proprie ebrietatem ſequitur pulſus elatus, celer, vehemens, tum vel ſomnus, vel magna ad ſomnum propenſio, delirium, rubor faciei, prodeſt aquæ potio: quod ſi qualitas vel cibi, vel potionis à moderatione receſſerit, relinquit ſimilẽ immoderationem in corpore ægrotantis, id quod faciunt etiam medicamenta epota, aut deuorata, ita vt deprehendantur ex ſignis temperationem illam monſtrantibus. Venena etiam ſumpta coniiciuntur ex certis notis, quæ non ſolum in corpore ægrotantis, ſed etiam in cadauere ſe oſtendunt, quas perſequemur ſuo loco ſpeciatim, vbi curationem in vniuerſum abſoluerimus.

[a] Gal. 4. de cauſ. pulſ. c. 3. & c. 4.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. 4. de cau. pul. 2.
[d] Gal. 4. de cauſ. pulſ. c. 4. & 5.
[e] Gal. 3. de cauſ. pulſ. c. 16.

Quæ extrinſecus incidunt ſunt primo aer circumfuſus, deinde balneum, medicamenta, ictus & telum etiam venenatum. Aer ſi tota ſubſtantia hominem læſerit vim habuit veneni, cuius ſigna vt dictum eſt, alibi tractabimus. Si qualitate immoderata, vt æſtu, frigore, dat corpus tunc ſigna euidentia, nam ſi præceſſerit æſtus, adeſt grauitas capitis, anhelitus maior, ſitis lenior, ita vt non reſpondeat calori corporis. Feruet cutis & ſqualida ſentitur, rubent oculi, & calidi ſunt ac ſicci, venæ tam in illis quam in tota facie diſtenduntur, exit vrina calidior & magis colorata, ſed balneum aquæ dulcis tunc mirabiliter prodeſt. Quod ſi homo vim frigoris pertulerit, pulſus apparet velox & durus, non tamen paruus, niſi adeo vehemens fuerit frigoris appulſus, vt ad partes quoque internas permeauerit, neque illi potuerit obſiſtere caloris contractio: oculi caui conſpiciuntur, niſi ob vaporis copiam inflentur, vrina exit alba, interdum tamen compreſſo intus calore redditur ruffa, ſed tam ex caloris, quam ex frigoris appulſu repletur caput, vnde ſequitur raucedo, & grauedo, ab vtro autem profecta fuerit ex aliis notis quas poſuimus, colligitur. Verum ſi humore aut ſiccitate aer morbum attulerit, ſigna in homine ſe oſtendunt vtriuſque immoderationis, quæ perſcribentur à nobis cum ad ſigna morborum præſentium peruenerimus, ex quibus ſimiliter apparebit, qualia præceſſerint medicamenta externa, quæ temperationem effecerint immoderatam. Balneum euocat calorem cum humore ad partes externas, cuius vſus nimius vbi præceſſerit, externæ partes calidæ & molles ſentiuntur: apparet [f] pulſus elatus, celer, & vehemens, niſi vbi ſpiritus exſoluantur, & vitalis facultas debilitetur. Tela vero & ictus coniiciuntur ex plaga quam intulerunt: monſtrat enim hæc vim ictus, & teli ſpeciem. Colligit Hippocrates in libro de vulneribus capitis, fracturæ ſpeciem ex ſpecie teli, & vi, & impetu ipſius ictus, ita vt ex cauſis intelligat effectum. Licebit nobis ſimiliter ex effectis, vt ex vulneribus coniicere cauſam, ictum videlicet, & telum, quod ſi venenatum fuerit, ſiue arte ſiue natura, vt morſus ſcorpionis, ictus ferarum, indicatur ex ſignis quæ venena denunciant.

[f] Gal. 3. de cauſ. pulſ. c. 14.

Reſtant quæ contra naturam retenta fuerint, vel depulſa, hæc vbi morbum fecerint, qua ratione intelligantur, paucis explicabimus. Retentionem contra naturam ſequitur grauitas corporis, atque interdum tenſio, & præcipue illarum partium in quibus materia verſatur, turgent enim hæ magis ac diſtenduntur, pulſus inæqualis eſt, proſunt quæ educendi vim habent. At vbi immoderate corpus exhauſtum ſit, ſiue inedia, ſiue effluxu quouis, & idcirco ægrotet, pulſus apparet debilis, paruus, ſubdurus, quod facultas vitalis debilitata ſit, & arteria exſiccata. Habitus corporis conſpicitur gracilior, cutis [g] ſqualida, exit vrina colorata magis, cum calor reddatur validior, neque humore amplius remittatur. Prodeſt cibus, vbi fames, potus vbi ſitis præceſſerit, vbi nimio effluxu fuerit corpus exhauſtum, prodeſt ſimul vtrunque. Cauſæ igitur antegreſſæ, vel ex effectis deprehenduntur quæ relinquunt, vel ex commodo, aut incommodo, quod afferunt quæ adhibentur, monſtrat enim hoc proxime quo pacto corpus ſit affectum, ex quo tanquam ex effectu coniiciuntur cauſæ quæ præterierunt. De præteritis itaque in homine ægrotante dignoſcendis ſatis dictum videtur.

[g] Hippoc. ac Gal. 1. progn. 2.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Sextus.

QVI EST DE COGNITIONE MORBORVM præſentium in homine ægrotante.

Morbi in ægrotante quo pacto in vniuerſum agnoſcantur. Cap. I.

QVIBVS contineatur ea cognitio quam medicus inquirit in homine ægrotante, tum qua ratione coniici res præteritæ poſſint, ſatis explicatum arbitror libro ſuperiori. Præſentes nunc ſequuntur in eodem recognoſcendæ, ſiue ſecundum naturam ſint, ſiue contrariæ, quæ vbi ſecundum naturam ſint, quo pacto recognoſci poſſent, ſatis in [a] opere de tuenda valetudine docuimus. *[a] Vidius l. 4. de T. val gener. c. 1.* Tantum ergo agendum ſupereſt de recognoſcendis iis quæ contra naturam ſunt, cuiuſmodi monſtrauimus eſſe morbum, cauſas, ſymptomata vna cum ſuis differentiis, quæ perſequi nunc inſtituimus, vt quæ proprie ad curationem pertineant nobis propoſitam. Qua ratione autem recognoſcantur ſpeciatim exponemus, ſi prius in memoriam reduxerimus id quod ſupra diximus de rebus præſentibus, quæ ſenſu, aut mente percipiuntur. Res quę ſub ſenſum cadunt, vt comprehendantur, indicia non poſtulant, ad ea enim duntaxat quæ mente percipiuntur, vtendum eſt argumentis, quę vel ex cauſis, vel ex effectis depromantur, nam [b] habilitas corporis ægrotantis, quod communiter vagatur, quod prodeſt aut obeſt, aduentus morbi ſubitus aut lentus, referri vel ad cauſas, vel ad effecta euidenter monſtrauimus. *[b] Supra lib. 5. cap. 3.* Hęc quæ de rebus præſentibus communiter agnoſcendis tradita ſunt, valent proprie in morbis, in cauſis, in ſymptomatibus, atq; in ipſorum differentiis, id quod luce clarius apparebit, ſi ſeorſum vnumquodque perpendamus. Ordiemur autem à morbo, qui ſi [c] tenet partes externas, adeo ſenſui ſubiicitur vt non neceſſaria ſint ſigna ex quibus intelligatur, ſi internas, ſenſum latet, & idcirco colligi debet ex argumentis, quæ ſumantur à cauſis, vel ab effectis, ſiue expedite, ſiue implicite, ſicut illa quæ nobis ſuppeditantur ab ægrotantis corporis habilitate, ab eo quod communiter vagatur, ab eo quod prodeſt, aut obeſt, ab aduentu ſubito, aut lento. *[c] Galen. 1. de loc. aff. c. 2.* In vnaquaque enim ſpecie morbi ſenſum latentes indicia perſequemur, quæ ſiue aperte, ſiue latenter ex cauſis, vel effectis depromantur.

De ſignis cuiuslibet temperationis immoderatæ. Cap. II.

SVMAMVS initium à temperatione immoderata, quæ ſi calida ſit aut frigida, in partibus externis continuo ſenſui ſubiicitur, ſin humida vel ſicca, opus eſt ratione, nã humida ex mollitudine [d] cutis, ſicca ex duritie colligitur. *[d] Gal. de motu med. cap. 4.* Percipit enim ſenſus mollitudinem, & duritiem, ſed mens ratiocinatur mollitiem ab humoris copia proficiſci, & non à calore liquefaciente, duritiem à ſiccitate, [e] non à frigore cogente, & ita ex mollitie humorem, ex duritie, ſiccitatem exuperantem intelligit. *[e] Ariſtot. 4. meteor. c. 4.* Immoderatæ vero temperationis partium internarum iudicium, nõ eſt amplius poſitum in ſenſibus, ſed neceſſariæ ſunt rationes, quas nobis ſuppeditant loci quos proxime retulimus. Sed ſpectemus vnamquamque immoderationem ſeorſum, illud ante de omnibus adiicientes, quod ſigna quæ naturalem alicuius hominis immoderatam temperationem denunciant, eandem quoque denunciant contra naturam, vbi alteri ſuperueniant, & non ſint naturalia.

Temperatio igitur, cum ita calida eſt vt actiones lædat, ſi partibus externis ineſt, ſub tactum cadit, ſed ſi partes internas teneat, colligi debet ex ſignis, quæ petuntur ex locis iam dictis, ac primum ex habilitate corporis patientis, quod vbi naturaliter habeat calidiorem temperationem ſiue totum, ſiue pars, morbum calidum indicat in quem facile incidit. Quod ſi communiter morbus calidus vagetur [f] conſimilem eſſe illum denunciat quo implicatur ægrotans. *[f] Gal. 1. ad Glauc. c. 3.* Quod ſi ea proſint quæ refrigerant, monſtrant morbum contrarium, nempe calidum, ſi ea obſint quæ calefaciunt, monſtrant morbum ſimilem, & idcirco etiam calidum. Subitus aduentus magis monſtrat calidum aut frigidum, nam humidi vel ſicci morbi aduentum conſtat eſſe lentum, ſed celerius caleſcit corpus quam refrigeretur, ita vt maxime ſubitus, caloris immoderationem demonſtret. Aperte autem ex efficientibus cauſis colligitur calidus morbus, quandoquidem vbi calefaciendi vim habeant, ſiue externæ ſint, ſiue ad corpus noſtrum attineant, calidum morbum ſignificant. In externis ponuntur primo quæ extrinſecus incidunt, vt aer circumfuſus, balneum, medicamenta quæ ad externas partes adhibentur. Aer, vel æſtiuus, vel ob regionem, præſentemve conſtitutionem calidus, aut alioquin calefactus, balneum quoduis calidius, medicamenta calida, quibus exteroæ partes illinuntur, vnguntur, aut aliquo modo fouentur, monſtrant morbum calidum quem efficiunt. Habentur in externis etiã quæ offeruntur, eorũ enim eadem ratio eſt vbi calefaciendi vim habeant, ſiue ſint eſculenta, veluti quæ aromatibus copioſe condiuntur, ſiue poculenta, veluti vinum vehemens vetus;

meracius large ſumptum, ſiue medicamenta calida, aut epota, aut deuorata. Sed quæ attinent ad corpus noſtrum, aut fluunt, vt ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, aut manent, vt qualitates, vt ſucci, vt ea quæ retinentur ac detruduntur. Ex iis quæ fluunt atque abuolant, motus, [a] calefacit tam externas quam internas corporis partes, quemadmodum & ira, ſomnus [b] vero tantum internas, ſicut & timor, & triſtitia, vigilia ſolum externas, perinde ac ſpes, & gaudium, quies & tranquillitas, neutras. Ex iis quæ manent qualitates corporis, vbi validæ in aliqua parte fuerint, eam quæ [c] proxima eſt, vel per inſignes canales coiuncta, ſimiliter afficiunt, quamobrem vbi calidæ ſunt, calefaciunt, id quod euenit etiam calidis ſuccis, veluti flauæ bili. Vbi autem quæ retinentur calida fuerint, & quæ detruduntur frigida, corpus relinquunt calidius. Ex iis igitur omnibus cauſis coniectura fit de calido morbo quem afferunt. Habemus etiam effecta, quaſi ſigna quædam, & notas quibus morbum calidum iudicemus, & primo actiones læſas, in quibus non ſolum ſpeciem, ſed & læſionis modum animaduertimus, vt enim gaudent quædam actionum ſpecies calore, veluti [d] coctio, ita quædam frigore, veluti appetentia. Vtraque autem facile contrario offenditur. Quamobrem appetentia læſa, calidum morbum declarat tanquam cauſa à qua læditur. Modus læſionis varius eſt, cum actiones interdum auferātur, interdum minuantur, interdum deprauentur: auferuntur, vel minuuntur frigore, propter quod partes noſtri corporis [e] vel omnino immobiles redduntur, vel vix moueri queunt, deprauantur calore, qui nimiam efficit mobilitatem. Monſtrat ergo læſionis modus eam temperationis immoderationem à qua maxime oritur. Quod vero ſpectat ad effecta, quæ in corpore ægrotantis ſub ſenſum cadunt, vbi cutem aſpicimus minus albam, & magis coloratam, eandemq; [f] tangimus calidiorem, morbum calidum coniicimus, à quo eiuſmodi qualitates mutantur. Reſtant quæ detruduntur, vt vrina, vomitus, deiectio; hæc vbi magis colorata ſunt, & nimis cocta potius quam cruda, ſimiliter calidum morbum monſtrant à quo proficiſcuntur. Multa igitur ſigna morbi calidi impertiuntur ab effectis. Frigida temperatio immoderata vbi externas partes occupet, percipitur ſenſu [g] tactus, in internis vero colligitur ex ſignis quæ depromuntur ex locis proxime oſtenſis, ſed contrario modo ſe habentibus, atque in calida, ac primum ex habitu corporis, quod vbi naturaliter frigidum ſit, facile incidit in morbum conſimilem, & eundem ſignificat, deinde ex eo quod communiter vagatur, nam vbi alii tunc frigido morbo tenentur, iudicamus frigido quoque ægrotantem implicari. Ex iis præterea quæ proſunt aut obſunt, nam ſi commoda ſint quæ calefaciunt, indicant morbum contrarium, frigidum videlicet. Si incommoda ſint quæ refrigerant, denunciant morbum frigidum, hoc eſt ſimilem. Subitus aduentus monſtrat vt calidum, ita etiam frigidum morbum, magis tamen calidum quam frigidum, hæc tamen ad cauſas & effecta referuntur vt in ſuperioribus oſtenſum eſt. Intueamur nunc quæ euidenter cauſæ ſint aut effecta ex quibus colligatur frigida temperatio immoderate, ac primo externas, vt aerem frigidum, ſiue ob tempeſtatem, regionem, præſentem cœli conſtitutionem per ſe talis ſit, ſiue arte fuerit refrigeratus: balneum præterea frigidum in quo quis diutius manſerit: medicamenta frigida quouis modo extrinſecus adhibita; præterea quæ offeruntur [h] frigida, vt cibos, olera, cucurbitam, cucumerem, vt potiones, veluti aquam frigidam, vt medicamenta refrigerandi vim habentia. Oſtendunt enim omnia hæc immoderationem quam reddunt immoderate frigidam. Idem faciunt etiam cauſæ quæ ad corpus noſtrum attinent, ſeu fluant, ſeu permaneant; nam ex iis quæ fluunt, corporis [i] quies & animi tranquillitas refrigerant tam externas partes quam internas, ſomnus vero, triſtitia & [k] metus, ſolas internas: vigilia, ſpes, gaudium, externas duntaxat. Ex iis quæ permanent, qualitas valde frigida vnius partis [l] coniunctam ſimiliter afficit: ſuccus frigidus, vt pituita, ſimilem impertit qualitatem loco in quo verſatur: quæ detruduntur [m] calida & quæ retinentur frigida, reddunt ſimiliter corpus frigidum. Cauſæ igitur omnes tam internæ quam externæ refrigerandi vim habentes, ſimilem effectum faciunt ac demonſtrant, atque idcirco temperationem immoderate frigidam. Huius ab effectis quoque multa ſigna dantur, & primo ab actionibus læſis. Earum nonnullæ ſpecies demonſtrant frigus à quo offenduntur, veluti [n] coctio & attractio: modus quoque læſionis, frigidi morbi facere fidem poteſt à quo auferuntur aut imminuuntur magis quam deprauentur: redditur enim motus difficilis [o] imminuiturque; cum contra à calore augeatur ac deprauetur: minuitur etiam à frigore reſpiratio [p] & pulſus. Ex qualitatibus quæ in corpore ægrotantis ſub ſenſum cadunt, color albus conſpicitur, cutis ſi tangatur percipitur frigidior: quæ expelluntur, vt vrina, vomitus, deiectio cruda ſunt & minus colorata. Huiuſmodi igitur ſunt effecta ex quibus deprehenditur temperatio immoderate frigida. Humida temperatio, vbi immoderate externas partes teneat, cadit ſub ſenſum tactus, quo percipitur [q] mollities tantum, ſed ratione opus eſt qua diſcernamus num ea calorem liquefacientem conſequatur, nam vbi hic non adſit, coniiciemus eius cauſam eſſe nimium humorem, & ita ex mollitie intelligemus temperationem eſſe immoderate humidam: at vbi teneat internas partes, mente duntaxat percipitur, ita vt neceſſaria ſint argumenta. Ducuntur hæc primo ab ægrotantis habitu, qui ſi humidior natura fuerit, indicat morbum eſſe ſimilem: tum à communiter vagantibus, nam ſi plerique ægrotantes tunc humido morbo laborent, veriſimile eſt eo conſimili laborare eum ad quem curandum adhibemur. Præterea ab iis quæ proſunt aut obſunt, nam ſi proſint ſicca, obſint humida, denunciant morbum eſſe humidum: tum ab aduentu morbi, nam lentus, morbum humidum vel ſiccum monſtrat, calidus aut frigidus, magis ſubito aduenit, ſed magis lente aduenit humidus quam ſiccus. Venio ad ſigna quæ proprie ducuntur à cauſis efficientibus & primo ab externis: quæ extrinſecus incidunt, vt aer humidus ob hyemem, ob pluuiarū [r] multitudinem, ob paludes, aut ob aliam quamuis cauſam: balneum aquæ dulcis; medicamenta quæ extrinſecus dantur madefaciendi vim habentia: præterea quæ offeruntur, vt cibus multus, humidus, elixus: potio multa facultatem habens madefaciendi: medicamenta ſimilia, eiuſmodi omnes cauſæ externæ vt parete, ita etiam oſtendere morbum humidum poſſunt. Idem euenit cauſis illis quæ attinent

ad cor-

[a] Gal. lib. de cau. morb. c. 2.
[b] Gal. lib. 3. de cau. pul. 9. & 4. de cauſ. pul. 4. & 5.
[c] Gal lib. de cauſ. morb. cap. 2.
[d] Galen. lib. artis med. c. 62.
[e] Galen 3. de ſymp. cauſ. cap. 2.
[f] Gal. de ar. med. c. 62.
[g] Gal de arte med. cap. 63.
[h] Galen de cauſ. morb. cap. 3.
[i] Gal ibid.
[k] Gal. 4. de cauſ puls. 4. & 5.
[l] Gal 4. de cau. pul. 3.
[m] Gal. de ca. morb. 3.
[n] Galen. 3. de cau ſympt. cap. 1.
[o] Gal. 1 pror. thet. com. 20.
[p] Gal. l. 1. de cauſ. pulſ. cap 6.
[q] Gal l. artis med. c. 55.
[r] Galen l de cauſ. morb cap 5.

ad corpus noſtrum, ſiue fluant ſiue maneant, omnes enim cum madefaciendi vim habent, humidum morbum demonſtrant, veluti ex iis quæ fluunt, ſomnus, quies, [a] tranquillitas: ex iis quæ permanent, qualitas humida alicuius partis, humor aquoſus, aut pituitoſus: quæ detruduntur pauca & ſicca, multa vero atque humida quæ detinentur. Hoc pacto igitur ex cauſis tam internis quam externis humidus morbus colligitur. Sed grauiſſimum argumentum ſumitur ex effectis, & primo ex actionibus læſis pro ſpecie ac modo, Ex actionibus animalibus languet [b] intelligentia, ratio, memoria: tum ſenſus hebes redditur, debilitatur motus. Ex vitalibus, pulſus redditur mollis ac languidus. Ex naturalibus, minuitur retentio, augetur ac deprauatur expulſio. Ex aliis effectis & proprie ex qualitatibus corporis, percipitur tactu [c] mollities, etiam tanquam effectum morbi humidi partium internarum. Ea vero quæ expelluntur, vt vrina, deiectio, ſputum, copioſa ſunt, & tenuia. Huiuſmodi ergo ſunt effecta à quibus humor exuperans demonſtratur.

[a] Galen. de cauſ. morb. cap 5.
[b] Galen 3 de loc aff. 5.
[c] Gal 1 artis med. c 55.

Sicca temperatio immoderata vbi partibus externis inſit, tactu ſentitur, quo quidem percipitur [d] durities duntaxat, ſed adiungitur ratio, qua diſtinguimus num eiuſmodi durities à ſiccitate proficiſcatur, an à plenitudine, an à frigore. Diſtendit plenitudo partes illas in quibus colligitur, adeo vt duras efficiat: frigus cogendo duritiem affert, quod tamen accidere nequit homini [e] viuenti niſi cum in propinquo mors eſt, ita vt pene extremum ſpiritum exhalet, alioquin non poteſt frigus adeo cogere noſtri corporis partes, vt illas reddat duras: quamobrem vbi tactu duras illas percipimus, ratiocinamur num durities illa ſiccitatem immodicam ſequatur quam nunc agimus, an potius plenitudinem aut frigus. Sed vbi ſiccitas verſetur in partibus internis, ſola mente intelligitur, neceſſariaque ſunt ſigna quæ nobis ſuppeditant loci iam dicti, ac primo habilitas ægrotantis, qui ſi naturaliter ſiccus fuerit, facile incurrit in morbum ſiccum, & eundem oſtendit: dein quod communiter vagatur, nam ſi alii ægrotantes tunc ſicco morbo laborant, conſimili laborare par eſt hominem ad quem accerſimur: quod idem prodeſt aut obeſt, nam ſi commoda fuerint quæ madefaciendi, incommoda, quæ ſiccandi vim habent, indicant morbum eſſe ſiccum: Aduentus vbi lentus ſit, monſtrat temperationem immoderatam eſſe humidam aut ſiccam, minus tamen lente aduenit ſicca quam humida, quandoquidem non ſolum fit à ſiccis, ſed etiam à calidis quibus ineſt ſiccandi vis vehemens. Sed ſpectemus ſigna quæ proprie à cauſis efficientibus ducuntur, ac primum ab externis. Quæ extrinſecus incidunt, vt aer [f] ob tempus anni, regionem, præſentem cœli conſtitutionem, aut quouis modo ſiccus: balneum aquæ ſalſæ aut ſulphureæ: medicamenta quæ quouis modo adhibentur ad partes externas ſiccantia: quæ offeruntur, vt cibus paucus, aſſus, aut facultate exſiccans, potio pauca & ſiccans, vt vini veteris vehementis aut auſteri, medicamenta [g] ſiccantia epota aut devorata, ſiccitatem quam afferunt patefaciunt: id quod euenit etiam illis quæ ad corpus noſtrum attinent, vbi ſiccandi vim habeant, quemadmodum ex iis quæ fluunt, vigilia [h] diuturnior, motus validus ac celer, vehemens animi perturbatio, ex iis quæ permanent, qualitas ſicca alicuius partis: humor ſiccus cuiuſmodi eſt flaua vel atra bilis, aut pituita ſalſa: præterea quę expelluntur vbi multa ſint & humida, quæ autem retinentur pauca & ſicca. Mittamus cauſas, veniamus ad effecta, quæ multa nobis ſigna dant immoderatæ temperationis ſiccæ, & primo actiones læſæ pro ſpecie & modo læſionis. Mens acrior fit, delirat tamen vbi nimium augeatur ſiccitas: ſenſus fit acrior, quanquam & ipſe quoque læditur proceſſu temporis ſicut & motus, qui licet ob ſiccitatem initio fiat validior, ita tamen ea aucta læditur vt deprauetur: pulſus redditur durus, expulſio imminuitur, retentio nimis augetur ac deprauatur: ex qualitatibus quæ in corpore ægrotantis ſub ſenſum cadunt, tactu ſentitur [i] durities: quæ detruduntur pauca ſunt & craſſa: ex his ergo effectis colligitur temperatio immoderate ſicca. Hactenus de ſignis illorũ morborum qui immoderatæ temperationi ſubiciuntur.

[d] Gal 1 artis med. c. 54.
[e] Gal 2. de temp c 3.
[f] Galen. 1 de cauſ. morb. cap 4.
[g] Gal. ibid.
[h] Galen. 7. meth 6.
[i] Gal lib. artis med. cap. 54.

De ſignis morborum tota ſubſtantia repugnantium. Cap. III.

INTER morbos quos habent ſimplices partes, ſunt illi etiam qui non euidenti qualitate, ſed tota ſubſtantia ipſis repugnant atque aduerſantur: hoc igitur recognoſcere in ægrotante ſimiliter oportet, quod nunc generatim agemus, differentes recognitionem ſpeciatim ad curationem magis propriam, quam perſequemur poſtquam hanc abſoluerimus in vniuerſum nobis propoſitam. Iudicium morbi tota ſubſtantia aduerſantis, ſiue internas, ſiue externas partes teneat, non eſt poſitum in ſenſibus quemadmodum temperationis immoderatæ partium externarum, ſed pertinet ad mentem, ita vt opus ſit argumentis à quibus patefiat: ſuppetunt hæc ex locis iam dictis. Habilitas corporis ægrotantis raro indicium facit eiuſmodi morbi, quandoquidem cauſæ à quibus affertur, plerunque adeo efficaces ſunt, vt nulli homines illis obſiſtere poſſe videantur: Verum plurimum intereſt inter illos; nam qui corpora obſtructa habent & prohibitum perſpiratum prauiſque ſuccis redundant, facile in pernicioſam [k] putredinem incurrunt, & in febres peſtiferas, vbi aer peſtilens fuerit: cum contra conſtet illos defendi quibus pura ſunt corpora, & canales ac foramina patent. Quid quod venena quantumuis mortifera, non offendunt æqualiter omnes? illi enim qui aut paulatim veneno aſſueſcunt, aut prius antidotum ſumunt, adeo inuiolati ſeruantur, vt cum mortem ſibi conſciſcere volunt, eo epoto etiam inuiti euadant [l] incolumes. Non ſunt igitur contemnenda illa indicia propoſiti morbi quæ ab ægrotantis habilitate ducuntur: veriſimilius enim eſt ab eiuſmodi malo magis teneri corpus quod opportunum ſit, quam quod illi minime pateat. Quod communiter vagatur, ſi tale fuerit vt tota ſubſtantia repugnet, non leue teſtimonium eſt, veluti in peſtilentia, quæ vt alios attingit ægrotantes, ita hunc attingere par eſt, ad quem curandum medicus adhibetur. Quæ proſunt aut obſunt, ipſa quoque morbum tota ſubſtantia alienum denunciant, ſiquidem vbi proſint antidoti, aut olea & cætera præſidia quæ vel ſumpta, vel extrinſecus impoſita eiuſmodi malo obſiſtere ac mederi cõſueuerunt, indicãt id ipſum eſſe: quæ obſunt, veluti quę colligunt

[k] Galen 1 de diff feb 4.
[l] Gal. lib. de Theria ad Piſ cap. 16.

copiam prauorum ſuccorum & exhalare vapores non ſinunt, non nihil etiam ad hanc cognitionem conferunt, quanquam communia ſunt complurium aliorum morborum, & idcirco non multum firma. Maximam fidem faciunt cauſæ effectrices, vt [a] aer peſtilens, aſpiratio auerni, ictus à telo venenato, morſus viperæ, aſpidis, ſcorpionis, canis rabioſi, ſuccus collectus in corpore ægrotantis admodum prauus, veluti bilis tam atra quam quę à colore vocatur æruginoſa: Venenum denique comeſum, vel epotum, ſiue ab altero datum fuerit, ſiue imprudenter ſumptum, cuiuſmodi ineſſe ſolet quibuſdam cibis alioquin ſuauibus, veluti [b] fungis, veluti etiam radicibus à quibus quamuis dulcibus ſcribit Theophraſtus, nonnullos [c] aliquando fuiſſe interemptos: ſi qua ergo eiuſmodi cauſa antegreſſa eſt, denunciat morbum tota ſubſtantia alienum. Reſtant effecta, quę varia oriuntur ex varia ſpecie ipſius, in vniuerſum tamen ſymptomata longe plura & grauiora apparent, quam ſoleant in aliis morbis manifeſta qualitate lędentibus, ſiquidem actiones fere omnes læduntur, pręſertim quę præcipuæ ſunt, ſicut vitalis, accedit animæ defectio, ſupprimitur anhelitus, mentis interdum ſequitur alienatio: quę expelluntur, vt deiectio, vrina, deterrima ſunt; quod ſpectat ad qualitates corporis quæ ſub ſenſum cadunt, tactu percipiuntur extrema frigida, viſu cutis liuida, aut etiam nigra, intumeſcit corpus totum & præcipue venter. Hęc fere ſunt effecta quæ morbum tota ſubſtantia inimicum plerunque conſequuntur.

[a] Gal. lib. 1. de diff. feb. cap. 4.
[b] Dioſc. lib. 4. c. 78.
[c] Theoph. libr. 9. de hiſtor. plant. cap. 13.

De ſignis morborum ad figuram attinentium. Cap. IIII.

Seqvitvr recognitio illorum morborum qui ſpectant ad partes multiformes, fere autem ſenſui ſubiiciuntur [d] eum tenent externas, ſed cum verſantur in internis, intelligi debent ex ſignis, quę magis ſpeciem morbi ſeorſum in ſingulis partibus quam communiter in omnibus denunciant, neque facile dirigi ad certam normam poſſunt, vt illa à quibus immoderata temperatio demonſtratur, pro viribus tamen ad artem redigere ipſa nitemur. Ordiemur autem à figura, quę ſecundum naturam partibus multiformibus certa debetur; hæc cum mutatur, in partibus quidem externis ſenſu percipitur, quemadmodum vbi crura valga aut vara fiunt, aut vbi naſus redditur ſimus, neque opus eſt ſignis à quibus pateſiat: in internis vero vel ſenſum penitus latet, ita vt mente comprehendenda ſit, vel ſi quando ſub ſenſum cadant, neceſſe eſt concurrat ratio ſimul, veluti cum ventriculus, iecur, lien, aut vterus recedit à figura naturali, ſenſu enim percipimus externam cutem mutatam, & contra naturam, verum docti ab Anatome ratiocinamur, id vitium non pertinere ad cutem, ſed ad ſubiecta viſcera: at vbi figura internarum partium mutata, nullum det ſui ſpecimen in cute externa, non eſt amplius poſitum aliquo pacto eius indicium in ſenſibus, quamobrem neceſſarium eſt ſola coniectura id vitium aſſequamur. Admonebimur igitur partim habitu ægrotantis, quem procliuem eſſe ad id intelligimus, partim eo quod communiter vagatur in aliis ægrotantibus ſi conſimile fuerit, partim eo quod experiemur commodum vel incommodum, ſi non continuo vitiatæ figuræ, ſaltem cauſæ à qua retinetur. Sed redeamus in memoriam cauſarum à quibus figura naturali ſtatu dimouetur, nam hæ quoq; multa dant eius indicia, modo non fuerint in vtero protinus, nam ſic nullam liceret ex ipſis facere coniecturam. Ergo vbi vitium poſt primum natalem diem ſuperuenerit, aliquod infortunium cauſamur, quod vel per ſe, vel alio interiecto figuram vitiauerit: per ſe quidem compreſſus, ictus, diſtorſio, & tandem [e] violentia deprauat figuram, pręſertim ætate tenera, ſed alio interiecto & tanquam medio, inanitas, ſiccitas, temperatio immoderate humida, plenitudo: Maxime autem mutari figuram perſpicimus in iis qui immodice exhauriuntur aut replentur, itaque vbi tales præceſſerint cauſæ, vitiatam figuram demonſtrabunt. Huius ſigna quoque ex effectis ducuntur, vt ex actione læſa, quemadmodum ex attractione vteri, huius enim figura vbi peruertatur, non attrahitur amplius ſemen vt conuenit: præterea ex iis quæ expelluntur, vbi enim peruertantur canales per quos educi debent quæ ſuperflua ſunt, nõ facilè exeunt: quamuis hæc mutationi ſitus magis quam figuræ tribuenda eſſe videantur. Ex his omnibus intelligi poteſt, coniecturam quam gerit figura cum naturali ſtatu dimouetur, in intimis partibus non admodum perſpicuam eſſe.

[d] Galen lib. artis med. c. 70.
[e] Galen 1 de cauſ. morb. cap 7.

De ſignis morborum ad ſuperficiem attinentium. Cap. V.

Sanitas partium multiformium ſuperficiem poſtulat mediã inter aſperam & læuem, mediam inquam non abſolute & ſimpliciter, ſed vt cuiuſque naturæ conuenit, neque enim debet eſſe æquabilis omnibus, ſed aliis paulo læuior, aliis paulo aſperior, quemadmodum in ſuperioribus oſtenſum [f] eſt: quod ſi plus iuſto fuerit aſpera vel læuis, iam morbus adeſt: Hunc quo pacto agnoſcere in ægrotante oporteat, tempus eſt explicare. Fac primo ſuperficiem aſperiorem eſſe, in partibus quidem externis duorum ſenſuum teſtimonio agnoſcitur, aſpectus videlicet & tactus, vterq; enim percipit illam inæqualitatem, in internis vero cum nequeat percipi ſenſu, mente inueſtiganda eſt, & idcirco ex ſignis colligenda quæ ex locis ante expoſitis petantur, & primo ex habitu ægrotantis: hæc ſi non efficit, efficiendi ſocia eſt, & eatenus etiam ſignificandi: veriſimilius enim eſt ſuperficiem exaſperatam eſſe in illo homine in quo facile exaſperari poteſt, quam in altero: facile autem poteſt, vbi alioquin aſperior fuerit, procliuius enim quodlibet eſt ad ſimilem morbum quã ad contrarium, quanquam id quod læue eſt, facile propter molliciem iniuriis patet & exaſperatur: dein ex eo quod communiter vagatur, ſi quidem vbi alii tunc immoderata aſperitate laborent, par eſt conſimili laborare ægrotantem qui tractatur: tum ex illis quæ proſunt aut obſunt, quandoquidem, vbi commoda ſint quæ læuitatem, incommoda quæ aſperitatem faciunt, ſignificant morbum conſiſtere in ſuperficie contra naturam aſpera: ex cauſis item exaſperantibus, cuiuſmodi [g] eſſe diximus ſiccitatem immoderatam, tum quicquid detergit, abradit, exulcerat, violenter digerit, aut comprimit, ſiue cibus ſit aut potus, ſiue medicamentum, ſiue ſuccus, vt pituita ſalſa, vt flaua, vel atra bilis, monſtrant

[f] Supra l. p. cap 6.
[g] Gal lib de cauſ morb. cap 7.

Digitized by Google

eiuſmodi cauſæ omnes aſperitatem quam efficiunt. Quod ſi hanc natura effinxerit in vtero protinus, cum nos cauſa lateat, non poteſt effectum patefacere. Poſtremo ex effectis depromuntur ſigna aſperitatem monſtrantia, nam vox aſpera, ſequitur aſperitatem arteriæ ac faucium quam denunciat, ſentit æger in loco exaſperato ſenſum quendam inæqualitatis: ſed quæ expelli ſolent, magis ac diutius retinentur, atque interdum cum difficultate redduntur vbi ſuperficies fuerit exaſperata.

Lænitas vbi contra naturam tenet ſuperficiem, in partibus quidem externis ſenſui ſubiicitur, nam & ſub aſpectum cadit, & ſub tactum: in internis vero neceſſe eſt intelligatur ex ſignis quæ ab iiſdem locis ducantur. Habilitas ægrotantis concurrit cum cauſa efficiente læuitatem, & idcirco ipſam monſtrat, veriſimilius enim eſt eam ſuperficiem valde læuem fieri quæ alioquin leuior naturaliter fuerit, incurrimus enim (vt ante dictum eſt) facile in morbos naturæ noſtræ conſimiles: quod ſi communiter vagetur eiuſmodi morbus, monſtrat eo implicitum eſſe hominem quoque qui curatur: ſi proſint exaſperantia, obſint lenientia, læuitatem ſimiliter contra naturã denunciant. Quod ſpectat ad cauſas, ſi læuitatem immoderatam ſuperficiei natura ipſa in vtero formauerit, cum abditæ tunc ſint, nequeunt effectum patefacere & ſuperficiei immoderatam læuitatem oſtendere, ſed ſi poſtquam fœtus eſt in lucem editus, reddatur nimium læuis ſuperficies partium internarum, poterit coniici ex cauſa, quæ potiſſimum eſt nimia copia pituitoſi [a] humoris quo illinitur, quamobrem vbi hanc alicubi collectam eſſe ſuſpicemur, ſuſpicabimur quoque ibidem ſuperficiem factam eſſe nimis læuem. Ex effectis monſtratur hæc maxime à retentione læſa, nam vbi læuior fuerit ſuperficies vteri, non retinetur ſemen: vbi ventriculi, non retinetur cibus, vnde ſequitur deiectio cruda leuitatem [b] ſimiliter indicãs. Sed ſatis de ſignis morborum ad ſuperficiem attinentium, tranſeamus ad ea quæ monſtrant morbos in cauis.

[a] *Galen de cauſ. morb. cap. 7.*

[b] *Gal 6. de loc aff c. 2.*

De ſignis morborum ad caua attinentium. CAP. VI.

CAVA in corpore noſtro intelligimus vel exigua foramina cutis, vel canales ſimul & receptacula magna, ſanitas (vt ſupra traditum eſt) moderationem poſtulat tam in his quam in illis, ita vt nec exuperantia adſit, nec defectus: Exuperare dicuntur cum vel noua contra naturam fiunt, vel quamuis naturalia ſint, nimium patent: deficiunt, cum vel penitus excæcantur, vel redduntur anguſtiora quæ patere deberent. Conſideremus quo pacto recognoſcatur in ægrotante tam patefactio quam interclusio contra naturam, ac primo in exiguis, deinde in maioribus cauis. Ergo vbi exigua foramina cutis à moderatione recedant, ſi nimis patent, raritatem, ſi nimis clauduntur, denſitatem vocamus. Videtur tum raritas tum denſitas ſub ſenſum cadere cum inſit externis foraminibus cutis, ſed hæc adeo exigua ſunt vt non ſatis oſtendant patefactionem vel interclusionem quam contra naturam habent: quare neceſſe eſt mente quoque comprehendantur, intelliganturq; ex ſignis. Sit primo raritas, ita vt nimis pateant exigua foramina, colligitur hæc ex habilitate ipſa ægrotantis, nam ſi cutis fuerit naturaliter rara, magis in raritatem contra naturam incidit quam ſi denſa. Ex ſimili item vitio communiter vagante, tum ex iis quæ iuuant aut nocent, vbi ſcilicet illa denſandi, hæc laxandi vim habent: ſed magis adhuc ex cauſis ipſam efficientibus, quemadmodum ex immoderato [c] calore atque humore ſimul iunctis; maxime vero ex effectis & potiſſimum ex iis quæ depelluntur, vt ex vapore & ſudore, qui longe copioſius effluunt quam ſolent, cum ſanitas eſt. Contraria indicia contrarium virium, hoc eſt denſitatem oſtendunt, cutis nimirum naturaliter denſa, hæc ſi quidem idonea eſt quæ facile ad vlteriorem denſitatem perducatur: idem vitium cum in aliis ægrotantibus reperitur: quod prodeſt ſi laxandi vim habeat, quod obeſt ſi denſitatem faciendi, cauſa denſitatem efficiens, vt frigus vel per ſe vel iunctum cum ſiccitate, vt adſtringentia omnia: effecta deniq; vt retentio vaporis & ſudoris qui ſoliti erant effluere.

[c] *Galen. l. de cauſ. morb. cap. 7.*

Maiora vero caua, qualia ſunt canales & ſinus vbi contra naturã aperiantur & claudantur, ſi externa ſint, eorũ iudicium poſitum eſt in ſenſibus, ſi interna, mente cõprehendi debẽt, ita vt opus ſit argumẽtis quæ ſuppeditãtur ab iiſdẽ locis: nã ſi nimium patefacta ſunt, deprehẽduntur ex habilitate ægrotantis in quo naturaliter ampla ſint, ſi quidẽ talia idonea ſunt quæ ampliora fiant: ex conſimili vitiu, vbi videlicet communiter vagetur eiuſmodi cauorum patefactio: Ex iis quæ vel commodum afferunt claudendo quocunq; modo claudant, vel incommodum aperiendo quocunq; modo aperiant: Ex cauſis, quarum duo genera ſunt, vnum ad abſentiam, alterum ad præſentiam materiæ contra naturam pertinet. Conſiſtit abſentia in facultate illorum quæ naturaliter replere caua debito tempore ſolent, quemadmodum vapores, qui dum cibus coquitur à ventriculo ad cerebrum feruntur: vacuitas ergo ab iis, patefactionem contra naturam efficit, quo tempore adeſſe deberent: quod ſpectat ad præſentiam materiæ, vbi multa ſit vel acris, caua nimium patefacit, partim per ſe diſtendendo atque erodendo, partim excitando nimis naturam ad expellendum. Reſtant effecta ex quibus patefactio quoque intelligitur, nam ſi materiæ abſentiam & vacuitatem ſequatur, auffertur ſomnus, vigilia diuturnior fit, & ita actio deprauatur; ſed ſi idem vitium à præſentia materiæ contra naturam proficiſcatur, læditur retentio & idcirco etiam coctio, nam quod non [d] retinetur concoqui non poteſt; detruduntur etiam plura liquida & cruda magis quam ſecundum naturã ſoleant. Contrarium vitium vbi ſcilicet caua clauduntur, indicatur à contrariis ſignis, & primo ab ipſa habilitate ægrotantis in quo naturaliter anguſta fuerint, quæ enim talia ſunt, leui de cauſa clauduntur, dein à ſimili morbo quo conſtet communiter alios implicari, tum ab iis quæ vel proſunt quocunque modo patefaciendi vim habentia, vel obſunt quocunq; modo ad claudendum apta ſint. A cauſis item claudentibus, quas monſtrauimus conſiſtere, & in iis quæ obſtruunt, [e] & in iis quæ adſtringunt: illa quæ obſtruunt interponuntur in canalibus, vt humor multus craſſus, lentus, ſanguis con-

[d] *Galen. de diff. ſymp. cap 4.*

[e] *Galen l. de cauſ. morb. cap 7.*

Digitized by Google

rectus, calculus, caro quæ ſuperecreuerit. Illa quæ adſtringunt, anguſtiam faciunt, quemadmodum quæ ſiccant, quæ comprimunt, ſiue externa ſiue interna ſint: illa etiam quæ nimis exhauriunt, exhauſta enim vaſa concidunt, & ita redduntur anguſta. Ab effectis denique vt ab actionibus, vt à moleſtia in attrahendo & retinendo ea quæ naturaliter attrahi & retineri ſolent. Præterea à retentis contra naturam, vbi ſcilicet retineantur quæ expelli deberent, vt vrina, deiectio, ſanguis menſtruus. Sed cum duplicem poſuerimus morbum eſſe interclusionis cauſam, obſtructionem videlicet quam affert interiectus materiæ, & adſtrictionem, neceſſarium eſt diſtinguere ab vtro clauſa ſint caua: hoc autem facile diſtinguemus, ſi cauſas perpendamus, ab aliis enim monſtrauimus obſtructionem, ab aliis aſtrictionem afferri: præterea quæ iuuant, proſunt enim vbi obſtructio ſit, illa quæ materiam interiectam transferunt aut ducunt, vbi aſtrictio, illa quæ relaxant, nocent contraria. Effecta etiam licet eadem maxima ex parte ſint, tamen vbi ſit obſtructio, maior grauitas ſentitur quam vbi adſtrictio. Hactenus de cauſis, pergamus ad magnitudinem.

De ſignis morborum ad magnitudinem attinentium. Cap. VII.

AD ſanitatem partium multiformium pertinere quoque diximus magnitudinem moderatam, à qua cum recedunt, ægrotant, ſiue nimis increſcant, ſiue nimis imminuantur, ac ſiue omnes, ſiue aliquæ. Vtrumq; vitium ſi partibus externis inſit, duorum ſenſuum teſtimonio iudicatur, aſpectus & tactus: ſi internis, mente comprehenditur, coniicitur que ex ſignis, quod quo pacto fiat videamus, ac primo de acceſſione magnitudinis. Vbi internæ partes nimium increſcant, nequit ea magnitudo ſenſu percipi niſi cutis attollatur, ſed tunc quoque neceſſaria eſt ratio, qua diſcernamus

a Supra l. 4. attineat ne eiuſmodi acceſſio ad ipſam cutem, an ad ea quæ ſubſunt, quemadmodũ tradidimus[a] cum de recognoſcenda figura vitiata in partibus internis egimus. Ergo vbi nimis augeantur partes internæ, ſiue cutis excedat, ſiue non excedat ſuis finibus, neceſſe eſt ex ſigns intelligantur. Ducuntur hæc primum ex habilitate ægrotantis, cuius partes ſi facile intumeſcant, vt quibuſdam intumeſcere ventriculus, iecur, lien, aut vterus ſolet, aliquam fidem faciunt magnitudinis auctæ: dein ex communiter vagantibus, nam ſi alii qui tunc ægrotant, hoc morbo laborant, veriſimile eſt eodem teneri hominem ad quem curandum medicus acceſſitur: tum ex iis quæ proſunt aut obſunt, vbi enim commoda ſunt quæ augendi, incommoda quæ minuendi vim habeant, magnitudinis acceſſionem denunciant. Ex cauſis item magnitudinem nimiam augentibus, ſi nõ acceſſerit in vtero protinus (nam tunc abditæ ſunt) ſed poſtea ſuperuenerit, colligitur magnitudinis incrementum: huiuſmodi eſt

b Galen. l. de diff. morb. cap. 7. [b] multitudo cibi & potionis, ſed maxime copia humorum, qui vel in aliqua parte paulatim colligantur, vel aliunde influant, ſiue tranſlati, ſiue attracti. Ex effectis etiam coniicitur acceſſio magnitudinis, vt ex moleſtia quam affert grauitas aut diſtentio, ex iis quæ canalibus clauſis retinentur ſolita alioquin expelli, ex qualitatibus mutatis in externa ſuperficie, quæ partim ſub tactum cadunt, vt mollities, durities, calor, frigus, partim ſub viſum, vt colores: Plerunque autem magnitudinis acceſſiones ad tumores præter naturam ſpectant, de quibus agemus[c] cum abſoluta curatione generatim, quaſdam morborum ſpecies ſeorſum perſequemur.

c Videas in ſecunda parte de cur. gen.

Imminutio magnitudinis, ſi teneat partes externas, vel aliquas, vel omnes, quemadmodum vbi corpus nimis gracile eſt atque exile, ſenſu percipitur, ſi internas, neceſſaria ſunt ſigna ex quibus colligatur; huiuſmodi ſunt primo habilitas ægrotantis, qui molli habitu ſit & temperatione calidiore atque humidiore, facile in eiuſmodi morbum incurrit atque eundem indicat. Morbus qui communiter vagatur ſi eiuſmodi ſit in aliis ægrotantibus, ſuſpicari debemus conſimilem eſſe in homine qui curatur. Quæ iuuant, ſi augendi, quæ nocent, ſi imminuendi vim habent, imminutam magnitudinem ſimiliter denunciant: id quod faciunt etiam cauſæ à quibus imminuitur, modo non acciderit hoc vitium in vtero protinus, (nam tunc abditæ ſunt) ſed poſtea ſuperuenerit. Habent vim imminuendi[d] quæcunque quouis modo corpus exhauriunt, & idcirco imminutionem demonſtrant: ſed eadem maxime ex effectis colligitur, vt ex moleſtia quæ percipitur in continendo quæ maiora ſunt, veluti cum vterus paruus grandiorem fœtum continet,[e] paruus ventriculus cibi aut potionis multitudinem, paruum iecur copiam humoris attracti. Magnitudinis igitur imminutio in partibus internis[f] ſi non penitus exploratur, ex iis certe coniicitur, attingiturque quod veriſimile eſt, quando longius progredi mens humana non poteſt.

d Galen. l. de cauſ. morb. cap. 9.
e Gal. l. artis med. c. 71.
f Gal. l. artis med. c. 70.

De ſignis morborum ad numerum attinentium. Cap. VIII.

SEQVITVR numerus, qui & membrorum in toto & partium in membro certus eſſe debet, perinde ac magnitudo: quamobrem vbi vel exuperet vel deficiat, iam morbus adeſt: hic vt ad magnitudinem[g] refertur ſi particula duntaxat deſideretur, ſic ſi vel integrum membrum, vel tota aliqua eius pars deſit refertur ad numerum, vt dictum eſt in ſuperioribus. Fac primo ſupereſſe aliquid, ſi externum ſit, eius indicium omnino eſt in ſenſu, ſin internum, mente duntaxat percipitur: ſumitur autem ex ſignis coniectura magis quam certa ſcientia ipſius. Habilitas ægrotantis ſi vitium fuerit a primo natali die, nulla penitus eſt, quemadmodum vbi homo redundat[h] eo canali qui à veſica fellis ad ventriculum pertinet: ſed vbi illud poſtea ſuperuenerit, facere habilitas aliquam ipſius fidem poteſt: eos enim qui calidiores[i] ſunt, & craſſos ac glutinoſos ſuccos colligunt, cum idonei ſint ad calculum gignendum, calculo redundare magis veriſimile eſt quam eos qui contrario modo ſunt affecti. Quod communiter vagatur, non videtur ad rem pertinere, vix enim ſequitur hic morbus tempeſtatem, ob quam communiter multos teneat, niſi forte dicas ſequi regionem vnam magis quam aliam, & idcirco in homine qui eam regionem incolat, magis exiſtimandum eſſe verſari quam in eo qui lõge diuerſam. Id autem quod iuuat, ſi tale ſit vt propoſito morbo ſoleat aduerſari, & quod

g Galen. de diff. morb. 9.
h Gal. l. artis med. c. 74. & 2. de tempe ram. c. 6.
i Galen. l. de venum aſ ſect. cap. 3.

nocet,

nocet, ſi alioquin eundem augere poſſit, non leue etiam indicium facit. Quod attinet ad cauſas, ſi id virium io vtero protiuus effecerint, cum nos lateant, nibil ſignificare poſſunt: ſi iam in lucem editis illud attulerint, id ipſum quoque denunciant: ſed cum duæ cauſæ maxime ſint quærendę, vna quæ ſit materia ex qua quæque tes efficitur, altera quæ vis ſit quæ quodque efficiat, diuerſam eſſe vtramque conſtat vbi diuerſum ſit quod ſuperat, nam ſi ſubſtantiam habeat ſecundum naturam, [a] veluti ſextus digitus in partibus externis, ita etiam in internis, cauſari oportet alimenti copiam & naturam ipſam effingentem quæ valida ſit: ſed ſi ſubſtantia fuerit à natura aliena qualem in calculo conſpicimus, aliena quoque materia eſt, vt humor crudus, craſſus, [b] ac glutinoſus, aliena & vis effectrix, vt calor admodum immoderatus: ergo ſi eiuſmodi cauſæ fuerint, propoſiti morbi abunde fidem faciunt. Eundem quoque denunciant effecta: læditur exempli cauſa retentio [c] ventriculi vbi redundet canali ducto à veſica fellis quem diximus, qualitas aliqua inſueta tactu percipitur in loco vbi continetur quod contra oaturam ſupetat, ſæpe etiam retinentur quæ expelli deberent, ſicut vrina cum calculus opponitur ceruici veſicæ: quo pacto igitur deprehendatur in partibus internis eom aliquid contra naturam ſuperat iam oſtendimus. Cootenti autem eſſe debemus veriſimili, cum progredi longius non licet & cum non dantur certa ſigna.

[a] Galen l de cauſ. morb. cap. 8.
[b] Galen l. de renum aff. ſect c. 2.
[c] Galen. l de arte med. c. 74.

At ſi abſit aliquid quod adeſſe debeat, in partibus quidem externis ſenſu euidentiſſime compreheoditur, in intetois vero non ſolum ſenſum latet, ſed vix etiam mente percipi poteſt, neq; enim quicquam ad cognitionem conducit habilitas ægrotantis, cum non ſint aliqui magis idonei qui in eiuſmodi defectum incurrant quam cæteri: neque vagatur idem in aliis vt capi eius coniectura poſſit ex ſimili: ſed cum oe ſuſpicemur quidem adeſſe, non tentabimus etiam remedia, neqoe ex eo quod afferunt commodum vel incommodum indicia ſumemus, quemadmodum in aliis morbis fecimus. Cauſæ præterea abditæ ſunt à quibus vel in vtero protinus, vel poſtea efficitur, vt inopia materiæ & debilitas facultatis effingentis. Ac vix vlla etiam reperies effecta quæ ſatis ipſum demonſtraot. Quid quod neque fortaſſe reperitur defectus partis internæ quę alicuius ſit momenti: nam ſi reperiretur nooconſiſteret vita. Ergo aut non repetitur, aut adeo obſcutus eſt vt auguri, vari, coniectatori ſomniorum relinqueoda eius cogoitio videatur.

De ſignis morborum ad ſitum attinentium. CAP. IX.

SVPERXST ex morbis partium moltiformium ille qui pertinet ad ſitum, ſiue refetatur ad [d] ſedem io qua collocatæ ſunt, ſiue ad nexum quo cum aliis copulantur, vbi eoim adeo vel loco moueantur, vel nexum amittant vt non ſatis ſuum officium facere poſſint, iam laborant morbo nunc propoſito: hic ſi externæ ſint, ſenſui ſubiicitur, [e] ita vt non opus ſit ſigna ioquirere: ſi internæ, aut admodum intimæ ſunt, aut prope cutem: hæ vbi vel ſua ſede dimoueantur, vel naturalem nexum non retineant, ſenſu ſimiliter deprehendontur, pręſertim ſi conferantur cum [f] parte ſimili ſana alterius lateris, veluti cum articuli luxantur, aut in ſcrotum delabitur [g] inteſtinum vel omentum: ſed oeceſſe eſt cum ſenſu ſimul coocurrat mens, quæ vbi cauum tumorem aut quidpiam aliud contra naturam ſenſerimus, ratiocinemur hanc aut illam partem vel ſuo loco motam fuiſſe, vel ſeparatam ab altera cum qua naturaliter iungebatur. Facile autem hoc ratiocinari poterit ille qui verſatus fuerit io cadauerum ſectione: intimæ vero partes non facile nexum aut ſedem mutant, cum minus opportunæ ſint externis iniuriis, incidere tamen & ipſæ aliquando poſſunt in hoc malum. Dimouetur aliquando ex ictu aot ſalto fibra iecinoris [h] ſua ſede: eiuſmodi vitiũ vbi accidat, ſenſum omnino latet, quamobrem colligi ex ſignis debet ex quibus non certa ſcientia ſed incerta & fallax coniectura capitur: ſed quando vlterius progredi non licet, neceſſe eſt id velle quod fieri poſſit. Signorum igitur hæc ratio eſt: habilitas ægrotantis conſiſtit in habitu molliote ſimul ac graciliore, facilius enim intimæ partes huic iniuriæ exponuntur, ſi habitus plenus ſit ac fitmus, magis tenituotur. Quod communiter vagatur oihil ad eiuſmodi conditionem condocit, non enim occupat morbus multos eodem tempore, ſicut ille qui ſit vitio tempeſtatis, ita vt nequeat ex ſimili coniectura fieri: quod iuuat aut nocet, non multum quoque ad rem pertinet, cum vix ſuſpicemor adeſſe hunc morbum & vix remedia tentemus, vbi tamen iuuent quæ illi ſuccurrere ſolent, aut ooceant ea quæ augere ipſum poſſunt, conficiemus tunc adeſſe. Cauſæ [i] quæ id efficere poſſint, ſiue internæ, vt oimia humoris copia, ſiue externæ, vt ſubita aliqua vis aliquam ipſius faciuor coniecturam: at neqoe firma etiam ſunt ſigna quæ ſumuntur ab effectis, ſed valde iocerta, vt quod ſentiatur grauitas aut diſtentio inſueta eo loco; vbi partes magis idoneæ ſunt quæ ſuo loco dimoueantur, aut naturalem nexum perdant.

[d] Gal de differ. morb. c. 10.
[e] Gal. de arte med. c. 70.
[f] Hipp 3. de off. 24. & 1. de Articul. 34.
[g] Galen de cauſ. morb. cap 10.
[h] Gal. 1. de cauſ. morb. cap. 10.
[i] Galen l de cauſ. morb. cap. 10.

De ſignis morborum ad vnitatem pertinentium. CAP. X.

QVEMADMODVM agnoſci poſſuot in ægrotante proprii morbi ſimplicium aut multiformium partium, ſatis expoſitum eſt in ſuperioribus: ſequitur ounc vt ad eos tranſeamus qui communes ſuot vtrarumque. Scripſimus autem [k] primo libro naturaliter quaſdam partes coniunctas eſſe, quaſdam diſiunctas: cootra naturam vero ſe habere atque ægrotare, vbi vel hæ coniuogantor & agglutineotur, vel illæ ſoluantur ac ſeparentor, ita vt duæ morborum ſpecies prædictis accedant, vna in coniunctione, altera io ſolutione præter naturam conſiſtit. Quo pacto autem vtraque in ægrotante recognoſcatur, explicare nunc aggrediemur inde orſi, quod vtrauis externis partibus accidat, duorum ſeoſuum teſtimouio iudicatur, aſpectus videlicet & tactus: ſed ſi fiat in internis, comprehenditur mente atque ex ſignis colligitur. Ordiamur ab vnitate ſeu coniunctioue contra naturam earum partium internarum quę ſunt naturaliter ſeparatæ. Hæ igitur ioterdum inter ſe coaleſcuot, veluti cum agglutinatur fibra aliqua pulmoois cum membrana tegente coſtas: Vitium hoc nullam gerit perſpicuam coniecturam qua facile ad ipſum perducamur. Habilitas ægrotanus nequit eam

[k] Supra l. p. cap 8.

coniunctionem patefacere, cum non conſtet qui magis ad ipſam ſint habiles: At nec vagatur illa communiter vt capi coniectura poſſit ex ſimili, neque enim multi ſunt qui eodem tempore hoc morbo implicentur. Non tentantur auxilia cum nulla fere ſit eius ſuſpicio: quamobrem nihil licet conijcere ex eo quod afferat commodum vel incommodum. Cauſæ ſi ipſam in vtero protinus effecerunt, nos omnino latent, neque aliquam ipſius fidem faciunt: at neque ſatis perſpicuum indicium colligitur ex cauſis quæ poſt primum natalem diem hunc morbum attulerint, licet quidem conijcere vbi vlcus præceſſerit in partibus internis agglutinata quædam ſimul eſſe contra naturam quæ naturaliter ſolebant eſſe ſeparata. Effecta denique ipſa parum ponderis habent in ſignificando, vt quod reſpiratio læditur vbi pulmonis fibra nectitur cum membrana coſtas tegente, quia pati modo ab innumeris alijs occaſionibus offenditur. Sed miſſam faciamus coniunctionem contra naturam, quam diuinatione potius quam cõiectura perſequi oporteret, pergamus ad recognoſcendum contrarium vitium in partibus internis, hoc eſt vnitatem ſolutam.

Vnitas igitur vbi ſoluta fuerit in partibus externis, viſu ac tactu deprehenditur adeo vt non opus ſit argumentis ex quibus intelligatur; in internis vero diſtingui debet, nanque vbi aditus pateat per quem demitti ſpecillum poſſit, percipitur etiam tactu, ſed neceſſe eſt cum eo concurrat ratio qua diſtinguamus inane illud ſpacium in quod ſpecillum penetrat naturale ne [a] ſit, an à cauſa contra naturam factum, vt à telo, vt ab erodentibus ſuccis, conijciamuſque quatenus plaga perueniat, id quod optime diſcernunt qui in anatome ſunt exercitati: ſi nullus pateat aditus ſpecillo, neque via ſit per quam demitti poſſit, nullo pacto ſub ſenſum cadit intima eiuſmodi ſolutio vnitatis, ſed coniectura prorſus inueſtiganda eſt. Colligitur primo ex habilitate ægrotantis, nam vt quædam partes, ita etiam quædam corpora opportuna ſunt vnitatis ſolutioni: quæ tenuia & mollia ſunt, magis violentur quam quæ dura & craſſa: capit Hippocrates [b] in libro de vulneribus capitis coniecturam de ſoluta vnitate caluariæ alioquin latente, ex habilitate ipſius, magis enim frangitur in vertice qui mollior & tenuior eſt, quam in occipitio quod durum & craſſum: magis etiam exulcerantur ab erodentibus ſuccis partes molles quam duræ. Sed oſſa quæ dura ſunt, ab ictu & telo grauiore magis perrumpuntur, quæ mollia, magis colliduntur. Eadem autem ratio eſt totius corporis quæ partium. Ex habilitate igitur ægrotantis aliqua ſumi coniectura poteſt de ſolutione vnitatis in partibus internis. Ex eo autem quod communiter vagatur, ſi vulnus ab ictu & telo fuerit, nullum ſumitur indicium, ſed ſi ab interna cauſa internum vlcus proficiſcatur, vbi id communiter vagetur, ſiue in inteſtinis, ſiue in ventriculo, ſiue in alia eiuſmodi parte, poteſt conſimile vitium denunciare in homine qui curatur. Ducuntur etiam ſigna interni vlceris ex iis quæ iuuant aut nocent, nam ſi prodeſſe videamus quæ ſiccant aut detergunt, obeſſe quæ madefaciunt aut exaſperant, conijciemus ſolutam eſſe vnitatem in illis partibus ad quas eiuſmodi præſidia peruenerunt. Colligitur item hoc vitium ex cauſis, vt ex ſuccis erodentibus, veluti [c] cum ex pituita ſalſa deſtillãte à capite conijcimus vlcerari pulmonem; ex telo item & ictu, quod ad internas partes potuerit penetrare, quo indicio etiam vititur [d] Hippocrates ad caluariæ fracturas dignoſcendas. Accedunt effecta, nam ex dolore coniecturam facimus ſolutam eſſe vnitatem in partibus dolentibus. Qualitates vero internarum partium non apparent, ſi quid autem in externis ſe oſtendat, magis inflammationem quæ ſequitur, quam ipſum vlcus patefaciet. Sed firma indicia nobis dant interni vlceris, quæ detruduntur, veluti ſanguis, pus, cruſta, aut particula aliqua [e] ſolida, vt carnis, cartilaginis, membranæ. Sed attendere etiam oportet quæ expelluntur à partibus alioquin integris, congruentibus tamen iis quæ violatæ ſunt, id quod facit Hippocrates in eo libro vbi breuiter comprehenſis grauiſſimis ſententiis, quaſi oracula edidiſſe medicinæ dicitur ἀφορισμοὺς appellat. Sumitur enim indicium [f] vulnerati cerebri ex vomitu bilis.

[a] Celſus l. 8. cap. 4.
[b] Hipp. l. de vuln. capit.
[c] Gal. 4. de loc. aff. c. 8.
[d] Hippocr. l. de vuln. cap. 15.
[e] Gal. ibid. & 1. l. de loc. aff. c. 1.
[f] Hippocr. 6. aphor. 50.

Sed quibus rationibus recognoſci poſſint morbi & proprii partium ſeu ſimplicium, ſeu multiformium, & communes vtrarumque ſatis dictum eſt: deinceps (vt erat propoſitum) de recognoſcendis ipſorum cauſis dicatur.

VIDI

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Septimus.

QVI EST DE SIGNIS TAM CAVSARVM efficientium morbos, quam ſymptomatum.

Quas morborum cauſas recognoſcere oporteat & qua ratione. CAP. I.

ETSI tanrum dici veræ canſæ debent quæ præſentes ſunt, & cum præſenti effectione iunguntur, ea tamen conſuetudo inualuit, vt illæ quoque quæ præterierunt cauſarum nomen inuenerint: ſed cum in ægrotanre neceſſe ſit vtrumq; ipſarum genus agnoſcere, qua rarione agnoſcantur antegreſſæ, abundanter docuimus cum rractauimus [a] ſigna rerum preteritarum: conſequens nunc eſt vt ad preſentes pergamus, ad quarum cognitionem aggreſſi hinc capiemus exordium. Preſens morbi cauſa omnis [b] aut externa eſt, aut attinet ad corpus: quę externa eſt, veluti appulſus frigoris aut caloris, accipitur ſenſu, ita vt celeriter & expedite cognoſcatur, quæ attinet ad corpus noſtrum, ſi fluat & non maneat, vt ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas ſimiliter ſub ſenſum cadit: ſi maneat, ſed verſetur in parte aliqua corporis ſubiecta ſenſibus, quemadmodum inflammatio [c] inguinis quę febrem facit, eius iudicium ſimiliter poſitum eſt in ſenſibus: ſed ſi intus abdita eſt quemadmodum interna qualitas aliqua immoderata, plenitudo, inanitas, ſenſum omnino latet, quamobrem neceſſe eſt coniectura inueſtigetur, ad quam nunc accedimus. Omittemus autem ſigna ex quibus immoderata qualitas intelligatur, vt pote quę ſatis [d] ſupra explicata ſunt qua de ſignis temperationis immoderatæ: perſequemur igitur nunc ea quæ monſtrant plenitudinem & inanitatem duntaxat, ordiemur à plenitudine. Efficit hanc [e] magna ex parte humor, interdum tamen aliquid tenuius, veluti vapor, ſpiritus, flatus: interdum aliquid craſſius, vt arena, calculus, & concreta illa quæ in abſceſſibus inueniuntur. Cognoſcetur plenitudinis ſpecies, vbi intelligatur materia qua continetur: ſumamus initium ab humore, qui vel à prima & ſecunda coctione in ventriculo ac iecinore proficiſcitur, vt ſanguis, pituita, flaua bilis, humor melancholicus, & aquoſus ille qui eſt quaſi ſerum ſanguinis, vel à tertia quæ fit in partibus ſolidis, quemadmodum lac, ſemen, pus: quicunque autem humor plenitudinem facit, cum ſub ſenſum non cadat, debet colligi ex ſignis. Suppetunt autem nobis ex iiſdem locis ex quibus ſuppetere morborum ſigna monſtrauimus, [f] ex habilitate ægrotantis, ex communiter vagantibus, ex iuuantibus & nocentibus, ex cauſis & effectis: quanquam ſuperiores tres loci ad duos poſtremos, ad cauſas videlicet & effecta referuntur, omnibus tamen vtimur ſeorſum, vt magis in promptu ſit ſignorum copia. Sed progrediamur ad ſigna ſpeciatim cuiuſque humoris, ſi tamen prius in vniuerſum, quo pacto ex locis propoſitis cuiuſque ſucci redundantis depromi ſigna debeant explicauerimus. Habilitas igitur ægrotantis ad naturam ſpectat quæ idonea ſit ad hunc vel illum ſuccum colligendum: hæc autem non alia eſt quam effectrix cauſa quæ illum ſuccum demonſtrat quem maxime efficit. Succi qui communiter vagantur, hoc eſt quibus redundant alii ægrotantes, monſtrant conſimili ægrotare hominem qui tractatur; & ita effectum communem, quatenus denunciant communem cauſam. Quæ iuuant aut nocent, vt duplici nomine id faciunt, ita duplici nomine indicia fiunt ſucci redundantis, adiiciendo videlicet vel detrahendo ſiue copiam ſiue qualitatem ipſius: iuuant enim quæ ſuperantis ſucci copiam minuunt, & qualitatem remittunt, ac temperant, nocent contraria, hoc eſt quæ vel copiam augent, vel qualitatem intendunt ac magis immoderatam efficiunt. Cauſæ vero quæ ſuccorum copiam monſtrant, ſunt duæ illæ quæ ad ipſos contrahendos neceſſario concurrunt, materia & vis efficiens, monſtrant enim ſuccum quem gignunt. Materiam ſuccorum aliquando [g] præbent alii ſucci, qui in aliam ſpeciem degenerant, ſed maxima ex parte eſculenta [h] & poculenta magis ad hunc vel illum ſuccum gignendum apta. Vis effectrix eſt natura ipſa ventriculi & iecinoris, quæ prout temperatione [i] continetur varia, ita hos vel illos ſuccos contrahit. Huc ſpectant quæ offeruntur, vt medicamenta, cibi ac potiones pro qualitate quam habent: quæ fiunt, vt ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, pro facultate qua prædita ſunt calefaciendi, refrigerandi, madefaciendi, ſiccandi: quæ extrinſecus incidunt, vt aer, balneum, medicamenta quouis modo extrinſecus impoſita pro varia temperatione: quæ retinentur ac detruduntur, pro vt calida vel frigida ſunt, omnia hæc ad vim internam efficientem referuntur quatenus ipſam mutant. Indicantur etiam ſucci à tribus generibus effectorum, & primo ab actionibus variis quæ varie lęduntur pro ſucco ſuperante. Sub actionibus, & proprie ſub animalibus comprehenduntur inſomnia, [k] ex quibus etiam redundantes ſuccos licet coniicere, afferunt enim imagines ac ſimilitudines quaſdam dormientibus à quibus plurimum demonſtrantur, præcipue vbi homo non ſumpſerit [l] paulo ante cibos aut potiones ſimiles, nam tunc ſimulachra quæ apparent, poſſunt magis proficiſci à ventriculo quam à venis in

[a] Superius l. 5. cap. 6.
[b] Galen l. de cau. morb. 2. & 2. de natura humana comment. 5.
[c] Hippoc. 4. aphor 55. & Galen. 1. de diff. feb. 5.
[d] Superius l. 6. c. 2.
[e] Superius l. 2. cap. 7.
[f] Superius l. 5. cap. 3.
[g] Gal. 2. de nat. facul. c. 9. & l. de atra bile c. 8.
[h] Gal. 2. de nat. fac. 8.
[i] Gal. 2. de nat. fac. c. 8. & cap. 9.
[k] Hippoc. & Galen. 3. p. epid. 1.
[l] Gal. in eodem com.

quibus ſucci redundaot. At neque valent inſomnia cum acceſſio [a] incipit, vel cum viget, nam frigida quæ repreſentantur acceſſionis principio, aut calida cum viget acceſſio, magis impetum ac vim eius ſequuntur, quam ſuccum ſuperantem. Ad actiones etiam pertinent mores, qui pro ſuccorum redundantium [b] varietate mutantur. Ex ſecundo genere effectorum ſunt qualitates corporis, quæ ſimiliter monſtrant ſuccum ſuperantem, ſiue oculis accipiantur, vt [c] colorea, qui monſtrant in cute ſuccos in venis contentos niſi in interiores partes ſeceſſerint, ſiue tactu, vt mollities, durities, calor, frigus, ſiue guſtu, vt ſapores: eodem ſpectant morbi quos proprie efficit in corpore noſtro quilibet ſuccus cum redundat. Maxime autem inter omnia effecta indicantur redundantes ſucci ab iis quæ detruduntur, præſertim ab vrina: fluit enim hæc à venis, & idcirco indicat [d] quales ſucci in illis contineantur, nam ſudor [e] eſt indicium illorum duntaxat qui collecti ſunt in habitu totius corporis. Sed inſpicere etiam oportet deiectionem, ſputum, & ſanguinem vndecunque effluat vel mittatur, ab omnibus enim oſtenditur ſuccus qui ſuperat, & morbum facit. In vniuerſum igitur colliguntur ſigna cuiuslibet ſucci ex propoſitis locis quo modo monſtrauimus, id quod clarius apparebit vbi ſingulas ſpecies perſequemur. Sed cum vel vnus ſimplex ac purus redundare poſſit, vel multi ſimul, ac miſti, ſimplicium duntaxat ſigna exponemus, ex quibus inter ſe iunctis iunctorum quoque ſuccorum ſigna ſumuntur: vbi cæteri æqualitatem ſeruent, ſed copia omnium ſimul augeatur, [f] æqualiter dicitur redundare ſanguis, & ea copia plenitudo nominatur, refertur que [g] vel ad vaſa diſtenta, vel ad facultatem oneratam: vbi ſuperent alii ſucci, ſiue vnus, ſiue plures, vocatur græce κακοχυμία, hoc eſt prauitas ſuccorum.

De ſignis ſanguinis redundantis. Cap. II.

Sangvis (vt ab hoc ordiamur) ſi redundet, cum includatur venis, ſenſu accipi nequit, quamobrem conüci debet ex ſignis quæ ducuntur à locis proxime explicatis, & primo ab habilitate corporis, quod vbi moderatum habeat temperamentum & bonum habitum, [h] ſanguinis copiam denunciat quam ſolet colligere: tum ab eo quod cõmuniter vagatur, nam ſi eo tempore aliis quoq; redundet ſanguis, eundem quoque redundare monſtrat homini qui tractatur: dein ex eo quod iuuat aut nocet minuendo vel augẽdo copiam & qualitatem, quicquid enim ſanguinẽ minuit vel manifeſte, vt ſectio venæ, vel obſcure, vt inedia, labor, vigilia, animi perturbatio, æſtus: quicquid item moderate refrigerat, eõmodum affert: contra incommodum quicquid ſanguinis copiam auget, vel aperte vt ebrietas & ſatietas, vel obſcure, vt ocium, retentio eius qui expelli conſueuerat: quicquid item immodice calorem auget, ſanguinis copiam collectam indicat. Eandem monſtrant magis adhuc cauſæ quæ ad ipſam colligendam concurrunt, efficiens videlicet & materia. Conſiſtit vis efficiens in temperatione moderata [i] viſcerum, vt ventriculi & iecinoris, ad quam refertur adoleſcentia, [k] quæ ob id multum ſanguinem colligit neque ipſum pueritiæ modo abſumit in corporis incremento: iuuentus vero ad flauam bilem ob calorem immoderatum, ad pituitam ſenectus contrahendam potius idonea eſt quam ad ſanguinem. Ad eandem viſcerum moderatam temperationem tanquam efficiendi ſociæ ſpectant cauſæ aliæ, veluti quæ offeruntur, cibi, potiones, [l] & medicamenta à media temperatione non recedentia: quæ fiunt, vt ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, vbi mediocritatis fines non excedant: quæ extrinſecus incidunt, vt aer, balneum, medicamenta extrinſecus impoſita moderatam qualitatem habentia: & tandē quæ retinentur aut expelluntur, vbi intra mediocritatis fines conſiſtant, omnia enim hæc effectricem vim augent, & eatenus monſtrāt ſanguinis copiam. Materia minus proprie ſuppeditari dicitur quatenus non exhauritur, [m] ſiue quod retineatur manifeſte, ſiue quod non digeratur illa quæ digeri & exhauriri ex corpore conſueuit, quod euenit iis qui ocioſam vitam degunt: proprie vero materiam ad ſanguinem procreandum ſuppeditant ſucci [n] crudi ac pituitoſi, qui manentes in corpore vertuntur in ſanguinem, ſed maxima ex parte eſculenta & poculenta boni ſucci & copioſa, modo concoqui poſſint, media item inter craſſa & tenuia, glutinoſa & fragilia: huiuſmodi ſunt panis [o] optime præparatus, ptiſana, caro vituli aut hœdi, pulli gallinacei, aut columbini, perdices, auiculæ, oua ſorbilia, piſces ſaxatiles, tum [p] vinum lene, non vetus, non muſtum. Sed omiſſis cauſis perſequamur effecta ex quibus potiſſimum monſtratur ſanguinis copia: ſpectemus primo actiones ſub quibus comprehendi diximus etiam mores: exordiamur ab animalibus, ad quas etiam inſomnia referuntur. Mens hebes eſt, [q] ſenſus tardus, ſomnus grauior ac diuturnior, motus difficilior ac minus expeditus, viſa ſomniorum [r] rubra obrepunt. Ex vitalibus pulſus plenus eſt, magnus ac vehemens, niſi tanta ſuerit plenitudo vt facultatem opprimat: naturales vero magis perficiuntur, cum & vberius homo alatur, & tenera ætate plurimum augeſcat, ac firma magis idoneus ſit ad liberos procreandos. Sed quod attinet ad mores, qui multo ſanguine redundat, hilaris eſt, benignus, [s] ſimplex, minime callidus. In ſecundo genere effectorum ſunt qualitates quæ variis ſenſibus percipiuntur; harum hæc ratio eſt. Cutis & rubicunda cernitur, [t] & calida tangitur, leni tamen calore, venæ apparent latæ, habitus [u] fere medius inter gracilem & craſſum, qui graciles ſunt, raro redundant multitudine ſanguinis, rarius qui craſſi: Huc ſpectant morbi, vt febris illa quam ſynocham dicunt, quæ fit cum ſanguinis copia aut nimis calcfacta eſt, aut etiam putreſcit. Ex tumoribus, inflammatio quoque ſignificat ſanguinem ſuperantem. Reſtant quæ detruduntur, nam ſi rubra ſunt, veluti vrina ſæpe aut ſputum cernitur, tum ſi ſanguis qui vel mittitur vel quouis modo effluit bonus iudicatur, non flauus, piger, aut aquoſus, monſtrat ſimiliter ſanguinis multitudinem. Frequentia autem ſignorum quæ ex propoſitis omnibus locis depromi docuimus, non fallacem coniecturam, ſed ſatis certam eius ſcientiam facit.

a Gal. ibid.
b Gal. p. de natura hu. man. com. 39.
c Gal. 1. aph. com. 2.
d Gal. 4. de T. Sal. 4.
e Gal. ibid.
f Gal. 2. de natur hum. com. 1.
g Galen. l. de plen. c. 2.
h Galen. 9. meth. cap. 3.
i Galen 2. de nat. fac. c. 8. & 9.
k Hippoc. ac Gal. 3. aph. 29.
l Galen l. de cibis bons ſucci cap. 2. & 3.
m Hipp. & Gal. 3. prior rhet. Tex. 39.
n Gal. de atra bile 2.
o Gal. de et bis bons ſuc. c. 4. & 1. de alim fac. c. 2.
p Gal. 3. de Tu. Val. c. 1.
q Galen. de plenit. c. 1. & de nat. hum. com. 39.
s Gal. 1. p. e. pid. com. p.
t Gal. l. 1. de natur. hum. com. 29.
x Gal. 1. aph. com. 2.
u Gal. 2. de temper. 4.

De ſignis

De ſignis pituitæ redundantis. Cap. III.

Eadem ratio eſt pituitæ redundantis, quæ cum lateat ſenſum & mente comprehendenda ſit, exploratur facile ex ſignis quæ ex eiſdem communibus locis depromuntur. Habilitas ægrotantis pituitam ſuperare tunc nobis denunciat, cum homo idoneam naturam habet quæ ipſam contrahat, hoc eſt cum temperamento [a] frigidiore fuerit, ſeu cum humore, ſeu cum ſiccitate frigus coniungatur: quod communiter vagatur, vbi eodem tempore alii quoque ipſam contraxerint, dat nobis ſigna euidentia ipſius: quod iuuat, ſi vim habeat pituitam purgandi, quemadmodum medicamenta quæ græce [b] dicuntur φλεγμαγωγὰ, vel incidendi, extenuandi, calefaciẽdi: quod nocet ſi ipſam vel retineat, aliove modo augeat, vel refrigeret, craſſamque ac glutinoſam reddat, eandem euidenter patefacit: euidentius adhuc pituitam ſignificant cauſæ quæ ad ipſam cõtrahendam concurrunt, efficiens videlicet & materia. Efficit pituitam proxime, temperamentum [c] frigidum ventriculi primum in quo gignitur, deinde iecinoris quod non vertit ipſam in ſanguinem cum nequeat perficere, neque enim aliud eſt pituita quam ſanguis [d] imperfecte coctus. Ad eiuſmodi temperamentum ſpectat cum ſexus, tum ætas: Mulieres cum frigidiores [e] ſint, merito redundant pituita, quemadmodum & [f] ſenes, qui ſimiliter frigidi ſunt: pueri vero quamuis calidi, multum tamen eiuſmodi humorem [g] colligunt & propter edacitatem, quod plus ſumant quam concoquere poſſint, & propter conſumptionem multi alimenti, quod augeantur, ob quam venæ ſuccos adhuc crudos alliciunt & pituita implentur. Ad eandem vim efficientem, hoc eſt frigidam viſcerum temperationem, pertinent quæ offeruntur vbi frigida ſint, ſiue eſculenta & poculenta, ſiue medicamenta quæ extrinſecus incidunt, vt aer, balneum, medicamenta externis partibus impoſita refrigerandi vim habentia: quæ fiunt, vt ocium & tranquillitas, eatenus enim refrigerant quatenus corpus non calefit à motu vt debet; quæ retinentur vbi frigida fuerint, & vbi quæ detruduntur calida ſimiliter refrigerãdi vim habent, & monſtrando vim efficientem, monſtrant quoque copiam pituitæ. Materiam ſuppeditant non ſucci (neque enim ex aliis gignitur pituita) ſed cibi & potiones quibus inſit qualitas frigida & humida, nam facile ob ſimilitudinem vertuntur in pituitam, in quam vertuntur etiam vbi multa, vbi craſſa, vbi dura [h] fuerint, nam cum imperfecte coquantur, pituitam faciunt, quemadmodum legumina, [i] radices, bulbi, caſtaneæ, caro bubula, cochleæ, piſces fere omnes, ſed potiſſimum duri & glutinoſi. Suppeditant hæc omnia abunde materiam ex qua pituita gignatur, & idcirco eius multitudinem monſtrant. Maxime vero ex effectis intelligimus redundare hominem pituita. Ex actionibus enim mens parum perſpicax eſt, cum ratio, intelligentia, [k] memoria langueſcant, ſenſus admodum hebes eſt, & homo ſomnieuloſus, [l] cernit autem viſa inſomniorum frigida & alba, quemadmodum niuem, grandinem, [m] glaciem, ſegnior eſt ad motum: at pulſus minor, tardior ac mollior apparet: naturalis facultas minus perficit ſua munera, ſed cum expellit hanc ad cutem, facit horrorem. Voluit Galenus [n] pituitam nihil conducere ad mores, ſed cum frigidiorem ſanguinem reddat mixta cum ipſo, cor quoque refrigeret neceſſe eſt, vnde ſequitur lenitas [o] animi, & tarditas ad iram. Ex qualitatibus corporis quæ ſub ſenſum cadunt, cutis aſpicitur alba [p] tangiturque frigida & mollis. Morbi qui pituitæ copiam ſequuntur, ſunt febris quotidiana [q] & tumor laxus, qui græce vocatur οἴδημα: ex iis quæ expelluntur, vrina cruda eſt & [r] alba, ſiue tenuis, ſiue craſſa, cruda item deiectio & pituitoſa, ſicut & ſanguis qui quocunque modo ex corpore effluit. Signa hæc omnia demonſtrant redundare pituitam, non tamen quamlibet, ſed eam quæ naturalis eſt & dulcis: quod ſi acida vel ſalſa fuerit, non eodem modo ſe habent ſigna à quibus oſtenditur atque vbi dulcis eſt. Finge acidam eſſe & crudam magis. Habilitas corporis hoc eſt natura iecinoris & ventriculi non modo frigida eſt, ſed [s] valde talis: vagatur communiter in aliis non pituita ſimpliciter, ſed pituita acida: iuuat non quod ſimpliciter calefacit aut purgat pituitam, ſed quod plurimum calefacit extenuat & incidit, ac deinde purgat ipſam, nocet etiam magis quod refrigerandi vim habet aut pituitam contrahendi, quam vbi redundat dulcis. Cauſa efficiens temperatio eſt iecinoris aut ventriculi non ſimpliciter frigida, ſed admodum frigida, ad quam referuntur quæ validam vim habent refrigerandi. Materiam ſuppeditant eſculenta non ſolum craſſa & dura ac frigida, ſed valde craſſa & valde dura aut glutinoſa, quemadmodum oſtrea, & eſculenta omnia quæ ex farina parantur excepto pane. Ex effectis mens, ſenſus, motus, adhuc magis ſtupent, pro ſomno [t] fit veternus, niſi pituita adeo cruda ſit vt nulli excitentur ex ea vapores qui cerebrum impleant, quanquam talis non amplius acida eſt, ſed magis expers ſaporis. Pulſus magis languet, & tardior ac minor apparet, minus perficiuntur opera naturæ, non fit [u] horror, quod ea ob craſſitudinem non poſſit vehementer expelli, homo ad iram tardiſſimus eſt, cutis apparet & alba & frigidior, morbi qui ſequuntur ſunt febres quotidianæ, & illæ præſertim quæ calorem diſtinctum habent frigore in quibuslibet partibus, græci nominant [x] ἠπιάλους: quæ expelluntur, vrina, ſputum, deiectio, cruda admodum apparent, ſanguis cum ſecatur vena, & frigidus & craſſus adeo eſt vt mitti vix poſſit. Quod ſi pituita fuerit ſalſa, propoſitorum ſignorum hæc ratio eſt, habilitas corporis conſiſtit in iecinoris ac ventriculi temperatione frigida quidem, non tamen valde, cum aliqua ex parte etiam calida ſit: vagatur communiter & in aliis pituita ſalſa: quæ iuuant non ſimpliciter calida ſunt, ſed talia vt aliqua ex parte etiam refrigerent, madefaciant ac temperent illam ſalſedinem. Nocent quæ nimis exſiccant, ſicuti quæ nimis calefaciunt aut refrigerant. Cauſa efficiens iam expoſita eſt in ipſa habilitate. Eſt enim temperatio ventriculi & iecinoris frigida, ſed cum aliqua interiore qualitate caloris. Cauſæ omnes efficiendi ſociæ conferunt ad eiuſmodi inæqualitatem, materia ſimiliter inæqualis eſt non tantum frigida, ſed etiam aliqua ex parte calida, quanquam poteſt materia frigida ob calorem efficientis in ſalſam pituitam conuerti, ſicut & materia calida vbi vis efficiens frigidior fuerit. Ex effectis, actiones animales minus torpent, conſopitur homo oculis apertis & ſomno conniuentibus: Ad actiones animales refertur

[a] Galen. 9. meth. c. 3. & 4.
[b] Galen. 4. de tu val. c. 4. & 2. de temperam. in fine.
[c] Gal. l. de atra bile. c. 8.
[d] Gal. 2. de nat. facul. c. vlt.
[e] Galen. 3. de cauſ. pulſ. c. 2. & 2. de ſem. c. 4.
[f] Galen. 5. de tu val. c. 3.
[g] Gal. 1. aphor. commento. 14.
[h] Galen. l. de cibis boni ſucci c. 2.
[i] Galen. 1. de nat. hum. com. 36.
[k] Gal. 3. de loc. aff. c. 5.
[l] Galen. l. de pleni. in fine.
[m] Gal. 3. prorrh. com. 1.
[n] Gal. 2. de nat. hum. com. 39.
[o] Galen. de arte med. c. 35.
[p] Gal. l. de plenit. cap. vlt.
[q] Gal. 2. de diff. feb. 4.
[r] Gal. 1. ad Glauc. c. 7.
[s] Gal. 2. de diff. feb. 6.
[t] Galen. de mult. c. vlt.
[u] Gal. 2. de diff. febr. c. 6.
[x] Galen. 2. de diff. febr. cap. 6.

[a] ſitis, quæ fere intollerabilis eſt ob pituitam ſalſam: Cutis minus frigida tangitur quam vbi redundet alia pituita, tum prurit. Eandem ſequuntur morbi, vt ſpecies illa febris ardentis [b] quæ non proficiſcitur aut à ſanguine aut à flaua bile; præterea vlcus cum inflammatione in recto inteſtino, quod vitium græci [c] τεινεσμὸν appellant. Quæ expelluntur non omnino cruda ſunt, ſed partim cruda, partim mordacia. Hactenus de ſignis cuiuſuis ſpeciei pituitæ redundantis.

De ſignis flauæ bilis redundantis. Cap. IIII.

PROXIMA eſt flaua bilis, quæ cum incluſa ſit in venis, non ſubiicitur ſenſui, ſed conicitur ex ſignis quæ ex iiſdem locis ducuntur, vt ex habilitate ægrotantis, nam vbi homo natura calidior [d] & ſiccior fuerit, flauam bilem quam colligit multam etiam demonſtrat. Ex eo quod communiter vagatur, ſiquidem in aliis quicunq; ægrotant, redundare flauam bilem conſtat, veriſimile eſt eandem ſuperare in homine qui curandus ſuſcipitur. Ex eo quod iuuat aut bilem detrahendo, quemadmodum medicamenta quæ χολαγωγὰ græce nominantur, aut refrigerando ac madefaciendo, temperandoque calorem & ſiccitatem ipſius. Ex eo quod nocet eandem vel augendo vel acriorem reddendo, ſatis firmum iudicium ſumitur flauæ bilis redundantis. Sed firmius adhuc ex cauſis, ex efficiente nimirum & materia: efficit flauam bilem natura iecinoris [e] calidior & ſiccior, ad quam ſpectat & ſexus, & ætas; Mares enim longe magis bilioſi ſunt quam fœminæ, & iuuenes [f] quam ſenes aut pueri, quia calidiores [g] & ſicciores ſunt. Ad eandem calidam & ſiccam temperationem iecinoris referuntur aliæ cauſæ, quæ ſi non efficiunt flauam bilem, ſaltem ſunt efficiendi ſociæ ſi calefaciendi & ſiccandi vim habeant, quemadmodum quæ offeruntur, vt [h] eſculenta, poculenta, & medicamenta calida & ſicca: quæ fiunt, vt [i] vigilia multa, labor vehemens, & aſſidua animi perturbatio: quę extrinſecus incidunt, vt aer calidus, veluti æſtiuus, balneum calidum valde, medicamenta quæ extrinſecus imponuntur vim habentia calefaciendi & ſiccandi: quæ retinentur & expelluntur, vbi ſcilicet retineatur quod calidum eſt, veluti flaua bilis ſolita educi, detrudatur quod frigidum, quemadmodum pituita. Materiam vero ſuppeditant ſucci, nam [k] ſanguis cum nimis incaleſcit, vertitur in flauam bilem: ſed maxima ex parte cibi & potus vbi qualitate fuerint calidi [l] & ſicci, nam ſic facile vertuntur in flauam bilem, aut etiam vbi dulces, dulcia enim ſi nacta ſint hominem calidiorem, amara [m] fiunt & bilioſa, ſed quæ calida & ſicca ſunt facultate, veluti aromata, veluti vinũ vetus vehemens merum, vertuntur in flauam bilem etiam ſi natura hominis non fuerit valde calida & ſicca: ſed vbi talis ciborum & potionum qualitas abſit, paucitas magis idonea eſt ex qua flaua bilis gignatur quam multitudo, ab hac enim vis caloris ac ſiccitatis iecinoris frangitur ac remittitur. Maxime vero ex effectis declaratur copia flauæ bilis, vt ex actionibus animalibus, intelligentia, ratione, memoria, quæ acriores ſunt: ex ſenſibus quod probe ſuo munere funguntur, ex ſomno [n] breuiori ac leuiori, ex inſomniis flammarum atque incendii, ex motu voluntario celeri atque expedito: accedunt actiones vitales, vt pulſus velox, frequens, & magnus, niſi bilis tanta fuerit & adeo feruens vt cordis vires debilitet. Accedũt & naturales, coctio magis deprauatur quam minuatur vel auferatur, facile enim corrumpuntur quæ [o] ſunt in ventriculo & nidorem exhalant: pro fame faſtidium adeſt, ſitis plurimum augetur, magisque finitur vomitu bilis quam potione aquæ frigidę. Quod ſpectat ad mores, homo conſiliis præceps eſt & pronus ad iram. Qualitatum vero corporis quæ ſunt in ſecundo genere effectorum hęc ratio eſt, color cernitur [p] flauus, cutis tangitur calidior, lingua percipit amaritudinem, morbi incidunt & in vniuerſo corpore, vt febres tertianæ, ſiue intermittentes ſiue cõtinuæ, aut etiam ardentes; & in parte aliqua, vt eryſipelata, vlcera inteſtinorum, ac tormina. Quæ expelluntur bilioſa ſunt, deiectio, vrina, ſudor; ſanguis ſiue ſponte effluat, ſiue mittatur, ſimiliter bilioſus apparet. Teſtantur ſigna hæc omnia redundare in homine flauam bilem. Sed cum inter flauam & atrã plures ſint [q] ſpecies bilis, veluti illa quam vitellinam à vitellis ouorum, & quam æruginoſam ab ærugine, quod ſimilem colorem habeat, tum cærulea, ſcire licet vbi redundent ex iiſdem ſignis intelligi, ex quibus flauam coniici docuimus, eo tantum interpoſito diſcrimine, quod cum dictę ſpecies omnes inter flauam & atram, calidiores & ſicciores ſint quam flaua, ea ſigna à quibus monſtrãtur, calidiorem quoque & ſicciorem in ſe vim [r] habent, veluti habilitas corporis ægrotantis calidior & ſiccior: quod communiter in aliis vagatur ſimile: quod iuuat ſi refrigerandi & madefaciendi facultate maiori prçditum ſit. Cauſa efficiens & materia ſimiliter ſi calidior & ſiccior fuerit. Effecta in triplici genere validiora ſunt cum acriorem bilem ſequantur, ſiue ſint actiones, ſiue qualitates corporis, ſiue quę depelluntur: quanquam hæc per colorem bilis, ſpeciem quæcunque redundet inter omnia ſigna maxime denunciant. Eſt & alia ſpecies bilis quæ porri colorem repręſentat & fere in ventriculo [s] gignitur, hæc vbi redundet, cognoſcitur ex habilitate, vt ex ventriculo calido & ſicco, ex eo quod vagatur communiter; ex eo quod iuuat, vt ex vomitu eiuſmodi bilis: ex cauſa efficiente, vt ex temperatione ventriculi quam diximus: ex materia, vt ex cibis praui ſucci, cuiuſmodi ſunt allia, cœpę, bulbis ex effectis, vt ex anxietate & morſu in ore ventriculi, ex vomitu aut deiectione eiuſmodi bilis porri colorem referentis. Vbi flaua bilis miſceatur cum ſero [t] ſanguinis ſubrubra efficitur, diſcernitur autem maxime ex vrina ſubrubra. Sed ſatis de ſignis monſtrantibus flauam bilem.

De ſignis atræ bilis redundantis. Cap. V.

EX quatuor ſuccis, de trium cognitione iam egimus, quartus eſt humor melancholicus, qui vbi redundat, cum contineatur in venis, ſenſum latet, & idcirco coniici debet ex ſignis ad quę iam aggredimur. Sumuntur autem ex iiſdem locis, & primo ex habilitate ipſa ægrotantis: conſiſtit hęc in natura quæ cum ſiccitate [u] iunctam habeat inæqualitatem caloris & frigoris, nam quæ talis eſt, vt melancholicum humorem contrahit, ita etiam denunciat: deinde ex cõmuniter vagantibus, nam ſi

in aliis

[a] Galen. de multit. c. 8. & 4. acut. 43.
[b] Hippoc. & Gal. ibidem.
[c] Gal. 3. de cau. ſymp. c. 2. & 3 epid. commento 70.
[d] Gal. p. ad Glauc. c. 5.
[e] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[f] Aut. l. pſ. p. cap. de e. p. ex.
[g] Galen. 3. aphor. com. 29.
[h] Gal. 2. de nat. fac. c. 5 & 9.
[i] Gal. 7 aph. com. 18 & 1. epid. com. 10
[k] Gal. 2. de diff. febr. c. 9.
[l] Galen p. ad Glauc. c. 5.
[m] Gal. 3. ac. com. 2.
[n] Galen l. de multi. c. 10.
[o] Galen 3. 3. epid. com. 1.
[p] Galen. de art. med. c. 62.
[q] Gal. 1 aph. com. 2.
[r] Galen 2. ... 38 ... & 5. ... com. 14.
[s] Galen. & ... ver. 2. ... 39.
[t] Galen 10. ſimpl. ca. de ſale.
[u] Gal. L. art. med. 3. c. 59.

In aliis ægrotantibus eo tempore redundare hic ſuccus videatur, indicio eſt eodem quoque opprimi ægrotantem qui tractatur. Tum ex iuuantibus & lædentibus, nam ſi ea quæ commoda ſunt, vel madefaciendi ac moderate calefaciendi & refrigerandi vim habeant, vel hunc humorem purgent, (μελαναγωγὰ Græce nominantur) contra vero ſi ea quæ incommoda ſunt, aut eundem humorem colligant, aut iam collectum calefaciendo ac ſiccando exaſperent, id ipſum quoque teſtantur. Demonſtratur item ex cauſis, vt ex efficiente & materia à quibus colligitur. Efficiens eſt iecinoris temperatio inæqualis, non valde calida [a] aut frigida, ſed admodum ſicca, in qua etiam conſiſtere habilitatem diximus: ſpectat ad hanc ætas conſiſtentium, [b] qui medii ſunt inter iuuenes & ſenes: ii ſi quidem ſicciores & frigidiores iam ſunt, retinentque nonnihil caloris ex iuuentute ſuperantis. Cauſæ quæ efficiendi vim habent, vel efficiendi ſociæ ſunt, ad eandem temperationem referuntur, veluti [c] ex iis quæ fiunt, vigilia, labor, animi perturbatio, ac præſertim mœſtitia: ex iis quæ offeruntur, cibi, potiones, & medicamenta quibus inſit ſimilis temperatio, ex iis quæ extrinſecus incidunt aer, qualis eſt [d] autumnalis, balneum aquarum ſiccantium, & ſimul etiam calefacientium, medicamenta extrinſecus impoſita eadem facultate prædita: ex iis quæ retinentur atque expelluntur, namque vbi retinentur calidiora & ſicciora, expelluntur quæ humida ſunt, ſiue frigida, vt pituita, ſiue moderata, vt ſanguis, humorem melancholicum denunciant. Materia vero ſuppetit interdum ex ſanguine, [e] qui cum nimis ſiceſcit, atque magis terreſtris fiat in hunc ſuccum conuertitur, ſed maxima ex parte ex cibis & potionibus [f] craſſis terrenis ac ſiccis, vt ex frumentis vitioſis, ex leguminibus, ex braſſica, ex carne bubula, ex piſcibus durioribus ſalitis, ex vino nigro, craſſo auſtero. Maxime autem ex effectis depromuntur ſigna humoris melancholici ſuperantis. Intelligentia, ratio [g] & memoria viget, niſi ob nimiam copiam obruantur, ita [h] vt mens inſaniat, ſenſus acris eſt, ſomnus breuis ac difficilis, inſomnia conſpicua, motus tardus, pulſus (qualis [i] vbi cor frigidum & ſiccum eſt) paruus tardus ratus ac ſubdurus, adeſt appetitio cibi. Sed quod attinet ad mores, apparet ſtabilitas & conſtantia [k] cum tarditate ad iram, quæ ſiquando hominem perturbauerit, inueterata vertitur in odium, neque facile ſedatur, timor adeſt [l] & mœſtitia præter rationem, color fuſcus, [m] ſubniger, aut plumbeus conſpicitur, cutis tangitur durior, non tamen valde calida aut frigida, lingua percipit ſaporem ſubdulcem & auſterum, qualem præ ſe fert lien quadrupedum. Morbi qui ab hoc humore fiunt, ſunt [n] quartana, cancer, tumor lienis, melancholia, ſiue per ſe inſederit in cerebro, ſiue quod fuligines ex præcordiis ad ipſum aſcendant. Varices, puſtulæ nigræ, & id vitium quod à ſimilitudine illius belluæ nominatur [o] elephas. Ex iis quæ expelluntur, vrina tenuis eſt, cruda & ſubliuida, deiectio & vomitus nigrior, ſanguis quomodolibet ex corpore effluens [p] craſſior & ater conſpicitur. Huiuſmodi igitur ſigna ſunt quæ humorem melancholicum ſuperantem denunciant. At hic naturalis eſt, licet ſupra modum collectus fuerit, atra vero bilis, contra naturam, neque [q] enim naturaliter gignitur ex cibis & potionibus, ſed ex aliis ſuccis cum contra naturam putreſcunt, atque [r] vruntur. Ergo etiam vbi hæc redundet cognoſcenda eſt: ſed cum ſenſum lateat, coniectura inueſtigari debet; ſumitur autem ex iiſdem ſignis ſed paulum mutatis. Habitus ægrotantis [s] qui & ſiccior fuerit & valde calidus ſine illa inæqualitate frigoris ſuperare atram bilem demonſtrat: eandem indicat quod communiter vagatur, vbi videlicet alii qui tunc ægrotant, copioſe ipſam collegerint: iuuant quæ magis ipſam temperant refrigerando ac madefaciendo, quam quæ illam educunt, nocent quæ exſiccandi & calefaciendi facultatem habent. Reprehenditur Galenus ab [t] Alexandro Tralliano, qui morbis ab hac profectis medeatur per ea remedia quæ ſiccant & calefaciunt, atque idcirco, ipſam exaſperant. Cauſa quæ & efficit & demonſtrat atram bilem, eſt natura iecinoris admodum calida & ſicca, nam calidior & ſiccior, efficit flauam bilem, ſed maxime calida & ſicca, atram. Ad hanc ſpectat ætas conſiſtentium cum iuuentus quæ præceſſerit admodum calida fuerit. Ad eandem vim effectricem referuntur quæ fiunt, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur & vacuantur, vbi plurimum calefaciendi & ſiccandi facultatem habeant. Materiam ſuppeditant alii ſucci, nam [u] cibi & potiones antequam vertantur in atram bilem & vrantur, in alios ſuccos conuerſi fuerint neceſſe eſt. Quilibet igitur trium reliquorum ſuccorum materiam ſuppeditat atræ bili, maxime autem humor melancholicus. Effecta quæ hanc denunciant, non diſſimilia ſunt illis à quibus denunciari humorem melancholicum diximus, niſi quod alioquin validiora ſunt: mens adeo viget vt in [x] furorē incidat, homo vix capere ſomnum poteſt, inſomnia terribilia ſunt, motus exigua admodum quiete interpellatur, fames adeo augetur vt canina fiat, accedit metus & triſtitia incredibilis præter rationem, aſpectus teter eſt, color niger, cutis dura & calidior, lingua percipit ſaporem acidum, morbi ſiunt [y] longe ſæuiores, veluti cancer vlceratus, & difficultas inteſtinorum [z] quæ non ſanantur: quæ expelluntur, cum nigritie ſplendent, mordent, aceti modo terram [a] fermentant atque abradunt. Sed ſatis de cognitione humoris melancholici & atræ bilis, pergamus deinceps ad humorem aquoſum.

De ſignis monſtrantibus humorem aquoſum. Cap. VI.

AD ſecundam coctionem dum conficitur ſanguis in iecinore diximus pertinere non ſolum quatuor ſuccos quos proxime tractauimus, ſed [b] aquoſum etiam illum humorem qui miſtus eſt cum ſanguine quaſi ſerum cum lacte: hic (vt ante oſtenſum eſt cum de morborum cauſis ageremus) in iecinore non gignitur, ſed ſeparatur ab aliis: cuiuſlibet enim cibi & potionis aquoſa pars quæ nec concoqui poteſt, nec in ſuccos conuerti, cum eo quod coctum eſt in ventriculo per venas [c] attrahitur ad iecur ex ventriculo & inteſtinis, & cum ibi ſecunda coctio fit, ſeiungitur à quatuor ſuccis, & per venas emulgentes allicitur à renibus, ita vt tandem fiat vrina, non tamen ita ſemper redditur, vt non redundet aliquando & fiat morbi cauſa, quod vbi accidit, quo pacto recognoſcatur, expo-

[a] Gal. de atra bile c. 4. / Gal. de cōtemed. c. 59.
[b] Galen. 3. aph. com. 30.
[c] Galen. 3. aph. com. 22.
[d] Gal. 3. aph. com. 22.
[e] Gal. 2. de diff. feb. com. 9.
[f] Gal. de atra bile c. 4. & 2. ad Glauc. & 3. de loc. aff. c. 7.
[g] Ariſt. 30. ſect. probl. probl. 1.
[h] Gal. 3. de loc. aff. c. 7.
[i] Gal. lib. de plen. c. 11.
[k] Gal. 2. de nat. huma. com. 39.
[l] Gal. 3. de loc. aff. c. 7. & Hipp. & Gal. 6. aph. 23.
[m] Gal. lib. de plen. c. 11.
[n] Gal. lib. de atra bile c. 5. & Hipp. & Gal. 3. aph. 22. & 3. de loc. aff. c. 7.
[o] Gal. lib. de tum. prat. nat. c. 14.
[p] Gal. 1. ad Glauc. c. 7.
[q] Gal. 3. de loc. aff. c. 7.
[r] Gal. de atra bile c. 4. & c. 5.
[s] Gal. 2. de na. fac. c. 9.
[t] Alexan. Trallianus lib. 12. c. 8.
[u] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[x] Gal. primo 2. ep. com. 5.
[y] Gal. de atra bile c. 3.
[z] Hipp. 4. aph. 24.
[a] Gal. 4. aph. com. 23.
[b] Superiore lib. 2. c. 8.
[c] Gal. 4. de vſu par. c. 5.

nere nunc tempus eſt. Ergo cum ſit abditus in partibus internis, ſub ſenſum non cadit, quamobrem coniectura illum neceſſe eſt perſequi, ſigna autem ex iiſdem locis depromuntur, ac primo ex habilitate ægrotantis, qui vbi mollis, ſubpallidus & frigidior fuerit, hũc aquoſum humorem quem plurimum colligit, denunciat. Idem facit quod communiter vagatur, ſi aliis qui tunc ægrotant redundare aquoſi humoris copiam conſtet. Quę proſunt etiam aut obſunt, aquoſi humoris indicia ſunt,

[a] Gal. lib. de atra bile c. 6.

eorum commoda ſunt ea quæ ipſum purgant ὑδραγωγὰ Gręcis nominantur,[a] aut quæ per vrinam vel ſudorem eundem educunt, vel quouis modo digerunt, incommoda vero quę ipſum retinent aut plurimum in ſe continent, ſicuti cibus & potus aquoſus. Quod ſpectat ad cauſas, cum non gignatur (vt ante oſtenſum eſt) in corpore noſtro, ſed inſit eſculentis & poculentis quę ſumuntur, non eſt quod requiramus efficientem, ſed ſatis videri debent externa illa in quibus continetur, niſi forte ſi dixeris ab illis cauſis colligi in corpore noſtro à quibus retinetur, quamobrem vbi neque per ſudorem, neque per vrinam educatur, vbi item non digeratur, quod euenit corporibus natura frigidioribus & humidioribus, plurimus & colligitur & demonſtratur. Materiam ſuppeditant quęcunque

[b] Gal. 3. de ſympt. cauſ. c. 2. & 5 de loc. aff. c. 7.

ipſum in ſe continent, & primum potio multa pręſertim aquæ, deinde etiam cibi, & fructus [b] & olera: hęc vbi ſumpta fuerint abunde, monſtrant in homine aquoſum humorem redundare. Reliquæ cauſę eatenus illum monſtrant, quatenus reddunt corpus frigidum & humidum, neque permittunt ipſum abſumi, quemadmodum quæ offeruntur frigida & humida: quæ fiunt, vt ocium, animi tranquillitas, ſomnus: quę extrinſecus incidunt, vt aer, balneum, medicamenta externis partibus impoſita ſi refrigerandi & madefaciendi vim habeant, quæ retinentur, ſi frigida ſint & humida, & quæ detruduntur, ſi calida & ſicca. Superſunt effecta, ex quibus etiam facile idem coniicitur, nam

[c] Gal. 5 de loc. aff. c. 7.
[d] Gal. 5 de loc. aff. c. 7.
[e] Hippoc. ac Gal. 7. aph. 17.
[f] Gal. 2. catatop. c. 7. & 8.
[g] Superius lib. 2. c. 8.
[h] Gal. 4. de Tu. Val. c. 4.
[i] Gal. ibid.
[k] Plato in Timæo.

quod ſpectat ad actiones, male corpus nutritur, cum non generetur bonus ſanguis [c] refrigerato iecinore propter huius humoris multitudinem: adeſt & ſitis propter ſalſedinem, quam lixiuii modo admixtam habet. Ex qualitatibus corporis quę ſub ſenſum cadunt, color pallidus eſt, cutis tactu mollis. Morbi qui inde proficiſcuntur, ſunt aqua intercus,[d] Hydatides, hoc eſt veluti veſicę plenę [e] aquę, tumores aquoſi, aquoſæ item [f] puſtulę. Quę vero expellũtur, aquoſa ſunt, vt vrina, deiectio, ſputum, ſanguis vndecunq; perfluat vel mittatur maxime aquoſus apparet. Huiuſmodi igitur ſigna ſunt quæ aquoſi humoris copiam in vniuerſum denunciant. Species autem ipſius, quas totidem [g] eſſe monſtrauimus quot ſunt ſucci, ex iiſdem ſignis colliguntur, addita ſimili differentia quæ ſuam ſpeciem monſtret. Si aquoſus humor qui redundat, ſit ſerum [h] ſanguinis, in eo homine colligitur qui alioquin ſanguine redundet. Eadem ratio eſt ſi ſit ſerum flauæ bilis, aut pituitoſæ, aut humoris melancholici: redundat enim in eo homine qui plurimum colligit eum ſuccum, ita vt intelligatur partim ex ſignis communibus aquoſi humoris, partim ex ſignis propriis huius aut illius ſucci. Sed duo inter hæc ſunt quæ maxime ſpeciem aquoſi humoris denunciant, vnum eſt color eorum quæ detruduntur præſertim [i] vrinæ, quæ ſi rubra fuerit ſanguinis: ſi flaua flauæ bilis: ſi alba, pituitæ: ſi ſubnigra, humoris melancholici ſerum demonſtrat. Alterum eſt illud malum quod proficiſcitur ex eiuſmodi copia, eadem enim ratio eſt vniuſcuiuſque ſpeciei aquoſi humoris, quæ cuiuſque ſucci, mitiora mala afferuntur à ſanguinę, deinde à pituita: ſæuiora à flaua bile, maxime ſęua ab atra. Quamobrem vbi malum quod ab aquoſo humore affertur mitius fuerit, monſtrat ſerum ſanguinis aut pituitæ: vbi ſęuius, bilis flauæ vel atræ: atræ enim ſerum Plato [k] prauum eſſe teſtatur & erodendi vim habere, ita vt ex malo leuiore aut grauiore indicetur ſpecies aquoſi humoris.

De ſignis humorum ex tertia coctione redundantium. CAP. VII.

[l] Gal. 1 de ſim. c. 16.
[m] Gal. 14. de vſu par. c. 8.

HVMORIBVS quos ex prima coctione quæ fit in ventriculo, & ſecunda quæ fit in iecinore, diximus ſuperare, adiecimus illos qui proficiſcuntur à tertia ad partes ſolidas attinente: hi autem vel ſecundum naturam ſunt ſicuti lac & ſemen, vel præter naturam vt pus & ſanies. Cęterum lac & ſemen vt plurimum copia morbos afferunt, ſed pus & ſanies poriſſimum qualitate. Iudicium cuiuſuis horum humorum non eſt poſitum in ſenſibus, ſed ſpectat ad mentem, ita vt colligatur ex ſignis quæ ex iuuantibus [l] & nocentibus, ex cauſis, ex effectis depromemus: omittemus quod communiter vagatur, neque enim huiuſmodi humores tales ſunt: omittemus & habilitatem ægrotantis, ſub cauſis enim ipſam complectemur. Si redundet lac, verſatur in mammis, quamobrem expedita eius cognitio eſt, iuuant quæ ipſum aut manifeſte educunt, ſicut ſugentes, ſiue infantes, ſiue alii, aut latenter exhauriunt, quemadmodum digerentia medicamenta: nocent quæ ipſum retinent aut cogunt, ſicuti quæ vehementer calefaciunt aut refrigerant. Hoc pacto igitur denunciatur ex iuuantibus & nocentibus: ex cauſis vero, hoc eſt ex efficiente & materia, veluti in puerperis [m] cum non erumpit amplius ſanguis ex vtero, ſed conuertitur ad mammas, tunc enim neque materia deeſt neque vis efficiens: at effecta quoq; dant ſigna, vt ſenſus grauitatis & diſtentionis in mammis, durities cum tanguntur, tumor venarum pectoris, & lac ipſum quod ex papillis effluit, vel quod antea retentum fuerit.

[n] Gal 6. de loc. aff. 5.
[o] Gal. lib. artis med. c. 47.
[p] Gal 6. de loc. aff. 5.
[q] Gal 3. de cauſ. ſymp. c. 4.
[r] Gal. 1 prog. com. 4.

At vbi ſeminis copia [n] morbum afferat, coniicitur ex iuuantibus & nocentibus: commodus eſt concubitus, incommoda continentia: tum ex cauſis, ex vi efficiente ſcilicet & materia. Efficiens cauſa eſt ipſa natura teſticulorum, quæ ſi aut moderata ſit, aut paulo [o] calidior & humidior, plurimum ſeminis & colligit & demonſtrat. Materiam præbet copia ſanguinis redundantis præter illum qui ad alendum neceſſarius eſt, quæ vbi adſit, monſtrat quoq; adeſſe copiam ſeminis. Ex effectis vero eadem intelligitur quod homo ardeat libidine, quod incidat in difficultatem anhelitus [p] cum calor ſtranguletur, quod turgeant partes [q] genitales, quod retentum ſit præter conſuetudinem ſemen diutius, quod inſomnia obrepant venerea ita vt ſemen effluat.

Contra naturam vero diximus redundare pus & ſaniem, quem humorẽ conficiunt partes [r] ſolidæ:

lidæ: videamus primo ſigna puris. Iuuant vbi adſit pus quæcunque ipſum vel diſcutiunt, vel manifeſte educunt: nocent quæ cõficere idem poſſunt aut retinere, & idcirco ipſum demonſtrant: quod multo magis faciunt cauſæ, efficiens videlicet & materia. Efficit pus temperatio ipſa partium ſolidarum, quæ contineatur calore [a] medio inter naturalem & contra naturam, calor partium ſolidarum ſanguinem vertit in ſubſtantiam ſibi ſimilem, ſed qui omnino contra naturam eſt eundem adeo corrumpit vt vertat in ſaniem, qui inter vtrunque medius eſt, neque in ſubſtantiam ſimilem mutat neque putrefacit, ſed conuertit in pus: id quod euenit vbi inflammatio ſupputat, cum calor non nimium à naturali recedat. Materiam ſuppeditat maxima ex parte ſanguis qui ex venis in loca quæ iuxta ſunt confluxit. Medius autem hic eſt inter eum qui vertitur in alimentum, & eum qui in ſaniem, non integer vt ille, nou ex toto corruptus vt hic eſt. Sequuntur effecta ex quibus etiam parefit pus, [b] nam dum fit, aduenit febris & dolor maior quam poſtquam factum eſt, accedit etiam rigor, vbi vero iam factum eſt, locus in quo reſidet mollior tangitnr, atq; vbi premitur circumfluere percipitur pus. Quod ſpectat ad ea quæ expelluntur, ſi pus contineatur in partibus internis, viam ſibi facit erodendo, ita vt detrudatur & in conſpectum veniat, ſiue expuatur, ſiue deiiciatur, ſiue reddatur cum vrina. Si verſatur in partibus externis, ſæpe etiam erodendo exitum ſibi parat. quod vbi non accidat, tandem à medico educitur ſcalpello aperiente locum qui ſuppurauit, tunc autem ipſius non amplius coniectura ſumitur, ſed certa ſcientia. Quod ſi pro pure ſit ſanies, deprehenditur primo ex iiſdem iuuantibus & nocentibus, tum ex cauſis, efficiens enim eſt calor qui plurimum recedit à naturali & non parum, veluti ille à quo confici pus diximus. Materiam ſuppeditat ſanguis omnino vitioſus ac prauus, deprehenditur etiam ex effectis, quæ longe deteriora ſunt quam quæ ſequuntur pus, cum & maior ſit febris & dolor grauior niſi ob prauitatem humoris extinguatur ſentiendi vis. Si tangatur locus, ſentitur mollior & lubricus magis, ceditque cum premitur & ſanies cum tenuior ſit cum quodam quaſi murmure deuuluitur, cum iam effluit, euidenter diſcernitur, quod non ſit puris modo alba, læuis, æqualis, ſed tenuis inæqualis coloris varii atque omnino alieni. Quæ de humoribus dignoſcendis dicenda erant habeant hunc terminum.

[a] *Gal. ibid. & Ariſt. 4. met. c. de co ſtione.*
[b] *Hipp. 2. aph. 47.*

De ſignis monſtrantibus flatum. Cap. VIII.

MATERIAM quam plenitudinis cauſam eſſe monſtrauimus, triplicem propoſuimus, mediam inter craſſam & tenuem, qualem diximus eſſe humorem, cuius ſigna iam enarrauimus, & tenuem, cuiuſmodi eſt flatus & vapor, de quo nunc agemus, craſſam quam poſtea ſubiiciemus. Flatus igitur ſeu vapor aut ſpiritus ipſe quoque morbi cauſa eſt vbi redundet ac partes diſtendat, vel aliquo modo contra naturam impleat. Sed cum ſenſum lateat, colligi debet ex ſignis: ſumuntur hæc primo ex habilitate ægrotantis cui calor inſit [c] debilior, & multitudo crudorum ſuccorum, hic enim maxime idoneus eſt qui flatum colligat. Tum ex eo quod communiter vagatur, ſi conſtet alios qui tunc ægrotant flatus multitudinem contraxiſſe. Deinde ex iuuantibus quæ [d] diſcutiendi vim habeant & calorem augere poſſint, ex nocentibus quæ calorem imminuant, & ſuccos crudos gignant. Ex cauſis item & primo ex efficiente, quæ eſt imbecillitas facultatis concoquentis profecta ab imbecillitate caloris, nam frigus [e] nullum excitare flatum poteſt, calor validus excitat quidẽ, ſed digerit id quod excitauit adeo vt non relinquat flatum. Ex materia etiam ex qua flatus excitatur, quæ craſſa [f] & frigida eſt, ſiue ſit interna, vt pituita & humor melancholicus, ſiue externa, vt cibi & per ſe craſſi, & non bene cocti, veluti frumenta & legumina, [g] potiſſimum faba, triticum elixum, prætereà potus vini dulcis, præſertim muſti. Poſtremo intelligitur flatus ex effectis, excitat enim [h] dolorem diſtendendo vbi occupet partes ſentientes: affert & [i] palpitationem: inſomnia [k] caliginis: ſentitur locus tenſus ac durior in quo verſatur, & ſi percutiatur, tympani [l] modo ſonum edit, tumefacit partes, quæ preſſæ [m] non relinquũt digitorum veſtigia, ſicuti cum tument ob pituitam: quæ deiiciuntur flatum quendam præſeferunt, neque enim compacta ſunt, ſed repræſentant deiectionem [n] bubulam, apparent in vrina [o] bullæ. in vniuerſum igitur flatus ex propoſitis indiciis denunciatur. Species vero ſeu differentiæ, quatenus vel humidior eſt vel ſiccior, intelliguntur ex ſimili differentia addita ſignis enarratis, vbi enim calor ille debilis à quo gignitur cum humore innatur, humidũ, vbi cũ ſiccitate, ſiccum flatum excitat. Eadem ratio eſt materiæ, quæ ſi pituitoſa ſit, excitatur flatus humidus, ſi melancholica, ſiccus. Ex effectis à ſicco fit maior diſtentio, & ideo excitatur dolor grauior & maior ſomnus, ab humido minor diſtentio, dolor leuior, minor ſomnus, & quaſi bombus quidam, ita vt non ſit difficile diſcernere inter vtrunque.

[c] *Gal. 14. de meth. c. 7.*
[d] *Gal. ibid. & 2. ad Glauc. c. 6.*
[e] *Gal. ibid. & 3. de cauſ. ſympt. 2.*
[f] *Gal. locis dictis.*
[g] *Gal. de cibis boni ſucci c. 4. & 1. acut. 18.*
[h] *Gal. 2. ad Glauc. c. 6 & 12 meth. c. 8*
[i] *Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 2.*
[k] *Gal. 3. 1. epid. com. 1.*
[l] *Gal. 4. acut. com. 3.*
[m] *Gal. 14. meth. c. 7.*
[n] *Gal. 1. de loc. aff. c. 4.*
[o] *Hipp. ac Galen. 7. aph. 35.*

De ſignis materiæ craſſæ redundantis. Cap. IX.

SVPEREST materia craſſa ad plenitudinem attinens, cuius perſequi nunc cognitionem oportet, eſt autem hæc ſubſtantia magis concreta quam humor, interdum ſimilis naturali, veluti cum caro aut nimium increſcit in vlceribus, aut alienis locis innaſcitur, vt in gula, vt in canali colis per quem exit vrina & ſemen: interdum ex toto aliena, huiuſmodi eſt arena, calculus, lumbricus, & quicquid in abſceſſibus inuenitur. Loquamur primo de illa quæ naturali ſimilis eſt, hæc vbi verſetur in partibus externis, duorum ſenſuum teſtimonio accipitur, aſpectus & tactus; ſed vbi internis inſit, ſi non multum diſtat à cute ita vt ſpecillo explorari poſſit, aliquo pacto ſenſu iudicatur, veluti cum in canali gulæ aut colis innaſcitur caro illum obturans, demiſſum enim ſpecillum eiuſmodi carnem attingit, ita vt non facile poſſit vlterius penetrare: coniicit autem mens ibi innatam eſſe carnẽ quæ inhæreſcens veluti in mora ſit, interius delabi ſpecillum non patiatur. Sed ſi in partibus penitus abditis caro ſupercreuerit, ſigna incerta admodum ſunt: ignoratur enim habilitas ægrotantis non vagatur communiter hoc vitium: non tentãtur remedia ex quorum commodo vel incommodo coniici poſſit, cum ne ſuſpicemur quidẽ adeſſe. Cauſa ſiue efficiens, vt robur facultatis naturalis,

ſiue materia, vt copia boni ſanguinis, adeo nos in diuerſa ducit, vt non fiat magis coniectura huius vitii quam alterius. Effecta etiam nulla propria ſunt quæ in vniuerſum denuncient propoſitum vitium, ita vt nulla ſuppetant probabilia ſigna, & magis diuinatione opus ſit quam coniectura. At ſi cõcreta illa materia quæ redundat, à natura omnino aliena fuerit in partibus externis, eius iudicium poſitum eſt in ſenſibus, veluti cum apparent in cute verrucæ. Si ſit in partibus internis, ad quas tamen demitti ſpecillum poſſit, partim ſenſu, partim ratione percipiuntur, veluti cum calculus aut in ceruice veſicæ, aut etiam in ipſa veſica inſidet, partim enim digitis, partim fiſtula aut ſpecillo demiſſo attingitur; ſed concurrit mens, quæ tunc ratiocinatur id quod alienum ſentitur calculum eſſe. In partibus penitus intimis nullo modo poteſt ſenſu percipi, ſed omnino attinet ad mentem: colligitur autem ex cauſis, ex iuuantibus, ex effectis, veluti ſi calculus ſit aut in renibus, aut in canalibus qui ab ipſis pertinent ad veſicam, conîicitur ex cauſa efficiente, vt ex calore [a] renum immoderato & copia materiæ crudæ craſſæ ac glutinoſæ: tum ex iuuantibus iuuant quæ madefaciunt leniendo dolorem [b] & dilatando canales, tum quæ extenuant & incidunt, neque permittunt calculum augeri; nocent quæ nimis calefaciunt aut ſiccant, aut cruditatem [c] augent & craſſitudinem ſuccorum: ex effectis ſentitur grauitas cum dolore, vrina retinetur, aut cũ ipſa exit etiam arenula: ſed [d] de his fuſius agemus cum ad curationem partium membratim veniemus, vbi & lumbricorum quoque redundantium ſigna enarrabimus. Quod ſi materia hæc concreta quam plenitudinem facere diximus, verſetur in abſceſſibus, ſiue ſit [e] ſolidior, ſiue ſubſtantiam repræſentet adipis, mellis, aut pulticulæ, poteſt conîici ex cauſis, vt ex efficiente & materia magis idonea ad hanc aut illam ſubſtantiam gignendam; ſed maxime ex effectis deprehenditur, & præcipue ex qualitate, quam tactus percipit, vbi abſceſſum faciat ſub cute, prout enim magis aut minus renitetur, ita magis hanc vel illam materiam, aut ſolidiorem, aut minus ſolidam patefaciet. Hactenus mihi videor ſatis explicaſſe plenitudinis ſigna, pergamus ad ea quæ inanitatem denunciant.

[a] *Gal. lib. de renum aff. c. 2.*
[b] *Gal. lib. de renum aff. c. 4.*
[c] *Gal. eod. lib. c. 5.*
[d] *Hippoc. 4. aph. 79.*
[e] *Galen. lib. 14 meth. c. 12. & 2. lib. ad Glauc. c. 7.*

De ſignis inanitatis. Cap. X.

MORBORVM internas cauſas continentes duas potiſſimum eſſe [f] monſtrauimus, plenitudinem & inanitatem, adiecimus hanc eſſe abſentiam earum rerum quarum præſentia ſanitatem facit, has rurſus tres eſſe diximus, humores, ſpiritus, & ſubſtantiam compactam ſeu ſolidam, quæ omnia ſi qualitate, & modo mediocritatem retineant, retinent etiam ſanitatem. Vt autem cum redundant, morbos à plenitudine faciunt, cuius ſigna proxime poſuimus, ita cum imminuuntur ab inanitate, ad quam nunc aggredimur. Latet autem ſenſum, & idcirco coniectura inueſtigari debet. Sit primo inanitas ſpirituum, colligitur hæc ex habitu [sic] ægrotantis, qui & tenuiores ſpiritus habeat & foramina cutis [g] laxiora. huic enim vt facile diſſipantur ſpiritus, ita etiam accidere ſpirituum inanitatem leui de cauſa veriſimile eſt. Monſtrat & ſpirituum inanitatem quod communiter vagatur ſi in aliis ægrotantib. exhauriri ipſos conſtat eo tempore. Accedunt iuuantia & nocentia, iuuant enim quæ ipſos reficiunt, veluti odores, vinum, cibus [h] tenuis ac boni ſucci, à quibus celerrime recreantur, nocent quæ ipſos exhauriunt, cuiuſmodi ſunt cauſæ à quibus abſumuntur, quæ eorum inanitatem patiunt. Exinaniuntur quidem ſpiritus inedia, quatenus non recreantur qui aſſidue à calore tam externo quam interno abſumuntur, per ſe vero exhauriuntur cum vel manifeſte effluunt, vt ex vulnere, vel diſcutiuntur [i] atque extinguuntur, à vigilia, à motu corporis valido, à vehemẽti animi perturbatione, ab immoderata temperatione tam aeris, quam noſtrarum partium, præſertim à calida [k] aut frigida, ab iis quæ tota ſubſtantia repugnant naturæ noſtræ quemadmodum venena. Omnes igitur huiuſmodi cauſæ, vt vim habent ipſos exhauriendi, ita eorundem inanitatem ſignificandi: at demonſtratur hæc etiam ab effectis, & primo ab actionibus læſis, nam vt omnes à ſpiritibus perficiuntur, ita debilitantur vel auferuntur, pro vt vel minuuntur vel deficiunt. Sequitur animi defectio [l] vbi ſpiritus penitus deficiant: ex qualitatibus corporis apparent oculi turbidi ac veluti mortui, non floret color, nec ſplendet in facie, tangitur cutis frigidior. Effluunt immoderate quæ retineri deberent veluti ſudor, redditur interdum vrina aut deiectio præter voluntatem. Quod ſi inanitas ad humores referatur, eadem ratione conîici debet, vt ex habitu [m] ægrotantis, qui ſuccis præditus ſit acribus ac tenuibus, & vim continentem naturaliter habeat imbecillam qualis ineſſe ſolet iis qui natura calidiores ſunt & humidiores. Tum ex communiter vagantibus, vbi reliqui ægrotantes tunc morbis laborent ab inanitate profectis: dein ex iuuantibus & lædentibus, iuuant enim quæ ſuccos reficiunt [n] vel per ſe, vt cibi & potiones boni ſucci, vel quatenus non ſinunt illos exhauriri, quemadmodum adſtringentia à quibus retinentur: nocent quæ quouis modo ſiue aperte ſiue obſcure ipſos educunt atque abſumunt. Ex cauſis item efficientibus, quemadmodum ex purgatione, ſanguinis miſſione, ex fluxu vrinæ aut ſudoris immoderato, ab his enim vt efficitur, ita etiam oſtenditur ſuccorum inanitas. Ex effectis tandem vt ex actionibus, ſiquidem debiliores ſunt, cum ad earum robur [o] non modo ſpirituum ſed ſuccorum quoque concurrere debeat copia moderata, apparet corpus ſqualidum atque extenuatum, tangiturque calidior cutis, ſi non nimis magna fuerit ſuccorum inanitas, nam vbi admodum ingens præceſſerit refrigeratur, & tunc etiam quæ expelluntur minus cocta ſunt, quæ alioquin magis cocta cernuntur, vbi non fuerint ita copioſe exinaniti, reliqua erat inanitas partium ſolidarum, quæ vbi externis partibus accidat ſenſu deprehenditur, vbi internis, opus eſt coniectura: ſed ſiue pereant partes, ſiue extenuentur duntaxat, iam morbus eſt qui ad paruitatem refertur, quamuis & idem poſſit eſſe cauſa alterius morbi: vbi enim partes ſolidæ extenuentur, refrigerantur etiam, nam licet maneat eadem qualitas caloris, copia tamen minuitur, ita vt res ad temperationem iuſto frigidiorem reuertatur. Fac igitur in partibus internis ineſſe gracilitatem, & ideo inanitatem [p] craſſioris ſubſtantiæ, conîici poterit ex iiſdem ſignis ex quibus

[f] *Gal. 2. aph. 22. com. & Vidius ſup. lib. 2. c. 1.*
[g] *Galen. 12. meth. c. 5.*
[h] *Gal. 12. meth. c. 5.*
[i] *Gal. 12. meth. c. 5.*
[k] *Gal. 1. ad Glauc. 14.*
[l] *Galen. 12. meth. c. 5. & 6.*
[m] *Gal. 12. meth. c. 6.*
[n] *Gal. ibi & primo ad Glau. c. 14.*
[o] *Gal. 11. meth. c. 2. & 3.*
[p] *Gal. lib. de diff. morb. c. 9.*

ex quibus colligimus inanitatem humorum, præcipue ex cauſis extenuandi vim habentibus, ex iis quæ reficiendo iuuant, abſumendo nocent, ex effectis, vt ex imbecillitate actionum, ex duritie cutis & colore non bono, ex iis quæ cruda aut præter modum depellũtur. Sit iam finis ſignorom morbos vel morborum cauſas demonſtrantium.

De ſymptomatibus in ægrotante recognoſcendis. Cap. XI.

SEQVVNTVR effecta morborum hoc eſt ſymptomata, quæ quo pacto recognoſcenda ſint, aperire nunc niremur. Quorundam igitur ſymptomarum iudicium poſitum eſt in ſenſu, ſiue in vno ſiue in pluribus, ac ſeu ægrotantis, ſeu miniſtrorum & medici, quorundam in ſenſu ſimul & ratione, quorundam in ſola ratione, quæ ex iiſdem locis ſumitur ex quibus monſtrauimus ſumi ſigna morborum, & cauſarum, nimirum ex habilitate ægrotantis, ex communiter vagantibus, ex iuuantibus & nocentibus, ex cauſis, ex effectis, quanquam habilitas ægrotantis, quod communiter vagatur, quod iuuat aut nocet, vt ſupra [a] etiam diximus, ſub cauſis & effectis comprehenditur, ſed hos quoque locos ſeorſum perſequemur, vt euidentius ſignorum copia ſuppetat. Monſtrat igitur habilitas ægrotantium ſymptoma, quando eos maxime veriſimile eſt in illud incidere ad quod maxime ſunt propenſi: alii enim aliis ſymptomatibus patent, vt coctioni deprauatæ, retentioni vrinæ, alui profluuio. Quod communiter vagatur ſymptoma, indicat aliud conſimile verſari in ægrotante, veluti in febre peſtilente appetentia cibi quidem ablata, [b] potionis vero aucta. Quæ iuuant illud ſymptoma monſtrant cui contraria ſunt, aut cuius cauſis medentur, contra quæ nocent, illud cui ſimilia ſunt, vel cuius cauſas augent. At ſunt etiam ſigna ſymptomatum cauſæ ipſæ à quibus proficiſcuntur, ſiue ſint morbi, quod plerunque accidit, ſiue morborum cauſæ, ſiue etiam ſymptomata à quibus ſæpe alia ſymptomata naſcuntur. Poſtremo ex effectis quoque depromuntur ſigna ſymptomatum, neque obſtat quod ſymptomata ipſa ſint effecta, ſiquidem effectum vnum poteſt eſſe cauſa alterius. Denunciantur igitur ſymptomata interdum à ſuis effectis, hæc autem ſunt vel morbi, ſicuti immoderata temperatio frigida & ſicca quæ ſequitur priuationem alimenti, vel cauſæ, ſicuti ſuccorum [c] prauitas quæ oritur ex coctione deprauata, vel ſymptomata, ſicut coctio [d] ablata quæ ex ablata retentione proficiſcitur. Omnes igitur hi loci ſigna nobis ſuppeditant ex quibus intelligi ea ſymptomata poſſint quæ abdita ſunt & ſenſum latent. Cæterum quæ genera aut ſpecies ſymptomatum ſenſum poſtulent, aut rationem, aut vtruoque, nunc perſpiciemus, & generatim & ſpeciatim, omnia perſequentes eodem ordine, quo tertio libro à nobis propoſita fuerunt. Sumemus autem initium ab actione læſa.

- [a] Superiori l. 5 c. 3.
- [b] Hipp. & Galen 3. epid. 58. 59.
- [c] Gal. lib. de diff. ſympt. c. 4. & 3. de cauſ. ſympt. [illegible]
- [d] Gal. locis ſup. dictis.

Subiiciuntur actiones omnes naturalibus, vitalibus, animalibus. Veniant primo in medium naturales, quæ vel principales [e] ſunt, vel miniſtræ. Principalibus nutrimur, augemur, procreamur, hæ autem omnes ſenſum latent: ſed perſpicua ſunt effecta ipſarum, nam vbi actio qua alimur bene habet, partes noſtræ priſtinum habitum retinent, neque extenuantur inopia alimenti: vbi ea qua augemur, conſpiciuntur partes noſtri corporis debito tempore quantum conuenit auctæ: vbi ea qua procreamur, apparent liberi propagati. Si lædantur, contraria indicia extant, rubeſcit homo, non augetur vt debet, ſterilis eſt. Licet ab ægrotantis habilitate, ab eo quod communiter vagatur, à iuuantibus & lædentibus etiam ſigna ſumere, ſed hæc quæ ducta ſunt ab effectis propriis, adeo ſolida atque expreſſa ſunt, vt aliis ſuperſedendum eſſe videatur, ne vtamur in re non dubia teſtimoniis non neceſſariis. Cæterum actiones naturales miniſtræ harum trium principalium quatuor ſunt (vt ſupra [f] oſtendimus) attractio, retentio, coctio, expulſio, quibus adiici quinta poteſt, appetentia ſcilicet cibi & potionis, quæ ſimiliter miniſtra eſt principialium, licet videatur ad ſenſum pertinere. Perpendamus igitur ſpeciatim vnamquamque, ablatam, imminutam, deprauatam, ſic enim patefiet quo pacto ſingulæ recognoſcantur. Finge ablatam eſſe attractionem, cum abdita ſit, coniici debet ex habilitate ægrotantis, cuius attrahens facultas refrigerata [g] temperatione non fungatur amplius ſuo munere: tum ex eo quod communiter vagatur, ſi in aliis ſcilicet ægrotantibus deprehendatur eadem attractio ablata: ex eo item quod iuuat, vbi calefaciat, & quod nocet vbi refrigeret. Ex cauſa efficiente, quæuis enim temperatio cum maxime immoderata eſt attractionem aufert, ſed potiſſimum frigida, [h] atque idcirco eandem oſtendit, quod maxime faciunt effecta, vt ſi partes non alantur ob inopiam alimenti quod non attrahitur ſi ſqualidæ ſentiantur: ſi expellantur ea quæ attrahi deberent, veluti ſanguis. At vbi attractio imminuatur, eadem ſigna ſe oſtendunt, ſed minora. Vbi deprauetur, ſi quidem cum moleſtia fiat, ſenſu ægrotãtis percipitur. Sed ſi nimia atque immoderata ſit, poteſt ex cauſa percipi, vt ex calore nimis aucto: plurimum tamen valent effecta, vt quod retineantur plura quam conueniat, neque expellantur vt ſolent: quod item pars quæ nimium attraxit tumida cernatur. Altera actio miniſtra, retentio eſt, quæ cum aufertur, ſatis patefit ex ſolis effectis, & proprie ex iis quæ depelluntur, quæ & modum ſuperant, & longe anteuertunt. Sed cum imminuitur, diſcernitur ex iiſdem depulſis, non tamen ita multis aut ita celeriter, ſicuti cum aufertur. Vbi deprauatur, vel retinet cum dolore, de quo æger ipſe conqueritur, vel diutius & plus retinet, id quod monſtrant ipſa depulſa, cum pauciora, tum tardius reddita. Eiuſmodi notæ adeo inſignes ſunt vt non neceſſaria ſint alia indicia, quæ ſumi poſſent à cauſis, à iuuantibus & lædentibus, à communiter vagantibus, ab habilitate ægrotantis. Coctio eſt tertia facultas miniſtra, quæ ſimiliter ſenſum fugit, ſed vbi auferatur, coniicitur ex habilitate ægrotantis qui naturã frigidiorem [i] habeat, & minus idoneam ad concoquendum, ex eo quod communiter vagatur, ſi idem ſymptoma tunc inſit aliis ægrotantibus, ex iis quæ iuuant, vbi immoderate calefaciant augeantque calorem innatum, ex iis quæ nocent, vbi contraria ſint, ex cauſa, hoc eſt ex vi caloris adeo imbecilla vt non idonea ſit ad concoquendum, præſertim vbi ea quæ ſumuntur multa fuerint, frigida, dura, craſſa, aut glutinoſa: ex effectis, & maxime ex iis quę detruduntur, monſtrat enim vrina vbi cruda ſit, ablatam coctionẽ in venis,

- [e] Gal. 1. de natural. facult. c. 9.
- [f] Superiori l. 3. c. 4.
- [g] Gal. 3. de cauſ. ſympt. c. 3.
- [h] Gal. ibid.
- [i] Gal. 3 de ſympt. cauſ. c. 3.

ſicuti deiectio in ventre, ſputum in thorace, ſed alia quoque effecta, vt qualitates, vt actiones mutatæ eandem coctionem ablatam indicare poſſunt, conteori tamen ſumus iis quæ excernuntur. Si eadem coctio minuatur, colligitur ex iiſdem ſignis, ſed imbecillioribus à quibus ſignificari diximus ablatam: ſi deprauetur, oſtenditur ab ægrotantis habilitate, qui valde calidus ſit, ab eodem ſymptomate communiter vagante, à iuuantibus temperando calorem, & ooceotibus nimis ipſum augendo, à cauſa, vt à viſceribus immoderate calidis, & ſimul etiam à cibis & potionibus prauis, ab effectis denique, vt à prauo colore, & aliis vitiis cutis, ab iis quæ detruduntor, non enim cruda apparent, ſed praua. Quartæ actionis miniſtræ, expulſionis videlicet iudicium non eſt poſitum in ſenſibus, ſed in mente, ergo vbi auferatur, mitto alia omnia ſigna, vel ea tantum quæ excernuntur firmam eius fidem faciunt, vbi enim retineantur quæ quouis modo detrudi debeot, vel ſola demooſtrāt expulſionem ablatam, eadem ſi imminuantur imminutam denunciant, ſi plura ſint quam conueniat, denunciant deprauatam, adeo vt non opus ſit certiore nota ipſam explorare. Appetentia cibi & potionis, quam inſeruire præter quatuor dictas miniſtras tribus præcipuis naturalibus diximus, ſiue auferatur ſiue minuatur ſiue deprauetur, ſentitur ab ipſo ægrotante, ita vt non opus ſit exquiſitis rationibus ipſam inueſtigare. Percipit enim homo ſe vel non expetere, vel parum expetere cibum & potionem, vel praue, quod vel nimia [a] cupiat, vel aliena: ſed concurrit ſimul etiam ratio, quæ & ſupra modum eſſe, & à natura abhorrere iudicet illa quæ appetuntur. Senſus autem medici per ſe non diſcernit ægrotantis appetentiam læſam, niſi quatenus cernit ipſum aut fugere quæ perſequi, aut perſequi quæ fugere deberet. Sed tranſeamos ad actiones vitales, quæ ſpectant ad facultatem cordis, præſtat enim hæc pulſum [b] cordis & arteriarum, & eatenus tuetur calidum innatum & vires corporis, vbi auferatur, minuatur, deprauetur, nequit ſenſu diſcerni, ſed colligitur potiſſimum ex effectis, ablatam enim demonſtrant eiuſmodi actionem, pulſus tam cordis quam arteriarum [c] ablatus, vires totius corporis deficientes. Eadem vbi imminoantur, imminutam actionem vitalem monſtrant: vbi deprauentur, hoc eſt vbi fiant alio modo quam ſecundum naturam conueniat pulſus videlicet cordis & arteriarum, monſtrant deprauatam actionem vitalem. Sentitur pulſus tam arteriarum quam cordis cum moleſtia interdum ab ægrotante, qui manifeſtum indicium eſt vitalis actionis deprauatæ. Percipit medicus mutationem pulſus, & ex hac diſcernit vitalem actionem deprauatam, id quod non poteſt ægrotans iudicare niſi medicus ſit, aut alioquin exercitatus in pulſibus dignoſcendis. Reſtant actiones animales, quæ [d] vel ad præcipuas referuntur, vt intelligentiam rationem, memoriam: vel ad ſenſum, vel ad motum voluntarium. Vbi læduntur actiones præcipuæ, nequeunt ſenſu deprehendi, ſed neceſſe eſt comprehendantur mente, partim ab ægrotante, partim à medico & miniſtris. Vbi intelligentia læſa eſt, intelligit interdum æger ſe non intelligere: vbi memoria, non recordari; ſed vbi læſa ſit ratio, non intelliget ſe non bene ratiocinari ac diiudicare. A medico vero & miniſtris mente coniiciuntur eiuſmodi læſiones, intelligentiæ, rationis & memoriæ, vel ex ſolis effectis, vt ex dictis & factis quæ non decent, neque congrua ſunt: diſcernunt enim tunc facile hominē non intelligere, non bene ratiocinari, aut non meminiſſe, niſi ægrotans ſtultitiam ſimulet, vt ſcriptum legimus Solonem Athenienſem ſimulaſſe ſe furere, quo tutior eius vita eſſet, & plus aliquanto reipublicæ prodeſſet. Sed difficilis erit diuturna ſimulatio, poteritque à medico diſcerni [e] ex cauſis quæ hominem impulerint ad amentiam ſimulandam. Senſus diuiditur in communem & proprios, aufertur vis communis ſenſus in nimio ſomno, minuitur in propenſione ad ſomnum, deprauatur vbi diuturnior ſit vigilia. Deprehenduntur hæc non ſolum à medico, ſed à miniſtris & aſſidentibus ex effectis ſomni, & vigiliæ: quanquam poterit aliquando æger ſomnum ſimulare, manere immobilis, ſtertere, tenere oculos clauſos, diſſimulare ſe non audire quæ audit, quæ ſunt effecta ſomni, ſed vigiliam ſimulare nulla poterit ratione. Senſus proprii, cum auferūtur aut minuuntur ab eodem ægrotante ſenſu deprehenduntur, quoniam vt præclare ſcriptum eſt ab [f] Ariſtotele idem ſenſus qui ſentire ſolet, vbi non ſentiat, ſentit ſe non ſentire: ſed ſi deprauetur, nequit ab ipſo ægrotante diſcerni prauus, cum non ſit amplius iudex idoneus, quamobrem neceſſe eſt mente id aſſequatur, ratiocinabitur enim ſe decipi ex iis quæ alii ſe dicent ſentire: at medicus poterit ex effectis ſingulorum ſenſuum læſionem comprehendere, quam percipiet etiam ex cauſis vt ſi cernat vel effuſos eſſe oculos, vel contuſos ac laceratos, vel valde etiam perturbatos, intelliget hominem non videre, id quod notum eſt etiam imperitis: ſed licebit medico etiam alias cauſas inueſtigare læſionum, & inde colligere ſymptoma quod ab illis proficiſcitur. Tertia [g] actio animalis, motus videlicet voluntarius aufertur, vt cum reſoluuntur nerui, minuitur, cum torpent, deprauatur, cum diſtenduntur. Symptomata hæc probe ab ægrotantibus & ab aſſidentibus ſenſu deprehenduntur: veniunt enim in conſpectum, niſi æger ea ſimulet, & eo pacto decipiat aſſidentes, id quod ex cauſis ſimulationis coniici aliquo pacto poterit. Hactenus de recognoſcendis actionibus læſis.

Alterum genus ſymptomatum conſiſtit in mutatione eorum quæ ſub varios ſenſus cadunt, & vel vno, vel pluribus iudicantur: ſub viſum cadunt colores, ſub auditum ſonus, crepitus, ſub olfactum fœtor, ſub guſtum ſapor, ſub tactum calor, frigus, mollities, durities: ſub plures ſimul, vt ſub aſpectū & tactum, figura, numerus, magnitudo, quæ omnia cum mutantur in ægrotante ſubiiciuntur ſenſibus, partim ipſius, partim medici & miniſtrorum, tantum ſapores alieni guſtatu ægrotantis percipiuntur, quamobrem non opus eſt rationibus exquiſitis, ex quibus ſymptomata hæc intelligantur, quæ ſenſibus ſubiiciuntur.

Supereſt tertium genus ſymptomatum, quod pertinet ad ea quæ retinentur ac detruduntur contra naturam. Cadunt ſub ſenſum tam ægrotantis quam aliorum quæ retinentur, quatenus non cernuntur expulſa, vt ſecundum naturam ſolent, cadunt ſimiliter ſub ſenſum quæ expelluntur, vbi vel modum ſuperent, vel qualitate aliena ſint, aut etiam tota ſubſtantia, ita vt depellatur quod retineri

neri

[a] Gal. 1 de cau. ſympt. c. 7.

[b] Gal lib de vſu pulſ c. 2. & 4 de diff. pul c. 2 & 1. ad Glauc. 14 in fine.

[c] Gal lib. de diff ſympt. c. 4.

[d] Gal. lib. de diff ſympt. c. 3.

[e] Gal lib. de praſag. ad Poſt & libro proprio quomodo ſimulantes malum deprehendantur.

[f] Ariſt. 2 de anima textu 96.

[g] Gal. lib. de diff ſympt. c. 3.

neri deberet, veluti ſanguis: ſed quatenus à naturali ſtatu recedat, diiudicat medicus mente, metitur enim hæc ex eo quod illis naturaliter eſſe deberet. Verum tam retenta quam depulſa præter conſuetudinem videntur interdum ſymptomata, quamuis ſint opera naturæ, ſed diſtinguuntur à medico, qui intuetur an ſequatur leuatio morbi, & facilitas tolerantiæ, ex his enim diiudicat, ea eſſe opera naturæ, ſicut ex contrariis ſymptomata. Sed ſatis de recognitione trium contra naturam, morborum, cauſarum, & ſymptomatum.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Octauus.

QVI EST DE DIFFERENTIIS MORborum in homine recognoſcendis.

Quæ differentiæ recognoſcendæ ſint, & quo pacto recognoſcantur.

CAP. I.

CVM non tantum res, ſed rerum quoque differentiæ [a] animaduertendæ ſint à medico, ſiue tueri, ſiue reſtituere bonam valetudinem contendat, neceſſe eſt illis quæ de ipſarum rerum recognitione ſcripſimus, proxime ſubiiciamus qua ratione recognoſci poſſint rerum quoque differentiæ, ſi tamen pauca quædam ad noſtrum inſtitutum pertinentia prius in memoriam reduxerimus. Dictum eſt in ſuperioribus [b] differentiarum alias conſtituere ſpeciem, alias in ea quæ iam conſtituta eſt mutationem facere: illæ pertinent ad ſpecies, hæ vel omnino aduentitiæ ſunt (quas relinquimus cum nihil ad curationem ſpectent), vel aliquo nomine ad rerum eſſentiam referuntur, de quarum cognitione, vt abſolute prius egimus, ita nunc in homine ægrotante agemus. Sumi autem eas [c] oſtendimus, vel à ſubiecto, vel à modo quo informatur, vel ab iis quæ ipſum informatum conſequuntur, vel à cauſis à quibus informatur, vel ab effectis quæ ab eodem informato proficiſcuntur, à quibus locis tanquam à fontibus emanant differentiæ omnes, quas vt ante abſolute conſiderauimus, ita nunc in homine ægrotante perſequemur, oſtendentes quo pacto agnoſci ſingulæ queant. Sed cum ſpectent ad morbos, ad cauſas, ad ſymptomata, tantum illas quæ pertinent ad morbum explicauimus, cum eas abſolute tractaremus. Eaſdem nunc in ægrotante recognoſcendas proponemus, reliquas prætermittemus, cum ex iis colligi nullo negocio poſſint. Quo pacto autem rerum omnium ſeu præteritarum ſeu præſentium, ſeu futurarum differentiæ agnoſci poſſint, declarauimus ſupra: Oſtendimus enim rerum quæ ſub ſenſum cadunt, differentias quoque ſenſu diiudicari, raro enim opus eſt rationibus aut ſignis à quibus confirmentur, vt patebit cum ſingulas perpendemus. earum vero rerum quæ ſenſum latent & intelligendæ ſunt ex ſignis, diximus iiſdem quoque aſſumpta ſimili differentia differentias [d] patefieri, quanquam ſimilitudo non ſemper aperta eſt & expedita, ſed interdum abdita & implicata, quæ ſi explicetur, valebit in omnibus regula, vt rerum differentiæ intelligantur ex ſignis rerum accipientibus ſimilem differentiam. Eadem regula nunc vtemur in ſingulis morborum differentiis recognoſcendis, quas eodem ordine quo inuentæ fuerunt, pertractabimus. Sumemus initium ab iis quæ ducuntur à ſubiecto.

a *Superius lib. 4. c. 1.*
b *Superius ibid.*
c *Superius ibid.*
d *Gal. 1. de cauſ. pulſ. c. 1.*

De recognitione differentiarum quæ ſumuntur à ſubiecto. CAP. II.

SVBIECTVM, hoc eſt corpus humanum quod morbo implicatur, varium eſt, diſtinguitur enim [e] ætate, ſexu, temperamento, viribus, vnde multæ ſumuntur morborum differentiæ, vt ab ætate, quod alii morbi ſint pueriles, alii iuueniles, alii ſeniles: à ſexu, quod alii muliebres, alii viriles: à temperamento, cum alii congruunt, alii non congruunt: à viribus, cum quibus comparati alii parui, alii magni exiſtimantur. Hæ differentiæ quas ante explicauimus abſolute, nunc in homine recognoſcendæ ſunt, qui morbos quos frequēter verſari in eiuſmodi corporibus cernit, tales iudicat. Quod ſi tantum in illis ſubiectis ineſſent à quibus nomen trahunt, vt pueriles, ſolum in pueris, iuueniles in iuuenibus, ſeniles in ſenibus, viriles in viris, muliebres in mulieribus, non opus eſſet ratione, aut ſignis, ſed diſcernerentur differentiæ morborum ſimul cum differentiis ſubiecti, hoc eſt corporis ægrotantis, ſed quia aliis etiam accidunt, neceſſe eſt colligantur ex ſignis illis à quibus ſignificantur morbi, aſſumpta tamen ſimili differentia, ſi non aperte & expedite, ſaltem implicite & latenter, vt paulo [f] ſupra dictum fuit. Ergo pueriles morbi cognoſcuntur ex habilitate, vt ex ætate puerili, vel alia quæ ſimilem tamen pueris naturam habeat, ex communiter vagantibus, quod ſcilicet tunc alii illis morbis laborent quibus implicari pueri ſolent, ex iuuantibus & nocentibus, quod iuuent ea quæ commoda eſſe pueris conſtat, ex cauſis ſiue externis, vt ex victu, & edacitate puerorum, ſiue internis, vt ſuccorum crudirate: ex effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus & actionibus læſis, qualitatibus corporis mutatis, iis quæ contra naturam retinentur, aut expelluntur, vbi talia ſe oſtendant

e *Superius lib. 4. c. 2.*
f *Superius c. 1.*

qualia eſſe in pueris conſueuerunt: fit ex his omnibus magna ſignificatio morbum eſſe puerilem. Eadem ratio eſt iuuenilis & ſenilis, muliebris & virilis. Suppetunt enim ex iiſdem locis ſigna ex quibus coniiciantur: at congruentes vel non congruentes, diſcernuntur ex ſola habilitate corporis ægrotantis: conſiſtit hæc in hominis temperatione, cui ſimiles morbi dicuntur [a] congruentes, diſſimiles, non congruentes. Sed magni vel parui, collati cum viribus deprehenduntur: cognita enim magnitudine tam morbi quam virium facile intelligemus vtra maior ſit. Æſtimamus autem magnitudinem virium ex eſſentia qua continentur, hoc eſt temperatione moderata, quo ſpectat ætas & ratio victus ſimiliter moderata, tum ex iuuantibus, vbi ea quæ prodeſſe parum ſolent plurimum proſint, et nocentibus vbi ea quæ obeſſe plurimum ſolent, parum obſint: ex effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus quæ ſub tribus generibus comprehenduntur, vbi non multum à naturali ſtatu recedunt: vbi talia appareant, notant vires [b] magnas comparatas cum morbo, & idcirco morbum paruum. Quod ſi contraria ſe oſtendant, vt naturalis temperatio immoderata, ætas infirma, ratio victus praua, quæ prodeſſe ſolent aut non proſint aut obſint: quæ parum nocere conſueuerunt plurimum noceant, ſymptomata grauia cernantur, monſtrant vires imbecillas, & idcirco morbum magnum ſi cum illis conferatur. Hactenus de differentiis ſumptis à ſubiecto.

[a] Hipp. ac Gal. 2. aph. 34.

[b] Gal. lib. de conſti. art. c. 28.

De recognitione differentiarum quæ à modo formæ in ſubiecto ſumuntur.

Cap. III.

A Modo formæ in ſubiecto depromi complures differentias oſtendimus, [c] & quod morbi perfecti vel imperfecti ſint: æquales vel inæquales: per ſe vel per aliud: primarii vel ſecundarii: per eſſentiam vel per conſenſum. Quarum omnium recognitionem perſequemur nunc in homine ægrotante, exorſi à perfectis & imperfectis. Has differentias accipere ſenſus non poteſt, diſcernit enim nouitatem aut vetuſtatem morbi, ſed non neceſſe eſt perfectum omnino & abſolutum eſſe eum qui vetuſtus eſt, imperfectum & ſolummodo inchoatum eum qui nouus: poteſt enim hic penitus eſſe inſitus, ita vt effectus ſit ſtabilis: poteſt etiam ille nondum ſtabilitatem acquiſiſſe, quamuis inueterauerit. Quamobrem opus eſt ſignis, hæc ſunt illa ipſa quæ morbos notant, eadem enim (vt [d] dictum eſt) aſſumpta ſimili differentia ſignificant vt alias differentias, ita & has, id quod apparebit ſi percurramus ſigillatim locos vnde morborum ſigna duximus. Veniat in medium primo habilitas ægrotantis, cuius corpus ſi idoneum ſit quod perfecte morbo implicetur, quemadmodum biliosum [e] & gracile febre hectica, mõſtrabit morbũ eſſe hecticum, hoc eſt perfectum & abſolutum: ſi cõtra ſe habeat, ita vt morbus non facile in eo confirmari poſſit, imperfectũ nunciabit & nondum hecticum. Morbi vero qui in aliis communiter vagantur, prout perfecti vel imperfecti ſunt, ita perfectum vel imperfectum eſſe demonſtrant illum qui curatur. Quod ſpectat ad iuuantia & nocentia, ſi ea quæ prodeſſe plurimum ſolent parum proſint, ea quæ parum obeſſe, plurimum obſint, indicant morbum perfectum, ſi contra ſe habeant, imperfectum. At cauſæ quæ morbos efficiunt, vbi validiores aut diuturniores præceſſerint, oſtendunt morbum perfectum: vbi autem debiliores fuerint aut breui tempore manſerint, imperfectum. Febres enim quæ ex ſuccorum putredine accenduntur, hominem cõpellunt in hecticam, cum aut vehementes fuerint [f] aut diuturniores, quod non accidit ſi contrario modo ſe habeant. Signa igitur quæ ab his omnibus locis ſumuntur, eatenus monſtrant morbum perfectum vel imperfectum, quatenus in ſe differentiam ſimilem continent, ſi non aperte, ſaltem latenter.

[c] Superius l. 4. c. 7.

[d] Superius c. 1.

[e] Galen. 10. meth. c. 5.

[f] Gal. 1. de diff. feb. c. 9.

Æqualis morbus dicitur qui æqualiter aut totum corpus aut locum affectum occupat, vt immoderatio vnius qualitatis tantum, puta frigoris, aut caloris: inæqualis vero ille qui varius eſt, ſicuti cum aut totum corpus, aut affectus locus calore ſimul & frigore immoderato laborat. Cadunt hæ differentiæ ſub ſenſum & medici qui tangit interdum medias partes nimium calefactas, extremas frigore rigentes, & ægrotantis qui conqueritur ſimul de frigore & calore, veluti cum illa febre affligitur quam Græci nominant ἠπίαλον: Poſſunt [g] tamen & eædem differentiæ comprehendi mente ex ſignis habentibus in ſe æqualem vel inæqualem vim, ſiquidẽ habilitas ægrotantis vel æqualis vel inæqualis eſt, eiuſmodi etiam eſt quod cõmuniter vagatur, quod iuuat aut nocet, cauſa ſiue externa ſiue interna, effectum, hoc eſt ſymptoma cuiuis trium generum ſubiiciatur. Cuncta enim vbi æqualia fuerint, monſtrant morbum æqualem, vbi inæqualia, inæqualem.

[g] Gal. 2. de diff. feb. c. 6.

Per ſe autẽ vel per aliud, hoc eſt alio interiecto medio morbus mente comprehẽditur, vt quod immoderata temperatio quæ per ſe ineſt partibus ſimplicibus, per ipſas & idcirco per aliud inſit etiam multiformibus, Ducuntur ſigna ab iiſdem locis, aſſumuntque ſimilem differentiam, aut aperte, aut implicite: prout enim habilitas ægrotantis idonea eſt ad accipiendos morbos vel per ſe vel per aliud, prout item morbi qui communiter vagantur ſunt per ſe vel per aliud, prout ea quæ proſunt aut obſunt idonea ſunt quæ morbis per ſe vel per aliud proſint aut obſint, prout cauſæ habent vim faciendi morbum vel per ſe vel per aliud, prout item effecta pendent à morbo per ſe vel per aliud, ita ſimilem morbum denunciant. Sed cum ille morbus qui per ſe eſt ſimplicium partium, per aliud ſit multiformium, & ex contrario idem habita ratione diuerſarum partium & per ſe & per aliud iudicabitur. Si quis autem nouerit quibus morbis per ſe implicentur partes ſimplices, & quibus multiformea, cognita morbi ſpecie, ſtatim diiudicabit quarum partium ſit per ſe, & quarum per alind, neque ſigna vlterius requiret.

Primarii [h] morbi ſunt qui primo hominem tenent, ſecundarii qui illis ſuperueniunt: deprehenduntur autem ſenſu, qui quem morbum cognoſcit primo hominem inuadere, primarium iudicat: quem ſuperuenire cernit, ſecundarium. Sed cum morbus ſenſum latet, latet quoque differẽtia: mente igitur comprehendi debet & colligi ex ſignis quæ in ſe ſimilem differentiam habeant; nam

[h] Gal. 1. de loc. aff. c. 3.

morbus

morbos cuius cauſæ primo hominem tentarunt, & cuius effecta primo apparuerunt, primarius ſignificator, contra ſecundarius ille cuius cauſæ ſecundo hominem vexarunt, & cuius effecta poſtea ſuperuenerunt. Per eſſentiam item & per conſenſum morbi fieri dicuntur, ille enim per conſenſum [a] vocatur, qui quondam ita inſitus eſt in parte vt non dependeat à morbo alterius partis, ſed qui ita hæret in parte vt non dependeat ab altero, per eſſentiam cenſetur. Primarius [b] omnis morbus proprius eſt & per eſſentiam partis in qua verſatur, ita vt nunquam addubitationem afferat, ſi quis norit primo aduenisſe. Sed ſi non conſtet ex duobus morbis vter prior aduenerit, non conſtat etiam vter pendeat ab altero, quando vnus per eſſentiam fuerit, alter per conſenſum. Morbus ſecundarius non ſemper à primario proficiſcitur, atque vbi etiam proficiſcitur non tamen ſemper pendet ab ipſo cum poſſit effici [c] proprius partis in qua verſatur, & non eſſe amplius per conſenſum, ſed reſtare etiamſi primarius tollatur. Quamobrem opus eſt ſignis ex quibus diſcernatur qui per eſſentiam eſt ab eo qui per conſenſum: Hæc quatenus in ſe habent huius vel illius vim, eatenus hunc vel illum denunciant. Sumamus ſigillatim ſigna ex vnoquoque loco, & primo ex habilitate ægrotantis: quod ſi pars læſa habilis fuerit ad accipiendum morbum per eſſentiam, quemadmodum ventriculus cum à cibis & potionibus læditur, morbum quem accipit, primarium, proprium, ac per eſſentiam denunciat: ſi idonea ſit quæ afficiatur ab altera, & alterius morbis congruat, indicat morbum per conſenſum, in quem facile incidit. Illæ autem partes maxime [d] afficiuntur ab aliis quæ cum imbecillæ ſint, validis aut proximæ ſunt, aut coniunctæ per neruos, venas, vel arterias. Cerebrum [e] facile afficitur à pulmone, à ventriculo, ab vtero: cor ab ore ventriculi. Quod communiter vagatur, monſtrat morbum ſimilem, ſeu per eſſentiam, ſeu per conſenſum. Iuuantia & nocentia, monſtrant illam partem ægrotare per eſſentiam, cui primario ac per ſe proſunt aut obſunt: per conſenſum vero illam quæ non primo nec per ſe capit commodum à iuuantibus, aut incommodum accipit à nocentibus, ſed quod afficiatur à parte prius læſa. Ex cauſis illæ monſtrant morbum per eſſentiam, quæ non facile impertiuntur, vt humores frigidi, craſſi, contra quæ facile transferri ex vna parte in alteram poſſunt, vt flatus, vapores, ſucci calidi ac tenues monſtrant conſenſum. Impertitur interdum ſola qualitas ſine materia, vt calor, aut frigus vnius partis [f] alteri quæ vicina ſit: Sed ſiue materia, ſiue ſola qualitas communicetur neceſſe, eſt magna ſit, alioquin non communicaretur alteri parti. Poſtremo deprehenditur ex effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus morbus per eſſentiam, vel per conſenſum: in qua enim parte prius aduenerint, monſtrant morbum per eſſentiam, in qua poſterius, per conſenſum. In qua item parte prius receſſerint, indicant morbum per conſenſum, per eſſentiam vero in qua diutius manſerint, plerunque etiam grauiora ſunt ſymptomata in parte læſa per eſſentiam, quam in ea quæ per conſenſum afficitur, quod tamen non perpetuum eſt. De his hactenus, pergamus ad differentias quæ ſumuntur à conſequentibus formam in ſubiecto.

[a] *Gal. ibid.* [b] *Superius lib. 4. c. 2.* [c] *Superius lib. 4. c. 2.* [d] *Gal. 2. de diff. feb. c. 16.* [e] *Gal. 5. de loc. aff. c. 6.* [f] *Gal. lib. art. med. c. 6. 29. & 37.*

De recognitione illarum differentiarum morbi quæ ſumuntur à magnitudine & numero. Cap. IIII.

MVLTA igitur ſupra docuimus [g] conſequi formam in ſubiecto, vt magnitudinem, numerum, motum, locum, tempus, à quibus omnibus complures duci differentias oſtendimus, Agamus primo de recognitione illarum quæ ſumuntur à magnitudine & numero: diximus autem ſub magnitudine comprehendi etiam paruitatem, ſicuti ſub numero multitudinem & paucitatem, & idcirco differre morbos, quod alii magni ſint, alii parui: ac rurſus, quod alii ſimplices, alii compoſiti. Loquamur primo de magnitudine & paruitate, refertur vtraque interdum ad vires [h] ægrotantis, cum quibus ſi comparentur morbi, magni aut parui exiſtimantur, ſed hoc paulo ſupra tractauimus, cum perſequeremur ſigna differentiarum illarum quæ ex ſubiecto depromuntur. Refertur item magnitudo & paruitas ad locum affectum, qui ſi magnus ſit, vel ob ſpacium, vel ob præſtantiam, dicitur morbus magnus: contra ſi paruus, ſiue ob ſpacium paruum ſiue ob ignobilitatem, dicitur paruus. Huiuſmodi magnitudinis & paruitatis ſigna in ſequentibus tradentur, cum ad eas differentias quæ pertinent ad affectum locum peruenerimus. Refertur etiam magnitudo & paruitas morbi ad ſymptomata, dicitur enim magnus, qui grauia parit ſymptomata, paruus, qui leuia. Hæc magnitudo & paruitas, cum ſpectet ad effecta, tractabitur cum eas differentias perſequemur quæ ducuntur ab effectis. Reſtat ea magnitudo & paruitas, quæ refertor ad eſſentiam, forma enim morbi quæ in ſubiecto eſt, aut multum recedit à ſtatu naturali, & ideo cenſetur [i] magna, vel parum, & idcirco parua exiſtimatur; de cuius recognitione nunc agendum eſt. Quod ſi morbi iudicium poſitum ſit in ſenſu, hæ quoque ipſius differentiæ ſub ſenſum cadunt, veluti magnus aut paruus calor, magnum aut paruum frigus. Si morbus ſenſum latet, ita vt colligendus ſit ex ſignis, ex iiſdem quoque aſſumpta ſimili differentia ſiue expedite, ſiue implicite, ipſius differentiæ magnitudinis & paruitatis colligontur. Signum quod ſumitur ex habilitate ægrotantis, vt morbum monſtrat, ita etiam morbum magnum, cum vim in ſe magnitudinis contineat, vel paruum, cum vim paruitatis. Ineſt habilitati vis magnitudinis, cũ contraria eſt morbo qui hominem tenet, vis paruitatis, cum ſimilis, nam leui de cauſa in ſimilem incidit, qui quod non multum recedat ab ea paruus eſt, difficulter ægrotat, quæ contraria eſt, morbuſque cum illi contrarius ſit multum recedit, & propterea magnus eſt. Talem igitur morbum denunciat habilitas [k] ægrotantis, quali eſt opportuna. Quod vero communiter vagatur malum, prout magnum, vel paruum eſt, ita magnum, vel paruum morbum oſtendit. Ineſt etiam vis magnitudinis aut paruitatis in eo quod iuuat aut nocet, nam vbi id quod iuuare ſolet, aut nocet, [l] aut nihil fere iuuat, & non niſi magnum fuerit, vbi quod parum nocere ſolet, plurimum nocet, continet in ſe vim magnitudinis, & ideo magnum morbum denũciat, ſed vbi quod parum prodeſſe conſueuit, multum proſit, vbi quod multum obeſſe, nihil aut parum obeſt, continet

[g] *Supra lib. 4. c. 3.* [h] *Supra ibi.* [i] *Gal. 4. meth. c. 6.* [k] *Hipp. & Gal. 2. aph. 34.* [l] *Galen. 2. aph. com. 2.*

in ſe vim paruitatis,& ideo paruum morbum demonſtrat. Huc accedunt cauſæ efficientes, quæ ſi magnæ ſint,monſtrant magnum morbum quem efficiunt,ſi paruæ paruum. Magnitudinem vero & paruitatem cauſæ, vt plenitudinis & inanitatis, appulſus frigoris & caloris,metimur comparantes cum aliis cauſis ſui generis. Effecta denique hoc eſt ſymptomata ſi magna ſint, vt actiones,& præcipuæ,& plures,valde læſæ,vt qualitates corporis,& quæ obiiciuntur vni vel pluribus ſenſibus admodum diſſimiles ſanis,quæ retinentur ac detruduntur, plurimum à natura recedentia, magni morbi ſunt indicia, ſicuti parui cum contrario modo ſe habent, ita vt paucæ actiones & non præcipuæ læſæ ſint,& parum: qualitates corporis non ſint multum diſſimiles, neque multum à natura recedant quæ retinentur ac detruduntur. Sed ſatis de ſignis magnitudinis & paruitatis.

Mulritudu & paucitas, ſpectant ad morbos ſimplices & compoſitos, docuimus [a] enim quoſdam morbos ſimplices eſſe vt non iungantur cum ſymptomatibus inſignibus, cum cauſis, & cum aliis morbis, quemadmodum febres diariæ, quæ propterea ſimpliciſſimæ [b] cenſentur: quoſdam vero compoſitos,quod iungãtur cum ſymptomatibus,aut cum cauſis,aut cum aliis morbis,quemadmodum ſolent febres quæ à ſuccorum putredine proficiſcuntur. Frequenter enim concurrunt plures ſimul,ita vt dicantur compoſitæ,ſi acceſſiones diuerſis horis hominem inuadunt,nam ſi eadem hora,dicuntur non ſolum compoſitæ,ſed etiam [c] confuſæ. Videamus primo qua ratione recognoſci morbus poſſit,& vbi ſimplex ſit, & vbi cum aliis morbis iungatur. Vbi morbus ſub ſenſum cadat,eodem ſenſu iudicamus vnus ne ſit an multiplex,hoc eſt ſimplex ne ſit an compoſitus: ſed vbi ſenſum latet,ratione diſcerni debet. Vtemur igitur iiſdem ſignis quæ morbum ſignificant,aſſumpta tamen ſimili differentia. Habilitas ægrotantis prout vni morbo vel pluribus paret,ita vnum vel plures oſtendit. Quod communiter vagatur ſi ſimplex ſit, ſimplicem indicat morbum, ſi compoſitum, compoſiti quoque indicium eſt. Quæ proſunt aut obſunt, quatenus ſimplicia vel compoſita ſunt, hoc eſt quatenus vim habent afferendi commodum aut incommodum vni aut pluribus morbis, eatenus vnum vel plures demonſtrant. Cauſæ morbum efficientes,ſi ſimplices ſunt,hoc eſt ſi vim habent efficiendi vnum morbum duntaxat,vnum ac ſimplicem indicant, ſed ſi fuerint compoſitæ, hoc eſt ſi vim habuerint efficiendi multos,compoſitum & multiplicem oſtendunt. Eadem ratio eſt effectorum,hoc eſt ſymptomatum,quæ ſi ſimplicia ſint,monſtrant morbum ſimplicem, ſi compoſita, monſtrant compoſitum. Voco autem ſimplicia ſymptomata, non vbi pauca ſunt, ſed vbi talia ſunt vt ab vno & eodem morbo proficiſci poſſint, quamuis ſint multa. Voco item compoſita, non quæ multa ſunt ſimpliciter,ſed quæ non poſſint ab vno morbo proficiſci. Quamobrem ſymptomata ſimplicia ſimplicem morbum, compoſita compoſitum indicant. Hæc autem omnia ſigna vndecunque ſumantur,ſi non ſolum compoſita ſint, ſed etiam confuſa, indicant morbum non ſolum compoſitum, ſed etiam confuſum.

[a] Supra lib. 4. c. 3.
[b] Gal. lib. 8. meth. c. vlt. & primo ad Glauc. c. 3.
[c] Gal. 2. de diff. feb. c. 8.

De recognitione differentiarum quæ ſumuntur à loco affecto.

Cap. V.

DIFFERVNT morbi ob diuerſitatem loci affecti,quod vel totum corpus ægrotet & dicuntur communes,[d] vel aliqua pars,& nominantur proprii: atque vbi pars aliqua laboret,quod morbus magnus aut paruus eſt, habita ratione cuiuſuis trium dimenſionum,cum latis,vel anguſtis finibus concludatur: quod itẽ vel magnus eſt ob nobilitatem,vel paruus ob ignobilitatem partis ægrotantis: præterea quod ſuperior,vel inferior,dexter,vel ſiniſter,anterior,vel poſterior pro parte affecta,quæ vel ante eſt,vel pone,vel ſurſum,vel deorſum, vel ad dextram,vel ſiniſtram: quocunque autem ex his locis fuerit, vel interna eſt,vel externa, vnde ſimiliter differt morbus, quod alius internus eſt,alius externus. Sed cum quædam morbi ſpecies in certo quodam loco plerunque verſari ſoleat,vbi in tali verſetur, dicitur exquiſitus, vbi in eo qui vicinus eſt,vocatur [e] ſpurius. Poſtremo cum plures ſint partes noſtri corporis,ad quas eædem differentiæ pertinent, ita vt ſint nobiles vel ignobiles, ſuperiores vel inferiores, anteriores vel poſteriores, dextræ vel ſiniſtræ, internæ vel externæ, inueſtigare medicum oportet quæ proprie ſit affecta, quod qua ratione facere poſſit iam nunc ordimur explicare. In vniuerſum igitur vbi morbus ſenſui ſubiicitur, [f] ſenſu quoque accipiuntur propoſitæ loci differentiæ ad ipſum ſpectantes, ſed vbi ſenſum lateat, ita vt ex ſignis colligi debeat,ex iiſdem quoque ſignis aſſumentibus differentiam expedite vel implicite ſimilem,colligendæ quoque ſunt loci differentiæ. Agnoſcere autem non poteſt hanc ſimilitudinem differentiæ medicus, niſi cadaueribus [g] ſecandis atque aperiendis perceperit cuiuſlibet partis finem,hoc eſt actionem ſeu vſum,& compoſitionem idoneam ad eum finem. Ex ſubſtantia & accidentibus,vt magnitudine,qualitate,ſitu ac nexu, quibus inſtructus facile ſignis vtetur,& ex ſimili differentia,loci quoque differentiam colliget. Sed cominus rem aggrediamur.

[d] Supra lib. 4. c. 3.
[e] Superiore loco citato.
[f] Gal. 1. de loc. aff. c. 1.
[g] Gal. ibid. & libro de conſt. art. c. 16.

Communis ne ſit an proprius, ſenſu diſcernes, ſi morbus ſenſui ſubiiciatur, ſed ſi ſenſum lateat,fiet coniectura ex ſignis demonſtrantibus morbum,habentibus in ſe differentiam ſimilem. Habilitas ægrotantis, vbi idonea ſit quæ communi morbo capiatur (eſt autem talis cum vniuerſum corpus æqualiter affectum eſt) monſtrat morbum communem, ſed vbi partes inæquabiliter ſe habeant, erunt aliæ aliis magis opportunæ morbo, atque idcirco proprium indicabunt & non communem. Quod vero communiter vagatur malum, ſi commune eſt,& ad vniuerſum corpus ſpectat, monſtrat morbum communem, ſi proprium,ita vt certam partem attingat, indicium eſt proprii. Quod prodeſt aut obeſt,ſi vniuerſi corpori prodeſt aut obeſt,oſtendit morbum communem: ſi alicui parti,oſtendit proprium. Cauſæ efficientes morbum,vel æqualiter attinent ad totum corpus, ſicut aer circumfuſus,& monſtrant morbum cõmunem,vel attinent proprie ad aliquam partem, vt telum & ictus, & monſtrant proprium. Effecta denique hoc eſt ſymptomata aut proficiſcuntur ab

vniuerſo

vniuerſo corpore, & morbum communem indicant, aut emanant ab aliqua certa parte, & oſtendunt proprium.

Magnus item & paruus habita ratione dimenſionis, ſi morbus ſenſu accipitur, ſenſu quoque [a] diſtinguitur, ſed ſi ſenſum lateat, opus eſt ſimiliter ſignis, quæ vbi magna ſunt, magnum morbum monſtrant, vbi parua, paruum, vt habilitas ægrotantis in qua vis inſit accipiendi magnum vel paruum morbum. Quod communiter vagatur malum prout magnum vel paruum fuerit, denunciat eiuſmodi magnitudinem aut paruitatem, id quod faciunt etiam quæ proſunt aut obſunt, quatenus vim habent afferendi commodum, vel incommodum magno aut paruo morbo, hoc eſt quatenus habent in ſe vim magnitudinis, & paruitatis. Cauſæ quæ morbum faciunt, ſi magnæ ſunt, veluti magnum telum, & magnus ictus, declarant morbum eſſe magnum, ſi paruæ paruum. Symptomata denique, quam habent in ſe magnitudinem & paruitatem; eandem in morbo patefaciunt, vt actiones grauiter aut leuiter læſæ, qualitates corporis parũ aut multũ diſſimiles naturalibus, quæ detrudũtur aut retinentur plurimum aut non multum à naturali ſtatu recedentia. Ex his omnibus magna fit ſignificatio magni aut parui ſpacii affecti, & idcirco morbi magni aut parui. Sed quia magnitudo & paruitas ad loci etiam præſtantiam & ignobilitatem refertur, comprehenditur hæc ſenſu, vbi morbus [b] quoque ſub ſenſum cadat, quemadmodũ in vulnere cruris, aut capitis aperto cerebro, ſed vbi morbus lateat ſenſum, coniectura opus eſt ad differentias huius magnitudinis & paruitatis percipiendas. Signa enim quæ morbum denunciant, eaſdem demonſtrant: ſi ſecum ſimiles aſſumant. Habilitas ægrotantis prout opportuna eſt morbo partis nobilis vel ignobilis. Quod communiter vagatur, prout verſatur in parte nobili vel ignobili, quod prodeſt aut obeſt, prout commodum vel incommodum affert loco nobili vel ignobili: cauſæ efficientes morbum, prout idoneæ ſunt quę ipſum efficiant in parte nobili vel ignobili, ſymptomata vt actiones læſæ, qualitates corporis mutatæ, quæ retinentur atque expelluntur à naturali ſtatu recedentia, prout emanant à parte nobili vel ignobili, eatenus monſtrant morbum magnum, vel paruum.

[a] Gal. 1. de loc. aff. c. 1.
[b] Gal. 4. meth. c. 6.

Sex differentiæ loci, quæ ſumuntur à ſitu partis, ante vel pone, ſurſum vel dorſum, ad dextram vel ſiniſtram, vbi morbus externus ſit, & comprehendatur ſenſu, ipſæ quoque ſenſui ſubiiciuntur, ſed vbi internus, & ſenſum lateat, colligendusque ſit ex ſignis, ex iiſdem illæ etiam colliguntur aſſumentibus ſimilem differentiam, id quod perſpicuum fit ſi ſingulos locos ſignorum conſideres. Habilitas ægrotãtis diuerſa eſt, partes enim non æq; omnibus hominibus morbo ſunt obnoxiæ, ſed aliis magis anteriores, aliis poſteriores, quibuſdam ſuperiores, quibuſdam inferiores, nonnullis dextræ, nonnullis ſiniſtræ. Coniectabimur igitur in homine illam partem potiſſimum laborare quæ morbo maxime eſt opportuna. Quod communiter vagatur malum, quam partem occupat, eandem nunciat ægrotare in homine qui curatur. Eorum quæ proſunt aut obſunt hæc ratio eſt, quædam idonea ſunt quæ quibuſdam partibus magis quam aliis commodum afferant vel incommodum. Hæc vbi adhibeantur, ſiue proſint ſiue obſint, indicant eam partem ægrotare cui aut prodeſſe, aut obeſſe conſueuerunt. Cauſæ efficientes morbum, non æque omnes partes attingunt, ſed quas maxime attingunt, eas maxime lædunt, atque has ſignificant laborare. Poſtremo effecta morbi, vt actiones læſæ, qualitates corporis naturali ſtatu [c] mutatæ, quæ contra naturam retinentur ac detruduntur, non pertinent æqualiter ad omnes partes: illas igitur laborare denunciant ad quas potiſſimum pertinent, & à quibus maxime proficiſcuntur. Sed quoniam poſſunt hæ omnes partium differentiæ & externæ eſſe & internæ, quæ externæ ſunt, morbum externum faciunt, qui ſub ſenſum cadit, quæ internæ, morbum internum, cuius iudicium non eſt amplius poſitum in ſenſu, ſed opus eſt ſignis ex quibus colligatur, ſumptis ab habilitate ægrotantis, ab eo quod communiter vagatur, ab iis quæ proſunt aut obſunt, à cauſis efficientibus, ab effectis, quæ omnia eatenus monſtrant internam partem affectam, quatenus aliquo pacto ad ipſam pertinent. Quod manifeſtum erit indicia perſequentibus loci proprie affecti, quæ iam tempus eſt explicare,

[c] Gal. 3. de loc. aff. c. 3.

Locus igitur proprie affectus vbi morbus externus [d] ſit, ſenſui ſubiicitur, ſed vbi ſit internus, & mente comprehendi debeat, mente quoque comprehendendus eſt locus affectus, & ex iiſdem ſignis coniiciendus ex quibus coniicitur morbus: neque enim alia ſigna ſunt quæ morbum denunciant, alia quæ locum affectum, de quo Galenus [e] plurimum laborat, pugnareque ſecum videtur, cum illa nunc eadem, nunc diuerſa proponat. Nos vt cunctas alias differentias abditorum morborum, ita illas quoque quæ ad affectum locum referuntur, cenſemus intelligendas eſſe ex iiſdem ſignis ex quibus morbi intelliguntur, quatenus aſſumunt differentiam ſimilem, continentque in ſe vim loci, aut aperte, aut ſaltem latenter. Quod vt euidentius fit, ſigna perpendemus quæ ex ſingulis locis depromuntur, & quamuis redigi omnia ad cauſas & effecta docuerimus, ſumemus tamen ipſa ſeorſum etiam ab habilitate ægrotantis, ab eo quod communiter vagatur, ab iis quæ iuuant aut proſunt, vt clarius ſuppetat copia eorundem. Habilitas ægrotantis monſtrat locum affectum, quod non omnes partes omnibus morbis æquabiliter pateant, ſed aliæ aliis magis aut minus opportunæ ſint, & ſimpliciter in omnibus hominibus, & proprie in quibuſdam. Conſiſtit habilitas partis, partim in ſubſtantia partim in accidentibus: ſubſtantia ad temperamentum refertur quod patet ſimili morbo, renititur contrario: temperamẽtum ſequitur laxitas aut denſitas, partes laxæ [f] facilius morbum admittunt, quæ denſæ ſunt, non item. Quod ſpectat ad conformationem, canales anguſti facilius [g] clauduntur, ſiue aſtricti, ſiue obſtructi, quam qui ampliores ſunt, & naturaliter magis patent. Sed ex accidentibus maxime conſiſtit habilitas in ſitu, partes [h] quæ aut vicinæ ſunt, aut ſubiectæ, facilius læduntur, veluti pulmo ab humore qui à cerebro deſtillat, veluti inteſtina à flaua bile quam accipiunt à iecinore. Ad ſummam monſtrat habilitas locum affectum, quoniam veriſimile eſt illum maxime ægrotare qui morbo potiſſimum eſt opportunus. Quod communiter vagatur, eam partem affectam eſſe denunciat quam conſtat in aliis ægrotantibus laborare, quadam enim tempeſtate

[d] Gal. 1. de loc. aff. c. 1.
[e] Gal. lib. 2 de loc. aff. Variis loc. præſertim c. 3.
[f] Gal. 2. de diff. feb. 11.
[g] Gal. 13. meth. c. 16.
[h] Gal. 2. de diff. feb. 11.

pulmo maxime ægrotat, alia ventriculus, alia iecur, aut inteſtinum: exiſtimabimus igitur in homine ad quem curandum adhibebimur eam partem affligi, quam in aliis ægrotantibus læſam eſſe nouerimus, partim ex notis euidentioribus, partim ex ſectione ipſorum cadauerum, quæ interdum aperiuntur vt pateſiat qui fuerit affectus locus, & inde in aliis ægrotantibus intelligi poſſit. Quæ iuuant aut nocent, eatenus monſtrant affectum locum, quatenus aliis partibus alia, & alio modo adhibita prodeſſe aut obeſſe ſolent. Renibus (exempli gratia) quæ vrinam cient proſunt vbi tempeſtiue dentur, obſunt vbi intempeſtiue: id quod euenit etiam inteſtinis ob purgantia medicamenta, ſed ſuperioribus proſunt [a] aut obſunt epota, inferioribus per clyſterem iniecta. Sequuntur cauſæ efficientes, quæ quam partem magis attingũt, magis lædunt, & læſam demonſtrant: Sed quædam cauſæ proprie quaſdam partes lædunt, vt lepus [b] marinus pulmonem, papaueris lachryma cerebrum, cantharides [c] renes ac veſicam. Quædam & ſi poſſint plures offendere partes, quibuſdam tamen magis aduerſantur, vt cibus & potus pituitoſus ventriculo, qui ſi bilioſus fuerit, offendere ſolet iecur, ſicuti melancholicus lienem: Somnus & vigilia vbi modum ſuperet, cerebrum præcipue lædit, ira feruorem affert vniuerſo corpori, [d] ſed potiſſimum cordi: aer vbi immoderatus ſit inter alias partes maxime pulmonem lædit: quæ retinentur magis eam partem lædunt in qua verſantur, vt menſtruus ſanguis vterum, deiectio inteſtina. Eam igitur partem morbum efficientes cauſæ ægrotare denũciant, quam maxime lædunt. Symptomata etiam vt morbum denunciant cuius ſunt effecta, ita & locum affectum ad quem attinent. neq; enim ſunt ſimpliciter effecta morbi, ſed vt hãc vel illam partẽ occupãt, ita vt aliquo pacto ipſis inſit differentia loci per quam ſignificãt ſimilem locum ægrotare. Exordiamur ab actione læſa: hæc cum à morbo proficiſcatur, morbũ denunciat, ſed cum alicui parti tribuatur, monſtrat morbum in ea parte verſari cui tribuitur. Si quis autem teneat cuius partis ſit quodq; munus, vbi [e] offendatur, intelliget quæ ſit pars affecta. Coniiciet ex appetitione læſa, faſtidio ac nauſea vitiatum eſſe ventriculum, ex dolore, affectas eſſe partes ſentientes, ex ſpecie ac differentia doloris, quæ partes proprie [f] ægrotẽt. Indicat dolor pungens membranas, pulſans arterias: monſtrat dolor magnus craſſiora inteſtina, paruus, tenuiora. Fit autem magna ſignificatio loci affecti, non ſolum ex præſentia, ſed etiam ex abſentia læſæ actionis, nam vt dolor denunciat ægrotare partes ſentientes, ita abſentia doloris cum cauſa eiuſdem, partes non ſentientes, vt oſſa, ligamenta, cartilagines, modo non ſint priuatæ ſenſu illæ partes quæ naturaliter ſentiendi vim habent, quanquam colligimus ex abſentia magis quæ pars non ſit affecta, quam quæ affecta ſit. monſtratur item pars affecta non ſolum ex læſione ſuæ actionis, ſed aliarum etiam partium quæ ipſi congruunt. Monſtrat enim dolor capitis aut in oculo offenſa viſus, læſum eſſe [g] ventriculum à quo hæ partes affici ſolent: monſtrat ſæpe etiam ſenſus vel motus membrorum læſus, ægrotare cerebrum vel ſpinæ medullam cui congruunt, ſicuti priuatio pulſus arteriarum, affectum eſſe cor. In ſecundo genere effectorum ſunt illa quæ ſenſibus obiiciuntur à naturali ſtatu mutata, ſiue vno ſenſu, ſiue pluribus iudicentur. Sunt hæc ſigna partis ægrotantis, à qua pendent. Color ille luridus quem in arquatis conſpicimus, indiciũ eſt [h] iecinoris affecti, ſicuti fuſcus ac ſubater, lienis. Declarat ater color linguæ pulmonem inflammatum: ex ſonis illi quos κλύδωνας vocant, [i] ſignificant ventriculum ægrotare. Anhelitus fœtidus notat putredinem pulmonis, ſicuti fœtor in vulnere abdominis, inteſtina vulnerata: durities dextri [k] præcordii ſignum eſt iecinoris ægrotantis, ſiniſtri vero, lienis. Eadem ratio eſt tumoris, qui vbi ſentiatur in dextro præcordio, nunciat morbum iecinoris, vbi in ſiniſtro, lienis. Si ex vulnere thoracis exiens fibra [l] pulmonis deprehendatur, oſtendit ſectam eſſe membranam ſuccingentem coſtas, ſicuti ſi ex vulnere abdominis exeat inteſtinum patefacit inciſam eſſe membranam, quam [m] περιτόναιον dicunt. Subſtantia quædam veluti [n] fungus in vulnere capitis apparens, indicat violatas eſſe membranas. Reſtat tertium genus ſymptomatum quod complectitur ea quæ retinentur ac detruduntur, ex quibus ſigna habemus luce clariora, indicantia nobis locũ affectum. Teſtantur ea quæ retinentur, affectas eſſe illas partes à quibus excerni ſolent, veluti inteſtina, ſi retineatur deiectio, veſicam, ſi retineatur vrina, vterum, ſi retineantur menſtrua. Sed quæ præter naturam expelluntur, pro ſubſtantia, magnitudine, miſtura, tempore, ordine, ſolida atque expreſſa indicia ſunt loci affecti. Ex ſubſtantia quæ detruduntur, ſæpe non coniectura, ſed ſcientia ſumitur, veluti vbi cartilago ſpuatur, neceſſe enim eſt tunc violatam [o] eſſe aſperam arteriam ad quam pertinet, ſicuti fruſta quædam membranarum cum deiiciuntur, indicant, vlcerata eſſe inteſtina, craſſa quidem, vbi illa fruſta magna ſint, tenuia, vbi parua: quod ſi ſubſtantia quæ contra naturam expellitur non ſit particula partis affectæ, ſed quodpiam in ipſa redundans, eadem ſimiliter demonſtrat, veluti vrina quæ per vulnus redditur, affectam eſſe veſicam aut eius ceruicem: deiectio ex plaga abdominis exiens, violata eſſe inteſtina: ſicuti ſanguis perfluens multus, venas aut arterias magnas, paruus paruas. Vbi autem tenuis, ſubflauus, & cum impetu quodam eiiciatur, indicat vulneratam eſſe arteriam. Attenditur etiam miſtura in iis quæ detruduntur, nam cum deiectione [p] ſi ſanguis exeat parum mixtus, denunciat locum affectum eſſe in inferioribus inteſtinis, ſi valde miſtus ſit, in ſuperioribus, potuit enim longiori itinere commiſceri. Attenditur & tempus quo ſequatur expulſio, nam ſi ſtatim à dolore ventris ſequatur deiectio, notat inteſtina inferiora affecta eſſe, ſi multo poſt, ſuperiora. Attenditur tandem & ordo, [q] ſi pus quod cum vrina fertur, antecedat, monſtrat vlcus eſſe [r] in cole, ſi ſequatur, indicat vlceratas [s] eſſe partes ſuperiores. Hactenus de differentiis ad locum attinentibus, proximum eſt vt ad eas pergamus quæ referuntur ad motum.

[a] Galen. 4. meth. vlt. & 7. meth. vlt.
[b] Galen. de Theria. ad Piſ. 4.
[c] Gal. de Theria ad Piſ. 4.
[d] Gal. 4. de cau. pulſ. c. 1.
[e] Gal. 1. de loc. aff. c. 1.
[f] Gal. 2. de loc. aff. c. 2.
[g] Gal. 1. de cauſ. ſympt. c. 2.
[h] Gal. 1. de loc. aff. c. 5.
[i] Gal. 4. de praſag. pulſ. c. 2.
[k] Hipp. & Gal. 1. prog. 29.
[l] Gal. lib. 5. de loc. aff. c. 3.
[m] Gal. lib. 1. de loc. aff. c. 1.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. 1. de loc. aff. c. 1. & 3 de loc. aff. c. 3.
[p] Gal. 1. de loc. aff. c. 1.
[q] Gal. 6. de loc. aff. c. 2.
[r] Gal. 4. aph. com. 75.
[s] Gal. 6. de loc. aff. c. 4.

De recognitione differentiarum quæ ſumuntur à motu. CAP. VI.

IN iis quæ conſequuntur formam in ſubiecto poſuimus etiam motum, in quo animaduertimus qualitatem, & modum. A qualitate eas manare differentias diximus quod morbi aut celeres ſunt,

aut

aut tardi, de quibus recognoſcendis primo agemus, deinde tranſibimus ad modum motus. Celeritatem ſequitur morbus [a] acutus, ſiue ſimpliciter talis, ſiue peracutus, ſiue acutus ex recidiua: tarditatem longus, vel etiã longiſſimus. Sed hæ differentiæ longitudinis & breuitatis pertinent ad ipſum tempus euentus, quod cum futurum ſit, ad præſagitionem ac futurorum prænotionem referetur, nunc agimus de recognitione præſentium, ad quæ ſpectat celeritas & tarditas, quæ differentiæ vbi morbi iudicium poſitum ſit in ſenſu, ſenſu quoque comprehenduntur, ſed vbi abditus ſit & coniiciatur ex ſignis, coniici quoque illæ debent ex iiſdem habentibus in ſe latentem vim celeritatis aut tarditatis: id quod manifeſtum erit ſi ex ſingulis locis deprompta indicia perſequamur, ac primo ex habilitate ægrotantis, qui ſi calidus ſit, ſi robuſtus, ſi rarioris habitus, maxime idoneus eſt qui celeriter tranſeat omnes morbi partes, & propterea celeritatis vim quam habet in morbo patefacit, ſi fuerit frigidus, imbecillus, denſioris habitus, neceſſe eſt diutius conſiſtat in ſingulis partibus morbi quas peragrare debet quaſi quoddam iter faciens, atque idcirco tarditatem morbi ſignificat. Quod communiter vagatur, quam celeritatem, aut tarditatem oſtendit in aliis ægrotantibus, eandem ſignificat in eo ad quem curandum medicus adhibetur. Quæ proſunt aut obſunt, ſi id celeriter faciunt, celerem morbum denunciant, ſin tarde, tardum, nam celer morbus, celeriter commodum capit, celeriter item accipit incommodum: contra qui tardus eſt. Cauſæ efficientes (intelligo autem internas, nam externæ ad has referuntur) vim celeritatis habent vbi ſucci calidi ſint ac tenues: vim tarditatis, vbi frigidi, craſſi, ac glutinoſi. Quamobrem ab his tarditas, ab illis ſignificatur celeritas. Effecta vbi celeriter ſuperueniant, [b] morbi celeritatem notant, vbi tarde, tarditatem. Continentur autem ſub circuitnum incrementis, quæ tunc magna ſunt, vbi non ſolum morbi eſſentia, ſed ipſa quoque ſymptomata celeriter increſcant, vt læſiones actionum, mutationes qualitatũ corporis: ea item quæ retinentur aut detruduntur. Cuncta hæc prout celeriter vel tarde increſcunt, ita celerem vel tardum motum oſtendunt. Maxime autem animaduertimus in iis quæ expelluntur vbi morbus ſalubris ſit, coctionem, quæ quanto celerius apparet, [c] tanto celeriorem morbum ſignificat, quanto tardius, tanto tardiorem, in mortiferis vero cõtrarium coctionis, hoc eſt prauitatem, quæ enim depelluntur, quãto citius praua ſe oſtendunt, tanto celeriorem morbum denunciant, quanto tardius, tanto tardiorem.

A modo quem in motu attendi monſtrauimus, multas duximus differentias, ac primo quod vel morbus vnus & idẽ maneat à principio ad finẽ ſine circuitibus, vocatur q; græce σύνοχος, [d] vel circuitibus diſtinguatur, & dicitur περιοδικός: Qui vnus & idẽ manet [e] ſi æqualis perſeueret à principio ad finem, dicitur ὁμότονος: ſi ſemper augetur, dicitur ἐπακμαστικός: ſi ſemper imminuitur, παρακμαστικός: Loquamur primo de his differentiis, deinde pergamus ad eas quæ pertinent ad morbũ habentẽ circuitus. Ergo vbi morbus ſenſui ſubiiciatur, hæc quoq; differẽtia quæ careat circuitibus, & idẽ maneat à principio ad finẽ ſenſu iudicatur, cernit enim hic manere vnũ & eundem, neq; per circuitus reuerti: diſcernitur ſimiliter ſenſu, maneat ne æqualis ſemper, an augeatur, vel imminuatur à principio ad finẽ. At vbi morbus ſenſum fugiat & colligẽdus ſit ex ſignis, colligitur ex iiſdẽ quoq; ſimilem differẽtiam in ſe continentibus, ſit ne vnus ſine circuitibus, perſeueretq; perpetuo, vel æqualis, vel augeſcens, vel inclinans. Quod attinet ad habilitatẽ ægrotantis, ſi redundet multo ſanguine [f] bono, idoneus eſt qui in ſynochũ incidat, & eundẽ oſtendit: ſi mediocri ſit habitu inter denſum & rarum, opportunus eſt perpetuã æqualitatem ſeruanti, ſi denſo, ſemper augeſcenti, ſi raro, ſemper inclinanti. Talẽ igitur denunciat, quali eſt opportunus. Morbus qui cõmuniter in aliis vagatur, ſi ſine circuitibus ſit, ſiue perpetuo æqualis, ſiue ſemper augeſcens, ſiue ſemper inclinans, ſimilẽ quoq; morbum patefacit. Quæ proſunt aut obſunt, ſi non alia atq; alia ſunt, ſed eadẽ, monſtrant eundẽ morbũ circuitibus carentẽ, pro vt etiã vel æqualia adhibentur, vel ſemper maiora, aut ſemper minora, teſtatur ſynochum morbũ vel æqualẽ eſſe, vel ſemper augeri, vel ſemper inclinare. Cauſa efficiẽs, & propriæ humor à quo tanquã à cauſa cõtinente pendet morbus, ſi fuerit ſanguis in venis cõtentus, notat ſynochũ quẽ facit. Idẽ pro vt [g] vel æqualis manet, vel ſemper augetur, aut ſemper minuitur, ſimiles in ſynocho differentias denunciat. Eadẽ ratio eſt ſymptomatũ, quæ ſi carent circuitibus, & eadẽ perſeuerent, ſynochum morbum denunciant, atq; hunc vel æqualem, vel augeſcentem, vel inclinantẽ ſemper, prout ipſa quoq; vel æqualia manent perpetuo, & ſemper augentur, aut ſemper remittuntur.

Morbus περιοδικός, hoc eſt circuitibus diſtinctus, ſenſu diiudicatur, ſi alioquin morbus ipſe ſub ſenſum cadit, cernit enim hic diſtinctos circuitus, ſed ſi ſenſum lateat, eadem ſigna quæ morbum monſtrant, ipſos quoque circuitus denunciant, quatenus ipſorum differentiam in ſe continent. Quod ſi circuitus æqualis temporis fuerint, vocatur morbus ordinatus, ſi inæqualis, inordinatus. Percipitur ordo & perturbatio, ſenſu, ſi morbus in aperto ſit, ſin abditus & ex ſignis intelligẽdus ſit, intelligitur quoq; ordo & perturbatio ex iiſdem ſignis habentibus in ſe ſimilem differentiam, quatenus enim ordinata ſunt, monſtrant morbum ordinatum, quatenus inordinata, inordinatum. At mutatur non ſolum ordo circuituum, ſed interdum etiam forma morbi, magnitudo, tempus, locus affectus: ſi aliquid tale accidat, dicitur morbus inconſtans, contra ſi ea omnia eadem ſeruentur, dicitur conſtans. Subiicitur conſtantia & inconſtantia ſenſui, cum morbus ipſe ad quem attinent ſub ſenſum cadit, ſed cum abditus eſt, ſigna ex quibus patefit, patefaciunt quoq; ipſius conſtantiam vel inconſtantiam, cuius vim in ſe continent. Porro circuitus ordinati, ſiue quotidiani ſint, ſiue tertiani, ſiue quartani, cum morbus ſenſui patet, ipſi quoque ſenſu percipiuntur, alioquin colligi debent ex ſignis morbum monſtrantibus, quibus vis ineſt quotidianæ, tertianæ, quartanæ, ſi non aperte, certe latens. Sed ſiue quotidie redeant, ſiue tertio, ſiue quarto quoque die, aut continui ſunt, aut intermittentes: cum morbi iudicium poſitum eſt in ſenſu, eodem diiudicatur, ſit ne aſſiduus, an interpellatus. Si morbus ſenſum fugit, ſigna quæ ipſum denunciant, notant etiam aſſiduitatem vel intermiſſionem ipſius quã in ſe continent, ſufficiunt ſola ſymptomata tanquam ſigna, ſine quibus non eſt

[a] Superius lib. 4. cap. 1.
[b] Hippocr. 2. aphor. 12.
[c] Hippoc. 2. epid. 45.
[d] Gal. 2. de diff. feb. c. 2. & lib. 9. meth. c. 3.
[e] Supra lib. 4. cap. 3.
[f] Galenus 9. meth. cap. 3.
[g] Superius lib. 4. cap. 8.

morbus. Hæc vbi aſſidua ſint, aſſiduum ſignificant, vbi interpellentur, declarant intermittentem. Sed ſatis de recognoſcendis differentiis quæ ſumuntur à motu, tranſeamus ad eas quæ ducuntur à tempore morbi.

De recognitione differentiarum quæ ſumuntur à tempore. Cap. VII.

SVPEREST ex conſequentibus formam in ſubiecto tempus vnde ſumuntur differentiæ longitudinis & breuitatis, nouitatis & vetuſtatis, præterea quatuor ætatum. Ex his longitudo & breuitas referuntur ad tempus futuri euentus, atque idcirco vt res futuræ prænoſcendæ ſunt, de quibus ſuo loco agemus. Nouitatem & vetuſtatem agnoſcere oportet vt res præſentes: agnoſcuntur autem ſenſu, cum ipſe quoque morbus cui tribuuntur ſenſu accipitur. Sin abditus ſit, ita vt conijci debeat ex ſignis, ex iiſdem aſſumentibus ſimilem differentiam, ſi non ex omnibus, ſaltem ex aliquibus colligantur illæ quoque neceſſe eſt. Prætereamus habilitatem ægrotantis, & quod communiter vagatur, cum longitudinem ac breuitatem magis quam vetuſtaté & nouitatem patefacere poſſe videantur. Spectemus reliqua ſigna quibus ineſt aliquo pacto vis nouitatis ac vetuſtatis. Eorum quæ proſunt aut obſunt hæc ratio eſt, morbo vetuſto, cum fere ſtabilis ſit ac iam confirmatus, non percipitur vtilitas niſi ex validioribus præſidiis, ſed facile incommodum accipitur ab alienis, etiam ſi leuia ſint. Sed nouo morbo facile proſunt etiam præſidia leuia, non facile obſunt aliena, niſi valida ſint. Omnia autem prout nouo aut vetuſto morbo proſunt aut obſunt, ita nouum aut vetuſtum denunciant. Cauſæ efficientes expeditam quam habent nouitatem aut vetuſtatem in morbo denunciant, id quod faciunt etiã effecta, quæ cum noua ſunt, nouum indicant morbum, cum vetuſta, vetuſtum.

[a] *Supra lib. 4. cap. 3.*

Ætates, & in toto morbo attenduntur, & [a] in vna acceſſione, ſeu circuitu vno duntaxat. Ad totum morbum referuntur illæ quatuor quæ & quatuor morbi tempora nominantur, quibus incipit, creſcit, viget, remittitur. Quod ſi morbus ſenſui ſubiiciatur, hæc quoq; ſenſu accipiuntur, quo cernitur morbus primo incipiens, deinde augeſcens, poſtea vigens, ac demum inclinans, neque opus eſt rationibus ex quibus pateſiat. Sin morbus abditus ſit, & mente percipi debeat, atque ex ſignis intelligi, neceſſe eſt ex iiſdem aſſumentibus ſimilem differentiam, intelligantur quoque quatuor ætates ſeu tempora ipſius. Omittemus habilitatem ægrotantis, & quod communiter vagatur, cũ non monſtrent morbi ætatem; perſequemur autem iuuantia & nocentia, cauſas & tandem effecta.

[b] *Gal. 2. ad Glauc. c. 2. & 13. meth. cap. 16.*
[c] *Hippocr. 2. aph. 30.*
[d] *Gal. 1. criſium c. 7.*

Intelligitur itaque principium ex iuuantibus & nocentibus, quæ ſi talia fuerint qualia principio prodeſſe aut obeſſe cõſueuerunt, incipere morbum teſtantur, exempli gratia, principio inflammationis [b] prodeſſe repellentia, obeſſe diſcutientia conſtat, quamobrem vbi hæc obſint, illa proſint, incipere inflammationem declarant. Ex cauſis item internis, hoc eſt humoribus (loquimur enim de morbis qui pendent ab ipſis) fit coniectura principii, cum videlicet facere morbum incipiunt. Ex effectis tandem fit magna ſignificatio principii, ſymptomata enim (vt recte monuit [c] Hippocrates) cum morbus incipit, leuiora ſunt, nam ipſa tunc quoque incipiunt, & poſtea cum morbo increſcunt. Ergo vbi conſtet actionum læſionem, mutationem qualitatum corporis, & eorum quæ retinentur ac detruduntur à naturali ſtatu receſſum incipere, intelligere licet eſſe tunc quoq; morbi initium, præcipue autem eorũ quæ detruduntur cruditas, principium patefacit, quandiu [d] enim hæc manet, tamdiu manet morbi principium, quod manifeſta coctione terminatur, ex quo incipientis morbi non coniectura, ſed certa ferme ſcientia ſumitur.

[e] *Galen. 13. meth. c. 16.*
[f] *Gal. 1. criſ. cap. 8.*
[g] *Gal. lib. de totius morbi Temp. cap. 6.*

Incrementum diſcernitur ſimiliter ex iuuantibus & nocentibus, nam enim ea prodeſſe aut obeſſe cernimus quæ augeſcente morbo commodum afferre aut incommodum ſolẽt, ut dicamus tunc morbum augeri. Ac ne longius abeas, augeſcenti inflammationi illa præſidia aptantur [e] quæ partim repellendi, partim diſcutiendi vim habent: illi ſunt aliena quæ vel repellunt, vel diſcutiunt duntaxat. Quod ſi hæc prodeſſe, illa obeſſe videamus, coniiciemus inflammationem augeri. Cauſa vero efficiens interna cum effectum ſuum auget, morbi incrementum denunciat: quamobrem vbi ſit notum incrementum illius, erit notum & huius. Effecta denique hoc eſt ſymptomata cuiuſuis generis fuerint, cum augentur, augeri quoque morbum teſtantur, ſed proprie quæ expelluntur dant ſolida & expreſſa indicia incrementi cum euidentem [f] coctionem præ ſe ferunt, neque manent amplius cruda: id quod accipiendum eſt in morbis ſalubribus, nam in [g] mortiferis cum augẽtur, oſtendunt quæ expelluntur pro coctione prauitatem quandam, ita vt deteriora appareant quam ante & eatenus incrementum morbi patefaciunt. Incrementa vero circuituum cum acceſſiones anteuertunt, cum longiores & grauiores fiunt, ipſa quoque morbi incrementum demonſtrant: ſed ſubiiciuntur ſenſui ſi morbus ad quem pertinent ipſe quoque ſub ſenſum cadit, alioqnin colligi debent ex ſymptomatibus, quæ cum anteuertunt grauiora fiunt & diuturniora, monſtrant circuitum & propterea morbi etiam incrementum.

[h] *Hippocr. 2. aphor. 29. & 2. aph. 8.*
[i] *Hippocr. 2. aph. 30.*
[k] *Hippocr. 2. aph 47.*
[l] *Gal 3. acutorum com. 61.*
[m] *Gal. de totius morbi temper. c. 6.*

Vigor conijcitur ex iis quæ proſunt aut obſunt, ſiquidem vigente morbo, [h] commoda ſunt quies & inedia, incommoda ſunt eſculenta & poculenta, tum præſidia omnia quæ morbum agitant atque irritant. Quod ſi hæc obeſſe, illa prodeſſe intelligemus, ſimul etiam intelligemus morbum vigere. Cauſa vero cum effectum ſuum maximum præſtat, maxime morbum perfici, & idcirco vigere denunciat, id quod faciunt etiam effecta vbi maxime vigent, præclare enim Hippocrates [i] inquit (cum viget morbus omnia grauiora ſunt) apparent enim ſymptomata maiora quã antea, aut poſt, quamuis cauſa, humor videlicet qui morbum facit mitior ſit, nam maxime tunc coquitur. Monſtrant proprie vigorem illa quæ expelluntur, cum præ ſe ferunt coctionem non ſolum euidentem vt diximus in incremento, ſed proprie perfectam. Concurrit hæc cum grauitate ſymptomatum, ſiquidem dum pus [k] conficitur, hoc eſt dum perficitur coctio humoris morbum facientis, dolores & febres accidunt grauiores. Quod tamen non perpetuum eſt, in illis enim morbis ex quibus aſſidue humor [l] effluit (effluit autem cum non retinetur tegumento denſiore cuiuſmodi eſt cutis, ſed cum laxiore includitur, qualis eſt [m] membrana quæ coſtas ſuccingit) ſym-

ptomata

promata grauiora ſunt, cum moltus adhuc humor adeſt, qnod accidit initio motbi vbi adhuc crudus eſt, ſed poſtea cum perficitur coctio, quoniam bona pars humoris effluxit, parum illud qnod reſtat non poteſt grauiora ſymptomata exciiare; quamobrem eiuſmodi morborum vigor cum coctione non coneorrit, ſed ipſam anteuertit, deprehenditurque ex grauitate ſymptomatum. In aliis motbis cum ſimul eoncurrat coctio, & grauitas ſymptomatum, ex vttaque ſimul colligi vigor debet, quanquam in mortiferis, enm ſumma grauitate [a] ſymptomatum pro coctione ſumma prauitas eoniungitur eotum quæ expelluntur, ex quibus vigor eoniicitur.

[a] Galen 13. meth. c. 16.

Remiſſio, intelligitur ex iuuaotibus & lædentibus, ac ne recedamus à propoſito exemplo inflammationis, vbi proſint [b] quæ relaxant, obſint quæ adſtringunt, deuuociant ipſam remitti. Accedunt cauſæ efficientes, quarũ effectionem ſi intelligamus imminui, intelligemus ſimul & morbum inclinare. Effecta item hoe eſt ſymptomata vbi leuiuotur, dant ſignum morbi iam inclinantis. Apparent enim tunc omnia imbecilliora, atque vt augeſcente motbo anteuertunt, grauiora fiunt & diuturniora, ita cum remittitur tardant, leuiora apparent, & breuiora. Proprie autem quæ expelluntur, cum eoctionem iam perfectam præ ſe ferunt, morbi remiſſionem declarant, nam in principio cruda ſunt vt diximus: in incremento euideotem coctionem oſtendunt, in vigore eandem maxime perfici demonſtrant, [c] ſed in remiſſione, iam perfectam eſſe. Morbi mortiſeri eum non remittantur, non eſt quod de recognoſcenda ipſorum remiſſione labo emus.

[b] Hippocr. 2. aph. 30.
[c] Gal. 3. criſ. cap. 5. & 9.

Cæterum quatuor ætates ſeu morbi tempota, quæ in morbo vniuerſo attenduntur, attendi [d] etiam in ſingulis eireuitibus præſertim febriom debent, eſt enim ſuum cuiuſque principium, incrementum, tum vigotis ac remiſſionis tempus. Cognoſcitur autem ſenſu, vbi morbus ſub ſenſum cadit, alioquin ex iiſdem ſignis colligitur ex quibus morbus monſtratur, vt ex iuuantibus & nocentibus, prodeſt enim principio circuitus vigilia, obeſt ſomnus: contra cum remittitur, prodeſt ſomnus, obeſt vigilia. Commoda etiam potio [e] eſt in fine vigoris atque in remiſſione quæ prius aliena [f] eſſet. Colligimus igitur eireuituum tempora ex iis quę proſunt, aut obſunt, vbi tunc iolita ſint prodeſſe, aut obeſſe. Quod ſi cauſam circuituum, hoc eſt putredinem ſuccorum intelligamus incipere, augeri, vigere, remitti, intelligemus quoque circuitus initium, incrementũ, vigorem, remiſſionem. Effecta ſimiliter hoc eſt ſymptomata pro vt incipiunt, augentur, vigent, remittuntur, ita etiam demonſtrant eireuitus initium, incrementum, vigorem, remiſſionem. Proprie autem ex actiombus, pulſus [g] principio circuitus contrahitur, in remiſſione ad exteriora fertur, mediis temporibus medio modo ſe habet. Ex iis quæ expelluntur, vomitus principio circuitus vt plurimum aduenit, ſudor autem cum [h] remittitur. Ex his igitur coniectare licet ſingula tempora circuituum. Sed quæ dicenda erãt de recognoſcendis differentiis morbi ſumptis à conſequentibus formam in ſubiecto, abunde expoſita ſunt.

[d] Galen. 1. de temp. mor. cap. 2.
[e] Hippoc. & Gal. 1. acut. 46. & 4. acut. 39.
[f] Hipp. primo aphor. 11.
[g] Gal. 2. criſ. cap. 5.
[h] Gal. ibid.

De recognitione differentiarum quæ ſumuntur à cauſis. Cap. VIII.

A Cavsis efficientibus, ſiue externæ ſint, ſiue internę, complures deprompſimus [l] differentias, vt ab externis, quod morbi verni ſint, æſtiui, autumnales, aut hyemales: tum diurni ac nocturni: quod item proptii vel communes: atq; vbi communes ſint, quod ſalubres aut pernicioſi ac peſtilentes. Quæ differentiæ, qua ratione agnoſci poſſint in ægrotante ante exponemus, dein tranſibimus ad eas quæ ducuntur à cauſis internis. Debent igitur quæ nunc propoſitæ ſunt, magis mente quam ſenſu comprehendi, etiamſi motbus cui tribuuntur ſenſui ſubiiceretur. Colligentur igitur ex ſignis morbi habentibus aliquo pacto in ſe differentiam ſimilem. Videntur autem ſufficere ſola ſigna ducta à cauſis à quibus illæ oriuntur, res tamen aliter ſe habet, eiuſmodi enim morbi oon tantum fiunt ab illis cauſis à quibus nomen traxerunt, vt ab hyeme hyemales, autumnales ab autumno, ſed ab aliis quoque, recteqoe monuit Hippocrates [k] in temporibus, quando eadem die modo ealot, modo frigus fit, autumnales morbos expectandos eſſe. Quamobrem ſumemus ſigna ipſatom nnn tantum ab illis cauſis à quibus nomen inuenerunt, ſed ab aliis eriam: præterea ab iis quæ proſunt aut obſunt, & ab effectis. Alia igitur ſunt quæ proſunt aut obſunt vernis motbis, alia quæ æſtiuis, alia quæ autumnalibus, alia quæ hyemalibus, tum alia quæ diutnis, alia quæ nocturnis. Etgo vbi commodum affetunt quę prodeſſe eiuſmodi morbis ſolent, vbi incommodum quę obeſſe, iudicabimus morbos tales, qualibus ea prodeſſe aut obeſſe conſneuerunt. Cæterum cauſæ ſiue ſint illæ à quibus motbi differentiæ nomen inuenerunt, ſiue ſint aliæ quę ipſatum vim in ſe coutineant, vt ſueci qui ſolent illis temporib. redundare, aut aer calidus, frigidus, humidus vel ſiceus, qualis ſentiri in illis ſolet, monſtrat morbos eſſe tales. Poſtremo colliguntur eiuſmodi differentiæ ex effectis ac ſymptomatibus ipſis, quæ talibus temporibus accidere ſolent, accidit enim vere fluxus [l] ſanguinis, æſtate ſitis, & alui profluuium, [m] autumno leuitas inteſtinorum atque hydrops, [n] hyeme dolor lateris, [o] ac deſtillatio, quæ ſymptomata declaraot morbum eſſe talem, vt vernum, æſtiuum, aut ſimilem, quocunq; tempore ipſum ſequantut. Iam vero communois & proprius ſub ſenſum eadit, vbi morbus alioquin ſenſu accipiatur. Sed ſi abditus ſit, eadem ſigna quæ ipſum denunciant, communem etiam eſſe aut proprium indicant. Quæ eoim proſunt aut obſunt, ſi eadem ſunt quæ aliis ægrotanobus prodeſſe tunc conſtat aut obeſſe, communem morbum oſtendunt, ſi diuerſa & ptopria, proprium ſignificãt. Cauſa vero communis, vt vitium aeris aut aquæ, notat communem morbum, propria, ſicut vitioſa ratio victus, proprium declarat. Effecta denique ac ſymptomata ipſa prout communia ſunt eum cæteris ægrotantibus, vel propria illius qui tractatur, communem vel proprium morbum denunciant. Sed ſit ne ſalubris an peſtilens, deprehenditur primo ex iuuantibus & nocentibus, nam ſi proſunt etiam quæ leuia ſunt, & non obſunt niſi quæ valida, indicant morbum ſalubrem, ſi leuia nihil, valida parum proſint & plurimum obſint quæ aliena ſunt quamuis parua, teſtautur morbum eſſe pernicioſum, ac peſtilentem. Cauſa pro vt eſt ſalubris, vel peſtilens, veluti aer aot purus, aut impurus, aut valde

[l] Supra lib. 4. cap. 4.
[k] Hippoc. 3. aph. 4.
[l] Hippocr. 3. aph. 20.
[m] Hippoc. 3. aph. 22.
[n] Hippocr. 3. aph. 22.
[o] Hippocr. 3. aph. 23.

putris ac tota ſubſtantia alienus, ſalubrem vel peſtiferum morbum denunciat, ſed magna ſignificatio fit ex ſymptomatibus, quæ ſi morbus ſalubris ſit, leuia ſunt, ſi peſtilens, grauiſſima & deterrima.

A cauſa interna hoc eſt materia morbum efficiente, multas ſuppeditari differentias oſtendimus, primo enim quatenus abeſt, dicitur morbus ſine materia, quatenus adeſt, cum materia, atque hæc pro ſpecie varia varios parit morbos, vt ſanguineos, pituitoſos, billioſos, melancholicos: prout item ſyncera eſt vel miſta, facit morbum exquiſitum vel ſputium, prout cruda vel cocta, crudum vel coctum, prout bona vel mala, boni vel mali moris, pro vt item edit vel non edit glutinoſos ac putres vapores, efficit morbos qui contagione ſua alios lædunt, vel non lædunt, pro vt etiam vagatur per corpus, vel tendit ad certum locum, facit morbos turgentes vel non turgentes, prout deniq; vel retinetur, vel effluit aſſidue, aridos vel humidos. Quæ differentiæ omnes vt plurimum ſenſum latent, quare comprehenduntur mente, coniiciunturque ex aliis ſignis, ſed potiſſimum ex cauſa interna à qua emanant: aſſumunt autem omnia ſimilem differentiam ſi non aperte, ſaltem latenter. Morbus ſine materia (vt ab hoc exordiamur) ſignificatur ex iis quæ proſunt aut obſunt, vbi ſcilicet commoda ſint quæ implendi ac temperandi, incommoda quæ exhauriendi vim habent: tum ex cauſa, hoc eſt ex abſentia vel præſentia materiæ, quam ſi quis teneat, ſimul tenebit ſit ne morbus cum materia aut ſine: ex effectis, quod vbi materia ſit, ſentiatur fere grauitas ac tenſio, color corporis mutetur, ſequaturque colorem[a] humoris ſuperantis, quem referunt ea quæ detruduntur: ſed vbi abſit materia, plerunque ſentitur leuitas, raro grauitas, & id cum vires adeo imbecillæ ſunt, vt ferre partes noſtri corporis nequeant, color magis deſideratur quam varietur: quæ expelluntur nullius humoris ſuperantis ſimilitudinem repræſentant. Vbi morbus pendet à materia, pro varia ſpecie ipſius varius eſt, vt ſanguineus, pituitoſus, bilioſus, melancholicus: intelliguntur hæ differentiæ perſpecta ſola cauſa, hoc eſt ſpecie ſucci redundantis cuius ſigna explicauimus cum ageremus[b] de recognitione præſentium cauſarum, omnia enim vberrime perſequuti ſumus vndecunque depromantur, ſiue ab habitare ægrotantis, ſiue à communiter vagantibus, ſiue ab iis quæ proſunt aut obſunt, ſiue à cauſis, ſiue ab effectis. At ſit ne exquiſitus morbus an ſputius, intelligemus ſimiliter perſpecta cauſa, quæ vbi ſit ſuccus ſyncerus, exquiſitum morbum oſtendet: vbi mixtus, ſpurium. Syncerus ſuccus deprehenditur ex ſignis ſynceris, mixtus ex mixtis, ſiquidem habilitas ægrotantis, quod communiter vagatur, quæ iuuant aut nocent, cauſæ tandem & effecta, à quibus denunciari vnamquamq; ſucci ſpeciem monſtrauimus, ſi pura ſint & ſyncera, hoc eſt nō mixta cum ſignis alterius ſucci, monſtrant ſuccum ſyncerum, ſed mixtum vbi miſceantur inter ſe ſigna diuerſorum ſuccorum. Porro coctus & crudus morbus ex ſola etiam cauſa, hoc eſt ſucco crudo vel cocto intelligitur: ſucci coctionem & cruditatem conücere oportet ex iuuantibus & lædentibus: cum coctus eſt, prodeſt purgatio, quæ obeſt vbi[c] ſit crudus. Cauſa vel efficiens, vt temperamentum calidum, indicat ſuccum coctum, frigidum vero crudum: vel materia, quæ ſi pauca, tenera ac tenuis ſumatur, monſtrat ſuccum coctum ad quem gignendum conducit, ſicuti crudum, quæ contraria eſt, vt multa, craſſa, dura, & glutinoſa. Effecta quæ monſtrant coctionem & cruditatem, potiſſimum ſunt ea quæ detruduntur: qualia autem eſſe debeant ſuo loco[d] explicauimus. Morbus autem boni vel mali moris, vel ex ſola interna cauſa, hoc eſt humore bono aut prauo conücitur, hunc vero deprehendere oportet ex iuuantibus & nocentibus, non enim proſunt vbi prauus ſit, niſi quæ valida ſunt, ſiue ipſum exhauriant, ſiue tota ſubſtantia eius prauitati aduerſentur, ſed obſunt etiam quæ leuia ſunt: contra ſi ſit bonus, commodum afferunt & quæ praua ſunt, ſed non obſunt niſi vbi magna ſint quæ aliena ſunt. Contagio morbi deprehenditur maxime ſenſu, quod conſtet eos ſimili morbo implicari qui cum ægrotantibus verſantur, ac familiariter viuunt: poſſunt & aliquo modo coniici hæc mente, vt ſi proſint ea quæ contagioni aduerſantur, veluti patefactio canalium, & inanitas corporis, ſi obſint contraria: tum ſi cauſæ, hoc eſt vapores putres ac glutinoſi aliquo pacto ſe oſtendant. Turgentes & non turgentes morbi intelliguntur ex ſola cauſa, vt ex humore, qui vel varie per corpus vagatur nullam occupans certam ſedem, vel conſtuit ad certum locum: ſed vagus eiuſmodi motus humoris deprehenditur ex iis quæ proſunt aut obſunt, prodeſt enim[e] purgatio quæ alioquin aliena eſt vbi humor certā ſedem occupet; tum ex calore, tenuitate, atque acrimonia quam ipſe humor habet, tanquam ex cauſa: poſtremo ex effectis, quod homo huc atque illuc iactetur, neque vllam habeat requietem. Aridus tandem vel humidus morbus ſenſu comprehenditur, qui diſcernit humorem vel retineri, vel aſſidue effluere; quanquam coniici poteſt etiam ex cauſa, vt ex materia tenui vel craſſa, atque ex raritate ac denſitate loci; materia enim tenuis & loci raritas humidū morbum quem faciunt, & demonſtrant: contra craſſitudo materiæ & denſitas loci, aridum faciunt & demonſtrant: licet aliquo pacto etiam ex iuuantibus & lædentibus aridum vel humidum morbum intelligere, exempli gratia, pleuritis ſi humida ſit, totius datur[f] ptiſanæ cremor, qui plurimum obeſt vbi ſit arida. Hactenus de differentiis quæ ſumuntur à cauſis.

[a] Gal. 1. aph. com. 2.
[b] Supra per totum lib. 7.
[c] Hip. & Galen. 1. aph. 22.
[d] Supra lib. 3. cap. 9.
[e] Hippocr. 1. aphor. 22.
[f] Hippocr. ac Gal. 1. acu. 22.

De recognitione differentiarum quæ ſumuntur ab effectis. Cap. IX.

Effecta ſuperſunt ex locis à quibus differentiæ ſumuntur: docuimus autem morbi morem in ipſis conſiſtere, nam cum ſymptomata apparent validiora quam ab eſſentia morbi expectanda fuiſſe videantur, reddunt morbum mali moris, ſin vel minora vel certe non maiora, boni. Adiecimus vbi ſymptomata leuia ſint, morbum eſſe ſalubrem, pernicioſum vero ac mortiferū vbi non ſolum grauia, ſed etiam grauiſſima; diximus etiam ex propriis ſymptomatibus alias proprias differentias duci, vt ex affectu corporis tabefacti, quod morbus ſit tabificus, ex iis quæ expelluntur liquefactam ſubſtantiam continentibus, quod ſit liquefaciens. Quæ differentiæ nunc reſtant recognoſcendæ; ſed cum abditæ ſint, mente comprehendi debent & colligi ex ſignis. Videntur autem ſatis patefieri ab ipſis effectibus ac ſymptomatibus à quibus ducuntur, ita vt nō neceſſaria ſint alia ſigna,

quæ

quæ tamen ſi accedant, magis earum recognitionem confirmabunt. Si morbus ſit boni moris, ſigna eius dabunt iuuantia & lædentia, vbi ſcilicet cernamus prodeſſe quæ commoda ſunt, quamuis parua ſint, non tamen obeſſe quæ incommoda niſi magna fuerint. Impertiuntur etiam nobis ſigna à cauſis, quæ ſi bonæ fuerint, ſimilem morbum denunciant, veluti ſanguis, qui vt parit, ita etiam denunciat morbos boni moris. Effecta denique, quæ ſi leuia ſunt & pauca, morbum eſſe boni moris demonſtrant. Contraria ſigna dat morbus mali moris, nam quæ alioquin cõmoda ſunt, vix proſunt etiamſi valida ſint, obſunt tamen quæ aliena quantumuis parua. Cauſæ itẽ prauæ ſunt, quemadmodum bilis atra, & illa quę vitellos ouorum, aut æruginem repræſentat. Apparent ſymptomata multa & grauiſſima: ex his omnibus facile fit coniectura de morbo boni aut mali moris. Differentiæ vero ſalubris & pernicioſi, ſupra etiam tractatæ ſunt, qua de recognitione illarum differentiarum, quæ à cauſa interna depromuntur, quanquam pertinent potius ad futura quam ad pręſentia, cum in morbo ſalubri expectetur ſalus, in mortifero timeatur interitus, ita vt referantur ad exitum, ſeu ad euentum morbi, cuius ſigna explicabimus cum accedemus ad futura. Quod vero morbus ſit tabificus aut liquefaciens, intelligitur primo ex iuuantibus & lædentibus, proſunt enim quæ refrigerãt ac remittunt vim caloris, obſunt quæ ipſam augent: tum ex cauſis vim liquefaciendi aut tabefaciendi habentibus, vt ex febre ardente billioſa, ex effectis tandem, ſumma enim corporis gracilitas monſtrat morbum tabificum: ſimiliter quæ expelluntur vbi liquefactam ſubſtantiam repræſentent. Hactenus mihi videor quæ de differentiarum recognitione dicenda erant ſatis explicaſſe, ſi quæ reſtant eadem ratione facile inueſtigari poſſunt. Sed finem ſtatuamus recognitioni præſentium, futura proximis libris perſequemur.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Nonus.

QVI EST DE PROGNOSTICIS IN vniuerſum.

Quorſum ſpectet præſagitio & an liceat præſagire. Cap. I.

DVæ ſunt illæ res ad quas animum intendere medicus debet, vna eſt ſalus eorum ad quos conſeruandos vel curandos adhibetur, altera vero auctoritas ſuæ artis, quamuis hæc (vt quinto [a] libro docuimus) ad illam referri poſſe videatur. Ad vtramque autem ſpectare futurorum præſenſionem, & ob id neceſſariam eſſe declarauimus: quo ſuperius cõſtituto ad prognoſtica iam pergimus. Primo autem videre oportet an liceat quæ futura ſunt præſentire, deinde opportunum eſt aperire ea quibus præſenſio continetur, ne fruſtra laboremus id inquirentes, quod inueniri penitus non poteſt. Ergo præſentiendi munus difficillimum eſſe vel id teſtatur quod veteres ipſum vt longe impar humanis viribus (deorum immortalium eſſe exiſtimantes) diuinationem appellarunt, homineſque in quibus diuinandi vis eſſet, in concilio cœleſtium collocarunt. Statuamus igitur prognoſtica difficillima eſſe, non tamen ἐκ τῶν ἀδυνάτων, neque enim fallitur peritus medicus futura prouidens, niſi cum aut ſuccorum motus varius eſt in corpore ægrotantis, aut aliquod peccatum eſt. Mouentur ſucci interdum varie per corpus ægrotantis, quod vbi accidit (accidit autem [b] raro) non ſatis conſtat morbus [c] quem exitum ſit habiturus, ſi quidem illi tandem conſiſtent in parte ignobili, expectanda proculdubio ſalus erit, ſin in præſtanti, metuendus interitus. Sed priuſquam certam ſedem occupare cœperint, incertum eſt quod prænuncies, hoc vſuuenit morbis acutis, de quibus Hippocrates iudicauit [d] nihil omnino exploratum eſſe de ſalute aut interitu, nam in longis, ſi non primis diebus, certe paulo poſt licet quæ futura ſunt præſagire. Alterum quod inſtabilem præſagitionem reddit, poſuimus peccatum: auget hoc ſæpenumero morbum, prohibetque naturam ſuum officium facere, quo fit vt euentus ille qui ſalubris alioquin expectabatur, ex ſententia non ſuccedat, & quod attinet ad tempus ante viſum, ſi quod mali timetur, vt anteuertat, ſi quod ſperatur boni, vt tardetur. Refert Hippocrates [e] errores omnes partim ad medicum, partim ad ægrotantem, partim ad miniſtros, partim ad res fortuitas quas declinare nullo modo poſſumus. Defertur in errorem non voluntate, ſed inſcitia [f] medicus, cum non ſibi proponit id opus quod maxime neceſſarium eſt ad curationem, vel non vtitur remediis per quæ fiat voti compos. Plerunque autem in eo errore verſatur vt non agnoſcat ſe miniſtrum naturæ, ſed quæ eius partes eſſent præripiat, atq; hoc pacto ipſam à ſuis muneribus diſtrahat. Errat ægrotans [g] cum nimium ſibi indulget, neque paret decretis medici. Delinquunt miniſtri [h] dum negligenter iuſſa medicorum miniſtrant. Res fortuitæ variæ ſunt, quas non ratio, ſed caſus qui incertiſſimus eſt moderatur, veluti imbres, incendium, venti, ruinæ,

[a] Suprà lib. 5. cap. 2.
[b] Hippocr. 2. prognoſt. in proœmio.
[c] Hippocr. 2. aph. 12.
[d] Hippoc. & Gal. 2. aph. 19.
[e] Hippocr. 1. aphor. 1.
[f] Vide lib. 2. Inſtitut. c. 6.
[g] Vide lib. 2. Inſtit. c. 7.
[h] Vide lib. 2. Inſtit. c. 8.

repens hoſtium aduentus. Huiuſmodi ergo ſunt errores, qui nihil omnino exploratum eſſe permittunt eorum quæ futura ſunt in ægrotante. Quamobrem nihil certi prædicere medicus debet, niſi eam cautionem adhibeat vt nihil in curatione delinquatur: ſatis igitur patet futurorum præſagitionem neque inutilem eſſe, neque fruſtra tentari: quamobrem aggrediamur ad id quod inſtitutum erat, ad perpendendas ſcilicet res quibus illa continetur.

Quibus contineatur ratio præſagiendi, & quænam ſint præcognoſcenda.
Cap. II.

EADEM autem tria quæ ſpectant ad cognitionem præteritorum & præſentium, ſpectare etiam monſtrauimus ad præſagitionem, res nimirum futuras præcognoſcendas, res per quas præcognoſcimus, & modum præcognoſcendi, de quibus primo generatim agemus, deinde ſpeciatim. Res igitur præſagiendæ (vt ab his ordiamur) cum ad hominem pertineant, neceſſario [a] ſunt vel compoſitio corporis, vel cauſæ compoſitionis, vel effecta eiuſdem. Cæterum effecta compoſitionis cum talia ſequantur qualis ipſa eſt, talia quoque expectanda ſunt, adeo vt ſatis ſit ipſam præſagire. Cauſæ vero futuræ compoſitionis in ægrotante [b] iam adſunt, & ad effectionem ſuam aggrediuntur, & ideo cognuſcendæ ſunt vt res præſentes. Præſagimus in homine ſano cauſas futuras contra naturam, ex quibus ſequetur morbus: ſed hæ non ſunt huius inſtituti. Supereſt igitur ſola compoſitio corporis futura præcognoſcenda in ægrotante, atque hęc non alia eſt quam ipſe euentus ſeu exitus morbi futurus vna cum ſuis differentiis. Præſcire enim oportet non [c] ſolum euentum, ſed etiam quo tempore, quo modo ſit futurus, & an ſtabilis exiſtimandus ſit an inſtabilis: poſſent & aliæ differentiæ futuri euentus conſiderari, ſed his contenti erimus quę maxime ad curationem pertinent, & quas maxime requirunt à medico ægrotantes atque aſſidentes. Euentus futurus in ægrotante quadruplex proponitur [d] ab Hippocrate, commutatio ſcilicet in ſalutem, in interitum, in meliorem vel in deteriorem ſtatum, quibus Galenus [e] quintum addit, perſeuerantiam videlicet in eodem: quidam enim morbi neque ſanantur, neque hominem interimunt, ſed permanent, vel æquales, vel paulo grauiores, aut leuiores, quemadmodum multi ex illis quibus ſenes [f] implicantur, quemadmodũ item cum perit aliqua pars ex illis quæ gignuntur ex ſemine Græci vocant *ſpermatikás*. Huiuſmodi igitur ſunt euentus prædicendi. Tempus quo expectatur euentus, aut breue eſt, aut longum. Diximus autem illud eſſe breue quod quadrageſimum diem non excedit, longum vero quod vlterius producitur. Late autem patet vtrumque tempus, & breue, & longum, nam breues morbi, vel quatuordecim diebus terminantur, quemadmodum illi [g] qui ſimpliciter vocantur acuti, vel ante, vt quarto, ſeptimo, nono, vel vndecimo die; huiuſmodi ſunt illi qui peracuti [h] nominantur: vel trahuntur vſque ad vigeſimum, aut etiam vſque ad quadrageſimum, ſicut illi qui nominantur acuti ex decidua.

At morbi longi rurſus varii ſunt, cum alii 60. [i] alii 80. alii 100. alii 120. die finiantur, alii adhuc longiores ſint, vt qui trahuntur ad ſex menſes, [k] alii longiſſimi qui vel ad 7. annos, vel etiam ad pubertatem perueniunt. Quodcunque igitur futurum ſit tempus euentus, ſiue breue, ſiue longum, tum ſiue magis, ſiue minus, præuidere oportet. Præuidet autem doctus medicus non modo tempus breue aut longum, ſed diem ſtatutum, ac [l] certam horam. Modus ſequitur ſeu via futuri euentus, quam differentiam ſimiliter præſcire oportet: finiuntur quidam morbi paulatim, quidam ſubito: paulatim [m] quidem liberatur homo per coctionem, interit areſactus morbo tabifico, ſubito autem ſalubris euentus accidit vel per expulſionem inſignem, vel per translationem, ſiue manifeſtam, ſiue obſcuram ad partes ignobiliores, vel per longum ſomnum, quemadmodum [n] in pueris: ſubito etiam euentus pernicioſus fit vel per expulſionem, vel per translationem ad partes nobiliores, vel per violentiam morbi, nimiam plenitudinem & cruditatem, virium imbecillarum diſſolutionem. Quæcunque igitur via euentus ſequi debeat prænoſcenda eſt. Prænoſcenda tandem differentia ſtabilitatis & inſtabilitatis eiuſdem: cum ſequitur interitus nemo de ſtabilitate dubitat, ſed de ſalute & de mutatione in meliorem vel deteriorem ſtatum. Aliquando ambigitur, quoniam cum ſequitur ſalus interdum ita firma eſt vt nihil timendum ſit, ſed liberius homini ſit viuendi facultas, interdum adeo infirma & inſtabilis eſt, vt leui de cauſa morbus reuertatur, quæ differentia prænuncianda eſt vt homo circumſpecte viuat, & ſic à morbo aut omnino defendatur, aut longe minus teneatur. Prędicanda eſt etiam ſtabilitas & inſtabilitas mutationis in meliorem vel deteriorem ſtatum ad auctoritatem & fidem artis medicinalis afferendam. Hactenus de rebus præcognoſcendis.

[a] Galen. 1. meth. cap. 8.
[b] Hippoc. ac Gal. 1 progn. in proœmio.
[c] Gal. 4. de praſa. pul. c. 11. & libr. de conſtitut. ar. c. 18.
[d] Hippocr. 3. epid. 16.
[e] Gal. libr. 2. aph. com. 40.
[f] Galen. 14. meth. c. 17. & 18. lib. 1. de ſemine.
[g] Hippocr. 2. aphor. 23.
[h] Gal. 2. de dieb. decr. c. 12.
[i] Gal. lib. 1. de dieb. decret. c. 10.
[k] Hippocr. 3. aph. 28. & 1. de dieb. decret. c. 10.
[l] Galen. 1. de dieb. decr. c. 12.
[m] Gal. 3. criſ. c. 1. & 7.
[n] Galen. 2. prorrhet. commento 29.

De rebus per quas præcognoſcimus, Cap. III.

PROXIMÆ ſunt res per quas futura præſagimus: meminiſſe autem oportet non comprehendi ſenſu niſi quæ pręſentia, præterita vero & [o] futura colligi ex ſignis. Quod ſi explicemus nunc locos vnde nobis futurorum ſigna ſuppetant, perſpicuæ fient res per quas futura præſagiuntur. Ergo ex locis vnde in vniuerſum ſigna depromuntur, habilitas ægrotantis ad naturam refertur, quę cauſa eſt futuri euentus vt mox ſubiiciemus. Quod communiter vagatur, quatenus mõſtrat communem cauſam, eatenus in ægrotante ad quem curandum medicus accerſitur, euentum denunciat futurum communem cum aliis. Effecta rerum futurarum, cum [p] nondum ſint, nequeunt nobis ſigna ſuppeditare, magis enim obſcura atque abdita ſunt quam res ipſæ futurę. Relinquuntur igitur ſolæ cauſæ à quibus ſignificetur euentus futurus. Has autem duas eſſe monſtrauimus, naturam & morbũ, quæ inter ſe [q] iam certant. Quemadmodum autem gymnaſtes cum luctantes intuetur, ex impetu ac vi vtriuſque diſcernit vtrius ſit futura victoria, ita medicus cum in ægrotante pugnantes inter ſe naturam & morbum cernit, præuidet ſuperandus ne ſit morbus à natura, an hęc ab illo, & num ita pares ſint vt nec naturam morbus, nec morbum natura poſſit vincere. Cum natura vincit morbum, aut

[o] Supra lib. 5. cap. 4.
[p] Supra lib. 5. cap. 4.
[q] Gal. 4. de praſ. pul. c. 11. & libr. de conſtit. ar. cap. 18.

ſequitur

ſequitur ſalus, aut commutatio in meliorem ſtatū: cum ſuperatur ab illo, ſequitur vel ſtatim interitus, vel deterior ſtatus: cum pares ſunt, perſeuerabit homo in eodem ſtatu. Cauſa igitur futuri euentus eſt natura & morbus: vtriuſque vires tenere [a] & inter ſe conferre medicus debet, inde enim intelliget vtrius futura ſit victoria, quive exitus ſperandus ſit aut timendus.

Differentiæ futuri euentus, ex iiſdem ſignis colligi debent ex quibus ipſe euentus, ex cauſis videlicet, ex vi naturæ nimirum & morbi. Docuimus autem in vniuerſum vbi res ſub ſenſum cadant, earum differentias ſenſui quoque ſubiectas eſſe, ſed vbi mente percipiantur, debeantque colligi ex ſignis ipſarum differentias, iiſdem intelligi aſſumentibus ſimilem differentiam, ſi non aperte & expedite, ſaltem abdite & implicite. Quamobrem differentiæ temporis longi vel breuis, modi ſeu viæ, ſtabilitatis & inſtabilitatis, ad futurum euentum attinentes intelligi debent ex ſignis monſtrantibus euentum, & idcirco ex viribus [b] naturæ & morbi inter ſe collatis, nam hæ vt ſignificant euentum, ita etiam tempus, viam, ſtabilitatem, quod in ſe contineant ſimilem differentiam, hoc eſt vim longitudinis aut breuitatis, vim mutationis lentæ aut ſubitæ, per abſceſſum, per expulſionem, per ſomnum ac coctionem, vim denique ſtabilitatis & inſtabilitatis, id quod manifeſtum erit cum ſigillatim ſingularum differentiarum præſenſionem perſequemur.

[a] *Galen. ibidem, & libro de conſt. art. med. c. 18.*
[b] *Gal. 4 de praſ. pul. c. 11.*

De ratione præcognitionis. Cap. IIII.

TERTIVM ſupereſt ex illis quibus contineri præſagitionem diximus, ratio ſcilicet cognitionis, nam vel certa eſt, vel coniecturalis. Senſus quidem veri nuncii [c] ſunt, ita vt nunquam mentiantur ſi ſani ſunt & integri, neque vllum adſit impedimentum. Sed non percipiunt niſi quæ præſentia ſunt, vt paulo ante diximus. Futura comprehenduntur mente, quæ comprehenſio ad veritatem ſæpiſſime dirigitur, [d] interdum tamen fallax eſt, tum ob ſuccos qui vagantur per corpus, tum ob errata quæ commemorauimus: plerunque autem difficillima eſt, æſtimare enim oportet robur naturæ & morbi, quod non difficile eſt vbi vnum ab altero plurimum ſuperetur, ſed vbi parum inter ſe magnitudine diſtent (quod vt plurimum contingere conſueuit) non facile diſcernitur, & idcirco iudicium difficillimum eſt, & fallax cognitio, niſi medicus natura admodum prudens doctuſq; fuerit, & valde in arte ſua exercitatus, nam hic ex cauſis & effectis inter ſe collatis ſigna ſumet futuri euentus, quæ metietur non tantum numero, ſed magnitudine etiam, ac dignitate. Eadem eſt ratio differentiarum præcognoſcendarum futuri euentus, vt temporis, modi, ſtabilitatis, quarū vel coniecturam, vel quaſi certam ſcientiam ſumet, prout & ipſius euentus. Percipiet enim non tantum robur vtriuſque cauſæ, naturæ videlicet, & morbi, ſed differentias quoque ex quibus colliget ſimilem differentiam in euentu futuro.

Quæ dicenda erant generatim de rebus præcognoſcendis, de rebus per quas præcognoſcimus, de ratione præcognitionis, ſatis expoſita viderentur, niſi ſupereſſent criſes quæ ſub rebus præcognoſcendis, & dies critici, qui ſub rebus per quas præcognoſcimus, licet aliquo modo comprehendantur, poſtulant tamen ſeorſum diligenter tractati, nam ſi illis insererentur nimia copia rerum tenebras legentium animis offunderent, quamobrem placuit nobis ea in hunc locum differre, & ſeparatim tractare, ſumemus autem initium à criſi.

[c] *Ariſt. 2 de anima 63. & 2 themiſtius in commento & 4 metaphyſ. Tex. 24.*
[d] *Supra c. 2.*

De Criſi. Cap. V.

ERGO, vt quid ſignificet criſis explicemus, reuocare in memoriam oportet ſpecies & modos euentus. Quod attinet ad ſpecies, quatuor proponi ab Hippocrate [e] diximus, commutationem in ſalutem, in interitum, in meliorem, vel in deteriorem ſtatum: adiici vero quintam à Galeno, videlicet manſionem in eodem, neque plures videntur poſſe inueniri. Modos autem futuri euentus duos primos [f] poſuimus, vnum lentum qui paulatim, alterum ſubito qui repente ſequitur, ille ſi ſalubris eſt, per coctionem fit, ſi pernicioſus, per tabem: hic rurſus diſtinguitur, ſiquidem aut habet adiunctam pugnam, aut fit ſine ea: qui ſalubris eſt, ſequitur cum pugna, ſine qua nunquam aduenit ſubita [g] ſalus: qui pernicioſus eſt, ſæpe & ipſe accidit cum pugna, interdum tamen & ſine hac, veluti cum ad initium acceſſionis ob multos ac crudos ſuccos intus contractos calor ſuffocatur. Quod potiſſimum euenit vbi magnæ adſunt [h] viſcerum inflammationes, veluti etiam vigente acceſſione, cum ob morbi impetum ac ſymptomatum violentiam repente opprimitur, proſternitur, ac [i] ſuperatur natura, veluti denique inclinante acceſſione, cum ſpiritus [i] (quibus præcipue vires continentur) exigui ſunt, & diſſipati extinguuntur, ita vt tripliciter poſſit accidere ſubitus interitus ſine pugna. At ſubitus euentus cū pugna [k] ſi ſalubris eſt, aut fit per inſignem expulſionem, aut per tranſlationem manifeſtam, aut per longum [l] ſomnum: ſi pernicioſus, aut per inſignem expulſionem, aut per manifeſtam translationem.

His ita conſtitutis de multiplici ſpecie ac modo euentus, ad criſim explicandam aggrediamur. Impoſuerunt veteres hoc nomen omnibus illis modis euentus ſubitis [m] qui fiunt cum pugna, manſio enim morbi in eodem ſtatu, perſeuerantia dici poteſt: euentus qui paulatim [n] ſequitur, ſi ſalubris eſt, appellatur ſolutio, ſi pernicioſus, tabes: ſed ſubitus euentus ſine pugna pernicioſus, vocatur interitus. Reſtat ſubitus euentus cum pugna, qui ſiue ſalubris ſit, ſiue pernicioſus, criſis nomen inuenit, adeo vt criſis definiatur ſubita morbi mutatio [o] cum pugna. Sed cum hæc ad quatuor ſpecies [p] pertineat, ad ſalutem, ad interitum, ad commutationem inſignem in meliorem vel deteriorem ſtatum, illa tantum quæ ad ſalutē attinet, vtpote quæ optima eſt, vocatur criſis ſimpliciter [q] ſine vlla adiunctione: quemadmodū autem Homerus poetarum, ita hæc ſubitarum omnium mutationū cum pugna commune nomen propter excellentiam ſuum fecit. Reliquæ tres non ſimpliciter, [s] ſed cum adiunctione criſes vocantur, illa enim quæ ad interitum ſpectat, vocatur criſis mala, commu-

[e] *Supra c. 2.*
[f] *Supra in eodem cap.*
[g] *Gal. 3. criſ. c. primo & 7.*
[h] *Gal. ibid.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *Gal. 3 criſ. cap. 7.*
[l] *Galen. 2. prorrhet cōmento 29.*
[m] *Gal. 3. criſ. c. 1. & 7.*
[n] *Gal. 3 criſ. cap. 7.*
[o] *Gal. 1. criſ. cap. 10.*
[p] *Galen. 3. progn com. 1.*
[q] *Gal. 3. criſ. cap. 2.*
[s] *Gal. 3. criſ. cap. 7.*

tatio in meliorem ſtatum, criſis bona imperfecta, in deteriorem criſis mala imperfecta. Id autem commune eſt omnium vt ſubito fiant, & cum pugna. Cæterum vocabulo criſis, quod græcum eſt, proprie ſignificatur iudicium, ſed tranſlatum eſt à [a] vulgaribus, qui pugnam illam cernentes cum fit ſubita morbi mutatio perterriti exiſtimant ægrotantem iudicari quaſi reum in iudicium capitis adductum: medici vero, quamuis maxime vexari hominem ab impetu morbi ac vi ſymptomatum videant, nihil tamen timent, ſi alioquin ſigna ſalubria diſcernunt, neq; iudicari & quaſi capite damnari ægrotantem credunt: mutuantur tamen verbum criſis à vulgaribus vſurpatum & iam conſuetum, quo ſignificant quemlibet ſubitum euentum cum pugna: ſed ſimpliciter ac ſine adiectione criſim appellant illum qui ad ſalutem ſpectat.

Agemus nos de hac ſola criſi quæ optima eſt: erit enim regula ad quam cæteræ dirigentur, metiri enim licebit quantum quæque recedat ab ea, cum rectum & ſui & obliqui iudicium afferre poſſit. In optima autem criſi tractanda, primo eſſentiam inueſtigabimus, deinde cauſam perpendemus, & ſingula quæ concurrunt ad ipſam efficienda. Ea igitur quibus optima criſis continetur ſunt tria, nempe vt [b] terminetur ad ſalutem, vt ſit tuta, vt ſit fida: nam cũ criſis definiatur ſubita mutatio morbi cum pugna, hæc autem & iuuare & nocere poſſit (quadruplex enim demonſtrata eſt, ad ſalutem, ad interitum, ad meliorem, vel deteriorem ſtatum terminata) conſtat omnium optimam eſſe illam quam ſalus conſequitur; & quæ adeo confert, vt ad ſalutem terminetur, hoc autem [c] primum fuit quod ab optima criſi requiri diximus, alterum vero vt ſit tuta, hoc eſt periculo vacet ſimiliter neceſſarium eſt, euenit enim interdum vt criſis quamuis ad ſalutem terminetur, non facile feratur, ſed periculoſa ſit propter ſymptomata grauia ac moleſta quæ tunc ſuperueniunt, [d] veluti vigilia diuturnior, ſomnus grauior, vertigo tenebricoſa, ſplendor ante oculos, ſonitus aurium, difficilis ſenſus, dolor capitis, ceruicis, ſtomachi, aut alterius partis, delirium, clamor, furor, obliuio, difficultas ſpirandi, agitatio labri inferioris, tremor alicuius partis, inſatiabilis ſitis, æſtus intolerabilis, anxietas, lachrymæ præter voluntatem. Sunt hæc omnia ſigna criſis iam inſtantis, non tamen ſimul etiam cauſæ, quales eſſe diximus expulſionem & tranſlationem ſuccorum ad alias partes. Propoſita vero ſymptomata quæ criſim inſtantem denunciant, quanto plura & grauiora fuerint, tanto deteriorem ipſam reddunt & magis periculoſam, ita vt vix tolerari poſſit: quanto pauciora & leuiora fuerint, tanto tutiorem. Non caret igitur periculo criſis cum qua grauia illa ſymptomata coniunguntur, quanquam medicus [e] vbi coctionem diſcernit, illis minime deterretur, cum præter rationem fieri exiſtimet. Sed cum longe tutior ſit criſis illa quæ facile toleratur, hoc eſt quæ vacat eiuſmodi grauitate ac moleſtia ſymptomatum, concludimus ſi optima ſit, debere etiam eſſe tutam. Præter hæc duo, requiritur illud tertium vt ſit fida, hoc eſt [f] vt ſalus illa quæ ſequitur ſtabilis maneat, neque reuertatur morbus vt interdum ſolet, cum æger releuatus rurſus ingraueſcit. Statuamus igitur optimã eſſe criſim quæ ſalutem affert ſine periculo ac ſine metu ne morbus reuertatur. Subiicitur hæc ſenſui, iudicat hic non accidere grauia ſymptomata dum fit criſis, ſequi ſalutem dum facta eſt, poſtea vero morbum non reuerti: id quod non tantum peritis in aperto eſt, ſed etiam imperitis. Medicus autem cum optima criſis fieri debet, inſtãtem præuidet ſine grauitate ſymptomatum, præſentem mox terminandam eſſe ad ſalutem, & nuper factam fidam futuram ſine reditu morbi: neque expectat dum totum id tempus prætereat, vt ſenſu cuncta comprehendat, multa enim colligit cum cernit ex concurrere quæ ad optimam criſim efficiendam neceſſaria ſunt. Efficit autem optimam criſim natura quæ depellere morbum tanquam hoſtem contendit. Sed cum natura [g] accipiatur pro facultate noſtrum corpus gubernante, hæc autem multiplex ſit, animalis, vitalis, & naturalis, ſcire licet eiuſmodi munus potiſſimum referri acceptum facultati naturali, ea enim maxime pugnat cum morbo. Vtitur autem quatuor miniſtris quaſi ancillis (vt dictum eſt in libris de tuenda valetudine [h] generatim) attrahente, retinente, concoquente, & expellente, [i] ex his potiſſimum tribuitur criſis expellenti, quæ tunc fungitur munere expellendi, cum concoquens ſuum perfecit, quod enim attractum & retentum eſt, prius concoquitur, atque vbi iam coctum eſt, quod ſuperat expellitur, quanquam interdum ſola coctione per longum [k] ſomnum perfecta, veluti in pueris ſequitur ſubita ſalus cum pugna: plerunque autem natura vtitur expellente miniſtra cum morbum depellit, neque enim accidit ſubita mutatio cum pugna, niſi illis morbis qui à ſuccorum copia, vel prauitate naſcuntur. In his igitur expellens facultas aut detrudit ex corpore, aut transfert ad partes ignobiliores id quod ſuperat & moleſtum eſt. Principalis igitur cauſa criſis eſt natura cum expellendi aut concoquendi munus exercet, expulſio vero & tranſlatio ipſæ quoque in cauſis numerantur criſis, ſicut & ſomnus longus: neque enim ſunt tantum ſigna veluti ſymptomata criſima, ſed etiam cauſæ per quas natura optimam criſim perficit. Natura igitur quæ eſt principalis cauſa criſis, cum non prohibetur, tempeſtiuam [l] criſim facit: præterea manifeſtam cum expulſione vel tranſlatione inſigni: tum abſolutam & in die criſimo, ſed prius indicatam à die indice: quamobrem omnia hæc concurrant neceſſe eſt ad efficiendam optimam criſim. Agamus ſeorſum de vnoquoque, ac primum de tempore quo fieri criſis optima debet. Natura igitur cuius munus eſſe criſim diximus vtitur motibus ordinatis, prius enim concoquit quod concoquendum eſt, deinde quod ſuperat & iam concoctum eſt expellit. Id quod aperte intelliges cum ex fœtu qui non prius in lucem editur quam in vtero [m] fuerit perfectus, tum ex cibo, qui non ante detruditur ad inteſtina quam in ventriculo fuerit [n] concoctus. Eundem ordinem quem ſeruat cum homo ſanus eſt, retinet etiam cum ægrotat, modo non cogatur à vi morbi prius expellere quam concoxerit. Tempeſtiue itaque fieri illam criſim dicemus, ad quam natura [o] poſt coctionem aggredietur: non apparet coctio initio morbi, ſucci enim tunc crudi ſunt: non in incremento, cum ſolum euidentem coctionem præ ſe ferant, ſed in fine vigoris, quo tempore iam perfecta coctio eſt. Criſis quæ anteuertit, tanto deterior eſt quãto magis præuenit: recedit parũ ab optima ſi fiat in principio vigoris, magis ad huc ſi in incremento, maxime ſi in principio

[a] Gal. 3. criſ. cap. 2. & 3. progn. com. 1.
[b] Gal. 3. criſ. c. 3. & 5.
[c] Galen. 1. de diebus decr. c. 2.
[d] Gal. 3. criſ. cap. 2.
[e] Gal. 3. criſ. cap. 2. & 3. progn. com. 1.
[f] Gal. libr. 1. de dieb. dec. cap. 2.
[g] Gal. 5. 6. epid. com. 1. & 2. primi epid. commento 46.
[h] Vidius 3 de Tu. Val. gener. c. 5 & 6.
[i] Gal. 3. criſ. cap 8.
[k] Galen. 3. progn. com. 1.
[l] Gal. 3. criſ. cap. 3.
[m] Gal. 3. de na fac. c. 3.
[n] Galen 3. de nat fac. c. 4. & 6.
[o] Gal. 3. lib. de criſibus cap. 3.

principio morbi. Criſis igitur qnam optimam deſctipſimus, hoc eſt qoam terminari ad ſalutẽ, quam tutam, quam fidam eſſe diximus, in fine vigoris [a] accidat neceſſe eſt, ſi qua prius fiat, aut nnu terminabitur ad ſalutem, ſed vel ad interitum, vel ad deterinrem, vel meliotem ſtatum, aut non erit tuta, aut non erit fida ſalus. Ergo tuta ac fida neceſſe eſt accidat in fine vigoris, aliæ veto ttes ſubitæ mutationes cum pugna poſſunt etiam accidere aliis temporibns; cnmmutatio enim in melinrem ſtatum aliquando in vigore fit, ſæpe in incremento, raro in principio. Commutatio in deteriorem fere accidit in incremento, accidere tameo poteſt & in principio totiùs morbi, & in principio vigoris. Interitus fere fit in vigore, quanquam grauior morbus etiam cum augeſcit; grauiſſimus etiam cum incipit poteſt hominem interimere, præſertim vbi nactus ſit vires imbecillas, quæ non poſſint impetum ferre, & ſufficere dum vigeat. Illud autem ignorate non nportet, quod in vigore pernicioſorum morborum pro perfectione [b] coctionis prauitas appatet coctioni maxime cõtraria. Perfecta coctio tantum conſpicitur in morbis ſalubribus, in quibus nihil amplius timendum eſt, cũ natura iam concoxetit ſuccos infeſtos, & ptoptetea motbum ſuperauerit, tantum enim ſupereſt vt expellat id qnod iam concoctum eſt. Quamobrem, vbi videas ſigna perfectæ coctionis, præſenties hominem non poſſe amplius ex eo morbo interite, niſi quid [c] erratum fuerit. Si quando autem poſt coctionem videris ſuperuenire interitum, non eſt qood tribuas ipſum morbo qoi à ſuccis coctis profectus eſt, ſed alteri quem faciebant alii adhuc crudi: tun caorem non perſeuerant ſigna coctionis, quę vbi ſtabilia ſint, non poſſumus non ſperate ſalutem. Primum igitur quod ad optimam criſim conſtituendam coneurrit, nempe tempus opportunom ſatis iam explicatum videtur, tantum addimus ad ipſum referri poſſe dies criſimns, de quibus ſentſum agemus vt pote requiſitis ad criſim, & vt attinentibus ad res per quas [d] præcognoſcimus. Alterum erat, vt criſis manifeſta eſſet, hoc eſt cum ſuccorum expulſione vel translatione ad alias partes. Requiruntur eoim hæ vbi non ſufficiat ſola coctio, taro autem ſufficit, quemadmodum pueris, qui interdum grauiori ac longiori ſomno oppreſſi, ſuperantes ſuccos adeo perfecte cnncoquunt, vt in alimentum vertantur & non ſint amplius moleſti: hoc ſi excipias, perperuum erit optimam criſim, hoc eſt ſubitam mutationem ad ſalutem, tutam & fidam, debere eſſe manifeſtam, id eſt cum expulſione vel translatinne ſuccorum, nam ſine his infida eſt, ſoletque morbus non ſolum reuerti, ſed ſi alioquin prauus ſit, grauior etiam reuerti: id quod ſibi [e] voluit Hippocrates cum ſcripſit, iis qui præter rationem, hoc eſt ſine ſignis expulſionis vel translationis leuantur, non fidendum eſſe, deliteſcens enim morbus deinde recrudeſcit atque aſperiot reuertitur. Quamobrem malum eſt ſi iis qui angina labntant euaneſcat ſubito [f] eryſipelas, ſi item iis qui ardente febre iactantur, ſitis ſubito [g] extinguatur, aut pto vigilia ſomnus obrepat, gaudent tunc imperiti, qui leuatum ægrotantem intuentur: medicus qui id euenitſe præter rationem cernit, hoc eſt ſine expnlſione aut translatione ad partes ignobiliores, maxime id ægre fett, ac maius periculum inſtans præuidet, id quod non faceret, ſi criſis fuiſſet manifeſta, hoc eſt cum altero duorum, vel enim expulſione, vel cum translatinne ſuccotum ad partes ignobiliores. Vtrauis adſit, ſatis eſt, præſtat tamen expulſionem adeſſe per quam criſis optima ſit. Quod ſi transferantur virinſi ſucci ad partes minus præcipuas, ſequetur ſalus, & erit bona criſis, non tamen optima, neque enim optimum cenſetur id quo melius reperitur aliud eiuſdem generis. At longe melius eſt penitus à morbo liberari, qood euenit vbi penitus expellantur ſucci à quibus oritur, qoam nouo adhuc morbo (licet leuiore) implicari abſceſſu videlicet, qoem faciunt ſucci translati ad alias partes, & non educti ex corpore. Siue aotem expellantur, ſiue trausferantur, non qoouis modo expulſi aut translati, ad criſis perfectinnem conducunt; ſed quaſdam animaduerſiones reqoirunt quas addere operę precium exiſtimamus, vt nihil eorum quæ ad optimam criſim neceſſaria ſint præteriiſſe videamur. Quicquid igitur in expulſione ac translatione attenditur aut ſubſtantia eſt, aut accidens: vtrumuis, non qualecunq;, ſed certum deſiderat optima criſis, id qnod manifeſtum fiet ſeorſum expulſionem ac translationem perpendentibus. Perpendatur primum expulſio, debet expulſorum ſubſtantia illa eadem eſſe quæ ſuccorum à quibus morbus proficiſcitur; quæcunque enim exhauriuntur, ſiue ab arte, ſiue à natura, ſi talia ſunt [h] qualia oporter, hoc eſt ſi ſunt ſucci qui morbnm faciunt, (hos enim neceſſe eſt exinanire) ſequitur leuatio morbi, & facilitas tolerantiæ. Quod ſi altera ſubſtantia quam ſuperantium ſuccorum detrudatur, tecedet criſis plurimum ab optima. Ex generibus accidentium, animaduertimos potiſſimum in expulſis quam multa ſint & qualia, tum quando, & ex qua parte exeant. Debet multitudo expulſorum reſpondere multitudini ſuccorum ſuperantium, vbi pauciores dettudantur, non abſoloitur criſis, ſed quæ optima eſt, (vt ante prnpoſuimus, & non multo poſt ſubiiciemus) deber eſſe abſnluta; quamnbrem [i] paucitas ſemper mala eſt; nam prætetquam qnnd non abſnluit criſim, monſtrat naturam non poſſe aſſequi quod contendit: contra vbi nimis multa educantur, conuelluntur vires, ita vt optima criſis expulſionis modum deſideret, ad hæc vt nec plura, nec pauciora detrudantur quam redundent. Qualitas vero expolſotum, quo minus mala eſt, [k] minuſque recedit à naturali, eo meliorem & magis tutam criſim reddit. Præſtat igitur colotem non eſſe ſynceerum, vt flauum, aut nigrum, ſed miſtum: odorem non fœtidum: habitum nnn craſſum, aut tenuem, ſed moderatum. Si quando antem praua appareat qualitas eotum qnę dertuduntnr, poterit quidem ſeqni ſalus, non tamen optima criſis, cum nec facile feratur, nec vacet penitus periculo. Tempus quo ſequi debet expulſio, illud ipſum eſt quod criſi opportunum eſſe demonſtrauimus, nimitum quando coctio perfecta eſt, nam ante, vt non poteſt fieri criſis optima, ita nec expulſio opportuna. Locus reſtat per quem natura expellit quod moleſtum eſt, poteſt bic & vnus eſſe & multiplex, cum natura plurimum valet, expellit quod moleſtum eſt per vnum locum duntaxat, & idcirco optimam efficit criſim, ſed cum imbecilla eſt, niriturque per vnum locum expellere, non ſuccedit, & idcirco tentat per altetum, & rutſus per alium, adeo vt multiplex appareat expulſio: qnnd vbi accidit, criſis longe magis moleſta eſt, plurimumque diſtat ab optima. At debet etiam locus vnde fit expulſin eſſe

[a] Gal. 3. criſ cap. 3.
[b] Gal. lib. de totius morbi temp. c. 6.
[c] Gal 3 criſi cap. 3.
[d] Gal. 3. criſ cap. 3.
[e] Hippocr 2. aphor. 27.
[f] Hippocr. 3. progn 19
[g] Hippoc & Galen 2. 1. epid. 73.
[h] Hippoc. 1. aphor. 2. & 25.
[i] Gal. 2 prorrhet. comment. 2.
[k] Hippoc. 4. aph. 47. & 7. aphor. 65.

[a] Gal. 3. criſ. cap 3.

è regione [a] partis affectæ, vt ad dextram vel ſiniſtram, prout illa eſt: vbi ſita ſit in medio, veluti pulmo, ventriculus vterus, nihil refert ex vtro latere exeat quod expellitur: ſed vbi collocata ſit in alterutro latere, debet è regione illius educi quod exbauritur, alioquin minus detrudetur id quod morbum facit, minusque vtilis erit expulſio. Conſueuit enim natura quicquid in aliqua parte redundat è regione illius expellere. Hanc imitatur ars, quæ cum partem affectam curat, è regione ipſam exhaurit non à latere contrario, quod longo vſu comprobauit. Quare conſtat optimam criſim expulſionem poſtulare è regione partis affectæ.

[b] Gal. lib 14. meth. c. 12. [c] Hippoc. & Gal 2 primi epid. 21. [d] Gal 2. primi epid. comento 8. [e] Gal 14 methods c. 12.

Translatio ſuccorum ſi non ad optimam, certe ad bonam criſim pertinet, cum & ſubſtantiam, & accidentia habet, non quæcunque, ſed certa, ſicut & expulſio. Vocatur autem à græcis ἀπόστημα, quo vocabulo ſignificatur etiam ſucceſſio [b] quam vnus morbus efficit alterius, vt febris [c] tertiana quartanæ; ſignificatur & expulſio, [d] cum humores ex corpore educuntur; ſed proprie accipitur pro translatione humoris ad alias partes, ſiue lateat, ſiue euidens ſit: atque vbi euidens, ſiue diſtribuatur pluribus locis, quemadmodum cum flaua bile ſuffunditur cutis in morbo regio, ſiue concludatur in vno, ita vt partes abſcedant, vnde à Latinis dicitur abſceſſus, veluti cum ſuperuenit [e] inflammatio, eryſipelas, aut alius tumor. Sed ſiue humor, efficiat alium morbũ & lateat, ſiue manifeſtus ſit, vel cum diffuſus ad plura loca transfertur, vel cum reſidet in vno, poſtulat primo ſubſtantiam talem qualem expedit transferri; hæc non alia eſt quam ipſe humor qui morbum faciebat, ſiue ſimplex, vt ſanguis, pituita, flaua vel atra bilis, humor aquoſus, ſiue miſtus ex iis. Ea enim debet eſſe ſubſtantia faciens ſuperuenientem morbum, colorem aut abſceſſum, quæ fuit cauſæ facientis morbum cui ſuperuenit, alioquin criſis non cenſebitur bona. Poſtulat translatio etiam accidentia, vt magnitudinem, qualitatem, tempus, locum, quæ maxime conſpicua ſunt in abſceſſu. Debet magnitudo abſceſſus ſuperuenientis reſpondere multitudini ſuccorum efficientium morbum, ſi minor ſit, non perficit criſim, ſi maior, non facile fertur, ſed interdum calorem ſtrangulat & affert gangrænam. Qualitas quo melior eſt, eo meliorem criſim efficit, bonus eſt rubor, bona mollities, mala nigredo, mala item durities. Tempus quo ſuperuenire debet abſceſſus, illud eſt quod criſi opportunum eſſe demonſtrauimus, videlicet cum [f] coctio perfecta eſt, neque enim prius tentat natura expellere niſi cogatur; hoc vbi accidit, criſim neceſſe eſt diſtare ab optima. Sed attenditur etiam tempus quo manet abſceſſus, neque enim ſubito euaneſcere debet vt expulſio, ſed manere dum vel ſuppuret, vel paulatim diſcutiatur: vbi ſubito euaneſcit, [g] periculum eſt ne humor ad partes præſtantiores, ſecedat, & grauiſſimum periculum afferat. Locus tandem ad quem humor transfertur qui morbum faciebat, primum diſtare debet [h] ab eo qui prius affectus erat; nam periculum eſt ne quod translatum eſt ad vicinum, eodem reuertatur vnde diſceſſit, deinde debet ignobilis eſſe, nam ſi æque præſtans ſit, ſequetur æquale malum, ſi præſtantior, pro leuiori grauius ſuperueniet. debet tandem eſſe è regione partis affectæ, abſceſſus enim qui fit à contrario latere, aut parum prodeſt, aut nihil. Conſiſtit igitur criſis manifeſta in expulſione vel translatione, in vtraque autem attendimus & ſubſtantiam & accidentia qualia monſtrauimus. At debet optima criſis non ſolum tempeſtiua eſſe & manifeſta, ſed etiam abſoluta, hoc eſt perfecta, quod accidit cum nihil relinquitur morbi aut ſymptomatis, nihil item humoris peccantis, ſed totus vel expellitur, vel transfertur. Quamobrem cum paulo ante ageremus de multitudine expulſionis, ac de magnitudine abſceſſus, diximus vtramque reſpondere debere multitudini ſuperantis humoris, quæ minor eſt, non finit morbum, & criſim efficit non abſolutam, ſed imperfectam, & ideo non optimam. Quartum & vltimum quod ad optimam requiri diximus, id fuit vt fieret in die [i] criſimo, & ante denunciaretur à die indice; natura enim cum ordinate ſuo munere fungitur eiuſmodi diebus mouetur ad expellendum quod moleſtum eſt, extra hos dies, motus [k] inordinatus eſt & contra naturam, ita vt nequeat optimam criſim efficere, quod euidentius erit ſi ad criſimos dies tractandos pergamus, quorum peritiam plurimum conferre ad præcognoſcendum futurum euentum vna cum ſuis differentiis comperiemus, referuntur autem ad res per quas præcognoſcimus.

[f] Gal. primo tertii epid. com. 5. [g] Galen 2. progn. comento 66. [h] Galen. 2. progn. comento 67. [i] Gal. 3. criſ. cap. 3. [k] Ariſt lib. 5. Phyſicorũ Tex. 58.

De diebus criſimis. Cap. VI.

[l] Gal. 2. criſ. cap. 2. [m] Hippoc. 4. aphor. 59 & Galen. in eo comento. [n] Celſus lib. 3. cap 4. [o] Gal. primo de dieb. decr. c 2. [p] Galen. 1. de diebus decr. cap. 3. [q] Galen 1 de diebus decr. cap. 7.

ORRIEMVR autem à nomine dierum criſimorum, quod cum explicauerimus, vim exponemus & ſpecies eorundem. Scire igitur primo licet diem accipi pro ſpacio [l] vigintiquatuor horarum, ita vt cum dies criſimos numeramus, tribuamus vnicuique vigintiquatuor horas. Sed cum aliqui morbi ſint continui, aliqui intermittentes, vt in continuis numeramus dies, ita in intermittentibus [m] circuitus: In febre intermittente (exempli cauſa) pro quarto aut ſeptimo die, accipimus quartum, aut ſeptimum circuitum. Reſpondent enim continuarum febrium diebus, circuitus intermittentium, vt enim tertiana continua ſeptimum diem habet criſimum, ita intermittens ſeptimum circuitum. Illi autem dies dicuntur [n] criſimi in quibus fit criſis, hoc eſt ſubita mutatio cum pugna, ſiue in ſalutem, ſiue in interitum, ſiue in meliorem ſtatum, ſiue in deteriorem. Quamuis autem quouis die accidere poſſit [o] quæuis criſis, non propterea dicuntur omnes criſimi, cum aliis ſæpius & meliores, aliis rarius & deteriores accidere conſueuerint. Illi igitur duntaxat appellantur criſimi quibus aut plures accidunt [p] criſes, aut meliores: alii in quibus raro eueniunt aut non bonæ, dicuntur non criſimi. Ineſt autem criſimis diebus vis non quidem efficiendi [q] criſim, ſed monſtrandi, monſtrant enim ſtabile eſſe quicquid boni vel mali in ipſis ſequitur. Ex quatuor vero criſibus, hoc eſt mutationibus ſubitis cum pugna iam dictis, quæ ad interitum eſt, ſemper ſtabilis eſt: reliquæ tres, vt commutatio in ſalutem, aut meliorem vel deteriorem ſtatum, poſſunt & ſtabiles eſſe & inſtabiles: quæ accidunt diebus criſimis, ſtabiles ſunt: quę non criſimis, inſtabiles: ita vt non fidendum ſit ſi bonæ fuerint, nec deſperandum ſi malæ. Non ſolum autem ipſæ mutationes, ſed & proximæ cauſæ earum, vt expulſio & translatio, tũ ſigna ſeu ſymptomata quæ apparere ſolent dum fit criſis, ſi diebus criſimis

accidant,

[a] accidant, ſtabilitatem, ſi aliis, inſtabilitatem boni vel mali pollicentur. Tribuimus igitur criſimis diebus non effectionem criſis, ſed ſignificationem ſtabilitatis eiuſdem. Hanc vim confirmarunt grauiſſimi [b] auctores, vt ex medicis non ſolum Hippocrates & Galenus, ſed qui inter vtrunque fuerunt, vt [c] Heraclides, Archigenes, Philotimus, Diocles: ex Philoſophis Ariſtoteles qui [d] criſimis diebus liberari hominem à morbo ſecundum naturam, aliis contra naturam teſtatur. Sed præter auctoritatem, confirmari eadem vis criſimorum dierum poteſt experimento & ratione, quod quo pacto fiat explicare nunc aggrediamur.

Experimento comperiet quilibet hanc vim ſignificandi ſtabilitatem non fictam eſſe aut commentitiam, modo recte accipiat primum diem vnde incipit enumerare, & criſim (vbi non vno die fiat, ſed in [e] plures trahatur) illi tribuat ad quem maxime pertinet: modo etiam nihil erretur in curatione illius ægrotantis, in quo vis dierum criſimorum obſeruatur. Quod ſpectat ad primum diem, ambigitur interdum qui nam hic ſit: hoc vſu euenit [f] cum homo nõ ſtatim euidenter ægrotat, ita vt in morbum inſignem incidat, prohibeaturque facere officia conſueta, ſed prius quam decumbit aliquot dies aut laſſitudinem ſentit, aut dolorem capitis, aut in eiuſmodi aliquã tentationem incurrit, tunc ergo in dubium vertitur qui ſit dicendus primus dies vnde numerare incipiamus. Statui [g] autem debet ille quo impediuntur ſolita munera, ſiquidem tunc morbus eſt cum hæc nequeunt exerceri, ante erat magis propenſio ad morbum, vel neuter quidam ſtatus, quam morbus. Merito igitur Hippocrates in eiuſmodi ægrotantibus enumerat eum diem quo conſueta munera impediuntur vt primum. Quod ſi ſtatim ex ſanitate fiat manifeſtus morbus, conſtat eum dicendum eſſe primũ quo id primo apparet. Dies autem cui tribuenda criſis eſt, ſi ita ſubita fiat vt eodem die abſoluatur, manifeſtus eſt, neque vllo pacto dubius. Euenit [h] tamen interdum vt quamuis criſis definiatur ſubita mutatio, non tamen perficiatur vno atq; eodem die, ſed in duos trahatur aut tres, quod cum euenit videndum eſt cui maxime tribuatur, neque enim cuilibet æqualiter cõuenit, ſed illi in quo plura concurrunt ex iis quæ videntur ad criſim ſpectare, huiuſmodi ſunt principium acceſſionis, vis ſymptomatum, finis ipſius criſis, & præcedens [i] denunciatio à die indice, quæ omnia interdum adſunt eodem die, neq; vllam afferunt dubitationem, ſed vbi pluribus diebus accidant, illi maxime tribuenda eſt criſis in quo plura fuerunt perſpecta ex propoſitis, vt principiũ acceſſionis, grauitas ſymptomatum, finis mutationis, & tandem anteceſſio diei indicis ipſum denunciantis. Sed qui ſit dies index & quam vim habeat, in ſequentibus oſtẽdemus cum criſimorum dierum ſpecies perſequemur, nunc pro confeſſo & probato ſumimus ex præcedentibus diebus, quoſdam [k] vim habere indicandi eum qui ex ſequentibus futurus ſit criſimus. At obſeruandum [l] etiã diximus cum experimento dies criſimi æſtimantur ne quid in curatione fuerit erratum. Attinent [m] errata (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) partim ad medicum, partim ad ægrotantẽ, partim ad res fortuitas. Reddunt hæc præſagitionem fallacem, efficiuntque quo minus fiat criſis die illo qui alioquin criſimus eſt, ſubſequitur enim quæ bona eſſe debet, quæ mala anteuertit. Si quis igitur hæc præcepta teneat, ſatis experimento comprobabit vim illorum dierum quos veteres auctores criſimos eſſe voluerunt.

Firmari etiam ratione poteſt vis quam habent criſimi dies ſtabilitatem nunciandi: inde autem [n] ducitur ratio, quod natura ſufficit iis omnibus quæ corporibus noſtris neceſſaria ſunt, quod ciet motus ordinatos, quod ordo proficiſcitur ab aſtris & [o] potiſſimum à Luna, cuius mutationes natura ſequens, motus & agitationes ſuas ciet ſtatutis diebus, qui criſimi nominãtur. Cuncta hæc in quibus conſiſtit propoſita ratio, ſi ſeorſum perpendantur, vera inuenientur, ac primo quod natura omnibus ſufficiat quæ nobis neceſſaria ſunt, ſi inſpiciatur humanum corpus, quemadmodum à natura ſub ortum in vitam venerit, & quo pacto vndique aptum, perfectum, expletumque ſit omnibus ſuis numeris & partibus, in quo nihil temerarium, nihil varium apparet, ſed quicquid addideris, aut detraxeris, aut mutaueris, vitioſius, aut deterius futurum ſit: omnia autem quæ intus incluſa ſunt, ita nata atque locata cernuntur, vt nihil ſuperuacuum, [p] nihil ad vitam detinendam non neceſſarium eſſe videatur. Ex quo patere poteſt naturam non artificioſam eſſẽ, ſed plane artificem, cõſultricem, & prouidam vtilitatum, opportunitatumque omnium. Eodem autem artificio quo primo ortu hominem format, vtitur progrediente ætate ad conſeruandum, mouet enim, regit, moderatur, atque hoc pacto tuetur res omnes quas creat. Specta actiones omnes, cum vitales, tum animales & naturales, euidenter enim tibi monſtrabunt id verum eſſe quod aſſumptum fuit, naturam ſufficere omnibus quæ neceſſaria ſunt ad humanum corpus conſeruandum. Alterius vero, quod natura ſcilicet cieat ſuos motus ordinatos, grauiſſimum ac notiſſimum argumentum eſt ex facultate expellente, [q] quæ naturaliter non fungitur ſuo munere antequam concoctrix perfecerit quod concoquendum erat, quemadmodum paulo ſupra docuimus, cum cauſam effectricem criſis declarauimus, vbi exemplum attulimus eſculentorum, quæ non detruduntur ad inteſtina priuſquam in ventriculo fuerint confecta, & fœtus qui non prius editur in lucem, quam in vtero fuerit abſolutus: tunc enim eſt maturitas partus tempeſtiua, ex quo iam elucet naturam ſuos motus ratis conſtantiſſimiſque ordinibus moderari. Eiuſmodi ordinem proficiſci ab aſtris perſpicuum fiet, ſi duo illa conſiderentur quibus maxime rerum natura continetur, [r] materia videlicet ex qua quæque res efficitur, & vis quæ quidque efficit. Materia rerum omnium inferiorum ſunt quatuor illa initia quæ dicuntur elementa, ignis, aer, aqua, terra: vim efficientem habẽt cœleſtia corpora. Quamobrem ordo aut ab elementis, aut à cœlo proficiſcitur: at non poteſt proficiſci ab elementis, quorum materia procul abeſt à naturæ conſtantia, tota enim flexibilis eſt & commutabilis, omniaque accipere [s] in ſe poteſt, & omnibus modis mutari, ita vt magis cauſa ſit confuſionis & inſtabilitatis omnium rerum, efficiatque vt nihil ſit conſtans eidem. Quamobrem fatendum eſt ordinem motus in iis rebus quæ ſub Luna ſunt, non ab elementis, ſed ab altero principio vim nanciſci, nimirum ab ordine, & ab æqualitate motus rerum cœleſtium. Ordo igitur & conſtantia ſiderum, ipſorumque æquabilis curſus, cauſa

[a] Galen 3. 1. ep. com 15.
[b] Gal. 3. lib. de criſibus cap. 3.
[c] Galen. 1. de diebus dec. cap. 2.
[d] Ariſtot. 5. phyſic. tex. 58.
[e] Gal. l. 1. de diebus decr. cap. 8.
[f] Galenus 1. de diebus decr. c. 6.
[g] Gal. ibid.
[h] Galen 1 de diebus decr. cap 8.
[i] Gal 3 criſ. cap. 3. & 1. de dieb. decr. cap. 8.
[k] Hippoc. & Gal. 2. aph. 24.
[l] Gal. 2. de diebus decr. c. 1.
[m] Hippoc. 1. aph. 1.
[n] Gal. 2. de diebus decr. cap. 2.
[o] Gal. 3. de diebus decr. cap. 2.
[p] Gal. lib. de hoc. inſtr. diſſect. & 3. & primo libro de dieb. decr. cap 11. & 3. libro de aegroſſ. an. cap 8.
[q] Galen 3 de nat. fac. c. 12.
[r] Galen. 3 de diebus decr. cap. 1. & 2.
[s] Ariſt. 7. diuin. 8.

ſunt cut quæ infra Lunam ſunt, certis temporibus ordinem ſuum conſeruent. Sed pendet tandem ordo vniuerſus à Deo, quem ſummum, mente præditum, atque omnia gubernantem monſtrat æther, monſtrant & ſeorſum cœleſtia corpora, ſummum numen præſtantiſſimæ mentis omnia nutu gubernantem. Hic omnium rerum quæ natura adminiſtrantur ſeminator, ſator, & parens eſt. Hic perpetuis curſibus conuerſionibuſque aſtra liberat ab omni erratione, efficitque, vt nulla in cœlo ſit fortuna, nulla temeritas, nulla varietas, ſed omnis ordo, veritas, ratio, conſtantia, ex qua [a] conſeruatio, & ſalus omnium omnis oritur, alioquin nihil poteſt eſſe æquabile, quod non à certa ratione proficiſcatur. Ordo igitur quem aſtra conſtantiſſimum ſeruant, pendet à Deo optimo maximo vnde aliis impertitur vis tota, his quidem clatius, illis vero obſcurius. Sol Aſtrorum omniũ obtinet principatum, voluitur autem circa terram oriens atque occidens, diemque conficit luce diffuſa, noctem vero propter vmbram terræ quæ illi officit, vnde temperat diem ac noctem, ſed temperat [b] etiam totum annum, quatenus accedens & recedens binas in eo reuerſiones ab extremo contrarias facit, ſolſtitiis & brumis.

Acceſſu ergo & receſſu ſolis fiunt commutationes temporum quadripartitæ ad maturitatem frugum & temperationem corporum aptæ. Omnium igitur tempeſtatum conſtat moderatorem & ducem eſſe ſolem. Ad ſolis efficientiam proxime accedit Luna, quæ (vt inquit [c] Ariſtoteles) eſt veluti paruus ſol: eius autem vim maxime pertinere ad ea quæ infra gignuntur confitendum eſt, nam vt eſt vltima cœlo, ita citima terræ, quam prope contingere videtur, tanta humilitate fertur: conſequitur [d] autem menſtruis ſpatiis ſolis annuos curſus, quamobrem, vt ſol annum gubernat, ita Luna menſem regit accretione ac diminutione luminis, quod tenuiſſimum facit proximus acceſſus ad ſolem, pleniſſimum, digreſſus quiſque longiſſimus. Colluſtrata autem à Sole Luna grauiditates & partus affert, [e] maturitateſque gignendi. Voluit antiquitas Dianam adhiberi ad partus, quod hi maturescant ſeptem, aut nouem Lunæ curſibus. Oſtreis & conchyliis omnibus contingit [f] vt cum Luna creſcant pariterque decreſcant. Frumenta quæ ſeruntur cum Luna tota colluſtratur à Sole luxurioſa fiunt. Arbores cum Luna [g] ſeneſcentes, tempeſtiue cæduntur: quæ ſi cædantur creſcente, putreſcunt. Si vindemia fit cum Luna noua eſt, vina redduntur frigidiora: ortu & obitu Lunæ æſtus [h] maritimi, fretorumque anguſtiæ commouentur: eorum enim acceſſus Lunæ motibus euidenter gubernantur. Redeunt ſingulis menſibus purgationes muliebres, [i] vnde menſtrua dicuntur: maxime autem effluunt in fine Lunaris curſus, quoniam eo tempore (vt placuit Ariſtoteli) mulieres [k] ſunt frigidiores, quod Lunæ lumen occultetur. Quicunque etiam vel dormiunt vel diutius degunt ſub pleniſſimo Lunæ lumine, pallidi [l] euadunt, & capitis grauitate tentantur. Comitiales acceſſiones maxime fiunt cum maxime mutatur Lunæ ſpecies ac forma: quo tempore etiam ægrotantes plerique perturbantur ac commouentur. Porro mutationes Lunæ inſignes quatuor notantur [m] quæ ad luminis varietatem referuntur, maxima quidem mutatio cenſetur vbi Luna congreditur cum Sole, neque vllam lucem mittit in terram: magna cum tota à Sole colluſtratur: accedunt aliæ duæ ſi non magnæ, certe inſignes, cum ſiue increſcens, ſiue decreſcens dimidia parte illuminata cõſpicitur, cæteræ mutationes ab Arato parui fiunt, quamuis & ipſæ alicuius ſint momenti. Omnes autem quatuor lunari curſu, hoc eſt octo & viginti fere diebus conficiuntur, quod ſpacium ſi quadripartito diuidatur pro rata parte vnicuique mutationi dabis ſeptem dies: ſeptenis ergo quibuſque diebus Lunæ ſpecies ac forma mutatur, deliteſcit vbi congreditur cum ſole: ſeptem dies poſt creſcens dimidia parte colluſtratur: poſt ſeptem alios illuminata tota cõſpicitur: poſt totidem ſeneſcens dimidia iterum parte illuminatur: poſt ſeptem vltimos tandem occultatur. Eundem ordinem mutationum retinent ægrotantium corpora quæ à Luna gubernantur, mutantur enim potiſſimum ſeptenis diebus, vnde hi dicti ſunt criſimi, quod tunc potiſſimum fiant criſes, hoc eſt ſubitæ mutationes [n] cum pugna. Neque pendet hic mutationum ordo à numero ſepteno, neque à mathematicis initiis proficiſcitur, quemadmodum Pythagorei voluerunt, ſed à conſtantiſſimo ordine mutationum Lunæ [o] quam temporum conuenientiam retinet natura cum noſtra corpora adminiſtrat. Neque obſtat ſi non concurrunt eodem die mutationes Lunæ & morborum, ſatis enim eſt ſi natura in mutandis corporibus noſtris ſeptenum ordinem imitatur quem Luna ſeruat in ſuis. Pendet enim natura noſtrorum corporum tota à corporibus cœleſtibus, & bona ex parte à Luna, cuius ordo cauſa eſt ordinis mutationum noſtri corporis, licet non ſemper (vt diximus) eodem die concurrant. Sed cum cuiuſque quartæ partis lunaris curſus dimidium ſit quartus dies, in hoc etiam ſi non inſignis, certe non obſcura fit mutatio luminis in luna, ita vt non recte eiuſmodi mutationes parui pendantur ab Arato. Quare noſtra quoque corpora quartis quibuſque diebus ſolent non obſcuram mutationem præ ſe ferre, & idcirco non ſolum ſepteni, ſed etiam quaterni [p] in diebus criſimis numerãtur, vt proxime videbimus cum ad eorum ſpecies tranſibimus. Ratio igitur qua criſimorum dierum vis à medicis confirmatur, ab ordine petitur mutationum lunæ, quem natura conſeruat atque imitatur dum ſubitas mutationes cum pugna in ægrotantibus ciet, nec videtur longius poſſe mens humana progredi. Quicunque autem non aſtris dierum criſimorum vim tribuunt, ſed humori [q] melancholico, nimis eo redundante videntur, longeque à vero aberrare. Neq; enim ſemper ille putreſcit vt ipſi ſtatuunt, neque etiam ſi putreſcat habet aliquid commune cum eiuſmodi vi ſignificandi ſtabilitatem, quam ſatis hactenus comprobauimus.

Sequuntur ſpecies criſimorum dierum quæ æternæ à medicia notantur, alios enim [r] vocant iudicantes, alios indicantes, alios intercidentes: appellant iudicantes illos in quibus potiſſimum fiunt criſes, cuiuſmodi ſunt ſepteni: indicantes à quibus futuræ monſtrantur: intercidẽtes eos in quibus criſes fiunt & non ſequuntur certos ac ratos circuitus, ſed in mediis aliquib. diebus intercidunt, non naturaliter, ſed ob externam aliquam violentiam, ita vt ſint ex numero iudicantium, non tamen ſecundum naturam, ſicut illi qui ſimpliciter iudicantes dicuntur: ſub quauis autem ſpecie trium

dictarum

[a] Ariſt. 2. cœli Te. 100.
[b] Ariſt. ibid.
[c] Ariſt. lib. 4. de Gen. animi cap. vlt.
[d] Galen. 3. de dieb. decr. c. 2. Ariſt. lib. 4. de gener. anim. c. vlt.
[e] Cicero lib. 2. de natura Deorum, & Ariſt. lib. 4 de gener. anim. c. vlt.
[f] Ariſt. li. 4 de part. an. 5.
[g] Cicero libro de diu.
[h] Cicero de Diuinat. & Ariſtot. l. de Mundo.
[i] Galen. 3 de diebus decr. cap 2.
[k] Ariſt. li. 4. de Gener. animal c. 2.
[l] Gal. 3 de diebus decr. c. 2.
[m] Gal. 3 de diebus decr. cap 3
[n] Gal. 3. de diebus decr. c. 8.
[o] Gal lib. 3 de dieb. dec. c. 2.
[p] Hippocr. aphor. 24.
[q] Hieronymus Fracaſt. in lib. de dieb. dec. cap. 9.
[r] Galen 1 de diebus decr. cap. 9.

dictarum dies contineantur, appellantur criſimi: opponuntur autem aliis qui criſimi non ſunt, quibus neque oſtenditur futura criſis, neque etiam fit niſi raro, eaque mala aut imperfecta: primo autem & ſecundo [a] die non poteſt fieri ſubita mutatio cum pugna, ita vt nullo pacto iudicantes ſint. Diocles [b] autem cum primo vel ſecundo die fieri criſim dixit, eam pro ſimplici ſolutione accepit, non pro ſubita motatione cum pugna, de qua nunc agimus. Duodecimo [c] autem, 16. ac 19. die, aut non fit criſis, aut raro admodum & mala, vel imperfecta, ita vt neq; hi habeantur in criſimis, ſicuti neque inter 20. & 40. diem 22.23.25.26.29.30.31.32.33.35.38.39. quorum nullus [d] exiſtimatur criſimus. Sexto autem die complures criſes fiunt, quamuis pernicioſæ, ita vt ponatur in criſimis. Sextum imitantur [e] octauus, & x. quod in ipſis quoque criſes prauæ fiant, ſed longe minus frequenter. Vt autem reperiuntur quidam dies criſimi, quidam non criſimi, ita alii inter hos interiecti ac medii, qui nec omnino criſimi dicendi ſunt, nec omnino non criſimi, quemadmodum 15. Sed [f] reuertamur ad criſimos quos diſtinximus in iudicantes, indicantes, & intercidentes, tractemusque vnamquanque ſpeciem ſeorſum. Iudicantes igitur proprie dicuntur ſepteni dies, quorum primus eſt ſeptimus, dein 14. & ita deinceps, adeo vt [g] ſepteni quilibet dies vim habeant iudicandi præſertim vſque ad 40. poſt quem circuitus ordinati non amplius ſepteni ſunt, ſed ex tribus ſeptenis conſtant, quemadmodum docebimus cum ad dies iudicantes enumerandos accedemus. Poſt ſeptenos dies præcipuam vim habent iudicandi quaterni, quamuis hi ſint indicantes, vt mox ſubiiciemus. Habent tamen ſimul adiunctam vim aliquam iudicandi, veluti quartus, 11. 17. Scribit Hippocrates 3. libro prognoſtico tum [h] ſaluberrimos morbos 4. die finiri, & eodem tempore à maxime pernicioſis hominem extingui: commemorat etiam 3. libro [i] de morbis vulgaribus Periclem Abderæ liberatum fuiſſe 4. die: ſed liberantur alii 11. alii 17. Hactenus de iudicantibus; aggrediamur ad indicantes, quos ſecundæ ſpeciei criſimorum ſubiecimus. Monſtrant hi quicquid ſeptenis diebus boni aut mali futurum eſt, ſunt autem quaterni quibus ineſſe quoque aliquam vim iudicandi monſtrauimus, occurrit primo [k] quartus, deinde 11. tum 17. ac deinceps. Monſtrat igitur quicquid ſequenti ſepteno futurum eſt, idque merito, quod tunc confectum ſit dimidiatum tempus totius ſepteni. & idcirco quod in fine ipſius futurum eſt, iam elucear, vtpote quod non ſolum inchoatum ſit, ſed quodammodo dimidiatum, neque enim illa quæ futura ſunt, ſubito exiſtunt, ſed eſt quaſi [l] rudentis explicatio, ſit traductio temporis nihil noui efficientis, ſed primum quidque replicantis. Non eſt igitur vt mirandum ſit præſignificari à quaterno die non ſolum ſecuturam criſim ſepteno, ſed qualis etiam debeat expectari. Index eſt ſeptimi quartus inquit [m] Hippocrates, 14. vero vndecimus, & ſic deinceps. Apparent (eodem auctore) quaternis diebus ſigns coctionis, quæ monſtrant ſalutem ſepteno ſecuturam: ſcribit enim [n] vrinam in qua nubecula rubra 4. die innatet nonciare hominem 7. liberatum iri, in morbis autem pernicioſis pro coctione apparet prauitas, nubecula enim nigra quarto die in vrina innatans oſtendit hominem interiturum ſeptimo die, cuius indicem eſſe quartum diximus; ſed præuertit interitus, & magis accidit 6. die, qui intercidit, & ſimilis videtur [o] ſæuo tyranno: vincitur enim natura tunc ab acceſſione, quæ maior fit die pari, & homo extinguitur: ſed ſeptimus magis repræſentat optimum Regem ac iuſtiſſimum, ita vt criſes in ipſo plerunque optimæ fiant. Quaternis igitur diebus apparet vel coctio, vel prauitas, quæ quod deinde ſecuturum eſt bonum ſeptimo die, aut malum ſexto præſignificant. Apparent & quaternis diebus criſima ſymptomata grauia, quæ ſi cum coctione iungantur, bonam, ſi cum prauitate, malam futuram criſin ſeptenis denunciant. Apparent tandem & quaternis diebus cauſæ criſimæ, veluti [p] ſudor, aut deiectio liquida, quæ ſepteni ſimiliter ſecuturam criſim demonſtrant.

Tertia ſpecies criſimorum dierum intercidentes complectitur, quos diximus non indicantibus, ſed magis in iudicantibus [q] referri, quod non raro iudicent, non tamen ſecundum naturam, ſed ob violentiam aliquam. Quamobrem intercidunt, & non ſunt ſepteni, aut quaterni, nam in iis potiſſimum fiunt criſes naturaliter. Vis autem illa quæ naturam cogit intempeſtiue, & inordinatè mutationem aggredi, ad acceſſionem pertinet, quæ adeo interdum vehemens eſt, vt non ſinat naturam conſeruare ordinem motus cœleſtium corporum. Sed quia progrediente morbo acceſſionum impetus paulatim [r] frangitur, poſt vigeſimum minus intercidunt eiuſmodi dies quam ante, quod vis acceſſionis remiſſa minus naturam compellat ad mutationes intempeſtiuas, & præter ſtatutos atque ordinatos circuitus. Ante vigeſimum vehementiores ſunt acceſſiones, & idcirco interdum non permittunt naturam facere mutationem tempore præfinito. Præter vim acceſſionis, cauſari errores [s] etiam oportet ob quos intercidentibus quoque diebus criſes apparent. Nam ſi quid erretur à medico, ab ægrotante, à miniſtris, aut ob res fortuitas, nequit natura dierum ordinem conſeruare, ſed cogitur extra ſeptenos & quaternos dies criſes efficere, quæ enim malæ futuræ ſunt, præueniunt ob errores, quæ bonæ ſubſequũtur, quemadmodum in ſuperioribus quoq; oſtenſum eſt. Intercidunt ergo dies ob externam violentiam aliquam, ſiue acceſſionis, ſiue erroris, ita vt mutationes quæ ipſis accidunt, minus naturaliter fiant. At non ſolum ob vim acceſſionum & errorum intercidunt dies, ſed interdũ etiam ob virium robur aut imbecillitatẽ, interitus qui à die indice indicatus fuerat non fit die indicato, ſed ob virium imbecillitatem præuertitur, ob robur ſubſequitur.

Imbecillæ non poſſunt tandin ſuſtinere impetum morbi: validæ, diutius renituntur. Commemorat Hippocrates in libris de morbis vulgaribus in diebus criſimis etiam intercidẽtes, in prognoſticis [t] vero & in illis ſententiis quas ἀφορισμοὺς [u] appellat, tantum recenſet ex iudicantibus atque indicantibus ſeptenos, & quaternos. Verum omiſſis indicantibus, iudicantes & intercidentes, quamuis vtrique iudicandi vim habeant, plurimum tamen inter ſe diſtant, aliis enim plurimi & cum ſalute, ac facilitate iudicantur: aliis multi, ſed cum interitu ac grauitate ſymptomatum: aliis pauci, ſiue motationes in ipſis fiant ad ſalutem, ſiue ad interitum, ſiue ad meliorem, ſiue ad deteriorem ſtatum, ita vt plurimum inter ſe diſtent in iudicando. Optimus [x] omnium dierum ſeptimus

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. 2. de dieb. decret. c. 2.
[c] Gal. 1. de dieb. decret. c. x.
[d] Gal. p. de dieb. decr. c. 4.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. 1. de dieb. decr. c. 5.
[g] Hipp. 2. aph. 24.
[h] Hipp. 3. progn. 2.
[i] Hipp. 3. tert. sect. ep. 77.
[k] Hipp. 2. aph. 24.
[l] Cicero lib. 1. de diuin.
[m] Hipp. 2. aph. 24.
[n] Hipp. 4. aph. 71.
[o] Gal. 1. de dieb. decr. c. 4.
[p] Galen. 4. aph. com. 71.
[q] Galen. 3. progn. com. 1.
[r] Gal. 1. de dieb. decre. c. 10.
[s] Gal. 1. de dieb. decr. c. 11.
[t] Hipp. 2. prog. 4.
[u] Hipp. 2. aph. 24.
[x] Gal. 1. de dieb. decr. c. 4.

eſt, quo non ſolum plurimæ apparent criſes, ſed quæ cum facilitate terminentur: deterrimus omnium [a] eſt ſextus quo moriuntur complures, & ſi aliæ in eo fiunt mutationes (quod raro accidit) vehementer homines perturbant. Virgo illa quam Hippocrates [b] commemorat Lariſſæ ſexto die fluxu ſanguinis ex naribus liberatam, ſequentibus deinde menſtruis confirmata fuit, recenſeturque vt quoddam rariſſimum. Septimi diei vim imitatur maximè decimusquartus, qui eſt ſecundus [c] ſeptenus, dein tertius ſeptenus: imitantur & ſeptenorum dierum vim aliquo modo etiam nonus, decimusſeptimus, quintus, tertius, poſt hos etiam 18. Ad ſexti vero diei prauitatem nullus exquiſite accedit, quanquam 8. & 10. [d] accidant etiam criſes pernicioſæ, & cum grauitate ſymptomatum, non ita tamen frequentes ſunt (vt paulo ſupra docuimus.) Hactenus ſpecies ac differentias criſimorum dierum perſecuti ſumus, nunc proximum eſt vt ſingulos ordine enumeremus.

[a] Gal. ibid.
[b] Hipp. 3. 3. epid. ægro. 12.
[c] Hipp. 2. aph. 24.
[d] Gal. 1. de dieb. decr. c. 5.

Enumerat Hippocrates primo de morb. vulg. dies criſimos ſeparatim pares atque impares. Commemorat pares quartum ſextum 14. 18. 20. 24. 28. 30. 34. 40. 60. 80. 100. 120. Impares vero 3. 5. 7. 9. 11. 17. 21. 27. Omnes autem citra controuerſiam criſimi cenſentur. Ambigitur tamen de vi maiori & minori quorundam poſt 14. nam ante de vi quarti 7. 11. 14. conuenit inter omnes. At poſt 14. non ſatis conuenit qui debeant dici quaterni, aut ſepteni, duæ enim medicorum ſententiæ leguntur, vna eorum qui accipiunt dies integros, altera eorum qui exiſtimant non accipiendos integros. Archigenes, [e] & qui ipſum conſectantur, dies integros accipiunt: Quamobrem poſt 14. diem primum quaternum recenſent decimumoctauum, ſeptenum vero vigeſimumprimum, ſicque deinceps dies integros numerantes commemorant in criſimis maximam vim habentibus vigeſimumquintum 28. 31. 35. 38. 42. At Hippocrates [f] quem ſequutus eſt Diocles, & Galenus, quamuis & ipſi diem accipiant 24. horarum, non tamen ex toto [g] integros numerandos exiſtimant, atque idcirco poſt 14. non recenſent 18. ſed 17. & ita deinceps 20. 24. 27. 30. 34. 37. 40. in quibus maiorem vim iudicandi exiſtimant quam in iis qui ſub ſerie integrorum numerati ſunt: quod confirmari experimento dicunt, ſed rationem quoque addunt per quam conficiant 20. diem maiorem vim habere iudicandi, quam 21. & ita deinceps eos qui ſeriem ſequuntur dierum non integrorum. Ratio [h] igitur quam adducunt, in eo conſiſtit quod vt nec annus, nec menſis, ita nec ſepteni circuitus ex integris diebus conſtant, ſi quidem aſtrorum curſus non conficiunt integris diebus veluti annuus curſus ſolis, trecentis ſexaginta & ſex integris, ſed duodeuiginti horis minus, neque menſtruus lunæ curſus ab vno congreſſu cum ſole ad alterum triginta diebus integris, deſunt enim duodecim horæ. Vnde nec ſepteni integris diebus continentur, ſed tanto breuiores ſunt, vt tres ſimul iuncti ad vigeſimum diem magis quam ad vigeſimumprimum pertinere videantur, id quod Galenus [i] proprie nititur demonſtrare proponendo duos menſes, vnum peragrationis, alterum illuſtrationis, deinde fingendo vnum compoſitum ex vtroque. Menſem peragrationis appellat ſpacium id temporis quo luna totum ſigniferum luſtrat orbem, & ad idem caput ſe refert: continet hoc 27. dies & 8 horas. Menſem illuſtrationis vocat id totum tempus quo luna collucet & apparet à ſole collustrata, conſtat autem ex 26. diebus & duodecim horis. Hi duo menſes ſi in vnum coeant, peruenient ad 53. dies & 20. horas, quod tempus dimidiatum continet 26. dies, horas viginti ac duas. Accipit igitur Galenus hunc menſem confectum ex dimidiato illo tempore compoſito, quem diuidit in quatuor partes, ſeu in quatuor ſeptenos non integros, dat enim cuilibet pro rata parte dies ſex, horas decem & ſeptem cum vna dimidiata, iungit deinde tres ſeptenos ſimul, qui perueniunt ad 20. dies, & quatuor horas cum vna dimidiata, quo conſtituto concludit magis criſimum eſſe vigeſimum diem quam vigeſimum primum, & eodem modo decimumſeptimum quam decimumoctauum, & in vniuerſum totam ſeriem quaternorum & ſeptenorum dierum quæ poſt decimumquartum non nititur diebus integris, eſſe in iudicando efficaciorem altera in qua dies integri nominantur. Sed videtur hoc pleriſque commentum magis quam ratio firma, veniuntque [k] cateruæ contradicentium, qui menſem illum compoſitum in quo fundamentum rationis ponitur, pueriliter fictum exiſtimant. Damnant etiam quod de menſtruo ſpacio ab vno congreſſu lunæ cum ſole ad alterum, de diebus videlicet 29. & 12. horis exemptum ſit totum ad tempus quo luna occultatur, quod triduum eſt, quaſi tunc nullam vim habeat, cum tamen & tunc ratum & ordinatum curſum conſeruet, quem etiam imitari debet natura corpus noſtrum gubernans. Addunt quod maxima tunc fit mutatio lunæ, quæ ſi non calefacit præſentia luminis inferiora hæc, ſaltem refrigerat abſentia, ita vt non ſit paruifaciendum illud triduum quo luna delitescit, ſed ipſum quoque menſi adiiciendum eſſe videatur. Illud etiam prætereа obiiciunt, quod ſi detur etiam tres quartas partes totius lunaris curſus ac menſis confici viginti diebus & quatuor horis, & vna dimidiata, nō propterea efficitur vt dies vigeſimus qui totus iam tranſiit magis criſimus ſit atque efficacior quam vigeſimus primus qui agitur, & ad quem attinent quatuor illæ horæ cum vna dimidiata, quas vltra diem vigeſimum numerauimus. Huius generis argumentis videtur labefactari atque euerti ratio propoſita.

[e] Gal. lib. 1. de dieb. decret. c. 10.
[f] Gal. 2. de dieb. decre. c. 4.
[g] Gal. 3. de dieb. decret. c. 9.
[h] Gal. 1 de dieb. decr. c. 9.
[i] Gal. ibid.
[k] Conciliator differentia 104.

Probabilior videtur altera qua Galenus [l] ſimiliter idem efficere contendit. Aſſumit autem criſim fieri eo die quo acceſſio vehementior eſt, progrediente vero morbo vehementiorem eſſe diebus paribus, ex quo concludit vigeſimum diem qui par eſt, cum vehementiorem habeat acceſſionem, efficaciorem eſſe vigeſimo primo qui impar eſt. A principio autem vehementior acceſſio fit diebus imparibus, ſed proceſſu temporis remittitur vis dierum imparium, ita vt acceſſio paribus vehementior adueniat. Quod ſi neque hæc ratio ſatisfaciat, in experimento acquieſcere debemus, quo compertum eſt & ab [m] Hippocrate & à pleriſque medicis vniuerſam illam ſeriem dierum non integrorum magis criſimam eſſe quam alteram quæ integris diebus continetur: pauci enim ægrotantes in hac iudicantur, in illa plurimi. Iniquum autem eſt non agnoſcere id quod ſenſus iudicat, ſi cur accidit reperire nequeamus. Fatebimur igitur feſtiue totam illam ſeriem dierum cum vigeſimo congruentium, efficaciorem eſſe in iudicando quam alteram eorum qui reſpondent vigeſimo primo.

[l] Gal. lib. 3. de diebus decret. c. 9.
[m] Gal. 2. de dieb. decret. c. 4.

mo. Sed iam tempus eſt ſigillatim percurrere dies omnes vſque ad quadrageſimum & vniuſcuiuſque vim repetere: tum oſtendere quibus dierum circuitibus fiant criſes poſt quadrageſimum. Ergo primus & ſecundus dies de criſimis iudicantibus excipiuntur, cum non poſſit his accidere ſubita mutatio cum pugna, quamobrem diariæ [a] febris quæ primo aut ſecundo die finitur, non dicitur criſis, ſed ſolutio ſimpliciter. At neque indicant, neque intercidunt. Tertius in intercidentibus numeratur. Quartus proprie indicat, ſed iudicat tanquam intercidens. Quintus & ſextus ſunt è numero intercidentium. Octauus & decimus, ex iis qui rato & male iudicant. Nonus intercidit. Vndecimus indicat, duodecimus, ſicut & decimus ſextus, à criſimis ex toto excluduntur. decimustertius medius eſt inter criſimos & non criſimos: decimusquartus eſt ex maxime iudicantibus: decimusquintus, decimusoctauus, decimusnonus intercidunt: decimusſeptimus indicat, vigeſimus autem poſt decimum quartum maximam omnium iudicandi vim habet: Quanquam à Diocle (vt ſupra oſtenſum eſt) hæc vis tribuitur magis vigeſimoprimo quam vigeſimo: ſed experimento comprobatum eſſe diximus totam illam ſeriem dierum reſpondentium vigeſimo diei, efficaciorem eſſe in iudicando. Poſt vigeſimum ergo vigeſimusquartus [b] indicat, vigeſimusſeptimus iudicat: rurſus trigeſimus indicat, trigeſimusquartus iudicat: & tandem trigeſimusſeptimus indicat, ſed iudicat quadrageſimus: at trigeſimus primus & trigeſimusſeptimus, aut excluduntur omnino à criſimis, aut medii ſunt inter criſimos & non criſimos. Reliqui omnes dies inter 20. & 40. habentur in non criſimis; ſunt autem duodecim videlicet 22.23.25.26.29.30.32.33.35.36.38. & 39. Poſt quadrageſimum vero [c] diem (qui efficax eſt in iudicando) vt remittitur impetus criſis, ita & vis criſimorum dierum: magnæ enim ac valde ſubitæ perturbationes fiunt vſq; ad 20. aut 24. dié, inde vſq; ad 40. minus magnæ, ſed poſtea longe minores. Remittitur ergo (vt diximus) & impetus criſis, & vis dierum. Sunt qui numerent in criſimis 42.45.48. & quoſdã alios, ſed Hippocrates [d] neglectis cæteris omnibus, magnifacit circuitus conſtantes ex tribus ſeptenis, hoc eſt ex 20. diebus, quamobrem commemorat 60.80.100. centeſimum & vigeſimum: vltra hunc terminum ſcribit morbos aliis ſeptem menſibus, aliis ſeptem annis, aliis 14. finiri, & pueris [e] quidem cum pubeſcunt, puellis cum fluere menſtrua incipiũt. Sed quot ſunt ſpecies criſimorum dierum & quam vim ſinguli habeant, ſatis explicatum arbitror, ſicut & id totum quod ad criſium tractationem pertinere viſum eſt. Referuntur autem criſes (vt diximus) ad res præcognoſcendas, dies criſimi ad res per quas præcognoſcimus, quas vna cum præcognitionis ratione abunde in vniuerſum perſequuti ſumus. Supereſt nunc ad ſpecies rerum præcognoſcendarum pergamus: ſed quoniam magnitudo huius libri longius proceſſit, differentur ad ea quæ proxime ſequuntur.

[a] Gal. 1. de dieb. decr. c. 9.
[b] Gal. lib. 1. de dieb. decret. c. 10.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. ibid.
[e] Hipp. 3. aph. 25.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Decimus.

QVI EST DE PRÆDICTIONE futuri euentus.

Ex quibus intelligatur vis naturæ & morbi exitum futurum denuncians. CAP. I.

HOMO per rationem cuius eſt particeps, principia & cauſas rerum præuidet, earumque progreſſus, & quaſi anteceſſiones non ignorat: præſentibus enim adiungit futura, proſpicienſque curſum totum earum rerum quas tractat, præparat quæcunque ad eas neceſſaria ſunt, quemadmodum Imperator cum bellum gerit, quæ ad euitandas inſidias: gubernator dum nauis in alto fluitat, quæ ad ſubueniendum turbulentis tempeſtatibus, ac procellis: Medicus quæ vel ad ſanandos ægrotantes, vel vbi ſalus deſperetur, ad fugiendam calumniam. Vtitur autem medicus maxime præuidentia, per quam quod futurum eſt præuidet antequam factum ſit, præſagit enim & quem exitum habiturus ſit morbus, & quo tempore, qua via, quo modo: id quod cum ſuperiori libro generatim fuerit pertractatũ, ſpeciatim nunc exponendum eſt. Agemus ante de exitu ſeu de euentu morbi, deinde ad eius differentias proficiſcemur. Euentus igitur morbis quinque accidere poſſe [f] oſtendimus; cum vel perſeuerent in eodem ſtatu, vel commutentur in meliorem, vel in deteriorem, vel ſalute, vel interitu terminentur. Quicquid autem futurum eſt, ſub ſenſum minime cadit, quamobrem neceſſe eſt (vt in ſuperioribus diximus) [g] mente comprehendatur, & ex argumentis, quæ non poſſunt ſumi ab effectis, cum nondum ſint, & magis nos lateant quam ipſæ res quarum debent eſſe effecta: nun à iuuantibus aut nocentibus, cum nihil prodeſſe queat aut obeſſe ei quod nondum eſt. Supereſt igitur vt euentus futurus colligatur ex ſolis cauſis, quas diximus [h] eſſe naturam & morbum inter ſe pugnantes.

[f] Supra lib. 9. c. 2.
[g] Supra lib. 9. c. 3.
[h] Supra ibi.

Æſtimatur enim vis vtriuſque, atque ex ea [a] collatione intelligitur vtrius futura ſit victoria, & idcirco quinam exitus ſit expectandus, nam vbi natura videatur eſſe validior morbo, ſi quidem multo, expectabitur ſalus, ſi paulo, commutatio in meliorem ſtatum. Vbi morbus appareat validior quam natura, ſi multo, exitiom, ſi parum, deteriorem ſtatum timebimus. Vbi pares ſe oſtendant vtriuſque vires, credendum erit morbum in eodem ſtatu perſeueraturum. Præſagitur ergo futurus exitus ex cauſis [b] præſentibus, hoc eſt ex [c] viribus naturæ & morbi inter ſe collatis, quæ cum ſenſum lateant, debent rurſus mente comprehendi, quod qua ratione fiat, docebimus ſi illud ante explicauerimus quod vbi naturam cum morbo comparamus, cum ea iungimus auxilia artis, ſicuti cum morbo cauſas ipſius & ſymptomata: perpendimus autem vtræ vires ſint maiores, naturæ ne coniunctæ cum auxiliis artis, an morbi cum cauſis & ſymptomatibus copulati. Sed accedamus ad locos, ex quibus hæc colliguntur.

Commemorat Hippocrates & in fine libri de humoribus, & primo de morbis [d] vulgaribus naturam communem & propriam, ægrotantem, oblata, offerentem, ſtatum cœli communem & proprium, conſuetudioem, genus vitæ, ætatem, ſermonem, ſilentium, imagines, ſomnum, vigiliam, inſomnia, pruritum, lachrymas, acceſſiones, & deiectiones, vrinam, ſputum, mutationes ex quibus in quas, frigus, tuſſim, ſternutamentum, ſingultum, ructum, flatum, crepitum, ſanguinis fluxum, venas in ano ſanguinem fundeotes, ex quibus omnibus (vt Galeoo [e] placet) colligi voluit exitum futurum, quem monſtrant quatenus ſignificaot naturæ vires validiores aut imbecilliores virib. morbi. Sed cum tam multa ſint illa atque inordinate relata, neceſſe eſt in ordinem adducantur, reducanturque ad methodum in hone modum. Cum vires naturæ quas conferre cum viribus morbi oportet ſenſum lateant, & idcirco mente inueſtigandæ ſint, & ex ſignis colligendæ, loci vnde ſigna ſumuotur, ſunt primo cauſæ, tum quæ proſunt aut obſunt, & tandem effecta, ex quibus ſuppeditantur ſigna ſignificantia quam magnæ ſint naturæ vires. Ea autem quæ narrauimus ab Hippocrate propoſita omnia, ſub aliquo ex his locis comprehenduntur. Comprehenditur ſub cauſis natura communis & propria, ſtatus item cœli communes totius anni, & proprius illins temporis quo homo ægrotaț, ætas, conſuetudo, genus vitæ. Comprehenduntur ſub iis quæ proſunt aut obſunt, ea quæ offeruntur, & medici ſeu miniſtri offerenres. Complura autem ex illis ſymptomata ſunt, quæ ſubiiciuntur ſub triplici genere effectorum. Quid, quod quæcunque ab Hippocrate ſcripta leguntur in prognoſticis, in prædictionibus, in Aphoriſmis, in libris de morbis vulgaribus, aut referuntur ad ſymptomata, quod pleriſq; vſu venit, aut ad cauſas, aut ad ea quæ proſunt aut obſunt, quæ omnia ſignificant naturæ vires validiores aut imbecilliores, & propterea futurum euentum.

At non ſatis eſt tenere locos ſignorum, niſi teneamus rationem vtendi, quam Hippocrates [f] ſexto lib. de morb. vulg. οἰκονομίαν appellat, ſicuti non ſatis eſt veſtes, ſeruos, iumenta poſſidere, niſi peritiam habeamus modi quo illis vtendum eſt, quem docere nõ aliud eſt quã οἰκονομίαν inſtituere, ad quam nunc aggredimur. In diſcernendis viribus naturæ ac morbi, ita excitare animaduerſionem ac diligentiam oportet vt nequid temere, nequid fortuito, nequid inconſiderate, nequid negligenter iudicetur, ſed (quemadmodum Hippocrates [g] præcepit) nihil prætereatur eorum quæ ad ægrotantem pertinebunt, nam & quæ parua videntur, ſæpe ſuot magni momenti, & ex multis paruis colligitur aliquando quod maximum eſt: nam quæ ſingula nos non mouent neceſſario, vniuerſa tamen atque conoexa inter ſe mouere debent, & pro coniectura ſcientiam certam afferre. Quamuis autem diligenter conſiderari, noo tamen æqoe omnia magnifieri debent, ſunt enim gradus ſignorum, & quæ plus valent, non tantum numero ſed etiam magnitudine ac dignitate iudicanda ſunt: aliquando enim vnum ita ſummum eſt, vt cætera ex altera parte collocata vix minimi momenti inſtar habeant. Pertinet ergo ad vires naturæ æſtimandas in promptu habere quantum quæque aliis antecedant. Nunquam tamen vno ſolo ſigno freti prædicemus futurum euentum, ſed omnia (vt diximus) intuiti. Antecedunt autem quæ plura numero ſunt, quæ maiora, quæ digniora. Numerus facile colligitur, neque enim difficile eſt enumerare ſigna quæ naturæ vim, & quæ imbecillitatẽ denunciant, intuerique hæc ne plura ſint an illa. Magnitudo vniuſcuiuſque ſigni percipitur cum refertur ad alia eiuſdem generis, & magnitudo cauſarum ad cauſas, iuuantium & lędentium ad ea quæ proſunt aut obſunt, effectorum ad alia effecta ſimiliter eiuſdem generis. Proprie autem effectorum magnitudo conſiſtit in ſimilitudine & diſſimilitudine, [h] maximam fidem faciunt roboris naturæ quæ ſimillima videntur, imbecillitatis, quæ diſſimillima iis quæ naturaliter ſolent apparere, vel in eodem homine, vel in altero, vbi ille qui ægrotat ignotus ſit. Quæ ergo ſimillima ſunt, vires naturæ validas ſignificaot, & ideo optima exiſtimantur, quæ diſſimillima ſunt, eaſdem imbecillas notant cum viribus morbi comparatas, & idcirco deterrima cenſentur. Dignitas refertur ad vitam: ſigna quæ ipſam vel vegetam, vel languidam, ac pene enectam demonſtrant, digniſſima omnium iudicantur. Continetur vita [i] calore quem potiſſimum conſeruat perſpiratus, [k] hunc maxime præbet vitalis [l] facultas quæ habitat in corde, propterea ſigna quæ vitalem facultatem aut validam, aut imbecillam denunciant, cæteris dignitate antecedunt. At nequit vitalis facultas ſuum munus exequi & præbere perſpiratum calori, niſi cooccurrat animalis [m] per quam muſculi thoracem dilatantes ac contrahentes & frigidum aerem attrahunt, & calidam fuligioem expellunt. Eiuſmodi opus non aliud eſt quam reſpiratio, quæ quamois ab [n] animali facultate proficiſcatur, vitali tamen inſeruit [o]. At calor quo contineri vitam diximus, deſiderat [p] etiam alimentum ſine quo euolaret, ac minime retineretur, & cum eo vita diſcederet. Quamobrem ad vitalem facultatem tuendam neceſſaria quoque eſt naturalis, cuius munus eſt alere. Illa ergo ſigna quæ proxime denunciant robur vel imbecillitatem facultatis vitalis, digniſſima [q] omnium exiſtimantur, ſequuntur deinde quæ animalem & naturalem aut bene valere, aut imbecillam eſſe oſtendunt. Hæc ſi inter ſe comparentur, non ſatis conſtat vtra digniora ſint, illud tamen conſtat, quod vbi animalis non fungitur ſuo munere neque

thoracem

[a] Gal lib. de conſtit. art. med. c. 18. & li. 4. de praſ. pulſ. c. 11.
[b] Hippoc. 1. prog. 3.
[c] Gal l. de conſtit. art. c. 18.
[d] Hipp. 3. 1. epid. 1.
[e] Galen. in commento eius particula.
[f] Hipp. ac Galen. l. 6. epid. tex. & com. 43.
[g] Hipp. ibid.
[h] Hipp. 2. de officina med. 1. & Hippoc. ac Gal. 1 progn. 5.
[i] Ariſt. lib. de reſpir. c. 4.
[k] Gal. 5. 6. epid. com. 1.
[l] Gal 4. de diff. pulſ. c. 2.
[m] Gal lib. de format. fœtus in vtero c. 5.
[n] Gal lib. de pulſ. vſu. c. 6.
[o] Gal. lib. de pulſuum vſu c. 3.
[p] Gal 1. de Tu. Val. c. 2.
[q] Gal lib. de conſtit. artis med. c. 18.

thoracem mouet. homo fere ſtatim decedit, quod nō æque cito accidit vbi naturalis læditur, quanquam robur naturalis facultatis magis neceſſarium eſt quam animalis, & præſertim in morbis qui [a] oriuntur ab humoribus quos concoqui oportet, atque expelli, id quod non fit ſine robore naturalis. At robur animalis non ita requiritur, quandoquidem & cum imbecilla eſt, poteſt thoracem mouere quantum ſatis eſt ad vitam retinendam: vniuerſa enim eo ſe confert, & id ſolum contendit vt maxime neceſſarium. In malis igitur ſignis digniora ſunt, hoc eſt maioris momenti, quæ monſtrant animalem facultatem valde languidam, in bonis quæ naturalem valde robuſtam. Sed ſatis iam explicaſſe arbitror numerum, magnitudinem, ac dignitatem ſignorum.

[a] Galen. 11. meth. c. 9.

Quæcunque autem apparent, ſiue bona ſiue mala, quocunque loco ac tempore exiſtimari talia debent cum [b] ſecundum rationem eueniunt, mala enim quæ præter rationem accidunt, veluti apparentibus ſignis coctionis, non timenda ſunt, nec fidendum iis quæ bona ſe oſtendunt cum præter rationem fiunt, veluti cum pro coctione ſuperuenit prauitas eorū quæ detruduntur. Bona igitur tunc talia æſtimanda ſunt, cum ſecūdum rationem eueniunt, neq; ſatis eſt ſi ſemel aut bis eluceant, ſed debent [c] perſeuerare, alioquin non ſunt cenſenda bona, veluti ſigna coctionis cum modo manifeſta appareāt, modo obſcurantur. Qualiacunque item ſint, ſiue bona ſiue mala, ſiue ſimilia, ſiue diſſimilia, tunc ſignificant naturæ vim cum non [d] proficiſcantur à cauſa aliqua externa, ſed emanant à corpore bene vel male affecto; quæ enim aliunde proficiſcuntur, vt ab aere, à cibo, à potu, à medicamentis, ab exercitatione, cauſam demonſtrant à qua proficiſcuntur, neque ſignificant naturæ robur, aut imbecillitatem, ſicut illa quæ emanant à corpore bene vel male affecto: præſentia autem bonorum cum malorum abſentia validam naturam denunciat, quæ contra imbecilla oſtenditur vbi mala adſint, bona deſiderentur. Hactenus in vniuerſum de locis vnde ſumuntur ſigna demonſtrantia vires naturæ; pergamus nunc ſigillatim ad vnumquodque, illud ante monentes quod natura cum ſit inimica morbo cum quo congredi, & quaſi luctari debet, tunc exiſtimabitur valida, cum videbitur validior morbo [e], & imbecilla cum imbecillior; quæcunque autem ſigna notant naturam validam monſtrant morbum imbecillum: quæcunque item indicant naturam imbecillam, indicant morbum validum, cum ea ſcilicet collatum. Eadem ratio eſt eorum quæ morbum validum aut imbecillum notant, monſtrant enim naturam cui comparatur contrario modo affectam eſſe. Quo fit, vt in perpendendis ſignis denunciantibus robur aut imbecillitatem ſufficiat ea æſtimare quæ ad alterutrum pertinent, nam ſi perſpiciatur robur aut imbecillitas vnius, perſpicietur contrarium in altero. Nos igitur cum ſigna depromemus ex locis propoſitis, contenti erimus illis quæ naturæ vires demonſtrant, quibus cognitis, continuo nobis, quam magnæ ſint morbi vires patefient: ſumemus autem initium à cauſis.

[b] Hipp. 2. aph. 27.
[c] Hipp. 2. progn. 26.
[d] Hipp. & Galen. 1. progn. 11.
[e] Gal. lib. de conſt. artis c. 18.

De cauſa proxima monſtrante robur & imbecillitatem naturæ.

Cap. II.

Roboris vel imbecillitatis naturæ vna eſt cauſa proxima ad quam cæteræ omnes referuntur vt ad eam quæ conficientiam in ſe totam cohibet, eſt autem hæc roboris quidem, ſanitas, imbecillitatis vero, morbus: cum homo ſanus eſt, bene valet facultas, hoc eſt natura ipſa quæ continetur ſanitate, & conſtitutione corporis idonea [f] ad conſueta munera exequenda: cum ægrotat, eadem facultas ſeu natura languet, vtpote quæ obruatur morbo, & non ſuſtineatur amplius ſanitate atque idonea conſtitutione ad eadem munera obeunda. Aſſerendum eſt igitur naturæ robur à ſanitate, imbecillitatem à morbo tanquam à proxima cauſa oriri. Vt autem late patet robur & imbecillitas, ita ſanitas & morbus, hoc eſt bona & mala corporis conſtitutio: quæ bona eſt, vires naturæ validas reddit, quæ optima, validiſſimas: contra quæ mala eſt, eaſdem efficit infirmas, quæ deterrima infirmiſſimas: ex bona ergo & mala conſtitutione corporis naturæ vires quaſi effectum ex cauſa proxima videntur eſſe æſtimandæ. ſpectat bonitas conſtitutionis tam ad partes ſimplices quam ad multiformes: amant vtræque communiter vnitatem, proprie autem [g] ſimplices temperationem moderatam, multiformes figuram, ſuperficiem, caua, magnitudinem, numerum, ſitum qualia conueniunt. Si quis autem obiiciat naturæ robur oriri à temperatione [h] duntaxat partium ſimplicium moderata, ſicut imbecillitatem ab immoderata, & facultatem in ſola temperatione conſiſtere, nihil officiet aut obſtabit etiamſi id vltro confiteamur, neque vllo modo inficiamur, cum conſtet eiuſmodi temperationem non tantum inſitam eſſe ſimplicibus partibus, ſed etiam influere in ipſas, quod fieri non poſſet, niſi ſeruaretur vnitas, figura, ſuperficies, magnitudo, numerus, ſitus ſecundum naturam, nam vbi læduntur, non poterit ſanguis aut ſpiritus æque in eas influere, aut ſimulatque influxerit ſtatim effluet, quo fiet vt non moderetur amplius temperationem inſitam, vtrunque enim manifeſte accidet ſi ſoluatur vnitas, nam nec influet ſpiritus aut ſanguis, nec retinebitur cū influxerit: ſi figura deprauetur, aſtringentur canales, intercludetur aditus ſpiritui ac ſanguini: ſuperficies vero vbi aſperior fiet, nimis retinebit quod exire debet, vbi lenior, effluere ſinet ea quæ præſtat retineri: caua ſi nimis aperiantur, effluere ſinent quod retinēdum eſt, ſi nimis claudantur, non ſinent influere aut effluere quod neceſſe eſt: magnitudo & numerus, ſi nimium augeantur, canales interdū comprimunt, neque ſinent quod neceſſarium eſt influere, ſi imminuantur temperationem mutabunt, quoniam vt copia carnis ſubſtantiam auget calidi innati, ita inopia eandem imminuit, ſitus denique vbi mutatur temperationem & ipſe mutat, cum aditum prohibeat ſanguini & ſpiritui: quare vnitas, figura, ſuperficies, caua, magnitudo, numerus, ſitus, vbi ſecundum naturam ſeruentur, robur, vbi à naturali ſtatu recedant, imbecillitatem naturæ efficiunt. Plenitudo autem & inanitas eatenus ad robur & imbecillitatem naturæ pertinent, quatenus ſpectant ad temperationem quæ moderate influentē ſpiritum & ſanguinē poſtulat: ſed cum robur adſit dum homo fungi poteſt actionibus ſolitis, imbecillitas dū non poteſt, cumq; (vt ante oſtendimus) vtrunq; non anguſtiis teneatur, ſed latius

[f] Galen de conſtit. artis c. 10.
[g] Gal. 1. de Tu. Val. c. 1.
[h] Gal. lib. 3. meth. c. 5.

pateat ac diffundatur perinde ac ſanitas & morbus in quibus conſiſtit, tribuemus merito robur ſanitati tanquam proximæ cauſæ, imbecillitatem morbo: maius vero robur, meliori ſanitati, minus, deteriori, ſicut & maiorem imbecillitatem, grauiori morbo, minorem, leuiori, & inde tanquam ex cauſa proxima non ſolum robur & imbecillitatem ſimpliciter, ſed motum etiã vtriuſq; colligemus. At melior & deterior ſanitas, grauior & deterior morbus, neceſſe eſt referatur ad varias ſpecies, & differentias, à quibus diſcrimen emanat, maioris & minoris roboris atque imbecillitatis. Intueamur primo quæ ſpecies magis quam aliæ hæc efficiant maiora aut minora: ſanitas partium ſimplicium magis ad robur conducit, quam aliæ ſpecies, ſiue ſint propriæ multiformium, ſiue communes vtrarumque, quandoquidem hæ [a] referuntur ad illam, hoc eſt ad temperationem moderatam: eadem ratio eſt morborum, quorum ſpecies illæ quæ propriæ ſunt partium ſimplicium, magis naturam labefactant quam aliæ quæ vel propriæ ſunt multiformium, vel communes vtrarumq;, nam hæ ſimiliter referuntur ad alias, ex quo perſpicuum eſt temperationem moderatam ad robur magis conducere quam vnitatem, vel bonam conſtitutionem partium multiformium: ad imbecillitatem vero plus valere temperationem immoderatam, quam ſolutionem continui, aut vitium figuræ, ſuperficiei, cauorum, magnitudinis, numeri ſitus. Inter ſpecies autem temperationis, conſtat alias aliis magis rurſus ad robur vel imbecillitatem conducere; illa enim qua ſanitas & virium robur, continetur, quamuis vna tantum eſſe videatur, moderata videlicet, multiplex tamen eſt, vt in libris [b] etiam de tuenda valetudine docuimus, ſiquidem etiam quæ immoderata eſt ob exceſſum, caloris, frigoris, aut ſiccitatis, poteſt etiam intra fines ſanitatis conſiſtere, dummodo ſolita munera exerceantur. Moderatio igitur temperationis exquiſita ſummi roboris cauſa ſtatuatur. Aliæ ſpecies quæ minus moderatæ ſunt, detrahunt de robore, non tamen æqualiter, quod calor & humor [c] maxime aptentur naturæ omnium viuentium, præſertim hominis, quamobrem vbi excedant, minus impediunt munera conſueta, minuſq; officiunt robori facultatis, præcipue naturalis, qua valida egemus, quam ſi excedat frigus & ſiccitas, quæ maxime aduerſatur vitæ. Eadem eſt ratio morborum qui ad immoderatã temperationem [d] referuntur: immoderatio enim caloris & humoris minus imbecillitatem affert quam frigoris & ſiccitatis, quæ ſunt inimiciſſima vitæ: morbos tota ſubſtantia inimicos, ſummam naturæ imbecillitatem & efficit, & denunciat, præſertim vbi eius ſpecies magis pernicioſa ſit, qualis eſt quæ à veneno proficiſcitur. Apparet igitur quo pacto ſpecies ſanitatis maius vel minus naturæ robur, ſpecies morbi maiorem vel minorem imbecillitatem efficiant, & idcirco etiam demonſtrent.

[a] Paulo ſuperius in hoc eodem c.

[b] Vidus lib. 1 de Tu. Val. gen. c. 7.

[c] Gal. 2. de temper. c. 2. & Ariſt. de longitudine, & breuitate vitæ c. 2.

[d] Supra lib. 4. c. 1.

Pergamus ad differentias, quarum aliæ aliis longè maius idem efficiunt ac demonſtrant: ſumuntur hæ (vt in ſuperioribus monſtratum eſt, cum ageremus de morborum differentiis) à corpore ſubiecto, à modo quo corpus formam accipit, ab iis quæ formam illam conſequuntur, à cauſis quæ illam effecerunt, ab effectis quæ ab eadem proficiſcuntur: comperiuntur autem non ſolum in morbis, ſed etiam in ſanitate, quanquam in illis euidentius ſe oſtendunt: ſcrutemur eas primum in ſanitate, in ſubiecto igitur hoc eſt in corpore ſano, maxime attenditur ætas & ſexus: ſanitas ab ineunte ætate ad firmam & conſtantem, maius naturæ robur affert quam poſtea; ſenes enim minus validi ſunt. quod ſpectat ad ſexum, validiores ſunt mares quam [e] fœminæ: ex his minus validæ cenſentur quæ vtero gerunt, quod minus reſiſtant cauſis morbum facientibus. De modo quo ſanitatis forma accepta eſt in ſubiecto, intueri maxime oportet an perfecte vel imperfecte, an æqualiter vel inæqualiter accepta ſit: quæ perfecte accepta eſt & iam confirmata, vires magis auget quam quæ imperfecte, ſicuti quæ æqualiter magis quam quæ inæqualiter: conſequentia formam in ſubiecto poſuimus magnitudinem, numerum, locum, motum, tempus: quod ad magnitudinem attinet, ſanitas quo propius ad exquiſitam moderationem accedit, eo maior eſt, & maius reddit naturæ robur, quo magis diſtat, eo illud efficit minus: de numero ſcire licet quo plures ſimul iunguntur ſpecies ſanitatis, vt propria ſimplicium, proprium multiformium, communis vtrarumque, eo magis perficiunt naturæ robur, quo pauciores fuerint, eo minus. A loco depromuntur differentiæ, quod vel ineſt ſanitas in vniuerſo corpore, vel in partibus aliquibus, & ita æqualis eſt vel inæqualis: æqualem iam diximus magis valere ad naturæ robur, inæqualis diſtinguitur, nam vel ad plures locos, hoc eſt ad plures partes attinet, vel ad pauciores, præterea maius vel minus ſpatium occupat earum partium in quibus verſatur: quæ ad plures attinet & maius ſpatium occupat, validius efficit naturæ robur, quam contraria, vbi ſanitas non occupet totum corpus, partes in quibus reſidet variæ poſſunt eſſe, vt ſuperiores, anteriores, poſteriores, dextræ, ſiniſtræ, externæ, internæ: quęcunque autem fuerint, quo nobiliores & præſtantiores ſunt, eo magis retinent naturæ robur, quo ignobiliores & minoris momenti, eo minus: motus ſanitatis maxime animaduertitur in aſſiduitate & intermiſſione, conſtantia & inconſtantia: quæ aſſidua eſt & conſtans, magis confirmat naturæ robur quam quę intermittit & inconſtans eſt. A tempore ſuppetunt nobis differentiæ ſanitatis vetuſtæ vel recentis: vetuſta confirmata iam perfecta eſt, recens non confirmata: at confirmata iam perfecta eſt, non confirmata, imperfecta: de quibus paulo [f] ante locuti ſumus cum ageremus de differentiis ſanitatis ductis à forma perfecte vel imperfecte accepta: depromuntur differentiæ ſanitatis etiam à cauſis tam externis, vt à temporibus anni, quam internis, vt à ſuccis, quæ ad temperationem rediguntur, & eatenus efficiunt naturæ robur atque imbecillitatem, vt in ſequentibus oſtendemus, cum cauſas remotas roboris atque imbecillitatis tractabimus: differentiæ reſtant quę ab effectis ſanitatis ducuntur, hæ non efficiunt niſi quatenus conſeruant naturæ robur, ſed tantum ipſum demonſtrant, de quibus agemus cum effecta perſequemur ipſius robur & imbecillitatem indicantia.

[e] Gal. 1. 3. de cauſ. pulſ. c. 2.

[f] Supra in hoc cap.

Nunc tempus eſt ad morbi differentias pergere. Vt autem ab illo ſimpliciter debilitatur natura, ita ab his magis aut minus debilis efficitur, videtur autem multo plus valere ad imbecillitatem afferendam morbi differentia quam ſpecies: ſpecta ſingulas ſpecies immoderatæ temperationis,

ſpecta

ſpecta ſolutionem vnitatis, ſpecta vitia figuræ, ſuperficiei, cauorum, magnitudinis, oumeri, ſitus, oullam omnioo inuenies quæ adeo hominem debilitet vt non poſſit euadere, & natura ex toto ſuperetur, imo à quauis morbi ſpecie poſſe liberari comperies, modo noo accedat differentia ob qoam natoræ vires conuellat & mortifera efficiatur: iotueamur igitur ex morborum differentiis quæ magis aut minus vires conuellaot. Occurrunt primo nobis illæ quæ depromuntur à ſubiecto, hoc eſt à eorpore ægrotante, cuius eadem ratio eſt quam proxime enarrauimus in differentiis ſanitatis, quæ enim eum ſanitate efficiunt robur magis validum, vt ætas firma, ſexus virilis, cum morbo idem reddent minus imbecillum quæ rurſus cum ſanitate robur imminuunt, vt ſenectus, vt ſexus muliebris, cum morbo reddont imbecillitatem maiotem: proprie autem vtero gerentes ſi morbo acuto laborent, periculum eſt [a] ne faciant abortum ac moriantur, neceſſaria enim ſunt remedia, vt ſanguinis miſſio, purgatio, inedia, qoæ alimentum nimis minuuut, & nexum [b] fœtus cum vtero diſſoluont, ita vt debilitetur vel iotereat fœtus, & idcirco mulieris vires multo imbecilliores fiant quam ſi non eſſet prægnans, imo non rato decedere mulier eogitor: pertinent etiam ad ſubiectum differentiæ morbotum congruenrium & non congtuentium, dicuntur congrucre [c] qui ſimiles ſunt temperamento, ætati, ac victui: non eongtuere, qui diſſimiles, hi grauiores [d] ſunt & naturam magis iofirmant, illi leuiores, adeo vt minus ipſam debilitent: ſed perſequamur iam eas differeutias quæ oobis ſupperũt ex modo, quo morbi forma accepta eſt in ſubiecto, hoe eſt in corpore ægrotãte, ſeu perfecte, ſeu imperfecte, ſeu æqualiter, ſeu inæqualiter, ſeu per ſe, ſeu per aliud interiectũ; tum ſeu primario, ſeu ſecundario, ſeu per eſſentiam, ſeu per conſenſum. Morbus perfecte acceptos quem Græci [illegible] dicuot, magis [e] vites natoræ frangit quam qui adhue imperfectus eſt, Græci vocant [illegible]. Æquali morbo magis reſiſtit natura, ab inæquali magis proſternitur: at quod ſit per ſe vel per aliud interiectum, quod primarius vel ſecondarius, quod per eſſentiam vel per conſenſum non magis aut minos perſtringitur naturæ robur niſi iungatur cum aliis differentiis ipſum proſternentibus: ſequuntur nunc differentiæ quæ fluunt à conſequeotibus formam in ſubiecto, vt à magnitudine, numero, loeo, motu, tempore. Magnitudo igitur morbi proprie ad eſſentiam refertur [f], quæ magna eſt vel parua vbi comparatur cum aliis eiuſdem generis: ille autem dicitur morbus magnus vel paruus, qui magnam vel paruam habet eſſentiam: qui magnus eſt, maiorem affert [g] imbecillitatem, qui paruus minorem. Ad numerum ſpectant illæ differentiæ quod alii morbi ſimplices [h] ſunt, alii multiplices: minus officiunt naturæ qui ſimplices ſunt, quam qui multiplices: ex his autem minus qui tantum compoſiti, quam qui etiam confuſi. A loco depromuntur differentiæ complures, vt quod alii morbi communes ſint quibos implicatur corpus vniuerſum, alii proprii quibus tenetur aliqua pars. conſtat autem à communibus [i] magis debilitari naturã quam à propriis. Ex his rurſus qui maius ſpatium occupãt, magis naturam labefactant quam qui minus, ſimiliter qui præſtantiorem partem qoam qui minus præſtantem: quæcunque illa ſit, ſuperior, inferior, dextra, ſiniſtra, prior, poſterior, externa, interna: metimur autem præſtantiam partis muneris dignitate atque exeellentia. In motu ſpectatur qualitas & modus, qualitati ſubiicitur celeritas, & tarditas, celeres morbi cum citios recedãt minus naturam affligunt quam tardi qui diotius manent: ſi qoando autem celer morbus vires magis proſternere videatur, id non celeritati tribuendum eſt: ſed magnitudini cũ qua copulatur. Modus vero ipſius motus eſt varios, primo enim aut morbi circuitibus carent, aut iiſdem diſtinguũtur, ſed non magis hi quam illi naturam labefactant: proprie autem ex his qui circuitibus diſtinguuntur, alii ordinati ſunt, alii inordinati: tum alii aſſidui, alii intermittentes. alii item cõſtantes alii incooſtantes: qui ordinati ſunt, qoi intermittunt, qui ſibi cooſtant, minus naturæ vires labefactant quam [k] eontrarii. A tempore ſumuntur differentiæ quod alii morbi recentes ſunt, alii vetuſti: minus fere perfringunt naturæ robur teceotes quam vetoſti, in quibus vires à diuturnitate morbi, ab inedia, à miſſione ſanguinis & cæteris remediis pene exhauriuntur; interdum tamen, ſed rato accidit vt morbi reeentes naturam magis proſternant quam qui iam inueterauerunt: ſpectant etiam ad tempus differentiæ illæ morborum, quod alii diurni ſunt, alii nocturni, grauiores autem eenſentur diurni, quod [l] noctu quo tempore dormiendum eſſet, neceſſe ſit remedia adhibere, ita vt vites magis conuellant quam nocturni, referuntot denique ad tempus quatuor ætates & totius morbi & cuiuſuis circuitus, vt principium, incremẽtum, vigor, remiſſio: circa principia & fines inquit [m] Hippocrates omnia imbecilliora, in vigore omnia validiora: tunc igitur pat eſt maxime proſterni natoræ vires cum morbus [n] maxime viget. Reſtant differentiæ quæ ſumuntur à cauſis & ab effectis: pertinent autem ad indicia roboris & imbecillitatis naturæ ſumpta à cauſis & ab effectis, de quibos paulo poſt agemus, nunc autem quod attinet ad cauſas externas, differunt morbi quod alii verni ſunt, alii æſtiui, alii autumnales, alii hyemales. Illi autem maxime debilitant vires qui fiunt deterrimo tempore, vt autumno: illi [o] minimũ qui ſaluberrimo, quale vernum eſt: quod vero alii communes à communi cauſa, alii proprii à propria dicantur, nihil ad rem pertinet, neque enim hi aut illi magis vel minus oaturam debilitant, quanquam ex communibus peſtilentes qui ab aere [p] peſtifero oriuntur, longe magis quam alii vires naturæ proſternunt. A cauſis internis fluunt differentiæ complures, nam alii morbi ſunt com materia, alii ſine materia, quemadmodũ immoderatæ temperationes. Videntur autem magis naturam affligere illi qui ſunt ſine materia, cum inſederint in partibos ſolidis, quam qui ſunt cum materia & proxime verſantur in ſuccis: differunt hi pro materiæ ſpecie miſtura, qoalitate, motu, exitu: pro ſpecie quidem, primum qood alii ſanguinei ſunt, alii pituitoſi, alii bilioſi, alii melancholici: naturam maxime affligunt melancholici, minimũ ſanguinei, his interiecti ſunt & tanquam medii pituitoſi ac bilioſi, quanquam deteriores ſunt qui à flaua bile quam qui à pituita oriuntur: quicunque autem ſit ſuccus, poteſt & ſyncerus eſſe, vnde dicitur morbus exquiſitus, & miſtus cum aliis ſuccis, ſiue vno, ſiue pluribus, vnde vocatur ſpurius: magis naturæ vires conuellit morbus exquiſitus, quod ſyncerus [q] ſuccus à qoo oritur

[a] *Hipp. 5. aph. 30.*
[b] *Hipp. et Gal. 4. aph. 1. & 5 aph. 31.*
[c] *Gal. cum Hipp. 2 lib. aph. 4.*
[d] *Hipp. & Gal. 2. aph. 34.*
[e] *Galen. 4. meth. c. 6.*
[f] *Hipp. & Gal. 4. aph. 41.*
[g] *Gal. 2. c. 11.*
[h] *Gal. 4 de praſ. pulſ. 12.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *Hipp. & Gal. 3. aph. 8*
[l] *Gal. 3. 1. epid. com. 6.*
[m] *Hipp. 2. aph. 30.*
[n] *Hipp. 1. aph. 7 & Gal. in commento.*
[o] *Hipp. 3. aph. 9.*
[p] *Gal. 1. 1. epid. com. 1.*
[q] *Galen. 2. prog. com. 8.*

deterior ſit quam miſtus, tamen vbi deteriores miſceantur cum minus malis, ea miſtura deteriorem facit morbum, & vires magis labefactat; ſed hoc ad ſucci qualitatem refertur, quæ vbi praua ſit, pernicioſius morbos affert, vnde ſequitur defectio virium, quod non euenit vbi qualitas non eſt praua. At pertinet ad qualitatem ſuccorum coctio quoque & cruditas; qui cocti ſunt, non ita viribus officiunt, nam coctio (auctore Hippocrate) celeritatem & ſalutem ſignificat, cruditas [a] longitudinem, ita vt minus tuta ſit: ſpectat & ad qualitatem contages, quæ deteriores morbos efficit propter putredinem, & idcirco vires magis labefactat quam ſi non poſſet morbus contage alios afficere. Ad motum materiæ illæ differentiæ attinent, quod alii morbi turgent, alii non turgent: turgentes ob agitationem illam debilitant [b] naturam magis quam non turgentes, niſi vbi inſederint hi in partibus præcipuis. Exitu & retentione materiæ differunt morbi, quod alii ſunt aridi, alii humidi: aridi in quibus retinetur ſuperans materia, magis naturam labefactant quam humidi, in quibus aſſidue exiens minuitur. Poſtremo differunt morbi effectis, hoc eſt, ſymptomatibus ob quorum grauitatem vel leuitatem, alii pernicioſi exiſtimantur, [c] alii ſalubres: natura valde proſternitur à pernicioſis, parum à ſalubribus. Hactenus de cauſa proxima, vt de ſanitate & morbo, & de differentiis vtriuſque, à quibus vt efficitur, ita etiam monſtratur naturæ robur, atque etiam imbecillitas: pergamus ad remotas.

[a] *Hipp 2.1. epid.45. & 46.*
[b] *Hipp & Gal. 4 aph. 10.*
[c] *Galen. de conſtit. artis c.18.*

De cauſis remotis monſtrantibus robur & imbecillitatem naturæ.

Cap. III.

Rediguntur remotæ cauſæ omnes ſiue externæ ſiue internæ, ad proximam, quam diximus eſſe temperationem, à cuius moderatione vel immoderatione oritur naturæ robur atque imbecillitas. conſtat autem [d] comprehendi omnes ſub iis quæ fiunt, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur atque expelluntur: cuncta enim vbi temperationem moderatam efficiunt, naturæ robur augent, vbi immoderatam, minuunt & imbecillitatem afferunt: intueamur primo quæ fiunt, vt ſomnum & vigiliam, motum & quietem, animi perturbationem & tranquillitatem; hæc vbi moderate adhibeantur, ad moderationem temperationis, & idcirco ad naturæ robur conducunt: at vbi modum tranſeant & longius progrediantur, [e] ſomnus quidem nimium madefacit, vigilia nimium ſiccat vniuerſum corpus: proprie etiam à ſomno caleſiunt partes internæ, refrigerantur externæ: ob vigiliam ex contrario incaleſcunt [f] externæ, refrigerantur internæ. At motus atque animi perturbationes valent ad calefaciendum & ſiccandum: quies & tranquillitas ad refrigerandum & madefaciendum, quemadmodum ſecundo libro [g] docuimus, cum cuiuſlibet cauſæ vim perſequeremur. Ergo vbi quæ fiunt immoderatam temperationem efficiant, naturæ robur etiam imminuunt: quæ offeruntur, ſiue epota, ſiue deuorata, aut ſunt cibi & potiones, aut medicamenta. A cibis & potionibus modo & qualitate conuenientibus, corroboratur natura, ſicut ob nimiam [h] copiam obruitur, ob inopiam langueſcit. At qualitas ciborum & potionum ſi ſimilis ſit naturæ noſtræ, ipſam confirmat, ſi diſſimilis, eam mutat perinde ac medicamenta ad quæ iam pergimus. Hæc igitur mutandi vim [i] habent, quare vbi moderatam temperationem nacta ſint, neceſſe eſt immoderatam reddant, & idcirco robur imminuant, vbi immoderatam, ſi ſimilia ſint, magis talem faciunt atque idcirco magis naturæ robur labefactant: ſi contraria, reducunt eam ad mediocritatē, & propterea vires firmant: quod ſi medicamenta ex eorum numero fuerint quæ veneni vim habent, δηλητήρια Græce nominantur, langueſcit [k] natura, & vires plerunque penitus deficiunt. Eorum quæ extrinſecus incidunt, vt aeris, balnei, externorum medicamentorum, ictus ac teli, hæc ratio eſt. Aer prout moderatus eſt vel immoderatus, ita temperationis moderationem vel immoderationem efficit & conſeruat, quo nomine naturæ vires etiam auget, vel imminuit: idem euenit balneo, fomentis, cæteriſque medicamentis quæ externis partibus imponuntur: tela & ictus quanto maiora ſunt, tanto magis vnitatem ſoluunt, immoderationem temperationis afferunt, & vires conuellunt: reliqua ſunt quæ retinentur aut expelluntur, ſed hæc ad internas cauſas ſpectant magis quam ad externas, cum ad plenitudinem & inanitatem referantur. Inanitas igitur temperat corpus nimis oppreſſum atque onuſtum ſuccorum copia, & idcirco naturæ vires confirmat, ſed iam exhauſtum nimis ſiccat & infirmat: copia autem ſanguinis boni auget calidum innatum, & propterea etiam naturæ robur, modo ſanguis bonus ſit: nam vbi non ſit talis, magis opprimit quam confirmat. Vtraque autem plenitudo vbi extra modum ſit, immoderatam temperationem facit, vnde vires non ſolum langueſcunt, ſed nonnunquam ſtrangulato [l] calore deficiunt. Alii vero ſucci vbi nimium redundent, longe magis quam ſanguis temperationis immoderationem afferunt, cum non ſolum noceant modo, ſed etiam qualitate, vnde magis debilitantur naturæ vires: cæterum de ſpecie, miſtura, qualitate, motu ſuccorum etiam loquuti ſumus cum morborum differentias ſumptas à cauſis internis tractaremus: oſtendimus enim quæ magis aut minus naturam debilitarent: cauſæ igitur remotæ, quæ non ſunt iunctæ cum exitu, ſiue externæ ſiue internæ, quatuor iam dictis locis ſubiiciuntur, iis quæ fiunt, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur & expelluntur: omnes autem naturæ robur atque imbecillitatem vt efficiunt, ita etiam denunciant: efficiunt autem quatenus ad proximam cauſam, hoc eſt temperationem referuntur, quam vel moderatam, vel immoderatam reddunt. At cum moderatio & immoderatio temperationis late pateat, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, propoſitæ cauſæ quo maiorem moderationem efficiunt, eo magis augent atque auctum monſtrant virium robur, quo item maiorem immoderationem, eo magis illud imminuunt, atque imminutum denunciant. Sed cum ſigna explicauerimus quæ ſumuntur à cauſis, tempus eſt ea perſequi quæ emanant à iuuantibus & nocentibus, ſecundo loco à nobis propoſita.

[d] *Gal. 1. de Tu. Val. c. ult. & lib. ad traſib. c.40.*
[e] *Gal. 3. de praſ. pulſ. c.8.*
[f] *Gal. 3. de ca. pul. c.9.*
[g] *Superius lib. 2. c. 12. & 13.*
[h] *Gal. 3. de cau. pulſ. c. 16 & 17.*
[i] *Gal 3. de me. fac. c. 7.*
[k] *Gal. ibid.*
[l] *Gal. 1. aph. com. 3.*

Quæ

Qua ratione iuuantia & lædentia oſtendant robur atque imbecillitatem naturæ. CAP. IIII.

QVÆCVNQVE igitur proſunt aut obſunt, monſtrare & ipſa queunt naturæ robur atque imbecillitatem, quod quo pacto fiat iam nunc videndum eſt: ponuntur in iuuantibus partim quæ à natura, partim quæ ab arte fiunt, à natura fit ſomnus, fit expulſio, fit abſceſſus, quæ & ipſam iuuare, & eius vires augere conſueuerunt. Ab arte vero adhibentur remedia, quæ eãdem leuare, & corroborare ſolent: ſed neceſſe [a] eſt accedat ſcientia medici, obedientia ægrotantis, diligentia miniſtrorum, neque repugnent quæ extrinſecus incidunt: quod vbi accidat, natura à remediis adhibitis confirmatur. Sed venio ad nocentia, quæ ſunt primo morbi cum internis cauſis ac ſymptomatibus (hæc enim naturæ potiſſimum aduerſantur) deinde quæ perperam adhibentur, ſiue ob medicinæ rationẽ, ſiue ob ægrotantis delicias, ſiue ob miniſtrorum negligentiam, ſiue ob ea quæ extrinſecus incidunt non conuenientia: ſingula enim naturæ obſunt: & eius robur labefactant. Vt autem à iuuantibus & nocentibus augetur & minuitur naturæ robur, ita etiam indicatur: indicat igitur naturam valere vtilitas quæ ſequitur ex iis quæ iuuare ſolent, & facilis toleratio ex iis quæ nocere: quæ vbi contraria ſunt, indicant ipſam imbecillam eſſe, vbi ſcilicet neque vtilitas, neque facilis toleratio, ſed magis noxa, & difficultas ac grauitas iuuantium admotionem conſequatur. Sed ſpectemus ſeorſum primo iuuantia, deinde lædentia. Ergo vbi ea quæ iuuare naturam ſolent, ſiue ab ipſa proficiſcantur, vt ſomnus, expulſio, abſceſſus: ſiue ab arte, ita vt acceſſatur peritus medicus, obſequatur ægrotans, miniſtri diligentes ſint, nihil extrinſecus incidat quod repugnet: vbi (inquam) hæc quæ iuuare ſolent iuuent, naturam valere denunciant: quod ſi parua ſint, & tamen plurimum [b] proſint, non ſolum valere ſed etiam plurimum valere eandem monſtrant, nam ſunt gradus præſidiorum, exempli gratia medicamentorum calefacientium, refrigerantium, madefacientium, ſiccantium, maiores & minores: vbi minores plurimũ proſint, indicant morbum eſſe [c] leuem, cui prodeſſe debent contraria æqualem gradum habentia, & ideirco naturam ſignificant plurimum valere: at vbi ea quæ prodeſſe ſolent, non proſunt, imbecillam oſtendunt: quod ſi non ſolum non proſint, ſed etiam obſint, ſummam [d] eius imbecillitatem ſignificant: nocentia vero ſiue ſint morbi atque internæ cauſæ & ſymptomata, ſiue ſint remedia male adhibita, & quæcunque quouis modo nocere ſolent, ſi non noceant, monſtrant naturam valere, & eo magis quo illa magis lædendi vim habent: neceſſe eſt enim tunc ipſam plurimum valere, cum teniti poſſit, & lædentium impetum validiſſime ſuſtinere: quod ſi aliquid etiam obſint quæ plurimum obeſſe conſueuerunt, valere ſimiliter naturam ſignificant. Recenſet [e] Hippocrates in optimis ſignis facile ferre morbi grauitatem: contra ſi ea quæ nocere ſolent non facile ferantur, indicant imbecillitatem naturæ, & eo maiorem quo difficilius feruntur. Scribit idem [f] Hippocrates primo libro de morb. volg. vxorem Dromeadæ, quæ difficulter morbum ferebat ſexto die interiiſſe: id quod etiam accidiſſe ait Calno [g] Lariſſæ octauo die, qui maxime affligebatur à morbo. Hoc pacto igitur ex iuuantibus & lædentibus colligitur naturæ robur atque imbecillitas. Quod ſi velis hunc locum iuuantium & lædentium redigere ad cauſas & effecta, à quibus omnia ſigna depromuntur, quo pacto id facere poſſis quinto [h] libro monſtrauimus, pro iuuantibus enim vtilitas, pro nocentibus noxa accipitur quæ ex ipſis ſequuntur, hæ enim tanquam effecta monſtrant habilitatem patientis, quaſi cauſam, & ita virium robur atque imbecillitatem.

[a] *Hipp. 1. aph. 1.*
[b] *Gal. de arte med. c. 8. & 2. de nat. hum. com. 5.*
[c] *Galen. 9. meth. c. 10.*
[d] *Gal. 2. aph. com. 1.*
[e] *Hipp. lib. 2. aph. 33. & 1. epid. Tex. 1. & 2. prog. 16.*
[f] *Hipp. 3. 1. epid. 29.*
[g] *Hipp. 3. 3. epid. 76.*
[h] *Supra lib. 5. c. 3.*

De effectis & proprie de actionibus monſtrantibus naturæ robur aut imbecillitatem. CAP. V.

RESTANT effecta quæ tertio loco poſuimus in locis monſtrantibus robur atque imbecillitatem naturæ. Subiiciuntur autem actionibus, qualitatibus, atque iis quæ in corpore noſtro ſub varios ſenſus cadunt, tum retentis & expulſis: ex hoc triplici genere effectorum maxima ſignificatio fit roboris atque imbecillitatis naturæ: prognoſtica autem quæ in variis libris Hippocratis leguntur, fere omnia pertinent ad effecta. Valent quidem ſigna quæ ſumuntur à cauſis tam proximis quam remotis: valent & quæ à iuuantibus & lædentibus (vt iam oſtenſum eſt,) ſed multo maxime quæ ab effectis. Hæc autem quanto magis ſimilia ſunt iis quæ naturaliter apparent, tanto maius ſignificant naturæ robur, quanto magis diſſimilia, tanto maiorem imbecillitatem: quanto item plura ſunt quæ naturaliter habent, tanto magis valere naturam. Ex contrario, quanto pauciora ſecundum naturam ſeruantur, tanto maiorem imbecillitatem oſtendunt. Ordiamũr ab actionibus læſis, quibus maxima vis ineſt, nam reliqua duo effectorum genera eatenus naturam valere, aut imbecillam eſſe teſtantur, quatenus referuntur ad actiones à quibus emanant. Actiones igitur quanto plures, & quanto magis ſeruantur ſecundum naturam, tanto magis ipſam valere denunciant: contra quanto plures, & quanto magis læduntur, tanto magis languere. Sed cum triplex facultas neceſſaria ſit ad vitam retinendam (vt in ſuperioribus [i] demonſtratum eſt) animalis, vitalis, & naturalis, tria quoque actionũ genera requirimus: ſi pereant animales, perit reſpiratio, & ſtrangulatur calor. Quod euenit etiam ſi pereant vitales, vt pulſus cordis & arteriarũ. Si pereant naturales, non alitur corpus: ſine alimento autem diſſoluitur naturæ robur, & neceſſe eſt homo intereat: ſingulæ igitur cum ad vitam neceſſariæ ſint, ſi bene valent, valere naturam demonſtrant, ſi læduntur, imbecillam eſſe. Exordiamur ab animalibus, cuiuſmodi ſunt præcipuæ illæ, vt intelligentia, ratio, & memoria: præterea ſenſus, & motus: ex præcipuis, intelligentia in imaginum apprehenſione verſatur: Aufertur hæc cum homines nihil mente comprehendunt, veluti attoniti: imminuitur, cum parum & tarde, quemadmodum ſolent hebetes, deprauatur, [k] cum alio aut alio modo percipiunt quam ſint, veluti delitan-

[i] *Supra lib. 3. c. 3.*
[k] *Gal. 1. de Tu. Val. c. 2.*

tes, qui floccos carpunt, vel feſtucas legunt. At ratio [a] auffertur iis qui protſus nihil ratiocinantur, veluti ſtupidi & apoplectici: minuitur illis qui parum & tarde, vt ſtulti: deprauatur illis qui praue, quemadmodum inſani ac furioſi. Memoria auſertur [b] cum perditur ex toto, quod illis euenit quos in Attica peſtilentia Lucretius [c] deſcripſit, inquit enim:

„ *Atque etiam quoſdam capere obliuia rerum*

„ *Multarum, neque ſe poſſent cognoſcere vt ipſi.*

Minuitur iis qui paucorum & tarde meminerunt, deprauatur cum alio atque alio modo quam fuerint meminerunt: præcipuæ igitur actiones cum bene valent, robur naturæ [d] demonſtrant, cum læduntur, imbecillitatem. latent autem ſenſum ſiue integræ ſeruentur, ſiue lędantur: ſed mente percipiuntur ex effectis, vt ex voce, ſermone, geſtu, & reliquis actionibus, vel ſecundum naturam, vel ex naturali ſtatu dimotis. Senſus accipitur pro communi & proprio: ad communem pertinent vigilia, ſomnus, inſomnia. Inſtituit quidem natura vigiliam, quæ cum [e] non potuerit eſſe perpetua, quod ſpiritus abſumantur, neceſſaria fuit quies, vt recreentur. Hæc autem ſomnus eſt, qui ad aliquod temporis ſpatium, noctu potiſſimum & poſt cibum interpellare debet vigiliam. Aufertur hæc ex toto cum homo à diuturno ac graui ſomno opprimitur: minuitur cum ſomniculoſus eſt, vel arctiori ſomno conſopitus quam ſoleat: deprauatur cum ſomnum capere non poteſt, ita vt continuata ſit. Monſtrat vigilia [f] vbi ſecundum naturam ſit, robur: vbi quouis trium modorum lædatur, imbecillitatem. Quod attinet ad inſomnia, cum ſomnus pacatiſſimam quietem affert ſine viſis ſomniorum, valere naturam ſignificat: cum tumultuoſus eſt, ita vt multa & confuſa verſentur in animis, eandem opprimi [g] monſtrat, præſertim ſi homo cum ſomnum capit non ſit onuſtus cibo & vino, ſicuti non ſolent eſſe ægrotantes. Senſus proprii, vt aſpectus, auditus, olfactus, guſtatus, tactus, ipſi quoque prout vel integri ſunt, vel læduntur, ita naturæ robur aut imbecillitatem ſignificant: qui integri ſunt, robur demonſtrant; qui læduntur, prout magis vel minus præter naturam ſe habent, ita maiorem, vel minorem imbecillitatem: prout item plures, vel pauciores vitiantur. Interdum enim auferuntur, veluti vbi homo cæcus fit, aut ſurdus, aut nihil olfactu, guſtatu vel tactu percipit: quod grauiſſimum eſt. Interdum imminuuntur veluti vbi parum percipit quæ obiiciuntur. Interdum deprauantur, veluti vbi percipit res alio modo quam ſunt, cum moleſtia, aut cum dolore, qui maxime [h] tactu ſentitur. Hic ſi grauis ſit, aut in loco nobiliori, naturæ imbecillitatem quam affert, etiam demonſtrat. Refertur ad dolorem difficultas tolerantiæ, ac grauitas talis vt homo nullam habeat requietem, præterea anxius quidam angor, quem affert morſus in ore ventriculi; hæc vbi acci- dant, ſignificant naturam valde opprimi, atque imbecillam eſſe. Reſtat motus voluntarius ex actionibus animalibus, qui aut integer ſeruatur, & monſtrat naturæ robur, aut læditur & imbecillitatem denunciat, ſed maiorem vel minorem, pro maiori vel minori offenſa. Auffertur interdum in toto corpore, veluti in eo [i] affectu quem Græci ἀποπληξίαν dicunt, ita autem vires proſternit, vt vel afferat interitum, [k] vel non niſi maximo negotio reſtituatur. Aufertur interdum in aliqua parte, quem affectum Græci nominant παράλυσιν, [l] veluti cum oculi, aut aliæ partes immobiles apparent, quæ offenſio tanto grauior eſt, quanto verſatur in loco maioris momenti. At leuior offenſa eſt cum motus voluntarius imminuitur, minoremq; imbecillitatem denunciat, modo tantum virium [m] ſuperſit quantum poſſit thoracem mouere: Ad imminutum motum refertur tremor [n] partium, & languor quidam, cum aliquo modo reſolutæ videntur: neque enim poteſt homo eas continere, ſed ſubinde ad pedes delabitur, huiuſmodi autem motus imminutio ſummam imbecillitatem virium monſtrat, non ſecus quam priuatio. Deprauatur & motus voluntarius, veluti in neruorum [o] diſtentione, quæ maiorem vel minorem, imbecillitatem naturæ demonſtrat, pro affectu à quo oritur, & loco quem occupat: ſi affectus ſit ſiccitas atque inanitas, longe grauior eſt quam ſi plenitudo: locus autē ſi maior ſit & magis præcipuus, aut cum præcipuo iunctus, maiorem affert ac monſtrat naturæ imbecillitatem quam ſi paruus, quam ſi ignobilis, quam ſi à præcipuo remotus. Ad motum voluntarium ſpectat & reſpiratio, quæ vbi ſecundum naturam ſe habeat, maximum indicium ſalutis ponitur ab Hippocrate, [p] atque idcirco monſtrat naturæ robur: Vbi lædatur, pro maiori vel minori offenſa, maiorem vel minorem oſtendit naturæ imbecillitatem. At læditur reſpiratio tripliciter, cum auferatur, minuatur, deprauetur, nunquam autem aufertur ex [q] toto manente vita, quanquam ablata interdum videtur, vt in eo affectu quem vteri ſtrangulationem appellant. Quamobrem tunc ablata dicitur cum ſenſum latet, id quod grauiſſimum eſt & naturam ſuperari monſtrat, ſiue enim proficiſcatur ab animali facultate proſtrata, ſiue ab inſtrumentis male affectis, ſiue à calore adeo paruo vt pene extinctus ſit, ſummam naturæ imbecillitatem demonſtrat. Imminuitur reſpiratio cum parua, tarda, aut rara apparet: offenſa hæc non ſemper æqualis eſt, ſed interdum maior, interdum minor, & non ſemper omnibus his tribus modis, ſed interdum vno tantum, vel altero accidit: quo maior & pluribus modis fit, eo maiorem imbecillitatem ſignificat, quo minor & paucioribus, eo minorem. Deprauatur reſpiratio, cum augetur, & cum difficultatem quandam præ ſefert; Augetur autem vbi frequentior fit: Difficultas in eo conſiſtit quod muſculi thoracis etiam moueri coguntur. Notat hæc ſummam neceſſitatem & ingens caloris incrementum, atque idcirco naturæ imbecillitatem: Vbi autem tanta ſit difficultas, vt ſpiritus ſubſiſtat, quem Hippocrates [r] offendentem vocauit, neruorum diſtentionem ſignificat, cum qua tandem neceſſe eſt iungatur viriū imbecillitas. Quod ſi duplex appareat ſpiritus reuocatio, viriū imbecillitatem [s] notat, vel proxime, vel per inſtrumenta quæ nimis diſtenduntur. Ad reſpirationem aliquo modo referri poteſt aer, qui per nares & os redditur. Hic vbi moderate calidus ſit, & ſecundum naturam, robur denunciat, vbi nimis calidus, notat imbecillitatē, quam ſummā [t] ſignificat vbi frigidus ſit: quod ſi fœtidus appareat, putredinem monſtrat, & idcirco naturæ vires languere. Sed proprie ad reſpirationē refertur vox, quoniā fit à muſculis thoracem contrahentibus, & calidam fuliginem expellentibus: hæc vbi ſecudū naturam

ſerue-

[a] Gal. lib. de diff. ſympt. c. 3.
[b] Gal. ibid.
[c] Lucretius lib. 6.
[d] Hipp. 2. aph. 33.
[e] Gal. 1. de cauſ. ſympt. c. 8. & Ariſt. de ſomno & vigilia.
[f] Hipp. & Gal. 2. aph. 3.
[g] Gal. 3. 1. epid.
[h] Gal. lib. 1. de cauſ. ſymp. c. 6.
[i] Gal. 3. de locis aff. c. 10. & lib. de diff. ſympt. c. 3.
[k] Hipp. 2. aph. 42.
[l] Gal. 3. de loc. aff. c. 10.
[m] Gal. 7. meth. c. 13.
[n] Galen lib. de rigore Trem. c. 3.
[o] Gal. lib. de diff. ſympt. c. 3.
[p] Hipp. 1. progn. 25.
[q] Gal. 1. de diff. reſp. c. 8.
[r] Hipp. 4. aph. 68.
[s] Hipp. 3. 5. epid. 18.
[t] Hipp. 1. progn. 24.

ſeruetur, vires validas demonſtrat. Vbi lædatur, imbecillas, ſiue auferatur, ſiue imminuatur, ſiue deprauetur, ac ſeu res proficiſcatur à facultate animali, ſeu ab inſtrumentis: quo autem maior fuerit, eo maiorem declarant imbecillitatem. Hactenus de actionibus animalibus.

Ad vitalem facultatem ſpectat proprie pulſus cordis & arteriarum, communiter vero quænis actio cuiuſlibet partis corporis. Pulſus ſi moderatus ſit, habita ratione magnitudinis & paruitatis, celeritatis & tarditatis, crebritatis & raritatis, roboris, & debilitatis, mollitudinis & duritiei: præterea ſi æqualis ſit & ordinatus, bene valere naturam ſignificat, [a] quanquam magnitudo & robur pulſus cum augentur extra [b] modum, naturam quoque validam eſſe denunciant. Imbecillitatem naturæ declarat pulſus immoderatus, & magis aut minus, prout magis vel minus immoderatus eſt. Vbi tamen immoderatio æque magna ſit, non propterea æque magna oſtenditur imbecillitas, nam turior eſt extrema celeritas, & frequentia, quam extrema tarditas & raritas, quæ tunc incidunt cum calor [c] innatus extinguitur, & idcirco neceſſe eſt cum ſumma imbecillitate copulentur. Celeritatis incrementum proficiſcitur à valido calore, & à robore [d] facultatis vitalis, neque poteſt iungi pulſus valde celer cum ſumma [e] imbecillitate, ita vt decipiatur Archigenes, qui [f] formicantem pulſum valde imbecillum, exiſtimat eſſe celerem. Summa item durities pulſus, cum ob tumorem durum, ob inflammationem, ob ſiccitatem, frigus, aut ardentem febrem accidat, magis conuelli vires naturæ demonſtrat, quam ſumma mollitudo. languidiſſimus & tardiſſimus [g] pulſus inter omnes immoderatos, naturæ imbecillitatem ſignificat, ſicut intermittens inter omnes inæquales: deterior [h] autem eſt qui in vno & eodem ictu intermittit, quam qui in pluribus, tum qui inordinate quam qui ordinate. Præterea qui diuturniori quam qui breuiori tempore intermittit: in vno item & eodem ictu [i] intermittens deterior eſt cum primam partem ictus maiorem & celeriorem habet ſecundam vero minorem & tardiorem, quam cum contra, Cæterum longe deterior eſt priuatio pulſus, quam immoderatio, aut inæqualitas, aut intermiſſio: ex toto enim tunc deficit, & idcirco virium defectionem ex toto ſignificat. Caue tamē ne decipiaris, iudicans eum defeciſſe qui non vere defecit, ſed ita paruus ac languidus eſt vt vix ſentiatur, nam qui talis eſt, languere plurimum naturam monſtrat, non tamen æque atque ille qui ex toto deficit. Hæc quæ ad pulſum arteriarum pertinent valent etiam in pulſu cordis: ſed cum ad facultatem vitalem cōmuniter pertinere actiones cuiuſlibet partis diximus, Sciendum licet non poſſe has validas eſſe vbi illa debilis ſit: quamobrem vbi validas cernimus ſingularum partium actiones, valere facultatem vitalem iudicamus, & inde ſummum naturæ robur colligimus. Quod ſi langueant actiones omnium partium corporis, neceſſe eſt vitalem facultatem languere, id quod in animæ defectione euenit, quæ ſummam naturæ imbecillitatem demonſtrat, præſertim ſi (vt docuit Hippocrates [k]) valida ſit, frequens, & abſque cauſa manifeſta: hanc enim repente ſequitur mors. Mores vero qui ſub vitali facultate comprehenduntur, magis monſtrant ſpeciem temperationis, quam robur & imbecillitatem, velut iracundia, [l] calorem ſuperantem. Sed ſatis de vitalibus actionibus.

[a] Gal 2 de dignoſ. pulſ. c 3.
[b] Gal 2 de dignoſ. pulſ. c 2.
[c] Gal. 1. de cauſ. pulſ. c.6.
[d] Gal 2 de cauſ. pulſ. c 5
[e] Gal ibid.
[f] Gal lib 2. de dig pulſ. c 1
[g] Gal 3 de cau pulſ c.8.
[h] Gal lib 2. de praſ ex pulſ c.4. & 6.
[i] Gal lib 2. de praſ pulſ. c.6.
[k] Hipp. 2. aph 41.
[l] Gal l artis med c.29.

Reliquæ ſunt actiones naturales, quarum aliæ [m] principales ſunt, vt nutriens, augens, gignēs: aliæ miniſtræ, [n] vt attractio, retentio, coctio, expulſio, in quib. numerare cibi & potionis appetentiam poſſumus. Loquamur primo de principalibus, quæ licet ternæ ſint, vna tamen præcipue ad robur, atque imbecillitatem confert, nutriens videlicet, reliquæ duæ, gignens & augens, à nutriente proficiſcuntur: hæc cum bene fungitur ſuo munere, robur, cum læditur, imbecillitatem naturæ ſignificat: maxime autem cum aufertur, deinde cum minuitur aut deprauatur. Scrutemur nunc miniſtras, & primo appetitionem cibi & potionis, quæ vbi moderata ſit, monſtrat valere non modo facultatem naturalem, ſed etiam animalem, atque idcirco naturæ robur, quo ſpectans [o] Hippocrates docuit bonum ſignum eſſe in omni morbo facile ſumere quæ offeruntur, id quod fieri non poteſt vbi appetitio deſit. Addit etiam ægrotantes illos qui ab initio [p] cibum recuſant, proceſſu temporis appetere, atque eam mutationem meliorem eſſe quam eorum qui principio bene appetunt cibum, quem proceſſu temporis reſpuunt. Semper autem in [q] optimis ſignis ponitur à cibo non abhorrere, & non valde ſitire, ſed habere tam cibi quā potionis appetitionē moderatam: at vbi hæc lædatur, ſignificat imbecillitatem naturæ, & eo magis, quo magis læditur: maxima offenſa eſt cum aufertur ex toto, notat enim aut interiiſſe facultatem naturalem in ore ventriculi, aut animalem ita languere, vt nequeat ipſi amplius impertiri: teſtatur [r] Hippocrates tertio libro de morbis vulgaribus in quadam peſtilentia maxime perniitioſa cepiſſe ægrotantes ſummum cibi faſtidium, At ceſſat interdum ſitis manente adhuc cauſa, & lingua exiſtente [s] arida, quod deterrimum eſt, cum ſimiliter in ore ventriculi naturalem vel animalem facultatem pene extinctam eſſe ſignificet. Minorem imbecillitatem monſtrat appetitus imminutus, minus enim languere vel naturalem, vel animalem facultatem declarat, quam vbi ex toto aufertur. Deprauatio appetitionis diſtinguenda eſt, cum vel ad modum, vel ad qualitatem refertur. Deprauatur cum ſupra modum expetitur cibus, aut potio, quod valde immoderatam [t] temperationem in ore ventriculi, & idcirco ſummam naturæ imbecillitatem ſignificat. Deprauatur qualitas cum expetuntur aliena, id quod proficiſcitur à prauitate [u] ſuccorum occupantium os ventriculi, atque vbi hoc accidit, non manet amplius naturæ robur. Ex quatuor aliis miniſtris, attractio ſi perficitur, perfici etiam munus altricis cōiicere poſſumus. Sed cum lædatur, neceſſe eſt omnino altricem lædi, & plurimum quidē vbi auferatur, minus vero vbi imminuatur, aut deprauetur: retentio vero ſi ſecundum naturā fiat, conicies validas eſſe naturæ vires, ſi lædatur, imbecillas, maxime vbi auferatur, deinde vbi imminuitur, ſed multo minus vbi deprauetur, ita vt fiat cum moleſtia, aut diutius trahatur: maxime autem inter miniſtras actiones coctio naturæ [x] robur aut imbecillitatem ſignificat, nam vbi perficitur, monſtrat morbum iam ſuperari, & idcirco longe validius naturæ robur cum morbi robore comparatum. Recte igitur tradidit Hippocrates [y] primo lib. de morb. vulg. coctionem celeritatis & ſalutis indicium eſſe. Scribit Galenus [z] ne-

[m] Gal 1. de nat. fac. c.5.
[n] Gal 3. de nat. fac. c.9.
[o] Hipp. 2. aph 33.
[p] Hipp 2. aph.32.
[q] Gal. 3. 3. epid com.23.
[r] Hipp 3. 3. epid 98.
[s] Hipp. & Gal 2 lib. Prorrh.22.
[t] Gal 1. ad Glauc. 14.
[u] Gal. 1 de cauſ ſympt. c 7.
[x] Hipp. & Gal 2 primi epid. com.45.
[y] Hipp. 2. 1 epid 45.
[z] Gal. 3. criſ. c 3.

minem cum ſignis coctionis ſe vidiſſe interire. Ex iis diſtingui diximus quem exitum habitura ſint ſymptomata criſima. At vbi lædatur coctio, aut ex toto aufertur, aut minuitur, aut deprauatur. Aufertur ex toto, cũ ſumma cruditas eſt: minuitur, vbi ſucci ſemicrudi ſunt. Deprauatur vbi pro coctione prauitas quædam acquiritur, proprie autem cruditas ſignificat naturæ robur non adeo validum eſſe vt vel vicerit, vel vincere tentauerit morbum: at non propterea adeo imbecillum, vt ſuperare illum tempore non poſſit, ſed quale ſit colligitur ex aliis ſignis: ſi validius videatur, concoquet ac ſuperabit morbum; ſi imbecillius tempore ſuccumbet ac ſuperabitur: coctione imminuta, ſucci ſemicocti redduntur, qui neque ex toto robur, neque ex toto imbecillitatem ſignificant. Sed magis hanc aut illud, prout magis vel minus recedunt à coctione perfecta. Deprauari coctionem diximus cum ſucci praui redduntur: at horum prauitas ſi ſumma ſit, ſummam imbecillitatem ſignificat, ſi minor, minorem; ſiue autẽ perficiatur, ſiue quouis modo lædatur coctio, intelligitur maxime ex iis quę expelluntur, de quibus non multo poſt agemus, monſtrant enim in primis naturæ robur atque imbecillitatem, idque quatenus coctionem integram aut læſam ſignificant. Expulſio reſtat, quæ vbi ſecundum naturam fiat, ipſa quoque robur demonſtrat; vbi lædatur, imbecillitatem. Aufertur interdum veluti cum retinetur vrina, aut aliud quod excerni deberet; id quod poteſt eſſe opus naturæ aliam expulſionem tentantis, & tunc robur magis quam imbecillitatem denunciat. Sed plerunque ſymptoma eſt, quod ſi fiat vitio materiæ aut inſtrumentorum, minus malum eſt: ſed ſi accidat vitio facultatis expultricis, maximam naturæ imbecillitatem ſignificat. Imminuitur cum pauciora expelluntur, aut tardius quam conueniat: monſtrat autem naturæ imbecillitatem, minorem tamen quam vbi ex toto auferatur. Deprauatur cum alio modo fit quam ſecundum naturam conueniat, ſiue quod plura expellantur, ſiue quod diuerſa, ſiue quod cum motu quodam inſueto. At poteſt eiuſmodi omnis deprauatio eſſe opus naturæ tempeſtiue depellentis quæ noxia ſunt, ſed maxima ex parte ſymptoma eſt. Vbi nimis multa expellantur, ſignificatur imbecillitas retentricis, acrimonia ſuccorum, patefactio itinerum, & canalium præter naturam, atque idcirco etiam imbecillitas: quod itẽ euenit vbi expelluntur qualitate aliena, hoc eſt quæ retineri deberent, aut nullo modo gigni in corpore noſtro. Motus præter naturam multiplex apparet cum deprauatur expultrix, ſicut vomitus, ſingultus, palpitatio, oſcitatio, horror. Poſſunt hęc ſecundum naturam dici cum tempeſtiue fiunt, ita vt ſequatur morbi leuatio, & facilitas tolerantiæ: tunc autem naturæ robur demonſtrant, ſed ſi intempeſtiue accidant, morbus grauior fiat, & ægrius toleretur, notant ſummam naturæ imbecillitatem, præſertim horror validus, quem Hippocrates [a] mortiferum eſſe ait ſi cum virium imbecillitate copuletur. Quæ ab actionibus læſis ſumi debebant, indicia roboris atque imbecillitatis naturæ, habeant hunc terminum.

[a] Hipp. 4. aph. 46.

De qualitatibus corporis naturæ robur, vel imbecillitatem demonſtrantibus.

Cap. VI.

EFFECTA quæ ſub ſecundo genere comprehenduntur, ſunt qualitates corporis, & obiecta quæ in corpore noſtro ſenſui ſubiiciuntur, ſiue vni, ſiue pluribus. Subiiciuntur proprie vni, quæ ſub aſpectum cadunt, vt colores, quæ ſub auditum, vt ſoni; quæ ſub olfactum, vt odores, quæ ſub guſtatum, vt ſapores, quæ ſub tactum vt calor, frigus, mollities, durities, tenſio, laxitas. Sub plures ſenſus cadunt obiecta quæ communia nuncupantur, veluti figura, numerus, magnitudo, ad quam ſpectãt tumores pręter naturam, iudicantur enim non ſolum aſpectu, ſed etiam tactu. Sed ſiue vni, ſiue pluribus ſenſibus ſubiiciantur, vbi ſint qualia eſſe ſolent ſecundum naturam, robur ſignificant. At vbi à naturali ſtatu recedant, non ſtatim ſignificant imbecillitatem, cum poſſint eſſe [b] opera naturæ contendentis expellere quod in partibus pręſtantioribus infeſtum eſt; ſed ſic fiunt tempeſtiue, & ſequitur leuatio morbi & facilitas tolerantiæ; vbi hęc non ſequantur, illa cenſenda ſunt ſymptomata, ex quibus denunciatur imbecillitas maior vel minor, prout magis vel minus diſſimilia ſunt iis quæ ſolent naturaliter apparere. Intueamur ſeorſum primo obiecta propria, deinde communia: proprie ad viſum ſpectat color cutis & linguæ, proficiſcitur hic à ſanguine ſuffuſo, qui qualis [c] eſt, talem efficit colorem: bonus color, bonum ſanguinem nunciat, atque idcirco naturæ robur: malus malum, & propterea imbecillitatem; quanto autem deterior eſt, tanto magis languere naturam denunciat. At muratur color interdum ob ſolam qualitatem frigoris vel caloris: poteſt vterque nigredinem afferre, ſed vbi eam efficit calor vrens, antecedit color viridis, liuor vbi frigus. At vtrouis fiat, deterrima [d] eſt & naturæ vires iam deficere oſtendit, quanquam naſcitur interdum nigredo ab humore melancholico, & tunc prauum ſanguinem, & idcirco infirmitatem naturæ, at non tamen ſummam denunciat. Quid quod niger color interdum eſt opus naturæ detrudentis humorem melancholicum ab internis partibus ad externas, quemadmodum & flauus in eo affectu quem arquatum appelant, qui ſimiliter interdum eſt opus naturæ [e] depellentis flauam bilem à præſtantioribus partibus ad minus prę ſtantes. Diſtinguetur autem à ſymptomate ex eo quod tempeſtiue fiat, hoc eſt apparentibus ſignis coctionis, nam ſequitur leuatio morbi & facilitas tolerantiæ, vt paulo ante in vniuerſum diximus. Obiecta quæ ſenſu auditus percipiuntur, ſoni ſunt, qui vbi naturaliter accidant, robur denunciant, vbi pręter naturam, imbecillitatem, & tanto maiorem, quanto magis pręter naturam fiunt, ſicuti crepitus dentium non [f] conſueti. Ad ſenſum olfactus pertinent odores qui expirant ex corpore ægrotantis. Monſtrant autem vbi ſecundum naturam ſint, robur: vbi pręter naturã, imbecillitatẽ, & proprie ſi valde fœtidi, ſummam [g] enim declarãt putredinem, cui naturæ vires ſuccumbunt. Sapores quos lingua percipit, vbi ſecundum naturam ſint, ſuccos monſtrant naturaliter habere, & eatenus ſunt iudiciũ roboris. Sed ſi ſalſi, amari, aut alio modo alieni recipiantur, monſtrãt ſuccos [h] à naturali ſtatu mutatos, & eatenus naturæ imbecillitatem. Tactu percipiuntur 1. & 2. qualitates, vt calor, frigus, mollities, durities: naturaliter debet vniuerſum corpus eſſe æquabiliter calidum

[b] Gal. lib. de diff. ſympt. c. 6.

[c] Gal. 1. aph. com. 2. & Hipp. ac Gal. 4. 6. epid. 28.

[d] Hipp. & Gal. 1. prog. 10.

[e] Hipp. & Gal. 4. aph. 64.

[f] Hipp. 1. progn. 21.

[g] Gal. 2. 3. epid. 9. & 8. meth. c. 7.

[h] Gal. 4. de Tu. Gal. c. 4.

Digitized by Google

dum & molle: vbi tale ſit, monſtrat naturæ robur, & (vt voluit [a] Hippocrates) ſigna dat ad bene ſperandum. Quod ſi tactu ſentiatur inæqualitas, aut crudicatem notat, quemadmodum in febre quam [b] [illegible] vocant, aut ſummam viſcerum inflammationem attrahentem cucurbitulæ [c] modo ſubſtantiam calidam, ita vt partes externæ, præſertim extremę frigeſcant per vniuerſum acceſſionis ſpacium, veluti in febre illa quam dicunt [illegible], quod adeo pernicioſum exiſtimatur, vt febre non intermittente mortiferum ab [d] Hippocrate iudicetur, ita vt ſummam naturæ imbecillitatem ſignificet. Si qua autem pars proprie refrigeretur, veluti veſica, cum [e] calore extinctum eſſe naturæ robur demonſtrat. Quod ſi viciſſim mutatio accidat caloris & frigoris, & eædem partes nunc calidæ, nunc frigidæ ſentiantur, notant imbecillitatem calidi innati, & idcirco naturam languere. Ex aliis qualitatibus, durities oritur à ſiccitate, vel ab extinctione caloris, & vtroque nomine deterior eſt quam mollities, ſicuti tenſio quam laxitas: ſed poteſt tam durities quam tenſio à plenitudine proficiſci, quod non æque malum eſt, atque vbi oritur ab inanitate & ſiccitate. Maxime autem præſtat præcordia mollia [f] eſſe ac ſine duritie. Quæ dura ſunt, à quacunque cauſa fiunt talia, longe deteriora ſunt quam mollia & laxa, & ob id maiorem naturæ imbecillitatem declarant. Fiunt rugæ & laxitas interdum ex inanitate ac ſiccitate, [g] quæ vbi pertineat ad partes ſolidas, curationem non admittit. Sed vbi vel ad ſuccos, vel ad partes non vere ſolidas ſpectet, non ægre ſanatur, & minorem imbecillitatem denunciat.

Pluribus ſenſibus, vt aſpectu & tactu iudicari diximus figuram, magnitudinem, numerum, quę ſimiliter vbi ſecundum naturam ſunt, robur notant, vbi præter naturam, imbecillitatem. Forſitan quipiam dixerit nonne hęc cauſa proxima ſunt roboris & imbecillitatis, cum ad ſanitatem vel morbum referantur, hic autem non de cauſis agitur, ſed de effectis ſignificantibus robur vel imbecillitatem? cui reſpondebimus moueri hæc interdum de ſtatu naturali, non tamen eſſe propterea morbum, quod ea mutatio non [h] tanta ſit vt actiones impediat: tunc ergo nō cenſentur morbi, ſed ſymptomata, & idcirco etiam effecta. Finge igitur figuram immutari ob alium morbum, a quo actiones lædantur, ſpectare tunc oportet an eiuſmodi mutatio figurę plenitudinem, an inanitatem ſequatur, quæ plenitudinem ſequitur minorem denunciat imbecillitatem, quam quæ ab inanitate proficiſcitur, & à diſtentione [i] neruorum facta propter inanitatem. Magnitudo autem vbi præter naturam augeatur, notat multitudinem materiæ: at non propterea imbecillitatem: vbi permaneat & nō minuatur, vt ſolet in febribus, cutis [k] denſitatem ſignificat, & craſſitudinem humorum, & idcirco longitudinem morbi; At non propterea magnam imbecillitatem, quæ magis ſignificatur vbi humo cibum ſumat, non tamen reficiatur quod abſumptum eſt. At ſi minuatur magnitudo & moles corporis plus quam poſtulat, habita ratione naturæ, ætatis, aeris, victus, ac febris, ſignificatur vis imbecilla, & ſuccorum tenuitas: huc ſpectat facies cadaueroſa [l] relata ab Hippocrate, quam deſcripſit Lucretius, [m] cum inquit, naſi primoris acumen tenue, cauati oculi, caua tempora: quæ vbi citra vigiliam, inediam, aut alui profluuium accidant initio morbi acuti, ſummam naturæ imbecillitatē denunciant. Mala eſt etiam gracilitas ventris adueniens, præſtat enim partes quæ circa vmbilicum & imum ventrem ſunt, non tabeſcere vt docuit Hippocrates, ſed craſſitudinem ſuam ſeruare. Tabes igitur ſummam virium imbecillitatem ſignificat. Quod attinet ad numerum, augetur interdum aliquid præter naturam, vt humor glutinoſus dentibus inhæreſcens, qui notat ſuccos craſſos ac lentos eſſe, & febrem [n] validam, vnde neceſſe eſt robur imminuatur. Minuitur aliquid veluti cum defluunt pili iis qui phthiſi laborant, quod ſummum [o] malum eſt, & ſummam imbecillitatem ſignificat ob alimenti inopiam: res leuior eſſet ſi ob acrimoniam ſuccorum eroſis radicibus caderent. Pluribus etiam ſenſibus ſubiicitur [illegible], quod licet ſit morbus, poteſt tamen in morbi effectis referri, cum alios morbos ſequatur. Accipitur [p] autem & pro ſucceſſione morbi alterius, quam facit amotio vnius, & pro translatione, & expulſione: ſed de expulſione: paulo poſt ſeorſum agemus, qua de retentis & expulſis, nunc & ſucceſſionem & translationem perpendemus. Poteſt ſucceſſio & robur & imbecillitatem ſignificare. Si morbus qui ſuccedit mitior eſt, [q] & in parte minus præſtanti quam prior, naturæ robur ſignificat, præſertim ſi die criſimo accidat: hic enim [r] ſtabilitatem nobis pollicetur, ſi vel ſuccedens morbus grauior fiat, vel in parte præſtantiori [s] quam prior, ſignificat imbecillitatem, praua enim cenſetur, mutatio morbi ex miti in ſæuum, contraria vero bona. Febris ſi neruorum diſtentioni [t] ſuperueniat, bonum eſt: ſed malum ſi diſtentio febri, inquit Hippocrates. Si morbo comitiali [u] ſuperueniat quartana, bonum, diſcutitur enim & concoquitur à calore & rigore. Malum ſi mutetur pleuritis in inflammationem [x] pulmonis, quod morbus in partem nobiliorem transferatur: contra, bonum ſi in angina [y] tumor appareat in partibus externis, recedit enim morbus à nobilioribus partibus, & impetitur minus præſtantibus, ita vt minorem imbecillitatem, vel potius robur naturæ denunciat. Sed ſatis de ſucceſſione. Translatio ſequitur, quæ [z] interdum eſt opus naturæ, & idcirco robur ipſius ſignificat: interdum eſt ſymptoma & effectū morbi, quod pluribus ſenſibus ſubiicitur. Si ſit opus naturæ, ſequitur leuatio morbi, & facilitas tolerantiæ, ſi ſit ſymptoma, ingraueſcit morbus, & æger magis affligitur, ſed præter hoc indicium quod ſumitur à iuuantibus & lædentibus, obſeruabimus ſubſtantiam, & accidentia illius quod transfertur, vnde intelligemus ſit ne opus naturæ, an ſymptoma. Subſtantia debet reſpondere ſuccis, priorem morbum efficientibus, eſt enim translatio veluti purgatio. At ſi qualia [a] oportet, purgari purgentur, ſequitur leuatio morbi & facilitas tolerantiæ, quæ contra accidunt vbi non purgentur qualia oportet. Ex accidentibus animaduertere oportet quantum ſit quod transfertur, & quale, tum quo tempore, & quo loco accidat. Debet moles ipſa reſpondere multitudini ſuccorum efficientiū morbum: vbi minor ſit, non ſatisfacit, neque [b] inſignem affert vtilitatem, imò oſtendit naturam non potuiſſe perficere quod tentauit. Vbi maior, vires conuellit, & nimia copia ſuccorum ſæpe gangrænam affert, ita vt emoriatur pars in qua oritur abſceſſus. Qualitas ad colorem ſpectat, qui bonus eſſe

[a] Hippocr. 2. progn. 56.
[b] Galen. de in æquali in temp. c. 7.
[c] Gal. 7. aph. com. 1.
[d] Hippoc. 4. aphor. 48.
[e] Galen. 2. prorrhet. commento 16.
[f] Hippocr. 2. progn. 27.
[g] Gal. 6 epid. com. 26.
[h] Gal. lib. de diff. morb. cap. 12.
[i] Gal. 2. aph. com. 26
[k] Hippocr. 2. aph. 28 & Gal. in commento.
[l] Hippocr. 1. progn. 6. & 7. & Gal. in com.
[m] Lucretius lib. 6.
[n] Hippoc. 4. aphor. 53.
[o] Hippocr. 5. aphor. 11. & 12.
[p] Gal. 1. prim. epid. commento 21.
[q] Hippoc. & Gal. in sexto epid. X.
[r] Gal. 3 progn. 12.
[t] Gal. 1 prorrhet. com. 12.
[x] Hippocr. 2. aphor. 26.
[u] Hippocr. 5. aphor. 71.
[z] Gal. 6. 6 ep. com. 8.
[y] Hippocr. 7. aphor. 51.
[z] Gal. lib. de diff. sympt. cap. 6.
[a] Hippocr. 1. aphor. 2.
[b] Gal. 2 prorrhet. comm. 60.

debet. Si niger ſit, [a] viridis, aut liuidos, ſummum frigus, aut ſummum calorem denunciat & naturæ inretitum. Spectat & ad odorem, debet enim abſceſſus carere fœtore, nam vbi hic adſit, denunciatur putredo: ſpectat & ad frigus, & ad calorem: malus eſt abſceſſus admodum calidus; ſed deterrimus eſt frigidus: bona eſt mollities, mala [b] durities. Ad qualitatem refertur etiam figura: melior enim eſt abſceſſus exeedens atque acutus, [c] quam latus ac deſidens. Tempus idoneum quo apparere abſceſſus debet, eſt vbi coctio iam perficitur: qui ante apparet, tanto deterior eſt, quanto magis coctionem præuenit: debet & in die [d] criſimo ſoperuenire; alioquin minus bonus eſt, non debet ſtatim recedere, ſed paulatim diſcuti, aut ſuppurare, nam vbi repente deliteſcat, ſolent ſuperantes ſucci ad partem aliquam præcipuam transferri. Poſtremo locus ad quem transferuntur ſucci debet eſſe & minus præcipuus quam ille in quo erat prior morbus, & valde diſtans ab eo, ſic enim ſignificabit naturæ robur, alioquin imbecillitatem. Hactenus de ſecundo genere effectorum.

[a] Hippoc. & Gal. 3. prim. epi. 26.
[b] Hippocr. 5. aphor. 68.
[c] Hippocr. 2. progn. 40.
[d] Hippoc & Gal 3. prog. 29.

De retentis & expulſis monſtrantibus robur aut imbecillitatem naturæ.

Cap. VII.

Restat tertium genus effectorum, quod in retentis & expulſis conſiſtit. Retenta oon ſecus atque alia effecta cum ſecundum oaturam ſunt, robur denunciant, cum præter naturam, non continuo imbecillitatem, ſed diſtinguere oportet an ſint [e] opus naturæ quæ interdum vt expellat id totom quod noxium eſt vna via, retinet quæ altera expelli conſueuerunt, veluti vrinam & deiectionem, cum mouere ſudorem nititur: intelliges autem eſſe opus naturæ ex eo tempore quo retinetur, quod ſcilicet adſit iam coctio, & quod dies quo fit retentio criſimus ſit, cum ex aliis, tum ex criſimis ſymptomatibus. Quod ſi deinde ſequatur leuatio morbi & facilitas tolerantiæ, non erit amplius coniectura, ſed certa ſcientia operis naturæ. At vbi quæ retineotur, oon ſint opus naturæ, ſed ſymptoma, ſiquidem ſpectes actionem, hoc eſt retentionem ipſam deprauatam, pertinet ad primum genus effectorum, hoc eſt ad actiones læſas, de quibus iam egimus: ſed ſi materiam ipſam quæ retinetur, ad iorernas cauſas refertur, quas ſimiliter proſecuti ſumos in ſuperioribus. Non eſt igitur quod in retentis præter naturam diutius immoremur.

[e] Gal lib. de diff. ſympt. cap. 6.

Pergamus ad expulſa, quæ vbi ſecundum naturam ſint, robur ſignificant. Vbi præter naturam, non continuo imbecillitatem, ſed diſtinguenda [f] ſunt, cum aliquando ſint opera naturæ & robur demonſtrent, aliquando ſint ſymptomata, & notent imbecillitatem. Diſcernes autem opera naturę ex leuatione [g] morbi, & facilitate tolerantiæ quæ eiuſmodi expulſionem conſequuntur: nam cum ſymptoma eſt, magis augetur morbus, & magis affligitur ægrotans. Attendere præterea oportet ſubſtantiam & accidentia eorum quæ expelluntur, ex his enim cognoſces ſiot ne opera naturæ, an ſymptomata. Veniat primo in medium ſubſtantia, hæc, aut illa eadem eſt quæ ſanis conſueuit expelli, ſiue retineat, ſiue non retineat accidentia conſueta, aut diuerſa eſt. Dum ſanitas eſt, expellitur deiectione craſſior materia: vrina vero & ſudore, tenuior, veluti aquoſus humor quę ſuperant ex eſculentis & poculentis, neque poſſunt in alimentum conuerti. Eiuſmodi omnis ſubſtantia naturaliter expellitur, & eatenus naturæ robur demonſtrat. Quod euenit etiam ſanguini qui fœminis ſuperans ex vtero, vel ſingulis menſibus, vel ſtatim à partu detruditur. Alius ſanguis [h] retineri ſecundum naturam debet: vbi expellatur, ſymptoma cenſendum eſt, niſi ſit opus naturæ expellentis continentem morbi cauſam, & ſanguinem [i] ſuperantem: Sed tunc iudicium eſt roboris, non imbecillitatis, quemadmodum cum ſymptoma eſt, proficiſcuntque à retentrice debili, à vitio vaſorum, vt venarum, vel arteriarum, quæ nimis apertæ [k] ſunt, abruptæ, aut eroſa ab ipſo ſanguine, nimis multo, tenui, acri. Reliqui tres ſucci, pituita videlicet, & vtraque bilis non ſolent expelli ſanis, ſed tantum ægrotantibus: quare ſi expellantur & ea expulſio non ſit opus naturæ, neque criſis, ſed ſymptoma, imbecillitatem ſignificat, & tanto maiorem, quanto deteriora ſunt quæ expelluntur. Atra bilis initio morbi (auctore Hippocrate) [l] ſeu euomatur, ſeu deiiciatur, pernicioſa eſt. Semen ſubſtantia eſt quę ſanis præter voluntatem non expellitur, ſed tantum ægrotantibus, vbi extra inſomnia Veneris expellatur præter voluntatem, retentrix imbecilla eſt, vel ſemen ipſum tenue atque acre, vel nimis patent vaſa in quibus continetur. Subſtantia etiam quæ ex cerebro per palatum, nares, aures, oculos deſtillat, excepta ſaliua, non apparet in iis qui bene valent, ſed in aliis; notat autem naturam ab ea opprimi, quæ ſi cocta exeat, iam ſuperari morbum, ſi cruda, naturam nondum vincere ſignificat, ita vt maiorem imbecillitatem denunciet. Puris & ſaniei ſubſtantia ægrotaotibos duntaxat expellitur. Hæc ſi cocta appareat, quale eſt pus album, [m] læue & æquale, notat naturam adeo validam eſſe, vt morbum ſuperet: ſi cruda ſit, & praua, qualis eſt ſanies tenuis, inæqualis, fœtida, cruenta, monſtrat naturam à morbo ſuperari. Liquor ex carne, vel adipe tabeſcente nonniſi valde ægrotantibus [n] effluit cum deiectione, vel vrina: proficiſcitur autem à calore vrente partes molliores, atque idcirco magnam imbecillitatem ſignificat, maxime autem conſpicitur in deiectione eorum qui peſtilenti febre laborant. At tabeſcunt etiam interdum partes ſolidæ, educunturque veluti furfures, [o] ſquamæ, & caruncul æ: ſignificant autem calorem ardentem, & ſuccorum acrimoniam, cum quibus neceſſario copulatur virium imbecillitas. Detruditur poſtremo ſubſtantia non ſolita adeſſe, aut expelli dum ſanitas eſt, veluti cum educuntur pili, arenulæ, [p] calculi; notat hæc humorem craſſum, & glutinoſum, & calorem vrentem vnde gignitur, quod non poteſt accidere cum naturæ robore, atq; idcirco notant imbecillitatem.

[f] Gal. ibid.
[g] Hippocr. 2. aph. 2.
[h] Gal lib. de diff. ſympt. cap. 6.
[i] Gal 3. criſ. cap 5.
[k] Galen 3 de cauſ. ſymp. cap. 2.
[l] Hippocr. 4. aph 22.
[m] Hipp & Gal. 1. prog. 6le.
[n] Hippoc. 2 progn. 22 & 35.
[o] Hippocr. 2. progn 28.
[p] Hippoc & Gal 4. aph. 76.

Sed omiſſa ſubſtantia expulſorum, perſequamur accidentia; attendimus enim quam [q] multa ſint & qualia, quando, vnde, & quo pacto excernantur. Debet multitudo eorum quæ expelluntur reſpondere multitudini eorum quæ præter naturam ſuperant, ſic autem naturæ robur ſignificant: quod ſi pauciora fuerint, monſtrat [r] ipſam debiliorem eſſe, quam vt perficiat quod contendit, ſi plura, vires ſuccumbunt, ita vt naturæ imbecillitas inde ſequatur, at ſignificetur. Ergo vbi expelli multa videas,

[q] Hippocr. 2. progn 13 & Gal lib de venæ c 23.
[r] Gal 3. criſ. cap. 11.

videas, ſi ſequatur leuatio morbi [a] & facilitas tolerantiæ, intelliges id eſſe naturæ opus, redundãtem multitudinem expellentis. At ſi morbus grauior appareat, & æger magis affligatur, colliges inde imbecillitatem naturæ, & eiuſmodi expulſa referes ad ſymptomata. Qualitas eorum quæ expelluntur, ſi ſecundum naturam ſit, quemadmodum vrinæ [b] color pallidus, aut ruffus, deiectionis ſubflauus, ſignificat naturæ robur, alioquin imbecillitatem, & tanto maiorem, quanto magis naturali fuerit diſſimilis, veluti [c] niger, qui ſuccorum vſtionem, aut caloris extinctionem ſignificat. Ad qualitatem ſpectat odor, qui non debet eſſe fœtidus, fœtor enim putredinem [d] notat & naturã ſuperari à morbo: præterea ſapor, qui redundantes ſuccos ſignificat: maiorem vero vel minorem imbecillitatem, pro ſpecie & qualitate ipſius ſucci ſuperantis, tum frigus & calor: debent quę detruduntur non ſentiri nimis calida aut frigida, quæ nimis calida ſentiuntur, teſtantur redundare ſuccos acriores, & valde calidos, & idcirco naturam languere, ſed deteriora ſunt frigida, [e] notant enim extingui calidum innatum & naturæ vires iam deficere. Sub qualitate comprehenditur etiam figura, quam non admittunt excrementa liquida, ſed craſſiora duntaxat, vt deiectiones, quæ figuram accipiunt ab inteſtinis vnde tranſeunt: hanc vbi retineant, ſignificant coctionem, [f] & naturæ robur, alioquin cruditatem, aut vſtionem, & idcirco imbecillitatem. Quę liquida expelli ſolent, carere figura debent. Vbi figurentur, notant vſtionem, [g] quemadmodum ſputum rotundum, & idcirco [h] imbecillitatem. Spuma aliquo pacto ad figuram refertur, apparens autem in iis quæ expelluntur, cauſam notat à qua proficiſcitur, feruorem videlicet & agitationem [i] humoris craſſi ac glutinoſi: quod non fit ſine morbi grauitate, & idcirco naturæ imbecillitatem ſignificat. Refertur ad qualitatem habitus, qui craſſitudine & tenuitate conſiſtit: hic ergo vbi in expulſis mediocris appareat, ſecundum naturam eſt, & robur demonſtrat; ſi quando autem laudatur craſſitudo eorum quæ educuntur, vt vrinæ, aut deiectionis, illam accipere oportet quæ ex coctione tenuium proficiſcitur, hæc autem [k] mediocris eſt. Nimia craſſitudo aut à calore nimis abſumente humorem, & nimis vrente proficiſcitur, aut à frigore nimis cogente: Vtrunque autem naturæ imbecillitatem ſignificat. Quod nimis tenue eſt, quia crudum eſt, notat imbecillitatem, nam cum iam concoquitur, craſſeſcit & [l] glutinoſum redditur. Tempus expulſionis conueniens iis quæ naturaliter redundant, illud eſt quo dum ſanitas eſt, [m] expelli conſueuerunt, aliis vero quæ præter naturam redundant, cum coctio apparet, & in die criſimo: quæ hoc tempore expelluntur robur naturæ ſignificant, quæ extra [n] hoc, imbecillitatem. Locus vnde expelluntur quę ſuperant ſecundum naturam, notus eſt omnibus, vt deiectionis, vrinæ, ſudoris, ſed ea quæ pręter naturam ſuperant & morbũ faciunt, quamuis poſſint variis viis educi, præſtat expelli per vnam: multiplex enim via naturæ imbecillitatem monſtrat, quę cum hac non ſucceſſit, alia aggreditur via. Conuenit autem ea magis per quam facilius expellatur quod in loco affecto præter naturam continetur: huiuſmodi vero proxima eſt, & è regione ipſius: [o] quæ contraria eſt, nõ ita valere naturam denunciat, & longe minus prodeſt. Attendi poſtremo diximus in iis quæ expelluntur quo pacto detrudantur, quæ enim ad libitum noſtrum educi debent, vbi pręter voluntatem expellantur, naturæ imbecillitatem notant, quemadmodum vrina, & deiectio: ſed multo magis [p] lachrymæ, vbi pręter voluntatem fluant. Hæc quæ de ſubſtantia, & accidentibus eorum quę expelluntur in vniuerſum diximus, perpendere operepretium eſt ſigillatim in vnoquoque genere expulſorum.

Deiectio perinde atque alia quæ ex corpore expelluntur, monſtrat quo pacto affectæ illę partes ſint vnde detruditur: detruditur autem ex ventriculo & inteſtinis, has itaq; partes bene vel male affectas eſſe denunciat, & eas etiam quæ iuxta ſunt, vt viſcera cum quibus coguntur. Ergo vbi deiectio ſecundum naturam reddatur, neceſſe eſt illa bene affecta eſſe, & facultatem validam habere, & materiam continere quæ cocta ſit: hæc vbi adſunt, adeſt ibi etiam naturæ robur. At qualis eſſe deiectio ſecundum naturam debeat, docuit [q] Hippocrates ſecundo libro prognoſticorum, vbi voluit mollem eſſe & figuratam, reſpondereque modo eorum quæ ſumuntur, & expelli tempore conſueto, ita vt non anteuertat neque ſubſequatur. Quæ ab hac recedit, non continuo imbecillitatem ſignificat, ſed diſtinguere oportet ſit ne opus naturæ an ſymptoma. Diſtinguetur ex iis quæ paulo ante docui dę expulſis in vniuerſum, ſiquidem ſi ſit opus naturæ, ſignificat robur, ſi ſymptoma, imbecillitatem, non tamen æqualem: cruda enim deiectio minus, praua magis languere naturam declarat. Intueamur ſubſtantiam & accidentia in quibus conſiſtit eiuſmodi receſſus à naturali. Deiectionis ſubſtantia ſecundum naturam eſt pars illa [r] craſſior eſculentorum quæ in ventriculo non potuit in ſuccum conuerti, ſi alia ſubſtantia deiiciatur, vt ſanguis, pus, ſanies, liquor ex carne vel adipe tabeſcente, [s] particulæ ſolidiores reſolutæ, arenulæ, præter naturam ſunt. Idem autem ſignificant in deiectione quod ante diximus in expulſis in vniuerſum, niſi quod referuntur ad ventrem. Deiiciuntur & cum deiectione interdum lumbrici, quos [t] præſtat apparere dum morbus ad criſim tendit, notant enim tunc corpus purgari, ſed ante ſunt indicium prauitatis. Ex accidentibus [u] multitudo deiectionis reſpondere debet multitudini eſculentorum vt diximus ſecundum naturam, & tunc robur notat. Vbi pauciora ſint quæ deiiciuntur, ſeu ob expultricem vim debilitatam, ſeu ob materiam duriorem, ſeu ob canales non bene patentes, malum eſt & tanquam ſignum & tanquam cauſa; ſignificat enim ventrem male ſe habere, & cauſa eſt cur in deterius delabatur, quamobrem nunciat imbecillitatem naturæ. Vbi plura deiiciantur, neque id ſit criſis & naturæ opus, vel debilitatem retentricis, vel tabem ſignificat, & idcirco imbecillitatem [x] naturæ. In accidentibus numeratur qualitas, quæ in deiectione attenditur multiplex, caditque ſub varios ſenſus, vt ſub viſum, olfactum, tactum. Quod enim auditui ſubiicitur, non eſt qualitas, cum non permaneat, veluti ſonus, qui nullus ſentiri debet dum [y] deiectio redditur ſecundum naturam: quæ cum crepitu detruditur delirium [z] indicat, aut dolorem, & idcirco naturę imbecillitatem. Sed redeamus ad qualitates: ſub aſpectum cadit color, qui in deiectione ſecundum naturam eſt ſubruffus. Vbi ea quæ deiiciuntur eum colorem retinent quem habebant dum ſumerẽtur, oſtendunt nihil omnino flauæ bilis in-

[a] Hippocr. 2. aph. 2 & 13.
[b] Gal. 1. criſ. 11. & 12.
[c] Gal. 1. criſ. 11.
[d] Galen. 2. meth. c 7 & lib. de diff. ſympt. c 4. & 2. progn. 17.
[e] Hippoc. & Gal. 4. aph. 37 & primo progn 26.
[f] Hippoc. & Gal. 2. progn. 13.
[g] Hippoc. & Gal. 2. prorrhet. 6.
[h] Hippocr. 2. progn. 46.
[i] Gal. 2. aph. com. 43.
[k] Gal. 1. Criſium 12.
[l] Hippocr. 2. progn 16.
[m] Hippoc. 2. prog. 13.
[n] Hippoc & Gal. 2 prorrhet & Gal. in libris de dieb. decr. variis locis.
[o] Hippoc. & Gal. 3 prorrhet. 35.
[p] Hippocr. 2. progn. 10.
[q] Hippocr. 2. progn. 13.
[r] Galen. 1 de tu. val. 12.
[s] Gal. 1. criſ. c. 11. & Hip. ac Galen. 3. tertii ep. 57.
[t] Hippocr. 2. progn. 18.
[u] Hippocr. 2. progn. 15.
[x] Hippoc. & Gal. 5. aph. 14.
[y] Hippocr 2. progn. 14.
[z] Hip 2 lib. progn. 24.

fluete ad ventrem, vel quod rota fetatur ad partes ſuperiores, vt ad cerebrum, quod [a] peſſimum eſt: vel quod canales obſtructi ſint, vt in morbo quem arquatum appellant, quod non leue etiam malum eſt. Contra vbi deiectiu valde colotata ſit, ſi valde flauum colorem præ ſe ferat, mõſtrat copiam flauæ bilis, ſi nigrum, humoris melancholici, ſi cum ſplendore quodam atra videatur deiectio, ſummam virium imbecillitatem ſignificat & vſtionem. Sed ſi liuida ſit, monſtrat frigus, & extinctiouem [b] caloris, cum quibus neceſſe eſt ſumma virium imbecillitas copuletur. Odor vero in deiectione ſecundum naturam quamuis non ſit bonus: non tamen eſt valde fœtidus: teſtatur fœtot magnam adeſſe putredinem, [c] & naturã ſuperari à morbo: percipiuntut ſenſu tactus & primæ & ſecundæ qualitates. Quod ſpectat ad primas, deiectio cum expellitur debet ſentiri moderate calida: quæ valde calida apparet, monſtrat calorem ventris immoderatum: quæ valde frigida, permiſtionem frigidorum ſuccorum, veluti illius pituitæ quam vitream [d] nominauit Praxagoras: qnapropter & hæc naturæ imbecillitatem ſignificat. Ex ſecuudis qualitatibus, non debet ſecundum naturam deiectio valde actis ſentiri: quæ talis percipitur, ſuccorum acrimoniam, vel inteſtinorum vlcus, vel vtrunque ſignificat, & propterea etiam naturam languere. Habitus deiectionis [e] conuenit mediocris, qui talis eſt, coctionem ſignificat, ſicuti tenuis, cruditatem, nimis craſſus, vſtionem & feruorem in partibus ventris nimis attrahentibus atque ſiccantibus humorem cum quo deiectio ſolet naturaliter miſceri. Debet deiectio carere ſpuma; quæ ſpumans [f] conſpicitur, feruorem & agitationẽ ſignificat, quæ non acciderent ſi adeſſet naturæ robut. Opportunitas deiiciendi ſanis refertur ad tempus conſuetum, ſimiliter ægrotantibus: qui tamen ſi præter craſſiores partes cibi deiiciant humores morbum facientes, debent eos expellere cum cocti ſunt, ante, aliena expulſio eſt, & indicat naturam ſuperari à morbo. At locus vnde deiectio redditur, vnus & idem eſt ſanis & ægrotantibus, niſi cum abdomine vulnerentur inteſtina, & per plagam exeat ſtercus, aut niſi euomatur, quod grauiſſimum eſt, & mortem [g] proximam denunciat, veluti in eo affectu quem, εἰλεὸν nominant. Debet poſtremo deiectio reddi quando volumus: vbi præter voluntatem detrudatur, ſignificat imbecillitatem animalis facultatis, aut vitium in neruis & muſculis ad anum pertinentibus.

Vrina ſimiliter locos monſtrat [h] à quibus profluit, vt venas, renes, canales à renibus ad veſicam pertinentes, veſicam ipſam, & colem. Harum igitur [i] partium affectum denunciat, tuncque maxime inſpicitur cum diſcernere volumus quo pacto ſe habeant hæ: quanquam inſpicitur etiam cum ægrotant aliæ, non vt eas ſignificet, ſed vt oſtendat [k] an cum ipſis læſæ quoque ſint partes à quibus ipſa profluit. Vrina ſecundum naturam oſtendit bene ſe habere locos prædictos, ita vt humores coctos contineant, facultatem habeant validam, neque aliquo implicentur ex vitiis partium multiformium. Hæc vbi talia ſint, maximam fidem faciunt naturalem vim bene valere, quam docuimus maxime deſiderari in morbis illis qui à materia pendent, cuiuſmodi ſunt febres quas putredo accendit: nullus autem talis morbus fere interimere hominem poteſt, vbi vrina cocta [l] eſt, qualis reddi ſolet dum ſanitas eſt. Conſtat autem [m] ex aquoſo humore & iis quæ in ipſo ſubſident; tam hotum quam illius ſubſtantiam & accidentia intuebimur. Subſtantia humoris aquoſi cum nulla re aliena miſcetur ſecundum naturam, educitur enim ſolummodo veluti ſerum lactis ſubflauum, ac mediocriter craſſum, in cuius [n] fundo ſubſidere debet aliquod album, læue & æquale. Hæc autem neceſſe eſt perſeuerent, non tantum ſemel aut bis conſpiciantur: quanquam non debent eſſe æqualia in omnibus ſecundum naturam, ſed variari pro varietate temperamenti, ætatis, [o] ſexus, aeris, victus, ac morbi. Interdum enim magis, interdum minus colorata conſpicitur vrina ſecundum naturam: Magis item vel minus craſſa, cum maiori vel minori copia ſubſidentium. Illa autem quæ proxime ad eam accedit quam deſcripſimus abſolutam coctionem: naturæ robur ſignificat, & tandem ſalutem vna cum celeritate pollicetur: quæ ab hac recedit, vel ſimpliciter cruda eſt, vel etiam praua. Cruda maxime eſt quæ tenuis, alba, & aquoſa redditur, deinde illa quæ vinum tenue album repræſentat: hanc ſequitur ſubpallida, quæ pallida eſt, non eſt amplius cruda. Monſtrat quę cruda eſt morbi robur validum, quod nondum ſuperetur à natura, quę tamen ſi validior alioquin appareat, poterit ipſum ſuperare, ſed diuturnitate temporis, ſi imbecillior; omnino ſuccumbet. Vrina vero quæ non ſolum cruda eſt, ſed etiam praua, diſſimilior eſt, diſſimillima quæ maxime praua. Interdum tamen ea quæ prauitatem præ ſe fert, eſt opus naturæ & robur ſignificat, non magnam imbecillitatem, ſicuti eum eſt ſymptoma. Diſtinguitur opus naturæ à ſymptomate ex indiciis ſuperius poſitis. Cęterum prauitatis gradus inuenies perpendendo ſubſtantiam & accidentia tam ipſius aquoſi humoris, quam ſubſidentium, ſubſtantia ſi omnino aliena ſit, vt pus, ſanies, liquor in partibus tabeſcentibus, idem in aquoſo humore ſignificat quod ſupra in vniuerſum retulimus in expulſis. Ex accidentibus, ſpectabimus primo quam multa vrina expellatur: debet autem ſecundum naturam reſpondere multitudini potionis: vbi pauciorem [p] videas, cauſari oportebit, vel nimium calorem, à quo abſumitur humor, vel ipſius humoris craſſitudinem prohibentem exitum, vel affectum aliquem præter naturã in partibus vrinæ inſeruientibus. Pro ſpecie autem & magnitudine affectus, maior vel minor denunciatur naturæ imbecillitas. At vbi copia vrinæ nimis multa videtur, vel eſt opus naturæ, & criſis, vel ſymptoma: Illud, robur ſignificat expultricis, hoc vero ſuccorum irritantium acrimoniam: vel tam craſſos ſuccos, quam ipſas partes corporis liquari. Quod ſpectat ad accidentia, color humoris aquoſi ſecundum naturam pallidus eſt, aut ruffus, aut [q] ſubruffus: variatur enim (vt ante oſtendimus) pro temperamento, ætate, ſexu, genere victus, ac morbi: proprie autem [r] inedia & exercitatio reddit vrinam magis coloratam, ſatietas & ocium, minus. At variatur etiam pro tẽpore quo redditur. Cum fit coctio [s] modice pallida eſt, cum iam perfecta eſt, efficitur ruffa. Ergo vbi color ſecundum naturam ſeruetur, magnam fidem facit roboris naturæ, etiam ſi vrina vel tenuis ſit, vel præ ſe ferat alia ſymptomata grauia: id quod ex Galeno & Hippocrate [t] colligitur tertio libro de morbis vulgaribus. Monſtrat bonus color, coctionem, & idcirco ſalutem. Vbi non ſeruetur naturalis vrinæ color, aut remitti-

[a] Hippoc. & Galen 1. lib. Prorrhet. 6.
[b] Hippocr. 2. progn. 22.
[c] Galen. 2. prog. cõmento 22. & 1. criſ. c. 11.
[d] Galen 3. de loc. aff. c. 7. & 2. libr. de loc. aff. c. 5.
[e] Hip. 1 prog. 13.
[f] Hippocr. 2. progn 10. & Hip. & Gal. 2. prorrhet. 48.
[g] Hippoc. & Gal. 7. aph. 10.
[h] Gal. 4. aph. com. 77.
[i] Gal. 4. aph. com. 77.
[k] Gal. 2. tertii epid. commento 6.
[l] Gal. 6 ſexti epid. commento 6.
[m] Gal. 4. de tu. Gal. c. 4.
[n] Hippocr. 2 progn 26.
[o] Galen ibidem. & primo cro. 12.
[p] Gal. lib. de Vrinis c. 38.
[q] Gal. 3. primi epid commento 31.
[r] Galen. 14 meth. c. 1. & 1 criſ. c. 12.
[s] Gal. 1. criſ. cap 12.
[t] Hippoc. & Gal. 3. primi epid. 27.

remittitur, aut intenditur: remittitur quidem cum ſit ſubpallida, aut etiam alba. Monſtrat autem cruditatem: ſed maiorem ſi alba, minorem ſi ſubpallida ſit: coloratur enim eum ſit coctio, quod aliquid flauæ bilis cum ea miſceatur, vnde ruffa, vel pallida efficitur, alioquin alba eſſet. Notat igitur vrina alba [a] cruditatem, & ideo morbum nondum ſuperari à natura. Quanquam apparet interdum alba, non ob cruditatem, ſed ob flauam bilem quæ ſuperiores partes teneat. Peſſima autem tunc [b] eſt, præſertim delirantibus, & mortem ſignificat. Fertur aliquando etiam flaua bilis ad inteſtina, ita vt nihil ex ea miſceatur cum vrina, quæ idcirco alba redditur: ſignificat autem inteſtinorum difficultatem, minuſque mala eſt, quam vbi alba ſit, & flaua bilis feratur ad cerebrum. Coloratur magis vrina cum vel flaua efficitur, vel rubra, vel liuida, vel viridis, vel nigra, vel olei colorem repreſentat. Quid ſignificet vnuſquiſque ex his coloribus, ſigillatim nunc perpendere oportet. Sumemus initium à flauo, qui in vrina fit propter copiam [c] flauæ bilis quam accipit. Quod ſi hoc accidat cũ morbus remittitur, criſim & naturæ opus ſignificat. Scribit [d] Hippocrates tertio libro de morbis vulgaribus Cherionem fuiſſe à febre liberatum reddita multa vrina bilioſa: ſed ſi flaua appareat initio morbi, flauam bilem ſuperantem denunciat, cum qua non poteſt naturæ robur copulari, non tamen tantam eſſe debilitatem neceſſe eſt, vt natura ſuperetur à morbo, ſed poteſt etiã ipſum ſuperare. Ruber color, ſanguinis copiam ſignificat, niſi accidat vitio renum qui nimis pateant, ita vt cum aquoſo humore ſanguinem admiſtum accipiant: renibus vero bene ſuo munere fungentibus monſtrat rubra vrina ſanguinis copiam, ac vaſorum plenitudinem. Sed ſi tenuis ſit, munſtrat copiam ſanguinis crudi & aquoſi: at non propterea magnam virium imbecillitatem, cum ſoleat concoqui & ſuperari à natura, ſed tempore diuturniore, [e] quod non ita neceſſarium eſt vbi craſſa ſit. Liuidus & viridis [f] color nigrum antecedit, quæ enim ob vim frigoris nigra redditur, prius liuida apparet, quæ ob vim caloris, viridis. Notat ergo color liuidus vim magnam [g] frigoris, & idcirco extingui calidum innatum, & naturam languere: viridis feruorem ſignificat, & vſtionem ob calorem nimis vehementem, cum quo neceſſe eſt iungatur magna virium imbecillitas. At niger ſi ob frigus accidat, calidi innati extinctionem: Si ob calorem, ſignificat vſtionem iam factam, quemadmodum in febre ardente. Ab vtrouis fiat, demonſtrat [h] naturæ vires iam deficere. Eſt igitur deterrimum ſignum nigredo vrinæ, præſertim ſi pauca fuerit, & magis [i] in viris & mulieribus, quam in pueris. Philiſcus quem Hippocrates [k] primo libro de morbis vulgaribus ſexto die periſſe ait, nigram vrinam reddebat. Verum poteſt citra vim frigoris aut caloris eſſe etiam vrina nigra propter humorem melancholicum admiſtum, ſiue ſit opus naturæ, quod robur ſignificat, & diſtinguitur quemadmodum ſupra de expulſis in vniuerſum diximus, ſiue ſit ſymptoma: minus autem malum eſt quam vbi nigredo à calore vel frigore proficiſcatur. Quod ſi nigram vrinam faciat permiſtio humoris melancholici, neque id ſit opus naturæ, ſed ſymptoma, non ita malum eſt, vt non poſſit natura etiam morbum ſuperare: quidam enim liberati ſunt, quos cum eiuſmodi vrina Hippocrates [l] deſcribit tertio de morbis vulgaribus in Thaſo: minus autem periculoſa eſt puerperis, & mulieribus quibus retenti ſunt menſes. Sed ſi pro humore melancholico admiſceatur atra bilis vſta, eiuſmodi vrina longe deterior eſt: Hæc enim vt pernicioſe [m] deiicitur, ita etiam redditur cum vrina. Accipit & vrina interdum olei colorem, [n] ex adipe & carne tabeſcentibus. Sed de hac agemus cum ad ea veniemus quę in vrina ſubſident. Hactenus de colore, pergamus ad reliquas qualitates, & primo ad odorem. Vrina ſecundum naturam quamuis non bene oleat, non tamen debet [o] male olere. Fœtor, (vt de expulſis ante in vniuerſum dictum eſt) indicium eſt putredinis, & naturæ ſuccumbentis morbo. Naturaliter etiam homines calidi & humidi, [p] qui maxime ſunt obnoxii putredini, vrinam reddunt non omnino expertem fœtoris. Tactu percipiuntur in vrina & primæ & ſecundæ qualitates: quod ſpectat ad primas, vrina dum exit ſecundum naturam, moderate calida ſentitur, quæ calidior percipitur, feruentem calorem, & idcirco virium debilitatem denunciat; quæ frigidior, frigus, & extinctionem calidi innati, atque idcirco virium defectum. Quod attinet ad ſecundas, ſentitur vrina ſecundum naturam media inter acrem & lenem: ſi lenior ſentiatur, eſt ſignum cruditatis: ſi acrior, flauæ bilis redundantis. At neque cum cruditate, neque cum multitudine flauæ bilis coniungi poteſt virium robur. Caret naturaliter vrina ſecundum naturam ſpuma; quæ ſpumans redditur, feruorem atque agitationem notat & ſuccos craſſos ac glutinoſos, atque idcirco morbos longiores: at non propterea pernicioſos, poteſt enim adhuc adeo valere natura, vt vincat morbum. Habitus naturaliter conuenit medius inter [q] craſſum & tenuem, qui talis eſt, coctionem oſtendit, & robur naturæ: qui tenuis eſt, indicat cruditatem [r] non ſecus atque color albus, inde enim proficiſcitur tam albedo quam tenuitas, quod nihil flauæ bilis miſceatur cum humore aquoſo: qui craſſior eſt quam conueniat, talis efficitur vel ob miſturam ſuccorum qui cum aquoſo humore miſcentur, vel ob vſtionem, aut perturbationem. Si ſucci cum aquoſo humore admiſti reddantur, vbi ſit opus naturæ & criſis, ſignificat robur; vbi ſymptoma ob partes ipſas corporis tabeſcentes, magna virium imbecillitas denunciatur. Vſtione ſeu calore vrente abſumuntur partes tenues. Reſtant magis craſſæ vnde vrina craſſior efficitur, ſed minus copioſa redditur. Hoc vbi accidit, naturam valde debilitatam declarat. Perturbatur interdum vrina & craſſior fit, quoniam craſſa ſubſtantia quę ſubſidere naturaliter ſolet, non ſeparatur ab aquoſo humore, ſed cum eo miſta confunditur, vnde apparet vrina turbida & craſſa, quæ notat [s] ſuccorum ebullientium æſtum, & periculum ne ad caput ferãtur, non tamen adeo debilitatam naturam demonſtrat, vt ſuperare omnino nequeat eiuſmodi ſuccos ebullientes, quos tunc ſuperandos intelliges, cum cernes vrinam quæ reddita eſt turbida, non amplius [t] manere talem, ſed ſubſidente ſubſtantia craſſiore, perſpicuam fieri. Hactenus de humore aquoſo. Reſtat alterum quo contineri vrinam diximus, nempe craſſa illa materia quæ in aquoſo humore naturaliter ſubſidet. Hæc vbi ſubſtantiam & accidentia ſecundum naturam retineat, perfectam coctionem, & naturæ robur validum oſtendit. Subſtantia igitur ſubſidentium multo craſſior conſpicitur ipſo humore aquoſo in

[a] Gal. lib. 1. de criſ. c. 12.
[b] Hippoc. & Gal. 4. aph. com. 72.
[c] Gal. 4. de tu. val. c. 4.
[d] Hippocr. 2. 3. epid. 2.
[e] Hippocr. 2. progn. 27.
[f] Gal. 1. criſ. cap. 12.
[g] Gal. ibid.
[h] Hippoc. & Gal. 2. prog. 32 & 33.
[i] Hip. 3. prom. ep. 18.
[k] Gal. lib. de Vrinis c. 10.
[l] Hippocr. 3. tertio epid. 80. & 82.
[m] Hip. 4. lib. aph. 22. & 24.
[n] Gal. 1. criſ. 12.
[o] Hippocr. 2. progn. 32.
[p] Galen. 2. meth. c. 7.
[q] Gal. 1. criſ. cap. 12.
[r] Gal. lib. de Vrinis c. 3.
[s] Hippocr. 4. aph. 70. & Gal. lib. 1. de criſ. c. 12.
[t] Gal. 1. criſ. cap. 12.

quo reſidet, quaſi nubes in aere. Conſpicitur autem in vitro in quo ſeruatur vrina. Subſtantia hæc non ita concoqui [a] potuit vt verteretur in alimentum, & idcirco expellitur tanquam minus habilis ad alendum, non tamen ex toto cruda exit, ſed aliquam mutationem adepta eſt à partibus [b] ſolidis, vt à tunicis venarum, vnde efficitur alba, læuis & æqualis quemadmodum pus, quod ſimiliter non poteſt in alimentum mutari, aliquam tamen coctionem admittit, vnde efficitur [c] ſimiliter album, læue, & æquale. Apparet igitur eiuſmodi ſubſtantia ſubſidens in vrina bene valentium omnium, maxime vero eorum [d] qui multa cruditate redundant, vt pueri, quia nimis edaces ſunt, vt ij etiam qui ocioſam vitam degunt, vel laborant ſtatim à cibo, iis enim maior copia ſubſidet eiuſmodi ſubſtantiæ: aliis vero, vt iuuenibus, vt bilioſis, vt laborioſis, minus. Sed iam peruenimus ad accidentia, & proprie ad multitudinem ſubſidentium: non requiritur hæc æqualis in omnibus, ſed maior vel minor pro varietate [e] temperamenti, ætatis, ac victus. Ex cæteris accidentibus ſubſidentium, naturalem colorem diximus eſſe album, nam talem efficiunt ſolidæ partes, vt venarum tunicæ, quæ hanc craſſiorem ſubſtantiam ſibi ſimilem reddunt quantum poſſunt. Debet præterea quod in vrina ſubſidet eſſe expers fœtoris, æquale, mediocriter craſſum: quanquam huius quoque craſſitudo variatur pro vario temperamento, ætate, ſexu, genere victus, ac morbi, quemadmodum variari diximus craſſitudinem aquoſi humoris. Attenditur & locus; ſecundum naturam ſubſidere debet eiuſmodi ſubſtantia craſſior in fundo; quanquam bilioſis ſatis eſt ſi [f] vel in medio, vel etiam in ſummo nebulę modo innatet. Huiuſmodi igitur ſit quod in vrina ſubſidet, nam ſic perfectam coctionem ſignificabit, modo [g] perſeueret, & non tantum ſemel, aut bis conſpiciatur. Contra naturam accidit vt vel nihil ſubſideat in vrina, vel non quale propoſitum eſt. Vbi nihil ſubſideat, aut nihil expulſum eſt eiuſmodi ſubſtãtiæ craſſæ, quod ſummam cruditatem ſignificat, & euenire ſolet cum vrina valde tenuis eſt, aut expulſum quidem aliquid eſt, non tamen ſeparatum poſtea eſt ab aquoſo humore, ſed cum eo confuſum, quemadmodum in vrina perturbata, quam paulo ante docuimus ſuccorum ebullientium æſtum [h] ſignificare, & periculum minari ne caput ab eiuſmodi ſuccis tentetur. At vbi expellatur, & expulſa ſeparetur craſſior hæc ſubſtantia quam diximus ab aquoſo humore, non ſemper talis apparet qualem eſſe debere ſecundum naturam oſtendimus: ſed vel manente eadem ſubſtantia mutantur accidentia, vel ſubſtantia ipſa diuerſa eſt. Fac primo manere ſubſtantiam ipſam, ſed mutari accidentia. Poteſt multitudo & maior & minor apparere quam conueniat homini qui tractatur. Maior [i] crudorum, minor, bilioſorum ſuccorum ingentem copiam ſignificat. Mutatur interdum qualitas, quemadmodum color quem diximus eſſe naturaliter album, à quo maxime diſtat qui [k] niger eſt, tum qui nigrum antecedit, ſeu liuidus, ſeu viridis. Significant eiuſmodi colores in ſubſidentibus idem quod ſupra ſignificare tradidimus in humore aquoſo, calorem videlicet perurentem, vel frigus, atque extinctionem calidi innati. Aliquando etiam multitudinem humoris [l] melancholici admiſti. Ruber vero color, tenuis & [m] crudi ſanguinis copiam, ſicut flauus, multitudinem flauæ bilis redundantis denunciat in ſubſidentibus, quemadmodum & in humore aquoſo. Sequitur odor, qui ſi fœtidus ſit, ſignum eſt putredinis [n] & naturæ quæ ſuperetur à morbo.

Deſiderari & æqualitatem diximus in iis quæ ſubſident ſecundum naturam: inæqualitas, inæqualitatem ſuccorum & imperfectam coctionem monſtrat. Figura rotunda eorum quæ ſubſident vitioſa eſt, qualem fuiſſe Philiſco ſcribit [o] Hippocrates primo libro de morb. vulg. magis conuenit quæ Pyramidem imitetur, ita vt pars tenuis ſurſum ſpectet. Debent & quæ ſubſident carere ſpuma; quam vbi præ ſe ferant, feruorem, & agitationem demonſtrant. Habitus etiam requiritur mediocris, licet non æqualiter omnibus: qui tenuior eſt quam conueniat, cruditatem: qui craſſior, vſtionem ſeu craſſorum humorum copiam ſignificat. Vbi maxime craſſa ſunt quæ ſubſident, pernicioſa ſunt: [p] Narrat Hippocrates primo de morbis vulgaribus Silenum quendam obiiſſe, in cuius vrina ſubſidebant quædam valde craſſa & concreta; tunc autem ſi multitudo vrinæ ſuperueniat, ſequi ſanitas poteſt. Poſtremo ſitum ſubſidentium diximus eſſe in fundo ſecundum naturam: quæ in medio innatant, [q] imperfectam coctionem, & flatum ſignificant, & multo magis quæ in ſummo. Sed ſatis de accidentibus mutatis manente ſubſtantia ſubſidentium; pergamus ad mutationem ſubſtantiæ. Continentur interdum in vrina pro cruſſo & craſſo illo humore (quem naturaliter contineri diximus) ſanguis, pus, adeps, furfur, aut ſquamæ: tum quoddam veluti farina craſſior, pilus, arena, aut calculus, quæ omnia præter naturam ſunt & idcirco imbecillitatem ſignificant. Proprie autem ſanguis, [r] vel virium notat inſtrumentorum vrinę, ſub quo caua aut magis patent, aut etiam abrupta ſunt, vel ſummam ſanguinis ebullientis copiam: hoc grauius eſt, cum periculum ſit ne calor ſtranguletur, illud vero leuius. At ſi in aquoſo humore pus ſubſideat, ſiquidem coctum ſit, coctionem notat inflammationis quæ iam ſuppurauit, & idcirco à natura ſuperatum eſſe morbum. Sanies contra ſignificat naturam ſuperari à morbo. In febribus autem quę ab humorum putredine proficiſcuntur, [s] contineri in vrina ſolet ſubſtantia quædam ſimilis aut puri, aut ſaniei à qua idem ſignificatur: poteſt tamen interdum ſanies aut pus non ita albũ, læue, & æquale vt debet in fine morbi educi cum vrina, quod natura corpus ea via purget, ſed tunc cenſendum eſt opus naturæ & non ſymptoma. Innatat [t] interdum in vrina adeps, quę tabificum calorem, & virium imbecillitatem ſignificat. Sed emanant interdum à renibus, & tunc [u] tota ſimul educitur: Interdum ab vniuerſo corpore, & effluit paulatim: longe maiorem naturæ imbecillitatem ſignificat vbi ab vniuerſo corpore, quam vbi à renibus duntaxat educatur. At tota interdum vrina oleum [x] repræſentat, vnde Gręce dicitur ἐλαιώδης: eſt enim ſubalbida quaſi vncta colore ac pinguitudine oleo non diſſimilis: notat autem adipem liquari, id quod pernicioſum eſt, & naturam labefactari demonſtrat. Quod ſi non tantum adeps, ſed etiam partes ſolidiores tabeſcant, conſpiciuntur in vrina quædam ſimilia farinę [y] hordei, prærerea ſquamæ, aut veluti caruncula, quę notant calorem vrentem, & febrem adeo tabificam, vt perurat partes ſolidiores. Hæc autem plerunque alba ſunt, nam vbi rubra ſubſideant, notant ſanguinem

craſſiorem

[a] Gal. 1. criſ. 12. & primo lib. prog. commento Vlt.
[b] Gal. 1 prog. com. Vlt.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. 1. criſ. c. 12.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. ibid.
[g] Hippocr. 2. progn. 26.
[h] Gal. 4. aph. com. 70. & 1. criſ. c. 12.
[i] Gal. 1. criſ. 12.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. lib. de Vrinis.
[m] Galen. 2. progn. com. 27.
[n] Gal. lib. de Vrinis c. 11. & 1 criſ. c. 12.
[o] Hip. lib. 3. primo ep. 18
[p] Hippocr. 3. tertio ep. 19.
[q] Hippocr. 2. progn. 36.
[r] Hippocr. 4. aphor. 75. & 78.
[s] Galen 1 de diff feb. c. 6.
[t] Hippocr. 2. aphor 35.
[u] Hippocr. 7. aphor. 36 & Gal in commento.
[x] Hippoc & Gal 3. tertii epid. commen. 72 & Gal libr. de Vrinis c 25.
[y] Hippocr 2. progn 28 & Gal. in commento.

craſſiorem peruſtum: furfures & ſquamæ ab eadẽ cauſa reſoluuntur à ſolidioribus partibus, & cum vrina educuntur, ita vt idem ſignificent. At pili, [a] arenulæ, & calculi, calorem in renibus vrentem, & craſſum ac glutinoſum ſuccum notant, non tamen propterea labefactari naturam, ſicuti cum educuntur, quæ à ſolidioribus partibus diximus reſolui.

Sed omiſſa vrina, pergamus ad ſudorem, qui ſæpe ſecundum naturam eſt (quamuis hoc non placet [b] Diocli) & idcirco robur ſignificat. Subſtantia quæ naturaliter pro ſudore expellitur, eadem eſt quæ vrinæ, nimirum aquoſus humor, [c] cuius maxima pars in vrinam vertitur; reliqua quæ venis ad cutem pertinentibus cum ſanguine diſtribuitur, ſudore [d] expellitur. Varia autem eſt ſecundum naturam, non ſecus atque vrina, pro vario temperamento, ſexu, genere victus: habet enim naturaliter aliis plus, aliis minus bilis admiſtum. Quantus eſſe debeat ſudor ſecundum naturam, non ita facile metiri poſſumus, ſicuti metimur vrinam ex multitudine potionis: coniicimus tamen aliquo pacto quantum redundet aquoſi humoris in partibus externis, cui reſpondere debet multitudo ſudoris. Quod attinet ad qualitatem ſudoris, color idem eſt atq; vrinæ ſecundum naturam: fœtorem autem nullum præ ſe fert: tactu calidus eſt, & ex corpore vniuerſo emanat. Ergo vbi ſit qualis eſſe ſolet bene valentibus, ſecundum naturam eſt, & robur ſignificat. At non continuo imbecillitatem vbi mutentur eius ſubſtantia & accidentia, cum aliquando ſit [e] opus naturæ, id quod diſcernitur quemadmodum ſupra docuimus cum de expulſis in vniuerſum ageremus. Mutatur ſubſtantia, cum non aquoſus humor, ſed alius ſudore educitur; educuntur enim cum eo ſæpe ſucci in corpore redundantes: id quod vel eſt opus naturæ, vel ſymptoma, quod natura cogatur à multitudine & acrimonia. Educitur interdum ſudore liquor tabeſcentibus vel ſuccis craſſis, vel etiam ipſis partibus corporis ob calorem vrentem, quod magnam naturæ imbecillitatem denunciat. Mutantur interdum accidentia, vt multitudo, quod plus aut minus quam conuenire videatur emanet ipſius ſudoris. Vbi nimis multus appareat & non ſit opus naturæ, cauſari oportet vel liquorem quem ſucci aut partes tabeſcentes præbent, vel nimiam multitudinem eiuſmodi aquoſi humoris in corpore redundantem, vel facultatem retentricem debilem, vel tenuitatem materiæ, vel foramina relaxata. Contra vbi paucus reddatur, cauſabimur expultricem debilem, vel materiam craſſam, vel denſitatem cutis. Sed paucitas non monſtrat ſummam virium imbecillitatem, ſicut facit ἱδρῶτες, id eſt exiguus quidam ſudor circa [f] caput & collum, qui ſignificat naturæ vires deficere. Quod ſi à toto etiam corpore emanet exiguus, ſignificat non ſecus ac cætera expulſa quæ pauciora apparent, naturã adeo debilem, vt non poſſit perficere id quod tentat. At quod ſpectat ad qualitatem, color vbi mutetur, refert ſuperantem humorem cum quo miſcetur: fœtor putredinem ſignificat, & morbum non poſſe facile ſuperari à natura. Quod ſi pro calido frigidus effluat ſudor, ſuccos adeo frigidos eſſe denunciat, vt non ſuperentur à calore [g] naturali. Percipitur frigidus, maxime in febribus acutis pernicioſis, quod interiora vrantur, exteriora frigeant. Vbi febres non ſint [h] acutæ, monſtrat frigidos ſuccos, & morbi longitudinem, non tamen interitum. Tempus quo exire debet ægrotantibus, eſt cum perficitur coctio: pertinent etiam ad tempus dies criſimi, in quibus ſi ſudor appareat, [i] bonum, eſt enim opus naturæ. At qui vel coctionem antecedit, vel fit in die non criſimo, ſymptoma eſt, & ſignificat naturam non ſuperare cauſam morbi. Reſtat locus vnde exire debet ſudor; hic autẽ eſt cutis totius corporis: Quod ſi ex aliqua parte & non ex toto corpore effluat, inæqualem affectum ſignificat, & morbum illius [k] partis: ſummam autem imbecillitatem notat qui circa [l] caput & collum apparet: Valde enim tunc debilitata eſt facultas retinens. Præter tria genera expulſionum, deiectionem, vrinam, ſudorem, quæ ſecundum naturam ſunt, alia quoque obſeruantur, quæ præter naturam videntur, vt vomitus, ſputum, fluxus ſanguinis ex naribus, vtero, inteſtinis, venis ani: neque enim ſolent expulſa hæc apparere in bene valentibus, excepto ſanguine menſtruo, & eo qui poſt partum effunditur: ſunt tamen interdum [m] naturæ opus, & non ſymptoma, diſtinguunturque ex leuatione morbi, & facilitate tolerantiæ inde ſequentibus: nam vbi ſymptoma ſint & omnino contra naturam, morbus fit aſperior, & ægrotans magis affligitur. Intueamur ſeorſum in vnoquoque ſubſtantiam & accidentia, exorſi à vomitu: huius ſubſtantia interdum eſt cibus & potus, qui ob nimiam ſatietatem, atque ebrietatem euomitur ſanis, & tantum externam cauſam non robur, aut imbecillitatem naturę denunciat: id quod euenit etiam vbi ægrotantibus ob eandem cauſam euomatur. Sed ſi moderata fuerint eſculenta & poculenta, cauſari oportet cum euomuntur, facultatem retentricem ventriculi debilem, cum qua neceſſe eſt naturam languere. Si euomantur ſucci, quanto [n] minus ſyncera eſt eorum ſubſtantia, minuſque praua, & magis cocta, tanto validius naturæ robur declarat: contra quanto magis ſyncera, praua, & cruda, tantũ maiorem imbecillitatem. Deterior autem eſt flaua bilis quam pituita; deterior adhuc humor melancholicus: ſed omnium ſuccorum [o] deterrima eſt atra bilis, præſertim quæ ex flaua peruſta orta eſt, ſiquidem naturæ vires ex toto cõuellit. Sanguis quamuis ſit optimus ſuccus, ſi ſuperne tamen reddatur, malum inquit Hippocrates [p] quodam loco: Intellige tu ſi expuatur, nam vbi euomatur ab eodem Hippocrate [q] alibi diſtinguitur: cum febre enim malum eſt, quod viſcerum inflammationem, & naturæ imbecillitatem ſignificet, ſine febre, non ita malum eſt: notat enim aperta eſſe vaſa quæ acerbis curantur, vt ipſe ibidem teſtatur. Ex accidentibus ad vomitum ſpectantibus nimia multitudo, vt efficit, ita etiam oſtendit debilitatem. Paucitas notat naturam oppreſſam eſſe, & cum ſe exonerare tentauerit, non potuiſſe id perficere: Si cũ paucitate vehemens nauſea copuletur, duplici nomine malum eſt, & vt cauſa eſt, & vt ſignum: ea ſiquidem agitatio, ventrem lacerat, & ſucci demonſtrantur valde glutinoſi, atque inhærentes ori ventriculi, ita vt excuti & educi minime poſſint. Ad qualitatem eorum quæ euomuntur, primo refertur color: monſtrat hic ſuccos, vt ruber, ſanguinem, albus, pituitam, flauus, flauam bilem, niger, humorem melancholicum. Refertur & odor, qui non debet eſſe [r] fœtidus: notat enim fœtor putredinem vt in aliis expulſis, ita etiam in vomitu; propterea autem vbi vomitus fœtorem ſtercoris repræſentet,

[a] Hip. 4. lib. aph. 76.
[b] Gal. 1. aph. com. 15. & lib. de diff. ſympt. c. 6.
[c] Galen. 10. ſimplic. de ſudore.
[d] Gal. 1. de, tu. Va. c. 12.
[e] Hippocr. 2. progn. 26.
[f] Hippocr. 2. progn. 26.
[g] Hippocr. 2. progn. 26. & 4. aph. 37.
[h] Hippoc. loco dicto & Gal. in commentariis.
[i] Hippocr. 4. aph. 36. & 2. progn. 26.
[k] Hippocr. 4. aphor. 38.
[l] Hippocr. 2. progn. 26.
[m] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 6.
[n] Hippocr. 2. progn. 28.
[o] Gal. lib. de atra bile 9.
[p] Hipp. 4. aph. 22.
[q] Hippocr. 4. aph. 25.
[r] Hippocr. 7. aphor. 38.
[s] Hippocr. 2. progn. 42.

quemadmodum in eo affectu quem Græci εἰλεὸν [a] vocant, ſignificat clauſum eſſe exitum deiectioni, ita vt quod inferne detrudendum erat, ſuperne educatur: hoc vbi accidat, naturæ vires conuellit, & [b] mortiferum eſt. Sapor reſpondet ſucco qui euomitur, & eum [c] denunciat, vt dulcis, ſanguinem, acidus, acidam pituitam, amarus, flauam bilem, acerbus, humorem melancholicum: quod ſi cum acerbitate iungatur acrimonia, monſtrat attam bilem vſtam. Habitus eorum quæ euomuntur debet eſſe mediocris, ſi tenuior ſit, cruditatem, ſi craſſior, vſtionem, & idcirco naturæ vires debilitatas oſtendit. Tempus ſeu opportunitas vomendi, eſt cum ſucci cocti ſunt: qui euomuntur crudi, monſtrant naturam coactam eſſe, neq; potuiſſe expectare dum tempeſtiue educeret quæ ſuperant. Sputum etiam eſt inter expulſa, quæ bene valentibus non accidunt, in quo ſimiliter ſpectare ſubſtantiam & accidentia oportet, ex quibus naturæ vires atque imbecillitatem coniicias. Subſtantia igitur ſi ſit ſuccus aliquis non ſyncerus, non prauus, non crudus ſed coctus, ſignificat robur naturæ: ſi ſyncerus, ſi prauus, ſi crudus, imbecillitatem; proprie autem ſanguis, monſtrat [d] venarum tunicas rarefactas, apertas, vel abruptas eſſe: pus coctum, inflammationem quæ iam ſuppurauit & cocta eſt, ita vt natura morbum ſuperauerit: ſanies contra ſuperari naturam à morbo ſignificat. Quod ſi cum liquore ſolidior ſubſtantia expuatur, veluti fruſtum cartilaginis, indicat magnum [e] vlcus, atque ingentem putredinem in aſpera arteria, & idcirco naturæ vires conuelli. Ex accidentibus, ſputi multitudo vbi facile toleretur, bona eſt, paucitas, mala, præſertim ſi cum difficultate reddatur: ſignificat enim virium imbecillitatem, & cruditatem [f] materiæ. Quod attinet ad qualitatem, color, ſucci ſpeciem monſtrat, quam paulo ante [g] tractauimus. Vt autem atra bilis inter ſuccos peſſima eſt, ita color ater inter ſputi colores [h] deterrimus. Nullus etiam ſentiri debet fœtor in ſputo; nam quod fœtidum [i] redditur, ſummam putredinem ſignificat, & tandem virium defectionem; figura nulla conuenit ſputo, cum debeat eſſe liquidum; quæ liquida ſunt, non [k] retinent figuram, quam à continentibus accipiunt. Damnatur ab Hippocrate [l] ſputum rotundum, quod retinet figuram aſperæ arteriæ ex qua eductum eſt. Retinet autem hanc, quod exſiccatum atque exuſtum ſit à calore peruente, nec vt oporteret fluit atque humidum eſt: Vnde naturæ imbecillitatem denunciat. Quod ſi ſputum cernatur [m] ſpumans, ingentem feruorem atque agitationem notat, vnde neceſſe eſt naturæ vires labefactari. Habitus ſputi conuenit mediocris: quod tenuius eſt, cruditatem notat: quod craſſius, vſtionem. De tempore, quanto celerius redditur ſputum, tanto celerius [n] concoqui monſtrat, neque enim reddi poteſt, præſertim cum facilitate quod crudum eſt, quanto incipit reddi tardius, tanto diuturniorem cruditatem denunciat. Præſtat igitur celeriter reddi, & cum facilitate, hoc enim coctionem & celeritatem ſignificat, quod tardius & cum difficultate redditur, contrarium monſtrat.

Sanguis ſiue ex naribus, ſiue ex vtero, ſiue ex inteſtinis, ſiue ex venis ani fundatur, interdum eſt naturæ [o] opus, interdum ſymptoma: vbi ſymptoma eſt, morbus aſperior fit, & ægrotãs multo grauius vehementiuſque affligatur: vbi ſit opus naturæ, ſequitur leuatio morbi, & facilitas tolerantię. Sed perpendamus ſubſtantiam & accidentia quemadmodum in cæteris expulſis. Subſtantiam ſanguinis bonam præſtat retineri, niſi vbi nimium ſuperet; tunc enim expedit effundi: malam educi oportet. Quamobrem vbi educatur, denunciat naturæ opus, & robur, ſi ea expulſio tempeſtiue fiat: Nam ſi intempeſtiue, vinci naturam denunciat ob ſanguinis prauitatem. Ex accidentibus, multitudo fluentis ſanguinis reſpondeat copiæ redundanti: nimia copia, vires conuellit, paucitas, pernicioſa eſt, veluti cum ſtilla ſanguinis ex naribus exit; denunciat enim naturam cogi [p] expellere, ſed adeo imbecillam eſſe, vt nequeat id exequi ad quod aggreſſa eſt. Obſerua quæ ab Hippocrate [q] ſcribuntur, in libris de morb. vulg. intelliges multos profluuio ſanguinis narium ex grauiſſimis morbis euaſiſſe: contra eos interiiſſe quibus parum ſanguinis ex naribus fluxit. Quod attinet ad qualitatem, color ſanguinis monſtrat bonitatem ſubſtantiæ, quam proxime tractauimus, deterrimus eſt niger. Narrat Hippocrates [r] Philiſcum, cui ſanguis fluxit merus, hoc eſt ater, (ita enim accipitur à Galeno) [s] ſexto die interiiſſe. Tempus opportunum eſt cum perficitur coctio, & in die criſimo, qui tunc effluit, monſtrat opus naturæ & robur, alioquin intempeſtiue expellitur, & naturam cogi à morbo ſignificat, locus vnde effluit ſanguis, reſpondere debet loco vbi redundat, ex quibuſdam enim partibus commode exhauritur per anum, ex quibuſdam per vterum. Exhauritur per nares ſæpe ille ſanguis qui in vniuerſo corpore redundat, interdum qui in viſceribus, vt in iecinore, aut liene. Debet autem qui [t] in iecinore continetur, ex nare dextra, qui in liene, ex ſiniſtra effundi: è regione enim conſueuit natura vbi morbum ſuperat, expellere quæ infeſta ſunt: quæ contra expelluntur, monſtrant naturam non omnino ſuperare morbum, & idcirco imbecillam eſſe. Hactenus de cauſis tam proximis quam remotis, de iuuantibus & nocentibus, de effectis ſub triplici genere contentis, vt de actionibus, de iis quæ in partibus noſtri corporis ſenſu percipiuntur, de retentis & expulſis monſtrantibus naturæ robur, aut imbecillitatem, vnde morbi euentus conici facile queat. Differentiæ euentus ſequuntur prædicendæ, quæ quoniam magnitudo huius longius proceſſit, ſequenti libro dicentur.

[a] Hippoc. & Gal. 7. aph. 10.
[b] Gal. 4. de tu. val. 4.
[c] Hippocr. 2. progn. 44. & 46.
[d] Gal. 3. de cauſ. ſympt. cap. 2.
[e] Galen. 1. de loc. aff. c. 1.
[f] Gal. 4. de lo. af. c. 7. & 1. criſ. c. 18.
[g] Gal. 2. criſ. cap. 10.
[h] Gal. 1. criſ. cap. 5. & 2. progn. 48.
[i] Hip. 5. aph. 11.
[k] Ariſtot. 2. lib. de ortu & inter. 9.
[l] Hippocr. 2. progn. 46.
[m] Hippoc. 2. progn. 47.
[n] Hippocr. 1. aph. 12.
[o] Galen. 1. de diff. ſympt. cap. 6.
[p] Hippoc. & Gal. 1. prorrhet. 1. & 3. tertio epid. com. 35.
[q] Hippocr. 3. tertio ep. 72. & 2. primo epid. 73.
[r] Hip. 3. primo ep. 18.
[s] Gal. in commento.
[t] Hippoc. & Gal. 3. lib. prorrhet. 33 & lib. 3. de criſib. c. 3.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Vndecimus.

QVI EST DE PRÆDICTIONE DIFFERENTIARUM euentus, temporis ſcilicet, modi, &. ſtabilitatis.

De prædictione differentiarum in vniuerſum. Cap. I.

SI quid eſt propter qood medieus incredibilem gloriam, & ſummum honotem acquirat, id maxime eſt futurorum præſagitio, quandoquidem morborum curatio, interdum naturæ, interdum caſui accepta refertur: illa arti duntaxat tribuitur, tantumque admirationis habet, vt (quaſi humanas vires exuperet) diuina exiſtimetur: quis enim non ſuſpiciat, non admiterur, non efferat ſummis laudibus ad cœlum quẽ videat præſignificare non modo quem exitum habiturus ſit morbus, ſed quo tempore, quo modo, & quam ſtabilem? Qua ratione autẽ præuideri poſſet morbi exitus, ſeu euentus, proximo libro docuimus. De tempore vero, modo, ac ſtabilitate (quæ ſunt differentiæ euentus) agemus in hoc quem præ manibus habemus: plurimum autem earum præuiſionem, & ad auctoritatem artis, & ad ſalutem ægrotantis conferre in ſuperioribus [a] monſtrauimus. Tempote igitur differunt morbi euentus, quod alii poſt breue, alii poſt longũ tempus expectantur: breue non excedit [b] quadrageſimum diem, longum, vlterius trahitur: ſed neutrum præfinitum eſt, nam breuium [c] morborum alii decimoquarto die terminantur, atq; hi dicuntur ſimpliciter acuti, alii ante decimumquartum, vt quarto, ſeptimo, nono, vndecimo, quos vocant peracutos: alii ad vigeſimum perueniunt, & vltra etiam vſque ad quadrageſimum, nominanturq; acuti ex recidiua. At neque longum etiam in omnibus par eſt, cum nonnulli ſexageſimo, [d] nonnulli octageſimo, nonnulli centeſimo, nõnulli centeſimo & vigeſimo die finiantur: aliqui ſex menſibus, aliqui ſeptem annis, aliqui etiam quatuordecim, ita vt vel ad pubertatem, vel fœminis ad initium menſtruorum perducãtur. Differũt morborum [e] euentus etiam modo, cum vel ſubito accedant, vel paolatim. Qui paulatim finiuntur, ſi ſalubres ſunt, coctione ſanantor, ſi mortiferi, tabe hominem interimunt. Qui ſubito finiuntur, ſi ſanantũr, neceſſe eſt expulſione aut translatione ſuccorum à quibus oriuntur, aut longiori, atque arctiori ſomno ſanentur. Si hominem interimunt, id vel cum pugna faciunt, vel ſine hac: pugnam neceſſario conſequitur expulſio, vel translatio: vbi hæc non ſit, interit homo, vel ob vim morbi & ſymptõmatum, vel ob nimiam plenitodinem ac cruditatem, vel ob languentium vitium diſſolutionem. Differunt tandem euentus ſtabilitate, cum alii conſtantes ſint, alii incõſtantes. Sed cum [f] quinque ſpecies in vniuerſum euentus expectari in morbo poſſe poſuerimus, mutationem ad ſalutem, ad interitum, vel ad meliorem, vel ad deteriorem ſtatum, & vltimo perſeuerãtiam in eodem ſtatu: de ſtabilitate interitus non eſt qui dubitet, ſed plerique conqoeruntur quod nimium ſtabilis ſit: Dubitari poteſt de mutatione ad ſalutem, ad meliorem vel ad deteriorem ſtatum, qoemadmodum ſupra oſtendimus, vbi abunde perſecuri ſumus differentias euentus quas nonc ſummatim repetere voluimus, vt ſingulas deinde ſeorſum perſequeremur, id quod faciemus, ſi prius in memoriam reuocauerimus ex quibus locis depromantur ſigna à quibus patefiunt. Oſtendimus [g] autem tam res futuras, quam earum differentias ſub ſenſum cadere non poſſe, ſed debere percipi ratione, atque ex argumentis colligi. Ea autem quæ futurum euentom denunciant, docuimus tantum ex cauſis duci, hoc eſt ex natura & morbo. Hæ enim ſunt cauſæ [h] futuri euentus. Comparatur robur naturæ cum robore morbi, & ex ea collatione intelligitur exitus futurus: robur enim naturę ſalutem, morbi interitum pollicetur. Differentiæ euentus ab iiſdem ſignis demonſtrantur à quibus euentus, hoc eſt à robore naturæ, vel morbi, aſſumentibus differentiam ſimilem, vt temporis breuis, vel longi, vt modi paulatim vel ſubito, cum pugna vel ſine: tum per expulſionem, per translationem, per ſomnum, per impetum ac violentiam morbi & ſymptomatum, per plenitudinem & cruditatem, per vitium diſſolutionem. Poſtremo vt conſtantiæ vel inconſtantiæ, ita vt differentiæ euentus ſiue ad tempus, ſiue ad modum, ſiue ad ſtabilitatem pertineant, intelligantur ex ſimili differentia in ſignis demonſtrantibus [i] euentum, hoc eſt in robore morbi, vel naturæ. Satis autem eſt (vt ſupra expoſuimus) differentiam ſi non patentius & expeditius, ſaltem implicite & abſcondite ſimilem accipere, id quod perſpicuum fiet cum ſigillatim tempus, modum, & ſtabilitatẽ tractabimus. Sed quia eiuſmodi caoſæ, robur ſcilicet naturæ & morbi non ſubiiciuntur ſenſui, neceſſe eſt mente percipiantur ex argumentis quæ (vt ſuperiore [k] libro tradidimus) depromontur ex cauſis tam proximis quam remotis: ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis, quæ ſub triplici genere comprehenduntur, vt ſub actionibus, ſub iis quæ in partibus noſtri corporis ſenſu accipiuntur, ſub retentis & expulſis: ex iiſdem autem locis neceſſe eſt depromantur

[a] Supra lib. cap. 2.
[b] Hippocr. 2. progn. 25. & Gal. 6. aph. cõmento 49.
[c] Supra lib. 4. cap. 3. & Galen. 2. de dieb. decr. c. 12.
[d] Vide ibidem & lib. 8. c. 2. supra.
[e] Supra lib. 9. cap. 2.
[f] Supra lib. 9. cap. 2.
[g] Supra libr. 9. cap. 3.
[h] Gal. lib. de conſt. artis cap. 18.
[i] Supra libro 9. cap. 3. & Gal. lib. de conſt. artis cap. 18.
[k] Supra lib. 10. cap. 1.

argumenta quæ [a] pateſaciunt nobis prædictas differentias temporis, modi, ſtabilitatis, in robore naturæ & morbi, ex quibus tandem intelligamus (quod nunc inſtitutum eſt) eaſdem differentias in exitu morbi futuro. Sed cominus iam ad rem aggrediamur, incipientes à tempore.

De ſignis monſtrantibus tempus euentus. Cap. II.

CVM non quouis morbi tempore accidere quiuis euentus poſſit, ſed quidam definitum ac certum deſiderent, neceſſe eſt in memoriam reducere quo morbi tempore quiuis euentus debeat expectari: nam ſiquis hoc præuideat, ſimul etiã præuidebit tempus euentus. Salus igitur quæ paulatim fit, ſequitur in remiſſione morbi, tunc enim perfecta coctio eſt, à qua ſalus proficiſcitur: quæ fit ſubito, neceſſe eſt fiat cum pugna; hæc non poteſt accidere cum morbus inclinat, iam enim ſuperatus eſt, neque amplius poteſt cum natura certare. At neq; in principio, nondum enim aggreditur natura ad pugnam. Non in incremento, quia tunc coctio imperfecta eſt, ita vt non ſit tempus opportunum optimæ criſi, & ſubitæ mutationi ad ſalutem: cum ante perfectã coctionem ſiquid tentet natura, id faciat [b] intempeſtine, & coacta: vnde poteſt quidem ſequi ſubita mutatio in meliorem ſtatum, non tamen ſubita ſalus. Relinquitur ergo vt hæc ſolum accidat in fine [c] vigoris, cum iam perfecta coctio eſt: mutatio quæ prænenit, tanto minus bona eſt, quanto magis præuenit. Sed ſpectemus alios euentus præter ſalutem. Subita mutatio in meliorem ſtatum, poteſt fieri in incremento & in vigore, non tamen in principio, cum nondum natura aggrediatur ad pugnam, neque in remiſſione, cum iam ſuperauerit morbum. Mutatio in deteriorem ſtatum maxime accidit in incremento morbi. Nam in vigore poſt mutationem in deteriorem ſtatum ſequitur interitus: ſine hac, ſubitus interitus neque in principio, neq; in remiſſione poteſt accidere, ſed vel in vigore, vel in incremento, vbi vires prius ſuccumbunt quam morbus ad vigorem perducatur. At ſatis explicatum arbitror quo tempore morbi quiſque euentus ſequatur: ſed quia id poteſt parum vel multum diſtare, declarare oportet quantum diſtet, quod non aliud eſt quam declarare propoſitam differẽtiam temporis longi aut breuis. Hanc [d] Hippocrates appellat κατάστασιν, hoc eſt conſtitutionem morbi, quam declarari docet à morbis, à temporibus anni, à circuituum incrementis, à poſt apparentibus. Referuntur hæc quatuor ad vires naturæ & morbi, ex quibus vt euentus, ita & euentus differentiæ colliguntur. Proponit primum morbos, quorum ſpecies ac differentiæ pertinent ad morbi vires quas diximus: quo ſpectant etiam tempora anni, & circuituum incrementa, quæ ſecundo & tertio loco recenſet, oſtendunt enim morbi vires validiores vel imbecilliores. Poſt apparentia, quæ poſtremo loco commemorat, ad coctionem, & idcirco ad vires naturæ referũtur; omnia igitur quatuor eatenus morbi conſtitutionem, hoc eſt tempus euentus denunciãt, quatenus ad vires naturæ & morbi rediguntur, hæ autem pro differentia celeritatis vel tarditatis quam aſſumunt, euentum celeriter vel tarde futurum, & idcirco ſimilem differentiam denunciant: quanquam non apparet expreſſa differentiæ ſimilitudo in natura & morbo, quæ ſunt cauſæ euentus celeris vel tardi: ſed ineſt tantum in illis vis quædam celeritatis & tarditatis. Natura tunc dicitur celeritatis vim habere, cum nõ modo ſuperat morbum, ſed longe etiam ipſum vincit: tarditatis vero, cum validior eſt morbo, ſed non multo. Docent enim Phyſici [e] effectricem cauſam omnem quo validior eſt, & magis ſuperat materiam, eo celerius effectionem ſuam perficere: quo minus valida, eo tardius: effectio naturæ, amotio morbi eſt & ſanitas. Effectio morbi, interitus eſt, quod ſi multo validior fuerit quam natura, celerius; ſi paulo, tardius hominem conficit: quanquam in morbo vis celeritatis & tarditatis, non tantũ pendet ab ipſius robore longe vel paulo maiore quam ſit robur naturæ, ſed à cauſa etiam à qua oritur, à ſuccis nimirum, qui vbi pauci, [f] calidi, tenues ac minime glutinoſi fuerint, maiorẽ addunt vim celeritatis morbo, quam multi, frigidi, craſſi, glutinoſi, qui vbi ſanandus eſt homo, non poſſunt niſi diuturnitate temporis ſuperari; licet vbi imminet interitus, multitudo ipſum celerius afferat quam paucitas. Valet & mobilitas ſuccorum ad celeritatem euentus, ſiue ſalubris, ſiue mortiferi, præſertim cum turgent. Qui immobiles permanent, magis ad tarditatem conducunt. Hoc igitur modo ſimilitudo differentiæ, id eſt celeritas & tarditas ad naturam & morbum refertur, habent enim in ſe vim celeritatis & tarditatis, quæ cum ſenſum lateat, mente percipienda eſt, & ex iiſdem ſignis colligenda, ex quibus colligi robur naturæ & morbi denuncians euentum monſtrauimus. Sumitur ergo ex cauſis tam proximis quam remotis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis accipientibus ſimilem differentiam. Quod quo pacto fiat, iam dicerẽ ingredior. Illa igitur natura vim habet in ſe celeritatis & tarditatis, quæ morbum longe ſuperat. Declaratur autem primo ex cauſa proxima qua continetur: hæc vero optima eſt corporis compoſitio, ſiue ſpectet ad multiformes partes, ſiue ad ſimplices. Multiformes præter cætera poſtulant caua moderate patentia, id quod conducit ad celeritatem expulſionis lædentium ſuccorum, & ſanationis morbi. Denſitas & aſtrictio magis afferunt morbi diuturnitatem. Simplicium partium cõpoſitio illa optima eſt, in qua plurimũ ineſt calidi innati, concoquit hoc & abſumit [g] celeriter noxios ſuccos, atq; idcirco morbum longe ſuperat, & celeriter vincit. Vbi minus bona ſit corporis compoſitio & non multum calidum innatum, & ſi vincere morbum interdum queat, non tamen cito vincet, ſed tarde: non enim [h] poteſt celeriter concoquere, ac diſcutere ſuccos infeſtos. Ad hanc cauſam proximam rediguntur cæteræ omnes, vt ætas, [i] tempus anni, regio, victus, quæ quatenus conferunt ad conſeruandum vel augendum calidum innatum, eatenus ad celeritatem conducunt: ſed quatenus illud imminuunt, eatenus ad tarditatem. Illæ igitur cauſæ quæ robur naturæ monſtrant, quo maius ipſum oſtendunt, eo maiorem vim celeritatis ineſſe in ea declarant: quo minus, eo maiorem vim tarditatis. Eadem ratio [k] eſt iuuantiũ & lædentium, quę iuuare parum ſolent ſi multum iuuent, quę multum nocere, ſi parum noceant, oſtendunt naturam morbo validiorem eſſe. Si quæ iuuare parum ſolent, non ſolum multum, ſed etiam

plurimum

[a] Supra libr. 9. cap. 4.
[b] Gal. 3. criſ. cap. 9.
[c] Supra libr. 9. cap. 5.
[d] Hip. 1. aph. 12.
[e] Ariſtot. 6. Phyſicæ Auſcultationis, & 5. de gen. animalium. c. 7.
[f] Supra libr. 4. cap. 8.
[g] Gal. 2. primi ep. commento 6.
[h] Gal. ibid.
[i] Gal. 2. primi ep. commento 85.
[k] Supra lib. 10. cap. 4.

Digitized by Google

plurimum iuuent, & quæ multum nocere, non ſolum parum, ſed nihil etiam noceant, naturam longe validiorem eſſe; & ob id celeritatis, ſi alio modo ſe habeant, non ita validam & tarditatis habere vim declarant. Reſtant effecta, quæ & ipſa vbi ſecundum naturam, hoc eſt bona fuerint, ſignificant naturam morbo validiorem eſſe, ſed ſi fuerint optima, multo adhuc validiorem, & vim celeritatis in ſe continere: quæ non ſunt talia, quatenus recedunt ab optimis, eatenus indicant vim tarditatis. Spectantur autem omnia tria genera effectorum, ſed maxime actiones, ſub quibus comprehenditur coctio, quam potiſſimum in expulſis attendimus; ab hac enim Hippocrates [a] ſignificari celeritatem & ſalutem teſtatur, ſicuti à cruditate, tarditatem. Ineſt eadem vis celeritatis & tarditatis in morbo, vt ante oſtenſum eſt: conſiſtit autem partim in robore ipſius, partim in cauſa à qua proxime pendet. Robur morbi vbi maius ſit quam robur naturæ, ſi multo, celeritatem, ſi paulo, tarditatem euentus denunciat. Cognoſcitur autem ex cauſis tam proximis quam remotis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis, non ſecus quam robur naturæ. Sed cognoſcitur etiam ex differentiis, quarum aliæ validum, aliæ imbecillum ipſius robur demonſtrant, ſiquidem morbi ſpecies niſi addantur certæ differentiæ, fere non magis validum quam imbecillum efficiunt; neq; oſtendunt morbi robur, ſed vbi illæ accedant, validiorem morbum eſſe quam natura ſit, demonſtrant. Vbi plures & magnæ concurrant, indicant longe validiorem eſſe, & idcirco vim celeritatis habere; vbi nec plures nec magnæ adiiciantur, indicant paulo validiorem eſſe, & idcirco vim tarditatis. In ſuperioribus autem enarrauimus quales eſſent differentiæ quæ robur morbo afferrent, diximus enim validiores eſſe eos morbos, qui non congruunt temperamento, ætati, tempori anni, qui hectici ſunt, inæquales, magni, multiplices, aut in vniuerſo corpore, aut in parte magna, vel præſtantiore, continui, inconſtantes, diuturni. Quanto igitur magis tales fuerint, tanto maius robur & maiorem celeritatem præ ſe ferunt: quanto minus tales, tanto minus robur, & maiorem tarditatem. Sed omiſſis differentiis, ſpectemus cauſas, iuuantia & lædentia, & tandem effecta. Cauſæ aut externæ, aut internæ ſunt. Externæ quo maiores ſunt, & magis prauæ, vt magnus æſtus, aer peſtilens, eo validius indicant morbi robur, & idcirco celeritatem: quæ contrario modo ſe habent, minus validum, & tarditatem. Internæ cauſæ pro ſuccorum multitudine ac prauitate maiori vel minori, maius vel minus morbi robur, & propterea celeritatem vel tarditatem ſignificant. Iuuantium & lædentiũ hęc ratio eſt. Vbi quæ multum iuuare ſolent, [b] multum lædant, & quæ parum nocere, plurimum noceant, indicium ſunt morbi admodum validi, & ob id etiam celeritatis. At vbi quæ iuuare ſolent, ſi non iuuent, non ita multum lędant, & quæ parum nocere ſolent, multum noceant, non tamen plurimum, morbi robur minus validum, & propterea tarditatẽ declarant. Poſtremo effecta diſſimilia, [c] monſtrant morbi robur; ſed quatenus multum diſſimilia, multo validius quam natura ſit, & ideo celeritatem, quatenus parum diſſimilia, non multo validius, & ob id tarditatem ſignificant quæcunq; illa ſint: quanquam maxime attenduntur actiones læſæ.

[a] Hippocr. 4. aph. 45 & 46.
[b] Gal. 1. aph. com. 1.
[c] Hippoc. in proœmio lib. de officina med.

De ſignis monſtrantibus tempus præfinitum, vt diem, & horam euentus.

Cap. III.

SI ſatis eſſet medico ſimpliciter præſagire tempus breue aut longum poſt quod expectatur euentus, abunde ſatisfactum eſſet per ea quæ de ipſo hactenus expoſita ſunt: ſed quia & poteſt, & debet ob ſalutem ægrotantis, atq; auctoritatem artis quam profitetur, certum ſpaciũ pręſcire, & diem atque horam futuri euentus coniicere: neceſſe eſt ex quibus hæc prænoſcantur ſubiiciamus, priuſquam reliquas euentus differentias perſequamur: ſumemus autem pro conceſſo ac probato quod ante oſtenſum eſt, expectandum eſſe celerem euentum, ſalubrem quidem, cũ natura longe ſuperat morbum, mortiferum vero cum longe ſuperatur ab eo. At hoc quod dicimus lõge ſuperare, vel ſuperari, late patet, cum poſſit interdum longius, interdum minus longe, interdum etiam longiſſime vnum ab altero ſuperari. Si ſuperetur longiſſime, ſequetur euentus non tantum celer, ſed etiam celerrimus, & breuiſſimo tempore terminabitur morbus, vt quarto die, vel ante. Docet Hippocrates [d] principio tertii libri prognoſticorum, ſaluberrimas febres quæ cũ tutiſſimis ſignis apparẽt, quarto die, vel etiam ante ſanari: tunc enim natura longiſſime ſuperat morbũ: contra vbi ſigna maxime periculoſa ſe oſtendunt, quarto die, vel ante hominem decedere; tunc enim natura longiſſimè ſuperatur à morbo. Si parum admodum cedant vires vnius viribus alterius, euentus ſiue expectetur ſalubris, ſiue pernicioſus, tardiſſime & temporis longinquitate ſequetur, quemadmodũ in illis morbis qui aut [e] decimoquarto anno, & ad pubertatem, atque ad initium menſtruorum ſanantur; aut ſimul moriuntur cum homine cum quo conſenuerunt. Inter euentum celerrimum & tardiſſimum ſunt pene innumerabiles, quorum tempus præfinitũ ſi non certa ſcientia, ſaltẽ coniectura conſequi poteris, æſtimans quanto validiores ſint vires vnius, viribus alterius. Hac via licet celeritatem & tarditatem maiorem vel minorem conicere, non tamen ipſum diem futuri euentus prædicere, niſi alio indicio patefiat. Eiuſmodi eſt dies index, eo enim die ſpectare euentum futurum debemus, quẽ nobis proxime antecedens index commonſtrauit. Dictum eſt in ſuperioribus, [f] cum dies criſimos perſequeremur, quoſdam eſſe indicantes, quoſdam iudicantes, quoſdam intercidentes: indicant quaterni [g] quicquid futurum eſt proximis ſeptenis, idque iure, ſunt enim quaterni dimidium ſeptenorum. Quamobrem aliquod dant indiciũ illius exitus qui ſeptenis expectatur. Indicia quæ quaternis apparent, maxime pertinent ad coctionem & prauitatem, quæ coctioni contraria eſt. Vrina (inquit [h] Hippocrates) quarto die nubeculam oſtendens, ſeptimo futuram ſalutem ſignificat. Si ſecuturus ſit interitus ſeptimo die, vrina præ ſe feret quarto euidentem prauitatem. Cõſpiciuntur etiam quaternis diebus præter coctionem & prauitatem, ſymptomata, quæ ſi mitiora ſe oſtendant quarto die, indicant ſeptimo futurum euentum bonum: ſi grauiora, malum. Quod autem dictum eſt de quarto & ſeptimo die, valet in ſequentibus quaternis & [i] ſeptenis. Ille enim quaternus in quo propoſita

[d] Hippocr. 3. progn. 1.
[e] Hippocr. 3. aphor. 28.
[f] Supra libro 4. cap. 6.
[g] Hippocr. 2. aph. 24.
[h] Hippocr. 4. aph. 71.
[i] Hippocr. aphor.

ſigna euidenter ſe oſtendant, indicat proximo ſepteno futuram criſim, ita vt expectari tunc debeat euentus morbi. Recte autem additum eſt, euidenter, nam ſi eiuſmodi indicia obſcuriora appareant, non proximo ſepteno, ſed ſequentibus diebus futurum euetum denunciabunt, eo autem citius aut tardius, quo magis vel minus ab euidentibus recedent. Verum primi quaterni & ſequentes non [a] habent æqualem indicandi facultatem, primi enim vſq; ad vigeſimum, veluti quartus, vndecimus, & decimuſeptimus dies plurimum valent, non ita qui ſequuntur poſt vigeſimum vſque ad quadrageſimum, minus adhuc reliqui vltra quadrageſimum, cum proceſſu temporis vt iudicantium, ita etiam indicantium [b] dierum vis paulatim remittatur. In morbis inordinatis, cuiuſmodi ſunt febres erraticæ, dies euentus non videtur poſſe prædici, cum non conſtet qui ſint quaterni, aut ſepteni. Verum in his quoque natura ratos atque ordinatos motus conſeruat; quamobrem ſi à principio quaternos omnes obſerues, cognoſces in aliquo tandem [c] ſigna illa quæ diximus apparere, vnde proximo ſepteno futurum euentum colliges. Statuamus igitur ex iis quæ apparent quaternis diebus, denunciari poſſe euentum futurum proximis ſeptenis. Meminiſſe tamen oportet præter quaternos & ſeptenos, dierum intercidentium, quibus [d] oſtendimus vel ob vim acceſſionis, vel ob errorem, vel ob robur aut imbecillitatem naturę ſubitas interdum mutationes accidere, quæ alioquin expectandæ eſſent ſeptenis. Acceſſiones maxime naturam irritant, atq; ad expellendum excitant, ita vt ſubitæ mutationes ac morbi euentus eo die expectari debeant, quo illæ accidunt. Accidunt autem quibuſdam morbis diebus imparibus, quibuſdam paribus. Morbi perniciosi acceſſiones fere habent diebus paribus. Hinc fit vt interitus quarto die [e] indicatus, non ſequatur ſeptimo, ſed ſexto ob vim acceſſionis quæ fit die pari, quamobrem [f] ſextus dies in intercidentibus ponitur. Itaque acceſſionis impetus non permittit naturam expectare dies ſeptenos, ſed ante cogit ipſam aggredi ad pugnam, & expulſionem tentare eorum quæ moleſta ſunt. Quo die autem hanc expectare debeas, intelliges ſi vim vniuſcuiuſque acceſſionis æſtimaueris: iudicabis enim poſſit ne natura expectare diem ſeptenum, an cogatur præuertere. Vbi nulla ſuperueniat acceſſio, quemadmodum in febribus quas συνόχους vocant, ciet natura motus ordinatos, ſequeturque ſeptenis diebus id quod quaternis fuerit indicatum. Ad acceſſionis impetum videtur referri poſſe celeritas motus: efficit autem hæc vt euentus quaterno die indicatus, non ſequatur ſepteno, ſed præuertat; quod non eueniret ſi tardior eſſet; nequit enim cum morbo tardo impetus acceſſionis coniungi, ita vt morbi celeritas ad vim acceſſionis ſpectet: ob errorem [g] præuertit interitus, ſed ſalus ſubſequitur. Quare non ſinit error ſeptenis diebus perfici quæ quaternis fuerunt indicata, ſed efficit vt vel præuertant, vel ſubſequantur. Ob naturæ etiam vires validiores vel imbecilliores, fit vt interitus non ſequatur ſeptenis diebus; quæ imbecillæ ſunt, non ſuſtinent tamdiu violentiam morbi: quæ validiores, diutius eireniuntur. Conriciemus igitur præfinitum diem euentus ex die indice, ſed ſimul æſtimabimus quid poſſit acceſſionis impetus cum celeritate motus, quid error, quid robur naturæ, aut imbecillitas. Quod ſi noctem difficilem videas, hoc eſt cum grauitate ſymptomatum, diem futuri euentus non amplius conricies, ſed iam præſentem cernes, nam (teſte [h] Hippocrate) quibus criſis fit, antecedens nox difficilior eſt. Iam vero nec via deeſt qua non modo diem, ſed horam quoque futuri euentus prænoſcamus: nam cum in acceſſione [i] fere ſequatur, ſiquidem ſalubris futurus eſt, par eſt remiſſionis hora ſecuturum eſſe: ſin mortifer, quamuis non poſſit accidere dum remittitur vniuerſus [k] morbus, poteſt tamen dum remittitur acceſſio. Intereunt ergo quidam homines cum remittitur acceſſio, quidam cum augetur ac viget, alii cum incipit. Eo igitur acceſſionis tempore & ea hora timebis interitum, qua magis [l] affligari ægrotantem præteritis acceſſionibus obſeruaſti. Solent qui magna viſcerum inflammatione, magna obſtructione, magna plenitudine tenentur, principio acceſſionis maxime vexari, quod tunc ſuffocari calor videatur, his igitur principio acceſſionis futurum interitum prædices. Illi qui vi ſymptomatum vrgentur, potiſſimum in incremento ac vigore [m] acceſſionis affliguntur. Quamobrem iis tunc futurum interitum iudicabis, qui vires valde imbecillas habent, maxime languent dum remittitur acceſſio, quod ſpiritus diſſipentur ac diſſoluantur. Hos par eſt tunc interituros eſſe cum remittetur acceſſio. His ita [n] conſtitutis, facile intelligi poteſt quo pacto poſſit non ſolum tempus, ſed dies etiam atque hora futuri euentus præſagiri.

[a] Gal 1. criſ. cap. 18.
[b] Galen. 2. 3. lib. de dieb. decr.
[c] Galen 2. de dieb. dec. & 2. aph. commento 24.
[d] Supra lib. 9. cap. 6.
[e] Gal 3. criſ. cap. 10.
[f] Galen 1. de dieb. decr. c. 11.
[g] Gal. ibid.
[h] Hippocr. 2 aph. 13.
[i] Gal 3. criſ cap 5.
[k] Gal 3. criſ cap 9
[l] Galen 1 de diebus decr. c. 12.
[m] Hippocr. 2. aph. 30.
[n] Supra libr. 9 cap. 2.

De ſignis monſtrantibus modum futuri euentus paulatim vel ſubito, cum pugna, vel ſine. CAP. IIII.

ALTERA differentia futuri euentus ad modum ſpectat quo ſequi debet, ſi quidem morbi (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) aut paulatim, aut ſubito terminantur: qui paulatim, ſi ſalubres ſint, coctione, ſi mortiferi, tabe finiuntur: qui ſubito, aut habent adiunctam pugnam, aut finiunt ſine ea: Salubres nunquam ſine pugna ſubito recedunt: pernicioſi, plerunque cum pugna; ſed interdum etiam ſine, hominem interimunt. Vbi accedat pugna morbis ſalubribus, neceſſe eſt ſuperueniat vel ſomnus longior atque arctior, vel copioſa expulſio, vel tranſlatio. Mortiferis vero tantum expulſio vel tranſlatio horum omnium modorum euentus ſigna non alia ſunt quam ea à quibus indicari euentum [o] docuimus, ſpectant enim ad cauſas, hoc eſt ad naturam & morbum, quæ euentum ipſum tanquam effectum ſignificant, & differentiam euentus ob ſimilem differentiam quam in ſe continent, patefaciunt. Ordiamur ab ea quod alius ſubito accidit, alius paulatim: prænoſcitur hæc ex ſimili differentia in natura & morbo: ſimili inquam, ſi non aperte & expedite, ſaltem implicite & abſcondite: habet enim tam natura quam morbus vim aliquando mutationis lentæ, & aliquando repentinæ, quam ſi cognoſcamus, modum mutationis ſimilem facile præſagiemus. Colligunt vis lentæ vel ſubitæ mutationis in morbo ex cauſis tam proximis quam remotis, ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis tam huius quam illius: huc referuntur ſigna omnia à veteribus medicis memoriæ prodita, ex quibus ſupra etiam collegimus vtriuſque robur, atque imbecillitatem,

[o] Supra lib. 9 cap. 3.

quibus

quibus maxime continetur vis mutandi ſubito vel paulatim quicquid imbecillum eſt ad lentam, quicquid validum, ad repentinam mutationem maxime eſt idoneum. Natura cum valida eſt poteſt ſubito hominem ſanare: cum imbecilla, non niſi paulatim. Morbus ſimiliter cum validus eſt, poteſt repente hominem necare; cum debilis, ſolummodo paulatim. Cauſa proxima [a] roboris naturæ, eſt bona corporis compoſitio naturalis, & ea etiam quæ ad multiformes partes attinet, ſed poriſſimum illa quæ propria eſt ſimplicium, continetur que moderato temperamento & plurimo calido [b] innato. Huc referũtur cauſæ remoræ, vt victus ratio, & quæcunque optimam corporis compoſitionem augent, ac tueotur. Quæ iuuare parum ſolent, ſi plurimum iuuent: quæ multum nocere, ſi parum noceant, monſtrant (vt ſupra [c] monſtrauimus) naturæ robur. Effecta tandem [d] quo minus recedunt à naturalibus, eo magis validam naturam ſignificant. Ex his igitur cum colligatur naturæ robur, colligitur etiam vis ſanationis repentinæ, ex contrariis coniicies naturam debilem, & propterea vim ſolutionis lentæ. Eadem eſt ratio morbi quem validum vel non validum eſſe, & idcirco habere vim interitus ſubiti, vel lenti, intelliges ex ſpecie ac differentiis: præterea ex cauſis tam externis quam internis, ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis. Species, vt febris ephemera & hectica, quæ non ſint vehementes [e] non faciunt ſubitam mutationem, ſicut illæ quæ ab humorum putredine proficiſcuntur, & validæ ſunt: plurimum vero differentiæ valent ad robur, & imbecillitatem morbi: qui magnus eſt, qui celer, qui breuis, qui non congruit temperamento hominis atque aeris, qui partem nobiliorem occuper, validior eſt, & idcirco vim habet ſubito interimendi. Ille in quo inſunt contrariæ differentiæ, imbecillior eſt, neque poteſt niſi paulatim interitum afferre. Cauſæ ſiue externæ, ſiue internæ, ſi magnæ ſint, ſi prauæ, ſi efficientiam celerem habeant, addunt robur morbo, & ob vim ſubiti interitus. Contra ſi paruæ, ſi non prauæ, ſi tardæ, morbum efficiunt imbecillum, qui non poteſt niſi paulatim hominem necare. Quæ prodeſſe plurimum ſolent, ſi nihil proſint, aut etiam obſint; quæ item parum nocere, ſi plurimum noceant, morbum validum declarant, & vim ſubiti interitus: ſi contrario modo ſe habent, indicant morbum imbecillũ, & lentum interitum. Poſtremo effecta, hoc eſt, ſymptomata grauiora, morbum validum, & vim ſubiti interitus demonſtrant, leuiora, imbecillum, qui nequeat repente hominem abſumere atque interficere.

[a] Gal. de arte med. c. 70.
[b] Gal. 2. 1. epid. com. 6.
[c] Supra lib. 10. c. 4. & 5.
[d] Supra lib. 10. c. 5.
[e] Gal. 2. criſ. c. 11.

At ſubita mutatio ad ſalutem (vt in ſuperioribus [f] oſtenſum eſt) ſemper habet adiunctam pugnam: ad interitum vero, & cum pugna accidere poteſt, & ſine [g] ea: quamobrem præſagire oportet vtro modo hæc ſecutura ſit: Signa à quibus indicatur, illa eadem ſunt quæ euentum denunciant: ducuntur enim ex natura, & ex morbo, quatenus in ſe differentiam continent latenter ſimilem: id eſt, quatenus vim habent mutandi cum pugna vel ſine. Habent natura & morbus vim pugnæ, vbi robur habeant, ſine quo non committitur pugna; neque enim audent inter ſe certare qui debiles ſunt. Poſtulat ergo interitus cum pugna, morbum non modo validiorem natura, (huc enim perpetuum [h] eſt quomodocuoque ſequatur) ſed abſolute validum: poſtulat & naturam imbecilliorem morbo, alioquin non poſſet ab eo ſuperari, non tamen omnino imbecillam, non enim tentaret pugnam. Coniicies tam morbi quam naturæ robur, ex cauſis, ex iuuantibus, ex nocentibus, ex effectis iam propoſitis; quæ ſi tibi demonſtrent vel naturam valde imbecillam, vel morbum non multo validiorem, coniicies hominem interiturum ſubito ſine pugna. Quod ſi obiicias paulo [i] ſupra oſtenſum eſſe interitũ ſubitũ nullo modo accidere vbi morbus ſit imbecillus, ſed oportere validum eſſe, ſi debeat ſubito hominem abſumere, falſum videtur quod diximus morbo exiſtente imbecillo, ſequi ſubitum interitum ſine pugna. Fatebimur ad ſubitum interitum afferendum requiri morbum validum: non tamen ſimpliciter ſed collatum cum viribus naturæ, poteſt enim debilis morbus naturam nanciſci adeo debilem vt ſi cum ea conferatur, iudicetur validus, & poſſit hominem ſubito necare: at non propterea committetur pugna, niſi morbus per ſe validior ſit, & natura non ſit omnino imbecilla: quod ſi vel vtrunque, vel alterutrum deſit, decedere quidem homo repente poterit, ſine pugna tamen: id quod [k] fiet aut in principio acceſſionis ob multitudinem & cruditatem ſuccorum, atque ob magnam viſcerum inflammationem, aut in incremẽto ac vigore ob violentiã ipſam morbi, & ſymptomatum magnitudinem, aut in remiſſione ob exiguorum ſpirituum, & languidarum virium diſſolutionem. Duæ priores cauſæ morbum oſtendunt adeo validum vt vires naturæ quamuis validæ appareant, longe impares ſint adeo vt ſine pugna repẽte ſuccumbant. Tertia monſtrat vires naturæ adeo imbecillas, vt valde ſuperentur à morbo, quamuis leuior videatur. Quæ vero harum trium futura ſit cauſa interitus ſubiti ſine pugna, intelliges ſi vnamquamque acceſſionem obſerues, & quo tempore ægrotans magis affligetur ac langueat animaduertas; Monſtrabit enim hoc tibi & quo tempore acceſſionis, & ob quam cauſam homo decedet.

[f] Supra lib. 9. c. 5.
[g] Gal. 3. criſ. c. 7. & 9.
[h] Galen. de conſt. artis c. 18.
[i] In hoc eod. cap.
[k] Supra lib. 9. c. 5.

De ſignis monſtrantibus num ſubitus euentus cum pugna futurus ſit per ſomnum, aut per expulſionem, aut tranſlationem. CAP. V.

DISTINXIMVS etiam euentum ſubitum cum pugna, nam ſi ſalubris ſit, neceſſe eſſe fiat vel per ſomnum, vel per expulſionem, vel per tranſlationem: ſi pernicioſus, per expulſionem, aut per tranſlationem duntaxat; vnuſquiſque ex his modis prænoſcendus eſt. Signa ex quibus prænoſcitur ſimiliter ſpectant ad naturam & morbum, quæ implicite ſimilem differentiam continent, quatenus vim habent ſomni, expulſionis, vel tranſlationis. Loquamur primo de ſomno, videamuſque in quali natura aut morbo tanta inſit vis ſomni, vt poſſit ſubitam ſanationem afferre. Quod attinet ad naturam, nulli alii ad eiuſmodi ſomnum habiles videntur præter illos qui plurimum habent calidi atque humidi innati, quemadmodum [l] infantes, quos conſtat plurimum dormire, neque mirum eſt, eum paulo ante in vtero (vt eſt apud Ariſtotelem) dormire [m] perpetuo cõſueuerint. Non eſt igitur quod miremur ſi nuper nati ſomno arctiore ac longiore capiuntur, per quem calor totus ſe

[l] Hippoc. 1. aph. 14.
[m] Ariſt. l. 5. de gen. anim. c. 1.

confert ad internas partes, vbi paruo temporis ſpatio ſuccos concoquere poteſt, & morbum repente [a] ſuperare. Quod ſi eiuſmodi naturæ adücias idoneum anni tempus, vt hyemem, aut ver, quibus temporibus docet Hippocrates [b] ſomnos eſſe longiſſimos, multo magis quam æſtate, aut autumno futurum euentum per ſomnum præuidebis. Ex morbis, ille maxime idoneus eſt qui per ſomnum ſoluatur, cuius cauſa eſt ſuccus talis vt & coctionem admittat, & ſomnũ magis afferre queat quam conſopitum excitare: huiuſmodi eſt pituita, nam flaua bilis vigilam potius affert quam ſomnum, neque ita concoqui poteſt, & in alimentum conuerti. Natura igitur & morbus vbi fuerint quales propoſuimus, ſubitam mutationem cum pugna per ſomnum pollicentur: vbi non fuerint tales, expectare expulſionem vel tranſlationem oportebit.

[a] Galen. 2. prorrh. com. 29.
[b] Hipp. 2. aph. 15.

Verum vtra ſecutura ſit, expulſio, an tranſlatio, diſcernes ex ſimili differentia in ſignis euentus, hoc eſt in natura & morbo, quæ ſi vim habuerint expulſionis, expulſionem, ſi tranſlationis, tranſlationem ſignificant: obſeruabimus igitur vtram vim habent: non ſolum autem ex præſentia vnius, ſed etiam ex abſentia alterius dignoſcemus futuram expulſionem, vel tranſlationem. Significatur expulſio cum natura & morbus videntur ad expulſionem habiles, & cum deſunt illa quæ monſtrãt habilitatem ad tranſlationem. Significatur tranſlatio, cum natura & morbus tales ſe oſtendunt vt poſſint vitioſos ſuccos ad alias partes transferre, non tamen ex corpore detrudere. Natura igitur quamuis ad ſubitum euentum cum pugna, requirat [c] robur: non tamen hoc æquale poſtulat, ſed maius vbi expulſione, quam vbi translatione terminandus eſt morbus. Quamobrem ſi maius videas naturæ robur, expulſionem prædices, ſi minus, tantum tamen vt poſſit efficere ſubitam mutationem cum pugna, præſagies ſuccos tranſmittendos eſſe à partibus affectis ad alias, & ita alia pro aliis vt quodam loco inquit [d] Hippocrates. Maius autem vel minus naturæ robur deprehenditur ex cauſis, ex iuuantibus, ex effectis, quæ in ſuperioribus non ſolum expoſita ſunt, ſed (vt res poſtulabat) ſæpius etiam repetita. Ad cauſas refertur ætas, quæ ob varium temperamentum, varium efficit ac monſtrat naturæ robur, & propterea expulſionem vel translationem. In iuuenibus, magis conſpicitur expulſio, [e] in ſenibus, translatio. Eadem ratio eſt effectorum, quæ cum validiorem eſſe naturam declarant, ſunt indicia expulſionis: cum minus validam, translationis. Pulſus vbi magnus, [f] vehemens, & validus ſit, magnum indicat naturæ robur, & expulſionem: vbi non ita magnus, non ita vehemens, non ita validus apparet, denunciat naturam minus validam, quæ quod infeſtum eſt, non expellere, ſed potius transferre ad alias partes poſſit: in effectis maxime attenditur coctio, quæ cum magis perficitur, magis firmum indicium dat roboris naturæ, & idcirco expulſionis: cum minus perficitur, minus validam naturam demonſtrat, [g] & idcirco translationem ad alias partes. Coctionem magis aut minus perfectam oſtendunt quæ expelluntur, vt deiectio, ſputum: ſed potiſſimum [h] vrina, ex qua facile conüicies vtrum ſucci qui morbum faciunt expellendi ſint à natura, an potius ad alias partes transferendi. Vis quam habet morbus expulſionis vel translationis, tota refertur ad cauſam videtur, nimirum [i] ad ſuccos à quibus proficiſcitur. Tenues & calidi, maxime idonei ſunt qui expellantur, frigidi, craſſi, & glutinoſi, non facile exeunt, ſed potius transferuntur ad alias partes, neque ob aliam cauſam morbi celeres, breues, vehementes, ardentes, expulſione terminantur, quam quia oriuntur à ſuccis calidis & tenuibus, quos facile natura ex corpore detrudit. Contra, tardiores, longi, lenti, tepidi, translatione finiuntur, quod pendeant à ſuccis frigidis, craſſis, glutinoſis, quos cum natura nequeat ex corpore depellere, traducit ad alium locum. Ad morbi cauſam, hoc eſt ad propoſitos ſuccos referuntur tempora anni, æſtate enim magis conſpicitur expulſio, quod ſucci calidi ac tenues ſint, veluti flaua bilis: hyeme magis translatio, quod craſſi ſint, frigidi, & glutinoſi, quemadmodum pituita. Ad flauam bilem refertur etiam validus horror, qui cum ſuperuenit, futuram [k] expulſionem ſignificat: non enim facile oritur à pituita quæ craſſa eſt & glutinoſa, neque ita poteſt muſculos reuellere. Ergo vt non poteſt facere validum horrorem, ita ob eandem cauſam non eſt idonea quæ ex corpore expellatur. Sed cum mouetur ex affecto loco, inhæret in alio. Quicquid igitur contra naturam eſt, ſiue morbus, ſiue cauſa, ſiue ſymptoma, catenus expulſionem vel translationem monſtrat, quatenus ſpectat ad ſuccos prædictos. Qualis igitur natura, & qualis morbus modum euentus propoſitum denunciet, ſatis explicatum arbitror. Nunc tantum adücio, quod cum expulſio deſideret naturæ robur, ſimul & ſuccos calidos, ſi alterutrum deſit, [l] non erit amplius expectanda, ſed ſequetur translatio, ſiue natura imbecillior cum calidis ſuccis iungatur, ſiue validior cum frigidis. Si deſit vtrunque, ita vt nec natura valida ſit, nec ſucci calidi, non ſolum non ſequetur expulſio aut translatio, ſed neque etiam ſubita mutatio cum pugna, quoniam morbus paulatim finietur. Verum quia non vna eſt expulſionis via, neque vnus locus ad quem transferri ſoleat ſucci vitioſi, ſed multiplex, adſcribere operepretium eſt, qua ratione multiplicem eiuſmodi viam ac locum liceat præſagire.

[c] Gal. 3. criſ. c. 11.
[d] Hipp. 6. 6 epid. 8.
[e] Gal. 3. criſ. c. 11.
[f] Gal. ibid.
[g] Galen. 3. progn. com. 24.
[h] Hipp. & Gal. 4. aph. 74.
[i] Galen. 2. progn. 23. & 24.
[k] Hipp. & Gal. 1. 6. epi. com. 11.
[l] Gal. 3. lib. progn. com. 24.

De ſignis monſtrantibus viam expulſionis. Cap. VI.

Expulsionis igitur viæ conſpici multę ſolent, cum interdum effluat ſanguis ſiue ex naribus, ſiue ex vtero, ſiue ex ano. Interdum ſuperueniat vomitus, nonnunquam deiectio, vrina, aut ſudor. Perquiramus ſigna vniuſcuiuſque, & primo ſanguinis ex naribus. Spectant autem ad naturam, vel ad morbum, in quibus ineſt ſimilis differentia, hoc eſt vis fluxus ſanguinis ex naribus: illa autem natura ad ipſum maxime idonea eſt, quæ multo ſanguine abundat: Quamobrem in ſignis monſtrantibus fluxum ſanguinis ex naribus, veteres plenitudinem potiſſimum poſuerũt: Illa etiam [m] in qua non multus, ſed acris redundat ſanguis, ad eandem expulſionem valde eſt habilis. Vnde non ſolum adoleſcentibus ſiue maribus ſiue fœminis quibus multus abundat ſanguis vſque ad vigeſimumquintum annum, ſed etiam iuuenibus vſque ad trigeſimumquintum docet [n] Hippocrates expectandum

[m] Galen 3. prorrh. com. 60.
[n] Hippoc. 2. progn. 33 & 3. progn. 12.

pectandum eſſe ſanguinem ex naribus. Ad eandem ſanguinis multitudinem atq; acrimoniam refertur tempus anni, profluit [a] enim vere ob multitudinem, æſtate, ob acrimoniam: non ſic autumno, aut hyeme. Eadem eſt ratio regionis, & præſentis temporis conſtitutionis: eadem & victus: monſtrāt enim hæc omnia fluxurum ſanguinem ex naribus, quatenus indicant hominem multo vel acri ſanguine redundare. Morbus etiam eatenus vim habet fluxus ſanguinis ex naribus, quatenus pendet vel a multitudine ſanguinis, quemadmodum febris ſynocha, vel ab acrimonia, quemadmodum ardens & tertiana exquiſita. Neq; enim expectandus eſt fluxus ſanguinis ex naribus ſi morbus pituitoſus ſit, aut melancholicus. Sed plurimū etiam conducit ad fluxum ſanguinis ex narib. locus affectus ſuperior: caput potiſſimū cuius morbi cum à ſanguine, vel flaua bile pendēt, veluti [b] phrenitis, ſæpe fluxu ſanguinis terminantur: quanquam aliarum quoq; partium, vt thoracis & præcordiorum morbi à multo vel acri ſanguine orti, & illi etiam qui in toto corpore verſantur, veluti febres prædictæ, ſæpe etiam eodem ſangu[illegible]s profluuio finiuntur. Sed quia poſſunt alia quoq; expulſione finiri, iudicabis tunc fluxurū ſanguinē ex naribus, cum cernes id quod ſuperat & moleſtū eſt ferri ad partes ſuperiores, & ad caput; id quod tibi monſtrabūt quæ nunc ſubiiciuntur ſigna. Sunt hæc ſymptomata, & partim actiones læſæ, partim affectus, & qualitates corporis, partim expulſa præternaturā, quæ attenduntur in partib. ſupra vmbilicum, vt in præcordiis, thorace, ceruice, capite, facie, oculis, naſo. Hæ ſiquidē afficiuntur vbi ſuperantes ſucci ſurſum ferantur, & idcirco ſanguinem ex narib. effluxurum denunciant. Ordiamur à præcordiis, quæ vbi tactu & aſpectu videantur in interiorē ac ſuperiorem [c] partem contracta, ſi non doleant, eiuſmodi affectus monſtrat id quod expellendū eſt, ad ſuperiora ferri: nam ſi dolerent, magis raperēt ad ſe ſuccos aliunde, quam eos tranſmitterent quos continent; quamobrem etiam ſi in interiorem & ſuperiorē partem contracta viderentur, non propterea monſtrarēt profluuium ſanguinis ex naribus futurum. In thorace [d] læditur actio reſpirationis, fitq; anhelitus difficilis, quod muſculi thoracem mouentes non ſatis faciant officiū ſuum, ſed opprimantur à ſuccis qui ſurſum feruntur ad caput: ob quam cauſam mōſtrat difficultas anhelitus ſanguinem ex naribus fluxurū: quamuis denūciet aliquādo futurum vomitum, ſed tunc [e] habet adiunctū dolorem capitis cum morſu. Sed vbi ſanguis ex naribus à difficultate anhelitus demonſtratur, adiungitur dolor capitis cum grauitate, diſtentione, ac pulſu, magis quam cum morſu. Ad thoracem ſpectat etiam pulſus, cum pendeat à corde, qui in eo continetur. Notat igitur pulſus [f] magnus, ſublimis, elatus, expulſionem abſolute; quod ſi accedant indicia ſignificantia noxios ſuccos ſurſum ferri, proprie ſanguinem ex naribus expellendum ſignificat iam dictus pulſus magnus, ſublimis, elatus, modo non ſit inæqualis, aut ſpeciem vndarum repræſentet: nam hic ſudorem, ille [g] vomitum potius denunciat. Monſtrat & ceruicis dolor ferri ſanguinem ad ſuperiora, & propterea erupturū ex naribus: id quod euidentius oſtendit dolor capitis. Hoc enim dolente, vel circumdolente ſcribit [h] Hippocrates futurum vt ſanguis vel aqua ex naribus exeat, vel ex auribus. Proprie autem ſanguinem fluxurū ex naribus intelliges ex temporum dolore, [i] grauitate, pulſu, ac palpitatione: præterea ex delirio, ex ſplendore, [k] vel imagine rubrarum rerum quæ ante oculos oboerſentūr, ex rotius faciei atq; oculorū rubore: tum ex expulſis, vt ex lachrymis quæ præter volūtatem fluunt: notant enim (vbi non adſint ſigna pernicioſa) fluxurum ſanguinē ex [l] naribus: quod ſi iam pruriant nares, & homo ad eas frequenter manus admoueat, ſtatim videbis ſanguinem ex naribus erumpentem. At non ſolum coniicere licet expellendum eſſe ex naribus ſimpliciter, ſed ex qua nare etiam ſit effluxurus; quod ſi æqualiter dextræ & ſiniſtræ partes corporis ægrotent, ex vtraq; [m] pariter fluxurū prædices: ſi altera duntaxat, expectabis eruptutū ex ea nare quæ è regione illius eſt, vt ex dextra, ſi laboret iecur & dextrum præcordium: ex ſiniſtra, ſi lien & præcordium ſiniſtrum: id quod accipiendum eſt in morbis ſalubribus; nam in mortiferis magis fluere [n] ſolet ex nare contraria. Quod ſi ſanguinis fluxu ex vtero terminari morbus debeat, patefiet ex iiſdem ſignis, ex natura videlicet & morbo habentibus in ſe ſimilem differentiam, hoc eſt vim eiuſmodi expulſionis. Quod attinet ad naturam, cum ſanguis de quo loquimur profluere debeat ex vtero, conſtat non ineſſe hunc niſi in fœminis: his ergo tantum licebit expectare ſanguinem ex vtero effluxurum, non tamen omnibus, ſed illis duntaxat quæ multo vel acri ſanguine ac tenui redundant: quibus [o] ſi ineſt tempus menſtruæ purgationis, tanto magis ipſam expectabis. Prægnantibus etiam ſæpe terminatur morbus abortu, & profluuio ſanguinis ex vtero. Eiuſdem expulſionis vim in morbo diſcernes ex cauſa, ſitu, ac motu: nam ſi oriatur à plenitudine vel acrimonia ſanguinis: ſi verſetur in partibus ſub ſepto tranſuerſo, maximam vim habent expulſionis ex vtero, cuius firmius adhuc erit indicium motus verſus vterum, quem intelliges ex dolore cum grauitate ac diſtentione circa [p] dorſum & lumbos. Ex quibus omnibus colliges morbum terminandum eſſe fluxu ſanguinis ex vtero.

[a] Hipp. 3. aph. 20.
[b] Gal. lib. 3. cri. c. 3.
[c] Hipp. 2. epid. 55. & 3. lib. de criſ. c. 11.
[d] Gal. 3. criſ. c. 11.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. lib. 4. aph. 10.
[i] Hipp. 2. 2. epid. 55.
[k] Gal. 3. criſ. c. 11. & 1. ad Glauc. c. 15.
[l] Gal. 3. criſ. c. 11.
[m] Gal. ibid.
[n] Hipp. 3. prorrh. 33.
[o] Galen. 3. prorrh. com. 50.
[p] Gal. 3. criſ. c. 12.

In ano etiam ſunt venæ ſanguinem fundētes (Græci vocant αἱμοῤῥοΐδας,) quibus interdum depellitur ſanguis qui morbum facit: præcognoſcitur autem ex iiſdem ſignis, ex natura videlicet & morbo habentibus vim eiuſmodi expulſionis. Ad hanc ergo habilis eſt ea natura quæ maxime redondat ſanguine craſſo, atri, melancholico, ac veluti fæce quadā boni ſanguinis: talis enim naturaliter tranſmittitur ad venas ani; quapropter maxime accidit eiuſmodi fluxus ætate conſtanti, [q] inter iuuentutem videlicet & ſenectutem, qua contrahitur plurimum illius ſanguinis, ſicut & autumno. Quod ſi homini etiam cum ſanus eſt, & fungitur ſolitis muneribus, conſueuerint ani venæ ſanguinem fundere, inde potiſſimum præſagi ea effluxurum, cuius vis ineſt in eo morbo qui à propoſito ſanguine proficiſcitur, veluti melancholia. Sed magnam fidem eius facit ſitus, nam ſi præcordia, & paries ſub ſepto tranſuerſo ægrotent, facile tranſmittunt ad venas ani quod expellendum eſt. Huc accedit motus ſuccorum verſus anum: nam ſi ſentiatur [r] dolor & grauitas circa lombos, conſtat ad ipſum ferri noxios ſuccos, & ex eius venis eſſe expellendos. Sed ſatis de expulſione ſanguinis, perſequamur reliquas, vt vomitum, deiectionem, vrinam, ſudorem.

[q] Gal. de atra te med. 19. & 3. aph. 30.
[r] Hipp. & Galen. 3. prorrh. 36.

Vomitu igitur terminari[a] conſtat nonnullos morbos: conijcitur hic futurus ex ſignis monſtrantibus euentum, ex natura videlicet & morbo, quatenus implicite ſimilem differentiam aſſumunt, hoc eſt, quatenus vim habent mouendi vomitum. Illorum natura ad vomitum idonea eſt qui ventriculi partem ſuperiorem habeat debilem, ita vt non renitatur, ſed facile admittat quæ inferne tranſmittantur; indicat debilitatem hanc facilitas & conſuetudo vomendi. Difficilis & inſolens vomitus validiorem monſtrat ſuperiorem ventriculi partem, & minime habilem ad vomendum. Verum attenditur in natura præter eiuſmodi robur atque imbecillitatem ventriculi, genus ſucci quem homo naturaliter contrahit: qui flauam bilem[b] plurimam contrahunt, maxime proni ſunt ad vomitum; qui pituitam & humorem melancholicum, non ita: deſcendunt enim hi ſucci cum graues ſint, frigidi, & craſſi, neque facile euomuntur. At flaua bilis quæ calida, tenuis, ac leuior eſt, facile ſuperiores partes tentat, ac ventriculi os excitat ad vomitum: ob eandem cauſam magis accidit vomitus[c] æſtate quam hyeme, plurima enim æſtate cõtrahitur: quo ſpectans[d] Hippocrates præcipit vt æſtate vomitum, hyeme deiectionem mouentibus catharticis vtamur. Facile etiam vomunt[e] graciles, quod biliosi ſint, ægre bebetes, quod multa pituita redundent. In morbo autem animaduertitur cauſa, ſitus, & motus: qui oritur à ſuccis bilioſis, magis[f] vomitu finitur, quam qui à pituitoſis, aut melancholicis: quanquam pituita vomitu non raro expellitur, vt in tertianis ſpurijs, in quotidianis & quartanis febribus, quod homo habeat ſuperiorem ventriculi partem imbecillam.

Multum etiam poteſt locus vbi ſucci continentur, nam[g] ſi vel in ventriculo, vel in partibus vicinis, vt in cauo iecinoris, & circa præcordia & ſeptum tranſuerſum contineantur, maxime ſolent vomitu detrudi: minus ſæpe euomuntur qui continentur in partibus magis remotis ab ore ventriculi. Sed maximum indicium futuri vomitus dant ſucci qui mouentur verſus partem ſuperiorem ventriculi, quẽ motum intelliges ex ſymptomatibus attinentibus vel proprie ad os ventriculi, vel ad partes proximas, vel ad eas quæ cum ipſo congruunt. In ore igitur ventriculi ſentitur[h] morſus (quem Græci καρδιαλγίαν appellant,) faſtidium, nauſea tanguntur etiam præcordia frigida, & intus contracta: pulſus fit durus atque inæqualis, quod cor afficiatur ab ore ventriculi. Accedit difficultas reſpirandi, ob muſculos thoracis, quibus ſimiliter impertitur affectus oris ventriculi. Indicat etiam dolor[i] capitis, læſum eſſe os ventriculi à quo afficitur, & idcirco vim vomitus. Sed diſtinguitur[k] ab alio capitis dolore, à quo monſtrari diximus ſanguinem fluxurum ex naribus, quod ille habeat adiunctam grauitatem cum pulſu, hic vero morſum ob acres vapores exhalantes à flaua bile tentantes os ventriculi, ob quos vapores ſuperuenit etiam vertigo & aliquando delirium. Verſatur ante oculos caligo,[l] non ſplendor, aut rerum rubrarum imago, ſicuti cum expectatur fluxus ſanguinis ex naribus. Adde quod labrum[m] inferius agitatur, quod afficiatur ab ore ventriculi, ob tunicam quam habet cõmunem cum ipſo, ob eandem cauſam redditur ſputum tenue. Cuncta hæc, quod noxium eſt ſignificant tranſmitti ad os ventriculi, & idcirco vim vomitus. Quod ſi ſuperueniat horror & frigus partium[n] inferiorum, denunciat ſurſum ferri calorem vniuerſum, vna cum ſuccis quibus continetur, vnde relinquuntur inferiores partes frigidæ, & colligitur futurus vomitus.

Deiectio futura eadem ratione deprehenditur qua vomitus, nimirum ex ſimili differentia quam præſefert natura & morbus, ob vim quam habent deiectionis. Quod attinet ad naturam, ille homo potiſſimum vim deiectionis habet, cuius inferior ventriculi pars debilis eſt, tum qui valde frigidus eſt & craſſis ac frigidis ſuccis redundat. Sicut enim pars ventriculi ſuperior imbecilla facile admittit quod ab inferioribus partibus expellitur, ita vt ſequatur vomitus, ſic cum inferior debilis eſt, accipit quod tranſmittitur à ſuperioribus, & ſequitur deiectio. Rurſus ſicut calidi,[o] tenues, ac bilioſi ſucci idonei ſunt qui ſurſum lati euomantur, ita multi, craſſi, frigidi, qui deorſum tranſmiſſi deijciantur. Balbi, quos Hippocrates[p] maxime capi ab alui profluuio teſtatur, multo abundant humore, qui deſtillans à cerebro ad palatum & per gulam tandem ad ventriculum deiectionem mouet. Cum ſucci craſſi copioſe contrahuntur, veluti hyeme, homine melancholico, aut obeſo, præcipit Hippocrates[q] vt dentur cathartica, quæ aluum deijciant, quoniam illi naturaliter deſcendunt. In morbo autem tunc ineſſe vim deiectionis cognoſcimus, cum à propoſitis ſuccis oritur multis, craſſis, frigidis & cum occupat inteſtina, aut inferiorem partem ventriculi, & quæ vicina ſunt, veluti lienem, aut cauam partem[r] iecinoris, & tandem cum accedunt ſymptomata monſtrantia deorſum ferri quod infeſtum eſt, quemadmodum ilia diſtenta, murmurantia, & dolentia, à quibus Hippocrates[s] ſcribit inſtare deiectionem ſignificari. Adde retentionem vrinæ, quæ oſtendit naturam totam incumbere in alteram expulſionem, veluti in deiectionem: ſicut enim multa deiectio modicam vrinam, ita modica vrina[t] multam deiectionem denunciat. Sed poteſt retentio vrinæ, ſudorem quoque ſignificare. Quamobrem ſpectare aluum oportet, quæ vbi laxa ſit, deiectionem: vbi aſtricta, ſudorem ſignificari ab vrinæ retentione demonſtrabit. Intuebimur & alia ſigna, quandoquidem ſi adſint quæ deiectionem monſtrant, abſint quæ alias expulſiones nunciant, expectanda procul dubio eſt deiectio.

Vrinæ multitudinem ſæpe ſequitur ſubitus euentus cum pugna: eam vero conijcies ex natura & morbo, in quibus ineſſe cernes vim mouendi vrinam. Ea igitur natura ad hanc expulſionem idonea eſt, quæ cum bene valet, copioſe vrinam reddit; tum illa quæ aquoſo humore multo, & tenuibus ſuccis redundat, nam tales propoſita via educi ſolent: quanquam interdum etiam (ſed rarius) qui craſſi ſunt, & pituitoſi. At morbus maxime idoneus eſt, qui vrinæ profluuio ſoluatur, cum ab humore aquoſo, veluti hydrops, vel à tenuibus ſuccis pendet: quanquam & ille quem faciunt ſucci craſſiores, veluti[u] quartana, aut quotidiana febris, aliquando multa & craſſa vrina fluente ſanatur. Locus qui morbo implicatur, plurimum & ipſe valet ad ſignificandam hanc expulſionem: nam cum ſucci vitioſi aut in venis verſantur, aut in gibba[x] parte iecinoris, aut in inſtrumentis vrinæ inſeruientibus, ſolent hac via expelli, ſed ſpectare ſuccorum motum inprimis oportet, nam ſi verſus

veſicam

[a] Gal. 3. lib. criſ. c. 11.
[b] Hipp. & Gal. 4. aph. 6.
[c] Hipp. 3. aph. 21.
[d] Hipp. 4. aph. 4.
[e] Hipp. 4. aph. 6.
[f] Gal. 3. criſ. c. 3.
[g] Gal. ibid.
[h] Hipp. 3. progn. 30. & Galen. 1. prorrh. com. 30. & lib. criſ. c. 11.
[i] Hipp. ibid.
[k] Gal. 3. criſ. c. 11.
[l] Hipp. 3. progn. 30.
[m] Galen. 3. progn. com. 30.
[n] Gal. ibid.
[o] Hipp. & Gal. 4. aph. 4.
[p] Hipp. 6. aph. 32. & Gal. in com.
[q] Hipp. 4. aph. 7. & 9.
[r] Gal. 3. criſ. c. 3.
[s] Hipp. 4. aph. 73.
[t] Gal. 4. aph. com. 38. & criſ. c. 11.
[u] Hipp. 4. 6. aph. 2.
[x] Gal. 3. criſ. c. 3.

veſicam [a] ferantur, maximam fidem faciunt profluuii vrinæ futuri. Intelliges autem eo ferri ex ſenſu grauitatis in veſica, ardoris in cole, præterea ex retentione deiectionis, quæ cum ſuperuenit, ſi abſint ſigna ſudoris, firmum ſunt indicium expulſionis vrinæ multæ.

[a] Auic. lib. 4. f. 2. tra. 2. c. 8.

Sudor reſtat cuius copia multos terminari morbos videmus. Monſtrat hunc futurum natura & morbus, quatenus ipſius vim in ſe continent. Natura illa præcipue habilis eſt ad ſudorem, quæ & materiam, & locum idoneum præſefert: materia quæ naturaliter ſudore expellitur, eſt aquoſus humor, vel ſuccus aliquis tenuis. Nam craſſi ad cutis foramina non facile tranſmittuntur: locus vnde exit ſudor, refertur ad foramina cutis, quæ ſi pateant, quemadmodum in laxa ac molli cute, facile exitum præbent iis quæ inde ſunt detrudenda; ſi aſtricta ſint, quemadmodum cum cutis dura eſt & denſa, intercluditur exitus. Illa igitur natura quæ habet cutem mollem & laxam, redundatque humore aquoſo, aut tenuibus ſuccis, ad ſudorem maxime eſt habilis: neque ob aliam cauſam ſcripſit Hippocrates [b] cum æſtas fuerit veri ſimilis, ſudores multos expectandos eſſe. Morbus vero eatenus vim habet ſudoris, quatenus vel ab aquoſo humore aut tenuibus ſuccis proficiſcitur, vel in eo loco verſatur, vnde facile transferatur ad cutem. Si materia ſit tenuis, nullo negocio exit ex foraminibus cutis, quæ craſſior eſt, plerunque retinetur: Interdum tamen adeo extenuatur, vt inde excernatur [c] quod non accidit niſi longinquitate temporis, veluti in quotidianis febribus, & quartanis; tertianæ propter flauam bilem à qua pendent, potiſſimum ſudore finiuntur. Conſpicitur frequenter ſudor in morbis acutis, quod oriantur à ſuccis tenuibus ac bilioſis, raro in longis, quod fiant a pituita: interdum tamẽ. Scribit Hippocrates [d] primo de morbis vulgaribus Cleonactidem octuageſimo die ſudore fuiſſe liberatum. Quod ſpectat ad locum, ſucci cum putreſcunt diffuſi extra venas, quod parum diſtent à cute, plerunque in ſudorem vertuntur, id quod faciunt interdum illi qui continentur in venis, cum diffuſi ſint & non concluſi in vno loco. Videmus tertianas [e] continuas, & ardentes febres ſæpenumero ſanari multitudine ſudoris, quanquam poſſunt & ſucci qui in aliquo loco concluſi ſunt, ſicut illi qui faciunt inflammationem [f] viſcerum, ad cutem transferri, & ſudorem mouere, modo parua foramina cutis & interni canales pateant. Cæterum vt ad alias expulſiones, ita ad ſudorem ſignificandum multum valet motus ſuperantium ſuccorum; nam ſi verſus cutem ferantur, ſudorem denunciant. Dignoſces motum hunc ex calore, [g] vapore, & rubore, quem percipies in cute. Dignoſces & ex pulſu, quem non ſolum magnum & elatum tanges, ſed etiam mollem, & in ſpeciem vndarum: tum ex inſomniis, cum experrectus æger ſomniaſſe ſe ſudorem narrabit. Porro vrinæ & deiectionis retentio cum adſunt, cætera ſigna ſudoris magnam fidem faciunt motus ſuccorum verſus cutem, id quod facit etiam ſuperueniens horror: quem conſequitur ſudor, quemadmodum in febre ardente, quam Hippocrates [h] ex horrore ſuperueniente coniicit ſudore ſoluendam eſſe. Hactenus de ſignis monſtrantibus multiplicem expulſionis viam: ſuperſunt illa quæ locum denunciant ad quem fit vitioſorum ſuccorum tranſlatio in ſubita mutatione cum pugna, ſiue ad ſalutem, ſiue ad interitum.

[b] Hipp. 3. aph. 6.
[c] Gal. 3. de cauſ. ſympt. c. 2.
[d] Hipp. 3. 1. epid. 23.
[e] Gal. 3. criſ. c. 3.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. 3. criſ. c. 11.
[h] Hipp. 4. aph. 48.

De ſignis monſtrantibus locum ad quem transferuntur ſucci morbum facientes.

Cap. VII.

VBi morbus tranſlatione ſuccorum ad alium locum terminari debet, ſiue occulte transferantur, veluti cum ſuccedit morbus morbo, ſiue manifeſte, vt cum vel ad vnum locum duntaxat, vt in abſceſſibus, vel ad plures, quemadmodum in puſtulis, & in cute ſuffuſa flauo colore, vt in morbo regio: aut atro, vel liuido, vt in peſtilenti febre tranſmittuntur. Colligetur locus ſimiliter ex natura & morbo, in quibus deprehenditur ſimilis differentia, ſaltem implicite: Inerit enim vis quædam in ipſis ad hunc vel illum locum ſpectans: finge primum tibi animo morbum ſucceſſurũ morbo, & vitioſos ſuccos occulte tranſmittendos eſſe ab vno loco ad alterum, veluti à cerebro ad neruos, ita vt pro phrenitide diſtẽrio, pro παραλυσία reſolutio neruorum ſit futura. Eiuſmodi ſucceſſionis vim diſcernes primo in natura, quæ debiles habeat partes cum affecto loco coniunctas, adeo vt facile admittant quod ad ipſas transfertur, quemadmodum pueris [i] nerui: adeo enim debiles ſunt, vt facile accipiant ſuperantes ſuccos à cerebro cum quo nectuntur, & vnde pendent. At morbus vim ſucceſſionis habet cum oritur à ſuccis idoneis, qui ex vno loco facile transferantur ad alterum proximum: huiuſmodi autem ſunt vel tenues, vel non admodũ craſſi, vt flaua bilis, & pituita, quæ non admodum ſit cruda. Præterea cum verſatur in loco habili ad huiuſmodi tranſlationem, cuiuſmodi eſt cerebrum, à quo (vt ante dictũ eſt) ſucci ad neruos transferuntur. Sed oportet intueri etiam num aliqua indicia ſe oſtendant eiuſmodi motus ſuccorum ad neruos, veluti in pueris crepitus dentium, palpitatio, fletus: teſtantur enim hoc quod moleſtum eſt transferri ad neruos: vbi iam tranſlatum ſit, recedet morbus cerebri, cui euidenter neruorum morbum ſucceſſiſſe intelliges.

[i] Hipp. & Gal. 3. progn. 34.

Sed fac translationem manifeſtam eſſe ſic vt ſucci qui in loco prius affecto verſabantur, ad alterum ſe translatos oſtendant, ſeu diffuſi ſint, vt cum cutis flaua vel atra bile ſuffunditur, aut cum pluribus puſtulis diſtinguitur: ſeu concludantur in aliquo loco, & abſceſſum faciant: ſi adſint ſigna quæ translationem monſtrare ſupra tradidimus, abſintque illa à quibus proxime diximus monſtrari ſucceſſionem, manifeſtam translationem futuram ſuccorum intelliges. Vtrum vero diffuſi ad cutem tranſmitti debeant, an ad aliquem locum vbi concludantur & abſceſſum faciant, diſtingues ex ſimili differentia in natura & morbo: ineſt in natura vis translationis ad cutem, nam vbi cutis quæ communiter in omnibus imbecilla eſt, in homine qui tractatur imbecillior fuerit, cõſueueritque accipere quæ ſuperant in partibus internis, monſtrat ad ſe transferendos ſuccos vitioſos. At vbi aliæ partes in homine debiliores videantur quam cutis, magiſque admittere conſueuerint quæ ab internis partib. depellũtur, quemadmodũ glandulę, & articuli, expectabis abſceſſum in iis, & non amplius translationẽ ad cutem. Verũ ex mo. bis, ille qui à ſuccis pendet non omnino tenuibus, non

tamen craſſis, vim præſefert abſceſſus in eiuſmodi partibus: tenuiores enim ſucci ſudore exeunt: qui craſſi ſunt, nequeunt per anguſtas venas ad cutem penetrare, nam magis faciunt abſceſſum. Sed cum diximus ob eiuſmodi translationem, cutem aliquando ſuffundi flaua vel atra bile, aliquando puſtulis diſtingui, vtrum expectare debeas coniicies ex ſimili differentia in natura & morbo: cutis quæ naturaliter laxior eſt, magis ad ſuffuſionem eſt habilis, quæ denſior, ad puſtulas. In morbo animaduertes cauſam, quæ cum craſſa & acris eſt, puſtulas efficit, cum minus craſſa & minus acris, magis ſuffundit cutem, & eius colorem mutat. Vbi expectetur abſceſſus, præuidere oportet in articulis ne an in glandulis ſit futurus, id quod ex ſimili differentia in natura & morbo colligendum eſt, quatenus vim habent huius vel illius abſceſſus. Naturaliter igitur vtræque partes laxiores ſunt, & habiles ad accipiendum quod aliunde tranſmittitur; ſed in quibuſdam hominibus glandulæ magis, in quibuſdam articuli. Quare intueri oportet vtrarum partium conſtitutio firmior appareat in homine qui tractatur: ea enim quæ laxior apparebit, magis idonea iudicabitur quæ ſuccos admittat aliunde tranſmiſſos. Interrogabis etiam vtris partibus, articuliſne, an glandulis laborare magis conſueuerit ægrotans: ſiquidem illæ quæ magis ſolitæ ſunt ægrotare, imbecilliores ſunt, & magis habiles ad accipiendum quod in aliis ſuperat. Ex morbis ille qui diuturnior eſt, & [a] a ſuccis oritur frigidioribus, & craſſioribus, vt febres quotidianæ, & hemitritæus, vim habet translationis magis ad articulos quam ad glandulas; contra ille qui acutus eſt & prauus, atque à ſuccis proficiſcitur calidioribus, & minus craſſis, quemadmodum febres peſtilentes, & viſcerum ac nobilium partium inflammationes, vim habet translationis ad glandulas. Hac igitur via coniicies in vtro genere partium expectandus ſit abſceſſus: quem iam inſtantem præuidebis ex motu videlicet vitioſorum ſuccorum verſus has vel illas partes, quem intelliges ex [b] dolore, grauitate, diſtentione, pulſu, palpitatione, rubore, atque aliis eiuſmodi ſymptomatibus.

[a] *Hipp. 4. aph. 44.*
[b] *Gal. 3. criſ. c. 11.*

Sed ſiue in glandulis, ſiue in articulis expectetur abſceſſus, poteſt ſuperioribus & inferioribus accidere: præſagies autem in hiſne an illis futurus ſit, ſpectans ad naturam & morbum in quibus vim cernes efficiendi abſceſſum in ſuperioribus aut inferioribus partibus. Naturaliter igitur aliis imbecillæ ſunt partes ſuperiores, aliis inferiores. Natura illa quæ imbecillitatem ſuperiorum partium præſefert, habet vim efficiendi abſceſſum in ſuperioribus, quæ inferiorum, in inferioribus. In morbo animaduertitur primum cauſa à qua pendet, tum locus affectus, & motus ſuccorum. Quod attinet ad cauſam, quamuis abſceſſus non fiant niſi ſucci craſſi ſint, & non multum calidi, plurimum tamen intereſt inter eos: qui craſſiores ſunt & minus calidi, magis ad partes inferiores [c] deſcendunt, vbi expectandus eſt abſceſſus: qui minus craſſi, & magis calidi, feruntur ad ſuperiora, & ibi monſtrant abſceſſum futurum. Locus in quo reſident ſucci morbum facientes, monſtrat abſceſſum futurum in proximis glandulis, vel in articulis, & ita in ſuperioribus, vel in inferioribus, prout ipſe vel ſuperior eſt, vel inferior: glandulæ quæ poſt aures ſunt, à cerebro, quæ ſub alis, à thorace, quæ in inguinibus, à ventre accipere ſolent quod tranſmittitur. Maximum indicium eſt motus, intueri enim oportet verſus quas partes ſucci ferantur, & in illis abſceſſus expectare. Si ferantur ſurſum, vt ad parotidas, apparebit [d] grauitas pulſus, palpitatio, dolor capitis cum rubore faciei: ſi deorſum, eadem ſymptomata ſenties in partibus inferioribus. In ſumma vbi dolor ſuperuenit, ibi expectandus eſt abſceſſus: ſed ſatis de translatione & de modo futuri euentus præcognoſcendo.

[c] *Gal. 4. aph. com. 74.*
[d] *Galen. 3. prorrh. com. 66 & 73.*

De ſignis monſtrantibus ſtabilitatem euentus CAP. VIII.

SVPEREST ſtabilitas ex differentiis euentus futuri, quam ob ſalutem ægrotantis, & auctoritatem artis operepræcium eſt præſagire. De interitu quidem non ambigitur ſit ne futurus ſtabilis, ſed de ſalute, & de mutatione in meliorem, vel deteriorem ſtatum. Salus interdum adeo firma eſt vt nihil timendum ſit, ſed poſſit homo libero vti victu, & reuerti ad negocia conſueta: Interdum adeo inſtabilis eſt, vt leui de cauſa morbus reuertatur, & opus ſit exquiſita victus ratione. Ea item mutatio quæ in meliorem, vel deteriorem ſtatum, aliquando conſtans eſt, aliquando inconſtans. Prædicitur ſtabilitas euentus antequam incipiat, ſed magis cum incipit mutatio, maxime cum iam ſecuta eſt. Signa ex quibus colligitur, ſpectant ad naturam & morbum, quatenus vim habent ſtabilitatis, vel inſtabilitatis. Loquamur primo de ſalute. Hanc pollicetur natura [e] robuſta, cuius robur coniicitur ex cauſis, ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis. Proxima cauſa roboris naturæ qua continetur, eſt calidum innatum plurimum, & moderatum temperamentum, quo ſpectat ætas: cauſæ repente ſub ratione victus comprehenduntur, ſpectantq; ſimiliter ad temperamentum moderatum. Iuuantium & nocentium hæc ratio eſt: ſi ſubitam mutationem conſequitur leuatio morbi & facilitas [f] tolerantiæ, patefacit naturæ robur, & ſtabilitatem ſalutis: nam vbi ſit facilitas tolerantiæ, criſis tuta eſt, caretque ſignis periculoſis, & non nocet: vbi leuetur morbus, iuuat. Commune eſt hoc operum naturæ omnium, quæ ex eo potiſſimum quod proſunt & non obſunt, diſtinguuntur à ſymptomatibus. Effecta autem tunc maxime monſtrant robur naturæ & ſtabilitatem ſalutis, cum maxime apparent ſecundum naturam, ſiue ſint actiones læſæ, ſiue qualitates & affectus corporis, ſiue retenta, & expulſa: neque reſtat contra naturam aliquid. Symptomata quæ relinquuntur poſt ſubitam mutationem ad ſalutem, veluti ſitis, faſtidium, dolor, denunciant imbecillitatem naturæ & morbi reditum. In effectis [g] naturæ numeratur tempeſtiua atq; ordinata expulſio, vel tranſlatio eorum quæ moleſta ſunt: Natura enim vbi non cogatur ab impetu morbi, non tentat expellere quod noxium eſt, niſi tempeſtiue, hoc eſt perfecta coctione, & niſi ordinate, hoc eſt ſeptenis diebus, qui prius à quaternis fuerint iudicati. Vt autem ex motu tempeſtiuo atque ordinato ſignificatur ſalus conſtans, ita ex intempeſtiuo, hoc eſt ante coctionem & inordinato, hoc eſt non in die criſimo, neque præcedente indicatione, demonſtratur inconſtans. Motus ob ſuccos potiſſimum à

[e] *Gal. lib. de conſt. artis c. 18. & 4. de praſ. pulſ. 11.*
[f] *Gal. 1. aph. com. 20. & 1. de dieb. decret. c. 2.*
[g] *Gal. locis citatis.*

quibus

quibus proficiſcitur, vim habet denunciandi ſtabilitatem, vel inſtabilitatem ſalutis, tenues & calidi ſuperantes non ægre ex toto exhauriuntur, vel transferuntur ad alium locum ignobiliorem, & idcirco ſtabilitatem pollicentur, veluti bilioſi: contra qui craſſi ſunt & frigidi, & pituitoſi, cum difficultate penitus vel exinaniuntur, vel tranſmittuntur ad alias partes. Quamobrem eorum [a] reliquiæ in corpore ægrotantis remanentes, ſalutem fore inconſtantem, & morbum reuerſurum declarant. Ad propoſitos ſuccos ſpectat anni tempus, & præſens [b] cæli conſtitutio, propter quos ſtabilitatem vel inſtabilitatem ſalutis pollicentur.

[a] Hipp. 2. aph. 12.
[b] Hipp. 3. aph. 8.

Mutatio autem ad meliorem ſtatum futura ne conſtans ſit, an inconſtans, ex natura & morbo eodem modo affectis quo proxime diximus, colligitur: ſic enim præſeferunt vim ſtabilitatis, aut inſtabilitatis, vt in euentu ſalubri, ita etiam in mutatione ad meliorem ſtatum. At mutatio in ſtatū deteriorem, ſtabilis indicanda eſt cum natura debilis eſt, & morbus validus, neque enim tunc ſperabis refici poſſe naturæ vires ita vt ſuperent morbum. Quod ſi dies quo propoſita mutatio accidit, criſimus ſit, & ante indicatus, certam fidem faciet ſtabilitatis: mutationes enim quæ diebus criſimis eueniunt, & prius indicatæ ſunt, ſiue bonæ, ſiue malæ fuerint, ſtabiles iudicantur: contra quæ neq; indicantur, neque diebus criſimis ſequuntur, ſolent eſſe inſtabiles. Quod ſi poſt mutationem [c] in deteriorem ſtatum refici naturam videas, validiorem eſſe exiſtima, vel ob errorem, vel ob rem aliquam fortuitam eam eueniſſe, & non futuram ſtabilem. Hactenus mihi videor ad exitum perduxiſſe non ſolum quæ ad prognoſticum, ſed etiam quæ ad cognitionem curandorum vniuerſam & abſolute, & in homine qui tractatur pertinebant. Si qua autem ſuperſunt, paruo negocio ex iis quæ dicta ſunt, intelligi poterunt.

[c] Hipp. 2. aph. 27.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Duodecimus.

QVI EST DE OPERIBVS AD CVrandum Pertinentibus.

Quædam mala inſanabilia eſſe, & quid requirant. CAP. I.

MAXIME optabile eſſet vt ſanari poſſent mala omnia corporis humani, de quorum cognitione ram abſoluta quam in homine ægrotante egimus vndecim ſuperioribus libris, ſed quędam oſtendimus eſſe omnino inſanabilia, quibus tanquā deſperatis [d] non videtur adhibenda medicina, ne fruſtra tentati auxilii auctoritas minuatur. At dicet quis hæc omittenda eſſe, nam (vt eſt apud Hippocratem) quid vltra ſcire medicis conuenit de his quæ curationē non admittunt? Conuenit tamen ſummopere: intelligenda enim hæc ſunt de eodē profeſſore, cum tanquam aliena ſeiungi nequeant, ſiquidem tractari debent quæ curationem recipiunt, ne inſanabilia euadant, intelligendumq; qua potiſſimum ratione occurramus quo minus talia efficiantur: illa vero quibus medicinæ locus non eſt, cognoſcenda ſunt, ne maxime noxia reddantur; præclara enim & ardua prædictio in eo conſiſtit, vt intelligamus quo, qualiter, & quando [e] ſingula terminentur: ac ſiue in ea mala vertantur in quibus remedio futurus locus ſit, ſiue euadere inſanabilia debeant. Ex quibus verbis Hippoc. intelligi poteſt mala etiam quæ inſanabilia ſunt, non prætermittenda eſſe à medicis, partim vt exitum prædicentes, excuſentur [f] vbi ea non auferant, partim vt prohibeant ne maxime noxia reddantur. Sæpe autem quod ſanari nequit, quemadmodū cancer, [g] ita leuitur, vt longe minus hominē torqueat: præterea quod omnino mortiferū eſt, veluti vomica in pulmone, diutius trahitur, neq; interitum ſubitum affert. Vtranque autem & leuitatem moleſtiæ, & productionem temporis, conſequimur ratione curandi, qua illa mala auferuntur quæ non ſunt inſanabilia, ad eam nunc aggredimur. Docuimus [h] enim initio, curationem quam tractamus contineri cognitione curandorum, & ratione curandi: illam abſoluimus, hæc reſtat, quam nunc explicare inſtituimus, generatim enim docebimus qua ratione quæcunque præter naturam ſunt, curari poſſint à medico: nam proprie ſanandi munus [i] eſt naturæ, magis quam artis: [k] ars tamen ſi ſanitatem non conficit, eſt certe ſocia conficiendi: ſed quo pacto id præſtet, iam videamus.

[d] Hipp. & Gal. 2. in 1. prorrh. ten. & com. 37. & Gal. 11. meth. c. 9. & 2. aph. com. 29.
[e] Gal. l. de conſtit. art. c. 18.
[f] Hippoc. 1. progn. 4. & Gal p. aph. com 8.
[g] Hipp. & Gal. 6. aph. 38.
[h] Supra lib. 5. c. 1.
[i] Hipp. & Gal. 5. aph. 6. epid. 2.
[k] Gal. ibid. & de opt. ſecta, c. 42. & ad thraſyb. c. 26.

Rationem curandi contineri operibus & inſtrumentis, opera autem per indicationem inueniri. CAP. II.

DVo eſſe illa de quibus collaudantur aut vituperantur artifices, præclare vt ſiquid aliud tradidit Ariſtoteles, [l] vnum eſt finis ad quem referunt quæcunque moliuntur, alterum vertitur

[l] Ariſt. li. 7. polit. c. 13.

in his quæ ſpectant ad finem: hic priuſquam artifices ipſum aſſequantur, conſilium, propoſitum, atque inſtitutum dicitur: ſed vbi iam aſſecuti ſunt, appellatur opus. Ea vero quæ ad finem referuntur, inſtrumenta ſunt quibus vti oportet vt perficiatur opus quod erat inſtitutum. In his duobus, in operibus videlicet & inſtrumentis, conſiſtunt [a] tam errata, quam recte facta cuiuſcunq; artificis; errat enim cum vel opus inſtituit quod incommodum ſit, vel non vtitur inſtrumentis idoneis. Contra egregie tunc ſuo munere fungitur, cum & ſibi proponit efficiendum opus commodum, & inſtrumenta, adhibet idonea ad ipſum efficiendum. Non diſſimile eſt quod actionibus vſuuenit, in quibus Ariſtoteles [b] artēdi ſimiliter finem voluit, & ea per quæ ad ipſum peruenitur: finem bonum haberi ait à virtute, à prudentia vero quæ perducunt [c] ad ipſum: monemur enim à virtute vt agamus quæ bona ſunt, docemur à prudentia rationem agendi, per quam quod inſtituimus adipiſcamur. Monet exempli gratia liberalitas, vt liberaliter aliquid agamus, docet prudētia modum agendi liberaliter. Eadem duo quæ & in cæteris artibus, & actionibus animaduertuntur, animaduerti etiam debent in medicina, cuius artificium conſiſtit partim in fine, id eſt in operibus inſtitutis, partim in inſtrumentis per quæ fiamus voti compotes. Ariſtoteles [d] cum cauſarum genera inueſtigat, meminit tam operum, quam inſtrumentorum, ſcribitque aliud eſſe opus, aliud inſtrumentum: fabri opus (exempli gratia) ſcamnum eſt, aut lectus: inſtrumentum, ſerra, aut aſcia. Medici opus purgatio eſt, inſtrumentum vero purgans medicamentum. Continetur igitur ratio curandi vniuerſa quæ nunc nobis propoſita eſt, operibus & inſtrumentis: loquamur primum de operibus, dein pergemus ad inſtrumenta. Opus quod primum vbique medicus ſpectat, ſanitas [e] eſt, atq; hæc eſt vltimus finis: ad quem adipiſcendum totidem ſunt fines atque opera neceſſaria, quot ſunt res contra naturam quibus aduerſari debent; referuntur autem eiuſmodi opera omnia ad ſanitatem, tanquam ad finem, atque extremum bonum. Nos omiſſo hoc tanquam vulgaribus etiam noto, de illis loquemur, oſtendemuſque quot & qualia ſint opera ad ſanitatem neceſſaria, & ſimul vnde, & qua via colligi poſſint. Sed altius ordiri rem oportet, reducereq; in memoriam ternas illas medicorum ſectas, Empiricam, Methodicam, & Rationalem, quas in inſtitutionibus [f] expoſuimus. Placuit Empiricis medicinalem artem vniuerſam in experimento, obſeruatione, & memoria conſiſtere, obſeruabant enim experimenta, & obſeruata memoria tenentes in hiſtoriam conferebant, inde tranſibant ad ſimilia. Obſeruabant autē ita vt animaduerterent quid cum quo, quid ante quod, quid poſt quod apparuiſſet: vbi eorundem, vel ſimilium apparentem concurſum intuebantur, ad ea remedia confugiebant quæ viderant profuiſſe, abſtinebant ab illis quæ nocuiſſe cognouerant, ita vt nullum ſibi proponerent opus proprium præter commune illud vltimum ſanitatis, ad quam remedia (quæ artis inſtrumenta ſunt) dirigebant, nulla habita ratione proprii operis, quod efficiendum eſſet. Verum aliæ duæ ſectæ, Methodica ſcilicet, & Rationalis, auxilia artis atque inſtrumenta proxime non ad ſanitatem, ſed ad propria opera ad ſanitatem neceſſaria dirigebant: hæc autem inueſtigabant per indicationem, quam [g] definiebant comprehenſionem iuuantis cum comprenſione nocentis: ita vt indicatio ſit ſimilis ratiocinationi, per hanc enim cum primum propoſitionem & aſſumptionem intelligimus, percipimus id quod conſequitur. Idem accidit cum indicatione vtimur; cognita enim natura eorum quæ ſpectari debent, ſtatim per indicationem comprehendimus quo genere operis vtendum ſit. Ea vero ad quæ ſpectantes tam rationales medici, quam Methodici, opus colligunt quod efficiendum eſt, ſcopos [h] appellant, quod in eos, quaſi in ſcopum ſagittarii intueantur. Reſpondent ſcopi propoſitioni atque aſſumptioni: opus vero quod ex ſcopis colligitur, ei quod concluditur, ac conficitur: ſicut indicatio ratiocinationi. Nos rationalem ſectam ſecuti, opera per indicationem colligemus à ſcopis: quot autem & quales hi ſint, iam tempus eſt, exponere.

[a] Ariſt. ibid.
[b] Ariſt. ibid.
[c] Ariſt. 6. ethic. c. 13.
[d] Ariſt. 5. diuin. c. 2.
[e] Gal. lib. de ſectis & 1. de off. com. 1.
[f] Vide in 1. lib. inſtit. med. c. 3.
[g] Gal. lib. de opt. ſecta c. 11.
[h] Galen. 11. meth. c. 3.

De ſcopis, vnde ſumantur opera ad curandum neceſſaria. CAP. III.

SI Methodicorum ſectam ſequamur, ad tres tantum intuebimur ſcopos, ex quibus totidem opera colligemus: totam enim artem in triplici morborum, & totidem operum communitate [i] conſtituunt: vnam enim inducunt morborum aſtrictam, alteram fluentem, tertiam mixtam, cum ægrotus modo parum, modo nimium, vel altera parte parum, altera nimium excernit. Triplici autem huic morborum generi, totidem operum genera opponunt, ſiquidem aſtrictum corpus relaxant, quod profluuio laborat aſtringunt. Quod partim fluit, partim aſtrictum eſt, partim aſtringunt, partim relaxant. Extra ternas communitates iam dictas reiiciunt animaduerſiones aliarum rerum omnium, ſiue lateant, ſiue perſpicuæ ſint, vt cauſarum tam externarum quam internarum, ſymptomatum, naturæ, ætatis, habitus, conſuetudinis, virium, proprietatis, præterea temporis anni, regionis, ac præſentis cœli conſtitutionis: ita vt medicinalem artem (quam Hippocrates [k] ſi ad vitam hominis comparetur, longam exiſtimauit) ſex [l] menſium ſpacio percipi poſſe arbitrentur. Sed iam exploſi ſunt Methodici, vt qui earum etiam rerum quas negligunt, & pro nihilo putant, inſcii cogantur habere rationem. Quamobrem his omiſſis, Rationales ſequemur, qui non tres illas communitates morborum ſibi ſcopos conſtituunt, ſed nihil negligunt [m] eorum quæ in ægrotante ſunt, nihil prætermittunt eorum quæ ad ipſum pertinere poſſe videantur, neque ſolum euidentia attendunt, vt Methodici, ſed ea etiam quæ ſenſum latent, & abdita ſunt, neque contenti ſunt ſolis generibus rerum, ſed ſimul ſpeciem omnem, vſque ad extremam contemplantur. Subiiciuntur autē ſcopi omnes quos Rationales medici ſpectant, triplici [n] generi, rebus naturalibus videlicet, contra naturam, & mediis. Sub rebus contra naturam comprehenduntur morbus, cauſa & ſymptoma: ſub rebus ſecundum naturam, temperatio corporis, ætas, ſexus, habitus, conſuetudo, vires, proprietas, locus affectus, ſub mediis, tempus anni, regio, præſens cœli conſtitutio, quæ tria ad vnum aerem [o] referuntur: idcirco autem dicuntur media, quia [p] poſſunt effici ſecundum naturam, & contra

naturam

[i] Gal. de ſect. c. 6. & lib. de opt. ſect. c. 26.
[k] Hipp. 1. aph. 1.
[l] Gal. de ſect. c. 6.
[m] Gal. de ſect. c. 3.
[n] Galen. 9. meth. c. 14. & de arte med. c. 85.
[o] Galen. 9. meth. c. 14.
[p] Gal. de arte med. 85.

naturam: vbi proſint, habent vim rerum naturalium: vbi obſint, contrariam. Quamobrem videntur omnia quæ ſpectant rationales medici tanquam ſcopos, redigi [a] ad duo genera rerum, ad naturales videlicet, & contra naturam. Nos tamen medium genus, tanquam tertium ſeorſum tractabimus à reliquis duobus. Ordiamur igitur à rebus quæ contra naturam ſunt, hæ enim in curatione primo nobis occurrunt; has auferre conſilium eſt. Ex his autem primo ſe ſe nobis offert morbus quem tanquam naturæ contrarium tollere oportet. Attenduntur deinde cauſæ ipſius, & effecta, hoc eſt ſymptomata: quanquam hæc nunquam ſeiunguntur à morbo. Cauſæ præſente [b] morbo ſæpenumero recedunt, ita vt non ſint animaduertendæ, ſed vbicunque ſint, indicant perinde ac morbus, & ſymptomata, opus genere vnum, quod eſt amotio, ſed ſpecie multiplex, vt in ſequentibus oſtendemus. Secundum genus ſcoporum complectitur res ſecundum naturam, ac primo temperationem noſtri corporis, quæ dum homo ægrotat animaduertitur, ſiue moderata ſit, ſiue immoderata, tum ſiue à primo natali die, ſiue aſcititia, conſeruanda eſt,

[a] Galen. 9. meth. c. 14.
[b] Galen. 4. meth. c. 5.

Quanquam attenditur eadem, vt quantum [c] morbus à naturali ſtatu recedat intelligamus. Sed hoc pertinet ad cognitionem, non ad rationem curandi, quam nunc agimus. Ætas, ſexus, habitus, ad temperationem referuntur naturalem quam tueri oportet: nam quod attinet ad ætatem, qui creſcunt [d] plurimum habent calidi innati, vt docuit [e] Hippocrates: in iuuenibus ſuperat calor cum ſiccitate: ſenes frigidi ſunt & ſicci. De ſexu, conſtat mares calidiores & ſicciores [f] eſſe, fœminas frigidiores & humidiores: quamuis aliter ſentiret Parmenides, qui menſtruam purgationem fœminarum, calori tribuebat plurimum ſanguinis procreanti, quo fretus cēſebat fœminas eſſe maribus calidiores. Sed ſatis confutatur ab [g] Ariſtotele, qui multitudinem illam ſanguinis oriri voluit à mulierum temperatione frigidiore, quæ neque conficit, neque abſumit ſanguinem, vt ea quæ in viris calidior eſt. Habitus obeſus & craſſus, [h] frigidiorem temperationem, gracilis ac tenuis, calidiorem conſequitur. Ob temperationem igitur ſpectatur ætas, ſexus, habitus, quæ omnia cum ſecundum naturam ſint, dum homo ægrotat, poſtulant conſeruationem, quam maxime deſiderant vires quæ temperationem conſequuntur. In viribus [i] conſiſtit vita: ſi illæ intereant, neceſſe eſt hanc ſimul interire: quamobrem quantum fieri [k] poteſt, tueri vires oportet, quo fit, vt non omnia opera quæ à rebus contra naturam requiruntur, continuo fieri debeant, ſed quæcunque vires conuellere videntur, omittenda ſunt. Pendet à temperatione atque elementorum mixtura quam neſcimus, proprietas quædam hominum quos curamus, ad [l] quam ſimiliter intueri neceſſe eſt, ne vires labefactemus, veluti cum catharticum damus, inquirimus enim propriam hominis naturam qualis ſit, leuine medicamento ſatis purgari [m] poſſit, an validius poſtulet. Inquirimus & cum ſecamus venam, num homo ex morſu in ore ventriculi, (cum primum mittitur ſanguis) in animæ defectionem ſoleat incurrere, an robuſtum habeat os ventriculi, neque opportunus ſit eiuſmodi ſymptomati: nam hunc audacter ſanguinem mittimus, illi, vel nullo modo, vel multo parcius. Spectatur denique ex rebus ſecundum naturam, locus [n] affectus: neque enim opera quæ ab eodem morbi genere requiruntur, eodem modo efficienda ſunt in omnibus partibus, ſed inſpiciendum eſt quid poſtulet ſingularum natura, quam non mutare, ſed retinere propoſitum eſt. Verum vt ea [o] quæ præter naturam, remotionem, quæ ſecundum naturam ſunt in ægrotante, perpetuo conſeruationem deſiderant, ita tertium genus rerum, quod medium poſuimus inter res ſecundum naturam, & res præter naturam, (nimirum tempus anni, regio, præſens cœli ſtatus, quæ omnia referre ad aerem mōſtrauimus,) modo conſeruationem requirunt, modo [p] correctionem. Nam ſi aer morbo contrarius ſit, vtilis eſt, vim habet cauſæ ſalubris, [q] & tanquam res ſecundum naturam conſeruari debet, ſicut & ille quoq; qui moderatus eſt, licet non ſit omnino contrarius morbo, cum talis aut iuuet, aut certe non noceat: ſed ſi morbo ſimilis ſit, ipſum auget, ita vt habeat vim cauſæ lædentis; & propterea corrigi debet, quando remoueri ex toto non poteſt: cogimur [r] enim aſſidue in eo verſari: ſed arte corrigitur, & talis redditur vt vel proſit ad morbum remouendum, vel certe non obſit. Hactenus de ſcopis, ex quibus rationalis medicus duo opera colligit, curationem & conſeruationem. Agemus primo de curatione.

[c] Galen. 9. meth. c. 9.
[d] Galen. 9. meth. c. 14.
[e] Hipp. 1. aph. com. 14.
[f] Ariſt. li. 2. de part. c. 2.
[g] Gal. 3. de cau. pul. c. 2.
[h] Ariſt. lib. 1. de gen. animal. c. 19 & 4 de gen. anim. c. 6.
[i] Gal. 2. de temp. c. 4.
[k] Gal. lib. 9. meth. c. 13.
[l] Hipp. & Gal. 3. 1. epi. com. 1.
[m] Gal. 2. ac. cut. com. 11.
[n] Gal. 2. ca. ratsp. 2.
[o] Galen. 2. meth. c. 9.
[p] Galen. 9. meth. c. 14.
[q] Gal. de art. med. 85.
[r] Supra lib. 2. c. 3.

Curationem debere fieri per contraria. Cap. IIII.

Qvæcvnqve contra naturam ſunt remouenda eſſe, conuenit inter omnes: hoc opus à medico fieri non poteſt, niſi alterum moliatur quod ſit contrarium rei quam contendit remouere: id quod tum veterum authoritate, tum ſenſu, ac ratione comprobabimus. Docet Hippocrates [s] medicinam eſſe adiunctionem & detractionem, vbi enim medicus ſtudet ea remouere quæ contra naturam ſunt, aut adiungit quæ deſunt, aut detrahit quæ ſuperſunt: hoc autem non aliud eſt quam contrarium opus efficere.

[s] Hipp. lib. de flatib.

Scribit [t] etiam plenitudinem inanitate, inanitatem plenitudine, & in vniuerſum quicquid curandum eſt, contrario opere curari. Idem ſenſu, atque experimento luce clarius cernimus; omnes enim vt quod moleſtum eſt auferant, ad contrarium opus confugiunt, neq; ſolum periti, ſed etiam imperiti. Ruſtici, vt æſtus iniuriæ occurrant, aut aquam frigidam potant, aut eadem lauantur. Quid quód non ſolum ignari homines, ſed belluæ quoque, vt ab eo quod moleſtum eſt liberentur, contrario remedio vtuntur. Æſtate quærunt locum vmbroſiorem, hyeme à ſole illuſtratum; vbi exhauſtæ ſunt, paſtum petunt; vbi nimis repletæ, nituntur expellere quod redundat: quamobrem vtitur Canis vomitu, Ibis clyſtere. Senſus etiam noſtri cum ſecundum naturam, ſe habent, illis gaudent, quæ moderata percipiunt, cum contra naturam delectantur immoderatis contrariis, Lingua ſi naturaliter affecta eſt, delectatur dulcibus; ſed cum ab amaris diſſoluitur, gaudet acerbis, à quibus cogitur: contra cum nimis contracta eſt, deſiderat amara. Patet enim vnumquenque ſenſum vbi ſecundum naturam ſe habet, delectari moderatis ac ſimilibus: vbi contra natu-

[t] Hipp. 2. aph. 22.

ram, immoderatis & contrariis. Ratio qua cõficitur quicquid cõtra naturã eſt tolli opere contrario petitur à phyſicis, qui [a] vt ſimile conſeruari à ſimili, ita contrarium perimi à contrario, demonſtraut hoc argumẽto, quod contraria mutuo ſe perimunt: ita enim natura comparatum eſt, vt vnumquodque id efficiat quod ſibi ſimile ſit. Ergo ſi contrarium eſt quod alicui adhibetur, in contrariam naturam ipſum mutabit reddens ſimile ſibi, & hoc pacto priorem deſtruet: quo fiet vt cõtrarium opus duo neceſſario conſequantur, detractio eius quod ſuperat, & adiunctio eius quod deſideratur. Exempli cauſa ſi refrigeretur quod nimis calefactum eſt, adimetur id caloris quod ſupereſt, adiicietur id frigoris quod deeſt. Eodem autem itinere quo facta eſt diſceſſio, fiet reuerſio ad naturam, ſed contrario modo: eadẽ enim via qua Thebis Athenas [b] tendimus, Athenis Thebas reuertimur. Sed reuerſio fit contrario modo, illud enim quod cum reuertimur poſtremo nobis occurrit, cũ diſcederemus, primo nobis occurrebat: idem patefacit Galenus [c] exemplo humeri luxati, qui cum opera Chirurgi in ſuum locum reſtituitur, eodem itinere reuertitur quo egreſſus erat, ſed contrario modo adducitur, nam receſſit primo in anteriorem partem, deinde in inferiorem; ſed cum reſtituitur, ab inferiori parte primo ducitur ad anteriorem, deinde ab anteriori in ſuum locum compellitur. Remouetur igitur quod contra naturam eſt contrario opere, & eodem itinere quo receſſit, ad naturam reuertitur: quod cum ſatis auctoritate, experimento, & ratione comprobatum fuerit, reſtat vt quæ contra dicuntur diluamus. Primo autem illud reuocatur in dubium, quod contrario opere adhibito non tolletur, ſed mutabitur quod contra naturam eſt in contrarium vitium, perinde atque vbi ex ſeditioſa ac turbulenta plebe in Reipublicæ adminiſtratione ad ſæuum tyrannum, aut ex ſæuo tyranno ad turbulentam ac ſeditioſam plebem tranſitur, ea enim non eſt correctio, ſed mutatio viriũ. Idem videtur vſu venire corpori noſtro, cuius vitia contrario opere non auferentur, ſed mutabuntur: nam ſi refrigeremus quod nimis calefactum eſt, calido morbo frigidus ſuccedet. Hanc dubitationem nõ difficile erit diſſoluere, ſi duo ſtatuamus, vnum vt contrarium opus eatenus adhibendum ſit dum id [d] amoueatur quod contra naturam eſt, & non vltra: ſtatim enim à refrigerando nos recipiemus, cum remiſſum ſentiemus id caloris quod contra naturam erat, neque vltra refrigerantes, hominem in frigidum morbum coniiciemus. Si vlcus cauum ſit, dabimus operam vt quod deeſt reficiatur, & æquet noua caro reliquam ſuperficiem, ac nullo pacto ipſam ſuperet. Alterum quod ſtatuendum diximus, eſt vt contrarium opus quod molimur, non ſit vere contrarium; ſunt autem vere contraria quæ ſub [e] eodem genere poſita plurimum inter ſe diſtant. Eatenus igitur in contrarium recedere à naturali ſtatu debet opus quod molimur, quatenus recedit id quod curandum eſt: ita vt [f] eodem gradu recedat, & id quod auferendum eſt, & opus quod efficitur vt auferatur. Nec quicquam refert ſi quod tale eſt, cum non diſtet plurimum, non eſt vere contrarium, quandoquidem contrarii nomine non ſolum medici [g] abutuntur, ſed etiam Philoſophi, veluti cum principia [h] ortus & interitus rerum omnium dicunt eſſe contraria: eadem ratio eſt operum quibus medici ad curandum vtuntur, ſunt enim aliquo pacto, non tamen vere & proprie contraria. Qua dubitatione ſoluta, altera ſupereſt non minoris momenti, ea autem eſt quod complura ſunt mala quæ non auferũtur opere cõtrario vllo pacto, ſed diuerſo potius, aut ſimili, ita vt nõ videatur perpetuũ præceptũ illud quod cõtraria ſint contrariis curanda: febres quarum eſſentia conſiſtit in calore, ſemper curari deberent [i] refrigerantibus, quæ contraria ſunt, ſæpe tamen ſanantur ſanguinis miſſione, quæ calori contraria non eſt, ſed diuerſa. Quædam vero tantum abeſt vt contrariis vt etiam ſimilibus auferantur: neruorum rigori, qui affectus frigidus eſt, medetur Hippocrates [k] aqua frigida: curatur dolor [l] dolore: vulgatus eſt ille verſus, vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris. Sanatur vomitus vomitu, alui profluuium alui profluuio, tuſſis tuſſi. Id quod non ſolum apud idoneos legimus auctores, ſed quotidie experimento comperimus; adeo vt non tantum diuerſo opere, ſed non raro ſimili remoueantur quæ contra naturam ſunt. Quam dubitationem diluemus, ſi in memoriam reducamus quoſdam affectus [m] ita pendere à cauſa continente, vt cum illa ſimul naſcantur, & intereant. Horum autem curatio duplex eſſe poteſt, vna per opus cõtrarium affectui qui curatur, altera per remotionem cauſæ: ſed hæc rurſus contrario opere remouetur, veluti cum exhaurimus id quod contra naturam redundat: quod opus vt contrarium eſt cauſæ, ita vel diuerſum ab effectu qui curatur, vel eidem ſimile. Cum febris ſanatur miſſione [n] ſanguinis, eiuſmodi opus contrarium eſt cauſæ, nimirum ſanguini redundanti, ſed diuerſum à febre. Cum alui profluuium profluuio curatur, aut vomitus vomitu, aut tuſſis tuſſi, opus quod ſimile eſt affectui tollendo, proxime tollit non ipſum, ſed cauſam [o] à qua pendet, veluti humorem qui cum euomitur, extuſſitur, aut deiicitur, ceſſat vomitus, ceſſat alui profluuium, ceſſat tuſſis, quod adimatur cauſa opere contrario. Eadem ratio eſt doloris, qui nouo dolore excitato, non tollitur vere, ſed magis duplicatur, atque augetur: eo autem remedio à quo excitatur, puta ſectione, aut vſtione, remouetur cauſa doloris contrario opere. Sed iam profligata, atque ad exitum adducta omnis quæſtio eſt de contrario opere neceſſario ad remouendum quicquid præter naturam eſt.

[a] *Ariſt. 5. de ortu & interitu tex. 49. & lib. 2. tex 29.*
[b] *Gal. lib. de conſt. artis c. 12.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Gal. 4. de art. com. 8.*
[e] *Ariſt. lib. 5. diuin. c. 10.*
[f] *Galen. 11. meth. c. 1 & 4. de artic. com. 11.*
[g] *Galen. 11. meth. c. 12.*
[h] *Ariſt. 1. phyſ. tex 42. & 47.*
[i] *Gal. lib. 10 meth. c. 10.*
[k] *Hipp. 5. aph. 21.*
[l] *Hipp. 2. 6. epid. 9.*
[m] *Gal. 2. 6. epid. com. 7.*
[n] *Galen. 9. meth. 4. & 5.*
[o] *Gal. 2. 6. epid. com. 9.*

Opera proprie contraria morbis, cauſis, & ſymptomatibus. Cap. V.

Tria autem eſſe ea quæ præter naturam à medico in curatione ſpectantur, morbum, cauſam, & ſymptoma, in ſuperioribus dictum eſt: quæ omnia generatim [p] contrarium opus poſtulant vt auferantur. Speciatim autem, quodlibet ſibi contrarium opus deſiderat, quod quale ſit, nunc tempus eſt exponere. Capiemus initium à morbo cuius à ſummo genere omnes ſpecies vſq; ad extremas primo [q] libro huius operis inueſtigauimus. Aliis enim monſtrauimus implicari partes ſimplices, aliis multiformes, aliis vtraſq;: ad ſimplices pertinent immoderatæ temperationes, vt calida, frigida, humida, & ſicca: præterea morbi qui tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra, veluti qui ex venenis naſcũtur. Ad multiformes attinẽt vitia cõformationis, ſiue ad figurã, ſiue ad ſuperficiem,

[p] *Galen. 11. meth. c. 12.*
[q] *Supra lib. 1. c. 3. ad 8.*

ſiue

ſiue ad caua referantur: præterea magnitudinis, numeri, ſitus. Communes tam ſimplicium quam multiformium partium eſſe docuimus ſolutionem continui, vel vnitatem ſoluti. Poſtulat igitur vnaquæque ſpecies morbi opus ſibi proprie contrarium; [a] ſanatur enim immoderata temperatio calida, refrigerando, frigida, calefaciendo, humida, ſiccando, ſicca, madefaciendo. Sed morbus qui tota ſubſtantia pugnat cum natura noſtra, cum qualis ſit non pateat, non patet etiam opus quod illi opponitur: tantum conſtat non debere eſſe omnino contrarium: nam ſic neceſſario eſſet ſimile naturæ noſtræ, atque idcirco nos alere magis quam curare poſſet: at neque debet eſſe ſimile morbo, nam ſic erit tota ſubſtantia nobis inimicum, & addetur venenum veneno. Quamobrem debet eſſe medium [b] inter naturam noſtram, & morbum à tota ſubſtantia, qui tolli etiam poteſt detractione cauſæ: illa enim vt contra naturam redundans educi poteſt, qua educta remouebitur morbus. Sed pergamus ad eos qui ſunt partium multiformium, & primo ad figuram vitiatam. Reſtituitur hæc opere contrario, quandoquidem excitatur quod deſidet, reprimitur quod eminet, dirigitur quod peruerſum eſt, flectitur quod contra naturam directum eſt. Emendatur etiam prauitas figuræ, cauſis illis à quibus deprauatur remotis opere contrario: laxamus enim quod nimis tenſum eſt, tendimus quod nimis laxum, exhaurimus quod nimis repletum, implemus quod præter naturam exhauſtum. Superficies modo aſperior fit, modo leuior quam naturæ conueniat: quæ aſpera eſt, læuitatem deſiderat, quæ læuis, aſperitatem, atque idcirco opus contrarium. Sed cum aſperitas ad inæqualitatem, læuitas ad æqualitatem referatur, exaſperamus cum inæquale reddimus quod æquale erat, aliquid ex eius ſuperficie detrahentes. Sed læuitatem comparamus quemadmodum fabri ſolent, qui detrahunt quod reliquam ſuperficiem ſuperat vbi multum eſt: ſed vbi paucum, aliquid adiiciunt: quos imitati vbiq; contrarium opus vitiatæ ſuperficiei opponemus. Ad caua duplex malum pertinere demonſtrauimus, vnum cum aperiuntur, alterum cum clauduntur contra naturam. Aperiuntur autem vel vbi relaxantur, vel vbi deſtituuntur ab illis à quibus ſolent naturaliter oppilari. Ex contrario clauduntur vbi vel aſtringantur, vel obſtruantur contra naturam. Vtrique vitio occurritur opere contrario. Clauditur enim quod contra naturam apertum eſt, aperitur quod clauſum. Proprie autem ſiquid apertum eſt, quoniam relaxatum ſit, aſtringitur. Sed cum aliquid deſtituitur ab eo quo naturaliter oppilari ſolet, & idcirco apertum eſt, datur opera vt refecta noua materia rurſus obſtruatur: quod vero clauſum eſt, ſi aſtrictum ſit, relaxatur, ſi oppilatum, detrahitur id à quo contra naturam obſtruitur. Ad numerum vero & magnitudinem [c] duo morborum genera referuntur, vnum cum redundat, alterum cum deſideratur aliquid contra naturam. Vtrique autem contrario opere medemur, addimus enim vbi liceat, id quod deeſt, detrahimus quod ſupereſt. In ſitu etiam duplex attenditur vitium, vnum cum pars ſuo loco mouetur, alterum cum manens in eo non retinet nexum cum aliis partibus quem deberet: nam aut iungitur cum his à quibus naturaliter ſeparatur, aut ſeparatur ab illis cum quibus necti conſueuerat. Quicquid eſt, cõtrario opere curatur, quod enim ſuo loco motum eſt, in eum compellitur, ſimulque datur opera vt ibidem retineatur: remouentur enim cauſæ ob quas elabi ſolebat: exſiccatur exempli cauſa, multus humor à quo ligamenta relaxantur. Quæcunque vero naturalem nexum non retinent, ſi contra naturam iuncta ſunt, ſeparantur, ſi ſeparata coniungũtur. Reſtat ſolutio continui, & vnitas ſoluti: quod contra naturam ſolutum eſt, vel per ſe coaleſcit, vel media quadam ſubſtantia procreata agglutinatur, quemadmodum ligna per gluten. Vtrunq; opponitur morbo, & eſt opus naturæ. eatenus autem à medico efficitur, quatenus ea remouet quæ impedire naturam poſſent [d] quo minus belle ſuo munere fungeretur: ſed ſi coaluit, & vnitatem acquiſiuit id quod ſolutum eſſe debet, quemadmodum digiti, qui cum vlcerati inter ſe coaleſcunt; ſeparandi ſunt, ac ſoluendi. In ſumma quælibet morbi ſpecies, ſiue ad ſimplices partes, ſiue ad multiformes, ſiue ad vtraſque referatur, curatur opere contrario.

[a] *Gal. lib. de conſt. artis c. 12.*
[b] *Gal. lib 5. ſimplic. c. 18.*
[c] *Gal. lib. de diff. morb. c. 8 & 9.*
[d] *Gal. de arte med. c. 90. & 3. meth. c. 2. & 3.*

Eadem ratio eſt cauſarum, non quidem externarum, quæ vbi adhuc manent, [e] ſine vllo artificio tolluntur, ſed internarum, quarum vnaquæq; proprio opere contrario aufertur. Quotquot autem internæ cauſæ curandæ ſunt, vel ad inanitatem referuntur, vel ad plenitudinem. Poſtulat inanitas plenitudinem, plenitudo inanitatem. Ergo inanitas ſit, generatim addere oportet quod deeſt, proprie autem ſi deſit ſpiritus, hunc reficiemus: ſimiliter ſi deſit humor aut ſubſtantia ſolida: quicquid enim deſideratur, ſpeciatim refici debet: quod licet ſit opus naturæ, eatenus tamen ad medicum pertinet, quatenus & materiam ſuppeditat, & corrigit cauſam effectricem, curando temperationem immoderatam. Plenitudo autem nunc à nobis accipitur non ſimpliciter pro multitudine ſanguinis, ſed pro copia cuiuſcunque materiæ, ſiue ſit flatus, ſiue ſubſtantia ſolida, ſiue humor. Si redundet flatus, diſcutitur, & ita contrario opere educitur, ſiqua ſuperſit ſubſtantia craſſior, aut ſolidior, ea quoque adimitur, eiuſmodi detractio eſt opus illi contrarium: ſed vbi redundet humor, vitium eſt in ipſius vel qualitate, vel multitudine: qualitas corrigitur contrario opere, nam craſſior extenuatur, tenuis redditur craſſior, acris lenitur, quæ tota ſubſtantia pugnat cum natura noſtra, emendatur antidoto, atque opere contrario: quanquam poteſt etiam exhauriri. Vbi nimia ſit humorum multitudo, contrarium opus quo curatur, eſt vnum genere duntaxat, ipſius videlicet expulſio, & ita inanitas opponitur plenitudini, neque ob aliam cauſam videtur exhauriendus humor, niſi quia aut quantitate, aut multitudine nocet. Verum Hippocrates [f] ad vulnerata, ad fracta, ad luxata, etiam vbi nullum ſit tale vitium in humore, vtitur ſanguinis miſſione, aut purgatione. Id quod facit etiam [g] Galenus, dum magno impetu ſangnis fluit ex aliqua parte corporis: mittit enim tunc ſanguinem ex alia. Quam quæſtionem facile diluemus ſi ſtatuamus retrahendum eſſe humorem qui vel iam fluit, vel periculum eſt ne fluat ad locum aliquem, & noxam afferat, vel ibi retentus, vel ex corpore eductus. Ergo vt retrahatur, exhauritur ex parte diuerſa, quod opus contrarium eſt tranſmiſſioni, ſeu fluxui humoris ad locum aliquem, vbi magnam noxam ſit allaturus, ſiue ibi retineatur, ſiue immoderate inde erumpat. Plures autem continet inanitas ſub ſe ſpecies, nam varii

[e] *Galen. 4. meth. c. 4.*
[f] *Hipp. l. 3. de fract. & lib. 4. de art. ab initio.*
[g] *Galen. 4. meth. c. 6. & 7.*

ſunt humores qui redundant. Si ſucci æqualiter redundent, ſecatur vena, ſi vnus vel alter præter ſanguinem ſuperet, exhauritur corpus purgatione, vrina, ſudore. Quod ſi humor non æqualiter vniuerſum corpus, ſed hanc aut illam partem offendat, ſpeciatim illam exhaurimus quæ inanitatem poſtulat. Superſunt ſymptomata ex rebus contra naturam: ſunt autem effecta morborum, quæ ceſſant remotis morbis vna cum ſuis cauſis, neque aliud [a] opus poſtulare videntur. Interdum tamen adeo [b] moleſta ſunt, aut periculoſa, vt non permittant expectari dum curetur morbus, qui ſæpenumero non niſi diuturnitate temporis tollitur. Interea autem vel homo nimis torquetur, vel vires deficiunt: quamobrem [c] occurrere tunc ſymptomatibus oportet, neque expectare dum curetur morbus. Vtemur igitur opere illis contrario: opponemus fluxui retẽtionem, retentioni fluxum, ſomno vigiliam, vigiliæ ſomnum, dolori leuationem moleſtiæ, & ita vnumquodque ſymptoma leniemus opere ſpeciatim contrario. In ſumma quicquid contra naturam eſt, opere ſibi contrario aufertur, ſed pergamus ad ſcopos ſecundum naturam.

[a] Galen 11. meth. c. 12.
[b] Galen 12. meth. c. p.
[c] Galen. 12. meth. c. 1.

Conſeruari quæ ſecundum naturam ſunt ſimilibus. CAP. VI.

VNVM eſſe opus in vniuerſum quod medico propoſitum eſt, ſanitatem videlicet, in ſuperioribus declarauimus: ad hanc enim quaſi ad extremum finem omnia dirigit. Eandem ſi abeſt, reſtituit, ſi præſens eſt, tuetur. Vt autem quicquid contra naturam eſt curari & auferri debet, ita quicquid ſecundum naturam, & ad ſanitatem refertur, conſeruari. Ad curandum vero aut conſeruandum (quæ duo opera ad ſanitatem referuntur) neceſſaria rurſus ſunt propria opera, quæ in curando contraria ſint iis quæ debent auferri: in conſeruando ſimilia iis quæ ſecundum naturam ſunt, & conſeruationem poſtulant. Ergo vt proxime ad curandũ contrario opere vtendum eſſe docuimus, ita nunc [d] ſimile ad conſeruandum oſtendemus effici debere. Petitur ratio ſimiliter à phyſicis, à quibus probatum eſt omnia quæ natura continentur, vim habere reddendi ſibi ſimile quicquid & attingunt, & ſuperare poſſunt: nititur enim vnumquodque ad naturam ſuam conuertere quæcunque nanciſcitur: quo nomine mutat quæ contraria ſunt: ſed ſi nanciſcatur [e] quod ſimile ſit, nullo pacto poterit ipſum mutare, ſiquidem quod accipere debet eius vim, iam ipſam habet, cum ſimile fingatur, ceſſatque motus, cum primum materia formam accipit. Quamobrem non mutatur ſimile à ſimili, ſed ſeruatur: id autem quod aliquid ſeruat (inquit [f] Theophraſtus) non poteſt eſſe illi contrarium, ſed neceſſario ſimile, ita vt quicquid conſeruatur, à ſimili conſeruetur. De hoc præcepto, cum res quas tueamur moderatæ ſunt, conuenit inter omnes: omnibus enim placet ſimilia moderati, moderatis ſimilibus conſeruari. Verum ſi ea quæ tuemur immoderata ſint, vbi dentur ſimilia, magis immoderata efficientur, nam ſi refrigeremus [g] quæ frigida ſunt, frigidiora euadent, ſimiliter ſi calefaciamus quæ calida ſunt, exſiccemus quæ ſicca, madefaciamus quæ humida, non retinebunt quam habent naturam, ſed reddentur magis immoderata. Contrario itaque opere videntur egere potius quam ſimili quæ immoderata ſunt, vt conſeruentur: Hoc voluit Hippocrates [h] cum ſenes qui frigidi ſunt, melius ſe habere æſtate tradidit: iuuenes qui calidi, hyeme, quod vtrique temperentur à contrario, hi à frigore hyemis, illi à calore æſtatis. Pueri qui moderata temperatione [i] continentur, gaudent vere, quod ſimiliter moderatum eſt. Teſtatur etiam [k] Hippocrates partibus noſtris quæ frigidæ ſunt, vt oſſibus, dentibus, neruis, ſpinæ medullæ, cerebro, frigus inimicum eſſe, calidum vero vtile, & amicum, ita vt lædantur ſimilibus, defendantur contrariis. Eiuſdem ſententiæ fuit [l] Empedocles, qui credidit piſces admodum calidos eſſe, atque idcirco degere in aqua, cuius frigore ſuum calorem temperent: quæcunq; ergo naturaliter immoderata ſunt, magis ſeruantur contrario opere, [m] quam ſimili; moderatis duntaxat ſimile amicum eſt. Sed ſi rem vſque ad viuum reſecemus, comperiemus tam moderata, quam immoderata, ſimilibus conſeruari, modo accipiamus vere ſimilia, quæ nõ genere duntaxat qualitatis, ſed gradu quoq; ſimilia ſint: nihil enim refrigeratur æquabiliter frigidis, aut calefit æquabiliter calidis, ſed retinet eundem ſtatum. At vbi frigido, dentur quæ frigidiora ſint, habebunt vim contrarii: concedunt enim Philoſophi quod magis tale eſt, ſi conferatur cum minus tali, habere vim contrarii: quamobrẽ, ſi ad id quod frigidum eſt, admoueantur quæ frigida ſint, opponentur illi tanquam frigida calido, atque idcirco inimica erunt. Quod ſibi voluit Hippocrates, cum [n] dixit hyemem ſenibus alienam eſſe, aut frigida eſſe inimica partibus frigidis: intelligit enim non æque frigida, ſed frigidiora, hæc autem non tuentur, ſed mutant ea ad quæ admouentur. Errat Empedocles [o] qui exiſtimat piſces valde calidos eſſe, & ob id degere in aqua, vt eius frigore temperentur. Satis autem reprehenditur & ab Ariſtotele & à Theophraſto, [p] qui docent piſces tanquam frigidos collocatos fuiſſe à natura in aqua, vt conſeruarentur à ſimili: licet tamen quod naturaliter immoderatum eſt, contrario opere ad moderationem redigere, id quod facit Galenus [q] dum homo ſanus eſt, dum ocioſus, dum viget ætas: nam ſi ægrotet, ſi occupatus ſit in rebus publicis, aut priuatis adminiſtrandis, ſi iam conſenuit, non mutandum eſſe, ſed ſeruandum arbitratur: mutatur autem contrario, vt conſeruatur [r] ſimili: adeo vt redigere quod immoderatum eſt ad moderationem per contraria, non ſit tueri quod ſecundũ naturam eſt, ſed potius curare id quod quamuis inſitum ſit, eſt tamen contra naturam, quia immoderatum. Ex quo intelligi poſſe videtur quicquid conſeruandum eſt, ſiue moderatum ſit, ſiue immoderatum, ſimili opere conſeruari.

[d] Gal. 3. aph. com. 18 & 1. de tu. val. c. 10.
[e] Ariſt. 1. phyſ. tex. 43.
[f] Theophraſtus 1. de cauſ. plant. c. 27.
[g] Gal. de arte med. 6 & Theophraſt. 4. de cauſ. plant. c. 4.
[h] Hipp. 1. aph. 18 & Gal. 2. 1 epi. com. 7.
[i] Hipp. 3. aph. 18.
[k] Hipp. 5. aph. 18.
[l] Ariſt. lib. de reſpiratione c. 6.
[m] Gal. 5. de tu. val. c. 10.
[n] Hipp. 3. aph. 18. & 5. aph. 14.
[o] Ariſt. lib. de reſpi. c. 6.
[p] Theophra. 1 de cauſ. ſim. cap. 27.
[q] Gal. 6. de tu. val. 5. 6. & 7.
[r] Gal. 5. de tu. val. c. 10.

De propria conſeruatione temperationis, ætatis, ſexus, habitus.
CAP. VII.

QVOD in vniuerſum dictum eſt de ſcopis ſecundum naturam ſimili opere conſeruandis, ſpeciatim perpendendum eſt de temperatione, ætate, ſexu, habitu, cõſuetudine, viribus: quæ omnia cum

eum ſecundum naturam ſint, conſeruari debent ſimilibus, ſiue moderata, ſiue immoderata. Vbi tamen immoderata ſint, non ſolum conſeruari poſſunt, ſed etiam corrigi opere contrario, cum homo valet, cum ocioſus eſt, cum ætas conſtat. Temperatio igitur noſtri corporis (vt ab hac ordiamur) ſecundum naturam, vna quidem [a] moderata eſt, immoderatæ vero plures, in quibus nimis ſuperat calor, frigus, humor, aut ſiccitas: quæ moderata eſt, moderatis ſeruatur, & idcirco ſimilibus, quæ ad immoderatam quoque ſeruandam adhibentur. Seruatur enim non tantum genere, ſed etiam gradu ſimilibus, calida, æque calidis, frigida, æque frigidis, humida, æque humidis, ſicca, æque ſiccis, quæ magis talia ſunt, cum habeant vim contrarii, mutare illam potius quam conſeruare poſſunt; ſed vbi nimis immoderata ſit, corrigi debet contrario opere.

Ætati idem accidit quod temperationi ad quam refertur. Ponunt alii quatuor ætates, alii quinque, alii etiam plures: nos tribus contenti ſumus, quas in opere [b] de tuenda valetudine generatim à natura rei ſumpſimus. Vna eſt creſcens, altera vigens, tertia inclinans. Naturæ tanquam finis, vna tantum proponitur, vigens videlicet: ſed quia non poteſt [c] animal procreari perfectum, neceſſe eſt ante vigorem creſcat; quod autem creuit, non poteſt perpetuo vigere, ſed neceſſe eſt aliquando decreſcat, & ad interitum tendat: eædem enim ſunt cauſæ interitus [d] atque ortus.

Ætas creſcentium, calida eſt & humida, [e] ſed cum prope vigorem accedit, magis moderata fit: ætas vigens, calida eſt, ſeneſcens frigida, ſed vtraque immoderate ſiccior: vnaquæque ſimilibus gaudet, vt conſeruetur, modo nõ ita recedat à moderatione vt corrigi debeat, tum ſic contrario [f] opere egeret; quo nomine iuuenes nimis calidos & ſiccos refrigeramus & madefacimus, ſenes nimis frigidos & ſiccos calefacimus & madefacimus: neque enim humidi ſunt partibus ſolidis, licet alieno humore [g] redundent ob cruditatem contracto. Nimis immoderatos ſenes aut iuuenes, non quaſi ſanos ſimilibus, ſed quaſi ægrotantes, contrariis tractamus. Adoleſcentes, quamuis calidi ſint & humidi, non tamen corriguntur contrariis, nã calor & humor eius ætatis maxime ſecundum naturam eſt, & ad perficiendum animal neceſſarius; quamobrem ſeruandus eſt ſimilibus, quod non euenit frigori & ſiccitati ſenum, quæ licet ſecundum naturam ſint neceſſitate materiæ, formæ tamen (quæ maxime natura eſt,) aduerſantur & vita (quæ maxime naturalis eſt) animal priuant, quamobrem [h] contrariis corrigi debent, perinde atque interdum nimius iuuentutis feruor.

Ad temperationem ſpectat etiam ſexus: mares calidiores ſunt & ſicciores, fœminæ vero frigidiores atque humidiores; quamuis vt [i] alibi diximus ſecus ſenſerit Parmenides. Cõſeruantur tam mares quã fœminæ ſimilibus, & propterea hæ frigidis & humidis, illi calidis & ſiccis, æque ſcilicet talibus, & non ſolum genere, ſed gradu etiam ſimilibus: nam ſi adhibeantur validiora, cum habeant vim contrarii, potius mutabunt quam conſeruent ſiue maris, ſiue fœminæ ſtatum quem nanciſcuntur: auctor tamen [k] libri de victu ſalubri, ſiue fuerit Hippocrates, ſiue Polybus, mares cenſet ſuſtinendos eſſe victu humido, fœminas [l] ſicco. Sed Galenus eum locum exponens, miratur ita ſcriptum fuiſſe ab auctore, cum quę ſecundum naturam ſunt conſeruari debeant, & idcirco poſtulent ſimilia: concedit tamen vbi magna ſit immoderatio ſiccitatis in maribus, aut humoris in fœminis, confugiendum eſſe ad contraria vt temperentur, non tamen abſolute probat fœminis cõuenire victum ſiccum, aut maribus humidum. Pendet à temperatione etiam habitus craſſus, tenuis, medius inter vtrumq;: qui medius eſt, [m] moderatam temperationem ſequitur, ſed craſſus humidiorem, tenuis ſicciorem: medium igitur habitum ſimilibus retinebimus, quæ moderata ſunt, craſſum humidis, tenuem ſiccis, & idcirco etiam ſimilibus. Sed vbi nimia ſit immoderatio craſſitudinis aut tenuitatis, corrigenda eſt contrariis: gracilis habitus craſſior fiet madefaciendo: tenuis reddetur craſſior exſiccando: ſub habitu comprehenditur etiam raritas & denſitas, proficiſcitur raritas à temperatione calida & humida, ſicuti denſitas à frigida & ſicca. Conſeruatur vtraque ſimilibus, modo non nimis recedat à moderatione, ſiquidem talis poſtulat contraria vt corrigatur, verum quia conſuetudo etiam ſecundum naturam eſt, & conſeruari debet, quo pacto id fiat, exponere nunc tempus eſt.

[a] Galen. 1. de temp. c. 8.
[b] Vide in p. l. de tu. val. gen. c. 8.
[c] Gal. l. p. de natura. facult.
[d] Gal. p. de tu. va. l. c. 2.
[e] Gal. 1. aph. com. 14.
[f] Galen. 3. de tu. val. c. 10.
[g] Gal. 2. de temperam. c. 2. & l. 6. tu. val. c. 2.
[h] Gal. l.; & etiam Gal. 6 de tu val. variis locis.
[i] Vide in l. 13. de tu. val. Membr. c. 6.
[k] Hippoc. de ſalubri diæta c. 14
[l] Galen. in commento.
[m] Galen. de arte med. c. 2.

Quid conſuetudo indicet in curando. Cap. VIII.

QVANTVM valeat conſuetudo ad ſanitatem conſeruandam aut reſtituendam, veterum medicorum monumenta patefaciunt. Hippocrates [n] illi ſecundas tribuit, nam primas naturæ. Eraſiſtratus ſcribit medicum nullo pacto mederi poſſe, niſi rationem habeat conſuetudinis. Galenus [o] tanti illam fecit vt librum de ipſa ſcripſerit, & eandem poſuerit in ſcopis ſecundum naturam, à quibus quædam indicantur ad curandum neceſſaria. Magna igitur cum ſit conſuetudinis vis, diligenter à nobis tractabitur: primo autem explicabimus quid ea ſit, deinde quid poſſit in nobis & quid in curatione poſtulet. Si pateret quid conſuetudo ſit, ſicuti patet quid temperatio, quid ætas, quid ſexus, quid habitus, de quibus egimus in opere de tuenda valetudine generatim, illico ad eius vim explicandã accederemus: ſed quia omnes vſurpant conſuetudinis nomen, eſſentiam nullibi exponunt, ipſam tanquam inuolutam definiendo aperiemus. Sumentes (quemadmodum ſolet [p] Ariſtoteles in definiendo) id quod euidentiſſimum eſt, & in ore omnium. Dicunt enim ſe aliqua re aſſuetos, cum ſæpius eam aut egerunt, aut perpeſſi ſunt. Ex quo colligi poteſt conſuetudinem non aliud eſſe quam crebram repetitionem eiuſdem actionis, aut effectionis, ſed in his tantum naturis quæ non habent certam agendi, vel accipiendi rationem: hanc definitionem recte traditam eſſe comprobabimus, ſi ſingulas eius particulas ſeorſum æſtimemus, comperiemus enim in ea (vt decet) neque deeſſe, neque redundare quicquam. Repetitio, tanquam genus ponitur in definienda conſuetudine: ſumitur autem à forma, vt in definitione aliorum accidentium: ſignificat repetitio multitudinem, & idcirco numerum, & ad quantitatem tanquam ad genus refertur. Quanquam poteſt repetitione ſignificari motus ſub genere agendi, vel patiendi: ſed magis placet

[n] Hippocr. 2. acut. 36. & Gal. in commento, & 5. de officina & commento 20.
[o] Gal. lib. de conſuetudine, & 2. meth. c. 9.
[p] Ariſtot. 1. poſt. tex. 2. 1. Phyſicor. tex. 1.

accipere repetitionem pro multitudine ac numero: ita vt quemadmodum rempus [a] definitur numerus motus, conſuetudo ſimiliter definiatur oumerus motus, ſed multiplicatus: non enim quælibet repetitio ſeu iteratio, ſed tantum ea quæ crebra eſt, ad conſuetudinem pertinet: eſt enim conſuetudo crebra repetitio, & veluti frequentatio. Terminus frequentiæ certus in conſuetudine non eſt, ſicut neque io alia re, cuius eſſeutia in magnitudine aut multitudine conſiſtat: ſi quis conſtituete certum terminum velit, iucidet in ſoritem, ſic enim vocant cum aliquid minutarim, aut gradatim additur, aut demitur, efficiturque aceruus vuo addiro grano: vnde naſcitur interrogationis genus
» captioſiſſimum, cuiuſmodi eſt illud quod apud Horatium legitur. Si meliora dies vt vina poemara
» reddit, ſcire velim precium chartis quotus arroget annus, & quæ ſequuntur. Genus igitur in definitione cōſuetudinis eſt repetitio crebra, vel vno verbo, frequentatio. Sed pergamus ad differentiam, quæ in definitione accidentium ſumi debet à ſubiecta materia, hæc autem (quod ad conſuetudinem attinet) eſt eadem actio & affectio, uon tamen in umnibus, ſed iu his tantum qui certam non habent agendi, aut accipiendi rationem, quemadmodum homines, nam belluas, ſtirpes, atque inanima corpora quæ certam habent agendi atque accipiendi ratiooem, non dicimus aſſuefieri, niſi ſiquando vocabulo conſuetudinis abotimur. Differentia ergo in definitioue conſuetudinis his verbis explicatur, eiuſdem actionis, vel affectionis in his quæ ooo habent certam agendi vel accipieudi rationem. Eſt igitur perfecta definitio conſuetudinis, tepetitio crebra eiuſdem actionis aut effectionis in his quæ certam uon habent agendi, aut accipieudi rationem. Decipiuntur autem illi qui credunt conſuetudiuem eſſe temperationem aduentitiam quæ opponitur inuatæ; naſcitur hæc à conſuetudine tanquam effectum à cauſa, ex frequētia enim earundem rerum commutandi vim habentium, fit temperatio aduentitia.

Explicata definitione conſuetudinis, facile patefiet id quod nobis propoſitum erat, nimirum quam vim habeat, & quid poſtulet in eurando: obtiner igitur conſuetudo naturæ vim. Natura attenditur in his quæ ſemper aut plerunq; eodem modo ſunt: conſuetudo in his quæ ſæpe, ita vt non multum differat à natura & propterea dicatur à veteribus [b] natura aduentitia, & nomen trahat ab effectu qui ipſam conſequitur. Hanc vim conſuetudinis inductiooe comprobabimus, oſtendentes quantum valeat primum in his quæ ad animum pertinent, deiude in his quæ ad corpus, quod [c] erat noſtrum inſtirutum. Conſiſtit in conſuetudine ius illud quod voluntate omnium ſine lege vetuſtas comprobauit, ita vt quod vſitatum ſit, eriam ſine lege æque ſanctum habeatur ac ſi legitimum eſſet. Hoc leuirer à natura tractum aluit, & maius fecit vſus. Conſuetudo ferendi doloris, eſt nō contemnenda magiſtra, diuturna enim veluti callum obducit perferentibus. Pſylli [d] & Marſi qui angues venantur ac viperas tractant, nihil plus habent quam audaciam longo vſu confirmatam. Perturbationibus animi facile reſiſtunt qui reſiſtere iiſdem conſueuerunr: facile itē anguntur, [e] qui leui de cauſa angi ſoleut. Similitudo ſtudiorum non alio nomine valet ad conciliandam amicitiam, niſi quia amautur in aliis quæ conſueta ſunt in nobis. Scribit etiam Lucretius [f] (deteriore fit vt forma muliercula ametur) Quod ſupereſt cōſuetudo concinnat amorem. Docet Ariſtoteles reneri memoria quæ vſitata ſunt; ſciunt omnes exercitationem intelligendi, prudētiam acuere, & incitare eloquendi celeritatem: aſſueti mendaciis, ea quæ ſæpius mentiti ſunt vera eſſe ſibi perſuadent: creduntur ex conſuetudine à teneris annis fabulæ peue aniles: ſed ſatis de animo, intueamur vim conſuetudinis in corpore. Quatuor autem ſunt genera [g] rerum à quibus mutatur, earum vnumquodque diuturniori vſu naturam facere aduentitiam videmus. Vnum genus ſub ſe continet ea quæ fiunt, alterum ea quæ offeruntur, tertium ea quæ extrinſecus incidunt, quartum ea quæ retinentur & exhauriuntur: iis quæ fiunt ſubiicitur ſomnus & vigilia, motus & quies: nimia conſuetudo ſomni quidem corpus effœminat, & pene reddit elixum: vigiliæ vero aridum, & pene aſſum. Quod ſpectat ad motum, aſſueti laboribus (reſte Hippocrate [h]) etſi fuerint ſenes, & imbecilli, facilius eos ferunt, quam iuuenes robuſti inſueti. Aſſiduitate exercitationis voluit Plato [i] partes noſtri corporis confirmari, quiete atque ocio debilitari. At multo magis efficitur natura aduentitia ex frequentatione eorum quæ offeruntur: eſculenta enim & poculenta, licet mutentur ab eo qui alitur, vbi non omnino ſimilia fiut, proceſſu temporis ipſum [k] mutant, & in ſuam naturam conuertunt. Monet Theophraſtus [l] peregrina ſemina triennio fieri propria illius loci in quo ſeruntur. Perſea arbos (Auctore [m] Galeno) translata in Ægyptum, ſuaues & ſalubres fructus præbuit, quæ ante in Perſia præbere mortiferos ſolebat. Diuturniori vſu diſſimilis alicuius cibi aut potionis, naturalis temperatio noſtri corporis commutatur: facile ferutur eſculenta & poculenta, qualitate, quantitate & tempore conſueta: ſed vbi inſueta ſunt, corpori noſtro nou mediocriter obſunt. Iu his quæ extrinſecus incidunt, reponitur potiſſimum aer, cuius diuturnus vſus tales nos reddit qualis ipſe eſt, calidos, frigidos, humidos, aut ſiccos: neque mirum eſt, ſiquidem nobis circumfuſus [n] aſſidue attingit externas partes noſtri corporis, attrahiturque ad internas, partim ab arteriis ad cutem pertineutibus, partim hauſtus, vbi reſpiratu pulmones [o] ſe dilatant; proxime igitur aer reddit ſibi ſimiles partes noſtri corporis quas attingit: à calido enim calefiunt, à frigido refrigetantur. Interdum tamen euenit vt ab aere calido relaxentur foramina cutis, exhalentque vapores calidi, & ita corpus refrigeretur. Interdum etiam ob aerem frigidum circumfuſum contrahitur [p] calor, & hoc nomine validior effectus, corpus noſtrum calefacit. Reſtant quæ retinentur aut exhauriuntur. Hæc ſimiliter vbi conſueta ſint, eandem vim habent quam naturalia, veluti fluxus ſanguinis ex venis ani, qui [q] nonnullis ſecundum naturam ex diuturna conſuetudine effectus eſt, perinde ac ſanguis menſtruus mulieribus: ob fiſtulam etiam ſolitam diu fundere humorem, redditur exitus veluti naturalis: huiuſmodi eſt etiam purgatio conſueta per deiectionem, aut vomitum. Quæcunque enim ſic ſolent educi, ſi relinquantur in corpore, non ſecus nocent, atque ea quæ naturaliter detrudi debeut. Patet igitur vnumquodque ex quatuor

gcueribus

[a] Ariſt. 4. libro Phyſ.
[b] Galen. 3. de offic. medic. com. 20. & 3. de mot. muſ. cap. 7.
[c] Gal. 4. de plac. Hip. & Plat. c. vlt.
[d] Cornelius Celſus lib. 5. cap. 27.
[e] Ariſtot. de mem. & reminiſc.
[f] Lucretius lib. 4 in fine.
[g] Galen. 5. de tu. val. c. 10.
[h] Hip. 2. aph. 49.
[i] Plato in Timæo.
[k] Gale. 3. de temp c. 4.
[l] Theophr. 8. lib. de hiſtoria plant. c. 8.
[m] Gal. 3. de ſympt. cau. cap. 2.
[n] Supra lib. 2. cap. 3.
[o] Galen lib. artis med. c. 85.
[p] Gal. 1. aph. com. 15.
[q] Gal. 6. aph. com. 47.

generibus cauſarum in quibus neceſſario verſantur corpora noſtra, vbi diu conſuetum fuerit, vim habere efficiendi naturam aduentitiam.

Quid autem poſtulet in curatione conſuetudo: ex vi naturæ quam obtinet, iam elucet atque emergit, poſtulat enim tanquam res ſecundum naturam, conſeruationem, atque idcirco ſimilia: alacriores agunt ac [a] perpetiuntur omnes ea quæ ſoliti ſunt agere, aut perpeti tam animo quam corpore: ſuauia fiunt ea quibus aſſueuimus, quamuis [b] alioquin moleſta videantur. Præclare, inquit Plato, optimam vitam elige, iucundam conſuetudo reddet: inſueta magis excitant ſenſum, non tamen ita diu delectant vt conſueta. Illud tamen vertitur in dubium, quod conſuetorum [c] nos ſatietas capit, & idcirco Ariſtoteles [d] mutationem dicit eſſe ſuauiſſimam, nam & ea quæ ſua natura ſuauiſſima ſunt, ſi diu frequententur, faſtidium habent: vnguentis non diu delectamur ſumma & acerrima ſuauitate conditis. Facile [e] autem ſoluitur hæc dubitatio, cum faſtidium non naſcatur ſimpliciter ex conſuetudine, ſed ex nimia conſuetudine, quam excipiens mutatio ſuauiſſima eſt; quod nimium [f] eſt, naturæ inimicum eſt: nimia conſuetudo in his quæ accipimus, nimium nos replet, in his quæ agimus, nimium nos defatigat. Videtur terminus nimiæ conſuetudinis, faſtidium, ſatietas, aut dolor. In omni motu corporis cum ceperit quis dolere, docet [g] Hippocrates quieſcere ſtatim remedium eſſe. Labor etiam qui alteri labori ſuccedit, pro quiete eſt. Conſuetudo igitur qua delectamur, moderata eſt, atque hæc ſecundum naturam eſt, & ſeruari debet. Manendum igitur eſt in conſuetis, & quod ſimilia ſint naturæ aduentitiæ quam fecerunt, & quod [h] ſuauia videantur. Adde quod talia ſunt etiam apta naturæ noſtræ, neque enim aſſueſcunt homines iis quæ incommoda ſunt, niſi omnino ſtupidi ſint, aut falſa quadam dulcedine alliciantur. Nemo aquæ frigidæ potioni aſſueſceret, ſi ea ſe lædi manifeſte ſentiret: plerique homines eligunt quæ commoda ſunt, & illis ſe aſſuefaciunt. Remedia conſueta & facilius feruntur, & plurimum prodeſſe ſolent. Maxima pars victus ſumitur à conſuetudine: vbi per morbum licet, damus cibos, quot quantos & quales, [i] & quo tempore ſolet homo capere cum ſanus eſt. Medicamenta ſolita magis perferuntur [k] à viribus noſtris, & magis proſunt quam inſueta, niſi ob nimis diuturnum vſum iam effecta ſint ſimilia. In chirurgia etiam, cum fracta, [l] aut luxata membra collocamus vt quieſcant, non minus conſuetudinem hominis, quam membri naturam intuemur. Retinenda igitur conſuetudo eſt vbi moderata ſit, vbi nimia atque immoderata, mutari debet. At non perpetuum eſt conſuetudinem moderatam omnino ſeruandam eſſe, cum interdum mutare illam expediat, ſiue mala ſit, ſiue bona: mala enim retinenda non eſt, ſed mutanda, non ſecus ac temperatio, in qua nimium calor, frigus, humor, aut ſiccitas ſuperet. Docuimus, [m] enim cum homo ſanus eſt, cum ociosus, cum nondum conſenuit, mutandam eſſe & corrigendam: eadem ratio eſt conſuetudinis, quæ vbi mala ſit, & homo ſe habeat vt iam diximus, mutanda eſt, & corrigenda: quid quod bonam quoque & ſalubrem conſuetudinem mutare aliquando non alienum eſt, id quod ſibi volunt [n] Hippocrates cum dixit, quia conſueta facilius feruntur, tranſeundum eſſe ad inſueta. Hoc ſuadet etiam Cornelius [o] Celſus, volens ſanum hominem nullis ſe legibus obligare, ſed varium habere vitæ genus, venari, nauigare, modo ruri, modo in vrbe degere, interdum in conuiuio eſſe, interdum ab eo ſe retrahere, nullum cibi genus fugere quo populus vtatur. Ratio autem qua mouentur qui ſalubrem conſuetudinem mutari volunt, ea eſt, quod homines variis caſibus atque infortuniis exponuntur, nec poſſunt ſemper in eodem loco manere, aut eodem victus genere vti, ſed ſæpe coguntur ad inſueta tranſire, quibus ante aſſuefieri debent, vt minus lædantur: pertinet hoc ad omnes homines, præcipue ad milites, ac mercatores, quos & locum, & victum mutare frequenter oportet, & idcirco aſſuefieri debent mutationi, vt cum venire ad eam coguntur, minus offendantur. Ob quamcunque cauſam conſuetudo mutetur, ſiue quod immoderata ſit, ſiue quod mala, ſiue quod homo velit aſſueſcere mutationi ac varietati, paulatim mutanda eſt, reſpuit enim natura ſubitam rerum commutationem. Quamobrem non eſt quod temere, ac ſubito cõſuetudinem mutemus: vnde [p] ſenes debent in eadem permanere, nam ſi mutare paulatim eos tentes, prius decedent quam nouis aſſueſcant. Cum homo ægrotat, ſi conſuetudinem mutare velis, labori laborem addes: quamobrem differenda mutatio eſt dum ſanetur. Præterea cum homo in publicis aut priuatis negociis eſt occupatus, nequit ea præcepta obſeruare quæ dantur iis qui conſuetudinem mutant: quamobrem omnes hi, ea vitare debent quæ ſunt præter conſuetudinem.

[a] Ariſto. 1. 28 ſect. probl. 14.
[b] Ariſtot. 1. rhetor. c. 11.
[c] Cicero lib. tertio de oratore
[d] Ariſt. lib. 1. rhet. c. 11.
[e] Gal. lib. de conſuetudine c. 4.
[f] Hippocr. 2. aph. 51.
[g] Hippocr. 2. aph. 48
[h] Hippocr. 2. aph. 50.
[i] Hip. 1. aph. 16 & 17
[k] Gal. 1. ad Glau. c. 14.
[l] Hipp. 3. de off. med. 20.
[m] Vide in lib. 5. de tu. val. generatim cap. 11.
[n] Hipp. 2. aphor. 50.
[o] Corn. Celſus lib. 1. c. 1.
[p] Vide in lib. 5. de tu. val. gener. c. 12.

Quid vires indicant in curatione. Cap. IX.

SEQVVNTVR vires, quæ quid in curatione poſtulent, nunc inueſtigandum eſt, ſi ante in memoriam reuocauerimus quid ſignificent, & in quo conſiſtat earum eſſentia. Significant igitur vires facultatem noſtri corporis, ad quam ſpectat non ſolum robur, ſed etiam imbecillitas, vt ad magnitudinem paruitas, ad multitudinem paucitas. Eſt autem facultas noſtri corporis triplex, [q] animalis, vitalis & naturalis: quarum vnaquæque & robuſta eſſe poteſt, & imbecilla: qualis autem ſit, non internoſcimus [r] ex duritie aut mollitie, ſicuti ſolemus cum lapides aut metalla æſtimamus, ſed ex eo quod ſuum officium faciunt bene aut male: pendet robur & imbecillitas facultatis ab eſſentia ipſius, [s] quæ vbi ſecundum naturam ſit, vires efficit firmas, vbi contra naturam, infirmas. Conſiſtit eſſentia virium in bona compoſitione partium noſtrarum, quæ requirit debitam temperationem, vnitatem, conformationem, magnitudinem, numerum, & ſitum idoneum. Maxime autem conſiſtit in temperatione, [t] qua continentur ſimplices partes, ex quibus conſtant multiformes. Quæcunque autem videntur ad virium robur, aut imbecillitatem conferre, vt ætas, conſuetudo, habitus, anni tempus, regio, præſens cœli ſtatus, ſymptomata, ad temperationem omnia referuntur partium ſolidarum, à quibus proprie proficiſcuntur actiones. Intelligimus autem temperationem ipſarum, non

[q] Gal. lib. 9. meth. c. 10.
[r] Gal. de op. ſecta c. 32.
[s] Supra libro 10. cap. 2.
[t] Galen. 5. de loc. aff. c. 7.

tantum innatam, ſed illam etiam quæ comparatur per ſpiritum, ac ſanguinem concurrentem, cuius calore fultæ ſolidæ partes ſuſtinentur. Continetur igitur temperatio partium ſolidarum in qua conſiſtit eſſentia virium, [a] ſolidis partibus, ſpiritibus, & humoribus: quæ tria ſi ſint quantitate & qualitate moderata, vires robuſtæ ſunt, ſi immoderata, imbecillæ. Poteſt quidem ſolidarũ partium, & ſanguinis quantitas nimium augeri, ita vt vires oneret: poteſt & minui adeo vt non ſatis foueat vires. Sed quantitas ſpirituum quanto magis augetur, tanto magis vires confirmat, tantum eas reddit imbecillas vbi minuitur. Quod attinet ad qualitatem, tam partes ſolidæ & ſanguis, quam ſpiritus, ſi calore, frigore, humore, & ſiccitate à moderatione recedant, neceſſe eſt vires debilitari. His ita conſtitutis de virium eſſentia, pergamus ad id quod propoſitum erat, videamuſque quid vires indicent in curando. Profecto cum ſecundum naturã ſint, non [b] aliud poſtulant quam conſeruationem. Sed cum viribus vita [c] contineatur, inter omnia quæ ſecundum naturam ſunt, maxime ſeruari debent: id quod fit conſeruando temperationem iam dictam, cui maxime aduerſatur inedia; [d] & quicquid poteſt corpus noſtrum nimis exhaurire; præcipue autem ſeruatur aere, potionibus, ac cibis, quibus reficiuntur ſpiritus, humores, ac partes ſolidæ, vbi ſimiles ſint temperationi cui adhibentur. Sed cum homo bene valet, nihil eſt quod repugnet, ad eas enim duntaxat medicus ſpectat. Cum ægrotat, non ſolum tueri vires oportet, ſed morbum etiam remouere, qui ſi perſeueraret, labefactaret vires, & tandem priuaret hominem vita: ſæpe autem euenit vt auxiliis quibus aufertur morbus, debilitentur vires mutata temperatione vel ob inediam, vel ob aliud, quod quouismodo corpus noſtrum exhauriat: tunc autem Medicus conſilium dirigit ad id quod magis vrget, atque vbi morbus validus ſit, attenduntur vires quas neceſſe eſt minui eiuſmodi remedio ad morbũ adhibito. Quamobrem ſi imbecillæ ſunt, Medicus relicto morbo eas reficit, nam ſi debilitentur inedia, vel alio auxilio deficient, & ſimul extinguetur vita. At ſi validæ ſint, ſupererunt etiam ſi debilitentur, & poſtea remoto morbo refici poterunt: quamobrem permittent vt illis vtamur præſidiis quæ deſiderantur à morbo. Quo fit vt quidam exiſtiment vires aliud indicare vbi homo ſanus eſt, aliud vbi ægrotat. Putant vbi ſanus eſt, ab ipſis deſiderari cibum, vbi ægrotat, inediam. Sed longe aberrant, nam vires vnum ſunt: vnum autem quatenus vnum eſt vnum indicat, vnum deſiderat. Idem ergo indicant vires cum aduerſa valetudine, ac cum ſecunda: ſed cum ſecunda valetudine, indicant cõſeruationem, atque idcirco cibum, & quanto validiores ac maiores ſunt, tanto plus cibi requirunt vt ſuam eſſentiam ſeruent. Idem faciunt & cum morbus eſt: quod ſi tunc adhibeatur inedia, ea non adhibetur vt requiſita à viribus, ſed vt neceſſaria ad curandum morbum: vires autem ſi validæ ſint, ipſam ferunt ob rationem quam diximus. Sed loqui de cibo & inedia, eſt tranſire iam ad inſtrumenta, de quibus tractandum eſt in ſequentibus: nunc ergo ſatis ſit inuenisse opus quod indicant vires, quæ cum maxime ſecundum naturam ſint, maxime conſeruationem deſiderant. Si quando autem minuuntur potius quam conſeruentur, id fit vt ſpectemus ad morbum, qui magis vrget, vt infra oſtendemus cum agemus de oppoſitione indicationum inter ſe pugnantium.

[a] Galen. 11. meth. cap. 1.
[b] Galenus 1. meth. c. 10.
[c] Gal. lib. 9. meth. cap. 13. & Gal. lib. 11 meth. c. 3.
[d] Gal. 1. ad Glau. c. 10. & lib. de vena ſectione contra Eraſiſtratũ c. 4.

Quid indicet proprietas hominis. CAP. X.

SVPEREST ex ſcopis ſecundum naturam, proprietas hominis: neq; enim attenditur tantum natura communis, ſed propria [e] etiam illius hominis qui curatur: multum enim intereſt inter aliquos homines, & cæteros: quidam leui cathartico ſumpto abunde purgantur, quidam vix etiam valido epoto: alii rurſus habent os ventriculi ita debile atque acris ſenſus, vt leui occaſione flaua bilis ad ipſum concurrat, ac morſum afferat, & cardialgiam, veluti in acceſſione febris tertianæ, aut cum ſanguis mittitur: alii contra ſunt ore ventriculi ita firmo, & ſenſu ita hebeti, vt neque admittant flauam bilem aliunde tranſmiſſam, neque lædantur eius morſu. Sunt etiam quibus lac in [f] ventriculo cogitur, & grauia affert ſymptomata: ſunt & quibus bene concoquitur, atque admodum vires reficit. Plurimæ igitur ſunt eiuſmodi proprietates aliquorum hominum, quas neceſſe eſt medicus ſpectet: omnes autem cum ad propriam naturam hominis referantur, conſeruari debent proprio aliquo opere, quod illis vel aperte, vel occulte ſimile ſit. In purgando, catharticis vtemur validioribus aut leuioribus, prout poſtulabit propria natura hominis qui purgatur. Si mittendus ſit ſanguis, homini qui facile in cardialgiam incidat, ante confirmandum erit os ventriculi, quod non neceſſarium eſt cum bene valet. Dabimus lac illis à quibus bene coquitur, iubebimus vt ab eo abſtineant alii in quorum ventriculo cogitur: atque hoc pacto ſi non patentius & expeditius, ſaltem implicite & abſcondite propria natura ſimilibus conſeruabitur.

[e] Hip. 3. primo epid. 2. & Gal. 3. de tu. Val. cap. 1.
[f] Galen. 5. meth. cap. 12. Gal. 1. lib. de cauſ. ſymp. 7. & de bonitate ſucco rum c. 4.

Quid aer in curando indicet. CAP. XI.

SEd cum ſcopi à quibus ſumuntur opera ad curandum neceſſaria, partim [g] ſint naturales, partim contra naturam, partim medii: ſatis monſtratum eſt quid indicent naturales, & quid illi qui contra naturam ſunt. Reſtant medii, videlicet tempus anni, regio, præſens cœli ſtatus, qui omnes ad vnum aerem reducuntur. Diximus autem vocari medios, [h] quoniam ſimpliciter neque naturales ſunt, neque præter naturam: ſed vbi ſint ſimiles naturæ & contrarii morbo, efficiuntur naturales, & habent vim cauſæ ſalubris: ex contrario vbi ſint ſimiles morbo & contrarii naturæ, efficiuntur contra naturam, & vim habent cauſæ lædentis. Oſtendendum igitur eſt quid aer in curatione poſtulet, ſi prius quæſtionem ſoluerimus quæ hoc loco exiſtit ſubdifficilis; ea autem eſt quod aer cum indicetur, non videtur indicare: indicatur autem vt remedium, cum calidus eſt ad calefaciendum, cum frigidus ad refrigerandum, cum humidus ad madefaciendum, cum ſiccus ad ſiccandum. Ergo cum indicetur, non debet poni in indicantibus. Ad hæc dicimus aerem per ſe ac proprie neque indicari, neque indicare; id enim quod indicatur non eſt aer, ſed opus quod effici poteſt adhibito aere

idoneo,

[g] Galen. 9. meth. c. 14.
[h] Gal. 1. artis med. c. 85.

Digitized by Google

Idoneo, qui inſtrumentum eſt, pertinetque [a] ad victum, & primo loco numeratur in ſex rebus non naturalibus: illa quæ indicantur à ſcopis, non ſunt inſtrumenta, ſed opera: neque iudicat etiam per ſe ac proprie aliquid aer, cum neque vt res naturalis poſtulet conſeruationem, neque vt res contra naturam, curationem: ſiquid autem monſtrat in curando, id facit tanquam cauſa ſine qua effici [b] non poteſt curatio, aut conſeruatio, eſtque ex eorum genere quæ rerum adiuuant cauſas. Nihil ergo per ſe indicat aer, ſed alio interiecto medio: quare per ſe & proprie non concedemus aerem vel aliquid indicare, vel ab aliquo indicari. Sed quomodocunque indicet, ſpectemus quid illud ſit quod ab eo indicatur: hoc vt intelligatur, diſtinguere prius oportet moderatus ne ſit, an immoderatus: qui moderatus eſt, nihil curationem commutat requiſitam à rebus contra naturam, libenter enim accipitur qualis eſt, neque ob ipſum variamus opera requiſita ab illis ſcopis, ad quos conſilium dirigimus: ſi ſit immoderatus, vt nimium calidus, frigidus, humidus, aut ſiccus, diſtinguere [c] rurſus oportet, ſit ne contrarius, vel ſimilis morbo, ſi contrarius ſit, habet vim cauſæ ſalubris, atque idcirco confert ad curationem; quamobrem de opere quod alioquin à morbo poſtulatur, tantum detrahi debet, [d] quantum additur ab eiuſmodi aere. Si ſit ſimilis morbo, habetur tanquam cauſa ipſum augens, & idcirco operi quod alioquin à morbo poſtulatur, tantum adiicere oportet, vt non ſolum morbo opponatur, ſed etiam reſiſtat aeri ipſum augenti. Exempli cauſa, ſi morbus ſit calidus, veluti febris, & aer ſimilis, veluti æſtiuus, refrigerantibus multo validioribus vtemur, quam ſi aer moderatus eſſet, & contra morbum duntaxat pugnaremus. Monſtrat igitur aer immoderatus, augendum vel minuendum eſſe opus quod poſtulat morbus: nullum autem opus ab aere per ſe ac proprie indicatur, neque enim corrigi debet; ſi quando autem corrigitur, ita vt reddatur vel calidior, vel frigidior, non conſideratur tunc vt ſcopus, ſed vt inſtrumentum, quod tale paratur vt ſatisfaciat operi ad quod efficiendum adhibetur. Eandem autem vim quam diximus augendi vel minuendi opus ab immoderata temperatione noſtri corporis requiſitum, habet etiam aer in aliquibus aliis morbis, veluti in vlceribus, aut in foraminibus cutis nimium relaxatis, vel adſtrictis: quod vlceratum eſt, humidum eſt (inquit Hippocrates) [e] & ideo ſiccari debet: ſi aer medius ſit inter humidum & ſiccum, tantum ſiccare vlcus oportet, quantum per ſe poſtulat. In aere humidiore magis, in ſicciore minus erit vtendum ſiccantibus: foramina cutis, ſi aſtricta ſint, relaxantibus egent. Hæc autem in aere moderato tanta eſſe debent, quanta eſt aſtrictio, ſed in frigido & ſicco validiora relaxantia conueniunt, vt occurrant aeri morbum augenti: ſi fuerit calidus & humidus, cum ipſe relaxandi vim habeat, & per ſe conferat ad opus quod requiritur, minus relaxare oportebit. Eadem ratio eſt relaxationis contra naturam quæ aſtrictionem deſiderat, in aere quidem moderato, tantam vt remoueatur quod contra naturam eſt: in immoderato, ſiquidem calidior & humidior ſit, ita vt relaxationem augeat, neceſſaria erit maior aſtrictio: ſed ſi ſit frigidus & ſiccus, ita vt per ſe aduerſetur relaxationi, minus neceſſe erit aſtringere: ex quo patet in curatione aerem moderatum nihil indicare, immoderatum vero qui contrarius ſit morbo, poſtulare vt opus alioquin à morbo requiſitum minuatur, qui ſimilis, vt augeatur. Non ſolum autem in curando morbum, ſed in remouenda etiam cauſa, ſpectatur aer: qui ſi moderatus ſit, nihil indicat, ſi valde immoderatus, vt valde calidus, aut frigidus, non permittit exhaurire ſuperantem humorem. Sed hoc refertur ad vires, quæ cum imbecillæ ſint ob æſtum, [f] aut frigus aeris, nequeunt tale præſidium ferre à quo magis debilitentur. In conſeruando autem id quod ſecundum naturam eſt, ſi aer moderatus ſit, nihil indicat, immoderatus cum moderata temperatione noſtri corporis, monſtrat neceſſaria eſſe contraria quæ reſiſtant illius iniuriæ. Id quod faciendum eſt etiam vbi immoderatus aer concurrat cum natura noſtri corporis immoderata, contraria illi: ſed cum ſimili, nihil mutandum eſſe indicabit, niſi velimus immoderationem redigere. Hactenus de ſcopis, indicationibus, atque operibus indicatis.

[a] Galen. lib. ad Thraſybul. de tu. val. c. 35 & l. artis med. c. 85.

[b] Galen 9. meth. c. 14.

[c] Gal. ibid.

[d] Galen 9. meth. c. 8.

[e] Galen 3. meth. cap. 8. Hip libro de vlcerib.

[f] Hippocr. 4. aphor. 5. & Gal. in commento.

VIDI

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Decimus Tertius.

QVI EST DE DIFFERENTIIS SCOPORVM & indicationum, & de conſenſu ac repugnantia eorundem.

Quid in vniuerſum indicent ſcoporum differentiæ. CAP. I.

SI medicus in curando ſpectare tantum deberet ſcopos naturales, contra naturam, & medios, de quibus proximo libro egimus, nulla inſpecta differentia, longe facilior, ac breuior eſſet & cognitio curandorum, & ratio curandi: ſed quia eadem ſcopi ſpecies compluribus diſtinguitur differentiis, quæ ſi non cohibent in ſe eſſentiam ipſius, ad illam tamen aliquo pacto referuntur, neceſſe eſt ad vnamquanq; conſilium dirigere, intuerique quid poſtulet in curatione: neque enim omnino ſpectat eidem ſpeciei morbi eadem prorſus ratio curandi, quemadmodum Methodici credebant, qui [a] tribus, & morborum, & remediorum communitatibus contenti, differentias negligebant. Sed iam Methodicorum opinio deleta eſt, fractaque auctoritas: ita autem perſpicuum eſt, vt oculis iudicari poſſit, eandem morbi ſpeciem, pro variis differentiis vario modo curandam eſſe: ac ne longius abeas, vulnus ſi magnum ſit, ſuturam aut fibulam deſiderat, poſtulatque vt non tantum loci affecti, ſed etiam totius corporis ratio habeatur, quæ non ſunt neceſſaria ſi paruum ſit: eodem vbi implicentur partes externæ, commode vtimur metallicis, quæ internis omnino aliena ſunt, & mortifera. Vbi lenire idem oporteat, in aliis partibus valet oleum, [b] quod tantum abeſt vt oculos leniat, vt ipſos etiam magnopere exaſperet: quanquam hoc quod de metallicis, & de oleo dictum eſt, non ad operum, ſed ad inſtrumentorum differentiam refertur. Eſt ergo luce clarius, eandem morbi ſpeciem, vario modo curandã eſſe ob varias [c] differentias: hoc autem vnum eſt ex iis quæ efficiunt iudicium difficile, & vitam hominis breuem eſſe demonſtrant, ſi eum longitudine medicinalis artis conferantur: longitudinem igitur & difficultatem afferunt non mediocrem, differentiæ illarum rerum quas intueri medicum oportet: quid autem in curando poſtulent, nunc inueſtigare inſtituimus. Sermo à tali inducetur exordio. Differentiæ (quemadmodum quarto libro [d] declarauimus, vbi proprie de morborum differentiis egimus) aliæ conſtituunt ſpeciem atque aliud efficiunt, aliæ mutationem aliquam afferunt. Priores, cum referantur ad ſpecies, quid indicent ſuperiori libro explicauimus. Quæ mutationem aliquam faciunt, rurſus [e] diſtinguuntur, nam vel nihil ad eſſentiam pertinẽt, ſed ſunt omnino aduentitiæ, atque hæ à medico pro nihilo putantur, cum nihil conferant ad curationem, veluti quod homo qui morbo implicatur ſit muſicus, aut non muſicus, vel aliquo pacto ad eſſentiam referuntur, atque has tractabimus, nunc reuocantes in memoriam fontes vnde illæ emanant quę proprie pertinent ad morbum. Aliæ [f] enim ducuntur à ſubiecta materia, aliæ à modo quo illa formam accipit, aliæ ab iis quæ eandem in ſubiecta materia conſequuntur, vt à magnitudine, multitudine, loco, tempore, motu: aliæ à cauſis ob quas ſubiecta materia eam formam accepit: aliæ deniq; ab effectis quæ proficiſcuntur ab eadem forma accepta in materia: quotquot autem differentiæ ab his locis depromuntur, pertinent aliquo pacto ad differentiam morbi, & diuerſæ diuerſam poſtulant curationem: non quod poſtulent aliud opus quam illud quod à morbi ſpecie requiri iam oſtendimus, ſed quod idem opus deſideretur alia atque alia ratione adhibitum, eum & ipſæ aliæ atque aliæ ſint. In vniuerſum autem differentiæ morbi poſtulant ſimilem differentiam operis illius quod requiritur à morbo. Nam (vt alibi diximus) non diſſimile eſt quod euenit differentiis cauſarum efficientium, ſignorum denunciantium, & ſcoporum indicantium: cauſarum enim differentiæ ſimilem efficiunt differentiam in effectis. Differentiæ ſignorum, ſimilem denunciant differentiam in rebus ſignificatis. Differentiæ ſcoporum, ſimilem indicant differentiam in opere indicato ad curandum. Verum ſimilitudo differentiæ non ſemper expedita cernitur, ſed ſæpe implicita eſt & abſcondita, vt in effectis atque in rebus ſignificatis, ita etiam in operibus quæ requiruntur à ſcopis. Patet ſimilitudo differentiæ, cum magno morbo magnum opponitur opus, aut paruo, paruum: latet, cum prauo morbo magnum opus opponitur, quod ſimilitudo non ſit expreſſa, ſed abſcondita: quando quidem prauitas [g] morbi vim habet magnitudinis: differentiæ igitur operum illorum quæ deſiderantur à morbis, ſimilem indicant differentiam, ſi non expeditam & patentem, certe implicitam & abſconditam. Quod autem de morbis dictum eſt, valet in cauſis, in ſymptomatibus, & in omnibus ſcopis, ſiue naturalibus, ſiue contra naturam, ſiue mediis. Nos tamen ſigillatim tradenus quid proprie poſtulet vnaquæque morbi differentia: ex quo intelligi poterit quid à reliquis ſcoporum differentiis deſideretur.

[a] Gal. lib. de ſectis.
[b] Gal. 2. ſimplicium. 11. & de opt. ſect. c. 9.
[c] Galen. de opt. ſecta c. 46.
[d] Supra lib. 4. cap. 1.
[e] Supra ibidem.
[f] Ibidem.
[g] Galen. 4. meth. c. 6.

Quid

Quid proprie poſtulet vnaquaque morbi differentia. CAP. II.

EXORDIAMVR ab illis differentiis quas nobis ſuppeditat ſubiecta materia, hoc eſt corpus ægrotans, pro varietate temperationis, ætatis, ſexus. Æras ad temperationem duntaxat refertur, ſed in ſexu ſpectatur etiam diſcrimen partium genitalium maris & fœminæ. Ad temperationem ægrotaoris pertinet quoque copia illius ſucci quo naturaliter redundat, nam alii homines bilioſi ſunt, alii pituitoſi, alii ſanguinei, alii melancholici. Differentia igitur morbi quæ à temperatione corporis ægrotantis depromitur, ſimilem differētiam poſtulat in opere quod requiritur à morbo: ſi quidem temperatio corporis moderata ſit, aut non multum à mediocritate diſtet, illa ſimilitudo expreſſa eſt, nam opus quod contrarium morbo, naturæ ſimile eſſe debet, vt ante oſtenſum eſt,[a] cum ageremus de indicationibus ſumptis à ſcopis ſecundum naturam. Sed ſi temperatio ſit valde immoderata, poſtulat differentiam in opere requiſito à morbo ſimilem latenter, nam cum corrigi debeat, quaſi res contra naturam, poſtulat contrarium: hoc autem quatenus aptatur rei contra naturam, eatenus habet in ſe affinitatem & vim ſimilitudinis latentem. Ætates etiam, vbi vel moderatam temperationem habeant, vel non nimis immoderatam, gaudent ſimili opere: puerilibus morbis, conueniunt puerilia remedia, ſenilibus ſenilia, iuuenilibus iuuenilia, quæ ſimilitudo ad temperationem reducitur. Quod ſi ætas plurimum recedat à moderatione temperationis, poſtulat operis ſimilitudinem latentem, quam paulo ſupra oſtendimus temperationis differentiam tractantes. Eadem eſt ratio ſexus, qui prout moderata, vel immoderata temperatione nititur, ita ſimilem operis differentiam poſtulat expedite, vel implicite. Sed quod attinet ad differentiam partium genitalium maris & fœminæ, opus quod requiritur, latenter ſimile eſſe debet: debet enim conuenire naturæ illarum partium. Sed differentia partium ſubiicitur loco, de quo agemus cum perueniemus ad differentias ductas à conſequentibus formam in ſubiecto, nunc enim illas perſequimur quæ pertinent ad ſubiectum. Reſtant ex his illæ quod aliqui morbi dicuntur congruentes, aliqui non congruentes naturæ hominis qui tractatur. Poſtulant huiuſmodi differentiæ ſimilem differentiam in opere ad morbum adhibendo, ſed ſimilitudo latet, quam indagabis ſi intelligas morbum [b] congruentem leuiorem eſſe, non congruentem validiorem: leuior morbus, cuiuſmodi ille eſt qui naturæ congruit ægrotantis, validius opus requirit, atque hoc pacto ſimile. Sed ſatis de differentiis ſumptis à ſubiecto, hoc eſt à corpore ægrotante. Pergamus ad eas quæ emanant à modo formæ in ſubiecto, hoc eſt à modo quo forma morbi accipitur in corpore ægrotante. Varie autem accipitur, nam & perfecte & imperfecte, & æqualiter, & inæqualiter, & per ſe, & per aliud: tum per eſſentiam vel per conſenſum. Nam morbus primarius & ſecundarius ideo conſiderantur, quia pertinent ad eos qui ſunt per eſſentiam, vel per conſenſum. Intueamur itaque quo pacto vnaquæque propoſitarum differentiarum, expedite ne an implicite ſimilem differentiam poſtulet in opere quod requiritur à morbo. Veniant primo in medium illæ quod morbi formaant perfecte, aut imperfecte accepta eſt in corpore ægrotantis: vbi imperfecte accipitur, affectio ſtabilis non eſt, ſed vbi perfecte, iam dicitur confirmata,[c] & ab habitu quem contraxit vocatur à Græcis Hectica, cuiuſmodi eſt illa febris quæ nititur[d] partibus ſolidis noſtri corporis. Vbi affectio neque confirmata ſit, neque ſtabilis, debet opus quod requiritur à morbo, ſimile adhiberi, hoc eſt quod non confirmetur, neque continuatum ſit, aut diuturnum, ſed breuioris temporis: ex contrario ſi morbus ſit hecticus ac ſtabilis, poſtulat opus ſimile, quod confirmetur, hoc eſt in quo diutius perſeueremus: ita vt ſimilitudo differentiæ euidenter appareat, quemadmodum & in morbo æquali atque inæquali: qui æqualis eſt, æquale opus poſtulat, qui inæqualis, inæquale. Exemplum inæqualis morbi eſt cum alia pars nimio frigore, alia nimio calore affligitur, huic opponitur contrarium opus inæquale, per quod aliquæ partes calefiant, aliquæ refrigerentur, ſiue eodem tempore, ſiue viciſſim: eadem ratio eſt morbi per ſe & per aliud. Immoderatio temperationis eſt per ſe morbus partium ſimplicium, per aliud vero multiformium, quod hæ componantur ex illis. Conuenit eiuſmodi morbo per ſe partium ſimplicium, contrarium opus, quod illis aptatur per ſe: ſed idem opus conuenit eidem morbo partium multiformium per aliud, hoc eſt per ſimplices, quibus per ſe aptari diximus: quatenus enim tollitur per ſe immoderatio temperationis in partibus ſimplicibus, eatenus tollitur in multiformibus per ſimplices, atque hoc pacto ſimilitudo expreſſa eſt; quemadmodum in differentiis quoq; eſſentiæ, & conſenſus. Morbus per eſſentiam in aliqua parte, hoc eſt qui non fouetur à morbo alterius, ſed per ſe conſiſtat, requirit opus quod proxime ad illam pertineat, & idcirco ſit per eſſentiam: ſed morbus per conſenſum, hoc eſt qui proficiſcatur ab alia parte afficiente illam quæ à medico tractatur, opus ſimile deſiderat, hoc eſt per conſenſum, quod ſcilicet eatenus ipſi aptetur, quatenus conuenit alteri parti per eſſentiam laboranti cum qua congruit: ſi caput exempli cauſa afficitur à ventriculo, & ita laboret per conſenſum, opus quod in curando capite neceſſarium eſt, per conſenſum illi conuenit, quatenus adhibetur ad ventriculum per eſſentiam laborantem, cuius morbo ſublato, ille etiam ceſſat quo tentatur caput.

Sequuntur differentiæ quæ emanant à conſequentibus formam in ſubiecto, vt à magnitudine, numero, loco, tempore, motu. Magnitudo quæ primo nobis occurrit, refertur[e] ad eſſentiam morbi, ad ſpacium quod ab eo occupatur, ad nobilitatem partis, ad prauitatem, ad virium debilitatem, comprehenditque ſub ſe paruitatem. Ad quodcunque autem referatur, poſtulat ſimilem differentiam in opere quod requiritur à morbo, ſiue ſimilitudo euidens ſit, ſiue lateat. Referatur ergo primum magnitudo & paruitas ad eſſentiam morbi, dicaturque magnus morbus cuius eſſentia magna eſt, veluti magna febris, quæ magnum habet calorem: paruus morbus, cuius parua eſt eſſentia, veluti parua febris in qua calor paruus ſe oſtendit. Differentia operis adhibendi expreſſe ſimilis conuenit, nam cum magna febris eſt, plurimum refrigerare oportet, cum parua, parum. Plura

[a] Supra lib. 12. cap. 6.

[b] Hippocr. 2. aph. 34.

[c] Galen. 8. meth. c. 2.

[d] Galen. 1. de diff. fe. c. 11.

[e] Supra libr. 4. c. 3. & Galen. 4. meth. cap. 6.

etiam præſidia neceſſaria ſunt eum morbus eſſentiam babet magnam, quàm cum paruam: inflammatio magna, poſtulat vt habeatur ratio totius corporis, quod non neceſſarium eſt eum parua eſt. Quod attinet ad ſpacium, dicitur magnus [a] morbus, qui magnum occupat ſpacium, paruus, qui paruum: magnitudini & paruitati ſpacii reſpondere debet ſimilis differentia in opere adhibendo: latius enim patere debet opus admotum, vbi magnum ſpacium occupat morbus, anguſtioribus finibus concludi, vbi paruum. Finge plagam quam perfundere, fouere, ſuere, aut alligare oporteat, quodcunque ex his operibus efficiendum ſit, ſi magna plaga ſit, magnum eſſe debebit, ſi parua, paruum. Dicemus magnum opus quod ad magnum ſpacium admouetur, paruum, quod ad paruum. Sed magnitudo & paruitas morbi quæ ad ſpacium ſpectat, recte etiam ad locum refertur, non ſecus atque illa quæ ſpectat ad nobilitatem partis ad quam nunc pergimus. Pars igitur affecta, aut nobilis eſt, aut ignobilis, ſi [b] nobilis ſit, dicitur magnus morbus, quamuis neque eſſentiam magnam habeat, neque ſpacium magnum occupet; ſed ſi pars ſit ignobilis, eiuſmodi morbus dicetur paruus, veluti paruum vulnus in brachio, aut crure. Idem quantumuis paruum, exiſtimaretur magnum, ſi eſſet in parte nobili, veluti in cerebro, in iecinore, in ventriculo, vt omittam [c] cor, quod vbi vel minimum quid vulneretur mors continuo hominem occupat. Magnitudo igitur & paruitas morbi quæ ad nobilitatem & ignobilitatem partis refertur, non videtur ſimile opus poſtulare, cum reſpondere debeat operis magnitudo magnitudini eſſentiæ, quæcunque pars morbo implicetur, quod feſtiue concedimus, ſed addimus præter remedia quæ *τοπικὰ* à græcis nominantur, hoc eſt præter opera quæ adhibentur ad locum affectum, habendam etiam eſſe rationem totius corporis, quod certa quædam opera deſiderat: hæc maiora fieri debent vbi morbus occupet partem nobilem, minora, vbi ignobilem. Hippocrates [d] in libro de vlceribus, cum plaga eſt in parte nobili, vt in capite, ventre, thorace, vtitur ſanguinis miſſione, quod remedium omittit vbi ignobilis ſit quæ vulnerata eſt; eſt enim ſanguinis miſſio magnum [e] opus, & idcirco aptatur magno morbo. In ea autem magnitudine quæ ad prauitatem pertinet, vtendum eſt ſimiliter magno opere, quod vbi mitior eſſet morbus paris eſſentiæ, leuius conueniret. Sed differentia magnitudinis & paruitatis in morbo prauo & miti, implicita eſt, & non expreſſa. Refertur poſtremo magnitudo & paruitas, ad vires: idem enim morbus, hoc eſt æqualem eſſentiam habens cum virium infirmitate, exiſtimabitur magnus, qui cum robore conferetur paruus. Sed magnitudo & paruitas hoc modo accepta, non eſt proprie magnitudo aut paruitas, & idcirco non poſtulat ſimile opus, nam morbus qui ob imbecillitatem virium dicatur magnus, non propterea requiret magnum opus: at neque etiam toleraretur propter virium imbecillitatem vbi admoueretur. Ille item morbus qui paruus dicitur, quod iungatur cum virium robore, non propterea poſtulat paruum opus, ſed tantum quantum reſpondeat eſſentiæ quam habet. Diligentius tamen tractari debet ille morbus qui magnus eſt, propterea quod coniungatur cum virium imbecillitate, quam ille qui paruus, propterea quod cum robore copuletur: quod ſi eiuſmodi diligentiam latenter in ſe complecti exiſtimes magnitudinem operis, hoc pacto etiam illi magnitudini morbi quæ ad vires imbecillas refertur, opponetur ſimilis differentia operis. Similiter paruitas morbi quæ ad virium robur ſpectat, quatenus exquiſitam diligentiam non requirit, dicetur requirere opus paruum. Numerus non ſemper idem eſt, cum morbus interdum ſimplex ſit, interdum compoſitus. Componitur autem cum morbis eiuſdem, vel diuerſi generis ac ſpeciei, qui ſi habeant acceſſiones eadem hora, dicuntur confuſi, [f] ſi diuerſa, dicuntur compoſiti. Sed cum morbo ſæpe iunguntur cauſæ: interdum etiam grauiora ſymptomata. Si morbus ſimplex ſit, ſimilem differentiam poſtulat operis: curatur enim ſimplex ſimplici opere: ſi compoſitus ſit, requirit compoſitum opus: totidem autem numerò eſſe debent opera, quot ſunt res præter naturam quæ ſimul iunguntur, niſi ſi quando idem opus accommodetur ad plura tollenda, veluti cum ſimul concurrunt plures morbi eiuſdem generis ac ſpeciei: refrigerando enim vt vnam tertianam, ita duas, aut tres, ſanamus: veluti etiam cum morbus nititur continente cauſa, tunc ſiquidem vnico opere aufertur cauſa, morbus, & ſymptoma; exempli cauſa ſi mittatur ſanguis in febre ſynocha, hoc vno opere detrahetur ſanguis qui cauſa eſt, ceſſabit febris, & ſiquod ſymptoma infeſtum eſt.

[a] *Galen. 4. meth. c. 8.*
[b] *Galen. 4. meth. c. 6.*
[c] *Gal. 5. de loc. aff. c. 2. & Ariſt. 3. de partibus anim. c. 4.*
[d] *Hip. lib. de Vlcerib. ab initio, & Gal. 4. meth. c. 6.*
[e] *Galen. 4. acutor. 19. comento, & com. 74.*
[f] *Galen. 2. de diff. feb. 8.*

Ad locum attinent complures differentiæ: [g] morbus enim aut occupat vniuerſum corpus, aut aliquam partem, ſiue illa magna ſit, ſiue parua, ſiue nobilis, ſiue ignobilis: tum vbicunque fuerit collocata, vt ante vel poſte, ſurſum vel deorſum, ad dextram vel ſiniſtram, intus vel foris: quæcunque item illa ſit à capite ad pedes: à loco enim depromuntur hæ omnes morbi differentiæ, quæ quo pacto ſimilem operis differẽtiam, aut expedite, aut implicite poſtulent, nunc indagandum nobis proponitur. Morbus qui in vniuerſo corpore verſatur, veluti febris, requirit ſimilem operis differentiam, quod ad vniuerſum corpus pertineat, nam ſicuti communis eſt morbus omnium partium, ita indiget opere communi: ille etiam qui proprius eſt alicuius partis, expreſſe quoque deſiderat ſimilem differentiam operis, quod proprie adhibeatur ad partem affectam. Siquando autem ob proprium morbum alicuius partis totum corpus exhauritur inedia, purgatione, aut miſſione ſanguinis, eiuſmodi opus non ſpectat proprie ad partem affectam, ſed ad copiam humoris quę ex toto corpore concurrit, aut concurrere poſſet ad partem affectam, quæ defenditur habita ratione reliqui corporis ad quod pertinet ſuperans humor. Proxime igitur ad communem morbum, commune opus adhibetur, ſicut proprium ad proprium. Differentia vero magnitudinis & paruitatis quæ in ſpacio conſiſtit quod morbo implicatur: differentia item nobilitatis & ignobilitatis, quomodo ſimilem differentiam operis deſiderat, paulo ſupra oſtendimus, cum ageremus de illa quæ pertinet ad magnitudinem & paruitatem. At ſedes affectæ partis, anterior, poſterior, ſuperior, inferior, dextra, ſiniſtra, interna, externa, differentiam operis poſtulat aperte ſimilem: ibi enim adhibendum eſt opus, vbi collocata eſt pars ægrotãs. Si quando autem ægrotante externa parte dantur intus remedia,

[g] *Supra lib. 4. cap. 3.*

habetur

Digitized by Google

habetur tunc ratio totius corporis, vt defendatur locus affectus ab humoribus aliunde confluentibus: remedia autem quæ intus ſumuntur, proxime aduerſantur internis cauſis, prohibentque ne ferantur ad partes externas: quod ſi ægrotante interna parte dantur præſidia extra, vt ad dextrū præcordium laborante iecinore, aut ad ſiniſtrum laborante liene, id opus quod tunc efficitur per externas partes, pertinet ad internas illas quæ affectæ ſunt. Valet quidem hoc in remediis quæ adhibentur ad locum affectum, græci τοπικὰ vocant: in his enim aperte ſimilis differentia eſt in morbo, & in opere, non tamen valet in illis auxiliis quæ admouentur ad alias partes corporis, vt certa aliqua defendatur, à qua vt fluentem, vel fluxurum humorem auertimus, ad contrariam partem ipſum attrahimus: congruere tamen debet pars ad quam attrahitur humor cum ea à qua auertitur: eiuſmodi conuenientia pro ſimilitudine habetur, quamuis enim partes inter ſe plurimum diſtent, & contrariæ ſint, quatenus tamen habent hanc conuenientiam, vt ſint inter ſe contrariæ, (quod non euenit omnibus partibus) videntur habere inter ſe ſimilitudiné, illa à qua, & illa ad quam euocamus fluentem humorem. At deriuamus ad vicinam id quod nuper ad affectam partem confluxit, non tamen attrahimus ad alias quæ non ſunt vicinæ. Vicinia igitur pro conuenientia & ſimilitudine eſt, ita vt non ſolum in topicis præſidiis, ſed etiam in auertendo, ac deriuando obſeruetur ſimilis differentia in morbo, atque in opere, ſi non aperte, ſaltem latenter. Proprie autem in quauis parte complures attenduntur differentiæ, quę non ſolum ad locum, ſiue ſitum referuntur, ſed ad vniuerſam naturam ipſius: quales hæ ſint, & quo pacto ſimilem operis differentiam indicent, exponemus ſeorſum, vbi reliquas differentias perſecuti erimus.

A motu complures morbi differentias ſuppeditari [a] monſtrauimus: ſpectatur in motu qualitas, & modus. A qualitate depromitur celeritas & tarditas. Ad modum referuntur multæ, vt quod morbus vel vna acceſſione contineatur (ſynochum græci appellant,) vel plures acceſſiones habeat ac circuitus, ſiue inordinatos, ſiue ordinatos, vt quotidianos, tertianos, quartanos: tum ſiue conſtantes, ſiue inconſtantes. Spectant ad motum hæ omnes differentiæ quæ in morbo attenduntur, poſtulantque in curatione ſimilem differentiam, ſeu euidentem, ſeu abſconditam. Celer morbus, poſtulat opus quod celeriter efficiatur. In morbis qui valde acuti ſunt, cum ſint celerrimi motus, ſi neceſſaria ſit purgatio, præcipit [b] Hippocrates vbi expediat, vt non ſolum initio purgemus, ſed etiam eadem die, quod in talibus differre malum ſit. At ſi morbus tarde moueatur, ſatisfacit opus quamuis paulo tardius adhibeatur, neque cogimur feſtinare. In celeritate igitur & tarditate, apparet expedita ſimilitudo morbi, atque operis. Si morbus ſit ſynochus, & vnica acceſſione contineatur, ſimili opere vtendum eſt: ſed cum ſimilitudo implicita ſit, facile explicari poteſt. Synocha febris (exempli gratia) hoc pacto ſynochum opus deſiderat, quod vt ipſa tota ſimul eſt, neque diuiditur in plures circuitus, ita & opus quod efficiendum eſt, totum eſſe ſimul [c] debet, ſiue hominem refrigeremus, ſiue ſanguinem mittamus: damus enim tantum aquæ frigidæ, quantū expetit ægrotans ſimul bibere, aut mittimus ſanguinem vſque ad animæ defectionem: nam & hic totus ſimul eſt, neq; partitus ac per circuitus ad locum cōcurrit vbi eſt focus ipſius febris: quod ſi morbus habeat circuitus, poſtulat opus non totum ſimul, ſed per circuitus partitum, ſiue immoderatam temperationem corrigas, ſiue humorem ſuperantem educas: nam ſicuti partitus eſt morbus, ita partitum debet eſſe opus quo tollendus eſt, donec ex toto recedat, neque amplius reuertatur. Quod ſi circuitus inordinati ſint, debet quod efficitur opus ſimiliter eſſe inordinatum: ſi morbus ordinatus ſit, requirit opus ordinate repetitum, vt quotidie, vel tertio, vel quarto quoque die: ſi acceſſio quotidiana, tertiana, vel quartana fuerit, aut etiam ex longiori interuallo, ſi longius tempus interponatur inter vnam atque alteram acceſſionem. Quod ſi morbi motus conſtans fuerit, conſtanti opere vtendum eſt, ſi inconſtans, inconſtanti, ac vario.

[a] Supra lib. 4. cap. 3.
[b] Hippocr. 4. aph. 10.
[c] Galen. 9. meth. cap. 4. & 5.

Reſtat tempus ex conſequentibus formam in ſubiecto, quo referuntur [d] illæ differentiæ quod morbus aut breuis, aut longus eſt; quod recens, aut vetuſtus, quod item incipit, augetur, viget, aut remittitur. Indicant ſingulæ ſimilem operis differentiam, vel aperte, vel occulte: morbus breuis aut longus ſimilem aperte differentiam operis poſtulat: ad morbum parui temporis, paruo [e] tempore, inſiſtendum eſt in opere quod efficitur: cōtra morbus diuturnior, permanſionem diuturnam poſtulat in opere indicato. Quatenus autem aut recens eſt, aut vetuſtus, per ſe nihil indicat, quemadmodum Galenus [f] contra Theſſalum diſputans probauit: ſed qui recens eſt, inſtabilis eſt, qui vetuſtus, ſtabilitatem habet, & iam confirmatus eſt, atque hoc pacto requirit opus ſimile, vt in ſuperioribus docuimus, cum tractaremus differentias ſumptas à modo formæ in ſubiecto. Sed quatuor tempora quibus morbi inter ſe differunt, ſic, vt vel incipiant, vel augeantur, vel vigeant, vel remittantur, ſimilem expreſſe differentiam operis deſiderant. Cum incipit morbus, inchoare opus oportet, augere cum augetur, ſummum efficere cum viget, minuere cum remittitur. Quod ſi non tantum variæ differentiæ, ſed etiam varia opera videantur à morbi temporibus deſiderari, deſiderantur tunc à cauſa ipſius, vt ab humore, qui cum variis temporibus vario modo affectus ſit, varie tractari debet, & idcirco diuerſa opera poſtulat: principio quidem crudus eſt, ita vt in coctionem duntaxat ſit incumbendum: quod efficiendum eſt etiam in incremento, quo tempore magis ſiue noxa extenuatur atque inciditur, vt facilius concoqui & educi poſſit. In vigore cum maxime ferueat, mitigandus eſt. In remiſſione cum iam deferbuerit, [g] educi debet: quamuis ergo idem ſit morbus, cauſa tamen quatenus vario modo affecta eſt, varia poſtulat opera. Eadem ratio eſt quatuor temporum acceſſionis, quæ dicta eſt de temporibus totius morbi, tam quod attinet ad varia opera, quam quod ad varias differentias.

[d] Supra lib. 4. cap. 3.
[e] Hippocr. 2. aph. 7.
[f] Galen. 4. meth. c. 4.
[g] Hippocr. 1. aph. 22.

A cauſa, multas depromi monſtrauimus [h] morborum differentias, vt ab externa, quod communes ſint vel proprii, peſtilentes vel non peſtilentes: tum hyemales, verni, æſtiui, autumnales: ab interna vero, vt ab humore, quatenus adeſt, aut abeſt; vnde dicitur immoderata temperatio cum

[h] Supra lib. 4. cap. 4.

materia, vel ſine materia. Præterea ſi adeſt humor, pro ſpecie ipſius fit morbus ſanguineus, pituitoſus, bilioſus, melancholicus: pro qualitate, mitis aut prauus, crudus aut coctus: pro motu, turgens vel non turgens, pro exitu vel retentione, humidus vel aridus: quæ differentiæ, quo pacto in curatione ſimilem operis differentiam indicent, perpendere tempus eſt. Illud autem in primis ſcire licet, quod differentiæ morbi quæ ſumuntur à cauſis externis, referuntur omnes ad eas quæ ab internis, à quibus duntaxat ſumitur indicatio ſimilis differentiæ in opere. Nam quod morbi ſint communes vel proprii, peſtilentes vel non peſtilentes: quod item hyemales, verni, æſtiui, autumnales, nihil ad curationem conferunt, niſi quatenus demonſtrant qualis ſit [a] interna morbi cauſa; hæc enim duntaxat eſt quæ ſimilem deſiderat differentiam in opere quod efficiendum eſt. Ergo ſi abſit, quemadmodum vbi temperatio immoderata eſt ſine materia, ad ſolam qualitatem ſpectandum eſt: ſi adſit, quemadmodum in immoderata temperatione cum materia, opus non dirigitur ad ſolam qualitatem, ſed ſimul etiam ad materiam. Ita vt differentiæ ſimilitudo expreſſa ſit in opere in quo habetur vel non habetur ratio materiæ, prout ea adeſt vel abeſt: vbi autem adſit, ſpectari docuimus ſpeciem, qualitatem, motum, exitum. Quod attinet ad ſpeciem humoris, ſiue manens in corpore corrigendus ſit, ſiue extrahendus: vtrumuis opus fiat, dirigitur ad ſpeciem humoris, corrigiturque ſeu educitur vel ſanguis, vel pituita, vel flaua bilis, vel humor melancholicus, prout morbus eſt ſanguineus, pituitoſus, bilioſus, aut melancholicus; neque latet hic differentiæ ſimilitudo, ſed expreſſa eſt: latet autem in his quæ ad qualitatem ſpectant, vt quod morbus ſit prauus, aut mitis, pro cauſa à qua oritur. Habet morbus prauus, vim [b] magni, mitis vero parui, & hoc nomine poſtulat opus magnum, vel paruum, & ita ſimilem differentiam, vt ante oſtendimus cum ageremus de differentiis ſpectantibus ad magnitudinem: latet item in morbo cocto & crudo: cocti cauſa eſt humor coctus: hic autem idoneus eſt qui continuo purgetur, [c] & idcirco purgationem (quod opus requiritur à morbo) continuo poſtulat. Contra humor crudus nondum [d] idoneus eſt qui purgetur, & idcirco poſtulat vt nondum purgatio adhibeatur, atque hoc modo explicatur ſimilitudo differentiæ quæ implicita erat: idem vſuuenit morbo turgenti, aut non turgenti. Turgens proficiſcitur ab humore qui vage per corpus fertur; & propterea idoneus [e] eſt qui ſtatim purgetur: quo fit vt purgationem ſtatim deſideret, licet crudus ſit; qui non turget, cum crudus eſt, nondum idoneus eſt qui purgetur, & idcirco nondum purgationem poſtulat. Ab exitu vel retentione humoris dicuntur morbi humidi vel aridi: poſtulant autem latenter ſimilem differentiam operis efficiendi. Morbus aridus habet vim aſtricti, & propterea poſtulat vt opus quod alioquin ſibi opponitur, dirigatur etiam ad differentiam quam habet, quod fiet ſi ſimul nonnihil relaxemus corpus aſtrictum: hoc non neceſſarium eſt cum humor exit.

[a] Galen. 4. meth. c. 3.
[b] Galen. 4. meth. c. 6.
[c] Hippocr. 1. aphor. 22.
[d] Gal. in eo. commento.
[e] Hippocr. 4. aphor. 10.

Poſtremo ab effectis, hoc eſt à ſymptomatibus emanare [f] quoq; morbi differentias docuimus, vt quod praui ſint aut mites: neque enim hoc ad ſolam cauſam refertur mitem vel prauam, de qua proxime egi, ſed etiam à ſymptomatibus, quæ ſi grauiora ſunt quã morbi eſſentia poſtulet, prauum ipſum reddunt: ſi leuiora, mitem. Habet prauus morbus, vim magni, & idcirco magnum opus deſiderat, ſicuti mitis, parui, cui ſimiliter paruum opus ſufficit, quemadmodum [g] ante oſtenſum eſt. Hactenus quid indicaret vnaquæque ſcopi differentia ſatis explicaſſe mihi videor.

[f] Supra libr. 4 cap. 5.
[g] Supra in antecedenti pagina.

Quid indicet pars affecta. Cap. III.

SVPEREST vt ad id quod polliciti ſumus nunc pergamus, hoc eſt ad oſtendendum quid proprie indicet natura partis affectæ: vbi enim æqualiter vniuerſum corpus ægrotat, æqualiter totius habenda ratio eſt: ſed vbi aliqua pars duntaxat morbo implicatur, ad illam dirigere medicus conſilium debet, videreque differentiam quam ipſa in opere poſtulat, quo pacto ſimilis eſſe debeat: magni autem intereſt ad curationem hæc an illa pars curanda ſit, id quod ſæpe monet [h] Galenus, reprehenditque Methodicos, qui nulla habita ratione partis affectæ, æqualiter omnibus tanquam indifferentibus medebantur, vnde hominem vel præcipitabant, vel fruſtra diutius torquebant. Commemorat [i] enim Attalum medicum, qui Theagenem Philoſophum interemit, iecinori adhibens ſola relaxantia, perinde ac ſi ignobilem aliquam partem curaſſet. Meminit etiam cuiuſdam medici [k] ex eorum numero qui Theſſali ſententiam pugnaciſſime defendebant: hic cum non ſatis præſidiis auriculam vlceratam quaſi carnem curaſſet, fruſtra diu ſanare tentauit. Diligenter igitur intueri oportet quid indicet pars ægrotans, quod fiet vbi prius intelligantur quæcunque in ipſa conſideranda ſunt. Plurima autem proponuntur a Galeno, [l] vt dignitas actionis, temperatio, ſubſtantia, ſenſus, conformatio, vicinia ſitus: quæ nos vt via cum ratione perſequamur, ab artificio exordiamur admirabili, quo vtitur natura in fabrica noſtrarũ partium. Quemadmodum autem in his quæ artifices moliuntur, ita in his quæ fiunt à natura, refertur artificium [m] & ad finem, & ad ea per quæ ad ipſum peruenitur, quæue ſunt ad ipſum obtinendum aptiſſima. Spectabimus itaque in partibus multiformibus noſtri corporis, & finem, & idoneam compoſitionem: vt autem ſimpliciũ partium finis eſt vſus quem afferunt multiformibus, ita multiformium, actio ſeu munus, ſeu officium quod quælibet facere debet, & quo ſpectauit natura cum ipſas effinxit. Quod attinet ad finem, attenditur in qualibet parte actionis dignitas, ac ſpecies, præterea quo ſenſu prædita ſit, acri ne an hebeti. De dignitate actionis ſcire conuenit non eſſe æqualiter dignas omnium partium actiones, ſed quarundam eſſe [n] prærogatiuam & præſtantiam quandam, quemadmodũ illarum quæ ad vitam neceſſariæ ſunt; aliarum [o] enim partium munera pertinent ad vitam tuendam, aliarum ad commodiorem vitam reddendam, aliarum ad procreationem ac perpetuitatem: præſtantiſſimæ ſunt illæ partes quarum munera maximè neceſſaria ſunt ad vitam: huiuſmodi eſt primo [p] cor, quod eſt domicilium facultatis vitalis, à qua proficiſcitur per ſpiratus defendens calorem innatum, & idcirco vitam

quæ

[h] Galen. 4. meth. c. 7. & 7. meth c. 13.
[i] Galen 13. meth. c. 13.
[k] Galen. 5. meth. c. 10.
[l] Gal. 2. ad Glauc. c. 10.
[m] Ariſtot. 7. polit. c. 13.
[n] Gal. 2. ad Glau. c. 2.
[o] Gal lib. 14. de vſu par. cap 1.
[p] Gal. 6. de vſu part. c. 7 & 7. meth cap. 13.

quæ ipſo continetur. In cerebro habitat facultas animalis, ad quam pertinet motus voluntarius, & propterea reſpiratio ſummopere ad tuendam vitam neceſſaria. Reſidet in iecinore facultas naturalis ſanguinem conficiens quo partes omnes corporis altæ ſuſtinentur. Sunt ergo ternæ hæ partes principales, cor, cerebrum, iecur: præſtantiſſimum tamen [a] cor eſt, & proprie fons vitæ. Sed præter principales has tres partes, aliæ etiam ad vitam neceſſariæ ſunt, vt ventriculus, lien, renes, vtraque veſica, ſeptum tranſuerſum, pulmo, venæ, arteriæ, nerui: omnes enim ad vitam neceſſariæ ſunt, non tamen par eſt earum præſtantia: ventriculi [b] ſiquidem munus præſtantius eſt quam lienis, aut renum: horum rurſus præſtantius quam veſicæ. Illæ vero partes quarum officium non vitam, ſed commodiorem vitam efficit, minus dignæ ſunt, veluti inſtrumenta [c] ſenſus, ac motus voluntarii: ſed inter hæc quoque alia aliis dignitate antecedunt, præſtantiora ſunt inſtrumenta ſenſus, quam motus: inter ſenſus cenſetur præſtantiſſimus viſus: magis amamus oculos (inquit [d] Ariſtoteles) quod plurimarum rerum cognitionem nobis afferant. Adeo etiã magni facit Ariſtoteles ſenſum [e] aurium, vt ſine ipſo dicat non poſſe diſciplinas ac ſcientias addiſci. At non ita dignus eſt odoratus, quamuis non mediocriter vtilis ſit, per ipſum enim percipientes ſuauitatem aut fœditatem odorum, vel perſequimur vt vtilia, vel vt infeſta declinamus illa à quibus afflantur: odoratu vtilior eſt guſtatus, quo [f] deprehendimus quæ eſculenta & poculenta nobis apta ſint, & à quibus abhorreat natura noſtra. Tactus quamuis non ita præſtans ſit, eſt tamen ita neceſſarius, vt ipſo intereunte [g] intereat animal: datus eſt enim nobis à natura vt omnes ictus, omneſque nimios frigoris & caloris appulſus ſentire poſſemus. Earum vero partium quæ voluntario motui inſeruiunt, opportunitates ipſæ quoque vtiles ſunt, & commodiorem vitam reddunt, ſed quia eiuſmodi munera ſenſus & motus tantum pertinent ad partes quæ illis funguntur, nihilque aliis opitulantur, ideo non habentur in partibus præſtantibus, ſicut illæ quas primo loco recenſui, quibuſue continetur vita: earum enim munera communem vtilitatem afferunt reliquis partibus corporis, neque enim tantum ſibi viuunt, ſed aliis etiam omnibus. Reſtat tertium genus partium illarum quas [h] procreationis cauſa natura corpori affixit: hæ viliores cenſentur reliquis, quod neque ſimpliciter ad vitam, neque ad commodiorem vitam quicquam conducant, ſed tantum ad perpetuitatem pertineant, vt ſeruetur ſpecies vniuerſa, quando [i] ſingula interire neceſſe eſt. In actione præter dignitatem quam enarrauimus, conſiderandam eſſe ſpeciem diximus: animaduertere enim oportet quale proprium ſit cuiuſcunq; partis munus. Vnaquæque autem tunc exercetur, cum proprium munus exequitur, tunc quieſcit, cum ab eo vacat, exercentur partes factæ cauſa alimenti, [k] in eſculentis & poculentis: exercentur inſtrumenta reſpirationis cum ſuſcipiuntur nimiæ celeritates, mouentur anhelitus & reſpiratio, plurimum dilatatur vel contrahitur thorax: exercentur inſtrumenta in quibus habitant ſinguli ſenſus, cum percipiunt ea quæ obiiciuntur: exercentur quæ motu voluntario [l] prædita ſunt, cum mouentur: exercetur denique cerebrum acerrima atque attentiſſima cogitatione. Quæ omnes partes tunc quieſcunt, cum à propoſitis muneribus deſiſtunt: ſiquis autem nouerit qualis ſit actio cuiuſq; partis, ſiue ad quam partem quæuis actio pertineat, intelliget quoque in curando, vbi motu vel quiete vtendum ſit, quod munus obeundum ſit, & à quo vacandum. In actione, præter dignitatem & ſpeciem, ſenſum quoque poſuimus, [m] de quo nunc agendum eſt. De tactu loquimur, qui æquabiliter toto corpore fuſus eſt: non eſt autem datus ſimilis omnibus partibus ſentientibus, quarundam enim acris eſt, vt oris ventriculi, [n] oculorum, partium genitalium: [o] quarundam hebes, vt pulmonis, iecinoris, lienis: quarundam medius inter acrem & hebetem, vt cutis totius corporis, excepta manu interna. Maxime autem ad curationem pertinet intelligere qualis ſit ſenſus partis quæ curatur. Hactenus de fine ad quem natura fabricata eſt ſingulas corporis partes: ſequitur idonea compoſitio ad eum finem obtinendum, quam ſimiliter inſpicere oportet. Conſtat autem ex materia & forma, perinde atque opus quod efficitur ab arte. Materia partium multiformium noſtri corporis, ſubſtantia [p] eſt ſimplicium. Forma (de qua nunc loquimur) accidens eſt, veluti figura, quam fingunt artifices in ſuis operibus, nam hæc facultas eſt, vnde proficiſcitur actio, quam diximus eſſe finem, ob quem fabricat natura vnamquanque partem multiformem. Quod cum non intelligeret Democritus, putaretque veram formam eſſe figuram, merito ab Ariſtotele [q] reprehenditur. Ad veram igitur formam, hoc eſt ad finem neceſſaria fuit idonea compoſitio ex materia & forma, ſed materia ſubſtantia eſt, forma accidens, vt diximus. Attenduntur in materia partium multiformiũ quam ſimplices partes ſuppeditant, tam primæ, quam ſecundæ qualitates. Primæ ad temperationem referuntur, ſecundæ ad modum ſubſtantiæ mollis vel duræ, raræ vel denſæ, concretæ vi frigoris, aut exſiccatæ vi caloris. At forma conſiſtit [r] in conformatione, magnitudine, numero, ſitu, atque vnitate. Multum autem ad curationem intereſt qualia hæc ſint in partibus quæ tractantur: [s] conformationi ſubiiciuntur figura, ſuperficies, caua: ſub magnitudine comprehenditur etiam paruitas, ſicuti ſub numero, quod pars ſimplex ſit aut multiplex, ſub ſitu, ſedes & nexus. Vnitas vero communis eſt tam partium ſimplicium, quam multiformium, quædam enim inter ſe iunctæ eſſe debent, ita vt vnitatem habeant: quædam fuerunt factæ diſiunctæ. Quid autem indicent hæ omnes differentiæ, nunc reſtat perpendendum.

Differunt igitur inter ſe partes affectæ, (vt quod late dictum eſt, vnum ſub aſpectum ſubiiciamus) fine & idonea compoſitione ex materia & forma: ad finem retulimus actionis dignitatem ac ſpeciem, præterea ſenſum hebetem vel acrem: ad materiam vero temperationem ex primis qualitatibus, & ſecundas qualitates, ſeu modum ſubſtantiæ, in mollitie & duritie, raritate & denſitate, concretione à frigore, vel exſiccatione à calore. Sub forma complexi ſumus conformationem in figura, ſuperficie, & cauis, magnitudinem, numerum, ſitum, atque vnitatem. Indicant hæc in vniuerſum ſimilem differentiam in opere quod requiritur à morbo. Cæterum ſimilitudo non eſt in omnibus aperta & expedita, ſed in quibuſdam latet & implicita eſt, quemadmodum ex ſupe-

[a] *Galen 7. meth. c. 13.*
[b] *Galen. 7. meth. c. 13.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Ariſt. 1 de anim. 1.*
[e] *Ariſt. libro de ſenſu & ſenſibil. c. 1.*
[f] *Ariſt. ibid.*
[g] *Ariſt. ibid.*
[h] *Galen. 1. de ſem. c. 15.*
[i] *Vide lib. 10 de vſu par. memb. c. 9. & Gal. 1. de ſemine c. 15.*
[k] *Hippoc. & Gal. 5. ſexti epid. 10.*
[l] *Hip. ibidem & Gal.*
[m] *Supra in hoc capite & Gal. 2 ad Glauc. c. 2.*
[n] *Gal. 1. de ſymp. cauſ. c. 7.*
[o] *Gal. libro 14. de vſu par. c. 9.*
[p] *Ariſt. 1. libro de gen. anim. c. 1.*
[q] *Ariſt. 1 libro de par. anim. c. 1.*
[r] *Gal. de conſtitut. artis c. 5.*
[s] *Gal. lib. de diff. morb. c. 7.*

rioribus colligi poteſt, vbi bonam partem harum differentiarum explicauimus, quas proprie in parte affecta nunc animaduertimus. Ex his igitur, aliæ differentiam operis expreſſe ſimilem poſtulant, veluti temperatio, magnitudo, numerus, ſitus: aliæ latenter, vt actionis dignitas, vt ſpecies, vt ſenſus, vt figura, vt cauſa. Sed intueamur vnamquanque ſeorſum, exorſi à dignitate actionis: neque enim omnes partes æque præſtantes ſunt, ſed (vt ſupra [a] declarauimus) illæ præſtantiores ſunt, quarũ munera ſunt præſtantiora: huiuſmodi ſunt primo quæ pertinent ad vitam tuendam, deinde quæ commodum vitæ afferunt, ex quibus digniores ſunt quæ maius commodum, veluti oculi: poſtremo loco ſunt munera illarum partium quas procreationis cauſa natura corpori affixit. Omnes autem partes quocunque munere fungantur, quantum fieri poteſt defendendæ ſunt, ſed potiſſimum quarum officium maxime neceſſarium eſt, ſicuti illæ in quibus eſt domicilium vitalis, animalis, aut naturalis facultatis, & ſubinde aliæ pro præſtantia muneris quo funguntur: ſi quando autem opus quod à morbo requiritur, poſſit præcipuæ partis facultatem labefactare, & actione ipſam priuare, omitti debet. Quod non euenit vbi laborat pars ignobilis, & cuius officium ſit parui momenti: ſiquidem tunc nulla, vel parua admodum ratione habita partis affectæ, contrario opere occurritur morbo. Quale autem ſit opus quo facultatis robur proſternitur, intelligemus, ſi redeamus in memoriam eſſentiæ qua continetur facultas ſupra à nobis expoſitæ [b] cum ageremus de indicatione ſumpta à viribus, vbi diximus cuiuslibet partis facultatem conſiſtere in quantitate & qualitate moderata ſpirituum, humorum, & partium ſolidarum quibus nititur calor innatus, qui eſt [c] natura noſtra. Refertur ergo facultatis eſſentia ad calorem innatum. Hic quo pacto defendi poſſit, apparebit ſi exponamus à quibus offendatur: offenditur autem ab iis quæ calorem deſtruunt in vniuerſum. Hæc, duo ponuntur ab [d] Ariſtotele, vnum eſt quod ipſi contrarium eſt, perimitur enim calor non ſecus atque alia omnia à contrario, atque hoc pacto calor extingui dicitur: alterum eſt inopia alimenti ac pabuli, nam ſolus ignis dicitur inter elementa nutriri: tabeſcit quodammodo calor ſi deſtituatur pabulo. Ergo & à contrario, & ab inopia alimenti à quibus offenditur calor, tanquam à duobus hoſtibus defendi debet. Quod autem calori innato contrarium eſt, aut manifeſte tale eſt, veluti frigus, aut tota ſubſtantia illi aduerſatur, & occulte, quemadmodum [e] venena, & ea medicamenta quæ græci vocant deleteria. Quanquam horum opus cum mortiferum ſit, nunquam requiritur à morbo: ſiquando autem admitti videatur, veluti cum adhibentur [f] metallica ad partes externas vlceratas, id fit vt detergendo, aut ſiccando, vlceri ſuccurrant, neque poſſunt tunc opus deleterium efficere, ſicut efficerent in partibus internis, quibus nullo modo dantur à medicis. Relictis enim metallicis confugiunt ad ſtirpes. Quid quod illa etiam vitantur in vlceribus [g] oris, ne per imprudentiam ad interna viſcera delabantur, & interitum afferant: nemo igitur mentis compos vtitur deleteriis, aut petit ab ipſis præſidium cum curat partes internas, neque neceſſe eſt monere vt euitentur opera quæ ab illis fiunt, quoniam calori noſtro tota ſubſtantia aduerſantur: loquamur ergo de frigidis, quæ manifeſte contraria ſunt calori noſtro, quamobrem in curatione præcipuarum [h] partium ne calor ipſarum innatus, & ſimul facultas intereat, abſtinendum eſt ab his quæ vel valde frigida ſentiuntur, vel ſummam habent refrigerandi facultatem: quamuis ipſorum opus alioquin deſideretur à morbo: vtetur enim medicus ad viſcera & nobiliſſimas partes his quæ leniorem habeant refrigerandi vim, & quod detrahet de hac, compenſabit diuturnitate. Id quod minime neceſſarium eſſet, ſi curaretur pars aliqua minus nobilis ex illis quæ ſibi ſeruiunt duntaxat, neque aliquem afferunt vſum reliquis: nam ſi pereat earum facultas, cum non ita magni momenti ſit, tolerabilior erit iactura. Huc accedit quod refrigeratæ rurſus incaleſcunt ſanguine & ſpiritu fuſo à partibus præcipuis: at hæ, cum per ſe ipſas ſuſtineantur, neque foueantur ab aliis, ſi ſemel calore deſtituantur, non habent vnde poſtea calefiant: Quamobrem vbi curandum ſit iecur calefactum, vitabimus ea quæ ſummam habeant refrigerandi facultatem, non vtemur [i] poſca frigida ad præcordia, ſicuti ſi curaremus vilem aliquam partem. Ne deficiat calor innatus inopia alimenti, prouidebimus ſi ab illis operibus abſtineamus per quæ poteſt abſumi pabulum ipſius: cum poſtulat morbus vt relaxemus partem affectam, ſi præcipua ſit, non licebit [k] eiuſmodi opus tuto efficere, ſiquidem relaxata cute, apertis foraminibus ſequitur ſubita exhalatio ſpirituum, à quibus tanquam à pabulo ſuſtinebatur calor innatus, ita vt deficiat inopia alimenti. Finge inflammatum eſſe iecur, poſtulat inflammatio relaxantia, vt digeratur humor à quo proficiſcitur: quæ ſi ſola dentur, effluent ſtatim ſpiritus, deficiet innatus calor iecinoris, & homo decedet, quemadmodum Theagenes ille (cuius paulo [l] ſupra mentionem fecimus) deceſſit ſolis relaxantibus ad iecur admotis. Debent autem miſceri cum aſtringentibus, vt calor innatus contrahatur, & minime diſſipetur, ac deſtituatur ſpiritibus, & deficiat inopia alimenti. Defenditur igitur ab aſtringentibus, quod contrahatur ad partes internas, quo fit vt vbi debilis eſt, non intereat homo principio acceſſionis, cum contrahatur ad internas partes, ſicut in remiſſione: [m] tunc ſiquidem interit, quod ſecedat ad partes externas, fundanturque ſpiritus, atque extenuati emittantur. Ob eandem cauſam, cum calor admodum debilis eſt in partibus internis, prodeſt circumfuſus aer frigidior prohibens ne diſſipetur. Referri etiam poteſt ad inopiam alimenti ſolutio continui, quæ innatum calorem perimit, quod effluant ſpiritus atque humores quibus retinebatur. Atque idcirco, vbi affecta eſt præcipua aliqua pars, vitatur omnino ſolutio continui, quamuis alioquin à morbo requiratur, [n] vt detur exitus iis quæ moleſta ſunt: neque enim ſecare iecur licet, aut lienem, aut ventriculum, aut cerebrum, vt taceam de corde, quod vbi [o] violatur, ſtatim, aut non multo poſt ſequitur mors. Deſtituitur igitur alimento calor noſter, cum effluere poſſunt ſpiritus & humores à quibus ſuſtinetur. Effluunt autem, vbi vel nimis relaxetur cutis, vel ſoluatur continuum. At non propterea ſi ex toto retineantur ſpiritus, & calidæ exhalationes, ſeruatur pabulum caloris: hæc ſiquidem quæ effluere neceſſe eſt, retenta deuorant, [p] atque abſumunt ſtatim quicquid alimenti præparatum eſt, ita vt inopia pabuli ſtatim

calot

[a] Supra in hoc capite & Gal. 14. de vſu par. c. 1. & 2. ad Glauc. c. 2. & 7. meth. cap. 13.

[b] Supra lib. 12. cap. 9.

[c] Gal. 1. aph. com. 15.

[d] Ariſt. lib. de iuuentute, & ſenectute c. 3 & 3. cæli 52.

[e] Gal 2. ad Glau c. 2.

[f] Galen. 4. meth. c. 7.

[g] Gal 6. ſec. loc.

[h] Auer. 7 libro collig. cap. 7.

[i] Galen. 14. meth c. 12.

[k] Gal 2. ad Glau c. 2.

[l] Supra in hoc capite & Gal. 13. meth c. 15.

[m] Gal. 3. criſ. cap. 9.

[n] Galen. 9. meth. c 10.

[o] Galen. 5. de loc. aſ c. 2.

[p] Gal. lib de vtilitate reſpir. cap. 3.

calor deficiat. Quod aperte videmus in rebus externis, deficit enim flamma cum operculum ſuperimponitur denſum, quod ex toto calidam exhalationem retineat. Vbi autem hæc ex toto non retineatur, ſed aliqua ex parte duntaxat, conſeruatur calor, quemadmodum euenit carbonibus [a] cum cinere teguntur, ſeruantur enim accenſi. Sed ſi detecti ſint, deſtituuntur calore, quod exhalent calidi vapores. Ergo ne priuetur alimento calor noſter, non tantum prohibendum eſt ne nimia ſequatur exhalatio, ſed etiam ne retineatur ex toto. Solet autem retineri ob multitudinem humoris influentis, qui obſtruit & intercludit vias vnde ſequi exhalatio deberet. Quare ſi morbus alioquin poſtulet vt repellatur, vel attrahatur humor ad aliquam partem, nunquam eſt attrahendus, [b] aut repellendus ad præcipuam, ne ipſius calor humoris multitudine obruatur, ſed ad ignobiliorem, ac minus præſtantem, vt minor ſequatur noxa. Vt igitur conſeruetur calor innatus, & facultas partium præcipuarum, opera illa a quibus offendi poſſet, ſi alioquin requirantur à morbo, aut ex toto omittere oportet, aut multo leuiora efficere. Sed cum ſimilis debeat eſſe differentia operis ac morbi, ſi morbus ſit in parte præcipua, quamuis vitemus ea à quibus offenditur calor innatus, non tamen apparet differentiæ ſimilitudo. Quam dubitationem diluimus dicentes pro ſimilitudine accipi conuenientiam, quemadmodum ſupra etiam monſtrauimus euenire quibuſdam aliis morbi differentiis: quod conuenit, ſimile aliquo modo dicendum eſt: conuenit autem præcipuæ parti id opus quod eius facultatis eſſentiam tueatur, & non aduerſetur calori innato. Habere hoc in ſe vim dignitatis cenſebimus, & ita dignioribus partibus, digniora opera aptabimus: partes minus dignæ, non requirunt eiuſmodi animaduerſionem, & eatenus curantur opere minus digno. Sequitur ſpecies actionis, quæ potiſſimum attenditur vbi morbus egeat motu, aut quiete partium: nam ſi mouere oportet partem aliquam, fiet hoc vbi illa ſuo munere fungatur, ſi expediat ipſam quieſcere, deſiſtet eadem à ſuo munere exequendo: hoc pacto ſimilitudo differentiæ operis & morbi euidens erit. Sed quia nonnullæ actiones continuæ ſunt, vt reſpiratio & pulſus, minor motus in ipſis pro quiete habebitur, verum motus & quies partium magis referri videntur ad inſtrumenta, quam ad opera, accipiemus tamen luco ipſorum opera ad quæ perficienda adhibentur. Monſtrabit actio, & vacatio ab actione cuiuſq; partis, quo pacto implenda aut extenuanda ſit, impletur enim ac reficitur motu moderato, extenuatur quiete, ac nimio motu. Senſus reſtat, quem ſub fine comprehendi etiã diximus: animaduertere [c] enim oportet qualis hic ſit in parte affecta, hebes ne an acris: ſi ſit hebes, permittit vt nulla habita ipſius ratione, opus quod à morbo requiritur (quamuis dolorem commouere poſſit) libere tamen efficiatur. Neque enim poſtulat ſenſus hebes propriam aliquam animaduerſionem, præter communem illam quam Aſclepiades ab [d] Hippocrate acceptam tradidit, vt iucunde curemus. Verum ſenſus acris [e] quo præditæ ſunt multæ partes, vt oculi, genitalia, os ventriculi, poſtulat vt quantum fieri poteſt, opus quo vtimur ad morbum curandum ſine dolore efficiatur: quamobrem ſi vtendum eſt ſiccantibus, ad ea confugiemus quæ ſine morſu ſiccent, quamuis non ita cito perficiant quod oportet. Sed quia non mediocrem affert moleſtiam affectis partibus frequens amotio medicamenti, perficiendum eſt opus per ea quæ diutius inhærent, neque cito inareſcunt: quamobrem adhibemus ad oculos album oui, ad inteſtina immittimus per clyſterem adipem hircinam. Eiuſmodi etiam partes acriori ſenſu præditæ cum tractantur, vt vel dignoſcantur, vel curentur ipſarum morbi [f] leniter admodum tractandæ [g] ſunt, ne fruſtra hominem torqueamus, latet autem hic differentiæ morbi atque operis ſimilitudo: ſed accipienda eſt conuenientia pro ſimilitudine, quemadmodum paulo ante diximus, cum de dignitate loqueremur. Conuenit partibus exquiſitum ſenſum habentibus, opus quod ſine dolore fiat, hoc vbi ſenſus hebes ſit, non eſt neceſſarium, nam (vt ante dictum eſt) effici opus debet quod à morbo requiritur, nulla habita ratione ſenſus. Sed ſatis de differentiis illis quæ ſumuntur à fine.

Præter finem, attenditur in qualibet parte idonea compoſitio ex materia & forma; vtraq; autem ſuppeditat nobis differentias, quæ quo pacto ſimilem differentiam requirãt illius operis quod ad morbũ curandum efficitur, inueſtigandum ſupereſt. Attendebamus in materia primas qualitates & ſecundas: referuntur primæ ad temperationem, quæ euidenter ſimilem operis differentiam poſtulant, vt paulo ante oſtendimus cum loqueremur de differentiis in vniuerſum, & proprie de temperatione. Hæc igitur ſiue moderata ſit, [h] ſiue immoderata in parte quæ curatur, requirit manifeſte ſimilem operis differentiam: moderata enim moderatam, immoderata ſiue ſimilem, ſiue recedat à mediocritate vna qualitate duntaxat, vt calore, frigore, humore, aut ſiccitate, ſiue duabus, vt calore & humore, calore & ſiccitate, frigore & humore, frigore & ſiccitate. Nam quæcunque illa ſit, ſimilem poſtulat in opere efficiendo, neque enim tunc corrigẽda eſt, ſed præclare cum homine agitur ſi ſeruato naturali ſtatu morbus remoueatur. Ad temperationem partis refertur humor quem ipſa accipit naturaliter ab aliis partibus tranſmiſſum, vt genitale ab vniuerſo corpore, os, à cerebro: hic aduentitius eſt parti quàm naturaliter influit, atque idcirco exſiccari debet & corrigi contrario. Si vlcus (exempli cauſa) aut in ore ſit, aut in partibus genitalibus, quod alioquin ſiccandum eſt, multo magis ſiccari debet ob humorem quem aliunde accipiunt: quod ſi videatur ſic non ſimilis, ſed contraria operis differentia requiri, redigenda hic quoque erit ſimilitudo ad conuenientiam. Contraria qualitas eatenus ſimilis habebitur, quatenus conueniet, aptabiturque ad humorem ſuperantem ſiccandum; ſecundæ qualitates quas in materia animaduertimus, ſpectant ad ſubſtantiam mollem vel duram, raram vel denſam, coactam vel vi caloris exſiccantis, & idcirco abſumentis humorem, vel vi frigoris eundem exprimentis. Habet ſubſtantia dura & denſa vim validam, ſed mollis & rara imbecillam. Requirit tam hæc quam illa ſimilem differentiam operis, quod enim adhibetur ad partem duram [i] & denſam, validum eſſe oportet: tale & fertur, & admittitur: quod debilius eſſet, neque admitteretur, neque aliquid proficeret. At ſubſtantia mollis & rara opus poſtulat imbecillius, quod ſine difficultate admittitur & toleratur, à validiori

[a] Ariſt. lib. de iuuentute & ſeneƈtute, c. 3.
[b] Gal. 6. de ſan. tu. c. 12. & lib. 11. meth. c. 17.
[c] Gal. 2. ad Glauc. c. 2.
[d] Hipp. 1. acut. 3. & 2. ad Glau. c. 2.
[e] Galen. 12. meth. c. 1.
[f] Hipp. 1. acut. 3.
[g] Galen. 8. meth. c. 9.
[h] Galen. 9. meth. c. 15.
[i] Gal. de arte med. c. 95.

enim diſſolueretur: ſed denſitas & raritas quam retulimus ad ſubſtantiam ac materiã, referri etiam poteſt ad conformationem & caua, de quibus mox agemus. Modus autem quo ſubſtantia coacta eſt, ſpectari debet vt adhibeatur ſimilis differentia operis: quædam partes noſtri corporis frigore concreſcunt, veluti nerui, ad quæ ſi adhibeantur [a] calida & humida, diſſoluentur: nam quæ frigore concreſcunt, calore diſſoluuntur. Ergo vbi curemus neruos, quamuis affectus quo laborant poſtulet calida & humida, fugienda ſunt quantum fieri poteſt, & ſimilia adhibenda vt conſeruentur. Neque obſtat quod frigus ſit inimicum neruis, nam (vt ſupra docuimus cum temperationem perſequeremur) non læduntur æque frigidis, ſed frigidioribus. Forma compoſitionis conſiſtit (vt ſupra oſtenſum [b] eſt) in conformatione figuræ, ſuperficiei, & cauorum: tum in magnitudine, numero, ſitu. Poſtulat figura ſimilem differentiam operis: apparet hæc cum opus perficitur medicamentis, quæ eadem figura admouentur cuius eſt pars affecta, veluti cum ſuperponuntur malagmata ad ventriculum in figuram ventriculi, ad lienem in figuram lienis. Sed multo euidentior eſt differentiæ ſimilitudo in illis operibus ad quæ efficienda vtimur manu, veluti cum extendimus, componimus, alligamus, collocamus membra fracta, aut luxata, eam enim eligimus figuram [c] partis affectæ, quæ maxime ſit ſecundum naturam, vt flexuoſam in partibus flexuoſis, veluti in humero ac femore, rectam in partibus rectis, veluti in tibia: collocamus crura extenſa, aut paululum reducta: brachium vero ita vt prope efficiat angulum rectum, quemadmodum præcepit Hippocrates. Inſtrumenta etiam quibus vtitur chirurgus, figuram [d] habere debent idoneam parti ad quam admouentur, veluti cum adhibet καθετῆρας [e] ad veſicam, aut μητρεγχύτην ad vterum, vbi ſimilitudo expreſſa eſt, ſed latet cum accommodatur qualitas medicamenti ad figuram partis internæ: vbi enim hæc recta ſit, craſſum & glutinoſum eligimus, quod in tranſitu inhæreſcat, quemadmodum cum medemur gulæ vlceratæ. Sed ſimilitudo tunc accipitur pro conuenientia, quod enim conuenit eiuſmodi figuræ, dicitur ſimile. Superficies quarundam partium naturaliter aſpera eſt, quarundam leuis; vtraque deſiderat ſimilem differentiam operis à qua conſeruetur. Interna ventriculi ſuperficies aſperior eſſe debet ad continenda eſculenta & poculenta: quamobrem opus quod alioquin requiritur à morbo ventriculi, tale ſit vt naturalem illam aſperitatem tueatur. Eadem eſt ratio vteri à quo retineri ſemen [f] debet, nam & huius quoq; ſuperficiei naturalis aſperitas ſeruanda eſt, cum opus aliquod efficitur ad vteri curationem. Fauces & palpebræ deſiderant læuitatem: ſi quod adhibeatur opus ad has partes curandas, tale effici debet, vt non exaſperet eiuſmodi ſuperficiem. Quamobrem ſi lenire oporteat, ad eiuſmodi opus non vtemur oleo, quod vt lenit alias partes, ita fauces & oculos [g] exaſperat. Poſtulat igitur ſuperficiei differentia, ſimilem differentiam in opere. Caua autem partim euidenter, partim implicite indicant ſimilem differentiam operis quod ad curandum efficitur: cum extrahendus eſt humor redundans in affecta parte, per ea caua educi debet quæ natura fabricata eſt in illa: purgatur [h] cerebrum per os, nares, oculos, aures, has enim habet tanquam vias patentes. Purgatur [i] pulmo & Thorax per aſperam arteriam & guttur: patet enim hæc via vnde datur exitus intus lædentibus: purgatur ventriculus vomitu & deiectione, habet enim tam ſuperne quã inferne oſtium. Purgatur iecur per venam portam & deiectionem, propterea per canam & vrinam; habet enim [k] apertam vtranque viam, ſed gibba pars quod ſuperat magis tranſmittit ad venam cauam, ſima ad portam. Vterus habet oſtium quod genitali reſpondet muliebri, vnde menſtrua effluunt, & educitur quicquid in eo ſuperat. Eadem caua vnde educitur quod ſuperat in affectis partibus, etiam idonea ſunt ad accipienda medicamenta neceſſaria ad perficiendum id opus quod poſtulat morbus ipſatum. Sed in his ſimilitudo differentiæ expreſſa eſt: latet autem & pro conuenientia accipitur, quãdo pars in qua minora aut pauciora caua ſunt, validius poſtulat opus: illa vero imbecillius in qua eadem maiora aut plura ſint. Cum ſubſtantia rara eſt iam oſtendimus leuioribus [l] opus eſſe præſidiis, quod & hæc ſufficiant, & quæ valida ſunt, non tolerentur, cum denſa, veniendum eſſe ad validiora, quæ neceſſaria ſunt vt admittantur & facile etiam feruntur à ſubſtantia denſa; habet raritas vim imbecillitatis, ſicut denſitas roboris; quo fit vt ſimilis differentia appareat in opere, atque in parte ægrotante. Idem accidit etiam maioribus cauis: partes quæ habent caua intus & extra, quemadmodum venæ & arteriæ quæ ſub peritonæo continentur, requirunt leuiora præſidia, veluti cum digerere opus eſt: quæ non habent caua neque intus neque extra, vt nerui membrorum, validiora digerentia poſtulant: quæ habẽt intus & non extra, vt venæ membrorum, media inter valida & imbecilla: per caua enim non ſecus quam per ſubſtantiam raram, præſidiorum vis facile admittitur, ita vt leuiora ſufficiant, quam vbi nullum patet cauum. Admittunt magna caua, medicamenta quæ vim aliquam habent aſtringendi: non enim nocent propter amplitudinem loci, etiam ſi detergendum, extenuandum, aut incidendum ſit. Vnde adhibetur abſinthium ad partes quæ habent interna caua ampliora, vt ad iecur, & ad primas venas, quod alienum eſt vbi parua ſunt caua in partibus internis: claudit enim ipſa quoniam anguſtiora ſunt, neque poteſt poſtea detergere. Sed ſimilitudo operis hic pro conuenientia accipietur, etenim per talia inſtrumenta fieri debet opus qualia continent, cauis anguſtioribus tenuiora præſidia conueniunt, veluti foraminibus cutis & raritati ſubſtantiæ: quanto autẽ magis denſa pars eſt, tanto debet opus per tenuiora præſidia perfici, ita vt denſitas non tantum requirit validiora præſidia, ſed etiam tenuiora quam raritas.

Diximus de conformatione, accedamus ad magnitudinem: pars prout magna vel parua eſt, magnum vel paruum poſtulat opus, & idcirco ſimile: quod adeo euidens eſt, vt ne vulgares quidem atq; imperitos lateat, qui ſi fouere, alligare, aut aliquo modo curare digitum tentent, paruum opus molientur: ſi femur magnum. Eadem ratio eſt numeri, opus enim quod requiritur à morbo, ſimile efficiendum eſt: ſi vna tantum pars affecta ſit, ſimplex tantum opus efficiendum eſt: ſi duæ, duplex, veluti cum aut vterq;, aut alteruter oculus fouendus eſt, ſed hic quoque ſimilitudo clarior eſt quam vt explicari debeat. Situs quo pacto ſimilem differentiam poſtulet operis efficiendi, ſupra monſtrauimus,

[a] Galen 6. meth. c. 2.
[b] Supra in eod. hoc cap.
[c] Gal. 2. de offi. med. com. 28.
[d] Hipp. 3. de off. med. tex. 20.
[e] Galen 4. meth. c. 7.
[f] Gal. lib. de affect. vul-
[g] Gal. 2. sim. c. 14.
[h] Galen 7. meth. c. 13.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid.
[l] Galen 11. meth. c. 16.

nimus, cum [a] de differentiis in vniuerſum agentes, eas perſequeremur quæ ſumuntur à loco: nunc autem & eadem paucis repetemus, & adiiciemus ſiquid adhuc dicendum ſupereſt. Pertinent ad locum affectum duo genera operum, vnum eorum quæ proprie efficiuntur in parte affecta, τοπικὰ Græce nominantur: alterum eorum quæ gratia eiuſdem dantur ad alias partes. In his quæ proprie dantur ad affectum locum, attenditur ſedes affectæ partis, & abſolute, & ex comparatione: poſtulat abſolute ſedes ſuperior, inferior, anterior, poſterior, dextra, ſiniſtra, interior, exterior, non ſolum ſimilem differentiam, ſed etiam eandem: ibi enim [b] adhibendum eſt opus vbi collocata eſt pars ægrotãs. Quod non ſolum valet in externis, ſed etiam in internis: vnde ad fauces vtimur gargariſmo, ad ſuperiora inteſtina conferunt epota præſidia, ad inferiora, per clyſterem ab inferiori parte in aluum iniecta. ſiquando autem (vt internas partes curemus) externis vtimur auxiliis, quod non raro contingit, ea impertiunt vim ſuam etiam affectæ parti, vt cum fouemus dextrum præcordium laborante iecinore, ſiniſtrum laborante liene. Sed ſiquando laborantibus externis adhibemus interna præſidia, id fit vt defendantur externæ, non vt curentur, veluti cum purgatur corpus: neque enim purgatio ponitur in topicis præſidiis quæ nunc tractamus. Ex comparatione attendimus in loco affecto an poſſit attingi præſidiis, & vbi non poſſit, quantum diſtet ab eo locus ille vbi proxime ſuperdari queunt: ſi remedia affectæ ſedi ſuperimponi poſſint, vis eorum tanta eſſe debet quanta ſatisfaciat morbo qui tollendus eſt: ſed ſi nequeunt illa affectam ſedem attingere, vbi hæc plurimum diſtet, validiora adhibenda ſunt, cum longo [c] itinere frangatur ac remittatur eorum vis, quam neceſſe eſt morbo æqualem retineant, cum proprie ad ſedem affectam peruenerint. Hæc vbi vicina ſit loco cui dantur remedia, aut æque valida, aut paulo validiora præſidia requirit quam poſtulet morbus, cum parum aut nihil remittatur eorum vis ob itineris breuitatem: id quod pertinet tam ad partes externas, quam ad internas. Si ad renes qui multa carne ſuperiecta teguntur, digerentia præſidia ſuperdentur, adeo remittetur ob diſtantiam, vt niſi longe efficaciora ſint quam morbus poſtulet, nihil fere ſint ſuæ facultatis retentura cum ad renes penetrauerint. Si curetur ventriculus internis præſidiis, cum ſtatim deglutita integra adhuc ad ipſum deſcendant, non debent ſumi validiora quam vt reſpondeant magnitudini morbi. Contra ſi curetur [d] pulmo, cum nequeant quæ intus dantur ad ipſum penetrare, niſi poſtquam longum iter fecerint, & plurimum mutata atque affecta fuerint, neceſſe eſt & multo validiora ſumantur, & miſta cum his à quibus ad ipſum perducantur, veluti cum mulſa, quæ internis præſidiis ad curandum [e] pulmonem miſcetur: non ſecus quam quæ vrinam euocant, cum his quæ ad renes curandos. Implicita eſt hic differentiæ ſimilitudo in opere ac morbo, quam explicabis ſi dicas opus idoneum morbo tollendo adhibendum eſſe ad locum affectum, ad quem vbi plurimum diſtet, non poteſt [f] penetrare niſi validius eligatur, adeo vt eligere ipſum tale, non aliud ſit quam proprie ſuperdare ad locum affectum. Quo fit vt non ſolum ſimilis ſit, ſed eadem quoque differentia ac ſedes operis & morbi. Sed pergamus ad ea præſidia quæ dantur ad alias partes, vt auertatur ac deriuetur humor ab affecta. Indicat hæc contrariam ad quam auertendum ſit, vel vicinam ad quam deriuandum, & hoc pacto ſimilem, hoc eſt idoneã ad quam vel auertatur humor qui cõflueret ad affectã, vel deriuetur qui nuper ipſam influxit. Reſtat vnitas, quam communem eſſe diximus partium ſimplicium & multiformium: hæc eatenus ſimilitudinem operis poſtulat, quatenus ſeruari debet: vnde ſi exhauriendus eſt humor ab aliquo loco, præſtat ſeruata vnitate, id opus efficere per medicamenta, quam per chirurgiam ac ſectionem: neque enim ad hanc veniendum eſt, niſi ſumma neceſſitas vrgeat. Sed ſatis iam oſtendimus quid indicent ſcoporum differentiæ: nunc proximum eſt vt indicatas operum differentias in vnum colligamus.

[a] *Supra lib. 13. c. 2.*
[b] *Gal. 2. ad Glauc. c. 2.*
[c] *Gal. de arte med. 95. & Gal. 4. meth. c. 7.*
[d] *Gal. 2. ad Glauc. c. 2. & 4. libro meth. c. 7.*
[e] *Galen. 4. meth. c. 7.*
[f] *Galen. 4. meth. c. 7.*

De differentiis operum efficiendorum. Cap. IIII.

Indicatorvm operum differentias, non difficile eſſet numerare, atque vnum ſub aſpectum ponere, ſi totidem eſſent quot indicantium ſcoporum, quas perſecuti ſumus, ita vt vnicuique ſcopi differentiæ, opponeretur propria differentia operis illi ſoli reſpondens: ſed quia eadẽ operis differentia ſæpe reſpondet pluribus ſcoporum, ſicut iteratio, quæ eſt partitio operis, & partitioni ſcopi aptatur, & magnitudini illi quæ ad vires imbecillas refertur. Videndum eſt quot tandem, & quæ ſint illæ quæ in operibus animaduertuntur. In his ſiquidem conſiſtit rectus vſus ipſorum, neque enim quouis modo efficiantur opera, idonea ſunt, ſed certas poſtulant animaduerſiones, quarum obſeruatione differre voluit Hippocrates [g] peritos medicos ab imperitis: nam alioquin idem præſidii genus, (teſte Herophilo) [h] & optimum eſt, & pernicioſum, prout nanciſcitur bene vel male vtentem: neque enim conſiſtit artificium in inueniendo opere ad curandum neceſſario, cum & hoc notum [i] ſit vulgaribus: intelligunt hi vlcus cauum implendum eſſe, ignorant tamen rationem huius operis efficiendi, & in errorem incidunt, cum non animaduertant quæ neceſſaria ſunt. Variæ autem ponuntur animaduerſiones operum, non ſolum à variis auctoribus, ſed ab iiſdem alio, [k] atque alio loco, & modo plures, modo pauciores: quotquot autem ab illis enumerantur, ſpectant ad qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem. Non tamen omnes obſeruari debent in quouis opere, cum aliquæ interdum ceſſent, nam vbi ſimplex opus efficiendum ſit, non inſpicitur ordo, & quid prius ac poſterius effici debeat; nihil ad rem pertinet numerus vbi ſimplex eſt ſcopus, & vnum duntaxat opus poſtulat: vbi alere hominem conueniat, non attenditur locus vnde ingerenda ſint eſculenta & poculenta, cum ore duntaxat ſumantur. Quamobrem non mirum eſt ſi veteres auctores non eaſdem vbique animaduerſiones commemorant. Nos autem illas omnes perpendemus, quas proxime recenſuimus, oſtẽdemuſque vnde ſumantur: nam ſub his cunctæ comprehenduntur. Ergo quemadmodum opus indicatur à ſcopo, ad quem medicus in curando mentẽ intendit, ita differentia operis, à ſimili differentia ſcopi illius qui requirit opus, ſiue ſimilitu-

[g] *Hipp. & Gal. 1. acut. 12.*
[h] *Gal. 6. can tatop. c. de Vena.*
[i] *Galen. 3. meth. 1 & 2.*
[k] *Gal. de arte med. c. 85. & de Vena ſect. c. 4 & 5. 6. epid. com. 1 & 4 lib. de ... & 13 meth. c. ... & ...*

do expreſſa ſit, ſiue implicita: præterea, ſicuti non ſatis eſt ſi indicetur opus, ſed debet etiam tolerari cum medici partes ſint [a] prodeſſe, & non obeſſe, ita non ſatis eſt ſi differentia operis requiratur à ſimili differentia ſcopi, ſed debet etiam tolerari à natura noſtra. Quibus ita in vniuerſum conſtitutis de differentiis operum, accedamus ad vnamquanque ſeorſum tractandam, exorſi à qualitate. Poſtulatur qualitas operis à ſimili qualitate ſcopi. Illud tamen ignorare non oportet, quod qualitas operis magis ſpeciem [b] ſignificat, quam affectionem quandam ſpeciei: id quod clariſſime intelligeas, ſi qualitatem conſideres operis cuiuſcunque, ſiue ad cauſam, ſiue ad morbum, ſiue ad ſymptoma remouendum pertineat. Hippocrates, [c] cum de purgatione quæ ad cauſas ſpectat, locutus ſcribit (ſi qualia oportet purgare purgentur, confert & facile fertur) intelligit ſpeciem purgationis debere reſpondere ſpeciei humoris peccantis: nam vt purgatio eſt genus quoddam, ita purgatio bilis, humoris melancholici, pituitæ, aut ſeri, ſpecies purgationis eſt. Accipitur ergo qualitas pro ſpecie. Id quod euenit etiam operibus quæ ad morbos curandos adhibentur: cum tollitur nimium ſuperans calor, frigus, humor, aut ſiccitas, qualitas operis debet reſpondere qualitati morbi, hoc eſt ſpeciei. Temperatur enim nimius calor refrigerando: refrigerare autem eſt non qualitatem, ſed ſpeciem operis efficere. Deprauata etiam figura cum corrigitur, qualitas operis reſpondere debet qualitati deprauationis, vbi ſimiliter pro ſpecie qualitatem accipimus. Si ſymptoma leniendum ſit, qualitas operis pro ſpecie ſimiliter accipitur, reſpondens qualitati ſymptomatis, veluti cum obſiſtendum eſt dolori, qui pungentis, pulſantis, tendentis, aut onerantis ſpeciem repræſentet. In omnibus igitur qualitas operis pro ſpecie accipitur, debet autem conuenire ſcopo requirenti, & propriæ ſpeciei ſcopi, quemadmodum ſupra monſtrauimus, cum morborum ſpecies perſecuti ſumus. Sed debet etiam ferri à viribus, vbi tamen fertur genus, fertur etiam ſpecies: ſi toleratur purgatio in vniuerſum, toleratur propria ſpecies purgationis reſpondens humori. Quod clariſſime docuit Hippocrates, [d] cum ſcripſit ſi qualia oportet purgare purgentur, confert & bene fertur: habes de qualitate, cognoſce de quantitate.

Quantitas non ſignificat ſpeciem, ſed propriè differentiam operis efficiendi, quod conuenire debet quantitati ſcopi requirentis, nam ſi minus ſit, non ſufficiet, ſi maius, compellet hominem in contrarium affectum, ſequeturque mali commutatio, non depulſio. Natura enim atque ars (auctore Ariſtotele) [e] moderationem deſiderat. Dicetur opus moderatum illud cuius quãtitas reſpondebit quantitati operis requirentis. Hanc moderationem inuenire difficillimum eſt, neque enim verbis exprimi poteſt; aut calamo deſcribi: [f] quamobrem medicinam maxime reddit coniecturalem. Refertur quantitas, vel ad gradum, vel ad menſuram operis efficiendi. Debet idem gradus ſeruari in opere, qui deprehenditur in ſcopo: leuioribus morbis, leuiora aptantur præſidia, [g] extremis, extrema: falſum que illud eſt quod nonnulli credunt, tentanda ſemper eſſe prius leuiora, nam cum graue periculum impendet, quemadmodum in ſputo ſanguinis, niſi ſtatim magnum præſidium adhibeas, veluti venæ ſectionem, actum eſt, perit homo. Tantum vbi nondum conſtet qualis ſit morbus, tentare primo leuiora oportet. Hippocrates [h] ad dolorem lateris antequam ſanguinis miſſione aut purgatione vteretur, primo tentauit fomenta, & ex his primo quæ leuiora eſſent: vbi morbus cognitus eſt, idem debet eſſe gradus operis ac morbi, & quanto hic à mediocritate recedit, tantum debet ab eadem recedere contrarium opus quod adhibetur. Sed forſitan quiſpiam dixerit ab æquali vi effectricis (vt à phyſicis demonſtratum eſt) non fieri effectionem, ita vt debeat opus quod ad ſanandum efficitur, validius eſſe morbo, vt ipſum auferat. Quod Aretæus [i] monuit, cum ſcripſit oportere maiorem eſſe vim remedii, quam morbi. Idem videtur voluiſſe Hippocrates, [k] cum deprauata membra dirigens, vltra mediocritatem & naturalem figuram ipſa adducit in contrariam illi qui curatur, ita videatur maior debere eſſe gradus operis quam morbi. Huic reſpondebimus medici conſilium cum vtitur opere æquali gradu contrario, non eſſe effectionem contrariam facere illi quam curat, nam neque hoc ſuccederet, cum ab æquali gradu non proficiſcatur effectio, neque ſi ſuccederet, expediret: ſic enim ex vno morbo in alterum contrarium compelleretur ægrotans: ſed tantum eo ſpectare vt affectio quæ præter naturam curatur, [l] redigatur ad moderationem. Fit autem medicus voti compos, cum vtitur opere contrario æqualis gradus; nam ſi partem refrigeratam carnis calefaciamus, quatenus refrigerata eſt, ad mediocritatem perducemus. Fatemur tamen in illis morbis in quibus non moderari quod immoderatum eſt, ſed tollere quod prorſus contra naturam eſt oportet, vtendum eſſe validiori opere quam ſit morbus: atque hoc eſt quod monuit Aretæus, [m] cum morbum illum quem Elefantem appellat, tãquam omnino cõtra naturã extirpare volens, docuit maiorem debere eſſe vim remedii, quam morbi. Hippocrates [n] vero, cum peruerſam figuram in contrariam vltra medium adducit, ad mediocritatẽ, & æqualem gradum ſpectat: timens enim ne membrum quod peruerti in vnam partem diutius conſueuit, ſi ad medium duntaxat perducatur, rurſus nonnihil redeat in priorem deprauationem, in contrariam vltra medium ipſum adducit, vt cum reuertitur poſtea verſus deprauationem conſuetam, conſiſtat in medio. Quod ſi quantitas non ad gradum, ſed ad menſuram referatur, ſiue ſpacium, ſiue pondus æſtimetur, debet eadem eſſe quantitas operis atque ſcopi. Cum neceſſe eſt magnum ſpacium calefacere, refrigerare, madefacere, exſiccare, detergere, digerere, aut alio quouis opere contrario curare, magnum eſſe hoc debet, ita vt reſpondeat ſpacio quod occupatur à morbo. Eadem ratio eſt parui, quantumcunque enim ſit ſpacium curandum, debet tantundem illi operis reſpondere. Id quod obſeruandum eſt etiam in pondere, nam cum requiritur ſanguinis miſſio, exempli cauſa, debet copia [o] miſſionis conuenire copiæ redundanti. Verum non ſatis eſt ſi requiratur ſimilis quantitas, quandoquidem debet etiam tolerari, veluti cum mittitur ſanguis, non debet etiamſi redundet, plus mitti quam vires ferant. Hactenus de quantitate, quatenus ad magnitudinem, & paruitatem refertur.

[a] *Hipp. 2. epid. 50.*
[b] *Hipp. & Gal. 1. aph. 2. & 25.*
[c] *Hipp. loco dicto.*
[d] *Hipp. 1. aph. 2. & 25.*
[e] *Ariſt. 2. ethic. c. 6.*
[f] *Gal. de venæ ſect. c. 12.*
[g] *Hipp. 1. aph. 6.*
[h] *Hipp. 2. acut. prope initium.*
[i] *Vt refert Paul. lib. 4. c. 1.*
[k] *Hipp. 1. de artic. à principio.*
[l] *Galen. de conſtit. artis c. 12.*
[m] *Vt refert Paul. lib. 4. c. 1.*
[n] *Hipp. loco citato.*
[o] *Gal. de venæ ſect. c. 13.*

Sed

Sed ſub quantitate cōprehenditur etiam multitudo & pauciras, & idcirco numerus, ad quem ſpectant: hunc ſimiliter in opere inſpicere oportet; ſumitur autem à ſimili differētia ſcopi requirentis. Opus vnum ac ſimplex, vni ac ſimplici ſcopo [a] aptatur, multiplex, multiplici: tot antē opera effici debent, quot ſunt ſcopi à quibus indicantur, modo ſine vlla repugnantia tolerentur: interdum tamen vnum atq; idem opus accommodatur pluribus ſcopis, quanquam per ſe vni tantum, reliquis per aliud, veluti ſanguinis miſſio, quæ per ſe ſuperantem ſanguinis copiam extrahit, ſed remouendo pabulū caloris, refrigerat, [b] & febrem aufert: per ſe igitur vnum opus requiritur ab vno ſcopo, multa à multis.

[a] Galen. 9. meth. c. 12.

[b] Galen. 10. meth. c. 10. & 9. meth. c. 4. & 5.

Tempus operis efficiendi, occaſionem ſignificat; eſt autem occaſio pars temporis habens in ſe alicuius rei faciendæ vel non faciendæ opportunitātem. Eo autem tempore efficiendūm eſt opus quo requiritur & toleratur, ita vt occaſio eadem [c] ſit operis requiſiti, quæ ſcopi requirentis, ac tolerātis. Spectari dixit occaſionem Ariſtoteles [d] potiſſimum ab artibus coniecturalibus, veluti à medicina, quæ eſt ars valetudinis, à gubernatione quæ eſt ars nauigationis. Monet Hippocrates [e] occaſionem præcipitem eſſe, ita vt maxime cauendum ſit ne prætereat: præterit celeriter in morbo celeri, tarde in tardo. Quamobrem pręcipit idem Hippocrates [f] vt in morbis valde acutis, vbi expedit, demus eodem die purgans medicamentum. Ergo vt ſupra à celeri morbo tradidimus indicari opus celeriter adhibitum, ita celere opus dicimus nunc requiri à celeri morbo. Celeriter enim tranſit occaſio operis adhibēdi, quæ diutius manet, vbi morbus ſit diuturnus, ac tardi motus. Locus vbi opus efficitur, reſpondet loco qui occupatur à morbo, nam ſi vniuerſum corpus implicetur, quemadmodū à febre, opus pertinere ad vniuerſum debet, ſed ſi vna pars duntaxat, opus non amplius ad totum dirigi debet, ſed ad partem, ſiue ad eandem, veluti cum immoderationē temperationis corrigimus, ſiue ad aliam, vt ad vicinam cum deriuamus, ad contrariam enim auertimus, ita vt tandem differentia loci vbi opus efficitur, indicetur à differentia loci vbi eſt morbus, cui ſemper conuenire debet, niſi ſit quod repugnet.

[c] Gal. 1. aph. com. 1.

[d] Ariſt. 2. ethic. c. 2.

[e] Hipp. 1. aph. 1.

[f] Hipp. 4. aph. 10.

Modus quo efficiendū eſt opus, ſumitur à modo ſcopi, vt puta morbi: ſupra autem qua de differentiis morborum in vniuerſum, obſeruauimus modū quo morbi forma eſt in ſubiecto, & modum quo mouetur, atq; ab vtroq; complures ſumpſimus differentias, à quibus indicatur ſimilis modus operis quem nunc tractamus. A modo formæ in ſubiecto, diximus ſuppeditari nobis differentias morbi ſtabilis vel inſtabilis, ęqualis vel inæqualis, per ſe vel per aliud, per eſſentiam vel per conſenſum, à quibus indicantur ſimiles operum differentiæ. Stabile enim opus conuenit morbo ſtabili, vt hecticæ febri, inſtabile, inſtabili, vt ęphemeræ: quanquam poteſt ſtabilitas & inſtabilitas operis ad diuturnitatē & breuitatē, & idcirco ad tempus referri. Sed intelligimus nunc ſtabile, quatenus confirmatum eſt, inſtabile, quatenus nondum confirmatum. Æquale opus indicatur à morbo æquali, inæquale ab inæquali. Spectatur æqualitas & inæqualitas potiſſimū in temperatione immoderata. Opus per ſe, requiritur à morbo per ſe, ſicut opus per aliud à morbo per aliud. Temperatio immoderata per ſe morbus eſt partium ſimplicium, per has vero multiformium: opus autem contrarium quod ad eam corrigēdam efficitur, per ſe conuenit morbo partium ſimplicium, & per hunc illi quo implicātur multiformes. Opus per eſſentiā, requiritur à morbo per eſſentiam, opus per cōſenſum, à morbo per conſenſum: idē enim opus quod datur ad partem laborantē per eſſentiam, ſanat illam quæ laborat per conſenſum: ſi laborat caput, quod afficiatur ab vtero, opus qua ad curandū vtimur, per eſſentiam conuenit vtero, capiti vero per conſenſum. A modo motus, eas diximus morbi differentias, quod vel ſynochus eſt, vel habet circuitus, ſiue ordinatos, vt quotidianos, tertianos, quartanos: ſiue inordinatos. Præterea quod cōtinuus eſt vel intermittens, cōſtans vel inconſtans. Eædem animaduerſiones ſpectātur in opere efficiendo, nam hoc aut ſynochū eſt, aut habet circuitus. Quod ſynochum eſt, totū ſimul fit, quod habet circuitus, diuiditur, atq; iteratur. Sumitur opus ſynochum, à morbo ſynocho, in ſynocha enim febre quæ materiam totā ſimul habet, conſtatq; ex tota ſua materia, ſanguinē ſubito mittimus, [g] & vſq; ad animæ defectionē, vt quemadmodū morbus totus ſimul eſt, opus quod fit, veluti ſanguinis miſſio, totū ſimul fiat, quia non tantū vtimur ſanguinis miſſione in ſynocha febre, ſed etiā refrigeramus corpus nimis calefactū: eiuſmodi autē opus vel æqualiter fit toto tēpore, vel ſemper augetur, vel ſemper remittitur, prout ipſa [h] febris ſynocha, aut æqualis manet, aut ſemper creſcit, aut ſemper minuitur dum ceſſet. Iteratur opus, & non totum ſimul, ſed partitum adhibetur, cum ſcopus ſimilis eſt: ac ne longius abeas, cum auertitur humor aliquam partem influens, non fit auerſio tota ſimul, ſed iteratur, quod & tranſmiſſio non tota ſimul fiat, ſed partitā: neq; enim aſſidue pars validior ad imbecillā noxium humorē tranſmittit, ſed tunc enim cogitur [i] oppreſſa à multitudine, aut irritata à qualitate. Sumitur igitur partitio operis à partitione ſcopi, interdū tamen euenit vt opus diuidendum atq; iterandū ſit, quia non poteſt ferri à viribus totum ſimul, quamuis totū ſimul requiratur à ſcopo: ſed ſi non reſpondet tunc ſimilitudo differentiæ, id euenit, quia nō toleratur opus quod per circuitus efficitur, vel ordinatū ſit, ſiue quotidianū, ſiue tertianum, ſiue quartanum, vel inordinatū, prout & ſcopi circuitus, vel ordinatus eſt, vt quotidianus, tertianus, quartanus, vel inordinatus. Efficitur deniq; opus continuū vel intermittens, conſtans vel incōſtans, prout circuitus continuus eſt, intermittens, conſtans, vel inconſtans. Modus igitur operis indicatur à ſimili differentia in modo morbi, ſiue eiuſmodi modus attendatur in forma morbi in ſubiecto, ſiue in motu ipſius, ſimile enim vbiq; debet effici opus, ſi admittatur, ac toleretur. Ordo ſupereſt ex animaduerſionibus quas attendi diximus in opere efficiendo: ſpectatur autem tantum vbi plura opera requirantur, tunc ſiquidē inſpicimus quod prius, quod poſterius effici debeat. Idem autē ordo ſeruandus eſt in operib. efficiendis, qui deprehēditur in ſcopis requirentibus illa opera, prout enim illi primas vel ſecūdas partes occupāt, ita & opera quæ ipſis reſpondent, niſi quid repugnet. Sed vbi vel contraria, vel diuerſa opera, aut operum differentiæ indicentur, quid agendū ſit, tēpus eſt explicare.

[g] Galen. 9. meth. 4. & 5.

[h] Gal. 2. de diff. feb. c. 2.

[i] Gal. 2. de diff. feb. c. vlt.

Digitized by Google

De conſenſu ac repugnantia operum, & differentiarum quæ indicantur.

Cap. V.

SI ad vnum duntaxat ſcopum in curatione ſpectandum eſſet, non veheretur medici mens, dubitans, circumſpectans, penſitans, tanquam ratis in mari immenſo: ſed eo vno inſpecto, ſtatim opus quod efficiendum eſſet intelligeret. Verum quia non ſolum plures ſcopi, ſed multæ etiam eorundem differentiæ ſimul concurrunt, diſtrahitur medici animus in deliberando, afferturque ipſi anceps cura cogitandi: opera autem quæ indicantur, raro eadem ſunt, ſed ſæpe diuerſa, multo ſæpius contraria. Optabile eſſet vt eadem ſemper requirerentur à pluribus ſcopis, præclare enim tunc ageretur, & cum medico, & cum ægrotante, nam hic multo facilius curaretur, ille rationem curandi expedite inueſtigaret, audacterque aggrederetur ad illud opus quod ab omnibus ſcopis ſine vlla repugnantia indicaretur, συνενδεικνύμενον [a] Græci vocant. At vbi non vnum & idem opus, ſed plura à pluribus ſcopis indicantur, illa autem diuerſa ſunt tantum, aut etiam contraria. Fac primum eſſe diuerſa, ſi poſſunt ſimul omnia fieri, ſimul efficienda ſunt, veluti cum ſimul repellimus & auertimus quod partem aliquam influit: ſed ſi nequeant ſimul fieri, vt ſuccorum extenuatio & purgatio, vnum prius, alterum poſterius efficiendum eſt, ita vt certus ordo ſeruandus ſit. Reſpondere autem debet ordo operum (quemadmodum ſupra monſtrauimus.[b]) ordini ſcoporum indicantium inter ſe. Antecedit inter hos ille qui magis vrget, veluti virium imbecillitas, aut ſymptoma quod ipſas conuellat, aut grauitas morbi: vbi non ſit quod magis vrgeat, præferendus ille ſcopus eſt à quo indicatum opus cenſetur cauſa futurorum, veluti cum aufertur inflammatio partis vulneratæ: eiuſmodi enim opus eſt cauſa cur reliqua quæ neceſſaria ſunt efficiantur, nam & ſic caro increſcit ſi qua deeſt, & glutinatur vulnus, vbi ea pars ab inflammatione [c] liberetur, ad cuius naturã illa opera referuntur. Vbi non ſit aut quod vrgeat, aut quod debeat eſſe cauſa futurorum, anteponitur ille ſcopus à quo indicatum opus cauſa eſt ſine qua non poſſunt cætera confici, veluti cum in vlcere [d] cauo ſordes eſt: hanc enim detergere prius oportet, nam niſi detergatur, non increſcet caro, non ſanabitur vlcus. Siquis autem velit cauſam futurorum, & cauſam ſine qua non poteſt opus noſci, concurrere in vnum, non repugnabimus: nam remotio ſordis eodem modo quo detractio inflammationis, poteſt dici & cauſa futurorum, & ſine qua non. Hunc igitur ordinem ſeruare oportet cum diuerſa opera requiruntur. Sed vbi contraria ſunt quæ indicantur, Græci dicunt ἀντενδεικνύμενα, [e] difficile eſt remedium inuenire ita aptum vt nulla ex parte alienum ſit. Diſtrahitur autem tunc medici animus in deliberando, quem nunc ad ſe rapit vnus ſcopus, nunc alter ad ſe reuocare videtur: tunc autem ex malis non ſolum eligere minima oportet, ſed etiam excerpere ex his ipſis ſi quid inſit boni. Neque tam elaborandum eſt vt proſit quod efficitur opus, quam vt non magis obſit: non quin enitendum ſit in vtrunque, ſed multo turpius eſt medico nocuiſſe videri, quam non profuiſſe: vbi plus reperias mali quam boni, id totum opus abdicabis atque eiicies. Quis autem eſt iſte cui exploratum id ſemper eſſe poſſit, quiſve eum delectum teneat, vt vbi cogitur, minus malum ſuſcipiat cauſa maioris euitandi? Quamobrem neceſſe eſt medicus non ſolum natura prudens [f] ſit, ſed etiam exercitatus: capere enim conſuetudinem exercitationemque debet, vt bonus ratiocinator eſſe poſſit, & addendo, deducendoque videre quæ reliqui ſumma fiat, ex quo quantum cuique conueniat intelligat. Æſtimabit igitur medicus vim eorum operum quæ videbit inter ſe repugnare: vbi autem exequentur, & paria reddantur, paria quoque cenſebit, & diuiſa momenta, ſpectabitque æqualiter ad omnia. Sed vbi diſparia ſint, ſi multum maiore ex parte vnum præponderet, tantumque excellat, vt reliqua perexigua & minuta videantur, hæc contemnet, deſpiciet, pro nihilo putabit, in illo totum ſe collocabit, ad ipſumque referet ſuum omnem conatum: verum vbi diſpar quidem ſit operum vis, [g] non tamen adeo vt alia ab aliis longo interuallo ſuperentur, offundaturque quaſi lucerna lumine ſolis, dabit medicus vnicuique pro rata parte, quod eueniet vbi plura efficiet opera, vel permixte, quemadmodum cum miſcentur repellentia digerentibus ad creſcentem inflammationem, vel viciſſim, vt cum principio inflammationis repellentia dantur ad prohibendum fluxum, & lenientia ad dolorem. Hæc relaxant, illa aſtringunt, atque idcirco inter ſe pugnant. Sed viciſſim nunc his, nunc illis vtimur. Iam vero quorum operum vis maior exiſtimanda ſit, perpendere tempus eſt: colligitur autem ex ſcopis à quibus indicantur, maioris enim ponderis ſunt opera illa quæ à præſtantioribus ſcopis indicantur: præſtantia ſcoporum æſtimatur numero, magnitudine, dignitate: plures præſtant paucioribus, maiores minoribus, digniores minus dignis. Præfertur dignitas magnitudini & numero, ſed in magnitudine & numero ſpectatur vtrius ſit maior vis. Interdum anteponitur magnitudini numerus (quanquam plerunque magnitudo numero.) Interdum partita & diuiſa habent momenta: eadem autem ratione vtitur Hippocrates [h] in prædicendo futurum euentum, inſpicit enim ſignorum numerum, magnitudinem, dignitatem, præfertque dignitatem & magnitudinem numero. Digniſſime autem in curando inter omnes ſcopos cenſentur vires, vtpote quibus [i] vita contineatur. Magnitudinem maxime attendimus in rebus præter naturam, vt in morbis, cauſis, ſymptomatibus, quorum eſſentiam æſtimamus. Huic tamen vires anteponimus, quæ vbi imbecillæ ſint, ſi ab operibus ad curandum requiſitis debilitentur, ex toto conuelluntur, & vna cum vita deficiunt. Spectatur numerus repugnantium ſcoporum, ſiue ſecundum naturam ſint, ſiue contra naturam: præferunturque plures paucioribus, [k] vt ante dictum eſt. Cauere autem oportet ne decipiamur, æſtimantes ſcopos naturales, & contra naturam inter ſe conſpirare ad idem opus cum ſimiles ſunt, repugnare, cum contrarii. Nam res longe aliter habet, ſiquidem conſpirant cum inter ſe contrarii ſunt, repugnant cum ſimiles. Id quod luce clarius erit ſi ſtatuas ea quæ ſecundum naturam ſunt conſeruanda eſſe ſimilibus, quæ contra naturam auferenda

contra-

[a] Galen. 9. meth. c. 5.
[b] In capite anteceden.
[c] Gal. ibid.
[d] Galen. 9. meth. c. 5.
[e] Hipp. 2. 1. epid. 50.
[f] Galen. 8. meth. c. 9.
[g] Gal. ibid.
[h] Hipp. 3. progn. in fin.
[i] Galen. 3. meth. c. 10.
[k] Galen. 8. meth. c. 9.

contrariis. Fac naturalem temperationem & motbum eſſe contrarios, finge hominem frigidum febricitare, poſtulat febris vt refrigeremus, idem deſiderat frigida temperatio, quæ ſimilibus couſeruanda eſt, ita vt ad vnum atq; idem opus ambo conſpirent. Sed ſi ſimiles ſint naturales tẽperatio & morbus, veluti febris in homine calido, cum hæc curati debeat frigidis, homo calidus poſtulet calida quæ ſimilia ſunt, refrigerare & calefacere oportebit, & ita contraria opera indicabũtur vbi ſcopi naturales & contra naturam ſunt inter ſe ſimiles. Audacter autem magis efficiemus illud opus quod à pluribus ſcopis cetnemus indicari, ſed timide magis vbi ſit quod repugnet. Eadem ratio eſt differentiarum, quas in operibus animaduertimus, vt qualitatis, quantitatis, numeri, loci, temporis, modi, ordinis: nam aut eædem requiruntur, aut diuerſæ, ſi eædem, libere adhiberi poſſunt, cum nihil ſit quod obſter: ſi diuerſæ tantum & non contrariæ, poſſunt omnes ſimul adhiberi: ſed ſi contrariæ, vbi exequetur earum vis, æqualiter omnes adhibendæ ſunt, vbi diſpar ſit, tribuemus cuique quantum conuenit, quemadmodum in operibus quoq; dictum eſt.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Decimus Quartus.

QVI EST DE INSTRVMENTIS Medicinæ.

Quot & quibus inſtrumentis vtatur medicus. CAP. I.

RATIO curandi (vt ante oſtenſum [a] fuit) continetur operibus atq; inſtrumentis. Opera vna cum ſuis differentiis explicata iam ſunt, ſequuntur nunc inſtrumenta per quæ illa perficiuntur: neceſſaria ſunt hæc medicinæ vt [b] cæteris artibus, quæuis enim ars facultas eſt, omnis autem facultas ſiue à natura, ſiue ab arte proficiſcatur, ad opera efficienda vtitur inſtrumentis, nam ſicut facultates noſtri corporis nequeunt ſuis muneribus fungi niſi habeant inſtrumenta, ita etiam artes. Medicus ergo ſiue ſecundam valetudinem tueatur, ſiue depellat aduerſam, illa vbique adhibet. Ponuntur à Platone [c] inſtrumenta genus certum cauſæ ſeparatum ab aliis, ſed ab Ariſtotele [d] referuntur ad cauſas efficientes, non quo proprie efficiant, ſed quo vim conferant ad efficiendum: priores autem & digniores ſunt cauſæ proprie efficientes, quam quæ ſunt efficiendi ſociæ: vbi vero plures cõcurrant cauſæ effectrices, prima proprie habet vim efficiendi, cæteræ vero ſunt loco inſtrumentorum, atque vt prima vtitur ſecunda tanquam inſtrumento, ita ſecunda vim habet effectricis, ſi conferatur ad tertiam, eaque vtitur vt inſtrumento, ſicque deinceps, priores habent vim efficiendi, poſteriores inſtrumenti locum tenent. Vnaquæq; autem ars certis [e] vtitur inſtrumentis, quæ ſunt veluti miniſtri inanimes, ſicuti contra, miniſtri ſunt veluti inſtrumenta animata, qui neceſſarii non eſſent ſi inſtrumenta per ſe mouerentur, quemadmodum illa Vulcani, quæ à Poetis finguntur; ſed de miniſtris fuſe diſputatum eſt à nobis in inſtitutionibus [f] medicinæ: inſtrumenta in opere proprio tractabuntur vberrime. Nunc eatenus explicabuntur, quatenus ad rem propoſitam pertinent. Inueniuntur hæc poſt opera quorum gratia facta ſunt. Cum artifices conſilium capiunt, poſtremum quod inueniunt, inſtrumenta ſunt, ſed cum deinde exequuntur quod deliberarunt, initium ſumunt ab ipſis. Hoc Ariſtoteles [g] declarare volens, medici exemplum protulit, qui cum ad hominem febricitantem curandum adhibetur, cognoſcens morbum quo laborat calidum eſſe; cognoſcit opus quod neceſſarium eſt, intelligit enim refrigerandum eſſe, deinde inquirens medicamenta quæ refrigerandi vim habent, lactucam comperit, à qua tandem curationem exorditur. Plurima ſunt inſtrumenta quibus vtitur medicus, omnia tamen tribus [h] generibus ſubiiciuntur, rationi victus, medicamentis, & chirurgiæ: quodcunque enim opus moliatur, eget aut ratione victus, aut medicamentis, aut opera manus, quæ chirurgia dicitur. Quanquam Gymnaſtæ quartum genus adiecerunt, exercitationem videlicet, cuius artem profitebantur, eaq; defendi ſecundam valetudinem volebant. Sed refertur exercitatio ad motum, qui ſub ratione victus continetur, Gymnaſtes autem qui exercitationi præeſt, ex medici miniſtris eſt, perinde ac Pharmacopola, & Coquus: eo modo enim exercet corpus hominis ſani, quo medicus iubet, ad quem ſpectat conſeruatio ſanitatis. Quotquot igitur inſtrumenta adhibentur à medico, ſiue ad curandũ, ſiue ad conſeruandum corpus humanum, ſub triplici genere comprehenduntur: ſub victus ratione, ſub medicamẽtis, ſub chirurgia. Inter hæc antiquiſſima eſt [i] chirurgia, qua Troicis temporibus Podalyrius & Machaon filii Aſclepiadis medebantur: ſed in vſu erant apud antiquos etiam medicamenta, nam & horum quoque meminit Homerus. Poſtrema exculta eſt ratio victus, ſiquidem veteres Aſclepiadæ (vt [k] teſtatur Plato) nulla facta mentione rationis victus, chirurgia tantum

[a] *Supra lib. 12. c. 2.*
[b] *Ariſt. lib. 1. polit. c. 3.*
[c] *Plato in Timæo.*
[d] *Ariſt. 5. diuin. tex. 2.*
[e] *Ariſt. 5. polit. c. 3.*
[f] *Vidus lib. 2. inſt. med. c. 8.*
[g] *Ariſt. 7. lib. diuin. tex. 23. & Galen. 11. meth. c. 10.*
[h] *Gal. 1. aph. com. 6. & de par. ar. med. c. 1. & Cor. Celſ. lib. 1. in proœmio.*
[i] *Cor. Celſ. lib. 1. in proœmio.*
[k] *Plato in lib. 3. de Repub.*

& medicamentis vtebantur. Reprehenduntur Gnidii medici ab Hippocrate, [a] quod medicamentis contenti prætermitterent rationem victus, cuius ipſe [b] videtur primus auctor fuiſſe. Sed excuſare veteres conuenit, nulla enim ars ſimul inuenta & perfecta eſt, conſtat veteres auctores fuiſſe rudes: refert Ariſtoteles veteres pictores adeo imperitos fuiſſe, vt cogerentur ſubſcribere nomina imaginibus rerũ quas volebant repræſentare. Medicina igitur vt cæteræ artes, tempore longe perfectior euaſit, ita vt inuenerit tertium hoc inſtrumentum, rationem victus, quod & vſitatum [c] eſt tempore ſanitatis, & longe facilius fertur quã reliqua duo. Quamobrẽ ad illud opus quod per hoc perfici poteſt, non eſt quod adhibeamus medicamenta, aut chirurgiam: ad id etiã cui ſatisfaciũt medicamẽta, non eſt vtendum chirurgia, ad quam veniendum eſt, cum neque victus, neque medicamenta [d] ſatis præſtare poſſunt opus quod requiritur. Tunc igitur ad vſtionem, ad ſectionem, ad chirurgiam veniendum eſt, cum reliqua duo non ſufficiunt, & quemadmodum ſcribit Poeta [e] ille:

„ *Cuncta prius tentanda, ſed immedicabile vulnus*
„ *Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.*

[a] Hipp. 1. prorr. 16. [b] Galen in com. [c] Gal. de tu. Val. ad Thraſyb. c. 34. [d] Hipp. 1. aph. vlt. [e] Ouid. 1. lib. transformationum.

Agemus autem nunc de vnoquoque horum trium inſtrumentorum ſeparatim, ſumpto initio à ratione victus.

De ratione victus. Cap. II.

ID igitur quod Latini rationem victus, Græci *διαίταν* appellant: hoc vocabulum ſignificat etiam apud Ariſtotelem [f] concilium Iudicum, ſicut & nunc apud Germanos concilium Principum: ſed Hippocrates [g] accipit *διαίταν* pro ratione victus, quam diximus eſſe vnum ex tribus inſtrumentis medicinæ, poſtremo inuentum & conſuetum tempore ſanitatis. Complectitur autem omnia quibus vtuntur homines ſani. Hæc certis generibus medici ſubiiciunt, alii pluribus, alii paucioribus: referũtur interdum omnia ad [h] quatuor genera, ad ea quæ offeruntur, quæ fiunt, quæ extrinſecus incidunt, quæ retinentur aut depelluntur: hæc diuiſio latius patet, cum non tantum rationem victus, ſed medicamenta quoque & chirurgiam complectatur, quibus non conſueuit vti homo dum bene valet, & vere ſanus eſt. Sed referuntur omnia quæ ad victum pertinent, aliquando ad ſex illas [i] res quas medici appellant non naturales, ad aerem, ad cibum & potionem, ad ea quæ depelluntur ac retinentur, ad ſomnum & vigiliam, ad exercitationem & quietem, ad animi perturbationem & tranquillitatem: hæc enim neque in rebus naturalibus numerãtur, cum non ſint ſanitas, aut cauſa, aut effectum ſanitatis, neque in rebus contra naturam, cum neque ſint morbus, neque cauſa, aut effectum morbi, & idcirco vocantur res non naturales. Efficiuntur autem aut naturales, aut contra naturam, prout [k] nanciſcuntur bene vel male vtentem: interdum ſex prædictis rebus adiiciuntur [l] balnea, perfuſiones, quæ in aluum induntur, cataplaſmata. Verum hæc partim non conſueta ſunt tempore ſanitatis, & ideo non pertinent ad rationem victus, partim ſubiiciuntur ſex illis rebus, nam neq; cataplaſmate vtitur homo ſanus, neq; perfuſione. Balneum quod conſuctum eſt quibuſdam tempore ſanitatis, aut ad motum pertinet, vt Galeno [m] placuit, aut ad ea quæ depelluntur, quemadmodum & quæ in aluum indita deiectionem euocant, ſicuti balneum ſudorem. Maxime autem appoſita eſt partitio victus in ſex illas res non naturales, quæ catenus neceſſariæ ſunt ad victum, quatenus in illis neceſſario verſatur vita hominis, quæ triplex eſt, vna communis omnium viuentium, altera communis omnium animalium, tertia propria ipſius. Ad vitam illam communem omnium viuentium, cum calore contineatur, qui temperari debet & nutriri vt conſeruetur, pertinet aer à quo temperatur, pertinet cibus ac potio reficiens id quod [n] abſumitur à calore, & idcirco ipſum alens: ſed quia non quicquid comeditur, aut bibitur, totum idoneum eſt quod nos alat, nam ex [o] omni cibo ac potione quædam retinentur vtilia ad alendum, quædam expelluntur vt ſuperuacanea, ad hãc quoque vitam referri debent quæ depelluntur ac retinentur. Vita quæ communis eſt animalium duntaxat, continetur ſenſu & motu. Ad ſenſum ſpectat ſomnus & vigilia: ad motum, exercitatio & quies. Supereſt ex ſex rebus non naturalibus, animi perturbatio, quæ pertinet ad vitam propriam hominis, hic enim proprie perturbatur ob appetitum, ſed ob rationem tranquillus redditur, quod non euenit belluis, quæ impetu quodam ſenſus ducuntur, & nequeunt poſtea ratione (cum hac careant) cohiberi. Quare perſpicuum iam eſt, propoſitas ſex res non naturales omnes neceſſarias eſſe ad vitam, & propterea ad victum. In his neceſſario verſatur homo etiam dum ſanus eſt, nunc autem rationem victus expoſituri, ſommatim perſequemur vniuſcuiuſque vim, exorſi ab aere.

[f] Ariſt. lib. 2. polit. [g] Gal. 1. acu. com. 6. [h] Gal. 1. de tu. Val. c. vlt. & 5. de tu. Val. c. 10. [i] Gal. lib. artis med. c. 85. [k] Gal. loco citato. [l] Galen. 11. meth. c. 15. [m] Gal. de arte med. c. 100. [n] Gal. 1. de tu. Val. c. 2. [o] Gal. 1. de tu. Val. c. 3.

Aeris vſus & aſſiduus eſt, & maxime neceſſarius: [p] afficit autem ſuo contactu partes noſtri corporis quibus circumfunditur; ſed & temperat innatum calorem [q] quo vita continetur, dum attractus ad pulmonem & cor fertur, dumque attrahitur ab arteriis externis cum dilatantur, & fuliginẽ internã excipit cum cõtrahuntur, reficit [r] ſpiritus per quos anima exercet ſua munera. Quamobrem maxime habenda eſt eius ratio, intelligendaq; eſt vis ipſius, vt talis eligi poſſit qualis & ad tuendam ſanitatem, & ad depellẽdos morbos maxime accommodetur. Animaduertitur in aere [s] ſubſtantia & qualitas: quod attinet ad ſubſtantiam, puriſſimus eſſe debet quantum fert loci natura, nequit enim aer in quo degimus, eſſe omnino purus, quoniam miſcetur aſſidue cum expiratione aquarum, & cum vaporibus terræ. Ille exiſtimabitur puriſſimus, qui minus erit miſtus cum huiuſmodi exhalationibus. Sed qui puram ſubſtantiam habebit, erit etiam tenuiſſimus. Illa igitur ſubſtantia aeris ſaluberrima eſt, quæ puriſſima [t] ſimul, & tenuiſſima eſt: quæ talis eſt, vt conſeruetur, indiget perflatu, ſine quo putreſceret, ita vt ſalubris aeris ſubſtantia puriſſima ac tenuiſſima eſſe debeat & cũ perflatu. Sed præter ſubſtantiã, attenditur qualitas in aere, vt calor, frigus, humor, ſiccitas. Ille qui moderata tẽperatione ex his 4. qualitatib. præditus eſt, [u] ſaluberrimus eſt, & cuilibet naturæ hominũ conue-

[p] Supra lib. 12. c. 8. [q] Gal. lib. de ſanitate tuenda [illegible] 3 & 4. [r] Gal. 7. de vſu part. c. 9. & lib. de vtilitate reſpir. c. 4. [s] Gal. lib. de vtil. reſpir. c. 2. & 5. [t] Gal. 1. lib. de tu. Val. c. 11. [u] Gal. ibid.

conuenit, non ſecus atque ille qui bonam habet ſubſtantiam, quam deſcripſimus. Sed ille qui à moderatiune recedit, vna vel duabus qualitaribus prædictis, non eſt æque idoneus omnibus, babet enim vim impertiendi qualitatem qua præditus eſt, quamobrem quibuſdam commodus eſt, quibuſdam incommodus, quemadmodum ſupra oſtenſum [a] eſt, cum egimus de aere tanquam de ſcopo indicante, nam nunc ipſum tractamus tanquam inſtrumentum quo efficiuntur opera iudicata. Subſtantia aeris quæ à bona illa recedit quam diximus, nulli naturæ [b] conuenir, ſed omnibus inimica eſt, quod qualitati non accidit, quæ (vt proxime tradidimus) vbi à moderatione diſtat, quibuſdam [c] idonea eſt. Si aeris ſubſtantiæ quæ puritatem, tenuitatem, & perflatum deſiderat, deſit puritas, deerit etiam tenuitas: aer craſſior neque idoneus eſt ad reficiendos ſpiritus ſecundum naturam, neque poteſt facile per anguſtiora loca penetrare ad temperandum calorem: qui vero admodũ craſſius eſt, ſæpe ipſum ſuffocat: ſed aeri impuro præter craſſitudinem, aliquando adiicitur prauitas adeo naturæ noſtræ inimica, vt vita nos priuet. Accipit [d] aer craſſitudinem ac prauitatem per reſpirationem aquarum, per anhelitus terræ. Caret perflatu vbi aliquo locu concluditur, & vbi priuatur ventis, tunc autem putreſcit, & peſtem affert. Cæterum oritur [e] varia qualitas aeris à varietate cœli ac regionis: varietas cœli attenditur in motu cœli, potiſſimum ſolis, deinde lunæ. Sol luce diffuſa diem efficit: cum ad occaſum venit, terram nox occupat. Idem ſuo [f] acceſſu diſceſſuque quatuor efficit anni tempora, ver, æſtatem, autumnum, hyemem. Ver calidum & humidum eſt, vel potius moderationem inter has qualitates retinet: æſtas calida & ſicca: autumnus inæqualis, ſed vergit ad frigus & ſiccitatem, hyems frigida eſt & homida. Reſpondent [g] quatuor anni temporibus quatuor partes diei ac noctis: nam matutina reſpondet veri, meridiana æſtati, veſpertina autumno, nocturna hyemi, ita vt eodem modu afficiatur aer quatuor partibus diei ac noctis, quo afficitur quatuor temporibus anni. Luna vero prout varie illuſtratur à [h] ſole, varie afficit partes menſis, & aerem reddit vel moderatum, vel calidiorem, frigidiorem, humidiorem, aut ſicciorem. Altera cauſa mutationis qualitatum aeris quæ conſiſtit in varietate regionis, vel ad cœlum pertinet, vel ad naturam loci: ad cœlum quidem, quod plaga aquilonaris, auſtralis, vel media ſitum quæcunque ſit, quod ſpectet aut ad occidentem, aut ad orientem ſolem, aut ad meridiem, aut ad ſeptentriones. Mediam plagam compertum eſt moderatam eſſe, extremas vix habitabiles ob vim frigoris: ſed duæ aliæ quæ inter mediam & duas extremas collocatæ ſunt, vtrinq; vna incoluntur, quod neq; nimiu ſolis acceſſu torreantur, neq; nimio receſſu rigeant: ſunt tamen calidiores, vel frigidiores, prout magis vel minus illuſtrantur à ſole. Mutat diuerſitas loci, aeris qualitatem, ob ſitum, vt montem, planitiem, vallem: montis enim aer frigidus eſt & ſiccus, vallis calidus & humidus, planitiei moderatus: eadem ratio eſt ædium, habent enim partes ſuperiores reſpondentes monti, inferiores valli, medias planitiei. Res etiam finitimæ aerem mutant. Mare quantum in ſe eſt, reddit ipſum calidiorem, mediũ vero inter humidum & ſiccum cum nihil ſit quod ſolis radios prohibeat, ſicut in locis mediterraneis. Mediterraneus autem aer frigidior eſt & humidior, cum neque ſolis lumen æque admittat, nec purgetur à ventis: obtinet ventus vim à regione vnde flat, partim ob cœli, partim ob ſolis diuerſitatem: qui ab occaſu aut ſeptentrione [i] perflat, frigidus eſt & ſiccus: qui ab ortu vel à meridie, calidus & humidus. Sed fuſius de his agemus in opere de ratiune victus, vbi qua ratiune corrigatur aeris ſubſtantia, aut qualitas minus idonea, exponemus.

Cibi & potionis neceſſitas conſequitur neceſſitatem [k] alendi corpora viuentia, quæ aſſidue conſumuntur à calore, non ſolum aeris circumfuſi, ſed ab eo etiam quo vita continetur. Cibo ergo & potione reficiendum eſt in nobis quod abſcedit: abſcedit autem ſubſtãtia illa [l] ex qua conſtamus compoſita ex quatuor elementis. Eandem reficere oportet alia ſimili, hoc eſt miſta & compoſita ex bis quatuor elementis. Hanc ſuppeditat cibus & potio, ſed cibus magis calidã & ſiccam, potio magis frigidam & humidam, vnde cibo expletur fames, [m] quæ calidi & ſicci, ſicuti potione ſitis, quæ frigidi & humidi eſt appetitio. Sed tam cibus quam potio ex quatuor elementis continetur, & idcirco reficere poteſt quod ex corpore noſtro abſcedit, & in alimentum conuerti: quatenus autem nos alit, mutatur à corpore noſtro, atque hoc [n] nomine differt à medicamentis quæ ipſum mutant: quanquam inueniũtur nonnulla eſculenta & poculenta, quæ partim mutantur à nobis, partim nos mutant, atq; idcirco partim [o] vim habent alimenti, partim medicamenti. Deſideratur autem in cibo ac potione (non ſecus quam [p] in aere) & ſubſtantia, & qualitas. Subſtantia debet ſimilis eſſe naturæ noſtræ, illa enim quæ contraria eſt, venenum eſt, & nos interimit. Similitudo, autequam conficiatur à nobis in ventriculo, in iecinore, in partibus ſolidis, imperfecta eſt, ſed perficitur deinde per triplicem coctionem iam dictam: ſimilis autem alimẽti ſubſtantia vnam duntaxat habet facultatem alendi ac reficiendi quod abſumptum eſt. Quæ vero id reficiunt bonum, boni ſucci [q] dicuntur: quæ malum, mali, ſiue cibi ſint, ſiue potiones. A qualitate alimenti complures ducuntur differentiæ: attenduntur enim in ipſo & primæ, & ſecundæ qualitates: primæ, vt calor, frigus, humor, ſiccitas, vel moderatio quædam ex his, vbi nanciſcuntur ſimilẽ in corpore noſtro, ipſam conſeruant, vbi diuerſam, mutant, præſertim vbi validiores ſint, aut vbi diuturniori tempore adhibentur. Secundæ [r] qualitates quibus differunt inter ſe cibi & potiones, aut aſpectu percipiuntur, vt colores, aut odoratu, vt odores, aut guſtatu, vt ſapores, aut tactu, vt craſſitudo & tenuitas, durities & mollities, denſitas & raritas, fragilitas & quod ei contrarium eſt. Cæterum differentiæ coloris & odoris magis monſtrãt facultatem ciborum & potionum, quam ipſam efficiant: id quod euenit etiã ſaporibus, quanquam hi, vbi grati ſunt, plurimum ad coctionem & retentionem conferunt, longe enim facilius [s] retinentur & concoquuntur à ventriculo quæ ipſi iucunda ſunt, eiuſmodi autem illa ſunt quæ linguam & guſtatum delectant: ſed à qualitatibus quæ tractantur, complures proficiſcuntur facultates quibus inter ſe differunt eſculenta & poculenta, quæcunq; enim craſſa, glutinoſa, dura, & denſa ſunt, multum & firmum præbent alimentum, ſed ægre cõcoquuntur, & ægre diſtribuuntur: contra quæ te-

[a] Supra lib. 12 c. 11.
[b] Gal. lib. 2. de in. Val. c. 11.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. ibid.
[e] Galen. 9. meth. c. 5. & 10 ſimp.
[f] Gal. 3. de dieb. decr. c. 2.
[g] Gal. 1. 6. epid. com. 15.
[h] Gal. 3. lib. de dieb. decret. c. 2.
[i] Gal. 3. aph. com. 5.
[k] Gal. 1. de tu. Val. c. 2.
[l] Gal. ibid. & 1. de ſemine c. 11.
[m] Ariſt. 2. de anima, tex. 28.
[n] Gal. 3. de nat. fac. c. 7. & 5. ſim. c. 1.
[o] Galen. 8. meth. c. 3. & 3. de temp. c. 2.
[p] Gal. lib. de Vſu reſp. c. 2.
[q] Gal. lib. de cibis boni & mali ſucci, & 1. lib. de aliment. facul. c. 16.
[r] Gal. 3. de alim. fac. c. 16.
[s] Hipp. & Gal. 2. aph. 38.

nuis, fragilia, mollia, rara, paruum & infirmum, ſed facile cõcoquuntur, & facile diſtribuuntur. Verum quia [a] ineſt (vt diximus) in alimento vis medicamẽti, proficiſcitur hæc non ſolum à primis qualitatibus quę ſimilem efficiunt, & eatenus mutant corpus noſtrum, ſed etiam à ſecundis: quanquam hæ ſequuntur primas, ex quo fit vt cibi aliqui & potiones extenuent vel craſſum reddant, infarciant vel detergant, molliant vel indurent, contrahant vel relaxent, claudant vel aperiant, repellant vel digerant, dolorem leniant aut excitent: tum propria quędam opera efficiant, calculum comminuant, moueant vrinam, tuſſim ſedent aut irritẽt, aluum ſoluant aut ſupprimant, lac, ſemen, menſtrua euocent aut retineant. Omnes autem facultates quæ medicamentis inſunt, reperiuntur etiã in eſculentis & poculentis, paucæ excipiuntur, neq; enim hæc adurunt, aut erodunt ſicuti medicamenta: ſed cum diuidatur alimentũ in eſculenta & poculenta, eſculentis ſubiiciuntur cibi, obſonia, condimenta. Dicuntur autẽ cibi illi qui præcipue nos alunt, quemadmodũ panis, & panificia omnia, frumẽta, legumina, carnes, caſtaneæ, & cæteri fructus, qui vel ob penuriam pro pane, vel in delitiis cũ eodem comeduntur. Obſonia vocantur à Latinis pariter atq; à Græcis, illa quæ cum [b] cibis ſumũtur vt ſenſum guſtatus voluptate impellant, ne ſatietate capiatur: nequeunt autem per ſe alere quantum neceſſe eſt: huiuſmodi ſunt olera, porrum, allium, cepa, radicula. Condimẽta (quæ Græce nominantur ἀρτύματα, [c] aut nihil, aut certę quam minimũ ſuppeditant alimenti, miſcentur tamen cum cibis & obſoniis, vt vim eorum vel excitent, quemadmodum ſal, piper, zinziber, crocus: vel mitigent ac leniant, vt oleum, adeps, butyrum. Petũtur autem eſculenta omnia, aut à belluis, aut ſtirpibus: ſal tantum ex condimentis petitur à metallicis, ſeu à corporibus inanimis. Potio non modo nos alit & reficit quod [d] abſumptum eſt, ſed confert ad coctionem, ac diſtributionem cibi, quem in ventriculo diluit: eadem autem attendi diximus in poculentis, quæ in eſculentis, ſubſtantiam videlicet, & qualitatẽ, vnde in potione eædem fere deprehenduntur differentiæ quæ in cibo, ſi duritiẽ, denſitatem, ac fragilitatem excipias, eædemq; facultates ineſſe poſſunt potioni, quæ cibo inſunt. Materia potionum aut ſimplex eſt, aut compoſita: ex ſimplicibus, primo occurrit nobis aqua, [e] quæ per ſe non habet vim alendi, ſed iuuat diluendo cibum craſſiorem, vnde ſequitur facilior coctio, ac diſtributio, & refectio: eſt & vinum ſimplex potio, quanquam arte fit, habet autem vim celeriter [f] nutriendi. Quod ſi cum aqua comparetur, calefacit & ſiccat corpora noſtra, nam illa refrigerat & madefacit: ſed vinum vino quid præſtet, valido imbecillum quid interſit omnes norunt, ita vt à variis vinis, variæ oriantur facultates. Potiones compoſitæ, ſunt mulſa, oxymel, apomeli, quibus vtebantur veteres: illæ præterea quæ fiunt ex fructibus, aut frumentis maceratis, vel incoctis in aqua.

[a] Gal. 3. de temp. c. 4.
[b] Gal. 2. de alim. facu. 70.
[c] Gal. 2. de alim. facu. 63.
[d] Gal. 1. de tu. val. c. 2.
[e] Gal. 3. acu. com. 17 & 4. de vſu part. c. 5.
[f] Gal. 3. de cauſ. pulſ. 17. & 12. meth.

Quæ retinentur ac detruduntur, pertinere diximus ad communem vitam omnium viuẽtium, nam vt omnia aluntur, ita ab omnibus [g] retineri debet aliquid quo alantur, & aliquid expelli quod vel toto genere, vel multitudine duntaxat alienum ſit. Sed cum triplex [h] alimenti coctio in nobis fiat, intueamur quid in vnaquaque aut retinere, aut depellere oporteat: in prima quę fit in ventriculo retinetur cibus & potus dum concoquantur, ſed ſeparantur reliquiæ craſſiores [i] quæ deiiciuntur. In ſecunda quæ fit in iecinore retinetur ſuccus à ventriculo attractus, dum in ſanguinem vertatur, ſed ſecernitur aquoſus [k] humor, hoc eſt ipſa vrina. In tertia quæ fit in partibus ſolidis, retinetur ſanguis dum conuertatur in ſubſtantiam ſolidam, ſed redundat humor quidam tenuis, qui vel in vapores diſſipatur, vel efficitur ſudor: redundat [l] & materia craſſior, quæ in ſordes, vel pilos degenerat ad cutem tranſlata, atque hæc quidem toto genere aliena ſunt. Sed quædam interdum depellere oportet quæ alioquin vtilia ſunt, debitam tamen quantitatem excedunt, huiuſmodi eſt mulieribus ſanguis menſtruus, viris ſemen: vt ergo quæ vtilia ſunt, retinere, ita quæ inutilia ſunt & aliena, depellere oportet: accommodantur quæ retinentur ad alendum, ſed quæ detruduntur, exonerant vires multitudine, vel qualitate oppreſſas, remouent obſtructionem, & perſpiratum expediũt. Huc ſpectat vſus balnei, quo ſudor mouetur: huc etiam ſpectat Venus.

[g] Gal. 1. de tu. val. c. 3.
[h] Gal. 1. lib. de tu. val. 12.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. 5 de vſu par. c. 6.
[l] Gal. 1. de tu. val. c. 12.

Somni autem & vigiliæ neceſſitas hinc colligitur, [m] quod natura animali ſenſum dedit vt ſentiret: ſentit cum vigilat, optimeque cum ipſo ageretur ſi poſſet perpetuo vigilare. Sed facultates illæ quæ non ſunt æternæ, cum ſuum munus exercent, defatigantur, [n] & idcirco indigent quiete vt reficiantur inſtrumenta quibus vtuntur: ſenſus cum eiuſmodi ſit, quietem poſtulat, vacandum eſt enim à munere ſentiendi, & ne præ nimio labore exhauriantur ſpiritus. Non poteſt igitur vigilia eſſe perpetua, ſed neceſſe eſt viciſſim animal vigilet, ac dormiat. Adde quod ſomnus ad coctionem confert, cum contrahatur tunc calor [o] ad partes internas, ſed vigilia ad diſtributionem alimenti, quod euocet tunc ad externas: nocent tam ſomnus quam vigilia diuturnior: ille, corpus [p] noſtrum effœminat, & quaſi elixat, hæc ipſum arefacit, & quaſi aſſum reddit. Sed confert vigilia ad detrudenda illa quæ redundant, irritat enim naturam ad expellendum: ſomno retinentur quæ ſuperant, ita vt expulſiones cunctæ videantur ſomno retineri, excepto tamen ſudore, quem ſomnus euocat: nam calor ille qui principio ſomni contrahitur ad partes internas auctus, pertinet etiam ad externas, & ſudorem mouet.

[m] Supra lib. 2. c. 5.
[n] Gal. 1. de cau. ſympt. c. vlt.
[o] Gal. 3. de cauſ. pul. c. 9.
[p] Hipp. 2. aph. 3.

Motus & quies reſpondent [q] vigiliæ & ſomno, attinentq; ad animalia quæ prædita ſunt motu voluntario: vt autem non poſſunt quæ ſenſu prædita ſunt continenter vigilare, ſed neceſſe eſt interpelletur vigilia ſomno, ita non poſſunt animalia quibus natura tribuit motum voluntarium, continenter moueri, ſed quietem poſtulant, vt recreentur ſpiritus. Eſt autem motus neceſſarius ad propagationem generis, & ad petendum cibum, & conſeruationem vitæ eorum quibus natura ipſum largita eſt. Per motum recedit calidum innatum è viſceribus, euocaturque ad partes quæ mouentur: eaſdem reddit calidiores atque humidiores, quo [r] fit vt bene nutriantur, firmentur, detrudanturque quod redundat ex tertia coctione inutile ad alendum. Quiete reficiuntur ſpiritus exhauſti propter motum, contrahitur calidum innatum ad viſcera, & idcirco plurimũ confert ad coctionem, ſed alias partes deſtituit; quamobrẽ membra quæ diutius quieſcũt gracilia fiunt, quod nõ bene alantur.

[q] Supra lib. 2. c. 5.
[r] Superius loco citato.

Propriam

Proptiam hominis eſſe diximus [a] perturbationem & tranquillitatem animi, à quibus corpus etiam afficitur: præſtat traoquillitas idem quod quies, maximeque accommodatur ad coctiooem perficiendam: perturbatiooe animi varia, varie mouetur calidum innatum vna cum ſanguine ac ſpiritu quibus continetut: feruet per iram in cotde, atque inde vniuerſum [b] corpus calefacit: per metum atque ægritudinem ſecedit ad partes internas & relinquit externas frigidiores: contta pet ſpem & gaudium ab ioternis euocatur ad extetnas, neqne enim coortahitur, ſed effunditur, quo fit vt externæ incaleſcant, interuæ frigidiotes reddantur. Hactenus de ratiooe victus.

[a] Supra in eod. hoc cap. & eod. lib. [b] Gal. 4. de cauſ. pulſ. c. 2.3.4.5.

De medicamentis. Cap. III.

ALTERVM inſtrumentum quo medicus vtitut ad ſua opera efficieoda, medicamenta complectitur: ſunt autem hæc quæcunque vel intus ſumpta, vel extrinſecus adhibita mutare corpus noſtrum poſſunt: quo nomine opponuntur [c] alimeotis quæ mutantur à ſubſtantia noſtra in quam conuertuotur. Medicameotorum facultates totidem ſunt quot mutatiooes quas fieri ab illis depreheodimus iu corpote ooſtro, ſiue pertineant ad partes vel ſimplices, vel multiformes, ſiue ad ea quæ continentur in ipſis. Spectemus igitur quam mutatiooem ſingula hæc accipere poſſint, & hoc pacto ioueniemus facultates omnes quibus prædita ſunt medicamenta. Mutatur in partibus ſimplicibus vel tota ſubſtantia, vel qualitas duntaxat: mutatio totius ſubſtantiæ dupliciter fit, cum vel deturbatur ex ſtatu naturali, vel in ipſum reſtituitur: quæ ipſam mouent de ſtatu ſuo, deleteria [d] dicuntur à Græcis, quemadmodum veneoa: oumerantur [e] tamen in medicamentis quateous vim habent mutandi corpus noſtrum, & quateous aliquo nomine illi medentur, ac proſunt. Sed quæ totam ſubſtantiam reducunt ad priſtinum ſtatum, medicamenta alexiteria, [f] ſiue alexiphatmaca vocantur à Græcis. Mutatio qualitatis partium [g] ſimplicium fit cum calefiunt, refrigerantur, madefiunt, ſiccantut, ſiue ſimplex, ſiue duplex qnalitas mutetur. Inueniuntur quædam medicamenta quæ ſimpliciter calefaciunt, tefrigerant, madefaciuot, exſiccant. Inueniuntur & alia turſus quæ duplicis qualitatis mutationem affetunt, huiuſmodi ſunt quæ calefaciunt & madefaciunt, calefaciunt & ſiccant, refrigerant & ſiccant. Partes multiformes [h] continentur conformatione, magnitudine, numero ſitu. Sub [i] confotmatione comptehenduntur figura, ſuperficies, & caua, quæ omnia mutationem accipiunt à medicamentorum facultatibus. Efficiunt autem figuræ mutatiouem noo proxime, ſed quatenus implent, aut exhauriunt, & idcirco [k] tendunt, aut laxant. Supetficies exaſpetatur à medicamentis ſiccantibus ac detergentibus, læuior tedditur [l] à læuibus, atque emplaſticis. Caua clauduntur, vel apetiuntur: medicamenta quæ claudunt, id faciunt adſtringendo, vel obſtrueodo: contra, quæ apetiunt vel relaxant, vel auferunt materiam naturaliter obſtruentem, quemadmodum detergentia, ac digerentia. Magnitudo augetur [m] vel minuitur: augetur autem vel ex alimeoto plurimo, vel ex relaxaoone. Alimentum allicitur à mendicameotis attraheotibus, admittiturque remotis impedimentis, vt vi medicameototum quæ carnem adduot vlceribus cauis (ſarcotica Græce oomioantur,) hæc detergunt [n] ſotdem, atque leniter exſiccant ſuperantem humorem, & hoc pacto remouent impedimentum, nam rato proprie procreatur à natura. Augeri etiam maguitudinem diximus relaxando: medicamenta enim relaxantia longius efficiunt quod couttactum erat: at imminuitur magnitudo [o] à medicamentis digerendi, etodendi, aut adurendi vim habentibus. Numerus ſimiliter vel augetur, vel minuitur: augetur ab his quæ vim [p] habent reficiendi quod perditum eſt, vel aliquid ſimile pro ipſo, veluti cum pro cute amiſſa iu vulneribus fit cicatrix: id quod præſtant medicamenta epulotica, ſic enim [q] appellantut quę cicatticem inducunt. Minuitur numetus nou ſecus quam magnitudo à medicamentis erodentibus, adurentibus, & prętetea ab extraheotibus. Situm mutant præcipue medicamenta quæ vel contrahunt, vel relaxant: per hæc igitur vel deturbatur ex naturali ſitu pars, vel in ipſum reſtituitur. Vnitas, communis conditio eſt partium ſimplicium & multiformium, circa quam duplex accidit mutatio, cum vel ſoluitur, veluti [r] ab etodentibus medicamētis, vel acquititur pet glutinantia. Huiuſmodi igitur ſunt medicamentorum facultates, à quibus mutantut tam ſimplices partes, quam multiformes. Sed accipiunt etiam mutationem quæ in his continentur, veluti reliquiæ alimenti, ſucci, ſemen, lac, lumbrici, calculi & alia quæ prætetnaturam in ipſis generantur.

[c] Gal. 3. de temp. c. 3. & 5. ſimpl. c. p. [d] Gal 3. de temp. 4 & 5 ſimpl. c. 18. [e] Gal 3 de na fac. c. 7. [f] Gal. 6 6. epid. com 5. [g] Gal 1 ſimplic. c. 1. [h] Gal. lib. de conſt artis c. 5. [i] Galen. l. de diff morb. c. 7. [k] Gal. lib de cauſ morb. c. 7. [l] Gal. ibid. c. 9. [m] Galen. 3. meth. c. 2. [n] Gal. 5 ſim. c 16. [o] Gal. lib. de cau morb. c 9. [p] Gal. ibid. c. 8. [q] Gal. 5 ſim. c. 16. [r] Gal lib de cau. morb. c. 11.

Mutantur teliquiæ alimenti, vt deiectio, vrina, ſudot, cum vacuantut, aut retineotur à medicamentis, quæ vel retineot aſtringendo, vel vim habent educendi deiectionem, vrinam, ſudorem. At ſucci non ſolum vacuantur vi medicamentorum, vomitu, vel deiectione purgantium, aut per vrinam, vel ſudorem educentium, ſed etiam retinentur, vel ſponte, vel vi medicamentorum aſtringentium: retenti autem & manentes io corpore craſſeſcunt, extenuantur, glutinoſi fiunt, inciduotur, leniores aut acriores euadunt. Ope medicamentorum mutantur proptie lumbrici, cum necantur: calculi, cum comminuuntur: vtriq; communitet cum educuntur: ſunt & quædam ex prædictis medicamentorum facultatibus quæ ad proprias partes cotporis accommodātut, veluti quæ capue purgant per aures, palatum, nares: ſunt quæ tuſſim ſedant, aut mouent ad thotacem attinentia, tum quæ ſemen, lac, menſtrua euocant, aut ſupprimunt. Sed ſatis iam explicatæ ſunt facultates medicamentorum, & quæ ad partes ſimplices, & multiformes, & quæ ad contenta in illis refetuntur. Spectemus ouoc vnde nobis ſuppeditetur eorū materia. Medicamenta omnia quibus vtimur, aut ſimplicia ſunt, qualia gignuntur à natuta, aut arte paraotur: loquamur primo de ſimplicibus. Horum duo genera ſunt, vnum petitur à cotporibus inanimis, altetum ab animatis: inanimis ſubiiciuntur primo quatuot elemēta, ex quibus ignis quatenus nos calefacit, ad victum, quatenus adurit, ad chirurgiam refertur. Aqua partim ad victum attinet, partim ad medicameota. Terra ſub medicamentis comptehenditur. Mixta inanima, aut liquida ſunt, aut ſolida, & foſſilia: liquida eſt aqua illa quam

N 3

thermalem vocant, prætetea ſuccus quidam craſſiot emanans, eiuſmodi eſt naptha: quod foſſibile eſt, aut terra eſt mixta, aut ſuccus conctetus, aut lapis, aut metallum, aut aliquod compoſitum ex his. Tettaappellatut id omne ex quo madefacto fit lutum. Succus concretus eſt id foſſile quod ſiccum & ſubdutum eſt, quodq; madefactum non conuertitur in lutum, ſed partim liquatur humore, partim calote. Lapis eſt cotpus illud foſſile ſiccum & durum, quod aqua diuturnitate vix mollitur, ſed multo igne aut liqueſcit, aut conuertitur in in puluerem. Metallum vocatur corpus foſſile durum quud calote ignis liqueſcit, ſed refrigeratum reuertitur ad priſtinam duritiem: tãtum ex metallis reperitur liquidum, hydrargyros, foſſile vero mixtum, ſeu compoſitum ex pluribus, eſt veluti vena metalli conſtans ex pattibus diuerſi generis. Maximam veto medicamentorum eopiam nobis ſuppeditant corpota animata, & quæ viuunt, ſiue è terra edita ſint, ſiue animalia. Illa igitur quorum ſtirpes terra continentur, aut [a] arbores ſunt, aut frutices, aut herbæ. Vocantur arbores [b] quæcunq; à radice ſtatim ſurculoſo caudice aſſurgunt, à quo pet interualla tanquam brachia exorſi rami latiua diffunduntur. Sed frutices [c] vocamus eos qui à tadice caudice multiplici ramoſoque ſeſe attollunt. Herbas [d] dicimus illas quæ inter initia tantum folia pandũt, ſed deinde in caulem erectæ florent, & ſemen ferunt. Ab hoc triplici genere ſtirpium, varia materia [e] ſumitur, vt fructus, ſemen, flos, radix, caulis, caudex, folium, lignum, cortex, matrix, liquot. Cuncta etiam animalia ſeu volucria ſint, ſeu terram vel aquam incolant, aliquid præbent quod mutare poſſit corpora noſtra, & medicamenti vim habeat. Vtimur autem vel totis animantibus, ſeu viuentibus, ſeu mortuis, vel ipſorum partibus tam ſimplicibus, quam multiformibus, vel illis quæ gignuntur in iiſdem, ſiue ſuperuacanea ſint, ſiue ad alendum idonea, vel his quæ ab illis artificioſe colliguntur, aut parantur. Hęc ſunt genera ſimplicium medicamentorum, quæ vbi ſatisfaciant operibus efficiendis, atque operum differentiis, talia qualia procreantur à natura, nullum requitunt artificium. Sed quia interdum per ſe minus idonea ſunt quę id efficiant quod res poſtulat, neceſſaria e ſt ars, quæ vel apparatu, vel permixtione ſimplicium medicamentorum, vel vtroq; continetur. Conſiſtit apparatus partim in remouendis partibus inutilibus, partim in qualitatibus vel corrigendis, vel comparandis: vt autem hæc fiant, medicamenta purgantur, abluuntur, calcfiunt, refrigerantur, ſiccantur; made fiunt, perfunduntut, diluuntur, liquantur, molliuntur, durantur, coquuntur, ſeu elixa, ſeu aſſa, ſeu fricta: torrefiunt, comburuntur, extinguuntur, incenduntur, extenuantur, ſiue in puluerem, ſiue in ſuccum conuerſa; inciduntur, eraduntur, contunduntur, cribrantur, teruntur; exprimitur ex ipſis humor, percolatur & putus redditur: his accedit apparatus quem ſublimationem vocant. Permiſcentur medicamenta, & componuntur ex ſimplicibus cum nullum inuenitur ſimplex valens ad id efficiendum quod neceſſe eſt: ſi reperiretur ſimplex medicamentum idoneum, ſuperuacanea eſſet compoſitio ex pluribus, componimus primo medicamentum ex pluribus ſimplicibus, vt perficere poſſit opus requiſitum vbi compoſitum ſit, quod non poterat vbi ſimplex erat: nam ex cera oleo & ærugine æris conficitur mixtura idonea ad reficiendam carnem, ad quod nullum per ſe valebat illorum trium [f] quæ ſimul miſcuimus: nam ærugo carnem abſumit, cera & oleum puttefacit. Miſcemus etiam aromata cum aloe in confectione hieræ, nam ſi aloes elicit pituitam ex tunicis ventriculi quam [g] elicere non poterat ſine aromatibus. Debet autem medicamentum non ſolum efficere opus ſimpliciter, ſed tuto, cito, & iucunde [h] illud efficere, id quod non poteſt interdum præſtare vbi ſimplex ſit, atque idcirco miſcetur, exempli gratia, vt tuto curemus, miſcemus plura ſimplicia ſimul ad idem opus efficiendum, ſpectantes partim ad locum affectum, partim ad vim illorum medicamentorum quæ alioquin ad opus requiſitum accommodantur: ad locum quidem affectum, veluti cum medicamentis relaxantibus (quæ inflammationi aptantur) addimus adſtringentia, ne nobilioris viſceris facultas diſſoluatur. Ad medicamentum vero ſpectamus cum cathartica ad purgandum idonea, alioquin naturæ noſtræ inimica, corrigimus aliquo adiecto, quemadmodum Hippocrates [i] veratro aniſum, vel daucum admiſcet. Vt item opus quod efficiendum eſt, celeriter fiat, medicamento alioqnin idoneo, addimus aliquid quod eius effectionem maturet: quo nomine admiſcemus ſalem medicamentis purgantibus. Vt autem opus quod efficiendum eſt quantum fieri poteſt iucunde fiat, admiſcemus ſimplicibus ad id alioquin idoneis quæ ſenſus delectent, vt guſtatum, odoratum, aſpectum: quamobrem antidotis adiicimus mel, aut ſaccharum, quod vim moleſti ſaporis frangat: ad remouendum fœtorem, aromata miſcemus, aut alia quorum iucundus ſit odoratus. Si tactum offendunt duriora medicamenta, diluimus liquore aliquo. Iis quæ aſpectui odioſa ſunt, adiicimus crocum, inuoluimus tenuiſſimo auro pilulas vt coloris earum fœditas lateat aſpectum. Ergo vt opus quod requiritur, non ſolum fiat, ſed tuto etiam, cito, & iucunde fiat, plura ſimplicia medicamenta inter ſe miſcemus: verum, quia opus quod ad curandum pertinet, differentiis quibuſdam diſtingui debet, vt qualitate, quantitate, numero, tempore, loco, modo; ſæpe euenit vt ſimplex medicamentum quamuis ſatisfaciat operi, non tamen reſpondeat differentiis ipſius: quare cogimur tunc plura ſimplicia ſimul miſcere. Qualitas medicamenti, debet reſpondere qualitati operis, non tantum genere, ſed etiam gradu, quem ſi ſuperet, remittetur admixto medicamento aliquo quod eius vim frangere poſſit: quanquam hoc referri ad quantitatem poteſt, ſed quantitas maxime ad molem ſpectat: requiritur interdum magna moles medicamenti propter magnitudinem loci vbi imponendum eſt. Medicamentum autem validum ſi tunc adeſt, ſufficit parua eius quantitas admixta cum aliquo quod moderatum ſit, & omnis exceſſus expers, quo nomine ceram aut oleum aut aliquid tale admiſcemus odoribus. Sequitur numerus operum, ſæpe enim plura ſimul efficienda ſunt, ſiue contraria, ſiue diuerſa, & cum non ſufficiat vnum medicamentum ſimplex, miſcemus ſimul plura. Poſtulat etiam temporis differentia vt ſimul miſceantur plura medicamenta, veluti cum longioris temporis eſſe debet, ſimplex vero illud quod alioquin vtile eſt, cito diſſipatur, nec diu manet poſtquam illitum eſt: tunc igitur cum cera gummi, reſina,

vel

[a] Theophraſtus lib. de hiſtoria plãtarum c. 5.
[b] Ibi. Theophraſtus.
[c] Theo. ibid.
[d] Theo. ibid.
[e] Theoph. 1. lib. de hiſt. plant. c. 2. 3. & 4.
[f] Gal. 6. catatop. c. vlt. & 3. meth. c. 2.
[g] Galen. 7. meth. c. 11.
[h] Galen. 14. meth. c. 13.
[i] Hipp. lib. 2. acu. tex. 11.

Digitized by Google

vel aliquo alio medicamento componitur, quo diutius ſeruetur illitum. Locus etiam quo pertinere opus debet, interdum non eſt in promptu, ſed intimus, quamobrem medicamento quod craſſius ſit, & non ita facile penetret, adiicimus tenue aliud, veluti acetum oleo roſa condito, quod capiti ſuperdatur vt cerebrum refrigeret: propter modum varium in adhibendis operibus neceſſarium, cogimur ſimplicibus admiſcere alia ſimplicia, nam ſi per clyſterem infundi medicamentū debet quod alioquin craſſius ſit, neceſſe eſt liquore aliquo diluatur. Forma medicamentorum varia conficitur cum componuntur, ſiue intus dari debeant, ſiue extrinſecus imponi: conueniunt enim & tenuiora, & craſſiora, quamobrem eorum quæ extrinſecus imponuntur, forma huiuſmodi eſt. Adhibentur humores, olea, vnguenta, cerata, acopa, malagmata, cataplaſmata, emplaſtra, paſtilli, collyria: intus vero ſumuntur liquores, condita, confectiones illæ quæ electuaria, & loch proprie nominantur: tum quæ proprie antidoti vocantur: præterea pulueres, catapotia. Humores dicimus illos in quibus iacuerint aut bullierint medicamenta, perfunditur his locus affectus. Olea dicuntur illa in quibus ſimiliter iacuerint vel bullierint medicamenta: quod ſi hæc aromata ſint, illa non appellantur amplius olea, ſed vnguenta. Cerata fiunt ex oleo & cera. Malagmata dicuntur à latinis pariter atque à Græcis, quæ linteo vel aluta excipiuntur: fere autem ſemper accipiunt gummi aliquod. Cataplaſmata maxime fiunt ex herbis, floribus, radicibus, farinis, quibus pingue aliquid adducitur, vt medulla, adeps, butyrum, oleum. Emplaſtra conficiuntur ex metallicis mixtis cum oleo, vel adipe. Hæc vbi ita diluantur vt excipi linamentis poſſint, dicuntur à Græcis [a] enmota, nunc vero à recentioribus, vnguenta. Paſtilli conſtant ex terris, aut metallicis humore aliquo dilutis, dicuntur græce trochiſci: rotundi autem [b] figurantur, non tamen vt cataporia, ſed ſuperne, & inferne depreſſi, ac plani, adhibenturque non ſolum extrinſecus diluti, ſed dantur etiam intus, ſiue diluti, ſiue in catapotia redacti. Collyriorum ſimilis miſtura eſt, niſi quod figurantur oblonga, & altera parte craſſiora, altera tenuiora. Inter compoſitiones quæ intus dantur, ſunt liquores diuerſi generis, tenuiores, & craſſiores, vt aqua, vel vinum, in quibus medicamenta bullierint, aut iacuerint: tum ſucci ex herbis, floribus, radicibus, fructibus qui cum melle aut ſaccharo admixti ſeruantur vt potui dentur, ſyrupi vocantur. Condita ſunt fructus, cortices, radices, flores: condiuntur autem melle, aut ſaccharo: fiunt item variæ confectiones ex compluribus medicamentis, vocanturque omnes communiter antidoti, quamuis proprie antidoti ſint quæ [c] venenis aduerſantur, vt theriace: ſed ſub antidotis communiter dictis comprehenduntur & quæ electuaria vocantur, ſicut illa quibus vtimur ad purgandum, media inter liquida & dura; & quæ appellantur loch. Sunt autem hæc glutinoſa, ſumunturque ad euocandum ſputum. Catapotia dicuntur medicamenta in modum paruæ pilæ figurata, quæ ad purgandum potiſſimum ſumuntur: quanquam valent etiam nonnulla ad aſtringendum, alia etiam ſumuntur ad deſtillationem prohibendam. Pulueres fiunt ex aridis medicamentis contuſis, cribratiſque: ſumi autem intus ſolent diluti liquore aliquo; quanquam inſperguntur etiam vitiis partium externarum. Artificium igitur quod neceſſarium eſt vt ſatisfaciat operibus, atque operum differentiis ſimplicia medicamenta quæ natura profert, conſiſtit & in apparatu, & in permixtione, de quibus quantum res poſtulabat locuti ſumus: nam in opere proprio de medicamentis hæc à nobis vberrime explicantur. Vnde etiam colligi poteſt quibus proprie inſit hæc aut illa facultas neceſſaria ad efficiendum illud opus quod indicatur. Quanquam in ſequentibus quoque nonnulla ipſorum exempla proferemus, cum ſigillatim opera atque inſtrumenta vnacum ſuis differentiis perpendemus pertinentia ad curationem morborum, cauſarum, & ſymptomatum.

[a] Gal. 2. cata genes c. 2.

[b] Gal. 5. cata genes c. 11.

[c] Galen. 1. de antidotis c. 1. & lib. 2. de antidot. c. 6.

De Chirurgia. Cap. IIII.

TERTIVM inſtrumentum quo medicus vtitur, diximos eſſe chirurgiam: hoc vocabulo ſignificatur apud Græcos [d] opera manus: omnes enim operæ quæ manu fiunt, vt ſutura, diſtentio, vſtio, ſectio, à Græcis medicis chirurgiæ nominantur: non debet autem æſtimari tertia pars totius medicinæ vt nonnulli cenſent, ſed tertium inſtrumentum, cum medicina proprie diuidatur in conſeruationem & curationem, & vtraque in cognitionem tractandorum & rationem tractandi, cumque ratio tractandi diſtribuatur in opera & inſtrumenta, quemadmodum in ſuperioribus oſtenſum eſt. Agemus de chirurgia, non vt de vna parte præcipua medicinæ, ſed vt de vno ex tribus inſtrumentis, quæ ſub vtraque parte continentur, ſub conſeruatione ſcilicet, & curatione: neque enim complecti debet aliud præter manus operas, & inſtrumenta quibus vtitur manus, cum non ſemper ſola, ſed plerunque quando admouetur hæc, neceſſaria ſint aliqua inſtrumenta, vt acus & filum ad ſuendum, faſcia ad alligandum, ſcalpellus ad ſecandum. Quanquã ad diſtendendum membra contracta, vel componendum luxata, non ſolum inſtrumentis vtitur manus, ſed neceſſaria ſunt etiam machinamenta, cuiuſmodi eſt Scamnum Hippocratis, Gloſſocomum Nymphodori, Triſpaſtum Apellidis, quæ omnia ad chirurgiam referuntur: debent autem artificioſe adhiberi, quemadmodum oſtenſum eſt ab Hippocrate [e] in primo libro de officina medici, vbi ægrotantis, medici, miniſtrorum, luminis, inſtrumentorum, & machinamentorum meminit, additque videndum eſſe vbi, quot, quomodo, quando, & quæ adhibeantur. Diuiditur autem chirurgia varie, totque partes ſunt ipſius, quot ſunt operæ manus, quas vt certis generibus ſubiiciamus, finem intuebimur propter quem adhibentur. Triplex autem eſt, ſiquidem, aut efficiunt aliquid, aut ſunt efficiendi ſociæ, ita vt inſeruiant, aut partim efficiunt, partim inſeruiunt. Chirurgia ergo diuiditur in eã quæ inſeruit, in eam quæ partim agit partim inſeruit, & in eam quæ agit duntaxat: cuique harum trium complures ſubiiciuntur ſpecies, quas omnes referemus vſq; ad imas. Illa quæ inſeruit, in tres diſtribuitur, pro triplici fine ad quē accõmodatur: inſeruit enim vel vt cognoſcamus, vel vt cognoſcamus

[d] Gal. de defin. med. ab initio, & libro Medicus cap. 18.

[e] Hippocr. 1. de officina tex 6.

ſimul & agamus, vel tantum vt agamus. Illa vero quæ inſeruit cognitioni, aut inſeruit priuſquam ad curandum adhibeamur, aut poſtquam adhibiti ſumus; ante, inſeruit ſectio, [a] vel cadauerum, vel belluarum viuentium, quam appellant anatomen, quæ non aliud eſt quam chirurgia, vt ex Galeno etiam colligi poteſt, neque ſolam ſectionem poſtulat, ſed alias quoque operas manus: vocatur ramen anatome à [b] ſectione qua potiſſimum vtitur, dum [c] internas partes inſpicimus. Hoc pacto igitur chirurgia inſeruit cognitioni, antequã ad curandum adhibeamur. Sed neceſſaria eſt etiam poſtquam adhibiti ſumus, vt malum ipſum quale ſit deprehendamus: ſpecillo enim aut digitis exploramus id malum quod oculis non ſubiicitur, quo fit vt chirurgia tunc etiam ad cognoſcendum pertineat. Sed pertinet ad cognoſcendum & agendum ſimul, cum aut abradimus pilos, aut detergimus ſanguinem, vel ſaniem, aut plagam vel dilatamus, vel dilatatam ſeruamus: quæ chirurgi operæ duplex commodum afferunt, vnum vt quale vitium ſit deprehendamus, alterum vt admouere poſſimus ea præſidia quæ res poſtulat. Inſeruiunt & aliquæ operæ actioni duntaxat, nec quicquam pertinent ad cognoſcendum, veluti cum artificioſa manu medicamenta admouentur, aut cum partes affectæ præbentur curandæ, figurantur, collocantur, fulciuntur, aut cum à ſubiecto vitio cutis reſoluitur, aut frangitur calculus vt extrahi poſſit, aut ſecatur vena, vel ſanguiſuga admouetur, vel locus ſcalpello exaſperatur vt mittatur ſanguis, aut aperiatur abſceſſus vt educatur pus. Eiuſmodi igitur ſunt chirurgiæ inſeruientes. Sed pergamus ad alterum membrum primæ diuiſionis, hoc eſt ad operas quæ ſimul agunt & inſeruiunt: hæ potiſſimum ſunt vinculum, & diſtentio: faſcias enim damus interdum vt medicamenta contineant agentia, & ità inſeruiant, interdum vt aliquid agant, exempli gratia repellant, adducant, ſeparent; ſimiliter diſtendimus membra fracta, aut luxata, vt poſſint componi, atq; in ſuum locum reſtitui, & ita diſtentio inſeruit alteri chirurgiæ quæ curationem efficit: ſed & per ſe etiam agit diſtentio, cum quod contractum eſt, per ipſam ad priſtinam longitudinem reuertitur. Reſtant operæ chirurgi, quæ ſolum agunt & non inſeruiunt, hæ autem vel corrigunt quod relinqui debet in corpore, & alioquin ſecundum naturam eſt, vel ſpectant ad id quod ſuperat, atque alienum eſt: corrigunt quod vtile eſt coniungendo vbi contra naturam ſeparatum ſit, ſeparando vbi coniunctum, dirigendo vbi peruerſum, componendo vbi deprauatum, reſtituendo in ſuum locum vbi luxatum: ſuperficiem quę præter naturam aſpera eſt leniendo, aut exaſperando eam quæ lenis, aperiendo quod clauſum, claudendo quod apertum, reprimẽdo quod excedit, excitando quod depreſſum eſt, addendoq; quod deeſt. Spectat chirurgia [d] ad id quod inutile eſt & alienum, vtrumque aut translatione, aut detractione: transfertur calculus ex ceruice veſicæ quam obſtruit, ad fundum: transfertur humor qui pupillam ſuffundit, ad partem oculi inferiorem. Detrahimus autem humorem quidem exprimendo, ſed ſolidiora corpora, euellendo, incidendo, adurendo. Quæcunque igitur operę, ſubiiciuntur chirurgiæ, ad aliquam propoſitarum referuntur: poſtulant autem vt recte fiant, quaſdam animaduerſiones, non ſecus quam ratio victus, & medicamenta, in quibus conſiſtit rectus vſus, qui adhuc ſupereſt explicandus: explicabitur autem de omnibus tribus inſtrumentis ſimul.

[a] *Gal. 1. lib. de anatomia admin. c. 3.*
[b] *Gal. lib. de defin. med.*
[c] *Gal. libr. medic. c. 11.*
[d] *Gal. libro medic. c. 18.*

De differentiis, ſeu animaduerſionibus ad inſtrumentorum vſus pertinentibus. Cap. V.

VT opera non abſolute, ſed quaſdam animaduerſiones aſſumendo [e] aptantur ſcopis à quibus requiruntur, ita inſtrumenta quoque non abſolute admota, ſed ſi quædam animaduertantur atque obſeruentur ad perficienda opera accommodantur. Debent igitur opera aptari ſcopis, ſed animaduerſiones quæ ſunt differentiæ obſeruandæ in operibus, reſpondere debẽt ſimilibus differentiis ipſorum ſcoporum, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit, ſiue implicita. Rectus itaque vſus inſtrumentorum conſiſtit in eo vt reſpondeant tuto, cito, & iucunde operibus atque operum differentiis: ſicuti rectus vſus operum in eo vt reſpondeant ſcopis, atque ſcoporum differentiis, quemadmodum ſupra oſtenſum eſt. Sunt autem inſtrumenta per ſe [f] materia præſidiorum, ſed efficiuntur præſidia vbi recte, hoc eſt obſeruatis certis animaduerſionibus, ſeu differentiis, adhibeantur. Eadem autem (vt docuit [g] Herophilus) pro recto vel prauo vſu, proſunt, aut obſunt, fiuntq; cauſa vel ſanitatis, vel morbi. Vnde vulgatum illud, Balnea vina venus corrumpunt corpora noſtra. Et vitam faciunt balnea vina venus.

Deſideramus igitur vt inſtrumenta primo reſpondeant operibus quæ nitimur efficere, deinde vt accommodentur ad ipſorum differentias; reſpondent operibus per facultates quas habent: accommodantur ad differentias per differentias ſimiles. Duo itaque in inſtrumentis attenduntur, facultates & differentiæ. De inſtrumentorum facultatibus ante dictum eſt, declarauimus enim quid efficere poſſint ſex res nõ naturales quibus ratio victus continetur, enarrauimus vires medicamentorum, quas partim natura partim apparatu ac permixtione obtinẽt. Adſcripſimus & quo ſpectent operæ chirurgi. Ergo ad opus quoduis efficiendum eo inſtrumento vtendum eſt, quod illud efficere poſſit, ſiue proxime, vt cum datur aqua frigida ad refrigerandum, ſiue alio interiecto medio, vt cum ea perfunditur iuuenis boni habitus media æſtate laborãs neruorum rigore, calefacit enim (teſte Hippocrate) [h] contrahendo calorem: præterea ſiue inſtrumentum quod adhibetur veluti medicamentum, vim ſuam ſtatim poſſit impertire, quemadmodum ignis cum nos calefacit, ſiue non ſtatim, ſed poſtquam à nobis calefactum eſt, quemadmodũ piper, [i] quod non prius nos calefacit, quam calorem noſtrum contraxerit. At differentiæ ſeu animaduerſiones quæ in inſtrumentis ſunt attendendæ, totidem ſunt quot illæ quas diximus attendi in operibus: commemorauimus autem qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem. Eædem itaque obſeruantur in ſingulis inſtrumentis, vt in ratione victus, in medicamentis, in chirurgia. Qualitas inſtrumenti ſimilis eſſe debet qualitati operis, exempli cauſa, cum reficere hominem oportet, ſi humidus ſit, conuenit

refectio

[e] *Supra libr. 13. cap. 4.*
[f] *Galen. libr. de conſt. artis cap. 14.*
[g] *Gal. 6. catà topos c. de Vua.*
[h] *Hippocr. 5. aph. 21.*
[i] *Gal. 3. de temp. c. 1. & cap. 4. & 1. ſimp. cap. 1.*

Digitized by Google

refectio humida, ſi ſiccus, ſicca. Ad refectionem humidam, ſimili vtendum eſt qualitate inſtrumenti: adhibebimus igitur cibum humidum, ſicuti ſiccum ad ſiccam. Quantitas inſtrumenti, ſiua ad vim referatur, ſiue ad molem, reſpōdere debet quantitati operis efficiendi: quod ſpectat ad vim, ſi tertio gradu refrigerare hominem oporteat, dabimus medicamentum, non ſimpliciter, ſed eodem gradu refrigerans: moles operis, ſimilem inſtrumenti molem deſiderat, ſi magnum corpus cibo reficiendum ſit, neceſſaria eſt magna copia cibi, ſi membrum aliquod magnum medicamento calefaciendum ſit, tantùm debet eſſe id medicamentum, vt ad totum pertineat, & idcirco magnum, ſi vtendum ſit chirurgia, vt ſectione ad excidendum aliquid præter naturam, vbi magnum ſit, magna quoque ſectio conuenit: ſed vbi parua ſint ea quæ reficere cibo, calefacere medicamento, excidere chirurgia oportet, exigua quoque eſſe debent eiuſmodi inſtrumenta, ita vt tandem moles moli reſpondeat. Eadem ratio videtur eſſe numeri inſtrumentorum, qui reſpondeat numero operum, vt totidem accipiantur inſtrumenta, quot ſunt opera efficienda: ſed interdum idem inſtrumentum quod multiplici facultate præditum ſit, poteſt plura opera ſimul efficere, interdū ex contrario, ad idem opus neceſſaria ſunt plura inſtrumenta, quo nomine miſcemus ipſi lia medicamenta ſimul cum non datur vnum ſimplex, quod poſſit & requiſitum opus tuto, cito, & iucunde efficere, & differentiis quæ in eo animaduertuntur aptari: quamobrem coguntur tunc plura ſimul miſcere. Tempus quo adhibere inſtrumenta conuenit, non aliud eſt quam illud ipſum quo requiruntur opera quæ effici debent: cum hæc neceſſaria ſunt, tunc vti illis oportet. Refertur autem ad tempus, non tantum occaſio adhibendi inſtrumenta, ſed etiam diuturnitas ac breuitas: quædam diuturniori tempore, quædam breuiori admota ſeruantur: tamdiu igitur continebitur inſtrumentum adhibitum, quamdiu requiritur illud opus ad quod efficiendum adhibetur. Sequitur locus, cui admouendum eſt inſtrumentum, qui ſimiliter reſpondeat loco vbi conuenit efficere opus requiſitum: ſi opus ſpectare debeat ad vniuerſum corpus, & inſtrumentum quoque debet totum corpus attingere, quemadmodum balneum, aut ſi non attingit totum corpus, debet tamen vim habere quæ toti aptetur, ſicuti cum ad educendum ſanguinem redundantem in vniuerſo corpore, inciditur aliqua magna vena in cubito; quod ſi opus pertinere ad certam partem debeat, ad illam dare inſtrumenta oportet, ſiue extrinſecus imponantur, ſiue ſumantur intus. Interdum non licet admouere inſtrumentum proprie ad illam partem vbi opus requiritur, veluti cum curamus oculum, ſi neceſſe ſit venam ſecare, non vtemur ſectione in ipſo oculo, ne priuetur viſu, ſed in angulo proximo. Modus adhibendi inſtrumenta, ille ipſe eſt qui deſideratur in adhibendis operibus. Cōuenit quædam opera ſimul tota efficere, quædam partiri atque iterare. Cum opera tota ſimul effici debent, debent & inſtrumenta tota ſimul adhiberi, ſed vbi partiri opera oporteat atque iterare, partienda quoque inſtrumenta ſunt, atque iteranda. Modus quo adhibentur opera, in eo etiam conſiſtit quod aliqua leniter, aliqua vehementer efficienda ſunt, pro diuerſitate partium illarum quibus aptantur: eadem ratio eſt inſtrumentorum, quæ aliquando leniter admouera oportet, veluti cum oculis, aut auribus medemur: interdum vehementer, veluti cum curare cerebrum oportet madicamentis ad caput adhibitis. Præterea vt ſcopis ſatisfaciant opera, debent eſſe continua vel intermiſſa, conſtantia vel inconſtantia, ordinata vel inordinata; tum tertiana, vel quotidiana, vel quartana, æqualia vel inæqualia, per ſe vel per aliud medium interiectum, per eſſentiam vel per conſenſum, ita vt in his quoque modus inſtrumentorum reſpondere debeat modo operum quæ requiruntur. Supereſt ordo, qui in inſtrumentis idem ſeruari debet ac ſeruetur in operibus efficiendis, nam hæc vbi plura requirantur, non æqualia ſunt, ſed quædam antecedunt alia. Illa ergo inſtrumenta prius admouenda ſunt, à quibus efficienda ſunt ea opera quæ antecellunt alia, vbi nequeant eodem inſtrumento perfici plura opera ad curandum neceſſaria, veluti ſi redundantes ſuccos & extenuare, & purgare oporteat, cum extenuatio purgationem antecellat, medicamenta extenuantia prius [a] danda ſunt, quam cathartica. Hactenus de inſtrumentis, atque inſtrumentorum differentiis. [a] Gal. 2. aphi. com. 9.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Decimus Quintus.

QVI EST DE CVRATIONE MORBORVM.

De curatione intemperiei cuiuslibet. CAP. I.

OPERA atque inſtrumenta vna cum ſuis differentiis ad curandum neceſſaria, quæ ſeorſum à nobis explicata ſunt in ſuperioribus, clarius patefient ſi ſimul iungantur, & in vnoquoque opere differentiæ atq; inſtrumenta per quæ perfici poſſint, explicentur: referuntur ergo opera ad ſcopos naturales, cõtra naturam, & medios: mittemus illa quæ ſpectant ad naturales & medios, vt quæ abunde tractata ſint in opere de tuenda valetudine generatim: tantum ea perſequemur quæ ſpectant ad ſcopos præter naturam, ad morbos, ad cauſas, ad ſymptomata. Ordiemur ab illis quæ requiruntur à morbis: ſed cum hi vel ad ſimplices partes pertineant, vel ad multiformes, loquemur primo de illis operibus quibus curantur morbi partium ſimplicium, ſiue ſint immoderationes temperationis, ſiue ad totam ſubſtantiam referantur. Finge primo implicari ſimplices partes immoderata temperatione, ſiue calida, ſiue frigida, ſiue humida, ſiue ſicca: poſtulat vnaquæque contrarium [a] opus, nam vbi excedat calor refrigerare, vbi frigus calefacere, vbi humor exſiccare, vbi ſiccitas madefacere oportet quicquid à naturali ſtatu receſſit: quodcunque autem ex his operibus efficiendum ſit, poſtulat tum differentias ſeu animaduerſiones quas ſupra in operibus perſecuti ſumus in vniuerſum fuſius, & nunc paucis repetemus: tum inſtrumenta, per quæ perficiatur, quę ſeorſum ad vnum quodque opus qualia accommodentur, perpendemus. Quodcunque igitur ex propoſitis operibus efficere debeas, ſiue calefacere, ſiue refrigerare, ſiue madefacere, ſiue exſiccare, reſpicere oportet ad [b] qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem. Sed qualitas [c] ad ſpeciem operis quod in corrigenda immoderatione temperationis requiritur, ſpectare videtur magis quam ad differentiam. Nam ſi quæras quale opus conueniat, vbi curanda ſit temperatio immoderata, dicemus contrarium, cum refrigerare calida, calefacere frigida, ſiccare humida, madeſacere ſicca neceſſarium ſit. Quamobrem, qualitas operis cum ſpecie concurrit in eiuſmodi curatione. Sub quantitate comprehenditur [d] & gradus operis, & ſpacium ad quod adhibetur: debet gradus operis reſpondere gradui receſſus à naturali ſtatu, quæ vno gradu receſſerunt, vno gradu quoque operis curantur, quæ duobus, duplicem operis gradum poſtulant, & ita deinceps, neque alio ſpectat cognitio naturalis temperationis, niſi vt pateat quantum ab ea receſſit quod immoderatum eſt, & propterea gradus operis efficiendi, vt ſiquid refrigeratum ſit, quatenus calefieri debeat; ſpaciũ vero quod immoderatum eſt, ſi magnum ſit, magnum ſimiliter ſpaciũ poſtulat vbi adhibeatur opus: nam paruo ſufficit paruum: tantundem enim eſſe debet ſpacium vbi fit opus, quantum illud quod ægrotat. De numero operum ſcire licet cum corrigitur immoderatio temperationis, ſi vnus ſit morbus, vnum duntaxat opus requiri, ſed ſi multiplex, tot opera conuenire quot ſunt ea quæ præter naturam ſunt ſimul iuncta, niſi ſi quando vnum atque idem opus pluribus ſcopis ſatisfacit: exempli cauſa, ſi cum caloris exceſſu iungatur tenuitas ſuccorum, vbi refrigeremus, & calorem temperabimus, & ſuccos craſſiores reddemus eodem opere. Ad tempus refertur partim occaſio adhibendi [e] opus, partim diuturnitas qua in eo perſeuerandum eſt: tunc autem eſt occaſio adhibendi opus, vt calefaciendi, refrigerandi, madefaciendi, ſiccandi, cum adeſt ille morbus à quo requiritur, vt frigidus, calidus, humidus, ſiccus: ſed cum adhibetur, diuturniori vel breuiori tẽpore in eo perſeuerabimus, pro diuturnitate vel breuitate morbi. Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet inquit [f] Hippocrates. Morbus iam vetuſtus ac confirmatus, operis diuturnitatem poſtulat, recens vero & nondum confirmatus, breuioris temporis opere ſolui poteſt. Locus vbi adhibendum eſt opus, vel eſt totum corpus, vel certa aliqua pars, ſi totum corpus ægrotet, opus ſimiliter ad totum pertinere debet, veluti cum febricitantem refrigeramus: ſi morbus occupet partem, ad illam adhibere opus conuenit, ſiue interna ſit, ſiue externa; tum ſiue ante vel pone, à dextra vel ſiniſtra, ſupra vel infra collocata ſit, & cum opus peruenire debeat ad locum affectum, vbi [g] hic intimus ſit: augeri illud debet, vt etiam ſi remittatur, poſſit adhuc reſpondere ſcopo à quo requiritur. Sed habere etiam rationem dignitatis oportet, cum immoderationem temperationis corrigimus: cauendum enim ne nimis refrigeretur pars [h] præcipua, veluti iecur, quemadmodum ſupra monſtrauimus, cum ageremus de indicatione ſumpta à parte affecta. Modus quo fieri debet opus ad corrigendam immoderationem temperationis, ſimilis eſſe debet modo quem illa ſeruat, nam ſi tota ſimul eſt, & opus quoque totum ſimul fieri debet, ſi partita, opus quoque partiendum, atque iterandum eſt: tum pro vt ordinata eſt vel inordinata, quotidiana, tertiana, quartana, æqualis, vel inæqualis, conſtans vel inconſtans, per ſe vel per aliud, per eſſentiam vel per conſenſum, ita poſtulat opus ſimile, & quod eundem modum retineat. Ordo

denique

[a] *Gal. 2. ad Glauc. c. 2.*

[b] *Supra lib. 13 cap. 4.*

[c] *Supra ibid.*

[d] *Superius ibidem.*

[e] *Superius ibidem.*

[f] *Hippocr. 2. aphor. 7.*

[g] *Supra lib. 13. cap. 3. in fine.*

[h] *Supra ibidem.*

deniqne in opere tunc attenditur, vbi nõ vnum ſimplex, ſed multiplex effici debet, quod euenit vbi plura ac diuerſa ſunt requirentia, ita vt nequeat idem opus ſatisfacere omnibus: quamobrem plura tunc efficienda ſunt, inter quę neceſſarius eſt ordo, cum nequeant omnia ſimul effici, ſed aliud prius, aliud poſterius effici debeat. Idem autem ordo tenendus erit in operibus, qui apparet in ſcopis requirentibus, ita vt prius efficiendum ſit id opus quod à priori ſcopo requiritur, poſterius quod à poſteriori, nam ſi adſit calor immoderatus, & copia humoris, hæc tanquam cauſa ſine qua non antecedit illum, quamobrem prius exinanire corpus oportet, deinde refrigerare: ſed ſatis de differentiis illorum operum quæ ad curandam temperationis immoderatiooem requiruntur.

Pergamus ad inſtrumenta quibus corrigitur proprie quilibet exceſſus, vt caloris, frigoris, humoris, ſiccitatis. In vniuerſum autem, ſiue alio interiecto medio, ſiue poſtquam à nobis aliquam acceperint mutationem, debent quæ adhibentur inſtrumenta ad immoderationem tollendam reſpondere [a] operi atque operum differentiis. Reſpondent operi per facultatem quam habent, quæcunque illa ſint, ſiue ad rationem victus, ſiue ad medicamenta, ſiue ad chirurgiam referantur. Reſpondent operum differentiis per differentias ſimiles quas aſſumunt: neceſſe enim eſt inſtrumenti differentiam ſimilem eſſe differentiæ operis requiſiti, ita vt qualitas qualitati, quantitas quantitati, numerus numero, tempus tempori, locus loco, modus modo, ordo ordini reſpondeat. Sed quia nõ vbique euidens apparet ſimilitudo, ſatis eſt ſi abſcondita atque implicita reperiatur, habeatque vim inſtrumentorum, per quam accommodetur & ad opus requiſitum, & ad differentias eiuſdem: ſed iam tempus eſt exempla proferre inſtrumentorum calefacientium, refrigerãtium, madefacientium, ſiccantium. Continentur autem ſub victu ac medicamentis, nam chirurgia non opponitur exceſſui temperationis alicuius, niſi quatenus ſectione exhauritur humor immoderationem fouens, veluti cum ſecta vena [b] mittitur ſanguis calidior, quo miſſo, reſtat corpus frigidius: ſed loquamur tantum de victu & medicamentis.

[a] *Supra lib. 14. cap. 5.*
[b] *Galen. 10. meth. c. 10.*

Finge corpus præter naturam calefactum refrigerandum eſſe, refrigerabitur & victu, & medicamentis. Ad victum pertinent ſex illæ res non naturales: aer qui ad refrigerandum valet, frigidus eſſe debet, qui ſi non habeatur talis, arte efficitur, [c] deriuatione aquæ frigidæ, & ſtirpibus frigidioribus ſubſtratis, præſertim in locis ſubterraneis. Cibus frigidus ſit, veluti panis ex aqua incoctus, aut madefactus, cremor ptiſſanæ, aut auenæ, lactuca, cucurbita, intybus, blitum, atriplex, chondrilla, cicerbita: tum piſces ſaxatiles, pedes ſuilli. Potio refrigerans eſt primo aqua ipſa ſimplex, dein illa in qua iacuerit aut incoctum fuerit hordeum, cum qua miſceãtur zulapium vel ſerapium viola, ſeu roſa conditum: prætereа vinum aquoſum valdè dilutum. Habet tam ſomnus quàm vigilia vim refrigerandi: ſomnus [d] quidem refrigerat partes externas, cum per ipſum contrahatur calor ad internas: vigilia refrigerat internas, cum propter ipſam euocetur calor ad externas. Si quis vtraſque refrigerare velit, viciſſim & ſomno & vigilia vtetur. Motus calorē excitat, ſed quies [e] refrigerat, quamobrem vitare motum oportet: valet igitur quies ad refrigerandum. Eadem ratio eſt motus in animo, atque in corpore, ſiquidem perturbatio animi, humores concitat ſiue ad internas, ſiue ad externas partes ſecedant, quo motu incaleſcit corpus, aut intus, aut foris. Quamobrem tranquillitate vtendum eſt, vbi oporteat refrigerare quod calefactum eſt. Reſtant ex ſex rebus non naturalibus ad victum attinentibus, quæ retinentur ac detruduntur: debent ad refrigerandum detrudi calida, retineri frigida: educetur itaque flaua bilis, retinebitur pituita, medicamenta refrigerantia danda ſunt vbi non ſufficiat ratio victus. Refrigerant primo gradu, gramen, hordeum, myrthus, roſa, viola, malua, pirum, prunum. Secundo, lens paluſtris, cucurbita, plantago, ſolanum, pſyllium. Tertio portulaca, mandragora, ſempervivum, herba appollinaris. Quarto refrigerat cicuta, papauer, & eius lachryma. Solent eiuſmodi medicamenta intus dari validiora, aut imbecilliora, pro vt res poſtulat. Extrinſecus autem imponitur cetarum liquidum: quanquam adhibetur etiam balneum aquæ frigidæ, illinuntur olea condita ſtirpibus frigidioribus, ſuperdantur etiam & ſucci frigidiores, & cataplaſmata ex ſtirpibus iam enumeratis.

[c] *Galen. 10. meth. c. 8.*
[d] *Galen. ; de cauſ. pul. c. 9. & Hipp. & Gal. 4. 6. ep. 14.*
[e] *Supra lib. 2. cap. 10.*

At vbi homo præter naturam frigidus calefieri debeat, adhibere & victum, & medicamenta calefacientia oportet: perpendamus primo victum, æſtimantes vnamquanque ex ſex rebus non naturalibus. Veniat in medium aer, qui ſi calidior ſit, admodum idoneus eſt ad calefaciendum vniuerſum corpus, ſicuti cum frigidus eſt, ad refrigerandum, quod & attrahatur à pulmone per os, atque ab arteriis ad cutem pertinentibus, quodque circumfuſus ſit vniuerſo corpori. Ergo ſi calidus ſit, idoneum inſtrumentum eſt ad calefaciendum: paratur autem calidus facile, ac ſine vllo artificio, acceſo igne in conclaui aliquo clauſo. Quanquam & aer frigidus vt hybernus, internas partes calefacit, contrahendo [f] calorem, quo tamen non eſt vtendum ad calefaciendum, niſi vbi plurimum ſit calidi innati, alioquin vel extinguetur, vel certe minuetur ab aere valde calido. Cibus qui calefaciendi vim habet, calidus eſt, vel per ſe, vt allium, cepa, naſturtium, vel per aromata, vt per crocum, piper, zinziber, cinnamomum, quibus conditur: multitudo cibi, vbi concoquatur, vim habet calefaciendi, cum ſanguinem augeat, ſed vbi confici non poſſit, refrigerat potius & ſtrangulat calorem. Egregie etiam calefit corpus quod refrigeratum eſt, ſi bibatur vinum vehemens [g] vetus. De ſomno & vigilia ante dictum eſt, nam ſomno calefiunt partes internæ, vigilia externæ: ſi viciſſim adhibeantur, calefieri vtræque poterunt. Vtemur vigilia magis quam ſomno vbi magis calefaciendæ ſint externæ, quam internæ: contra ſomno, vbi magis calefaciendæ ſint internæ quam externæ. Motus vim habet calefaciendi, vt quies refrigerandi. Quæcunque igitur calefieri debent, exercenda ſunt: quanto autem vehementius exercentur, tanto magis incaleſcunt. Ad alias partes, alio vtendum eſt exercitationis genere, vt ludo armorum, vel pilæ, lucta, curſu, frictione huius vel illius loci panno aſpero adhibito. Accommodantur & animi perturbationes ad calefaciendum, ſicut tranquillitas ad refrigerandum. Calefit etiam corpus per retenta & expulſa, vt ſi retineatur ſanguis,

[f] *Hippoc. & Gal. 1. aphoriſ. 15.*
[g] *Gal. 3. ſimpl. c. 20.*

aut flaua bilis, ſi detrudatur pituita. Medicamenta etiam dantur ad calefaciendum, ſiue intus ſumantur, ſiue extrinſecus imponãtur. Primo gradu calefacit agrimonia, althæa, ſemen lini, ladanum, chamomælum, ſeſamum. Secundo capparis, fœnugræcum, marrubium, apium, artemiſia, chamæpythis. Tertio origanũ, dictamus, mentha, ruta, petroſelinum, ſampſucus, arum, calamenthum, fœniculus, azarum, iris. Quarto euphorbium, tithymalus, pyrethrum, lepidium, naſturtium, allium, cepa. Ex quibus medicamentis, ea quæ tenuiora ſunt, magis & celerius penetrant vi ſua per corpus, ſed quæ craſſiora ſunt, diutius ſuum retinent calorem.

Exſiccatur quod præter naturam humidum eſt, victu, & medicamentis ſiccandi vim habentibus. Valent autem per ſe quæ ſicca ſunt: ſed humorem exprimendo quidem frigida, abſumendo vero calida: vehemẽtiorem habet vim ſiccandi calor quam frigus, aut ſiccitas. Intueamur primo qualem eſſe oporteat victum exſiccantem, deinde pergemus ad medicamenta. Aer igitur ſiccus conuenit, ſiue iungatur ſiccitas cum frigore, quemadmodum flante aquilone, ſiue cum calore, quemadmodum in æſtate. Cibus quantitate debet eſſe paucus, fame enim exſiccari humida corpora tradit Hippocrates: [a] ſiccat autem non per ſe, ſed quatenus non reficit quod abſumitur continue à calore. Debet cibus etiam eſſe qualitate ſiccus, euiuſmodi eſt braſſica inter olera, lens inter legumina, zea, milium, panicum inter frumenta: inter fructus amigdala, & terebinthi ſemen: caro ferarum magis ſiccat quam cicurum, ſalita magis quam recens: ſiccant & piſciculi ſaliti, ſed quicunque cibi dentur, magis ſiccant aſſi quam elixi. Plurimum autem valet panis biſcoctus, plurimum valent etiam cibi aſtringentes, quod humorem exprimant. Potio quæ ad ſiccandum accommodatur, debet eſſe quantitate pauca, qualitate ſicca, cuiuſmodi potiſſimum eſt acetum, aut muria, deinde vinum auſterum, acre aut vehemens, quale bibit puer ille grammatici, quem Galenus [b] ſcribit deinde vigilia interemptum ob validam vim ſiccandi quam habuit eiuſmodi vinum. Somnus breuis eſſe debet, cum madefaciat, ſed vigilia diuturnior plurimum [c] exſiccat, cum diſſipetur humor qui fertur ad partes externas. Eadem ratio eſt motus & quietis: reſpondet quies ſomno, ita vt madefaciendi vim habeat, motus vigiliæ, vnde validam habet exſiccandi [d] vim, præſertim vbi vehementior & diuturnior ſit, nam lenis & breuis, cum conferat ad alimentum attrahendum, videtur magis madefacere, quam exſiccare. Exſiccat etiam animi perturbatio non ſecus quam motus. Tranquillitas vero animi ad madefaciendum accommodatur perinde ac quies corporis: valet & expulſio multa ad ſiccandum, ſicuti retentio ad madefaciendum: præter victum vtimur ad ſiccandum etiam medicamentis. Primo gradu ſiccat hordeum, thus, faba, myrthus, beta, braſſica, crocus. Secundo oryza, milium, capparis, anethum, mentha, calamus odoratus, ſpicanardi, glans vnguentaria. Tertio ruta, hyſſopus, acacia, coriandrum, marrubium, piper, origanum. Quarto ſinapi, ruta ſylueſtris, allium, naſturtium, quibus vtimur omnibus, & intus datis, & extrinſecus impoſitis: ſed veteres [e] extrinſecus vtebantur arena maris calfacta ſole, condebant enim hominem in fouea littoris, & arena tegebant nudum capite detecto. Plurimum etiam valent aquæ vim ſulphuris, aluminis, ſalis, aut nitri habentes, quibus vel intus ſumptis, vel extrinſecus adhibitis ſanati hydropes ſolent. Siquid exſiccatum præter naturam ſit, madefieri debet, quod opus difficile eſt cum inſtrumẽta ſiue ad victum, ſiue ad medicamenta referantur, per humidam qualitatem duntaxat quæ parum efficax eſt, madefaciendi vim habeant: neque enim accommodantur ad madefaciendum calida, aut frigida, ſicut ad exſiccandum, calor enim abſumit, frigus exprimit humorem, qui non niſi diuturnitate temporis poſtea reficitur: tantum autem ineſt hæc vis in eſculentis & poculentis, ſiquidem medicamẽta & cætera quæ ſub victu continentur, eatenus madefaciunt quod exſiccatum eſt, quatenus non permittunt vlterius exſiccari. Cibus igitur ad madefaciendum, debet eſſe quantitate moderatus, vt concoquatur, neque enim reficit humorem qui ſumitur, ſed qui concoquitur: debet etiam habere ſubſtantiam & qualitatem ſimilem naturæ noſtræ, ſic enim, magis recreat corpus exhauſtum: debet etiam eſſe lenis, non ſalſus, acris, amarus, acerbus, aut auſterus; conuenit elixus magis quam aſſus, & mollis ac liquidus potius quam craſſus ac durus. Valent iuſculum ex pullis gallinaceis, teſticuli gallorum qui lacte nutriti ſint, vitelli ouorum, piſces ſaxatiles ex albo iure, priſſanæ cremor: valet lactuca, malua, cucurbita, cucumis maturus. Quod ſi ſiccitas maxima ſit, maxime idoneum [f] eſt lac, quod ſtatim emunctum potui detur; ſit autem muliebre vel aſininum, cui tantam vim tribuerunt Herodorus, & Euryphon, vt exiſtimauerint ſanari eo poſſe tabeſcentes, porio multa accommodatur ad madefaciẽdum, modo concoquatur, maxime idoneum eſt vinum dulce: ſed ſatis de cibo & potione, ſpectemus reliqua quæ ſub victu continentur, & primo aerem qui ad madefaciendum humidus eſſe debet; ſomnus vero quatenus non abſumit humorem ſicut vigilia, diuturnior conuenit; ita vt vbi madefacere corpus oportet, eſſe debeat longior, ſed vigilia breuior quam conſueuerit. Eadem ratio eſt quietis, quæ reſpondet ſomno, & ita conuenit vbi corpus exſiccatum eſt, ſicut & animi tranquillitas. Motus vero alienus eſt, ſimiliter & perturbatio animi, cum vim habeant ſiccandi. Quod attinet ad retenta & depulſa, ſi retineantur quæ humida ſunt, depellantur quæ ſicca, madefiet corpus: in vniuerſum autem retentio magis madefacit: depulſio vbi multa ſit, ſiccandi vim habet. Sed quia balneum ſub victu continetur, ſi homo lauetur aqua dulci tepida, non mediocrem habet vim madefaciendi: qui exhauſti ſunt ac ſitiunt ex itinere [g] longo æſtiuo tempore, balneo aquæ dulcis mirãdum in modum reficiuntur, & à ſiti vindicantur. Ex medicamentis, primo gradu madefacit bugloſſum, dulcis radix, intybus, malua, rapa. Secundo atriplex, cucurbita, lactuca, lens paluſtris, portulaca: aqua ſiue frigida, ſiue calida ſemper madefacit: ſi qua autem vltra prædictum gradum madefaciunt, illa ſimul frigida ſunt, veluti cicuta, quæ quarto gradu refrigerat. Sed ſatis iam expoſita ſunt inſtrumenta à quibus illa opera efficiuntur, quæ pertinent ad curandam immoderationem temperationis.

[a] *Hipp. lib. 7. aph. 60.*
[b] *Gal. 2. de loc. aff. cap. vlt.*
[c] *Hippoc. & Gal. 4. ſexti epid. comm. 20.*
[d] *Galen. 7. meth. c. 6.*
[e] *Galen. 9. ſimplic. c. de Pyrite.*
[f] *Galen. 7. meth. c. 6.*
[g] *Galen. 10. meth. c. 10.*

De operibus atque inſtrumentis pertinentibus ad morbos à tota ſubſtantia.
Cap. II.

SED ſimplices partes præter immoderationem temperationis, morbo interdum laborant tota ſubſtantia pugnante cum natura noſtra, cuiuſmodi accidere ſolet cum datur venenum, aut cum externæ partes morſu feræ alicuius vulnerantur: quamobrem non tantum neceſſaria ſunt opera illa quæ immoderatæ temperationi ſuccurrunt ſuperius expoſita vna cum differentiis atque inſtrumentis, ſed alia etiam quæ medeantur morbo tota ſubſtantia nobis repugnanti. Primo autem præcauere ipſum oportet vitando cauſam efficientem, & firmando corpus ne illi obnoxium ſit, deinde curare eum qui iam incepit: curatur ille qui ex aere peſtilenti proficiſcitur & prauitate ſuccorũ, adimendo vitioſos ſuccos, & corrigendo ac temperando illos: qui vero ad venenum vel epotum, vel inſertum per ictum pertinet, ipſe quoque duo communiter opera poſtulat, correctionem videlicet, atque extractionem veneni, quod vel bibitur, vel per morſum inſeritur: quanquam hoc non tantum hæc duo opera requirit, ſed etiam vt prohibeamus ne ſerpat ad vlteriores partes adhuc integras, atque inuiolatas. Tria hæc opera ad cauſam omnia pertinent, quam & detrahere oportet, & prohibere ne ſerpat ad partes nobiliores, & corrigere: quanquam correctio magis pertinet ad morbum factum, qui vbi nulla ſit cauſa, requirit hoc vnum opus duntaxat. Attenduntur in omnibus his operibus eædem animaduerſiones, quas in corrigenda immoderata temperatione attendi demonſtrauimus. Spectare enim oportet ad qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, quæ omnes differentiæ in opere reſpondere debent ſimilibus differentiis ſcopi requirentis, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit, ſiue implicita. Inſtrumenta vero quibus hæc opera perficiuntur, facultate prædita eſſe debent idonea cum differentiis per quas illis reſpondeant, quaſue animaduerti in operibus monſtrauimus. At quibus inſtrumentis proprie effici poſſit vnumquodque ex tribus operibus propoſitis, nunc proxime ſubiiciemus. Loquemur autem primo de illis à quibus fit mutatio veneni quod iam concepit corpus noſtrum, & morbi tota ſubſtantia pugnantis, deinde aggrediemur ad illa per quæ virus extrahitur, aut prohibetur vlterius ſerpere. Mutatur igitur & corrigitur vis veneni à calore naturali concoquente, ope tamen medicamentorum illorum quæ venenis aduerſantur (alexiteria [a] ſeu alexipharmaca græce dicuntur) ſunt autem media inter naturam [b] noſtram & venenum, nam ſi ſimilia eſſent naturæ noſtræ, cibi dicerentur, & nos alerent, non curarent: ſi veneno, ipſum duplicarent. At cum mediam quandam facultatem habeant, neque nos alunt, neque nobis aduerſa ſunt veneni modo, ſed ſuccurrunt naturæ noſtræ mutanti ac corrigenti vim veneni. Horum alia communiter valent contra omnia venena, veluti thlaſpi, ſcordeon, terra lemnia, aut armena: præterea antidoti, vt Theriace, Mithridatum. Alia certis venenis aduerſantur, vt puluis ex [c] cancris, morſui canis rabioſi. Alterum opus diximus eſſe extractionem, ad quam aptantur alia inſtrumenta cum datur venenum, alia cum inſeritur per morſum: quod epotum eſt, educitur vomitu, aut deiectione. Mouetur vomitus non ſolum catharticis, ſed etiam oleo, aqua calida, ſeu iure aliquo pingui relaxante ventriculum: deiicitur aluus partim catharticis epotis, partim acriori aliquo humore ab inferiori parte per cliſterem indito. Ad extrahendum virus quod per morſum inſeritur, vtimur tum medicamentis, tum chirurgia. Ex medicamentis, quædam communiter aptantur ad quoduis extrahendum, quædam proprie pertinent ad extrahendam vim veneni. Quæ communiter vim habent extrahendi, [d] ἐπισπαστικὰ, & ἑλκτικὰ græce nominantur: calefaciunt autem & ſunt tenuium partium, quoue tenuiora ſunt, eo maiorem habent extrahendi vim: quod contra accidit repellentibus, quæ quo craſſiora ſunt, eo magis repellunt. Quæ igitur abunde calida ſunt, & tenuium partium, communiter ad ſe trahunt, & ideo extrinſecus adhibita extrahunt quæ intus continentur. Hoc facit thapſia, [e] ariſtolochia, euphorbium, ſuccus cyrenaicus, galbanum, pix, ſinapi, pyrethrum: conferunt etiam ad extrahendum quæ per putredinem calida efficiuntur, vt fermentum, ſtercus columbinum. Proprie autem ad extrahendum [f] venenum accommodantur quædam media inter ipſum & naturam noſtram, perinde atque illa quæ paulo ante diximus conferre ad mutationem cum corriguntur venena à natura ope medicamentorum. Huiuſmodi ergo ſunt ruta, allium, ſcordium, trifolium, theriace: quanquam & hæc præter propriam facultatem quã habent à tota ſubſtantia emanantem, quanto calidiora ſunt, [g] tanto maiorem habent extrahendi facultatem. Quid quod ea etiam quæ tactu leniter calida ſentiuntur, impoſita venenum extrahunt, tanta eſt vis caloris in extrahendo. Monet Cornelius [h] Celſus, vt gallinaceus pullus per medium diuiſus protinus calidus imponatur ſuper vulnus, ſic vt pars interior corpori iungatur: ad quod valere etiam ait hœdum, vel agnum diſciſſum, vbi calida eius caro ſtatim ſuper vulnus imponatur. Chirurgia etiam efficaciſſima eſt ad extrahendum eiuſmodi virus, adhibetur enim [i] cucurbitula ad locum violatum, qui ante ſcalpello exaſperatur, quo plus extrahi poſſit ſanguinis viriati. Si cucurbitula non ſit, defigitur aliud vas ſimile: ſi ne id quidem ſit, adhibetur homo qui vulnus exſugat, quod [k] tuto ſit, nam eiuſmodi venenum non guſtu ſed vulnere interimit: tutus ergo erit ſiquis exuxerit virus, modo non habeat vlcus in [l] gingiuis, palato, aut aliqua parte oris. Tertium opus diximus eſſe, prohibere ne virus ſerpat ad vlteriores partes, id quod per chirurgiam efficitur: deligatur enim violatum membrum ſuper vulnus, non tamen nimium vehementer, ne torpeat: quod ſi vinculum non videatur ſufficere, præciditur pars icta, vt digitus: & ſi neque hoc præſidium ſufficit, ad aliud confugitur quod miſerum eſt, ſed vnicum, nam & membrum totum, vbi ad ipſum peruenerit venenum, abſcindimus, vt manum, pedem, brachium, crus, vt vita ſit ſuperſtes.

[a] *Supra libr. 14. cap. 3.*
[b] *Gal. 5 ſimplic. c. 18.*
[c] *Galen. 11. ſimpl. cap. de cancris.*
[d] *Gal. 5 ſimplic. c. 17.*
[e] *Gal. ibid.*
[f] *Gal. ibid.*
[g] *Gal. 5 ſimplic. c. 17.*
[h] *Celſus lib. 5. cap. 27.*
[i] *Celſus ibidem.*
[k] *Celſus ibidem.*
[l] *Celſus ibidem.*

De operibus atque inſtrumentis ad corrigendam figuram deprauatam idoneis. Cap. III.

SVPERSVNT illa quæ ſpectant ad morbos proprios partium multiformium, quos comprehendi diximus [a] ſub conformatione, magnitudine, numero, ſitu. Conformationi ſubiiciuntur figura deprauata, ſuperficies aſperiot vel leuior quam naturæ conueniat, caua aperta vel clauſa contra naturam. Exordiamnr ab illis operibus atque inſtrumentis quæ ad figuram pettinent deprauatam. Hæc aut ſola eſt, aut coniungitur cum cauſa continente à qua conſernatur: quæ ſola eſt, compoſitionem poſtulat, per quam redeat ad naturam: quæ iungitur cum cauſa, remotionem cauſæ: in vtroque opere obſeruandæ ſunt animaduerſiones illæ, quas in aliis operibus attendi monſtrauimus, ad qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem attinentes. Debent enim reſpondere ſimilibus differentiis ſcopi requirentis, vt figuræ deprauatæ, quam nunc tractamus. Eædem animaduerſiones attenduntur etiam in inſtrumentis, quæ vt facultate efficere opus debent quod requiritur, ita differentiis reſpondere ſimilibus differentiis eiuſdem operis. Veniat in mediũ primo illa figuræ deprauatio cuius cauſa iam præteriit, talis accidit vel in vtero protinus naturæ culpa, vel in partu culpa obſtetricis, vel tenera ætate culpa nutricis tenera infantium membra diſtorquentis, vel firma etiam ætate culpa medici male componentis membrorum fracturã. Componere oportet eiuſmodi deprauationem, ſeu corrigere, quod [b] opus non eſt naturæ, ſed medici. Vtitur autem chirurgia, manibus enim partim adducit, partim impellit quod deprauatum eſt, atq; ita componit vt ad naturalem figuram reuertatur, neque finem facit adducendi, atque impellendi, niſi vltra debitam figuram, non nihil etiam in conttariam adducat; vt cum reuertitur vetus conſuetam deprauationem, conſiſtat in medio. Quod præceptum Hippocratis [c] ſupra expoſuimus, [d] cum explicaremus commune illud, quod quæ contra naturam ſunt, contrario opere curantur. Spectamus autem in componendo quod deprauatum eſt coniugem partem, vel in eodem homine, vel in altero ſimili. Dirigimus enim brachium peruerſum ad exemplum [e] integri, ſicut & crus ad exemplum cruris. Id autem quod ideo deprauatum eſt, quia ante fractum à medico male compoſitum fuit, ſeparari debet, & rurſus componi: quod ſi callo [f] iam firmatum ſit, molliendum perſuſione aquæ calidæ: & in contrarias partes diſtendendum, vt ſoluto callo rurſus componi poſſit, ac dirigi. At non ſufficit componere quod deprauatum eſt, niſi compoſitum conſeruetur dum fuerit confirmatum: ſicut in curatione vulneris non ſatis eſt adducere labra diſtantia, ſed oportet adducta [g] ſeruare. Ergo in curatione figuræ quam compoſuimus, compoſitam conſeruabimus, dum confirmetur. Id quod præſtat chirurgia. Alia autem aliis partibus aptatur: vt conſeruetur figura naſi, quam vbi fractus eſſet, medicus reſtituit, iubet Hippocrates [h] vt homo demittat in nares indices digitos, contineatq; dum conſolideſcat fractura. Si homo ferre eiuſmodi moleſtiam recuſet, demittitur pro indice digito penicillus: vtitur idem [i] Hippocrates idoneis calceis ad pedis iam compoſiti figuram conſeruandam. Fulciuntur aliæ partes lamina ferrea, aliæ ferulis, aliæ faſciis ac pannis, à quibus [k] compellitur quod peruerſum eſt in contrariam partem illi in quam deprauatum erat. Si adſit cauſa figuræ deprauationem conſeruans; remoueri debet: quæcunque illa ſit, pertinet ad tenſionem, aut laxitatem, mutant enim figuram omnia quæ tenduntur, aut laxantur præter naturam: reſtituuntur autem contrario opere, laxandum enim eſt quod contra naturam tenſum eſt, tendendum quod laxum, quibus inſtrumentis vtrumque perfici poſſit apparebit ſi cauſas in memoriam reuocauerimus, à quibus tam tenſio, quam laxitas proficiſcitur. Tenduntur partes noſtri corporis, cum vel nimis implentur, vel nimis ſiccantur atque exhauriuntur. His duabus cauſis tertia accedit, quæ [l] eſt conſenſus: tenduntur enim cum congruunt parti quæ [m] mordentium, atque erodentium ſenſum percipit, veluti cum diſtenduntur nerui ex morſu in ore ventriculi à bile illa [n] quam æruginoſam appellant. Vbi tenſio fiat quod partes per conſenſum afficiantur, ſanare illas oportet à quibus afficiantur, ſicuti ſanauit Galenus [o] diſtentionem neruorum à morſu in ore ventriculi per vomitum bilis. Tenſio quæ fit à plenitudine, inanitatem poſtulat. Quibus inſtrumentis exinanire corpus oporteat, proximo libro oſtendemus cum curationem cauſarum tractabimus. Tenſio quæ fit à ſiccitate, madefacientibus curatur, quæ ſupra expoſuimus cum ageremus de curatione morbi ſicci. Remotione igitur cauſarũ tendentium, remouetur tenſio, & ſimul deprauatio figuræ inde orta. Laxitas fit à contrariis cauſis, videlicet ab inanitate cauorum, & à ſubſtantia partis præter naturam madefacta, nam tenſio à plenitudine cauorum, & à ſubſtantia partis exſiccata proficiſcitur. Cauſis ergo laxantibus opponemus contraria opera: ad inanitatem cauorum opus eſt refectione, ad quam accommodantur eſculenta & poculenta, de quibus tractabimus qua de curandis cauſis, & proprie de inanitate. Diſtenduntur igitur quæ reficiuntur, quemadmodum vbera, quæ replentur lacte. Si laxitas proficiſcatur ab humore nimium madefaciente ſubſtantiam partis, curatur exſiccantibus. Habet enim ſiccitas vim tendendi, nam & vbera cum tabeſcunt & male aluntur, contrahi videntur, ita vt exſiccantibus (de quibus ſupra locuti ſumus cum ageremus de curatione morbi humidi) ſuccurratur laxitati figuram deprauanti.

[a] Supra l. p. cap. 7.
[b] Gal lib. de cauſ. morb. cap 7.
[c] Gal. lib. de conſt. artis cap 11.
[d] Hipp 4. de art. ab init. Ariſt. 2. Ethic. in fine.
[e] Supra lib. 12. cap. 5.
[f] Hippocr. in proœmio de off. me. & lib 3. de off. 24.
[g] Gal lib artis med. c. 93. & 1. de fracturis com. 51.
[h] Gal. lib. artis med c. 90.
[i] Hipp. 2. de artic. 45. & 46.
[k] Hip. 4. lib de articulis particula 12.
[l] Hip 6 aph. 39 & Gal. in commento.
[m] Gal 2 de locis aff 7. Gal 5 de loc. aff 6.
[n] Gal 5 aph. com 1.
[o] Gal ibid.

De operibus atque inſtrumentis ad aſperitatem & læuitatem contra naturam attinentibus. Cap. IIII.

SEQVITVR ſuperficies, quam partes multiformes certam poſtulant, aliæ magis, aliæ minus aſperam aut læuem ſecundum naturam: mutatur autem & contra naturam aliquando aſperior redditur, aliquando læuior: vtrunq; vitium requirit opus contrarium, quæcunq; enim contra naturã exaſperata ſunt, læuia reddere oportet, contra exaſperare quæ læuiora effecta ſunt: poſtulat vtrunque opus animaduerſiones quas ab aliis operibus poſtulari monſtrauimus, vt qualitatem, quantitatem, numerum,

numerum, tempus, modum, locum, ordinem, quæ reſpondere debent ſimilibus differentiis ſcopi requirentis, ſicut & inſtrumentorum per quæ vtrumque opus propoſitum perficiendum eſt, animaduerſiones illis aptari debent, quas in opere attendimus: quibus ita in vniuerſum conſtitutis, accedamus ad propria inſtrumenta, & primo ad ea quæ exaſperant quod lene eſt. Comprehenduntur hæc ſub victu, ſub medicamentis, ſub chirurgia. Ad victum pertinent eſculenta & poculenta, quæ vbi ſint acerba, acida, auſtera, [a] ſalſa, amara, acria, vim habent exaſperandi: detrahunt enim aliquid vel exprimendo, vel abſumendo, ita vt exaſperent quod lene eſt, ſed eatenus medicamenta dici debent. Ineſt (teſte [b] Hippocrate) in alimentovis medicamenti: quædam ſunt medicamenta duntaxat, & nullo modo nos alunt, à quibus exaſperari poteſt quod lene eſt: eiuſmodi autem omnia vim habent detrahendi. Ineſt hæc detergentibus, ſed multo magis erodentibus medicamentis, perinde ac ſuccis qui redundant in corpore [c] noſtro, ſalſa enim pituita à cerebro deſtillans fauces exaſperat, quod aliquid detrahat ob detergentem vim quam obtinet à ſalſedine: bilis tam flaua quam atra erodendo non ſolum exaſperat, ſed etiam exulcerat inteſtina. Eadem ratio eſt medicamentorum detergentium, aut erodentium, eiuſmodi eſt ſcilla, muria, lixiuium, ſmegmata, [d] ſtirpes acriores, exaſperant enim partes quas attingunt, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur. Facultas hæc exaſperandi quam tum eſculentis & poculentis, tum medicamentis monſtrauimus ineſſe, ſequitur primas qualitates, ſunt enim aſperitas & lenitas, qualitates ſecundæ, quæ proficiſcuntur à primis: proficiſcitur lenitas ab humore, ſicut aſperitas à ſiccitate. Quæ igitur exaſperandi vim habent, neceſſe eſt ſicca ſint, quanto autem ſicciora fuerint, tanto magis exaſperant, præſertim ſi adiunctam habeant ſubſtantiæ tenuitatem, vt penetrare poſſint. Sed tam detergentia quam erodentia non ſolum ſicca ſunt, verum & calida quoque cum tenuitate ſubſtantiæ: multo tamen calidiora ſunt erodentia, quam detergentia. Præter victum & medicamenta, accommodatur ad exaſperandum chirurgia, quæ expedita magis eſt: vtimur enim ad exaſperandum vnguibus, ſpecilli cyathiſco, ſcalpello, linteo aſpero, pumice, ſepia, corio ſquatinæ, folio fici, aut re aliqua aſpera, qua perfricantes quod læue eſt, aſperum reddimus.

[a] Gal. 1. alimentorum
[b] Hipp. libro de alimento.
[c] Gal. lib. de cauſ. morb. cap 7.
[d] Gal. 1. cata topos cap. 7.

Iiſdem tribus inſtrumentis, victu, medicamentis, & chirurgia vtimur vt læue reddamus quod exaſperatum eſt, vt fauces, palpebras, oſſa quæ caries occupat. Ad victum, referuntur eſculenta & poculenta, quæ tunc leniendi vim habēt, cum dulcia ſunt, lenia, pinguia, [e] aut aquoſa, penitus expertia acerbitatis, ſalſedinis, amaritudinis, acrimoniæ: valent igitur album oui, lac, nuclei pinei, alica, panis elotus. Medicamenta vero quæ leniunt, morſu carent, ſiue liquida ſint, ſiue ſicca. Maxime autem aptantur tragacanthum gummi, terra ſamia, quæ humore aliquo pingui, aut aquoſo diluuntur. At oleum pleraſque partes lenit, non tamen [f] omnes, fauces enim atque oculos tantum abeſt vt leniat, vt non mediocriter etiam exaſperet, inhæreſcit enim glutinoſa vi quam habet, & acres ſuccos in huiuſmodi partibus liquat, qui deinde mordendo eas exaſperant. Verum quo pacto chirurgia læuia reddere poſſit quæ exaſperata ſunt, non ſatis conſtare videtur, quandoquidem per ipſam detrahentes exaſperamus quod lene eſt, vt paulo ſupra oſtenſum eſt, ſi dicamus detractione etiam remoueri quod excedit, & ita reddi læue quod aſperum erat ab eadem cauſa, hoc eſt à detractione quam præſtat chirurgia, duo contraria effecta proficiſcentur, aſperitas videlicet, & læuitas, at ſtatutum eſt a Phyſicis contrariorum contraria eſſe conſequentia. Diluitur hæc dubitatio facile, effectum enim quod proxime ſequitur eandem cauſam, vt detractionem, vnum eſt, nempe remotio quarundam partium, quæ ſi prius cæteris exæquabantur, ablatæ aſperitatem faciunt, ſi excedebant, læuitatem: læuis enim ſuperficies partes æquales habet, ſicut aſpera inæquales. Detractio igitur proxime remouet aliquas partes, ſed eiuſmodi remotionem conſequitur aſperitas vel læuitas, prout ſuperficies à qua fit detractio, æqualis erat vel inæqualis: neque abſurdum eſt aliquo interiecto medio corporibus diuerſo modo affectis, diuerſa & contraria effecta ſequi eandem cauſam: licet igitur chirurgia vti ad exaſperandū, detrahendo aliquas ex illis partibus quæ exæquantur: licet & leuius facere quod exaſperatum eſt, detrahendo partes illas quæ excedebant reliquas. Sed læuitas quam afferunt cibi aut medicamenta, potius complendo, quam detrahendo efficitur: proxima autem cauſa læuitatis eſt æquatio partium in ipſa ſuperficie: æquantur autem vbi inæquales ſint, ſi vel addatur quod deeſt, vel detrahatur quod supereſt: vtroque modo vtuntur fabri cum ligna læuia efficiunt, dolabra enim adimunt quod excedit reliquam ſuperficiem, deinde etiam complent illinendo gummi aliquod dilutum, aut glutinoſum quidpiam, vt ſi particulæ deſident, compleantur, atque exæquentur, ita vt ſumma læuitas comparetur: hoc etiam imitabitur medicus, qui vbi parua ſit aſperitas, eam tollet exæquando per cibos, aut medicamenta illita, qualia deſcripſimus: vbi magna, ita vt multum ſit quod excedat, chirurgia vtetur, qua nonnunquam læues redduntur palpebræ admodum exaſperatæ, perfricantur enim ſepia, corio ſquatinæ, pumice, aut alia re aſpera, ita vt detrahatur quod excedit, & ipſę ad æqualem ſuperficiem reuertantur.

[e] Gal. lib de cauſ. morb. cap 7.
[f] Gal. 2. ſimpl. c. 5.

De operibus & inſtrumentis ad caua aperta vel clauſa attinentibus. Cap. V.

SVB vitiis ad conformationem attinentibus, comprehendi etiam caua diximus contra naturam clauſa vel aperta, à quibus contraria opera requiruntur, aperire enim oportet quæ nimis clauſa ſunt, claudere quæ nimis aperta, id quod ſibi voluit Hippocrates [g] cum ſcripſit dilatare, conſtringere, alia quidem, alia vero non: ſiquando autem aperiuntur à medico quæ ſecundum naturam clauſa ſunt, veluti vena ad ſanguinis miſſionem, & cutis ad extrahendum pus quod in abſceſſu continetur, id opus non dirigitur ad contrarium morbum curandum, ſed ad cauſam remouendam. Siquando item clauditur quod naturaliter debet patere, eiuſmodi opus ſpectat ad ſymptoma, vt ad fluxum ſupprimendum, veluti cum ſanguis large effunditur ex venis vteri: ſed ſiue aperiatur quod

[g] Hippocr. 6. ſexti ep. 1.

clauſum eſt, ſiue claudatur quod apertum, poſtulat vtrumque opus, qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, perinde atque alia opera. Diximus autem reſpondere has animaduerſiones debere ſimilibus differentiis ſcopi requirentis: poſtulat & vtrumque opus inſtrumenta in quibus ſimiliter eædem animaduerſiones attendi debent, reſpondentes his quæ in operibus attenduntur. Quibus vero inſtrumentis proprie vtrumque opus efficiatur, explicandum nunc nobis proponitur: ſed cum liceat & dupliciter aperire quæ clauſa ſunt, & dupliciter claudere quæ aperta, aperimus enim cum vel dilatamus quod adſtrictū eſt, vel liberamus ab obſtruente cauſa id quod obſtructum: claudimus quod apertum eſt, cum vel aſtringimus quod dilatum eſt, vel reficimus quod deeſt, quodque naturaliter obſtruere debeat id quod apertum eſt. Duplex igitur cum ſit ratio aperiendi & claudendi, ad vnamquanque inueſtigare inſtrumenta idonea oportet. Veniant primo in medium ea quæ aperiunt dilatando id quod adſtrictum eſt, & propterea clauſum: vbi illud primo diſtinguere oportet, maneat ne adhuc cauſa aſtringens in eo quod adſtrictum eſt, an receſſit. Intelligo manere cauſam, cum in corpore noſtro aliquid ineſt quod ſit cauſa aſtrictionis. Intelligo receſſiſſe cauſam, cum ſola remanet immoderata temperatio, quam ſequitur aſtrictio: vbi manet cauſa continens aſtrictionis, ſi tollatur, ſimul etiam ceſſat aſtrictio: ea autem præſidia quibus vtimur ad remouendam cauſam, non appellantur aperientia, ſed remouentia hanc vel illam cauſam. Mitto nunc externa vincula aſtringentia, quæ vulgares etiam atque imperiti ſine vllo artificio ſoluentes relaxant quod adſtrictum eſt: ſed aſtringuntur caua ab interna cauſa, veluti ab oſſibus fractis, aut luxatis, à tumoribus præter naturam: præſidia quibus hæ cauſæ remouentur, non dicuntur aperientia, ſed ſanantia tumores, fracta, luxata, quæ ſuo loco tractabuntur. Similiter vbi

[a] *Hippocr. 5. aph. 46.* omentum claudat os vteri comprimendo (vt tradidit [a] Hippocrates) ſi extenuato corpore aperiatur, ea præſidia non dicentur aperientia, ſed extenuantia. Quod ſi canales ob inanitatem connuentes aſtringantur, aperientur datis eſculentis & poculentis quæ non dicentur aperientia, ſed alentia, & reficientia. Illa autem proprie vocantur aperientia, à quibus dilatantur quæ ceſſante cauſa adhuc manent aſtricta: ſed ſi caua quæ aperiuntur ſint magni canales, medicamenta à quibus dila-

[b] *Gal. 5. simplic. c. 15.* tantur, dicuntur græce ἀναστομωτικὰ; ſi parua [b] foramina cutis, ἀραιωτικά. Sed hæc cum tenuitate partium modice calida ſunt, & minime ſicca, vt chamemælum, althæa, oleum his conditum, balneum:

[c] *Gal. ibid.* illa cum craſſitudine calidiora [c] ſunt aeria terreſtria, vt allium, cepa, fel taurinum. Præter medicamenta, vtimur interdum chirurgia, ſectione, vel vſtione ad dilatandum quod aſtrictum eſt, vt ad vulnera, & fiſtulas. Altero modo aperiri diximus quæ clauſa ſunt, cum id tollitur à quo obſtruun-

[d] *Galen. 11. meth. c. 8.* tur, vt multitudo, craſſitudo [d] gluten: quod multum eſt, exhaurire oportet: quod craſſum, extenuare, quod glutinoſum, incidere ac detergere. Ad exhauriendum partim vtimur medicamentis, partim chirurgia: vtimur medicamentis catharticis, cum obſtruentes ſuccos vomitu aut deiectione purgamus: vtimur vrinam euocantibus, cum eoſdem per vrinam educimus: vtimur euocantibus ſputum, ad humores thoracem & pulmonem obſtruentes: immittimus & per clyſterem inteſtina partim pinguem, partim acrem humorem, vt durum ſtercus à quo obſtruebantur mollitum à natura irritata expellatur. Neceſſaria etiā interdum eſt chirurgia ad id quod obſtruit educendum, vel transferendum ad ignobiliorem partem: ſecamus venam vt multitudinem ſanguinis vaſa obſtruentem educamus. Solebat Iuſtus medicus ocularius chirurgia transferre ad inferiorem oculi partem humorem illum qui partem oculi, quæ è regione pupillæ eſt, obſtruebat. At vbi obſtructio à craſſitudine humorū fiat, extenuari debet vt diximus, id quod fit partim victu, partim medicamentis: plura ſunt genera victus, huc ſpectat proprie extenuans, quem paulo poſt explicabimus, cum ad curandam magnitudinem auctam in vniuerſo corpore veniemus. Medicamenta vero extenuantia ſunt tenuium partium & calida, minus tamen quam quæ vrinam euocant, quemadmodum betonica, radix aſparagi, thymum, capparis: quanquam extenuandi quoque vim habent quædam tenuium partium magis frigida quam calida, veluti acetum, vinum leniter acidum, ſuccus ex illis malis medicis quæ limones appellantur, oxymeli, apomeli. Diuturnior autem vſus extenuantium, non ſolum medicamentorum, ſed etiam eſculentorum & poculentorum noxius eſt, contrahunt enim multum ſuccum bilioſum, aut melancholicum, qui illis aſſidue vtuntur: ſæpe etiam calculum gignunt, quod humores craſſi ab extenuantibus adeo ſiccentur, vt in lapidem vertantur. Si

[e] *Galen. 11. meth. c. 8.* quod obſtruit glutinoſum ſit, eget medicamentis detergentibus, [e] quæ opponuntur emplaſticis,

[f] *Gal. 5. simplic. c. 12.* atque infarcientibus. Detergentia quæ læuia ſunt, ſordem ex vlceribus detrahunt, dicunturque [f] græce, ῥυπτικὰ, veluti mel, hordeum, faba, amygdalæ dulces: quæ validiora ſunt, ἐκφρακτικὰ, & καθαρτικὰ græce nominantur, detergunt parua foramina cutis, veluti amygdalæ amaræ, farina lupi-

[g] *Gal. ibid.* ni amari, farina erui, iris, ſcilla: omnia [g] autem aut vim nitri habere, aut amara eſſe debent. Eadem accommodantur etiam ad detergendos glutinoſos ſuccos ex viſceribus, atque internis canalibus: quod ſi cum amaritudine adiunctum habebunt aliquid acerbitatis, efficaciora ad detergendum erunt, compellet enim acerbitas amaritudinem vlterius, quo nomine abſinthium ſeriphium,

[h] *Gal. 5. simplic. c. 12.* abrotanum, cortex [h] radicis capparis, myrica, plurimum valent ad detergendos glutinoſos ſuccos qui viſcera obſtruunt, quæ tamen aliena ſunt vbi detergere oporteat externa foramina cutis, quæ non ſunt magna vt interni canales, ſed ob paruitatem etiam à parua illa acerbitate aſtringuntur, ac clauduntur, ita vt nequeat amaritudo penetrare: ſed proponuntur à Galeno ad detergendos inter-

[i] *Gal. 9. simplic. c. de pumice.* nos canales aſpera quædam in puluerem redacta, vt pumex, [i] aut teſta: exiſtimat enim vt hæc detergunt externas res, veluti vaſa ænea, aut argentea, ita detergere poſſe internos canales. Id quod in dubium incertumque reuocatur, cum plurimum interſit inter res externas, & internos canales noſtri corporis: illis enim adhæret id quod datur aſperum ad detergendum, & manu imprimitur, ad hos aut non peruenit, aut nullo impetu admouetur: neque enim intus eſt vis aliqua manus perfricantis glutinoſos ſuccos medicamento aliquo aſpero. In qua difficultate difficillimum eſt iudicium

dicium interponere: illud tamen conſtat, quod eiuſmodi res quæ aſperæ tanguntur, non æque poſſunt internas partes noſtri corporis, vt externas res detergere. Sed pergamus ad inſtrumenta quæ claudunt quod apertum eſt, quatenus aut aſtringunt quod dilatatum, aut implent quod priuatum eſt materia naturaliter obſtruente. Adſtringitur igitur quod dilatatum eſt, partim medicamentis, partim chirurgia. Ad aſtringendum parua foramina cutis dilatata, idonea ſunt medicamenta denſantia, quæ frigida ſunt, non terreſtria, aut aerea, ſed aquoſa, veluti ſemperuiuum, portulaca, mandragora: ex his quæ valde frigida ſunt, non ſolum denſitatem afferunt, ſed etiã torporem, veluti cicuta, & non modo denſant parua foramina, ſed inſignes etiam canales: aqua cõ valde frigida ſit, propterea valet ad ſiſtendum [a] ſanguinis fluxum: illa vero medicamenta frigida quæ non aquoſa, ſed terrena ſubſtantia continentur, aptantur ad aſtringenda maiora caua, veluti malicorium, acacia, hypociſthis, galla: veluti etiam ex compoſitis medicamentis emplaſtra [b] ἔναιμα barbara, quibus vtimur ad vulnera glutinanda. Quanquam valent ad aſtringendum etiam quædam medicamenta ſimplicia diuerſarum partium, in quibus tamen ſuperat calor, vt miſy, chalcitis, chalcãthum. Aſtringuntur maiora caua non ſolum medicamentis, ſed etiam chirurgia, venæ enim & arteriæ, vbi nimium patentes pericloſe ſanguinem fundunt, laqueo intercipiuntur. Quæ hiant, manibus primum adducuntur, dein fibula, ſutura, aut faſcia continentur coniuncta, ita vt chirurgia etiam aptetur ad aſtringendum & claudendum quæ dilatata ſunt. Illa vero quæ ideo aperiuntur, quia priuantur materia obſtruente, claudere oportet per ea inſtrumenta à quibus talis materia reficiatur, à quali ſolent naturaliter obſtrui. Obſtruuntur ventriculi cerebri in ſomno naturali à vaporibus, qui dum cõcoquuntur cibus & potio in ventriculo ad cerebrum reddunt. Hos igitur reficere oportet: reficientur autem cibo, potu, ac balneo, nam ex reſpirationibus aquæ calidæ quæ proxima ſit, cerebrum impletur, atque obſtruitur: vbi autem aperiantur foramina cutis ob inopiam alimenti, claudentur, ſi cibis ac potionibus boni ſucci reficiatur corpus. Inſtrumenta igitur per quæ reſtituitur materia quæ naturaliter caua obſtruebat, omnia ad victum referuntur. Diximus de operibus & inſtrumentis ad aperiendum & claudendum attinentibus, proximum eſt vt ad ea veniamus quæ ad vitia magnitudinis & numeri ſananda accommodantur.

[a] *Hippoc. & Gal. 1. aph. com. 23.*
[b] *Galen. 5. meth. c. 8.*

De operibus & inſtrumentis ad vitia magnitudinis & numeri attinentibus.

CAP. VI.

MOVETVR à naturali ſtatu tam magnitudo, quam numerus, cum nimis vel augetur, vel minuitur: vtrique vitio opponi debet opus contrarium, imminuere enim oportet quod contra naturam auctum eſt, augere quod imminutum: appoſitio enim, & ademptio, quibus duobus operibus [c] Hippocrates contineri vniuerſam medicinam voluit, euidentiſſima ſunt in curatione magnitudinis ac numeri contra naturam. Poſtulant autem animaduerſiones quas requiri in aliis operibus demonſtrauimus, qualitatem videlicet, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, reſpondentes ſimilibus differentiis ſcopi requirentis. Perficiuntur autem per inſtrumenta idonea, quæ non ſolum operibus, ſed etiam operum differentiis aptentur, ad quæ iam aggredimur: agemus autem primo de his quæ pertinent ad magnitudinem contra naturam, deinde pergemus ad ea quæ referuntur ad numerum. Augetur vel minuitur magnitudo nunc in toto corpore, nunc in parte aliqua: dicamus primo de illa quæ in toto. Veniat in medium magnitudo totius corporis aucta, ita vt totum plenum ſit, atque obeſum. Imminuitur hæc victu, medicamentis, & chirurgia. Sub victu comprehenduntur ſex res non naturales, quę tales eſſe debent vt extenuandi vim habeant. Aer conuenit tenuis ac ſiccus, maiorem autem extenuandi vim habebit ſi cum æſtu, quam ſi cum frigore ſiccitas iungatur. Cibus vero paucus ſit, & talis vt ad extenuandum accommodetur, quemadmodum panis ſecundarius, cremor ptiſſanæ, auiculæ montanæ, [d] turdi, perdices, hædi, piſces ſaxatiles, tum paruuli ſale conditi: potio pauca ſit, & ſimiliter extenuans, id quod facit vinum tenue, quod parum valeat, & aqua dilutum ſit: tum oxymeli, & apomeli. Somnus requiritur [e] breuior, vigilia diuturnior, quæ extenuandi vim habet. Conuenit & motus vehemens ac [f] celer, nam moderatus implet: ad motum referuntur etiam animi perturbationes, quæ extenuandi vim habent, præſertim ſi vehementiores ac diuturniores fuerint: ex contrario tranquillitas corpus implet. Expulſio autem quo fuerit maior, eo magis extenuat, ſicut retentio implet. Valent etiam ad extenuandum totum corpus, atque ipſius magnitudinem imminuendam, medicamenta illa quæ diſcutiendi vim habent, & in vapores diſſipandi, tam [g] intus data, quam extrinſecus impoſita, ſiue ſimplicia ſint, veluti acres ſtirpes, vt hyſſopum, thymum, calamenthum: ſiue compoſita, vt diacalamenthum, [h] dioſpoliticum, diatrion pipereon, ſales theriaci, theriace ipſa. Sub medicamentis extenuantibus ſubiiciuntur etiam aquæ [i] ſalis, ſulphuris, bituminis, aut nitri vim habentes, prodeſt enim & abluere, & perfundere hebetem hominem huiuſmodi aquis: prodeſt & inunctum oleum digerens, vt anethinum, coſtinum, laureum; proſunt & medicamenta relaxantia, quæ cum adhibentur, efficiunt vt corpus multo magis digeratur, atque idcirco etiam extenuetur. At chirurgia eatenus ad extenuandum pertinere videtur, quatenus ſecta vena plurimum ſanguinis mittitur, quo fit vt corpus minus alatur, atque idcirco extenuetur. Quod ſi corpus vniuerſum gracile ſit ac tenue, implendum eſſe diximus, id quod fit partim victu, partim medicamentis. Victus in ſex illis rebus non naturalibus contrarius eſſe debet extenuanti, conuenit enim aer craſſus, humidus, frigidus potius quam calidus. Pręterea cibus quantitate multus, qualitate craſſus, plurimum boni ſucci præbens: tum potio non diſſimilis. Aptatur & ſomnus lõgus, ſed longa vigilia aliena eſt: dormiat autem homo in cubili frigidiore. Aptatur & motus paucus ac lenis, vel potius quies, prætérea animi tranquillitas. Retentio multa eſſe debet, depulſio pauca: valet balneum aquæ dulcis tepidum, per quod allicitur alimentum à viſceribus ad partes

[c] *Hipp. l. de flatibus.*
[d] *Galen. l. de extenuante vict. c. 8.*
[e] *Galen. 12. meth. c. 3.*
[f] *Galen. 14. meth. c. 13.*
[g] *Galen. 14. meth. c. 15 & 4. de tu. val. cap. 7.*
[h] *Gal. 4. de tu. val. 5. 6. & 7.*
[i] *Galen. 14. meth. 15.*

extetnas, & attractum admittitur, ac minime diſſipatur: quo nomine accommodantur medicamenta etiam ad impleudum vnioerſum corpus, vt pix,[a] quæ vbi illita eſt, cutis vellitur. Illa vero quæ denſitatis vim habent, corpus implent, quod digeri ipſum non ſinant. At non videtur chirurgia pertinere ad vniuerſum corpus impleodum, niſi ad eam referas operam qua vti ſolebant qui pueros vendebant (mangones [b] à veteribus dicebantur) verberabant enim puerorum partes nimis [c] graciles, vt implerentur: ſed ſatis de magnitudine totius corporis aucta vel imminuta.

Angetur etiam & imminuitur contra naturam magnitudo in partibus, qood pluribus modis accidere ſolet: primo eoim hebes fit atque extenuaror ſubſtantia illarum, oon ſecus quam totius corporis, deinde ſoperat in ipſis, aut deficit humor: interdum etiam ſimul augetur latitudo, & imminuitur longitudo, detrahitur enim de longitudine quod additur in latitudinem: id quod euenit membris fractis, aut [d] luxatis, atque vbi nerui diſteoduntur, nam cum relaxantur contra naturam, longiora fiunt. Redundat etiam interdum, aut deeſt aliqua particula, vt earnis in vlceribus: quomodocunque autem augeatur, aut immiouatur contra naturam magnitudo partium, deſiderat contrarium opus, quod quibus inſtrumentis perficiatur, iam tempus eſt expoſuere. Fae primo partem aliquam nimis obeſam eſſe, ita vt aucta ſit eius ſubſtantia, extenuabitur iiſdem inſtrumentis, quibus proxime diximus totum corpus extenuari: tantum hoc intereſt, quod ibi ioſtrumenta accommodantur ad vniuerſum corpus, hic debent accommodari tantum ad partem obeſam, quamobrem ex his quæ ſub victu extenuante continentur, potiſſimum vtemur exercitatione multa ac vehementi, ad quam ſpectat frictio: habet etiam quies extennandi vim, partes enim quæ quieſcunt, graciliores redduntur, indicio ſunt quæ franguntur, aut [e] luxantur. Medicamenta autem digerentia parti ſuperimpoſita, vt olea, vel cataplaſmata plotimum valent. Sed chirurgia eatenus huc ſpectat, quatenus ſecta vena in contraria parte ab ea quæ obeſa eſt auertitur ſanguis qui illam alere debebat, ita vt reddatur gracilior. Contra vbi pars gracilis eſt, impletur primo victu, & proptie cibo ac potione, à quibus reficitur alimentum, quod ad partem gracilem attrahi debet: moderata item frictione, tum perfuſione aquæ calidæ dum intumeſcat, & rubicnnda fiat. Quod attinet ad medicamenta & chirurgiam, prodeſt cutem pice illitam vellere, & partem [f] gracilem verberare, vt ante dictum eſt. Redundat interdum humor in parte aliqua, ita vt tumorem exciret, qui ceſſabit, minueturque ea magnitudo contra naturam aucta, ſi detrahatur humor à qua proficiſcitur. Sed prius dare operam oportet ne nouus abunde colligatur in corpore, neue collectus influat ad locum affectum. Ne colligatur, fiet idoneo victu, præſertim cibis ac potionibus, quantitate & qualitate opportunis: ne autem qui iam collectus eſt feratur ad locum affectum, fit vbi & inde repellatur, & ad contrarium aoertatur. Sed qui continetur in loco affecto, & tumorem facit, detrahendus eſt: detrahitur autem vbi vel retrocedat, vel inde extrahatur: primo danda opera eſt vt retrocedat: retrocedit autem [g] partim inde repulſus, partim attractus ac deriuatus ad partem vicinam, deinde ſiquid reſtat, quod retrocedere non potuit, extrahendum eſt: extrahitur autem vel obſcure diſſipatus in vapores, vel manifeſte, veluti per chirurgiam, vbi locus ſcalpello aperiatur: quæ præſidiorum genera omnia late proximo libro explicabuntur, cum agemus de curatione cauſæ, & proprie de exhauriendo humore aliquam partem occupante. Illud tantum nunc adiicere oportet, quod partes adeo interdum ab humore vitiantur, ac corrumpuntur, vt reſtitui amplius nõ poſſint, ſed ſimul cum ipſo humore adimendæ ſint. Quamobrem neceſſe eſt ad chirurgiam ac ſectionem confugere: ſi deficiat humor in aliqua parte, victu idoneo reficiendus erit, & proprie eſculentis & poculentis. Sed cũ humor quem hæc ſuppeditant, communiter pertineat ad vniuerſum corpus, debet allici maxime ad ipſam partem exhauſtam, quod fiet iiſdem inſtrumentis, quæ proxime commemorauimus valere ad implendam partẽ gracilem: Quod ſi augeatur latitudo, & ſimul minuatur longitudo partis, quemadmodum in meobris quæ franguotur, luxantur, aut alio modo contrahuntur, fracta & luxata [h] diſtendere oportet, atque in contrarias partes adducere, deinde componere, atque oſſa in ſuum locum collocare, eademque opera & imminutam longitudinem augebit, & auctam latitudinem imminuet: ſed membra contracta ob neruorum diſtentionem, curamus vel exhauriendo humorem vbi plenitudo diſtentiooem efficiat, vel madefaciendo vbi ſiccitas: contra ſi ligamenta madefacta relaxentur, veluti cum ob deſtillationem vua longior euadit, vel nerui reſoluantur, & longius membrum reddunt, breuius reddetur exſiccando humorem. Quod quibus inſtrumentis conſequi licet, ante expoſuimus, [i] cum tractaremus curationem temperationis immoderatæ: vbi etiam de madefacieotibus id quod exſiccatum eſt, egimus. De exhauriendo autem humore redundante, tractabimus qua de curatione cauſarum, & proprie plenitodinis. Sed exſiccatur humor relaxans cum chirurgia etiam locus aduritur: tum breuior fit vua, cum extenuata præciditur. Quod ſi in aliqua parte redundet, aut deſideretur ſubſtantia ſolidior, veluti caro in vlcere, quod supereſt, detrahendum eſt, quod deeſt, ſi fieri poteſt adiiciendum: aptantur ad detrahendum medicamenta erodentia, vel vrentia, erodunt quæ acria ſunt & tenuium partium, vt ſandaracha, chryſocolla, auripigmentum, cantharides. Quæ vrunt ſimiliter acria ſunt & valde calida, ſed habent ſubſtantiam craſſam, vt atramentum ſutorium, chalcitis, miſy. At non tantum medicamentis, ſed etiam chirurgia detrahi poteſt quod excedit, vt ſectione, vel vſtiooe, quæ via magis expedita eſt, ſed maiorem dolorem excitat: quamobrem conſulere ægrum oportet, intelligereque malit ne medicamentis diuturniori tempore cum minori moleſtia, quam chirurgia breuiori, ſed cum maiore dolore curari. Si deſit aliquid ex ſubſtantia ſolidiore partium, veluti caro in vlcere [k] caro, reficitur à natura, medicus tantum remouet impedimenta: medicamentis enim ſuperantem humorem ſiccat, ac ſordem [l] detergit, & propterea efficit vt natura melius poſſit ſuo fungi munere. Euenit interdũ vt ſubſtantia quæ periit, cum procreata ſit ex ſemine, [m] refici non poſſit, cuius loco aliquid fit quod eius vſum præbeat, veluti cicatrix cum deeſt cutis, inducitur illa cum durior redditur caro. Durant autem medicamenta ſicca

abſumendo,

[a] Galen. 14. meth. 16.
[b] Gal 3. 6. epid. com. 29.
[c] Galen. 14. meth. 16.
[d] Gal. p. de fracturis com. p.
[e] Galen. 3. de artic. com. 93.
[f] Galen. 14. meth. c. 16.
[g] Gal. de arte medic. c. 93.
[h] Gal. lib. artis med. c. 95.
[i] Supra c. 1.
[k] Gal. lib. artis medic. 90.
[l] Galen. 3. meth. c. 9.
[m] Gal. 1. de ſemine c. 11.

Digitized by Google

abſumendo, adſtringentia exprimendo humorem: quamobrem quæ cicatricem vlceribus inducũt, ſicca ſunt & adſtringentia, quemadmodum galla, malicorium, acacia, æs vſtum atque elotum.

Eadem duo vitia quæ in magnitudine curauimus, curanda ſunt etiam in numero, qui ſimiliter è naturali ſtatu mouetur, quod aliquid præter naturam in eo vel redundet, vel deſideretur. Detrahere igitur oportet quod deeſt, adiicere (ſi fieri poteſt) quod deſideratur: cæterum quod ſuperat, non ſolum detrahitur, ſed etiam in alium locum transfertur, vbi minorem noxam afferat: veluti cum calculus à ceruice veſicæ ad fundum impellitur, aut cum humor pupillam ſuffundens in inferiorem oculi partem reducitur, de quo ſupra [a] egimus, cum obſtructionem tractaremus, ſiquidem tam humor præter naturam in oculo, quam calculus in veſica, & obſtructionem facit, & morbum in numero: ſed vera curatio eius quod in numero redundat, ademptio eſt: adimitur autem perinde ac magnitudo ſubſtantiæ nimis aucta, vel medicamentis, vel chirurgia: valent medicamenta quæ erodunt, vel adurunt, ſed expedita magis eſt chirurgia, qua vel abſcinditur, vel aduritur, vel euellitur quicquid in numero contra naturam redundat. Iam vero quod deſideratur in numero, nullo modo refici poteſt, cum deſit particula non ſimplex, ſed compoſita ex ſimplicibus, quarum aliquæ fiunt ex ſemine, atque vbi intereunt, reſtitui amplius non poſſunt. Sed componuntur, ita vt ſi minor vſus futurus ſit, eorum tamen ſpecies ad naturam reuertatur, veluti cum ſarcitur ſiquid in naſo, labris, auribus centum eſt, ſicque vitatur deformitas, aut minor redditur, & minus offenſionis habet: nam quando id fieri non poteſt quod velis, velis quod poſſis, vetus prouerbium [b] eſt: vtimur autem chirurgia, qua non creatur ibi corpus, ſed ex vicino adducitur, cum quo vt coeat & agglutinetur, ſcalpello vtrunque exulceratur.

[a] *Supra c. 6*
[b] *Terentius in Andria.*

De operibus atq; inſtrumentis attinentibus ad curandum morbum in ſitu.

CAP. VII.

EX morbis partium multiformium, ille tantum reſtat qui pertinet ad ſitum, cuius duo genera [c] propoſuimus, vnum, cum pars ſuo loco mouetur, alterum, cum manens in eo non retinet priſtinum nexum, ſed vel recedit ab illis cum quibus naturaliter iungebatur, vel coniungitur cum aliis à quibus ſolebat ſecundum naturam diſtare. Si quid ſuo loco mouetur, debet in eundem reſtitui, ſicut cum ex vulnere thoracis exilit fibra pulmonum, vel cum inteſtina aut in ſcrotum delabuntur relaxato perruptove peritonæo, aut exeunt ex vulnere abdominis, ſicut etiam cum oſſa franguntur, ſeu luxantur: interdum quæ innexa ſunt inter ſe dehiſcunt, & ita non retinent priorem nexum, vt cum iugulum recedit à lato ſcapularum oſſe, in brachio radius à cubito: in crure tibia à ſura, interdum à ſalto calcis os à talo exit. Quicquid eiuſmodi eſt, coniungendum eſt: contra, ſi quid amittit priorem nexum, propterea quod coniungatur cum partibus quas naturaliter non attingebat, diduci ac ſeparari debet, veluti cum vua longior effecta gutturi inhæret. Cuncta hæc opera pertinentia ad morbos in ſitu, poſtulant eas animaduerſiones, quæ in cæteris attenduntur, vt qualitatẽ, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, reſpondentem ſcopo requirenti: quæ animaduerſiones obſeruandæ etiam ſunt in inſtrumentis, per quæ perficiuntur opera propoſita. Pertinent illa omnia ad chirurgiam, qua in ſuum locum reſtituuntur quæ mota ſunt, coniunguntur quæ dehiſcunt præter naturam, ſeparantur quæ coniuncta: quorum vitiorum curatio, antequam admoueatur, requirit προθεραπείαν, poſtquã adhibita eſt ἀποθεραπείαν. Gymnaſtæ [d] hoc Vocabulo ſignificabant eam curationẽ quæ exercitationem ſequebatur, illo, apparatũ qui eandem præcedebat. Ergo antequam fiant opera quæ à morbis in ſitu requiri diximus, neceſſarius eſt apparatus per quem facilius efficiantur: poſtquã effecta ſunt, neceſſaria eſt curatio, à qua conſeruetur quod iam reſtitutum eſt: ſed explicemus primo qua ratione reſtituantur partes in ſedem, ac nexum priorem, deinde loquemur de apparatu & de conſeruatione. Ergo ſi partes ſuo loco moueantur, vbi molles ſint, quemadmodum inteſtina quæ in ſcrotum delabuntur, aut ex plaga abdominis exeunt, quemadmodum item fibra pulmonum quæ ex vulnere thoracis exilit, leniter impelli à chirurgo debent, vel manu ſola, vel ſpongia, aut linteo molli, donec in ſuum locum reuertantur: vbi duræ, quemadmodum oſſa fracta vel luxata, impellendæ manu ſimiliter ſunt in ſuam ſedem, non tamen leniter, ſed vehementer adurgendæ. Interdum non ſufficit ſola manus, ſed neceſſaria ſunt inſtrumenta, vt vectes, ſpatulæ, axiculi, vt magna vi adhibita, tandem in ſuum locum compellantur: quæ autem contra naturam dehiſcunt, manibus inter ſe iunguntur, propelluntur autem hinc à chirurgo, inde à miniſtro, dum inter ſe iungantur, præſertim vbi homo robuſtus eſt. Ad ea vero quæ contra naturã inter ſe iunguntur ſeparanda, idonea etiam eſt chirurgia, veluti cum vua attingit guttur, ſpecillo enim attollitur ne hominem ſtranguler: ex quibus colligi poteſt opera quæ ad curandos morbos in ſitu requiruntur, perfici chirurgia, vix enim aut ne vix quidem accidit vt medicamentis vtamur.

[c] *Supra l. 9. c. 7.*
[d] *Gal. l. de tu. val. c. 4.*

Sed pergamus ad apparatum, qui maxime neceſſarius eſt antequam hæc opera efficiantur, præſertim antequam in ſuum locum impellantur quæ mota ſunt. Eo igitur ſpectat apparatus, vt facile ac minori negotio reſtituantur: id quod fiet, vbi locus qui manibus tractandus eſt, ante a relaxetur. Relaxabitur primo, ſi homo maneat in aere calido & humido, deinde ſi ad ipſum adhibeantur medicamẽta quæ calefaciendi ſimul & [e] madefaciendi vim habent, veluti fomenta per ſpongiam ex aqua calida expreſſam, adeps, oleum, butyrum: vbi autem inteſtina exeant [f] ex vulnere abdominis, inflari ſolent, vnde difficulter poſtea reponuntur, niſi flatus ante digerentibus præſidiis diſcutiatur, quod vbi non ſufficit, ſcalpello plaga dilatatur dum recondi poſſint. Iam vero ad oſſa fracta & luxata reſtituẽda, poſtulat apparatus, nõ ſolum aerem calidũ, & relaxantia fomenta, ſed diſtentionẽ [g] quoq; in contrarias partes, quæ tenera ætate fit manibus duntaxat, ſed firmiori, laqueis, maxime robuſta, machinamẽtis, vt Plinthio Nilei, Gloſſocomo Nymphodori, Scamno Hippoc. Organo Fabri. Re-

[e] *Hipp. in l. 3. de fract.*
[f] *Galen 6 meth. c. 4.*
[g] *Hipp 3. de artic.*

laxatur per eiuſmodi diſtentionem membri in contrarias partes locus, adeo vt oſſa facile recondi poſſint. Accommodatur & apparatus ad ea quæ diſiuncta ſunt coniungenda, nam multo facilius inter ſe committentur quæ debiſcunt, ſi locus partim aere calido & humido, partim fomentis relaxetur.

Poſtquam reſtituta ſunt quæ à naturali ſede vel nexu receſſerant, periculum eſt ne rurſus moueantur ſua ſede, aut naturalem nexum amittant: quamobrem neceſſariam eſſe conſeruationem diximus, quam nunc paucis explicabimus. Inteſtina quæ ex vulnere abdominis exierunt, vbi iam repoſita ſunt, prohibentur rurſus exire ſutura plagæ [a] comprehendente ſimul abdomen & peritonæum. Sed ſi in ſcrotum prius delapſa, rurſus in ſuam ſedē recondantur, retinentur ibidem aut idoneo vinculo, aut (ſi hoc non ſufficiat) ſectione, & ſutura illa vtendū eſt qua vtuntur qui herniæ medentur. Verum ea quæ fracta componuntur, aut luxata in ſuam ſedem collocantur, vt reſtituta conſeruentur, fulcimus pannis, ferulis, faſciis, prout poſtulat ſedes affecta, iubemuſq; vt homo [b] quieſcat dū confirmetur. Si ligamenta relaxata ſint ob humoris copiam, exſiccari debent, vel exſiccante & adſtringente aliquo cataplaſmate, vel ſi id non ſufficiat, etiam candente ferramento, quo vtitur Hippocrates [c] & ad coxæ, & ad humeri articulum, cum ob nimiam humoris copiam relaxatis ligamentis ſua ſede mouentur. Sed vbi coniunximus quæ contra naturam diſiuncta erant vt coniuncta conſeruentur, vtimur ſimiliter faſciis, [d] & pannis, locum affectum fulcientes atque aſtringentes. Ad vuam quæ nimium madens longior effecta guttur attingebat, vbi iam curata eſt, ſiue ſcalpello præciſa ſit, ſiue medicamentis exſiccata, ne humore rurſus influente relaxetur, ac longior fiat, adhibemus ea præſidia quæ deſtillationi ſuccurrunt: ſubiiciūtur autem partim victui, partim medicamentis, quæ differentur ad eum locum vbi agetur de curatione cerebri. Hactenus de operibus, & inſtrumentis ad morborum curationem attinentibus.

[a] Galen. 6. meth. c. 4.
[b] Hipp. 2. de fract. t. 12.
[c] Hipp. lib. de aere, aqu. & locis c. 10. & 1. lib. de arti 41. & Gal. 2. 6 epid. 9.
[d] Hipp. 2. de fract. a prin.

De operibus atque inſtrumentis ad vnitatem contra naturam acquiſitam vel amiſſam neceſſariis. Cap. VIII.

EXPOSITIS operibus, atque inſtrumentis ad curandos morbos proprios ſimplicium & multiformium partium attinentibus, ſequuntur ea quæ attinent ad morbum communem tam ſimplicium quam multiformium: ſpectat hic ad vnitatem, [e] quæ præter naturam aut acquiritur, aut amittitur: acquiritur quidem cum inter ſe coaleſcunt quæ naturaliter diſiuncta eſſe ſolent, vt labra, digiti, palpebræ: amittitur, cum partes quæ naturaliter continuæ ſunt, diuiduntur, ita vt ſoluatur vnitas, ſiue in partibus mollibus, vt in carne, ſiue in duris, vt in oſſe. Poſtulat vterque morbus opus contrarium: vbi vnitas præternaturam facta eſt, neceſſaria eſt ſeparatio, vbi ſoluta, coniunctio in vnum, vtrunque opus certas animaduerſiones requirit, qualitatis, quantitatis, numeri, loci, temporis, modi, ordinis, reſpondentes ſimilibus differentiis ſcopi requirentis. Poſtulat & inſtrumenta, facultate, & differentiis idonea quæ ipſum perficiant, & ſatisfaciant prædictis animaduerſionibus. Quæ autem inſtrumenta proprie accommodentur ad vtrunque opus, nunc ſubiicere oportet. Fac primo ſeparandum eſſe quod contra naturam coaluit, ſeparabitur medicamentis, aut chirurgia. Valent medicamenta tum ſeptica, hoc eſt putrefacientia, ſeu erodentia, vt cantharides, ſandaracha: tum cauſtica, hoc eſt adurentia, vt calx, miſy, atramentum ſutorium, aut oleum quod vi ignis ex ipſo elicitur. Sed expedita magis eſt chirurgia, ſcalpello enim ſecatur quod contra naturam coaluit: quanquam poteſt & filo ſcticò diuidi, ſed diuturniori tempore. Alterum opus, quod eſt vnitas eorum quæ præternaturam ſoluta ſunt, cum duobus modis fieri poſſit, duo quoque inſtrumentorum genera poſtulat diuerſa: primus modus eſt vt per ſe coaleſcant quæ ſoluta ſunt, quod primum conſilium eſt medici; ſed vbi id fieri non poſſit, vt per ſubſtantiam mediam quaſi ligna per gluten agglutinentur, quod eſt ſecundum medici conſilium: vtendum enim ſecunda nauigatione, quod prouerbio fertur: vt coaleſcere poſſint partes ſolutæ, neceſſe eſt & molles ſint, & vel ſimul iunctæ, vel tales vt & iungi, & ſeruari iunctæ poſſint, quę dura ſunt, etiamſi ſe contingant, coaleſcere non poſſunt: id quod paret etiam in rebus externis: non coaleſcunt ſurculi quos arboribus inſerimus, niſi & teneri ſint, & cum cortice molliore nectantur; quæ diſtant, non poſſe inter ſe coaleſcere, clarius eſt quam vt probari debeat. Diſtant autem aliæ partes, quod aliquid ex earum ſubſtantia interierit, veluti in vlcere cauo, vel quod contractæ plurimum diducantur, quod euenit membranis ac neruis cum diuiduntur; nequeunt enim inter ſe iungi, & vbi vi iungantur, non retinent eam coniunctionem, ſed rurſus diducuntur: quæcunque igitur vel ob duritiem, vel ob diſtantiam, nequeunt coaleſcere, neceſſe eſt ſecundo conſilio curentur, hoc eſt per mediā ſubſtantiam agglutinentur. Dupliciter igitur cum poſſit eorum quæ præternaturam ſoluta ſunt fieri coniunctio in vnum, quibus inſtrumentis ſatisfiat vtrique, iam tempus eſt ſubiicere, ergo vt coaleſcant partes ſolutæ, quæ neque duræ ſunt, neque inter ſe diſtant, efficit natura ipſa, [f] cuius ope (vbi ſe contingunt) ad priſtinam vnitatem reuertuntur. Si quid vero tunc ſubſtantiæ mediæ procreetur, à qua nectantur, adeo parum eſt, vt ſenſum lateat. Medicus autem [g] non efficit, ſed vim confert ad efficiendum, nam præterquam quod defendit, & ſanat ſolutas partes, ſi quo alio morbo laborent, vt puta inflammatione, & idcirco reddit naturam validam, adeo vt ſuis poſſit fungi muneribus, remouet etiam impedimenta, quæ omnia ad diſtantiam referuntur. Accidit hæc vbi alienum aliquid inter labra ſoluta interiiciatur, aut vbi eadem recte non ſeruentur iuncta: dat igitur operam medicus [h] vt remoueatur ſi quid medium interiicitur, & vt quæ inter ſe recedunt, coniuncta ſeruentur. Si quid igitur medium ſit, vt linamentum, oleum, pilus, ſanguis concretus, ſordes, extrahit vulſella, aut ſpecillo molli lana, vel quopiam ſimili inuoluto. Sæpe autem retinetur humor inter labra partis vulneratæ, cui dandus eſt exitus, vel ita collocando partem vulneratam, vt os vulneris deorſum ſpectet, vel vbi id fieri non poſſit, aperiendo ſinum

[e] Gal. de arte med. c. 8. & l. de diff. morb. c. 6.
[f] Gal. lib. artis med. c. 90.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. ibid.

ſinum è regione fundi, quà parte percipitur peruenire ſpecillum demiſſum per os vulneris. Hoc pacto detrahetur quicquid interpoſitum prohibet ſolutas partes coaleſcere: ne autem diſtent quæ ſoluta ſunt, non ſolum inter ſe coniungenda ſunt, ſed etiam ſeruanda ſimul coniuncta. Coniunguntur partim manibus ſimul adducta, partim faſcia, vbi membrum in orbem circundari poſſit: datur autem media à contraria parte, & vtroque capite verſus plagam attrahitur, qua vinciendi ratione non ſolum inter ſe iunguntur, ſed etiam iuncta ſeruantur quæ diſtant: quanquam conſeruantur etiam fibula vel ſutura, inter quas hoc tantum intereſt, quod fibula, perpetua non eſt, ſed habet filum pluribus locis inciſum. Sutura vero quæ perpetua eſt, efficacior eſt ad conſeruandum coniuncta ea quæ plurimum diſtant. Sed præter chirurgiam, valent ad conſeruandum in vnum coniuncta labra vlceris, medicamenta aſtringentia, ſiue liquida ſint, ſiue dura: valet autem potiſſimum vinum nigrum auſterum, quod penetrat ad intimas vſque partes. Hoc vtiliter perfunduntur vulnera magna, quæ abhorrent alioquin ab humore: valet vinum ad ſeruandum coniuncta, & ad prohibendam inflammationem. Sed præter liquores, vtimur ad continendas in vnum coniunctas plagæ oras, medicamentis ſolidioribus, vt terra lemnia, ſarcocolla: præterea emplaſtris illis, quæ, quia cruentis vulneribus ſtatim iniiciuntur, enæma Græce nominantur. Ineſt in his ſiccandi atque aſtringendi vis, vnde ſeruant in vnum coniuncta labra vulneris, atque ab inflammatione defendunt. Reſtant ea inſtrumenta quæ efficiunt vt media aliqua ſubſtantia increſcat, à qua agglutinentur ea quæ coaleſcere non poſſunt, quemadmodum vlcera caua: glutinantur hæc per carnem quæ reficitur, quod opus [a] naturæ eſt non artis. Medicus tantum remouet impedimenta, detergens [b] ſordem, & ſiccans humorem ſuperantem, per ea medicamenta, quæ, quia ad carnem procreandam pertinent, dicuntur Græce [c] ſarcotica. Sed poſtulantur etiam à colliſis, ſiquidem quod colliſum eſt, putrefieri debet: id cum fit, reſtat vlcus cauum, quod implendum eſt. Quod ſi non ſolum collidatur caro, ſed funditur etiam ſanguis ex venis, & ſub cute retineatur, diſcuti debet: quo ſpectant digerentia medicamenta, de quibus agemus, cum veniemus ad inſtrumenta, per quæ perficiuntur opera requiſita à cauſis. Agglutinantur igitur per ſubſtantiam quæ media increſcit, vlcera caua in carne: præterea vulnera illa quæ pertinent ad neruos, aut ad oſſa: neutri non coaleſcunt, quod nimiũ diducantur, quamobrem vbi vulnerentur, agglutinantur per ſubſtantiam quæ media increſcit, & ſimiliter eſt opus naturæ. Medicus remouet impedimenta ſiccando, ac detergendo per ſarcotica medicamenta, quæ ſicciora conueniunt, vbi vulnerati [d] ſunt nerui. Si perforentur, aperienda prius plaga eſt, vt pateat exitus ſaniei: ſi non totus neruus, ſed aliqua pars duntaxat ſecetur, reliqua quæ integra eſt ne contrahatur, præcidenda eſt, ita vt totus neruus tranſuerſus ſecetur, deinde veniendum ad ſarcotica. In fracturis, cum ob duritiem nequeant [e] oſſa coaleſcere, neceſſe eſt per callum agglutinentur. efficitur hic à natura, medicus vim confert, quatenus remouet impedimenta per ſarcotica medicamenta, quæ oſſibus aptantur multo ſicciora, quam reliquis partibus. Huiuſmodi ſunt emplaſtra illa quæ quia fracturis ſuperdantur, dicuntur Græce catagmatica: ex quibus [f] quæ validiſſima ſunt, quia fracturæ capitis conueniunt, vocantur cephalica. Hactenus de operibus & inſtrumentis quibus ſanatur vnitas contra naturam, aut ſoluta, aut acquiſita.

[a] Gal. de arte med. c. 2.
[b] Galen 3. meth. c. 3.
[c] Galen 3. meth. c. 2.
[d] Galen 6. meth. c. 2.
[e] Gal. de arte med. c. 91. & 6. meth. c. 5.
[f] Gal. 3. catagen. c. 18.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Decimus Sextus.

QVI EST DE OPERIBVS ET INSTRVMENTIS ad curationem cauſarum attinentibus.

De operibus, atque inſtrumentis requiſitis ad implendum quod exhauſtum eſt. Cap. I.

VT morborum remotio quam proxime tractauimus, dicitur curatio, ita cauſarum quam nunc agimus, proprie appellatur propulſatio antequam [g] morbum faciant, quia cum iam adeſt, cauſæ quæ tunc remouentur, non ſolũ propulſari dicuntur, ſed etiam curari: parum autem intereſt quomodo appelles, modo diſtinguas [h] cauſas in externas, & eas quæ pertinent ad corpus noſtrum. Externarum, vbi iam receſſerunt, nulla [i] habetur ratio in curatione morbi, ſed vbi adhuc maneant, ſi cognoſcantur, ſine vllo artificio auferuntur, cum non modo imperiti, ſed etiam belluæ ea declinent à quibus ſentiunt ſe offendi: illæ tantum cauſæ quæ pertinent ad corpus noſtrum, arte remouentur. Omnes [k] autem vel ad inanitatem, vel ad plenitudinem referuntur, fit, enim morbus in corpore noſtro, vbi aliquid [l] vel deſit, vel redundet: quod deeſt, reficiendum eſt, quod redundat, adimendum; loquemur prius de opere atque inſtrumentis ad curandam inanitatem attinentibus, quæ paucis explicabimus, deinde

[g] Gal. 2. aph. com. 22.
[h] Supra lib. 2. c. p.
[i] Galen 4. meth. c. 3.
[k] Supra ſ. c. p.
[l] Gal. 2. A. hu. com. 22.

Digitized by Google

pergemus ad plenitudinem detrahendam, quæ tractatio longior erit, & finem huic libro ſtatuet. Ergo vbi inanitas ſit, implere [a] oportet, quod opus toleratur à viribus, neq; enim exhauriũtur cum adiicitur quod deeſt, ſicuti cum adimitur quod ſuperat: ſi quid autem aliud præter vires prohibere videatur ne reficiatur quod exhauſtum eſt, ſpectare oportebit ad id quod magis vrget, quemadmodum ſupra [b] docuimus, cum ageremus de ſcopis conſentientibus, ac repugnantibus. Vbi autem conſtitueris implendum eſſe quod exhauſtum eſt, animaduertere oportet qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, quas animaduerſiones ſigillatim nunc perpendemus, vt ſupra fecimus, cum de curatione immoderatæ temperationis ageremus. Qualitas (vt ab hac exordiamur,) vel ſpeciem, vel affectionem ſignificat: ſpecies refectionis reſpondere debet ſpeciei inanitatis, quæ triplex eſt, conſtant enim corpora noſtra (vt voluit [c] Hippocrates) ex ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis, quarum partium quælibet abſumi poteſt. Dicetur reſpondere ſpecies refectionis ſpeciei inanitatis, cum ea pars reficietur quæ abſumpta eſt, ſiue ſpiritus, ſiue humor, ſiue ſubſtantia ſolida, quanquam hæc vbi vere ſolida ſit, quemadmodum illa quæ ex ſemine [d] procreatur, cum euidenter abſumitur, non poteſt amplius reſtitui, tantum enim reficitur per alimentum id quod obſcure ex ea continenter abſumitur, à calore, ſed ſolida illa ſubſtantia quæ non vere talis eſt, & fit ex ſanguine, veluti caro, etiam vbi euidenter intereat, refici poteſt, cuius refectio poteſt etiam ad magnitudinem, imminutam [e] referri, vt dictum eſt in ſuperioribus, ita vt non ſolum ad inanitatem, quæ cauſa eſt, ſed etiam ad imminutam magnitudinem, quæ morbus, referatur. Qualitas ſi pro affectione accipiatur, complectitur tam primas, quam ſecundas qualitates, vt calorem, frigus, humorem, ſiccitatem: debet qualitas refectionis, ſiue prima, ſiue ſecunda, reſpondere qualitati inanitatis, id eſt eius quod interiit: quanquam nihil requirit id quod interiit, ſed id à quo interiit, hoc enim exhauſtum eſt, & opus poſtulat, refectionem videlicet, & ſpeciem atque affectionem in primis ac ſecundis qualitatibus ſuæ ſpeciei atque affectioni reſpondentem. Sed cum reſpondebit qualitati eius quod exhauſtum eſt, reſpondebit etiam ſubſtantiæ quæ interiit, nam hæc eſt ſimilis illi quæ relinquitur. Quantitas refectionis eadem eſſe debet atque illa quæ deſideratur ab eo quod exhauſtum eſt, eatenus enim impleri debet, quatenus exhauſtum eſt; ſi nimirum impleatur, opprimẽtur [f] vires, ſi parum, reddentur imbecillæ: continetur enim earum robur non ſolum qualitate, ſed etiam quantitate moderata ſpirituum humorum, & partium ſolidarum. Quod ſpectat ad numerum, [g] conueniet refectio inanitati, cum ſimplici ſimplex opponetur, multiplici multiplex. Interdum enim ſoli ſpiritus exhauſti ſunt, interdum etiam humores, nonnunquam vero & partes ſolidæ: totidem reficere oportet, quot abſumpta ſunt. Tempus reficiendi tunc eſt cum inanitas adeſt, modo toleretur: interdum enim non toleratur ob impetum morbi, quemadmodum in acceſſione, in qua Hippocrates [h] docuit non adiiciendum eſſe, ſed detrahendum & minuendum. Celeritas & tarditas refectionis quæ tempori ſubiicitur, aptari debet neceſſitati ſcopi, magis vel minus celeriter refectionem poſtulantis: locus refectionis, ille ipſe eſt qui inanitatis: vbi exinanitum eſt vniuerſum corpus, vniuerſum quoque conuenit reficere: vbi exhauſta eſt aliqua pars, illam conuenit implere: neque obſtat quod alimentum diſtribuatur in vniuerſum corpus, cum poſſit ad vnam partem attrahi magis quam ad aliam, vt ante oſtenſum [i] eſt, qua de curatione magnitudinis imminutæ. Ad modum ſpectat æqualiter, vel inæqualiter reficere, præterea refectionem totam ſimul adhibere, vel diuidere, atque iterare. Quod exhauſtum æqualiter eſt, æqualiter reficiendum eſt, inæqualiter, quod inæqualiter. Id quod paulatim exinanitur, paulatim reficiendum eſſe docuit Hippocrates, [k] at quod ſubito exhauritur, ſubito quoque implendum videtur, quod tamen fieri non poteſt, quia tunc calor ex ſubita inanitate adeo debilitatur, vt periculum ſit ne ſtranguletur à multa refectione, ita vt diuidenda ſit. Ordo tunc attenditur, cum neceſſaria ſunt alia opera ſimul cum refectione, neque omnia poſſunt ſimul fieri, oportet enim tunc aliud prius, aliud poſterius efficere. Idem autem ordo conuenit inter opera requiſita, qui inter ſcopos requirentes: proprie autem quod ſpectat ad refectionem, ante purgandum eſt corpus, poſtea reficiendum, nam impura corpora (inquit [l] Hippocrates) quanto magis nutries, tanto magis lædes. Vbi tamen vires admodum imbecillæ ſint, prius reficiendum [m] corpus eſt, vt ſuſtinere purgationem poſſit. Hoc pacto igitur accommodantur differentiæ refectionis, differentiis eius quod exhauſtum eſt, & refectionem poſtulat.

Inſtrumenta quibus perficitur refectio, talia eſſe debent, vt facultate ac differentiis reſpondeant operi atque operis differentiis. Quãmuis autem refectio ſit opus naturæ, requirit tamen inſtrumenta à quibus ſuppeditetur materia: comprehenduntur hæc ſub victu: ſunt autem primo aer, tum cibi & potiones, in quibus eadem animaduerti debent quæ ſupra in opere ſpectauimus: oportet autem differentias horum inſtrumentorum reſpondere differentiis refectionis. Qualitati, ſi pro ſpecie ſumatur, aptabuntur inſtrumenta reficientia, ſic vbi reficiendi ſunt ſpiritus, vtamur aere puro, vbi humores, potione boni ſucci, vbi partes ſolidæ, cibis ſimiliter boni ſucci. Sed aere refici poſſunt tantum ſpiritus, potione quamuis proprie reficiantur humores, reficiuntur tamen & ſpiritus, & partes ſolidæ, ſicut cibi, quãuis proprie accõmodentur ad alendas partes ſolidas, reficiunt tamen & ſpiritus & humores: qualitas [n] itẽ ſumpta pro affectione, vt pro calore, frigore, humore, ſiccitate, craſſitudine, & tenuitate, tam in aere, quam in cibo & potione, ſimilis eſſe debet illi quam diximus requiri in refectione. Quantitas, non attenditur in aere, cuius non accipitur plus aut minus quam neceſſe ſit, ſed in cibo & potione, cuius [o] copia tanta eſſe debet, vt ſufficiat refectioni neceſſariæ: Tempus etiam in aere non attenditur, qui nobiſcum aſſidue eſt, & continenter attrahitur, atque expellitur viciſſim à corpore noſtro, ſed in eſculentis & poculentis, quæ tunc dare oportet, cum neceſſaria eſt refectio. Verum quia ſub tempore comprehendi celeritatem diximus, celerrime reficimur odoribus, celeriter potione, tarde cibis, ſed multo [p] tardius ſi craſſiores & duriores fuerint.

[a] Gal. ibid.
[b] Supra lib. 13. c. 5.
[c] Hipp. 6. epid. 7. & Gal. 11. met. c. 1.
[d] Gal. lib. 1. de ſemine c. 11.
[e] Supra lib. 15. c. 6.
[f] Hipp. 1. aph. 3.
[g] Galen. 11. meth. c. 1.
[h] Gal. 1. aph. 11.
[i] Supra lib. 15. c. 6.
[k] Hipp. 2. aph. 7.
[l] Hipp. 2. aphor. 10.
[m] Galen. 9. meth. c. 13.
[n] Galen 12. meth. c. 5.
[o] Gal. ibid.
[p] Galen 2. aph. 11. & 18 com.

At

At nec locus obſeruatur in aere accipiendo, quem neceſſario [a] attrahunt arteriæ, tum aſpera, tum lenes illæ quæ pertinent ad cutem, ſed nec in cibo etiam & potione, cum ore ſumantur duntaxat. Si quid enim per clyſterem ab inferiori parte in aluum immittitur, aut nullam, aut certe paruam reficiendi [b] vim habet, ob pondus enim prius excernuntur. Modus ſumendi cibum & potionem, modo operis conuenire debet, vbi ſimul reficere oportet, ſimul dare cibum & potionem expedit, vbi diuidenda ſit refectio, neceſſe eſt cibum quoque & potionē diuidere: æqualitas vero vel inæqualitas refectionis, non perficitur æqualitate vel inæqualitate cibi & potionis, ſed magis æqualitate, vel inæqualitate attractionis, nam cum æque vniuerſum corpus calefit, alimentum æquabiliter ad vniuerſum allicitur, ſed magis nutritur illa pars quæ magis incaleſcit, cum alimentum ad ipſam magis quam ad alias attrahatur. Quod ſpectat ad ordinem ciborum & [c] potionum Hippocrates docuit primo ſumēdum eſſe cibum, deinde potionem: inter cibos autem diuerſos illi prius ſumentur, quorum facultas prius requiritur.

[a] *Galen. 12. meth. c. 8.*
[b] *Gal 3 de cau ſympt. c. 2. & Celſus lib. 3. c. 19.*
[c] *Hipp. 6. 6 epid. 4. & Gal 2. de tu. val. c. 2.*

De ea curatione plenitudinis qua fit per correctionem materiæ vitioſæ.

Cap. II.

EXPOSITIS iis quæ ad curandam inanitatem pertinebant, ſequuntur illa quæ ad plenitudinem, quam in vniuerſum diximus poſtulare vt adimatur quod ſuperat, ſed nunc illud adiicere oportet, quod duplex vitium animaduertitur [d] in eo quod ſuperat, & quantitas nimia, & qualitas vitioſa: nimia quantitas, tantum ademptione [e] curatur, ſed qualitas vitioſa (ſi materia ſuperans non eſt penitus corrupta) poteſt manens in corpore interdum corrigi, quemadmodum & vinum, quod [f] vbi valde corrumpatur, proiiciendum eſt: vbi leuiter aceſcat, dato perſpiratu, reuertitur ad priſtinam naturam, ita vt bibi commode poſſit, ſic & illa vel educenda ex corpore, vel manens in eo corrigi debet, & mutari. Agemus primo de ratione qua mutari poteſt, deinde docebimus quo pacto expellatur: eſt autem materia quæ redundat, vel ſpiritus, vel ſubſtantia ſolida, vel humor: de corrigenda ſubſtantia ſolida ſupra [g] locuti ſumus, cum perſequeremur curationem partium ſimplicium, ibi enim oſtendimus quo pacto curetur immoderatio temperationis, & propterea qualitas caloris, frigoris, humoris, aut ſiccitatis excedens: quo pacto item ſuccurramus qualitati occultæ, ſeu morbo qui tota ſubſtantia [h] ſimplicibus partibus aduerſatur, ita vt de mutatione qualitatis in ſubſtantia ſolida non ſit amplius tractandum. In ſpiritibus vero vbi qualitate vitioſi ſint, eum contrario opere corrigi debeant, iiſdem inſtrumentis vtemur, vt victu & medicamentis, quibus ſupra vſi ſumus in curatione immoderatæ temperationis partium ſimplicium vbi nimis calidæ, frigidæ, humidæ, aut ſiccæ eſſent. Omiſſis igitur ſpiritibus, & ſubſtantia ſolida, loquemur de corrigenda qualitate humorum: oſtendemus primo differētias in eiuſmodi correctione attendendas, dein inſtrumenta idonea. Referuntur differentiæ vt in aliis operibus ad qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, quas ſigillatim perpendemus exorſi à qualitate, quæ pro ſpecie accipitur. Debet autem qualitati humoris vitioſi reſpondere qualitas correctionis: vitioſa qualitas humoris vel occulta eſt, vel manifeſta, occultam appellamus illam quæ tota ſubſtantia aliena eſt, cui opponitur correctio ſimiliter occulta, qualem ſupra diximus pertinere ad curationem eorum morborum qui tota [i] ſubſtantia aduerſantur partibus ſimplicibus. Manifeſta qualitas vel eſt ex primis, vt calor, frigus, humor, ſiccitas, vel ex ſecundis, vt acrimonia, ac prauitas quædam, vt item craſſitudo ac tenuitas: vnicuique autem opponere qualitatem correctionis contrariam oportet: calidos [k] humores refrigerabimus, frigidos calefaciemus, humidos ſiccabimus, ſiccos madefaciemus, acres & prauos temperabimus, ac leniemus, craſſos extenuabimus, tenues reddemus craſſos, ita vt ſpecies operis in corrigendo perpetuo opponatur ſpeciei qualitatis vitioſæ humoris: quæ correctio non modo vtilis erit, cum humores retinebuntur in corpore ad alendum, ſed etiam cum ex corpore educendi erunt, ſiquidem multo facilius educuntur qui ita correcti ſunt. Quantitas correctionis, & ad multitudinem & ad gradum qualitatis accommodanda eſt: late autem patere debet correctio, cum late diffunduntur humores vitioſi. Gradus item correctionis idem eſſe debet qui qualitatis excedentis, nam ſic redigetur humor ad moderationem, alioquin mutaretur ex vno vitio in alterum contrarium, ſi gradus correctionis ſuperaret gradum vitii, ſed ſi inferior eſſet, parum proficeret. Numerus ſimiliter operis neceſſe eſt reſpondeat numero vitii: vbi ſimplex qualitas excedat, ſimplex opus contrariū illi opponetur: vbi multiplex, neceſſe ſimiliter erit multiplicē correctionē opponere ſiue ad primas, ſiue ad ſecūdas qualitates attineat. Tēpus corrigēdi tunc eſt cū adeſt in humore eiuſmodi aliqua vitioſa qualitas: tamdiu autē in corrigendo perſeuerabimus, dum reuertatur humor ad ſtatum naturalem, & poſſit nos alere, ſi retinendus ſit in corpore: ſin expellendus ſit, dum facile expelli poſſit. Locus correctionis non alius ſit quam ille vbi continentur humores corrigendi, ſiue occupēt vniuerſum corpus, ſiue aliquam partem duntaxat, vt externam, internam, ſuperiorem, inferiorem, dextram, ſiniſtram, priorem, poſteriorem. Modus corrigendi æqualis vel inæqualis erit in hac aut illa parte, prout humoris qualitas erit, æqualiter, vel inæqualiter vitioſa. Sed quia vitium totum ſimul eſt, videtur & totum ſimul eſſe corrigendum, atque ideirco ſubito, & non paulatim, quod pugnat cum ſentētia [l] Hippocratis, qui docet ſubitas mutationes eſſe fugiendas vt naturæ inimicas; licet ergo requiratur ſubita mutatio, fiet tamen paulatim, quia non tolerat etur ſubita, quamuis interdū neceſſaria ſit vt euitetur maius periculum, quemadmodū in febre ardente, vbi ſtatim refrigerare oportet humores bilioſos, larga potione aquæ frigidæ. Attenditur etiā ordo in corrigēda qualitate humorū, vbi vel multiplex correctio, vel plura alia opera neceſſaria ſunt, quæ tamen poſſunt ſimul effici, neceſſe eſt igitur vnum prius fiat, alterum poſterius. Spectabimus autem ad id quod magis vrget, ad id quod eſt cauſa futurorū, ad id ſine quo non poſſunt eæ cæte-

[d] *Hipp & Gal 2. aph. com. 22.*
[e] *Gal. lib. artis med. c. 89. & lib. de conſtit. art. c. 19.*
[f] *Gal 2. aph. com. 17.*
[g] *Supra lib. 15. c. 1.*
[h] *Supra c. 2. libri 15.*
[i] *Sup. ibid.*
[k] *Gal. de arte med. c. 89.*
[l] *Hipp. 2. aph. 52.*

fieri, vt ſupra in vniuerſum oſtendimus cum de conſenſu[a] & repugnantia operum in vniuerſum ageremus.

[a] Supra lib. 24. c. 5.

Inſtrumenta per quæ corrigitur quæuis qualitas vitioſa humoris, vt perficiant opus ad quod adhibentur, poſtulant animaduerſiones, quæ iis reſpondeant quas in correctione explicauimus. Sed ſpectemus proprie quibus perficiatur vniuſcuiuſque qualitatis correctio, ſi illud prius expoſuerimus quod quæuis correctio[b] coctionis ſpecies eſt: pertinet autem coctio primum ad ea quæ retinentur vt nos alant, deinde ad ea etiam quæ detrudenda ſunt, fitque à natura,[c] hoc eſt à calore naturali cõcoquente, mutat enim hic & temperat humores alienos qualitate, & occulta & euidenti, ſiue prima, ſiue ſecũda vitioſos: ad quod naturæ opus confert medicus, ita vt ſit efficiendi ſocius, iuuat autem & augendo calorem innatum, quo natura continetur,[d] & reddendo materiam magis idoneam quæ cõcoquatur, & corrigatur. Auget calorem[e] præbendo pabulum, vt dando potui vinum, & admouendo quæ tactu etiam calida ſint, vt balneum ad vniuerſum corpus, catulum[f] viuentem ad ventriculum: præterea reuocando ipſum ad interna per ſomnum & quietem, & prohibendo ne euocetur nimio motu, aut diuturniori vigilia ad externa: tum contrahendo eundẽ ad interna, ope vel ambientis aeris frigidi, vel aquæ frigidæ perfuſæ: retinendo itẽ calidos vapores qui exhalare ſolent, quemadmodũ vbi ad ſuppurationẽ vt moueatur pus, celeriter adhibet cataplaſmata ex medicamentis[g] emplaſticis moderate calidis & humidis, quæ ſeorſum tractabimus, cũ ad tumores præternaturam veniemus, & proprie ad ſuppurationem. Eiuſmodi ergo ſunt inſtrumenta quibus augetur calidum innatum concoquendi vim habens. Ad materiam vero quæ concoquenda eſt, adhibet medicus inſtrumenta perficientia opus requiſitum, veluti medicamenta alexiteria, cum vitium qualitatis tota ſubſtantia alienum eſt, cum vero ſuperat calor, frigus, humor, aut ſiccitas, & victum & medicamenta quæ contrarium opus efficere poſſint qualitati ſuperanti, vt refrigerare, calefacere, ſiccare, madefacere. Sed tam victum quam medicamenta idonea ad eiuſmodi opera efficienda ſupra[h] explicauimus, qua de curatione vniuſcuiuſque temperationis immoderatæ partium ſimplicium: eadem huc transferenda ſunt, nam pertinent ad humores, non minus quam ad ſimplices partes corporis ſolidas: vbi temperare ac lenire acrimoniam & prauitatem ſuccorum oporteat, accommodantur partim victus, partim medicamenta, quæ mixta cum humoribus prauis atq; acribus in corpore noſtro remittunt ac leniunt eorum vim, modo non dentur pauca tẽperantia ad multos ſuccos prauos, nam ſic corrumperentur, & prauitatem augerent. Medicamenta temperantia dicuntur[i] Græce ἐπικεραστικὰ, & ἐπικεραστικά. Sunt autem emplaſtica & morſus expertia, vt oleum dulce, adeps, & cera elota, terra lemnia. Ad victum vero pertinent eſculenta & poculenta lenientia ac temperantia, dicuntur autem[k] Græce εὔχυμα & γλυκύχυμα, vt panis elotus, ptiſſana, alica, tragum, oua, lac, vinum lene, quod & bilem quoque flauam temperat. Vbi humores craſſi ac glutinoſi extenuandi, incidendi, ac detergendi ſint, quo pacto per victum & medicamenta id fiat, ſupra monſtrauimus[l] cum de curanda obſtructione & cauis clauſis ab eiuſmodi humoribus loqueremur. Si tenues ſint, craſſi reddentur, partim victu, hoc eſt cibis & potionibus craſſum ſuccum gignentibus, cuiuſmodi ſunt cibi omnes ex farina, excepto pane, alica, legumina, rapæ, oſtrea: partim medicamentis frigidis cogentur, ita vt magis concreti efficiantur. Id quod fieri ſolet vbi periculum imminet ex tenui pituita à cerebro ad ſubiectas partes deſtillante: ſed redduntur craſſi etiam cum calefacti exſiccentur, id quod maxime accidit vbi concoquantur.

[b] Gal. lib. artis med. c. 89.
[c] Gal. 1. progn. com. vlt.
[d] Gal. 5 aph. 37.
[e] Gal. 3. ſimpl. c. 6.
[f] Gal. 7. meth. c. 7.
[g] Gal. 5 ſim 9.
[h] Supra lib. 15. c. 2.
[i] Gal. 2. ſim c. 12.
[k] Gal. 2. ſim. c. 14.
[l] Supra lib. 25 c. 5.

De exhaurienda materia ſuperante. Cap. III.

PRÆTER mutationem materiæ redundantis, de qua locuti ſumus, neceſſarium eſſe diximus alterum[m] opus, detractionem videlicet, ad quam nunc aggredimur. Inſpiciemus primo an fieri debeat, hoc eſt an detrahenda ſit materia, deinde vbi ſtatutum ſit detrahendam eſſe, explicabimus quæ obſeruanda ſint cum detrahitur, & quibus inſtrumentis detrahi debeat. Materia quæ detractionem poſtulat, aut naturaliter redundat, vt deiectio, vrina, ſudor, cuius ademptio cum ſpectet quoq; ad tuendam valetudinem,[n] alibi tractata eſt, aut contra naturã, ſiue ſit ſubſtantia ſolida, ſiue ſpiritus, ſiue humor: cæterũ ſubſtantia ſolida qualis reperitur in abſceſſibus, chirurgia extrahitur, ſcalpello enim locus aperitur, quæ detractio Græce dicitur καθαίρεσιν. Spiritus vbi nimium redundet, veluti in inflatione, diſſipatur in vapores, partim adhibitis medicamentis diſcutientibus, partim chirurgia admotis cucurbitulis: eiuſmodi autem digeſtio in vapores Græce διαφόρησις[o] vocatur: ſi redundet humor, cuius detractio appellatur à Græcis κένωσις, quam nunc tractabimus omiſſis duabus prioribus. Inquiremus ergo primum num demere humorem conueniat: ſcire autem licet conuenire hoc opus perinde atque alia omnia cum requiritur & toleratur: requiritur autem ab humore ſuperante, ſiue qualitate, ſiue copia ſui male habeat, ille enim qui qualitate vitioſus eſt, vbi corrigi nequeũt, demi debet, vt in ſuperioribus[p] oſtendimus: ille qui nimis multus eſt, neceſſe eſt emittatur. Propoſitum igitur opus tantum requiritur ab humore vitioſo, aut nimis multo, neque alius eſt affectus corporis à quo requiratur. Quod ſi Hippocrates[q] in acutis morbis ſanguinem mittit, illos intelligit qui à multis vel vitioſis humoribus oriuntur, nam hi vere ſunt acuti: quod ſi ad fracta, luxata, aut vulnerata, iubet ſanguinis miſſione aut purgatione exinaniri corpus, quamuis nulla ſit materia inutilis, ſpectat ad eam quæ futura eſt infeſta ob periculum inflammationis affectæ parti impendens: vbi etiam ſanguis erumpit,[r] vt ſupprimatur, detrahitur ex diuerſa parte, quamuis neque qualitate, neq; quantitate infeſtus ſit. Sed dirigitur tunc quoque medici conſilium ad id quod futurum eſt, nam periculum eſt ne nimia ſanguinis effuſione conuellantur vires, & idcirco ne nimia ſanguinis copia confluat ad eum locum vnde euadit. Mittitur itaque vt propulſetur periculum imminens ne nimia ſanguinis quantitas confluat ad locum affectum. Cum vero detrahitur humor calidus,

[m] Supra c. 2. & Gal de arte med. 89.
[n] Vide lib. 5 de tu. val. pen. c. 8.
[o] Galen. 9. meth. c. 13.
[p] Supra c. 2. & Gal 2. aph. com. 17.
[q] Hipp. 4. acut. 19.
[r] Galen. 5. meth. c. 3. & c. 5.

dus,vt refrigeretot corpus,aut frigidus,vt cale fiat,vitium euidentes eſt in qualitate ipſius: cum exhauritur ille qui ob ſtructionem facit, nocet vel ſola quantitas,vel etiam qualitas. In vniuerſum ergo non requiritor detractio humoris,niſi vbi vel qualitate,vel copia ſui male habeat: quod vbi accidit, emittendus eſt, modo ferri poſſit [a] eiuſmodi præſidium à viribus, quæ debilitantur, quia cum inutili ſimul effunditur vtile aliquid, vnde imbecilliores redduntur, deſtitutæ ea materia à qua ſuſtinebantur. Quamobrem ſi imbecillæ ſint, conuellentur,& eum ipſis vita deficiet;ſi validæ,licet debilitentur,ſuperant tamen,& vitam retinere poterunt. Spectantur autem omnes,& animales, & naturales, ſed præcipue vitales,cum requiritur humoris detractio: cætera vero quæ obſeruantur,vt pateat an repudietur,an fieri poſſit humoris detractio, omnia referũtur ad vires, ſiue ſint res naturales,ſiue mediæ, ſiue contra naturam.Id quod patebit ſi ſingulas æſtimemus, primo enim ex naturalibus, temperatio corporis repudians [b] humoris detractionem, valde immoderata eſt, vt calida,vel frigida,cum qua neceſſe eſt vires imbecillas eſſe. Extrema ſenectus quia imbecilla eſt, pueritia quamuis valida,quia plurimum diſſipatur & debilitari poteſt,ob virium ſimiliter imbecillitatem,humoris detractionem non admittit. Eodem ſpectat [c] habitus mollis,rarus,obeſus, ſub quo cum exhauriatur corpus,maxime debilitatur:quod non euenit ſub duro,denſo,gracili. Spectat & conſuetudo ad vires,quoniam quæ conſueta ſunt,facilius feruntur:eodẽ refertur vitæ genus, quod vbi ocioſum ſit, propter imbecillitatem, non facile fertur humoris detractio, ſicuti ſolet vbi laborioſum, quod validiorem hominem reddit. Vtero gerentes, [d] non debent exhauriri vt aliæ mulieres,propter vires quæ debilitantur,egent enim prægnantes materia,non tantum ad ſe,ſed etiam ad partum ſuſtinendum. Res mediæ ſunt anni tempus, regio, præſens cœli ſtatus,quæ omnes referũtur ad aerem, [e] qui vbi valde calidus ſit,aut valde frigidus, non ſinit exinaniri [f] corpus, propterea quod infirmet vires, cum temperationem noſtri corporis reddat immoderatam. Res contra naturam,ſunt morbus,cauſa & ſymptoma:omnes autem eatenus prohibent corpus exinaniri,quatenus reddunt vires valde imbecillas,eatenus admittunt eiuſmodi opus, quatenus non multum debilitãt illas:inter res contra naturam, maxime ſolent vires conuelli à ſymptomatibus vt à dolore intolerabili, à morſu in ore ventriculi, ſiue fiat à ſuccis bilioſis, ſiue à pituitoſis & crudis,à diſtentione neruorum,à vigilia,ab expulſione nimia,quam ſponte natura quacunque via tentet.Debilitans hæc interdum vires adeo vt non ſinant demi ſuperantem humorem, quod tamen non faciunt vbi leuia ſint,nam leuis dolor,leuis item expulſio,non adeo vires conuellit,vt detractionem prohibeat: Animi perturbationes,ſi quando vires conuellunt,ad ſymptomata referuntur. Detractio igitur humorum,vbi requiratur ob nimiam copiam vel qualitatem alienam,& vbi toleretur à viribus, tentanda eſt, alioquin omittenda, nam vbi deſideratus, ſi vires imbecillæ ſint, niſi [g] prius reficiantur, non conuenit ad ipſam aggredi. Vbi conſtituimus exhauriendum eſſe corpus,adhibendæ obſeruationes ſunt, quemadmodum in aliis operibus, inſpicere enim oportet qualem,quantum, quotuplicem,quando, vnde, quomodo,& quo ordine, emittere infeſtantem humorem oporteat, [h] ordiemur à qualitate, quæ pro ſpecie accipitur, vel pro affectione quadam humoris. Si pro ſpecie accipiatur,humorem illum exinanire oportet qui peccat:interdum enim æqualiter omnes redundant, tuncque ſanguis redundare dicitur,& eiuſmodi copia proprie plenitudo vocatur, interdum redundat vnus humor vel alter, & non omnes ſimul, diciturque Græce κακοχυμία, [i] id eſt prauitas ſuccorum,vt cum ſuperat pituita, flaua bilis,humor melancholicus,aut ſerum,ſeu aquoſus humor. Ergo ſiue omnes, ſiue plures, ſiue vnus redundet, detrahendum id eſt quod ſuperat:nam ſi qualia oportet purgare, purgentur, confert & bene fertur,ſi vero non,contra, [k] hoc eſt ſi non purgentur qualia oportet, & non confert,& non fertur facile. Hoc quod ab Hippocrate proprie de purgatione traditum fuit,pertinet ad quamuis detractionem:ſed quia qualitas pro affectione quadam humoris cuiuſcunque ſpeciei ſit,etiam accipitur, nam humor qui emittendus eſt,aut craſſus eſt, aut tenuis, coctus, aut crudus, non poſtulat detractio in vniuerſum vt attendatur eiuſmodi qualitas, ſed quæcunque ſit, exhauriri debet humor qui ſuperat, verum eiuſmodi qualitatis animaduerſio proprie pertinet ad certas detractionis ſpecies, & præcipue ad purgationem, vt in ſequentibus patefiet. Quantitas ſi humor qualitate noceat,non neceſſe eſt reſpondeat quantitati eius, vbi non ex toto alienus ſit,nam dempta vna parte, reliqua facile ſuperabitur à natura: eatenus igitur tunc exhauriri debet, quatenus quod relinquitur vinci à natura poſſit. Sed ſi humor vel qualitate penitus alienus ſit,& omnino corruptus,vel copia ſui male habeat, quantitas detractionis reſpondere debet quantitati illius,cum totus exhauriendus ſit,modo toleretur [l] à viribus, quæ cum minus valent, licet aliquam detractionem ferant, non tamen ſemper quantam poſtulat humor ſuperans: quod cum accidit, primo minuitur aliqua eius [m] pars, deinde recreantur vires,vt poſtea perpurgari corpus poſſit. Quod attinet ad numerum, detractiones interdum multæ conueniunt, interdum vna ſufficit, prout humos infeſtans ſedem occupat, ex qua ſi detrahi debeat, vel vna detractio ſufficiat, vel multæ neceſſariæ ſint: vbi reſideat in venis, [n] vna interdum ſufficit, veluti ſanguinis miſſio: vbi per habitum corporis extra venas diffundantur,quemadmodum flaua bilis in morbo regio,aut pituita in hidrope,multæ ſunt detractiones neceſſariæ,vt per os,per nares,per vrinam,per deiectionem. Tempus detractionis idem eſt atque illud quo ſuperat homor, nam tunc exhauriendus eſt cum infeſtat, modo toleretur: non toleratur in feruore acceſſionis, quod vires tunc maxime affligantur, neq; enim addendos eſt labori labor:non conuenit etiam [o] in vigore totius morbi, & cum [p] natura tentat criſim, atque expulſionem, nam præterquam quod vires tunc maxime laborant, nec facile ferunt nouum laborem, natura auerteretur ab opere ſuo, quam medicus qui miniſter eius eſt, iuuare debet & non impedire. Locus vnde exhauriendus eſt humor, aptari debet loco vbi redundat,modo toleretur,ſi redũdat in vniuerſo corpore, ex toto exhauriẽdus eſt,id quod facit inedia, balneũ valde calidum,ſanguinis miſſio ex ampliori aliqua vena, purgatio: ſed ſi occupet aliquã partem duntaxat,

[a] Galen. 9. meth. 13.
[b] Gal. 1. ad Glauc. c. 14.
[c] Gal. ibid.
[d] Hipp. 4. aph. 1.
[e] Supra lib. 12. c. 11.
[f] Gal. 1. ad Glauc. c. 14.
[g] Galen. 9. meth. c. 13.
[h] Supra lib. 2. c. 7. & Galen. 13. meth. c. 6.
[i] Supra l. 2. c. 8. & Gal. 13 meth. 6.
[k] Hipp. 1. aph. 2. & 25
[l] Galen. 9. meth. c. 10. 11 & 13.
[m] Gal. 9. meth. 10.
[n] Galen. 9. meth. c. 4. & 5.
[o] Hipp. 2. aph. 29.
[p] Hipp. 1. aph. 20 & Gal. in com.

inde emittendus eſt, niſi[a] vbi aut ex vicina deriuandus ſit, aut ex longinqua auertendus, vt in ſequentibus oſteodemus, cum veniemus proprie ad illas detractionis ſpecies quæ pertineot ad partem affectam. Sed expectare etiam oportet an locus qui requiritur, toleretur à viribus: maxime autem toleratur, cum ad eum humor inclinat, modo conueoiens ſit, nam quæ ducere oportet, inquit Hippocrates, [b] inde ducere per conuenientem regiooem: conueniens aotem eſt illa quæ ignobilior eſt ſecundum naturam affecta. Modus detractioois in eo potiſſimum conſiſtit, vt vel tota ſimul ſit, vel diuiſa: debet autem reſpondere modo humoris, qui ſi diuiſus ſit, quemadmodum ille qui fluens ad aliquem locum auertendus eſt, diuiſam quoque, & iteratam poſtulat detractiooem, ſed ſi totus ſimul, quemadmodum ſanguis, qui [c] ſynocham febrem accendit, ſimul totus ille qui redundat detrahendus eſt, vires [d] modo id ferant, quæ vbi non bene valeant, diuidere detractiouẽ oportet, nam ſic facilius fertur, licet minus præſens auxilium afferat, & vt minus periculum eſt, ita lenius præſidium. Ordo detractionis vel vbi plures requirantur & non vna ſola, vel vbi præter detractionem neceſſaria ſint quoque alia opera, reſpondere debet ordini requirentium, quorum hæc ratio eſt, vt illi antecedant qui magis vrgeot, qui ſuot cauſa futurorum, aut cauſa ſine quanon: magis vrgent exempli gratia vires [e] imbecillæ, quas prius reficere oportet, quam ſuperans humor detrahatur: vbi vero & redundet ſanguis, & ſit prauitas ſuccorum, antecedit ſanguinis miſſio, quæ eſt cauſa cur alii facilius poſtea purgentur. Quod ſi humores qui purgandi ſunt, craſſi ſiot, præcedit [f] extenuatio purgationem, tanquam cauſa ſioe qua oou licet purgare. Sed ſatis iam explicatæ ſunt detractionis animaduerſiones in vniuerſum.

[a] Gal. de art. med. c. 99.
[b] Hipp. 1. aph. 21.
[c] Galen. 9. meth. c. 4. & c. 5.
[d] Galen. 9. meth. c. 11.
[e] Galen 9. meth. c. 10. & 13.
[f] Gal. lib. artis med. c. 95. & 2. aph. com. 9.

Sequuntur inſtrumenta per quæ ſimiliter in vniuerſum detrahi poſſit quicquid redundat ſiue qualitate, ſiue quantitate noceat. Varia autem hæc ſunt, vt venæ ſectio, purgatio, euocatio ſudoris, & vrinæ, inedia, medicamenta digerentia, quæ omnia vt certa ratione complectamur, vnicuique ſpeciei detractionis, ſua aſſignabimus: cæterum detractionis ſpecies, quamuis maxime proprie ſumantur ab humore ſuperante, qui aut ſanguis eſt, omnes æqualiter comprehendens, aut alius humor, ſiue ſimplex, ſiue multiplex, vt pituita, aquoſus humor, flaua, vel atra bilis: ſumuntur tamen & à modo, cum detrahatur vel alio ioteriecto medio, vel per ſe: tum obſcure, vel manifeſte: præterea à loco vbi redundat humor, ſiue ſit vniuerſum corpus, ſiue certa aliqua pars, à quibus omnibus diuerſæ ſi nou ſpecies, ſaltem differeotiæ detractionis depromuntur, quibus aptantur diuerſa inſtrumenta, quæ nos ſpeciatim iouestigabimus, aſſignantes (vt diximus) vnicuique differẽtiæ detractionis, ſua inſtrumeota. Repetemus etiam ſeorſum in vnaquaque ſpecie detractiouis animaduerſiones ante in vniuerſum propoſitas.

De humorum detractione per inediam. Cap. IIII.

SEo eum detractionis differentiæ ducantur à modo qoo detrahitur homor, vel à ſpecie ipſius, vel à loco quem occupat, de illis primo agemus quæ depromuntur à modo: detrahitur ergo humor vel alio iuteriecto medio, vel proxime: & ſi proxime, vel obſcure, vel manifeſte. Exordiamur ab illa differentia detractiooïs qua exhauritur humor alio interiecto medio: hanc efficit [g] inedia, quæ noo proxime ac per ſe corpus exhaurit, ſed quatenus cibum & potionem dari prohibet, à quibus quotidie reficitur quod continenter abſumitur: abſumitur [h] autem à calore, qui ſine paſtu eſſe non poteſt, ſed paſcitur humore qui diſſipabilis eſt: à calore igitur per ſe ac proxime corpus exhauritur, inedia vero efficit vt inanitas euideoter appareat, quæ alioquin ſenſum latet, cum cibo & potioue continuo reficitur quod abſumitur. Duplex [i] autem eſt calor qui ſubſtantiam ooſtram diſſipat, & internus, qui in corporibus animantium coouetur, & externus qui in aere. Cæterum conſumptio quæ à calore proficiſcitur, non in omnibus conſpicua eſt, ſed tantum in illis corporibus in quibus multum eſt quod expirat. Id quod euenit cum duo coocurrunt, & magoitudo caloris, & raritas cutis: magno calore diſſipatur multus humor: ex cute rara multi exhalant vapores quos ille excitat. Magnitudo caloris, interni quidem partim innata eſt, partim exercitatione ac motu augetur, externi vero, vel à tempore proficiſcitur, vt æſtate, vel à loco calido. Raritas cutis, partim naturalis eſt, partim oritur ab aere calido & humido: plurimum autem confert ad diſſipationem quam efficit calor, exitum enim præbet expirationibus. Feræ [k] quæ latibulis ſe tegunt, hyeme ſine paſtu ſuſtinentur, quod nihil inſigne expiret ex earum corio, quod ſpiſſeſcit frigore. Placuit [l] Ariſtoteli aſſa humidiora eſſe quam elixa, quod in aſſis retineatur humor interous, oeque exhalare poſſit, quoniam externa ſuperficies torrefacta denſior redduur. Habitus corporis rarus, plus cibi & craſſioris deſiderat quam denſus, quod plus ab eo exhalet, & maior fiat diſſipatio. Scribit Hippocrates, [m] cutis aſtrictio, carnis incrementum, quod vbi cutis deoſa ſit, non multum diſſipetur animantis ſubſtantia, & ita iucreſcat caro. Inanitatem igitur patefacit inedia in illis tantum corporibus in quibus multum eſt quod diſſipatur, qood euenire iam monſtrauimus vbi ſit magnitudo caloris, & raritas cutis, in aliis parum confert ad detractionem, quam nonc agimus. Id vero [n] quod inedia præſtat, æquabiliter pertinet ad omnes partes corporis, & non ſubito, ſed paulatim efficitur, quibus ita conſtitutis de facultate inediæ, videndum eſt an adhibenda ſit, atque vbi adhiberi debeat, quas animaduerſiones poſtulet, & quæ inſtrumenta. Conueoit inedia cum requiritur & toleratur, requiritur autem ab humore ſuperante, non tamen in vna parte, ſed io vniuerſo corpore, cum æqualiter ad totum pertineat. Quamobrem ſi adhibeatur ad exhauriendam vnã partem, cæteræ liquefient, ac plurimũ lædeotur quæ detractione non indigent. At neq; conuenit cum ſubito ſuccurrendũ eſt, quandoquidẽ oon niſi diuturnitate [o] tẽporis ad humorũ detractionẽ cõfert, & non repente, ſed paulatim vim ſuã oſtendit: requiritur ergo inedia, cũ humor ſuperat in vniuerſo corpore, & non poſtulat detractionẽ ſubitam, quoniam periculum oon impẽdet: at requiritur etiã oe impediatur natura cũ ad coctiouem

[g] Gal. 4. aph. com. 2.
[h] Gal. 2. de tu. Val. c. 2.
[i] Gal. 1. aph. com. 15. & 1. de tu. Val. 2. & 4.
[k] Gal. 1. aph. com. 15. & contra Eraſiſtratum de Vena ſect. c. [illegible]
[l] Ariſt. 4. [illegible] c. 3.
[m] Hipp. 3. 6. epid. 1.
[n] Gal. lib. de Vena ſect. c. 4.
[o] Gal. loco dicto.

coctionem vel expulſionem infeſtantis humoris aggreditur, veluti in morbi vigore, quo tempore Hippocrates [a] tenuiſſimo victu vtendum cenſuit, ne auertatur natura ab opere ſuo. Aliæ vero ſpecies detractionis per quas proxime exhauritur corpus, alienæ [b] ſunt cum viget morbus, quod auertant naturam, quæ tunc maxime cum noxiis humoribus pugnat, ſed inedia [c] tunc maxime opportuna eſt, quia ſi daretur cibus & potio, auerteretur natura à coctione, & expulſione ſuperantium humorum, conuerteretúrque ad confectionem alimenti, ob quam cauſam adhibita inedia non ſpectat amplius ad detractionẽ. Vbi autẽ requiritur ad detrahendos ſuperantes humores, intueri oportet an toleretur: tolerabitur vbi vires validæ ſint, nam ſi minuantur, non propterea deficient, ſicuti ſi eſſent imbecillæ, ad quas refertur quicquid inediã prohibet, ſiue ſit ſecundũ naturam, ſiue cõtra naturã, ſiue medium. Ex rebus naturalibus temperatio valde [d] calida, inediam non admittit, quoniam redundat in ipſa flaua bilis, quæ cum homo abſtinet à cibo & potione, magis [e] acris fit & amara, ac longe deterior euadit, confluitque ad ventriculum & eius os mordet, anxietatem facit, tentat caput, ita vt concitet morbum comitialem (quemadmodum Diodoro Grammatico, quem Galenus [f] commemorat,) & membrorum diſtentionem afferat, vrinam & deiectionem ſupprimat. Vbi autem non flaua ſed atra bilis ſit, exaſperatur ſimiliter ob inediam, & ſiccior euadit, ita vt in eiuſmodi temperatione non admittatur: id quod ad vires refertur, quæ debilitantur, & multo maiorẽ noxam ſentiunt ob eiuſmodi incommoda, quam vtilitatem ex detractione quam præſtat inedia. Contra vbi temperatio vel frigida ſit, vel moderata, in qua ſuperet ſanguis, vel pituita, [g] vel aquoſus humor, facile ſuſtinetur inedia, nam ſine noxa exoneratur natura ab eiuſmodi humore ſuperante, & vires confirmantur. Temperatio calida & humida inediam non admittit, quoniam valdẽ diſſipabilis eſt, ita vt vires tunc infirmentur, quod non euenit frigidæ & ſiccæ, ex qua parum abſumitur, quamobrem [h] ſenes facillime ieiunium ferunt, pueri contra: ætas ergo ad temperationem, temperatio tandem refertur ad vires. Habitus gracilis non fert inediam ſicut obeſus, nam in hoc quamuis aliquid diſſipetur, multum tamen relinquitur à quo vires ſuſtinentur. Conſuetudo ferendi inediam vires reddit minus opportunas noxæ quam illa ſolet afferre. Ex rebus contra naturam, morbus, vt febris tertiana: cauſa, vt flaua bilis: ſymptoma, vt morſus in ore ventriculi, aut vomitus, vel alui profluuium, eatenus inediam reiicit, quatenus reddit vires imbecillas. Ex rebus mediis, aer valde calidus, quia multum diſſipat, & idcirco vires conuellit, non ſinit inediam adhiberi: quicquid ergo illam repudiat, ad imbecillitatem virium pertinet præſentem, vel futuram. Sed ſtatuentes iam inediam non ſolum requiri, ſed etiam ferri poſſe, videamus qualis, quanta, quotuplex, quando, vbi, quomodo, & quo ordine adhibenda ſit. Sumamus initium à qualitate, videre oportet qualis inedia, hoc eſt quæ ſpecies eius aptetur: proponuntur autem à [i] Galeno ternæ, vna cum nihil penitus datur cibi aut potionis: altera enim datur, ſed parum, & parum alentis: tertia cum ſtatim euomitur quod ſumptum eſt: illa autem ſpecie vtendum eſt quæ maxime requiritur à natura humoris, & maxime fertur à viribus: vbi facilis ſit vomitus, non aliena eſt tertia ſpecies: vbi pituita redundet in corpore non imbecillo licet vti prima, ſimiliter vbi plenitudo ſit: ſed ſi vires non multum valeant, confugiendum eſt ad ſecundam, & dandum aliquid cibi ac potionis parum nutrientis. Quantitas non attenditur in illa prima ſpecie in qua nihil prorſus datur, ſed in altera vbi parum datur, aut parum nutriens, poteſt enim eiuſmodi abſtinentia, & maior & minor eſſe, vnde & victus aliquando [k] adhibetur tenuis, aliquando tenuiſſimus: illo autem vtendum erit qui requiretur à maiori vel minori copia humoris ſuperantis, & qui feretur à viribus. Numerus non animaduertitur, [l] neque enim plures inediæ admouentur vbi plures humores, ſed vna eademque ſufficit omnibus. Tempus inediæ idem eſt atque illud quo detrahendus eſt humor, modo feratur à viribus, quæ vbi imbecillæ ſunt, non debet homo abſtinere quem nutrimus, interdum etiam in principio [m] acceſſionis, quo tempore maxime neceſſaria [n] eſſet inedia, ne vires deficiant. Locus ad quem adhiberi debet, eſt totum corpus, nam æque [o] exhaurit omnes partes: cibus autem & potio in victu tenui vnam tantum viam habet qua ſumatur, nempe ipſum os. Quod ſpectat ad modum, ſi vires valeant, cum humor totus ſimul ſit, debet & inedia tota ſimul eſſe, ſin imbecillæ ſint, diuidenda eſt atq; iteranda vt viciſſim reficiantur vires. De ordine vero, ſcire licet, vbi requiratur & refectio propter vires, & detractio propter humorem ſuperantem, incipiendum eſſe à [p] refectione. Inſtrumenta quibus perficitur inedia, ſub victu cõtinentur, & ideo ſub ſex rebus non naturalibus, & proprie ſub cibo & potione, quo ſpectat etiam abſtinentia, & genus illud eſculentorum & poculentorum quod paruam habet alendi facultatem.

[a] Hipp. 1. aph. 7. 8. & 10.
[b] Hipp. 2. aph. 29.
[c] Hipp. & Gal. 1. aph. 8. & 10.
[d] Gal. 10. meth. c. 5.
[e] Gal. de vena sect. contra Eraſiſtratum c. 4.
[f] Gal. lib. de vena sect. contra Eraſiſtrateos c. 4.
[g] Hipp. & Gal. 1. acut. 10.
[h] Hipp. 1. aph. com. 14.
[i] Gal. de vena sect. contra Eraſiſtratum c. 9.
[k] Gal. 1 aph. com. 4.
[l] Gal. 10. meth. c. 5.
[m] Gal. 10. meth. c. 6.
[n] Hipp. 1. aph. 11.
[o] Gal. de vena sect. contra Eraſiſtratum c. 4.
[p] Galen. 9. meth. c. 13.

De ſanguinis miſſione. Cap. V.

Exposita detractione humorum quæ fit alio interiecto medio, & non proxime, illa nunc ſequitur quæ per ſe. Pertinet autem vel ad totum corpus, vel ad certas partes, agemus ante de illa quæ ad totum: ſed cum vel manifeſta ſit, vel ſenſum lateat, quemadmodum illa quam efficiunt præſidia diſſipantia in vapores, exordiemur à manifeſta, quæ varia eſt pro varietate humorum qui detrahuntur, quandoquidem vel omnes ſimul exhauriuntur, veluti [q] cum mittitur ſanguis, vel aliqui duntaxat, vt cum corpus vomitu, vel alui profluuio purgatur, aut cum euocatur vrina vel ſudor. Veniat primo in medium ſanguinis miſſio, quæ an accõmodetur, primo videndum eſt, ac deinde quæ animaduerſiones obſeruandæ ſint, & quibus inſtrumentis vtendum vbi accommodetur. Non conuenit inter veteres medicos de ſanguinis miſſione. Chryſippus [r] Gnidius auctor fuit ſemper alienam eſſe, cuius ſententiam adamarunt Medius, Ariſtogenes, Eraſiſtratus apud Græcos clariſſimi: diſcreparunt autem ab Hippocrate medicinæ parente, qui multis in locis laudat hoc præſidium. Rationes [s] quibus illi mouebantur, infirmæ ſunt, vel potius pueriles, obiiciebant enim non omnes ægrotantes quibus mittitur ſanguis, ſtatim leuari, neq; omnes conualeſcere: præterea incertum eſſe

[q] Galen. 2. aph. com. 17.
[r] Gal. de vena sect. contra Eraſiſtratum c. 2.
[s] Gal. ibid.

quantum detrahi debeat, & ſi minus detrahatur, nihil profici, ſi plus, conuelli vires. At licet iſtis rationibus expellere reliqua auxilia omnia, quod neque ſemper, neque ſtatim proficiant, quodq; incertum ſit, & coniectura inueſtigetur quanta eſſe debeant: quod vero adiecerunt, ſecta vena quoſdam ob metum in animæ defectionem incidere, & ſæpe decipi chirurgum cum pro vena ſecet arteriam, ita vt nequeat poſtea ſiſti ſanguinis effuſio, mihi quidem riſus captare videntur, nam primo pauci ſunt qui ita venæ ſectionem exhorreſcăt vt anima deficiat, deinde vbi hoc accidat, non difficile eſt vires recreare, & rurſus ad ſanguinis miſſionem reuerti: præterea ſecare venam vſum habenti, expediſſimum eſt intacta arteria, quæ vbi etiam aperiatur, ſi caute tractetur, non magno negocio clauditur, & ſupprimitur ſanguis erumpens: facile igitur eorum argumenta diluuntur. Hippocratis æmuli tum experimento nituntur, quod detracto ſanguine conſtet & præſentes auferri, & inſtantes propulſari grauiſſimos morbos, tum ratione illa communi, quod contraria [a] contrariis curantur. Sed cum ſæpe ſanguis aut redundet, aut corruptus ſit, neceſſe eſt tanquam res ſuperans detrahatur: quo præſidij genere, vtiliter etiam [b] natura vtitur, veluti cum menſtrua erumpunt, aut cum ſponte profluit ſanguis ex naribus, aut funditur ex venis ani, à quibus cum leuari medicus ægrotantem manifeſte deprehendat, cur non imitetur naturam cuius eſt miniſter? Sed ſtatuentes neceſſariam aliquibus eſſe ſanguinis miſſionem, videamus vbi aptetur; aptatur autem non ſecus atque alia præſidia, vbi requiritur, & ſuſtineri poteſt. Spectemus igitur primum à quibus requiratur, deinde à quibus admittatur, aut recuſetur. Placuit Methodicis requiri [c] à ſola aſtrictione, quam στέγνωσιν appellabant, ponebant enim hoc præſidium in communitate laxantium, qua medebantur aſtrictioni. Sed Methodicos cum bona gratia dimittamus, neq; enim ſufficiunt ipſorum communitates, vt docuimus in inſtitutionibus [d] medicinæ. Empirici hoc remedio vtebantur ſolũmodo cum cernebant concurſum ſignorum denuntiantium plenitudinem, quam, [e] συνδρομὴν πληθωρικὴν nominabant, vt cum ruberet corpus, venæ tumerent, ac diſtenderentur, membra grauitatem ſentirẽt, & pigra ad motum redderentur. Menodotus [f] enim eorum princeps, tantum vbi apparerent eiuſmodi iudicia, detrahi ſanguinem volebat. At neq; his etiam ſubſcribunt rationales medici, nam [g] & citra eiuſmodi concurſum, iudicant id præſidium neceſſarium, vt cum curantur vulnerata, fracta, aut luxata; & interdũ vbi adſint indicia illa, ſufficere arbitrantur alia remedia, vt inediam, balneum, frictiones. Credũt igitur poſtulari miſſionem, cum ſanguis vel copia ſui [h] male habet, vel corruptus eſt, ita tamen vt nondum degeneret in alios ſuccos. Si alij humores ſimul cum ſanguine ſuperent, tunc etiã ab eo requiri hoc præſidiũ cenſent; ſed vbi ſine ipſo redundent, vt flaua vel atra bilis, pituita, aut aquoſus ille qui reſpondet ſero lactis, neceſſariam eſſe purgationẽ volunt. Sola igitur quantitas nimia, & qualitas aliena ſanguinis propoſitum remedium poſtulare Rationales medici exiſtimant. Siquis [i] autem obiiciat magnitudinem morbi, febrem vehementem, vulnerata, fracta, luxata, profluuium ſanguinis vndecunq;, à quibus miſſio ſanguinis deſideratur, quamuis nec nimium redundet, nec corruptus ſit, reſpondebimus primo magnitudinem morbi non omnem poſtulare ſanguinis miſſionem, ſed eam duntaxat quæ ipſum aut nimium, aut corruptum, aut à naturâli ſtatu recedentem conſequitur, quemadmodum in morbis acutis, in quibus Hippocrates [k] mitti ſanguinem iubet. Quod ſi mittatur in febre vehementi, & ita refrigererur corpus, [l] tunc etiam aut redundat, aut non retinet naturalem qualitatem. In vulneratis vero, luxatis, & fractis (vt dictum eſt, qua de detractione in vniuerſum,) ſi citra virium quantitatis, aut qualitatis detrahimus ſanguinem, dirigimus conſiliũ non ad id quod eſt, ſed ad id quod futurũ eſt: impendet enim inflãmatio partis affectæ, & idcirco vitiũ ſanguinis, quare hũc mittimus, vt illud propulſemus: in profluuio ſanguinis miſſione vtimur à parte diuerſa, ne nimia copia confluat ad locũ vnde exit, atq; effundatur. Spectamus igitur vbiq; cũ ſanguinẽ mittimus, ad eius copiã, vel qualitatẽ vitioſam, ſiue præſentem, ſiue impẽdentem.

[a] Galen. 11. meth. c. 12.
[b] Gal. de vena ſect. contra Eraſiſtratum c. 5.
[c] Gal. lib. de plenit. c. 2.
[d] Vide 1. inſt. med. c. 4.
[e] Gal. lib. de plen. c. 1. & 4. acut. 19.
[f] Galen. 4. acut. com. 19.
[g] Gal. ibid.
[h] Galen. 13. meth. 5.
[i] Gal. 4. acu. com. 19.
[k] Hipp. lib. 4. acu. tex 19.
[l] Galen. 9. meth. c. 4. & c. 5.

Non quicquid autem requiritur, protinus faciendum eſt, ſed præcipue in hoc ars eſt, vt diſcernamus an ſuſtineri poſſit. Quamobrem, cũ requiritur ſanguinis miſſio, intuebimur an ſuſtineri citra inſignem noxam poſſit: hoc vires ipſæ patefaciunt, quæ vbi validæ [m] ſint, patiuntur ſanguinem detrahi, nam licet minuantur, adhuc tamen ſupererunt, vbi infirmæ, ſi magis debilitentur miſſo ſanguine, prorſus deficient. Reſpicere igitur oportet ad robur cuiuſque facultatis, ſed præcipue vitalis, quam monſtrat pulſus vehemens, æqualis, magnus, nam contrarius, indicium eſt ſummæ imbecillitatis, quæ ſanguinem mitti non patiatur: ea autem quæ vel admittunt, vel repudiant hoc auxilij genus, ad vires validas vel imbecillas referuntur, id quod [n] ſupra etiam oſtendimus, cum ageremus de detractione in vniuerſum: percurremus autem nunc res omnes naturales, medias, & contra naturam, explicantes quo pacto vnaquæque ad validas vires relata admittat, ad imbecillas, reiiciat ſanguinis miſſionem. Ex rebus naturalibus temperationem moderatam [o] conſequitur virium robur, propter quod validum hoc præſidium patitur adhiberi, immoderatam vero, imbecillitas, adeo vt ipſum minime ſuſtineat. Ætate [p] prima atque vltima minus fere roboris ſubeſt, & idcirco non videntur detractionem ſanguinis ſuſtinere: ſed iungitur interdum vltima cum virium robore & multitudine ſanguinis, adeo vt interdum [q] annos ſeptuaginta natis ſine noxa ſanguis mittatur, illi autem ſenes qui imbecilli ſunt (ſunt autem plerique) ab hoc præſidio abhorrent, non intereſt igitur quamdiu vixerit homo, ſed quam robuſtus ſit. Illud magis reuocatur in dubium, quod pueritia quantumuis valida, ante [r] decimum quartum annum nullo pacto fert ſanguinis miſſionem: recuſatur ergo tunc à tenera [s] ætate, non à viribus imbecillis. Sed ſi rem vſque ad viuum reſecemus, comperiemus pueritiam referri ad vires imbecillas, ſi non præſentes, certe futuras, quoniam puerorum corpus [t] cũ calidũ & humidũ ſit ac molle, cõtinẽret plurimũ diſſipatur, quod ſi detrahatur ſanguis, reddẽtur vires imbecillæ, cũ ſubſtãtia quib. continẽtur, partim imminuatur, partim poſtea diſſipetur, & ita periculũ erit ne cõuellantur. Quo ſpectãtes medici edicunt ne mittatur ſanguis ãnte decimumquartum annum. Verum vbi puer validus, habitus denſi, & multi ſanguinis grauiſſimo aliquo

[m] Galen. 9 meth. c. 11.
[n] Supra c. 3.
[o] Gal. p. de praſag. pulſ. c. 4.
[p] Gal. p. ad Glauc. c. 14.
[q] Gal. de cur. per venæ ſect. c. 13.
[r] Galen. de cur. per venæ ſect. 13. & 11 met. c. 14.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. loco citato & 4. acu. com. 19.

morbo

morbo affligitur, ita vt interiturus videatur, niſi hac via fuerit adiutus, non erit cunctandum ſanguinem mittere, quo præſidio decimumtertium annum agentem à lateris inflammatione aliquando liberauimus, vt omittam experimentum Auenzoar, quem [a] Auerrhoes puerulo trium annorum teſtatur ſanguinem detraxiſſe. Repudiatur hoc præſidium à molli ac raro [b] habitu, ob eandem cauſam ob quam diximus à tenera ætate non ſuſtineri, nam eiuſmodi habitus facile diſſipatur, & ideo non reſiſtunt vires, ſicuti cum duro ac denſo: quo cum præditi Hiſpani ſint, nō eſt quod miremur ſi facillime tolerant tam copioſas ſanguinis miſſiones, & ab eiuſmodi præſidio etiam puerulι quam minime offendantur. At non credendū eſt habitui ſoli, ſicut neque alteri rei, ſed cum eo ſpectandæ cæteræ res naturales, præter naturam, & mediæ, videndumque omnibus æſtimatis, an vtendum, an ſuperſedendum ſanguinis miſſione quam morbus poſtulat. Conſuetudo in hunc modum refertur ad vires, quod aſſueti validiores redduntur ad ſuſtinendos labores, atque idcirco etiam ad ſanguinis miſſionem; minus enim debilitantur vires vbi detrahatur quibus detrahi conſueuit. At non propterea inſuetis omnino aliena eſt ſanguinis miſſio, ſed caute magis tentanda. Vitæ genus laborioſum vires adeo confirmat, vt ferant ſanguinis miſſionem multo facilius, quam vbi ocioſum eſſet. Fœminæ cum vtero gerunt, ſi mittatur ſanguis (teſte [c] Hippocrate) abortum faciūt, nam mulieri prægnanti poſt curationem, ſanguinis copia opus eſt, non tantum ad ſe, ſed etiam ad partum ſuſtinendum: vbi tamen vrgeat morbus cum ſanguinis multitudine, & viribus non imbecillis, boni medici eſt prędicere quam pauca ſpes ſit ſine hoc auxilio, & ita demum ſanguinem mittere, ſatius enim [d] eſt anceps auxilium, quam nullum. Adde quod non ſemper ipſum ſequitur abortus, & ſæpe etiam quæ abortum facit ſeruatur, expeditque fœtum potius, quam ſimul cum eo matrem quoque interire.

Res mediæ inter naturales & contra naturam vt tempus anni, regio, præſens cœli ſtatus, ad vnum aerem referuntur, qui vbi non valde immoderatus ſit, non valde etiam reddit immoderatam temperationem noſtri corporis, neque valde vires debilitat & idcirco patitur ſanguinem detrahi, id quod non facit vbi valde immoderatus [e] ſit, cum ſimile reddat corpus noſtrum, atque adeo vires infirmet, vt id remedium non ſuſtineant: verum contrahitur calidum [f] innatum, & vires validas reddit ſub frigore aeris, modo non ſit maximum, ita vt illud minuat, vel extinguat. Æſtus viribus longe infeſtiſſimus eſt, ſub quo non [g] ſolum euocatur innatum calidum ad partes externas, ſed plurimum digeritur, ac diſſipatur ſubſtantia noſtri corporis, vnde vires conuelluntur, periculumque ſubeſt ne miſſo ſanguine plane deficiant: verum aer immoderatus, magis prohibet copioſe mitti ſanguinem, quam abſolute mitti. Res contra naturam, vt morbi, cauſæ, & ſymptomata, non prohibent huius præſidii vſum, niſi admodum noſtras vires infirment. Id quod faciunt ex morbis potiſſimum magnæ immoderationes temperationum, ac vulnera vel magna, vel in partibus præcipuis. Ex cauſis humores vel praui, vel omnino crudi: ex ſymptomatibus, ea quæ ſpiritus & humidam ſubſtantiam noſtri corporis maxime exhauriunt, vt dolor, morſus in ore ventriculi, ſiue à crudis, ſiue à bilioſis ſuccis oriatur, diſtenſio neruorum, vigilia diuturna, præterea quæuis magna expulſio, vt ſi ſponte ſanguis effundatur, aut aluus profluat, modo [h] eiuſmodi profuſio magna ſit, nam cum parua eſt, præterquam quod non ſufficit, non debilitat adeo vires, vt ſanguinem mitti non patiatur: id quod noſtri ſeculi medici vſu quotidie comprobant, quamuis aliter ſenſiſſe quidam ex veteribus videantur. Patet igitur quicquid ſanguinis miſſionem ſuſtinet, vel repudiat, referri ad vires validas vel imbecillas, ſiue præſentes, ſiue futuras: ſed quia fieri poteſt vt morbus illam deſideret, corpus vero vix pati poſſe videatur, neceſſe eſt aut vires prius [i] reficere, aut aliam detractionis ſpeciem tentare quæ minus illas debilitet, vt inediam, vt eam quæ obſcure in vapores diſſipat, aut deiectionem immiſſa glande, vel indito per clyſterem humore in aluum ab inferiori parte, aut purgationem: quæ licet & ipſa quoque poſtulet magnum vitium robur, à minori tamen fertur quam ſanguinis miſſio. Vtemur igitur aliqua ex propoſitis detractionibus, cum eo vt ſciamus, ſicut minus periculum, ita leuius præſidium eſſe, neque licere vehementi malo, niſi æque vehementi auxilio ſatis ſuccurrere. Vbi conſtitueris & requiri, & ſuſtineri poſſe ſanguinis miſſionem, illa eadem obſeruabis quæ ante animaduertimus in detractione in vniuerſum, vt qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem. Dicet fortaſſe quiſpiam, qualitatis animaduerſionem hic ſuperuacuam eſſe, cum apertis venis fundatur ſanguis contentus in ipſis, quicunque ille ſit, neque liceat hunc aut illum proprie emittere, ſicut cum dantur medicamenta cathartica proprie hunc vel illum humorum purgantia: cui reſpondebimus recte animaduerti qualis ſit ſanguis, cum mittendus eſt, quoniam diuerſus eſt non ſolum in diuerſis hominibus, ſed etiam in eodem, liceatque eum detrahere, quem magis detractioni opportunum iudicamus: in diuerſis autem hominibus conſtat ſæpe diuerſum ſanguinem reperiri, vt moderatum, craſſum, tenuem: qui moderatus eſt, magis tuto detrahitur, qui tenuis, non æque, cum plurimum debilitentur vires, præſertim ſi fuerit bilioſus. Ille autem qui craſſus eſt, ſi melancholicus ſit ac niger, large [k] mittendus eſt. Id quod Galenus [l] fecit curans mulierem illam gracilem cui menſtrua non reſpondebant, aperta enim vena, cum ſanguis exiens craſſitudine & colore liquidam picem repræſentaret, miſſionem iterauit, & plurimum detraxit, quod non ſolum proficit, ſed facile etiam toleratur: verum vbi craſſitudo ſanguinis cum cruditate coniungatur, veluti vbi valde pituitoſus eſt, [m] caute mitti debet, & non effuſe, ne deficiant vires alioqui imbecillæ, neve fuſis ſpiritibus, ſucci qui reſtant, magis crudi & concreti reddantur. Verum diuerſitas ſanguinis in diuerſis hominibus magis eo ſpectat vt intelligamus mittendus ne ſit, & quatenus, quam vt eligamus in miſſione talem vel talem ſanguinem. Id quod facere licet in eodem homine, in quo diuerſus eſt: ille enim qui continetur in arteriis calidior eſt, tenuior, [n] ex flauo ruber, & multos habet admixtos ſpiritus: ille qui in venis, minus calidus, magis craſſus, valde ruber, & cum paucioribus ſpiritibus. At neque ille qui in venis eſt, ſimilis eſt in omnibus, nam dum homo ægrotat, magis corruptus eſt, ac feruens in venis quæ ab inflammatione non diſtant, ſed dum be-

[a] Auerr. 7. collig. c. 3.
[b] Galen. 11. meth. c. 14. & l. 1. ad Glau. c. 14.
[c] Hipp. 5. aph. 31.
[d] Galen. 14. meth. c. 10.
[e] Galen. 14. meth. 14.
[f] Gal. 1 aph. com. 15.
[g] Gal. in eodem com.
[h] Hipp. et Gal. 4. acut. 16.
[i] Galen. 9. meth. c. 15.
[k] Gal. de cur. per venæ sect. c. 11.
[l] Gal. l. 3 6. epi com. 29.
[m] Gal. de cur. per venæ sect. c. x.
[n] Gal. p. de loc. aff. c. p. & l. de forma. fœt. c. 3.

ne valet, etiam in venis quæ ad anum pertinent, ineſt (veluti fex quædam) melancholicus ſanguis, cum in aliis ſit magis purus. Quo ſpectans Hippocrates [a] docuit eum qui ex venis ani funditur, melancholicis prodeſſe. In eodem igitur homine deprehenditur diuerſus ſanguis, & detrahere licet quem velis, aperta modo vena, modo arteria, & modo in hac parte, modo in illa. Huc accedit quod quamcunque venam ſeces, ſi velis tenuiorem ſanguinem emittere, fieri poteris voti compos vbi modice illam aperias, nam ſi magna plaga ſit, æque effundetur craſſus ac tenuis. In vniuerſum autem talem detrahere ſanguinem oportet, qualem noſti redundare, aut corruptum eſſe, ſic enim ſi qualia oportet exhauriri [b] exhauriantur, proficient, & bene ferentur ab ægrotante, perinde ac cum corpus purgatur.

Quantitas ſanguinis mittendi reſpondere debet quantitati illius qui copia vel qualitate noxius mittendus eſt, modo feratur à viribus: eſt autem adeo incerta, vt (quemadmodum paulo ante oſtendimus) à detractione deterruerit medicos etiam clariſſimos: nihil autem rerum omnium medicinam reddit [c] æque coniecturalem, ac certa rei quantitas, nam cum hominem alimus, exempli cauſa, qualitas cibi & tempus quo ſumi debet, euidens eſt, ſed quantum dari debeat maxime incertum eſt. Quod attinet ad ſanguinem, cum ſecatur vena, in manu [d] noſtra eſt quantum detrahamus, quod minime vſu venit cum purgatur corpus, nam dato cathartico non eſt amplius in nobis quatenus ab illo eliciantur humores. At non propterea exquiſite intelligimus quantum mittere ſanguinis debeamus, cum neque conſtet quantum ipſius ſuperet, neque quantum ſuſtineri poſſit à viribus, neque enim ſatis explorata eſt natura ægrotantis, neque ſatis perſpectum qualis poſtea futurus ſit cœli ſtatus, nam cum ſequitur valde calidus, valde poſtea diſſipatur ſubſtantia ægrotantis, periculumque eſt ne multo ſanguine detracto vires deinde conuellantur. Sed cuius certam ſumere ſcientiam non licet, capiatur coniectura, quæ [e] media eſt inter ſcientiam & ignorationem, vltra quam progredi mens humana non poteſt: ſiquando autem nos fallat, ad veritatem tamen ſæpiſſime dirigitur: vbi res dubia ſit, peccare magis in eam partem expedit, vt parcius mittatur, quam vt fuſius, nam ſic tutiſſis iterari miſſio poterit vbi prior non ſufficiat, & vitari periculum ne vires intereant: ſed danda opera eſt quantum fieri poteſt, vt nec plus, nec minus quam res poſtulet detrahamus: illud vires conuellit, hoc non ſatisfacit. Id quod euenit etiam vbi ſponte ſanguis aut parum exit, aut nimis effuſe. Coniicere [f] autem oportet quantitatem ſanguinis mittendi, ex quantitate requirentium ac tolerantium miſſionem, differentia enim quæ ineſt in requirente ac tolerante, ineſſe etiam debet in eo quod requiritur ac toleratur. Id quod requirit, diximus eſſe ſanguinem, qui vel copia ſui male habet, vel qualitate alienus eſt: eius qui redundat, tanta mitti copia debet, quanta redundat, ſed qualitas diſtinguenda eſt, nam ſi penitus corrupta eſt, tantum emittendum eſt, quantum corruptum eſt: vbi aliena ſit, non tamen adeo vt non poſſit corrigi aliqua ex parte, eatenus detrahi debet, quatenus quod reſtat poſſit à natura ſuperari. Ad hæc autem duo, hoc eſt ad copiam, & qualitatem ſanguinis ſuperantis, redigi diximus [g] quæcunque hoc præſidium requirunt, vt magnitudinem morbi, ardorem febris, ſuſpicionem impendentis inflammationis in his quæ vulnerata ſunt, fracta, aut luxata, vt nimiam quoque ſanguinis effuſionem ex quacunq; parte erumpentis. Illa vero quæ propoſitum auxilium vel admittunt, vel repudiant, ſiue ſint naturalia, ſiue contra naturam, ſiue media, referuntur ad vires, quæ (vt diximus) cum validæ ſunt, ferunt ſanguinis miſſionem, cum imbecillæ, reiiciunt. Sed fieri poteſt vt patiantur ſanguinem mitti, non tamen effuſe, nam mediocriter validæ mediocrem detractionem ferunt, ſed validiſſimæ à larga etiam effuſione non læduntur. Quod ſi requiratur detractio maior quam vt feratur à viribus, aut parcius mittendus erit ne medicum imbecillitatem prodat largæ ſanguinis miſſioni, aut diuidenda miſſio, [h] atque iteranda, dum quantum res deſiderat detrahatur, & interea poſſint vires recreari. Debet igitur quantitas ſanguinis detrahendi reſpondere quantitati requirentium ac tolerantium. Certa vero menſura cuique apta, exquiſite nec calamo ſcribi poteſt, nec verbo explicari. Quidam ex veteribus medicis voluerunt moderatam contineri duabus libris, citra quas, parua, vt vltra, magna haberi debeat. Ex variis autem Galeni [i] locis, ſummum pondus quod à veteribus detraheretur, apparet peruenìſſe ad ſex libras, minimum [k] vero ad vnam. Sed cum exquiſite perſcribi nequeat pondus ſeu menſura ſanguinis detrahendi, conſtituti ſunt à medicis aliquot termini, ad quos ſpectantes, nec multo plus, nec multo minus detrahant quam conueniat: huiuſmodi ſunt mutatio coloris vel in ſanguine, vel in corpore ægrotantis: mutatio item pulſus, & tandem animæ defectio. Attenditur in ſanguine profluente color, vbi ſecta vena eſt vicina parti inflammatæ, qui quando mutatur, finis faciendus eſt. Hoc ab Hippocrate [l] obſeruatum fuit in curatione pleuritidis, ſecta enim vena cubiti è regione lateris inflammati, iubet vt ſinamus ſanguinem exire dum mutetur color, ita vt qui fluxerat albidus, fluat ruber, & qui ruber, appareat niger: nam qui effluit ſic mutatus, emanat à parte inflammata, & ideo ſupprimi debet cum illa exhauſta iam ſit, & cum habeat perſpiratum, qui manet in corpore à natura, corrigi poteſt. At non ſemper etiam in curatione inflammationis exſpectabimus mutationem ſanguinis, ſed ſolum vbi vires tantam ſuſtinere miſſionem poſſint, vt mutetur color, alioqui ante faciendus finis erit. Vbi nulla eſſet inflammatio, ſpectabant veteres medici ad mutationem coloris in corpore ægrotantis, & præcipue in oculis: mutatur autem cum iam vires languent, & incipit anima deficere: tunc etiam mutatur pulſus, debiliſque admodum redditur, quem ſimiliter obſeruabant, aſſidue enim tangebant arteriam, dum ſanguis [m] mitteretur, atque vbi aliquam eiuſmodi mutationem cernerent: iubebant ſanguinem ſupprimi, priuſquam vel anima deficeret, vel mors etiam hominem occuparet, vt aliquando [n] euenit ob nimis largam ſanguinis effuſionem, ex qua ſiquando euadit homo incurrit in morbos frigidos, à quibus nunquam poſtea liberatur. Damnat Hippoc. [o] ſubitas omnes mutationes, vt naturæ inimicas, præcipitq; ne corpus ſubito vel impleatur, vel exhauriatur, periculoſa enim eſt extrema detractio,

ſicuti

[a] Hipp. 6. aph. 11. & 21.
[b] Hipp. p. aph. 2. & 23.
[c] Gal. de cur. per venæ ſect. c. 12.
[d] Gal. de venæ ſect. contra Eraſiſtratum c. 7.
[e] Gal. lib. 1. de loc. aff. c. 1.
[f] Galen. de cur. per venæ ſect. c. 13.
[g] Supra c. 3.
[h] Galen. de cur. per venæ ſect. c. 12.
[i] Galen de cur. per venæ ſect. c. 12. & 14.
[k] Galen. de cur. per venæ ſect. c. 16.
[l] Hipp. 2. acut. 12.
[m] Gal. de venæ ſect. contra Eraſiſtratū c. 7.
[n] Galen. de cur. per venæ ſect. c. 12.
[o] Galen. 9. meth. c. 10.

ſicuti extrema plenitudo, interdum tamen tentandum eſt etiam periculoſum preſidium, veluti cum extremus eſt morbus, huic enim [a] extrema remedia aptantur, cum ſit vna ſalus victis nullam ſperare ſalurem. Exiſtimauit Diocles [b] potius tentaodum eſſe remedium aliquod cum periculo, quam permittendum vt æger ſine ſpe prorſus intereat: hoc ſpectans Galenus [c] in ardenti febre, in ingenti inflammatione, in vehementi dolore: laudat ſanguinis detractiooem vſque ad defectionem animæ, quod eiuſmodi affectus ſint extremi. Cæterum ardens illa febris in qua extremum eiuſmodi præſidium adhibet, non proficiſcitur à flaua bile, nam ſub hac vires imbecillæ eſſent, & ſub tanta copia ſaoguinis [d] conuellerentur ex toto, ſed oritur à ſanguinis multitudine, non ſecus quam ingens inflammatio, ita vt merito in vtraque ſumma hæc detractio probetur. Sed dubium eſt de dolore vehementi, à quo [e] idem auctor prohiberi omnino ſanguinis miſſionem tradit. At ſi nullo pacto ſinit ſanguinem mitti, multo minus ſinet vſque ad animæ defectionem: quamuis diſtinguas (vt ille [f] ipſe præcipit) conueniat ne mittere ſaoguinem, an purgare vſque ad animi defectionem, neutrum enim præſidium tolerabitur, niſi prius leniatur dolor, & recreentur vires. Vbi non fit quod has labefactet, extremis morbis, veluti febri ardenti, atque vigenti inflammationi, ſuccurrentus extremo remedio, detrahentes ſanguinem dum anima deficiat. Sub quantitate, non ſolum comprehenditur menſura ſanguinis quam egimus, ſed numerus etiam, qui vbi pro eiuſdem miſſionis iteratione accipiatur, pertinet ad modum, quem paulo poſt tractabimus: ſed in diuerſis detractionibus illa animaduerſio quod detrahatur ex vna tantum vena vel arteria, aut ex pluribus, refertur ad numerum qui aptari debet numero requirentis. Si ſanguis qui ſuperat ſimplex ſit, ſimplicem detractionem poſtulat, ſi multiplex, multiplicem. Dicetur multiplex, cum vel diuerſus erit, vt aliis partibus tenuis, purus, aliis craſſus ac niger, vel diuerſis locis continebitur, & varias partes infeſtabit, licet eiuſdem qualitatis ſit: oportebit igitur tunc vti detractione multiplici, vt partim ex venis, partim ex arteriis, vel partim ex vno loco, partim ex altero.

Tempus mittendi ſanguinem colligitur ſimiliter ex requirentibus & tolerantibus, tunc enim mitti debet cum requiritur, ob quamcunque cauſam, modo ſuſtineri poſſit: quæ duo, vbi concurrant, quo celerius mittitur, eo vtilius, nam retentus in corpore deterior redditur, ac corrumpitur, & grauiſſimum aliquod malum afferre poteſt, præterquã quod vires quæ principio validiores ſunt, proceſſu temporis exhauriuntur, ita vt non æque facile ſuſtineant vehemens hoc præſidium, periculoſe igitur differtur, præſertim in morbis valde acutis, in quibus vt purgatio interdum, ita & ſanguinis miſſio neceſſaria eſt. Verum quia pleriſque non mittitur, cum primum requiritur & toleratur, vel quod non ſtatim acceſſatur medicus, vel quod ipſe negligens ſit, & ægrotans parũ obſequatur, quæret quis an poſtea mittendus ſit. Placuit priſcis [g] illis medicis, poſt quartum diem non mittendum eſſe, adducebantur enim illis rationibus ob quas diximus cum primum requiritur & toleratur, ſtatim eſſe mittendum, quorum ſententiam Hippocrates [h] non accepit, ſed Anaxioni qui lateris inflammatione laborabat, octauo die venam incidit; quod ratione nõ caret, tamdiu enim tempus manet adhibẽdi remedii, quamdiu requiritur, & toleratur: quamuis etiam ſpacium aliquod acceſſit: imitabitur autem medicus naturam, quæ vtiliter etiam procedente tempore ſuperantẽ ſanguinem expellit. Scribit Hippocrates [i] Antiphonti profuiſſe ſanguinem qui ſponte ex naribus fluxit vigeſimoquarto die: monſtrat igitur ratio, quod experimento comprobatur, non attendendum eſſe numerum dierum, ſatius tamen eſſe quam celerrime ſanguinem mittere cum requiritur, modo ſuſtineri poſſit: debet autem ſuſtineri à viribus quæ cum adeo firmæ ſunt, vt videantur ferre poſſe hoc præſidium, nòn quouis tempore æque facile ipſum ſuſtinent, ſed cum minus exhauſtæ ſunt, & minus affliguntur, nam vbi plurimum eædem vires exhauſtæ videantur, non prius mittitur ſanguis, quam refectæ ſint, cum valde affliguntur, [k] veluti in acceſſione febris. Differtur res in continente, ad remiſſionem, in intermittente ad intermiſſionẽ, quo tempore magis quieſcunt, & minus vexantur. In vigore autem totius morbi, neque hoc neq; aliud recte tentatur, voluit enim Hippocrates [l] tunc quieſcendum eſſe. Quod ſi Galenus [m] ſcripſit, ſanguinis miſſiooem quouis tempore conuenire, non propterea cenſuit adhibendam eſſe in vigore, ſed dixit quouis tempore, hoc eſt quando morbi cauſa cruda eſt, & quando cocta. Comparauit enim ipſam cum aquæ frigidæ potione, quæ quando morbi cauſa cruda eſt, omnino aliena eſt. Illud ergo tempus eligendum eſt, quo vires magis quieſcunt, ſed quia matutino pleriſque ægrotantibus recreantur, tunc ſecunda hora [n] poſt ſomnũ, miſſioni videtur maxime opportuna. Quod tamen non perpetuum eſt, cum quauis hora diei ac noctis vt cætera, [o] ita hoc auxilium admouere liceat, ſi res vrgeat, & vires patiantur. Verum oportet etiam inſpicere an cruditas adſit, vel cibi in ventriculo, vel ſucci in primis venis, & an deiectio retineatur in inteſtinis, neque enim prius aperienda vena [p] eſt, quam concoquatur quicquid ibi crudum eſt, detrudaturque deiectio, ſiue ſponte, ſiue aliquo auxilio adhibito, ne venæ quæ ſanguinis miſſione exhauriuntur, alliciant ad iecur materiam vel crudam, vel omnino alienam, atq; hoc pacto & obſtructionem afferant, & alios morbos grauiſſimos. Sed hæc animaduerſio ſeiungenda videtur à viribus, neque enim ob ipſarum imbecillitatem, videtur prohibere ſanguinem mitti, ſed vt euitetur malum inde ſecuturum, quod tamen interdum eligere præſtat, vbi præceps periculum impendet, niſi ſtatim ſanguis detrahatur, quemadmodum in angina.

Locus in quo continetur vena vel arteria, quam apetiendam eſſe conſtituimus, reſpondere debet illi in quo ſanguis [q] ſuperat, modo toleretur: ſuperat autem vel in toto corpore, vel in aliqua eius parte; qui in toto poteſt ex vena, vel arteria cuiuſuis partis [r] emitti, quauis enim ſecta funditur ſanguis vniuerſus, commodius tamen detrahitur ex ampliori aliqua vena, cuiuſmodi ſunt in cubito, externa, interna & media, quarum aliquam incidere oportebit, vbi cauſa totius corporis mittendus ſit ſanguis, præter quã in mulieribus illis quarum plenitudo à retentione menſtruorũ profecta eſt, in his enim expedit venas in poplite, [s] aut prope talũ incidere, vt ſimul exhauriatur quod ſuperat,

[a] Hippoc. 1. aph 3.
[b] Hippoc. 1. aphor. 6.
[c] Galen. 13. meth 10.
[d] Galen. de cur per Venæ ſect. c. 12. & 1. aph. com. 23.
[e] Gal. 1. ad Glauc. 14.
[f] Gal. 4. aph. com. 23.
[g] Galen. de cur. per Venæ ſect. c. 20.
[h] Hip. 3. tertij epid 79.
[i] Hippoc. 2. 2. epid. 67.
[k] Galen 9. meth 13.
[l] Hippocr. 2. aph 29.
[m] Galen. de cur. per Venæ ſect. c. 20.
[n] Gal in lib. præſagium experientia cõfirmatum ab initio.
[o] Galen. de cur. per Venæ ſect. c. 12.
[p] Gal lib. 9. meth. cap. 4. & 5.
[q] Galen. de cur. per Venæ ſect. c. 19.
[r] Gal ibid.
[s] Galen de cur per Venæ ſect. c. 18.

& non auertantur, ſed euocentur menſtrua retenta. Vbi cauſa partis alicuius detrahendus ſit ſanguis, ſecanda vena eſt illius loci qui congruat [a] affectæ parti. Spectandum autem eſt fluentem ne adhuc auertere oporteat, an deriuare qui nuper fluxit, vel extrahere qui iamdiu retentus fuerit in parte [b] affecta. Si auertendus ſit, quam longiſſime inde vbi lædit, ſi deriuandus, ex parte vicina, ſi extrahendus, ex affecta ipſa, vel certe ex quam proxima conſtat emittendum eſſe: ſed vndecunque detrahendus ſit, & ob quamcunque cauſam, neceſſaria eſt [c] aliqua conuenientia venæ quæ ſecatur cum parte affecta, alioquin non curaretur illa quæ læſa eſt, ſed offenderetur quæ ſana. Vena externa cubiti accommodatur ad auertendum ac deriuandum à capite, collo, ore, gutture. Sed interna inciditur vbi auertere, aut deriuare opus ſit à ventre, vel thorace. Illæ quæ in poplite ſunt, aut ad talos, vtiliter [d] ſecantur ad deriuandum ab vtero, non tamen ad auertendum. Eadem ratio eſt arteriarum, ſed hæc latius perſequemur, cum ad illam detractionem peruenerimus quæ pertinet ad certos locos, vbi auerſionem, deriuationem, detractionem ex loco affecto clariſſime explicabimus: nunc in vniuerſum quod ſpectat ad inſtitutum noſtrum, ſtatuamus locum vbi vena, aut arteria ſecatur, eum eſſe debere, qui vel toti corpori congruat, vel affectæ parti, prout ſanguis ſuperans aut totum corpus occupat, aut certas partes: ſed quia locus qui requiritur, debet etiam tolerari, ſcire licet, vires vbi non multum validæ ſint, ferre miſſionem ſanguinis ex vena, vel arteria parua, non tamē ex magna, ex qua ſubito multi ſpiritus funduntur. Sed præter vires, videre oportet nunquid pars ipſa in qua ſecare venam oporteret, morbo aliquo implicetur, vt vulnere, aut inflammatione, prohibemur enim in ea ſecare venam, ne cum opportuna ſit iniuriæ, materiæ curſum ad illam euocemus.

[a] *Galen. de cur per venæ ſect. c. 19*
[b] *Gal. ibid.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Galen. de cur per venæ ſect. c. 18.*

Modus detrahendi in eo conſiſtit vt vel totus ſimul detrahatur, vel diuidatur atque iteretur detractio. Debet autem reſpondere modo requirentis, & tolerantis: requiritur enim à ſanguine, qui vel copia nimius ſit, vel qualitate alienus. Vtrouis autē nomine lædat, aut totus ſimul eſt, quemadmodum in febre, quam putredo, ſeu nimius feruor [e] ſanguinis accendit, quemadmodum etiam vbi totum corpus copia ſanguinis diſtenditur, atque oneratur, aut diuiſus, velut ille qui confluit ad locum affectum, & qui fuſus in habitum corporis, reuerti in venas debet. Qui totus ſimul eſt, totus etiam ſimul mitti debet: nam ſic magis proficiet, magis euitabitur periculum, & extinguetur ardor febris. Sed qui non eſt totus ſimul, iteratam detractionem poſtulat, veluti cum auertendus eſt, qui ex interuallo tranſmittitur ad locum affectum, vel cum exhauriendæ venæ ſunt, vt alliciant ex habitu corporis illum quem [f] in laſſitudine fuderunt, paulatim enim ipſum attrahunt, & idcirco diuidenda detractio eſt, vbi ſanguis craſſior ſit quam vt facile aperta vena effundatur, vicissim extenuandus & mittendus eſt, & miſſio iteranda. Sed intueri oportet an vires patiantur mitti ſanguinem eo modo quo requiri diximus. Profecto vbi ſuſtineant abſolute ſanguinis miſſionem, ſuſtinebunt etiam iteratam, & diuiſam: eam vero quæ fit tota [g] ſimul, nequeunt ſuſtinere niſi bene valeant. Quamobrem cum imbecillæ ſunt, diuidi debet, etiamſi tota ſimul deſideretur. Iterabitur ergo, & quo citius, eo vtilius, in illis morbis qui totam ſimul poſtulant, expedit enim eodem die iterum venam aperire: vbi autem miſſio partita requiratur, præſtat non eodem die, ſed ſequentibus ipſam iterare.

[e] *Galen. 9. meth. c. 4. & 5.*
[f] *Gal. 4 de tu. Val. 10.*
[g] *Galen. 9 meth. c. 11 & l. de curatione venæ ſect. c. 12.*

Ordo attenditur vbi alia quoque opera efficienda ſunt, vt cum non ſolum mittere ſanguinem oportet, ſed etiam reficere vires, aut purgare corpus. Teneri autem idem in operibus debet, qui deprehenditur in rebus à quibus requiruntur: prius enim efficiendum eſt illud opus quod requiritur à ſcopo qui cæteris præfertur, vel quod magis vrgeat, vel quod ſit cauſa futurorum, aut ſine qua non, quemadmodum ſæpe demonſtrauimus. Magis autem vrget virium imbecillitas: quamobrem neceſſe eſt has prius [h] reficere, deinde cum ſanguis ſi mittatur, cauſa ſit cur facilius purgari corpus poſſit debet eius miſſio antecedere purgationem: ſed cum ſatis explicatæ ſint animaduerſiones in miſſione ſanguinis obſeruandæ, proximum eſt vt pergamus ad ea inſtrumenta quibus vtendum eſt.

[h] *Galen. 9 meth. 10. & 13.*

Spectant ad chirurgiam inſtrumenta omnia quibus vtitur medicus, ſeu miniſter cum ſanguinem mittit, ſiue ſecet venam, ſiue incidat cutem pluribus locis, ſiue admoueat ſanguiſugas, triplici enim opera manus propoſita detrahi ſanguis ſolet; ſed ſectio venæ alicuius amplioris ſubito multū ſanguinis etiam craſſioris detrahit, & ideo tunc maxime aptatur, cum eiuſmodi redundat, & præceps periculum eſt, niſi ſtatim ſuccurras. Vires autem bene valent, quia ſi imbecillæ eſſent, ob ſubitam eiuſmodi effuſionem deficerent. Inciſio cutis complures exiles venas aperit, vnde parum ſanguinis & tenuioris, & paulatim effunditur, adeo vt tunc accommodetur, cum paucum ac tenuem, & non ſubito detrahere oportet, neque refert ſi vires parum valent, parum enim exhauriuntur ob tam paruam ac lentam detractionem, ita vt facile ipſam ſuſtineant, ob quam cauſam vbi ſubito multum mittere ſanguinem oporteat, neque videantur vires ob imbecillitatem id pati poſſe, pro ſectione venæ, inciditur cutis, quod auxilium vt minus vehemens eſt, ita magis tutum. Eadem ratio eſt ſanguiſugarum, quarum admotio & facilius ſuſtinetur quam venæ ſectio, & idem proficit quod cutis inciſio: accommodantur autem quibuſdam partibus quæ parum tuto inciduntur, veluti ano, naribus. His tribus operibus manus ad mittendum ſanguinem propoſitis, agendum de vnaquaque ſeorſum, & primum de ſecanda vena: quæ manus opera poſtulat apparatum antequam adhibeatur, & curationem quandam poſtquam miſſus eſt ſanguis. Hoc euenire ſupra quoque oſtendimus [i] cum reſtituuntur quæ ſuo loco mota ſunt, conuenit enim & apparatus quidam prinſquam reſtituantur, & quædam cura poſtquam reſtituta ſunt, quæ duo ſunt quaſi προθεραπεία, & ἀποθεραπεία [k] quibus vtebantur gymnaſtæ cum corpora exercebant. Apparatus antequam vena ſecetur, attinet ad corpus ægrotantis, ad partem in qua ſecatur vena, ad inſtrumenta per quæ ſecatur, & ad ſanguinem ipſum qui detrahendus eſt. Debet corpus ægrotantis cui ſecanda vena eſt, eo modo collocari quo minus defatigetur, & magis ſuſtinere miſſionem ſanguinis poſſit, quod fiet vbi iacebit, ſtantibus enim, aut ſedentibus cum mittitur ſanguis, non raro accidit animæ defectio. Pars cuius venam ſecamus, ita figuranda eſt, vt maxime ſecundum naturam conuenit, nam ſic diu detineri in eadem figura poterit,

[i] *Supra l. 15. cap. 7.*
[k] *Gal. l. 3. de ſan. Val. c. 2.*

& cum

& cum ſanguinem fundit, & cum poſtea quieſcit dum ſaneſcat: ſic etiam minus dolebit, & pars ſectæ cutis manebit è regione plagæ ipſius venæ, neque ſuffundetur ſanguis, vt euenit vbi non ſimul concurrant. Idonea inſtrumenta ad venæ ſectionem ſunt primo ſcalpellus in gladii vel ſecuris ſpeciem, deinde etiam ſtylus, aut ſeta apri, quibus venæ paruulæ, vt in naribus perforantur: illæ quæ in ano ſunt, aperiuntur cum adhibito vngue, vel ſpecilli cyathiſco, vel pumice, ſepia, corio ſquatinæ, linteo aſpero, aut alia eiuſmodi re exaſperantur: quanquam aperiri etiam poſſunt actioribus medicamentis, vt cæpa ex aceto, aut felle taurino: ſed quia maxima ex parte ſcalpello vtimur, eiuſmodi operam ad chirurgiam reduximus, & ſectionem appellauimus. Sanguis duplicem apparatum requirit, vnum per quem facile fluat, alterum per quem euocetur ad locum vbi ſecatur vena, fluet quidem ſi extenuetur, ad quod valent potio mulſæ, vel oxymellis, in qua iacuerit aut bullierit hyſſopum, thymum, calamenthum, aliudue quod extenuandi vim habeat. præterea frictio, & perfuſio aquæ calidæ, quibus præſidiis liqueſcit qui ante concretus erat, & extenuatur qui craſſus, adeo vt facile fluat. Hoc autem quod anteuenire debet ſectionem, neceſſarium aliquando eſt etiam poſt ipſam vbi ſanguis aperta vena non fluat: neque enim deſiſtendum eſt à frictione, & à perfuſione aquæ calidæ, dum fundatur. Euocabitur autem ad locum in quo vena inciditur, ſi calefiat iiſdem præſidiis, frictione ſcilicet, & perfuſione aquæ calidæ, quibus fundi & extenuari diximus: habet enim calor [a] attrahendi facultatem, ſicut & dolor, quamobrem concitandus & eodem ſanguis eſt per ea quæ dolorem faciunt. Maxime autem idonea eſt habena aliqua anguſtior impoſita, atque aſtricta paulo ſupra locum vbi ſecanda vena eſt, caue tamen ne ita arctè aſtringatur, vt fiat gangræna, [b] & emoriatur pars: caue etiam ne iuncturam vincias, vincire enim paulo ſupra conuenit, ne ſanguini aditus intercludatur. Cum aperitur vena in capite, ſiue in fronte, ſiue in occipitio, ſiue in naribus, ſiue in temporibus, ſiue in angulo oculi, ſiue poſt aures aſtringitur ceruix, ita vt venæ capitis intumeſcant, non tamen valde officiatur reſpirationi. His ita paratis, venitur ad ſectionem: debet autem qui venam ſecat, ſiniſtræ manus indicem ad ipſam admouere, paulo ſupra locum ſecandum, pollice vero & indice dextræ ſcalpellum demittere non timide, ne fruſtra cutem laceret. Si vena conſpicua ſit, cæſim ferienda eſt, ſi lateat, neque facile reperiatur, punctim, dum ſcalpellus ad ipſam perueniat. Quæ cæſim inciditur, accipere plagam poteſt vel in longitudinem, vel tranſuerſam, vel obliquam: tranſuerſa diutius manet aperta, parum diu quæ in longitudinem eſt, obliqua his interiecta eſt & tanquam media. Ea igitur plaga conuenit, quæ maxime expedita videtur, habita ratione miſſionis celerius vel tardius iterandæ: nam vbi iteranda non ſit, præſtat venam in longitudinem incidere, vt minus diu hiet & celerius coeat. Cauendum præterea eſt, ne ſcalpello pars aliqua periculoſe violetur, vt muſculus ſub radio, vbi ſecatur externa vena in cubito: vel arteria, vbi interna, vel neruus, vbi media. Cum miſſio iteranda eſt, ſoluto vinculo, vena non amplius ſcalpello, ſed medio digito auerſo ferienda eſt, vt recens eius coitus reſoluatur, iterumque ſanguinem fundat miſſo ſanguine quantum neceſſe erat. Cura quam poſtea adhibendam eſſe diximus, eo ſpectat vt claudatur locus, ne vlterius fundatur: plerunque ſatis eſt linamentum molle; & ſpongiam ex aqua frigida expreſſam ſuperimponere, atque alligare. Sed vbi non cedat, confugiendum eſt ad medicamentum quod componitur ex [c] duabus partibus thuris & vna aloes, diluiturque albo oui, & pilis leporinis exceptum ſuperdatur: quod ſi ne ſic quidem ſupprimatur ſanguis, auertendus eſt ſecta vena in contraria parte, vt docuit Hippocrates, deſinit [d] enim fluere qua volumus, obiectis quæ prohibent, & alio dato itinere. Vltimum remedium eſt tranſuerſam venam aut arteriam [e] præcidere, nam ſic capita vtrinque contrahuntur, & clauſa non permittunt amplius ſanguinem exire. Sed de ſupprimendo ſanguine vberrime in ſequentibus agemus, qua de curatione ſymptomatum. Altera chirurgia qua ſanguis mittitur, eſt cutis inciſio, quæ ſimiliter & ante, apparatum quendam, & poſt, diligentiam aliquam deſiderat. Apparatus eo potiſſimum ſpectat vt ſanguis extenuetur, & concitetur ad locum vbi cutis inciditur: extenuabitur ſi calefiat, & multa frictione, & perfuſione aquæ calidæ: interdum autem membra non ſolum perfunduntur, ſed in ea demittuntur, veluti cum demittuntur crura in peluim vbi ſit aqua calida, ſic enim extenuatur ſanguis, & melius fluit etiam cum inciſa cutis eſt. At concitatur & frictione, & aqua calida adhibita, ſed multo magis ſi cucurbitula admoueatur, quæ non tantum conuenit ante inciſionem cutis, ſed etiã poſt, plurimum enim valet ad ſanguinem extrahendum. Poſt apparatum ſecatur cutis ſcalpello pluribus locis, & primo in inferioribus, ſecundo in ſuperioribus, nam ſi contra fieret, occuparet locum ſecandum ſanguis ſuperne fluens. Debet autem ſcalpellus non verberare cutem, ſed attrahere; conueniunt maiores plagæ vbi ſanguis craſſior eſt. Numerus earum reſpondere debet ſpacio vbi continetur ſanguis, quem detrahere oportet: Gangræna magna, plures, parua, pauciores deſiderat. Sed ſiue plures, ſiue pauciores conueniant, Hippocrates præcipit vbi calcis cutem incidit, vt omnes fiant æquales: cum detractum eſt tantum ſanguinis quantum res poſtulat, exprimuntur plagæ, ne quid ſanguinis retineant, perfunduntur que aceto ab Hippocrate, [f] vt diſſoluatur ſi quid ibi manet concretum, neque praua afferat ſymptomata. Tertia chirurgia ad detrahendum ſanguinem vſitata, eſt admotio ſanguiſugarum: admouentur autem ad varias partes, vt ad naſum, ad tempora, poſt aures, ad poplitem, ſed præcipue ad anum. Requiritur ab hac etiam apparatus antequam illæ admoueantur, & quædam cura poſtquam detractus eſt ſanguis. Conſiſtit apparatus in delectu ſanguiſugarum in loco ad quem admoueri debent, in ſanguine qui emittendus eſt. Præſtat igitur ſanguiſugas petere ex aquis puris ac fluentibus vbi ranæ [g] viuunt, præterea quæ colorem habeant ſubruffum, vel ſubuiridem, & per aliquod ſpacium retentæ fuerint in aqua bona. Vt autem facilius inhæreſcant, neq; ſordis alicuius fœditate fugentur, detergendus ante locus eſt ad quẽ admoueri debent: neq; alienum eſt ipſum vnguibus, vel linteo [h] aſpero exaſperare, ita vt aliquid ſanguinis fundat quo ſanguiſugæ alliciantur. Sanguis concitandus eſt ad eum locũ iiſdem præſidiis quibus cõcitari di-

[a] *Galen. 13. meth. c. 5. & 1. de diff. feb. c. 11.*
[b] *Gal. 7. de anat. c. 13.*
[c] *Galen. 5. meth. c. 4.*
[d] *Hippocr. 3. prorrhet. 53.*
[e] *Gal. l. 8. de anatom ad minist. c. 6.*
[f] *Hipp. lib. 2. de fract. 18.*
[g] *Auic. lib. 1. fe. 3. c. 23.*
[h] *Gal. de hirud. cap. 1. & Oribas. l. de ſcarificatione c. 21.*

ximus, & vbi vena ſecatur, & vbi inciditur cutis. Poſt apparatum cum iam ſanguiſugæ admouentur, purgatur ſpongia [a] mucus quem habent: ipſæ autem demittuntur in calamum vtrinque perforatum, vnde exeuntes ipſam venam attingant, à qua detrahendus eſt ſanguis, pro cuius copia maiori vel minori, proq; numero venarum ad quas admouentur, maior vel minor eſſe debet numerus ſanguiſugarum. Sed vbi iam plenæ diſtenduntur, ſponte reſolui ſolent: reſoluuntur tamen cum primum [b] ſale, vel cinere reſperguntur. Vbi iam remotæ ſunt, permittẽdum eſt adhuc vt exeat ſanguis, effundetur enim apertis venulis, præſertim vbi aqua calida foueantur. Vbi detraxeris quantum neceſſe eſt, ſupprimi debet, quod facile fit admotis medicamentis [c] emplaſticis, vel aſtringentibus, vt polline farinæ tenuiſſimo, thure, aloe, galla, malicorio, terra armena, gypſo, facile autem ſiſtitur, ita vt hoc munus relinquatur miniſtris. Hactenus de ſanguinis miſſione.

[a] Oribaſius Ibidem.
[b] Gal lib de hirudin. c 1. & Orib. lib. de ſcarific. & cucurbit.
[c] Gal & Oribas. ibid.

De purgatione. Cap. VI.

HANC proxime ſequitur purgatio, quæ ſimiliter humores totius corporis, & per ſe detrahit, & euidenter. Vocatur autem κάθαρσις, definiturque detractio [d] humoris qualitate peccantis. Peccant qualitate humores [e] omnes cum immoderati ſint, excepto ſanguine, qui poteſt tantum ſui copia male habere. Aliorum igitur omnium detractio quam ope medicamentorum molimur, purgatio eſt, nam ſi ſponte expellantur, non dicuntur purgari, ſed ſimpliciter exinaniri. Quanquam latius patet purgationis vocabulum, ita vt interdum eo medici abutantur ad quamlibet expulſionem notandam, vt Hippocrates, & Eraſiſtratus ad menſtruam; nos autem proprie nunc eo vtentes duntaxat detractionem ſignificabimus, qua ope præſidiorum vomitum, vel deiectionem monentium extrahuntur humores ſua qualitate peccantes: eiuſmodi præſidia, quod purgent, [f] καθαίροντα à Græcis appellantur, ſed dicta etiam ſunt [g] φάρμακα, ita vt quod erat commune nomen omnium medicamentorum, propter excellentiam ſuum effecerint, inde ductum eſt verbum φαρμακεύειν, quo Hippocrates [h] ſignificat purgare. De purgatione igitur locuturi, videbimus primo an conueniat, quod vbi ſtatuerimus, æſtimabimus, qualis, quãta, quotuplex, quando, qua via, quomodo, & quo ordine conueniat. Poſtremo explicabimus quibus inſtrumentis efficiatur. Primo igitur vtendumne purgatione ſit, colligemus ex requirentibus & tolerantibus, quemadmodum in aliis operibus conſueuimus. Si debet medicus purgando prodeſſe & non obeſſe, neceſſe eſt purgatio requiratur, & toleretur: quid illud ſit à quo requiritur, patet ex eius definitione, quam diximus [i] eſſe detractionem humoris qualitate peccantis. Eſt autem ſuccorum prauitas, quam Græci κακοχυμίαν [k] appellant, cum vel vnus vel plures redundant, & non omnes æqualiter, quemadmodum in plenitudine, vbi ſanguinis copia venæ ſectionem [l] poſtulat. Cum non omnes æqualiter redundant, ſiue vnus, ſiue plures, qualitate vitioſi ſint, purgari debent, modo ita corrupti ſint, vt redire ad naturalem ſtatum non poſſint, nam ſi concoqui, ac corrigi queant, poterunt etiam relinqui in corpore, & mutari, neque neceſſario purgationem poſtulabunt: quanquam poterunt quoque purgari. Id ergo omne quod purgationem deſiderat, pertinet ad qualitatem ſuccorum vitioſam, veluti dolor oculorum à ſuccis [m] erodentibus proficiſcens, puſtulæ [n] cum deiectione biliosa, menſtrua naturalem colorem non retinentia in quibus Hippocrates [o] purgare corpus voluit. Quod fieri etiam iubet antequam morbus incipiat, [p] vt vere, & autumno, vbi ſit prauitas ſuccorum, quæ quia poteſt etiam ad vulnerata, fracta, aut luxata, & ad dolentes iuncturas confluere, ac tumorem aliquem excitare, & curationi officere, ad auertendum ac propulſandum futurum malum ſimiliter purganda eſt. Verum ſi non magna ſit prauitas, aut multa materia vitioſa, non eſt quod ad leuem affectum tam vehemens præſidium admoueamus. Eſt enim purgatio ex numero validiorum, ita vt poſt venæ ſectionem primas occupet inter ſpecies detractionis. Quamobrem humor qualitate peccans vbi vel paucus ſit, vel parum vitioſus, aut retentus in corpore, partim à natura, partim à victu, & medicamentis corrigetur, aut exhaurietur faciliori alia detractionis ſpecie: euocabitur enim ad cutem, vnde vel exhalabit in vapores diſſipatus, vel effluet in ſudorem conuerſus. Purgationem igitur ſolum deſiderat humor ſua qualitate nocens, cum aut multus eſt, aut valde corruptus, ſiue præſens ſit morbus, ſiue impendeat. Siquando autem pro venæ ſectione adhibeatur cum vires minus valent, tunc eum ſanguine redundant etiam ſucci vitioſi, qui ſi non adeſſent, vires vtiq; valerent, & ſuſtinerent ſanguinis miſſionem. Ergo vbi non ſit prauitas ſuccorum, aliena purgatio eſt, quemadmodum beneualentibus, quibus [q] ſi dentur cathartica, cum prauitatem, ſuccorum non reperiant, ob vehementem vim attrahendi quam habent, ſanam carnem liquefaciunt, & neruorum diſtentionem afferunt, tum tormina, & vertiginem, propter purgationis difficultatem.

[d] Gal. 1 aph. com. 2.
[e] Gal. 2 aph. com 17.
[f] Gal. 5. ſimplic. cap. 2.
[g] Gal 1 aph. com 22.
[h] Hipp. ibidem.
[i] Gal 1. aph. com 2.
[k] Galen. 13. meth. c 6.
[l] Gal. ibid. & 2. aphor. com. 17.
[m] Hipp. & Gal. 6. aph. 31.
[n] Hippocr. 2. aph 15.
[o] Hippocr. 5. aph. 36.
[p] Hippocr. 6. aph 47.
[q] Hippocr. 2. aph. 36.

At non continuo vtendum purgatione eſt vbi requiritur, ſed videndum an ſuſtineri poſſit à viribus, quæ vbi firmæ ſint, licet minuantur, adhuc tamen ſupererunt, ſed imbecillę, deficient vbi purgatione vlterius infirmentur. Neque obſtat quod detrahantur praui ſucci, atque inutiles, quandoquidem cum ipſis ſemper vtile aliquid ad vires ſuſtinendas emittitur. Forſitan quiſpiam dixerit nunquam coniungi firmitatem virium cum prauitate ſuccorum, & idcirco nunquam licere purgatione vti cum vires non patiantur. Cui reſpondere poſſumus cum prauitate ſuccorum concurrere poſſe vires ſi non firmas, certe mediocres, quæ purgationem non recuſent, quam recuſarẽt ſi valde eſſent imbecillæ. Referuntur autem ad vires validas, vel imbecillas, quæcunque purgationem vel admittunt, vel repudiant, ſiue ſint ſecundum naturam, ſiue mediæ, ſiue contra naturam. Temperationem corporis moderatam conſequitur virium robur, ita vt ſuſtinere purgationem poſſit. Ex immoderatis cum corpus humidius eſt facilius purgatur, [r] minuſq; læditur à catharticis, ſed valde vexatur quod ſiccius, ita vt periculum ſit, ne ſequatur neruorum diſtentio, quæ tandem vires conuellat. Suſtinet purgationem ætas media, quam tamen non recuſat neque prima, neq; vltima: nam & ſenes, & pueros, vbi validiores ſint, purgare licet. Purgãtur infantes [s] ab Hippocrate dato cathartico nutricibus.

[r] Hippoc. et Gal. 4 aph. 13.
[s] Hipp. 5. 6. epid 35.

Habitus

Habitus purgationi opportunus mediocris eſt, nimis obeſus ob ſuccorum craſſitudinem non facile purgatur, nimis gracilis purgatur cum periculo [a] ne diſtendantur nerui, & idcirco ne conuellantur vires, ad quas ſpectat habitus immoderatus, ſi non præſentes, certe futuras. Conſuetudo purgationis facilitatem quandam affert, facilius enim fertur purgatio, ſicut quiuis alius labor à conſuetis, ita vt vires magis renitantur: conceptio, quæ ſimiliter ſecundum naturam eſt, repudiat [b] purgationem, tum propter id quod dictum eſt de ſanguinis miſſione, quia ſcilicet neceſſe ſit relinqui in vtero gerente quod & ipſam & fœtum ſuſtineat, alioquin abortum faceret, quod euenit his quæ ſuperflue purgantur, tum propter violentiam purgationis, ob quam [c] reſoluuntur, vel abrumpuntur ligamenta per quæ fœtus nectitur cum vtero, vnde ſequitur abortus, præſertim primis mēſibus, cum ligamenta adhuc tenera ſunt, vel poſtremis, cum pondus eſt maius. Quamobrem tantum [d] à quarto menſe ad ſeptimum, non ante aut poſt purgare prægnantes licet, tumque parcius, & non niſi humores turgeant, ac per corpus vagentur, neque certam ſedem occupent, ita vt periculum ſit ne ad præſtantiſſimam aliquam partem concurrant: ergo vbi humores turgent, & quia facilius eliciuntur cum moueantur, & quia vitari maius periculum debet, licebit hoc tempore grauidam mulierem purgare. Res mediæ, vt anni tempus, regio, præſens cœli ſtatus, pertinent ad aerem, hic vero ad vires, ſeu præſentes, ſeu futuras, nam ſi moderatus ſit, illæ adeo valent vt ſuſtinere purgationem poſſint, ſi immoderatus, frigidus quidem cogendo humores reddit purgationem difficilem, vnde labefactantur vires, calidus vero, quod euocet [e] ad cutem humores, qui à catharticis ad intimas corporis partes reuocantur, deinde quod ſiccet, & propterea non ſolum vires exhauriat, ſed etiam reddat corpus purgationi minus opportunum: poſtremo quod cum ad purgationem neceſſaria ſint cathartica quæ calida ſunt, ſi adſit æſtus, addetur calor calori, & hoc pacto vires exhaurientur: prohibent etiam purgationem poſſunt res contra naturam, veluti febris ex morbis, quæ cum calor ſit immoderatus, ſi dentur cathartica, quæ calida ſunt, addetur [f] ſimiliter calori calor, & non ſoluetur, ſed augebitur morbus. Vbi febris feruorem validum non habeat, ſed tolerabilem, quemadmodum quotidiana, & quartana, tuto dantur medicamenta purgantia; ſed vbi feruor magnus ſit, quemadmodum in continuis, atque in ardentibus, exhaurientur vires, ſi dentur cathartica: fieri tamen poteſt vt in valde acutis morbis vbi ſunt eiuſmodi febres, neceſſaria ſit purgatio, hoc autem accidit vbi humores turgent, quod [g] raro euenit, ſed tunc facile ſequitur purgatio, quod humores moti cedant catharticis, præſertim vbi corpus alioquin opportunum fuerit purgationi, quodque ſuſcipiatur minus periculum vt euitetur maius. Cauſa morbi, vt humor valde bilioſus, aut valde [h] crudus ac pituitoſus non ſinit purgari corpus, nam bilioſus magis tuto refrigeratur, quam purgetur, quia ſi dentur cathartica, nimium incaleſcet corpus, & vires deficient. Succus crudus, quia craſſus & glutinoſus eſt, non facile ducitur, neque facile ſequitur alliciens catharticum, ita vt ob moleſtiam purgationis ſæpe vires conuellantur. Symptoma, vt dolor intolerabilis, morſus in ore ventriculi, expulſio aliqua [l] vehementior ſponte facta, cum vires debilitet, purgari corpus nō ſinit. Quicquid igitur purgationem prohibet, refertur ad vires imbecillas, vel præſentes, vel futuras. Quod ſi requiratur purgatio, & non ſuſtineatur à viribus, oportebit vel non detrahere prorſus humores vitioſos, ſed corrigere, vel detrahere quidem, ſed faciliori aliqua via, vt per digerentia, quæ ipſos diſſipent in vapores, vel purgare, ſed leuibus admodum medicamentis, quale eſt aſininum lac, quo vtitur Hippocrates [k] in febre ardente, vel ſi vehementiora dentur, non purgare ſubito totum id quod requiritur, ſed viciſſim vires recreare. Explicauimus primum quod propoſitum de purgatione erat, ſcilicet an conueniat, nunc tempus eſt exponere ea quæ obſeruari in purgando debent, ſumemus initium à qualitate.

Qualitas ſiue pro ſpecie, ſiue pro affectione quadam accipiatur, eadem eſſe debet in purgatione, quæ in requirente ipſam, modo toleretur. Species humorum ſua qualitate peccantium ſunt flaua & atra bilis, pituita, atque aquoſus humor. Redundant interdum plures, interdum vnus, vel alter duntaxat, & modo ſynceri, modo mixti: ſemper autem purgandus eſt ille qui redundat, ac vitioſus eſt, ſiue ſimplex, ſiue multiplex, ſiue ſyncerus, ſiue mixtus, & ita ſpeciei humoris, aptanda ſpecies purgationis. Quod facile fit, cum natura nobis largita ſit multa medicamenta ſimplicia, quæ ſeparatim & hunc, & illum, & vnum & plures purgare poſſunt: præterquam quod eadem à nobis miſcentur, cum res poſtulat, & compoſita dantur. Ergo ſiue tollere præſentem morbum, ſiue propulſare impendentem conſtituerimus, ſpeciem illam humoris purgabimus quæ ſuperat & vitioſa eſt, quod & natura [l] ipſa facit, quam imitari debemus: nam ſi ſponte effluant humores vitioſi, leuatur ægrotans, & facile ſuſtinet eiuſmodi expulſionem. Contra vbi non expellantur quæ oportet, hoc eſt quæ vitioſa ſunt, præter quam quod nihil proficitur, homo plurimum offenditur, id quod accidit etiam vbi arte, ſeu vomitu, ſeu deiectione [m] purgentur quæ non oportet, hoc eſt quæ non redundant, aut vitioſa ſunt, veluti ſi purgetur in hydrope flaua bilis, aut in morbo regio pituita. Sed accipi etiam diximus qualitatem pro affectione quadam humoris, vt pro coctione, vel cruditate, pro habitu craſſo, tenui, vel medio: ſic quoq; ſi quales oportet purgare purgentur, hoc eſt ſi quales redundant ac vitioſi ſunt, poterit conferre purgatio, non tamen ſemper facile feretur, ſed ſæpe difficilis admodum erit, & moleſta, veluti cum purgare crudos tentabimus: facile autem purgantur [n] qui cocti ſunt vt paulo poſt monſtrabimus, cum purgandi tempus exponemus. De habitu, ſcire licet facile eos purgari, qui medii ſunt inter craſſos & tenues, non ita facile tenues, ſed multo difficilius craſſos: qui medii ſunt non hærent, ſed prompte ſequuntur vim cathartici. At craſſi & glutinoſi hærent, neque cedunt ducenti, ſed viam claudunt, & tenuioribus, & ſibi ipſis, neque ſinunt penetrare vim cathartici, vnde purgatio infeſtiſſima eſt, cū magna nauſea, vertigine, torminibus, præſertim ſi vehemens aliquod medicamentum ſumitur, veluti veratrum. Quamobrem, vbi tales fuerint humores quos purgare oportet, cuiuſmodi pituita eſt, ante neceſſe eſt [o] extenuentur, atq; incidan-

- a Hippoc. & Gal. 2. aph. 35.
- b Hip. 5. aph. 34. & 4 aph. 1.
- c Hippoc & Gal 4. aph 1.
- d Hipp ibidem.
- e Hippoc & Gal 4. aph. 5.
- f Galen. lib. quos purg. oportet.
- g Hippocr. 1. aph 24.
- h Gal. 4. de tu. Gal. c. 5. & 12. meth. c 3.
- l Galen. 1. ad Glau. c. 14.
- k Hippoc. 4. acut. 7.
- l Hippocr. 1. aph 2.
- m Hippocr. 1. aph. 23.
- n Hippoc. & Gal. 1. aph. 22.
- o Gal. 1. aph. com. 9.

tur: quod ſibi voluit Hippocrates in opere de morbis vulgaribus cum ait irritare, [a] ſignificat enim habiles reddere ad expulſionem, ſed clarius in illis ſententiis qui aphoriſmi vocantur, vbi ſcribit corpora cum [b] quiſpiam vult purgare, oportet fluentia reddere: fluent corpora, ſi craſſi & glutinoſi ſucci extenuentur, atque incidantur, ſi interclusum iter patefiat, ſi ipſa molliantur. Vtemur ad extenuandum atque incidendum & victu extenuante, & medicamentis. Dabimus enim potui oxymel, aut mulſam, in qua iacuerit vel bullierit [c] thymum, hyſſopum, origanum, calamenthum, vel aliud quid ſimile, quibus etiam ſupra extenuari ſanguinem craſſiorem diximus vt facilius fluat cum mittitur: dantur hæc aliquot dies antequam ſumatur catharticum, ſed miſcentur etiam cum ipſo. Vt autem iter pateat vnde exire debent humores qui purgantur, cum euomendi ſunt, aſſuefacere hominem oportet leuioribus præſidiis vomitum mouentibus, cuiuſmodi eſt aqua tepida: cum deiiciendi, liquanda eſt aluus immiſſa mulſa cum oleo, aut humore alio à quo ſoluatur. In vniuerſum autem quodcunque expellendum ſit, veluti ſputum quoque & vrina, præſtat exitum recludere. Corpora vero molliuntur ante purgationem craſſorum humorum, ne ob violentam agitationem nerui diſtendantur, aut ſtranguletur homo cum non ſequuntur humores qui à cathartico alliciuntur: molliuntur autem vbi madefiant, id quod Hippocrates [d] efficit plurimo cibo & quiete, quod ſimiliter efficit balnei vſus. Hoc pacto igitur facile ſuſtinebitur purgatio craſſorum & glutinoſorum ſuccorum, & citra noxam licebit excerpere quicquid ineſt in ea boni: at vbi tenues ſint, cum protinus fluant ac ſequantur, non videntur apparatum aliquem [e] requirere, neque debere reddi craſſiores: conſtat tamen eos qui ex pulmone & thorace extuſſiendi ſunt, [f] vbi tenues ſint, hac atque illac perfluere, neque impelli ac detrudi poſſe, niſi prius craſſiores fiant. Idem euenit his qui repellendi ſunt, elabuntur enim vbi tenues ſint, neque cedunt præſidiis repellentibus. Sed cum trahantur à catharticis, illi qui purgari debent & non impellantur, quanto tenuiores ſunt, tanto promptius cedunt ducentibus, ita vt non debeant effici craſſiores. Sed cum niſi materia turgeat expectanda [g] coctio ſit (vt paulo infra oſtendemus) & humores qui tenues ſunt, dum concoquuntur neceſſario craſſiores euadant, [h] non purgantur cum tenues ſunt, non requirunt tamen propterea craſſitudinem arte comparatam. Qualitas igitur purgationis ea conuenit quæ maxime requiritur & toleratur; ad qualitatem id etiam referri poteſt quod purgatio tuto, cito, & iucunde fieri debeat.

Quantitas purgationis eadem ſit quæ humoris ipſam requirentis, debet enim vt qualitas qualitati, ita quantitas quantitati reſpondere, dummodo feratur à viribus. Si humor non ſit ex toto corruptus, non neceſſe eſt vbi exhauritur eatenus purgetur quatenus redundat, ſed aliqua parte exinanita, vincitur quod reliquum eſt à natura. Cæterum copia humoris vitioſi sciri exquiſite [i] non poteſt, coniectura tamen inueſtigatur, quæ (vt prius de ſanguine diximus) fallitur nonnunquam, ſed ad veritatem ſæpiſſime dirigitur. Hoc tamen intereſt inter ſanguinis miſſionem & purgationem, quod in illa, quantitas tantũ eius quod ſuperat opinabilis eſt, nam eius quod mittitur certa eſt, quoniam aperta vena [k] ſitum eſt in nobis quantum detrahatur, cum liceat & eam claudere, & ſinere vt fluat quantum expedire arbitramur: at in purgatione vtriuſque quantitas, & eius quod redundat, & eius quod ducitur, coniecturalis eſt: coniicere autem oportet quantum debeat eſſe catharticum quo purgatur vitioſus humor, at non facile eſt, nam à pari alii moderate purgantur, alii parcius, alii [l] fuſius quam res poſtulet, ac niſi perſpecta ſit natura ægrotantis, vix fieri poteſt vt nõ detur plus, aut minus quam neceſſe ſit: vbi plus epotum fuerit, non eſt amplius in manu noſtra prohibere ne nimium humores euomantur, aut deiiciantur: vbi minus, non poteſt poſtea augeri, cum non ſatis ab ipſo ducitur quod ducendum eſt. In vtramuis partem peccetur, malum eſt, & graue quidem cum leuius [m] catharticum ſumitur, nam vel nihil ducit, vel parcius, quo fit vt humores qui ad ventrem alliciuntur, tormina excitent, morſum, dolorem, frigus, anxietatem, atque ingentem perturbationem, & denique defectionem animæ: ſed grauius adhuc vbi nimis validum, nam ex nimia purgatione oritur neruorum diſtentio [n] inſanabilis, neque enim hæc quæ ab inanitate ac ſiccitate fit, curationem admittit, ſicut illa quam affert catharticum, cum vel mordet os ventriculi, vel nimis violenter humores trahit. Exhauritur ergo corpus à purgatione ſuperfluente, ita vt conuellantur vires quæ moderationem quandam deſiderant, fiatque pulſus maxime languidus, ob vaſa [o] enim debilitata atque ora aperta, & morſum irritantem, non ſolum effluit humor quem ſolet catharticum ducere, ſed poſt ipſum exeunt alii quoque, ac primo tenuiores, deinde craſſiores, ſanguis poſtremus [p] effluit, vt pote quem natura magis amplectatur. Vt ergo euitentur eiuſmodi mala, antequam catharticum detur, diligenter inſpicere oportet quantum dari debeat: vbi autem ſumptum eſt & iam purgari cepit corpus, docet Hippocrates [q] quo pacto intelligamus an vtiliter adhuc purgetur, an purgatio iam ſuperuacua ſit, quandoquidem noluit multitudinem ſpectari eorum quæ deiiciuntur, ſed attendi qualitatem, vbi enim adhuc talia fluere perſeuerent qualia oportet, hoc eſt ea quæ vitioſa ſunt, vtilis eſt purgatio, & confert ac bene fertur. Duplex igitur proponitur ab Hippocrate [r] ſignum, quo vtilis & ſuperuacua purgatio internoſcatur, & quod exeant quæ oportet, & quod conferant, & facile ſuſtineantur ab ægrotante cum purgatio vtilis eſt; contra cum ſuperuacua. Neque attenditur hic coloris [s] mutatio, vt interdum fieri diximus in ſanguinis miſſione, neque expectatur animæ defectio, quam Galenus [t] laudat, tanquam maximum remedium ad grauiſſimum dolorem quẽ excitat prauitas ſuccorum. Sed cum non ita ſit in nobis in purgatione menſura, ſicut in miſſione ſanguinis, non video quo pacto experiri eiuſmodi purgationem liceat, verendum enim eſſet ne cum animæ defectione ſequeretur interitus ex purgatione nimium ſuperfluente.

Numerus, vel pro iteratione accipitur, & ita refertur ad modum, vel pro detractione diuerſorum humorum, atque hoc pacto pertinet ad ſpeciem & qualitatem, quam ante explicauimus, vel ad viam, quod ſcilicet moueatur tantum vomitus, aut deiectio, aut hæc & ille ſimul, & ſic attinet ad locum vnde purgare conuenit, quem in ſequentibus exponemus. Quocunque referatur, debet reſpondere

[a] Hipp. 2. 6. epid. 9.
[b] Hippocr. 2. aph. 9.
[c] Gal. 2 aph. com. 24.
[d] Hippocr. 4. aph. 13.
[e] [f] Galen lib. quos purgare oportet, & quando
[g] Galen 2. progn. com. 43.
[g] Hippoc. & Gal. 2. aph. 22.
[h] Ariſtot. 4. meteororũ c. 2.
[i] Gal. de vena ſect. contra Eraſiſtratum c. 7. & 2. acut. com. 11.
[k] Gal. de vena ſect. contra Eraſiſtratum c. 7.
[l] Galen 2. acut. com. 11.
[m] Galen de vena ſect. contra Eraſiſtratum c. 7.
[n] Hippocr. 5. aphor. 1.
[o] Gal. 3. ſimplic. c. 22.
[p] Hipp. 1. de natur. hum. 29. & 30.
[q] Hippocr. 1. aph. 23.
[r] Hipp. ibidem.
[s] Gal. de vena ſect. contra Eraſiſtratum c. 7.
[t] Gal. 1. aph. com. 23.

ſpondere numero requirentium, hoc eſt humorum quos purgare oportet, modo toleretur à viribus, quæ quanto minus exhauriuntur, tãto magis reſiſtunt, & ſuſtinent purgationis laborem. Tempus purgationis, tunc eſt cum ea ſuperant à quibus requiritur, modo ferri poſſit à viribus, quæ non ſuſtinent ipſam quouis tempore, ſed tantum cum materia cocta [a] eſt, tunc enim maxime habilis eſt quæ expellatur, & naturam paratam habet ad expellendum, ita vt facile purgetur. Sed cum cruda eſt, difficulter purgatur, neque enim idonea eſt quæ ducentem ſequatur, vnde violenter attrahitur à cathartico, neque naturam habet adiuuantem. Docet Hippocrates [b] ſi quis tentet ab inflammata parte cathartico crudam materiam purgare, nihil ex ea duci, neque remitti affectum qui crudus eſt, neque cedere curationi morbum, ſed partes ſanas liquari, ſuperuenire tormina, obſtrui anguſtos canales à crudis ſuccis, qui iter & ſibi & aliis intercludunt dum ad ventrẽ alliciuntur, quamobrem præcipit [c] vt quæ cruda ſunt, neque purgentur, neque alio auxilio moueantur, priuſquam concoquantur, purgatio enim quæ ſponte ſequitur, tanto vtilior eſt, quanto materia magis cocta eſt, tanto deterior, quanto magis cruda: ex quo colligi poteſt quando facile feratur purgatio. Ex quatuor quidem morbi temporibus, in principio omnino cruda eſt, ita vt moleſte tunc admodum purgetur, in incremento manifeſte incipit concoqui, non tamen adhuc cocta eſt, & idcirco non facile purgatur, in vigore maxime concoquitur, & propterea nondum purganda eſt, ſed expectandum dum perfecte [d] coquatur, nec interea auertere naturam licet, quæ maxime in coctionem incumbit, & deinde expulſionem tentat. Adde quod tunc vires maxime defatigantur ob morbi feruorem, & ſymptomatum grauitatem. Laborat autem maxime facultas animalis, nam aliæ duæ, vitalis & naturalis, magis renituntur: quamobrem differenda purgatio eſt ad finem vigoris, quo tempore materia perfecte cocta ſit, & præterit iam occaſio expulſionis naturalis, ita vt neceſſarium [e] ſit petere auxilium ab arte, & catharticum ſumere, à quo non propterea abſtinendum eſt, quod iam remittatur morbi impetus, nam vbi humores etiam cocti relinquantur [f] recidiuam timere oportet, periculum enim eſt, ne ſi maneant in corpore, deteriores fiant, & morbus recrudeſcat: non licet igitur purgare materiam priuſquam perfecte concoquatur. Excipe [g] morbos illos acutos in quibus ex purgatione materiæ crudæ plus commodi eſt quam mali: id quod eueniet vbi & corpus opportunum purgationi erit, paratumque, quemadmodum paulo ſupradictum eſt, & humores turgebunt, quorum vim explicare nũc oportet, ſumpto initio à verbo turgere, quod Græci, ὀργᾶν dicunt: ſignificat [h] autem proprie impetum illum quo belluæ magna incitatione feruntur in Venerem, dicuntur enim tunc ab [i] Ariſtotele proprie ὀργᾶν, hoc eſt turgere. Quod vocabulum transfert Theophraſtus [k] ad terram habilem ſemini, nam cum madet ac tepida eſt, ὀργᾶν dicitur, quaſi ſemen appetat. Transfertur & ab ipſo [l] Ariſtotele ad corpora properantia expellere, quomodo vſurpatur et iam ab Hippocrate, [m] cum ſignum oſſis abſceſſuri ponit, multitudinem puris, quod iugiter ex vlcere profluit, & videtur turgere. Sed ſiue vniuerſum corpus, ſiue pars aliqua properet expellere quod infeſtat, ob id turgere dicitur, quod humores impetu quodam moueantur. Hos autem frequenter Hippocrates dicit ὀργᾶν qui agitati inordinate ſenſus laborantis irritant, feruntur enim ab vno loco ad alium, nec certam ſedem occupant, aut ad certum locum confluunt, & ita titillant, ac ſtimulant varias partes, nec quieſcere ægrotantem patiuntur. Illi vero qui fluunt ad certum locum, vt ad inflammatam partem, quamuis moueantur, non tamen dicuntur turgere, ſæpe enim ita mouentur, at raro turgent humores, hoc eſt inordinate, & magna incitatione vagantur per corpus. Accidit hoc tantum calidis ac tenuibus ſuccis, vt flauæ bili, & ſanguini bilioſo, atque idcirco tantum in morbis acutis, & in principio, nam proceſſu temporis remittitur vis atque impetus humorum, neque illi qui longos morbos efficiunt, tanto impetu inordinate moueri poſſunt. Eos igitur humores qui turgent, non ſolum licet, ſed etiam oportet [n] initio purgare adhuc crudos: oportet quidem, quia periculum eſt ne cum vagãtur per corpus, ad præſtantem [o] aliquam partem ferantur, vnde ſequatur aut interitus, aut certe grauiſſimum malum: licet [p] vero, quia cum non ſolum mobiles ſint [q] ſed etiã moueantur, facile ducentem ſequuntur, egentque natura quæ ipſos expellere contendit, veluti manum porrigente atque ipſos ad aluum deducente, quod vbi fiat, purgatio neque moleſta erit, neque vires labefactabit. Eueniret id ſi purgarentur crudi ſucci, non turgentes, præclare enim [r] Ariſtoteles detrimentum quod ſequitur, ſiquis expellere tentet quæ nõ turgent, oſtendit exemplo ſtirpium, quæ violenter è terra euelluntur, ducunt enim ſecum alienum aliquid, & nonnullas relinquunt ex ſuis partibus abruptas: idem accidit cum quis tentat purgare crudos humores non turgentes, aliquid enim detrahit ex eo quod vtile eſt, & plurimum relinquit ex inutili. Non committendum igitur eſt vt purgentur humores non cocti, niſi vbi turgeant. Sed dubitari poteſt de tenuibus, de multis, de pernicioſis, de his qui continentur in parte aliqua præcipua, de his denique qui confluunt, vel quos timemus ne confluant ad aliquem locum, an purgari debeant cum crudi ſunt & non turgent. Loquamur ſeorſum de ſingulis, & primo de tenuibus, qui cum parati ſint expulſioni, videntur poſſe purgari ſine noxa. Scribit Galenus [s] tenues & aquoſos humores inter initia poſſe purgari, cum facile ducentem ſequantur: ſed non dubium eſt quin facilius purgentur vbi cocti ſint, ita vt ſatius ſit coctionem expectare: poſſunt tamen vbi in primis venis contineantur, ante etiam citra noxam purgari, atque hæc fortaſſe fuit ſententia Galeni. At vbi multi ſint, exiſtimant recentiores leuiori purgatione principio minuendos eſſe, ne grauiſſimum afferant malum, ſi ex toto retineantur in corpore. Addunt [t] & naturam melius ſuperare deinde quod relinquitur. Comprobant hoc etiam auctoritate Hippocratis, [u] qui in principio iubet vt moueatur ſiquid mouendum videtur, quorũ opinioni nõ ſubſcribo, ſiquidem vbi materia nimis multa ſit, tuto minuitur ſanguinis miſſione qua impendens malum euitatur, neq; neceſſe eſt agitare materiam crudam, vt vel euitetur periculum, vel melius ſuperetur à natura quod relinquitur. Neq; aliud ſibi voluit Hippocrates, [x] cum præcepit vt moueamus initio ſiquid mouendum videatur, niſi vt mittatur ſanguis, quod auxilium non ita facile ſu-

[a] Hippocr. 1. aphor 22 & Galen. in eo commen.
[b] Hippocr. 4. acut. 22.
[c] Hippocr. 1. aph. 22.
[d] Hippocr. & Galenus aph. 29.
[e] Gal. 1 aph. com. 20.
[f] Hippocr. 2. aph. 12.
[g] Hippoc. & Gal. 1. aph. 22.
[h] Gal. 1 aph. com. 22.
[i] Ariſt. 2 de hiſtor. animal.
[k] Theophraſtus 1. 3 de cauſ. plant.
[l] Ariſtot. 4. Probl. 9.
[m] Hipp. 3 de fractur.
[n] Hippocr. 1. aph. 22.
[o] Hippocr. 1. aph. 22.
[p] Hippocr. 1. aph. 10.
[q] Gal. in eo commẽto & com. 22. lib. primi aph.
[r] Ariſtot. 4. Probl. 9.
[s] Gal. libro quos purgare oportet.
[t] Gal. 1. aph. com. 29.
[u] Hippocr. 1. aph. 29.
[x] Gal. 1. aph. com. 29.

ſtinetur proceſſu temporis: quod ſi velis id præceptum pertinere quoque ad purgationem, ita accipiendum erit, vt non repugnet alteri quod iam traditum eſt de purgando à principio illos tantum humores qui turgent. Illi vero qui adeo pernicioſi ſunt vt tota ſubſtantia naturæ noſtræ aduerſentur, & veneni vim habeant, quia celerrime poſſunt interitum afferre, ſtatim purgandi videntur, ſuſcipiendum enim illud malum eſt, quod ſequitur purgationem crudorum, vt vitetur exitium. Purgantur etiam in febre peſtilente à Galeno,[a] quamuis ferantur ad cutem, & puſtulas faciant, timet enim ne qui adhuc retinentur intus pernicioſe rentent [b] partem aliquam præcipuam, & ideo periculoſam & ancipitem curationem adhibet. Sed quicunque ſucci in parte præcipua continentur, videntur purgandi etiam ſi crudi ſint & non turgeant, ne ibi manentes hominem in exitium præcipitent. Sed ſi plus adipiſcare ex re explicata mali, quam ex addubitata boni, purgatio omittenda eſt. Iam oſtendimus nihil eű proficere qui tentet ab inflammata parte, [c] humorem purgare, antequam coquatur, ſed liquare carnem ſanam, & maiorem noxam afferre quam commodum. Reſtant, illi qui vel iam concitantur ad partem affectam, vel quos timemus ne ad locum aliquem confluant, & magnum detrimentum afferant. Hos purgare expedit, vt purgatione eiuſmodi periculum vitetur, veluti in fractis, luxatis, vulneratis, aut aliquo modo dolentibus, vbi non magna cruditas ſit, quæ non adeſt cum homo & exercetur, & moderate cibum ac potionem ſumit: vbi adſit cruditas humorum, cum nondum contineantur in parte affecta, neq; morbum adhuc faciant, cum minori periculo purgantur. Dat Hippocrates [d] veratrum eodem die in fractura calcis. Suſcipitur leuius periculum vt effugiatur quod grauius inſtat, & ex malis eliguntur minima: libero tempore cum ſoluta eſt nobis eligendi optio, ſolos purgabimus humores coctos, & ex crudis eos tantum qui turgent. Numerus autem dierum, aut horarum, quemadmodum nec in ſanguinis miſſione, vt ſupra oſtendimus, ita nec in purgatione attendendus eſt, talis enim eligendus, qualis ab indicantibus ſcopis requiritur, & à tolerantibus ferri poteſt.

Locus vnde exire debent humores qui purgantur, duplex eſſe poteſt, cum vel deiiciendi ſint, vel euomendi: ſemper autem aptandus eſt loco quem vel occupant, vel occupaturi ſunt, modo vires id patiantur. Diſtinguemus primo occupent ne totum corpus, an proprie ad certam aliquã partem attineant: qui occupant totum, pariter poſſunt vomitu ac deiectione duci, quare illam viam ſeligere præſtat quæ facilius feratur: iis qui ad certam aliquam partem attinent, non æque aptatur vtrauis via, ſed neceſſaria eſt alterutra, proxima quidem, cum iam occupant partem affectam, diſtans vero, cum vel fluunt, vel fluxuri ſunt ad illam, quicquid enim iam in loco affecto detinetur, exhauriri debet, quod commode fit proxima via. Hoc docuit Hippocrates, [e] cum præcipit dolorum cauſa proximum ventrem purgari; præterea doloribus ſupra [f] ſeptum conuenire vomitum, his qui ad genua ſpectant, deiectionem. Humor vero qui vel fluit, vel fluxurus eſt, quam longiſſime auertendus eſt, quamobrem vbi periculum eſt ne feratur ad caput, deiectio conuenit non vomitus, qui alioquin caput [g] implet, & ideirco etiam alienus eſt. Prodeſt in lippitudine alui profluuium, [h] in ſurditate deiectio [i] linebrow bilioſa: ſed contra, ſi auertenda materia ſit à cruribus, accommodatur vomitus, quo nomine dat Hippocrates [k] in fractura calcis eodem die veratrum album. Sed ſiue totius corporis, ſiue partis alicuius cauſa hæc aut illa via requiratur purgationis, intueri oportet an toleretur, an reiiciatur à viribus: audacter enim tunc tentanda eſt, cum requiritur, & toleratur. Intelliges an toleretur ex duobus quæ rei natura nobis proponit, ex humore videlicet purgando, & [l] loco vnde purgandus eſt. Quod ſpectat ad humorem, illa via facile fertur ad quam inclinat, ſic enim ducetur vnde natura tentat, quemadmodum Hippocrati [m] placuit: ille qui tenuis eſt & calidus, cum leuior ſit, ſponte ſuperiora petit, veluti flaua bilis, & [n] ideirco facile vomitur: contra qui frigidus, craſſus [o] & grauis, prompte deſcendit ad inferiora, vt pituita, ſed multo magis humor melancholicus, quem nunquam euomere oportet, ſed ſemper deiicere. Ad humoris inclinationem pertinet quod traditum eſt de vomitu, qui conuenit [p] æſtate, & de deiectione quæ hyeme: nam vbi exhaurire & non auertere propoſitum eſt, æſtate cum redundat flaua bilis, vomitu purgabitur, hyeme, cum pituita, deiectione: ob eandem cauſam & gracilibus [q] conuenit vomitus, ſiquidem bilioſi ſunt: obeſis [r] deiectio quia pituitoſi. Principio etiam acceſſionis tentat natura vomitum, quod tenuiores ſucci tũc petant os ventriculi, in fine vero deiectionem, quod craſſi deſcendant ad fundum. Monſtrat igitur inclinatio humoris qua via facile ſuſtineatur purgatio, illa enim facile ſuſtinetur, ad quam inclinat, contraria difficulter: idẽ monſtratur à loco vnde exire debet humor qui purgatur, cuius meminit Hippocrates, [s] vbi commemorat inclinationem humoris, addit enim conuenientem regionem; eũ ſcribit quæ ducere oportet, vndecunque natura tentat, inde ducere per conuenientem regionem, conueniens regio ad quam detrudatur quod noxium eſt, ſiue abſceſſum faciat, ſiue exeat ex corpore, minus præſtans eſt quam illa quæ exhauritur. Sed in purgatione vtraque via conueniens eſt, & idonea per quam ſine noxa tranſeant quæ purgantur, ſed magis via deiectionis quam vomitus, vnde difficilius fertur hic quam illa. Verum non ſatis eſt ſi regio vnde ducitur ac tranſit humor qui purgatur, ignobilior eſt, ſed debet eſſe etiam naturaliter affecta; partes enim ægrotantes plurimum læduntur tranſitu eorum quæ ab aliis expelluntur, neque enim validæ ſunt vt poſſint ab eorum iniuria defendi. Quamobrem alienum eſt euocare humores aliunde ad affectum locum, neque enim eos qui in aliis partibus verſantur, læſo ore [t] ventriculi expedit euomere, aut laborantibus inteſtinis deiicere, quia non facile id toleraretur. Attendere etiam oportet an locus vnde fit expulſio (quamuis bene valeat in eo homine qui curatur) habilis ſit eiuſmodi purgationi. Ille ventriculus aptus eſt ad vomitum, qui & facile vomit, & vomere conſueuit, ita vt facile hanc viam purgationis ſuſtineat. Contra ille qui & difficulter vomit, & non eſt aſſuetus, hunc enim abſurdum [u] eſt cogere vt vomat. At non tantum locus obſeruandus eſt vnde tranſit materia, ſed ille etiam qui vicinus eſt, eique congruit, & ab ipſo afficitur. Cum requiritur vomitus, ſi homo thoracem habeat anguſtum & pernacium, pericu-

[a] Galen. 5. meth. c. 12.
[b] Gal. 1. prorrhet. com. 12.
[c] Hippocr. 4. acut. 22.
[d] Hippocr. 2. de fractur. 27.
[e] Hip. l. 4. aph. 121. & 6. 6. ep. 5.
[f] Hippocr. 4. aph. 18.
[g] Gal. lib. de vena sect. contra Erasistratũ c. 9.
[h] Hipp. 6. aphor. 17.
[i] Hippocr. 4. aph. 28.
[k] Hipp. 2. de fractu. 27.
[l] Gal. 1. aph. com. 21.
[m] Hipp. 1. aphor. 21.
[n] Hippoc. & Gal. 4. aph. 4. & 6.
[o] Hipp. ibid.
[p] Hippocr. 4. aph. 6.
[q] Hippocr. 4. [illegible]
[s] epid. prope finem libri.
[r] Hippocr. 2. aph. 21.
[t] Galen. 13. meth. c. 12.
[u] Gal. lib. 1. de loc. aff. c. 5.

Digitized by Google

periculum [a] eſt ne vena abrumpatur, & idcirco nequit ſuſtineri, ſicuti ſi homo boni habitus eſſet, & thoracis lati. Fieri autem poteſt vt via quæ requiritur, non toleretur, vel quod locus ægrotet, vel quod non ſit habilis, vel quod periclitetur vicina aliqua pars. Quod vbi accidat, ad id conſilium dirigemus quod maioris momenti videbitur, vt fit in controuerſis operibus, atque operum differentiis.

Modus in eo conſiſtit, vt vel totum ſimul purgetur quod purgandũ eſt, vel diuidatur pro modo humoris purgationem requirentis, qui vel eodem tempore totus ſimul eſt, quemadmodum ille qui occupat vniuerſum corpus, & ille qui totus iam continetur in parte affecta, vel non totus ſimul, ſed diuiſus, velut ille qui cum ab vna parte ad alteram tranſmittatur, auertendus eſt: nam tranſmiſſio non tota ſimul eſt, ſed ex interuallo temporis. Euenit interdum vt humor quamuis totus ſimul ſit, non tamen totus paratus exiſtat, neque totus habilis ad purgationem, quod aliqua pars eius extenuata ſit, aliqua maneat adhuc craſſior. Hoc vbi accidat, eſt ac ſi humor non eſſet ſimul, ſed diuiſus, & idcirco iteratam purgationem poſtulat, ſubinde enim purgare conuenit quod extenuatum eſt, & viciſſim extenuare quod craſſum: quod Galenus [b] obſeruat cum quartana febre, aut obſtructione iecinoris, & morbo regio laborantibus medetur, neque enim totum ſimul purgat, neque expectat dum extenuetur totum id quod craſſum eſt, ſed viciſſim dat medicamenta nunc extenuantia, nunc purgantia, detrahens enim ſubinde quod extenuatum eſt, maiorem facit habilitatem ad id quod relinquitur extenuandum ac purgandum. Idem facit vbi ſanguinem detrahit, quem ſi craſſior eſt, viciſſim extenuat & mittit, vt facilius poſſit effundi. Non diſſimile eſt quod præcipit [c] in curatione duri tumoris, in quo cum non ſinat durities humorem diſſipari in vapores, viciſſim vtitur mollientibus, & digerentibus medicamentis, neque expectat (quemadmodum in aperienda ſuppuratione) dum tota materia ſuppurauerit, quoniam in hac pus quod retinetur iam factum, fouendo confert ad confectionem eius quod nondũ ſuppurauit. Sed in tumore duro, ſi ſubinde in vapores digeratur quod mollitum eſt, facilius deinde mollitur & digeritur quod reſtat. In purgando etiam cum humor non totus ſimul paratus eſt, præſtat viciſſim & parare per extenuantia medicamenta, & detrahere per cathartica, atque ita purgationem iterare, hoc pacto modus purgationis, modo requirentis reſpondebit. Sed inſpicere oportet an toleretur à viribus: hæ vbi purgationem abſolute ſuſtineant, facilius ſuſtinebunt diuiſam atque iteratam. At non ſimiliter totam ſimul, niſi validiores ſint, neque enim licet detrahere quod ſuperat ex corporibus noſtris, vt ex vtre, aut ex vaſe alio inanimato totum ſimul: ſed cum vires noſtri corporis detractione exhauriantur, æſtimare oportet an ſuſtinere detractionem totam ſimul poſſint: vbi imbecilliores ſint, quia periculum eſt ne deficiant, illam iterabimus, vt ſupra etiam [d] ſanguinis miſſionem, quamuis alioquin tota ſimul requiratur & indicetur. Ordo ſupereſt ex animaduerſionibus quæ in purgando obſeruantur, attenditur autem vbi cum purgatione neceſſaria ſunt plura opera ſimul, veluti refectio virium, miſſio ſanguinis, temperatio acriorum ſuccorum, in quibus idem ordo tenendus eſt, quem eſſe intelligimus inter ſcopos à quibus requiruntur: debet enim antecedere primo quod magis vrget, deinde quod eſt cauſa futurorum, vel quod eſt cauſa ſine qua effici reliqua non poſſunt. Requiritur refectio virium ab imbecillitate, quæ quia maxime vrget, poſtulat vt ante omnia reficiantur, ne vna cum [e] ipſis deficiat vita. Requiritur ſanguinis miſſio à copia humorum æqualiter redundantium, quę ſi minuatur, cauſa eſt cur facilior deinde futura ſit purgatio: ea propter [f] ante purgationem mittere tunc ſanguinem expedit. Purgatio requiritur à prauitate ſuccorum, quæ niſi minuatur, nequeunt qui acres ſunt temperari, ita vt ſit cauſa ſine qua non: quamobrem prius vti purgatione oportet prauorum ſuccorum, deinde temperare acres qui reſtant. Hos ſi ante lenientibus præſidiis mitiores reddere contendas, nihil proficies, lenia enim quæ dantur ab acrium multitudine vincentur ac remittentur. Inſtrumenta quibus ad purgandum vtimur, non pertinent ad chirurgiam, ſicut illa per quæ mittitur ſanguis, ſed ſubiiciuntur medicamentis: vocantur autem cathartica à græcis pariter atque à latinis à facultate purgandi per quam aptantur operi requiſito. Hanc ſuſtulit ex toto [g] Aſclepiades, exiſtimauit enim non attrahi, ſed effici à catharticis ſuccos quos euomi aut deiici videmus. Sed conuincit [h] ratio ipſa & veritas cathartica prædita eſſe facultate ducendi, ac purgãdi certos humores, ob quam euidenter proſunt vbi illi redundant, plurimum nocent vbi deſint. Nam ſi detur quod pituitam purgare poſſit hydropi, manifeſte leuabitur homo, ſi laboranti morbo regio, non obſcure lædetur, quod minime eueniret ſi non ducerent, ſed gignerent ſuccos quos purgant: non conſiſtit hæc facultas in temperatione, neque enim purgat catharticum, quod calidum, aut quod frigidum, quod humidum, aut quod ſiccum ſit, ſed quod tota ſubſtantia [i] ſimile humori quem ducit, quæ ſimilitudo licet non ſit temperatio, illam tamen conſequitur, perinde ac concentus relaxationem, & tenſionem chordarum, quamuis non ſit neque tenſio, neque relaxatio. Ad hanc totius ſubſtantiæ ſimilitudinem plurimum confert calor, quæcunque enim attrahendi vim habent, eo promptius & magis attrahunt quo calidiora fuerint. Quamobrem & cathartica quoque quibus ſi accedat aliquid aſtrictionis, eum firmiorem reddat naturam noſtri corporis, augebit cathartici effectionem, quamuis aliqui velint ipſum non egere ope naturæ, ſed cum primum ſumptum eſt, habere per ſe vim alliciendi ac ducendi humorem quem purgat, quod mihi non fit veriſimile, cum non continuo ducat humorem vt lapis magnes ſtatim ad ſe ferrum allicit, ſed poſt certum tempus, & interea à calore noſtro calefiat, quemadmodum & medicamenta, quæ alias etiam [k] habent facultates, vt calefaciendi, refrigerandi, molliendi, digerendi: neque enim prius nos mutare incipiunt, quam fuerint calefacta à noſtro calore, per quem elucet atque emergit facultas quæ ante obſcura erat & quaſi demerſa. Allicit ergo catharticum ad ſe cum aliquid noſtri caloris concepit, manet autem in ventriculo, neque fertur ad humorem quem purgat, neque diſtribuitur per venas, vt placuit [l] Ariſtoteli, ſæpe enim totum euomitur aut deiicitur cũ humore qui purgatur, quod non eueniret ſi diuideretur per venas,

[a] Hippoc. & Gal. 4. aph. 8.
[b] Gal. 1. ad Glaucon. 11. & 2. ad Glau. c. 5.
[c] Gal. 2. ad Glauc. 4.
[d] Supra in Cap. antecedente.
[e] Galen. 9. meth. c. 13.
[f] Gal. de renum affectibus cap. 4.
[g] Galen. 1. de nat. fac. 14.
[h] Gal. ibid. & lib. de fac. med. purg. c. 2.
[i] Gal. locis dictis.
[k] Gal. 3. de têperamentis cap. 4.
[l] Ariſtot. 2. Probl. 42.

& ferretur ad humorem. Decipiuntur etiam illi qui credunt vapores à carthartico in ventriculo exiſtente exhalantes tendere ad humores purgandos, & ita ipſos allicere, nam cum neqneant deſcendere ad partes inferiores, non poterunt ad ſe allicere humores qni in illis verſantur, prætere a vbi ſuperiores petant, & iungantur cum humore, nihil amplius efficient; quæcunque enim ob ſimilitudinem aliquid alliciunt, vbi cum illo iunguntur, ceſſant attrahere, ridiculumque eſt exiſtimare catharticum quod exhalantibus vaporibus effœtum qoodammodo fit, rurſus ad ſe allicere & vapores qui exhalarunt, & ſimul ſuccos cum quibus iuncti ſunt. Supereſt igitur vt exiſtimemus retineri in ventriculo catharticum, & vapores, ſed impertiri vim & qualitatem longe lateque, ita vt ad humores quoque purgandos pertineat. Elaterium nutrici, purgatio infanti inquit Hippocrates, quod [a] vis cathartici impertiatur ſanguini, atque idcirco etiam lacti, ſicur impertitur lux à ſole, qui in immenſo mundo longe lateque collucet. Quemadmodnm autem lumen quo illuſtrius eſt, eo longius ac latius ſplendet (nam à minori, minus ſpacium illuſtratur) ita catharticum quo efficacius fuerit, eo longius vim ſuam diſtribuit. Ac ne longius abeas, purgandi facultas quam habet aloes, cum imbecilla ſit, pertinet duntaxat [b] vſque ad iecur: validiora cathartica, quemadmodum ſcammonea, & veratrum, quam longiſſime vim ſuam diffundunt, ita vt alliciant ad ſe humores etiam ab illis partibus quæ plurimum à ventriculo diſtant, veluti à capite, & à pedibus: id quod non eſt tribuendum proptie facultati qnam habeant attrahendi magis ab vna parte, quam ab alia, ſed ſimpliciter facultati validiori, aut imbecilliori. At non propterea negamus quorundam medicamentorum facultates ad certas partes attinere: conſtat enim à [c] cantharide renes, à lepore [d] marino pulmonem proprie exulcerari. Sed longius digreſſi ſumus, domum redeamus, hoc eſt ad facultatem cathartici quæ accommodatur operi nunc propoſito, purgationi videlicet. Præter facultatem obſeruare in adhibendo cathartico vt in aliis medicamentis oportet quale, quantum, quotuplex, quando, qua parte, qno modo, quo ordine dari debeat, per quas animaduerſiones accommodetur, non tantum purgationi, ſed animaduerſionibus quoque quas in illa neceſſarias eſſe declarauimus. Qualitas cathartici aut ad ſpeciem refertur, aut ad affectionem quandam. Species tot ſunt quot facultates purgandi quas habet: aliud enim pituitam ducit, aliud flauam bilem, aliud ſuccum melancholicum, aliud humotem aqnoſum, aliud plures ſimul. Illud igitur dari debet quod aptetur ad ſpecies purgationis: quæ totidem ſunt, quot purgandorum humotum. Reſpondebit ſpecies cathartici, ſpeciei purgationis, cum tale dabitur quale poſſit ducere illum qui purgandus eſt: ſi ſuperet pituita, quod ipſam purget [e] φλεγμαγωγὸν græce dicitur, vt agaricus, colocynthis, chamelæa, cucumis agreſtis, granum gnidium; ſi flaua bilis, ſimiliter ſumendum erit quod hanc purget χολαγωγὸν [f] græce nominatur, vt ſcammonea, rhabarbarum: ſi ſuperet ſuccus melancholicus, conuenit quod ipſum attrahat græci μελαναγωγὸν appellant, vt veratrum nigrum, epithymum, polypodium: ſi humor aqnoſus ſit qui purgationem poſtulet, vtendum erit cathartico quod ipſum extrahat ὑδραγωγὸν græce vocatur, vt elaterium, braſſica marina, centaurea, ſuccus ex radice iridis. Quod ſi vitium fuerit in pluribus humoribus, ita vt plures ſimul purgare oporteat, dandum erit catharticum ſiue ſimplex, ſiue compoſitum, quod ſimul redundantes ſuccos ſimul etiam purget. Hoc pacto igitur aptabitur ſpecies cathartici ſpeciei purgationis. At ſi qualitas pro affectione quadam ſumatur, referetur ad primas vel ad ſecundas qualitates: ad primas quidem, vt ad calorem, vel frigus, cum poſſint cathartica & calefacta ſumi, & refrigerata: ad ſecundas vero, quod vel liquida ſumantur, ac duriora, & craſſiora; prætere a huius vel illius odoris, coloris, ſaporis. Sed tam primæ quam ſecundæ qualitates cathartici aptari debent qualitati purgationis, quæ neceſſe eſt tuto, cito, & iucunde homini ſuccurrat. Huc ergo ſpectare debent qualitates propoſitæ, nam vt tuto purgetur corpus, debet catharticum præter facultatem purgandi, carere pernicioſa atque occulta qualitate, qua naturæ noſtræ aduerſatur. Ineſt hæc pleriſque catharticis, ſed corrigitur vbi aut aromata, aut alia miſcentur corrigendi vim habentia. Miſcet Hippocrates [g] veratro daucum, ſeſeli, cuminum: peplio vero, ſilphii ſuccum. Vt autem cito ſequatur purgatio, non ſemper vtile eſt, nam dato cathartico humores qui continentur in partibus à ventriculo diſtantibus, non ita cito duci poſſunt, ſicuti ſi vicini eſſent, hos enim expedit, & licet cito purgare, id quod faciunt cathartica liquida epota. Quæ autem craſſiora ac duriora ſunt, & deuorantur, non ita cito deſcendunt, & idcirco dum immorantur in ventriculo, poſſunt ad ſe allicere eos humores qui continentur in partibus remotis. At non ſolum hoc nomine talia dantur cathartica, qualia bibantur, aut deuorentur, ſed etiam vt proprie homini cui dantur iucundiora ſint, aut certe minus moleſta, & minus nauſeam excitent. Spectant ad iucunditatem complures aliæ qualitates, & primæ & ſecundæ, vt quod cathartica dentur calida, tepida, aut frigida, dulcia, acida, amara: permixtione enim aliorum redduntur minus moleſta homini. Admiſcentur odores, adiiciuntur quæ aſpectum delectent, veluti cum aurantur pilulæ, atque hoc pacto iucunditas comparatur. Quantitas cathartici, quantitati purgationis reſpondere debet, ſed hanc vtriuſque exquiſitam inuenire difficillimum eſt. Oritur difficultas partim à cathartico, cuius mediocre pondus, non ſemper mediocrem habet facultatem purgandi, ſed variam, pro vt recens aut vetuſtum eſt, tum campeſtre aut collinum: partim & multo magis à corpore ægrotantis, quod interdum leui cathartico plurimum exinanitur, interdum valido vix, aut ne vix quidem purgatur. Quamobrem, niſi perſpectam habeat eius naturam medicus, facile in alterutram partem peccabit: quod vbi accidat, quam pernicioſum ſit, in [h] ſuperioribus oſtendimus: quo pacto ſuccurrendum ſit, nunc adiicimus. Nimia purgatio ſupprimenda eſt, quod Hippocrates [i] fieri iubet ſomno, & quiete: nam ſi homo quieſcat, vel etiam dormiat, vis cathartici & ſuccorum minus facultatem expultricem excitabit. Poteſt etiam euocari materia à ventre ad cutem, quemadmodum idem Hippocrates monſtrauit, euocabitur autem aere calido, ac balneo, & ita auertetur, neque amplius ſollicitabit aluum. Vbi pauca ſit, concitatur, atq; augetur motione [k] corporis. Mouentur enim ſimul & ſucci cum vim cathartici,

& magis

[a] *Hipp. 5. 6. epid 15.*
[b] *Gal 8. catatop c.2.*
[c] *Gal 3 ſimplic.c.23.*
[d] *Gal 1 Catagens c.1.*
[e] *Gal. de dinamidus.*
[f] *Gal. ibid. & 4. libro aphor commento 2.*
[g] *Hippocr.2. acut.12.*
[h] *Supra ab initio huius capitis.*
[i] *Hippocr 4. aphor 14. & 15.*
[k] *Hipp. ibid. 4 aph 14 & 15.*

& magis irritant naturam ad detrudendũ. Sed poteſt tunc etiam vomitus euocari pinua in gulam demiſſa, atque agitata, vel aluus duci iniecto per clyſterem acri aliquo humore. Numerus catharticorum, numero purgationis accommodetur: multiplex purgatio, ſiue ad varias humorum ſpecies, ſiue ad diuerſam viam, ſiue ad diuiſionem atque iterationem referatur, multiplex catharticum deſiderat, ſimplici, ſimplex ſatisfacit. Tempus dandi catharticum idem eſt ac purgandi: cum purgatio requiritur & toleratur, tunc conuenit, & tunc etiam ſumendum catharticum eſt; neque attenditur numerus dierum, aut horarum, tantum videndum eſt ne cibus, aut paulo ante datus, aut paulo poſt dandus ſit, ne alterum alteri ſit impedimento. Sumat ergo catharticum ieiunus, neque aliud poſtea cibi aut potionis capiat donec id ex toto ſuum opus effecerit: quod ſi potione velis abluere ac detergere os ventriculi, ne quid reſter ex ſubſtantia catharrici illi inhærens, ſtatim vbi epotum eſt, ipſam dabis, quomodo Hippocrates [a] ſumpto veratro ſtatim dedit ptiſſanæ cremorem. Alienus etiam ſomnus eſt ſumpto carhartico, [b] niſi aut cum nimia purgatio ſequitur, aut ſtatim poſtquam ſumptum eſt vt retineatur & cale fiat à ventriculo, ſed breuis conuenit, nam longior vim purgantem frangeret. Sunt qui exiſtiment ſomnum ſtatim pernicioſum eſſe, quod vis veneni quam habeut catharrica complura, feratur ad viſcera, & partes præſtantiſſimas, quibus reſpondendum eſt nullum ſubeſſe eiuſmodi periculum, quoniam caueudum eſt à catharticis eiuſmodi pernicioſis, aut admiſcenda ſunt ea quæ exitioſam vim remittant. Locus vnde ſumuntur carhartica eſt, [c] ipſum os, epota enim, aut deuorata, vomitum, aut deiectionem moucnt. Non nihil etiam conferunt quæ per clyſterem in aluum induutur, ducunt enim inferne vitioſos humores. Adde quod quædam cum extrinſecus ventri illinantur, veluti ſuccus cyclamini, Vnguentum Agrippa dictum, vim purgantem intimis partibus imperriunt, vnde vitioſi humores deiiciuntur. Modus, vt ſcilicet catharticũ vel rotum ſimul detur, vel diuidatur, reſpondere debet modo purgationis, quæ ſi ſemel tota conueniat, ſimul totum catharricum ſumendum eſt, quod diuidi debet vbi illa iteranda ſit. Errant qui ob aliam cauſam ipſum diuidunt, veluti qui primo partem ſolidiorem dant, & deinde poſt aliquot horas ingeri liquidam iubent, nam ſic effectio vnius ab altero impeditur, præſtatq; eiuſmodi craſſa & liquida miſcere, & ſimul ſumere. Ordo in dandis carharticis vbi plura alia inſtrumenta conueniant, idem teneri debet, atque in operibus à quibus requiruntur. Hactenus de purgatione.

[a] *Hip. 2. acutorum 12. & Gal. l. quos purgare oportet in fine.*
[b] *Hipp. 4. aphor. 14. & 15.*
[c] *Dioſcorides lib. 2. c. 158. de cyclamino.*

De euocatione vrinæ. Cap. VII.

EVOCATIO vrinæ ſequitur, quæ ſpecies detractionis ſimiliter [d] attinet ad vniuerſum corpus, & euidens eſt ac per ſe. Intueri autem primo oportet an conueniat, dein vbi conuenire videatur, quas animaduerſiones deſideret, & quæ inſtrumenta. Conuenit igitur non ſecus atque alia opera, cum requiritur, & toleratur. Id à quo potiſſimum requiritur eſt [e] aquoſus humor, qui ex potione ſuperat, quiue cum ſanguine miſcetur, veluti ſerum cum lacte. Exit aliqua eius pars ex foraminibus cutis, ita vt fiat materia ſudoris. Purgatur etiam per aluum ab illis catharticis quæ ὑδραγωγὰ, & quæ χολαγωγὰ [f] nominari diximus, ſed maxima ex parte in vrinam conuerſus expellitur, quotidie quidem cum homo ſanus eſt, eatenus profluit, quatenus contrahitur. Sed cum præter naturam affectus eſt, plus contrahitur ipſius, quam expellatur, quamobrem redundans exhauriri debet, id quod commode fit cum euocatur vrina, ſic enim attrahitur non ſolum ex ſanguine, ſed ex aliis ſuccis, cum quibus ſupra modum miſcetur. At pertinet vrinam citare non ſolum ad humorem aquoſum, ſed alios quoque cum liquefacti [g] ſunt atque extenuati, attrahuntur enim ac deſcendunt cum vrina potiſſimum pituita tenuis, & flaua bilis. Sed ſiue aquoſus humor, ſiue alius extenuatus ac liquefactus concitetur ad vrinam, poteſt ex vniuerſo corpore manare, ſed multo promptius ex gibba [h] parte iecinoris, ex renibus, ex veſica, quæ partes maxime per vrinam purgantur. Sed fac requiri euocationem vrinæ, antequam ad eam aggrediaris, videre oportet an toleretur. Vires vbi valde infirmæ ſint, neque hanc, neque aliam [i] detractionis ſpeciem ſuſtinent; poſſunt tameu hanc ferre etiam ſi non multum valeant, neq; enim tantum robur neceſſarium eſt in hac detractione quantum in miſſione ſanguinis, aut in purgatione. Sed intueri etiam oportet humorem redundantem, & locum vnde duci debet, an patiantur euocari vrinam. Humor vbi vel multus ſit, vel craſſus ac glutinoſus, ſi ad vrinam concitetur, verendum eſt ne anguſtiores canales obſtruat, & ſibi & aliis aditum intercludat, atque idcirco vbi magna ſit humoris copia in gibba parte [k] iecinoris, potius deiicienda eſt, quam ducenda ad vrinam. Locus vnde tranſire debet id quod cum vrina redditur, ad renes attinet, & canales qui ab ipſis ad veſicam pertinent: tum ad hanc, & ad ipſum colem. Quæ partes, vbi ſecundum naturam affectæ ſunt, non læduntur, cum vrina concitatur, ſed ſi vlceratæ ſunt, aut inflammatæ, aut ſi alio vitio laborent, [l] maxime offenduntur cum euocatur vrina, & cum ea quæ alibi ſuperant ad ipſas ducuntur. Quod ſi febris adſit vehemens, non ſinit ea adhiberi quæ vehementer vrinam euocant, quoniam cum [m] calida ſint, ipſam augerent. Vbi concurrant quæ vrinam requirunt cum his quæ ipſam nõ tolerant, pro eo quantum vnũ quodq; ſit ponderis exiſtimanda ſunt. Animaduerſionum vero quas obſeruare oportet cum vrina euocatur, hæc ratio eſt: qualitas & pro ſpecie, & pro affectione quadam accepta iam explicata eſt, diximus enim tantum humorem aquoſum, & eum qui liquefactus ac extenuatus eſt, commode per vrinam detrahi. Quantitas reſpondere debet in homine ſano quantitati potionis, ſed in ægrotante quantitati humoris aquoſi redundantis, vel alterius extenuati, ac liquefacti, quem maxime natura tentet cum vrina expellere. Numerus ad numerum referendus eſt eorum humorum qui redundant & cum vrina detrudendi ſunt, interdum enim ſuperat aquoſus humor, interdum bilioſus, aut pituitoſus, pro vt ergo vel multiplex, vel ſimplex eſt humor qui redundat, ita ſimplex vel multiplex eſſe debet qui cum vrina attrahitur. Tempus euocandi vrinam tunc eſt cum requiritur & toleratur: requiri diximus cum ſuperat aquoſus humor.

[d] *Gal. de arte med. c. 89.*
[e] *Gal. 4 aph. com. 2.*
[f] *Galen. lib. quos purgare oportet.*
[g] *Galen. 3 de cauſ. ſympt. c. 2. & 1. ad Glauc. c. 10.*
[h] *Gal. de arte med. 99. & 7. meth. c. 13.*
[i] *Galen 9. meth. 10.*
[k] *Galen. 7. meth. c. 13.*
[l] *Galen 13. meth. cap 11. & 6.*
[m] *Galen. 11. meth. c. 10. & 5. ſimpl. c. 16.*

vel alius extenuatus ac liquefactus. At non toleratur niſi poſtquam imminuta [a] multitudo eſt, & craſſitudo extenuata: quamobrem initio morbi abſtinẽdum ab euocantibus vrinam, cum fere materia multa ſit, craſſa & glutinoſa, differenda enim ſunt dum minuatur, extenuetur, atque incidatur. Modus euocandi vrinam ſemper diuiſus [b] eſt, neque enim licet totum id ſemel per vrinam expellere, vt per ſanguinis miſſionem, aut purgationem ſed iterari debet vrinæ euocatio, quatenus & res poſtulat, & vires patiuntur. Vbi plura opera neceſſaria ſint, attenditur ordo, veluti ſi minuenda multitudo, aut extenuanda craſſitudo, & euocanda vrina eſt. Id autem antecedere debet quod eſt cauſa futurorum, aut ſine quo non poſſunt cætera commode fieri. Quamobrem ante detrahenda multitudo erit, deinde [c] extenuanda craſſitudo, ob cauſam ſuperius poſitam, poſtremo vrina euocanda. Inſtrumenta quibus vtimur ad vrinam euocandam, medicamentis ſubiiciuntur: ſi quæ autem eſculenta aut poculenta ad idem valent, habent in ſe vim medicamenti. Vocantur autem quæ vrinam mouent græce διουρητικὰ, [d] non tamen omnia quæ quocunque modo illam concitent, nam ea quæ remouent impedimentum à quo retinebatur, vt obſtructionem: veluti quæ calculum comminuunt, aut quæ craſſos & glutinoſos ſuccos incidunt, atque extenuant (quamuis vrinam concitent) non tamen dicuntur διουρητικὰ, ſed illa duntaxat quæ hoc efficiunt ſegregãdo aquoſum [e] humorem à ſanguine, vnde facile poſtea attrahitur à renibus, & ad vrinam fertur, quod non eueniebat vbi mixtus erat: ſeparatur autem aquoſus humor à ſanguine per medicamenta eodem modo quo ſerum à craſſiori parte lactis, ex qua conficitur caſeus per coagulum. Quod ſi coaguli naturam inueſtigemus, non difficile erit intelligere in quo conſiſtat vis medicamentorum citantium vrinam. Cogitur à coagulo pars craſſior ſanguinis, quoniam calidum eſt, ita enim natura comparatum eſt, vt calor cogat [f] ſimilia, ſeparet diſſimilia: non quo cognitione aliqua præditus ſit, ſed quo vim habeat craſſiora efficiendi quæcunque non ſunt omnino aquoſa, nam hæc nullo pacto craſſitudinem admittunt, atque idcirco cum alia craſſa fiunt, hæc ſeparantur. Comprobatur idem inductione, quicquid enim lac cogit, calidum eſt, veluti coagulum, [g] quod à lactentibus belluis petitur, gallium herba, lac fici, non tamen caprifici, quod frigidius eſt, & propterea (vt inquit [h] Theophraſtus) nõ poteſt lac cogere. Siqua autem frigida id præſtare videantur, vt vas æneum plenum aqua frigida ſuper impoſitum lacti bullienti, aut frigidum [i] oxymel eidem reſperſum, id faciunt contrahendo calorem, à quo deinde lac cogitur. Eadem ratio eſt medicamentorum quæ in corpore noſtro ſeparare debent ſerum à ſanguine, ſuo enim calore cogunt partes craſſiores, vnde exprimuntur quæ tenues ſunt & aquoſæ, nullamque admittunt craſſitudinem. Ad euocandam igitur vrinam adhibenda ſunt medicamenta calida, quæ facultatem habent ſegregandi aquoſum humorem à ſanguine. Verum quia debent inſtrumenta non tantum accõmmodari operibus, ſed etiam operum differentiis, vt qualitati, quantitati, numero, tempori, loco, modo, ordini, neceſſe eſt quæ propoſitam facultatem habent per ſimiles differentias reſpondeant iis quæ in euocanda vrina diximus eſſe obſeruanda. Quod attinet ad qualitatem, cum debeant eſſe calida, quæ calidiora ſunt, maiori facultate prædita ſunt, ita vt valeant etiam vbi vrina difficilius concitatur, quemadmodum cum ſucci minus liquefacti ſunt, & aquoſus humor valde mixtus eſt cum ſanguine: tunc enim aptantur quæ calida & ſicca ſunt tertio gradu, tum acria & à quibus [k] efflantur ſuaues odores, veluti ſemen apii, petroſelini, fœniculi, dauci, ſmyrnii: præterea, phu, ammi, azarum. Sed vbi hæc propter feruorem febris non ſuſtineantur, aut vbi ſufficiant leniora, illa omittimus, & confugimus ad hæc quæ minus calida & minus ſicca ſunt, veluti quæ menſtrua concitant, vt ad calamenthum, hyſſopum, origanum: quanquam æſtiuo tempore vtimur etiam minus calidis, cuiuſmodi eſt ſemen cucumeris, aut peponis, quod detergendo modice vrinam euocat. Quantitas eiuſmodi medicamentorum reſpondere debet quantitati humoris quem citare oportet. Numerus non attenditur, cum idem medicamentum poſſit ſatisfacere, ſed plerunq; plura inter ſe miſcentur, vt ex omnibus fiat vnum magis idoneum. Tempus quo dari debent hæc medicamenta eſt idem atque illud quo vrinam euocandam eſſe diximus, videlicet cum requiritur, & toleratur. Hora idonea cenſetur maxime cum homo ieiunus eſt, & iam confecit priorem cibum in ventriculo, hoc enim tempore cum ſucco qui vertendus eſt in ſanguinem, facile attrahitur vis medicamentorum à venis. Locus vnde ſumi debent hæc medicamenta, vnus duntaxat eſt, os videlicet, neque enim in aluum induntur, aut imponuntur extrinſecus. Modus vt reſpondeat operi quod iterandum eſſe diximus, admonet diuidi debere, & non tota ſimul dari medicamenta quæ vrinam euocant. Ordo vbi plura inſtrumenta neceſſaria ſint, idem eſſe debet atque ille qui in operibus attenditur, primo enim adhibenda ſunt quæ multitudinem [l] minuant, deinde quæ craſſitudinem extenuent, poſtremo quæ concitent vrinam.

[a] Galen 7. meth. c. 13.
[b] Gal. 4. aph. com. 73.
[c] Galen. 7. meth. c. 13. et l. 11. meth. c. 10.
[d] Galen l. 5. ſimplic. c. 13.
[e] Gal. 5 ſimplic. c. 13.
[f] Ariſtot. l. 3. cele. c. 8.
[g] Galen. 3 de alim. fac. c. 16
[h] Theophraſtus l. 1. de cau plant. c. 19.
[i] Galen. 3 de alim fac. 16.
[k] Gal de renum affect. cap. vlt.
[l] Gal. lib. 11. meth. c. 10.

De ſudatione. Cap. VIII.

EX numero earum detractionum quæ vniuerſum [m] corpus & per ſe & euidenter exhauriunt, eſt etiam ſudatio, qua pariter vtendum eſt cum requiritur & toleratur. Requiritur autem ab illis ipſis à quibus diximus poſtulari euocationem vrinæ, ab humore videlicet aquoſo, atque ab aliis ſuccis, cum tenues ſunt: hoc tamen intereſt, quod cum feruntur ad renes, & veſicam, vertuntur in vrinam, cum ad cutem & partes externas, in ſudorem. Humor aquoſus non totus ſecundum naturam attrahitur à renibus, ſed aliqua eius pars [n] miſcetur cum ſanguine, & ipſum diluit vt diſtribui poſſit per totum corpus, & penetrare per venas anguſtiores, ex quibus deinde tranſmittitur ad cutem, vnde vel obſcure expirat diſſipatus in vapores, vel manifeſte conuerſus in ſudorem, quem Diocles [o] voluit omnino præter naturã eſſe. Cuius ſententia defendi non poteſt, cum conſtet bene valentes, quamuis maxime ſecundum naturam ſe habeant, ſudare, veluti æſtate, & cum exercentur: præcipue igitur ſudationem poſtulat humor aquoſus quem diximus, ſed deinde etiam ſuccus quilibet tenuis, præter-

[m] Galen. de arte med. c. 89. & 99.
[n] Gal. 4. de vſu p. c. 6. & 1. de tu. val. 11.
[o] Gal lib de diff. ſympt. cap 6.

præſertim billioſus, quanquam & alii quoque cum extenuantur ac liquefiunt, per ſudorem emittuntur. Colligitur hoc tum ex febribus ab humorũ putredine ortis, quibus plurimum ſudor proficit, ſiue à ſanguine, ſiue à pituita, ſiue à flaua, ſiue ab atra bile proficiſcantur: tum ex colore [a] ſudoris vario, qui ſuperantem humorem denunciat, veluti ruber ſanguinem, albus pituitam, flauus flauam bilem, ater, atram. Quod minime vſu veniret ſi non poſſet quilibet humor ſuppeditare materiam ſudori: aptatur itaque ſudoris euocatio tam humori aquoſo, quam ſuccis omnibus vbi occupant [b] vniuerſum corpus: quanquam aptatur etiam vbi certam aliquam partem obſideant, docuit enim Hippocrates [c] qua parte ſudor apparet, ibi morbum eſſe. Siquidem non ſolum corpus vniuerſum, ſed proprie etiam pars affecta ſudore exhauriri poteſt. Requiritur interdum ſudor ad auertendum alui profluuium, materia enim quæ aluum ſollicitat, propter communem conſpirationem & conſenſum partium omnium inter ſe ad cutem euocatur, ſicuti ab hac cum eam minus ſudor exercer, & omnium corpus digeritur, ad ventrem reuocatur, atque auertitur. At non ſemper quod requiritur effici debet, ſed conſiderare oportet an toleretur. Vires cum infirmæ ſunt, ſudore exhauriuntur ac deficiunt, relaxata [d] enim ſumma cute effunduntur ſpiritus, & vna diſſipatur calidum innatum quo facultas omnis ac vita continetur. Quamobrem [e] in remiſſione acceſſionis relaxata cute cum ſudore ac ſpiritibus vita effunditur, quæ diutius retinetur cum aſtricta cutis eſt, veluti acceſſionis initio. Ob eandem cauſam præſidia relaxantia quibus vtimur ad ſudorem euocandum aliena ſunt viſceribus illis quorum facultas maxime eſt ad vitam neceſſaria, diſſipatur enim hæc atque expirat, niſi admixtis [f] aſtringentibus retineatur. Recuſat etiam ſudoris perinde atque vrinæ euocationem materia quæ vel multa, vel craſſa & glutinoſa ſuperat, nam cum elicitur ad cutem, periculum eſt ne claudat anguſtiores canales, ac magis obſtructionem & putredinem augeat. Præterea vehemens febris magis [g] ferueſcit, cum euocatur ſudor ſub calidis præſidiis, talia enim neceſſaria ſunt. Quod ſi ea quæ ſudorem poſtulant cum illis iungantur à quibus repudiatur, dirigere conſilium oportebit, ad id quod maioris momenti iudicabitur. Sed fac requiri iam & tolerari, vt ſatisfaciat ſcopo requirenti debet ad eiuſdem differentias accõmodari, vt ad qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modũ, ordinem. Qualitas ſudationis & ad ſpeciem & ad qualitatem materiæ quæ euocatur referri poteſt, vtranque ante explicauimus, debet enim elici vel aquoſus humor, vel ſuccus aliquis extenuatus, non caro liquefacta. Quantitas eadem conuenit ſudoris atque humoris à quo requiritur, ſi per vires liceat, neque committendum eſt vt corpus ſudore digeratur, & anima deficiat, ſed maturius finiendus eſt. Numerus eorum quæ per ſudorem detruduntur, aptetur numero humorum à quibus poſtulatur, quot enim ſuperant, totidem detrahi debent. Tempus ſudori opportunum eſt cum requiritur ac toleratur. Ex temporibus totius morbi, recte euocatur, cum coctio apparet, principio cum materia [h] cruda ſit, omnino alienus eſt, nam crudi ſucci cum ad cutem euocantur, obſtruunt, & claudunt canales anguſtiores. Ex temporibus acceſſionis opportunus eſt ſudor in remiſſione, quando natura transfert humores ad cutem, nam auxilia [i] quæ tunc adhibentur, habent naturam adiuuantem. Locus vnde exire ſudor debet, vnus tantum eſt, videlicet foramina cutis: ſed ſi materia redundet in vniuerſo corpore, æquabiliter ex tota cute elicere ſudorem oportet, ſi ubi ſedeat aliquam partem, magis ex illa euocabitur quam ex aliis. Quod attinet ad modum, iteranda eſt ſudoris euocatio, ac diuidenda, cum humor quoque diuiſus eſt, quemadmodum in febribus intermittentibus; ſi tota ſimul ſit vt in continuis, tota ſimul euocari debet. Febri ardenti (inquit [k] Hippocrates) ſi rigor ſuperueniat, ſoluitur morbus, quoniam rigorem ſequitur ſudor, qui longe effuſus exhaurit materiam vniuerſam. Vires tamen cum non multum valent, ſubitam detractionem reiiciunt, ita vt præſtet tunc paulatim ſudorem elicere, quamuis totus ſimul deſideretur: ordo cum neceſſaria ſunt multa opera ſimul, idem tenendus eſt in ipſis quem conſtat eſſe in ſcopis requirentibus. Spectandum enim primum eſt ad id quod magis vrget, vt ad refectionem virium, [l] ſi hæc neceſſaria ſit, tum ad id quod eſt cauſa futurorum, aut cauſa ſine qua non, vt ad minuendam materiæ multitudinem, & ad extenuendam craſſitudinem, poſtremo veniendum eſt ad euocandum ſudorem.

[a] *Gal. 4. de tu. val. c. 4.* [b] *Gal. ibid.* [c] *Hipp. 4. aph. 38.* [d] *Gal. 2. ad Glauc. 2.* [e] *Gal. 3. criſ. c. 9.* [f] *Gal. 10. meth. c. 16.* [g] *Galen. 11. meth. c. 9. & c. 10.* [h] *Gal. 2. 6. epi. com. 27.* [i] *Gal. 2. criſ. c. 3.* [k] *Hipp. 4. aph. 58.* [l] *Galen. 9. meth. c. 13.*

Inſtrumenta idonea nobis patefaciet natura rei: ad ſudorem mouendum concurrunt facultas ipſa expellens, humor qui redundat, & locus vnde effundi debet. Facultas ſi non bene valet, non ſatis poteſt per ſudorem expellere ſuccos ſuperantes, quæ expulſionis ſpecies difficilis eſt, & quaſi laborioſa: Quamobrem confirmanda eſt, id quod fit per ea quæ partim immoderatam temperationem corrigunt, partim reficiunt quod exhauſtum eſt, de quibus diximus in ſuperioribus. Humor qui expellendus eſt, vbi craſſus ſit & glutinoſus, minus idoneus eſt qui ex foraminibus cutis emittatur, niſi prius extenuetur atque incidatur. Id quod præſtant & victus extenuans, & medicamenta [m] quæ ſuperius enarrauimus, cum egimus de humorum qualitatibus corrigendis. Locus vnde effluere ſudor debet, eſt cutis ipſa, cuius foramina ſi clauſa ſint, non patiuntur ipſum prorumpere, niſi aperiantur; quamobrem vbi obſtruuntur, detergenda ſunt per ea præſidia quæ enarrauimus, [n] cum cauorum curationem explicaremus: vbi aſtringuntur, relaxari debent. Ea quibus relaxantur, magis proprie dicuntur ſudorem elicere, quam illa quæ aut obſtructionem auferũt ab iiſdem foraminibus, aut humores extenuant, atque incidunt, aut naturam imbecillam confirmant: quamuis & hæc omnia conferant ipſa quoque ad ſudorem mouendum vt monſtrauimus. Inſiſtemus igitur in his quæ cutem relaxant, hæc calida ſunt aut moderate, aut non vltra primũ gradum caloris, quod ſi cum calore iungatur humor, erunt in relaxando efficaciora, nam vt valde aſtringitur cutis ab iis quæ frigida ſunt & ſicca, ita ab iis quæ calida & humida plurimum relaxatur, & propterea plurimũ euocatur ſudor. Ea vero quæ valde calida ſunt & ſicca, quãuis principio relaxare cutẽ videãtur, & violẽter liquefaciẽdo ſudorẽ mouere, tamẽ proceſſu tẽporis ſiccãdo cutẽ aſtringũt, & materiam ſudoris abſumunt. Vtemur igitur ad cutem relaxandã calidis & humidis, quæ partim ſub victu, par-

[m] *Supra c.* [n] *Supra lib. 15. c. 5.*

tim ſub medicamentis comprehenduntur: ſub victu quidem balneum aquæ dulcis, & aer calidus atque humidus [a] ſub medicamentis ea quæ non ſunt conſueta tempore ſanitatis, veluti chamomælum, oleum anethinum, cataplaſmata, & fomenta omnia calefacientia ſimul & madefacientia. Recte igitur adhibentur ad euocandum ſudorem eiuſmodi inſtrumenta, dummodo obſeruentur animaduerſiones quæ ſatisfaciant differentiis operis propoſiti. Qualitas præſidiorum talis eſſe debet qualem iam deſcripſimus, vt tales euocet humores quales diximus per ſudorem eſſe exhauriendos, quæ validiora ſunt, liquefaciunt carnem, atque adipem, & ita non euocant qualia oportet, hoc eſt inutiles ſuccos. Quantitas eorũ à quibus elici ſudor debet, tanta ſit vt reſpondeat quantitati humoris euocandi. Numeri eiuſmodi præſidiorum non habetur ratio, ſufficit enim aliquando vnũ duntaxat, interdum plura neceſſaria ſunt, vt exhauriatur numerus eorum quæ ſudoris euocationem poſtulant. Tempus quo admoueri debent quæ ſudorem euocant, illud ipſum eſt quo ſudatio requiritur & toleratur. Diximus autem ex temporibus morbi opportunum illud eſſe quo coctio apparet: ex temporibus acceſſionis, illud quo remittitur, quamobrem tunc vtendum eſt illis quæ ſudorem mouent. Locus in corpore idoneus eiuſmodi remediis maxime eſt cutis, vel totius corporis, ſi humor redundet in toto, vel partis, ſi in parte. Extrinſecus idonea ſunt aer calidus, balneum, olea, & cataplaſmata, fomenta, ſed vim etiam habent euocandi ſudorem relaxatoria quæ intus dantur, quemadmodum potiones aquæ calidę in qua talia bullierint: laudatur ad hunc vſum potus aquę in qua incoctum fuerit chamomælum. Sed valet quoque [b] vinum tenue dilutum, quod neque acre ſit, neque auſterum. Modus adhibendi quæ ſudorem moueant, ſimilis eſſe debet modo quo ſudatio requiritur, ſiue iterari debeat, ſiue tota ſimul eſſe. Sed ſi quando plura alia inſtrumenta adhibere oporteat, idem ordo tenendus in illis eſt qui in operibus ad quæ ſpectant: primum exempli gratia adhibebimus ea quæ [c] vires reficiant, deinde quæ ſuperantem materiam minuant, & quæ craſſitudinem incidant, demum quæ cutem relaxent, & ſudorem moueant.

[a] *Sup. in hoc eod. c.*

[b] *Gal. 4. de tu. Val. c. 4.*

[c] *Supra in hoc eod. c.*

De detractione per digerentia præſidia ſenſum latente.

Cap. IX.

AT non tantum manifeſte detrahitur humor à toto corpore, ſed etiam obſcure: quod Hippocrates [d] monuit cum dixit ſuccos hos quidem expellere, illos vero exſiccare. Intelligit enim eos expelli qui manifeſte [e] detrahũtur, vt per ſanguinis miſſionem, purgationem, euocationem vrinæ, ſudationem, de quibus ante locuti ſumus: exſiccari vero illos qui in vapores diſſipantur, ita vt hæc detractio [f] ſenſum lateat, quam nunc tempus eſt pertractare, videreque an conueniat, & vbi conuenire videatur, quas animaduerſiones poſtulet, & quæ inſtrumenta. Conuenit igitur cum requiritur, & ſuſtineri poteſt: requiritur autem ab humore aquoſo, qui facile in vapores diſſipatur: requiritur & à ſuccis omnibus, modo ita extenuentur vt diſcuti & exhalare poſſint, eadem enim eſt ratio, ſiue in toto corpore contineantur, ſiue in aliqua parte: ſed in hac vbi tumorem faciant præter naturam veluti ſanguis inflammationem, flaua bilis eryſipelas, atra cancrum, pituita tumorem illum laxum qui Græce vocatur οἴδημα, commode digeruntur in vapores vbi tempeſtiue dentur quæ diſcutiendi vim habeant. Quamobrem & in vniuerſo corpore redundantes digerentia præſidia poſtulant, modo craſſiores [g] non ſint quam vt diſcuti poſſint. Prompte autem digeritur flatus, deinde humor aquoſus, alii humores non ita facile: ſed non incommode ſic quoque exhauriuntur illi qui prope cutem ſunt & in partibus externis, expirant enim ex foraminibus cutis conuerſi in vapores: at non æque illi qui obſidẽt partes intimas. Ad eiuſmodi detractionis ſpecies maxime idoneus eſt habitus [h] rarus, qui calidam & humidam temperationem conſequitur, in hoc enim facile diſcutiuntur humores qui prope cutem ſunt, & ad ſuperficiem corporis feruntur. Contra in eo qui denſus eſt, & vbi temperatio frigida & ſicca ſit, quod in ſuperficie redundat, non facile diſcutitur & exhalat, ita vt parum illis proficiant digerentia præſidia. Eodem ſpectat aer, nam cum calidus eſt, vt æſtiuus, plurimum digeritur [i] humoris, ſed cum frigidus, veluti hibernus, parum. Illud etiam ignorare non oportet, quod hac via multitudo humorum paulatim detrahitur & non ſubito, ſicuti per ſanguinis miſſionem, aut purgationem. Quamobrem vbi ſubita detractio requiratur, quemadmodum in morbis acutis, non recte adhibentur digerentia, ſed expedit (quemadmodum [k] Hippoc. præcepit) ſanguinem mittere. Id igitur à quo requiritur obſcura hæc detractio, eſt humor tenuis externas partes occupans in habitu raro, aere calido, vbi nihil ſit quod vrgeat, & paulatim liceat demere quod ſuperat. Sed an ſuſtineri poſſit, intelliges ſi vires æſtimabis, quæ ſi admodum imbecillæ ſint, ſub digerentibus præſidiis exhaurientur ac deficient, vt [l] ſæpe in balneo nimis calido accidit: poſſunt tamen ſuſtinere hoc præſidii genus vbi non ita firmæ ſint, neque enim neceſſe eſt tantum roboris habeant quantum vbi mittendus eſt ſanguis, vnde cum minus valent, pro ſanguinis miſſione alioquin requiſita, adhibentur diſcutientia. Præter vires, intueri etiam oportet quanti & quales ſint humores in partibus internis, nam ſi multi, periculũ eſt ne ſub digerentibus præſidiis [m] magis euocentur interni ad cutem, quam diſſipentur illi qui ſunt in ſuperficie. Quod ſi ob multitudinem periculum ſit ne vena abrumpatur, fugienda maxime ſunt digerentia, à quibus fuſus atque extenuatus ſanguis, magis poteſt venas abrumpere. Si in primis venis ſucci crudi ſint, aut acres, non prius adhibenda ſunt digerentia ad cutem quam illi corrigantur aut exhauriantur, alioquin attraherentur per corpus, & non mediocriter ipſum offenderent. Sed cum per hæc licet, audacter ſi requiritur, vtendum eſt obſcura detractionis ſpecie, illis tamen obſeruatis quæ in eiuſmodi operibus animaduerti ſolent, ac primo vt qualitas humoris detracti ſit eadem quæ redundantis, hoc eſt vt ille humor detrahatur quem conſtat redundare. Quantitas detractionis reſpondeat copiæ humoris ipſam requirentis, ſicuti numerus humorum qui diſſipantur numero ſuperantium. Tempus

[d] *Hipp. 2. 6. epid. 2. & 31.*

[e] *Gal. in com.*

[f] *Gal. de arte med. 95. & 13 meth. c. 9.*

[g] *Gal. 2. ad Glauc. c.*

[h] *Galen 9. meth c. 5.*

[i] *Gal. 1. aph. com. 15.*

[k] *Hipp. 4. acut. 39.*

[l] *Hipp. 3. acut. 59.*

[m] *Gal. lib. de art. med. 95. & 13. met. c. 22.*

tempori

tempori quo requiritur & toleratur eiuſmodi detractio: ſed caue ne ſit cruditas, neque enim conuenit ad cutem digerentia præſidia adhibere, niſi poſt coctionem, ne caua & canales obſtruantur. Locus vbi digerere oportet, eſt ille vbi redundant ſucci digerẽdi, ſuperficies videlicet, & cutis ipſa. Quod ſpectat ad modum, licet totus ſimul ſit humor, non tamen poteſt totus ſimul in vapores diſſipari, cum fiat hæc detractionis ſpecies paulatim: quo circa diuidenda eſt atque iteranda. Vbi plura requirantur opera, idem teneatur ordo in illis, qui eſt inter ſcopos requirentes, ante exempli cauſa minuatur [a] mulctendo, & extenuetur craſſitudo, deinde diſſipentur in vapores quæ redundant in ſuperficie. Inſtrumenta quibus vtimur ad digerendum, partim ad victum attinent, partim ad medicamenta, partim ad chirurgiam. Sub victu comprehẽditur motus & balneum. Motu vehementiori digeruntur atque in vapores diſſipantur tenues humores: quo ſpectat multa frictio, quam Hippocrates [b] voluit abſumendi ac digerendi vim habere. Eandem habet & balneum, [c] ſiue ſpectes aerem calidum qui in eo eſt, ſiue aquam calidam. Inter medicamenta digerentia referuntur primo illa quæ relaxant, ſuperius commemorata ad ſudorem euocandum: ſed ſicut hæc imbecilliora ſunt, ita nimis valida quæ extrahunt, à quibus non tantum diſcutitur quod in ſuperficie eſt, ſed ex internis partibus etiam aliquid allicitur. Quæ autem maxime idonea ſunt ad propoſitum opus, medicamenta calida ſunt [d] & ſicca cum tenuitate partium, nam craſſa, pus mouent, ſed tenuiora quemadmodum aromata, & ſemina acriora, digerunt. Maxime autem opportunum eſt caſtorium, quod cum tenuitate partium calidum & ſiccum eſt, non tamen vltra quam vt in vapores diſſipare humorem poſſit. Ad hoc etiam valent aquæ [e] ſponte naſcentes calidæ præditæ vi ſulphuris, bituminis, aut ſalis: tum olea, vt anethinum, irinum, laureum. Efficaciſſimum inſtrumentum in digerendo eſt [f] cucurbitula, quæ ad chirurgiam pertinet: magis autem aptatur vbi in toto corpore digerẽdus eſt humor. Reſtat rectus vſus propoſitorum inſtrumentorum, quæ primo talia ſint qualia deſcripſimus, non nimis valida, nam calidiora efficiunt vt flaua bilis magis efferueſcat, & exſiccando exaſperant atram: tum ex pituita & ſanguine conſumunt tenuiores partes & relinquunt [g] craſſas, quæ diſcuti poſtea non poſſunt. Quantitas tanta eſſe debet, vt poſſit quantitati reſpondere humoris digerendi in vniuerſa ſuperficie corporis. Sufficit interdum ſimplex inſtrumentum, interdum neceſſaria ſunt plura, veluti balneum, & vnctio, vt vniuerſa eiuſmodi materia exhauriatur. Tempus adhibendi digerentia idem eſt atq; id quo neceſſe eſt digerere. Locus loco reſpondeat, debent enim inſtrumenta dari ad totam cutem, vnde digerenda materia eſt. Sunt autem iteranda, & non ſimul adhibenda, nam & opus ipſum diuiditur, atque iteratur. Ordo, vbi varia inſtrumenta requiruntur, idem ſit atque in operibus, à quibus requiruntur.

[a] Gal de arte med. 85.
[b] Hipp lib. 5 de off tex. 25.
[c] Et Gal. 2. aph com 17. & Gal. 14. meth. c. 7.
[d] Gal. 14. meth 7. & 4 ſimp. 19.
[e] Galen. 14. meth 7.
[f] Oribas de cucurb c. 16. & 17.
[g] Gal. 2. ad Glauc. c. 2.

De detractione humorum ad partes attinente, & proprie de auerſione.

Cap. X.

HACTENVS tractauimus eas detractionum ſpecies quæ pertinent ad vniuerſum corpus, ſiue fiant alio interiecto medio vt inedia, ſiue per ſe, aut manifeſte, vt ſanguinis miſſio, purgatio, vrinæ & ſudoris euocatio, aut obſcure, vt diſſipatio in vapores: nunc de his dicam quæ partibus aſſignantur. Diſtinguere autem primo oportet humor detrahẽdus fluat ne an fluxurus ſit ad aliquem locum, an in eo contineatur, & iam ipſum obſideat. Ille qui fluit, vel quem timemus ne fluat, prohibendus [h] eſt fluere, ſed qui iam continetur eo loco, demendus. Vtrumque opus ad detractionem refertur, & multiplex eſt, nam vt prohibeatur fluere qui vel fluit, vel fluxurus eſt, ad tria dirigere conſilium oportet, quæ natura rei nobis ſuppeditat, ad partẽ vnde, ad partẽ ad quã influit, & ad ipſum humorem influentem. Pars vnde emanat ſananda eſt, quod quemadmodum fiat cõmuniter ſupra oſtenſum eſt in curatione morborum generatim, ſed proprie oſtendetur in curatione membratim. Pars [i] ad quam influit, vel allicit ad ſe, vel admittit quod tranſmittitur: allicit autem vel calefacta, & tunc refrigeranda eſt, quemadmodum docuimus in curatione morbi calidi, vel dolens & à dolore liberari debet, vt proximo libro docebimus, vbi curationem ſymptomatum, & proprie doloris perſequemur. Sed ne admittat efficiunt præſidia [k] repellentia, quæ cum retrocedere etiam cogant quod nuper influxit, differentur ad detractionem materiæ iam cõtentæ in loco. Tertium ad quod conſiliũ dirigi diximus, erat humor, qui ne fluat ad affectũ locum attrahẽdus eſt ad contrariũ, quæ auerſio Græce [l] (ἀντίσπασις) nominatur. Humor vero qui iam obſidet affectũ locum, adimẽdus eſt, id quod fit, cũ vel [m] retrocedere cogitur, vel extrahitur inde vbi eſt: retrocedit, vbi vel repellitur, [n] vel deriuatur: extrahitur vel [o] obſcure diſſipatus in vapores, vel manifeſte effuſus. Hæc opera, auerſio, impulſus, deriuatio, extractio, omnia inter detractionis ſpecies ad partem attinẽtes referuntur, quas omnes ſeorſum explicabimus exorſi ab auerſione. Primo autẽ intuebimur an auertendum ſit, deinde quæ obſeruanda ſint in auertendo, & quibus inſtrumentis vtendum. Petendum eſt igitur ab auerſione præſidiũ eũ requiritur & toleratur. Requiritur hoc opus perinde ac quoduis aliud ad curationem neceſſarium à contrario vitio: eſt autem auerſio contraria fluxioni ad aliquam partem, cum ad contrariam retrahat quod fluit ad illam, ſiquidem nihil eodem tempore moueri poteſt duobus motibus contrariis, ſi reuellatur materia ad partem contrariam, non feretur amplius ad illam quam influebat. Deſiderat ergo auerſionem [p] humoris ad aliquam partem fluxio ſiue præſens, ſiue imminens: nã & ea quoque auertimus quæ veremur ne fluant ad locum quem defendere operæprecium iudicamus. Quod ſi materia fluens ad partem nõ retinetur in ea ſed effunditur, vt in ſanguinis profluuio, nõ minus auerſionem poſtulat quã ſi retineretur in loco: deſinit enim fluere ſanguis cũ alia parte prorumpẽs, [q] alia emittitur. Sed vbi etiã conſiſtit quod influit, & non effunditur, ea fluxio ſimiliter auerſionem poſtulat. Verum ob vtramuis fluxionem auertere oporteat, cum hoc præſidii genus ſit detractionis ſpecies, ſi vires ſint imbecillæ, nõ poterũt ipſum ſuſtinere, præſertim

[h] Gal. de arte med. c. 89. & 93.
[i] Gal 2. de diff. feb. c. vlt.
[k] Gal. de arte med. 93.
[l] Gal de arte med. 89. & 93 & 99.
[m] Gal de arte med. 89 & Hipp. l de humor. ab initio & Gal. 4. meth. 6.
[n] Gal. de arte med 93.
[o] Gal. ibid.
[p] Galen 4. meth. c. 6.
[q] Gal lib de cur. per venæ ſect c. 12.

vbi per effuſionem auerſio fiat: nam quæ ſine hac fit, minus vires exhaurit, quamuis ipſa non nihil defatiget ob agitationem materiæ quam attrahit ad locum contrarium: vires igitur admodum imbecillæ neutram auerſionẽ ſuſtinent. Sed finge iam requiri & tolerari, adhibẽda erit. Recte autem adhibebitur ſi animaduertantur quæ oportet, & primo qualitas ſeu ſpecies, quam proxime dicimus duplicem eſſe: ſiquidẽ materia quæ ad contrarium locum attrahitur a medico, aut effunditur aut ibi relinquitur. Nam & natura quoq; materiam quam transmittit ab vna parte ad alteram, aut effundit, aut relinquit, ita vt tumorem faciat, vtraque ſpecie auerſionis vtitur Galenus[a] in profluuio ſanguinis, nam vbi fluat ex vulnere, ſecat venam in contraria parte; vbi ex vtero, cucurbitulas admouet ad mammas. Illa auerſionis ſpecies qua emittitur humor qui attrahitur, conſiſtit in ſanguinis miſſione, vel purgatione, vel euocatione vrinæ, ſeu ſudoris, vel in aperiendo canales clauſos, veluti venas vteri & ani. Altera vero qua retinetur in parte ad quam attrahitur, ſpectat vel [b] ad calorem, vel ad dolorem, vterque [c] enim humorem concitat ad locum vbi excitatur. Implentur partes quæ caleſiunt, implentur & quæ dolent. Neceſſe autem eſt calorem & dolorem excitari maiorem in parte contraria, quam ille ſit quo læſa pars laborat. Duorum dolorum qui ſimul accidunt diuerſis partibus, vehementior obſcurat [d] alterum inquit Hippocrates, multiplex igitur eſt auerſionis ſpecies, illa autem vbique conuenit quæ maxime requiritur & toleratur. Requiritur vbi fluit ſanguis, vel fluxurus eſt, ſanguinis miſſio; vbi alius ſuccus, purgatio: vbi aquoſus humor, vrinæ vel ſudoris euocatio: quæ cum maiora ſint præſidia quam quæ citra effuſionem auertunt, aptantur vbi maius periculum ſubeſt, ſed minus feruntur à viribus imbecillis, vt ſupra [e] dictum eſt. Vbi autem non emittatur humor, qui ad contrariam partẽ attrahitur, facilius auerſio fertur, ſiue fiat per calefacientia, ſiue per ea quæ dolorem moueant. Præſtat autem illis vti à quibus minus offendatur pars ad quam fluxio reuocatur. Quantitas auerſionis aptari debet quantitati requirentis, modo toleretur: facilius autem tolerant vires, ac præſertim languidæ, minorem quam maiorem. Maior illa eſt quæ cum effuſione, quam quæ ſine hac fit. Inter ſpecies effuſionis, primas occupat ſanguinis miſſio, ſecundas, purgatio: ex his vero quæ ſine effuſione fiunt, maximam vim habet illa quam cucurbitulæ præſtant: quæuis in ſuo genere quanto maior fuerit, tanto maiorem habet auertendi vim, & idcirco aptatur vbi multa, & vbi periculoſa fluxio eſt. Quantitatem auerſionis auget numerus: quãto enim plures ſpecies adhibentur, tanto efficacius auertunt. Eodem ſpectat & temporis diuturnitas, nam quanto diutius perſeueramus in auertendo, tanto magis auertimus. Debet etiam auerſio tempeſtiue adhiberi, quod tunc fit cum maxime requiritur & toleratur: ſed tunc potiſſimũ requiritur, cum vel timemus ne fluat, auertimuſque ad futuram iniuriam propulſandam antequam incipiat, vel vbi iam fluere cępit humor, quod maxime euenit initio morbi, vt inflammationis, quo tempore Hippocrates [f] maxime neceſſariam eſſe auerſionem memoriæ prodidit. Sed ſi vires tunc imbecilliores ſunt, non eſt tentandum hoc præſidium priuſquam reficiantur, quod ſi pars à qua retrahenda fluxio eſt doleat, aut valde calida ſit, non patietur humorem attrahi ad contrariam, idcirco ante remittendus erit calor, vel leniendus dolor, qui lenitur non tantum adhibitis relaxantibus, ſed etiam deriuando ad vicinum locum materiam à qua proficiſcitur, quemadmodum docuit Hippocrates [g] cum ſcribit deriuare cedentem, retrahere: intelligit enim deriuandum eſſe ad locũ vicinum illum humorem qui auertentibus præſidiis non cædit, quod retineatur ab affecta parte dolente, eum vero qui cedit, retrahi ad contrarium voluit, hoc eſt auerti: antequam igitur ad contrarium retrahere fluxionem tentemus, dolorem eius quæ [h] affecta eſt ſedabimus. Locum ad quem attrahenda materia eſt, demonſtrat ille ad quem vel fluit, vel fluxura eſt. Diximus enim auerſionem vocari à Græcis ἀντίσπασιν, [i] quod retrahat ad locum contrarium. Contrarius locus ille eſt (auctore [k] Ariſtotele) qui maxime diſtat, ita vt idem ſit auertere ad contrarium, & ad maxime diſtantem locum. Refertur ea [l] oppoſitio loci, vel ad longitudinem, vt ſurſum & deorſum, vel ad latitudinem, vt ad læuam & ad dextram, vel ad altitudinem, vt ante & pone: vna autem ſufficit in auertendo, vt longitudinis, aut latitudinis, [m] aut altitudinis, ſiquidem neceſſaria eſt conuenientia quædam partis à qua cum parte ad quam influens humor retrahitur: quę nulla eſſet ſi dupliciter, vel tripliciter contrarius eſſet locus ad quem auertimus; illa autem auerſio quæ fit ſine conuenientia partium parum adeo proficit. Neque ſatis eſt ſi vna tantum ſit oppoſitio, ſed ſimul neceſſarium eſt quoddam conſortium vaſorum, exempli gratia cum mittitur ſanguis ad auertendum à capite, ſecanda eſt vena externa cubiti, cui maxime congruunt illæ quæ pertinent ad caput: ob eandem rationem ſecanda eſt interna [n] cubiti, cum auertimus à thorace, aut ventre, quoniam maxime congruit illis venis quæ has partes alunt: ob eandem conuenientiam ſecatur vena à regione loci patientis, ſiue interna, ſiue externa cubiti incidatur, habet enim maius conſortium cum loco affecto. Natura etiam [o] cum recte humorem ſuperantem ad aliquam partem expellit, ſiue effundatur, ſiue ibi tumorem faciat, è regione loci affecti illam tranſmittit. Vbi autem diſtantia non ſit quanta maxime eſſe poteſt, ſed propter neceſſitatem conuenientię non ita multum diſtet à loco vnde auertitur materia, ille ad quem attrahitur, adhuc etiam proficiet, modo tantum diſtet quantum humerus ab humero. Ad partes quæ maxime [p] vicinæ ſunt, non auertitur, ſed deriuatur materia, nam quæ deriuantur, ad locum vicinum attrahuntur. Cum retrahitur humor [q] ab occipitio ad frontem, vel ab hac ad illud, potius dici debet deriuatio, quam auerſio: neque enim ſufficit ad auertendum oppoſitio illa vicina. Quamobrem laborante capite, eiuſmodi præſidium ponitur in illis quæ proprie pertinent ad locum affectum, & non ad alia membra, poſtulatque antequam fiat vt habeatur ratio totius corporis, detrahatur que alia via multitudo. Cauſa cur non ſemper auertitur materia ad partem maxime diſtantem, ſed ſæpe trahitur ad locum medium inter diſtantem & vicinum, eſt materia quæ partim fluxit ac continetur in loco affecto, partim fluit: hæc deriuanda eſt à loco vicino, illa auertenda quam longiſſime. Quod ſi ad medium ſpacium attrahatur, duplici nomine proderit, auertendo ſcilicet quod influit, & de-

[a] Gal lib. de cucurb. & reuulſio. c. 2 & lib. de cur. per venæ ſect. c. 11 & Hipp. 5. aph. 50.
[b] Gal. 2. de diff. feb. c. 11.
[c] Hipp. 2. aph. 46.
[d] Galen 4. meth. 6 & de cur. per venæ ſect. c. 11.
[e] In hoc eod. cap.
[f] Hipp. 1 de humoribus.
[g] Hipp. 2. & 6. epid. 8.
[h] Galen 9. meth. c. 13.
[i] Aut. l. 1. ſ. 4. c. 1.
[k] Ari. 2. cæli tex. 9.
[l] Gal. de arte med. 89.
[m] Gal. l. 5. aph. com. 62.
[n] Gal. ibid. & 13. met. 11.
[o] Gal. 3. criſ. c. 3.
[p] Gal. de arte med. 89.
[q] Hipp. 5. aph. 68.

& deriuãdo quod influxit. Id quod accidit cum laborante capite [a] ſecamus venam externam cubiti è regione, laborante thorace vel ventre, internam ſimiliter è regione: quod præſidium ad auerſionem ſimul & deriuationem pertinet. Quamobrem ab eadem parte fit auerſio, modo ad magis, modo ad minus diſtantem: à capite maxime diſtant crura, in quibus ſecatur vena, cum [b] præcipere fluxionem ad ipſum volumus antequam incipiat. Sed deiectio, & crurum exercitatio ac vinculũ idem præſtat. Sectio venæ externæ in cubito, ſimul à capite auertit, [c] & deriuat, valetque vbi materia iam cepit fluere. A thorace [d] ad brachia quidem partim auertitur, partim deriuatur materia, ad crura vero tantum auertitur, à ventre ad crura magis deriuatur, ſed ad brachia magis auertitur. Auertitur vomitus ad deiectionem, ad vrinam, ad menſtrua. Auertit Hippocrates [e] ab vtero ad mammas. Auertimus à partibus genitalibus, ab inteſtinis, ab illis quæ vrinæ inſeruiũt, cum mouemus vomitum. Auertimus à membris, vel à dextro ad ſiniſtrũ, vel à ſiniſtro ad dextrum, vel à brachiis ad crura, vel à cruribus ad brachia: hos igitur locos in auertendo eligimus. Sed animaduertere oportet an contrarius qui requiritur ſemper toleretur. Scire licet cauendum eſſe ne quod ad vnam partem fluit trahatur ad alteram quæ ægrotet, nam plurimum læderetur ſi ad ipſam humor concitaretur. Cauendum eſt etiam ne trahatur ad partem nobiliorem vbi maius malum afferret. Auertimus à iecinore ad lienem qui ignobilior eſt, non tamen contra. Ad internas partes cum nobiliores ſint, non licet trahere quod confluit ad externas. Eryſipelam ſcribit Hippocrates [f] periculoſe ab externis partibus ad internas conuerti. Falſum tamen eſt quod nonnulli exiſtimant, non licere ab inferioribus partibus auertere materiam ad ſuperiores quæ ſunt nobiliores, cum liceat quæ in imo ventre ſunt ſurſum retrahere ad brachia, quæ ſunt minus præſtantia. Ad partes autem quæ vere præſtãtiores ſunt, cauere debemus ne id attrahamus quod fluit ad ignobiliores. Quid quod vbi periculũ eſt ne impetus materiæ feratur ad partem aliquam nobilem, vt ad oculos, non licet ignobiliores veluti articulos confirmare, & prohibere ne accipiant id quod alioquin ad ipſas influeret. Quod ſpectat ad modum auerſionis, cum id à quo requiritur diuiſum ſit, & non totum ſimul, ipſa quoque diuidi debet atque iterari, ſiquidem natura non tranſmittit aſſidue humorem, ſed vbi tanta eius copia contracta eſt vt ipſam mouet. Ferunt autem vires magis auerſionem diuiſam, quam totam ſimul. Ordo cum plura opera requiruntur vt refectio virium, leuatio doloris, auerſio fluxionis, talis eſſe debet vt antecellat quod magis vrget, veluti virium refectio, & quod eſt cauſa futurorum, vel ſine qua non poſſunt effici, vt doloris leuatio: poſtrema ſit auerſio.

[a] *Gal. 2. ad Glauc. c. 2. & 13. meth. c. 11.* [b] *Gal de curat. per venæ ſect. c. 19.* [c] *Galen. 13. meth. c. 11. 2. ad Glauc. 2.* [d] *Hipp. 5. aph. 50.* [e] *Hipp. 6. aph. 25.* [f] *Galen. 9. meth. 13.*

Inſtrumenta ad auertendum idonea, varia ſunt: ſiquidem auerſio fiat cum effuſione materiæ, mittaturque ſanguis, aut purgetur corpus, aut euocetur vrina, vel ſudor. Eadem accommodantur inſtrumenta quæ in ſuperioribus poſuimus ad eiuſmodi detractionem valere ſi aperiendi ſint canales clauſi: quibus inſtrumentis hoc fieri poſſit, expoſuimus cum de curatione morborum in canis ageremus. At ſi fiat auerſio citra effuſionem, vt calorem, vel dolorem excitando, ad calefaciendum quidem vtemur vehementi exercitatione, ac frictione illius partis ad quam humor attrahitur. Vtemur & balneo ac perfuſione calida, quæ ſub victu continetur. Huc ſpectant etiam medicamenta, quorum admotionem conſequitur partium rubor, vt ſinapi, thapſia, ſtercus columbinum: tum illa quæ quod calida ſint & tenuium partium, attrahendi vim habent, vt propolis, ſagapenum, galbanum. Eodem accommodatur etiam chirurgia, cum admouentur cucurbitulæ, quæ [g] vim habent attrahendi maxime efficacem. Dolorem faciunt quæcunq; obiiciuntur moleſta cuiuis ſenſui, præſertim tactui, quo referũtur vincula arcte mẽbris adhibita. Plurima igitur ſunt huiuſmodi inſtrumẽta quibus auertitur humor: ſemper autẽ illa eligenda ſunt quæ qualitati vel ſpeciei auerſionis aptentur, ſiue effundendus humor ſit, ſiue retinendus: tum ſiue calorem ſiue dolorẽ excitare oporteat in parte ad quam humor retrahitur. Quãtitas inſtrumentorum accommodetur quantitati auerſionis requiſitæ, ſicut numerus numero: tempeſtiue autem tunc admouebuntur [h] cum requiretur & tolerabitur auerſio, atque ad illum locum admouenda erunt ad quem auertere oportebit. Sicut autem iterandam eſſe auerſionem diximus, ita etiam oportet iterare inſtrumenta, in quibus vbi plura requirantur ad diuerſa opera efficienda, idem tenendus eſt ordo qui in operibus à quibus poſtulantur.

[g] *Gal. de cucurbit. c. 2.* [h] *Supra in c. antecedẽti.*

De repellendo. Cap. XI.

QVA ratione prohibeatur, ne humor ad partem aliquam confluat; ſatis iam dictum eſt: nunc tempus eſt ad illum pergere qui iam confluxit, & illam obſidet. Hunc (vt ſupra diximus) adimere [i] oportet: quod dupliciter fieri poteſt, vel quod retro commeet ad partes vnde venit, vel quod extrahatur ex eodem loco in quo eſt. Retro commeabit, ſi vel repellatur, vel attrahatur: neque enim alia ratio excogitari poteſt qua retrorſum ferri cogatur, præter repulſum (Græci ἄπωσιν [k] dicunt,) & tractum, quem nominant ἕλξιν: agemus ante de repulſu, poſtea de tractu. Animaduertemus primo an repellendum ſit, deinde vbi repellere expediat, quid obſeruandum in repellendo, & quibus inſtrumentis vtendum. Expedit repellere, vbi eiuſmodi opus requiratur ac toleretur. Requiritur repulſus (vt ante [l] oſtenſum eſt) vbi humoris impetus ad aliquam partem cohibendus eſt, neque permittendum vt in ea recipiatur, quo nomine inter auertentia præſidia recte repellentia adhibentur. Sed requiritur etiam cum iam influxit, & receptus eſt, quem nunc agimus. Cogere igitur oportet hunc remeare ad partes à quibus venit, quod primum fit repellendo: id ergo quod repulſum poſtulat, humor eſt qui vel influit, vel nuper influxit. Vbi requiratur, videndum eſt an toleretur & à rebus ſecundum naturam, & ab his quæ præter naturam ſint; ex rebus ſecundum naturam, attendemus primo vires, deinde locum ipſum cui repellẽtia ob iam dictas cauſas conuenire viderentur: ex reb. præter naturã, humorẽ ipſum qui vel fluit, vel fluxit ad affectũ locum:

[i] *Gal. de arte med. 59.* [k] *Ariſt. 7. phyſ. c. 10.* [l] *In cap. antecedenti.*

præterea ſi quod ſymptoma ſit quod hoc auxilium adhibere non ſinat, quemadmodum dolor. Suſtinent vires repellentia etiam vbi non fuerint validæ, neque enim exhauriuntur ſicuti cum effluit humor ex corpore, ſed potius confirmantur, cum per repellentia calor contractus validior fiat. Verum ſi eſſent valde imbecillæ, deficerent, quoniam extingueretur calor innatus ſub repellentibus præſidiis, quæ fere [a] frigida ſunt, & quamuis reniterentur, neque deficerent, nihil tamen illa proficerent. Neque enim quæ dantur à medico, poſſunt per ſe repellere, niſi natura ipſa concurrat expellendo, quod præſtare non poteſt, vbi valde imbecilla ſit. Locus non quilibet admittit repellentia, cum alicubi [b] periculoſe dentur, alicubi inutiliter: dantur periculoſe, cum pars ignobilis eſt, timeturque ne quod ad ipſam vel fluit, vel iam fluxit, ad præcipuas impellatur, & graue aliquod malum afferat. Eo enim hoc cum natura per ſubitam illam mutationem, [c] quam Græci κρίσιν dicunt, ſuperantem humorem transfert à nobiliſſimis partibus ad viliſſimas, ſiue in his retineatur, quemadmodum cum fiunt tumores præter naturã, ſiue ex iiſdẽ effluat, ita vt effundatur ex corpore. Idem accidit cũ aliquæ partes præſtantiores ob imbecillitatẽ frequenter ægrotare ſolent. Verẽdum enim eſt ne ad has conuertatur quod ab ignobilioribus repellitur, vt ab articulis ad oculos. Præterea cũ vicinæ partes, ad quas proxime tranſmittitur humor, qui ab ignobiliorib. repellitur, præcipuæ ſunt. Quare non adhibẽtur tuto repellẽtia ad caput cũ ſanguis fluit ex naribus, ne transferatur ad cerebrũ. Periculũ eſt etiam in ſputo ſanguinis, cum ea dantur [d] ad thoracem, ne transferatur ad cor, & pulmonem. Quare aut omnino omittenda ſunt, aut admodum leuia admouenda, & poſtquam multum ſanguinis fluxit. Maxime autem ſuſpecta ſunt repellentia, cum humor vel fluit, vel fluxit ad glandulas, quæ tanquam viliſſimæ excipere humorem ſolent, quem noxium transferunt præſtantiſſimæ partes, veluti [e] cerebrum ad eas quæ iuxta aures & in ceruice ſitæ ſunt: cor & pulmo ad eas quæ in alis: viſcera ventris, ad eas quæ in inguinibus. Verendum igitur eſt ſi ad propoſitas glandulas repellentia admoueantur, ne humor reuertatur ad partes illas præſtantiſſimas vnde venit, & hominem interimat. Satius ergo [f] eſt ad has euocare quod influit, aut redundat in partibus internis, quam repellentia adhibere. Tuto itaque dantur ſemper repellentia ad locum præſtantiorem, ad ignobiliorem vero non ſemper, ſed quoties periculum non ſit ne quod repellitur transferatur ad partes nobiliores, ſicut transferri ſolet cum fit criſis, ac partes nobiles ob imbecillitatem ægrotare conſueuerint. Cum autem illæ ad quas proxime impellitur materia, nobiles ſunt, cum partes vnde repellitur naturaliter excipiant quod in præſtantioribus redundat, quemadmodum glandulæ, tunc ſemper ab eiuſmodi medicamentorum vſu abſtinendum eſt.

Locus ad quem inutiliter repellentia admouentur, vel intimus eſt, vel laxior: ſi intimus ſit, quemadmodum articulus [g] coxæ, non poteſt humor qui tam alte inſedit vi repellentium exprimi, quin potius ille qui continetur in partibus externis intro compellitur: ſi locus laxior eſt, quemadmodum receptacula ſunt, nihil proficiunt repellentia, neque enim exprimere poſſunt materiam ita libere vagantem per ſpacia laxiora, neque poteſt hæc reuerti ad partes vnde venit, niſi attrahatur. Ex rebus contra naturam, humor multus inhærens, craſſus, glutinoſus, [h] aut nimis tenuis, aut prauus, non ſinit adhiberi repellentia: multus autem, aut eſt in parte affecta, aut in toto corpore, ſi in parte, eatenus prohibet repellentia, quatenus diſtendendo, dolorem facit. Hic autem eget relaxantibus, vt paulo poſt oſtendemus de dolore agentes: Offenditur à repellentibus quæ cogunt & adſtringunt, ſed multitudo ſiue ſanguinis, ſiue aliorum ſuccorum in vniuerſo corpore, non ſinit ab affecto loco reprimi quod influit, vel quod influxit, & quia nõ facile reciperetur ab aliis partibus, & quia periculum eſſet ne impelleretur ad locum nobilem, & grauiſſimum aliquod malum afferret. Euitari hæc poterunt, ſi ante exinaniatur totum [i] corpus, quo fiet etiam vt partes exhauſtæ non ſolum recipiant, ſed etiam attrahant quicquid repellitur; licet & interim dum purgatur corpus, aut minuitur ſanguis, admouere repellentia, ſed plus proficiunt, & magis tuta ſunt, cũ dantur poſtquam vniuerſum corpus exinanitum fuerit: in quo ſi quid parum ſuperent adhuc humorum, nullam propterea noxam afferent repellentia. Cæterum humor qui iam fluxit, & continetur in loco, ſi valde inhæreat & adſtrictus ſit, renititur, minimeque cedit repellentibus præſidiis, quorum vſu tunc reddi affecta pars ſolet dura & liuida. Sed hærere humorem conſtat, cum iam diu retentus eſt, atque ideirco tantum repelli debet qui nuper fluxit. At neque cedit etiam qui valde craſſus [k] & glutinoſus eſt, neque redire poteſt ad partes vnde venit, ita vt nihil conferant repellentia, ſed inde educi debet vbi continetur: ille tamen qui non admodum craſſus & glutinoſus eſt, repelli poteſt, pituitoſus & melancholicus, non tamen ita facile vt qui mediocris eſt vel tenuis: verum & ille quoque qui valde tenuis eſt, exprimentem facultatem effugit, elabiturque ita vt repelli nequeat, quemadmodum cum ex thorace educendus eſt: vt enim valde craſſus reſiſtit & non educitur impetu tuſſis, ita & qui valde tenuis eſt elabitur, neque ſurſum impelli ab aere poteſt. At humor qui valde prauus eſt, etiam ſi cederet repellentibus, non tamen repellendus eſſet, ſicuti neque venenum quod morſu feræ alicuius inſeritur reprimi debet: nam quod ſic pernicioſum eſt, cum impellitur ad partes internas ac præſtantes, hominem interimit. Vnde in morbo quem gallicum dicunt cum humoribus prauitas quædam inſit, vbi ad externas partes ferantur, non debent repelli. Præter humorem, dolor etiam ex rebus contra naturam prohibet adhiberi repellentia, poſtulat enim relaxantia: illa vero quæ repellunt, cogunt, & adſtringunt, & vbi valida ſunt, excitant contundentium ſenſum, ſicuti valde digerentia, ſenſum erodentium. Quamobrem vbi dolor [l] ſit, aut omnino ſuperſedendum eſt repellentibus, aut leuiora danda, vitanda quæ valida ſunt, vt vinum valde acerbum, plus enim afferunt detrimenti ob dolorem materiam euocando, quam vtilitatis ob repulſum reprimendo. Vidimus iam à quibus repudiantur repellentia. Sed fac requiri ſimul & tolerari poſſe, inſpicere oportet qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, quæ vt in aliis operibus, ita in repulſu debent animaduerti. Qualitas intelligitur ſpecies & affectio humoris repulſi, ille enim

qui

Margin notes:

[a] *Gal. 5. ſim. c. 17.*
[b] *Gal. 10. catatop. c. 2. & 5. meth. c. 6. & 11. meth. c. 17.*
[c] *Gal. 1. ad Glauc. c. 15.*
[d] *Galen. 5. meth. 6.*
[e] *Gal. 3. catatop. c. 2.*
[f] *Gal. ibid. & 13 meth. c. 5.*
[g] *Gal. 2. catatop. c. 2.*
[h] *Galen 13. meth. c. 6.*
[i] *Galen 14. meth 3.*
[k] *Galen. 13. meth. c. 6*
[l] *Gal. 2. ad Glauc. c. 2.*

qui vel fluit, vel nuper fluxit, repellendus eſt, quicunque ille ſit, modo non adſit aliquid ex prohibentibus iam dictis. Quantitas humoris repellendi, reſpondeat quantitati humoris requirentis repulſum: vt autem multitudo multitudini, ita numerus numero aptari debet. Tempus repellendi eſt cum humor vel fluit, vel nuper fluxit, neq; valde adhuc [a] inhæreſcit, aut adſtringitur à parte in qua conſiſtit. Ergo dum humor vel fluit, vel non adſtringitur à parte affecta, tempus eſt repellere, quod maxime accidit in principio, [b] tunc enim ſola repellentia danda ſunt, nam in incremento, repellentibus additur aliquid ex digerentibus: in vigore, [c] hæc æqualiter inter ſe miſcentur, niſi repudientur à dolore: in remiſſione, finis omnino faciendus eſt repellendi, & ſolis vtendum digerentibus. Maxime igitur conuenit repellere principio, cum & materia fluat, & quæ fluxit facile reprimatur, tum quia tenuis eſt, & nondum reddita craſſior, tum quia vires adhuc valent, quæ multum conferunt ad repulſum. Locus ad quem dantur repellentia ſi materia fluxit, eſt ille ipſe in quo conſiſtit, ſed cum adhuc fluit, ille etiam qui ſuperior eſt, per quem tranſit. Modus, non idem aptatur ad repellendum humorem qui fluxit, & qui fluit, nam hic cum totus ſimul ſit, poſtulat vt ſimul dentur repellentia, ille cum non totus ſimul fluat, vt iterentur: quanquam ſi perſeueremus in reprimentibus, tunc quoque nullum ſequitur incommodum. Ordo cum neceſſaria ſunt plura opera, vt detractio multitudinis, leuatio doloris, & ſimul repulſus, dirigi debet ad id quod magis vrget, vel quod eſt cauſa futurorum, aut ſine quo nō poſſunt cætera fieri: primum enim opportebit multitudinem detrahere, tum lenire dolorem, & demum repellere quod fluit, vel nuper influxit.

[a] Galen. 13. meth. c. 6.
[b] Gal. ibid.
[c] Galen. 14. meth. c. 9. & 6. catatop. c. p.

Inſtrumenta quibus ad repellendum vtimur, partim ſubiiciuntur medicamentis, partim chirurgiæ. Vocantur medicamẽta repellentia [d] Græce ἀποκρουστικὰ, & ἀνασταλτικὰ: ſunt autem frigida, nam frigus cogit, & cogendo exprimit: ſed iungitur interdum cum humore, interdũ cum ſiccitate: quod frigidum & ſiccum eſt, adſtringit & maiorem vim habet repellẽdi, quam quod frigidum & humidum eſt. Quæcunque autem frigida ſunt, quanto [e] craſſiorum ſunt partium, tanto efficacius repellunt, ſicuti ex contrario, quæ calida, quo tenuiorum, eo efficaciorem habent vim attrahendi: at non omnia quæ adſtringunt frigida ſunt, cum quædam validam habeant adſtringendi vim cum immoderato calore iunctam, quemadmodum alumen, atramentum ſutorium, mentha, ſiſymbrium: ſed & maſtiche ex his eſt quæ calefaciunt ſimul & adſtringunt, & idcirco repellendi vim habent. At frigida quæ cum adſtrictione repellunt, ſunt [f] galla, malicorium, hypociſthis, acacia, polygonium, tribulus, plantago, ſolanum, mali punicæ flos, myrthus, lenthiſcus, mala cotonea, terra armena, vel lemnia, hæmatites, vinum nigrum auſterum [g] craſſum, non tamen vehementer acerbum, nam hoc vltra modũ cogit, & dolorem facit: quod tenuium partium eſt, mordet, vt flauum, ruffum, cum ad carnem altius deſcendat, quod non facit craſſum nigrum, hoc enim refrigerando, & contrahendo qualitatem duntaxat impertit: aſſidue autem perfundendum, quoniam exſiccatur celeriter: cum frigore autem & humore, repellit pſyllium, auricula muris, viola, lactuca, tum aqua frigida. Sed quę valde frigida & humida ſunt, vltra debitum refrigerant, torporemque afferunt, penetrando ad altiores partes, vt papaueris lachryma, mandragoræ ſuccus, cicuta: idcirco magis aptantur auſtera omnia quæ terrenam naturam habent. Huiuſmodi ergo ſunt ſimplicia medicamenta repellentia, ſed vtimur etiã compoſitis, vt oleo roſa condito, vel cerato quod ex ea fit: tum poſca: præterea cataplaſmate ex [h] ſemperuiuo ac malicorio in vino decoctis cum rhũ & farina hordei. Huc ſpectant etiam emplaſtra, veluti [i] album quod ad Heram refertur; tum illud quod Macherionem auctorem habet, & quod cnæmum barbarum dicitur, & diachalcireos. Rectus autem vſus medicamentorum repellentium, poſtulat vt ſicut per facultatem operi efficiendo, ita per differentias ſatisfaciant & eiuſdem operis differentiis. Facultas repellentium medicamentorum in quo conſiſtat abunde explicauimus. Differentiæ eædem attendendæ ſunt in medicamentis, quæ in opere, videlicet qualitas, quantitas, numerus, tempus, locus, modus, ordo. Refertur qualitas medicamentorum ad ſpecies & affectiones quaſdam ipſorum, quæ aptari debent humori, & loco. Humor calidus [k] frigidiora poſtulat præſidia à quibus corrigatur: frigidus calidiora: tenuis cedit etiam leuiter repellentibus, neq; facile craſſus redditur vbi dentur valida. Contra qui craſſus eſt, non cedit leuibus, à validis nimium cogitur, ita vt ſolum gaudeat mediocribus. Quod ſpectat ad locũ, attendimus præſtantiam, ſenſum, laxitatẽ, viciniam. Pars præſtans deſiderat repellentia cũ adſtrictione, [l] vt ſuum robur retineat, reiicit frigida & humida, tũ quæ tanguntur frigida, ſiue refrigerata dantur, quæ ſuſtinetur à parte ignobiliori ſine noxa, quibus vtiliter etiam adhibetur vel poſca, vel aqua tactu frigida. Vbi ſenſus exquiſitus ſit, veluti in oculo, fugere [m] oportet quæ ita frigida ſunt & humida vt ſtupefaciant. Partes laxiores, vt glandulæ, mammæ, teſticuli, repudiant valde adſtringentia, gaudent lenibus, vt vel oleo duntaxat calido, vel cataplaſmate ex faba, vel emplaſtro diachalciteos diluto cum oleo roſa condito, aut ſamia terra eodem oleo ſubacta. Si locus intimus ſit, neceſſaria ſunt validiora repellentia, quod eorum vis in itinere frangatur, quibus additur aliquod diducens, veluti acetũ cerato liquido. Quantitas autem quæ ad molem refertur medicamentorum, reſpondeat quantitati operis efficiendi, quę magna eſſe debet vbi grandiores partes tractantur. Numerus repellentium is eſſe debet qui perficere poſſit repulſum. Interdum etiam præter medicamenta vtimur [n] chirurgia, & faſciis, quemadmodum ad crura inflata. Tempeſtiue autem tunc adhibentur repellentia, cum requiritur & toleratur repulſus. Locus ad quem adhibenda ſunt, ille ipſe eſt à quo repellere oportet: quamobrẽ non ſolum extrinſecus imponũtur, ſed etiam intus dantur, vel epota, vel per clyſterem indita. Adhibenda vero ſunt vel partita, vel tota ſimul, prout & repulſus, vel totus ſimul, requiritur, vel iterãdus eſt. Ordo cum plura inſtrumenta requiruntur, idem tenendus eſt qui in operibus. Primo exempli gratia vtemur his quæ multitudinem exhauriunt, tum his quæ dolorem leniunt, demum veniemus ad repellentia. Chirurgia [o] quoque ad repellendum idonea eſt, & proprie cum dantur faſciæ arcte adſtrictæ ſuper locum à quo repellere oportet, quemadmodũ facit Hippocrates [p] cum quod influit,

[d] Gal. 3. cataep. c. 2.
[e] Gal. 5. ſim. 17.
[f] Galen. 14. meth. 17. & 2. ad Glauc. 15.
[g] Galen. 4. meth. c. 7.
[h] Gal. 2. ad Glauc. 2.
[i] Gal. p. catagenꝰ c. 16.
[k] Gal. 1. ad Glauc. 15.
[l] Galen. 11. meth. c. 16.
[m] Galen. 13. meth. c. 22.
[n] Hipp. 2. de off. in fin.
[o] Hipp. 2. de off. in fin.
[p] Hipp. l. 1. de fract.

vel nuper influxit ad membra fracta duplici faſcia repellit, qua arcte in orbem circundata, repellitur & ad ſuperiores, & ad inferiores partes id quod influxit, & non permittitur aliud recipi. Verum à membris duntaxat quæ circũdari in orbem poſſunt, repellere per faſcias licet, non ſic à cæteris partibus, neque enim aptantur capiti, in quo, vbi os fiſſum aut colliſum eſt, exciditur vt detrahi poſſit ſanguis qui fuſus eſt ſuper membranam, neque enim poteſt faſcia exprimi, ſicut exprimitur à fractura membrorum.

De deriuatione. Cap. XII.

ALTERO modo cogitur reuerti humor qui in affecta parte conſiſtit ad eas vnde venit, cum attrahitur, hoc eſt cum deriuatur, quod Græci παροχετεύειν [a] dicunt, vt & deriuationem de qua nunc nobis agendum eſt παροχέτευσιν. Definitur autem deriuatio tractus ad vicina, ſicut auerſio ad contraria: vtramq; inuenit [b] Hippocrates, ſcribit enim in libro de humoribus, auerti quod fluit ad contraria, deriuari quod iam fluxit ad latus. Intueamur primum à quibus requiratur ac toleretur deriuatio, vt intelligamus an deriuandum ſit, deinde vbi ſtatutum ſit præſidium hoc neceſſarium eſſe, quæ obſeruanda ſint in deriuando, & quibus inſtrumentis vtendum. Illud à quo requiritur deriuatio, eſt humor qui iam fluxit, & in affecta parte conſiſtit, ſi Hippocrati [c] credendum eſt. Verum ille etiam qui fluit, videtur deriuationem poſtulare, vel vt ſupprimatur cum nimis effunditur, quemadmodum in profuſione ſanguinis, quod coercemus non ſolum auertendo, ſed etiam deriuando, ceſſat enim fluere qua volumus ſi alia parte, ſiue remota, ſiue vicina mittatur, vel vt poſſit auerti vbi eſt dolor, ſiquidem tunc (vt in ſuperioribus [d] oſtenſum eſt) prius deriuatione vtimur vt leniamus dolorem, deinde auertimus. Sed ſi rem exquiſite perpendas, intelliges ad dolorem leniendum deriuari eum qui in affecta parte conſiſtit, & iam fluxit, vt poſſit ille auerti qui fluit, ita vt proxime deriuationem poſtulet qui fluxit, non qui fluit, niſi vbi emittitur, & exit ex corpore. Hic ſiquidem non ſolum attrahi poteſt ad locum diſtantem, & ita auerti, ſed tuto etiam deriuari ad vicinum: neque enim periculum ſubeſt ne cum eiuſmodi effuſione impleatur locus affectus. Sed reuertamur ad eum humorem qui iam fluxit, & in loco affecto conſiſtit, danda opera eſt vt hic retro commeet, [e] non ſolum repulſus, ſed etiam attractus, ac deriuatus. Qui craſſus & glutinoſus eſt, reuerti non poteſt ad partes vnde venit, ſiue repellatur, ſiue attrahatur. Similiter [f] ille qui iam diu fluxit, atque admodum inhæreſcit, & aſtringitur à loco in quo verſatur. Ille item qui admodum prauus & pernicioſus eſt, etiam ſi idoneus eſſet qui remearet, neque repellendus, neque deriuandus eſt, ne (vt ante [g] dictum eſt) pernicioſe feratur ad partem aliquam nobilem: qui tenuior eſt, non cedit repellentibus, facile tamen attrahitur. Requirit igitur deriuationẽ humor qui nuper ad affectam partem confluxit, & neque nimis craſſus eſt & glutinoſus, neque valde prauus. Sed an ſuſtineri ea poſſit, conijcies ſi vires humoris multitudinem, & cætera à quibus admitti, vel reijci repulſum diximus, accurate obſerues. Vires cum valde imbecillæ ſunt, nullam admittunt detractionis ſpeciem, & idcirco neque deriuationem, niſi prius reficiantur, quam tamen ferre poſſunt vbi non ita firmæ ſint. Sed cum deriuatio, non ſecus atque auerſio alia humorem quem attrahit effundat, alia retineat, hæc minus vires debilitat, illa magis, & idcirco non ita facile ſuſtineri poteſt à viribus imbecillioribus. Multitudo humorum occupans vniuerſum corpus prohibet quo minus poſſit quod fluxit remeare ad partes vicinas, cum vel non admittatur ab [h] ipſis multitudine diſtentis, vel periculũ ſit ne dum cogitur repulſus atque attractus, cum ſummo periculo [i] feratur ad partem aliquam præſtantiorem. Adde quod proprie præſidia deriuantia, cum attrahunt humorem ad locum vicinum, vbi ſit in toto corpore multitudo, ipſam ſimul quoque concitare poſſunt ad affectum, & morbum augere. Quamobrem non prius tentanda ſunt, quam totum corpus exinanitum ſit. Præter vires & multitudinem, in repellendo diximus obſeruari locum, dolorem, & expulſionem naturæ, quæ non ſinunt interdum repelli quod nuper influxit. Ex loco laxo vel intimo, nihil repellitur ob cauſam ſuperius [k] aſſignatam: poteſt tamen aliquid deriuari, cum quæ ad locum, vel intimum, vel laxum pertinent vaſa, ſi in vicino exhauriantur, affectum exhauriant. Dolor affectæ partis exaſperatur, & grauior fit cum admouentur repellentia, [l] ſed minuitur ac lenitur, cum humor ad vicinum locum deriuatur, & idcirco ſinit deriuari, non tamen repelli quod influit. Expulſio naturæ, vt non permittit adhiberi [m] repellentia, ita neq; deriuantia, niſi ſiquando materia ad nobiliorem partem tranſmittitur: recte enim tunc ad vicinam ignobiliorem deriuatur, alioquin neque repellenda, neque deriuanda eſt, ſed magis ad eundem locum euocanda, atque inde extrahenda eſt: reijcit igitur deriuationem ſumma virium imbecillitas, copia humorum redundans in toto corpore, expulſio quam natura tentauit; vbi nihil horum ſit, audacter deriuãdus eſt humor qui nuper ad affectam partem confluxit, neque admodum craſſus, glutinoſus, aut prauus eſt. In deriuando autem qualitas, quantitas, numerus, tempus, locus, modus, ordo aptari debent ſimilibus differentiis humoris requirentis, modo toleretur. Qualitas, hoc eſt ſpecies deriuationis, perinde atque auerſionis (vt iam [n] diximus) vna mittit, altera retinet id quod attrahitur: illa citius, hæc tardius ſuccurrit. Sed vtraque multiplex eſt; illi quæ effundit, ſubijcitur ſanguinis miſſio, purgatio, ſudoris & vrinæ euocatio: ad illam quæ relinquit quod attrahitur, referuntur quæ calefaciunt, & quæ dolorem excitant, quemadmodum ſupra in auerſione oſtenſum fuit. Illa autem ſpecies ſeligenda eſt quæ maxime requirenti aptetur, ſi vrget humor qui partem occupat, ita vt ſtatim ſuccurrere oporteat, confugiendum eſt ad illam quæ cum effuſione eſt: ſi liceat diutius expectare, ſufficit altera. Quod ſi cum emiſſione deriuare oporteat, mittetur [o] ſanguis, adhibebitur purgatio, aut alia ſpecies detractionis, & proprie illa quæ humori deriuando magis accõmodabitur, modo vires patiantur, quæ minus debilitantur cum deriuamus ſine emiſſione: ſed quando etiam effundendum eſt quod deriuatur, magis infirmantur ab effuſione ſanguinis, quam alterius humoris. Quantitas deriuationis tanta conuenit, quantus eſt hu-

[a] Hipp. l. de humorib. ab initio & Oribas. de curatib. c. 18.
[b] Hipp. ibid.
[c] Hipp. loco dicto & Gal. 2 ad Glauc. 2.
[d] ſup. c. 10.
[e] Gal. de arte med. 95.
[f] Galen. 13. meth. c. 9.
[g] Capite antecedenti.
[h] Galen 9. meth. c. 13.
[i] In ſuperiori cap.
[k] In antecedenti cap.
[l] Gal. 2. ad Glauc. c. 2.
[m] Gal. 1 ad Glauc. c. 13.
[n] Paulo ante.
[o] Gal. 2. ad Glauc. c. 2.

eſt humor reqoireus. Numerus ſimiliter eorum qoæ deriuantur, idem eſſe debet atque illorum quæ deriuationem poſtulant. Opportune vero admoueotur deriuantia, cum requirontur & tolerantur ab illis quæ ſupra perpendimus. Initio morbi, vt repulſus, ita etiam deriuatio [a] maxime conuenit, cum vires tunc validiores ſint, & humor oodum inhæreſcat, vode hic promptius attrahitur, illæ facilius detractionem ſuſtinent. Locus ad quem humor deriuatur, vicinus [b] eſſe debet, ſeu ad latus partis patientis, vt docuit Hippocrates [c] nam qui longiſſime diſtat, idoneus auerſioni eſt. Ad eum qui proximus eſt cum ducitur materia atque effunditur, extrahi dicitur, & non deriuari. Locus igitur derinationi idoneus, neque proximus eſt, neque longiſſime diſtans, ſed vicinus, neque ſatis eſt hoc, ſed neceſſaria eſt quædam conuenientia partis, ad quam, cum ea à qua deriuamus: hæc adeſt [d] cum ad eam deriuamus quæ è regione ægrotantis ſit, & euius [e] vaſa ſocietatem & coniunctionẽ habeant cum illis quæ ad eundem pertinent, vt ſupra [f] etiam in auerſione oſtenſum fuit. Eiuſmodi locus qui requiritur, tolerabitur, modo non ſit nobilior quam ille vnde humor attrahitur, mudo non ſit præter naturam affectus, nam ſic poſſet morbus vnus leuis conuerti in alterum grauiorem. Vbi non adſit præſtantia partis, aut affectus aliquis præter naturam, eligendus ad deriuandum omnino talis locus eſt qualem expoſui: hoc præcepit Hippocrates, [g] cum iuſſit dolorum cauſa proximum ventrem purgari, & ſanguinem mitti, eligit enim proximum ventrem tanquam locum vicinum parti dolenti, vnde materia deriuanda eſt: ooo tamen iotelligit maxime viciuum. Ille autem locus qui medius eſt, hoc eſt qoi neque vicinus eſt, neque longiſſime diſtat, non ſimpliciter idoneus eſt ad quem tantum auertamus, aut tantũ deriuemus, cum ſimul ad ipſum commode & auertatur quod fluit, & deriuetur quod fluxit. Terminus viciniæ præſcribi exquiſite non poteſt, proferemus tamen quædam exempla ex veteribus medicis, ex quibus colligi poterit qui locus proprie aptus ſit ad deriuandum, qui ſimul etiam ad auertendum, & magis vel ad hoc, vel ad illud: quod in occipitio eſt, deriuatur ad frontem: quod in froote, in oculis, & naribus, [h] ad occipitium. Deriuatur etiam materia [i] ab oculis, ab auribus, ad os, & ad nares: tum à naribus ad os, ab ore ad nares, ab aſpera arteria ad gulam, à veſica ad vterum & inteſtina, & rurſus ab his ad illam: præterea ab vtero [k] ad inteſtina, ab inteſtinis ad vterum. Sed cum in angina ſecatur vena externa cubiti è regione, aut cum in morbis thoracis & ventris ſecatur interna ſimiliter è regione, ſimul auertitur quod influit, & deriuatur quod influxit. Id quod euenit etiam à dorſo [l] ad cubitum. A renibus vero & partibus [m] obſcœnis tam maris quam feminæ ad poplites & talos, non auertitur, ſed deriuatur duntaxat quod influxit: à brachiis ad crura, à cruribus ad brachia, eſt auerſio: ſed à brachio ad brachium, à crure ad crus. auerſio ſimul & deriuatio. De modo deriuandi, ſcire licet vbi materia ſit tota ſimul, totam ſimul deriuandam eſſe, neque diuidendam, oiſi vbi vires imbecillæ totam ſimul recuſeot. Sed ſi materia paulatim aſſidue fluat, deriuatio aut iteranda eſt, aut continuanda, quemadmodum in ſuffuſione, & fluxione ad oculos: io occipitio enim exulceratur cutis medicamento adurente, aut candenti ferramento: vel traiicitur ſtilo ferreo filum duceote, ſeruaturque plaga aperta vel per filum illud quod relinquitur in ea quæ traiicitur, vel per cicer, quod demittitur io eam quæ vſta eſt, vbi iam abſceſſit cruſta: ex eiuſmodi plaga aſſidue aliquid effluit, & ita cum quadam oppoſitione deriuatur ab oculis. Requiruntur ſæpe plura opera, in quibus ille ordo tenendus eſt, quem eſſe cognoſcimus in requirentibus, ſi multitudo ſit, ſi fluxio, ſi materia in affecto loco, primum neceſſe eſt corpus exhaorire, dein auertere ſiquid adhuc fluit. Sed dum auertimus quod influit, interdum etiam deriuamos quod influxit, quemadmodum eueoire diximus [n] vbi ſecator interna vena cubiti è regione in morbis thoracis, aut ventris: poſtremo veniendom eſt ad deriuationem illius quod influxit, quæ non ſolum conoenit poſtquam remota ſunt repellentia, ſed magis proficiet dum impoſita ſunt: magis enim cedet attrahentibus id quod ſimul etiam repelletur.

[a] Galen. 4. meth. c. 6. & Hipp. l. de humor.
[b] Gal. l. art. med. c. 99 & l. 5. meth. c. 3. & 2. 6. epid. com. 7.
[c] Hipp. ibid.
[d] Supra in c. 10
[e] Hipp. 6. 6. epid. 5.
[f] Hipp. 6. 6 epid. 8.
[g] Galen. 13. meth. 19.
[h] Galen. 9. meth. 3.
[i] Gal. ibid.
[k] Galen. 13. meth. 11.
[l] Gal. 2. aph. 22.
[m] Galen. 13. meth. c. 11.
[n] Supr. c. 10.

Inſtrumenta quæ ad deriuandum valent, partim ſub rationem victus cadunt, partim ſub medicamenta, partim ſub chirurgiam: referuntur ad victum, & proprie ad motum, frictiones, quæ ſine effuſione deriuaot, id quod faciuot etiam medicamenta attrahentia, quæ calida ſunt & tenuium partium, præſertim ſi adeo efficacia ſint vt eorum admotionem robur conſequatur, velut ſinapi, ſtercus [o] columbinum, thapſia. Cum effuſione auertunt medicamenta illa quæ aluum ducunt, vrinam, vel ſudorem euocant, eliciunt pituitam ex ore & naribus, aperiunt venas io ano. Cum effuſione etiam deriuat chirurgia vbi ſecatur vena, vel inciditur cutis: tum vbi adhibentur ſanguiſugæ, aut exaſperantur venæ ſepia, vel pumice, vel alia eiuſmodi re aſpera: ſed ſine effuſione deriuat chirurgia cũ defiguntur [p] cucurbitulæ. Varia igitur ſunt inſtrumẽta vel ad hanc vel ad illá deriuationẽ idonea: ea autem vbique eligemus quæ proprie aptentur ſpeciei deriuatioois, quam conuenire iudicauimus. Quantitas inſtrumentorum reſpondere debet quantitati auerſionis, ſicut numerus numero, tempus tempori, modus modo, ordo ordini: neque enim difficile eſt accommodare horum differentias differentiis operis requiſiti.

[o] Paulus Ægin. l. 7. c. 17.
[p] Gal. 2. ad Glauc. 2.

De extrahendo humore ex loco ad quem fluxit. Cap. XIII.

SI humor qui ad affectam partem confluxit, totus ſiue repulſus, ſiue deriuatus, reuerti ad eas poſſet, vnde veoit, beoe ageretur cum ægrotante, expeditaque curatio eſſet: At nunqoam totus remeat, niſi vbi admodum paucus ſit ac teouis, ſed plerunque ibi ſubſiſtit, vnde neceſſario extrahi debet, quod opus ounc perpendendum nobis proponitur. Spectabimus autem primo à quibus requiratur & toleretor, deinde quas animaduerſiones deſideret, & quæ ioſtrumenta. Id quidem à quo requiritur [q] eſt humor vel admodum prauus, vel adeo craſſus glutinoſus, adeoque inhæreſcens atq; aſtrictus, vt neq; repelli potuerit, neq; derioari: ille qoi adhuc fluit, auerti debet, vt ante oſtenſum eſt, neque licet dum fluit extrahere quod fluxit, ne ab extrahentibus cõcitetur fluxio ad locum

[q] Galen. 4. meth. 6.

affectum. Quanquam requiritur idem opus interdum à multitudine humoris affectum locum eum intolerabili dolore diſtendentis, quem minuere oportet, atque idcirco [a] extrahere, vt relaxetur locus, & leniatur dolor, etiamſi fluxio nondum conſtiterit, & recens ſit affectus: ſuſcipitur enim minus periculum, vt euitetur maius. Quo ſpectans Galenus cutem valde [b] tenſam, & in inflammatione inguinis, & in magnis abſceſſibus ſcalpello pluribus locis incidit, ademptaque parte humoris, relaxat, & dolorem leuit. [c] Hippocrates etiam in fractura calcis, timens ne inflammetur, neue cutis ob duritiem ibi diſtendatur, & grauiter doleat, eam pluribus locis incidi iubet, vt ſimiliter detracta aliqua parte materiæ, efficiatur laxior. Multus etiam humor, quamuis nondum adeo partem diſtendat vt dolorem afferat, non poteſt niſi diuturnitate temporis digeri, quamobrem debet euidenter extrahi, ne interea corrumpatur, & partem corrumpat in qua aſtringitur. Præterea vbi nec multus ſit, nec talis vt nõ poſſit repelli aut deriuari, ſed tranſmiſſus fuerit à natura ad aliquẽ locum, debet inde ſimiliter extrahi, neq; enim cogendus eſt reuerti retrorſum, præſertim vbi periculũ ſit ne à viliori parte ad præſtantiorẽ feratur. Sed cum duplex ſit ratio [d] extrahẽdi, vt à toto corpore, ita etiam à parte, vna qua humor manifeſte emittitur, altera qua digeritur ac diſſipatur in vapores, & ita ſenſum latet, præſtat loqui de vtraque ſeorſum, intuerique proprie à quibus requiratur & toleretur, tum quas animaduerſiones, & quæ inſtrumenta poſtulet. Veniat primo in medium diſſipatio in vapores, quæ vbi ſufficere poſſit humori extrahendo, non eſt tentanda effuſio manifeſta: ſufficit autem cum ille non multus eſt, non valde craſſus, & glutinoſus, non omnino prauus, non ſub cute denſa aut in loco ad quem digerentia præſidia nequeant pertinere: qui multus eſt, non poteſt totus digeri, qui craſſus & glutinoſus, non facile diſſipatur in vapores, qui omnino prauus, ne affectam partẽ corrumpat, celerrime extrahendus eſt, & idcirco euidenter, & non obſcure, qui ſub cute denſa concluditur, aut verſatur in loco quem non poſſunt attingere præſidia digerentia, manifeſte emittendus eſt, neque tentanda diſſipatio in vapores, quæ nihil proficeret. Ille igitur humor qui paucus eſt, tenuis, non omnino prauus, ſub cute laxiore ac molliore, parumque diſtat à loco quo peruenire poſſunt præſidia digerentia, cum digeri poſſit, vbi extrahendus ſit, diſſipari in vapores debet. Eadem autem eſt ratio puris atque humoris qui nondum conuerſus eſt in pus. Sed pone iam requiri, hoc auxilium non ſuſtinetur à viribus cum valde imbecillæ ſunt, nam cum humore ſuperante exhauriuntur etiam ſpiritus, & euocatur calor innatus ad exteriora, quemadmodum ſupra [e] oſtendimus, cum tractauimus detractionem humoris ab vniuerſo corpore per digerentia: quanquam multo magis reſiſtuntur etiamſi infirmiores ſint, cum digeritur humor ab vna tantum parte, quam cum à toto corpore. Sed reiicitur [f] etiam hoc opus, vbi ſit multitudo humorum in vniuerſo corpore, periculum enim eſt ne ſi tunc tentemus digerentia, plus attrahamus ad locum affectum, quam digeramus: habent enim auxilia digerentia vim quoque attrahendi, ita vt vbi vel humorum copia etiam mediocris ſit, implere poſſint locum cui imponuntur, niſi ante exinanitum fuerit totum corpus, aut niſi ſuperioribus partibus dentur repellentia, quæ aſtringendo & denſando, aditum intercludant humori qui attrahitur. Iam vero & dolor, vt non patitur adhiberi [g] repellentia, quæ ſenſum afferunt contundentium, ita neque digerentia quæ morſum quendam repræſentant, & dolorem augent. Quamobrem vbi pars doleat, præſtat vel omnino abſtinere à repellentibus, atq; à digerentibus, vel cum ipſis admiſcere quæ relaxandi ac mitigandi vim habeant. Fac non ſolum requiri, ſed etiam tolerari humoris diſſipationem in vapores. Qualitas, hoc eſt ſpecies eorum quæ diſſipantur, eadem eſſe debet atque illorum à quibus requiri hoc opus diximus. Copia autem tanta eorundem diſſipanda eſt, quanta redundat: tot item numero diſſipandi ſunt, quot ſuperant, tuncque cum redundant, & nihil eſt quod prohibeat digerentium vſum. Principio quidem conueniunt [h] repellentia, & deriuantia, cum reuerti [i] retrorſum debeat humor qui nuper influxit. In incremento miſcenda ſunt repellentia cum digerentibus, vt repellatur ſiquid reſtat quod repelli poſſit, & ſimul incipiat digeri quod digerendum [k] eſt. In vigore, ſolis digerentibus vtendum, niſi dolor ac feruor prohibeat, nam ſic magis relaxare, ac mitigare oporteret. Cum iam deferbuit morbus, & remitti cœpit, digerentia non ſolum requiruntur, ſed etiam tolerantur. Debet autem ſuperdari loco affecto, ſiue internus, ſiue externus ſit, tum ſimul tota, cum materia digerenda tota ſimul ſit, in quibus diutius perſeuerandum eſt, quo non ſubito, ſed paulatim digeratur. Sed ſi plura ſimul opera requirantur, neceſſe eſt antecedãt quæ magis vrgent, aut cauſa ſunt futurorum, vel ſine qua fieri nequeunt quæ facienda ſunt. Quamobrem detrahere multitudinem, auertere fluxionem, repellere ac deriuare quod nuper influxit, vbi hæc requirantur, prius oportet, deinde extrahere, [l] ac digerere id quod nec repelli, nec deriuari potuit.

Inſtrumenta digerendi vim habentia, ſupra [m] expoſita ſunt, cum ageremus de humoribus à toto corpore obſcure detrahendis, diximus enim referri ad victum, ad medicamenta, ad chirurgiam. Eadem nunc accommodantur partibus: ſpectant ad victum, motus atque exercitatio, & frictio partis vnde humor extrahẽdus eſt, præterea perfuſio aquæ calidæ. Medicamẽta digerentia calida ſunt & ſicca cum tenuitate partium, vt aromata, ſemina acriora, caſtorium, aqua ſulphuris, bituminis, aut ſalis particeps, oleum anethinum, irinum, laureum. Huc ſpectant etiam relaxantia, ſed imbecilliora ſunt, ſicut ex contrario extrahentia, nimis valida: ad chirurgiam referuntur cucurbitulæ, quæ ad digerendum efficaciſſimæ ſunt, maximeque aptantur partibus externis. Varia autem cum ſint inſtrumenta digerentia, illa potiſſimum eligere oportet quæ operi penitus ſatisfaciant: huiuſmodi ſunt quæ & loco, & humori aptantur. Locus internus non admittit frictionem, aut perfuſionem non cucurbitulas, & ideo nec victu, nec chirurgia eget, ſed ſolis medicamentis, quæ tamen non ſint metallica, aut validiora quam vt ſuſtineri poſſint à teneris viſceribus: maxime autem idonea ſunt aromata, & antidoti quæ ex ipſis conficiuntur. Locus exterior admittit frictionem, exercitationem, perfuſionem, cucurbitulas: admittit & medicamẽta validiora, ac metallica etiam: humor

Marginal notes:
[a] Gal. 2. ad Glauc. 7. & 11 meth. c. 5.
[b] Galen 13. meth. c. 5.
[c] Hipp. 2. de fract. tex 18. & Gal in com.
[d] Gal de artomed. 95.
[e] Supra c. 9.
[f] Sup. ibid.
[g] Supra c. 11.
[h] Sup. ibid.
[i] Supra c. antecedẽti.
[k] Galen. 13. meth. c. 5. & 6.
[l] Galen 4. c. 6.
[m] Supra c. 9.

mor, ſi in ſuperficie ſit, leuioribus præſidiis digeri poteſt: ſi ab ea diſtet, non ſolum requirit, ſed etiam tolerat validiora, cum non tangant ipſum proxime. Idem euenit vlceri ſordido, quod & poſtulat, & tolerat valide detergentia, quæ non ipſum, ſed pus quo ſuffunditur proxime attingunt. Humor quamuis multus ſit, non propterea poſtulat validiora digerentia, ſed diuturniorem vſum mediocrium. Id quod facit etiam craſſus, qui ſi dentur [a] valida, exhauſtis partibus tenuioribus, multo craſſior efficitur, ita vt digeri amplius non poſſit, ſi admoueantur leniora, nihil exhauritur, adeo vt opus ſit mediocriter digerentibus, vt paulatim digeratur: tenuiori ſufficiunt leuiora, quibus eger calidus quoque, vt flaua bilis, efferueſcit enim ſi dentur acriora, quæ magis requiruntur ac tolerantur vbi frigidior fuerit, quemadmodum pituita. Quæcunque autem inſtrumenta conuenire videantur, debent quantitate, ſeu mole, numero, tempore, loco, modo, & ordine quo dantur, aptari iiſdem differentiis, quas in opere cui aptantur proxime explicauimus. Altera ratio extrahendi materiã, eſt cum euidenter emittitur: requiritur autem ab eo humore qui cum in affecta parte contentus neque repelli, neq; deriuari potuerit, extrahendus eſt, & nequit in vapores diſſipari, vel quod multus eſt, vel quod craſſus, & glutinoſus, inhærens, atque aſtrictus, vel quod valde prauus ſit. Qui multus eſt, non ſolum quia diſtendit partem, & dolorem facit, ſed etiam quia manens in corpore, dum totus diſſipetur, interea corrumperetur, & affectam partem corrumperet, euidenter extrahendus eſt. Hoc pacto inciſa cute pluribus locis extrahi à Galeno & [b] Hippocrate [c] diximus illum qui eutem vehementer tendit. Qui autem craſſus, glutinoſus, atque aſtrictus eſt, non cedit digerentibus, adeo vt manifeſte effundendus ſit, quemadmodum cum aperitur abſceſſus, vt exeat pus, vel cum inciſa cute pluribus locis adhibetur cucurbitula vt extrahantur inflammationis reliquiæ. Qui vero admodum prauus & corruptus, vt in carbunculo & gangræna, ne diutius retineatur in loco affecto, emittitur ſecta cute ſatis [d] altis plagis. Recuſant extractionem manifeſtam interdum vires, quod imbecilliores ſint, multo enim magis debilitantur ab hac, quam à diſſipatione in vapores. Prohibet etiam copia humorum in vniuerſo corpore redundans emiſſionem manifeſtam, quod periculum ſit ne præſidia per quæ ipſam molimur, magis noceant concitando humorem ab aliis partibus ad affectam, quam proſint effundendo quod in ea conſiſtit. Sed cum hoc præſidium requiritur ſimul & toleratur, qualitas, hoc eſt ſpecies eorum quæ emittuntur, eadem eſſe debet quæ humorum requirentium. Qui eatenus & tot emittendi ſunt, quatenus, & quot redundant, & tunc cum effuſionem poſtulant. Si humor aut valde prauus eſt, aut valde multus, principio emittendus eſt antequam partem affectam corrumpat, alioquin expectandum [e] eſt dum remittatur morbus, & materia concoquatur. In feruore aliena ſunt vt digerentia, ita & euidenter extrahentia: locus vnde effundendus eſt humor, cum ægrotat pars ſenſui ſubiecta, eſt vel ipſamet, vel maxime vicina, vbi illa quæ laborat periculoſe incidatur, quemadmodũ oculus, qui inciſus excæcaretur, & propterea exinanitur aperta vena [f] in angulo, quemadmodũ item guttur, quod exinanitur, aperta vena [g] ſub lingua, ne ſi ipſum incidatur, homo ſtranguletur. Vbi morbus ſit in partibus internis, finxit natura canales & foramina vnde vnaquæque exhauriatur, ex quibus extrahendum eſt quod in vnaquaque redundat, veluti quod in cerebro, ex ore naribus, oculis auribus, quod in thorace & pulmone, ex ore per tuſſim, quod in ventriculo, vel per vomitum ex gula & ore, vel per deiectionem, ex inteſtinis & ano: quod in liene, in inteſtinis, & in caua parte iecinoris, ſimiliter per deiectionem: quod in gibba iecinoris parte, in renibus, & in veſica, per vrinam: quod in vtero, per menſtrua. Fabricata enim natura eſt idoneum exitũ his quæ ſuperant in ſingulis partibus internis, ita vt inde exhauriendæ ſint. Iam vero quod emittitur, totum ſimul emittendum videtur, cum totum ſimul redundet: ſed vbi vires imbecillæ ſint, non ferunt emiſſionem multæ materiæ (quamuis prauæ) totam ſimul, quoniam effunduntur ſpiritus ſimul. Quamobrem Hippocrates præcepit [h] ne totum ſimul pus cum aperitur thorax, aut tota ſimul aqua cum perforatur venter, hydropicis emittatur: debet ergo emiſſio iterari, vbi vires non admodum valeant. Quod ſi plura opera ſimul requirantur, prius efficienda ſunt quæ magis vrgent, aut quæ ſunt cauſa ſuorum: primo exempli gratia minuemus copiam humorum redundantium in toto corpore, deinde veniemus ad emiſſionem manifeſtam eorum qui conſiſtunt parte affecta. Inſtrumenta, quæ quod extrahendum eſt, euidẽter effundunt, partim attinent ad medicamenta, partim ad chirurgiam. Medicamenta quæ huc ſpectant, varia ſunt, alia enim pituitam ex cerebro eliciũt, veluti aeria illa quæ manducantur, aut in nares, aures, oculos demittũtur: alia euocant ſputum mouendo tuſſim, & ita pulmonem, & thoracem purgant, alia mouent vomitum, aut deiectionem, aut vrinam: alia erodunt, vel adurunt partes externas, quibus ſæpe exhauriuntur abſceſſus. Per chirurgiam perforatur, vel inciditur locus ſcalpello, aut candenti ferramento aperitur. Huiuſmodi ſunt inſtrumenta idonea ad extrahendum euidenter, quorum rectus vſus poſtulat vt partibus, atque humoribus exhauriendis accommodentur: ad internas partes, neque chirurgia vti licet neque adurentibus, aut erodentibus medicamentis, ſed his quæ proprie euocent, & per canales à natura effictos, quod in vnaquaque redundat. Externas partes licet & chirurgia, & medicamentis erodentibus atque adurentibus aperire. Expedit autem ægrotantem conſulere, malit ne cum maiori dolore celerius per chirurgiam curari, an per medicamenta cum leuiori tardius. Sed chirurgia, cum vel ſcalpello vtatur, vel candenti ferramento, ſcire licet operam ſcalpelli magis expeditam eſſe. Si demittatur candens ferramentum, quod fuerit per ignem diuiſum, minus celeriter coit, & diutius patet puri effundendo, tum ſi quid putre eſt, vſtione abſcedit, & vlterius ſerpere vitium non permittit. Huc igitur ſpectantes vbique idonea inſtrumenta accommodabimus, dabimuſque operam, vt eorum quantitas, numerus, tempus, locus, modus, ordo, reſpondeat differentiis operis ad quod efficiendum adhibentur. De curatione cauſarum ſatis iam dictum eſt. Finem faciamus aliquando huius libri, cuius longitudinem, compenſabit breuitas ſequentis, in quo ſymptomata perſequemur.

[a] Gal. 2. ad Glauc. c. 7.
[b] Galen. 13. meth. 5.
[c] Hipp. 2. de fract. quæ de calce.
[d] Gal. 2. ad Glauc. c. 9.
[e] Paulo ante.
[f] Gal de curat. per ſanguinis miſſionem c. 11.
[g] Galen 13. meth. 11.
[h] Hipp. 6. aph. 27.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Decimus Septimus.

QVI EST DE CVRATIONE ſymptomatum.

De curandis ſymptomatibus in vniuerſum. CAP. I.

[a] Gal lib de diff ſympt. c.2. [b] Gal 3. de ſympt. cauſ. c.1. [c] Gal. lib de diff ſymp c. 3 & lib 3. de ma. fac c 4. [d] Gal ibid. [e] Gal 2. 6. epid 9. [f] Galen 12. meth c.1. [g] Galen 11. meth. c.12.

QVÆCVNQVE effecta à ſuis cauſis non ſolum oriuntur, ſed etiam conſeruantur, cum hæ recedunt, ſtatim finiuntur ac ceſſant. Huiuſmodi cum ſint illa quæ morbos quaſi vmbra corpus conſequuntur, (ſymptomata Greçe [a] nominantur) neceſſe eſt vna cum morbis eodem opere tollantur. Sunt tamen nonnulla eorum, quæ non à morbo, ſed vel à cauſa morbi, [b] vel ab alio ſymptomate [c] proxime proficiſcantur, quæ ceſſant, cum aufertur aut morbus, aut aliud ſymptoma à quo emanant, quod cum [d] tandem oriatur à morbo, vna cum eo finitur. Sed cum de curatione morborum & cauſarum vberrime iam locuti ſimus, nihil videtur amplius ſupereſſe quod ad ſymptomatū curationem pertineat, remotis [e] enim morbis & cauſis, neceſſe eſt omnia ſymptomata remoueantur: verum curatio hæc non refertur per ſe ad ſymptomata, ſed ad morbos & cauſas à quibus emanant, & cum quibus [f] finiuntur. Quædam tamen interdum adeo moleſta ſunt, aut adeo periculoſa, vt non ſinant expectari cauſæ vel morbi curationem, quæ ſæpenumero longius trahitur: tunc autem vt hominem, vel ab intolerabili moleſtia vindicemus, vel liberemus ab impendente periculo, cogimur poſthabitis morbis & cauſis, ad ſymptomata reſpicere, quod non eſt curare, veluti cum tolluntur morbi, neque propulſare, veluti cum auferuntur cauſæ, ſed lenire, id quod ſimiliter fit per opera, & inſtrumenta. Symptomatibus (vt ſupra oſtenſum eſt) opponi debent opera [g] contraria: proprie autem ſomnus vigiliæ, vigilia ſomno, retentioni effuſio, effuſioni retentio, dolori leuatio moleſtiæ, & ita quod vnicuique contrarium ſit, quæ opera, vna cum inſtrumentis à quibus perficiuntur, perſequemur cum agemus de curatione membratim, vbi docebimus qua ratione cuiuſque partis non ſolum morbi, ſed etiam ſymptomata ſanentur. Nunc autem in curatione generatim duo tantum ſymptomata tractabimus, dolorem, & ſanguinis fluxum, quæ non patiuntur expectari dum curetur morbus, & tollatur cauſa, ſed propria poſtulant præſidia, ne interea aut ægrotans nimium crucietur, aut vires deficiant. Pertinet fluxus ſanguinis ad quamuis partem multiformē, cum in qualibet venæ ſint à quibus fundi poteſt. Pertinet item dolor ad quamuis partem ſentiendi facultate præditam, ita vt vterque communis ſit, & propterea tractari ſemel debeat in curatione generatim, ne in curatione membratim ſæpe repetendus ſit. Explicabimus igitur qua ratione duo hæc ſymptomata ſaneantur, neque ſolum opera & inſtrumenta exponemus, ſed ſimul etiam reuocabimus in memoriam eſſentiam, ſpecies, differentias, & cauſas: quibus vnum ſub aſpectum poſitis, facile inueniri poſſint opera & inſtrumēta ad eorum depulſionem neceſſaria. Refertur dolor ad actiones læſas, fluxus ſanguinis ad ea quæ contra naturam detruduntur. Sub tertio genere ſymptomatum quod complectitur ea quæ diuerſis ſenſibus præter naturam comprehenduntur, nullū continetur commune ſymptoma, quod propriam curationem poſtulet, nam luridus ille color, quem in ſuperficie totius corporis arquati præ ſe ferunt, non adeo vrget, vt propriam ſanationem deſideret, ſed vna cum morbo & cauſa auferatur. Agemus igitur de dolore & fluxu ſanguinis duntaxat, quæ non ſunt ex numero permanentium, ſed aſſidue fiunt, ita vt nequeant leniri, niſi leniantur cauſæ à quibus efficiuntur.

De curatione doloris. CAP. II.

[h] Gal. l. de diff. ſympt. c 3. [i] Ariſt 2. de anima text. 20 & M. Tu Cicer in 3 Tuſc. [k] Gal. l. de diff ſymp. c 3. [l] Gal 2. de loc. aff c.1. [m] Aug. l p. ſa. d.2 c.19 [n] Ariſt 2. de ani. text 20 [o] Ariſt. 3. de ani. text. 29.

EXORDIEMVR à dolore, qui in quacunque parte ſit, communiter à Græcis nominatur [h] ὀδύνη, πόνος, ἀλγηδὼν, λύπη: [i] proprie autem in capite [k] κεφαλαλγία, in dentibus ὀδονταλγία, in ore ventriculi καρδιαλγία. Cuius definitionem in vniuerſum expoſituri, ſtatuemus quod firma omnium conſenſione approbatur, tantum dolore viuentia illa quibus natura tribuit ſentiendi facultatem, quæcunque enim ſenſu carent, veluti ea quorum ſtirpes è terra gignuntur, & quædam animantium partes, vt oſſa, cartalagines, ligamenta, doloris omnino ſunt expertia; ex quo colligitur dolorē pertinere ad ſenſum. Merito itaq; medici ipſum definiunt ſenſum [l] moleſtū, vel rei [m] cōtra naturam, ſicuti voluptatem ſenſum ſuauem, vel rei ſecundum naturam. Ponunt enim & hanc, & illum in perceptione, ſeu cognitione. Quanquā phyſici [n] volunt dolorem & voluptatem eſſe finem perceptionis, quam vbi rei ſuauis ſit, conſequitur voluptas, vbi rei moleſtæ, dolor: vnde ſtatim oritur appetitus, quem Ariſtoteles [o] ſimilē eſſe dicit mēti affirmanti, vel neganti: videtur enim affirmare, cum rem perſequitur quā ſenſus ſuauē iudicauit, tuncq; effunditur, animus: videtur negare cum

declinat

declinat id quod ſenſus moleſtum, & naturæ alienum percepit, ſed tunc animus contrahitur, quam contractionem Alexander [a] Aphrodiſeus, dolorem, ſicuti effuſionem voluptatem eſſe exiſtimauit. Conſtituunt igitur Phyſici dolorem & voluptatem in appetitu. Sed non multum intereſt, nam teſte etiam Ariſtotele [b] ſenſus & appetitus re idem ſunt, tantum ratione differunt: eadem enim facultas quatenus percipit rem commodam & incommodam, vocatur ſenſus, quatenus hanc declinat, illam perſequitur, dicitur [c] appetitus. Medici qui ad curationem & ſanitatem ſpectant, minus ſubtiliter rem iudicant; cumque intelligant tantum dolere ea quæ ſentiunt rem moleſtam, definiunt dolorem ſenſum rei moleſtæ. Ex quinque autem ſenſibus maxime [d] referuntur ad tactum, dolor & voluptas: quamuis pertineant etiam ad reliquos [e] quatuor, longe tamen maiores percipiuntur ex his quæ tractantur moleſta vel ſuauia, quam craſſiora, & ſolidiora ſunt. Quæcunque enim ſenſibus ſubiiciuntur, quanto craſſiora ſunt, tanto magis, quanto tenuiora, tanto minus eas afficiunt; voluptate quidem, vbi ſuauia, dolore vero, vbi moleſta. Viſu percipitur lux quæ tenuiſſima eſt, auditu aer qui minus tenuis, odoratu vapor qui adhuc minus, guſtatu humor qui craſſior eſt, ſed tactu corpus ſolidum quod eſt craſſiſſimum: quæ tenuiora ſunt, vt minus ſuauia, ita etiam minus moleſta ſentiuntur. Quod ſi oculi & aures ſæpe intolerabili dolore cruciantur, id non viſui, aut auditui, ſed tactui [f] tribuendum, qui æquabiliter fuſus eſt per omnes corporis partes ſentientes, & idcirco per oculos etiam & aures. Pertinet igitur dolor proprie ad ſenſum tactus, ita vt ſit tactus moleſtus: ſed cũ in ſymptomatibus numeretur, neque referri poſſit ad retenta vel expulſa præter naturam, neque ad ea quę a naturali ſtatu mutata in corpore ęgrotantis hoc aut illo ſenſu percipiuntur, neceſſe eſt referatur ad actionem [g] læſam: neq; obſtat quod ſentire ſi exquiſite conſideretur, ſit accipere & non agere, quoniam munera facultatum ſentientium à medicis [h] vocantur actiones. Continetur ergo dolor ſub actione læſa, non quidem ſub ablata, aut ſub imminuta, cum adhuc faciat ſuum officium, & non debiliter, ſed ſub deprauata, [i] cum alio modo quam ſecundum naturam conueniat, eo fungatur. Siquis neget deprauari ſenſum tactus in dolore, cum tale percipiat quod obiicitur quale eſt, non repugnabimus, ſi facultas ſpectetur, ſed ſi attendatur id quod obiicitur incommodum, atque omnino alienum, deprauari dicetur tactus, cum ab eo obiectu lædatur, à quo niſi remoueatur, tandem corrumpetur. Conſtat igitur dolorem eſſe tactum rei moleſtæ, & ex numero eorum ſymptomatum quæ ad actionem deprauatam referuntur.

[a] Alex. l. 9. quaſt. nat. quaſt. 6.
[b] Ariſt. 3. de anima.
[c] Galen. l. de diff. ſympt. c. 3.
[d] Galen. 1. de cauſ. ſympt. cap. 6.
[e] Galen. ibidem.
[f] Galen. ibidem.
[g] Ariſt. 2. de anim. 118.
[h] Gal. l. 5. de Plac. Hipp. & Plat. c. 3.
[i] Galen. l. de diff. ſympt. cap. 6.

His ita conſtitutis de eſſentia doloris, non difficile erit eius ſpecies inueſtigare, quas Archigenes [k] ſaporum vocabulis appellabat, vocabat enim dolorem amarum, ſalſum, acrem, dulcem, acerbum: ſed nominũ confuſione, res ipſas perturbabat. Eorum enim quæ diuerſis ſenſibus ſubiiciuntur, vocabula debent eſſe diuerſa: totidem autem ſunt doloris ſpecies, quot perceptionum rerum moleſtarum quæ tractantur. Repræſentant hæ ſenſum [l] onerantis, tendentis, prurientis, erodentis, pungentis, exulcerantis, pulſantis, ſtupefacientis. Sub his octo continentur quæcunq; quouis modo tactui moleſta ſunt: quicquid enim moleſtum tractatur ob grauitatem, tenſionem, pruriginem, eroſionem, exulcerationem, pulſum, aut ſtuporem moleſtum eſt. Sed fieri poteſt vt plura ex iis ſimul iungantur, vnde oriatur ſpecies compoſita doloris, & non ſimplex aliqua noua pręter iam dictas. Ad vnamquamque autem plures attinent differentiæ, perinde atque ad morborũ ſpecies, quæuis enim poteſt eſſe parua vel magna, ſimplex vel multiplex, continua vel intermittens, æqualis vel inæqualis, tum ſtabilis vel mobilis, per eſſentiam vel per conſenſum, aſcendens vel deſcendens, in hac in illa parte, ita vt pluribus differentiis diſtinguatur perinde ac morbi ſpecies, id quod & ad prognoſticum, & ad curationem nouiſſe plurimum conducit. De cauſa quæ dolorem facit, non conuenit inter Phyſicos & Medicos, illi enim cum dolorem definiant [m] cõtractionem animi, cauſam aſſignare coguntur perceptionem rei moleſtæ: ſed Medici quibus placet dolorem eſſe tactum rei contra naturam, atque incommodæ, cauſantur id quod moleſtum tangitur. Nos quid ſentiamus exponemus: ſpectantes autem ad naturam rei, facile doloris cauſas indagabimus. Ex definitione igitur quam Medici tradunt, ad dolorem faciendum duas cauſas neceſſario concurrere colligitur, vnam accipientem, alteram efficientem, definitur enim tactus rei moleſtæ. Sine ſenſu ergo tactus, ſine re moleſta, non conſiſtit dolor; ſed tam hæc quam ille cauſa continens eius eſt. Ea quibus non tributum eſt vt ſentiant, quemadmodum oſſa, in dolorem non incidunt: tantum dolent quibus natura largita eſt ſentiendi facultatem: quanto autem habent ſenſum acriorem, tanto magis dolent, ſiue ille ſecundum naturam ſit, ſiue ab exulceratione emanet, quæ enim exulcerata ſunt, longe magis ſentiunt quam quæ inuiolata. Duplex tamen ſenſus requiritur, externus ſcilicet qui obiecta percipiat, & internus qui illa moleſta eſſe diiudicet, abſque interni enim indicio non eſſet dolor, vt in aphoriſmis dicebat [n] Hippocrates. Hactenus de cauſa accipiẽte, de ſenſu videlicet tactus: efficiens vero hoc eſt res moleſta quæ tractatur, qualis ſit inquirendum eſt. Alii [o] dicunt eſſe vehementem mutationem primarum qualitatum, alii ſolutionem [p] continui: ſed neutra ſub tactum proprie cadit, ſiquidem mutatio illa ſpectat ad motum, ſolutio vero ad numerum, quæ pluribus ſenſibus ſubiiciuntur: at debet quod dolorem efficit, proprie cadere ſub ſenſum tactus, quemadmodũ primę qualitates, quemadmodum item & ſecundæ, quas fortaſſe intellexerunt qui & mutationem primarum, & ſolutionem continui doloris effectricem cauſam eſſe voluerunt. Quod ſi mutatio pro primis qualitatibus accipiatur, & ſolutio pro ſoluentibus continuum, veræ cauſæ erunt doloris, & proprie ſenſui tactus ſubiicientur. Quotquot autem dolorem excitare poſſunt, ad alteram duarum neceſſe eſt referantur, de ambabus ſeorſum agemus, ſi quædam prius communia vtriuſque expoſuerimus. Ergo vtrauis cauſa, niſi valida ſit, non facit dolorem, tum niſi ſubita: nam vt [q] in voluptate ſubitus eſt reditus ad naturam, ita in dolore, ſubitus diſceſſus, qui non fit ſine vehementi cauſa quæ ſubito continuum ſoluat. Vtriuſque etiam appulſus, vbi cum motu fit, maiorem excitat dolorem, quam vbi ſine hoc: quanto autem vehementior eſt motus cauſæ, tanto acrior eſt morſus doloris, atq; idcirco [illegible]

[k] Gal. 2. de loc. aff. 6.
[l] Gal. 6. aph. com. 5.
[m] Alex. 9. lib. quæſtionum natur. quæſt. 6.
[n] Hippocr. 2. aph. 6.
[o] Gal. lib. de inæquali intemperie c. 3. & 2. cata top. c. 1.
[p] Galen. 12. meth. 7. & 4. ſimpl. c. 2.
[q] Galen. lib. de inæquali intemper. c. 4. & 1. de cauſ. ſympt. [illegible]

tes dolentes cum quieſcunt minus affliguntur, quam cum exercentur. Propriè autem ex primis qualitatibus tantum [a] calor & frigus dolorem faciunt, ex humore & ſiccitate non oritur dolor, niſi iungatur cum calore vel frigore. Quorum rurſus nō quiuis appulſus ciere dolorem poteſt, ſed ille duntaxat qui inæqualis ſit; neque enim dolent quæ æqualiter contra naturam calefacta ſunt, veluti corpora, aut laborantia febre hectica, aut refrigerata, niſi adſit inæqualitas. Magnus autem percipitur cruciatus ad radices vnguium, non cum manus niue refrigerantur, ſed cum refrigeratę ad ignem admouentur, ob frigoris & caloris inæqualitatem. Porro vis vtriuſque vt faciat dolorem, neceſſe eſt tanta ſit vt ſoluat continuum, id quod facit calor nimis relaxando, [b] frigus nimis cogendo. Neque enim corrumpere naturam ſtatim poſſunt, niſi intenſæ fuerint eiuſmodi qualitates, atque validus ſit earum appulſus, quandoquidem oppoſitis qualitatibus quæ in partibus continentur, ſi leuiter excederent, refrangeretur illarum virtus: cum autem tales eſſe debeant, non mirum ſi quatenus continuitatem ſoluunt, dolorem producere dicantur. Altera cauſa quæ citra appulſum caloris aut frigoris continuum ſoluit, & dolorem facit, aut vulnerat, aut erodit, aut tendit, aut premit, aut conuellit, ſiue externa ſit, vt telum & ictus, ſiue interna, vt flatus atq; humor multus vel acris, ad quam ſpectat inflammatio: dolent autem partes vulneratæ, non ex ſolutione vnitatis quæ iam facta eſt, ſed ex inflammatione quæ ſuperuenit, vt monſtrat [c] Galenus in curatione doloris capitis ex ictu, & ad ſolutionem vnitatis refertur: adde quod partes vulneratæ magis ſentiunt, vt cutis ſoluta [d] quam integra, & ideo magis læduntur ac dolent etiam ſub leuioribus cauſis. Refertur etiam ad externam cauſam motus & ſitus partium incommodus, & naturæ alienus: ſed cum dolor fit à cauſa externa, videtur incidere corpore alioquin bene valente, ac ſine morbo: at quod non conſequitur morbum, non eſt ſymptoma, vt in ſuperioribus [e] oſtenſum eſt. Quid ergo erit eiuſmodi dolor, qui arripit ob cauſam externam? Ad quam dubitationem dicendum eſt, vel illum dolorem non eſſe ſymptoma, ſicuti neque etiam brachii alligati læſa actio dicenda ſymptoma videtur, aut cum cauſis externis facientibus dolorem coniungi morbum aliquem, veluti ſolutionem continui, atque idcirco eum dolorem qui illis incurrit, ſymptoma eſſe: neque obſtat quod morbus vna cum ipſis recedat, non enim inhæſit valide, neque altius quaſi radices egit. Eædem duæ cauſæ, ſenſus videlicet qui accipit, & id quod efficit ſoluendo continuum, vt dolorem excitant, ita & doloris ſpecies, ac differentias: nam vt genus à genere, ita ſpecies à ſpecie, differentia à differentia proficiſcitur. Simpliciter dolorem faciunt cauſæ propoſitæ, quarum ſpecies ſimilem doloris ſpeciem mouent, ſicut & differentiæ ſimilem differentiam, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit & patens, ſiue implicita & abſcondita: tum ſiue in altera cauſa, ſiue in vtraque. Id quod manifeſtum fiet, ſi vnamquanque doloris ſpeciem ac differentiam perſequamur. Dolor onerans, qui ponderis alicuius ſpeciem repræſentet, & hoc pacto grauis dicatur, fit à cauſa habente in ſe grauitatem, [f] vt à multitudine humorum onerantium naturam imbecilliorem. Dolor diſtendens, oritur à cauſa habente in ſe vim diſtenſionis, [g] concurrit enim pars quæ diſtendi poſſit, veluti membrana, ac vaſorum tunica, vna cum efficiente quæ tendere poſſit, veluti flatus, & copia humorum. Prurientium ſenſus, verſatur in partibus prurigini opportunis, vt in ſuperficie, & fit ab humore [h] acri, non quidem tenui, qui euaderet ex foraminibus cutis, neque craſſo, qui exulceraret, ſed inter vtrumque: humor hic acris ac mediocriter craſſus vbi in membrana retineatur, punctionis [i] ſenſum repræſentat: at vbi non ſolum acris ſit, ſed etiam valde craſſus, vim habet vlcerandi, & idcirco ſenſum affert exulceranti ſimilem. Roſio, ſiue morſus, excitatur tam à calidis quam à frigidis, vtraque enim vbi valida ſint, mordent, præſertim partes [k] vlceratas: ſed quæ calida ſunt, cum morſu videntur erodere, quæ frigida, cum adſtrictione. Dolor pulſans affertur à cauſis habentibus vim pulſandi, huiuſmodi ſunt locus dolens qui arteriarum particeps [l] ſit, & inflammatio, ſiue materia inflammationem efficiens: naturaliter enim arteriæ pulſant, ſed quia locus laxior eſt, & ille pulſus conſuetus, nō ſentitur moleſtia cum arteria libere moueatur. Quod ſi huiuſmodi locus ad quem pertinent arteriæ, inflammetur, coarctatur ſpacium illud & comprimitur arteria, ita vt non poſſit libere moueri, & propterea cogatur vehementius pulſare, [m] vnde verberat proximas partes, & verberatur ab iiſdem: atque hic eſt ille pulſus qui præter naturam cruciat partem inflammatam. Supereſt dolor ſtupefaciens, qui non eſt ſimplex ſpecies, componitur enim ex dolore & ſtupore, percipiturque ſolummodo in dentibus ac gingiuis cum homo vel euomit acidam pituitam, vel ſumit cibos aut potiones aſtringentes. Appellatur hic dolor à Græcis αἱμωδία, [n] ad quem efficiendum neceſſaria eſt & habilitas partis, quæ tantum ineſt in dentibus ac gingiuis, & cauſa effectrix, quæ conſiſtit in acidis vel acerbis, quæ dum ſumuntur vel euomuntur, dentes & gingiuas attingunt. Verum diximus vnamquamq; ſpeciem doloris diſtingui poſſe pluribus differentiis, quæ oriuntur à ſimili differentia vtriuſque, vel alterius cauſæ, hanc vel illam doloris ſpeciem excitantis. Grauis, hoc eſt vehemens, ſeu magnus dolor, fit à magna cauſa, huiuſmodi eſt partim ſenſus acris, (magis enim dolent quæ acrius ſentiunt) partim illud ipſum quod tractatur cum magnum eſt ac vehemens. Leuis dolor fit à leui cauſa, vt à ſenſu hebeti, aut ab eo quod tractatur leue atque imbecillum. Dolor continuus, fit à continua cauſa, ſicut intermittens ab intermittente, æqualis ab æquali, inæqualis ab inæquali, mobilis à mobili, ſtabilis à ſtabili. Eadem ratio eſt aliarum differentiarum, inter quas illæ maxime ad rem pertinent quæ referuntur ad locum affectum. Cauſa autem cur dolor magis hanc aut illam partem vexet, partim conſiſtit in natura loci, partim in natura humoris: locus denſus non accipit humorem craſſum, propterea docuit Hippocrates, [o] eos qui acidum eructant, hoc eſt pituitoſos homines, nō arripi dolore lateris, quod in membrana ſuccingente coſtas non poſſit penetrare humor craſſus ac glutinoſus, qualis eſt pituita: tenuis non retinetur in loco laxiore, ſed exhalat, quemadmodum flaua bilis ex ſubſtantia cerebri. Eſt igitur aliquo pacto ſimilis differentia cauſæ facientis dolorem loco in quo ſit. Hactenus de cauſis facientibus & dolorem ſimpliciter, & quamlibet eius ſpeciem ac differentiam.

In ho-

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. 4 ſimplic. c. 2.
[c] Gal. 2. cata cap. c. 1.
[d] Gal. 4 ſimplic. c. 2.
[e] Supra lib. 2. cap. 2.
[f] Galen. de curatione per venæ ſectionē cap. 6. & 3. de loc. aff. 9.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. 2. de loc. aff. c. 7.
[i] Gal. 2. de loc. aff. c. 5.
[k] Hippoc. & Gal. 5. aph. 20.
[l] Gal. 2. de loc. aff. 3.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 3.
[o] Hippocr. 6. aph. 33.

In homine autem dolente oportet & hæc quæ dicta ſunt tanquam præſentia recognoſcere, & quod futurum eſt præſagire. Ex præſentibus, dolor abſolute cognoſcitur ſenſu vt ſi quicquam aliud: ſpecies doloris ſub ſenſum ipſæ quoque cadunt, id quod euenit etiam differentiis, illæ tamen quæ pertineant ad locum dolentem, cum internus eſt, non deprehenduntur amplius ſenſu, ſed neceſſaria eſt ratio, quæ quo pacto ſignificet nobis affectum locum, docuimus qua de recognoſcendis in vniuerſum morborum differentiis, quibus indiciis nunc etiam vtemur: tantum addemus in diuerſis partibus ſentiri diuerſas ſpecies ac differentias doloris, quæ maxime locum affectum patefaciunt. Punctio, membranam oſtendit, pulſus arteriam, leuis dolor, partem in qua ſenſus hebes, qualis eſt in viſceribus, grauis, ſenſum acrem, vt in inteſtinis. Cauſæ dolorem mouentes, ſi externæ ſunt, non ſolum comprehenduntur ſenſu, ſed etiam declinantur, vel ab imperitis, & à beſtiis. De agnoſcendis internis, ſuo loco egimus: tantum hic attendere oportet ſpeciem, & differentiam doloris, quæ plurimum confert ad internam cauſam inueſtigandã. Flatus diſtendit tantum: multitudo grauitatis ſimul etiam ſenſum affert: humor acris & craſſus exulcerare videtur, minus craſſus punctionem aut pruriginem excitat: magna diſtentio à multo flatu, vel à multo humore oritur, parua à pauco: ita vt & ſpecie & differentia doloris non difficile ſit cauſam recognoſcere. Quo ſpectat etiam [a] fomentorum vſus, quæ cum iuuant, monſtrant dolorem oriri vel à flatu, vel ab humore pauco ac tenui, cum obſunt, denunciant ſuccorum multitudinem, quos magis alliciunt ad dolentem partem, quam diſcutiant. Quod attinet ad futurorum præſagitionem, dolor vbi aut vehemens ſit, aut longus, conuellit vires, ita vt tandem cum vita deficiant: vbi leuis aut breuis ſit, periculo vacat, neque enim ſimul atque arripuit, interfecit. Tempus quo finiri debet & via, colligitur ex cauſa, aut breuis temporis, aut diuturnioris: præterea vergente ad hanc aut illam viam. Sed de his vberrime ſcripſimus ante in prognoſticis in vniuerſum.

Curatio reſtat doloris, quæ duplex eſſe poteſt, vna communis omnium ſymptomatum, altera propria ipſius: exordiemur à communi. Finiuntur [b] ſymptomata omnia cum [c] tollitur cauſa a qua fiunt, quod opus non dicitur reſtinctio doloris, ſed magis curatio morbi, vel cauſæ. Idem vſuuenit in dolore, qui ſtatim amouetur cum detrahitur cauſa. Eiuſmodi autem amotio non refertur ad dolorem, ſed ad cauſam, ſiue externam, ſiue internam, quæ externa eſt, vt ardor ſolis, vt frigus hyemis, vt telum atque ictus, ſine vllo artificio vel euitatur, vel aufertur, niſi vbi conditur in corpore, veluti ſagitta, aut pila plumbea, quam chirurgia euellere oportet. Interna cauſa [d] omnis, aut inanitati ſubiicitur, aut plenitudini: ob inanitatem exſiccantur & conuelluntur ac dolent partes noſtri corporis, niſi madefiant atque impleantur. Plenitudo vel eſt ſubſtantiæ ſolidæ, vel flatus, vel humoris: ſubſtantia ſolida, manus opera detrahitur, quanquam interdum vtimur medicamentis, veluti ad comminuendum, ac euocandum calculum vna cum vrina. Flatus diſſipatur in vapores, vel per medicamenta digerentia, vel per cucurbitulas, de quibus ſupra locuti ſumus [e] cum ageremus de detractione ſiue à toto corpore, ſiue à partibus ſeorſum latente. Humor aut qualitate vitioſus eſt, aut ſuperat quantitate. Vitium qualitatis, vel ad manifeſtam aliquam refertur, vel ad occultam, ac totam ſubſtantiam: vtrumuis ſit, curatur vel detractione humoris, vel correctione, cum relinquitur in corpore. Quantitas nimia, poſtulat primum vt prohibeamos ne nouo concurſu augeatur, id quod potiſſimum præſtat auerſio; deinde vt exhauriatur ea quæ iam continetur in loco affecto, ſiue cogatur per repulſum aut deriuationem reuerti ad partes vnde venit, ſiue extrahatur ex loco in quo eſt, aut diſſipata in vapores, aut euidenter emiſſa. Vbi per hæc opera tollantur cauſæ, tollitur ſimul & dolor. Curatio autem non refertur ad dolorem atque ad ſymptoma, ſed ad ipſas cauſas, niſi ſi vt auferatur dolor, tantum materiæ detrahatur vt anima deficiat: Neque enim tentatur ita præceps auxilium ob cauſam, ſed vt homo vindicetur à ſymptomate. Illa vero præſidia [f] quæ cum dolorem dilentiunt, hominem cruciant, ita vt curatio tormentum aliquod habeat, proxime non dolori, ſed cauſis medentur, quas ſine dolore auferri non licet, quod intellexit Hippocrates, [g] cum dolore tolli dolorem ſcripſit. Eadem ratio eſt fluxus, cum curatur [h] fluxu: neque enim proxime tollitur malum, cum aliud ſimile affertur, ſed magis duplicatur atque augetur: cauſa tamen quæ fluxum concitabat, nouo adiecto, tota detrahitur, & cum ea fluxus finitur. Vt autem dolor in vniuerſum diſcutitur adempta cauſa, ita hæc vel illa ſpecies doloris aufertur ſublata hac vel illa ſpecie cauſæ, & ea proprie a qua ipſe proficiſcitur. Differentiæ quibus dolorum ſpecies diſtinguuntur, ſimilem poſtulant differentiam in opere quod ad cauſam tollendam efficiendum eſſe demonſtrauimus, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit, ſiue lateat. Magnum opus exempli gratia, conuenit vbi magna ſit cauſa, paruum, vbi parua: eadem ratio eſt aliarum differentiarum. His ita conſtitutis de curatione doloris per amotionem cauſæ, quæ communiter ſpectat ad omnia ſymptomata, tempus eſt ad propriam pergere, quæ adhibetur dolori, cruciatum leniendo. Præſidia autem lenientia vocantur à Græcis [i] ἀνώδυνα, παρηγορικὰ, & πραϋντικὰ, quæ Galenus altero [k] duorum modorum mitigare dolorem voluit, vel relaxando, quæ proprie, vel ſtupefaciendo, quæ minus proprie, & non vere ἀνώδυνα vocari ait: ita vt doloris leuationem in duobus operibus conſtituat, in relaxando, & in ſtupefaciendo. Sed præter hæc duo, ſpectant eodem nonnulla alia quæ lenire dolorem poſſunt, & ab ipſo [l] interdum commemorantur, veluti cum ſecta cute pluribus locis, minuitur multitudo quæ locum affectum diſtendit, & cum temperatur ſuccus acris qui erodendo dolorem affert intolerabilem, cumque alligatur atque aſtringitur pars, quæ quod dimoueatur ac diſtendatur, vehementer dolore opprimitur. Sed præſtat ad certam regulam dirigere quicquid dolorem mitigat, quam colligemus ex natura rei propoſitæ. Dum dolor non conſiſtat, neque ſit ex numero permanentium, ſed aſſidue fiat atque excitetur, nulla ratione propulſari poteſt, niſi occurramus cauſis à quibus proficiſcitur, quæ cum duæ ſint, ſenſus, & id quod moleſtum ſentitur, quamuis ambæ neceſſario concurrant, ſatis eſt ſi alteri medeamur, dempta enim vna, non poterit altera dolorem facere. Senſus auſertur ſtupefaciendo: præſi-

[a] Hippoc. & Gal. 2. acut. ab initio.
[b] Supra in principio capitis.
[c] Gal. 5 ſimplic. 19.
[d] Supra lib. 2. cap. 1.
[e] Supra lib. 16. c. 9. & 13.
[f] Gal. 1. aph. com. 23.
[g] Hippocr. 2. 6. epid. 9.
[h] Supra lib. 11. cap. 4.
[i] Gal. 5 ſimplic. 19.
[k] Gal. ibid.
[l] Galen. 13. meth. 3. & Hippoc. 2. de fract. quadam calce.

dia quæ id præſtant, cum appellamus ἀνώδυνα,[a] vocabulo abutimur, vt iam diximus. Alio modo videtur remoueri ſenſus partis dolentis, excitando dolorem maiorem in parte diuerſa: duorum enim dolorum qui eodem tempore fiunt, (inquit Hippocrates)[b] vehementior obſcurat alterum, ſenſus enim totus videtur transferri ad eam partem quæ maius tormentum ſentit: ſed hoc opere angetur potius quam remittatur dolor. Alteram cauſam eſſe diximus id quod moleſtum ſentitur; hoc vbi ex toto auferatur, tollitur dolor, quæ amotio (vt ante[c] oſtenſum eſt) non dicitur leuatio doloris, ſed curatio cauſæ. At poteſt hæc manere, ſed tamen aliqua ex parte debilitari ac minui, & ita dolor mitior fiet, ac remittetur, quæ remiſſio proprie ad ipſum pertinet, & non ad cauſam, cum adhuc maneat, & non tota adimatur. Ratio remittendi impetum cauſæ, multiplex eſt, aut enim aliquid demitur de multitudine ipſius, ſiue diſſipetur in vapores, ſiue manifeſte effundatur. Quod autem reſtat, non ita diſtendit locum affectum, & idcirco non torquet amplius hominem, aut temperatur qualitas aeris, ita vt non poſſit erodendo cruciare, aut arcte alligatur pars dolens, ne nimis agitetur, ac diſtendatur, vnde acriorem ſentiat doloris morſum: quanto enim magis quieſcit, tanto minorem percipit moleſtiam. Cohibetur motus thoracis in tuſſi, aſtricto thorace: cohibetur & pulſus in temporibus, aſtricto capite: non permittuntur inteſtina nimium diſtendi à flatu, cum aſtringitur venter. Quæ omnia opera, licet referantur ad cauſam effectricem doloris, cum ipſam non detrahant ex toto, ſed relinquant in corpore, dicuntur dolorem leuare. Intueri autem medicus debet, cum ad tollendum dolorem adhibetur, præſtet ne cauſam depellere, an dolorem lenire atque vbi ſtatuerit ſatius eſſe lenire dolorem, vtrum expediat ſenſum ſtupefacere, an vim frangere cauſæ effectricis, hoc eſt eius quod moleſtiam affert: tum vbi oporteat effectricis vim remittere, conueniat ne quantitatem minuere, an qualitatem temperare, vel motum atque agitationem cohibere. Id quod colliget ex requirentibus & tolerantibus, quæ primum ſigillatim perſequemur, deinde inſtrumenta inueſtigabimus per quæ vnumquodque ex propoſitis operibus perficiatur. Ergo vbi id fieri poſſit vt vna cum amotione cauſæ auferatur dolor, nihil antiquius, ſublata enim cauſa finiuntur ſymptomata, neque ſupereſt aliquid quod curationem poſtulet. At vbi proprie ſymptomatibus ſuccurramus, reſtabit cauſa, neque erit adhuc curatio abſoluta: interdum autem ſymptomata (vt in ſuperioribus[d] monſtrauimus) vel quod nimis hominem excrucient, vel quod vires conuellant, non patiuntur expectari dum morbus & cauſa curetur. Hoc potiſſimum vſuuenit in acerrimo dolore, qui vtroq; nomine poſthabita cauſa poſtulat propriam curationem, quæ tota ad id dirigitur vt mitigetur: vbi mitior ſit, non requirit propriam medicinam, ſed permittit vt curetur cauſa cum qua ipſe quoque finitur. Vnicuique autem contrarium opus opponendum eſt, vt multitudini detractio, qualitati correctio, inanitati appoſitio. Fac tantum eſſe vt poſtulet relicta cauſa propriam curationem per quam leniatur: cum hæc duplex propoſita fuerit, vna quæ ſenſum aufert, altera quæ frangit impetum cauſæ effectricis, præſtat vbi licet, hac vti quæ id aufert quod contra naturam eſt, nam illa tollendo ſenſum[e] remouet quod ſecundum naturam eſt, & conſeruari debet. Sed tanta eſt interdum effectricis cauſæ vis, vt neque celeriter, neque facile poſſit remitti, ſed acerrimos ciet cruciatus, qui niſi celerrime ſuccurramus, hominem conficient: quamobrem cogimur maxime expeditam adhibere curationem, quæ ſenſum aufert, & ex malis eligere quod minimum eſt. Confugimus igitur ad ſtupefacientia, quæ alioquin maxime ſuſpecta ſunt, præſertim vbi curentur partes præcipuum aliquem ſenſum habentes, vt oculi: nam cum vindicant[f] hominem à dolore, ſimul & viſu priuant, aut viſum hebetem[g] reddunt, ſicut collyria ex opio ad oculos data: afferunt etiam grauitatem auditus quæcunq; ad vehementem aurium dolorem ex ſucco papaueris cōpoſita ſunt: offenduntur papaueris lachryma partes ſolidæ, adeo vt curationem poſtulent. Cæterum auferri quoque dolorem diximus, cum alter[h] maior in diuerſa parte excitatur, quod præſidium magis ipſum auget, quam mitiget. Tantumque conuenit cum pars dolens nobilior eſt à qua auertitur impetus materiæ, cum ſit maior dolor in altera minus nobili. Vbi res non adeo[i] vrgeat, non oportet ſtupefacere ſenſum, ſed lenire vim cauſæ effectricis, aut minuendo multitudinem, aut temperando qualitatem, aut cohibendo motum vehementiorem. Siquidem cum doleat pars onerata vel diſtenta multitudine, minuetur maturata vel diſſipata in vapores ſi flatus ſit aut tenuis ſuccus, vel euidenter emiſſa ſi craſſior, & relaxabitur locus diſtentus. Sed ſi dolor oriatur ab humore acri atque erodente, temperanda erit eiuſmodi qualitas: ſi vehementior motus ſit cauſa doloris, cohibendus erit aſtricta parte quæ nimis violenter agitatur. Plura igitur cum ſint opera quibus leuari dolor poteſt, quod maxime efficiendum ſit, iam patefactum eſt; qualecunque autem efficiatur, deſiderat quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, quæ reſpondeant his quæ in ipſo animaduertuntur. Inſtrumenta vero vt aliis, ita etiam propoſitis operibus aptanda ſunt, ſic vt & ipſis, & ipſorum differentiis reſpondeant. Quibus autem vtendum ſit ad cauſam remouendam, vt ad implendum, ad qualitatem corrigendam, ad multitudinem, ſiue auertenda materia ſit, ſiue repellenda, ſiue deriuanda, ſiue digerenda, ſiue effundenda ex affecto loco, ſuperiori libro vbertime explicauimus. Quæ dolorem excitant, nota ſunt omnibus, omnes enim nouerunt quo pacto & à quibus læſi videantur, quam maximū dolorem inurant. Quæ ſtupefaciunt ſenſum ναρκωτικὰ, vel quod ſomnum moueant[k] ὑπνωτικὰ, græce nominantur, habent validam refrigerandi vim, quemadmodum aqua gelida, quam Hippocrates[l] ſtupefaciendo leuare dolorem ait. Coniungitur autem in medicamentis ſtupefacientibus frigus vel cum humore, vel cum ſiccitate: ſicciora tutiora ſunt, vt hyoſcyami ſemen, cortex mandragoræ, papaueris lachryma; humidiora magis periculoſa, veluti cicuta. Sed illa etiam quæ ſicca ſunt, magis tuta redduntur, vbi miſcentur cum re calidiore, vt cum caſtorio, aut aromatibus. Complures ſunt eiuſmodi compoſitiones, vt paſtillus ille qui quod ex ſeminibus fiat, διὰ σπερμάτων[m] græce dicitur, & confectio quæ ad Philonem[n] veluti & quæ ad Nicolaum auctorem refertur: tum Theriace ipſa cum adhuc recens eſt, quæ & deuorantur, & in inteſtina immittuntur, & extrinſecus etiam imponuntur partibus dolentibus. Ad

[a] Gal. 5. ſimplic. c. 19.
[b] Hippocr. 2. aph. 46.
[c] Paulo in hoc eodem capite.
[d] Supra ab initio huius libri.
[e] Galen. 12. meth. c. 8.
[f] Gal. 2. lib. κατὰ τόπ. c. 1.
[g] Gal. 6. aph. com. 31.
[h] Hippocr. 2. aph. 46.
[i] Galen. 12. meth. c. 1.
[k] Gal. 5. ſimplic. c. 19.
[l] Hippoc. lib. de humidorum vſu.
[m] Galen. 12. meth. 1.
[o] Gal. ibid.

Digitized by Google

bus. Ad materiæ multitudinem minuendam, ſiquidem digerenda ſit, veluti flatus ac tenuis ſuccus, valent medicamenta relaxantia (χαλαστικὰ græce dicuntur) ſimul enim & cutem relaxant, & tenues ſuccos ac flatus [a] extenuant, ita vt facile exhalent apertis foraminibus cutis; ſunt hæc calida & humida, moderate tamen calefaciunt, vel nõ vltra primum gradum, concoquunt etiam & æquabiles reddunt humores, ſicut chamomælum, ſertula campana, fœnugræcum, anethum, & olea his condita, ex quibus fiunt fomenta quæ accommodantur cuilibet humori, modo non ſit craſſus, & tuto ſuperdantur vbi doloris cauſa ignoretur. Hippocrates [b] tamen cum lateris dolori medetur, fomenta tentat varia, quæ omnia tactu calida adhibentur, vnde πυρίαι à græcis appellantur: eodem enim [c] auctore calor dolorem leuat. Proponuntur ergo ad tollendum lateris dolorem, humida, ſicca, & media inter vtraque: tum lenia, acria, & ſimiliter media, quorum omnium exempla proferemus. Humidum fomentum lene, fit ea aqua calida: acre, ea muria: medium inter acre & leue, ea aqua aut oleo vbi acriores aliquas herbas incoxeris. Siccum lene, fit ex miliu, acre, ex ſale: medium ex furſure. Reſtat medium inter humidum & ſiccum, quod vel lene eſt, ſicuti quod conſtat ex relaxantibus incoctis in aqua ſeu oleo, vel acre, vt ea eruo incocto in aceto, vel medium, vt ex furfure decocto ſimiliter in aceto. Conuenit humidum lene, vbi cauſa [d] ignota ſit, ſed vbi perſpicua, recte opponitur cuique contrarium fomentum, vt leni, acre: acri, lene: ſiccæ, humidum: humidæ, ſiccum: mediæ autem medium aptatur. Qualecunque adhibeatur, leniter adhibendum eſt, & ſæpius eodem die iterandum, ſi ita res poſtulet. Ad effuſionem manifeſtam materiæ craſſioris locum dolentẽ diſtendentis, (veluti initio inflammationis aliquando ſolet) pertinet chirurgia, ſecatur enim cutis pluribus locis, ſimulque effunditur pars materiæ quæ diſtendebat locũ, & cutis ſecta redditur laxior: quo nomine Hippocrates [e] in fractura calcis, cutem illam ſubiectam duriorem voluit incidi: eade cauſa vbi nimium nerui diſtenduntur, ita vt periculum ſit ne dolor hominem [f] interimat, tranſuerſi præciduntur, & ſic laxiores euadunt. Iam vero acres ſuccos atque erodentes mitiores reddi, tam victu, quam medicamentis, ſuperiori libro declarauimus, qua de ſecundis qualitatibus cauſarum corrigendis. Hanc igitur vbi dolorem faciant, mitiores iiſdem inſtrumentis reddentur, licet manentes in corpore adhuc exhauriendi ſint, neq; enim agimus hic de cauſis penitus auferendis, ſed de frangendo ipſarum impetu. Ergo vbi ſucci qui dolorem faciunt erodentem vim habeant, eſculentis & poculentis vtemur, quæ quod boni ſucci ſint εὔχυμα, quod dulcis γλύκυμα à græcis nominãtur, quemadmodum oua ſorbilia, amilum, ptiſſana, alica, vinum dulce. Medicamenta vero quæ temperant prauam illam ſuccorum qualitatem, ἐπικεραννύντα, & ἐπικεραστικὰ dicuntur, ſunt motius ea pertia, & partim intus dantur, partim extrinſecus imponuntur, veluti oleum quam dulciſſimum, ſiue amygdalinum, quod omnibus modis & epotum, & in inteſtina inditum, & externis partibus illitum, vim ſuccorum acrem remittit: tum terra ſamia, cera elota. Cauendum tamen vbi vtimur his quæ temperandi vim habent, ſiue ſint cibi & potiones, ſiue medicamenta, ne à multitudine prauorum ſuccorum vincantur, nam ſic corrumperentur, & prauitatem augerent: quod Hippocrates [g] ſignificauit cum dixit, non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes; quamobrem, vbi multitudo ſit prauorum ſuccorum, ante minuenda eſt, deinde leniendum quod relinquitur, & temperandum per mixtionem contrariorum, adhibitis lenibus auxiliis. Motum atque agitationem violentam cohibent vincula, faſciis enim aſtricta pars non ita libere moueri poteſt: alligatur caput vbi arteriæ violenter in temporibus pulſant, alligatur thorax eum à tuſſis impetu laceratur. Vinciebat Secundus Athleta quem Galenus [h] commemorat, ſimiliter thoracem, cum reſpirans offenſam ſentiret circa ſeptum tráſuerſum. Cingebatur arcte ruſticus ille quem recenſet [i] ſimiliter Galenus, cum inteſtinorum dolore cruciabatur, ſic enim ea diſtendi à flatu non ſinebat, & ita vindicabatur à dolore.

[a] Galen. til meth c. 8.
[b] Hipp. 2. de vict. a princip.
[c] Hippocr. 5. aph. 22.
[d] Gal. 2. ad Glaucon. ab initio.
[e] Hipp. 2. de fractur. quæ de calce.
[f] Gal. 1. l. de motu muſcul. cap. 2.
[g] Hippocr. 2. aph. 10.
[h] Gal. 4. de loc. aff. c. 4.
[i] Galen. 12. meth. c. 8.

De curatione fluxus ſanguinis. Cap. III.

Alterum ſymptoma, quod ſimiliter ſpectat ad omnes partes corporis, & propriam curationem aliquando deſiderat, diximus eſſe fluxum ſanguinis, non tamẽ omnem, ſed illum qui conſequitur morbum. Pertinet autem ad expulſa [k] toto genere præter naturam, ſiquidem ſanguis retineri naturaliter debet, excepto menſtruo & illo quem natura onerata, aut irritata, expellit tempeſtiue, vt in criſi: ea enim effuſio eſt [l] opus naturæ, & non ſymptoma, niſi vbi plus profluat quam neceſſe ſit, ita vt vires exhauriat, nam tunc ſimiliter ſymptoma eſt ad ea pulſa pertinens, non toto genere præter naturam, ſed copia duntaxat. Verum ſiue toto genere, ſiue copia tantum ſanguinis fluxus alienus ſit, & idcirco in ſymptomatibus ponendus, communis eſt (vt diximus) partium omnium, ſiquidem ad omnes pertinent venæ, & arteriæ, ex quibus effundi poteſt. Species fluxus, ad vaſa referuntur, exit enim aut ex venis aut ex arteriis. Differentiæ vero ad impetum, qui maior, aut minor eſt, vel ad locum vnde erumpit, ſiue internum, ſiue externum. Curatur autem non ſecus ac cætera ſymptomata, ſublato morbo & cauſis à quibus proficiſcitur. Interdum tamen curſus copioſior eſt quam vt expectari patiatur, dum ſanetur morbus, & cauſa. Tunc autem ne vita cum ſanguine fundatur, propriam curationem deſiderat. Nos vt in tractando dolore, vtramque curationem, & communem quæ cauſas aufert, & propriam, quæ ſymptomati ſuccurrit, adſcripſimus, ita nunc etiam in fluxu ſanguinis adſcribemus. Quod vt via cum ratione perſequamur, cauſas propter quas ſanguis contra naturam effunditur, in memoriam reuocabimus. Attinent autem [m] vel ad facultatem retinentem, vel ad ſanguinem, vel ad vaſa, hoc eſt ad venas, & arterias in quibus continetur. Tria hæc, vbi ſecundum naturam affecta ſint, retinetur ſanguis ad vitam ſuſtinendam neceſſarius: qui vbi effundatur, neceſſe eſt vitium eſſe vel in vno, vel quod plerunque accidit, in pluribus illorum trium. Facultas retinens cum imbecilla eſt, non amplectitur ſanguinem. Oritur imbecillitas à morbo, hoc eſt ab immoderatione temperationis, & ab illa præſertim in qua calor & humor ſuperat, vnde & ex-

[k] Supra l. 5. c. 9. & 15.
[l] Galen. 3. de ſympt. cauſ. cap. 2.
[m] Gal. l. de diff. ſympt. c. 6. & 5. de cauſ. ſympt. cap. 2.

pultrix validior fit, & ora vaſorum patefiunt, ita vt patiantur ſanguinem effluere, quod non eueniret ſi clauſa eſſent. Sanguis cum quantitatem & qualitatem mediocrem retinet, non permittitur efflue-

a Supra ibidem.

re, ſed vbi vel copioſior [a]. fit, vel acrior, onerans atque excitans, naturam cogit atque impellit ad detrudendum: quo nomine effundi ſolet per nares, & in febre ſynocha, quæ fit à multo ſanguine, & in ardente quæ à bilioſo. Ille autem qui tenuis & aquoſus eſt, minus retinetur & promptius exit. Venæ & arteriæ naturaliter tunicam habent, ſi non denſam, ſaltem non raram: habent & ora clau-

b Galen. 3. de cauſ. ſympt. cap. 2.

ſa, & prætereaintegra ſunt, atque idcirco non patiuntur ſanguinem [b] effluere. Sed ſi vel parua foramina (quibus earum tunica diſtinguitur) aperiantur, vel ora ipſarum pateſiât, vel ipſæmet diuidantur, ſanguinem non amplius continent, ſed effundunt. Duo priores affectus, ad morbos pertinent in cauis adapertis, tertius refertur ad ſolutionem continui, quorum morborum cauſæ ſuperſunt. Cum parua foramina in tunicis vaſorum aperiuntur, cauſari oportet immoderatã temperationem calidam & humidam relaxandi vim habentem. Exit autem tunc ſanguis duntaxat vbi tenuis ſit, ita vt

c Gal. ibid.

videatur quaſi ſudatio, quod ſymptoma græci [c] διαπήδησιν nominant; accidit autem vaſis viſcerum frequenter. Pateſiunt ora vaſorum, quod vitium græce dicitur ἀναστόμωσις, vel ab eadem tempera-

d Galen. 5. meth. c. 2.

tione immoderata calida & humida, vel ab impetu ſanguinis, vel à vi externa. Diuiduntur [d] tandem venæ & arteriæ, cum inciduntur, rumpuntur, aut eroduntur. Inciduntur autem à telis acutis, ſiue cæſim, ſiue punctim ferientibus. Rumpuntur non ſolum à cauſis externis, vt à telo graui, atque hebete, & ab ictu, ſed etiam ab internis, vt à ſanguine, vel multo, vel admixto cum flatu, quemadmodum rumpi videmus dolia plena muſti. Ad internas cauſas, quoniã oritur à nobis, redigitur & motus violentus per vocem, ac tuſſim. A quacunque cauſa offendantur, non æque rumpuntur in quouis homine, ſed magis in eo in quo opportuniores ſunt eiuſmodi iniuriæ. Tales autem tenſæ ſunt, & duræ, nam quæ molles ſunt & laxæ, magis impetum ſuſtinent eorum quæ abrumpendi vim habent, cedunt enim: contra quæ tenſa ſunt franguntur, neque ob aliam cauſam ſicciores venæ facilius abrumpuntur quam humidiores, niſi quia magis tenſæ ſunt. Frigus vero venas rumpit, partim exci-

e Galen. 5. meth. 10.
f Galen. 5. meth. c. 6.

tando tuſſim, partim durando, ac tendendo. Eroduntur venæ [e] & arteriæ à prauis ſuccis, vt à pituita ſalſa, à flaua, vel atra bile, quod vitium [f] διάβρωσιν græci appellant. Tunc autem ſoluitur continuum, & quia pars tunicæ exeſa eſt, patefit quodammodo feneſtra ſanguini effluenti. Sed morbos & cauſas vnde oritur propoſitum ſymptoma, ſatis mihi videor explicaſſe: nam ſpecies à ſimili ſpecie, differentiæ à ſimili differentia cauſarum proficiſcuntur.

Proximum eſt vt in homine cui ſanguis erumpit, quo pacto & hæc recognoſcantur, & quæ futura ſunt præſagiri poſſint, explicemus. Exordiemur à ſymptomate, hoc eſt ab ipſa profuſione ſanguinis, deprehenditur hæc ſenſu, ita vt non egeat ſignis à quibus indicetur. Species autem quæ ex venis procedit, ab illa quæ ex arteriis in partibus externis, ſenſu internoſcitur: arteriæ enim cum tractantur, ſentiuntur pulſare, quod nõ euenit venis. Sed quæ in intimis partibus ſunt, ſub ſenſum non

g Gal. 1. de loc. aff. c. 2.

cadunt, ita vt ex argumentis res colligenda ſit. Arteriæ, [g] impetu quodam eiiciunt & quaſi iaculantur ſanguinem valde calidum, tenuem, ſubflauum cum ſpirituum multitudine, quem venæ ſine impetu fundunt craſſiorem, valde rubrum, non ita calidum, & cum paucioribus ſpiritibus. Quod attinet ad differentias, cuius copioſior aut leuior ſenſui ſubiicitur, ſicut & partes externæ, cum ex illis fluit, ſed internæ, mente duntaxat coniiciuntur ex ſignis, quæ clariſſime expoſuimus, cum ageremus de recognoſcendis morborum differentiis. Propria autem indicia per quæ hæc aut illa pars ſignificetur, ſigillatim tractabuntur in opere de curatione membratim. Cauſæ partim ſenſu, partim mente percipiuntur. Imbecillitas facultatis retentricis, cum ſub ſenſum minime cadat, intelligitur primo ex cauſis, vt ex immoderata temperatione calida & humida: tum ex contrariis quæ illi proſunt, & ſimilibus quæ nocent: ex effectis tandem, ſiquidem quod effertur, neque multum eſt, neque omnino bonum. Sanguis, ſi aut copioſior ſit, aut acrior, colligitur ex ſignis quæ ſuperiori libro propoſuimus, multitudinem vel qualitatem eius notantibus: quanquam cum effunditur, qualis ſit, oculis apparet. Tertia cauſa eſt vitium in vaſis, ſine qua non poſſunt duæ ſuperiores ſanguinem effundere. Quod ſi parua foramina quibus diſtinguuntur tunicæ venarum atque arteriarum relaxentur, non deprehenduntur ſenſu, ſed coniectura ducta à cauſis antegreſſis, quæ calefaciendi ac ma-

h Galen. 5. meth. c. 6.
i Galen. 3. de cauſ. ſympt. cap. 2.

defaciendi, & idcirco relaxandi facultatem habuerunt. Ex iuuantibus [h] quæ denſitatem faciunt, & nocentibus quæ relaxant: tum ex effectis, nam ſanguis tenuis eſt, & magna [i] ex parte aquoſus, ac parum fluit cum ora vaſorum pateſiunt in partibus externis, vt in venis ani ſanguinem fundentibus, ſenſui ſubiiciuntur, ſed in internis, latent. Colliguntur tamen ex cauſis, vt ex aere calido & humido, ex balneo, ex ictu, ex multitudine ſanguinis qua corpus redundat, ex flatu qui cum eo admixtus eſt: tum ex his quæ aſtringendo iuuãt, vel aperiendo nocent: poſtremo ex effectis, vt ex multa profuſione ſanguinis non corrupti. Solutio continui, ſeu vaſa incidantur, ſeu rumpantur, ſeu erodantur, in partibus externis ſub aſpectum cadit, in internis, coniicitur ex cauſa incidente, aut erodente, aut abrumpente, quæ præterit: monſtrat enim vnaquæque ſolutionem continui in vniuerſum, ſed proprie incidens, ſectionem: rumpens, fracturam: erodens, roſionem. Huc ſpectant etiam iuuantia, quæ ſolutionem continui ſanant, & remouent cauſas ſoluentes: tum nocentia his contraria. Accedunt & effecta, quoniam vbi fit ſolutio continui, multum erumpit ſanguinis, & non ſolum tenuis, ſed etiam craſſi: proprie autem ille qui corruptus eſt & acris, vaſa exeſa denunciat. Quod ſpectat ad futura, exitus ſalubris, vel pernicioſus, colligitur ex ſpecie. Facilius qui ex venis quam qui ex arteriis profluit ſanguis ſupprimitur: tum ex differentiis, facilius vbi parum, quam vbi multum, & vbi ex externis, quam vbi ex internis vaſis effertur. Quid autem timendum ſit, aut ſperandum vbi ex hoc vel illo viſcere profluit, exponemus in opere de curatione membratim. Tempus ſanationis ex ſpecie, differentia, & cauſa præſagitur. Si ex arteriis, ſi ex partibus internis, ſi valde profluat, & propter ſolutionem continui, non ita cito conquieſcit, ſicuti cum hæc contraria ſunt. Diuturnum tempus

poſtulat

poſtulat prauitas ſuccorum, & idcitco vena, vel arteria exeſa. Via ſanationis buiuſmodi eſt: ſi patum profluat, & ex parua venula, per ſe ſubſiſtit, alioquin medicina opus eſt, ad quam nune aggredimur.

Curatur ſanguinis fluxns perinde atq; alia ſymptomata, cum cauſa remouetur. Interdū ramen propriam cotationem poſtulat. Agemus primo de remorione cauſæ, qoæ tunc eonoenit eum leuior eſt effuſio, vr cum parua foramina tunicarū relaxara ſuut, & cnm celeriter auferri cauſa poreſt, nec timemus oe inrerim vires deficiant. Triplex [a] aotē propoſira eſt, imbecilliras facu lratis retentricis, eopia vel ptaua qoalitas ſanguinis, vitium in vaſis relaxatis, patefactis, aut diuiſis. Si facultas imbecilla ſir, curatur ſanando remperarionem immoderatam, veluti refrigerando & ſiccando vbi calida ſir & humida. Si ſanguis copia ſui, vel qualitare male babet, exhauriendus ac remperādus eſt. Si vaſorum tunicæ laaiora fotamioa babeār, reddi denſa debenr. Si ora patefacta, aſtringi: ſed ſi ipſa diuiſa fuerint, ſeu inciſa, ſeu rupta, ſeu exeſa ſanare oportet ſolutionem continui. Quæ omnia opera vna cum inſtumēris per quę fiunt, petenda ſuot ex ſuperioribus libris, vbi morborum, & cauſarum curarionem, & geoeratim, & ſpeciatim perſecuti ſumus. Hæc autem ratio ſuccurrendi ſanguinis fluaui, noo refertur ad ipſum ſymptoma, ſed ad cauſas. At vbi magnus ſir effluenris ſanguinis impetus, (quod potiſſimū euenit, cū aut arteriæ, aut magnæ venę parefactæ ſunt, aut diuiſæ, pręſertim exeſę, & offenſa magna eſt,) non paritur expectari dum tollatur cauſa, ne homo prius intereat quam illa ſaoari poſſit. Tunc [b] ergo poſthabitis cauſis ad ſymptoma duntaxat dirigere conſilium oportet, quod qoo pacto fiat, iā dicere ingredior. Com ſanguinis fluxus nō ſirea numero eorum quę permanent, quemadmodū nec dolor, (vt [c] ſopra oſtenſum eſt,) cohiberi non poteſt, niſi vis cauſæ frangatur, quę cum vel ad facultatem reteotricem, vel ad ſanguinem, vel ad vaſa referarur, conſtat facultatem vbi imbecilla ſir, nō poſſe celeriter confirmari. Immoderatam temperarionem non licet ſubiro depellere, neque ſi licerer, id ſufficeret: ſupereſt enim vaſorum offenſa, coi ſuccurrendum eſſet. Quamobrem vel ad ſanguinē ſpectandum erit, vel ad vaſa. Dabimus igirur operam ne ſanguis ad exitum concurrat, & ne vaſa ſinant ipſum effluere, quod fiet vbi claudantur: de quo loquemur cum eaplicauerimus qua ratione prohibeamus ſanguinem eo ſe conuertere. Ex duobus operibus propoſitis, ſępe alterutrū ſufficit: interdum tamen vtrumq; neceſſarium eſt, veluri eum magnum viilnus profuſionē ſanguinis faeir: ſed ſiue alterutrū, ſiue vtrumq; fiat, oecurretur ſymptomati, non tamen cauſæ, cum relinquatur idem vitium, ſiue in quātitate & qualitare ſanguinis, ſiue in vaſis relaxatis, patefactis, aut diuiſis. Ergo ne ſanguis corrat ad partem vnde eait, fiet ſi ab ea non alliciatur, ſi traharur ad aliam, ſi repellarur. Non allicietur, vbi rollantut cauſæ ob quas allicitur, vt calor refrigerando & quieſcendo, dolor leniendo & vitando ſitum moleſtum. Sunr qui ſcribant vitandum eſſe aſpectum rerum purpurearum, quod vel ob calorem, vel ob ſimilitudinē concitet ſanguinem, & fluxum augeat. Trahetur ad aliam partem, vbi vel quam lōgiſſime, [d] vel etiā ad latus euocetur, hoc eſt, vbi vel auertatut, vel deriuetur, & ita deſioet fluere qua volumus. Poſtular ram auerſio, quā deriuatio, vt caueamos ne trahatur ad locum nobiliotem: ſed cū vtraq; vel tanrum trahar, vel etiam emittat quod traxir, tam hac, quam illa vti licebit: ea tamē cautione, ne quod emittitur copioſe emirtatur, nā vires deficerent, quæ fluxu plerunq; exbauſtę ſunt. Trahitur etiā ſanguis ad diuerſa, & auertirur cum reuoeatur ad partes internas. Repellitur quod ad exitū concurrir refrigerato, [e] vel aſtricto loco qui iuxta eſt. Sic enim intereluditur aditus, neq; poreſt amplius ex vlterioribus partibus ſanguis venire. Non tamen vtendum repellenribus [f] præſidiis, vbi periculum eſt ne ab externis partibus ſanguis reuocetur ad internas nobiliores. Cum fluir ex naribus, oō licet caput vehementer refrigerare, ne repellatur ad cerebrum: neque in ſputo ſanguinis, thoraeem, ne ad cor & pulmonem, niſi & vbi iam eorpus larga effuſione exinanitum eſt, & vbi leuiora refrigerantia adhibeantur. Spectat aliquo modo ad repellendū ſitus [g] partis vnde erumpit: qui ſublimis eſſe deber, nam ſaoguis qui grauis eſt, nō facile aſcendit. Defendir Hippocrates [h] membra fracta & luxata ab inflammatione, atq; ab impetu ſaoguinis confluentis, collocando ſublimiora: Quod tamen eatenus fieri debet, ne doleāt, nam dolor (vt proaime [i] diximus) ſanguinem concitat. Pars ergo vnde exit, ne ad ipſam concurrat, ſublimis habenda eſt. Cū per nares funditur, collocatur homo [k] capite ad ſcapulas demiſſo, ſic enim qui prius deſcendebat ad nates, neq; ad eas poterit aſcēdere, neq; efferri. His itaque modis omnibus prohibemus ne ſanguis concurrat ad partem vnde erumpit. Ille vero qoi cōfluit, noo ſinitur effundi, vbi exitus claudatur: clauditur aurem, & cum obſtruitur, & cum adſtringitor: hoc rutius eſt, illud expeditius. Protinus igitur obſtruentia [l] tentabimus, quę vbi cohibere impetum ſanguinis nequeant, confugiemus ad adſtringeotia. Vtraq; cum & leuiora, & validiora eſſe poſſint, vtemur leuioribus, vbi res minus vrgeat, nam iucundius corant: ſed vbi periculum ſit ne homo profuſione ſanguinis intereat, veniemus ad validiora, vel ad maxime valida, vt ad laqueum, ſectionē, vſtiooem, pręſtat eoim tunc tuto, quam iucunde curare. Sub neutro autem propoſirorum pręſidiorom genere curarur cauſa, relioquitur enim vitiom in ſanguioe ac ſolurio cōtinui. In vaſis inciſis, ruptis, aut eaeſis, ſed tanrū ſuccurritur ſymptomati, quamobrem illa ad hoc proprie referuntur, oon ad cauſam. Sed vtrouis modo elaudantur, ſæpe manet in affecto loeo [m] aliquid ſanguinis concreti, qui cnm grauiſſima afferat ſymptomara, neceſſe eſt diſeuriatur ac diſſipetur: complura igitur ſunt opera quæ poſthabita canſa requiruntur ad corandum ipſum ſymptoma quod præ manibus nunc ſe ſe offert, videlicet ſanguinis fluxum, vt anerſio, detiuatio, leuatio doloris, temperatio caloris, interclusio aditus, obſtructio vel aſtrictio exitus, & concreti ſanguinis diſſipatio.

[a] Superius a principio ca. 15.
[b] Galen. 12. meth. cap 1.
[c] Supra in capite antecedente.
[d] Galen. 5. meth. cap. 3.
[e] Galen. 5. meth. c. 5. & l. 3. catatop. ca. 3.
[f] Galen. 5. meth. c. 6.
[g] Galen. 5. meth. c. 3.
[h] Hipp. l. 3. de off. med 30.
[i] Paulo ante in hoc eodē cap.
[k] Galen l. de praſag. ad poſt. c. 13.
[l] Galen. 5. meth. c. 4.
[m] Galen. 5. meth. c. 8.

Inſtrumenta quibus hęc perficiūtor, partim in ſuperioribus expoſita ſunt, partim hic ſobiicietur. Illa quæ valent ad auertendū, aut derinandum, ſioe cum effuſione, ſiue ſine, ſuperiori libro [n] enarrata ſunr, qua de anerſione, ac deriuatione. Illud rātum adſeribere nunc oportet, quod vt reuocetur ſanguis ad partes iorernas, vtendum eſt [o] refrigeranribos. Idonea eſt perfuſio aquę frigidę: ſed ſi incutiatur homini timor ex ipſius periculo, fertur ſimiliter ſanguis ad viſcera, & auertitor à partib. externis, atq; à loco vnde erumpit. Inſtrumēta vero quibus lenitur dolor, paulo ante [p] tradita ſunt. Illa quibus

[n] Supra l. 16. c. 10. & c. 12.
[o] Galen. 5. meth c. 5. & c 6.
[p] In antecedenti cap.

tẽperatur calor, expoſita ſunt in curatione morborũ, qua de immoderata tẽperatione calida. Aditus intercluditur cum refrigeratur aut aſtringitur locus proxime ſupra exitũ. Ad refrigerãdum maxime idonea eſt aqua frigida, & intus ſumpta, & extrinſecus impoſita: cauendũ tamen ne plagã attingat, nã frigus, cum (teſte Hippocrate [a]) ſit vlceribus mordax, poteſt ſanguinem concitare. Cauendum item ne frigidiores partes plurimum refrigerentur, nam ſic ſolet neruorum [b] diſtentio ſuperuenire. Sed eo nomine etiam iuuat aqua frigida, quod ſanguinem cogit, & craſſiorem efficit, ita vt reddatur fluxioni minus opportunus. Contra vtroque nomine aliena eſt perfuſio calidę, quod ſanguinem extenuet, & eidem aditum patefaciat. Merito igitur præcipit Hippocrates [c] vt vitetur, vbi timeatur ſanguinis profluuiũ. Intercluditur etiam aditus, cũ aſtringitur, quo ſpectat manus opera: imponitur enim faſcia [d] loco vnde ſanguis erumpit, ibique arctius aſtricta, laxior deinde ducitur ad ſuperiorem partem, hoc eſt verſus originem, & quaſi radicẽ vaſorum, [e] quę in arteriis cor eſt, in venis iecur: ſuperior ergo pars illa dicitur quæ maxime vicina eſt cordi, aut iecinori. Refrigerando igitur & aſtringendo excæcãtur itinera per quæ ſanguis ferebatur. Superſunt inſtrumenta illa quę claudunt exitum ipſum, ſiue obſtruendo, ſiue aſtringendo. Obſtruitur autem interdũ ſolo ſanguine ipſo concreto citra aliud auxilium: interdum adducta [f] cute vel carne a viciniis partibus, vel ſuperpoſitis digitis, aut linamentis. Quæ chirurgia vbi ſufficit, quemadmodum in partibus externis, cum vehementer ſanguinem fundunt, expedita eſt. At vbi per hęc nequeat ſupprimi fluxus, admouenda ſunt medicamenta obſtruẽdi vim habentia, cuiuſmodi ſunt & emplaſtica, & adurentia. Vocantur emplaſtica à græcis illa quæ morſus ſunt expertia, & facile illini poſſunt, ſiue humida ſint, vt album oui, ſiue ſicca, vt gypſum, terra Samia, Armena. Aptiſſimum autem eſt medicamentum quod accipit duas [g] partes thuris & vnam aloes, dilutas albo oui ſubacto, & exceptas pilis leporinis: adeo autem valet, vt fere ſiſtat quemuis ſanguinis impetum ex arteriis etiam emanantis. Quo item modo maxima cũ conferentia adhibetur medicamentum quod accipit aloes, mannæ thuris, corticis pini, terræ lemniæ, boli armenæ, lapidis hęmatites, hypociſthidis, gallæ, omphacitidis, ſingulorum drachmã, quæ in tenuiſſimum puluerẽ ſint redacta: Eodem tendit & puluis qui conficitur ex maſtichis, thuris, cuiuſq; drachma, ſanguinis draconis, terrę armenę, cuiuſq; drachmis duabus, roſarum, balauſtiorum, myrthorum, ſingulorũ drachmis tribus: ſiue quod accipit Reſinę frictæ, pollinis farinæ triticeæ, gypſi, ſingulorum drachmas duas ex quibus puluis conficitur eadem ratione adhibendos. Ad partes autem internas ea emplaſtica maxime accommodantur quę alendi etiam vim habent, & eſculenta ſunt ac poculenta, vt oua ſorbilia, vel mollia ex olla, amylum, pulticula ex farina: hæc & ſanguinem craſſiorem faciunt, & vaſa ſimul etiam oppilant. Quibus etiam partibus tuto dantur terra armena, ſamia, hæmatites, charabes, corallum, trochiſci ex terra ſigillata, ex charabe, veluti & exigua portio philonũ, quo potiſſimum tenuitas ſanguinis craſſior redditur. At vrentia medicamenta tantum imponuntur partibus externis, quibus tanquam igne [h] aduſtis cruſtam inducunt, quæ deinde occupat exitum vnde ſanguis erumpit. Sunt autem valde calida & ſicca, tum craſſarum partium. Præſtat autem illis vti quæ ſimul aliquã habeãt [i] aſtringendi facultatem, quemadmodum atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, vt diutius cruſta retineatur, & interea creſcente carne claudatur locus, nam vbi dentur quæ aſtrictione carent, veluti calx, cruſta celeriter cadit, & locus deinde magis effuſioni patet. Plurimum autem proficiunt adurẽtia, vbi cum ſanguinis fluxu putredo coniungitur: ſi maximum ſit ſanguinis profluuium, veluti cum membra præciduntur, præſtat ad chirurgiam venire, & locum candenti ferramento adurere, quod ſtatim cruſtam inducit, ita ut ſanguinis effuſio conquieſcat. Altero modo claudi exitum diximus cũ aſtringitur, id quod fit & per medicamenta, & per chirurgiam: aſtringunt medicamenta quæ frigida ſunt, comprimunt [k] enim & cogunt, quemadmodum aqua frigida, cum effluente ſanguine per nares attrahitur. Quod ſi non ſolum frigida, ſed etiam ſicca ſint, maiorem habebunt aſtringendi facultatẽ: veluti galla, hypociſthis, malicorium, rhu, acacia. Eandem vim habent medicamẽta, quæ quod cruẽtis vulneribus ſtatim iniiciantur ἔναιμα græce dicuntur, veluti emplaſtrum barbatum. Internis vero partibus aptantur plantago, portulaca, polygonium, ſolanum, ſuccus qui ex ipſis exprimitur, aqua in qua bullierit rubus, myrthus, lentiſcus, præterea paſtillus Paſionis, Andronis, Polidæ: trochiſci de terra ſigillata, de lapide hæmatite, de charabe, quę partim obſtruendo, partim aſtringendo ſanguinis fluxum cohibent, chirurgia qua exitus ſanguinis aſtringitur, varia eſt, primo [l] enim adducuntur oræ vaſis ipſius diuiſi vt inter ſe coeant, deinde ſuperdatur faſcia, quæ à contraria parte orſa, & vtrinq; ad plagam attracta, oras adductas atque in vnum coniunctas retineat. Quod vbi fieri non poſſit, laqueo aſtringitur vas: ſub eo enim traiicitur acus linum ducens, quo deinde arctius alligato, non poteſt amplius ſanguis effundi. Sed periculum eſt ne ſi nimis aſtringatur magnum aliquod vas, [m] oriatur gangræna. Poſtremum remedium eſt venas vel arterias quę ſanguinem fundunt, circa id quod eſt ictum duobus locis deligare, & poſtea [n] intercidere, vt in ſe coeant, & nihilo minus ora præcluſa habeant: ſic autem imbecillior redditur pars, cum minus poſtea alatur à minoribus vaſis: quod tamẽ ſatius eſt, quam ſinere vt cum ſanguine vis omnis effundatur, quemadmodum in diſtentione neruorum præſtat tranſuerſo muſculo, aut neruo [o] ſecto, partem aliquam actione priuare, quam permittere vt homo conuulſus intereat: Diſſipandus tandem eſt ſanguis concretus manens in loco affecto, ad quem vſum intus ſumitur coagulum [p] leporis, aut ſuccus calamenthi. Sed acetum efficaciſſimum [q] eſt tam in partibus internis, quam in externis, vnde in ſanguinis ſputo bibitur poſca: vbi ſanguis [r] cum vrina redditur, oxymel. Veteres in fractura caluariæ ſubiectam membranam ea de cauſa aceto reſpergebant. Hippocrates, [s] vbi adhibita cucurbitula ſcalpello cutem pluribus locis incidit, eandem miſſo ſanguine, aceto perfundit, vt diſſipetur ſiquid ibi concreti ſanguinis manſit. Quę de operibus & inſtrumentis ad tollendum morbos, cauſas, & ſymptomata pertinentibus generatim dicenda erant, habeant hunc terminum.

[a] Hip. 5. aph. com. 10.
[b] Gal. l. 3. prorrhetic. com. 53. & Hippo. 5. aph. 17.
[c] Hippoc. 5. aph. 19.
[d] Galen. 5. meth. cap. 3.
[e] Hippo. l. de alim. circa medium & Galen. 6. de plac. c. 9.
[f] Galen. 5. meth. c. 3.
[g] Galen. 5. meth. c. 4.
[h] Gal. ibidẽ & 1. ſimplic. c. 18.
[i] Gal. ibidẽ.
[k] Galen. 3. 6. epidem. com. 14.
[l] Galen. 5. meth. c. 3.
[m] Gale. 7. de anatom. ad miniſ. c. 13.
[n] Gale. 8. de anatom. ad miniſ. c. 6.
[o] Gale. 9. de motu muſc. c. 1.
[p] Gal. 10. ſimplic. c. de coagulo.
[q] Dioſc. l. 5. ſimp. c. 17.
[r] Galen. 5. meth. c. 8.
[s] Hippo. l. de vlceribus.

VIDI VIDII
MEDICI FLORENTINI
DE
FEBRIBVS
LIBRI VII.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Primus.

QVI EST DE FEBRIBVS IN vniuerſum.

Quæ ſuperſint tractanda in opere de curatione generatim.

CAPVT. I.

QVÆCVNQVE ad id quod inſtitutum eſt, referuntur, pertractari omnia coniunctè debent: ſi qua tamen pars adeò magna ac multiplex eſt, vt in ea explicanda multo longior ponenda ſit oratio, quam in reliquis omnibus, tantum attingi debet in perpetua tractatione cum cæteris, ne ſi contexta cum illis vberrime explicetur, verborum ac ſententiarum copia legentis mens adeo obruatur, vt ne queat in memoriam redire & reliquarum partium, & eius quod præcipue propoſitum erat, ſed repetenda eadem eſt deinde in proprio opere, diutiuſque in ea commorandum, vt quod alibi inchoatum erat abſoluatur: hoc tam ab hiſtoricis quam à philoſophis, & medicis obſeruatur. Qui hiſtoriam conſcribunt, quædam bella & ciuiles quaſdam coniurationes, in quibus volunt mentem totam verſari, & diutius inſiſtere, à perpetua tractatione ſeiungunt. Ariſtoteles cum in opere de anima, ſenſum vna cum aliis animæ facultatibus propoſuiſſet, ſeorſum deinde in vno libro quem de ſenſu compoſuit, omnia quæ ad ipſum pertinent colligauit. Cumque ad rempublicam aliquo modo ſpectaret etiam res familiaris, hanc ſeorſum perſequi voluit in libro quem oeconomicum inſcripſit. Galenus cum in libro de ſymptomatum differentiis horrorem & tremorem vna cum aliis ſymptomatibus propoſuiſſet, vtrumque deinde dilatauit in vno libro quem de ipſis compoſuit: hoc idem & nobis faciendum eſt, nam cum chirurgiam conſcribemus, cuius pars [a] eſt anatome, ſi hanc coniunctè cum aliis explicare quantum res poſtulat volemus, longior erit hæc ſola pars chirurgiæ quam reliquæ omnes, quamobrem vna cum aliis eatenus declaranda eſt, vt intelligatur quid ſit & quo pacto ad chirurgiam referatur, deinde ſeparatim in vno volumine vberrime explicanda. Nunc etiam cum in ſuperioribus [b] libris generatim morborum omnium ſpecies: differentias, cauſas, ſymptomata, ſigna, & curationem ſeorſum explicauerimus, quoniam nonnulli ſunt qui longiorem tractationem deſiderant, alios libros conſcribere operæpræcium iudicauimus, in quibus illi latiſſime tradantur, & vnum ſub aſpectum ponantur quæ ad vnumquemque pertinent, atque hoc pacto exerceatur ea methodus ſpeciatim quæ generatim tradita eſt: ſunt autem morbi ad quos reuerti oportet, febris, tabes ſeu ſiccitas vniuerſi corporis, repugnantia totius ſubſtantiæ: tumor præter naturam: exitus articulorum à ſua ſede: ſolutio vnitatis: ordiemur à febre, quæ vt ſi quis alius morbus vulgaris eſt, & ſæpe grauiſſima, adeo vt qui moriuntur niſi trucidentur, fere omnes febricitent: hinc verus prouerbium in eos qui moleſti ſunt & iniurii, vis ſine febre mori? Quod ſi hæc à nobis vberrime tractata fuiſſet ſuo loco, videlicet vbi egimus de morbis ſimplicium partium, & proprie de immoderata temperatione calida, quæ (ſi eſt in toto [c] corpore) dicitur febris, mentem legentis adeo longitudine tractationis obruiſſemus, vt vix potuiſſet ad reliquas immoderatas temperationes deinde reuerti, earum omnino oblitus: in febribus autem tractandis, ante quæ communia ſunt declarabimus, deinde ad [d] ſingulas ſpecies pergemus, primo autem pro vt conſonum eſſe alibi diximus, perſequemur cognitionem curandorum, deinde rationem curandi.

[a] *Vide lib. 4. de cur. gen. parte prima c. 4.*

[b] *Vide in prima parte de curatione generat.*

[c] *Galen l. de cauſ. morb. cap. 2.*

[d] *Vide l. 3. inſtit. ca. 2.*

De nomine & definitione febris. CAP. II.

IN omnibus quæ ratione docentur ac via, primo conſtituendum eſt [e] quid illud ſit quod proponitur, quo ſpectat definitio, qua vt cuiuſque alterius rei, ſic etiam febris, nunc nobis propoſitæ notio explicatur: recte autem colligitur eius definitio ex nomine, dicitur enim latine febris à feruore;

[e] *Plato in Hippia.*

quaſi feridus calor, græce [a] πυρετὸς ἀπὸ τοῦ πυρὸς, hoc eſt ab igne quaſi igneus: illa vero febris quæ vehemens eſt, vocatur ab Hipp. [b] πῦρ hoc eſt ignis, ita vt ex vi nominis intelligere liceat febrem eſſe calorem feruentem ſeu igneum. Idem colligitur ex notione communi omnium, neque enim medici duntaxat, ſed ignari homines etiam, cum ingenti calore detinentur, dicunt ſe febricitare. Eſt igitur febris calor feruidus ſiue igneus. Conſtat autem calorem in animantibus non ſemper æqualem deprehendi, ſed ſæpe moderatum & ſuauem, interdum immoderatum & inſuauem, ille innatus [c] eſt, hic aduentitius: innatus prætereà [d] duplex eſt, inſitus & influens, inſitus calor impertitur partibus noſtris à ſemine & ſanguine menſtruo, ex quibus principiis [e] procreamur: influens iiſdem diſtribuitur per arterias & venas à corde & iecinore, ineſt enim in ſanguine & ſpiritu qui funditur in vniuerſo corpore: ex inſito & influente vniuſcuiuſque partis tertius quidam fit, qui ſimiliter [f] dicitur innatus, pertinet ad hunc calorem, primo vis gignendi [g] & procreandi, tum alendi, augendi, ac ſuſtinendi corpora noſtra: quamdiu enim remanet in nobis, tam diu remanet ſenſus [h] & vita: refrigerato & extincto refrigeramur ipſi & extinguimur. Aduentitius calor quem diximus immoderatum eſſe & inſuauem, non innaſcitur nobis, ſed superuenit, præter naturam quidem ex illis cauſis, quæ ignis modo calefaciunt corpora, naturaliter autem ex alimento quod procedente ætate diutius ſumimus, atque hoc plurimo redundant iuuenes, [i] ſicuti pueri innato. Qui præter naturam eſt, tantum abeſt vt vitalis ſit, vt quocunque inuaſit, omnia [k] conturbet ac diſſipet, ſitque confector omnium & conſumptor, idcircoque aduentitii caloris nomine hunc tantum deinceps ſignificabimus. Ille autem quem naturaliter aduenire diximus, licet quatenus ab eo qui ex ſemine & ſanguine emanauit diuerſus concipitur, aduentitius appellari queat, tamen quoniam innatu valde affinis eſt, & cum eo in vnam quandam ſubſtantiam conflatus miſcetur, pro eoque fungitur vitæ muneribus, ſub innati nomine abſolute continetur. Calor igitur innatus & aduentitius ille præter naturam plurimum videntur inter ſe diſtare: at non propterea ſunt diuerſæ ſpeciei, ſed ſub eadem ambo comprehenduntur, ſunt enim primarum qualitatum quatuor imæ ſpecies, calor, frigus, humor, ſiccitas, calori ſubiicitur tam innatus quam aduentitius, neque enim differt vnus ab altero quatenus calor eſt, ſed quatenus vel moderatus, & ideo naturæ noſtræ ſimilis & amicus, vel igneus, & idcirco eidem diſſimilis atque inimicus. Cum igneum dico non eſt quod intelligas ſimpliciter igneum, ſiquidem cum tali vita ne momentum quidem temporis ſeruatur, ſed mixtum ac fractum, adeo tamen immoderatum, vt accedere ad naturam ignis videatur: huiuſmodi eſt ille quo febris [l] continetur, immoderatus videlicet & ad ignis naturam vergens, non tamen omnino igneus, cum febricitantes ſub eo ſæpe diutius viuant, & compluribus vitæ muneribus fungantur, inter quæ illa interdum maxime euidentia ſunt quod concoquunt, aut expellunt putres & noxios ſuccos qui febrem accendunt: Nequeunt opera hæc proficiſci à calore penitus igneo, ſed ſequuntur remiſſum & medium quodammodo inter innatum & aduentitium, qualis eſt calor febrium præſertim ſalubrium, nam illæ quæ pernicioſæ ſunt, videntur igneo magis quam medio calore contineri, nec eſt quod propterea dicas vt quibuſdam placet, in febricitante duos eſſe calores, vnum innatum, alterum aduentitium: ſiquidem calor cum ad vnam duntaxat ſpeciem referatur (vt [m] iam oſtendimus) non poteſt duplex eſſe in eadem materia: poteſt eadem accipere plures diuerſorum accidentium formas, vt figuræ, coloris, & primæ alicuius qualitatis, non tamen plures eiuſdem ſpeciei, nam hæ multiplicantur tantum multiplicata materia, à qua diuerſa diſtinguuntur, & diuerſa numero fiunt: quamobrem in febricitante vnus tantum calor adeſt, hic autem eſt medius inter innatum & igneum, ſiue (vt tam Græci [n] quam Arabes [o] philoſophi ac medici clariſſimi voluerunt) innatus conuerſus in igneum: ſolidæ enim partes quibus propriè [p] tribuitur morbus, & propterea febris, immoderate calefiunt, quod nimis accendatur innatus earum calor, & vergat ad igneum, quo minus autem recedit ab innato ac moderato, eo magis perficit munera vitæ. Quo magis igneus fit, eo minus: adeo vt vbi talis redditur, omnia perturbet [q] & conficiat. Calor igitur in quo febris continetur, eſt innatus [r] conuerſus in igneum, ſicut & opera [s] quæ ab ipſo efficiuntur media ſunt, non ſecus atque in abſceſſibus ſuppuratio, quæ medium quoddam eſt inter alimentum & putredinem, & à medio calore proficiſcitur. Cum Galen. [t] febrem definiuit conuerſionem innati calidi in igneum, abuſus eſt nomine conuerſionis, ſignificare volens quod mutatum eſt & non mutationem, ſicuti cum [u] alibi tradidit febrem fieri ex conuerſione caloris innati in igneum, tunc enim proprie vſus eſt conuerſionis vocabulo ad mutationem notandam ex qua oritur febris: quæ cum ſit morbus, non eſt mutatio, ſed res mutata, eſt enim qualitas, & ex numero permanentium, non ex his quæ fluunt ſicut motus, ſed gignitur per motum, quemadmodum per conuerſionem innati caloris in igneum. Nequeo ſatis mirari illos qui exiſtimant ideo febrem vere mutationem & conuerſionem eſſe ad igneam qualitatem, non formam & qualitatem iam acquiſitam, quod calor febricitantium nondum peruenerit ex toto ad formam ignis, quaſi non poſſit eſſe qualitas ignea iam inchoata & nondum abſoluta: hac igitur continetur febris & non conuerſione ad ipſam, eſtque omnino febris innatus calor vergens ad igneum. At non quouis modo vergat ad igneum innatus calor febris eſt, ſed cum adeo igneus redditur, vt vitæ muneribus officiat: ille qui nondum eo peruenit vt actiones lædat, neque febris cenſetur neque morbus, [x] neque enim dicuntur febricitare qui ex labore, ex ira, ex æſtu concaleſcunt ante conſuetorum munerum vacationem: quare febricitantium calor eatenus neceſſe eſt ad igneum vergat, vt vitæ munera impediat. Poteſt quidem igneus calor febricitantium non ſolum lædere, ſed etiam labefactare actiones noſtras omnes, cum & in corde ac in vniuerſo corpore verſetur (vt paulo poſt docebimus) & efficaciſſimus ſit, præſertim vbi valde ad igneum accedit: non tamen neceſſe eſt omnes lædat, ſæpe enim reſtituit ablatas, perficit imminutas, corrigit deprauatas: ſanat

[a] Gale. 3. de fractur. com. 8.
[b] Hippo. 3. 3. epidem. Tex. 11.
[c] Gal. 4. 6. epid. com. 25.
[d] Vide l. 6. de Tu. Val. memb. c. p.
[e] Gale. p. de tuen. Valet. ca. 2.
[f] Vide l. 6. de tuen. Val. membr. c. p.
[g] Gal. p. aph. com. 15.
[h] Ariſto. l. de reſp. cap. 4.
[i] Gal. p. aph. com. 14. & l. 2. de temper. ca. 2.
[k] Gale. l. 11. meth. c. 8.
[l] Gal. 4. 6. epid. 25.
[m] Paulo ante.
[n] Gal. p. aph. com. 16.
[o] Auerr. l. 3. Collig. c. 3.
[p] Auer. l. p. f. p. cap. de ſub. ſectio.
[q] Galen. 11. meth. c. 8.
[r] Gal. p. aph. com. 16.
[s] Gal. 2. aph. 47. com. & 5. ſimplic. c. 6. & p. progn. com. vlt.
[t] Gal. p. aph. com. 16.
[u] Gal. p. acu. com. 18. & p. aph. com. 14.
[x] Gal. de diff. morborum c. 7 & l. art. 3. medic. c. 8.

ſanat enim ſuperueniens neruos [a] reſolutos & diſtentos: [b] ſanat torpentes & attonitos: ſuccurrit dolori, [c] quemadmodum Hippocrates teſtatur, id quod febris efficit, vbi actionum noxa, vel ab immoderato frigore proficiſcatur, cui opponitur igneus calor, vel a crudis & concretis ſuccis, & a flatu, qui ab eodem concoquuntur ac diſſipantur. Scribit Plato [d] in Timæo, affectus ac diſtentiones a flatu ſuperueniente febre ſanari: nec mirum etiam videri debet, ſi ob eandem cauſam hebetem ſenſum excitat, aut motum imbecillum confirmat. Gaudent etiam actiones aliquæ calore magis, quam frigore, ſicuti contra, aliquæ magis frigore quam calore. Labefactat tamen maximus [e] cuiuslibet elementi exceſſus, quamuis actionem, id quod potiſſimum facit calor igneus, cum efficaciſſimus ſit, qualis eſt interdum ipſius febris, ſed ſemper lædit aliquam actionem, licet non ita vehemens ſit. Vbi autem actiones læduntur, neceſſe eſt aliqua ex parte motari affectus & qualitates corporis, & aliquid detrudi aut retineri præter naturam. Perpetuo itaque febrem ſequuntur ſymptomata, non tamen neceſſario plurima aut maxima. Non eſſet autem febris, vt ante dictum eſt, niſi innatus calor adeo in igneum verteretur, vt eiuſmodi offenſas afferret. Illud autem in dubium incertumque reuocatur, quod febris non videtur ſub propoſito tantum genere comprehendi, ſub calore videlicet igneo, ſed etiam [f] ſub ſiccitate, nam cum duplici morbo contineatur, calore & ſiccitate, dupliciquoque genere definienda eſt: quod autem non tantum ſit calor, ſed etiam ſiccitas, pluribus argumentis conficitur, & primo, quia ignis non tantum [g] calore, ſed etiam ſiccitate præditus eſt, quare vbi eſt calor igneus, quemadmodum in febre, debet etiam eſſe ſiccitas: deinde quod immoderatus calor humorem abſumit, & euidenter exſiccat corpus, in quo verſatur, & eo magis, quo maior fuerit: ſi ſiccat ergo, etiam ſiccauit, neque enim fit momento temporis, & vt præclare oſtenſum eſt ab Ariſtotele, [h] cum vere dicitur moueri aliquid, vere etiam dicitur, motum eſſe: ſi ergo igneus calor ſiccat, ſiccauit etiam corpus febricitantis, ita vt ſiccitas in ipſo copuletur cum calore. Accedit ratio curandi per humida [i] præſidia, victus humidus, inquit Hippocrates [k], omnibus febricitantibus conuenit, quare ſi auxilium non modo frigidum eſſe debet, ſed etiam humidum, neceſſe eſt febrem, cui tanquam contrarium opponitur, non tantum calorem eſſe, ſed etiam ſiccitatem. At res aliter ſe habet, cum conſtet quaſdam febres valde humidas eſſe, quales illæ ſunt, quæ [l] τυφώδεις & ἠπιάλοι Græce nominantur, ſub quibus a primo ſtatim die ægrotantes largius ſudant, nihilque propterea aut certe quam minimum leuantur: contra quaſdam valde ſiccas, ita vt ingentem ſitim afferant, linguam ſcabram, [m] cutim corii inſtar duram, & corpus vniuerſum aridum efficiant: quamobrem tenendum eſt, febrem perpetuo calorem eſſe, non tamen perpetuo ſiccitatem, diluendaque argumenta ſunt, quæ monſtrabant ſiccitatem cum calore neceſſario copulari. Quod igitur primo dicebatur, igneum calorem eſſe ſiccum, concedendum eſt, vbi valde igneus ſit, & verſetur in corpore, non valde humido, ſed minus ardens calor, qualem præ ſe fert febris lenta, & in corpore, quod multis humoribus redundet, non neceſſario iungitur cum ſiccitate. Quod etiam adducebatur, igneus calor ſiccat, ergo ſiccauit, concedendum eſt, verum vbi corpus humidum ſit, ea ſiccitas nondum tanta eſt, vt mediocritatem ſuperet, aut actiones lædat: quin per calorem eiuſmodi corpora potius ad mediocritatem inter humorem & ſiccitatem perueniunt, quam ad nimium ſiccitatis exceſſum. Poſtremum erat argumentum ſumptum ab auxiliis, non tantum frigidis, ſed etiam humidis, quæ cum febricitantibus aptentur, videntur indicare febrem, non tantum calore, ſed etiam ſiccitate contineri: diluitur autem quod non valeat, aptantur ſemper humida febri, ergo febris ſemper eſt ſicca, opponuntur enim non tantum ſiccitati præſenti, ſed etiam futuræ: recte enim traditum eſt ab Hippocrate [n], quæ ſequentia morbos ſanant, antegreſſa prohibent. Præterea vt quæ ſiccant calorẽ acriorem reddunt, & ſiccitatem non inepte [o] veteres dixerunt cotem caloris, ita quæ madefaciunt vim eiuſdem frangunt ac remittunt, atq; hoc pacto aptantur humida febricitantibus, vt retundentia calorem, & idcirco refrigerantia. Perducta igitur iam eſt ad exitum tota quæſtio de ſiccitate, patetq; febrem definiendam eſſe calorem duntaxat adeo igneum, vt lædat actiones: hoc autem totum eſt proximum genus, quod cum vno nomine vacet pluribus explicatur: ſumitur autem a forma, cum definiuntur accidentia, ſicuti a materia cum definitur ſubſtantia: contra differentiam in definitione ſubſtantiæ [p] ſuppeditat forma in definitione accidentis materia. Febris cum qualitas ſit, & accidens quoddam definienda eſt differentia, ſumpta a materia, quæ adiiciatur generi, quod eſſe diximus formam, & igneum calorem lædentem actiones. Materia, in qua verſatur eiuſmodi calor, eſt corpus [q] noſtrũ vniuerſum: refertur enim febris inter morbos communes totius corporis, & non inter proprios alicuius partis: reſidet autem per ſe in omnibus partibus ſimplicibus, & per has in multiformibus, earum enim partiũ per ſe eſt temperatio [r] immoderata, quarum eſt moderata: hæ autẽ ſunt ſimplices, quæ ex quatuor elementis componuntur, nam multiformes conſtant ex ſimplicibus, ob quas vt moderata temperatione fruũtur, ita etiam immoderata detinentur. Verſatur igitur febris per ſe in partibus ſimplicibus omnibus totius corporis, & per has etiam in omnibus multiformibus. Huic ſententiæ illud aduerſatur, quod nonnullæ partes febricitantium quorundam frigidæ ſentiuntur, veluti extremæ initio [s] acceſſionum, quæ tunc inalgeſcunt, quamuis homo febricitet, veluti etiam externæ in febribus malis, in quibus internæ vri [t] videntur. Præterea vbi ſit magna copia crudæ pituitæ, tam internæ, quam externæ eodem tempore & calidæ & frigidæ ſentiuntur: in nulla ergo propoſitarum febrium calor occupat vniuerſum corpus, cum quædam partes euidenter frigidæ ſint. Adhæc dicendum eſt, calorem febricitantium ſemper accendi in thorace, quemadmodum Hippocrates [u] ſcripſit, hoc eſt in corde, & inde per arterias in vniuerſum corpus diſtribui, quomodo & innatus ille diſtribuitur, qui per eaſdem arterias a corde influit in vniuerſum corpus, quamobrem vbi homo febricitat, cum calor in corde igneus fiat, par eſt ſimilem reddi in vniuerſo corpore, niſi ſit quod prohibeat: prohibet autem initio acceſſionis concurſus ſpiritus & ſanguinis, & idcirco caloris ad medias partes: quo fit, vt

[a] Hippo. 2. aphor. 26.
[b] Hippo. 5. apho. 52.
[c] Hippo. 7. apho. tex. 52.
[d] Plato in Timæo.
[e] Gal. 2. aph. com. 22.
[f] Gal. p. acu. com. 18.
[g] Ariſto. l. 2. de ortu & interitu tex. 16. & 23.
[h] Ariſtot. 6. phyſic. non longe a principio.
[i] Gal. p. acu. com. 18.
[k] Hipp. p. aphor. tex. 16.
[l] Gale. cont. Lycum. c. 2.
[m] Hippoc. 4. acut. text. 4. & 13.
[n] Hippo. 3. 6. epid. tex. 40.
[o] Auic. qua de complexionibus.
[p] Ariſtot. 7. diuinorum.
[q] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2. & l. de cur. per venæ ſect. c. 5.
[r] Vodus l. 4. de cur. gene. c. 2. part. 4.
[s] Gal. 2. prognoſt. com. 4.
[t] Gal. l. de inæqualitate, intemperie c. 8.
[u] Hipp. 4. acutor. 39. & Gal. p. acut. com 18. & 10 meth. c. 2.

extremæ, a quibus recedit, non ſolum non caleſiant, ſed etiam [a] aperte refrigerentur; prohibet in malis febribus igneus calor viſcerum, qui adeo vehemens eſt, vt cucurbitulæ modo alliciat ſpiritum & ſanguinem, & idcirco calorem, a partibus externis, quo fit, vt remaneant frigidæ: prohibet idem & copia crudorum ſuccorum, qui diſtributi per vniuerſum corpus, non poſſunt æqualiter omnes incaleſcere, ſed pars ipſorum, quæ tenuior eſt, prius calorem concipit, quæ craſſior tardius: quare eædem partes ſimul [b] calidæ & frigidæ videntur. Materia igitur, quæ calorem igneum febris accipit, eſt cor, & idcirco vniuerſum corpus, niſi quid prohibeat, neceſſario enim accenditur in corde, alioquin [c] non eſſet febris, non tamen neceſſario incipit a corde, cum poſſit in quouis febrium genere primo accendi in [d] alia parte, & inde ferri ad cor, vnde poſtea in vniuerſum corpus diſtribuatur. Illud autem obliuiſci non oportet, quod cum triplex ſit genus ſubſtantiæ, vt in reliquis partibus, ita etiam in [e] corde, non neceſſe eſt quodlibet, vbi homo febricitat, inflammatum eſſe, ſed ſæpe vnum inflammatum eſt, reliqua duo inflammantur: quamobrem fit [f] aliquando pulſus febricitantium inæqualis, quod non omnis ſubſtantia cordis calefacta ſit, ſed aliqua duntaxat, dum reliqua, quæ adhuc friget, incaleſcit. Sed longius labimur in exponenda febris definitione: conſtituamus, febrem eſſe calorem innatum, [g] ad igneum adeo vergentem, vt lædat actiones, verſarique ſemper in corde, plerunque etiam in vniuerſo corpore.

[a] Gal. 2. prognoſt. com. 4. & Hippo. 4. acut. 59.
[b] Gal. de inæquali intemperie c. 8.
[c] Gal. p. de diff. feb. c. 3.
[d] Hipp. 4. aphor. 55 & Gal. 10. method. c. 8.
[e] Gal. p. de diff. feb. c. p.
[f] Gal. 3. de præſag. pulſ. cap. 5.
[g] Gal. p. acu. com. 18. & 2. meth. c. 7.

De cauſis febris in vniuerſum. Cap. III.

Alterum præter naturam, quod de febre in vniuerſum explicare oportet, cauſa eſt, a qua proficiſcitur, effectrix videlicet, neque enim nunc materiam aut formam inquirimus, quæ proxime expoſitæ ſunt in definitione. Cauſa igitur, quæ febrem efficit, eſt multiplex illa, a qua ſupra [h] in libro de morborum cauſis generatim calidum morbum oriri demonſtrauimus, eandem nunc repetentes, oſtendemus, quo pacto in vniuerſo corpore, & non in vna parte duntaxat accendere calorem poſſit, & febrem excitare. Diximus augeri calorem in corpore noſtro ab illis cauſis, a quibus augetur in rebus [i] externis, a motu videlicet, putredine, retentione calidæ expirationis. Ab eo, quo quaſi pabulo nutritur, a vicinia rerum calidarum. Eadem omnia accendere febrem poſſunt, ſi valida ſint in quouis homine, ſi minus valeant, in eo tantum, qui febri eſt opportunus, hoc eſt, qui naturaliter calidus eſt, ſiquidem conſtituimus, [k] febrem fieri ex innato calore, conuerſo in igneum: quo autem maior fuerit, eo magis accenditur, & fit igneus, propterea ſenibus (teſte Hippocrate) febres [l] non ſimiliter acutæ fiunt. Frigidum enim corpus habent: quare aut non incidunt in febrem, aut non in acutam, aut non niſi a maxima [m] cauſa, ob quam in ſummo periculo verſantur. Contra qui plurimum habent innati calidi, leni etiam de cauſa ſæpe incidunt in febrem, eamque [n] acutam. Vbi naturaliter calor non ſolum plurimus ſit, ſed etiam acris, qualis eſt in iuuenibus, a quibus acriores fuligines exhalant, eiuſmodi homines maxime febribus etiam ardentibus exponuntur, & ob quamuis cauſam febricitant. Ex temperationibus [o] illa, quæ calida & ſicca eſt, maxime obnoxia eſt febri, dein illa, quæ calida & humida, tum quæ calida tantum, poſt hanc, quæ media in calore ac frigore, dein illa, quæ tantum excedit in humore, poſtremo illa, in qua ſuperat frigus, ſiue cum humore, ſiue cum ſiccitate, ſiue cum mediocritate inter hæc iungatur. Cauſæ autem, a quibus diximus, calorem in nobis augeri, ſi debent febrem accendere, neceſſe eſt, calefaciant cor adeo, vt vitæ [p] munera offendantur, nam vbi hæc ſecundum naturam ſeruentur, nondum ægrotat homo: tum vbi calor in alia parte augeatur, & non in corde, poterit quidem eſſe morbus calidus, non tamen febris. Motus vt ab hoc ordiamur, non ſolum exercitationem corporis complectitur, ſed perturbationem quoque animi, vbi diutius ac vehementer moueamur, calefiunt præcipue muſculi & articuli, ſed ſimul etiam arteriæ, quæ iuxta ſunt, per has calor impertitur cordi, in quo, ſi adeo augeatur, vt reſpirationem maiorem, celeriorem, & magis crebram deſideret, eiuſmodi motus tunc primum [q] exercitatio appellatur: quæ ſi perſeueret, degenerabit in laborem, ob quem ita corde augetur aliquando calor, vt actiones lædat, & ſit febris. In animi perturbationibus mouetur ſubſtantia calidi innati, [r] vel ab externis partibus ad internas, vt in metu & ægritudine, vel ab internis ad externas, vt in ſpe & gaudio: quanto autem maiores fuerint animi perturbationes, tanto magis mouetur, & efferueſcit, præſertim in corde, ad quod illæ potiſſimum attinent, & maxime ira, quæ feruor ſanguinis eſt in corde: eiuſmodi ergo motus, vbi validior fuerit, febrem concitat. Putredo, vt in rebus externis, [s] quemadmodum in ſtercore calorem excitat, ita etiam in nobis, id quod vel ex ſuppuratione perſpicuum eſt, euidenter enim incaleſcit pars illa, in qua vertitur aliquid in pus: quod ſi ſuppuratio vel magna fuerit, vel prope [t] arterias grandiores, tantum calorem cordi impertit, vt febrem afferat. Calida expiratio, quæ ex corpore naturaliter exhalare ſolet, interdum retinetur, quod vel adſtringantur, vel obſtruantur, aut patua foramina [u] cutis, aut interni canales. Prohibita autem effluere, calorem auget in loco, vbi retinetur, præſertim ſi fuliginis modo acris fuerit, inde per arterias fertur ad cor, cuius calorem [x] igneum efficit, & excitat febrem, in corpore adſtricto vel obſtructo relinquitur vapor excitatus ab humoribus feruentibus, qui febrem prius accenſam fouet, non ſolum per ſe quatenus manet, ſed etiam quatenus adurit, quæ proxima ſunt. Non poteſt autem obſtructio excitare febrem, niſi quod tranſpirat, copioſum ſit & calidum: ad eiuſmodi retentionem refertur ſatietas, ocium, cruditas, ſub quibus tanta fit obſtructio, vt non poſſit calida expiratio exhalare, ſed retenta febrem efficiat. Pabulum noſtri caloris ſuppeditant eſculenta & poculenta multa, non tamen adeo, vt ipſum ſtrangulent, nam ſic extinguitur calor, inquit Hippocrates, [y] perinde atque a lignorum multitudine ignis exiguus, qui tamen augetur, vbi illa proportione ipſius adiiciantur. Eadem ratio eſt noſtri caloris, quem auget cibus & potio, ſi moderate ſumantur, ſuffocat, ſi immoderate, vt ebriis aliquan-

[h] Lib. 2. de cur. gen. c. 10. par p.
[i] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.
[k] In cap. præcedenti.
[l] Hippo. p. aphor. 14.
[m] Gal. in eo com.
[n] Galenus ibidem.
[o] Gal. 8. method. c. 7. & 8.
[p] Gal. 2. method. c. 7.
[q] Gale. 2. de tuend. vale. cap. 2.
[r] Gal. 4. de cauſ. pulſ. in principio.
[s] Gale. de cauſ. morb. cap. 2.
[t] Hippoc. & Gal. 4. aphor. com. 55.
[u] Gal. 8. method. c. 2.
[x] Gal. 9. method. c. 3.
[y] Hippoc. p. aph. 14.

[illegible] quis, ab eſculentis & poculentis reddi calorem noſtrum plurimum, quod [illegible] non propterea igneum & in febrem conuerti, cui reſpondebimus, eſcu- [illegible] calid ora interdum ſunt, vt aromata & vinum vehemens vetus, à quibus non tan- [illegible] tia ca[illegible] damnati, ſed qualitas etiam adeo redditur ignea, vt vertatur in febrem, [illegible] moderate calida, nequeunt tanquam pabulum conuertere innatum calorem in [illegible] tum vbi multi ſint obſtruendo & retinendo calidam expirationem. Vicinia reſtat [illegible] darum, vt aeris [a] [illegible] ſole vel ab igne calefacti, penetrat hic ad cor, cum attrahitur partim à [illegible] partim ab externis arteriis: idem facit calor medicamentorum, quæ extrinſecus impo- [illegible] penetrat enim per arterias ſimiliter ad cor, & febrem accendit. His quinque cauſis, a quibus [illegible] calorem, in externis rebus monſtrauimus, accedit ſexta, media [b] nimirum, ſub qua proprie in [illegible] lis corpore calor accenditur, ad nullam autem propoſitarum videtur poſſe referri, cum non [illegible] on putredo, non retentio calidæ expirationis, non pabulum ſit aut vicinia rerum calidarum. [illegible] autem ob mediam efferueſcere bilem, [c] & mordere os ventriculi, tum vſque adeo inca- [illegible] oſtium, vt [illegible] dat in febrem, præſertim ſi biliosi [illegible] fuerit. huiuſmodi ergo ſunt cauſæ, [illegible] ſe [illegible] lefaciunt, & in febrem compellunt. Vertitur autem in dubium, quo pacto, quæ calida non [illegible] beant calefaciendi, cum non modo ſubſtantia, ſed etiam quod ſubſtantiæ accidit (vt à phi- [illegible] [d] demonſtratum eſt) [illegible] aliquo ſimili procreetur. Debet igitur calor fieri à calore: ex cauſis [illegible] nimirum [illegible] ſola vicinia rerum cal[illegible] calore, calorem auget, augeturque ca- [illegible] ntactum rei calidæ: quomodo igitur reliqua poſſunt calorem augere. Reſpondendum eſt, [illegible] pro [illegible] calorem augeri, tantum [illegible] rebus calidis, à quibus materia ſimilem accipit formam, [illegible] non [illegible] ſed aliquo medio [illegible] ctæ: quanquam alia quoque ad rem calidam re- [illegible] non proxime [illegible] ſſe eſt ad aliquod redigatur, quod proxime efficiat: [illegible] cuncta [illegible] calorem augent non proxime, ad rem calidam, tanquam ad proxi- [illegible] retentio [illegible] expirationis per materiam retentam, quæ calida eſt, calorem au- [illegible] quod conue [illegible] putredo & motus aliquo modo ad pa- [illegible] ſpectat, ſiquidem in putredine circumfuſus calor internæ rei, quæ putre fit, vna cum [illegible] reuocat, quo paſcitur, & tanquam a re iam effecta calida augetur: motus vero atterit [illegible] materiam, ex qua calor nutritur, vt idonea ſit, quæ facile ipſi alimentum ſuppeditet: [illegible] uam [illegible] vid[illegible] ur, tamen ipſa quoque reducitur ad rem calidam, & eatenus nos cale- [illegible] que [illegible] quod facile intelligetur, ſi in memoriam reuocemus, quod præclare di- [illegible] us [illegible] tate [illegible] [f] [illegible] mediam exſiccatur corpus, & calor [illegible] ote, quem ſuppeditabant eſculenta & poculenta, & a quo retundebatur, cumq; [illegible] alditur, & in calefaciendo efficacior, ita vt afficiat, quæ proxima [illegible] bus cal[illegible] tanquam [illegible] re calida tandem augetur. Quicquid [g] igitur calorem & febrem [illegible] ut [illegible] eſt, aut aliquo pacto ad rem calidam refertur.

[a] Gal. l. de diff. feb. c. 4.
[b] Galen. 8. meth. c. 2.
[c] Gal. de venaſect. cont. Eraſiſtratū cap. 4.
[d] Ariſto. l. 7. diuin. rum tex. 30.
[e] Supra l. 2. de cur. gene. c. 10 par. p.
[f] Auic. qua de comple- xionibus.
[g] Sup. l. 2. de cur gen. c. 10 par. p.

De ſymptomatibus ſequentibus febrem in vniuerſum.

Cap. IV.

S[illegible] tu[illegible] ſymptoma [illegible] quod eſt tertium præternaturam in vniuerſum pertinens ad febrem, [illegible] cum morbus ſit, ne[illegible] [b] actiones lædat, muteteque tam affectus & qualitates corporis, [illegible] m quæ ſecundum naturam retineri ſolent, aut detrudi, ita vt à febre tria ſymptomatum genera [illegible] ur. Primo quidem ab ea lædi actiones dicimus quamuis non hæ, ſed [i] facultates proxime [illegible] ur, quibus offenſis ne[illegible] eſt [illegible] debile offendantur actiones, quæ ab ipſis proficiſcuntur: [illegible] n fa[illegible] rates ſenſum lateant, pro ipſis attenduntur à medico actiones læſæ, à quibus pa- [illegible] R[illegible] ſymptomatum genus, quæ conſiſtunt in affectibus, & qualitatibus corpo- [illegible] his quæ præter naturam detrahuntur, aut retinentur, aliquo pacto ad actionum [illegible] neque enim ſubſequeretur niſi hæc adſit, & cum adeſt, neceſſe eſt, aliqua ex [illegible] nt. exempli cauſa [illegible] læditur coctio & ſanguinis procreatio, non remanet co- [illegible] redditur, qualis naturaliter reddebatur. Sed iam tempus [illegible] ſuperuenire febricitantibus ſolent. Placuit Auerroi [k] [illegible] febre [illegible] tiones [illegible] ris, ea autem ratione ducebatur, quod cor, in quo Ariſtoteles [illegible] volunt [illegible] nat per arterias vitalem ſpiritum, per quem ſingulæ partes [illegible] bus innatus cordis calor [m] vertitur in igneum, quo fit, vt læ- [illegible] as, ne[illegible] eque bonus impartiri ſingulis particulis, vt ante, quamobrem [illegible] io & nunc [illegible] accedit, quod non tantum in corde, ſed plerunque etiam in [n] vni- [illegible] tibus innatus calor conuertitur in igneum, & propterea officit ſingularum [illegible] læſis, vt diximus, neceſſe eſt de naturali ſtatu deturbari affectus & qua- [illegible] & quæ naturaliter detrudi aut retineri debent [illegible] videmus tamen, febricitantibus [illegible] ma[illegible] te, ſed quædam non mutari, nonnullas actiones ſeruari integras, [illegible] vt [illegible] endantur, vt etiam reſtituantur [illegible] [o] ablatæ ſint, perficiantur cum [illegible] depranatæ: hanc quæſtionem [p] ſupra abſoluimus, cum explicaremus [illegible] nem [illegible] quæ eſt innatus calor, adeo ad igneum vergens, [illegible] lædantur [q] actiones: diximus [illegible] ita [illegible] it, vt pene igneus fiat, omnes actiones ab ipſo labefactari: ſed cum mi- [illegible] edit, non neceſſario omnes ab eo lædi, idque duplici de cauſa, vna, quia [illegible] er[illegible] o calore perficiuntur, quædam tamen gaudent etiam immoderato, [illegible] ſenſus & motus [illegible], quia homo, qui in febrem incidit, interdū prius exceſſu frigo-

[h] Gal. de arte med. c. 8. & met. 2. c. 7.
[i] Gal. lib. de diff. morb. c. 2.
[k] Auerr. l. 3. collig. c. 3.
[l] Ariſt. l. 3. de part. ani. cap. 4.
[m] Supra c. 2.
[n] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.
[o] Supra c. 2.
[p] Supra c. 2.
[q] Gal. 2. method. c. [illegible]

ris & humoris laborabat, ob quem minus belle quibuſdam mu[illegible] te febre temperatur frigus & humor, & illa ad naturalem ſtatum [illegible] rit de qualibet parte, valet etiam in corde, cuius facultates & munera ob iam [illegible] per omnino labefactantur, ſed ſpiritus, qui diſtribuuntur in vniuerſum corpus [illegible] tatem ſingulis partibus impertiunt, ob quam poſſunt ſuum officium facere. [illegible] mata non tamen omnia febrem ſequuntur, quæ vero magna ex parte ſequi ſo[illegible] gemus, ſi vim ignei caloris, quo continetur, intueamur. Cum ab vno qua[illegible]

a Ariſt. l. 4. meteororum text 3.

me a vnum tantum effectum, idque ſimile proficiſcatur, à calore, qui vnum [illegible] quoque ac ſimile expectabimus, nempe calorem, quem concipiunt partes, [illegible] git, ſed dum calefacit, paſcitur humido, & ideo neceſſe eſt, quod ab ipſo calefit, [illegible] tur: calor igitur primum calefacit, deinde etiam ſiccat: ſed cum ita natura compara[illegible] frigore concreſcunt, liquentur calore, quæ tenuia ſunt, cum à calore concoquuntur, [illegible] partibus aquoſis redduntur craſſiora, relaxat etiam calor, ac liquat, quæ denſa & con[illegible] propterea videtur madefacere, cogit item quæ tenuia & adſtringit quæ laxa, & eatenus [illegible] ſitudinem ac ſiccitatem afferre: recte autem traditum eſt ab Ariſtotele b, calorem per[illegible]

b Ariſt. l. 3. problem. 16. & 17.
c Gal. contra Lycum cap. 6.

num in aliis hominibus alia præſtare: madefit, & humidius redditur à calore corpus ill[illegible] humores concreti liqueſcunt, relaxatur cutis, quæ c nimium à frigore adſtricta erat: quod [illegible] humidum eſt corpus, magis exſiccatur & cogitur. Ex his igitur effectis, quæ vel proxime [illegible] quo interiecto medio in variis hominibus à calore proficiſcuntur, non difficile eſt collig[illegible] ſymptomata cuiuſque generis ſuperuenire febricitantibus ſoleant. Ex actionibus, à febre [illegible] nus eſt calor auctus in corde præter naturam, primum læditur pulſus & reſpiratio, neque e[illegible] uari poteſt ſecundum naturam, cum cor maiori egeat perſpiratu, quamobrem augeri tam[illegible]

d Gal. p. de cauſ. pulſ. c. 5.

quam reſpirationem oportet, & primo d fieri maiorem, deinde etiam celeriorem, poſt[illegible] quentiorem quoque. Quod ſi febris nanciſcatur hominem ſicciorem, cum à calore ſupra [illegible] ſiccetur, vigilia & ſitis accedit. Mutantur à febre affectus & qualitates corporis, humoribu[illegible] calefactis, color ex ſubrubro fit ruber, ex pallido flauus, ex flauo fuſcus: cutis à calore ex[illegible] dura, magis & denſa ex molli & laxa: contra vero, quæ adſtricta & dura ob præcedens frigu[illegible] xior fit & mollior à febre: quod attinet ad retenta & depulſa in corpore naturaliter ſicco, aucta febrem ſiccitate, parciora effluunt, & plura retinentur, quam ſecundum naturam ſoleant, ex [illegible] trario, ſi humores in corpore concreti fuerint, ſuperueniente febre, per vrinam, deiectionem [illegible]

e Gal. lib. 10. meth. c. 11.

dorem, redduntur longe plura, & retinentur longe pauciora, quam ante, quod fit etiam, e dum [illegible] quantur à calore partes humidiores, vt caro & adeps, in febribus ardentibus: in hecticis vero [illegible] tabe liquantur partes ſolidæ, ac ſiccæ, & duræ: quare parum eſt, quod effluit, vt à carnibus ſicci[illegible] cum alantur, & id parum non apparet, cum vertatur in vapores. Huiuſmodi igitur ſunt ſym[illegible] quæ à febre, quatenus febris eſt, proficiſcuntur, plura autem & grauiora proprie id genus febris [illegible] quuntur, quod oritur ab humorum putredine, ſed ſuo loco omnia exponentur, nunc enim ſo[illegible] do ea tractamus, quæ pertinent ad febrem in vniuerſum.

De differentiis febris in vniuerſum. Cap. V.

Febres perinde atque alii morbi, compluribus differentiis diſtinguuntur, quas tractare [illegible] operæpretium iudicauimus, poſtquam perſecuti ſumus cauſas & ſymptomata, à quibus ip[illegible] nonnullæ depromuntur, in vniuerſum igitur ex differentiis [illegible] rum [illegible] vt recte traditum eſt à Por[illegible]

f Porphyrius in prædicabilibus cap. de differ.
g Vidius l. 4. de cur. gene. cap. p par. p.

rio f) quædam faciunt ἄλλο, quædam ἀλλοῖον, quæ faciunt ἄλλο, id eſt, aliud, conſtituunt ſpeci[illegible] citurque tunc fieri ἄλλο, cum aliquid gignitur: quæ faciunt [illegible], aliquo pacto immutant re[illegible] ſtitutam, manentem tamen, Thelephus apud Homerum patrem ſuum a Minerua in morib[illegible] mutatum vocat ἀλλοῖον, non tamen ἄλλον. Differentiæ, quas & in aliis morbis [illegible] & in febribus [illegible] aduertimus, aliæ g faciunt aliud, aliæ aliquo pacto immutant, quod factum eſt, quæ faciunt [illegible] conſtituunt diuerſas ſpecies febris, ſumunturque ab ipſa natura rei, hoc eſt, à forma ignei [illegible] qui prout diuerſus eſt, diuerſas efficit febrium ſpecies, eſt autem diuerſus pro diuerſa mate[illegible] verſatur, vt infra oſtendemus, vbi expoſitis, quæ ad febres in vniuerſum pertinebant, ad [illegible]

h Vidius ibidem.

uiſionem pergemus: nunc autem agemus de his, quæ iam conſtitutas ſpecies immutant [illegible] non continent in ſe formam, aliquo nomine tamen ad ipſam [illegible] runtur, nam quæ omnino [illegible] tiuæ ſunt, cum nihil penitus ad curationem ſpectent, penitus a m[illegible]dico omittuntur, veluti [illegible] bris ſit in homine nobili vel ignobili, docto vel indocto, quæcunque autem ali[illegible]o nomi[illegible] rationem attinent, à medico attenduntur, eatenus autem referuntur ad formam, quatenus ve[illegible] niuntur à ſubiecto corpore, in quo verſatur febris, vel modo quo ipſum informatum eſt, v[illegible] his, quæ formam in ſubiecto corpore conſequuntur, vt à magnitudine, m[illegible]o, loco, motu [illegible] pore: vel à cauſis, ob quas eiuſmodi forma accepta eſt in eodem ſubiecto corpore, vel a [illegible] quæ profert: neque enim ibi ocioſa manet. Eiuſmodi differentias omnes ſi[illegible]llatim [illegible]

i Vidius ibidem.

nunc oportet, exordiemur ab his, quæ ſumuntur à ſubiecto, i quod potiſſimum [illegible] mento, ætate, ſexu: temperamentum bilioſum, ſanguine[illegible]m, pi[illegible]tuitoſum, aut melancholicum [illegible] huiuſmodi etiam ſunt febres, quanquam hæ differentiæ magis ad cauſam ſpectant [illegible] ctum: ætas vt pueritia, iuuentus, ſenectus, ſuppeditat [illegible] brium differentias ſimiles [illegible] pueriles, in quibus calor potius multus eſt, quam acris, aliæ iuueniles, in quibus [illegible]ltus [illegible] cris, aliæ ſeniles, in quibus acris eſt ſed non multus, a ſexu ducuntur febrium differentiæ [illegible] aliæ viriles ſunt & ſicciores, aliæ muliebres & humidiores. Modus, quo ſubiectum [illegible]

informatur, varius eſt, cum æqualiter vel inæqualiter, perfecte vel imperfecte, primario vel ſecundario informetur, quibus nominibus febres etiam inter ſe differunt, cum aliæ æquales ſint, ſicut illæ, quæ [a] occupant ſolidas partes, aliæ inæquales, velut illæ, quæ verſantur in ſpiritibus aut putribus ſuccis, aliæ rurſus perfecte contractum calorem habent, aliæ imperfecte, hoc eſt, aliæ habitum contraxerunt, & ſtabiles [b] ſunt, aliæ inſtabiles, & nondum inhærent, in quibus calor facile recedit: idem vſuuenit lignis ad ignem admotis, quædam enim adeo ipſum conceperunt, vt etiam, cum remouentur, incenſa maneant, quædam adeo parum calefacta ſunt, vt remota ab igne paulo poſt frigeſcant. Interdum febris eſt primarius affectus, ita vt nullum alium [c] ſequatur inſignem morbum, interdum ſecundarius eſt, & ab alio proficiſcitur, vt ab [d] inflammatione: has febres ſecundarias veteres [e] appellarunt ſymptomata, vt quæ ſymptomatum modo alterius morbi ſint effecta, illas, quæ primariæ ſunt, neque ab alio inſigni morbo oriuntur, dixerunt morbos. Ex differentiis ſumptis ab his, quæ formam conſequuntur in ſubiectu, primum ſeſe offerunt illæ, quæ pertinent ad quantitatem, complectitur hæc magnitudinem & multitudinem, abutimur nomine magnitudinis ad qualitatem ſignificandam, [f] dicimus enim, calorem plurimum, & hominem magis aut minus febricitare, tum febres magnas vel paruas eſſe: comparamus autem calorem igneum cum innato, qui prius aderat, magis vel minus in igneum conuerſo: quanquam interdum magnam & paruam febrem dicimus, reſpicientes ad vires hominis validas vel imbecillas, & interdum tribuimus magnitudinem prauitati, appellamusque [g] magnas illas febres, quæ prauæ ſunt, ſicuti paruas illas, quæ mites: ſed prauitas refertur magis ad cauſas, quam ad magnitudinem, & eſt differentia potius illarum febrium, quæ ab humorum putredine proficiſcuntur, quam totius generis. Multitudo eas nobis ſuppeditat differentias, quod aliæ febres ſimplices ſunt, aliæ multiplices & compoſitæ: componuntur autem cum cauſis, cum ſymptomatibus, & cum aliis morbis, præſertim cum aliis febribus, ſiue alterius, ſiue eiuſdem generis ac ſpeciei. Conſequitur etiam formam in ſubiecto, locus, motus, & tempus, a quibus plures nobis ſuppetunt febrium differentiæ. Loco differunt morbi, quod alii occupent vniuerſum corpus, & dicuntur [h] communes, alii vnam partem, & appellantur proprii, febres cum [i] verſentur in vniuerſo corpore, communes ſunt duntaxat, neque differunt loco, quod aliæ ſint propriæ alicuius partis, niſi dicas, non occupari ab omnibus vniuerſum corpus, ſed cor, & idcirco differre, quod in quibuſdam calor non verſetur in omnibus partibus, quod extremæ inalgeſcant: omnes tamen dicendæ ſunt communes, quod niſi quid prohibeat, occupent vniuerſum corpus, quemadmodum docuimus, [k] cum febris definitionem explicaremus. In motu attenditur qualitas & modus, qualitas ad celeritatem & tarditatem ſpectat, differunt autem febres, quod aliæ celeres ſunt, aliæ tardæ. Modus conſiſtit in circuitibus, & aſſiduitate, vel intermiſſione: quædam febres [l] habent circuitus, quædam circuitibus carent: quæ circuitus habent, quotidianæ ſunt, aut tertianæ, aut quartanæ, atque omnes poſſunt, vel aſſiduæ eſſe, vel intermittere. Pertinent autem eiuſmodi differentiæ motus, proprie ad febrem ex humorum putredine ortam. A tempore ſuppetunt differentiæ, quatenus vel multum, vel exiguum interceſſit, ex quo febris hominem prehendit, tum quatenus incipit, augetur, viget, remittitur, aliæ enim febres recentes ſunt, aliæ vetuſtæ, præterea aliæ in principio, aliæ in incremento, aliæ in vigore, aliæ in remiſſione, quæ differentiæ ſolummodo ſunt febrium continentem cauſam habentium, cuiuſmodi ſunt illæ, quas concitat humorum putredo. Sumuntur & quædam differentiæ a cauſis, ob externas enim cauſas differunt febres, quod aliæ vulgares ſunt & communes multorum, aliæ propriæ & diuerſæ in diuerſis hominibus, tum quod aliæ vernæ, aliæ [m] æſtiuæ, aliæ autumnales, aliæ hyemales. Ob internas vero, quod aliæ exquiſitæ, [n] aliæ ſpuriæ, aliæ mites, aliæ prauæ, aliæ coctæ, aliæ crudæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccæ, prout & humor putris, a quo proficiſcuntur, nam ad has proprie pertinent propoſitæ differentiæ, & non ad omnes. Superſunt effecta, hoc eſt, ſymptomata, quæ vt grauiora vel leuiora ſunt, ita etiam febres, quas ſequuntur grauitate & leuitate, inter ſe differunt. Ex differentiis febrium in vniuerſum, quas enarrauimus, colliguntur etiam differentiæ cauſarum & ſymptomatum, differunt enim hæc inter ſe non ſecus quam morbi, ſed qui horum differentias norit, facile etiam percipiet eas, quibus illa diſtinguuntur. Oriuntur febris differentiæ ab iiſdem cauſis, a quibus oritur febris, cauſæ enim, quæ aliquod efficiunt cum differentia, id efficiunt ſimili illi, qua præditæ ſunt, ſiue ſimilitudo implicita ſit & abſcondita, ſiue aperta & expedita, quemadmodum in ſuperioribus [o] libris demonſtrauimus, cum perſecuti ſumus cauſas differentiarum generatim, quibus morbi inter ſe differunt.

[a] Gal.l.de inæqual.intẽperie c.7.
[b] Gal 8 method c.p.
[c] Gal 4.aph. com.73.
[d] Gal e p. ad Glauc.ca.3. & 4.
[e] Gal.4 aph. 73.
[f] Gal contra Lycum.c.7.
[g] Supra l.4. de cur gene. c.3.part p.& Gal 4 meth. cap 6.
[h] Supra l 4. de cur gene. c.3 part p.
[i] Gal.lib.de cauſ.morb. cap.2.
[k] Supra c 2. huius libri.
[l] Gal 2.de diff feb.c.11.
[m] Hippo. & Gal.l.2.aph. 25.
[n] Gal e p. ad Glauc.c.2.
[o] Vide l.4. de cur.gene. c.3 part p.

De ſignis ad febrem in vniuerſum attinentibus.

Cap. VI.

QVÆ abſolute cognoſcenda erant de febre in vniuerſum, vberrime iam expoſuimus, ſed non ſatis eſt ad curandum abſolute cognouiſſe, quæ præter naturam ſunt, & remoueri debent, cum oporteat quoq; in ægrotante eadẽ recognoſcere, conĳcere quæ præterierunt, & præſagire quæ futura [p] ſunt: quo pacto autem hoc in febricitante aſſequi poſſimus, tempus eſt enarrare. Veniant primo in mediũ præterita, huiuſmodi potiſſimum ſunt cauſæ, quę præterierunt, ſunt autem intelligendę, vt denuncient quę præſentia ſunt; intelligentur [q] ſi referentur ab ęgrotante, vel a familiaribus, quod cõ penitus artificio careat, præſtat vt auctoritas arti comparetur, [r] & ob id ęger magis obſequatur, eas ex quibuſdã ſignis conĳcere, ſumũtur hęc non a cauſis, quia ſi latent pręteritæ cauſę, multo magis latent cauſæ, a quibus profectæ ſunt: non ab his, quę proſunt aut obſunt, cum ei, quod fuit, nihil queat prodeſſe aut obeſſe, ſed ab effectis duntaxat, quę ab ipſis relicta ſunt in corpore ęgrotantis, quemadmodũ oſtendimus in ſuperiob. [s] libris, cũ de cognoſcẽdis p̃teritis ageremus: ſunt autẽ pręteritę cauſę

[p] Gal.p.acu. com.3 & Hipp p prog. ab initio.
[q] Gal p prog. com.2.
[r] Vide l 5. de cur gene. c 2 part p & eodem l c.4.
[s] Supra l 5. de cur gene. c 2 part p.

veluti labor, animi perturbatio, ebrietas, ſatietas, inedia, æſtus, frigus aeris circumfuſi, a quibus poriſſimum oritur febris illa, quæ verſatur in ſpiritibus: hanc cum perſequemur, effecta declarabimus, a quibus ſigillatim eiuſmodi cauſæ indicantur. Præſentia, quæ in ægrotante cognoſcere oportet, ſunt morbus, cauſa, & ſymptomata vna cum differentiis, de quorum cognitione abſoluta iam egimus. Morbus, id eſt, febris, cum ſit calor [a] ad igneum vergens, ſenſu deprehenditur, calor enim & frigus [b] ſenſu iudicantur, & proprie tactu, cum ſint ex qualitatibus, quæ tractantur, vt inquit Ariſtoteles: [c] iudicat tactus, ignem eſſe calidum, niuem frigidam: idem percipit calorem ad igneum vergentem in vniuerſo corpore: ſenſu etiam percipitur actionum offenſa ab eiuſmodi calore, atque idcirco febris, adeo vt ſuperuacanea videantur ſigna, quæ febrem in vniuerſum demonſtrant, ex quibus tamen poterit medicus eandem coniicere, vbi volet, ducet autem ipſa [d] a cauſis, a iuuantibus & lædentibus, ab effectis: cum cauſis numerare oportet habilitatem corporis ægrotantis, quod vbi calidum fuerit, magis par eſt in ſimilem morbum, & idcirco in febrem compulſum eſſe, quam ſi frigidum fuiſſet: cauſæ calefacientes, a quibus ſupra [e] monſtrauimus, febrem accendi, vt motus, putredo, obſtructio, vicinia rerum calidarum, pabulum caloris, ſi adfuerint, coniicere præſentem febrem conuenit: hanc coniecturam augent iuuantia & lædentia, cum ſcilicet ægrotantem iuuant, quæ ſunt contraria febri, lædunt quæ ſimilia. Ergo ſi hominem iuuent frigida, lædant calida, indicant febrem, quanquam iuuant febricitantem etiam [f] madefacientia, & lædunt ſiccantia, cum febre enim aut ſiccitas iuncta eſt, aut non multo poſt iungetur: proſunt ergo humida præſidia, quod præſentem ſiccitatem tollant, imminentem propulſent: ergo vbi frigida & humida proſint, noceant calida & ſicca, denunciant febrem adeſſe, id quod faciunt etiam effecta, hoc eſt, ſymptomata, vt actiones læſæ, qualitates corporis mutatæ, retenta & expulſa præter naturam, ſi fuerint, qualia ſupra [g] febrem ſequi demonſtrauimus, veluti ſi augeatur reſpiratio, ita vt maior, aut celerior, aut etiam frequentior fiat, ſimiliter & pulſus, [h] qui vel omnibus, vel aliquibus ex his modo augeri febricitantibus ſolet, fere autem celerior apparet: ſi accedat ſitis, vigilia, ſi color ex albo ruber, ex pallido flauus reddatur, ſi cutis durior fiat, ſi deiectio, vrina, ſudor, largius reddantur, quam ſoleant, vel ſupprimantur, aut exeant acriora, & magis colorata: monſtratur enim ex his effectis omnibus febris. Alterum præter naturam ex præſentibus recognoſcendum eſt cauſa ipſa febris, hæc autem eſt putredo, quæ cum proprie ſpectet ad eas febres, quę reſident in humoribus, differenda eſt, tunc enim eius ſigna tractabimus, cum proprie febrem perſequemur, ab humorum putredine ortam. Symptoma vero, quod erat tertium præter naturam in febricitante agnoſcendum, ſenſu percipitur, ſiue ad actiones læſas, ſiue ad qualitates corporis mutatas, ſiue ad expulſa & retenta præter naturam referatur. Sub ſenſum etiam cadunt differentiæ ipſæ febris in vniuerſum, quas [i] ſupra monſtrauimus depromi a ſubiecto corpore, a modo quo informatur, ab his, quæ formam in ſubiecto conſequuntur, vt a magnitudine, multitudine, loco, motu, tempore: tum a cauſis & ab effectis, ita vt non opus ſit ſignis, per quæ dignoſcantur. Futura, quæ præſagire in febricitante non ſecus atque in aliis ægrotantibus oportet, ſunt [k] euentus futurus, tempus, & via ipſius: triplex [l] autem in morbis eſſe euentus poteſt, cum ægri aut ſanentur, aut decedant, aut ſine inſigni mutatione diu viuant, ita vt morbus videatur in eodem ſtatu permanere: id quod non euenit febri, quæ neceſſe eſt, aut remoueatur, aut hominem interimat, ita vt alterutrum euentum præſagire in febricitante oporteat: colligetur autem ex cauſis, ex [m] robore videlicet naturæ & morbi, quæ præſentes ſunt, & iam effectionem aliquam præ ſe ferunt: pugnant enim inter ſe natura & morbus: ſi naturæ robur maius videatur, ſuperabit morbum, & ſequetur ſalus, ſi maius ſit robur morbi, ſuperabit naturam, & homo interibit. Intelligetur naturæ robur [n] ex cauſa, vt ex moderata quantitate & qualitate ſpirituum, humorum, & partium ſolidarum, quo ſpectat bonus habitus, ætas adoleſcentiæ, aut iuuentutis, temperatio moderata: colligetur idem naturæ robur ex iuuantibus & lædentibus, nam ſi ea, quæ parum iuuare hominem ſolent, multum iuuent, ſi ea, quæ multum lædere, parum lædant, indicabunt naturam eſſe validam, id quod facient etiam effecta, vt actiones, affectus, & qualitates corporis, quæ expelluntur ac retinentur, vbi parum a naturali ſtatu mutata ſint, neque enim poſſunt omnino eſſe ſecundum naturam in homine ægrotante. Morbi robur ex differentiis colligitur, præterea ex cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis. Ex differentiis illæ, quæ ſumuntur a ſubiecto, demonſtrant morbi robur, ſi non ſimpliciter, ſaltem ratione habita corporis: febres in ſenibus magis periculoſæ ſunt, quam in iuuenibus, quod non niſi a vehementi [o] cauſa proficiſcantur: vbi vero aut flatus, [p] aut humor frigidus & humidus ante fuerit in corpore, ſuperueniente febre ſuperatur, ita vt ſalubris magis, quam periculoſa exiſtimari debeat. Sed intueri oportet & differentias magnitudinis ſimpliciter, vt quod calor parum, vel multum conuerſus ſit in igneum, ſiquidem vbi parum, febris robur imbecillum eſt, vbi multum cenſeri validum debet. Ex cauſa colligitur morbi robur, quæ, vbi valida fuerit, notat magnum, vbi imbecilla, paruum: loquimur autem nunc de cauſa, quæ præteriit, nam illa, quæ præſens eſt, non pertinet ad febrem in vniuerſum, ſed (vt iam diximus) ad illam proprie, quam concitat humorum putredo: quod attinet ad ea, quæ proſunt aut obſunt, ſi quidem parum proſint, quæ multum prodeſſe conſueuerunt, aut multum obſint, quæ parum obeſſe, indicant morbum eſſe validum: idem faciunt effecta, hoc eſt, ſymptomata, quæ, quo [q] grauiora & [r] plura fuerint, eo maius morbi robur denunciant, quo pauciora & leuiora, eo minus: conferre igitur oportet inter ſe ſigna, a quibus diximus monſtrari vtriuſque robur, videreque, vtra plura [r] & maiora ſint, ea quæ naturæ, an ea, quæ morbi vires validiores demonſtrant, & inde colligere euentum futurum. Tempus, quo expectare vtrumuis euentum oportet, & longum eſſe poteſt, & breue: vtrumuis eſſe debeat, demonſtrabit [s] exuperantia roboris magna aut parua, nam vbi magna ſit, celeriter vincet, aut natura morbum, aut morbus naturam,

&breui

[a] Supra c. 2. huius libri.
[b] Gal. 2. de temper. c. 2.
[c] Ariſto. l. 2. anim. text. 117.
[d] Supra l. 5. de cur. gene. c. 3. part. p.
[e] Supra c. 3. huius libri.
[f] Hippocr. p. aphor. 16 & Gal. p. acut. com. 18.
[g] Supra c. 4. huius lib.
[h] Gal. 3. de praſag. pulſ. cap. 3.
[i] Supra c. 2. huius lib.
[k] Gale 4. de praſag. ex pulſ. c. 11.
[l] Supra l. 9. de cur. gene. c. 2. & 3. par. p.
[m] Gal. l. de conſtitu. art. c. 18. & 4. de praſag. ex pulſ. ca. 11. & Vidus l. 9. de cura gener. c. 1. part. p.
[n] Supra l. 10. de cur. gene. c. 3. part. p.
[o] Gal. p. aph. com. 14.
[p] Supra c. 2. huius lib. & Plato in Timæo.
[q] Galen. 4. meth. c. 6. & l. de conſtit. art. c. 18.
[r] Supra l. 9. de cur. gene. c. 3. part. p.
[s] Supra Vidus ibid. & Gal. de conſtit. art. c. 18.

Digitized by Google

& breui ſequetur ſalus vel interitus: vbi parua, tarde & non niſi poſt longum tempus interibit homo, aut ſeruabitur. Illud autem ſcite licet quod tempus quo refrigeratur quod calefactum eſt, breue eſt, celeriter enim refrigerantia præſidia immoderatum calorem temperant, quod non euenit vbi humidis temperatur ſiccitas, neque enim madefacere licet quod exſiccatum eſt, niſi poſt longum temporis ſpatium. Via ſanationis pertinet ad artē duntaxat, quæ refrigerantibus auxiliis igneo calori medetur, neque enim temperari poteſt à natura, niſi vbi concoquit, aut expellit humorem qui putreſcit, & eſt cauſa febris: ſimpliciter igitur febris ſeu igneus calor curatur ab arte. Via interitus in vi caloris conſiſtit, qui interdum adeo igneus redditur, vt vitalem cordis facultatem labefactet ac tandem penitus corrumpat.

De operibus neceſſariis ad curandam febrem in vniuerſum.

Cap. VII.

His ita conſtitutis de cognoſcendis tam abſolute, quam in homine rebus præter naturam in vniuerſum ad febrem pertinentibus, proximum eſt vt ad alterum caput pergamus, hoc eſt ad rationem curandi, duo enim in ſuperioribus libris neceſſaria eſſe ad curandum monſtrauimus, [a] cognitionem curandorū, & rationem curandi: vnum ergo cū de febribus in vniuerſum abſoluerimus, nūc alterum ſupereſt, nempe ratio curandi, quæ continetur [b] operibus & inſtrumentis, [c] perſequemur primum opera, deinde inſtrumenta. Venatur rationalis medicina quam profitemur, opera per indicationem: eſt autem indicatio, comprehenſio [d] iuuantis ſimul cum comprehenſione nocentis, atque vt in ratiocinationibus percepta propoſitione & aſſumptione, percipimus id quod conſequitur, ita, in indicatione cognitis rebus quæ curandæ ſunt cognoſcuntur opera efficiēda: debent autem curari res præter naturam, morbus [e] videlicet, cauſa, & ſymptoma: ſed vt ſimul conſeruentur quæ ſecundum naturam ſunt, harum quoque [f] habenda ratio eſt, reſpicere enim oportet temperationem corporis, ætatem, ſexum, habitum, conſuetudinem, vires. Sunt etiam quædam res mediæ [g] inter naturales & eas quæ præter naturam ſunt, vt tempus anni, regio, præſens tempeſtas, quæ ad vnum aerem referuntur, hic autem animaduertendus eſt, quia ſi prodeſt, ſecundum naturam eſt, ſi obeſt, præter naturam, & habet vim cauſæ: prodeſt quidem cum contrarius eſt morbo & ſimilis naturæ: obeſt cum huic contrarius eſt, & morbo ſimilis, quod ſecundum naturam eſt opere ſimili conſeruari debet, quod præter naturam contrario remoueri: aer autem cum morbo contrarius eſt, iuuat naturam ad reſiſtendum, & idcirco reddit morbum leuiorem, qui deinde leuius opus contrarium deſiderat: cum ſimilis eſt morbo, eius vires auget ita vt validius opus ad curationem requiratur. Attenduntur differentiæ vt in morbo, ita etiam in opere quod efficiendum eſt: debent autem eſſe ſimiles, [h] ſiue implicite & abſcōdite, ſiue aperte & expedite: hęc quæ communiter obſeruanda ſunt in eligendis operibus ad curationem pertinentibus, proprie etiam animaduerti debent in curatione febris in vniuerſum, in qua ſpectabimus primum quod opus requiratur à morbo, quod à cauſa, quod à ſymptomate, & ſimul etiā differentias animaduertemus. Morbus, hoc eſt febris cum ſit calor immoderatus & in igneum vergens, poſtulat vt [i] refrigeremus, quod eſt contrarium opus: quod vnum videtur ſatis eſſe ad curationem, ſiquidem & febris vnum quoddam eſt: ab vno autem quatenus vnum eſt, non requiritur [k] niſi vnum: ſola igitur refrigeratio à febre deſideratur. Verum experimento compertum eſt madefaciendos eſſe illos qui febricitāt, docuitque Hippoc. [l] victum humidum omnibus febricitantibus conuenire: rationem ſupra reddidimus cum febris definitionem [m] explicaremus, diximus enim maxima ex parte in febre calorem cum ſiccitate coniungi, ſiquidem ad igneum vergit, ignis autē non ſolum calidus eſt, ſed etiam ſiccus: ſi quando vero in febricitante magis ſit humoris quam ſiccitatis exuperantia, illa proceſſu temporis à calore exſiccatur: quare aut præſens eſt ſiccitas, aut imminet, quæ præſens eſt, requirit cōtrarium opus, nimirum vt corpus madefiat, idem poſtulat quæ imminet, nam teſte Hipp. [n] quæ ſubſequentia morbum ſanant, antecedentia prohibent. Ergo quod aſſumebatur febrem vnum eſſe, falſum eſt, cum ſiccitas ei aut acceſſerit, aut accedat, quamobrem opus quod requiritur duplex eſt, cum refrigerare febricitantem oporteat & ſimul etiam madefacere: quod autem additur à veteribus medicis relaxandum eſſe corpus febricitantis vt comparetur perſpiratus, non eſt tertium opus ſeparatum ab illis duobus, ſed ad refrigerationē ſpectat, quā per ſe efficiunt quæ frigida ſunt, per aliud quæ comparant perſpiratum, & calidæ expirationis exitum. Refrigerare igitur duntaxat & madefacere febricitantem oportet, quę madefaciunt imbecilliora ſunt quam quæ refrigerant, [o] & idcirco minus ſubito ſuam vim imprimunt, adeo vt periculum non ſit ne nimis madefiat febricitans, ſicuti periculum eſt ne nimis refrigeretur, maius etiam periculū impendet in refrigerando quod calefactū eſt, quam in calefaciendo quod refrigeratū, non quod calor non ſit efficaciſſimus, ſed quod frigus magis alienum ſit à natura noſtra, quæ (vt recte demonſtratum [p] eſt à medicis & philoſophis) calida eſt & humida, huc accedit quod immoderatum frigus cum ſtupefaciat ſenſum, non percip[illegible]
qui cum ſentit immoderatum calorem, conqueritur, & non permittit vt adh[illegible]
calefaciant: eatenus autem refrigerare febricitātem conuenit, quatenus in[illegible]
rali moderatione receſſit verſus igneum, cum redigendus ſit ad priſtinum [illegible]
ad mediam temperationem. Ex hoc videtur poſſe colligi magis [illegible] frigeran[illegible]
qui naturaliter frigidiores ſunt, veluti ſenes, quam qui cali[illegible]
videatur à naturali receſſiſſe, quam in illis, qui frigidi natu[illegible]nt.
febricitant requiri & tolerari validius refrigerantia qua[illegible]
nantur & à validioribus offenduntur. Diluetur quæ ſt[illegible]
dium fuit, ſenes non incidere in febres ardentes ita[illegible]
eſt, non poteſt in multum igneum conuerti, qua[illegible]

[a] Supra l. 12. de cur. gen. c. 2. parte p.
[b] Supra l. 12. de cur. gen. c. 2 par p.
[c] Ratio curandi inuenitur per indicationem.
[d] Gal. l. de optima ſect. c. 11.
[e] Vide l. 3. inſtitutionū medicinæ c. 2. & Gal. 9. meth. c. 14.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. ibid.
[h] Supra l. 13. de cur. gen. c. 4. par. p.
[i] Gal. 10. meth. c. 10.
[k] Gal. de opt. ſect. c. 4.
[l] Hipp. p. aph. 16 & p. acut. 18.
[m] Sup. c. 2. huius lib.
[n] Hipp. 3. 6. epid. 40.
[o] Supra c. antecedenti & Gal. 10. meth. c. 7.
[p] Gal. 2. de temper. c. p. [illegible]

tantibus, cum non vehementer febricirent, neq; etiam poſſint ea citra noxam perferre, extinguitur enim debilis calor à multo frigore. Quod ſi in æque febres ardentes inciderent, quoniam maior eſſet receſſus à ſtatu naturali, magis etiam refrigerantia poſtularent quam iuuenes æquali febre laborantes, ita vt nulla relinquatur amplius dubiratio. Abunde igitur iam explicata ſunt opera quæ requiruntur à morbo. Aer ſimul [a] attendendus eſt cum natura & ætate, poſtulat autem ſi moderatus eſt, ſimilia, ſi immoderatus, contraria. Cauſa aut iam [b] prætetiit, aut adhuc manet, quæ iam pręteriit nihil amplius poſtulat, tantumq; inquiritur à medico vt indicet quid effecerit: quæ adhuc manet, & efficienter manet, contrario [c] opere tollenda eſt. Poſtulat ſuccorum copia detractionem, quo opere finitur ſimul & morbus & cauſa, hoc tamen tantum vſuuenit illis febribus quæ à putredine ortæ in humoribus verſantur, nam illæ quæ occupant ſpiritus duntaxat, pleræque non habent amplius [d] cauſam; cum iam receſſerit, ſicut & ab illis omnibus quæ occupant ſolidas partes, quo autem opere auferri pręſens cauſa debeat, tunc docebimus, cum illas febres perſequemur, quæ oriuntur à putribus ſuccis, nunc enim tractamus febrem in vniuerſum. Symptomata reſtant ex rebus præter naturam, quę varia ſequi febrem monſtrauimus, [e] & non ſolũ actiones læſas ſed etiam qualitates mutatas, & retenta atq; expulſa pręter naturam: tolluntur autem omnia ſublata febre, ſi quæ tamen aut quod valde moleſta ſint, [f] aut quod vires conuellant non ſinant expectari dum curetur morbus, ſed propriam curationem deſiderent, hæc quoq; aliquo pacto contrarium [g] opus poſtulant, veluti ſi ſitis, vigilia, aut aluus aſtricta hominem torqueant, danda ſunt quæ ſitim extinguãt, quæ ſomnum faciant, quæ aluum ſoluant; & ita contrarium opus opponendum eſt vnicuiq;, ſed cum omnia hęc ſequantur ſiccitatem immoderatam, madefacere oportet, in ſiti per potionem, in vigilia per capitis perfuſionem, in aluo aſtricta per ea quæ in inteſtina per clyſterem immittũtur: ſed cum in operibus neceſſariæ ſint certæ differentiæ, has ſimiles eſſe oporter differentiis rerum à quibus requiri opera [h] monſtrauimus: ſimilitudo autem vt diximus hoc eodem capite, aut aperta ſit aut certe implicita, eſt antẽ aperta in differentiis quæ ſumuntur à magnitudine febris, ſi quidem magna febris magnum opus deſiderat, parua, paruum: latet & implicita eſt in multis aliis differentiis, veluti in illis quæ ſumuntur à corpore ſubiecto, vt quod aliæ febres ſeniles ſint, aliæ iuueniles, poſtulant enim ſeniles febres non aperte ſenilia remedia, ſed implicite, hoc eſt quæ ad ſenes accommodentur, ſicuti iuueniles iuuenilia, hoc eſt quæ aptentur iuuenibus.

[a] Galen. 8. meth. c. 9.
[b] Galen. 4. meth. c. 3.
[c] Galen. 11. meth. c. 12. & l. de opt. ſect. c. 25.
[d] Galen. 11. meth. c. 2.
[e] Supra c. 4. huius libri 1.
[f] Galen. 12. meth. c. 9.
[g] Gal. l. 12. meth. c. 12.
[h] Supra l. 13. de cur. gen. c. 4. parte 9.

De inſtrumentis ad curandam febrem in vniuerſum attinentibus.

Cap. VIII.

OPERA quæ ad febrem in vniuerſum curandã propoſuimus, ſine inſtrumentis perfici non poſſunt, per hæc enim tam à natura [i] quam ab arte cuncta proficiſcuntur. Opera quæ ſpectant ad ſymptomata, cum ſub illis comprehendantur quæ referuntur ad morbum, vt ſupra monſtrauimus, omittentur vna cum inſtrumentis à quibus perficiuntur: omittentur etiam opera & inſtrumenta quæ attinent ad cauſam, nam hæc proprie ſpectant ad febres [k] ex humorum putredine ortas, tantum igitur agemus de inſtrumentis ad refrigerandum & madefaciendum attinentibus, quæ duo opera poſtulari [l] oſtendimus à morbo, hoc eſt à febre. Inde autem ordiemur quod quæcunque ad refrigerandum vel madefaciendum adhibentur, aut proxime, aut aliquo interiecto [m] medio ſuum opus efficiunt: proxime refrigerant quæ frigida ſunt, proxime madefaciunt quæ humida, cæterum frigida dicuntur illa quæ aut tactu frigida ſentiuntur, aut quamuis nullum frigus præſeferant, habẽt vim refrigerandi: aqua exempli gratia frigida tactu ſentitur, lactuca autem quamuis non ſentiatur [n] frigida cum tractatur, habet tamen vim refrigerandi. Madefacientia per ſe ac proxime humida ſunt ſimiliter aut actu, aut facultate: actu humida ſentiuntur quæcunque liquida ſunt, facultate autem illa quæ habent vim madefaciendi: verum non omnia quæ actu humida apparent, hoc eſt quæ liquida ſunt, ad madefaciendum accommodantur, cum quędam etiam ſiccent veluti [o] muria & acetum: [p] illis ergo vtimur ad madefaciendum, quæ non tantum liquida ſunt, ſed etiam habent vim humidam, vt aqua & vinum lene, quamuis aqua [q] cum non reſtituat humidam ſubſtantiam partibus noſtris magis irrigat quam madefacit: vinum autem & humida eſculenta cum ſubſtantiã humidam in nobis reficiant proprie nos madefaciunt, quamuis aliquomodo etiam alia quæ non habent vim alendi. At valent etiam ad refrigerandum & madefaciendum illa quæ non proxime, ſed alio interiecto medio noſtrum corpus refrigerant, aut madefaciunt: hoc pacto refrigeramur ab his quæ calidam ſubſtantiam ex noſtris [r] corporibus exhauriunt, tum à vacatione eorum quæ vim habent calefaciendi, quemadmodum corporis motus, & animi perturbatio: ſic etiam madefiũt corpora noſtra, cum educuntur quæ ſiccandi vim habent, vt ſucci acres & bilioſi, & cum omittuntur ea à quibus ſolemus exſiccari, vt labores, vigiliæ. Quomodocunq; autem quę adhibentur nos refrigerẽt aut madefaciant, ad aliquod ex tribus [s] inſtrumentis medicinæ referuntur, ad rationem victus, ad medicamenta, ad chirurgiam, chirurgia tantũ vtimur, cũ ad mittendũ ſanguinẽ venã ſecamus, quod inſtrumentũ alio interiecto medio refrigerat, [t] educẽdo videlicet ſanguinẽ ac ſpiritũ calidum, ſed proprie ſpectat ad illas febres quę verſantur in putrib. ſuccis, non cõmuniter ad omnes, quamobrẽ eo prętermiſſo in aliis duobus inſiſtemus. Ratio victus ſex [u] reb. non naturalibus cõtinetur, quę omnes ita accõmodari debent, vt refrigerare ac madefacere poſſint vel per ſe, vel alio interiecto medio. Aer eligendus eſt frigidus & humidus, atque vbi non detur talis, parari debet [x] arte in ima ædium parte, aut etiam in loco ſubterraneo, qui irrigetur, aut perfundatur aqua frigida, & herbis ſternatur frigidis & humidis, vt lactuca, lente paluſtri, ſemperuiuo, vmbilico veneris, nymphæa, papauere: maxime autem accõmodatur ad refrigerandum & madefaciendũ febricitantes aer, cum & ad [y] totum corpus ſpectet, & potiſſimũ ad cor, quemadmodum & eorũ calor: attingit aer circũfuſus vniuerſum

[i] Ariſt. l. 4. de gen. ani. c. 9.
[k] Gal. l. 11. meth. c. 2.
[l] In cap. antecedente.
[m] Gal. 9. ſimp. c. 2.
[n] Gal. l. 3. de temp. c. 2. & 9. ſimp. c. 4.
[o] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[p] Gal. l. 10. meth. c. 9.
[q] Gal. l. de marcore c. 7. & 4. aph. com. 13
[r] Gal. 3. de temp. c. 5.
[s] Vidus l. 3. inſtit. med. c. 2.
[t] Gal. 10. meth. c. 10.
[u] Prouidẽtia in 6. rebus nonnaturalibus. Gal. de ſa. Gal. ad Traſyb. c. 35.
[x] Gal. 10. meth. c. 8.
[y] Galen. 10. meth. c. 7 & 8.

corpus,& vbi frigidus ſit & humidus,extrinſecus ipſum refrigerat ac madefacit:attrahitur etiam ab exrremis arteriis,& idcirco ſimiliter afficit partes internas,maxime autem pulmonem, & cor,cum reſpirantibus hauritur:aliæ res aliis partibus potiſſimum aptantur. Cibus & potio magis afficit ventrem ad quem proxime peruenit,& ob eandem cauſam aer magis thoracem, quanquam omnes res in quibus conſiſtit ratio victus,ad omnes partes corporis accommodantur,cibus ad refrigerandum & madefaciendum,debet eſſe debilis,facultate,& frigidus & humidus qualitate:debilis [a] facultas eſt illius cibi qui & non multus ſumitur, & exiguam habet nutriendi vim: qui multus eſt,cum nimis augeat ſanguinem,auget calorem non ſecus quam ignem ligna,quamobrem docet Hippocrates [b] ſi quis febricitanti cibum dederit,vt ſano robur,ſic laboranti morbum augeri. At neque valet etiam ciborum multitudo ad madefaciendum, cum non facile [c] concoquatur, quod autem non concoquitur neque alere corpus poteſt, neque madefacere. Conuenit etiam febricitanti,cibus paruam nutriendi vim habens,ob eandem cauſam,ne multum ſcilicet gignat ſanguinem & calorem augeat. Qualitas cibi ſit frigida & humida, qualem habet panis ex aqua incoctus,aut madefactos:etenim [d] ptiſſanæ,aut auenæ,cucurbitula,lactuca,piſces ſaxatiles. Potio ſimiliter ad refrigerandum & madefaciendum debet eſſe qualitate frigida & humida, & quantitate copioſa: maxime idonea eſt [e] aqua, illis præſertim qui eam potare conſueuerunt.& vbi nullus ſit affectus corporis [f] a quo prohibeatur, veluti cruditas & obſtructio: valet & vinum naturaliter aquoſum & valde dilutum, hoc enim ſimiliter refrigerat:valet & poſca ſimiliter plurimum diluta. Refert Hippocrates [g] quarto libro de morbis acutis aquam hordei idoneam eſſe ad ſitim extinguendam: vtuntur ea nunc medici huius ſeculi, dant enim potui aquam in qua hordeum bullierit,egregie autem refrigerat & madefacit febricitantes, quanquam nonnihil etiam detergit, ita vt maxime idonea ſit præterquam in illis corporibus in quibus flatum mouet. Lactis potio cum refrigerer ac madefacit videtur febricitantibus conuenire, aliena [h] tamen eſt quia corrumpitur & in nidurem conuertitur vbi calor immoderatus ſit,quamobrem aut vitari omnino debet, aut iis dari quibus exiguus admodum ſentitur febris calor,quemadmodum [i] tabeſcentibus. Somni autem & vigiliæ hæc ratio eſt, quod ad madefaciendum magis aptatur ſomnus, ſiquidem vigilia [k] ſiccandi vim habet: ſed quod attinet ad refrigerandum, ſomnus refrigerat [l] partes externas, vigilia internas,quare viciſſim vtendum eſt,ſecundum conſuetudinem & hac & illo,cum calor quem febricitantes conceperunt, & in internis partibus & in externis verſetur, conferet tamen ſomnus paulo longior quam ſoleat ad madefaciendum: exſiccat vigilia abſumendo humorem, madefacit ſomnus & retinendo, & concoquendo alimentum, ex quo conficitur humida ſubſtantia noſtrarum partium. Alio igitur interiecto medio corpus à ſomno madefit, à vigilia exſiccatur:alio ſimiliter interiecto medio calefiunt partes internæ à ſomno & refrigerantur externæ, contra à vigilia calefiunt externæ refrigerantur internæ, quatenus ſcilicet calidum innatum influens quod in ſpiritu & ſanguine conſiſtit, in ſomno relinquit [m] partes externas & fertur ad internas. Motus quo nomine calefaciat ſupra [n] monſtrauimus cum cauſas febris in vniuerſum tractaremus: idem exſiccat corpus, abſumendo humorem quo nutritur calor qui ex motu augetur, quamobrem quies refrigerandi vim habet & madefaciendi non proxime, ſed quatenus omittitur motus qui calefacit & exſiccat. Reprehendit Hippocrates [o] Prodicum qui motu, curſu, palæſtra, febricitantes præcipitabat, quibus aptatur quies: eadem ratio eſt tranquillitatis animi, quæ ſimiliter refrigerat & madefacit alio interiecto medio,quatenus ſcilicet omittuntur perturbationes quæ corpus calefaciunt & exſiccant, mouetur enim per illas calidum innatum, & eatenus accenditur, quo magis accenſo, magis etiam abſumitur humida ſubſtantia & ſiccatur corpus. Ira autem ex animi perturbationibus maxime inimica [p] eſt febricitantibus, cum magis calefaciat cor & exſiccet. Docet Hippocrates [q] hanc alienam eſſe calidis naturis, ex quo colligere potes quanto magis aliena ſit febricitantibus, quibus potiſſimum conuenit tranquillitas. Quæ detruduntur ac retinentur, ipſa quoque non proxime,ſed aliquo interiecto medio pertinent ad refrigerandos ac madefaciendos febricitantes, primo enim ſi retineantur quæ frigida ſunt & humida, veluti ſucci pituitoſi, detrudantur quæ calida & ſicca, veluti bilioſi, refrigeratur ac madefit corpus, deinde ea quæ naturaliter expelli ſolent, vt vrina, deiectio ſudor, ſi expellantur, non includitur in corpore calida expiratio, ſed magis exitum habet,quo fit vt corpus relinquatur frigidius: quare danda opera eſt vt febricitantibus hæc quæ naturaliter ſuperant educantur. Præter victum plurimum valent ad refrigerandos & madefaciendos febricitantes medicamenta frigida & humida, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur: proxime autem & nullo interiecto medio opus ſuum efficiunt, ſiue tactu ſentiantur frigida & humida, ſiue facultate duntaxat talia ſint: ex internis medicamentis, quæ tactu frigida & humida ſunt, efficaciſſima eſt aqua [r] frigida, quæ vbi large & præter conſuetudinem bibatur vim habet medicamenti, conuenitque febricitantibus omnibus, niſi cum febre iungatur alius affectus ipſam reiiciens, vt ventriculi [s] imbecillitas, humorum cruditas, obſtructio, ac tumor alicuius viſcerum: non conuenit autem omnibus febricitantibus eodem modo, nam vbi paruum ſanguinis eſt, pauca danda eſt, & modice frigida. Dantur etiam intus medicamenta vim frigidam & humidam habentia, vt potiones illæ quæ ſyrupi vocantur, quemadmodum roſatus, violatus, acetoſus, de endiuia, ex cichorio, aqua item in qua decoctæ fuerint frigidiores herbę, vt lactuca, intybum, viola, endiuia. Idem præſtant & confectiones ex viola, ex roſa, ex ſemine papaueris & ſaccharo. Extrinſecus adhibentur ad refrigerandum olea frigidioribus herbis condita, aut ſucci earundem herbarum, aut cataplaſmata quæ ex ipſis fiunt. Valet inunctio ex cerato [t] refrigerante ipſius Galeni, ex vnguento roſato, ex ſandalino ipſius Meſues. Valet & balneum [u] aquæ frigidæ, niſi obſtet aut imbecillitas innati calidi, aut alius affectus, vt viſcerum tumor, & ſuccorum cruditas: quamobrem non temere tentandum eſt, ſed tantum vbi ab ardente calore requiratur, neque repudietur ab altero aſ-

[a] Gal 4. 6. epid com. 18.
[b] Hipp. 7. aph. 62.
[c] Galen. 7. meth. c. 6.
[d] Hipp & Gal p acut. 18.
[e] Gal 4. 6. epid com. 15.
[f] Galen 9. meth. c. 5.
[g] Hipp 4. a. cut. text. 71.
[h] Hipp & Gal 5 aph. com. 64.
[i] Gal. 10. meth. c. 11.
[k] Gal. de ar. med. c. 69. & 7 meth. c. 6. & 4. 6. epi com 10.
[l] Supra l 2. de cur gene. c. 11 par p & Hip ac Gal. 4. 6. epid. 14.
[m] Gal. 3. de cauſ. pulſ. c. 9. & 4. 6. epid 14.
[n] Supra c. 5. huius lib.
[o] Hipp. 3. 6. epid. 31.
[p] Gal. 5. 6. epid. com. 9.
[q] Hipp 4. 6. epid 15.
[r] Gal l 11. meth. c. 9.
[s] Galen. 9. meth. c. 5.
[t] Galen. 10. meth. c. 9.
[u] Galen. 7. meth. c. 7. & 10.

fectu. Balneum aquæ dulcis moderate calidum plurimum valet ad madefaciendum, id quod ſentiunt qui ob longum [a] iter ſole ſub ardente defatigati atque exhauſti eo vtuntur, celeriter enim vindicantur à ſiti: at refrigerantur etiam, habet enim aqua calida primo vim calefaciendi, ſed proceſſu temporis exhalātibus calidis vaporib. deponit calorem omnem, & ad naturam ſuam reuerſa corpus refrigerat, quamobrem eiuſmodi balneum conuenit febricitantibus omnibus, niſi ſit affectus aliquis [b] prohibens, vt multitudo humorum, quæ cum à calore balnei funditur, magis interdum fluit ad partes præſtantiores, & magnam ac periculoſam ſæpe obſtructionem affert.

Diuiſio febris in vniuerſum in ſua genera. Cap. IX.

QVæ de febre cognoſcenda & curanda in vniuerſum expoſuimus, ſpeciatim quoq; perpendēda ſunt, quod fieri non poteſt niſi prius ſubiectas illi ſpecies omnes inueſtigemus; commode autem ipſas venabimur, ſi febrem ſummum genus in quædam inferiora genera, atque hæc rurſus in ſpecies recte partiamur, id quod aſſequemur ſi teneamus partiendi præcepta illa tria quæ tradita ſunt à Platone, [c] primum eſt vt adiiciamus generi differentias ſumptas à natura rei quæ diuiditur, alterum vt nihil prætermittatur aut redundet, tertium vt eum à ſummo genere ad imam ſpeciem peruenerimus [d] diuidendi finem faciamus, neque deſcendamus ad ſingula, quæ cum infinita ſint & intereant, ſub artem minime cadunt; hæc ſi firma & ſtabilia ſint nullum in diuiſione vitium erit, contra [e] ſi vtamur in diuidendo differentiis communibus non ductis à natura rei, ſed à rebus aduentitiis, id erit magis frangere quam diuidere: erit etiam vitioſa diuiſio, ſi aliquid aut prætermittamus proprium, aut adſciſcamus alienum, tum ſi prætervehamur imam ſpeciem, non poterimus ſic certa genera ac ſpecies ſtatuere ipſius febris, à propoſitis igitur præceptis minime diſcedentes, aggrediemur ad diuidendam febrem in prima genera, quæ cum ſeorſum deinde tractabuntur in ſuas ſpecies partiemur. Differentiæ quas febri tanquam ſummo generi adiiciemus, non petentur à rebus aduentitiis [f] quæ nihil prorſus ad artem pertinent: at neque ſolùm ſpectabunt ad naturam rei, ſed magis ipſa continebuntur; ex differentiis enim ad rei naturam ſpectantibus, aliæ in ipſa conſiſtunt, & hæ, vt inquit [g] Porphyrius faciunt alind, hoc eſt conſtituunt ſpeciem, aliæ ad ipſam aliquo nomine referuntur, atque hæ tuntam aliquo pacto ſpeciem conſtitutam, quas ſupra [h] explicauimus, cum differentias febrium in vniuerſum perſequeremur. Nunc vt inueſtigemus prima genera febris, illas differentias adiungemus, quæ proprie conſiſtunt in natura eius, quam diximus [i] eſſe immoderatum calorem: quod ſi aliunde differentias ſumeremus, quamuis aliquo pacto ad rei naturam pertineret, non aſſequeremur genera quæ nunc inquirimus, & in eodem errore verſaremur, in quo Chryſippus & [k] Eraſiſtratus, qui differentiis à pulſu ductis diuidendam eſſe febrem in ſua genera crediderunt. Apparet quidem alius pulſus in aliis febribus, non tamen conſtituit ipſarum genera ac ſpecies. Defertur in ſimilem errorem Praxagoras, qui febres diſtribuit in ſimplices & compoſitas: differunt quidem febres inter ſe, ex eo quod iungantur vel non iungantur cum aliis, non tamen propterea ſunt alterius generis, cum ſub eodem & ſimplices comprehendi poſſint & compoſitæ. At neque recte facta eſt diſtinctio febrium à veteribus [l] in morbos & ſymptomata, nam [m] licet aliquæ ſymptomatum modo ab aliis morbis oriantur, aliæ nullum ſequantur inſignem morbū, non propterea diuerſi generis ſunt, ſed eidem ſæpe ſubiiciuntur, neque conſiſtūt eiuſmodi differentiæ in calore, ſicuti neque illæ quas commemorat Hippocrates [n] in ſexto libro de morbis vulgaribus, vbi ſcribit, alias febres flauas eſſe, alias rubras, alias liuidas; ſumuntur enim à calore qui in aliis febricantibus alius conſpicitur, non tamen efficit diuerſa genera ac ſpecies febrium, cum non conſiſtant in calore, ſicut illæ quas Hippocrates ibidem [o] proponit, diuidens febrem differentiis ab ipſo ductis qui aut lenis eſt, aut acris: quo fit vt dentur duo prima genera febrium, vnum lene, alterum acre: in hoc caloris qualitas à naturali plurimum receſſit & valde mutata eſt, in illo magis aucta copia videtur quam mutata qualitas, cum adhuc lenis ſit, quanquam aliquo pacto etiam ipſa mutata eſt, neque enim ita lenis calor eſt hominis febricitantis quouis genere febris, ſicuti eiuſdem naturaliter affecti. Cæterum calor acris, aut vapores multos edit, aut ſquallidus eſt, vtraque differentia ad eius naturam attinet & idcirco quoddam genus febris conſtituit, adeo vt genus febris quod acre eſſe diximus, in duo diſtribuatur, [p] in id quod vapores multos edit, & id quod ſquallidum eſt. Poteſt etiam primo diuidi febris in tria genera, in lene, in acre cum vaporum copia, & acre ſquallidum, ſic eadem membra ſunt vtriuſque diuiſionis, ſed paulo ſecius partita ac diſtributa. Vtrouis modo fiat, nec fortuito, nec temere, ſed recte facta dicetur: Sed cum calor ſit quædam forma, non poteſt per ſe augeri vel minui, aut aliquas differentias accipere, ſed quatenus verſatur in materia ſubſtrata, id quod Ariſtoteles [q] tradidit de iuſtitia, de ſanitate, de voluptate, de aliis formis. Quamobrem differentiæ quibus calor ac febris diſtinguitur, à ſubſtrata [r] materia varia, hoc eſt à diuerſis partibus noſtri corporis proficiſcuntur. Poſuit Plato in Timæo tres ſpecies ignis, lucem, flammam, & carbonem, pro varia materia [s] vt craſſa, tenui, ac media inter vtranque. Partes noſtri corporis diuiduntur ab Ariſtotele [t] in ſolidas, & humores, quibus Hippocrates adiecit ſpiritus tanquam tertium genus partis, cum ſexto [u] libro de morbis vulgaribus commemorauit, continentia, contenta, & impetum facientia: continentia enim intelligit partes ſolidas, contenta humores, impetum facientia ſpiritus. Reſpondent hæ tribus initiis ex quibus conſtamus, ſanguini, ſpiritui, ac ſemini: calor igitur quo febris continetur, diuerſus eſt pro diuerſo genere partium in quibus reſidet, vt lenis in ſpiritibus, acris cum vaporum copia in humoribus, acris ſquallidus in partibus ſolidis: qualis igitur eſt ſubſtrata materia, talis eſt calor, cumq; illa triplex [x] ſit, triplex quoque genus caloris præter naturam, ac febris poteſt in corpore noſtro verſari: illa quæ in ſpiritibus reſidet leni calore continetur, neq; enim poteſt ita acris fieri in materia tenui vt in craſſa,

voca-

[a] *Galen de marcore c. 7.*
[b] *Galen 11. meth. c. 9.*
[c] *Plato in Philebo, & in Sophiſta, & in Politico.*
[d] *Porphyrius ex Platone in prædicabilibus.*
[e] *c. de differentia.*
[f] *Gal. p. l. de diff. feb. c. 9.*
[g] *Gal. ibid.*
[g] *Porphyrius c. de diff.*
[h] *Supra c. 5. huius lib.*
[i] *Supra c. 2. huius lib.*
[k] *Gal. p. 6. epid. com. 29.*
[l] *Gal. 4. aph. com. 73.*
[m] *Supra c. 5. huius lib.*
[n] *Hipp. p. 6. epid. 29.*
[o] *Hipp. ibid.*
[p] *Gal. p. de diff. feb. c. 7.*
[q] *Ariſt. l. 10. Ethic. c. 3.*
[r] *Gal. p. de diff. feb. c. p.*
[s] *Plato in Timæo.*
[t] *Ariſt. l. 2. de partib. anim. c. 2.*
[u] *Hipp. l. 6. epid. 7. & Gal. l. p. de diff. fb. c. 2.*
[x] *Gal. p. l. de diff. feb. c. p.*

vocatur quæ à Græcis [a] ἐφήμερος quod eodem die finiatur, à Latinis diaria. Ea vero febris quæ aeri calore continetur, nullum commune nomen inuenit, quod vtrunque eius genus ſignificet, id ſcilicet quod reſidet in humoribus, acre cum vaporum copia, & id quod in partibus ſolidis acre & ſqualli-dū, ſed hoc propriè à Græcis nominatur ἑκτικὸν ἀπὸ τῆς ἕξεως, hoc eſt ab habitu: duo enim notat [b] habitus, videlicet partes ſolidas noſtri corporis, & diſpoſitionem confirmatam, ab vtraque ſignificatiune dicta eſt febris hectica. Alterum vero genus quod reſidere diximus in humoribus, acre cum vaporum copia, à medicis circunſcribitur, dicunt enim febrem à putredine ortam, neque enim accenditur eiuſmodi calor in humoribus niſi putreſcant, [c] neque poſſunt ſola copia febrem excitare, cum in multis ſæpe redundent, qui non propterea febricitant, ſed quomodocunque nominentur ſtatuere oportet tria genera febrium, vnum lene in ſpiritibus, alterum acre cum humorum copia in humoribus, tertium acre ſqualidum in partibus ſolidis, quæ ſeorſum tractabimus, vbi duo quæ ad propoſitam diuiſionem ſpectantia in dubium vertuntur diſſoluerimus. Primum igitur dubium accidit quo pacto poſſint pro triplici genere partium noſtri corporis conſtitui tria genera febris, cum ad ſolidas tantum referendæ omnes febres videantur, ſi quidem illis partibus tribuendæ ſunt, quarum lædunt actiones: ergo tantum [d] ſolidis, quandoquidem actiones his tantum, non humoribus, non ſpiritibus, tribuuntur, ex quo ſequitur vnum tantum ponendum eſſe genus febris, idque in partibus ſolidis, non tria. Huic dubitationi occurrit [e] Alexander Aphrodiſeos in libello illo aureolo quem de febribus inſcripſit: concedit autem ſemper in partibus ſolidis quarum ſunt muneta quæ læduntur, febricitantium calorem verſari, non tamen eodem modo, ſed addit has interdum calefactas eſſe, interdum calefieri: calefactas dicit cum igneus calor inhæret, & quodammodo infixus eſt earum ſubſtantiæ: calefieri cum reſidet in humoribus aut ſpiritibus, quos illæ continent: vt autem ad perfectionem actionum requiritur non modo inſitus calor, ſed ſimul etiam influens ſecundum naturam, ita ad læſionem ſatis eſt, ſi alteruter immoderatus ſit, vel ille qui inſitus eſt in ſolidis, vel ille qui influit per ſpiritum & ſanguinem: concedit igitur Alexander, febricitantium calorem ſemper verſari in partibus ſolidis quarum munera offendit, ſed vult aliquando eum reſidere in ipſis per ſe, quemadmodum vbi eſt hectica febris, aliquando per humores ac ſpiritus, veluti cum adeſt aut ephemera, aut illa quæ ſequitur humorum putredinem: ſemper igitur partes ſolidæ calorem immoderatum aut contrahunt, aut contraxerunt. Quæ res magis dilucida redditur exemplo [f] balnei, in quo ſimiliter attendi poſſunt tria genera partium, aer, labrum aquæ & paries: poteſt calorem concepiſſe aer duntaxat à quo & aqua & parietes calefiant: poteſt & aqua iam eſſe calefacta, & calefacere aerem ac parietem: poteſt denique paries calorem contraxiſſe ob quem & aer & aqua incaleſcant: idem vſuenit partibus noſtris quarum aliquæ calefactæ interdum ſunt præter naturam, & reliquas calefaciunt: Vbi calefacti ſint ſpiritus & calefaciant humores & ſolidas partes, febris [g] erit diaria: Vbi humores prius incaluerint & calefaciant ſpiritus & partes ſolidas, dicetur febris ab humorum putredine orta: vbi ante calefactæ ſint partes ſolidæ deinde incaleſcant ſpiritus & humores, erit hectica febris: ita vt quælibet trium poſſit ſine aliis duabus verſari in corpore noſtro. Sed prima dubitatione præciſa, ſequitur altera: reuocatur enim in dubium poſſit ne quælibet febris cuiuſuis generis per ſe incipere non antecedente altera: non enim videtur poſſe fieri hectica, niſi prius fiat & diaria, & illa quæ humorum putredinem ſequitur: neque videtur etiam poſſe fieri hæc ſine diaria. ſiquidem par eſt vbi craſſiores partes calorem conceperunt, calefactas prius fuiſſe tenuiores [h] veluti ſpiritus ante humores, & humores ac ſpiritus ante ſolidas partes: ſiquidem quod tenuius eſt, minus renititur & afficitur celerius quam quod craſſius, quod non ſolum ſenſu atque auctoritate philoſophorum [i] comprobatur, ſed ratione etiam, quandoquidem vis effectrix facilius per tenuiorem ſubſtantiam peruadit, quam per craſſiorem, quare nunquam incipit hectica febris quin & diaria præceſſerit, & illa quæ conſiſtit in humoribus putribus, & nunquam hæc ſine diaria, non poterit ergo incipere, per ſe quæuis febris cuiuſuis generis, ſed neceſſario illam quæ reſidet in partibus craſſioribus, antecedet alia quæ in tenuioribus: Verum non perpetuum eſt quod aſſumpſimus, id quod tenuius eſt ſeu minus craſſum celerius affici atque incaleſcere, cum ex natura, vel efficientis, vel accipientis ſequi oppoſitum poſſit, vt prius ſcilicet afficiatur atque incaleſcat quod craſſius eſt: poteſt natura efficientis cauſæ magis idonea eſſe ad vnum genus partium celerius quam ad alterum calefaciendum, veluti putredo quam poſuimus in cauſis caloris ac febris, calefacit enim hæc prius humores in quibus excitatur, deinde ſpiritus: poteſt & ex natura accipientis euenire, vt quod craſſius eſt celerius incaleſcat quam quod tenuius, cum ad effectionis celeritatem non tantum conferat tenuitas, ſed etiam qualitatis ſimilitudo. Quod calidius eſt, quamuis craſſius, poteſt celerius accendi quam quod minus craſſum & frigidum: ſi in ſolidis partibus noſtri corporis immoderate calidis verſentur frigidi humores, prius accendentur ſolidæ ob ſimilitudinem qualitatis quam humores ob tenuitatem ſubſtantiæ. Quibus ita conſtitutis magnum pondus acceſſit ad propoſitam dubitationem tollendam: prius poſſunt calefieri humores quam ſpiritus vbi putredo ſit cauſa caloris, quoniam humores ſunt illi qui propriè putreſcunt, quamobrem incipere febris in humoribus poteſt antequam incipiat in ſpiritibus. Solidæ item partes vbi calidiores ſunt, prius accendi poſſunt quam humores frigidi, & ita prius incipiet hectica febris quam illa quæ oritur ab humorum putredine. At non ita conſtat an ſolidæ partes poſſint calorem concipere ante ſpiritus, & ita an poſſit incipere hectica ante diariam: quandoquidem ſpirituum tenuitas tanta eſt, vt ſi conferatur cum partibus ſolidis, nulla videatur proportio, & propterea celerrime afficiuntur atque incaleſcunt: neque enim frigidi ſunt vt tenuiti poſſint calefacientibus cauſis: quamobrem incaleſcent ſemper [k] ante ſolidas partes, neque poterit vnquam per ſe incipere hectica febris: ſi quando autem in medicorum libris legimus, ipſam ali-

[a] Galen. 10. meth. c. 2.
[b] Gal. p. de diff. feb. c. 7.
[c] Gal. ibid.
[d] Auic. l. p. f. p. 1. 2. cap. de ſubiect.
[e] Alex. l. de febribus & Gal. l. p. de diff. fe. c. p.
[f] Gal. p. de diff. feb. c. p.
[g] Gal. ibid.
[h] Ariſt. l. 29. proble. particula 7. & Gal. de inæquali intemperie c. 4.
[i] Ariſt. loco citato.
[k] Gal. 2. de criſ. c. 13.

quando [a] incipere, aliquando ſequi alteram [b] febrem, intelligemus hecticam tunc ſequi alteram cum illis ſuccedit quæ oritur ab humorum putredine: tunc incipere, cum ſuccedit diariæ, quæ adeo breuis eſt vt vix animaduerti à medico poſſit: quo fit vt videatur tunc hectica incipere, quamuis ante accendantur ſpiritus, & antecedat diaria. Statuamus igitur ſolutis dubitationibus, tria genera febrium diſtincta reperiri poſſe, pro [c] triplici genere partium noſtri corporis, & agamus vt polliciti ſumus de vnoquoque ſeparatim.

[a] Gal ibid. [b] Gal 3. de praſag. ex pulſib. c. 7. [c] Gal p l de diff. feb. c. 9.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Secundus.

QVI EST DE FEBRIBVS DIARIIS.

Quid ſit febris Diaria, & quot ſpecies amplectatur. CAP. I.

CVM pertractandæ ſunt ſpecies vni generi ſubiectæ, nihil referre videtur à qua ordiaris, ſiquidem illud amplectitur æqualiter omnes: præſtat tamen, eodem ordine ipſas perſequi quo fuerunt inuentæ, veluti nunc febres quas pro partibus noſtri corporis in quibus verſantur, & primo pro ſpiritibus qui tenuiſſimi ſunt, deinde pro humoribus qui mediocres, demum pro ſolida ſubſtantia, quæ admodum craſſa, in tres ſpecies diſtribuimus: [d] quamobrem eas primo tractabimus quæ in ſpiritibus, deinde eas quæ in humoribus, poſtremo eas quæ reſident in ſubſtantia ſolida. Eadem autem duo capita in ſingulis perſequemur, quæ ſupra tractata ſunt de febre in vniuerſum, cognitionem videlicet curandorum, & rationem curandi. Illa igitur febris quæ occupat ſpiritus (vt in ſuperioribus [e] oſtenſum eſt) vocatur à Latinis Diaria, ab Hippocrate [f] ἐφήμερος: appellatur enim diaria Latine, Græce ἐφήμερος, opera vnius diei. Nominat Ariſtoteles ἐφήμερον quoddam animal, quod eodem quo naſcitur die decedit. Colchicum herba ἐφήμερον dicta eſt, quia eodem die quo ſumitur hominem conficit: nomine diei ſignificatur ſpacium [g] xxiiij. horarum, ita vt comprehendatur etiam nox. Febris autem quæ in ſpiritibus hæret, maxima ex parte eſt vnius diei, raro alterius, rarius [h] plurium. Ergo etiam ſi aliqua ex parte claudicet, tamen ex multo maiori parte obtinere debuit nomen diariæ: ita autem natura comparatum eſt, vt quæ tenuia ſunt celerrime his aut illis qualitatibus afficiantur. Spiritus in quibus reſidet propoſita febris, vt [i] cito incaleſcunt, ita & cito ad naturalem temperationem reuertuntur, facile enim qualitates accipit [k] materiæ tenuitas, neque retinetur quemadmodum craſſitudo; adde quod qui calidiores effecti ſunt, exhalant & noui gignuntur moderate calidi à ſubſtantia cordis, quæ nondum febrem contraxit, quare mirum non eſt ſi illa manet vnum diem duntaxat; ſi quando autem vlterius perſeuerat, id fit, quia fouetur ab aliqua cauſa quæ non permittit calefactos [l] præter naturam ſpiritus refrigerari, & ad priſtinum ſtatum reuerti. Spiritus autem qui in diaria febre accenduntur, vitales ſunt qui in corde habitant & arteriis, cum quibus neceſſe eſt ſimul & animales accendi, & naturales, ad quos procreandos aſſidue vitales concurrunt. His ita conſtitutis de natura & nomine propoſitæ febris proximum eſt vt ad definitionem pergamus, quæ eadem eſſe debet quam de febre in vniuerſum tradidimus, ſed contracta per propriam differentiam: definiuimus [m] febrem calorem innatum in corde mutatum in igneum adeo vt lædat actiones: huiuſmodi calori ſi lenitatem adieceris, diariam febrem definieris, quæ non aliud eſt quam calor innatus in corde mutatus in igneum adeo vt lædat actiones, retinens [n] lenitatem. Si roges quo pacto lenis eſſe poſſit ille calor, cum vbi conuertitur in igneum continuo ſit acris, reſpondebimus concedentes fieri acriorem quam ante, poſſe tamen aliquid lenitatis retinere ob ſubſtantiæ in qua nititur tenuitatē: quare calor qui in ſpiritibus verſatur, vbi præter naturam augetur, licet aliquid lenitatis amittat, aliquid tamen retinet, ita vt lenis dici adhuc poſſit, quod non euenit vbi verſatur in ſubſtantia craſſiore humorum, aut partium ſolidarum, tunc enim ſi augeatur & vertatur in igneum, redditur [o] acris, quo enim materia quæ incenditur craſſior eſt & denſior, eo calorem concipit acriorem. Ligna ſalicis vbi vruntur, quoniam minus denſa ſunt, minus acrem calorem præſeferunt quam ligna ilicis, aut quercus: multitudo lignorum accenſa, calorem ædit multum: craſſitudo & denſitas acrem. Eadem eſt ratio partium noſtri corporis, quæ cum incenduntur, maiorem vel minorem calorem præſeferunt pro multitudine & paucitate: acriorem vel leniorem pro craſſitudine & tenuitate: calor igitur qui in ſpiritibus præter naturam accenditur, poteſt eſſe [p] multus, non tamen acris, in humoribus vero & partibus ſolidis vbi in igneum conuertitur neceſſe eſt acris [q] reddatur. Dubium autem controuerſumque eſt an diaria febris quam definiuimus, diſtribuatur in alias ſpecies, videtur enim quæ nis ſub vna tantum contineri, cum materia in qua verſatur, vna ſit, vitalis ſcilicet ſpiritus duntaxat, diuerſæ autem ſpecies caloris à diuerſa ſpecie partium proficiſcuntur, quemadmodum in proximo [r] lib. monſtrauimus, cum febrē quaſi ſummū genus in ſuas ſpecies diſtribuimus. Spiritus igitur qui in diaria febre accenduntur, cum ſub vna ſpecie cōtineantur, vnā tantum efficiunt diariæ febris ſpeciem,

[d] Loco antecedenti. [e] Vide ibi. [f] Hipp l. 4. aph. ſen. 55. [g] Ariſt l. 3. de hiſt. ani. c. 19. [h] Dioſcorides l. 4. ſimp. c. 79. & 80. [i] Gal 10. l. meth c. 2. [k] Ariſt. l. 8. problem. [l] Gal. 10. meth. c. 2. [m] Libro antecedente 2. [n] Gal p l de diff feb. c. 7. [o] Gal. ibid. [p] Trall. l 12. c. p. [q] Gal l p de diff feb c. 7. [r] Libro antecedēte c. 9. & Gal. p. de diff. feb. c. p.

ſpeciem, Galenus [a] tamen duas eſſe voluit, vnam in ſpiritibus, alteram in ſanguine calefacto & nondum putri: monetur autem lenitate caloris quæ percipitur cum ſine putredine ſanguis præter naturam incaleſcit, perinde atq; vbi accenduntur ſpiritus, ita vt diaria febris quæ leni calore continetur, duas ſpecies amplectatur, vnam quæ reſidet in ſpiritibus, alteram quæ in ſanguine calefacto, appellauit autem vtramque, ἐφήμερον, hoc eſt diariam, quod ex maiori parte eiuſmodi calor auctus præter naturam, lenitatem adhuc retinens, maneat vnum diem, quamuis cum reſidet in ſanguine calefacto (quod raro euenit) plures dies perſeuerer: maluit tamen Galenus [b] abuti nomine vſitato, quam nouum fingere, & ad vnam ſpeciem redigere omnes illas febres quæ leni calore continentur, quam ad duas, & ita conſtituere tres tantum primas ſpecies febrium: vnam quæ continetur calore leni ſiue in ſpiritibus, ſiue in ſanguine calefacto verſetur: alteram quæ acri cum vaporum multitudine in humoribus reſidentem: tertiam quæ ſimiliter acri ſed ſquallido in partibus ſolidis: verum vt à calore acri pro præſentia vel abſentia vaporum duas ſpecies febrium duxit, ita potuit duas ducere a calore leni ſimiliter pro præſentia vel abſentia vaporum: lenis calor qui in ſanguine præter naturam calefacto verſatur, ingentem edet vaporum copiã, ille qui in ſpiritibus potius edet tenues quaſdam exhalationes, quam vaporum copiam, ita vt eodem modo liceat habita ratione vaporum, vt caloris acris, ita etiam lenis, duas ſpecies ſtatuere diuerſas, & ita facere nõ tres, ſed quatuor primas ſpecies: differentia igitur qua cõſtituitur illa diaria quæ verſatur in ſanguine calefacto ſpectat ad [c] multitudinem vaporum, quæ cum caloris lenitate coniungitur: differt etiam multitudine caloris hæc febris ab illa quæ occupat ſpiritus, quoniam longe copioſior ſentitur calor, inflammato ſanguine quam ſpiritibus: verum differentia quæ ſumitur à copia, non ita conſtituit ſpeciem, ſicut illa quæ à qualitate diuerſa caloris, quod ſi ſanguis non tantum calefiat, ſed etiam putreſcat, calor non retinebit lenitatem, ſed acris efficietur, minus tamen quam ſi [d] putreſcat alius humor, quamobrem febris quæ accenditur à ſanguine putri, non continetur amplius calore leni, & idcirco non eſt ſpecies diariæ, ſicut illa in qua ſanguis incaleſcit duntaxat: reliqui tres ſucci non poſſunt febrem excitare niſi [e] putreſcant, nam pituita & humor melancholicus cum frigidi ſint nunquam accenduntur niſi cum putreſcunt: flauabilis licet calida ſit, nunquam tamẽ adeo redundat vt poſſit ſine putredine febrem accendere, quamobrem plerique ea his quorum cutis hac ſuffunditur, febre vacant, tantum vbi adſtricta [f] cute retineatur acris fuligo accenditur febris etiam ſi humor non putreſcat: ergo ſanguis tantum poteſt calefactus ſine putredine febrem accendere: ſed ſiue putreſcat, ſiue inflammetur duntaxat, febris quam excitat cum aſſidua ſit & vna acceſſione contineatur, σύνοχος [g] græce nominatur, perſeuerat autem interdum à principio ad finem ſimilis & vocatur græce [h] ὁμότονος, interdum ſemper increſcit & dicitur ἀκμαστικὸς, ſiue ἐπακμαστικὸς, interdum ſemper decreſcit & vocatur παρακμαστικὸς, ſed qualiſcunque ſit tota vnico circuitu continetur, neque repetit, neque acceſſiones habet quotidianas, tertianas, aut quartanas, quemadmodum febres quæ oriuntur à putredine pituitæ, humoris melancholici aut flauæ bilis: illa etiam diaria quæ in ſpiritibus reſidet non repetit, ſed ſine circuitibus eſt & vnam [i] tantum acceſſionem habet quod materia nõ ſit partita, ſed tota [k] ſimul, neque confluat ad aliquem locum ex certis interuallis ſicuti pituita, & flaua aut atra bilis cum putreſcunt: ſi quando autem diaria repetere videtur quod à nonnullis [l] obſeruatum eſt, in ea quam cruditas affert, tunc non eſt eadem febris quæ repetit, ſed noua excitatur ea noua cruditate, quod rurſus accendantur ſpiritus perſpiratu deſtituti: liquet igitur diariam quamlibet carere circuitibus atque acceſſionibus, ſed iam tempus eſt eius cauſas perſequi.

[a] Galenus 9. meth. c. 2. & 2. de diff. feb. c. 9.
[b] Galenus 9. meth. cap. 11 & 2.
[c] Galenus 9. meth. c. 2. & 3.
[d] Gal. 2. de diff. feb. c. 9.
[e] Gal. 2. de diff. feb. c. 5.
[f] Galenus 8. meth. c. 2.
[g] Galen. 9. meth. c. 2. &
[h] Galenus 9. meth. c. 3. & l. 2. de diff. febr. c. 2.
[i] Galenus 9. meth. c. 2.
[k] Gal. 2. de diff. feb. cap. vlt.
[l] Auic. l. 4. f. 1. Tr. 1. c. 34.

De cauſis febris Diariæ. Cap. II.

Qvicqvid oritur, qualecunque eſt, ex aliqua cauſa oritur, quare & diariam febrem cum oriatur, ex aliqua cauſa gigni neceſſe eſt: cum [m] vero legimus diariæ cum hectica hoc conuenire quod cauſam non habet, ita intelligere oportet, vt non habeat cauſam continentem cum iam facta ſit: in diaria enim calefacti ſunt ſpiritus, in hectica partes ſolidæ. Tamdiu autem manet vtraque febris, quam diu manet calor quem ſpiritus aut ſolidæ partes conceperunt, adeo vt non neceſſaria ſit cauſa continens à qua ſeruetur, quemadmodum illa quæ reſidet in humoribus: habet enim putredinem tanquam cauſam continentem, qua ſublata ceſſat: at diaria [n] & hectica febris citra cauſam continentem manent, donec ea quæ præter naturam calefacta ſunt, ſpiritus videlicet aut partes ſolidæ, ad priſtinam temperationem reuertantur: poteſt tamen cum hectica febre coniungi [o] humorum putredo, cum diaria [p] adſtrictio vel obſtructio, aut inflammatio glandularum, quæ cauſæ calefaciendi vim habent & fouere poſſunt calorem, quem aut ſpiritus, aut partes ſolidæ præter naturam contraxerunt, non tamen neceſſariæ ſunt, cum & ſine ipſis perſeuerent eiuſmodi febres, dum reſtituatur priſtina temperatio: ex quo intelligi poteſt diariam & hecticam febrem non habere cauſam continentem. Illud tamen reuocare in memoriam oportet, quod in proximo [q] libro expoſitum fuit, febrem diariam cum ſit morbus, & propterea lædat actiones, quæ propriæ ſunt partium ſolidarum, neceſſario verſari in partibus ſolidis, quæ tamen nondum calefactæ ſunt, ſed à ſpiritibus calefactis in quibus verſatur diaria, calefiunt [r] tanquam à cauſa continente, quam non requirit calor præter naturam in ſpiritibus contractus vt conſeruetur, quamuis poſſit adeſſe & calorem conſeruare, vt adſtrictio, obſtructio, vel inflammatio glandularum, quæ vltra 24. horas febrem retineat, ſed plerunque abeſt, & tunc diaria [s] febris eſt vnius diei duntaxat: ſemper autem, ſiue maneant, ſiue non maneant, [t] antegrediuntur cauſæ, quæ quales ſint, iam inquirendum eſt. Fuit antiquum dogma Athenæi [u] & eius ſectæ, quamlibet febrem fieri ex putredine, quod magna ex parte, non tamen omnino, verum eſt, cũ nonnullæ [x] febres ſine vlla putredine oriantur ex labore, vigilia, ira, ſollicitudine, ſatietate, inedia, ebrietate, æſtu, frigore, aliaue ſimili re, quemadmodum diariæ, quarum paucæ

[m] Galen. 8. meth. c. 9. & 11. meth. c. 2.
[n] Gal. ibid.
[o] Galen. 1. de diff. febr. c. 10 & 3. 1. epid. com. 9.
[p] Gal. 2. de criſib. c. 1. & 8. meth. 3. 2. 4. 5 & 6
[q] Libro anteced. c. 9.
[r] Galen. 1. de diff. febr. c. 1.
[s] Galen 10. meth. c. 2.
[t] Galen. 1. de diff. feb. c. 7.
[u] Gal. 1. de diff. feb. c. 5.
[x] Gal. ibid.

quaſi feridus calor, græce [a] πυρετὸς ἀπὸ τοῦ πυρὸς, hoc eſt ab igne quaſi igneus: illa vero febris quæ vehemens eſt, vocarut ab Hipp. [b] πῦρ hoc eſt ignis, ita vt ex vi nominis intelligere liceat febrem eſſe calorem feruentem ſeu igneum. Idem colligitur ex norione communi omnium, neque enim medici duntaxat, ſed ignari homines etiam, cum ingenti calore detinentur, dicunt ſe febricitare. Eſt igitur febris calor fermdus ſiue ignelis. Conſtat autem calorem in animantibus non ſemper æqualem deprehendi, ſed ſæpe moderatum & ſuauem, interdum immoderatum & inſuauem, ille innatus [c] eſt, hic aduentitius: innatus præterea [d] duplex eſt, inſitus & influens, inſitus calor impertitur partibus noſtris à ſemine & ſanguine menſtruo, ex quibus principiis [e] procreamur: influens iiſdem diſtribuitur per arterias & venas à corde & iecinore, ineſt enim in ſanguine & ſpiritu qui funditur in vniuerſo corpore: ex inſito & influente vniuſcuiuſque partis tertius quidam fit, qui ſimiliter [f] dicitur innatus, pertinet ad hunc calorem, primo vis gignendi [g] & procreandi, tum alendi, augendi, ac ſuſtinendi corpora noſtra: quamdiu enim remanet in nobis, tam din remanet ſenſus [h] & vita: te-frigerato & extincto refrigeramur ipſi & extinguimur. Aduentitius calor quem diximus immoderatum eſſe & inſuauem; non innaſcitur nobis, ſed ſuperuenit, prærer naturam quidem ex illis cauſis, quæ ignis modo calefaciunt corpora, naturaliter autem ex alimento quod procedente ætate diutius ſumimus, atque hoc plurimo redundant iuuenes, [i] ſicuti pueri innato. Qui præter naturam eſt, tantum abeſt vt vitalis ſit, vt quocunque inuaſit, omnia [k] conturbet ac diſſipet, ſitque confector omnium & conſumptor, idcircoque aduentitii caloris nomine hunc tantum deinceps ſignificabimus. Ille autem quem naturaliter aduenire diximus, licet quatenus ab eo qui ex ſemine & ſanguine emanauit diuerſus concipitur, aduentitius appellari queat, tamen quoniam innato valde affinis eſt, & cum eo in vnam quandam ſubſtantiam conflatus miſcetur, proboque fungitur vitæ muneribus, ſub innati nomine abſolute continetur. Calor igitur innatus & aduentitius ille præter naturam plurimum videntur inter ſe diſtare: at non propterea ſunt diuerſæ ſpeciei, ſed ſub eadem ambo comprehenduntur, ſunt enim primarum qualitatum quatuor imæ ſpecies, calor, frigus, humor, ſiccitas, calori ſubiicitur tam innatus quam aduentitius, neque enim differt vnus ab altero quatenus calor eſt, ſed quatenus vel moderatus, & ideo naturæ noſtræ ſimilis & amicus, vel igneus, & idcirco eidem diſſimilis atque inimicus. Cum ignenm dico non eſt quod intelligas ſimpliciter igneum, ſiquidem cum tali vita ne momentum quidem temporis ſeruatur, ſed mixtum ac fractum, adeo tamen immoderatum, vt accedere ad naturam ignis videatur: huiuſmodi eſt ille quo febris [l] continetur, immoderatus videlicet & ad ignis naturam vergens, non tamen omnino igneus, cum febricitantes ſub eo ſæpe diutius viuant, & compluribus vitæ muneribus fungantur, inter quæ illa interdum maxime euidentia ſunt quod concoquunt, aut expellunt putres & noxios ſuccos qui febrem accendunt: Nequeunt opera hæc proficiſci à calore penitus igneo, ſed ſequuntur remiſſum & medium quodammodo inter innatum & aduentitium, qualis eſt calor febrium præſertim ſalubrium, nam illæ quæ pernicioſæ ſunt, videntur igneo magis quam medio calore contineri, nec eſt quod propterea dicas vt quibuſdam placet, in febricitante duos eſſe calores, vnum innatum, alterum aduentioum: ſiquidem calor cum ad vnam duntaxat ſpeciem referatur (vt [m] iam oſtendimus) non poteſt duplex eſſe in eadem materia: poteſt eadem accipere plures diuerſorum accidentium formas, vt figuræ, coloris, & primæ alicuius qualitatis, non tamen plures eiuſdem ſpeciei, nam hæ multiplicantur tantum multiplicata materia, à qua diuerſa diſtinguuntur, & diuerſa numero fiunt: quamobrem in febricitante vnus tantum calor adeſt, hic autem eſt medius inter innatum & igneum, ſiue (vt tam Græci [n] quam Arabes [o] philoſophi ac medici clariſſimi voluerunt) innatus conuerſus in igneum: ſolidæ enim partes quibus proprie [p] tribuitur morbus, & propterea febris, immoderate calefiunt, quod nimis accendatur innatus earum calor, & vergat ad igneum, quo minus autem recedit ab innato ac moderato, eo magis perficit munera vitæ. Quo magis igneus fit, eo minus: adeo vt vbi talis redditur, omnia perturbet [q] & conficiat. Calor igitur in quo febris continetur, eſt innatus [r] conuerſus in igneum, ſicut & opera [s] quæ ab ipſo efficiuntur media ſunt, non ſecus atque in abſceſſibus ſuppuratio, quæ medium quoddam eſt inter alimentum & putredinem, & à medio calore proficiſcitur. Cum Galen. [t] febrem definit conuerſionem innati calidi in igneum, abuſus eſt nomine conuerſionis, ſignificare volens quod mutatum eſt & non mutationem, ſicuti cum [u] alibi tradidit febrem fieri ex conuerſione caloris innati in igneum, tunc enim proprie vſus eſt conuerſionis vocabulo ad mutationem notandam ex qua oritur febris: quæ cum ſit morbus, non eſt mutatio, ſed res mutata, eſt enim qualitas, & ex numero permanentium, non ex his quæ fluunt ſicut motus, ſed gignitur per motum, quemadmodum per conuerſionem innati caloris in igneum. Nequeo ſatis mirari illos qui exiſtimant ideo febrem vere mutationem & conuerſionem eſſe ad igneam qualitatem, non formam & qualitatem iam acquiſitam, quod calor febricitantium nondum peruenerit ex toto ad formam ignis, quaſi non poſſit eſſe qualitas ignea iam inchoata & nondum abſoluta: hac igitur continetur febris & non conuerſione ad ipſam, eſtque omnino febris innatus calor vergens ad igneum. At non quouis modo vergat ad igneum innatus calor febris eſt, ſed cum adeo igneus redditur, vt vitæ muneribus officiat: ille qui nondum eo peruenit vt actiones lædat, neque febris cenſetur neque morbus, [x] neque enim dicuntur febricitare qui ex labore, ex ira, ex æſtu concaleſcunt ante conſuetorum munerum vacationem: quare febricitantium calor eatenus neceſſe eſt ad igneum vergat, vt vitæ munera impediat. Poteſt quidem igneus calor febricitantium non ſolum lædere, ſed etiam labefactare actiones noſtras omnes, cum & in corde ac in vniuerſo corpore verſetur (vt paulo poſt docebimus) & efficaciſſimus ſit, præſertim vbi valde ad igneum accedit: non tamen neceſſe eſt omnes lædat, ſæpe enim reſtituit ablatas, perficit imminutas, corrigit deprauatas:

ſanat

- [a] Gale. 3. l. de fractur. com. 8
- [b] Hippo. 3. 3. epidem. Tex. 11.
- [c] Gal. 4. 6. e. pid. com. 25.
- [d] Vide l. 6. de Tu. Gal. memb. c. p.
- [e] Gal. e p. de tuen. ſalut. ca. 2.
- [f] Vide l. 6. de tuen. Gal. membr. c. p.
- [g] Gal. p. aph. com. 15.
- [h] Ariſto. l. de reſp. cap. 4.
- [i] Gal. p. aph. com. 14. & l. 2. de temper. ca. 2.
- [k] Gale. l. 11 meth. c. 8.
- [l] Gal. 4. 6. e. pid. 25.
- [m] Paulo ante.
- [n] Gal. p. aph. com. 16.
- [o] Auerr. l. 3. Collig. c. 3.
- [p] Auic. l. p. f. p. cap. de ſub. ſectu.
- [q] Galen. 11. meth. c. 8.
- [r] Gal. p. aph. com. 16.
- [s] Gal. 2. aph. 49 com. & 5. ſimplic. c. 6. & p. progn. com. vlt.
- [t] Gal. p. aph. com. 16.
- [u] Gal. p. aph. com. 18 & p. aph. com. 14.
- [x] Gal. de diſ. morborum c. 7 & l. ar. 3. p. medi. c. 8.

ſanat enim ſuperueniens neruos [a] reſolutos & diſtentos: [b] ſanat torpentes & attonitos: ſuccurrit dolori, [c] quemadmodum Hippocrates teſtatur, id quod febris efficit, vbi actionum noxa, vel ab immoderato frigore proficiſcatur, cui opponitur igneus calor, vel a crudis & concretis ſuccis, & a flatu, qui ab eodem concoquuntur ac diſſipantur. Scribit Plato [d] in Timæo, affectus ac diſtentiones a flatu ſuperueniente febre ſanari: nec mirum etiam videri debet, ſi ob eandem cauſam hebetem ſenſum excitat, aut motum imbecillum confirmat. Gaudent etiam actiones aliquæ calore magis, quam frigore, ſicuti contra, aliquæ magis frigore quam calore. Labefactat tamen maximus [e] cuiuslibet elementi exceſſus, quamuis actionem, id quod potiſſimum facit calor igneus, cum efficaciſſimus ſit, qualis eſt interdum ipſius febris, ſed ſemper lædit aliquam actionem, licet non ita vehemens ſit. Vbi autem actiones læduntur, neceſſe eſt aliqua ex parte mutari affectus & qualitates corporis, & aliquid detrudi aut retineri præternaturam. Perpetuo itaque febrem ſequuntur ſymptomata, non tamen neceſſario plurima aut maxima. Non eſſet autem febris, vt ante dictum eſt, niſi innatus calor adeo in igneum verteretur, vt eiuſmodi offenſas afferret. Illud autem in dubium incertumque reuocatur, quod febris non videtur ſub propoſito tantum genere comprehendi, ſub calore videlicet igneo, ſed etiam [f] ſub ſiccitate, nam cum duplici morbo contineatur, calore & ſiccitate, duplici quoque genere definienda eſt: quod autem non tantum ſit calor, ſed etiam ſiccitas, pluribus argumentis conficitur, & primo, quia ignis non tantum [g] calore, ſed etiam ſiccitate præditus eſt, quare vbi eſt calor igneus, quemadmodum in febre, debet etiam eſſe ſiccitas: deinde quod immoderatus calor humorem abſumit, & euidenter exſiccat corpus, in quo verſatur, & eo magis, quo maior fuerit: ſi ſiccat ergo, etiam ſiccauit, neque enim fit momento temporis, & vt præclare oſtenſum eſt ab Ariſtotele, [h] cum vere dicitur moueri aliquid, vere etiam dicitur, motum eſſe: ſi ergo igneus calor ſiccat, ſiccauit etiam corpus febricitantis, ita vt ſiccitas in ipſo copuletur cum calore. Accedit ratio curandi per humida [i] præſidia, victus humidus, inquit Hippocrates [k], omnibus febricitantibus conuenit, quare ſi auxilium non modo frigidum eſſe debet, ſed etiam humidum, neceſſe eſt febrem, cui tanquam contrarium opponitur, non tantum calorem eſſe, ſed etiam ſiccitatem. At res aliter ſe habet, cum conſtet quaſdam febres valde humidas eſſe, quales illæ ſunt, quæ [l] τυφώδεις & ἠπιάλους Græce nominantur, ſub quibus a primo ſtatim die ægrotantes largius ſudant, nihilque propterea aut certe quam minimum leuantur: contra quaſdam valde ſiccas, ita vt ingentem ſitim afferant, linguam ſcabram, [m] cutim corii inſtar duram, & corpus vniuerſum aridum efficiant: quamobrem tenendum eſt, febrem perpetuo calorem eſſe, non tamen perpetuo ſiccitatem, diluendaque argumenta ſunt, quæ monſtrabant ſiccitatem cum calore neceſſario copulari. Quod igitur primo dicebatur, igneum calorem eſſe ſiccum, concedendum eſt, vbi valde igneus ſit, & verſetur in corpore, non valde humido, ſed minus ardens calor, qualem præ ſe fert febris lenta, & in corpore, quod multis humoribus redundet, non neceſſario iungitur cum ſiccitate. Quod etiam adducebatur, igneus calor ſiccat, ergo ſiccauit, concedendum eſt, verum vbi corpus humidum ſit, ea ſiccitas nondum tanta eſt, vt mediocritatem ſuperet, aut actiones lædat: quin per calorem eiuſmodi corpora potius ad mediocritatem inter humorem & ſiccitatem perueniunt, quam ad nimium ſiccitatis exceſſum. Poſtremum erat argumentum ſumptum ab auxiliis, non tantum frigidis, ſed etiam humidis, quæ cum febricitantibus aptentur, videntur indicare febrem, non tantum calore, ſed etiam ſiccitate contineri: diluitur autem quod non valeat, aptantur ſemper humida febri, ergo febris ſemper eſt ſicca, opponuntur enim non tantum ſiccitati præſenti, ſed etiam futuræ: recte enim traditum eſt ab Hippocrate [n], quę ſequentia morbos ſanant, antegreſſa prohibent. Præterea vt quæ ſiccant calorē acriorem reddunt, & ſiccitatem non inepte [o] veteres dixerunt cotem caloris, ita quæ madefaciunt vim eiuſdem frangunt ac remittunt, atq; hoc pacto aptantur humida febricitantibus, vt retundentia calorem, & idcirco refrigerantia. Perducta igitur iam eſt ad exitum tota quæſtio de ſiccitate, patetq; febrem definiendam eſſe calorem duntaxat adeo igneum, vt lædat actiones: hoc autem totum eſt proximum genus, quod cum vno nomine vacet pluribus explicatur: ſumitur autem a forma, cum definiuntur accidentia, ſicut a materia cum definitur ſubſtantia: contra differentiam in definitione ſubſtantiæ [p] ſuppeditat forma in definitione accidentis materia. Febris cum qualitas ſit, & accidens quoddam definienda eſt differentia, ſumpta a materia, quæ adiiciatur generi, quod eſſe diximus formam, & igneum calorem lædentem actiones. Materia, in qua verſatur eiuſmodi calor, eſt corpus [q] noſtrū vniuerſum: refertur enim febris inter morbos communes totius corporis, & non inter proprios alicuius partis: reſidet autem per ſe in omnibus partibus ſimplicibus, & per has in multiformibus, earum enim partiū per ſe eſt temperatio [r] immoderata, quarum eſt moderata: hæ autē ſunt ſimplices, quæ ex quatuor elementis componuntur, nam multiformes conſtant ex ſimplicibus, ob quas vt moderata temperatione fruūtur, ita etiam immoderata detinentur. Verſatur igitur febris per ſe in partibus ſimplicibus omnibus totius corporis, & per has etiam in omnibus multiformibus. Huic ſententiæ illud aduerſatur, quod nonnullæ partes febricitantium quorundam frigidæ ſentiuntur, veluti extremæ initio [s] acceſſionum, quæ tunc ţ algeſcunt, quamuis homo febricitet, veluti etiam externæ in febribus malis, in quibus internæ vri [t] videntur. Præterea vbi ſit magna copia crudæ pituitæ, tam internæ, quam externæ eodem tempore & calidæ & frigidæ ſentiuntur: in nulla ergo propoſitarum febrium calor occupat vniuerſum corpus, cum quædam partes euidenter frigidæ ſint. Adhæc dicendum eſt, calorem febricitantium ſemper accendi in thorace, quemadmodum Hippocrates [u] ſcripſit, hoc eſt in corde, & inde per arterias in vniuerſum corpus diſtribui, quomodo & innatus ille diſtribuitur, qui per eaſdem arterias a corde influit in vniuerſum corpus, quamobrem vbi homo febricitat, cum calor in corde igneus fiat, par eſt ſimilem reddi in vniuerſo corpore, niſi ſit quod prohibeat: prohibet autem initio acceſſionis concurſus ſpiritus & ſanguinis, & idcirco caloris ad medias partes: quo fit, vt

[a] Hippo. 2. aphor. 26.
[b] Hippo 5. apho. 52.
[c] Hippo 7. apho tex 52.
[d] Plato in Timæo.
[e] Gal. 2. aph. com. 22.
[f] Gal p atu. com 15
[g] Ariſto. l 2. de ortu & interitu. tex. 16. & 23.
[h] Ariſtot. 6. phyſic non longe a principio.
[i] Gal p acu. com 18.
[k] Hipp p. aphor. tex. 16.
[l] Gale. cont. Lycum. c. 2.
[m] Hippoc. 4. acut. sent. 4. & 13.
[n] Hippo. 3. 6. Epid. tex. 40.
[o] Auic. qua de complexionibus.
[p] Ariſtot. 7. diuinorum.
[q] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2. & l. de cur. per venæ ſect. c. 5.
[r] Valeſ. l. 4. de cur. gene. c. 2 part q.
[s] Gal. 2. prognoſt com. 4.
[t] Gal. l. de inæqualitate perse c. 8.
[u] Hipp 4. acutor. 39. & Gal. p. acut. com. 18. & 10 meth. c. 8.

Digitized by Google

extremæ, a quibus recedit, non ſolum non calefiant, ſed etiam [a] aperte refrigerentur; prohibet in malis febribus igneus calor viſcerum, qui adeo vehemens eſt, vt cucurbitulæ modo alliciat ſpiritum & ſanguinem, & idcirco calorem, a partibus externis, quo fit, vt remaneant frigidæ: prohibet idem & copia crudorum ſuccorum, qui diſtributi per vniuerſum corpus, non poſſunt æqualiter omnes incaleſcere, ſed pars ipſorum, quæ tenuior eſt, prius calorem concipit, quæ craſſior tardius: quare eædem partes ſimul [b] calidæ & frigidæ videntur. Materia igitur, quæ calorem igneum febris accipit, eſt cor, & idcirco vniuerſum corpus, niſi quid prohibeat, neceſſario enim accenditur in corde, alioquin [c] non eſſet febris, non tamen neceſſario incipit a corde, cum poſſit in quouis febrium genere primo accendi in [d] alia parte, & inde ferri ad cor, vnde poſtea in vniuerſum corpus diſtribuatur. Illud autem obliuiſci non oportet, quod cum triplex ſit genus ſubſtantiæ, vt in reliquis partibus, ita etiam in [e] corde, non neceſſe eſt quodlibet, vbi homo febricitat, inflammatum eſſe, ſed ſæpe vnum inflammatum eſt, reliqua duo inflammantur: quamobrem fit [f] aliquando pulſus febricitantium inæqualis, quod non omnis ſubſtantia cordis calefacta ſit, ſed aliqua duntaxat, dum reliqua, quæ adhuc friget, incaleſcit. Sed longius labimur in exponenda febris definitione: conſtituamus, febrem eſſe calorem innatum, [g] ad igneum adeo vergentem, vt lædat actiones, verſarique ſemper in corde, plerunque etiam in vniuerſo corpore.

[a] Gal. 2. prognoſt. com. 4. & Hippo. 4. acut. 39.
[b] Gal. de inæquali intemperie c. 8.
[c] Gal. p. de diff. feb. c. 3.
[d] Hipp. 4. aphor. 55 & Gal. 10. method. c. 8.
[e] Gal. p. de diff. feb. c. p.
[f] Gal. 3. de præſag. pulſ. cap. 5.
[g] Gal. p. acu. com. 18. & 2. meth. c. 7.

De cauſis febris in vniuerſum. CAP. III.

ALTERUM præter naturam, quod de febre in vniuerſum explicare oportet, cauſa eſt, a qua proficiſcitur, effectrix videlicet, neque enim nunc materiam aut formam inquirimus, quæ proxime expoſitæ ſunt in definitione. Cauſa igitur, quæ febrem efficit, eſt multiplex illa, a qua ſupra [h] in libro de morborum cauſis generatim calidum morbum oriri demonſtrauimus, eandem nunc repetentes, oſtendemus, quo pacto in vniuerſo corpore, & non in vna parte duntaxat accendere calorem poſſit, & febrem excitare. Diximus augeri calorem in corpore noſtro ab illis cauſis, a quibus augetur in rebus [i] externis, a motu videlicet, putredine, retentione calidæ expirationis. Ab eo, quo quaſi pabulo nutritur, a vicinia rerum calidarum. Eadem omnia accendere febrem poſſunt, ſi valida ſint in quouis homine, ſi minus valeant, in eo tantum, qui febri eſt opportunus, hoc eſt, qui naturaliter calidus eſt, ſiquidem conſtituimus, [k] febrem fieri ex innato calore, conuerſo in igneum: quo autem maior fuerit, eo magis accenditur, & fit igneus, propterea ſenibus (teſte Hippocrate) febres [l] non ſimiliter acutæ fiunt. Frigidum enim corpus habent: quare aut non incidunt in febrem, aut non in acutam, aut non niſi a maxima [m] cauſa, ob quam in ſummo periculo verſantur. Contra qui plurimum habent innati calidi, leui etiam de cauſa ſæpe incidunt in febrem, eamque [n] acutam. Vbi naturaliter calor non ſolum plurimus ſit, ſed etiam acris, qualis eſt in iuuenibus, a quibus acriores fuligines exhalant, eiuſmodi homines maxime febribus etiam ardentibus exponuntur, & ob quamuis cauſam febricitant. Ex temperationibus [o] illa, quæ calida & ſicca eſt, maxime obnoxia eſt febri, dein illa, quæ calida & humida, tum quæ calida tantum, poſt hanc, quæ media in calore ac frigore, dein illa, quæ tantum excedit in humore, poſtremo illa, in qua ſuperat frigus, ſiue cum humore, ſiue cum ſiccitate, ſiue cum mediocritate inter hæc iungatur. Cauſæ autem, a quibus diximus, calorem in nobis augeri, ſi debent febrem accendere, neceſſe eſt, calefaciant cor adeo, vt vitæ [p] munera offendantur, nam vbi hæc ſecundum naturam ſeruentur, nondum ægrotat homo: tum vbi calor in alia parte augeatur, & non in corde, poterit quidem eſſe morbus calidus, non tamen febris. Motus vt ab hoc ordiamur, non ſolum exercitationem corporis complectitur, ſed perturbationem quoque animi, vbi diutius ac vehementer moueamur, caleſiunt præcipue muſculi & articuli, ſed ſimul etiam arteriæ, quæ iuxta ſunt, per has calor impertitur cordi, in quo, ſi adeo augeatur, vt reſpirationem maiorem, celeriorem, & magis crebram deſideret, eiuſmodi motus tunc primum [q] exercitatio appellatur: quæ ſi perſeueret, degenerabit in laborem, ob quem ita corde augetur aliquando calor, vt actiones lædat, & ſit febris. In animi perturbationibus mouetur ſubſtantia calidi innati, [r] vel ab externis partibus ad internas, vt in metu & ægritudine, vel ab internis ad externas, vt in ſpe & gaudio: quanto autem maiores fuerint animi perturbationes, tanto magis mouetur, & efferueſcit, præſertim in corde, ad quod illæ potiſſimum attinent, & maxime ira, quæ feruor ſanguinis eſt in corde: eiuſmodi ergo motus, vbi validior fuerit, febrem concitat. Putredo, vt in rebus externis, [s] quemadmodum in ſtercore calorem excitat, ita etiam in nobis, id quod vel ex ſuppuratione perſpicuum eſt, euidenter enim incaleſcit pars illa, in qua vertitur aliquid in pus: quod ſi ſuppuratio vel magna fuerit, vel prope [t] arterias grandiores, tantum calorem cordi impertit, vt febrem afferat. Calida expiratio, quæ ex corpore naturaliter exhalare ſolet, interdum retinetur, quod vel adſtringantur, vel obſtruantur, aut parua foramina [u] cutis, aut interni canales. Prohibita autem effluere, calorem auget in loco, vbi retinetur, præſertim ſi fuliginis modo acris fuerit, inde per arterias fertur ad cor, cuius calorem [x] igneum efficit, & excitat febrem, in corpore adſtricto vel obſtructo relinquitur vapor excitatus ab humoribus feruentibus, qui febrem prius accenſam fouet, non ſolum per ſe quatenus manet, ſed etiam quatenus adurit, quæ proxima ſunt. Non poteſt autem obſtructio excitare febrem, niſi quod tranſpirat, copioſum fit & calidum: ad eiuſmodi retentionem refertur ſatietas, ocium, cruditas, ſub quibus tanta fit obſtructio, vt non poſſit calida expiratio exhalare, ſed retenta febrem efficiat. Pabulum noſtri caloris ſuppeditant eſculenta & poculenta multa, non tamen adeo, vt ipſum ſtrangulent, nam ſic extinguitur calor, inquit Hippocrates, [y] perinde atque a lignorum multitudine ignis exiguus, qui tamen augetur, vbi illa proportione ipſius adiiciantur. Eadem ratio eſt noſtri caloris, quem auget cibus & potio, ſi moderate ſumantur, ſuffocat, ſi immoderate, vt ebriis aliquan-

[h] Lib. 2. de tur. gen. c. 10. par. p.
[i] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.
[k] In cap. præcedent.
[l] Hippo. p. aphor. 14.
[m] Gal. in eo com.
[n] Galenus ibidem.
[o] Gal. 8. method. c. 7. & 8.
[p] Gal. 2. method. c. 7.
[q] Gale. 2. de tuend. vale. cap. 2.
[r] Gal. 4. de cauſ. pulſ. a principio.
[s] Gale. de cauſ. morb. cap. 2.
[t] Hippoc. & Gal. 4. aphor. com. 55.
[u] Gal. 8. method. c. 2.
[x] Gal. 9. method. c. 3.
[y] Hippoc. p. aph. 14.

[illegible] eſculentis & poculentis reddi calorem [illegible] ſtrum plurimum, quod [illegible] erea igneum & in febrem conuerti, cui reſpondebimus, eſcu- [illegible] dum fumi, vt aromata & vinum vehemens vetus, à quibus non tan- [illegible] ſed qualitas etiam adeo redditur ignea, vt vertatur in febrem, [illegible], nequeunt tanquam paulum conuertere innatum calorem in [illegible] vbi multa ſint obſtruendo & retinendo calidam expirationem. Victoria reſtat [illegible], vt aeris à ſole vel ab igne calef[illegible] penetrat hic ad cor, cum attrahitur partim à [illegible] ab externis arteriis: idem facit cal[illegible] medicamentorum, quæ extrinſecus impo- [illegible] penetrat enim per arterias ſimiliter ad cor, & febrem accendit. His quinque cauſis, à quibus [illegible] orem, in externis rebus monſtrauimus, acc[illegible] dit ſexta, media [b] nimirum, ſub qua proprie in [illegible] corpore calor accenditur, ad nullam aut[illegible] [illegible] videtur poſſe referri, cum non [illegible] n putredo, non [illegible] calidæ expirationis, non pabulum ſit aut vicinia rerum calidarum. [illegible] autem ob mediam efferueſcere bilem, [c] & mordere os ventriculi, tum vſque adeo inca- [illegible] us noſtrum, vt incidat in febrem, præſertim [illegible] [illegible]: huiuſmodi ergo ſunt cauſæ, [illegible] efaciunt, & in febrem compellunt. Vertitur autem in dubium, quo pacto, quæ calida non [illegible] beant [illegible] calefaciendi, cum non modo ſubſtantia, ſed etiam quod ſubſtantiæ accidit (vt à phi- [illegible] demonſtratum eſt ab aliquo ſimili procreetur. Debet igitur calor fieri à calore: ex cauſis [illegible] memorauimus [illegible] vicinia re[illegible] calida[illegible] calorem auget augeturque ca- [illegible] rei calidæ: quomodo igitur reliqua poſſunt calorem augere. Reſpondendum eſt, [illegible] calorem augeri, tantum à rebus cal[illegible], à quibus materia ſimilem accipit formam, [illegible] ad aliquo medio int[illegible] cto: quanquam alia quoque ad rem calidam re- [illegible] non proxime, neceſſe eſt ad aliquod redigatur, quod proxime efficiat: [illegible] calorem augent non proxime, ad rem calidam, tanquam ad proxi- [illegible] expirationi per materiam retentam, quæ calida eſt, calorem au- [illegible] teres, quod conuertitur in rem calidam: putredo & motus aliquo modo ad pa- [illegible] at, ſiquidem in putredine circumfuſus calor internæ rei, quæ putre fit, vna cum [illegible] uocat, quo paſcitur, & tanquam à re iam effecta calida augetur: motus vero atterit [illegible] materiam, ex qua calor nutritur, vt idonea ſit, quæ facile ipſi alimentum ſuppeditet: [illegible] tamen ipſa quoque redigitur ad rem calidam, & eatenus nos cale- [illegible] quod facile intelligetur, ſi in memoriam reuocemus, quod præclare di- [illegible] [illegible] mediam exſiccatur corpus, & cal[illegible] [illegible] peditabant eſculenta & poculenta, & à quo retundebatur, [illegible] [illegible] ac[illegible] dditur, & in calefaciendo efficacior, ita vt afficiat, quæ pro[illegible] ima [illegible] ca[illegible], tanquam à re calida tandem augetur. Quicquid [g] igitur calorem & febrem [illegible] m eſt [illegible] aliquo pacto ad rem calidam refertur.

[a] Gal. p. l. de diff. feb. c. 4.

[b] Galen. 8. meth. c. 2.

[c] Gal. de vena ſect. cont. Eraſiſtratũ cap. 4.

[d] Ariſto. l. 7. de animal. tex. 30.

[e] Supra l. 2. de cur. gene. c. 10 par. p.

[f] Auice. qua de comple- xionibus.

[g] Sup. l. 2. de cur. gen. c. 10 par. p.

De ſymptomatibus ſequentibus febrem in vniuerſum.

Cap. IV.

S[illegible] ſymptoma [illegible] quod eſt [illegible] præternaturam in vniuerſum pertinens ad febrem, [illegible] tibus [illegible], neceſſe eſt, [h] actiones lædat, muteque tam affectus & qualitates corporis, [illegible] ſecundum naturam retineri ſolent, aut detrudi, ita vt à febre tria ſymptomatum genera [illegible] quidem ab ea lædi actiones dicimus quamuis non hæ, ſed [i] facultates proxime [illegible] offendi [illegible] eſt [illegible] deinde offendantur actiones, quæ ab ipſis proficiſcuntur: [illegible] tes ſenſum [illegible], pro ipſis atten[illegible] a medico actiones læſæ, à quibus pa- [illegible] matum genera, quæ conſiſtunt in affectibus, & qualitatibus corpo- [illegible] [illegible] detruduntur, aut retinentur, aliquo pacto ad actionum [illegible] eueniunt ni[illegible] hæc ad[illegible], & cum adeſt, neceſſe eſt, aliqua ex [illegible] cauſa [illegible] læditur [illegible] coctio & ſanguinis procreatio, non remanet co [illegible] redditur, qualis naturaliter reddebatur. Sed iam tempus [illegible] euenire febricitantibus ſolent. Placuit Auerroi [k] à febre [illegible] [illegible], ea autem ratione ducebatur, quod cor, in quo Ariſtoteles [illegible] in e[illegible] voluit, d[illegible] per arterias vitalem ſpiritum, per quem ſingulæ partes [illegible] nguntur [illegible] innatus cordis calor [m] vertitur in igneum, quo fit, vt læ- [illegible] tas, oc[illegible] ſpiritus æque bonus impartitur ſingulis particulis, vt ante, quamobrem [illegible] & [illegible] huc accedit, quod non tantum in corde, ſed plerunque etiam in [n] vni- [illegible] tatibus innatus calor conuertitur in igneum, & propterea officii ſingularum [illegible] nibu[illegible] læſis vt d[illegible] imus, neceſſe eſt de nat[illegible] ſtatu deturbari affectus & qua- [illegible] quæ naturaliter detrudi aut retineri debent. videmus tamen, febricitantibus [illegible] mala [illegible] re, ſed quædam non mutari, nonnu[illegible] as actiones ſeruari integras, [illegible] abe[illegible], vt oſtendantur, vt etiam reſtituantur [illegible] [o] ablatæ ſunt, perficiantur cum [illegible] depranatæ: hanc quæſtionem [illegible] ſupra abſoluimus, cum explicaremus [illegible] quæ [illegible] natus calor, adeo ad igneum vergens, vt lædantur [q] actiones: diximus [illegible] at[illegible] vt pene igneus fiat, [illegible] actiones ab ipſo labefactari: ſed cum mi- [illegible] o[illegible] recedit, non neceſſario omnes ab [illegible] lædi, idque duplici de cauſa, vna, quia [illegible] n[illegible] calore pertinentur, quæ [illegible] tamen gaudent etiam [illegible] moderato, [illegible] ſe[illegible] us & [illegible] ab[illegible], quia homo, qui in febrem incidit, interdu prius exceſſu frigo

[h] Gal. de arte med. c. 8. & met. 2. c. 7

[i] Gal. lib. de diff. morb. c. 2.

[k] Auerr. l. 3. collig. 3.

[l] Ariſt. l. 3. de part. ani. cap. 4.

[m] Supra c. 2.

[n] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.

[o] Supra c. 2.

[p] Supra c. 2.

[q] Gal. 2. method. c. 7.

tis & humoris laborabat, ob quem minus belle quibuſdam muneribus fungebatur [illegible] te febre temperatur frigus & humor, & illa ad naturalem ſtatum reuertuntur. [illegible] tur de qualibet parte, valet etiam in corde, cuius facultates & munera ob iam [illegible] per omnino labefactantur, ſed ſpiritus, qui diſtribuuntur in vniuerſum corpus [illegible] tatem ſingulis partibus impertiunt, ob quam poſſunt ſuum officium facere [illegible] mata non tamen omnia febrem ſequuntur, quæ vero magna ex parte ſequi ſo[illegible] gemus, ſi vim ignei caloris, quo continetur, intueamur. Cum ab vno qua[illegible] me [a] vnum tantum effectum, idque ſimile proficiſcatur, à calore, qui vnum [illegible] quoque ac ſimile expectabimus, nempe calorem, quem concipiunt partes, qua[illegible] git, ſed dum calefacit, paſcitur humido, & ideo neceſſe eſt, quod ab ipſo calefit, ſim[illegible] tur: calor igitur primum calefacit, deinde etiam ſiccat: ſed cum ita natura comparatum ſit, [illegible] frigore concreſcunt, liquentur calore, quæ tenuia ſunt, cum à calore concoquuntur, ex[illegible] partibus aquoſis reddantur craſſiora, relaxat etiam calor, ac liquat, quæ denſa & conc[illegible] propterea videtur madefacere, cogit item quæ tenuia & adſtringit quæ laxa, & carenus v[illegible] ſimdum ac ſiccitatem afferre: recte autem traditum eſt ab Ariſtotele [b], calorem peri[illegible] num in alijs hominibus alia præſtare: madefit, & humidius redditur à calore corpus illud [illegible] humores concreti liqueſcunt, relaxatur cutis, quæ [c] nimium à frigore adſtricta erat: quod [illegible] humidum eſt corpus, magis exſiccatur & cogitur. Ex his igitur effectis, quæ vel proxime [illegible] quo interiecto medio in varijs hominibus à calore proficiſcuntur, non difficile eſt colli[illegible] ſymptomata cuiuſque generis ſuperuenire febricitantibus ſoleant. Ex actionibus, à febre [illegible] nis eſt calor auctus in corde præter naturam, primum læditur pulſus & reſpiratio, neque [illegible] uari poteſt ſecundum naturam, cum cor maiori egeat perſpiratu, quamobrem auget tam p[illegible] quam reſpirationem oportet, & primo [d] fieri maiorem, deinde etiam celeriorem, poſtr[illegible] quentiorem quoque. Quod ſi febris nanciſcatur hominem ſicciorem, cum à calore ſupra [illegible] ſiccetur, vigilia & ſitis accedit. Mutantur à febre affectus & qualitates corporis, humorib[illegible] calefactis, color ex ſubrubro fit ruber, ex pallido flauus, ex flauo fuſcus: cutis à calore ex[illegible] dura, magis & denſa ex molli & laxa: contra vero, quæ aſtricta & dura ob præcedens frigus [illegible] xior fit & mollior à febre: quod attinet ad retenta & depulſa in corpore naturaliter ſicc[illegible] febrem ſiccitate, pauciora effluunt, & plura retinentur, quam ſecundum naturam ſoleant, ex[illegible] tratio, ſi humores in corpore concreti fuerint, ſuperueniente febre, per vrinam, deiectionem [illegible] dorem, redduntur longe plura, & retinentur longe pauciora, quam ante, quod fit etiam, [e] d[illegible] quantur à calore partes humidiores, vt caro & adeps, in febribus ardentibus: in hecticis ver[illegible] tabe liquantur partes ſolidæ, ac ſiccæ, & duræ: quare parum eſt, quod effluit, vt à carnibus ſiccior[illegible] cum alantur, & id parum non apparet, cum vertatur in vapores. Huiuſmodi igitur ſunt ſym[illegible] quæ à febre, quatenus febris eſt, proficiſcuntur, plura autem & grauiora proprie id genus [illegible]bris [illegible] quuntur, quod oritur ab humorum putredine, ſed ſuo loco omnia exponentur, nunc enim ſol[illegible] do ea tractamus, quæ pertinent ad febrem in vniuerſum.

a Ariſto. l. 7. diuinorum text. 30.

b Ariſt. l. 3. problem. 16. & 17.

c Gal. contra Lycum cap. 6.

d Gal. p. de cauſ. pulſ. c. 5.

e Gal. lib. 10. meth. c. 11.

De differentiis febris in vniuerſum. Cap. V

FEBRES perinde atque alij morbi, compluribus differentiis diſtinguuntur, quas tractar[illegible] æpretium iudicauimus, poſtquam perſecuti ſumus cauſas & ſymptomata, à quibus [illegible] nonnullæ depromuntur, in vniuerſum igitur ex differentiis rerum (vt recte traditum eſt à [illegible] rio [f]) quædam faciunt ἄλλο, quædam ἀλλοῖον, quæ faciunt ἄλλο, id eſt, aliud, conſtituunt ſpec[illegible] citurque tunc fieri ἄλλο, cum aliquid gignitur: quæ faciunt ἀλλοῖον, aliquo pacto immutant [illegible] ſtitutam, manentem tamen, Thelephus apud Homerum patrem ſuum a Minerua in mon[illegible] mutatum vocat ἀλλοῖον non tamen ἄλλον. Differentiæ, quas & in alijs morbis, & in febribus [illegible] aduertimus, aliæ [g] faciunt aliud, aliæ aliquo pacto immutant, quod factum eſt, quæ [illegible] conſtituunt diuerſas ſpecies febris, ſumunturque ab ipſa natura rei, hoc eſt, à forma [illegible] qui prout diuerſus eſt, diuerſas efficit febrium ſpecies. eſt autem diuerſus pro diuerſa m[illegible]ria, [illegible] verſatur, vt inſra oſtendemus, vbi expoſitis, quæ ad febres in vniuerſum pe[illegible]nebant, ad [illegible] uiſionem pergemus: nunc autem agemus de his, quæ iam conſtitutas ſpecies immutant, [illegible] non continent in ſe formam, aliquo nomine tamen ad ipſam [illegible]runtur, nam quæ omnin[illegible] tiriæ ſunt, cum nihil penitus ad curationem ſpectent, penitus a me hoc loco omittuntur, [illegible] bris ſit in homine nobili vel ignobili, docto vel indocto, quæcunque autem aliq[illegible] on [illegible] tationem attinent, à medico attendunmr, eatenus autem referuntur ad formam quatenus [illegible] muntur à ſubiecto corpore, in quo verſatur febris, vel à modo, quo ipſum informatum eſt, [illegible] his, quæ formam in ſubiecto corpore conſequuntur, vt à magnitudine, nu[illegible]ro, l[illegible] motu, [illegible] pore: vel à cauſis, ob quas eiuſmodi forma accepta eſt in eodem ſubiecto corpore, ve[illegible] quæ profert: neque enim ibi ocioſa manet. Eiuſmodi differentias omnes ſigillatim [illegible] nunc oportet, exordiemur ab his, quæ ſumuntur à ſubiecto, [i] quod potiſſimum d[illegible] mento, ætate, ſexu: temperamentum biliosum, ſanguineum, p[illegible]uit[illegible]um, aut melancholi[illegible] huiuſmodi etiam ſunt febres, quanquam hæ differentiæ magis ad cauſam ſpectant, q[illegible] ad [illegible]ctum: ætas vt pueritia, iuuentus, ſenectus, ſuppeditat febrium differentias ſimiles, nam [illegible] pueriles, in quibus calor potius multus eſt, quam acris, aliæ iuueniles, in quibus & multus [illegible] cris, aliæ ſeniles, in quibus acris eſt, ſed non multus. [illegible] ſexu [illegible] ur febrium differen[illegible] aliæ viriles ſunt & ſicciores, aliæ muliebres & humidior[illegible] Modus, quo ſubiectum c[illegible]

f Porphyrius in prædicabilibus cap. de differ.

g Vidius l. 4. de cur. gene. cap. p par. p.

h Vidius ibidem.

i Vidius ibidem.

informatur, vatius eſt, cum æqualiter vel inæqualiter, perfecte vel imperfecte, primario vel ſecundario infotmetut, qoibus nominibus febres etiam intet ſe differunt, com aliæ æquales ſint, ſicnt illæ, quæ [a] occupant ſolidas partes, aliæ inæquales, velut illæ, quæ verſantur in ſpiritibus aut putribus ſuccis, aliæ rurſus perfecte conttactum calorem babent, aliæ imperfecte, hoc eſt, aliæ habitum contraxerunt, & ſtabiles [b] ſunt, aliæ inſtabiles, & nondum inbærent, in quibus calor facile recedit: idem vſuuenit lignis ad ignem admotis, quædam enim adeo ipſum conceperunt, vt etiam, cum remouentur, inceuſa maneant, quædam adeo parum calefacta ſunt, vt remota ab igne paulo poſt frigeſcant. Interdum febris eſt primatius affectus, ita vt nullum alium [c] ſequatur inſignem motbum, interdum ſecundatius eſt, & ab alio proficiſcitur, vt ab [d] inflammatione: has febres ſecundarias veteres [e] appellarunt ſymptomata, vt quæ ſymptomatum modo alterius morbi ſint effecta, illas, quæ ptimatiæ ſunt, neque ab alio inſigni motbo oriuntur, dixerunt morbos. Ex differeotiis ſumptis ab his, quæ formam conſequuntur in ſubiecto, primum ſeſe offerunt illæ, quæ pertinenr ad quantitatem, complectitur hæc magnitudinem & multitudinem, aburimor nomine magnitudinis ad qualitatem ſignificandam, [f] dicimus enim, calorem plurimnm, & hominem magis aut minus febricitare, tom febres magnas vel paruas eſſe: comparamos aotem cálotem igneum cum innato, qui prius aderat, magis vel mious in igneum conuerſo: quanquam interdum magnam & paruam febrem dicimus, reſpicientes ad vites bominis validas vel imbecillas, & interdum triboimus magnitudinem prauitati, appellamusque [g] magnas illas febres, quæ prauæ ſunt, ſicuti paroas illas, quæ mites: ſed prauitas refertur magis ad cauſas, quam ad magnitudinem, & eſt differentia potius illarum febriom, quæ ab humoruin puttedine proficiſcuntur, quam totius generis. Multitudo eas nobis ſuppeditat differentias, quod aliæ febtes ſimplices ſunt, aliæ multiplices & compoſitæ: componuntur autem cum cauſis, cum ſymptomatibus, & cum aliis motbis, præſertim cum aliis ſebtibus, ſioe alterius, ſiue eiuſdem generis ac ſpeciei. Conſequitur etiam formam in ſubiecto, locus, motus, & tempus, a quibus plures nobis ſupperunt febrium differeotiæ. Loeo differunt motbi, quod alii occupent vniuerſum corpus, & dicuntur [h] communes, alii vnam partem, & appellantur proprii, febres cum [i] verſentur in vniuerſo corpore, cominones ſonr duntaxat, neque differunt loco, quod aliæ ſint propriæ alicuius partis, niſi dicas, non occupari ab omnibus vnioerſum corpus, ſed cor, & idcitco differre, quod in quibuſdam ealot non verſetur in omnibus pattibus, quod extremæ inalgeſcant: omnes tamen dicendæ ſunt communes, quod niſi quid ptohibeat, occupent vniuerſum rorpus, quemadmodum docuimus, [k] cum febris definitionem explicaremos. In moto attenditut qnalitas & modus, qualitas ad celeritatem & tarditatem ſpectat, differunt aotem febres, quod aliæ celeres ſint, aliæ tardæ. Modus conſiſtit in citcuitibus, & aſſiduitate, vel intermiſſione: quædam febres [l] habent citcuitus, quædam circuitibus carent: quæ circuitus habent, quotidianæ ſunt, aut tertianæ, aut quattanæ, atque omnes poſſont, vel aſſiduæ eſſe, vel intermittere. Pertinent autem eioſmodi differentiæ motus, proprie ad febtem ex humorum puttedine ortam. A tempore ſuppetunt differentiæ, quatenus vel multum, vel exiguum interceſſit, ex quo febris hominem prehendit, tum quatenus incipit, augetur, viget, temittitur, aliç enim febres recentes ſunt, aliæ vetuſtæ, prætetrea aliæ in principio, aliæ in inctemento, aliæ in vigore, aliæ in remiſſione, quæ differentiæ ſolummodo ſunt febrtom continentem cauſam habeotium, cuiuſmodi ſunt illæ, quas concitat homotum puttedo. Sumuntut & quædam differentiæ a cauſis, ob externas enim cauſas differunt febres, quod aliæ vulgares ſuot & commuoes multorum, aliæ propriæ & diuerſæ in diuerſis hominibus, tum quod aliæ vernæ, aliæ [m] æſtiuæ, aliæ autumnales, aliæ hyemales. Ob intetnas vero, quod aliæ exquiſitæ, [n] aliæ ſpuriæ, aliæ mites, aliæ prauæ, aliæ coctæ, aliæ crudæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccæ, prout & bumot putris, a quo proficiſcuotur, nam ad has proprie pertinent ptopoſitæ differenriæ, & non ad omoes. Superſunt effecta, hoc eſt, ſymptomara, quæ vt grauiora vel leuiora ſunt, ita etiam febres, quas ſequuntur grauitate & leuitate, inter ſe differunt. Ex differentiis febrium in vniuerſum, quas enarrauimus, colliguotut etiam differentiæ cauſarum & ſymptomatum, differunt enim hæc inter ſe non ſecus quam motbi, ſed qui horum differentias notit, facile etiam percipiet eas, quibus illa diſtinguuotur. Oriuntur febris differentiæ ab iiſdem cauſis, a quibus otitut febris, cauſæ enim, quæ aliquod efficiuot cum differentia, id efficiunt ſimili illi, qua præditæ ſunt, ſiue ſimilitodo implicita ſit & abſcondita, ſiue aperta & expedita. quemadmodum in ſuperioribus [o] libris demonſtrauimus, cum perſecuti ſumus cauſas differentiarum generatim, quibus morbi inter ſe differuot.

De ſignis ad febrem in vniuerſum attinentibus.

Cap. VI.

QVæ abſolute cognoſcenda erant de ſebte in vnioerſum, vberrime iam expoſuimus, ſed non ſatis eſt ad curandum abſolute cognouiſſe, quæ præter naturam ſunt, & remoueri debeot, cum oporteat quoq; in ægrotaute eadē tecognoſcere, coniicere quæ prætetierunt. & præſagire quæ futura [p] ſunt: quo pacto aotem hoc in febricitante aſſeqni poſſimos, tempus eſt enarrare. Veniant primo in mediū præterita, huiuſmodi potiſſimum ſunt cauſæ, quç prætetierunt, ſunt autem intelligendç, vt denuncieut quç præſentia ſunt; intelligentur [q] ſi teferentur ab çgrotante, vel a familiaribus, quod cū penitus artificio careat, prçſtat vt auctoritas arti comparetor, [r] & ob id çger magis obſequatur, eas ex quibuſdā ſignis coniicere, ſumūtur hçe non a cauſis, quia ſi latent prçteritæ cauſç, multo magis latent cauſæ, a quibus profectæ ſunt: non ab his, qoç proſunt aot obſunt, cum ei, quod fuit, nihil queat prodeſſe aut obeſſe, ſed ab effectis duntaxat, quç ab ipſis relicta ſunt in corpore çgrotantis, quemadmodū oſtendimus in ſuperiob. [s] libris, cū de cognoſcēdis p̄teritis ageremus: ſunt aotē prçteritç cauſç

[a] Gal. l. de inæqualiintēperie c. 7.
[b] Gal. 8 method. c. p.
[c] Gal. 4. aph. com. 73.
[d] Gale p. ad Glauc. ca. 3. & 4.
[e] Gal. 4 aph. 73.
[f] Gal contra Lycum. c. 7.
[g] Supra l. 4. de cur gene. c. 3 part p. & Gal 4 meth. cap 6.
[h] Supra l. 4. de cur gene. c. 3 part p.
[i] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.
[k] Supra c. 2. huius libri.
[l] Gal. 2. de diff. feb. c. 11.
[m] Hippo. & Gal. l. 2. aph. 25.
[n] Gale p. ad Glauc. c. 8.
[o] Vide l. 4. de cur. gene. c. 3 part p.
[p] Gal. p. aph. com. 3 & Hipp p prog. ab initio.
[q] Gal p prognoſt com. 1.
[r] Vide l. 5. de cur gene. c. 2 part p. & eodem l c. 4.
[s] Supra l. 5. de cur gene. c. 2 part p.

veluti labor, animi perturbatio, ebrietas, ſatietas, inedia, æſtus, frigus aeris circumfuſi, a quibus potiſſimum oritur febris illa, quæ verſatur in ſpiritibus: hanc cum perſequemur, effecta declarabimus, a quibus ſigillatim eiuſmodi cauſæ indicantur. Præſentia, quæ in ægrotante cognoſcere oportet, ſunt morbus, cauſa, & ſymptomata vna cum differentiis, de quorum cognitione abſoluta iam egimus. Morbus, id eſt, febris, cum ſit calor [a] ad igneum vergens, ſenſu deprebenditur, calor enim & frigus [b] ſenſu iudicantur, & proprie tactu, cum ſint ex qualitatibus, quæ tractantur, vt inquit Ariſtoteles: [c] iudicat tactus, ignem eſſe calidum, niuem frigidam: idem percipit calorem ad igneum vergentem in vniuerſo corpore: ſenſu etiam percipitur actionum offenſa ab eiuſmodi calore, atque idcirco febris, adeo vt ſuperuacanea videantur ſigna, quæ febrem in vniuerſum demonſtrant, ex quibus tamen poterit medicus eandem coniicere, vbi volet, ducet autem ipſa [d] a cauſis, a iuuantibus & lædentibus, ab effectis: cum cauſis numerare oportet habilitatem corporis ægrotantis, quod vbi calidum fuerit, magis par eſt in ſimilem morbum, & idcirco in febrem compulſum eſſe, quam ſi frigidum fuiſſet: cauſæ calefacientes, a quibus ſupra [e] monſtrauimus, febrem accendi, vt motus, putredo, obſtructio, vicinia rerum calidarum, pabulum caloris, ſi adfuerint, coniicere præſentem febrem conuenit: hanc coniecturam augent iuuantia & lædentia, cum ſcilicet ægrotantem iuuant, quæ ſunt contraria febri, lædunt quæ ſimilia. Ergo ſi hominem iuuent frigida, lædant calida, indicant febrem, quanquam iuuant febricitantem etiam [f] madefacientia, & lædunt ſiccantia, cum febre enim aut ſiccitas iuncta eſt, aut non multo poſt iungetur: proſunt ergo humida præſidia, quod præſentem ſiccitatem tollant, imminentem propulſent: ergo vbi frigida & humida proſint, noceant calida & ſicca, denunciant febrem adeſſe, id quod faciunt etiam effecta, hoc eſt, ſymptomata, vt actiones læſæ, qualitates corporis mutatæ, retenta & expulſa præter naturam, ſi fuerint, qualia ſupra [g] febrem ſequi demonſtrauimus, veluti ſi augeatur reſpiratio, ita vt maior, aut celerior, aut etiam frequentior fiat, ſimiliter & pulſus, [h] qui vel omnibus, vel aliquibus ex his modo augeri febricitantibus ſolet, fere autem celerior apparet: ſi accedat ſitis, vigilia, ſi color ex albo ruber, ex pallido flauus reddatur, ſi cutis durior fiat, ſi deiectio, vrina, ſudor, largius reddantur, quam ſoleant, vel ſupprimantur, aut exeant acriora, & magis colorata: monſtratur enim ex his effectis omnibus febris. Alterum præter naturam ex præſentibus recognoſcendum eſt cauſa ipſa febris, hæc autem eſt putredo, quæ cum proprie ſpectet ad eas febres, quę reſident in humoribus, differenda eſt, tunc enim eius ſigna tractabimus, cum proprie febrem perſequemur, ab humorum putredine ortam. Symptoma vero, quod erat tertium præter naturam in febricitante agnoſcendum, ſenſu percipitur, ſiue ad actiones læſas, ſiue ad qualitates corporis mutatas, ſiue ad expulſa & retenta præter naturam referatur. Sub ſenſum etiam cadunt differentiæ ipſæ febris in vniuerſum, quas [i] ſupra monſtrauimus deptomi a ſubiecto corpore, a modo quo informatur, ab his, quæ formam in ſubiecto conſequuntur, vt a magnitudine, multitudine, loco, motu, tempore: tum a cauſis & ab effectis, ita vt non opus ſit ſignis, per quæ dignoſcantur. Futura, quæ præſagire in febricitante non ſecus atque in aliis ægrotantibus oportet, ſunt [k] euentus futurus, tempus, & via ipſius: triplex [l] autem in morbis eſſe euentus poteſt, cum ægri aut ſanentur, aut decedant, aut ſine inſigni mutatione diu viuant, ita vt morbus videatur in eodem ſtatu permanere: id quod non euenit febri, quæ neceſſe eſt, aut remoueatur, aut hominem interimat, ita vt alterutrum euentum præſagire in febricitante oporteat: colligetur autem ex cauſis, ex [m] robore videlicet naturæ & morbi, quæ præſentes ſunt, & iam effectionem aliquam præ ſe ferunt: pugnant enim inter ſe natura & morbus: ſi naturæ robur maius videatur, ſuperabit morbum, & ſequetur ſalus, ſi maius ſit robur morbi, ſuperabit naturam, & homo interibit. Intelligetur naturæ robur [n] ex cauſa, vt ex moderata quantitate & qualitate ſpirituum, humorum, & partium ſolidarum, quo ſpectat bonus habitus, ætas adoleſcentiæ, aut iuuentutis, temperatio moderata: colligetur idem naturæ robur ex iuuantibus & lædentibus, nam ſi ea, quæ parum iuuare hominem ſolent, multum iuuent, ſi ea, quæ multum lædere, parum lædant, indicabunt naturam eſſe validam, id quod facient etiam effecta, vt actiones, affectus, & qualitates corporis, quæ expelluntur ac retinentur, vbi parum a naturali ſtatu mutata ſint, neque enim poſſunt omnino eſſe ſecundum naturam in homine ægrotante. Morbi robur ex differentiis colligitur, præterea ex cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis. Ex differentiis illæ, quæ ſumuntur a ſubiecto, demonſtrant morbi robur, ſi non ſimpliciter, ſaltem ratione habita corporis: febres in ſenibus magis periculoſæ ſunt, quam in iuuenibus, quod non niſi a vehementi [o] cauſa proficiſcantur: vbi vero aut flatus, [p] aut humor frigidus & humidus ante fuerit in corpore, ſuperueniente febre ſuperatur, ita vt ſalubris magis, quam periculoſa exiſtimari debeat. Sed intueri oportet & differentias magnitudinis ſimpliciter, vt quod calor parum, vel multum conuerſus ſit in igneum, ſiquidem vbi parum, febris robur imbecillum eſt, vbi multum cenſeri validum debet. Ex cauſa colligitur morbi robur, quæ, vbi valida fuerit, notat magnum, vbi imbecilla, paruum: loquimur autem nunc de cauſa, quæ præteriit, nam illa, quæ præſens eſt, non pertinet ad febrem in vniuerſum, ſed (vt iam diximus) ad illam proprie, quam concitat humorum putredo: quod attinet ad ea, quæ proſunt aut obſunt, ſi quidem parum proſint, quæ multum prodeſſe conſueuerunt, aut multum obſint, quæ parum obeſſe, indicant morbum eſſe validum: idem faciunt effecta, hoc eſt, ſymptomata, quæ, quo [q] grauiora & [r] plura fuerint, eo maius morbi robur denunciant, quo pauciora & leuiora, eo minus: conferre igitur oportet inter ſe ſigna, a quibus diximus monſtrari vtriuſque robur, videreque, vtra plura [s] & maiora ſint, ea quæ naturæ, an ea, quæ morbi vires validiores demonſtrant, & inde colligere euentum futurum. Tempus, quo expectare vtrumuis euentum oportet, & longum eſſe poteſt, & breue: vtrumnis eſſe debeat, demonſtrabit [t] exuperantia roboris magna aut parua, nam vbi magna ſit, celeriter vincet, aut natura morbum, aut morbus naturam,

& breui

[a] Supra c. 2. huius libri.
[b] Gal. 2. de temper. c. 2.
[c] Ariſto. l. 2. anim. text. 117.
[d] Supra l. 5. de cur. gene. c. 3. part. p.
[e] Supra c. 3. huius libri.
[f] Hippocr. p. aphor. 16. & Gal. p. acut. com. 18.
[g] Supra c. 4. huius lib.
[h] Gal. 3. de praſag. pulſ. cap. 3.
[i] Supra c. 2. huius lib.
[k] Gale. 4. de praſag. ex pulſ. c. 11.
[l] Supra l. 9. de cur. gene. c. 2. & 3 par. p.
[m] Gale l. de conſtitu art. c. 18. & 4 de praſag. ex pulſ. c. 11. & Vidius l. 9. de cura gener. c. 3. part. p.
[n] Supra l. 10 de cur. gene. c. 3. part. p.
[o] Gal. p. aph. com. 14.
[p] Supra c. 2. huius lib. & Plato in Timao.
[q] Galen. 4. meth. c. 6. & l. de conſtit. art. c. 18.
[r] Supra l. 9 de cur. gene. c. 3. part. p.
[s] Supra Vidius ibid. & Gal. de conſtit. art. c. 18.

Digitized by Google

& breui ſequetur ſalus vel interitus: vbi parua, tarde & non niſi poſt longum tempus interibit homo, aut ſeruabitur. Illud autem ſcire licet quod tempus quo refrigeratur quod calefactum eſt, breue eſt, celeriter enim refrigerantia præſidia immoderatum calorem temperant, quod non euenit vbi humidis temperatur ſiccitas, neque enim madefacere licet quod exſiccatum eſt, niſi poſt longum temporis ſpatium. Via ſanationis pertinet ad artē duntaxat, quæ refrigerantibus auxiliis igneo calori medetur, neque enim temperari poteſt à natura, niſi vbi concoquit, aut expellit humorem qui putreſcit, & eſt cauſa febris: ſimpliciter igitur febris ſeu igneus calor curatur ab arte. Via interitus in vi caloris conſiſtit, qui interdum adeo igneus redditur, vt vitalem cordis facultatem labefactet ac tandem penitus corrumpat.

De operibus neceſſariis ad curandam febrem in vniuerſum.

Cap. VII.

HIs ita conſtitutis de cognoſcendis tam abſolute, quam in homine rebus præter naturam in vniuerſum ad febrem pertinentibus, proximum eſt vt ad alterum caput pergamus, hoc eſt ad rationem curandi, duo enim in ſuperioribus libris neceſſaria eſſe ad curandum monſtrauimus, [a] cognitionem curandorū, & rationem curandi: vnum ergo cū de febribus in vniuerſum abſoluerimus, nūc alterum ſupereſt, nempe ratio curandi, quæ continetur [b] operibus & inſtrumentis, [c] perſequemur primum opera, deinde inſtrumenta. Venatur rationalis medicina quam profitemur, opera per indicationem: eſt autem indicatio; comprehenſio [d] iuuantis ſimul cum comprehenſione nocentis, atque vt in ratiocinationibus percepta propoſitione & aſſumptione, percipimus id quod conſequitur, ita, in indicatione cognitis rebus quæ curandæ ſunt cognoſcuntur opera efficiēda: debent autem curari res præter naturam, morbus [e] videlicet, cauſa, & ſymptoma: ſed vt ſimul conſeruentur quæ ſecundum naturam ſunt, harum quoque [f] habenda ratio eſt, reſpicere enim oportet temperationem corporis, ætatem, ſexum, habitum, conſuetudinem, vires. Sunt etiam quædam res mediæ [g] inter naturales & eas quæ præter naturam ſunt, vt tempus anni, regio, præſens tempeſtas, quæ ad vnum aerem referuntur, hic autem animaduertendus eſt, quia ſi prodeſt, ſecundum naturam eſt, ſi obeſt, præter naturam, & habet vim cauſæ: prodeſt quidem cum contrarius eſt morbo & ſimilis naturæ: obeſt cum huic contrarius eſt, & morbo ſimilis, quod ſecundum naturam eſt opere ſimili conſeruari debet, quod præter naturam contrario remoueri: aer autem cum morbo contrarius eſt, iuuat naturam ad reſiſtendum, & idcirco reddit morbum leuiorem, qui deinde leuius opus contrarium deſiderat: cum ſimilis eſt morbo, eius vires auget ita vt validius opus ad curationem requiratur. Attenduntur differentiæ vt in morbo, ita etiam in opere quod efficiendum eſt: debent autem eſſe ſimiles, [h] ſiue implicite & abſcōdite, ſiue aperte & expedite: hęc quæ communiter obſeruandā ſunt in eligendis operibus ad curationem pertinentibus, proprie etiam animaduerti debent in curatione febris in vniuerſum, in qua ſpectabimus primum quod opus requiratur à morbo, quod à cauſa, quod à ſymptomate, & ſimul etiā differentias animaduertemus. Morbus, hoc eſt febris cum ſit calor immoderatus & in igneum vergens, poſtulat vt [i] refrigeremus, quod eſt contrarium opus: quod vnum videtur ſatis eſſe ad curationem, ſiquidem & febris vnum quoddam eſt: ab vno autem quatenus vnum eſt, non requiritur [k] niſi vnum: ſola igitur refrigeratio à febre deſideratur. Verum experimento compertum eſt madefaciendos eſſe illos qui febricitāt, docuitque Hippoc. [l] victum humidum omnibus febricitantibus conuenire: rationem ſupra reddidimus cum febris definitionem [m] explicaremus, diximus enim maxima ex parte in febre calorem cum ſiccitate coniungi, ſiquidem ad igneum vergit, ignis autē non ſolum calidus eſt, ſed etiam ſiccus: ſi quando vero in febricitante magis ſit humoris quam ſiccitatis exuperantia, illa proceſſu temporis à calore exſiccatur: quare aut præſens eſt ſiccitas, aut imminet, quæ præſens eſt, requirit cōtrarium opus, nimirum vt corpus madefiat, idem poſtulat quæ imminet, nam teſte Hipp. [n] quæ ſubſequentia morbum ſanant, antecedentia prohibent. Ergo quod aſſumebatur febrem vnum eſſe, falſum eſt, cum ſiccitas ei aut acceſſerit, aut accedat, quamobrem opus quod requiritur duplex eſt, cum refrigerare febricitantem oporteat & ſimul etiam madefacere: quod autem additur à veteribus medicis relaxandum eſſe corpus febricitantis vt compareiur perſpiratus, non eſt tertium opus ſeparatum ab illis duobus, ſed ad refrigerationē ſpectat, quā per ſe efficiunt quæ frigida ſunt, per aliud quæ comparant perſpiratum, & calidæ expirationis exitum. Refrigerare igitur duntaxat & madefacere febricitantem oportet, quę madefaciunt imbecilliora ſunt quam quæ refrigerant, [o] & idcirco minus ſubito ſuam vim imprimunt, adeo vt periculum non ſit ne nimis madefiat febricitans, ſicuti periculum eſt ne nimis refrigeretur, maius etiam periculū impendet in refrigerando quod calefactū eſt, quam in calefaciendo quod refrigeratū, non quod calor non ſit efficaciſſimus, ſed quod frigus magis alienum ſit à natura noſtra, quæ (vt recte demonſtratum [p] eſt à medicis & philoſophis) calida eſt & humida, huc accedit quod immoderatum frigus cum ſtupefaciat ſenſum, non percipitur ab ægrotāte, qui cum ſentit immoderatum calorem, conqueritur, & non permittit vt adhibeantur quæ vlterius calefaciant: eatenus autem refrigerare febricitātem conuenit, quatenus innatus calor ipſius à naturali moderatione receſſit verſus igneum, cum redigendus ſit ad priſtinum ſtatum, & nō ſimpliciter ad mediam temperationem. Ex hoc videtur poſſe colligi magis refrigerandos eſſe febricitantes illos qui naturaliter frigidiores ſunt, veluti ſenes, quam qui calidiores vt iuuenes, cum in his calor minus videatur à naturali receſſiſſe, quam in illis, qui frigidi naturaliter ſunt. Conſtat tamen cum iuuenes febricitant requiri & tolerari validius refrigerantia quam cum ſenes, hi ſiquidem & a leuioribus ſanantur & à validioribus offenduntur. Diluetur quæſtio hæc ſi ſtatuamus id quod ab Hippoc. [q] traditum fuit, ſenes non incidere in febres ardentes ita vt iuuenes, ſiquidem innatus calor vbi paruus eſt, non poteſt in multum igneum conuerti, quamobrem ſenes non egent vehementer refrige-

[a] Supra l. 12. de cur. gen. c. 2. parte p.
[b] Supra l. 12. de cur. gen. c. 1 par p.
[c] Ratio curandi inuenitur per indicationē.
[d] Gal. l. de optima ſect. c. 12.
[e] Vide l. 3. inſtitutionū medicinæ c. 2. & Gal. 9. meth. c. 14.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. ibid.
[h] Supra l. 13. de cur. gen. c. 4. part p.
[i] Gal. 10. meth. c. 10.
[k] Gal. de opt. ſect. c. 4.
[l] Hipp. p. aph. 16 & p. acut. 18.
[m] Sup. c. 2. huius lib.
[n] Hipp. 3. 6. epid. 40.
[o] Supra c. antecedenti & Gal. 10. meth. c. 7.
[p] Gal. 1. de temper. c. p. & Aueſ. l. de reſp. c. 4.
[q] Hipp. p. aph. 14.

T

rantibus,cùm non vehementer febricitent,neq; etiam poſſint ea citra noxam perferre,extinguitur enim debilis calor à multo frigore. Quod ſi in æque febres ardentes inciderent,quoniam maior eſſet receſſus à ſtatu naturali,magis etiam refrigerantia poſtularent quam iuuenes æquali febre laborantes, ita vt nulla relinquatur amplius dubitatio. Abunde igitur iam explicata ſunt opera quæ requiruntur à morbo. Aer ſimul [a] attendendus eſt cum natura & ætate, poſtulat autem ſi moderatus eſt,ſimilia,ſi immoderatus,contraria. Cauſa aut iam [b] præteriit,aut adhuc manet,quæ iam præteriit nihil amplius poſtulat,tantumq; inquiritur à medico vt indicet quid effecerit:quæ adhuc manet,& efficienter manet, contrario [c] opere tollenda eſt. Poſtulat ſuccorum copia detractionem,quo opere finitur ſimul & morbus & cauſa, hoc tamen tantum vſuuenit illis febribus quæ à putredine ortæ in humoribus verſantur,nam illæ quæ occupant ſpiritus duntaxat, pleræque non habent amplius [d] cauſam; cum iam receſſerit, ſicut & ab illis omnibus quæ occupant ſolidas partes,quo autem opere auferri præſens cauſa debeat,tunc docebimus,cum illas febres perſequemur,quæ oriuntur à putribus ſuccis,nunc enim tractamus febrem in vniuerſum. Symptomata reſtant ea rebus præter naturam,quę varia ſequi febrem monſtrauimus,[e] & non ſolū actiones læſas ſed etiam qualitates mutatas,& retenta atq; expulſa præter naturam:tolluntur autem omnia ſublata febre,ſi quæ tamen aut quod valde moleſta ſint,[f] aut quod vires conuellant non ſinant expectari dum curetur morbus, ſed propriam curationem deſiderent,hæc quoq; aliquo pacto contrarium [g] opus poſtulant,veluti ſi ſitis,vigilia,aut aluus aſtricta hominem torqueant,danda ſunt quæ ſitim extinguāt, quæ ſomnum faciant,quæ aluum ſoluant;& ita contrarium opus opponendum eſt vnicuiq; , ſed cum omnia hęc ſequantur ſiccitatem immoderatam , madefacere oportet , in ſiti per potionem , in vigilia per capitis perfuſionem,in aluo aſtricta per ea quæ in inteſtina per clyſterem immittūtur: ſed cum in operibus neceſſariæ ſint certæ differentiæ,has ſimiles eſſe oportet differentiis rerum à quibus requiri opera [h] monſtrauimus : ſimilitudo autem vt diximus hoc eodem capite, aut aperta ſit aut certe implicita, eſt autē aperta in differentiis quæ ſumuntur à magnitudine febris,ſi quidem magna febris magnum opus deſiderat,parua, paruum:later & implicita eſt in multis aliis differentiis, veluti in illis quæ ſumuntur à corpore ſubiecto, vt quod aliæ febres ſeniles ſint , aliæ iuueniles, poſtulant enim ſeniles febres non aperte ſenilia remedia,ſed implicite, hoc eſt quæ ad ſenes accommodentur,ſicut iuueniles iuuenilia,hoc eſt quæ aptentur iuuenibus.

[a] Galen. 8. meth. c. 9.
[b] Galen. 4. meth. c. 3.
[c] Galen 11. meth c. 12. & l. de opt. ſect. c. 25.
[d] Galen. 11. meth. c. 2.
[e] Supra c. 4. huius libri 1.
[f] Galen 12. meth c. p.
[g] Gal. l. 11. meth. c. 12.
[h] Supra l. 13. de cur. gen. c. 4. parte p.

De inſtrumentis ad curandam febrem in vniuerſum attinentibus.

Cap. VIII.

OPERA quæ ad febrem in vniuerſum curandā propoſuimus, ſine inſtrumentis perfici non poſſunt, per hæc enim tam à natura [i] quam ab arte cuncta proficiſcuntur. Opera quæ ſpectant ad ſymptomata,cum ſub illis comprehendantur quæ referuntur ad morbum,vt ſupra monſtrauimus, omittentur vna cum inſtrumentis à quibus perficiuntur: omittentur etiam opera & inſtrumenta quæ attinent ad cauſam, nam hæc proprie ſpectant ad febres [k] ea humorum putredine ortas , tantum igitur agemus de inſtrumentis ad refrigerandum & madefaciendum attinentibus, quæ duo opera poſtulari [l] oſtendimus à morbo, hoc eſt à febre. Inde autem ordiemur quod quæcunque ad refrigerandum vel madefaciendum adhibentur, aut proxime , aut aliquo interiecto [m] medio ſuum opus efficiunt:proxime refrigerant quæ frigida ſunt , proxime madefaciunt quæ humida, cæterum frigida dicuntur illa quæ aut tactu frigida ſentiuntur,aut quamuis nullum frigus præſeferant, habēt vim refrigerandi: aqua exempli gratia frigida tactu ſentitur , lactuca autem quamuis non ſentiatur [n] frigida cum tractatur, habet tamen vim refrigerandi. Madefacientia per ſe ac proxime humida ſunt ſimiliter aut actu,aut facultate:actu humida ſentiuntur quæcunque liquida ſunt,facultate autem illa quæ habent vim madefaciendi: verum non omnia quæ actu humida apparent , hoc eſt quæ liquida ſunt,ad madefaciendum accommodantur,cum quędam etiam ſiccent veluti [o] muria & acetum:[p] illis ergo vtimur ad madefaciendum,quæ non tantum liquida ſunt,ſed etiam habent vim humidam,vt aqua & vinum lene, quamuis aqua [q] cum non reſtituat humidam ſubſtantiam partibus noſtris magis irrigat quam madefacit : vinum autem & humida eſculenta cum ſubſtantiā humidam in nobis reficiant proprie nos madefaciunt , quamuis aliquomodo etiam alia quæ non habent vim alendi. At valent etiam ad refrigerandum & madefaciendum illa quæ non proxime,ſed alio interiecto medio noſtrum corpus refrigerant,aut madefaciunt: hoc pacto refrigeramur ab his quæ calidam ſubſtantiam ex noſtris [r] corporibus exhauriunt, cum à vacatione eorum quæ vim habent calefaciendi,quemadmodum corporis motus,& animi perturbatio:ſic etiam madefiūt corpora noſtra, cum educuntur quæ ſiccandi vim habent,vt ſucci acres & biliosi, & cum omittuntur ea à quibus ſolemus exſiccari,vt labores,vigiliæ. Quomodocunq; autem quę adhibentur nos refrigerēt aut madefaciant , ad aliquod ex tribus [s] inſtrumentis medicinæ referuntur, ad rationem victus,ad medicamenta,ad chirurgiam,chirurgia tantū vtimur,cū ad mittendū ſanguinē venā ſecamus,quod inſtrumentū alio interiecto medio refrigerat,[t] educēdo videlicet ſanguinē ac ſpiritū calidum, ſed proprie ſpectat ad illas febres quę verſantur in putrib. ſuccis,non cōmuniter ad omnes,quamobrē eo prętermiſſo in aliis duobus inſiſtemus. Ratio victus ſex [u] reb. non naturalibus cōtinetur,quę omnes ita accōmodari debent, vt refrigerare ac madefacere poſſint vel per ſe,vel alio interiecto medio. Aer eligendus eſt frigidus & humidus , atque vbi non detur talis , parari debet [x] arte in ima ædium parte, aut etiam in loco ſubterraneo , qui irrigetur , aut perfundatur aqua frigida , & herbis ſternatur frigidis & humidis , vt lactuca,lente paluſtri,ſemperuiuo,vmbilico veneris, nymphæa,papauere:maxime autem accōmodatur ad refrigerandum & madefaciendū febricitantes aer, cum & ad [y] totum corpus ſpectet,& potiſſimū ad cor,quemadmodum & eorū calor:attingit aer circūfuſus vniuerſum

[i] Ariſt. l. 4. de gen. ani. c. p.
[k] Gal. l. 11. meth c. 2.
[l] In cap. antecedente.
[m] Gal. p. ſimp. c. 2.
[n] Gal. l. 3. de temp. c. 2. & p. ſimp. c. 2.
[o] Gal. 2. de nat. fac. c. 9.
[p] Gal. l. 10. meth. c. 9.
[q] Gal. l. de macerat. 7. & 4. aph. com. 13.
[r] Gal. 3. de de temp. c. 5.
[s] Vidus l. 3. inſtit. med. c. 8.
[t] Gal. 10. meth. c. 10.
[u] Prouidētia in 6. rebus non naturalibus. Gal. de tu. val. ad Teaſyb. c. 35.
[x] Gal. 10. meth c. 8.
[y] Galen. 10. meth. c. 7. & 8.

corpus

corpus,& vbi frigidus ſit & humidus, extrinſecus ipſum refrigerat ac madefacit:attrahitur etiam ab externis arteriis,& idcirco ſimiliter afficit partes internas, maxime autem pulmonem, & cor, cum reſpirantibus hauritur:aliæ res aliis partibus potiſſimum aptantur. Cibus & potio magis afficit ventrem ad quem proxime peruenit, & ob eandem cauſam aer magis thoracem, quanquam omnes res in quibus conſiſtit ratio victus, ad omnes partes corporis accommodantur, cibus ad refrigerandum & madefaciendum, debet eſſe debilis, facultate, & frigidus & humidus qualitate: debilis [a] facultas eſt illius cibi qui & non multus ſumitur, & exiguam habet nutriendi vim: qui multus eſt, cum nimis augeat ſanguinem, auget calorem nun ſecus quam ignem ligna, quamobrem docet Hippocrates [b] ſi quis febricitanti cibum dederit, vt ſano robur, ſic laboranti morbum augeri. At neque valet etiam ciborum multitudo ad madefaciendum, cum non facile [c] concoquatur, quod autem non concoquitur neque alere corpus poteſt, neque madeſacere. Conuenit etiam febricitanti, cibus paruam nutriendi vim habens, ob eandem cauſam, ne multum ſcilicet gignat ſanguinem & calorem augeat. Qualitas cibi ſit frigida & humida, qualem habet panis ex aqua incoctus, aut madefactus: cremor [d] ptiſſanæ, aut auenæ, cucurbitula, lactuca, piſces ſaxatiles. Potiu ſimiliter ad refrigerandum & madefaciendum debet eſſe qualitate frigida & humida, & quantitate copioſa: maxime idonea eſt [e] aqua, illis præſertim qui eam potare conſueuerunt, & vbi nullus ſit affectus corporis [f] à quo prohibeatur, veluti cruditas & obſtructio: valet & vinum naturaliter aquoſum & valde dilutum, hoc enim ſimiliter refrigerat: valet & poſca ſimiliter plurimum diluta. Refert Hippocrates [g] quarto libro de morbis acutis aquam hordei idoneam eſſe ad ſitim extinguendam; vtuntur ea nunc medici huius ſeculi, dant enim potui aquam in qua hordeum bullierit, egregie autem refrigerat & madefacit febricitantes, quanquam nonnihil etiam detergit, ita vt maxime idonea ſit præterquam in illis corporibus in quibus flatum mouet. Lactis potio cum refrigeret ac madefaciat videtur febricitantibus conuenire, aliena [h] tamen eſt quia corrumpitur & in nidorem conuertitur vbi calor immoderatus ſit, quamobrem aut vitari omnino debet, aut iis dari quibus exiguus admodum ſentitur febris calor, quemadmodum [i] tabeſcentibus. Somni autem & vigiliæ hæc ratio eſt, quod ad madefaciendum magis aptatur ſomnus, ſiquidem vigilia [k] ſiccandi vim habet: ſed quod attinet ad refrigerandum, ſomnus refrigerat [l] partes externas, vigilia internas, quare viciſſim vtendum eſt, ſecundum conſuetudinem & hac & illo, cum calor quem febricitantes conceperunt, & in internis partibus & in externis verſetur, conferet tamen ſomnus paulo longior quam ſoleat ad madefaciendum: exſiccat vigilia abſumendo humorem, madefacit ſomnus & retinendo, & concoquendo alimentum, ex quo conficitur humida ſubſtantia noſtrarum partium. Alio igitur interiecto medio corpus à ſomno madefit, à vigilia exſiccatur: alio ſimiliter interiecto medio calefiunt partes internæ à ſomno & refrigerantur externæ, contra à vigilia calefiunt externæ refrigerantur internæ, quatenus ſcilicet calidum innatum influens quod in ſpiritu & ſanguine conſiſtit, in ſomno relinquit [m] partes externas & fertur ad internas. Motus quo nomine calefaciat ſupra [n] monſtrauimus cum cauſas febris in vniuerſum tractaremus: idem exſiccat corpus, abſumendo humorem quo nutritur calor qui ex motu augetur, quamobrem quies refrigerandi vim habet & madefaciendi non proxime, ſed quatenus omittitur motus qui calefacit & exſiccat. Reprehendit Hippocrates [o] Prodicum qui motu, curſu, palæſtra, febricitantes præcipitabat, quibus aptatur quies: eadem ratio eſt tranquillitatis animi, quæ ſimiliter refrigerat & madefacit alio interiecto medio, quatenus ſcilicet omittuntur perturbationes quæ corpus calefaciunt & exſiccant, mouetur enim per illas calidum innatum, & eatenus accenditur, quo magis accenſu, magis etiam abſumitur humida ſubſtantia & ſiccatur corpus. Ira autem ex animi perturbationibus maxime inimica [p] eſt febricitantibus, cum magis calefaciat cor & exſiccet. Docet Hippocrates [q] hanc alienam eſſe calidis naturis, ex quo colligere potes quanto magis aliena ſit febricitantibus, quibus potiſſimum conuenit tranquillitas. Quæ detruduntur ac retinentur, ipſa quoque non proxime, ſed aliquo interiecto medio pertinent ad refrigerandos ac madefaciendos febricitantes, primo enim ſi retineantur quæ frigida ſunt & humida, veluti ſucci pituitoſi, detrudantur quæ calida & ſicca, veluti bilioſi, refrigeratur ac madefit corpus, deinde ea quæ naturaliter expelli ſolent, vt vrina, deiectio ſudor, ſi expellantur, non includitur in corpore calida expiratio, ſed magis exitum habet, quo fit vt corpus relinquatur frigidius: quare danda opera eſt vt febricitantibus hæc quæ naturaliter ſuperant educantur. Præter victum plurimum valent ad refrigerandos & madefaciendos febricitantes medicamenta frigida & humida, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur: proxime autem & nullo interiecto medio opus ſuum efficiunt, ſiue tactu ſentiantur frigida & humida, ſiue facultate duntaxat talia ſint: ex internis medicamentis, quæ tactu frigida & humida ſunt, efficaciſſima eſt aqua [r] frigida, quæ vbi large & præter conſuetudinem bibatur vim habet medicamenti, conuenitque febricitantibus omnibus, niſi cum febre iungatur alius affectus ipſam reiiciens, vt ventriculi [s] imbecillitas, humorum cruditas, obſtructio, ac tumor aliquis viſcerum: non conuenit autem omnibus febricitantibus eodem modo, nam vbi parum ſanguinis eſt, pauca danda eſt, & modice frigida. Dantur etiam intus medicamenta vim frigidam & humidam habentia, vt potiones illæ quæ ſyrupi vocantur, quemadmodum roſatus, violatus, acetoſus, de endiuia, ex cichorio, aqua item in qua decoctæ fuerint frigidiores herbę, vt lactuca, intybum, viola, endiuia. Idem præſtant & confectiones ex viola, ex roſa, ex ſemine papaueris & ſaccharo. Extrinſecus adhibentur ad refrigerandum olea frigidioribus herbis condita, aut ſucci earundem herbarum, aut cataplaſmata quæ ex ipſis fiunt. Valet inunctio ex cerato [t] refrigerante ipſius Galeni, ex vnguento roſato, ex ſandalino ipſius Meſues. Valet & balneum [u] aquæ frigidæ, niſi obſterant imbecillitas innati calidi, aut alius affectus, vt viſcerum tumor, & ſuccorum cruditas: quamobrem non temere tentandum eſt, ſed tantum vbi ab ardente calore requiratur, neque repudietur ab altero af-

[a] Gal. 4. 6. epid. com. 18.
[b] Hipp. 7. aph. 62.
[c] Galen. 7. meth. c. 6.
[d] Hipp. & Gal. p. acut. 18.
[e] Gal. 4. 6. epid. com. 15.
[f] Galen. 9. meth. c. 5.
[g] Hipp. 4. a. cut. sex. 71.
[h] Hipp. & Gal. 5. aph. com. 64.
[i] Gal. 10. meth. c. 11.
[k] Gal. de ar. med. c. 69. & 7. meth. c. 6. & 4. 6. epi. com. 10.
[l] Supra l. 2. de cur. gene. c. 11. par. p. & Hip. ac Gal. 4. 6. epid. 14.
[m] Gal. 3. de cauſ. pulſ. c. 9. & 4. 6. epid. 14.
[n] Supra c. 1. huius lib.
[o] Hipp. 3. 6. epid. 31.
[p] Gal. 5. 6. epid. com. 9.
[q] Hipp. 4. 6. epid. 15.
[r] Gal. l. 11. meth. c. 9.
[s] Galen. 9. meth. c. 5.
[t] Galen. 10. meth. c. 9.
[u] Galen. 7. meth. c. 7. & 10.

fectu. Balneum aquæ dulcis moderate calidum plurimum valer ad madefaciendum, id quod ſentiunt qui ob longum [a] iter ſole ſub ardente dcfatigati atque exhauſti eo vtuntur, celeriter enim vindicantur à ſiti: at refrigerantur etiam, habet enim aqua calida primo vim calefaciendi, ſed proceſſu temporis exhalātibus calidis vaporib. deponit calorem omnem, & ad naturam ſuam reuerſa corpus refrigerat, quamobrem eiuſmodi balneum conuenit febricitantibus omnibus, niſi ſit affectus aliquis [b] prohibens, vt multitudo humorum, quæ cum à calore balnei funditur, magis interdum fluit ad partes præſtantiores, & magnam ac periculoſam ſæpe obſtrūctionem affert.

[a] Galen. de marcore. c. 7.
[b] Galen. 11. meth. c. 9.

Diuiſio febris in vniuerſum in ſua genera. Cap. IX.

QVæ de febre cognoſcenda & curanda in vniuerſum expoſuimus, ſpeciatim quoq; perpendēda ſunt, quod fieri non poteſt niſi prius ſubiectas illi ſpecies omnes inueſtigemus; commode autem ipſas venabimur, ſi febrem ſummum genus in quædam inferiora genera, atque hæc rurſus in ſpecies recte partiamur, id quod aſſequemur ſi teneamus partiendi præcepra illa tria quæ tradita ſunt à Platone, [c] primum eſt vt adiiciamus generi differentias ſumptas à natura rei quæ diuiditur, alterum vt nihil prætermittatur aut redundet, tertium vt cum à ſummo genere ad imam ſpeciem peruenerimus [d] diuidendi finem faciamus, neque deſcendamus ad ſingula, quæ cum infinita ſint & intereant, ſub artem minime cadunt; hæc ſi firma & ſtabilia ſint nullum in diuiſione vitium erit, contra [e] ſi vtamur in diuidendo differentiis communibus non ductis à natura rei, ſed à rebus aduentitiis, id erit magis frangere quam diuidere: erit etiam vitioſa diuiſio, ſi aliquid aut prætermittamus proprium, aut adſciſcamus alienum, tum ſi præteruehamur imam ſpeciem, non poterimus ſic certa genera ac ſpecies ſtatuere ipſius febris, à propoſitis igitur præceptis minime diſcedentes, aggrediemur ad diuidendam febrem in prima genera, quæ cum ſeorſum deinde tractabuntur in ſuas ſpecies partiemur. Differentiæ quas febri tanquam ſummo generi adiiciemus, non petentur à rebus aduentitiis [f] quæ nihil prorſus ad artem pertinent: at neque ſolūm ſpectabunt ad naturam rei, ſed magis ipſa continebuntur; ex differentiis enim ad rei naturam ſpectantibus, aliæ in ipſa conſiſtunt, & hæ, vt inquit [g] Porphyrius faciunt aliud, hoc eſt conſtituunt ſpeciem, aliæ ad ipſam aliquo nomine referuntur, atque hæ mutant aliquo pacto ſpeciem conſtitutam, quas ſupra [h] explicauimus, cum differentias febrium in vniuerſum perſequeremur. Nunc vt inueſtigemus prima genera febris, illas differentias adiungemus, quæ proprie conſiſtunt in natura eius, quam diximus [i] eſſe immoderatum calorem: quod ſi aliunde differentias ſumeremus, quamuis aliquo pacto ad rei naturam pertineret, non aſſequeremur genera quæ nunc inquirimus, & in eodem errore verſaremur, in quo Chryſippus & [k] Eraſiſtratus, qui differentiis à pulſu ductis diuidendam eſſe febrem in ſua genera crediderunt. Apparet quidem alius pulſus in aliis febribus, non tamen conſtituit ipſarum genera ac ſpecies. Defertur in ſimilem errorem Praxagoras, qui febres diſtribuit in ſimplices & compoſitas: differunt quidem febres inter ſe, ex eo quod iungantur vel non iungantur cum aliis, non tamen propterea ſunt alterius generis, cum ſub eodem & ſimplices comprehendi poſſint & compoſitæ. At neque recte facta eſt diſtinctio febrium à veteribus [l] in morbos & ſymptomata, nam [m] licet aliquæ ſymptomatum modo ab aliis morbis oriantur, aliæ nullum ſequantur inſignem morbū, non propterea diuerſi generis ſunt, ſed eidem ſæpe ſubiiciuntur, neque conſiſtūt eiuſmodi differentiæ in calore, ſicuti neque illæ quas commemorat Hippocrates [n] in ſexto libro de morbis vulgaribus, vbi ſcribit, alias febres flauas eſſe, alias rubras, alias liuidas; ſumuntur enim à calore qui in aliis febricitantibus alius conſpicitur, non tamen efficit diuerſa genera ac ſpecies febrium, cum non conſiſtant in calore, ſicut illæ quas Hippocrates ibidem [o] proponit, diuidens febrem differentiis ab ipſo ductis qui aut lenis eſt, aut acris: quo fit vt dentur duo prima genera febrium, vnum lene, alterum acre: in hoc caloris qualitas à naturali plurimum receſſit & valde mutata eſt, in illo magis aucta copia videtur quam mutata qualitas, cum adhuc lenis ſit, quanquam aliquo pacto etiam ipſa mutata eſt, neque enim ita lenis calor eſt hominis febricitantis quouis genere febris, ſicuti eiuſdem naturaliter affecti. Cæterum calor acris, aut vapores multos edit, aut ſquallidus eſt, vtraque differentia ad eius naturam attinet & idcirco quoddam genus febris conſtituit, adeo vt genus febris quod acre eſſe diximus, in duo diſtribuatur, [p] in id quod vapores multos edit, & id quod ſquallidum eſt. Poteſt etiam primo diuidi febris in tria genera, in lene, in acre cum vaporum copia, & acre ſquallidum, ſic eadem membra ſunt vtriuſque diuiſionis, ſed paulo ſecius partita ac diſtributa. Vtrouis modo fiat, nec fortuito, nec temere, ſed recte facta dicetur: Sed cum calor ſit quædam forma, non poteſt per ſe augeri vel minui, a.. aliquas differentias accipere, ſed quatenus verſatur in materia ſubſtrata, id quod Ariſtoteles [q] tradidit de iuſtitia, de ſanitate, de voluptate, de aliis formis. Quamobrem differentiæ quibus calor ac febris diſtinguitur, à ſubſtrata [r] materia varia, hoc eſt à diuerſis partibus noſtri corporis proficiſcuntur. Poſuit Plato in Timæo tres ſpecies ignis, lucem, flammam, & carbonem, pro varia materia [s] vt craſſa, tenui, ac media inter vtranque. Partes noſtri corporis diducuntur ab Ariſtotele [t] in ſolidas, & humores, quibus Hippocratas adiecit ſpiritus tanquam tertium genus partis, cum ſexto [u] libro de morbis vulgaribus commemorauit, continentia, contenta, & impetum facientia: continentia enim intelligit partes ſolidas, contenta humores, impetum facientia ſpiritus. Reſpondent hæc tribus initiis ex quibus conſtamus, ſanguini, ſpiritui, ac ſemini: calor igitur quo febris continetur, diuerſus eſt pro diuerſo genere partium in quibus reſidet, vt lenis in ſpiritibus, acris cum vaporum copia in humoribus, acris ſquallidus in partibus ſolidis: qualis igitur eſt ſubſtrata materia, talis eſt calor, cumq; illa triplex [x] ſit, triplex quoque genus caloris præter naturam, ac febris poteſt in corpore noſtro verſari: illa quæ in ſpiritibus reſidet leni calore continetur, neq; enim poteſt ita acris fieri in materia tenui vt in craſſa,

voca-

[c] Plato in Philebo, & in Sophiſta, & in Politico.
[d] Porphyrius ex Platone in prædicabilibus. c. de differentia.
[e] Gal. p. l. de diff. feb. c. p.
[f] Gal. ibid.
[g] Porphyrius c. de diff.
[h] Supra c. 5. huius lib.
[i] Supra c. 2. huius lib.
[k] Gal. p. 6. epid. com. 29.
[l] Gal. 4. aph. com. 73.
[m] Supra c. 5. huius lib.
[n] Hipp. p. 6. epid. 29.
[o] Hipp. ibid.
[p] Gal. p. de diff. feb. c. 7.
[q] Ariſt. l. 10. Ethic. c. 3.
[r] Gal. p. de diff. feb. c. p.
[s] Plato in Timæo.
[t] Ariſt. l. 2. de partib. animal. c. 2.
[u] Hipp. l. 6. epid. 7. & Gal. l. p. de diff. feb. c. 1.
[x] Gal. p. l. de diff. feb. c. p.

vocaturque à Græcis [a] ἐφήμερος quod eodem die finiatur, à Latinis diaria. Ea vero febris quæ aeri calore continetur, nullum commune nomen inuenit, quod vtrunque eius genus ſignificet, id ſcilicet quod reſidet in humoribus, acre cum vaporum copia, & id quod in partibus ſolidis acre & ſqualli-dũ, ſed hoc propriè à Græcis nominatur ἑκτικὸν ἀπὸ τῆς ἕξεως, hoc eſt ab habitu: duo enim notat [b] habitus, videlicet partes ſolidas noſtri corporis, & diſpoſitionem confirmatam, ab vtraque ſignificatione dicta eſt febris hectica. Alterum vero genus quod reſidere diximus in humoribus, acre cum vaporum copia, à medicis circunſcribitur, dicunt enim febrem à putredine ortam, neque enim accenditur eiuſmodi calor in humoribus niſi putreſcant, [c] neque poſſunt ſola copia febrem excitare, cum in multis ſæpe redundent, qui non propterea febricitant, ſed quomodocunque nominentur ſtatuere oportet tria genera febrium, vnum lene in ſpiritibus, alterum acre cum humorum copia in humoribus, tertium acre ſqualidum in partibus ſolidis, quæ ſeorſum tractabimus, vbi duo quæ ad propoſitam diuiſionem ſpectantia in dubium vertuntur diſſoluerimus. Primum igitur dubium accidit quo pacto poſſint pro triplici genere partium noſtri corporis conſtitui tria genera febris, cum ad ſolidas tantum referendæ omnes febres videantur, ſi quidem illis partibus tribuendæ ſunt, quarum læduntur actiones: ergo tantum [d] ſolidis, quandoquidem actiones his tantum, non humoribus, non ſpiritibus, tribuuntur, ex quo ſequitur vnum tantum ponendum eſſe genus febris, idque in partibus ſolidis, non tria. Huic dubitationi occurrit [e] Alexander Aphrodiſeus in libello illo aureolo quem de febribus inſcripſit: concedit autem ſemper in partibus ſolidis quarum ſunt munera quæ læduntur, febricitantium calorem verſari, non tamen eodem modo, ſed addit has interdum calefactas eſſe, interdum calefieri: calefactas dicit cum igneus calor inhæret, & quodammodo infixus eſt earum ſubſtantiæ: calefieri cum reſidet in humoribus aut ſpiritibus, quos illæ continent: vt autem ad perfectionem actionum requiritur non modo inſitus calor, ſed ſimul etiam influens ſecundum naturam, ita ad læſionem ſatis eſt, ſi alteruter immoderatus ſit, vel ille qui inſitus eſt in ſolidis, vel ille qui influit per ſpiritum & ſanguinem: concedit igitur Alexander, febricitantium calorem ſemper verſari in partibus ſolidis quarum munera offendit, ſed vult aliquando eum reſidere in ipſis per ſe, quemadmodum vbi eſt hectica febris, aliquando per humores ac ſpiritus, veluti cum adeſt aut ephemera, aut illa quæ ſequitur humorum putredinem: ſemper igitur partes ſolidæ calorem immoderatum aut contrahunt, aut contraxerunt. Quæ res magis dilucida redditur exemplo [f] balnei, in quo ſimiliter attendi poſſunt tria genera partium, aer, labrum aquæ & paries: poteſt calorem concepiſſe aer duntaxat à quo & aqua & parietes calefiant: poteſt & aqua iam eſſe calefacta, & calefacere aerem ac parietem: poteſt denique paries calorem contraxiſſe ob quem & aer & aqua incaleſcant: idem vſuuenit partibus noſtris quarum aliquæ calefactæ interdum ſunt præter naturam, & reliquas calefaciunt: Vbi calefacti ſint ſpiritus & calefaciant humores & ſolidas partes, febris [g] erit diaria: Vbi humores prius incaluerint & calefaciant ſpiritus & partes ſolidas, dicetur febris ab humorum putredine orta: vbi ante calefactæ ſint partes ſolidæ deinde incaleſcant ſpiritus & humores, erit hectica febris: ita vt quælibet trium poſſit ſine aliis duabus verſari in corpore noſtro. Sed prima dubitatione præciſa, ſequitur altera: reuocatur enim in dubium poſſitne quælibet febris cuiuſuis generis per ſe incipere non antecedente altera: non enim videtur poſſe fieri hectica, niſi prius fiat & diaria, & illa quæ humorum putredinem ſequitur: neque videtur etiam poſſe fieri hæc ſine diaria, ſiquidem par eſt vbi craſſiores partes calorem conceperunt, calefactas prius fuiſſe tenuiores [h] veluti ſpiritus ante humores, & humores ac ſpiritus ante ſolidas partes: ſiquidem quod tenuius eſt, minus renititur & afficitur celerius quam quod craſſius, quod non ſolum ſenſu atque auctoritate philoſophorum [i] comprobatur, ſed ratione etiam, quandoquidem vis effectrix facilius per tenuiorem ſubſtantiam peruadit, quam per craſſiorem, quare nunquam incipit hectica febris quin & diaria præceſſerit, & illa quæ conſiſtit in humoribus putribus, & nunquam hæc ſine diaria, non poterit ergo incipere, per ſe quæuis febris cuiuſuis generis, ſed neceſſario illam quæ reſidet in partibus craſſioribus, antecedet alia quæ in tenuioribus: Verum non perpetuum eſt quod aſſumpſimus, id quod tenuius eſt ſeu minus craſſum celerius affici atque incaleſcere, cum ex natura, vel efficientis, vel accipientis ſequi oppoſitum poſſit, vt prius ſcilicet afficiatur atque incaleſcat quod craſſius eſt: poteſt natura efficientis cauſæ magis idonea eſſe ad vnum genus partium celerius quam ad alterum calefaciendum, veluti putredo quam poſuimus in cauſis caloris ac febris, calefacit enim hæc prius humores in quibus excitatur, deinde ſpiritus: poteſt & ex natura accipientis euenire, vt quod craſſius eſt celerius incaleſcat quam quod tenuius, cum ad effectionis celeritatem non tantum conferat tenuitas, ſed etiam qualitatis ſimilitudo. Quod calidius eſt, quamuis craſſius, poteſt celerius accendi quam quod minus craſſum & frigidum: ſi in ſolidis partibus noſtri corporis immoderate calidis verſentur frigidi humores, prius accendentur ſolidæ ob ſimilitudinem qualitatis quam humores ob tenuitatem ſubſtantiæ. Quibus ita conſtitutis magnum pondus acceſſit ad propoſitam dubitationem tollendam: prius poſſunt calefieri humores quam ſpiritus vbi putredo ſit cauſa caloris, quoniam humores ſunt illi qui proprie putreſcunt, quamobrem incipere febris in humoribus poteſt antequam incipiat in ſpiritibus. Solidæ item partes vbi calidiores ſunt, prius accendi poſſunt quam humores frigidi, & ita prius incipiet hectica febris quam illa quæ oritur ab humorum putredine. At non ita conſtat an ſolidæ partes poſſint calorem concipere ante ſpiritus, & ita an poſſit incipere hectica ante diariam: quandoquidem ſpirituum tenuitas tanta eſt, vt ſi conferatur cum partibus ſolidis, nulla videatur proportio, & propterea celerrime afficiuntur atque incaleſcunt: neque enim frigidi ſunt vt reniti poſſint calefacientibus cauſis: quamobrem incaleſcent ſemper [k] ante ſolidas partes, neque poterit vnquam per ſe incipere hectica febris: ſi quando autem in medicorum libris legimus, ipſam ali-

[a] *Galen. 10. meth. c. 2.*
[b] *Gal. p. de diff. feb. c. 7.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Auic. l. p. f. p. c. cap. de ſubiect.*
[e] *Alex. l. de febribus & Gal. l. p. de diff. fe. c. p.*
[f] *Gal. p. de diff. feb. c. p.*
[g] *Gal. ibid.*
[h] *Ariſt. l. 25. proble. particula 7. & Gal. de inæquali intemperie c. 4.*
[i] *Ariſt. loco citato.*
[k] *Gal. 2. de criſ. c. 13.*

quando [a] incipere, aliquando ſequi alteram [b] febrem, intelligemus hecticam tunc ſequi alteram cum illis ſuccedit quæ oritur ab humorum putredine: tunc incipere, cum ſuccedit diariæ, quæ adeu breuis eſt vt vix animaduerti à medico poſſit: quo fit vt videatur tunc hectica incipere, quamuis ante accendantur ſpiritus, & antecedat diaria. Statuamus igitur ſolutis dubitationibus, tria genera febrium diſtincta reperiri poſſe, pro [c] triplici genere partium noſtri corporis, & agamus vt polliciti ſumus de vnoquoque ſeparatim.

[a] Gal. ibid. [b] Gal. 3. de praſag. ex pulſib. c. 7.
[c] Gal. p. l. de diff. feb. c. p.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Secundus.

QVI EST DE FEBRIBVS DIARIIS.

Quid ſit febris Diaria, & quot ſpecies amplectatur. CAP. I.

CVM pertractandæ ſunt ſpecies vni generi ſubiectæ, nihil referre videtur à qua ordiaris, ſiquidem illud amplectitur æqualiter omnes: præſtat tamen, eodem ordine ipſas perſequi quo fuerunt inuentæ, veluti nunc febres quas pro partibus noſtri corporis in quibus verſantur, & primo pro ſpiritibus qui tenuiſſimi ſunt, deinde pro humoribus qui mediocres, demum pro ſolida ſubſtantia, quæ admodum craſſa, in tres ſpecies diſtribuimus: [d] quamobrem eas primo tractabimus quæ in ſpiritibus, deinde eas quæ in humoribus, poſtremo eas quæ reſident in ſubſtantia ſolida. Eadem autem duo capita in ſingulis perſequemur, quæ ſupra tractata ſunt de febre in vniuerſum, cognitionem videlicet curandorum, & rationem curandi. Illa igitur febris quæ occupat ſpiritus (vt in ſuperioribus [e] oſtenſum eſt) vocatur à Latinis Diaria, ab Hippocrate [f] ἐφήμερα: appellatur enim diaria Latine, Græce ἐφήμερα, opera vnius diei. Nominat Ariſtoteles ἐφήμερον quoddam animal, quod eodem quo naſcitur die decedit. Colchicum herba ἐφήμερον dicta eſt, quia eodem die quo ſumitur hominem conficit: nomine diei ſignificatur ſpacium [g] xxiiij. horarum, ita vt comprehendatur etiam nox. Febris autem quæ in ſpiritibus hæret, maxima ex parte eſt vnius diei, raro alterius, rarius [h] plurium. Ergo etiam ſi aliqua ex parte claudicet, tamen ex multo maiori parte obtinere debuit nomen diariæ: ita autem natura comparatum eſt, vt quæ tenuia ſunt celerrime his aut illis qualitatibus afficiantur. Spiritus in quibus reſidet propoſita febris, vt [i] cito incaleſcunt, ita & cito ad naturalem temperationem reuertuntur, facile enim qualitates accipit [k] materiæ tenuitas, neque renititur quemadmodum craſſitudo; adde quod qui calidiores effecti ſunt, exhalant & noui gignuntur moderate calidi à ſubſtantia cordis, quæ nondum febrem contraxit, quare mirum non eſt ſi illa manet vnum diem duntaxat; ſi quando autem vlterius perſeuerat, id fit, quia fouetur ab aliqua cauſa quæ non permittit calefactos [l] præter naturam ſpiritus refrigerari, & ad priſtinum ſtatum reuerti. Spiritus autem qui in diaria febre accenduntur, vitales ſunt qui in corde habitant & arteriis, cum quibus neceſſe eſt ſimul & animales accendi, & naturales, ad quos procreandos aſſidue vitales concurrunt. His ita conſtitutis de natura & nomine propoſitæ febris proximum eſt vt ad definitionem pergamus, quæ eadem eſſe debet quam de febre in vniuerſum tradidimus, ſed contracta per propriam differentiam: definiuimus [m] febrem calorem innatum in corde mutatum in igneum adeo vt lædat actiones: huiuſmodi calori ſi lenitatem adieceris, diariam febrem definieris, quæ non aliud eſt quam calor innatus in corde mutatus in igneum adeo vt lædat actiones, retinens [n] lenitatem. Si roges quo pacto lenis eſſe poſſit ille calor, cum vbi conuertitur in igneum continuo ſit acris, reſpondebimus concedentes fieri acriorem quam ante, poſſe tamen aliquid lenitatis retinere ob ſubſtantiæ in qua nititur tenuitatē: quare calor qui in ſpiritibus verſatur, vbi præter naturam augetur, licet aliquid lenitatis amittat, aliquid tamen retinet, ita vt lenis dici adhuc poſſit, quod non euenit vbi verſatur in ſubſtantia craſſiore humorum, aut partium ſolidarum, tunc enim ſi augeatur & vertatur in igneum, redditur [o] acris, quo enim materia quæ incenditur craſſior eſt & denſior, eo calorem concipit acriorem. Ligna ſalicis vbi vruntur, quoniam minus denſa ſunt, minus acrem calorem præſeferunt quam ligna ilicis, aut quercus: multitudo lignorum accenſa, calorem ædit multum: craſſitudo & denſitas acrem. Eadem eſt ratio partium noſtri corporis, quæ cum incenduntur, maiorem vel minorem calorem præſeferunt pro multitudine & paucitate: acriorem vel leniorem pro craſſitudine & tenuitate: calor igitur qui in ſpiritibus præter naturam accenditur, poteſt eſſe [p] multus, non tamen acris, in humoribus vero & partibus ſolidis vbi in igneum conuertitur neceſſe eſt acris [q] reddatur. Dubium autem controuerſumque eſt an diaria febris quam definiuimus, diſtribuatur in alias ſpecies, videtur enim quæuis ſub vna tantum contineri, cum materia in qua verſatur, vna ſit, vitalis ſcilicet ſpiritus duntaxat, diuerſæ autem ſpecies caloris à diuerſa ſpecie partium proficiſcuntur, quemadmodum in proximo [r] lib. monſtrauimus, cum febrē quaſi ſummū genus in ſuas ſpecies diſtribuimus. Spiritus igitur qui in diaria febre accenduntur, cum ſub vna ſpecie cōtineantur, vnā tantum efficiunt diariæ febris ſpeciem,

[d] Loco antecedenti. [e] Vide ibi. [f] Hipp. l. 4. aph. tex. 55.
[g] Ariſt. l. 5. de hiſt. ani. c. 19. [h] Dioſcorides l. 4. ſimp. c. 79. & 80. [i] Gal. 10. l. meth. c. 2. [k] Ariſt. l. 8. problem. [l] Gal. 10. meth. c. 2.
[m] Libro antecedenti 2. [n] Gal. p. l. de diff. feb. c. 7.
[o] Gal. ibid.
[p] Trall. ſ. 12. c. p. [q] Gal. l. p. de diff. feb. c. 7. [r] Libro antecedēti c. 9. & Gal. p. de diff. feb. c. p.

ſpeciem, Galenus [a] tamen duas eſſe voluit, vnam in ſpiritibus, alteram in ſanguine calefacto & nondum putri: mouetur autem lenitate caloris quæ percipitur eum ſine putredine ſanguis præter naturam incaleſcit, perinde atq; vbi accenduntur ſpiritus, ita vt diaria febris quæ leni calore continetur, duas ſpecies amplectatur, vnam quæ reſidet in ſpiritibus, alteram quæ in ſanguine calefacto, appellauit autem vtramque, ἐφήμερον, hoc eſt diariam, quod ex maiori parte eiuſmodi calor auctus præter naturam, lenitatem adhuc retinens, maneat vnum diem, quamuis cum reſidet in ſanguine calefacto (quod raro euenit) plures dies perſeueret: maluit tamen Galenus [b] abuti nomine vſitato, quam nouum fingere, & ad vnam ſpeciem redigere omnes illas febres quæ leni calore continentur, quam ad duas, & ita conſtituere tres tantum primas ſpecies febrium: vnam quæ continetur calore leni ſiue in ſpiritibus, ſiue in ſanguine calefacto verſetur: alteram quæ acri cum vaporum multitudine in humoribus reſidentem: tertiam quæ ſimiliter acri ſed ſquallido in partibus ſolidis: verum vt à calore acri pro præſentia vel abſentia vaporum duas ſpecies febrium duxit, ita potuit duas ducere à calore leni ſimiliter pro præſentia vel abſentia vaporum: lenis calor qui in ſanguine præter naturam calefacto verſatur, ingentem edet vaporum copiã, ille qui in ſpiritibus potius edet tenues quaſdam exhalationes, quam vaporum copiam, ita vt eodem modo liceat habita ratione vaporum, vt caloris acris, ita etiam lenis, duas ſpecies ſtatuere diuerſas, & ita facere nõ tres, ſed quatuor primas ſpecies: differentia igitur qua cõſtituitur illa diaria quæ verſatur in ſanguine calefacto ſpectat ad [c] multitudinem vaporum, quæ eum caloris lenitate coniungitur: differt etiam multitudine caloris hæc febris ab illa quæ occupat ſpiritus, quoniam longe copioſior ſentitur calor inflammato ſanguine quam ſpiritibus: verum differentia quæ ſumitur à copia, non ita conſtituit ſpeciem, ſicut illa quæ à qualitate diuerſa caloris, quod ſi ſanguis non tantum cale fiat, ſed etiam putreſcat, calor non retinebit lenitatem, ſed acris efficietur, minus tamen quam ſi [d] putreſcat alius humor, quamobrem febris quæ accenditur à ſanguine putri, non continetur amplius calore leni, & idcirco non eſt ſpecies diariæ, ſicut illa in qua ſanguis incaleſcit duntaxat: reliqui tres ſucci non poſſunt febrem excitare niſi [e] putreſcant, nam pituita & humor melancholicus cum frigidi ſint nunquam accenduntur niſi cum putreſcunt: flauabilis licet calida ſit, nunquam tamẽ adeo redundat vt poſſit ſine putredine febrem accendere, quamobrem pleríque ex his quorum cutis hac ſuffunditur, febre vacant, tantum vbi adſtricta [f] cute retineatur acris fuligo accenditur febris etiam ſi humor non putreſcat: ergo ſanguis tantum poteſt calefactus ſine putredine febrem accendere: ſed ſiue putreſcat, ſiue inflammetur duntaxat, febris quam excitat cum aſſidua ſit & vna acceſſione contineatur, σύνοχος [g] græce nominatur, perſeuerat autem interdum à principio ad finem ſimilis & vocatur græce [h] ὁμότονος, interdum ſemper increſcit & dicitur ἀκμαστικὸς, ſiue ἐπακμαστικὸς, interdum ſemper decreſcit & vocatur παρακμαστικὸς, ſed qualiſcunque ſit tota vnico circuitu continetur, neque repetit, neque acceſſiones habet quotidianas, tertianas, aut quartanas, quemadmodum febres quæ oriuntur à putredine pituitę, humoris melancholici aut flauæbilis: illa etiam diaria quæ in ſpiritibus reſidet non repetit, ſed ſine circuitibus eſt & vnam [i] tantum acceſſionem habet quod materia nõ ſit partita, ſed ruta [k] ſimul, neque confluat ad aliquem locum ex certis interuallis ſicuti pituita, & flaua aut atra bilis cum putreſcunt: ſi quando autem diaria repetere videtur quod à nonnullis [l] obſeruatum eſt, in ea quam cruditas affert, tunc non eſt eadem febris quæ repetit, ſed noua excitatur ex noua cruditate, quod rurſus accendantur ſpiritus perſpiratu deſtituti: liquet igitur diariam quamlibet carere circuitibus atque acceſſionibus, ſed iam tempus eſt eius cauſas perſequi.

[a] Galenus 9. meth. c. 2. & 2. de diff. feb. c. 9.
[b] Galenus 9. meth. cap. 1. & 2.
[c] Galenus 9. meth. c. 2. & 3.
[d] Gal. 2. de diff. feb. c. 9.
[e] Gal. 2. de diff. feb. c. 5.
[f] Galenus 8. meth. c. 2.
[g] Galen. 9. meth. c. 2. & 3.
[h] Galenus 9. meth. c. 3. & l. 2. de diff. febr. c. 2.
[i] Galenus 9. meth. c. 1.
[k] Gal. 2. de diff. feb. cap. vlt.
[l] Auic. l. 4. f. 1. Tr. 1. c. 34.

De cauſis febris Diariæ. Cap. II.

QVICQVID oritur, qualecunque eſt, ex aliqua cauſa oritur, quare & diariam febrem cum oriatur, ex aliqua cauſa gigni neceſſe eſt: cum [m] vero legimus diariæ cum hectica hoc conuenire quod cauſam non habet, ita intelligere oportet, vt non habeat cauſam continentem cum iam facta ſit: in diaria enim calefacti ſunt ſpiritus, in hectica partes ſolidæ. Tamdiu autem manet vtraque febris, quam diu manet calor quem ſpiritus aut ſolidæ partes conceperunt, adeo vt non neceſſaria ſit cauſa continens à qua ſeruetur, quemadmodum illa quæ reſidet in humoribus: habet enim putredinem tanquam cauſam continentem, qua ſublata ceſſat: at diaria [n] & hectica febris citra cauſam continentem manent, donec ea quæ præter naturam calefacta ſunt, ſpiritus videlicet aut partes ſolidæ, ad priſtinam temperationem reuertantur: poteſt tamen cum hectica febre coniungi [o] humorum putredo, cum diaria [p] adſtrictio vel obſtructio, aut inflammatio glandularum, quæ cauſæ calefaciendi vim habent & fouere poſſunt calorem, quem aut ſpiritus, aut partes ſolidæ præter naturam contraxerunt, non tamen neceſſariæ ſunt, cum & ſine ipſis perſeuerent eiuſmodi febres, dum reſtituatur priſtina temperatio: ex quo intelligi poteſt diariam & hecticam febrem non habere cauſam continentem. Illud tamen reuocare in memoriam oportet, quod in proximo [q] libro expoſitum fuit, febrem diariam cum ſit morbus, & propterea lædat actiones, quæ propriæ ſunt partium ſolidarum, neceſſario verſari in partibus ſolidis, quæ tamen nondum calefactæ ſunt, ſed à ſpiritibus calefactis in quibus verſatur diaria, calefiunt [r] tanquam à cauſa continente, quam non requirit calor præter naturam in ſpiritibus contractus vt conſeruetur, quamuis poſſit adeſſe & calorem conſeruare, vt adſtrictio, obſtructio, vel inflammatio glandularum, quæ vltra 24. horas febrem retineat, ſed plerunque abeſt, & tunc diaria [s] febris eſt vnius diei duntaxat: ſemper autem, ſiue maneant, ſiue non maneant, [t] antegrediuntur cauſæ, quæ quales ſint, iam inquirendum eſt. Fuit antiquum dogma Athenæi [u] & eius ſectæ, quamlibet febrem fieri ex putredine, quod magna ex parte, non tamen omnino, verum eſt, cũ nonnullæ [x] febres ſine vlla putredine oriantur ex labore, vigilia, ira, ſollicitudine, ſatietate, inedia, ebrietate, æſtu, frigore, aliaue ſimili re, quemadmodum diariæ, quarum paucæ

[m] Galen 8. meth. c. 9. & 11. meth. c. 2.
[n] Gal. ibid.
[o] Galen 1. de diff. febr. c. 10 & 3. 1. epid. com. 9.
[p] Gal. 2. de criſib. c. 1. & 8. meth. 3. 2. 4. 5 & 6
[q] Libro antecede c. 9.
[r] Galen. 1. de diff. febr. c. 1.
[s] Galen 10. meth. c. 2.
[t] Galen. 1. de diff. feb. c. 7.
[u] Gal. 1. de diff. feb. c. 5.
[x] Gal. ibid.

admodum, atq; illæ duntaxat quas affert inflammatio glandularum à putredine oriuntur. Sed cum multæ [a] ſint ac variæ cauſæ, quæ diarias febres faciunt, præſtat omnes ad certam viam & rationem dirigere, & ex certis locis quaſi ex fontibus haurire. Ergo [b] quæcunque corpos noſtrum afficiunt, aut ad ipſum pertinent, ſiue fluant, veluti labor corporis, animi perturbatio, vigilia: ſiue maneant, vt inflammatio, obſtructio, adſtrictio: aut omnino externa ſunt, veluti quæ offeruntur, vt cibi, potiones, & quæ extrinſecus incidunt, vt appulſus caloris aut frigoris vehementis, aut rei aſtringentis: quæcunque cauſæ corpus noſtrum in morbom compellunt, aut ad externa referuntur, aut ad ea quæ attinent ad corpus noſtrum, quare & illæ etiam quæ faciunt febrem diariam, aut enim omnino externæ ſunt quas [c] procatarcticas, aut pertinent ad corpus noſtrum, quas proigumenas [d] græci nominant. Voluit Galenus [e] omnem diariam gigni à cauſa procatarctica: quod non totum, ſed magna ex parte vere dicitur, nam ſi procatarcticam cauſam tantum externam intelligamus, quemadmodum ipſe aliquando intelligit, poterit quis obiicere animi perturbationes, à quibus ſæpe diariam [f] febrem fieri ſcribit: quod ſi has ſub procatarcticis atque externis complecti velimus, ſicut & ipſe aliquando complexus eſt, adhuc obiiciet quis inflammationem glandularum, [g] quæ neque externa eſt, neque procatarctica, & tamen excitat diariam. Quod ſi hanc quoque cauſam, ſub externa & procatarctica, quia euidens eſt, comprehendi aſſeueremus, afferre quis poterit aſtrictionem [h] & obſtructionem, à quibus fieri interdum febrem diariam conſtat: Sed cum lateant, nullo modo redigi poſſunt ad euidentes, & idcirco ad procatarcticas, niſi dicas fieri illas à cauſa manifeſta recenti, veluti à frigore, ab ardore ſolis, ita vt ſemper diariam antegrediatur cauſa procatarctica, externa, recens atque euidens: at neque hoc perpetuum eſt, cum idem ſcribat, naſci diariam febrem aliquando ab obſtructione, [i] quæ ab humoribus ex cibo paulatim & latenter contractis, multis, craſſis, glutinoſis proficiſcitur, quod tamen rarum eſt, plerunque enim ex eiuſmodi obſtructione, oritur putredo in humoribus, & aliud genus febris, ex quo colligitur diariam febrem non ſemper, ſed maxima ex parte oriri à cauſa procatarctica, hoc eſt euidente, ſiue externa ſit, quod plerunque accidit, ſiue ad corpus noſtrum pertineat, ſed quæconque illa ſit, ſupereſt vt videamus quo pacto poſſit cordis ſpiritus calefacere ac diariam afferre, & in quo potiſſimum corpore. Res omnes quæ calefaciunt, & febrem accendunt (vt declarauimus [k] cum perſecuti ſumus cauſas febris in vniuerſum) aut calidæ ſunt, aut rediguntur ad calidas, quatenus vel non ſinunt exhalare calidam expirationem, vel ſuppeditant ac parant quaſi pabulum calori, ex rebus externis, quæ extrinſecus incidunt, ſi calidæ ſint veluti ardor ſolis, tanquam res calidæ calefaciunt eas partes noſtri corporis quas attingunt, atque hæ rurſus proximas, donec incaleſcant ſpiritus cordis & accendatur febris diaria: ſi refrigerent [l] vel adſtringant, claudunt foramina cutis, neque ſinunt calidos vapores exhalare, qui retenti, tandem calefaciunt ſpiritus cordis & diariam febrem afferunt: quæ offeruntur, vt eſculenta & poculenta, ſi calida fuerint efficiuntur [m] tanquam pabulum caloris, ſi multa craſſa glutinoſa, obſtruendo, ſi adſtringentia cogendo retinent calidam expirationem & calefaciunt ſpiritus in corde ac diariam efficiunt: excitatur etiam febris ex cibis corruptis, quando in inferiorem ventrem fuerint depulſi, intellige corruptos à calore, qui nidorem edunt & tanquam pabulum calorem augent. Abſtinentia vero, idem præſtat, quatenus calor cum non retundatur humore cibi & potionis, acuitur & acrior redditur, potiſſimum in ſpiritibus qui facillime accenduntur. Ex cauſis ad corpus noſtrum attinentibus, quæ fluunt, vt labor & animi perturbatio ad motum refertur, qui parando [n] pabulum, calorem auget. Ad motum ſimiliter refertur dolor, ſiquidem dolenti mouentur ſpiritus & accenduntur: animi defectio [o] ob metum, aliquando diariam febrem affert, quamuis primo corpus refrigeret: ſomnus & vigilia, faciunt diariam ob contrariam rationem, quod ex ſomno contrahantur ſpiritus & ſanguis, vnde nimis accenditur calor, in vnum contractus in corde, quaſi aucto pabulo: vigilia quatenus calor deſtituitur humore à quo remittebatur, vim habet calefaciendi, abſumit enim humorem ac ſiccat. Quæ permanent, ſunt inflammationes glandularum, adſtrictio & obſtructio: appellat Hippocrates [p] inflammationes glandularum, ſiue ad ingoina ſint ſiue ad alas, ſiue ad ceruices βουβῶνας, in his putreſcit ſanguis, & calidior redditus, calefacit proximas partes, atque hæ rurſus alias, donec calor impertiatur ſpiritibus cordis: quod ſi non tantum calor, ſed etiam fuligo putris à glandularum inflammatione ad cor pertineat, putreſcent in eo humores & non excitabitur amplius [q] diaria, ſed alterum genus febris: adſtrictio vero & obſtructio retinendo calidam expirationem diariam efficiunt, ſequuntur autem maxima ex parte (vt ſupra [r] oſtenſum eſt) cauſas externas recentes ac manifeſtas, vt vehementem frigoris, vel caloris appulſum, aquas aſtringentes, ciborum & potionum multitudinem, craſſitudinem, calorem. Cauſæ quas enarrauimus, illam diariam febrem efficiunt, quæ reſidet in ſpiritibus: altera quæ in ſanguine calefacto & nondum putri verſatur, & quam diximus [s] ſynocham nominari, oritur à cauſa interna, à copia [t] videlicet carnis & ſanguinis, multa caro comprimit canales, multitudo ſanguinis eoſdem obſtruit, ita vt vtroque nomine claudantur, neque ſinant exhalare calidam expirationem, quæ retenta, ſanguinem præter naturam calefacit, & hoc pacto excitat diariam ſynocham, quæ vnica [u] acceſſione continetur cum inflammatus ſit ſanguis vniuerſus, neque nouus per certos circuitus inflammetur: manet autem dum refrigeretur & ad priſtinam temperationem reuertatur. Quod ſi calidi [x] vapores pariter exhalent ac gignantur, perſeuerat ſimilis à principio vſque ad finem: ſi plures gignantur, quam exhalent, videtur aſſidue augeri, contra ſi plures exhalent quam gignantur, aſſidue minui. Non ſunt autem opportuni æque omnes homines diariæ [y] febri, ſed alii magis alii minus: neque item omnes æqualiter obnoxii ſunt vtrique ſpeciei diariæ, ſed alii magis vni, alii magis alteri: at neque omnes pariter ab iiſdem cauſis in diariam febrem compelluntur, ſed alii magis ab hac, alii ab illa. In diariam ſynocham incidunt tantum adoleſcentes bono [z] habitu, ac multo & calido ſanguine redundantes, non ſenes qui frigidiores ſunt, non pueri à quibus multum eſt quod expirat,

[a] *Galen per totum 8. librum de meth. & 2. de criſibus c. 13.*
[b] *Vide in l. 2. de cur. gen. c. p. par. p. & Gal. l. de cauſ. mor. c. 2. in fine.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Gal. ibid.*
[e] *Gal. l. p. de diff. febr. 7.*
[f] *Galen 8 meth. c. 3 & 2. de criſ. c. 13.*
[g] *Galen 8. meth. c. 6. & p. ad Glauc. p. 2.*
[h] *Galen 8 meth c. 2 & l. 2. de criſ. c. 13. & p. ad Glauc. c. 2.*
[i] *Galen l. 8. meth. c. 4. & 3.*
[k] *Libro antecedente 3.*
[l] *Vide in ibid.*
[m] *Vide in ibidem.*
[n] *Vide in ibidem.*
[o] *Auic. l. 4. f. 1. Tract. p. cap. 29.*
[p] *Hip. 4 aph. 55. & Gal. 13. meth. c. 5.*
[q] *Gal. p. de diff. febr. c. 5.*
[r] *In hoc eod. cap.*
[s] *Supra in cap. antec.*
[t] *Galenus 9. meth. c. 3 & 4.*
[u] *Gal. 2. de diff. febr. c. 2.*
[x] *Gal. ibid. & l. 9. meth. c. p.*
[y] *Galenus 8. meth.*
[z] *Galenus 9. meth. c. 3 & 4.*

pirat, quiue multum abſumunt ſanguinis in incremento. Alteri diariæ quæ verſatur in ſpiritibus, exponuntur primum corpora calida [a] & ſicca, proxime calida & humida, tum calida tantum, dein ſicca tantum, poſthęc quæ media ſunt inter calida & frigida, inter humida & ſicca: in aliis vero corporibus in quibus naturaliter aliæ qualitates exuperant, non facile accenduntur ſpiritus, aut fit diaria febris. Ab inflammatione [b] ac putredine glandularum accenduntur ſpiritus cordis potiſſimum in corporibus calidis & [c] humidis, in quibus facile ſanguis putreſcit. Ex cruditate febricitant illi qui quæ ſumunt non bene concoquunt, ſed aut acida reddunt, aut etiam vitioſa [d] & cum nidore: vitaque autem obſtruunt & retinent calidam expirationem, ſed quæ nidorem edunt, præbent etiam pabulum calori. Poſtremo à cauſis claudentibus, ſiue cogant, ſiue obſtruant parua foramina cutis excitatur diaria febris, maxime in illis hominibus qui multam fuliginem contrahunt, hæc enim retenta, [e] facile accendit ſpiritus in corde: colligitur multa fuligo in corporibus calidis & [f] ſiccis: ſunt autem hæc nigra, gracilia, hirſuta, cum calore mordaci atque vrina acri: colligunt autem multam fuliginem, præſertim poſt ortum caniculæ, poſt inediam, [g] vigilias, labores, ſtudia, cibos & potiones acres, ac mali ſucci: quæ omnia ſi contrario modo ſe habeant, nequit obſtructio vel adſtrictio diariam febrem afferre.

[a] Galenus 8. meth. c. 8.
[b] Gal. 1. l. de diff. feb. c. 5.
[c] Galenus 8. meth. c. 7.
[d] Galen. l. 8. meth. c. 5.
[e] Galenus 8. meth. c. 2.
[f] Galenus 8. meth. c. 2.
[g] Gal. ibid.

De Symptomatibus Diariæ Febris. Cap. III.

EXPOSITIS cauſis diariæ febris, proximum eſt vt ad effecta pergamus, hoc eſt ad ſymptomata: nulla autem videntur ipſam ſequi cum ſimpliciſſima [h] ſit & mitiſſima, attamen aliqua neceſſe eſt ſequantur cum morbus ſit & idcirco actiones offendat, actionum enim offenſæ ſymptomata ſunt, cum quibus etiam iunguntur retenta & expulſa præter naturam, & quædam ex his quę in corpore noſtro ſenſibus percipiuntur mutata: in hac controuerſia ſtatuendum eſt diariam febrem non carere omnino ſymptomatibus, cum ſit morbus, ſed cum ſimpliciſſima ſit & mitiſſima, illis vacare quæ propriam curationem poſtulant, aut grauia ſunt qualia [i] tractantur ab Hippocrate, in libris prognoſticorum, neque enim copulatur diaria febris cum delirio, cum neruorum diſtentione, cum difficultate reſpirationis, cum frigore externarum partium & ardore internarum, cum facie illa quam ex [k] Hipp. Lucretius his verbis expreſſit. Naſi primoris acumen tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis, duraque: at neque iungitur etiam cum fætore aut nigritie eorum quæ expelluntur. Nullum ergo ex eiuſmodi ſymptomatibus periculoſis diariæ febri ſuperuenit, neque mirum eſt, cum ſpiritus duntaxat in corde conceperint calorem pręter naturam atque hunc lenem, ſolidæ vero partes, neque calefactæ ſint, neque etiam vehementer caleſiant, modo nihil in curatione erretur, neque praua aliqua qualitate afficiantur, ſicuti ſolent in febribus ab humorum putredine ortis, in quibus impertitur cordis putris [l] fuligo. Retinent igitur ſolidæ partes cordis ſuum robur, & vitalem vim impertiunt reliquis partibus, ita vt non poſſint valde lædi actiones, neque accedere ſymptomata grauiſſima: illa autem leuia quæ ſuperueniunt, partim ab ipſa febre emanant, partim à cauſis: à febre hoc eſt calore aucto in ſpiritibus cordis, augetur pulſus [m] & reſpiratio, fit enim potiſſimum pulſus maior, celerior, & interdum etiam frequentior, ſed cum lenis ſit eiuſmodi calor, non liquat quæ concreta ſunt, neque nimis exſiccat humorem, & ideo neque adſtringit, neque reſoluit aluum. Cauſæ quę adhuc manent, nonnulla ſymptomata afferunt, veluti glandularum inflammatio, dolorem cum pulſu: quæ recedunt etiam [n] ſæpe aliquem affectum relinquunt, & cum eo ſymptoma, vt ardor ſolis dolorem atque æſtum capitis, frigus deſtillationem, labor laſſitudinem, vigilia, difficultatem dormiendi, cibus multus, craſſus, durus, cruditatem.

[h] Gal. 1. ad Glauc. c. 2.
[i] Galen. 2. de criſib. c. 13.
[k] Galenus 1. progn. 6. 7. 8. & Lucre. l. 6. qua de peſte.
[l] Galen. 1. de diff. feb. c. 5.
[m] Gal. 2. de criſ. c. 13.
[n] Gal. 1. ad Glauc. c. 2.

De differentiis Diariæ Febris. Cap. IV.

PRÆTER morbum cauſas & ſymptomata, attendere etiam in diaria febre oportet differentias; quarum aliæ conſtituunt ſpeciem, quales ſunt quæ ſumuntur à forma caloris lenis, qui ſi non iungatur cum multis vaporibus, conſtituit eam diariæ ſpeciem quæ reſidet in ſpiritibus calefactis: ſi cum vaporum copia copuletur, ſynocham [o] diariam quæ verſatur in ſanguine calefacto & nondum putri. Aliæ mutationem quandam afferunt ſpeciei iam conſtitutæ, atque hæ non ſunt omnino aduentitiæ, ſed aliquo pacto ſpectant ad formam, ſumuntur [p] enim vel à ſubiecto corpore, vel à modo quo forma in eo verſatur, vel ab his quæ formam in ipſo conſequuntur, vt à magnitudine, multitudine, loco, motu, tempore, vel à cauſis, vel ab effectis. Intueamur quo pacto eiuſmodi differentiis diſtinguantur inter ſe febres diariæ. Diſtinguuntur primum ſubiecto corpore, cum aliæ fiãt in eo quod multo ſanguine [q] redundat, & boni habitus eſt, veluti ſynocha, aliæ in eo quod multam [r] fuliginem contrahit, veluti ille in quo ob parua foramina cutis clauſa, ſpiritus accenduntur, aliæ in eo quod calidum eſt & humidum, quemadmodum illæ quæ ſequuntur putredinem, [s] atque inflammationem glandularum. Modo quo forma reſidet in ſubiecto corpore, non differunt inter ſe febres diariæ, cum idem in omnibus ſit, neque enim hæret calor valde ſpiritus, aut habitum contraxit, ſed facile remouetur, & eſt vt Græci dicunt κατὰ χύσιν [t] non κατὰ δῆξιν. Magnitudo eadem videtur ineſſe omnibus diariis, cum omnes leni calore contineantur: differunt tamen quod multo plus caloris ſentitur in ſynocha, quam in aliis: at cum ſimpliciſſimæ [u] ſint, non diſtant inter ſe multitudine ſuperuenientium ſymptomatum, niſi ſi quæ ſequantur cauſas aliquas, hæc enim tantum in illis apparent quæ ab eiuſmodi cauſis oriuntur, paulo autem [x] ſupra à nobis expoſita ſunt: loco non diſtinguuntur diariæ febres quemadmodum illę quæ verſantur in humoribus putribus varias partes corporis occupantibus: Sed accenduntur ſpiritus in corde, aut in eodem incaleſcit ſanguis; ita vt locus idem ſit ſemper. Quod ſpectat ad motum, omnes [y] diariæ vno circuitu, atq; vna acceſſione con-

[o] Galenus 9. meth. c. 2.
[p] Supr. libro antec. c. 4.
[q] Galenus 9. meth. c. 3.
[r] Galenus 8. meth. c. 2. &
[s] Galenus 8. meth. c. 7.
[t] Galenus 8. meth. c. 9. & c. 1. eiuſdem lib.
[u] Gal. 1. ad Glauc. c. 2.
[x] Sup. in cap. antec.
[y] Galenus 9. meth. c. 1. & l. 10. meth. c. 2.

[a] *Galenus 9. meth. c. 3. & l. 2. de diff. feb. c. 2.*
[b] *Gal. 10. l. de methodo meden. c. 2.*

tinentur, omnes item celeriter mouentur: proprie tamen ſynochæ aliquæ [a] à principio ad finem manent ſimiles, aliquæ ſemper augentur, aliquæ ſemper minuuntur: tempore diſtinguuntur diariæ, quod quamuis pleræque vnum [b] tantum diem maneant, aliquæ tamen ſunt plurium dierum, velut illæ quæ fiunt ex inflammatione glandularum, aut ex foraminibus adſtrictis vel obſtructis. Cauſæ vero differentias afferunt quatenus vel adhuc manent, vel iam receſſerunt: manent in his quæ fiunt ab inflammatione glandularum, ab adſtrictione vel obſtructione. Quæ receſſerunt, aut nullum reliquerunt affectum præter febrem, quemadmodum plerunque animi perturbationes, aut reliquerunt aliquem, veluti ſolis ardor capitis, æſtum, frigus, deſtillationem, vigilia difficultatem [c] dormiendi, labor laſſitudinem, cibus cruditatem. Effectis denique hoc eſt ſymptomatibus diſtinguuntur diariæ, quod aliquibus accedant leuia illa ſymptomata duntaxat quæ ſequuntur morbum, aliquibus illa etiam quæ afferuntur à cauſa, vt a labore, vigilia, cibo, æſtu, frigore, inflammatione. Porro cauſæ à quibus propoſitæ differentiæ oriuntur, eædem ſunt atq; illæ quæ febrem diariam afferunt, tantum aſſumunt ſimilem differentiam, ſiue ſimilitudo implicata ſit & abdita, ſiue aperta & expedita, quemadmodum declarauimus [d] cum cauſas differentiarum febris in vniuerſum in ſuperiori libro perſequuti ſumus.

[c] *Galen. 1. ad Glauc. c. 2.*
[d] *Supra l. antec. c. 5.*

De Signis Diariæ Febris. Cap. V.

[e] *Galenus 8. meth. c. 2.*
[f] *Galenus 9. meth. c. 1.*
[g] *Galenus 8. meth. c. 3.*

QVÆ abſolute intelligenda erant de diaria febre, iam expoſita ſunt: proximum eſt vt ad ea pergamus quæ cognoſcere in homine oportet, ſiue præſentia ſint, veluti morbus, cauſæ quæ adhuc remanent, ac ſymptomata: ſiue præterita, vt cauſæ antegreſſæ: ſiue futura, vt euentus vna cum tempore ac via. Ordiemur à præſentibus ex quibus ſymptomata quæcunque illa ſunt ſeu morbum ſequantur, vt reſpiratio & pulſus præter naturam: ſeu cauſam, vt ardor capitis, diſtillatio, difficultas dormiendi, laſſitudo, ſub ſenſum cadunt, neque egent ſignis à quibus indicentur, agemus itaque tantum de recognitione morbi & cauſarum. Morbus, hoc eſt diaria febris, ſtatim internoſci debet & diſtingui ab aliis febribus, plurimum enim hoc intereſt, partim ad ægrotantis moleſtiam pellendam, partim ad periculum propulſandum: duo autem moleſtiam afferunt laboranti, vnum eſt, quod animi pendet, metuitque ne morbus ingraueſcat: alterum eſt curatio, nam vbi medicus incertus eſt quæ febris ſit, imperat [e] inediam, interdicit refrigerantibus: ceſſat vtraque moleſtia, cum intelligens eſſe diariam, oſtendit laboranti morbum eſſe leuiſſimum & vnius diei, non vtitur inedia, non prohibet refrigerantia. Periculum quod imminet, ſimiliter duplex eſt, vnum, ne ſi diaria ſit, & non internoſcatur, homo qui alioquin calidus, ſiccus ac bilioſus eſt, compellatur [f] in hecticam: alterum ne ſi febris quæ in putribus humoribus verſatur exiſtimetur diaria, permittatur homo viuere quemadmodum maxime iuuat, & ex leui, malum fiat grauiſſimum. Expedit igitur primo die intelligere quæ febris ſit, & num diaria, quod non ita [g] difficile eſt vt nonnulli exiſtimarunt, qui diariam febrem facile curari, difficulter cognoſci voluerunt, cum poſſit partim ſenſu, partim mente, clariſſime deprehendi; ſentitur ab ægrotante, cum ſit inæqualis immoderatio caloris, ſentitur & à medico: proxime autem cadit ſub ſenſum tactus calor quo diaria continetur, nam licet verſetur in corde, quod neque attingi poteſt, neque tractari, impertitur tamen ac funditur in vniuerſo corpore, & idcirco in partibus externis, in quibus poteſt tactu percipi eius qualitas quantitas, tempus, ac motus: ſi quis enim antea cognouerit cuiuſmodi eſſe hæc debeant in diaria, ſtatim atque hominem tanget, ſentiet diaria laborare. Eſt autem (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) eius calor qualitate lenis & ſimilis naturali, non acris, vt in aliis febribus: edit præterea vapores [h] ſuaues, non mordentes, quemadmodum in illis: quantitate vero multo copioſior eſt quam naturaliter eſſe ſoleat, quippe qui officiat vitæ muneribus: refert autem illum quem irati, ebrii, aut exercitati præſeferunt. Tempus quo manet [i] eſt, 24. horarum, plerunque non porrigitur vltra vnum diem, neque enim manet plures, niſi aut quid erretur, aut adſit inflammatio glandularum, obſtructio, & adſtrictio, à quibus cauſis retinetur, alioquin ita primo die finitur, vt nullum eius veſtigium relinquatur: mouetur etiam æqualiter, ſtatimque ſe oſtendit atque augetur, neque intus includitur, ſed emergit, quæ omnia ſi quis diligenter animaduertat, tactu deprehendet, & vna diariam quæ in eiuſmodi calore conſiſtit. At mente etiam conici diaria febris poteſt ex cauſis, vna cum habilitate corporis ægrotantis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Quod ſpectat ad cauſas, commune exiſtimatur cuiuslibet diariæ oriri ex externa aliqua recenti ac manifeſta, quod vt paulo [k] ſupra monſtrauimus cum cauſas perſequeremur, non omnino, ſed maxima ex parte verum eſt; Oritur enim plerunque [l] ab æſtu, frigore, appulſu aſtringentium, cibo, potione, labore, dolore, perturbatione animi, inflammatione glandularum. Illam vero quæ proficiſcitur à foraminibus clauſis, plerunque antegreditur aliqua eiuſmodi cauſa recens ac manifeſta: raro enim ſine hac fit obſtructio paulatim, à qua oriatur diaria febris. Incipere igitur ex cauſa recenti & manifeſta, fere commune eſt cuiuslibet diariæ, non tamen ita proprium vt non poſſit aliis quoque febribus accidere: illæ enim quæ reſident in humoribus putribus, aliquando ab eiuſmodi cauſa incipiunt. Fit etiam coniectura diariæ febris, ex habilitate corporis ægrotantis, quod vbi tale eſt, vt facile in diariam incidat, veriſimile eſt cum febri citatur eam incidiſſe: maxime autem huic febri expoſita eſſe [m] monſtrauimus corpora calida & ſicca, deinde illa in quibus calor & [n] ſiccitas excedit: quædam autem temperatio corporis magis obnoxia eſt vni ſpeciei quam alteri, & ab his cauſis magis quam ab illis in diariam compellitur, vt in ſequentibus apparebit. Iuuantium & lædentium hæc ratio eſt, quod præter ea quæ proſunt aut obſunt communiter omnibus febricitantibus, proprie diaria febre laborantibus, primo die prodeſt [o] vſus balnei, neque inde ſequitur horror, prodeſt & cibus & potio, ſed obeſt abſtinentia, quo ſigno vtimur tantum poſt 24. horas, cum calor iam exhalauit, confirmat [p] enim præteritam acceſſionem

[h] *Gal. 2. de criſib. c. 3.*
[i] *Galen. 10. meth. c. 2.*
[k] *In hoc libro cap. 2.*
[l] *Galen. 2. de criſib. c. 13. et 1. ad Glauc. c. 2.*
[m] *In hoc lib. cap. 2.*
[n] *Galenus 8. meth. c. 7.*
[o] *Galenus 8. meth. c. 2. & 1. ad Glauc. c. 2.*
[p] *Galenus 9. meth. c. 1.*

fuiſſe

fuiſſe diariam, ſicuti vtilitas quæ citra noxam ex purgatione ſequitur, confirmat catharticum [a] fuiſſe recte datum. Poſtremo effecta, hoc eſt ſymptomata magnam fidem faciunt diariæ febris, abſunt enim grauia illa quæ commemorantur [b] ab Hippocrate [c] in libris prognoſticorum: quæ vero ſuperueniunt diariæ, leuia admodum ſunt, niſi cauſam ſequuntur; ſequuntur autem febrem ex actionibus primo reſpiratio [d] aucta, monſtrat enim hæc qualis ſit calor cordis, cuius cauſa fuit à natura [e] inſtituta. Aucto igitur calore fit hæc maior, celerior, & frequentior, vt maiorem habeat perſpiratum: verum vt calor in diatia febre parum accenditur, ita etiam parum augetur reſpiratio, quod contra accidit febribus ex humorum putredine ortis, in quibus & valde accenditur calor, & idcirco valde etiam augetur reſpiratio: idem vſuuenit [f] in pulſu, qui ob eandem cauſam ſimiliter in diatia redditur maior, celerior [g] & frequentior, niſi quid obſtet, vt virium imbecillitas, aut cauſa aliqua ipſius febris, ſed quia in aliis quoque febribus augetur pulſus, diſtinguemus hanc ab illis, quod vt calor leuiter, ita & pulſus leuiter in ea augeatur, ſed animaduertimus etiam in pulſu mollitudinem arteriæ, per quam diaria diſcernitur ab hectica; animaduertimus & ſimilem æqualitatem [h] atq; ordinem conſtantem, quæ non ita apparent in febribus ab humorum putredine ortis: maxime autem eſt proprium febris diariæ, quod arteria celerius dilatatur [i] quam contrahatur, ſiquidem magis opus eſt refrigerare calorem auctum, quod fit cum arteria dilatatur, quam expellere fuliginem, quod accidit cum contrahitur; neque enim multa eſt in diaria febre, veluti in illa quæ verſatur in humoribus putribus: præterea cum duplex [k] in pulſu attendatur quies, vna interna poſt contractionem, altera externa poſt dilatationẽ, breuioris temporis eſt interna quies quam ſequitur dilatatio, quam externa quam ſequitur contractio: ita vt magis frequens ſit pulſus ob internam quietem, quam ob externam, quod (vt iam dictum eſt) diaria febris magis poſtulet dilatationem, quam contractionem: id contrario [l] modo accidit illi quæ verſatur in humoribus putribus, cum magis poſtulet vt expellatur fuligo, quam vt temperetur exceſſus caloris: reuertitur etiam pulſus in diaria febre poſt finem acceſſionis ad naturam ſuam, neque vllum [m] mutationis veſtigium retinet, quod non euenit aliis febribus, in quibus vbi ſoluta eſt præcedens acceſſio, etiamſi multum ſequens diſter, quemadmodum in tertianis & in quartanis, non propterea reuertitur ad naturam ſuam, neque ſequitur omnino integritas: quæ omnia ſi quis in pulſu diligenter obſeruet, facile diiudicabit inter diarias & alias febres. Ad actiones læſas [n] refertur horror, qui non incidit initio diariæ, niſi ex æſtu aut frigore oriatur, ſed illatum duntaxat febrium quæ ſequuntur humorum putredinem. Sed relictis actionibus pergamus ad expulſa quæ maxime ſequuntur ſecundum naturam: certum autem indicium videtur ſumi ab vrina, cum [o] emanet ex venis atque ex arteriis, vbi continentur humores, qui ſi putreſcant, neceſſe eſt vrina mutetur & aliquam putredinis notam præſeferat, ſi ſecundum naturam ſeruentur, ipſa quoque vrina ſeruabit naturalem habitum & colorem, & quæ in ea ſubſident, ſecundum naturam ſe oſtendent: accidit hoc diariis ſolis atque omnibus, niſi obſtet obſtructio, adſtrictio, vel alius affectus à cauſis, vt ab animi perturbationibus relictus: exit etiam in diaria cum calor recedit, ſudor aut [p] vapor lenis, cum quo ceſſat & febris & ſiquid adeſt ſymptoma: in aliis autem febribus quod ex cute exit acre eſt, & interdum remanent aliqua ſymptomata, licet leniantur. Ex qualitatibus corporis, diariam febrem nulla ſequitur inſignis, [q] quare vbi ſuperueniat mutatio coloris, gracilitas, frigus extremarum partium, aut aliud ſimile, ratum habendum eſt eam febrem non eſſe diariam: hæc quæ hactenus propoſita ſunt magis proprie monſtrant ſpeciem illam diariæ febris quæ verſatur in ſpiritibus. Altera quæ reſidet in ſanguine calefacto & nondum putri, deprehenditur partim ſenſu, ex ipſo calore, qui quamuis [r] lenis ſit, eſt tamen longe copioſior, & longe plures vapores edit: partim diiudicatur mente, ducuntur enim ſigna à cauſa, vt à multitudine ſanguinis [s] in adoleſcente boni habitus, tum à iuuantibus & lædentibus, quod proſit ſanguinis miſſio & inedia, obſit balneum ac cibus: poſtremo ab effectis vt à reſpiratione aucta, à pulſu item aucto ac pleno, ab vrina [t] rubra, craſſa, à rubore totius corporis. Differentiæ diariæ febris omnes ſub ſenſum cadunt vndecunque ſumantur, non ſecus atque illæ quæ ſequuntur febrem in vniuerſum, vt [u] ſupra oſtendimus, cum earum iudicia enarraremus.

[a] Primo l. aphor. c. 23. & 25.
[b] Gal. l. 2. de criſ. c. 13.
[c] Hippoc. l. 3. progn. 8.
[d] Supr. l. antec. c. 4.
[e] Gal. l. de vſu pul. c. 2.
[f] Galen. 2. l. criſ. c. 13.
[g] Supr. l. anteced. c. 4. & Galen. 3. de praſ. ex pulſ. c. 2. & 7.
[h] Gal. 2. l. de criſib. c. 13.
[i] Galen. 3. de praſ. pulſ. c. 7.
[k] Galen. 1. de diff. pulſ. c. 8.
[l] Galen 3. de praſ. pulſ. c. 7.
[m] Gal. 2. l. de criſib. c. 13.
[n] Gal 1. l. de diff. feb. c. 7.
[o] Gal 2. de criſ. c. 13.
[p] Galen. 1. ad Glauc. c. 2.
[q] Gal 2. l. de criſ. c. 13.
[r] Galen 2. de diff. febr. c. 9.
[s] & 9. meth. c. 4.
[s] Galenus 9. meth. c. 3.
[t] Galenus 9. meth. c. 4.
[u] Libro anteced. c. 6.

De ſignis cauſarum diariæ. Cap. VI.

CAVSÆ febris diariæ plerunque prætereunt, quemadmodum in ſuperioribus oſtenſum eſt, interdum tamen remanent, expedit vtraſque intelligere, & præſentes [x] quidem vt tollantur, nec diariam febrem diutius retineant, præteritas vero [y] vt indicent non tantum febrem quam fecerunt, ſed ſi quem alium affectum cui ſuccurrendum ſit, præter ipſam reliquerint in corpore ægrotantis, loquemur primo de cognoſcendis cauſis præſentibus atque adhuc manentibus, cuiuſmodi ſunt [z] cruditas, inflammatio glandularum, adſtrictio vel obſtructio, quorum omnium commune eſt diariam febrem plures dies trahere, proprie autem cruditas ad obſtructionem refertur, obſtruit enim ſiue acida ſit, ſiue nidorem præſeferat, [a] quamuis hæc non tantum obſtructionis nomine, ſed etiam ob calidas exhalationes quas reddit, diariam febrem accendat: vtraque autem cruditas, vel ex ſolo ructu percipitur, qui aut acidus eſt, aut nidorem repræſentat, ſed cum referantur ad obſtructionem, non eſt quod in illis dignoſcendis diutius inſiſtamus. Inflammatio glandularum ſub ſenſum cadit, ſed multo artificioſius & cum maiori admiratione omnium coniicitur ex ſignis, plurimumq; habet auctoritatis apud ægrotantem, qui magis [b] illi obſequitur, quem magis admiratur: Ergo ſi ſubſit inflammatio glandularum, colligetur primo ex cauſa, ſiue ex occaſione ob quam excitata eſt, hæc autem vlcus eſt in ore cũ inflammantur glandulæ ceruicis, in brachiis, cum illæ quę [c] ſub alis, in cruribus, vel partibus genitalibus, cum illę quæ ad inguina, ſunt enim eiuſmodi vlcera occaſio inflãmationis, pręſertim in homin. calido & humido, ſiquidẽ ſanguis confluens

[x] Galenus 8. meth. c. 2. & 4.
[y] Galen. 4. meth. c. 3.
[z] Gal. l. 10. meth. c. 2.
[a] Galenus 8. meth. c. 5.
[b] Hippocr. l. prognoſt. ab initio.
[c] Gal. 2. diff. febr. c. 11. & 13. meth. c. 3.

Digitized by Google

ad vlceratas partes per venas & arterias glandularum, aliqua ex parte in ipſis retinetur. Accedunt iuuantia, & lædentia, quæ ſimiliter demonſtrant glandularum inflammationem: proſunt enim [a] quęcunque relaxandi vim habent, obſunt quæ adſtringendi: quanquam non adhibentur niſi prius nota ſit inflammatio, ita vt non multum valeant hæc ſigna. Longe certiora ſunt quæ ab effectis ſumuntur, ſiquidem pulſus [b] valde plenus eſt, velox frequens & æqualis, raroque in vno atque eodem ictu inæqualitatem præſefert: vrina alba & aquoſa eſt, quod calidus humor qui cum ea miſceri ſolet, totus [c] rapiatur à loco inflammato, ob quam cauſam phreneticorum [d] quoque vrina alba eſt; & quibus ingenti inflammatione viſcera premuntur extremæ partes [e] inalgeſcunt; exit etiam aliquid ſudoris qui ex altioribus partibus poſt vigorem fertur ad cutem: ruber prætereavniuerſum corpus & præſertim facies: priuſquam igitur glandularum inflammatio ſenſu percipiatur, ex propoſitis indiciis colligi commode poteſt. Adſtrictio foraminum cutis quæ diariam febrem [f] excitat præſertim in corporibus multam fuliginem contrahentibus, coniicitur primo ex cauſis vna cum habilitate corporis, facile autem coguntur his quibus laxa [g] ſunt, admittunt enim ſic vim cogentium cauſarum, quæ non facile permeant vbi anguſta ſunt: ob eandem cauſam aqua [h] calida facilius refrigeratur, quam ea quæ gelida eſt, quare foramina quoque cutis vbi noſtra corpora priuſquam calefacta ſint patent, & multo facilius coguntur, quam quæ alioquin adſtricta ſint. Cauſæ cogendi vim habentes partim refrigerant, vt appulſus aeris frigidi, aut vſus aquæ frigidæ: partim adſtringunt, veluti balneum aquæ habentis [i] vim aluminis: demonſtrant propoſitæ cauſæ adſtrictionem quam indicant etiam & ea quæ proſunt, vt relaxantia [k] calida & humida, & ea quæ obſunt, vt cogentia, ſiue frigida ſint, ſiue etiam adſtringant: ex effectis vero pulſus velocior eſt, ſed minor, cum à retenta fuligine debilitetur aliquo pacto facultas vitalis: [l] vrina alba & tenuis eſt, quod non miſceatur amplius cum humoribus calidis, à quibus infici ſolebat: nihil præterea exit ſudoris, cutis dura eſt, calor tangentis ſtatim mitis apparet, ſed paulo poſt acrior ſentitur, quod talem efficiat retenta fuligo. Obſtructio foraminum cutis diariam affert, id quod facit etiam obſtructio internorum canalium vbi parua [m] ſit, nam vbi magna, putredinem excitat, & alterum genus [n] febris. Intelligitur obſtructio primum ex cauſis vna cum habilitate corporis, parua foramina & anguſti canales etiã à leui cauſa obſtruuntur. Obſtruuntur foramina à ſordibus retentis, ſed interni canales à multis craſſis & glutinoſis [o] ſuccis qui ex ſimilibus cibis ſunt contracti. Iuuant detergentia, extenuantia, incidentia, extrahentia, nocent contraria; ex effectis pulſus eſt frequens ac paruus, adeſt quidam ſenſus grauitatis, vrina colorata eſt, nullus exit ſudor, calor minus lenis ſentitur quam ſoleat in diaria. Illæ vero cauſæ quæ præterierunt, quamuis poſſint ab ægrotante [p] & familiaribus referri, vtilius tamen coniiciuntur, non quidem ex aliis cauſis à quibus ortæ ſunt, quia multo magis latent: non ex iuuantibus, aut lædentibus, nihil enim iuuare aut lædere poteſt id quod præterit, ſed ex ſolis [q] effectis, quæ ab ipſis ſunt relicta: ſi quando autem ſumimus, indiciis ſumptis ab his quæ proſunt aut obſunt, id facimus vt monſtrent affectum corporis, quem cauſæ reliquerunt, ex quo cognitu proximæ indicantur cauſæ antegreſſæ: referuntur autem omnes, vel ad animum, vt mœror, metus, gaudium, ſpes, ira: vel ad corpus, vt ſomnus, vigilia, labor, inedia, ſitis, inanitas, animi defectio ebrietas, ſatietas, æſtus, frigus: percurramus effecta vniuſcuiuſque cauſæ ſeparatim. Perturbationes animi, magna ex parte receſſerunt cum iam adeſt diaria: Quod ſi adhuc remanent, debent tanquam res præſentes colligi ex [r] effectis, & potiſſimum ex [s] pulſu qui vario modo mouetur, prout varie in illis calidum innatum contrahitur, effunditur, aut feruet: ſed interdum quæ receſſerunt animi perturbationes aliquam relinquunt in pulſu mutationem, [t] ex qua coniici poſſunt: quod vbi non accidat intueri oculos oportet ægrotantis, præſeferunt enim lætitiam, mœrorem, iram, atque eam animi commotionem quę diariam febrem effecit: vrina his qui læti ſunt, ſecundum naturam redditur, mæſtis vero actis & colorata, in quibus calor potius [u] ſentitur acris quam multus: contra iratis multus potius quam acris. Vbi ſomnus diariam excitauerit, pulſus plenior apparet & validior, cutis ſentitur tactu mollior, & veluti elixa, quę detruduntur cocta ſunt: contra ſi vigilia cauſa fuerit diariæ quod magis accidit, pulſus paruus eſt, vrina [x] cruda, oculi concaui, palpebrę vix aperiuntur, cutis dura tangitur, & veluti aſſa. Labor coniicitur primo ex iuuantibus, proſunt enim quies, cibus & potio, cum ſint exhauſtę vires, obſunt exercitatio & inedia, ex effectis principio pulſus magnus eſt, ſed ſi labor diu perſeueret minuitur, vrina redditur calida & ruffa, cutis principio madet, ſed proceſſu temporis [y] fit ſquallida. Inedia ſi diariam febrem accenderit prodeſt cibus, pulſus ſentitur paruus ac debilis, vrina exit colorata, cum vis caloris non remittatur amplius ab humore cibi, cutis tangitur ſqualida. Ab iiſdem effectis indicatur ſitis & inanitas, à quibus inedia, ita vt illa apparent, non abſolute hanc aut illam cauſam, ſed aliquam ex ipſis antegreſſam eſſe dicendum eſt: proprie autem ſi antegreſſa ſit ſitis, prodeſt potio, ſi inanitas, tam cibus quam potio. Quod ſi ex animi defectione orta ſit diaria, prodeſt quouis modo reficiantur vires, languet non ſolum pulſus, ſed quæuis alia actio, oculi perturbati ſunt, facies pallida. Satietas & cibi copia ſi diariam excitauerit, iuuat inedia, nocet cibus, pulſus magnus eſt & validus, vrina non cruda, non nimis colorata, cutis tangitur mollior & humidior. Si fuerit ebrietas prodeſt aquæ potio, pulſus magnus ac vehemens eſt, vrina multa, vapor ex cute exhalat quę mollior percipitur. Æſtus vbi cauſa diariæ fuerit, prodeſt [z] balneum aquę dulcis, nocet potio vini, augetur pulſus & reſpiratio, ſentitur totum corpus, ſed potiſſimum caput calidius, ſitis magnitudo non reſpondet magnitudini caloris, venæ in oculis & facie diſtenduntur, ſequitur deſtillatio ex cerebro. Poſtremo ſi diariam febrem attulerit frigus, nocet balneum, prodeſt vini potio, pulſus durior fit & magis ſubſidet quam attollatur, vrina alba eſt, non colorata: hoc pacto igitur dignoſcuntur cauſæ quæ præterierunt.

[a] Galen. 13. meth. c. 5.
[b] Gal 2. l. de criſ. c. 13.
[c] Gal 7. aph. com 1.
[d] Hippoc & Gal. 4. aph. 72.
[e] Gal 7. aph. com 1.
[f] Galenus 8. meth. c. 2.
[g] Galen 3. de tu. Val. c. 10.
[h] Gal 4. 6. epid. com. 10
[i] Galenus 8. meth c. 2.
[k] Galenus 5. ſimpl. c. 11.
[l] Galen. 1. ad Glauc. c. 2.
[m] Galen. 8 meth c. 4.
[n] Galen. 9. meth. c. 4.
[o] Galen. l. 9. meth. c. 4.
[p] Galenus 1. progn com. 8
[q] Gal. 2. de criſ. c. 13.
[r] Gal. l. 2. de criſib. c. 13.
[s] Galen. 1. ad Glauc. c. 2.
[t] Gal. ibid. & 1. progn. com. 8.
[u] Gal. 1. ad Glauc. c. 2.
[x] Gal. ibid. & l. 2. de criſib. c. 13.
[y] Gal. 2. l. de criſ. c. 13.
[z] Galen. l. 8. meth c. 18.

De progno-

De prognoſtico Diariæ febris. Cap. VII.

FVTVRA ſuperſunt quæ in homine qui diaria laborat præcognoſcenda ſunt, euentus videlicet, tempus, & via; præſagitur euentus ex cauſis, quæ ſunt natura [a] & morbus: differentiæ vero temporis & viæ ex ſimili differentia addita cauſis. Expectabimus in febre diaria euentum ſalubrem, cum mitiſſima [b] ſit & homo 24. horis [c] perueniat ad integritatem, reuertique poſſit ad munera conſueta: Quod perpetuum eſt niſi quid erratum fuerit, aut niſi alius affectus præter naturam acceſſerit. Incidit error culpa medici, ægrotantis, miniſtrorum, aut rei alicuius fortuitæ, à quocunque autem proficiſcatur, in eo fere conſiſtit, quod aut corpus importune refrigeretur, aut adhibeatur inedia non conueniens. Refrigeratur corpus ab aere circumfuſo, à frigidis medicamentis quæ inunguntur: aliena autẽ ſunt refrigerantia externa prius quam expirent calidi vapores, nam retenti, tanquã calor ambientis, vim habent putrefaciendi, quo fit vt diaria in eam vertatur, quæ reſidet in humoribus putribus, præſertim vbi ſit obſtructio, vel adſtrictio, & ita non ſequatur ſalus eodem die. Inedia vero vbi corpus calidum ſit, ſiccum & bilioſum, æſtiuo tempore ſub cœli conſtitutione ſimili, efficit [d] vt diaria febris conuertatur in hecticam, præſertim ſi ex æſtu, labore, animi perturbatione, vigilia orta ſit, calor enim quo continetur ob ſiccitatem quam affert inedia, redditur acrior, ita vt à ſolidis partibus concipiatur; euenit interdum vt in corpore quod diaria prehenditur, ſit alius affectus præter naturam, ob quem ſi nihil etiam erratum fuit, diaria vertitur in alteram febrem: id quod maxime accidit, vbi interni canales vel adſtricti ſunt, vel obſtructi: calor enim qui in ſpiritibus accenſus eſt, retentus, putrefacit humores, atque hoc pacto ex diaria fit alterum genus febris. Euentus quem expectare oportet, cum diaria degenerauerit, vel in hecticam, vel in eam quæ verſatur in humoribus putridis, tunc exponetur cum eas perſequemur; nunc ſatis ſit intellexiſſe diariam eodem die finiri, niſi in alteram febrem degeneret, vel ob errorem, vel ob alium affectum præter naturam; hoc vbi accidat diiudicandum eſt. Quod ſi iam degenerauerit, declaratur ab indiciis illius febris in quam verſa eſt: interea dum degenerat, [e] mixta indicia præſefert, partim diariæ, partim alterius in quam vertitur; ſed antequam mixta hæc ſigna euidenter ſe oſtendant, prouidere oportet eiuſmodi conuerſionem, quod ſi poſt 24. horas, diaria non peruenerit ad integritatem, ſed cum [f] cœperit remitti adhuc moleſtia perſeueret, & non facile toleretur, monſtratur conuertendam eſſe diariam in alteram febrem. Conuertitur interdum in Synocham ſine putredine: quod prædices, vbi perſeuerare alteram diariam videas in adoleſcente qui boni habitus [g] ſit, & multo ſanguine redundet. Sed ſæpe degenerat in eam quæ reſidet in ſanguine, vel in alio humore putri. Colliges hoc ex cauſis, vt ex adſtrictione vel obſtructione; quo ſpectat error, quem incidere diximus cum importune [h] refrigeratur febricitans, & prohibetur perſpiratus. Accedunt iuuantia & lædentia: iuuant enim quæ relaxandi vim habent; nocent quæ adſtringunt. Accedunt denique effecta, vt inæqualitas pulſus, grauitas corporis, dolor capitis, vrina mutata. Eadem ratione præſagitur conuerſio diariæ in hecticam, ex cauſis videlicet à quibus orta eſt; vt ex æſtu, labore, animi perturbatione in corpore [i] calido & ſicco, ac bilioſo, vbi imperetur inedia; tum ex iuuantibus & nocentibus; iuuant enim refrigerantia & madefacientia, nocent contraria: poſtremo ex effectis, vt ex calore aucto poſt cibum, ex ſquallore cutis. Quod attinet ad differentias euentus, tempus, eſt [k] vnius diei, vnde nomen traxit diaria febris; quod ſi vlterius perſeueret, id proficiſcitur à cauſis, à quibus fouetur; vt ab inflammatione glandularum, ab adſtrictione, vel obſtructione, ex quibus id colligi poteſt; cauſæ enim diuturnitas monſtrat diuturnitatem effectus. Quod ſi diaria in alteram febrem degeneret, differentia temporis non pertinet amplius ad ipſam, ſed vel ad hecticam, vel ad eam quæ proficiſcitur ab humorum putredine, de quo agemus cum peruenerimus ad eas. Via euentus ſi degenerauerit in alteram, ſimiliter ad alteram pertinet: ſi adhuc ſit diaria, in eo conſiſtit vt calor præter naturam partim refrigeretur ab externis, partim exeuntibus calidis vaporibus expiret: ſoluitur autem ſine [l] vlla perturbatione, ita vt eius ſolutio à Medicis non appelletur criſis, niſi nomine abutantur.

[a] Galen l. de conſt. art. c. 18.
[b] Gal. 2. criſ. c. 13.
[c] Galen l. 10. meth. c. 2.
[d] Galen. 8. meth. c. 5.
[e] Galenus 9. meth. c. 1.
[f] Gal. 1. l. de diff. feb. c. 7.
[g] Galen. 9. meth 3. & 4.
[h] Galen. 8. meth. c. 4.
[i] Galen. 10. meth. c. 6.
[k] Galen. 9. meth c. 1. & l. 10. meth. c. 2.
[l] Galen. 2. l. criſ. c. 11.

De Curatione Diariæ febris in vniuerſum. Cap. VIII.

EXPOSITIS his quæ ad cognitionem pertinebant, ſequitur curatio, quæ ſuperuacanea videtur, cum diaria febris per ſe eodem die ſine vllo remedio finiatur: traditur tamen eius curatio à veteribus [m] medicis, & quoniam perſeuerat interdum plures dies, & quoniam periculum eſt (vt in ſuperioribus oſtenſum fuit) ne ſiquid erretur, degeneret aut in hecticam, aut in illam quæ conſiſtit in putribus ſuccis; quamobrem non negligenda eſt, ſed inuenienda ſunt opera & inſtrumenta per quæ curari poſſit. Ex tribus autem præter naturam quæ ſupra enarrauimus, ſymptomata, cum leuiſſima [n] ſint, nihil proprium poſtulant, ſed tolluntur ablato [o] morbo: cauſa ſi adhuc maneat, contrario opere ſubmouenda [p] eſt, ne febrem vlterius faciat: ſi iam receſſit, nihil deſiderat: tantum vbi aliquem reliquerit affectum præter naturam in corpore ægrotantis præter febrem, ad ipſum ſpectare oportet, morbus qui reſtat ex rebus præter naturam, contrario [q] opere curatur. Qua ratione autem ſuccurrendum ſit & cauſæ præſenti, & affectui quem reliquit antegreſſa, exponemus vbi enarrauerimus curationem morbi. Eſt igitur morbus febris, & idcirco calor præter naturam, qui contrario opere eget: refrigerare enim oportet ſpiritus qui accenſi ſunt: at conuenit etiam madefacere (quemadmodum ſupra [r] in vniuerſum monſtrauimus) vt ſiccitas cum adeſt auferatur, cum imminet, propulſetur: his ergo duobus operibus continetur curatio morbi. Id vero quod præcipiunt medici, vt vtamur relaxantibus, [s] non eſt tertium quoddam, ſed ſpectat ad refrigerandum: expirat enim relaxata cute, calida exhalatio, atq; eo pacto refrigeratur corpus: maxime autem

[m] Galen. 8 meth. plur locis & pri ad Glau. & Auicen l. 4. fen p. Tr p. plurib loc.
[n] Gal 2. criſ. c 13.
[o] Gal l. 12. meth c 1.
[p] Galen 4. meth c 3.
[q] Galenus 8. meth c 3.
[r] Libro antecedẽ c 7.
[s] Galenus 8. meth c 2. & 3. & l 10. meth. c. 10.

neceſſaria eſt relaxatio cutis, dum maxime expirat exhalatio calida, veluti poſt vigorem, præſertim in illis febribus quæ ex foraminibus clauſis oriuntur: quod ſi tunc refrigerantibus extrinſecus impoſitis cutis reddatur denſa, periculum eſt ne calida exhalatio retenta [a] putredinem excitet: quare ſolummodo vtendum eſt externis refrigerantibus, cum corpus febricitantis ita totaliter calidum & ſiccum eſt, periculumque inſtat ne in hecticam compellatur. Sed ſiue externa, ſiue interna remedia ad refrigerandum adhibeantur, nõ eſt in ipſis diutius inſiſtendum: ſiquidem ſpiritus vt perfacile accenduntur, ita etiam perfacile refrigerantur: reſtituendi autem ſunt ad [b] priſtinam temperationem, quam cognoſcere oportet, ne plus iuſto refrigerentur: ſed reſpicere ſimul etiam ad conſuetudinem, & aerem conuenit: conſuetudo [c] enim ſimilibus conſeruanda eſt: aer ſi frigidus ſit, vim habet remedii, & ideo monſtrat minus opus eſſe refrigerantibus: ſi calidus, cum tanquam cauſa morbum augeat, magis refrigerandum eſſe corpus demonſtrat. Vires, in diaria febre, cum nondum exhauſtæ ſint, nihil proprium poſtulant, neque etiam auxilia quæ tunc deſiderantur debilitare illas poſſunt, cum non neceſſe ſit exhaurire corpus, aut ſanguinem mittere, [d] niſi in ſynocha, quam ſeparatim tractabimus: inſtrumenta per quæ refrigeramus, madefacimus, relaxamus diaria febre laborantem, fere ſub victu comprehenduntur, & ſub his quæ quotidiana ſunt, atque vſitata etiam cum homo bene valet; quanquam vtimur aliquando medicamentis quoque præſertim ad homines calidos & ſiccos, ne incidant in hecticam: inungimus enim thoracem & præcordia cerato [e] liquido, aut ſucco aliquo frigido, vt ſemperuiui, lactucæ, lentis paluſtris: damus potui aquam frigidam, quæ his qui vinum bibere ſoliti ſunt, medicamentum eſt, & idcirco aptatur, modo non ſint ei omnino inſueti, neque cruditate laborent, neque adſtrictione, vel obſtructione internorum canalium. Ex his quæ pertinent ad victum, aer ſit frigidus & humidus, pareturque arte vbi non habeatur [f] talis: hic cum ex pulmone proxime feratur ad cor, in quo præcipue reſidet febris, maxime eſt opportunus: ſed ne circumfuſus retineat calidam expirationem, & cutis foramina cogat, veſte tegendæ ſunt externæ [g] partes: ſic enim citra noxam, naribus atque ore hauſtus, refrigerabit ipſum cor. Cibus conuenit boni ſucci, & qui facile concoquatur, tum frigidus atq; humidus, præterea lenis, non acerbus aut auſterus, non acris, ſalſus, aut amarus: at neque craſſus, neque glutinoſus. Accommodantur cremor priſſanæ, [h] panis ex aqua madefactus, vel decoctus, lactuca, cucurbita, piſces ſaxatiles: opportune vero ſumuntur cum diaria recedit, neque expectatur [i] tertius dies, vt faciebant veteres illi, qui neſcientes primo die internoſcere inter diariam & tertianam, expectabant tertium diem, vt viderent an noua acceſſio ſuperueniret: quod ſi homo bilioſus ſit, & valde calidus & ſiccus, etiam prius quam deſinat diaria, hora vſitata cibum ſumet. Potio ſit [k] aqua, aut vinum tenue [l] aquoſum valde dilutum, quod non ſolum vires confirmat, ſed confert ad concoquendum, & ad mouendum ſudorem, vel vrinam. Somni & vigiliæ neceſſaria moderatio eſt, nam hæc externas, ille internas partes calefacit: quod tamen ſpectat ad madefaciendum, conuenit longior ſomnus, nam vigilia [m] ſiccandi vim habet. A motu & exercitatione abſtinendum eſt, cũ calefaciat ac ſiccet. Quies requiritur, quæ cõtrarium præſtat. Animi perturbatio motus quidam eſt, quanquam per iram non ſolum [n] mouetur, ſed etiam efferueſcit ſanguis: vitari igitur debent. Animi tranquillitas, maxime opportuna eſt. Eorum quæ retinentur aut detruduntur moderatio quædam requiritur, quæ nimis retinentur, obſtruendo calorem augent: nimia expulſio, non ſolum corpus exſiccat, ſed reddit etiam calorem acriorem: vbi retineantur quæ naturaliter expelli ſolent, euocanda ſunt; vt delectio, per ea quæ aluum molliunt, vrina, per ea quæ ipſam citant: ſudor, per relaxantia, quo potiſſimum ſpectat balneum, de quo vberius agendum eſt.

Balneum ſimpliciter, intelligitur aquæ dulcis, nam aliud, cum adiectione dicitur aquæ ſalſæ, aut alterius: pertinet autem ad victum, vt quod ſanis etiam vſitatum eſt, referturque proprie ad ea quæ retinentur ac detruduntur, quemadmodum vſus clyſteris. Balnei vires intelliget qui ſigillatim perpendet eius partes, quæ multæ erant apud veteres, [o] vt mora in aere calido, lauatio primum ex calida, tum ex frigida aqua: deterſio: inunctio. Aer calidus præditus eſt facultate calefaciendi ſimul & madefaciendi, propter quam relaxat foramina cutis adſtricta, liquat humores concretos, ita vt facile per cutem educantur; ob quam cauſam, ſi homo diutius in eo verſetur, exſiccatur. Aqua calida madefaciendi vim habet; quomodocunque enim adhibeatur aqua, ſiue calida, ſiue frigida, perpetuo madefacit: ſed vbi adhibetur calefacta, tam diu nos [p] calefacit, quamdiu calida manet: proceſſu temporis expirantibus calidis vaporibus, reuertitur ad naturam ſuam, & refrigerat. Illa vero quæ moderate calida eſt, calefactos refrigerat, refrigeratos calefacit: at frigida ſimiliter madefacit, ſed refrigerat [q] repellitque intus calidum innatum, & propterea vires confirmat: ſed claudit foramina cutis, & propterea prohibet perſpiratum. Deterſio, valet ad ſudorem euocandum. Inunctio ex oleo vel hydræleo, ante lauationem, confert ad madefaciendum: poſt lauationem, ad exhauriendum corpus: in ipſa lauatione, ad vtrumque. Huiuſmodi cum ſint vires balnei, videndum eſt an communiter aptetur omnibus diaria febre laborãtibus, quemadmodum [r] veteres medici tradiderunt. Intelligunt autem vtile eſſe balneum in omni diaria, quatenus diaria eſt: nam poteſt ob cauſam inimicum eſſe, auget enim obſtructionem: quare vbi hæc febrem excitet, vitandum eſt. Id quod ſimiliter [s] obſeruandũ eſt vbi deſtillatio ſit à frigore orta; nam illa quæ oritur ab æſtu, poſtulat balneum, quod aliquin morbo accommodatur, hoc eſt diariæ febri, quæ (vt ſupra monſtrauimus) poſtulat vt refrigeremus calorem immoderatum, madefaciamus corpus ob ſiccitatem præſentem vel imminentem, & ob vim caloris, vt retundatur: relaxemus vt detur exitus calidis vaporibus, & ipſi ſubſtantiæ diariæ febris. Spectemus igitur quæ balnei partes, his, aut illis operibus perficiendis accõmodentur. Mora in aere calido madefacit, cũ aer ſit humidus, non tamen ita valide vt aqua, quæ magis inhæreſcit, [t] quamuis aer ſit humidior: calefacit etiam appulſus calidi aeris ſtatim, ſed cum relaxando det exitum calidis vaporibus, non multo poſt refrigerat: quare pertinet ad refrigerandum

[a] Galenus 8. meth. c. 4. & 9. meth. c. 3.
[b] Galen. 8. meth. c. 9.
[c] Hippoc. & Gal. 1. apho. com. 16.
[d] Galen. 9. meth. c. 4.
[e] Galen 10 meth. c. 7. & c. 9.
[f] Galen 10. meth. c. 8.
[g] Galen ibidem.
[h] Galen. 8 meth. c. 2.
[i] Galen. ibidem.
[k] Gal. ibid.
[l] Galen. 8. meth. c. 3.
[m] Gal. 2. acut. com. 15.
[n] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 5.
[o] Galenus 8. meth. c. 2. & l. 10. meth. c. 10.
[p] Auerr. l. 6. collig. c. 4.
[q] Gal. 3. de cauſ. pulſ. c. 15.
[r] Gal. 1. ad Glauc. c. 3.
[s] Galenus 8 meth. c. 3.
[t] Auerr. 6. collig. c. 4.

dum ac madefaciendum, & idcirco ad opera quæ requiruntur à diaria febre, ſiccat tamen ſiquis in eo diutius verſetur, cum relaxando atque extenuando humores, exhauriat corpus: quamobrem non debent qui diaria febre laborant, diutius in eo verſari, niſi vbi foramina cutis valde adſtricta ſunt, vt relaxetur: lauatio ex aqua frigida, ob vim communem aquæ madefacit, & quia frigida adhibetur, etiam refrigerat: confirmat [a] vires, reddit cutem denſam, & intercludit exitum calidis vaporibus, qui retenti calorem augent, & putredinem excitant: quare magis nocet quam proſit, & ideo vitanda eſt, niſi vbi periculum eſt ne homo alioquin calidus & ſiccus, æſtu, ac ſole peruſtus; ex diaria incidat in hecticam. Deterſio valet ad ſudorem euocandum, cum quo ſimul educitur ſubſtantia diariæ febris, ſed nimis corpus exhaurit atque exſiccat, quamobrem homo, nec vehementer, nec diutius detergendus eſt, niſi vbi valde ſint obſtructa foramina cutis. Inunctio ex [b] oleo, vel hydræleo homini qui diaria febre laborat magis conuenit ante balneum, & in balneo, quam poſt balneum: cum magis neceſſe ſit hominem madefacere quam exinanire. Quo pacto igitur diuerſæ balnei partes accõmodentur ad perficienda opera quæ requiruntur à febre diaria, ſatis iam demonſtratum eſt: illud autẽ obliuiſci non oportet, quod eo tempore maxime opportunum eſt balneum, quo cutis [c] ſponte relaxatur, & exhalant calidi vapores; facilius enim & celerius ex balnei vſu, & illa relaxabitur, & hi educentur.

[a] Galen. 3. de cauſ. pulſ. c. 15.
[b] Galen. l. 8. meth. c. 3.
[c] Galen. l. 8. meth. c. 3.

De Curatione Ephemeræ ſynochæ. CAP. IX.

RATIO curandi, quam communem eſſe diximus omnis febris diariæ, maxime pertinet ad eam quæ in ſpiritibus verſatur: altera enim quę reſidet in ſanguine calefacto & nondum putri, quoniam iungitur cum cauſa, nempe cum obſtructione internorum canalium, quam efficit ſanguinis multitudo, magis detractionem poſtulat quam ea quæ refrigerant ac madefaciunt: quamuis hæc quoque ad ipſam pertineant, vt quæ communia ſunt cuiuſuis diariæ. In ſynocha igitur conſilium dirigi debet ad febrem, non ſecus atque in diaria quæ in ſpiritibus verſatur: ſed multo potius ad cauſam, hoc eſt ad obſtructionem tollendam; quæ tolletur ſi auferatur cauſa, nimirum ſanguinis multitudo, qua detracta ceſſabit [d] etiam febris, non ſecus atque ignis cum ligna auferuntur, & corpus in priſtinum ſtatum reſtituetur. Primo igitur mittere ſanguinem oportet, quod remedium & requiritur à cauſa morbi, & fertur à viribus, cum propoſita febre non prehendatur niſi adoleſcens multi ſanguinis, [e] ac boni habitus, cuius vires neceſſario validæ ſunt. Siquis obiiciat ſanguinis miſſionem magnum [f] eſſe auxilium, neque conuenire niſi cum morbus eſt grauis, cuiuſmodi non eſt febris ſynocha ſine putredine, cum ſit ſpecies diariæ: dicendum erit, non tantum vbi magnus ſit morbus, ſed etiam vbi immineat talis, vt propulſetur, requiri magnum auxilium: quæcunque enim ſequentia ſanant, antecedentia prohibent inquit Hippocrates: [g] periculum autem eſt, ne diaria [h] ſynocha, vertatur in aliud genus febris, ſanguine putreſcente; & idcirco, ne fiat magnus morbus: quãobrem magnum requiritur auxilium, cuiuſmodi eſt ſanguinis miſſio, qua propulſabitur impendens periculum, & ſimul cum cauſa tolletur febris: imminet enim periculum ob multitudinem ſanguinis, etiam vbi nõ ſit febris, ne abrumpatur [i] vena aliqua, vires deficiant, homo ſtranguletur. Quamobrem mittere ſanguinem oportet, [k] & ex vena aliqua magna, veluti ex interna dextri cubiti: nam ſic celerius perficietur quod requiritur, quam ſi ex parua aliqua mitteretur: multus autem mittendus eſt, quoniam & multus redundat: quod ſi mittatur vſque ad animæ defectionem, maxime erit præſens [l] remedium, continuoque refrigerabit corpus, & morbum auferet vnà cum cauſa: mane autem opportune detrahitur, quanquam detrahi poteſt quauis hora, modo non ſit cibus [m] crudus in ventriculo: miſſo ſanguine, refrigerare & madefacere corpus oportet idoneo victu, qualem ſupra monſtrauimus communiter in diaria: potiſſimum vero cibo, vt ptiſſana, [n] & potione aquæ: non eſt autem opus medicamentis frigidis, neque externis, neque internis; quoniam detractio ſanguinis vſq; ad animæ defectionem ſatis corpus refrigerat: contra in morbis qui à flauabile proficiſcuntur magis opus eſt refrigerare corpus medicamentis, quam exinanire.

[d] Galen. 9. meth. c. 4.
[e] Galenus 9. meth. 7. c. 3.
[f] Galen. 4. meth. c. 6.
[g] Hipp. 3. & epid. 40.
[h] Galen. 9. meth. c. 4.
[i] Galenus 9. meth. c. 5. & 1. aph. com. 3.
[k] Gal. de curat. per venæ ſectio. c. 19.
[l] Galenus 9. meth. c. 4. & 1. aphor. com. 21.
[m] Galen. de cur. per venæ ſect. c. 20. & lib. 9. method. c. 4.
[n] Galenus 9. meth. c. 4.

De curatione cauſarum Diariam efficientium. CAP. X.

TRACTAVIMVS curationem diariæ febris, ſynochæ quidem vna cum cauſa, alterius vero quæ in ſpiritibus reſidet nulla facta mentione cauſæ: quamobrem tranſire nunc ad ipſam oportet, facta primum ea diſtinctione, quod vel adhuc [o] manet, veluti inflammatio glandularum, adſtrictio, obſtructio, cruditas: aut iam receſſit, veluti perturbatio animi, labor, vigilia, inedia, æſtus, frigus, ſatietas, ebrietas: hæc cum præterierit, [p] nihil poſtulat: remedia vero quæ habita eius ratione adhibentur, pertinent ad affectus præter naturam, quos præter febrem reliquit in corpore ægrotantis. Illa cum præſens [q] ſit, remouenda eſt, remouetur autem ſimul cum ea, & febris: ſiquid autem reſtat caloris, illis auxiliis tolletur quæ ſupra tradita ſunt ad quamuis diariam: ſed ſimul reſpicitur ad cauſam, quæ ſi iam ſopita eſt, cauetur ne remediis morbi ruſus excitetur: ſed quæ curatio proprie conueniat vnicuique cauſæ, iam videndum eſt. Fac primum diariam febrem ortam eſſe ab inflammatione glandularum: huic prius mederi oportet, deinde curare ſiquid ſupereſt febris: ſed cum inflammatio augeri poſſit, prius quam auferatur quæ iam facta eſt, prohibendum ne concurſu nouæ materiæ increſcat. Succedet hoc, ſi remoueatur cauſa, [r] hoc eſt ſi detur opera ne vel tranſmittatur ab aliis partibus ad glandulas inflammatas, vel propter vlcus & dolorem ab ipſis alliciatur: non tranſmittetur materia aliunde, ſi ea quæ redundat in corpore exhauriatur: ſi ſanguis ſit, ſecta vena: ſi alius ſuccus, dato cathartico, neque verendum eſt ne impediatur naturæ motus, vbi cum inflammatione glandularum iam facta, adhuc adeſt in vniuerſo corpore redundãtia: nam cum [s] pu-

[o] Galen. 8. meth. c. 1.
[p] Galen. 4. meth. c. 3.
[q] Galenus 8. meth. c. 1.
[r] Galen. 13. meth. c. 3.
[s] Gal. 2. 6. epid. com. 30.

ſtulæ etiam in corpore naſcuntur, ſi plenum ſit, exinaniendum eſt. Non allicietur materia aliunde, ſi excitetur dolor, ob quem [a] allicitur, & ſuccurratur vlceri. Lenitur dolor perfuſo oleo tepido quod roſa conditum ſit. Superimponitur vlceri medicamentum quod concoquendi vim habeat, veluti tetrapharmacum, & macedonicum. Inflammationi quæ iam facta eſt, opponitur detractio illius materiæ qua continetur: detrahitur autem, non quidem [b] repellentibus, ne transferatur ad partes nobiliores, ſed extrahentibus, ſi nimis multa eſt, ita vt diſtendatur locus affectus. Extrahitur a principio ſcalpello ſecta cute pluribus atque altioribus plagis, ſed proceſſu temporis medicamentis relaxantibus, ac digerentibus, à quibus diſſoluitur, & verſa in vapores euaneſcit: ſuperdatur autem lana ſuccida intincta ex oleo chamæmelino. Admouetur cataplaſma [c] ex farina hordeacea: hoc pacto curatur inflammatio glandularum, cum qua diaria febris finitur: præſtat tamen refrigerare ac madefacere corpus, & eutem relaxare, quod commune eſſe diximus omnis febris diariæ, perficiturque vſu [d] balnei, ac reliqui victus ſuperius poſiti. Quod attinet ad balneum, plurimum proficit mora in aere calido, lauatio ex aqua calida, frictio mollis, inunctio ex oleo. Vitanda eſt lauatio ex aqua frigida, ne cutem cogat, & perſpiratum impediat. Abſtinendum [e] à potione vini, ne rurſus accendatur calor, qui curata inflammatione iam extinctus erat.

[a] Galen. 13. meth. c. 4. & 5. [b] Gal. ibid. [c] Gal. ibid. [d] Gal. 1. ad Glauc. c. 3. [e] Gal. ibid.

Adſtrictio foraminum cutis, ſi diariam faciat, ſimiliter curanda prius eſt, deinde danda illa remedia quæ requiruntur à febre. Tollitur adſtrictio relaxantibus: relaxant [f] quæ moderate calida ſunt & humida, velut inunctio olei tepidi, balneum, [g] & propter diuturnior mora in aere calido, & propriè in aqua calida. Quod attinet ad febrem & calorem refrigerandum, magis vtendum eſt his quæ relaxando & educendo calidos vapores refrigerant, quam externis medicamentis frigidis, aut lauatione ex aqua frigida: periculum enim eſt, ne rurſus foramina cutis adſtringantur. Valet ad relaxandum, vini potio, quod tamen vitandū eſt vbi corpus plenum ſit, ne fundendo ac ſecum ducendo humores, obturet caua.

[f] Galenus 5. ſimpl. c. 11. & 14. [g] Gal. 1. ad Glau. c. 3. & 8. meth. c. 2.

Obſtructio, quæ diariam febrem excitat, pertinet aut ad foramina cutis, aut ad internos canales: quod ſi parua ſit, facile tollitur, prohibeturque ne diaria vltra primum diem prorogetur; ſi magna, neceſſe eſt diariam plures [h] dies manere, & plerunque in illud genus febris conuerti quod verſatur in humoribus putribus: qualiſcunque ſit, remoueri debet. Remouetur remota cauſa continente, quæ eſt materia multa, [i] craſſa, vel glutinoſa. Inſpicere autem oportet, plenum ne corpus ſit, nam vbi ſic affectum eſt, ea quæ valide obſtructionem remouent, nocent, [k] quod alliciant plus materiæ & idcirco magis obſtruant, ſiue foramina cutis, ſiue internos canales: quare prius exinanire totum corpus oportet, [l] venæ ſectione, aut purgatione, prout expeditius videtur: deinde veniendum eſt ad ea quæ valide obſtructionem tollunt: tuto enim tunc adhiberi poſſunt. Vbi obſtructa ſunt foramina cutis, valent detergentia ad detrahendam materiam obſtruentem: huiuſmodi eſt farina hordei, fabarum, erui, iris, ariſtolochia: validius adhuc eſt mel. Vbi obſtructi ſunt interni canales, materia obſtruens, ſi multa eſt, [m] exinaniri debet, ſi craſſa, extenuari, ſi glutinoſa, incidi: exinanitur ſanguinis miſſione, aut purgatione, inciditur atq; extenuatur, medicamentis tenuium partium, & calidis: cauendum tamen eſt, ne nimis [n] calefaciant, quemadmodum calamenthum, origanum, ſerpillum, hyſſopum, nam augerent febrem, idcirco vtendum minus calidis, vt apio. Pro medicamentis etiam, commode adhibentur alimenta, vt mulſa bene diluta, ptiſſana hordeacea, quæ citra noxam conferunt ad extenuandum atque incidendum craſſos ac glutinoſos ſuccos: licet minus efficacia ſint quam medicamenta calidiora. Spectabimus etiam ad febrem, vtemurque ad refrigerandum, madefaciendum, ac relaxandum, balneo, & reliquo victu ſuperius poſito: ea cautione tamen vbi interni canales obſtructi ſunt, vt omittatur balneum: vbi obſtructio verſatur in foraminibus cutis, vitentur medicamenta frigida quæ extrinſecus imponuntur, & balneum ex aqua frigida, à quibus obſtructio augeretur.

[h] Galen. 8. meth. c. 2. [i] Gal. ibid. [k] Gal. ibid. [l] Gal. ibid. [m] Gal. ibid. [n] Gal. ibid.

Cruditas ſiue acida ſit, ſiue cum nidore, catenus diariam febrem efficit, [o] quatenus obſtruit, ita vt referatur ad obſtructionem, eſt autem ex illis affectibus, quos diximus præter febrem relinqui à cauſis in corpore ægrotantis: relinquitur autem à nimia copia cibi & potionis, quare cum illis tractanda eſt, ad quos iam pergimus.

[o] Galenus 8. meth. c. 5.

De curatione Diariæ febris coniunctæ cum affectibus quos præterita cauſa reliquerunt. Cap. XI.

CAVSA diariæ febris quæ iam receſſit; ſiue ad animum pertineat, vt ægritudo, metus, ſpes, gaudium, ira: ſiue ad corpus, vt ſatietas, ebrietas, inedia, vacuitas, animæ defectio, vigilia, ſomnus, dolor, labor, æſtus, frigus, nihil per ſe poſtulat [p] cum non amplius ſit. Remedia autem quæ eius habita ratione adhibentur, ſpectant (vt ſupradiximus) ad eos quos extra febrem reliquit in ægrotante præter naturam affectus, quorum vnicuique contrario opere ſuccurrendum eſt. Commune eſt cunctis animi perturbationibus vt corpus exſiccent, quamobrem madefacere tunc magis hominem oportet, quam ſi in febrem inciderit ex cauſa non exſiccante, vt ex frigore, ex nimia copia cibi & potionis. Aptatur ergo aer humidior, cibus & potio madefaciendi vim habens, ſomnus longior, quies corporis, animi tranquillitas, retentio atque expulſio moderata, balneum, [q] præſertim lauatio ex aqua calida, & perfuſio ex hydrælęo: nam mora in aere calido, breuior eſſe debet: à lauatione ex aqua frigida omnino abſtinēdum eſt. Præter hæc quæ communia ſunt, propriè vnicuiq; perturbationi contrarium opponendum eſt, vt ęgritudini quod lętitiam afferat, lætitiæ quod ægritudinem, timori quod ſpem, ſpei, quod timorem: iratos traducere oportet ad ſpectacula atq; ad alias cogitationes, cum eo vt à vino abſtineant, ne rurſus accendatur ſanguis. Vtantur cibis & potionibus refrigerantibus ac madefacientibus, larga perfuſione olei, lauatione ex aqua tepida. Si nimia copia

[p] Galen. 4. meth. c. 3. [q] Galen. 8. meth. c. 3.

cibi

cibi & potionis fecerit febrem, par eſt corpus repletum eſſe, & idcirco exhauriendũ: id quod commode præſtat inedia, quamuis alioquin ad madefaciendum corpus febricitantis requiratur cibus & potio: vbi tamen orta eſt febris ex ſatietate, vel ebrietate, inedia opportunior eſt.

Efficit autem multitudo eſculentorum & poculentorum obſtructionem, & eo nomine febrem. Efficit præterea cruditatem in ventriculo: acidam [a] quidem, vbi illa frigida & humida fuerint in homine ſimili; cum nidore vero, vbi calida & ſicca in homine ſimiliter calido & ſicco. Vtrique autem occurrendum eſt, tum detractione, vel coctione materiæ crudæ, tum confirmatione ventriculi: proprie autem ſi cruditas nidorem præſeferat, & aluus adſtricta ſit, ſumendum eſt medicamentum quod aluum laxet; veluti caſſia quam fiſtulam vocant; Diaprunis ſine ſcammonio, Diacatholicon Nicolai, Serapium ex pluribus infuſionibus roſatum, vbi reliquiæ cibi in ſuperioribus inteſtinis retineantur: at vbi deſcenderint ad inferiora, immittenda per clyſterem in aluum mulſa cum oleo; vel vbi morſus ſentiatur, adeps anſerina aut gallinacea ex oleo liquata. Si aluus ſatis per ſe fluat, permittendum eſt vt reddat totum id quod crudum eſt: ſi nimium profluat, confugiendum eſt ad adſtringentia, vt ad mala cotonea, ad pyra acerba, quæ & intus dentur, & extrinſecus imponantur, atque olea ex ipſis confecta illinantur. Cibus ſit [b] polenta, potio vinum auſterum: ſi cibi faſtidium ſuperuenerit comedantur mala punica. Confirmatur ventriculus oleo aliquo adſtringente, & ſimul refrigerante, quale acerbum eſt roſa conditum, & melinum, ſiue lentiſcinum. Si cruditas acida ſit, non neceſſarium eſt exinanire, cum concoqui etiam poſſit quod crudum eſt: concoquitur autem à calore naturali, quo conferunt tam alimenta quam medicamenta calefacientia. Valent antidoti, vt Diatrion [c] piperon, Diacalamenthum, Diauſum, Dioſpoliticum, Diagalanga. Ad confirmandum ventriculum vtemur oleo nardino, [d] maſtichino, aut in quo bullierit vel maduerit abſinthium; quodcunque adhibeatur, calefiat ex duplici vaſe, neque ſuperdetur tepidum, quia relaxat, & imbecillum reddit ventriculum, ſed calidum. Vtiliter etiam ſuperimponitur medicamentum quod maſtichem habet & parum aloes cum oleo nardino.

[a] Galenus 8. meth. c. 5.
[b] Galenus 8. meth. c. 5.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. ibid.

Contra, ſi fames aut ſitis fuerit diariæ cauſa, cum reliquerit corpus exhauſtum, maxime deſideratur cibus & potio: conuenit autem ptiſſana [e] hordeacea, & vinum tenue dilutum. Quod attinet ad balneum, parum moretur homo in aere calido, ſed diutius in aqua [f] tepida, à qua illi qui confecerunt iter æſtiua & puluerulenta via ſtatim à ſiti vindicantur. Vitetur omnino motus, nam vt præclare nos docuit Hippocr. [g] vbi fames laborandum non eſt. Eadem ratio eſt vacuitatis, & animæ defectionis, quæ famis ac ſitis, ſub vtriſque enim exhauritur corpus, & reficiendum eſt: celerrime autem reficitur odore, deinde potione, [h] tardius cibo; vinum autem, vt ſi quid aliud ad reficiendas vires accommodatur. Vigilia quoque & ſomnus (vt in ſuperioribus monſtratum eſt) poſſunt diariam febrem excitare, quod vbi accidat opponere ſomno vigiliam oportet, & vigiliæ ſomnum: ergo aduerſus vigiliam pugnabimus facientes ſomnum, non quidem per medicamenta ſtupefacientia, niſi vbi alia præſidia non proficiunt, ſed per victum & primo per cibum, cum quo ſumatur papauer, aut lactuca: potus [i] ſit vinum mediocriter dilutum, & mediæ ætatis. Quod merum & vetus eſt, ſi large bibatur, cerebrum ſiccat, & magis vigiliam [k] efficit quam ſomnum. Quod valde dilutum eſt, paucos edit vapores, & non mouet ſomnum. Vbi fuerit ſomnus nimius, excitandus erit homo, motu, ac frictione vehementi, & his quæ dolorem faciunt, ad quem vſum cucurbitulæ defiguntur. Illos autem qui nimis laborarunt, quieſcere oportet: in omni enim motu [l] corporis vbi cœperit quis dolere, quieſcere ſtatim remedium eſt. Conueniunt etiam madefacientia, & præcipue vinum, quod ſumendum eſt quantum concoqui poteſt: prodeſt lauatio ex aqua tepida, & perfuſio [m] ex hydræleo: ſic enim mollitur corpus, quod ob præcedentem laborem percipit tendentium ſenſum. Qui ex æſtu in febrem inciderunt diariam: etiam vbi hæc finitur, nimis calidi apparent, ſentiuntque æſtum quendam præcipue circa caput: quare per frigidiora pugnãdum eſt cum febricitante, & poſtea perſeuerandum adhuc diutius eſt in refrigerantibus: vtendum tam potu quam balneo aquæ frigidæ, niſi quid repugnet: à vino abſtinendum eſt, mora in aere calido breuior ſit, pro aqua calida vtendum lauatione ex tepida. Conuenit autem his balneum, [n] etiam ſi ob æſtum ſuperuenerit deſtillatio & grauedo: caput vero æſtuans perfundendum eſt oleo roſa condito, quod ex altiori loco per lanam exprimatur: ſit autem refrigeratum in puteo, aut ſub fonte aquæ frigidæ emanantis, vel in vaſe quod niue circumdetur: licet etiam pro oleo perfundere hydræleum. Si frigus diariam attulerit, pugnandum eſt per calefacientia, vt per aerem calidum, per cibum conditum aromatibus, per vinum tenue mediocriter dilutum. Conuenit autem balneum, & lauatio ex aqua calida, niſi acceſſerit deſtillatio, [o] aut grauedo, nam tunc vitari debet: abſtinendum à lauatione ex aqua frigida, inungendum caput ex oleo aliquo calido, vt ex anethino, quod in duplici vaſe calefactum ſit.

[e] Galenus 8. meth. c. 2.
[f] Gal. ibid.
[g] Hip. 2. aph. 16.
[h] Hippoc. & Gal. 2. aph. com. 11.
[i] Galen. 1. ad Glauc. c. 3.
[k] Gal. 2. de loc. aff. c. 9.
[l] Hip. 2. aph. 48.
[m] Galen. 8. meth. c. 2. & 3.
[n] Galenus 8. meth. c. 3.
[o] Galenus 8. meth. c. 3.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Tertius.

QVI EST DE HIS QVÆ IN VNIVERSVM pertinent ad cognoſcendas febres in humoribus putribus reſidentes.

Definitio febris in humorum putredine conſiſtentis. CAP. I.

[a] *Galenus 9. meth. c. 3. & 4.* [b] *Gal. 2. de diff. febr. c. 5. & Vidius ſupra lib. anteced. c. 1.* [c] *Gal. ibid.*

FEBRES quæ in humoribus reſident, aut ad diarias referuntur, quemadmodum ſynochæ quæ verſantur in [a] ſanguine calefacto, quaſque vna cum diariis ſupra tractauimus: aut ad alterum genus quod humorum putredinem ſequitur, nunc nobis propoſitum. Putreſcit autem, tam ſanguis, quam quiuis alius humor, vt pituita, flaua vel atra bilis, & putreſcens febrem accendit: non [b] tamen poteſt quiuis humor calefactus, citra putredinem excitare febrem, ſed ſanguis duntaxat: nam alii, vel frigidi ſunt, vt pituita & humor melancholicus, atque idcirco non poſſunt ſine putredine tantum caloris accendere vt actiones offendat, & dicatur febris, vel calidi, vt flaua bilis, quæ non adeo redundat, vt ſine putredine calefacta, poſſit febrem accendere, quemadmodum ſanguis, etiam vbi apparet copioſa vt in arquatis, qui plerunque non febricitant: id quod euenit etiam & melancholicis & hydropibus illis quas leucophlegmatias appellant. Ergo neque flaua bilis, neque humor melancholicus, neque pituita, poſſunt ſine [c] putredine febrem accendere, quamuis redundare videantur, ſed tantum cum putreſcunt febrem efficiunt: proponitur igitur nunc nobis exponenda ea febris quæ in putredine vel ſanguinis, vel aliorum humorum conſiſtit. Nullum autem commune nomen inuenit apud græcos, aut apud latinos, vt ſupra monſtrauimus, cum febrem in tria genera diuiſimus: ſed deſcribitur, diciturque febris in humorum putredine conſiſtens: quanquam recentiores medici putrem appellant, abutuntur autem vocabulo, id enim quod putre eſt, ſubſtantia eſt non qualitas, atque idcirco humor, non febris. Sed ſiue deſcribatur, ſiue proprio vocabulo appelletur, eadem ratione à nobis tractabitur, qua [d] ſupra tractauimus & febrem in vniuerſum, & diariam: ante enim inſiſtemus in cognitione curandorum, deinde in ratione curandi. Cognitio curandorum, prius abſolute à nobis proponetur, deinde in homine; abſolute igitur declarabimus morbum, cauſam, & ſymptoma, ordiemur à morbo, hoc eſt à febre illa in vniuerſum quæ ſequitur humorum putredinem: hæc quid ſit definitione inueſtigabimus, eadem autem eſſe debet quæ febris in vniuerſum: tantum reſtringenda eſt addita differentia quæ proprie hanc ſpeciem ſiue genus conſtituat. Definiuimus [e] febrem in vniuerſum, calorem innatum cordis vergentem ad igneum, ita vt lædat actiones: huic ſi addatur lenitas, conſtituit diariam febrem, quemadmodum [f] ante oſtenſum eſt: ſi acrimonia, duplex aliud genus, quod vel in partibus ſolidis conſiſtit & dicitur hectica, de qua poſtremo agemus, vel in humoribus [g] putribus, de qua nũc tractatur. Eius definitioni, ne ad hecticam transferri poſſit, addere oportet acrimoniæ alteram differentiam, ſcilicet cum fumo: nam hectica febris cum acrimonia, ſqualloré habet, hæc quæ verſatur in humoribus putribus, nõ ſolum acris eſt, ſed etiam fumoſa, quoniam partes ſolidæ in quibus hectica verſatur, calefactæ nullum edunt fumum, quem exhalare percipimus ab humoribus putribus: quod vero ſcribunt veteres [h] medici, biliosã febrem ſquallidam eſſe, non abſolute accipiendum eſt, ſed ſi comparetur cum pituitoſis, quę valde fumoſæ [i] ſunt: multum enim fumi reddit pituita putreſcens, inſtar lignorum viridium cum incenduntur: parum flaua bilis, inſtar aridorum, & propterea ſquallidam febrem efficit, hoc eſt cum pauco admodum fumo. Definitur ergo febris, quam nunc tractamus, calor in humoribus cordis innatus ad igneum vergens, adeo vt lædat actiones, acris & fumoſus: quod ſi addas definitioni ob putredinem, hæc cauſa magis propoſitam febrem explicabit. Refertur calor præter naturam ad immoderatam temperationem, quæ aut æqualis eſt, aut inæqualis; in febre hectica cum ſolidæ partes calorem conceperint, eſt [k] æqualis: ſed inæqualis cum febris ſequitur putredinem, quandoquidem cum humores [l] calefacti ſunt, ſolidæ partes calefiunt, ideo non eſt eadem immoderata temperatio omnium partium cordis, ſed cum febris hectica facta ſit, quod ſolidæ partes calorem iam conceperint, non habent amplius cauſam. Ea quæ putredinem ſequitur aſſidue [m] fit, putreſcentes enim humores aſſidue ſolidas partes calefaciunt, & ideo ſunt cauſæ cur illæ incaleſcant: habet ergo febris hæc, cum aſſidue fiat, cauſam continentem: hæc autem eſt putredo ad quam tractandam nunc aggredimur.

[d] *In duobus antec. lib.* [e] *Supra l. 1. cap. 2.* [f] *Supra l. 2. c. 1.* [g] *Gal. l. 1. de diff. feb. c. 7.* [h] *Gal. 2. de criſ. c. 3. & 6. ep. com. 29.* [i] *Galen. 1. ad Glauc. c. 7.* [k] *Gal. 1. de inæqualis intemp. c. 5.* [l] *Gal. l. 1. de diff. febr. c. 1.* [m] *Gal. l. 11. meth.*

De Putredine & Cauſis febris conſiſtentis in humoribus putribus.

CAP. II.

[a] *Ariſt. 4. l. meth. c. 1.*

PVTREDINEM, latini, [a] σαπρότητα græci, nominant interitum rei abſolutum & naturalem; via vero ad interitum etiam naturalem, veluti ſenium, non appellatur à græcis σαπρότης, ſed in animalibus

malibus [a] γῆρας, in ſtirpibus αὔανσις: at neque ille interitus quem efficit cauſa violenta, appellatur putredo, veluti cum ignis extinguitur, ſed tantũ ille qui naturalis eſt, veluti eorum quæ ætate tabeſcunt, huiuſmodi tantum appellat Plato naturalem mortem, aliam vero omnem violentam: nihil ergo proprie dicitur putre, niſi quod & ex toto, & naturaliter interiit, ea quibus adiungitur fœtor, minus proprie dicunt Græci σήπεσθαι, [b] Latini putreſcere. Eam quæ proprie dicitur putredo, cum res ex toto & naturaliter interit, definit [c] Ariſtoteles interitum interni caloris in humore, ob calorem externum, hoc eſt aeris circunfuſi: in qua definitione, ſeruat regulam illam ad quam diriguntur definitiones [d] accidentium: ſumit enim genus à forma, differentias partim à ſubiecta materia, partim à cauſa, pro forma, tanquam genus ponit interitum, pro ſubiecta materia, tanquam differentiam, ponit interni caloris in humore, pro altera differentia, tanquam cauſam externam, addit ab externo calore, hoc eſt aeris circunfuſi, quæ cum ſubobſcura ſint, non alienum eſt aperire. Inde autem exordiemur quod putredo opponitur procreationi, quæcunque autem procreantur, gignuntur ex quatuor elementis, ex calore, frigore, humore, ac ſiccitate, [e] calor habet vim formæ, humor materiæ, hic terminatur, ille terminat, ſed quia ſimplex calor, materiam potius abſumit quam terminet, neceſſe eſt temperetur frigore, ſicut ſimplex humor ſiccitate, nam per ſe nimis diffluerer ac dilaberetur: cum res naturaliter interit, neceſſe eſt ſimul intereat internus eius calor in humore quo continetur, & hoc pacto putredo procreationi contraria eſt, cum in hac calor frigore temperatus, terminet humorem temperatum ſiccitate, in illa intereat calor, & non amplius terminet humorem. Sed cum Ariſtot. [f] ponat putredinis cauſam, externum calorem, hoc eſt aeris circunfuſi, reuocatur in dubium qui fieri poſſit vt calor à calore interimatur, cum omnia conſeruentur à ſimili, interimantur à contrario. Videtur internus calor debere ob frigus interire, ſed non ob calorem aeris circunfuſi: hoc facile diluet, qui in memoriam reuocabit, calorem non tantum à contrario, vt à frigore extingui, ſed etiam interire ob inopiam alimenti, quemadmodum idem [g] Ariſt. alibi tradidit, extinctio à frigore, violenta eſt, interitus ob inopiam pabuli, naturalis: auulſus calor cum humore tanquam alimento deſtituitur, & non poteſt amplius retineri. Calor ergo aeris circunfuſi allicit ad ſe internum humorem, cum quo ſimul exit calor alimento deſtitutus. Ob hanc cauſam, apparent quæ putreſcunt extrinſecus humidiora, quod ſcil. euocetur humor ad partes externas, ob quem conſpiciuntur ſubnigra quæ putreſcunt: nigredo enim ſequitur humorem. Quæ ex toto putruerunt, alba ſunt, quod abſumpto humore, ſiccæ euaſerint, ſed præter calorem externum, addit Ariſtot. [h] concurrere etiam internum frigus ad efficiendam putredinem, neque enim putruit adhuc id cuius calor aliqua ex parte ſeruatur: cum perit internus calor ſuccedit frigus, & tunc res ex toto putreſcit, concurritque cum calore aeris circunfuſi internum quoque frigus ad putredinem efficiendam. Porro [i] putreſcunt omnia, tam elementa, quam quæ ex elementis coagmentantur, excepto igne, cuius calor adeo ingens eſt, vt à calore aeris nequeat ſuperari. Sed cum in putredine intereat internus calor in humore, videntur non poſſe putreſcere ea quæ non ſint calida & humida, quamobrem ex elementis, tantum aer videtur poſſe putreſcere, nam aqua caret calore, terra calore & humore, conſtat autem & aquam, & terram quoque poſſe putreſcere, quoniam neutrum elementum purum eſt, ſed cum aqua aliquid eſt admiſtum caloris, cum terra aliquid caloris & humoris, atque ob hanc cauſam putreſcunt: quæcunque vero ex elementis coagmentantur, quo humidiora ſunt, eo citius putreſcunt, quo ſicciora, eo magis putredini renituntur, quamobrem quæ dura ſunt [k] & amara, minus putreſcunt quam quæ mollia & dulcia. Ex malis punicis ſcribit [l] Theophraſtus facilius putreſcere dulcia quam alia: celeriter etiam putreſcunt quę calido & humido [m] loco continentur, quod humorem ſuperantem contrahant, & ab externo calore & valido euocetur internus. Renituntur cauſis putredinē efficientibus quæcunq; aut magna ſunt, aut mouentur, parua, facilius ſuperantur, & minorem habent retinendi vim, quæ quieſcunt ob aſſiduum eiuſdem aeris contactum, facilius [n] afficiuntur quam quæ mouentur, & locum mutant [o] atq; aerem circunfuſum, propterea perſpiratus putredinem arcet. Quod ſi vinum in vtre non pleno [p] agitatũ, magis putreſcit, quam quod in vtre pleno non dimouetur, id non tribuendum eſt proxime motui, ſed vaporibus excitatis, qui concluduntur in vtre, & inſtar calidi aeris circunfuſi vim habent calefaciendi.

Hæc quæ dicta ſunt de putredine in vniuerſum, nunc perpendenda ſunt proprie in humorum putredine quæ nobis propoſita eſt. Definiuimus autem putredinem in vniuerſum, [q] interitum caloris interni in humido à calore externo, hoc eſt aeris circunfuſi: inſpiciamus an genus & differentiæ in hac definitione poſitæ aptentur humorum putredini, quam nunc tanquam continentem cauſam propoſitæ febris tractamus. Loco generis quod à forma accipiendum [r] eſſe demonſtrauimus, fuit interitus quem diximus debere eſſe abſolutum & naturalem: nam vbi aut non abſoluatur, aut violentus ſit, non dicitur putredo. Poſſunt humores ex toto putreſcere, ita vt exhalantibus partibus humidis, reſtent quaſi cinis, ſiccæ & terrenæ, quæ exiguæ admodum ſunt, neque ex foraminibus [s] cutis exeunt, ſed manifeſte cum vrina aut deiectione expelluntur. Verum illa putredo humorum quæ febrem accendit, adhuc fit, & non eſt ex toto facta, in ea enim quæ ex toto facta eſt, exhalauit internus calor [t] & ſucceſſit frigus, ita vt non poſſit accendi febris, ſed cum fit ab externo calore, euocatur internus humor putreſcentis materiæ, & ita excitatur febris, ſicuti etiam cum pus conficitur, magis quam vbi confectum eſt, quemadmodum Hippocrates [u] tradidit. Putredo igitur humorum febrem efficiens, non eſt abſoluta & ex toto facta, ſed partim fit, partim facta eſt: alienatur autem putreſcens humor, nunc magis, nunc minus, velut in abſceſſibus, à quibus modo ſanies effluit cruda & praua, modo pus coctum, album, leue & æquale. Eadem ratio eſt humorum qui diffuſi putreſcunt, modo enim valde alienantur, modo ſemiputres ſunt, demonſtratur hoc ab his quæ reſident in vrina, ſunt enim [x] ſimilia his quę effluunt ex abſceſſib. humores qui ſemiputres ſunt, vt in curatione docebimus, cōcoqui poſſunt & in alimentũ cōuerti, qui vero valde putres, ne-

[a] Gal. l. 1. de tu. Val. c. 1.
[b] Gal. l. ſim. c. 15.
[c] Ariſt. 4. met. c. 1.
[d] Ariſt. l. 7. diuin.
[e] Vide l. 1. de tu. Val. gen. c. 6.
[f] Ariſt. 4. met. c. 1.
[g] Ariſt. l. de iuuentute & ſeneċt. c. 5. & l. 3. de celo tex. 52.
[h] Ariſt. 4. met. c. 1.
[i] Ariſt. ibid.
[k] Gal. 4 ſim. c. 20.
[l] Theophraſtus l. 3 de cauſ. plant. c. 27.
[m] Ariſt. 5 de gen anim c. 7 & Gal. l. 11 met. c. 4.
[n] Gal. ibid.
[o] Plato in Theateto & Ariſt. l. 13. probl. tex 7.
[p] Ariſt. l. 22. probl. tex. 4.
[q] Ariſt. l. 4. met c. 1.
[r] Paulo ante.
[s] Gal. 3. de praſag. pulſ. c. 7.
[t] Ariſt. 4. met c. 1.
[u] Hipp. 2. aph. 47.
[x] Galen. 3. progn. Vlt. & 3. de alim. fac. c. 2.

ceſſe eſt educantur: ſed cum febrem accendunt ſatis oſtendimus nondum computruiſſe ex toto. Quod vero dicebamus interitum qui pro genere ponitur in definitione putredinis, eſſe uaturalem & non violentum, non videtur valere in humoribus cum putreſcant ex morbo, ſed tantum in his qui ætate ac ſenio conficiuntur: ſolum enlm hunc interitum Plato dicit eſſe natutalem, cæteros iudicat violentos: eatenus enim dici poteſt humorum putredo naturalis, quatenus non apparer externa violentia, veluti in his quæ ab igne vertuntur in cinerem: eſt autem & putredo & morbus natutalis, habita ratione ſi non formæ, [a] ſaltem materiæ. Hactenus de genere, pergamus ad differentias, quas duas poſuimus; priorem ſumpſimus à ſubiecta mareria, cum diximus caloris inrerni in humido: non videtur hæc omnibus humotibus conuenire, ſed tantum ſaoguini, qui cum calidus ſit & humidus, poteſt putreſcere ita vt intereat internus eius calor iu humido. Cæteri humores non videntur poſſe putreſcere, cum aut nou ſint humidi, veluti flaua bilis, aut non ſint calidi, veluti pituita, aut neque calidi neque humidi ſint, veluti humor melancholicus: conſtat tamen omnes putreſcere, quare id de ipſis dicendum eſt, quod de elementis [b] ante dictum ſuit, non eſſe ita puros ac ſimplices, vt non ſit in omnibus aliquid humoris & caloris, propter quem poſſint putreſcere: celertime autem putreſcunt qui calidi ſunt & humidi, vt ſanguis: deinde illi in quibus exſuperat calor & ſiccitas, vt bilioſi: tnm in quibus frigus & humor, vt pituitoſi: poſtremo in quibus frigus & ſiccitas, vt melancholici. Altera differentia ſumpta eſt à cauſa efficiente, quam poſuimus externum calorem, hoc eſt aeris circuuſuſi: euocat hic internum humotem, cum quo ſimul exhalat internus calor: euenit hoc vt aliis rebus putreſcentibus, ita etiam humoribus noſtri corporis, ad quos per aſperam arteriam, per artetias leues, per foramina cutis, permeat externus aer, ob qnem putreſcunt: quanquam ſine hoc putreſcunt etiam ob calorem qui præter uaturam in noſtro corpore continetur, [c] quemadmodũ vbi inflammatis ſpiritibus diaria vertitur in eam febrem quæ reſidet in bumoribus putribus: ſæpe etiam clauſis canalibus, aut paruis foraminibus cutis, calida expiratio retenta quaſi aer circunfuſus putrefacit humores circa quos verſatur, neque enim eſt interna ſi cum ipſis comparetur, ſed externa: apparet igitur quo pacto definirio tradita de putredine in vniuerſum aptetur humoribus qni putreſcentes febrem accenduut.

Locus vbi putreſcunt humores qui febrem exeitant, quaſi ſocus vbi ligua incenduntur, vel [d] communiter ſpectat ad vniuerſum corpus, vel ad aliquas partes: ſi ad vniuerſum corpus, includuntur in venis, ſi ad aliquam partem, aut ſimiliter iucluduntur in venis aut extra venas, vel diffuſi, vel in paruis foraminibus adſtricti, quales ſunt qui inflammationem [e] faciunt, quam Eraſiſtratus [f] ſemper voluit eſſe cauſam propoſitæ febris, & propterea prohibuit potionem aquæ frigidæ, qua tamen conſtat ardentes ſanari, pletæque igitur febres humorum putredinem ſequeutes, ſine inflammatione fiunt: quæ vero hanc ſequuntur, ſymtomata à veteribus [g] nominantur: quicunque autem illis laborant, non dicuntur febricitantes, ſed phrenitici, pleuritici, peripneumonici, aut alio eiuſmodi vocabulo. Expoſita cõtinente ac proxima cauſa earum febrium quæ reſident in humoribus puttibus, putrediue videlicet: ſequitur vt alias exponamus, quæ non proxime, ſed alio interiecto medio eiuſmodi febrem accendunt: talis primum eſt ea quæ proxime putredinem excitat, calor videlicet [h] externus hoc eſt aeris circunfuſi: habet antem expitatio retenta in corpore vim aeris circunfuſi, cum non ſit propria humoris, ſed externa: eſt igitur proxima cauſa putredinis, calor externus, ſiue aeris, ſiue quod plerunque accidit calida expiratio retenta. Vt autem libero perſpiratu [i] defenduntur à putredine quæ extra corpus noſtrum ſunt, veluti aqua, aer, carnes, & eadem putreſcunt vbi concluſa ſunt, & perſpiratu priuautur: ſic humores in corpore noſtro cum perſpiratum habent, defeuduntur à putredine, putreſcunt cum eo priuantur; quod accidit, cnm inrerni canales, vel externa ſoramina clauduntur ipſius cutis, & non permittunt exire calidam expirationem, præſertim corporibus putredini opportunis, qualia ſunt calida & humida, & quæ redundant multis ſuccis præſertim prauis: ea item quibus innatus calor eſt imbecillus, ita vt reniti non poſſit, ſed vincatur ab externo, quemadmodum ſenibus, in quibus alioquin ob cruditatem, humorum ſuperar multitudo. Valde etiam eſt opportunus putredini locus calidus [k] & humidus, ſiue externus ſiue internus: appello externum locum aerem ipſum in quo degimus, qui quatenus calidior eſt, ad putrefaciendum eſt efficacior, quatenus humidior, ſimiliter afficit corpus noſtrum, quod humidius reddimm, magis putredini exponitur. Internum loco appello illum in corpore noſtro vbi continentur humores; qui ob eandem cauſam ſi calidus ſit & humidus, plurimum ad putredinem confert, quo nomine ſacile illa putreſcunt quæ in ore, aut [l] partibus genitalibus continentur. Non ſolum autem à prohibito perſpiratu, verum etiam à contactu rerum putrium accenditnr putredo in corpore noſtro: aer putris, [m] ſiue ob aſpirationem auerni, ſiue ob multitudinem cadauerum, ſiue ob vapores à paludibus exhalantes, ſiue ob pluuiarum multitudinem & æſtum citra perflatum, permeans per corpora noſtra putreſacit bumores, & interdum etiam ſolidam ſubſtantiã cordis, quemadmodum in febre [n] peſtilenti. Partes quæ computruernnt, veluti quæ gangræna detiuentur, putrefaciunt ãlias quas [o] attingunt, & deuique totum corpus, niſi abſcindautur. Præter prohibirum igitnr perſpirarum, poteſt rerum pntrium contactus putrefaeere: quæ enim puttia ſunt, vbi nondum ex toto puttuerunt, calidiora ſunt, & humidiora, atque idcirco præbent vim efficientis, & materiæ, quanquam poſſunt etiam cum inhæreſcunt perſpiratum prohibere, & puttedinem afferre. Maxima igitur ex parre proxima cauſa putredinis in corpore noſtro, eſt prohibitus [p] perſpiratus. Medicamẽta vero quæ Græce [q] σηπτικὰ vocantur, quamuis putrefacere dieantur partes noſtri corporis ad quas admouentur, magis tamen exceſſu caloris, & renuitate partium eas erodunt, quam putreſaciant: neque enim ſunt calida & humida, ſicut illa quæ proprie ad putrefaciendum conferunt. Prohibetur autem perſpiratus, clauſis vel iuternis canalibus, vel externis foraminibus cutis: clauduntur autem cum [r] vel adſtringuntur, vel obſtruuntur. Obſtructio plerunque putrediuem excitat:

[a] Ariſt. l. 4. de gen. ani. c. 4. & l. 2. phyſic. tex. 23. & 89.

[b] Paulo ante.

[c] Galen. 9. meth. c. 9. & 9. de diff. feb. c. 7.

[d] Galen. 11. meth. c. 4.

[e] Galen. 11. meth. c. 7.

[f] Galen. de cauſ. procatarctic. c. 2.

[g] Gal. 4. aph. 73.

[h] Ariſt. 4. meth. c. 9. & Galen. l. 11. meth. c. 8.

[i] Galen. 11. meth. c. 4.

[k] Gal. ibid.

[l] Gal. 6. catatop.

[m] Gal. 1. de diff. feb. c. 2. & 4.

[n] Gal. 3. de praſag. pulſ. c. 3.

[o] Galen. 11. meth. c. 8.

[p] Gal. ibid.

[q] Gal. 5. ſim. c. 23.

[r] Gal. l. de cauſ. morb. c. 7.

tat:& febrem in ea reſidentem, raro autem & non niſi parua admodum ſit excitat diariam. Adſtrictio foraminum cutis plerunque diariam febrem [a] efficit; poteſt tamen & putredinem afferre corpore putredini obnoxio, ſed internis canalibus adſtrictis, facile putreſcunt humores. Reſtant cauſæ adſtrictionis & obſtructionis, obſtruunt [b] humores craſſi glutinoſi, non tantum internos canales, ſed etiam externa foramina cutis, ad quæ concitantur ex motu, ira, æſtu, qui proxime ſuccedit frigori. Adſtrictio fit à frigidis, ab acerbis, ab exſiccantibus in foraminibus cutis: ſed in internis canalibus, etiam [c] à comprimentibus, ſiue ſint externa, vt vincula, ſiue interna, vt tubercula & tumores. Enarrauimus cauſas omnes quæ vel proxime, vel alio interiectu medio febrem accendunt in humoribus putribus reſidentem, ex illis, aliæ ſunt cauſæ [d] & ſymptomata, vt prohibitus perſpiratus, qui eſt expulſio ablata vel imminuta: aliæ cauſæ & morbi ſimul, vt adſtrictio & obſtructio, aliæ ſunt cauſæ tantum, vt putredo & ea à quibus fieri diximus, adſtrictionem & obſtructionem.

[a] Galen. 8. meth. c. 2.
[b] Galen. 8. meth. c. 4.
[c] Galen. 8. meth. c. 4. & de cauſ. morb. c. 7.
[d] Galen. 11. meth. c. 9.

De ſymptomatibus ſequentibus in vniuerſum febrem ab humorum putredine exortam. Cap. III.

Ex tribus præter naturam quæ ad febrem in humoribus conſiſtentem attinet, duo iam abſoluimus, morbum ſcilicet, & cauſam, ſupereſt tertium, ſymptomata videlicet, quod multiplex incidere ſolet, cum ob febrem ipſam, tum ob cauſam, hoc eſt ob humorum putredinem. Symptomata quæ ob febrem ſequuntur, non alia ſunt, quam quæ ſupra [e] enarrauimus, cum febrem in vniuerſum tractaremus: tanto autem validiora ſunt in hac febre, quam in diaria, aut hectica, quanto hæc maior illis eſt & ardentior: ſiquidem diaria parua eſt & lenis, hecticæ calor neque magnus neque ardens percipitur, quamuis diutius hominem tangenti videatur acrior. Repetamus ſummatim illa ſymptomata quæ conſequuntur febrem ob vim caloris, quatenus calefaciendo ſiccat quæ humida ſunt, & liquefacit quæ concreta, febris ſiccando, vigiliam, ſitim, neruorum diſtentionem affert: præterea adſtringit aluum, & linguam primo areſacit, tum exaſperat, & tandem perrumpit, perinde atque aer æſtiuus terram quamuis pinguem. Concitat vero liquefaciendo deſtillationem, grauedinem, raucedinem, alui profluuium, & plurimum mouet vrinæ atque ſudoris. Eliquat ardens prauaque febris partes humidiores, ita vt euidenter detrudantur, ſed in febre hectica maraſmo de tabefiunt partes vere ſolidæ, ſiccæ ac duriores, & quod liqueſcit in vapores digeritur, ita vt non ſit perſpicua eius expulſio. Huiuſmodi ſunt ſymptomata quæ ob febrem conſequuntur: ſpectant autem partim ad actiones læſas, partim ad ea quæ præter naturam retinentur atque expelluntur, partim ad qualitates mutatas. Pergamus ad ea ſymptomata quæ ab humorum putredine oriuntur, alia autem apparent in aliis partibus prout humor putris aut in illis reſidet, aut ad eaſdem tranſmittitur: tranſmittitur autem non ſemper ipſe humor, ſed interdum fuligo, [f] quæ plurima exhalat à pituita putreſcente, modica à ſanguine, & flauabile, pauca ab atra. Non ſolum autem varia ſymptomata oriuntur prout variæ partes tentantur à putri materia, ſed prout ipſa etiam varia eſt, pituitoſa, ſanguinea, bilioſa, melancholica, ſi feratur ad caput, dolorem eius affert: proprie autem fuligo ſi cerebrum teneret, facit delirium; [g] Si flaua bilis inhæreat membranis cerebri, efficit vigiliam & [h] phreneſim: ſi pituita [i] cerebrum occupet, lethargum excitat, & grauiorem ſomnum efficit: vbi materia putris verſetur in auribus, [k] ſurditatem affert: vbi in naribus, ſternutamentum aut fluxum ſanguinis: vbi in lingua, deprauationem guſtus; combibitur enim ob eius raritatem ſpongiis aſſimilem, quo fit vt eſculenta & poculenta non guſtentur amplius ſui ſaporis, ſed illius cuius ſunt ſucci quos lingua accepit: accipit autem tenuem partem ac veluti ſerum, cuiuſuis putreſcentis ſucci, vel à cerebro ad ipſam deſcendentis, vel ab inferioribus partibus, vt à pulmone, ventriculo, vtero, ad eandem tranſlatis: quorum colore etiam inficitur, ob quem [l] monſtrat quales ſint in corpore putreſcētes humores, recte etiam traditum fuit ab Hippocrate [m] eiuſdem coloris eſſe linguam, cuius eſt vrina, cum vtraque à redundantibus ſuccis inficiatur: quanquam inficitur etiam lingua à fuligine quam excipit ex humoribus putreſcentibus in ventriculo, aut pulmone. Si materia putris in thorace ſit & pulmone, quatenus loci anguſtiam affert, reſpirationem lędit, ſed quatenus infeſta eſt, expultricem facultatem irritat, & tuſſim mouet. Eadem ſi tentet cor, vires debilitat, ita vt ſequatur animæ defectio, præſertim vbi valde putris ſit: ſi verſetur in ore ventriculi, ipſum mordet, & vires conuellit, ita vt ſuperueniat animæ defectio, non ſecus atque vbi læditur cor. Sequitur etiam affecto ventriculo ſingultus, nauſea, vomitus: faſtidium, cum fertur ad inteſtina, efficit alui profluuium & interdum tormina, ſed vbi fertur ad cutem, frigus affert, non tam vbi frigida eſt, quam etiam vbi calida: inalgeſcunt enim partes externæ cum calor contrahatur ad interna, interdum autem non ſolum ſentiuntur frigidæ, ſed etiam concutiuntur, quod ſi cum frigore ſola cutis agitetur, dicitur [n] Græce φρίκη, Latinæ horror, ſi cum frigore externarum partium, non tantum cutis, ſed totum corpus concutiatur, eiuſmodi ſymptoma vocatur à Gręcis [o] ῥῖγος, à Latinis grauis horror: ſi quidem rigor apud Latinos diſtentionem ſimul ac duritiem à frigore ortam ſignificat, rigereque dicuntur quæ valde refrigerata ſunt: vocatur etiam rigor neruorum ille qui à Græcis appellatur τέτανος: nos tamen horrorem conuenientem, vt ab altero horrore diſtinguamus, appellabimus rigorem, ſicuti nunc vulgus medicorum ſolet. Superueniunt hæc principio acceſſionum, quo tempore calor inquit Hippocrates [p] accenditur in thorace, & fertur ad caput, quo fit vt extremæ partes relinquantur frigidæ, quæ propter oſſa ac neruos frigidæ ſunt: ſed cum remittitur acceſſio, diffunditur calor per vniuerſum corpus ex thorace, ita vt pedes calidiores reddantur, quam ſit ipſe [q] thorax: hoc autem tempore acceſſionis quo calor ad pedes deſcendit, cōuenit [r] hominem alere. Sed relicto frigore, ſpectemus horrorem ac rigorem, & eius cauſas, in quibus tractandis, ob rei difficultatē diu-

[e] Supra l. 1. c. 4.
[f] Gal. 1. de diff. feb. c. 5.
[g] Gal. 1. 6. epid. com. 36.
[h] Gal. 2. 6. epid. com. 73.
[i] Galen. 13. meth. c. 21.
[k] Hipp. & Gal. 4. aph. 60.
[l] Hipp. & Gal. 5. 6. epid. 14.
[m] Hipp. ibid.
[n] Gal. l. de Tremore rigore c. 6.
[o] Gal. ibid.
[p] Hipp. 4. acut. 39.
[q] Hipp. ibid.
[r] Hipp. ibid. & 4. acut. com. 46.

tius inſiſtemus. Hottor ſimpliciter quem Græce diximus appellari [a] φρίκην, eſt vbi cum frigore externarum partium ſola cutis dimouetur, veluti mate ſtante fauonio: differt autem à graui horrore, qui Græce nominatur ῥῖγος à iunioribus Latinis rigor, quoniam ſub hoc vna cum frigore partiom externarum, oon tantum concutitur cutis, ſed ſimul etiam quiuis muſculus, & propterea vniuerſum corpus: quanquam accipitur ῥῖγος à Græcis aliquando pro vehementi frigore quod ſine vlla agitatione ſentiunt corpora ſana: in ægrotantibus tamen notat cum frigore agitationem omnium partium, atque hoc pacto accipimos rigorem de quo nunc loqui inſtituimus. Definitur autem non ſimpliciter frigus, aot etiam frigus vehemens, vt nonnulli voluerunt, ſed adeo moleſtum, vt [b] omnes partes corporis concutiantur: neqoe enim rigent omnes qui aut frigore ſimpliciter, aut etiam vehementi prehenduntur, niſi adeo moleſtum ſit, vt partes corporis inæqualiter dimoueat: hic motus quem definitioni rigoris aducere oportet, præter naturam eſt, veluti palpitatio, neruorum diſtentio, tremor, à quibus tamen omnibus diſſidet: à palpitatione [c] quidem, quoniam hæc pauca, rata & tarda eſt, ille contra multus, cum diutius perſeuerat: celer, cum velociter fiat, frequens, quia parum intercedit quietis inter duos contrarios motus qoibus continetur. Differt à diſtentione neruotum, quæ ſimiliter [d] eſt motus earundem partium motui voluntario inſeruientium, quoniam hæc, quamuis præter voluntatem accidat, eſt tamen ſimilis motui voluntario, ille agitatio quædam inæqualis. Diſtat & à tremore (quamuis Plato, [e] & Ariſtoteles [f] vtrunqoe eundem eſſe motum exiſtimare videantur) quod licet ambo ad muſculos pertineant, ad tremorem efficiendum concurrat voluntas, rigor ſit omnino præter voluntatem, cui reſiſti homo minime poteſt, quamuis maxime contendat, contineaturque ab aliis, præterea rigor, eſt totios corporis, tremor, vnius partis duntaxat. Sed iam tempus eſt rigoris cauſam exponere, quem & motus, & frigus efficit. Efficit motum facultas expultrix [g] contendens inde excutere quod moleſtum eſt, expellit primo pars ſentiens ad vicinam, donec omnes dimoueantor, concotiaturque vniuerſum corpus dum abiiciatur id quod moleſtom eſt: hinc itaqoe proficiſcitur agitatio. Frigus quod ſimul ſentitur, poteſt oriri à cauſa frigida irritante facultatem expultricem, ſed qoia oritur etiam vbi ea calida [h] fuerit, aliud cauſari oportet à quo refrigerentur partes externæ, nam internæ rigentium calidæ ſunt: id autem non aliud eſt quam contractio [i] calidi innati ad partes internas. Conſiſtit innatum calidum in ſpiritu & ſanguine, quibus cum deſtituuntur externæ partes, quod confugiant ad internas, relinquuntur frigidæ: contrahitur autem innatum calidum quo expultrix facoltas, natura, & ſenſus continetur, cum aliquid moleſtum percipit, ſed qoia contractum non poteſt ſeruari ſine perſpiratu, neceſſe eſt rurſus extra feratur, quod ſine magno impetu fieri non poteſt, cum à re moleſta externa prohibeatur quam contendit expellere. In hac pugna ac motu inoati calidi, viciſſim intro & foras, concutiuntur omnes partes corporis, & ita ſimul fit cum frigore agitatio, & propterea rigor, quem affectum omnes voluerunt eſſe caloris, & illi etiam ipſi qui innatum non cognouerunt, veluti Aſclepiades, qui ſolum poſuit aduentitium, incipit autem à lumbis & dorſo rigor, vt docuit Hippocrates [k] quoniam hæ partes frigidiores ſont quam anteriores, quæ raræ ſunt & piloſæ: facilius autem in eum incidunt fœminæ, quod frigidiores ſint quam mares, à dorſo per ſpinæ medullam afficitur cerebrum, quod & frigidum eſt & molle, ita vt facile noxam accipiat, quæ inde etiam impertitur neruis & muſculis omnibus, ita vt non mirum ſit ſi vniuerſum corpus concutiatur. Perſpecta proxima cauſa rigoris, quæ eſt facultas expultrix & natura ipſa innato calido contenta, cum contrahitur & effunditur, cum hoc eueniat quia percipit rem moleſtam, qualis hæc ſit iam nunc videndum eſt. Quamuis rigor ſit affectus frigidus, cauſa irritans facultatem expultricem non proptetea ſemper frigida eſt, ſed poteſt etiam eſſe vel calida, vel neque calida neque frigida: id quod perſpicuum erit, ſi omnes & euidentes, & abditas cauſas à quibus oritur intueamur, conſtat euidenter rigorem fieri à ſubita [l] perfuſione calidæ vel frigidæ aquæ, ab acribus medicamentis ſuperdatis parti [m] vlceratæ, à timore, ab auditu & aſpectu terribilis alicuius rei, contrahitur enim calor intro & externas partes relinquit frigidas, cumque rurſos extra fertur & excurit quod moleſtum eſt, agitatur vniuerſum corpus: at timor ac tremor, neqoe in calidis, neque in frigidis numerari poteſt, interna vero cauſa, ſiue ſit humor, ſiue [n] exhalatio ac flatus, mordet & moleſta eſt, aut calore, aut frigore, plerunque autem excitat rigorem flaua bilis quæ ad cutem expellitur, tum in tertianis principio acceſſionum, tum in ardentibus [o] cum ſoluuntur: detruditur enim ex venis materia bilioſa, quæ tandem educitur per ſudorem, ſed interea, dum à muſculis excutitur, ſequitur rigor, eundem efficit & humor melancholicus, qui per ſe frigidus eſt, ſed putreſcens incaleſcit, ita vt tam [p] calore quam frigore moleſtus ſit, quemadmodum apparet initio quartanæ acceſſionis, videtur aotem illa moleſtia penetrare vſque ad oſſa, iungitque cum morſu manifeſtum frigus, contra quam in tertiana, in qua ſentitur magis acrimoniæ moleſtia, quam frigoris. fit ſimiliter rigor [q] à pituita cruda, qualis illa eſt quam Praxagoras vitream appellauit, ſed lenis eſt, neque excitatur niſi cum homo dimouetur, non enim poteſt pituita cum extenuatur ad tenuitatem flauæ bilis peruenire, & ideo magnum rigorem excitare, accidit autem potiſſimum mulieribus, & his qui in [r] ocio degunt, multiſque ac frigidis ſuccis nutriuntur, redundantque humoribus crudis, præſertim vbi poſt cibum exercentur, aut calida aqua lauantur. Accidit autem etiam ſi non febricitent, & non tantum ſemel, ſed etiam repetit, id quod non eueniebat Hippocratis [s] ſeculo, cum homines parcius viuerent, & magis exercerētur; tunc enim vt ipſe teſtatur, rigorem ſemper ſequebatur febris, neque enim fiebat rigor, qui non degeneraret in febrem, quod accenderentur humores vt qui minus crudi eſſent. Scribit autem Epicratis [t] vxurem quæ multis craſſis ſuccis abundabat, primo & ſecundo die in rigorem incidiſſe, neque febrem ſequutam eſſe niſi tertio. Expoſita cauſa rigoris, non difficile eſt illam inueſtigare, quæ horrorem facit, eadem enim eſt ſed leuior, ſicuti horror idem ſymptoma eſt quod rigor, niſi quod [u] leuior eſt: cum

[a] Gal. l. de rigore c. 6.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 2.
[d] Gal. de rigore c. 8.
[e] Plato in Timæo, & Gal. l. de rigore c. 7.
[f] Ariſt. l. 3. probl. 25.
[g] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 2.
[h] Gal. l. de rigore c. 6. & l. 2. de cauſ. ſympt. c. 5.
[i] Gal. ibid.
[k] Hipp. 5. aph. 70.
[l] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 5.
[m] Gal. 2. progn. com. 58.
[n] Gal. 10. meth. c. 4.
[o] Hipp. 4. aph. com. 58.
[p] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 5.
[q] Gal. l. de rigore c. 7.
[r] Gal. ibid. & l. 2. de cauſ. ſympt. c. 5.
[s] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 5. & Hipp. in proœm. libri de morbis.
[t] Hipp. 5. epid. 22.
[u] Gal. 2. de diff. feb. c. 7. & 2. de cauſ. ſympt. c. 5.

enim frigore enim ſola concutitur cutis. Cauſa igitur, veluti humor, ſi parum admodum moleſtus eſt vix ſentitur, ita vt vel nullum excitet ſymptoma, vel inæqualitatem duntaxat: ſi paulo moleſtior ſit, efficit laſſitudinem: ſi magis infeſtus horrorem: ſi moleſtiſſimus, rigorem. Proficiſcitur maior & minor moleſtia, partim à corpore ægrotãtis, partim ab ipſo humore: in corpore ægrotantis attendimus vires & ſenſum: vires validæ, leuius ſymptoma efficiunt, quod renitantur, & idcirco contemnant cauſam lædentem: contrà imbecillæ, cum magis offendantur, & magis reniti poſſint, magis contendunt excutere quod noxium eſt, & idcirco grauius efficere ſymptoma, niſi vbi ob ſummam debilitatem non audeant pugnare cum cauſa lædente. Quod attinet ad ſenſum ſi acris eſt, magis percipit quæ moleſta ſunt, magiſque excitatur natura ad ea expellenda, fitq; grauius ſymptoma quam ſi hebes: materia vero ſi pauca eſt, ſi lenis, ſi quieta, leue excitat ſymptoma, contra ſi multa, ſi acris, ſi moueatur. Nunquam vero excitat rigorem quod ſymptoma grauiſſimum eſt, niſi [a] moueatur: mouetur autem & à nobis cum exercemur, cum verſamur in ſole, aut in balneo: [a] Gal. l. de ſponte autem cum transfertur ex vna parte ad aliam, & vt tradit Plato in Timæo, fit rigor à bile cum rigore c. 7. influit, hoc eſt cum mouetur: non poteſt autem per ſe multitudo & frigus ac calor humoris rigorem facere niſi moueatur, nam & hydropes & Arquati qui magna copia flauæ bilis, vel pituitæ opprimuntur, non propterea rigent: leuiora ſymptomata poſſunt etiam fieri, ſine motu materiæ. Ea quæ mouetur, quanto velocius mouetur, tanto grauius affert ſymptoma: in vniuerſum igitur grauius vel leuius excitatur, prout cauſa validior vel imbecillior eſt, & corpus ægrotantis magis vel minus opportunum eiuſmodi noxæ.

De differentiis febrium humorum putredinem ſequentium.

Cap. IIII.

Res præter naturam attinentes ad febrem ex humorum putredine profectam, morbum, cauſas, & ſymptomata, vbertim perſequuti ſumus: reſtant differentiæ quibus illa in vniuerſum diſtinguitur, has cum ſuppeditentur etiam à cauſis ac ſymptomatibus exponere placuit, vt facilius intelligi poſſent poſtquam cauſas & ſymptomata expoſuimus. Omittemus autem & illas quæ ſunt omnino aduentitiæ, cum nihil ad curationem conducant, & illas quibus morbi forma continetur: nam hæ conſtituunt ſpecies, quas explicabimus, vbi abſoluerimus ea quæ in vniuerſum explicanda erant: agemus autem de illis duntaxat, quæ aliquo pacto pertinent ad formam; ſumuntur [b] enim vel à ſubiecta materia in qua reſidet, vel a modo quo in illa verſatur, vel à conſequentibus ipſam, vel à cauſis, vel ab effectis. Attenditur [c] in ſubiecta materia, hoc eſt in cor- [b] Supra l. ſi c. 5. pore ægrotantis, ætas, ſexus, temperatio, robur. Ab ætate ſuppetunt differentiæ quod aliæ fe- [c] Vid. ibid. bres pueriles ſunt, veluti quotidianæ, aliæ iuueniles, veluti tertianæ puræ, aliæ ſeniles, veluti ardentes illæ quas affert pituita ſalſa. A ſexu, quod aliæ muliebres, vt pituitoſæ, aliæ viriles, vt biliuſæ, ſed hæ omnes differentiæ videntur ad cauſas referendæ, hoc eſt ad humores putres, & ideireo etiam ad ſpecies, quæ (vt in ſequentibus oſtendemus) diuerſæ ſunt pro diuerſis humoribus putreſcentibus. A temperatione quod aliæ congruæ ſunt veluti ardentes hominibus calidioribus: aliæ non congruæ, veluti eædem frigidioribus. A robore magno vel paruo, quod mediocres magnæ ſint, comparatæ ad morbum paruum, paruæ ad magnum. Sed pergamus ad modum quo forma reſidet in ſubiecta materia: hic multiplex eſt, vt perfectus & imperfectus, æqualis aut inæqualis, per ſe aut per aliud medium interiectum, efficit autem varios modus, varias febrium differentias; cum forma, hoc eſt calor perfecte reſidet in ſubiecta materia, tunc contraxit habitum, & occupat ſolidas partes, dicunturque eiuſmodi febres hecticæ, ſed quæ nunc nobis proponuntur humorem putredinem ſequentes, nondum perfecte inhæreſcunt, neque habitum contraxerunt cum partes ſolidæ nondum ex toto calefactæ ſint, ſed etiam calefiunt ab humoribus putribus, pro maiori autem vel minori putredine, magis vel minus hærent, & facilius vel difficilius remouentur. Cæterum immoderatio caloris qua febris continetur, poteſt æqualiter, vel inęqualiter occupare partes noſtri corporis, & ita erit febris æqualis aut inæqualis: Sola autem hectica [d] febris æqualis eſt, diaria vero & quæ humorum pu- [d] Gal. l. de inæquali intemperie c. tredinem ſequitur, neceſſario inęqualis eſt, cum alia ſit temperatio in partibus ſolidis, alia in hu- 6. moribus & ſpiritibus. Quod ſpectat ad eum modum quem diximus vel per ſe, vel per aliud, ſcire licet, omnes febres eſſe per ſe partium ſimplicium, & per has multiformium, propriè autem quæ conſiſtunt in humoribus putribus, aut ſine inflammatione ſunt, aut cum hac, vbi humores citra inflammationem putreſcunt, febres dicuntur morbi per ſe. Sed vbi adſit inflãmatio, hęc propriè appellatur morbus, febres quę illam ſequuntur dicuntur à veteribus [e] ſymptomata, quod ſymptomatũ [e] Galen. 4. modo alium morbũ ſequantur. Illi vero qui his laborant, vocantur non febricitantes, ſed phrenitici aph. com. 74. peripneumonici, pleuritici, aut alio eiuſmodi nomine ab inflammatione ducto; quamuis etiam eiuſmodi febres lędant actiones, & ideirco ſint morbi. Conſequuntur formam in ſubiecta materia, quantitas, [f] locus, modus, tempus, ad quantitatem refertur magnitudo & numerus, ſub ma- [f] Supr. l. c. 9. gnitudine comprehenditur etiam paruitas, vnde aliæ febres dicuntur paruæ, aliæ magnæ. Accipitur magnitudo morbi interdum pro ſpacio [g] maiori, vel minori, quod ab ipſo occupatur, interdum [g] Galen. 4. pro parte affecta nobili vel ignobili, vtroque modo accepta refertur ad locum. Interdum pro pra- meth. c. 9. uitate & facilitate morbi, & hoc pacto ſpectat ad ſymptomata & effecta. Interdum pro gradu qualitatis maiori vel minori, hinc dici ſolet, (quamuis minus propriè) [h] magna febris, cum calor eſt ve- [h] Gal. com. hemens, parua, cum leuis, atque hoc pacto accepta magnitudo ad quantitatem refertur, quemad- 1. aph. c. 7. modum referunt, plurimum calidum innatum, quod Hippocrates [i] eſſe ait in his qui creſcunt. Nu- [i] Hipp. 1. merus, eis ſuppeditat febrium differẽtias, quod alię ſimplices ac ſolæ ſunt, alię multiplices ac com- aph. 14. poſitę, componuntur autem cum ſymptomatibus propriam curationẽ requirentibus, cum cauſis,

& cum morbis, præſertim cum aliis febribus, ſiue diuerſi generis, veluti com hecticis, ſiue eiuſdem, vt com aliis ab humorum purredine ortis, ſiue ſint eiuſdem ſpeciei, vt biliosæ omnes, ſiue alterius, vt vna biliosa, altera pituitoſa, quæ ſi eadem hora inuadant, dicuntur etiam [a] confuſæ, ſi diuerſa, appellantur ſolummodo compoſitæ. Locus quem occupat febris quælibet, eſt vniuerſum corpus, & ita quæuis febris commnnis eſt morbus, nulla [b] proprius, quemadmodum inflammatio alicuius partis: quare à loco, nullæ ſumuntor barum ſebrium differentiæ. In motu animaduertitur qualitas & modus: conſiſtit qoalitas in celeritate & tarditate, ob quam aliæ febres dicuntur celeres, aliæ rardæ: ſed cum celeritas breuitatem, tarditas longirudinem afferat, aliæ febres rurſus dicuntur breues, aliæ longæ, dicuntur longæ, quæcunque [c] vltra quadrageſimum diem trahuntur, breues, quæ citra, ita vt quadrageſimus dies ſit vltimus breuium febrium, primus longarum. Breues ſi continuæ ſinr & vehementes, nominantur acutæ [d] ſiue ſimpliciter, ſicut illæ quæ quatuordecim [e] dicbus terminantur, ſiue valde, vt illæ quæ aute, vel tertio, vel quarto, vel ſeptimo, vel nono, vel vndecimo die finiuntur, nominanturque peracuræ ſiue ex recidiua, vt illæ quæ poſt decimumquartum vſque ad quadrageſimum. Vocantur autem acutæ ex recidiua, quod cum inceperint ac ceſſauerint, rurſus reuertantur, neque enim manere acntæ perpetuo poſſunt quadraginta dies, ſed tantum quatuordecim. At neque longæ etiam eodem tempore omnes terminantur, ſed quædam ſexaginta diebus, quædam octuaginta, quædam centum, quædam centum & viginti, quædam ſeprem [f] menſibus, nonnullæ enim quæ hyeme incipiunt, æſtate finiuntur, & ex contrario, hyeme, quæ æſtate: nonnullæ etiam multo diuturniores ſunt, veluti quartanæ. Modus quem in motu diximus animaduerti, multiplex eſt, primo aurem aut vnus idemque eſt à principio vſque ad finem, diciturque à Græcis σύνοχος, [g] aut diſtinguitur pluribus circuitibus, ille qui idem eſt, aut eodem [h] modo ſemper procedit, & appellatur ὁμότονος, aut ſemper augeri videtur, & appellatur ἐπακμαστικός, aut ſemper minui & dicitur παρακμαστικός, quæ differentiæ tribuuntur febribus illis quæ circuitibus carent: circuitus vero qui Græce dicitur [i] περίοδος, ſignificat æquale tempus quo aliquid ſimiliter reuertitur, veluti olympias, ſunt autem alii circuitus ordinati, alii inordinati, ordo qui in ipſis obſeruatur, vocatur à Græcis τύπος, circuitus autem ſi quotidie [k] reuertitur, quotidianus eſt, ſi tertio quoque die tertianus: ſi quarto, quartanus, quintanus non apparet niſi raro & [l] obſcurus, ſeptimanus & nonanus, neque inuenitur, neque nominatur, at neque reperitur etiam in corpore noſtro humor à quo poſſit proficiſci, ſicuti in ſequentibus oſtendemus nriri à pituita quotidianum, à flauabile tertianum, ab atra quartanum. Ex circuitibus ordinatis, alii repetunt eadem hora, alii anteuertunt, alii tardantur ob vim quandam propriam, præter eam quæ communis eſt, ob quam in vigore reuertuntur eadem hora, in incremento anteuertunt, in remiſſione tardantur: dies vero in quibus reuertuntur, interdum pares [m] ſunt, interdum impares. Eſt præterea circuituum motus aliquando ſtabilis [n] & conſtans, aliquando inſtabilis & inconſtans: illud item ſpectar ad modum motus, quod aliæ febres [o] incipiunt vehementes, ſed vſque ad vigorem paulatim remittuntur, aliæ cum mediocres inceperint creſcunt paulatim vſque ad vigorem, aliæ quodammodo ex his compoſitæ ſunt, leues enim incipiunt, ſed poſtquam paulatim increuerunt, & ſuā magnitudinem aſſequutæ ſunt, remittuntur dum diſcutiantur: maxime autem in circuitibus ordinatis, illæ differentiæ attenduntur, quod febres [p] aut intermittunt, aut ſunt continuæ, intermittunt illæ quæ in ſingulis circuitibus ad integritatem perueniunt, continuæ ſunt illæ in quibus homo nullo tempore integer eſt: babentur autem in quotidianis, tertianis, & quartanis, tam continuæ quam intermittentes: Sed fit etiam continua febris vbi ſimul coniunguntur [q] plures intermittentes diuturniores, ita vt nona inuadat antequam vetus receſſerit. Tempus quod ſimiliter morbi formam in ſubiecta materia conſequitur, ob celeritatem motus, breue eſt, ob longitudinem, longum, quare & febres aliæ longæ ſunt, aliæ breues, quarum differentias complures ante perſequuti ſumus. Sumuntur etiam à tempore aliæ differentiæ febrium, prout multo, vel paulo ante inceperunt, dicunturq; recentes vel veruſtæ, ſed hæ magis monſtrāt affectum ſtabilem vel mobilem, quam quod differentiam curationis poſtulent. Quod antemaliæ febres nocturnæ [r] ſint, aliæ diurnæ, magis pertinent ad cauſam quam paulo poſt ſubiiciemus, quam ad tempus, quod nūc tractamus. Referuntur etiam ad tempus quatuor partes febris, quæ reſpondent quatuor ætatibus animalium, incipit enim, augeſcit, viget, ſeneſcit ſeu inclinatur, ſunt autem quatuor hæc tempora motiones cauſarum, quamobrem maxime attenduntur in morbis habentibus cauſas, veluti in febribus humorū putredinem ſequentibus, non in hecticis, aut [s] in diariis quæ cauſas non habent. Principium eſt enim cauſa agere incipit, terminaturque incremento, in quo affectionem ſuam auget vſque ad vigorem, quare & tunc aceeſſiones anteuertunt, maiores & longiores ſunt, in vigore maxime agit, & omnia fortiora ſunt inquit Hippocrates [t] ſuccedit vigor incremento, ſicuti vigori remiſſio, quod eſt quartum tempus, in quo cauſæ vis remittitur, & omnia imbecilliora ſunt: non reperitur autem niſi in morbis ſalubribus, nam pernicioſi non [u] remittuntur: huiuſmodi ſunt quatuor ætates ſeu quatuor tempora febriom, quæ neque æqualia ſunt in diuerſis febribus, vt acutis, vel diuturnis, neque etiam inter ſe in eadem. Animaduertuntur eadem quatuor tempora in vnoquoque circuitu, incipit enim, augetur, viget, remittitur, ſed inter principium [x] & incrementum, reperitur inæqualitas quædam quæ quaſi quintum tempus adiici poteſt: præterea in febribus intermittentibus, remiſſionem ſequitur, intermiſſio, quæ quaſi ſextum tempus illis additur, ita vt diuidatur circuitus intermittentium febrium in ſex partes, continuarum in quinque, quanquam poteſt tam intermittentium quam continuarum circuitus bipartito [y] ſeparari in acceſſionem & remiſſionem: Acceſſio, quæ Græce dicitur παροξυσμός continet ſub ſe partes [z] deteriores ipſius circuitus, principium, incrementum, & vigorem: remiſſio in febribus intermittentibus, non tantum comprehēdit inclinationem, ſed etiam intermiſſionem ſeu integritatē. Differunt igitur febres

inter

[a] Gal. 2. criſ. c. 7 & 2. de diff. feb. c. 8.
[b] Galen. de cur. per venæ ſect. c. 19.
[c] Hipp. & Gal. p. prog. com. 25.
[d] Gal. 2. de dieb. decret. c. 12.
[e] Gal. 2. aph. com. 23.
[f] Galen. & Hipp. aph. com. 28.
[g] Gal. 2. de diff. feb. c. 2.
[h] Gal. ibid. & l. 9. meth. c. 3.
[i] Gal. de typis c. 2.
[k] Gal. l. de typis c. 4.
[l] Gal. 3. 3. epid. com. 64. & 3. p. epid. com. 17.
[m] Gal. 3. p. epid. com. 18.
[n] Hipp. & Gal. 3. aph. com. 8.
[o] Gal. l. 3. p. epid. com. 10.
[p] Hipp. 4. aph. 43.
[q] Gal. p. p. epid. com. 23.
[r] Gal. 3. p. epid. com. 6.
[s] Galen. 11. meth. c. 2.
[t] Hipp. 2. aph. 30.
[u] Gal. 3. de criſ. c. 3. & 9.
[x] Gal. l. de temp. morb. c. 4.
[y] Gal. de totius morbi temp. c. 6. & p. l. aph. com. 12.
[z] Galen. 9. meth. c. 5. & 11. meth. c. p.

inter ſe eiuſmodi temporibus, & ipſius circuitus, & totius morbi. Cauſæ tam externæ quam internæ, plurimas ſuppeditant propoſitarum febrium differentias: externæ quidem vel prout corpus noſtrum varie afficiunt, vel prout communes ſunt aut propriæ. Afficitur [a] varie corpus noſtrum ab aere, ob regionem, ob præſentem cœli conſtitutionem auſtralem, vel aquiloniam; ſed potiſſimum ob quatuor anni tempora, ob viciſſitudinem diei ac noctis, à quibus ſimiles ſumuntur harum febrium differentiæ: aliæ enim exempli gratia, hyemales ſunt, aliæ [b] vernæ, aliæ æſtiuæ, aliæ autumnales: tum aliæ diurnæ, aliæ nocturnæ. Efficiunt etiam externæ cauſæ ſimiles febrium differentias, vt propriæ ſunt, aut communes: propriæ dicuntur cum aliæ alios homines vexant, à quibus febres oriuntur propriæ, quæ Græce [c] σποράδες, ſeu σποραδικαὶ nominantur. Communes ſunt, quæ complures lędunt, efficiuntque communes morbos, qui Græce πάνδημοι, & πάγκοινοι vocantur: in vno autem populo à conſtitutione aeris facti, vocantur ἔνδημοι: in vna regione ἐπιδήμιοι. Quod ſi communitati adiiciatur prauitas, fiunt febres peſtilentes, quas Græci nominant [d] λοιμώδεις. Cauſa interna, hoc eſt humor putris, pro ſpecie, qualitate, motu, exitu, varias efficit differentias. Species humorum quatuor ſunt, ſanguis, pituita, flaua & atra bilis, à quibus conſtituuntur ſpecies propoſitarum febrium, vt [e] ſynocha à ſanguine, quotidiana à pituita, tertiana à flaua bile, quartana ab humore melancholico, quas in ſequentibus perſequemur, cum quæ in vniuerſum de omnibus dicenda erant abſoluerimus: quęcunque autem ſit ſpecies humoris putreſcentis, ſi purus ſit, facit febrem puram, quæ exquiſita dicitur: ſi mixtus [f] cum alio, mixtam, quæ nominatur ſpuria: nam vt tumores præter naturam, ſi à puro humore fiant, dicuntur exquiſiti, ſi à mixto ſpurii, ſic etiam febres. Qualitas humoris ſimilem efficit febris differentiam; ſi cocta eſt, coctam: ſi cruda, crudam: tum ſi mitis, mitem: ſi praua, prauam: eſt autem praua qualitas, vel manifeſta, vt in flaua & atra bile, vel occulta ob repugnantiam [g] totius ſubſtantiæ, quemadmodum vbi vim habet veneni: mouetur interdum putris humor febrem accendens & impetu quodam per corpus vagatur, efficitque febrem turgentem: plerunque autem frigeſcit, & tunc febris quam efficit non turget: attenditur & in interna cauſa, hoc eſt in humore putri, exitus: cum interdum retineatur, interdum exeat: vbi nihil vel paulum exeat materiæ, febris dicitur ſicca: vbi exeat, humida, præſertim ſi exeat humor: nam expirat interdum vapor duntaxat. Ergo ſi exeat multus humor, velut in illis febricitantibus, qui primo die ſudant, & nihil propterea leuantur, eiuſmodi febris valde humida eſt, appellaturque Græce [h] ὑγρώδης, & ἰκμώδης: vbi exeat vapor putris, ſi glutinoſus ſit, cum illis inhæreſcat quos contingit, efficit febrem quæ contage [i] contaminat proximos; quod non euenit cum ille, qui exit vapor minime glutinoſus eſt. Ab effectis, hoc eſt à ſymptomatibus ſumuntur propoſitarum febrium differentiæ, quod [k] mites ſunt vel prauæ, quod item ſalubres vel pernicioſæ: ſunt enim prauæ, illæ quibus praua ſymptomata accedunt: non tamen propterea pernicioſæ, cum non omnino ſpem adimant, ſed ſolummodo portendant periculum: ſunt mites, illæ quæ carent prauis ſymptomatibus; pernicioſæ, quæ habent ſymptomata grauiſſima, ſalubres, quæ non multum graua. Poſſunt autem eſſe ſalubres, quæ tamen non ſint mites aut leues. Abſoluimus differentias quibus diſtinguuntur febres ab humorum putredine profectæ; proximum eſt vt earum cauſas inueſtigemus.

[a] *Hippoc. 3. aphor. 25.*
[b] *Hipp. 3. p. epid. 6.*
[c] *Gal. p. p. a pid. com. p. & p. acutor. com. 9.*
[d] *Gal. p. p. a pid. com. p.*
[e] *Gal. 2. de diff. febr. c. 9.*
[f] *Galen. 2. de diff. febr. c. 8.*
[g] *Gal. 6. de loc. aff. c. 5. & p. de diff. feb. c. 5. & c. 4.*
[h] *Gal. contra Lycum, c. 2.*
[i] *Galen. p. de diff. febr. c. 2.*
[k] *Gal. 3. prognoſt. ab initio & Hipp. in eod. loco.*

De cauſis differentiarum febrium illarum, quæ ab humorum putredine oriuntur. CAP. V.

IN ſuperioribus [l] libris, cum differentiarum quibus morbi diſtinguuntur in vniuerſum cauſas inueſtigaremus, regulam adſcripſimus communem, qua nunc etiam vtendum eſt: ea autem eſt, quod [m] effectorum differentiæ proficiſcuntur à ſimili differentia cauſarum, vel omnium, vel aliquarum: ſiue ſimilitudo aperta & expedita ſit, ſiue implicita & abſcondita: ad cauſas autem efficientes redigere oportet habilitatem accipientis. Sumamus initium ab illis differentiis, quæ ducuntur à ſubiecta materia, hoc eſt à corpore ægrotante, in quo animaduerti monſtrauimus ætatem, ſexum, temperationem, vires, à quibus ſuppeditantur variæ febrium differentiæ, vt quod aliæ pueriles ſint, aliæ iuueniles, aliæ ſeniles: quod item aliæ viriles, aliæ muliebres: tum aliæ congruæ, aliæ non congruæ temperationi, aliæ paruæ, quod robur paruum ſit, aliæ magnæ quod magnum: harum differentiarum cauſa, eſt ſimilis differentia in cauſa febris, ſi non in efficiente, certe in habilitate materiæ ſubiectæ, hoc eſt corporis ægrotantis: differunt & febres inter ſe, modo quo accipitur forma in ſubiecta materia, vt perfecte in hectica, imperfecte in aliis febribus, cuiuſmodi eſt quam nunc tractamus: æqualiter in hectica, inæqualiter vt in his. Oriuntur autem à ſimili differentia cauſæ efficientis; quæ vim habet afficiendi perfecte aut imperfecte, æqualiter aut inæqualiter. Eadem cauſa per ſe afficit partes ſimplices, per has vero multiformes, quamobrem & febris per ſe tribuitur partibus ſimplicibus, per has multiformibus. Putredo humorum quæ diffuſa eſt, habet vim efficiendi febrem morbum; quæ vero concluſa in inflammatione, febrem [n] ſymptoma. Ex conſequentibus morbi formam in ſubiecta materia diximus eſſe quantitatem, locum, motum, tempus, quantitati ſubiicitur magnitudo & numerus, magnitudo complectitur ſub ſe quoque paruitatem. Cauſa febris magnæ vel paruæ, hoc eſt magni & parui exceſſus caloris, eſt ipſa cauſa febris, nempe humorum putredo vim habens in ſe magnitudinis & paruitatis. Si calidus humor valde putreſcat, magnam febrem affert, paruam, ſi frigidus reddatur parum putris. Quod attinet ad numerum, febres aut ſimplices ſunt, aut compoſitæ, prout & cauſa poteſt [o] ſimplices vel compoſitas afferre: ſunt item confuſæ vel compoſitæ tantum, prout cauſa iiſdem vel diuerſis horis, poteſt plures febres accendere. Locus in quo reſidet febris, eſt cor, & propterea vniuerſum [p] corpus, ita vt ſit morbus communis totius corporis, quare & cauſa quoque communis eſt, hoc eſt quæ poteſt in corde & in toto corpore febrem excitare. Ad motum pertinere diximus qualitatem & modum à quibus naſcuntur plures febrium differentiæ: qualitas conſiſtit in

[l] *Vide l. 4. de cur. gene. c. 6. par. p.*
[m] *Gal. p. de cauſ. puls. c. p.*
[n] *Gal. 4. aph. 73.*
[o] *Gal. 2. de diff. febr. c. 8.*
[p] *Gal. de tumor. per Vena ſect. c. 19.*

celeritate & tarditate, ob quam aliquæ febres celeres ſunt, aliquæ tardæ: illæ autem quę celeres ſunt, neceſſario breues ſunt: ſicuti quæ tardæ, longæ, & magis aut minus tales, ſiue longæ ſint ſiue breues, vt acutæ ſimpliciter, acutæ ex recidiua, & peracutæ; quæ differentiæ proficiſcuntur à ſimili differentia cauſæ efficientis febrem, hoc eſt humoris putreſcentis: qui quamuis neque celer neq; tardus ſit, habet tamen in ſe vim celeritatis cum tenuis eſt & calidus, vt flaua bilis: vim tarditatis, cum craſſus & frigidus, vt humor melancbolicus. Ad modum motus multæ referuntur differentiæ, & primo illæ, quod aliquæ febres, eædem manent à principio ad finem, & dicuntur à Græcis ſynochæ vnica acceſſione contentæ, aliquæ pluribus circuitibus diſtinguuntur, & dicuntur periodicæ: oriuntur autem à ſimili [a] differentia cauſæ efficientis, hoc eſt materiæ putris, quæ ſi tota ſimul ſit, ita vt conſtet ex tota ſua materia, facit ſynocham febrem non diſtinctam circuitibus, ſed totam ſimul, cuiuſmodi eſt quam efficit ſanguis in venis putreſcens, vbi reſidet veluti focus totus ſimul: ſi materia non tota ſimul putreſcat, ſed accendatur partita, neceſſe eſt febrem quoque partitam eſſe, & circuitibus diſtingui; quod euenit cum materia certis temporibus cogitur, tranſmittitur ex vno loco ad alium, & putreſcit: quod autem ſynocha perpetuo aut eadem maneat à principio ad finem, aut minuatur, aut augeatur, fit à cauſa, hoc eſt à putredine humorum, quæ ſimiliter aut eadem manet [b] à principio ad finem, ita vt æqualiter accendatur, & exhauriatur; vel ſemper augetur, quod magis accenditur quam exhauriatur; vel ſemper minuitur, quod magis exhauriatur quam accendatur. At vbi febris circuitibus diſtinguitur, ſi quidem hi ordinati ſint ſequuntur cauſam ordinatam, ſi inordinati inordinatam: qui ordinati ſunt, aut quotidie repetunt, aut tertio, aut quarto quoque die, & ita citius vel tardius pro vi humoris putreſcentis, qui ob multitudinem vel acrimoniam celerius naturam mouet ad expellendum, ita vt celerius reuertatur circuitus; ob paucitatem tardius, tuncque plus temporis intercedit inter circuitus. Pituita cum plurima ſit, quotidianos efficit: plus autem poteſt præ copia quam flaua bilis præ acrimonia: hæc quæ acris eſt, non differt circuitus in quartum diem, vt humor melancholicus, qui neque multus eſt, neque multum acris, ſed tertio reuertitur. Alij circuitus vltra quartanum, vt [c] quintanus, aut ſeptimanus, raro accidunt, & videntur magis tribuendi erroribus ordinatis, quam certę ſpeciei humorum: niſi dicas quintanum referendum eſſe ad paucitatem humoris melancholici, qui longiori interpoſito tempore naturam irritet: nam vbi multus ſit, poſt breuius tempus facit circuitum quartanum. Ad modum motus pertinent conſtantes febres & inconſtantes, tum quod febres vel primo fiant magnæ, vel proceſſu: vel primo fiant leues, ſed poſtquam paulatim increuerunt, remittantur, id proficiſcitur à cauſa, hoc eſt à putredine humorum, quæ eo pacto mouetur, quod ſi moueatur diebus paribus, fit ſimiliter febris diebus paribus, vt quotidiana; ſi diebus imparibus cauſa ſimiliter mouetur, reuertitur imparibus diebus. Quod vero febris anteuertat, aut tardetur, aut eadem hora reuertatur, tribuendum eſt cauſæ eam vim habenti, ſiue ob [d] proprietatem quandam, ſiue ob communem vim, in incremento anteuertendi, in remiſſione tardandi, in vigore eadem hora reuertendi. Sed quod acceſſio continua ſit aut intermittat, oritur ſimiliter à cauſa, hoc eſt à putredine [e] humorum ſimili, hoc eſt continua vel intermittente. Cum humor putreſcit in venis, putredo continua eſt, cum extra venas intermittit, quoniam quod putreſcit, expirat, & ex corpore euadit. Cauſa cur retineatur in venis, eſt partim imbecillitas facultatis expultricis, partim multitudo & craſſitudo materiæ, partim exitus interclusus: nec eſt quod tribuas aſſiduitatem & intermiſſionem multitudini & paucitati materiæ putreſcentis, nam hæc facit longitudinem & breuitatem acceſſionis: nec eſt quod dicas in febre intermittente inſpici vrinam, & mitti ſanguinem, quod humor putreſcat in venis: nam ea ſpectant ad materiam, quæ putreſcere debet, & non ad eam quæ iam putreſcit. Ille vero humor qui ex venis ad exteriores partes fertur, primo quidem rigorem facit, deinde cum putreſcit, febrem, quæ cum ille poſtea educitur ex cute, intermittit. Locus ergo vbi putreſcit humor, eſt cauſa aſſiduitatis & intermiſſionis. Tempus ſuppeditare eas propoſitarum febrium differentias diximus, quod aliæ breues ſunt, aliæ longæ, tum aliæ recentes, alię vetuſtæ: & tandem quod aliæ incipiunt, aliæ increſcunt, aliæ vigent, aliæ remittuntur. Cauſa longitudinis & breuitatis, eſt celeritas & tarditas motus quam ſupra expoſuimus: cauſa vero nouitatis & vetuſtatis eſt nouitas & vetuſtas efficientis cauſæ, veluti putredinis, quæ ſi non multo ante fuit, febris recens eſt: ſed ſi iam diu incepit, vetuſta eſt: principij vero, incrementi, vigoris, & remiſſionis cauſa eſt illa ipſa quæ febrem efficit, putredo videlicet, prout incipit, augetur, viget, remittitur: ſunt enim eiuſmodi tempora febrium mutationes ipſius partis, ſed cum eadem cōſpiciantur in ſingulis circuitibus, cauſari ſimiliter oportet putredinis mutationem in vnoquoq; circuitu: quæ ſi intermittat, efficit febris intermiſſionem, ſicut vbi inæqualiter accenditur, inæqualitatem. Illarum vero differentiarum quas depromi à cauſis monſtrauimus, non difficile eſt cauſas inueſtigare: vnaquęq; enim oritur ab ea cauſa à qua depromitur. Specta illas differentias febrium, quæ ſumuntur à cauſis externis, veluti ab aere, quod alię ſint hyemales, aliæ vernæ, aliæ æſtiuæ, aliæ autumnales, vel quod aliæ diurnæ, aliæ nocturnæ ſint: ab aere proficiſcitur, hyemali verno, æſtiuo, autumnali, diurno, nocturno: ſimiliter quod alię febres ſint communes, aliæ vulgares, aliæ propriæ: à cauſa externa oritur quæ aut communis eſt, aut propria. Eadem ratio eſt differentiarum illarum quæ ſumuntur à cauſa interna, ſiunt enim ſingulæ ab eadem cauſa à qua ſumuntur, videlicet ab humore putri, in quo animaduertimus ſpeciem, qualitatem, motum, exitum. A diuerſa ſpecie humoris diximus ſumi diuerſas ſpecies febrium, quas ſeorſum in ſequentibus perſequemur. Si humor quicunque ſit, purus [f] eſt, exquiſitam febrem affert: ſi mixtus, ſpuriam, qualitas etiam humoris putreſcentis, cruda vel cocta, mitis vel praua, eſt cauſa illarum differentiarum, quas ab illa ſumpſimus, vt quod aliæ febres coctæ ſint, aliæ crudæ: tum aliæ mitiores, aliæ prauæ. Motus & quies materiæ, vt ſuppeditat, ita etiam efficit ſimiles differentias in propoſitis febribus, vt quod aliæ febres ſint quietæ, aliæ turgeant. Exitus humoris putreſcentis efficit febrem humidam, ſicuti retentio ſiccam, quas differentias ſumi ab exitu & retentione monſtrauimus.

Sed

[a] Gal. 2. de diff. feb. c. 11.

[b] Gal. 2. de diff. feb. c. 2.

[c] Gal. 3. p. epid. com. 17. & 3. 3. epid. com. 64.

[d] Gal. p. de criſib. c. 3.

[e] Gal. 2. de diff. feb. c. 11. & l. 2. de criſi. c. 3. & 6. & l. de tremore, rigore c. 7.

[f] Galen. 2. de diff. febr. c. 8.

Sed proficiſcitur exitus & retentio, partim à vi materiæ putreſcentis, partim à cute: materia putreſcens, vbi multa humida, & tenuis ſit, educitur, vbi contraria, detinetur: cutis ſi rara præbet exitum materiæ, ſi denſa minime. Attendi etiam oſtendimus exitum vaporis à quo ſumi diximus eas differentias quod aliæ febres per contagionem afficiunt proximos, aliæ nihil eos lædunt: id quod proficiſcitur à natura vaporis, qui ſi glutinoſus & valde putris [a] expiret, febrem efficit quæ contagione proximos contaminat: ſi vapor minus putris ſit & non glutinoſus, febris non contaminat eos qui proximi ſunt, neque homines, neque etiam pannos; nam hi quoque interdum contaminari ſolent à vaporibus valde putridis & glutinoſis. Differentiæ quæ oriuntur ab effectis, hoc eſt à ſymptomatibus, quod ſcilicet aliæ febres ſint mites, aliæ prauæ, quod item aliæ ſalubres, [b] aliæ pernicioſæ, fiunt à cauſa febris nempe à putredine humorum, vim habente efficiendi aut leuia ſymptomata, & ita febrem mitem, aut grauiora quam videatur conuenire magnitudini morbi, & ita febrem prauam, aut grauiſſima, & ita febrem pernicioſam, aut minus grauia & ita febrem ſalubrem: ſed ſatis iam locuti ſumus de differentiis & differentiarum cauſis, deque rebus præternaturam ad propoſitam febrem attinentibus abſolute cognoſcendis.

[a] *Gal. p. de diff. feb. c. 2.*
[b] *Gal. p. criſ. c. 13.*

De recognoſcenda febre ex humorum putredine orta in vniuerſum.

Cap. VI.

PROXIMVM eſt vt ad ea quæ in ægrotante, ſiue præſentia, ſiue præterita, ſiue futura cognoſcenda ſunt, pergamus: præſentia ſunt morbus, cauſæ, ſymptomata, differentiæ, de quibus ſupra egimus, exordiamur à morbo, hoc eſt à febre in humoribus putribus conſiſtente. Recognoſcitur hæc vt febris eſt eo modo quo docuimus [c] recognoſci febrem in vniuerſum, ſed vt ſequitur humorum putredinem, primo die internoſci [d] etiam poteſt à diaria & ab hectica, quod non magis difficile eſt medico perito atque exercitato, quam agricolæ [e] cognoſcere herbas nuper naſcentes, partim autem ſub ſenſum cadit, partim mente percipitur: tactui ſubiicitur qualitas ac motus caloris, quo hæc febris continetur, eadem mente coniicitur ex cauſis, ex habilitate corporis ægrotantis, ex his quę proſunt aut obſunt, ex effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus: ex quibus omnibus maximam fidem faciunt ea quæ in ægrotante apparent, aliquid etiam valent externa, vt cauſæ quæ præterierunt, & ea quæ proſunt aut obſunt: tactu itaque percipitur & qualitas & motus caloris: qualitas [f] acris & fumoſa eſt, ob acrimoniam differt hæc febris à diaria, quæ lenis [g] eſt, ob copiam fumoſæ exhalationis, ab hectica, quæ quamuis ſit acris, eſt tamen ſqualida [h] ac ſine fumo; mouetur eiuſmodi calor inæqualiter, & interdum ſæpius accenditur, quod non euenit [i] diariis, aut hecticis febribus, ſed illis ſolum, quæ humorum putredinem ſequuntur, quamuis non omnibus: in his enim quæ proficiſcuntur à flatu abile, calor vt plurimum æqualis [k] apparet, & ſemel tantum accenditur. Reditus acceſſionum ſimiliter ad motum refertur, & tantũ propoſitis febribus accidit, quamuis non omnibus; ſiquidem ſynocha quæ ſequitur putredinẽ ſanguinis vna acceſſione cõtinetur, integritas vero nunquã ex toto deprehenditur inter acceſſiones harum febrium, ſicut vbi diaria finitur. A tempore quo manet calor, non ſumitur firmum iudicium huius febris, quod ſcilicet maneat plures dies, nam nonnullis febribus diariis idem monſtrauimus [l] euenire: hecticam vero diuturnam eſſe & circuitibus carere, omnes intelligunt. Quo pacto igitur qualitas, & motus caloris, poſſit propoſitam febrem demonſtrare ſatis expoſuimus: ſed qua ratione eadem mente cõiiciatur, videndum ſupereſt, & primo ex cauſis: ſi humorum putredinem, quæ continens cauſa eſt intelligeremus, ſimul notum etiam nobis eſſet hoc genus febris. Quo pacto autem putredo cum ſenſum lateat deprehendi poſſit, in ſequentibus ſubiiciemus vbi ad cauſas tranſibimus: aliæ cauſæ internæ vt prohibitus perſpiratus, obſtructio, aſtrictio, humor multus craſſus & glutinoſus, eatenus indicant hanc febrem, quatenus monſtrant putredinem quam efficiunt. At ſpectamus etiam num febris ſine cauſa externa atque euidenti inceperit, quod eſt proprium earum quæ humorum putredinem ſequuntur: nam diariæ prope omnes [m] incipiunt à recenti aliqua atque euidenti cauſa, quod interdum etiam accidit, ſed raro, illis quæ conſiſtunt in humoribus putribus. Incipere ergo ſine huiuſmodi cauſa, magis proprium eſt harum febrium, quam perpetuum: habilitas corporis ægrotantis ad putredinem, non nihil & ipſa valet ad hanc febrem indicandam, in his enim qui [n] calidi ſunt & humidi, & idcirco putredini obnoxij, par eſt febrem ab humorum putredine proficiſci. Iuuantium & lædentium hæc ratio eſt, quod præter frigida & humida quæ iuuant, calida & ſicca quæ lædunt febricitantes omnes, proprie vbi ſit humorum putredo, proſunt ea per quæ illi aut concoquantur, aut educantur, obſunt ea quæ aut illos retinent, aut obſtruendo, vel aſtringendo putredinem augent. Reſtant effecta, hoc eſt ſymptomata, ex quibus maximam vim habet pulſus ob calorem cordis, & vrina [o] ob putredinem humorum qui in venis verſantur, perpendemus tamen & alia quæ ſub quouis trium generum comprehenduntur, ex omnibus enim aliquid colligitur, per quod propoſita febris internoſcatur. Ex actionibus læſis, pulſus aucto calore vt in aliis febribus, ita etiam in hac neceſſe eſt augeatur, fit enim niſi quid prohibeat, maior, celerior, ſed proprie in hac febre magis augetur contractio [p] quam dilatatio, cum magis neceſſe ſit fuliginem expellere quæ à putredine excitatur, quam temperare vim caloris hauſto aere frigidiore: quamobrem celerior eſt motus contractionis, quam dilatationis, & breuior externa quies, quam [q] interna: quod contra accidit in hecticis ac diariis, à principio autem acceſſionis, pulſus fit velox, cum calor contrahatur, ſed deinde redditur magnus, neque in intermiſſione reuertitur [r] ad naturam ſuam, etiam ſi plurimum diſtet futura acceſſio vt in tertiana & quartana: præſefert etiam in vno [s] ictu inæqualitatem, cum in medio tardius moueatur, in principio & fine velocius. Duritics vero ipſius pulſus ad nullam febrem [t] proprie attinet, neque etiam ad hecticam, niſi adſit aut ſiccitas, aut concretio à frigore, aut materia diſtendens; ſiccitatem affert inanitas & febris ardens, aut diuturna, concretionem

[c] *Supra l. p. c. 6.*
[d] *Gal. l. p. de diff. feb. c. 7.*
[e] *Gal. l. 14. meth. c. 9.*
[f] *Gal. ibid.*
[g] *Gal. p. ad Glauc. c. 2.*
[h] *Galen. 10. meth. c. 6.*
[i] *Galen. p. de diff. feb. c. 7.*
[k] *Auic. l. 4. f. p. tr. 2. c. 2.*
[l] *Supra l. 2. c. 4.*
[m] *Gal. p. de diff. feb. c. 7.*
[n] *Gal. 8. meth. c. 7.*
[o] *Galen. 10. meth. c. 4. & p. ad Glauc. c. 2. & p. de diff. feb. c. 7.*
[p] *Gal. 3. de praeſag. ex pulſ. c. 2.*
[q] *Gal. ibid.*
[r] *Gal. p. ad Glauc. c. 2.*
[s] *Gal. p. ad Glauc. c. 6.*
[t] *Galen. p. de diff. feb. c. 7.*

Digitized by Google

frigus: diſtentio ob copiam materiæ maxime ſequitur inflammationes & duros tumores. Eadem ratio eſt reſpirationis quæ pulſus, cum ſimiliter ad refrigerandum, & ad fuliginem expellendam pertineat: quare celerius expellitur aer calidus quam attrahatur frigidus, & quies externa ſimiliter breuior eſt quam interna. horror ac rigor qui ſimiliter ad actiones læſas refertur, tantum his febribus accidit non tamen omnibus, neque enim apparet [a] in continuis, quare vbi ſit, diiudicare poſſumus febrem ſequi humorum putredinem: ſed non propterea ſi abſit eſſe de numero aliarum; complures aliæ ac tamen notæ ſuperueniunt huic febri, quæ non apparent in aliis, veluti dolor qui nullos ſequitur in hectica, at neque etiam in diaria, niſi ab æſtu, frigore, aut ebrietate profecta fuerit: ſuperuenire etiam ſolet his febribus ſomnus, vigilia, delirium, vertigo, morſus in ore ventriculi, ſingultus, ſitis, anxietas, quæ in aliis minime apparent, & idcirco monſtrant, vbi adſint, hanc febrem. Sed tranſeamus ad alterum genus ſymptomatum, quod conſiſtit in qualitatibus mutatis. Superuenit febricitantibus ex humorum putredine frigus partium extremarum, nigrities & aſperitas linguæ, tumor & durities præcordiorum, quæ neque in diaria, neque in hectica fieri ſolent. Ex his quæ detruduntur maximam vim habet vrina ad hanc febrem demonſtrandam, à principio enim aut cruda eſt, aut parum cocta, nunquam vero ex [b] toto cocta vt in aliis febribus, ita vt firmam fidem faciat huius, quam demonſtrant etiam expulſa, aut retenta, quæ ſunt vt plurimum immutata, & ſudor quem conſequatur ex toto integritas, quemadmodum vbi diaria febris recedit.

[a] Gal. de temp. morb. cap. 7 & 1. criſ. c. 3. & 6.

[b] Gal. p. ad Glauc. c. 7.

De recognoſcendis cauſis & ſymptomatibus febrium in humoribus putribus conſiſtentium. CAP. VII.

CAVSÆ vero, quæ recognoſcendæ ſunt in ægrotante, ſi præterierunt pertinent ad præterita, ad quorum cognitionem veniemus vbi præſentia abſoluerimus: ſin præſentes ſint, qua ratione recognoſcantur, iam nunc explicandum eſt: ſunt autem præſentes cauſæ primum putredo, [c] quæ proxime propoſitam febrem efficit, deinde prohibitus [d] perſpiratus, à quo proxime proficiſcitur putredo, tum obſtructio & aſtrictio, quæ perſpiratum prohibent, & tandem humor multus, vel craſſus, vel glutinoſus obſtruens, & frigus ac ſiccitas aſtringens: latent omnes hæ cauſæ ſenſum, & idcirco coniectura colligi debent, ex cauſis vna cum habilitate ægrotantis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Colligitur itaque putredo primum ex cauſa proxima, quam diximus eſſe prohibitum perſpiratum, ex habilitate corporis ægrotantis, quod diximus eſſe calidius [e] & humidius, ex his quæ aut proſunt ſeu exhauriendo vel concoquendo humores putres, ſeu perſpiratum expediendo, aut nocent intercludendo exitum humoribus putribus, & calidæ expirationi: ex effectis demum, & proprie ex propoſita febre, quam acri & fumoſo [f] calore diximus contineri, & ex morſu qui in variis corporis partibus ſentitur, ex inæqualitate pulſus, ex his quæ expelluntur putredinem quandam præſeferentibus, vt ex vrina, deiectione, ſudore, ſanguine vndecunque effluente. Prohibitus perſpiratus colligitur ſimiliter ex cauſis, vt ex obſtructione vel aſtrictione, tam internorum cauorum, quam externorum foraminum cutis, ex his quæ vel iuuant remouendo eiuſmodi cauſas, vel nocent eaſdem augendo: ex effectis, vt ex putredine & ſenſu caloris præter naturam in intimis partibus ob calidam expirationem retentam. Obſtructio indicatur à cauſa, quæ eſt humor vel multus, vel [g] craſſus, vel glutinoſus: ab habilitate ægrotantis, habile enim eſt ad obſtructionem id corpus, cuius anguſta ſunt vel interna caua, vel externa foramina cutis: ab his quæ proſunt exinaniendo, extenuando, incidendo, detergendo, vel obſunt augendo humores multos, craſſos, vel glutinoſos: ab effectis vt à prohibito perſpiratu cum ſenſu quodam grauitatis. Aſtrictionis indicia ſunt cauſæ, vt frigus ac ſiccitas, habilitas corporis ægrotantis in quo ſimiliter externa foramina & interna caua anguſta ſint, quæ iuuant relaxando, aut nocent aſtringendo, effecta, vt prohibitus perſpiratus ſine ſenſu aliquo grauitatis. Cauſa obſtruens, vt humor multus, craſſus vel glutinoſus, conÿcitur ex cauſis, vt ex eſculentis & poculentis ſimiliter multis, craſſis, & glutinoſis, ex habilitate corporis ægrotantis, quod ob frigidiorem temperationem eiuſmodi humorem naturaliter contrahat; ex his quæ vel iuuant, quatenus talem humorem corrigunt aut educunt, vel nocent, quatenus eundem contrahunt; ex effectis, hoc eſt obſtructione. Cauſa aſtringens ſiue [h] ſit exceſſus frigoris, ſiue ſiccitatis, ſiue vtriuſque ſimul, deprehenditur ex cauſis, quæ aut refrigerare, aut ſiccare, aut vtrunque efficere potuerint: ex habilitate corporis ægrotantis, quod in eiuſmodi immoderationem temperationis facile incidat; ex his quæ aut calefaciendo & madefaciendo iuuant, aut nocent refrigerando, & ſiccando: ex effectis, vt ex aſtrictione. Symptomata ſequuntur, quæ ſimiliter recognoſcenda ſunt in ægrotante, recognoſcuntur autem ſenſu, ita vt nō opus ſit argumentis ex quibus coniiciantur: id quod patebit, ſi omnia tria genera percurramus, & primo actiones læſas, vt [i] mutationem pulſus ac reſpirationis, dolorem, ſomnum, vigiliam, difficultatem reſpirandi, morſum in ore ventriculi, ſitim, ſingultum, anxietatem, horrorem, rigorem; omnia enim ſub ſenſum cadunt; ſicuti & qualitates corporis præter naturam, veluti frigus partium extremarum, inæqualitas frigoris & caloris in vniuerſo corpore, nigrities & aſperitas linguæ, tumor & durities præcordiorum. Senſu etiam accipiuntur quæcunque præter naturam aut retinentur, aut expelluntur, vt deiectio, vel retenta vel mutata, vrina, ſudor, vomitus, fluxus ſanguinis, aut eiuſmodi aliud præter naturam.

[c] Galen. 11. meth. c. 4.

[d] Gal. ibid. & 11 meth. c. 10.

[e] Galen. 8. meth. c. 3.

[f] Galen. 1. de diff. febr. c. 7.

[g] Gal. 11. meth. c. 4.

[h] Gal. de cauſ. morb. c. 7.

[i] Su[illegible] in c[illegible]

De recognoſcendis differentiis febrium in humorum putredine conſiſtentium. CAP. VIII.

SVPERSVNT ex præſentibus recognoſcendis in homine qui laborat febre ab humorum putredine orta, differentiæ quas [k] ſupra propoſuimus, recognoſcuntur autem fere omnes ſenſu, ſed colli-

[k] In hoc lib. c. 4.

ſed colliguntur etiam ex iiſdem ex quibus indicatur ipſa febris, vt ex cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis aſſumentibus aliam differentiam aperte vel latenter ſimilem, id quod vberrime docuimus, cum de morborum differentiis in vniuerſum recognoſcendis locuti [a] ſumus: nunc autem valere eandem regulam monſtrauimus in differentiis propoſitæ febris, vnamquamque ſeorſum percurrentes. Illæ quæ ſpectant ad ſubiectam materiam, hoc eſt ad corpus ægrotantis, quod pueriles, iuueniles, aut ſeniles ſint, tum viriles, & muliebres, indicantur primo à cauſis, hoc eſt ab eiuſmodi ætate vel ſexu, vel à temperatione qua aut ætas aut ſexus continetur, tum ab his quæ huic vel illi ætati aut ſexui prodeſſe vel obeſſe conſueuerunt, & tandem ab effectis, hoc eſt à ſymptomatibus quæ ſuperuenire ſolent cuiuis ætati ac ſexui; quod autem febres congruæ ſint vel non congruæ, intelliges ex ipſa habilitate ægrotantis quæ ad cauſam refertur, ſiquidem calidioribus corporibus, congruunt ardentiores febres, quæ frigidioribus non conueniunt. Deprehenduntur ſimiliter ex habilitate corporis ægrotantis febres magnæ & paruæ ad vires collatæ, quas ſi quis cognoſcat imbecillas, mediocrem febrem iudicabit magnam, eandemque paruam exiſtimabit vbi vires validæ videbuntur. Quo pacto autem virium robur quale ſit percipiatur, in prognoſtico docuimus, quod in [b] ſuperioribus libris in vniuerſum perſequuti ſumus. Differentiæ quæ à modo, quo forma in ſubiecta materia reſidet depromuntur, vt quod propoſitæ febres ſint ſtabiles vel inſtabiles, percipiuntur ex ſimili differentia addita, & cauſis & effectis, quæ vbi ſtabilia ſint, ſtabilem formam demonſtrant, vbi inſtabilia inſtabilem: ſed cum quæuis ex propoſitis febribus inæqualis ſit, non eſt quod inquiramus ſigna per quæ diſcernantur æquales ab inæqualibus, ſed potius diſcernere oportet eas quæ morbi ſunt, ab his quæ ſymptomata dicuntur, diſcernentur autem ex cauſa, hoc eſt, ex putredine quæ ſi diffuſa ſit febrem efficit morbum, ſi concluſa, quemadmodum in inflammationibus, efficit febrem [c] ſymptoma. Sumuntur differentiæ pertinentes ad conſequentia formam in ſubiecta materia, & primo à quantitate, quod aliæ febres magnæ ſint, aliæ paruæ, ob maiorem vel minorem exceſſum caloris. Diſcernuntur autem primo ex cauſis, vt ex putredine, quæ ſi magna fuerit in humore calido ac multo magnam febrem efficit, ac demonſtrat paruam in contrario, effecta etiam, hoc eſt ſymptomata, ſi magna ſunt, magnam febrem denunciant, ſi parua, paruam, quæ proſunt etiam magnæ febri auxilia, neceſſe eſt magna ſint, quæ paruæ non item. A numero depromi diximus differentias, quod febres aut ſimplices ſunt aut multiplices, ſeu compoſitæ tantum, ſeu etiam confuſæ: deprehenduntur autem ex ſimili differentia: nam cauſæ, iuuantia & lædentia, atque effecta ſimplicia, ſimplicem demonſtrant, multiplicia multiplicem, compoſitæ compoſitam, confuſæ confuſam. In motu diximus attendi qualitatem & modum: qualitas motus eas ſuppeditat differentias, quod aliæ febres celeres ſunt & idcirco breues, aut etiam acutæ, aliæ tardæ & idcirco longæ: monſtrantur hæ differentiæ primo à cauſis quæ quales efficiunt, tales demonſtrant, deinde ab his quæ vel tarde vel celeriter proſunt, aut obſunt, & tandem ab effectis, quæ celeriter, vel tarde apparent, plurimum autem valent ad celeritatem & tarditatem demonſtrandam, quæ detruduntur, quæ ſi diu cruda permanent, tarditatem ſignificant, ſi celeriter mutantur, ita vt vel concoquantur, vel deteriora fiant monſtrant celeritatem. A modo motus ſumuntur febrium differentiæ, quod aliæ febres carent circuitibus, aliquæ circuitibus diſtinguuntur, illæ ſunt totæ ſimul, & idcirco colliguntur ex cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis quæ tota ſimul ſint, hæ partitæ ſunt, & certis temporibus redeunt. Quamobrem coniiciuntur ex cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, ex effectis partitis, & non totis ſimul. Rurſus quę circuitibus diſtinguuntur, ſi ordinatæ ſunt, ex iiſdem ſignis colliguntur ordinatis; ſi inordinatæ, inordinatis.

Sunt autem ordinatæ febres quotidianæ, tertianæ, quartanæ, quæ deprehenduntur ex iiſdem ſignis, per quotidianos, tertianos, quartanos circuitus redeuntibus, vel eadem hora, vel tardius, vel citius prout & febres aut eadem hora reuertuntur, aut anteuenerunt, aut tardantur. Eadem ſigna prout magna, vel à principio, vel proceſſu temporis apparent, ita febrem, vel primo, vel proceſſu temporis vehementem denunciant: eadem prout continua ſunt vel intermittunt, ita continentem vel intermittentem febrem demonſtrant: tempus prout ad breuitatem vel longitudinem refertur, eas efficit differentias, quod aliæ febres longę ſunt aliæ breues, ſunt autem eędem ac celeres & tardę, & ideo ex iiſdem ſignis colliguntur paulo [d] ſuperius oſtenſis, ſed complectitur tempus etiam ſub ſe vetuſtatem, & nouitatem, quę differentię febris colliguntur ex cauſis & effectis ſimilibus, hoc eſt nouis ac vetuſtis. Differentię quæ ſumuntur à quatuor temporibus, quod alię febres incipiant, alię increſcant, alię vigeant, alię remittantur, deprehenduntur ex ſignis habentibus in ſe vim principij, incrementi, vigoris, aut remiſſionis, & primo ex cauſa, hoc eſt ex putredine, quę prout ſuo motu facit, ita etiam demonſtrat principium, incrementum, vigorem, & remiſſionem. Iuuantium & lędentium hęc ratio eſt, quod alia aliis temporibus proſunt aut obſunt: incipientibus morbis inquit Hippocrates [e] ſi quid tibi videtur mouendum moue, in vigore quieſcendum eſt. Quæ igitur ſolent aut prodeſſe, aut obeſſe, hoc vel illo tempore, prout proſunt, vel obſunt, ita ipſum ſignificant. Effecta etiam hoc eſt ſymptomata, prout incipiunt, augentur, vigent, remittuntur, ita indicant principium, incrementum, vigorem aut remiſſionem: circa principia & fines ſcribit Hippocrates [f] omnia imbecilliora, in vigore omnia fortiora: indicantur & quatuor hęc tempora febris ab his quę expelluntur crudis aut coctis, cruditas monſtrat [g] principium, coctio vero vbi manifeſta incipit incrementum, vbi perficitur, vigorem, vbi iam perfecta eſt remiſſionem: quo tempore autem maxime perficitur ſymptomata [h] validiora ſunt, & propterea febris viget, quod perpetuum eſt in febribus morbis, nam in illis quę ſymptomata nominati diximus, cum inflammationis materia paulatim effluit [i] proceſſu temporis cum perfecte coquitur, quamuis ſymptomata tunc ob feruorem augeantur, minora tamen ſunt quam ante, quod longe minor ſit materię copia quam ante fuit, nam plus eſt, quod inopia materię detrahitur, quam quod adiicitur feruore coctionis: vbi vero

[a] Vide l. 2. de cur. gen. c. p. par. p.
[b] Vide l. 10. de cur. gen. cap. p. par. p.
[c] Gal. p. ad Glauc. c. 3.
[d] In hoc eod.
[e] Hippocr. 2. aphor. 29.
[f] Hippoc. 2. aph. 30.
[g] Gal. 1 de totius morbi temp. c. 3. & 1 p. criſ. c. 9. & 10.
[h] Hippocr. 2. aph. 30.
[i] Gal. 3 acutorum com. 46.

materia non effluat paulatim, tunc quando maxime coquitur, maxima etiam ſunt [a] ſymptomata. Eadem quatuor tempora quæ in tota febre animaduertimus, animaduertuntur in ſingulis circuitibus, cum ſimiliter incipiant, augeantur, vigeant, remittantur: quibus quatuor temporibus in intermittente febre accedit inæqualitas, & intermiſſio. Deprehenduntur hæc omnia, primo ex cauſis ſimilem differentiam in ſe habentibus, deinde ex his quæ proſunt aut obſunt, alia enim aliis temporibus, vt totius morbi, ita etiam cuiuslibet circuitus commoda ſunt, vel incommoda. Somnus exempli gratia, cum incipit acceſſio incommodus [b] eſt, cum remittitur commodus: quo nomine demonſtrant illud tempus, cui commoda, vel incommoda eſſe conſueuerunt, ſed maxime deprehenduntur tempora circuituum ex ſymptomatibus, quæ prout incipiunt, augentur, vigent, remittuntur, intermittunt, inæqualia ſunt, ita monſtrant ſingula hæc tempora ſeu partes circuitus. A cauſis ſuppetere monſtrauimus differentias, & primo ab externis, quod hæ febres ſunt hyemales, vernæ, æſtiuæ, autumnales: præterea diurnæ, nocturnæ: indicantur autem primo à cauſis, vt à tali aere, qualis eſſe ſolet his temporibus: ab his quæ tunc obeſſe, aut prodeſſe ſolent. Æſtate exempli gratia magis conferunt refrigerantia & madefacientia, hyeme extenuantia & incidentia. Ab effectis denique, quæ talia appareant qualia ſolent his temporibus apparere. Ob eandem externam cauſam quatenus communis vel propria eſt, febres aliæ communes ſunt, aliæ propriæ: cognoſcuntur autem ex ſignis communibus vel propriis; ſiue ſint cauſæ ſiue effecta, ſiue iuuantia & lædentia. Quod ſi communia ſunt & ſimul praua [c] peſtilentem febrem denunciant. Cauſa interna ſuppeditat differentias pro qualitate, motu, exitu: nam pro ſpecie humoris putreſcentis, fiunt diuerſæ ſpecies febrium vt in ſequentibus apparebit: quæ ſpecies ſi humor purus ſit, dicuntur exquiſitæ, ſi mixtus [d] cum altero ſpuriæ. Colliguntur ſyncetæ & exquiſitæ, ex ſynceris, & exquiſitis cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, atque effectis: ſicuti ſpuriæ ac mixtæ ex ſpuriis ac mixtis. Qualitas vero humoris prout cocta vel cruda eſt, ita efficit febres vel coctas, vel crudas: ad cognoſcendam coctionem vel cruditatem, ſpectabimus ea quæ expelluntur, & potiſſimum vrinam, quæ cocta, coctam febrem, cruda, crudam ſignificat, ad qualitatem referuntur & illæ differentiæ, quod febris aut mitis eſt aut praua: demonſtratur autem ex ſimili cauſa, quo ſpectant etiam ſymptomata [e] leuiora aut grauiora: quod attinet ad motum aliæ febres turgent, aliæ ſunt quietæ, turgentes deprehenduntur ex cauſa, quæ varie per corpus [f] mouetur & non occupat certam ſedem: proſunt his quæ turgent purgantia [g] medicamenta, quamuis materia cruda ſit. Effecta etiam, vt varietas ſymptomatum, & anxietas, demonſtrant turgentem febrem: ſicuti quietam contraria ſigna. Differentiæ quæ ab exitu vel retentione materiæ ſuppeditantur, vt quod aliæ febres humidæ ſint, aliæ ſiccæ, vel ex ſolis expulſis ac retentis coniiciuntur. Si multus exeat ſudor à principio, febris eſt humida: ſi nullus ſicca. Quod ſi vapor exeat glutinoſus febrem efficit, quæ contage proximos contaminat, quod non euenit, vbi non ſit glutinoſus: deprehenduntur hæ differentiæ ſenſu, quanquam ſi quis nouerit cauſas, poſſunt ex ipſis quoque deprehendi. Reſtant differentiæ quæ ducuntur à ſymptomatibus, vt quod aliæ febres mites ſint, aliæ prauæ, indicantur autem à ſimilibus tam cauſis quam effectis. A grauiſſimis item ſymptomatibus febres perniciosæ dicuntur, ſicuti ſalubres à leuibus, ſed quia dignoſcere ſalubrem vel perniciosam febrem ſpectat ad futurum, tractabitur à nobis in prognoſtico. Explicatis præſentibus recognoſcendis in ægrotante ſequuntur præterita, huiuſmodi ſunt cauſæ quæ præterierunt, referuntur autem ab ægrotante, vel à familiaribus: ſed poſſunt etiam arte coniici ex effectis, quod quo pacto fiat, cum [h] ante abunde expoſuerimus in tractandis febribus diariis, nunc prætermittentes tranſibimus ad futurorum præſagitionem.

De futuris præſagiendis in febre ab humorum putredine orta, & primum de euentu. Cap. IX.

FVTVRA quæ præſagire oportet, ſpectant [i] vel ad euentum, vel ad tempus & modum, quæ ſunt differentiæ ipſius: duplex autem euentus in propoſita febre expectari poteſt, ſalus videlicet, & interitus, nam neuter ſtatus non poteſt in hoc morbo vt in quibuſdam aliis vſu venire, cum neceſſe tandem ſit hominem aut interire, aut ſanari: nequit enim cum hac febre conſeneſcere. Tempus quo expectandus eſt euentus, longum & breue eſſe poteſt, lateque patet tam longitudo quam breuitas. Via euentus varia eſt, cum aliquando febris hæc ſubito finiatur, aliquando paulatim; & ſi ſubito vel cum pugna, vel ſine pugna: cum pugna autem vel educta, vel tranſlata materia quæ febrem accendit. Hæc ſunt quæ præuidere oportet: latent autem ſenſum, qui tantum [k] percipit quæ præſentia ſunt, quamobrem mente coniici debent: at non poteſt coniectura duci ab effectis, cum nondum ſint: non ab his quæ proſunt aut obſunt, neque enim ei quod non eſt, aliquid prodeſſe poteſt aut obeſſe: relinquitur ergo vt ſolis cauſis coniiciantur quæ futura ſunt, vt in ſuperioribus [l] libris oſtenſum eſt, qua de prognoſtico in vniuerſum: cauſæ autem rerum futurarum præſentes [m] ſunt, & iam ad efficiendum aggrediuntur, præſeferuntque quam habent vim. Sunt cauſæ futuri euentus natura [n] & morbus inter ſe pugnantes, ſi videatur natura in eo certamine [o] validior, ſuperabit febrem, & erit cauſa ſalutis: contra ſi febris validior appareat, vincet naturam, & interitum afferet. Intueri tamen oportet vt in geſtando onere, itineris longitudinem, ita in ſuſtinendo morbum, eius [p] diuturnitatem: natura enim quamuis valida videatur, diuturnitate temporis interdum ſuccumbet: quare cum æſtimatur naturæ robur, confertúrque cum robore morbi, primo perpendere diuturnitatem oportet. Spectemus aute illa iudicia à quibus pateſiat robur naturæ, deinde tranſibimus ad ea quæ indicant vim morbi, & proprie febris, quam diximus conſiſtere in humoribus putreſcentibus. Naturam [q] intelligimus facultatem gubernantem corpus noſtrum, & non modo naturalem, ſed etiam vitalem & animalẽ, quas omnes facultates expedit validas eſſe in quouis morbo, ſed aliæ in

alius

[a] Hippoc. 2. aph. 17.
[b] Gal. 2. aph. cap. 9.
[c] Gal. 9. de diff. feb. c. 4.
[d] Gal. 2. de diff. feb. c. 8.
[e] Gal. lib. de conſt. art. c. 18 & l. 2. de criſ. c. 13.
[f] Gal. 9. aph. com. 22.
[g] Gal. ibid. & 4. aph. 10. & Hipp. in contextu.
[h] Supra l. 2. c. 6.
[i] Gal. 4. de præſ. ex pulſuum c. 11.
[k] Ariſt. 2. de anima & Gal. 9. de loc. aff. ab init.
[l] Vide in l. 11. de cur. gen. e. 9. par. 9.
[m] Gal. 9. prognoſt. com. 3. & 4.
[n] Gal. de conſt. art. c. 18.
[o] Gal. ib. & 4. de præſag. ex pulſ. c. 11.
[p] Gal. 3. criſ. c. 5.
[q] Gal. 2. de cauſ. ſympt. cap. 9.

aliis magis neceſſariæ ſunt, exempli cauſa vbi humor ex aſpera arteria educendus ſit, neceſſarium eſt robur facultatis animalis ad arbitrium noſtrum mouẽtis, quod non ita requiritur in propoſita febre, magis enim opus eſt facultate naturali concoquentę, & expellente [a] putreſcentes humores. Non cadit ſub ſenſum naturæ robur, ſed mente colligitur ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Cauſæ cur natura valida ſit ſunt moderata qualitas & quantitas ſpirituum, [b] humorum, & partium ſolidarum: ſed cum febricitantibus non poſſint eſſe hæc moderata, æſtimabimus qualia eſſe naturaliter ſoleant, nam hoc patefaciet etiam dum homo febricitat, naturæ robur. Videbimus item quantum recedant à naturali ſtatu, ſiquidem cum paruo receſſu ſeruatur adhuc magnum. Iuuantium & lædentium hæc ratio eſt quod ea quæ parum prodeſſe ſolent, ſi multum proſint: quæ multum obeſſę, ſi obſunt parum, magnum monſtrant naturæ robur, ſin contrario modo ſe habeant paruum. Effecta in vniuerſum ſiue ſint actiones, ſiue qualitates corporis, ſiue expulſa & retẽta, quanto magis ſimilia ſunt naturalibus, tanto maius indicant naturæ robur, quanto magis diſſimilia, tanto minus, maxime autem ex actionibus attendere naturales oportet & proprie [c] coctionem, quę vbi adſit, monſtrat naturam omnino validam eſſe & ſuperaturam febrem. Indicant coctionem ea quæ expelluntur, & potiſſimum vrina cum ex venis [d] emanet, vbi reſident humores à quibus ſubinde putreſcentibus hæc febris accenditur: tanti autem ponderis eſt ſi vrina bene cocta perſeueret, vt veteres [e] medici cum hac nullum febricitantem ſcribant interiiſſe: ſed quia facultas naturalis fouetur à vitali tentare arterias oportet; validus enim earum pulſus validam oſtendit facultatem vitalem quæ plurimum conducit ad naturalem: hactenus de robore naturæ. Morbi nempe putridæ febris robur colligitur ſimiliter ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Cauſæ non tantum ſunt illæ quæ morbum faciunt, ſed etiam differentiæ, pro quarum varietate morbus interdum adeo validus eſt vt naturam ſuperet & interitum afferat: interdum adeo imbecillus vt ſoluatur & ab ea ſuperetur. Species vero febris humorum putredinem conſequentis, ob cauſam hoc eſt, ob humorem putreſcentem mitiorem vel deteriorem, validior eſt aut imbecillior. Intueamur primo differentias, deinde cauſas perpendemus tam externas quam internas, tum iuuantia & lædentia & iadem effecta, ex quibus intelligere poſſimus robur morbi paruum aut magnum. Ordiamur à differentiis quæ ſumuntur à ſubiecta materia, hoc eſt à corpore ægrotantis: pertinent autem aut ad vim naturæ quam proxime tractauimus, aut ad temperationem ob quam febres congruæ ſunt aut non cõgruæ: quæ non ſunt congruæ, vt ardentes ſenibus, [f] validiores ſunt quod à validiori cauſa fiant; quæ congruæ imbecilliores. Modo quo forma reſidet in ſubiecta materia propoſitæ febres differunt, quod aliæ ſtabiles ſunt, aliæ facile remouentur, & nondum hærent, conſtat autem has eſſe imbecillas, illas vero firmas; quod vero non ſequantur alium morbum, ſed dicantur ipſæ morbi, aut exiſtimentur ſymptomata inflammationum, non propterea ſunt imbecilliores aut validiores, ſed quatenus ſequuntur grauiorem vel leuiorem cauſam, hoc eſt putredinem humorum. Plurimum autem poſſunt illæ differentiæ quæ ſumuntur ab his quæ conſequuntur formam in ſubiecta materia, & primum à quantitate, aliæ enim magnæ ſunt, aliæ paruæ; quæ magnæ ſunt, præſeferunt robur, quæ paruæ imbecillitatem. Numero diſtant inter ſe quod aliæ ſimplices ſint, aliæ multiplices; ſimplices imbecilliores ſunt, multiplices validiores, ſiue tantum compoſitæ ſunt, ſiue etiam confuſæ. In motu animaduerti diximus qualitatem, & modum; qualitas conſiſtit in celeritate & tarditate, quo fit vt aliæ febres celeres ſint, & idcirco breues, aliæ tardæ, & idcirco longæ; [g] longitudo, vbi par ſit magnitudo, febris robur demonſtrat, breuitas imbecillitatem; efficiẽs enim cauſa, quo diuturnior eſt, plus efficit, & idcirco validior eſt quam quæ breuior; modo alioquin æquales ſint, nam ſæpe breuiores morbi vehementiores, ac peracuti ſunt deteriores quam longi, & idcirco etiam validiores. Ad modum motus pertinet primum, quod aliæ febres totæ ſimul ſunt, aliæ circuitibus diſtinguuntur; quę totæ ſimul ſunt, validæ ſunt ob aſſiduitatem, ſed non propterea validiores quam illæ quæ circuitibus diſtinguuntur. Oriuntur enim à ſanguine putri, qui mitior [h] eſt quam ille humor qui febrem cum circuitibus accendit. Differentiæ vero illius febris quæ circuitibus caret quã ſynocham dicunt, quod aliæ ſemper augeri videantur, aliæ ſemper minui, aliæ in eodem ſtatu perſeuerare à principio ad finem, validiorem & imbecilliorem febrem denunciant; validior enim eſt, quæ ſemper [i] augeri videtur; imbecillior quæ ſemper minui; quæ in eodem ſtatu perſeuerat, media eſt inter vtranque; vbi ſint circuitus, ſi inordinati ſunt, imbecilliorem febrem demonſtrant, cum ab externa cauſa, & a prauitate [k] victus proficiſcantur; ordinati, validiores ſunt, cum cauſam internam, & ſtabilem ſequantur. Sunt autem circuitus ordinati, quotidiani, tertiani, quartani; robur quod demonſtrant & imbecillitas, ad cauſam refertur, quæ ſi multa eſt, vt pituita in quotidiano, monſtrat morbum validum, id quod facit etiam vbi acris ſit veluti flaua bilis in tertiano. Quæ autem neque ita multa, neque ita acris eſt, circuitum imbecilliorem reddit, vt quartanum, humor melancholicus. Poſſunt autem ordinati circuitus quicunque ſint, & eadem hora reuerti, & anteuertere, & tardari; qui eadem hora reuertuntur, validiorem febrem ob magis ſtabilem [l] cauſam denunciant, qui vero anteuertũt, ex quadam proprietate, [m] non ex vi incrementi, validiorem febris vim monſtrant quam qui tardantur; Ex magnitudine febris ſtatim apparẽte in principio quam paulo poſt ſequatur leuitas, indicatur minus robur febris, quam ex leuitate à principio quam ſequatur magnitudo; ſi autem vt pleriſq; euenit, paulatim febris augeatur, dein minuatur, non monſtrant propterea robur aut imbecillitatem: vbi motus inconſtans eſt; cæteris paribus, febris validior eſt quam vbi conſtans; quæ mouentur diebus imparibus imbecilliores ſunt quam quæ paribus, quod non tantum proficiſcitur à vi dierum, ſed etiam ab humore, vt à pituita quæ mouetur diebus paribus, & quia multa craſſa & glutinoſa validiorem efficit febrem quam flaua bilis quæ diebus imparibus mouetur; quamuis hæc magis ardentem febrem efficiat, & hoc nomine etiam validiorem. Pertinet quoque ad modum motus, quod aliæ febres continuæ ſunt, aliæ intermittentes; quæ continuæ, ſunt validiores; quæ intermittunt, [n] imbecilliores,

[a] Gal. 11. me. c. 9.
[b] G. l. 10. met. c. 1.
[c] Gal. 11. met. c. 6.
[d] Gal. 2. 3 ep. com. 6. & 4. aph. com. 77. & 3. criſ. c. 3.
[e] G. 1 de diebus decretoriis c. 11.
[f] Gal. 1. aph. com. 14.
[g] Hip. 2. aph. 25.
[h] Gal. 2 de diff. febr. c. 9.
[i] Hi. aph. 49.
[k] Gal. l. 2 de diff. feb. c. 11.
[l] Hi. l. 2 aph. 30.
[m] Gal. l. 1. de criſ. c. 3.
[n] Hip. 4 aph. 43.

ita vt periculo vacent; quæ plus temporis intermittunt, imbecilliores ſunt veluti quartana. Sequuntur differentiæ attinentes ad tempus, ad quod ſpectat, quod aliæ febres diuturniores ſunt, aliæ breuiores, de quibus ſupra locuti ſumus cum egimus de celeritate, & tarditate. Refertur etiam ad tempus, quod febris aut vetuſta aut recens; videtur imbecillior, quæ recens eſt, quod nondum hæreat, vetuſta validior quod valde hæreat, & ſtabilem cauſam ſequatur; nouitas [a] & vetuſtas per ſe nihil requirunt. Quatuor vero tempora totius febris, monſtrant quando idem morbus ſit validior, quando imbecillior; id quod faciunt etiam quatuor tempora totius circuitus, febris enim cum incipit imbecilla eſt; cum creſcit, validior; cum viget validiſſima; cum minuitur deinde, maxime imbecilla. Circa initia & fines inquit Hippocrates, [b] omnia imbecilliora, in ſtatu omnia validiora; non tamen monſtrant quatuor tempora, & totius febris, & cuiuslibet circuitus, robur & imbecillitatem abſolute. Superſunt differentiæ quæ ſumuntur à cauſis & ab effectis à quibus per ſe ſumemus etiam indicia; intuebimur primum quo pacto cauſæ tam internæ quam externæ, deinde iuuantia & lædentia, poſtremo effecta, hoc eſt ipſa ſymptomata monſtrēt robur & imbecillitatē febris. Cauſæ aut externæ ſunt, aut internę: externæ quæ extrinſecus incidūt vt aer, quæ offerūtur, vt cibi & potiones, ſub externis comprehendi poſſunt quæcunque euidentia ſunt, veluti quæ excernuntur ac retinentur, motus quies, ſomnus, vigilia, animi tranquillitas; omnia hæc vbi valida ſint, febrem vt efficiunt, ita etiam demonſtrant validam; vbi imbecilla, imbecillam; non tamen proxime & per ſe, ſed per internam atque abditam cauſam, hoc eſt humorum putredinem quam mouent, præclare enim ſcriptum eſt à veteribus [c] medicis, cauſas euidentes mouere eas quæ abditæ ſunt: quatenus vero externæ atque euidentes cauſæ communes ſunt vel propriæ, nihil faciunt ad ſignificandum robur aut imbecillitatem febris, niſi cum prauitate quadam iungantur, quemadmodum aer putris ac peſtilens, ſic enim notant magnum febris robur: interna cauſa eſt humorum [d] putredo. Poteſt tam putredo quam humor putreſcens, & validam, & imbecillam febrem afferre: putredo enim interdum magna eſt, interdum parua: quæ magna eſt, magnam febrem indicat, paruam quæ parua; veluti cum humores ſunt [e] ſemiputres. Differunt etiam inter ſe humores putreſcentes, ſpecie, quantitate, qualitate, motu, exitu; pro quorum varietate efficiunt ac denunciant febrem nunc validam, nunc imbecillam. Species quidem humorum refertur ad qualitatem, aliis enim præditi ſunt qualitatibus tam primis quam ſecundis aliæ humorum ſpecies, quamobrem de ſpecie paulo poſt agemus cum qualitatem perpendemus. Miſcentur interdum inter ſe humores [f] & efficiunt febres ſpurias, interdum ſynceri ſunt & faciunt exquiſitas; ſynceri validiorem febrem afferunt quam mixti, propterea quod qualitas quæ in ſynceris excedit, mixtura contrarii humoris non remittitur, quo nomine Hippocrates [g] malum eſſe ait, cum ex corpore ſyncerum aliquod educitur, notat enim humorem à quo morbus proficiſcitur ſyncerum eſſe: expedit autem magis eſſe mixtum, cum (vt diximus) ſic remittatur eius vis à contrario; non tamen expedit vitioſos plures humores ſeparatos eodem tempore in ægrotante verſari, qui multiplicem morbum efficiant; eiuſmodi enim validior eſt, & maiori negocio aufertur. Sed ſi humor vnus duntaxat morbum excitet, expedit tunc mixtum eſſe magis quam ſyncerum; quamuis vbi ſimul plures humores putreſcant validior [h] ea ratione interdum febris ſit, quia iidem difficilius concoquuntur. Illud tamen obliuiſci non oportet quod ſanguis qui maxime naturæ conuenit, minus nocet cum putreſcit vbi ſyncerus eſt, quam vbi miſcetur cum alio humore, veluti cum flaua bile; quantitas putreſcentis humoris vbi maior eſt validiorem reddit febrem, vbi parua imbecilliorem quicunque ille humor ſit: ſequuntur enim validiores cauſas effecta validiora: qualitas conſiſtit & in primis & in ſecundis qualitatibus, quod attinet ad primas, quo humor calidior eſt, eo maiorem febrem & validiorem accendit, quo frigidior, eo imbecilliorem. Siccitas humoris reddit acriorem calorē, & propterea validiorem febrem, ſed humida qualitas magis eſt obnoxia putredini, quæ maior effecta validiorem ipſa quoque reddit febrem: ex ſecundis qualitatibus craſſitudo [i] humorum cum difficilius ſuperetur quam tenuitas maius propterea robur demonſtrat, verum humores non tantum qualitate nocent, ſed interdum etiam tota [k] ſubſtantia pugnant cum natura noſtra, quod vbi accidit vires addunt morbo quem efficiunt, ſi humor qui febrem accendit moueatur & non occupet certam ſedem, efficit [l] turgentem quæ longe validior eſt quam quieta, nam præterquam quod poteſt quæ mouetur materia occupare præcipuam aliquam partem & interitum afferre, non ita facile concoquitur ſicuti quæ quieſcit quamuis facilius expellatur. Retinetur materia ex toto interdum in febribus ita vt ſiccæ ſint, interdum à principio incipit euidenter effluere ita vt ſint humidæ, vtræque validę ſunt, admodum humidæ propter copiam materiæ, valde ſiccæ propter craſſitudinem atque exitum interclusum, præſtat autem neque omnino humidam eſſe febrem neque omnino ſiccam, ſic enim imbecillior eſt & facile ſuperatur, quod attinet ad vapores expirantes ſi glutinoſi ſint, quemadmodum in febre illa quæ contagione proximos contaminat, robur demonſtrat, quod non euenit vbi non ſint glutinoſi. Hoc pacto igitur colligitur robur, & imbecillitas febris. Accedunt iuuantia & lædentia, quæ ſimiliter poſſunt vim febris ſignificare: vbi ea quæ plurimum iuuare ſolent, aut parum iuuent, aut etiam noceant, quemadmodum de ſomno tradidit Hippocrates [m] malum eſt, morbus enim tunc videtur naturam ſuperare, quod ſi ea quæ parum lædere ſolent valde noceant, monſtrant ſimiliter robur febris validum: lædit ægrotantem præcipue ipſa febris; quæ cum facile toleratur, imbecillior eſt: cum ægrum maxime vexat, ita vt vix eam ferre poſſit, valida eſt, & naturam vincit. Vxor Dromedai quam deſcribit Hippocrates, [n] non facile morbum ferebat, ſexto autem die interiit. Heropytus qui ſimiliter non facile morbum ſuſtinebat, ſed alioquin validus erat, centeſimo tandem die ſanatus ab Hippocrate [o] commemoratur. Effecta reſtant, hoc eſt ſymptomata, quæ maxime demonſtrant qualis ſit febris, valida ne an imbecilla: nam vt in ſuperioribus [p] libris oſtenſum eſt, vbi prognoſticum tractauimus in vniuerſum, ſymptomata quanto plura & grauiora ſunt, tanto validiorem morbum

[a] Gal. 4 met. c. 5.
[b] Hip. 2. aph. 30.
[c] Gal. 1 de ca. pulſ. c. 2.
[d] Gal. 11. met. c. 4.
[e] Gal. l. de diff. feb. c. 6 & l. art. medic. c. 89.
[f] Gal. 2. de diff. febr. c. 8.
[g] Hip. 2 prog. c. de ſputo.
[h] Gal. 1. de criſ. c. 11.
[i] Gal. de cōſt. art. c. 16.
[k] Gal. 3 3 ep. com. 77.
[l] Gal. 1. aph. com. 22.
[m] Hip 2. aph. 1. & 3. 3. ep. 76.
[n] Hip. 3. 1. ep. 25.
[o] Hip 3 3. ep. 80.
[p] Vid. l. 10. de cur. gen. c. 5. par. 3.

denun-

denunciant: quanto pauciora & leuiora, tanto imbecilliorem: proptie autem cum læduntur actiones illæ quæ magis neceſſariæ ad vitam ſuot, maius robur febris denunciant, quam vbi offenduntur aliæ quæ minus neceſſariæ ſunt: illæ actiones quæ proxime proficiſcuntur à parte præcipua, vt à corde, a iecinore, vbi grauiter lædantur, validam eſſe febrem ſignificant. Animales actiones, aut ad præcipuas facultates attinent, vt ad intelligentiam, rationem & memoriam: aut ad ſenſum: aut ad motum voluntatium. Vbi grauiter lædatur intelligentia, atque imaginum comprehanſio, vt in his qui floccos [a] carpunt; & feſtucas legunt, neceſſe eſt cerebrum male affectum ſit, & idcirco febrem eſſe validam cum læditur ratio, minus graue delirium eſt cum [b] riſu, quam ſerio: minus item cum cerebrum aliis partibus ægrotantibus [c] congruit quam cum per ſe ægrotat: vbi læditur memoria, ſiquidem grauiter, [d] extingui calorem in cerebro denunciat, & propterea febrem validam. Senſus vero, aut communis eſt, aut proprius: ad ſenſum [e] communem pertinet ſomnus & vigilia, quæ vbi modum valde excedant, [f] malum: immoderata enim vigilia ab immoderato calore ac ſiccitate cerebri proficiſcitur, ſicuti immoderatus ſomnus ab immoderato frigore & humore eiuſdem: quãobrem neceſſe eſt tunc febrem eſſe validam, ſiue ferueat calor in cerebro, ſiue etiam extinguatur. Senſus proprii, ſiue ablati, ſiue grauiter læſi, grauem febrem denunciant, præſertim illi qui prope cerebrum reſident, vt viſus & auditus: quare grauiſſimum ſignum eſt tam cæcitas quam ſurditas [g] ſuperueniens. Ad ſenſum tactus refertur dolor, qui vbi vehemens ſit circa ventriculum, vt docuit Hippocrates [h] in febre, malum eſt: malum etiam ſi ſtatim dolor ceſſet manente adhuc cauſa. Motus voluntarius ſi in toto corpore auferatur, quemadmodum in attonitis, febris aut pernicioſa eſt, aut ſanatu difficilis; minus graue eſt vbi motus minuatur duntaxat. Vbi deprauetur motus voluntarius, ſuperueniatque neruorum diſtentio ob febris calorem exſiccantem, ſignificatur febris validiſſima; quod ſi homo ſuſtinere [i] membra non poteſt, neque iacere cruribus paulum reductis, ſed ſubinde ad pedes delabitur, febrem adeo validam demonſtrat, vt labefactet facultatem ad arbitrium mouentem; quæ ſi non ita deſideratur [k] valida in propoſita febre vt coctrix, eſt tamen neceſſaria propter reſpirationem, quæ in morbis acutis vbi ſecundum [l] naturam fiat imbecillam febrem denunciat, vbi auferatur, minuatur, deprauetur, grauem, præſertim ſi auferatur, malus eſt & anhelitus ſubſiſtens; grauis etiam eſt difficultas magna ſpirandi, anhelitus magnus & rarus, notat [m] delirium, ſi exeat frigidus, extinctionem [n] caloris. Ad vitalem facultatem ſpectat animæ defectio & læſio pulſus; docet autem Hippocrates [o] eos repente mori quibus ſine cauſa manifeſta magna & frequens accidat animæ defectio. Pulſus vero, magnum febris robur demonſtrat, non ſolum vbi valde præter naturam augetur, ſed multo magis vbi valde minuitur, ita vt fiat rarus, tardus, vel etiam intermittens; notat enim extinctionem [p] caloris innati. Ad facultates naturales, referuntur quatuor miniſtræ, attractrix, retentrix, concoctrix, expultrix, quæ ſunt ad alendum neceſſariæ: quibus accedit etiam appetitio cibi & potionis vt fames, & ſitis. Vbi appetitio cibi vehementer augeatur, notat frigus ventriculi, [q] magnum, quod deinde ſequitur animæ defectio; vbi auferatur, niſi homo fortis ſit, coneturque omnibus modis cibum ſumere, vires deficiunt, vt ſæpe in peſtilentia [r] vſu venit. Sitis vehemens ardentem febrem denunciat, ſed ſi præter rationem [s] ſubito ceſſet, notat extinctionem caloris innati. Attractio & retentio, quanto grauius læduntur, tanto validiorem febrem oſtendunt, coctio, ſicuti cum perficitur denunciat [t] naturæ victoriam, ita cum corrumpitur morbum validiorem ſignificat; quæ autem aufertur indicat morbum non ſuperari à natura; hæ læſiones deprehenduntur ex his quæ excernuntur, potiſſimum ex vrina, quæ paulo poſt ſubiiciemus. Expulſio vbi auferatur ex toto, aut extinctionem ſenſus & caloris ſignificat, aut calorem valde vrentem aut exſiccantem, quod non fit ſine magno febris robore. Ad expulſionem pertinet rigor, qui ſi in febribus intermittentibus principio acceſſionum fiat, bonus eſt; quibus enim quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur inquit [u] Hippocrates; idem ſi ſuperueniat continuis, & potiſſimum [x] ardentibus, monſtrat magnum naturæ robur, quæ deinde per ſudorem expellit bilem, à quo eiuſmodi febris proficiſcitur; vbi non ſequatur ſudor aut non incaleſcat poſt rigorem homo, aut adſit virium imbecillitas, [y] obliuio, ſtupor, deprauatio oculorum malum; notat enim febris robur à quo natura ſuperatur, quamuis tentet pugnare; malum autem ſi ſexto [z] die ſuperueniat rigor, quoniam eiuſmodi motus non eſt ordinatus, ſed irritatur natura ante tempus, id quod febrem validam denunciat. In ſecundo genere ſymptomatum ſunt ea quæ præter naturam apparent mutata in corpore noſtro, ſiue vni, ſiue pluribus ſenſibus; quo magis autem recedunt à ſtatu naturali, eo validiorem febrem indicant; ordiamur ab his quæ ſub aſpectum cadunt, colores cutis [a] monſtrant quales ſint ſubiecti humores qui febrem accendunt, prout autem vel boni ſunt vel praui, ita imbecillitatem, vel robur febris denunciant, qui ſuffuſa bile arquati fiunt ante ſeptimum [b] diem, bis natura ob validam morbi vim cogitur intempeſtiue transferre ad partes externas ea quæ lædunt internas, ſed ſi tales reddantur poſt [c] ſeptimum diem, natura ſuperat morbum. Color niger [d] innati caloris extinctionem denunciat; extinguitur autem, vel à cauſa vrente, & tunc præcedit [e] color viridis, vel refrigerante, & præcedit liuor; vtrouis modo maximum febris robur demonſtratur, interdum nigreſcunt externæ partes humore melancholico ad ipſas tranſmiſſo, quod vbi tempeſtiue [f] fiat; magis eſt opus naturæ quam ſymptoma, & maius demonſtrat robur naturæ quam morbi. Sub auditum cadit vox & [g] crepitus ex inteſtinis editus; notat vox mutata delirium, vbi non mutetur vitio inſtrumentorum & facultatis mouentis, idem notat & crepitus vbi non edatur ad ſedandum dolorem; at delirium (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) cum læſo cerebro ſequatur, ſignificat magnum eſſe febris robur. Quod ſpectat ad odoratum, fætor ex corpore febricitantis exhalans, magnæ putredinis [h] eſt indicium, & ideo validam febrem demonſtrat. Guſtu percipitur qualis ſit ſaliua aut ſudor à fronte deſtillans in os, repræſentat ſapor humoris redundantis ſpeciem, [i] & propterea qualis ſit febris cauſa, ex qua robur vel imbecillitatem

[a] Hip. & G. 1 prog. 23.
[b] Hip. & G. 6 aph. com. 33.
[c] [d] Gal. 1. pr. com 8.
[d] Gal 2 pror. com. 30.
[e] Gal. 1. de cau. ſym. c 8.
[f] Hip. 2. aph 3.
[g] Hip. 1 pror. 12.
[h] Hip 4. aph. 63.
[i] Hip. 1 prog. 14. & 13.
[k] Ga. 11. met. c. 9.
[l] Hip. 1 prog. 25.
[m] Hi. 1 prog. 24.
[n] Hip. ibidẽ.
[o] Hip. 2. aph. 41.
[p] Gal. 1. de cauſ. pul. c. 6.
[q] Ga. de art. medic. c. [illegible]
[r] Hip & G. [illegible] 1. 1 ap. [illegible]
[s] Hip. 2. pror. 22.
[t] Hip. 2. 2. ep. 45.
[u] Hip. 4. aph. 63.
[x] Hip. 4. aph. 58.
[y] Hip. 4. aph. 46.
[z] Hip. 4. aph. 29.
[a] Gal. 4. aph. com. 2.
[b] Hip. & G. 4. aph. 5. com. 62.
[c] Hip. 4. aph. 64.
[d] Hip. 2. prog. 7.
[e] Gal. 1. criſ. c. 13.
[f] Hip. & Ga. 2. pro. c. cõ. 9.
[g] Hip 2. prog. 24.
[h] Gal 8. met c. 7.
[i] Gal 10 ſim. c. de ſudore.

colligi ſupra demonſtrauimus. Tactu deprehenduntur & primæ qualitates, & quædam etiam ex ſecundis: præſtat æqualiter totum corpus calidum eſſe, vt docuit Hippocrates [a] validus æſtus circa ventriculum in febre continua malum, monſtrat enim focum febris in principali parte reſidere: malum & frigus [b] extremarum partium, quoniam ſignificat internarum inflammationem quæ cucurbitplæ modo attrahat ad ſe ſpiritum & ſanguinem. Inæqualitas etiam frigoris & caloris per vniuerſum corpus, mala, cum nequeat morbus à natura ſuperari: malum etiam ſi frigus ſit in aliqua parte, veluti in [c] veſica, notat enim illam emortuam eſſe.

Humor & ſiccitas ex mollitie & duritie percipiuntur, quæ ſunt ſecundæ qualitates: expedit vniuerſum corpus [d] molle eſſe, malum eſt ſi præcordia dura ſint, duros enim tumores denunciant: ſed longe deterius ſi totum corpus reddatur durum; ſummum enim frigus denunciat & caloris extinctionem. Ex his quæ pluribus ſenſibus accipiantur, ſunt magnitudo, numerus, figura, vbi augeantur, minuantur, vel à naturali ſtatu mutentur. Si craſſa & glutinoſa materia [e] circa dentes concreſcat in febre, malum eſt, ob materiam quæ non facile ſuperatur, & calorem exſiccantem. Si partes corporis tabeſcant, neque id ab euidenti cauſa proficiſcatur, ſignificatur febris liquans ob quam efficitur cadaueroſa illa facies quam Hippocrates [f] in prognoſticis enarrat. Abſceſſus qui febrem ſequuntur, vbi non ſint opera naturæ transferentis tempeſtiue ad externas partes quæ ſuperant in internis, validam febrem denunciant. Supereſt tertium genus ſymptomatum quod pertinet ad ea quæ præter naturam expelluntur: ſunt autem ea quæ naturaliter expelli ſolent, ſed mutata, vt deiectio, vrina, ſudor, vel noua aliqua, vt cum effluit ſanguis ex naribus. Animaduertimus autem mutationem ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, habitus, temporis, loci: quæ communiter in omnibus expulſis attenduntur: ſed maxime nunc à nobis animaduertentur in vrina, quam maximum eſſe diximus indicium in propoſitis febribus: in vniuerſum autem quæ à naturali ſtatu mutata expelluntur, ſi facta coctione detrudantur, conferatque eiuſmodi expulſio, ac facile tolleretur, opus naturæ exiſtimanda ſunt & non ſymptoma, magiſque ſignificant robur naturæ quam morbi: quod contra accidit vbi ante coctionem detrudantur, & æger debilitetur, ac magis à febre opprimatur. Subſtantia vrinæ debet eſſe aquoſus humor, ac veluti ſerum ſanguinis, in qua reſideat crudum [g] id quod in venis concoqui nullo modo potuit. Exit interdum cum vrina, adeps, caruncula, ſquamma aliqua, à quibus indicatur febris calor vrens, ac liquans non ſolum adipem & carnem, ſed etiam [h] ſolidas partes: quod vbi euenit, febris omnino valida indicatur. Quantitas vrinæ reſpondere naturaliter debet quantitati eorum quæ bibuntur: Si copioſior eiiciatur, aut eſt naturæ opus & ſignificat febrem imbecillam, aut ſymptoma, & validam notat, diſcernes ex ſignis proxime dictis quando ſit ſymptoma, quando naturæ opus; malum autem eſt vbi pauca reddantur quæcunque expelluntur, monſtrant enim naturam tentare expulſionem eius quod morbum facit, ſed victam deſiſtere ab opere; quare deterrimum etiam eſt, cum paucæ admodum guttæ [i] ſanguinis ex naribus exeunt. Ad qualitatem vrinæ ſpectat primo color, tum odor, præterea calor & frigus; color tam humoris aquoſi, quam eorum quæ in ipſo continentur, quando magis ſecundum naturam eſt, tanto notat febrem imbecilliorem; ſed tanto validiorem, quanto magis à natura recedit. Deterrimus eſt [k] color niger, qui extinctionem caloris ſignificat; fœtor, magnæ putredinis indicium eſt; calor [l] & acrimonia, cum vrina exit, acres ſuccos denunciat; deteriora ſunt quæ frigida exeunt, veluti ſudor, [m] nam aut ſummam cruditatem, aut extinctionem caloris ſignificant; habitus vrinæ, [n] debet eſſe mediocris, nam tenuis, magnam cruditatem demonſtrat, craſſus concretionem materiæ, aut mixturam aliquam præter naturam, aut feruorem ac perturbationem: quæ autem cruditatem notant, veluti concretio, aut ſunt opus naturæ, ſi tempeſtiue fiant; aut ſymptoma, ſi intempeſtiue, & eatenus indicant febrem imbecilliorem aut validiorem. Tempus quo vrina expelli debet, eſt id quod vſitatum eſt cum homo bene valet, ſed tempus quo expellitur copia vrinæ præter naturam, ſi poſt coctionem ſit, notat opus naturæ & febrem imbecillam, ſi ante coctionem, ſymptoma, & robur febris. Locus quo expellitur vrina, vnus & idem eſt, ſed materia quæ redundat & febrem facit, poteſt & per vrinam, & per aliam viam excerni; malum eſt vbi per plures excernatur, quod natura valde oppreſſa plures vias tentet, nec poſſit ſuum opus perficere; tentat autem interdum ſanguinem [o] ex naribus, vomitum, deiectionem, ſudorem, quæ omnes viæ opportunæ ſunt ſi ſeparatim tententur à natura; nam vbi ſimul plures, magnum monſtrant morbi robur. Hactenus expoſita ſunt ſigna monſtrantia robur naturæ & morbi, & idcirco euentum ſalubrem vel pernicioſum. Oportet autem omnia inter ſe [p] conferre, & intueri, non ſolum numerum, ſed magnitudinem ac vim, & inde æſtimare maius ne ſit robur naturæ an morbi.

[a] Hip. 2. prog. 56. & tex. 5.
[b] Hi. 7. aph. 1. & 2. prog. 4. & Gal. de dis. com.
[c] Hip. 2. pror. com. 16.
[d] Hi. 2. prog. 5. & 56.
[e] Hip. 4. aph. 53.
[f] Hi. prog. 5.
[g] Gal. 1. prog. 61.
[h] Hi. & Gal. 2. pro. tex. 35.
[i] Gal. 1. pror. com. 1.
[k] Hi. 2. prog. t. 32. 33.
[l] Hi. & Gal. ibid.
[m] Hi. 1. prog. 26. & 4. aph. 37.
[n] Gal. 1. crif. c. 12.
[o] Ga. 2. 1. epi. 79. & Hi. eo tex.
[p] Ga. de cõſt. art. c. 18.

De præcognoſcendis differentiis euentus temporis modi, & ſtabilitatis in febre à putribus ſuccis profecta.

CAP. X.

PERSPECTO euentu futuro, prouidere differentias oportet; tempus videlicet & modum quo expectandus eſt. Præſtat autem vtramque differentiam [q] cognoſcere, non ſolum vt ex prædictione futurorum, auctoritas artis comparetur, ſed etiam vt facilius ſuccurratur & tutius ægrotanti. Si prouideatur [r] tempus, non difficile eſt idoneam rationem victus inſtituere. Si prouideatur modus, non auertetur natura à ſuo munere; confert autem prouiſio temporis perſpecta ad prouidendum modum, ſicuti prouiſio modi ad tempus præſagiendum, varium eſt tempus pro vario modo, varius modus, pro vario tempore, tractabimus ergo vtrumque ſimul, oſtendemus tamen primo varietatem temporis, dein modi. Tempus, quo futurus euentus expectari debet, aut longum eſt, aut breue; vtrumque ſpacium patet. Quadrageſimo die (vt in ſuperioribus [s] oſtenſum eſt) incipit morbus

[q] Gal. 4. de praſ. pul. c. 11.
[r] Gal. cri. c. 5.
[s] In hoc l. c. 4.

eſſe luo-

eſſe longus; ſed 60. etiam 80. 100. 120. & poſt ſextum menſem quoque dicitur longus. At breuis trahi poteſt vſque ad quadrageſimum diem, quamuis finiatur. 3. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. & tandem vſque ad 40. prædicere autem oportet quo tempore; & non ſolum longo ne an breui, ſed etiam quota die euentus ſit futurus, præſertim vbi debeat eſſe ſubito: modus enim, ad quem iam pergimus varius eſt, cum euentus aut [a] paulatim fiat, aut ſubito: & ſi ſubito, vel cum pugna, vel ſine pugna; vbi pugna fiat, vel educitur ex corpore materia faciens febrem, vel transfertur ad aliquam partem, vel ſubito coquitur, quemadmodum in infantibus [b] per longum ſomnum. Vbi paulatim ſequatur euentus, bonus quidem fit per coctionem materiæ, malus per tabem. Quadruplex autem proponitur euentus ab Hipprocrate, [c] ad ſalutem, ad interitum, ad melius ad deterius ſpectans: poteſt quilibet & paulatim ſequi & ſubito: qui ſubito ſequitur, vel ad ſalutem, vel ad melius ſpectet, neceſſe eſt fiat cum pugna quam ſequatur eductio materiæ, vel abſceſſus aut longus ſomnus cum valida coctione, quemadmodum infantibus. Mutatio ad deterius ſpectans vel ad interitum, poteſt ſimiliter ſubito ſequi, vel paulatim: ſi ſubito ſequatur, poteſt fieri vel cum pugna, & ſimul cum eductione aut abſceſſu, vel ſine pugna; quod homo vel [d] initio acceſſionis a multa materia cruda ſtranguletur, vel a vi ſymptomatum in incremento aut vigore acceſſionis obruatur, vel cum remittitur acceſſio, deficiant vires exhalantes vna cum calore. Mutatio quæ fit paulatim, vt ante dictum eſt, ſi ſalubris ſit, per coctionem ſequitur: ſi pernicioſa, per tabem. Ex propoſitis mutationibus videre oportet quo tempore febris quæuis accidere poſſit, vt intelligamus quod tempus ſit prædicendum. Illa mutatio, quæ optima eſt, ſubita ſcilicet ad ſalutem, fit cum materia cocta [e] eſt, & idcirco in fine vigoris: quæ vero ante hoc tempus fit, ſi multum diſtet, deterior, quam ſi parum. Mutatio ad melius fit paulo ante perfectam coctionem; ſed mutatio ad deterius multo ante, veluti in incremento, nam non poteſt eſſe principium vbi eſt mutatio vel ad deterius, vel ad interitum, ſed vtraque neceſſario erit aut in incremento, aut in vigore, non in remiſſione, quia [f] cum natura tunc ſuperauerit febrem, non poteſt neque mori homo, neque deterior fieri, quæ autem fit ſubita mutatio ſiue pugna ad interitum, vel in incremento, vel in vigore totius febris accidit, nunquam in principio aut in remiſſione [g] totius febris: quãuis ſequi poſſit in principio, aut in remiſſione vnius acceſſionis, quemadmodum paulo ſupra oſtenſum fuit. Expoſitis mutationibus ſeu modis euentus, illi qui ſubito fiunt & cum pugna, criſis [h] nomen apud græcos inuenerunt; quod vocabulum tranſtulerunt vulgates ab his [i] qui coram iudice, capite damnandi iudicium timent, ad ægrotantes, cum maxime agitantur pugnante natura cum morbo. Medicus autem [k] ab Hippocrate edoctus, non timet valde mala quæ præter rationem eueniunt: definitur ergo criſis, ſubita mutatio cum pugna, ſed quæ ad ſalutem ſpectat, dicitur ſimpliciter [l] criſis ſine adiectione, quæ ad interitum criſis mala: quæ ad melius, criſis bona imperfecta; quæ ad deterius criſis mala imperfecta. Eſt autem opus naturæ pugnantis cum materia faciente morbũ, quę prout vincit, aut vincitur, vel ex toto, vel ex parte diuerſas efficit mutationes ſubiectas cum pugna, quæcunque vero vel ſine pugna fiunt, vel paulatim, non appellantur nomine criſis.

[a] Gal. 3. criſ. c. 1. [b] Gal. 1 prog. com. 29. [c] Hipp. 3. 1. ep. 16. [d] Gal. 3. criſ. c. 9. [e] Gal. 3. criſ. c. 10. [f] Gal. 3 criſ. c. 9. [g] Gal. ibid. [h] Gal. 1. criſ. c. 10. [i] Gal. 2. criſ. c. 1. [k] Hip. 2. aph. 27. [l] Gal. 3. criſ. 2.

Dies autem criſimi, ſunt quibus fiunt criſes, hoc eſt eiuſmodi mutationes ſubitæ cũ pugna: quorũ vim in ſuperioribus [m] libris fuſius explicatã paucis nũc repetere oportet, vt ea perſpecta, poſſimus venari ſigna non ſolum temporis, ſed etiam diei quo futurus euentus expectatur. Dies pro ſpacio accipitur xxiiij. horarum; [n] non omnes autem dicuntur criſimi, quamuis omnibus poſſit fieri criſis, hoc eſt ſubita mutatio cum pugna, ſed illi duntaxat in quibus ea fieri frequenter [o] ſolet, & bona. Comprobatur dierum criſimorum vis experimento, & ratione, quemadmodum in ſuperioribus [p] libris monſtrauimus, vbi ſoluimus argumenta eorum qui eiuſmodi dies tollebant; ibi etiam in ternas ſpecies ipſos diſtribuimus, cum aliqui iudicent, aliqui indicent, aliqui intercidant; iudicantes dicuntur illi in quibus fit eiuſmodi mutatio quemadmodum 7. & 14. indicantes ſunt illi à quibus indicatur ſubita mutatio futura, 4. dies indicat mutationem futuram in primo ſeptenario, 11. in 14. & ita deinceps, quartus dies præcedens ſeptimum, ſemper eius [q] index eſt. Sequuntur autem motum [r] lunæ hæ mutationes, quæ ſeptimo quoque die inſignem accipit luminis mutationem, ſed in medio ſpacio monſtratur quod futurum eſt: dies vero intercidentes non ſunt ex numero indicantium, ſed habentur in iudicantibus, cumque non ſequantur lunæ motum, ſed fiant a natura [s] coacta, vel ob vim acceſſionis, vel ob errorem aliquem, dicuntur intercidentes: intercidunt autem ante diem 20. cum validior eſt acceſſio; huiuſmodi eſt 3. 5. 9. ſed poſt 14. cum non numerentur dies integri 17. eſt index [t] 20. & non 18. vigeſimi primi. Similiter vigeſimus quartus, eſt index 27. trigeſimus, trigeſimi quarti; trigeſimus ſeptimus quadrageſimi. Digniſſimus inter dies iudicantes eſt [u] ſeptimus, tum decimus quartus, poſtea vigeſimus; deterrimus omnium eſt ſextus, ſæuoque tyranno [x] ſimilis, vt ſeptimus optimo principi; eſt ſextus dies in intercidentibus, quo die febris terminari ad interitum ſolet. Sexti diei nullus ex toto prauitatẽ imitatur, octauo tamen, & decimo die fieri etiam mutationes prauæ ſolent; poſt quadrageſimum [y] ſoluitur vis dierum criſimorum, & longe imbecillior redditur; fiunt autem mutationes ſubitę cum pugna, non ſeptimo, ſed vigeſimo quoque die, vt ſexageſimo, vel [z] octuageſimo, vel centeſimo, & vigeſimo.

[m] Vid. l. 9. de cur gen. & variis c. par. 1. [n] Gal. 2. criſ. c. 2. [o] Gal. 1. de dieb. dec. c. 3. [p] Vid. l. 9. de cur gen. c. 6. par. 1. [q] Gal & H. 2. aph. 24. [r] Gal. 3. de dieb. criſ. c. 2. & c. 12. [s] Ga. 3. de dieb. criſ. c. 8. [t] Gal ib. c. 9. [u] Gal. 1. de dic. criſ. c. 4. [x] Gal ibid. [y] Gal. 1. de dieb. criſ. c. 10. [z] Gal. 2. de dieb. criſ. c. 9.

His ita conſtitutis, tranſeundum eſt ad ſigna quæ differentias futuri euentus patefaciant; & primo tempus, deinde modum. Demonſtrantur [a] differentiæ ab iiſdem ſignis, à quibus demõſtratur euentus, ſed aſſumentibus differentiam ſimilem, ſiue aperte ſiue implicite, oſtendimus [b] autẽ euentum demonſtrari a cauſis, a robore videlicet maiore vel minore naturæ & morbi; eædem cauſæ aſſumentes differentias longitudinis, aut breuitatis, patefacient nobis differentias temporis longi aut breuis. Proficiſcitur longitudo & breuitas temporis (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) a celeritate & tarditate motus, quamobrem robur naturæ & morbi, prout præditum eſt vi mouendi celeriter aut tarde, ita ẽt vi longitud. & breuitatis tẽporis, ſiue ſuperare natura debeat, ſiue morb. ſequetur euẽtus

[a] Gal. 4. de praeſ. pul. c. 11. [b] In hoc lib. c. 1.

poſt breue tempus ſi illi inſit vis celeritatis: poſt longum, ſi tarditatis: cauſæ enim hoc pacto monſtrant effectum. Conſtat autem efficientem vim, eo celerius efficere, qoo validior [a] fuerit, eo tardius quo minus valida: vt eruis effectus ſequatur, ſiue bonus, ſiue malus, debet aut natura, aut morbus ſuperare, & ideo validiore eſſe: ſed huiuſmodi exceſſus roboris magnus & paruus eſſe poteſt: ſi magnus ſit, celeriter & poſt breue tempus ſequetur euentus, ſi paruus, tarde & poſt longum. Sed roget quis ex quibus cognoſcatur maius vel minus robur naturæ vel morbi, cui reſpondendum eſt, ex iiſdem ſignis ex quibus ſupra diximus [b] indicari robur ipſorum, monſtrari etiam maiorem vel minorem exceſſum eiuſmodi roboris. Depromebantur ea ſigna à cauſis, à iuuantibus, ab effectis: cauſam roboris naturæ poſuimus bonam temperationem, ad quam refertur: ætas ea quanto melior fuerit, & magis moderata, tanto validiorem naturam demonſtrat. Cauſam roboris morbi monſtrauimus eſſe, non tantum ſpecies, ſed etiam differentias: vbi plures concurrant & magnæ differentiæ indicantes robur morbi, denunciabunt ipſum maius. Cauſæ etiam morbi, prout validiores, vel imbecilliores ſunt, maius, vel minus robur patefaciunt: ſunt tamen quædam cauſæ morbum efficientes, præditæ vi celeritatis & tarditatis, quemadmodum humores; nam flaua bilis celeriter mouetur, pituita tarde. Iuuantia & lædentia quanto magis id habent, per quod demonſtrari diximus morbi vel naturæ robur, tanto maius ipſum denunciant. Effecta quæ naturalibus ſimilia ſunt, denunciant naturam validiorem; quæ diſſimilia, [c] morbum; verum maior ſimilitudo maius naturæ robur oſtendit, ſicut maior diſſimilitudo, maius morbi robur. Illa autem ſigna quæ poſt apparent poſita ab Hippocrat. [d] conſiſtunt in his quæ excernuntur; quanto celerius apparent ſigna coctionis, tanto validiorem & celeriorem eſſe indicant naturam. Quod ſi pro coctione prauitas appareat, tanto maiorem vim morbi & celeriorem ſignificat; vtraque autem & coctio & prauitas, ſi tarde appareat [e] imbecilliorem vim, & tardiorem motum naturæ vel morbi denunciant; ex his colligi poteſt longum vel breue tempus futuri euentus; ſed quo die futurus ſit, ex quibus indiciis colligatur nunc videndum ſupereſt. Colligetur autem primo [f] ex die indice, deinde ex die quo fit acceſſio, vt pari vel impari; ex celeritate motus, & tandem ex erroribus ſi qui accidant; ſequitur enim euentus & ſubita mutatio cum pugna vbi indicetur a die indice, proxime die iudicante, potiſſimum ſi in eo fit acceſſio; nam maxime fit in die acceſſionis; vel ante diem iudicantem vbi motus celerior ſit, vel poſt diem iudicantem vbi tardior. Dies quartus [g] (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) index eſt ſeptimi; vndecimus decimi quarti; & decimus ſeptimus vigeſimi; apparent in die indice ſigna coctionis aut ſigna prauitatis, vel grauia quædam ſymptomata quæ monſtrant euentum futurum in proximo die iudicante; a quarto indicatur ſeptimus, ſi euentus futurus ſit ſalubris; ſin [h] pernicioſus, ſextus. Error ſi accidat, efficit vt bonus euentus tardetur, malus anteuertat; ſed magis aut minus, prout maior vel minor fuerit [i] error. Inſtans iam euentus, & mutatio ſubita cum pugna, cognoſcitur ex grauitate ſymptomatum ſuperuenientium nocte [h] præcedente diem quo futurus eſt euentus, aut die [l] præcedente noctem qua ſimiliter idem futurus eſt; plerunque autem deteriori parte acceſſionis fit ſubita mutatio, præſertim illa quæ ſpectat ad interitum [k]; hic enim vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, principio acceſſionis ſequitur cum homo ſtrangulatur à multa materia [m] cruda; in incremento vel vigore, cum obruitur vi ſymptomatum; in remiſſione, cum debilis calor [n] exhalat & vna vires deficiunt. Modus quo euentus in febre ſiue ſalubris ſiue pernicioſus ſequi poteſt, varius [o] eſt; cum & ſubito accidat, & paulatim, præterea cum pugna, & ſine pugna; tum effuſa, vel ad alias partes tranſlata materia quæ febrem accendit. Quicunque futurus ſit, diximus eſſe præſagiendum, & vt maior comparetur auctoritas arti, & ne auertatur natura ab opere ſuo. Intelligetur modus futuri [p] euentus ex ſignis demonſtrantibus euentum, aſſumentibus tamen differentiam modi, ſi non aperte, ſaltem latenter ſimilem. Significari euentum monſtrauimus à cauſis, hoc eſt à natura & morbo: ſi ſubito futurus ſit, ineſt tam naturæ quam morbo vis ſubitæ mutationis: ſi paulatim ſequi debeat ineſt iiſdem contraria vis. Videre igitur oportet, qualis natura, & qualis morbus habeat vim vtriuſque mutationis, & ſubitæ, & lentæ. Natura quo validior [q] eſt, eo magis ſubitam efficit mutationem: quo imbecillior eo magis lentam. Conſiſtit robur naturæ in ipſa temperie moderata ad quam refertur ætas; iunioribus fit mutatio ſubita, ſenioribus paulatim. Morbus itidem [r] validus habet vim ſubitæ mutationis; imbecillus lentæ; auget morbi robur, magnitudo, prauitas, & celeritas; quæ differentiæ vbi concurrant, fit ſubita mutatio; ex contrario lenta vbi morbus contrariis differentiis diſtinguatur. Ad celeritatem motus refertur breuitas temporis, ſicut ad tarditatem longitudo. Non fit ſubita mutatio aut raro in morbis poſt quadrageſimum [s] diem; ſed maxime vſque ad vigeſimum; quanquam non raro fit a vigeſimo ad quadrageſimum. Cauſæ etiam quæ febrem faciunt, ipſæ quoque vim afferunt ſubitæ vel lentæ mutationis; aer calidus, ſiue ob regionem, ſiue ob anni tempus, ſiue ob præſentem cœli conſtitutionem, ad ſubitam mutationem confert, ſicut frigidus ad eam quæ fit paulatim. Eadem ratio eſt cauſæ internæ; humor [t] calidus & tenuis, ſubitam excitat mutationem, vt flaua bilis, craſſus & frigidus, lentam vt pituita, & humor melancholicus. Symptomata illa grauia, quæ ſuperuenire ſolent vbi maxime natura pugnat cum morbo, mutationem ſubitam denũciant; abſunt enim illa vbi hæc paulatim fiat; hoc pacto igitur deprehendere licet modum futuri euentus, paulatim vel ſubito; verum diſtinguere oportet eum qui ſubito fit an cum pugna ſequi debeat, an ſine; vbi ſubitus euentus ad ſalutem ſpectat, ſemper fit cum pugna; vbi ad interitum, poteſt etiam fieri, [u] ſine pugna. Diſcernes vero modo expectandus ſit, ex ſignis monſtrantibus euentum ex natura videlicet, & morbo vim habentibus pugnandi vel non pugnandi; cum natura valde imbecilla [x] eſt, non audet pugnare cum morbo qui grauiſſimus ſit; quamobrem expectandus eſt interitus ſine pugna; veluti in principio acceſſionis, vbi materia [y] cruda eſt; aut in incremento & vigore, vbi grauiſſima ſunt ſymptomata; aut in remiſſione vbi calor imbecillus vna cum [z] viribus totus exhalat. Quod ſi natura validior fuerit non tamen ita vt non ſuperetur à morbo, audet pugnare cum eo, ſequiturque tunc interitus cum

[a] Ariſt. l. 5. de gen. ani. c. 7. & 6. l. phyſ. t. 14.
[b] In hoc l. c. 9.
[c] Hip 1. prog. tex 3.
[d] Hip 1. aph. 12. & 2. 1. ep. 4.
[e] Hip 1. aph. 12.
[f] Gal. l. 3. criſ. c. 4.
[g] Hip. 2. aph. 24.
[h] Gal. 1. de diebus crit. c. 4.
[i] Gal. 1. de dieb. crit. c. 12.
[k] H 2. aph 13.
[l] Gal. 3 criſ. c. 2.
[m] Gal. 3 criſ c. 9.
[n] Ibid.
[o] Gal. 3. criſ c. 7.
[p] Gal. 4. de praſ. pul. c. 11.
[q] Gal. 3. criſ. c. 10
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. l. 2. de dieb. crit. c. 10.
[t] Gal. 2. criſ. c. 11.
[u] Gal. 3 criſ. c. 10.
[x] Gal. ibid.
[y] Gal. 3. criſ. cap. 9.
[z] Ibid.

Digitized by Google

ritus cum pugna; vbi fit ſubita mutatio cum pugna poteſt ad ſalutem fieri per longum[a] ſomnum, per exitum humoris noxii ex corpore, per abſceſſum. Si euentus futurus ſit pernicioſus, neceſſe eſt ſequatur ſubitam mutationem cum pugna vel expulſio materiæ, vel abſceſſus. Declarantur hi[b] modi; ſomnus, expulſio, abſceſſus, ſimiliter a ſignis monſtrantibus euentum, a natura videlicet & morbo præditis vi huius vel illius modi. Somnum duorum dierum in ſubita mutatione cum pugna ſequitur coctio, & propterea ſalus, ſi natura & morbus habiles fuerint ad eiuſmodi ſomnum; & coctionem; habiles ſunt natura infantes[c] ad coctionem & ſomnum longum præſertim hyeme[d] & vere: habilis eſt ad eadem febris orta ab humoribus ſemiputribus, concoqui enim illi poſſunt longiori ſomno: quod non eueniret ſi ex toto eſſent putres. At debeat ne febris quæ non finitur per ſomnum, finiri per expulſionem; an per abſceſſum, intelliges itidem ex natura & morbo, hac vel illa vi præditis: natura validior qualis eſſe in iuuentute ſolet, magis materiam expellit, quam efficiat abſceſſum: pulſus vehemens & ſublimis notat vim concoctricem, & propterea expultricem validam, & idcirco expulſionem, non abſceſſum; quem efficit materia ſi non ex toto cruda, certe non cocta; quamobrem febris quæ a materia frigida & craſſa orta eſt, per abſceſſum terminatur, & vrinæ multa craſſa ſignificat abſceſſum inquit Hippocrates[e] præſertim ſi vires fuerint imbecilliores. Illa vero febris quam affert materia calida & tenuis[f] per expulſionem terminatur, præſertim vbi celer ſit motus; nam vbi tardus, magis fit abſceſſus. Ex ſymptomatib. rigor[g] monſtrat naturam tentare expulſionem, quamobrem in tertianis & quartanis vbi validi rigores[h] fiunt, effunditur noxius humor ex corpore, non transfertur ad alias partes neque facit abſceſſum. Poteſt tam expulſio quam abſceſſus varie fieri, quo vero pacto expectari debeat, nunc exponendum ſupereſt; ſumemus initium ab expulſione. Expellitur humor febrem accendens varie, nam aliis effluit ſanguis ex naribus, ex vtero, ex venis ani; aliis mouetur vomitus; aliis deiectio; aliis vrina, aliis ſudor. Quid horum ſequuturum ſit, prædices ſpectans ad naturam[i] & morbum, ex quibus vt colligitur euentus, ita etiam modus. Sanguinem ex naribus fluxurum expectabis, vbi multo ſanguine natura redundet, quemadmodum adoleſcentibus & iuuenibus vſque ad trigeſimum quintum annum, ſiue maribus, ſiue fœminis inquit Hippocr. Ad naturam[k] refertur tempus anni; verno[l] enim tempore ob copiam ſanguinis, æſtiuo ob acrimoniam, magis accidit ſanguinis fluxus ex naribus, per quem maxime terminatur morbus ille qui proficiſcitur à ſanguine[m] multo, vel acri; quemadmodum febris ſynocha, & ardens; tunc autem potiſſimum expectabitur, cum materia morbum faciens ad ſuperiores partes feretur; indicant hoc præcordia[n] contracta, difficultas anhelitus, grauitas pulſus, & palpitatio capitis; ſplendor oculorum; robur genarum & faciei; lachrymæ præter voluntatem fluentes. Admotio autem frequens manus ad nares iam inſtantem hunc fluxũ ſanguinis ex naribus denunciat. Ex vtero etiã effluens ſanguis finit aliquando febrẽ; hũc[o] ſignificat natura, vt mulierum à decimoquarto ad quadrageſimum quartum annum, quibus abunde menſtrua reſpondere conſueuerint, & quæ plurimo redundent ſanguine, aut etiam acriori; morbus autem qui mẽſtruorum fluxu facile terminatur, eſt ille idem quem diximus finiri per ſanguinem ex narib. nẽpe qui oritur à multo vel acri ſanguine, quẽadmodũ ſynochæ & ardens febris. Quod ſi materia febrem faciens deorſum feratur, ita vt mulieres ſentiant grauitatem lumborũ, multo magis hac via finiendam febrem iudicabis. Venis etiam in ano ſanguinem fundentibus quibuſdam febris finitur, quod rarius accidit, conĳciturque ſimiliter ex natura & morbo vim habẽte eiuſmodi fluxus: natura non omnium idonea eſt ad ipſum, ſed paucorum, & eorum duntaxat, quibus ſiue maribus, ſiue fœminis, conſueuerint certis temporibus venæ ani ſanguinem fundere: nam in aliis, non magis hic expectari debet, quam fluxus menſtruorum in viris: maxime autem accidere ſolet ętate conſtante, & cum atra bilis plurima[p] redundat. Inſpicies etiam morbum, qui ſi a melancholico[q] ſanguine proficiſcatur, eiuſmodi fluxu facile terminari poterit: melancholia, vel affectus renum, ſi cum febre iungantur, ſignificant hunc fluxum, præſertim vbi materia morbum faciens deorſum feratur, ſentiaturque circa lũbos grauitas. Vomitu ſæpe finiuntur febres: monſtrant hunc natura hominis facile[r] vomentis, cuius fuerit vomitus vſitatus: huc ſpectat bilis multitudo, bilioſi enim ſucci facile euomuntur: quamobrem Hippocrates[s] iubet vt æſtate homines vomitu purgemus. Morbus etiam ſi fuerit bilioſus, veluti tertiana febris, facile vomitu purgatur: quamobrem bilioſis magis prædicendus eſt futurus vomitus quam pituitoſis: quanquam ob facilitatem vomendi pituitoſæ febres quibuſdã vomitu ſoluantur. Quod ſi materia ſurſum feratur, multo magis futurum vomitum indicabit: tunc autem ſuperueniet morſus[t] in ore ventriculi, nauſea, frigus & contractio præcordiorum, dolor totius capitis cum quodam morſu, vertigo, tenebræ oculis offendentur. Deiectionem futuram monſtrat natura idonea: quidã enim ab alui profluuio maxime capiũtur, quemadmodũ balbi,[u] in quibus expectare deiectionem oportet, præſertim ſi redundent pituita, aut humore melancholico, qui humores deiiciuntur magis quam euomantur: quod ſi febris ab ipſis proficiſcatur, magis deiectionem expectabimus præſertim vbi contineantur in caua[x] parte iecinoris, aut in primis venis: vbi ſentiantur ilia ſuſpenſa, murmurantia, materia vitioſa tendit ad inteſtina & deiectionem monſtrat, præſertim ſi retineatur[y] vrina. Contra ſi retineatur deiectio, monſtratur copia vrinæ fluxura qua febris terminabitur, præſertim ſi natura & morbus habiles fuerint ad eiuſmodi expulſionem; his quibus natura vrinæ canales laxiores fuerint, quiue conſueuerint facile & large vrinam reddere, expectanda eſt vrinę copia, præſertim ſi morbus à bilioſis ſuccis & tenuibus oriatur, aut ſi aquoſus humor cum vitioſis ſuccis plurimum admixtus ſit; quanquam interdum etiam pituitoſi & craſſiores ſucci cum vrina expelluntur. Plurimum etiam confert ad vrinæ copiam demonſtrandam, grauitas, & dolor circa veſicam. Reſtat ſudor quo ſæpe finiuntur febres, præſertim vbi homo ſecundum naturam facile ſudet; quod euenit his quibus redundant tenues ſucci, & foramina cutis patefacta[z] ſunt, nam vbi illi craſſi fuerint & hæc clauſa, non eſt quod ſudorem expectes. Febres ſi longæ fuerint, cum proficiſcantur ab humoribus craſſis, non ita terminantur per ſudorem, ſicut acutæ quæ a tenuibus oriun-

[a] Gal. 2. prorr. com. 29.
[b] Gal. 3. criſ. c. 11.
[c] Gal. 2. prorr. com. 29.
[d] Hip. 1. aph. 15.
[e] Hip. 4. aph. 74.
[f] Gal. 3. criſ. c. 11.
[g] Gal. ibid.
[h] H. & Gal. 1. 6. ep. cõ. 11.
[i] Gal. 4. de praſ. pul. c. 11.
[k] Hip. 3. prog. 32. & 33.
[l] Hipp. 3. aph. 20.
[m] Hip. 1. ep. com 9.
[n] Gal. 3. criſ. c. 11.
[o] Hip 3. prog. t. 30. & 31 & Gal. in com.
[p] Hip. 6. aph. 11.
[q] Hip. 6. aph. 21.
[r] Gal. 3. criſ. c. 11.
[s] Hip. 4. aph. 4.
[t] Gal. 1. ad Gl. c. 15. & 3. criſ. c. 11.
[u] Hip. 6. aph. 32.
[x] Gal. 3. criſ. c. 3. & Hip. 4. aph. 73.
[y] Hip 4. aph. vlt. & Gal 3. criſ. c. 11.
[z] Gal 3. de cau ſym. c. 2.

tur: quanquam interdum pituitoſæ febres ſudore finiuntur, ſed multo ſæpius quartanæ, quod melãcholicus humor cõcoquatur & extenuetur: quod ſi materia feratur ad cutim educitur per ſudorem. Indicat eiuſmodi motum rigor [a] ſuperueniens tam intermittentibus, quam continuis febribus; præterea exitus vaporum cum rubore cutis.

Abſceſſus varius ſequi poteſt ſubitam mutationem cum pugna: humor enim qui febrem accendit interdum transfertur ad cutem, in qua colorem mutat quemadmodum in arquatis, vel puſtulas excitat: interdum ad glandulas quæ iuxta aures ſunt, aut ſub alis, aut in inguinibus: interdum ad articulos, qui [b] cum laxiores ſint, & moueantur, facile admittunt quod aliunde transfertur, ſicut & glandulæ quia laxiores [c] ſunt, & cutis quia facta eſt imbecilla à natura, & ſolummodo ad tegendum, non ad aliud munus obeundum: prædicere autem oportet non ſolum futurum abſceſſum, vbi natura media ſit inter validam & imbecillam, media item materia morbi inter crudam & coctam; ſed qui abſceſſus proprie futurus ſit, colligere oportet ex natura & morbo vim habente huius vel illius abſceſſus. Communiter quidem omnibus tam cutis quam glandulæ & articuli, facile admittunt quod aliunde transfertur: ſed proprie aliis imbecilliores ſunt articuli, aliis glandulæ, aliis cutis, quæ quibuſdam mollis eſt & rara: expectandus eſt abſceſſus in eo loco qui maxime imbecillus ſit, & potiſſimum conſueuerit accipere quod ſuperat in partibus nobilioribus. Demonſtrat etiam morbus locum abſceſſus, tum genere humoris vitioſi, tum loco in quo verſatur: genere quidem humor tenuis facile ad cutim tranſmittitur, craſſior ad glandulas [d] & ad articulos inferiores, minus craſſus ad ſuperiores glandulas. Quod attinet ad locum, ſi materia vitioſa diffuſa ſit per habitum corporis, facile transfertur ad cutem; ſi contineatur in cerebro, ad glandulas poſt aures: ſi in thorace, ad eas quæ ſunt ſub alis: ſi in ventre, ad eas quæ in inguinibus, aut ad inferiores articulos. Plurimum etiam confert ad præſagitionem huius vel illius abſceſſus, intueri quo feratur impetus humoris; mutatur enim color & intumeſcit locus ad quem vergit; vbi etiam morbus diuturnior [e] ſit, & tardius moueatur, magis fit abſceſſus in partibus inferioribus, ſed ante vigeſimum diem in ſuperioribus.

Præter differentiam temporis & modi euentus, operæpretium eſt etiam præſagire num euentus qui fit, aut iam factus eſt, futurus ſit ſtabilis: nam interdum ſequitur [f] recidiua ſalutem, aut mutationem ad melius. Comparabit auctoritatem arti huius differentiæ prædictio, & ſecuritatem homini, qui vbi non timeatur recidiua liberius viuet, vbi timeatur magis ſe continebit & magis exquiſita ratione viuendi vtetur. Colligetur hæc differentia ſtabilitatis & recidiuæ ex natura & morbo. Natura validior qualis eſt adoleſcentium, & eorum qui moderata temperatione continentur, ſtabilitatem efficit. In ea quæ imbecilla eſt, magis timeri debet recidiua. Morbi qui ab humoribus tenuibus & calidis proficiſcatur, euentus ſtabilis eſt, contra timenda recidiua in eo quem excitauerunt craſſi ac frigidi ſucci. Monſtrant etiam iuuantia & lædentia ſtabilitatem vel recidiuam, nam vbi ſubita mutatio cum pugna plurimum contulerit & facile feratur, denunciat ſtabilem futurum euentum, vbi minus [g] toleretur, aut non ita proſit, recidiuam timere oportet. Poſtremo ex effectis naturæ & morbi colligitur ſtabilitas vel recidiua: ſi eiuſmodi naturæ motus fuerit in diebus criſimis a præcedente indice indicatus, ſperanda eſt ſtabilitas euentus: vbi neque in die [h] criſimo ſequatur euentus, neque antea fuerit indicatus a die indice, timenda eſt recidiua: magis tamen vbi ſequatur abſceſſus quam vbi materia vitioſa ex corpore educatur: magis item vbi materia pauca quam vbi multa transferatur aut educatur; quæ enim relinquuntur in corpore noxia [i] recidiuam facere cõſueuerunt. Indicat relictam materiam eſſe in corpore, ſitis, faſtidium, aut aliud eiuſmodi ſymptoma remanens in ægrotante: non difficile eſt igitur conijcere quando ſperare ſtabilitatem debeamus, & quando timere recidiuam: ineſt enim vis ſtabilitatis aut recidiuæ tam naturæ quam morbi, quam demonſtrant cauſæ, iuuantia & lædentia, atque effecta, quemadmodum docuimus. Quæ cognoſcenda erant in vniuerſum de febre ab humorum putredine orta, habeant hunc terminum.

[a] Gal. 4. aph. 58.

[b] Hip. 2. aph. 44.

[c] Gal. 2. de diff. feb. c. vl.

[d] Hip. & G. 3. prog. t. com. 23.

[e] Gal. ib. & 3 l. de criſ. c. vlt.

[f] Gal. 1. de dieb. crit. c. 2.

[g] Gal. 1. aph. com. 20.

[h] Hip. 4. aph. 36. & 3 prog. 9. & 22.

[i] Hip. 2. aph. 12.

VIDI

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Quartus.

QVI EST DE RATIONE CVRANDI FEBRES ab humorum putredine ortas.

De operibus, & inſtrumentis, in vniuerſum requiſitis ad curandam, febrem in humorum putredine conſiſtentem.

CAP. I.

EXPOSITIS his quę cognoſcēda erant in vniuerſum, de febre in humoribus putribus cōſiſtente, proximum eſt vt ad rationem curandi aggrediamur: continetur hæc operibus & inſtrumētis, quę primo inueſtigabimus vna cū animaduerſionibus ad rectum ipſorum vſum requiſitis: deinde ſeorſum tractabimus vnūquodque. Opera quæ in curanda febre propoſita requiruntur, varia ſunt, prout & illa a quibus ſumuntur: verſantur enim in homine febricitāte tria præter naturam, morbus, cauſa, & ſymptomata: quæ [a] cōtrariis operibus tollere oportet: quibus accedunt, res [b] ſecundum naturam, vt vires, & temperatio corporis, quæ conſeruandę ſunt opere ſimili: neq; enim maneret vita, niſi defenderetur, neq; reſtitueretur vera ſanitas, niſi naturalis temperatio ſeruaretur: poſtulant igitur vires, & naturalis temperatio, conſeruationem per opera ſimilia: ſicut & res præter naturam, febres, cauſæ ſymptomata, curationem per [c] contraria. Sed cum animaduertendæ ſint etiam differentiæ rerum, cuiuſmodi ſunt plurimæ illæ, illas in febribus ab humorum putredine profectis inueſtigauimus: habenda quoque eſt illarum ratio. Similem autem deſiderant differentiam in opere quod requiritur: ſiue ſimilitudo aperta ſit, ſiue implicita: ſed cum multæ ſint res præter naturam, præſtat venari quæ opera ab vnaquaque requirantur: ſumpto initio a morbo: hic cum ſit febris, & propterea calor ad igneum vergens, refrigerantibus [d] eget, & madefacientibus: quod ſupra [e] cum de curatione febrium communiter egimus, commune eſſe diximus omnium febrium. Duplex igitur eſt opus, quod ipſa febris poſtulat, vt refrigeremus ſcilicet, & madefaciamus. Sed cum ea quæ in humoribus putribus conſiſtit, adhuc [f] fiat, neque ſit ex toto facta, neceſſe eſt quoque proximam cauſam adimere, quam diximus eſſe humorum [g] putredinem. Opus quod a putredine requiritur duplex eſſe debet, prout humores qui febrem accendūt, vel ſemiputre- [h] ſunt, vel ex toto putruerunt: qui ſemiputres ſunt, aut coctione corrigendi ſunt, aut educendi ex corpore: qui ex toto putruerunt, omnino neceſſe eſt educantur. At putredo, cum aſſidue fiat, neque ſolum facta ſit, non tantum curanda eſt, [i] ſed etiam propulſanda ne amplius fiat, id quod ſuccedet remota cauſa proxima, quam diximus eſſe prohibitum perſpiratum; hunc igitur remouere oportet ne putredinem efficiat; remouebitur [k] autem ablata cauſa, quam oſtendimus eſſe obſtructionem vel adſtrictionem; auferuntur hæ ſublatis cauſis. Obſtructio quidem ſi humoribus multis occurramus per detrahentia, craſſis per extenuantia, glutinoſis per incidentia & detergentia; adſtrictio vero, ſi vtamur relaxantibus, multa igitur ſunt opera quæ a cauſa febris & proxima & remota requiruntur. Symptomata etiam, plurima ſuperueniunt huic febri, quæ quamuis eſſent, vbi hæc remoueatur vna cum cauſa, ſæpe tamen interea adeo moleſta [l] ſunt, vt cogamur ea lenire; leniuntur autem contrario [m] opere, vt vigilia, per ea quæ ſomnum faciunt; alui profluuium, per adſtringentia. Differentiæ rerum à quibus opera deſiderantur, ſimilem vt diximus differentiam poſtulant in opere requiſito; illæ enim differentiæ, quas ſupra animaduertimus in his febribus, ſimilem deſiderant differentiam in opere requiſito, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit, ſiue implicita, vt in ſequentibus patefiet. Ex operibus & differentiis ad hanc curationem requiſitis, vbi inter ſe conferantur, alia eadem inuenientur, alia diſſimilia, alia etiam contraria; vbi eadem requirantur, non eſt cunctandum [n] ea efficere, cum nihil ſit quod repugnet; vbi diuerſa ſint quæ requiruntur, aut opera aut differentiæ operum, ſi poſſunt omnes ſimul fieri; effici ſimul debent; ſi non licet eodem tēpore plura efficere, primum efficiendum eſt id, quod a re [o] magis vrgente requiritur, deinde id, quod debet eſſe cauſa reliquorum quæ efficienda ſunt; tum id, ſine quo nequeunt cætera effici. At vbi quæ indicantur contraria ſunt, inſpicere oportet an vnum aliquod ex ipſis præter cætera maxime deſideret an plura æqualiter, an vnam magis quam alia, non tamen ita vt & ipſa [p] non magnopere requirantur; id quod præter cætera, maxime deſideratur, ſolum efficiendum eſt, cæteris omiſſis; quæ æqualiter requiruntur, æqualiter facienda ſunt; quæ magis requiruntur, magis efficienda; magis autem requiruntur, quæ à pluribus [q] rebus, & maiorem vim habentibus deſiderantur; neque enim ſolum oportet inſpicere numerum, ſed etiam vim requirentium; conſiſtit vis non ſolum in magnitudine, ſed etiam in qualitate requirentium. Digniſſimæ [r] ſunt vires quibus vita continetur, quamobrem eo primum ſpectare oportet vt conſeruentur, neque inedia, aut detractione humorum vtendum eſt, vbi ſint imbecillæ; ſed magis refectione [s] per cibum & potionem. Symptomata vbi grauia ſunt, & vires conuellant, aut nimis moleſta [t] ſint, rapiunt conſilium curantis, & quod magna ſint & quod referantur ad vires, quæ digniſſimæ ſunt; quod ſi morbum, hoc eſt febrem, cum cauſa conferamus,

[a] Gal. l. 11. meth. c. 12.
[b] Gal. l. 9. meth. c. 14. & cap. 15.
[c] Gal. 11 meth. c. 12.
[d] Gal. l. 10 meth. c. 10.
[e] Supra l. 1. cap. 7.
[f] Gal. l. 11. meth. c. 2.
[g] Gal. l. 11. meth. c. 4.
[h] Gal. de artem. c. 89. & l. acutor. rom. 18.
[i] Gal. 11. met. cap. 10.
[k] Gal. l. 11. meth. c. 4. & cap. 10.
[l] Gal. 12. meth. cap. & 1. ad Glauc. cap. 14.
[m] Gal. l. 11. meth. c. 12.
[n] Gal. 10. meth cap. 2.
[o] Gal. 3 met. cap. 9.
[p] Gal. 1. ad Glauc. c. 19. & l. 11 meth. cap. 9.
[q] Gal. 8. met c. 9 & l. 11. meth. c. 3.
[r] Gal. 11 met cap. 1.
[s] Gal. 9 met cap. 13.
[t] Gal. 11 met cap. 6.

ſiquidem pares ſint, præſtat remouere cauſam, qua remota ſimul remouebitur & febris; ſed ſi febris ſit ardens, qualis eſt quæ a flaua bile putreſcente proficiſcitur, ſuperat magnitudo caloris magnitudinem cauſæ, ita vt magis incombendum ſit in ea quæ refrigerant, & madefaciunt, quam in ea quę tollunt putredinem aut putredinis cauſam. Opera quæ propoſuimus, ſatisfaciunt rebus requirentibus; ſed differentiæ operum debent ſatisfacere differentiis rerum a quibus requiruntur. Attenditur in operibus facultas, per quam aut conſeruetur quod ſecundum naturam eſt, aut tollatur quod præter naturam; ſed attenduntur in operibus etiam differētiæ, & veluti animaduerſiones quædam, per quas ſatisfaciunt [a] differentiis rerum requirentium; non ſunt autem animaduerſiones quę in operibus attendūtur, quot differentiæ rerum a quibus opera deſiderantur; cum eadem animaduerſio interdum pluribus reſpondeat; rediguntur omnes ad qualitatem, quātitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, quas obſeruare oportet vbi ſtatuerimus opus aliquod efficiendum eſſe; reſpondere [b] debent animaduerſiones operum ſimilibus differentiis rerum requirentium, vt qualitas qualitati, quantitas quantitati, numerus numero, tempus tempori, locus loco, modus modo, ordo ordini. Inſtrumenta neceſſaria ſunt cuilibet facultati, ſiue a natura, ſiue ab arte proficiſcatur ad opera [c] efficienda; quamobrem medicus, vt efficiat quæ requiri diximus ad curationem propoſitæ febris, neceſſe eſt vtatur inſtrumentis ea facultate præditis, vt poſſint requiſitum opus efficere, vt autem opus non tantum debet reſpondere requirenti, ſed etiam differentiis per animaduerſiones iam dictas, ita inſtrumenta [d] non tantum debent opus perficere quod deſideratur, ſed reſpondere etiam animaduerſionibus dictis; id quod facient, ſi eædem in ipſis attendentur quæ dictæ ſunt in operibus, vtraque enim materia ſunt auxiliorum; efficiuntur autem auxilia per animaduerſiones propoſitas, vt per qualitatē, quantitatem, numerum, locum, modum, tempus, ordinem ſed ſatis de operibus & inſtrumentis attinentibus ad febrem ex humorum putredine ortam in vniuerſum locuti ſumus; nunc ſupereſt vt videamus a quibus proprie inſtrumentis perficiatur vnumquodque opus, atque hoc pacto ſimul cum opere vim inſtrumenti perpendemus: vbi vero idem aptabitur pluribus operibus, ſemel tantum tractabitur vbi agetur de eo opere cui maxime conuenit, ſed ſimul etiam omnis eius facultas explicabitur, per quam poſſit aliis operibus ſatisfacere, ne ad idem inſtrumentum ſæpius redeundum ſit, ordiemur a viribus conſeruandis, quibus maxime aptatur ratio victus, quam ſimul cum conſeruatione virium perſequemur: nam de temperatione agemus cum veniemus ad inſtrumenta refrigerantia, & madefacientia febrem.

[a] Vid. l. 3. de cur. gen. c. 4. par. 1.
[b] Gal. 5. de tuend. Val. c. 2. & 10.
[c] Ariſt. l. 2. de part. anim. cap. 4.
[d] Vid. l. 4. de cur. gen. c. 5. par. 1. & G. 3. de coſt. art. cap. 14.

De conſeruatione virium, & ratione victus in febre ab humorum putredine orta. Cap. II.

VIRES in quibus [e] vita conſiſtit, tam ſanis quam ægris conſeruandæ ſunt; nam vbi deficiant, neque defendere amplius ſanitatem oportet, neque morbum ſanare, cum homo intereat. Continentur vires, moderata [f] qualitate & quantitate partium ex quibus conſtamus, ſpirituum videlicet, humorum, & partium ſolidarum: quamobrem conſeruantur, vbi eiuſmodi moderatio qualitatis & quantitatis retineatur; retinetur autem vbi aſſidue reficitur id quod abſumitur, remittiturque qualitatis exceſſus, neque aliquid adhibetur remedium, quod qualitatis, vel quantitatis immoderationem afferat: ergo vires vt conſeruentur, poſtulant ea a quibus temperetur ſubſtantia & qualitas; repudiant ea a quibus exhauriantur, vt inediam, venæ ſectionem, purgationem: quæ inſtrumenta quo pacto repudientur a viribus, declarabimus cum ad ea veniemus: nunc inſiſtemus in illis quæ a viribus proprie requiruntur. Vt remittatur qualitas caloris, requiritur aer, qui per os, & nares [g] fertur ad pulmonem & cor: frigidior enim eſt quam qui in his partibus continetur, & iccirco temperat caloris exceſſum. Subſtantia vero qua vires retinentur, quo pacto reficiatur, nunc videndum eſt. Sed quia continetur ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis, in quibus conſiſtit ſubſtantia noſtri corporis; neceſſe eſt reficiantur [h] ſimilibus, vt ſpiritus aere, humores potionibus, ſolidæ partes cibis: quanquam potione reficiuntur etiam ſpiritus & partes ſolidæ, ſicuti cibis ſpiritus & humores, oſtendere igitur oportet quales debeant eſſe aer, cibus & potio ad vires conſeruandas. Sed quia ſub victu continentur, præſtat ſimul etiam explicare reliquas res, quæ ſub eodem comprehenduntur, cum & ipſæ non nihil ad conſeruandas vires pertineant, & omnes etiam accommodentur ad alia opera quæ ad curandam propoſitam febrem deſiderantur. Complectitur [i] ratio victus, ea quæ quotidiana ſunt & vſitata cum homo ſanus eſt: ſunt autem ſex res quas nominant [k] non naturales, aer nimirum, cibus & potio, ſomnus & vigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, ea quæ expelluntur ac retinentur: quæ omnia ſeorſum perſequemur exorſi ab aere. Aer vt proxime monſtrauimus ad vires conſeruandas pertinet duplici nomine, & quod ſubſtantia reficiat ſpiritus, & quod qualitate temperet immoderationem caloris: quamobrem eligi debet ſubſtantia pura, & qualitas moderate frigida dum homo ſanus eſt: dum febricitat, accommodatur aer, non ſolum ad conſeruandas vires, ſed etiam ad ſummouendam [l] febrem: idoneum enim eſt auxilium, cum aſſidue feratur ad cor, vbi maxime reſidet febris: talem igitur eligere oportet, qualis ſatisfaciat operi quod deſideratur a febre, hoc eſt refrigeret, & madefaciat: neque ſolum eligatur moderate frigidus, ſed adeo vt queat exceſſum caloris temperare: quod ſi non habetur talis, paretur [m] arte in cubiculo aliquo frigidiore, vbi frigidæ ſtirpes ſternantur; perfundatur aqua frigida, prohibeatur hominum frequentia, quemadmodum docuimus [n] qua de curatione febris in vniuerſum; ſed cum in ea quæ oritur ab humorum putredine, præcipue periculum ſit ne retineatur calida expiratio, ſi ab aere frigido claudantur foramina cutis, danda opera eſt vt reliquæ partes [o] capite excepto tegantur; ſic enim percipietur vtilitas frigidi aeris citra omnem noxam; hoc pacto accommodatur

[e] Gal. 9. met. cap. 13.
[f] Gal. l. 11. m. c. 5. & c. 3.
[g] Gal. l. 10. met. c. 7. & 8.
[h] Gal. l. 11. m. cap. 3.
[i] Gal. de tu. Va. ad Thra. cap. 35.
[k] Gal. de art. med. cap. 83.
[l] Gal. 10. m. cap. 7. 8.
[m] Gal. ibid. & l. 9. met. cap. 14.
[n] Supra l. 1. cap. 8.
[o] Gal. l. 10. met. c. 8.

modatur aer, & ad conſeruandas vires, & ad curandam febrem, neque neceſſariæ ſunt animaduerſiones omnes quas in multis inſtrumentis obſeruamus, tantum talis eſt ſubſtantia & qualitas eligenda ipſius aeris, qualis perficere poſſit, quæ tradidimus ab eo deſiderari. Cibus requiritur a viribus, vt reficiatur quod aſſidue [a] abſumitur, & potiſſimum ſubſtantia ſolida, [b] tam in homine ſano, quam in ægrotante: ſed cum homo ſanus eſt, nihil eſt quod cibum repudiet, ita vt tuto dari poſſit; cum ægrotat poteſt quod præter naturam eſt cibum repudiare, id quod euenit in ea febre quam nunc tractamus ab humorum putredine profectam; cauſa enim continens, inediam [c] poſtulat & cibum reiicit, ſi quidem humor qui putreſcit, partim concoqui, partim educi a natura debet; quæ ſi occupetur in cibo, ab vtroque munere auertetur; ſed cum cibus ſimul & requiratur à viribus, & reiiciatur a cauſa febris, hoc eſt ab humorum putredine, videndum eſt, vt in pugnantibus operibus ante demonſtrauimus, vtrum plus poſſit id quod requirit cibum, an id quod poſtulat inediam; ſi æqualiter poſſint, medium quodammodo tenere oportet, inter cibum & inediam, quod fiet minuendo quantitatem; [d] ſi plus poſſit vnum quam alterum; vbi exceſſus magnus ſit, ſolum in id incumbendum eſt, quod maioris eſt momenti, & ita vel ſolum adhibenda eſt inedia propter cauſam morbi, vel ſolum dandus eſt cibus propter vires; ſi non ita magnus eſt exceſſus, & dari cibus debet, & adhiberi inedia; ſed magis in his ſpectandum ad id quod plus poteſt. Vires vbi imbecillæ ſunt, non tolerant inediam, quamuis requiratur à cauſa morbi; ſunt autem digniſſimæ, [e] cum in illis conſiſtat vita; quare tunc etiam ſi morbi cauſa maxime inediam deſideret, cibo reficiendæ ſunt. Si vires ſint validæ tolerant inediam; quod ſi parua fuerit febris cauſa inediam poſtulans, ſiue vires validæ ſint, ſiue imbecillæ, non eſt quod inedia vtaris, ſed dare cibum oportet quem vires poſtulant. At cum in alimento ſit vis medicamenti teſte Hippocrat. [f] cibus requiri à morbo poteſt vt medicamentum, veluti frigidus & humidus [g] à febre. Cum datur cibus plura animaduertenda ſunt, vt qualitas, quantitas, modus, tempus, ordo, quæ ſunt veluti differentiæ ipſius, quas oportet reſpondere differentiis eorum quę requirunt aut tolerant cibum. Quantitas vt ab hac ordiamur, tanta eſſe debet, quanta requiritur à viribus & toleratur à cauſa febris. Vires quo maiores fuerint, eo plus cibi deſiderant, non tantum in homine ſano, ſed etiam in febricitante; quo minores, eo contentæ ſunt pauciore cibo. Cauſa febris hoc eſt humorum putredo, quo maior fuerit, eo magis vt requirit inediam, ita reiicit maiorem cibi copiam: quo minor fuerit, minorem deſiderat inediam, & idcirco plus cibi admittit. Minor cibi copia loco inediæ eſt: ſi vires valeant, ferre poterunt minorem cibi copiam qua ſuſtineri non poſſent, ſi imbecilliores eſſent: quare, vt in dando cibum ita etiam in quantitate imperanda, ſi morbi cauſa validior ſit, ad ipſam magis ſpectandum eſt, modo vires ferre poſſint, vt inediam, ita paucitatem cibi ab ea requiſitam: quod eueniet, vbi validiores erunt, nam vbi infirmiores conuellerentur: ſpectare autem oportet, non tantum quales ſint vires præſentes, ſed quales [h] futuræ ſint in vigore febris: qui ſi multum diſtet, plus cibi dandum eſt, cum non poſſint tandiu vires ſuſtineri: ſed ſi celeriter expectetur, poterunt vires pauciori cibo ſeruari vſque ad vigorem, neque interea deficient, quamobrem obſeruatio futuri vigoris neceſſaria ad quantitatem cibi imperandam, ad vires refertur, ſi non ad præſentes certe ad futuras; cum febris peracuta eſt, ob breuitatem temporis ſufficit [i] ſola potio, velut in illis quæ quarto die finiendæ ſunt aut cremore ptiſſanæ, veluti in his quæ ſeptimo; ſed ſi acuta ſit & terminari debeat decimo quarto, dabitur maior cibi copia, & tota ptiſſana, [k] quæ magis vires reficit quam cremor. In febribus longioribus opus eſt pleniori [l] victu, ſed vbi vires imbecilliores ſint, etiam in acutis febribus, alere vberius hominem oportet, vt vires ſuſtineantur, ad quas referuntur regio, tēpus anni, præſens cæli ſtatus, ætas, pituitoſa vel bilioſa temperatio, conſuetudo ſumendi plures vel pauciores cibos; cuncta enim eatenus maiorem vel minorem copiam cibi dandā eſſe demonſtrant, quatenus vires reddunt validiores, vel imbecilliores. Qualitas cibi pro ſubſtantia etiam accipitur, nam cum medici oſtendunt quales cibi conueniant, intelligunt qui cibi, & ita vſurpant qualitatis nomen ad ſubſtātiam ſimul & qualitatem notandam; homini igitur qui laborat febre ab humorum putredine orta, illi cibi conueniunt, qui aptantur viribus, & admittuntur à febre ſimul & putredine. Quod attinet ad ſubſtantiam, debet cibus qui ſumitur eſſe boni ſucci, & idoneus [m] qui facile concoquatur ac diſtribuatur; eiuſmodi ſubſtantia vt requiritur à viribus ita etiam fertur à febre ac putredine, modo cibum non recuſent; id tamen cauere oportet, ne ille cibus ſumatur, qui quamuis alioquin boni ſucci ſit, & coctu ac diſtributu facilis, plurimum alimēti ſuppeditat, quemadmodum caro ſuilla, quam Petronas [n] Medicus febricitantibus non prohibebat; ſed hoc refertur magis ad alimenti quantitatem. Qualitas vero, ſi proprie accipiatur, & non pro ſubſtantia, ſiue ex primis ſit, vt calor, humor, frigus, ſiccitas; ſiue ex ſecundis, vt mollities, durities, craſſitudo, tenuitas ſimilis eſſe [o] debet viribus hoc eſt ſubſtantiæ noſtræ qua vires continentur, talis enim requiritur ad eam reficiendam; ſed videndum an toleretur à morbo & cauſa. Morbus mediam, ac moderatam qualitatem tolerat; ſimilem reiicit à qua augetur; contrariam deſiderat [p] tanquam medicamentum, eadem ratio eſt cauſæ, putres enim humores ſimili qualitate augentur, contraria diſſipantur, aut corriguntur, vbi qualitas eadem a viribus, a morbo, a cauſa deſideretur, audacter accipienda eſt; ſed ſi quod deſideratur ab vno, repudietur ab altero; veluti calor & ſiccitas, quæ interdum deſideratur a viribus, ſed repudiatur a febre; veluti etiam frigus quod requiritur [q] à febre, ſed reiicitur a cauſa febris, & putredinis, [r] vt a prohibito perſpiratu. Conuenit igitur tunc ſpectare ad id quod magis vrget, vt ad vires, aut ad morbum, aut ad cauſam, aliis non neglectis; quod ſi reperire liceat aliquem cibum, qui his omnibus aptetur, eo maxime vtendum eſt, quemadmodum ptiſſana hordeacea, quam Hippocrates [s] mirum in modum probat in morbis acutis; refrigerat enim & madefacit; ſine aſperitate detergit; non obſtruit aut aſtringit; quare accommodatur & ad vires ſuſtinendas, & ad febrem & ad cauſam. Pro cremore ptiſſanæ, licet cremorem auenæ ſumere, aut panem elotum, vel decoctum ex aqua; tum ex oleribus cucurbitam, lactucam. Pepones madefaciunt & modice refrigerant, & deter-

Marginal notes:
- [a] Gal. 1. de t. val. cap. 1.
- [b] Gal. 11. meth. cap. 3.
- [c] Gal. 1 ad Glauc. c. 10. & Hipp. 7. aph. 79.
- [d] Gal. ibid.
- [e] Gal. l. 11. meth. c. 3 & 9. meth. c. 13.
- [f] Hipp & Gal. 1. acut. 15. & Gal. 3. de tēper. 2.
- [g] Hip. 1. aph. 16.
- [h] Hip. 1. aph. 9. & 10. & Gal. 3. criſ. cap. 5.
- [i] Gal. 2. de dieb. criſ. c. 11.
- [k] Gal. ibid.
- [l] Hip. 1 aph. 4.
- [m] Hipp. & Gal. 1. acut. 18.
- [n] Cor. Celſ. l. 3 cap. 9.
- [o] Gal. l. 11. meth. c. 5.
- [p] Gal. 1. ac. com. 18. & Hip. & Gal. l. 1. aph. 16.
- [q] Gal. 8 met. cap. 5.
- [r] Gal. 1 acut. com. 18.
- [s] Hip. 1. acut. 18. & Gal. in com. & l. 1 ad Glauc. cap. 13.

gunt, ſed vertuntur [a] in bilem & perturbant ventriculum. Arborum fructus æſtiui ac dulces modice guſtari poſſunt, nam large ſumpti nocent, ſed modice guſtati madefaciunt, refrigerant, & nauſeæ aduerſantur: mala vero vt punica, & cotonea adſtringunt, prohibent perſpiratum, & putredinem augent: quamobrem non debent dari niſi vbi pugnandum [b] eſt contra alui profluuium, aut contra aliquem affectum in ore ventriculi; vbi febris diuturnior eſt, vtiliter etiam petuntur cibi ab animalibus, vt piſces ſaxatiles, oua [c] ſorbilia, teſtes gallorum, alæ gallinarum, pedes ſuilli. Recentiores contundunt carnem gallinarum, & ex iuſculo dilutam potui dant febricitantibus; nonnulli exprimunt ſuccum ex carne aſſa, vel auium vel quadrupedum, quem ſimiliter dant potui; alii vtuntur iure in quo elixus tabuerit pullus gallinaceus: maxime autem ad rem pertinet quo cibo magis delectetur æger, nam Hippocrat. [d] aurore, etiam ſi paulo deterior fuerit, eligendus eſt. Non eſt autē quod cibos refrigeres niue aut aqua, quia diutius manent in viſceribus, & canales claudunt: quod nō euenit potioni quæ celeriter per venas permeat, ita vt magis liceat refrigetare potionem, quā cibum: æſtate præſertim & vbi timeatur febris ardens: fructus autem illi dulces æſtiui quos poſſe [e] guſtari diximus a febricitante, refrigerari minus nocent quam alii cibi, cum celeriter attrahātur ad iecur, & concoquantur. Modus in eo conſiſtit, vt id cibi quod requiritur, vel totum ſimul detur, vel diuidatur, ſumaturque eodem die ſępius: dandū autem eſt quemadmodum maxime requiritur a viribus, & toleratur a morbo vna cum cauſa; vbi datur vt alimentū (nam vt medicamentum, requiri diximus a morbo; & tolerari a viribus.) Vires eo modo cibum poſtulant, quo refici poſſint: at reficiuntur cocto cibo, quare eo modo dandus eſt, quo concoqui poſſit: ſi vires validæ ſunt, poſſunt totum ſimul concoquere, ſi infirmæ, aut extinguerentur [f] a multo cibo ſimul dato, aut certe non poſſent ipſum cōcoquere: quamobrem diuidi tunc debet, vt bipartito, aut tripartito ſumatur quod ſumendū eſt: huc ſpectant conualeſcentes, & ſenio prope confecti, qui ſæpius [g] reficiendi ſunt. Iuuenes vero, & qui in ætate conſtāte, aut in prima ſenectute ſunt, cum vires habeant adhuc validas, poſſunt totū ſimul concoquere: ſed pueris multum cibi datur, & ſæpius, quod vires habeant validas, & plurimum exhauriatur ex eorum ſubſtantia. Conſuetudo etiam ad vires refertur: qui totum cibum ſimul capere ſolent, totum etiam [h] ſimul concoquere poſſunt: contra qui ipſum diuidere, & ſæpius ſumere conſueuerunt. Ad vires quoque referuntur tempora anni, nam æſtate & autumno, cum vires ſunt imbecilliores, præcipit Hippocrates, [i] vt ſæpius detur cibus: hyeme, & vere, cum valeant, licet dare totum ſimul: ſed cum debeat tolerari a morbo, cauendum eſt ne cum diuiditur, incurrat cibus in acceſſionem, nam tunc Hippocrates [k] abſtinendum eſſe arbitratur: vbi tamen ſumma eſſet virium imbecillitas, ad conſeruandam vitam [l] cogeremur etiam in acceſſione ipſas reficere, & cibum dare. Tempus dandi cibum eſt, cum requiritur à viribus, & toleratur a morbo, vires tunc cibum deſiderant, cum coctus eſt, & ex ventriculo ad inteſtina deſcendit ille, qui prius abſumptus erat, modo non ſint externæ partes balneo [m] ita aut exercitatione [n] plurimum calefactæ: nam ſic crudus cibus attraheretur a venis, & ipſas obſtrueret: idcirco differendus eſt dum calor ille conquieſcat, ac ſedetur: id quod tam ad ſanos pertinet, quam ad ægrotantes; ſed proprie in his qui laborant febre ex humorum putredine orta, eo tempore fertur [o] facile cibus, quo leuior eſt febris. In ſynocha, cum a principio ad finem eadem fere ſit, æque toleratur cibus quauis hora: illa autem [p] eligenda eſt, quæ vſitata eſt & quotidiana: cōtra ſi febris circuitibus diſtinguatur, non eſt æqualiter homo affectus qualibet hora; ſed ſi ſit ex numero intermittentium, in intermiſſione cum homo minus affligatur, ſumere cibum debet, in continentibus autem oportet quam maxime ipſum reducere à vigore præcedentis acceſſionis, & ab initio [q] ſequentis: nanque hoc tempore facilius feretur, præſertim ſi longum ſit eiuſmodi ſpacium: ſin breue non ita facile: deligendum itaque eſt tempus remiſſionis, quæ quidem eſt altera pars circuitus, nam altera eſt acceſſio, quæ comprehendit principium, incrementum, & vigorem: quibus temporibus, cum homo magis affligatur, debet a cibo abſtinere: quod Hippocrates [r] voluit cum dixit, in acceſſionibus ſubtrahere oportet. Quod ſi vires ob imbecillitatem cibum deſiderent, periculumque ſit, ne ſi expectetur remiſſio, interea deficiant, nutriendus eſt homo antequam febris remittatur; ſed cum quidam magis affligentur initio acceſſionis ob copiam, & cruditatem ſuccorū, quidam in incremento & vigore, propter vim ſymptomatum: ſi vires permittant, id tempus acceſſionis eligendum eſt, quo minus vrgetur ægrotans: alioquin præferre vires morbo oportet, & ne deficiant, quouis tempore cibum dare, etiam in principio cum homo obruitur multitudine, & cruditate humorū: datur enim tunc aliquid panis ex vino, vt recreentur vires; ſed vt diximus ſi fieri poteſt expectanda eſt remiſſio; & vt tradidit Hippocrates, [s] dum calor ex thorace ad pedes diffundatur, ita vt non ſolum æque calidi, ſed etiam calidiores, atque ipſe thorax ſentiantur: cum validus manet calor febris in viſceribus, cibus ſummopere nocet, implet caput, & viſcera, & febrem ac putredinem auget. Quod ſi conſideres cibum, vt medicamentum requiſitum a febre, quouis tempore æque deſideratur; ſed videndum quo maxime feratur a viribus; maximè autem fertur quo tempore maxime deſideratur, id autem eſt, cū præcedens iam coctus ex ventriculo delapſus eſt ad inteſtina. Ordo supereſt ex animaduerſionibus ad cibum attinentibus; attenditur autē vbi plures ac varii cibi dentur; dari autem prius debent, qui prius requiruntur ac tolerantur; huiuſmodi ſunt molles, tenues, atque aluum [t] laxantes; poſt vero duri, craſſi, aut adſtringentes, ſi ob aliquam neceſſitatem tales dentur febricitantibus; ſic enim & opera quibus reſpondent poſtulant, & facilius tolerantur. Potio ſimiliter ad reficiendas vires neceſſaria eſt, potiſſimum autem accommodatur ad [u] recreandos humorés, qui aſſidue abſumuntur, quanquam neceſſaria etiam eſt ad cibi coctionem, ac digeſtionem; facilius enim cōcoquitur ac diſtribuitur, cum [x] dilutus eſt potione in ventriculo; quamobrem valet potio ad reficiendas vires, & per ſe, & per opem quam affert cibo concoquendo, ac diſtribuendo. Dedit natura ſitim, hoc eſt [y] appetitionem potionis, ſicuti famem, hoc eſt appetitionem cibi, cum vtroque opus ſit; at debet potio tolerari à rebus præter naturam, & proprie ab humorum putredine, quæ deſiderat

inediam

[a] Gal. de ſucc. bonit. & vitio c. 8.
[b] Gal. ib. & 5. ac. com. 20.
[c] Gal. 1. ac. cō. 27 & 1. ad Gl. c. 9.
[d] Hip. 2. aph. 38.
[e] Gal. 1. ad Gl. c. 9.
[f] Hip. 1. aph. 14.
[g] Gal. l. artis medic. c. 100. & l. 5. de tu. val. c. 4.
[h] Hip. 2. ac. a 24. ad 29.
[i] Hi. 1. aph. 15. 17. & 18.
[k] Hi. 1. aph. 11.
[l] G. 9. m. c. 13.
[m] Hip. 3. aph. t. 56.
[n] Gal. & Hi. 1. d. ſal. dæta 22.
[o] Gal. l. 11. m. cap. 5.
[p] Gal. ibidē.
[q] Gal. l. 11. m. c. 22.
[r] Hi. 1. aph. 11.
[s] Hi. 1. ac. 46. & 4. ac. 39.
[t] Gal. l. de al. fac. c. 41.
[u] Gal. l. 11. m. cap. 3.
[x] Auic. l. 1. fe. 1. doct. 4. c. 2.
[y] Ar. l. 2. an. tex. 28.

inediam, & ideo reiicit potius potionem, ne auertatur natura à ſuo munere: minus tamen auertitur à potione quam à cibo, cum facilius [a] concoquatur, ac diſtribuatur: à morbo autem non repetitur potio, feruor enim febris remittitur ab humore, à quo ſi frigidus fuerit, etiam extinguitur. Quamobrem, vt medicamentum requiritur potio [b] à morbo: quanquam poteſt etiam talis eligi quæ medeatur cauſis, vt detergens, extenuans, incidens, vrinam vel ſudorem euocans. Vbi autem cauſa febris valida ſit, abſtinendum à potione erit, niſi vires adeo langueant, vt periculum ſit, ne ſine ipſa deficiant: tunc enim maxime ſpectandum eſt ad vires, quibus vita continetur. Ex animaduerſionibus in potione obſeruandis, cum datur ad reficiendas vires, tanta eſſe debet, quantam illæ deſiderant, & quantam conſueuit ſumere homo dum ſanus eſt: modo cauſa eam pati poſſit; quæ vbi validior ſit, largam potionem reiicit: ſed tunc ea moderatione vtendum, vt & viribus, & cauſæ aliquid tribuamus: plus tamen ei quod magis vrget. Sed vbi ſumitur potio vt medicamentum aduerſus morbum, liberalius ſumpta efficacior eſt, ſicut & aduerſus cauſam, modo toleretur à viribus: quæ vbi exiguæ [c] ſunt, periculum eſt ne calor debilis à multitudine potionis ſtrangoletur. At videndum eſt, qualis potio conueniat, hoc eſt quæ potio, vt de cibo diximus. Subſtantia debet eſſe boni ſucci, & nullo pacto aliena naturæ noſtræ. Qualitas vero ſiue prima ſiue ſecunda, ſimilis qualitati noſtrarum partium: quod ſi detur potio vt medicamentum contra morbum, qualitas conuenit frigida & humida; contra cauſam, incidens, extenuans, detergens, vrinam, vel ſudorem euocans, vt proxime monſtrauimus. Sed pugnant ſæpe inter ſe qualitates requiſitæ, tam à rebus præter naturam, quam à rebus ſecundum naturam: neceſſe autem eſt ei plus tribuere, quod plus poteſt, vt ſæpe dictum eſt. Ex potionibus autem vſitatis apud veteres in febribus, & proprie ab Hippoc [d] in morbis acutis, ſunt vinum, mulſa, oxymel, aqua. Valet vinum, quod inprimis reficiat vires, conferat ad concoquendos humores ſemiputres, & ad euocandum ſudorem, & vrinam: ſed nocet quod cum calidum ſit, febrem augeat, & cum tenue ac facile penetret, ſuo calore ſecum trahat multos, craſſos, & glutinoſos ſuccos; & propterea prohibeat [e] perſpiratum, & putredinem augeat: tamen ſi & quale conuenit, & quo tempore, & in qua febre, bibatur, citra noxam proderit: eligendum tenue eſt & aquoſum, nō dulce craſſum, aut vehemens: ſumendum cum apparent [f] ſigna coctionis, & non ante: & vbi febris non ſit ardens, ſed leuior. Mulſa etiam, vires reficit, & contra cauſam febris vt contra [g] obſtructionem valet: habet enim vim detergendi, ſed febrem auget: quare hæc vbi ardens ſit, vitanda eſt, quamuis minus lædat biliosos, teſte Hippocr. [h] quam aqua, quoniam facilius penetrat: magis autem idoneum eſt apomeli, quod fit ex aqua & fauis mellis, minus enim calorem auget. Oxymel obſtructioni [i] medetur, quæ fit ab humoribus craſſis ac glutinoſis, præditum eſt enim facultate incidendi, ſed non reficit vires, fermentat [k] atram bilem, ac lædit neruos, quas noxas minus affert vbi dilutum eſt: quamobrem vbi in propoſita febre craſſi & glutinoſi ſucci obſtructionem faciant, vtemur oxymelle, quod eo tutius erit, quo magis diluetur. Aqua parum vires reficit: prodeſt tamen quatenus non ſinit ita exſiccari corpus noſtrum, & quatenus per ipſam cibus coquitur, ac digeritur: eſt tamen idoneum medicamentum [l] febri, cum frigida ſit, & humida: monet tamen Hippocr. [m] ne detur biliosis, nam cum diutius moretur in viſceribus, conuertitur in flauam bilem: neque enim purum elementum eſt. & mixta in ventriculo & iecinore cum flaua bile poteſt in illam degenerare, quod non euenit mulſæ quæ celeriter per venas permeat, & idcirco minus nocet quam aqua. Quod attinet ad modum dandę potionis, eo modo requiritur à viribus, quo & cibum requiri diximus: ſi validæ ſint, tota ſimul, ſi infirmæ partita: [n] tolerabitur autem à morbo vtrouis modo, tantum vitanda eſt in acceſſione, præſertim in principio & incremento. Cum datur vt medicamentum, potio magis proficit ſi tota ſimul detur, modo non ſit calor valde [o] imbecillus: tunc autem danda eſt potio, cum præcedens iam educta eſt à ventriculo: vitare tamen oportet, quantum per vires [p] licet acceſſionem. vbi autem potio ſumitur vt medicamentum ad euocandum ſudorem, maxime conuenit in vigore acceſſionis, quo [q] tempore ſequi ſolet ſomnus & exire ſudor. Ordo autem in danda potione ille tenendus eſt, vt ſi quatur [r] cibum: ſiue totum, ſiue partem, ita vt viciſſim detur. Somnus & vigilia ſub victu continentur, atque conducuntque & in viribus conſeruandis, & in tollendis rebus præter naturam, ſiue quod requirantur, ſiue quod repudientur. Quo pacto autem illis vtendum ſit, intelliget qui vtriuſque facultatem cognouerit. Vigilia inſtituta [s] eſt à natura propter munera quæ in ipſa exercentur, vt propter ſenſum & motum, quæ quia non poſſunt eſſe aſſidua, cum defatigentur inſtrumenta, neceſſaria fuit quies, quam præbet ſomnus, quem efficiunt vapores [t] cibi & potionis excitati dum in ventriculo concoquuntur: confert tam ſomnus quam vigilia ad vires reficiendas, quoniam in ſomno contrahitur [u] calor à quo alimentum concoquitur: idem diſtribuitur concoctum in vigilia, cum calor ad externas partes euocatur: ad recreandas autem vires opus eſt alimento non tantum cocto, ſed etiam diſtributo: quamobrem vtendum eſt, & ſomno & vigilia viciſſim, prout conſueuit homo cum bene valet: metitur enim natura ipſa ſpacium ſomni, tuncque expergiſcitur homo cum non amplius opus eſt ſomno: cauendum ab exceſſu [x] tam ſomni quam vigiliæ, nocet enim, cum hæc quaſi hominem aſſet, [y] ille elixet. Ex rebus præter naturam, morbus, nempe febris ipſa, ſimiliter moderatione gaudet: ſed cum madefacientibus egeat, magis illi aptatur ſomnus, qui madefaciendi vim habet, quam vigilia, [z] quæ ſiccandi: refrigerat ſomnus partes externas, cum calorem contrahat [a] ad internas quas calefacit, refrigerat vigilia partes internas, cum calorem euocet ad externas, quas calidas reddit, adeo vt quod ad calorem ſpectat, vtriuſque exceſſus alienus ſit: ſed quod ad ſiccitatem, diuturnior conuenit ſomnus: cauſa vero febris, hoc eſt humor putris, coctionem & expulſionem deſiderat: coctioni aptatur ſomnus, concoquuntur [b] enim humores in ſomno calore ad interiores partes contracto: expulſioni magis confert vigilia, ſiquidem in ſomno retinentur omnia quæ expellenda [c] ſunt excepto ſudore. Quare confert ſomnus ad concoquendum humorem putrem, & ad ſudorem educendum: nocet tamen quatenus noxios ſuccos ad

[a] Hippoc. l. 1. aph. 11.
[b] Gal. 11. meth. c. 9.
[c] Gal. 9. meth. c. 5.
[d] Hipp. l. 3. acut. per totum librum.
[e] Gal. 3 acut. c. m. 2.
[f] Gal. l. 11. meth. c. 9. & p. ad Glauc. c. 9.
[g] Galen. l. 11. meth. c. 11.
[h] Hipp. l. 3 acut. c. de mulſa & c. de aqua.
[i] Gal. l. 11. meth. c. 11.
[k] Hipp. l. 3. acut. de oxymelle.
[l] Gal. l. 11. meth. 9.
[m] Hippo. l. 3. acut. c. de aqua.
[n] Gal. l. 11. meth. c. 6.
[o] Gal. l. 9. meth. c. 5.
[p] Hipp. l. 4. acut. 19.
[q] Gal. l. 2. de cr. ſ. b. c. 1.
[r] Hipp. l. 6. epid. & Gal. l. 2. de tu. Valet. c. 2.
[s] Ariſto. l. de ſomno & vigilia.
[t] Ariſt. ibid.
[u] Hippoc. & Gal. 4. 6. epidem com. 14. Gal. 3 de cauſ. pulſ. c. 9.
[x] Hippoc. 2. l. aph. 3.
[y] Hippoc. & Gal. 2 l. acut. com. 41.
[z] Gal. 4. 6. epid. com. 17.
[a] Hippo. 4. 6. epid. 14. & l. 3 de cauſ. pulſ. c. 9.
[b] Gal. 4. 6. epid. com. 17.
[c] Hippoc. & Gal. 4 aph. com. 15.

viſcera [a] allicit, & caput implet. Quo nomine ſemper alienus eſſet, niſi plus proficeret coctione. Multum autem detrahitur de noxa quam afferre ſolet, ſi febricitans eo tempeſtiue vtatur, vt dum viget acceſſio, & ad remiſſionem iam intendit: non in principio, cum humores contrahuntur ad partes internas, vel in incremento, cum adhuc contracti ſunt. Lenitur & vis quam ſomnus habet calefaciendi partes internas, ſi homo dormiat in aere frigido, veſtibus tamen tectus, vt præcipit Hippocrates [b] in his qui calurem acrem habent: ſic enim refrigeratur cor, & non clauduntur à frigore foramina cutis: vt autem fit, ita etiam conuenit poſt cibum [c] & coctionem ſomnus. Præbet cibus [d] materiam facientem ſomnum, & ſomnus ipſum concoquit, ita vt ſibi mutuo auxilientur. Motus & quietis eadem ratio eſt, quæ ſomni & vigiliæ: reſpondet quies ſomno (reuocat enim calorem ad partes internas & coctionem perficit,) motus vigiliæ: (elicit enim calorem ad externas partes & alimentum distribuit) quo nomine accommodantur ad vires reficiendas. Conuelluntur autē vires nimio motu; quiete potius recreantur: febri autem alienus [e] eſt motus, cum calefaciendi vim habeat: aptatur quies, cum refrigeret & madefaciat. Laudat [f] Hippocrates in calida natura quietem, reprehenditque Prodicum, qui febricitantes vehementer exercebat. Humor putris qui febrem accendit, vt concoquatur, maxime quietem expetit, magis enim aſſidue ſic attingitur, quod concoquendum eſt à partibus ſolidis: ſed vt per ſudorem expellatur aliquid, confert motus, veluti frictio mollis, cum febris iam incipit remitti. Perturbationum ac tranquillitatis animi eadem ſimiliter ratio eſt: reſpondet tranquillitas [g] quieti perturbatio, motui. Quamobrem viribus reficiendis, febri, & cauſæ, magis conuenit tranquillitas, quam perturbatio: ſicuti magis quies, quam motus: quæuis perturbatio, propter motum ſanguinis, aliena eſt; ſed potiſſimum ita, in qua non ſolum mouetur, ſed etiam feruet ſanguis: minus nocet ſpes & gaudium, ſub quibus calor ab internis partibus effunditur ad externas.

[a] Gal. 4. aph. 67. com. *[b] Hippo. 4. 6. epid. 16.* *[c] Hippocr. 6 epid. 8.* *[d] Ariſt. l. de ſomno & vigilia* *[e] Hipp. 4. 6. epid. 15. & 3. 6 epid. tex. com. 31.* *[f] Hippocr. & Gal. 4. acut. tex com. 44* *[g] Gal. 4. 6 e-pid. com. 15.*

Reſtant ex his quæ ſub victu continentur, ea quæ expelluntur ac retinentur, quorum moderationem vires deſiderant: nam vbi retineantur quæ expelli ſolent, ſtrangulant calorem innatum, & idcirco vires labefactant: vbi expellantur quæ retinenda ſunt, vires exhauriunt: quamobrem danda opera eſt vt educātur, quæ naturaliter redundant, veluti deiectio, ſudor, vrina & vt retineatur, ſi quid nimis profluat, quod quo pacto fiat, docebimus cum ad curationem ſymptomatum veniemus, hactenus de victu, & de opere à viribus requiſito.

De refrigerantibus & madefacientibus ad febrem adhibendis.
Cap. III.

MORBVS, hoc eſt febris, id opus deſiderat, [h] vt hominem refrigeremus, & madefaciamus. Inſtrumenta quæ hoc præſtant, partim ad victum, partim ad medicamenta, partim ad chirurgiam referuntur. Rursus victus qualis requiratur aut toleretur à febre, proxime declarauimus: ſequuntur medicamenta, quæ differunt ab his, quæ ſub victu continentur, quod non ſint vſitata [i] ſanis: requiruntur hæc frigida & humida, ſiue tactu [k] talia ſentiantur, ſiue facultatem habeant refrigerandi, & madefaciendi, quamuis talia non videantur: poſſunt tam hæc, quam illa & intus dari, [l] & extrinſecus adhiberi. Ordiamur ab his quæ intus dantur; omnium efficaciſſimum eſt aqua frigida potui data, quæ non ſolum refrigerandi, & madefaciendi vim habet, ſed tangitur etiam frigida & humida, & idcirco cuiuslibet [m] febris remedium eſt: ſed cum magnum ſit auxilium, non conuenit niſi magnis febribus, vt [n] continentibus, ſynochis, ardentibus, quarum proprium eſt medicamentum, præſertim ſi homo non aſſueuerit [o] ipſam bibere cum ſanus eſt: adde quod nemo fere ſolet ex his qui eam bibunt, affatim ipſam haurire cum ſani ſunt, ſicuti quando datur febricitantibus medicamenti loco; omnibus ergo fere medicamentum eſt; refrigerat enim & madefacit & propterea febrem extinguit, temperat feruorem & tenuitatem bilis, & reddit ſolidas partes validiores, ita vt expellant [p] deiectione, ſudore, vrina, vomitu id quod noxium eſt; præter quam quod imminentem [q] febrem propulſat, refrigerando ac madefaciendo. Videndum tamen an repudietur ab aliis rebus, ſiue ſecundum naturam, ſiue præter naturam, ſiue mediis. Ex rebus ſecundum naturam ſi homo gracilis [r] ſit & exigui caloris, non aſſuetus potioni aquæ frigidæ, ſummmopere læditur, interdum [s] enim extinguitur calor, ſuperuenit ſingultus, neruorum diſtentio, difficultas deglutiendi, & tandem interitus. Ex rebus præter naturam reiicit aquæ frigidæ potum, humorum cruditas, obſtructio, inflammatio, [t] quæ augentur aquæ frigidæ potu; eryſipelas tamen exquiſitum hoc ſolo remedio curatur. Aer autem, qui medius eſt inter res naturales & præter naturam, ſi frigidus eſt, prohibet potionem aquæ frigidæ, cum periculum ſit, ne refrigeratum [u] corpus ab aere, non poſſit deinde ſuſtinere aquam frigidam, quod non euenit æſtate, confert enim calor aeris ad remittēdum frigori aquæ. Sed ſi fac requiri à morbo potum aquæ frigidæ, repudiari vero ab aliqua alia re: præferre tunc oportet, vt ſæpe diximus, id quod magis vrget. Alexander [x] Trallianus, tunc pro aqua frigida dat potui calidam, quæ paulatim deponens calidus vapores, reuertitur ad naturam ſuam frigidam: & ita refrigerat ſimul & madefacit temperatque ardorem bilis: quam nos ſæpe vſu comperimus plurimum profeciſſe. Venit in mentem Thomæ Cornacchini Medici clariſſimi, quo cum mihi ſumma neceſſitudo intercedit, hic annum agens trigeſimum ſextum incidit in febrem bilioſam ſatis ardentem; eumque non cederet feruor flauæ bilis aliis medicamentis, neque liceret ob viſcerum obſtructionem aquam frigidam dare, dedimus calidam large, qua ſumpta ſtatim remiſſa eſt febris, & anxietas incredibilis, quam flaua bilis afferebat in ventriculo, ſunt qui cum aqua frigida miſceant aliquid aceti, vel puri, vel cum ſaccharo mixti, per quod aut eiuomitur, aut facilius penetrat, & diſtribuitur per corpus. Liberaliter autem danda eſt, ita vt homo quantum vult bibat: quod Hippocrates etiam in febre ardente præcepit non ſolum de aqua, ſed etiam de mulſa [y] loquens. At nun quouis tempore conuenit, ſed tantum vbi apparet [z] coctio: quod non accidit venæ ſectioni, licet enim ſanguinem mittere etiam vbi cauſa febrem faciens cruda eſt. Præ-

[h] Galen. l. 11. meth. c. 9. *[i] Gal. p. acu tor com 6.* *[k] Gal lib. 11. meth. c. 2.* *[l] Gal. l. 10. meth c. 7.* *[m] Gal. l. 11. meth c. 9.* *[n] Gal 9. meth. c. 5.* *[o] Gal. ibid.* *[p] Gal. ibid.* *[q] Gal. l. de maraſm. c 7.* *[r] Gal. l. 9. meth. c. 5.* *[s] Gal. ibid.* *[t] Gal. ibid.* *[u] Gal. l. 11. meth. c. 9.* *[x] Trallian. l. 9. c. 13.* *[y] Hippo. 4. acut. 5.* *[z] Gal. 9. meth. c. 5.*

eſt. Præter potum aquæ frigidæ licet etiam vti medicamentis quæ nõ tactu, ſed facultate frigida ſint, cuiuſmodi ſunt quę à pharmacopolis nũc ſyrupi nominantur, vt acetoſus, violatus, de endiuia, de cichorio, de acetoſitate citri, de omphacio, miſcentur autem cum aqua, in qua fuerit incocta frigida aliqua herba; veluti lactuca, cucurbita, nymphæa, oxalis, endiuia, cichoriũ. Sunt [a] qui eiuſmodi aquam per clyſterem in aluum demittant, quod commodiſſimum eſt, vbi materia putreſcens, & focus ipſe febris reſidet in ventre. Sumitur etiam vtiliter ad refrigerandum & madefaciendum confectio diacodion, ſaccharum viola, vel roſa conditum. Ex medicamentis externis maxime præſens eſt balneum [b] aquæ frigidæ: eſt autem medicamentum illis, quibus non eſt vſitatum dum ſani ſunt: cauendum tamen ne detur vbi naturalis calor debilis ſit, & homo gracilis, hyeme, ſed vt præcepit Hippocrates [c] in ſanando neruorum rigore per frigidæ aquæ perfuſionem, elegit enim iuuenem bene carnoſum, media æſtate. Vbi tamen periculum ſit, ne homo ex febre ardente in tabem incidat, licet homo gracilis ſit, præſtat experiri anceps hoc auxilium, ſiquidem vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem. Valet etiam ceratum [d] liquidum, quo thorax & præcordia inunguntur; idonei ſunt & ſucci herbarum frigidarum, vt lactucæ, ſemperuiuij, vmbilici veneris, quibus inſpergitur aliquid polẽtæ. Proprie autem ad caput refrigerandum accommodatur oleum roſa conditum, cui aceti aliquid adiectũ ſit. Tertium inſtrumentum, quo ad refrigerandum vtimur, eſt chirurgia, cum ſecatur vena, ſanguinis enim miſſio [e] non per ſe & quatenus res frigida febricitantem refrigerat, ſed quatenus adimit materiam calidam, eo modo quo refrigeratur conclaue aliquod ſubtractis lignis, quæ incendebantur.

[a] Auic. l. 4. fen 1.
[b] Gal. l. 10. meth. c. 10.
[c] Hippoc. l. 5. aph. 21.
[d] Gal. 10. meth. c. 9.
[e] Gal. l. 10. meth. c. 10.

De ſuccis ſemiputribus per coctionem curandis. Cap. IIII.

PVTREDO, quam diximus eſſe proximam cauſam propoſitæ febris, quatenus facta eſt remoueri [f] debet, quatenus adhuc fit, poſtulat vt remoueatur cauſa, quæ eſt prohibitus perſpiratus, de quo in ſequentibus agemus; nunc enim tractabimus putredinem factam, quæ adimenda eſt; adimitur autem detractis humoribus putribus. Interdum tamen euenit, vt non ſint ex toto putres, ſed relicti in corpore corrigi poſſint & tunc poſſunt exinaniri: non tamen neceſſe eſt cum reduci poſſint ad naturalem ſtatum per coctionem: [g] quod opus nunc nobis proponitur vna cum inſtrumentis per quæ perficiatur. Definiuit Ariſtot. [h] coctionem, perfectionem à naturali & proprio calore, in humido & ſicco, in qua definitione genus ſumitur à forma, differentia à cauſis, videlicet ab efficiente & materia; forma eſt perfectio quam acquirunt ea quæ concoquuntur, mutantur enim & fiunt perfectiora, neque ſolum apparent mutata vt volebat Aſclepiades, [i] ſed re ipſa [k] mutationem accipiunt; quod intelliges ſi intuearis genera eorum, quæ concoquuntur, vt arborum fructus, alimentum in animalibus, & ea quæ ad ignem admouentur, mutationes quæ fiunt alimenti in nobis vt prima in ventriculo, ſecunda in venis, tertia in partibus ſolidis cum iam aluntur, omnes ad coctionem ſpectant. Perfectio, quæ per coctionem acquiritur, aut dat ipſum eſſe quemadmodum in his quæ gignuntur, aut vſum aliquem his quæ genita ſunt, vt odorem, colorem, ſaporem, craſſitudinem, & ita vel ſubſtãtiam vt in ſemine fructus, vel accidens vt in pericarpio, vtriuſque enim coctionem ponit Theophraſtus [l] in fructu. ſeminis quidem ad procreandum, pericarpij ad vſum. Perfectio, quã acquirunt quæ concoquuntur in animali, eſt vt reddantur ſimilia partibus [m] à quibus concoquuntur; quæ cruda manẽt non mutantur, neque redduntur ſimilia: id quod patebit ſi tres ſpecies [n] crudorum inſpicias, quę opponuntur totidem coctis, maturia videlicet, elixis, aſſis, in nullis enim deprehenditur perfectio acquiſita. Cauſa efficiens proponitur ab Ariſtotele [o] internus ac proprius calor, hunc primus poſuit Hippocrates [p] auctorem coctionis, frigus autem eatenus ad concoquendum confert, quatenus calorem contrahit, qui efficacior [q] redditus perficit coctionem: debet tamen calor eſſe moderatus, nimius enim magis vrit quam concoquat: debet item calor concoquens, magis eſſe humidus quam ſiccus in corpore noſtro, nam quæ concoquuntur in nobis magis elixantur quam aſſentur, quamuis contra ſenſerit Eraſiſtratus, [r] quamobrem pueri quibus calor humidus ineſt, magis [s] valent ad concoquendum quam iuuenes, qui calidi ſunt & ſicci: hunc calorem moderatur [t] anima & in his quæ gignuntur, & in his quæ aluntur, adeo vt non referendus ſit ex toto ad elementa, ſed etiam ad cœlum. Materia, quæ coctionem accipit, eſt humor vna cum ſiccitate, aqua enim & quæ aquoſa [u] ſunt coctionem non admittunt: difficilius autem coquuntur quæ magna, [x] quam quæ parua, quæ mollia, quam quæ dura, quæ calida [y] quam quæ frigida, magis enim ab interno calore ſuperantur. hæc quæ dicta ſunt de coctione in corpore noſtro proprie pertinent ad alimentum, quod vere concoquitur & ſimile redditur, pertinent tamen & aliquo modo [z] ad ea quæ redundant & detrudenda ſunt, neq; poſſunt conuerti ad ſubſtantiam noſtram; dicuntur autem concoqui, quod reddantur ſimilia partibus, à quibus concoquuntur, quantum fert eorum natura: perfectio, quam acquirunt, eſt quidam vſus, minus enim lædunt odore, acrimonia, tenuitate, concretione: in vniuerſum enim tam alimenta quam quæ ex ipſis ſuperant & detrudenda ſunt, cum concoquuntur craſſitudinem [a] aliquam acquirunt, quod abſumantur partes magis aquoſæ à calore concoquente; ſed quę frigore concreta ſunt, cum concoqui incipiunt, liqueſcunt, & ideo apparent tenuiora, quamuis vbi liquata ſunt & concoqui ceperunt ipſa quoque craſſiora reddantur; coctio enim quælibet craſſitudinem addit; cum vero ſanguis in ſiniſtro ventriculo cordis vertitur in ſpiritum tenuior redditur, hæc tamen mutatio ζύμη, quaſi [b] ebullitio, magis nominãda eſt quam coctio, ſeparatur enim ibi ſpiritus à ſanguine vt in inteſtinis à deiectione ſuccus, quem primæ venæ alliciunt. Expoſita natura coctionis eorum, quæ vel vertuntur in alimentum, vel expellenda ſunt, videndum eſt quibus inſtrumentis perficiatur, quibuſve vtendum ſit ad ſemiputres ſuccos, qui febrem accendunt. Cũ à calore interno fieri coctionem dixerimus, videtur eſſe ex toto opus naturæ & nõ artis, cum nihil videantur poſſe proficere externa, verum aliter res ſe habet; nam cum calor concoquens debeat eſſe moderatus, & qui validior

[f] Gal. 11. meth. c. 10.
[g] Gal. l. artis med. c. 89.
[h] Ariſto. l. 4. meteo. ro...am c. 2.
[i] Gal. l. p. de nat. fac. c. 2.
[k] Ariſto. l. 2. de anima tex. 41.
[l] Theophr. l. 1. de cauſ. planta. c. 18.
[m] Gal. l. 2. de nat. fac. c. 7 & l. 4. aphor. com. 44.
[n] Ariſto. l. 4. meteor. c. 2. & 3.
[o] Ariſt. ibid. c. 2.
[p] Hipp. l. 1. aphor. 14 & 15.
[q] Gal. l. p. aphor. com. 15.
[r] Gal. l. 2. de nat. fac. c. 6.
[s] Gal. l. 3. de cauſ. ſympt. c. 3.
[t] Ariſtot. l. 2. de anim. tex. 42.
[u] Ariſto. l. 4. meteor. c. 3.
[x] Ariſtot. l. 3. de part. ani. c. 5.
[y] Gal. 2. l. epid. com. 6.
[z] Ariſt. l. 4. meteor. c. 2.
[a] Ariſt. l. 4. meteor. c. 2. & lib. 3. de par. ani. c. 5.
[b] Ariſt. l. de reſpirat. c. 8.

eſt vrat, qui imbecillior non ſatis coctionem perficiat, medicus poreſt remittere calorem vbi immoderatus ſit, & augere vbi imbecillus; remittet per inſtrumenta refrigerantia ſuperius poſita cum de victu, & medicamentis febris calorem refrigerantibus locuti ſumus; augebit per ea, quæ vel tactu calida ſentiuntur, vel facultatem habeant calefaciendi, ſiue proxime, ſiue alio interiecto medio. Quæ tactu calida ſentiuntur externa, conferunt ad coctionem, vt balneum aquæ dulcis, & fomenta, veluti etiam [a] catuli, aut pueruli admoti ad ventriculum: nonnihil etiam confert calor ſolis vt ad maturitatem fructuum, ita etiam ad concoquendos in nobis humores, qui hyeme ex appulſu aeris frigidi magis crudos ſe oſtendũt. Cauendum [b] tamen balneum eſt vbi ſit multitudo & cruditas humorum, ne fuſi ferantur ad vaſa anguſtiora & obſtructionem augeant. Facultatem habent calefaciendi complura, quæ & intus ſumuntur & extrinſecus dantur, intus quidem alimenta & præcipue [c] vinum, quod conuertitur in ſubſtantiam calidam, à qua noſter calor auctus melius concoquit, quæ cruda aut ſemiputria ſunt; nocet tamen, cum permeans per venas, ſecum trahit craſſiores ſuccos & obſtructionem affert; quare non eſt quod prius bibatur, quam appareant [d] ſigna coctionis, tunc enim non ita periculum eſt, ne fiat obſtructio. Extrinſecus imponitur ad maturandum pus cataplaſma [e] ex tritico & ſaliua, vel ex farina triticea, auget enim ſubſtantiam caloris noſtri cum ab ipſo calefactum eſt. Alio interiecto medio augetur calor, vel cum intro compellitur, vel cum retinetur calida expiratio, vel cum non euocatur extra. Compellitur autem intro à frigore aeris circumfuſi, quamobrem hyeme melior fit coctio, quo tempore Hippocrates [f] ventres eſſe calidiſſimos natura poſuit, & plurimum cibi voluit dari. Retinetur calida expiratio obſtructis foraminibus cutis, vt à cataplaſmate aliquo, quod tamen tentandum non eſt, vbi magna ſit putredo; augetur enim prohibito perſpiratu. Non euocatur calor ad partes externas, ſi homo quieſcat, præſertim ſi dormiat; nam ſomnus non ſolum non euocat, ſed magis contrahit calorem ad partes internas; quo nomine quies [g] & ſomnus ad coctionem conducunt. Frictio vero, [h] quamuis quieti opponatur, & propterea videatur obeſſe coctioni, prodeſt tamen ſi moderata ſit, quod calorem excitet, & idcirco augeat non ſolum in partibus externis vbi perficitur tertia coctio, & alimentum redditur ex toto ſimile ſubſtantiæ noſtræ, ſed etiam in internis. At non tantum iuuant coctionem, quæ pertinent ad vim effectricem, ſed ea quoq; quæ materiam concoquendam præparant extenuando, [i] incidendo, madefaciendo; quæ tenuiora, minus glutinoſa, & magis humida facilius concoquuntur quam contraria; pluuia etiam confert ad maturitatem fructuum, facilius enim concoquuntur, quæ madent quæ quam arida ſunt.

[a] Galen. 7. meth. c. 7. [b] Galen. l. 11. meth. c. 9. [c] Gal. ibid. & l. p. ad Glauc. c. 9. [d] Gal. locis dictis. [e] Galen. l. 5. simpl. c. 9. [f] Hippoc. l. p. aph. 15. [g] Gal. & Hippocr. l. 4. acut. tex. com. 44. [h] Gal. lib. 12. meth. c. 3. [i] Gal. ibid.

De putredine ex corpore educendo. Cap. V.

PVTREDO, quam proximam febris cauſam eſſe diximus, vbi ex toto facta ſit, non poteſt amplius corrigi per coctionem, ſed neceſſe eſt putres [k] ſucci educantur, quod opus quo pacto fiat, & quibus inſtrumentis nunc oſtendendum eſt. Primo autem ſtatuere oportet, an exinanire corpus conueniat, deinde quæ animaduertenda ſint in eiuſmodi opere. Intelligemus exinaniendum ne ſit, ſi intueamur requirentia & tolerantia, hoc enim non ſecus atque alia opera effici debet, cum requiritur & toleratur. In febre nobis propoſita requiritur hoc opus à cauſa proxima, hoc eſt à putredine [l] humorum, qui corrigi non poſſunt, tum [m] à multitudine obſtruente quam ſequitur prohibitus perſpiratus & putredo; quanquam vtiliter etiam exinanitur interdum corpus febricitantis vt refrigeretur, veluti vbi eſt magna copia [n] ſanguinis; loquor autem de exinaniendis humoribus, & non de his, quæ naturaliter ſuperant, vt de vrina, deiectione, ſudore, quæ ſupra [o] ſub victu tractauimus, cum de conſeruandis viribus loqueremur. At non ſtatim exinanire corpus febricitantis oportet, cum hoc opus requiritur, ſed videndum an toleretur à rebus naturalibus, præter naturam & mediis: ad res naturales pertinent vires & temperatio corporis: vbi vires [p] validæ ſunt ferunt eductionem humorum, neque enim refert ſi paulum debilitentur, vbi imbecillæ, non admittunt hoc auxilium, quia periculum eſt ne conuellantur, præterquam [q] vbi opprimuntur à multitudine; tunc enim exinanito corpore validiores fiunt; quod ſi multitudo cum imbecillitate copuletur, viciſſim exinanire [r] multitudinem, & reficere vires oportet. Ad vires refertur temperatio, ætas, habitus corporis, quæ vbi talia ſunt, vt exinanito corpore debilitentur vires, vt in pueritia & in his qui molliores ſunt, reiiciunt hoc remedium; contra, vbi tales reddant vires vt reniti poſſint, ipſum admittunt, ad vires etiam refertur aer, qui vbi [s] calidus eſt, non permittit corpus exinaniri, quod periculum ſit ne vires deficiant ſub æſtu debilitatæ. Ex rebus præter naturam morbus, vt ardor ipſe febris, nõ ſinit exinaniri [t] corpus quod vires debilitet: ſicuti dolor, neruorum diſtentio, aut aliud eiuſmodi ſymptoma, quanquam etiam ob inſtrumenta, quibus vtendum eſt, aut ad purgandum, aut ad vrinam mouendam, quod nimis calefaciant, [u] non ſinitur corpus exinaniri. Vbi controuerſa [x] ſint quæ requirunt aut requiruntur, tribuendum, vt in aliis ita in hoc, plus ei quod magis vrget. Vbi ſtatuerimus exinaniendum eſſe corpus, obſeruare oportet animaduerſiones neceſſarias, vt qualitatem, tempus, modum, ordinem. Qualitas in eo conſiſtit vt intelligamus quos humores exinanire oporteat; illi autem exhauriendi ſunt, qui febrem, putredinem, vel obſtructionem efficiunt: nam vt præclare monuit Hippocrates, [y] ſi qualia oportet purgare purgentur, confert & bene ferunt; quod præceptum communiter pertinet ad omnia quæ ex corpore noſtro quouis modo exhauriuntur. Quantitas effuſionis reſpondere debet quantitati ſuccorum eam requirentium, modo vires ferre poſſint, nam vbi imbecilliores ſunt [z] non licet exquiſite corpus exhaurire. Modus educendi eo pertinet vt quod exinaniendum eſt, vel totum ſimul educatur, vel iteretur detractio, materia quæ tota ſimul morbum facit, vt ſanguis in febre ſynocha, [a] tota ſimul exhaurienda eſt, quæ vero ſubinde putreſcit, ſubinde educenda eſt, veluti per ſudorem in febre intermittente. Vires magis ferũt partitam detractionem quam totam ſimul, quamobrem iterare [b] tunc oportet vbi illæ infirmæ ſunt; quamuis alioquin tota ſimul requiratur, veluti ad febris ardorem

[k] Gal. de arte med. c. 89 & l. 11. meth. c. 8. [l] Gal. l. 11. meth. c. 8. [m] Gal. l. 11. meth. c. 10. [n] Gal. l. 10. meth. c. 12. [o] Supra c. 2. huius libri. [p] Gal. l. 9. meth. c. 10. [q] Gal. ibid. [r] Gal. ibid. [s] Hippo. 4. aphor. 5. [t] Hipp. & Gal. 4. aph. com. 24. [u] Gal. 11. meth. c. 9. [x] Gal. ibid. [y] Hipp. l. aph. tex. 2. & 25. [z] Gal. l. 9. meth. c. 12. [a] Gal. l. 9. meth. c. 4. [b] Gal. l. 9. c. 10.

dorem extinguendum, tempus eſt educere eiuſmodi ſuccos cum febrem, putredinem & obſtructionem efficiunt, modo vires ferre poſſint, quæ tunc feruor facilius hoc auxilium, cum minus homo affligitur ab acceſſione; quamobrem eligere diem & horam magis quietā oportet. Ordo vbi plura auxilia requirantur idem teneri debet, quem conſtat eſſe inter requirentia, ad id ergo prius ſpectādum eſt, quod vel dignius eſt, vt ad vires [a] reficiendas, vel cauſa futurorum, vt ad extenuandum & ad humores educendos. Via qua exhaurire corpus oportet, ea ipſa eſt ad quam natura [b] materiam ſuperantem impellit, modo nihil ſit quod prohibeat, veluti gracilitas [c] vomitum: variæ autem ſunt viæ vt per ſanguinis miſſionem vrinam, ſudorem, quæ varia inſtrumenta deſiderant, de quibus ſigillatim dicemus exorſi à ſanguinis miſſione.

- [a] Gal. 9. meth. c. 13.
- [b] Hippocr. 4. aph. 21.
- [c] Hipp. l. 4. aphor. 8.

Sanguinis miſſio requiritur, vbi ſanguis aut nimia copia aut qualitate nocet, & idcirco in propoſita [d] febre ad detrahendam putredinem & multitudinem imminuendam; prætereа ad ardorem ipſum [e] febris extinguendum: ceſſat enim detracto ſanguine, quemadmodum ignis ademptis lignis. Neque obſtat, quod non omnes febres, quæ putredinem ſequuntur, conſiſtant in ſanguine putri, ſed pleræque à flaua, vel atra bile, aut pituita putreſcente oriantur, nam in his, quæ aſſiduæ ſunt, humores putreſcunt in venis mixti cum ſanguine & ſimul cum eo effunduntur; in intermittentibus vero incipiunt putreſcere in venis, vbi & obſtructionem efficiunt: quamuis ſtatim ex [f] venis transferantur ad partes externas vbi perſeuerat putredo & febrem accendit, dum quaſi in cinerem, veluti ea quæ vruntur, conuertantur, quamobrem in his etiam ſi mittatur ſanguis detrahitur ſimul humor ille, qui ſi maneret in corpore putreſceret & nouas febres accenderet. Scire tamen licet ſanguinis miſſionem eſſe magnum remedium, & idcirco non neceſſarium eſſe, niſi vbi magna [g] ſit febris, aut magna expectetur: in tertiana exquiſita, quæ neque eſt, neque expectatur talis, vt in ſequentibus patefiet, non eſt [h] quod ſanguinem mittas. At non ſatis eſt, ſi requiratur, ſed debet ferri ſanguinis miſſio potiſſimum à viribus, [i] ad quas refertur ætas non modo ſenum, ſed etiam puerorum, quibus non licet ante decimumquartum annum ſanguinem mittere ob vires, quæ licet validæ appareant debilitarentur; quoniam eorum corpora plurimum digeruntur; refertur etiam ad vires aer valde [k] calidus vt æſtiuus, qui vbi eas debilitet non permittit ſanguinem detrahi, vt dolor, morſus in ore ventriculi, alui [l] profluuium: hæc enim omnia non alio nomine reiiciunt venæ ſectionem, quam quod reddunt vires imbecillas: vbi requiratur ſanguinis miſſio, & non toleretur à viribus, omittenda eſt, ne cum ipſis vita deficiat, aut paululum [m] detrahendum eſt, & iteranda detractio aperiendaque vena admodum exilis, ſiue exaſperando cutim ſcalpello, ſiue admouēdo ſanguiſugas ad anum. Cum vero ſtatueris non ſolum requiri, ſed etiam ſuſtineri poſſe ſanguinis miſſionem non neceſſe eſt qualitatem animaduertere, veluti in dando cathartico, cum ſecta vena qualiſcunque ſit ſanguis educatur; ſed magis videre oportet ex qua vena mittendus ſit. Cum febris ſit morbus [n] communis totius corporis æqualiter ex quauis parte videtur ſanguis mitti poſſe, ita vt liceat quamuis venam ſecare: eligimus autem magnam aliquam veluti in cubito, vt celerius ſuccurramus: vbi vires imbecilliores ſint præſtat, vt paulo ſupra diximus, ſecare exilem aliquam, vt in pede, aut manu, vel ſanguiſugas adhibere ad venas in ano ſanguinem fundentes. Tantum autem detrahendum ſanguinis eſt, quantum copia recedit à moderatione; non tamen educendus eſt ille vniuerſus, qui qualitate vitioſus eſt, nam dempta aliqua parte [o] qui relinquitur ſatis vel corrigitur vel expellitur à natura: in magnis tamen febribus vſque ad animi defectionem detrahendus eſt ſi vires valeant, quod ſi infirmæ ſint, neq; ſinant tantum detrahi quantum res poſtulat, ipſis potius conſulendum eſt, & parcius mittere oportet. Expedit etiam in febribus vbi vires valeant totum ſimul detrahere cum quem detrahendum eſſe conſtituimus, vt ſtatim remittatur feruor febris, & putredo atque obſtructio ceſſet; vbi non ita valeant neceſſe eſt miſſionem [p] iterare. Tunc vero mittendus eſt, cum copia vel qualitate nocet, modo ferri poſſit à viribus, ob quas eligere diem & horam minus moleſtam conuenit; magis enim tunc tenitentur, & ſuſtinebunt hoc auxilium. Quod ſi plura alia ſimul requirantur ille ordo tenendus eſt in operibus perficiendis, qui eſt inter res à quibus requiruntur, primo exempli gratia reficiendæ [q] vires ſunt, deinde mittendus [r] ſanguis, poſtea extenuandi humores craſſi, & tandem vtendum cathartico vbi hæc omnia requirantur. Inſtrumenta quibus ſanguis mittitur ad chirurgiam ſpectant, quæ ſcalpello venam aperit, aut adhibet ſanguiſugas.

- [d] Gal. l. 11. meth. c. 15.
- [e] Gal. l. 10. meth. c. 10.
- [f] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 11.
- [g] Hippoc. l. 4. acut. 19
- [h] Gal. l. p. ad Glauc. c. 9
- [i] Hippoc. & Gal. 4. acut. 19. & Gal. l. 11. meth. c. 14.
- [k] Gal. ibid.
- [l] Gal. p. ad Glauc. c. 14.
- [m] Gal. l. 9. meth. c. 10.
- [n] Gal. l. de cura per venæ ſect. c. 19.
- [o] Gal. l. 11. meth. c. 15.
- [p] Galen. l. de cur. per venæ ſect. c. 21.
- [q] Gal. 9. meth. c. 13.
- [r] Gal. de curat. per venæ ſect. c. 12.

Purgatione educuntur humores [s] ſua qualitate peccantes, veluti pituita, flaua atque atra bilis, quæ immoderatione frigoris, caloris, humoris vel ſiccitatis nocent; requiritur purgatio ab illis febribus, quæ ſequuntur putredinem eorum humorum, quos diximus ſua qualitate peccare, vt pituitæ, flauæ vel atræ bilis: videndum tamen eſt vbi requiritur, toleretur ne à rebus naturalibus, præter naturam, & mediis, ad res naturales refertur temperatio, ætas, conſuetudo, ac [t] ratio victus, quæ omnia ſpectant ad vires; hæ vero ſi validæ [u] ſunt, ferunt, ſi imbecillæ reiiciunt purgationem. Ex rebus præter naturam morbus, hoc eſt febris ipſa, non videtur purgationem admittere, cum fiat per cathartica, quæ calida [x] ſunt, neque enim tuto additur calor calori: ſed hoc potiſſimum accidit febribus [y] acutis, nam in aliis non ita febricitantem lædunt cathartica, quare in acutis, aut eligentur imbecilla & valde lenia, aut ſi cogamur quemadmodum vbi materia turget, præferemus minorem noxam, quam cathartica afferre poſſunt maiori, quam afferrent humores turgentes, ſi tenderent ad partem aliquam nobilem. Ex rebus mediis aer valde calidus non ſinit corpus purgari, ſub cane inquit Hippocrates, [z] moleſtæ ſunt purgationes, quoniam & additur calor calori, & vires debiles ſunt neq; poſſunt ferre eiuſmodi auxilium. Cum purgatio requiritur & toleratur, eum humorem purgare conuenit, qui eſt cauſa febris, vt flauam bilem in tertiana, atram in quartana, pituitam in quotidiana: nam ſi qualia oportet purgare purgentur, inquit Hippocrates, [a] confert & bene ferunt: quamobrem neceſſe eſt vitioſum humorem internoſcere & idoneo cathartico exinanire. Quantitas purgationis reſpondere debet quantitati humoris purgandi, qui vbi multus ſit, ſi vires minus valeant

- [s] Gal. p. aph. com. 2.
- [t] Hippo. 2. aphor. 16.
- [u] Gal. 4. meth. c. 6.
- [x] Gal. l. 11. meth. c. 9. & l. contra Iul. c. 7
- [y] Hippoc. l. p. aph. 24.
- [z] Hipp. l. 4. aph. 5.
- [a] Hippocr. p. aph. 2. & 25

conuellentur priuſquam vniuerſus fuerit exinanitus, atq; idcirco neceſſe eſt tunc purgationem iterare, & non educere [a] totum ſimul quod educendum eſt, quemadmodum febris deſiderat, ſed magis ſpectandum eſt ad vires. Tunc autem requiritur purgatio, cum humor ſua qualitate peccans putreſcit & febrem excitat; non tamen ſuſtinetur toto hoc tempore, ſed tantum cũ ille coctus [b] eſt, natura enim vbi concoxit allicit, ſi quid boni eſt & quod reliquum eſt, detrudit; iuuabunt igitur tunc mutuo ſe medicus & natura, ſi detur catharticum vbi humor coctus eſt, hoc eſt, in fine vigoris: in vigore maxime perficitur coctio, & tunc, auctore Hipp. [c] quieſcendum eſt: in principio, & incremento materia cruda eſt, neque facile ſequitur, neque naturam habet impellentem. Hoc autem pertinet non ſolum ad humores craſſos, ſed etiam ad tenues, qui cum cocti ſunt à natura ipſa detruduntur & non dilabuntur huc atque illuc; ſed ſequuntur cathartica attrahentia; excipit tamen, Hippocr. [d] humores turgentes, hoc eſt qui impetu quodam per corpus mouentur neque certam ſedem occupant: hos enim à principio purgare oportet, & quia facile educuntur à carthartico cum ſponte moueantur, & quia ſic euitatur periculum ne pernicioſe ferantur ad partem aliquam nobilem: vbi humor non turgeat expectare [e] coctionem oportet, neque vbi multus eſt, minuendus eſt, niſi per ſanguinis miſſionem. Vbi prauus quemadmodum in febre peſtilenti, incertum eſt expediat ne expectare coctionem, an ſtatim purgare, quemadmodum in ſequentibus docebimus, cum veniemus ad febres peſtilentes. Via purgandi duplex eſt, ſuperior & inferior, dantur enim cathartica quæ vomitu, & quæ deiectione vitioſus humores purgent, tutior eſt deiectio, neq; enim conuenit vomitum mouere niſi vbi ſponte incipit excitari, ſucci tenues vt bilioſi [f] ſuperne, craſſi vt pituitoſi & melancholici [g] inferne ſolent educi à natura quam ſequi oportet. Quod ſi plura opera ſimul requirantur, tenere eum ordinem inter ipſa oportet, quem nouimus eſſe inter ea quæ requiruntur, vires exempli gratia [h] reficiendæ ſunt, tum extenuandus [i] humor, deinde catharticum dandum. Sunt autem cathartica, inſtrumenta quibus perficitur purgationis opus, alia autem dantur ad alios humores educendos, ſiue per vomitum, ſiue per deiectionem, quæ enarrabimus, cum ſpeciatim harum febrium curationem perſequemur.

Euocatio vrinæ quatenus educit aquoſum humorem, qui etiam ſanis quotidie colligitur, pertinet ad rationem victus; atque vbi retineatur, quibus auxiliis cieatur in ſequentibus oſtẽdemus, cum perſequemur curationem ſymptomatum; ſed quatenus accommodatur ad exhauriendam materiam putrem, quæ febrem accendit, & multam, [k] quæ obſtructionem efficit, nunc tractanda eſt. Conuenit autem cum adeſt eiuſmodi materia: modo toleretur; debet tolerari à viribus, quæ cum valde imbecillæ ſunt [l] nullam humorum effuſionem ſuſtinent, quanquam minus offendãtur ab hac cum paulatim fiat, quam à purgatione, aut ſanguinis miſſione. At debet etiam tolerari ab his quæ præter naturam ſunt; reiicitur [m] à febre, cum medicamenta quibus euocatur valde calida [n] ſint & ſicca; quare vbi febris vehemens ſit, hæc vitabimus; licebit autem vti leuioribus quæ vt minus oberunt, ita etiam minus proficient. Vbi etiam multitudo ſit & craſſitudo humorum, periculum eſt, ne augeatur obſtructio ſi medicamenta dentur, quę vrinam euocent. Canales & receptacula, vnde tranſire vrina debet, ſi male affecta ſunt non ſinunt vrinã euocari. Sed fac requiri iam & tolerari, obſeruare eas animaduerſiones oportet, quæ in aliis operibus atque inſtrumentis obſeruantur. Quantitas materiæ quæ per vrinam educitur, reſpondeat quantitati humorum vrinam requirentium, putrium videlicet & obſtruentium, vbi vel tenues per ſe fuerint vel extenuati; fertur autem à viribus eiuſmodi quantitas propter modum effuſionis, neque enim ſubito exit & ſimul tota materia, ſed paulatim pluribus [o] diebus. Tunc vero conueniunt, quæ vrinam euocant, cum materia à qua requiruntur cocta eſt; nam ante [p] periculum eſſet, ne ſub eiuſmodi medicamentis augeretur obſtructio. Vbi plura requirantur ſimul cum vrinam mouentibus, ea prius præſtare oportet, quæ cauſa ſunt, cur reliqua tuto fiant, quare prius aut miſſo ſanguine aut carthartico [q] multitudinem minuere oportet, tum craſſitudinem extenuare, deinde venire ad ea quæ vrinam mouent: ſic enim non augebitur obſtructio. Inſtrumenta idonea ſunt medicamenta, quæ quod vrinam cieant διουρητικὰ Grȩce nominantur, ſeparant hęc [r] aquoſum humorem à craſſiore, quaſi coagulum à ſanguine ſerum, ſeparatus tenuis humor à craſſiore facilius & attrahitur à renibus & expellitur. Quæ hanc vim habent calida ſunt & [s] ſicca, non ſecus atque ea quæ lac cogunt: eſt etiam eorum iucundus odoratus; aſcendunt ad tertium gradum caloris & ſiccitatis quæ valida ſunt, vt ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci, azari, quæ maxime ſuſpecta eſſe debent, cum febres vehementes ſunt, cum leues non item; tunc enim leuiora conueniunt vt potio aquæ, in qua iacuerint, vel bullierint radices apij vel fœniculi; huiuſmodi eſt potio quam pharmacopolæ nominant ſyrupum acetoſum de duabus, ſiue etiam de quinque radicibus. Leuiora ſunt & minus calefaciunt ſemina peponum, quæ ob lenem quandam vim detergendi ipſa quoque vrinam euocant & cum ea tenues humores.

Sudore poſtremo educitur [t] materia putris quæ febrem accendit, qui quamuis moueatur à natura, magno tamen adiumento eſt ars; ſpectabimus primo an euocari debeat, deinde quibus animaduerſionibus, & quibus inſtrumentis euocandus ſit. Debet autem euocari vbi requiratur & toleretur, requiritur in febricitantibus omnibus ab aquoſo illo humore, qui non exit per vrinam, ſed per venas fertur ad cutem, diluens ſanguinem vt facilius permeare poſſit, exitque deinde ex foraminibus cutis; ſed eiuſmodi ſudor pertinet ad rationem victus quam ſupra tractauimus. Verum expelluntur cum ſudore interdum humores tenues [u] vt bilioſi, aut etiam craſſi & concreti, cum extenuati & liquati ſunt, à quibus requiritur euocatio ſudoris, cum & putreſcentes febrem accendunt, & copia obſtructionem afferunt. Tolerari tamen debet ſudor & primo à viribus, quæ vbi debiles ſunt effuſæ deficiunt: quo fit vt febricitantes nonnunquam in [x] remiſſione acceſſionis intereant. Viſcera etiam imbecilla non ſuſtinent relaxantia præſidia, à quibus euocatur ſudor, ſed magis poſtulant [y] aſtringentia, vt calor & ſpiritus in vnum contractus conſeruetur. Ex rebus præter naturam, febris vbi

magna

[a] Galen. 9. meth. c. 10.
[b] Hippo. p. 4. aphor. 22.
[c] Hipp. l. 2. aph. 29.
[d] Hippocr. p. aph. 22. & l. 4. aph. 10.
[e] Hippocr. p. aph. 22.
[f] Hipp & Gal. 5 aph. 6.
[g] Hippocr. 4. aph. 9.
[h] Gal. l. 9. meth. c. 13.
[i] Hippocr. & Gal. l. 2. aph. 9.
[k] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[l] Galen. l. 9. meth. c. 11.
[m] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[n] Galen. 5. simpl. c. 13.
[o] Gal. 4. aph. com. 74.
[p] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. l. 5. simpl. c. 13.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[u] Gal. 4. aph. com. 58.
[x] Gal. 3. criſ. c. 9.
[y] Gal. l. 13. meth. c. 5.

magna ſit quemadmodum ſynocha non admittit euocantia ſudorem quæ [a] calida ſunt, ne calor calori adiiciatur. Multitudo item & cruditas humorum [b] reiicit ea quæ ſudorem euocant, quod periculum ſit, ne fundendo humores nimis obſtructionem augeant; quare vbi requiratur ſudoris euocatio, neceſſe eſt ante vires [c] reficere ſi languidæ fuerint, febris feruorem remittere, multitudinem minuere, & craſſitudinem extenuare. Quod ſpectat ad modum euocandi, in febribus intermittentibus vt à natura, ita etiam ab arte deberet iterari euocatio, in aſſiduis ſolet ſubitus ſudor ſponte ſuperuenire [d] à quo ſoluuntur, & idcirco ſimul etiam euocandus eſt ab arte, modo vires id ferre poſſint; nam vbi infirmiores ſunt, expedit euocationem iterare. Tunc autem euocandus eſt, cum non ſolum adſunt, quæ ipſum requirunt, ſed etiam facilius fertur; id quod euenit vbi innatus calor effundatur, & non vbi contractus ſit, atque idcirco non in principio aut incremento acceſſionis, ſed in fine vigoris, & in remiſſione, quo tempore vtiliter datur potio [e] & ſequitur ſomnus atq; euocatur ſudor. Quod ſi plura requirantur auxilia, vt refectio virium, detractio multitudinis, extenuatio craſſitudinis vna cum euocatione ſudoris, ea prius adhibenda ſunt, quę ſpectant ad id quod magis vrget, vt ad vires, vel quę ſunt cauſæ futurorum vt extenuatio [f] & detractio multitudinis, deinde mouendus eſt ſudor. Inſtrumenta, quibus mouetur, vel ad facultatem expellentem partinent, vel ad materiam expellendam, vel ad locum vnde expellenda eſt. Facultas ſi debilis ſit confirmanda eſt, vt melius ſuo munere fungatur; confirmatur autem alimentis & potiſſimum vino tenui, quod vbi iam apparet [g] coctio vtiliter datur febricitantibus ad ſudorem excitandum. Materia hoc eſt humor putris, vel obſtruens vbi craſſus ſit, & glutinoſus extenuari debet & incidi. Locus vnde exit ſudor ſunt foramina cutis, quæ neceſſe eſt, pateant: quamobrem vtendum eſt relaxantibus moderate calidis & humidis, à quibus aperiantur, atq; hæc proprie dicuntur ſudorem euocare. Poſſunt autem & intus dari, & extrinſecus adhiberi: maxime ad rem pertinet potio aquę in qua decoctum fuerit [h] chamæmelum, aut in qua bullierit hordeum. Extrinſecus valet balneum aquæ [i] dulcis moderate calidum præſertim poſt acceſſionem, cum iam remittitur febris, aut intermittit; nam ante alienum eſt. Conferunt etiam cataplaſmata relaxantia: ſed cum adhibentur ad præcordia admiſcendum [k] eſt aliquod aſtringens. Vbi ſudor iam exit non ſatis conuenit inter medicos, vt largius exeat relinquendus ne ſit, an detergendus: ſunt [l] qui exiſtiment relinquendum eſſe, quod ſic, quamuis obſtruat foramina cutis, tamen retinet calidam expirationem, quæ magis deinde ſudorem mouet: [m] pleriq; ipſum detergunt, vt apertis foraminibus magis pateat exitus: in quorum ſententiam imus, vſu enim ipſo comperimus magis euocari ſi detergeatur quam ſi relinquatur.

[a] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[b] Ibid. Gal.
[c] Gal. 9. meth. c. 13.
[d] Gal. l. 4. aph. com. 58.
[e] Galen. l. 2. criſ. c. 3.
[f] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[g] Gal. l. 11. meth. c. 9. & l. p. ad Glau. c. 9.
[h] Gal. 3. ſimpl. c. 10.
[i] Gal. l. 11. meth. c. 20.
[k] Gal. 11. meth. c. 16.
[l] Paulus Ægineta l. 2. c. 47.
[m] Gal. l. 10. meth. c. 10. & l. 8. meth. c. 4. & Auic. l. 4. f. 2. tract. p. c. 66.

De curatione obſtructionis & aſtrictionis prohibentis perſpiratum.

CAP. VI.

ENARRATA curatione putredinis, quæ eſt proxima cauſa febris, videndum eſt, qua ratione expedire oporteat prohibitum perſpiratum, quem ſupra oſtendimus eſſe proximam [n] cauſam putredinis. Expedietur autem ſi auferatur continens cauſa, quę vel aſtrictio [o] eſt, vel obſtructio. Ordiamur ab obſtructione: ceſſat hæc ſi obſtruentes cauſæ remoueantur, quas [p] diximus eſſe humores multos, craſſos, & glutinoſos. Multitudinem detrahere oportet ſanguinis miſſione, purgatione, vrinæ aut ſudoris euacuatione, vt proxime tradidimus. Succi craſſi & glutinoſi extenuandi, atque incidendi ſunt: quod opus nunc nobis proponitur. Requiritur autem vbi craſſi & glutinoſi ſucci, obſtructionem afferunt; ſed videndum an toleretur præſertim à rebus præter naturam, nam vires extenuantium vſum facile ferre ſolent; ſed cum hæc ſint calida & ſicca febrem [q] augent, quæ cum ingens eſt, aut non admittit extenuantia & incidentia, aut ea ſolummodo quæ imbecilla ſunt, nam valida non ſuſtinentur, niſi vbi febres leuiores ſint. Quod ſi cum huiuſmodi humoribus craſſis, & glutinoſis iungatur [r] multitudo, periculum eſt, ne ſi adhibeantur extenuantia & incidentia, deducantur ad vaſa anguſtiora & obſtructionem augeant; quamobrem non prius veniendum eſt ad extenuantia & incidentia, quam multitudo fuerit exinanita. Vbi ſtatuerimus opus eſſe extenuantibus & incidentibus, eatenus incidere & extenuare oportet humores craſſos & glutinoſos, quatenus ad debitam mediocritatem reducantur, reducuntur autem paulatim, neque enim vt ſubito detrahitur ſanguis, ita ſubito licet extenuare & incidere, ſed paulatim hoc opus efficiendum eſt. Tempus extenuandi, atque incidendi eſt, cum adeſt craſſa & glutinoſa materia obſtruens, modo liceat per [s] ardorem febris, aut per multitudinem. Ex quo colligitur ordo vbi plura opera requirantur, prius exempli gratia remittere feruorem, diminuere multitudinem oportet, deinde extenuare atque incidere. Inſtrumenta quibus vtimur ad hoc opus, aut ſunt eſculenta & poculenta, & ita ſub victu comprehenduntur, ſimul enim & alere & mederi poſſunt; aut ſunt medicamenta duntaxat, quę ad obſtructionem internarum partium acria conueniunt, aut etiam amara; quod ſi ſimul nõnihil acerba ſint, efficaciora erunt: quemadmodum abſinthium [t] in quo acerbitas parua eſt, & compellendo vim amaram magis detergentem reddit; valent herbæ acriores vt calamenthum, hyſſopum, origanum, puleium ſi incoquantur vel iaceant in aqua, quæ deinde potui detur, valent cappares ex oxymelle, tum confectio illa quę dioſpoliticum, [u] & quæ diacalamenthum nominatur. Si obſtructio ſit in foraminibus cutis detergenda eſt amaris & nitri vim habentibus medicamentis, ſed carẽtibus [x] omni acerbitate; aſtringerentur enim vel à modica acerbitate cum parua ſint, & clauderẽtur. Quod ſi aſtrictio perſpiratum prohibeat in internis canalibus, ſanare tumores oportet à quibus aſtringuntur, ſed in paruis foraminibus cutis neceſſe eſt vti [y] relaxantibus, quæ calida ſunt & humida: cuiuſmodi ſunt cataplaſma, perfuſio, balneum aquæ dulcis, de quibus ſupra locuti ſumus cum mouentia ſudorem perſequeremur, accommodantur enim relaxantia ad ſudorem mouendum. Sed videndum eſt, ne vires valde imbecillæ ſint aut viſcera infirma, nimis enim effunderentur ſpiritus, & extrema afferretur debilitas.

[n] Gal. l. 11. meth. c. 4.
[o] Gal. ibid. & l. 8. meth. c. 2.
[p] Galen. l. 12. meth. c. 10.
[q] Gal. l. 11. meth. c. 10.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.
[u] Gal. l. 4. de tu. Val. c. 5. & 7.
[x] Gal. l. 5. ſimpl. c. 12.
[y] Gal. 8. meth. c. 4.

Præterea vbi ſit multitudo periculum eſt, ne nimis euocetur materia ad foramina cutis, & ea obſtruat, præſertim ſi dentur potui relaxantia medicamenta veluti chamæmelum.

De curatione ſymptomatum ſequentium febrem ortam ab humorum putredine. Cap. VII.

SYMPTOMATA ſuperſunt ex rebus præter naturam curanda, hæc, vt in ſuperioribus oſtendimus, ſequuntur febrem conſiſtentem in putribus ſuccis, partim ob calorem ipſum exſiccantem aut liquantem, partim ob putreſcentes ſuccos qui tentant varias corporis partes. Tolluntur hæc non ſecus, atque alia ſymptomata ſublata morbo & cauſa, à qua proficiſcuntur: ſed cum interdum aut periculoſa [a] ſint & vires conuellant, aut nimis moleſta ſint & hominem affligant, non permittunt expectari dum auferatur morbus vel cauſa, ſed interea poſtulant leuationem aliquam, quam nunc ſigillatim perſequi inſtituimus: vbi illud prius in memoriam reduxerimus: quod quædam ex his ſymptomatibus, quæ febres ſequuntur, criſima [b] ſunt hoc eſt accidunt, cum fit criſis, id eſt cum natura ſubitam morbi mutationem tentat, ea autem vel ſunt ſymptomata tantum, quemadmodum actiones læſæ, vel ſimul etiam [c] cauſæ quemadmodum expulſiones vt deiectionis, vrinę, ſudoris, vomitus, ſanguinis ex naribus. Quæ ſunt tantum ſymptomata nullum poſtulant auxilium: ſtatim enim ceſſant cum mutatio facta eſt, quæ ſubito fit, hoc eſt breui admodum tempore, in quo nõ eſt, quod ſymptomatibus ſuccurras, ac naturæ motum impedias. Expulſiones vero, quæ ſymptomata ſimul ſunt & cauſæ criſimæ, ſi ſufficiunt, ſatis hominem expediunt & à morbo, & à ſymptomatibus; ſi nimis largæ ſint coercendæ ſunt, ſi nimis parcæ augendæ. Alia vero ſymptomata, quæ criſima non ſunt, contrario [d] opere lenienda ſunt: quod quo pacto, & quibus inſtrumentis perficiatur, paucis exponemus in vnoquoque ex prædictis ſymptomatibus: vberius enim hæc tractabuntur in curatione membratim vbi ſymptomatibus medebimur ſigillatim ad vnam quamque partem attinentibus. Nunc autem ordiemur ab his quæ ſiccitatem ſequuntur, quam affert calor febris, huiuſmodi ſunt ſitis: linguæ aſperitas, vigilia, aſtrictio alui, neruorum diſtentio. Sitis ſedatur ſi dentur ea quæ appetuntur, frigida [e] & humida videlicet, quæ ſi valida fuerint, quemadmodum potio aquæ frigidæ ſimul cum ſiti febrem auferunt, ſed tunc non dicuntur curare ſymptoma, vbi minus valida ſint, manente adhuc morbo, leniunt ſymptoma. Prodeſt autem aer frigidus & humidus, vbi ſitis à pulmone [f] oritur; nam vbi à ventriculo, prodeſt potio frigida & humida vt aquæ, cui aliquid aceti, vel oxymellis compoſiti cum ſaccharo ſit adiectum; aut in qua bullierit hordeum, cui aliquid zulapij roſei, violacei, ſiue etiam ſerapij de endiuia adiiciatur: nonnihil etiam ad rem pertinet abluere os aqua frigida; ſuperimponere linguæ lactucam ex aqua frigida madefactam, tenere in ore aliquid cryſtalli, aut os ceraſij vel pruni: exprimit enim dum dimouetur in ore humorem ex glandulis, quæ iuxta ſunt, & aliquo pacto linguam madefacit ac ſitim lenit. Refrigeratur etiam & madefit vniuerſum corpus ex balneo [g] aquæ dulcis, ita vt incredibiliter ſitim extinguat: quod illi experiuntur, qui iter confecerunt æſtuoſa, & pulueruIenta via; vindicantur enim à ſiti paulo poſt quam in balneum ſunt ingreſſi: quæ omnia proxime ſitim ſedant. Sed quædam alia aliquo interiecto medio, vt ſomnus [h] quatenus perficit coctionem, qua perfecta non feruntur amplius multi & calidi vapores ad linguam & fauces; quies, ſilentium, os clauſum, quod Hippocrates [i] monuit, quatenus non exſiccatur corpus motu, ſermone, fuligine, quæ ore aperto linguam afficit, nam vbi clauſum habetur, exit per nares. Exaſperatur lingua febricitantium ob nimium feruorem exſiccata, adeo vt, niſi ſuccurras, exulceretur: leniri autem oportet quod exaſperatum eſt, id quod in primis efficit lac ſi in ore teneatur, tum humor qui mucci inſtar extrahitur ex ſemine pſyllij, aut malorum cotoneorum, aut ex dulci radice ſaccharo conditus. Vigilia quoque febricitantibus accidit ob calorem nimis exſiccantem atque abſumentem vapores qui cerebrum obſtruere & ſomnum facere debent; hanc lenire oportet implendo cerebrum humidis vaporibus, qui partim per nares ab aqua calida ad ipſum ferantur, partim excitentur à cibis & potionibus ex ventriculo & potiſſimum à vino, quod [k] niſi vehemens & vetus admodum ſit, vt ſi quid aliud, ſomnum facit. Vbi hæc non ſufficiant veniendum eſt ad medicamenta ſtupefacientia quæ refrigerando faciunt pro ſomno [l] veternum; contrahunt enim & claudunt iter per quod tranſire debent ſpiritus, qui præbent vim ſenſus & motus partibus cerebro ſubiectis: leuiora ſunt diacodion cum ſaccharo, & ſyrupus ex papauere, validiora quæ accipiunt papaueris lachrymam vt philonium, requies Nicolai, & recens Theriaca; ſed hæc intus dantur; extrinſecus autem inunguntur nares, tempora, & caput oleo nymphæa condito, vnguento populeon, aut perfunditur aqua in qua bullierit lactuca, papauer, hyoſcyamus, mandragora. Affertur etiam neruorum diſtentio à calore exſiccante, quæ curationem [m] non admittit, nam ſi liceret ſolidæ ſubſtantiæ exhauſtum humorem reficere, poſſent ſenes iterum fieri iuuenes: licet tamen madefaciẽdo efficere vt ſymptoma quod incepit aut non augeatur, aut ſequatur leuius; vtemur igitur madefacientibus & potiſſimum perfuſione olei communis, ſiue eius quod ex lini ſemine, vel dulcibus amygdalis exprimitur. Aſtringitur aluus febricitantibus ſimiliter ob vim caloris exſiccãtis, quam laxare oportet medicamentis partim intus datis, partim per clyſterem in inteſtina iniectis. Sumitur autem vtiliter caſſia, & mel quod ex rore colligitur, aut confectio diacatholicon, vel diaprunis quod ſcammonij ſit expers. Tum ſaccharum viola conditum, vel ſyrupus ex pluribus roſarum ſeu violarum infuſionibus. Per clyſterem demittitur in aluum mulſa cum oleo violaceo præſertim in febribus acutis; nam in illis quæ magis lentæ ſunt acriora iniicimus, vt ſalem, hieram, aquam in qua bullierint acriores herbæ. Vrina autem ſi ob ſiccitatem pauca exeat ſuccurrendum eſt larga potione; ſicut & ſudori ſi ob eandem cauſam exiguus effluat. Ob alias vero cauſas ſi retineatur, aut ſudor, aut vrina, illis auxiliis vtendum eſt, quæ ſupra poſuimus euocare vrinam vel ſudorem. Calor non tantum ſiccat ſed etiam liquat

quæ

[a] Gal. l. 12. meth. c. 2.
[b] Gal. l. 3. ad Glauc. c. 15.
[c] Gal. l. 3. de criſibus c. 8. & c. 14.
[d] Gal. lib. 12. meth. c. 3. & lib. 11. meth. c. 12.
[e] Ariſtot. l. 2. de anima. tex. 28.
[f] Gal. lib. de arte med. c. 64.
[g] Hippoc. & Gal. l. 3. de officina. com. 15.
[h] Hip. & G. 3. aph. com. 27.
[i] Hipp. l. 3. 6. epid. 33.
[k] Gal. l. 1. ad Glauc. c. 3.
[l] Gal. l. 1. de cauſ. ſympt. c. 8.
[m] Gal. 2. aph. com. 26.

Digitized by Google

quæ concreta ſunt, ex quo ſequitur tuſſis ſi materia liquata feratur ad thoracem. Profluuium deiectionis, ſi ad inteſtina, vrinæ, ſi ad renes & veſicam, ſudoris ſi ad cutem, quanquam fiunt etiam eiuſmodi profluuia cum humores putres feruntur ad hæc loca. Quæ ſymptomata lenienda ſunt; ſed habenda prius eſt ratio feruoris, quem & externis, & internis auxiliis refrigerantibus & madefacientibus extinguere oportet, non ſecus atque illum qui in febre hectica tabefacit partes noſtri corporis. Lenitur tuſſis partim relaxando thoracem velut inunctione butyri, aut adipis gallinaceæ, ſiue olei ex amygdalis dulcibus; partim [a] temperando acrimoniam materiæ his quæ lenem vim habent vt amylo, tragacantho, ſucco dulcis radicis; eclegmate ex pſyllio, ex farfara, ex papauere. Profluuium deiectionis, vrinæ & ſudoris, vbi nimium ſit & vires debilitet, coercendum eſt: id quod fit partim auertendo materiam ad alias partes, partim aſtringendo locum vbi recipitur, & vnde effunditur, ne recipi aut effundi poſſit. Humor qui nimius deiicitur, auertitur ad canales [b] vrinæ per ea medicamenta, quæ vrinam euocant; auertitur etiam ad cutem: conſpirāt enim inter ſe partes externæ & internæ, & vt inquit Hippocrates, carnes [c] alliciunt à ventre: quamobrem vtiliſſimum eſt balneum & humor, qui nimius concurrit ad ventrem & inteſtina euocetur ad cutem. Aſtringimus autem ventrem partim his, quæ ſumuntur, partim his quæ per clyſterem iniiciuntur in inteſtina, partim his quæ imponuntur extrinſecus. Oua quæ in aceto iacuerint ex quo fuerint etiam decocta vtiliter comeduntur; tum fructus aſtringentes, vt ſorba, meſpila, corna, pira: ſed potiſſimum mala cotonea, & confectio quæ ex ipſis componitur: datur & potui quem vocant ſyrupum ex roſis ſiccis, ſiue ex granis myrthi, veluti & miua citoniorum; valet confectio quæ ex cornis, ex ſorbis, aut etiam ex meſpilis ac ſaccharo paratur, præſertim ſi ante alia alimenta deuorentur. Iniiciuntur in aluū per clyſterem olea aſtringentia, vt melinum, maſtichinum, roſeum omphacinum: tum aqua in qua herbæ aſtringentes iacuerint vel bullierint vt plantago, roſę, myrthus vel lentiſcus. extrinſecus ventri ſuperdatur medicamentum ex maſtiche, aloe, & oleo melino, aut cataplaſma ex pane roſto & vino aliquo acerbo, ſiue etiam quod à recentioribus de panis cruſta nuncupatur. Vrina ſi nimis copioſe exeat auertitur ad cutem per ea quæ ſudorem mouent, ad inteſtina [d] per ea quæ aluum deiiciunt. Aſtringuntur canales vnde tranſire debet potus aquæ vim ferream habentis, aut alterius in qua bullierit myrthus, plantago, roſa ſicca. Sudor denique vbi immoderate effluat auertitur ad inteſtina. Sed foramina cutis contrahuntur aſtringenti aliquo medicamento, vt oleo myrtheo, maſtichino, melino, aut aqua in qua decoxeris ſalicem, malicorium, hypociſtidem; vel in qua tabuerit aliquid aluminis. Contrahuntur etiam foramina cutis aere frigido veluti cum fit ventus flabello. Sed vt cum euocatur ſudor extenuare humores oportet, ita cum ſupprimitur reddere craſſos decet, id quod faciunt cibi craſſi, veluti alica panis ſiligineus: tum medicamenta refrigerantia vt theriaca noua, diaſpermaton, & diacodion, quod magis conuenit febricitantibus. A cauſa febris hoc eſt ac humoribus putreſcentibus varia ſymptomata fieri demonſtrauimus, [e] prout varias partes tentāt, quę ſæpe adeo moleſta ſunt vt [f] leuationem quandam deſiderent non expectata curatione morbi aut cauſę. fac primum tentari caput, varia tunc ſymptomata ſuperueniunt; vt dolor, delirium, ſomnus grauis. leniuntur hæc ſymptomata omnia ſi materia tendens ad caput ſiue fuligo, ſiue humor auertatur ad partes inferiores, & prohibeatur recipi in capite. egregie auertetur ſi per clyſterem in aluum indantur liquores acriores; ſi adhibeantur cucurbitulę, frictiones, laquei ad crura. non permittetur [g] recipi in capite, ſi ſuperimponatur linteum madefactum ex oleo roſ. condito, cui aliquid aceti ſit adiectum; aut ſi inungatur caput cerato liquido refrigerato; quę remedia etiā commode ſuper imponūtur ceruici, vnde trāſeunt grandiores venæ & arterię ad caput pertinētes, neque periculum eſt ne ſub eiuſmodi medicamentis reprimentibus materia repellatur ad cerebrum ab externis partibus capitis, cum nondum in illis ſit. Proprie autem aduerſus dolorem pugnamus aut relaxantibus, [h] aut etiam ſtupefacientibus ſi grauiſſimus ſit quod raro accidit, neque enim intollerabili dolore vexari ſolet caput, vt inteſtinum colum [i] quod ſi cum dolore ſentiatur quidam pulſus, lenitur ſi vitta circumdetur caput, minus enim moueri poterunt arteriæ ſi adſtringantur; quod remedium quamuis frequentetur a mulieribus, fuit inuentum a veteribus medicis. Delirantibus vero opportune dantur quæ ſomnum faciunt; ſicuti graui ſomno oppreſſis excitantia & dolorem mouentia. Inſtrumenta ſenſuum, vt oculi, aures, lingua ſi tententur materia putri, poſtulant ſimiliter auertentia & repellentia; non tamen tuto dantur ad aures quæ repellunt, ne per proximam & patentem viam putres ſuccos ad cerebrum reprimant. Proprie autem lingua poſtulat quæ abluant & leniter detergant vt ſerum lactis, & mulſam. Si ſanguis ex naribus nimis large effundatur auertendus eſt cucurbitulis ad præcordia [k] impoſitis, pręſertim e regione illius [l] naris vnde exit; ad quem vſum valent etiam cucurbitulæ in occipitio defixæ, ſed obdurare oportet locum vnde exit. maxime præſens eſt medicamentum, quod accipit [m] duas partes thuris & vnam aloes dilutas albo oui, & exceptas pilis leporinis. Quod ſi materia putris ad thoracem feratur efficit difficultatem ſpirandi; quam leniemus inungentes thoracē butyro, vel oleo chamemælino; ſed ne augeatur, auertemus ſimiliter quod adhuc fluit ad partes inferiores. Sed ſi tentet cor ſequi ſolet animæ defectio: vires enim quæ requirunt moderatam qualitatem, & quantitatem [n] ſpirituum humorū & partiū ſolidarū, debilitantur in corde concurſum humorū interdū copia interdum qualitate manifeſta, interdum repugnantia totius ſubſtantiæ lædentium, vbi impendet animæ defectio, antequam ſuperueniat, auertenda eſt materia putris ad partes inferiores, cucurbitulis, frictionibus & acriore aliquo humore per clyſterem in inteſtina immiſſo. vbi iam animus deficit recreare vires oportet, recreantur autem vbi reficitur ſubſtantia in qua conſiſtunt; at neque humores neque partes ſolidæ celeriter refici poſſunt vt res poſtulat, neceſſe eſt igitur reficiantur ſpiritus; reficiuntur autem celerrime odoribus ad nares admotis, celeriter etiam [o] potione pręſertim vini tenuis, aut ſorbitione [p] cremoris ptiſanæ infuſæ per vas oris anguſti diductis maxillis: mirifice ad idem conducit elixir vitę, cum aqua carnis, cuius aliqua portio pręſertim ex diſtillatitio pulli liquore exhibeatur, at

[a] Gal l 5. ſimp. c. 20.
[b] Gal 4. aph. com. 61.
[c] Hippo. 6. 9. epid. 2.
[d] Gal 4. aph. com. 61.
[e] Supra l 4. cap. 3.
[f] Galen. l 12. meth. c. 1.
[g] Gal. l. 1 ad Glauc. c 15.
[h] Gal. 5. ſimplic. c. 19.
[i] Galen. in Hip. l. 3. de offic. text. com. 36.
[k] Gal. l. 1 ad Glauc c. 6l.
[l] Hip & Ga. l. 3. prorr. t. com. 13.
[m] Gal. l 5. meth. c. 4.
[n] Gal l 11. meth. c. 2. & cap. 3.
[o] Hip 2 aph. 11 & Gal 16 meth c. 4.
[p] Gal. l 12. meth. c. 9.

vbi iam recreari vires cœperunt, præſens remedium eſt panis ex vino: interea dare operam oportet vt
qui effuſi ſunt ſpiritus contrahantur & validiores fiant: contrahuntur autem appulſu frigoris exter-
ni, quo ſpectat aqua frigida reſperſa in facie, & aer frigidus ac ventus quem flabellum efficit. Vexatur
ſæpe os ventriculi à concurſu materiæ putris, ex quo ſequitur motus quidam, vomitus, ſingultus.
Quæ ſymptomata ſimiliter poſtulant, vt quod ad ventriculum influit, trahatur ad partes inferiores,
& quod iam influxit & in eo continetur, vel temperetur, vel educatur: temperatur acrimonia bilis
cremore ptiſanæ, iure pulli gallinacei, potione aquæ tepidæ: educitur ſumpta biera, & per deie-
ctionem expellitur, magis enim conuenit deiectio quam vomitus, vbi male affectum eſt os ventri-
culi, ne materia concitetur ad affectum locum, ſed auertatur ad partes inferiores. Vbi tamen vomi-
tus materiæ putris ſponte ſequatur libenter excipiendus eſt: quod ſi diu perſeueret, neque retineri
poſſint eſculenta & poculenta, occurrere oportet aſtringentibus medicamentis, & intus datis & ex-
trinſecus impoſitis; vtiliter ſumuntur mala punica & cotonea, veluti & potio quæ ex ſucco cotoneo-
[a] Meſues l. 3. de antidotis. rum, & melle vel ſacchato conficitur, quam miuam [a] citoniorum tum ſimplicem, tum compoſitam
appellant. Vtiliter ſuperimponitur cataplaſma ex pane torrefacto, & vino auſtero, ſiue quod ex pa-
nis cruſta à recentioribus nuncupatur; inungiturque oleum maſtichinum, ſiue abſinthinum. Sin-
gultus poſtulat vt materia putris, quam combibit os ventriculi, excutiatur; excutitur autem motu
atque agitatione vehementi quam affert ſingultus; quanquam à calore aucto concoqui etiam & di-
[b] Plato in conuiu. geri poteſt; augetur ſuppreſſo ſpiritu, & aqua frigida retenta in ore, quæ à Platone [b] proponuntur
ad ſanandum ſingultum. Fertur denique materia putris ad cutem, quod potiſſimum accidit princi-
pio acceſſionum vbi affert frigus horrorem & rigorem, quemadmodum in ſuperioribus oſten-
[c] Hipp l. 4. aph. 32. ſum fuit: quanquam rigor extra principium acceſſionis interdum ſuperuenit vt ſymptoma [c] criſi-
mum; ſed tunc vbi ſuperueniant eiuſmodi ſymptomata principio acceſſionis ſuccurrere oportet,
frigori ſufficiunt lintea calida, horrori & rigori neceſſaria ſunt medicamenta calefacientia, & intus
ſumpta, & foris admota. Debent autem eſſe tenuium partium, vt facile permeent per vniuerſum
[d] Galen l. 7. ſimp. c. de cala men. corpus: huiuſmodi eſt [d] calamenthum ſiccum, quod & ex mulſa bibitur, & ex oleo inungitur; præ-
terea piper, caſtorium, & confectio diatrium [e] pipereon, & diacalamenthum dicta; valet etiam [f] pa-
[e] Galen l. de rigore c. 7. nis ex vino calido ſumptus initio acceſſionis; valet & inunctio totius ſpinæ ex oleo irino, piperino,
caſtoreino, ac ſimilibus, quæ calida ſunt & tenuibus partibus conſtant. Succurritur per hæc rigo-
[f] Gal. l. 10. meth c. 4. ri & horrori, quem propulſabimus ſi craſſos humores extenuemus ac purgemus: quo nomine ve-
teres dant [g] Agaricum vt pituitam educant, quanquam hoc eſt mederi cauſæ potius quam ſym-
[g] Gal l. 6. ſimpl cap de Agarico. ptomati. Diſtinguere etiam oportet curationem rigoris in febre ab humore frigido, vt melancho-
lico, vel calido vt bilioſo, nam vbi frigidus, licet intus & extrinſecus dare medicamenta calefacientia,
ſed vbi calidus, tantum imponenda ſunt extrinſecus, magiſque conueniunt frictiones quam medica-
menta valde calida.

Quid in curatione poſtulent differentia febris humorum putredinem ſequentis. CAP. VIII.

QVo pacto & quibus inſtrumentis perficiantur opera requiſita primum à rebus naturalibus,
deinde à rebus præter naturam in illis qui ob humorum putredinem febricitant, hactenus o-
ſtentum eſt; nunc proximum eſt, vt quid poſtulent earundem rerum differentiæ explicemus, atque il-
[h] Supra l. 3. c. 4. læ potiſſimum quas in ſuperioribus [h] poſuimus ad ipſam febrem attinere, ſumique vel à ſubiecta
materia, in qua illa reſidet, vel à modo quo in eadem verſatur, vel à conſequentibus, vt à magnitu-
dine, multitudine, loco, motu, tempore, vel à cauſis, vel ab effectis. Diximus autem commune eſſe
omnium differentiarum poſtulare ſimilem differentiam in opere requiſito, ſiue ſimilitudo expreſſa
ſit, ſiue implicita id quod ſigillatim nunc explicare oportet. Materia ſubiecta, hoc eſt corpus febri-
citantis pro varia ætate, ſexu, temperatione varias efficit differentias febrium, quæ poſtulant ſimi-
lem differentiam ſeu animaduerſionem operis, quod ſimile exiſtimabitur vbi idoneum erit; exem-
pli gratia, ſi dandus cibus ſit docet ætas paucum ſufficere ſenibus, multum deſiderari à pueris, quem-
[i] Hippoc 1. aphor. 13. & 14. admodum docuit Hippocrates, ſimiliter [i] ſi refrigerare oportet, à iuuenibus & requiruntur & ſuſti-
nentur magis refrigerantia quam à ſenibus; eadem eſt ratio temperationis calidæ & frigidæ, tum ſe-
[k] Galen l. de inæquali intemp. c. 9. xus, nam fœminæ frigidiores ſunt, mares calidiores. Quod attinet ad modum formæ in ſubiecta ma-
teria, febris quæ humorum putredinem ſequitur ſemper inæqualis [k] eſt, nunquam contraxit habi-
tum vt hectica; ſemper etiam proxime pertinet ad partes ſimplices, & per ipſas ad multiformes:
quamobrem opera quæ requiruntur inæqualitatem habere debent, neque enim incumbendum
eſt in ea tantum quæ refrigerant vt fit in hectica febre, ſed in ea quoque quæ cauſam ſubmouent: ne-
que ita perſeuerandum eſt in remediis refrigerantibus, ſicut vbi contractus eſt habitus; præterea
quæ fiunt opera ad febrem proxime accommodantur ad partes ſimplices & per has ad multifor-
mes. Ex conſequentibus magnitudo febris aperte ſimilem operis differentiam poſtulat ſicuti parui-
tas, paruitatem; quare cum opus eſt refrigerare, ſi febris ardens ſit, vtemur valde refrigerantibus, ſi
leuis, leuiter: idem enim eſſe debet gradus frigoris in remediis, qui caloris in febre. Multitudo fe-
brium non poſtulat aperte multitudinem remediorum, cum idem remedium ſæpe ſufficiat multis
febribus, ſed iterari debet, & hoc pacto multiplex eſſe in diuerſarũ febrium circuitibus, ſed ſimplex
in ſimplici. Febres quæ ex multis componuntur, compoſita præſidia deſiderant, vt ſeparatim mon-
ſtrabimus cum perſecuti ſingulas ſpecies febrium ad quaſdam differentias reuertemur, quæ longio-
[l] Galen l. de cur per ve na ſect. c. 19. rem tractationem poſtulant, & ex his quæ in vnaquaque ſpecie tradentur perſpicua fient. Lo-
cus in quo verſatur febris cum ſit totum [l] corpus, remedia poſtulat quæ toti corpori aptentur. Cau-
ſa, vt putredo, ſi diffuſa eſt poſtulat ſimiliter remedia ad totum corpus attinentia; ſi concluſa in

aliquo

aliqno loco, quemadmodum vſu venit in inflammationibus, remedia accommodari debent ad certum locum: ſed nunc non tractantur febres ab inflammatione ortæ. Ad motum pertinet modus, & qualitas. Modo motus differunt febres, quod aliquæ circuitibus diſtinguuntur, aliquæ ſunt ſynochæ, deſiderant quæ ſynochæ ſunt opus ſimile, hoc eſt totum ſimul vt.[a] ſanguinis miſſionem, aut refrigerantia: quæ circuitibus diſtinguuntur amant remedia per circuitus iterata. Prout autem ſynochæ febres à principio ad finem aut ſimiles manent aut ſemper augentur, aut ſemper decreſcunt, ita etiam, quæ adhibentur opera, aut ſimilia eſſe debent, aut ſemper augeri, ant ſemper minui. Vbi ſint circuitus ſi inordinati, opera quoq; inordinata conueniunt, ſi ordinati vt quotidiani, tertiani, quartani, ordinata & ſimilia. Iidem circuitus ſi febris aſſidua ſit, aſſidua poſtulant remedia, ſi intermittant intermiſſa; ſed cum febres aſſiduæ [b] magnæ ſint, hoc nomine magnis præſidiis egent. Qualitas motus ad celeritatem & tarditatem ſpectat, quæ differentiæ febrium ſimiles amant operum differentias. Celeribus febribus, cuiuſmodi ſunt peracutæ, celeriter ſuccurrendum eſt, & eadem die dandum catharticum ſi expedit, & vt inquit Hippocrates, [c] ſi materia turget, tardare enim in eiuſmodi malum eſt. Si febres lentæ ſint feſtinandum non eſt, nam vt inquit Hippocrates,[d] de corporibus reficiendis, quæ longo tempore extenuantur corpora lente reficere oportet, ita in morbis qui lenti ſunt lente conuenit dare remedia. Ex celeritate autem & tarditate motus ſequitur longitudo & breuitas febris: quæ ſimilem requirunt animaduerſionem, vt ſcilicet vel diutius in remedio perſeneremus, vel paruo tempore, & ita ſubito vel paulatim hominem curemus, quemadmodum poſtulati diximus à celeritate & tarditate motus. Ad tempus attinet nouitas & vetuſtas febris quæ per ſe nullam [e] animaduerſionem operum demonſtrat, ſed quatenus indicat nouitas quidem facile, vetuſtas vero ægre mobilem febrem, eatenus ſignificant hanc quidem tollendam diuturnioribus & validioribus præſidiis, illam vero leuioribus & breuioris temporis. Quatuor & totius febris & vniuſcuiuſq; circuitus partes, referuntur ad tempora efficiuntque differentias febrium, incipientium, increſcentium, vigentium, & inclinantium, à quibus deſiderantur opera opportuna. Docet [f] Hippocrates initio mouendum eſſe, ſi quid mouendum videatur, in vigore quieſcendum, ſimiliter in acceſſionibus [g] ſubtrahendum eſſe cibum, quem poſtea licet dare in remiſſione aut integritate. A cauſis externis ſumi diximus differentias, quod febres aut communes ſunt, aut propriæ, ſimilia autem præſidia requirunt communia ſcilicet vel propria: tum vel peſtilentes, vel non peſtilentes, ſed hæ differentiæ ſimiliter, proficiſcuntur à cauſa interna, quæ pro vt mitis eſt vel praua, ita mites vel prauas febres efficit. Cæterum de febribus prauis ac peſtilentibus cum longiorem tractationem poſtulent ſeorſum agemus vbi perſecuti erimus ſpecies febrium putrium, quæ fiunt à diuerſa ſpecie caloris, quam efficit diuerſa ſpecies humoris putreſcentis, ita vt tandem diuerſæ ſpecies febrium oriantur à diuerſa ſpecie humorum putreſcentium, & idcirco cauſæ internæ: qui humores putreſcentes vbi ſynceri ſunt & non mixti cum aliis, exquiſitam efficiunt febrem, vbi mixti [h] ſpuriam, exquiſitæ febres ſunt puræ, & ideo pura poſtulant remedia. Spuriæ veluti mixtæ & idcirco mixta deſiderant, vt in ſequentibus patebit, cum ad quaſdam differentias reuertemur. Sed interna cauſa alias affert febris differentias, quod cocta vel cruda ſit, turgens vel quieta, humida vel arida. Poſtulant autem ſimilem, hoc eſt idoneam operis differentiam, purgatio, exempli gratia conuenit coctæ [i] & non crudæ, turgenti [k] & non quietæ, quæ ſicca eſt magis madefacientibus eget, minus quæ humida. A ſymptomatibus ſumuntur differentiæ febris, quod vbi hæc grauiora ſint quam expectanda videantur à magnitudine caloris, febris praua eſt; vbi leuiora, mitis. Sanantur mitiores febres leuioribus remediis, prauæ validioribus, & his quæ tota ſubſtantia aduerſantur, quæ declarabimus, cum perſequuti ſpecies in proximo libro, accedemus in altero qui eum proxime ſequetur, ad differentias febrium quæ longiorem tractationem poſtulant, vt ad exquiſitas & ſpurias, ad ſimplices & compoſitas, ad peſtilentes.

[a] Gal. l. 9. meth. c. 4.
[b] Hippocr. 4. aph. 43.
[c] Hippo. 4. aphor. 10.
[d] Hipp. 2. aph. 7.
[e] Galen. 4. meth. c. 4.
[f] Hippocr. 2. aph. 29.
[g] Hippocr. p. aph. 11.
[h] Galp. de diff. febr. c. 7. & 8.
[i] Hippocr. p. aph. 22.
[k] Hipp. 4. aphor. 10.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Quintus.

IN QVO TRACTANTVR SPECIES FEbrium in humoribus putribus conſiſtentium.

Quot ſint ſpecies illarum febrium quæ ſequuntur humorum putredinem. CAP. I.

SI febres, quæ humorum putredinem ſequuntur, vt omnes communia præcepta deſiderant, ita ſingulæ nihil proprium puſtularent, contenti eſſemus communibus, quæ ſupra [a] expoſita ſunt; ſed quia vnaquæque ſpecies proprias deſiderat animaduerſiones, neceſſe eſt ſeorſum tractetur id quod à nobis fiet, vbi prius ſingulas inuenerimus; vt autem primas ac maxime communes febrium ſpecies totidem eſſe demonſtrauimus, quot ſunt primæ ac maxime communes ſpecies caloris præter naturam, qui ſi leuis ſit conſtituit diariam, ſi acris ſquallidus hecticam, ſi acris fumoſus eam quæ in humorum putredine conſiſtit, ita nunc totidem ſpecies febrium humorum putredinem ſequentium ponemus, quot ſunt eiuſmodi caloris acris ſcilicet & fumoſi. Præterea vt calorem præter naturam in diuerſas ſpecies primo diſtribui monſtrauimus [b] pro diuerſa materia in qua verſatur, vel tenui cuiuſmodi ſunt ſpiritus, vel craſſa vt partes ſolidæ, vel media vt humores; ita nũc calorem præter naturam acrem fumoſum in diuerſas ſpecies diſtribuemus, pro diuerſis humoribus in quibus conſiſtit. Putreſcit in nobis nõ tantum bilis, vt quidam [c] ex veteribus voluerunt, ſed etiam humor melancholicus, pituita & ſanguis; & ita ſunt quatuor ſpecies caloris acris fumoſi, ac propoſitarum febrium, quæ reſpondent quatuor humoribus, neque plures reperiuntur: nam ſuccus ex cibo ſi in ventriculo putreſcit, magis diariam febrem accendit, ſi in venis iam conuertitur in aliquem ex prædictis humoribus; ille vero aquoſus humor, qui quaſi ſerum in lacte in venis reſidet cum ſanguine, cum vnoquoque quatuor ita miſcetur, vt non poſſit ſine illo putreſcere. Quare febris quæ tunc accenditur non tribuitur aquoſo humori, ſed alteri cum quo mixtum eſt: tantum igitur ſunt quatuor ſpecies febrium putredinem ſequẽtium, nam & totidem ſunt humorum putreſcentium. Conuenit inter omnes de ea quam excitat flaua bilis, humor melancholicus, aut pituita putreſcens, non tamen de ea quam ſanguis, cum Galen. [d] velit putreſcentis ſanguinis tenuiorem ac pinguiorem partem degenerare in flauam bilem, craſſam vero & terrenam in humorem melancholicum, & tantum tres ſpecies [e] ponat febrium à putredine naſcentium, pituitoſam, bilioſam, & melancholicam tam aſſiduam, quam intermittentem; eam vero quæ fit à ſanguine referat [f] inter febres bilioſas. Conſtat tamen longe diuerſam eſſe febrem quam excitat ſanguis putreſcens, differt enim à bilioſa qualitate [g] & motu caloris, cauſis, effectis, remediis. Qualitas caloris in febre bilioſa acris eſt, in ſanguinea mitior, magis enim percipitur copia caloris quam acrimonia & vapores qui ab hac exhalant nõ ita mordent, vt illi qui à bilioſa. Continetur præterea febris ſanguinea vnico circuitu, & propterea dicitur ſynocha, bilioſa vero pluribus diſtinguitur tertio quoque die repetentibus, vnde tertianæ nomen traxit. Cauſa ipſa proxima vtriuſq; febris diuerſa eſt, neque enim idem eſt ſanguis & flaua bilis, cum hæc ſit calida, ſicca & amara, ille moderate calidus & humidus ac dulcis; aliæ etiam ſunt cauſæ procreantes ſanguinem tam internæ quam externæ, aliæ flauam bilem. Symptomata etiam multo mitiora ſunt in febre ſanguinea quam in bilioſa; iungitur hæc cum intolerabili ſiti, qua caret ſanguinea, hæc denique curatur larga ſanguinis [h] miſſione vſque ad animæ defectionem, illa refrigerantibus vt potione aquæ frigidæ: ex quo colligitur ponendam eſſe ſanguineam febrem diſtinctam à reliquis tribus, quam alibi Galenus poſuit, oſtendens duplicem ſynocham à ſanguine excitari, vnam cum caleſit duntaxat, atque hanc eſſe ex [i] diariis, alteram cum putreſcit, atque hanc haberi in numero earum quæ ſequuntur humorum putredinem. Neque obſtat ratio ſuperius poſita, quod ſanguis putreſcens vertatur in bilem, cum hoc non fiat momento temporis, ſed vbi diutius computruit; interea cum maneat adhuc ſanguis febris ſanguinea eſt, licet proceſſu temporis fiat bilioſa. Quo ſpectans Galen. [k] tres tantum ſpecies poſuit febrium ſequentium humorum putredinem, nobis tamẽ magis placet ponere quatuor diſtinctas, ſanguineam, bilioſam, pituitoſam, & melancholicam.

[a] Supra in antecedentibus duobus libris.
[b] Supra l. 3. c. 4.
[c] Gal. 2. de diff. febr. c. 9.
[d] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.
[e] Gal. l. 2. de criſib. c. 9.
[f] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9. & l. 2. de criſ. c. 12.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. l. 9. meth. c. 4.
[i] Gal. l. 9. meth. c. 2.
[k] Gal. 2. de criſ. c. 9 & l. 2. de diff. feb. c. 9.

De febre orta à ſanguine putreſcente. CAP. II.

SVMEMVS initium ab ea ſpecie quam proxime excitari monſtrauimus à ſanguine putreſcente, in qua vt in reliquis omnibus eadem capita proprie perpendemus, quæ ſupra communiter perſecuti ſumus de febribus ab humorum putredine ortis; primo enim explicabimus cognitionem curandorum, & abſolute & in homine febricitante, deinde rationem curandi per opera & inſtrumenta. Primo igitur abſolute cognoſcere oportet de propoſita febre res præter naturam, quæ curandæ ſunt,

ſunt, morbum ſcilicet, cauſas & ſymptomata: morbus eſt ipſa febris quæ quatenus ſequitur humo-
rum putredinem, eſt calor lædens actiones in vniuerſo corpore acris [a] & fumoſus; ſed quatenus fit a [a] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 7.
ſanguine eiuſmodi calor multus eſt & parum acris: editque [b] vapores lenes: quamobrem non im- [b] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.
merito exiſtimatur a veteribus hæc febris media quodammodo inter diarias & illas quæ aliorum hu-
morum putredinem ſequuntur, magisque excedere in ea videtur copia caloris quam acrimonia, ob [c] Gal. 1. aph. com. 23.
quam caloris copiam habetur in numero ardentium: quamuis [c] reuera non ſit ardens quemadmo-
dum illa quam efficit putredo flauæ bilis, neque vt in febre pituitoſa calor, qui a principio lenis vi-
debatur, acrior ſentitur, ſed lenis a principio ad finem perſeuerat. Modus quo calor in propoſita fe- [d] Gal. lib. 9. meth. c. 2.
bre mouetur, eſt ſynochus hoc eſt ſine circuitibus, vnica enim acceſſione [d] continetur a principio
vſque ad finem, neque pluribus diſtinguitur vt tertiana, quotidiana, quartana tam intermittens
quam continua: ternæ autem differentiæ, quas diximus attendi in ſynocha ſine putredine cum tra- [e] Gal. l. 9. meth. cap. 3.
ctaremus diarias, animaduertuntur etiam in hac; quod vel ſimilis [e] perſeueret a principio ad finem,
vel perpetuo augeſcat, vel perpetuo remittatur. Proxima cauſa, vt communiter omnium propoſi-
tarum febrium eſt putredo humorum, ita nunc propria ſanguinis, ita vt ſanguis putreſcens [f] hanc [f] Gal. 9. met. cap. 2. & 4.
febrem efficiat. Cæteræ cauſæ hanc febrem efficientes, aut ſanguinem augent aut eundem reddunt
putrem, neceſſe enim eſt & multitudo ſanguinis concurrat & aliquid per quod putreſcat; multitu-
do autem æſtimanda eſt ratione habita vaſorum capacitatis, non virium ſuſtinentium: contrahitur
multus ſanguis in corpore, vel quod multus procreetur a copia ciborum & potionum boni ſucci &
moderata viſcerum temperatione, vel quod contractus non abſumatur neque effundatur vt natura-
liter ſolet, exempli gratia mulieribus poſt partum, aut ſingulis menſibus: neceſſaria autem eſt multi-
tudo ſanguinis, neque accidit hæc febris niſi adoloſcentibus boni habitus [g] multi ſanguinis, eſt enim [g] Gal. 9. meth. cap. 3.
multitudo ſibi cauſa putredinis, cum obſtruendo prohibeat perſpiratum niſi quis anteuertat mittē- [h] Gal. 9. met. cap. 4.
do ſanguinem, quo præſidio prohibetur [h] ne in ſynocha, quæ ſine putredine eſt, putredo accēdatur:
euenit interdum vt alius humor putreſcat, alius obſtructionem afferat, quemadmodum vbi putre-
ſcit flaua bilis a iecinoris feruore contracta, & obſtructio fit a pituita quæ ex cruditate orta in ventri-
culo allicitur a venis: ſed in hac febre cum fiat vt diximus in adoleſcēte boni habitus & multi ſangui-
nis, non oritur obſtructio a pituita, neque enim redundat in eiuſmodi homine, ſed ſanguis ipſe qui
putreſcit cum multus ſit ſibi efficit obſtructionem: continetur autem vnico circuitu, quod conſtat
ex tota [i] ſua materia, verſatur enim putredo in ſanguine totius corporis & omnium venarum qui ſy- [i] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9l.
nocham efficit: cauſa vero triplicis differentiæ cur ſ. vel perſeueret eodem modo, vel ſemper augea-
tur, aut decreſcat, eſt ſimilis differentia in cauſa proxima febris in putredine vid. quæ ſi ſemper æqua-
lis manet, febris etiam perſeuerat a principio ad finem æqualis, ſi plus ex ea exhalet quam cōtrahatur
ſemper imminuitur, contra ſi plus contrahatur quam exhalet ſemper augetur febris. Symptomata
reſtant quæ leuia ſunt, dicitur enim hæc febris ſymplex quod [k] non ſoleat cum grauitate ſymptoma- [k] Gal. l. 2. de criſib. c. 12.
tum copulari, veluti ardens illa quam efficit flaua bilis: ſi quando autem huic etiam grauia ſuperueni-
ant id proficiſcitur vel a prauitate ſanguinis, vel a multitudine calorem ſuffocante: hactenus de rebus
præter naturam abſolute cognoſcendis. In homine vero ægrotante vt aliis morbis ita etiā hac febre,
cognoſcere oportet præſentia, præterita, & futura; ſunt autem præterita potiſſimum cauſæ quas con-
iicere licet ex effectis relictis in corpore ægrotantis, quanquam referuntur etiam ab homine ipſo &
ab aſſidentibus, quemadmodum oſtendimus cum & de diaria & de febre ab humorum putredine or-
ta locuti ſumus. Præſentia quæ recognoſcere oportet in febricitante, ſunt res ipſæ præter naturam
quas proxime explicauimus, morbus videlicet, cauſæ, & ſymptomata vna cum differentiis. Sym-
ptomata plerunque pauca [l] & leuia ſunt: quæcunque autem ſint vt ſitis, ſenſus onerantium ac ten- [l] Gal. l. 2. de criſib. c. 12.
dentium, rubor tam cutis quam eorum quæ excernuntur ſub ſenſum cadunt. Morbus vero hoc eſt
febris partim ſenſu percipitur, partim colligitur mente, calor, quo contineri hanc febrem diximus,
quantitate multus & qualitate parum [m] acris cum magna copia vaporum non mordentium, tactu in- [m] Gal. l. 2. de criſ. c. 6. & 12.
dicatur: perſeuerat autem ſi diu tangatur lenitas caloris & vaporum, neque vt in febre pituitoſa vi-
dentur ſubinde calor & vapores fieri acriores. Motus ſimiliter tactui ſubiicitur, quod ſcilicet vnica
[n] acceſſione a principio ad finem contineatur, neque pluribus diſtinguatur circuitibus, quod item ea [n] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 11. in fine.
acceſſiu tota videatur vigor, neque præſeferat hæc febris principium, incrementum aut remiſſionē
euidenter. Eodem ſenſu tactus deprehenduntur differentiæ illæ tres, quod hæc febris videatur a
principio ad finem vel ſimilis eſſe, vel ſemper augeri, vel ſemper minui: at poteſt coniici etiam hæc
febris mente ex ſignis quæ ſumantur a cauſis, a iuuantibus, a lædentibus, ab effectis: monſtrat ergo
hanc febrem cauſa proxima quæ eſt putredo ſanguinis, nam aliæ eatenus ſynocham febrem indicāt
quatenus monſtrant ſanguinis putredinē, quę cauſa cum ſenſum lateat, quo pacto deprehendi queat
paulo poſt ſubiiciemus. Colligitur præterea hæc febris ex his quæ proſunt aut obſunt, proſunt e-
nim inedia, ſanguinis [o] miſſio, & quæ magnopere refrigerant, obſunt quæ ſanguinem vel nouum [o] Gal. l. 9. meth. cap. 4.
procreant, vel iam collectum retinent, præterea quæ calefaciunt: vbi ergo talia ſint, quæ vel vtili-
tatem vel noxam afferant, fidem facient febris ſynochæ; hanc augent & effecta ipſa hoc eſt ſympto-
mata, veluti ſenſus tendentium atque onerantium, pulſus magnus, [p] vehemens cum parua inæqua- [p] Gal. lib. 9. meth. c. 3.
litate, rubor faciei & vrinæ. Cauſa proxima, hoc eſt putredo ſanguinis, cum ipſa quoque ſenſum
fugiat, coniicienda ſimiliter eſt ex cauſis a quibus oritur, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis.
Cauſæ aliæ putredinem in ſanguine efficiunt, aliæ eiuſdem copiam augent; efficiunt putredi-
nem quæcunque prohibent perſpiratum, vt denſitas cutis & obſtructio a multitudine ſanguinis,
quæ vbi adſint monſtrant putredinem quam efficiunt; neque enim fit hæc febris vbi eſt aut raritas
cutis aut ſanguinis copia mediocris: cauſæ vero e quibus augetur ſanguinis multitudo, aut ipſum
retinent neque ſinunt ex corpore exire, veluti cum mulieribus ſupprimitur purgatio, vel menſtrua,
vel a partu; aut eundem procreant vt efficiens, & materia: efficitur enim a temperatione mo-

Digitized by Google

derata viſcerum, quam moderatio rerum externarum efficiendi ſocia eſt; materiam præbent eſculenta, & poculenta qualitate moderata, & quantitate non plura quam vt concoqui poſſint; ex quibus omnibus cauſis colligitur putredo ſanguinis; quam demonſtrant etiam quæ proſunt, ſi ipſum vel detrahant, vel refrigerent, & quæ obſunt, ſi eundem vel colligant, vel calefaciant. Poſtremo colligitur ſanguinis putredo ex effectis, ſunt autem ea a quibus diximus demonſtrari ſynocham febrem, plurimum autem valet robur totius corporis, & vrina ſimul craſſa [a] & rubra. Ex futuris præcognoſcemus euentum, tempus & viam, euentum neceſſe eſt aut ſalubrem aut periculoſum eſſe; neque enim poteſt homo in eodem ſtatu diu manere, plerunque autem ſequitur ſalus cum accidat hic morbus adoleſcētibus [b] boni habitus, quorum natura adeo valida eſt; vt ſuperet morbum quamuis magnum, niſi, quod raro admodum accidit, aut nimia copia eius ſtrāguletur, aut prauitate intereat; maximus error eſt venæ ſectionem omittere, augetur enim interdū adeo putredo, vt interitum afferat. Tempus futuri euentus breue eſt, cū ſynocha febris valde acuta ſit, termineturque quarto [c] die, aut ad ſummū ſexto, [d] neque enim neceſſe eſt ſoluatur ſeptimo die cum careat acceſſionibus, quod ſi diutius perſeueret vertitur in aliam ſpeciem febris, vt autem paucis diebus ſanatur, ita etiam paucis diebus hominem interficit. Via ſanationis eſt, quod aut mittatur large ſanguis [e] a medico, aut effundatur a natura [f] vt ex naribus, vel exeat ſudor multus quemadmodum in febre ardente cum [g] ſuperuenit; via interitus eſt quod vel calor ſtranguletur a ſanguinis multitudine, vel putredo & ardor adeo increſcat vt hominem auferat atque interimat. Ratio curandi ſupereſt, quam contineri diximus operibus, & inſtrumentis; opera ſumuntur a rebus præter naturam, a febre videlicet, cauſis, & ſymptomatibus; tum a rebus ſecundum naturam vt a viribus, hæ conſeruandæ ſunt per ſimilia, illæ curandæ per contraria, non ſecus atque in curatione in vniuerſum diximus de febribus putredinem humorum ſequentibus, conſeruantur vires potiſſimum alimento, febris tollitur primo per refrigerantia, deinde etiam [h] per madefacientia cum calor afferat ſiccitatem; quamobrem hanc madefacere, illum refrigerare oportet. Cauſa proxima febris eſt putredo, [i] ſanare autem oportet quæ facta eſt, prohibere eam quæ fit; diximus ſanari putredinem factam vel coctione, vel detractione, nam ſemiputres [k] ſucci concoqui ac corrigi poſſunt; neque enim neceſſe eſt educantur, vt illi qui ex toto putres ſunt hos enim oportet omnino educere. Prohibebimus ne fiat vlterius putredo, ſi perſpiratum expediamus medentes obſtructioni vel adſtrictioni: curatur obſtructio dempta [l] multitudine, & craſſitudine extenuata, adſtrictio tollitur relaxantibus. Symptomata, quæ hanc febrem ſequuntur, leuia [m] ſunt neque propriam poſtulant curationem, ſed ſatis eſt ſi tollantur per ea, quæ febrem vel cauſam remouent. Si quando autem paulo validiora fuerint, lenienda erunt illis remedus, quæ ſupra [n] in vniuerſum enarrauimus: huiuſmodi ſunt opera quæ ad curationem propoſitæ febris requiruntur, quæ vbi pugnare inter ſe videantur neque perfici omnia ſimul poſſunt, plus tribuendum [o] illi erit quod magnitudine vel numero vel dignitate requirentiū præſtare videatur: refectio per cibos & potiones quæ a viribus requiritur obſtat operi, quod putredini medetur, quam diximus coctionem & expulſionem requirere; quæ minus perficientur vbi natura [p] in concoquendo ac diſtribuendo alimento occupata, non poterit tota ferri ad putres ſuccos corrigendos vel detrahendos. Opus quod a febre requiritur, quam diximus refrigerantibus [q] egere, pugnat cum eo quod deſideratur a cauſa putredinis vt ab adſtrictione: tollitur enim hæc relaxantibus quæ calida ſunt, augetur refrigerantibus, ſed pugnant inter ſe mutuo quæ poſtulantur a febre & a cauſis, quæ enim per vrinam [r] aut ſudorem educunt putredinem calefaciunt, ſed quæ refrigerant febri apta ſunt, putredinem tamen augent vt monſtrauimus: quanquam ſanguinis miſſio ad omnia videtur accommodari quæ a febre & a cauſis requiruntur, cum eatenus [s] refrigeret quatenus ſubmouet, qu. ſi ligna ex igne, materiam in qua reſidet calor, eadem detrahit ſanguinem & putrem qui febrem accendit, & multum qui obſtructionem affert, ita vt ſit tutiſſimum remedium. Differt curatio febris huius quæ conſiſtit in ſanguine putri ab ardente quæ in flaua bile, illa magis deſiderat auxilia refrigerantia, hæc magis detrahentia, quamuis vtraque vtrique aptentur, eadem enim eſt ratio febris ſanguineæ & biliosæ, quæ inflammationis & eryſipelatis, gaudet eryſipelas magis refrigerantibus: inflammatio detrahentibus: Sed iam tempus eſt inſtrumenta monſtrare quibus opera hæc perficiantur. Reficiuntur vires cibo & potione boni ſucci, ſed frigidis [t] & humidis, ita vt ſimul ſpectent etiam ad febrem: optime ſumitur cremor ptiſſanæ, panis ex aqua vel madefactus vel decoctus, cucurbita, lactuca; potio autem ſit aqua vel pura vel in qua hordeum bullierit, cui etiam vtiliter admiſcetur zulapium violaceum, oxyſaccharum, ſiue ſerapium ex ſucco mali medici, vel limonis. Mulſa quamuis idonea ſit cauſæ, quod detergendi vim habeat, eſt tamen aliena morbo quod calefaciat. Parum autem cibi ſufficit & poſt ſanguinis detractionem cum vires validæ ſint & ſuſtineri ſine cibo poſſint vſque ad vigorem qui breui futurus eſt, vt quarto die vel certe non vltra [u] ſeptimum. Sed veniamus ad inſtrumenta refrigerantia quæ deſiderantur a febre, continentur hæc ſub victu, medicamētis & chirurgia: ad victum ſpectant ſex res non naturales quæ debent eſſe tales quales ſupra [x] in vniuerſum propoſuimus, vt refrigerare & madefacere poſſint & ita febrem ſanare; medicamenta frigida ſunt balneum & potio aquæ frigidæ, quæ conueniunt magis febri bilioſæ quam ſanguineæ: in hac enim magis nocet ſanguis quantitate quam feruore, vtemur ergo externis & internis moderate refrigerātibus; dabimus potui quem vocant ſyrupum violatum, acetoſum, de endiuia, de ſucco limonis vel mali medici, cum aqua in qua bullierint herbæ frigidiores, vt lactuca, intybus, oxalis, inungemus thoracem & præcordia cerato liquido. Accommodatur etiam chirurgia ad refrigerandum, vt venæ [y] ſectio, qua ſanguis copioſe educatur & etiam vſque ad animi defectionem, nam & requiritur a multitudine ſanguinis & magnitudine morbi, & toleratur a virium robore; quod remedium ſi omittatur, vt [z] ſynochæ diatiæ accedit putredo, ita alteri quæ cum putredine iungitur, accedit ſummum periculum aucta putredine: & homo præcipitatur niſi large aquam frigidam biberit: cæterum miſſio ſanguinis aptatur etiam

[a] Author de Vrinae. c. 14.
[b] Gal. l. 9. m. c. 3.
[c] Gal. 3. criſ. c. 4.
[d] Gal. l. 3. de dieb. dec. c. 8.
[e] Gal. l. 9. m. cap. 4.
[f] Gal. 3. criſ. c. 3.
[g] H. & Gal. 4. aph. i. com. 58.
[h] Gal. l. 11. m. c. 9.
[i] L. anteced. c. 4.
[k] Supra ib.
[l] Gal. 11. met. c. 10.
[m] Gal. 2. de criſ. c. 12.
[n] L. anteced. c. 7.
[o] Gal. l. 11. m. c. 3.
[p] Gal. 2. aph. com. 8.
[q] Gal. l. 10. m. c. 10.
[r] Gal. 11. met. c. 10.
[s] Gal. l. 10. m. c. 10.
[t] Gal. l. 9. me. c. 4.
[u] Gal. l. 3. de criſ. c. 4. & l. 3. de dieb. cr. c. 8.
[x] L. anteced. c. 2.
[y] Gal. l. 1. me. c. 4.
[z] Gal. ibid.
[a] L. anteced. c. 5.

etiam putredini detrahendæ [a] & imminuendæ multitudini: quo ſpectant etiam euocatio vrinæ & ſudoris per ea quæ ſupra monſtrauimus: vtimur enim ad euocandam vrinam extenuantibus & incidentibus, ad ſudorem relaxantibus vel externis vt balneo aquæ dulcis, vel internis vt potione aquæ in qua bullierit [b] chamemælum. Ad concoquendum ſemiputres ſuccos valent ea quæ refrigerando temperant calorem naturalem a quo debet fieri coctio, quorum exempla paulo ante expoſuimus.

[a] L. anteced. cap. 5.
[b] Gal. 5. ſim. cap. 10.

De febribus ortis a flaua bile putreſcente. Cap. III.

ALtera ſpecies illarum febrium; quæ a putredine oriuntur, conſiſtit in flaua bile putri, diſtribuitur autem in tres ſiue ſpecies ſiue differentias appellare mauis, in tertianam intermittentem, [c] tertianam continuam, & ardentem, quæ ſpeciatim a nobis tractabuntur, ſi prius expoſuerimus quæcunque omnium trium communia ſunt, ad cognitionem curandorum & rationem curandi pertinentia. Quod ſpectat ad cognitionem curandorum, explicabimus primo quæ abſolute cognoſcenda ſunt, deinde quæ in homine. Abſolute igitur intelligere debemus qualis ſit morbus, quales cauſæ, qualia ſymptomata. Morbus eſt febris ex humorum putredine orta, & ideo calor acris & fumoſus, ſed proprie cum oriatur a flaua bile putri, eiuſmodi calor eſt valde [d] acris & parum fumoſus, a ſanguine putri contra oſtendimus excitari calorem parum acrem & cum multis vaporibus. Mouetur in hac febre calor æqualiter cum accenditur non inſtar illius qui a pituita [e] putri effertur, modo emergit modo latitat; mouetur etiam tertio quoque die ita vt habeat circuitus tertianos, huiuſmodi calor communis eſt tam tertianæ intermittentis quam continuæ & ardentis. At communis etiam eſt cauſa & quæ proxime eiuſmodi febrem accendit vt putredo flauæ [f] bilis, & quæ aut putredinem efficit aut flauam bilem contrahit, omnes enim illæ proxime oriuntur a flaua bile putri: quam putrefacit adſtrictio vel obſtructio perſpiratum prohibens & quam gignit temperatio iecinoris calida & ſicca, cum concurſu [g] rerum externarum ſimilium tãquam effectrix cauſa, & cibus ac potio calefaciendi & ſiccandi vim habens, tãquam materia præſertim vbi parce ſumatur, obſtructio autem internorum canalium, a qua putredo fit, maxima ex parte oritur a pituita [h] craſſa & glutinoſa, quæ etiam in homine bilioſo gignitur: neque enim vt ſanguis qui multus eſt & craſſior, idem & obſtructionem affert & putreſcit, ita, & flaua bilis cum neque ita multa ſit neque craſſa ſed magis ob amaritudinem detergat ea quæ obſtruunt. Symptomata item complura communia ſunt omnium huiuſmodi febrium vt dolor capitis, vigilia, delirium, morſus oris ventriculi, ſitis, nauſea, vomitus, lingua amara, aluus liquida. In homine ſimiliter recognoſcere in omnibus oportet præſentia, præterita & futura: cæterum res præteritæ ſunt cauſæ [i] quas audire licet ex ægrotante aut ex familiaribus. Res præſentes ſunt morbus, cauſæ & ſymptomata, morbus cognoſcitur partim ſenſu: tactu enim percipitur calor multum [k] acris & parum fumoſus, qui æqualiter augetur & repetit tertio quoque die: partim ratione vt ex coniectura Archigenis [l] ducta a ſimiliter vagantibus. Nam ſi nunc in aliis verſetur febris bilioſa, par eſt ſimilem eſſe in eo ad quem curandum adhibemur. Ex cauſa item vt ex putredine flauæ bilis & ex his a quibus diximus eam putrefieri, aut contrahi, præterea ex his quæ proſunt aut obſunt: vbi enim proſint quæ temperant flauam bilem aut educunt, obſint quæ eandem aut colligunt, aut calidiorem reddunt indicant febrem eſſe bilioſam. Poſtremo ex effectis, vt ex ſymptomatibus quæ paulo ſupra monſtrauimus bilioſæ febri communiter ſuperuenire. Cauſa vero proxima, quæ ex præſentibus recognoſcenda eſt nimirum flaua bilis putreſcens, coniicitur ex cauſis a quibus effici & putredinem & flauam bilem proxime docuimus; coniicitur & ex iuuantibus, & lædentibus, atque ex effectis talibus qualia nunc diximus eſſe indicia febris bilioſæ. Symptomata quæ retulimus omnia deprehenduntur ſenſu. Ex futuris euentus periculoſus eſt vbi magnus ſit ardor febris & continuus, nam vbi leuior ſit & intermittat, periculo [m] vacat. Quod attinet ad tempus terminatur hæc febris vbi longiſſima [n] ſit ſeptem circuitibus; ſed ſæpe multo celerius finitur & valde acuta eſt. Via ſanationis eſt quod educatur flaua bilis [o] deiectione, vomitu, ſudore, vrina. Sequitur ratio curandi per opera & inſtrumenta quæ ſimiliter communia ſunt omnium bilioſarum febrium; nam, præter ea quæ communiter ſpectant ad quamlibet febrem, proprium eſt omnium bilioſarum vt magis ſanentur refrigerantibus [p] quam detrahentibus flauam bilem, cum hæc magis noxia ſit qualitate caloris quam copia; ſecus euenit ſynochæ cum putredine, quam poſuimus curari potius emiſſione ſanguinis quam refrigerantibus: ita vt magis reſpicere oporteat ad morbũ quam ad cauſam; quanquam neque cauſa ipſa omittenda eſt, opus ergo eſt refrigerare & madefacere, & propter febrem & propter bilem ſemiputrem, quæ facilius concoquitur a calore vbi remittatur frigidis auxiliis. Valet ad refrigerandum balneum [q] & potio aquæ frigidæ: ſed vbi minor ſit ardor quam hæc requirantur, vel etiam non tolerentur, vt quod ſubſit tumor aliquis, cruditas, aut adſtrictio ſeu obſtructio viſcerum, aut quod homo non ſit ſolitus frigidam aquam bibere, aut quod cutis adſtricta ſit, vtendum eſt leuius refrigerantibus: huiuſmodi eſt victus in ſex rebus non naturalibus qualis ſupra [r] expoſitus eſt, huiuſmodi ſunt potiones, quas appellant ſyrupos, vt acetoſus, violatus, de endiuia, de oxalide, de ſucco limonis, vel citri, cum aqua in qua incoxeris frigidiores herbas veluti lactucam, endiuiam, oxalida, intybum, ſeu cum ea quæ ex iiſdem herbis per deſtillationem extrahitur. Extrinſecus autem inunguntur præcordia & thorax cerato liquido, vnguento roſaceo, aut oleo aliquo frigido, vt eo quod roſa vel viola conditur. Putredo bilis ſi ex toto facta eſt detrahentibus indiget; detrahitur ſecta vena, exit enim cum ſanguine: quod remedium non [s] neceſſariũ eſt in tertiana exquiſita intermittente, ſed magis in continuis; potiſſimum vero educẽda eſt flaua bilis [t] putris, vomitu, ſudore, vrina. Vomitus excitatur ſponte, ſed mouetur etiam potu aquæ tepidæ. Vrina euocatur his quæ extenuandi & incidendi vim habent. Sudor relaxantibus, in remiſ-

[c] Gal. l. 2. de diff. ſympt. cap. 8.
[d] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.
[e] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9. & 10.
[f] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 8. & libr. 2. de criſib. c. 3.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. 5. de loc. aff. c. 7.
[i] Gal. l. 4. de præſag. pulſ. c. 11. & Hip. l. p. prog. 8.
[k] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9. & l. 2. criſ. c. 3.
[l] Gal. ibid.
[m] Hipp. 4. aph. 43.
[n] Hip. 4. aph. 59.
[o] Gal. l. 3. de criſib. c. 3.
[p] Gal. 1. ad Gl. cap. 9 & l. 13. meth. cap. 8.
[q] Gal. p. ad Glau. c. 9. & l. 11 meth. cap. 9.
[r] Supra. l. 4. cap. 2.
[s] Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.
[t] Gal. ibid.

ſione autem totius febris licet vti catharticis cholagogis, vt Rhabarbaro, confectione Diaphænicon, aut ex ſucco roſatum, aut ex prunis, veluti & ſerapio ex pluribus infuſionibus roſarum, cum quo rhabarbarum ſiue etiam aliquod ex relatis electuariis vtiliter permiſcetur: quæ autem in inferiori parte iniiciuntur in aluum per clyſterem, carere debent acrimonia: idonea eſt mulſa cum oleo cõmuni vel violaceo, ſicuti & decoctum maluarum, violarum, aliarumque ſimilium ſtirpium cum caſſia fiſtulari ſeu melle viola condito. Cauſa putrefaciens vt obſtructio, curatur per incidentia & extenuãtia atque interdum educentia pituitam, vbi multa ſit. Adſtrictio [a] eget relaxantibus, vt balneo aquæ dulcis. Symptomata lenienda ſunt quemadmodũ in vniuerſum docuimus [b] cum de curatione egimus ſymptomatum communiter ſequentium febres ab humorum putredine ortas.

[a] Gal. l. 8. met. c. 2.
[b] Supra. l. 4. cap. 7.

De febre Tertiana intermittente. Cap. IV.

ENarratis his, quæ communia erant febrium omnium bilis putredinem ſequentium, agẽdum de vnaquaque ſigillatim; ternas enim propoſuimus, [c] tertianam intermittentem, tertianam continuam, & ardentem: videbimus quæ proprie attendenda ſunt in vnaquaque, ſumpto initio ab intermittente. Continetur hæc febris calore multum [d] acri & parum fumoſo, non ſecus quam ceteræ quæ a bile putri proficiſcuntur, adeo autem feruet vt fere non differat ab eo qui ſentitur in ardente, niſi quod intermittit & non ita percipitur in partibus internis & in corde a quo diſtat focus [e] putredinis: ſuperatur tamen acrimonia diuturniori tactu: idem celeriter mouetur & æqualiter increſcit, manet ad ſummum duodecim horas, ſæpe etiam multo celerius finitur, reuertiturque [f] tertio quoque die, ita vt eius circuitus ſit tertianus, qui communis eſt omnium febrium a putredine bilis putreſcentium: intermiſſio autem duodecim horarum aut longior, propria eſt tertianæ intermittentis, quam nunc agimus. Cauſa proxima eſt illa ipſa quam poſuimus in vniuerſum in febribus bilioſis, putredo videlicet flauæ bilis, tantum differt a cauſa proxima tertianæ continuæ & ardentis loco vbi putreſcit; ſiquidem in his putreſcit concluſus [g] in venis; ſed in tertiana intermittente effuſus in ambitu totius corporis: expellitur autem ex venis humor putreſcens vbi non ita multus eſt, patet exitus, & valet facultas expultrix; retinetur in venis ob contrarias cauſas, quamuis idem ſit vt flaua bilis in febribus propoſitis. Cæteræ cauſæ, quæ vel flauam bilem gignunt vel eandem putrefaciunt, eædem ſunt atque illæ quas paulo [h] ante in vniuerſum explicauimus: atque ſymptomata etiam eadem ſunt in tertiana intermittente, vt dolor capitis, vigilia, delirium, ſitis, amaritudo oris, nauſea, morſus in ore ventriculi; niſi quod proprie huic ſuperuenit initio acceſſionis [i] rigor, quod flaua bilis expellatur ex venis ad partes externas, quæ, dum conantur expellere quod noxium eſt, concutiuntur, atque omnes cum altera ad alteram, & ad proximam quælibet expellat quod moleſtum eſt, repræſentat eiuſmodi rigor acus tenues pungentes ac lacerantes carnem: rigorem ſequitur [k] vomitus, & interdum deiectio bilioſa, & tandem ſudor. Huiuſmodi ſunt quæ abſolute cognoſcere oportet in tertiana intermittente; in homine vero febricitante recognoſcemus cauſas, quę præterierunt vel ex effectis, vel ex his quæ referentur ab ægrotante, & eius familiaribus: recognoſcemus & præſentia partim ſenſu, partim ratione. Morbus hoc eſt febris (quam diximus contineri calore valde acri & parum fumoſo, qui celeriter moueatur, & æqualiter increſcat, neque maneat vltra [l] duodecim horas ſed tertio quoque die reuertatur) ſenſu tactus deprehenditur vbi quis huius febris naturam exploratam habuerit; neque enim ſatis eſt ad acceſſiones [m] reſpicere, nam vbi ſimul iungantur duæ tertianæ, [n] cum quotidie vna inuadat, poterunt videri quotidiana; ſed magis ex natura ipſa caloris, ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, atque effectis, coniiciendum eſt qualis futura ſit acceſſio: nunc igitur febris tertiana intermittens ex natura ac motu caloris quem tangimus mente percipitur, ſed argumentabimur etiam a cauſis: nam ſi intelligamus eius cauſam eſſe flauam bilem putreſcentem extra venas, ſtatuemus continuo morbum eſſe tertianam intermittentem: aliæ cauſæ quæ vel flauam bilem efficiunt, vel putredinem proximam, non morbum ſed proximam eius cauſam quam diximus denunciant: ſumemus etiam ſigna ab his quæ iuuant aut nocent, nam vbi iuuet vomitus flauæ bilis, & potio in fine [o] acceſſionis ſudorem moueat, monſtrabunt tertianam intermittentem; ſicuti cum nocent quæ vel ſudorem vel vomitum retinent, eandem indicabunt. Plurimum valet [p] coniectura illa Archigenis quam faciebat ex ſimiliter vagantibus, nam vbi eo tempore cæteri ægrotantes laborent tertiana intermittente, veriſimile eſt & eum ad quem adducti ſumus eadem laborare: ſed maximam vim habent effecta hoc eſt ſymptomata ipſa, ad demonſtrandam tertianam exquiſitam; nam præter illa communia, quæ bilioſam febrem ſequuntur atque oſtendunt, proprie tertiana intermittens indicatur a rigore, [q] qui initio acceſſionis vehemens percipitur cum ſenſu quodam pungentium, & æſtus interni, quo differt a rigore quartanæ [r] qui cum frigore quodam videtur internas partes verberare. Pulſus autem principio acceſſionis imbecillus [s] & paruus eſt, ac debilis, deinde magnus efficitur velox ac frequens & minus inæqualis quam in aliis febribus ita vt paruum retineat putredinis indicium in incremento & rigore, minimum in remiſſione, ſed poſtea nullum: accedit vomitus, ac [t] deiectio bilis & ſudor; interdum aluus adſtringitur, vrina tenuis atque ignea eſt, lingua aſpera, ſiccitas labiorum tanta, vt ſcindantur, quemadmodum terra a ſole arefacta, læſio iecinoris, quæ cum hac febre coniungi ſolet, eſt etiam communis aliarum quæ flauæ bilis putredinem ſequuntur. Cauſa proxima hoc eſt putredo flauæ bilis ſenſum latet; quamobrẽ coniicienda ex eſt cauſis gignentibus flauam bilem quæ calefaciendi & ſiccandi vim habent, ſiue effectricem vim ſimul præbeant & materiam quemadmodum eſculenta & poculenta, ſiue tantum efficiant, quemadmodum reliquæ externæ & internæ cauſæ omnes: coniicienda item eſt ex cauſis putrefacientibus vt obſtructione, & adſtrictione, tum ex his quæ prodeſſe & obeſſe mõſtrauimus refrigerando vel educendo bilem, aut calefaciendo vel contrahendo eandem: poſtremo ex effectis,

[c] In cap. antecedenti.
[d] Gal. l. 1. ad Glauc. c. 3. & l. 2. de criſib. cap. 3. Gal. l. 2. de diff. febr. c. 3.
[e] Gal. 4. aph. com. 59.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. ibid.
[h] In cap. antecedenti.
[i] Gal. 1. ad Glauc. c. 5. & l. 2. de criſib. cap. 3.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. 4. aph. com. 59.
[m] Gal. l. 2. de criſib. c. 2.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. l. 2. de criſib. cap. 3.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. ibid. & l. 4. aph. com. 59.
[r] Gal. l. 2. de criſib. c. 3. & 1. ad Gla. c. 5.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. 2. de criſib. c. 3. & 1. ad Glau. c. 5.

ex effectis, vt ex [a] ſiti, amaritudine oris, colore corporis flauo, vrina, & deiectione bilioſa. Extra venas vero putreſcere flauam bilem intelliges, vel ex ipſa intermiſſione tertianæ febris. Reſtaut ex præſentibus recognoſcendis ſymptomata, quæ ſenſu ipſo percipiuntur; de ipſis enim conqueruntur febricitantes. Prædictio ſequitur futurorum & primum ipſius euentus, quem ſalubrem expectare oportet cum hæc febris mitis ſit, & ex quadraginta [b] octo horis intermittat triginta ſex, adeo vt lõgitudine integritatis poſſit reficinatura & cõcoquere atque expellere flauã bilem quæ febrem accendit, quãuis validam [c] & ardentem: magis autem periculoſa eſt hyeme, quam æſtate, quod fiat a vehementiori cauſa, vt in vniuerſum traditum eſt ab Hipp. [d] de morbis qui contraria ætate, temperatione, aut anni tempore fiunt: ſed tunc tertiana non eſt ex toto exquiſita qualem nunc fingimus, nam hæc ſemper [e] ſalubris eſt niſi quid erretur, grauis enim error poteſt bene valentes in morbũ compellere, ſed multo facilius præcipitare eos qui iam ægrotant. Tempus quo finitur tertiana, [f] breue eſt eum valde celeriter moueatur: quæ longiſſima eſt, auctore Hip. [g] non excedit ſeptem circuitus ſed poteſt multo breuius eſſe, & tertio, aut quarto finiri, id quod coniicies (vt alia ſigna omittã) ex ipſis effectis & proprie ex vrina, quæ ſi primo [h] die tenuis & flaua fuerit, nihilque aut in medio aut in ſummo nubeculæ oſtẽdat, monſtrat tertianam febrem ad ſeptimũ circuitum eſſe per venturam; ſed ſi primo die vrina ſubflaua appareat & nebulam oſtendat, indicat tertianam non trahendam eſſe vltra quartum circuitum; quod ſi ea nebula alba leuis & æqualis fuerit, finietur tertiana tertio circuitu. Via, qua finitur; partim ad artem ſpectat, partim ad naturam; ars refrigerando [i] ac madefaciendo vel etiam educendo flauã bilem hunc morbum ſanat, natura vero concoquendo bilem ſemiputrem, aut [k] expellẽdo putrem per vomitum, deiectionem, hæmorrhagiam, vel ſudorem idem efficit: neque enim refrigerat & madefacit ſicut ars. Curatio tertianæ febris intermittentis dirigitur ad remouenda tria præter naturam, ac primo ad conſeruandas vires per opera & inſtrumenta. Vires defenduntur alimento: ex rebus præter naturam: morbus febris videl. poſtulat [l] refrigerantia & madefacientia; proxima vero cauſa putredo videl. vbi ex toto [m] facta ſit detractionem, vbi non ex toto, coctionem, ad quam ſpectant refrigerantia & madefacientia temperando calidum innatum a quo debet fieri coctio, ita vt eadem & ad morbum & ad ſuccos ſemiputres referantur. Cauſa putredinem faciens, vt prohibitus perſpiratus, deſiderat ea, quæ vel detrahendo incidendo atq; extenuando obſtructionem tollunt, vel relaxando ſuccurrunt adſtrictioni; cæterum relaxantia etiam accommodantur ad detractionẽ per ſudorẽ, ſicut extenuantia & incidentia ad euocandam vrinam. Sympt. leniri debent quemadmodum ſupra [n] in vniuerſum monſtrauimus de curatione ſymptomatum ſequentium febres ab humorũ putredine ortas. Sed quib. inſtrumentis hæc opera perficiantur proprie in tertiana intermittente, iam tẽpus eſt enarrare. Vires conſeruantur alimento, hoc eſt cibo & potione, quorum copia debet eſſe pauca, ne auertatur naturam a concoquenda & expellenda bile: habeant autem vim refrigerandi & madefaciendi vt medeantur febri: commode datur [o] cremor ptiſſanæ, aut auenæ, malua, lactuca, intybum, panis in aqua maceratus, vel decoctus, ſiue etiam ex iure parui pulli gallinacei: conueniunt etiam piſces ſaxatiles, aues mollis carnis, teſticuli gallorum, oua ſorbilia; pedes vero ſuilli & cerebrum quæ a veteribus [p] medicis in tertiana febre intermittente conceduntur, ob glutinoſam vim quam habẽt, poſſunt obſtructionem augere, idcirco præſtat aliis vti eſculentis: fructus vero [q] æſtiui, qui duri non ſunt, refrigerati vtiliter ſumuntur, vbi ſit nauſea, præſertim pruna vel ceraſia; præſertim quæ viſciolæ ab hetruſcis appellantur; nam & hanc tollunt & viſcera refrigerant & madefaciunt, parcius tamen: nam facile vertuntur in bilem. Potio aquæ frigidæ idonea eſt illis, qui dum ſani ſunt ea vti conſueuerunt, alii ſumant mulſam valde dilutam, aut aquam in qua bullierit hordeum, ſiue etiam ſimplicẽ decoctã, cui addatur aliquid zulapii violacei vel oxyſacchari. Vinum vero non prius conuenit quã ſigna coctionis [r] ſe oſtendant, augeret enim febrẽ, ſed vbi coctio iã apparet ſi detur album, tenue, aquoſum, dilutum, præter quã quod confert ad reficiendas vires & ad [s] coctionem, mouet vrinam & ſudorem, neq; tũc febrem augere poteſt. Alterum opus ad febrẽ refertur quę refrigerantibus & madefacientibus curatur, vtemur ad refrigerandum & madefaciendum & victu & medicamẽtis ſupra [t] enarratis in curatione febrium illarum, quæ a putredine bilis oriuntur: maxime autem idoneum eſt [u] balneũ aquę dulcis quod madefacit ac refrigerat & valet etiam ad ſudorem euocandum, atque adſtrictionem relaxãdam: tunc autem conuenit cum apparent [x] ſigna coctionis, nam ante augeret obſtructionẽ. Detractio flauæ bilis varia conuenit, vt per vomitum ſi rendat ad os ventriculi, per [y] deiectionem, præterea per vrinam. Venæ ſectio neceſſaria non eſt, cum morbus non ita magnus ſit, vt ita magnum poſtulet auxilium, niſi tamen metuas ne præ ſuccorũ multitudine vel eorundẽ natura heterogenea ex intermittente in continuam, & ita ex mitiori affectu in grauiorem mutatio fiat, at niſi id metuas ſufficiunt aliæ detractionis ſpecies. Vomitus vbi non ſequatur ſponte, larga potione aquę tepidę excitatur: deiectio aut ſponte effluit, aut euocatur cremore ptiſſanæ, potione mulſæ, vel ſyrupi quem roſatum ſolutiuum appellant, cum quo vtiliter permiſcetur dilutum rhabarbari, mel aereum, vel electuarium de ſucco roſarum, præſertim vbi iam cocta materia ſit & febris admodum remiſſa. Iniicitur in aluum vtiliter mulſa & oleum præſertim viola conditum, ſeu etiam decoctum ſtirpium relaxantium cum eodem oleo ac mellẽ itidem viola condito. Ad educendam vrinam datur potui aqua, in qua anethum vel apium maduerit, ſiue ſerapium ex duabus, aut etiam ex quinque radicibus cum decocto earundem radicum vim habentium ciendi vrinam. Valet & abſinthii [z] coma vbi appareant ſigna coctionis, quæ per noctem in aliquo eiuſmodi decocto aut etiam ſyrupo iacuerit. Quæ medicamenta [a] nonnullis calidiora & ſicciora videntur quam huic febri conueniant, quamobrem præ apio atque anetho, magis aptatur aqua, in qua iacuerint radices apii, petroſelini, vel fæniculi, vel bullierit hordeum, aut contuſa fuerint ſemina refrigerantia, [b] vt cucumeris indici, cuius cucumeris ſuccus etiam a quibuſdam probatur, quod vna cum refrigerandi vi detergat, eiuſmodi potiones vbi dentur poſt vigorem acceſſionis conferunt etiam ad mouendum [c] ſudorem, quo ſpectat etiam bal-

[a] Gal l. p. ad Glauc. c. 3.
[b] Gal. l. 4. aph. com. 29.
[c] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 3.
[d] H. l. 2. aph. 34.
[e] Hip. & G. 4. aph. text. com. 43.
[f] H. 3 p. ep. 8.
[g] Hip. 4. aph. 59.
[h] Gal. 2. criſ. c. 3.
[i] Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.
[k] Gal. l. 3. de criſ. c. 3.
[l] Gal. lib. 10. meth. cap. 10. & l. p. ad Gl. cap. 9.
[m] Gal. l. 11. meth. cap. 10.
[n] Supra l. 4. cap. 7.
[o] Gal. p. ad Gl. c. 9.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. l. p. ad Gl. c. 9.
[s] Gal. l. 8. m. cap. 3.
[t] Supra in hoc l. c. 3.
[u] Gal. l. p. ad Gl. c. 9.
[x] Gal. ibid.
[y] Gal. ibid.
[z] Gal. ibid.
[a] Alex. Tr. l. 12. c. 6.
[b] Auic. l. 4. f. p. Tr. 2. c. 39.
[c] Gal. l. 2. de criſ. c. 3.

Digitized by Google

neum aquæ dulcis, vt ſupra oſtenſum eſt, cum valeat ad relaxandam adſtrictionem. Obſtructio partim tollitur varia detractione humorum iam propoſita, partim extenuantibus & incidentibus, quæ debent eſſe imbecilla ne [a] morbum augeant: quamobrem contenti erimus potionibus. Ad ſymptomata lenienda vtemur auxiliis ſuperius poſitis qua de curatione ſymptomatum: nunc de tertiana intermittente tantum addere illud oportet, quod rigor qui principio acceſſionis incidit, ob ingentem calorem & ſiccitatem flauæ bilis non debet curari medicamentis valde calefacientibus ac ſiccantibus, præſertim intus datis ſicut rigor quartanæ, ſed ſufficit externas partes calefacere frictionibus & fomentis.

[a] Gal. l. 11. meth. c. 10.

De Febre ardente & tertiana continua. Cap. V.

Aliæ duæ febres, quæ ex putredine flauæ bilis oriuntur, ſunt tertiana continua & ardẽs; agemus primum de ardente vberius; deinde ſummatim de tertiana continua, quæ tantum ab ardente differt, quod lenior [b] ſit: ita vt iiſdem indiciis cognoſcatur & iiſdem auxiliis curetur, ſed paulo leuioribus, appellant febris ardẽs græce [c] καῦσος, quod vocabulum ardorem ſignificat, & ad tres febrium ſpecies notandas vſurpatur, minus proprie quidem ad ſynocham, [d] quam fieri diximus a ſanguine putri, & ad continentem illam, quam excitat putredo pituitæ [e] ſalſæ; ſed proprie ad eam quæ a flaua bile putri proficiſcitur, in qua ſumma eſt acrimonia caloris. Synocha vero [f] dicta eſt καῦσος propter copiam caloris magis quam propter acrimoniam; illa vero, quæ oritur a pituita ſalſa putreſcente, propterea id nomen inuenit quod iungitur cum [g] ſiti intolerabili, quemadmodum illa quam nũc tractamus a flaua bile ortam & quæ proprie & vere dicitur ardens: continetur autem calore nõ modo acri, ſed etiam acerrimo & parum fumi edit; mouetur tertio [h] quoque die quemadmodum in tertiana, non tamen intermittit vt in illa, ſed continuus eſt, magis tamen ardens percipitur in corde & partibus internis: vt quamuis tam in tertiana quam in ardente [i] calor ſentiatur ardens, differat tamen quod in ardente non ſolum aſſiduus eſt, ſed etiam multo acrior ſentiatur in corde & viſceribus; quo fit vt excitet intolerabilem [k] illam ſitim, quæ longe leuior eſt in tertiana intermittente: merito igitur huiuſmodi febris ardentis nomen inuenit: nam ad eam quæ fit a ſanguine putri vel a pituita ſalſa ſignificandam abutimur vocabulo [l] ardentis. Proxima cauſa febris ardentis eſt putredo flauę bilis in [m] venis; nam ea quæ facit tertianam intermittentem putreſcit extra venas: verum, vbi putreſcit in venis & efficit tertianam continuam, roget quis cur hanc aliquando ſimpliciter continuam, aliquando ardentem reddat? cui reſpondendum eſt diſcrimen conſiſtere partim in materia ipſa putreſcente; partim in loco vbi putreſcit, magis vicinus cordi maiorem excitat ardorem, quemadmodum cum accenditur ignis ſi ligna denſiora ſunt vt e quercu, & focus nobis propinquus, magis nos calefacit, ita cum ex putredine flauæ bilis excitatur febris, cor maiorem percipit ardorem, quo & flaua bilis craſſior fuerit & venæ vbi eſt velut focus putredinis, minus ab eo diſtent. Flaua bilis non ſemper æque tenuis eſt (de ſyncera loquor quæ facit exquiſitam febrem ardentem nunc nobis propoſitam) ſed interdum craſſior eſt quemadmodum illa, quam a ſimilitudine vitelli oui [n] vitellinam appellant, cui paulum aquoſi humoris admixtum eſt; interdum multo tenuior eſt, quod maiorem copiam eiuſdem aquoſi humoris contineat; huiuſmodi eſt illa quæ pallida ex flaua conſpicitur, hæc minorem, illa maiorem ardorem efficit vbi putreſcat. Quod attinet ad locum, cum flaua bilis putreſcit in venis non multum diſtantibus a corde, vt in thorace, [o] & ventre maiorem excitat in corde ardorem, quam ſi putreſceret in venis remotis: ſcire tamen licet, quaſdam partes, quamuis diſtent a corde ob conſortium vaſorum & canalium, affectum quem habent ipſi impertire perinde ac ſi vicinæ eſſent; id quod euenit cerebro [p] & vtero [q] in quorum venis putreſcens flaua bilis poteſt febrem ardentem excitare. Eſt interdum vt flaua bilis effuſa in ſubſtantia [r] viſcerum febrem ardentem efficiat, eamque prauam: ſed non eſt tunc exquiſita febris ardens cum ſit ſymptoma inflammationis vel potius eryſipelatis [s] partium illarum internarum, quibus maxime congruit cor, vt ventriculi, gulæ, pulmonis, iecinoris, ieiuni inteſtini, vteri, cerebri. At febres, quæ ſequuntur inflammationes atque eryſipelata, neque Hippocrates neque alius quiſpiam ex veteribus [t] medicis nomine febris appellauit, ſed inflammationis vel eryſipelatis huius vel illius partis; quare neque tales dicentur ardentes; ſed illæ duntaxat quæ a bile, quam diximus, putreſcente in huiuſmodi venis oriuntur. Cauſæ ſequuntur, quæ non proxime ſed per flauam bilem putreſcentem, ardentem febrem accendunt; ſunt autem illæ quæ vel putredinem excitant, vel huiuſmodi bilem contrahunt. Putredo, vt in aliis febribus, excitatur prohibito perſpiratu, vel propter obſtructionem vel propter adſtrictionem præſertim externorum foraminum. Hippocrates [u] hyeme flante borea ſcribit ſuperueniſſe febres ardentes, quod ſcil. foramina cutis eſſent adſtricta ab eiuſmodi tempeſtate. Contrahunt flauam bilem cauſæ tam internæ quam externæ, cum calefaciendi & ſiccandi vim habent; quod ſi ea vis calidior fuerit craſſior gignitur bilis, qualem diximus eſſe eam quæ febrem ardẽtem efficit, vt autem ſit ardens exquiſita, neceſſe eſt concurrant omnia tam externa quam interna ad calefaciẽdum & ſiccandum; quamobrem ardentes illæ quas Hippocrates [x] commemorat accidiſſe hyeme, flante aquilone, non ſunt exquiſitæ. Symptomata, quæ febrem ardentem ſequuntur, ſunt primo [y] ſitis fere inexpugnabilis, cũ qua diximus perpetuo iungi ardentem febrem; præterea laxitudo [a] totius corporis, vigilia, [a] delirium, lingua aſpera & nigra, aluus liquida ac bilioſa. Hæc ſunt quæ præter naturam abſolute cognoſcenda ſunt de febre ardente; in homine vero qui laborat febre ardente, ex præſentibus recognoſcere primo oportet febrem ipſam; percipitur autem partim ſenſu, partim mente. Sub ſenſum cadit calor ille valde acris, aſſiduus & fumoſus, qui tertio quoque die reuertitur, ita vt tertianos efficiat circuitus, hoc continetur febris ardens & ſimul cum eo percipitur; ſed poteſt ardens febris etiam mente deprehendi, & primum ex cauſa proxima, hoc eſt ex putredine flauæ bilis

craſſioris

[b] Gal. 3. 3. ep. com. 34.
[c] Hip. & G. 4. acut. com. tex. p.
[d] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 2.
[e] Hip. & Ga. 4. acut. text. com. 13.
[f] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 2.
[g] Hippoc. & Gal. 4. acut. text. com. 13.
[h] Gal. 2. de diff. feb. c. 2.
[i] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 3.
[k] Gal. 3. 3. ep. com. 34.
[l] Gal. 4. ac. com. 13.
[m] Gal. p. pr. epid. com. 9. & 3. ep. cõ. 33.
[n] Gal. l. 2. de nat. fa. c. vlt.
[o] Gal. l. 2. de criſ. c. 7. & 2. p. ep. com. 73.
[p] Gal. p. pror. com. 18.
[q] Hip. & G. 5. 6. epid. tex. com. 14.
[r] Gal. 2. epid. com. 73.
[s] Gal. p. pror. com. 18.
[t] Gal. 4. aph. com. 73.
[u] Hip. 2. p. ep. 61. & Gal. in com.
[x] Hip. ibid.
[y] Gal. 3. 3. ep. com. 34. & 4. ac. com. p.
[z] Hip. l. 4. ac. a.
[a] H. l. 4. ac. 4.

craſſioris in venis illis, quæ vel non diſtant a corde, vel per inſignes canales afficere ipſum poſſunt; vbi talem putredinem exploratam habebimus, coniiciemus in eo homine febrem ardentẽ eſſe. Fiet etiam coniectura illa Archigenis [a] a communiter vagantibus, nam ſi alii ægrotantes tunc febre ardente teneantur, veriſimile eſt eadẽ teneri febricitantem, ad quem adhibiti ſumus. Accedunt iuuantia & nocentia, nam vbi proſunt, quæ vehementer refrigerant, aut leniter [b] flauam bilem purgent, vbi nocent ea, quæ vel calidiorem reddunt, vel gignunt eandem, monſtrant febrem eſſe ardentem. Ex effectis maxime indicatur hæc a ſiti, quæ [c] intolerabilis eſt, niſi ſuperueniat tuſſis; [d] hæc enim, vbi etiam ſicca fuerit, excutiendo humorem ſitim lenit; tum a vigilia, delirio, morſu in ore ventriculi, ab aluo liquida, ac biliuſa, vrina valde flaua, lingua [e] nigra atq; aſpera; quæ vbi concurrant, certum indicium faciunt febris ardentis. Proxima cauſa, hoc eſt, putredo bilis ſynceræ, & craſſioris in vaſis habentibus conſortium cum corde vel ipſi vicinis, cum ſenſum lateat, neceſſe eſt mente colligatur ex cauſis illis, a quibus vel putre fieri vel gigni eiuſmodi bilem monſtrauimus; ex his quæ obeſſe vel prodeſſe febri ardenti, proxime docuimus; tum ex effectis eandem indicantibus, & præſertim ex ipſa febre ardente, quæ eſt affectus corporis, & propterea effectum & quodammodo ſymptoma putredinis. Reſtant ex præſentibus ſymptomata, quæ febrem ardentem ſequuntur, omnia autem ſenſu deprehenduntur, ſiue ſint actiones læſæ, ſiue affectus & qualitas corporis, ſiue retenta & expulſa. Quod attinet ad futura, euentus in febre ardente interdum ſalubris eſt, interdum pernicioſus: coniicies ſequuturam [f] ſalutem, vbi natura validior appareat, quam morbus; validiorem monſtrabunt complura, quæ ſæpius monſtrauimus, ſed potiſſimum coctio [g] quam vrina præ ſe fert, vbi enim mediocriter craſſa ſit & ſub flaua, præ ſe feratq; veluti nebulam aut in medio, aut in ſummo reſidentem, denunciabit naturam validiorem morbo; contra, ſi morbus videatur ſuperare naturam, interitum præſagies. Monſtratur robur morbi primum ab ipſo feruore, quo continetur, deinde a cauſa, vt a materia multa & valde acri, tum ab his, quæ ſolita ſunt prodeſſe, vbi vel non proſint, vel potius noceant, poſtremo ab effectis, vt a ſiti maxima, aut etiam [h] a carentia ſitis, quæ monſtrat vel extinctionem facultatis appetentis in ventriculo, vel mentis alienationem, a qua proficiſcitur, a delirio, vigilia, morſu ventriculi valido, a lingua nigra atq; aſpera, [i] ab vrina [k] nigra, quæ monſtrat, flauam bilem iam eſſe peruſtam, vel valde tenui atque alba, quæ notat [l] phrenefim futuram, a ſudore frigido potiſſimum [m] circa faciem & frontem. Tempus, quo expectari euentus debet ſiue ſalubris, ſiue pernicioſus, breue eſt: cum hæc febris peracuta ſit, raroq; ad [n] ſeptimum diem perueniat, multo enim ſæpius finitur ante, vt tertio vel quinto die, raro quarto, cum natura [o] expellere ſoleat in die acceſſionis, quæ fiet diebus imparibus, interitus ſequitur ſexto [p] die, ſed interdum etiam multo ante. Via interitus eſt ob exceſſum caloris, vel ob tabem, quæ [q] ipſum ſequitur, & ob ſitim ingentem, vigiliam, delirium, alui profluuium, & grauiſſima eiuſmodi ſymptomata. Via ſalutis, ſi ab arte proficiſcatur, conſiſtit in refrigerantibus, ſi a natura in expulſione vel per ſudorem, quem [r] antecedit rigor, vel per ſanguinem ex [s] naribus copioſe fluentem: tenuis enim hic humor & acris facile ſurſum fertur, & aperit venas naſi, vel per vomitum aut deiectionem bilis. In ratione curandi opera potiſſimum pertinent ad febrem, & cauſam proximam, putredinem videlicet flauæ bilis; neque enim multum attendimt virium refectio, cum non ſoleant labefactari morbo tam breui: obſtructio vero & adſtrictio, quæ perſpiratum impediant, non adeo magnæ ſunt, vt medici conſilium auertant ab operibus, quæ requiruntur a febribus & a cauſa, in quibus nunc inſiſtemus. Poſtulat febris ardens ob ſummum feruorem valde refrigerantia & madefacientia; ſed flaua bilis, ſi ſemiputris ſit, coctionem iuuantia: ſi ex toto putris [t] detrahentia. Coctio, quæ a bile ſemiputri deſideratur, non alia deſiderat auxilia, quam febris, refrigerantia nimirum & madefacientia, a quibus naturalis calor temperetur, & poſſit ſemiputrem bilem concoquere. Detractio eius, quæ ex toto computruit, plerunque refrigerantibus ac madefacientibus aduerſatur: quoniam calidis medicamentis [u] detrahitur, ſiue deiectione, ſiue vrina, ſiue ſudore educatur; tantum ſanguinis miſſio ſimul educit putrem bilem, & cum materiam caloris ſummouet, [x] etiam refrigerat. Vbi autem controuerſa ſunt, quæ cauſam adimunt his, quæ medentur febri, minus tribuendum eſt cauſæ, magisque dirigendum eſt conſilium ad febrem, quæ maxima eſt, & ita valde refrigerantibus & madefacientibus vtendum; vbi remiſſus eſt feruor, tunc educere oportet, quidquid ſuperat materiæ omnino putris: ſed veluti ſanguinis miſſio, vt dictum eſt, ſimul exhaurit bilem putrem & feruorem febris remittit, ita potio aquæ frigidæ feruorem [y] extinguit, quo nomine reddit naturam validiorem, ita vt expellat quæcunque noxia ſunt, quamobrem ſequitur ſanguinis miſſionem, alui profluuium, & multus ſudor, ita vt vtrumq; remedium ſanguinis miſſio ſcilicet, & aquæ potio, & febri, & cauſæ ſimul aptetur. Dicet fortaſſe quiſpiam vtro magis expediat vti? Diſtinguenda [z] eſt febris ardens, ea enim, quæ omnino exquiſita eſt, & a bile minus diluta proficiſcitur, ob ſummum ardorem, magis deſiderat aquæ frigidæ potum, & quia tunc vires non poſſunt eſſe validæ, non ferunt liberalem ſanguinis miſſionem. Contra ſi febris ardens minus exquiſita ſit, oriaturq; a bile, cui plus admixtum ſit aquoſi humoris ob minorem ardorem, non ita deſiderat potionem aquæ frigidæ: ſed commode tunc fertur copioſa detractio ſanguinis, cum vires magis valeant, ita vt ſatius tunc ſit hoc præſidio vti, quam illo, ſatis autem & remittetur ardor febris, & educetur materia putris. Quamuis autem copioſa ſanguinis miſſio requiratur: verendum eſt, ne non ſuſtineri poſſit, neque enim ita valent vires, cum putreſcit flaua bilis, ſicuti cum putreſcit ſanguis, & efficit ſynocham febrem; quare non mittendus erit in ardente vſq; ad animi defectionem; ſed ſatis erit expediiſſe perſpiratum, & partẽ aliquam materiæ putris detraxiſſe, ſic enim retentis viribus reliqua ſuperabitur atque expelletur. Quod ſi febris valde ardens ſit, dabimus potui aquam [a] frigidam, quantum æger haurire volet, hac vtitur Hippocrates [b], cum eiuſmodi febrem ſanat, vbi hac vtamur, non opus erit ſanguinem mittere, ſicut vbi mittamus ſanguinem, non opus [c] erit dare potui aquam frigidam. Cæterum licet mittere [d] ſanguinem, etiam cum materia fe-

a Gal. 2. de criſ. c. 3.
b Hippo. l. 4. acut. 5.
c Gal. 3. 3. ep. com. 34.
d Hippoc. & Gal. 4 apho. com. 54.
e Hippo. 4 acut. 4.
f Gal. l. de conſt. artis ca. 13 & l. 4. de præſagit. pul. c. 11.
g Hipp. 2 p. epid. 45.
h Gal. p. 3. epid com. 11.
i Gal. 5 6. epid com. 14.
k Gal. 2. p. epid. com. 75.
l Gal. l. de 9. renu c. 5.
m Hippoc. p. prog. 26.
n Gal. 2 criſ. cap. 6.
o Gal. 3 criſ. cap. 4.
p Gal. 2. p. epid. com. 75.
q Gal. p. l. de diff. feb. c. 8. & 9
r Hippoc. & Gal. 4 apho. com. 58.
s Hipp. 4. acut. 10.
t Gal. 11. method c. 10.
u Gal. 11. method. c. 10 & p apho. com. 24.
x Gal. lib. 10. meth. c. 10.
y Gal. lib. 11 meth. c. 5.
z Gale lib. 9. meth. c. 5.
a Gal. ibid.
b Hipp. lib. 4. acut. 5.
c Gale lib 9. meth. c. 5.
d Gal. 1. aph. com. 29.

brem accendens cruda eſt, non tamen licet potui dare aquam frigidam[a], niſi cum apparent ſigna coctionis: quia periculum eſt, ne materia cruda maiorem afferat obſtructionem, ſi refrigeretur: ſed hoc pertinet ad febres ardentes, non exquiſitas, nam in exquiſitis a ſyncera bile ortis, non eſt periculum, ne ex potione aquæ frigidæ maior ſequatur cruditas; quin potius remiſſo feruore calor naturalis multo facilius concoquet, quicquid concoquendum eſt. Prohibet etiam aquæ frigidæ potionem inflammatio, ac tumor[b] viſcerum, augetur enim cum refrigeratis viſceribus, id retineatur, quod expelli deberet, cum aliquo pacto cogatur atque adſtringatur cum parte inflammata; ſed cum eiuſmodi tumoribus atq; inflammationibus non copulatur febris ardens atque exquiſita: cum eryſipelate vero exquiſito viſcerum, febris ardens non videtur poſſe alia ratione curari, quam potione[c] aquæ frigidæ, ſub qua bilis ob rationem ſuperius dictam magis concoquetur, quam cruda reddatur; neque oportet coctionem expectare, antequam bibatur; ſicuti ſi eſſet, aut tantum inflammatio, aut etiam eryſipelas mixtum cum inflammatione, expectanda tunc eſt coctio, priusquam bibatur frigida aqua. Miſſo ſanguine aut epota frigida aqua recedit feruor, aut certe remittitur. Vbi aliquid ipſius & putredinis relinquatur, educendum eſt vomitu, deiectione, vrina, ſudore, prout natura vnam vel plures vias, & hanc aut illam tentat. Quacunque via educatur, vtendum eſt medicamentis lenioribus non acribus, non ſalſis, vt inquit[d] Hippocrates. Vomitus mouetur potu aquę tepidæ, cui aliquid oxymellis ſit adiectum: deiectio lacte aſinino, quod potui datur ab[e] Hippocrate, vel etiam ſero, quod ſine coagulo ſeparatum fuerit a lacte: reſpergitur enim lac, dum feruet aliquot guttis oxymellis frigidi, aut eidem ſuper imponitur vas æneum plenum aquæ frigidæ, atque hoc pacto ſeparatur ſerum a lacte, & euitatur acrimonia coaguli. Mitiſſimum etiam præſidium ad hoc idem opus perficiendum, eſt ſerapium ex pluribus infuſionibus roſarum, quod ſolutiuum noſtri appellant, vel per ſe, vel cum melle aceto, aut etiam infuſione rhabarbari epotum. Vrina mouebitur commode, ſi detur potui aqua, in qua bullierit radix graminis, apii, petroſelini, vel fœniculi, aut hordeum ac ſemina cucumeris indici, vel melopeponis. Sudor euocabitur balneo[f] aquæ dulcis tempeſtiue adhibito, hoc eſt, cum apparent ſigna coctionis.

[a] Gal. lib. 9. meth. c. 5.
[b] Gal. lib. 9. meth. c. 5.
[c] Gal. ibid.
[d] Hippoc. l. 4. acut. 8.
[e] Hippoc. l. 4. acut. 7.
[f] Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.

Supereſt tertia febris, ex illis, quæ oriuntur a putredine flauæ bilis: tertiana videlicet continens, quæ tantum differt ab ardenti, iam expoſita, quod minus feruet[g], atque ideirco ſitim & alia ſymptomata affert leuiora. Cauſæ diſcrimen, ſupra[h] oſtendimus, in eo conſiſtere, quod bilis, a qua hæc accenditur, magis diluta eſt aquoſo humore, & putreſcit in venis magis diſtantibus a corde, aut non ita ipſum afficientibus. Indicia ex quibus cognoſcitur tertiana continens, eadem ſunt, quæ in ardente retulimus, ſed[i] leuiora. Euentus minus periculoſus eſt in hac, quam in ardente. Tempus paulo longius, trahitur enim vſque ad ſeptimum diem, cum exquiſite ardens tertio aut quinto finiatur. Via ſanationis & interitus eadem eſt vtriuſque. Curatio in eo differt, quod in hac non ita refrigerantibus opus eſt vt in ardente, magiſque licet vti educentibus, etiam paulo calidioribus.

[g] Gal. 3. ep. com. 30.
[h] Supra in hoc eodem cap.
[i] Gal. 3. ep. com. 34.

De febre orta a pituita putreſcente, & primo de quotidiana.
Cap. VI.

FEBRIBVS exquiſitis, quæ a flaua bile putri oriuntur, ſunt[k] qui ſpurias proxime ſubiiciant; nobis tamen magis placet exquiſitas ſpecies omnes prius exponere, quæ ſimpliciorem naturam habent, & ſunt regulæ aliarum, deinde aggredi ad ſpurias mixtas quodammodo, & compoſitas ex ſimplicibus atque exquiſitis. Diximus de illis, quæ a ſanguine vel a flaua bile proficiſcuntur, ſequuntur nunc illæ, quas accendit putreſcens pituita, quæ plures ſunt, & magis inter ſe diſtant quam bilioſæ, quarum tres differentias poſuimus: nunc vero, quę a pituita fiunt ſpecies, magis dicentur, cum calor, quo continetur, videatur ſpecie differre, vt in ſequentibus patebit, totidem igitur ſpecies ſunt febrium, quas pituita accendit, quot ipſius pituitæ, ſed has conſtat eſſe ternas; [l] cum vna ſit ſecundum naturam, dulcis videlicet, duæ præter naturam, ſalſa & acida: redditur ſalſa pituita ob putredinem,[m] quæ vero acida eſt, cruda[n] eſt; ſed multo magis, quæ ſapore caret; hæc eiuſdem ſpeciei videtur, cuius eſt acida, ſed magis cruda eſt & craſſior, ideo proprie[o] cruda dicitur, quamuis communiter quæuis pituita[p] cruda ſit, cum ſit ſanguis minus coctus; quod ſi non tantum craſſa ſit, ſed etiam glutinoſa imitatur[q] vitrum fuſum, atq; idcirco vitrea, a veteribus medicis nominata eſt. Tres igitur duntaxat ſtatuemus pituitæ ſpecies, dulcem, ſalſam, & acidam ſeu vitream, quibus reſpondent ternæ ſpecies febris, a pituita[r] dulci oritur ea febris, quæ ſimpliciter dicitur quotidiana, nomenq; ducit ab ordine circuituum, ſicuti tertiana ex febribus bilioſis. A pituita ſalſa fit genus[s] quoddam ardentis febris: ab acida ſeu inſipida proficiſcitur ea febris, quæ vocatur a Græcis[t] ἠπιαλὴς, ſub hac ſentit quælibet pars corporis, quantumuis parua, ſimul frigus & calorem toto tempore, quo manet. Agemus de vnaquaque trium ſeparatim; neque prius communia perſequemur, vt fecimus in febribus bilioſis; pauca enim ſunt, quæ communiter pertineant ad has omnes tres; nam ſiue morbum cauſas & ſymptomata, ſiue ſigna, euentus tempus & curationem inſpicias, comperies longe inter ſe diſtare, ſumemus initium a quotidiana.

[k] Gal. l. p. ad Glauc. c. 10. & Auic. l. 4. f. p. tract. 2. c. 19.
[l] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6. & l. 2. de natur. fac. c. 9.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. l. 2. de nat. fac. c. 9.
[o] Gal. l. de plenitud. c. 11.
[p] Gal. l. 2. de nat. fac. c. 9.
[q] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. 4. acu. com. 15.
[t] Gal. l. de inaquali intemp. c. 8. & Paulus Aegineta l. 2. c. 26.

Febris quam accendit pituita dulcis putreſcens, continetur calore[u] acri & fumoſo, vt communiter omnes illæ febres, quæ ſequuntur humorum putredinem: ſed proprie multum fumoſo & parum acri, contra quę a flaua bile oritur, vt ſupra oſtendimus, valde acri & parum fumoſo: imitatur enim flaua bilis ligna arida, a quibus parum, pituita vero viridia,[x] a quibus multum fumi exhalat; obtunditur autem copia humoris caloris acrimonia, præſertim primo contactu, ita vt mitior appareat, ſed poſtea diutius tangenti acrior ſentitur; tarde vero mouetur & inæqualiter, ita vt modo excitari, modo deliteſcere videatur, & veluti diſruptis bullis, quaſi per cribrum erumpat. Circuitus quoti-

[u] Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.
[x] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.

quotidie reuertitur, vnde apud Græcos [a] ἀμφημερινὸς & καθημερινὸς nominatur, apud Latinos quotidianus. Diciturque febris ipſa quotidiana, ſiue [b] aſſiduus ſit, ſiue intermittat, nam vtrumque accidere poteſt, cum intermittit, manet febris decem & octo horas, ſed poſt viginti quatuor noua [c] acceſſio hominem inuadit, ita vt cum intermiſſio breuis ſit, non perueniat ad veram integritatem, quemadmodum vbi longa eſt, veluti in quartana, raro itaque reperias, aut quartanam [d] aſſiduam, aut quotidianam [e] intermittentem. Cauſa quotidianæ febris eſt pituita [f] dulcis, non ſimpliciter, ſed vbi [g] putreſcat, neque enim ſufficit multitudo, nam ſi flaua bilis, quæ valde calida eſt & ſicca, nequit ſine putredine febrem accendere; multo minus pituita, quæ frigida & humida. Proxima ergo cauſa quotidianæ febris eſt putredo pituitæ dulcis, quæ quod inæqualis ſit, magis & minus craſſa, inæqualem calorem excitat, & viciſſim [h] accenditur ac deliteſcit, ſubinde enim putreſcit, quæ minus craſſa eſt, quæ craſſior extenuatur, ſed quia [i] fumoſus multus eſt & acrimonia parua, quod pituita valde humida ſit, & propterea, vt ante dictum eſt, multum fumi edat, & parum acris primo contactu ſentiatur. Quod ſi putreſcat in venis, [h] efficit febrem aſſiduam, ſi extra venas in ambitu totius corporis intermittentem. Cauſa putredinis eſt prohibitus perſpiratus, quem affert adſtrictio, ſed potiſſimum obſtructio. Oritur hæc ab eadem pituita, quæ putreſcit, & quod multa ſit, & quod interdum etiam craſſa & glutinoſa: neq; enim alius eſt humor, qui putreſcit in hac febre, alius qui obſtructionem affert, vt nonnunquam vſu venit [l] in febre tertiana, in qua putreſcit flaua bilis, ſed obſtructionem affert pituita. Cauſa vero cur multa contrahatur pituita dulcis, & quotidianam febrem accendat, partim ad effectricem, partim ad materiam ſpectat. Effectrix [m] eſt ipſa temperatio ventriculi, & iecinoris frigidior, vel etiam cerebri, vt [n] nonnulli exiſtimant, qui a deſtillatione ex cerebro emanante ac putreſcente accendi quotidianam febrem voluerunt. Neq; refert cum humore ne an cum ſiccitate copuletur frigus viſcerum, cum vtrauis enim minus perficit coctionem, & pituitam procreat. Ad temperationem viſcerum refertur ætas [o] ſenum, qui multa pituita abundant, & conſuetudo contracta ex vſu rerum frigidarum, quæ eſt natura quædam aduentitia. Res externæ atque euidentes, vt quæ fiunt, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ expelluntur ac retinentur magis ſunt efficiendæ ſociæ, quam effectrices, ſunt tamen adiumento cauſis, hoc eſt, viſceribus frigidis pituitam procreantibus, quod augeant frigus ipſorum. Materiam ſuppeditant procreationis pituitæ, eſculenta & poculenta quantitate vel qualitate [p] immoderata, vbi nimia [q] ſunt, non poſſunt bene concoqui, & idcirco in pituitam vertuntur, id quod faciunt etiam, vbi qualitate frigida fuerint craſſa & glutinoſa, vel dura. Symptomata complura quotidianæ febri ſuperueniunt, vt ſomnus grauior, quod impleatur cerebrum vaporibus multis, glutinoſis, frigidis, atque humidis; læditur appetitio cibi, male afficitur os [r] ventriculi. Principio acceſſionis, ſi febris intermittat, ſentitur quidam [s] horror, fere autem cum quotidiana febre iungitur affectus ventriculi, [t] cum quartana lienis, cum tertiana iecinoris. Hactenus de his, quæ cognoſcenda erant in vniuerſum ad quotidianam febrem attinentia, nunc ad ea tranſeundum eſt, quæ intelligere oportet in homine febricitante. Ex præſentibus febris partim ſenſu percipitur, partim coniectura inueſtigatur, cadit enim ſub ſenſum calor, quo febris ipſa continetur multum [u] fumoſus, & parum acris præſertim primo contactu, nam diutius tangenti acrior apparet; præterea rarus atque inæqualis incrementi, a quo fumus exhalat diſruptis veluti bullis, quaſi per cribrum, qui præterea viciſſim nunc excitatur, nunc deliteſcit, & ad [x] veſperam fere inuadit quotidie, talis ergo eſt calor ille, in quo quotidiana febris conſiſtit, qui cum indicetur ſenſu, exiſtimare licet quotidianam febrem ſub ſenſum cadere, niſi malumus ab eiuſmodi calore, tanquam ab eſſentia argumentũ ſumere quotidianæ febris, & hoc pacto etiam mente ipſam coniicere. Sed ſumuntur eius ſigna a cauſa, a proxima videlicet, nam aliæ hanc denunciant. Diximus [y] proximam cauſam eſſe putredinem pituitæ dulcis, quæ vbi nobis explorata ſit, erit ſimul perſpecta etiam quotidiana febris; quo pacto autem cognoſci poſſit, putredo pituitæ cum ſenſum lateat, paulo infra ſubiiciemus; fit etiam [z] coniectura ex communiter vagantibus, nam vbi febres, quę alios inuadunt, quotidianæ ſunt, veriſimile eſt & eum, quem curamus, quotidiana laborare. Colligitur eadem febris ex his, quæ proſunt vel obſunt, ſiquidem vbi proſint ea, quæ pituitam vel educunt, vel citra exceſſum caloris ipſam extenuant, atq; incidunt, vbi obſint ea, quæ vel pituitam contrahunt, vel eandem craſſiorem aut frigidiorem reddunt, monſtrant febrem quotidianam. Eandem ſignificant effecta, & primo actiones læſæ, vt pulſus [a] inæqualis, tardus, præterea paruus & rarus minus tamen, quam in quartana; adhæc propenſio ad ſomnum, vel etiam ſomnus grauis ac longus, cibi faſtidium, ſitis modica, affectus oris [b] ventriculi. Horror initio acceſſionis & frigus partium extremarum: ex qualitatibus corporis color pallidus vel plumbeus, malus totius [c] corporis habitus, tumor præcordiorum. Poſtremo ea, quæ expelluntur, ſi pituitam [d] præ ſe ferunt, & cruda ſunt, vrina [e] alba ac tenuis eſt, vbi ſumma ſit cruditas, nam vbi leuior, redditur turbida & craſſior. Euomitur etiam aut eiicitur [f] pituita, ſudor vel nullus [g] vel paruus exit. Eadem vero ſigna ſunt intermittentis & continuæ, niſi quod poſt decem & octo horas, quæ intermittit, venit ad integritatem, quod non accidit aſſiduæ, quæ manet, dum noua inuadat, quanquam ea integritas, quam diximus, eſſe in intermittente, non eſt omnino [h] vera, cum ſemper relinquantur veſtigia aliqua febris: cauſa proxima febris, hoc eſt, putredo pituitæ dulcis, cum ſenſum lateat, colligenda eſt primo ex cauſis illis, a quibus pituita dulcis & procreatur & putreſcit, deinde ex his, quæ vel iuuant pituitam educendo atque extenuando, vel nocent eandem procreando aut reddendo craſſiorem, poſtremo ex effectis, vt ex propenſione ad ſomnum, ex colore totius corporis albo, ex his quæ detruduntur pituitam proferentibus. Supererunt ex præſentibus dignoſcenda ſymptomata illa, quæ diximus, superuenire febri quotidianæ, omnia autem ſenſui ſubiiciuntur, veluti ſomnus longior, faſtidium cibi, horror, ac frigus partiũ extremarum, ita vt non opus ſit ſignis, ex quibus colligantur. Ex futuris euentus non ſemper ſalubris eſt, ſed interdum pernicioſus, eſt enim febris periculoſa, & non ſolum vbi continens eſt, ſed

[a] Gal. 2. de diff. feb. c. 7.
[b] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 8.
[c] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.
[d] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 2.
[e] Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.
[f] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.
[g] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 5.
[h] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.
[i] Gale. l. 2. de diff. feb. c. 4.
[k] Gal. l. 2. de diff. feb. cap. vlt.
[l] Supra: de tertiana
[m] Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.
[n] Auic. l. 4. f. p. tract. 2. ca. 46.
[o] Gal. l. 2. de temp. c. 2.
[p] Gal. p. l. de natura huma. com. 36.
[q] Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.
[r] Gal. l. 2. de criſib. cap. 5.
[s] Gal. ibid. & lib. p. ad Glauc. c. 7.
[t] Gal. l. p. ad Glauc. c. 5.
[u] Gal. l. p. ad Glauc. ca. 7. & lib. 2. de diff. feb. c. 4.
[x] Gal. l. 2. de criſ. c. 5.
[y] Ab initio huius cap.
[z] Gal. l. 2. de criſ. c. 3.
[a] Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.
[b] Gal. l. p. ad Glauc. c. 5.
[c] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.
[d] Gale. p. ad Glauc. c. 7.
[e] Gale. ibid. & l. 2. de criſ. c. 5.
[f] Gal. l. p. ad Glauc. c. 5.
[g] Gale. ibid.
[h] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.

etiam vbi intermittit, eum, vt ante dictum eſt, non perueniat ad veram [a] integritatem. Vtrius ſequi euentus debeat, intelligetur ex cauſis, hoc eſt, ex [b] robore naturæ vel morbi: robur naturæ ea multis colliges, ſed potiſſimum ex coctione, robur morbi ex cruditate & prauitate, tum ea ſymptomatibus, vt ex tremore, lethargo, hydrope. Tempus futuri euentus neceſſario longum [c] eſt: neque enim breui poteſt concoqui aut expelli humor multus, craſſus, glutinoſus, frigidus; illa, quæ terminatur inter quadrageſimum & ſexageſimum diem, breuiſſima eſt. Via, per quam ſanatur quotidiana febris, partim in coctione conſiſtit, partim in expulſione [d] pituitæ, via interitus magis refertur ad grauitatem ſymptomatum, quam ad magnitudinem morbi aut prauitatem humoris.

In curanda quotidiana febre cum diuturnior ſit, magis attendere vires oportet, quam in his, quæ acutæ, quales ſunt, quæ a ſanguine, vel a flaua bile oriuntur: non poſſunt vires diu ferre [e] inediam, vel cibi paucitatem alioquin requiſitam a cauſa febris. Attendenda etiam ſunt in hac eadem febre ſymptomata magis quam in multis aliis, quod grauiſſima ſint, quemadmodum morſus in ore ventriculi & animæ defectio, ita vt vires conuellant; ſed non propterea negligenda eſt febris aut putredo proxime ipſam accendens, aut obſtructio & eius cauſa, omnia igitur hæc diligenter inſpicienda ſunt. Vires poſtulant conſeruationem, ſymptomata leuationem quandam, morbus hoc eſt febris refrigerantia & madefacientia, proxima cauſa, hoc eſt, putredo pituitæ coctionem & detractionem, cauſa obſtruens contrario opere eget, pituita enim multa exhaurienda eſt, craſſa extenuanda, glutinoſa incidenda: ex quibus operibus viriũ [f] conſeruatio cæteris præferenda eſt, nam vbi debiles ſunt, alimento refici debent, etiamſi rebus præter naturam inimicum ſit. Sympromata vbi grauia ſunt, vt vires conuellant, [g] lenire oportet, neque expectare, dum tollatur morbus aut cauſa. Illud vero opus, quod a febre requiritur, hic longe minoris momenti eſt, quam quod a putredine pituitæ, neq; enim vehemens eſt calor quotidianæ febris aut aridus, ſed parum [h] acris & multum humidus, præterquam quod refrigerantia & madefacientia pituitæ inimica ſunt, quam magis calefacere & ſiccare oportet, vt extenuetur [i] atq; incidatur; magis igitur incumbemus in curationem cauſæ, eam vero febris rationem habebimus, ne augeatur [k] per ea, quæ adhibentur ad cauſam curandam. A putredine diximus requiri coctionem & detractionem, curatur pituita putris magis coctione, quod non valde putreſcat, cum frigida ſit, & cum ſit ſanguis minus [l] perfecte coctus, & poſſit a natura ex toto concoqui & ſuperari. Dare igitur primum operam oportet, vt concoquatur, deinde vt exinaniatur, quicquid ex ipſa concoqui non poteſt; verum exinanitur non tantum pituita illa, quæ computruit, ſed illa quoq; quæ ob copiam efficit obſtructionem, neque enim ſatis eſt concoquatur, vbi nimia ſit, ſed omnino detrahenda eſt. Quod ſi conferamus inter ſe opus detractionis cum eo, quod conſiſtit in incidendo & extenuando, videtur hoc & prius & magis neceſſarium, [m] cum ad facilitatem coctionis conferat, pituitam eſſe extenuatam atq; inciſam, ſine quo non poteſt etiam [n] exinaniri. Sed ſatis de operibus, pergamus ad inſtrumenta, quibus perficiantur, vires maxime retinentur cibo & potione, talis autem conuenit, vt non ſolum reficiat vires, ſed [o] pertineat etiam ad extenuandam atq; incidendam pituitam; ſed quia quæ hac vi prædita ſunt, calefaciunt etiam & ſiccant, eligere ea oportet, quæ minus hoc efficiant, ne cum cauſæ [p] medentur, febrẽ augeant; eligemus igitur moderate calefacientia & ſiccantia, vitabimus quæ valde hoc præſtant propter febrẽ, non ſecus atq; ea, quæ valde refrigerant, & madefaciunt propter cauſam, quamobrem non dabimus amplius panem ex aqua, ſed magis ex iure pulli gallinacei, condiemus ptiſſanam pipere [q] aut cinamomo. Potus ſit mulſa, aut vinum aliquod tenue. Coctio cum perficiatur a calore naturali, vt ſæpe dictum eſt, non alia poſtulat inſtrumenta, quam quæ ipſum temperant: quod in hac febre non multum requiritur: parum enim acris eſt, vt ſupra oſtendimus; quare dirigemus conſilium, potius ad materiam extenuandam [r] atque incidendam, vt magis concipiat vim naturalis caloris concoquentis, & facilius concoquatur. Spectemus igitur, quibus inſtrumentis vtendum ſit ad extenuandum atq; incidendum, quod opus conducere diximus obſtructioni remouendæ, coctioni, & detractioni. Habent vim extenuandi atq; incidendi, non ſolum medicamenta, ſed ea etiam, quæ ſub victu comprehenduntur, vt aer tenuis, cibus tenuiũ partium, & paucus, conditus [s] aromatibus aut herbis acrioribus, vt thymo, hyſſopo, calamenrbo, pulegio, pono ſit mulſa, oxymel [t] dilutum aut vinũ tenue. Confert etiam ad extenuandum vigilia magis quam ſomnus, motus quam quies, animi perturbatio quam tranquillitas. Medicamenta incidentia atq; extenuantia ſunt oxymel additum aquæ, in qua bullierit hyſſopum, thymũ, puleium, origanũ, eandem etiam vim habent ſyrupus de ſtœchade, de praſſio, de thymo, byſantinus, de duabus vel quinq; radicibus, aut etiam oxymel ſcilliticum, quæ eidem decocto adiiciantur. Valet præterea confectio dioſpoliticon, diagalanga, & diacalamenthum: vbi febris magis feruet, a validioribus abſtinendum eſt. Reſtat detractio, quæ varia conuenit, vt vomitus, deiectio, vrina, ſudor. Omittitur autem a veteribus [u] in quotidiana febre ſanguinis detractio, quamuis proponatur tanquam [x] commune auxilium omnium illarum febrium, quæ ſequuntur putredinem; profecto cum pituita magis concoqui quam educi debeat, cumq; vires ſub copia pituitæ non multum valeant, plerumque neq; requiritur, neq; toleratur; vbi tamen cum pituita ſimul ſanguis etiam redundet, accommodabitur, & ferri poterit ſanguinis miſſio; alioquin magis contenti erimus alia ſpecie detractionis. Si pituita tentet os ventriculi, conueniet vomitus, qui excitatur poſt cibum quidem facile, [y] ſed ante etiam, ſi potui detur, oxymel valde dilutum, & aqua tepida, aut ea etiam, in qua bullierit calamenthum, hyſſopum, radicula. Accommodatur deiectio, vbi pituita non feratur ad os ventriculi, vtemur autem catharticis ipſam ducentibus, vt agarico, hyera ex colocynthide, hyera ex agarico, diaturbit, electuario ex dactylis, præſertim permixtis cum melle roſaceo ſolutiuo, quod appellant. Præſtat vero non totam ſimul purgare eam, quæ redundat, ſed paulatim & viciſſim nunc dare extenuantia & incidentia, nunc cathartica. Vrina autem & ſudor non prius euocari debent, quam aliqua ex parte imminuta [z] multitudo fuerit, & craſſitudo extenuata: expectare etiam ſigna coctionis oportet, nam tunc

tuto

[a] Gal. l. 2. de criſ. c. 6. et l. 2. diff. feb. c. 4.
[b] Gal. l. de conſtit. artis c. 18. & l. 4. de praſagit. pul. c. 11.
[c] Gale. lib. 2. criſium c. 6.
[d] Gale lib. 3. criſium c. 3.
[e] Hippoc. & Gal. l. p. aph. com. 4.
[f] Gal. lib. 9. meth. c. 13.
[g] Gal. lib. 12. meth. c. p.
[h] Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.
[i] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[k] Gal. lib. 11. meth. c. 10.
[l] Gal. l. 2. de nat. facul. c. 9.
[m] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[n] Hippoc. & Gal. 2. apho. 10.
[o] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[p] Gal. lib. 11. meth. c. 10.
[q] Gal. l. p. ad Glauc. c. 10.
[r] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[s] Gal. l. 6. de tuend. vale. 11.
[t] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[u] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[x] Gal. lib. 12. meth. c. 15.
[y] Gal. l. p. ad Glauc. c. 12.
[z] Gal. lib. 12. meth. c. ...

turo[a] euocatur. Ad vrinam vtemur apio, fœniculo, adiantho, aſaro, ſilere montano, chamædry, radicibus aſparagi: ad ſudorem illis, quæ relaxandi vim habent, ſiue extrinſecus adhibeantur vt balneum, ſiue intus dentur vt vinum tenue aut aqua, in qua bullierit dulcis radix, hordeum, chamomęlum. Symptomata, quæ propriam animaduerſionem requirunt in quotidiana febre, potiſſimum ſunt ſomnus grauis, dolor oris ventriculi, frigus partium extremarum. Pugnabimus aduerſus ſomnum, partim repellendo a capite ſuper impoſito oleo roſa condito, cui additum ſit aliquid aceti, partim auertendo ad partes inferiores, vt ad crura. Prouidebimus ventriculo, ſi ipſius os confirmemus, potiſſimum in vigore[b] acceſſionis externo aliquo medicamento adſtringente, vt oleo maſtichino, aut melino, aut in quo maduerit, vel in duplici vaſe bullierit abſinthium: contra frigus extremorum vtemur fomentis, & inungemus oleo chamomælino, aut anethino.

[a Hippoc. p. aph. 22.] [b Gal. p. ad Glauc. c. 12.]

De febre Epiala. Cap. VII.

ALTERA febris earum, quæ a pituita putri oriuntur, ab ea fit, quæ cruda eſt, craſſa, glutinoſa[c], & idcirco vitrea. Nominatur hæc febris Græce ἠπίαλος, ducto vocabulo, vt nonnulli[d] volunt, ἀπὸ τῆς ἁλὸς & ἠπίου, hoc eſt, a mari, quod a principio quidem tranquillum videtur, ſed difficillimum poſtea tempeſtate redditur. Eſt propoſita febris aliquo pacto ſimilis quotidianæ, aliquo pacto diſſimilis, id quod facile perſpicietur, ſi ſigillatim capita eorum, quæ de quotidiana febre propoſita ſunt, perpendamus. Continetur ἠπίαλος, calore multum fumoſo, & parum acri, qui mitior primo contactu ſe oſtendit, ſed diutius tangenti acrior ſentitur, quemadmodum in quotidiana: tantum[e] differt, quod calori additur rigor, & ſimul etiam in quauis parte quantumuis parua ſentitur frigus, ita vt vbique percipiatur inæqualitas[f] quædam frigoris & caloris. Circuitus in hac ſimiliter quotidianus eſt. Nunquam tamen aſſiduus, niſi ob multitudinem materiæ, ſed neceſſario ſua vi intermittit, cum materia extra[g] venas putreſcat, id quod rigor adiunctus demonſtrat. Cauſa proxima eſt putredo ſimiliter pituitæ, non tamen dulcis, vt in quotidiana, quam tractauimus, ſed acidæ aut inſipidæ,[h] craſſæ & glutinoſæ ac vitreæ: hæc vbi extra venas tota putreſcit, febrem excitat, in qua calor ſentitur, vt in quotidiana ſiue manifeſto frigore aut rigore, vbi tota ſine putredine feratur, ad externas partes ſentientes, efficit rigorem ſine[i] febre, non tamen vehementem, ſi pars putreſcat, pars ſine putredine ſeruetur, ſimul accenditur calor, & ſentitur frigus[k] cum rigore, nam pars, quæ putreſcit, accendit calorem, reliqua rigorem & frigus affert. Cauſa pituitæ putris eſt, quicquid ipſam aut putrefacit aut gignit, putrefacit prohibitus perſpiratus, obſtructio, quam efficit ipſamet, quod non ſolum multa, ſed etiam valde craſſa & glutinoſa ſit: ad ipſam vero contrahendam concurrit, tum efficiens cauſa, vt frigus iecinoris & ventriculi: tum materia, quam ſuppeditant cibi frigidi, duri, aut etiam valde craſſi & glutinoſi. Symptomata eadem fere ſunt in vtraque febre, maiora tamen in hac: vehementer enim mouetur os ventriculi, conuelluntur vires, & ſequitur animæ defectio, pro horrore ab initio percipitur rigor, dum manet acceſſio. Somnus vero, qui a pituita dulci oriri ſolet in febre quotidiana, non ita fit a vitrea, cum ob intenſam cruditatem vapores ab ipſa pauci exhalent. Cognoſcitur in homine ægrotante ἠπίαλος, partim ſenſu, partim ratione; percipit ſenſus calorem, quem diximus parum acrem, valde fumoſum, cum ſenſu ſimul[l] frigoris & rigoris, & cum circuitibus quotidianis. Ratione colligitur, ducta primum a cauſa efficiente, hoc eſt, a pituita vitrea, quæ extra venas non tota, ſed aliqua ex parte putreſcat; a iuuantibus & lædentibus, iuuant enim quæ concoquunt, & paulatim exhauriunt pituitam, nocent quæ vel ipſam contrahunt, vel ſubito educunt. Ex effectis, vt ex morſu in ore ventriculi, ex defectione animæ, ex colore albido, ex vrina valde cruda, ex deiectione valde pituitoſa. Cauſa, hoc eſt, putredo pituitæ vitreæ extra venas, quæ partim ſine putredine feratur per ambitum corporis ex ſola hac febre, quam deſcripſimus, deprehendi poteſt. Symptomata, quæ numerauimus ſenſui manifeſta ſunt. Ex futuris euentus in hac febre longe magis[m] periculoſus eſt, quam in quotidiana, cum pituita vitrea tardius concoquatur, atque expellatur quam dulcis, proceſſu autem temporis vires ſub grauitate ſymptomatum[n] deficiant. Vbi tamen nondum labefactatæ ſunt, ſi æger obſequatur, & quæ conuenit, a medico adhibeatur curatio, polliceri ſalutem poſſumus. Tempus quo expectanda ſalus eſt, non poteſt non eſſe longum, cum materia multa & valde cruda ſit, ſed tempus interitus poteſt eſſe breue ob defectionem animi, ſi frequens & magna ſit ſine cauſa manifeſta, vt inquit Hippocrates[o], ſolet enim æger de repente interire. Via ſalutis eſt, quod vitrea pituita partim concoquatur, partim expellatur, vt in quotidiana[p] febre. Via interitus potiſſimum refertur ad grauitatem ſymptomatum, & ad inopiam alimenti: neq; enim aluntur ſolidæ partes crudo eiuſmodi humore. Curatio huius febris non eſt eadem, quæ quotidianæ, quod hæc minor ſit febris, maior cruditas, & vires imbecillæ, quamobrem hic minus ſpectandum eſt ad refrigerandum, magis ad exinaniendum, ſed multo maxime ad concoquendum, neque enim vires ſuſtinent auxilia illa, quæ vehementer corpus exhauriunt. Ad concoquendum pariter ac educendum ſpectant ea, quæ extenuant & incidunt, quibus vtemur[q] moderate, ne aut febrem augeant, aut vires debilitent, vtemur mulſa, aut oxymelle diluto, in quibus[r] bullierint acriores herbę, veluti & oxymelle ſcillitico, ſyrupo ex ſtœchade, ex praſſio, ex betonica cum decocto earundem herbarum acriorum. Vtemur ad digerendum frictione ex linteo aſpero, aut ex aliquo oleo leniter calido, vt chamemælino vel anethino, dabimus potui ea, quæ vrinam vel ſudorem excitent, & ita paulatim incidemus & extenuabimus pituitam vitream, & viciſſim digeremus, & per vrinam ac ſudorem euocabimus. Sanguinis miſſio & purgatio[s] non ſuſtinetur in hac febre ob virium imbecillitatem. Symptomatibus vero ſuccurrendum eſt, vt rigori per calefacientia; animi defectioni per ea, quæ auertunt ab ore ventriculi & corde, & per ea, quæ vires reficiunt, vt per vinum[t] tenue, quod facile ac celeriter diſtribuatur per omnes corporis partes.

[c Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.] [d Paulus l. 2. cap. 26.] [e Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.] [f Gal. l. de inæquali intemper. c. 8. & l. 2. diff. feb. c. 6.] [g Gal. l. 2. de diff. feb. c. p. & vlt.] [h Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.] [i Gal. l. 2. de cauſ. ſympt. cap. 5.] [k Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.] [l Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6. & lib. de inæquali intemp. c. 8.] [m Gal. lib. 11. meth. c. 3.] [n Gal. ibid.] [o Hippo. l. 2. aph. 41.] [p Supra in c. anteced.] [q Gal. lib. 11. meth. c. 10.] [r Gal. lib. 12. meth. c. 3.] [s Gal. lib. 12. meth. c. 3.] [t Gal. ibid.]

De febre ardente, quam excitat pituita ſalſa. Cap. VIII.

SVPEREST ex febribus, quæ a pituita oriuntur illa, quam ſalſa efficit, vocatur hæc febris ab Hippocrate [a] καῦσος, id eſt, ardens, ſupra [b] enim monſtrauimus tres ſpecies febris ardentis, vnam quæ fit a ſanguine putri ſynochum videlicet, alteram quæ a flaua bile, quæ vere & proprie ardens eſt, & tertiam a pituita ſalſa, quam nunc tractamus. Numeratur autem in ardentibus non ob calorem, neque enim in hac aut valde multus eſt, vt in ſynocha, aut valde feruens, vt in ardente biloſa, ſed ob ſitim [c] inexplebilem, quam affert pituita ſalſa ſimilem illi, quam efficit flaua bilis in febre vere ardente, quam adeo ſequitur ingens ſitis, vt ipſam conſtituere videatur. Calor huius febris valde fumoſus eſt, non tamen parum acris, [d] ſicut illius, quæ fit a pituita dulci aut vitrea, ſiquidem ſalſedo pituitæ, cotis modo, calorem acuit, & acrem efficit: habet tamen quotidianos circuitus, hæc non ſecus atq; illa, quam excitat pituita dulcis aut vitrea, ſed a dulci oritur quotidiana, tam intermittens, quam continua, ab acida & cruda ac vitrea fieri diximus ἠπίαλον, quam neceſſe eſt, eſſe ex numero intermittentium, a ſalſa fit ardens, quæ aſſidua eſt, alioquin non iungeretur cum ſiti inexhauſta, quam diximus, & cum frigore [e] partium extremarum, quæ eius prauam naturam ſignificat. Proxima cauſa huius febris iam dicta eſt, putredo videlicet pituitæ ſalſæ in venis, quæ ſi putreſceret, extra venas febrem efficeret ſimilem illi, quam accendit pituita dulcis; ſed paulo vehementiorem. Eadem pituita ſalſa, quę putreſcit, obſtructionem affert, perſpiratum prohibet; & ita ſibimet eſt cauſa putredinis. Gignitur pituita ſalſa ab iiſdem cauſis, a quibus ſimpliciter pituita, ſed minus frigidis. Oritur ſalſedo a quadam vſtione, quam efficit vel [f] putredo, vel calor alioquin vrens humorem, qui cum pituita miſcetur. Symptomata, quæ hanc febrem ſequuntur, ſunt primo ſitis [g] illa ingens, a qua diximus ipſam conſtitui, deinde vigilia, [h] nam pituita vitrea cum non facile vapores excitet, neq; ſomnum, neq; vigiliam affert, dulcis cum impleat caput craſſis ac frigidis vaporibus, ſomnum grauem efficit, ſalſa irritat & mordet aliquo pacto cerebrum, ex quo ſequitur vigilia, qualem eadem de cauſa ſenes [i] experiuntur. His ſymptomatibus accedit vel retentio [k], vel difficultas vrinæ; retinetur vrina, quod pituita ſalſa vel obſtruat eius canales, vel adſtringat, veluti cum facit tumorem [l] in recto inteſtino. Ob ſalſedinem vero mordens, difficultatem quandam efficit; & cum non poſſit diutius retineri inſignis copia vrinæ in veſica, ſubinde aliquæ guttæ deſtillant. Recognoſcitur hæc febris ſenſu, qui eiuſmodi calorem acrem & fumoſum, quotidianum, aſſiduum iunctum cum ſiti inexhauſta percipit. Recognoſcitur & mente ex ſignis, quæ ducuntur vel a cauſa, vt a putredine pituitæ ſalſæ, vel a iuuantibus temperando & educendo eiuſmodi pituitam, & lædentibus eandem calefaciendo ac ſiccando, vel ab effectis, vt a ſiti, vigilia, retentione, ac difficultate vrinæ, lingua arida & [m] ſcabra, frigore partium extremarum, deiectione corrupta. Cauſa, hoc eſt, putredo pituitæ ſalſæ cognoſcitur ex cauſis, a quibus & putrefieri & produci pituitam [n] ſalſam oſtendimus. Tum ex iiſdem iuuantibus ac lędentibus, quæ in morbo enarrauimus. Ex effectis hoc vnum ſufficit, febris videlicet quam deſcripſimus. Symptomata, quæ numerauimus, omnia ſub ſenſum cadunt. Ex futuris euentus valde periculoſus [o] eſt in hac febre, quæ prauis adnumeratur, & vocatur λειπυρίας, nam præter aſſiduitatem caloris & ſitim, ac ſiccitatem ingentem, hæc pituita difficillime ſuperatur a natura, ita vt vix ſanati poſſit, præſertim cum illis accidere ſoleat, quibus vires non valent; quæ tamen vbi non ex toto debiles ſunt, neq; ipſa febris ac ſitis omnino vehemens, ſalus non omnino deſperata eſt. Tempus euentus non eſt diuturnú, ponitur enim hic morbus [p] in acutis, ita vt quatuordecim [q] diebus terminetur, quanquam poteſt multo citius finiri. Via ſalutis eſt, quod ſanguis [r] ex naribus exeat, aut ſequatur alui profluuium, ſeu craſſioris ſputi copia, aut transferatur materia putris ad ceruicem, ad coxas, aut ad partes genitales. Via interitus eſt, cum ob calorem ac ſiccitatem, & ob vim ſymptomatum vires deficiunt. In curatione potiſſimum danda opera eſt, vt pituita ſalſa, quæ putreſcit, partim temperetur, partim educatur, ſed non poteſt educi, niſi extenuetur atq; incidatur, quod opus pertinet etiam ad obſtructioné remouendam, ſed inimicum eſt calori & ſiccitati, cuius maxima habenda ratio eſt, illa enim quæ extenuant [s] & incidunt calefaciendi & ſiccandi vim habent; quare magis diluenda eſt frigidis & humidis pituita hæc ſalſa, quam extenuanda ſit & incidenda, nam ſicut illa [t], quæ in thorace craſſa continetur, & expuenda eſt, non debet calefacientibus & ſiccantibus extenuari, ſed magis dilui larga potione, ſic ſalſa, quæ facit febrem, vtilius diluitur ſorbitione humida, vt cremore, ptiſana, & potione aquæ calidæ aut tepidæ, vel illius etiam, in quo aliquod detergens bullierit, veluti hordeum ac dulcis radix, cum quo decocto vtiliter admiſcetur ſyrupus violatus, iulep violatus, ſyrupus ex glycyrrhiza, ſeu etiam ex capillo veneris: hoc pacto igitur diluetur ac temperabitur pituita ſalſa: educetur autem non quidem ſecta vena, niſi vires validiores fuerint, quod raro accidit, ſed magis leni aliqua purgatione vel euocatione vrinæ, ac ſudoris per ea medicamenta, quæ ſuperius enarrauimus [u] in quotidiana febre, quibus maxime vti licebit, vbi ſigna coctionis apparebunt. Symptomata cum grauiora ſint, poſtulant, vt leniantur, neq; expectetur curatio morbi & cauſæ. Lenietur ſitis potione aquæ tepidæ vel alterius, in qua hordeum bullierit. Aduerſus vigiliam dabimus diacodion, aut perfundemus caput aqua, in qua bullierit papauer, lactuca, hyoſcyamus, aut inungemus nares ac tempora eo linimento, quod populeon appellant. Ad retentionem & difficultatem vrinæ adhibebimus vas aquæ calidæ, in quo homo deſidat, præſertim in qua bullierit parietaria, eadem vtitur Hippocr. [x] cum recto inteſtino inflammato non redditur libere vrina, ſic enim diluitur craſſitudo pituitæ, & tabe fit eius ſalſedo.

[a] Hipp lib. 4. acut. 13.
[b] Supra c. 5.
[c] Hippoc. & Gal 4. acut. com. 15.
[d] Gal. in eodem com.
[e] Hipp. 4. acut. 16.
[f] Gal l. 2. de diff. feb. c. 4.
[g] Hipp. 4. acut. 13.
[h] Hipp 4. acut 15.
[i] Gal l. 2. de alim. facult. cap 40.
[k] Hippoc. 4. acut 14.
[l] Hippoc. & Gal l. 5 aph com 58.
[m] Hippoc. 4. acut 16.
[n] Hipp 4. acut. 16.
[o] Gal l. de inæqual. intemper. c. 8. & l. 4 aph. com 48.
[p] Hipp. 4. acut 13.
[q] Hipp lib 2. aph. 23.
[r] Hippoc. & Gal 4. acut. com. 17
[s] Gal lib. 11. meth. c. 10.
[t] Gal. 3. acut. com. 2.
[u] Supra c. 7.
[x] Hippo. l. de fiſtulis.

De febre quartana. Cap. IX.

QVARTA ſpecies earum febrium, quæ ab humorum putredine oriuntur, fit ab humore melancholico [y], atq; hæc nunc ſupereſt tractanda: eas enim perſecuti ſumus, quæ fiunt a ſanguine, a flaua bile, a pituita putreſcente. Appellatur hæc quartana ab ordine circuituum, qui tribus interpoſitis

[y] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 5.

poſitis diebus redeunt, & ideo quarto quoque die: ſicuti tertianā nominari diximus illam quæ oritur à flaua bile quoniam tertio quoque die, & quotidianam quæ à pituita quoniam quotidie redit, nam febris quam excitat ſanguis caret circuitibus & nominatur ſynocha. Continetur quartana febris calore multum acri & parum fumoſo, humor enim melancholicus, in quo reſidet, terrenus & ſiccus eſt, quamobrem parum edit fumi [a] cum incenditur, & acrem concipit calorem, ex contrario pituitoſus, vt ante oſtenſum eſt, cum humidam & aquoſam naturam habeat & multum vaporis [b] ac fumi excitat & calorem concipit minus acrem. In humore igitur melancholico qui quartanam febrem efficit, calor vt in teſta concipitur valde acris & cum pauco fumo, differt autem ab eo, quo tertiana continetur, quia non ita euidens eſt, neque ita multus vt in illa, quæ propterea nominatur [c] ardens, quamuis in vtraque & valde acris ſit, & parum fumi edat. Tempus quo acceſſio manet, ſimiliter eſt duodecim horarum, vt in tertiana, interdum tamen propter habitum corporis denſum, vires imbecillas & materiam craſſiorem & copioſiorem diutius trahitur acceſſio quartanę: circuitus, vt diximus, quartanus: eſt enim paucus hic humor & ideo neceſſe eſt diuturniori tempore colligatur tam multus vt naturam excitet ad expellendum, & nouam acceſſionem efficiat: poteſt autem & intermittere [d] & aſſiduus eſſe quartanus circuitus, plerunque [e] tamen intermittit ob acceſſionis breuitatem, & diuturnitatem ſpacii quo reuerti ſolet: contra vſu venire monſtrauimus in quotidiana, in qua ſpacium breuius eſt & acceſſio longior: & idcirco plerunque aſſidua eſt, raro enim peruenit ad integritatem, [f] tertiana febris indifferens eſt, cum ſæpe intermittat ſæpe etiam continua ſit. Differunt præterea inter ſe febres quartanæ, quod alię leuiores ſint, aliæ grauiores. Proxima cauſa à qua febris quartana oritur, iam dicta eſt, humor videlicet melancholicus, qui ſi putreſcit in venis [g] aſſiduam efficit, ſi extra venas intermittentem, vt dictum eſt de aliis humoribus: inde pro vt mitior vel ſæuior eſt, ita efficit grauiorem vel leuiorem quartanam, duplex autem eſt ille melancholicus humor, à quo proficiſcitur quartana, naturalis [h] & præter naturam, naturalis eſt fæx illa, quæ ex quolibet cibo, ac potione contrahitur in iecinore, vbi ſuccus à ventriculo attractus conuertitur in ſanguinem, eſt autem eiuſmodi fæx craſſa & nigra, allicitutque à liene quod ex ea ſuperat, deinde ex [i] liene ad inteſtina & venas ani: appellatur autem græce χυμὸς μελαγχολικὸς, hoc eſt humor melancholicus, accenditque cum putreſcit quartanam mitiorem, nam grauior oritur ab humore vſto, [k] qui græce vocatur μέλαινα χολὴ, latine atra bilis, neque redundat naturaliter, ſed per vſtionem aliorum humorum vt ſanguinis, flauæ bilis, pituitę, & humoris melancholici naturalis: non eſt autem ex toto vſtus & quodammodo in cinerem conuerſus cum quartanam efficit, alioquin non poſſet amplius putreſcere & febrem accendere, minus aſperam affert ille, qui oritur ex ſanguine vſto, quam qui ex flaua bile, vel ex humore melancholico: ſed com teſte Hippocrate [l] quartanæ febres aliæ per ſe incipiant, aliæ ſuccedant aliis febribus & potiſſimum vagis atque [m] inordinatis, quæ fiunt ab humore melancholico incipiunt ſtatim quartanæ, quæ ab alio humore vſto videntur magis ſuccedere aliis febribus: ſed ſatis de proxima cauſa: ſunt & aliæ, quæ efficiendi ſociæ ſunt, quod conferunt vel ad putredinem, vel ad procreationem humoris melancholici ſeu atræ bilis. Putredinem affert obſtructio, quam efficit, vel ipſemet humor qui putreſcit, vel pituita ob cruditatem ſimul redundans: procreatur humor melancholicus naturalis ex cibis [n] & potionibus terrenam ſubſtantiam habentibus, à calore iuncto cum ſiccitate & cum quadam etiam frigoris inæqualitate. Atræ bili ſuppeditant alii humores [o] omnes, qui in eam degenerant, cum in corpore noſtro à vehementi calore vruntur: quo ſpectant externa omnia valde calefacientia ac ſiccantia, ſi quando autem hyeme [p] fit quartana, id euenit propterea quod nequit ob tempus frigidum & humidum eiuſmodi materia educi atque abſumi, ſed retinetur in corpore ob quam cauſam Hippocrates [q] hyeme pleuritidem fieri teſtatur. Symptomata, quæ febrem quartanam ſequuntur, ſunt primum [r] dolor lienis, rigor vehemens, [s] qui non pungentium vt in tertiana, ſed refrigerantium vſque ad oſſa ſenſum repræſentat, appetitio cibi interdum aufertur, interdum nimia fit. Recognoſcitur in homine febricitante quartana ſenſu tactus ſub quem cadit calor ille (quem diximus) parum fumoſus, [t] valde acris, non tamen vehemens, cuius acceſſio occupat fere duodecim horas, & æqualiter increſcit, circuitus vero quartanus eſt, quem licet ex propoſiti caloris natura colligere. Ratione quoque coniicitur febris quartana ex cauſa proxima, nam, ſi intelligamus, putreſcere humorem melancholicum vel atram bilem, ſtatim coniiciemus propoſitam nobis febrem eſſe quartanā. Cæteræ cauſę, quę eiuſmodi humorem vel putrefaciunt vel procreant, per ſe proximam cauſam, & per hāc quartanam febrem denunciant. Aliquid etiam valet coniectura Archigenis: [u] nam ſi in cæteris ægrotantibus verſantur quartanæ febres, par eſt & eadem teneri hominem ad quem curandum adhibemur: huius fidem faciunt etiam quæ iuuant educendo vel leniendo eum humorem, vel nocent eundem contrahendo atque exaſperando: plurimum vero poſſunt effecta vt dolor ac tumor [x] lienis, rigor ſi febris intermittens ſit (vt plerunque eſt) principio acceſſionis ſine [y] ſenſu pungentium ſed cum frigore concutiente quod videtur vſque ad oſſa penetrare, ſed cum incipit quartana, cum materia quæ nimis cruda eſt minus mobilis ſit, rigor paruus eſt, proceſſu temporis efficitur maior cum ea concoquatur & reddatur mobilior: pulſus videtur quaſi [z] alligatus, & veluti ſenilis etiam in iuuene, incipiente acceſſione debilis tardus ac rarior, poſtea celerior, ſemper tamen tardus ſi comparetur cum pulſu aliarum febrium, non ita tamen paruus vt in quotidiana, eſt etiam inæqualis in vno & eodem [a] ictu cum incipiat & deſinat velocior quam ſit in medio ſpacio, ſentitur etiam arteria durior, color in vniuerſo corpore plumbeus, ac liuidus apparet, vrina [b] alba eſt, tenuis, aquoſa, inæqualis: ſed ſemper cruda, redditur tamen craſſior cum [c] ſoluitur febris, & interdum nigra [d] cum per eam noxius humor expurgatur. Exit ſudor multo magis quam in quotidiana, ſuperuenit ob cruditatem interdum [e] vomitus pituitæ. Cauſa hoc eſt humor melancholicus vel atra bilis putreſcens deprehenditur primo ex his, à quibus diximus contrahi vel putrefieri, deinde ex his quæ febri prodeſ-

[a] Hipp. ibid.
[b] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.
[c] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 3.
[d] Gale. 2. de diff. feb. c. 8.
[e] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 2.
[f] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.
[g] Gale. 2. de diff. feb. c. 9. & vlt.
[h] Gale. 2. de natur. fac. ca. 9.
[i] Galo. ibid.
[k] Gale. ibid. & l. de atra bile ca. vlt.
[l] Hippoc. 2. p. epid. 21.
[m] Hipp. ibid. & Hipp. ac Gal. 3 progn. 27. & p. ad Glauc. c. 6.
[n] Gale p. ad Glauc. ca. 6. & l. 2. de criſib. c. 4. & l. 3. de loc. affe. ca. 9.
[o] Galen l. de atrabile. c. 3.
[p] Hippoc. 2. aph. 25.
[q] Hip. 3. aph. 23.
[r] Gale. p. ad Glauc. ca. 5.
[s] Gale. 2. de diff. feb. c. 5. & l. 2. de criſib. ca. 3.
[t] Gal. 2. l. de diff. feb. ca. 5.
[u] Gal. l. 2. de criſib. cap. 3.
[x] Gale. p. ad Glauc. ca. 5.
[y] Gal. l. 2. de criſib. c. 3.
[z] Gal. ibi. & c. 4. & p. ad Glauc. c. 6.
[a] Gale ibid.
[b] Gal. 2. cru. ca. 4.
[c] Gale de vrinis c. 11.
[d] Gale p. ad Glauc. c. 6.
[e] Gal. l. de typ. c. 4.

ſe,aut obeſſe conſueuerunt ſiue exaſperando,ſiue leniendo, ſiue contrahendo , ſiue educendo eiuſmodi humorem:eadem enim pertinent & ad morbum & ad cauſam.ex effectis etiam colligitur cauſa & proprie ex ipſa febre quartana , quæ ſuam proximam cauſam demonſtrat : ſed cum non eadem ſemper ſit hæc , aliquando enim putreſcit humor melancholicus naturalis qui eſt fæx ſanguinis , aliquando [a] atra bilis præter naturam ſacta ex vſtione alterius humoris , diiudicabis vtrius ſit putredo ex cauſa efficiente videlicet & materia , vbi ſit calor in corpore præter naturam acrior, monſtrabit vſtionem,quod euenit cum quartana aliis febribus ſuccedit. Vbi vtatur homo [b] cibis craſſis, duris, ac valde terrenis,craſſis item potionibus vt vino nigro,conicies quartanam ortam eſſe ab humore melancholico,qui contrahitur ex eiuſmodi eſculentis & poculentis. Accedunt iuuantia & lædentia,cũ atra bilis cauſa eſt quartanę,magis iuuant [c] refrigerantia & madefacientia,magis nocent quæ calefaciunt aut ſiccant,quam vbi quartana oritur ab humore melancholico.Effecta hoc eſt ſymptomata [d] mitiora ſunt in quartana illa,quam affert humor melancholicus,quam in ea quam atra bilis: febris item hæc aſperior eſt quam illa , ſed multo magis aſpera eſt vbi vtatur flaua bilis , aut humor melancholicus , quam vbi ſanguis aut pituita : quamquam non deſunt notæ aliæ monſtrantes hunc aut illum humorem vri : nam licet cauſa vrens eadem ſit,nimius videlicet calor , alii tamen homines alio abundant humore,in vnoquoque autẽ vritur ille quo redundat. Symptomata,quæ ſequuntur quartanam febrem,omnia ſub ſenſum cadunt veluti dolor,ac tumor [e] lienis,& rigor ille, quem deſcripſimus.Euentus in quartana febre expectari [f] ſalubris debet cum non ſolum non ſit continua,ſed etiam plurimum temporis intermittat,interdum adeo [g] ſalubris eſt,vt ſoluat alia mala,veluti neruorum diſtentionem,& morbum comitialem. ſi quando autem ad hydropem [h] terminatur & perniciosa eſt, id non tribuendum eſt ipſi , ſed tumori lienis qui cum ea iungitur : vbi autem continua fuerit,vel ita multiplex vt aſſidue ægrotantem alioquin languidum,vel in ſenili ętate conſtitutum infeſtet,merito tunc temporis de vita ægrotantis dubitandum eſt. Tempus longum eſt , nam quartana omnium febrium longiſſima eſt, ęſtiuę tamen breues,inquit Hippocrates, [i] ſi conferantur cum autumnalibus, aut hyemalibus , protogatur enim tempus ob aerem frigidum. Via qua ſanatur eſt vel paulatim per coctionem,vel per ſudorem,ſi non paulatim non tamen ſubito:ſoluitur interdum vel per vrinam vel per [k] abſceſſum, via interitus eſt quod vires diſſoluantur,vel quod ob tumorem lienis vt diximus ſequatur [l] hydrops.

Poſtulat quartanæ curatio vt habeamus rationem virium eo magis quam aliæ febres , quo diuturnior eſt , nec poſſunt illæ ſuſtineri [m] tamdiu victu tenuiſſimo , aut etiam tenui quemadmodum in morbis aut acutis aut etiam minus longis , primum igitur danda opera eſt, vt conſeruentur vires , deinde ſpectandum eſt ad res præter naturam , quæ ſi alimentum reiiciant , quo vires ſuſtineri debent,id quod efficit cauſa nimirum putreſcens humor, magis ſpectandum eſt ad vires quam ad cauſam, ex rebus autem pręter naturam ſymptomata lenienda ſunt quemadmodum poſtremo declarabimus. Morbus hoc eſt febris deſiderat [n] refrigerantia & madefacientia: proxima cauſa hoc eſt putredo, [o] partim concoquentia,partim detrahentia: prohibitus perſpiratus atque obſtructio, partim detrahentia partim incidentia atque extenuantia , quod ſi hæc opera omnia inter ſe conferamus , comperiemus non minus tribuendum eſſe ei , quod requiritur à morbo,quam illis quæ à cauſa : febris enim validior eſt media quodammodo inter quotidianam & tertianam: in tertiana enim longe magis ſpectandum eſt ad morbum quam ad cauſam , in quotidiana magis ad cauſam quam ad morbum,in quartana æqualiter ad vtrunque,aut paulo magis ad vnum quam ad alterum. cum dantur ea quæ morbum ſanant cauendum ne cauſam augeant,& cum adhibentur ea quæ attinent ad [p] cauſam, videndum ne exaſperent morbum; ſed cum cauſa proxima poſtulet vel concoquentia vel [q] educentia, ſtatuere oportet vtris vtendum magis ſit,diſtinguere autem oportet & materiam & putredinem: materia ſi ſimpliciter ſit humor melancholicus , concoqui poteſt & interdum ad naturalem ſtatum redigi,ſin atra bilis vſta penitus exhaurienda eſt:neque enim poteſt amplius concoqui , quod eſt aliquo modo elixari: aſſum enim non reuertitur ad elixum , ita vt neceſſario educi debeat,quod non euenit humori melancholico, qui non eſt neceſſario exinaniendus cum coctionem admittat. Putredo ſi ex toto facta eſt,detractionem duntaxat [r] requirit,ſin veluti ſemiputredo quędam ſit,concoqui etiam poteſt humor ſemiputris & ad naturalem ſtatum redigi, neque neceſſe eſt exhauriatur. Multitudo [s] obſtruens ſula detractione curatur, humores vero qui quod craſſi ſint & glutinoſi obſtructionem afferunt, extenuandi atque incidendi ſunt : quod opus non tantum ſpectat ad obſtructionem tollendam ſed ad educendum:eo enim facilius [t] educuntur humores,quo magis fluunt & ad facilitatem coctionis : calor enim concoquens facilius permeat per ſubſtantiam tenuiorem & minus glutinoſam: quo fit vt veteres medici quartanæ febri [u] potiſſimum extenuantibus atque incidentibus medeantur. Cauendum tamen eſt ne ſub his ob calorem aut [x] ſiccitatem augeatur febris, aut [y] exaſperetur humor,in quo illa reſidet , quamobrem non vtendum eſt validis , niſi cum calor deferbuit,& cum ipſa materia putreſcens non eſt [z] atra bilis vſta , ſed humor melancholicus , maxime vero abſtinendum [a] eſt ab aceto , quamuis alioquin egregiam habeat vim extenuandi , cum fermenti modo in atra bile,& humore melancholico bullas excitet:reliquis extenuantibus validis,quæ calida ſunt vtemur poſt vigorem,& vbi humor non ſit vſtus ante remiſſionem , & cum atrabilis in qua verſatur quartana [b] vſta eſt , contenti erimus lenioribus : maxime opportuna ſunt ea quæ madefaciunt, proſunt enim febri atque humori concoquendo , & cum diluant & tenuius reddant id , quod craſſum eſt , reddunt humorem magis idoneum qui detrahatur & minus obſtructioni aptum. Inſtrumenta, quibus perficiuntur opera hæc , iam tempus eſt ſubiicere , vtemur ad refrigerandum & madefaciendum victu frigido,& humido in ſex rebus non naturalibus , qualem [c] ſupra deſcripſimus in curandis febribus in vniuerſum ab humorum putredine ortis: maxime autem ad morbum accommodantur cibus & potio egregie madefaciens , ſed à cauſa parum deſideratur vt cremor ptiſſanæ,

piſces

- [a] Gal. de atrabile ca. 3. & l. 2. de natur. fac. ca. 9.
- [b] Gale. 2. de diff. feb. c. 5. & l. 2. de criſib. ca. 4.
- [c] Trallian. l. 12. cap. 8.
- [d] Trallian. ibidem.
- [e] Gale. p. ad Glauc. ca. 6. & l. de typis ca. 4.
- [f] Hippoc. 3. p. epid. 4.
- [g] Hippoc. 5. aph. 71.
- [h] Galen. l. de typis c. 4.
- [i] Hip. 2. aph. 25.
- [k] Hippoc. & Gal. 4. 6. epi. tex. com. 2.
- [l] Gal. l. de typis c.
- [m] Hippoc. p. aph. 4.
- [n] Gale. l. 10. meth. ca. 10.
- [o] Gale. l. 11. meth. c. 4.
- [p] Gale. p. ad Glauc. ca. 11. & l. 11. meth. ca. 10.
- [q] Gale. l. 11. meth. c. 8.
- [r] Galen. l. 11. meth. c. 8. & 10.
- [s] Gale. ibid.
- [t] Gal. 2. aph. com. 9.
- [u] Gale. p. ad Glauc. c. 10.
- [x] Galen. 11. meth. c. 10.
- [y] Gale. p. ad Glauc. c. 11.
- [z] Trallian. l. 12. ca. 8.
- [a] Hippoc. l. 3. acut. cap. de oxymelle.
- [b] Trallian. l. 12. ca. 8.
- [c] Supra l. 4. ca. 2.

piſces ſaxatiles, aues montanæ, pulli gallinacei, oua: reiicitur [a] autem caro ſuilla quod nimis glutinoſa ſit, reiiciuntur, quæ inflant atque adſtringunt, potio idonea [ ] eſt vinum album tenue moderate calefaciens, præſertim in quartana quæ oriatur ab humore melancholico, nam in ea quam affert atra bilis, tutius eſt exhibere aquam, in qua hordeum bullierit cum zulapio violaceo. Præter victum valent ad refrigerandum ac madefaciendum medicamenta, vt ſyrupus quem dicunt violatum, aut ex pomis, ex lupulis, ſiue ex fumo terræ, aut etiam ex intybo cum aqua in qua bullierit hordeum, intybus, viola, fumus terræ. balneum [b] aquæ dulcis magis ſub victu quam ſub medicamentis continetur: valet autem ad refrigerandum & madefaciendum, præterea ad concoquendum & educendum ſudorem, tunc autem conuenit cum apparent ſigna coctionis. Ad concoquendum vero habita ratione caloris, conuenit etiam ſomnus, quies, tranquillitas, ſed habita ratione materiæ maxime idonea ſunt, vt ante oſtenſum eſt, quæ madefaciunt. Quod ſpectat ad extenuandum vitabimus ſemper acetum [c] vt paulo ſupra diximus & idcirco etiam oxymel, ante remiſſionem vero & cum humor melancholicus & cum atrabilis vſta eſt, fugiemus acria & contenti erimus madefacientibus, vt larga potione vini tenuis diluti, aut iure pulli gallinacei, ac ſerapiis, ac decoctis paulo ante relatis, ſed poſt vigorem vtemur valide [d] extenuantibus atque incidentibus præſertim redundante humore melancholico, cuiuſmodi eſt dioſpoliticum, diacalamenthum, diatrium pipereum, theriace, [e] mithridatum, ſuccus cyrenaicus atque alia huiuſmodi vehementia, quæ, ſi dentur in initio, quartanam magis duplicant quam ſoluunt. Quod attinet ad detrahendum, ſecanda [f] vena eſt vbi cum virium robore humor melancholicus mixtus eſt cum magna copia ſanguinis: permittendum autem eſt tunc eum exire craſſus & niger vt abunde effluat. Vtiliter etiam admouentur ſanguiſugæ ad venas ani ad quas [g] natura ſolet eiuſmodi ſanguinem detrudere. Vomitus [h] initio acceſſionis conuenit præſertim cum pituita ac cruditates redundant, ſed conuenit etiam poſt cibum: aluus ſoluenda eſt leni aliquo humore in inteſtina per clyſterem iniecto. Purgatio humoris melancholici non tota ſimul conuenit ſed paulatim, [i] oportet enim viciſſim extenuare atque incidere & purgare, cathartica idonea ſunt epithymum, polypodium, ſena, veratrum nigrũ, diaſena, diacatholicum, confectio hamech, electuarium epithymi, pilulæ ex fumo terræ, indæ, ex lapide lazuli, ſiue etiam ex lapide armeno. Proceſſu temporis conueniunt cum materia cocta eſt quæ & vrinam [k] & ſudorem euocent ſuperius à nobis relata in curatione in vniuerſum. Symptomata quibus ſuccurendum eſt ſunt potiſſimum dolor lienis & rigor, lenitur dolor lienis fomentis relaxantibus [l] cum quibus miſcere oportet aliquod adſtringens veluti roſam, abſinthium, hypociſthidem, vt ſeruetur robur viſceris quod vtiliter inungitur oleo ex capparibus, ſiue ex fraxino, cum quibus præterea oleis emollitur vnguentum ſpleneticum, vnguentum Althεæ, ſiue etiam emplaſtrum ex meliloto quod appellant, & viſceri dolenti ſuperdatur. Rigor poſtulat calefacientia, quæ adhibenda ſunt vel antequam incipiat, vel cum iam ſentitur, datur intus allium cum melle, aut medicamentum ex ſucco cyrenaico, aut caſtorio, vel bitumine Iudaico. Extrinſecus inungitur oleum aliquod calidum vt anethinum, coſtinum, laureum ſiue de agreſti cucumere, aut etiam in quo ros marinum bullierit, quibus vniuerſa ſpina, ſcapulæ ac brachia vtiliter liniuntur. Quæ ſpeciatim dicenda erant de febribus humorum putredinem ſequentibus habeant hunc terminum.

[a] Gale. p. ad Glauc. c. 11.
[b] Gale. ibid. Syr. de fumo terræ improbatur a Montano quoniã abſtergit l. de characteriſmis feb. cap. 14. pag. 45 a.
[c] Hip. 3. acu. cap. de oxymelle.
[d] Gale. p. ad Glauc. c. 11.
[e] Gale. ibid.
[f] Hippo. 6. aphor. 11.
[g] Gale. p. ad Glauc. c. 11.
[h] Gale. ibid.
[i] Gale. ibid.
[k] Galen. l. 11. meth. ca. 16.
[l] Gale. l. de rigore. c. 7.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Sextus,

QVI EST DE FEBRIBVS SPVRIIS Compoſitis, & Peſtilentibus.

Quæ differentiæ febrium tractentur in hoc libro.

CAPVT. I.

VIs eorum, quæ compoſita ſunt, non prius comprehenditur quam perſpecta fuerint [m] ſimplicia ex quibus componuntur: quis enim confectionis facultatem teneat, niſi ante [n] exploratum habeat, quid poſſint ſimplicia medicamenta ex quibus conficitur? eadem eſt ratio morborum, eadem & cauſarum vbi aut hæ aut illi inter ſe copulentur, neque enim æſtimari poſſunt niſi ſeparatim prius perpendantur. Quamobrem nos in tractandis febribus illis, quæ humorum putredinem ſequuntur, ante ſimplices ſpecies vna cum ſimplicibus cauſis perſequi voluimus, deinde tranſire ad compoſitas, licet autem, priuſquam eas perſequeremur, de differentiis in vniuerſum dixerimus, diſtulimus tamen in hunc locum nonnullas ex ipſis, quæ cum compoſitione quadam contineantur, debent ex ſimplicibus colligi: huiuſmodi ſunt febres ſpuriæ, & illæ quæ proprie dicuntur compoſitæ, quod plures ſimul euidenter iungantur, præterea peſtilentes ac prauę quę longiorem per ſe tractationem deſiderant, de his ergo omnibus hoc libro vberrime differemus ſumpto initio à ſpuriis.

[m] Gale. p. de ſimpl. c. 14.
[n] Gale. 7. c. 2. catap. cap.

De Febribus ſpuriis. Cap. II.

QVATVOR febrium ſpecies, quas ſuperiori libro tractauimus cum a ſyncero humore fiant, vt ſynocha a ſanguine, tertiana a flaua bile, quotidiana a pituita, quartana ab humore melancholico putreſcente nominantur exquiſitæ. eædem ſi oriantur ab humore non puro ſed mixto dicuntur ſpuriæ, quod vſu venit etiam tumoribus præter naturam, qui tunc exquiſiti ſunt cum fiunt ab vno humore ſyncero, vt inflammatio a ſanguine, eryſipelas a flaua bile, oedema a pituita, cancer ab humore melancholico, ſed ſi humor, a quo fit [a] quinis ex propoſitis tumoribus, cum altero mixtus ſit, tumor non erit exquiſitus ſed ſpurius. nunc igitur propoſitę nobis ſunt febres ſpurię, quarum natura quodammodo compoſita eſt: continetur enim febris ſpuria maiori ex parte calore illo quem affert putredo exuperantis humoris, ſed aliqua ex parte etiam eo quem efficit alter humor, qui cum exuperante mixtus putreſcit, ita vt quodammodo compoſita ſit ex duplici febre, ſicuti compoſitę etiam ſunt cauſæ. at compoſita etiam ſunt [b] ſymptomata. eadem eſt ratio cognitionis: indicia enim ex quibus colligitur ſpuria febris compoſita ſunt & mixta, magiſque referuntur ad ſigna illius cuius ſpuria magis eſt particeps. euentus, tempus, & via ſimiliter mixta ſunt, mixta item opera & inſtrumenta quę ad curationem [c] pertinent. Quo autem febris minus ſpuria eſt, eo magis omnia hæc ſimilia ſunt his quæ ad exquiſitam ſpectant: quantum recedit ſpuria ab exquiſita, tantum recedunt ea omnia quæ in ipſa attenduntur ab his, quæ in exquiſita febre animaduertimus, nunc declarabimus febres omnes ſpurias exemplo vnius tertianæ poſito.

Tertiana febris ſiue intermittat, ſiue contiuens ſit, poteſt eſſe ſpuria, agemus de intermittente, finge hanc a putredine flauę bilis in qua aliquid pituitæ mixtum ſit ortam eſſe, calor quo continetur, eſt multum acris & parum fumoſus, non tamen vt in tertiana exquiſita, ſed paulo minus acris & paulo magis fumoſus, circuitus ſimiliter tertianus eſt, acceſſio [d] longior, neque enim eſt duodecim horarum duntaxat, ſed interdum etiam trahitur vſque ad quadraginta: incrementum non ita celere eſt, neque ita æquale, vt in exquiſita, ſed minus celer, minus æquale. Calor neque primo contactu ſtatim, neque etiam poſt longum tempus acrem ſe oſtendit, ſed paulo poſt quam manum admoueris. Cauſa proxima tertianæ ſpuriæ eſt flaua bilis putreſcens, non tamen ſyncera, ſed cui adiunctum eſt plus minuſue pituitæ. Cauſę quæ proximam hanc efficiunt, ſunt quę procreant flauam bilem copioſam cum aliqua parte pituitæ, effectrix videlicet, hoc eſt calor viſcerum ope caloris externi non ita validus, vt qui flauam bilem ſynceram efficit, & materia eſculentorum & poculentorum non æque calida & ſicca vt quæ generat flauam bilem ſynceram: ſed mixta ſimiliter, & inæqualis, quanquã maiori ex parte idonea, quæ conuertatur in flauam bilem. Sympromata eadem fere ſunt, quæ in tertiana exquiſita, ſed paulum remiſſa, vt rigor principio acceſſionis cum minori cõcuſſu ac minori ſenſu [e] pungentium: ita vt horrorem potius referat, ſitis magis tolerabilis, vigilia quæ facilius expugnatur, affectus præter naturam non tantum iecinoris ſed ventriculi etiam. Recognoſcitur in ęgrotante tertiana ſpuria, ſenſu quidem, quod calor paulo minus acris & magis fumoſus percipitur & diutius [f] manet acceſſio quam in exquiſita, neque enim ſolummodo trahitur ad duodecim horas ſed interdum etiam ad quadraginta, ratione vero, ex cauſis, vt ex flaua bile putreſcente mixta, cum pituita cuius redundantiam coniicimus ex cauſis antegreſſis, a quibus generari potuit, atque ex effectis quæ mixturam vtriuſque ſucci paulo poſt referemus conſequi. Pertinet ad hoc coniectura illa Archigenis [g] ducta a ſimiliter vagantibus, quod eo tempore verſentur in aliis tertianæ ſpurię, tum ex his quę proſunt aut obſunt, magis enim iuuant & minus nocent ea quę ſpectant ad cauſam quam in tertiana exquiſita, in qua potiſſimum ſpectabatur ad morbum. ex effectis vt ex actionibus læſis, monſtrant enim tertianam ſpuriam, ſymptomata illa quæ ſuperueniũt exquiſitę, ſed magis remiſſa vt paulo ante mõſtrauimus. Ex futuris euentus qui in tertiana exquiſita fere ſalubris eſt, in ſpuria ſępe periculoſus impendet, quod longior ſit [h] & diuturnitate temporis vires debilitentur. quod item neque ars neque natura ita facile ſuperet humores compoſitos ſicuti ſimplices putreſcentes, cum diuerſam opem poſtulent. Docet Hippocrates [i] malos eſſe multos colores deiectionis, varios enim notant humores & morbum difficiliorem, quamuis non præſtet humorem omnino eſſe purum & nullo pacto dilutum, cum ſic etiam ęgrius vincatur: ſatius tamen eſt eſſe vnum humorem dilutum quam plures, ſed ſuperatur difficultas omnis vbi vires valeant, & ars opportune occurrat. Tempus quo finitur tertiana ſpuria multo longius [k] eſt quam quo exquiſita, quam diximus longiſſimam eſſe vbi peruenit ad ſeptimum circuitum, ſpuria enim interdum ad ſextum menſem prorogatur, eo autem diuturnior timenda eſt, quo plus mixtum ſit pituitæ craſſę & glutinoſæ cum flaua bile. Via ſanationis eſt ſudor & ſanguis ex naribus: minus tamen quam in exquiſita. magis enim ſoluitur alui profluuio, vrinæ copia, aut abſceſſu. Via interitus eſt quod partim a calore, partim a putredine & ſymptomatibus vires conuellantur & deficiant, quod etiam non raro contingit quia duplicatur ſuperueniente altera ſimili febre, vel deteriori facta putredine in febrem mali moris, ac vel peſtilentem, vel ei admodum proximam conuertatur. Opera & inſtrumenta quibus medemur tertianę ſpurię tantum recedere debent ab illis quibus vtimur ad exquiſitam, quantum illa recedit ab hac, ſpectare enim ſimul ad pituitoſam febrem eatenus oportet quatenus pituita admixta eſt cum flaua bile. poſtulat tertiana exquiſita magis refrigerantia & madefacientia quam detrahentia bilem, contra febris pituitoſa magis quæ pituitam exinanire poſſint, quam quæ febri refrigerando & madefaciendo occurrant, maxima ergo in ea habetur ratio morbi, parua cauſæ, in ſpuria neceſſe eſt ſimiliter maiorem habere rationem morbi, ſed cauſę quoque non mediocrem: requiruntur enim & tolerantur medicamenta [l] non tantum quę vaſia via educant putreſcentem & ſuperantem humorem, ſed etiam quæ ipſum extenuent atque incidant, quibus vti licet paulo validioribus, quam ad exquiſitam. Ratio victus etiam minus frigida & humida conuenit in ſpuria in ſex rebus non naturalibus, tum copia [m] cibi maior cum morbus diuturnior

[a] Gale. l. 14. meth. cap. 1.
[b] Gale. p. ad Glauc. c. 8.
[c] Gale. p ad Glauc. c. 10.
[d] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 8. & p. ad Glauc. c. 8.
[e] Gale. p ad Glauc. c. 8.
[f] Gal. ibi. & 2. de dif. feb. ca. 8.
[g] Gal. 2. criſium. c. 3.
[h] Gale p. ad Glauc. c 8.
[i] Hip. 4. aph. 21.
[k] Gale p ad Glauc. c 5.
[l] Galen. p. ad Glauc. c. 10.
[m] Gal. ibid.

turnior ſit, neque poſſint vires inedia ſuſtineri. Quamobrem cum ptiſſana miſcendum eſt mel, piper, panis conuenit decoctus in iure pulli gallinacei, in quo iacuerint, aut ferbuerint pulegium, ſerpillum, thimum, origanum & aliæ ſimiles ſtirpes, quæ vim habeant incidendi & extenuandi: conueniunt & eiuſmodi pullorum carnes præſertim elixæ. In potu ante vigorem exhibenda eſt mulſa, ſiue decoctum coriandrorum, aut etiam cinamomi, in remiſſione tranſeundum eſt ad vinum tenue & odoratum. Ad detrahendum ſuperantem & putreſcentem humorem vtemur [a] venæ ſectione: ſed proceſſu temporis etiam cum iam concoquitur, purgatione per cathartica, quæ ſimul educant flauam bilem & pituitam, rhabarbaro videlicet atque agarico, diaphœnicone, & electuario ex roſarum ſucco, & aliis ſimilibus quorum ſylua maxima eſt. Prius tamen vterque humor ſimul mixtus parari debet per ea quæ vtrumque reſpiciant, qualia ſunt ſerapium acetuſum ſimplex, oxymel item ſimplex, ſerapium ex cichorio, oxyſaccharum, de duabus, ſiue etiam quinque radicibus addito aceto, vna cum aqua in qua ſtirpes aut etiam radices bullierint, quæ eadem facultate præditæ ſint. Vbi multitudo imminuta erit & materia cocta, dabimus ea quæ [b] vrinam & ſudorem euocent, veluti decoctum radicum aſparagi, fœniculi, apii, petroſelini, glycyrrhizæ, chamomæli, chamædryos, & aliorum quę ſuperius in curatione tertianę & quotidianæ febris copioſius retulimus. Symptomata cum leuiora ſint in ſpuria quam in exquiſita tertiana, minus egent lenientibus; iiſdem tamen leniri poſſunt, quæ ad exquiſitam tradita ſunt.

[a] Gale. ibid.
[b] Gale. ibid.

De Febribus compoſitis. Cap. IIII.

A Febribus ſpuriis non multum illæ diſtant, quæ compoſitæ ſunt: quæ enim in vtriſque attenduntur ſimplicia non ſunt, ſed mixtam quodammodo naturam habent & compoſitam: eo tamen differunt quod vbi febres ſpuriæ ſunt poſſunt eſſe vnæ: quod non euenit vbi compoſitæ, nam plures tunc [c] neceſſario ſunt: nunc agendum nobis eſt de compoſitis: quæ facile intelligentur, ſi ea memoriter teneantur, quæ dicta ſunt de ſimplicibus. Ergo febres illæ, quæ humorum putredinem ſequuntur, interdum iunguntur cum inflammatione, interdum cum aliis febribus, illæ ſymptomata a veteribus [d] dicebantur, quas tractabimus in curatione membratim: maxime enim pertinent ad certas corporis partes, hæ, quæ ſine inflammatione ſunt, proprie nominabantur febres. ipſæ nunc nobis tractandæ proponuntur compoſitæ cum aliis febribus, ſiue [e] alterius, ſiue eiuſdem [f] generis, ſiue eiuſdem, ſiue diuerſæ ſpeciei, tum ſiue omnes continuæ, ſiue omnes intermittentes, ſiue aliquę continuæ, aliquæ intermittentes: poſſunt enim & quæ eidem, & quæ diuerſæ ſpeciei ſubiiciuntur, vel iiſdem, vel contrariis differentiis diſtingui. Genera febrium tria propoſuimus [g] pro triplici genere ſubiectæ materiæ, ſiquidem verſantur aut in partibus ſolidis ſicut hecticæ, aut in ſpiritibus ſicut diariæ, aut in humoribus ſicut illæ, quæ oriuntur a putredine nunc nobis propoſitæ. Iunguntur hæ interdum cum febre alterius generis veluti cum hectica, [h] interdum eiuſdem veluti cum plures ſimul concurrunt ortæ ab humorum putredine, ſed cum quatuor ipſarum ſpecies eſſe declarauerimus, ſynocham videlicet, quam excitat ſanguis putris, tertianam quam flaua bilis, quotidianam quã pituita, quartanam quam humor melancholicus, copulantur inter ſe ſæpius febres eiuſdem ſpeciei, vt duæ aut tres [i] tertianæ, vel quartanæ, [k] aliquando tamen & diuerſæ ſpeciei, vt tertiana [l] & quotidiana quemadmodum in hemitritæo, vbi concurrit tertiana intermittens cum quotidiana continente: quanquam concurrunt interdum plures continentes, aut plures intermittentes [m] ſimul. Harum febrium compoſitio cum diuerſis horis ægrotantem inuadunt ἐπιπλοκὴ [n] quaſi complexio quędam appellatur, vbi eadem hora hominem vexent nominatur κρᾶσις, hoc eſt mixtura ſeu temperatio. Dupliciter autem poſſunt eadem hora inuaderę, vel quod ita inceperint & perſeuerauerint, vel quod ex his quæ diuerſis horis inuadunt, aliæ præueniant, aliæ tardent, adeo vt aliquando in vnam & eandem horam incidat vtriuſque initium. Quæ diuerſis horis inuadunt facilius [o] diſtinguuntur, quæ eadem hora magis confuſæ ſunt, præſertim ſi ipſarum initia in vnum atque idem tempus incidant. Quod ſi copulentur hæ febres cum aliis diuerſi generis, vt cum hectica, qua ratione & dignoſcantur & curentur enarrabimus cum explicauerimus febres hecticas, neque enim intelligi poteſt vis rerum compoſitarum (vt in ſuperioribus [p] diximus) niſi prius ſimplicium natura perſpecta fuerit. at ſi plures iungantur inter ſe eiuſdem generis, ita vt omnes oriantur ab humorum putredine aut ſunt eiuſdem ſpeciei, aut alterius, ſi eiuſdem, neceſſe eſt diuerſis horis inuadant, nam eadem hora vna eſſet febris duntaxat, ſed ſi diuerſis horis, plures erunt, eadem autem erit natura omnium quod attinet ad calorem, ab eadem cauſa orientur, ſuperuenient eadem ſymptomata, eodem modo & ſenſu & mente præſentia comprehendentur, niſi quod reuertentur diuerſis horis [q] & iterabuntur. Euentus erit magis periculoſus. Tempus longius ſi ſequi debet ſalus, breuius ſi interitus. Via & ſalutis & interitus eadem erit ac ſi vna eſſet febris. Sed ſi iungentur diuerſæ ſpeciei febres, veluti tertiana cum quotidiana, poterunt & diuerſis [r] horis & eadem accedere, ſi diuerſis horis apparebit diuerſus calor [s] vt aliis valde acris, & parum fumoſus, aliis parum acris & valde fumoſus: quod ſi eadem hora concurrant, erit calor inæqualis mixtus & quaſi compoſitus. Cauſæ, ſiue eadem hora ſiue diuerſis inuadant, ſunt duo humores diuerſis locis putreſcentes, vt in vno flaua bilis, in altero pituita. Symptomata diſtincta ſunt vt tertianæ & quotidianæ, vbi diuerſis horis [t] inuadant, vbi eadem, mixta & confuſa. Cognoſcuntur diuerſis horis inuadentes vnaquæque ſuis indiciis ſuperius enarratis: vbi eadem hora indicia confuſa ſunt. Euentus magis periculoſus eſt vbi febres diuerſi generis ſunt, ſi cætera paria ſint, quam vbi eiuſdem ob varietatem humorum. Tempus etiam longius eſt. Via varia & ea quam cuique humoris ac febris ſpeciei tradidimus aptari. Ratio curandi compoſita eſſe debet ex ea quam ad vnam, & ex ea quam ad alteram ſcripſimus febrium ſimplicium; magis autem ſpectare oportet ad eam quæ grauior eſt. Hæc, quæ

[c] Gale. 2. de diff. feb. ca. 7. & 8.
[d] Gale. p. ad Glau. c. 4. & 4. aph. co. 73.
[e] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 7. & 8.
[f] Gale. 2. criſium c. 9.
[g] Supra l. p. c. 9. & Gale. p. de diff. feb. c. p.
[h] Gale. p. de diff. feb. c. 10. & l. 3. de praſa. pulſ. ca. 1.
[i] Gal. l. 2. criſium c. 9.
[k] Gale. p. ad Glau. c. 11.
[l] Gal. 2. de diff. feb. c. 7. & 8.
[m] Gale. 2. de diff. feb. c. 8.
[n] Gale. 2. de diff. feb. c. 7.
[o] Gale. ibid.
[p] Supra in hoc l. cap. p.
[q] Gale. 2. criſium c. 9.
[r] Gale. l. 2. de diff. feb. c. 7. & 8.
[s] Gale. ibid.
[t] Gal. locu dicto & l. 2. criſium c. 9.

de febribus compoſitis in vniuerſum dicta ſunt, magis perſpicua erunt ſi poſito vno hemitritæi exemplo patefiant.

De Hemitritæo. Cap. IIII.

Appellatvr à Græcis ἡμιτριταῖος, febris compoſita [a] ex tertiana & quotidiana, ſignificat ἡμὶ, id quod latini dicunt ſemis, vnde nominant ἡμίθεον ſemideum & ἡμίονον ſemiaſinum, hoc eſt mulum, interdum tamen vſurpatur vocabulum ἡμὶ ad ſignificandum non dimidium: ſed totum & alteram partem vt ἡμιόλιος, [b] quo modo videtur ſignificare hemitritæus tertianam totam & alteram partem, manet enim tertiana exquiſita duodecim horas, adeo vt illa, quæ prorogatur ad decem & octo, contineat totum tempus duodecim horarum & alteram partem, quanquam accipitur à quibuſdam hemitritæus pro tertiana longiore, [c] ſiue occupet decem & octo horas tantum, ſiue viginti quatuor, ſiue triginta ſex, aut etiam quadraginta octo. Accipitur tamen apud Hippocratem [d] hemitritæon, non ſimpliciter pro tertiana producta, ſed pro febre continente, acuta, mortifera, horrifica, in qua ſcilicet diebus imparibus multiplex accidit horror, qui finitur & rurſus renaſcitur adeo vt eiuſmodi dies maxime moleſti ſint, ſed dies pares leuiores ſunt, in quibus febris tantum cum frigore incipit, aut etiam cum modico horrore, qui vbi ceſſabit eodem die non amplius repetit. Hanc febrem ſcribit Hippocrates [e] vocari hemitritæum, quam dicit eſſe continuam, & non intermittentem, non quo non poſſit etiam eiuſmodi febrium compoſitio intermittere, ſed minus proprie diceretur hemitritæus. Neceſſe eſt autem eam quam deſcripſit Hippo. componi ex tertiana & quotidiana non quidem ex ambabus intermittentibus, quia non eſſet febris continens, non ex ambabus continentibus quia non eſſet horrifica, ſed neceſſe eſt vnam eſſe [f] continentem, alteram intermittere, cumque tertio quoque die reuertatur ille multiplex horror, neceſſe eſt tertianam eſſe illam quæ intermittit: & idcirco quotidianam eam quæ continens eſt, reuertitur hæc quotidie cum frigore aut modico horrore & paribus diebus, quo ſola eſt, non ſentitur multiplex horror, neque ita magna moleſtia, ſed dies impares [g] longe moleſtiores ſunt, quod præter quotidianam ſuperueniat tertiana, cuius rigor in horrorem degenerat, quod vis illa vehemens flauæ bilis remittatur à pituita. Reuertitur autem ſæpe eodem die horror, quod flaua bilis accendatur & ſuperet pituita & ita ceſſet horror & non perſeueret, ſed paulo [h] poſt ſuperueniat, quod vincatur flaua bilis à pituita & calor contrahatur: quod cum ſæpius accidat neceſſe eſt imparibus diebus multiplicare horrorem & quieſcentem rurſus excitari, adeo vt vix eo die febris ad vigorem perueniat & accendatur ex toto flaua bilis ac ſuperet pituitam. Augentur autem circuitus hemitritęi indies dum perueniatur ad vigorem. Poſſunt hæ febres tertiana ſcilicet intermittens & quotidiana continua, vel à primo [i] die incipere eadem hora, ita vt miſceantur & quodammodo inter ſe confundantur, taleſque reuertantur vſque ad vigorem, at poſſunt etiam eædem febres diuerſis horis hominem prehendere, ita ut diſtinctæ ſint & non confuſæ, ſed confundantur in vna acceſſione tantum, ſi vna anteuertat & altera tardetur, aliquando enim in vnam & eandem horam incident ambæ & confundentur, eritque ea ſola acceſſio hemitritæi, cum aliæ diſtinctæ ſint & non confuſæ. Cauſa hemitritæi eſt putredo pituitæ in venis, quæ quotidianam continuam, & flauæ bilis extra venas, quæ tertianam intermittentem efficit. Contrahuntur humores hi contrarii à cauſis contrariis vt flaua bilis à calore & ſiccitate, pituita à frigore & humore: quæ quidem poſſunt vel diuerſis temporibus contrariæ corpori noſtro euenire & ita contrarios ſuccos procreare, ſed poſſunt etiam eodem tempore, nam euenit interdum vt ventriculus frigidus ſit & pituitam contrahat, quo tempore calidius iecur auget flauam bilem, quid quod eſculenta & poculenta poſſunt ſimul contraria ſumi? vt alia, quæ calida ſint & ſicca apta ad flauam bilem contrahendam, alia, quæ frigida & humida, ad pituitam. Romæ [k] ſcribit Galen. frequentiſſimum eſſe hemitritæum, vbi inæquales & contrariæ cauſæ inter ſe concurrunt. Symptomata, quæ ſequuntur hemitritæum ſunt maxime multiplex [l] ille horror, quem diebus imparibus accidere diximus, tum ſitis ob vim flauæ bilis, ſomnus grauior ob vim pituitæ, animæ defectio quod vtraque [m] mordere poſſit os ventriculi. Recognoſcitur in homine ægrotante hemitritæus ſenſu, tactu enim percipitur calor aſſiduus qui quotidie reuertitur, ſed imparibus [n] diebus cum multiplici horrore, paribus vero cum frigore duntaxat, aut cum modico horrore ſemel tantum inuadente, ita vt non difficile ſit hemitritæum ſenſu iudicare: quanquam poteſt etiam conîici ex cauſis, vt ex flaua bile extra venas & pituita in venis putreſcente, ex communiter vagantibus quod alii ægrotantes tunc hemitritæo laborent, ex his quæ prodeſſe aut obeſſe tertianæ, vel quotidianæ febri monſtrauimus, poſtremo ex effectis vt ex [o] pulſu vario, ob tertianam quidem magno, celeri, ac frequenti, ſed ob quotidianam contrario, ita ut valde inæqualis ſentiatur, ex ſiti, ſomno, animi defectione, inæqualitate frigoris & caloris, ſudore, vrina, deiectione, variis partim ad tertianam partim ad quotidianam ſpectantibus. Cauſa proxima, flaua bilis videlicet & pituita putreſcens, colligitur ex cauſis à quibus vterque humor gignitur, tum calidis & ſiccis, tum frigidis & humidis ſiue diuerſis temporibus inciderint, ſiue in idem concurrant: huc ſpectat locus vbi eſt eiuſmodi inæqualitas, quemadmodum Romæ [p] vbi hemitritęus frequens eſt. Colligitur etiam proxima cauſa ex varietate eorum quæ proſunt aut obſunt, & tandem ex effectis & potiſſimum ex his quæ detruduntur variis ac inæqualibus, flauam bilem ac pituitam indicantibus. Symptomata ſenſui manifeſta ſunt quemadmodum multiplex ille horror, ſitis, ſomnus grauis, animæ defectio. Euentus [q] periculoſus eſt, & ob magnitudinem ſymptomatum, & ob aſſiduitatem febris, & ob difficultatem, quam affert tam naturæ quam arti varius humor à quo febris hæc accenditur, merito igitur ponitur hemitritæus ab Hippocr. [r] in mortiferis, plerunque enim hominem abſumit: vbi tamen leuior ſit, & ſymptomata leuiora afferat & natura non omnino imbecilla ſit, polliceri ſalutem poſſumus. Tempus, quo expectare

eventum

[a] Galen. 2. de diff. feb. c. 8.
[b] Gal. de Typis c. 4.
[c] Gal. ibid.
[d] Hippoc. p. p. epid. 23. & 3. p. epid. 5.
[e] Hippo. locis citatis.
[f] Galen. 2. de diff. feb. 8.
[g] Hippoc. p. p. epid. 23.
[h] Gale. 2. de diff. febr. 8.
[i] Gale. 2. de diff. feb. c. 7.
[k] Gal. 1. p. epid. com. 25.
[l] Hip. & Ga. p. p. epid. 23. & l. 2. de dif. feb. c. 7. & 8.
[m] Gale. l. de typis c. 4.
[n] Hip. & Ga. 2. p. epid. 23.
[o] Gale. 2. criſium. c. 9.
[p] Gale. 2. p. epid. com. 25.
[q] Gal. l. de typis ca. 4.
[r] Hippo. 3. p. epid. 5.

euentum debemus, breue eſt, cum hemitritæus inter [a] acutas febres referatur: ſi ſequi debet interitus, quo grauior eſt morbus & natura imbecillior, eo celerius expectandus eſt, ſed ſi debet ſequi ſalus, quamuis hemitritæus ſit febris acuta, neceſſe eſt multum temporis intercedat: finitur enim hemitritæus paucis diebus, quoniam finitur [b] tertiana, ex qua componitur, ſed relinquitur quotidiana, quæ diuturna eſt, ita ut ſanitas non ſequatur niſi poſt longum tempus. Via ſanationis eſt varia expulſio & flauæ bilis [c] & pituitæ per ſudorem, vrinam, vomitum, deiectionem, vt in quotidiana, & tertiana ſimul iunctis: interitus ſequitur ob aſſiduitatem febris, grauitatem ſymptomatum, varietatẽ humoris putreſcentis. Curatio hemitritæi mixta eſt ex ea quę tertianę, & ea quæ quotidianę conuenit, oſtendimus [d] autem in tertiana conſilium magis dirigendum eſſe ad febrem refrigerandam & madefaciendam, quam ad cauſam detrahendam: contra in quotidiana magis ad cauſam detrahendam, extenuandam, incidendam, quam ad febrem refrigerandam & madefaciendam. In hemitritæo exquiſito cum pares ſint tertiana & quotidiana, pariter ad vtramque ſpectandum eſt, & ideirco non magis dirigendum conſilium ad morbum quam ad cauſam, vel ad cauſam quam ad morbum: in tertiana ſpuria quamuis egregie ad vtramq; conſilium dirigatur, plus tamen tribuitur morbo quam cauſæ, quod flaua bilis ſuperet pituitam, ſed cum inter ſe pugnant quæ morbo, & quæ cauſæ conueniunt, cum illa refrigerare & madefacere debeant, hæc magis calefacere & ſiccare ad extenuandum, incidendum atque educendum, quæret quis quo pacto ſuccurrere vtrique ſimul liceat? dicendum eſt, aut viciſſim vtendum nunc his nunc illis, aut mixtis inter ſe, ita vt vtriuſque vim temperent. Inſtrumenta quibus ad refrigerandum & madefaciendum vtimur, ſunt & ſex res non naturales ad rationem victus attinentes, & medicamenta, debent autem eiuſmodi eligi vt moderata ſint, ne cum medentur febri, nimis cauſæ vim augeant. Ad extenuandum atque incidendum, vtendum quoque eſt partim victu, partim medicamentis, ſed ſimiliter moderatis, ne [e] febrem exaſperent, valet oxymel dilutum aqua, in qua bullierit fœniculus, & anethum, ſyrupus acetoſus, de duabus radicibus, de betonica, de biſantiis, quæ medicamenta accommodantur etiam ad mouendam vrinam: ſudor euocatur relaxantibus ſiue intus datis ſiue extrinſecus admotis, maxime idoneum [f] chamemælum. Vomitus excitatur aqua [g] in qua bullierit radicula. Danda præterea ſunt carthartica quæ ſimul educant & flauam bilem & pituitam vt biera, cui additum ſit aliquid ſcammonii, & colocynthidis: Rhabarbari atque agarici dilutum. Diaphœnicon cum electuario ex ſucco roſarum ac ſyrupo roſato ſolutiuo. Vbi deſiit tertiana ad curandam deinde quotidianam, licet vti medicamentis actioribus, quæ pituitam [h] extenuent, incidant, atque educant. Symptomata leniri debent, vt multiplex ille horror diebus imparibus, per moderate calefacientia præſertim extrinſecus impoſita vt fomenta, olea. Sitis per ea quæ refrigerant & madefaciunt, cuiuſmodi eſt potio aquæ in qua bullierit hordeum & maxime ſi ei addatur aliquid zulapii viola conditi. Somnus per excitantia, cuiuſmodi ſunt ea quæ quouis modo dolorem faciunt & omnibus ſenſibus moleſtiam inferunt. Animæ defectio per ea quæ vires [i] reficiunt, vt per vinum tenue quod facile diſtribuatur, ſicuti & per elixir, quod appellant, præſertim aliquod frigidiori aqua temperatum, per ea quæ auertunt ab ore ventriculi cuiuſmodi ſunt clyſteres, ac balani ſæpius in anum inditi, aut adſtringendo ipſum confirmant veluti oleum ex abſinthio, ex nardo, ex maſtiche, ſiue etiam ex cydoniis, quod melinum vulgo nuncupatur.

[a] *Hipp. ibid. & p. p. epid. ſect. 3.*
[b] *Gal. 2. diff. feb. ca. 7.*
[c] *Gale 3. criſium. c. 3.*
[d] *Supra l. 4. cap. 4.*
[e] *Galen. l. 11. meth. ca. 10.*
[f] *Gal. 3. ſimpl. ca. 10.*
[g] *Gale. p. ad Glauc. c. 12.*
[h] *Gale. p. ad Glauc. c. 12.*
[i] *Galen. l. 12. meth. ca. 4.*

De Febribus Peſtilentibus, & de contagione.
Cap. V.

Ex differentiis febrium, quas ſeorſum enarrandas propoſuimus, reſtant peſtilentes, quas Græci [k] nominant λοιμώδεις nam λοίμος peſtem ſignificat, ſunt autem peſtilentes ex his quæ communiter [l] vagantur & plures eodem tempore occupant, non tamen omnes communiter vagantes dicuntur peſtilentes, ſed illæ duntaxat, quæ prauæ ſunt & pleroſque [m] interimunt eorum, quos attingunt: minus proprie peſtilentes dicuntur illæ, quæ aut pernicioſæ ſunt & non vagantur communiter, vt prauæ quædam febres, quæ quoſdam inuadunt, aut vagantur quidem communiter, ſed licet ſint graues, non tamen ſunt valde pernicioſæ, quemadmodum illæ quę cum maculis, quę ſimiles lentibus ſunt, aut cum variolis, vel morbillis iunguntur, quas omnes differentias nunc tractabimus. Veniant primo in medium illę, quę proprie peſtilentes ſunt, quod videlicet communiter vagentur & ſimul pernicioſę ſint. Continentur hæ acri & fumoſo calore, vt alię omnes, quę putredinem ſequuntur: caloris acrimonia primo contactu non percipitur, ſed diutius tangenti ſubinde calor acriorem ſe oſtendit, contra quam in tertiana cuius acrimonia magna initio ſentitur, ſed paulatim videtur ſuperari, principio igitur cum tangitur, calor tepidus videtur in partibus [n] externis, quamuis internę videantur vri: quod à Thucydide in Attica peſtilentia deſcriptum pręclare interpretatur Lucretius [o] his verſibus,

» *Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri*
» *Corporis in ſummo ſummam ferueſcere partem:*
» *Sed potius tepidum manibus proponere tactum:*
» *Intima pars hominis vero flagrabat ad oſſa:*
» *Flagrabat ſtomacho flamma vt fornacibus ignis.*

Sunt autem peſtilentes febres omnes aſſiduę, inficit enim prauitas putredinis humores qui in venis ſunt, neque vires ſub ea valere adeo poſſunt, vt expellant ex venis humorem noxium: quo fit vt nunquam intermittant. Ordo circuituum quiuis eſſe poteſt, quotidianus, tertianus, quartanus, cum quiuis quatuor humorum hanc prauitatem putredinis, [p] quę peſtilentem febrem affert, poſſit contrahere. Sanguis ſi hoc pacto putreſcat celerrime vertetur [q] in flauam bilem: ita ut pro ſynocha ter-

[k] *Gal. l. p. de diff. feb. c. 4.*
[l] *Gal. p. p. epi. com. p.*
[m] *Gal. l. 3. epi. com. 20.*
[n] *Galen. p. 6. epid. com. 29. & l. 9. ſimplic. c. de terra armena.*
[o] *Lucretius l. 6.*
[p] *Gal. p. 6. epid. com. 29.*
[q] *Gal. l. p. de diff. feb. c. 9.*

tianam efficiat, febres igitur peſtilentes, aut tertianę erunt, aut quotidianę, aut quartanę: erunt autē plerunq; tertianę: quoniam ſunt [a] ardentes & idcirco fiunt à flaua bile, quamuis poſſunt etiam eſſe quotidianæ, & ardentes à pituita [b] ſalſa, quæ perinde ac flaua bilis excitat ſitim illam inexhauſtam ardentium febrium: rato datur quartana continens, [c] & multo rarius inuenitur peſtilens.

Cauſa febris peſtilentis proxima eſt humor putreſcens, plerunque flaua bilis, interdum pituita ſalſa, interdum ſed raro atra bilis: ſed cum peſtilentes febres ab aliis diſtent quod pernicioſæ ſimul & communes ſunt, neceſſe eſt proximæ rauſæ, hoc eſt prædictorum bumorum putredini addi aliquid, quod & prauitatem efficiat & communitatem: efficit prauitatem qualitas [d] putredinis, & locus vbi materia putteſcit: qualitas ad repugnantiam quandam totius ſubſtantiæ refertur: talis enim eſt putredo, quæ peſtilentem febrem affert, vt non tantum exceſſu caloris & humoris, quemadmodum in aliis febribus, ſed etiam tota ſubſtantia aduerſetur naturæ noſtræ. Locus etiam vbi putreſcit bumor, qui peſtilentes febres excitat, eſt dexter [e] ventriculus cordis, aut certe locus maxime cordi vicinus, in aliis ſebribus neque putreſrit materia in corde neque ita vicina, ſed focus in quo accenditur magis diſtat, [f] ita vt cor tantum accipiat vapores puttes, non materiam putreſcentem quemadmodum in peſtilente, quæ ob hanc rauſam vrit etiam internas partes & in externis quodammodo repida ſentitur, concurrit enim calor innatus ad cor, quo allicitur ſpiritus & ſanguis ex vniuerſo corpore ob eiuſmodi putredinis feruorem, perinde ac ſi à cucurbitula attraheretur. Cauſa vero cur communis ſit peſtilens febris, & multos eodem tempore prehendat, eſt ſimilis differentia cauſæ afferentis eiuſmodi putredinem, nam, cum febris & putredo multorum communis ſit, neceſſe eſt cauſam putrefacientem eſſe communem, huiuſmodi eſt [g] aer, qui quo pacto poſſit putrefacere humores in corpore noſtro, iam perpendendum eſt. Duplici nomine poteſt aer humores noſtros putrefacere, & quod valde calidus ſit, & quod valde putris: qui valde calidus eſt, quemadmodum æſtiuus in conſtitutione admodum calida, poteſt humores putrefacere, non tamen in quouis corpore, ſed in [h] eo quod putredini maxime expoſitum eſt: cuiuſmodi eſt illud quod prauis ſuccis redundat, quemadmodum euenit in penuria annonæ: [i] pauperes enim tunc quibuslibet cibis veſcuntur etiam deterrimis, ea quibus gignuntur praui ſucci, qui ob aeris calorem vehementem prauam contrahunt putredinem & peſtilentem ſebrem afferunt, qualem conſtat fuiſſe [k] Commodo Imperatore. Sed cum ſupra, vbi de cauſis febrium in vniuerſum, oſtenderimus putreſcere in nobis bumores ob prohibitum perſpiratum, vertitur in dubium quo pacto poſſit per ſe aer calidior humores in nobis corrumpere. Soluitur tamen quod aer calidus externus, qui ad pulmonem & cor penetrat, circumfuſus humoribus, qui ibi verſantur eos putrefacit: perinde ac calida expiratio retenta, & cum valde calidus eſt magnam excitat putredinem, quam ſequuntur febres peſtilentes: proxima enim putredinis cauſa poſita eſt ab Ariſtotele [l] calor aeris circumfuſi corrumpens calorem internum, quare non eſt quod miremur ſi valde calidus aer quem haurimus, poſſit noſtros humores putrefacere eum idem poſſit & expiratio retenta. Cæterum externus aer magnam putredinem & febrem peſtilentem affert in illis [m] duntaxat corporibus quæ prauis ſuccis redundant. Alio nomine diximus aerem poſſe putrefacere humores noſtros & afferre peſtem, quod ſcilicet ſit valde putris, redditur autem talis facile cum naturaliter ſit calidus & humidus: quod ſi reddatur calidior [n] & humidior facile corrumpitur, veluti in peſtilentia illa, quam in Cranone accidiſſe Hippocrates [o] reſtatur æſtiuo tempore ob pluuiarum multitudinem. Putredinem etiam ſequi pluuias [p] multas idem tradidit, quanquam putreſcit quoque ob mixturam putrium vaporum, vel in bello ea multis cadaueribus [q] inhumatis, vel ea palude, aut auerno aliquo exhalantibus, licet non ſit effectus calidior & humidior. Ad puttem aerem referri poteſt contagium [r] eorum qui peſtilenti febre laborant, contaminant enim alios qui proximi ſunt, ob vapores quos exhalant valde putres ac glutinoſos, qui aerem putrem reddunt, quem qui proximi ſunt allicientes incidunt in ſimilem febrem peſtilentem, licet non attingantur ab ægrotante. Quid quod etiam veſtes excipiunt eiuſmodi puttes vapores, quos retinent ita ut contaminare etiam poſt diuturnum tempus poſſint eos à quibus tractantur? ſed multo magis per contactum vapores putres, qui ab eiuſmodi [s] ægrotantibus expirant, poſſunt proximos homines afficere, atque hæc eſt vera & propria contagio, quamuis & aer & veſtes à quibus eiuſmodi vapores excipiuntur aliquo pacto ad contagionem referantur. Habet autem vim aer putris putrefaciendi etiam in hominibus qui non redundant prauis ſuccis, quod non eueniebat eum calidior erat duntaxat, quamquam etiam vbi putris eſt non æque afficit omnia [t] corpora, ſed magis illa, quæ magis ſunt putredini expoſita: cuiuſmodi ea ſunt in quibus aut multi aut etiam praui humores abundant, & non patent foramina cutis & canales: nam paruo momento hæc incidunt in putredinem, à qua illa defenduntur quæ contraria ſunt, hoc eſt quæ non redundant multis aut prauis ſuccis, neque canales clauſos habent, aut foramina minus patentia: eiuſmodi enim corpora non facile incidunt in putredinem & in febrem peſtilentem, ſed facile defenduntur & ab aere putri, & à contagione. Curabant veteres medici eos, qui peſtilenti febre, perinde atque eos qui aliis morbis laborabant, neque contagionem timebant, cum pulſum aut [u] thoracem tangebant aut inſpiciebant linguam, freti corpore puro & canalibus ac foraminibus apertis. Si quis obiiciat putrem aerem magis permeare corpora patentia quam clauſa, atque idcirco magis defendi poſſe ab eo quæ minus patent: reſpondebimus, cum cogimur verſari in aere putri, nullo modo poſſe ipſum euitare adſtrictis canalibus aut foraminibus clauſis, ſi quidem per os tranſit, & guttur aſſidue neceſſario ad cor & pulmonem: ſed multum intereſſe, purum ne ſit corpus & pateat exitus vaporibus putribus, an redundans multis vel prauis ſuccis & interclusum habens exitum fuliginis & calidæ expirationis, nam hoc maxime læditur ab aere putri, illud facilius defenditur. Tanta autem eſt vis interdum aeris putris, vt non tantum humores qui in corde ſunt, ſed ipſius quoque ſubſtantiam ſolidam poſſit afficere: & ita ſimul febrem [x] hecticam afferre, & eam quæ putredinem ſequitur, adeo vt febris peſtilens

quam-

[a] Gal. 3. 3 epi. com. 9.
[b] Hippoc. & Gal. 4. acutor. 13.
[c] Gale. 2. de diff. feb. c. 2.
[d] Gal. p. 6 epid. com. 29.
[e] Gal. l. 3 de praſag. pulſ. ca. 3.
[f] Gale. p. 6 epi. com. 29.
[g] Gale. p. de diff. feb. c. 4.
[h] Gale. ibid.
[i] Gale. p. de diff. feb. ca. 3.
[k] Gale. ibid. & l. de ſuccorum bonitate & vitio cap.
[l] Ariſtot. l. 4. Meteor. ca. p.
[m] Gal. l. p. de diff. feb. c. 4.
[n] Gale. ibid.
[o] Hipp. 2 epi. ab initio
[p] Hippoc. 6 aph. 16.
[q] Gale. p. de diff. feb. c. 4.
[r] Galen. p. de diff. febr. c. 2.
[s] Gale. ibid.
[t] Gale. p. de diff. febr. c. 4.
[u] Galen. 3. de praſag. pulſ. ca. 3.
[x] Gale. ibid.

quamuis in illis ponatur, quæ verſantur in humoribus, poſſit etiam inter hecticas referri, cum verſabitur in ſubſtantia ipſa cordis putreſcente. Sed cum ab aere putri poſſint affici & humores, & partes ſolidæ cordis, videntur etiam poſſe putrefieri ſpiritus eiuſdem, quod vbi accidat, febris peſtilens cum in ſpiritibus verſetur, videbitur in diariis ponenda: quod tamen prætermiſſum eſt à veteribus auctoribus, quia eiuſmodi diaria exigui admodum temporis erit, celerrime enim aut humores, aut etiam ſolidæ partes cordis concipient eiuſmodi putredinem, & ita fiet aliud genus febris: ſed longius labimur in exponendis cauſis febris peſtilentis, pergamus ad effecta. Symptomata quæ febrem peſtilentem ſequuntur plurima & maxima ſunt, cum non tantum proficiſcantur ab exceſſu caloris aut ab humoris qualitate vel quantitate quemadmodum in aliis febribus, quæ oriuntur à prauis ſuccis, ſed multo magis à qualitate [a] putredinis tota ſubſtantia pugnantis cum natura noſtra, ita vt non mirum videri debeat ſi adeo multa & grauia ſuperueniant, cuiuſmodi & perſpecta ſunt à nobis in peſte illa, quæ triginta octo ante annos tota fere Italia vagata eſt, & à Thucydide [b] enarrata, vbi peſtem illam deſcribit quæ Athenas occupauit, eandem ex Thucydide exceptam præclare latinis verſibus expreſſit [c] Lucretius. Accidunt eadem ſymptomata plurima & grauiſſima etiam ſine peſte febribus illis prauis quas Græci [d] λοιμώδεις dicunt, ſunt autem ea quæ proponuntur [e] ab Hippocrate in prognoſticis ad interitum ſignificandum, læduntur enim valde actiones; effectus & qualitates corporis plurimum à naturali ſtatu mutantur, quæ detruduntur [f] maxime præter naturam apparent. Ex animalibus actionibus offenditur tam mens, quam ſenſus, & motus: mens quidem perturbatur, homo delirat, decipitur imagine rerum, obliuiſcitur etiam ſui ipſius. Quod attinet ad ſenſum, vigilat, dolet, percipit enim morſum quendam in ore ventriculi, oculi caligine occupantur, & aures, vt inquit Lucretius, [h] ſonoribus plenæ ſunt. At debilitatur etiam motus voluntarius & linguæ & aliarum partium ita vt reſoluantur nerui, qui nonnunquam etiam diſtenduntur, ex quo ſequitur difficultas anhelitus, deprauatio vocis. At debilitatur actio quoque vitalis, ita vt ſequatur animæ defectio: debilitatur & naturalis potiſſimum concoctricis & expultricis facultatis, læditur item appetitio cibi & potionis, quæ quamuis pertineat ad ſenſum cum reſideat in ventriculo, & ad alimentum ſpectet, aliquomodo ponitur in naturalibus: repudiant ægri cibum, adeo vt niſi vel ſe [i] ipſos cogant, vel cogantur ab aliis intereant fame, ſed ſiti [k] tenentur inexpugnabili, ob quam vt inquit [l] Lucretius.

„ *Multi præcipites lymphis putealibus alte.*
„ *Inciderunt ipſo venientes ore patente,*

At valde etiam mutari diximus affectus & qualitates corporis, id quod Lucretius [m] optime expoſuit cum dixit:

„ *Principio caput incenſum feruore gerebant,*
„ *Et duplices oculos ſuffuſa luce rubenteis,*
„ *Sudabant etiam fauces intrinſecus atro*
„ *Sanguine, & vlterius vocis via ſepta coibat:*
„ *Atque animi interpres manabat lingua cruore,*
„ *Debilitata malis, motu grauis, aſpera tactu.*
„ *Triſte ſupercilium, furioſus vultus & acer:*
„ *A pedibuſque minutatim ſuccedere frigus*
„ *Non dubitabat, item ad ſupremum denique tempus*
„ *Compreſſa nares, naſi primoris acumen*
„ *Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,*
„ *Duraque, in ore iacens rictum frons tenta meabat.*

Tenduntur etiam præcordia in febre peſtilente, naſcuntur & puſtulæ variæ in vniuerſa cute, aridæ, nigræ, aut etiam rubræ quales Lucretius [n] enarrat cum ait.

„ *Et ſimul vlceribus quaſi inuſtis omne rubere*
„ *Corpus: vt eſt per membra ſacer cum diditur ignis.*

Pro puſtulis ſuperueniunt liuores, carbones, tumores in inguinibus, ſub alis, poſt aures, gangrænæ in partibus extremis, vt in manibus & pedibus, tum in [o] genitalibus: qui affectus in ſymptomatibus numerantur cum ſequantur alium morbum nempe febrem, non tamen omnes omnibus accidunt, ſed alii aliis ſuperueniunt, pro vt quiſque his vel illis humoribus redundat tenuioribus, craſſioribus, magis vel minus corruptis, pro vt item hæ aut illæ partes imbecilliores ſunt, & facilius tentantur à materia putri. Ea vero quæ [p] detruduntur maxime aliena ſunt, male enim ob putredinem olent, & adipem ob vim caloris liquatam præſeferunt: deſtillat frequenter ſanguis ex naribus corruptus atque ater: aluus [q] liquida & corrupta quædam reddit. Vrina [r] turbida, vel aquoſa ac tenuis eſt, in qua vel nihil vel pingue aliquod natat: ſudor & ſputum qualia ſint commemorat ſimiliter Lucretius [s] cum inquit:

„ *Sudoriſque madens per collum ſplendidus humor,*
„ *Tenuia ſputa, minuta, croci contacta colore*
„ *Salſaq; per fauceis rauca vix edita tuſſi.*

Huiuſmodi igitur ſunt ſymptomata quæ febrem peſtilentem ſequuntur. Sed ſatis de cognitione abſoluta rerum præter naturam. In homine, qui laborat febre peſtilente, recognoſcere primo ipſam oportet, quæ tum ſenſu percipi, tum ratione coniici poteſt, ſub ſenſum cadit calor qui internas partes [t] vrit, in externis tepidus ſentitur, præſertim primo contactu, nam diutius tangenti acriorem ſe oſtendit in omnibus febribus prauis, contra in ardentibus quæ prauæ non ſunt, quo diutius tangitur, eo magis ſuperari videtur caloris acrimonia, eſt etiam calor in peſtilenti febre continens, neque enim intermittere poteſt vt ſupra monſtrauimus, circuitus vero plerunque tertianus eſt, cum ſit ex

[a] Gal. p. 6. epid. com. 29.
[b] Thucydides l. 2. ſuæ hiſtoriæ.
[c] Lucretius l. 6.
[d] Gal. 2. prognoſt. com. 4. & 4. aphor. com. 48.
[e] Gal. 2. criſ. cap. 14.
[f] Gal. 3. 3. epid. com. 57.
[g] Hipp. 3. 3. epid. 62.
[h] Lucretius. l. 6.
[i] Gal. 3. 3. epid. com. 58.
[k] Hipp. 3. 3. epid. 59.
[l] Lucretius. l. 6.
[m] Lucretius ibidem.
[n] Lucretius l. 6.
[o] Hipp. 3. 3. epid. 12 & 26.
[p] Gal. 3. 3. epid. com. 57. & p. 6. epid. com. 29.
[q] Galen l. 5. meth. ca. 12.
[r] Hipp. 3. 3. epid. 15.
[s] Lucretius l. 6.
[t] Gale p. 6. epid. com. 25.

numero ardentium, quæ maxima ex parte fiunt à flaua bile, quanquam oriuntur etiam à pituita ſalſa, & tunc circuitum habent quotidianum. Mente vero conĳcitur peſtilens febris, & primo ex cauſa ipſa proxima, quam diximus eſſe putredinem, non tamen talis qualis [a] excitat alias febres, ſed quæ tota ſubſtantia aduerſetur naturæ noſtræ, quam vbi verſari in ægrotantis corpore conſtet: conſtabit etiam febrem eſſe peſtilentem. Plurimum vero conferunt ad eandem cognoſcendam febres ſimiles quæ communiter vagentur, par enim eſt & talem [b] eſſe qua laborat homo ad quem curandum adhibemur: id quod vulgo etiam notum eſt, aiunt enim tempore quo ficus matureſcunt, quamlibet auem eſſe ficedulam, volentes ſignificare tempore peſtis quaſlibet febres eſſe peſtilentes. Eadem colligitur ex his quæ vel proſunt, vel obſunt, vbi ſcilicet proſint non ſolum quæ putredini obſiſtunt, ſed antidota quoque & ea quæ tota ſubſtantia eiuſmodi prauitati aduerſentur, vbi item quæ quouis modo putredinem augent, obſint longe magis quam ſoleant aliis febricitantibus. Poſtremo indicant peſtilentem febrem ipſa effecta, hoc eſt ſymptomata cuiuſuis generis. Ex actionibus primo obſeruandus eſt pulſus, [c] qui imbecillior eſt, quam in aliis febribus humorum putredinem ſequentibus, celer, frequens, inæqualis, celerior autem eſt contractio quam diſtentio, non ſolum vt in aliis febribus humorum putredinem ſequentibus, ſed multo maxime, quod maxima ſit neceſſitas expellendi fuliginem non ſolum multam ac putrem ſed etiam prauam, quamuis magna etiam ſit neceſſitas refrigerandi. Accedunt læſiones aliarum actionum quas ſupra in ſymptomatibus numerauimus, vt delirium, obliuio, vigilia, dolor, morſus in ore ventriculi, caligo, ſonitus aurium, difficultas ſpirandi, neruorum diſtentio, aut reſolutio, deprauatio vocis, animæ defectio, incredibile [d] cibi faſtidium, ſitis inexhauſta, tum anxietas quædam & iactatio corporis, nullius tegmenti tollerantia, vt ſcribit [e] Lucretius.

[a] Gale ibid.
[b] Gal. 2. criſ. cap. 3.
[c] Gal. l. 3. de praſa. expulſa 3. & Aui. l. 4. f. p. tra. 4. cap. 2.
[d] Hipp. 3. 3. epid. 13. & 3. 3. epid. 58.
[e] Lucretius. l. 6.

„ *Nil adeo poſſis cuiquam leue, tenueq; membris*
„ *Vertere vtilitatem ad ventum, & frigora ſemper.*

Præterea ex affectibus & qualitatibus corporis, rubor faciei & oculorum, liuor [f] in variis partibus corporis, & eryſipelatis ſpecies, In ore fœtor, nam vt ſcribit [g] Lucretius.

[f] Gale p p. epid. com. 29.
[g] Lucretius ibid.

„ *Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem,*
„ *Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.*

Tum frigus partium extremarum, diſtentio præcordiorum, tum puſtulæ in cute rubræ aut etiam nigræ & aridæ, carbunculi, tumores glandularum, vt in inguinibus, ſub alis, poſt aures, gangrænæ in manibus pedibus, aut etiam in partibus [h] genitalibus. Ad hæc quę detruduntur corrupta ſunt & liquatam adipem pręſeferunt, proprie autem vrina aut turbida eſt, aut aquoſa ac tenuis in qua aut nihil reſidet, aut quaſi tela araneæ in lanæ ſpeciem coacta: deiectio birioſa vel atra eſt maxime fœtida, ac fere ſemper cum colliquationibus, ſępiſſime etiam cum lumbricis, teſte etiam Lucretio:

[h] Hipp. 3. 3. epid. 12.

„ *Sudoriſq; madens per collum ſplendidus humor.*

Fluxus ex naribus ſanguinis nigri. Monſtrant omnia hæc effecta febrem peſtilentem. Proxima eius cauſa, putredo ſcilicet humorum tota ſubſtantia pugnans cum natura noſtra, ſenſum latet, ideo neceſſe eſt conĳciatur ex cauſa, vt ex contagione & conſuetudine cum hominibus peſte laborantibus, ex aere vel nimis calido [i] & humido, vel etiam valde putri, ex corpore item ægrotantis expoſito eiuſmodi putredini, qualę eſſe diximus, quod aut prauis, aut etiam multis [k] ſuccis redundat, & cuius caua clauſa ſunt. Colligitur eadem cauſa ex his quæ proſunt aut obſunt, hæc autem non alia ſunt quam quæ prodeſſe vel obeſſe ipſi febri peſtilenti tradidimus. Eiuſdem etiam fidem faciunt effecta, ſed potiſſimum peſtilens febris quæ adeſſe non poteſt niſi adſit eius cauſa. Symptomata, cuiuſcunque generis ſint, ſenſui manifeſta ſunt tum medico tum ipſi ægrotanti atque aſſidentibus: percurre actiones læſas, qualitates corporis mutatas, expulſa ipſa, comperies omnia ſenſu iudicari. Quæ hactenus expoſita ſunt, non quamuis febrem peſtilentem indicant, ſed illam duntaxat quæ conſiſtit in humoribus putribus: at docuimus eandem verſari interdum in ſubſtantia [l] cordis & hecticam eſſe, interdum in ſpiritibus & poni in diariis, quamobrem has quoque internoſcere oportet. In hectica peſtilente calor magis ſqualidus ſentitur & valde acris circa thoracem, quamuis non percipiatur ab ægrotante cum æqualis [m] ſit, putat enim ſe non febricitare, non reuertuntur nouæ acceſſiones, pulſus longe imbecillior [n] eſt, ſed tamen æqualis, in magnitudine tamen & celeritate moderatus ſi quidem calor qui eſt in ſubſtantia cordis temperatur à frigore humorum quos continet idem cor. Vrina [o] fere naturalis eſt, non apparent in cute neque rubores, neque tumores, neque puſtulæ aut carbunculi aut alii tumores, cum neque putreſcant humores neque ob naturæ imbecillitatem detrudantur ad cutem, ſumma autem tunc adeſt virium imbecillitas. Quod ſi peſtilens febris reſideat in ſpiritibus cordis ita ut ſit diaria, de eius cognitione laborandum non eſt cum celerrime degeneret in aliam: tamen quamdiu manet vehementiorem præſefert calorem quam hectica, ſed minus acrem ac minus ſquallidum, & facilius affert animæ defectionem, non tamen cætera ſymptomata quæ afferri diximus vbi verſatur in humoribus putribus, ita ut non valde difficile ſit inter ipſas diiudicare. Sequitur prędictio futurorum, operæ precium autem eſt primo docere qua ratione impendens peſtis præſagiri poſſit, vt deuitari queat priuſquam incipiat, cum vbi iam incepit nec opinantes opprimat & pleroſque enecet; Præſagietur autem vt quoduis aliud futurum ex cauſis. Quod ſi videas aerem valde calidum & humidum vt æſtiuo [p] tempore vbi pluuia magna & frequens ſit, aut etiam putrem redditum ex vaporibus, qui vel à cadaueribus, [q] vel à corruptis aquis exhalantes cum eo miſcentur. Si tempeſtas item inconſtans ſit: ſi ob caritatem annonæ homines [r] vſi fuerint prauis cibis cum eiuſmodi aere, prædicere futuram peſtem oportet. Sed vbi iam inceperit & hominem prehenderit quem curamus, prædicere vt in aliis febribus euentum debemus, & tempus, ac viam. Euentus ob magnitudinem febris, ob prauitatem putredinis, ob grauitatem ſymptomatum plerunq; [s] pernicioſus eſt, quod vel ex ipſo Thucydide colligitur in peſti-

[i] Gale. p. de diff. feb. c. 4.
[k] Gal. ibi.
[l] Galen. 3. de praſa. expul. ca. 1.
[m] Gale. l. de inæqualis intemper. c. 7.
[n] Gal. l. 3. de præſag. pulſ. ca. 4.
[o] Gale ibid.
[p] Gal. l. p. de diff. feb. c. 4.
[q] Gale ibid.
[r] Gale ibid.
[s] Gal. 2. aph. com. 11. & Hip. 3. 3. epid. 51.

in peſtilentia quam Atheuis fuiſſe natrat, quod Lucretius [a] ſignificauit cum ait:

,, *Vaſtauitq; vias, exhauſit ciuibus vrbem,*
,, *Inde cateruatim morbo, mortique dabantur,*

Si qui autem euadebant incidebant in tabem, [b] aut in profluuium ſanguinis narium, ita ut tandem morerentur. Verum vbi vires validiores ſint, febris leuior, minor putredo, & minus grauia ſymptomata, ſeruari [c] homo poteſt, id quod coniicies ſi recte æſtimabis vires naturæ & morbi inter ſe cullaras: intelliges morbi vires potiſſimum ex ſymptomatibus: illud tamen obliuiſci non oportet quod vbi putredo prehendat ſubſtantiam cordis & febris peſtilens hectica [d] ſit, res omnino deſperata eſt, ita ut neceſſe ſit hominem interire. Tempus in his, qui ſeruari debent, poteſt breue eſſe quod natura valida detrudat totum id quod noxium eſt, ſed plerunq; minus valet quam vt poſſit totum opus perficere, quamobrem neceſſe eſt morbum primo remitti, ſed deinde diutius trahi, in illis vero qui interituri ſunt, niſi remiſſa febre paulatim in tabem incidant, neceſſe eſt tempus eſſe breue, id quod Lucretius [e] teſtatur cum ait.

,, *Octauoq; fere candenti lumine ſolis*
,, *Aut etiam nona reddebant lampade vitam.*

Sed poſſunt multo celerius mori. Recenſet Hippo. [f] Critonem quendam, qui laborare cepit tumore pedis & obortis nigris puſtulis poſtridie deceſſit. Via qua homo ſanatur eſt quod putreſcens materia aut educatur ex corpore, aut transferatur ad partes ignobiliores & puſtulas [g] efficiat, vel alios excitet tumores. Via interitus eſt quod vires ſub prauitate putredinis, ſub grauitate ſymptomatum conuellantur, præſertim vbi adſit animi defectio aut ſuperueniat gangręna, aut euaneſcant tumores prius apparentes, aut nimium vel alui, vel ſanguinis profluuium ſequatur, ita vt vel ſtatim abſumatur homo, vel proceſſu temporis tabeſcat.

His ita conſtitutis de cognoſcenda febre peſtilente proximum eſſet, quemadmodum in aliis morbis, vt ad curationem aggrederemur: ſed quia attingit quam plurimos, grauiſſima eſt, & plerunque pernicioſa, operæ precium iudicauimus docere prius qua ratione deuitetur, facilius enim deuitatur quam tollitur: ergo cum imminet ne ſequatur, auferenda cauſa eſt, vna ſi quidem via eſt prohibendi quæ alioquin expectantur, nimirum amotio cauſæ, effectricis videlicet vna cum habilitate [h] accipientis, qua ablata non amplius timendum erit quod impendebat malum. Effectrix cauſa prauæ putredinis & propterea febris peſtilentis neceſſe eſt communis ſit, huiuſmodi eſſe monſtrauimus & contagionem, & aerem ſiue nimis calidum, ſiue etiam valde putrem. Contagionis vocabulo ſignificamus proprie contactum, veluti eorum qui peſtilenti febre laborant, ſed vſurpamus ipſum minus proprie ad vapores putres ab ægrotante corpore [i] exhalantes, qui vel cum aere circumfuſo mixti, vel veſtibus retenti alios contaminant quos attingunt, quocunque modo accipiatur contagio deuitanda eſt, aut vbi id fieri non poſſit tale reddendum eſt corpus, vt minus habile ſit ad huiuſmodi putredinem accipiendam; Quod quo pacto fiat ſubiiciemus ſi prius quo pacto contra vitium aeris pugnandum ſit expoſuerimus. [k] Aer igitur aut nimis calidus eſt, aut putris, vteruis ſit aut fugiendus eſt, aut parcius hauriendus. Præſtat vt vulgo dicunt, cito ac longius abire & tarde reuerti, hoc eſt poſtquam aer ad priſtinam ſalubritatem redierit. Quod ſi diſcedere non liceat parcius vtendum aere, quemadmodum docuit Hippocrates [l] in morbis qui aeris vitio incidunt, parcius autem haurietur aer in reſpiratione ſi neceſſitatem minuamus: quod fiet corpore puro atque exinanito, & cauis [m] patentibus, atque vbi homo à motu atque animi perturbatione abſtineat, ſic enim minus attrahetur vitioſi aeris ad cor, minor enim & rarior erit reſpiratio. Verum non ſolum vitatur aut parcius accipitur noxius aer, ſed etiam corrigitur: nam ſi valde calidus ſit, refrigerandus eſt eo modo quo docuimus [n] cum de curatione febris in vniuerſum egimus, eligitur enim conclaue frigidum, perfunditur aqua frigida, ſternuntur ſtirpes frigidiores, vitatur hominum frequentia. At ſi aer putris ſit, vtendum remedio quo & Hippocratem Athenis, & Acronem Agrigenti vſos fuiſſe in peſte memoriæ proditum eſt. Accendetur ignis [o] in vrbe pluribus locis vt à multa flamma abſumatur materia putris, quæ in aere eſt. Quod ſi incendantur odores, vt aromata, vt ſtyrax, benzoinum, thus, coſtus, cyperus, aut ligna cupreſſi, lauri, iuniperi remittetur ſimul etiam prauitas putredinis. Quo ſpectant etiam vnguenta quibus parietes inungantur, vt in more poſitum erat apud veteres deliciarum cauſa: ſcribit enim Lucretius de amatore; Poſteiſque [p] ſuperbos vngit Amaricino. Geſtabantur etiam à veteribus pilæ ex odoribus, quemadmodum teſtatur Herodianus eum peſtem deſcribit, quæ Commodo Imperatore exitioſa admodum fuit, temperatur enim putredo aeris qui per nares attrahitur aromatum odoratu, cuiuſmodi ſunt quæ pilæ ambaris, ladani, ſiue ad peſtem depellendam à Pharmacupolis nuncupantur: ad quod valet etiam pila fraxinea in qua ſpongia aceto roſeo, aqua roſea, ac florum aurantii inſperſa incluſa ſeruetur. Supereſt vt doceamus qua via corpus reddi tale poſſit vt renitatur vitio aeris, quando interdum ita pernicioſus eſt, vt nullo pacto corrigi queat, neque facile eſt hominibus cælum mutare vt auibus, multa enim ſunt impedimenta, vxor, liberi, ſupellex, negocia, paupertas, illis præſertim, qui ciuilem & non Diogenis aut Anacharſis Scythæ vitam degere conſueuerunt. Duo autem ſunt, quæ corpus noſtrum exponunt eiuſmodi iniuriæ aeris, materia hoc eſt humor vel copioſior vel vitioſus [q] & perſpiratus prohibitus, quæ duo ſi auferantur corpus noſtrum facile renitetur. Vbi redundent humores in corpore noſtro, exhauriendi ſunt venæ ſectione vbi vires & ætas conſentiant. Si vitium ſit in qualitate humorum, expedit eos partim idoneis [r] catharticis educere, partim corrigere ac temperare cõtrariis præſidiis, calidos refrigerantibus, frigidos calefacientibus: humidos ſiccantibus, ſiccos madefacientibus, craſſos extenuãtibus, & ita ſuperantem qualitatẽ ad mediocritatẽ redigere. [s] Expedit etiam tales reddere humores vt obſiſtãt repugnantiæ, totius ſubſtãtię quam vel aer vel contagio inferre poteſt, hoc præſtabunt quæ propriam quandam vim habent aduerſus venena & repugnantiam totius ſubſtan-

[a] *Lucretius l. 6.*
[b] *Hippo. 3. epid. 19.*
[c] *Galen. l. de conſti. artis. c. 18.*
[d] *Galen. 3. de praſag. ex puls. c. 3.*
[e] *Lucretius l. 6.*
[f] *Hipp. 3. p. epid. 26.*
[g] *Galen. 5. meth. c. 12.*
[h] *Gale. p. de diff. feb. c. 4.*
[i] *Gal. l. p. de diff. feb. c. 2.*
[k] *Fuga remedium eſt praſtantiſſimũ ab aere putrido.*
[l] *Hipp. l. 2. de natura humana tex. 4.*
[m] *Hipp. ibid. & Gal. l. p. de diff. feb. ca 4.*
[n] *Supra l. p. c. 8. & Gal. l. 10. meth. ca 8.*
[o] *Galen. l. de theriaca ad Piſonem. c. 16.*
[p] *Lucretius l. 4.*
[q] *Gal. l. p. de diff. feb. c. 4.*
[r] *Gale. ibid.*
[s] *Aduerſaria humoribus affectu a tota ſubſtantia.*

tiæ ſiue ſimplicia ſint, vt[a] terra armena, terra lemnia, lapis Bezaar, cornu vnicornu, rhinocerotis, herba [b] myrrhis, ſcordeon, galega, ſucciſa, tormentilla, vincetoxicum, carlina, dictamnus, ſcorzonera & alia id genus quam plurima, ſiue mixta veluti theriace, mithridatum, electuarium ex pæonia, electuarium ex ſcordeo, ſiue quod Hippoc. tribuitur, ex quo magnam gloriam fuit adeptus in Attica peſtilentia quod recipit: Calami odorati, iunci odorati, Sabinæ ſingulorum triens, ſeminis viticis, cardamomi, cyperi, et ocomagmatis, ſingulorum quincunx, ſpicæ nardi ſelibram, coſti triens, folii bcs, cœſiæ ſelibram, amomi quadrans, maſtiches triens ſeorſum teritur, ſtyracis dextans, paulatim bellariis in mortario adiicitur, nardi celticæ ſelibram, aſpalati ſeptunx, ammoniaci vnciam, pillularum cupreſſi quadrans, roſarum triens, terebinthinæ libras tres, mellis attici libras quinque, vini veteris quod ad bellaria maceranda ſatis eſt, munde & ſedulo melle excipiendum, additoque ladani, myrrhæ, thuris: ſingulorum libra & baccarum iuniperi quadrante, ſimul omnia probe contrita permiſcenda ſunt & electuarium præſtantiſſimum in hominibus à peſte præſeruandis conficiendum eſt. Valent ad idem opus perficiendum etiam catapotia quæ accipiunt [c] myrrhæ partem vnam, croci tantundem, Aloes partes duas, vtiliter enim ſumitur drachma vna ex vino. Valet & confectio ex ammoniaco, myrrha & aloe, quæ ex vino diluta bibitur, ſicuti & quæ conſtant ex myrrhæ, croci, terræ armenæ, corallorum rubrorum, charabia, cuiuſque drachma, myrabolanorum chebulorum drachmis duabus, aloes drachmis ſeptem quæ ſimul permixta vino excipiuntur. Idem præſtant [d] nuces iuglandes cum ruta & ficis aridis, ſi quotidie ſumantur, tum pulvis radicis tormentillæ, angelicæ, carlinæ, dictamni, zedoariæ, ſeminum citri, ſeminum cardui benedicti ſingulorum tantundem, cuius drachma cum vino albo, & odorato in conſtitutione frigidiori, & temperationibus frigidioribus, cum aqua vero cardui benedicti in calidioribus & conſtitutionibus, & temperamentis, ſummo mane exhibeatur: ſumetur & eodem tempore maxima cum vtilitate portio aliqua antidoti, quam Andreas Matthiolus vir doctiſſimus ex ingenti numero medicamentorum contra venena compoſuit, ſiue quod à Manardo Ferrarienſi medico clariſſimo conficiebatur ex ſanguinis Anatis maſculi ac fœminæ, Anſeris atque hædi exſiccati, Armellis, ſeminis cumini, fœniculi, anethi, Napi ſylueſtris ſingulorum drachmis tribus, radicis gentianæ, trifolii, ſchœnanthi, thuris, roſarum ſiccarum, ſingulorum drachmis quatuor, piperis albi, piperis longi, coſti, valerianæ, aniſi, cinamomi ſingulorum drachmis duabus, myrrhæ, ſpicæ nardi, ſingulorum drachmis ſex, belzoini, aſſari, ammoniaci ſingulorum drachmis tribus, maioranæ, agarici ſingulorum drachmis duabus, granis carpobalſami numero viginti, radicis ireos, croci, rhapontici, zinziberis, maſtiches ſingulorum drachma, ſtæchadis drachmis quinque, quæ omnia in tenuiſſimum puluerem rediguntur & debita optimi mellis quantitate excepta in electuarii formam conuertantur, cuius duę drachmæ ſæpe ſummo mane ex optimo vino exhiberi poſſunt. Commendatur à nonnullis iunioribus ad eandem præſeruationem ab eiuſmodi peſtilenti contagio, ſi aſſidue ſupra ſiniſtram mammam Arſenici cryſtallini portio ad pondus trium ſeu quatuor vnciarum incluſa ſericeo ſacculo aſſidue geſtetur, quod à tota ſua natura & ſubſtantia referunt, atque occulta quadam vi homines ab hoc vitio intactos ſeruare: quod, cum aſſiduo experimēto confirmatum eſſe aſſerant, facile admittimus, interim ſuadentes vt dum id geſtatur appenſum medicamentum, declinentur omnes occaſiones quæ ſudorem excitare conſueuerunt, ne rarefactis & dilatatis poris cutis venenoſi vapores cum vitæ diſcrimine cor infeſtent. Sed finge hominem iam prehenſum febre peſtilenti ita ut curandus ſit, quæ opera effici debeant, & quibus inſtrumentis iam videndum eſt. Cum peſtilens febris, quæ curanda eſt, neque hectica ſit, quia [e] curationem non admittit, neque diaria, quia ſtatim degenerat in alterum genus, ſed ex numero earum quæ conſiſtunt in putredine humorum, eadem poſtulat præſidia quæ ab illis poſtulari iam monſtrauimus, ſed quia iungitur cum prauitate quadam putredinis, & repugnantia totius ſubſtantiæ deſiderat etiam quæ huic aduerſantur. Opus igitur eſt in hac febre peſtilenti tueri vires, vti refrigerantibus ac madefacientibus ad tollendam febrem, detrahere materiam putrem totam, quoniam concoqui non poteſt, relaxare quæ adſtricta ſunt, occurrere obſtructioni [f] remouendo multitudinem & extenuando atque incidendo craſſitudinem ac veluti gluten humorum, lenire ſymptomata: quibus omnibus accedere debet id quod eſt proprium febris peſtilentis, vt ſcilicet ſuperetur prauitas illa, & repugnantia totius ſubſtantiæ. Sunt omnia hæc opera adeo neceſſaria in curatione febris peſtilentis, vt nullum debeat prætermitti, ſed omnia perficienda ſint, ita tamen vt quæ ex ipſis repudiantur à viribus, à morbo, à cauſis, vel à ſymptomatibus minora efficiantur. Sed intueamur iam inſtrumenta quibus vnumquodque perficiatur exorſi à conſeruatione virium, conſeruantur autem vt ſæpe [g] dictum eſt, cibo & potu, qui maxime neceſſarius eſt in hac febre, quod prauitate putredinis labefactentur, quamobrem alimento ſuſtinendæ ſunt, cumque fere omnes, qui peſte laborant, abhorreant à [h] cibo, legimus in veterum medicorum [i] monumentis eos ſolum euadere, qui animoſe ac fortiter contra eiuſmodi faſtidium pugnant, & ſe ipſos cogunt ac cibos ſumunt, qui tamen neceſſe eſt parcius ſumantur & ne impediant naturæ munus [k] in expellendis humoribus corruptis, & ne nimis implendo obſtructionem augeant. Aduerſus febrem vtemur ad refrigerandum & madefaciendum partim victu frigido & humido, quem ſupra [l] deſcripſimus in curatione febrium putrium, partim medicamentis [m] refrigerantibus ac madefacientibus, quæ ſupra ſæpius enarrata ſunt, magis autem vtemur his quæ intus dantur, quam illis quæ extrinſecus imponuntur, & quia calor magis [n] moleſtus eſt partibus internis, & ne repellamus quod à natura transferri ſolet ad partes externas: ſunt qui feruorem illum febris [o] extinguant potione aquæ frigidæ, quæ vbi timeatur ob aliquam ex cauſis, à quibus prohiberi in vniuerſum frigidæ aquæ potionem monſtrauimus, large bibenda erit [p] tepida, ſiue in qua hordeum bullierit, præſertim ſi ei adiiciatur aliqua portio ſyrupi ex omphacio, ſiue ex oxalide, vel mali medici, aut etiam limonis ſucco acidiori. Quod ſi vtendum ſit externis, maxime ad thoracem admouenda ſunt

cum

[a] Gal. 9 ſimpl. c. de terra ſamia.
[b] Dioſcorides l. 4. c. 111.
[c] Auic. l. 4. p. fe. tr. 4. c. 5.
[d] Gal. l. 2. de alimentorū facult. c. 28.
[e] Gale. l. 3. de praſag. ex puls. c. 3.
[f] Gal. l. p. de diff. feb. c. 4.
[g] Supra l. 4. c. a. 2.
[h] Hipp. 4. 3 epid. 58.
[i] Gale. ibid. in com.
[k] Hip. de natura humana tex. 4.
[l] Supra l. 4. c. 1.
[m] Supra l. 4. c. 1.
[n] Gal. p. 6. epid. com. 29.
[o] Aetius l. 5. c. 94. & Raſis l. de peſtilentia c. a. 6.
[p] Supra l. 4. c. a. 4.

cum focus putredinis ſit in corde, quamobrem ſuperimponebat [a] Ruffus in febre peſtilenti refrigerantia thoraci, cui vtiliter admoueri poteſt vnguentum roſaceum, ſandalinum, ceratum album, veluti & epithema ex ſpeciebus & aquis cordialibus refrigerandi vi præditis: quæ præſidia paſſim apud pharmacopolas parata ſeruantur. Detrahitur materia illa, quæ vel putris eſt, vel obſtructionem facit, miſſione ſanguinis, purgatione, euocatione vrinæ & ſudoris. Vbi redundet ſanguis, [b] mittendus eſt præſertim in morbi initio, ex patenti aliqua vena cubiti dextri vel ſiniſtri. Vbi vitium ſit in aliis humoribus, conuenit purgatio. [c] Vbi ſimul concurrat & multitudo ſanguinis & prauitas ſuccorum, & mittere ſanguinem, & purgare oportet, neque verendum eſt, vt ex recentioribus nonnulli faciunt, ne impediatur motus naturæ, quæ ſolet in febre peſtilenti tranſmittere corruptos humores ab internis partibus ad externas; Sed diiudicare oportet, eiuſmodi tranſmiſſio, ſitne opus naturæ, an ſymptoma: id quod facile diſcernitur, ſi vtamur regula Hippocratis [d], de his quæ educuntur; nam ſi qualia educere oportet, educantur, confert, & bene ferunt, ſi vero non contra. Eadem ratio eſt eorum, quæ ad cutem transferuntur, nam ſi eiuſmodi tranſlatio confert, & bene fertur, iam eſt naturæ opus, ſi neque confert, neque bene fertur, ſymptoma eſt. Vbi ſymptoma ſit, non eſt, quod timeamus, ne naturam auertamus a ſuo munere, quamobrem ſi redundet aut ſanguis, aut aliorum ſuccorum multitudo, non eſt cunctandum ipſam exinanire. Sed vbi ſit opus naturæ, videndum eſt, perfectum ne ſit, an imperfectum, hoc eſt, tranſmiſſane ſit tota materia vitioſa ad partes externas, an reſtet aliquid in internis. Vbi ex toto tranſmiſſa ſit, nihil mouendum eſt, quemadmodum præcipit Hippocrates [e] in his, quæ iudicata ſunt integre, ſi quid in interioribus partibus relictum fuit, exhauriendum eſt miſſo ſanguine, vel dato cathartico, prout res poſtulat, neque verendum eſt, ne natura auertatur ab expulſione ad partes externas, cum non amplius expellit, aut ne intro alliciatur materia illa, quæ iam tranſmiſſa eſt ad cutem. Diſcernes autem aliquid, ne corruptæ materiæ in internis partibus relictum ſit ex his, quæ excernuntur, vt ex vrina, ex deiectione. Iubet Hippocr. [f] vbi tubercula in corpore naſcuntur, vt inſpiciamus ea, quæ detruduntur, nam ſi billioſa fuerint (inquit) corpus vna ægrotat, ſi vero ſimile ſanis, tutum eſt corpus nutrire. Ergo vbi vel eiuſmodi tranſmiſſio imperfecta fuerit, vel ſymptoma, & non naturæ opus eſſe videatur, audacter aut mittendus eſt ſanguis, ſi his redundet, aut catharticis vtendum, ſi vitium ſit in aliis ſuccis. Reſpicere tamen ad vires oportet, quæ, vbi valde imbecillæ ſint, neutrum auxilium ferunt, tutius autem vbi minus valeant pro venæ ſectione, aut defigũtur cucurbitulæ, & ſcalpello exaſperatur cutis, aut admouentur ſanguiſugę ad venas ani. Cum ſecatur vena, interna eligitur cubiti, vel dextri, vel etiam ſiniſtri, quod pars affecta præcipue ſit cor. Vbi nimium inflammentur partes aliquæ exteræ, non alienum eſt venam ſecare, quæ e regione illarum ſit. Si purgatio conueniat, eligenda ſunt ea cathartica, quæ poſſint maxime ſuperantem ac vitioſum humorem educere, maxime idonea eſt hiera ad flauam bilem ex ſcammonio, ad atram ex veratro nigro, ad pituitam ex colocynthide, veluti & alia quamplurima, quæ omnibus apertiſſima ſunt, & ea ratione non referuntur. Medicamenta, quæ vrinam mouent, non valde acria ſint [g] propter magnitudinem febris, ſicuti neque illa, quæ extenuant atque incidunt humores craſſos ac glutinoſos, qui obſtructionem afferunt. Sudor euocabitur relaxantibus, quæ ſimul etiam ſanant, quod adſtrictum eſt, ſed hæc communia ſunt aliarum febrium conſiſtentium in putredine ſuccorum: proprie autem in hac pugnandum eſſe diximus aduerſus [h] prauitatem putredinis & repugnantiam totius ſubſtantiæ, valent ea, quæ media [i] quodammodo ſunt inter vim veneni & naturam noſtram, ἀλεξιφάρμακα Græce nominantur, ſiue extrinſecus dentur, quemadmodum oleum ex ſcorpionibus: tum quod variis modis paratur, tum illud potiſſimum Gregorii Carauitę, cuius deſcriptio legitur apud Andream Matthiolum [k] in commentario ſuper ſextum librum Dioſcoridis, ſiue quod ſereniſſimo Coſmo Magno Hetruriæ Duci tribuitur, quibus ſæpius inunguntur tempora, brachia ad radices manuũ, & thorax e regione cordis, quibus item partibus vtiliter adhibetur eodem modo balſami liquor, & ille præcipue, qui ex orientali plaga affertur. Siue intus dentur, quemadmodum terra armena [l] aut lemnia, qua veteres medebantur febribus peſtilentibus, tum lapis bezaar, cornu vnicornu, rhinocerotis, cerui, præſertim vſtum, puluis radicum angelicæ, gentianæ, tormentillæ, momordicæ, carlinæ, ſuccus ſiue etiam aqua per deſtillationem extracta ex ruta ſylueſtri. Elixir, quod proprie aduerſus febres peſtilentes, ſeu etiam quod communiter aduerſus quemcunq; morbum totam noſtram ſubſtantiam oppugnantem componitur, & apud pharmacopolas aſſidue paratum ſeruatur. Aqua, quæ proprie aduerſus peſtem inſcribitur, quæ paratur ex ſonchi, vinceroxici, rutæ ſylueſtris, ebuli, cardui benedicti, carlinæ, betæ, luiulæ, dictamni cretici, ſcordei, verbenæ ſingulorum tantundem: quæ omnia ſimul ex arte deſtillentur, & aqua extrahatur, cuius potus præſtantiſſimus eſt ad duas vncias; præſertim ſi quis ante aſſumpſerit aliquam portionem electuarii pæoniæ, theriacæ, mithridati, ſiue electuarii de gemmis, ſiue ex ſcordeo, quod diaſcordeon nuncupatur, ſiue etiam magni illius ac precioſi electuarii, quod aduerſus omnia venena doctiſſimus Matthiolus [m] compoſuit: veluti & elixir, quod per ipſius antidoti deſtillationẽ ad eadem opera perficienda præſtantiſſimũ extrahi monſtrauit. Inter quæ præſidia reponi etiam poteſt, tanquam experimento confirmatum electuariũ, quod paratur ex terra armena, dictamni cretici, myrrhę, pimpinellæ, verbenæ, zeduarię, carlinę, biſtortæ, tormentillæ, momordicæ, angelicę, gentianæ, cardui benedicti ſingulorũ drachma, terrę lemniæ vnciis duabus, ſeminum citri, ſeminũ cardui benedicti, napi ſylueſtris ſingulorum vncia, quæ omnia in tenniſſimum puluerem conterantur, atq; interim per horas vigintiquatuor probatiſſimæ theriacæ vncia in quatuor electiſſimæ aquæ ardentis vnciis infundatur, ac ſimul vehementer agitentur, & poſtmodum percolentur: cuius liquoris percolati duabus vnciis, ſiue etiam pluribus paulatim inſpergatur puluis iam relatus, & addita ea, quæ ſatis eſt potione ſyrupi ex acido ſucco citri confecti, in mortario electuarium conficiatur, cuius caſtaneæ pondus ſummo mane & in veſperis accipiatur, ſuperbibita aliqua ex aquis, quas paulo ante retulimus. Quibus pre-

[a] Aetius l. 5. cap. 95.
[b] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 4.
[c] Auic. ibid.
[d] Hipp. p. aphor. 2. & 25.
[e] Hipp. p. aphor. 20.
[f] Hippo. 2. aphor. 15.
[g] Gal. lib. 11. meth. c. 10.
[h] Aduerſus prauitatem putredinis & totius ſubſtantia repugnantiã med.
[i] Gal. 5. ſimplic. c. 18.
[k] Matthiolus l. 6. c. p.
[l] Gale lib. 9. ſimpl. c. p. de terra ſamia.
[m] Matthiolus l. 6. c. p.

ſidiis addi poſſunt alia cuncta, quibus ſuperius defendi hominem a prauitate contagionis, atq; aeris putris monſtrauimus, iiſdem enim reſtituitur ac defenditur bona valetudo, & quæ ſequentia ſanant, teſte Hippocrate[a], autecedentia prohibent. Symptomata interdum adeo moleſta & grauia ſunt, vt non permittant expectari, [b] dum morbus tollatur aut cauſa, ſed interim leniri debeant, veluti animæ defectio per odores, vini, [c] deſtillati pulli, aquæ carnis, ſiue etiam elixiris potionem, & alia cuncta, quæ vires reficiunt. Vigilia per ea, quæ ſomnum facunt, ſitis per refrigerantia ac madefacientia, cibi faſtidium per ea, quæ os ventriculi confirmant, vt per mala punica aut medica, ſine etiam per vinum ex punicis acidis extractum. Puſtulæ & tumores glandularum ſequuntur hanc febrem veluti ſymptomata, debent autem curati, quemadmodum ſi abſque febre peſtilente orirentur: tantum vitanda ſunt repellentia, ne quod prauum eſt, ad nobiliores partes reprimatur, quin potius ad externas omni conatu vitioſa materia attrahenda eſt, etiam affixis vbi opus fuerit cucurbitulis, & ſiue ſcalpello cutis præcidenda eſt, ſiue cauſtico aliquo medicamento abrumpenda, vt quanto citius fieri poteſt, virulentæ materiæ exitus pateſiat, quod ſi tumores & proprie inflammationes adeo increſcant, vt in gangrænam vertantur pars [d] corruptane proximam corrumpat, præcideuda eſt, & locus adurendus, quod & in Attica peſtilentia obſeruatum fuiſſe, teſtatur Lucretius[e], cum inquit:

[a] Hippo. 3. 6. epid. 40.
[b] Gal. lib. 12. meth. c. 9.
[c] Gale. p. ad Glauc. c. 14.
[d] Hipp. 4. de artic a text. 34. ad 37.
[e] Lucretius lib. 6.

» *Et grauiter partim metuentes limina lethi*
» *Viuebant, ferro priuati parte virili*
» *Et manibus ſine nonnulli, pedibuſq; manebant.*

Sed ſatis de curatione febris proprie peſtilentis, pergamus ad eas, quæ non ſunt proprie tales.

De febribus non vere peſtilentibus. CAP. VI.

EXPOSITIS febribus proprie peſtilentibus, illæ nunc ſequuntur, quæ non ſunt proprie tales, vtpote quibus deſit aliquid ex iis, quæ concurrere ad efficiendam peſtilentem febrem monſtrauimus, cum aut non ita ſint communes, aut non ita lædant contage proximos, aut non ita ſint prauæ, huiuſmodi ſunt febres illæ, quas Græci nominant [f] λοιμώδεις, hæ enim, quamuis prauæ ſint, minus tamen pernicioſæ apparent; non ſunt communes, neque contagione lædunt, ſicuti vere peſtilentes; tum illæ, in quibus maculæ quædam apparent rubræ ad imaginem lentis, quæ non æque prauæ ſunt, non æque communes, non æque contagione contaminant ſanos, veluti vere peſtilentes. Poſtremo illæ, quibus accedunt morbilli & variolæ, quæ non æque prauæ ſunt, non æque communes, ſed magis contagione quoſdam offendunt. Has igitur omnes nunc perſequi oportet, ſumpto initio ab illis, quæ prauæ ſunt, non tamen communes, aut tales, vt contagione proximos offendant. Sunt igitur vt ex aliis morbis, ita etiam ex febribus quædam prauæ, quædam mites, quæ prauæ ſunt, magna ex parte, non tamen neceſſario, pernicioſæ ſunt: conſiſtit prauitas febris non in magnitudine caloris, ſed magis in grauitate ſymptomatum, quæ longe maiora ſunt, quam proportione caloris expectanda eſſe videantur. Quod ſi tantum prauæ ſint, non communes, non contaminantes contactu, λοιμώδεις vt diximus, Græce nominantur. Continentur autem calore acri & fumoſo communiter, vt cæteræ febres humorum putredinem ſequentes: ſed proprie acrimonia intus ſentitur, [g] nam foris calor apparet mitis, præſertim primo contactu, internæ igitur partes vruntur, externæ aut tepidæ ſunt, aut etiam frigidæ, quemadmodum manus & pedes. Circuitus varii eſſe poſſunt, prout varius eſt humor putreſcens, a quo eiuſmodi febris oritur; ſed quicunque ille ſit, hæc omnino [h] aſſidua eſt, neque enim poteſt intermittere febris illa, cum qua totum tempus copulatur extremarum partium frigus. Cauſa proxima prauæ febris eſt prauus humor, qui putreſcit; eſt autem prauus, vel ob manifeſtam qualitatem, vel ob latentem, & repugnantiam totius ſubſtantiæ. Ob manifeſtam qualitatem praua eſt atta bilis cum vritur, quamobrem vt tumores, [i] vlcera, atque alios morbos, ita etiam febres prauas efficit. Ob latentem quiuis humor ita corrumpi poteſt, vt tota ſubſtantia pugnet cum natura noſtra, contrahunt enim aliquando in nobis humores vim veneni, [k] atque horum putredo maxima ex parte efficit febres prauas. Verum focus putredinis neceſſario eſt in [l] viſceribus vel vaſis magnis, a quibus valde cor afficitur; non tamen neceſſario in corde, vt in febre vere peſtilenti. Aliæ cauſæ ſunt illæ, a quibus hæc proxima oritur, veluti victus prauus, & immoderata viſcerum temperatio, neque enim poteſt eiuſmodi febris, cum non ſit communis, referri ad putredinem aeris, qui communis eſt. Accedit obſtructio vel adſtrictio, prohibens perſpiratum, & putredinem efficiens. Symptomata, quæ huic febri ſuperueniunt, multa & grauia ſunt, vt ex actionibus læſis delirium, diuturna vigilia, aut ſomnus grauis, animæ defectio, ſitis, cibi faſtidium. Ex effectibus & qualitatibus corporis aſſiduum frigus [m] partium extremarum, nihil tamen in cute mutatum apparet. Ex his quæ præter naturam detruduntur, alui profluuium, ſanguis ex naribus paulum & ſæpius exiens. Hæc, quæ præter naturam attenduntur in febribus prauis, recognoſcere oportet in homine ægrotante. Recognoſcitur febris partim ſenſu, partim mente, tangitur enim calor acris, fumoſus, feruens in partibus internis, [n] in externis vero lenis, præſertim primo contactu, nam quo diutius tractatur, eo acrior apparet, idem aſſidue ſentitur. At poteſt etiam coniici ex cauſa proxima, vt ex humore, qualitate, ſiue manifeſta, ſiue latente prauo; non tamen ex communiter vagantibus, fingimus enim propriam febrem & non communem; ſed ex iis, quæ proſunt aut obſunt, proſunt enim proprie ea, quæ tota ſubſtantia prauitati medentur, valde obſunt ea, quæ putredinem augendo prauitatem ſimul augent. Poſtremo ex effectis, vt ex actionibus læſis, quas paulo ante commemorauimus, ſed potiſſimum ex aſſiduo frigore partium extremarum, ex alui profluuio, ex vrina, quæ aut turbida eſt, aut tenuis alba & aquoſa, aut etiam nigra. Cauſa proxima, vt putredo

[f] Gal 4 aph. com 45 & l. de inæquali intemp. c. 7.
[g] Gal. 4. aph. com. 48.
[h] Hippoc. & Gale 4 aph. com. 48.
[i] Hippoc. & Gale. 4 aph. com. 24
[k] Gal 3. de loc aff. c. 7.
[l] Gal. 7 aph. com. 9.
[m] Hippoc. & Gale. 4. aph. com. 48 & l. 7. aph. 9.
[n] Hippoc. & Gal loc. dict.

tredo atræ bilis vſtæ, vel cuiuſcunq; humoris corrupti, & tota ſubſtantia pugnantis cum materia noſtra, deprehenditur ex cauſa, a qua gignitur hic humor, vt ex victu prauo; & ob quam putreſcit, vt ex adſtrictione vel obſtructione, deprehenditur etiam ex his, quæ proſunt eiuſmodi humorem educendo, aut obſunt eundem augendo. Poſtremo ex effectis, potiſſimum ex colore, & eorum, quæ detrahuntur, & ipſius cutis. Symptomata ſiue ſint actiones læſæ, ſiue affectus & qualitates corporis præter naturam, ſiue referantur ad ea, quæ expelluntur ac retinentur, a naturali ſtatu mutata, omnia ſub ſenſum cadunt. Ex futuris euentus [a] periculoſus eſt, minus tamen in hac febre quam in vere peſtilenti, cum putredinis focus non neceſſario ſit in corde, prædicemus interitum, vbi ſymptomata adeo [b] grauia erunt, vt naturam penitus occupent, vel labefactent. Si vires validiores [c] ſint, & reniti videantur, licebit ſalutem polliceri. Tempus breue eſt, neq; enim poteſt homo iam graui febre diutius occupari, plerunq; tamen minus breue, quam in febre vere peſtilenti. Via eadem eſt, & curationis & interitus in hac atq; in illa, minus tamen in hac transfertur materia ad cutem. Conſilium curantis ſimiliter dirigi debet ad vires, ad febrem, ad putredinem, ad prauitatem, ad adſtrictionem, ad obſtructionem, ad ſymptomata; opus enim eſt vires ſimiliter conſeruare, febrem refrigerare ac madefacere, putredinem educere, obſtructionis cauſas tollere, adſtrictionem relaxare, prauitati occurrere his, quæ tota ſubſtantia illam corrigant, ſymptomata lenire. Ex quibus operibus magis ſpectandum eſt ad illud, quod magis requiritur. Inſtrumenta, quibus ſingula perficiuntur, ea ipſa ſunt, quæ narrauimus in febre vere peſtilenti, illud tamen ſcire conuenit, quod tutius licet in hac febre quam in illa, & catharticum dare, & ſanguinem mittere, cum humores non transferantur ad cutem, neq; puſtulas efficere ſoleant; cætera eadem aptantur.

[a] *Hippoc. & Gale. 4. aph. 48. & lib. 7. aph. p.*
[b] *Gal. l. de conſtit. artis cap. 18.*
[c] *Gale. ibid. & lib. 4. de praſag. pulſ. cap. 11.*

De febribus, quibus ſuperueniunt maculæ quædam cutis, veluti lentes, Cap. VII.

EX minus proprie peſtilentibus ſunt etiam illæ febres, in quibus cutis totius corporis, ſed potiſſimum dorſi & thoracis diſtinguitur compluribus maculis rubris, quæ lentis figuram repræſentant, ſimiles autem ſunt illis, quæ ex morſu pulicum oriuntur, appellantur ἐξανθήματα ab Hippocr. [d] primo libro de morbis vulgaribus, quæ parua eſſe ait, non digna expulſione morborum, & celeriter rurſus euaneſcere; ſuperueniunt fere inter quartum & ſeptimum diem, neq; enim a principio ſe oſtendunt; quamuis autem febres, quibus illæ accidunt, prauæ ſint & communes, contaminentque contagione eos, qui proximi ſunt, quemadmodum febres proprie peſtilentes, minus tamen perniciosæ ſunt, cum pauciores interimant; minus communes, cum non tam multos prehendant, minus contagione proximos contaminant, cum ſolo contactu duntaxat eos afficiant, atque idcirco minus proprie peſtilentes a nobis dicuntur. Calor, quo continentur, ſimiliter in internis partibus feruet, in externis mitior ſentitur, præſertim cum ſtatim tangitur, nam diutius tangenti acrior apparet. Circuitus varii eſſe poſſunt pro varietate humorum, a quibus naſcuntur, vt plurimum autem typum ſeruant duplicis tertianæ nothæ, ſed quicunque ſint, hæ febres nunquam intermittunt. Proxima cauſa earum eſt putredo cuiuſuis humoris, ſed potiſſimum flauæ bilis & pituitæ, cui putredini prauitas quædam accedit tota ſubſtantia naturæ noſtræ inimica, atque hæc cauſa eſt, cur hæ febres in prauis ac pernicioſis numerentur, ſunt autem communes, quod cauſa, quæ eiuſmodi putredinem efficit, communis ſit, vitium videlicet aeris valde calidi, aut etiam putris, & contagio eorum, qui huiuſmodi febre laborant, quæ tantum in corporibus [e] obſtructis vel adſtrictis, & quæ prauis ſuccis redundant, vim ſuam oſtendunt. In cute autem ſuperueniunt maculæ illæ rubræ ob cruditatem ſuccorum, quos, ſi quando natura tentat expellere, nihil proficit, ſed ſuperatur, ita vt ſæpe [f] euaneſcant, aut quia prauæ ſunt, illis accedant [g] abſceſſus. Symptomata, quæ has febres ſequuntur, minus grauia ſunt, quam quæ vere peſtilentes; accidit autem laſſitudo totius corporis, inquietudo, grauitas capitis, delirium, hebeſcunt ſenſus, deeſt appetentia cibi, & interdum etiam potionis, lingua ſordida redditur, oculi rubri, præter maculas illas totius corporis, quę poſtea ſuperueniunt, vrina primo alba eſt & aquoſa, mox rubra aut etiam turbida, deiectio corrupta ac fœtida. In homine febricitante febris recognoſcitur ſenſu, tactu enim percipitur calor fumoſus feruens in partibus internis, minus acris in externis aſſiduus, aut inueſtigari etiam poteſt coniectura, ducta a cauſa proxima, vt a prauitate putredinis, a communiter vagantibus, quæ tales ſunt. ab his quæ iuuant tota ſubſtantia prauitati occurrentia, vel valde nocent putredinem augendo, ab effectis, vt a ſymptomatibus, quę proxime commemorauimus ſub quouis trium generum, quibus adde pulſum rarum atq; humilem: ſed cum iam apparent eiuſmodi maculæ, notæ ſunt hæ febres etiam vulgo: priuſquam appareant, arte coniiciuntur a medico hæ febres ex ſignis enarratis, ex quibus licet etiam prædicere, expectandas eſſe eas maculas paulo celerius vel tardius, prout & ipſa febris celeriter aut tarde mouetur. Proxima cauſa prauitas, videlicet putredinis, cum ſenſum lateat, colligenda eſt ex cauſis, a quibus oritur, vt ex vitio aeris & corporis illius, quod ægrotat; tum ex his, quæ vel iuuant eam educendo ac corrigendo, vel nocent augendo: poſtremo ex effectis, & proprie ex febre, quam deſcripſimus, demonſtrat enim tanquam effectū propriam cauſam eiuſmodi putredinem. Symptomata, quæ retulimus, ad quodcunq; genus referantur, omnia ſenſui manifeſta ſunt. Ex futuris euentus periculoſus eſt, minus tamē in hac febre, quam in vere peſtilenti, tunc autem maxime timendus interitus eſt, [h] cum nihil leuatur æger, vbi maculæ illæ ſuperueniunt, præſertim ſi liuidæ aut nigræ fiant, aut etiam euaneſcant. At, ſi ex ea tranſmiſſione materiæ homo leuior fiat, ſperanda ſalus eſt, diligenter autem æſtimare [i] robur morbi, & naturæ oportet, & inde futurum euentum coniicere. Tempus, quo expectari debet, breue eſt, non ita tamen, vt in vere peſtilenti, cum aliquando vltra decimum quartum diem trahatur. Via [k] ſalutis eſt, quod natura vel expellat, & potiſſimum per vrinam, vel ad cutem transferat humores putres in

[d] *Hippo. 2. p. epid. 38.*
[e] *Gal. l. p. de temp. c. 4.*
[f] *Hippo. a p. epid. 38.*
[g] *Hipp. ibid.*
[h] *Gale. l. a p. epid. com. 38. & Hippoc. tex. 40.*
[i] *Gal. de conſtit. art. c. 18.*
[k] *Hippo. 2. p. ep. 41. & 4e.*

ſatis inſignl quantitate. Via interitus eſt, quod praua illa putredo cor iam occupet, ſiue etiam delata vitioſa materia ad caput phrenesim, aut etiam lethargum afferat, & ita grauiter laborantibus præcipuis viſceribus vires deficiant. Ratio [a] curandi eadem fere eſt atque illa, quam poſuimus in febre vere peſtilenti: cum ſimiliter tueri vires oporteat cibo & potione, occurrere febri refrigerantibus & madefacientibus, putredinem educere, obſtruentem materiam exinanire, incidere atq; extenuare, quod adſtrictum eſt relaxare, prauitatem curare his, quæ tota ſubſtantia illi medentur; vt oleis atque antidotis tam ſimplicibus quam compoſitis, ſuperius relatis, in curanda febre vere peſtilenti, ac præcipue aqua illa, quæ apud pharmacopolas ex iuniorum inſtitutione parata ſeruatur, quam ad depellendas petechias vulgo appellant (ita enim eiuſmodi maculas Italis placuit nuncupare) cuius exigua admodum portio exhibetur per horam ante acceſſionem, admixta tamen longe maiori quantitate aquæ oxalidis, ſeu ſonchi: vt immoderatus illius aquæ calor aliquantiſper temittatur; quod tamen medicamentum non niſi facta ſanguinis [b] miſſione, cæterisque vniuerſalioribus adhibitis præſidiis exhibendum eſt, ne ex illius calore febrilis calor vehementer exacerbaretur. Symptomata poſtremo eadem ratione, ac in vere peſtilentibus oſtendimus, lenire oportet, proprie tamen hic animaduertentes, cum apparent maculæ illæ rubræ, an redundet adhuc materia in partibus internis, id quod intelliges ex vrina & deiectione, adhuc præter naturam perſeuerante: tunc enim aut ſecare venam, aut applicare hirudines venis ani, aut dare catharticum neceſſe eſt, nulla habita ratione prauæ illius tranſmiſſionis ad cutem. Alioquin ab huiuſmodi præſidiis abſtinendum eſt, & ad id potiſſimum ſpectandum, vt per frictiones, atque etiam cucurbitulas quamplures cum inciſione cutis admotas, eiuſmodi naturæ impetus, & ad cutem tranſmiſſio validior fiat. Proprie autem poſtmodum in remouendis illis maculis obſeruandum eſt (niſi receſſerint) vt ante vniuerſum corpus exinaniatur, deinde excutiantur illæ. Quo ſpectant fomenta & olea calida digerentia, quæ ſi prius dentur, quam totum corpus fuerit exinanitum, periculum eſt, ne dum humores ad cutem trahuntur, obſtructio augeatur.

[a] *Curatio.*

[b] *Sanguinis miſſio conuenit in feb. iſtis peſtilentibus apparentibus papulis ſeu maculis vulgo petechiæ ex Nicolai Maſſa Veneti ſententia lib. de vena ſectione, pag. 17.*

De febribus, quibus Morbilli & Variolæ ſuperueniunt.

CAP. VIII.

SVPERSVNT ex febribus minus proprie peſtilentibus illæ, quibus variolæ & morbilli ſuperueniunt, ambo autem ſunt puſtulæ, variolæ quidem rubræ, quæ cum incipiunt, parum extra cutem excedunt, ſed proceſſu temporis magis augentur atque prominent, neq; retinent ruborem, ſed aut albæ fiunt, aut etiam liuidæ vel nigræ: morbilli vero ex rubro magis flaui ſunt, ita vt referant paruula eryſipelata, quemadmodum variolæ paruulas inflammationes, vt autem minus prominent eryſipelata, quam inflammationes, ita [c] minus morbilli, quam variolæ, ſed de vtriſque vberius agemus, cum tumores præter naturam & puſtulas perſequemur. Nunc ſatis ſit expoſuiſſe, quid variolarum & morbillorum nomine ſignificetur. Febres, quibus eiuſmodi puſtulæ ſuperueniunt, in peſtilentibus numerantur, quod graues ſint, quod communes, quod contagione proximos contaminent, non tamen proprie dici poſſunt peſtilentes: enim, licet graues ſint, paucos ægrotantes abſumant, licet communes, cum multos eodem tempore affligant, licet contagiune noceant, paucos offendant, & eos duntaxat, qui maxime expoſiti ſunt eiuſmodi morbo, vt paulo poſt in referendis cauſis exponemus. Merito igitur habentur in minus proprie peſtilentibus, continentus autem calore vehementi, qui quamuis acris ſit, & in externis partibus, & in internis, magis tamen ſentitur in his, quam in illis, eſt præterea aſſiduus ſine vlla intermiſſione. Acceſſiones tertianæ ſunt, quanquam illæ febres, quas ſequuntur variolæ, cum fiant a ſanguine putri, ſynochæ ſint: quia tamen putreſcens ſanguis proceſſu temporis vertitur [d] in bilem, bilioſæ fiunt, & tertio quoque die reuertuntur, calorem tamen multum potius quam acrem præ ſe ferunt. Contra illæ, in quibus apparent morbilli, cum proficiſcantur [e] a flaua bile putri, magis ardentes ſunt, & acriorem calorem præ ſe ferunt, ſummum enim feruorem ſentiunt febricitantes. Expoſita iam eſt proxima cauſa propoſitarum febrium, cum ſit aut ſanguis veluti in variolis, aut flaua bilis, velut in morbillis putreſcens. Cauſa cur putreſcat, videtur vt in aliis febribus a putredine ortis, prohibitus perſpiratus propter cauorum obſtructionem vel adſtrictionem: ſed quia hęc nimis communia ſunt, inuenienda eſt proxima cauſa, quamobrem eiuſmodi febres ita vehementes ſint, ita communes, ita contagione quoſdam afficiant, ita denique proceſſu temporis variolas vel morbillos afferant. Exiſtimant Arabes medici, qui [f] primi has febres tractarunt, cum ex ſanguine menſtruo procreamur, partem aliquam ipſius tenuem ac bilioſam eſſe, aliquam vero craſſam, & veluti fæcem, atque has retineri in nobis, dum proceſſu temporis ferueant atque expellantur, vt ſpuma ex vino cum ebullit, volunt autem cum feruet pars craſſior, accendi febrem ſynochæ ſimilem, & ſuperuenire variolas, cum tenuior excitari veluti ardentem, & oriri morbillos: feruet autem vel tenuis ſanguis ſolus, & fiunt morbilli, vel craſſior [g] duntaxat, & fiunt variolæ. Cauſa cur ferueat, calor eſt, partim externus aeris circumfuſi, partim internus calidæ expirationis retentæ, vnde ſimul fit feruor & putredo, ob eiuſmodi feruorem fit vtraque febris vehemens, vt docuimus, ob eundem cogitur natura non multo poſt principium expellere feruentem materiam ad cutem, ad quam, quod ferueat, & nullo pacto concreta ſit, facile transfertur, ibique ſi craſſior ſit, excitat variolas, ſi tenuior morbillos: ſed cum ab eadem exhalent vapores putres glutinoſi, contagione proximos contaminant, & ita etiam communes fiunt pluribus eiuſmodi febres, non tamen prehendunt vere multos, vt vere peſtilentes, ſed illos duntaxat, in quibus appoſita materia, ſiue tenuis, ſiue craſſa fuerit: hi enim duntaxat obnoxii ſunt propoſitis febribus, & in his duntaxat accenduntur, ſiue ob æſtum, ſiue ob calidam expirationem retentam, ſiue ob contagionem. Illi, qui ſemel experti ſunt has febres, fere nunquam amplius

[c] *Auic. l. 4. f. p. tract. 4. c. 8*

[d] *Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.*

[e] *Auic. l. 4. f. p. tract. 4. c. 5.*

[f] *Auic. l. 4. f. p. tract. 4. c. 6*

[g] *Auic. ibid.*

in eas

in eas incidunt, maxime autem his laborant infantes & pueri, paucique admodum ſunt, quos hæ febres ante iuuentutem non attigerint, aut certe ante ſenectutem; nonnulli tamen qui eas ante euaſerant, iam ſenes in ipſas inciderunt. Symptomata, quæ has febres ſequuntur præter variolas & morbillos, de quibus diximus, ſunt [a] dolor dorſi, pruritus narium, pulſus temporum, ſenſus pungen- *[a] Auic. l. 4. f.*
tium, in gutture & thorace anxietas, iactatio totius corporis, diſtentio quædam membrorum, qua- *p. tract. 4. c. 7*
lem in oſcitantibus cernimus, difficultas anhelitus, raucedo, moroſitas, rubor faciei & oculorum, fluxus lachrymarum præter voluntatem, deiectio liquida. Ex præſentibus febres in ægrotante recognoſcuntur, partim ſenſu, partim mente, cadit ſub ſenſum calor, qualem deſcripſimus, non ſolum acris & fumoſus, ſed etiam feruens in partibus etiam externis, ſed multo magis in internis continuus, qui contagione proximos afficit, modo expoſiti ſint eiuſmodi morbo, adeo vt efficiatur communis pluribus. Mente vero colliguntur eædem febres ex cauſis, vt ex contagione eorum, qui ſimili febre laborant, tum ex aere valde calido & humido in corpore, quod non amplius laborauerit eiuſmodi morbo; plurimum autem valet coniectura, ſumpta a communiter vagantibus, nam ſi in aliis vagentur eiuſmodi febres, indicant eum quoque, quem curamus, ſimili laborare, præſertim
ſi puer [b] ſit: plerunque enim in pueritia excitantur eiuſmodi feruores. At indicantur eædem ab his, *[b] Auic. l. 4. f.*
quæ iuuant vel nocent, vbi videlicet proſint refrigerantia intus ſumpta, obſint extrinſecus impoſita, *p. tract. 4. c. 6*
contra vero quæ calefaciunt, noceant, vbi ſumantur, iuuent, vbi adhibeantur ad partes externas.
Maximam tamen fidem faciunt earundem effecta, veluti ex actionibus læſis grauitas [c] capitis, ſenſus *[c] Auic. l. 4. f.*
pulſantium in temporibus, timor in ſomno, prurigo narium, ſenſus pungentium in vniuerſo corpo- *p. tract. 4. c. 7*
re, dolor in dorſo, thorace, ac gutture, tremor pedum, raucedo, difficultas ſpirandi, tuſſis, anxietas, magnitudo pulſus, iactatio corporis, oſcitatio, diſtentio membrorum, moroſitas. Ex his, quæ detruduntur vrina turbida & rubra, ſputum craſſius, exitus lachrymarum præter voluntatem, deiectio liquida, difficultas inteſtinorum. Poſtremo ex affectibus corporis ſplendor oculorum, rubor faciei ac totius corporis, puſtulæ tales, quales finximus variolas & morbillos, non ſolum in cute totius corporis, ſed in naribus, in ore, in faucibus, quæ vbi iam apparent, cognoſcuntur hæ febres etiam vulgo: medici munus eſt magis ex febre aduentum eiuſmodi puſtularum prædicere, quam ex ipſis febrem dignoſcere. At non ſatis eſt communiter has febres nouiſſe, ſed debet vna ab altera diſcerni, illa videlicet quam ſequuntur variolæ ab ea, quam morbilli. Diiudicabis autem inter vtramq; ſi primo ad calorem reſpicias, qui in ea, quam ſequuntur variolæ, plurimus eſt & parum acris, in ea, quam morbilli, acrior, & non ita multus, cum hæc febris ſit ſimilis ardenti, illa vero ſynochæ: deinde ex cauſa, vt ex contagione illius, qui hac vel illa laborat, & ſimul ex corpore ipſo ægrotantis, quod ſi vnam expertus fuerit, alteram expectabis: tum ex his, quæ proſunt aut obſunt, nam ei, cui superueniunt morbilli, refrigerantia interna magis proſunt, & externa magis nocent, quam ei cui variolæ.
Deniq; ex effectis, & potiſſimum ex [d] puſtulis ipſis, quæ in cute variæ ſe oſtendunt, & quales vtraſ- *[d] Auic. l. 4. f.*
que declarauimus: comparauimus enim variolas paruis inflammationibus, morbillos paruis eryſi- *p. tract. 4. c. 8*
pelis, diximus etiam cum incipiunt apparere, morbillos ſtatim [e] ex cute exire, ſed variolas paulatim. *[e] Auic. ibid.*
At licet prius etiam, quam appareant, ex aliis ſymptomatibus diiudicare inter vtramque, nam vbi *cap. 6.*
expectantur variolæ, fluunt lachrymæ præter voluntatem, dolet dorſum vehementer, quod vena
caua diſtendatur [f] a multitudine ſanguinis, quod non euenit, vbi superuenturi ſunt morbilli. Cau- *[f] Auic. ibid.*
ſa proxima harum febrium, putredo videlicet cum feruore, quia ſenſum latet, mente colligenda eſt, *cap. 8.*
& primo ex cauſa, vt ſi in homine nondum ebullierit eiuſmodi ſpuma ac fæx ſanguinis menſtrui, ſi fuerit contagio aliorum, in quibus ſit eiuſmodi feruor, tum ex his, quæ proſunt, quatenus eiuſmodi materiam vel educunt, vel refrigerant, aut nocent eiuſdem calorem augendo, & tandem ex effectis & proprie ex febribus, quas deſcripſimus, quæ prout magis, vel ardentis, vel ſynochæ ſimiles erunt, ita magis hunc vel illum humorem monſtrabunt, vt flauam bilem vel ſanguinem, quem diſcernes, etiam ex eo, quod in homine alter ebullierit, illius enim feruor expectandus eſt, qui nondũ ferbuit.
Symptomata [g] quæ has febres ſequuntur, cuiuſcunq; generis ſint, ſub ſenſum cadunt, ita vt non opus *[g] Auic. locis*
ſit ſignis, a quibus indicentur. Ex futuris euentus maxima ex parte ſalubris eſt, paucos enim abſu- *citatis.*
munt hæ febres, nonnullos tamen & ob virium imbecillitatem, & ob cutem duriorem, quæ non excipit materiam ab internis partibus tranſmiſſam, maxime vero ob multitudinẽ & prauitatem ipſius: nam vbi vires validæ ſint, cutis mollis qualis eſt in pueris, materia non nimis multa neque praua, ſa-
nantur febres cum transfertur ad cutem. Optimum eſt, ſi puſtulæ [h] rubræ aut albæ ſint & ſimplices; *[h] Auic. ibid.*
celeriterq; egrediantur, & grandiores ſint, malum ſi virides, liuidæ aut nigræ ſi duplices, ita vt par- *cap. 6.*
uæ magnis ſupernaſcantur, ſi vix egredi poſſint, ſi egreſſæ ſtatim euaneſcant; ſed deterrimum ſi cum
his reddatur vrina [i] nigra, ſequatur animæ defectio, valde lædatur vox & anhelitus, indicant enim *[i] Auic. ibid.*
hæc interitum futurum. Tempus vtriuſq; euentus omnino breue eſt, nam intra decimum quartum diem neceſſe eſt ſalutem ſequi aut interitum, ſed celerius aut tardius intra hunc tempus, pro maiori vel minori robore naturę & morbi. Via, qua ſequitur ſalus, eſt, cum ex toto noxius ac feruens humor transfertur ad cutem. Via interitus cum idem reuertitur ad viſcera & partes præcipuas, ita vt grauitate ſymptomatum & magnitudine febris hominem conficiat. Spectare autem in curatione oportet ad illa eadem, ad quæ ſpectandum eſſe demonſtrauimus, in cæteris febribus ab humorum putredine ortis; quandoquidem tueri vires oportet alimento, occurrere febri per refrigerantia & madefacientia, materiam putrem vel concoquere vel educere, extrahere humores multos, extenuare craſſos, incidere glutinoſos obſtructionẽ efficientes, relaxare quæ adſtricta ſunt. Sed pręter hæc neceſſe eſt dirigere conſilium ad ea, quæ propria ſunt harum febrium, & videre quid proprium in curatione poſtulent. Diximus in his febribus non ſolum putreſcere, ſed etiam feruere humores, a quibus oriuntur: eoſdem ad cutem detrudi, & puſtulas illas excitare, quamobrem habenda eſt ratio feruoris, tranſmiſſionis ad cutem, & puſtularum. Feruor coerceri debet, vt qui nimis moleſtus ſit, & vna cum

corde vniuerſum corpus offendat. Tranſmiſſio materiæ ad cutem cum ſit opus naturę, nullo modo
[a] *Auic. l. 4. f. p tract. 4. ca. 10.* impediri debet; ſed vbi imperfecta ſit, arte augeri. Puſtulæ [a] ſua requirunt remedia, & priuſquam maturescant, & poſtquam maturuerint, atq; apertæ ſunt, & vlceratę. Sed ſimul etiam habenda eſt ratio illarum partium, in quibus hæ reſident: huiuſmodi ſunt opera, quæ proprie deſiderantur a propoſitis febribus. Remittitur feruor, ſi bulliens humor refrigeretur, & craſſior reddatur, quæ craſſiora ſunt, minus facile vim ferueſacientem concipiunt, quam quæ tenuiora, minus igitur ebullient humores, ſi craſſiores reddantur, ſed multo minus, ſi refrigerentur, deferuet enim aqua, cum in lebete bullit, ſi frigida adiiciatur, tranſmiſſio ad cutem non impeditur, cum cutis neq; refrigeratur, neq; adſtringitur: euocatur vero humor ad cutem per ea, quæ calefaciunt & relaxant. Plurimum etiam conferunt, quæ intus dantur extenuantia, incidentia, ac relaxantia, nam ſic bulliens materia facilius expellitur ab internis partibus ad externas. Puſtulæ, prout vario modo ſunt affectæ, ita varia poſtulant auxilia, ſi nimis diſtendantur, & doleant ſcalpello exaſperanda cutis eſt, ſi crudæ ſint fomentis ad
[b] *Auic. ibid.* [c] *Auic. ibid.* maturitatem [b] perduci debent, vbi maturuerint, aperiendæ ac [c] detergendæ ſunt, deinde vlcera ſiccantibus ſine morſu ſananda, & vbi nobiliores aliquæ partes afficiantur, vt oculi, os, fauces, inteſtina, adſtringentibus confirmandæ ſunt, vt defendantur ab eiuſmodi noxa. Pugnant aliqua ex propoſitis operibus, & inter ſe, & cum his, quæ communiter deſiderantur in curatione illarum febrium, quæ conſiſtunt in humoribus putribus, refrigerantia enim, quæ deſiderantur a feruore & a febre, & eductioni & euacuationi ad partes externas aduerſantur: ea quæ craſſos reddunt humores, obſtructionem faciunt, & tranſmiſſionem ad cutem impediunt, eductio humoris putris aut obſtruentis impedit naturæ motum, & non ſinit ſuperantem humorem ferri ad cutem. Quæ cum ita ſe habeant, ea opera ſubinde efficienda ſunt, quæ magis requirantur & minus noceant, eo etiam modo efficienda ſunt, quo minus reliqua impediant, ſed cum alio tempore alio pacto affectum ſit corpus, alia etiam opera magis deſiderantur, & minorem noxam afferunt. Principio cum materia multa eſt, & non-
[d] *Auic. ibid.* dum transfertur [d] ad cutem, exinaniri debet, neq; enim impedietur tunc naturæ motus, qui nondum incepit. Cum iam plurimum feruet materia, coercendus eſt feruor iis, quæ vt diximus, craſſum reddunt ac refrigerant humorem, quod ſi fiat, antequam puſtulæ appareant in cute, non erit periculum, ne auertatur natura a ſuo opere, refrigerantia autem intus ſumi debent, nam quouis tempore præ-
[e] *Auic. ibid.* ſtat, cutem calidam [e] conſeruare, niſi ob feruorem videatur ſibi homo ſtrangulari. Tunc autem euocanda materia ad cutem eſt, cum iam tranſmitti cœpit a natura, quo tempore non nocent aut calefacientia externa, aut extenuantia, incidentia, & relaxantia intus data, cum iam remittatur feruor, licet igitur propoſita opera omnia efficere, ſed vnumquodq; ſuo tempore. Inſtrumenta reſtant ad vnumquodq; efficiendum neceſſaria. Redditur craſſior humor, qui ebullit cibis craſſioribus, vt lentibus,
[f] *Auic. ibid.* palmulis, [f] ziziphis, præterea tragacantho, gummi. Refrigeratur fructibus acerbis aut acidis, vt piris, malis cotoneis, medicis, punicis, moris, fructibus rubi, cucurbita, cucumere. Euocatur ad partes externas, ſi relaxetur cutis, & ſimul calefiat fomentis ex aqua, in qua bullierit chamæmelum, ane-
[g] *Auic. ibid.* thum, enula campana, radix althææ, tegaturq; corpus veſtibus, ſtragulis. [g] Intus autem dantur extenuantia & incidentia, vt aqua, in qua bullierit apium, anethum, fœniculus, chamæmelũ, lentes præcipue in variolis, ſicuti ciceres rubri in morbillis, vel aridæ fici, aut vuæ paſſæ. Huc ſpectat etiam potiu vini tenuis, quod non conuenit, niſi vbi iam ex toto deferbuit humor, nam cum feruet, bibenda
[h] *Ibidem.* [i] *Ibidem.* eſt aqua, in qua bullierint fructus [h] acerbi, aut frigida aliqua herba, vt lactuca, viola, endiuia. Ad humores educendos a principio vtemur venæ [i] ſectione, ſi per vires & ætatem liceat, alioquin exaſperabimus cutem ſcalpello, & defigemus cucurbitulas, præſertim ſi redundet ſanguis. Vitabimus cathartica validiora, ne nimis calorem augeant, ſed ſoluemus aluum aut caſſia fiſtula, quam vocant, aut ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum, aut ſaccharo viola condito, vel melle, quod ex rore concreſcit; quo item ſpectabunt mitiores liquores, qui per clyſteres in ipſam infundantur. Symptomata ſi qua grauiora ſunt, quæ expectare non permittant, dũ curetur morbus, & cauſa, leuiri debent, quemadmodum in aliis febribus docuimus. Proprie autem puſtulæ ad maturitatem perducuntur fomen-
[k] *Ibidem.* [l] *Ibidem.* tis, aperiuntur acu [k] aurea, vbi per ſe non abrumpantur, deterguntur lana vel goſſipio, abluuntur primum muria, deinde aqua, in qua bullierit myrtica ac myrtbus, reſperguntur etiam polenta, farina [l] oryzæ, milii, fabarum, qua vtiliter etiam culcitra, ſuper qua iacere homo debet, impletur, vlcera, vbi
[m] *Ibidem.* pura ſunt, ſiccantur, valet puluis ex radice [m] arundinis, ariſtolochiæ, coſti, cui additur aliquid croci,
[n] *Auic. ibid. cap. 11.* poſtremo datur ceruſſa, cadmia, ac pompholix, dum vt cicatrix [n] inducatur. Quod ſi oculi a puſtulis atq; vlceribus lædantur, abluentur aqua, in qua bullierit hordeum, & coriandrum, deinde adhibebitur collyrium, quod accipiat roſam, crocum, & rhoem, ſiue collyrium album, quod appellant auctore Raſi, quæ collyria lacte præſertim muliebri, aut etiam decocto fœnugræci diſſoluantur: a quibus ad collyrium thuris Meſue, vt vlcera & puſtulæ melius concoquantur, tranſire oportet. In nares indemus ſuccum vuæ acerbæ. Ad os & fauces dabimus medicamentum, quod ex moris conficitur,
[o] *Auic. ibid.* quas etiam partes vtile eſt ſucco punicorum acidorum frequenter abluere. Si lædantur [o] inteſtina, infundemus per clyſterem in aluum ſuccum plantaginis, portulacæ, aut aquam, in qua bullierit myrtbus, lentiſcus, polygonium, plantago, roſæ, baulaſtia, & alia id genus ſimilia. Hactenus de febribus humorum putredinem ſequentibus.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Septimus.

QVI EST DE FEBRE HECTICA & Tabe.

Propoſitum huius libri, & quid ſit hectica febris. CAP. I.

QVOT ſunt genera partium, quibus noſtra corpora continentur, totidem, vt[a] ante oſteudimus, ſuut prima genera febrium, cum alius inſit calor, & idcirco alia febris in alia ſubiecta materia, vt in ſpiritibus, in humoribus, in partibus ſolidis; verſantur autem in ſpiritibus febres diariæ, ſicut in humoribus illæ, quæ putredinem ſequuntur (vtraſque autem perſequuti ſumus) in partibus ſolidis illæ, quas Græci hecticas vocant, atque hæ ſuperſunt in hoc libro exponendæ, quibus tabem, quam Græci[b] μαρασμὸν nominant, ſubiiciemus, tum quia ſuperuenit hecticis, cum non ſtatim ſanantur, tum quia per ſe ipſam eſt ex iis morbis, quos præſtat ſeorſum vberius tractare, veluti febres, repugnantiam totius ſubſtantiæ, tumores præter naturam, motionem articulorum ex ſuis ſedibus, ſolutionem continui, hęc ſiquidem non raro accidit, & aut difficulter curatur, aut hominem interimit. Veniat igitur in medium febris illa, quæ reſidet in partibus ſolidis, quem morbum Græci vocant ἑκτικὸν, ἀπὸ[c] τῆς ἕξεως, hoc eſt, ab habitu, qui duo ſignificat, & ipſas partes ſolidas cordis, quæ opponuntur humoribus ac ſpiritibus, & ſtabilem diſpoſitionem, ab vtraq; ſignificatione appellatur iure hæc febris hectica, cum & verſetur in habitu totius corporis, hoc eſt, in partibus ſolidis, & ſtabilis ſit, neque facile ſubmoueatur, partes enim ſolidæ, vt vix concipiunt alienas qualitates, ita etiam vix amittunt; quod contra vſu venire conſtat in humoribus ac ſpiritibus, in quibus accenditur febris non ita ſtabilis, & quæ a Græcis dicitur κατὰ σχέσιν, potius quam καθ' ἕξιν. Vocant[d] enim καθ' ἕξιν qualitatem illam, quæ firmiter hæret, ſiue ſit ſecundū naturam, ſiue pręter naturam, eam quæ facile tollitur, dicunt κατὰ σχέσιν. Potiſſimum igitur nominata eſt hæc febris hectica, quia ſtabilis eſt, non ſecus quam color in lanis ante tinctis, ſed præterea quia verſatur, vt diximus, in partibus[e] corporis, hoc eſt, in habitu totius corporis. Continetur hectica febris calore[f] acri, quo differt a diaria, quæ lenem præ ſe fert, præterea ſquallido, quo diſtat ab ea, quæ verſatur in humoribus putribus, cuius calor fumoſus, & merito, nam humores cum putreſcunt inſtar lignorum viridium plurimum edunt fumi, contra a partibus ſolidis cum accenduntur, nihil exhalat fumi, perinde atque a lignis aridis. Cæterum calor in materia denſa acris eſt, & idcirco talis in hectica ſentitur, cum inſit in partibus ſolidis. Copia autem caloris parua eſt, & longe ſuperatur a qualitate acri, contra, quam in ſynochis[g] oſtendimus, quarum calor plurimus eſt, ſed mitior, quamuis in vtriſq;[h] aſſiduus ſit, & vno circuitu contineatur a principio ad finem. Eſt igitur hecticæ calor continens ſine circuitibus, ſquallidus, acris, ſed paruus, & non qualem acutæ febres præ ſe ferunt, eſt præterea ſine dolore, eum verſetur in partibus ſolidis, non amplius aduentitius, ſicuti cum reſidet in humoribus aut ſpiritibus cordis, ſed veluti naturalis, ita vt minime ſentiatur, neq; moleſtiam afferat, ſed homo iudicet, ſe non febricitare. Eſt item æqualis ac ſibi ſimilis a principio[i] ad finem, nunquam videtur augeri, nunquam decreſcere, cui ſententiæ aduerſatur vnum, quod Hippoc.[k] in prognoſticis interdiu leuiorem eſſe, noctu creſcere eiuſmodi febrem teſtatur, alterum quod diſtinguitur temporibus,[l] vt aliæ febres, habet enim principium, cum humor, quo ſolidæ partes nutriuntur, nondum manifeſte abſumitur, incrementum, cum iam manifeſta eſt eius conſumptio, & abſumitur ille, ex quo caro & adeps componuntur; vigorem, cum hic iam tabefactus eſt, & iam tabefiunt partes vere ſolidæ, veluti fibræ: quod ſi detur, diuerſa eſſe tempora hecticæ febris, dandum quoq; erit, eandem inæqualem eſſe, & non perpetuo ſibi ſimilem, cum incipiat, augeatur, vigeat. Verum non difficile eſt vtriq; rationi reſpondere; Hippocrates[m] augeri dixit hanc febrem noctu, hoc eſt, poſt cęnam & a cibo, quod cum cor humorem ex alimento accipit, quodammodo perfunditur, ita vt ipſius calor ferueat, non ſecus quam calor calcis non extinctæ cum perfunditur aqua, ſtatim enim augetur: hanc ſimilitudinem egregie affert Galenus[n], iniuriaq; reprehenditur a nonnullis[o], qui obiiciunt humorem alimenti, non eſſe contrarium cordi, vt eſt aqua calci, ſed quid tum poſtea? Neq; enim ſimilitudo conſiſtit in ipſa conuenientia, quam habet inter ſe alimentum & cor, aut in repugnantia, quam habet calx & aqua, ſed in humore, qui cum nanciſcitur ſolidam ſubſtantiam calidiorem, præbet calori pabulum, & ita ipſum auget, adeo vt maiorem ſe oſtendat, quam ante. Ergo creſcit calor hecticæ febris poſt cœnam, poſt prandium, ac deniq; poſt cibum quacunq;[p] hora detur, quod non vſu venit in febribus occupantibus ſpiritus aut humores, remittitur enim magis earum calor poſt cibum & potionem, quam augeatur, augetur autem in hectica, propterea quia ſquallidus eſt in partibus ſolidis, quæ vbi perfunduntur humore alimenti, longe maiorem calorem præ ſe ferunt quam ante, non ſecus quam candentes lateres, vbi reſpergantur aliquo humore: augetur autem in febribus hecticis calor vnam vel alteram[q] horam poſt cibum, nec eſt, quod mireris, ſi tam celeriter cor perfunditur humore alimenti, cum maximam[r] vim habeat at-

[a] Supra l. p. c. 9. & Gal. l. p. de differ. feb. c. 9.
[b] Gal. l. de marcore c. p.
[c] Gal. p. de diff. feb. c. 7.
[d] Gal. 3. de loc. aff. c. 2.
[e] Gal. p. de diff. feb. c. 7.
[f] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[g] Gal. ibid.
[h] Ibidem.
[i] Gal. l. de in æquali in temp. c. 5.
[k] Hippoc. 2. prog. 60.
[l] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[m] Hippoc. 2. prog. 60.
[n] Gal. p. de diff. feb. c. 9. & l. 2. prog. com. 60.
[o] Auerr. l. 4. collig. c. 33.
[p] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. l. de marcore c. 5.

trahendi, ita vt inopia alimenti poſtremu ex omnibus partibus attrahat. Coquuntur celerius tenuiores partes alimenti in ventriculo, quam craſſiores, quo fit, vt celerius etiam per venas, quæ a ventriculo ad portam iecinoris pertinent, diſtribuantur, & inde attrahantur a corde. Videmus refici vires in animæ defectione celerrime puſt [a] vini, aut etiam elixiris potionem, quare non mirum eſt, ſi tam citò cor perfundatur humore alimenti, atq; incaleſcat, ſed paulo poſt deferuet & perſeuerat calor paruus, acris, quemadmodum ante cibum, ſemperq; ſibi ſimilis eſt, niſi ab externa cauſa, vt a cibo augeatur. Neq; obſtat, quod de principio, incremento, & vigore hecticæ febris dictum eſt, quandoquidem hæc tempora ſunt [b] ſiccitatis conſequentis ipſum calorem, magis quam ipſius caloris, quo continetur, ita vt propria magis ſint tabis, quam hecticæ, cuius calor ita celeriter prehendit partes ſolidas, & ita etiam celeriter frigidis remediis tempeſtiue datis curatur, vt non appareat, neq; quando incipit, neq; quando remittitur, ſed tota ipſa febris ſit, veluti vigor æqualis a principio ad finem manens. Sed cum diximus, tempora hecticæ febris referri ad ſiccitatem, quę ipſam conſequitur, quæret quis, num hectica contineatur ſiccitate, ſicuti continetur calore: ita vt definiatur non ſolum calor, ſed etiam ſiccitas, cum incipiat hectica febris tantum in illis corporibus, quæ non ſolum [c] calida ſunt, ſed valde ſicca, eumq; curetur non minus madefacientibus [d] auxiliis, quam refrigerantibus? Cui reſpondebimus, hecticam non neceſſario [e] contineri ſiccitate, ſicuti continetur calore: ſed, ſi diutius maneat, eiuſmodi calorem afferre ſiccitatem, poſſe tamen inueniri febrem hecticam adhuc cum humore aut mediocri, aut certe cum non tanta ſiccitate, vt vitæ munera impediat.

[a] Gale p. ad Glauc. c. 14. & l. 12. met. cap. 4.
[b] Gal p. de diff. feb. c. 9.
[c] Gal p. de diff. feb. c. 9.
[d] Galen. 10. meth. c. 6.
[e] Gal p. de diff. feb. c. 9.

De ſpeciebus ac differentiis febris hectica. Cap. II.

SEn qualis ſit calor, quo hectica febris continetur, ſatis iam expoſitum eſt, videamus nunc, ipſane ſit vna ſpecies, duntaxat indiuidua, an quaſi genus plures ſub ſe complectatur: ſicut illa, quæ humorum putredinem ſequitur, profecto ſi ſolida ſubſtantia, quæ partes noſtras conſtituit, ita multiplex & ſeparata eſſet, ſicut eſt humor, qui putreſcens, febrem accendit: vt multas eſſe oſtendimus febris ſpecies, quę in huc verſantur, ita nunc multas oſtenderemus eſſe, quæ in ſubſtantia ſolida: diximus [f] enim a ſanguine ſynocham, a flaua bile tertianam, a pituita quotidianam, ab humore melancholico quartanam febrem cum putreſcunt excitari: ſed ſubſtantia ſolida cum vna ſit, & compoſita vnius ſpeciei duntaxat hecticam efficit; eadem ratio eſt inflammationis, [g] quæ ſi accipitur pro ardore, quem per ſe concipit ſubſtantia ſolida, & non per aliquem humorem vnius eſt ſpeciei [h] duntaxat, ſed ſi pro tumore, quem excitauit calidus aliquis humor, multas ſub ſe ſpecies complectitur, & totidem, quot ſunt calidi humores, a quibus oriuntur. Hectica igitur febris cum reſideat in ſubſtantia ſolida, quæ vna eſt & compoſita ſimul, neceſſe eſt, ſit vnius ſpeciei duntaxat; variæ enim ſpecies caloris, vt ante [i] oſtenſum eſt, fiunt a diuerſa materia ſubiecta. Quidam tamen ex [k] veteribus medicis ſtatuunt, tres tantum eſſe ſpecies hecticæ febris, mouentur autem triplici ſubſtantia, ex qua partes [l] ſolidæ noſtri corporis conſtant: vna eſt humor diſtributus per parua earum foramina, quaſi ros quidam inſperſus, a quo illæ aluntur, altera eſt caro & adeps, tertia ſubſtantia ſiccior ac durior, qualis fibrarum eſt ac membranarum. Totidem igitur volunt eſſe ſpecies febris hecticæ, primam dicunt eſſe, cum calor occupat huiuſmodi humorem inhærentem partibus ſolidis, ſecundam cum carnem & adipem, tertiam cum ſubſtantiam ſicciorem ac duriorem; par enim eſſe aiunt in diuerſa ſubſtantia, & tenuiore, & craſſiore diuerſum febris genus accendi. His tamen auctoribus non ſubſcribimus, cum tres ſubſtantiæ partium ſolidarum non ſint inter ſe ſeparatæ, vt humores, qui in alio homine, aut alio tempore diuerſi putreſcunt, ſed iunctæ ſimul, ita vt conſtituant hoc pacto compoſitæ vnamquamque ex ſolidis partibus, quo fit, cum vna quæuis ex his ſubſtantiis accenditur, neceſſe ſimul ſit, accendi reliquas duas, & ita vnam duntaxat hecticæ ſpeciem excitari. Neque obſtat, quod primo accenditur humor ille, veluti ros inſperſus, vt qui facillime concipit calorem; deinde caro & adeps; poſtremo ſubſtantia illa ſiccior & durior; nam celerrime in tota parte compoſita vna ſubſtantia accenſa, reliquæ duæ calorem concipiunt, ita vt nullum ſit tempus, quo medicus diſcernere poſſit diuerſas hecticæ ſpecies, ſed ſemper vna duntaxat appareat: nec eſt quod ubiicias ſiccitatem, quæ primo refertur ad humorem illum, veluti rorem inſperſum, hic enim [m] primo abſumitur, deinde ad carnem & adipem, quæ deinceps liquantur, poſtremo ad duram & ſiccam ſubſtantiam, quæ vltima tabeſcit, ita vt alio tempore alia appareat ſiccitatis ſpecies. Sed alia eſt ratio caloris, alia ſiccitatis, illa celerrime conſpicitur in tota parte compoſita ex triplici ſubſtantia, hæc paulatim fit, manet aliquandiu humor ille, antequam ſiccetur, caro & adeps non ſtatim liquatur, longiori tempore ſubſtantia ſicca & dura, ita vt merito ponantur tres ſpecies ſiccitatis, quæ diuerſæ deprehenduntur in diuerſis temporibus, pro triplici illa ſubſtantia, quæ abſumitur. Si quis autem cenſeat, ſpecies hecticæ febris reſpondere ſiccitati, ita vt prima ſpecies ſit, cum calor primam affert ſiccitatis ſpeciem, ſecunda, cum ſecundam, tertia, cum tertiam decipitur, cum, vt [n] ſupra docuimus, hectica conſtituatur a calore, ſiccitas autem conſtitutæ ſuperueniat, & compoſitam efficiat non ſimplicem hecticam, compoſita vero non ſit ſpecies, ſed vna ex differentiis, ad quas iam pergimus.

[f] Supra l. 5. cap. 9.
[g] Gale p. ad Glauc. c. p.
[h] Gale. ibid.
[i] Supra l. 5. c.
[k] Auer. l. 7. cap. 15.
[l] Gale l. p. de diff. feb. c. 9. & l. 7. meth. cap. 6.
[m] Gal. p. de diff. feb. c. 9. & 7. meth cap. 6.
[n] Ab initio capitis, & Gale p. de diff. feb. c. 9.

Diſtinguitur hectica, quam vnius ſpeciei duntaxat eſſe demonſtrauimus, pluribus differentiis, inter quas illæ potiſſimum ad rem pertinent; quod aut ſimplex eſt, aut compoſita; ſimplex appellatur, cum ſine altero affectu præter naturam conſiſtit in eo calore duntaxat, quem deſcripſimus: compoſita vero illa, quæ iungitur cum aliquo affectu præter naturam, vt cum ſiccitate, [o] quæ ipſam neceſſario conſequitur, ſi diutius manet: cum [p] putredine humorum & febre, quæ ab ipſa oritur, cum inflammatione vel eryſipelate, cum putredine in ſubſtantia cordis, & febre [q] peſtilente. Plerumque igitur iunctam videmus febrem hecticam cum ſiccitate, cuiuſcunque ſit ſpeciei, ſiue abſumatur humor

[o] Gal. ibid.
[p] Gal. p. de diff. feb. c. 10.
[q] Gal. 3. de praſag. ex pulſ. c. 3. 4.

humor ille putriens, ſiue liquetur caro & adeps; ſiue tabeſcat ſubſtantia ſiccior ac durior, nominatur autem tunc a Græcis hectica non ſimpliciter; ſed μαρασμώδης, [a] quam proprie in ſequentibus perſequemur, cum agemus de tabe, quam Græci vocant [b] μαρασμὸν. Componitur & hectica cum alia febre, cum diaria quidem non diſcernitur, quamuis, vbi accenduntur partes ſolidæ, neceſſe ſit ſpiritus accenſos eſſe, non tamen diſcernitur; quod acrimonia caloris ſolidarum partium obſcuret lenitatem, quam ille præ ſe ferre ſolet, qui verſatur in ſpiritibus. Longe aliter euenit, vbi iungitur cum hectica febris in humorum putredine conſiſtens, vtraque enim diſcernitur, [c] hectica quidem cum calore acri, ſquallidu, ſemper eodem modo perſeuerante; ſed illa, quæ conſiſtit in humoribus putribus, cum calore ſimiliter acri, ſed vaporoſo, & qui mutatur pro temporibus acceſſionis: poteſt igitur hectica febris copulari cum quauis ſpecie illarum febrium, quæ ſequuntur humorum putredinem, ſiue putredo diffuſa ſit, ſiue concluſa, vt in [d] inflammatione & eryſipelate, præſertim in viſceribus, vt in ventriculo, inteſtinis, renibus, vtero, pulmone; ſiquidem & cum his [e] aliquando copulatur, impertitur enim calor præter naturam ab eiuſmodi partibus inflammatis ſubſtantiæ ſolidæ cordis, & ita iungitur ſimul cum inflammatione vel eryſipelate hectica febris. Sed cum vagantur peſtilentes febres, iungitur hectica tunc ſæpius, ſiue hecticæ calor, quem deſcripſimus, cum repugnantia totius ſubſtantiæ & putredine, quam ex aere contraxit ſolida ſubſtantia cordis: ita vt ſimul cum hectica tunc [f] ſit, & prauitas illa, & putredo. Huiuſmodi ergo ſunt affectus præter naturam, qui compoſitam efficiunt febrem illam, quæ reſidet in partibus ſolidis, & quam nunc tractamus. Plurimæ vero differentiæ, quas obſeruauimus in febribus humorum putredinem ſequentibus, cum proficiſcantur a cauſa, hoc eſt, a materia putreſcente, nullo modo pertinent ad hecticam febrem ſimplicem; ideo omittentur, quemadmodum illæ, quæ a magnitudine ſumuntur, neque enim, vt ex illis, quæ reſident in humoribus, ita ex hecticis, aliæ magnæ, aliæ paruæ ſunt, aut mediocres, ſed omnes ſunt pares, & ſicut eadem hectica in eodem homine a principio ad finem perpetuo [g] ſimilis eſt, ita etiam diuerſæ, ſiue in aliis hominibus, ſiue in eodem alio tempore ſemper ſimiles ſunt & æquales, non maiores aut minores; calor enim acris, quem partes ſolidæ conceperunt, æqualis eſt in omnibus; ſi qua ſubeſt differentia magnitudinis & paruitatis, illa ſpectat ad innatum calorem maiorem vel minorem, & non ad mutationem præter naturam magis vel minus factam.

[a] Gal. 1. de diff. feb. c. 9.
[b] Gal. l. de marcore c. 9.
[c] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 10.
[d] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 9.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. 3. de praeſag. pulſ. cap. 3. & 4.
[g] Gal. de inæquali intemp. c. 5. & 7.

De cauſis febris hecticæ. Cap. III.

CAVSA hecticæ febris continens aſſignari nulla poteſt, cum non amplius fiat [h], ſicut illa, quæ ſequitur humorum putredinem, ſed iam facta ſit: at quod factum eſt, cauſam non habet, materia enim accipiente formam ceſſat motus, & ideo mouens, & cauſa ipſa. Idem vſu venit & diariæ [i] febri, quæ ſimiliter caret cauſa continente, vbi enim ſpiritus calorem præter naturam conceperunt, non calefiunt amplius: ita vt non ſit cauſa continens, a qua foueantur: illa igitur febris duntaxat, quę in humoribus putribus verſatur, continentem [k] habet cauſam ipſorum putredinem, qua præſente ea febris adeſt, & qua abſente abeſt, calor igitur qui in humoribus putribus conſiſtens, eam febrem conſtituit, retinetur a putredine, tanquam a cauſa continente: quod ſi habeatur ratio caloris, qui in quauis febre occupare eas partes debet, quarum lædit actiones, & idcirco ſolidas, pertinent enim ad has tam diaria febris, quam ea, quæ ſequitur humorum putredinem, cauſam habet continentem, in hac quidem humores putres; in illa ſpiritus accenſos, per quos calor verſatur in partibus ſolidis, quibus tunc per ſe non hæret. Sed omittamus alias, reuertamur ad hecticam, quam ſtatuamus non foueri a cauſa continente, at non propterea non profecta eſt a cauſis, quicquid enim ortum eſt a cauſa ortum eſt; quamobrem antegreſſas cauſas, a quibus profecta eſt, inueſtigare oportet, quæ licet nihil faciant ad curationem, morbum [l] tamen ipſum declarant, quem excitarunt, & idcirco hecticam febrem; quæ cum ſit calor præter naturam per ſe inhærens ſolidis partibus cordis, neceſſe eſt cauſa, a qua oritur, ſiue externa, ſiue interna, vim habeat calefaciendi eiuſmodi ſolidam ſubſtantiam: ſed quia renititur, cum aſſidue refrigeretur ab aere, quem per reſpirationem allicimus, requiritur [m] ſimul & robur effectricis cauſæ, & habilitas materiæ. Conſiſtit habilitas materiæ (vt ab hac ordiamur) in ſiccitate [n] corporis, a qua tanquam a cote quadam acuitur calor. Vbi copia ſit humoris, ſiue roris modo inſperſi partibus ſolidis, ſiue etiam contenti in ſubſtantia earum, & ſimul carnis atque adipis, defendit partes vere ſolidas, vt fibras vel membranas, atque alias ex ſemine procreatas, ab appulſu tam frigoris quam caloris, quo ſpectare carnis copiam voluit [o] Plato: defendit igitur humor partes ſolidas corporis a vi caloris, id quod non facit ſiccitas, facile enim extenuata [p] corpora, & calorem & frigus admittunt, ſiue ab externis, ſiue ab internis cauſis excitetur. In his tantum corporibus videmus incipere hecticas febres, nam in his, quæ humidiora ſunt, non incipiunt, ſed aliis ſuperueniunt. Ob eandem ſiccitatem euenit, vt diaria [q] febris ex nimia inedia vertatur in hecticam: tum vt hectica febris ſequatur alui profluuium, læuitatem, aut difficultatem inteſtinorum: ſub his enim inareſcit & extenuatur corpus adeo, vt ſi qua ſubeſt febris, ex humorum putredine orta, poſſit calorem ſolidis partibus cordis impertire. Cauſa effectrix interna calor eſt, putribus humoribus inhærens, qui vel quod vehemens ſit, veluti in ardentibus febribus, vel quod diuturnus, veluti cum putredo longam febrem retinet, ſolidam cordis ſubſtantiam calidiorem reddit: Euenit interdum, vt humores putres, qui febrem accendunt, non reſideant in venis, ſed aliquo loco concludantur, vbi ſit putredo, & ipſe focus febris, inflammationemque aut eryſipelas efficiant, a quibus [r] ſolida ſubſtantia cordis calorem concipit, modo non nimis diſtent partes inflammatæ. Valde autem afficitur cor a ventriculo, a iecinore, a renibus, ab vtero, ab inteſtino ieiuno, vel colo, tum a ſepto tranſuerſo, non ita valde a pulmone, quamuis proximus ſit, quod ex laxiore ſubſtantia conſtet, & plurimum refrigeretur ab aere externo, qui per reſpirationem attrahitur: tantam autem [s] vim habent

[h] Gal. 8. method. c. 9. & 11. meth. c. 2.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. 4. method. c. 3.
[m] Gal. de cauſ. morb. cap. 2.
[n] Gal. 1. de diff. feb. 9. & l. 10. meth. c. 5.
[o] Plato in Timæo.
[p] Gal. 9. method. c. 5.
[q] Galen. 10. meth. c. 5. & 6.
[r] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 9.
[s] Gal. ibid.

eryſipelata & inflammationes viſcerum, vt non modo ſimplicem hecticam; ſed eam quoque, quæ cum tabe iungitur, afferre poſſint. Poteſt etiam calor diariæ febris hecticam excitare, cum in corpore alioquin ſicco & biliofo adhibetur [a] inedia, degenerat enim in hecticam, & concipitur a ſolida ſubſtantia cordis, perinde ac febris [b] ardens, cum non adhibentur externa & interna refrigerantia, vt res poſtulat. Externæ vero atq; euidentes cauſæ, a quibus calorem augeri, ac fieri febrem in vniuerſum monſtrauimus, vt labores, animæ perturbationes, [c] vbi vehementiores fuerint in corpore extenuato, non tantum ſpiritus cordis, ſed ſolidam quoq; eius ſubſtantiam calefacere queunt, & afferre hecticam. Illud tamen vertitur in dubium, poſſintne eiuſmodi cauſæ ſtatim hecticam febrem efficere, an neceſſe ſit, antegrediatur diaria? Profecto cum ſpiritus valde [d] tenues ſint, neceſſe eſt, longe prius calorem præter naturam concipiant, quam ſubſtantia ſolida: quod, ſi fiat, ſemper hecticas febres, quæ non ſuccedant illis, quas excitat humorum putredo, ſed videantur ipſæ initio incipere, antecedent diariæ, verum quia hæ interdum ſtatim degenerant in hecticam, & minime conſpicuæ ſunt, idcirco dicimus, tunc hecticas initio incipere, quamuis re vera anteceſſerint diariæ. Interdum tamen hæ totam diem manent, priuſquam degenerent in hecticam, & euidentes ſunt, adeo vt tunc non dicantur incipere hecticæ febres, ſed ſequi diarias. Expoſitis cauſis hecticæ febris, proximũ eſt, vt eas percurramus, a quibus proficiſcuntur differentiæ, quas ſupra in hectica febre obſeruauimus, vt quod vel ſimplex ſit, vel compoſita, ſeu cum tabe, ſeu cum febre orta ab humoribus putribus, ſeu cũ inflammatione, aut eryſipelate, ſeu cum [e] putredine in ſubſtantia cordis, qualis accidit in febre peſtilente. Vtemur autem communiter hac regula, quod eædem cauſæ, quæ faciunt hecticam, faciunt hecticæ differentiam, ſi ſimilem aſſumant, ſimplex hectica ſit a ſimplici cauſa, ſiue externa, ſiue interna, quam retulimus, compoſita ſit ab eadem cauſa, ſed coniuncta cum alia, vt cum illa, quæ tabem affert, aut humorum putredinem, aut tumorem aliquem præter naturam, aut etiam putredinem ſubſtantiæ cordis, quales vero ſint hæ cauſæ efficientes, vnumquemque ex his affectibus, qui cum hectica febre copulantur, ſi exponere aggrederemur, nimis multi eſſemus, & vt prouerbio fertur, iam acta ageremus, vel paulo poſt agenda: egimus [f] enim ante de cauſis illarum febrium, quæ in humorum putredine conſiſtunt, vel etiam peſtilentes ſunt; vbi diximus, [g] putrefieri ſubſtantiam cordis ab aere putri, qui per os aſperam arteriam & pulmonem fertur ad cor. De cauſis efficientibus tabem, cuiuſcunque ſpeciei illa fuerit, agemus, vbi hecticam febrem ſimplicem abſoluerimus, ſicuti de inflammatione & eryſipelate, quæ de tumoribus præter naturam in hoc ipſo volumine, nunc ergo relictis cauſis, pergemus ad ſymptomata.

[a] Galen. 10. meth. cap. 6.
[b] Gale. l. 10 meth. c. 3.
[c] Gal. 4 de præſag. pulſ. c. 4. & l. p. de diff. feb. c. 9.
[d] Gal. l. p. de diff. feb. c. p. & lib. 2. de criſ. ca. 13.
[e] Gal. 3. de præſagit. ex pulſ. c. 3.
[f] Supra lib. 3 cap. 2.
[g] Supra l. 6. cap. 5.

De ſymptomatibus febris hecticæ. Cap. IIII.

SEQVVNTVR hecticam febrem multa ſymptomata, non tamen quot illam, quæ ab humorum putredine oritur, tanquam a cauſa continente, cum hectica [h] ſine cauſa ſit, & idcirco ea tantum afferat, quæ a morbo, hoc eſt, calore præter naturam proficiſcuntur, at nocet febris potius magis plerunque ob putredinem, quæ varias partes noſtri corporis tentans, quamplurima efficit ſymptomata, ita vt longe pauciora ſint, quæ ſequuntur hecticam. Eadem tamen ſi comparentur cum his, quę diariam, multo plura ſunt, diaria enim cum leni [i] calore contineatur, ſimpliciſſima eſt, vt ſuo loco monſtrauimus, neq; affert graue aliquod ſymptoma. Sed omiſſis his, quæ aliis febribus ſuperueniunt, ea perſequemur, quæ maxime ad hecticam pertinent. Proficiſcuntur hæc a calore duntaxat illo acri ac ſqualido, quem propoſuimus. Proxima vis caloris conſiſtit in calefaciendo, ſicut aliarũ qualitatum omnium in efficiendo ſibi [k] ſimilem, ſed cum calefacit, ſimul etiam ſiccat ac liquefacit, a quibus effectis multa ſymptomata oriuntur, cum debilitentur vires, & idcirco lædantur actiones, quæ vbi læduntur, neceſſe eſt mutentur tum qualitates & affectus corporis, tum retenta & expulſa; conſiſtunt enim vires in [l] quantitate & qualitate moderata ſpirituum, humorum, & partium ſolidarum, calor, quatenus calefacit, moderationem qualitatis labefactat, ſed quatenus ſiccat ac tabefacit, officit moderationi, non ſolum qualitatis, ſed etiam quantitatis, minuit enim quantitatem illarum partium, ita vt duplici nomine debilitentur vires, quod nec qualitatis, nec quantitatis moderatio amplius ſeruetur. Quare non mirum eſt, ſi actiones lædantur, & propterea etiam mutentur affectus & qualitates corporis, retenta & expulſa. Si quæras, quæ actiones lædantur, dicendum eſt, lædi [m] omnes, cum omnes vim ſuã conſequantur a ſpiritu vitali, & a corde, cuius ſolidæ [n] partes, cum in hectica febre male affectæ ſint, nequeunt robur reliquis totius corporis impartiri, quo fit, vt omnes lædantur, minus tamen illæ, quæ calore aut ſiccitate gaudent; ita enim natura comparatum eſt, vt quamuis omnes actiones perficiantur a temperatione moderata, omnes item labefactentur a valde [o] immoderata, aliæ tamen alia immoderatione, non tamen valida augeantur, velut cibi [p] appetentia frigore, ſenſus ſiccitate, tactus & coctio calore, minus læduntur in hectica febre illæ actiones, quibus calor & ſiccitas aptatur, illæ magis, quibus frigus & humor, magis autẽ minuuntur quam auferantur, aut deprauentur: nam cum in hectica febre calor paruus ſit, licet acris, nullam affert actionem, priuſquam cum ipſo iungatur tabes, deprauatio vero licet magis fiat a calore, nam frigus actionem potius tollit, calor tamẽ hecticę, cum neq; vehemens ſit, neq; cũ materia, magis debilitare atq; imminuere actiones poteſt, q̃ corrumpere ac deprauare; multũ tamẽ intereſt inter corpora laborantia, prout humidiora vel ſicciora ſunt, magis enim læduntur, quo magis ſicca, humidioribus magis renituntur, ſicut & frigidioribus etiam, ſed non admodũ accidunt eiuſmodi [q] corporibus hecticę febres: principio enim tantũ prehenduntur ea, q̃ calida ſunt & ſicca, quanquã poſſunt verſari etiam in contrariis, vbi ſuccedant aliis febribus, vt his, quæ diuturnam putredinẽ ſequuntur, & non oriantur a principio; debilitantur ergo ab hectica febre omnes actiones, & paulatim corrumpuntur, ita vt tandem intereant, nullæ autem egregie præter cæteras videntur offendi. Ex aliis vero ſymptomatibus affectus & qualitates corporis ad du-

[h] Gal. 8. methòd. c. p. & 11. meth. c. 2.
[i] Gal. 2. criſ. cap. 13.
[k] Ariſto. l. 7. Animal. c. 9.
[l] Gal. 11. methòd. c. p. & 3
[m] Gale. 2. aphor. com. 20
[n] Gal. l. p. de diff. feb. c. p.
[o] Gale. 2. aphor. com. 20
[p] Gale. ibid. & 3. de cau. ſo. ſympt. c. 3.
[q] Gal. l. p. de diff. feb. c. 9.

ad duritiem cutis & maciem referuntur, quæ proceſſu [a] temporis apparent, cum non eſt amplius hectica ſimpliciter, ſed copulata cum tabe. Excernuntur vero pauciora, quam ſoleant deiectione, vrina, ſudore; quod pars eorum, quæ excerni euidenter ſolet, a calore abſumatur: neque redduntur plura, quod a calore liquefiant, quemadmodum in febre ardente, cum & calor paruus ſit, & corpus aridius, ita vt quod ſubinde liqueſcit, ſenſum lateat, quemamodum [b] cum aſſatur caro arida & ſicca; nihil enim defluere ſuper prunas conſpicitur, ſicuti conſpici ſolet, cum aſſatur pinguis, mollis, atque humida: eadem ratio eſt noſtrarum partium, quæ vbi humidiores & molliores ſunt, ſi a febre ardente liquantur, pinguem liquorem euidenter reddunt, quem vrina ipſa præ ſe fert, ſi duriores ac ſicciores a febre hectica tabeſiant, parum eſt, quod liquatur, & id totum latenter diſcutitur, [c] atque in vapores abit. Quare neque multa, neque pinguia ſunt, quæ ab his, qui hectica febre laborant, expelluntur.

[a] Gal. ibid.
[b] Galen. 10. meth. c. vlt.
[c] Gale. ibid.

Signa & prognoſticum hecticæ febris. Cap. V.

EX tribus præter naturam de hectica febre iam expoſitis, vt præſentia recognoſcere morbum & ſymptomata oportet; nam cauſæ non agnoſcuntur, vt præſentes, ſed vt iam antegreſſæ, aut coniectura inueſtigantur, aut referuntur, ſeu ab homine, ſeu a familiaribus: ſolum igitur cognoſcere oportet ſymptomata, & morbum vna cum ſuis differentiis, vt præſentia. Cæterum ſymptomata cuiuſcunque generis ſint, ſub ſenſum cadunt, ita vt non neceſſe ſit diu in illis cognoſcendis inſiſtere, aut de ipſorum recognitione tractare. Incumbemus igitur in cognitionem morbi duntaxat, hoc eſt, febris hecticæ ac differentiarum, quas ſupra commemorauimus. Sunt qui [d] hanc difficilem a principio exiſtiment, ſed proceſſu temporis facilem, ſecus de curatione exiſtimant, nam cum incipit hectica febris, facile inquiunt, curatur, ſed cum iam vetuſta eſt, vix aut ne vix quidem. Hoc quod de curatione aſſerunt [e], verum eſt perpetuo, at non ita perpetuo, quod de cognitione, nam ſi hectica febris ſola ſit, initio facile deprehenditur; plerunque tamen ſuccedit illi, quæ ab humorum putredine oritur, & a principio iungitur cum ea, tuncque adeo obſcuratur [f], vt vix diſcerni queat; ſed hæc iam compoſita eſt. Loquamur primo de ſimplici, deinde ad compoſitam pergemus. Cognoſcitur hectica febris, cum ſimplex eſt ſenſu, ſub quem cadit calor, quo contineri ipſam diximus, [g] acris videlicet præſertim, quo diutius tangitur, ſqualidus, hoc eſt, ſine fumo aut vapore, aſſiduus ſine circuitibus, quemadmodum in ſynocha febre: differt tamen, quod non eſt multus, vt in ea, ſed paucus, non diſtinguitur temporibus, ita vt manifeſte videatur incipere, augeri, vigere, remitti, ſed æqualis manet, ac ſibi ſimilis [h] a principio ad finem tantum feruet, cum datur cibus aut potio, [i] quacunque hora ſumatur, ſed vbi deferbuit, ſemper manet ſimilis atque æqualis, ac ſi naturalis eſſet, & non aduentitius, non percipitur ab [k] ægrotante, adeo vt indicet, ſe non febricitare; quamuis autem quouis tempore æqualis ſit, non tamen æqualis ineſt cuiuis parti, ſed cum tanguntur arteriæ, longe [l] calidiores ſentiuntur, quam cæteræ partes, quod minime vſu venit in febribus diariis, aut in illis, quæ humorum putredinem ſequuntur, neque enim maiorem præ ſe ferunt calorem in arteriis, quam in aliis partibus; ita vt ſit proprium febrium hecticarum, in quibus cum ſolidæ cordis partes calorem præter naturam conceperint, merito magis calefaciunt arterias inde ortas, quam cæteras partes. Sentitur etiam maior calor in thorace ob viciniam cordis, quam in aliis partibus, quod non ſimiliter accidit aliis febribus, in quibus non ſolida ſubſtantia, ſed humor vel ſpiritus cordis calefactus eſt, & facile permeans in reliquas partes corporis calorem præter naturam omnibus æqualem impertit, huiuſmodi ergo calor, in quo febris hectica conſiſtit, ſenſu tactus facile iudicatur. Verum mente etiam coniici poteſt hæc febris, & primo ex cauſis & externis, & internis. Illæ externæ cauſæ, a quibus excitari diariam febrem docuimus, vbi validiores [m] antecedant, & corpus ægrotantis calidum ſit & ſiccum, hecticam febrem denunciant, quam par eſt ab ipſis fuiſſe allatam. Eandem ſignificant cauſæ internæ, veluti febris aut diaria, aut ex humorum putredine, vel inflammatione orta; diaria enim, vbi diutius perſeueret, & non finiatur primo die in homine calido & ſicco, qui conſilio imperiti medici [n] vtatur, inedia ſine aliquo auxilio refrigerante, vt efficere, ita ſignificare hecticam febrem poteſt. Idem euenit febri, quæ humorum putredinem ſequitur, vbi vel ardens ſit, vel diu occupauerit hominem calidum & ſiccum, poteſt enim & excitare, & oſtendere febrem hecticam: quemadmodum & inflammatio, [o] & eryſipelas ſepti tranſuerſi, ventriculi, iecinoris, inteſtini ieiuni, aut coli, renum, vteri in homine ſimiliter calido & ſicco. Verum fit coniectura hecticæ febris ex illis etiam, quæ proſunt aut obſunt, nam præter refrigerantia & [p] madefacientia, quæ conueniunt omnibus febricitantibus, præter calefacientia & ſiccantia, quæ omnibus aliena ſunt, & ideo febrem communiter monſtrant, proprie eos, qui hectica laborant, iuuat mirum in modum cibus & potio, lædit abſtinentia; id quod magnam fidem facit propoſitæ febris. Ad quam ſignificandam poſtremo valent effecta, vt ex actionibus, pulſus neceſſario celer [q] & languidus, non tamen neceſſario creber aut magnus, cum & ſine crebritate ſæpe numero ſentiatur, & paruus ſit, præſertim poſt initium; redditur enim arteria ſiccior, & idcirco [r] durior maxime proceſſu temporis, ita vt pulſus, & ob duritiem, & ob imbecillitatem facultatis vitalis nequeat eſſe magnus, quæ tamen non tanta ſunt, vt non ſinant ipſum eſſe celerem. Reſpiratio pulſui ſimilis eſt, celeris ob calorem auctum, ſed parua, tum ob virium imbecillitatem, tum ob ſiccitatem ac duritiem inſtrumentorum, quę vbi augeantur, neceſſe eſt cum celeritate iungi frequentiam. Ex affectibus vero & qualitatibus corporis, durities cutis, & gracilitas [s] partium omnium monſtrant febrem hecticam, cum paruæ quidem ſunt ſimplicem, cum magnæ compoſitam [t] cum tabe. Quæ retinentur, ac detruduntur, nullam fere fidem faciunt hecticæ febris, nam retenta multa, & excreta pauca accidunt etiam aliis. Ex his, quæ expelluntur vrina [u], quæ, vt ſi quid aliud monſtrat, febrem ortam ex putre-

[d] Auic. l. 4. f. 1. tract. 3. c. p.
[e] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[f] Gal. p. de diff. feb. c. 10.
[g] Supra lib. præſente p. & Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[h] Gale. ibid. & lib. de inæqual. intemp. c. 5.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid. & 3. de præſag. pulſ. c. 9.
[l] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[m] Gal. ibid. & l. 3. de præſag. pulſ. c. 4.
[n] Gal. lib. 10. meth. c. 3. 5. 6
[o] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[p] Gal. 8 method. c. 9. & l. 10. meth. c. 10.
[q] Gal. l. 3. de præſag. pulſ. cap. 3.
[r] Gal. l. p. de diff. feb. c. 9.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. ibid.
[u] Gale. p. ad Glauc. c. 2.

dine humorum, qui in venis detinentur, talis enim redditur, quales illi ſunt, nihil mutatur, neque in diaria febre, neque in hectica, neque illas ſignificare poteſt, niſi quod fere ſecundum naturam reddatur; quod non euenit, vbi humorum putredo febrem accendat. Nihil etiam pingue præ ſe fert vrina eorum, qui hectica febre laborant: neque enim liqueſcit in eiuſmodi corporibus mollior caro, & adeps euidenter, vt in aliis, qui ardente febre laborant, quemadmodum paulo ſupra tradidimus, cum de ſymptomatibus loqueremur. Differentiæ febris hecticæ, quo pacto recognoſci poſſint exponere, nunc tempus eſt, neque enim habet ſpecies, vt in ſuperioribus [a] proditum eſt, quas recognoſcere oporteat, diſtingui autem potiſſimum hecticam febrem illis differentiis diximus, quod aut ſimplex ſit, aut compoſita. Simplex conſiſtit in calore præter naturam duntaxat, quem expoſuimus: deprehenditur autem & ſenſu & ratione ex ſignis proxime traditis; compoſita vero neceſſe eſt, ex compoſitis coniunctiſque indiciis colligatur, ex his videlicet, quæ monſtrant ſimplicem hecticam, & ex his, quæ affectum, qui cum ea iungitur. Fac primum iungi cum tabe, cum qua plerunque copulatur, vel potius perpetuo, ſi diutius manet, ſignificatur hectica cum tabe a ſignis ipſius tabis, quæ in ſequentibus tradentur iunctis cum ſignis monſtrantibus hecticam ſimplicem iam enarratis, paruo autem negocio ex vtriſque intelligitur; ſed ſi hectica febris cum ea copuletur, quæ in humorum putredine conſiſtit, [b] non facile cognoſcitur, ab inæqualitate enim caloris & expirationе vaporum putrium obſcuratur; ſi quis tamen intermiſſionem obſeruet illius febris, quæ putredinem ſequitur, hecticæ indicia non obſcure deprehendet, quæ [c] iuncta cum inæqualitate caloris eiuſmodi febrium cognitionem patefacient; quanquam præter inæqualitatem caloris concurrunt alia ſigna, a quibus ſupra memoriæ prodidimus denunciari febrem ab humorum putredine ortam. Eadem ratio eſt inflammationis & eryſipelatis, vbi cum hectica febre copulentur. Colligitur enim eiuſmodi coniunctio ex ſignis hecticæ febris ſimplicis, & ſimul ex his, quæ fidem faciunt eryſipelatis atq; inflammationis in hac aut illa parte, quæ a nobis explicabuntur, cum ad curandas ſingulas partes membratim veniemus, & vbi in febre hectica ſubſtantia ſolida cordis non tantum calida ſit, ſed etiam putris: quemadmodum [d] accidere ſolet, vbi communiter vagantur febres peſtilentes, ſignis monſtrantibus ſimplicem hecticam accedunt illa, quæ monſtrant prauitatem putredinis in ſubſtantia cordis, quæ ſupra [e] a nobis expoſita ſunt, cum peſtilentes febres perſequeremur, inter quæ maximum eſt ſumma virium imbecillitas. Sequitur præſagitio futurorum, & primo ipſius euentus, qui interdum ſalubris expectandus eſt, interdum pernicioſus. Vtrum expectare debeas, conücies æſtimato [f] robore naturæ vel morbi: ſed in dubium incertumque reuocatur, quo pacto æſtimandum ſit naturæ robur, cum nihil ad hecticæ febris ſanationem conferre natura videatur; neque enim debet, aut concoquere, aut expellere materiam, a qua accenditur febris; quemadmodum in illa, quæ ſequitur humorum putredinem, ſed ſanationis cauſa ſunt externa refrigerantia, quæ partim intus dantur, partim extrinſecus imponuntur, adeo vt non natura, ſed ars ſit ſanationis cauſa, & idcirco huius magis perpendendæ vires ſint, quam naturæ. Quibus reſpondendum eſt, illud verum eſſe, quod affertur, hecticæ febris ſanationem ab arte proficiſci, & idcirco perpendendum eſſe, quid ars poſſit; at magnifacienda etiam eſt natura, neque enim quæuis [g] citra periculum fert refrigerantia auxilia, quæ ab arte adhibentur; ſed illa duntaxat, quæ aut boni habitus eſt, aut non valde gracilis, ſiquidem extenuata corpora ſub frigidis remediis præcipitantur. Plurimum ergo valet ad futuram ſalutem denunciandam natura corporis ægrotantis, ſed æſtimandum etiam eſt, vt diximus, quale ſit morbi robur. Conuenit inter omnes medicos, hecticam febrem cum incipit, [h] facile ſuperari, proceſſu vero temporis aut vix aut ne vix quidem poſſe ſubmoueri, ſed cum incipit, ſine [i] ſiccitate eſt, quam poſtea ſibi adiungit, adeo vt quæ cum ſiccitate iungitur, tanto difficilius curetur, quanto cum maiori ſiccitate copulatur, quæ ſimplex eſt, facile curationem recipiat: de ſiccitate vero, quæ hecticæ febri accedit, paulo poſt dicemus, qua de tabe; ſed ſanationis difficultatem auget etiam febris humorum putredinem ſequens inflammatio vel eryſipelas, putredo in ſolida ſubſtantia cordis, ſi cum hectica febre copulentur: nam febris, quæ humorum putredinem ſequitur præter grauitatem periculi, quam ipſa per ſe affert, non permittit & frigida remedia, & cibum & potionem dari, quibus ſananda eſt hectica febris, ſicuti & quæ hanc curant medicamenta detrahentia, extenuantia, incidentia hecticæ febri inimica ſunt, adeo vt & valde moleſta & periculoſa ſit hæc febrium coniunctio: ſicut & illa, in qua componitur cum hectica febre inflammatio vel eryſipelas viſceris alicuius, nam præter periculum, quod affert grauitas plurium morborum, non ſinunt inflammatio & eryſipelas adhiberi frigida remedia, ſumi cibum & potionem; cogunt aliquando medicum, vt ſuccurrat animæ defectioni, dare aliquando vinum, quod alioquin maxime aduerſum eſt. De putredine in [k] ſubſtantia cordis ſolida, quid attinet dicere, cum ita pernicioſa ſit, vt quaſi præſens venenum hominem conficiat? Differentiæ euentus, tempus videlicet & via ex iiſdem ſignis colliguntur, ex quibus ipſum colligi docuimus, aſſumentibus tamen ſimilem differentiam. Tempus, quo expectatur vel ſalus, vel interitus, poteſt & breue eſſe & diuturnum, vtrumuis expectari debeat, robur [l] demonſtrabit ſuperantis, ſiue naturæ, ſiue morbi. Vbi magnus eſt exceſſus, tempus breue eſt, vbi paruus, longum. Natura boni habitus valde renititur, ſuſtinetq; remedia neceſſaria; gracilis vero & extenuata [m], neq; hæc diu ſuſtinet, neq; diu reniti poteſt, ita vt illa ad celeritatẽ ſalutis, hęc ad celeritatem interitus conducat: ſed maxime reſpicere oportet ad morbum, nam hectica febris aut ſimplex eſt, aut compoſita, quæ ſimplex eſt, celerius ſaneſcit, ſi ſalubris ſit, ſed tardius hominẽ conficit ſi mortifera; contra quæ compoſita eſt, tardius ſanatur, vbi curationẽ admittit, & celerius hominem abſumit, vbi curari non poteſt, compoſitio enim morborũ ſalutem differt, & maturat interitum, tum ob multitudinẽ & grauitatem affectuum, tum ob repugnantiam auxiliorum. Via ſupereſt & ſanationis & interitus, hectica ſimplex, vt ante oſtenſum eſt, ab arte ſanatur [n] refrigerantibus & madefacientibus: ſed mortifera

eſt ob

[a] *Supra. c. 2. huius libri.*
[b] *Gal. p. de diff. feb. c. 10.*
[c] *Gale. ibid.*
[d] *Gal. 3. de praſag. pulſ. cap. 9.*
[e] *Supra. l. 6. cap. 5.*
[f] *Gal. l. 4. de praſag. pulſ. c. 11 & l. de conſtit. artis cap. 18.*
[g] *Galen. 9. meth. c. 5. & 10. meth. c. 10*
[h] *Auic. l. 4. f. p. tract. 3. c. p & Gal. l. p. de diff. feb. c. 9.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *Gale. 3. de praſag. pulſ. cap. 3.*
[l] *Gal. 4. de praſag. pulſ. cap. 1.*
[m] *Gal. lib. 9. meth. c. 5.*
[n] *Gal. lib. 10. meth. c. 6. & 7.*

eſt ob exceſſum elementi calidi & ſicci, nam vbi ex elementis vnum adeo ſuperat vt extinguat contrarium, teſte [a] Hippocrate, ſequitur interitus. Si hectica fuerit compoſita cum tabe, ſanatur ſimiliter arte per refrigerantia & [b] madefacientia, ſi cum febre ex humorum putredine, concurrit etiam natura concoquens & expellens: quemadmodum & vbi cum eryſipelate aut inflammatione copulatur. Quod ſi hectica compoſita pernicioſa ſit, via interitus non tantum ſpectat ad exceſſum caloris & ſiccitatis, ſed etiam ad nimiam copiam, aut vitioſam qualitatem materiæ, & ad ipſam putredinem in [c] ſubſtantia cordis, nulla tamen finitur cum perturbatione ſubita, quam viam Græci *κρίσιν* dicunt.

[a] *Gal. l. p. de natura humana. & Gal. p. de elem. c. 6.*
[b] *Galen. 10. meth. ca. 11.*
[c] *Gale. 3. de præſag. pulſ. ca. 5.*

De Curatione Febris Hecticæ. CAP. VI.

CONSILIVM in curanda febre hectica ad morbum duntaxat dirigitur, cum nullum in ea ſit ſymptoma, quod propriam curationem deſideret, ſed omnia permittant expectari dum curetur morbus: at neque etiam cauſa aliquid requirit cum [d] nulla ſit, ſupra enim proditum eſt, hecticam febrem factam ex toto eſſe, & non amplius fieri, & quod tale eſt, non habere amplius cauſam. Antequam hectica incipiat dum impendet, vt deuitetur, remoueri cauſa debet hoc eſt alia febris, ſiue diaria ſit, ſiue ſequatur humorum putredinem, eo enim diligentius his medetur, quo poſſunt in hanc magis pericoloſam febrem degenerare: quamquam auxilia, quibus impendens hectica propulſatur, non alia ſunt quam ea quibus tollitur, cum iam præſens eſt, nam vt præclare monuit [e] Hippocrates, quæ ſubſequentia ſanant, antevertentia prohibent. Omiſſa igitur cauſa vna cum ſymptomatibus ad ſolum morbum, hoc eſt ad ipſam hecticam febrem ſpectabimus, quam primum diſtinguere oportet, cum aliam poſtulet curationem ſi ſimplex ſit, aliam ſi compoſita cum aliquo ex affectibus [f] ſupra commemoratis: inueſtigemus primo opera, deinde inſtrumenta quibus ſubmouenda eſt: finge hecticam ſimplicem, hæc communiter quatenus febris eſt, refrigerantia [g] poſtulat & madefacientia, quemadmodum diximus de febribus in vniuerſum, proprie vero quatenus hectica eadem deſiderat, ſed validiora, cum [h] ſtabilis ſit & valde inhæreat eiuſmodi calor partibus ſolidis, cumque eas exiccando poſſit tabem [i] afferre, requirit ea quæ validius refrigerent ac madefaciant, cum aliis febribus plerumque ſufficiant quæ mediocriter vtrumque præſtent, cum neque ita ſtabiles ſint, neque ita abſumant humorem partium ſolidarum. Si hectica compoſita ſit vbi cum ſiccitate iungatur, nihil noui poſtulat, ſed ſatisfaciunt [k] ea quæ vehementer refrigerant, & madefaciunt: quod in ſequentibus etiam patebit, cum tabis curationem explicabimus. Vbi copulatur cum febre conſiſtente in putredine humorum aut inflammatione vel eryſipelate, præter refrigerantia & madefacientia quæ deſiderantur ab ipſa hectica proprie, & communiter à quauis febre, neceſſe eſt etiam ſpectare & ad putredinem eiuſque cauſam vt in ſuperioribus libris [l] memoriæ prodidimus, & ad inflammationem vel eryſipelas huius vel illius viſceris, de quibus dicemus in curatione membrorum, nunc illud animaduertendum eſt, quod ante curari putredo humorum, inflammatio & eryſipelas debet, deinde hectica febris, neque enim finiretur hæc illis manentibus, ſed aſſidue foueretur: interea tamen dum curantur non omnino eſt negligenda hæc: vbi ceſſarunt ad hanc duntaxat reſpiciendum eſt, adhibitis remediis quæ plurimum refrigerent ac madefaciant, vt ante oſtenſum eſt, quæ vt hominem iuuent & nullo pacto lædant, ita debent refrigerare vt non [m] ſiccent, & ita madefacere vt non calefaciant ægrotantem: quæcunque enim, aut refrigerando ſiccant, aut madefaciendo calefaciunt aliena ſunt: iam vero illa quæ madefaciunt ſemper tuta ſunt, illa quæ refrigerant non ſemper, quæ enim madefaciunt [n] lente hoc præſtant & non niſi diuturnitate temporis, quæ refrigerant, cum per efficaciſſimam qualitatem vim ſuam oſtendant, celerrime calorem præter naturam auferunt, ſed periculum eſt ne ſimul extinguant naturalem, vel in aliqua parte vel in vniuerſo corpore, præſertim vbi corpus pauci ſanguinis ſit, & gracile, [o] hoc enim minime renititur, id quod Euripides etiam docuit ψυχρὸν δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, neque mirum eſt ſi frigida remedia eiuſmodi corporibus maxime ſunt inimica, quæ neque caro, neque humor tuetur, accipiuntur tamen interdum, vt tabes prorſus imminens euitetur. Ad refrigerandum & madefaciendum vtemur partim his quæ [p] extrinſecus adhibentur, partim his quæ intus dantur ſiue à ratione victus, ſiue à medicamentis ſumantur: perpendamus primo vnamquamque ex ſex rebus non naturalibus quæ victui ſubiiciuntur, deinde pergemus ad medicamenta: ad refrigerandum igitur & madefaciendum aer [q] ſit frigidus & humidus, bene autem agitur cum ægrotante vbi ſponte habetur talis, libenter etiam excipitur ille, qui mediam temperationem obtinet, contentuſque tunc medicus eſt aliis inſtrumentis ad refrigerandum & madefaciendum, ſed ſi calidus & ſiccus ſit corrigendus eſt, [r] ita vt in frigidum & humidum mutetur, id quod fit collocando ægrum in cubiculo frigidiore, perfundendo aquam frigidam, ſternendo ſtirpes frigidiores, remouendo frequentiam hominum, vt in [s] ſuperioribus diximus cum curationem febris in vniuerſum enarraremus. Ex cibis huc ſpectat [t] cremor ſicuti & tota ſubſtantia ptiſſanæ, ſorbitio ex halica cui paululum aceti ſit adiectum, panis ex aqua frigida, lactuca tenera bene lota, & reſperſa aliquot aceti guttis, fructus æſtiui, teſtes gallorum, cancri cruſta detracta, caro tenerioris pulli gallinacei contuſa cum ſeminibus melonum, aut etiam cucumerum, vel anguriæ, iuſcula eorundem pullorum in quibus prius lactuca, intybus ſiue endiuia bullierint: dari autem debent cibi omnes refrigerati, non tamen vehementer quemadmodum potiones, [u] nam hæ celeriter permeant per viſcera, & ideo non nocent ſicut cibi, qui cum diutius retineantur, nimis refrigerare illa poſſunt: detur autem potui [x] aqua aut pura, veluti his: quibus quotidiana eſt & vſitata, aut in qua hordeum ſine cortice bullierit, cum qua commode permiſcetur aliqua portio zulapii violati conditi. Mulſa [y] inimica eſt, cum mel in homine febricitante facile vertatur in bilem & calorem augeat: nocet

[d] *Galen. 8. meth. c. p. & 11. meth. c. 2.*
[e] *Hipp. 4. 6. epid. 40.*
[f] *Supra in hoc li. c. 2.*
[g] *Galen. 10. meth. ca. 6.*
[h] *Galen. 8. meth. c. p.*
[i] *Gale. p. de diff. feb. c. 9.*
[k] *Galen. 10. meth. c. 11.*
[l] *Supra l. 4. cap.*
[m] *Auic. l. 4. f. p. tr. 3. ca. 5. & 6.*
[n] *Galen. 10. meth. cap. 7.*
[o] *Galen. 9. meth. c. 5.*
[p] *Galen. 10. meth. ca. 7.*
[q] *Galen. 10. meth. c. 7.*
[r] *Galen. 10. meth. c. 8.*
[s] *Supra l. p. ca. 8.*
[t] *Galen. 10. meth. c. 6.*
[u] *Galen. 11. meth. 11.*
[x] *Galen. 11. meth. ca. 6.*
[y] *Galen. 10. meth. 11.*

etiam vinum, neque bibi debet in hectica febre niſi ad reficiendas vires vbi conuellantur, ſed tunc etiam ſumi debet tenue, aquoſum, dilutum. Adhibenda etiam moderatio eſt in ſomno & vigilia, cum hæc refrigeret internas partes calefaciat externas, ſomnus [a] ex contrario bas refrigeret, illas calefaciat, ſed quia vigilia diuturnior, ingentem vim [b] habet exſiccandi, præſtat vti ſomno longiore ad madefaciendum. Sternatur lectus non culcitra plumea aut aliqua eiuſmodi materia quæ calorem foueat, ſed folus [c] refrigetantibus, vt ſemperuiui, lactucæ, vitis, nymphææ, aut etiam corio aſſuro, quod follis modo impleatur & aerem ſimul atque aquam contineat: vitetur motus corporis, atque animi perturbatio cum calefaciendi & ſiccandi vim habeat: quies & tranquillitas commodiſſima eſt his quos refrigerate ac madefacere volumus. Adhibenda etiam moderatio eſt in bis, quæ retinentur ac expelluntur, retenta enim præter modum non ſinunt calidam expirationem exhalare, & idcirco calorem augent, immodice expulſa nimis bominem exhauriunt, atque exſiccant, ita ut, quod à ſapiente illo dictum fuit, ne quid nimis, buc maxime accommodetur. Expoſita ratione victus pergemus ad medicamenta, ſi prius de lacte, de potu aquæ frigidæ, de balneo lòcuti fuerimus, quæ [d] quamuis referri ad victum poſſint, quia tamen non frequentantur ſanis, poſſunt aliquo pacto in medicamentis numerari, de his igitur nuuc loquemur ſumpto initio a lacte, quod tamen vberius à nobis tractabitur in hoc ipſo libro, cum ad curationem tabis veniemus.

Lac plurimum madefacit, [e] & leoiter refrigerat, componitur enim ex butyro, caſeo, & ſero, ex quibus butyrum moderate calidum eſt, caſeus paulo minus, ſerum frigidum eſt, adeo vt, ſi mixtura tota æſtimetur, leniter refrigerare poſſit: ſed egregiam vim habet reficiendi ſubſtantiam bumidam, id quod vel ex infante colligitur, qui lacte duntaxat contentus non ſolum alitur, ſed plurimum etiam auget quam babet humidam ſubſtantiam, quo nomine valet etiam ad confirmandas vires imbecillas, ita ut hectica febre laborantibus plurimum [f] accommodetur etiam ſi cum tabe iungatur: modo non adſit ſimul febris conſiſtens in humorum putredine, aut inflammatio, vel tumor aliquis præter naturam præſertim in præcordiis, augerentur enim eiuſmodi affectus epoto lacte: quāobrem merito edicit Hippocrates, [g] ne detur lac vbi ſint affectus proxime commemorati: cauendum etiam eſt vbi detur his qui ab hectica febre tenentur, ne aut [h] cogatur aut corrumpatur in ventriculo, vt quibuſdam ſolet, prohibebis ne cogatur ſi aliquid mellis adiicias: quod tamen paululum eſſe debet, cum non mediocriter [i] febricitantium calorem augeat mel, quemadmodum ſupra monſtrauimus: ſicut corrumpi ſuleat, aut omittendum omnino eſt, aut paulatim tentandum an concoqui poſſit, nam vbi nequeat, omnino relinquendum eſt: ſed de vſu lactis vbertime agemus paulo poſt in curatione tabis cui maxime ſuccurrit. Bibitur aqua frigida in hectica febre in cœna & [k] prandio, quibus eiuſmodi potus eſt vſitatus: vt paulo ſupra oſtendimus: cum ageremus de victu, ſed alio modo etiam bibitur (vt Græci [l] dicunt agoniſticos) cum quaſi medicamentum datur ad becticam febrem ſanandam & valde frigida, & valde copioſa, quod auxilium cum extremum [m] ſit, non neceſſarium eſt niſi vbi hectica febris extrema ſit, huiuſmodi eſt quæ vel iam adiunxit, vel mox adiunctura eſt ſiccitatem: abunde enim & refrigerate, & madefacere poteſt eiuſmodi potio, ſed cauendum eſt ne corpus exangue ſit & [n] gracile: nam periculum eſſet ne calor vel in aliqua parte vel in vniuerſo corpore extingueretur, neque enim eſſet à quo defenderetur, quod ſi cum hectica febre alia iungatur in bumorum putredine conſiſtens, non temere danda eſt potui aqua frigida, ſed videndum magis ne timenda ſit tabes vbi non detur, an obſtructio, cruditas, putredo, vbi detur, & ita ſpectandum magis eſt ad id quod magis vrget. Eadem ratio eſt inflammationis, eryſipelas vero interiorum partium non videtur poſſe alio remedio quam larga [o] potione aquæ frigidæ, & ſanari & non permitti afferre tabem. Balneum aquæ dulcis hecticæ [p] febri maxime aptatur quatenus madefacit, perpetuo enim aqua ſiue calida, ſiue frigida ſit madefacit corpus noſtrum, ſed potiſſimum vbi tepida, excipitur enim à foraminibus cutis quæ illa delectantur, patent enim: quod ſi aut calida aut frigida ſit ob moleſtiam quam percipiunt adſtringuntur, ita ut minus madefiat corpus. Quantam vim habeat balneum aquæ dulcis tepidæ illi [q] experiuntur, qui æſtuoſa & puluerulenta via iter facientes, plurimum ſitiunt, paulo enim poſtquam ingreſſi fuerint in buiuſmodi balneum à ſiti vindicantur. At nun quouis modo adhibeatur aqua refrigerat, cum quæ calida eſt calorem noſtri corporis augeat, & idcirco hectica febre laborantibus obſit, quæ frigida eſt refrigeret, propterea medetur [r] huic febri: at prodeſt etiam ad refrigerandum quæ tepida eſt, ſiue moderate calida, refrigerat enim quod calidius eſt, calefacit quod frigidius, ita ut valeat etiam ad refrigerandum in hectica febre, quamobrem & vt madefaciat, & vt refrigeret becticа febre laborantes, opportune etiam vbi ſit adiuncta tabes adhibebitur: ſolummodo [s] ſuſpectum eſt vbi febris adſit, ex humorum putredine orta, ne cruditatem & obſtructionem augeat, & ob eandem cauſam quoque vbi ſit inflammatio aut eryſipelas: ſed, ſi appareant ſigna coctionis & corpus non redundet multis bomoribus, non erit timendum. Balneum vero aquæ frigidæ [t] efficaciſſimum eſt ad refrigerandum & madefaciendum: ſed ſimiliter [u] ſuſpectum eſt vbi febris ſit ab humorum putredine orta, & inflammatio & eryſipelas, tum ſine his etiam vbi corpus gracile & pauci ſanguinis, ne innatus calor extinguatur, aut plurimum debilitetur, vbi tamen impendet ſummum periculum tabis vt euitetur, expedit aliud adire quod minus [x] graue eſt, & balneo aquæ frigidæ vti etiam cum eryſipelate, aut inflammatione, & cum gracilitate corporis. Medicamenta reſtant quæ extrinſecus ad refrigerandum imponuntur, non debent autem ſimpliciter imponi thoraci aut cordi, ſed illi parti in qua reſidet, veluti focus ipſius febris, quemadmodum renibus, vtero, iecinori, [y] ſepto tranſuerſo, vbi eſt eryſipelas, aut inflammatio vnde hectica febris proficiſcitur, initio enim refrigerari debent partes cum bectica naſcitur: quod ſi hæc ſufficiant non eſt quod vtamur potione aquæ frigidæ: tandiu autem in ipſis perſeuerandum eſt, vt homo ſentiat ſe

refri-

[a] Galen. 3 de cauſ. pulſ. ca. 9.
[b] Galen. 7. meth. c. 6.
[c] Auic. l. 4. f. 1. tr. 3. c. 5.
[d] Galen. 10. meth. ca. 11.
[e] Gal. 4. ſimpl. c. 17.
[f] Galen. l. 10. meth. ca. 11. & 7. meth. ca. 6.
Hippoc. & Gal. 5. apho. 65.
[g] Hippo. loco citato.
[h] Galen. 7. meth. c. 6. & meth. c. 11.
[i] Galen. 10. meth. c. 11.
[k] Gal. ibi.
[l] Galen. de marcore c. 8.
[m] Hippoc. p. aph. 6.
[n] Galen. 9. meth. c. 5.
[o] Galen l. de marcore c. 8. & 9. meth. ca 5.
[p] Galen. 10. meth. c. 10.
[q] Gale. ibid.
[r] Gale. ibid.
[s] Galen. 11. meth. c. 20.
[t] Galen. 10. ca. 10.
[u] Galen. 11. meth. 10.
[x] Gale. ibid.
[y] Galen. 10. meth. c. 9.

refrigeratum eſſe & liberatum à ſiti: ſed quia, cum diutius impoſita contiuentur, caleſiunt à corpore noſtro & turſus ipſum calefaciunt, frequenter mutati [a] debent & dari noua, quæ refrigetata ſint aqua aut etiam niue: idoueum eſt oleum viola aut roſa conditum, ſed multo magis ceratum liquidum, vnguentum roſatum, ſiue etiam ſandalinum, vtiliter etiam imponitur duplici linteo exceptus ſuceus lactucæ teneræ, intybi, ſempetuiui, nymphææ, vuæ immaturæ eum portulaca confuſæ, quibus commode adiicitur aliquid polentæ [b] ue dilabantur, ſed conſiſtant: hactenus de curatione febris hecticæ.

[a] *Gale. ibid.*
[b] *Gale. ibid.*

Quid ſit Maraſmus, & quas ſpecies, ac differentias habeat.

CAPVT. VII.

INTER morbos, qui ptoptiam & vberiotem deſiderant tractationem, refertur etiam tabes, quam nunc hecticæ ſubiiciendam eſſe iudicauimus, eum qood plerunque cum ipſa copuletut, tum quod immoderatio itidem ſit temperatioois, ſed ad ſiccitatem ſpectans, vt hectica [c] ad calorem, quamobrem hic locus maxime tabis tractationem exigere videbatur: vocatur antem à latinis tabes ſiccitas totius corporis, quam ſequitur macies, & corpora, quæ ita exiccantur vt gracilia fiant, tabeſcere dieuntur, ſicut & cauſa, quæ ipſam affert, tabifica vucatur, Græce autem eiuſmodi ſicritas appellatur maraſmos, [d] non ἀπὸ τοῦ μεμαράνθαι, quod eſt, tabefactum eſſe, ſed ἀπὸ τοῦ [e] μαραίνεσθαι quod eſt tabeſieti, neque enim vere tabefactum eſt corpus cui accidit, quia non viueret, ſed tabeſit, trauſlatum autem vocabulum eſt à flammis, quæ vbi fomitis inopia deficiunt μαραίνεσθαι [f] dicuntur: vſurpatur autem maraſmi vocabulum non tantum ad animalia, ſed etiam ad ſtirpes quæ inopia alimenti inareſcunt, quanquam interitus ſtirpium à ſiccitate proprio vocabulo appelletur à Græcis [g] αὔανσις: vetum maraſmus in animalibus vſurpatur ad ſignificandam ſiccitatem totius corporis, ſed in ſtirpibus non tantum totius ſed etiam partis: inteteunt animalia ac ſtirpes non ſecus ac cætera quæ mortalia ſunt, teſte Hippocrate, [h] cum calor, frigus, humor, aut ſiccitas ita exuperat, vt extinguat contrariam qualitatem, ſed ille interitus duntaxat dicitur maraſmus ſeu tabes, qui proficiſcitur ab [i] exceſſu ſiccitatis, loquor de interitu qui fit, non de eo qui iam factus eſt, magis tamen proprie eo nomine appellatur, cum ſiccitas eo peruenit vt [k] curari amplius non poſſit: ſed cum debeat hæc ſiccitas eſſe in vniuerſo eorpore neceſſe eſt ſit in [l] corde, alioquin neque eſſet in toto corpore neque diceretur maraſmus: poteſt quidem in aliis partibus ſiccitas eſſe quamuis uou ſit in corde, & iecinore, quæ viſcera eum validiſſimam habeant facultatem alliciendi alimentum, poſtremo [m] omnium tabeſcete iocipiuut, neceſſe eſt reliquas partes tabuiſſe. Subiiciuntur tabi plures ſpecies, non illæ quidem tres ἀτροφία, καχεξία, & φθίσις, quas nonnulli [n] ponunt, ſunt enim magis cauſæ, vt in ſequentibus patebit, quam ſpecies tabis, ſed illæ quæ couſiſtunt in dioerſa [o] materia tabeſcente, nam, vt febrium ſpecies diuerſæ ſunt pro diuerſis partibus in quibus calor verſatur, ita par eſt diuerſas eſſe ſpecies ſiccitatis, ac rabis pro diuerſo humure qui abſumitur. Sed cum triplex [p] hic ſit in partibus ſolidis ad quas tabes ſpectat, totidem aſſeteudum eſt eſſe ſpecies tabis. In- [m] eſt partibus ſolidis [q] triplex homor, vnos veluti ros ipſis inſpergitur à quo aluntur, altero continetur caro & adeps, tertio ipſa ſubſtantia vere ſolida membranarum ac fibrarum & partium omnium quę ex ſemine procteantur: primam ſpeciem tabis dicemus eſſe cum primus humor abſumitur, ſecundam, cum ſecundus, tertiam cum tertius: quartus vero humor, hoc eſt ſanguis qui reſidet in paruulis venis atque arteriis, cum abſumitur, non efficit quartam ſpeciem tabis, neque enim ita neceſſarius eſt ad ſolidarum partium munera ſicuti triplex ille quem diximus, adeo vt cum abſumitur non ſtatim ſequatur tabes. Tres igitur tantum ſtatuemus eſſe ipſius ſpecies: quod ſi malis non ſpecies, ſed potius tres gradus ſiccitatis appellare, non litigabimus de nomine, tantum addemus non ita exquiſite accipi ſpeciei vocabulum: ſicut à philoſopho, neque aliunde magis ſumi potuiſſe ſpecies tabis quam à diuerſa ſubſtantia tabeſcente. Cuiuſcunque autem ſpeciei ſit tabes pluribus diſtinguitur differentiis, ex quibus illæ potiſſimum attenduntur, quas in hectica febre etiam diximus attendi, quod ſcilicet tabes aut ſimplex eſt, aut compoſita, ſimplex dicitur cum ſolus eſt [r] exceſſus ſiccitatis, ſeruata quantum ſenſu percipi poteſt moderatione frigoris & caloris: componitur vero vbi vel cum calore, vel cum frigore, vel cum inæqualitate quadam frigoris & caloris coniungitur. Componitur cum calore in hectica illa febre quæ græce dicitur [s] μαρασμώδης, appellabatur autem à Philippo maraſmos [t] τοῤῥωγής, hoc eſt torridus. Componitur autem cum frigore vel naturaliter, vt in ſenectute, [u] quę tabes cum naturalis ſit, non numeratur in morbis, vel pręter naturam, diciturque [x] à Philippo γῆρας ἐκ νόσου, hoc eſt ſenium ex morbo: eum inæqualitate vero frigoris & calotis, vocatur ab eodem [y] συγκοπώδης quod afferat ſyncopeo, hoc eſt auimæ defectionem, huiuſmodi igitur ſunt ſpecies ac differentiæ tabis.

[c] *Gale. p. de diff. feb. c. 9.*
[d] *Ga. de marcore c. p.*
[e] *Gale. ibid.*
[f] *Ariſt. l. de iuuentute & ſenectute & Gal. l. 4. de cau. pulſ. ca. 10.*
[g] *Ariſt. l. 5 de gener. anim. c. 3 & Gal. l. p. de tue. val. ca. 2.*
[h] *Gal. l. p. de natura humana.*
[i] *Galen. l. de marcore c. p.*
[k] *Gale. p. de diff. feb. c. 9.*
[l] *Gal. de marcore c. 3.*
[m] *Gal. ibid.*
[n] *Cor. Celſus l. 3 c. 22.*
[o] *Galen. 10. meth. ca. 11.*
[p] *Gale. ibid. & p. de diff. feb. c. 9.*
[q] *Gale. ibid. & Auic. l. V. ſ. p. tr. 3 cap.*
[r] *Gal. de marcore c. p.*
[s] *Gale. p. de diff. feb. c. 9.*
[t] *Galen. de marcore c. 8.*
[u] *ibid. c. p.*
[x] *Galen. 7. metc. 6. & 4. de cauſ. pulſ. c. 10 & l. de marcore c. p.*
[y] *Gal. ibi. c. 3.*

De cauſis Tabis. CAP. VIII.

CAVSAS tabis primo communitet inueſtigare oportet, tum à qua quæuis ſpecies ac differentia proprie proficiſcatur explicare. In vniuerſum igitur tabes cum ſit ſiccitas [z] & cordis & totius corporis ab illis cauſis oritur, à quibus ſupra [a] generatim oriri ſiccitatem monſtrauimus, ſunt autem partim externæ, partim internæ, externæ ſunt aer, cibi, potiones, & medicamenta. quæ vel ſicca ſunt, vel etiam calida, ad externas, quod euidentes ſint, redigi poteſt immoderatio [b] vigiliæ, motus, animæ perturbationum, expulſionis: ad internas referuntur febres omnes ſiue diariæ ſint ſiue hecticæ, ſiue ex numero earum quæ in humorum putredine conſiſtunt: huc ſpectant etiam praui quidam affectus tota ſubſtantia pugnautes eum natura noſtra, qui vltra quam credibile

[z] *Galen. de marcore c. p. & c. 3.*
[a] *Supra l. 2. de cur. gen. c. 10 par. p.*
[b] *Ga. 7. met. ca. 6 & l. de cauſ. morb. ca. 4.*

eſt, corpus noſtrum exſiccant. Sed cum ſiccitas vna ſit qualitas, neceſſe eſt ab vna cauſa per ſe oriatur, ab aliis vero quatenus hoc pacto referuntur ad hanc. Quicquid per ſe ſiccat, neceſſe eſt ſiccum ſit ſiue tactu tale appareat, veluti puluis & arena, ſiue facultate tantum, quemadmodum acetum & muria, quæ quamuis humida appareant ſiccandi tamen facultatem habent, quicquid igitur per ſe ſiccat, aut tangitur ſiccum, aut facultate tale eſt, huiuſmodi ſæpenumero ſunt aer, veluti [a] aquilonius in montibus, cibus vt piſciculi ſaliti, potio vt vinum auſterum, medicamenta, quemadmodum ſales theriaci. Reliqua omnia quæ neque tactu neque facultate ſicca ſunt ſi ſiccant corpus noſtrum, id non per ſe efficiunt, ſed alio interiecto medio, quod humorem quo partes noſtræ continentur, aut exhauriunt ſiue latenter ſiue aperte, aut vbi naturaliter abſumatur refici non ſinunt. Abſumunt humorem latenter quæcunque calefaciunt, & eo magis, quo magis calefacere poſſunt: hoc nomine nimius motus, ac labor [b] corporis, animi perturbationes, & curæ hominem tabefaciunt: ad calorem referuntur & febres quæ ſimiliter tabificæ ſunt. Abſumitur & humor latenter à quadam vi, ac repugnantia totius ſubſtantiæ, quemadmodum ob virus aut canis rabioſi, aut viperæ [c] dipſadis. Aperte vero exhauritur humor in alui profluuio, in læuitate aut difficultate inteſtinorum, in vlcere pulmonis, aut in alia eiuſmodi vomica, in fluxu vrinæ vel ſeminis, & in vniuerſum ex quacunque parte corporis plurimum effundatur, ſiue etiam ex foraminibus [d] cutis quemadmodum nimius ſudor. At cum non reficitur [e] quod naturaliter abſumitur à calore tam externo aeris circumfuſi, quam interno ac corporis noſtri, neceſſe eſt exſiccari atque extenuari ſolidas partes; tunc autem non reficitur cum aut non ſumitur [f] cibus & potio, aut ſi ſumatur, non concoquitur, aut coctus non diſtribuitur neque agglutinatur partibus reficiendis: non ſumitur vel quod non ſit, vel quod ſeu ob melancholicam ſeu ob aliquem ventriculi & gulæ affectum reiiciatur. Non coquitur, non allicitur, non agglutinatur, quod vel viſcera, vel canales, vel ipſæ etiam partes quæ nutriendæ [g] ſunt ægrotent, ob quancunque cauſam non reficiantur partes, neceſſe eſt ſiccentur ac tabeſcant. Hæ ſunt in vniuerſum cauſæ effectrices ſiccitatis ac tabis, cum quibus, ſi concurrat habilitas corporis laborantis ad tabem, multo celerius ac magis tabeſcet, maxime autem habiles ſunt, qui naturaliter calidi ſunt [h] & ſicci, ſunt enim proximi tabeſcentibus, ac ſi paulo vlterius ſiccentur iam in tabem incident, quamquam renititur eorum ſubſtantia quæ durior eſt, neque facile abſumitur quemadmodum ſi mollis eſſet, vt in pueris qui hoc nomine celeriter ac facile tabeſcunt, [i] quod celeriter ac facile ipſorum ſubſtantia diſſipetur: vide vtra magis conferat ad tabem, naturalis ne ſiccitas quod non multum diſtet ab ea, an ſubſtantia mollis ac tenera quæ paruo negocio diſſipatur. Species tabis omnes ab iiſdem cauſis proficiſcuntur, ſiue internis ſiue externis, ſiue per ſe ſiue alio interiecto medio ſiccantibus, tantum maiorem vim neceſſe eſt habeant quæ grauiorem efficiunt ſpeciem tabis. Primam ſpeciem [k] diximus eſſe cum abſumitur humor ille qui inhæreſcit partibus ſolidis vt eas nutriat, hæc cum leuis ſit à leuibus oritur cauſis. Secundam cum abſumitur ille ex quo conſtat caro & adeps, atque hæc vt validior eſt: ita à validioribus fit cauſis. Tertiam cum abſumitur ille quo continentur partes vere ſolidæ & quæ ex ſemine procreatur, hęc vt validiſſima eſt ita à validiſſima oritur cauſa effectrice, & ab habilitate ægrotantis maxima: diximus [l] habilitatem conſiſtere vel in ſiccitate, vel in mollitudine ſubſtantię: effectrix cauſa vel ſua vi valida eſt, vt febris ardens, vel diuturnitate vt leuior febricula, vtraque enim quamlibet tabis ſpeciem poteſt afferre. Differentiæ tabis fiunt à propoſitis cauſis, ſed aſſumentibus ſimilem differentiam, ſimplex tabes oritur à ſimplici cauſa, compoſita tabes à compoſita cauſa, diximus [m] autem ſimplicem eſſe tabem cum ſola eſt ſiccitas, quamuis non maneat diutius, nam ſimul affert aut frigus ob inopiam humoris quo nutriri calor debet, aut calorem quod abſumatur nimia illa copia humoris à quo obruebatur: oritur autem ſimplex tabes ac ſola ſiccitas tantum ab inopia cibi & [n] potionis, ob quamcunque externam cauſam non ſumatur: deficit enim humor qui aſſidue abſumitur vbi non reficiatur, ſeruaturque tunc moderatio frigoris & caloris, quamquam proceſſu temporis vt proxime diximus ſeruari non poſſit, ſed neceſſario iungatur cum calore, aut cum frigore. Aliæ cauſę omnes ſiue ſiccent per ſe, ſiue quatenus aut latenter, aut aperte humorem exhauriunt, ſiue quatenus eum qui aſſidue abſumitur refici non ſinunt, efficiunt tabem non ſimplicem ſed iunctam cum alio affectu. Fac tabem compoſitam eſſe, afferunt hanc compoſitę cauſę ſeu diuerſæ ſint ſeu eædem multiplicem & compoſitam vim habentes, ita ut ſimul exſiccent & calefaciant aut refrigerent, aut vtrumque inæqualiter pręſtent. Tabes cum calore iuncta quemadmodum in [o] hectica febre, fit à cauſis ſimul calefacientibus & ſiccantibus, ſiue externis, ſiue internis, cuiuſmodi ſunt eryſipelata & inflammationes, illa vero quæ cum frigore copulatur, ſi naturalis eſt, fit à calore naturali tandem [p] abſumente humorem illum in quo conſiſtit quemadmodum ſenibus accidit: ſi ſit pręter naturam quemadmodum ſenium [q] ex morbo, fit ob vſum frigidiorum remediorum, quę aut nimis valida aut nimis diu, ſiue intus, ſiue extra, fuerint adhibita. Quod ſi cum tabe copuletur inęqualitas frigoris & caloris, quę ob pugnam & mutationem quandam excitet animę defectionem, cauſari [r] oportet vſum ſimiliter frigidiorum quę in aliis partibus cordis extinxerint, in aliis reliquerint calorem pręter naturam.

- [a] Ga. de cauſ. morb. c. 4.
- [b] Gale. ibid.
- [c] Gal. de Theriaca ad Piſon. c. 8.
- [d] Galen. de cauſ. morb. ca. 4.
- [e] Gale. ibid.
- [f] Ga. de marcore c. p.
- [g] Galen. 3. de cauſ. ſymp. c. 2.
- [h] Gale. p. de diff. febr. c. 9. in fine.
- [i] Galen. 9. meth. ca. 17.
- [k] In hoc libr. c. 7.
- [l] In hoc eod. cap.
- [m] In hoc lib. c. 7.
- [n] Galen. de marcore c. p.
- [o] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
- [p] Gale. p. de tuen. val. c. 2. & l. de marcore c. 2. & 4.
- [q] Galen. l. de marcore c. p. & 5.
- [r] Gal. de marcore c. 5.

De ſymptomatibus Tabis. Cap. IX.

SYMPTOMATA quę tabem ſequuntur ſunt primo imbecillitas fere omnium actionum, [s] niſi ſiquæ ſint quæ ſiccitatem ament vt ſenſus: in his quæ expelluntur nihil apparet liquati, [t] neque enim conſpicitur adeps quemadmodum conſpici ſolet in vrina eorum qui ardente ac praua febre iactantur, id enim quod paulatim tabeſcit latenter diſcutitur. Ex affectibus & qualitatibus corporis interit flos coloris & partes omnes apparent graciles, cutis corii modo dura eſt, laxa tamen, nam,

- [s] Gal. 2. aph. com. 20.
- [t] Galen. 10. meth. c. 11.

nam, vt præclare nos docuit Hipp. [a] macies laxat, refectio tendit: mammæ enm lactis plenæ ſunt diſtentæ apparent, cnm emunctæ laxiores conſpiciuntur, quamquam extrema ſiccitas ac macies eaſdem contrahit. Sympromata hęc leuia ſunt in prima ſpecie tabis, grania in ſecunda, grauiſſima in tertia, ita vt rantum ſnper eſſe cutis & oſſa videantur, reddanturque vngues adunci, & facies qualem deſcripſit Hipp. [b] in prognoſticis, ſunt enim nares acutę, tempota collapſa, caui oculi, cutis in frunte duta. Pertinent ſympromata hæc ad ſimplicem tabem. Compoſitam pręter hęc alia ſequuntur artinentia ad calutem, ad frigus, ad inæqualitatem vtriuſque: proprie enim [c] ad hanc ſpectat animę defectio quam diximus. Ad frigus cum ſiccitate iunctum referuntur ea effecta ſub quouis trinm generum ſiue ſint actiones, ſiue retenta & expulſa, ſiue affectus & qualitates corpotis quæ ſenum propria eſſe conſtat, quamquam in his naturalia ſunt, iu ſenio ex morbo præter naturam, veluti imbecillitas actionnm omnium, ſenſus hebetes, reſpiratio parua, tarda, ac rara, cruditas eorum qnę expelluntur: ex affectibus corporis color plumbeus, frigus ac durities cutis: ſed ſi tabes cum calore copuletur vt in hectica ſebre, ſymptomatibus tabis adiiciuntur ea quę paulo ſupra [d] recenſuimus cum hecticam ſebrem tractaremus.

[a] Hipp. 3. 6. epid. 19.
[b] Hipp. prognoſt. 6. & 7.
[c] Ga. de marcore c. 5.
[d] Supra in hoc lib. c. 4.

De Signis Tabis. Cap. X.

SED iam tempus eſt ad ea pergere, quæ cognoſcenda ſunt in homine qui tabe laborat, ſiue præſentia ſine futura. Ex præſentibus morbus, hoc eſt ipſa tabes, ſeu ſiecitas cordis & propria totius corporis, non poteſt ſenſu deprehendi, neqne enim tangi aut conſpici cor poteſt: in externis veto partibus quæ & tractantur & cernuntr, ſiccitatis & bumotis exceſſus nequeunt ſolo tactn diiudicari, ſed neceſſe eſt ſimul accedat tatio, percipit tactus per mollitudinem humurem, per duritiem, ſiccitatem, ſed ratio eſt quæ diſcernit mollitiem proficiſci ab humotis copia, non à calore liquante, duriciem à ſiccitate, non autem à frigore: ſenſu igitur & oculorum & tactus accipitur & durities & macies partium externarum, non tamen ſiccitas earundem, ſed & multo minus cordis: relinquitur ergo vt tabes ratione deprehendatur, quamobrem coniicienda eſt, primum ex cauſis, vbi enim corpus [e] alioquin gracile & ſiccum ſir, vel etiam mulle quod facile diſſipari poſſit, & antegreſſæ ſint cauſæ ſiccandi vim habentes, ſiue per ſe quemadmodum illa quæ tactu vel facultare ſicca ſunt, ſiue quatenus hnmorem ant exhanriunt, ſeu latenter ſeu aperte, aut nun ſinunt refici eum qui alioquin abſumitur, de his faciemus coniecturam ipſius tabis: fiet eadem ex his quæ proſunt vbi talia ſinr vt vel madefaciant vel occurtant cauſis exſiccantibus, tum ex his quæ obſunt quonis modo ſiccando: at multo magis colligitur tabes ex effectis, & primo ex actionibus: cum tabes præcipue referatur ad cor, neceſſe eſt debilitetur actio facultatis vitalis quæ reſidet in corde, quamobtem pulſus [f] & languidus efficitur & paruus, durities veto, quam acquirit non tribuenda eſt facultati debilitatæ, ſed magis ſiccitati quæ duram teddit artetiam: debilitantur cum pulſu aliæ actiones omnes, cum perficiantur à ſpiritibus vitalibus, id quod præſtare non poſſunt cum pauci ſunt & languet ſacultas cordis: quod ſi mens aut ſenſus adhuc vigere videantur, non ira magnum robur poſtulant, neqne ira multos ſpiritus, cum intelligere [g] & ſentire ſir magis accipere quam efficere. Præter læſionem actionum ſuperuenit tabi mutatio qualitatnm, interit enim nitot ac veluti flos quidam colotis, qui prius adetat, cutis diſtenta & dura ſentitur & rotum corpus ſquallidum quale illud eſt quod via æſtuoſa & puluerulenta Iter fecit: adeſt & gracilitas omnium partium: ea vero, quæ detinenrur ac detruduntur, parum indicant tabem, neque enim mulra excernuntur aut pinguia, [h] quemadmodnm in febribus ardentibus, cum qnod tabeſcit paulatim & larenter diſſipetur: inhæreſcit oculis humor quidam coactus & quaſi petuſtus. Signa bæc tabem in vniuerſum demonſtrant, ſed quo pacto diſcernantur ſpecies, ac differentię quas propoſuimus, perpendere nunc operę precium eſt: ſpecies igitur ternæ propoſitæ [i] ſunt, prima cnm abſumitur quaſi ros, qui ſolidis partibus inſpergitur, ſecunda cnm humor ex quo conſtar caro & adeps, tertia cum ille quo ſubſtantia partium vere ſolidarum continetur. Monſtrantur hę ſpecies ab iiſdem ſignis, à quibus totum genus indicari dictum eſt, tantum differunr ſigna inter ſe quantũ ſpecies ipſę demonſtrandę: differunt hę, quod prima grauis [k] eſt, ſecunda grauior, tertia grauiſſima: quamobrem ſigna quę monſtrant primam parua ſunt, quę ſecundam magna, quæ tertiam maxima, plurimum autem in indicando ſpecies poteſt ipſa gracilitas, quæ cum adhuc leuis eſt in partibus externis, denunciat tabem incipere, & adhnc leucm eſſe in ſubſtantia cordis, magis enim & celerius tabeſcunr alię partes quam cor, quud maximam [l] habet facultatem alliciendi humorem quo alatur, ſicut proxime ab eo ipſum iecur: ſi increſcat ipſa gracilitas & magna [m] appareat in partibus externis: tnnc incipit caro cordis tabeſcere, & iam facta eſt ſecunda ſpecies, ſed cum macies ſumma eſt videturq; corpus cute duntaxat & oſſibus contineri, quemadmodum in facie illa cadauerosa, quam Hippocrates [n] deſcripſir cum oculi concaui ſunt, nares acutæ, tempora collapſa, facta eſt etiam tertia ſpecies tabis, cepitque ſubſtantia vere ſolida cordis rabe fieri. Iam vero & differentiæ, quibus diſtinguitur qnæuis ſpecies tabis, ipſæ quoque à propoſitis indiciis ſignificantur aſſumentibus tamen ſimilem differentiam. Ergo tabes aut ſimplex eſt, aut compoſita, quæ ſimplex eſt illis indiciis dennnciatur ſed ſimplicibus, hoc eſt non iunctis eum his quæ monſtrant alium affectum, ex coutrario demonſtrant ſimul cnm indiciis tabis ea quæ denunciant affectum cum ipſa compoſitum. Ergo vbi notæ, à qnibus denunciari tabem in vniuerſum docnimus, ſolæ ſine aliis fuerint, ſimplicem rabem dennnciant: illud aurem obliuiſci non oportet, quod panlo [o] ſupra monſtrauimns cum cauſas perſequeremur, ſimplicem tabem ab vna duntaxat cauſa oriri, inopia videlicet cibi & potionis, ex quo ſeqnitur vt ex cauſis bæc ſola ſimplicem denunciet: ſi tabes componatur cum calore veluti in ſebre hectica, ſimul cum ſignis tabis ea ſe oſtendent quæ febrem hecticam ſignificant: maxime autem intuebimnr pulſum & anbelitum, bic enim

[e] Gale. p. de diff. feb. c. 9. & l. de marcore c. 5.
[f] Gale. 4. de cauſ. pulſ. c. 10. & l. de marcore c. 5.
[g] Ariſ. l. 3. de anima Tex. 44 & l. 3. de anima c. 5.
[h] Galen. 10. meth. ca. 11.
[i] Supra in hoc lib. c. 7.
[k] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[l] Gal. de marcore c. 5.
[m] Gale. p. de diff. feb. c. 9. & 7. meth. c. 6.
[n] Hipp. p. prognoſt. tex. 7.
[o] Supra c. 8. huius lib.

ſatis inſigni quantitate. Via intetitus eſt, quod praua illa purtedo cor iam occuper, ſiue etiam delara vitioſa materia ad caput phrenesim, aut etiam letbargum afferat, & ita grauiter laborantibus præcipuis viſceribus vires deficiant. Ratio [a] curandi eadem fere eſt atque illa, quam poſuimus in febre vere peſtilenti: cum ſimiliter tueri vires oporteat cibo & potione, occurrere febri refrigerantibus & madefacientibus, putredinem educere, obſtruentem materiam exinanire, incidere atq; extenuare, quod adſtrictum eſt relaxare, prauitatem curare his, quæ tota ſubſtantia illi medentur, vt oleis atque antidotis tam ſimplicibus quam compoſitis, ſuperius relatis, in curanda febre vere peſtilenti, ac præcipue aqua illa, quæ apud pharmacopolas ex iunlotum inſtitutione parata ſeruatur, quam ad depellendas petechias vulgo appellant (ita enim eiuſmodi maculas Italis placuit nuncupare) cuius exigua admodum portio exhibetur per horam ante acceſſionem, admixta tamen longe maiori quantitate aquæ oxalidis, ſeu ſonchi: vt immoderatus illius aquæ calor aliquantiſper remittatur; quod tamen medicamentum non niſi facta ſanguinis [b] miſſione, cæteriſque vniuerſalioribus adhibitis præſidiis exhibendum eſt, ne ex illius calore febrilis calor vehementer exacerbaretur. Symptomata pnſtremo eadem ratione, ac in vere peſtilentibus oſtendimus, leuire oportet, proprie tamen hic animaduertentes, cum apparent maculæ illæ rubræ, an redundet adhuc materia in partibus internis, id quod intelliges ex vrina & deiectione, adhuc præter naturam perſeuerante: tunc enim aut ſecare venam, aut applicare hirudines venis ani, aut dare catharticum neceſſe eſt, nulla habita ratione prauæ illius tranſmiſſionis ad cutem. Alioquin ab huiuſmodi præſidiis abſtinendum eſt, & ad id potiſſimum ſpectandum, vt per frictiones, atque etiam cucurbitulas quamplures cum inciſione cutis admotas, eiuſmodi naturæ impetus, & ad cutem tranſmiſſio validior fiat. Proprie autem poſtmodum in remouendis illis maculis obſeruandum eſt (niſi receſſerint) vt ante vniuerſum corpus exinaniatur, deinde excutiantur illæ. Quo ſpectant fomenta & olea calida digerentia, quæ ſi prius dentur, quam totum corpus fuerit exinanitum, periculum eſt, ne dum humores ad cutem trahuntur, obſtructio augeatur.

[a] Curatio.

[b] Sanguinis miſſio conuenit in feb. iſtis peſtilentibus apparentibus papulis ſeu maculis vulgo petechiæ ex Nicolai Maſſa Veneti ſententia lib. de venæ ſectione, pag. 17.

De febribus, quibus Morbilli & Variolæ ſuperueniunt.
CAP. VIII.

SVPERSVNT ex febribus minus proprie peſtilentibus illæ, quibus variolæ & morbilli ſuperueniunt, ambo autem ſunt puſtulæ, variolæ quidem rubræ, quæ cum incipiunt, parum extra cutem excedunt, ſed proceſſu temporis magis augentur atque prominent, neq; retinent ruborem, ſed aut albæ fiunt, aut etiam liuidæ vel nigræ: morbilli vero ex rubro magis flaui ſunt, ita vt referant paruula eryſipelata, quemadmodum variolæ paruulas inflammationes, vt autem minus prominent eryſipelata, quam inflammationes, ita [c] minus morbilli, quam variolæ, ſed de vtriſque vberius agemus, cum tumores præter naturam & puſtulas perſequemur. Nunc ſatis ſit expoſuiſſe, quid variolarum & morbillorum nomine ſignificetur. Febres, quibus eiuſmodi puſtulæ ſuperueniunt, in peſtilentibus numerantur, quod graues ſint, quod communes, quod contagione proximos contaminent, non tamen proprie dici poſſunt peſtilentes: cum, licet graues ſint, paucos ægrotantes abſumant, licet communes, cum multos eodem tempore affligant, licet contagione noceant, paucos offendant, & eos duntaxat, qui maxime expoſiti ſunt eiuſmodi morbo, vt paulo poſt in referendis cauſis exponemus. Merito igitur habentur in minus proprie peſtilentibus, continentur autem calore vehementi, qui quamuis acris ſit, & in externis partibus, & in internis, magis tamen ſentitur in his, quam in illis, eſt præterea aſſiduus ſine vlla intermiſſione. Acceſſiones tertianæ ſunt, quanquam illæ febres, quas ſequuntur variolæ, cum fiant a ſanguine putri, ſynochæ ſint: quia tamen putreſcens ſanguis proceſſu temporis vertitur [d] in bilem, bilioſæ fiunt, & tertio quoque die reuertuntur, calorem tamen multum potius quam acrem præ ſe ferunt. Contra illæ, in quibus apparent morbilli, cum proficiſcantur [e] a flaua bile putri, magis ardentes ſunt, & acriorem calorem præ ſe ferunt, ſummum enim feruorem ſentiunt febricitantes. Expoſita iam eſt proxima cauſa propoſitarum febrium, cum ſit aut ſanguis veluti in variolis, aut flaua bilis, velut in morbillis putreſcens. Cauſa cur putreſcat, videtur vt in aliis febribus a putredine ortis, prohibitus perſpiratus propter cauorum obſtructionem vel adſtrictionem: ſed quia hęc nimis communia ſunt, inuenienda eſt proxima cauſa, quamobrem eiuſmodi febres ita vehementes ſint, ita communes, ita contagione quoſdam afficiant, ita denique proceſſu temporis variolas vel morbillos afferant. Exiſtimant Arabes medici, qui [f] primi has febres tractarunt, cum ex ſanguine menſtruo procreamur, partem aliquam ipſius tenuem ac bilioſam eſſe, aliquam vero craſſam, & veluti fæcem, atque has retineri in nobis, dum proceſſu temporis ferueant atque expellantur, vt ſpuma ex vino cum ebullit, volunt autem cum feruet pars craſſior, accendi febrem ſynochæ ſimilem, & ſuperuenire variolas, cum tenuior excitari veluti ardentem, & oriri morbillos: feruet autem vel tenuis ſanguis ſolus, & fiunt morbilli, vel craſſior [g] duntaxat, & fiunt variolæ. Cauſa cur ferueat, calor eſt, partim externus aeris circumfuſi, partim internus calidæ expirationis retentæ, vnde ſimul fit feruor & putredo, ob eiuſmodi feruorem fit vtraque febris vehemens, vt docuimus, ob eundem cogitur natura non multo poſt principium expellere feruentem materiam ad cutem, ad quam, quod ferueat, & nullo pacto concreta ſit, facile transfertur, ibique ſi craſſior ſit, excitat variolas, ſi tenuior morbillos: ſed cum ab eadem exhalent vapores putres glutinoſi, contagione proximos contaminant, & ita etiam communes fiunt pluribus eiuſmodi febres, non tamen prehendunt vere multos, vt vere peſtilentes, ſed illos duntaxat, in quibus appoſita materia, ſiue tenuis, ſiue craſſa fuerit: hi enim duntaxat obnoxii ſunt propoſitis febribus, & in his duntaxat accenduntur, ſiue ob æſtum, ſiue ob calidam expirationem retentam, ſiue ob contagionem. Illi, qui ſemel experti ſunt has febres, fere nunquam amplius in eas

[c] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 8.

[d] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.

[e] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 8.

[f] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 6.

[g] Auic. ibid.

in eas incidunt, maxime autem his laborant infantes & pueri, paucique admodum ſunt, quos hæ febres ante iuuentutem non attigerint, aut certe ante ſenectutem; nonnulli tamen qui eas ante euaſerant, iam ſenes in ipſas inciderunt. Symptomata, quæ has febres ſequuntur præter variolas & morbillos, de quibus diximus, ſunt [a] dolor dorſi, pruritus narium, pulſus temporum, ſenſus pungentium, in gutture & thorace anxietas, iactatio totius corporis, diſtentio quædam membrorum, qualem in oſcitantibus cernimus, difficultas anhelitus, raucedo, moroſitas, rubor faciei & oculorum, fluxus lachrymarum præter voluntatem, deiectio liquida. Ex præſentibus febres in ægrotante recognoſcuntur, partim ſenſu, partim mente, cadit ſub ſenſum calor, qualem deſcripſimus, non ſolum acris & fumoſus, ſed etiam feruens in partibus etiam externis, ſed multo magis in internis continuus, qui contagione proximos afficit, modo expoſiti ſint eiuſmodi morbo, adeo vt efficiatur communis pluribus. Mente vero colliguntur eædem febres ex cauſis, vt ex contagione eorum, qui ſimili febre laborant, tum ex aere valde calido & humido in corpore, quod non amplius laborauerit eiuſmodi morbo; plurimum autem valet coniectura, ſumpta a communiter vagantibus, nam ſi in aliis vagentur eiuſmodi febres, indicant eum quoque, quem curamus, ſimili laborare, præſertim ſi puer [b] ſit: plerunque enim in pueritia excitantur eiuſmodi feruores. At indicantur eædem ab his, quæ iuuant vel nocent, vbi videlicet proſint refrigerantia intus ſumpta, obſint extrinſecus impoſita, contra vero quæ calefaciunt, noceant, vbi ſumantur, iuuent, vbi adhibeantur ad partes externas. Maximam tamen fidem faciunt earundem effecta, veluti ex actionibus læſis grauitas [c] capitis, ſenſus pulſantium in temporibus, timor in ſomno, prurigo narium, ſenſus pungentium in vniuerſo corpore, dolor in dorſo, thorace, ac gutture, tremor pedum, raucedo, difficultas ſpirandi, tuſſis, anxietas, magnitudo pulſus, iactatio corporis, oſcitatio, diſtentio membrorum, moroſitas. Ex his, quæ detruduntur vrina turbida & rubra, ſputum craſſius, exitus lachrymarum præter voluntatem, deiectio liquida, difficultas inteſtinorum. Poſtremo ex affectibus corporis ſplendor oculorum, rubor faciei ac totius corporis, puſtulæ tales, quales finximus variolas & morbillos, non ſolum in cute totius corporis, ſed in naribus, in ore, in faucibus, quæ vbi iam apparent, cognoſcuntur hæ febres etiam vulgo: medici munus eſt magis ex febre aduentum eiuſmodi puſtularum prædicere, quam ex ipſis febrem dignoſcere. At non ſatis eſt communiter has febres nouiſſe, ſed debet vna ab altera diſcerni, illa videlicet quam ſequuntur variolæ ab ea, quam morbilli. Diiudicabis autem inter vtramq; ſi primo ad calorem reſpicias, qui in ea, quam ſequuntur variolæ, plurimus eſt & parum acris, in ea, quam morbilli, acrior, & non ita multus, cum hæc febris ſit ſimilis ardenti, illa vero ſynochæ: deinde ex cauſa, vt ex contagione illius, qui hac vel illa laborat, & ſimul ex corpore ipſo ægrotantis, quod ſi vnam expertus fuerit, alteram expectabis: tum ex his, quæ proſunt aut obſunt, nam ei, cui superuenient morbilli, refrigerantia interna magis proſunt, & externa magis nocent, quam ei cui variolę. Deniq; ex effectis, & potiſſimum ex [d] puſtulis ipſis, quæ in cute variæ ſe oſtendunt, & quales vtraſque declarauimus: comparauimus enim variolas paruis inflammationibus, morbillos paruis eryſipelis, diximus etiam cum incipiunt apparere, morbillos ſtatim [e] ex cute exire, ſed variolas paulatim. At licet prius etiam, quam appareant, ex aliis ſymptomatibus diiudicare inter vtramque, nam vbi expectantur variolæ, fluunt lachrymæ præter voluntatem, dolet dorſum vehementer, quod vena caua diſtendatur [f] a multitudine ſanguinis, quod non euenit, vbi ſuperuenturi ſunt morbilli. Cauſa proxima harum febrium, putredo videlicet cum feruore, quia ſenſum latet, mente colligenda eſt, & primo ex cauſa, vt ſi in homine nondum ebullierit eiuſmodi ſpuma ac fæx ſanguinis menſtrui, ſi fuerit contagio aliorum, in quibus ſit eiuſmodi feruor, tum ex his, quæ proſunt, quatenus eiuſmodi materiam vel educunt, vel refrigerant, aut nocent eiuſdem calorem augendo, & tandem ex effectis & proprie ex febribus, quas deſcripſimus, quæ prout magis, vel ardentis, vel ſynochæ ſimiles erunt, ita magis hunc vel illum humorem monſtrabunt, vt flauam bilem vel ſanguinem, quem diſcernes, etiam ex eo, quod in homine alter ebullierit, illius enim feruor expectandus eſt, qui nondũ ferbuit. Symptomata [g] quæ has febres ſequuntur, cuiuſcunq; generis ſint, ſub ſenſum cadunt, ita vt non opus ſit ſignis, a quibus indicentur. Ex futuris euentus maxima ex parte ſalubris eſt, paucos enim abſumunt hæ febres, nonnullos tamen & ob virium imbecillitatem, & ob cutem duriorem, quæ non excipit materiam ab internis partibus tranſmiſſam, maxime vero ob multitudinẽ & prauitatem ipſius: nam vbi vires validæ ſint, cutis mollis qualis eſt in pueris, materia non nimis multa neque praua, ſanantur febres cum transfertur ad cutem. Optimum eſt, ſi puſtulæ [h] rubræ aut albæ ſint & ſimplices, celeriterq; egrediantur, & grandiores ſint, malum ſi virides, liuidæ aut nigræ ſi duplices, ita vt paruæ magnis ſupernaſcantur, ſi vix egredi poſſint, ſi egreſſæ ſtatim euaneſcant; ſed deterrimum ſi enim his reddatur vrina [i] nigra, ſequatur animæ defectio, valde lædatur vox & anhelitus, indicant enim hæc interitum futurum. Tempus vtriuſq; euentus omnino breue eſt, nam intra decimum quartum diem neceſſe eſt ſalutem ſequi aut interitum, ſed celerius aut tardius intra hoc tempus, pro maiori vel minori robore naturę & morbi. Via, qua ſequitur ſalus, eſt, cum ex toto noxius ac feruens humor transfertur ad cutem. Via interitus cum idem reuertitur ad viſcera & partes præcipuas, ita vt grauitate ſymptomatum & magnitudine febris hominem conficiat. Spectare autem in curatione oportet ad illa eadem, ad quæ ſpectandum eſſe demonſtrauimus, in cæteris febribus ab humorum putredine ortis; quandoquidem tueri vires oportet alimento, occurrere febri per refrigerantia & madefacientia, materiam putrem vel concoquere vel educere, extrahere humores multos, extenuare craſſos, incidere glutinoſos obſtructionẽ efficientes, relaxare quæ adſtricta ſunt. Sed pręter hæc neceſſe eſt dirigere conſilium ad ea, quæ propria ſunt harum febrium, & videre quid proprium in curatione poſtulent. Diximus in his febribus non ſolum putreſcere, ſed etiam feruere humores, a quibus oriuntur: eoſdem ad cutem detrudi, & puſtulas illas excitare, quamobrem habenda eſt ratio feruoris, tranſmiſſionis ad cutem, & puſtularum. Feruor coerceri debet, vt qui nimis moleſtus ſit, & vna cum

[a] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 7.
[b] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 6.
[c] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 7.
[d] Auic. l. 4. f. 1. tract. 4. c. 8.
[e] Auic. ibid. cap. 6.
[f] Auic. ibid. cap. 8.
[g] Auic. locis citatis.
[h] Auic. ibid. cap. 6.
[i] Auic. ibid.

corde vniuerſum corpus offendat. Tranſmiſſio materiæ ad cutem cum ſit opus naturę, nullo modo
[a] *Auic. l. 4. f. p tract. 4. ca. 10.* impediri debet; ſed vbi imperfecta ſit, arte augeri. Puſtulæ [a] ſua requirunt remedia, & priuſquam
maturescant, & poſtquam maturuerint, atq; apertæ ſunt, & vlceratę. Sed ſimul etiam habenda eſt ra-
tio illarum partium, in quibus hæ reſident: huiuſmodi ſunt opera, quæ proprie deſiderantur a pro-
poſitis febribus. Remittitur feruor, ſi bulliens humor refrigeretur, & craſſior reddatur, quæ craſ-
ſiora ſunt, minus facile vim feruefacientem concipiunt, quam quæ tenuiora, minus igitur ebullient
humores, ſi craſſiores reddantur, ſed multo minus, ſi refrigerentur, deferuet enim aqua, cum in lebe-
te bullit, ſi frigida adiiciatur, tranſmiſſio ad cutem non impeditur, cum cutis neq; refrigeratur, neq;
adſtringitur: euocatur vero humor ad cutem per ea, quæ calefaciunt & relaxant. Plurimum etiam
conferunt, quæ intus dantur extenuantia, incidentia, ac relaxantia, nam ſic bulliens materia facilius
expellitur ab internis partibus ad externas. Puſtulæ, prout vario modo ſunt affectæ, ita varia poſtu-
lant auxilia, ſi nimis diſtendantur, & doleant ſcalpello exaſperanda cutis eſt, ſi crudæ ſint fomentis ad
[b] *Auic. ibid.* maturitatem [b] perduci debent, vbi maturuerint, aperiendæ ac [c] detergendæ ſunt, deinde vlcera ſic-
[c] *Auic. ibid.* cantibus ſine morſu ſananda, & vbi nobiliores aliquæ partes afficiantur, vt oculi, os, fauces, inteſtina,
adſtringentibus confirmandæ ſunt, vt defendantur ab eiuſmodi noxa. Pugnant aliqua ex propoſitis
operibus, & inter ſe, & cum his, quæ communiter deſiderantur in curatione illarum febrium, quæ
conſiſtunt in humoribus putribus, refrigerantia enim, quæ deſiderantur a feruore & a febre, & edu-
ctioni & euacuationi ad partes externas aduerſantur: ea quæ craſſos reddunt humores, obſtructio-
nem faciunt, & tranſmiſſionem ad cutem impediunt, eductio humoris putris aut obſtruentis impe-
dit naturæ motum, & non ſinit ſuperantem humorem ferri ad cutem. Quæ cum ita ſe habeant, ea o-
pera ſubinde efficienda ſunt, quæ magis requirantur & minus noceant, eo etiam modo efficienda
ſunt, quo minus reliqua impediant, ſed cum alio tempore alio pacto affectum ſit corpus, alia etiam
opera magis deſiderantur, & minorem noxam afferunt. Principio cum materia multa eſt, & non-
[d] *Auic. ibid.* dum transfertur [d] ad cutem, exinaniri debet, neq; enim impedietur tunc naturæ motus, qui nondum
incepit. Cum iam plurimum feruet materia, coercendus eſt feruor iis, quæ vt diximus, craſſum red-
dunt ac refrigerant humorem, quod ſi fiat, antequam puſtulæ appareant in cute, non erit periculum,
ne auertatur natura a ſuo opere, refrigerantia autem intus ſumi debent, nam quouis tempore præ-
[e] *Auic. ibid.* ſtat, cutem calidam [e] conſeruare, niſi ob feruorem videatur ſibi homo ſtrangulari. Tunc autem euo-
canda materia ad cutem eſt, cum iam tranſmitti cœpit a natura, quo tempore non nocent aut calefa-
cientia externa, aut extenuantia, incidentia, & relaxantia intus data, cum iam remittatur feruor, licet
igitur propoſita opera omnia efficere, ſed vnumquodq; ſuo tempore. Inſtrumenta reſtant ad vnum-
quodq; efficiendum neceſſaria. Redditur craſſior humor, qui ebullit cibis craſſioribus, vt lentibus,
[f] *Auic. ibid.* palmulis, [f] ziziphis, præterea tragacantho, gummi. Refrigeratur fructibus acerbis aut acidis, vt pi-
ris, malis cotoneis, medicis, punicis, moris, fructibus rubi, cucurbita, cucumere. Euocatur ad par-
tes externas, ſi relaxetur cutis, & ſimul calefiat fomentis ex aqua, in qua bullierit chamæmelum, ane-
[g] *Auic. ibid.* thum, enula campana, radix althææ, tegaturq; corpus veſtibus, ſtragulis. [g] Intus autem dantur exte-
nuantia & incidentia, vt aqua, in qua bullierit apium, anethum, fœniculus, chamæmelũ, lentes præ-
cipue in variolis, ſicuti ciceres rubri in morbillis, vel aridæ fici, aut vuæ paſſæ. Huc ſpectat etiam po-
tio vini tenuis, quod non conuenit, niſi vbi iam ex toto deferbuit humor, nam cum feruet, bibenda
[h] *Ibidem.* eſt aqua, in qua bullierint fructus [h] acerbi, aut frigida aliqua herba, vt lactuca, viola, endiuia. Ad hu-
[i] *Ibidem.* mores educendos a principio vtemur venæ [i] ſectione, ſi per vires & ætatem liceat, alioquin exaſpe-
rabimus cutem ſcalpello, & defigemus cucurbitulas, præſertim ſi redundet ſanguis. Vitabimus ca-
thartica validiora, ne nimis calorem augeant, ſed ſoluemus aluum aut caſſia fiſtula, quam vocant, aut
ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum, aut ſaccharo viola condito, vel melle, quod ex rore concre-
ſcit; quo item ſpectabunt mitiores liquores, qui per clyſteres in ipſam infundantur. Symptomata ſi
qua grauiora ſunt, quæ expectare non permittant, dũ curetur morbus, & cauſa, leniri debent, quem-
admodum in aliis febribus docuimus. Proprie autem puſtulæ ad maturitatem perducuntur fomen-
[k] *Ibidem.* tis, aperiuntur acu [k] aurea, vbi per ſe non abrumpantur, deterguntur lana vel goſſipio, abluuntur pri-
[l] *Ibidem.* mum muria, deinde aqua, in qua bullierit myrica ac myrtbus, reſperguntur etiam polenta, farina [l] o-
ryzæ, milii, fabarum, qua vtiliter etiam culcitra, ſuper qua iacere homo debet, impletur, vlcera, vbi
[m] *Ibidem.* pura ſunt, ſiccantur, valet puluis ex radice [m] arundinis, ariſtolochiæ, coſti, cui additur aliquid croci,
[n] *Auic. ibid. cap. 11.* poſtremo datur ceruſſa, cadmia, ac pompholix, dum vt cicatrix [n] inducatur. Quod ſi oculi a puſtulis
atq; vlceribus lædantur, abluentur aqua, in qua bullierit hordeum, & coriandrum, deinde adhibebi-
tur collyrium, quod accipiat roſam, crocum, & rhoem, ſiue collyrium album, quod appellant aucto-
re Raſi, quæ collyria lacte præſertim muliebri, aut etiam decocto fœnugræci diſſoluantur: a quibus
ad collyrium thuris Meſue, vt vlcera & puſtulæ melius concoquantur, tranſire oportet. In nares in-
demus ſuccum vuæ acerbæ. Ad os & fauces dabimus medicamentum, quod ex moris conficitur,
[o] *Auic. ibid.* quas etiam partes vtile eſt ſucco punicorum acidorum frequenter abluere. Si lædantur [o] in-
teſtina, infundemus per clyſterem in aluum ſuccum plantaginis, portulacæ, aut a-
quam, in qua bullierit myrtbus, lentiſcus, polygonium, plantago, ro-
ſæ, baulaſtia, & alia id genus ſimilia. Hactenus de fe-
bribus humorum putredinem ſe-
quentibus.

VIDI

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

Liber Septimus.

QVI EST DE FEBRE HECTICA & Tabe.

Propoſitum huius libri, & quid ſit hectica febris. CAP. I.

QVOT ſunt genera partium, quibus noſtra corpora continentur, totidem, vt [a] ante oſtendimus, ſunt prima genera febrium, cum alius inſit calor, & idcirco alia febris in alia ſubiecta materia, vt in ſpiritibus, in humoribus, in partibus ſolidis; verſantur autem in ſpiritibus febres diariæ, ſicut in humoribus illæ, quæ putredinem ſequuntur (vtraſque autem perſequuti ſumus) in partibus ſolidis illæ, quas Græci becticas vocant, atque hæ ſuperſunt in hoc libro exponendæ, quibus tabem, quam Græci [b] μαρασμὸν nominant, ſubiiciemus, tum quia ſuperuenit hecticis, cum non ſtatim ſanantur, tum quia per ſe ipſam eſt ex iis morbis, quos præſtat ſeorſum vberius tractare, veluti ſebres, repugnantiam totius ſubſtantiæ, tumores præter naturam, motionem articulorum ex ſuis ſedibus, ſolutionem continui, hęc ſiquidem non raro accidit, & aut difficulter curatur, aut hominem interimit. Veniat igitur in medium ſebris illa, quæ reſidet in partibus ſolidis, quem morbum Græci vocant ἑκτικὸν, ἀπὸ [c] τῆς ἕξεως, hoc eſt, ab habitu, qui duo ſignificat, & ipſas partes ſolidas cordis, quæ opponuntur humoribus ac ſpiritibus, & ſtabilem diſpoſitionem, ab vtraq; ſignificatione appellatur iure hæc febris hectica, cum & verſetur in habitu totius corporis, hoc eſt, in partibus ſolidis, & ſtabilis ſit, neque facile ſubmoueatur, partes enim ſolidæ, vt vix concipiunt alienas qualitates, ita etiam vix amittunt; quod contra vſu venire conſtat in humoribus ac ſpiritibus, in quibus accenditur febris non ita ſtabilis, & quæ a Græcis dicitur κατὰ σχέσιν, potius quam καθ' ἕξιν. Vocant [d] enim καθ' ἕξιν qualitatem illam, quæ firmiter hæret, ſiue ſit ſecundū naturam, ſiue pręter naturam, eam quæ facile tollitur, dicunt κατὰ σχέσιν. Poriſſimum igitur nominata eſt hæc ſebris hectica, quia ſtabilis eſt, non ſecus quam color in lanis arte tinctis, ſed præterea quia verſatur, vt diximus, in partibus [e] corporis, hoc eſt, in habitu totius corporis. Continetur bectica ſebris calore [f] acri, quo differt a diaria, quæ leuem præ ſe fert, præterea ſquallido, quo diſtat ab ea, quæ verſatur in humoribus putribus, cuius calor fumoſus, & merito, nam humores cum putreſcunt inſtar lignorum viridium plurimum edunt fumi, contra a partibus ſolidis cum accenduntur, nihil exhalat fumi, perinde atque a lignis aridis. Cæterum calor in materia denſa acris eſt, & idcirco talis in hectica ſentitur, cum inſit in partibus ſolidis. Copia autem caloris parua eſt, & longe ſuperatur a qualitate acri, contra, quam in ſynochis [g] oſtendimus, quarum calor plurimus eſt, ſed mitior, quamuis in vtriſq; [h] aſſiduus ſit, & vno circuitu contineatur a principio ad finem. Eſt igitur hecticæ calor continens ſine circuitibus, ſquallidus, acris, ſed paruus, & non qualem acutæ febres præ ſe ferunt, eſt præterea ſine dolore, cum verſetur in partibus ſolidis, non amplius aduentitius, ſicuti cum reſidet in humoribus aut ſpiritibus cordis, ſed veluti naturalis, ita vt minime ſentiatur, neq; moleſtiam afferat, ſed homo iudicet, ſe non febricitare. Eſt item æqualis ac ſibi ſimilis a principio [i] ad finem, nunquam videtur augeri, nunquam decreſcere, cui ſententiæ aduerſatur vnum, quod Hippoc. [k] in prognoſticis interdiu leuiorem eſſe, noctu creſcere eiuſmodi febrem teſtatur, alterum quod diſtinguitur temporibus, [l] vt aliæ ſebres, habet enim principium, cum humor, quo ſolidæ partes nutriuntur, nondum manifeſte abſumitur, incrementum, cum iam manifeſta eſt eius conſumptio, & abſumitur ille, ex quo caro & adeps componuntur; vigorem, cum hic iam tabefactus eſt, & iam tabefiunt partes vere ſolidæ, veluti fibræ: quod ſi detur, diuerſa eſſe tempora hecticæ febris, dandum quoq; erit, eandem inæqualem eſſe, & non perpetuo ſibi ſimilem, cum incipiat, augeatur, vigeat. Verum non difficile eſt vtriq; rationi reſpondere; Hippocrates [m] augeri dixit hanc ſebrem noctu, hoc eſt, poſt cęnam & a cibo, quod cum cor humorem ex alimento accipit, quodammodo perfunditur, ita vt ipſius calor ferueat, non ſecus quam calor calcis non extinctæ cum perfunditur aqua, ſtatim enim augetur: hanc ſimilitudinem egregie affert Galenus [n], iniuriaq; reprehenditur a nonnullis [o], qui obiiciunt humorem alimenti, non eſſe contrarium cordi, vt eſt aqua calci, ſed quid tum poſtea? Neq; enim ſimilitudo conſiſtit in ipſa conuenientia, quam habet inter ſe alimentum & cor, aut in repugnantia, quam habet calx & aqua, ſed in humore, qui cum naneiſcitur ſolidam ſubſtantiam calidiorem, præbet calori pabulum, & ita ipſum auget, adeo vt maiorem ſe oſtendat, quam ante. Ergo creſcit calor hecticæ febris poſt cœnam, poſt prandium, ac deniq; poſt cibum quacunq; [p] hora detur, quod non vſu venit in febribus occupantibus ſpiritus aut humores, remittitur enim magis earum calor poſt cibum & potionem, quam augeatur, augetur autem in hectica, propterea quia ſquallidus eſt in partibus ſolidis, quæ vbi perfunduntur humore alimenti, longe maiorem calorem præ ſe ferunt quam ante, non ſecus quam candentes lateres, vbi reſperganrur aliquo humore: augetur autem in febribus hecticis calor vnam vel alteram [q] horam poſt cibum, nec eſt, quod mireris, ſi tam celeriter cor perfunditur humore alimenti, cum maximam [r] vim habeat at-

[a] Supra l. p. c. 9. & Gale. l. p. de differ. feb. c. 9.
[b] Gal. l. de marcore c. p.
[c] Gal. p. de diff. feb. c. 7.
[d] Gal. 3. de loc. aff. c. 2.
[e] Gal. p. de diff. feb. c. 7.
[f] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[g] Gale. ibid.
[h] Ibidem.
[i] Gal. l. de in æqual. intemp. c. 5.
[k] Hippoc. 2. prog. 60.
[l] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[m] Hippoc. 2. prog. 60.
[n] Gal. p. de diff. feb. c. 9. & l. 2. prog. com. 60.
[o] Auerr. l. 4. colleg. c. 33.
[p] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. l. de marcore c. 5.

trahendi, ita vt inopia alimenti poſtremo ex omnibus partibus attrahat. Coquuntur celerius tenuiores partes alimenti in ventriculo, quam craſſiores, quo fit, vt celerius etiam per venas, quæ a ventriculo ad portam iecinoris pertinent, diſtribuantur, & inde attrahantur a corde. Videmus refici vires in animæ defectione celerrime poſt [a] vini, aut etiam elixiris potionem, quare non mirum eſt, ſi tam cito cor perfundatur humore alimenti, atq; incaleſcat, ſed paulo poſt deferuet & perſeuerat calor paruus, acris, quemadmodum ante cibum, ſemperq; ſibi ſimilis eſt, niſi ab externa cauſa, vt a cibo augeatur. Neq; obſtat, quod de principio, incremento, & vigore hecticæ febris dictum eſt, quandoquidem hæc tempora ſunt [b] ſiccitatis conſequentis ipſum calorem, magis quam ipſius caloris, quo continetur, ita vt propria magis ſint tabis, quam hecticæ, cuius calor ita celeriter prehendit partes ſolidas, & ita etiam celeriter frigidis remediis tempeſtiue datis curatur, vt non appareat, neq; quando incipit, neq; quando remittitur, ſed tota ipſa febris ſit, veluti vigor æqualis a principio ad finem manens. Sed cum dixerimus, tempora hecticæ febris referri ad ſiccitatem, quę ipſam conſequitur, quæret quis, num hectica contineatur ſiccitate, ſicuti continetur calore: ita vt definiatur non ſolum calor, ſed etiam ſiccitas, cum incipiat hectica febris tantum in illis corporibus, quæ non ſolum [c] calida ſunt, ſed valde ſicca, cumq; curetur non minus madefacientibus [d] auxiliis, quam refrigerantibus? Cui reſpondebimus, hecticam non neceſſario [e] contineri ſiccitate, ſicuti continetur calore: ſed, ſi diutius maneat, eiuſmodi calorem afferre ſiccitatem, poſſe tamen inueniri febrem hecticam adhuc cum humore aut mediocri, aut certe cum non tanta ſiccitate, vt vitæ munera impediat.

[a] Gale. p. ad Glauc. c. 14. & l. 12. met. cap. 4.
[b] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[c] Gal. p. de diff. feb. c. 9.
[d] Galen. 10. meth. c. 6.
[e] Gal. p. de diff. feb. c. 9.

De ſpeciebus ac differentiis febris hecticæ. Cap. II.

SED qualis ſit calor, quo hectica febris continetur, ſatis iam expoſitum eſt, videamus nunc, ipſane ſit vna ſpecies, duntaxat indiuidua, an quaſi genus plures ſub ſe complectatur: ſicut illa, quæ humorum putredinem ſequitur, profecto ſi ſolida ſubſtantia, quæ partes noſtras conſtituit, ita multiplex & ſeparata eſſet, ſicut eſt humor, qui putreſcens, febrem accendit: vt multas eſſe oſtendimus febris ſpecies, quę in hoc verſantur, ita nunc multas oſtenderemus eſſe, quæ in ſubſtantia ſolida: diximus [f] enim a ſanguine ſynocham, a flaua bile tertianam, a pituita quotidianam, ab humore melancholico quartanam febrem cum putreſcunt excitari: ſed ſubſtantia ſolida cum vna ſit, & compoſita vnius ſpeciei duntaxat hecticam efficit; eadem ratio eſt inflammationis, [g] quæ ſi accipitur pro ardore, quem per ſe concipit ſubſtantia ſolida, & non per aliquem humorem vnius eſt ſpeciei [h] duntaxat, ſed ſi pro tumore, quem excitauit calidus aliquis humor, multas ſub ſe ſpecies complectitur, & totidem, quot ſunt calidi humores, a quibus oriuntur. Hectica igitur febris cum reſideat in ſubſtantia ſolida, quæ vna eſt & compoſita ſimul, neceſſe eſt, ſit vnius ſpeciei duntaxat; variæ enim ſpecies caloris, vt ante [i] oſtenſum eſt, fiunt a diuerſa materia ſubiecta. Quidam tamen ex [k] veteribus medicis ſtatuunt, tres tantum eſſe ſpecies hecticæ febris, mouentur autem triplici ſubſtantia, ex qua partes [l] ſolidæ noſtri corporis conſtant: vna eſt humor diſtributus per parua earum foramina, quaſi ros quidam inſperſus, a quo illæ aluntur, altera eſt caro & adeps, tertia ſubſtantia ſiccior ac durior, qualis fibrarum eſt ac membranarum. Totidem igitur volunt eſſe ſpecies febris hecticæ, primam dicunt eſſe, cum calor occupat huiuſmodi humorem inhærentem partibus ſolidis, ſecundam cum carnem & adipem, tertiam cum ſubſtantiam ſicciorem ac duriorem; par enim eſſe aiunt in diuerſa ſubſtantia, & tenuiore, & craſſiore diuerſum febris genus accendi. His tamen auctoribus non ſubſcribimus, cum tres ſubſtantiæ partium ſolidarum non ſint inter ſe ſeparatæ, vt humores, qui in alio homine, aut alio tempore diuerſi putreſcunt, ſed iunctæ ſimul, ita vt conſtituant hoc pacto compoſitæ vnamquamque ex ſolidis partibus, quo fit, cum vna quæuis ex his ſubſtantiis accenditur, neceſſe ſimul ſit, accendi reliquas duas, & ita vnam duntaxat hecticæ ſpeciem excitari. Neque obſtat, quod primo accenditur humor ille, veluti ros inſperſus, vt qui facillime concipit calorem; deinde caro & adeps; poſtremo ſubſtantia illa ſiccior & durior; nam celerrime in tota parte compoſita vna ſubſtantia accenſa, reliquæ duæ calorem concipiunt, ita vt nullum ſit tempus, quo medicus diſcernere poſſit diuerſas hecticæ ſpecies, ſed ſemper vna duntaxat appareat: nec eſt quod obiicias ſiccitatem, quæ primo refertur ad humorem illum, veluti rorem inſperſum, hic enim [m] primo abſumitur, deinde ad carnem & adipem, quæ deinceps liquantur, poſtremo ad duram & ſiccam ſubſtantiam, quæ vltima tabeſcit, ita vt alio tempore alia appareat ſiccitatis ſpecies. Sed alia eſt ratio caloris, alia ſiccitatis, illa celerrime conſpicitur in tota parte compoſita ex triplici ſubſtantia, hæc paulatim fit, manet aliquandiu humor ille, antequam ſiccetur, caro & adeps non ſtatim liquatur, longiori tempore ſubſtantia ſicca & dura, ita vt merito ponantur tres ſpecies ſiccitatis, quæ diuerſæ deprehenduntur in diuerſis temporibus, pro triplici illa ſubſtantia, quæ abſumitur. Si quis autem cenſeat, ſpecies hecticæ febris reſpondere ſiccitati, ita vt prima ſpecies ſit, cum calor primam affert ſiccitatis ſpeciem, ſecunda, cum ſecundam, tertia, cum tertiam decipitur, cum, vt [n] ſupra docuimus, hectica conſtituatur a calore, ſiccitas autem conſtitutæ ſuperueniat, & compoſitam efficiat non ſimplicem hecticam, compoſita vero non ſit ſpecies, ſed vna ex differentiis, ad quas iam pergimus.

[f] Supra l. 5. cap. 9.
[g] Gale. p. ad Glauc. c. p.
[h] Gale. ibid.
[i] Supra l. 5. c.
[k] Auer. l. 7. cap. 15.
[l] Gale. l. p. de diff. feb. c. 9 & l. 7. meth. cap. 6.
[m] Gal. p. de diff. feb. c. 9. & 7. meth. cap. 6.
[n] Ab initio capitis, & Gale. p. de diff. feb. c. 9.

Diſtinguitur hectica, quam vnius ſpeciei duntaxat eſſe demonſtrauimus, pluribus differentiis, inter quas illæ potiſſimum ad rem pertinent; quod aut ſimplex eſt, aut compoſita; ſimplex appellatur, cum ſine altero affectu pręter naturam conſiſtit in eo calore duntaxat, quem deſcripſimus: compoſita vero illa, quæ iungitur cum aliquo affectu præter naturam, vt cum ſiccitate, [o] quæ ipſam neceſſario conſequitur, ſi diutius manet: cum [p] putredine humorum & febre, quæ ab ipſa oritur, cum inflammatione vel eryſipelate, cum putredine in ſubſtantia cordis, & febre [q] peſtilente. Plerunque igitur iunctam videmus febrem hecticam cum ſiccitate, cuiuſcunque ſit ſpeciei, ſiue abſumatur

[o] Gal. ibid.
[p] Gal. p. de diff. feb. c. 10.
[q] Gal. 3. de praſag. ex pulſ. c. 3. 4.

humor

humor ille nutriens, ſiue liquetur caro & adeps; ſiue tabeſcat ſubſtantia ſiccior ac durior, nominatur autem tunc a Græcis hectica non ſimpliciter; ſed μαρασμώδης, [a] quam proprie in ſequentibus perſequemur, cum agemus de tabe, quam Græci vocant [b] μαρασμόν. Componitur & hectica cum alia febre, cum diaria quidem non diſcernitur, quamuis, vbi accenduntur partes ſolidæ, neceſſe ſit ſpiritus accenſos eſſe, non tamen diſcernitur; quod acrimonia caloris ſolidarum partium obſcuret lenitatem, quam ille præ ſe ferre ſolet, qui verſatur in ſpiritibus. Longe aliter euenit, vbi iungitur cum hectica febris in humorum putredine conſiſtens, vtraque enim diſcernitur, [c] hectica quidem cum calore acri, ſquallidu, ſemper eodem modo perſeuerante; ſed illa, quæ conſiſtit in humoribus putribus, cum calore ſimiliter acri, ſed vaporoſo, & qui mutatur pro temporibus acceſſionis: poteſt igitur hectica febris copulari cum quauis ſpecie illarum febrium, quæ ſequuntur humorum putredinem, ſiue putredo diffuſa ſit, ſiue concluſa, vt in [d] inflammatione & eryſipelate, præſertim in viſceribus, vt in ventriculo, inteſtinis, renibus, vtero, pulmone; ſiquidem & cum his [e] aliquando copulatur, impertitur enim calor præter naturam ab eiuſmodi partibus inflammatis ſubſtantiæ ſolidæ cordis, & ita iungitur ſimul cum inflammatione vel eryſipelate hectica febris. Sed cum vagantur peſtilentes febres, iungitur hectica tunc ſæpius, ſiue hecticæ calor, quem deſcripſimus, cum repugnantia totius ſubſtantiæ & putredine, quam ex aere contraxit ſolida ſubſtantia cordis: ita vt ſimul cum hectica tunc [f] ſit, & prauitas illa, & putredo. Huiuſmodi ergo ſunt affectus præter naturam, qui compoſitam efficiunt febrem illam, quæ reſidet in partibus ſolidis, & quam nunc tractamus. Plurimæ vero differentiæ, quas obſeruauimus in febribus humorum putredinem ſequentibus, cum proficiſcantur a cauſa, hoc eſt, a materia putreſcente, nullo modo pertinent ad hecticam febrem ſimplicem; ideo omittentur, quemadmodum illæ, quæ a magnitudine ſumuntur, neque enim, vt ex illis, quæ reſident in humoribus, ita ex hecticis, aliæ magnæ, aliæ paruæ ſunt, aut mediocres, ſed omnes ſunt pares, & ſicut eadem hectica in eodem homine a principio ad finem perpetuo [g] ſimilis eſt, ita etiam diuerſæ, ſiue in aliis hominibus, ſiue in eodem alio tempore ſemper ſimiles ſunt & æquales, non maiores aut minores; calor enim actis, quem partes ſolidæ conceperunt, æqualis eſt in omnibus; ſi qua ſubeſt differentia magnitudinis & paruitatis, illa ſpectat ad innatum calorem maiorem vel minorem, & non ad mutationem præter naturam magis vel minus factam.

[a] Gal. p. de diff. feb. c. 9. [b] Gal. l. de marcore c. 9. [c] Gal. l. p. de diff. feb. c. 10. [d] Gal. l. p. de diff. feb. c. 9. [e] Gal. ibid. [f] Gal. 3. de praſag. pulſ. cap. 3. & 4. [g] Gal. de inæquali intemp. c. 5. & 7.

De cauſis febris hecticæ. Cap. III.

CAVSA hecticæ febris continens aſſignari nulla poteſt, cum non amplius fiat [h], ſicut illa, quæ ſequitur humorum putredinem, ſed iam facta ſit: at quod factum eſt, cauſam non habet, materia enim accipiente formam ceſſat motus, & ideo mouens, & cauſa ipſa. Idem vſu venit & diariæ [i] febri, quæ ſimiliter caret cauſa continente, vbi enim ſpiritus calorem præter naturam conceperunt, non calefiunt amplius: ita vt non ſit cauſa continens, a qua foueantur: illa igitur febris duntaxat, quę in humoribus putribus verſatur, continentem [k] habet cauſam ipſorum putredinem, qua præſente ea febris adeſt, & qua abſente abeſt, calor igitur qui in humoribus putribus conſiſtens, eam febrem conſtituit, retinetur a putredine, tanquam a cauſa continente: quod ſi habeatur ratio caloris, qui in quauis febre occupare eas partes debet, quarum lædit actiones, & idcirco ſolidas, pertinent enim ad has tam diaria febris, quam ea, quæ ſequitur humorum putredinem, cauſam habet continentem, in hac quidem humores putres; in illa ſpiritus accenſos, per quos calor verſatur in partibus ſolidis, quibus tunc per ſe non hæret. Sed omittamus alias, reuertamur ad hecticam, quam ſtatuamus non fuuere a cauſa continente, at non propterea non profecta eſt a cauſis, quicquid enim ortum eſt a cauſa ortum eſt; quamobrem antegreſſas cauſas, a quibus profecta eſt, inueſtigare oportet, quæ licet nihil faciant ad curationem, morbum [l] tamen ipſum declarant, quem excitarunt, & idcirco hecticam febrem; quæ cum ſit calor præter naturam per ſe inhærens ſolidis partibus cordis, neceſſe eſt cauſa, a qua oritur, ſiue externa, ſiue interna, vim habeat calefaciendi eiuſmodi ſolidam ſubſtantiam: ſed quia renititur, cum aſſidue refrigeretur ab aere, quem per reſpirationem allicimus; requiritur [m] ſimul & robur effectricis cauſæ, & habilitas materiæ. Conſiſtit habilitas materiæ (vt ab hac ordiamur) in ſiccitate [n] corporis, a qua tanquam a cote quadam acuitur calor. Vbi copia ſit humoris, ſiue roris modo inſperſi partibus ſolidis, ſiue etiam contenti in ſubſtantia earum, & ſimul carnis atque adipis, defendit partes vere ſolidas, vt fibras vel membranas, atque alias ex ſemine procreatas, ab appulſu tam frigoris quam caloris, quo ſpectare carniscopiam voluit [o] Plato: defendit igitur humor partes ſolidas corporis a vi caloris, id quod non facit ſiccitas, facile enim extenuata [p] corpora, & calorem & frigus admittunt, ſiue ab externis, ſiue ab internis cauſis excitetur. In his tantum corporibus videmus incipere hecticas febres, nam in his, quæ humidiora ſunt, non incipiunt, ſed aliis ſuperueniunt. Ob eandem ſiccitatem euenit, vt diaria [q] febris ex nimia inedia vertatur in hecticam: tum vt hectica febris ſequatur alui profluuium, læuitatem, aut difficultatem inteſtinorum: ſub his enim inareſcit & extenuatur corpus adeo, vt ſi qua ſubeſt febris, ex humorum putredine orta, poſſit calorem ſolidis partibus cordis impertire. Cauſa effectrix interna calor eſt, putribus humoribus inhærens, qui vel quod vehemens ſit, veluti in ardentibus febribus, vel quod diuturnus, veluti cum putredo longam febrem retinet, ſolidam cordis ſubſtantiam calidiorem reddit: Euenit interdum, vt humores putres, qui febrem accendunt, non reſideant in venis, ſed aliquo loco concludantur, vbi ſit putredo, & ipſe focus febris, inflammationemque aut eryſipelas efficiant, a quibus [r] ſolida ſubſtantia cordis calorem concipit, modo non nimis diſtent partes inflammatæ. Valde autem afficitur cor a ventriculo, a iecinore, a renibus, ab vtero, ab inteſtino ieiuno, vel colo, tum a ſepto tranſuerſo, non ita valde a pulmone, quamuis proximus ſit, quod ex laxiore ſubſtantia conſtet, & plurimum refrigeretur ab aere externo, qui per reſpirationem attrahitur: tantam autem [s] vim habent

[h] Gal. 8. methód. c. 9. & 11. meth. c. 2. [i] Gal. ibid. [k] Gal. ibid. [l] Gal. 4. methód. c. 3. [m] Gal. de cauſ. morb. cap. 2. [n] Gal. p. de diff. feb. 9. & l. 10. meth. c. 5. [o] Plato in Timæo. [p] Gal. 9. methód. c. 5. [q] Galen. 10. meth. c. 5. & 6. [r] Gal. l. p. de diff. feb. c. 9. [s] Gal. ibid.

ery ſipelata & inflammationes viſcerum, vt non modo ſimplicem hecticam; ſed eam quoque, quæ cum tabe iungitur, afferre poſſint. Poteſt etiam calor diariæ febris hecticam excitare, cum in corpore alioquin ſicco & bilioſo adhibetur [a] inedia, degenerat enim in hecticam, & concipitur a ſolida ſubſtantia cordis, perinde ac febris [b] ardens, cum non adhibentur externa & interna refrigerantia, vt res poſtulat. Externæ vero atq; euidentes cauſæ, a quibus calorem augeri, ac fieri febrem in vniuerſum monſtrauimus, vt labores, animæ perturbationes, [c] vbi vehementiores fuerint in corpore extenuato, non tantum ſpiritus cordis, ſed ſolidam quoq; eius ſubſtantiam calefacere queunt, & afferre hecticam. Illud tamen vertitur in dubium, poſſintne eiuſmodi cauſæ ſtatim hecticam febrem efficere, an neceſſe ſit, antegrediatur diaria? Profecto cum ſpiritus valde [d] tenues ſint, neceſſe eſt, longe prius calorem præter naturam concipiant, quam ſubſtantia ſolida: quod, ſi fiat, ſemper hecticas febres, quæ non ſuccedant illis, quas excitat humorum putredo, ſed videantur ipſæ initio incipere, antecedent diariæ, verum quia hæ interdum ſtatim degenerant in hecticam, & minime conſpicuæ ſunt, idcirco dicimus, tunc hecticas initio incipere, quamuis re vera anteceſſerint diariæ. Interdum tamen hæ totam diem manent, priuſquam degenerent in hecticam, & euidentes ſunt, adeo vt tunc non dicantur incipere hecticæ febres, ſed ſequi diarias. Expoſitis cauſis hecticæ febris, proximũ eſt, vt eas percurramus, a quibus proficiſcuntur differentiæ, quas ſupra in hectica febre obſeruauimus, vt quod vel ſimplex ſit, val compoſita, ſeu cum tabe, ſeu cum febre orta ab humoribus putribus, ſeu cũ inflammatione, aut eryſipelate, ſeu cum [e] putredine in ſubſtantia cordis, qualis accidit in febre peſtilente. Vtemur autem communiter hac regula, quod eædem cauſæ, quæ faciunt hecticam, faciunt hecticæ differentiam, ſi ſimilem aſſumant, ſimplex hectica fit a ſimplici cauſa, ſiue externa, ſiue interna, quam retulimus, compoſita fit ab eadem cauſa, ſed coniuncta cum alia, vt cum illa, quæ tabem affert, aut humorum putredinem, aut tumorem aliquem præter naturam, aut etiam putredinem ſubſtantiæ cordis, quales vero ſint hæ cauſæ efficientes, vnumquemque ex his affectibus, qui cum hectica febre copulantur, ſi exponere aggrederemur, nimis multi eſſemus, & vt prouerbio fertur, iam acta ageremus, vel paulo poſt agenda: egimus [f] enim ante de cauſis illarum febrium, quæ in humorum putredine conſiſtunt, vel etiam peſtilentes ſunt; vbi diximus, [g] putreſieri ſubſtantiam cordis ab aere putri, qui per os aſperam arteriam & pulmonem fertur ad cor. De cauſis efficientibus tabem, cuiuſcunque ſpeciei illa fuerit, agemus, vbi hecticam febrem ſimplicem abſoluerimus, ſicuti de inflammatione & eryſipelate, qua de tumoribus præter naturam in hoc ipſo volumine, nunc ergo relictis cauſis, pergemus ad ſymptomata.

[a] Galen. 10. meth cap. 6.
[b] Gale. l. 10 meth c. 5.
[c] Gal 4 de præſag. pulſ. c. 4. & 1 p de diff feb c. 9.
[d] Gal. 1 p de diff feb. c. p. & lib 2 de criſ ca. 13.
[e] Gal. 3 de præſagit. ex pulſ. c. 5.
[f] Supra lib. 3 cap 2.
[g] Supra l. 6. cap. 5.

De ſymptomatibus febris hecticæ. CAP. IIII.

SEQVVNTVR hecticam febrem multa ſymptomata, non tamen quot illam, quæ ab humorum putredine oritur, tanquam a cauſa continente, cum hectica [h] ſine cauſa ſit, & idcirco ea tantum afferat, quæ a morbo, hoc eſt, calore præter naturam proficiſcuntur, at nocet febris putris magis plerunque ob putredinem, quæ varias partes noſtri corporis tentans, quamplurima efficit ſymptomata, ita vt longe pauciora ſint, quæ ſequuntur hecticam. Eadem tamen ſi comparentur cum his, quę diariam, multo plura ſunt, diaria enim cum leni [i] calore contineatur, ſimpliciſſima eſt, vt ſuo loco monſtrauimus, neq; affert graue aliquod ſymptoma. Sed omiſſis his, quæ aliis febribus ſuperueniunt, ea perſequemur, quæ maxime ad hecticam pertinent. Proficiſcuntur hæc a calore duntaxat illo acri ac ſqualido, quem propoſuimus. Proxima vis caloris conſiſtit in calefaciendo, ſicut aliarũ qualitatum omnium in efficiendo ſibi [k] ſimilem, ſed cum calefacit, ſimul etiam ſiccat ac liquefacit, a quibus effectis multa ſymptomata oriuntur, cum debilitentur vires, & idcirco lædantur actiones, quæ vbi læduntur, neceſſe eſt mutentur tum qualitates & affectus corporis, tum retenta & expulſa; conſiſtunt enim vires in [l] quantitate & qualitate moderata ſpirituum, humorum, & partium ſolidarum, calor, quatenus calefacit, moderationem qualitatis labefactat, ſed quatenus ſiccat ac tabefacit, officit moderationi, non ſolum qualitatis, ſed etiam quantitatis, minuit enim quantitatem illarum partium, ita vt duplici nomine debilitentur vires, quod nec qualitatis, nec quantitatis moderatio amplius ſeruetur. Quare non mirum eſt, ſi actiones lædantur, & propterea etiam mutentur affectus & qualitates corporis, retenta & expulſa. Si quæras, quæ actiones lædantur, dicendum eſt, lædi [m] omnes, cum omnes vim ſuã conſequantur a ſpiritu vitali, & a corde, cuius ſolidæ [n] partes, cum in hectica febre male affectæ ſint, nequeunt robur reliquis totius corporis impartiri, quo fit, vt omnes lædantur, minus tamen illæ, quæ calore aut ſiccitate gaudent; ita enim natura comparatum eſt, vt quamuis omnes actiones perficiantur a temperatione moderata, omnes item labefactentur a valde [o] immoderata, aliæ tamen alia immoderatione, non tamen valida augeantur, veluti cibi [p] appetentia frigore, ſenſus ſiccitate, tactus & coctio calore, minus læduntur in hectica febre illæ actiones, quibus calor & ſiccitas aptatur, illæ magis, quibus frigus & humor, magis auté minuuntur quam auferantur, aut deprauentur: nam cum in hectica febre calor paruus ſit, licet acris, nullam affert actionem, priuſquam cum ipſo iungatur tabes, deprauatio vero licet magis fiat a calore, nam frigus actionem potius tollit, calor tamé hecticę, cum neq; vehemens ſit, neq; cũ materia, magis debilitare atq; imminuere actiones poteſt, q̃ corrumpere ac deprauare; multũ tamé intereſt inter corpora laborantia, prout humidiora vel ſicciora ſunt, magis enim læduntur, quo magis ſicca, humidioribus magis renituntur, ſicut & frigidioribus etiam, ſed non admodũ accidunt eiuſmodi [q] corporibus hecticę febres: principio enim tantũ prehendant ea, q̃ calida ſunt & ſicca, quanquã poſſunt verſari etiam in contrariis, vbi ſuccedant aliis febribus, vt his, quæ diuturnam putrediné ſequuntur, & non oriantur a principio; debilitantur ergo ab hectica febre omnes actiones, & paulatim corrumpuntur, ita vt tandem intereant, nullæ autem egregie præter cæteras videntur offendi. Ex aliis vero ſymptomatibus affectus & qualitates corporis ad du-

[h] Gal 8. method. c. p. & 11. meth c. 2.
[i] Gal 2 criſ. cap 13.
[k] Ariſto. l. 7. ἀ[illegible] c. 9.
[l] Gal 11. method. c. p. & 3
[m] Gale. 2. aphor. com 20
[n] Gal. l. p. de diff feb. c. p.
[o] Gale. 2 aphor com 20
[p] Gale ibid & 3 de cau ſa ſympt. c. 3.
[q] Gal l p de diff feb c. 9.

ad duritiem cutis & maciem referuntor, qoæ proceſſu [a] temporis apparent, cum non eſt amplius hectica ſimpliciter, ſed copulata com tabe. Excernuntur vero paociora, quam ſoleant deiectione, vrina, ſudore; quod pars eorum, quæ excerni euidenter ſolet, a calore abſomatur: neque reddun-tur plura, quod a calore liquefiant, quemadmodum io febre ardente, cum & calor paruus ſit, & cor-pos aridius, ita vt quod ſubinde liqueſcit, ſenſum latear, quemamodum [b] cum aſſatur caro arida & ſicca; nibil enim defluere ſuper pruoas conſpicitor, ſicuti coospici ſolet, cum aſſatur pinguis, mol-lis, atque bumida: eadem ratio eſt noſtrarum partium, qoæ vbi humidiores & molliores ſunt, ſi a fe-bre ardente liquantur, pinguem liquorem euidenter reddont, quem vrina ipſa præ ſe fert, ſi durio-res ac ſicciores a febre hectica tabeſiant, parum eſt, quod liquatur, & id totum larenter diſcutitur, [c] atque in vapores abit. Quare neque multa, neqoe pinguia ſunt, quæ ab his, qui hectica febre labo-rant, expelluntur.

[a] *Gal. ibid.*
[b] *Galen. 10. meth. c. vlt.*
[c] *Gale. ibid.*

Signa & prognoſticum hecticæ febris. Cap. V.

Ex tribus præter naturam de hectica febre iam expoſitis, vt præſentia recognoſcere morbum & ſymptomata oportet; nam cauſæ non agnoſcuntur, vt præſentes, ſed vt iam antegreſſæ, aot con-iectura inoeſtigantur, aut referuntur, ſeu ab homine, ſeu a familiaribus: ſolum igitur cognoſcere oportet ſymptomata, & morbum vna com ſuis differentiis, vt præſenia. Cæterum ſymptomata cuiuſcunque generis ſint, ſub ſenſum cadunt, ita vt non neceſſe ſit diu in illis cognoſcendis inſiſte-re, aut de ipſorum recognitione tractare. Incumbemus igitur in cognitionem morbi duntaxat, hoc eſt, febris hecticæ ac differentiarum, qoas ſupra commemorauimus. Sunt qui [d] hanc difficilem a principio exiſtiment, ſed proceſſu temporis facilem, ſecus de curatione exiſtimant, nam cum inci-pit hectica febris, facile inquiunt, curatur, ſed cum iam vetuſta eſt, vix aut ne vix quidem. Hoc quod de curatione aſſeruot [e], verom eſt perpetuo, at non ita perpetuo, quod de cognitione, nam ſi hectica febris ſola ſit, initio facile deprehenditur; plerunque tamen ſuccedit illi, quæ ab humo-rom putredine oritur, & a principio iungitur cum ea, iunc que adeo obſcuratur [f], vt vix diſcerni qoeat; ſed hæc iam compoſita eſt. Loquamur primo de ſimplici, deinde ad compoſitam perge-mus. Cognoſcitur hectica febris, cum ſimplex eſt ſenſu, ſub quem cadit calor, quo contineri ipſam diximus, [g] acris videlicet præſertim, quo diutius tangitur, ſquallidus, hoc eſt, ſine fumo aut vapore, aſſiduus ſine circuitibus, quemadmodum in ſynocha febre: differt tamen, quod oon eſt multus, vt in ea, ſed paucus, non diſtinguitur temporibus, ita vt manifeſte videatur incipere, augeri, vigere, remitti, ſed æqualis manet, ac ſibi ſimilis [h] a principio ad finem tantum feruet, cum datur cibus aut potio, [i] quacunque hora ſomator, ſed vbi deferbuit, ſemper manet ſimilis atque æqualis, ac ſi natu-ralis eſſet, & nun aduentitius, non percipitur ab [k] ægrotante, adeo vt iudicet, ſe non febricitare; quamois autem quouis tempore æqualis ſit, oon tamen æqualis ineſt cuiuis parti, ſed cum tangun-tur arteriæ, longe [l] calidiores ſentiuntur, qoam cæteræ partes, quod minime vſu venit in febribus diariis, aut in illis, quæ humorum putredinem ſequuntur, neque enim maiorem præ ſe ferout ca-lorem in arteriis, quam in aliis partibus; ita vt ſit propriom febrium hecticarom, in quibus cum ſo-lidæ cordis partes calorem præter natoram conceperint, merito magis calefaciunt arterias inde or-tas, quam cæteras partes. Sentitur etiam maior calor in thorace ob viciniam cordis, quam in aliis partibus, quod non ſimiliter accidit aliis febribus, in quibus non ſolida ſubſtantia, ſed humor vel ſpiritus cordis calefactus eſt, & facile permeans in reliquas partes corporis calorem præter naturam omnibus æqualem impertit, huiuſmodi ergo calor, in quo febris hectica conſiſtit, ſenſu tactus faci-le iudicatur. Verum mente etiam cooiici poteſt hæc febris, & primu ex cauſis & externis, & inter-nis. Illæ externæ cauſæ, a quibus excitari diariam febrem docoimus, vbi validiores [m] antecedant, & corpus ægrotantis calidum ſit & ſiccum, hecticam febrem denonciant, quam par eſt ab ipſis fu-iſſe allatam. Eandem ſignificant caoſæ internæ, veluti febris aut diaria, aut ex humorum putredi-ne, vel inflammatione orta; diaria enim, vbi diotius perſeueret, & non finiatur primo die io homi-ne calido & ſicco, qui conſilio imperiti medici [n] vtatur, inedia ſine aliquo auxilio refrigerante, vt ef-ficere, ita ſignificare hecticam febrem poteſt. Idem euenit febri, quæ humorum putredinem ſe-quitur, vbi vel ardens ſit, vel diu occopauerit hominem calidum & ſiccum, poteſt enim & excitare, & oſtendere febrem hecticam: quemadmodum & Inflammatio, [o] & eryſipelas ſepti tranſuerſi, ven-triculi, iecinoris, inteſtini ieioni, aut coli, renum, vteri in homine ſimiliter calido & ſicco. Verum fit coniectura hecticæ febris ex illis etiam, quæ proſunt aut obſunt, nam præter refrigerantia & [p] madefacientia, quæ conoeniunt omoibus febricitantibos, præter calefacientia & ſiccantia, quæ o-mnibos aliena ſunt, & ideo febrem communiter monſtrant, proprie eox, qui hectica laborant, iu-uat mirum in modum cibus & potio, lædit abſtinentia; id quod magnam fidem facit propoſitæ fe-bris. Ad quam ſignificandam poſtremo valent effecta, vt ex actionibus, pulſus neceſſario celer [q] & languidus, non tamen neceſſario creber aut magnos, cum & ſine crebritate ſæpe numero ſentiatur, & paruus ſit, præſertim poſt initium; redditur enim arteria ſiccior, & idcirco [r] durior maxime pro-ceſſu temporis, ita vt polſus, & ob duritiem, & ob imbecillitatem facultatis vitalis neqoeat eſſe ma-gnus, quæ tamen non tanta ſunt, vt non ſinant ipſum eſſe celerem. Reſpiratio pulſui ſimilis eſt, celeris ob calorem auctum, ſed parua, tum ob vitium imbecillitatem, tum ob ſiccitatem ac duritiem inſtrumentorum, quę vbi augeantur, neceſſe eſt cum celeritate iungi frequentiam. Ex affectibus ve-ro & qoalitatibus corporis, durities cutis, & gracilitas [s] partium omnium monſtrant febrem hecti-cam, cum paruæ quidem ſunt ſimplicem, cum magnæ compoſitam [t] cum tabe. Quæ retinentur, ac detruduntur, nullam fere fidem faciunt hecticæ febris, nam retenta multa, & excreta pauca accidunt etiam aliis. Ex his, quæ expelluntur vrina [u], quæ, vt ſi quid aliud monſtrat, febrem ortam ex putre-

[d] *Auic. l. 4. f. 1. tract. 3. c. p.*
[e] *Gal. p. de diff. feb. c. 9.*
[f] *Gal. p. de diff. feb. c. 10.*
[g] *Supra lib. præſenti p. & Gal. p. de diff. feb. c. 9.*
[h] *Gale. ibid. & lib. de inæqual. intemp. c. 5.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *Gal. ibid. & 3. de præſag. pulſ. c. 9.*
[l] *Gal. p. de diff. feb. c. 9.*
[m] *Gal. ibid. & l. 3. de præſag. pulſ. c. 4.*
[n] *Gal. lib. 10. meth. c. 3. 5. 6.*
[o] *Gale. p. de diff. feb. c. 9.*
[p] *Gal. 8. method. c. 9. & l. 10. meth. c. 10.*
[q] *Gal. l. 3. de præſag. pulſ. c. p. 3.*
[r] *Gal. l. p. de diff. feb. c. 9.*
[s] *Gal. ibid.*
[t] *Gal. ibid.*
[u] *Gale. p. ad Glauc. c. 2.*

dine bomorum, qui in venis detinentur, talis eoim redditur, quales illi ſunt, nihil motatur, neque in diaria febre, neque in hectica, neque illas ſignificare poteſt, niſi quod fere ſecuudum naturam reddatur; quod nou euenit, vbi humorum puttedo febrem accendat. Nihil etiam pingue præ ſe fert vrina eorum, qui hectica febre laborant: neque enim liquefit iu eiuſmodi corporibus mollior caro, & adeps euidenter, vt in aliis, qui ardente febre laborant, quemadmodum paulo ſupra tradidimus, cum de ſymptomatibus loqueremur. Differentiæ febris hecticæ, quo pacto recognoſci poſſint exponere, nunc tempus eſt, neque enim habet ſpecies, vt in ſuperioribus [a] proditum eſt, quas recognoſcere oporteat, diſtingui autem potiſſimum hecticam febrem illis differentiis diximus, quod aut ſimplex ſit, aut compoſita. Simplex conſiſtit in calore præter naturam duntaxat, quem expoſuimus: deprehenditur autem & ſenſu & ratione ex ſignis proxime traditis; compoſita vero neceſſe eſt, ex compoſitis coniunctiſque indiciis colligatur, ex his videlicet, quæ monſtrant ſimplicem hecticam, & ex his, quæ affectum, qui cum ea iungitur. Fac primum iungi cum tabe, cum qua plerunque copulatur, vel potius perpetuo, ſi diutius manet, ſignificatur hectica cum tabe a ſignis ipſius tabis, quæ in ſequentibus tradentur iunctis cum ſignis monſtrantibus hecticam ſimplicem iam enarratis, paruo autem negocio ex vtriſque intelligitur; ſed ſi hectica febris cum ea copuletur, quæ in humorum putredine conſiſtit, [b] non facile cognoſcitur, ab inæqualitate enim caloris & expirationę vaporum putrium obſcuratur; ſi quis tamen intermiſſionem obſeruet illius febris, quæ putredinem ſequitur, hecticæ indicia non obſcure deprehendet, quæ [c] iuncta cum inæqualitate caloris eiuſmodi febrium cognitionem patefacient; quanquam præter inæqualitatem caloris concurrunt alia ſigna, a quibus ſupra memoriæ prodidimus denunciari febrem ab humorum putredine ortam. Eadem ratio eſt inflammationis & eryſipelatis, vbi cum hectica febre copulentur. Colligitur enim eiuſmodi coniunctio ex ſignis hecticæ febris ſimplicis, & ſimul ex his, quæ fidem faciunt eryſipelatis atq; inflammationis in hac aut illa parte, quæ a nobis explicabuntur, cum ad curandas ſingulas partes membratim veniemus, & vbi in febre hectica ſubſtantia ſolida cordis non tantum calida ſit, ſed etiam putris: quemadmodum [d] accidere ſolet, vbi communiter vagantur febres peſtilentes, ſignis monſtrantibus ſimplicem hecticam accedunt illa, quæ monſtrant prauitatem putredinis in ſubſtantia cordis, quæ ſupra [e] a nobis expoſita ſunt, cum peſtilentes febres perſequeremur, inter quæ maximum eſt ſumma virium imbecillitas. Sequitur præſagitio futurorum, & primo ipſius euentus, qui interdum ſalubris expectandus eſt, interdum pernicioſus. Vtrum expectare debeas, coniicies æſtimato [f] robore naturæ vel morbi: ſed in dubium incertumque reuocatur, quo pacto æſtimandum ſit naturæ robur, cum nihil ad hecticæ febris ſanationem conferre natura videatur; neque enim debet, aut concoquere, aut expellere materiam, a qua accenditur febris; quemadmodum in illa, quæ ſequitur humorum putredinem, ſed ſanationis cauſa ſunt externa refrigerantia, quæ partim intus dantur, partim extrinſecus imponuntur, adeo vt non natura, ſed ars ſit ſanationis cauſa, & idcirco huius magis perpendendæ vires ſint, quam naturæ. Quibus reſpondendum eſt, illud verum eſſe, quod affertur, hecticæ febris ſanationem ab arte proficiſci, & idcirco perpendendum eſſe, quid ars poſſit; at magnifacienda etiam eſt natura, neque enim quęuis [g] citra periculum fert refrigerantia auxilia, quæ ab arte adhibentur; ſed illa duntaxat, quæ aut boni habitus eſt, aut non valde gracilis, ſiquidem extenuata corpora ſub frigidis remediis præcipitantur. Plurimum ergo valet ad futuram ſalutem denunciandam natura corporis ægrotantis, ſed æſtimandum etiam eſt, vt diximus, quale ſit morbi robur. Conuenit inter omnes medicos, hecticam febrem cum incipit, [h] facile ſuperari, proceſſu vero temporis aut vix aut ne vix quidem poſſe ſubmoueri, ſed cum incipit, ſine [i] ſiccitate eſt, quam poſtea ſibi adiungit, adeo vt quæ cum ſiccitate iungitur, tanto difficilius curetur, quanto cum maiori ſiccitate copulatur, quæ ſimplex eſt, facile curationem recipiat: de ſiccitate vero, quæ hecticæ febri accedit, paulo poſt dicemus, qua de tabe; ſed ſanationis difficultatem auget etiam febris humorum putredinem ſequens inflammatio vel eryſipelas, poſtremo in ſolida ſubſtantia cordis, ſi cum hectica febre copulentur: nam febris, quæ humorum putredinem ſequitur præter grauitatem periculi, quam ipſa per ſe affert, non permittit & frigida remedia, & cibum & potionem dari, quibus ſananda eſt hectica febris, ſicuti & quæ hanc curant medicamenta detrahentia, extenuantia, incidentia hecticæ febri inimica ſunt, adeo vt & valde moleſta & periculoſa ſit hæc febrium coniunctio: ſicut & illa, in qua componitur cum hectica febre inflammatio vel eryſipelas viſceris alicuius, nam præter periculum, quod affert grauitas plurium morborum, non ſinunt inflammatio & eryſipelas adhiberi frigida remedia, ſumi cibum & potionem; cogunt aliquando medicum, vt ſuccurrat animę defectioni, dare aliquando vinum, quod alioquin maxime aduerſum eſt. De putredine in [k] ſubſtantia cordis ſolida, quid attinet dicere, cum ita pernicioſa ſit, vt quaſi præſens venenum hominem conficiat? Differentiæ euentus, tempus videlicet & via ex iiſdem ſignis colliguntur, ex quibus ipſum colligi docuimus, aſſumentibus tamen ſimilem differentiam. Tempus, quo expectatur vel ſalus, vel interitus, poteſt & breue eſſe & diuturnum, vtrumuis expectari debeat, robur [l] demonſtrabit ſuperantis, ſiue naturæ, ſiue morbi. Vbi magnus eſt exceſſus, tempus breue eſt, vbi paruus, longum. Natura boni habitus valde renititur, ſuſtinetq; remedia neceſſaria; gracilis vero & extenuata [m], neq; hęc diu ſuſtinet, neq; diu reniti poteſt, ita vt illa ad celeritatē ſalutis, hęc ad celeritatem interitus conducat: ſed maxime reſpicere oportet ad morbum, nam hectica febris aut ſimplex eſt, aut compoſita, quæ ſimplex eſt, celerius ſaneſcit, ſi ſalubris ſit, ſed tardius hominē conficit ſi mortifera; contra quæ compoſita eſt, tardius ſanatur, vbi curationē admittit, & celerius hominem abſumit, vbi curari non poteſt, compoſitio enim morborū ſalutem differt, & maturat interitum, tum ob multitudinē & grauitatem affectuum, tum ob repugnantiam auxiliorum. Via ſupereſt & ſanationis & interitus, hectica ſimplex, vt ante oſtenſum eſt, ab arte ſanatur [n] refrigerantibus & madefacientibus: ſed mortifera

eſt ob

[a] Supra. c. 2. huius libri.
[b] Gal. 9. de diff. feb. c. 10.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. 3. de præſag. pulſ. cap. 9.
[e] Supra. l. 6. cap. 5.
[f] Gal. l. 4. de præſag. pulſ. c. 11 & l. de conſtit. artis cap. 18.
[g] Galen. 9 meth. c. 5. & 10. meth. c. 10
[h] Auic. l. 4. f. 1. tract. 3. c. 1. & Gal. l. 1. de diff. feb. c. 9.
[i] Gal. ibid.
[k] Gale. 3. de præſag. pulſ. cap. 3.
[l] Gal. 4. de præſag. pulſ. cap. 1.
[m] Gal. lib. 9. meth. c. 5.
[n] Gal. lib. 10. meth. c. 6. & 7.

eſt ob exceſſum elementi calidi & ſicci, nam vbi ex elementis vnum adeo ſuperat vt extinguat contrarium, teſte [a] Hippocrate, ſequitur interitus. Si hectica fuerit compoſita cum tabe, ſanatur ſimiliter arte per refrigerantia & [b] madefacientia, ſi enim febre ex humorum putredine, concurrit etiam natura concoquens & expellens: quemadmodum & vbi cum eryſipelate aut inflammatione copulatur. Quod ſi hectica compoſita pernicioſa ſit, via interitus non tantum ſpectat ad exceſſum caloris & ſiccitatis, ſed etiam ad nimiam copiam, aut vitioſam qualitatem materiæ, & ad ipſam putredinem in [c] ſubſtantia cordis, nulla tamen finitur cum perturbatione ſubita, quam viam Græci κρίσιν dicunt.

[a] Gal. l. p. de natura humana. & Gal. p. de elem. c. 6.
[b] Galen. 10. meth. ca. 11.
[c] Gale. 3. de praſag. pulſ. ca. 5.

De Curatione Febris Hecticæ. Cap. VI.

CONSILIVM in curanda febre hectica ad morbum duntaxat dirigitur, cum nullum in ea ſit ſymptoma, quod propriam curationem deſideret, ſed omnia permittant expectari dum curetur morbus: at neque etiam cauſa aliquid requirit cum [d] nulla ſit, ſupra enim proditum eſt, hecticam febrem factam ex toto eſſe, & non amplius fieri, & quod tale eſt, non habere amplius cauſam. Antequam hectica incipiat dum impendet, vt deuitetur, remoueri cauſa debet hoc eſt alia febris, ſiue diaria ſit, ſiue ſequatur humorum putredinem, eo enim diligentius his medetur, quo poſſunt in hanc magis periculoſam febrem degenerare: quamquam auxilia, quibus impendens hectica propulſatur, non alia ſunt quam ea quibus tollitur, cum iam præſens eſt, nam vt præclare monuit [e] Hippocrates, quæ ſubſequentia ſanant, antecedentia prohibent. Omiſſa igitur cauſa vna cum ſymptomatibus ad ſolum morbum, hoc eſt ad ipſam hecticam febrem ſpectabimus, quam primum diſtinguere oportet, cum aliam poſtulet curationem ſi ſimplex ſit, aliam ſi compoſita cum aliquo ex affectibus [f] ſupra commemoratis: inueſtigemus primo opera, deinde inſtrumenta quibus ſubmouenda eſt: finge hecticam ſimplicem, hæc communiter quatenus febris eſt, refrigerantia [g] poſtulat & madefacientia, quemadmodum diximus de febribus in vniuerſum, proprie vero quatenus hectica eadem deſiderat, ſed validiora, cum [h] ſtabilis ſit & valde inhæreat eiuſmodi calor partibus ſolidis, cumque eas exſiccando poſſit tabem [i] afferre, requirit ea quæ validius refrigerent ac madefaciant, cum aliis febribus plerunque ſufficiant quæ mediocriter vtrumque præſtent, cum neque ita ſtabiles ſint, neque ita abſumant humorem partium ſolidarum. Si hectica compoſita ſit vbi cum ſiccitate iungatur, nihil noui poſtulat, ſed ſatisfaciunt [k] ea quæ vehementer refrigerant, & madefaciunt: quod in ſequentibus etiam parebit, cum tabis curationem explicabimus. Vbi copulatur cum febre conſiſtente in putredine humorum aut inflammatione vel eryſipelate, præter refrigerantia & madefacientia quæ deſiderantur ab ipſa hectica proprie, & communiter à quauis febre, neceſſe eſt etiam ſpectare & ad putredinem eiuſque cauſam vt in ſuperioribus libris [l] memoriæ prodidimus, & ad inflammationem vel eryſipelas huius vel illius viſceris, de quibus dicemus in curatione membrorum, nunc illud animaduertendum eſt, quod ante curari putredo humorum, inflammatio & eryſipelas debet, deinde hectica febris, neque enim finitur hæc illis manentibus, ſed aſſidue foueretur: interea tamen dum curantur non omnino eſt negligenda hæc: vbi ceſſarunt ad hanc duntaxat reſpiciendum eſt, adhibitis remediis quæ plurimum refrigerent ac madefaciant, vt ante oſtenſum eſt, quæ vt hominem iuuent & nullo pacto lædant, ita debent refrigerare vt non [m] ſiccent, & ita madefacere vt non calefaciant ægrotantem: quæcunque enim, aut refrigerando ſiccant, aut madefaciendo calefaciunt aliena ſunt: iam vero illa quæ madefaciunt ſemper tuta ſunt, illa quæ refrigerant non ſemper, quæ enim madefaciunt [n] lente hoc præſtant & non niſi diuturnitate temporis, quæ refrigerant, cum per efficaciſſimam qualitatem vim ſuam oſtendant, celerrime calorem præter naturam auferunt, ſed periculum eſt ne ſimul extinguant naturalem, vel in aliqua parte vel in vniuerſo corpore, præſertim vbi corpus pauci ſanguinis ſit, & gracile, [o] hoc enim minime renititur, id quod Euripides etiam docuit [illegible], neque mirum eſt ſi frigida remedia eiuſmodi corporibus maxime ſunt inimica, quæ neque carnem, neque humor tuetur, accipiuntur tamen interdum, vt tabes prorſus imminens euitetur. Ad refrigerandum & madefaciendum vtemur partim his quæ [p] extrinſecus adhibentur, partim his quæ intus dantur ſiue à ratione victus, ſiue à medicamentis ſumantur: perpendamus primo vnamquamque ex ſex rebus non naturalibus quæ victui ſubiiciuntur, deinde pergemus ad medicamenta: ad refrigerandum igitur & madefaciendum aer [q] ſit frigidus & humidus, bene autem agitur cum ægrotante vbi ſponte habetur talis, libenter etiam excipitur ille, qui mediam temperationem obtinet, contentuſque tunc medicus eſt aliis inſtrumentis ad refrigerandum & madefaciendum, ſed ſi calidus & ſiccus ſit corrigendus eſt, [r] ita vt in frigidum & humidum mutetur, id quod fit collocando ægrum in cubiculo frigidiore, perfundendo aquam frigidam, ſternendo ſtirpes frigidiores, remouendo frequentiam hominum, vt in [s] ſuperioribus diximus cum curationem febris in vniuerſum enarraremus. Ex cibis huc ſpectat [t] cremor ſicuti & tota ſubſtantia ptiſſanæ, ſorbitio ex halica cui paululum aceti ſit adiectum, panis ex aqua frigida, lactuca tenera bene lota, & reſperſa aliquot aceti guttis, fructus æſtiui, teſtes gallorum, cancri cruſta detracta, caro tenerioris pulli gallinacei contuſa cum ſeminibus melonum, aut etiam cucumerum, vel anguriæ, inſcula eorundem pullorum in quibus prius lactuca, intybus ſiue endiuia bullierint: dari autem debent cibi omnes refrigerati, non tamen vehementer quemadmodum potiones, [u] nam hæ celeriter permeant per viſcera, & ideo non nocent ſicut cibi, qui cum diutius retineantur, nimis refrigerare illa poſſunt: detur autem potui [x] aqua aut pura, veluti his: quibus quotidiana eſt & vſitata, aut in qua hordeum ſine cortice bullierit, cum qua commode permiſcetur aliqua portio iulapii viola conditi. Mulſa [y] inimica eſt, cum mel in homine febricitante facile vertatur in bilem & calorem augeat: nocet

[d] Galen. 2. meth. c. p. & 11. meth. c. 2.
[e] Hipp. 4. 6. ep. pid. 40.
[f] Supra in hoc li. c. 2.
[g] Galen. 10. meth. ca. 6.
[h] Galen. 8. meth. c. p.
[i] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[k] Galen. 10. meth. c. 11.
[l] Supra l. 4. cap.
[m] Auic. l. 4. f. p. tr. 3. ca. 5. & 6.
[n] Galen. 10. meth. cap. 7.
[o] Galen. 9. meth. c. 5.
[p] Galen. 10. meth. ca. 7.
[q] Galen. 10. meth. c. 7.
[r] Galen. 10. meth. c. 8.
[s] Supra l. p. ca. 8.
[t] Galen. 10. meth. c. 6.
[u] Galen. 11. meth. 11.
[x] Galen. 11. meth. ca. 6.
[y] Galen. 10. meth. 11.

etiam vinum, neque bibi debet in hectica febre niſi ad reficiendas vires vbi conuellantur, ſed tunc etiam ſumi deberrenue, aquolum, dilutum. Adhibenda eriam moderatio eſt in ſomuo & vigilia, cum bæc refrigeret internas partes calefaciat externas, ſomnus [a] ex coutrario has refrigerer, illas calefaciat, ſed quia vigilia diuturniot, ingentem vim [b] habet exſiccandi, præſtat vri ſomno longiore ad madefaciendum. Sternatur lectus non eulcitta plumea ant aliqua eiuſmodi materia quæ calorem foueat, ſed foliis [c] refrigerantibus, vt ſempetuiui, lactucæ, vitis, nymphææ, aut etiam corio aſſuto, quod follis modo impleatut & aerem ſimul atque aquam contineat: vitetur motus corporis, atque animi perturbario cum calefaciendi & ſiccandi vim habeat: quies & tranquillitas commodiſſima eſt his quos refrigerare ac madefacere volumus. Adhibenda etiam moderatio eſt in bis, quæ retinentur ac expelluntur, retenta enim præter modum non ſinunt calidam expirationem exhalare, & idcirco calorem augeur, immodice expulſa nimis bomioem exhaoriunt, atque exſiccant, ita ut, quod à ſapiente illo dictum fuit, ne quid nimis, buc maxime accommoderur. Expoſita ratione victus pergemus ad medicamenta, ſi prius de lacte, de potu aquæ frigidæ, de balneo locuri fuerimus, quæ [d] quamuis referri ad victum poſſint, quia tamen non frequentantur ſanis, poſſunt aliquo pacto in medicamentis oumerari, de his igitur nuuc loquemur ſumpto initio à lacte, quod tamen vberius à nobis tractabitur in hoc ipſo libro, cum ad curatiooem tabis veniemus.

Lac plurimum madefacit, [e] & leniter refrigerar, componitur enim ex butyro, caſeo, & ſero, ex quibus butyrum moderate calidum eſt, caſeus paulo minus, ſerum frigidum eſt, adeo vt, ſi mixtura tota æſtimetur, leniter refrigerare poſſit: ſed egregiam vim habet reficiendi ſubſtautiam humidam, id quod vel ex iufante colligitur, qui lacte duntaxat contentus non ſolum alitur, ſed plurimum etiam auget quam babet humidam ſubſtantiam, quo nomine valet eriam ad confirmandaa vires imbecillas, ita ut hectica febre laborantibus plurimum [f] accommodetur eriam ſi cum tabe iungatur: modo non adſit ſimul febris conſiſteus in humorum putrediue, aut inflammatio, vel tumor aliquis præter naturam præſertim in præcordus, augerentur enim eiuſmodi affectus epoto lacte: quámobtem merito edicit Hippocrates, [g] ne detur lac vbi ſint affectus proxime commemorati: cauendum etiam eſt vbi detur his qui ab hectiea febre tenentur, ne aur [h] cogatur aut corrumpatur in ventriculo, vt quibuſdam ſolet, prohibebis ne cogatur ſi aliquid mellis adiicias: quod tameti paululum eſſe debet, cum non mediocriter [i] febricitantium calorem augeat mel, quemadmodum ſupra monſtrauimus: ſicut corrumpi ſoleat, aut omittendum omuino eſt, aut paulatim tentandum an concoqui poſſit, nam vbi nequeat, omnino relinquendum eſt: ſed de vſu lactis vbertime agemus paulo poſt in curatione tabis cui maxime ſuccurrit. Bibitur aqua frigida iu hectica febre in cœna & [k] prandio, quibus eiuſmodi potus eſt vſitatus: vt paulo ſupra oſteodimus: cum ageremus de victu, ſed alio modo etiam bibitur (vt Græci [l] dicunt agoniſtieos) eum quaſi medicamentum datur ad becticam febrem ſanandam & valde frigida, & valde copioſa, quod auxilium cum extremum [m] ſit, nou oeceſſarium eſt niſi vbi hectica febris extrema ſit, buiuſmodi eſt quæ vel tam adiunxit, vel mox adiunctura eſt ſiccitatem: abunde enim & refrigerate, & madefacere poteſt eiuſmodi potio, ſed cauendum eſt ne corpus exangue ſit & [n] gracile: nam periculum eſſet ne calor vel in aliqua parte vel in vniuerſo corpore extinguerctur, neque enim eſſet à qoo defenderetur, quod ſi eum hectica febre alia iungatur in humorum putredine conſiſtens, non temere danda eſt potui aqua frigida, ſed videndum magis oe timenda ſit tabes vbi non detur, an obſtructio, eruditas, putredo, vbi detur, & ita ſpectandum magis cſt ad id quod magis vrget. Eadem ratio eſt inflammatioois, eryſipelas vero interiorum partium non videtur poſſe alio remedio quam larga [o] potione aquæ frigidæ, & ſanati & non permitti afferre tabem. Balueum aquæ dulcis hecticæ [p] febri maxime aptatur quatenus madefacit, perpetuo enim aqua ſiue calida, ſiue frigida ſit madefacit corpus noſtrum, ſed potiſſimum vbi tepida, excipitur enim à foraminibus cutis quæ illa delectantor, patent enim: quod ſi aut calida aut frigida ſit ob moleſtiam quam percipiunt adſtringuntur, ita ut miuus madefiat corpus. Quantam vim habeat balneum aquæ dulcis tepidæ illi [q] experiuntur, qui æſtuoſa & pulueruleuta via iter facientes, plurimum ſitiunt, paulo enim poſtquam iugreſſi fuerint in huiuſmodi balneum à ſiti vindicaotor. At noo quouis modo adhibeatur aqua refrigerar, cum quæ calida eſt calurem noſtri corporis augeat, & ideirco bectica febre laborantibus obſit, quæ frigida cſt refrigeret, propterea medetur [r] huic febri: at prodeſt etiam ad refrigerandum quæ tepida eſt, ſiue moderate calida, refrigerat enim quod calidius eſt, calefacit quod frigidius, ita ut valeat etiam ad refrigerandum in hectica febre, quamobrem & vt madefaciat, & vt refrigeret hectica febre laborantes, opportune etiam vbi ſit adiuncta tabes adhibebitur: ſolummodo [s] ſuſpectum eſt vbi febris adſit, ex humorum putredine orta, ne cruditatem & obſtructionem augeat, & ob eandem cauſam quoque vbi ſit inflammatio aut eryſipelas: ſed, ſi appareant ſigna coctiouis & corpus non redundet multis humoribua, noo erit timendum. Balneum vero aquæ frigidæ [t] efficaciſſimum eſt ad refrigerandum & madefaciendum: ſed ſimiliter [u] ſuſpectum eſt vbi febris ſit ab humorum putredine orta, & inflammatio & eryſipelas, rum ſine bis etiam vbi corpos gracile & pauci ſanguinis, ne iunatus calor extinguatur, aur plurimum debilitetur, vbi tamen impeudet ſummum periculum tabis vt euitetur, expedit aliud adire quod minus [x] graue eſt, & balueo aquæ frigidæ vti etiam cum eryſipelare, aut iuflammatione, & cum gracilitate corporis. Medicameota reſtant quæ extrinſecus ad refrigerandum imponuntur, non debent autem ſimpliciter imponi thoraci aut cordi, ſed illi parti in qua reſidet, veluti focus ipſius febris, qoemadmodum renibus, vtero, iecinori, [y] ſepto tranſuerſo, vbi eſt eryſipelas, aur inflammatio vnde hectica febris proficiſcitur, initio enim refrigerari debent partes cum hectica naſcitur: quod ſi hæc ſufficiant non eſt quod vtamur potione aquæ frigidæ: tandiu autem in ipſis perſeuerandum eſt, vt homo ſentiat ſe refri-

[a] Galen. 3 de cauſ. pulſ. ca. 9.
[b] Galen. 7. meth. c. 6.
[c] Auic. l. 4 f. p. tr. 3. c. 5.
[d] Galen. 10. meth. ca. 11.
[e] Gal. 4. ſimpl. c. 17.
[f] Galen. l. 10. meth. ca. 11. & 7. meth. ca. 6. Hippoc. & Gal. 5. apho. 65.
[g] Hippo. loco citato.
[h] Galen. 7. meth. c. 6. & meth. c. 11.
[i] Galen. 10. meth. c. 11.
[k] Gal. ibi.
[l] Galen. de marcore c. 8.
[m] Hippoc. p. aph. 6.
[n] Galen. 9. meth. c. 5.
[o] Galen. l. de marcore c. 8. & 9. meth. ca 5.
[p] Galen. 10. meth. c. 10.
[q] Gale. ibid.
[r] Gale. ibid.
[s] Galen. 11. meth. c. 10.
[t] Galen. 10. ca. 10.
[u] Galen. 11. meth. 10.
[x] Gale. ibid.
[y] Galen. 10. meth. c. 9.

Digitized by Google

refrigeratum eſſe & liberatum à ſiti: ſed quia, cum diutius impoſita continentur, caleſiunt à corpore noſtro & rurſus ipſum caleſaciunt, frequenter mutati [a] debent & dari noua, quæ refrigerata ſint aqua aut etiam niue: idoneum eſt oleum viola aut roſa conditum, ſed multo magis ceratum liquidum, vnguentum roſatum, ſiue etiam ſandalinum, vtiliter etiam imponitur duplici linteo exceptus ſuccus lactucæ teneræ, intybi, ſemperuiui, nymphææ, vuæ immaturæ cum portulaca contuſæ, quibus commode adiicitur aliquid polentæ [b] ne dilabantur, ſed conſiſtant: hacteuus de curatione febris hecticæ.

[a] Gale. ibid.
[b] Gale. ibid.

Quid ſit Maraſmus, & quas ſpecies ac differentias habeat.

Capvt. VII.

Inter morbos, qui propriam & vberiorem deſiderant tractationem, refertur etiam tabes, quam nunc hecticæ ſubiiciendam eſſe iudicauimus, cum quod plerunque cum ipſa copuletur, tum quod immoderatio itidem ſit temperationis, ſed ad ſiccitatem ſpectans, vt hectica [c] ad calorem, quamobrem hic locus maxime tabis tractationem exigere videbatur: vocatur autem à latinis tabes ſiccitas totius corporis, quam ſequitur macies, & corpora, quæ ita exiccantur vt gracilia fiant, tabeſcere dicuntur, ſicut & cauſa, quæ ipſam affert, tabifica vocatur, Græce autem eiuſmodi ſiccitas appellatur maraſmos, [d] non ἀπὸ τοῦ μεμαράνθαι, quod eſt, tabefactum eſſe, ſed ἀπὸ τοῦ [e] μαραίνεσθαι quod eſt tabe fieri, neque enim vere tabefactum eſt corpus cui accidit, quia non viueret, ſed tabeſcit, tranſlatum autem vocabulum eſt à flammis, quæ vbi fomitis inopia deficiunt μαραίνεσθαι [f] dicuntur: vſurpatur autem maraſmi vocabulum non tantum ad animalia, ſed etiam ad ſtirpes quæ inopia alimenti inareſcunt, quanquam interitus ſtirpium à ſiccitate proprio vocabulo appelletur à Græcis [g] αὔανσις: verum maraſmus in animalibus vſurpatur ad ſignificandam ſiccitatem totius corporis, ſed in ſtirpibus non tantum totius ſed etiam partis: intereunt animalia ac ſtirpes non ſecus ac cætera quæ mortalia ſunt, teſte Hippocrate, [h] cum calor, frigus, humor, aut ſiccitas ita exuperat, vt extinguat contrariam qualitatem, ſed ille interitus duntaxat dicitur maraſmus ſeu tabes, qui proficiſcitur ab [i] exceſſu ſiccitatis, loquor de interitu qui fit, non de eo qui iam factus eſt, magis tamen proprie eo nomine appellatur, cum ſiccitas eo peruenit vt [k] curari amplius non poſſit: ſed cum debeat hæc ſiccitas eſſe in vniuerſo corpore neceſſe eſt ſit in [l] corde, alioquin neque eſſet in toto corpore neque diceretur maraſmus: poteſt quidem in aliis partibus ſiccitas eſſe quamuis non ſit in corde, & iecinore, quæ viſcera cum validiſſimam habeant facultatem alliciendi alimentum, poſtremo [m] omnium tabeſcunt, & cum tabeſcere incipiunt, neceſſe eſt reliquas partes tabuiſſe. Subiiciuntur tabi plures ſpecies, non illæ quidem tres ἀτροφία, καχεξία, & φθίσις, quas nonnulli [n] ponunt, ſunt enim magis cauſæ, vt in ſequentibus patebit, quam ſpecies tabis, ſed illæ quæ conſiſtunt in diuerſa [o] materia tabeſcente, nam, vt febrium ſpecies diuerſæ ſunt pro diuerſis partibus in quibus calor verſatur, ita par eſt diuerſas eſſe ſpecies ſiccitatis, ac tabis pro diuerſo humore qui abſumitur. Sed cum triplex [p] hic ſit in partibus ſolidis ad quas tabes ſpectat, totidem aſſerendum eſt eſſe ſpecies tabis. Ineſt partibus ſolidis [q] triplex humor, vnus veluti ros ipſis inſpergitur à quo aluntur, altero continetur caro & adeps, tertio ipſa ſubſtantia vere ſolida membranarum ac fibrarum & partium omnium quę ex ſemine procreantur: primam ſpeciem tabis dicemus eſſe cum primus humor abſumitur, ſecundam, cum ſecundus, tertiam cum tertius: quartus vero humor, hoc eſt ſanguis qui reſidet in paruulis venis atque arteriis, cum abſumitur, non efficit quartam ſpeciem tabis, neque enim ita neceſſarius eſt ad ſolidarum partium munera ſicuti triplex ille quem diximus, adeo vt cum abſumitur non ſtatim ſequatur tabes. Tres igitur tantum ſtatuemus eſſe ipſius ſpecies: quod ſi malis non ſpecies, ſed potius tres gradus ſiccitatis appellare, non litigabimus de nomine, tantum addemus non ita exquiſite accipi ſpeciei vocabulum: ſicut à philoſopho, neque aliunde magis ſumi potuiſſe ſpecies tabis quam à diuerſa ſubſtantia tabeſcente. Cuiuſcunque autem ſpeciei ſit tabes pluribus diſtinguitur differentiis, ex quibus illæ potiſſimum attenduntur, quas in hectica febre etiam diximus attendi, quod ſcilicet tabes aut ſimplex eſt, aut compoſita, ſimplex dicitur cum ſolus eſt [r] exceſſus ſiccitatis, ſeruata quantum ſenſu percipi poteſt moderatione frigoris & caloris: componitur vero vbi vel cum calore, vel cum frigore, vel cum inæqualitate quadam frigoris & caloris coniungitur. Componitur cum calore in hectica illa febre quæ græce dicitur [s] μαρασμώδης, appellabatur autem à Philippo maraſmos [t] περιφρυγὴς, hoc eſt torridus. Componitur autem cum frigore vel naturaliter, vt in ſenectute, [u] quę tabes cum naturalis ſit, non numeratur in morbis, vel pręter naturam, diciturque [x] à Philippo γῆρας ἐκ νόσου, hoc eſt ſenium ex morbo: cum inæqualitate vero frigoris & caloris, vocatur ab eodem [y] συγκοπώδης quod afferat ſyncopen, hoc eſt animæ defectionem, huiuſmodi igitur ſunt ſpecies ac differentiæ tabis.

[c] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[d] Ga. de marcore c. p.
[e] Gale. ibid.
[f] Ariſto. l. de Iuuentute & ſenectute & Gal. l. 4. de cau. pulſ. ca. 10.
[g] Ariſt. l. 5 de gener. anim. c. 3 & Gal. l. p. de tue. val. ca. 2.
[h] Gal. l. p. de natura humana.
[i] Galen. l. de marcore c. p.
[k] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[l] Gal. de marcore c. 3.
[m] Gal. ibid.
[n] Cor. Celſus l. 3 c. 22.
[o] Galen. 10. meth. ca. 11.
[p] Gale. ibid. & p. de diff. feb. c. 9.
[q] Gale. ibid. & Auic. l. 4. f. p. tr. 3 ca. p.
[r] Gal. de marcore c. p.
[s] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[t] Galen. de marcore c. 8.
[u] ibid. c. p.
[x] Galen. 7. met. c. 6. & 4. de cauſ. pulſ. c. 10 & l. de marcore c. p.
[y] Gal. ibi c. 9.

De cauſis Tabis. Cap. VIII.

Cavsas tabis primo communiter inueſtigare oportet, tum à qua quæuis ſpecies ac differentia proprie proficiſcatur explicare. In vniuerſum igitur tabes cum ſit ſiccitas [z] & cordis & totius corporis ab illis cauſis oritur, à quibus ſupra [a] generatim oriri ſiccitatem monſtrauimus, ſunt autem partim externæ, partim internæ, externæ ſunt aer, cibi, potiones, & medicamenta. quæ vel ſicca ſunt, vel etiam calida, ad externas, quod euidentes ſint, redigi poteſt immoderatio [b] vigiliæ, motus, animæ perturbationum, expulſionis: ad internas referuntur febres omnes ſiue diariæ ſint ſiue hecticæ, ſiue ex numero earum quæ in humorum putredine conſiſtunt: huc ſpectant etiam praui quidam affectus tota ſubſtantia pugnantes cum natura noſtra, qui vltra quam credibile

[z] Galen. de marcore c. p. & c. 3.
[a] Supra l. 2. de cur. gen. c. 10 par. p.
[b] Ga. 7. met. ca. 6 & l. de cauſ. morb. ca. 4.

eſt, corpus noſtrum exſiccant. Sed cum ſiccitas vna ſit qualitas, neceſſe eſt ab vna cauſa per ſe oriatur, ab aliis vero quatenus hoc pacto referuntur ad hanc. Quicquid per ſe ſiccat, neceſſe eſt ſiccum ſit ſiue tactu tale appareat, veluti puluis & arena, ſiue facultate tantum, quemadmodum acetum & muria, quæ quamuis humida appareant ſiccandi tamen facultatem habent, quicquid igitur per ſe ſiccat, aut tangitur ſiccum, aut facultate tale eſt, huiuſmodi ſæpenumero ſunt aer, veluti [a] aquilonius in montibus, cibus vt piſciculi ſaliti, potio vt vinum auſterum, medicamenta, quemadmodum ſales theriaci. Reliqua omnia quæ neque tactu neque facultate ſicca ſunt ſi ſiccant corpus noſtrum, id non per ſe efficiunt, ſed alio interiecto medio, quod humorem quo partes noſtræ continentur, aut exhauriunt ſiue latenter ſiue aperte, aut vbi naturaliter abſumatur refici non ſinunt. Abſumunt bumorem latenter quæcunque calefaciunt, & eo magis, quo magis calefacere poſſunt: hoc nomine nimius motus, ac labor [b] corporis, animi perturbationes, & curæ hominem tabefaciunt: ad calorem referuntur & febres quæ ſimiliter tabificæ ſunt. Abſumitur & humor latenter à quadam vi, ac repugnantia totius ſubſtantiæ, quemadmodum ob virus aut canis rabioſi, aut viperæ [c] dipſadis. Aperte vero exhauritur humor in alui profluuio, in læuitate aut difficultate inteſtinorum, in vlcere pulmonis, aut in alia eiuſmodi vomica, in fluxu vrinæ vel ſeminis, & in vniuerſum ex quacunque parte corporis plurimum effundatur, ſiue etiam ex foraminibus [d] cutis quemadmodum nimius ſudor. At cum non reficitur [e] quod naturaliter abſumitur à calore tam externo aeris circumfuſi, quam interno ac corporis noſtri, neceſſe eſt exſiccari atque extenuari ſolidas partes; tunc autem non reficitur cum aut non ſumitur [f] cibus & potio, aut ſi ſumatur, non concoquitur, aut coctus non diſtribuitur neque agglutinatur partibus reficiendis: non ſumitur vel quod non ſit, vel quod ſeu ob melancholicam ſeu ob aliquem ventriculi & gulæ affectum reiiciatur. Non coquitur, non allicitur, non agglutinatur, quod vel viſcera, vel canales, vel ipſæ etiam partes quæ nutriendæ [g] ſunt ægrotent, ob quancunque cauſam non reficiantur partes, neceſſe eſt ſiccentur ac tabeſcant. Hæ ſunt in vniuerſum cauſæ effectrices ſiccitatis ac tabis, cum quibus, ſi concurrat habilitas corporis laborantis ad tabem, multo celerius ac magis tabeſcet, maxime autem habiles ſunt, qui naturaliter calidi ſunt [h] & ſicci, ſunt enim proximi tabeſcentibus, ac ſi paulo vlterius ſiccentur iam in tabem incident, quamquam renititur eorum ſubſtantia quæ durior eſt, neque facile abſumitur quemadmodum ſi mollis eſſet, vt in pueris qui hoc nomine celeriter ac facile tabeſcunt, [i] quod celeriter ac facile ipſorum ſubſtantia diſſipetur: vide vtra magis conferat ad tabem, naturalis ne ſiccitas quod non multum diſtet ab ea, an ſubſtantia mollis ac tenera quæ paruo negocio diſſipatur. Species tabis omnes ab iiſdem cauſis proficiſcuntur, ſiue internis ſiue externis, ſiue per ſe ſiue alio interiecto medio ſiccantibus, tantum maiorem vim neceſſe eſt habeant quæ grauiorem efficiunt ſpeciem tabis. Primam ſpeciem [k] diximus eſſe cum abſumitur humor ille qui inhæreſcit partibus ſolidis vt eas nutriat, hæc cum leuis ſit à leuibus oritur cauſis. Secundam cum abſumitur ille ex quo conſtat caro & adeps, atque hæc vt validior eſt: ita à validioribus fit cauſis. Tertiam cum abſumitur ille quo continentur partes vere ſolidæ & quæ ex ſemine procreãtur, hęc vt validiſſima eſt ita à validiſſima oritur cauſa effectrice, & ab habilitate ægrotantis maxima: diximus [l] habilitatem conſiſtere vel in ſiccitate, vel in mollitudine ſubſtantię: effectrix cauſa vel ſua vi valida eſt, vt febris ardens, vel diuturnitate vt leuior febricula, vtraque enim quamlibet tabis ſpeciem poteſt afferre. Differentiæ tabis fiunt à propoſitis cauſis, ſed aſſumentibus ſimilem differentiam, ſimplex tabes oritur à ſimplici cauſa, compoſita tabes à compoſita cauſa, diximus [m] autem ſimplicem eſſe tabem cum ſola eſt ſiccitas, quamuis non maneat diutius, nam ſimul affert aut frigus ob inopiam humoris quo nutriri calor debet, aut calorem quod abſumatur nimia illa copia humoris à quo obruebatur: oritur autem ſimplex tabes ac ſola ſiccitas tantum ab inopia cibi & [n] potionis, ob quamcunque externam cauſam non ſumatur: deficit enim humor qui aſſidue abſumitur vbi non reficiatur, ſeruaturque tunc moderatio frigoris & caloris, quamquam proceſſu temporis vt proxime diximus ſeruari non poſſit, ſed neceſſario iungatur cum calore, aut cum frigore. Aliæ cauſę omnes ſiue ſiccent per ſe, ſiue quatenus aut latenter, aut aperte humorem exhauriunt, ſiue quatenus eum qui aſſidue abſumitur refici non ſinunt, efficiunt tabem non ſimplicem ſed iunctam cum alio affectu. Fac tabem compoſitam eſſe, afferunt hanc compoſitę cauſę ſeu diuerſæ ſint ſeu eædem multiplicem & compoſitam vim habentes, ita ut ſimul exſiccent & calefaciant aut refrigerent, aut vtrumque inæqualiter pręſtent. Tabes cum calore iuncta quemadmodum in [o] hectica febre, fit à cauſis ſimul calefacientibus & ſiccantibus, ſiue externis, ſiue internis, cuiuſmodi ſunt eryſipelata & inflammationes, illa vero quæ cum frigore copulatur, ſi naturalis eſt, fit à calore naturali tandem [p] abſumente humorem illum in quo conſiſtit quemadmodum ſenibus accidit: ſi ſit pręter naturam quemadmodum ſenium [q] ex morbo, fit ob vſum frigidiorum remediorum, quę aut nimia valida aut nimis diu, ſiue intus, ſiue extra, fuerint adhibita. Quod ſi cum tabe copuletur inęqualitas frigoris & caloris, quę ob pugnam & mutationem quandam excitet animę defectionem, cauſari [r] oportet vſum ſimiliter frigidiorum quę in aliis partibus cordis extinxerint, in aliis reliquerint calorem pręter naturam.

[a] Ga. de cauſ. morb. c. 4.
[b] Gale. ibid.
[c] Gal. de Theriaca ad Piſon. c. 8.
[d] Galen. de cauſ. morb. ca. 4.
[e] Gale. ibid.
[f] Ga. de marcore c. p.
[g] Galen. 3. de cauſ. ſymp. c. 2.
[h] Gale. p. de diff. febr. c. 9. in fine.
[i] Galen. 9. meth. ca. 17.
[k] In hoc libr. c. 7.
[l] In hoc eod. cap.
[m] In hoc lib. c. 7.
[n] Galen. de marcore c. p.
[o] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[p] Gale. p. de tuen. val. c. 2. & l. de marcore c. 2. & 4.
[q] Galen. l. de marcore c. p. & 5.
[r] Gal. de marcore c. 5.

De ſymptomatibus Tabis. Cap. IX.

SYMPTOMATA quę tabem ſequuntur ſunt primo imbecillitas fere omnium actionum, [s] niſi ſi quæ ſint quæ ſiccitatem ament vt ſenſus: in his quæ expelluntur nihil apparet liquati, [t] neque enim conſpicitur adeps quemadmodum conſpici ſolet in vrina eorum qui ardente ac praua febre iactantur, id enim quod paulatim tabeſcit latenter diſcutitur. Ex affectibus & qualitatibus corporis intereunt flos coloris & partes omnes apparent graciles, cutis corii modo dura eſt, laxa tamen,

[s] Gal. 2. aph. com. 20.
[t] Galen. 10. meth. c. 11.

nam,

nam, vt præclare nos docuit Hipp. [a] macies laxat, refectio reodit: mammæ cum lactis plenæ ſunt diſtentæ appareot, cum emunctæ laxiores conſpicinntur, quamquam extrema ſiccitas ac macies eaſdem contrahit. Symptomata hęc leuia ſunt in prima ſpecie tabis, grauia in ſecunda, grauiſſima in tertia, ita vt tantum ſupereſſe cutis & oſſa videantur, reddanturque vnguer aduoci, & facies qualem deſcripſit Hipp. [b] in prognoſticis, ſunt enim nares acutę, tempora collapſa, caui oculi, cutis in fronte duta. Pertinent ſymptomata bæc ad ſimplicem tabem. Compoſitam pręter hęc alia ſequuntur attinentia ad calorem, ad frigus, ad inæqualitatem vtriuſque: proptie eoim [c] ad hanc ſpectat animę defectio quam diximus. Ad frigus cum ſiceitate iunctum reſeruotur ea effecta ſub quouis trium generum ſiue ſint actiones, ſiue tetenta & expulſa, ſiue affectus & qualitates corporis quæ ſenum propria eſſe conſtat, quamquam in his naturalia ſunt, in ſenio ex morbo præter naturam, veluti imbecilliras actionum omnium, ſenſus hebetes, reſpiratio parua, tarda, ae rara, cruditas eorum quę expelluntur: ex affectibus corporis color plumbeus, frigus ac durities cutis: ſed ſi tabes cum calore copuletur vt in hectica febre, ſymptomatibus tabis adiiciuntur ea quę paulo ſupra [d] recenſuimus cum hecticam febrem tractaremus.

[a] *Hipp. 3. 6. apid. 19.*
[b] *Hipp pro gnoſt 6. & 7.*
[c] *Ga. de mar core c. 5.*
[d] *Supra in hoc lib. c. 4.*

De Signis Tabis. Cap. X.

SED iam tempus eſt ad ea pergete, quæ cognoſcenda ſunt in bomine qui tabe laborat, ſiue præſentia ſiue futura. Ex præſentibus morbus, hoc eſt ipſa tabes, ſeu ſiccitas cordis & propria totius corporis, non poteſt ſenſu deprehendi, neque enim tangi aut conſpici cor poteſt: in externis vero partibus quæ & tractantur & ceronntur, ſiccitatis & humoris exceſſus nequennt ſolo tactu diiudicari, ſed neceſſe eſt ſimul accedat ratio, percipit tactus per mollitudinem humorem, per duritiem, ſiccitatem, ſed ratio eſt quæ diſcernit mollitiem proficiſci ab humoris copia, non à calore liquante, durietem à ſiccitate, noo autem à frigore: ſenſu igitur & oculorum & tactus accipitur & durities & macies partium externarum, noo tamen ſiccitas earundem, ſed & multo minus cordis: relinquitur ergo vt tabes ratione deprehendatur, quamobrem coniicienda eſt, primum ex cauſis, vbi enim corpus [e] alioquin gracile & ſiccum ſit, vel etiam molle qood facile diſſipari poſſit, & antegreſſæ ſint cauſæ ſiccandi vim habentes, ſiue per ſe quemadmodum illa quæ tactu vel facultate ſicca ſunt, ſiue quatenus humorem aut exhauriunt, ſeu latenter ſeu aperte, aut non ſinunt refici eum qui alioquin abſumitur, de his faciemus coniecturam ipſius tabis: fiet eadem ex his quæ proſunt vbi talia ſint vt vel madefaciant vel occurrant cauſis exſiccantibus, tum ex his quæ obſunt quouis modo ſiccando: at multo magis colligitur tabes ex effectis, & primo ex actionibus: cum tabes præcipue referatur ad cor, neceſſe eſt debilitetur actio facultatis vitalis quæ reſider in eorde, quamobrem pulſus [f] & languidus efficitur & paruus, durities vero, quam acquirit non tribuenda eſt facultati debilitatæ, ſed magis ſiccitati quæ duram reddit atteriam: debilitantur cum pulſu aliæ actiones omnes, cum perficiantur à ſpiritibus vitalibus, id quod præſtare non poſſunt cum pauci ſunt & languet facultas cordis: quod ſi mens aut ſenſus adhue vigere videantur, non ita magnum robur poſtulant, oeque ita multos ſpiritus, cum intelligere [g] & ſentire ſit magis accipere quam efficere. Præter læſionem actionum ſuperuenit tabi mutatio qualitatum, interit enim nitor ac veluti flos quidam coloris, qui prius aderat, cutis diſtenta & dura ſentitur & totum corpus ſquallidum quale illud eſt quod via æſtuoſa & puluerulenta iter fecit: adeſt & gracilitas omnium partium: ea vero, quæ detinentur ac detruduntur, parum indicant tabem, oeque enim multa excernuntur aut pinguia, [h] quemadmodum in febribus ardentibus, cum quod tabeſcit paulatim & latenter diſſipetur: inhæreſcit oculis humor quidam coactus & quaſi petuſtus. Signa hæc tabem in vniuerſum demonſtrant, ſed quo pacto diſcernantur ſpecies, ac differentię quas propoſuimus, perpendere nunc operę precium eſt: ſpecies igitur ternæ propoſitæ [i] ſunt, prima eum abſumitur quaſi ros, qui ſolidis partibus inſpergitur, ſecunda cum humor ex quo conſtat caro & adeps, tertia eum ille quo ſubſtantia partium vere ſolidarum continetur. Monſtrantur hę ſpeciea ab iiſdem ſignis, à quibus totum genus indicari dictum eſt, tantum differunt ſigna inter ſe quantũ ſpecies ipſę demonſtrandę: differunt hę, quod prima grauis [k] eſt, ſecunda grauior, tertia grauiſſima: quamobrem ſigna quę monſtrant primam parua ſunt, quę ſecundam magna, quæ tertiam maxima, plurimum autem io indicando ſpecies poteſt ipſa graciliras, quæ cum adhuc leuis eſt in partibus externis, denunciat tabem incipere, & adhuc leuem eſſe in ſubſtantia cordis, magis enim & celerius tabeſcuot alię partes quam cor, quod maximam [l] habet facultatem alliciendi humorem quo alatur, ſicut proxime ab eo ipſum iecur: ſi increſcat ipſa gracilitas & magna [m] appareat in partibus externis: tuoc incipit caro cordis tabeſcete, & iam facta eſt ſecunda ſpecies, ſed cum macies ſumma eſt videturq; corpus cute duntaxat & oſſibus contineri, quemadmodum in facie illa cadaueroſa, quam Hippocrates [n] deſcripſit cum oculi concaui ſunt, nares acutæ, tempora collapſa, facta eſt etiam tertia ſpecies tabis, cepitque ſubſtantia vere ſolida cordis tabefieri. Iam veto & differentiæ, quibus diſtinguitur quæuis ſpecies tabis, ipſæ quoque à propoſitis iudiciis ſignificantur aſſumentibus tamen ſimilem differentiam. Ergo tabes aut ſimplex eſt, aut compoſita, quæ ſimplex eſt illis indiciis denunciatur ſed ſimplicibus, hoc eſt non iunctis cum his quæ monſtrant alium affectum, ex contrario demonſtrant ſimul cum indiciis tabis ea quæ denunciant affectum cum ipſa compoſitum. Ergo vbi notæ, à quibus denunciari tabem in vniuerſum docuimus, ſolæ ſine aliis fuerint, ſimplicem tabem denunciant: illud autem obliuiſci non oportet, quod paulo [o] ſupra monſtrauimus cum cauſas perſequeremur, ſimplicem tabem ab vna duntaxat cauſa oriri, inopia videlicet cibi & potionis, ex quo ſequitur vt ex cauſis hæc ſola ſimplicem denunciet: ſi tabes componatur cum calore veluti in febre hectica, ſimul cum ſignis tabis ea ſe oſtendent quæ febrem hecticam ſignificant: maxime autem intuebimur pulſum & anhelitum, hic enim

[e] *Gale. p. de diff. feb. c. 9. & l. de marcore c. 5.*
[f] *Gale. 4. de cauſ. pulſ. c. 10. & l. de marcore c. 5.*
[g] *Ariſ. l. 3. de anima Tex. 44 & l. 3. de anima c. 5.*
[h] *Galen. 10. meth. ca. 11.*
[i] *Supra in hoc lib. c. 7.*
[k] *Gale. p. de diff. feb. c. 9.*
[l] *Gal. de marcore c. 5.*
[m] *Gale. p. de diff. feb. c. 9. & 7. meth. c. 6.*
[n] *Hipp. p pro gnoſt. tex. 7.*
[o] *Supra c. 8. huius lib.*

calidus reddetur, ille ſentietur[a] paruus, frequens celer, & durus: ſequitur durities pulſus non febrem vt crebritas & celeritas quemadmodum voluit Archigenes, ſed tabem. Quod ſi tabes cum frigore copuletur, hoc aut naturale erit, aut præter naturam, ſi naturale iam ſenium eſt, quod & ex cauſa vt ex longa ætate acta, & multo magis ex effectis colligitur, quæ ſenectutem ipſam omnibus patefaciunt, quod ſi eiuſmodi frigus cum ſiccitate copulatum prætet naturam fuerit, vt in ſenio ex morbo, eadem apparebunt effecta quæ in ſenio naturali: ſed ſimul eriam intelligetur ex cauſis, vt ex nimio atque intempeſtiuo [b] vſu frigidorum: inæqualitas vero frigoris & caloris quæ cum tabe aliquando coniungitur, colligenda eſt ex ſignis monſtrantibus tabem, & ſimul ex his quæ inæqualitatem hanc veluti ex cauſis, vt ex vſu ſimilitet intempeſtiuo [c] ac nimio frigidorum, in homine febricitante, qui tamen in omnibus partibus extinxerit ipſum calorem præter naturam, ſed in aliquibus ipſum reliquerint, tum ex iis, quę vel iuuant cum mediocritatem quandam obrinẽt inter calida & frigida, vel nocent vbi nimio calote vel frigore excedant: poſtremo ex effectis ſimul caloris & frigoris iunctis cum ſymptomatibus ſiccitatis, ſed proprium ſymptoma huius tabis diximus eſſe animæ defectionem, ob quam vocatur à Philippo [d] Medico μαράσμος συγκοπώδης, itaque ab animæ defectione potiſſimum demonſtratur: ſed ſatis de recognitione morbi. Cauſa ſi adhuc præſens eſt, quemadmodum febris ardens aut hectica, vel inflammatio, aut eryſipelas viſceris alicuius, coniicienda eſt ex ſuis notis quas ſuo loco tractamus. Symptomata reſtant ex præſentibus, quæ tabi ſiue ſimplici, ſiue compoſitæ diximus ſuperuenire, omnia autem, cuiuſcunque generis ſunt, ſub ſenſum cadunt, ita ut non opus ſit indiciis à quibus demonſtrentur. Prognoſticum ſupereſt, præſagire enim tabis euentum oportet vna cum tempore ac via ipſius: poteſt euentus & ſalubris & pernicioſus eſſe, vtrum magis expectare debeas intelliges ex cauſis, hoc eſt ex robore naturæ & morbi, maior [e] ſpes eſt vbi natura magis poteſt morbo reniti, maior timor vbi morbus validior ſit & magis poſſit naturã ſuperare: renititur magis tabi natura illa quæ calidior eſt & humidior, ad quam ſpectat ætas puerorum, habet enim hæc cum incipit tabes plus humoris, adeo vt non ita celeriter exſiccetur ſubſtantia ſolida: præſtat etiam magis facultate reficiente quod abſumptum eſt, vbi alioquin refici poſſit, calida enim & humida [f] corpora magis coctionem perficiunt & melius nutriuntur, ita ut ætate tenera, non tantum recuperent quod aſſidue abſumitur, ſed etiam augeantur, quod contra euenit frigidis & ſiccis, ita vt minus contra tabem renitantur, melius agitur cum calidis & ſiccis propter calorem, cum frigidis & humidis propter humorem, ita ut magis reficiantur vbi tabeſcere incipiunt, quam frigida & ſicca, optime tamen omnium affecta natura & calida & humida eſt, paruo enim negocio reficit quod alioquin refici poteſt, quamquam vt in [g] ſuperioribus monſtratum eſt cum de cauſis ageremus, facilius diſſipatur. Robur morbi hoc eſt tabis non ſemper æquale eſt, ſed maius vel minus pro alia ſpecie ac differentia ipſius, ſpecies tabis ternas poſuimus, vnam cum conſumitur ille humor, qui roris modo ſolidis partibus inhæreſcit: altera cum ille qui in carne & adipe conſiſtit: tertia cum ipſa humida ſubſtantia quæ ſolidæ partes continentur. Quod ſi abſumatur ſanguis tenuium venarum atque arteriarum, illa non eſt ſpecies tabis, cum nondum lædantur actiones partium ſolidarum, neque enim per eiuſmodi ſanguinem funguntur ſuis muneribus, paruo autem negocio alius nouus gignitur ex cibis & potionibus bene in ventriculo & iecinore concoctis: tantum igitur tres illæ prius poſitæ cenſentur ſpecies tabis, ex quibus prima facile [h] ſanatur, neque enim difficile eſt gignere eum humorem qui roris modo ſolidis partibus inhęret vbi ſit copia boni ſanguinis & partes ſolidæ alioquin bene habeant, neque enim ex eius conſumptione adeo debilitatæ ſunt vt nequeant ſanguinem vertere in eiuſmodi rorem, ex quo tanquam idoneo & parato alimento ali debent. At non æque facile curatur [i] ſecunda ſpecies, difficilius enim eſt reficere carnem & adipem quam eiuſmodi rorem, & quod maiori mutatione opus ſit, & quod partes à quibus mutari debet alimentum, & ſimile reddi, caro ſcilicet tabeſcens & adeps, factæ ſunt imbecilliores, ita ut hæc ſecunda ſpecies difficulter curetur. Tertia cum tabeſcit ſubſtantia ipſa partium vere ſolidarum, nullo [k] pacto ſanari poteſt, ſed bene agitur cum homine ſi non vlterius tabeſcat, ſi reſtitui poſſet eiuſmodi humor, poſſent [l] ſenes reuerti ad iuuentutem, & ita homines fieri immortales, ſanareturque neruorum diſtentio orta à ſiccitate, quam conſtat eſſe [m] inſanabilem: gignuntur partes ſolidæ ex ſemine, non autem ex ſanguine quemadmodum caro & adeps, nequeunt [n] autem refici cum intereunt, neque enim tanta vis ſeminis ſuppetit, aut tanta eſt facultas effingens, quanta neceſſaria eſt ad eiuſmodi partes gignendas: niſi ſi quando paruula vena atque arteria abſciſſa in vulnere rurſus gignatur, vt in adoleſcentibus boni habitus: alię partes vere ſolidę quę ex ſemine procreatæ ſunt nequeunt iterum gigni cum intereunt, ſolummodo enim reficitur [o] in ipſis quod naturaliter quotidie conſumitur, vbi vero præter naturam tabeſcant ob inopiam materiæ & imbecillitatem facultatis, non recreantur amplius, ſed relinquitur vitium inſanabile, perinde atq; vbi interit fragmentum neruі, oſſis aut alterius partis ortæ ex ſemine. Accedit & imbecillitas earundem ſolidarum partium, quæ tabeſcentes adeo debilitantur, vt nequeant tantum ſanguinis in ſuum alimentum mutare, quantum neceſſarium eſt ad reſtituẽdum quod tabuit, poſtulat enim hoc validam facultatem quali præditus eſt fœtus in vtero, at hæc iam in lucem editis in dies debilior redditur etiam cum homines ſani degunt, ſed cum tabeſcũt, maxime imbecilla: adde quod & ſiccitas quam partes contraxerunt non ſinit admitti humorem alentem, & frigus, quod proceſſu temporis [p] neceſſario ſiccitatem conſequitur, nequit humorem illum qui admittitur ſimilẽ reddere, ita ut non mirum ſit ſi non curetur tertia ſpecies tabis, ſed hominem interimat. Quod attinet ad differentias vbi tabes ſit eius ſpeciei, quæ curationem accipiat, facilius curatur ſimplex, hoc eſt ſola ſiccitas, magis periculoſa eſt compoſita & maiori negocio ſanatur: facilius enim ſuperatur vnus hoſtis quam plures: auget difficultatem in compoſita tabe, quod ſępe remedium vnius affectus reddit alterum maiorem. Si tabes iungatur cum hectica duplex eſt periculum, vnum ob ſiccitatem, alterum ob calorem: vtriuſque

enim

[a] Galen. l. de marcore c. 5. & l. 4. de cauſ. pulſ. c. 10.
[b] Ga. de marcore c. 5.
[c] Gale. ibid.
[d] Gale. ibid.
[e] Gal. de conſt. artis ca. 18. & 4. de praeſag. pulſ. ca. 11.
[f] Galen. 3. de cauſ. ſymp. c. ult.
[g] Supra in hoc li. c. 3 & Gal. 9. meth. ca. 7.
[h] Gale. p. de diff. febr. c. 9.
[i] Gale. ibid.
[k] Gale. p. de diff. feb. c. 9.
[l] Galen. l. de marcore c. 2. & 4.
[m] Ga. 5. aph. comp.
[n] Gale. l. de conſt. artis c. 7. & p. de ſemine c. 11. 7.
[o] Gale. ibid.
[p] Galen. 7. meth. cap. 6.

[a]enim qualitatis exceſſus naturam labefactat, ſed calor præterea auget ſiccitatem, & primam ſpeciem mutat in ſecundam, deinde hanc in tertiam; perurit enim partes [b]ſolidas perinde atque in lucerna ſumitem ipſa flamma, quem adeo aridum reddit vt diſſoluatur & non amplius conſiſtat; difficilius tamen eſt ſiccitatem ſanare quam calorem; humor enim qui ſiccitati medetur parum [c]efficax eſt, contra frigus quod calorem moderari debet efficaciſſimum, [d]periculoſum tamen, interdum enim calorem vel alicuius partis, vel etiam totius corporis extinguit. Grauis quoque tabes eſt, quæ cum frigore coniungitur præter naturam: nam licet non difficile ſit calefacientibus, quæ ſimiliter efficaciſſima ſunt, frigori occurrere, timendum tamen eſt, ne ea quæ plurimum calefaciunt ſiccitatem augeant, atque inſanabilem reddant, leuioribus vero calefacientibus non cedit frigus quod ſubſtantia ſolidarum partium iam concepit; quamquam diutius trahuntur qui laborant tabe coniuncta cum frigore præter naturam, quem affectum diximus [e]appellari ſenium ex morbo, cum alioquin ſecundum naturam extrema ſenectute [f]reddatur corpus noſtrum frigidum & ſiccum, non quod id fuerit naturæ conſilium quæ vnumquodque perficit, ſed quia neceſſariam materiam ſequatur proceſſu temporis frigus & ſiccitas: materia enim ea qua principio coagmentamur calore & humore [g]exuperat, huius ea exuperantia neceſſaria eſt vt fingantur partes noſtri corporis, illius vt fingere eaſdem poſſit. Proceſſu temporis humor innatus conſumitur à calore tam [h]interno quam aeris circunfuſi ita vt ſiccetur corpus, exhalante vero humore, ſimul neceſſe eſt exhalet calor qui in eo conſiſtit, quo fit vt corpus reddatur frigidius & ſiccius, quod [i]ſenium eſt. Calor vero innatus, qui vim [k]habet effingendi, augendi, alendi partes noſtras, non eſt ſimilis illi qui ligna non perficit ſed tantum deuorat atque in cinerem vertit; quanquam & innatus calor ob ſiccitatem materiæ abſumendo humorem, vitam noſtram quam procreauit tandem extinguit: quam ſententiam nonnulli volunt fuiſſe Hippocratis, nequit [l]autem euitari & ſenium & interitus, id enim quod aſſidue reficitur ea alimento in dies frigidius & ſiccius eſt & non omnino ſimile ei quod periit; tantum [m]poteſt differri & ſenium & interitus recta ratione victus, vt cibis & potionibus madefacientibus, balneo, quiete, ſomno, molli cubili, quæ Vlyſſes apud Homerum præcipit vt Laerti parenti tanquam ſenibus idonea, quam ridicule [n]vero decipiantur illi qui ſenectutem & interitum euitari docent, vel recta ratione victus vt memoria Galeni Ægyptius [o]quidam philoſophus, vel epoto auro, vt nuper Medicus quidam, qui ad immortalitatē ſpectans, docuit quo pacto ita pararetur vt bibi poſſet, res ipſa demonſtrat, ſed vt præclare ſcripſit [p]Lucretius:

„ *Certe equidem finis vitæ mortalibus aſtat*
„ *Nec euitare Lethum pote quin obeamus.*

[a] Gal. 2. aph. com. 10. [b] Gal. p. de diff. feb. c. 8. [c] Galen. 10. meth. c. 3. [d] Gal. ibid. [e] In hoc. lib. c. 8. [f] Gal. p. de tu. val. c. 2. & l. de marcor. c. 2. & 4. [g] Gal. p. de tu. val. c. 2. [h] Gal. ibid. [i] Gal. ibid. [k] Gal. p. aph. com. 15. [l] Gal. p. de tu. val. c. 2. l. de marcore c. 2. & 4. [m] Gal. ibid. [n] Gal. l. de marcore c. 2. [o] Gal. de marcore c. 5. [p] Lucretius l. 3. in fin.

Si tabes cum inæqualitate frigoris & caloris iungatur, multo magis periculoſa eſt, quam ſi aut cum calore, aut cum frigore tantum copularetur, & ob remedia quæ, cum medentur vni, alteram augent, & ob animæ defectionem quam ex eiuſmodi inæqualitate diximus oriri; docet enim [q]Hippocrates eos de repente mori qui ſine cauſa manifeſta plurimum & vehementer exoluuntur. Tempus vero euentus futuri longius vel breuius eſt pro maiori [r]vel minori exceſſu ſuperantis cauſæ, ſiue naturæ ſiue morbi. ſi natura debeat ſuperare morbum ita vt ſequatur ſalus, celerius ſequetur vbi & ipſa multo validior erit, & tabes leuior, qualem diximus eſſe ſimplicem ac primæ ſpeciei. Si tabes non ita leuis ſit, & natura non ita valida, tardiorem ſalutem exſpectabis. Contra euenit cum timetur interitus, ſi natura valde imbecilla ſit & tabes multo validior, aut compoſita ac tertiæ ſpeciei, & iam diuturna, celerem interitum prædices, Si natura minus imbecilla ſit, & tabes non adeo validior tardiorem præſagies interitum. Via, qua expectatur ſalus, partim ad artem refertur quæ cibo & potione madefaciat partes exſiccatas, medicamētis ſuccurrat calori ac frigori, partim ad naturam quæ alimentum concoquens reficiat quod abſumptum eſt. Via interitus ad exceſſum attinet vel ſiccitatis, vel etiam frigoris & caloris, tum ad ſymptomata vt ad animæ defectionem.

[q] Hipp. 2. aph. com. 41. [r] Gal. 4. de praſag. ex pulſ. c. 11.

De curatione Tabis. Cap. XI.

Cvratio tabis quæ nunc ſequitur nobis tractanda, ad morbum præcipue dirigetur, nam cauſa aut iam præteriit, aut ſi adhuc tabem fouet, veluti febris hectica vel ardens, in ſuperioribus libris tractata eſt. Quod ſi inflammatio vel eryſipelas ſiccitatem adhuc augeat quam attulit, quæ de tumoribus præter naturam explicabuntur. Symptomata propria tabis nulla ſunt talia, vt non permittant expectari dum ipſa curetur: tantum animæ defectio propriam curationem poſtulat, quam paucis monſtrabimus, cum in curatione membratim fuſius exponere debeamus. Omiſſis igitur nunc cauſis & ſymptomatibus, in ſolam inſiſtemus curationem morbi hoc eſt tabis, quæ aut ſimplex eſt, aut compoſita cum alio affectu. Inueſtigabimus primo opera quæ ab vtrauis requiruntur, deinde inſtrumenta per quæ perficiantur. Simplex tabes cum ſola ſit ſiccitas præter naturam, vnum ſolum poſtulat opus contrarium, nempe vt reſtituatur humor qui abſumptus eſt, & ita partes exſiccatæ tantum madefiant, non tamen refrigerentur aut calidiores reddantur: idem opus poſtulant non ſolum tres ſpecies tabis ſupra enarratæ, ſed etiam inopia illius ſanguinis [s]qui contineri debet in venis atque arteriis; quo autem maior eſt tabes, eo maiorem curam deſiderat & diuturniorem vſum madefacientium, maior autem eſt ſecunda ſpecies quam prima, & tertia quam ſecunda. nec eſt quod dubites an tertia ſpecies (quæ ſanari non poteſt cum non reficiatur [t]ſubſtantia ſolida) poſtulet madefacientia, nam poteſt per ea trahi diutius vita & differri abſolutio tabis atque interitus. Tabes, quæ cum calore coniungitur, cum duplex ſit morbus duplici opere ſananda eſt, refrigerare [u]enim & madefacere oportet corpus quod ſimul calidum præter naturam eſt & tabeſcit, quemadmodum ſupra [x]docuimus in curatione febris hecticæ cum qua aut iam coniungitur, aut non multo poſt coniungetur tabes, quæ ſiue præſens ſiue imminens ſit

[s] Galen 7. meth. c. 6. [t] Gal. p. de diff. feb. c. 9. [u] Gal. l. de marcore c. 9. [x] Supra lib. præſenti c. 6.

indicat opus eſſe madefacientibus, ſed præter hæc contra calorem pugnabimus per refrigerantia tam intus data quam extrinſecus [a] impoſita. Illa vero tabes quæ cum frigore copulatur, aut naturalis eſt quemadmodum ſenium ſimpliciter, aut præter naturã quemadmodum ſenium ex morbo, vtrouis modo accidat requirit madefacientia ſimul & moderate [b] calefacientia, per quæ ſi non prohibetur abſoluta tabes & interitus, tamen differtur: quod propoſitũ eſt illius partis medicinæ quæ ſenes tuetur γηροκομικὴ Græce [c] dicitur, efficit hoc madefaciendo & prohibendo ne ſiccitas celeriter abſoluatur, ſed diutius conſeruetur innatus humor partium ſolidarum, quando fieri non poteſt, vt ille reſtituatur, qui iam conſumptus eſt. Coniungi etiam cum tabe diximus inæqualitatem frigoris & caloris, quod vbi accidat, præter madefacientia quæ à ſiccitate requiruntur, media quædam adhibere oportet inter ea quæ madefaciunt, & ea quæ refrigerant, hæc enim tam frigoris quam caloris exceſſus remittunt, quæcunque enim minus talia ſunt, præ magis talibus vim habent contrarii. Sed quia eiuſmodi tabi ſuperuenit animæ [d] defectio, huic quoq; ſuccurrere oportet, id quod fiet ſi ſpiritus tum reficiantur ab alimẽto, [e] tum retineantur modice adſtrictis foraminibus cutis. His ita conſtitutis de operibus quæ ad tollendam tabem, & ſimplicem & compoſitam neceſſaria ſunt, perſequemur inſtrumenta quibus perficiantur, ſi prius quædam præcepta expoſuerimus, quæ ſeruanda ſunt cum illa eliguntur. Ergo cum ad tabem ſpectantes vtimur madefacientibus, erit nobis exploratum ſolummodo per cibum & potionem refici humorem abſumptum, ita vt hæc ſola [f] per ſe madefacere poſſint ſolidas partes noſtri corporis, quibus alimentum agglutinatur & ſimile redditur, cætera vero, quæ ad madefaciendum adhibentur, non poſſe humorem qui interiit reſtituere: ſed vel ita parare partes noſtri corporis vt facile accipiant humorem, quem alimentum ſuppeditat, vel prohibere ne plurimus poſtea abſumatur. Valent igitur per ſe cibus & potus ad madefaciẽdum corpus ſicut inedia ad ſiccandum, quam Hipp. [g] vtilem eſſe humidis corporibus docuit: animaduertere autem tam in cibo, quam in potione eorum, qui tabe laborant, oportet potiſſimum quantitatem, qualitatem, modum & tempus. Quãtitas quamuis multa requiratur, vbi multum humoris abſumptum eſt, non tamen multa danda eſt, ſed (eodem Hippocrate [h] auctore) quæ longo tempore extenuata ſunt corpora lente reficere oportet, neque enim reficit humorem quod ſumitur, ſed quod concoquitur, concoqui [i] autem debet ab illis partibus quæ extenuatæ ſunt; nequeunt autem ob imbecillitatem plurimum alimenti ſuperare, ſed neceſſe eſt paulatim reficiantur, & modus dandi cibum ſit vt diuidatur, neque totus ſimul detur, ſed quotidie iterum, & tertio, tantus autem ſumatur vt coctus ſit, cum alter ſumendus eſt. Ad quantitatem cibi & potionis referri poteſt ſubſtantia, quæ vbi craſſa & glutinoſa ſit plurimum [k] affert alimenti, vbi tenuis parum: eadem autem eſt ratio ſubſtantiæ plurimum nutrientis, quæ multæ quantitatis, nam vt hæc ſuperari nequit à viribus imbecillis, ita ſubſtantia craſſa & glutinoſa diſtribui non poteſt, neque enim per ſe fertur cibus ac permeat in omnes partes corporis, ſed allicitur ab ipſis, quæ cum valde extenuatæ ſunt, ob imbecillitatem nequeunt allicere ſubſtantiam craſſam & glutinoſam, ita vt neceſſarius ſit cibus tenuior: quamuis minorem habeat & non idoneam alendi facultatem. Eadem eſt ratio quantitatis & ſubſtantiæ potionis. Qualitas vtriuſque boni ſucci ſit, & lenis, non acerba [l] aut auſtera, non acris, non ſalſa, non amara: augent enim eiuſmodi qualitates ſiccitatem, & magis inſunt in his quæ ſimul medicamenta ſunt quam in his quæ ſimpliciter eſculenta & poculenta. Tempus ſumendi cibi tunc eſt, cum [m] ille, qui prius ſumptus erat, iam ex ventriculo deſcendit, id quod ex ructu cognoſcitur, potionis vero vbi ventriculus valde imbecillus ſit, cum cibus iam coctus eſt, qui ſi cum potione ſumeretur, in ventriculo enataret, neque poſſet perfecte concoqui, quia neque etiam bene comprehendi à ventriculo. Præter cibum & potionem quæ ſola per ſe madefacere diximus corpus exſiccatum, adhibenda etiam ſunt alia quæ madefacere poſſunt, quatenus aut reddunt partes noſtras idoneas quæ alimentum admittant, aut non ſinunt eas valide exſiccari: admittunt partes noſtri corporis facile alimentum, quod attrahunt, vbi laxiores reddantur, ita vt aperiantur foramina cutis, quæ, vt patere debent in febribus ad exitum calidæ expirationis, ita etiam in tabe vt accipiant humorem alentem. Relaxat [n] balneum, mollis frictio, vt in ſequentibus apparebit: ea tamen in relaxando neceſſaria cautio eſt ne nimis digerantur corpora, ex quo magis augeretur tabes quam curaretur, accepto humore alente in partibus relaxatis: quamobrem vbi corpus plurimum digeratur expedit cutis foramina leniter aut oleo obſtruere, aut adſtringere perfuſione aquæ in qua bullierint medicamenta adſtringentia. Non ſinunt valide ſiccari corpus ſomnus, quies, tranquillitas, præterea balneum aquæ dulcis tepidæ, quæ cum allicitur per externas partes, irrigat illas ad quas peruenit, & eatenus retundit vim caloris exiccantis proprium humorem partium ſolidarum. Alia opera quæ ad compoſitam tabem pertinent, quaſdam ipſa quoque animaduerſiones deſiderant: vbi ad temperandum calorem præter naturam opus ſit refrigerantibus, cauendum eſt, vt in hecticæ [o] curatione docuimus, ne extinguant innatum, vel in aliqua parte, vel etiam in toto corpore, id quod tanto magis periculoſum eſſe diximus, quanto magis extenuatum [p] eſt corpus, neque à carne, aut adipe defenduntur amplius partes ſolidæ: quare tunc præſtat paulatim refrigerare quam ſubito, niſi ſi calor ardens eſſet: nam ſic vtendum eſſet valde refrigerantibus, ne partes omnes celerrime tabeſcerent: in calefaciendo autem vbi ſiccitas cum frigore copuletur, illis vtendum eſt, quæ calorem augere poſſint non tamen ſiccitatem: ſi qua calida ſunt amara vel acerba, cum vehementem habeant ſiccandi vim, debent vitari. Expedit etiam magis ſubſtantiam augeri caloris, quam qualitatem, quamobrem vtiliſſima ſunt quæ prædita ſunt calore ſimili calori noſtro; ita vt ſeruata qualitate augeant duntaxat ſubſtantiam. Reſtant inſtrumenta propria per quæ perficiuntur opera propoſita ad curationem tabis & ſimplicis, & compoſitæ: opus enim eſt, vt ante oſtendimus, madefacere quod ſiccatum eſt, refrigerare quod calefactum, calefacere quod refrigeratum, ad æqualẽ moderationem redigere inæqualitatem, reficere exhauſtos ſpiritus, & exhalãtes adſtricta cute retinere, vt ſuc-

[a] *Gal. l. de marcore c.5. & lib.10. meth c.7.*
[b] *Gal. l. de marcore c.5.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Gal. ibid.*
[e] *Gal. l. de marcore c.9.*
[f] *Gal. l 7. meth c.6. & l. de marcore c.5.*
[g] *Hipp l.7. aph.59.*
[h] *Hipp l.2. aph.7.*
[i] *Galen. 7. meth c.6.*
[k] *Gal. ibid.*
[l] *Gal. ibid.*
[m] *Gal. ibid.*
[n] *Gal. l. de marcore c.5 & 7. meth. c.6.*
[o] *Supra in hoc lib c.6.*
[p] *Galen 9. meth. c.5.*

vt ſuccurratur animæ defectioni. Ordiemur ab iiſtrumentis madefacieutibus, quæ ſub ratione victus omnia continentur, ſiue [a] per ſe humorem abſumptum reſtituant, ſiue quatenus vel non ſinunt illum qui ſupereſt, celeriter abſumi, vel tales reddont partes corporis noſtri, vt facile alantur humore quem alliciunt, ſubiiciuntur [b] rationi victus ſex tea non naturales quotidianæ atque vſitatæ eriam ſanis, quas ſigillarim perpendemua, agemus deinde de lacte, & de balneo ſeparatim, quæ, quamuis oon ſini vſitata ſanis, ad illas tamen ſex res non naturales referuntur. Aer itaque [c] humidus ſit, nam quemadmodum calidus plurimum valer ad calefaciendum cor, ita humidus ad madefaciendum, cum per oares & os per guttur & aſperam arteriam & pulmonem ad ipſum fertur, quod ſi oon habetur ralis [d] paretur arte, reſperſa aqua, quæ neque calida eſſe debet, neque frigida, ſed tepida: fingimus enim ſiccitaris exceſſum ſeruata moderatione frigoris & caloris. Illud autem obliuiſci non nporret quod aer nequit reſtituere humorem cordis, ſed ſolummodo ipſum madefacit quatenus non patitur ita celeriter exſiccari. Cibus io vniuerſum ſit qualem ſupra deſcripſimus boni ſucci, facilis [e] coctionis, ac tenuis. Huiuſmodi proponuntur à veteribus ptiſſana hordeacea, alica ptiſſanæ modo præparata, piſces ſaxariles, aſellus ex albo iure, vitelli ouorum, teſtes gallorum qui lacte alti ſint, alæ gallinarum, perdices, auiculæ ex monre non ex palude, panis purus, qui bene coctus ſit & ſatis habeat fermenti ac ſalis; quanquam ſine ſale, vt nunc vſitatur ab Hetruſcis humidior eſt: mel etiam idoneum præbet alimentum, quibus cibis cum partes noſtri corporis refici iam ceperint, paulatim reuertendum eſt ad cibos vſitatos. Potui, ſi detur aqua oon [f] reſtituit ſubſtantiam ſolidam, ſed eatenus madefacit quatenus ipſam irrigat, & non ſinit ita celeriter abſumi, quanquam non deſunt qui ipſam valere ad alendum exiſtiment, eo freti, quod oon ſit ſimplex & pura, ſed compoſita, & quòd in ventriculo miſceatur cum ſuccis, & vt mixta à calore noſtro concoquatur, quamuis concoqui ab igne [g] nequeat: celerem vero & non mediocrem vim habet alendi & reficiendi humorem exhauſtum potio vini, [h] quod lene ſit & tenue, non craſſum, ac dulce, quia non facile diſtribueretur, non auſterum, acerbum, acidum, acre aut amarum, quia magis humorem abſumeret; tum mediæ ætatis non recens, quod craſſius eſt, & multas obtinet partes ad alendum minime accommodatas, non ita vetus vt amarum euaſerit ne ſiccitatem augeat. Eſt etiam idonea potio mulſæ vbi reſtituere exhauſtum humorem oportet & ſimplex ſit tabes; quemadmodum & aqua per deſtillationem extracta ex cochleis, teſtudinibus terreſtribus, ſiue etiam ex carnibus pulli gallinacei: præcipue vbi cum tabe & ſiccitate, caloris quoque exceſſus talis coniungatur vt ſuſpectam faciat quamcunque vini potionem. Somnus, quies, animi tranquillitas cõferunt ad madefaciendũ corpus, quia non ſinunt valde exſiccari; à vigilia, quæ extenuatis [i] inimiciſſima eſt, à motu, qui vbi multus & vehemens ſit tabefacit, abſtinendum eſt, quanquam lenis ambulatio & mollis, non multa frictio euocando internum humorem ad partes externas, & eas ita relaxando, vt facile ipſum admittant, non mediocriter confert ad reficiendũ, ac demum à perturbationibus animæ, quæ, vt ſi quid aliud, corpus noſtrum tabefaciunt, quamobrem cura dicta eſt à Græcis μελεδώνη, [k] quod membra exedat. retentio etiam moderata eodem nomine ad madefaciendum conducit, quod ſcilicet non permittat exſiccari corpus à nimia expulſione humidorum, quæ in corpore noſtro continentur. Sed relictis ſex rebus non naturalibus pergamus ad vſum primo lactis, deinde balnei aquæ dulcis, quæ vt ſi quid aliud, ad madefaciendum pertinent, & non permittunt exſiccari corpus, tantum autem tribuebant lacti pro reficiendis partibus extenuatis [l] Euriphon, Herodotus, & Prodicus veteres medici, vt exiſtimarent eius potione ſanari poſſe eos qui cum vlcere pulmonis tabent; optimum omnium eſt muliebre, [m] quod à mammillis ſugatur, deinde [n] aſininum eum primum emunctum, quod cum tenue ſit non cogitur in ventriculo & facile diſtribuitur, hoc ſequitur caprinum quod [o] medii habitus eſt: nam bubulum aut ouillum nimis craſſum eſt, ſed, ſiue ab aſina, ſiue à capra petatur, vigeat ætate, exerceatur, & paſcatur vt conuenit, tum ita bene affecta ſit vt pabulum concoquat, id quod ex ſtercore, [p] conijciendum erit. Probatur autem lac quod nullam exteroam [q] qualitatem guſtui, aſpectui, olfactui præſeferat, ſed quam dulciſſimum ſit, & quantum lacti conuenit ſplendens, habeat item æqualem ſubſtantiam, ita vt non appareant in eo partes diuerſæ. Lacti vtiliter admiſcetur aliquid [r] mellis quod bonum ſit, coloris ſcilicet flaui, pellucidi, ſuanis, medii habitus, ita vt nec ex digito ſtatim elabatur nec conſiſtat, prius autem quam miſceatur ſuper prunas ex quercu, vel ex vite bene candentes diligenter deſpumetur: ſumitur autem ad duos, tres vel quatuor cyathos prout magis vel minus concoquitur, & ſtatim [s] à balneo, quo ſi quis quotidie bis vtatur, bis quoque poteſt lac ſumere. Balneum vero aquæ dulcis irrigat partes ad quas penetrat, & hoc nomine non patitur celeriter exſiccari: ſimplici tabi conuenit moderate calida ſic magis excipitur in foraminibus cutis tamdiu autem in ea manendum eſt, vt corpus moderate calidum ſentiatur, ſicut & finis fricandi faciendus eſt cum apparet [t] rubor, ſi vlterius fricetur [u] corpus exſiccatur; id quod euenit etiam vbi nimis diu degatur in balneo; diſſipatur enim internus humor & nimis relaxantur foramina cutis vnde exeunt humidi vapores. Prodeſt antequam homo in balneum ingrediatur inunctio olei ſimplicis, relaxat enim partes, & idoneas reddit ad humorem excipiendum: conuenit eadem à balneo quod obſtruat foramina cutis, & non ſinat humidos vapores exhalare, neque permittit frigus aeris circumfuſi aſpirare ad partes internas. Hactenus de iiſtrumentis madefacientibus, accedamus ad ea quæ refrigerant, efficaciſſimum omnium eſt aqua frigida & potui data, & in balneo adhibita, quæ tamen ſuſpecta eſt corporibus [a] extenuatis, quemadmodum ſupra docuimus in curatione hecticæ: verendum enim eſt, ne innatus calor aut in aliqua parte, aut in vniuerſo corpore extinguatur; & ita homo incidat in ſenium ex morbo, quod tamen eligendum eſt vbi periculum imminet ne celerrime præcipitetur æger à vehementi calore tabefactus, cum eiuſmodi etenim lento, aliquot non ſolum menſes, ſed etiam annus trahi vita poteſt, vbi eiuſmodi periculum non impendet vtemur ad refrigerandum frigidis

[a] Gal. de marcore c. 5.
[b] Gal. de tuen. Val. ad Thraſyb. c. 35.
[c] Galen. 10. met. c. 8.
[d] Gal. ibid.
[e] Galen 10. meth. c. 11.
[f] Galen. 4. aph. com. 13.
[g] Ariſt. 4. met. c. 7.
[h] Gal. 2. aph. com. 18. & l. 3. de cauſ. pulſ. c. 17.
[i] Galen. 7. meth. 6.
[k] Gal. 9 de arti. com. 30.
[l] Galen. de marcore c. 9.
[m] Galen. 7. meth. c. 6.
[n] Galen. 10. meth. c. 11.
[o] Galen. 5. meth. c. 12.
[p] Galen 7. meth. c. 6.
[q] Gal. ibid. & 5 meth. c. 12.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. ibid.
[t] Galen 7. meth c. 8.
[u] Gal 2. de tu. Val. c. 12.
[a] Galen. 9. c. 5.

Digitized by Google

medicamentis, quæ ſupra ad hecticam febrem commemorauimus, vt cerato liquido, linimento roſaceo, aut ſucco frigidæ alicuius [a] herbæ, vt lactucæ, portulacæ, ſempervivi, quem imponemus ſuper illas partes in quibus [b] potiſſimum eſſe focum febris exiſtimabimus. detur potui aut aqua ſimplex aut ex deſtillatione cochlearum, teſtudinum, ſiue etiam gallinaceorum pullorum deſtillatione extracta, aut vinum aquoſum tenue maxime dilutum. At cum calefacere oportet refrigeratum corpus, quemadmodũ in ſenio vel naturali vel ex morbo, valet [c] vinum vetus quod tamẽ amarum non ſit, mel & per ſe, & mixtum cum lacte. Inunguntur externæ partes oleo nardino [d] aut maſtichino, cui additur aliquid ceræ vt diutius inhæreſcat; neque enim permittuntur exſiccari. vtiliter etiam illinuntur pice ſemel quotidie, nam hæc medicina frequentius adhibita, humidam ſubſtantiam abſumit. Illud autem in calefaciendo obſeruandum eſſe diximus, vt magis augeatur qualitas, quam quantitas caloris, propterea maxime proficiunt, quæ moderata ſunt, & tali calore prædita qualis noſter eſt, tenetur ſuper ventriculo [e] catulus pinguis cum homo iacet, aut puerulus boni habitus. Ad moderandum vero exceſſum frigoris & caloris valent ſimiliter quæ moderate calida ſunt, vinum, lac, mel, intus, ſimiliter extrinſecus catulus aut puerulus: balneum aquę dulcis vitandum eſt ne vires deficiant ob animæ defectionem cum nimium ſpiritus exhalent, pro balneo magis vtimur leuiter [f] adſtringentibus ac refrigerantibus, vt claudãtur foramina cutis, ne ſpiritus exhalent: flabellis ventum facimus, inungimus oleo melino cutem, vt denſior reddatur. Ad reficiendos [g] vero ſpiritus exhauſtos nihil æque conducit ac potio vini tenuis, aqua quæ ex carne pulli gallinacei per deſtillationem communiter extrahitur, ſiue etiam quæ longe maiorem apppatarum poſtulat, quam carnis aquam nuncupant. hoc pacto igitur & animæ defectioni ſuccurrimus, & inæqualis exceſſui frigoris & caloris.

[a] Galen. 10. meth. c. 9.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. 5 de tu val. c. 5. & 7. & l. de marcore c. 9.
[d] Galen. 7. meth. c. 7.
[e] Galen. 7. meth. c. 7.
[f] Gal. l. de marcor. c. 9.
[g] Gal. ibid. l. 12. meth. c. 4.

Finis Librorum de Febribus.

SERE-

SERENISSIMO FRAN- · CISCO MEDICI

Magno Hetruriæ Duci ſecundo.

Vidus Vidius Iunior felicitatem.

INter cætera volumina Sereniſſime Dux, Ducum maxime atq; optime, quæ ratione exquiſitiſſima de vniuerſa arte medica Vidus Vidius Patruus meus conſcribere aggreſſus eſt, & ego ſumma cura ac diligentia recognoui, & numeris omnibus abſolui, vnum eſt quod inſcribitur Pars ſecunda de curatione generatim: In quo (cum parte prima perſecutus eſſet Vidius omnia quæ generatim, atq; in vniuerſum pertinent ad cognitionem curandorum, ac rectam rationem curandi,) antequam pergat ad propulſanda propria vitia cuiusq; partis, curationẽ proſequitur eorum morborum qui vel vniuerſum corpus opprimunt, vel eas partes quæ vt genéricam naturam habent, ita generice vna cum ſuis affectionib. concipi poſſunt. Huiuſmodi volumẽ vel inuitus in duas partes ſecare coactus fui, quarũ priorem, quæ ſeptẽ libros cõtinet de curandis febrib. ob eas quas tũc expoſui cauſas, ſuperiore anno ſeorſum Florentiæ imprimẽdam curaui. Modo vero, ne eas tractationes, quas monẽte rei natura Patruus prudẽter ſimul coniunxit, amplius ſeiunctas circũferri permitterẽ, ac vt quamplurimis iiſdemq; doctiß. viris Medicæ Artis ſtudioſis me ad id cohortantibus, morem gererem, ideo alteram eiuſdem voluminis partem (in qua curatio morborum tota ſubſtantia repugnantium cum natura noſtra, tumorũ præter naturam, exitus articulorũ à ſua ſede, & ſolutionis vnitatis in partib. mollibus, mediis ac duris exactiſſime explicatur) cẽſui nunc in lucẽ eſſe proferendam. Quam nõ ſecus ac priorẽ tibi Dux Sereniß. conſecraui, vt nõ minus auctorem ac perfectorem, quam patronum & defenſorẽ cõmunem vtraq; cognoſceret: præter quam quod ſpero fore, vt liber hic vel auguſtiſſimo duntaxat nomine tuo munitus, honorifice apud omnes ſuſcipiatur. Vale Princeps ſapiẽtiſſime. Deus autem Opt. Max qui te Hetruſcæ Reipubl. ſummo & naſci, & hactenus viuere præſidio atq; ornamento voluit, ad nominis ſui gloriam, & Hetruriæ vtilitatem quam diutiſſime incolumem ſeruet.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ,

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Primus.

QVI EST DE MORBIS TOTA SVBSTANtia pugnantibus cum natura noſtra.

De conſenſu & diſſenſu totius ſubſtantia. CAP. I.

Res temperatione quatuor elementorum coagmentatæ, cum inter ſe conferuntur, non ſolum primis atq; euidentibus qualitatibus, ſed quadam etiam latente vi totius ſubſtantiæ, aut conueniunt aut diſſident, aut neque omnino conuenientiam habent, neq; omnino [a] diſſidium. Eſt autem rerum conuenientia quaſi vocum in harmonia conſenſus, diſſidium earundem, quaſi ſymphonia diſcors. Humanum corpus, vbi cum aliis rebus in comparatione coniungitur, cum quibuſdam tantam ſimilitudinem obtinet, vt vna coniunctione naturæ, quam συμπάθειαν Græci vocant, cōſtrictum eſſe videatur: [b] à quibuſdam ita diſſidet atq; abhorret, vt contrarium ſit, habeatq; pro conſenſu diſſenſum, quē Græci nominant ἀντιπάθειαν. Alimenta quamuis differant, ſunt tamen finitima partibus noſtris, [c] ita vt ab ipſis attracta & mutata, ſimilia penitus reddantur. Catharctica hoc eſt purgantia medicamenta ſuccis, qui in corpore noſtro verſantur, adeo ſimilia ſunt, vt ipſos attrahant, & accedente leni naturæ impulſu educant. Medicamenta, per quæ contra venena pugnamus (ἀντιφάρμακα & ἀλεξιφάρμακα Græce dicuntur) mediam naturam habent inter alimenta, quæ nobis ſimilia ſunt, & venena, [d] quæ contraria: quamobrem neq; nocent vt hæc, neq; illorum modo nos alunt, ſed veneni, [e] & ſuccorum prauitati aduerſantur, & ita nobis ſuccurrūt. Sunt & alia plura diſſimilia non tamen contraria nobis, quemadmodum palea, fœnum, lignum, corium, oſſa, quæ nos alere non poſſunt, nullum tamen afferunt detrimentum. Illa vero quæ ſiue intus ſumpta, ſiue extrinſecus admota, aut valde noxia ſunt, aut etiam mortifera, non tantū diſſimilia ſunt, ſed etiam contraria, ita vt ex toto nobis aduerſentur. Debent autem coniunctio, diſſimilitudo, & repugnantia, quas propoſuimus, ad totam ſubſtātiam, & proportionem quandam referri, non ad euidentem primarum qualitatū moderationem, aut exuperantiā, ſiquidem chamæmelum nullum nutrire hominē poteſt, quamuis temperationem multis [f] ſimilem nactū ſit: Terra lemnia virus extinguit, quod non faciunt [g] cōplura alia ſimiles qualitates præſeferētia. Aconitū quod mortiferū eſt, nō valde nocet frigoris aut caloris immoderatione, ſed quod tota ſubſtantia pugnet cum natura noſtra: repugnantia hæc ſępe vehementer lædit ſimplices partes noſtri corporis, & longe grauiores efficit morbos, quam illi ſint, qui ſpectant ad qualitates euidentes. Cæterū morbos eiuſmodi repugnantia contentos, quos tota ſubſtantia nobis aduerſari dicimus, breuiter in ſuperioribus libris cōplexi ſumus, qua [h] de morbis, de cauſis, de ſignis, de curatione generatim egimus: eoſdē nūc propoſitū eſt vberrime explicare, primo in vniuerſum, deinde ſpeciatim, non ſecus quam febres quas proxime abſoluimus. Morbi ergo qui tota ſubſtātia nobis aduerſantur, nō pertinent ad alicuius euidentis qualitatis immoderationē, ſed ad repugnantiā totius ſubſtātiæ, ob quā ſummopere lędunt, & grauiſſima afferūt ſymptomata, ita vt celerrime nos interimāt, & difficulter ſanentur: eiuſmodi ſunt febres peſtilētes, & mala illa, quæ ex medicamētis pernicioſis, & ex ictu ac morſu ſerpētis, aut feræ alicuius naſcūtur, aut ex aſpiratione Auerni, vel loci alicuius putris, vt omittā nunc eos qui à fulmine percuſſi ſtatim intereunt, ita vt nullum detur ſpaciū curandi, & ſimul moriātur atq; ægrotent. Ad repugnantiā totius ſubſtātiæ ſpectat etiā morbus Gallicus, qui citra inſignē euidentis qualitatis exuperantiā, grauiter tentat, atq; affligit fere oēs corporis partes. Quod vero & hic & alii cōplures, vt febris peſtilēs, lippitudo, ſcabies, phthiſis, cōtagione alios cōtaminet, ac ſimili morbo afficiat, magis tribuendū eſt [i] putredini glutinoſos quoſdā, ac putridos vapores afflanti, quā repugnātię totius ſubſtātiæ, cuius cauſas perquirere nūc tēpus eſt.

[a] Gal. 6. 6 epid. com. 5.
[b] Gal. lib. 5. morb. c. 1.
[c] Gal. l. 1. de tu. Sal. c. 3.
[d] Gal. l. 1. de nat. fac. c. 14.
[e] Gal. l. 5. ſimp. c. 18.
[f] Gal. l. 3. ſimp. c. 10.
[g] Gal. l. 9. ſimp. ca. de terris.
[h] Vide in l. 1. de cur. gene. c. 6 part. 1.
[i] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 2.

De cauſis morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra. CAP. II.

QVILIBET morbus cum vitæ munera offendat [k] neceſſe eſt verſetur in partibus ſolidis, à quibus illa perficiuntur, ſiue proxime ipſas occupet, ſiue reſideat in materia, quam continent. Qui proxime illas occupat, [l] non fouetur amplius à cauſa continente, cum iam factus ſit, neque vltra fiat, ſicut ille qui per vitioſam materiam eaſdem afficit. Euenit hoc quoque morbis qui totius

ſui ſtan-

[k] Gal. lib. de diff. morb. c. 2 & 7.
[l] Gal. lib. 11. meth. c. 2 & l. 8. meth. c. 1.

ſubſtantiæ repugnantia nos lædunt, nam iſti etiam ſi ſolidis partibus hæreant, non fouentur amplius à cauſa continente: ſin per materiam quam habent vitiatam, in ipſis reſident, ab eadem tanquam à continente cauſa retinentur. Vt autem nunc propoſiti morbi aut iam facti ſunt, aut adhuc fiunt, ſic materia vitioſa aut ipſos fecit, aut iam nunc facit, hæc non ſolum cauſa eſt, ſed etiam continens, illa cum vel præterierit, vel nihil amplius efficiat, non poteſt amplius nominari cauſa, niſi vocabulo abutamur, ſicuti cum cauſam quoque dicimus eam, quæ adhuc efficit. Sed ſiue præterierit, ſiue adhuc maneat, ſiue effecerit, ſiue adhuc efficiat, aut contracta eſt in corpore noſtro, aut externa eſt, [a] & aliunde venit. Contrahuntur in corpore noſtro humores interdum adeo praui, vt venenorum vim æquent, qui hominem præcipitant vel ſubito, vel paulatim, non ſecus quam illa, quæ non omnia percelerem interitum afferunt, ſed quædam vbi læſerunt partes ignobiliores, diu latent prius, quam pertingant ad præcipuas, & hominem interimant, veluti virus canis rabioſi, quod vbi per morſum inſeritur, poſt aliquot menſes efficit aquæ metum, & hominem [b] necat. Humores autem qui in corpore gignuntur, ad hanc peruenire prauitatem iudicauit Pelops Galeni præceptor, [c] cum videret ſine externa cauſa percelerem aliquando interitum, qualis mortifera pocula ſequi ſolet, neque enim hoc illi videbatur referri poſſe ad copiam, aut euidentem qualitatem humoris noxii, ſed ad repugnantiã totius ſubſtantiæ: propterea placuit veteribus medicis, non ſemper tribuendam eſſe mortem dato veneno, quando in mortuo corpore indicia, & veſtigia illius fuerint, quod eadem ſequi ſummam humorum prauitatem poſſint. Contrahuntur autem hæc [d] in corpore noſtro, quod ex vitioſis cibis ac potionibus ſtatim gignantur, [e] aut licet principio boni colligantur, quod vitientur vel ex aere putri, vel ex nimia retentione, nam cum cocti ſunt, non poſſunt amplius perfici, cumque aſſidue mutentur à calore noſtro [f] neceſſe eſt deteriores fiant, adeo vt interdum perniciosi euadant, [g] vnde ſanguis menſtruus, & ſemen, vbi nimium retineantur, in virus quoddam vertuntur, quod aliquando hominem ſtrangulat: quæ optima ſunt, cum mutantur, neceſſe eſt praua fiant, [h] ſicuti lac in mammillis adſtrictum, aut ſanguis ex venis fuſus in aliqua parte corporis. Cauſæ externæ multæ ſunt, vt aer peſtilens, [i] aſpiratio auerni, vapor exhalans à corpore ægrotantis contaminato, venenum quod intus detur, aut ſolo cutis contactu noceat, aut per morſum & aculeum inſeratur. Redditur aer interdum ita peſtilens, vt contaminet eos quos circumfundit, & peſtilentiam faciat, qualis illa fuit Athenis, quam Thucydides primum recenſuit, [k] deinde Lucretius his verſibus expreſſit.

[a] Gal. li. 3. de loc. aff. c. 7.
[b] Gal. 5. 3. epid. com. 71.
[c] Gal. l. 3. de loc. aff. c. 7.
[d] Gal. li. 1. de diff. febr. c. 3.
[e] Gal. li. 1. de diff. feb. c. 4.
[f] Gal. l. 6. de loc. aff. c. 5.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. lib. 1. de diff. febr. c. 4.
[i] Gal. ibid.
[k] Lucr. li. 6.

„ *Hæc ratio quondam morborum & mortifer æſtus*
„ *Finibus in Cecropis funeſtos reddidit agros,*
„ *Vaſtauitq́ vias, exhauſit ciuibus vrbem.*
„ *Nam penitus veniens Ægypti finibus ortus,*
„ *Aera permenſus multum, camposq́ natanteis,*
„ *Incubuit tandem populo Pandionis: Omnes*
„ *Inde cateruatim morbo mortiq́ dabantur.*

Aſpiratio putris loci aut auerni interdum nocet, ſed plerunque interitum affert, [l] vt eſt apud Lucretium, ait enim.

[l] Lucr. lib. 6.

„ *Nunc age, auerna tibi quæ ſint loca cunq́, lacusq́*
„ *Expediam, quali natura prædita conſtent,*
„ *Principio, quod auerna vocantur: nomen id ab re*
„ *Impoſitum eſt, quia ſunt auibus contraria cunctis:*
„ *E regione ea quod loca cum venere volantes,*
„ *Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,*
„ *Præcipitesq́ cadunt molli ceruice profuſæ*
„ *In terram, ſi forte ita fert natura locorum,*
„ *Aut in aquam ſi forte lacus ſubſtratus auerni:*
„ *Is locus eſt Cumas apud, Hetruſcos & monteis*
„ *Oppleti calidis vbi fumant fontibus aucti:*

Vapor quem genitalibus partibus afflant, qui morbo gallico tenentur, tota ſubſtantia nobis inimicus eſt, & contagione alios contaminat, licet non valde ſit exitioſus. Venena quæ ſumuntur, aut ſunt naturaliter infra cibis, & potionibus, aut ipſis ſparguntur: ſuppeditantur tam hæc quam illa, à metallicis, à ſtirpibus quæ è terra naſcuntur, à belluis: alia quæ per morſum inſeruntur, à quadrupedibus vel ſerpentibus emanant: quæ per ictum, ab aculeo ſcorpionum, inſectorum & quorundam piſcium, præterea à telis vel ſagittis venenatis: adeo autem inimica ſunt naturæ noſtræ, vt cum vix, aut ne vix quidem materiam relinquant inſignem, vel per ſpiritus ſtatim lædant quaſi radii Solis, per vniuerſum corpus penetrantia, vel ſola qualitate ſanguinem corrumpant, qui deinde alium proximum contaminat, & hic rurſus alium, donec totus vitietur in omnibus partibus corporis: quod ſi icta pars neruoſa ſit, virus primo ipſam contaminat, hæc deinceps afficit proximam, donec noxa ad cerebrum perueniat: vbi lacerantur arteriæ, virus per eas permeat ad cor: vbi venæ, per eaſdem fertur ad iecur. At non ſolum tela, ſed medicamenta etiam venenata, quę ad partes vulneratas aut vlceratas dantur, ſanguinem afficiunt, qui venenatus proximum corrumpit, donec totus venenum concipiat, & interitum afferat: quamobrem præcipiunt medici, eum adhibetur [m] homo qui vulnus à ſerpente illatum exugat, vt caueat ne quod in gingiuis, palatone, aliaue parte oris vlcus habeat, vt tutus ipſe ſit, & tutum præſtet eum qui ictus fuit. Huiuſmodi ſunt cauſæ tam internæ, quam externæ illorum morborum, qui tota ſubſtantia nobis aduerſantur: pergamus ad ſymptomata.

[m] Corn. Celſus lib. 5. c. 27.

De Symptomatibus, quæ morbos ſequuntur tota ſubſtantia nobis inimicos.
CAP. III.

AFFERT communiter hic morbus proportione magnitudinis grauiora ſymptomata, quam cæteri, ſiue ex aere peſtilenti, ſiue ex ictu venenato, ſiue ex mortifero poculo, ſiue per contagionem ex vapore putri, ſiue ex ſuccorum prauitate oriatur. Quandoquidem ex aere peſtilenti fit febris, [a] quæ licet parua videatur, multo deterior eſt, quam ardens. Ex ictu ſcorpionis, & ex morſu viperæ, minimam plagam tanta mala conſequuntur, quanta ne à maximis quidem [b] vulneribus fieri videmus. Exigua pars veneni ſumpta longe magis de naturali ſtatu deturbat ac dimouet ſanitatis effecta, quam ſi magna copia ſumatur eorum, quæ vehementi calore, aut frigore nocere ſolent. Contagio putris vaporis tota ſubſtantia repugnantis, quantam offenſionem faciat, demonſtrant, qui in morbum gallicum incidentes pene deformantur. Ex prauitate ſuccorum, qui colliguntur in nobis, vbi naturæ noſtræ penitus aduerſentur, quamuis perpauci ſint, ſæpe magis terribilis noxa oritur, quam illa ſit, quæ multos, & euidenti qualitate admodum immoderatos ſequi conſueuit. Ex quibus intelligi poteſt morbos omnes, qui tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra, ſi cum aliis comparentur, vel æqualis magnitudinis, vel etiam maioris, afferre ſymptomata longe grauiora, magis tamen, & minus, pro maiori, & minori repugnantia, tum pro viribus hominis, quæ cum validiores ſunt, magis renituntur cuilibet offenſæ: verum vt grauiora, ita etiam plura ſymptomata naſcuntur ex propoſitis morbis, quam ex aliis, quandoquidem & plures, & præcipuæ partes offenduntur, quæ poſtea deſunt officio ſuo & muneri: cumque ſubſtantia partium ſolidarum in alienam degeneret, neceſſe eſt qualitates quoque, quæ illi accidunt, præter naturam mutari, atqui mutantur etiam quæ naturaliter retinentur, aut detruduntur, ita vt nullum ſit genus ſymptomatum, quod non fiat ex his morbis, quamuis ſpecies quæ ſub illis generibus comprehenduntur, interdum plures, interdum pauciores, & modo hæ, modo illæ ſe oſtendant, id quod partim proficiſcitur à partibus quæ lęduntur, partim à morbis lædentibus, nam illæ cum plures imbecillæ ſunt, plures tentantur, ita vt plures ſymptomatum ſpecies ſuperueniant, & aliæ atque aliæ, prout magis hæ vel illæ partes ſunt offenſioni opportunæ. Morbi vero propoſiti non omnes æqualiter affligunt quamlibet partem corporis, ſed alii plures offendunt, ſicuti qui fiunt ex venenis lædentibus cor, quo læſo neceſſe eſt debilitari partes omnes, & quamuis ſymptomatum ſpeciem excitari, alii pauciores vt febres peſtilentes, antequam cor grauiter opprimant, tum alii quaſdam partes proprie vexant, & earum munera [c] impediunt, quemadmodum illi, quos afferunt cantharides ſumptæ, veſicam & renes, lachryma papaueris cerebrum, lepus marinus pulmonem. Proferemus [d] autem in vnoquoque genere ſymptomatum ea, quæ in his morbis frequentiſſime apparent. Ex actionibus [e] læduntur animales præcipuæ, vt intelligentia, ratio, & memoria, læditur ſenſus, læditur motus, vnde homo delirat, ſtupet, aut etiam grauiter dolet, incidit in vertiginem, in neruorum diſtentionem, in tremorem, tum in tantam difficultatem anhelitus, vt ſtrangulari videatur. Ex vitalibus pulſus vel ex toto interit, vel intermittit, & valde exilis atque imbecillus redditur, conuelluntur vires, accedit animæ defectio. Ex naturalibus corrumpitur coctio, auſertur cibi appetitio, accedit ſitis intolerabilis. Ex qualitatibus corporis [f] videtur cutis emortua, plumbea, nigra, tangitur frigida, maxime autem refrigerantur extremæ partes, quod calor vna cum ſpiritu ac ſanguine reuocetur ad partes internas. Ex his quæ præter naturam retinentur aut detruduntur, eſt ſudor frigidus circa caput, & collum, vomitus, ſanguinis fluxus, vrinæ retentio. Huiuſmodi ergo ſunt ſymptomata, quæ conſpiciuntur in morbis tota ſubſtantia nobis aduerſantibus.

[a] Gal. li. 1. de diff. febr. c. 4.
[b] Galen. l. 3. ſimplic. c. 22. & c. 23.
[c] Gal. lib. de theriac. ad Piſon. c. 4.
[d] Gal. lib. 3. ſimpl. c. 23.
[e] Gal. lib. de theriac. ad Piſon. c. 4.
[f] Galen. 1. 6. ep. com. 29.

De differentiis morborum tota ſubſtantia nobis aduerſantium. CAP. IIII.

DISTINGVITVR tam genus quam ſpecies quælibet illorum morborum, qui ad totam ſubſtantiam referuntur, iiſdem differentiis, quibus diſtingui in vniuerſum monſtrauimus morbos omnes. Nam omiſſis aduentitiis, alię aut conſtituunt ſpecies, quas explicabimus, cum poſt tractationem in vniuerſum pergemus ad ſingulas ſpecies perſequendas, aut mutationem aliquam faciunt, quas nunc tractabimus. Depromuntur autem [g] vel à ſubiecta materia, vel à modo, quo huius morbi formam accipit, vel à magnitudine, loco, motu, tempore, hanc formam in ſubiecta materia conſequentibus, vel à cauſis ipſam efficientibus, vel ab effectis, quæ inde proficiſcuntur. Suppeditat [h] nobis ſubiecta materia differentias ob diuerſitatem ætatis, temperationis, virium, ſiquidem propoſitus morbus pro varia ætate, temperatione, viribus, varia mala affert, & vario modo curãdus eſt. Ex conſequentibus formam in ſubiecta materia, oriuntur differentiæ à magnitudine, cum non ſemper æqualis ſit, ſed modo maior, modo minor, vnde & magnus, & paruus dicitur: à numero quod vel ſimplex ſit, vel multiplex, & compoſitus cum aliis malis: à loco quod vel ſit communis totius corporis, vel occupet plures, vel pauciores partes, & has aut illas: à motu quod ſit celer, vel tardus, continuus vel intermittens, ordinatus, vel inordinatus: à tempore quod recens, aut vetuſtus, quod item incipiat, augeatur, vigeat, remittatur: à cauſis quod ſit communis veluti peſtilentia, vel proprius, vt cum venenum ſumitur: ab effectis quod ſit ſalubris, vel exitioſus. Huiuſmodi ſunt differentiæ, quas maxime attendimus in propoſito morbo.

[g] Vidus li. 4. de curat. gener. c. 1 par. 1.
[h] Vidus ibidem.

De recognoſcendis in homine rebus præter naturam ad repugnantiam totius ſubſtantiæ attinentibus. CAP. V.

EX rebus [l] præter naturam quas propoſuimus, ſymptomata ſenſu ipſo percipiuntur, cauſæ quæ adhuc manent, mente coniiciuntur ex morbo ipſo, quem efficiunt. Quæ prætericrunt partim

[l] Hippoc. & Gal. 1. progn. 8.

de ægro-

de ægrotante, & eius familiaribus audiuntur, partim intelliguntur ex effectis, qualia ſiunt ab aliis cauſis, vt in ſequentibus patebit, cum ad tractationem ſpeciatim veniemus, nunc eo tantum incumbendum nobis eſt, vt doceamus, qua ratione recognoſcatur morbus vna cum ſuis differentiis. Latet hic ſenſum, & idcirco mente comprehendi debet, ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. In vniuerſum igitur cum antegreſſa ſunt ea, quæ ante cauſati ſumus, vt aer peſtilens, aſpiratio auerni, vapor valde prauus ac putris contagione contaminans, plaga venenata, medicamentum mortiferum, ſuccorum extrema prauitas, monſtrat morbum tota ſubſtantia nobis aduerſari. Ex his item [a] quæ proſunt aut obſunt, colligitur idem morbus, cui medentur, quæ ſubſtantiam habent mediam inter ipſum & naturam noſtram, vt allium, terra lemnia, & armena, antidoti; obſunt non ſolum illa, quæ tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra, ſed alia etiam, quæ euidenter putredinem augent. Maxime autem firma indicia ſumuntur ab effectis, hoc eſt à ſymptomatibus, quæ ante monſtrauimus grauiora & plura excitari, quam à cæteris non ſolum æqualibus, ſed etiam maioribus, potiſſimum delirium, ſtupor, vertigo, dolor, tremor, neruorum diſtentio, ſumma difficultas anhelitus, pulſus vel nullus vel admodum paruus atque imbecillus, animæ defectio, cibi faſtidium, ſitis intolerabilis, color plumbeus, liuidus, aut niger, frigus partium extremarum, ſudor frigidus circa caput, & collum, vomitus, ſanguinis fluxus, vrinæ retentio, aut difficultas. Differentiæ, quas propoſuimus, eadem via recognoſcuntur qua morbus, quem tota ſubſtantia repugnantem monſtrauimus: nam hic mente concipitur facta coniectura ex indiciis ſumptis à cauſis, à iuuantibus, & lædentibus, ab effectis: eadem igitur indicia monſtrant differentias morbi, quatenus differentiam aſſumunt ſimilem, ſeu aperte, vt cum magna magnum denunciant, parua, paruum, ſeu implicite, vt cum celerem indicant, quæ habent in ſe vim celeritatis, tardum quæ tarditatis.

[a] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 18.

Prognoſticum in morbis tota ſubſtantia inimicis. Cap. VI.

EX futuris quæ in hoc morbo præſagienda ſunt, exitus expectari triplex poteſt, cum aliqui liberentur, vt interdum ex febre peſtilente; aliqui intereant, vt plerunque in venenis & ictu venenato vſu venit; aliqui neque decedant, neque ſanentur, vt ſolent illi qui morbo gallico laborant; ſed quem expectare oporteat coniiciemus ex cauſis, ex natura [b] videlicet & morbo inter ſe collatis: nam ſi vis naturæ atque auxiliorum artis ſuperare vim morbi, cauſarum, ac ſymptomatum videatur, ſalutem pollicebitur: contra ſi minor appareat, & ab ea ſuperetur, interitum; vbi altera alteram non ſuperet, prædicemus hominem manſurum in eodem ſtatu. Colligitur [c] naturæ vis ex eſſentia qua continetur, hoc eſt ex temperatione moderata, ad quam refertur ætas; ex cauſis, vt victu ſalubri; ex vtilitate, & noxa remediorum quæ adhibentur, ſi ea quæ parum prodeſſe ſolent multum proſint, & quæ multum obeſſe, parum obſint. Ex effectis vt ex actionibus ſingularum partium, ex qualitatibus corporis, ex his quæ retinentur aut detruduntur, parum à naturali ſtatu mutatis; monſtrant enim hæc omnia robur naturæ validum. Contra [d] vis morbi colligitur non ex eſſentia quæ latet, ſed ex cauſis, vt prauitate ſuccorum, vapore putri, aere peſtilente, telo venenato, mortifero poculo, quæ vbi magna fuerint, magnum morbi robur denunciant; ex his quæ proſunt aut obſunt, nam ea quæ multum prodeſſe conſueuerunt, ſi nihil aut parum proſint, ea quæ parum obeſſe, ſi multum obſint, indicant ſimiliter morbi robur magnum; id quod faciunt etiam ſymptomata cum augentur, nam cum remittuntur, indicant naturam validiorem eſſe, vbi autem non ſolum multa ſed etiam magna fuerint, robur morbi validum pateſaciunt; quemadmodum ex actionibus læſis animæ defectio, ac neruorum diſtentio, ex qualitatibus liuor [e] ac nigrities cutis, & frigus partium extremarum; ex his quæ detruduntur ſudor frigidus [f] capitis & ceruicis, ex quibus omnibus intelliges naturam ſuperari à morbo, & hominem interemptum iri. Tempus quo expectare ſalutem vel interitum oportet, & longum eſſe poteſt, & breue; ex repugnantia enim totius ſubſtantiæ, quidam vel eadem hora, vel eodem die decedunt, vel non diu trahuntur, vt illi quos vipera percuſſit, quidam intra ſeptimum aut certa intra decimum quartum diem ſanantur aut pereunt, veluti plerique eorum quos prehendit peſtilens febris, quidam neque cito ſanantur neque cito intereunt, vt icti à cane rabioſo. Præfiniri autem certum ac ſtatutum tempus non poteſt ob varietatem non ſolum cauſarum, ſed etiam corporum. Verum citone, an tarde expectare vtrumuis exitum oporteat, demonſtrabunt [g] eædem cauſæ quæ ipſum denunciant; nam vbi naturæ vis ſuperet vim morbi, ſi multo, expectare citius ſalutem debemus, ſi paulo, tardius. Eadem ratio eſt morbi, qui cum naturam ſuperat, ſi multum, timere celerem mortem oportet, ſi parum, tardam. Via ſalutis duplex eſſe poteſt, cum vel morbus partim à calore naturali, partim ab antidotis ſuperatur, vel expellitur virus. Via interitus eſt quod & morbus & ipſum virus permeet ad cor, idque adeo lædat vt nequeat ſuo munere fungi, finitur enim [h] vita cum cor moueri deſinit, & non facit amplius ſuum officium. Sed cum vna hæc ſit via interitus, prædici abſolute poteſt, nam ſalutis viam conuenit diſtinguere vt proxime monſtrauimus.

[b] Gal. lib. 4. de praſag. expulſ. c. 11. & lib. de cōſtit. artis c. 18.

[c] Vide in lib. 10 de curat. gen. c. 1 par. 1.

[d] Vide ibidem.

[e] Gal. 2. tertii ep. com. 5.

[f] Hippoc. & Galen. lib. 1 progn. 26. & lib. 4. aphor. com 37.

[g] Gal. lib. 4. de praſag. pulſ. c. 11 & li. de conſtit. artis c. 18.

[h] Gal. lib. de maraſmo. c. 5.

Quomodo præcaueri & curari poſsit morbus tota ſubſtantia nobis inimicus. Cap. VII.

CVM videatur morbus tota ſubſtantia pugnans cum natura noſtra, præcaueri facilius poſſe quam curari, præſtat de præcautione prius agere, deinde ad curationem venire, præcauebitur ſi & cauſa enitetur, & corpus reddatur illi minime opportunum. Cauſa [i] eſt ſuccorum prauitas, aer peſtilens, aſpiratio auerni, ictus à telo venenato, mortiferum poculum, contagio humidis vaporem

[i] Gal. li. 1 de diff. feb. c. 3. & 4.

putrem afflantis. Verum ad hæc effugienda nulla opus eſt arte, cum vel imperiti ac rudes nouerint omnia hæc effugere, ſæpe enim audierunt, & vſu ipſo compererunt, qui ſibi gignant ſuccos pernicioſos: Iidem vbi intelligunt aërem eſſe peſtilentem, ſi poſſunt ipſum fugiunt, & ſecedunt in loca ſalubria, aut igne & odoribus corrigere ipſum conantur, fugiunt aſpirationem auerni, cauent venena, cauent morſus atque ictus anguium ac ferarum, cauent contagionem hominis praue aliquo vitio contaminati, id quod ſine medicinæ præceptis faciunt communi quadam prudentia edocti. At quo pacto reddatur corpus noſtrum tale vt minime pateat eiuſmodi noxæ, medici duntaxat intelligunt, monſtrabitur autem à nobis diligenter, cum ſingulas huius morbi ſpecies tractabimus. Nunc in vniuerſum ſcire licet corpus [a] noſtrum, vbi purum eſt, vbi non redundat multis aut prauis ſuccis, vbi naturali perſpiratu non caret, maxime à prædictis cauſis defendi: quamobrem mitti ſanguis debet vbi copioſior fit, dandum & catharticum vbi praui ſucci redundent, ſi interclusus [b] ſit aditus his quæ per corpus noſtrum feruntur, aut exitus his quæ detrudenda ſunt, patefieri debet, ita vt relaxentur quæ nimis adſtricta ſunt, remoueantur quæ obſtruunt, minus etiam læderur homo, ſi quibuſdam præſidiis vtatur, vt ſi ſumat theriacem, antidotum Mithridatis, [c] ex ſanguinibus, ex terreſtri crocodylo, ex ſcordeo, ex Gemmis, antidotum ſaxonicam, Athanaſiam zopyri, ſiue quam doctiſſimus Matthæolus compoſuit aduerſus omnia venena; terram lemniam cum iride, baccis lauri, ac melle, terram armenam, [d] Iuglandem cum ruta, caricis ac ſale, citrium cum cortice pulpa & ſeminibus, mala cytonia [e] Rutam, Cornu Rhinocerotis, ſeu Vnicornis, aut etiam lapidis Bezaar, vel lapidis Malacenſis tenuiſſimum puluerem ex albo vino atque odorato, ſeu ex aqua cinamomi, herbæ quam ſcorzoneram Hiſpani nuncupant, ſeu etiam vincetoxici radicem exiccatam cum vino, ſeu earundem ſuccum aut etiam aquam quæ per deſtillationem ex ipſarum foliis extrahitur, elixir quod appellant: Vel inungatur oleo ex ſcorpionibus ſiue Gregorii Carauitæ, ſiue Matthæoli, ſiue Magni Ducis Hetrutiæ, aut etiam Balſamo quod ex Orientali India transfertur & aliis id genus præſidiis, quæ vt à venenis, ita etiam ab aliis tota ſubſtantia inimicis tueri hominem poſſunt.

- [a] Gal. li. 1. de diff. feb. c. 4.
- [b] Gal. ibid.
- [c] Gal. lib. de theriaca ad Piſo. c. 16.
- [d] Gal. li. 2. de antidotis c. 9.
- [e] Athenæus lib. 3. Dypnoſoph.

Iam vero vt curetur hic morbus, cum iam adeſt, diſtinguere primum oportet, iungatur ne cum cauſa continente, ſi quidem hanc prius neceſſe eſt auferre. Eſt autem continens cauſa vel humor admodum prauus & corruptus in corpore noſtro, vel venenum ac virus iam conceptum, vtrumuis ſit, partim educendum eſt, partim corrigendum: tutius tamen educitur quam corrigatur, humor purgandus eſt, venenum euomendum, virus quod per morſum aut ictum inſeritur extrahendum aut per idonea medicamenta, aut per [f] cucurbitulas, aut per hominem ore ſugentem. Corrigitur etiam humoris ac veneni prauitas, cum temperatur ac frangitur medicamentis illis quæ græce [g] ἀλεξιτήρια & ἀλεξιφάρμακα dicuntur, huiuſmodi ſunt Antidoti iam relatæ, huiuſmodi eſt aqua contra lethalia venena Matthæoli. Aqua bezoartica ſeu alexipharmaca Iacobi Theodoti, Aquæ Theriacales Rondeletii atque Andernaci, huiuſmodi eſt allium, gentiana, ſemen napi, ſemen melanthii, radix vincetoxici, morſus diaboli, radix tormentillæ, ſcordeum, cretenſis dictamnus, ſcorzoneræ hiſpanicæ ſuccus ſiue puluis, lapis Bezaar, lapis malacenſis, terra lemnia & alia id genus quam plurima. Cum nulla adeſt continens cauſa, mederi morbo oportet qui partibus ſolidis inſedit, tunc autē non opus eſt amplius educentibus, neque enim detrahenda eſt ſubſtantia ſolida, ſed mutanda & corrigenda, id quod commode faciunt medicamenta, à quibus proxime diximus temperari, ac frangi corrupti humoris ac veneni prauitatem; eadem igitur corrigunt hoc vitium, cum iam impreſſum eſt in partibus ſolidis, quamuis non ita facile vt in humoribus, facilius enim [h] mutantur quæ tenuiora ſunt, quam quæ craſſiora. Hanc curationem in vniuerſum traditam accommodare oportet ad ſingulas ſpecies, quibus licet eadem opera conueniant, varia tamen aptantur inſtrumenta, quæ recenſere oportet, vt quod cuique idoneum ſit appareat. Sed neceſſe eſt prius ſpecies omnes morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra indagare, quas diuidendo genus aſſequemur, ad quod iam aggredimur.

- [f] Cornel. Celſus lib. 5 cap. 27.
- [g] Gal. à ſexto epid. com. 5. & lib. 5. ſimpl. c. 18.
- [h] Gal. li. 1. de diff. feb. c. 1.

Species morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra. CAP. VIII.

BONO quod vnum eſt, multa contraria ſunt, & non vnum duntaxat: Virtuti quæ in medio [i] conſiſtit vtrunque extremum opponitur, vt fortitudini audacia, & formido, liberalitati auaritia & effuſio: Toti ſubſtantiæ noſtræ quæ vnum quoddam bonum eſt, multa contraria ſunt à quibus perimitur, quo fit, vt ſub genere eorum, quæ cum ipſa pugnant, multæ ſpecies comprehendantur, quarum omnium commune eſt vt ipſi aduerſentur: differunt tamen inter ſe, quod aliarum alia eſt proportio ac ratio mixturæ, quamuis quælibet naturæ noſtræ inimica ſit, & ipſam deleat. Sed quot & quæ illæ ſint inueniemus, ſi in memoriam reuocemus cauſas morbi tota ſubſtantia nobis inimici, quas ſupra expoſuimus: totidem enim ſunt ſpecies eiuſmodi repugnantiæ quot cauſarum, cum ſingulæ diuerſam, quamuis omnes alienam nobis mixturam nactæ ſint: hæc cum lateat, qualis ſit explicari non poteſt, oſtendimus [k] autem eiuſmodi cauſas, aut in nobis contrahi, aut externas eſſe. [l] Contrahuntur in nobis humores adeo vitioſi vt inſtar veneni nos abſumant, ſiue tales ſtatim gignantur ex cibis & potionibus prauis, ſiue qui prius boni geniti ſunt, corrumpantur & degenerent in deterrimos, veluti ſanguis, [m] ſemen, & lac, quæ interdum adeo vitiantur, vt eadem quæ à mortiferis venenis afferri videmus, mala afferant. Omnia autem ſub vna ſpecie comprehendi poſſunt, niſi dicas ſingulis humoribus ita corruptis, ſingulas cauſarum ſpecies contineri. Cauſæ externæ ſunt aſpiratio [n] auerni, aut loci admodum putris, aer peſtilēs, venenum deuoratum aut epotum, morſus atq; ictus venenatus, putris vapor quem afflat homo aliquo tali vitio contaminatus, quæ omnia externa ſunt & aduentitia, cum nihil eorum gignatur in corpore noſtro, ſingulæ autem efficiunt propriam ſpeciem repugnantiæ: ſed cum vnumquodq; ex ipſis plures ſub ſe ſpecies complectatur, ſingulæ quoque

- [i] Ariſt. lib. 2. Ethic. c. 6. & c. 7.
- [k] In hoc libro c. 2.
- [l] Gal. li. 3. de loc. affect. c. 7.
- [m] Gal. lib. 6. de loc. aff. c. 5.
- [n] Gal. li. 1. de differ. fib. c. 4. & lib. 6. ſexto epid. com. 5.

que excitant ſuam ſpeciem repugnantiæ, neque enim aſpiratio exhalat ſimilis à quolibet auerno, ſed alia ab eo qui in montibus Hetruriæ, alia ab eo qui prope Cumas, alia ex aliis locis puteibus, qualis illa fuit quæ ante decem & ſeptem annos Florentiæ & puerum, & iuuenem interemit. Erat in vico Diui Laurentii in quodam diuerſorio puteus magna ex parte oppletus fimi, fœcis, ac ſordis, in hunc forte incidit gladius, puer vt ipſum extrahat eo deſcendit, & ſtatim mortuus cadit, idem accidit iuueni, qui puerum educere ex puteo tentauit, idem & cani quem in eundem puteum proiecerunt, qui hæc ſpectantes periculum in cane potius, quam in ſe facere voluerunt, neceſſe autem eſt aſpirationem tota ſubſtantia naturæ noſtræ alienam ex putri illa materia, quæ in puteo continebatur, exhalaſſe, quæ ſtatim interitum attulit, veriſimile autem eſt, hanc alterius ſpeciei fuiſſe atque illam quæ exhalat ab auernis, & alterius eam rurſus quæ exhalat à foueis, vbi diu triticum ſeruatum eſt, cum primum aperiuntur, adeo autem pernicioſa eſt, vt ſæpe hominem repente enecet: ita vt morbus quoque licet idem genere ab omnibus excitetur, ſpecie tamen differat. Aer etiam peſtilens qui febrem peſtilentem facit, aliis locis ac temporibus diuerſus eſt, & non idem: peſtilentiæ enim quas vidimus, aut ſcriptas legimus, diſſimiles fuerunt, non æquè pernitioſæ, neque eadem mala apportarunt: petuntur venena multa à metallicis, ab his quæ è terra naſcuntur, à belluis. Exitialis ictus quamuis paruus & in parte ignobili vt in cute, multas habere cauſas poteſt, vt telum venenatum, vt aculeum, veluti ſcorpionis aut draconis marini, vt morſum Viperæ, aſpidis, dipſaci, hæmorroidis, ceraſtis, phalangii, canis rabioſi: quot autem hæc ſunt, totidem ſpecies repugnantiæ, & propoſiti morbi videntur inferre. Contagio quoque per vaporem putrem, tota ſubſtantia alienum contaminare nos poteſt, & tota ſubſtantia nobis inimicum morbum facere, qualis gallicus eſt, cuius ſpecies per ſe deprehenditur ab aliis diſtincta. Quotquot ergo ſunt cauſę, totidem dicemus eſſe ſpecies morborum tota ſubſtantia pugnantium cum natura noſtra, quæ vt genere conueniunt, ita eandem genere curationem poſtulant, vt item ſpecie inter ſe diſſident, ita requirunt propria auxilia ſpecie inter ſe differentia: ſed ſeorſum perſequi vnamquamque oportet ſumpto initio ab illa, quam faciunt vitioſi humores à nobis geniti.

De morbo quem faciunt humores tota ſubſtantia pugnantes. CAP. IX.

HVMORES quos contrahimus, interdum copia nos lædunt, interdum qualitate, hæc autem vel euidens eſt, vel occulta: morbi qui fiunt ab euidenti, ad immoderatam temperationem referuntur calidam, humidam, frigidam vel ſiccam: qui occulta, pertinent ad repugnantiam totius [a] ſubſtantiæ, quem morbum nunc tractamus, cuius eſſentia cum lateat, explicari non poteſt. Quamobrem cauſas & ſymptomata perſequemur, eſt igitur propoſiti morbi cauſa humor adeo vitioſus, vt tota natura nobis inimicus ſit, talis autem gignitur aut ex [b] prauis cibis ac potionibus, aut ex bono atque vtili aliquo humore, vt ex ſanguine, ſemine, & lacte, quæ adeo interdum [c] vitiantur, vt degenerent in virus. Quod autem ex cibis ac potionibus praui ſucci, gignantur in nobis pernicioſi eiuſmodi humores, indicio eſt peſtilentia illa quæ famem ſequitur, qualem Galenus [d] vidit Commodo imperatore, pauperes enim ob frugum penuriam quicquid offerretur, quantumuis prauum comedere coacti vitioſos ſuccos collegerunt, qui ſæuam ac miſeram peſtilentiam excitarunt: illi vero humores qui boni ſunt & ad alendum idonei, vitiantur partim ob cauſam externam vt ob [e] mortifera pocula, vel ictum venenatum, (de quibus in ſequentibus agemus) partim ob internum aliquem affectum ſine externo impulſu, ſiue quod multitudine canales obſtruant, veluti ſanguis menſtruus cum non [f] purgatur, aut ſemen redundans cum non emittitur: ſiue quod ex venis exeant, & in aliis locis non vtantur ſed cogantur, vt euenit ſanguini & lacti. Adde quod eiuſmodi humores cum perfecte cocti ſint & aſſidue à calore noſtro mutentur, neceſſe eſt in contrariam naturam vertantur, & tandem fiant deterrimi, ac veneni [g] modo pernicioſi ſint: ſed ſatis de cauſis. Sequuntur ſymptomata quæ in morbis, quos faciunt humores geniti in nobis ex cibis & potionibus praui ſucci, eadem ſunt quæ in febribus peſtilentibus apparent, longe plura ſcilicet & grauiora quam ſint illa quæ febres etiam magnas ſequi ſolent, vt delirium, veternus, maxima ſpirandi difficultas, cardialgia, ciborum faſtidium, ſitis inexplebilis, pulſus inæqualis ac languidus, animæ defectio, frigus partium extremarum, color plumbeus, liuidus, aut niger, deiectio & vrina nigra, atque admodum fœtida. At ſi morbus oriatur ex prauo humore in quem degenerauerit bonus, vt ſanguis [h] & ſemen, homo delitet aut attonitus manet, non ſentitur pulſus, ceſſare penitus reſpiratio videtur, ita vt familiares incerti ſint deceſſerit ne æger, an adhuc viuat. Ex lacte vel ſanguine concreto cum oritur propoſitus morbus, ſuperuenit animæ defectio, ſudor frigidus circa frontem, ſumma difficultas ſpirandi, quam affert vel læſio cerebri & neruorum, vel anguſtia inſtrumentorum reſpirationi inſeruientium ob prauitatem huiuſmodi humoris. Ex tribus præter naturam propoſitis, recognoſcuntur ſymptomata in ægrotante ſenſu ipſo, ſub quem non cadit morbus, ita vt mente conſiciendum ſit ſumptis argumentis à cauſis, ab iis quæ proſunt aut obſunt, ab effectis. Cauſa eſt humor tota ſubſtantia alienus, quem vbi verſari in corpore cognoſces, ſtatim intelliges morbum quem facit tota ſubſtantia nobis aduerſari, quod confirmari poteſt ex morbis [i] communiter vagantibus ſi tales fuerint. Eundem monſtrant quæ proſunt, ſi magis ſuccurrant vi quadam latente quam euidenti qualitate, tum quæ obſunt ſimiliter latente vi magis quam manifeſta, poſtremo ſymptomata quæ paulo ante diximus ſuperuenire & peſtilenti febre laborantibus, & cum bonus humor in virus quoddã degenerat, veluti deliriũ, maxima [k] ſpirandi difficultas, animæ defectio. Latet ſenſum & cauſa cõtinens, humor videlicet tota ſubſtantia pugnans, & idcirco colligi debet ex cauſis, ex his quę proſunt aut obſunt, ex effectis. Cauſæ ſunt cibi ac potiones [l] praui ſucci, & retentio [m] boni humoris, nimis tamen copioſi, vel effuſio ex venis in aliã partem, proſunt quę mediam [n] quandam vim habent inter eiuſmodi virus

[a] Gal. 6. ſexti ep. com. 5.
[b] Gal. ibid. & lib. 1. de diff. feb. c. 4.
[c] Gal. li. 6. de loc. aff. c. 5.
[d] Gal. lib. de succorum bonit. & vitio c. 1 & li. 1. de diff. febr. c. 3.
[e] Gal. 6. ſexti ep. com. 5.
[f] Gal. li. 6. de loc. aff. c. 5.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. ibid.
[i] Gal. li. 2. de criſib. c. 3.
[k] Gal. 6. de loc. aff. c. 5.
[l] Gal. 6. ſexti epid. com. 5. & lib. 1. de diff. feb. c. 4.
[m] Gal. lib. 6. de loc. aff. c. 5.
[n] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 18.

& naturam noſtram, obſunt quæ illud augent. Ad effecta refertur morbus quem propoſuimus tota ſubſtantia pugnans cum natura noſtra. Ex futuris euentus periculoſus eſt, non tamen adeo vt omnino ac ſemper ſit exitialis, itaq; & ſalubris expectari poteſt & pernicioſus, non tamen neuter, neq; enim poteſt homo cum tanta humorum prauitate diu trahi. Vteruis expectandus ſit demõſtrabit robur naturæ & morbi, vt [a] ſupra in prognoſtico einſmodi repugnantiæ monſtrauimus. Conücitur robur (vt cætera indicia omittam) maxime ex ſymptomatibus, [b] quæ ſi remittantur ſuperari à natura morbum monſtrant, ſi aut eadem perſeuerant, aut eadem maiora fiunt, declarant naturam vinci à morbo. Tempus quo vteruis euentus expectari debet plerunq; breue eſt, cum hi morbi maxima ex parte ſint acuti, ita vt homo paucis diebus vel ſanetur, vel decedat: ſiquando autem tempus longius ſit, quemadmodum in morſu [c] canis rabioſi, ſymptomata nondum ad ſummum vigorem peruenerũt. Via ſalutis eſt quod humor prauus vel expellatur aut à natura, aut ab arte per cathartica, vel temperetur partim coctus à calore innato, partim mutatus vi medicamentorum. Via interitus eſt cum viſcera adeo læduntur vt non poſſint amplius fungi ſuo munere, & proprie cum virus pertinet ad cor. Nunc priuſquam ad curationem morbi iam facti aggrediamur, præſtat docere quo pacto prohibere poſſimus ne fiat: non fiet igitur ſi non adſit cauſa, humor videlicet tota ſubſtantia alienus, non aderit ſi & non contrahatur in corpore noſtro, & qui iam contractus eſt educatur, non contrahetur ſi non ſuppeditetur materia, & remoueatur vis effectrix. Materiam ſuppeditãt partim cibi & potiones praui ſucci à quibus omnino abſtinendum eſt, partim humores qui alioquin boni ſunt & vtiles, ſed nimis copioſi, vt ſanguis, ſemen, lac, ex quibus quantum [d] ſuperat detrahendum eſt. Cauſa effectrix partim eſt immoderata temperatio viſcerum, ad quam confert vitium aeris, partim alius morbus veluti obſtructio, ſanabimus hanc remouendo quæ [e] obſtruunt, corrigemus immoderationem contrariis, vt refrigerantes & madefacientes iecur quod nimis calidum & ſiccum ſit, atque idcirco contrahat atram bilem: fugiemus quantum fieri poterit aerem vitioſum. Humor prauus ac tota ſubſtantia alienus, qui iam contractus eſt in corpore noſtro, non ſemper ſubito morbũ facit, debet autem exinaniri antequam ipſum excitet. Semen concubitu emittendum eſt: lac educendũ ex mammis vel exprimendo, vel adhibendo qui ſugat; Sanguis menſtruus euocandus eſt: alii ſucci vitiati vomitu vel deiectione purgari debent dato cathartico idoneo, hac via præcauetur propoſitus morbus. Sed cum iam incepit, curatur dempta cauſa continente, hoc eſt humore alieno, niſi vitium inſederit in ſubſtantia ſolida, nam tunc præter detractionem humoris opus eſſet medicamentis tota ſubſtantia idoneis ad ipſum tollendum, cuiuſmodi ſunt antidota quæ intus ſumuntur, & olea ex ſcorpionibus Carauitæ, Matthæoli & Magni Ducis Hetruriç quç ſuperius propoſuimus, quibus inunguntur partes externæ. Detrahitur humor vitioſus cum iam adeſt morbus, eadem ratione qua proxime detrahi diximus antequam homo ægrotet, proprie autem ſi febres peſtilentes ab alieno aliquo humore naſcantur, curandæ ſunt, quemadmodum ſuo loco [f] monſtrauimus. Si homo ſtrangulari videatur retento ſanguine aut ſemine nõ ſolum detractionẹ [g] vtendum eſt, ſed auerſione etiam ad partes inferiores, vt ad crura, frictione, vinculis, cucurbitulis, quo pacto ſuccurretur etiam ſymptomatibus.

[a] In hoc li. c. 6.
[b] Gal. lib. de conſt. artis. c. 15. & li. 4. de praſag. ex pulſ. c. 11.
[c] Gal. 3. tertii epid. com. 75.
[d] Gal. li. 2. de diff. feb. c. 4.
[e] Gal. ibid.
[f] Vid. in li. 6. de febr. c. 5.
[g] Gal. lib. 6. loc. aff. c. 5.

De morbis qui ab aere peſtilente proficiſcuntur. Cap. X.

INVADVNT in corpora noſtra quamuis beneualentia, aliæ morborum ſpecies tota ſubſtantia pugnantes, ortæ à cauſis externis, quas diximus eſſe [h] aerem peſtilentẽ, aſpirationem auerni, vel loci alicuius putris, venenum ſeu ſumptum, ſeu morſu atq; ictu inſitum, vaporem putrẽ contagione cõtaminantem. Excitat aer peſtilens febres magis repugnantia totius ſubſtantiæ, quam calore pernicioſas, duplici autem morbo continetur, calore præter naturã immoderato, & inimicitia totius ſubſtantiæ. Harum proxima cauſa & continens, eſt humor putris atq; alienus, qui in corpore ægrotantis contraxit vitium aeris, quod externa cauſa eſt, & antegreditur. Symptomata longe plura & grauiora peſtilentem febrem quam ardentem conſequuntur, veluti inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, alienatio mentis, difficultas ſpirãdi, animæ defectio, cardialgia, ſitis inexplebilis, cibi faſtidium incredibile, liuor aut nigrities cutis, frigus extremarum partium, ſudor frigidus circa caput & ceruicem, vrina & deiectio aut valde cruda, aut nigra, fœtida & cum adipe, quæ alibi [i] cõmemorauimus. Recognoſcuntur in homine ægrotante primum ſymptomata hæc ſenſu, morbus autem hoc eſt febris peſtilens, quatenus febris ſenſu deprehenditur, ſi quidem caloris immoderatio ſub ſenſum cadit, ſed quatenus peſtilens & tota ſubſtantia nobis aduerſatur, mente conüci debet ex cauſis, hoc eſt ex humore vitioſo & alieno, atque aere peſtilente, ex his quæ proprietate quadam totius ſubſtantiæ vel obſunt, vel proſunt, ex effectis, vt ex ſymptomatibus proxime enarratis, ex actionibus læſis, ex qualitatibus mutatis, ex his quæ præter naturam detruduntur, in quibus numerantur vapores putres, qui per contagionem [k] vicinos contaminant. Ex futuris exitus plerunque pernicioſus eſt, perpauci enim liberantur, conücies autem futuram ſalutem ex leuatione ſymptomatum, & ex eo quod homo [l] adeo fortis eſt vt cibum capiat quem ſtomachus maxime reſpuit, vbi vero ſymptomata vel augeantur vel non fiant mitiora, & homo nullum omnino cibum capiat, interitum ſine dubio futurum prædices, præſertim [m] ſi febris hectica euaſerit, & putredo ſolidam cordis ſubſtantiam attigerit. Tempus futuri euentus breue omnino eſt, nam aut celeriter ſanantur, aut celeriter decedunt: Lucretius [n] in peſtilentia illa Athenienſi, quæ à vitioſo aere orta eſt, inquit.

„ *Octauoq; fere candenti lumine ſolis*
„ *Aut etiam nona reddebant lampade vitam,*

Via ſalutis eſt quod materia vitioſa à natura vel ab arte aut detruditur, aut corrigitur, via interitus quod vitalis facultas, & cum hac quæuis alia labefactetur atq; intereat. Cum propoſitus morbus difficulter curetur, & vix remediis cedat, ſatius eſt prohibere ne hominem prehendat, quã mederi iam præſenti,

[h] Gal. li. 1. de diff. feb. c. 4. & 6. ſexti epid. com. 5.
[i] Vid. in li. 6. de febr. c. 5.
[k] Gal. li. 1. de diff. feb. c. 2.
[l] Gal. cum Hippoc. li. 3. tertii epid. 58.
[m] Gal. lib. 3. de praſ. pulſ. c. 3.
[n] Lucr. li. 6.

præſenti, præcauebitur ſi efficientem cauſam euitemus, & corpus noſtrum tale [a] reddamus, vt illi quam minimum pateat. Cauſam, quæ vitiat humores & ſimul aliquando ſolidã ſubſtantiam cordis, poſuimus aerem peſtilentem, hunc fugere quam celerrime & quam longiſſime oportet, & ad ſalubrem ſe conferre, ſi quis tamen cogatur in eo morari, accenſo igne [b] atque odoribus ipſum corrigat. Corpus illi quam minimum patebit, ſi nõ ſit refertum multis aut prauis ſuccis, non habeat caua obſtructa [c] vel adſtricta, neque naturali perſpiratu careat; vbi ſanguis redundet mittendus eſt, vbi alius ſuccus, cathartico educendus. Caua quæ adſtricta ſunt relaxari debent, quæ obſtructa liberari detractione eorũm quæ obſtruunt, præſtat & vbi humidius corpus ſit, parce & ſobrie viuere, vti aceto, exerceri vehemẽter, vt reddatur ſiccius, maxime autem defenditur per ea quæ venenis aduerſantur, vt per antidotos, per terram lemniam vel armenam, [d] radicem angelicæ, Carlinæ, ſcorzoneræ, quo ſpectant etiam nuces [e] iuglandes deuoratæ cum ruta & ficis ſiccis, atque innumera alia præſidia tam ſimplicia quam compoſita quæ ſuperius expoſuimus. Curatio morbi iam facti primo ſpectat ad humorem vitioſum qui eſt cauſa continens, deinde ad vitium iam conceptum in partibus ſolidis, dabimus igitur operã vt humor educatur, aut venæ ſectione ſi ſanguis vitioſus ſit, aut purgatione ſi alius ſuccus, quæ remedia tentari debent etiam cum [f] natura aliquid vitioſi humoris ad cutem tranſmiſit, modo redundet adhuc in partibus internis, ſed quia interdum omnes humores vitioſi ſunt, non tamen poſſunt omnes exinaniri ne vires deficiant, illi qui relinquuntur detractis aliis partim ſuperantur à calore naturali, partim temperantur ac corriguntur ab illis medicamentis, quæ venenis aduerſantur vt à terra lemnia vel armena, ab antidotis quas proxime narrauimus. Eadem valent ad tollendum vitium iam impreſſum in ſubſtantia ſolida, modo non attigerit cordis [g] ſubſtantiã ipſa putredo.

[a] *Gal. li. 1. de diff. feb. c. 4.*
[b] *Gal. lib. de theriaca ad Piſon. c. 16.*
[c] *Gal. li. 1. de diff. feb. c. 4.*
[d] *Gal. lib. 9. ſimp. cap. de terra ſamia.*
[e] *Gal. li. 2. de alimen. facul. c. 28.*
[f] *Vide in li. 6. de febr. c. 7.*
[g] *Gal. li. 3. de praſ. pulſ. c. 3.*

De morbis, qui ab aſpiratione auerni aut loci putris naſcuntur, tota ſubſtantia inimicis. CAP. XI.

ASPIRATIO autem auerni, aut loci alicuius [h] putris vt putei vel foueæ, adeo naturæ noſtræ aduerſatur, vt plerunque interitum afferat repente, neque detur ſpacium ſuccurrendi, interdum tamen vel quod minus pernicioſa ſit, vel quod homo minus in ea verſetur, mors non ſtatim ipſum occupat, ſed morbus eſt ex genere eorum qui tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra non ſecus ac peſtilens [i] febris, quanquam nocet etiam eiuſmodi aſpiratio qualitate manifeſta, craſſitudine videlicet, aer enim qui cum ea miſcetur admodum craſſus redditur, ita vt non ſit idoneus reſpiratui, ſed hominem [k] ſtrangulet ſi diutius attrahatur & ante faciat obſtructionem. Huiuſmodi cauſa eſt aſpiratio quam corpus concepit, & craſſitudine & tota ſubſtantia nobis inimica, ſymptomata quæ conſequuntur ſunt ſumma ſpirandi difficultas, & animæ defectio. In ægrotante autem morbus cum ſenſum lateat mente comprehenditur, ducta cõiectura à cauſis, hoc eſt ab eiuſmodi aſpirationibus, ab his quæ proſunt vel latente facultate, vel reficiendo vires, vel expediendo anhelitum, à contrariis quæ obſunt, ab effectis hoc eſt à ſymptomatibus propoſitis, aut animæ defectione, & priuatione ſpiritus, aut certe ſumma difficultate ſpirandi. Cauſa interna quæ iam concepta eſt colligitur ex aſpiratione externa auerni, aut loci putris, præterea ex morbo iam dicto. Symptomata ſub ſenſum cadunt. Ex futuris exitus plerunq; pernicioſus eſt cum ſtatim homo intereat, ſi diutius viuat, ſeruatur & celeriter conualeſcit, ita vt tempus quo expectari euentus debet breue ſit. Via ſalutis eſt quod reficiantur vires, & homo idoneum aerem attrahat, via interitus, quod ſtranguletur & vires deficiant. Vitabimus hunc morbum ſi pernicioſas aſpirationes effugiamus, in quas nemo incurrit niſi imprudens, neq; enim deſcendit in auernum, puteum aut foueam tritici plenam quæ nuper aperta ſit, qui audiuerit hæc loca pernicioſa eſſe, ſed cum per arterias iam permeauit eiuſmodi aſpiratio, quatenus tota ſubſtantia nobis conuerſatur, poſtulat antidotos & ea remedia quæ tali repugnãriæ occurrant, ſed quatenus craſſitudine obſtruit, requirit aerem tenuem ac purum perflatui expoſitum, eodem ſpectat flabellis ventum facere, ſuccurrendum etiam eſt animæ defectioni & reficiẽdæ vires partim odoribus, & vini tenuioris, ſeu elixiris ſeu aquæ vitæ, vel etiam aquæ carnis potione, partim compellendo calorem ad partes internas, id quod fit reſpergendo faciem aqua frigida. In auernum, qui prope Cumas eſt, vidimus impelli canem ab incolis fune alligatum, quo ipſum paulo poſt ſemimortuum extrahentes in proximum lacum demiſerunt, qui ſtatim atque aquam frigidam ſenſit, reuixit, quod calore ſcilicet ad internas partes reuocato, vires fuerint recreatæ.

[h] *Gal. li. 1. de diff. feb. c. 4.*
[i] *Gal. ibid. & 2. primi epid. t. 1.*
[k] *Gal. li. 1. de tu. Val. c. 11.*

De morbis quos in vniuerſum faciunt venena intus ſumpta. CAP. XII.

A Venenis cum varia ſint, ſimiliter variæ oriuntur ſpecies morborum tota ſubſtantia repugnantium, ſiue intus ſumantur, ſiue foris inſerantur morſu aut alio modo. Agemus primo de his quę ſumuntur, quorum omnium commune eſt vt mutent [l] corpora noſtra, id quod faciunt medicamenta [m] omnia, & eo nomine differunt ab alimentis, quæ quatenus nos alunt, à nobis mutantur neque nos mutant, niſi quatenus habent vim medicamenti, neque nocent vbi capiantur vt conuenit: numerantur in medicamentis venena, quod mutẽt corpus noſtrum atq; omnino vincant, quamobrem dicuntur à græcis φάρμακα, id eſt medicamenta, non tamen [n] ſimpliciter, ſed cum adiectione δηλητήρια, hoc eſt nocẽtia, aut θανάσιμα, hoc eſt mortifera, aut φθαρτικὰ ſeu φθοροποιὰ, hoc eſt abſumentia aut ἀναιροῦντα, hoc eſt tollentia, aut ὀλέθρια, hoc eſt pernicioſa, quibus vocabulis appellantur nõ tantum illa, quæ tota ſubſtantia & vi quadam latente nobis inimica ſunt nunc nobis propoſita, ſed ea etiam quæ nocẽt qualitate manifeſta, ſiue ea qualitas nobis toto genere inimica ſit vt immoderatus calor, ſiue copia tantũ vt nimiũ frigus, quæ enim valde frigida ſunt ſi parce ſumantur vinci poſſunt à natura noſtra & in [o] alimentũ mutari, vt lactuca & papauer, quod nõ euenit his quę calida ſunt, & ideo toto

[l] *Gal. li. 3. de nat. facult. c. 7.*
[m] *Gal. lib. 1. ſimp. c. 1.*
[n] *Gal. li. 3. de temper. c. 4. & Gal. li. 3. ſimpl. c. 18.*
[o] *Gal. li. 3. de temp. c. 4.*

genere aliena cenſentur, veluti ea quæ erodunt aut adurunt, talia enim quamuis pauca dentur, vinci à nobis non poſſunt. Sunt qui medicamentis euidenti qualitate nocentibus annumerāt ea quę valde humida, ſicca, craſſa aut acerba ſunt, quod exiſtiment mortifera eſſe non ſecus atq; illa quæ aut nimio calore exulcerāt, aut nimio frigore ſtupefaciunt, verum quæ humida aut ſicca ſunt, cum parum per ſe efficacia ſint, non poſſunt per ſe perniciem afferre, niſi iungantur aut cum repugnantia totius ſubſtātiæ, aut cum immoderatu calore vel frigore, nam calx, quam ſiccitate perniciosam eſſe dicunt, tantum nacta eſt calorem vt adurat, ille vero quem enarrant ictum à ſerpente interiiſſe cum tanta mollitie cutis & carnis vt leui contactu decideret, non humore ſolo, ſed ſimul repugnantia totius ſubſtantiæ cōſectus fuit. Aer vero qui nimio humore pernicioſus videtur, & putres morbos excitat, humori calorem habet præter naturam adiunctum. Quæ craſſa ſunt vt [a] fungi, ceruſſa, gypſum [b] hominem ſuffocant, non ſolum craſſitudine partium obſtruendo canales & comprimēdo aſperam arteriam, ſed interdum etiam latente quadam vi, non permittente thoracis muſculos moueri: quę demum nimis acerba ſunt nocēt frigore propter q; nimis adſtringunt, præſertim ſi cum ſiccitate copuletur. Pernicioſa ergo illa omnia quæ euidenti qualitate nocent, ad duo tantum genera, ad calida ſcilicet vel ad frigida rediguntur, nonnulla etiam duplici nomine nos lædunt, & tota [c] ſubſtātia, & qualitate euidente. Ponuntur ergo in medicamentis nocentibus ac pernicioſis ea, quæ vel tota ſubſtantia vel manifeſta qualitate ſeu calida, ſeu [d] frigida, vel vtroq; nomine nos interimunt. Cathartica vero & alexipharmaca quamuis immoderate data [e] mortifera ſint, non tamen habentur in pernicioſis, quandoquidem ſi quis illis recte vtatur ſalubria ſunt, & vtiliter mutant corpora noſtra, quatenus vel purgant prauos ſuccos quibus ſimilia ſunt veluti cathartica, vel temperant ac vincunt vim veneni, veluti alexipharmaca, quæ media [f] ſunt inter ipſam & naturam noſtram, neutra igitur referre debemus inter medicamenta nocentia, niſi herbam illam quam Galenus [g] ſcribit à venefico datam tabefeciſſe iecur, & ſanguinem eduxiſſe, catharticum vocemus, nam hæc vt ſi quicquam aliud in his quæ nocent haberi debet, reliqua cathartica quæ alios humores educunt non debent in nocentibus, niſi nocentium quæ græce deleteria dicuntur, vocabulo abutamur vt plerique ſolent. Eadem ratio videtur eorum quæ euidenti qualitate vt calore vel frigore mortifera ſunt, cum parcius data auxiliari nobis videantur, cantharides enim quæ vrinam ciendi vim habent potui dantur ad hydropem, [h] lachryma papaueris ſumitur ad faciendum ſomnum & ſedandum dolorem: res tamen aliter ſe habet cum nomen ducere debeant ab eo quo maxima ex parte ſpectant, ſed cum raro vtilia ſint, & maxima ex parte à veneficis dentur ad perniciem, pernicioſa magis quam ſalubria nominari poſſunt, ita vt merito referantur à veteribus inter deleteria, hoc eſt inter nocentia, illa autem quæ à latinis vocantur venena partim tota ſubſtātia pernicioſa ſunt, partim qualitate euidenti. Quod ſi veneni nomine ea tantum ſignificare velis quę nobis propoſita ſunt, tota ſubſtantia & latente vi pernicioſa, licebit, nam & nullo modo nobis ſuccurrunt, & potiſſimū mortifera ſunt, ſiue epota ſiue deuorata, quamuis quod ex ipſis ſumatur quantumuis [l] minimum ſit. Iam vero quæ cōtagione obſunt veluti vapores [k] putres non videntur in venenis numeranda, cum neq; medicamenta ſint, neq; ſemper mortifera, ſed leuiter ſæpe hominem affligant, vt in ſcabie vſu venit. Morbus quem venena afferunt, ſimilis eſt, quæ enim tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra, morbum quoque faciunt tota ſubſtantia nobis inimicum. Quæ nocent qualitate euidente vt calore aut frigore immoderato, morbum ſimiliter efficiunt calidum aut frigidum, quanquam quę nimis calida ſunt, non ſolum calefaciunt ſed etiam [l] erodunt atque adurunt, & earum vnitatem ſoluunt, quæ valde frigida, non ſolum refrigerant, ſed etiam adſtringunt [m] caua & canales. Quæcunque partim latente vi, partim manifeſta nocent, ſimiles morbos inferunt, qui ſimul & ad totam ſubſtātiam, & ad euidentem qualitatem pertinent, exempli gratia thapſia & euphorbium, non ſolum immoderato calore obſunt, ſed etiam repugnantia totius ſubſtantiæ: ſolanum illud quod maniacum vocant, tum frigore ſtuporem facit, tum latente vi ægrum in mentis [n] alienationem compellit. Proficiſcuntur propoſiti morbi omnes à veneno ſeu deuorato ſeu epoto, vt in confeſſo eſt apud omnes, hoc dum manens in corpore adhuc nocet, eſt cauſa continens, cum vel expulſum eſt, vel obeſſe deſiit, antegreſſa. Proprie autem ille morbus qui tota ſubſtantia aduerſatur, à veneno oritur tota ſubſtantia [o] nobis inimico, quod vt multiplex eſt, ſpecies quoque multas efficit eiuſdem morbi. Ille autem qui ad caloris exuperantiam, & vnitatis ſolutionem ſpectat, à veneno calido fit, ſicut à frigido ille qui ad immoderationem frigoris, & cauorum interclusionem, quamuis autem quod datur veneni tota ſubſtantia pugnantis minimum [p] ſit, & ſumentem lateat, immutat tamen vniuerſum corpus, id quod euenit etiam [q] alexipharmaco quod ei ſuccurrit, neque veriſimile ſit tantillum huius vel illius per totum corpus permeare ac diſtribui poſſe, ſed aut veluti radios ſolis per quoſdam ſpiritus impertiri, aut eius qualitatem primo afficere proximam partem, & per hanc deinde aliam, & ita deinceps, quemadmodum piſcis torpedinis qualitas [r] per funem afficit manum & torporem affert: quemadmodū item euenit quibuſdam comitiali morbo laborantibus, ſentiunt enim ex interuallis qualitatem [s] quandam à crure paulatim aſcendere ad cerebrum. Idem etiam accidit venenis quæ per morſum inſeruntur, vt euidētiſſimum eſt omnibus, nam vt ſcribit Diocles in libro ad Pliſtarcum, exiguum admodum eſt virus illud quod corpus accipit ex morſu viperæ, ſcorpionis, [t] aut phalangii, & tamen grauiſſima affert mala, & maxime hominem cruciat, ac tandem interimit, neque par eſt tantillum ipſius poſſe peruenire ad cor, ſed affici ſpiritus, humores, & ſolidas partes ſubinde, dum vitium ad cor pertineat, eadem ratio eſt veneni quod ſumitur, vitiat enim ſanguinem & ita multiplicatur veluti ſcintilla quæ idoneum pabulum nacta explicat vim ſuam, & cum peruenit ad cor continuo mors hominem occupat, quæ non ſubſequitur dum illud inuiolatum [u] ſeruatur. Vertitur autem in dubiū an eiuſmodi venena quæ tota ſubſtantia nobis aduerſantur, debeant concipere calorem noſtrum prius quam nos lædere incipiant, videntur enim aliquando ſtatim atq; data ſunt hominem conficere, ſed cum pleraq; aliquanto poſt

prauita-

[a] Gal. lib. de ſuccorum bonitate & vitio cap. 4. & Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 1. cap. 10.
[b] Auic. li. 4. fen. 6. tract. 1. c. 5.
[c] Gal. lib. 3. de temper. c. 4.
[d] Gal. lib. 3. ſimpl. c. 18
[e] Gal. 5. ſimplic. c. 18. & 6. ſexto epid. com. 5.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. lib. de purgat. medic. fac. c. 4.
[h] Hipp. lib. 1. de morbis mulier. & lib. 4. acutorum 122.
[i] Gal. lib. de ſemine c. 16.
[k] Gal. li. 1. de diff. febr. c. 2.
[l] Gal. lib. 6. ſimplic. c. 25. & li. 4. ſimplic. c. 2.
[m] Gal. lib. 4. ſimpl. c. 7.
[n] Gal. lib. 8. ſimpl. c. proprio.
[o] Gal. 6. ſexto epid. 5.
[p] Gal. li. 2. de ſemine c. 16.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. lib. de vtilitate reſpir. c. 4.
[s] Gal. li. 3. de loc. aff. c. 7.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. lib. de marcore c. 5. & li. 3. ſimplic. med. c. 18.

prauitatem ſuam præſeferant, credibile eſt hæc ſaltem à calore noſtro interea aliqoid virium acquirere. Illa autem quæ calore aut frigore mortifera ſunt, neceſſe eſt calorem noſtrum [a] concipiant priuſquam nos offendant, quæcunque enim adeo calida ſunt vt erodendi atque adurendi vim habeant, licet non copia ſed toto genere aliena ſiot, neq; poſſint mutare oaturã noſtram & in alimentum conuerti, tameo non ante ſuum calorem nobis impertiuot quam noſtrum fuerint experta, quo autem diutius ab eo aſficiuntur, eo deteriora euadunt, & magis viſcera exedunt, dom cor prehendant. Quæ item frigore nocent [b] ſimiliter calore noſtro egent, à quo calefacta magis penetrare poſſiot & ad cor pertinere, ſolẽt autem vbi dantur capite damnatis cum vino miſceri, vt ab eo calefacta magis [c] per arterias penetrare poſſint, & refrigerando cor hominem conficere: verum ſi cum multo vino miſceantur vincetur ab huius calore [d] illorum frigus, quod vincitur interdum à calore noſtro vbi diutius maneant in corpore & non poſſiot penetrare ad cor aditu intercluſo: cæterum hæc (vt dictum eſt) non toto genere [e] ſed copia nocent, quamobrem niſi large dentur, ſuperantor à calore noſtro & minime nobis obſunt, vt ab igne ſuperantur ligna viridia ſi pauca ſuperimponantur, nam ſi ſubito multa, [f] ſtatim ipſum ſuperant atque extinguunt. Quæ vero calore obſunt licet toto genere aliena ſint, non tamen afferunt inſignem ooxam, oiſi adeo copioſe dentur vt ſenſui manifeſta ſint, neque enim modo eorum quæ tota ſubſtantia mortifera ſunt, ſi horum rantillũ detur perniciofum eſt, nam nec ſcintilla [g] ignis, nec exigua gutta imbris frigidiſſimi ſuo contactu eoidenter nos lædit. A venenis tota ſubſtantia pugnantibus magis læduntur corpora imbecilla quam beneualentia, niſi adeo pernicioſa ſint vt nulla vis corporis ubſiſtere poſſit. Obſiſtunt etiam beneualentia corpora magis quam infirma venenis calidis, nam licet ipſa calidiora ſint, ſæpe ob validum robur expellunt qood nocet. Contra à venenis frigidis magis læduntur corpora calida [h] in quibus magis patent eaoales & arteriæ, per quæ vis illa frigoris ad viſcera & cor permeat, corpora enim frigida & imbecilla ob canalium anguſtiam minus offenduntur à frigidis cum penetrare non poſſint, ob quam cauſam cicuta quæ hominem interimit, ſturnos [i] citra offenſam alit, cum ob arteriatum anguſtiam non poſſit celeriter peruenire ad cor, ſed ante calefiat. Symptomata quæ morbos à venenis profectos conſequuntur plura ſunt & magis terribilia quam quæ cæteros, varia autem accidunt pro variis venenis à quibus morbi fiunt, commune tamen eſt omnium vt vires conuellant, & præcipuas actiones, atque ob id etiam reliquas labefactent, proprie vero alia ſymptomata ſuperueniuot cum venena tota ſubſtantia aduerſantur, alia cum caloris, alia cum friguris exuperantia nocẽt. Vbi venenum tota ſubſtantia aduerſetur, fiunt ea quæ ſupra [k] commemorauimus cum in vniuerſum ſymptomata perſequeremor morborum tota ſubſtantia pugnantiom, huiuſmodi igitur venenum, cum mutet ſubſtãtiam ſolidam, mutat neceſſario quoque actiones & qualitates corporis vna cum his quæ detrudontur, plerunque autem accidit delirium, vertigo, dolor intolerabilis, tremor, neruorum diſtentio, difficultas ſpirandi, paruitas, languor, & inæqualitas pulſus, animæ defectio, cibi faſtidium, ſitis [l] inexplebilis, liuor aut nigredo cutis, frigus extremarum partium, ſudor frigidus circa caput & ceruicem, vrinæ ac deiectionis cruditas ac fœtor, ſanguinis fluxus ex variis locis. Verum oon eadem ſemper fiunt ſymptomata, quod ex venenis tota ſubſtantia pugnantibus, alia alias partes affligant: illa autem maxime ſequuntur quæ pertinent ad partem maxime affectam, veluti delirium ſi detur [m] ſolanum illud quod maniacum appellant, quod lædatur cerebrum, aut difficultas vrinæ ſi dentur cantharides, quæ licet euidenti qualitate erodant, quadam tamen latente vi ad renes proprie & veſicam feruntur, atq; has partes exulcerant, vt [n] ſputum ſanguinis cum exulceratur pulmo à lepore marino, qui præter manifeſtam vim erodentem proprie [o] hanc partem tentat. Accidunt pleraq; ex propoſitis ſymptomatibus illis quoq; morbis qui fiunt à veneno calido aut frigido, ex calido tamen maxime oritur ſitis inexplebilis & dolor acerbiſſimus, ſicuti ex frigido veternus, atq; inexpugnabilis dormiẽdi neceſſitas. Animaduertuntur in morbis quos venena faciunt differentiæ omnes, quas generatim animaduerti diximus in omnibus morbis, ſed cũ illę diſtribuantur in tria genera, aliæ enim continent morborum eſſentiam, aliæ ad ipſam aliquo pacto referuntur, aliæ omnino aduentitiæ ſunt, omittemus aduentitias cum nihil faciant ad curationem: eas vero quæ eſſentiam continent cum conſtituant ſpecies, differemus ad eam tractationem in qua ſpeciatim paulo poſt & venena explicabimus & morbos qui ab illis fiunt, nunc autem illas tantum attingemus quæ aliquo pacto referuntur ad eſſentiam & mutationem faciunt, quæ ſimilem in euratione differentiã requirant, ſumuntur [p] autem vel à ſubiecto, vel à modo quo forma morbi in eo reſidet, vel à conſequentibus hanc in ſubiecto, vt à magnitudine, molritudine, loco, tempore, motu, vel à cauſis, vel ab effectis, oportet autem vnam quamque diligenter intueri quemadmodum paulo ſupra [q] monſtrauimus, cum morbos in vniuerſum tractaremus tota ſubſtantia pugnantes, nunc illud tantũ adiicimus, quod morbi qui à venenis proficiſcuntur, potiſſimum inter ſe diſtãt, magnitudine, loco, moto, neq; enim ſunt æqualirer magni, nam licet omnes graues ſint, plurimum tamen inter ipſos intereſt, cum aliqui ſint grauiſſimi, ſicut plurimum quoque intereſt inter venena, nam quamuis omnia mortifera ſint, quædam tamen ſunt maxime talia. At neque eaſdem partes æque affligunt propoſiti morbi omoes, licet occupent totum corpus, cum aliqui potiſſimum verſentor in cerebro, quemadmodum illi qui à venenis frigidis, vt à lachryma papaueris oriuntur, alii in partibus vrinæ inſeruientibus veluti illi quos cantharides faciunt, alii in inſtrumentis ſpiritui accommodatis, ſicut illi quos afferunt fungi, ceruſſa, gypſum, poſtremo differunt motu, quod alii celerius, alii tardios moueantur, nam & ex venenis alia ſtatim perniciem afferunt, alia proceſſu temporis. Credit vulgus componi poſſe veoena quæ ad præfinitum tempus, vt ad horas, ad dies, ad menſes, ad annos homioem interimant, quod Theophraſtus [r] de Aconito dici à quibuſdam re ſtatur, qui ita componi aſſerebant, vt poſſet certis temporibus hominem conficere: hoc tamen mihi non ſit veriſimile com neq; conſtet ſatis, quam celeriter afferre perniciem poſſit hoc aut illud veneoum, & quam vim habeat in hoc aut illo homine. Vis veneni quam efficax ſit

[a] *Gal. li. 3. de temperamẽtis c. 5. & lib. 3. ſimpl. c. 18.*
[b] *Galen. eiſdem locis.*
[c] *Gal. lib. 3. ſimp. c. 20.*
[d] *Gal. ibid.*
[e] *Gal. lib. 3. ſimpl. c. 19.*
[f] *Hippoc. & Gal. 2. aphor. com. 4.*
[g] *Gal. li. 3. de temper. c. 4.*
[h] *Gal. lib. 3. ſimpl. c. 18.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *In hoc lib. cap. 3.*
[l] *In hoc libro cap. 3.*
[m] *Gal. 8 lib. ſimpl. c. proprio.*
[n] *Gal. lib. 3. ſimpl. c. 23.*
[o] *Gal. lib. de theriaca ad Piſ. c. 4.*
[p] *Vide li. 4 de cur. gen. c. 1 par. 1*
[q] *In hoc lib. cap. 4.*
[r] *Theophraſtus lib. 9. de hiſt. plant. c. 16.*

ſolo vſu intelligi poteſt, quod periculum Reges tantum facere poſſunt in hominibus nocentibus: Sed eſto, comprobata ſit vis alicuius veneni in multis, non propterea certum erit quo tempore interimet hominem cui datur, cum aliorum corpora diutius, aliorum minus diu, huic vel illi veneno obſiſtant, qood partim à natura bominis proficiſcitur, partim ab arte: qui freqnēter antidotis vtuntur adeo firmi redduntur contra veneni vim, vt vel nullo mudo,[a] vel multo tardius intereant, quam illi qui nnlla præcautione adbibita venenum ſumunt: efficit ergo hominum diſcrimen vt non poſſit præfiniri certū tempus quo venenum afferat interitum, licet nōo negemus ob id, dari venena quæ vel ſuapte vi, vel arte parata celerius, ſeu tardius homines conficiant. Recognoſcere autem oportet quæcunq; præter natutam verſantur in ægrotaotibus, qui morbis laborant à veneno profectis. Cadunt ſymptomata ſub ſenſum, ita vt non debeant coniectura inueſtigari: cauſa hoc eſt venenum ipſum qood ſumptū eſt, refertur medico interdum ab ægrotantibus vel familiaribus, vbi quale fuerit ſciant, ſed ſi ignotum illis ſit, coniiciendnm eſt partim ex his quæ generatim vel ſpeciatim ſumpto veneno ſolēt prodeſſe ant obeſſe, partim ex effectis, boc eſt ex ſymptomatibus quæ ſupra commemorauimus, vt ex actionibus læſis, ex qualitatibns corporis, ex his quæ detrnduntur, & proprie ex vomitu excitato poſt venenum ſumptum, cuius ſaporem, odorem, colorem, et aſſitudioem plerunque vomitus præſefert, & quale fuerit detegit: recenſet Galenus [b] ſecuodo libro de antidotis Damocratis antidotum, qua mouetur vomitus & detegitur quale fuerit venenom: ſed præter vomitum alia ſymptomata nō magis indicant venenom ſumptum, quam pernicioſum ſuccom in corpore ægrotantis contractum, ſupra enim oſtendimus tales ſæpe in nobis ſuccos gigni, qualia ſuot venena, ſed diſtingues inter hæc & illos ſi ad cauſas reſpicias, hoc eſt ad victum præteritum, nam hominem qui vſus fuerit cibis & potionibus boni ſucci, veriſimile eſt non generaſſe humotem pernicioſum, præſertim ſi expulerit quæ naturaliter ſuperant: contra ſi aut hæc retinuerit, [c] aut praua [d] eſeulenta & poculēta ceperit, credendum eſt eiuſmodi ſymptomata adeo grauia à noxa otiri quam pernicioſus ſuccus attulit. Reſtat morbus qui ſenſum latet atq; idcirco mente percipiendus eſt, ducta coniectura ex cauſis, ex bis quę proſunt aut obſunt, ex effectis, ergo ſi antegreſſa fuerit cauſa hoc eſt ſi epotum aut deuoratum fuiſſe venenum intellexerimus, intelligimus ſimul & ſpeciem morbi, quod ſi ea proſint quæ venenis aduerſantur, vel temperando vt antidoti, vel educendo vt ea quę vomitum mouent, ſi ea noceant quæ venenum retinent aut eius vim augent, iudicabimus morbum à veneno ortum eſſe, & hoc pacto cognoſcemus qualis ſit id quod maxime demooſtrant effecta, hoc eſt multa illa & grauiſſima ſymptomata quæ ſequuntut, cum cauſa enim ſimul & morbum denunciant. Ex effectis eſt etiam interitus qui non qualis ſit, ſed qualis fuerit morbus interdum pateſacit, nam vbi bomo repente moriatur, & corpus totnm liuidum aut nigrum, putre & præter modum fœtidum appareat, præteritum morbum à veneoo factum denunciatur, præſertim ſi homo conſueuir cibis veſci, & potionibus vti boni ſucci, à quibos non potuerint praui ac pernicioſi contrahi, quales conrtaxerat ille Crito in Thaſo, quem [e] Hippocrates narrat in primo libro de morbis vulgaribus ſtatim dolere cepiſſe pollice digito pedis, decubuiſſe eodem die, in horrorem & faſtidium incidiſſe, cum paruo calore noctu deliraſſe, altero die romorem in toto pede vſque ad talum appatuiſſe ſubrubtum, & febrem ſuperueniſſe acutā cum mentis alienatione ac deiectione plurima ſyncera, birioſa, & tandem petiiſſe poſtridie quam ægrotare ceperat. Vbi ergo homo prius ſumpſerit eſculenta & poculenta praua, [f] appareantque eiuſmodi tumores & puſtulæ, iodicant prauos ac pernicioſos ſuccos in corpore genitos, & non venenum ſumptum. Speciatim vero morbi qui tota ſubſtantia pugnantes à venenis fiunt, recogooſcuntur ex cauſis vt ex tali veneno quod conſter ſumptum fuiſſe, ex his quæ proſunt veluti ſi videamus antidotos proficere, & ea quæ venenis obſiſtunt, ex effectis vt ex ſumma imbecillitate virium omninm, ex animæ defectione, ex ſenſu quodam moleſto in corde, ex vertigine, colore lingoæ & labiorum nigro, liuore faciei atque extremarum partium præcipoe vnguium, ſudore frontis & temporum frigido, ſed cum alia veoena alias partes magis affligant, deprehendentur maxime ex illis ſymptomatibns quæ ad certas partes referuntur. Deprehendetur ex ſputo ſanguinis morbus pulmonis [g] & veneni ſpecies vt lepus marinus, ex vrina cruenta renum & veſicæ exulceratio ob cantbarides [h] ſumptas. At multo facilius eſt morbos agnoſcere enidenti qualitate, vt frigore vel calore nocentes, illum enim quem fecerit venenum calidum, colligemus primo ex cauſis erodentibus vel adurentibus, vt ex ſaodaracba, auripigmento, calce, ex his quæ proſunt refrigerando, vel obſunt calefaciendo, ex effectis vt ex ſenſu quodam [i] mordentium ac pungentium, ex aoxietate, dolore intolerabili in ventriculo & inteſtinis, ſiti ingente, ardore linguæ, ac viſcerum inflammatione, oculorum colore vario, ſudore modo calido, modo frigido, vomitu vna cum nanſea ac cibi faſtidio. Ille vero morbus, quem frigidum venenum attulerit, coniicitur primum ex cauſa antegreſſa veluti ſi conſtet hominem ſumpſiſſe cicotam, aut hyoſcyamum, ant papaueris lachrymam, aut mandragoram, tum ex his quæ proſunt calefaciendo, euiuſmodi ſunt aromata & vinum, modo large [k] dentur, nam parce data magis augent vim veneni frigidi, iter enim illi ad cor patefaciunt, tom ex his quæ obſunt refrigerando, poſtremo ex effectis, vt ex graui [l] ſomno, qoi ita hominem oppreſſit vt ſtertat, ex torpore, ex frigore totius corporis, ex colore liuido, ex his quæ detruduntur ex corpore, potiſſimum ex naribus, quæ cruda & frigida ſe oſtendunt. Prognoſticum ſequitur, prædicere enim oportet vt in aliis motbis, ita etiam in his quos venena faciunt, qoalem exitum expectare oporteat, qoo tempore, & qua via. Exitus quidem pleruntque pernicioſus eſt, quamuis ſi cito ſuccurras interdum poſſit eſſe ſalubris, vter futurus ſit pręſagies, [m] ſi robur naturæ ac remediorum conferas cum robore morbi, cauſarum, & ſymptomatum, nam ſi validior ſit natura ſalutem expectabis, ſi morbus, interitum. Coniicies robur naturę [n] ex ipſa temperatione moderata qua continetur, ex cauſis internis, vt ſpiritibns & ſuccis qualitate & copia moderatis: quo plurimum conducunt etiam externæ, vt præteritus victus ſalubris, tum ex his quæ

prodeſſe

[a] Gal lib. de theriaca ad Piſon. c. 16.
[b] Gal. lib 1. de antidotis c. 3.
[c] Gal. lib. 3. de loc. aff. c. 7.
[d] Gal. lib 1. de diff. febr. c. 3. & 4.
[e] Hip. 3 primi epid. 26.
[f] Gal. lib. 2. de diff. feb. c. 3.
[g] Gal. lib de theriaca ad Piſon. c. 4.
[h] Gal. lib. 3. ſimpl. c. 23.
[i] Auic. li. 4. fen ſexta tract. 1. c. 23
[k] Gal. lib. 3. ſimpl. c. 20.
[l] Auic. loco citato.
[m] Gal. lib. 4. de praeſ. pulſ. c. 11 & li. de conſtit. artis c. 18
[n] Vidus lib. 10. de cur. gener. c. 1 par. 1.

prodeſſe ſolent ſi multum proſint, ex his quæ ſolent eſſe noxia, ſi parum obſint, ex effectis tandem vt ex actionibus, qualitatibus corporis, & his quæ retineri naturaliter aut detrudi ſolent, ſi parum de naturali ſtatu deturbata ſint. Morbi vis [a] cum ſimiliter ſenſum fugiat, colligenda eſt, primo ex cauſis, vt ex ſpecie & copia veneni: Venena quorum ſpecies magis exitiales ſunt, validiorem morbum vt efficiunt, ita etiam oſtendunt, ex contrario ea quorum ſpecies minus pernicioſæ ſunt, faciunt ac ſignificant morbum minus validum: ſed qualecunque venenum fuerit, maiori copia validiorem morbum reddit, minori, imbecilliorem. Ex his deinde quæ proſunt aut obſunt, nam ea quæ multum prodeſſe conſueuerunt, ſi nihil aut parum proſint, ea quæ parum obeſſe, ſi multum obſint, indicant ſimiliter morbi robur magnum. Poſtremo ex effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus, hæc enim cum [b] maiora fiunt, maius morbi robur denunciant, cum remittuntur indicant ipſum remitti & à natura ſuperari: quod ſi plura fuerint, maius adhuc indicant morbi robur præſertim ſi grauiſſima ſint, quemadmodum animæ [c] defectio, diſtentio neruorum, frigus partium extremarum, cutis color plumbeus aut niger, ſudor frigidus capitis & ceruicis, hoc pacto igitur pernicioſum exitum præſagies. Tempus vtriuſque euentus non ſolet eſſe diuturnum, cum paucis diebus homo aut ſaneſcat, aut intereat: poſſunt tamen quædam venena ſumpta, diuturnitate temporis hominem conficere, quemadmodum ex his quæ per morſus inſeruntur, virus [d] canis rabioſi: intelliges longitudinem & breuitatem temporis ex roboris [e] exuperantia tam naturæ quam morbi, nam vt quod validius eſt vincit alterum, ita quod multo validius celerius, quod paulo, tardius: æſtimanda igitur eſt vis naturæ & veneni, validiora corpora citius ſanantur, & tardius pereunt, contra imbecilliora citius intermuntur & tardius liberantur. Venenum & genere & copia validius, tardius curatur, & citius nocet, ita vt ſæpe non ſolum eadem die, ſed etiam eadem hora hominem interimat, contra quod genere imbecillum eſt & copia exiguum, & citius curatur, & tardius hominem abſumit. Via ſalutis eſt quod veneni materia expellitur, & qualitas ſuperatur, partim à natura, partim à medicamentis. Via interitus, quod virus attingit cor, & actiones omnes labefactat. Morbos qui à venenis ſumptis oriuntur, ſi quoſquam alios præcauere ſatius eſt, quam vbi iam adſunt curare, cum vſque adeo exitioſi ſint, vt raro cedant remediis etiam præſtantiſſimis. Caput præcauendi eſt duplex, nam & effugere in primis cauſam oportet hoc eſt venenum quod vel potui, vel eſui datur, & ita apparare corpus vt illi minime pareat, cum euitari interdum non poſſit quod vel fortuitum ſit, vel à venefico tam aſtute cibis & potionibus infundatur, vt hominem quantumuis cautum decipiat. Pertinet veneni deuitatio ad prudentiam: corporis apparatus ad artem medicinæ. Sæpe qui prudens eſt venena deuitat, cum quæ fortuita ſunt, tum ea quæ præbentur ab hominibus ſceleſtis & facinoroſis: deuitabit fortuita ſi curet vt vaſa omnia quibus tam pocul enta, quam eſculenta continentur exquiſite ſeruentur operta, ne in ea forte phalangium, bupreſtis, aut alia pernicioſa beſtiola decidat, neue aut vipera, aut alius ſerpens deſcendat, ſicut viperæ ſolent in vaſa vinaria, [f] alliciuntur enim vino atque idcirco qui eas venantur (teſte [g] Ariſtotele) iuxta ſepes, & macerias vaſa vini plena collocant quibus illæ capiuntur. Vitabit quæ parantur à veneficis, ſi in primis deligat miniſtros probos ac liberales, quos humanitate ac beneficiis retineat in officio, cæteræ cautiones quæ adiungi ſolent parum valent, nam prægustatores adhibentur ad pompam magis, intelligunt enim Principes minimum eſſe quod ab ipſis guſtatur, idemq; paulo poſt euomi poſſe, præterquam quod licuit prius tutum corpus aduerſus venenorum pericula reddidiſſe. Parum etiam prodeſt animaduertere diligenter colorem, odorem, & ſaporem eorum quæ ſumuntur, cum tantillum validiſſimi veneni quod poteſt interitum afferre, facile hos ſenſus lateat, & aliquando quæ ſuauia ſunt (vt ſcribit Theophraſtus [h]) mortifera ſint, quæ inſuauia ſæpe ſalutaria: adde quod nihil facilius eſt quam ab morbo ægrotantem, decipere veneno admixto cum medicamentis vſitatis: exiſtimare autem imagines aut ſtellarum aut alterius rei in lapidibus inſculptas vbi geſtentur, poſſe hominem à veneno defendere nimis ſuperſtitioſum eſt, ſicuti ridiculum credere detegi venenum a gemmis quæ eo præſente calefiant, ſudent aut minus pelluceant: neceſſe ergo eſt fidere miniſtris, cum nulla eiuſmodi cautio ſufficiat. Apparatus tamen corporis poteſt hominem non mediocriter tutum reddere à venenis, conſiſtit hic partim in aſſidua, & quotidiana conſuetudine aſſumendi venena, partim medicamentis quibus contra eorum vim munimur, aſſueſcere paulatim licet illis duntaxat [i] quæ non toto genere, ſed copia nocent, quæ ne parce data poſſunt in alimentum conuerti, hæc ſi frequenter ſumantur naturam noſtram mutant, & vt principio non lædunt, ſi quantum minimũ eſt ex ipſis ſumatur, ita proceſſu temporis vincuntur etiam copioſe data. Anus [k] illa Attica paulatim cicutæ aſſueuit adeo vt poſtea citra noxam deuoraret illam, quæ alioquin Athenis [l] dabant capite damnatis, ita vt ſiquis paulatim conſuetudinem capiat eius cibi, non moriet ur etiam ſi large data fuerit: venenis quę vel tota ſubſtantia pernicioſa ſunt vel toto genere, quemadmodum valde calida, quæ vel erodendi, vel adurendi vim habeãt nemo poteſt aſſueſcere: adeo enim aliena ſunt, vt neq; à natura noſtra vinci, neq; mutari in alimentũ poſſint, ſed magis ipſam deleant. Medicamenta quę venenis aduerſantur, firmum reddere corpus noſtrũ poſſunt, (vbi diuturniori tempore ſumantur) aduerſus venena, adeo vt nullã queat ab illis iniuriam accipere, id quod de Mithridate [m] Rege Ponti legimus, qui cũ obſeſſus mori mallet quã in poteſtate Romanorum haberi, vt ſibi mortem conſciſceret, fruſtra ſæpius expertus eſt venena, aduerſus quæ prius reddiderat corpus maxime firmũ quotidiano vſu antidoti quã ſibi parandũ curauerat. Dicuntur medicamenta hæc per quæ contra venena pugnamus, græce [n] ἀλεξιτήρια & ἀλεξιφάρμακα, proprie tamen, quæ ſuccurrunt venenis ſumptis vocantur ἀλεξιφάρμακα, [o] quę ictui venenato, ἀλεξιτήρια, & θηριακά: valent autem prius quã venenum detur, ad firmandũ corpus ac defendendum multo magis quã ad ſanandum poſtquam id ſumptum fuerit, quanquã & tunc quoq; ſuccurrunt, ſed multo largius accipi debent: ſi ſufficiat drachma vna antidoti ad defendendum, exempli cauſa, ad curandum neceſſariæ erunt quatuor: ſed cum venena aut [p] tota ſubſtantia pernicioſa

[a] *Vide ibidem.*
[b] *Gal lib de conſtit artis c.18.*
[c] *Auic li 4. fen. ſexta tract.1.l.3.*
[d] *Gal. lib. 2. progn com. 17. & 3. tertii epid. com. 75.*
[e] *Gal. lib 4. de praſag. ex pulſ. c.11.*
[f] *Gal. lib. 11. ſimp. c.1.*
[g] *Ariſt lib. 8. de hiſt. animal c.4.*
[h] *Theophraſtus lib 9 de hiſtoria plãtarum c. 13.*
[i] *Galen. li 3. ſimpl. c.18.*
[k] *Gal ibid.*
[l] *Plato in Phædone.*
[m] *Gal. lib. de theriaca ad Piſon c.16.*
[n] *Gal 6 ſexti epid. com. 5 & 1 de ſemine c.16. et lib. 5 ſimpl. c.16.*
[o] *Gal. 5 ſimpl. c.17.*
[p] *Gal 5 ſimpl. c.19.*

ſint, aut qualitate manifeſta vt caloris vel frigoris, ex propoſitis medicamentis alia ſuccurrunt his quæ tota ſubſtantia nocent, alia his quæ qualitate manifeſta, hac ratione [a] inueſtigari poſſunt, contraria enim accipere oportet, vt frigida contra venenum calidum ſumptum aut ſumendum: contra frigidum tum calida tum adſtringentia, vt inter eludatur aditus ne permanare poſſit ad cor. Illa quæ venenis tota ſubſtantia inimicis opitulantur cæca à veteribus [b] nominata, quod nequeant ratione inueſtigari ſed ſolo vſu comprobentur, neque ſimilia ſunt naturæ noſtræ neque veneno, ſed his intereſta & tanquam [c] media: tantum enim diſtant à corpore noſtro quantum à veneno, vis ipſorum ſimiliter ad totam ſubſtantiam refertur, [d] ob quam & temperant ac frangunt prauitatem veneni, & virus quod per ictum inſeratur extrahunt, atque hæc potius nominanda ſunt alexipharmaca, & alexiteria, quam illa quæ euidenti noxæ caloris aut frigoris ſuccurrere euidenti qualitate contraria monſtrauimus: habent ergo hæc duplicem vim, vnam ſuperandi prauitatem veneni vel conceptam in corpore vel concipiendam, alteram educendi atque extrahendi virus, quod extrahitur [e] etiam à calidis tenuium partium, adeoque efficacia ſunt, vt perinde ac venena quæ tota ſubſtantia nobis aduerſantur poſſint opitulari, etiam ſi quàm minimum ſit ex ipſis ſumatur, permeat enim [f] per vniuerſum corpus eorum qualitas quaſi ſolis radius, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: ex his quædã ſimplicia ſunt quædam compoſita: ſunt autem ſimplicia cinnamomum, ariſtolochia, ſcordium, allium, calamenthum, gentiana, ruta, angelica, ruta ſylueſtris, folia & radix cretici dictamni, tormentilla, biſtorta, aſclepias ſeu vincetoxicum, ſucciſa, ſcorzonera hiſpanica, lignũ aloes, Seſeli maſſilienſe, ac peloponnenſe, agaricus, opopanax, nardus celtica, citrium cum cortice ſucco ac ſemine, napi ſemen, quorum tenuiſſimus puluis ex vino odorato bibitur ſeu aqua diſtillantia, ſeu etiam ſuccus frequenter potandus exhibetur: cum quibus numerari poſſunt terra lemnia, terra armena, terra ſamia, os cordis ceruini, cornu ceruini, vnicornu, aut etiam rhinocerotis tenuiſſimus puluis ex aqua angelicæ ſeu ex vino albo tenui atque odorato, tum lapis bezaar, lapis malacenſis ex eodem vino ſiue ex elixire quod appellant, valent & iuglandes [g] præſertim ſi cum ruta adhuc viridi (vel etiam ſicca vbi illa deſit) ficis ſiccis & ſale deuorentur, neque enim leuem & obſcuram vim habent in tuendis hominibus à veneno, & ea ratione à Mithridate Rege Ponti in precioſiſſima capſula aſſidue inter cætera medicamenta ſeruabantur. Compoſita aut intus dantur aut extrinſecus imponuntur, quæ intus dantur dicuntur antidoti, cuiuſmodi eſt præcipue Theriace & ea quam Mithridates ſumebat, cuius nomine poſtea appellata eſt. Idem præſtant complures aliæ quæ deſcribuntur à Galeno in ſecundo libro [h] de antidotis, veluti illa quam inſcribit διὰ τῶν αἱμάτων & altera διὰ σκίγκου, & tertia quæ iuniperi baccas & terram lemniam accipit. Hac eadem vi preditæ ſunt & multæ aliæ antidoti quemadmodum quæ Eſdræ ab Aetio [i] & Paulo inſcribitur, Diarceuthidon Democratis: Athanaſia Mithridatis: ex gemmis Meſues, Diaſcordeum Fracaſtorii: aduerſus omnia venena Matthæoli: de ouo Maximiliani Imperatoris: Ducis Saxoniæ quam Saxonicam antidotum appellant, quibus adnumerari etiam poſſunt potiones quædam iuniorum quas elixir: aquam vitæ contra venena, ſeu etiam aquas bezoarticas vel theriacales nuncupant, quæ cum ex quampluribus ſimplicibus atque etiam compoſitis medicamentis parentur, ac præ ſubſtantiæ tenuitate facillime diſtribuantur per vniuerſum corpus, ſummopere in eiuſmodi affectibus opitulantur; hæ qua ratione parentur oſtẽditur à nobis in opere de medicamentis, ex quo loco facillime colligere poteris. Extrinſecus inunguntur olea compoſita ex his quæ cõtra venena pugnant, efficaciſſimum omnium eſt quod ex ſcorpionibus nuper à Gregorio Carauita Bononienſi chirurgo repertum eſt, à Clemente ſeptimo Pontifice maximo & deinde à Paulo tertio, in hominibus nocentibus contra validiſſima venena data comprobatum, inungitur autẽ & antequam dentur & poſtquam data ſunt, ea parte corporis qua proxime ſentiuntur arteriæ pulſare ad pedes, ad manus, ad tempora, tum ad thoracem è regione cordis, iteraturque inunctio tribus horis interpoſitis; quibus etiam partibus cum felici admodum exitu ſex interpoſitis horis adhibetur oleum quod Magni Ducis Hetruriæ appellatur: ſuccurrit ergo vtrumq; oleum omnibus venenis intus ſumptis, modo non fuerint ex genere erodentium, ſuccurrunt & cuilibet ictui venenato. Verba quibus ab Andrea [k] Matthæolo olei Carauitæ compoſitio traditur, ſubiicere operæ precium iudicaui.

Sumantur ineunte menſe maio quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, ſin minus ſui temporis vetuſtiſſimi libræ tres, foliorum hyperici virentis manipuli tres: oleum in vas vitreum duplæ à contento capacitatis imponatur, in quo hypericum aliquantulum antea contuſum infundatur, deinde vas cera & membrana obturetur, & medium in tenuiſſima arena condatur loco vbi tota die inſolari poſſit, atq; inibi ſinatur ad decimum vel ad duodecimum diem vſque; quo exacto tempore mergatur vas in calentis aquæ balneo ad 24. horas, mox oleum ab herba exprimatur; hoc facto, ſumatur hyperici, chamedryos, calaminthæ, cardui benedicti, ſingulorum manipulus, quæ omnia prius diligenter contuſa oleo admiſceantur, ac ſubinde vas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus, extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur, poſt hęc accipiantur florum hyperici manip. III. qui à caulibus probe repurgati & contuſi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponatur, poſt id tempus eximãtur, & vt prius exprimantur, idem fiat ter aut quater, vſque dum oleum ſanguineum colorem referat, his peractis ſumatur hypericum quod iam defluxerit, & ab eius cacumine grana illa viridia excerpantur, quæ hordeaceis granis ſimilia deprehenduntur in quibus ſemen continetur. Ex his itaq; tres confertim manipuli decerpantur, qui poſtea tuſi, & vino meraco albo aliquantulum perfuſi in oleũ prędictum infundantur, & cum eodem vitro in arena ſepulto octo diebus continuis inſolentur, quo tempore tranſacto, tridui ſpacio in balneum immittantur, poſt colentur, & modo prædicto exprimantur; tertio aut quarto ſimiliter dictum ſemen in oleo macerari debet, donec id obſcuri ſanguinis colorem repræſentet. Ad hæc ſumatur ſcordii recentis, calaminthæ, centaurii minoris, cardui benedicti, verbenacæ, dictamni cretenſis, ſingulorum medius manipulus, tundantur omnia, mergantur in

oleum

[a] Gal lib. 13. meth. c. 6.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. libr. 5. ſimpl. c. 18.
[d] Gal 6. ſexti ep. com. 5.
[e] Gal. lib 5. ſimpl. c. 17.
[f] Gal li. 1. de ſemine. c. 16.
[g] Gal. li. 2. de alimentorũ facul. c. 28.
[h] Gal lib 2. de antidotis cap. 3.
[i] Aetius lib. 13. c. 101. Paulus lib. 7. c. 11.
[k] Matthæolus in librũ ſextũ Dioſc. in proœm.

oleum prædictum, & vas in balneum iterum imponatur per biduum continuum, dein colentur & exprimantur vt ſupra, poſtea ſumantur zedoariæ, radicum dictamni albi, gentianæ, tormentillę, ariſtolochiæ rotundæ ſingulorum ʒ iij. ſcordii manipulus, tundantur item omnia, infundantur & immittantur in balneum, ibiq; permaneant trib. diebus continuis, colentur deinde & exprimãtur: infundantur denuo ſtyracis calamitæ, laſeris cuiuſcunq; ʒ vj. baccarũ iuniperi ʒ iiij. melanthii ʒ ij. caſſiæ odoratæ (cinnamomum officinæ vocant) ʒ ix. iunci odorati, cyperi ſingulorum ſeſquidrachma, ſantalorum alborum ſemuncia. Tundantur omnia (vt pluties de aliis dictum eſt) & in idẽ oleum infundãtur, & per triduum cõtinuum in balneo macerentur, demum colentur & exprimantur, modo quo ante diximus. Poſtremo adſint oportet trecenti ſcorpiones viui, diebus canicularibus collecti, ii in vaſe vitreo concluſi cineribus calidis ſuperimponantur: & cum eos præ calore ſudare atq; iraſci conſtet, omne iam dictum oleum calidum ſuperiniiciatur, ſed aduertendum eſt ne id adeo feruẽs ſit vt vas diſrumpat, obturato ſtatim vaſis ore in balneo tribus continuis dieb. contineatur, deinde coletur & exprimatur, proiectis interea ſcorpionibus, rurſum in oleum infundantur rhabarbari laudatiſſimi, myrrhæ cõmunis vſus, aloes hepaticæ ſingulorum ʒ iij. nardi indici ʒ ij. croci ʒ j. theriacæ electæ, electiq; mithridatii cuiuſque ſemuncia; quæ ex his tundẽda ſunt terantur, mox vltimo infundantur in oleum quod per triduum continuum contineatur in balneo, quo facto oleũ non amplius percoletur, ſed deinceps recõdatur perinde ac opobalſamũ, hactenus de oleo ex ſcorpionibus confecto, & de præcautione à venenis epotis aut deuoratis. His, qui venenum in cibo aut potione ſumpſerunt, non tam facile eſt opitulari quam aliis, quibus per morſum vel ictum inſeritur, primũ quia malum vt non protinus ſentitur ita non poteſt protinus curationem accipere, deinde quia non incipit à cute, ſed à partibus internis, poſtremo quia quæ dantur remedia, non æque poſſunt affectum locum attingere, ſicuti cum venenum extrinſecus inſeritur, & idcirco nequeunt ſuperare aut expellere quod noxium eſt. Res tamen non ita difficilis eſt vt plerunq; curationem non admittat, modo ſtatim ſuccurramus, nam quo diutius manet in corpore venenum, eo & deterius redditur, & magis naturę vires conuellit. Multiplex [a] autem eſt in curatione cõſilium, cum & educere venenum oporteat, & quod manet in corpore neq; educi potuit, partim corrigere ac quodãmodo frangere, partim euocare ad partes externas atq; ignobiliores, & auertere ab internis. Educere igitur primũ oportet quod ſumptum eſt venenum qualecunq; fuerit, educitur autem maxime [b] vomitu, deinde etiam deiectione; principio cũ in ventriculo verſatur expedit vomitũ mouere, niſi ſi id quod nocet concretũ fuerit, vt aliquid ſanguinis aut lactis, nã periculum eſt ne cũ euomitur adhæreat gulæ & hominem ſtrangulet, ideo deiectione duntaxat educendum eſt. Mouetur vomitus his quæ lenia ſint, & molliendi ac laxandi vim habeant, à quibus aluus etiam ſoluitur, & vbi venenum acrius ac calidius fuerit remittitur ac temperatur: dabimus igitur illico ad vomitum euocandum oleum [c] calidum, vel per ſe vel mixtum cum aqua calida, præterea butyrum ac nitrum ex mulſa, aut aquã in qua bullierit malua fœnugræcum, lini ſemen, alica, vel pinguis aliqua caro vel piſcis: his præſidiis ſoluetur etiam aluus quod expedit cum venenum iam deſcendit ad inteſtina, quo tempore immittere in aluum per clyſterem oportet, partim pinguia, partim acria, vt ſimul & laxetur & ducatur, quanquam vtiliter etiam ducitur catharticis ſumptis, vt aloe, agarico, rhabarbaro, cum quibus expedit miſcere quæ venenis aduerſantur: Eodem ſpectat confectio quæ habet [d] napi ſylueſtris, caſtorii, foliorum arundinis ſingulorum pares portiones, interioris colocynthidis triplum, datur porui ex mulſa ſiue ex decocto ſeniæ aut epithymi vel polypodii ad magnitudinem nucis ponticæ. Alterum conſilium ſeu alterum opus quod in curatione requiritur, eſſe diximus corrigere ac remittere vim veneni quod exinaniri non potuit, nam illud antiquiſſimum eſt [e] extrahere quod noxium ſentitur, quod opus, ſi perfici non poſſit, velle debemus quod poſſit, conabimur ergo venenum vincere vbi frigidum fuerit per contraria quæ calida ſunt, quemadmodum vinum & aromata, vt proxime [f] tradidimus cum de præcautione ageremus: vbi calidum ſimiliter per contraria quæ frigida ſunt, ſed quia quod tale eſt, ob acrimoniam erodit, lenientia poſtulat à quibus eiuſmodi acrimonia remittatur, ad quod maxime valet lac [g] aſininum, caprinum, ouillum, humanum recens, præſertim poſt vomitum quem mouendum eſſe diximus per ea quæ non ſolum relaxent, ſed etiam lenia ſint, & acrimoniam tẽperent. Eandem frangit butyrum, oleum amygdalarum dulcium, caro pinguis vna cum iure in quo ipſa bullierit, cerebrum, adeps, medulla, cum copia lenium ciborum ac potionum. Quæcunq; ob craſſitudinem & gluten quoddam perniciosa ſunt veluti fungi, franguntur extenuantibus atq; incidentibus, veluti acero, quod ab Hippocrate [h] ſexto lib. de morbis vulgaribus refertur inter quædam auxilia, quæ euidenti qualitate veneni noxæ ſuccurrunt: quanquam fungi fere omnes latente vi totius ſubſtantiæ, non tantum glutinoſa craſſitudine nobis aduerſantur. Commemorat etiam ibi Hippoc. [i] lac, quod mordaces ſuccos lenit, allium & vinum quod calefaciẽdo occurrit frigidis venenis: addit & ſalem, qui digerendo abſumit veneni materiam quamlibet. Quod ſi venenum tota ſubſtãtia inimicum fuerit, ſuperatur per alexipharmaca quæ paulo [k] ante explicata ſunt, eadem enim quæ cõferunt ad præcauendum, cõferunt [l] etiam ad curandũ, ſed minus, & ideo triplo, aut quadruplo largius ſumi debent. Non ferendi ſunt (dicebat Eraſiſtratus) qui contra venena pugnandum eſſe exiſtimant per trita illa remedia, quib. alii morbi tollũtur, nam licet ad mouendũ vomitum & deiectionẽ eadem accõmodentur quæ in aliis morbis, hęc tamẽ quę vim veneni ſuperãt, longe differũt à medicamẽtis, p quę frigoris aut caloris immoderationẽ vincimus, vtendũ igitur eſt alexipharmacis quę [m] cęca nominari diximus, quod nõ inueſtigẽtur ratione, ſed vſu cõprobentur, poſſintq; ẽt à vulgarib. atq; imperitis adhiberi, valẽt aũt ſimplicia vt terra lemnia & armena, lapis bezaar, lapis malaccẽſis, abrotanũ radix eryngii, ſemen paſtinacæ, calamenthum, marrubium, ſcorzonera, laſer, peucedanũ, panax, rutæ ſylueſtris folia, ſiue etiã rutæ caprariæ folia & ſuccus, polium, thlaſpium, ſcordium, ſonchus, capparis, lauri & iuniperi baccę, tormentilla, vincetoxicum, ſucciſa, haſtula regia, origanũ, dictamnum,

[a] Gal. l. 5. ſimp. c. 18.
[b] Auic. li. 4. fen ſexta tract. 1. c. 4.
[c] Auic. ibid.
[d] Auic. ibid. c. 5.
[e] Hipp. l. 2. 6. epid. a prin.
[f] In hoc cap.
[g] Auic. l. 4. fen ſexta tract. 1. c. 4.
[h] Hipp. & Gal. 6. 6. epi. com. 5.
[i] Hipp. ibid.
[k] In hoc eod. cap.
[l] Hipp. 3. 5. epid. 40.
[m] Galen. 14. meth. c. 6.

pix liquida; caſtorium, ſed multo efficaciora ſunt quæ compoſita ſunt, vt antidoti quas ſupra commemorauimus, & ex his quæ extrinſecus imponuntur oleum Magni Ducis Hetruriæ, ſiue etiam Gregorii Carauitæ enarrata. Auxilia hæc omnia communia ſunt cuiuſcunq; veneni tota ſubſtantia pugnantis contra naturam noſtram, maxime autem neceſſaria ſunt cum veneni ſpecies latet, nam vbi conſtet qualis ſit, confugiendum eſt ad alexipharmaca propria, quæ ſpeciatim proximo libro tradentur, nunc enim communia perſequimur. Tertium opus quod veneno ſumpto requiritur eſt, poſtquam adhibita ſunt medicamenta, & educentia, & ſuperantia venenum, vt auertatur à corde & partibus præcipuis, & euocetur ad cutem, quo ſpectat motus & vigilia, nam quies & [a] ſomnus contrahunt ad partes internas, excitabimus igitur hominem, & nullo pacto permittemus dormire, id quod etiam fit paulo poſtquam ſumpta ſunt cathartica, ne eorum prauitas permeare ad cor poſſit: hoc nomine balneum quoq; ſaluberrimum eſt, quod ſudorem mouet, & cum eo venenum ad cutem elicit, quod auxilium obtinetur etiam ex potu alicuius ex illis aquis quas ſudatorias aduerſus venena iuniores appellarunt, inter quas ea efficaciſſima exiſtit quæ paratur ex aquæ Theriacalis caphuratæ ℥ j. ß. liquoris tartari correcti ℥ j. ſpiritus chalcanthi ʒ ß. olei vnionum gr. vj. olei coralliorum rub. ʒ j. olei terebinthinæ gr. v. olei baccarum iuniperi gr. iij. Eſſentiæ chelidonis ʒ ß. aquæ radicis tuſſilaginis, eryngii ſingularum ʒ j. aquæ florum ſambuci, violarum lutearum, ſingularum ʒ ß. vini rubri dulcis ℥ j. ß. ex quibus ſimul mixtis & vehementer agitatis, vaſe vitreo in quo continentur in balneum poſito deſtillentur & aqua colligatur ac ſeruetur ad prædictos vſus. Sunt qui viuum mulum aut equum aperiant, in quem euiſceratum ſtatim demittunt nudatum hominem, vt eius calore euocetur venenum ad partes externas, & auertatur à viſceribus, quo remedio vſi ſunt memoria patrum, Alexander ſextus Pontifex maximus, & Cæſar Borgia eius filius, ſed hic non bene conualuit, ille paulo poſt interiit, cum miniſtrorum negligentia venenum in vino bibiſſent, quod aliis valde pernicioſum parauerant, cuius vis prius quam id auxilium experirentur, iam ad viſcera permeauerat, & hoc pacto capti ſunt inſidiis quas conuiuis tendebant, & qui alteri exitium parabant, ſibi paratam peſtem intellexerunt. Differentiæ propoſiti morbi vt aliorum omnium, ſimilem poſtulant in curatione differentiam, ſiue implicite & abſcondite, ſiue patentius & expeditius.

[a] Gal. l. 3. de cauſ. pulſ. c. 9. & Auic. l. 4. fen. ſexta tract. 3. c. 4.

De morbis factis in vniuerſum à veneno quod extrinſecus inſeratur.

Cap. XIII.

EADEM fere ratio eſt veneni extrinſecus admoti, cum ſimiliter pernicioſum ſit, à ſimilibus cauſis oriatur, eadem faciat ſymptomata, non abſimili coniectura recognoſcatur, & curationem deſideret parum diſtantem ab ea quam poſtulare monſtrauimus quod ſumitur, quamobrem longe breuior tractatio nunc reſtat, quæ enim dicta ſunt de veneno ſumpto pertinentia ad id quod extrinſecus inſeritur, paucis attingentur, ſi qua propria erunt latius explicabuntur. Venenum igitur quod extrinſecus inſeritur, tota ſubſtantia duntaxat pernicioſum eſt, neque enim ſolo calore aut frigore poteſt exitio eſſe, cum prius quam grauiter noceat moleſtum ſit, & ob id declinetur atq; excitator: morbus igitur quem facit ad repugnantiam totius ſubſtantiæ refertur, non quod non poſſit ſimul hæc immoderate calefacere, aut refrigerare, ſed quod non propterea interitum afferat: ſcribunt veteres [b] medici maximam partem venenorum frigidam eſſe, eo fortaſſe fieri quod vita ac natura [c] noſtra calore contineatur cui aduerſatur frigus, quod qui icti ſunt à ſcorpione [d] & quos vipera percuſſit refrigerentur, quanquam hoc fortaſſe accidit quia natura noxam ſentiens cum ſpiritu & ſanguine fertur ad internas partes, & relinquit externas frigidas. quod ſerpentes hyeme delitеſcant & diu in latibulis ſine cibo viuant, at non viuerent ſi calidiores eſſent, eo ante confugiunt tanquam in locum minus frigidum ac ſimilem, cum nequeant hyeme nimium frigoris appulſum ſuſtinere. Cauſa continens huius repugnantiæ ſeu morbi ab ea profecti virus eſt, quod ſimiliter tota ſubſtantia pugnat: inſeritur autem fere per morſum, vt viperæ, vt canis rabioſi, aut per ictum aculeumve vt ſcorpionis, phalangii & ſimilium ferarũ, ac primo quidem inficit ſanguinẽ quem attingit, hic deinde proximum, & ita deinceps dum vitium præcipuis partibus, & tandem cordi inferatur: neceſſe eſt autem validiſſimũ [e] eſſe, cum adeo exiguũ ſit quod ab eiuſmodi morſu atq; ictu inſeritur, vt vix, aut ne vix quidem poſſit ſenſu percipi, aculeus tenuiſſimus eſt, & nullum foramen præſefert vnde venenum effundatur, quod præclare animaduertit Diocles inſpiciens quã grauiſſima mala afferret quod tam exiguum eſſet. Idem etiam efficiunt tela venenata quod dentes, & aculei ferarum, eodem enim modo ſanguinem corrumpunt & pernicioſa ſunt. Eodem modo etiã ſanguinem vitiant ac nocent venena illa quę locum vlceratum attingunt, quamobrem præcipiunt [f] medici vt illato vulnere ab ictu venenato, homo qui adhibetur ad virus exugendum, attendat ne quod in gingiuis palatove, aut alia oris parte vlcus habeat. Ob eandem cauſam exitioſa ſunt venena, quæ ſparguntur medicamentis quibus vlcera curari ſolẽt, qualia parauerat memoria noſtra Ioannes Baptiſta chirurgus clariſſimus (ſed homo nequiſſimus ac maxime perditus) Leoni decimo Pontifici Maximo, ſed tantum facinus quod tentabat ſequuta digna pœna eſt. At ſunt etiam quædam venena efficacia, vt per cutem integram ad cor permeent & hominẽ interimãt, velut ſaliua Aſpidis [g] ptyadis, & canis rabioſi, quæ vt idonei [h] auctores ſcribunt, nõ minus nocere per tactũ quã per morſum poſſunt: Audiuimus duos interiiſſe memoria noſtra, quod dum ingentes ſerpentes haſta illiderent, expreſſum virus ad manus vſq; peruenerit, vnde per integram cutem permeauit ad viſcera. Nouimus etiam Iacobum Riconium, huic ingenti angue venabulo tranſuerberata virus expreſſum manum attigit, quæ vna cum toto brachio paulo poſt intumuit cum dolore intolerabili, proceſſu temporis cutis [illegible] detracta eſt, ſed tandem & idoneis remediis à Iuliano patre [illegible] conualuit. Vulgo exiſtimant quibuſdam tantam ineſſe vim, vt non ſolum nudatæ cutis, ſed etiam calcei aut ſocci contactu permanare poſſit ad viſcera, & hominem

[b] Celſus l. 5. c. 27.
[c] Ariſt. li. de reſpir. c. 4.
[d] Dioſcorides l. 6. c. 44.
[e] Gal. l. 3 de loc. aff. c. 7.
[f] Cor. Celſus l. 5. c. 27.
[g] Gal. lib. de theriaca ad Piſon. c. 8.
[h] Gal. l. 6. de loc. aff. c. 5. & l. de ma. quali inæq. p. rec. 6.

nem occidere: ſed quo pacto tractarentur à venefico, aut infunderentur in pixidem vel ex eadem exciperentur, ac ſpargerentur, ſi tantam haberent penetrādi vim? prius enim ipſum necarent quam illum eui facit inſidias, æque autem mihi ridiculum videtur atque illud quod dicitur de baſiliſco, [a] ſolo ſibilo, & de catoblepa [b] ſolo aſpectu hominem interimente: & quis auctor eſt? quis vidit, aut audiuit qui referre potuerit ſi ſtatim interiit? Quod autem quædam ſolo odoratu hominem interimant magis credibile eſt, cum vna cum aere attracto poſſint eorum vapores, partim ad cerebrum, partim ad cor permanare, atque ob eam rem [c] Ægyprii Ibes non violabant, quæ aues exceſſæ cum ſint cruribus rigidis, corneo proceroque roſtro maximam vim ſerpentum interficiunt, atque conſumunt, ita vt nec morſu viuæ noceant, nec odore mortuæ. Symptomata conſequentia morbos profectos à venenis quæ extrinſecus inſeruntur, eadem fere ſunt atque illa quæ accidunt, vbi venena toto ſubſtantia inimica bibantur, aut deuorentur, cum & vires conuellantur & actiones omnes labefactentur, nam ſimiliter accidit dolor intolerabilis, vertigo, delirium, tremor, neruorum diſtentio, difficultas ſpirandi, animæ defectio, cibi faſtidium, ſitis, liuor aut nigredo cutis, frigus partium extremarum, ſudor frigidus capitis, neque mirum cum tota ſubſtantia hominis mutetur, hæc fere communia ſunt, ſed certas ſpecies, certa ſequūtur ſymptomata vt proximo libro patebit, attenduntur in his morbis eædem differentiæ, quæ in illis quos faciunt venena ſumpta, atq; illæ præſertim quod alii graues ſunt, alii grauiſſimi, neq; enim æqualiter perniciosa ſunt quæ inſerūtur venena, neq; ſimiliter periculoſus eſt ictus phalāgii, vt morſus viperinus, tum quod alii celeriter moueantur, ita vt perceleris ſequatur aut mors aut ſalus, alii tarde, quemadmodum qui à morſu canis rabioſi fiunt, quos [d] conſtat diutius trahi. Ex his quæ propoſita ſunt ſymptomata agnoſcuntur in ægrotāte ſenſu ipſo, morbus qui tota ſubſtantia inimicus eſt ſenſum fugit, ſed colligitur ex cauſis vt ex venenis extrinſecus illatis, ex iis quæ proſunt quemadmodū alexiteria, ex effectis, vt ex ſymptomatibus grauiſſimis quæ enarrauimus. Cauſa autem hoc eſt venenum externum, nō latet quemadmodum internum, ſed plerunq; euidens eſt, vt cum virus per morſum aut per ictum inſeritur, ſi quando lateāt, quemadmodū in his qui dormientes percuſſi ſunt, aut alioquin vulnerari veneficum chirurgum nacti ſunt, cōiici debet ex his quæ proſunt, nam alia aliis opitulantur, præterea ex effectis, cum ob variam ſpeciem veneni varia accidant ſymptomata, ſed hæc explicabuntur cum ſingulas ſpecies [e] perſequemur. Ex futuris euētus ſæpe adeo pniciosus eſt, vt nullis remediis occurri poſſit, ſed ſtatim homo intereat, interdū tamen vbi ſtatim ſuccurras, homo euadit. Vter expectādus ſit intelliges, [f] ſi robur naturæ ſimul & præſidiorū cum robore morbi, cauſæ, & ſymptomatū cōferas: validiora corpora magis renituntur, imbecilliora facile ſuperantur: venenū quanto vel genere vel copia validius inſeritur, quanto item diutius retinetur in corpore, tanto validiorem efficit morbum, & idcirco magis periculoſum, tempus quo ſalus vel mors ſequuta eſt, plerunque breue eſt, interdum tamen virus diutius [g] deliteſcit in corpore, prius quam inſignem noxam afferat, quemadmodum ex morſu canis rabioſi: eiuſmodi diuturnitatem intelliges potiſſimum exiſtimata vi veneni: via ſalutis eſt quod virus expellatur ac ſuperetur, via interitus quod venenum permeet ad viſcera, ita vt facile præſcatur. Ratio præcauendi in duobus ſimiliter conſiſtit, in euitanda ſcilicet cauſa, & parando corpore ita vt vel parum, vel nullo modo poſſit ab ea violari, cauſam effugere plerunque non difficile eſt homini cauto, qui circunſpectet vbi pedes ponat, vbi ſedeat, vbi cubet, quæ tractet, ne imprudens in angues incurrat (quæ pernicioſiſſimæ ſunt cum incubant) aut aliam pernicioſam beſtiolam offendat, qui vitet canes quos rabioſos eſſe ſuſpicatur, qui chirurgos deligat, quorum non modo peritia ſed fides quoque ſit ſpectata: ſunt qui latibula claudant vbi angues deliteſcunt, vt nequeant inde ſe emergere, vtantur ſuffimentis ex galbano, bdellio, ſagapeno, bitumine, caſtorio, vngulis, cornubus, ligno mali punicæ, radice ebuli, ſemine hyoſcyami, calamentho, ocymo, vrtica, ſyſimbrio, peucedano, opopanace, intybo, quæ fugare [h] ſerpentes poſſunt. Corpus vero iiſdem præſidiis defendendum eſt, quibus curatur cum venenum concepit. Contra appulſum eorum quæ euidenti qualitate vt frigore, vel calore nocent (quamuis non videantur in venenis numeranda) pugnandum eſt per contraria, vt per calida contra vim frigoris, per frigida contra vim caloris, à quibus vt curatur corpus cum iam offenſum eſt, ita etiam prius defenditur. Quarundam herbarum ſucci adeo frigidi ſunt, vt partes quæ ipſis fuerint illitæ, nullam iniuriam accipiant à ſummo calore & à flammis; quibus fretus quidam circulator non multos ante annos Florentiæ in clibanum calefactum, vbi mox panis coquendus eſſet, ingreſſus, paulo poſt inuiolatus exiit. Sed contra externū virus tota ſubſtantia inimicū, valent medicamenta quæ alexiteria dicuntur, ſuperius [i] commemorata cum ageremus de euitanda noxa, quam afferunt venena quæ ſumuntur, huiuſmodi ſunt antidoti, & oleū illud tam Gregorii Carauitæ, quam Magni Ducis Hetruriæ, quæ vt liberant, ita etiam tuentur hominem à venenis, quæ vel potui atque eſui dantur, vel extrinſecus inſeruntur: cum ictus ieiuno magis noceat, vtiliſſimum eſſe veteres [k] tradunt, vbi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quam quis aliquid aſſumpſerit. Vbi virus iam inſitum eſt, ſi ſtatim ſubuenias, curationem magna ex parte admittit, cuius ſimiliter triplex eſſe conſilium debet, atque in ea quæ pertinet ad venena ſumpta, cum primo extrahere illud oporteat, deinde prohibere ne vlterius ſerpat, poſtremo quod iam conceptum eſt à venis, & educi non potuit, corrigere. Vtimur ad virus extrahendum, partim medicamentis, partim chirurgia, medicamentorum extrahentium triplex eſt genus, cum alia eiuſmodi vim obtineant qualitate euidente, alia tota ſubſtantia, alia vtroq; nomine, dicuntur autem Græce [l] θερμαστικά, ἑλκτικά, & ἑλκυστικά, quęcunq; manifeſta qualitate extrahendi vim habent, hęc qualitas calor eſt, ſunt.n. calida tertio gradu, vel etiā initio quarti, [m] contineturq; tenuib. partibus, cōfert enim tenuitas ad penetrandū, & idcirco ad extrahendū; cōtra craſſitudo ad repellendū. Eiuſmodi calorē nacta ſunt aliqua ob putredinē veluti fermentū ac fimus, aliqua naturaliter vt thapſia, cyclaminus. Ariſtolochia, pyrethrū, ſinapi, ſuccus cirenaicus, ppolis, pix, galbanū, opopanax, euphorbiū ſed effica-

[a] Gal lib. de theriaca ad Piſon c. 8.
[b] Plin. l. 8 c. 21.
[c] Plin. l. 10. c. 28.
[d] Gal 3. 3 in pid. com 75.
[e] Infra in proximo lib.
[f] Gal l. de conſt artis c. 18. & lib. 4. de praſag. pulſ c. 11.
[g] Gal 3. 3. e. pid. com. 75.
[h] Dioſcor. capitib. proprii. & Gal. li. ſimplicium capitib. proprii. inter ſpurios.
[i] In hoc lib. c. 12.
[k] Gal lib de vſu theriacæ ad Pamphilianum.
[l] Gal. lib 5. ſimp c. 17.
[m] Gal ibid. & c. 18.

ciſſimum eſt ſulphur: huiuſmodi etiam ſunt emplaſtra quæ ex eiuſmodi ſimplicibus componuntur, quale eſt quod ex arundinibus [a] quarto: Iſis [b] quinto; Ægyptiacum [c] ſexto libro de compoſitione medicamentorum generatim à Galeno traditum: eadem quoque vi præditum eſt emplaſtrum ex betonica, veluti & emplaſtrum ex fermento ex deſcriptione Andetnaci. Quæ tota ſubſtantia [d] elicere virus poſſunt, in alexiteriis numerantur, non ſecus atq; illa quæ veneni qualitatem corrigunt, ſuntque ſimiliter media inter [e] eius vim & naturam noſtram, vel compoſita vt Theriace quæ ſuper impoſita maxime eſt efficax ad virus extrahendum, vel ſimplicia, vt ruta, marrubium, allium, ſcordium, trifolium, centaurium minus: quanquam hæc non ſolum tota ſubſtantia, ſed etiam calore vim habent extrahendi: his ergo omnibus vtimur ad propoſitum opus, quanquam efficacior chirurgia eſt: admonetur enim ad locum ictum cucurbitula, ſed [f] ſcalpello ante circa vulnus incidimus, quo plus vitiati ſanguinis extrahatur, pro cucurbitula accipitur ſimile aliquod vas, ſed ſi ne hoc quidem ſit, adhibetur homo [g] qui vulnus exugat, id quod tuto facit, modo nullam partem oris vlceratam habeat. Superimponi etiam poteſt ad extrahendum, pullus, [h] vel agnus, vel hœdus, qui viuus diuidatur ita vt calida caro tangat vulnus, quod manibus etiam expedit vehementer exprimere. Prohibebimus ne virus ſerpat vlterius vbi iam inſitum eſt, & euelli non poteſt, ſed partem vitiauit, ne ad alias feratur quæ inuiolatæ ſunt, intercludẽdo iter [i] vinculo iniecto ſuperne, neq; enim penetrare poterit parte vehementer adſtricta, eatenus tamen adſtringenda eſt ne torpeat: quod ſi non ſufficiat vinculum, aut adurentibus medicamentis vtendum eſt, aut candente [k] ferramento, vt vna cum affecto loco adimatur virus: præſtat interdum abſcindere vitiatã partem vbi parua ſit, veluti digitus, & admodũ vitiata, vt ſeruetur vita, quamobrem præciditur neruus ne homo neruorum diſtentione intereat, & vena vel arteria, ne ſanguinis effuſione vires deficiant, licet debilitetur [l] corpus, aut actione aliqua priuetur: ergo ne virus ad vlteriora ſerpat, & interitum afferat, vitiatam partem aliquando præcidemus, vt autem ſumptum venenum quod educi nõ potuit, auertimus ad partes externas, ita quod extrinſecus inſeritur, vinculo, vſtione, ſectione, non ſinemus ferri ad internas. Virus quod iam conceptum erit purgabimus, aut per vrinam vel ſudorem euocabimus, corrigemus poſtremo qualitatem veneni per alexipharmaca, ſeu alexiteria, quibus etiam ſuperari diximus id quod ſumitur, vt per antidotos, & oleum Carauitæ, ac Magni Ducis Hetruriæ, quæ non ſolum defendunt, ſed etiam liberant à veneno, quemadmodum in ſuperioribus oſtenſum eſt, valet autẽ maxime aduerſus morſum & præcipue viperinum [m] theriace: verum præſidia quæ vnicuiq; ſpeciei veneni aptantur proximo lib. exponemus. Quæ dicenda erant in vniuerſum habeant hunc modum.

[a] Gal. lib. 4. catag. c. 13.
[b] Gal. l. 5. catag. c. 3.
[c] Gal. l. 6. catag. c. 9.
[d] Gal. 5. ſim. c. 18.
[e] Gal. ibid.
[f] Cor. Celſus l. 5. c. 27.
[g] Celſ. ibid.
[h] Celſ. ibid.
[i] Celſ. ibid.
[k] Celſ. ibid.
[l] Gal. l. 6. meth. c. 3.
[m] Gal. l. de Theriaca ad Piſon. & lib. 2. de antidotis c. 1.

PARTIS SECVNDAE,
SECTIONIS SECVNDÆ,
VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Secundus.

QVI EST DE CVRATIONE CVIVSQVE veneni ſpeciatim.

Venena unde ſuppetant. Cap. I.

Qvemadmodvm philoſophus ſophiſmata perſequitur, non vt extorqueat ex animis cogitationes, quibus imbuti ſunt, vim afferat ſenſibus, aut quenquam laqueis irretiat, priuſque cogat quam ille aſſentiatur, ſed vt viam monſtret qua hæc vitari poſſint, & ſolum captioſa, atque ambigua diſtingui, liceatque quid rectum, quid falſum, quid conſentiens, quid repugnans libere iudicare: ita medicus [n] de venenis agit, non vt doceat quo pacto poſſit aliis impune exitium comparari, & per inſidias vlciſcendæ iniuriæ vel obeundæ hæreditatis cauſa auferri vita, ſed vt cognita partim vitari, partim vinci queant, id quod fieri non poteſt niſi commemorentur, cæteroqui libenter ſuperſediſſet medicus eorum tractationi, ipſaque omnino reticuiſſet, proponit tamen ſimplicia duntaxat, quæ pleriſque nota ſunt, compoſita prærerit; quamuis & hæc nonnulli ſcribere non dubitarint, veluti Orpheus [o] cognomento Theologus, Horus Mendenſis, Heliodorus Athenienſis, Aratus: de quo inſtituto quamuis nec mala mens, nec malus animus fuerit, videntur grauiſſime accuſandi, [p] cum compoſitione atque apparatu venenorum, magis improbos inſtruant ad nocendum, quam probos ad opem ferendam: præſertim cum communia auxilia quæ ſimplicibus aduerſantur, ſatis valeant contra compoſita,

quam

[n] Gal. l. 2. de antid. c. 7.
[o] Gal. ibid.
[p] Gal. ibid.

quamobrem ſcribemus de ſimplicibus duntaxat, quorum ſpecies omnes via cum ratione enarrabimus, deinde ſigillatim perſequemur. Suppeditātur venena tantum à corporibus mixtis, nam ea elementa, aër, aqua, terra, eatenus veneni vim habent, quatenus mixta ſunt cum materia putri ac perniciosa, eadē aqua & ignis quatenus calore & frigore nocent, & non habentur in venenis, & morbos excitant, qui ad immoderatam temperationem & ſolutionem vnitatis referuntur. Ea ſolis ergo compoſitis ac mixtis corporibus venena ſuppetunt, & illa quæ ſine vulnere nocent, ſiue intus data, ſiue extrinſecus impoſita, & illa quæ per morſum & ictum inſeruntur: veniant primo in mediū quę nullo illato vulnere perniciosa ſunt: præbentur hæc vel ab inanimis corporibus, cuiuſmodi ſunt metallica, vel ab animatis qualia ſint ſtirpes, quæ è terra naſcuntur, & belluæ. Quæ ab inanimis ſuppeditantur ad lapides fere pertinent & metallica, ad lapides reducitur calx & etiam gypſum, niſi mauis ſpeciem terræ exiſtimare, quæ ſumpta [a] exitioſa ſunt, ſicut ex metallicis ceruſſa, argenti ſpuma, plumbum, ſcobes, & ſcoria ferri, hydrargyros, ærugo, auripigmentum, ſandaracha. Ab his quorum ſtirpes è terra naſcuntur, præbentur ſemina, fructus, ſucci, folia, radices, flores, ſimiliter nocentia vel calore nimio, vt euphorbiū, ſtaphis agria, ruta agreſtis, anacardiū, flāmula, dracunculi ſemé, vrticę ſemé, ſcilla; vel frigore immoderato vt ſolanum, cicuta, hyoſcyamus papauer, mādragora, pſylliū, vel facultate purgandi, veluti vtrunque veratrum, ſcammonea, colocynthis, agaricum, elaterium, thymelæa, chamelæa, tithymalus, ebuli baccæ: Vel totius ſubſtātiæ repugnantia, vt rhododendros, [b] ſmilax ſeu taxus arbor, napellus, aconitum, toxicum, colchicum, herba ſardonia, nux metellica, ixia, chamæleo niger, pharicum: habentur & in venenis fructuum medullæ rancidæ, præterea fungi fere omnes qui ad ſtirpes [c] referuntur, ſunt enim veluti quædam radices. Vinum [d] autem quamuis ſtatim à balneo meracum, large epotum mortiferum ſit, non tamen numeratur in venenis, non quod toto genere aut qualitate valde immoderata noceat, ſed quod intempeſtiue atque intemperanter ſumatur, fertur enim tunc ad partes præcipuas prius quam in ventriculo cōcoquatur, cum alioqui ſi recte detur, ſaluberrimum ſit, & vt ſi quid aliud deficientes [e] vires reficeret. Reſtant animalia, quorum aliqua vel tota, vel certis partibus, aut humoribus quos præbent, pernicioſa ſunt: tota quidem vt [f] cantharides, bupreſtes, [g] πιτυοκάμπαι, id eſt, pinorū erucæ, phalangia, hirudines, ſalamandra, rubera, lepus marinus: partibus, vt caſtorii teſticuli: humore ſiue per ſe exitioſo, vt viperæ, aut canis rabioſi ſaliua, [h] fel, virus quod ex quibuſdam ſerpentibus illiſis exprimitur, ſiue quod cōcreuit, quemadmodum lac, & ſanguis: ad humores qui ab animalibus præbentur, referri poteſt etiam mel heracleum quod mortiferum exiſtimatur. Piſces qui alioquin boni ſucci ſunt, ſi frictiadhuc feruentes operiantur, [i] refrigerati exitiales fiunt, caro eius belluæ quæ à fulmine percuſſa, aut ictu extialis alicuius feræ, aut peſte interierit mortifera cenſetur, quamuis caro cerui venenata ſagitta transfixi citra noxam comedatur, quod non cōceperit virus ſicuti quæ ante dicta eſt: adde quod ſicuti quæ nobis venena ſunt, à quibuſdam [k] aliis animalibus ſumuntur in paſtu, ita quæ his venena ſunt, interdum nobis non nocent. Animalia quæ cibis illis veſcuntur, qui nobis mortiferi ſunt, deuorata minime nos lædunt, quod non retineant amplius eiuſmodi vim alimenta, quæ concocta ſunt, veluti ſturni qui nutriūtur cicuta, coturnices [l] veratro, ciconiæ anguibus, anates rubetis, humores tamen quos habēt non amittunt ex toto vim veneni, ſicuti lac ex capris [m] quę tithymalo, aut elaterio paſtæ ſunt, retinet vim catharticam. Venena igitur quæ ſine vulnere quouis modo, ſiue intus data, ſiue extrinſecus impoſita nos lædunt, ab inanimis corporibus, à ſtirpibus, ab animalibus ſumi poſſunt: illa vero quæ cū vulnere inſeruntur, aut telis ſunt illita, & ad iam expoſita referūtur morſu vel ictu belluarum exitialium, quædam enim mordent vt canis rabioſus, & ſerpentes complures, quemadmodum vipera, [n] dipſas, aſpis, hęmorrhois, ceraſtes, cenchris, cherſydros, dryinos, in quibus poteſt poni etiam crocodilus: quædam aculeo pungunt vt ſcorpiones, phalangia tum apes, & veſpæ. Hæc fere ſunt quę materiam venenorū ſuppeditant: agemus autem de vnaquaq; ſpecie ſeorſum, oſtendentes qua ratione cognoſcantur & curentur, ea ordiemur ab his quæ ſumuntur à corporibus inanimatis, cuiuſmodi eſſe monſtrauimus lapides & metalla.

[a] Dioſc. in proœ lib. 6.
[b] Dioſc. ibi.
[c] Gal. l. 7. ſimp. c. pro. proo
[d] Dioſc. loco citato.
[e] Gal. l. 12. meth. c. 4. & l. 1. ad Glau. c. 14.
[f] Dioſc. loco citato.
[g] Gal. l. 11. ſimpl. in fin.
[h] Gal. 5 ſim. c. 19.
[i] Dioſc. ibid.
[k] Gal. l. 3. ſimp. c. 18. & l. de theriaca ad Piſo. c. 4.
[l] Gal. locis dictis.
[m] Gal. l. 3 de alim. fac. c. 15.
[n] Gal. l. de theriaca ad Piſo. c. 8.

De remediis aduerſis Venena quæ ſumuntur à corporibus inanimatis.

Cap. II.

Gypſum epotum aut deuoratum tantam affert difficultatem [o] ſpirandi, vt niſi protinus ſubueneris, hominem ſtrangulet, quod euidenti qualitati videtur tribuendum, partium videlicet craſſitudini, quam habet cum ſiccitate emplaſtica [p] (id eſt quæ illinatur facile) copulatam, quo fit vt cum humore diluitur, vel antequam ſumatur, vel poſtea in ore & faucibus gulæ in tranſitu inhæreſcat, & eodem modo quo cæteras res ſimul cum gula aſperam arteriam adſtringat, & quemadmodum lapides & teſtas ſolet, inter ſe agglutinet. Quæ cauſa adeo manifeſta eſt vt non opus ſit confugere ad repugnantiam totius ſubſtantiæ, vnde propoſitum ſymptoma oriatur, quod ſi cum manifeſta eiuſmodi qualitate illam quoque iungi velis, non repugnabimus. Vbi non conſtet [q] ſumptum fuiſſe gypſum, deprehendi poteſt ex difficultate ſpirandi, quæ licet alia etiam venena vt ceruſſam & fungos conſequi poſſit, ab hoc egregie pręter cætera proficiſcitur, accedit præterea ſingultus, tuſſis, palati, linguæ, ac faucium ariditas, & grauiſſimus ſtomachi [r] dolor, cum anxietate & interdum animæ defectione: quod etiam ſatis confirmat eum excitato vomitu gypſum expellirint. Curantis conſilium eſt duplex, illud quod communiter [s] pertinere diximus ad venenum ſumptum, ſiquidem & vomitu ac deiectione educere, & mutare ac corrigere alexiteriis ipſum oportet & morbum iam factum, quanquam medicamenta quæ valent ad educendum, interdum ad corrigendum quoque accommodentur, cum opponantur qualitati veneni. Quod ad gypſum attinet educi primū vomitu debet datis his quæ vel relaxēt, vel incidant atq; extenuent, eadem quoq; adſtringendi vim qua habet

[o] Dioſc. l. 6. c. 24. & Auicen lib. 4. fen ſexta tract. 1. c. 5.
[p] Gal. l. 9. ſimp. c. proœ proo
[q] Auic. loco ſupra citato c. 4. & 5 & l. 4. fen ſexta tract. 2 c. 10.
[r] Gal. 1 de cauſ. ſympt. c. 7.
[s] Lib. antecedente c. 12.

gypſum remittunt & concretionem ſoluunt ſiue mixta dentur, ſiue ſeorſum; primo igitur dandum eſt potui [a] oleum tepidum, vel butyrum aqua tepida dilutum, vel aqua decocta ex malua, althæa, fœnugræco, vel glutinoſus [b] humor muccum repræſentans expreſſus ex ſemine maluæ, pſyllii, aut cotoneorum, validam habent hæc relaxandi facultatem; ad extenuandum vero & incidendum potui dabimus mulſam cum oleo, aut aquam in qua bullierit origanum, vel thymum, aut in qua ſimiliter bullierit vel iacuerit cinis ex ſarmentis, [c] vel ex ramis ficulneis: vomitus vero excitandus eſt validioribus medicamentis, inter quæ & raphani, & aſari, & cyclamini, ac tandem albi ellebori decoctum maxime commendantur. Ad deiiciendam alnum vtemur ſcammonea, [d] quam adiiciemus hieræ aut alteri confectioni: ſi ſuperueniat difficultas inteſtinorum, idoneis auxiliis omnibus apertiſſimis ſuccurremus. Alexipharmaca quæ occulta & latente vi aduerſantur venenis, non videntur neceſſaria vbi ſumptum fuerit gypſum, probatur tamen ab auctoribus [e] fide dignis, & commune aliorum antidotum Mithridati, & proprium gypſi quod eſt amygdalarum amararum eſus, ac potus ſtercoris murium contriti & in puluerem redacti ex vino albo & ſubdulci.

Calx non latente vi ac repugnantia totius ſubſtantiæ nocet, ſed calore [f] qui tantus eſt vt erodat atque adurat, ex quo grauiſſima affert mala, vt linguæ atque oris ſiccitatem [g] cum ſiti inexplebili, tuſſim adeo vehementem, vt abrumpatur vena aliqua in pulmone & ſequatur phthiſis, tormina & deiectionem cruentam, difficultatem vrinæ: ſequuntur autem hæc omnia vim illam erodētem, quibus quod vires debilitentur, accedit animæ defectio, [h] & frigus partium extremarum: Spirandi vero difficultas quæ etiā ſuperuenire ſolet, nō naſcitur ab adſtrictione [i] aſperæ arteriæ, ſicut illa quam diximus afferri à gypſo, ſed magis à muſculis thoracis, qui cum exſiccati ſint, & difficulter mouētur, & non ſatisfaciunt amplius ſuo muneri. Calcis ſumptæ (vbi alioquin lateat) coniecturam facimus tum ex vomitu, qui patefacit quod datum eſt venenum, tum ex ſymptomatibus relatis. Huic veneno mederi ſimiliter oportet, primum per ea quæ vomitu & deiectione ipſum educant, deinde per ea quæ einſdem acrimoniam temperent: quæ vomitum excitant, aut relaxant ventriculum, aut eundem irritant, & materiam ſimul extenuant atque incidunt, maxime hic aptantur quæ relaxant, cum lenire [k] ſimul acrimoniam poſſunt, dabimus igitur oleum calidum cum calida mulſa, aut ius aliquod pingue ac boni ſucci, aut aquam in qua malua, ſemen lini vel fœnugræcum bullierit: ad extenuandum vero & incidendum, & idcirco etiam ad excitandum vomitum vtemur mulſa, aut aqua in qua bullierint fici, vel iacuerit cinis ex ſarmentis: & educemus per inteſtina ſiquid ex ventriculo deſcenderit, iniicientes in aluum ius aliquod pingue, oleum quod ſimul leniat & ſoluat. Vbi quantum licuerit hoc venenum exinanitum fuerit, temperandum erit quod reſtat contrariis: opponuntur acrimoniæ illa quæ lenia ſunt, habent enim vim temperandi, ἐπικεραστικὰ Græce [l] dicuntur, quæ ſi multa dantur vbi pauca eſt materia acris, plurimum proficiunt, contra ſi darentur pauca vbi hæc copioſa eſt vincerentur & acria fierent, ac malum augerent: maxime igitur poſt vomitum & deiectionem ad temperandum pertinet potus [m] lactis copioſus ac frequens, eodem ſpectat cremor ptiſſanæ, ſuccus maluæ aut ibiſci, tum glutinoſus humor, qui ex ſeminibus exprimitur malorum cotoneorum, pſyllii, maluæ. Proprium alexipharmacum aduerſus calcem & morbum quem efficit, exiſtimantur nuces iuglandes ex oleo deuoratæ. Quæcunque autem ſumpta calce opitulantur, conueniunt etiam ſumpto ſapone, aut epota aqua, in qua fuerit calx nondum extincta, ſed tranſeamus ad metallica.

Ceruſſa quamuis extrinſecus impoſita vlceribus medeatur, intus tamen ſumpta admodum [n] pernicioſa eſt, & cum grauiſſimis ſymptomatibus ac plurimis hominem interimit, tentat enim caput, delirium affert, & neruorum reſolutionem, ita vt [o] membra non poſſint amplius ſuum officium facere, homo ſupra modum propenſus eſt ad ſomnum, gemit, cernit quæ non ſunt, adeo difficulter ſpirat vt tandem ſtranguletur, dolorem ſentit intolerabilem, potiſſimum in gula, & ore [p] ventriculi, ſuperuenit ſingultus, [q] nauſea, ructus creber, animæ defectio, tuſſis, refrigerantur partes omnes potiſſimum extremæ, color totius corporis redditur [r] albus, tenduntur præcordia, vrina modo nigra, modo cruenta, & modo alba exit, exaſperantur fauces, adſtringitur guttur. Mala hæc ſequuntur manifeſtam qualitatem ceruſſę frigidam & ſiccam, & adſtringentem, vna cum craſſitudine partium, ſed multo magis repugnantiam totius ſubſtantiæ, nam ob illam fit difficultas ſpirandi, adſtrictio gutturis, ſiccitas linguæ, aſperitas faucium, ob hanc tentatur caput, dolet os ventriculi, accedit ſingultus, ructus, nauſea, animæ defectio, frigus extremorum, diſtenduntur præcordia, vrina exit modo nigra modo cruenta, neque enim videntur hæc à craſſitudine partium, frigore, aut ſiccitate proficiſci, ſed à latente vi & inimicitia totius ſubſtantiæ. Deprehenditur ceruſſa vbi ſumpta fuerit, ex albedine quam præſeferunt gingiuæ, palatum, ſpacia inter dentes, vbi adhuc inhæreſcit, deprehenditur & ex ſymptomatibus propoſitis, vt taceam vomitum, qui euidenter ipſam vt cætera patefacit. In curatione danda opera eſt primū vt vomitu & deiectione educatur, deinde vt corrigatur prauitas, quam habet atq; impreſſit. Euocabitur vomitus partim relaxantibus, partim detergētibus; relaxat oleum purum, calidum, abunde epotum, vel amygdalinum, ſuſinum aut anethinum, ſuccus expreſſus ex malua in oleo cocta; detergit [s] mulſa epota, aqua in qua decoctæ fuerint caricæ, aut in qua iacuerit cinis ex ſarmentis: ad deiectionem educendam immittitur per clyſterem in alnum aqua in qua decocta fuerit braſſica cum oleo & ſale, datur ſcammonea [t] cum mulſa, ſed cum ceruſſa renes quoque & veſicam tentet, expedit illis quoque vti quæ vehementer [u] vrinam euocent, quanquam maxima ex parte vomitu educenda eſt, cogenduſque æger ſæpius vomere, & propterea non [x] permittendum vt dormiat. Vbi quantum licuit venenum hoc exinanieris, temperare eius qualitatem oportet, & repugnantiam totius ſubſtantiæ corrigere: temperant euidentem eius qualitatem ſiccam & adſtringentem cum craſſitudine partium, lac aſininum, abunde epotum, oſſa malorum [y] perſicorum ex oleo decocta. Repugnantiam totius ſubſtantiæ corrigunt mithridati antidotus, & theriace ex vino albo

[a] Dioſc. l. 6. c. 24.
[b] Auic. li. 4. fen. ſexta tract. 1. c. 4. & 5.
[c] Gal. l. 2. de antid. c. 7.
[d] Auicen. loco citato.
[e] Conciliator li. de Vene. c. 8.
[f] Dioſc. l. 6. c. 29. & Gal. l. 1. catatop. c. 4.
[g] Auic. l. 4. fen ſexta tract. 2. c. 9.
[h] Auic. ibid.
[i] Gal. l. 5. meth. c. 4.
[k] Dioſc. l. 6. c. 29. & Auic. loco citato.
[l] Gal. l. 2. ſimp. c. 12.
[m] Auic. l. 4. fen. ſexta tract. 2. c. 9. & Dioſc. l. 6. c. 29.
[n] Auic. li. 4. fen. ſexta tract. 1. c. 4.
[o] Dioſcor. l. 6. c. 22.
[p] Gal. 1. de cauſ. ſympt. c. 7.
[q] Dioſc. ibid.
[r] Auic. loco citato.
[s] Dioſc. l. 6. c. 22.
[t] Dioſc. & Auic. locis citatis.
[u] Auic. ibi.
[x] Auic. ibid.
[y] Dioſc. loco dicto.

albo epotæ, vinum præterea ex quo bullierint folia fraxini, tum ex pruno, nuces iuglandes ex oleo deuoratæ, gummi ipſius [a] vlmi, & humor quem folia eius continent cum aqua tepida.

[a] Dioſc. ibid.

Spuma argenti non ſecus ac ceruſſa externis vlceribus medetur, ſed intus ſumpta exitioſa [b] eſt, apportat autem cum exitio ventris & inteſtinorum grauitatem, difficultatē ſpirandi tantam, vt homo tādem ſuffocetur, linguæ munera impedit, aluum & vrinam ſupprimit, quamuis tormina etiam & teneſmum afferat, excitat ardorem in vniuerſo corpore, & maxime in articulis, exulcerat inteſtina, inflat ventrem, reddit totum corpus [c] tumidum ac liuidum. Proficiſcuntur hæc mala partim ab euidenti qualitate, partim à repugnantia [d] totius ſubſtantiæ: eſt autem euidenter craſſarum partium & admodum grauis, media inter calida & frigida, ſed paulo ſiccior quam humidior, modice vero detergit: Ex craſſitudine partium & grauitate oritur ſumma illa difficultas anhelitus, cum canales ſpiritui inſeruientes, partim obſtruantur, partim reddātur anguſtiores, quod deorſum ab eiuſmodi grauitate trahantur, ob quam ſentitur moleſtus ſenſus, veluti onerantium [e] in ventriculo, & inteſtinis, ob eandem cauſam retinetur vrina, & aluus ſupprimitur, niſi pondere tādem cogatur fluere: temperario illa paulo ſiccior, ſed moderate calida, cum mediocri facultate detergendi nihil nocere deberet, nocet tamen partibus internis, quamuis proſit externis, cum intus calorem cōcipiat validiorem, & vim detergendi adeo efficacem aſſequatur vt erodat, [f] & hoc pacto perniencioſa ſit, exulceret inteſtina, tormina & teneſmum afferat: Quod vero linguæ muneribus obeſt, ventrem inflat, tumidum ac liuidū reddit vniuerſum corpus, ad repugnantiam rurius ſubſtantiæ referri debet, & non ad aliquam ex euidentibus qualitatibus iam dictis. Intelliges ſumptam eſſe ſpumam argenti ex ſymptomatibus propoſitis, & ex vomitu per quem reddetur. Auxilia quæ huic veneno opitulantur ſimiliter debent ipſum educere, ac corrigere eius vim & morbum quem fecit, & ſimul euocare quæ præter naturam retinentur. Excitabitur vomitus epoto oleo, aut iure gallinæ ſeu anatis valde pingui, aut oleo ex amygdalis dulcibus, aut aqua in qua caricæ bullierint. Soluetur aluus iniecto per clyſterē humore aliquo pingui ac detergente, [g] vel epota ſcammonea ex mulſa. Corrigitur qualitas illa euidens craſſitudinis, per ea quæ extenuandi & incidendi vim habent, vt per aquam in qua decoxeris abſinthium, hyſſopum, [h] caricas: repugnantia totius ſubſtantiæ ſuperatur alexipharmacis, propric autem aduerſus ſpumam argenti datur piper, apium, [i] & myrrha ex vino, datur & ſemen lathyris, præterea ſtercus columbinū cum nardo & vino: ſed quia ſupprimitur vrina, præſtat illis vti quæ valde infam citent, cuiuſmodi e apii ac dauci ſemen ex mulſa, vel ex vino aliquo tenui, ſeu aqua in qua aſarum ſquinanthum, bruſcus, aſparagi radices ac ſimilia iacuerint & ferbuerint. Vbi homo grauiter torminibus affligatur, ſuccurrendum eſt medicamentis nunc detergentibus, nunc lenientibus, prout dolor augetur aut remittitur, hæc autem partim bibuntur partim immittuntur per clyſterem, ſed tunc etiam vtiliter illinitur venter apii ſucco & butyro.

[b] Dioſc. l. 6. c. 27.
[c] Dioſc. ibid. & Auic. l. 4. fen. 6. tract. 1. c. 1.
[d] Gal. 6. 6 epid. com. 5.
[e] Auic loco citato.
[f] Dioſc. & Auic. ibid.
[g] Ibid.
[h] Ibid.
[i] Gal. l. 2. de antid. c. 7. & Dioſc. & Auic. ibid.

Plumbi recrementum ac ſcobes ſimilē vim habet ſpumæ argenti, quanquā paulo frigidior eſt & humidior, ſed craſſarum partium & grauis admodum; magis autem nocet manifeſtis qualitatibus quam tota ſubſtantia, quamobrem leuiora mala affert quam ſpuma argenti, ex quibus deprehendi poteſt vbi lateat, præter cōmune indicium quod ſumitur à vomitu: auxilia vero eadem conueniunt p quę & educatur & tēperetur, ſi quid relinquitur materiæ vel morbi, adeo vt minus nocere poſſit.

Ferri ſcobes ſi prius aceto macerata & cum idoneis medicamentis mixta modice ſumatur, medetur difficultati inteſtinorum, fluxui muliebri, obſtructioni viſcerum, ſed ſi ſine vllo apparatu largius detur, plurimum nocet, affert enim [k] æſtum in vniuerſo corpore, dolorem capitis, tormina, linguam ſcabram reddit, tabefacit membra: quæ mala non tantum à ſiccitate, & adſtringendi vi, quam habet, ſed potius à tota ſubſtantia proficiſcuntur. Validius ſiccat ſquama ferri, & quamuis externis vlceribus accommodetur, tamen intus data eodem modo nocet quo ſcobes. Intelliges tam ſcobem quam ſquamam ſumptam eſſe ex propoſitis ſymptomatibus, & ex vomitu: ſuccurres vero per ea quę vomitum & deiectionem mouent, & eiuſmodi qualitati aduerſentur, ſi dentur medicamenta relaxantia vtrunque efficere commode poſſunt, vt oleum, butyrum, [l] adeps, maxime ad rem pertinent eſculenta glutinoſa, vt extrema quadrupedum. Sunt qui exiſtiment huius veneni alexipharmacum eſſe magnetem [m] lapidem, ſi drachma vna potui detur, id quod mihi non probatur, cum ſimilē [n] noxam afferat, & æque poſtulet remedia, à quibus & educi, & corrigi poſſit.

[k] Auic l. 4. fen. 6. tract. 1. c. 8.
[l] Auic ibid.
[m] Auic ibi.
[n] Cōciliator l. de Vene. c. 11.

Squama æris ſiccat externa vlcera vt ſquama ferri, ſed tenuiorum [o] partium eſt magis detergit, atq; idcirco magis pernicioſa eſt vbi ſumatur, magnopere enim ventriculū & inteſtina lædit, vomitum affert, & alui profluuium, ita vt videatur etiam tota ſubſtantia aduerſari. Deprehenditur autem eodem modo ex vomitu & ſymptomatibus. Medicamenta à quibus educitur relaxant, eademq; accommodantur ad eius acrimoniam leniendam, & calorem quem corpori affert minuendum: valēt glutinoſa omnia, vt ius ex pedibus & capitibus quadrupedum, vel ex cochleis, cuius balneum ſimiliter prodeſt, ſicut & inungere vētrem oleo roſeo: proprium alexipharmacum exiſtimatur radix acori, cuius ſucci vel pulueris potui dantur drachmæ tres.

[o] Gal. l. 9. ſimp.

Hydrargyros, hoc eſt argentum liquidum, an [p] pernicioſum ſit ſcribit Galenus ſe nondum periculum feciſſe, refertur tamen inter nocentia medicamenta, idq; merito cū grauiſſima afferat mala, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus adhibeatur, quamuis illitum ſanet gallicum morbum, & eum ad duo grana datur pueruhs qui à lumbricis vexantur, vel ad ſcrupulum vnum mulieribus ægre parientibus plurimum proficiat, maxime tamen nocet vbi vel largius ſumatur, vel imponatur extrinſecus. Qui ipſum effodiunt ſi diutius in eo opere perſeuerent, incidunt in reſolutionē neruorum, in membrorum tremorem, & tandem attoniti intereunt: his qui morbo gallico laborantes eodem die illinuntur, erumpit ſaliua fœtida plurima atq; admodum acris, exulcerantur labra, gingiuæ, lingua, palatum, atq; vniuerſum os, inflammantur fauces, labant dentes, neq; poſſunt iumme ſiccum facere, accedit ingens ſitis, faſtidium, vigilia, alui profluuium, ſed cum intus largius ſumitur, innatum calo-

[p] Gal. l. 9. ſimp. e prop.

rem extinguit, aut ita acre redditur vt adurat, præſertim vbi extinctum detur, nam illud quod viuum dicunt, cum facilius deſcendat, & minus hæreat, minus etiam nocet. Si demittatur in [a] aurem excitat dolorem vehementem, delirium, neruorũ diſtentionem, lædit enim cerebrum, homo ſentit grauitatem illius lateris, redditur attonitus, aut incidit in morbũ comitialem. Proficiſcũtur hæc & à tota ſubſtantia, & à qualitate manifeſta, quanquá ſubſtantia eius licet non ſit nobis amica ſed noceat, non tamen adeo inimica eſt vt non medeatur alteri peſti, hoc eſt morbo gallico. Qualitas manifeſta multiplex eſt ob diuerſitatem partium quibus continetur, aliæ enim ſunt frigidæ & humidæ ac tenues, quæ repellunt, morbos frigidos afferunt, & vbi non vincantur à calore noſtro ipſum extinguunt, aliæ ſunt calidæ & ſiccæ, terrenæ magis ac craſſæ, atq; hæ priores ſuperant, ſunt tamẽ in agendo vt efficaciores, ita tardiores, erodunt hæ atq; [b] exulcerant proceſſu temporis, vbi ſuperatæ ſunt illæ, quas diximus eſſe frigidas & humidas. Deprehenditur hoc venenum ſumptum, vbi alioquin lateat, ex variis ſymptomatibus propoſitis, tum ex vomitu, aut etiam ex deiectione cũ deſcendat. Valent aduerſus hydrargyrum [c] eadem auxilia quæ medentur vbi ſpuma argenti ſumpta fuerit, cum & vomitu ac deiectione educi debeat, & corrigi per ea quæ leniendi vim habent, nam & hæc morbo quoq; facto ſubuenient, plurimum autem prodeſt lac [d] cupioſe epotum, proprium alexipharmacũ eſt [e] myrrha ad duas vel tres drachmas ex vino pota, quæ prodeſt etiam vbi illitus fuerit, ſed tunc ſuccurrendum eſt ſymptomatibus, quemadmodum proximo lib. monſtrauimus, cum exponemus quo pacto per ipſum curetur morbus gallicus. Si in aurem inciderit, debet inſtrumẽto idoneo [f] extrahi, ſi non appareat, concutiendus eſt homo conuerſus in latus illius auris; tabula etiam collocatur (vt ſcribit Cornelius [g] Celſus) media inhærens capitibus vtrinq; pendentibus, ſuperq; eá homo deligatur in id latus verſus cuius auris eo modo laborat, ſic vt extra tabulá emineat, tum malleo caput tabulæ quod à pedibus eſt feritur, atq; ita concuſſa aure id quod ineſt excidit.

[a] Auic. l. 4. fen. 6. tract. 1. c. 2.
[b] Auic. ibid.
[c] Dioſc. li. 6. c. 28. & Aetius l. 13 c. 79.
[d] Dioſc. & Aetius ibid.
[e] Auic. loco citato.
[f] Auic. ibid.
[g] Cor. Celſus l. 6. c. 8.

Cinnabaris cum ex hydrargyro fiat eius vim retinet, & idcirco eadem affert mala, & eodem modo curatur.

Ærugo æris, auripigmentum, ſandaracha, arſenicum ſeu realgad, adeo calida ſunt, vt non modo detergant ac liquent, ſed [h] erodant etiam atq; adurant, quemadmodum calx, & idcirco ſumpta eadem afferunt mala, inflammantur internæ partes, exulcerantur, dolent, ita vt conuellantur vires, difficultas vero ſpirandi quæ adiungitur, tribui debet ſiccitati muſculorũ thoracis, qui non poſſunt amplius exequi ſuum munus, quo fit vt tandem homo ſtranguletur, niſi ante deficientibus viribus intereat. Dignoſces ſumptum eſſe aliquod ex his, & ex propoſitis malis quæ accidunt, & ex his quæ euomuntur. Ratio curandi eadem eſt, quam ſumpta calce diximus euenire, cum & vomitu ac deiectione extrahi eiuſmodi venenum debeat, & corrigi acrimonia [i] lenientibus, eadem autem vtrunq; opus præſtant, vt oleum tum commune tum roſeum, lac, ius pingue, butyrum, adeps. aqua in qua bullierit ſemen rapi, oleum ex amygdalis dulcibus, aut ex nucleis pineis: maxime autem accommodatur cremor alicæ [k] vel priſanæ, & humor qui ex ſemine maluæ, pſylli, cotoneorum exprimitur, quibus medemur etiam morbo facto, commendant aliqui ſatis probati auctores copioſum aquæ potum, præſertim ſtatim ab aſſumptione arſenici ſeu realgadis, quo potiſſimum vnico præſidio incolumes ſeruari mures obſeruarunt, ſi aliquod eiuſmodi venenum deuorauerint.

[h] Dioſc. l. 6. c. 29.
[i] Dioſc. ibid. & Aetius l. 13. c. 80.
[k] Dioſc. & Aetius ibid.

De remediis aduerſus venena quæ à ſtirpibus ſumuntur. CAP. III.

EX his quoq; quorum ſtirpes è terra naſcuntur multa ſuppetere monſtrauimus, [l] quę vel cathartica vi, vel nimio calore aut frigore, vel repugnantia totius ſubſtantiæ pernicioſa ſunt; agemus de omnibus ſeparatim, orſi à catharticis, quæ ſimilia [m] quidem ſunt ſuccia quos alliciunt, nobis vero aliena partim ob prauam qualitatem ob quam corriguntur ab Hippoc. [n] qui ſecundo libro de ratione victus in morbis acutis miſcet veratro vel ſeſeli, vel daucum, vel cuminum vel aniſum, vel aliud quidpiam odoris iucundi, peplio vero laſer: partim ob vim purgantẽ, quæ interdum adeo vehemẽs eſt, præſertim vbi copioſius dantur, vt aluũ immoderate ducãt, nimium vomitum excitent, vnde ſequitur anxietas, ſingultus, ſitis intolerabilis, animæ defectio, ſiccitas immoderata partiũ ſolidarum, & tandem interitus. Varia autem ſunt medicamenta cathartica, vt agaricum, rhabarbatum, aloe, colocynthis, ſcammonea, veratrum album & nigrum, thymælea, chamælea, tithymalus, lathyris, bryonia, cyclaminus, elateriũ, alia autem magis, alia minus vehementia [o] & periculoſa ſunt; alia item magis vomitum mouent, alia deiectionem: cognoſcuntur in vniuerſum vbi ſumpta fuerint quũ vomitu redduntur, ſed coniiciuntur etiam ex ſymptomatibus, & cõmuniter ex purgatione, proprie autem hoc ne an illud ſumptum fuerit, dignoſces ex propriis ſymptomatibus, aloe aperit [p] ora venarum, vnde ſequitur ſanguinis fluxus, veratrum album vomitum mouet, nigrum deiectionem. Quod ſpectat ad curationem vbi noceant cathartica ſumpta, primum conſiliũ eſt vt [q] educantur ſeu per vomitũ, vbi adhuc manent in ventriculo, ſeu per deiectionem vbi iam ad inteſtina deſcenderint, alterum vt quæ educi nequeunt corrigantur, & ita minus lædant, tertium vt prohibeamus ne ferãtur ad partes præcipuas, poſtremo vt leniantur ſymptomata, veluti nimius vomitus, aut alui profluuiũ immoderatum, quæ quib. inſtrumentis perficiantur iam tempus eſt exponere. Ad mouendum vomitum vtimur aqua tepida, vel pura, vel mixta cum oleo aut butyro, ad citandam deiectionem immittimus per clyſterem in aluum mulſam, & oleum cum muria vel aqua tetuccii. Corrigimus vim purgantem his quę acrimoniam remittunt, vt largo [r] potu lactis, caſeo recenti, butyro, melle, pingui aliquo iure: pugnamus aduerſus prauam qualitatem per ea quæ communiter aduerſantur venenis, cuiuſmodi eſt theriace, antidotus mithridati, quibus vis [s] quædam ineſt ſupprimendi etiam profluuium. Singulæ ſpecies cathartici ſuis quoque alexipharmacis corriguntur, vt veratrũ album, floribus nymphęæ: nigrum aniſo, cumino, dauco, [t] ac nardo: elaterium thymo, & baccis lauri, ac menthæ ſucco:

[l] In hoc l. c. 8.
[m] Gal. l. 1. de nat. fac. c. 14.
[n] Hipp l. 2. acut. tex. 11.
[o] Meſues l. 1. theore. 1.
[p] Meſues l. 2. c. 1.
[q] Meſues l. 1. theor. 3.
[r] Meſu ibid.
[s] Gal. li. de theriaca ad Piſon. c. 4.
[t] Hipp l. 2. acut. tex. 10.

eo:

to:lathyris,hyperico,thymælea & chamælea, origano : bryonia pipere nigro:colocynthis terra lemnia,ſcammonea,ſucco malorum cotoneorum:hoc pacto igitur & generatim,& ſpeciatim corrigitur tam vis purgans,quam prauitas catbartici, & noxa,quam attulerunt. Ne autem feratur catharticum,quod ſumptum eſt & educi non potuit,ad partes nobiliores,principio non permittemus hominem dormire,ne tunc eum contrahatur ſpiritus & ſanguis ad viſcera ſimul cum ipſis trahatur vis cathartici,ſed cum non amplius verſatur catharticum in ventriculo,& eius vis iam penetrauit ad intimas partes,euocāda eſt ad externas frictionibus ac balneo,calefacta ſimul ac rarefacta cute. Quod ſi vrgeant ſymptomata vt immoderatus vomitus, & [a] nimium alui profluuium, leuienda ſunt per ea quæ adſtringendi vim habent, veluti per mala punica, coronea,thoem , hypociſthidem , acaciam, maſtichen,quæ non ſolum deuorantur , ſed cataplaſmatis modo ventri ſuperimponuntur, iniicitur etiam in aluum per elyſterem vel aqua in qua illa decocta fuerint,vel oleum aliquod adſtringens, vt myrtheum,melinum,roſeum,omphacinum.

[a] Meſues l.1. theor.3.

Calore immoderato complura etiam medicamenta nocere monſtrauimus ex his quæ à ſtirpibus petuntur,veluti euphorbium,ſtaphis agria,anacardium,ſcilla, flammula,vrticæ & dracunculi ſemen,ruta agreſtis. Inflammant hæc(vbi ſumpta fuerint) vniuerſum corpus,ſed maximum ardorem excitant in ore, gula,ventre,inteſtinis,quæ partes non ſolum valde incaleſcunt & exſiccantur, ſed etiam eroduntur atque exulcerantur, vnde ſequitur morſus ventris, alui profluuium , vomitus, inteſtinorum difficultas,interdum vrina cruenta, tuſſis,maxima faucium aſperitas,& tanta difficultas ſpirandi,vt niſi cito ſuccurras,homo ſtranguletur. Afferuntur mala hęc cōmuniter ab illis omnibus,quæ ita calida ſunt vt erodant,vel adurant,deprehenduntur autem communiter ex ſymptomatibus dictis,proprie autem hoc vel illud catharticū patefit,cum redditur vomitus & in conſpectum venit. His omnibus duplici opere ſuccurritur,ſiquidem vomitu ac deiectione educendum eſt quod datum fuit,& quod educi non poteſt temperandum frigidis ac lenibus,à quib. & vis caloris impreſſa in corpore , & acrimonia medicamenti remittatur : mouebitur vomitus epota aqua tepida , aut multo oleo: deiectio mulſa & oleo per elyſterem immiſſis in aluum,ad refrigerandum vtemur oleribus,ſeminibus & fructibus frigidioribus niue refrigeratis,ad remittēdam acrimoniam lenibus,vt lacte,adipe,butyro, proprie autem aduerſus euphorbium damus [b] lac acidum, butyrum crudum,& mala punica acida. Staphis agria vbi ſumpta fuerit,accōmodatur mulſa & oleū,de amygdalis dulcibus. Vbi anacardium, medulla & cerebrum quadrupedum & ptiſana niue refrigerata. Valet aduerſus ſcillam lac in quod demiſſa fuerint candentia ferramenta, vitelli ouorum qui ex aceto cocti fuerint. Aduerſus flammulam lac bubulum cum butyro, oleum ex nucleis pineis,aut ex ſemine papaueris,intybi ſuccus. Aduerſus vrticæ ſemen,cum moueat tuſſim maxime damus lenientia,vt oleum ex nucleis pineis,vel amygdalis dulcibus,ſemen cotoneorum,tragacanthum, ptiſanam. Aduerſus dracunculi ſemen vtemur pulticula ex farina hordacea ſaccharo & butyro recenti : aduerſus rutam agreſtem dabimus aquam in qua bullierint caricæ & fænugræcum , quanquam omnia hæc omnibus aptantur acribus ac vehementer calidis.

[b] Auic.l.4. fen. 6. tract. 1.c.4.

Frigore pernicioſa ſunt papaueris lachryma,hyoſcyamus,mandragora, pſyllium, cicuta , ſolanum,& alia eiuſmodi,quæ niſi cum frigore adiunctam habeant,ob diuerſitatem partium immoderationem caloris, aut repugnantiam totius ſubſtantiæ, nō ſunt toto genere præter naturam,ſed copia duntaxar,nam ſi parce [c] dentur(vt in ſuperioribus oſtenſum eſt)ſuperantur & in alimentum vertuntur,ſed copioſe ſumpta calorem noſtrum extinguunt & eatenus mortifera ſunt. Mala autem quæ hæc communiter conſequuntur, ſunt inexpugnabilis dormiendi neceſſitas , aut certe ingens propenſio ad ſomnum, torpor,vertigo,caligo,tremor membrorum , neruorum diſtentio, difficultas ſpirandi,ſingultus,ſudor frigidus,frigus partium extremarum , color pallidus. Si qua autem ex his medicamentis frigidis quæ propoſuimus alia mala afferunt, præter hęc quæ dicta ſunt , veluti lachryma papaueris,& mandragora prutiginem,hyoſcyamus mentis alienationem,& quandam quaſi ebrietatem,ſolanum furorem [d] & difficultatem inteſtinorum,non tribuendum eſt friguri,ſed vel calori immoderato,vel repugnantiæ totius ſubſtantiæ quæ cum frigore iunguntur. Patefiunt hæc cum data ſunt,vel à ſymptomatibus propoſitis,vel quod in conſpectum veniant vbi euomātur. Curatio triplici opere continetur, ſiquidem vomitu ac deiectione exinaniri primum debet, quod ſumptum eſt,deinde corrigi & quod relinquitur, & morbus iam factus;tertio auerti materia à cerebro, & excitari homo: mouebitur vomitus ſi bibatur aqua tepida cum oleo, vel mulſa cum nitro, [e] vel vino dulci,vel oxymelle cum aqua: euocabitur deiectio vel ſumptis catharticis vel immiſſo in aluum per elyſterem humore aliquo acri ac pingui : temperabitur vis frigoris ſi dentur medicamenta calida,vt vinum vetus,vehemens,quod adeo copioſum potari debet vt ſuperet frigus, nam ſi parce [f] daretur,adduceret vim veneni ad partes præcipuas , & hoc pacto efficaciorem redderet. Valent aromata vt zinziber,cinnamomum , piper, tum herbæ calidæ vt pulegium, calamenthum, origanum, ruta,abſinthium,maxime præſens auxilium eſt caſtorium : antidotus autem Mithridati,& theriacæ non ſolum proſunt aduerſus repugnantiam totius ſubſtantiæ,ſed etiam aduerſus frigus immoderatum, ſed quia venena frigida cerebrum præcipue lædunt , auerti ad membra debet materia quæ ad ipſum fertur , quod fiet frictionibus,cucurbitulis, vinculis membrorum, plurimū valet etiam ſternutamentum,quod & hominem excitat , & euocat ea quæ cerebro nocet. Præſidia hæc communia ſunt euiuſcunq; ſtirpis frigidæ: proprie autē aduerſus papaueris lachrymā, valet piper [g] & caſtorium cum aceto mulſo,vel ipſum acetum mulſum cum ſale, vel caſtorium & piper cum melle, aut vinum vehemens cum abſinthio & cinnamomo. Aduerſus hyoſcyamum lac [h] aſininum vel per ſe vel cum mulſa epotum, ſemen cucumeris ex paſſo, vinum ſalſum cum adipe ſuilla, naſturtium & allium cum vino, lauri folia & baccæ ex defruto , aqua in qua bullierit radix mori & piper longum. Aduerſus mādragoram radicula cum pane & ſale deuorata; ſerpillum, thymum, ac nitrum ex vino [i] vehementi

[c] Gal.l.3. ſimp.c.18.
[d] Dioſc.li.4. c.69.
[e] Dioſc. ibi
[f] Gal.l.3. ſimp.c.20.
[g] Auic. l.4. fen. 6. tract. 1 ſum.3.c.1.
[h] Dioſc.li.6. c.15.
[i] Dioſc.l.6. c.16.

vel paſſo, origanū ex aqua frigida, ſemē pulegii ex calida. Aduerſus pſylliū teſta nuicū tritia & ex muria epota, ius gallinæ vel anſeris ſalſum, paſſum cum lixiuio. Aduerſus cicutam [a] laſer cum oleo, apii ſemen, aut radix iridis & gentianæ ex vino, nitrum ſimiliter ex vino. Aduerſus ſolanum lac bubulum, conchulæ tam crudæ quam coctæ, gammari, [b] locuſtæ marinæ, ius conchularū: hæc præſidia proprie adhibentur ad quamuis ſpeciem ſtirpis frigore nocentis, quanquam omnia omnibus proſunt.

Reſtant ex his quæ ſumuntur à ſtirpibus, illa quæ tota ſubſtantia mortifera ſunt, velut fungi, rhododendros, ſmilax arbor, aconitum, napellus, toxicum, colchicum, ſardonia herba, nux metellica, ixia, pharicum, medullæ fructuum rancidæ, quæ cum grauiſſimis ſymptomatibus interitum afferunt, accidit enim delirium, ſtupor, neruorum diſtentio, tremor, difficultas ſpirandi animæ defectio, pulſus pene priuatio, anxietas, faſtidium, ſitis, ſingultus, liuor, frigus partium extremarum, ardor internarum, ſudor frigidus capitis & ceruicis, alui profluuium, vomitus, ex quibus malis deprehenditur ſumptum veneuum tota ſubſtantia pernicioſum, præterquam quod in conſpectum venit cum euomitur. Curatio eadē conuenit quæ dicta [c] eſt ſupra in vniuerſum de venenis tota ſubſtantia nocentibus, eadem enim tria requiruntur, cum & exinanire oporteat eiuſmodi venenū, & corrigere vim veneni ac ſimul morbi facti, ac ſi quid reliquitur veneni euocare ad partes externas. Exinanitur vomitu & deiectione, mouetur vomitus medicamentis relaxantibus & detergentibus, euocatur deiectiu & ſumpto cathartico, & aliquo pingui liquore per clyſterem in aluum iniecto. Ad corrigēdum neceſſaria ſunt alexipharmaca, quæ diximus à veteribus nominari [d] cæca, quod experimento magis quā ratione inuenta ſint, huiuſmodi autem ſunt vel ſimplicia, vel compoſita, numerauimus in ſimplicibus terram lemniam & armenam, lapidem bezaar, malacenſem, abrotanum, calamenthum, marrubium, laſer, peucedanum, allium, ſcordium & alia complura: in compoſitis quæ ſumuntur theriacem, antidotū Mithridati, Matthioli, Saxonicam & alia eiuſmodi, præterea oleum illud ex ſcorpionibus Carauitæ ſeu etiam Magni Ducis Hetruriæ, quod extrinſecus illiuitur. Vbi venenum iam conceptum eſt à viſceribus, expedit illis vti, à quibus alliciatur ad cutem, cuiuſmodi eſt frictio & balneum aquæ dulcis, idem præſtat mulus [e] aut equus euiſceratus, in cuius ventrem adhuc calidum homo demittatur: ſed principio vbi epotum eſt cauere oportet ne homo dormiat, nam ſic à ventriculo magis ferretur ad viſcera, & longe magis pernicioſum eſſet. Capita hæc omnia quæ in vniuerſum perpendimus de illis venenis, quæ ſumuntur à ſtirpibus tota ſubſtantia pugnantibus, ſigillatim perſequi oportet in vnaquaque ſpecie, ordiemur à fungis qui inter venena omnia maxime ſunt nobis familiares.

Fungi à ſapientiſſimo illo Seneca prudenter voluptarium venenum nominantur, guſtatum enim adeo voluptate commouent, vt diuites, quorum menſæ conquiſitiſſimis epulis extruuntur, his reiectis, illis intemperanter veſcantur, nec vel mox ſequuturam perniciem, vel non multo poſt ventura mala grauiſſima (quæ eſt eorum dementia) prouideant. Vt autem omnium fere guſtatus eſt iucundus, ita ſuccus pernicioſus: nam boleti & amanitæ qui minus mali videntur, ipſi quoque ſi liberaliter aſſumantur, [f] hominem aut necant aut grauiſſime affligunt: id quod faciunt etiam vbi non recte parantur, ſed commedantur ſemicrudi & non bene conditi. Monet autem Galenus [g] vt hos parcius deuoremus, ab aliis omnibus omnino abſtinentes, quanquam complures aliæ ſpecies ſint fungorum, qui ſi parcius & bene conditi capiantur nullam noxam afferunt, cuiuſmodi potiſſimum ſunt Pruneoli parui illi, qui ineunte vere fiunt in ſyluis, & qui quod in pratis naſcantur nunc dicuntur Prateoli, de quibus Horatius, Pratenſibus optima fungis natura, tum qui multi ſimul ad caudices arborum minime nocentium inueniuntur, & alii complures, vt Porcini, ita enim appellāt eos qui autumno inter caſtaneas naſcuntur: cunctos tamen ſatius eſt vitare, cum ſi non obſunt, certe non præbeant [h] bonum alimentum. Nocent autem alii toto [i] genere, alii copia dumtaxat: illi adeo praui ſunt, vt etiam [k] ſi paululum ex ipſis deuoretur pernicioſum ſit, quod tota ſubſtantia nobis aduerſentur. Hi qui copia nocent, ſi parcius ſumerentur, ſuperati à calore noſtro nos alerent, ſed cum copioſe comeduntur, magis ſuperant calorem noſtrum, & ſæpe niſi ſuccurratur ipſum extinguunt, [l] ſunt enim admodum frigidi atque humidi, [m] tum craſſi & glutinoſi, ita vt ſuccum gignant [n] maxime talem cuiuſmodi eſt cruda pituita, quam Praxagoras vitream nominauit, adeo autem ægre concoquuntur vt ſæpe vel deiiciantur, vel euomantur quales ſumpti ſunt, ſimul autem & ſummam afferunt ſpirandi difficultatem, & calorem ſtrangulant, quod tribui non debet repugnantię totius ſubſtātiæ ſed manifeſtæ qualitati frigidæ atq; humidę, craſſæ ac glutinoſæ, quę ſi parce deuorētur, nullū inſigne malū apportant, ſi immoderate atq; incōtinenter [o] hominem interimunt. Venit iō mentem Bernardi Medices Foroliuienſium Antiſtitis ampliſſimi, qui non multos ante annos menſe Septembri, fungos quos porcinos vocant elixos, aſſos, frictos immoderate deuorauit, dein poſt duas horas anxietatem, & anguſtiā intolerabilem ſentiens in ore ventriculi, aliquā partē ex ipſis euomit, ſed paulo poſt ſomno oppreſſus, adeo redditus eſt attonitus, vt neq; excitaretur à cādente ferramento ad verticem & occipitium admoto à medicis, in quorum numero & nos fuimus, ita vt quamuis nullum ſit relictum pręſidium inteotatū, tamen initio tertiæ diei interierit; ſed cum à cognatis rogaremur veriſimile ne fuiſſet illos fungos fuiſſe aliquo veneno contactos, reſpondimus ſatis per ſe fungorū [p] copiam poſſe hominem necare, neq; opus eſſe venenum inficere ferreas pilas grandiores, quas in hoſtes iaciunt tormenta muralia, vt ridiculus cuiuſdam caſtelli præfectus ſe facturum minabatur, cum ſuo ictu protinus illos interimant. Sola igitur copia crudorum ac frigidorum ſuccorum, in quos vertuntur fungi alioquin innoxii, ſatis vehemens cauſa eſt ad hominem ſtrangulandum. Fungi qui tota ſubſtantia pugnant cum natura noſtra vel toto genere tales ſunt, vel virus [q] aliquod contrahunt à pernicioſa aliqua beſtia, à mortifera ſtirpe, aut ferro rubigine obducto aut corio, vel panno aliquo putri, quæ proxima ſint. Eiuſmodi omnes tanquam prauos vitabis, quanquam poteſ etiam prauitatem coniicere ex putredine, quam præſeferunt ex humore multo craſſo ac glutino-

ſo, in

[a] Dioſc. li. 6. c. 11.
[b] Dioſc. l. 6. c. 16.
[c] Supra l. 1. c. 12.
[d] Gal. l. 13. meth. c. 6.
[e] Supra l. 1. c. 12.
[f] Dioſc. l. 4. c. 78. & Auic. l. 4. fen. 6. tract. 1. c. 11.
[g] Gal. l. 2. de alim. fac. c. 69.
[h] Gal. ibid.
[i] Gal. l. 5. ſimp. c. 19. & Auic. l. 4. fen. 6. tract. 1. c. 10.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. & Auic. ibid.
[m] Gal. l. 7. ſimp. c. proprio.
[n] Gal. l. de ſuccorum bonit. & vitio c. 4. & l. 2. de alim. fac. c. 69.
[o] Auic. l. 4. fen 6. tract. 1. c. 10. & Dioſc. l. 4. c. 78.
[p] Dioſc. & Auic. locis dictis, & Aetius l. 13. c. 73.
[q] Dioſc. & Auic. ibid.

ſo, in quem vertuntur cum tractantur, tum ex eo quod difficulter ſiccantur, & quod cum inciduntur ſtatim rubent, liuent, virides, [a] cærulei, aut nigri fiunt, & varios colores præſeferunt. Adeo autem pernicioſi ſunt, vt vel ad exitium præcipitent, vel violenter affligant, non ſolum autem ventriculum [b] lædunt, & ſummam afferunt ſpirandi difficultatem, quod commune eſt omnium fungorum cum liberalius ſumuntur, & eorum etiam qui carere noxa videntur, ſed ventrem inflant ac torquent, inteſtina exulcerant, ita vt tormina & alui profluuium ſequantur, vrinam ſupprimunt; quib. accedit tremor, neruorum diſtentio, ſingultus, [c] frigidus ſudor, liuor, & frigus partium extremarum, animæ defectio, & interdum etiam delirium, quale accidit Piſis iuueni à pedibus Andreæ Nobilis legati Lucenſis, qui cum fungos ſtipariolos (ita enim appellant eos qui oriuntur inter ſcopas quas Piſani ſtipas dicunt) temere comediſſet, magnam moleſtiam in ventriculo ſentiẽs, nauſea & vomitu prehẽditur, tum in deliriũ incidit nõ quidẽ furioſum, ſed ridiculũ ac pene iocularium, quẽ ruta & naſturtio ex oxymelle curauimus. Symptomata hæc vna cum vomitu quem eacitare oportet, patefaciunt hoc venenum ſumptum, quanquam per ſe notum eſt ægrotanti, neque enim decipitur ab altero, ſed ſibi ipſi venenum præbet, qui ſeſe fungis ingurgitat, quanquam poteſt vbi ipſe attonitus ſit, idem ab aſtantibus intelligi. Ratio curandi in duobus [d] illis communibus operibus conſiſtit, cum primum educere oporteat fungos aſſumptos, deinde corrigere & morbum factum & ſi quid relictum in corpore educi non potuerit. Ad educendum vtemur vomitu potui dantes ea quæ vel relaxent, vt oleum, butyrum, lac, ius aliquod pingue, vel detergant vt aquam in qua bullierit ſatureia, [e] origanum, radicula, valet & radiculæ ſuccus, oxymel, ſicuti & [f] acetum tum per ſe ſumptum, tum cum oleo mixtum, quanquam hæc etiam corrigunt qualitatem illorum craſſam & glutinoſam: mouebimus etiam deiectionem dantes catharrica medicamenta, & præcipue agaricum cum ſcammonio, hieram ex agarico, hieram ex colocynthide, catapotia cochia Raſis, cataporia fœtida, & alia id genus ſimilia medicamenta, vel immittentes per clyſteres in aluum humorẽ aliquem pinguem atque acrem, cum quo agarici, colocynthidis atque etiam caſtorei portio ſimul commixta ſit. Medicamenta quibus corriguntur illi qui nequeunt educi, partim euidenti qualitate, partim tota ſubſtantia opitulantur, cum & ipſi quoque partim euidenti qualitate admodum frigida craſſa & glutinoſa, partim tota ſubſtantia nobis aduerſentur. Manifeſtæ qualitati opponemus contraria medicamenta, calefacientia, exſiccantia, extenuantia, & incidentia, quo ſpectat oxymel dilutum, in quo bullierit hyſſopus, [g] origanum, pulegium, ſatureia, thymum, calamenthum, vel acetũ ſalſum, cui aliquid adiectum fuerit nitri aut aphronitri, aut fœcis [h] vini vſtæ, vel aqua in qua decoctus ſit vel iacuerit cinis ex ſarmentis, eodem pertinent acida, ſalſa, amara, acria omnia; plurimũ autem proficit ſal, quamobrem minus nocent illi qui ex muria diutius fuerint ſeruati. Hæc communia ſunt auxilia aduerſus fungos omnes, nam omnes lædunt manifeſta eiuſmodi qualitate. Proprie autẽ eos qui tota ſubſtantia inimici ſunt, corrigit ſtercus [i] gallinaceum, gallinaceum item ouum [k] ex poſca, ariſtolochia ex aceto acerrimo, ruta, abſinthium, apiaſtrum ex aqua, naſturtium ex melle ſeu etiam ex oxymelle. Præcipuum tamen fungorum alexipharmacũ ſunt fructus, folia, cortices piri [l] ſylueſtris vel domeſticæ alicuius pira acerba, in coquuntur enim in aqua, quæ potui data, tota ſubſtantia ſuccurrit, cum qualitate manifeſta adſtringente magis debere obeſſe videatur. Longe minus etiam nocent fungi eliai cum eiuſmodi foliis aut fructibus.

Rhododendrum ſeu rhododaphne non tantum eſu, ſed etiam vmbra nocet, & non modo hominibus verum [m] etiam belluis, vbi largius ingeratur exitiale eſt, quanquã à Dioſcoride [n] adhibetur pro alexiterio aduerſus morſum ſerpentium, qui fortaſſe intelligit modice admodum ſumi debere, ſed ſatius eſt aliis vti alexiteriis, quæ multa ſunt & minime ſuſpecta. Nocet igitur rhododendrum ſi ſumatur, & tota ſubſtãtia, & immoderatione caloris ac ſiccitatis, quæ tanta eſt vt erodat atq; exulceret, quamobrẽ dolorẽ & anxietatẽ affert intolerabilem, tumefacit & inflammat vniuerſum corpus, ex quibus ſymptomatibus poteris coniecturam ipſius facere, ſed multo magis ſi vomitu reddatur. Cõſilium curantis duplex eſſe debet, vnum vt educatur vomitu & deiectione, alterum vt ſi quid reſtat, rẽperetur ac morbus vincatur. Vomitus cõmode excitabitur per lenia, ne acria vim veneni augeant, vtemur igitur aqua tepida, & oleo, aut butyro. Deiectio euocabitur per lenientia ſimul ac detergentia, vt per muſſum & oleum. Temperabitur acrimonia lenib. cibis ac potionibus vt lacte, alica, priſana, pingui aliquo iuſculo, vel medicamẽtis, cuiuſmodi eſt, diacodion, & aqua in qua bullierit fœnugræcum, lini ſemẽ, malua: Sed quia præter acrimoniam ſuccurrere etiam oportet repugnãtiæ totius ſubſtantiæ, confugiendum eſt ad alexipharmaca, & non ſolũ ad cõmunia veluti ad antidotos, ſed etiam ad propria, cuiuſmodi [o] ſunt palmulæ, iuniperi baccæ, folia & ſemẽ viticis, caricæ cũ melle.

Smilax arbor quę & taxus [p] dicitur ipſa quoq; non tantum eſu, ſed etiam vmbra nocet, & non modo hominibus, ſed & cunctis quadrupedibus ruminantibus: maxime autem mortifera eſt cum floret, quia tunc magis redundat ſucco pernicioſo; ſtrangulat autem & perceleſerem interitum affert, id quod repugnantiæ totius ſubſtantiæ tribuendum eſt, quanquam nocet etiam frigore ſed inęqualiter, cum corpus aliqua parte refrigeretur, aliqua calefiat, vnde & ſuperuenit febris, & alui profluuium, ex quo colligitur ipſam conſtare ex partibus diſſimilibus. Deprehenditur autem vbi ſumpta fuerit & ex his malis, & cum in conſpectum venit per vomitum reddita. Curatio eadem [q] proponitur aduerſus hanc quæ in ſuperioribus tradita eſt aduerſus cicutam, cum & vomitu, & deiectione educenda ſit, & corrigenda non ſolum per calefacientia, ſed etiam per alexipharmaca, quæ morbo facto etiam ſuccurrunt, aptatur autem proprie laſer cum oleo, nitrum ex vino, apii ſemen, radix iridis, & gentianæ ſimiliter ex vino.

Aconitum quoque tota ſubſtantia [s] mortiferum eſt, tentat caput, facit vertiginem, tremorem, caliginem, citat [t] lachrymas præter voluntatem, ventriculum mordet atq; erodit, reddit corpus tumidum quaſi hydropici, thoraci & præcordiis grauitatem affert. Deprehenditur autẽ vbi ſumptum

[a] Auic. ibid.
[b] Gal. l. de alim. fac. c. 69.
[c] Gal. ibid. & Auic. loco paulo ante adducto.
[d] Auic. loco citato.
[e] Aetius l. 13. c. 73. & Dioſc. l. 4. c. 78.
[f] Gal. 6. 6. epid. com. 5.
[g] Dioſc. & Aetius locis paulo ante adductis. & Gal. l. 2. de alim. fac. c. 69.
[h] Dioſc. l. 6. c. 23. & Gal. l. 2. de antid. c. 7.
[i] Dioſc. l. 4. c. 78. & Gal. l. 10 ſimp. & Aetius l. 13. c. 73.
[k] Dioſc. li. 6. c. 25.
[l] Dioſc. loco dicto, & Aetius Auic. l. 4. fen. 6. tract. 1. c. 10.
[m] Dioſc. l. 4. c. 77. & Gal. l. 8 ſimp.
[n] Dioſc. loco dicto.
[o] Conciliator l. de vene. c. 35.
[p] Dioſc. l. 4. c. 75.
[q] Aetius l. 13 c. 64.
[r] Dioſc. l. 6. c. 12. & Aetius l. 13. c. 64.
[s] Gal. l. 5. ſimp. c. 15.
[t] Dioſc. li. 6. c. 7. & Aetius l. 13. c. 59.

[a] Dioſc. & Aetius ibid. fuerit ex his ſymptomatibus & ex guſtu, linguam enim afficit [a] primo dulcedine, tum acerbitate atque amaritudine, præterea ex vomitu, qui niſi celerrime moueatur interitus ſequitur, quamuis vbi radicis tantum ſuccus, in quo potiſſimum pernicioſa vis conſiſtit, hauſtus fuerit, difficillimum ſit per vomitum iam ingeſtum aconitum diiudicare; quare tunc relata iam ſymptomata potiſſimũ perpendere oportet. Curatio ſimiliter conſiſtit in educendo & corrigendo; educi ergo debet quã primum
[b] ibid. vomitu & deiectione. Vomitus [b] excitandus eſt per relaxantia, nam acria & detergentia vim veneni augerent. Deiectio quoq; per lenientia & relaxantia in aluum immiſſa euocari debet. Quod relinquitur in corpore neq; educi potuit, corrigendum eſt lenientibus acrimoniam, vt lacte largius epoto, iure carnis bubulæ pinguis, tum extremis quadrupedũ eſui datis, ſed multo magis per alexipharmaca, valent ex communibus, theriace ex vino, terra lemnia, gentiana, præterea marrubium, ruta,
[c] Aetius l. 13. c. 59. abrotanum, abſinthium ex vino, caſtoreum [c] & piper æquis portionibus ſumptum, radicum eryngii ſuccus ſiue puluis, triſſago, ſcoria ferri aut æris cum vino epota, mirifice etiam conducit balſamũ, ac commune illud alexipharmacum externum, oleum ſcilicet ex ſcorpionibus Carauitæ aut Magni
[d] Dioſc. & Aetius ibid. Ducis Hetruriæ. Propria autem alexipharmaca [d] ſunt ariſtolochia longa, aiuga, coagulum hædi vel leporis, vitelli ouorum ex aceto decocti, quæ valent non ſolum contra hoc venenum, ſed etiã contra morbum ipſum iam factum: numerant aliqui inter huiuſmodi præſidia & ſtercus humanum ea
[e] Ariſt. l. 9. de hiſt. ani. c. 6. ratione ducti, quod teſte [e] Ariſtotele hoc vnico antidoto à natura edocti Pardali & Pantheræ in vita ſeruantur, vbi aconitum (quod pardalianchem vocant, eo quod Pardos enecet) acceperint.

Colchicum quod Græci ἐφήμερον dicunt quia eodem die interimit, pruriginem mouet perin-
[f] Dioſc. l. 5. & Aetius l. 13. c. 57. de [f] ac ſcilla & vrtica in partibus externis, internas vero vehementer calefacit, atque adeo erodit, vt cruenta deiectio ſequatur, atque ita hominẽ necat; ex quibus ſymptomatibus conicietur vbi ſumptum fuerit. Curatio requiritur ſimilis illi, quam proxime in aconito poſuimus; mouere enim quam
[g] Dioſc. & Aetius ibid. primum vomitum & deiectionem oportet, tum acrimoniam corrigere lacte [g] aſinino aut bubulo, & contra repugnantiam totius ſubſtantiæ alexipharmaca dare, vel communia vt theriacem, antidotum Mithridatii, Eſdræ, Matthioli; vel propria, vt medium corticem caſtanearum, frondes aut glan-
[h] ibid. des quercus, ſuccum ex baccis myrtheis expreſſum, aut ex foliis rubi, mali punici, aut [h] putaminis aut foliorum eiuſdem mali decoctum cum vino.

Napellus adeo mortifer eſt, vt non ſolum epotus, ſed etiam ſagittis illitus protinus hominem interimat, niſi ſtatim ſuccurras, vixq; etiam ſic offenſus liberatur, inflammat autem ac tumefacit linguam labra, & oculos, affert vertiginem, animæ defectionem, membra immobilia efficit, reddit vniuerſum corpus liuidum ac tumidum, in malum habitum, in becticam febrem, in phthiſim compellit eos quos perceleris mors non occupat.

Ex quibus deprehendi poterit vbi datus fuerit, cui veneno ſuccurremus mouentes vomitum aqua, in qua bullierit rapi ſemen, & butyro vtemur, & catharticis, & pinguibus atq; acribus per clyſterem in aluum immiſſis deiectionẽ mouebimus, acrimoniam corrigemus dantes eſculenta & poculenta lenientia: repugnantiæ vero totius ſubſtantiæ opponemus, & cõmunia alexipharmaca, vt theriacem, & alia quam plura, & propria vt radicem capparis, vel vinum in quo bullierint cortices glandium, radicis eryngii puluerẽ ſiue ſuccũ, rutam ex iure gallinaceo ſeu ex vino, opobalſamũ, cuius aliquot guttæ ex vino albo & odorato ſiue ex aqua cinnamomi, ſiue ex elixite, aut ex aliqua theriacali aqua potui dentur. plurimum autem prodeſt cõmune illud alexipharmacum externũ, oleum ſcilicet ex ſcorpionibus Gregorii Carauitæ, ſeu Magni Ducis Hetruriæ, quod Florẽtiæ ita appellãt.

[i] Dioſc. l. 6. c. 20. & Aetius l. 13. c. 70. Toxicum dicitur à [i] Græcis quod τόξα hoc eſt ſagittæ quæ venenatæ iaciuntur, eo à barbaris illinantur, ſiue aconiti, ſiue napelli, aut etiam hellebori ſuccum, vel aliquem alium pernicioſum liquorem ad id adhibeant, adeo autẽ pernicioſum eſt, vt hominem vel celerrime necet, vel ſtupidum
[k] Dioſc. & Aetius ibid. reddat, facit autem tumorem linguæ & labiorum cum inflammatione & grauitate, oris gingiuas reſoluit, furioſum [k] delirium affert, & vanas imagines, ex quibus malis conicietur vbi alioquin lateat.
[l] ibid. Ad curandum opus eſt vomitu, [l] quẽ excitabimus vino dulci, & oleo roſeo, aut aqua in qua rapi ſemen bullierit. Euocabimus deiectionem (qua ſimiliter opus eſt) per acria & pinguia ſimul mixta: ſed vbi exinanitum fuerit quod exinaniri potuit, corrigemus quod reſtat & morbum factum per alexi-
[m] ibid. pharmaca communia iam relata, & per propria, qualia ſunt amomum, [m] balſami ſemen ex vino, pulegium ex aqua, cortex ilicis, quercus, aut fagi ex lacte contritus, ſanguis hircinus aut caprinus. Quæ pariter præſidia adhibenda ſunt, vbi non deuoratum aut deglutitum, ſed ſagitta, telo, ſiue gladio eo illinitis hominem quiſpiam vulnerauerit, niſi quod adhæc ſtatim dilatanda (vbi fieri poteſt) plaga eſt, vel ſaltem proxima cutis ſcarificanda, & extrahentibus medicamentis ac cucurbitulis cum multa flamma inditum ac receptum virus eshauriendum, prius quam præcipuas partes corripiat.

[n] Dioſc. l. 6. c. 14. & Aetius l. 13. c. 66. Sardonia herba ſpecies ranunculi, [n] cum exitio, multorum malorum cauſa eſt, nam mentẽ tentat, neruos diſtendit, labia ita contrahit vt in riſu contrahuntur, ita vt riſum mouere videatur, nocet autem non ſolum acrimonia, ſed etiam tota ſubſtantia. Deprehenditur vbi data fuerit, ex illa contra-
[o] ibid. ctione labiorum, riſum præſeferente. Oportet autem vbi data fuerit ſtatim [o] vomitu & deiectione ipſam exinanire, deinde morbum factum, & ſi quid illius reſtat corrigere; corrigetur autem & lenibus, & potu lactis, & butyro, & alexipharmacis communibus ac propriis, ſunt autem propria meliſſophyllum ex aceto, vinum dulce per ſe, vel cum caſtorio, ſed ſuccurrere etiam oportet diſtentioni
[p] Aetius loco citato neruorum per fomenta, per balneum aquæ dulcis in qua bullierit ſtœchas, hypericum, ruta, ſaluia,
[q] Dioſc. & Aetius ibid. betonica, per balneum olei [p] communis modice calefacti, aut etiam inunctionem adipis [q] atq; olei præſertim hypericini, ſambucini, ſeminis lini, nucum iuglandium, circa ceruicem & ſpinam.

[r] Auic. l. 4. fen 6. tract. 1. ſum. 3. c. 2. Nux metellica non modo homines necat, ſed etiã canes, facit autem inexpugnabilẽ dormiendi [r] neceſſitatem, delirium, caliginẽ, affert ruborem faciei & oculorum, cui deinde ſuperuenit frigidus ſudor proximæ mortis indicium, ex quibus malis intelligimus datam fuiſſe: quamobrem tentabimus

tabimus primum ipſum aqua calida, oleo, & butyro per vomitum [a] exinanire, deinde per deiectionem iniiciendo per clyſterem in aluum acrem aliquem humorem, poſtea corrigemus acrimoniam lacte, cibis, ac potionibus pinguibus. Aduerſus repugnantiam totius ſubſtantiæ iiſdem alexipharmacis vtemur, quibus vſi ſumus aduerſus papaueris lachrymam, vt caſtorio [b] cum pipere & melle, aceto mulſo cum ſale, vino mero cum cinnamomo, valent & lauri baccæ ex vino contuſæ, ſiue electuarium quod ab ipſis nomen traxit. Sed cum homo admodum ſopitus iaceat, excitãdus eſt membrorum valida frictione, ac cucurbitularum cum inſigni flamma applicatione, vel cum vrtica externarum partium verberatione.

[a] Auic. ibid. *[b] Auic. ibidem.*

Ixia lachryma [c] quæ glutinoſa adhæret radici chamæleontis albi, pernicioſa eſt: quamubrẽ qui hac vtuntur, illam adimere debent, mortifera autem eſt nõ ſolum acrimonia, quod erodat atq; adurat, ſed magis tota ſubſtantia: mala quæ ab ipſa apportantur huiuſmodi ſunt, homo [d] amens atq; attonitus redditur, inflammatur atq; exaſperatur lingua, tãta accidit difficultas anhelitus, vt æger prope ſtranguletur, conuelluntur vires, ſequitur animæ defectio, ſupprimitur deiectio cum murmure inteſtinorum: ex quibus ſymptomatibus cõiici poteſt, vbi alioquin incertum ſit, an ſumpta fuerit, ſed maxime indicatur ſapore & odore ocymi, quem præſefert vbi guſtatur. Succurremus dantes lenia quæ vomitum & deiectionem moueant, vitantes omnino acria, quæ vim eius augerent: corrigemus acrimoniam lacte, butyro, ac vino dulci. Contra repugnantiã totius ſubſtantiæ præter communia alexipharmaca, vtemur propriis, cuiuſmodi eſt acetum calidum potum, radix laſeris, acetum mulſum, in quo bullierit tragoriganum, mulſa in qua decoctum ſit abſinthium, reſina [e] terebinthina cum nardo, plurimum autem proficiunt iuglandes ex vino cum caſtorio, ruta, & nitro.

[c] Dioſc. lib. 3. c. 8. *[d] Dioſc. lib. 6. c. 21. & Aetius lib. 13. c. 71.* *[e] Dioſcor. & Aetius ibid.*

Chamæleon niger & acrimonia & tota ſubſtantia pernicioſus [f] eſt, dolorem facit vehementem, linguam & ventrem mordet, voce hominem priuat, neruos diſtendit, & faciem diſtorquet, facit ſingultum, tremorem, difficultatem ſpirandi, vomitum excitat pituitoſum ac ſpumantem. Deprehenditur autem & ex propoſitis malis, & ex his quæ euomuntur. Vt exinaniatur, mouere vomitum & deiectionem cõuenit, per lenia & relaxantia: vt leniatur acrimonia, ſumere frequenter oportet lac, [g] vinum dulce, cremorem ex tritico. Repugnantiæ totius ſubſtantiæ occurrendum eſt per communia alexipharmaca, & per propria, cuiuſmodi eſt thlaſpium, betæ ſuccus, abſinthium, & nitrum [h] ex paſſo, radicula ex oxymelle.

[f] Gal. 9. ſimplic. cap. proprio, & Aetius lib. 13. c. 72. *[g] Aetius loco citato.* *[h] Aetius ibid.*

Pharicum ſapore ſylueſtrem [l] nardum refert, facit epotum diſtentionem ac reſolutionem neruorum, & delirium, ex quibus deprehendi poteſt. Vtendum, vbi ſumptum fuerit, vomitu & deiectione, deinde alexipharmacis & communibus & propriis, cuiuſmodi eſt cinnamomum, ſpica nardi, crocus, myrrha cum paſſo.

[l] Dioſc. lib. 6. c. 19.

Fructuum rancidorum medullæ etiam in venenis ponuntur, nauſeam, anxietatem, animæ defectionem afferunt, ex quibus malis coniici poſſunt. Succurrere oportet vomitu & delectione, deinde veniendum eſt ad alexipharmaca communia & propria, eadem autem conueniunt atq; aduerſus ſcillam, vt lac, in quod demiſſa fuerint candentia ferramenta, vitelli ouorum ex aceto cocti. Hactenus de venenis quæ ſuppeditantur à ſtirpibus.

De venenis quæ petantur à belluis & eorum curatione. CAP. IIII.

QVÆ ſuppetunt nobis ex belluis, longe magis præſentia ſunt, & exitioſa, ſiue ipſæ totæ ſumantur vt cantharides, pithyocampæ, bupreſtes, phalangia, hirudines, ſalamandra, rubeta, lepus marinus, piſces alioquin boni, qui fricti & adhuc feruentes exquiſite diutius operti refrixerint: ſiue partes ipſarum, vt caro ex quadrupede quæ fulminis ictu ciciderit, caſtoris teſticuli: ſiue humores quos cõtinent vel præbent, vt ſaliua [k] viperę, aut canis rabioſi, fel, ſanguis, lac, mel heracleum: quæ omnia ſpeciatim tractabimus, oſtendentes quemadmodum in his quæ ſuppeditantur à ſtirpibus & corporibus inanimatis, quid mali afferant, & qua ratione recognoſcantur & curentur.

[k] Gal. lib. 5. ſimplic. c. 19. & Dioſc. libro 6. in proœm.

Cantharides vbi ſumuntur, mortiferas eſſe vel pellices ſciunt, quę & ſuos coniuges, & aliorum vxores ſæpius hoc veneno tollunt, quanquam parcius datæ & correctę abunde vrinam citant, & hydropi ſubueniunt, ad quem vſum dantur ab Hippocrate. [l] Habent autem tantam erodendi vim, vt non ſolum erodant, ſed etiam exulcerent [m] viſcera, & partes per quas tranſeunt, ita vt ſanguinẽ fundant, exit autem cum deiectione exulceratis inteſtinis aliquando, ſed ſemper cum vrina, quod cantharides ferantur ad partes illi inſeruientes, vt ad renes, ad canales qui ab ipſis ad veſicam pertinent, ad ipſam veſicam, quas non mediocriter erodunt: accidit autem hoc non ſolum cum potui dantur, ſed quod magis mirum eſt, cum in cataplaſmate miſcentur, quod ad exulcerandum & euocandam materiam imponitur pubi, teſticulis, renibus, coxis. Excitant autem cantharides ardorem in toto corpore, dolorem intolerabilem, vertiginem, amentiam, & tandem abſumptis ſpiritibus, animę defectionem, atque interitum afferunt, quæ mala partim à qualitate manifeſta, partim à repugnantia totius ſubſtantiæ proficiſcuntur: quod ardorem [n] faciant, erodant, exulcerent, tribuendum eſt temperationi quæ calida eſt quarto gradu, & ſicca ſecundo: ſed quod caput tentent, quod ferantur ad partes vrinæ inſeruientes ſiue intus datæ, ſiue extrinſecus impoſitæ, debet ad totam ſubſtantiam referri. Parcient autem vbi in cibo aut potione datæ fuerint, ex propoſitis malis, quibus adde quod dextera præcordia magis inflammantur quam ſiniſtra, cum per iecur tranſeant ad renes, præterea quod homo [o] picem redolet, quoniam humores qui in ventriculo ac iecinore verſantur vruntur, & ab his vapores exhalant, qui picis odorem repræſentant: At recognoſcuntur etiam, cum vomitu eiectæ in conſpectum veniunt. Curatio tribus operibus continetur, cum educere illas oporteat, & ſi quid relinquitur in corpore corrigere, & ſimul etiam ſuccurrere ſymptomatibus quæ grauiſſima [p] ſunt: Educentur vomitu & deiectione, vt cætera venena quæ ſumuntur, ſed ſiue illum ſiue hanc

[l] Hip. li. 4. acut. 112. *[m] Galen. 4. ſimpl. c. 18. et lib. 10. c. de fero.* *[n] Dioſc. li. 6. c. 1.* *[o] Dioſc. ibid.* *[p] Dioſc. ibid.*

exeitemus, vtemur lenibus ac relaxantibus, non acribus, ac detergentibus, ne ardor augeatur: dabitur ergo potui oleum calidum, vel per ſe, vel cum aqua, vel ius aliquod pingue, aut butyrum, immittemus per clyſterem in aluum aquam in qua bullierit fœnugræcum, ſemen lini, radix althçæ, malua. Quicquid relictum eſt corrigi debet, tum per ea quæ acrimoniam remittant, tum per ea quæ repugnantiæ totius ſubſtantiæ aduerſentur, quæ ſubueniunt etiam morbo facto: ad remittendam acrimoniam accommodantur quæcunque lenia & frigida ſunt, quæ ſi etiam glutinoſa fuerint, non modo temperant acrimoniam, ſed inhæreſcunt partibus, quas non ſinunt amplius exulcerari. Valet lac muliebre ſi à mammis ſugatur, lac [a] bubulum ſæpius epotum, butyrum recens, carnes pingues elixæ & volucrum & quadrupedum, alica, ptiſana, nuclei pinei, vinum dulce, humor ille glutinoſus, qui ex ſemine pſyllii, maluæ, aut malorum coroneorum in aqua macerato educitur, valet aqua in qua bullierint flores nymphææ, violæ, papauer, ſemen lactucæ, ſemen cucumeris, cucurbitæ, ſuccus lactucæ, portulacæ, baccæ ſolani veſicarii ex aqua dilutæ, oleum quod exprimitur ex amygdalis dulcibus, vel ex ſemine papaueris, aqua vi ignis artificioſe educta ex foliis maluæ, radicibus ibiſci, ramentis cucurbitæ recentis: vtilis etiam eſt confectio iuniorum [b] quæ accipit nucleorum pineorum ℥ iij. nucis indicæ recentis ℥ ij. piſtaciorum ℥ j.ß. ſeminum melopeponum, cucurbitę, cucumeris, maluæ, papaueris albi ſingulorum ℥ v. corticum thuris ʒ iij. margaritarum, corallorum alborum, ſandalorum alborum vniuſcuiuſque ℥ j.ß. ſucci glycyrrhizæ ʒ ij. baccarum iuniperi ʒ j. gummi arabici ℥ j.ß. terræ lemniæ ʒ vj. ſucci baccarum halicacabi, portulacę ſingulorum ℥ vj. diluti violarum ℥ viij. ſpiſſamenti è ſeminibus malorum cotoneorum aqua violarum maceratis ℥ vj. ſyrupi violati ℥ iij. de floribus nymphææ, de papauere, ſingulorum ℥ x. terenda conterito, deinde commixtis omnibus fiat electuarium ſecundum artem. Confectio hęc maxime accommodatur, quam iiſdem verbis deſcripſimus quibus tradita eſt ab auctore memoria noſtra. Aduerſus repugnantiam totius ſubſtantiæ dabimus alexipharmaca communia, vt antidotum mithridati, aut eam quæ fit ex terra lemnia, & iuniperi baccis, aut theriacem, ſiue antidotum quam Saxonicam recentiores appellant, quæ omnibus venenis erodentibus pręcipue aduerſatur: inungemus hominem oleo ex ſcorpionibus Carauitæ, ſiue Magni Ducis Hetruſcorum. Propria autem alexipharmaca cantharidum [c] videntur eſſe pedes & alę ipſarum cum melle, quamobrem cum adhibentur tanquam medicamentum, non oportet adimere pedes & alas vt nonnulli faciunt: in propriis cantharidum alexipharmacis eſt etiam acetum per ſe, tum ruta trita cum oleo irino. Tertium opus in curando neceſſarium diximus eſſe leuationem ſymptomatum, veluti doloris, quamobrem demittimus in inteſtina per clyſterem [d] hircinum ſeuum liquatum, oleum roſeum, omphacinum elotum, aquam vi ignis eductam ex plantagine aut portulaca: Iniicimus & per auriculariũ clyſterẽ in colem oleum [e] roſeum, aut lac cũ albo oui aut ſucco hyoſcyami, iubemus etiam hominem ſedere vmbilicotenus in aqua, in qua bullierint radices althçæ, malua, fœnugræcum, hordeum, plurimum etiam proficit balneum aquæ dulcis ad leniendum dolorem.

[a] Gal. ſimpl. 10. de ſero lactis.

[b] Matthaeolus li. 6. com. cap. 1.

[c] Gal. lib. 11. ſimplic. c. de cantharidib. & lib. 2. de Antidotis. c. 7.

[d] Auic. li. 4. fen. 6. tract. 1. c. 3.

[e] Auic. ibid.

Erucæ pinorum quas græci vocant πιτυοκάμπαι [f] ſi deuorentur pernicioſæ ſunt & tota ſubſtantia & qualitate manifeſta, adeo enim calefaciunt, vt totum corpus prope incendant, vehementem pruriginem excitent, partes per quas tranſeunt vt linguam, gulam, ventriculum, inteſtina erodant atque excrucient, ſimulque faſtidium & anxietatem afferant, ex quibus malis deprehenduntur vbi ſumptæ fuerint, ſed omnino patefiunt cum euomuntur. Curatio eadem fere conuenit atque vbi ſumuntur [g] cantharides, lenibus enim medicamentis euocare vomitum & deiectionem oportet, dein temperare acrimoniam, quo maxime ſpectant oleum melinum, & panis ex oleo temperatus: Aduerſus repugnantiam totius ſubſtantiæ, vtendum eſt communibus alexipharmacis, atque illis quæ ad cantharides proxime diximus conuenire.

[f] Dioſc. li. 6. c. 2. & Gal. 5. ſimpl. c. 19.

[g] Dioſc. ibid. & Aetius li. 13. c. 51.

Bupreſtes ſimiliter & ob ingentem calorem, & ob repugnantiam totius ſubſtantiæ exitioſæ ſunt, mordent ventriculum & dolorem [h] afferunt intolerabilem, vrinam ſupprimunt, ventrem tumefaciunt, ita vt homo hydropicus videatur. Deprehenduntur autem & ex his malis, & ex vomitu quod in conſpectum veniant. Ratio ſuccurrendi eſt, vt moueamus vomitum [i] relaxantibus & detergentibus, euocemus deiectionem partim purgantibus medicamentis, partim humore aliquo acri per clyſterem in aluum demiſſo; corrigemus deinde acrimoniam per leuia, vt per lac humanum ſuctum, aut aliud epotum calidum, per paſſum, per ius pingue carnis ſuillæ. Proprium autem alexipharmacum videntur eſſe caricæ vel deuoratæ, vel decoctæ in [k] vino quod potui detur, præterea palmulæ tritæ ex mulſa, aut pira: maxime autem ſuccurrere videntur quatuor drachmæ nitri rubri ex aqua epotæ.

[h] Dioſc. li. 6. c. 3. & Gal. li. 2. de cauſ. ſymp. c. 7.

[i] Dioſc. ibid. & Gal. li. 2. de antidotis c. 7. & Aetius, lib. 13 c. 10.

[k] Ibidem.

Phalangia non ſolum ictu pernicioſa ſunt, ſed etiam in cibo aut potione ſumpta, inæqualiter autem vniuerſum corpus calore, frigore, horrore, prurigine afficiunt, inflammãt, tume faciunt, torquent, ſed cerebrum maxime tentant, vnde ſequitur neruorum [l] diſtentio, tremor, vrinæ reddendæ aſſidua libido, ex quibus ſymptomatibus deprehenduntur, præterquam quod vomitu eiecta ſub aſpectum cadunt. Succurrendum eſt vomitu & deiectione; ſiquid ipſorum relinquitur in corpore, corrigendum eſt partim per communia alexipharmaca, partim per propria, cuiuſmodi ſunt cancri fluuiatiles [m] cocti ex lacte, ſuccus baccarum myrthi, aut foliorum mori ex vino, aqua in qua iacuerit vel bullierit cinis ex ramis ficulneis, vinũ in quo bullierit calamus odoratus; quæ valent etiam contra morbum iam factum.

[l] Dioſc. li. 6. c. 42.

[m] Dioſc. ibidem.

Hirudines hauriunt homines imprudenter dum in palude natant, aut eius aquam bibunt, nam illæ in fontibus aut fluminibus raro verſantur: nocent autem & ob virus quod in ſe continent tota ſubſtantia inimicum, & ob ſanguinem qui partim ab ipſis allicitur, partim effluit ex venis, quas momorderunt; hic quod effundatur vires conuellit, quod vitietur aut cogatur & non retineat naturam ſuam, grauiſſima excitat mala, de quibus infra loquemur, cum accedemus ad mala, quæ afferuntur à ſanguine concreto. Ob has igitur cauſas pernicioſæ ſunt hirudines hauſtæ, abſumunt enim vires, &

homi-

Digitized by Google

hominem præcipitant, in melancholiam compellunt: Ex quibus malis deprehenduntur vbi hauſtæ fuerint, quanquam vbi hærcant [a] gulæ depreſſa lingua interdum cernuntur: vbi ſint in ore ventriculi, ſugentium [b] ſenſum repræſentant; id autem quod ſpuitur fere cruentum eſt, earum coniecturam auget aqua paludis in qua verſati ſoleant, cuius balneo aut potione æger antea vſus fuerit. Curantis conſilium eo primum dirigi debet vt extrahãtur, deinde vt ſuperetur earum virus, & ſymptomatibus ſuccurratur, ſed de his agemus infra, qua de ſanguine concreto, nunc inſiſtemus in educendo & corrigendo. Educuntur vbi apparent in faucibus & gula, forcipe aut alio idoneo inſtrumento, vel aqua frigida [c] in ore retenta: ad quam aſcendunt, aut demiſſa in gulam ſpongia lino alligata ex frigida aqua expreſſa, cui facile adhærent, ita vt cum ipſa extrahi poſſint. Illæ quæ verſantur in ventriculo non facile excutiuntur, vixque vomitu aut deiectione educi poſſunt niſi interimantur: interimuntur autem vel valde frigidis, vt ſi ingeratur nix, vel ſalſis, acidis, atque acribus, vt muria, [d] aceto acerrimo, aqua in qua cinis bullierit vel iacuerit, nitro, ſucco laſeris aut betæ; poſt quorũ vſum mouebitur vomitus, & ducetur aluus, vt cum his quæ in ventriculo & inteſtinis ſupciant, eiiciantur. Vtemur etiam alexipharmacis, vt theriaca vel antidoto mithridati aducius ipſum morbum quem fecerunt, & virus quod reliquerint.

Salamandra multis modis pernicioſa eſt, inficit enim ſaliua ſua herbas & fructus, adeo vt reddantur cibi exitiales & belluis & hominibus. Aqua putei in quem deſcenderit necat eos, à quibus potatur, valde etiam nocet morſu, ſed (quod nunc agitur) vbi cibis & potionibus exſiccata atque in puluerem redacta inſpergatur, mortifera eſt; inflammat linguam, [e] delirium affert, tremorem, horrorem, verba non ſinit proferri, liuidum corpus reddit maculis tamen diſtinctum primo albis, tum rubris, deinde nigris; nocet autem & tota ſubſtãtia, & immoderato calore ac frigore in diuerſis partibus conſiſtente, ex quibus malis conici poteſt vbi alioquin lateat. Curandi ratio conſiſtit & in educendo, & in corrigendo: ad educendum per vomitum & deiectionem vtemur relaxantibus, nam irritantia nimis moleſta eſſent: corrigemus qualitatem acrem [f] lenibus, idonea ſunt lac, nuclei pinei. Aduerſus repugnantiam totius ſubſtantiæ valent communia vt theriace, valent & propria, vt ius ranarum elixatum cum radice eryngii, oua teſtudinis marinæ aut terreſtris, folia cupreſſi, vrticæ & lilii folia ex oleo decocta, aqua in qua decocta fuerit aiuga & contriti nuclei pinei, reſina pinea aut terebinthina, ſtyrax, galbanum ex melle.

Rubeta longe magis pernicioſa eſt terreſtris ex locis opacis, quam aquatilis ex apricis, nocet autem & morſu, & ſaliua inficiendo herbas quibus veſcimur, ſed hauſta eius ſaliua eſt exitialis, ſicut & puluis ex ea exſiccata & contrita; ſanguis eiuſdem epotus æque præſens venenum eſt ac virus viperæ; complura autem mala excitat, vt delirium, vertiginem, caliginem, difficultatem [g] ſpirandi, ſingultum, ſpiritus fœtorem, vomitum, tormina, tumorem & pallorem totius corporis, & tandem animæ defectionem atq; interitum, ex quibus faciemus cõiecturam ſumptam fuiſſe rubetam. In curatione ad tria ſpectare oportet, cum vomitu ac deiectione primo educendũ ſit huiuſmodi venenum, deinde idoneis [h] alexipharmacis corrigendum, poſtremo vbi iam ad viſcera penetrauit euocandum ad partes externas. Mouebimus vomitum partim lenibus, partim acribus ac detergẽtibus; mouebimus deiectionem datis catharticis, aut iniecto per clyſterẽ acri aliquo humore. Corrigemus & morbum factum, & venenum quod iam conceptum eſt a viſceribus tum communibus præſidiis, vt antidotis & oleis de ſcorpionibus ſæpius relatis, tũ propriis, cuiuſmodi eſt radix [i] arundinis ex vino ad duas drachmas epota, leporis coagulum, teſtudinis marinæ ſanguis ex vino. Exiſtimant aliqui, ſmaragdi lapidis in tenuiſſimum puluerem redacti ſcrupulum ex vino potum efficaciſſimum eſſe alexipharmacum aduerſus rubetam. Ad euocandum quod iam conceptum eſt à viſceribus ad partes externas, valet exercitatio vehemens, balneum, [k] ſed vtilius demittitur æger in clibanum calidũ quantum ferri poteſt, vel in mulum aut equum ſtatim euiſceratum & adhuc calidum.

Lepus marinus ſumptus pulmonem inflammat atque [l] exulcerat, vnde ſequitur ſputum ſanguinis, phthiſis, quibus malis accedit tuſſis, difficultas [m] ſpirandi, dolor ventriculi ac renum, facies illa cadaueroſa cum rubore tamen genarum, tumor pedum, viſus hebes, color corporis luridus, qualis in arquatis conſpicitur, deinde liuidus, faſtidium, vomitus bilioſus, & interdum cruentus, ſudor copioſus ac fœtidus, vrinæ [n] aut retentio aut color purpureus, deiectio pituitæ mixtæ cum ſanguine. Cognoſcitur vbi ſumptus fuerit ex malis cõmemoratis, quibus illud adiicitur, quod homo piſcium corruptorum [o] virus olet, & à piſcium ſapore atque aſpectu maxime abhorret, quos cum incipit appetere ſperare poteris cito ſanandum. Curantis conſilium eo maxime ſpectare debet, vt educatur principio per vomitum, ſed cum iam incipit exulcerare pulmonem, & ſequitur ſanguinis ſputum, alienus eſt vomitus, quamobrem ſollicitanda aluus eſt epotis catharticis, vt ſcammonea, nigro veratro, [p] electuario indo, Hamech: Siquid retentum ſit in corpore corrigendum eſt, ſed cum exulceret pulmonem neceſſe eſt qualitate manifeſta erodat, latente vero & vi totius ſubſtãtię feratur proprie ad pulmonem, quamobrem pugnandum eſt aduerſus vtranque: acrimoniam remittemus lacte [q] humano, aut aſinino, aqua in qua malua aut radix althææ cocta fuerit; contra latentem vim totius ſubſtantiæ dabimus & communes antidotos & proprias vt cancros [r] fluuiatiles, quos æger non reſpuit veluti piſces, vt ſanguinem anſerinum adhuc calidum, vel carnem vulpis aſſam, quæ ſimiliter valent contra morbum factum.

Piſces alioquin boni ſucci pernicioſi [s] euadunt, cum fricti & adhuc feruentes inter pariuas linteis diligenter obuoluti ſeruantur, præſertim in loco humido, contrahunt enim virus quoddam, id quod faciunt etiam carnes alioquin boni ſucci, cum ſimiliter feruentes operiuntur, nocent autem eodem modo quo fungi, [t] ſtrangulant enim vt illi, & tormina afferunt atque eadem mala. Reſciſcet medicus an æger eiuſmodi piſces aut carnes comederit, aut ab ipſo, aut eius familiaribus. Curatio eadem conuenit quæ tradita eſt aduerſus fungos, mouere enim vomitum & deiectionem oportet,

[a] Aetius lib 13 c. 56.
[b] Dioſc. li. 6. c. 32 & Gal. lib 4. de loc. affect c. 5 & Aetius loco citato.
[c] Aetius ibidem.
[d] Dioſc. & Aetius ibid. & Gal. li 2. de antid. c. 7.
[e] Dioſc lib 6. c. 4. Aetius lib 13. c. 52 & Auic. lib 4. fen 6 tract. 2. c. 7.
[f] Dioſc. Aetius. & Auic. ibid.
[g] Dioſ lib 6. c. 11. & Aetius lib 13. c. 54 & Auic. lib 4. fen 6. tract 2 c 8.
[h] Ibid prædicti auctores.
[i] Ibidem.
[k] Ibidem.
[l] Gal lib. de theriaca ad Piſon c 4.
[m] Auic li 4. fen. 6 tract. 2 c 4.
[n] Dioſc li 6. c. 30. & Auic ibid.
[o] Dioſ. ibid. & Aetius. lib 13 c 53.
[p] Dioſc. & Aetius ibid.
[q] Dioſc & Auic ibid.
[r] Dioſcor & Aetius ibid
[s] Auic lib. 4. fen. 6. tract. 2 c 10.
[t] Auic. ibid.

deinde ſiquid reſtat ſimiliter corrigete: Docuimus corrigeudos eſſe fungos partim per extenuantia
& incidentia, partim per alexipharmaca. Cæterum extenuaotia & incide utia aduerſus huiuſmodi
piſces ac carnes miuus ueceſſaria ſunt, quam aduerſus fungos, qui craſſis admodũ & glorinoſis par-
tibus continentur, proſuut tamen & aduerſus hæc. Alexipharmaca vero aptantur ea quæ dicta ſunt
cootra fungos, & communia vt lemnia terra ex vioo, theriace aut mithridatus pariter ex vino, ſeu ex
elixite, aut aqua aliqua theriacali, & propria ex ariſtolochia & acero acerrimo, oua gallinacea ex po-
ſca, pira ſylueſtria. Sed maxime ad rem pertinet ſuccus malorum eoroncorum ex vino epotus. Oc-
curritur per hæc & morbo iam facto.

[a] Conciliator li. de venenis c. 89. Caro quadrupedis quæ fulmine percuſſa interierit[a] pernicioſa eſt, cui opponemus qoæ com-
muniter valere diximus contra veneoa ſumpta: Valde etiam pernicioſa eſt caro quadrupedis, quæ
ictu vel morſu feræ alicuius moroſero conciderit, eadem autem ferme mala affert, quæ morſus atq;
ictus ferarum homiui afferre ſolet & eandem curatiouem poſtulat quã paulo poſt ſubiiciemus, cum
ad venena tranſibimus, quæ per morſum & ictum inſeruotur.

Caſtorium ſignificat Caſtoris teſticulos (vt ad partes animaliũ pernicioſas veniamus) hi vbi iam
[b] Auic. li. 4. fen. 6. tract. 2. c. 21. rancidi ſunt, interitum[b] afferunt, & ſæpe eodem die: multa aũt mala apportant vt febrem, dolorem,
tumorem linguæ, ex quibus depreheudi poſſunt: ſuccurrere debemus vomitu excitaro per aquã, in
[c] Auic. ibid. qua anethum[c] vel calamenthum bullierit, tum euocata deiectione aut per cathartica, aut per humo-
rem acrem ac ſimul relaxantem in aluum immiſſum per clyſterem, deinde ſiquid reſtat corrigẽdum
eſt, quo ſpectat oxalis herba, ſuccus acidus malicitrii, lac bubulum acidum: proprium tamen alexi-
pharmacum eſt coriandri ſemen toſtũ ad ij. drachmas ſumptũ, quibus tollitur quoq; morbus factus.

Cerui extrema cauda homorem habet felli ſimilem, qui vbi ſumatur difficoltatem ſpiraodi, a-
nimæ defectionem atque interitum efficit, ex quibus illud intelligi poteſt additis tameo aliis conie-
cturis, expedit autem ſtatim vomitum excitare, deinde vti & cõmunibus alexipharmacis, & his quæ
[d] Cõciliator lib. de venenis c. 72. proprie occurrunt hoic veneno, cuiuſmodi ſunt piſtachia[d] ouces ponticæ, & vt quibuſdam placet
lapis ſmaragdus.

[e] Gal. 5. simplic. c. 19. Humor ab auimalibus præbetur etiam pernicioſus, ſiue per ſe talis ſit vt ferarum ſputum[e] &
fel, ſiue alioquin bouus cum ſit, pernicioſus reddatur cum concreſcit. Viperæ & cauis rabioſi[f] ſali-
[f] Gal li 6. de loc aff. cap 5. & libro de inæquali intemper. c. 6. ua, eadem mala affert vbi potui detur, atque vbi inſeratur per morſum, de quo paulo poſt agemus, &
idcirco eadem poſtulat præſidia, quæ ibi adſcribemus. Fel viperæ vbi detur, ſtatim hominem[g] in-
terimit, ita vt non opus ſit remediis; ſi ſpacium daretur ad ſuccurrendum, vteremur theriace, & illis
præſidiis, quæ proficiunt adoerſus morſum viperinum. At fel pardi & aliarũ feratum minus[h] præ-
[g] Auic. li. 4. fen. 6. tract. 2. c 12. ſens veuenum eſt, ita vt liceat ſubuenire euocando vomitum & deiectionem, dando mitbridati an-
tidotum, aut theriacen, vel radicem gentianæ, coagulum leporis, cinnamomum, ius gallinæ, vinum:
iuniores probant moſchum & ambarum.

[h] Auic. ibid. cap 13. Sanguis tauri præſens[i] venenum eſt, vbi ſtatim è venis fuſus adhuc ealidus obbibatur, eogitur
enim iu ventriculo, quod multis fibris cõtineatur, ita vt facile poſſit concreſcere, ſi daretur coactus
[i] Dioſc. lib. 6. c. 25. non eſſet pernicioſus, ſed ſi hauriatur calidus prius quam concreſcat, cũ iu ventriculo cogitur, vt di-
ximus mortifer eſt. Midas (de quo multa fabulæ) hauſto ſanguine tauri mortẽ obiit, fuit etiam ſuſpi-
cio Themiſtoclem ſibi conſciuiſſe mortem hoc veoeuo, aiuns enim cum taurum immolauiſſet, ex-
cepiſſe ſanguinem patera, & eo epoto mortuũ concidiſſe: multa autem mala affert, vt acerbiſſimum
[k] Dioſc. ibid. dolorem, neruorum[k] diſtentionem, alui profluuium, mœrorem, ſed præcipue difficultatẽ ſpirandi
tantam, vt homo ſtranguletur: hoc venenum cum non poſſit niſi euidenter dari, ooo eget ſignis ex
quibus conuciatur. Ratio ſuccurrẽdi poſtulat primo vt educatur, deinde vt eorrigatur quod reſtat,
[l] Dioſc. ibid. & Auic. lib. 4. fe. 6 tract. 2. c. 16. & morbus iam factus, non debet[l] autem vomitu educi, ne inhæreſcens gulæ ægrum ſtatim ſuffoca-
ret, ſed præſtat vti catharticis vt deiiciatur, veluti & acribus liquoribus, qui ad eundẽ vſum iu aluum
immittautur per clyſteres, id autem quod relinquitur in corpore medicamentis eget, à quibus ſol-
[m] Dioſc. ibidem. uatur ac ſecetur, id quod præſtat acetum[m] acerrimum potui datum, nitrum ex vino, laſer & braſſi-
cæ ſemen, rubi ſuccus ex aceto, lupinorum farina ex vino & melle, mumia ex oxymelle, aqua in qua
[n] Dioſc. ibid. bollierit vel iacuerit cinis[n] ex ramis ficulneis, maxime autem accommodantur groſſi eaprifici & co-
agulum omue. Præſtat etiam ſuper imponere veutri ex farina hordeacea aut lupinorum oxymelle.

[o] Dioſc. li. 6. c. 26. Lac vbi concreſcat in ventriculo eodem modo mortiferum[o] eſt & eadem mala affert ac ſan-
guis tauri; eoncreſcit autem in ventriculo vbi ſumitur adhuc liquidum adiecto coagulo, id quod co-
actum eſt vtile eſt, ſed multo magis id quod ſine coagulo ſtatim emunctum bibitur.

[p] Dioſc. ibid. Ergo quod in ventriculo cogitur pernicioſum[p] eſt cum homiuem ſtranguler. Intelliges autem
ſumptum fuiſſe & ex ipſo homine & eius familiaribus, ita vt non opus ſit indiciis. Quod ad curatio-
[q] Dioſc. ibid. uem ſpectar, vomitus cum iam coactum eſt[q] alienus eſt, ne quemadmodum diximus de ſanguiue
concreto inhæreſcens gulæ eum eiicitur ægrum ſuffocer, cum deiectione igitur euocandum erit
dato cathartico, aut per clyſterem iniecto in aluum acri aliquo humore: morbus autẽ factus & quod
educi non potuit, poſtulat medicamenta à quibus ſoluatur atq; incidatur, ſicut & ſanguis tauri; va-
[r] Dioſc. ibid. let autem acetum ſcilliticum, nitrum[r] ex poſca, ſuccus laſeris, thymum ex aceto mulſo, coagulum ex
aqua, calamenthi folia arida & aceto. Sal non ſinit lac concreſcere, ſed quod iam concreuit magia
cogit ideo vitari deber.

A belluis ſuppeditatur mel qood apes proferunt: hoc vbi apes colligunt ex aconito herba, ſeo
[s] Dioſc. lib. 2. c. 75. & li. 6. c 8. ex floribus rhododendri, eorum veoenum contrahit & pernicioſum eſt, cuiuſmodi eſt illud quod
heracleum[s] dicitur, apportatur enim ex heraclea Ponti vbi frequens naſcitur acooitum. Qui eiuſ-
[t] Dioſc. ibid. & Aetius lib. 13. c. 60. modi mel guſtarunt in delirium inciduat, & multo ſudore effluente io animæ defectiouem, atq; ita
intereont. Eiuſmodi melle ſumpto conuenit vomitus, deiectio, ſed aduerſus id quod relinquitur
valeot ſalſamenta, valet ruta[t] ex mulſo epota.

Aduer-

Aduerſum virus quod ab illiſis ſerpentibus expreſſum nocet. Cap. V.

VIrvs quod à magnis ſerpentibus illiſis expreſſum ſolo contactu externarum partium pernicioſum eſt, auerti ab internis debet & euocari ad cutem, balneo, fomento, & acri aliquo extrahente cataplaſmate dropace ſeu cerato admoto ad locum quem maxime attigit, dein curatur per alexiteria quæ communiter valent aduerſus morſum ſerpentum, hæc & cauſæ medentur & morbo iam facto.

De morſu canis rabioſi & eius curatione. Cap. VI.

DIximvs de venenis quæ ſine plaga nocēt, ea ſuperſunt quæ per morſum vel aculeum inſeruntur: infundunt virus per morſum canes rabioſi & angues, per aculeum aliquot piſces, & quædam acutæ beſtiolæ ex genere inſectorum. Agemus de omnibus ſpeciatim & primo de morſu canis rabioſi, ſcire autem in vniuerſum licet, plagas quæ morſu infliguntur, multo deteriores eſſe quā quæ telo, cum vnitatis ſolutiuni accedat ſaliua mordentis, quæ vt [a] omnium nocet, ita aliquorum pernicioſa eſt, quemadmodum canis [b] rabioſi, quæ grauiſſima apportat mala, & tandem interitum. Prehenditur canis interdum rabie, quæ non aliud eſt quam quædam vehemens afflictatio corporis ob repugnantiā totius ſubſtantiæ, iuncta cum libidine incredibili inuadendi in alios ſine cauſa: prehenduntur hac & alia animalia complura, vt lupi, ſimiæ, vulpes, muſtellæ, cameli, muli, qui morſu & calcibus aliquando impetum faciunt in dominos. Scribit [c] Ariſtoteles alia animalia, excepto homine in rabiem incidere, quod cum re ipſa non conſentit, cum multa ſint quæ nunquam rabie occupantur, cumque homines non raro ab ipſa vexentur, niſi forte dicas id ſibi voluiſſe Ariſtotelem, quod rabies poſſit accidere aliis animalibus non propterea omnibus, tum quod homo non dicatur fieri rabioſus, cum ratione coerceatur neque belluarum modo in alios inuadat. Quod vero à [d] Galeno traditum eſt, canem duntaxat rabie prehendi, ita accipiendum eſt, vt ſolus canis per ſe citra morſum alterius feræ rabioſus fiat, cum cætera animalia nunquam incidant in rabiem, niſi mordeantur vel à cane rabioſo, vel à belluis quas ille momorderit. Continetur autem virus canis rabioſi ſaliua [e] ipſa, quæ non tantum nos lædit cum per morſum inſeritur, ſed etiā cum nudam cutem attingit, id quod facit etiam ſaliua hominis qui rabici virus conceperit, quamobrem periculoſum eſt cum illo verſari, aut cibos guſtare quos ore attigerit. Eſt autē canis maxime ad rabiem opportunus, in quam incidit [f] potiſſimum æſtiuis menſibus, quo tempore ob ardorē exuritur ſanguis atq; exiccatur, ſed incidit in eandem aliquando etiam hyeme ob frigus intolerabile, à quo cogitur ſanguis & nigrior redditur ac ſiccior, expreſſis ipſius partibus humidioribus. At præter aeris nimium calidi vel frigidi appulſum, canis fit rabioſus etiam ob potiones ac cibos, vel exiccantes, quemadmodum piper, zinziber, & alia aromata, vel putres cuiuſmodi plerunq; ſunt aquæ [g] paludum, & carnes, vel iam putreſcentes quod diutius mortuæ iacuerint, vel quod ſint quadrupedum quæ ictu fulminis, aut pernicioſæ alicuius feræ interierint. Homini autem quantum pernicioſa ſit eius ſaliua vel ex eo colligi poteſt, quod cum paululum ipſius in plagam infundatur, hominem tamen in grauiſſima ſymptomata [h] cōpellit & tandem abſumit, quamobrem vitare omnino oportet eiuſmodi morſum, quod tamen difficile eſt cum fera ſit adeo domeſtica.[i] Temporibus igitur & locis æſtuoſis expedit diligēter obſeruare canes, qui vel domi aluntur, vel ad nos accedunt an rabiei ſigna aliqua præſeferant, traduntur autem à veteribus medicis in hunc modum. Canis quem rabies occupat valde gracilis eſt, triſtis, [k] truculentus, oculis rubris, demiſſis cauda & auribus, lente incedit, modo etiam currit, modo inſiſtit, linguam profert ſpumantem, pituitam ex ore & naribus fundit, deficitur voce, non latrat, eſcam & potionem reſpuit, inuadit ſine cauſa in omnes tam belluas quam homines, neq; ſolum in externos quos odit etiam ſanus, ſed in dominos quoq; quorum ſolet eſſe amantiſſimus. Eiuſmodi canem vbi cernas abige abs te, ne pernicioſe mordearis, & grauiſſimis malis confectus intereas, videntur illa quidem initio minima, cum neq; magna plaga ſit neq; dolor maior quam proportione magnitudinis ipſius ſoleat, ſed proceſſu temporis (quamuis diutius lateat hæc peſtis) ſuperuenit rubor [l] totius corporis præſertim faciei, dolor vehemens & aſſiduus, tabes, diſtentio [m] neruorum, eripitur ſomnus, redduntur cū vrina fruſta quædam carnis, quæ vt quidam ſcribūt licet à nobis fabuloſum exiſtimetur, imaginem catuli repræſentant, debilitātur vires, accidit melancholia primo cum triſtitia quadā, fugiunt enim qui hac peſte laborant conſuetudinem amicorum, abhorrent à ſplendore atq; albedine, deinde cum furore ac libidine [n] mordendi alios in quos inuadunt latrantes, niſi aut ratione coerceantur, aut minis, ſolet autem vbi parum occurſum fuit, naſci aquę metus quem nominant, miſerrimum genus mali, in quo æger ſimul ſiti & aquæ metu cruciatur, adeo autem aquæ cōſpectum formidat vt cum offertur trepidet, ſudet, concutiatur, clamet, in ignem ſe iniiciat vt ipſam vitet, ſępe etiā anima deficit, videtur enim [o] ſibi cernere in aqua canē illum rabioſum à quo perterritus eam adeo fugit, quanquā abhorret etiam à vino ac poculentis omnibus, & interdum quoq; ab eſculentis quēadmodum & canis rabioſus, quod ſuperiori æſtate euenit iuueni quem Vzzani in valle Nebulana rabioſus canis momordit, primo enim vulnus neglexit, deinde poſt quatuor mēſes cuiuslibet cibi ac potionis metu incredibili oppreſſus alioquin prudens, paucis diebus fame ac ſiti miſerabiliter mortē obiit. Proficiſcuntur mala hæc à repugnantia totius ſubſtantiæ, quæ initio paruam ſe oſtendit, ſed quemadmodum aliquandiu latens ſcintilla magnum incēdium affert, ita hoc venenum paulatim [p] vires acquirit & pernicioſiſſimum euadit, morbus igitur eſt repugnantia totius ſubſtantię, qui cauſam continentem habet virus illud quod à rabioſo cane inſeritur, ſymptomata quæ ipſum ſequuntur ſunt mala quæ proxime cōmemorauimus. In homine ægrotante & recognoſcere hæc quæ præter naturam præſentia ſunt, & futura prædicere oportet. Ex præſentibus ſymptomata ſub ſenſum cadunt, morbus qui inimicitia

[a] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 19.
[b] Gal. lib. 6. de loc. aff. c. 5.
[c] Et lib. de inæqua. intemper. c. 6.
[c] Ariſt. lib. 8. de hiſtoria anim. c. 22.
[d] Gal. lib. 6. de loc. aff. c. 5.
[e] Gal. ibid.
[f] Dioſc. lib. 6. c. 36.
[g] Auic. li. 4. fen. 6. tract. 4 c. 5.
[h] Gal. lib. 6. de loc. aff. c. 5.
[i] Dioſc. loco citato.
[k] Dioſc. ibid.
[l] Gal. lib. 3. tertiæ epid. com. 75.
[m] Dioſc. loco citato Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 4. c. 7.
[n] Dioſc. & Auic. ibid.
[o] Auic. loco citato.
[p] Gal. 3. tertiæ epid. com. 75.

totius ſubſtantiæ continetur cum ſenſui non pateat, mente comprehendi debet, ex cauſis, ex his quę proſunt aut obſunt, ex effectis. Cauſa continens (vt alias omittam) nempe virus infuſum morſu canis rabioſi, vel ſola poteſt hunc morbum patefacere: proſunt autem alexipharmaca & communia vt theriace, & proprium vt bitumen, & puluis ex [a] cancris fluuiatilibus, nocent quæ corpus exiccant: quatenus autem iuuant vel nocent, eatenus indicant propoſitum morbum, quem indicant etiam ſymptomata proxime enarrata, vt ſumma gracilitas corporis, neruorum diſtentio, [b] vigilia, dolor, melancholia, furor, eſculentorum & poculentorum metus, ac potiſſimum aquæ. Reſtat cauſa continens, hoc eſt virus ipſum infuſum, quod cum ſimiliter ſenſum lateat, colligendum eſt ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Ex cauſis ſatis eſt proxima, nempe morſus ipſe canis rabioſi per quem virus inſeritur: Sed an rabioſus fuerit canis qui momordit intelligemus ex indiciis paulo ſupra commemoratis. Conicitur etiam eiuſmodi virus ex his quæ iuuant aut nocent, iuuant enim quæ ipſum vel extrahunt, vt cucurbitula, [c] cataplaſma, dropax ſiue ceratum eiuſmodi vi præditum, vel corrigunt vt iuglandes cataplaſmatis modo impoſitæ: nocent quæ claudendo plagam virus retinent, aut idem deterius reddunt, quod nonnulli [d] fieri putant è contactu corni arboris, ſcoparum, & virgæ ſanguineæ. Monſtrant igitur hæc virus illud quod vel corrigunt, vel ſuſcitant atq; augent. Idem monſtratur ab effectis, vt à morbo iam dicto cum ſuis ſymptomatibus; licet & in his numerare quod nux iuglans, [e] ſeu panis mica quæ huic plagæ prius illita fuerit, ſi detur gallinæ poſtridie ipſam interimit, tū quod panis tinctus ſanguine qui exierit vel expreſſus fuerit ex ea plaga, adeo reſpuitur à quouis cane quantumuis ieiuno, vt non modo non deuoretur ſed ne attingatur quidem. Ex futuris poteſt exitus & ad ſalutem & ad interitum ſpectare, neque enim res omnino mortifera eſt cum ſpacium habeat ad ſuccurrendum: Si principio occurratur antequā virus conceptum ſit à venis homo penitus liberatur, poſtea magis in dubio vita eſt, prius quam tamen ſolida ſubſtantia noſtri corporis mutetur, ſi idonea præſidia adhibeantur, polliceri ſalutem poſſumus, ſed poſtquam in alienam naturam tranſiit, nulla ſupereſt amplius ſpes ſalutis, neque enim reſtitui poteſt cum penitus mutata eſt, id quod euenit vitiligini cum altius deſcendit & ſubſtantiam noſtram mutauit, ſed cum ob propoſitum virus mutetur in vniuerſo corpore, & idcirco etiam in partibus præcipuis, neceſſe eſt hominem decedere; magnum autem indicium eiuſmodi mutationis eſt aquæ [f] metus, qui cum incipit monſtrat iam mutari ſubſtantiam ſolidam, ſed cum nondum mutata ſit, poteſt adhuc æger liberari, magno tamen negocio; ſic liberatum fuiſſe Themiſonem ab Eudemo [g] legimus, traduntur etiam à medicis aduerſus aquæ metum, vt quod ægrotans [h] proiiciatur in piſcinam improuiſam, ibique etiam inuitus cogatur bibere, quod remedium ſuperuacaneum eſſet, ſi res nullam omnino curationem admitteret. Aſſerunt & aliqui [i] auctores hominem qui aquam timet, ſi in ſpeculo ſui effigiem agnoſcat, adhuc poſſe ſanari: magnum vero ſignum eſſet futuræ ſalutis, ſi data rumice, vrina exeat turbida, aut ſumptis his quæ illam euocant reddatur cruenta, ſed cum diutius manſit aquæ metus, iam mutatam ſolidam ſubſtātiam indicat, & [k] proximam mortem. Tempus quo ſalus ſequitur vbi opportune adhibeantur remedia non longum eſt, ita vt celeriter ſperanda ſalus ſit: at non ita breue eſt tempus [l] quod trahitur, æger antequam intereat & antequam aquæ metus accedat, non tamen certum ac præſcriptum, ſed nonnullis poſt quadraginta dies, aliis poſt quatuor menſes, aliis poſt ſex, [m] aliis etiam poſt annum: ſunt qui credant etiam poſt ſeptem annorum ſpacium à morſu aquæ metum ſuperuenire, & interea virus latere citra inſignem corporis noxam. Via ſalutis eſt quod virus extrahatur, aut per alexipharmaca ſuperetur. Via interitus quod tabeſcat corpus, & fame ſiti, ac dolore vires abſumantur.

Curantis conſilium primo dirigi debet [n] ad extrahendum ex plaga quod infuſum eſt virus prohibendumq; ne feratur ad partes internas, deinde ad educendum è viſceribus quod iam ab illis conceptum eſt, poſtremo ad corrigendū & morbū factum & quod educi non potuit & ſimul ad leniendum ſymptomata, quæ præcepta cōmunia eſſe monſtrauimus quoties venenum per morſum velaculeum inſeritur. Plaga autē vbi veneno occurſum eſt, non alia poſtulat auxilia quā quæ communia ſunt aliorum vulnerum. Primo igitur opus eſt venenū elicere ex plaga, prohibereq; ne ſerpat ad partes internas. Non ſerpet ſi membrum ſupra plagā arcte alligetur. Vt eliciatur, primum opus eſt plaga [o] aperta, deinde præſidiis extrahentibus. Plaga ſi non ſatis per ſe ampla eſt vt effluere ſanguis ſimul & virus poſſit, amplianda eſt vel ſcalpello, vel etiam candente ferramento, quod ſimul virus corrigit ob vim ignis & cruſtam inducit, quæ cum reſoluitur latiorem plagam relinquit, ita vt diutius pateat: idem quoque præſtant adurentia medicamenta veluti calx, miſy, chalcitis, protinus autem reſolui cruſta debet butyro ſuperimpoſito, vt celerius pateat exitus veneno: ſeruanda autem aperta eſt vltra [p] quadraginta dies ne virus intercludatur, ſi interea inducatur cicatrix, ſcalpello detrahenda eſt aut medicamentis erodentibus aut auripigmento, plurimum autem valet vocatum præcipitatum quod fit ex argento liquido, non ſolum autem aperit plagam, ſed vitiatam carnem exedit ita vt locus diutius pateat: Vtiliter etiam ſal plagæ inſpergitur, aut [q] ſalſamentum aliquod vetus imponitur, ſed maxime ad rem pertinet medicamentum adurens aridum, quod accipit ſalis foſſilis ℥ viij. chalcitidis ℥ xvj. ſcillæ tantundem, rutæ viridis ℥ iiij. æruginis raſæ ℥ totidem, ſeminis porri ℥ j. vtere primo arido vt facilius cruſta obducatur, deinde cum oleo roſeu vt excidat. Adaperta plaga eiiciendum virus eſt: ſed cum ſaliua canis rabioſi contactu ipſo pernicioſa ſit, non eſt quod adhibeatur homo qui exugendo vulnus ipſum eliciat: expeditiſſimum autem ac maximum auxilium eſt [r] cucurbitula cum multa flamma defixa, quæ remota, locus qui iuxta eſt ſcalpello pluribus ac ſatis altis plagis ſecandus eſt, & ipſa deinde rurſus defigenda vt extrahatur quicquid ſanguinis vitiatum eſt, ſed ſiue adhibeatur cucurbitula ſiue non, ſuperimponenda ſunt medicamenta eliciendi vim habentia vſque ad quadrageſimum diem. Quædam autem calore eliciunt, quædam vi totius ſubſtantiæ, quædam vtroque nomine, elicit calore gallinaceus [s] pullus per medium diuiſus, & protinus calidus plagæ

impuſi-

[a] Gal lib. 11. ſimpl cap de cancris.
[b] Dioſc. li 6. c 36. & Auic. li. 4 fen. 6. tract. 4. c. 7.
[c] Dioſc. li. 6. c. 37 & Gal. lib de theriaca ad Piſon c. 16.
[d] Matthaeolus li 6. com. 39.
[e] Auic. li 4. fen 6. tract. 4. c. 8.
[f] Gal. 3. tertii epid com. 75.
[g] Dioſc. li 6. c 36.
[h] Cor. Celſus lib 5. c. 27.
[i] Auic. lib 4. fen. 6. tract. 3 cap 7.
[k] Gal. 3. tertii epid. com. 75.
[l] Gal ibid.
[m] Auic loco citato.
[n] Dioſc. li 6. c. 17. & Gal lib. de theriaca ad Piſon c. 16. & lib. de ſectis c. 4. & 8.
[o] Dioſcor. & Gal. ibid & Auic. lib. 4. fen 6. tract. 3. c. 9.
[p] Dioſc. ibid. c. 18 & Auic loco citato.
[q] Dioſc ibid. & Cor. Celſus lib 5. cap. 27.
[r] Dioſcor. & Gal ibid.
[s] Cor. Celſus lib. 5 c. 27.

impoſitus,ſic vt pars interior corpori iungatur,id quod facit etiam hœdus,agnuſqoe diſciſſus: maxime appoſitom eſt medicamentum Æſchrionis [a] empirici, quod accipit picis brutiæ libram vnam,aceti acerrimi ſextarium Italicum,opopanacis ℥ iii.quod ad corpora molliora diluitur oleo irino. Tota ſubſtantia extrahere virus poſſunt iuglandes, poramogerum,laſer,rumex,cataplaſmaris modo ſuperimpoſita, tum ipſa [b] Theriace oleo roſeo liquata & linamentis excepta : Vtroque nomine prodeſt allium,præſertim [c] ſylueſtre tritum & calefacto vulneri ſuper impoſitum, tum laſer cum ſale, & ruta,apiaſtrum,cinis ex ramis ficulneis,in aliquo ergo borum perſeuerādum eſt quadraginta dies. Si virus intus iam conceptum eſt, quod præſertim accidit cum neglecta a principio plaga eſt & clauſa, date operam oportet ne in viſceribus maneat, ſed adimatur, [d] primo per deiectionem & vrinam, deinde per ſanguinis miſſionem, quæ initio maxime aliena ſunt, eum venenum alliciant ad partes internas; ante igitur vtemur catharticis, & illis primum, quæ atram bilem educunt, hæc enim maxime redundat, quod ſanguis ab hoc veneno exuratur, dabimus igitur veratrum nigrum, epithymum, polypodium, electuarium hamech , Indum, Pilulas de lapide lazuli, ſeu de lapide armeno, aut aliud medicamentum, quod atram bilem purget, ſic enim homo ab aquæ metu impendente defenditur, & iam præſente liberatur. Plurimum deinde proficiunt, quæ vrinam citant, vt aqua in qua decocta fuerit rumex, reddit enim vrinam turbidam, ſicuti cruentam cantbarides, qoæ vtiliter dantur mixtæ cum medicamentis illam euocantibus. Quod deinde reſtat præſtat allicere ad cutem vſu balnei, aut muli, ſeo equi euiſcerati, adhuc calidi, in quem homo demittatur, aut illinendo picem , vel ſuperdando cataplaſma ex ſinapi : licet tunceriam vbi vires adhuc ſuperſint , ſecta vena aliquid ſanguinis mittere. Præſtat interea vim veneni frangere datis iis quæ non facile mutentur, cuiuſmodi ſunt aromata, allium, cæpa, fœniculus, intybum, aſparagus, rumex, cancer, erinaceus, gammarus, quæ cum diutius feruent naturam ſuam, interea remittunt conceptum virus, id quod facit etiam vinum dulce meracum,vinum album vetus tenue in quo candens ferramentum fuerit extinctum,prætetea lac large & frequenter epotum : vtendum illis etiam eſt, quæ tota ſubſtantia occurrant tam cauſæ continenti quam morbo, ſiue communia ſint, vt antidotus mithridati, theriace, [e] terra lemnia , allium, centarium minus, agrimonia, abſinthium, chamædrys : ſiue propria huius veneni vt antidotus zenonis, [f] aut Claudii Apollonii , aut etiam Ælii Galli quæ habet nardi ℥ iiii. coſti tantundem , ſeminis dauci, ℥ i.petroſelini ℥ iiii.piperis albigrana xxxx.carpobalſami ℥ iiii.acori torrefacti tantundem, iunci rotundi, & odorari, ℥ viii. mellis detracta ſpuma quantum ſufficit. Præterea rumex, laſer, cortex capprifici ex aqua, bryonia, coagulum catuli, leporis: maxime autem valet [g] alyſſum quadraginta diebus ex oxymelle epotum : & cinis ex cancris fluniatilibus; prodeſt autem ſolus , ſed multo magis cum gentiana & thure : thuris eſſe partem vnam oportet, quinque gentianæ,decem cineris cancrorum, debet autem parari eiuſmodi cinis eo modo quo Æſchrion [h] empiricus Galeni præceptor parabat, patella erat æris rubri in quam impoſitis cancris viuentibus, eos hactenus vrebat dum facile ad læuorem redigi poſſent. Hic Æſchrion paratum ſemper in ædibus hoc habebat medicament: Vrebat autem eos poſt ortum canis quando ſol in Leonem tranſiſſet non niſi luna decima octaua. Porro bibendum iis qui a cane rabido fuiſſent morſi, præbebat quotidie diebus 40. menſura cochleariі magni aqua inſperſum. At ſi non protinus ab initio, verum aliquot poſt dies curā cepiſſet demorſi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Credunt [i] aliqui caninum dentem eius canis qui momordit, brachio ægrotantis ſuſpenſum antequam ſuperueniat aquę metus, ſatis poſſe eum defendere, quod tamen nobis potius ſuperſtitioſum videtur. Poſtremum erat ſuccurrere ſymptomatibus & potiſſimum aquæ metui. Homo ſi ſapiens erit ſibimet ſubueniet, quemadmodum philoſophus ille, quem ſcribit Aetius [k] hac peſte laboraſſe, bic cum exiſtimaret in piſcina ſe videre rabioſum illum canem a quo fuerat vulneratus, ſecum cogitans nihil cani commune eſſe cum piſcina, ſtatim in eam ſe coniecit, & epota liberaliter aqua eoualuit: ſed ſi homo ratione nequeat inanem eiuſmodi metū ſuperare, vnicū remedium eſt nec opinantem (vt monet [l] Cornelius Celſus) in piſcinam non ante ei prouiſam proiicere, & ſi natandi ſcientiam non habet modo merſum bibere pati, modo attollere : ſi habet, interdum deprimere, vt inuitus quoq; aqua ſarietur, ſic enim ſimul & ſitis & aquæ metus tollitur: ſed aliud periculum excipit ne infirmum corpus io aqua frigida vexatum neruorum diſtētio abſumat, id ne [m] incidat a piſcina protinus in oleum calidum demittendus eſt. Quibus Cornelii Celſi verbis finem ſtatuemus morſui canis rabioſi.

De morſu ſerpentum & eius curatione. C a p. VII.

VIrus quod ſerpentes morſu infundunt, longe magis præſens eſt quam quod canis rabioſus; numerauimus autem ſupra [a] viperam, diſpam hæmorrhoim, aſpidem, ceraſtem, cenchrin, cherſidrum, dryinum, præterea crocodilum quamuis pedibus vtatur: agemus primo de morſu viperæ. Viperæ igitur morſus adeo mortifer eſt, vt niſi ſtatim ſuccurras, paucis horis aut certe intra biduum hominem abſumat, adeo tota ſubſtantia vipera nobis inimica eſt: plurima autem [n] ſymptomata ac mala apportat, vt capitis grauitatem, vertiginem, inexpugnabilem dormiendi neceſſitatem, tremorē, crebram reſpirationem, tormina, animæ defectionem, faſtidium, ſingultum, horrorē, tumorē, ardorem ac ſiccitatem totius corporis, febrem, [o] inflammationem iecinoris, reddit colorē [p] pallidū plumbeū, gingiuas cruentas, affert vomitum bilioſum, vrinæ difficultatem, ſudorē frigidum, plaga quę ex morſu maſculi binis foraminibus continetur, fœminæ quaternis, fundit primo ſaniem cruentam, mox oleі ſimilem, ſed ſerpit paulatim & altius deſcendit, iuxta quam puſtulæ oriuntur non abſimiles illis quæ citantur in adustis. Ex quibus ſymptomatibus certam coniecturam facies viperini morſus. Cui ſuccurres ſi virus extrahas, prohibeaſque ne feratur ad partes internas, & quod iam conceptum eſt, corrigas, ac morbum factum ſuperes. Ad extrahendum expeditiſſimum auxilium eſt, adhibere [q] ho-

[a] Gal. li. 11. ſim. c. de cāceru.
[b] Gal. lib. de ther. ad Piſ. c. 16.
[c] Dio. & Aui. loc. citato.
[d] Aui. loc. citato.
[e] G. l. de theriaca ad Piſ. c. 16. & Aui. lo. citato.
[f] Gal. l. 2. de antidotis.
[g] Dioſc. l. 3. c. 89. & Gal. l. 6. ſim. c. proprio.
[h] Gal. l. 11. ſim. c. de cāc.
[i] Aui. l. 4. fe. 6. tr. 3. c. 9.
[k] Aet. l. 6. c. 24.
[l] Cor. Celſ. l. 5. c. 27.
[m] Cor. Celſ. ibid.
[a] Supra cap. 2. huius lib.
[o] Dioſc. l. 6. c. 47. & Aet. l. 13. c. 21.
[p] Gal. 5. de loc. aff. c. 7.
[q] Cel. 5. c. 27.

minem qui vulnus exugat, qui & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit, ſi neq; in gingiuis, neque in palato, neq; in alia oris parte vlcus habuerit, id autem quod ſugitur vt ſtatim expuatur, clarius eſt quam præcipi debeat: pertinent & ad extrahendum [a] cucurbitulæ quæ efficaciſſimæ ſunt, præſtat autem iuxta plagam loca pluribus ac ſatis altis plagis ſcalpello incidere, vt vitiatus ſanguis a cucurbitula eliciatur, præſtat & plagam ampliare aut ſcalpello aut candente ferramento, aut medicamentis adurentibus, ſed ſectio magis expedita eſt; adaperta plaga proficiunt auxilia extrahentia ſiue calore, ſiue tota ſubſtantia, ſiue vtroque nomine, calore proficit gallinaceus pullus qui viuus [b] per medium diuidatur, & protinus calidus ſuper vulnus imponatur, ſic vt pars interior iungatur corpori, id quod facit etiam hœdus agnuſq; diſciſſus, vt dictum eſt in vniuerſum ſupra, qua de curatione aduerſus venena quæ per morſum & ictum inferuntur: proprie autem aduerſus morſum viperinum prodeſt caput a viua [c] vipera abſcindere, & vulſella prehenſum adhuc calidum, qua parte cum ceruice iungebatur, ſuper plagam imponere, egregie enim extrahit viperinum [d] virus, id quod toti ſubſtantiæ magis quam calori tribuendum eſt. Medicamenta quæ calore duntaxat extrahunt, ſunt veluti ſtercus columbinum, galbanum, ſinapi, erui ſarina, ſcilla, tota ſubſtantia valet theriacæ antidotus impoſita, tũ [e] vipera ipſa contuſa, & cataplaſmatis modo admota, oleum viperinum illitum, ſolia fraxini & ipſa cõtuſa atque admota: ſed tota ſubſtantia ſimul & calore allium cum aceto, haſtulæ regiæ ſolia cum pane, lauri teneræ baccæ & ſolia cocta, & cum oleo trita, ebuli, & ſambuci radices in vino coctæ, cinis ex ſarmentis ex aceto ſubactus, echium herba, ruta, calamenthum, & origanum, prodeſt & locum fouere aqua, ex qua bullierit id triſolium quod bitumen redolet, quo fomento diutius vtẽdum eſt. Valent etiam polenta, fæx vini & ruta cum ſale & melle, muria acida, ſurſures elixi in aceto. Ne ſerpat virus ad partes internas prohibebimus vinculo [f] arcte alligantes partem quæ ſupra plagam eſt: ſi pars paruula ſit quemadmodum digitus, præcidenda eſt, ſi maior candenti ferramento adurenda, morb. autem factus & quod iam conceptum eſt virus vbi extrahi non poteſt, ſuperãdum eſt alexiteriis medicamentis, extrinſecus vtiliter illinitur oleum e ſcorpionibus Carauitæ ſeu Magni Ducis Hetturiæ, balſamum, theriace, ſeu antidotus mithridati aceto roſeo ſeu aqua ardenti diſſoluta, intus maxime valet theriace epota, quod vipera ſuo veneno ſuccurrat, non modo ſuper impoſita vt ante diximus & in hoc antidoto ſumpta, ſed etiam [g] comeſa detracta cute proiecta cauda, capite & viſceribus omnibus, elixatur enim ex [h] aqua, oleo, ſale, porro, anetho: plurimum etiam proficiunt ranæ [i] elixæ vbi comedentur, & earum ius epotum, gallinaceum cerebrum, præterea ſanguis marinę teſtudinis exſiccatus, & cum ſylueſtri cumino epotus, aut cum aceto: abſciſſo enim capite teſtudo ſtatim reſupinatur, & ſanguis excipitur fictili vaſe & vbi concretus eſt in plures particulas arundine diuiditur, & in ſole exſiccatur: efficaciſſimum quoque remedium eſt allium [k] vel deuoratum, vel contritum ex vino atq; epotum, valent etiam porrum, cæpa, ſalſamentum, tũ ſuccus ex foliis fraxini, ex foliis taxi, ſuccus ſcorzoneræ hiſpanicæ, ſiue illius radix contrita atque epota ex vino, radix anchuſę, heliotropium, meliſſophyllum, melãthium, naſturtium, echii herbæ ſuccus, coſtus myrica, anagallidis ſuccus, ferulæ medulla, [l] rubeæ radix, coagulum leporis ex vino, apiaſtri ſuccus ſeu braſſicæ ſemen ex vino epotum: ad rem quoque pertinet digitum [m] in liquidam picem intingere, deinde ex vino abluere, & id vinum bibere. Ad hunc vſum componitur etiam medicamentum, quod accipit myrrhæ, piperis, caſtorii, ſeminis portulacæ æquas portiones paſſo temperatas. Oribaſius [n] componit medicamentum, quod accipit aniſi ex aceto macerati, piperis vtriuſque ℥ 4. ariſtolochiæ, lachrymæ papaueris, caſtorii, myr. hæ ſingulorum ℥ 1. quæ paſſo temperãtur, datur ex hac antidoto quod fabæ grææ magnitudinem æquet cum vini modice diluti cyathis tribus. Archigenes [o] auctor eſt paſtillorum, quorum compoſitio fit ex cancris viginti, qui cum farina triticea diligenter in mortario contunduntur, additurque aliquid nepethæ & ſalis, fiunt paſtilli, ſiccantur & vbi vſus poſtulat ex mulſo potui dantur: vbi non ſint cancri fluuiatiles vtendum marinis. Præſtantiſſimus & in hoc caſu eſt vſus antidoti Andreæ Matthæoli aduerſus omnia venena lethalia, veluti & theriacalis aquæ, quę ex eiuſmodi antidoto, ſyrupo de corticibus citri, & aqua ardenti conficitur, qua etiam ratione extrahi poſſet ad eundem vſum & aqua ex ipſa theriaca Andromachi, ex Antidoto Eſdræ, vel mithridati, quarum theriacalium aquarum vis facile ac celeriter per vniuerſum corpus diſtribuitur, & præſentaneum in eiuſmodi occaſionibus præbet auxilium.

Dipſas viperæ ſpecies eſt, quę in maritimis verſatur, ita appellata grçce ob ſitim quam [p] facit inexplebilem, adeo autem morſu exitialis eſt, vt vix videatur curationem admittere, cum perceleterem mortem afferat; ſed ante ſuperuenit ſitis intolerabilis iam dicta, ob quam homo tantum haurit potionis, vt tum corpus intumeſcat quemadmodum in hydrope, & abrumpatur venter, nihil enim per vrinam, ſudorem, aut vomitum redditur, neque propterea extinguitur [q] ardor febris, ita vt hominem conficiat: Ex quibus malis deprehenditur vbi lateat qualis fuerit ſerpens mordens. His malis non aliter mederi oportet quam & in vniuerſum de quouis morſu, & ſpeciatim de viperino diximus: Allicere enim primo venenum oportet adhibendo [r] hominem qui exugat vulnus, defigendo cucurbitulam, ſeruando plagam adapertam, & imponendo quæ vel calore vel tota ſubſtantia habeant vim eliciendi: deinde prohibere ne ſerpat arcte alligando, aut etiam præcidendo partem violatam; poſtremo ſuperare virus quod relinquitur ac morbum factum & communibus alexiteriis, & iis quæ proxime dicta ſunt aduerſus morſum viperinum. Aduerſus Dipſam vero ſcribuntur a veteribus [s] folia portulacæ ex aceto diluta, vel rubi cum melle, vel vitis folia elixa & ſimiliter cum melle trita, allium cum oleo irino manducatum, vuæ paſſæ, ſalſamenta, & vinum merum.

Hæmorrhois ſerpens græce nomen traxit a ſanguinis profluuio, quod vndique [t] excitat, & propterea quod adeo exitialis eſt, vt tanquam inſanabilis relinquatur a medicis eius morſus, plerunque enim non datur ſpacium ſuccurrendi, inflammantur ac putreſcunt gingiuæ, excidunt dentes, dolet ventriculus, homo vehementer cruciatur & difficulter ſpirat, color totius corporis ex rubo niger

eſt; explaga

[a] Celſ. ib. & Aet. l. 13. cap. 22.
[b] Dioſ. l. 6. 47. & Celſ. l. 5. cap. 27.
[c] Aet. l. 13. cap. 21
[d] Gal. l. de theriaca ad Piſon. c. 10.
[e] Gal. ib. & de loc. citat.
[f] Cor. Celſ. l. 5. c. 27.
[g] Gal. l. de vſu theriac. ad Pamph. & 2. antid. c. 1. & Aet. lo. citato.
[h] Gal. lib. de theriaca ad Piſone 10
[i] Aet. ibid. & Auic. l. 4. f. 6. tr. 3. cap. 31.
[k] Aet. l. 13. c. 24
[l] Aet. l. 13. ca. 21
[m] Dioſ. l. 6. c. 47.
[n] Paul. Ægineta l. 5. c. 13.
[o] Paul. ibid.
[p] Dioſ. l. 6. c. 50. & Gal. l. de ther. ad Piſ. c. 8
[q] Dioſ. ibid.
[r] Celſ. l. 5 c. 27.
[s] Dioſ. ibid.
[t] Gal. lib. de theriaca ad Piſon. c. 8.

eſt; ex plaga nihil initio exit, niſi pauca quædam ſanies, ſed ſanguis vndique emanat, effluit enim [a] non tantum per nares, pet deiectionem, ſudorem, vrinam, ſputum, vomitum, ſed etiam ex radicibus vnguium, ex angulis oculorum, ex ipſa plaga, quæ quamuis cicatrice obducta ſimiliter ſanguinē fundit, quod ſymptoma ſcientiam magis quam coniecturam facit vulnetis ab hæmorrhoide ſerpente illati: oportet autem non tantum contra cauſam & motbum pugnare eliciendo virus, prohibendo ne ſerpat ad partes internas, & alexiteriis ſuperando quod cōceptum eſt, ſicuti aduerſus viperam, ſed etiam contra ſymptoma, fluxum videlicet ſanguinis, qui cum vndique emanet hominem repente abſumit; quamobrem huic ſtatim occurrendum eſt per medicamenta craſſa & glutinoſa, aut adſtringentia, quæ tradita ſunt qua [b] de fluxu ſanguinis in vniuerſum. Virus autem extrahendū eſt ſeruata plaga aperta, & adhibitis cucurbitulis, vel medicamentis, aut valde calidis, cuiuſmodi eſt calx ignem non experta, aut tota ſub ſtantia elicientibus, quemadmodum theriace: prohibendum ne feratur ad partes Intimas vinculis, vſtione, aut ſectione partis: ſuperare autem quod iam conceptum eſt & morbum factum, conuenit alexiteriis tam commmunibus, quā his quæ dicta ſunt aduerſus morſum viperinum; Proprie aduerſus hæmorrhoidem prodeſt priuſquam vrina cruenta reddatur [c] mulsum allii deuorare, multumque vini diluti bibere, & poſtea vomere, cibi acres idonei ſunt, ſicut & ſalſamenta etiam antequam morbus ingraueſcat, vtiliter quoque comeduntur piſces cum alliis & oleo, pauis cum vuis paſſis.

Aſpidis morſus ſine inſigni [d] dolore mortem affert, & vt eſt apud Nicandrum, vir perit abſque labore. Cleopatra Ægypti Regina, ne ab Auguſto [e] Romam captiua duceretur in triumpho, huius ſerpentis morſu ſibi mortem conſciuit, quod mortis genus Alexandrię quotidianum & vſitatū erat, nam cum humaniter mori aliquem damnatum capite decreuerant, aſpidem ad thoracem ſub ſiniſtra mamma admouebant, cuius morſu homo paulo poſt decedebat. Plagam vero adeo exiguā infligit, vt ab acu [f] iniecta videatur, vnde paululū ſanguinis atri deſtillat, oculis caligo offunditur; frons cōtrahitur, genæ tremunt quaſi ſine ſenſu, accedit delirium cum ſomno, redditur corpus liuidum: ex quibus indiciis deprehendi poteſt aſpidis morſus. Iam vero cum ita celeriter hominem interimat, remedium vnicum ſed miſerrimum eſt, protinus vulneratam [g] partem abſcindere, deinde pugnare per ea quæ tota ſubſtātia venenis ſuccurrunt, & proprie morſui viperino, de quo paulo ante multa diximus, proprie tamen aduerſus aſpidem commendatur ruta, quæ parti demorſæ (vbi prius dilatatum fuerit vulnus & poſt cutis ſcarificationem cucurbitula ſæpius fuerit defixa) cataplaſmatis modo imponatur, cui etiam parti præter theriacam vtiliter imponitur linimentum, quod ex opio [h] myrrha ac centaurio adhuc viridi conficitur, interius vero præter ſæpius dictam theriacam, mithridatum, antidotum zopyri, eſdræ, matthæoli, valet Theriaca [i] Antipatri, Theriaca Euclidis Palatiani, Theriaca [k] Damocratis. Referunt probati auctores [l] centaurium contritum & ex vino epotum vbi euomitur, apertiſſimum eſſe ſignum inſtantis mortis, at vbi retineatur ab ipſa hominem vindicare: laudant alii potum vrinæ eiuſdem hominis quem aſpis vulnerauerit. Acetum [m] vero magnam opem in hoc affectu ferre ab Ægyptiis ſæpiſſime id expertis acceptum eſt, qui hoc potiſſimum præſidio hominibus ſuccurrūt, quos ab aſpide vulneratos eſſe cognouerint.

Ceraſtes a gręcis appellatur anguis in cuius [n] capite duo parui proceſſus eminent inſtar cornuum, vnde nomen inuenit; eius morſus, niſi ſtatim occurras ſectione [o] partis violatæ, hominem interimit, non tamen ita ſubito vt aſpidis, cum vſq; ad nonum diem interdum æger viuat, maxime autē cerebrum lædit, vnde ſequitur neruorum diſtentio & delirium, [p] oculi etiam caligine offundūtur, tenditur coles, exit e plaga ſanies, modo pallida, modo atra, locus qui iuxta eam eſt, in ſpeciem capitis claui tumet & ſanguine ſuffunditur, proximæ venæ turgent: ex quibus malis intelliges ab hoc ſerpente fuiſſe virus infuſum. Vna autem tantum eſt via ſuccurrendi, eadem ſcil. quam aduerſus aſpidis morſum propoſuimus, vt abſcindatur [q] ſtatim pars affecta, aut circumcidatur vel aduratur, ac ſæpius cum multa flamma ſupra dilatatum vulnus ac ſcarificatam cutem ſatis altis plagis cucurbitula defigatur, alioquin nullus fere relinquitur remedio locus: qua chirurgia admota, vtiliter ea dātur alexiteria quę viperæ atque aſpidis morſui diximus aduerſari, & potiſſimum [r] Theriace.

Cenchris anguis ita græce dicitur a paruis maculis, quib. totius corporis cutis diſtinguitur milii grana referentibus, adeo autem morſu nocet, vt non ſolum afferat [s] inexpugnabilem dormiēdi neceſſitatem, & inteſtinorum tormina, ſed hydropis modo etiam tumefaciat vniuerſum corpus, & partes omnes flaccidas ac putres efficiat tam internas quam externas, atq; hoc pacto hominē abſumat, a quibus malis patefiet vbi incertum ſit qui ſerpens momordit. In curatione conſilia eadem neceſſaria ſunt quæ diximus de morſu [u] viperæ, cum & extrahere virus oporteat, & prohibere ne ſerpat ad partes internas, & tandem alexiteriis vti ad corrigendum, proprie autē huc pertinet haſtula regia, vel ariſtolochiæ radix, vel gentiana cum vino epota. Idem præſtat ſerpillum & centaurium minus: vtile etiam eſt cataplaſma ex ſemine lini & ruta ſylueſtri.

Cherſydros anguis inde apud Græcos nomen inuenit quod [x] degat & in aqua, & in locis aridis, eius morſus intra triduum hominem conficit niſi ſtatim ſuccurras: ſed ſic etiam diuturniori tempore ſanitas reſtituitur: plaga putris eſt & liuida, dehiſcitque cum tumore liuido, ſaniem copioſam fundit, atram ac fœtidam, qualis emanare a prauis vlceribus ſolet, redditur cutis arida, & tota puſtulis diſtinguitur, homo affligitur ardore, dolore acerbiſſimo, vertigine, oculorum reſolutione, vomitu bilioſo ac fœtido, vexatur vniuerſum corpus atque inordinate mouetur, deiectio inæqualiter redditur, quæ mala iudicium faciunt plagam inflictam fuiſſe a cherſydro. Aduerſus quem morſum vtemur remediis extrahentibus ipſum virus, potiſſimum ſuper imponentes calcem ignem non expertam, tū prohibentibus ne vlterius ſerpat, & tandem alexiteriis communibus, proprie autem valent [y] baccæ myrthi, fructus cupreſſi, ſemen fœniculi cum melle aut mulſo, radix ariſtolochiæ ex poſca, fauus recens mellis deuoratus, marrubii ſuccus, origanum, hordei farina ex melle.

[a] Gal. ib. & Aui. l. 4. fe. 6. tr. 3. c. 37. & Aet. l. 13. cap 23.
[b] Supra l. 17. de cur gen. c. 3. par. 1.
[c] Dioſc. l. 6. c. 30 & Aet. atq; Aui. ib.
[d] Dioſc. l. 6. c. 54.
[e] Gal lib. de theriaca ad Piſ. c. 8.
[f] Dioſc. ib & Ae. loc. citat.
[g] Dioſ. l. 6 c. 33.
[h] Aet. l. 13 c. 20.
[i] Gal. 2. de Ant. c. 11.
[k] Gal ib c. 15.
[l] Ae. lo. citat.
[m] Aet. ibid.
[n] Aet l. 13. c. 28.
[o] Dioſ. l. 6. c. 53.
[p] Dio & Ae. ibidem.
[q] Dioſ. ibid.
[r] G. l. de theriaca ad Piſ. c. 6.
[s] Aet. l. 6. c. 27.
[t] Dioſc. l. 6. c. 52.
[u] Dio. & Ae. loc. dictis & Aui. l. 4. fe 6. tr. 3. c. 48.
[x] Dioſ. l. 6 c. 31. & Ae. l. 13. c. 35.
[y] Dio & Ae. ibidem.

a Gal. l. de theriaca ad Piſone 9. b Aet. l. 13. cap. 29.

Dryinus anguis ita nominatur a Græcis quod viuat [a] in radicibus quercus, adeo autem pernicioſus eſt, vt ſi quis forte illum pedibus comprimat, totius corporis cute nudetur, ſi quis item ipſum illidat, fœtore adeo offenditur, vt [b] odorandi facultatem amittat, quamobrem mortifer eſt eius morſus, plagam iniicit, quæ dilutam ac fœtidam ſaniem fundit, nigro tumore ac puſtulis cingitur, superueniunt autem tormina, dolor vehemens, cardialgia, delirium, mœſtitia, tremor, priuatio vocis, ſtupor, caligo, ſomnus grauis ita vt homo ſtertat, ſitis valida, vomitus biliosus, & interdum cruentus, vrinæ pallor vel ſuppreſſio. Quæ omnia poſſunt indicium facere huius morſus vbi alioquin lateat. Cui celeriter occurrendum eſt vt vita in tuto ſit, eadem remedia conueniunt quæ aduerſus [c] viperæ morſum, vt virus extrahatur, prohibeatur ſerpere, corrigatur, propris autem alexipharmaca ſunt glandes contritæ atque ex vino potæ, ariſtolochia, trifolium, haſtula regia ſimiliter ex vino.

c Aet. ibid.

Crocodilus quoque per morſum venenũ infundit, quod adeo prauum eſt, vt niſi ſuccurratur, & praua ſymptomata & interitum afferat: ſed cum adeo magna bellua ſit neminem latet quem momorderit. Opera autem quæ in curando requiruntur eadem ſunt, cum & elicere virus, & prohibere ne feratur ad partes internas, & corrigere quod iam conceptum eſt oporteat per communia præſidia iam ſæpius enarrata, proprie autem ad plagam valet adeps crocodili [d] impoſita, nitrum cum melle vt detergatur, tum medulla cerui, adeps anſerina cum melle & butyro.

d Gal. l. de theriaca ad Piſone. 11.

De venenis quæ aculeo inſeruntur. Cap. VIII.

ACuleo venenum infundunt piſces aliquot, & nonnullæ beſtiolæ ex genere inſectorum; eiuſmodi piſces marini ſunt, veluti paſtinaca, ſcorpio, draco, quorum ictus quamuis aliquando mortem afferat, minus tamen pernicioſus eſt, & fere tardius hominem interimit quam ſerpentum morſus, poſtulat autem eandem curandi rationem, ſed cum plaga minus pateat, vt quæ acuto admodum aculeo inflicta ſit, inprimis neceſſe eſt dilatetur perinde atque vbi nerui punguntur.

e Dioſ. l. 6. cap. 45.

Paſtinaca marina ſi percuſſerit, locus ictus [e] niger redditur ac ſtupidus, & ſi exprimatur ſaniem fundit atram, craſſam, fœtidam, homo efficitur languidus, mutus, amens, oculorum caligine, aſſiduo dolore, laſſitudine vexatur, cumque huius piſcis aculeus validus ſit & maxime acutus, facile penetrat & neruum aliquem pungit, quod vbi acciderit niſi ſtatim occurras, ſuperuenit neruorum diſtẽtio quę hominem tollit. Superioribus annis vxor Iuliani Ferrini Piſis hunc piſcem abluens imprudenter eius aculeo manum ſibi vulnerauit, paucos poſt dies ſequuta eſt neruorum diſtentio, quæ intra menſis ſpacium ipſam ſuſtulit, ſed cum non ignotus piſcis ſit, non opus eſt indiciis ex quibus coniiciatur. In curatione primum dilatanda plaga eſt, deinde adhibenda medicamenta extrahendi vim habentia, vt ſulphur ignem non expertum ex vrina ſubactum, lauri folia, fermentum cum liquida pice, furfures ex aceto [f] calidi, perfuſio ſimiliter ex aceto calido, tota ſubſtantia ad extrahendum valet theriace, radix panacis, echium. Pugnare etiam per alexipharmaca oportet contra vim huius veneni & morbum factum, valent communia vt antidotus mithridati & theriace, ſed proprie myrrha cum pipere ex vino potui data, laſer ſimiliter ex vino, cui vtiliter adiiciuntur aliquot guttæ fici, eodem pertinet aqua in qua bullierit ſaluia, anchuſa, ſcordium, verbenaca, oxalis, lycopſis, chamæpytis, ſmyrnium, eryngium, libanotis, idem poſſunt flores rubi, cortex fagi ex vino.

f Aet. l. 13. cap. 37.

Scorpio & Draco marinus aculeo ſimiliter nocent, dolorem afferunt, & locum ictum aliquando putrem reddunt, ac niſi ſtatim occurratur hominem abſumunt, qui piſces cum noti quoque ſint, non opus eſt indiciis, quæ monſtrent vulnus ab illis illatum fuiſſe. Ratio curãdi eadem eſt quam proxime poſuimus aduerſus paſtinacam, opus enim eſt ampliare plagam, & ſuper imponere quæ extrahant, vt ſulphur ignem non expertum cum aceto, vel mullum piſcem, vel eum ipſum [g] qui vulnerauit diſſectum, qui tota ſubſtantia ad extrahendum huiuſmodi virus valet. Vtendum deinde alexipharmacis & communibus & propriis, cuiuſmodi ſunt baccæ lauri ex vino, ſerpillum, ſaluia ſimiliter ex vino, aqua in qua iacuerint rami ficulnei.

g Dioſ. l. 6. c. 43.

Scorpio ex inſectis quæ aculeo pernicioſa ſunt, primo ſeſe nobis offert, qui quamuis & acutum habeat aculeum ſine vllo foramine ita vt non videatur poſſe virus aliquod infundere, tamen mortifer eſt, ſiue paululum tenuis admodum humoris, vel ſpiritum inſerat, ſiue qualitate duntaxat mutet particulam vulneratam, quæ deinde proximam contaminet, & hæc deinceps alteram, dum omnes vitientur, id quod celerrime accidit. Inflammatur [h] autem locus vulneratus, ruber efficitur, & durus, viciſſimque dolore premitur ac ſtupet, ſi ictus fuerit in partibus inferioribus intumeſcunt inguina, ſi in ſuperioribus alæ, erumpunt etiam circa plagam verrucæ. Extremæ partes frigent, reliquum corpus viciſſim [i] calore ac frigore immoderato afficitur, percipitque veluti [k] grandinis percutientis ſenſum, laborat viciſſim & quieſcit, horrore premitur, pallidum eſt, tremit, cutis dolet pluribus locis quaſi pungatur, facies deprauatur, nerui a poſteriore parte diſtenduntur, accedit ſingultus, apparet ſpuma circa os, oculi cernuntur ſordidi glutinoſas lachrymas fundentes, articuli fiunt duri, tenditur coles, [l] rigent pili, ſuperuenit vomitus & deiiciendi cupiditas cum flatu ac crepitu, emanat ſudor frigidus ab vniuerſo corpore, quibus additur animæ defectio, quæ tot malis obrutum hominem abſumit, oriuntur autem ſæuiora ſymptomata vbi quis a ſcorpione ieiuno vulneretur, quam a ſaturato, in æſtate & ſub cane quam in hyeme, ac degente in regionibus ſiccioribus quam in paluſtribus. Piſis enim plures obſeruauimus a ſcorpionibus ictos ferme nullam percepiſſe in corpore agitationem, regionis enim eiuſmodi humiditas ſcorpionum venenum maxime hebetat, & ad homines contaminandos ineptum reddit, quemadmodum ſiccitas regionum virus acuit, & ad interficiendos reddit aptius ac magis efficax, ex quo tã ſæua ſymptomata vt diximus oriuntur. Sanantur autem ſed magno negocio illi quibus principio ſuccurritur: oportet autem primo dilatare plagam, deinde ſuper imponere medicamenta extrahentia, & tota ſubſtantia contra huiuſmodi virus ac morbum factum pugnantia, poſtremo ſumere

h Dioſ. l. 6. c. 4.
i Dioſ. ibid.
k Gal. l. 3. de loc. aff. c. 7.
l Dioſ. ibid.

alexi-

alexipharmaca, & communia, & propria. Via expedita dilatandi plagam, ſectio eſt. Medicamenta quæ ſuperimponi debent ſunt,[a] ſulphur ignem non expertum, reſina terebinthina exceptum, galbanum, calamenthum, lini ſemen cum althæa, lac fici, polenta ex vino, ſemen trifolii, tritici farina, ex aceto ſubacta, ſonchi & intybi folia, ocymum cum polenta, verbenaca viridis, polemoniæ radix, tum cochlea [b] ex hortis cum teſta contrita, mures [c] domeſtici conciſi: Ipſemet ſcorpio, [d] qui vulnus inflixit contritus, medetur plagæ quam iniecit. Alexipharmaca communia valent vt antidoti, & propria, vt cancri fluuiatiles ex lacte aſinino, ariſtolochia, gentiana, pulegium, lauri [e] baccæ ex poſca, lactuca agreſtis, abrotanum, myrrha, baccę myrthi, meliſſophyllum chamæpitys; extrinſecus autem efficaciſſimum eſt oleum ex ſcorpionibus; plurimum etiam proficit balneum ſudoris copiam euocās, ſunt & qui maxime laudant, ſaliuam hominis ieiuni, qua dilatata plaga ſæpius fricetur.

[a] Dioſ. ibid.
[b] Aet. l. 13. c. 19.
[c] Gal. l. 11. ſimp.
[d] Cor. Celſ. l. 5. c. 27. & Di. loco citato.
[e] Dioſ. ibid. & Aet. l. 13. cap. 19.

Phalangiorum ſpecies,[f] plures ſunt aculeo infligentes pernicioſam plagam, adeo tamē paruam vt vix ſub aſpectum cadat, at neque infra cutem deſcendit, ſicuti quæ a ſcorpione iniicitur, ſed ſuperficiem ſolam pungit,[g] a qua deinde vitiantur omnes corporis partes, circa plagam locus tuber apparet quaſi punctis diſtinctus, non tumet, nō calidus [h] eſt, ſed mediocriter humidus, corpus vniuerſum friget horret, pallidum eſt, prurigine tentatur, poriſſimum circa caput & crura, grauitatem quandam & laſſitudinem ſenſit, venter inęqualiter intumeſcit, intumeſcit etiam facies & lingua, tenditur coles cum dolore, qui ſedatur balneo aquæ calidæ, ſed poſtea ſtatim reuertitur, quanquam ſenioribus laxatur magis coles quam tendatur, ventriculus mordetur, poplites & inguina diſtenduntur, oculi caui ſunt, caligant & lacbrymantur, homo vigilat, loqui non poteſt, tremore vexatur, delirat, præſertim ſi phalangium tarentinum fuerit: emanat frigidus ſudor ab vniuerſo corpore, ſuperuenit aſſidua [i] libido expellendi quæ ſuperant: credunt Arabes [k] in vrina, vomitu, ac deiectione apparere quædam araneis ſimilia (quod tamen nimis ſuperſtitioſum eſt credere) redditur etiam vrina aquoſa & cū difficultate. Quod autem de Phalangio tarentino dicunt, ſeruare hominem in eadem actione ſeu quiete ac repererat, cum plaga inflixit, ita vt ſi ſaltantem offenderit, is aſſidue ſaltet, ſi ambulantem, manus geſticulantem, aut ridentē, aſſidue ambulet, manus geſtiat, rideat, veluti & de vnico muſicæ ac ſymphoniæ præſidio, quo tales ſubleuari dicunt, maxime fabuloſum eſſe exiſtimamus. Malis autem quæ a phalangiorum ictu oſtendimus proficiſci, ſuccurrendum eſt partim extrahendo quod vitiatum eſt, partim alexiteriis corrigendo. Fouendus igitur eſt affectus locus aqua marina vel ſimplici vel in qua malua fuerit decocta, fouendus & aqua, in qua bullierit vel trifolium bitumen redolens, vel apiaſtrū, [l] deinde ſuperimponenda apiaſtri folia decocta, valet & fotus ex vino in quo bullierit origanum, ſerpillum, ruta; valet & ruta ſylueſtris ex aceto, marinorum iuncorum tenera folia, aut radix mali punicę ſylueſtris diligenter contrita, cinis ficulneus cum ſale & vino, ariſtolochia cum farina hordei & aceto ſubacta, polenta ex vino, aut furfures ex aceto, mulus piſcis diſſectus: plurimum etiam proficit vti [m] balneo frequenti, vt quod vitiatum eſt ad externas partes euocetur, tum fouere vniuerſum corpus ſpongiis ex aceto calido expreſſis. A puluere autem exſiccatorum phalangiorum, quem ſcribit [n] Galenus, cum vino epotum efficaciſſimum remedium afferre contra eorundem venenum, tutius credimus eſſe ſi homines abſtineant, & communibus antidotis ſæpius relatis in eius locum vtantur.

[f] Aet. l. 13. c. 18.
[g] Gal. l. 3. de loc. aff. c. 6.
[h] Dioſ. l. 6. c. 42.
[i] Dio. & Ae. ibid.
[k] Auic. l. 4. f. 6. tr. 3. c. 6.
[l] Dio. & Ae. ibid.
[m] Cor. Celſ. l. 5. c. 26. & Auic. l. 4. fen. 6. tr. 5. c. 9.
[n] Gal. de ther. ad Piſ. c. 10.

Apes autem veſpæ & crabrones aculeo pungunt, qui ictus licet non ſit pernicioſus vt phalangiorum, moleſtior tamen eſt multo quam plagæ magnitudini conueniat, [o] cum grauiorem dolorē excitet, & locum rubrum ac tumidum reddat. Apes aculeum relinquunt, quod non faciunt veſpæ neque crabrones. Aduerſus apum ictum vtendum extrahentibus, vt ſtercore bubulo, ſucco fici & mori, ſed valent etiam relaxātia, [p] ſicut & ad ictum veſparum & crabronum, vt malua illita, & farina hordeacea cum oleo, valent exſiccantia, vt creta cimolia, vt perfuſio muriæ & aceti, [q] vtiliter autem bibuntur tenera lauri folia ad ℥ ii. ex vino adſtringente. Dolor ſtatim ſedatur ſi illinantur muſcæ.

[o] Auic. l. 4. f. 6. tr. 5. c. 14.
[p] Dioſ. l. 6. c. 41.
[q] Auic. loco citato.

Venena quæ cum plaga vel ſine hac naturæ noſtræ aduerſantur, qua ratione deprehendi poſſint vbi lateant, iam concepta a corpore noſtro, & quibus remediis ſuperētur, ſpeciatim expoſuimus, neque refert ſi non omnia tractauimus, quādoquidem aduerſus ea quę omiſimus, illis vti licebit remediis, quibus communiter venenis occurritur. Ex his qui tota ſubſtantia nobiſcum pugnant, reſtat, gallicus morbus quem proximo libro perſequemur.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Tertius,

QVI EST DE MORBO GALLICO.

Morbi gallici origo & hiſtoria. CAP. I.

[a] *Ariſt. li. de ſalo t. 100 & Gal. lib. 3. de dieb. decret. cap. 2.* [b] *Gal. ibid.*

NATVRA rerum omnium quæ ſub luna ſunt, aſtra[a] ſuis motibus atque agitationibus ſequitur, a quorum lumine ac motu nanciſcitur vim ſuam omnem. Sol enim circa terram oriens atque occidens, diem & noctem efficit ac temperat, inflexo autem curſu[b] tum ad ſeptentrionem, tum ad meridiem annum facit, & qoatuor eius tempora, quorum ipſe dux eſt ac moderator. Luna cõſequitur menſtruis ſpaciis curſus anouos ſolis, a quo colluſtratur, & accretione ac diminutione luminis menſem, perinde atque ipſe annum, regit ac temperat; Quæ effecta cum ſingulis annis, ſingulis menſibus, ſingulis diebus cernantur, nullam nobis admirationem mouent, omnia enim ſine dubitatione fatemur a cęlo proficiſci. Nemo miratur ſi dies calidior eſt, nox frigidior, ſi aliæ partes menſis humidæ ſunt & nebuloſæ, aliæ ſiccæ & ſerenæ. Si ex quatuor anni temporibus ver moderatum eſt, æſtas calida & ſicca, autumnus frigidus ſiccus & inæqualis, hyems frigida & humida. Miramur autem vel quæ raro accidunt, vt quod quatuor hæc tempora non retineãt ſolitam temperationem, ſed potius in contrariam conuertantur, vel quæ nunquam perſpeximus aut audiuimus, veluti noua morborum genera. Mirari tamen deſinemus ſi cauſam inuenerimus: Quæ non poteſt niſi ad cælum referri, vnde inferiora hæc vim coiuſcunque motus conſequuntur. Cauſati ergo oportet lumen & motum aſtrorum, non tantum ſolis ac lunæ a quibus vſitata & quotidiana illa euidenter omnium conſenſu proficiſcuntur, ſed & quinque errantium ſtellarum quæ (vt eas omittam quæ certis infixæ ſedibus cum cæli motu congruunt) ſeruant errantes eoſdem curſus conſtantiſſime, diſparibus tamen inter ſe motibus. Ob harum ergo progreſſum, inſtitionem, acceſſum, receſſum, coniunctionem inter ſe & cum ſole & luna non ita frequentem, fiunt etiam non ita frequenter magnæ atque inſolitæ mutationes tempeſtatum, & in contrariam naturam vertitur aer, cuius immoderato[c] appulſu corpora noſtra de naturali ſtatu mutantur, & in varia mala incidunt. Hinc naſcuntur in quibuſdam prouinciis noui morbi, quales ſunt peſtilentiæ tum ab Hippocrate[d] & veteribus deſcriptæ, tum a nobis aliquando perſpectæ: Qualis eſt Elephas morbus ignotus in Italia ante Pompeii Magni memoriam, quamuis in Ægypto prius eſſet, vt ex vij. libro Lucretii[e] colligitur: Qualis eſt impetigo illa ac mentagra quæ[f] Tiberio Cæſare Imperatore Romanos adeo fœde vexauit: Quales variolæ & morbilli ſunt, puſtulæ pueris fere omnibus cum vehementi febre ſuperuenientes, quas tractare primum Arabes medici cæperunt a Græcis omiſſas, quod (vt credibile eſt) tunc non eſſent: Qualis denique eſt Gallicus morbus quem nunc perſequi inſtituimus.

[c] *Hipp. lib. de aere aquis & locis c. 6. & Hipp. et Gal. l. 3. aph. text. com. 1.* [d] *Hip. & 3.3. epidem.* [e] *Lucret. l. 6.* [f] *Plin. lib. 26. cap. 1.*

Anno igitur a Chriſti Seruatoris noſtri ortu MCCCCXCIIII. Carolus Galliarum Rex octauus, vt Neapolitanum Regnum expugnaret, exercitum fortiſſimum ſuperbiſſimo delectu & ditiſſima conquiſitione collectum, in Italiam conduxit, quo non tantum vrbes depopulatus eſt, agros vaſtauit, exhauſit domos, ſed totam Italiam, & breui tempore Galliam, Hiſpaniam, Germaniam atque vniuerſam denique Europam contaminauit nouo ac fœdo morbi genere, quod in illum exercitum primu inuaſit, id Galli Neapolitanum a prouincia, cæteræ nationes a gente a qua ipſum receperunt, Gallicum nominarunt: nonnulli citra huius clariſſimæ nationis iniuriam, quod ex complexu venereo contrahatur, luem veneream vocant. Nos quia Gallici nomen tritum eſt, & conſuetudine commendatur, iactaturque in omni volumine iuniorum medicorum, ſub eo nomine habebimus.

Gallici ergo morbi hæc ratio eſt: viro qui cum muliere, & mulieri quæ cum viro ægrotante eiuſmodi malo concubuerit, paulo poſt vlcuſcula erodentia genitales partes occupant, aut vſitatis vlcerũ remediis non cedentia, aut rurſus in proximis particulis renaſcentia, ſemen aſſidue præter voluntaté effluit, ſuperueniunt ſimiliter in genitalibus verruculæ in ſummo aſperę vbi finduntur ac cruentantur, inguina intumeſcunt atque inflammantur, erumpunt per vniuerſum corpus, ſed potiſſimum in capite, in facie, in ceruice, in ſcroto, in ano, puſtulæ ſordidæ, liuidæ, muccum ſi exprimantur maxime fœtidum fundentes, vbi autem poſt longũ tempus aperiuntur, puſtuloſus locus vlceratus conſpicitur valde ſordidus, exeſus, durus, liuidus, aut ſubater: fiunt tubercula dura, quæ ob quandam ſimi-

dam ſimilitudinem, gummi vulgo nominantur, tardius autem matureſcunt, & interea vitiant oſſa ſubiecta in capite, in maxilla, in coſtis, in brachiis, in cruribus, ita vt erodantur & in cariem incidant. Deſtillat à capite pituita acris quæ linguam exulcerat, erodit gingiuas & vuam, corrumpit os palati, exedit extremum naſi, & male vſque adeo afficit partes vlceratas ad quas fertur, vt vndique exeſæ decidant, excitatur dolor intolerabilis in capite, cruribus, in brachiis qui hominem noctu maxime torquet, oriuntur in palmis manuum ac plantis pedum impetigines feræ & calloſæ cum rimis quibuſdam, contrahuntur aut reſoluuntur nerui, cadunt dentes, fluunt pili capitis, menti, palpebrarum, ſuperciliorum, deprauantur membra, deformantur, decolorantur, & fœtidæ fiunt partes prope omnes, tabeſcit corpus totum, oritur febricula quæ niſi curetur, ægrotantem tot malis obrutum conficit. Importantur hæc, aut omnia, aut pleraq; à morbo Gallico; ſingula autem ſi diligenter æſtimentur, non noua, ſed antiquiſſima fuiſſe & omnium ſeculorum reperiemus. Nam puſtulæ, vlcera praua, inflammationes inguinum, tumores duri, feræ impetigines, caries, ſeminis fluxus præter voluntatem, pilorum ac dentium lapſus, particularum interitus, & tandem omnia illa mala à veteribus medicis deſcribuntur. Nulla tamen peſtis, neque ipſe etiam elephas, (quamuis ex pluribus conſtet, & huic ſimilis ſit) ex tot malis compoſita, aut legitur ſcripta à veteribus medicis, aut perſpecta eſt à noſtris patribus aut auis ante dictum annum 1494. adeo vt Gallicus morbus nouus cenſeri debeat in omni memoria noſtris regionibus inauditus, quem vt ab aere vi aſtrorum affecto incæpiſſe videtur veriſimile, ita credibile eſt aliquando ceſſaturum. Id vel ex eo comprobatur, quod indies lenior efficitur ac mitior, ſed vt alias fuiſſe par eſt ſupra memoriam auctorum quos legimus, ita aliquando renaſcetur inſtar aliarum rerum omnium, quæ poſtquam deſierunt, rurſus eædem genere reuertuntur, cum ſidera confectis curſibus ad idem caput ſe referunt. Huius igitur nouæ peſtis inueſtigare eſſentiam, cauſas, effecta & differentias ante oportet, dein perpendere qua ratione in homine ægrotante recognoſcantur & curentur: ordiemur ab eſſentia.

Quid ſit morbus Gallicus. Cap. II.

OMnes qui ratione ſcribunt de Gallico morbo ponunt definitionem, qua quid ſit oſtendunt: quamuis autem ab aliis alio modo definiatur, conuenit tamen inter pleroſque eſſe morbum multiplicem, immoderata temperatione, ſolutione vnitatis, & multiformi compoſitione præternaturam contentum, ortum à contage ob complexum venereum in genitalibus, inde communicatum viſceribus, & aliis partibus cum dolore intolerabili. His ergo omnibus Gallici morbi definitionem, vel potius hiſtoriam conſcribunt, neque enim poteſt dici definitio, cum non ſit explicatio breuis oſtendens [a] quid ſit, ſed magis longa enarratio eorum quæ Gallicum morbum conſequi animaduertunt. Vt enim hæc aut illa mala, plura vel pauciora ab eo apportari quiſque perſpexit, ita in ſua definitione poſuit. At debet vera definitio tantum conſtare ex genere [b] proximo ac propria differentia, & idcirco breuis eſſe: genus, cum definiuntur accidentia, depromitur [c] à forma, differentia à ſubiecta materia. Quod quidam probe intelligentes omittunt mala, quæ à Gallico morbo importantur, & eſſentiam duntaxat perpendentes, definiunt immoderatam quandam temperationem calidam & ſiccam iecinoris & venarum, ex contagione ortam, monent tamen hanc differentiam (ex contagione ortam) non eſſe neceſſariam, cum ſatis eſſentia explicetur, ſi generi adiiciatur vna duntaxat differentia ſumpta à ſubiecta materia, quam exprimunt cum dicunt (iecinoris & venarum) in his enim verſari hanc luem exiſtimant, quod humores qui proprie afficiuntur gignantur in iecinore, & contineantur in venis: genus vero ſcribunt à ſe poſitum immoderatam temperationem calidam & ſiccam, quod viderint, vlcera, puſtulas, feram impetiginem, duros tumores, oſſium cariem, partes exeſas, dolorem, colorem ſubatrum eorum quæ ex ægrotantis corpore acria detrudũtur, & in ſumma quæcunque mala in morbo Gallico apparent exuſtionem præſeferre, & idcirco temperationem iecinoris & venarum immoderate calidam & ſiccam, à qua exuſtio proficiſcitur. Volunt autem immoderate calidam & ſiccam temperationem non ſimpliciter, ſed cum adiunctione (quandam) hoc eſt propriam & gradus nobis ignoti eſſe genus proximum. Hæc definitio quoniam via cum ratione inuenta eſt, mihi longe magis arridet, quam enarratio eorum, qui cum contineri morbum Gallicum multis morbis, cauſis & ſymptomatibus credant, definire adeo multiplicem & compoſitam rem conantur. At non propterea mihi probatur & differentia & genus, quæ ab aliis in definitione ponuntur, ſiquidem (iecinoris & venarum) quod ponitur tanquam differentia ſumpta à ſubiecta materia, non complectitur partes omnes in quibus verſatur gallicus morbus, cum non ſolum humoribus & propterea iecinori ac venis inhæreat, ſed etiam ſolidis partibus, quæ quamuis non æqualiter lædantur omnes, læduntur tamen & virus retinent, quod inficere humores poteſt alioquin bonos à iecinore & venis iam curatis acceptos. Genus, hoc eſt temperatio calida & ſicca (quædam) ſeu ignoti gradus, nõ valet in omnibus, cum alij hac peſte laborantes alia immoderata temperatione vexentur, & pleriq; potius calida & humida, quam calida & ſicca; magiſque affligantur qui natura ſunt calidi & humidi, quam alij, magis item proficiant remedia ſiccantia quam madefacientia. Mala autem quę ab exuſtione & idcirco ab exuperantia caloris & ſiccitatis emanare aiunt, multo magis referenda videntur ad putredinem, quæ vlcera ſordida & fœtida reddit, & humores acriores ſimul & craſſiores facit, ita vt erodant, & duras efficiant partes quas occupant. Adde quod ea quę putreſcunt, paulatim vruntur, & quaſdam vſtionis notas prę ſeferunt, vbi putruerunt iam vſta ſunt, ita vt exuſtionem antecedat putredo. Videtur ergo non ſolum gradus immoderatæ temperationis, ſed ſpecies quoq; ignota eſſe: non debet ergo referri Gallicus morbus ad exuperantiam huius vel illius elementi, ſed ad totam ſubſtantiam, cum ex toto inimicus ſit naturæ & ſubſtantiæ noſtræ: ſi obiicias nihil [d] ſubſtantiæ contrarium eſſe, reſpondebimus non intelligi à Galeno & ab aliis medicis veram ſubſtantiam, ſed ita appellari

[a] *Ariſto. l. 7. diuinorum tex. 43.*
[b] *Ariſt. ibid.*
[c] *Ariſt. l. 7 diuinorum tex. 17.*
[d] *Ariſt. in l. præd. c. de ſubſtantia.*

certam rationem mixturæ quatuor elementorum, quæ ſi cum altera conferatur, aut ſimilis eſt & amica, quemadmodum in alimentis, aut diſſimilis & inimica, quemadmodum in venenis, vt in mortiferis poculis, in ictu ferarum, in aſpiratione auerni, in aere peſtilenti, in putredine ex contagione contracta, qualem proximis libris oſtendimus ineſſe morbo gallico, ita vt tota ſubſtantia ſeu occulta quadam vi venenata nos lædat. Hoc genus ad quod referri debeat, cum reuera ignorum ſit, non licet definitione explicare, ſed aliquo pacto circumſcribere gallicam luem, quam dicemus eſſe morbum tota ſubſtantia nobis inimicum ortum ex contage venerea. Raro autem oritur aliunde quàm à complexu venereo, & vbi oriatur neceſſe eſt præcedat ſi non affectu hominis, ſaltem afficientis concubitus eum homine hoc morbo laborante: raro etiam non incipit à partibus genitalibus, vnde in omnes permanat: hinc tot mala apportat partim morbos, partim ſymptomata: morbi quoniam ſunt effecta huius peſtis, cum ſymptomatibus exponentur, vbi de cauſis egerimus à quibus oritur.

De cauſis morbi Gallici. Cap. III.

PRima cauſa vnde ortus eſt & adhuc durat gallicus morbus, eſt diuinum illud quod Hippocrates [a] in morbis notauit, aer videlicet qui ſyderum vi quandam affectionem contrahit, ob quã in corpora noſtra hanc peſtem infert; ſed cauſa quæ eundem nunc proxime efficit contagio eſt, quam in libro [b] de morborum differentiis & differentiarum cauſis triplicem eſſe declarauimus, vnam per contactum corporum, alteram per aerem medium, qui ab ægrotante vitiatus vicinos vitiat, tertiam per fomitem quendam, veluti per veſtes quibus vſus eſt ægrotans, retinent enim vapores putres ac glutinoſos ab ipſo exhalantes, per quos interdum afficiunt illum à quo tractãtur. Contagio gallici morbi nunquam viſa eſt per medium aerem obeſſe viciuis, raro etiam per fomitem, ſed fere ſemper communicatur per contactum, & proprie per complexum venereum viris, mulieribus, pueris meretricio more viuentibus; omnes enim licet bene valeant, afficiuntur ab illis cum quibus concumbunt ſiue maribus, ſiue fœminis hac peſte ægrotantibus, quæ interdum etiam per ſolam oſculationem & contrectationem imprimitur. O miſeros illos, qui blanditiis voluptatũ deliniti & corrupti, quas moleſtias accepturi ſint non prouident, fluit voluptas libidinoſa & prima quoque auolat, ſæpe autem tantas relinquit cauſas pœnitendi, quantas dari à morbo gallico mõſtrauimus, ſed quod maxime miſerandum eſt, nutrices & lactentes infantes cum hoc malo tentantur mutuo ſe contaminant: ſugunt ipſum infantes vna cum lacte; contra mammæ nutricum afficiuntur ab ore lactentis, qui vel ab altera nutrice vitiatus eſt, vel à ſemine & ſanguine parẽtum corrupto. Omnibus ergo his modis obeſt contagio gallici morbi, ſed plerunque concubitu ipſo. Dicet fortaſſe aliquis, ſi hic morbus in Italia nouus eſt, quo pacto ille in ipſum incidit, qui alios primum contaminauit? Teſtantur qui hiſtoriã conſcribuut allatum fuiſſe ex Hiſpania, quo tempore Carolus Octauus Gallorum exercitum in Italiam tranſportauit, ſed de eius origine in Hiſpania non conuenit inter omnes: plerique tamen ex inſulis nuper in Oceano Hiſpanorum nauigatione repertis (vbi quaſi ſcabies frequentiſſimus eſt) eo allatum fuiſſe per contagionem aſſeuerant: ſed alij ortum ibi eſſe ex morbo Elephante, quo grauiter oppreſſus Diues quidam Eques, care noctem emit ſumptuoſæ ac nobilis meretricis, quæ non multo poſt turpis auaritiæ pœnas dedit, contraxit enim virus illud & in gallicum conuertit, vnde quæ bene valens & formoſa erat, paucis diebus adeo corrupta & deformata fuit, vt nec talem pingere Poeta poſſet, ſi fictis conquiſitiſque vitiis teterrimum monſtrum vellet inducere: quod tamen non ita ſubito accidit, vt non contaminauerit prius aliquot cum quibus concubuit, hi deinde in Italiam ad Neapolitanum Regnum defendendum profecti, eam peſtem apportarunt meretricibus, à quibus in Gallorum exercitum poſt hæc illata eſt, hinc nomen inuenit morbus gallicus. Hoc an verum ſit, an commentitium, mihi non ſatis conſtat, veriſimile tamen fit, quoniam ita natura comparatum eſt, vt vnumquodque facile in id tranſeat cui congruit, quod Ariſtoteles [c] etiam teſtatur: ſolent morbi in alias ſpecies conuerti non diſſimiles, & nõ ſolum in illis hominibus quibus impertiuntur, ſed (quod magis mirum videri debet) in eodem homine. Degenerat diaria febris in tertianam, hæc in quartanam, inflammatio in gangrænam, [d] eryſipelas in ſcirrbum, hic, cum melancholicus eſt in cancrum, impetigo in ſcabiem, ita vt non mirum ſit ſi elephas morbus in homine, cui contagio obfuit, conuerſus fuerit in gallicum. Vtrouis modo in Hiſpaniam hic morbus irrepſerit, ad diuinum illud ac putredinem quandam referri debet ipſius aeris, ob quem homines & primo in hunc morbum incidunt, & per contagionem alios contaminant; Sed ſatis de cauſa effectrice. Materia ſubiecta morbo gallico eſt triplex, [e] illa ſubſtantia ſpirituum, humorum, & partium ſolidarum, ex qua corpus noſtrum componitur: celerrime tamen concipitur huius veneni vis à ſpiritibus qui tenuiſſimi ſunt, deinde ab humoribus, poſtremo à partibus ſolidis. Ergo ſiue genitalibus, ſiue mammis nutricis, ſiue ore lactentis accipiatur, imprimitur primo in ſpiritibus, tum in humoribus, poſtremo in ſubſtantia ſolida: ex ſpiritibus autem qui tenuiores ſunt, ex humoribus qui minus craſſi, ex partibus ſolidis quæ laxiores & minus denſæ, vt facilius hoc virium concipiunt, ita facilius etiam remittunt: Contra ſpiritus craſſi, humores glutinoſi, partes denſæ, vt ægrius ipſum admittunt, ita diutius retinent. Magis etiam huic peſti exponitur ætas tenera quam robuſta, ſexus muliebris quam virilis, temperatio calida & humida, quam calida & ſicca: eidem ex humoribus maxime opportunus eſt ſanguis, tum pituita, quæ quia glutinoſa eſt diutius illam retinet, poſtremo flaua & atra bilis, ſed vt in quauis ætate ac temperatione, ita etiam in quouis humore imprimitur, neque audiendi ſunt illi qui morbum gallicum in pituita, aut in atra bile duntaxat reſidere volunt, eum in omnibus verſetur, & in eo præſertim quo maxime refertus eſt ęgrotans. Quicunque autem vitietur, putreſcit & tandem vritur, variaſque corporis partes occupans excitat vlcera, puſtulas, verrucas, impetigines, tumores duros, fluxum ſeminis præter voluntatem, erodit gingiuas, vuam, palatum, exeſt radices pilorum ita vt fluant, dolorem affert intolerabilem,

[a] Hippoc l. 1. progn. ſex 4.
[b] Supra l. 4. de cur gen. c. 4. par. 1.
[c] Ariſt. l. 1. de ortu & inter. c. de agere & pati.
[d] Gal. 2. ad Glauc. c. 4.
[e] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 1. & l. 11. meth. c. 1.

lerabilem,& omnia illa mala quę gallicum morbum conſequuntur, nullum enim eſt quod non oriatur à prauitate ſuccorum. Nec eſt quod miremur, ſi qui nulla cautione adhibita vulgiuaga venere (vt vtar verbis Lucretij) non contaminantur, quamuis cum vitiatis concumbant, vel ſi illi qui vitiantur, nec æque grauiter, nec iiſdem partibus affliguntur, id enim euenit morbo gallico quod peſtilentiæ,[a] quæ (licet aer peſtilens ſit communiter circumfuſus) non cadit in omnes, neq; quos prehendit æque grauiter, aut iiſdem partibus tentat, ſed aliqui aeris offenſæ renituntur, & eorum qui in febres peſtilentes incidunt aliqui leuius vexantur, aliqui grauius, tum aliis oriuntur puſtulę in vniuerſo corpore, aliis tumores poſt aures aut ſub alis, aut in inguinibus, aliis carbunculi hac aut illa parte corporis ſuperueniunt, id quod habilitati corporum tribuendum eſt; quæ enim bene valēt fere cuilibet iniuriæ obſiſtunt, quæ minus firma ſunt prehenduntur quidem morbis, ſed leuiter affliguntur, quæ infirma facile in peſtilentiam incidunt, & grauiora ac plura mala experiuntur: copia & prauitas ſuccorum plurimum quoque confert ad peſtem contrahendam, in partes etiam prout validiores ſunt aut debiliores, ita magis aut minus mala inuadunt. Morbi gallici eadem ratio eſt, qui minus cadit in corpora quædam robuſta, & ea in quæ cadit magis aut minus torquet, prout magis vel minus obnoxia ſunt huic aut illi iniuriæ, veluti vlceribus, puſtulis, inflammationibus, duris tumoribus, impetigini, fluxui ſeminis præter voluntatem, dolori, lapſui pilorum: partes enim ægrotantis non æqualiter læduntur omnes, ſed aliæ magis, aliæ minus, prout habiles fuerint ad effugiendam vel accipiendam iniuriam.

[a] *Gal. lib. 1. de diff. feb. c. 4.*

De ſymptomatibus morbi Gallici. CAP. IIII.

SEQVVNTVR effecta, quæ vt aliorum morborum ita etiam Gallici, vocantur ſymptomata, quædam ex his cum vitæ munera impediant, in morbis habentur, vt vlcera, puſtulæ, inflammationes, duri tumores, verrucæ, impetigo, oſſium caries, dentium lapſus, febricula: eadem quatenus huic morbo ſuperueniunt ſymptomata quoque dici debent. Quæcunque vero vitæ muneribus non officiunt, quamuis morbi ſpeciem præſeferant, tantum in ſymptomatibus numeranda ſunt, & ad id genus referenda,[b] quod ea complectitur, quæ in ægrotante à naturali ſtatu mutata ſenſui ſubiiciuntur: nam ſunt & alia duo[c] genera ſymptomatum, vnum quod conſiſtit in actionibus læſis, & aliud quod pertinet ad ea quæ ab ægrotante contra naturam detinētur, aut detruduntur. Morbum autem gallicum tot ſymptomata ſequuntur, vt nullum ſit ex tribus generibus iam dictis, ſub quo plura ex illis non comprehendantur. Veniant in medium primo ea quæ ad actiones læſas referuntur, euenit huic morbo quod febri, nam vt hæc[d] tenet vniuerſum corpus, aliquas tamen partes magis, aliquas minus affligit, ita ille verſatur in partibus omnibus, aliquas tamen magis tentat, aliquas minus, earum quæ grauius ab ipſo tentantur, grauius quoque actiones læduntur. Deprauatur omnibus naturalis actio alimentum concoquens, cum ſanguis gignatur vitioſus, quo argumento mouentur, qui hunc morbum in iecinore ac venis ponunt: vitiantur pleriſque partes genitales, cum ſemen præter voluntatem fundant, laborent verrucis, vlceribus, puſtulis, ita vt non poſſint libere ſuum munus exercere, quod euenit etiam membris voluntario motui inſeruientibus eum ſimiliter laborant, diſtentis & eroſis partibus ſentientibus, omnes grauiori dolore torquentur, pleriq; etiam triſtes ſunt, moroſi, iracunde reſpondent, & leui occaſione perturbantur. Cor tamen quod validum ſit, præter cæteras partes huic peſti diutiſſime obſiſtit, tardiuſque offenditur vitalis actio, quam naturalis & animalis, tempore tamen ipſa quoque debilitatur, ſed vbi eo peruentum eſt, neceſſe eſt langueant actiones omnes cuiuſcunque partis. Alterum genus ſymptomatum pertinet ad ea, quæ à naturali ſtatu mutata in ægrotante aut vno ſenſu, aut pluribus percipiuntur. Sub aſpectum cadit color, qui & in toto corpore, & multo magis in partibus affectis, albidus, liuidus, aut ſubater conſpicitur. Sub auditum vox rauca & præter conſuetudinem parua, aut abſona, quamuis hæc poni quoque poſſit in actionibus læſis. Sub olfactum intolerabilis fœditas odoris, qui partim ab his quæ æger excernit, partim ab vniuerſo corpore expirat. Sub guſtum ſapor ſalinæ vel ſudoris in os defluentis acris, ſalſus, amarus. Sub tactum aſperitas, durities, inæqualitas frigoris & caloris. Pluribus ſenſibus percipiuntur, figura, magnitudo, numerus contra naturam cum non tantum aſpectu, ſed etiam tactu iudicentur, ſicut & pili fluentes, quorum defectio cum non lædat actiones, non ſpectat ad morbum in numero imminuto conſiſtentem. In iiſdem duobus ſenſibus poſitum eſt iudicium deformitatis, cum partes macræ fiunt, aut obeſæ magis quam conueniat. Tertium genus ſymptomatum refertur ad ea, quę ab ægrotante retinentur aut detruduntur: mitto nunc mutationem eorum quæ naturaliter depelli ſolent, vt deiectionis, vrinæ, ſudoris, effluunt quædam contra naturam, veluti multa ſaliua ex ore, & ſemen præter voluntatem. Complura ergo ſymptomata morbi gallici ſub quouis trium generum comprehenduntur.

[b] *Gal. lib. de diff. ſympt. c. 1.*
[c] *Gal. ibid. c. 2. & 3.*
[d] *Gal. lib. de tur per generaſed. c. 5.*

De differentiis morbi Gallici. CAP. V.

HIs ita conſtitutis de eſſentia, cauſis, ac ſymptomatibus, proximum eſt vt differentias perſequamur, quibus diſtinguitur morbus gallicus. Nam ſpecies vna tantum eſt, comprehēditur autem ſub genere eorum, quæ tota ſubſtantia nobis inimica ſunt: Species ergo hæc non diſtribuitur in alias, ſed ſingularia duntaxat complectitur, quamuis diſtinguatur omnibus illis differentiis, quas cadere in quamlibet morbi ſpeciem mōſtrauimus,[e] præteribimus aduentitias, illas tantum perſequemur quæ aliquo pacto pertinent ad eſſentiā morbi gallici, ſiue ducantur à ſubiecto, ſiue à modo, quo forma morbi in eo inſedit, ſiue à cōſequentibus ipſam in ſubiecto, qualia ſunt magnitudo, numerus, locus, modus, tempus, ſiue à cauſis, ſiue ab effectis. Subiectum quod à morbo gallico occupatur eſt corpus noſtrū, quod varie diſtinguitur, nam aliud in mare eſt, aliud in fœmina, aliud in puero, aliud in

[e] *Vide lib. 4. de cur. gener. c. 1 par. 1.*

iuuene aut ſene, aliud in molli, aliud in robuſto; multum autem ad curationem refert quale corpus tractetur. Varius item eſt modus, quo huiuſmodi morbi forma verſatur in corpore noſtro, cum vel læuiter hæreat, & facile remoueri poſſit, vel penitus inſederit, & ita ſtabilis ac fixa maneat, vt vix aut ne vix quidem poſſit auelli. At neq; magnitudo gallici morbi eadem eſt, cum interdum magnus appareat, interdum paruus; neq; numerus idem, nam licet nunquam ſimplex ſit, ſed ſemper multiplex, interdum minus compoſitus eſt, & pauciora ac leuiora mala ſecum apportat, interdum magis, & plura affert ac grauiora. Locus in quo verſatur eſt primo ſpiritus, deinde humor, poſtremo ſubſtantia ſolida partium noſtrarum, quarum alias magis, alias minus offendit, ſiue præcipuæ ſint, vt viſcera, ſiue minus præſtantes, vt genitalia, crura, brachia, facies, palatum, plurimum vero intereſt quas partes affligat; motus autem interdum celer eſt, interdũ tardus, tum interdum aſſiduus, interdum per interualla. Quod ſpectat ad tempus, aut recens eſt morbus gallicus, aut vetuſtus, aut his interiectus & tanquam medius. A cauſis etiam depromuntur differentiæ, tũ ab externis, vt quod contagio vel minima fuit & cum homine leuiter ęgrotante, vel multa & cũ laborante grauius, vnde maior vel minor morbus oritur; tũ ab internis, vt quod humor qui hoc virus contraxit copioſus ſit vel paucus, acris vel mitis, parum aut multum corruptus, crudus vel coctus, qualis enim fuerit, talia reddet mala quæ conſequuntur. Suppeditant & ipſa ſymptomata nobis differẽtias, quæ ſi multa ſint & grauiſſima, morbus eſt pernicioſus; ſi grauia nõ tamen deterrima, grauis; ſi parua & leuia, mitis. Poſſent ab his locis plures aliæ duci differentiæ gallici morbi; ſed hæ frequentiores ſunt, & magis ad curationem conducunt.

De recognoſcendis in ægrotante rebus præter naturam ad gallicum morbum attinentibus. CAP. VI.

QVALIA ſint illa quæ contra naturam à morbo gallico apportantur, clariſſime intelligi poteſt ex ſuperioribus, ſed quia ad curandum neceſſe eſt eadem in ægrotãtibus agnoſcere, qua ratione id fieri poſſit aperiemus. Agnoſcuntur ſymptomata fere omnia ſenſu, neq; opus eſt notis à quibus patefiant, nam genus illud quod cõſiſtit in his, quæ à naturali ſtatu mutata in ægrotantibus vno aut pluribus ſenſibus docuimus comprehendi, vniuerſum manifeſte ſub ſenſum cadit, vt color albidus, liuidus, ſubater, raucedo vocis, fœtor, ſapor eorum quæ in lingua verſantur, ſalſus aut acris, aſperitas, durities, calor, frigus, puſtulæ, tubercula, vlcera, impetigines, ſenſui euidentiſſima ſunt; ſimiliter quæ detruduntur aut pręter voluntatem, vt ſemen, aut nimis copioſa, vt ſaliua, aut aliquo pacto mutata & præter naturam, vt deiectio, vrina, ſudor, omnia ſenſibus comprehenduntur, ſicut & actiones læſæ partium externarum; illæ enim quæ pertinent ad internas mente duntaxat coniiciuntur, potiſſimum ex effectis, vt concoctio iecinoris deprauata ex ſanguine vitioſo. Proxima cauſa hoc eſt contagio per complexum venereum, per os lactentis, per mammas nutricis, ipſa quoq; ſub ſenſum cadit, nam vbi conſtet laborare gallico morbo hominem, à quo quis contaminatur, contagio etiam ſenſui ſubiecta eſt, ſed quoniam prætereũt, cum acceſſitur medicus refertur ab ægrotante vel familiaribus: præſens tamen eſt humor corruptus, qui & effectus eſt gallici morbi, & cauſa malorum quę in variis partibus corporis fieri monſtrauimus; hunc cum ſenſum lateat, colliges ex cauſis, vt ex cibis, ac potionibus, & vitio corporis à quo contractus eſt, tum ex his quæ vel proſunt ipſum educendo ac temperando, vel obſint eundem contrahendo atq; acriorem reddendo; poſtremo ex effectis, vt ex vlceribus, puſtulis, ruberculis, impetigine, dolore, fluxu ſeminis, dentium aut pilorum lapſu, & tandem ex malis omnibus quæ proficiſci ab hac peſte demonſtrauimus.[a]

[a] *In hoc lib. c. 4.* Supereſt morbus ipſe gallicus, qui (vt ante [b] docuimus) non refertur ad huius vel illius elementi exuperantiam, ſed ad certam proportionem veneni modo tota ſubſtãtia nobis inimicam, fugit autem ſenſum, ita vt mente cõprehendendus ſit: ſigna à quibus indicatur, depromuntur à cauſis, ab his quæ proſunt aut obſunt, ab effectis: cauſa eſt ipſa [c] contagio cum homine hoc vitio laborante, ſiue mare, ſiue fœmina. Monſtrat hæc vbi antegreſſa eſt ægrotantem morbo gallico teneri, præſertim vbi maxime idoneus ſit qui contaminetur, veluti puer, aut mulier, aut vir mollior, atq; ipſa diuturnior ac frequentior extiterit, & cum homine grauiter admodum affecto. Idem monſtrant tam quæ proſunt, vbi validiſſima ſint, vel tota ſubſtantia huic peſti aduerſentur, (neq; enim ſufficiunt ea quæ aliis puſtulis, vlceribus, tuberculis, doloribus mederi ſolẽt,) quam quæ obſunt putredinem vel acrimoniam augendo, maxime autem noxius eſt concubitus etiam cum homine bene valente, poſt quem ſæpe videmus hanc peſtem recrudeſcere, quoniam venere nõ tantum genitales partes, quæ primo vitiatæ fuerunt, ſed cæteræ quoq; agitantur atq; incaleſcunt, vnde ſucci iam corrupti deteriores redduntur, & magis acres, ac magis habiles ad lædẽdum. Ex effectis tandem colligitur gallicus morbus, ſunt hęc ſymptomata quæ commemorauimus, veluti actiones læſæ non ſolum naturales, quod procreetur ſanguis vitioſus, ſed etiam animales, quod deprauetur ſenſus in dolore, lædatur motus voluntarius, poſtremo etiam labefactatur vitalis, cum qua reliquę omnes languent. Sub ſymptomatibus à quibus hæc peſtis indicatur, ſunt etiam ea quæ vno vel pluribus ſenſibus percipiuntur, mutata in corpore ęgrotantis, veluti color, vox, odor, ſapor, aſperitas, durities, puſtulæ, vlcera, tumores, impetigo, defectio pilorum, deformitas ac fœtidas. Eodem ſpectat, & tertium genus ſymptomatum, quod conſiſtit in his quæ detruduntur aliquo pacto à naturali ſtatu mutatis, vt in deiectione, vrina, ſudore, ſaliua, ſemine, omnia enim morbum gallicum indicant, non tamen proprie ac neceſſario, ſed in morbis, cum non adſunt ſigna propria, à quibus omnino indicentur, (παθογνωμονικὰ [d] Græce nominantur,) vtimur communium frequentia, ex quibus proprium eluceat, id quod obſeruandum quoque eſt in morbo gallico, vtendum enim eſt plurium concurſu, repetemus ex his quæ retulimus, ea quæ maxime propria ſunt: dant morbi gallici firmiſſimum teſtimonium, primo cauſa proxima, vt concubitus cum homine hoc vitio laborante, deinde quæ proſunt tota ſubſtantia & proprietate quadam, magis

quam

[b] *In hoc lib. c. 2.*

[c] *In hoc lib. c. 3.*

[d] *Gal. l. 4. acutorum com. 4.*

quam qualitate manifeſta, poſtremo inter effecta dolor acerbiſſimus noctu maxime hominem affligens, in capite, in ſcapulis, in brachiis, in cruribus, non in articulis, ſed magis in ſpacio quod inter ipſos eſt, tum vox rauca & abſona, vlcera quæ naſcuntur primo in genitalibus, deinde in aliis partibus, dura, calloſa, excedentia, inæqualia, fœda, puſtulæ duræ, ac ſubatræ, vel liuidæ in genitalibus, in ano, in capite, in facie & multis aliis partibus corporis, inflammationes inguinum, duri tumores in variis locis, qui tardius maturantur, & in ſubiecta oſſa cariem inferunt, impetigines in palmis manuum ac plantis pedum calloſæ cum rimis quibuſdam, pili in capite, mento, palpebris, ſupercilius fluentes (ſolent autem hi cum morbo gallico vitam eorum detegere, qui caſtitatem, cõtinentiam, religionem profeſſi quotidie cum ſcortis volutantur,) ea quæ detruduntur vſtionem, putredinem, acrimoniam fœtorem præſeferentia, ex quibus maxime fidem huius vitij facit multitudo ſalinæ, & ſemen liuidum atque acre præter voluntatem effluens. Differentiæ morbi gallici, quas [a] commemoraui, partim ratione percipiuntur, partim ſub ſenſum cadunt, primo enim quæ ſumuntur à ſubiecto, hoc eſt à corpore & ægrotante, & proprie ab ætate, ſexu, & natura ipſius, ſenſui ſubiiciuntur, à modo autem quo morbi forma ipſum occupat, ſeu leuiter hæreat, ſeu fixa ſit ac ſtabilis, duci monſtrauimus ſimiles differentias, quæ ratione coniicientur, vel ex cauſa quæ parua ac breuis fuit, aut magna & diuturna, vel ex remediis idoneis aut alienis, quæ parum vel multum proficiunt aut nocent, vel ex effectis grauibus aut leuibus, maiora enim monſtrant confirmatum, minora adbuc leuiter hærentem. Ex differentiis quæ depromuntur à conſequentibus formam in ſubiecto, primæ ſunt quæ ad magnitudinem pertinent, monſtratur morbus gallicus magnus à ſignis omnibus illis cum magna ſunt, paruus cum parua. Differentiæ ſpectantes ad numerum, vt quod morbus gallicus magis vel minus compoſitus ſit, ex malis pluribus vel paucioribus ſuperuenientibus colliguntur. Quæ ducuntur à loco, vt quod occupent has vel illas partes, ſenſu percipiuntur, ſicut & illæ quas ſuppeditat motus, vt quod celer ſit vel tardus, continuus vel intermittens, & quas tempus, vt quod recens aut vetuſtus, quod incipiat, augeatur, vigeat, remittatur, niſi dicas hæc ex effectis colligi, hoc eſt ex malis conſequentibus, quæ incipiant, creſcant, vigeant, inclinent; illæ autem differentiæ, quas nobis cauſæ prębent, vt quod morbus mitis ſit vel aſper, quod item crudus vel coctus, ex ſimilitudine cauſæ hoc eſt humoris peccantis deprehendi poſſunt. Quæ vero petuntur ab effectis, vt quod morbus pernicioſus ſit vel ſalubris, ab iiſdem etiam demonſtrantur, ſymptomata enim leuia & pauca ſalutem, magna & multa perniciem demonſtrant.

[a] *Supra in hoc lib. c. 5.*

Prognoſticum in morbo gallico. Cap. VII.

PERSPECTIS malis quibus tenetur ægrotans, prius quam ad curationem veniatur, prænoſcere futura oportet, vt adhibeatur ſiqua adhiberi cautio poteſt, & retineatur dignitas artis: tria [b] autem potiſſimum ſunt quæ præſagire conuenit, qui futurus ſit exitus, quo tempore, & qua via. In morbo igitur gallico expectari exitus triplex poteſt, quod vel ſanetur, vel ad perniciem procedat, vel neq; curationem recipiat, neq, tantus videatur vt vitam queat euertere, ſed manſurus ſit vſq; ad mortis diem; at quod ſanabilis ſit non conuenit inter omnes; credunt plerique eum, quem ſemel hęc peſtis attigit, nunquam reſtitui in antiquum ſtatum, ſed ſi quando liberatus videatur, rurſus hac aut illa parte grauius tentari, quod fortaſſe verum fuit memoria patrum cum incœpit, adeo enim grauis erat, vt vel iugularet quos inuadebat, vel certe nullis auxiliis vinceretur, proceſſu temporis euaſit mitior, & inuenta ſunt auxilia præſtantiſſima, ita vt homo liberari ex toto poſſit, & prorſus in priſtinum ſtatum reuerti; ob eaſdem cauſas nũc raro exitialis eſt, cum primis illis temporibus ſæpe hominem tolleret, maxima tamen ex parte vbi inſedit non ſanatur ex toto, ſed leuatur aliquantum, & (vt vulgo dicunt) magis inducias facit, quam pacem, quemadmodum leones ac tigres qui quamuis mãſuefacti videantur, feritatem atq; agreſtem immanitatem nunquam ex toto exuunt, ſed tunc eum minime expectaretis, maxime impetum faciunt, atq; inſultant in eos à quibus alũtur, idem accidit morbo gallico, cui nunquam habenda fides eſt. Triplex ergo cum expectari exitus poſſit, qui magis expectandus ſit, tenebit quicunq; teneat eius cauſas, quę ſunt robur [c] naturæ vna cum auxiliis artis, & robur morbi atq; aliorum ſimul, quæ contra naturam ſunt: has cauſas ſi quis non cernat, notas ſaltem ipſarum cernet. Ergo ſi morbus videatur à natura ſuperari ſequetur ſanitas, ſi naturæ vis minor appareat, interitus, ſed ſi vis vnius non ſuperet vim alterius, neq; interibit homo propter hunc morbum, neq; ſanabitur, verum quamdiu viuet eo laborabit. At cum lateat robur tam naturæ quam morbi, coniici debet ex notis, quas depromemus à cauſis, ab his quæ proſunt aut obſunt, ab effectis. Robur naturę (vt ab hoc ordiamur) colligitur ex ætate firma, temperatiune moderata, ſalubri genere victus, tanquam ex cauſis; deinde ex his quæ multum proficiunt ſi parum proficere ſoleant, & ex his quæ parum obſunt, ſi multum obeſſe conſueuerunt; poſtremo ex effectis, vt ex actionibus, ex affectibus, & qualitatibus corporis, ex his quæ detruduntur ac retinentur, ſi parum à naturali ſtatu recedant; mulieres quamuis alioquin viris imbecilliores ſint, ſi menſtrua reſpondeant, facilius liberantur vt ab aliis morbis, ita etiam à gallico; intelligitur robur morbi ſimiliter ex cauſis, vt ex contagione diuturna cum homine grauiter ægrotante, ex natura illius qui curatur idonea, quæ maxime contaminetur, ex multitudine & prauitate humorum, tum ex his quæ parum vel nihil proficiunt, cum plurimum proficere ſoleant, & ex his quæ multum lædunt, quamuis parum conſueuerint obeſſe. Ex effectis denique, hoc eſt ex ſymptomatibus ſuperius propoſitis, quæ quanto plura & grauiora fuerint, tanto maius demonſtrant morbi robur, in horum numero ſunt mala illa, quæ hanc peſtem conſequuntur, puſtulæ, vlcera, tumores, impetigo, febricula, oſſium caries, quæ cum plurima & valida ſunt, morbi robur magnum denunciant; ad quod ſignificandum plurimum etiam valent eius differentiæ, quas [d] ſupra recenſuimus, robuſtior enim eſt qui plures partes quam qui pauciores, qui præcipuas quam

[b] *Gal. lib. 4. de præſag. ex pulſ. c. 11.*

[c] *Gal. ibid. & l. de conſt. art. c. 18.*

[d] *In hoc lib. c. 5.*

qui ignobiles occupat, diuturnus quam recens, magnus quam paruus, in corpore imbecillo quam in robuſto; quod ſi hæc ex quibus naturæ vel morbi tobur colligitur, non tanta ſint vt alterum ab altero ſuperandum eſſe denuncient, nec mortis periculum timendum erit, neq; ſpetanda ſalus, ſed prædicendum malum con ſtanter in eodem ſtatu permanſurum, aut non multum mutatum iri, cum penitus inſideat incluſum in viſceribus ac venis, aut etiam ſolidarum partium habitum opptimat. De rempore autem ſcire licet, ægrum diutius eſſe laboraturum, neque enim eſt morbus gallicus ex numero eorum, qui vel cito tollunt hominem, vel cito finiuntur, itaque ſiue ſalus ſequi debeat, ſiue interitus, non niſi poſt multum tempus expectabitur, citius tamen aut tardius, prout vincens ſiue natura ſiue morbus multo vel paulo validius erit eo, cum quo certat, cauſa enim effectrix quanto validior eſt, tanto celerius ſuum munus exequitur. Via ſaluris eſt, vt morbus partim à natura, partim ab arte ſuperetur, à natura quidem concoquente ac depellente, ab arte ſimiliter temperante vel derrabente eiuſmodi prauitatem: via interitus eſt, vt lædantur partes præcipue ad vitam maxime neceſſariæ, conuellanturq; vites, & homo multitudine malotum conficiatur.

De morbo gallico deuitando. Cap. IX.

CVM de morbo gallico & abſolute, & in ægrotante cognoſcendo dilucide & abundaorer dixerimus, ad curationem pergemus, ſi ante qua ratione deuitari poſſit docuerimus, præſtat enim malum præcauere quam ſanare, ſicut iniuriam non accipere quam vlciſci. Duplex autem via eſt, qua defendi poſſumus vt à telis, ita etiam à morbis, vitamus illa vno modo, cum non cōſerimus manum, non committimus prælium cum aliquo, non deſcendimus in aciem, altero cum galea tegimur, cum defendimur lorica, com munimur ſcuto, ille tutior eſt, hic magis periculo ſubiicitur, his duobus modis decliuamus etiam morbos, nam aut propulſamus cauſas à quibus fieri ſolent, aut reddimus corpus minus procliue ad ipſos accipiendos, vterque commodus eſt, tutior tamen declinatio à cauſis, quarum interdum tanta vis eſt, vt corpora etiam valentiora de ſanitate deturbent. Cum vagatur peſtilentia, ſatius eſt peſtileotem aerem, & cōtagionem fugere, quam corpus ita firmare, vt valde eiuſmodi cauſis renitatur, & iniuriæ minus ſit opportuunm, quāquam hæc via ſæpe plurimum proficit, nam multos peſtilentem aerem prouidentes defendit idoneus corporis apparatus, quicunque enim

[a] Gall. 1. de diff. feb. c. 4.

detracta nimia [a] copia, & emendata prauitate ſuccorum, cauisq; apertis vt naturaliter conuenit, vſi ſunt cibis, & potionibus boni ſucci, ac putredini minime obnoxiis, integri atq; incolumes ſunt ſeruati. Eadem ratio eſt morbi gallici, cuius cauſam fugere turius eſt, quam corpus quomodouis paratum ac munitum illi committere; cauſam eſſe diximus contagionem, quam effugere nollo modo poſſunt infantes, qui vel ex contaminatis parentibus procreantur, vel vitiatum lac ſugunt, quanquā hoc præcauere poſſumus delectu nutricis, de cuius ſanitate exploratū nobis ſit, ſed quæ talis eſt pertimeſcere debet os lactentis hoc vitio laborantis, niſi paupertate cogatur cum eoidenti periculo quæſtum facere; complexus venereus videtur non poſſe declinari, cum maxime naturalis ſit, & communis animantium omnium coniunctionis appetitus cauſa procreandi, à qoa oritur in mare & fœmina commiſcendorum corporum mira libido, quę concubitu expletur. Lex tamen lata eſt de coniugio, quam ſi vir & vxor caſte ſeruauerint, tuto reſtinguēt cupiditatis ardorem, neq; cum adulteris concumbent hac peſte laborantibus; ſæpe autem & hi, & qui coniugati non ſunt, adeo ſe tradunt libidinibus conſtringendos, vt cupiditate inexplebili furęntes eum impetu ferantur ad venerem, nō intuentes, cum quibus rem babeant, cum contaminatis enim pariter ac eum integris volutantur, quo fit vt voluptatem, quam maxime ſequuntur, minime conſequantur, incidunt enim in hanc peſtem fere perpetuā, & quod delectat quamuis pernicioſum ſit, ab errore mentis tanquā ſalutare aliquid adſciſcitur. Quicunq; tamen cautiores ſunt, diligenter cōgnirunt bene valentem meretricem, quæ cautio non ſemper ſufficit, cum ſæpe quę videntur beneualere, miſerabiliter torqueantur hac peſte, quam multis ſimulationom inuolucris quæſtus cauſa tegentes, quaſi perſonatæ in ſua ſcena ſpectātur, in qua rebus fictis & adumbratis plurimum loci eſt, atq; hoc pacto fallunt eos, quos complectuntur atq; oſculantur, hi autem voluptatem capiunt malorum eſcam, nam ſic diuine appellata eſt à Platone, [b] quod ea vt hamo piſces capiantur, neq; prouideamus quas moleſtias, quæ damua excepturi ſimus. Verumenimuero non propterea laudari incuria debet, quod parum videatur ſufficere diligētia, imo percautus & diligens tenendus eſt meretricum delectus, neq; ad cōplexum cuiuslibet veniendum, ſed illius tantum quę nullis huiuſmodi maculis notata, mundo corpore, elota, minus ſuſpecta videatur: vbi talem quis delegerit, tanto turior erit, quāto minus cum ea verſabitur, illa enim minus maculas inuret, cum qua minima fuerit contagio. Luxuria vero diffluere, vt turpe eſt, ita & periculoſum: vbi iam reſtinctus eſt ardor, ſi quod ex gallico morbo conceptum virus eſt, exiſtimāt aliqui elui poſſe, & idcirco præcipiunt vt ſtatim genitale abluatur aqua, vino, aut aceto, vtilius autem eſt lixiuium calidū abunde dilutum, vt detergatur atq; euocetur, quicquid in ſuperficie vitij eſt, neq; permanare per venas poſſit ad viſcera. Aqua vero, vinum, & acetum licet eloere poſſint, & putredini obſiſtere, reptimūt tamen, & ad interna compellunt ipſum virus, quod extrinſecus pulſum ſuapte vi & natura mouetur, & in internas ac præſtantiſſimas partes inuadit. Hoc pacto igitur cauſa hoc eſt cōtagio deuitatur, quam pertimeſcere etiam illi debent, qui aliquando contaminati, in priſtinum ſtatum videntur reſtituti; neq; enim euenit his, qood illis qui variolas ſemel ſunt expetri, nūquam enim amplius tentantur eiuſmodi puſtulis, neq; ſimili contagione afficiuntur. Qui ſemel liberati ſunt à morbo gallico effugere contagionem debent, ne in eundem rurſus incidant, quanquam minus contaminantur, & contaminati minus affliguntur, quod remediis quæ huic peſti aduerſantur non ſolum ſanati ſint, ſed contra ipſam etiam redditi firmiores. Reſtat altera ratio declinandi gallicum morbum, quæ ſpectat ad confirmandum corpus, & propenſionem illam coerceodum, cum homioes humidi, molles, multis au tprauis

[b] Plato in Philebo.

ſuccis

ſuccis refertí ad hanc peſtem propenſiores eſſe videantur, ſi victu ſicciore, ſi exercitatione firmentur & robuſti fiant, ſi detrahatur multitudo, emendetur prauitas humorum, minus à cõtagione lædentur: eſt tamẽ in genitalibus tenerum quoddam, ac molle, quod vbi veneris agitatione incaleſcit, contactu huius vitij quaſi tempeſtate quatitur, vixq; ſeruari integrũ poteſt: quare (vt in pauca conferam) vna tantum reſtat cautio, vt deuitetur contagio hominum hoc vitio laborantium.

De curatione morbi gallici in vniuerſum. Cap. IX.

Fac hominẽ iam in morbo gallico eſſe, ita vt non defendi debeat, ſed liberari ab his, à quibus contra naturam tenetur, vt à cauſa, à morbo, à ſymptomate. Cauſa hoc eſt contagio iam præteriit, nam humores in corpore corrupti [a] non ſunt cauſa huius peſtis, ſed malorum quæ ipſam cõſequuntur, excitant enim vlcera, puſtulas, tumores duros, impetigines, & alia mala ſuperius enarrata, quæ cum ſint effecta & ſymptomata à nobis proponentur curanda, vbi morbi à quo proficiſcuntur curationem abſoluerimus, ad quam nũc pergimus. Eſt igitur propoſitus morbus ex numero eorum, qui tota ſubſtantia nobis aduerſantur, quemadmodum venena, eandemque curationem poſtulat quam virus, quod per morſum inſeritur, prohibere enim primo oportet ne vlterius ſerpat, deinde quod iã conceptum eſt, auferre: ne ſerpat vlterius, alligatur, vritur, aut præciditur pars icta, nam ſi latius fundatur, interitum afferet. Virus morbi gallici cum non ita exitiale ſit, non requirit ſectionem aut exuſtionem genitalis, niſi cum iam corrumpitur & putreſcit, at neq; vinculum, cum nequeat præſertim in fœminis tanquam digitus, pes, manus, brachium, crus, commode vinciri, prohibebitur tamen ne illud per venas permeet ad viſcera, ſi ſtatim genitale abluatur liquore, nõ quidem repellente, ſed extrahente, ſiccante, ac detergente, cuiuſmodi eſt lixiuium, quod ſupra commemorauimus, cuiuſmodi etiam eſt aqua, in qua bullierit radix ariſtolochiæ, iridis, aut gentianæ, anethum, fœniculus, cinnamomum, zinziber. His ſi abluatur genitale, interdum delebitur, ſiquam maculam conceperit, præſertim ſi non valde inuſta ſit, & idcirco ſtatim à concubitu ablui debet, nam poſtquam impreſſa eſt, parum proficiunt hæc remedia, ſed neceſſaria ſunt eadem duo opera quæ in curatione cuiuslibet veneni requiruntur, vnum vt corrigatur qualitas praua, alterum vt detrahatur materia in qua reſidet, corrigitur prauitas partim à calore naturali concoquente, partim à medicamentis, quæ tota ſubſtantia illi aduerſantur, mediaq; ſunt inter venena & naturam noſtram (ἀλεξιφάρμακα [b] Græce nominantur) quorum alia contra omnia venena valent, alia contra certa, vt proximis libris oſtẽdimus. At proſunt etiam quæ lenia ſunt, remittunt enim prauitatem, ita vt proceſſu temporis tota finiatur, modo non tanta ſit, vt corrumpat quæcunq; dantur quãtumuis lenia. Extrahitur prauitas detracta materia corrupta, educitur enim vitium vna cum materia, quod euenit etiã vbi humor non occulta, ſed euidenti qualitate peccat, nam vel manens in corpore mutatur, vel vna cum ſuperante qualitate detrahitur: detractio duplex eſſe poteſt, vna manifeſta cum humores effundũtur, altera obſcura cum in vapores conuerſi diſſipantur. Sed quia concipitur hoc virus non tantum in humoribus, verum & in partibus ſolidis, & in ſpiritibus quoque, vbi corrigantur humores ac ſolidæ partes, vitioſis ſpiritibus abſumptis facile alij recreantur boni, partes ſolidæ vbi vitiatæ ſint, ſanantur lenientibus quidem paulatim, ſed breui his, quæ tota ſubſtantia pugnant, vbi prauos ſuccos ademeris, non difficile eſt hac via virus ex ſolidis partibus euellere. Duo igitur ſunt opera, quibus præcipue tollitur morbus gallicus, mutatio qualitatis, & detractio materiæ. Inſtrumenta quædam vtrunq; opus, quædam alterum efficiunt, qualitatem emendant ea, quæ tota ſubſtãtia venenis omnibus aduerſantur, vt antidoti theriacæ, mithridatum, gentiana, vel huic duntaxat vt guaiacum, ſalſa patilla, china, hydrargyros, cinnabaris, quæ longe efficaciora ſunt, vt paulo poſt patebit, cum eorum vnũquodq; ſigillatim perſequemur, quanquam ab ipſis non ſolum prauitas emendatur, ſed detrahitur etiam materia. Corrigitur item qualitas ab his, quæ lenia ſunt, vt à cibis & potionibus boni ſucci. Detractio materiæ prauæ vel manifeſta eſt, vel obſcura, ad manifeſtam accõmodatur [c] venæ ſectio, vbi redũdet prauus ſanguis, prǽſtat ſecare venam internam dextri cubiti, vel ſi hæc nõ appareat, mediam aut externam, & copioſe ipſum mittere, vt natura exonerata quod reliquum eſt facilius ſuperet atq; expellat. Sed quia plerunque euenit vt in corpore offuſo praui ſucci ſint contracti, quemadmodum pituita, aut flaua, vel atra bilis, ſiue ſecetur vena, ſiue non, neceſſaria eſt purgatio qua educantur, purgatur pituita agarico, hiera ex colocynthide, diaphœnicone, catapotiis cochiis; flaua bilis rhabarbaro, hiera ex ſcammonio, electuario roſato, ſeu etiam ex roſarum ſucco, catapotiis ex ſcãmonio, aloe, ac rhabarbaro: atra bilis veratro nigro, confectione quæ inſcribitur hamech, electuario indo, catapotiis quas indas vocant, ſiue de lapide lazuli, ſiue de fumo terræ. Illud tamen obliuiſci non oportet, quod vbi humor purgandus craſſus ſit, & glutinoſus qualis eſt pituita, incidi [d] atq; extenuari debet, vt ſine difficultate purgetur, commode aũt innicem paratur ac purgatur, extenuabitur & incidetur oxymelle, aut liquore aliquo, ex his quos ſyrupos appellant, cuiuſmodi eſt qui ex capno fit, tum qui ex betonica, ex ſtæchade, vel ex hyſſopo, aut etiam eupatorio, cuius duæ vnciæ miſcẽtur cũ vnciis quatuor aquæ, in qua bullierint herbæ extenuantes, vt ſtæchas, betonica, nepetha, chamædrys, hyſſopus, origanum, pulegium. Leniuntur acriores ſucci & bilioſi ſyrupo ex cichorio, ex pomis, ex lupulis, aut ex ſucco violarũ cũ aqua, in qua decoxeris hordeum, vuas paſſas, glycyrthizam, intybum, endiuiam. Paratur vero craſſus, terrenus, ac melãcholicus, vt facilius educatur, ſyrupo ex fumo terræ, ex pomis, ex ſucco burraginis ſeu bugloſſæ, ex lupulis, ex thymo, ex epithymo, cum aqua in qua bullierit fumus terræ, borrago, lupulus, ſcolopendrium.

[a] In hoc lib. c. 3.

[b] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 18.

[c] Gal. lib. de plenitud.

[d] Gal. cum Hippocrate lib. 2. aph. 9. & l. 7. aph. 66.

Sudore etiam exhauritur totum corpus prauis ſuccis refertum, euocatur hic, ſi & intus dentur & extrinſecus admoueantur, quæ relaxandi vim habent, vt aqua calida in qua bullierit ſertula campana, vel chamæmelũ aut melilotum. Effunditur manifeſte quibuſdã humor ex inguine, vbi inflammatio ſuppurauit, & aperta eſt, hac enim via adeo effluit, vt ſatis corpus exhauriatur & ſanetur: ob-

ſcure digeritur humor redundans in vapores cõuerſus per medicamenta digerentia, cuiuſmodi ſunt oleа calidiora, aut aquę naſcentes ſponte calidæ, habentes vim ſulphuris, quas tamen nonnulli aiunt experimento comperiſſe, inimicas morbo gallico laborantibus; maxime autem accommodatur ad digerendum ratio victus, in qua ſit aer calidus & ſiccus, eſca & potio pauca & ſicca, vigilia diuturnior, motus multus ac vehemens, quo ſolo aliqui ab hac peſte liberantur, modo prius purgati ſint, nã ante ſi quis prauis ſuccis redundans exerceatur, vlcera erumpẽt, inquit Hippocrates: [a] animi perturbationes vitentur, quoniam reddunt ſuccos acres, licet ſiccandi vim habeant. Ea quæ naturaliter etiã quotidie ſuperant, vt deiectio, vrina, ſudor, large expellantur, ſic enim quæ reſtant praua, paruo negocio digerentur, penitus abſtineat homo à concubitu ne partes genitales quæ primo contaminatæ fuerunt, eiuſmodi agitatione exaſperentur, reſiliant vlcera, & morbus (vt ſæpe videmus) recrudeſcat. Hactenus de præſidiis, quæ omnes fatentur euidenti facultate morbo gallico mederi, pergamus ad ea, quæ occulta vi & tota ſubſtantia illi aduerſantur, & primo ad guaiacum.

a Hipp. 5. 6. epid. tex. 34.

De Guaiaco. CAP. X.

IVRE natura, quam Plato [b] nominauit artem & prouidentiam Dei, à Zenone dicitur conſultrix & prouida opportunitatum vtilitatumque omnium; continet enim ac tuetur mundum vniuerſum, neq; tam fuit hominum generi infeſta atq; inimica, vt cum dederit illi corpora infirma, & interalias huic peſti obnoxia, rem nullam inuenerit ſalutarem. Sed multa prouidit adiumẽta, præcipue lignum illud, quod (quia gallico morbo ſuccurrit) ſanctum nominatur, naſcitur enim vbi ille eſt peruagatiſſimus in inſulis intra oceanum, quo peruaſit mira induſtria Hiſpanorum, qui contaminati eundem primo in Hiſpaniam, deinde in Italiam importarunt, vnde vagatus eſt in totam Europam. Vocatur hoc lignum in illis inſulis Huiacum, in Hiſpania Guaiacum, ſiue Guaiacanum, magis tamen tritum eſt guaiacum, quo vocabulo nos vtemur. Eſt autem guaiacum arbor in ſyluis naſcens ſine cultura, ad fraxini proceritatem, foliis duris ac breuibus, non diſſimilibus his, quæ habet arbutus, floribus ſubflauis, fructu qui magnitudinem nucis iuglandis vel vt nonnulli ſcribunt, duorum lupinorum ſimul iunctorum æquat, flauo qui cortice incluſus eſt caſtaneæ modo, truncus ad hominis craſſitudinem peruenit, obducitur autem vna cum ramis cortice partim cinereo, partim ſubuiridi, lignum externa parte pallidum eſt aut ſubflauum, veluti buxus, interna nigrum, & eo magis quo magis ſenuit, ita vt ebeni ſpecies videatur, cum nigredini accedat & denſitas, & grauitas; neque enim enatat vt cætera ligna, ſed deſcendit in aqua, quod Ariſtoteles [c] ait euenire ebeno duntaxat, à qua tamen differt, quod non ſplendeat tanta nigredine, quod eius ſcobes non tabeſcat in aqua, quod durius ſit, ita vt vix ſecari poſſit, quod non ita facile incendatur, neque vbi incenditur tantum afflet odorem, quod pingue quoddam in ſe contineat, ita vt dum comburitur veluti lachrymam fundat, quæ vbi refrixit concreſcit & dura admodum redditur. Sunt qui guaiaci tres eſſe ſpecies exiſtiment, in prima ponunt id, quod valde craſſum eſt, valde graue ac durum, excepta ſuperficie pallida qua cingitur, nigrum fere totum, in ſecunda alterum quod minus craſſum, minus graue ac denſum, minus nigrum eſt, circundatur enim interna pars nigra à multa pallida; in tertia aliud quod tenue eſt, minus graue, minus durum, tam interna quam externa parte albidum & ſubflauum, atque hoc aiunt proprie lignum Sanctum appellari. Verum vna tantum eſt ſpecies guaiaci, quod ſi vnum differre ab altero videtur, humore, grauitate, colore, id tribuendum eſt ætati, aut regioni vbi naſcitur, arbores quo magis ætate procedunt, eo magis nigram internam partem præſeferunt, quod intueri licet in Iuglande, in Moro, in Anagyri; quamobrem guaiacum quoque quod prima ætate ſubflauum eſt, paulatim nigreſcit, & vbi conſenuit, maxima ex parte nigrum ſe oſtendit, plurimum etiam intereſt inter regionem & regionem, auſtralis ad meridiem ſpectans appulſu ſolis magis exardeſcit, & idcirco guaiacum gignit magis durum ac nigrum, quam aquilonalis ad ſeptentrionem vergens. Sed ſiue ſub vna ſpecie, ſiue ſub pluribus comprehendatur guaiacum, triplex ad nos affertur, quale iam deſcripſimus. Cum eligẽdi optio ſoluta eſt, ita vt cuiuslibet copia ſit, non permittitur medico vt ex tribus eligat quod velit, nam cum morbus grauiſſimus eſt in corpore duriore, oportet eligere validiſſimum, tale eſt tertium illud tenue, ſine vlla nigritie, buxi modo pallidum, magis odoratum, magis acre & amarũ, magis pingue, ita vt aquam in qua maceratur ac decoquitur craſſiorem reddat, neq; mirum eſt ſi plurimum valet, quoniam floret, & nondum ætate debilitatum eſt, ſicuti quod valde nigrum & durum apparet. Quod ætate inter vtrumq; medium eſt, mediam quoq; facultatem obtinet, valetq; vbi morbus mediocris ſit, nam vbi leuis & in corpore molliore, conuenit quod ætate factum eſt imbecillius: idem ſeruari debet vbi datur cortex cum ligno, ſeligimus enim eum qui vel tenet eſt, vel iam conſenuit, vel his interiectus eſt & tanquã medius, prout valido, imbecillo, aut mediocri morbo medemur. Præſtat ſiue lignum accipiatur, ſiue cortex, eligere quod affertur ex inſula diui Ioannis, quę magis temperatu cœlo fruitur, quam quod ex Hiſpaniola, aut ea ea quæ beata, aut ex alia quæ S. Dominici nominatur. Quanquam apportatur etiam à Luſitanis ex Calicut, ex Taprobanã & Iaua inſulis conquiſitiſſimum: vndecunq; afferatur, magis valet quod recens eſt, & plus retinet naturalis humoris, reiici debet quod vetuſtum eſt, cum eius vis euaneſcat; vetuſtas enim omnia conficit & conſumit, ex malis tamen eligere minus malum conuenit, & ex his ipſis excerpere, ſi quid inſit boni. Vis qua guaiacum morbo gallico ſuccurrit, partim ad exuperantiam elementorum manifeſtam referri debet, partim ad latentem quandam proportionem ac totam ſubſtantiam. Quod attinet ad elementorum exuperantiam, credunt aliqui eius temperationem eſſe moderatam, quoniam ad omnes morbos & omnia corpora accommodatur, ſed decipiuntur cũ non aptetur æque omnibus, vt paulo poſt docebimus, recedatq; à moderatione, calidum enim & ſiccum eſt principio tertij gradus, id quod tum ex ſapore colligitur amaro & ſubacri, tum ex effectis, quod manifeſte calefaciat, & ſiccet corpora omnia, quibus datur,

b Plato in Timæo.

c Ariſto. l. 4. meteororum tex. 42.

obean-

ob eandem temperãtionem liquat humores concretos,& cum ſit tenuium partium, abundanter ſudorem euocat,continet etiam in ſe reſinam multam,qua putredini aduerſatur,cuncta hæc referri ad lignũ debent,cortex enim minus calefacit,&propterea minus liquat concretos humores,ſed ſiccius eſt,cõſtatq; ex partibus tenuibus magis,vt cæteri cortices quam ſua ligna: maxime autem aptatur ad corpora humidiora,minus tamen puttedini obſiſtit, cum careat reſina, quamobrem ſumendus eſt non ſolns ſed mixtus com ligno. Propter has manifeſtas qualitates valet guaiacum cõtra morbos frigidos & humidos,coutra putredioem,contta deſtillationẽ,& in vniuerſum contta omnia mala,quę oriuntnr à copia humoris,aptatur & ob eaſdem morbo gallico,cum obſiſtat putredini, & humotem cum corrumpitur corrigat,cũ corruptus eſt abſumat & detrahat,qui tamen magis prodeſt huic peſti quam cætetis,& quia idem quoq; facit vbi illa non inugitur cum frigore immoderato, aut cũ humore copioſo,& qnia deniq; nullum aliud eidem æque ſuccurrit,qoãuis ſimiles qualitates habeat,veluti radix gentianæ, iridis, ariſtolochia, aromata complura, par eſt præter manifeſtas qualitates vim quandam in eo eſſe,quæ ſit veluti autidotus tota ſubſtantia pugnans coutra hoc venenũ. Quare non mirum eſt,ſi io ſyluis vbi naſcitur guaiacum,hic motbus quamuis peruagetur leuis ſir, ſtatim enim ſanatur potu aquæ,in qua bullierit eius vel lignum vel radix adhuc recens, & ideo magis valens; non videtur ergo cunctandum profiteri hoc medicamentum gallico morbo, partim manifeſtis qualitatibus,partim tota ſubſtantia & occulta proprietate opponi. Cum datur guaiacum eędem animaduerſiones,quæ in aliis inſtrumentis, neceſſariæ ſunt; intueri enim primo oportet an conoeniat, deinde quale,quãtum,qno loco,quo tempore,quomodo,& quo ordine:prima animadnerſio ſpectat ad requirentia,& toletantia,conuenit enim quicquid requiritur & toleratur,cæteræ ad diffetentiã ſi non expedite ſaltem implicite ſimilem in requirente & tolerante,adhiberi enim debet quale, quantum, quo loco,quo tempore,quomodo,& quo ordine tequiritur & toletatur,vt in vniuerſum [a] demonſtratum eſt qua de recto vſu inſtrumentotum. Eadem ratio nunc eſt guaiaci, quod ſimiliter conuenit cum requiritur &toleratur,requiritur autem ab operibus neceſſarus ad curandũ morbum gallicum, quæ partim qualitate,partim tota ſubſtantia efficit,non tamen neceſſarium eſt, niſi cum leniora remedia,vt ratio victus idonea,purgatio,ſanguinis miſſio,ſudoris euocatio,quæ tractanimus nõ ſufficiunt.tuoc ergo neceſſe eſt dare guaiacum,modo toleretur à rebus ſecundum naturam, cõtra naturam,& mediis,ex his quæ ſecundum naturam ſunt,vires etiam debiles,modo non adeo langueant vt debeant refici,modo item non adhibeatur victus valde tenuis,facile guaiacũ ſuſtinent,ſub quo confirmati magis videntur quam debilitari:temperatio corporis nulla fere ipſum reiicit, niſi quæ valde calida & ſicca eſt,ſuperſedendum enim eo eſt,dum vis caloris & ſiccitatis remittatur. Ex rebus cõtra naturam tecuſatur guaiacum à febre atdente aut hectica, periculum eoim eſt ne febricitãs compellatur in tabem,recuſatur ab humoribus acribus,qui nimis ab ipſo exaſperantur, niſi prius teddantur leniores,recuſatur à ſymptomatibus quibuſdam,vt à vigilia,& dolore intoletabili, qoibus ſubuenire oportet antequam ſumatur. Ex mediis aer qui immodice calidus ſit, qualis eſt ſub cane,in tegione item calidiſſima,ac ſimili ipſius cœli conſtitutione,potum ligni guaiaci recuſat, cum facillime ignem igni addẽdo in febrem ac tandem in tabem bominem compellat. Qualitas guaiaci partim ſpectat ad delectum,de quo iam locuti ſumus,partim ad appatatum,de quo nunc agẽdum eſt: acceptum eſt ab incolis earum inſularum vnde affertur,& iam longo vſu comprobatum à noſtris, non deorari ligni ſcobem aut corticis fragmenta,ſed dari potui aquam,in qua iacuerit ac bullierit. Redigitur ergo lignum in ſcobem,& cortex diligenter conteritur,ad corpora humidiora tantundem accipitur corticis quantum ligni,ad alia & præſertim ad ea,quæ craſſis & concretis ſuccis redundant,accommodatur lignum aut ſolum aut cum quarta vel quinta parte corticis. Ratio apparatus huiuſmodi eſt, pridie quam incoquatur,lignum minutatim inciditur,& cortex accurate conteritur, libra vtriuſque ſimul mixti demittitur in fictilem ollam nouam vitro illitam,in quam coniiciuntur xij. libræ aquæ: debet autem ollæ capacitas maior eſſe quam vt tota impleatur,ne cum poſtea bullit ſuperfluat;hæc vbi maceratum fuerit guaiacum per xxiiij. horas, admoueri ad ignem debet ſuper impoſito operculo, qoo aſſidue tegatur prærerquam quando dettrahitur ſpuma,quæ ſeruanda eſt ad ſiccandum ac detergendum vlcera & puſtulas,leniter antem bulliat donec tertia pars remaneat,quæ (olla ab igne remota) percolanda eſt,ac reponenda in vaſe vitreo,vt pro medicamento bibatur, ſicuti paulo poſt monſtrabimus,cum agemus de modo. Tum eidem guaiaco in eadem olla aliæ duodecim libræ aquæ adiiciantur, in quibus iterum coquatur, dum conſumatur dimidium aquæ, quod reſtat percoletur,& repooatur in altero vaſe vitreo,vt deinde in prandio & cæna ſuper cibum ſorbeatur. Erit tamen hæc quam illa prior aqua longe leuior, ac minus inſuauis, & fortaſſe paulo debilior, ſi bulliat in duplici vaſe,pro olla enim accipitur vas vitteum cum opetculo,quod vbi ſimul cum aqua guaiacum per 24. horas continuerit,demittitur in aliud vas æneum grande plenum aquæ, hæc cum ſubiecto igne feruet,ſimul etiam bullit quæ in altero vaſe cum guaiaco continetur: ſeruatur tam prima quam ſecunda aqua æſtate tres dies,hyeme quatuor, ira vt æſtate tertio, hyeme quarto quoque die vtraque rurſus paranda ſit. Huiuſmodi eſt communis guaiaci apparatus,variatur tameu,redditur enim potio maiori pondere guaiaci, & diuturniori coctura efficacior, minori, & breuiotis temporis debilior. Sunt qui pro aqua pura ius accipiant pulli gallinacei,in quo guaiacum ſimul macetant, & incoquũt, vt magis ſuccorum acrimoniam temperent, & aliquid afferant alimenti, quod maxime expedit vbi cum vitiũ imbecillitate ſucci fueriot acriores. Alij & primariæ & ſecundariæ aquæ aliquid adiiciunt vini flaui tenuis,ætate medij,vt corpus magis calefaciant ac ſiccent,concretos humores liquẽt,vires recreent,& potionem componant,quæ prompte è viſceribus attracta facile per vniuerſum corpus feratur, accipiunt autem quatuor partes aquæ & vnam vini, quanquam aliquando plus aliquando minus huius admiſcent, prout magis vel minus eius facultatẽ deſiderant,non tamen principio ipſum addunt,ſed cum ſatis aqua bullierit,& remouetur ab igne adhuc feruens, nam ſic ſatis miſcetur cum

[a] Vide l. 14. de cur. gen. c. 5. par. 1.

Digitized by Google

vino, & vim guaiaci contrahit, ſi vinum bulliret cum aqua, redderetur nimis amarum & acre, nimiſque corpus calefaceret ac ſiccaret. Poteſt etiam guaiaco, quam primum in ſcobem redactum eſt, pro aqua ſuperinfundi vinum calefactum, vel muſtum tempore vindemiæ ex vuis flauis ſtatim expreſſum, & ſuper infuſum tres dies cooperto ore vaſis contineri, deinde percolatum ſeruari, vt in prandio & cœna bibatur aut merum, aut dilutum ex aqua, in qua iacuerit aliquid ex ſcobe guaiaci. Non tamen temere vtendum eſt vino, quod calidiori & ſicciori corpori inimicum eſt, præſertim ſi febris acceſſerit, vel in anni tempore ac regione calidiori guaiacum exhibeatur, maxime vero idoneum eſt, cum morbus iam inueterauit in corpore frigidiore atque humidiore. Quicunque autem liquor accipiatur ſiue aqua, ſiue ius pulli gallinacei, ſiue vinum tam merum quam dilutum, ſuperinfundendus eſt ſoli guaiaco, quod ſatis per ſe valet ad curandum gallicum morbum, quanquam alij cum eo miſcent ſaccharum aut mel, alij aromata & antidotos, alij herbas vel refrigerantes vel aptas certis partibus corporis, alij medicamenta purgantia, quorum conſilium nunc ſigillatim æſtimandum eſt, ac perpendendum. Præditum eſt tam ſaccharum quam mel facultate detergendi, illud validiore, hoc imbecilliore, præterquam quod potum reddit ſuauiorem, quamobrem non errant, qui ipſum admiſcent, quamuis non ſit neceſſarium, cum ſatisfaciat detergendi vis, quam guaiaco ineſſe indicat amaritudo, cumque ea potio per ſe non multum inſuauis ſit, neque ab ipſa multi ægrotantes abhorreant. Aromata vero & antidoti à nonnullis adiiciuntur, vt gallicum virus extinguant, & efficaciorem reddant vim guaiaci, quam tamen non ſatis ſciunt an remittāt, tutius ergo eſt ſolo vti guaiaco, quod iam compertum eſt ſatis morbo gallico mederi. Frigidiores herbæ vt lactuca, lupulus, intybs, cicerbita, tunc vtiliter adiiciuntur, cum morbo gallico accedit febris aut calor immoderatus, vt temperetur ac remittatur guaiaci qualitas, & tutius ſumi poſſit, alioquin ſupernacuum eſt illas admiſcere. Quæ autem maxime pertinent ad certas partes, vt ad iecur agrimonia, ad lienem aſplenum, ad caput betonica, chamæpytis atque iua ad iuncturas, iuiubæ, glycyrrhiza, paſſulæ, adianthum, ad pectus & pulmonem, non ſpectant communiter ad morbum gallicum, ſed tantum illi conueniunt, vbi copulatur cum ægritudinibus illarum partium, quibus eiuſmodi herbæ potiſſimum ſuccurrunt. Poſtremo cathartica vt colocynthis, ſena, agaricum, epithymum, & alia eius generis quæ à quibuſdam vbi in aqua, à pleriſque ex his in vino guaiacum coquitur, admiſceri ſolent, mihi non probantur, quod reuocent corruptos humores ad internas partes, quos guaiacū mouet ad externas, cum ſudorem concitat, quem impedit purgatio, iure ergo illa reiiciuntur à doctioribus. Si qui autem paucis diebus à gallico liberantur potu vini, in quo etiam guaiaco iacuerit aut bullierit magna copia catharticorum, id violentæ purgationi acceptum referant, quæ ſine guaiaco idem præſtaret, niſi dicas hoc addito illam magis copioſam ac faciliorem eſſe, quod ab ipſo incidentur atque extenuentur humores, qui catharticā ducentia prompte ſequuntur; ſed ſatius eſt prius eos extenuare, ac purgare corpus, deinde ſolo vti guaiaco, quod tota ſubſtantia morbo gallico aduerſetur, & large ſudorem moueat: hic apparatus quem deſcripſimus, vt requiritur, ita etiam toleratur. Quantitas potionis non aptatur eadem omnibus, grandiores plus hauriunt, minores minus, eius enim quæ loco medicamenti ſumitur, ſufficiunt his quatuor aut quinque vnciæ, illis octo, aliis qui inter vtroſque ſunt, ſex aut ſeptem, alterius vero quæ in prandio & cœna bibitur, debent omnes tantum haurire, quantum ſolent cum ſani ſunt, habita tamen ratione cibi, ſuper quem, cum exiguum capiant dum curantur, minus ſorbere potionis debent, quam ſi multum caperent: tanta igitur eſt potio quæ requiritur, & ſuſtineri poteſt. Locus cui ſuccurrere oportet eſt corpus totum, cum totum à morbo gallico tentetur, ad omnes ergo partes pertinere guaiacum debet, id quod euenit cum bibitur, fertur enim ea potio per vniuerſum corpus, & omnibus partibus diſtribuitur, proprie autē externas cum vlceratæ ſunt, illinimus ſpuma, quam dum guaiacum coquitur, ſeruandam eſſe monſtrauimus, & abluimus vino, in quo id decoctum fuerit, quo vtiliter etiam fouentur cum tument; huiuſmodi ergo eſt locus à quo requiritur & toleratur. Tempus quo ſumi ea potio debet, eſt cum adeſt morbus gallicus adeo ferus, vt non cedat leuioribus auxiliis ante enarratis, tunc enim requiritur, non tamen ſuſtineri poteſt, ſi vires nimis debiles fuerint, niſi prius reficiantur, ſi æſtus maximus, vnde magis eligimus ver aut autumnum, quam æſtatem, hyeme autem periculum eſt, ne aſtrictis ſub frigore foraminibus cutis retineatur ſudor. Deligere ergo vernum tempus expedit, aut autumnale, vitare hyemale, ſed multo magis æſtiuum, ne ſi calori calor accedat, humores nimium efferueſcant. Non ſuſtinetur etiam guaiacum, cum morbus gallicus

[a] Hipp. 2. aphor. 29. viget, vigentes enim [a] morbi ſub vehementioribus medicamentis nimium exaſperantur, facilius ergo ſuſtinetur vel ante vel poſt vigorem, licet tunc etiam ſuperare morbum poſſit: hora ſumendi vtramque potionem ex modo colligitur, ad quem tranſire nunc oportet. De modo conſueuerunt medici plerique priorem potionem, quæ loco medicamenti accipitur, ſic bis quotidie dare: ægrotans cum mane expergiſcitur ipſam calidam ſumit in lecto, vbi deinde tegitur diligenter, & dormit ſi poteſt, poſtea ſi ſudat detergitur, ac ſurgit, in cubiculo inambulat, quatuor horas à potione prandet, veſpere octo horas à prandio iterum in lecto eandem potionem bibit calidam, & ſimiliter opertus dormit, ſudat, detergitur, ſurgit, ambulat, & poſt quatuor horas cœnat, tum cubat & dormit, poſtridie idem facit, & ita deinceps intra 40. dies; eo tempore aſſidue degit in conclaui calido, quo frigidus aer aſpirare nullo pacto poſſit, in prandio autem & cœna bibit ſecundariam illam potionem quam diximus, comedit panem ad tres vel quatuor vncias, & ad totidem vuas paſſas, aut amygdalas, aut nucleos pineos: panis quem comedit biſcoctus eſt, quo non ſolum alitur corpus, ſed exſiccatur etiam humor ſuperans. Si quæras quo pacto homo aſſuetus multo cibo ſuſtineri tandiu poſſit adeo pauco, reſpondent nonnulli ineſſe in potione guaiaci vim alendi, quibus non ſubſcribo, cum nec ſaporem, nec aliam qualitatem præſeferat alimento conuenientem, ſed mihi magis veriſimile fit ægrotantes, cum à guaiaco exſiccentur, reddi adeo denſos, vt quaſi ſenes parum à calore externo aut interno diſſoluantur, & idcirco facilius inediam ferant quam ante. Quicquid eſt, conſtat

pleroſque

pleroſque ex his qui ita abſtinent,ſine magna virium iactura totum id tempus trahi, paucoſque eſſe quos interea pleniori victu reficere oporteat. Hic eſt modus,quo medici cõmuniter guaiacum dare potui ſolent,quem tamen non neceſſe eſt omnibus ſimiliter præſcribere,cum quidam ſanentur intra pauciores dies plus cibi ſumentes,veſcentes pullis gallinaceis, aut auibus montanis aſſatis, ex cubiculo aut etiam ex ædibus exeuntes,quæ pernicioſa ptimis temporibus iudicabãtur,ſed nunc morbus non ita eſt aſper,plerunq; diligentia minori vincitur,& raro tantam inediam poſtulat, aliqua tamẽ vti neceſſe eſt,ne guaiacum impediatur à multitudine ſuccorum,qui alioquin aſſidue gignerentur,ſed facilius poſſit eos,qui in corpore corrupti ſunt,ſuperare. Cauẽdum autem eſt à frigore,quod ſudorem erumpere non patitur,cauendum & à mutatione ſubita, neque repente tranſeundum eſt à pleno victu ad tenuem,aut redeundum ab hoc ad illum, ſed paulatim principio ſubtrahendus cibus eſt,& paulatim poſtea adiiciendus, cum hæc curatio finitur, recuſat enim *natura mutationes repentinas. Iam vero extenuati humores diuturna huiuſmodi potione, ſi qui reſtant in corpore vbi finita eſt,euocandi ſunt ad cutem, & ſudore educendi,quod in hunc modum fit. Homo nudus ſedet pannis vndique circundatus capite excepto,ſubiicitur ei candens lapis molaris,aut pyrites,vel later, reſpergiturq; aqua in qua guaiacum fuerit decoctũ,vel vas æneum ſubiicitur in quo ſit aqua feruens vino mixta,in qua prius bullierint guaiacum ac ſtirpes calidiores,vnde vapores admodum calidi excitantur, quos excipiens homo ſudat, idq; eodem modo fit aliquot diebus,vt quicquid in corpore relictum eſt extenuati humoris educatur. Ordo reſtat attendendus,vbi non guaiacum duntaxat,ſed alia quoq; inſtrumenta requirantur:neceſſe autem eſt ea primo adhibere,per quę perficiantur opera primo requiſita, nam ſi aute reficere vires oporteat, tum purgare humores vitioſos, deinde contra morbum gallicum pugnare,primo cibum dabimus ad vires recreandas, deinde catharticum ad humores vitioſos detrahendos,poſtremo veniemus ad guaiacum,neque reuertemur dum hoc bibitur, interpoſito certo dierum numero ad catharticum, & viciſſim ad guaiacum, tantum enim purgabimus ægrotãtem exquiſite,antequam ſumere guaiacum incipiat,nam dum hoc vtitur,ſi catharticum ſumat,humores à cute reuocabit ad partes internas,& vt in ſuperioribus oſtenſum eſt per ſudorem educi non permittet. Interea tamen ſi aluus aſtricta ſit,laxanda erit indito per clyſterem liquore aliquo idoneo,velut oleo ac mulſa,aut decocto ſtirpium laxantium omnibus apertiſſimo. * Hippoc. & Gal. lib. 2. acut. com. 32.

De China. Cap. XI.

AD guaiacum in gallico morbo curando proxima,ſed lõgo interuallo proxima accedit china, ſeu echina ſeu cina,omnibus enim his modis appellatur radix, quam mercatores à quibus affertur ex Calicut,& præcipue ex inſula chinã nuncupata,colligi dicunt in littore maris euulſam ex palude à fluctibus marinis,& in littus reiectam,eſt autem ſimilis radici arũdinis vel rhodiæ,intus alba extrinſecus ſubruffa, ſubſtantia fungi non abſimilis, deligitur quæ recentior eſt, magis denſa ac grauis,& nõdum cariem experta. Vires eius experimento magis quam ratione inueſtigari poſſunt, caret enim odore,caret ſapore,quanquam aqua,in qua decocta & macerata fuerit,refert colorem & ſaporem illius,in qua hordeum nondum ſeparatum à cortice iacuerit ac bullierit, id quod aliquam detergendi vim demonſtrat. Vſu tamen compertum eſt chinam valere ad vrinam, ſed multo magis ad ſudorem euocandum,ac propterea ad educendum ſuccos ſuperantes, & ſanandos morbos humidiores,vt vlcera,&quęcunq; mala à deſtillatione,aut humorum multitudine oriuntur,quod tribuendum eſt tenuitati partium,& temperationi,quæ videtur calida & ſicca citra finẽ ſecundi gradus, adiuuat autem eos,qui morbo gallico tenentur,propter has manifeſtas qualitates,quæ ſuperantes humores exhauriunt,& putre illud virus abſumunt. Volũt tamen aliqui vt guaiaco, ita chinæ propriam & occultam vim ineſſe,qua morbo gallico tota ſubſtãtia aduerſetur,ſed ſiue ob manifeſtã,ſiue ob occultam qualitatem,conſtat ſalutarem illi eſſe,licet guaiaco longe minus efficacem. Rectus chinæ vſus idem fere eſt,quem diximus in guaiaco,nam dari debet vbi requiratur & toleretur, at requiritur ab operibus neceſſariis ad curandum morbum gallicum,quæ ſunt correctio prauitatis,& eductio materiæ vitioſæ, vtraq; enim præſtare poteſt,cum non ſolum per ſudorem & vrinam eliciat ſuperantes humores, ſed etiam qualitate tam manifeſta quam latente remittat ac temperet prauitatem, verum cum minus valida ſit quam guaiacum,accõmodatur magis ac corpora molliora, & ad morbos leuiores,præterea cum minus calida ſit & ſicca,facilius toleratur à rebus ſecundũ naturam,à contrariis,à mediis,repudiatur tamen à viribus admodum imbecillis,quod periculum ſit ne cum ſudoris multitudine exhauriantur. Vbi ſtatueris ipſam conuenire,reſpicere primo ad qualitatem debes,quę conſiſtit in delectu de quo ſupra loquuti ſumus,& in apparatu,qui talis ſit. Incidatur hęc radix trãſuerſa in partes tenuiſſimas,quarum vncia cõiiciatur in ollam cui ſuperinfundantur duæ aut tres libræ aquæ, ſit autem olla adeo grandis,vt quarta pars reſtet inanis,tectaq; operculo teneatur ſuper cinere calido xij. horas, deinde ad ignem admoueatur,& paulatim bulliat,dum remaneat dimidium aquæ,quæ colata ſeruetur in alio vaſe pannis inuoluto ſimiliter ſuper cinere calido medicamenti loco bibenda: eidẽ chinæ iam coctæ iterum adiiciatur tantum aquæ,quantum primo adiecimus,quæ ſimiliter bulliat donec dimidium abſumatur,coleturq; vt bibatur in cœna & prandio, debet autem quotidie eodem modo noua parari tam hyeme quam æſtate. Hic modus quia à pleriſq; frequentatur,variandus aliquando eſt, reddendaque potio vel validior maiori chinæ portione diutius decocta cum minori portione aquæ,vel imbecillior,minori portione chinæ,& maiori aquæ,ac breuiori coctura. Quantitas illius potionis, quæ loco medicamenti ſumitur,ſit à ſex vnciis ad decẽ,alterius vero quæ in prandio & cœna bibitur, quanta potio tunc conſueta,tanta enim requiritur ac toleratur. Locus ad quem pertinere chinam oportet,eſt totum corpus,ſiquidem totum gallico morbo laborat,& operibus eget à china perficiendis,quamobrem potui datur,ſic enim diſtribuitur omnibus partibus, ſi quæ autem vlceratæ ſunt aut

tument, vtiliter eadem aqua abluuntur & fouentur, opportune autem adhibetur, cum morbus gallicus adeſt, quocunq; tempore, etiam ſi vigeat, neq; enim exaſperatur vt à guaiaco, ſed magis remittitur; vitādus tamen eſt aer frigidus hyemis, ne erumpentem ſudorem impediat. Modus quo china datur, fere idem eſt atq; ille quo ſumitur guaiacum, primariam enim aquam medicamenti loco bibit æger mane cum excitatur, tum degit in lecto veſtibus tectus, dormit, ſudat, detergitur, ſurgit, inambulat, poſt quatuor horas prandet, & poſt alias octo iterum in lecto tantundem eiuſdem potionis ſorbet, & eadē facit, poſtea interpoſitis quatuor horis cœnat, cubat, idq; obſeruat intra 25. aut 30. dies. Quotidie autem in prandio & cœna veſcitur, pane, pullis gallinaceis, auibus montanis, bibit ſecundariam aquam aut vinum dilutum, interea manet in cubiculo, neq; committit ſe aperto cœlo. Dicet fortaſſe quiſpiam ex eiuſmodi apparatu colligi poſſe guaiaco validiorem eſſe chinam, non minus efficacem vt diximus, cum pro libra illius ſumatur vncia huius, & curatio perficiatur 25. aut 30. diebus, non trahatur ad 40. homo pleniore victu vtatur, neq; neceſſaria ſit tanta inedia; cui reſpondebimus aſſerentes chinam eſſe validiorem ad mouendum ſudorem, non tamen ad morbum gallicum extirpandum, præſertim ſi grauior ſit, & in corpore duriore, totum autem id quod china poteſt, paucioribus diebus, & modica portione præſtat, etiam ſine tenui victu. Ordo, cum plura neceſſaria ſunt, vt cibus ad vires reficiendas, catharticum ad purgandos vitioſos ſuccos, china ad remouēdum gallicum vitus, talis teneri debet, vt primo dentur illa per quę perficiātur opera magis neceſſaria, recreabimus exempli gratia primum vires cibo, deinde catharticis purgabimus humores vitioſos, poſtremo china contra hanc peſtem pugnabimus.

De ſalſa parilla & quibuſdam alijs ſtirpibus gallico morbo ſuccurrentibus. Cap. XII.

INTER ea quæ morbum gallicum ſanant, refertur & alia radix, quam Hiſpani, à quibus ad nos apportatur, ſeu ſalſam, ſeu ſparram, ſeu zarzam parillam nominā̄t; eſt autem breuior quam vt dodrātis longitudinem excedat, ſed pollicis digiti craſſitudinem æquat, valde geniculata, vna vero parte, quaſi radix ebuli aut ſmilacis aſperæ, multa profert, veluti ſarmēta tenuia, extrinſecus ſubruffa, vel ſubatra, intus albida, flexibilia, adeo vt implicentur, & quamuis longa ſint, redigantur in faſciculum, qui cubitum nō̄ excedit. Præfertur quæ magis recens eſt, & minus arida; ſed quam facultatem habeat, non facile intelligas ex ſapore, aut ex odore, cum vtrinſque expers ſit, plurimum tamen (vt experimento compertum eſt) valet ad craſſos ſuccos extenuandos, & ad diſcutiendos duros tumores, quod tenuitati partium magis, quam calidæ temperationi tribuendum eſt: hoc euenit etiam aſpleno, quod tumentem & durum lienem extenuat, quamuis neq; amarū ſit neq; acre; eo nomine adiuuantur à ſalſa parilla qui tenentur lue gallica, præcipue cum redundant craſſis, ac glutinoſis ſuccis, & duris tumoribus vexantur: quamuis aliqui credant ipſam proprietate quadam & tota ſubſtantia morbo gallico aduerſari: verum non ita liberantur qui ſalſam parillam ſumūt, vt qui guaiacum aut chinam, niſi poſt horum vſum detur ad diſcutiendum ſiquid reſtat humoris concreti, ſic enim magis proficit quam ſi principio admoueatur. Ratio vtendi non diſſimilis eſt illi, quæ in guaiaco, & china poſita eſt, tantum pro vna libra guaiaci, aut pro vna vncia chinæ ſumūtur quatuor vnciæ huius in parua fruſta ſectæ, ſed eodem modo maceratur ac lignum in duodecim communis aquæ libris, bis coquitur, & primaria aqua medicamenti loco potatur, ſecūdaria bibitur in cœna & prandio. Qui efficaciorem volunt hanc potionem reddere, fruſta inciſa vino flauo tenui, quale falernum deſcribitur, prius macerata in olla cum aqua coniiciunt. At reddetur etiamnum validior, ſi plus ſalſæ parillæ minus aquæ accipiatur, & diutius bulliat, coquitur autem æſtate tertio, hyeme quarto quoq; die, perſeuerat homo in hac potione 25. dies, degens interea in conclaui calido, bis autem, mane ſcilicet & ſero, pro medicamento ſingulis diebus primariam potionem haurit, & vtitur victu extenuante potius quam tenui.

Vtuntur in Africa pro guaiaco contra peſtem hanc, ligno ſpinoſo mediocriter craſſo, ſubrubro, quod heteche in vocant, laudant nonnulli iuniperum, buxum, quercum, ebenum, radicem arūdinis, aut perſonatæ, ficuri & radicem ſmilacis aſperæ, quam nihil ferme diſtare à ſalſa parilla arbitrantur, quibus adiiciunt gentianam, ariſtolochiam, ſcordium, dictamnum aut aromata, ſed parū proficiunt, cum qualitate manifeſta duntaxat, non tota ſubſtantia vt guaiacum morbo gallico opponantur.

De hydrargyro. Cap. XIII.

VERVM adeo fera interdum eſt peſtis hæc, vt non rationi victus, non purgationi, nō guaiaco, chinæ, aut ſalſæ parillæ concedat, ſed obſiſtat incredibiles ciens cruciatus, vigilia, vlceribus, puſtulis, duris tumoribus, impetigine, verrucis, oſſium carie adeo vires conuellens, & hominē conficiens, vt illi ſatius ſit mori, quam diutius tam miſerabilem vitam traducere, quod tamen minus frequenter nunc accidit, quam primis temporibus, cum facta ſit mitior. Sapientis autem medici eſt, tanquam tempeſtati nautæ, grauiſſimis morbis quacunq; ratione, quamuis ancipiti & periculoſa, ſubuenire,

a Gal. lib. 10. meth. med. c. 10. eoq; magis ſi plus adipiſcatur re explicata boni quam ad dubitata mali: ſatius autem eſſe [a] anceps conſilium quam nullum, præclare monuit Diocles, quem ſecuti medici, morbo gallico, cum extremus eſt, vt extremo remedio medentur hydrargyro, (latine argentum viuum ſeu liquidum nominatur) non ignorantes ipſum in venenis poni, eſſeque remedium periculoſum ac multi laboris, & vbi non caute adhibeatur, interitum, vbi caute, non mediocria mala afferre poſſe, minus tamen damnum anteponunt maiori, potiuſq; eligūt quod ab hydrargyro, quam quod à gallico morbo timetur. Videtur autem hoc præſidio nō̄ modo extingui ac deleri iam adultam peſtem, ſed ſtirpem etiam ac ſemen totius mali, quod vix poteſt ſuccedere alia via, & propterea exiſtimant datum à natura hydrargyrum,

vt ſit

Digitized by Google

vt ſit auxilium gallici morbi, cuius incommodis adeo ſuccorrit, vt Deus feciſſe medicinam videatur; ſed repetamus mala quæ ab ipſo afferuntur ſuperius [a] expoſita, cum ageremus de venenis ſumptis a metallicis. Videmus primum homines, qui ipſum vel effodiunt, vel ad æs aut argentum inaurandum adhibent, quantumuis validi fuerint, ſi diutius in eiuſmodi opere perſeuerent, debilitari, incidere in neruorum reſolutionem, ac membrorum tremorem, & tandem attonitos interire; deinde conſtat eos, a quib. large hauritur, aut cõcreto ſanguine & extincto calore, aut eroſis atq; exuſtis viſceribus decedere, præſertim ſi non modo multum, ſed etiam extinctum ipſum ſumpſerint, nam qui paucum & adhuc viuum id degluiunt, ſæpe non ſolum non læduntur, ſed plurimum etiam adiuuantur, quemadmodum pueruli ſi cum a lumbricis vexãtur, ad duorum granorum milii magnitudinem ipſum capiant, aut mulieres cum difficulter pariunt ſi ad vnius ſcrupuli pondus. Deſcendit autem magis ſi nõ extinguatur, & cum non hæreat diutius, non nocet. Ad morbum vero gallicum curandum extrinſecus adhibetur non ſine magna moleſtia ac noxa, ſiquidẽ erumpit ex ore fœtidæ atque acris ſaliuæ copia incredibilis, exulcerantur atque inflammantur labra, gingiuæ, buccæ, lingua, palatum, tonſillæ, fauces, quæ omnes partes vt naturaliter vna & eadem tunica velantur, ita ab hoc remedio in vnam & eandem exulcerationem atque inflammationem videntur compelli, labant præterea dentes, manducari cibus non poteſt, accedit ingens ſitis, cibi faſtidium, vigilia, alui profluuium, & tanta fœditas, vt nihil excogitari fœdius poſſit, & qui prope ægrotantes accedunt ferre teterrimum intolerabilemq; fœtorem nequeant, quæ tamen omnia mala paucis diebus vna cum gallica lue finiũtur, niſi prius aut vires ob imbecillitatem deficiant, aut ægrotantes ob humorum multitudinem ſtrangulentur; neutrum periculum ſubeſt ſi homo valeat, & prius exquiſite purgetur: verum cum ſanatus iam videtur, ſuperuenit aliquando tremor, aut neruorum reſolutio, quæ vel ægre curantur, vel ſunt cauſa interitus, quod maxime accidit quibus caput infirmum eſt, & nerui imbecilles. quamobrem fugere in his hydrargyri vſum oportet. Alia mala, quæ neceſſario ſuperuenire monſtrauimus, breuia ſunt, & non tanta, vt nos debeant ab hac medicina deterrere, quæ poteſt morbum gallicum cum tot incommodis iunctum extirpare: qua ratione autem & proſit & obſit intelligemus, ſi quam habet temperationem ex quatuor elementis, venemur, quod tamen difficile eſt, cum ex effectis proxime relatis colligant alii calidam & ſiccam eſſe, alii frigidam & humidam, vident illi exuſtionem atque exulcerationẽ cum quodam ardore, hi morbos frigidos & impulſum humorum ab externis partibus ad internas, vnde ſequitur ingens copia ſaliuæ, quanquam eo etiam mouentur, quod hydrargyrum tactu frigidum ſentiunt. Neque mirari debemus ſi ex contrariis effectis faciant contrariæ temperationis coniecturam, magis mirum videri debet, quod ab eodem medicamento contraria proficiſcuntur, id tamen oritur a diuerſitate partium. Nam hydrargyros licet ſimplex videatur, conſtat ex partibus diuerſis perinde atque acetum, cuius effecta partim videntur caloris, partim frigoris, quoniam diuerſis partibus continetur, plurimis frigidis (ſiquidem amiſit naturalem vini calorem) paucis calidis ob putredinem atque exuſtionem, ita vt magis refrigeret quam calefaciat: conſtat ſimiliter hydrargyros ex partibus diuerſis, quibuſdam tenuibus, aquoſis, frigidis & humidis, mixtis cum aereis quibuſdam, craſſis, terrenis, ſulphuris vim habentibus, cum illæ recedunt ignis vi abſumptæ, reſtant hæ adeo acres vt erodant. non cogitur aquoſum id quod aerem admixtum habet, veluti oleum, & hydrargyros, inquit Ariſtoteles, ſuperant tamen in hydrargyro partes calidæ, ob quas magis calefacit quam refrigeret. Quod ſi non ſemper exurit atq; exulcerat, neque ſemper vim caloris præſefert, ſed morbus aliquãdo frigidos facit, & illitus externis partibus repellit humores ad internas, id euenit ob partes frigidas, quæ cũ tenues ſint, & non ita egeant calore noſtro, vt vim ſuam imprimere poſſint, refrigerant, nam calidæ cũ craſſæ ſint, & terrenæ debeantque prius concipere calorem noſtrum, quam nos calefacere, non ſtatim ſe calidas oſtendunt, ſed proceſſu temporis, vſque adeo vt candentis ferramenti aut lapidis modo exurant. Tenues ergo partes hydrargyri quæ frigidæ ſunt, celerius vim ſuam impertiunt, ſed longe minus quod pauciores ſint: craſſæ contra, quæ calefaciendi vim habent, vt tardiores, ita etiam efficaciores ſunt: cum primum ergo hydrargyros extrinſecus imponitur, ob frigidas partes repellit humores, & cum ipſis penetrat ad interiora, quæ ſimiliter refrigerat, præſertim ſi naturaliter frigida fuerint, veluti cerebrum & nerui, quod facit etiam cum intus ſumitur præſertim large, interdum enim calorem innatum extinguit, prius quam incaleſcat, quemadmodum cum multa ligna viridia igni ſuperimponuntur, a multis enim fomentis docet Hippocrates extingui calorem, vbi autẽ frigidæ partes non ſtatim ſuperant calorem noſtrum. reliquæ ab ipſo cale fiunt, & quaſi ligna accenſa nos exurũt, vnde hydrargyros exurentem vim nanciſcitur: oritur autem cum exuſtione putredo ob copiam humoris & caloris. Sanatur morbus gallicus ab hydrargyro maxime ob vim ſummam, quam habet ſtatim repellendi, omnes enim humores qui ſuperant & corrupti ſunt, exprimuntur ab externis partibus ad internas, & ita partim effluunt ex ore, partim ſudore euocantur, partim effunduntur ex aluo, & homo videtur ex toto liberari; quanquam nonnulli hoc ad totam ſubſtantiam referant, qua credũt hydrargyrum gallico morbo aduerſari, & non ſolum poſſe exhaurire humores prauos; ſed corrigere & abſumere virus illud, quod ſolidæ partes contraxerunt: Vtrouis nomine ſuccurrat, conſtat validiſſimum eſſe remedium, & non tãtum gallico morbo, qui grauiſſimus eſt, ſed aliis leuioribus etiam ſuccurrere, vt ſcabiei, quod & Auicenna teſtatur, & auctor libri de Dynamidiis Galeno attributi, qui ipſum extingui docet cinere & ſputo, vnde fortaſſe moti ſunt, qui hoc remedio primum ſanare morbum gallicum tentarunt: ſed ſatis de facultate.

[a] Vid. l. 9. de cur. gen. c. 2. ſe. 1. par. 2.

Sequitur ratio vtendi, in qua excitare animaduerſionem ac diligentiam oportet, vt ne quid temere ac fortuito, ne quid inconſiderate negligenterque agamus. Intuebimur primo an expediat vti hac medicina, & vbi ſtatuerimus expedire, qualis, quanta, quo loco, quo tempore, quo modo, quo ordine debeat adhiberi. Ergo adhibenda eſt, vbi multum prodeſſe poteſt & parum nocere, prodeſt plurimum, vel potius neceſſaria eſt, vbi homo maxime affligitur, & res prope deſperata eſt, tũc enim

cum non proficiant alia remedia, confugiendum eſt ad hoc tanquam ad extremum, & quamuis miſerum, vnicum tamē, parum nocebit ſi vires firmæ ſint, exquiſite purgetur corpus, cerebrum ac nerui bene valeant. Qualitas partim conſiſtit in delectu, partim in apparatu: deligi poteſt pariter qui effoditur hydrargyrus, atque ille qui arte fit, cum (vterus eligatur) idem præſtet, poteſt etiam vel corrigi aceto ablutus, vel ſine correctione adhiberi, qualis accipitur vt plerique faciunt. Apparatus duplex eſt, cum vel ad liquidi cerati quod illini poſſet, vel ad emplaſtri formam componi poſſit, efficacior eſt qui illinitur, tutior qui ſuperimponitur; ſiue ceratum fiat ſiue emplaſtrum, multa admiſceri ſolent vt maſtiche, myrrha, ceruſſa, alumen, terra, armena, cinnabaris, corallium, ſal, nitrum, ærugo æris, plumbum vſtum, rubigo ferri, reſina picea, aut terebinthina, adeps ſuilla, anſerina, hircina, ceruina, humana, medulla oſſis vituli aut cerui, oleum, laureum, roſeum, amygdalinum, nardinum, mel roſeum, lumbrici terreſtres. Magna eſt ſylua eorum, quæ medicorum vulgus hydrargyro adiicit; quanquam alii plura, alii pauciora miſceant, doctiores tantum adiiciunt quæ neceſſaria ſunt, vt medicamenti moles maior ſit, vt inhæreat, vt penetret, vt ad intimas partes compellatur, aut certis quorundam locorum affectibus ſuccurrat. Sumunt igitur adipem ſuillam, vt medicamentū multiplicetur, cuti inhæreſcat, & relaxatis paruis foraminibus penetrare poſſit, quo ſpectat etiam oleum chamæmelinum, & amygdalinum, adiiciunt ariſtolochiam, gentianam, iridem, vt hydrargyros per totum corpus feratur, quo nomine nonnulli addunt theriacam, mithridatum, & aromata aliqua, quæ prauitatem ſimul corrigere poſſunt; admiſcetur malicorium & alumen, vt magis ipſum compellant ad interiora. Lutetiæ Pariſiorum vbi maxime frequentatur hoc remedium, plerique accipiunt adipis ſuillæ vncias octo, olei amygdalini vncias duas, hydrargyri ſaliua extincti vncias quatuor, quæ ſimul ſubacta dum in vnitatem quandam coeant adhibent, & cum ſatisfacere videant, ſuperuacuam putant aliorum mixturam. Accipiunt alii adipis ſuillæ citra vim ignis a membranulis ſeparatæ libras duas, hydrargyri libram vnam, thuris vncias tres, ceruſſæ vncias duas, lythargyrii vnciam, ex quibus inter ſe mixtis, & in lapideo mortario diligenter ſubactis, linimentum parant maxime efficax. Ad emplaſtri confectionem præter hæc duri aliquid accipitur, vt cera, maſtiche, myrrha, argenti ſpuma, omnibus autem ſimul igne liquatis, priuſquam concreſcant, iniicitur linteum, quod cum mixturam combibit, ſeruatur, & cum res poſtulat ſuperimponitur. Quamquam ex iiſdem fit etiam emplaſtrū, quod vbi infrixit durius eſt, ſed manibus tractatum mollitur & linteo illitum ſuperimponitur. Maxime tamen probatur ab empiricis emplaſtrum vulgaris cuiuſdam medici ex quam pluribus compoſitum, accipit enim olei chamæmelini, anethini, nardini, irini, ſingulorum vncias duas, crucini vnciam vnam, adipis ſuillæ, vitulinæ vtriuſque libram vnam, euphorbii ʒ. v. olei laurei ℥ j. ß. adipis viperinæ ℥ ij. ß. ranas viuas ſex, lumbricorum terreſtrium vino ablutorum ℥ iij. ß. ſucci radicum ibiſci atque ebuli vtriuſque ℥ ii. iunci rotundi atque odorati, ſtæchadis, matricariæ, ſaluiæ ſingulorum manipulum vnum, vini odorati libras duas; bulliant omnia ſimul dum conſumatur vinum, & vbi colata ſunt, addantur ſpumę argenti ℔ i. reſinæ terebinthinæ ℥ ii. ceræ albæ quantum ſatis eſt, admoueantur rurſus ad ignem, & vbi cocta ſunt, adiiciantur ſtyracis liquidæ ℥ j. ß. deinde remotis ab igne cum iam teſcunt, hydrargyri ſaliua extincti ℥ iiii. quæ ſubigantur diligenter, dum in vnitatem coeant. Verum qui tot & tanta miſcent, magis imponunt miſeris ægrotantibus, quod videantur magnū aliquod moliri, quam proficiant. Solet etiam hydrargyrus adiici ceratis & emplaſtris, quibus vlcera & tumores, morbi gallici curantur. Quantitas cerati vel emplaſtri tanta eſſe debet, vt ſufficiat loco cui datur: Superimponitur emplaſtrum membris vt cruribus, a pede ad genu, brachiis a manu ad cubitum, tantum igitur eius accipiendum eſt, vt has partes inuoluat. Cerato inungitur a quibuſdam totū corpus, quod minime tutum eſt, nam ſic hydrargyros vehementer offendit viſcera, ad quæ proxime fertur. Ergo neque totum corpus inungere conuenit, neque illas partes quæ præcipuis reſpondent, vt inguina iecinori, alæ cordi, ceruix cerebro, nam vbi hæ partes inunguntur maxima affertur noxa ſubiectis viſceribus. Tutius autem inunguntur externæ illæ, quæ diſtant tum a præcipuis, tum a neruis, & ſpinæ medulla, quantitas cerati ſufficiat his, quæ illinendæ ſunt. Quod ſpectat ad tempus, requiritur hoc medicamentum cum morbus iam vetuſtus eſt, neque cedit remediis leuioribus: Suſtinetur cum vires valent, corpus diligenter purgatum eſt, vt ſupra monſtrauimus, neque adeſt cerebri aut neruorum debilitas. Modus adhibendi emplaſtrum eſt, vt ſuperdetur membris quæ diximus, & teneatur dum incipiat effluere multitudo ſaliuæ. Ceratum alio modo adhibetur, nam homo ieiunus mane apud ignem inungitur deinde linteo obuolutus cubat diligenter tectus, ſudat, detergitur, prandet ac cenat hora conſueta, potat vinum, veſcitur cibis boni ſucci. Idem facit & ſimiliter inungitur ſecundo die, & deinceps vſque ad ſeptimum aut nonum, niſi prius incipiat ſaliua exire, & os vlcerati vt pleriſque ſolet, nam tunc non debet vlterius vngi. Manet autem aſſidue in conclaui calido, patefactis tamen interdum feneſtris vt fœtor exhalet: effluit a principio ſudor, deinde ſaliua adeo multa, vt homo cogatur aſſidue tenere os apertum, ſed proceſſu temporis exulceratur atque inflammatur os totum, ſuperuenit alui profluuium, ardor, dolor, vigilia, non poteſt deuorari cibus, vix ſorbitio deglutitur, quę mala omnia plerunque viginti quinq; diebus finiuntur; interea abluitur os lacte, aut aqua in qua maceratum & decoctum hordeum fuerit, fit gargariſmus ex medicamento diamoron & aqua in qua bullierit roſa plantago, hypociſthis, acacia: ſi accidant tormina ſuccurritur lacte per clyſterem in inteſtina iniecto, aut aqua in qua decoctum fuerit hordeum, & liquatū ſæuum hircinum. Supereſt ordo cum requiruntur plura alia, veluti refectio virium, purgatio corporis, confirmatio cerebri & neruorum: primo illis vtendum eſt inſtrumentis per quæ perficiantur hæc, deinde tranſeundum eſt ad hydrargyrum.

De cinnabaris ſuffimento. Cap. XIIII.

CAllidiores & verſutiores medici hydrargyrum, quem pluribus odioſum & inuiſum eſſe cognoſcunt, admouent non palam, ſed per præſtigia, ſolo enim ſuffimento thuris mixti cum quodam

puluere

puluere ſecreto (vt ipſi inquiunt) & aliis incognito paucis diebus ſalutem pollicentur, a qua medicina cum neque fœda ſit neque ſuſpecta, ægrotantis animus minime abhorret; nudum enim hominẽ veſte circundatum ſuffumigant pruna ſubiecta, in quam cum thure conijciunt cinnabarim, nõ illam quam Dioſcorides ſcribit habere vim lapidis hæmatitis, ſed aliam quæ ſic vulgo appellatur, qua vtuntũt pictores, ſiue effoſa ſit, ſiue arte facta ex ſulphure & hydrargyro diu igne exuſtis, eſt autẽ ſpecies quædam minii, facile enim vertitur minium in hydrargyrum, & hydrargyros in minium, cum vtrique inſit vis alterius. Quamobrem cinnabaris quæ ad ſuffimentum adhibetur, nil aliud eſt, quam hydrargyros perſonatus, & idcirco eadem affert commoda atque incommoda. Longe tamen efficacius eſt ſuffimẽtum cinnabaris, quam ceratum aut emplaſtrum ex hydrargyro, cum magis ad intimas partes feratur vapor ille per cutem a calore rarefactam, quam craſſior materia tam cerati illiti quam emplaſtri ſuperimpoſiti. Quamobrem tantum abeſt vt minus ſuſpectum eſſe debeat ſuffimentum, quam ceratum vel emplaſtrum, vt longe magis perniciosum ſit, minus periculoſum eſſet ſi tantum crura & brachia ſuffumigarentur, ſed quod ſæpe exitioſum eſt, ſuffumigatur venter ac thorax, & incluſo atque obuoluto capite attrahuntur venenati illi vapores ore ac naribus. Rectus ſuffimenti vſus eaſdem animaduerſiones poſtulat, quæ ante dictæ ſunt in cerato ex hydrargyro, nam ab iiſdem requiritur & ſuſtinetur, eodem loco, tempore, modo, atque ordine, manet homo ſimiliter in cubiculo, quotidie ſuffumigatur dum exulceretur os, & ſaliua multa erumpat, eadem ratione victus vtitur, & iiſdem præſidiis leniuntur mala ſuperuenientia. Quæ de remediis contra morbum gallicum pugnantibus dicenda erant, iam explicata ſunt.

Quid in curatione poſtulent differentiæ morbi gallici.
Cap. XV.

POſtvlant etiam differentiæ propriam in curatione animaduerſionem, permultas monſtrabimus attendi in morbo gallico ſumptas partim a ſubiecto, partim a modo, quo forma morbi in eo inſedit, partim a conſequentibus ipſam in ſubiecto, qualia ſunt magnitudo, numerus, locus, modus, tempus, partim a cauſis, partim ab effectis: quæcunque ſint, & vndecunque ſumantur, deſiderant ſimilem differentiam in operibus efficiendis, & idcirco etiam in inſtrumentis a quibus efficiuntur, cæterum ſimilitudo non ſemper neceſſario aperta eſſe debet, ſed ſufficit interdum implicita atque abſcondita. Eſt autem aperta, cum (vt ſupra oſtenſum eſt) morbo gallico paruo medemur paruis remediis, veluti ratione victus & purgatione; magno magnis vt china, ſalſa parilla, aut guaiaco, maximo maximis, vt hydrargyro & cinnabari. Latet & implicita eſt ſimilitudo differentiæ, cum celeri morbo opponimus remedium efficax, neque enim aptatur celeritas remedio, ſed conuenit ei vis celeritatis duntaxat: quod efficax eſt, celeriter vim ſuam imprimit, & perficit opus quod deſideratur, ſed hæc vbertime expoſuimus, cum differentias operum ad curandum neceſſarias in vniuerſum perſequeremur.

De Curatione ſymptomatum conſequentium morbum gallicum.
Cap. XVI.

REſtant ſymptomata morbum gallicum ſequentia, quæ (quamuis eo ſublato recedant) quia ſæpe longam curationem poſtulant, neceſſe eſt interea leniantur vbi aut nimis moleſta ſunt, aut vires conuellunt, id quo pacto fiat, nunc tempus eſt exponere, ſumpto initio ab actionibus læſis, & propter a dolore, cui potiſſimum prouidere oportet, & quia maxime hominem torquet, & quia vires exhaurit.

Solet igitur dolor nũc caput, nunc ceruicẽ & ſcapulas, nunc membra crudeliter vexare, noctu præſertim, qui cum non maneat, ſed aſſidue fiat, deſinet vbi auferãtur cauſæ a quibus oritur, ſenſus nimirum tactus, & quod illi obiicitur adeo validum vt vnitatem ſoluat, hæc enim duo concurrũt ad ipſum efficiendum, quamobrem ſi vel vtrumque, vel alterutrum adimas, ceſſabit. Senſus cum ſecundum naturam ſit nunquam auferri aut minui debet, niſi cum dolor acerbiſſimus eſt, & vinci non poteſt a remediis occurrentibus alteri cauſæ, quę contra naturam eſt, validioribus videlicet obiectis; hæc enim primu tollenda ſunt, ſed ſi nequeant niſi diuturnitate temporis ſuperari, & vires præ dolore interea videantur deficere, ſtupefacientia aut intus ſumenda ſunt, aut extrinſecus imponenda: intus datur ℥ i. diaſpermaton, philonii, Requietis Nicolai, aut theriacæ nouæ: extrinſecus imponitur lachryma papaueris cerato aliquo excepta. Prius ergo enitemur auferre id, quod vnitatem ſoluit, vt humorem vel multitudine diſtendentem, vel acrimonia erodentem partes, in quibus verſatur, qui ſi ex toto adimatur ſiue obſcure ſub repellentibus, aut digerentibus medicamentis, ſiue manifeſte aperto loco in quo includitur, eiuſmodi curatio non dicetur ſymptomatis, ſed cauſæ ac morbi, tunc enim dicimus curari ſymptoma, cum cauſa nõ extirpatur tota, ſed ita imminuitur ac remittitur, vt dolorem non poſſit amplius excitare, euenit hoc cum vel tantum ex multitudine eius detrahitur, vt nõ diſtendat amplius partes, a quibus continetur, vel lenitur ac temperatur eius prauitas & acrimonia. Minuitur multitudo, cum aut diſcutitur aut repellitur, ad diſcutiendum valent digerentia & relaxantia. Vtiliter inungitur locus dolens oleo anethino, vel chamæmelino, tum rutaceo, liliorum alborum, ex ſcorpionibus, ex viperis, aut etiam ex guaiaco, fouetur que aqua in qua bullierit chamæmelũ, anethum, ſertula campana, radix althææ, fœnugræcum lini ſemen, aut etiam guaiacum, quod & valenter humorem digerit, & tota ſubſtantia gallicæ prauitati aduerſatur: præſtant & idẽ opus ſacculi pleni furfuris calidi reſperſi acetrimo, & admodũ calido aceto, in quo prius bullierit ſaluia, calamenthũ, pulegiũ, roſmarinũ, chamęmelũ, qui parti dolẽti ſuperimponãtur. Ad repellendũ neceſſe eſt vti

validio medicamento, quod ſuccos craſſos, concretos, & glutinoſos extenuet, incidat, ac tabefaciat, & ſimul repellendi vim habeat, quæ omnia præſtat hydrargyros, oportet autem ad locum dolentem adhibere ceratum vel emplaſtrum, quod ipſum accipiat, idonea ſunt quæ ſuperius ſcripſimus. Idoneum eſt etiam emplaſtrum, quod habet radicum cucumeris agreſtis, iridis, galbani, ſagapeni, ſtyracis, adipis vrſinę ſingulorum par pondus, & tribus horum omnium partibus hydrargyri quartam adiectam. Paratur & aliud mollius ex ſtæchadis, ſaluiæ, chamæpyteos, hyperici, chamædreos ſingulorum manip. j. ß. radicis acori ℥ j. quibus cum bullierint in vino albo odorato, adduntur lumbricorum terreſtrium vino albo ablutorum ℥ 6. ſtyracis (quam calamitem dicunt) tritæ ℥ 3. adipis curatæ ſine ſale lib. 1. olei laurei, anethini, maſtichini, nardini, eius item quod ex thure fit, & eius quod valde antiquum eſt ſingulorum ℥ 3. ß. olei roſei, butyri recentis vtriuſque ℥ 4. thuris ℥ 2. euphorbii ℥ 5. bulliant leniter dum vinum abſumatur, quibus deinde adiiciantur olei, quod ex reſina terebinthina & abietina deſtillauerit, vtriuſque ℥ 2. ß. hydrargyri in mortario lapideo extincti oleo roſeo ℥ 2. tum omnia diligenter ſubacta in vnitatem coeant: curat mixtura hæc dolorem, cum ob vim hydrargyri repellentis ac tabefacientis humores concretos, tum ob facultatem aliorũ ex quibus conſtat, digerendi relaxandi, ac temperandi facultate præditis. Ad temperandum ſuccorum acrimoniam per ſe plurimum valet oleum roſeum, in quo terreſtres lumbrici fuerint macerati, ſed omnium maxime balneum aquæ dulcis, quo Hippocr. dolentibus oculis ſuccorum erodentium acrimoniam lenit, & recto inteſtino inflammato pituitæ ſalſedinem tabefacit, ac teneſmum ſedat. Aquæ naſcẽtes calidæ ob mixturam ſulphuris, ſalis nitri, & reliquorum metallicorum, validiorem habent digerendi vim, ſed minus temperant ſuccos acres, præter quam quod nonnulli aſſeuerant eas ſe reperiſſe inimicas his, qui gallico morbo laborant, quod an penitus verum ſit, mihi nondum ſatis conſtat.

Ex ſymptomatibus, quæ morbum gallicum conſequuntur, ſpectantia ad ea quæ contra naturam detruduntur ex corpore, eſt fluxus ſeminis præter voluntatem, qui initio pleriſque tam maribus quam fœminis ſuperuenire ſolet, quoniam ſemen perinde ac ſanguis virus illud contrahit, & idcirco retineri nõ poteſt a vaſis, in quibus naturaliter verſatur. Hoc ſymptoma, & quia ob fœditatem maxime moleſtum eſt, & quia proceſſu temporis tabificum, non permittit vt expectemus dum curetur morbus, ſed debet interea coerceri, quod non temere ſtatim tentandum eſt, ne ſi retineatur vitioſum ſemen grauiora afferat mala, ſed poſtquam aliquandiu effluxerit, & corpus vniuerſum diligenter fuerit purgatum, atque ex bonis cibis ac potionibus bonum ſanguinem collegerit, tunc itaque tuto retinetur per adſtringentia & intus data, & extrinſecus admota. Vtiliter oua ſorbilia, quibus tria aut quatuor grana maſtiches adiecta ſint, dantur homini ieiuno. Vtiliter item bibitur aqua ex plantagine vi ignis extracta, ex qua temperatum fuerit ſemen cucurbitæ, cucumeris, ac peponis; vtiliter denique deuoratur confectio ex roſis ſiccis, ſemine portulacæ, viticis, lactucæ gummi tragacantho, ac lemnia terra exceptis melle, vel ſaccharo, & ſucco aliquo adſtringente: Valet extrinſecus balneum ex aqua, in qua candens ferramentum ſæpius extinxeris, aut decoxeris adſtringentia, vt myrthum, lentiſcum, hypociſthidem, thus, malicorium, aut alumen tabefeceris, a quo balneo non eſt inutile inungere renes vnguento roſeo, ſandalino, ſeu albo Galeni cerato, quod refrigerans communiter nuncupatur.

In genere ſymptomatum, quod complectitur ea, quæ pręter naturam mutata in corpore ægrotantis ſub ſenſum cadunt, alia ſunt tantum ſymptomata, alia ſunt etiam morbi: tantum ſymptomata ſunt, & propriam animaduerſionem poſtulant pili fluentes, qui affectus licet videatur, non tamen eſt morbus ſpectans ad numerum imminutum, cum non lædat proxime actiones, ſed tantum numerandus eſt in ſymptomatibus, & proprie in his, quæ a naturali ſtatu mutata in corpore ægrotantis ſenſui ſubiiciuntur, cadit enim & ſub aſpectum & ſub tactum: oritur vero a prauitate ſuccorum, qui ad cutem tranſmiſſi erodunt pilorum radices, quamuis autem ſanatur modo curetur, deſiderat tamen interea aliquod auxilium ob incredibilem moleſtiam, quam ſentiunt illi, qui dum glabri ac pene deformari ſpectantur, deridentur. Danda igitur opera eſt ne pili amplius decidant, & loco eorum qui iam deciderunt, alii quam celerrime renaſcantur: non decident ſi extrahantur praui atque erodentes humores, quæ curatio cauſæ magis quam ſymptomatis videtur, contra ſymptoma pugnabitur per ea, quæ cutis foramina adſtringũt, quibus vti ſine vllo periculo poſſumus poſt exquiſitam totius corporis purgationem. Abluatur igitur primum locus affectus vino, in quo bullierint medicamenta adſtringentia, vt roſa, hypociſthis, galla, malicorium, alumen, deinde inungatur aut ladano ex melle diluto, aut oleo lentiſco ſeu nardo condito, valet & linimentum, quod accipit faui mellis cum apibus ℥ iii. adipis vrſinæ ℥ ii. ladani ℥ i. abrotani ℥ ß. quæ omnia diligenter in mortario ſubacta in vnum coeant, & eo quo dictum eſt modo admoueantur. Adhibent alii linimentum paratum ex ſucci abrotani, adianthi, myrthillorum cuiuſque ℥ ii. olei ſeſamini ac ladanini ſingulorum ℥ i. ß. olei nardini ℥ ß. bulliant omnia leniter aſſidue agitante miniſtro donec ad linimenti formam redigãtur, quoter ſeu quater in die liniantur partes, quarum pilos defluere videamus: ad abluendas autem ac detergendas linimentorũ ſordes adhibenda aqua eſt, in qua iacuerit ſeu ferbuerit cinis pini, iuniperi, lentiſci, myrthi ſeu laricis. Reficientur noui pili, ſi purgato vniuerſo corpore, & prauis ſuccis, qui in loco glabro verſantur, diſcuſſis per lixiuium, in quo abrotanum, pulegium, calamenthum, atque agaricus bullierint, ſeu per aquam ex melle, vel pueri vrina vi ignis extractam, vel ceratum liquidum, cui adiecta ſit thapſia atque euphorbium, corpus alatur cibis & potionibus boni ſucci, & frictione ac fomento ſanguis eodem euocetur.

Cætera quę a naturali ſtatu mutata ſentiuntur in corpore contaminato, cum proxime lędant actiones, non ſolum inter ſymptomata referri debent, ſed etiam inter morbos, veluti vlcera, puſtulæ, inflammationes, tumores duri, verrucæ, impetigines cum duritie & aſperitate, oſſium caries, dentium lapſus, febricula. Poſtulant autem propria auxilia, non ſolum vt leuetur æger, qui nimium ſub

ipſis af-

ipſis affligitur, ſed etiam vt periculum propulſetur, quod aliquando grauiſſimum ſubeſt, ita vt non permittant expectari, dum curetur morbus.

Proprie autem vlcera vbi dolorem moueant, lenienda ſunt, leniuntur autem, ſi illinantur ceruſſa diluta ex oleo roſeo, ſeu etiam liquido illo cerato albo quod camphoram accipit: vbi non ita dolent, ſiccari debent vt ſaneſcant, quod opus non ſatis perficitur per ea, quæ aliis vlceribus aptantur, ſed ob virus morbi Gallici validioribus eget, aliquid proficit ſpuma, quæ ex olla detrahitur dum guaiacum feruet, ſed non ſufficit vbi vlcera ſint exedentia, ſordida, dura, calloſa, opus enim tunc eſt validiſſimo præſidio, cuiuſmodi eſt ceratum vel emplaſtrum ex hydrargyro, quanquam maxime pręſens etiam remedium eſt inſpergere pollinem præcipitati. Appellant præcipitatum iuniores medicamentum, quod vi ignis arte quadam conficitur ex hydrargyro, atramento ſutorio, ſale nitro, & alumine, hoc ſine magno dolore vlceribus reſperſum detergit ſordem, ſiccat humorem ſuperātem, callum detrahit, & abſumit virus omne, ſic vt vlcera deinde nullo negocio impleantur, ad cicatricem perueniant, neque amplius reſiliant; tunc autem tentandum eſt cum vlcera non cedunt aliis medicamentis, quibus ſanari conſueuerunt, ſanantur exempli gratia vlcera colis colocynthide vſta, anetho item vſto, aloe, cadmia, molybdęna, ſquama æris, corallo, ſed vbi praua ſunt præcipitato, ſeu etiā liquore in quo ſint aquæ ex plantagine, ℥ ii. cadmię vino albo ablutæ, æruginis, æris vtriuſque ʒ ii. quę ad ignem admota vbi feruere incipiunt ſtatim auferuntur, & ex hac cum goſſipio vlcera abluuntur. Cum cutis quæ glandem regit, reduci non poteſt, neque permittit vt vlcera præcipitato inſpergātur, vtendum eſt mollientibus, atque vbi non ſufficiat veniendum ad ſectionem. Vlcera oris non licet pręcipitato inſpergere, periculum enim eſt ne pernicioſe ad ventriculum vel pulmonem delabatur, quamobrem fiat gargariſmus, primum ex his, quæ ſiccant ac ſimul etiam repellunt, vt ex aqua, in qua bullierit myrthus, malicorium, cupreſſus, roſa, rhus, tum per fiſtulam inflctur puluis ex terra lemnia, ſeu armena, & alumine, vbi hęc non ſufficiant attingantur vlcera goſſipio madefacto in aqua plantaginis, in qua tabuerit alumen & arſenicum, ſeu in aqua aluminis, quam Gabriel Fallopius clariſſimus chirurgus componebat ad rebellia vlcera exſiccanda, aut in oleo, quod vi ignis eliciatur ex ſulphure, atramento ſutorio, vel ſtibio.

Puſtulæ quamuis periculo vacent, in quacunque parte corporis fuerint, maxime moleſtæ ſunt & fœdæ, potiſſimum in facie, quo citra curari debent, non expectata curatione gallici morbi, a quo proficiſcuntur, curantur autem perinde atque alii tumores, detracta cauſa continente, hoc eſt humore: qui detrahitur cum vel retro commeat, vel elicitur ex loco vbi eſt: in morbo gallico non licet temere vti repellentibus, quæ cogant ipſum retro commeare, ne pericoloſe feratur ad partes nobiliores, quanquam in ore propter inſtantem inflammationem vtimur repellentibus, mixtis cum valde ſiccantibus ac detergentibus, miſcemus enim alumen & arſenicum cum aqua, quæ ex plantagine deſtillauerit, & ea miſtura puſtulas oris attingimus: in aliis partibus corporis contenti ſumus ſolis detergentibus ac ſiccantibus, quæ validiora eſſe debēt, multum proficit ſpuma guaiaci, quam monſtrauimus valere ad vlcera detergēda ac ſiccanda, ſed magis valet album oui ſubactum cum minima portione minii, ſeu arſenici, ſeu vnguentum roſeum cum aliqua portione præcipitati, quæ etiam percōmode commiſcetur cum aliquo ſmegmate. Vtiliſſimus etiam eſt vſus eius liquoris, qui fit ex fæce vini arida, arſenico, thure, maſtiche, dilutis ex ſucco limonum & aqua, quæ ex plantagine vel roſis deſtillauerit, bulliunt enim dum quarta pars abſumatur, percolanturque, & liquore inde excepto attinguntur vlcera; valet & aqua in qua incoxeris hordeum, lentes, lupinos radicem rumicis, ebuli, veratri nigri, qua abluuntur vlcera, deinde illinuntur medicamento, quod accipit olei laurei, maſtichini vtriuſque ℥ i. adipis ſuillæ, butyri, vtriuſque ℥ iii. reſinæ terebinthinæ ℥ ii. ß. ſtyracis liquidæ ℥ i. ſpumæ argenti ℥ iii. ceræ albæ ℥ v. ß. aluminis vſti ℥ i. ß. myrrhæ. ʒ. iii. thuris ʒ vi. ceruſſæ ʒ. x. vtiliſſime etiam inunguntur puſtulæ (vbi prius aliquantiſper fuerint deterſę ac cruſta ſit detracta) ex oleo viperino. Si quæ reſtant maculæ puſtulis finitis, delentur commode oleo, quod ex fæce vini arida deſtillauerit: in loco enim humido ac ſubterraneo vas, cuius os tenui luto obuolutū ſit, deorſum ſpectantis ori alterius vaſis ſubiecti in ſuperiorem partem conuerſi ſuperimponitur, ſic oleum ex ſuperiecto vaſe, in quo vini fæx coniicitur, paulatim in ſubiectum deſtillat. Verum ad gallicas puſtulas tollendas nullum poteſt magis præſens auxilium excogitari, quam hydrargyros mixtus cum his, quę antea diximus ad ipſum morbum ſanandum aptari. Quod ſi tumeant & inflammentur inguina (vt pleriſque ſolent in morbo gallico) partim ob ſeminis fluxum & vlcus genitalium, partim ob male affectum iecur, quod ad hanc partem vitioſum ſanguinem depellit, non eſt quod venam ſecemus, ne noxius humor reuocetur ad partes internas, niſi vbi cogamur magnitati ſanguinis multitudinem minuere. At neque vtendum eſt etiam repellentibus, ne idem reuertatur ad partes nobiliores, ſed vbi parū inflammatio promineat, euocanda eſt vel relaxantibus, vt oleo chamæmelino & lana ſuccida, vel extrahentibus vt cœpa, radice lilii, fermento, & ficis aridis, aut ſi hęc non proficiant, defixa cucurbitula dein ſuperdandum eſt medicamentum molliendi vim habens, cuiuſmodi eſt illud, quod quia fit ex ſuccis, diachylon vocatur. Vbi ſuppūtare tumor videatur & doleat, admouendum cataplaſma eſt ex farina triticea, oleo, & aqua, ſeu quod conficitur ex farina communi, caricis coctis in aqua, farina ſeminis lini, croco, pinguedine gallinæ, porcina, ac decocto radicum altheæ, vel emplaſtrum quod paratur ex diachylon cum gummis quod appellant, diſſolutum cum adipe gallinacea vetuſtiori. Si leuis ſit dolor nec tumor rebellis, ſufficit tetrapharmacum, vel adeps ſuilla, aut gallinacea, ex oleo chamæmelino liquata, quæ cum butyro mixta excipiatur lana ſuccida, cum iam ſuppurauit ſcalpello aperiri poteſt, ſed ſatius eſt vti candente ferramento, aut medicamento adurente, vt ſinus diutius maneat apertus, qui cum ſatis purgatus eſt, ſarcoticis impleri debet, & epuloticis cicatrice obduci.

Tumores duri qui nunc in capite, nunc in aliis partibus corporis oriuntur, diſcuti ſolent potu ſalſæ parillæ, a qua (vt ante oſtendimus) inciduntur, extenuantur, ac digeruntur craſſi & gluti-

noſi humores, hoc vbi non ſuccedat, ſuperimponenda ſunt viciſſim medicamenta mollientia & digerentia, quibus ſi addatur hydrargyros, vix fieri poterit vt non cedant duri tumores ac diſſoluātur. Idoneum medicamentum eſt diachylon cum gummis, cui quarta pars hydrargyri ſaliua extincti fuerit adiecta, valent & radices altheæ maceratæ in aqua ardenti, ac cataplaſmatis modo ſuperimpoſitę, vtiliter etiam adhibetur ceratum ex liquido ſtyrace, veluti & quod ex ammoniaco, ac galbano, in aceto diſſolutis cum adipe anſerina, vel ſuilla, ac cera conficitur: præſtantiſſimum autem ex iis, quæ hydrargyrum admittunt, eſt hoc, quod accipit adipis ſuillæ recentis per colum transfuſæ, atque hydrargyri, cuiuſque libram, quibus ſimul in mortario diligenter ſubactis adiiciantur thuris vncię quatuor, lithargyri ℥ ii. ceruſſæ tantundem, ita autem omnia ſimul agitanda ſunt, vt in vnum coeant, quibus poſtea adiiciendæ ſunt ſagapeni atque ammoniaci cuiuſque ℥ vi. reſinæ terebinthinæ, ac pinus, cuiuſque ℥ vi. gummi ac reſinæ in aqua ardente prope ignem liquentur, ac tandem additis ceræ albæ vnciis quinque ceratum conficitur. Quod ſi eiuſmodi tumores ne ſic quidem vincantur, ſcalpello aperiendi ſunt, & candenti ferramento, vel medicamentis adurendi, ſic enim tollitur durities & prauitas, ita vt facile vlcus quod reſtat, impleatur, & ad cicatricem veniat.

Verrucæ etiam in genitali oriuntur admodum moleſtæ, illæ præſertim quæ thymia dicuntur, ſunt autem ad cutem tenues, ſupra latiores, ſubduræ, & in ſummo aſperæ, vbi finduntur & cruentātur coloremque floris thymi repræſentant, vnde eis nomen eſt: curantur autem vel ſcalpello excisę, vel candenti ferramento, aut medicamentis aduſtæ, vt oleo ex ſulphure, atramento ſutorio, aut ſtibio, vel aqua mixta cum alumine & arſenico: ſed vbi cruentantur, ſatis proficit pollen præcipitati, abſumuntur enim atque eradicantur: quæcunque medicina adhibeatur, neceſſarium eſt ante totum corpus purgare.

In palmis manuum, & plantis pedum naſcitur cum quibuſdam rimis impetigo admodum fera, aſpera, & calloſa, ad quam opus eſt mollientibus ſimul ac detergentibus, quo ſpectat plurima perfuſio aquæ, in qua hordeum maceratum fuerit & decoctum, poſt hanc illinitur pars affecta vel cremore ptiſſanæ, vel ſapone nigro qui efficacior eſt. Poteſt etiam perfundi aqua, in qua bullierint radices altheæ maluæ, lapathi, violarum folia, caput veruecis, ſeu adeps ouilla, & deinde inungi medicamento, quod accipit olei amygdalini libram vnam polypodii ℥ ii. ß. quæ ſimul bulliant, & oleo percolato addantur ſpumæ argenti, ſtibii, plumbi vſti, ceruſſæ, cadmiæ, ſingulorum ℥. ß. ſucci radicis rumicis, & chelidoniæ vtriuſque ℥ i. contundantur in mortario plumbeo diligenter, quibus ſi per ſe non ſufficiant, addatur aliquid hydrargyri, quem ſaliua extinctum vtiliter etiam miſcemus cum ſapone nigro.

Oſſa ob ſaniem a tumoribus duris fluentem proceſſu temporis eroduntur, quo fit, vt ſuperiectarum partium vlcera aut non perducantur ad cicatricem, aut reſiliant, hoc vbi accidit, ſectione opus eſt & medicamentis adurentibus, vt oleo ex ſulphure, atramēto ſutorio, aut ſtibio, vel aqua cum arſenico & alumine, poſtea ſcalpro abradere os oportet, dum caries finiatur, ſic noua caro increſcet, & cicatrix inducetur.

Dentes cum iam deciderunt, non reſtituuntur amplius, ſed cum labant cōfirmari poſſunt medicamentis adſtringentibus, vt vino nigro auſtero in quo tabuerit alumen, aut bullierit, roſa, galla, malicorium, hypociſthis, acacia, vel aliquo ſimili, quod valide adſtringere poſſit.

Febricula quæ ſupereſt, quæ ſuperuenire ſolet gallico morbo, & malis ipſum ſequentibus, poſtulat frigida, & humida. quæ miſceri debent cum guaiaco, aut alio medicamento calido & ſicco, quod alioquin a morbo gallico requiratur; ſic habebitur ratio & huius, & febris. Quæ dicenda erant de morbo gallico, & de aliis quæ tota ſubſtantia nobis aduerſantur, habeant hunc terminum.

PARTIS

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Quartus.

IN QVO INVESTIGANTVR TVMORVM SPECIES omnes, & tractantur illi, qui fiunt á ſpiritu, vel à ſubſtantia ſolida; tum generatim illi quoque, qui ab humoribus, & numerantur, & in ſuas ſpecies diſtribuuntur.

De tumoribus præternaturam in vniuerſum. Cap. I.

EX rebus quæ coniunctæ cum aliis ſui generis traduntur, ſi quæ ſunt quæ ob copiam verborum ac ſententiarum quam poſtulant, adeo obruant reliquas, vt videantur intelligentia non poſſe teneri, eas vbi cum aliis contexuntur, oportet leuiter attingere, deinde vero ſeiunctas a perpetua tractatione vberius explicare; id quod ante & in febribus, & in illis morbis, qui tota ſubſtantia cum natura noſtra pugnant, obſeruauimus, & nunc obſeruabimus in tumoribus præternaturam, quos explicare inſtituimus. Inde autẽ ſumemus initiũ, quod ex morbis ad partes multiformes attinentibus, quidam [a] referũtur ad magnitudinem præternaturam vel auctam, vel imminutam, ita tamen vt hominem prohibeant fungi muneribus vitalitatis, nam vbi minor ſit noxa, quam vt hoc efficere poſſit, non habebitur in morbis, ſed in [b] ſymptomatibus. Fac adeo in corpore præternaturam magnitudinem augeri, vt actiones offendat, neceſſe eſt iam tumeat locus affectus. vnde eiuſmodi morbus a latinis appellatur tumor, a græcis, [c] ὄγκος, pertinet autem ad partes multiformes, quanquam non tument hæ niſi vbi augeantur ſimplices quibus continentur, nulla autem ſimplex ſubſtantia adeo dura eſt, vt ſicut alitur, non poſſit etiam augeri præter naturam, ita vt oſſibus quoque id vſu veniat: ſed maxime hoc experiuntur, quæ laxiores ſunt ac molliores: tument autem non ſolum externæ ſed etiam internæ, neque enim hæ conditione ſunt commodiore, aut aliquo pacto immunes, ſed quo molliores ſunt quam externæ, eo magis vitiis magnitudinis exponuntur, niſi ob præcipuum robur ab eiuſmodi iniuria defendantur, quemadmodum cor, quod eſt inter omnes partes præſtantiſſimum. [d] Spectat igitur tumor ad magnitudinem præternaturam auctam in partibus multiformibus, augetur autem in latitudinem & altitudinem, nam longitudo eorum quæ intumeſcunt, potius cõtrahitur quam augeatur: eſſentia ergo propoſiti morbi ad latitudinem, & altitudinem auctam ſpectat partium multiformium. At vbi materia quæ præternaturam adiicitur, calore, frigore, humore aut ſiccitate a moderatione recedat, adiungitur & alius morbus nempe immoderatiu temperationis, adiungitur item tertius, cum ea tanta eſt vt canales, qui iuxta ſunt, comprimat & aſtringat, atque hic pertinet ad canales clauſos; poſtremo ſi eadem continuum ſoluat, vel nimia multitudine diſtendendo, vel acrimonia erodendo, accedit & ſolutio continui, ita vt plures morbi poſſint cum magnitudine aucta copulari. Differentiæ in tumore in vniuerſum, præter illas quæ diuidunt genus in ſuas ſpecies, quas conſtituunt, multæ attenduntur, & illæ in vniuerſum quæ poſitæ ſunt, qua de morborum differentiis, quas proprie perſequemur in tumoribus qui fiunt ab humore. Cauſa quod eſt alterum præternaturam ad tumorem ſpectans, vel proxima eſt, vel remota; eſt autem & proxima, & continens cauſa tumoris, materia illa, [e] quæ præternaturam adiicitur, ſiue ſolida ſubſtantia ſit, ſiue humor, ſiue flatus, ac ſiue naturali ſimilis & tantum copia lædens, ſiue etiam qualitate aliena; cauſę remotę ſunt illę, quæ eiuſmodi materiam vel augent in corpore noſtro, vel concitant ad locum affectum. Reſtat ſymptoma ex tribus præternaturam, huiuſmodi plerũque eſt dolor cum ſenſu onerantium, pungentium, pulſantium, quanquam & ſine dolore etiam interdum partes noſtri corporis præternaturam tument. Ad ſymptomata refertur etiam color mutatus, vt rubor præternaturam, & liuor, tum durities, mollities, tenſio, laxitas: ſed varia hæc ſunt pro varia tumoris ſpecie, neque enim, vt tumoris cauſa continens ſcilicet materia redundans in omnibus eadem genere eſt, ita reperias commune ſymptoma, quod ad quemuis tumorem præternaturam referatur. Sed ſatis iam explicauimus tria præternaturam, morbos, cauſas, & ſymptomata ad tumores attinentia, pergamus ad ea quæ recognoſcenda ſunt in homine ægrotante. Vbi tumor præternaturam fit in partibus externis, cadit ſub ſenſum, & non ſolum ſub aſpectum, ſed etiam ſub tactum, cadunt etiam ſub ſenſum ſymptomata. Cauſa vero continens, hoc eſt materia licet ſenſum lateat, coniectura tamen colligitur ex cauſis, ex iuuantibus, ex effectis, vt ſupra indicauimus qua de ſignis cauſarum, & proprie materiæ redundantis. Si tumor occupet partes internas,

[a] Gal. de diff. morb. c. 9.
[b] G. l. de diff. ſymp. c. 1.
[c] G. l. de tu. prat. c. 1.
[d] Gal. l. 6. de vſu par. c. 7. & Ariſt. l. 3. de part. ani. cap. 4.
[e] Gal. l. de tau. mor. c. 8.

cum ſenſum lateat mente percipiendus eſt; ſigna exponentur in curatione membratim, vbi morbos ſingularum partium a capite ad pedes perſequemur. Differentiæ tumoris in vniuerſum eadem ratione cognoſcuntur, qua differentiæ morborum. Quod attinet ad præcognitionem futurorum, euentus in tumoribus præternaturam triplex expectari poteſt, cum vel diu maneant in eodem ſtatu, neque ſanentur, neque hominem interimant, quemadmodum duri illi quos ſcirrhos [a] appellant, vel hominem abſumant, ſeu magnitudine vt hydrops, ſeu prauitate vt cancer [b] vlceratus, vel ſanentur veluti pleri que ſolent. Sed quinam ex his tribus expectandus ſit euentus, patefaciet robur naturæ, [c] ſi cum robore morbi conferatur, nam vbi vtrumque videtur æquale, cenſebimus hominem in eodem ſtatu permanſurum; ſi ſuperet naturæ robur, iudicabimus hominem ſanandum, ſi morbi, [d] interiturum. Tempus ſalutis longius aut breuius erit pro exceſſu roboris naturæ vel morbi, id enim quod ſuperare debet, quanto validius erit, tanto celerius ſuperabit alterum, quanto minus validum, tanto tardius. Via ſalutis erit, cum materia tumorem faciens vel effluet, vel transferetur ad partem minus nobilem; ſed via interitus, quod vel ſua vi naturam opprimet, vel transferetur ad partem nobiliorem.

[a] Gal. l. 2. ad Gl. c. 4.
[b] Hip. & G. a aph. 8. com. 38.
[c] Gal. l. 4. de praſ. expulſ. c. 11.
[d] Gal. ibid.

Supereſt curatio, [e] quę & prouiſione cõtinetur, ne tumor augeatur, & remotione eius, quod iã præternaturam eſt: prouidebimus ne augeatur, ſi demus operam ne noua materia ſuperans contrahatur in corpore, neue ea quæ iam contracta eſt, concurrat ad locum affectum; remouebitur cauſa continens, hoc eſt detrahetur materia tumorem faciens illis auxiliis, quæ [f] ſupra expoſita ſunt, cum ageremus de curatione cauſarum, quæ item in ſequentibus exponentur, cum ſeorſum perſequemur omnes tumorum ſpecies. Differentiæ tumorum ſimilem poſtulant differentiam curationis, vt ſupra dictum eſt in differentiis morborum, & infra oſtendetur in differentiis tumorum, qui fiunt ab humore: ſed ſatis de genere pergamus ad ſpecies tumoris.

[e] Gal. l. 13. m. c. 2.
[f] Vid. l. 16. de cur. ge. par. 1.

Diuiſio tumorum præternaturam. Cap. II.

INVESTIGANTVR ſpecies diuidendo genus, quod variis differentiis diſtinguitur, late enim patet earum campus, ſed aliæ mutationem aliquam ſolummodo efficiunt, aliæ quibus maxime continetur eſſentia, [g] ſpeciem conſtituunt, depromuntur illæ ex variis locis, vt a quantitate, vnde alii tumores dicuntur magni, alii parui, a numero, vnde vel ſimplices ſunt vel multiplices, a loco, vnde externi vel interni, a tempore, vnde recentes vel vetuſti, tum incipientes, increſcentes, vigentes, aut inclinantes: ſed differentiæ quæ ſpecies tumorum conſtituunt, maxime ſumuntur a materia, qua continentur, neque enim materiam nunc intelligimus primam illam carentem omni qualitate, ex qua omnia expreſſa ſunt, ſed alteram iam qualitatibus affectam, ita vt non debeat mirum videri, ſi cum vario modo affecta ſit, varias efficiat morborum ſpecies, quod euidenter demonſtrari poteſt exemplo febrium, quarum [h] eſſentia hoc eſt calor cum in triplici genere materiæ verſari poſſit, tria quoque ipſarum genera reddit, nam aut verſatur in ſpiritibus, vnde oriuntur febres, quas quod vnius diei ſint, vocant diarias, aut in humoribus, vnde fiũt illæ febres quas vocant putres, quod humores a quibus naſcuntur putreſcant, aut in partibus ſolidis, vnde oriuntur quas hecticas vocant, & quod confirmatæ ſint, & quod habitum corporis occupent. Rurſus ipſis putribus totidẽ ſubiiciuntur ſpecies, [i] quot ſunt humores putreſcentes, a ſanguine putri effici illam diximus, quam ſynocham appellant, a pituita quotidianam, a bile flaua tertianam, ab atra quartanam. Eadem ratio eſt tumorum præternaturam, differentiæ enim quibus eorum ſpecies conſtituuntur, ſuppeditantur a materia [k] quæ vt in febribus accenditur, ita in tumoribus augetur præternaturam. Cæterum materia, qua ſecundum naturam continentur corpora noſtra, [l] aut ſpiritus eſt, aut humor, aut ſubſtantia ſolida, hæc continet, humor continetur, ſpiritus impetum facit, quæ ſignificantur ab Hippocrate [m] cum in libro de morbis vulgaribus ſcribit, continentia, contenta, impetum facientia: eidem triplici materiæ naturali reſpondet triplex alia, quæ præternaturam redundat; redundat enim interdum ſpiritus ſiue flatus, interdum humor, interdum ſubſtantia ſolida: hinc oriuntur tres primæ ſpecies tumorum, vnam efficit flatus, alteram humor, tertiam ſubſtantia ſolida, nec quicquam aliud eſt, quod æque tumorum formam varíet, & eorum curationem mutet, ac ſpecies materiæ ex qua conſtant: nam quantitas, numerus, locus, tempus, vt ante oſtenſum eſt, aliquam afferunt mutationem, non tamen variant formam, aut nouam ſpeciem conſtituunt, neque variant etiam formam curationis, ſed eadem forma ſeruata aliquod ſibi ſimile indicant, ac requirunt. Primæ igitur tumorum ſpecies ſint, quod alii proficiſcuntur a flatu, alii ab humore, alii a ſubſtantia ſolida. Illi quos excitat flatus, inflationes latine ἐμφυσήματα [n] græce nominantur. Illi qui fiunt a ſubſtantia ſolida, nullum proprium nomen inuenerunt, nam abſceſſus qui græce dicitur ἀπόστημα, non tantum continet ſubſtantiam ſolidam, ſed plerunque humorem veluti pus, aut alium ſeui, [o] melli, vel pulticulæ ſimilem: neque complectitur omnem tumorem a ſolida ſubſtantia ortum. Illi qui fiũt ab humoribus quam plurimi ſunt, nullo autem nomine ſignificantur proprie omnes, nam tumoris vocabulum nimis commune eſt, & illos etiam ſignificat, qui fiunt a flatu, vel a ſubſtantia ſolida, niſi dicamus vocabulum phyma vſurpari a græcis ad ſignificandos omnes tumores præternaturam, qui fiunt ab humoribus, quanquam potiſſimum ita appellantur, qui ſtirpium modo e cute quaſi e terra naſcuntur, ſine ictu, aut alia cauſa manifeſta, & proprie [p] inflammationes, quæ celerrime fiunt & in altum attolluntur: οἴδημα [q] vero proprie accipitur pro tumore a pituita: communiter vero pro omni tumore, ſed magis pro eo quem humor excitat; proprium autem nomen inuenerunt ſpecies illorum tumorũ, quos excitat humor, quę totidem ſunt, quot ſunt [r] ſpecies humorum, ſiue præternaturam, ſiue ſecundum naturam, ſeu ſimplicium, ſeu mixtorum; quæ cum plurimæ ſint, longiorem poſtulant tractationem, ad quam aggrediemur vbi eos abſoluerimus, qui fiunt a ſubſtantia ſolida, & qui a flatu, quod breue erit,

[g] Porphyr. c. de diff.
[h] G. l. 1. de diff. feb. c. 2.
[i] Vid. l. 3. de feb. c. 4.
[k] Gal. l. 13. m. c. 4. & l. 2. ad Glauc. c. 2.
[l] Gal. l. 11. m. c. 1. & l. 1. de diff. feb. c. 2.
[m] Hipp. l. 6. epid. 7.
[n] Gal. l. 14. met. c. 7.
[o] Gal. l. 14. met. c. 12. & l. 2. ad Gl. c. 7.
[p] Gal. l. 2. ad Gl. c. 2.
[q] Gal. l. 2. ad Gl. c. 3.
[r] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.

neque

neque enim diuiduntur in plures ſpecies, neque adeo variam curationem requirunt, vt illi qui fiunt ab humoribus.

De tumoribus præternaturam qui fiunt a ſubſtantia ſolida. CAP. III.

EXORDIAMVR ab illis, quos efficit ſubſtantia ſolida, ſiue ſimilis naturali, vt caro & adeps, ſiue omnino diſſimilis & aliena, vt illa quæ repetitur in abſceſſibus, [a] lapillos, carbones, oſſa, teſtas, pilos, & alia eiuſmodi repræſentans. Sed cum in abſceſſibus magna ex parte reperiatur humor veluti pus, commode exponentur, vbi illos tumores præternaturam perſequemur, qui excitantur ab humoribus, nunc eos explicabimus, quos efficit ſubſtantia ſolida ſimilis tamen naturali, vt caro vel adeps præternaturam aucta: augetur autem vel in toto corpore, vel in aliqua parte, redditur enim interdum totum [b] corpus tumidum, turgetq;, quod nimis carnoſum vel hebes fiat, interdum accidit tale incrementum vni parti duntaxat. Finge primum in vniuerſo corpore carnem vel adipem ita increſcere vt iam impediat vitæ munera, tūc motibus refertur ad magnitudinem [c] auctam, ſymptomata quæ ipſum conſequuntur, ad actiones læſas, & proprie ad ſenſum hebetem, & motum voluntarium imminutum, neque enim expeditus eſt, ſed cum tarditate quadam & cunctatione, & ſenſu quodam grauitatis. Cauſa proxima & continens eiuſmodi tumoris eſt caro ipſa vel adeps præternaturam aucta, remota vero illa, per quam increſcit, quæ duplex neceſſario eſt, efficiens & materia: duo enim maxime quæruntur in rerum natura, vnum quæ vis ſit, quæ quidque efficiat, alterum quæ materia, ex qua quæque res efficiatur. Vbi caro nimium increſcit, vis efficiens eſt natura [d] ipſa concoquens optime alimentum tam in ventriculo, & iecinore, quam in partibus ſolidis. Materiam ſuppeditant eſculenta & poculenta boni ſucci nimis multa, ſola autem materia hic præternaturā eſt, ſi quidem natura valida quæ alimenta conficit, maxima ſecundum naturam exiſtimatur, neq; tanquam res præternaturam corrigi vllo modo debet. Si nimium adeps increſcat, reddaturque corpus obeſum, non tantum multitudinem eſculentorū, & poculentorū cauſari oportet, ſed [e] temperationem quoq; corporis frigidiorem, quæ & parum abſumit, & concreſcere patitur partem ſanguinis tenuiorē, quo fit, vt adeps vltra modum augeatur. His ita cōſtitutis de morbo, ſymptomate, cauſis, ſequitur vt qua ratione recognoſci in homine debent, oſtendamus: Moles ipſa corporis præter naturam aucta, hoc eſt morbus propoſitus duplici ſenſu iudicatur, aſpectu videlicet, & tactu: ſymptoma, motus nimirum voluntarius læſus ſimiliter ſub ſenſum cadit, ſed cauſa proxima caro videlic. aut adeps cum includatur cute, ſenſum latet, quamobrem coniectura neceſſe eſt inueſtigetur, colligaturque ex cauſis, ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis: ex cauſis quidem, vt ex temperatione, quæ ſi vel moderata ſit, vel paulo calidior, carnem: ſi frigidior, adipem [f] vt efficit, ita etiam demonſtrat. Prodeſt vbi caro redundat, de cibo & potione aliquid detrahere, vbi adeps, calorem etiam corporis augere: nocent contraria. Sed effecta potiſſimum denunciant, ſit ne caro an adeps, nam grauitas & tarditas motus volūtarii licet vtrobique deprehendatur, tamē vbi caro increuit, iungitur cum virium robore, vbi adeps, non ita ſeruatur robur: tum ex qualitatibus corporis, cum carne color eſt rubicundus, & partes quæ tractantur magis ſolidæ ſentiuntur, contra laxiores cum adipe, colorque magis albidus aſpicitur. hoc pacto igitur internoſcere licet inter carnem & adipem, quæ diſtinctio vulgares etiam non latet, qui alios dicūt eſſe craſſos & carnoſos, alios pingues & obeſos. Quod attinet ad futurum euentum, tam carnoſi quam pingues redigi ad mediocritatem poſſunt, facilius tamen carnoſi, quibus ſatis eſt de alimento aliquid detrahere, & vehementius exerceri, aut multum fricari: docuit enim Hipp. [g] a multa frictione extenuari corpus: ſed pinguibus neceſſe eſt mutare etiam temperationem, & calidiorem efficere; eiuſmodi autem eſt via qua ſanantur. Quod ſpectat ad tēpus, vt difficilius, ita etiam tardius ſanantur obeſi, quam carnoſi. Ratio curandi vt in aliis morbis, ita in huc conſiſtit in operibus & inſtrumentis, opera ad ſolam cauſam dirigi debent, hac enim remota remouebitur ſimul & morbus & ſymptoma, cæterum vt in aliis morbis, qui a materia proficiſcuntur, ita & in hoc neceſſe eſt primo prohibere ne noua adiiciatur, deinde eam quæ iam addita eſt, remouere. Ne noua adiiciatur fiet, ſi eſculenta dentur & poculenta quantitate pauciora, & qualitate extenuantia, prohibent hæc communiter ne nimia carnis vel adipis copia increſcat, ſed proprie ne augeatur adeps fiet ſpectādo etiam ad temperationem corporis frigidam, quam calefaciemus partim victu, partim medicamētis, de quibus ſupra [h] locuti ſumus, qua de curatione temperationis immoderatæ: ſubſtantiam vero, quæ iam addita eſt & præter naturam redundat in vniuerſo corpore, abſumere oportet, ad quod opus efficiēdum vtemur & victu, & medicamentis idoneis; ſub victu continetur primo aer, qui debet eſſe calidus & ſiccus, hoc enim redduntur corpora gracilia, qualia [i] fere æſtate conſpiciuntur, tum eſculenta & poculenta & qualitate extenuantia, & quantitate pauca, nam niſi noua materia addatur, externa quæ iam adeſt ſatis minuetur a calore tam interno quam externo, hoc eſt aeris ambientis, qui famem perpeſſi ſunt, ex carnoſis & obeſis graciles fiunt, & tabent. Vigilia vero, motus, [k] atque animi perturbatio, quæ ſimiliter ad victum referuntur, adeo corpus abſumunt, vt euidenter gracile ipſum efficiant, quod euidentius etiam efficit nimia quantitas expulſorum. Medicamenta quæ ad hoc valent, ſiccandi vim habent, quod ſi cum ſiccitate calor iungatur, longe efficaciora erunt: commode intus ſumuntur theriace, tum ſales [l] theriaci, decoctum ligni guaiaci cum pane biſcocto, paſſulis, & amygdalis, ſeu piſtaciis eo modo quo docuimus exhibendum iis eſſe, qui lue gallica detineantur. Aquæ autē ſalis, ſulphuris, nitri aut aluminis vim habentes extenuāt corpus noſtrum non ſolum ſi intus dentur, ſed etiam ſi extrinſecus adhibeantur, eodem ſpectant etiam olea calida, digerentia, vt irinum, laureū, coſtinum, rutaceū, quibus ſi homo diutius vtatur, neceſſe eſt extenuetur. Quod ſi eiuſmodi ſubſtantia non in toto corpore, ſed in aliqua parte increſcat præternaturam, morbos ſimiliter pertinet ad magnitudinem auctam, veluti cum [m] in vlceribus caro excreſcit, aut cum aliquod membrum nimis

[a] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 7.
[b] Gal. l. de tumor. prat. natu cap. 1
[c] Gal. l. de diff. mor. c. 9.
[d] Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 9.
[e] Gal. l. 2. de temper. c. 4.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal. l. 3. de ſympt. cauſ. c. 25.
[h] Vid. l. 12. de cur. gen. c. 5. par. 1.
[i] Gal. l. 3. aph. com. 15.
[k] Gal. l. 7. meth. c. 6.
[l] Gal. 14. me. c. 15.
[m] Gal. l. de diff. mor. c. 9.

carnoſum atque obeſum redditur. Symptoma ſimiliter ad læſionem motus voluntarii refertur, cauſa proxima eſt materia, vt nimius cibus in ventriculo, vel alia ſubſtantia genita in corpore noſtro; remota vero cauſa eſt illa, per quam non ſolum contrahitur in corpore, ſed etiam adducitur ad locum affectum, qui vel per ſe nimis calidus ſit, vel nimium exerceatur: contrahitur ſuperans materia in corpore ob vim efficientem, & materiam, de quibus paulo ante locuti ſumus. In homine autem ægrotante deprehenditur ſenſu magnitudo aucta in partibus externis, quo deprehenditur etiam ſymptoma læſæ actionis, cauſa vt caro addita in vlcere non ſolum aſpectu, ſed etiam tactu indicatur; ſub cute autem ſi aut caro aut adeps includatur, conici debet ex ſignis illis, quæ proxime retulimus, cum redundat in vniuerſo corpore. Cibi multitudo cum ventrem tumefacit, vel ſenſu ægrotantis dignoſcitur. Quod attinet ad exitum futurum, facilius eſt curare eiuſmodi vitium in parte aliqua quam in toto. Ratio curandi eadem eſt quæ ante expoſita eſt, cum increuit in vniuerſo corpore, oportet enim primo prohibere ne noua increſcat, deinde abſumere eam, quæ iam aucta eſt præternaturam; prohibebimus ne increſcat, remouendo cauſas vt materiam, & efficientem, a quibus contrahitur in corpore, præterea calorem & exercitationem partis, a quo allicitur materia, ex qua increſcit. Vitium quod iam factum eſt, aufertur victu & medicamentis, abſumendo eiuſmodi ſubſtantiam ſuperantem, quemadmodum antea oſtendimus in vniuerſo corpore: ſed vbi caro in vlcere præternaturam excreſcat, poteſt chirurgia detrahi, ſatius tamen eſt vti medicamentis erodentibus, veteres [a] aſpergebant miſy aut chalcitidem. Recentiores vtuntur alumine vſto, ſeu æris rubigine, aut vnguento apoſtolico ad abſumendam carnem quæ præternaturam ſuperat in vlceribus. Fit alio modo tumor præternaturam a ſubſtantia ſolida, cum partes ſuo loco motæ in alienum veniunt, veluti cum oſſa luxantur, aut cum inteſtinum aut omentum deſcendit in ſcrotum, ſed hæc ſpectant ad morbos in ſitu.

[a] Gal. l. 3 me. c. 6 & l. 5 catagen.

De Inflatione ſeu tumore à flatu. Cap. IIII.

A Flatu excitari diximus tumorem illum, qui latine vocatur inflatio, græce vero ἐμφύσημα; [b] continetur autem modo in cauis magnis, vt in ventriculo, inteſtinis, ſub cute, ſub membrana, qua teguntur vel oſſa, vel muſculi, vel viſcera, ſub chordis in quas terminantur muſculi, in oculis, in lingua, in cole: interdum vero continetur in paruis foraminibus: ſed vbicunque verſetur morbus, pertinet ad magnitudinem auctam, cum qua ſæpe iungitur & ſolutio vnitatis, quam flatus diſtendendo affert, vnde ſequitur dolor tendentium ſenſum repræſentans, quod ſymptoma inflationem conſequitur, niſi laxa admodum pars fuerit inflata. Cauſa continens & proxima flatus eſt, ſeu ſpiritus craſſior, græce dicitur πνεῦμα φυσῶδες, conſtat enim ex humore & vapore quemadmodum aer, non quidem aquilonaris, ſed auſtralis. Duo autem neceſſe eſt concurrant, craſſitudo flatus, & denſitas loci; nam ſi hic rarior ſit, ille tenuior, non colligetur ſimul, ſed exhalabit. Cauſæ remotæ illæ ſunt, quæ flatum gignunt, materia videlicet, & efficiens: materiam [c] ſuppeditat humor craſſus veluti melancholicus, aut etiam glutinoſus veluti pituitoſus: quos ſuccos contrahi conſtat ex cibis & potionibus craſſis, duris, frigidis, quales ſupra [d] expoſuimus, cum ageremus de cauſis morborum, & proprie de flatu: Quod ſi humor perfecte coctus eſſet, non conuerteretur in flatum. Vis efficiens eſt calor [e] imbecillus, nam frigus non mouet, calor vehemens adeo diſſoluit, vt non efficiatur flatus. Ergo quemadmodum extra docet Ariſtoteles [f] excitari ventum, vbi nec nimius calor viget, nec nimium frigus, ita etiam in corpore noſtro fit flatus, vbi calor imbecillus eſt, veluti in malo corporis habitu, quem græci καχεξίαν appellant: duæ igitur cauſæ ad gignendum flatum videntur eſſe neceſſariæ, craſſitudo materiæ, & imbecillitas caloris; ſcire tamen licet interdum alterutram ſufficere, vbi validior ſit, nam ſi materia valde craſſa & glutinoſa fuerit, excitatur flatus, etiam ſi calor fuerit validus & non imbecillus, præterea ſi calor admodum imbecillus ſit, poteſt ex materia etiam non craſſa, quam non bene concoquit, flatum excitare. Sed cum conſtet ex ictu [g] inflationem fieri, videmus enim ſæpe inflari quæ contuſa ſunt, quæret quis, quo pacto in illis generetur flatus: profecto eadem duo quæ ante dicta ſunt, hic quoque cauſari oportet, imbecillitatem caloris, & craſſitudinem materiæ: redditur calor loci contuſi imbecillior, quod cum comprimatur atque adſtringatur, non facile admittat ſpiritum vitalem, quo potiſſimum calor continetur, adde quod ex ictu pars humoris tenuior exprimitur, reſtat craſſior, ex qua deinde gignitur flatus, quem minutatim diuiſum ſæpe deprehendimus in ſanguine, qui concreſcit in partibus contuſis. Expoſitis rebus præternaturam ad inflationem attinentibus, videndum eſt qua ratione recognoſci poſſint. Morbus quidem hoc eſt tumor deprehenditur aſpectu, tactu, dolor qui tendentium ſenſum repræſentat maxime ſub ſenſum cadit, ſed cauſa hoc eſt flatus incluſus ſiue in magnis cauis, ſiue in paruis foraminibus, cum ſenſum lateat, conici debet ex cauſis, ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis: neque enim vbi ſit tumor, ſenſui apparet materia a qua fit, ſit ne flatus an humor, an ſubſtantia ſolida: ſed internoſcitur primo ex cauſis, aliæ enim ſunt quæ humorem, aliæ, quæ ſubſtantiam ſolidam, aliæ quæ flatum contrahunt, vbi illæ duntaxat præceſſerint, quæ flatum contrahunt, debilitas ſcilic. caloris, & craſſitudo materiæ, cauſam tumoris eſſe flatum denunciant, præſertim vbi tumor celerrime excitatus fuit, vitia enim quæ a flatu fiunt vt celerrime [h] diſcutiuntur, ita etiam celerrime fiunt, quod non euenit his, quæ oriuntur ab humore vel a ſubſtantia ſolida. Quod ſpectat ad iuuãtia & nocẽtia, vbi flatus ſit, proſunt ea quę diſcutiendi vim habent; obſunt quę vel contrahendo materiã craſſam, vel minuendo calorem excitare flatum poſſunt. Reſtant effecta, ex actionibus læſis dolor tendẽtium ſenſum repræſentans ſine grauitate, proprie flatum indicat, nam tenſio, quæ humoris multitudinem ſequitur, cum grauitate coniungitur; ex his præterea quæ ſub diuerſos ſenſus cadunt a naturali ſtatu mutata in corpore ægrotantis, vbi flatus ſit, color cutis inflatæ idem eſt atq; aliarum partium:

[b] Gal. lib. 14. meth. c. 7.
[c] Gal. l. 1. pr. com. vlt.
[d] Vid. l. 7. de cur. gen. c. 8. p. 1.
[e] Gal. l. 14. meth. c. 7.
[f] Ariſtot. l. 2. meteo. & de vẽtis.
[g] Gal. l. 14. meth. cap. 7.
[h] Gal. l. de vig. trem. c. 5.

at humor cum tumorem efficit ſuperiectam cutem ſuo colore inficit, niſi admodum alte inſideat: præterea vbi flatus ſit, manet tenſa cutis, ita vt durior videatur, vbi humor non ita tenſa eſt: ſi proprie pituita adſit, cutis adeo laxa eſt vt prementium digitorum [a] veſtigia retineat. Quod attinet ad auditum, tumor qui oritur ab humore ictus nullum ſonum edit; ſed ille quem facit flatus, reſonat [b] tympani modo, quod maxime euenit cum venter inflatur flatu ſub peritonæo incluſo, quemadmodum in ea ſpecie hydropis quam propterea tympanitem [c] dicunt, maxime autem reſonat flatus, vbi in maioribus cauis contineatur. Habes de præſentibus, cognoſce de futuris. Euentus in inflatione expectari ſalubris poteſt, cum flatus non magno negocio diſcutiatur, ſiquādo autem homo ſub hydrope tympanite interit, id non tribuendum eſt inflationi ventris, ſed alteri morbo iecinoris ac ventriculi, vnde poſtea proficiſcitur inflatio. Tempus quo expectari ſalus debet, breue eſt, nam flatus (vt ante oſtenſum eſt) cito [d] gignitur & cito diſſipatur, ad celeritatem ſanationis plurimum confert raritas partis, nam tardius diſcutitur flatus ſub denſiori parte incluſus, vt ſub initiis aut finibus muſculorum. Via qua flatus diſcutitur, eſt digeſtio, quam efficit calor ſiue ex febre [e] ſuperueniente, ſiue arte comparatus. Opera quæ ad inflationem curandam requiruntur, partim prohibent ne augeatur, partim remouent iam factam. Ne augeatur remouere oportet cauſas ipſas flatus, [f] augendo calorem, qui cum debilis eſſet ipſum excitabat, & detrahendo materiam craſſam: augemus calorem victu & medicamentis, quæ fuſe ſupra [g] tractauimus, qua de curatione temperationis immoderatæ, auctus enim calor perfecte etiam concoquet materiam, quæ non amplius idonea erit ad flatum gignendū: hoc pacto igitur primum occurremus cauſæ efficienti. Sed quod ſpectat ad materiam hoc eſt ad humorem craſſum, duo neceſſaria ſunt, vnum ne rurſus contrahatur, alterum & præſentem vel educemus, vel corrigamus. Ne nouus humor contrahatur, fiet potiſſimum vitando cibos & potiones ex quibus gignitur, & de quibus ante locuti ſumus: ſi humor melācholicus iam contractus ſit, exhauriendus eſt vel ſecta vena, vel datis melanogogis, vbi tamen prius idoneis ſerapiis omnibus apertiſſimis paratus fuerit: ſi redundet pituita poterit partim extenuata atque inciſa cōcoqui, partim phlegmagogis exinaniri. Hoc igitur pacto efficiemus, ne vltra morbus increſcat. Alterum opus dirigitur ad morbum iam factum, hoc eſt ad inflationem, quæ curatur iuxta [h] ac alii tumores dempta cauſa continente, quam in inflatione diximus eſſe flatum: Hunc igitur exhaurire oportet, quod fiet vbi diſſipetur in tenues vapores, & pateant tenuia foramina cutis, vnde exhalet, duplex igitur opus hic neceſſarium eſt, digeſtio, & relaxatio. Quod ſi validus adſit dolor, & redundet in vniuerſo corpore ſanguis, aut alius humor, lenire præterea dolorem oportet, & vniuerſum corpus exinanire, tum repellentia affecto loco ſuperdare ne inflammetur. Inſtrumenta, quibus vtimur ad hæc præſtanda, debent non ſolum reſpondere operi efficiendo, ſed aptari etiam parti affectæ: digeritur flatus per calefacientia, [i] atque idcirco vbi ſuperueniat [k] febris, diſcuti ſolet: debent medicamenta digerentia cum calore habere adiunctam tenuitatem partium. Valet ad inflationem viſcerum oleum tenue, in quo decoctum ſit ſemen apii, petroſelini, fœniculi, aniſi, cumini, rutæ. Ad lienis inflationem ſuperimponimus ſulphur, ſed ad robur viſceri ſeruandum adiicimus etiam aliquid aluminis. Ad illum vero flatum, qui ſub cute aut membranis continetur, adhibetur ſpongia [l] noua lixiuio madens. Vbi diu neglecta ſit inflatio, & iam inueterauerit, vtemur oleo rutaceo, liliaceo, aniſino, vtemur & emplaſtro aliquo, quod valide digerat, vt ex calce, adipe taurina, pice ac reſina terebinthina, ſiue quod ex baccis lauri nuncupatur, & paſſim apud pharmacopolas paratum ſeruatur. Vehemens autem auxilium eſt ad flatum diſcutiendum, [m] cucurbitula admota cum multa flamma; defigitur autem ad flatum ventris commodiſſime ſuper vmbilicum, ſed vt flatus, qui diſcutitur, exitum habeat, relaxanda eſt cutis denſa, relaxant quæ moderate calida ſunt & humida, vtiliter inungitur oleum chamæmelinum, anethinum, vtiliter etiam perfunditur aqua in qua bullierit chamæmelum, lini ſemen, fœnugræcum, radix altheæ; dolor lenitur partim relaxantibus, aut [n] diſcutientibus iam dictis, partim concoquentibus ac mitigantibus vt cerato roſeo, aut œſypo lana ſuccida excepto, aut ſapa, quæ vbi non ſufficiant, vtendum eſt papaueris lachryma cum caſtoreo, vel compoſitione quæ ipſam accipiat, huiuſmodi eſt philonium, aut diaſpermaton, quemadmodum monſtrauimus in curatione doloris. At vbi veremur ne inflammatio ſuperueniat, neue humor aliquis concurrat ad locum affectum, partim exinanimus totum corpus aut dato cathartico, aut ſecta vena, partim adhibemus repellentia ſuper locum affectum, vt lactucam, aut ſolanum; ſed proceſſu temporis repellentibus admiſcemus digerentia, & tandem vtimur digerentibus duntaxat: valet initio perfuſio vini auſteri, quod deinde miſcetur cum aceto & lixiuio, ſed in fine perfunditur lixiuium vel ſolum, vel cum aceto, quibus vbi dolor perſeueret, adiicitur ſapa.

[a] Gal. l. 14. meth. c. 15.
[b] Gal. l. 14. meth. c. 7.
[c] Gal. 4 aph. tom. 11.
[d] Gal. lib. de trem. rig. c. 5.
[e] Hip. & G. 6 aph. 40. & l. 7 aph. 52.
[f] Gal. l. 14 m. cap. 7.
[g] Vid. l. 2. de tur. gen. c. 9. par. 3.
[h] Gal. l. 14. meth. c. 7.
[i] Gal. ibid.
[k] Hip. & G. 6 Aph. 40.
[l] Gal. 14 meth. c. 7.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibid.

De tumore quem in vniuerſum efficit humor. Cap. V.

TERTIVM genus tumoris fit ab humore; multas autem ſpecies ſub ſe complectitur, neque enim ad vnam refertur vt qui fit a flatu, agemus autem de ipſo primo generatim, deinde ſpeciatim, atque hoc pacto exponemus primo communia, deinde pergemus ad propria, eritque tractatio breuior, & clarior, omnia enim tradentur via cum ratione. Ordiemur a cognitione curandorum, declarantes morbum, cauſas, ſymptomata, primo abſolute, deinde oſtendentes qua ratione recognoſcantur in homine ægrotante. Sumamus initium a morbo, hoc eſt ab eo tumore præter naturam, quem humor excitat: Hic vt [o] in ſuperioribus oſtenſum eſt, non inuenit proprium nomen, ſed communi illo appellatur, quo ſignificatur & ille quem flatus excitat, & ille quem ſubſtantia ſolida; ſed ſpecies eorū tumorum, qui ab humore oriuntur, ſingulæ ſuum [p] nomen inuenerunt; eſſentia communiter omnium refertur ad magnitudinem auctam præter naturam in partibus multiformibus, cui tamen accedunt & alii morbi, ac primo inæqualis immoderatio temperationis, nam humor,

[o] Supra in hoc l. c. 2.
[p] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.

qui in parte tumida præter naturam verſatur, quam habet qualitatem illi impertit, vt ſanguis calidam & humidam, pituita frigidam & humidam, flaua bilis calidam & ſiccam, humor melancholicus frigidam & ſiccam: ſed cum immoderata hæc qualitas, quam affecta pars accipit ab humore, quem præter naturam continet, differat ab ea quam naturaliter habebat, fit neceſſario immoderata temperatio inæqualis, quæ proxime attinet ad partes ſimplices, [a] & propterea has ad multiformes. Accedit & tertius morbus communis tam ſimplicium partium quam multiformium, nimirum vnitatis ſolutio ſiue obſcura, ſiue euidens, quemadmodum vbi pars tumida exulceratur, aut ſuppurat, ſed tunc humor rodendo ſinuat, atque exulcerat: Quod ſi mitior ſit, non ita aperte vnitatem ſoluit, quamuis ob multitudinem cum contineri in paruis foraminibus nequeat, aliquo pacto ipſam ſoluat. His omnibus morbis alius accedit, quod caua, canales, aut parua foramina clauduntur, partim compreſſa & adſtricta, partim obſtructa a multitudine materiæ, ſed hic [b] morbus proprie refertur ad partes multiformes. Cauſa propoſiti tumoris aut proxima eſt, aut remota; quæ proxima eſt, aut eſt fuſio humoris, qui prius concretus erat, vnde pars ex maiori mole attollitur, aut eſt nouus humor, qui præter naturam verſatur in loco: non poteſt eſſe fuſio, nam neque magnum efficeret tumorem, neque permanentem, ſtatim enim refrigeratus deſideret, quod tamen non euenit; quamobrem fatendum eſt proximam & continentem cauſam eſſe humorem, qui præter naturam continetur in loco turgente, ſiue ſit naturalis vt ſanguis, pituita, flaua vel [c] atra bilis, aut aquoſus humor, ſiue præter naturam vt pus & ſanies, ſiue medius veluti multa potio in ventriculo; quæ naturalis eſt vbi moderate, ſed præter naturam vbi immoderate ſumpta fuerit, ita vt tumorem faciat: poteſt etiam humor qui genere naturalis eſt, effici præter naturam, non ſolum vbi copioſus eſt, ſed & vbi corruptus, veluti ſanguis in Ecchymomate, aut bilis vſta, aut quiuis ſuccus aliquo modo putreſcens: Huiuſmodi igitur eſt proxima & continens cauſa propoſiti tumoris. Remotas inueniemus ſi modum reperiamus, quo ab humore tumor excitatur: hunc duplicem [d] eſſe conſtat, cum vel paulatim cogatur, vel repente aliunde influat: cogitur paulatim humor, vel quod craſſus, aut etiam glutinoſus ſit, ita vt non facile euadat, vel quod facultas ſiue concoquens ſiue expellens imbecilla ſit, ita vt neque hæc queat detrudere, quod naturaliter ſuperat, neque illa concoquere quod concoquẽdum eſt, vel quod non pateat exitus his quæ exire debent, ſed interclusa ſint caua ſiue parua, ſiue magna. Humor craſſus & glutinoſus gignitur ex materia cibi & potionis ſimili, quo confert etiam immoderata temperatio calida vel frigida, tanquam vis efficiens: hæc enim quod ſuperat, aut cogit, aut ſiccando craſſum reddit. Imbecillitas facultatis tam expellentis, quam concoquentis, ſequitur temperationem immoderatam quamlibet. Clauduntur caua, vt parua foramina, & canales, partim obſtructa a materia multa, craſſa, & glutinoſa, partim adſtricta & compreſſa: propter autem parua foramina cutis denſa fiunt vi frigoris, quemadmodum hyeme, vnde quod ſuperat, & educi deberet, paulatim retinetur. At influit humor ad aliquem locum repente, cum vel aliunde [e] transmittitur, vel ab ipſo attrahitur. Vbi transmittitur, neceſſe eſt etiam recipiatur, ita vt duæ partes concurrant, illa quæ transmittit, & illa quæ recipit, pars transmittens naturalem habet vim expultricem, qua quod moleſtum eſt detrudit ad alias partes, quæ ſi imbecilliores [f] fuerint admittunt, quod a validiore detruditur, vbi autem pateat exitus, effluit quod detruditur, vbi nõ pateat, retinetur in loco, in quo recipitur, atque ibi tumorem excitat, ſi non plus redundet, quam naturaliter debeat, natura ſatis exitũ molita eſt, eo enim maxime ſpectauit, vt ſanitas ſingularum partium conſeruaretur, quod cũ fieri nequeat, niſi detrudantur quæ aſſidue ſuperant, parauit canales, & oſtia, vnde id tranſiret atque expelleretur, quæ ſufficiunt cum homo praua victus ratione vtitur, vnde retinetur quod influit, & tumorẽ facit præter naturam; iam vero quod moleſtum eſt, aut nimia copia aut qualitate nocet, & ita expultricem excitat ad detrudendum, cæterum calor repente ſuperueniens humorem fundit, qui nõ quatenus fuſus eſt, tumorem facit in loco, in quo continetur (vt ante oſtenſum eſt) ſed quatenus moleſtior eſt quam ante, quod & aliquo modo diſtendat, & ferueat; quo fit vt expellatur a validiori parte ad imbecilliorem, vt ad cutem: quamobrem vere humores qui hyeme collecti erant funduntur, & ad cutem [g] tranſmiſſi puſtulas excitant, id quod etiã euenit, vbi corpora illa in quibus praui ſucci redundant, exercentur, præſertim ſi naturaliter fuerint calida & humida, hæc enim maxime fluxioni ſunt opportuna; transferunt enim partes [h] validiores, quod moleſtum eſt facile ad alias in eiuſmodi corporibus, vbi humorum copia eſt, & a calore funditur, expelluntur interdum humores morbum facientes ab internis partibus ad externas, tumoreſque faciunt, quos dicunt ἀποστήματα. Cæterum pars accipiens imbecillior eſt, vel potius maxime imbecilla, ſi quidem quæ validæ ſunt, non ſolum non admittunt, quod noxium aliunde transfertur, ſed ſi quid tale habent, expellunt. Imbecillitas partium aut ſimul oritur cum ipſis in vtero, aut poſtea ſuperuenit: partes illæ quæ vel vſum [i] duntaxat præbent, vel non funguntur præſtantiori aliquo munere fiunt a natura imbecilliores, vnde facile accipiunt, quod ab aliis reiicitur, etiam ſine vlla vlceris aut doloris occaſione, tum ſine magna plenitudine aut prauitate ſuccorum, quemadmodum cutis quæ ſolummodo nata eſt ad tegendum, quemadmodum & glandulæ illæ, quæ fulciunt vaſa ne abrumpantur, cum diuiduntur in plura ac minora; habent hæ ex quatuor naturalibus facultatibus miniſtris, attrahentem, retinentem, expellẽtem multo imbecilliorem, concoquentẽ vero non multo quã cæteræ partes, vnde facile admittunt [k] quod influit, interdum etiam intercipiunt quod trahitur a parte dolente; cum pes propter vlcus dolet, intumeſcunt glandulæ in inguine; cum brachium in ala, cum caput in ceruice. Ex morbo etiam oritur imbecillitas partium, præſertim ex temperatione immoderata, qua laborantes partes etſi naturaliter fuerint validæ, fiunt imbecillæ, adeo vt admittant, quod influit, & intumeſcant: ſed confert etiam ad accipiendum ſubſtantia [l] laxa, amplitudo canalium, ſitus inferior, ſiquidem in partibus laxioribus, in inferiori ſede collocatis, & ad quas pertineant ampliores canales, prompte admittitur quod transfertur, quemadmodum in pulmone quod a capite deſtillat. His ita conſtitutis de partib. trãſ-

mittentibus

[a] *G. l. de diff. morb. c. 5.*
[b] *G. l. de diff. morb. c. 7.*
[c] *Gal. l. 13. meth. c. 14.*
[d] *Gal. l. 2. de diff. feb. c. 6.*
[e] *Gal. ibi. & l. 13. met. c. 4.*
[f] *Gal. lo. di. & l. de cauſ. morb. c. 6.*
[g] *G. l. 3. aph. com. 20.*
[h] *G. l. de cau. morb. c. 6.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *Gal. l. 13. m. cap. 5.*
[l] *G. l. de diff. feb. c. 11. & l. de cau. mor. cap. 6.*

mittentibus,atque accipientibus,hoc eſt de cauſa cur humor fluat ad locum affectum, accedamus ad eandem explicandam cur attrahatur. Diximus enim fluxionem fieri,quod materia vel tranſmittatur,vel attrahatur. Attractionis cauſæ duæ nobis ſeſe offerunt [a] calor & dolor,partes enim quæ præter naturam calefactæ ſunt aut dolent,attrahunt primo à vicinis partibus, deinde etiam ab aliis humores, & implentur ac tument, etiam ſi moderata ſit ſuccorum copia in vniuerſo corpore, quanquam multo magis ſi ea magna fuerit:ad partes calefactas voluit Aſclepiades confluere,Galenus vero attrahi humores:calefiunt autem à ſole,ab igne,à calidis medicamentis ſuperimpoſitis,à putredine,ſucci enim qui præter naturam in aliqua parte verſantur,obſtruentes ſibi ipſis putredinem afferunt, vnde inflammantur partes & inflammatæ ſuccos aliunde attrahunt, quamobrem vbi viſcera valde inflammentur,extremæ partes frigent,quod [b] calor inflammationis cucurbitulæ modo ad ſe alliciat ex vniuerſo corpore ſanguinem ac ſpiritus:calefiunt etiam partes noſtri corporis ex motu,videmus enim ſæpe vlceratas partes ab inflammatione defendi, quæ vbi vehementius exerceantur in inflammationem incidunt ac tument. Dolor per ſe nullam vim habet alliciendi, ſed natura ipſa partis dolentis implet ipſam ſpiritu & ſanguine,quibus vtitur quaſi militibus ad hoſtes depellendos;aggreſſa enim ad depellendum dolorem,cum non ſuccedit,maiori conatu rurſus idem agitur,atq; implet locum dolentem ſpiritu & ſanguine,exprimit enim alias partes,& ad dolentem cõuertitur, quo fit,vt nihil magis videatur fluxionem mouere quam dolor. Vulnera quæ nõ dolent,non inflammantur,neq; turgent,at partes omnes dolentes,fractæ,luxatæ,aut quouis modo læſæ ac violatæ in tumorem aſſurgunt,& tanto maiorem,quanto dolor fuerit grauior. Cauſæ tumorum tam proximę,quam remotæ iam explicatæ ſunt. Diſtinguitur tumor propoſitus compluribus differentiis, quorum aliæ conſtituunt ſpeciem,aliæ mutationem aliquam afferunt in iam conſtituta; differentia conſtituens ducitur à ſpecie humoris,ante [c] enim oſtenſum eſt diuerſa genera, diuerſaſq; ſpecies tumorum proficiſci à materia genere vel ſpecie diuerſa,vnde tria prima genera tumorum oriri diximus, à ſubſtantia ſolida,à flatu,ab humore; ſimiliter ſpecies illorum tumorum, quos excitat humor, conſtituunt differentiæ humorum,ſed has perſequemur vbi genus in vniuerſum abſoluerimus,cui nunc tribuemus cæteras differentias,quæ in quauis eius ſpecie afferre mutationem aliquam videntur. Sumuntur autem in hoc,vt in cæteris morbis [d] oſtenſum eſt,à ſubiecto,à modo quo forma verſatur in ſubiecto,à conſequentibus formam in ſubiecto,à cauſis vel ab effectis. Omittemus illas nunc, quæ depromuntur vel à ſubiecto,vel à modo quo forma in ipſo verſatur, neque enim ita videntur ad curationem huius tumoris pertinere,vt cæteræ quæ ducuntur à conſequentibus formam in ſubiecto,vel à cauſis,vel ab effectis. Conſequuntur autem formam in ſubiecto quantitas, numerus,locus,motus,tempus. Ex quantitate ſuppetunt differentiæ,quod alij tumores magni ſunt,vt inflammationes & eryſipelata,alij parui vt puſtulæ;à numero quod tumor vel vnus eſt vel multiplex, præterea vel vlceratus,[e] vel ſine vlcere manifeſto;à loco,quod aut verſatur in toto corpore,velut hydropis ſpecies, quam vocant ἀνασάρκα,aut in parte,ſiue interna ſiue externa, ſiue in ſuperficie, ſiue altius in hac aut illa;à motu,quod vel celeriter fit & concoquitur,vel tarde;à tempore, quod recens aut vetuſtus eſt, tum incipiens,increſcens,vigens,aut inclinans. A cauſa proxima,vt à materia cocta vel cruda, retenta vel effluente,miti vel praua,exquiſita vel ſpuria,vnde alius tumor dicitur crudus, alius coctus, alius humidus,alius ſiccus,alius mitis,alius prauus,alius exquiſitus,alius ſpurius; à cauſa vero remota, quod paulatim cogitur,vel fit ex influente materia ſiue ob multitudinem,ſiue [f] occaſione vlceris,vt cum inflammantur glandulæ,ſiue ob ictum & dolorem. Poſtremo ab effectis,quod figura aut plana eſt,vt in tumoribus latis,aut acuta,vt in his quæ magis attolluntur: tum quod dolor vel prurigo adeſt aut abeſt: huiuſmodi igitur ſunt differentiæ illorum tumorum,qui ab humoribus oriuntur. Sed cum pluribus diſtingui differentiis tumores oſtenderimus, harum quoque inueſtigare cauſas oportet,de quibus in vniuerſum ſcire licet eaſdem cauſas eſſe differentiarum, quæ ſunt tumorum, tantum aſſumunt ſimilem differentiam, ſiquidem differentia cauſæ ſimilem affert differentiam effectui,non tamen expreſſa ſemper ſimilitudo eſt,ſed interdum latet atque inuoluta eſt, quam vbi aperias atque euoluas,comperies differentias tumorum oriri a ſimili differentia cauſarum, hoc eſt humorum,à quibus proficiſcuntur proxime, deinde etiam earum à quibus humores aut gignuntur, aut impelluntur ad affectum locum,ſicuti tumor acutus & pruriens ab humore calido, latus & ſine prurigine à frigido oritur,qui latenter ſimilem habet differentiam, quatenus poteſt talem excitare tumorem. Tertium præter naturam,quod in tumoribus attenditur, qui ab humore proficiſcuntur, ſymptoma eſt,vix autem aliquod reperias,quod commune ſit omnium, ſiquidem actiones læſæ variæ ſunt, prout tumor varias occupat partes, dolor autem, qui pleroſque tumores & ob diſtentionem,& ob immoderatam temperationem conſequi videtur, nullus ſentitur in tumore vel duro, quem σκίῤῥον,vel laxo quem οἴδημα Græci appellant. Pulſus item [g] durus in aliis tumoribus apparet, in tumore laxo mollior. Ex affectibus ſimiliter & qualitatibus corporis,quamuis tenitantur fere partes omnes, quæ ab humore in tumorem aſſurgunt,laxiores illæ fiũt, in quibus pituita tumorẽ laxum excitauit,plus enim laxat quod humida ſit,quam tendat quod multa; febris vero cum illis ſolum tumoribus iungitur,qui oriuntur ab humore calido vel putreſcente. Color mutatur in cute,vbi tumores ad ſuperficiem pertineant,efficitur enim tunc cutis illius coloris, cuius [h] eſt humor, vt ſanguis, pituita, flaua vel atra bilis,à quo oritur. Quod ſpectat ad ea, quæ detrudũtur,nihil perpetuũ eſt, nam tenuis ſanies principio,deinde humor coctus tantũ effluit;vbi tumor fiat ab humore non nimis craſſo aut glutinoſo,verſeturq; in parte, quæ patentem exitum habeat,aut tegatur velamento rariore & non denſo,cuiuſmodi cutis eſt. Expoſitis rebus præter naturam ad propoſitos tumores in vniuerſum attinentibus,ſequitur vt ad ea,quæ in homine ægrotante cognoſcẽda ſunt,pergamus; omiſſis autem præteritis,agemus primo de præſentibus,deinde trãſibimus ad futura. Ex præſentibus ſymptomata, quæ proxime expoſuimus,ſenſu deprehenduntur ſiue medici ſiue ægrotãtis;morbus hoc eſt tumor

[a] *Gal. locis dictis & 13. meth c.4.*

[b] *Galen. l 2. progn. com. 40 & 7. aphor. com. 1.*

[c] *In hoc l. c. 4.*

[d] *Vide l. 4. de cur. gen. c. 1. par. 2.*

[e] *Gal. l. 6. aph. com. 38.*

[f] *Galen l. 13. meth c. 5.*

[g] *Gal. l 4. de cauſ. pulſ. c. 7.*

[h] *Gal. l. 1. aphor. com 2. & l. 4. aph. com. 1.*

ipſe in partibus, quæ ſub ſenſum cadunt, aſpectu & tactu iudicatur, in his vero quæ abditæ ſunt, dignoſcitur ex cauſis, ex iuuantibus, ex effectis, quæ tractatio pertinet ad curationem membratim. Differentiæ tumorum, qui ſub ſenſum cadunt, ſenſu quoq; deprehenduntur; abditorum vero conijci debent ex ſignis tumorem monſtrantibus, proprie autem incipiens [a] tumor ex mole, ac ſymptomatibus incipientibus, & ex his quæ exeunt pauca, tenuia, cruda; increſcens ex mole ac ſymptomatibus auctis, ex materia exeunte, quæ copioſior eſt, & euidenter cōcoquitur; vigens ex mole & ſymptomatibus, quæ ad ſummum peruenerunt, & materia quæ exit pene cocta: inclinans, ex mole ac ſymptomatibus imminutis, & ex his quæ exeunt, iam perfecte coctis. Cauſa reſtat, humor videlicet, qui tumorem excitat, qualis hic ſit in vnaquaque ſpecie tumoris, in ſequentibus oſtendemus, in vniuerſum autem nunc ſatis eſt, ſi diſtinguatur humor ab alijs cauſis tumorem excitantibus, à flatu videlicet, & à ſubſtantia ſolida; diſcernetur autem ex cauſis, ex iuuantibus & nocētibus, ex effectis, quę diuerſa ſunt pro diuerſa materia, nam (vt ante docuimus) flatum monſtrat tanquam cauſa imbecillitas caloris, & craſſitudo humoris; ſubſtantiam vero ſolidiorem, & craſſitudo humoris, & calor vehementer ſiccans: neutra cauſa efficit aut monſtrat humorem, ſed materia externa ciborum & potionum, & diuerſa temperies viſcerum pro diuerſo humore. Præterea iuuant ſtatim vbi flatus ſit, quæ ipſum diſcutiunt, nocent quæ ipſum augent, ſed vbi ſubſtantia ſolida eſt, iuuant, quæ ipſam diſſoluunt vel educunt, nocent, quæ eandem augent. At vbi tumor ab humore proficiſcatur, non ita iuuant diſcutientia, neque ita nocent quæ flatum gignunt, neque etiam ita iuuant quæ cauſas auferant gignentes ſubſtantiam ſolidam, aut quæ iam præſentem extrahunt, neque ita nocent contraria. Ex effectis tandem licebit internoſcere humorem à flatu, & ſubſtantia ſolida; ſentitur enim grauitas ſub humore tendente, ſub flatu leuitas; durities vero quam præſefert ſubſtantia ſolida, longe minor eſt, quam illa quæ ſentitur in tumore etiam duro, quem humor facit. Adde quod ſubſtantia illa ſolida videtur ſeparata à parte, in qua continetur, quod non euenit tumori qui durum tumorem efficit, ita vt non ſit difficile diſtinguere humorem à flatu, & ſubſtātia ſolida faciente tumorem. Ex futuris in propoſito tumore in vniuerſum, tria ſpectabimus, euētum, tempus, & viam, quorum præſagitio in quolibet [b] morbo potiſſimum deſideratur. Euētus triplex expectari poteſt, ſalubris, pernicioſus, & neuter, videmus enim alios tumores ſanari, alios hominem interimere, alios diu manere quales ſunt, ita vt neque ſanetur homo, neque moreatur; ſed qualem euentum expectare oporteat, intelligemus ex cauſis, [c] ex robore nimirum naturæ & morbi, nā ſi natura adeo valida appareat, vt ſuperare morbum poſſit, ſpectabitur ſalus, contra timebitur interitus, vbi morbus ſuperaturus naturam videatur; quod ſi neque natura morbus, neque morbus naturam ſuperare poſſit, tumor in eodem ſtatu manebit, quemadmodum durus ille [d] ſolet (quem σκίῤῥον appellant) vbi iam confirmatus eſt: ſed vtrum maius ſit naturæ an morbi robur, intelligemus ex ipſa eſſentia tumoris, ex cauſis, ex iuuantibus & nocentibus, ex effectis: cum eſſentia attendes ſimul differentias, & eas potiſſimum, quæ ad magnitudinem & locū pertinent, maior tumor & in loco præſtantiore, maius demonſtrat morbi robur, & ideo magis periculoſus eſt; ex contrario qui minor eſt, & locum vilem occupat, minus. Sed quam vim habeat tumor in vnaquaque partium internarum, declarabimus cum perſequemur curationem membratim. Nunc quod ſpectat ad externas partes, cum non ſint præcipuæ, tumor qui in eis verſatur, non poteſt ratione loci maius morbi robur, quā naturæ indicare. At declaratur hoc quale ſit, potiſſimum ex cauſa ipſa continente, ex humore videlicet, à quo tumor excitatur, qui vbi calidus ſit & tenuis, vel non craſſus, minus monſtrat morbi robur, ſed maius vbi frigidus ſit & craſſus; minus item vbi mitis, maius vbi prauus, quamobrem leuior eſt tumor qui fit à ſanguine aut pituita, quam qui à flaua, vel atra bile; huc ſpectant, quæ tradita ſunt de tumoribus mollibus & duris, molles boni ſunt, quod fiunt à calidioribus & tenuioribus ſuccis, contra duri, mali, quod oriantur à craſſis & frigidis, quare hi lati ſunt, illi altius attolluntur à cute. Aliæ cauſæ eatenus morbi robur maius, vel minus quam naturæ oſtendunt, quatenus referuntur ad proximam & continentem, neque refert ſuccedat ne tumor alijs morbis partium internarum, quorum materiam natura ad exteriores partes detruſerit, an ſtatim ab initio oriantur, eadem enim eſt ratio vbi factus eſt, quod ſpectat ad ſignificandum robur naturæ, vel morbi. Ea vero quæ prodeſſe parum ſolent, ſi plurimum proſint, & ea quæ multum obeſſe, ſi parum obſint, monſtrant propoſiti morbi hoc eſt tumoris robur imbecillius, quam naturæ, ſed validius vbi contrario modo ſe habeant. Ex effectis tandem conijcitur maius vel minus morbi robur, quam naturæ in hunc modum; nam ex actionibus læſis, dolor magnus; ex qualitatibus corporis, color liuidus aut ater; ex iis quæ excernuntur, ſanies cruda, fœtida, denunciant maius morbi robur; ſicuti minus, dolor paruus, color parum à naturali mutatus, aut rubicundus, quod detruditur coctum, & fœtoris expers: hoc pacto igitur eſſentia tumoris, cauſæ, iuuantia ac nocentia, effecta denunciando maius morbi robur, periculum portendunt. minus vero euentum ſalubrem. Omnia hæc indicia, vt monſtrant maius vel minus robur morbi quam naturæ, aut æquale, & propterea euentum futurum, ita etiam [e] conferunt ad prædicendum modum euentus futuri, qui diuerſus eſt expectandus prout & euentus. adeo vt qui modum ſeu viam euentus præcognoſcere poteſt, poſſit ſæpe inde futurum præſagire. Ex tumoribus igitur alij repente euaneſcunt, alij diutius permanent, repente euaneſcunt, cum vel recurrunt ab externis partibus ad internas humores illi, à quibus excitantur, vel reuertuntur ad vicinas partes, & retro commeant ad ignobilia loca, vnde venerunt, hi ſalubrem euentum, illi pernicioſum demonſtrant; tumores vero qui non repente euaneſcunt ſed permanent, aut digeruntur, aut coquuntur, & ſuppurantur, aut putreſcunt, aut duri euadunt. Optime agitur cum ægrotante, vbi diſcutiuntur, ita vt humor à calore partim interno partim externo digeratur, bene etiā agitur, cum humor coquitur, & in pus vertitur, nam tunc etiam ſalutem expectare licet, prę ſertim vbi totus humor æqualiter ſuppuret, neq; aliquæ partes relinquantur crudæ, atq; vbi qui plurimum à cute tumor [f] attollitur, deorſum vergat, nam ſic cum aperitur, datur exitus puri, quod exire debet album, [g] æquale,

ſine

[a] *Gal. l. 1. de cauſ. pulſ. c. 7.*

[b] *Gal. l. 4. de præſa. expul. c. 11.*

[c] *Gal. ibid. & l. de conſti. art. c. 18.*

[d] *Gal. l. 2. ad Glauc. l. 4.*

[e] *Gal. l. 4. de præſag. pulſ. c. 12.*

[f] *Gal. 2. prognoſt. com. 40*

[g] *Gal. ibid. com. 42.*

ſine fœtore, quod enim tale eſt, ſuperari modũ à natura denunciat, quod contrariũ eſt, naturã à morbo: fit aũt pus à calore medio [a] inter naturalem & præter naturã, nam & ipſum mediũ eſt, neq; enim naturale eſt, vt alimentũ, neq; omnino prętérnaturã, vt ſanies putris: alia via euentus eſt, cum humor tumorẽ faciens non vincitur à natura, ſed ipſa ſuperarut, & quaſi in cadauerę nec concoquit, nec corrigere ipſum molitur, vnde putreſcit, fitq; primo gangræna, & tandem interitus partis, quem Græci [b] σφάκελον vocant, ſtrangulatur enim calor innatus, & tunc niſi præcidatur emortua pars, aliç afficiuntur, ita vt ſequatur neceſſario interitus, quod ex toto natura ſupereretur à morbo: vbi pars nondũ emortua eſt, periculoſus eſt affectus, non tamen ex toto pernicioſus. Terminatur aliquando tumor ad duritiem quandã inſanabilem, cũ ſc. [c] tenues partes humoris, à quo oritur, ſub validiſſimis præſidiis aut repellnntur, aut digeruntur, & reſtant craſſæ, quæ locũ reddunt valde durũ, ita vt vix aut ne vix quidẽ poſtea ſanari poſſit, ſed in eodẽ ſtatu maneat. Si quis ergo prçuiderit viã euẽtus, poterit ipſum quoq; euentum futurũ præn oſcere, nã ſi vel retro cõmeet ad partes vnde venit, vel digeratur, vel vertatur in pus humor, expectare ſalutẽ oportebit; interitũ vero, ſi aut recurrat ad nobiliores & interiores partes aut putreſcat: ſed ſi detractis partibus tenuioribus reſtẽt craſſiores cũ duritie, iudicabimus tumorẽ in eodẽ ſtatu permanſurũ. [d] Indicia vero, quibus vnuſquiſq; ex prædictis modis futuri euentus denunciatur, paulo poſt ſubiiciemus, cũ agemus de via, nã nunc de tẽpore agendũ eſt; põt ergo euentus ſiue ſalubris ſiue pernicioſus futurus ſit, poſt breue, & poſt longũ tẽpus ſequi, diſcernitur aũt ex [e] robore ſuperantis naturæ ſiue morbi, vel multo vel paulo maiore: nã ſi natura validior ſit morbo, ita vt expectetur ſalus, ſiquidem multo validior ſit, poſt breue tempus, ſi paulo poſt longum expectanda eſt; ſimiliter cũ morbus ſuperaturus naturam videtur, ita vt timẽdus ſit interitus, ſi multo validior ſit, cito ſequetur; ſi paulo, tardius. Ad robur naturæ præter eſſentiam, qua continetur, cõfert humor tenuis, calidus, coctus, aut certe nõ crudus, locus laxior, aer calidus, ſiue ob anni tempus, ſiue ob præſentem cęli ſtatum, ſiue ob regionem; nam humor crudus, craſſus, frigidus, & præſertim melancholicus, qui vix detrudi aut cõcoqui poteſt, locus denſus, aer frigidus reddit naturę robur imbecillius. Quod ſpectat ad robur morbi, ſanies quanto deterior eſt, gangręna quanto maior, tanto validius morbi robur denunciat, & interitũ tanto celerius futurũ. Via euentus ex iiſdem [f] ſignis deprehenditur, ex quibus & euentus, ex natura videlicet, ac morbo vna cũ ſuis cauſis ac ſymptomatibus, ſi repẽte euaneſcat tumor, quod recurrant humores ad partes internas ac prçſtantes, ſuperueniet deterior febris, ſuperuenient ſymptomata propria illius partis, ad quã humor transferetur: ſi euaneſcat, quod retro cõmeet humor ad partes ignobiles vnde venit, nihil tale ſequetur, ſed leuabitur ægrotans. Præcognoſces diſcutiendum tumorẽ, vbi humor non multus ſit ſed paucus, non frigidus ſed calidus, nõ craſſus ſed tenuis, cutis item non ſit denſa, ſed mollis & laxa, aer nõ frigidus ſed calidus. ſed iamiã digeri intelliges, vbi & ipſum imminui cernes, & ægrotantem minus affligi; ſuppuraturũ tumorem colliges ex magnitudine, calore, & duritie ipſius, ex parte corporis quã occupat calidiore, ex ſuccis à quibus oritur, non craſſis & frigidis, ſed tenuibus & calidis: iã fieri pus intelliges ex ſuperueniẽte horrore, ex pulſu moleſto, ex grauiore [g] dolore, ex febre aucta, ſed tãdem factũ pus iudicabis, cum dolor ſedabitur, remittetur febris. pars aliqua tumoris magis extabit & alba erit, videbiturq; humor incluſus, ſi prematur, in vndarũ ſpeciem moueri, cedetq; tangenti tumor, neq; renitetur, ita vt facile deprehendere liceat pus iam confectum ſi quando aũt deprehendi nequeat, cauſatur Hipp. [h] craſſitudinem puris, & loci, nã vbi pus valde craſſum ſit, atq; vbi plurimum à ſuperficie diſtet, non facile cognoſcitur, decipiturq; interdum medicus, vt oſtendit Hipp. [i] in fractura auris, quod vel pus magis diſtet à cute quã putet, vel quod locus ob mollitudinẽ & gluten cedat prementi, quẽmadmodum ſolet ſuppuratio cedere; ſed ſi quis valde exercitatus ſit, internoſcet ex modo cedendi inter partẽ naturaliter mollem, & ſuppurantem. Porro futuram putredinem & gangrænam deprehẽdes ex magnitudine morbi, & ſumma imbecillitate naturæ, vbi iam putreſcet ſanies, apparebit mali coloris ac fœtida, minuetur calor in loco, & dolor ac pulſus, minuetur & rubor: ſed cum materia penitus corrupta eſt, & pars emortua, adeſt nigrities, liuor ſine rubore, ſine calore, ſine ſenſu: poſtremo cum tumor duritiem contrahit, minuitur & moles, & fœtor, & calor, & dolor, & mollities: ſed cum durities iam cõfirmata eſt, adeo ſub ſenſum cadit, vt non opus ſit aliis indiciis: ſed ſatis de cognitione. Curatio nunc ſequitur tumorum in vniuerſum ab humore emanantium, quæ ad tria præternaturam ſpectare debet, ad morbos, cauſas, ſymptomata; quanquam ſatis plerunque eſt cauſam continentem auferre, cum qua ſimul ceſſant reliqua duo, ſi quid tamen morbi reſtet, aut ſi quod ſymptoma non permittat curari cauſam, & expectari dum tollatur, quid faciendum ſit etiam exponemus. Ordiemur à morbo qui primum eſt in magnitudine [k] aucta, in hac enim conſiſtere diximus [l] eſſentiam tumoris, ſed adiungitur immoderatio temperationis, qua humor afficit ſolidas partes, in quibus continetur: clauduntur præterea caua, ſæpenumero etiam adiicitur vlcus, ſed de vlcere agetur qua de ſolutione vnitatis iam facta. Illa autem ſolutio quæ fit, à qua dolor proficiſcitur, caua clauſa, immoderatio temperationis, magnitudo aucta ſimul tollentur cum cauſa continente; nam vbi remoueatur humor ex loco affecto, nõ ſoluetur amplius vnitas, cum non diſtendatur vltra locus, aperientur caua clauſa, adimetur magnitudo prçter naturam, recedet etiam immoderatio temperationis, niſi ſi hæreat partibus ſolidis, adeo vt reſtet etiam adempto eo humore, à quo orta erat, hoc vbi accidat eadem conuenit curatio, quę [m] ſupra poſita eſt, cum vnamquamque ſpeciem immoderatæ temperationis ſeorſum tractauimus, qua ratione tolleretur declarantes, ſi remoto humore, à quo proficiſcitur tumor, remoueatur ſimul immoderatio temperationis, nihil amplius efficiendum eſt, interea vero dum adimitur humor, eatenus ſpectamus ad temperationem immoderatam, quatenus præſidia, quibus ille tollitur, ad ipſam aliquo pacto accommodantur: dantur enim repellentia frigidiora, vbi calor excedat, digerentia calidiora vbi frigus, vt ſuo loco patebit. Differentię tumoris, quas propoſuimus, poſtulant [n] curationis differentiam ſimilem, aut aperte, aut latenter, quemadmodum de differentiis morbi generatim [o] dictum eſt, id

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. lib. 2. ad Glauc. c. 9.
[c] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[d] Gal. loco citato.
[e] Gal. l. 4. de praſag. puſ. c. 11.
[f] Gal. loco citato.
[g] Gal. lib. 2. aph. com. 47.
[h] Hipp. 6. aph. 41.
[i] Gal. l. 2. de art. à tex. 55. ad 57.
[k] Gal. l. de diff. mor. c. 9.
[l] Supra in hoc l. c. 3.
[m] Supra l. 15 de cur. ge. capitibus multis. p. 1.
[n] Supra c. 5. huius libri.
[o] Vide in l. 13. de cur. gen. c. 1. par. 1.

quod proprie de differentiis tumoris in vniuerſum perſpicuum fiet in his, quæ ſubiicietur de curandis cauſis, & ſymptomatibus ipſius, vbi præcipuarum differentiarum mentio fiet. Sed accedamus ad cauſam ipſam continentem curandam, hoc eſt ad humorem à quo tumor oritur, adimẽdum, de quo conuenit inter omnes [a] ſectas. Intueri inprimis oportet, nunquid tumor ita factus ſit, vt non amplius fiat, an in affectam partem aliquid adhuc humoris influat: ſi ex toto factus ſit, ita vt nihil aliud vltra influat, ſola conuenit detractio humoris in ea contenti, quod vſu venit in illis tumoribus, qui humore paulatim collecto gignuntur, ſi non redundet in vniuerſo corpore aut ſanguinis multitudo, aut ſuccorum prauitas: ſed in cæteris cum aſſidue aliquid affecta pars accipit, [b] primum neceſſe eſt prohibere ne quid influat, deinde id detrahere quod in ipſa continetur. Quod ſi initio adhiberemur, antequam aliquid acciperet, eo tantum dirigeremus conſilium, vt fluxum cohiberemus, quod nõ eſſet curare morbum factum, ſed propulſare [c] impendentem. Oſtendamus primo qua ratione prohibere poſſimus, ne humor influat, deinde veniemus ad remotionem eius, qui morbum facit tanquam continens cauſa. Ergo ne accipiatur humor in aliqua parte, fiet ſi demus operam, ne gignatur amplius in corpore, qui copia vel qualitate noxius ſit, & ne qui iã genitus eſt, influere ad ipſam poſſit: ne gignatur prohibebimus remouendo cauſas, effectricem videlicet & materiam, nam ab his gignitur ſuperans humor. Cæterum cauſa effectrix eſt plerunque immoderata viſcerum temperatio, quæ contrariis præſidiis ad moderationẽ redigitur, quod tamen vix facere licet, cum iam incœpit tumor, quamobrem adimitur materia vt nimia, copia, vel immoderata qualitas eſculentorum, & poculentorum, quemadmodum [d] oſtendimus, cum curationem cauſarum in vniuerſum traderemus: huc ſpectat inedia, huc victus extenuans aut refrigerans, huc cibi & potiones boni ſucci, & facilis coctionis, quibus vtimur in curatione tumorum; neque enim pertinent hęc ad morbum factum, ſed ad prohibendum ne vlterius fiat, & proprie ne nouus humor ſuperans gignatur in corpore, qui concurrere ad locum tumefactum poſſit: ille autem qui iam genitus eſt, quo pacto coerceatur propulſeturque ab affecto loco, exponemus, ſi prius monuerimus non prohibendum [e] eſſe, cum à nobilioribus partibus fertur ad minus præſtantes, ne maiorem noxam afferat: quicquid ergo prohibet eiuſmodi fluxum; tunc tantum conuenit cum non transfertur humor à nobilioribus partibus ad ignobiliores, quid autem efficiendum ſit demonſtrat rei natura, quæ in tribus conſiſtit, in humore, in loco vnde venit, & in eo ad quem fluit. Humor ſi copia noxius [f] ſit exinaniri debet, ſi qualitate, curatur & cum exinanitur, & cum manens in corpore ad moderationem redigitur: locus vnde humor fluit ſiue ſit vniuerſum corpus, ſiue aliqua pars duntaxat, ita curandus eſt vt non amplius tranſmittat: at locus accipiens vel tantum accipit, [g] vel etiam attrahit aliunde ad ſe humorem, ſi tantum accipiat, tunc quia imbecillus eſt confirmari debet, quod commode efficiunt repellentia [h] præſidia, ſed ſi alliciat ad ſe humorem, id facit vel ob calorem [i] præter naturam, vel ob dolorem, vtrique autem ſuccurrendum eſt. Hoc igitur præſidiorum genere prohibetur, ne humor qui iam genitus eſt in corpore, feratur ad locum affectum, ſed præſtat vnumquodque ſeorſum explicare, ſiue referatur ad humorem, ſiue ad locum transferentem, ſiue ad accipientem. Humor ſi qualitate vitioſus ſit, quo pacto ad mediocritatem redigatur ante dictum eſt, qua [k] de curatione cauſarum, ſed ſi nimis copioſus ſit detrahi debet, cumque multiplex [l] ſit detractionis ſpecies, ſanguinis miſſio, purgatio, vrinæ vel ſudoris euocatio, tum ea quam præſtat balneum ac frictio diſſipans ac digerens, & humorem conuertens in vapores, quæ eductio ſenſum latet, eligere illam oportet, quæ maxime aptetur & copiæ ac ſpeciei redundantis humoris, & affectui corporis; nam vbi [m] febris ſit, alienum balneum eſt, aliena frictio, obſeruabimus quacunque vtamur, animaduerſiones illas, quas in vnaquaq; detractionis ſpecie ſeorſum poſuimus [n] ad qualitatem, quantitatem, tempus, locum, modum, ordinem pertinentes. Qualitas ad ſpeciem refertur, quam (vt dictum eſt) accommodabimus & affectui corporis, & humori redundanti, qui ſi ſanguis [o] ſit, venam ſecabimus, ſi pituita vel vtraque bilis, vtemur cathartico idoneo, ſi aquoſus humor vel dabimus hydragogum, vel quod vrinam aut ſudorem euocet. Quantitas ſi pauca ſit, parua ſufficit detractio, ſi multa, multum quoque detrahendum erit, atque interdum vſque ad animæ defectionem. Locus vnde humor educendus eſt, cum auertere oporteat, ſit [p] contrarius loco patienti; propterea ſecamus venam in contraria parte, quæ tamen è regione ſit loci affecti, & illi congruat; ſi frictiones adhibendæ ſunt, aut ſi exercitatione aliqua diſcutiendus eſt humor redundans in corpore, fricabimus, & exercebimus contrarias partes, ad quas fiet attractio humoris redundantis, quamuis manere in illis debeat, quod attrahitur, accommodatur eiuſmodi auerſionis ſpecies, quæ ſine effuſione eſt, vbi non multum eſt, quod redundat in vniuerſo corpore: caue autem ne cum [q] auertis, materiam trahas ad partem nobiliorem, vel ægrotantem, quamuis contraria ſit, ne maior noxa ſequatur. Tempus quo exinanire conuenit, atque auertere humorem, eſt vel antequam incipiat fluere, vt propulſemus iniuriam, vel poſtquam incœpit, & adhuc fluit. Modus detrahẽdi reſpondere debet modo humoris, qui cum non fluat totus ſimul, debet partitis ac iteratis præſidiis detrahi atque auerti. Ordo attenditur vbi multa conueniant, vt detrahere humorem in toto corpore ſuperantem, repellere eum qui influit, digerere eum qui influxit: primo [r] enim exinanire totum corpus, deinde tentare repellentia, poſtremo digerentia oportet. Primum igitur quod in prohibendo fluxum ſeſe nobis offert, humor eſt, quem exinanire atque auertere oportet, hoc autem eſt habere rationem totius corporis, quæ ſi negligatur, [s] nõ poteſt bene curari tumor: neceſſaria autem eſt, non ſolum vbi magna copia eſt humoris in toto corpore, ſed etiam vbi moderata, ſi vel ob imbecillitatem non poteſt retineri in loco vbi eſt, vel ob calorem [t] aut dolorem attrahatur ad partem affectã, quemadmodum vbi vulneretur, frangatur, luxetur: expedit enim & tunc humorem ex corpore detrahere, ne ferri ad affectum locum poſſit. Quod ſi valde redundet, [u] etiam ſi non alliciatur à calore vel dolore partis affectæ, non licebit vti aut repellentibus, aut digerentibus, quemadmodum in ſequentibus monſtrabimus, niſi prius exhauriatur. At vbi moderatus ſit humor in vniuerſo corpore, retineaturque in

[a] Gal. l. 13. meth. c. 2.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. ibid.
[d] Vidus l. 16. de cur. gen. par. 1.
[e] Auic. l. 1. fen 4. c. 25. & Gal. l. 6 aph. com. 25.
[f] Gal. l. 13. meth. c. 6.
[g] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 11.
[h] Gal. l. 14. meth. c. 6.
[i] Gal. ibi & l. 13 meth. c. 6.
[k] Vidus l. 16. de cur. gen. par. 1.
[l] Gal. l. 13. meth. c. 6.
[m] Gal. ibid.
[n] Vidus l. 16. de cura gen. par. 1.
[o] Gal. l. 13. meth. c. 6.
[p] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[q] Gal. l. 13. meth. c. 6.
[r] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[s] Gal. ibid.
[t] Gal. l. 13. meth. c. 6.
[u] Galen. l. 6. cataſtop. c. 2.

que in eo, & non alliciatur à parte affecta, licebit etiam nulla habita ratione totius corporis, neq; detracto humore, ad tumoris curationem venire, & ſimul corpus alere,[a] id quod Hippoc. monnit cum ſcripſit, vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore naſcuntur, inſpicere oportet quæ detruduntur, nam ſi biliosa fuerint, corpus vna ægrotat, ſi ſimilia ſanis, tutū eſt corpus nutrire. Ex quo intelligi poteſt, in tumoribus curandis non eſſe opus exhaurire ſuccos vbi nō redundent, quod indicabitur per ea quæ excernuntur, cum fuerint ſimilia ſanis: ſed hoc accipiendum eſt vt diximus, cum humor neq; allicitur à loco affecto, neq; ob imbecillitatem continentis detruditur ac transfertur: ſed omiſſo iam humore pergamur ad reliqua duo ad locum videlicet mittentem, & ad eum qui accipit: ſpectemus quid effici poſſit ne hic accipiat, ille tranſmittat humorem à quo tumor augetur. Locus mittens ſiue ſit totum corpus, ſiue certa aliqua pars, ne mittat fiet occurrendo humori, & corrigendo qualitatem, & adimendo copiam quemadmodum oſtendimus: quod ſi ob imbecillitatem vel nouum humorem recipiat, vel quem habet copia vel qualitate moderatum, continere non poſſit, neceſſe eſt confirmetur, quod quo pacto fiat proxime exponemus docentes, qua ratione prouidendum ſit loco ob imbecillitatem accipienti, ad quem iam pergimus. Tertium igitur ad quod reſpicere oportet, cum prohibemus ne humor fluat, eſt pars accipiens. Cauſam cur accipiat aſſignauimus imbecillitatem, ad[b] quam retulimus laxitatem ſubſtantiæ, amplitudinem canalium, ſitum inferiorem. Imbecillitas aut naturalis eſt, aut aduentitia, efficit natura aliquas partes imbecilliores vt cutem, ad quam detruduntur quæ in internis partibus redundant, vbi tam multa ſunt, vt non ſufficiant viæ expulſionis naturales: quod vbi accidit, poſtquam vniuerſum corpus exinanitum fuerit, firmanda cutis eſt, ne accipiat ſi quid amplius influit, quod præſidium vbi[c] copia eſſet humorum in vniuerſo corpore, periculoſum eſſet, ſed vbi iam detracta eſt, periculo vacat, nam ſi quid retro commeet ad partes nobiliores cum paucum ſit, nullam afferet noxam euidentem: ſi imbecillitas ſit aduentitia & orta ex morbo, vt ex immoderata temperatione, ſanari debet contrariis præſidiis. Laxitas ſubſtantiæ, poſtquam adempta humorum copia fuerit ab vniuerſo corpore, curabitur adſtringentibus, niſi ſi glandulæ[d] ſint, ad quas natura detrudere conſueuit eos humores, qui lædunt partes præcipuas, tunc enim magis augenda laxitas eſt quam cohibenda: ſi amplitudo canalium efficiat, vt maior humorum copia in affecto loco recipiatur, huic quoque occurrendum eſt, ſicut & ſitui, cum inferior locus à ſuperioribus accipit. Quæ opera quib. auxiliis perfici poſſint, ſigillatim exponemus ſumpto initio à firmitate partis, quam comparamus per ea quæ repellunt. Hæc quatenus denſiorem locum reddunt vel refrigerando, vel etiam aſtringendo, laxitati occurrunt, ſed quatenus contrahunt ſpiritum & ſanguinem, in quibus conſiſtit calidum innatum, robur addunt parti, quamobrem etiam vbi laxantia præſidia requirantur à morbo, vt ab inflammatione diſtendente, miſcenda ſunt cum aſtringentibus, vbi curentur illæ partes, quarum facultas maxime[e] neceſſaria eſt ad vitam tuendam, veluti viſcera, atque hoc nomine abſinthium creditur robur addere partibus omnibus, quod habeat adſtringendi facultatem. Si quis obiiciat reddi partes validas cum in priſtinam ac naturalem temperationem reſtituuntur, non cum adſtringuntur ac magis denſæ fiunt, nam ſic quanto denſiores eſſent & magis aſtrictæ tanto magis valerent, & ſenes validiores eſſent pueris, fatebimur verum eſſe partium firmitatem acquiri reſtitura naturali temperatione, at dicemus firmiores etiam fieri, cum calidum innatum in ipſis contrahitur per adſtringentia præſidia, quanquam hoc ad naturalem temperationem refertur, quæ tanto melior erit, quanto pars copioſiorem habebit ſubſtantiam calidi innati, nec ſi adſtrictio ad robur confert, ſequitur propterea vt maxima adſtrictio maxime conferat, requiritur enim moderata, quæ immoderata eſt, exprimit magis atque extinguit calidum innatum quam augeat. Vt ergo & infirmitati partium, & laxitati ſubſtantiæ ſuccurramus, vtemur[f] repellentibus, quæ paulo poſt explicabimus, cum veniemus ad curationem tumoris facti, & remotionem humoris, qui in tumida parte ſubſiſtit. Pars autem quæ & validior erit & magis adſtricta, non admittet quod influit. Amplitudo canalium partim medicamentis, partim chirurgia curatur, medicamenta adſtringendi vim habent ſuper impoſita, vnde minuitur, & adſtringitur ſpacium internum ſiue arteriarum, ſiue venarum, vtiliter autem datur ſpongia expreſſa ex vino acerbo, aut ex aqua frigida cui paulum aceti adiectum ſit, ſuperdantur & lintea intincta in ea mixtura, quam Græci ὀξυκρᾶτον nominant, accipit[g] autem tres partes olei roſa condiri, aut quatuor, & vnam aceti, erit autem efficacius oleum ſi acerbum[h] ſit, hoc vti ſolemus cum feruntur humores ad cerebrum, ſuperdamus enim lintea madefacta eo humore & capiti, & ceruici, vt ampliores canales adſtringant, ne ita facilis aditus detur humori, qui ad cerebrum fertur. Recentiores adſtringentes pulueres vt ex galla, roſis, rhu, terra armena, maſtiche, excipiunt albo oui, cui aliquid vini acidi addunt, plurimum autem valet ad canales adſtringendos, & ad propulſandos influentes humores ab affecta parte. Chirurgia remouetur amplitudo canalium, cum venæ aut arteriæ tranſuerſæ præciduntur, vel potius auferuntur canales ipſi: præciduntur arteriæ in temporibus,[i] cum diuturnus materiæ curſus oculos vexat, tum in aliis partibus capitis, vbi vehementer pulſent, & valde conſpicuæ ſint, ita vt per eas accipiat caput nimiam copiam ſanguinis calidioris.

Situs partis in inferiori loco plurimum confert ad humorum concurſum, quod hi cum graues ſint ſuopte nutu deſcendant, quamobrem pars illa, à qua propulſare fluentes humores cōtendimus, ſublimior habenda eſt, idcirco Hippocrates[k] cum fracta & luxata curat, veritus ne inflammentur, ſublimiora collocari iubet, eatenus tamen ne doleant, nam dolor vt[l] ſi quid aliud materiam concitat ad affectum locum; Verum quia ſæpe euenit vt hæc non ſolum accipiat, ſed alliciat quoque ad ſe humorem, id quod fieri docuimus cum vel dolet,[m] vel præternaturam calefacta eſt, dare operam oportet ne alliciat, fiet hoc ſi leniatur dolor, & temperetur calor: lenietur dolor ſi aut ſtupefiat ſenſus, aut vel ex toto vel ex parte adimatur quod vnitatem ſoluit. Quibus præſidiis aſſequi hoc poſſimus ante tradidimus, cum in vniuerſum doloris curationem poſuimus, vtimur autem plerunque remediis

[a] Hipp. lib. 2. aphor. 15.
[b] Gal. lib. de diff. morb. c. 6. & l. 2. de diff. feb. c. 11.
[c] Gal. l. 6. cat. atop. c. 2.
[d] Gal. lib. 13. meth. c. 5. & 12. & l. 6. cat. atop. c. 2.
[e] Gal. lib. 13. meth. c. 15. & l. 8. cata. top. c. 1.
[f] Gal. lib. 13. meth. c. 16.
[g] Gal. lib. de remed. par. facil. [illegible] c. 11.
[h] Gal. l. 1. ad Glauc. c. 15.
[i] Gal. lib. de cur. per venæ sect. c. 22.
[k] Hipp. l. 1. de fract. sex. 22. & in fine l. eiuſdem & 2. & 3. lib. de offic.
[l] Gal. 13. meth. c. 6.
[m] Gal. lib. & lib. 2. de diff. feb. c. vlt.

celaxautibus, quæ tractabimus cum veniemus ad eurationem doloris, quem excitat humor diſtendens. Si locus calefactus ſit præter naturam, refrigerabitur ceraco liquido, aut eo quod roſam accipit, vel ſucco herbæ alicuius frigidæ, vt papaueris, polygoni, hyoſcyami, lactucæ, mandragoræ, danda autem opera eſt ne incaleſcat, qua propter præcipit Hippocrates [a] vt partes vulneratæ quieſcant, motus enim calorem excitat, calor vero humorem [b] euocat: eo modo igitur collocandæ ſunt partes tumidæ, quo maxime quieſcant & immobiles ſeruentur. Qua ratione prohibere poſſimus, ne ex nouo concurſu humorum rumor augeatur, vberrime iam explicauimus.

Tumor qui factus eſt, quibus [c] præſidiis tollatur, expouere iam ingredimur, ante oſtenſum eſt adimi adempto humore, à quo tanquam à cauſa continente proficiſcitur, ſed interdum humor adeo tumidæ parti inhæreſcit, vt exinaniri non poſſit, quod vbi accidit neceſſe eſt vna cum parte affecta adimatur, præciditur enim tumor vna cum ſubiecta parte quemadmodum fit in [d] cancro, præciditur & in hernia pars aliqua peritonæi, præciditur & pars vuæ [e] ima, cum ab humore relaxata eſt, & longior euaſit. Vbi humor minus hæreat, adimi poteſt, & idcirco exinaniri debet ſeruata parte, duplex autem exinaniendi via nobis ſeſe offert, cum vel retro [f] commeet ad partes vnde venit, vel extrahatur ex eodem loco in quo eſt. Retro meabit ſi vel attrahatur vel repellatur, neque enim alio modo retrorſum ferri poteſt, agemus primum de repellendo, tumoribuſque in vniuerſum aptabimus, quæ generatim de repellendo in curatione cauſarum [g] propoſuimus, vidimus enim an repellendum eſſet, quibus obſeruationibus & quibus inſtrumentis vtendum: diximus repellẽdum eſſe eum id opus requiritur & toleratur, requiritur autem cum vel humor influit, vel nuper influxit præter naturam ad aliquam partem, vt & prohibeatur recipi, & qui receptus eſt, reuertatur ad partes vnde venit, ſed debet tolerari à rebus ſecundum naturam, vt à viribus, & loco, à rebus præter naturam, vt ab humore, & ab aliis quæ verſantur in parte ipſa affecta. Vires vt ſuſtineant repellentia, non [h] neceſſe eſt validæ ſint, neque enim debilitantur ab his, ſed detracto calore potius confirmantur. Feruntur ergo repellentia & ab imbecillis, non tamen à maxime [i] talibus, quoniam hæ auxilio repellentium præſidiorum nihil proficerent ad repellendum, ſed potius deficerent extincto ſub eiuſmodi præſidiis innato calore debili. At nec licet à quouis loco repellere tuto & vtiliter, vbi enim periculum eſt, [k] ne quod ad vilem partem fluit, vel iam fluxit, ad præcipuas impellatur, minime tutum eſt his vti auxiliis: accidit id in criſi hoc eſt ſubita mutatione, cum natura transfert ad partes ignobiles id, quod præcipuis maxime infeſtum eſt: præterea cum præſtantiores partes debiles ſunt, & ægrotare conſueuerunt, ſi repellatur tunc quod ad viles fluxit, vel adhuc fluit, periculum eſt, ne transferatur ad præſtantes, vt ab articulis ad oculos, tum ſi partes vicinæ ad quas impellitur humor, qui ab ignobilioribus reprimitur, præſtantes [l] ſint, prorſus vitare oportet repellentia, quæ maxime periculoſa ſunt, cum admouentur [m] ad glandulas, quas conſtat tanquam ignobiliſſimas admittere humorem noxium, quem præcipue detrudunt. Quamobrem ſi oriatur tumor in glandulis, vel poſt aures, [n] vel ſub alis, vel ad inguina, magis euocari debet quam reprimi, ne vitioſus humor reuertatur vel ad cerebrum, vel ad viſcera quę in thorace [o] ſunt, vel ad ventrem. Tuto igitur dantur repellentia, cum partes nobiles in tumorem aſſurgunt, cum ignobiles, non ſemper, ſed cum timendum non eſt, ne quod ab ipſis reprimitur, ad pręcipuas feratur vt ferri ſolet, in caſibus propoſitis. Si tumor ſit in parte intima, quæ plurimum diſtet à ſuperficie veluti articulis [p] coxæ, inutiliter admouentur repellentia, tantum enim abſunt quod exprimant quod ibi receptum eſt, vt magis ad ipſum compellant, quæ in ſuperiectis partibus continentur. Humor vero non ſemper admittit repellentia, ſed cum [q] multus eſt, cum valde inhærẽs, cum valde craſſus vel glutinoſus, cum valde tenuis, cum valde prauus, ſi illis vtamur maiorem noxam afferemus. Si multus ſit in vniuerſo corpore, vbi à parte tumida repellatur, non facile admittetur ab illis vnde venit, & interdum impelletur ad præſtantiores, quare prius exinanitur [r] vniuerſum corpus, vel ſecta vena, vel dato catharſio, prout ſanguis vel alius ſuccus redundat, deinde dantur repellentia, ſic enim partes exhauſtæ non ſolum recipient, ſed etiam attrahent quicquid repellitur. Quod autem in parte affecta receptum eſt, ſi multum ſit, non prohibet repellentia, niſi quia diſtendens dolorem facit, [s] de quo mox agemus, nunc reliqua explicare oportet quæ ad humorem attinent: hic ſi in parte affecta valde inhęreſcat reſiſtit, & ſub repellentibus tunc redditur affectus locus liuidus ac durus, quod non accidit initio, neq; enim valde inhæreſcit humor, qui nuper fluxit, ſed qui iam diu retentus eſt in loco, tuncq; à repellentibus abſtinendum. Eadem ratio eſt craſſi & [t] glutinoſi ſucci, cum tumorem facit, neque enim magis cedit repellentibus quam qui valde inhæreſcit, neque retro commeat ita vt inde exhauriri debeat, vnde receptus eſt: ille vero qui non admodum craſſus eſt & glutinoſus, ſed mediocriter, vt ſæpe pituitoſus & melancholicus, reprimentibus non omnino renititur. Qui tenuiſſimus eſt prehendi non poteſt à facultate expellente, ad quam referuntur repellentia, ſed elabitur, & hac atque illac perfluit: poſtremo qui adeo prauus [u] eſt vt veneni vim habeat, ſi ab externis partibus reprimatur ad internas, pernicioſus eſt. Reſtat dolor qui vbi validior ſit in parte tumida, [x] datis repellentibus ingraueſcit, & intolerabilis redditur, eget enim relaxantibus non cogentibus, qualia ſunt repellentia, quibus aut nullo modo, aut parcius vtendum, nam valida potius tumorem augent, ob dolorem concitando materiam, quam minuant ob repulſum exprimendo: tuto igitur & vtiliter tumorem curabimus reprimentibus, cum humor vel adhuc fluet, vel nuper fluxerit, & per vires, per locum affectum, per humorem & dolorem vti illis liceat, ſed cum adhibeatur animaduertere oportet qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, ordinem, in quibus conſiſtit rectus operum vſus. Qualitas repulſus ad ſpeciem refertur humoris repellendi, repellere autem oportet illum qui fluit, vel iam tumorem facit, qualiſcunque ſit, modo non habeat affectionem aliquam ex illis, à quibus proxime diximus repulſum prohiberi. Copia humoris qui repellitur, reſpondere debet copiæ illius, qui vel fluit, vel nuper fluxit ad locum tumidum, ſicuti numerus humorum qui reprimuntur, numero illorum, qui vel concurrunt ad facien-

- [a] *Vidus l. 17. de cur. gen. c. 2. par. 1.*
- [b] *Hipp. l. 3. de officina in fine.*
- [c] *Gal. l. 13. meth. c. 6.*
- [d] *Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.*
- [e] *Gal. l. de differ. morb. c. 7.*
- [f] *Gal. l. artis med. c. 95.*
- [g] *Vidus l. 16. de cur. gen. c. 11 par. 1.*
- [h] *Vidus ibi.*
- [i] *Gal. l. 13. meth. c. 16.*
- [k] *Supra in hoc cap. & Aust. l. 1 f. 4. c. 25.*
- [l] *Gal. 5. meth. c. 6.*
- [m] *Aut. loco citato.*
- [n] *Gal. l. 3. catatop. c. 2.*
- [o] *Gal. lib. 5. meth. c. 6.*
- [p] *Gal. l. 10. catatop. c. 2.*
- [q] *Gal. l. 13. catatop. c. 2. & l. 6 catatop. c. 2.*
- [r] *Gal. 13 meth. c. 6.*
- [s] *Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.*
- [t] *Gal. l. 13. meth. c. 6.*
- [u] *Gal. l. 14. meth. c. 10.*
- [x] *Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.*

ad faciendum tumorem, vel ipſum iam facere cœperunt. Tempeſtiue autem vtimur repellentibus, antequam humor adſtrictus ſit in loco, & dum adhuc fluit, quod euenit principio, incremento, & vigore, vſque ad remiſſionem tumoris: ſed principio[a] tantum vtendum eſt repellentibus, cum nondum inhæreat humor: iiſdem vtendum eſt & in incremento, ſed adiiciendum eſt aliquid vim habens digerendi, vt pars humoris quæ adſtringi nequit, & retro commeare non poteſt, digeratur: In vigore danda ſunt digerentia & repellentia æqualiter inter ſe mixta, niſi tanta ſit magnitudo doloris, vt confugiendum ſit ad lenientia: cum tumor remittitur finis faciendus eſt repellendi, & ſola digerentia danda ſunt, ſed inter omnia tempora[b] initio, cum tumor adhuc recens eſt, maxime opportune repellentibus vtimur, tum quia vires adhuc valent, quæ plurimum conferunt ad exprimendum, tum quia materia maxime fluit, & quæ fluxit facile reprimitur, quod nondum inhæreat & craſſa ſit, ſed tenuior ſeruetur: cum tumor iam inueterauit, redditur ſub repellentibus & refrigerantibus durus ac niger, ea vero parte danda ſunt repellentia, ad quam fluit, vel nuper fluxit humor, ſed proſunt etiam ſi dentur vnde fluens tranſit, contrahuntur enim ſic canales laxiores, & non facile aditum præbent humori corrumpenti, ſimul autem dantur ad eum qui iam fluxit, cum totus ſimul ſit, ſed ad eum qui fluit cum partitus ſit, poſſunt etiam iterari, quamuis ſatius ſit in ipſis perſeuerare, cum non conſtet quo tempore natura tranſmittat ita aperte in tumoribus, vt in febribus intermittentibus, quod ſi neceſſaria ſint plura opera ſimul, vt detrahere multitudinem, lenire dolorem, reprimere quod influat, eum ordinem tenere oportet, quem videmus eſſe inter ea à quibus requiruntur, præſertur enim inter hæc exempli cauſa[c] dolor aut multitudo, quamobrem prius ſedare dolorem oportebit, aut exuanire vniuerſum corpus, deinde venire ad repulſum. Inſtrumenta idonea ad repellendum docuimus[d] maxima ex parte ſub medicamentis comprehendi, quamuis interdum faſcüs vtamur, quæ chirurgiæ ſubiiciuntur. Ineſt repellentibus medicamentis[e] refrigerandi vis, quæ ſi iungatur cum craſſitudine partium, efficacius repellit, frigida autem aut humida ſunt & aquoſa, aut ſicca & terrena, atque hæc cum adſtringant validius repellunt, id quod faciunt etiam quædam adſtringentia calida, veluti mentha, ſiſymbrium, maſtiche, nardus, crocum, iuncus rotundus & odoratus, & complura metallica, vt alumen, & atramentum ſutorium, quanquam habent hæc cum ſubſtantia frigida calidam admixtam, quam habet etiam acetum, quod quatenus frigidum & ſiccum eſt, inſigni prædictum eſt reprimendi facultate: frigida[f] vero adſtringentia ſunt ſemperuiuum, vmbilicus veneris, myrthus, lentiſcus, plantago, ſolanum, hypociſthis, galla, malicorium, terra armena, vel lemnia, aut hæmatites, præterea vinum nigrum auſterum craſſum: cum frigore & humore repellit[g] aqua, pſyllium, auricula muris, lactuca, quæ omnia quacunque ratione repellant, ſimplicia ſunt, ad eundem vſum plura etiam ſimul componuntur, veluti poſca quæ tantum habet aceti vt bibi poſſit, oleũ roſa conditum, ceratum liquidum, vel id quod accipit oleum ex oliuis acerbis, ſit & cataplaſma ex ſemperuiuo, malicorio, rhu, farina hordei ex vino auſtero incoctis, eodem pertinent & emplaſtra nonnulla, vt album heræ, & id quodad Macherionem refertur, & barbarum, quod cruentis vulneribus protinus iniicitur, veluti & diachalciteos quod appellant. Cum varia ſint medicamenta repellendi vim habentia, talia eligemus, qualia humori & parti maxime aptentur: humor calidus deſiderat frigidiora, à quibus non ſolum reprimatur, ſed etiam temperetur, contra frigidus calidiora: qui tenuis eſt abunde repellitur leuibus, neque propterea facile craſſus ſit ſub validis, ſicut ille qui minus tennis eſt, ar qui per ſe craſſus eſt, à leuibus non reprimitur, à vehementibus nimis cogitur, ita ut deſideret mediocria. Pars vnde repelli materia debet, alia aliis repellentibus curatur, ſi præcipua ſit, vt ſuum robur ſeruet, ea repellentia poſtulat, quæ ſimul etiam adſtringant, reiicit[h] quæ frigida & humida ſunt, quamuis talia vtiliter dentur ad ignobiliorem, cui ſæpe ſufficit vel poſca, vel aqua frigida: ad ventriculum, ad iecur, ad lienem, vtimur oleo melino,[i] myrtheo, maſtichino, nardino, tum cataplaſmate ex malis cotoneis in vino decoctis, quibus ineſt adſtringendi facultas, attenditur & ſenſus partis, qui ſi exquiſitus eſt, fugere oportet repellentia illa frigida aquoſa, quæ adeo valida ſunt, vt ſtuporem afferant, vt hyoſcyamus, mandragora, papauer: ad partes laxiores vt ad glandulas, mammas, teſticulos, lenia repellentia aptantur, vt cataplaſma ea faba decocta, terra ſamia cum oleo roſa condito, emplaſtrum diachalciteos ex eodem oleo dilutum. Aliena his ſunt quæ valde adſtringunt, magis autem hæc conueniunt eum plurimum à ſuperficie recedit quod repellendum eſt, ſi quidem[k] remittitur vis eorum in itinere, at ſiue valida, ſiue mediocria ſiue leuia requirantur quæ repellunt, alia aliis partibus commoda, vel aliena ſunt, oleum quod præcordiis vtiliter ſuperdatur,[l] oculis & faucibus inimicum eſt, quæ ori aptantur *ϛομάτικα* græce dicuntur, vt *διαμόρων* & *διαρόδων* non aptantur[m] oculis, qui ſuis collyriis gaudent. Internis[n] partibus aliena ſunt metallica intus ſumpta, à ſtirpibus petenda ſunt medicamenta repellentia, cum illæ curantur. Aliis ergo partibus, & aliis humoribus alia conueniunt repellentia medicamenta. Obſeruatur & in tumoribus contra naturam tempus, initio enim vt ante oſtenſum[o] eſt, conuenit tantum repellere, & idcirco ſimpliciter repellentia medicamenta conueniunt, qualia fere ſunt quæ propoſuimus: in incremento repellentibus adiicere oportet aliquid digerens, quanquam nonnulla ex his commemorauimus, vtrunq; præſtare poſſunt veluti[p] acetum, & emplaſtrum diachalciteos quod ſimul reprimit ac digerit: in vigore paria eſſe debent repellentia & adſtringentia, maxime idoneum tunc eſt diachalciteos dilutum oleo dulci, quanto autem magis diluetur, tanto magis leniet dolorem illum, qui[q] excitari ſolet dum viget tumor. Conueniunt medicamenta repellentia interdum tepida, interdum tactu[r] frigida, Viſceribus, partibus vlceratis, vbi ſuſpicio ſit ne neruorum diſtentio oriatur, hyeme tepida dari debent aut egelida, ſed cum pars tumefacta ob calorem concitat materiam, cum ignobilior eſt, æſtiuo tempore ſi dentur refrigerata efficacius repellunt. Faſciæ vero quas ad repellendum quoque valere diximus, ſolis membris accommodantur, quibus in orbem circundatę atq; arctę adſtrictę impellunt & ad ſuperiores, & ad inferiores partes, id quod influxit, & non ſinunt recipi quod influit, quo nomine dantur

[a] Gale. l. 13. meth. ca. 6. & lib. 2. ad Glau. c. 2. & lib. 13. meth. c. 16.
[b] Gale. ibid.
[c] Galen. l. 13. meth. c. 4.
[d] Vide l. 16. de cura. gen. c. 11 par. 2.
[e] Galen. l. 5. ſimpl. c. 17.
[f] Galen. 14. meth ca. 7.
[g] Gal. l. 2 ca. tagen. c. 4.
[h] Galen. l. 13. meth. c. 12.
[i] Galen l. 13. meth. c. 15.
[k] Galen l. 4. meth. c. 7.
[l] Gale. l. 8. ſimpl. c. 5.
[m] Gale. l. 13. meth c. 12.
[n] Gale. l. 14. meth. c. 7.
[o] In hoc cap.
[p] Galen. l. 14. meth c. 7.
[q] Hippoc. & Gal. 2. l. aph. com 47.
[r] Galen. l. 13. meth. c. 14.

ab Hippocrate[a] duæ illæ faſciæ ad membrorum fracturas, quæ cæteris partibus non aptantur veluti capiti, in quo vbi os fiſſum aut[b] colliſum eſt, exciditur, vt detrahi poſſit ſanguis ille, qui ex venis fuſus ſub caluaria membranas ſuffundit, neque enim poteſt faſcus exprimi. Tumores qui in pedibus & cruribus à pituita fiunt, non ſolum repelluntur medicamentis, vt ea mixtura quæ fit ex aceto & oleo roſa condito, ſed faſciis[c] etiam, quæ in orbem datæ, & qua tumor eſt adſtrictæ, laxiores in ſuperioribus partibus finiuntur. Verum materia à qua oritur tumor, cogitur retro commeare non tantum repulſu, ſed etiam tractu, hoc eſt deriuatione, quam Hippocrates[d] παροχέτευσιν appellat, trahitur enim ad latus (vt ipſe docet) hoc eſt, ad partes vicinas, illa quæ iam fluxit: repulſum diximus pertinere & ad eam quæ fluit, & ad eam quæ fluxit, deriuatio eam tantum quæ tumorem facit, reuerti cogit ad partes vnde venit, neque pertinet ad eam quæ fluit ad aliquam partem, vbi retinetur, & ſubinde tumorem auget, ſed tantum[e] ad eam quæ fluit ad locum vnde effunditur, quemadmodum in profluuio ſanguinis, qui coercetur cum attrahitur ad partem diuerſam ſiue contrariam, veluti cum auertitur, ſiue vicinam veluti cum deriuatur, quod ſi tentes illam deriuare, quę fluit ad locum tumidum, magis materiæ concurſum concitabis quam prohibeas: ſi quando autem vt ſedetur dolor, qui trahit ad contraria, & auerti non permittit, materia deriuatur ad vicina, nullum propterea periculum eſt, ne ad locum affectum euocetur, cum ſtatim poſt deriuationem auertatur, conuenit igitur deriuatio materiæ quæ tumorem facit, ſic enim retro commeat perinde atque vbi repellitur. Quemadmodum autem in repulſu perpendimus[f] an toleretur, ita in deriuatione intuebimur an admittatur à viribus, à loco, ab humore. Vires[g] ſi infirmiſſimæ ſint, niſi prius reficiantur, quamuis agitationem ac detractionem repudiant, & idcirco deriuationem, quæ vel agitat humores attrahens ad locum vicinum, vel etiam detrahit eos effundens. Locus vicinus ad quem deriuanda materia videtur, ſi nobilior ſit, cum periculo materiam accipit, quæ ad ipſum euocatur, ſimiliter ſi alioquin[h] ægrotet, maiorem enim noxam illi afferet, quam afferret parti tumefactæ, ex qua potius educenda tunc eſt, quam ad nobiliorem partem attrahenda, ſed ſi locus vnde deriuatur laxior aut intimus ſit, permittit attrahi materiam, & deriuari, quam (vt ante oſtenſum eſt) non permittebat repelli. Humor qui verſatur in toto corpore ſi multus[i] ſit, non ſinit eum deriuari qui continetur in loco affecto, ad quem magis concitatur, cum ad vicinum attrahitur, ille qui tumorem in eo facit. Præterea cum totum corpus plenum ſit, non admittitur à parte vicina quod attrahitur, & interdum transferri poterit ad partem aliquam præſtantiſſimam cum ſummo vitæ periculo, quamobrem tunc non prius deriuationem tentabis, quam totum corpus exinanitum ſit, niſi tamen deriuatio cum auerſione copuletur, ita vt locus non ſit neque ex toto vicinus, neque ex toto contrarius, ſed medius, vnde ſimul auertatur materia quæ fluxit, & deriuetur illa à qua tumor oritur, quemadmodum in dolore lateris cum[k] ſecatur vena cubiti è regione, eadem ſanguinis miſſione exinanitur totum corpus, auertitur quod fluit ad latus affectum, & deriuatur quod in eo continetur. Prohibet deriuationem interdum humor ille, qui iam receptus eſt in parte tumida, quod accidit, cum valde inhæret, cum craſſus & glutinoſus eſt, cum prauus, talis enim vt non debet[l] repelli, ita neque etiam deriuari. Qui valde inhæret & glutinoſus eſt, adeo in loco adſtringitur, vbi continetur, vt neque impulſu, neque tractu reuertatur ad partes vnde venit, quod accidit etiam valde craſſo & glutinoſo. Contra qui valde tenuis eſt, quamuis elabatur, & non cedat repellentibus, facile tamen deriuatur, atque attrahitur ad partes vicinas. Qui valde prauus eſt, qualis eſt qui carbunculum facit, etiam ſi reuerti poſſet ad partes vnde[m] venit, non tamen cogendus eſt neque repulſu, neque tractu, ne grauiſſimum aliquod malum afferat ad præſtantiores partes tranſlatus, ſed magis inde extrahendus eſt, vbi tumorem facit: eiuſmodi ſunt quæ deriuationem reiiciunt, quod ſi abſint, & ea requiratur ab humore, qui tumorem facit, nullo pacto prætermittenda eſt, ſed obſeruandæ illæ animaduerſiones ſunt, quas ante[n] in curatione generatim de deriuatione propoſuimus, & primo quoniam multiplex eſt deriuationis ſpecies, & cum manifeſta effuſione, & ſine, vtendum eſt tali, qualis accommodatur viribus, humori, & loco patienti. Vires magis ſuſtinent eam deriuationem, qua retinetur in parte vicina quicquid attrahitur: Hanc præſtant frictiones, medicamenta calefacientia, cucurbitulæ, & quod quouis modo dolorem mouet, ſed illa qua effunditur ex corpore quod attrahitur, vt magis debilitat vires, ita efficacius ſuccurrit, hæc cum varia ſit, vt ſanguinis eductio vndecunque, purgatio, vrinæ euocatio, illa eligenda eſt quæ non ſolum à viribus ſuſtineatur, ſed quæ loco etiam & humori aptetur.[o] Multitudo & numerus eorum quæ deriuantur, reſpondere debet multitudini & numero eorum, quæ deriuationem poſtulant. Tempus[p] eſt deriuare cum concurrunt ſimul requirentia & tolerantia, quod potiſſimum accidit initio tumoris. Locus ad quem trahitur humor non debet eſſe remotus & contrarius, nam ſic auerteretur, non deriuaretur, ſed vt ait[q] Hippocrates ad latus, hoc eſt vicinus, at non propterea proximus, nam ſic extraheretur & non deriuaretur materia, quæ in tumida parte continetur, ſicut euenit cum in tumore oculi extrahitur ex venis, quæ ſitæ ſunt in angulo ipſius, aut in tumore gutturis ex illis quæ ſub lingua: ſit ergo locus non proximus ſed vicinus, congruatque[r] illi vbi tumor eſt, congruit autem & cum communia habet vaſa, & cum ſitus eſt è regione, id quod requiri etiam diximus, cum auertendus humor eſt, quanquam auerſio fit à loco contrario & maxime remoto, ille autem qui medius eſt, non vicinus, non omnino remotus, idoneus eſt auerſioni ſimul & deriuationi, quemadmodum ante diximus in dolore lateris. Quod[s] ſpectat ad modum, cum materia quam deriuare oportet, tota ſimul ſit, tota ſimul deriuanda, ſi vires ferant, alioquin iteranda deriuatio eſt, toties autem deriuabitur, aut tandiu in deriuantibus perſeuerabitur, vt trahatur vniuerſa illa, quæ trahi poteſt. Ordo[t] cum plura opera requiruntur, vt detractio multitudinis, auerſio, repulſus, deriuatio, digeſtio, ille tenendus eſt, vt prius fiat illa opera quę requiruntur ab eo, quod vel magis vrget, vel eſt futurorum cauſa, vel ſine quo nequeunt cætera fieri: primo exempli gratia detrahemus multitudinem, dein repellemus, poſtea deriuabimus, & tandē digeremus.

[a] Hip li. 2. de fractu. in fine. & l. 1. de fracturis a tex. 34. ad 36.
[b] Hip lib. de vul. capitis & Gal. li. 6. meth. c. 6.
[c] Galen. l. 6. meth. c. 5.
[d] Hipp. li. de humoribus a principio.
[e] Gal. 2. sexti epid. cō. 7.
[f] Supra in hoc capite.
[g] Galen. l. 9. meth. c. 13.
[h] Gale. l. 13. meth. ca. 6. & c. 12.
[i] Gal. l. artis med. c. 95.
[k] Gal. l. 2. acutorum cō. 73 & Gal. l. de curat. per vena sectio. ca. 16.
[l] Galen. l. 13. meth. c. 6.
[m] Gale. l. 14. meth. c. 10.
[n] Vidius l. 16. de cura. gen. c. 12. par. 1.
[o] Vidius loco citato.
[p] Vidius ibi.
[q] Hip. l. de humoribus ab initio & Ga. lib. 2. 6 epid. com. 7.
[r] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[s] Vidius l. 16. de cura gen. c. 12. par. 1.
[t] Vidius ibid.

temus, quanquam [a] expedit ſimul & repellere & deriuare, nam vt in rebus externis ita etiam in corpore noſtro facilius attrahitur, quod impellitur, quam quod immobile manet. Quibus autem inſtrumentis vtendum ſit ad deriuandum, vberrime explicauimus, [b] eum in curandis cauſis generatim deriuationem pertractauimus. His ita conſtitutis de materia, quæ tumorem facit, demenda per ea, quæ vel repellendo, vel deriuando cogunt ipſam reuerti ad partes, vnde venit, pergemus ad extrahentia ex loco ipſo tumido, quæ plerunque neceſſaria ſunt: neque enim tota retro commeat, niſi humor paucus ſit ac tenuis in loco laxiore, vbi in curatione nihil erretur, quod raro admodum accidit, quicquid ergo [c] relinquitur, extrahi debet, ſiue diſcutiatur & conuerſum in vapores exhalet, ita vt eius eductio ſenſum lateat, ſiue [d] manifeſte effundatur: præſtat autem vbi id fieri poſſit, latenter humorem educere digerendo, quam euidenter effundere: agemus primo de digeſtione, quæ via magis expedita eſt, & minus moleſta, deinde explicabimus effuſionem manifeſtam, intuebimur à quibus requiratur, aut toleretur digeſtio, tum quæ obſeruanda ſunt in digerendo, & quibus inſtrumentis vtendum. Poſtulat igitur digeſtionem humor [e] ille, qui tumorem facit, neque repulſu vel tractu reuerti poteſt ad partes vnde venit, ſed cum hic poſſit etiam euidenter effundi, digeri debet, vbi id fieri poſſit: poterit autem eum non valde [f] multus erit, non multum craſſus & glutinoſus, non omnino adſtrictus, non admodum prauus, non valde diſtans à loco, ad quem pertinere poſſunt præſidia digerentia, qui nimis multus eſt, nimis longum tempus deſiderat vt diſcutiatur, & interea poteſt adeo perſpiratum prohibere, vt extinguatur calor, & pars putreſcat atque emoriatur: Qui valde craſſus & glutinoſus eſt, vel admodum adſtrictus atque inhærens non cedit digerentibus ita ut extrahi manifeſte debeat, ſicut & qui admodum prauus eſt, quoniam periculoſe retinetur in loco, idcirco non paulatim digerendus eſt, ſed ſubito effundendus, ne corrumpat partem affectam, at nihil etiam proficiunt digerentia, cum non poſſunt locum attingere vbi humor eſt, idcirco vtendum effuſione manifeſta: tantum ergo tentabimus diſcutere illum, qui non multus, qui tenuis, qui non adſtrictus, qui non omnino prauus, qui parum diſtat à loco quem attingere poſſunt digerentia, quo ſpectat etiam cutis laxitas [g] & mollitudo, nam humor qui ſub denſa & dura includitur, non facile digeritur, exaſperantur ſcalpello myrmecia, vt poſſit penetrare digerentium facultas, quam durities cutis non admittit. Cum digerentia requiruntur, inſpicere oportet an tolerentur, reiiciuntur enim interdum à viribus, à multitudine humorum, à dolore. Vires cum valde imbecillæ ſunt, non ſuſtinent digerentia, ſub quibus non modo humor qui ſuperat, ſed ſpiritus etiam qui vtiles ſunt, exhauriuntur, vbi non ſint admodum imbecillæ, ſuſtinebunt digeſtionem longe facilius quam effuſionem manifeſtam. Si copia humorum in toto corpore ſit, cum remedia digerentia vt digerunt ita etiam attrahant (ſunt enim calida, & tenuium partium, vt mox oſtendemus) periculum [h] eſt, ne maior ſit multitudo eorum, quæ attrahuntur ad partem tumidam, quam eorum quæ ab eadem digeruntur, quamobrem non prius vtemur digerentibus, quam vniuerſum [i] corpus exinanitum ſit: quod ſi humorum copia non magna ſit, ſed mediocris, aut ante exinanietur totum corpus, aut dabuntur ea, quę vim habent repellendi & adſtringendi, ad partes, quæ ſupra tumorem ſunt, vt intercludant aditum humori, quem ad ipſum attrahunt digerentia: calor ſi vehemens ſit in tumore, augebitur [k] à digerentibus quæ calida ſunt, & auctus humorem ad ipſum euocabit & per ſe, & quia dolorem faciet, quare aut abſtinendum eſt tunc à digerentibus, aut leuibus admodum vtendum eſt, qualia ſunt calida & humida relaxandi vim habentia,

Dolor loci tumentis ſi grauior ſit, augetur à digerentibus præſertim vbi valida fuerint, & auctus concitat humorum concurſum. Habent digerentia valida vim quodammodo erodendi, vt repellentia contundendi: quare vbi dolor ſit, vtraque aut vitari debent, aut penitus moderata adhiberi, ſed fac digerentia requiri & tolerari, obſeruandæ ſunt animaduerſiones illæ, quæ in aliis [l] operibus attenduntur, & primo qualitas hoc eſt ſpecies digerentium, cum alia leuiter, alia moderate digerant, & rurſus cum alia tantum digerant, alia ſimul vel repellent, vel mitigent vel molliant, ea eligere conuenit quæ & tempori tumoris, & loco & humori maxime accommodentur. In incremento pauca [m] debent eſſe digerentia cum multis repellentibus, in vigore pariter vtraque miſcenda ſunt niſi vrgeat dolor, ob quem digerentibus mitigantia adiiciuntur: in remiſſione, ſola digerentia & valida conueniunt, niſi ſi accedat duritiea, quæ poſtulat vt cum digerentibus miſceantur mollientia. [n] Locus tumoris ſi in ſuperficie ſit, minus valida digerentia deſiderat quam ſi intimus, quem non poſſint attingere remedia, talis enim validioribus eget, cum remittatur [o] eorum vis, antequam perueniat ad humorem digerendum, cutis ſi denſa ſit & dura, neceſſaria ſunt vehementer calefacientia & diſcutientia, ſed ſi mollis & rara, ſufficiunt leuiora. Partes quæ caua manifeſta habent, & ſunt veluti canales, vt venæ & arteriæ, minus validis digerentibus egent, quam quæ ſolidiores ſunt vt nerui & ligamenta: quæ item reſpondent receptaculo alicui interno vt ventri aut thoraci, minus quam quæ non terminantur ſinu aliquo, quemadmodum illæ quæ feruntur per membra. Quod autem attinet ad humorem, qui tenuis eſt quouis mediocri auxilio digeritur, qui craſſior eſt, validiora poſtulat, quod pingue eſt, non facile ſiccatur [p] inquit Ariſtoteles, qui item calidus gaudet minus calidis digerentibus, qui frigidus calidioribus. Hoc pacto igitur qualitas ſeu ſpecies digerentium accommodatur tempori tumoris, loco, & humori: Copia & numerus eorum quæ digeruntur, reſpondere debet copiæ & numero eorum, quæ tumorē facientia retro commeare non potuerunt. Tempus digerendi eſt, cum adeſt quod requirit, nihil eſt quod prohibeat: cum incipit tumor diximus [q] conuenire repellentia, in incremento adiiciendum illis eſſe aliquid ex digerentibus, in vigore pariter miſcenda eſſe digerentia & repellentia, niſi dolor & feruor poſtulent mitigantia: in remiſſione, ſolis vtendum digerentibus, quæ valida non ſolum requiruntur, ſed etiam tolerantur, niſi durior effectus tumor deſideret mollientia [r] iuncta cum digerentibus. Locus ad quem admouere digerentia oportet, eſt ille ipſe in quo eſt materia digerenda, ſiue ſit internus, ſiue externus: ſed cum ea tota

[a] Vide ibid.
[b] Vide ibi.
[c] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[d] Gal. l. artis medi. c. 95.
[e] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[f] Gal. l. artis medi. c. 95.
[g] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 5. & l. 14. met. ca. 4.
[h] Gal. l. artis medi. c. 95.
[i] Gale. ibid.
[k] Gale. ibid.
[l] Vide li. 16. de cura gen. c. 9. par. 2.
[m] Gale. l. 11. meth. c. 6. & 16.
[n] Galen. 14. meth. ca. 4.
[o] Galen. l. 4. meth. c. 7.
[p] Ariſt. li. de long. & breu. vita. c. 2.
[q] In hoc eod. cap.
[r] Gale. l. 14. meth. c. 4.

ſimul ſit, tota ſimul digerenda eſt, cumque paulatim digeratur & non ſubito, diutius perſeuerãdum
[a] Gal. l. artis medic. c. 95. eſt in digerẽtibus præſidiis. Quod ſi plura opera deſiderẽtur, vt detractio multitudinis, repulſio, de-
riuatio, digeſtio, cum ordinem tenere oportet, quem poſtulant res requirẽtes, quamobrem primo [a]
multitudinem detrahemus, tum repellemus, deriuabimus, & tandem digeremus. Inſtrumenta qui-
[b] Gale. ibid. bus ad digerendum vtimur, partim victus rationi, partim chirurgię, partim medicamentis ſubiiciun-
tur, cuicunque autem ſubiiciantur, latenter ſiccant, & humorem conuertunt [b] in vapores qui exha-
[c] Gale. l. 14. meth. c. 7. lant, quamobrem calefaciendi & ſiccandi vim habent. Ad rationem victus refertur frictio & [c] exer-
citatio, quæ primo attrahunt, deinde abſumunt, propriè autẽ cum remittitur tumor, vniuerſo cor-
[d] Vidius l. 16. de cura. gen. c. 9 par. 1. pore exinanito multa frictio & mollis ad digerendum conferet. Ad chirurgiam ſpectat [d] cucurbitu-
la, quæ plurimum valet ad euocandum, quæ diſtant à ſuperficie, & ad abſumendas atque eruendas
tumoris reliquias craſſiores, quæ tamen defigi non debet, niſi poſtquam humorum multitudo ex
toto corpore adempta eſt. Medicamenta quibus ad digerendum vtimur, varia ſunt, atque omnia te-
[e] Gal. l. 4. ſimplic. c. 19 nui [e] partiũ ſubſtantia prędita, ſunt autem vel tãtum calida, aut ſicca, vel calida & ſicca ſimul, atq; hęc
[f] Gal. l. 5. ſimplic. c. 9. & l. 14. meth. c. 7. efficaciora ſunt, [f] nam alia imbecilliora, veluti quæ calida & humida ſunt, aut quæ ſicca ſine caloris
immoderatione, maxime tamen imbecilla ſunt calida & humida: habent autem non ſolum digeren-
di, ſed etiam molliendi ac relaxandi vim, ita ut conueniant & cum dolor eſt, & cum durities aut fer-
[g] Galen. l. 5. meth. c. 9. uor, huiuſmodi ſunt lini ſemen, flores chamęmeli, farina [g] hordei vel fabarum, ex quibus fit cataplaſ-
ma ſicut ex pane & melle, præterea caricæ pingues, adeps anſerina, gallinacea, ſuilla, radix althææ, ex
quibus ſimiliter cum pane cataplaſma conficitur: validior eſt radix cucumeris agreſtis aut bryoniæ,
at oleum anethinum proximam vim habet his quæ mouent pus, ſed validius & tenuius eſt, atque id-
circo ad digerendum valet. malua & atriplex ex horto humidior eſt quam ſylueſtris, atque idcirco
valet etiam cum tumor feruet: fœnugræcum validius digerit cum calidius ſit, adiicitur etiam mel ca-
taplaſmati vt vehementius digerat, & remouetur aqua: incoquitur & cum caricis hyſſopum vel ori-
ganum, & ex ea aqua bullit farina hordei, vnde fit cataplaſma, quod non leuem habet digerendi vim,
[h] Gale. l. 14. meth. c. 7. ſi pro aqua accipiatur mulſa, magis adhuc digeret, acetum vt repellit, ita [h] etiam digerit ob facultatem
[i] Ga. l. 11 ſimplic. c. de cochleis. ſiccandi, idem efficit ſtercus bubulum, ſed non aptatur niſi corporibus durioribus, cochleæ [i] tritæ
cum teſtis magnopere ſiccant craſſos & glutinoſos ſuccos, etiam cum valde inhæreſcunt & adſtricti
ſunt, & in eo quoq; tumore qui multum à ſuperficie diſtet: caſtorium validius eſt, quam vt etiam in
[k] Galen. 14. meth. c. 7. remiſſione tumoris calidi adhiberi poſſit, niſi vbi multum diſtat à cute locus affectus: fomentum ex [k]
muria, ex aqua marina, ſeu ex ſulphureis, ſalſis, ac bituminoſis aquis, ſal nitrum, ſulphur ignem non
expertum, ponuntur in his quæ validiſſime digerunt, ſicut & antidoti & atomata, quibus digeruntur
quæ in intimis partibus continentur, accommodabimus autem inſtrumenta humori, loco, ac tem-
pori tumoris.

Verum quia non ſemper digeri poteſt humor, qui extrahendus eſt ex loco tumido, euidenter in-
[l] Supra in hoc capite. terdum [l] emitti debet, euenit hoc cum multus eſt, cum valde inſedit in loco, & adſtrictus eſt, cum
craſſus & glutinoſus, cum prauus, cum diſtat plurimum à ſuperficie, & aut ſub dura & denſa cute in-
cluditur: talis igitur propter cauſas, quas paulo ante enarrauimus, manifeſtam poſtulat effuſionem:
[m] Gale. l. 9. meth. ca. 13. hanc reiicit virium imbecillitas, quę vt cæteras [m] detractiones non ſuſtinet, ita neque hanc, magis au-
tem debilitantur cum materia manifeſte effunditur, quam cum digeritur, quare non veniendum eſt
ad hoc pręſidium, niſi ante reficiantur, ſed cum auxilia per quæ manifeſte humor effunditur, vim ha-
[n] Gal. l. artis med. c. 95. beant euocandi illum, qui in aliis partibus verſatur, neceſſe eſt antequam adhibeantur, totum cor-
pus exinanire, [n] vel ad partes quæ ſupra tumorem ſunt, adſtringentia ac repellentia admouere: cum
requiritur & toleratur effuſio manifeſta, effundere ea oportet, quę effuſionem diximus requirere, vt
humores multos, adſtrictos, craſſos, glutinoſos, prauos, diſtantes à loco, ad quem peruenire poſſunt
pręſidia digerentia, aut contentos ſub cute dura aut denſa. Multitudo & numerus eorum, quę effun-
duntur, ſatisfaciat multitudini & numero eorum, quæ effuſionem deſiderant. Tempus effunden-
di eſt, cum hoc præſidium requiritur & toleratur, quod in remiſſione euenit, locus ex quo effun-
[o] Gale. ibid. dendus humor eſt, ille ipſe eſt in quo [o] continetur, vel maxime vicinus, & qui ſimul cum eo aperia-
tur, vt in angina, venæ ſub lingua, quæ pro gutture aperiuntur, ſicut in lippitudine pro oculo, quæ in
angulo eius, ſed cum materia tota ſimul ſit, tota ſimul effundenda eſt, ſi vires ferant, alioquin partiri
effuſionem oportet, & emiſſionem iterare, id quod obſeruamus cũ aut vires imbecillæ ſunt, aut ma-
[p] Hipp. lib. 6. aph. 27. teria multa eſt, quẽadmodum aqua in hydrope, quam Hippocrates [p] noluit totam ſimul emitti: Or-
do cum plura requiruntur, idem tenendus eſt, quem poſtulant res requirentes, vt proxime oſtendi-
mus in digerendo, oportet enim auertere, repellere, deriuare, digerere ſi quid digeri poteſt, poſtre-
[q] Gal. l. 2. ad Glau. c. 2. mo venire ad effuſionem manifeſtam. Inſtrumenta quę hanc præſtant ex partibus internis, ſunt me-
dicamenta quæ ex cerebro per os [q] & nares humorem educunt, ex thorace per ſputum, ex ventricu-
lo per vomitum & deiectionem, ex liene, inteſtinis, & caua parte iecinoris per deiectionem: ex gibba
parte iecinoris, renibus, veſica per vrinam, ex vtero per menſtrua. Quod ſi humor ab externis tumo-
[r] Galen. 13. meth. 5. ribus effundendus ſit, chirurgia opus eſt, ſcalpello [r] enim aperitur locus. Hactenus expoſita ſunt,
quæ ad curationem cauſæ facientis tumorem in vniuerſum pertinere videantur, tria enim cum ſint
præter naturam in eo, morbus, cauſa, & ſymptoma, morbum auferri diximus remota cauſa conti-
nente, hæc autem qua ratione propulſetur, ne amplius confluat ad partem tumentem, vel detrahatur cum iam recepta eſt, vberrime expoſuimus, tantum ſupereſt explicandum, quæ curatio conue-
niat cum materia, quæ recepta in loco, non amplius eandem ſpeciem tumoris facit, ſed aliam veluti
abſceſſum cum ſupputat, gangrænam cum putreſcit, tumorem durum quem græci σκίῤῥον vocant,
[s] Galen. 14. meth. ca. 4. cum detractis [s] partibus tenuioribus, nimium cogitur, & craſſa redditur: Hæc cum plurimis acci-
dant tumoribus, tradentur cum ipſos ſeorſum perſequuti erimus, nunc abſoluemus tertium con-
tra naturam, quod ſupereſt, ſymptoma videlicet tumoris in vniuerſum. Dolor, qui ob copiam hu-

moris

motis diſtendentem ſequi tumores ſolet, non ſolum iam vigentem, ſed primis etiam diebus, propriam, vt ſi quod aliud ſymptoma, curationem poſtulat, nec permittit expectari dum remoueatur tumor adẽ pra cauſa per repellentia, per deriuantia, per extrahentia, ſiue obſcure, ſiue euidenter, quamadmodum monſtrauimus, ſed adeo interdum vrget, & propter moleſtiam, & propter periculum, ne tumorem nimis augeat, conciliando ex toto corpore ad ipſum humores, vt ſuccurrendum ſit vel illis etiam præſidiis, quæ tumori aut cauſæ aliena ſunt, eo autem ſpectare debent, vt relaxent quod adeo diſtenditur, vt vehementer doleat. Quæ hoc faciunt, omnia partem humoris[a] detrahunt, vnde quæ reſtat, minus locum affectum diſtendit. Huc ſpectant partim medicamenta relaxandi vim habentia, partim chirurgia, agemus primo de ea relaxatione quæ fit per medicamenta: Hanc poſtulat dolor, quem efficit multitudo humoris, à qua diximus diſtendi partem tumidam, ſub relaxantibus enim humor partim diſcutitur, partim extenuatur, & patefiunt foramina vnde exire debet, ità vt facile minuatur, & hoc pacto ſedetur dolor, adde quod tollitur adſtrictio, quam repellentia medicamenta attulerunt, & pro denſitate comparatur laxitas, licet cauſa non[b] auferatur ea toto. Nihil igitur æque in parte affecta dolorem lenit, atque ea quę relaxant, contra nihil æque eundem auget, atque ea quæ adſtringunt atque onerant partem tumidam, & perſpiratum impediunt, neque permittunt euadere quod exhalat. Quamobrem Hippocrates[c] in fractura auris docet vinculum inimicum eſſe, quod integra auris ſub vinculo adſtricta doleat, pulſu & inflammatione vexetur: aliena etiam dicit cataplaſmata grauia, & interdum optimam medicinam eſſe[d] non facere medicinam, tum ad aurem, tũ ad alia multa. Vbicunque igitur dolent tumores, non debent pannis aut cataplaſmate onerari, non faſciis adſtringi, deſiderant enim quæcunque quouis modo relaxent, quemadmodum medicamenta, de quibus nunc agimus, quod ſi acetum miſcetur cum oleo roſa condito, ad dolorem ea tumore[e] in membranis cerebri, id fit cum integra caluaria eſt, vt tenuibus partibus aceti perducatur oleum per ſuturas ad membranas cerebri, cum perrupta caluaria eſt, oleo tepido perfunditur roſa condito, neque additur acetum, quo magis denſæ redduntur partes noſtri corporis quam laxæ. Sed iam ſatis conſtat medicamenta relaxantia requiri à dolore, quem facit humor tumidam partem diſtendens, intueamur nunc an ſuſtineantur, duo autem ſunt à quibus reiici videntur, imbecillitas virium, & multitudo humorum in vniuerſo corpore. Cum vires imbecillæ ſunt, ſi dentur relaxantia, periculum[f] eſt ne extinguantur, cum exhalent ſpiritus quibus continebantur, quamobrem vbi curatur tumor illarum partium, quarum munus ad vitam maxime neceſſarium eſt veluti viſcerum, neque ſola adhibenda ſunt[g] relaxantia cum aliquo adſtringente mixta, neque in ipſis diu perſeuerandum eſt, ſi quando ſola adhibeantur ob grauitatem doloris, quemadmodum ad renes inflammatos, quorum robur facile ſub illis labefactaretur. Multitudo humorum, cum dantur medicamenta relaxantia, quæ liquandi vim habent, concitatur ad locum tumidum, nam hoc relaxato facile illis excipiuntur cum liquefiant atque extenuentur. Quare maxime decipiuntur, qui nulla habita ratione totius corporis, ſtatim[h] tumentem partem calidis & humidis relaxant, quod methodici facere ſolebant, qui cum tumores haberent in morbis adſtrictis, ſtatim adhibebant relaxantia, à quibus illi abſtinent, qui vel ratione, vel experientia ducuntur. Intelligunt enim quantum materiæ[i] concitetur ad locum affectum, vbi relaxetur cum redundantia humorum in toto corpore, quod periculum minus ſubeſt, cum tumor oritur ea humoribus vel paulatim collectis in loco affecto, vel ad ipſum attractis ob calorem vel dolorem, quamuis non multum in aliis partibus abundarent. Ergo cum multitudine ſucceorum totum corpus[k] ante exinanire oportet, deinde adhibere medicamenta, quæ moderate relaxent, vt ceratum ex paſſo & oleo roſa condito cum pauca cera, quod excipiatur lana ſuccida multum æſypi habente, aut cataplaſma ex lente & oleo roſa condito, aut linimentum, quod conficitur ex ouorum luteis ſubactis cum oleo item roſa condito, in quo intingantur lintea, & dolenti parti ſuperdentur, neq; vtendum eſt aquæ calidæ & olei perfuſione, aut cataplaſmate ex farina triticea, vbi tumorem facit materia à reliquo corpore ad ipſum tranſlata. Quod ſi relaxantia requirantur & tolerentur, talia eligere oportet, qualia conueniant loco & humori. Locus ſi præcipuus ſit, poſtulat quemadmodum ante oſtendimus, vt admiſceatur[l] aliquod adſtringens: Humor ſi multus redundet in toto corpore, vt dentur moderate relaxantia, aptari etiam debent qualitati humoris, quam vt contraria corrigere debent: id quod obſeruatum fuit ab Hippo.[m] cum ad dolorem lateris variis vſus eſt fomentis, humidis, ſiccis, lenibus, acribus, ac mediis, opponuntur enim ſiccis humoribus fomenta humida, humidis ſicca, lenibus acria, acribus lenia, mediis media aptantur. Habenda eſt & ratio temporis anni, vt diximus in repellentibus, admouebimus æſtate frigida, hyeme tepida. Copia & numerus relaxantium ſatisfaciat copiæ & numero requirentium, tunc autem dentur, cum maxime requiruntur & tolerantur: tempeſtiue autem dantur in vigore, cum dolor vrget, quod materia tumorem faciens fundatur à calore, & vehementer tumidam partem diſtendat, tunc autem exinanitum eſſe ſolet totum corpus, & locus qui ſub repellentibus adſtrictus erat, relaxandus eſt, vt humor digeratur. Quod ſi Hippoc.[n] ad dolorem lateris initio vtitur fomentis, id facit vt tenter an adſit humorum multitudo, quæ cum abeſt, illa ſufficiunt. Medicamenta relaxantia[o] calida ſunt & humida, ſecundæ qualitates ſequuntur primas, vt denſitas frigus & ſiccitatem, laxitas calorem & humorem, debent autem calida & humida relaxantia conſtare ex ſubſtantia tenui, quæ craſſa ſunt magis accommodantur ad pus mouendum: validiſſimam habet relaxandi facultatem cataplaſma ex farina triticea, perfuſio aquæ calidæ aut olei: moderate idem præſtat ceratum quod diximus ex paſſo & oleo roſa condito cum cera, tum quod ex lente & eodem oleo cataplaſma conficitur, ſiue etiam linimentum, quod paulo ante oſtendimus fieri ex ouorum luteis & oleo roſa condito. Cataplaſma frequens apud veteres erat ex pane, aqua, & oleo, imponitur etiam vtiliter illud, quod habet farinam hordei, butyrum, hyoſcyamum, adipem ſuillam. Paratur vbique à pharmacopolis quod Dialthæa, & quod Diachylon vocatur ad re-

[a] Galen. l. 5. ſimpl. c. 19.
[b] Gal. ibid.
[c] Hip. l. 2 de art. tex. 48. & 49.
[d] Hipp. ibid. tex. 50.
[e] Galen. 13. meth. c. 21.
[f] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[g] Gale. l. 13. meth. ca. 15. & 17.
[h] Gale. l. 11. meth. cap. 15. & 20.
[i] Gale. ibid.
[k] Gal. locũ dict. & l. ar tumed. c. 95.
[l] Galen. l. 13. meth. ca. 15. & 17.
[m] Hip. l. 2. acutorum ab initio.
[n] Hipp. ibid.
[o] Gale. l. 5. ſimpl. c. 2.

laxandum efficax. Chirurgia erat alterum inſtrumentum, quo vtimur ad relaxandum partes, quæ dolent humorum copia diſtentæ, ſecatur [a] enim cutis pluribus locis ſcalpello, vnde ſanguis ille educitur, qui multitudine vehementer tumidam partem diſtendebat, ita vt relaxetur: debent autem plagæ nec in ſuperficie eſſe, nam nihil proficerent, nec nimis altæ, nam nimium ſanguinis effunderetur, & relinquerentur inſignia vulnera, quæ propriam curationem requirerent, ſint igitur mediocres. Ad hunc vſum incidit Galenus [b] glandulas inflammatas, vbi nimis diſtenduntur: Hippocrates [c] cutem in fractura calcis: apparet igitur hanc chirurgiam neceſſariam eſſe, cum nimium pars diſtenditur, neque ſufficiunt medicamenta relaxantia, quod humor craſſior ſit, velut ſanguis: terrcit hanc [d] multitudo ſuccorum in toto corpore, quæ vbi adſit, prius detrahere ipſam oportet, dein venire ad ſectionem propoſitam, qua tutius vtimur, cum tumor non ex materia aliunde tranſmiſſa, ſed potius ob euidentem aliquam occaſionem attracta oritur: maxime autem primis diebus hæc chirurgia neceſſaria eſt, cum minus tunc vti liceat medicamentis ad relaxandum quam poſtea, quod & minus proficiant, & cum maiori periculo tententur, [e] ne maior humorum multitudo confluat ad lucum affectum.

[a] Gale. l. 13. meth. c. 5.
[b] Gale. ibid.
[c] Hip. l. 2. de fracturis qua de calce.
[d] In hoc cap.
[e] Gale. l. 11. meth. ca. 15. & c. 10.

Species tumorum qui ab humore proficiſcuntur.

Cap. VI.

PROXIMA tractatio tumoris in vniuerſum ab humore profecti quamuis longior fuerit, ſi cum magnitudine vtilitatis comparetur, ita fortaſſe etiam videbitur breuior, cum illi ſubiecta ſylua ſit non modo tumorum omniũ (paucis exceptis quos à flatu, vel ſolida ſubſtantia fieri monſtrauimus, [f]) ſed aliorum quorumdam vitiorum quæ ob cauſæ & curationis conuenientiam, ad ipſos referuntur, proponemus hæc vbi ſpecies inuenerimus tumorum omnium, qui oriuntur ab humore. Recte autem primo [g] diuiduntur in grandes & minutos, alia enim his, alia illis curandi ratio conuenit, vt in ſequentibus apparebit. Grandes (vt ab his ordiamur) varii ſunt [h] pro vario humore à quo fiunt, alii enim naſcuntur a ſanguine, alii à flaua vel atra bile, alii à pituita, alii ab humore aquoſo, ſiue hi humores ſimplices ſint, ſiue cum aliis mixti, ſiue naturaliter ſe habentes, ſiue præter naturam affecti. Rurſus alii ab humore quodam concreto, & in aliam ſubſtantiam mutato, alii à pure, quorum omnium nomina vbi expoſuerimus, pergemus ad minutos.

Inflammatio Latine, [i] Græce dicitur φλεγμονὴ, quod vocabulum ſignificabat apud veteres φλόγωσιν, & ἐπιφλόγισμα, hoc eſt calorem igneum, ac veluti flammam: ſed à iunioribus acceptum eſt pro tumore orto à quouis humore calido, & præſertim à ſanguine, eiuſmodi autem tumor calidus & rubicundus [k] eſt, prementique renititur: hic in quibuſdam partibus proprio nomine appellatur, quo ſimul & morbus notatur, & affectus locus, vt in oculi ὀφθαλμία, [l] in gutture συνάγχη, in latere πλευρῖτις, in glandulis βουβών, præſertim in inguine cum iam incipit ſuppurare: ἐρυσίπελας [m] Græcum nomen mutuantur etiam Latini ad ſignificãdum tumorem illum calidum, quem bilioſus ſanguis excitat: ἕρπης, [n] Latine ſacer ignis vocatur, Græcum autem nomen inuenit à ſerpendo, eſt enim tumor ſerpens à flaua bile ortus, idem ſi erodat dicitur ἕρπης [o] ἐσθιόμενος, ſi puſtulas excitet granorum milii ſimiles, vocatur ἕρπης κεγχρίας.

Ἄνθραξ Græce, Latine carbo, tumorem [p] ſignificat feruentem cum nigris puſtulis & cruſta, ita vt carboni ſimilis videatur, vnde nomen inuenit.

Γάγγραιναν, Græci pariter ac Latini appellant [q] inflammationem adeo auctam, vt iam calor extinguatur, & emoriatur pars, vbi autem plane emortua eſt, Græce appellatur [r] σφάκελος.

Fiunt hi tumores ab humoribus calidis quos numerauimus, ſed alii fiunt à frigidis, proprie autem qui oritur à pituita Græce appellatur οἴδημα, [s] Quod vocabulum vſurpatum eſt ab Hippocrate [t] ad quemuis tumorem ſignificandum, ſed apud recẽtiores notat tumorem laxum, doloris expertem, qui ita ſub preſſu deſidet, vt prementium digitorum veſtigia retineat: Hic ſi in vniuerſo corpore verſetur, dicitur Græce ὕδερος, ἀνασάρκα, vel λευκοφλεγματίας.

Κάρκινος, & καρκίνωμα Græce, Latine dicitur cancer, eſt autem tumor [u] ortus ab atra bile, qui cancri animalis imaginem repræſentat, Quod ſi non vna pars, ſed totum corpus ob atram bilem reddatur tumidum, ita ut membra & craſſa, & nigra fiant, à ſimilitudine elephantis animalis, vocatur à Græcis ἐλέφας & ἐλεφαντία, [x] & quia tunc facies hominis talis videtur, qualem fingunt ſatyris, appellatur quoque σατυρίασις, & σατυριασμός. [y]

Ab aquoſo humore fit tumor interdum in vniuerſo corpore, & appellatur à Græcis [z] ὕδερος ἀσκίτης, interdum in aliqua parte vt in capite, & vocatur ὑδροκέφαλον, [a] vt in teſticulis ὑδροκήλη: fiunt nonnunquam in variis partibus corporis veluti veſicæ plenæ aquoſi humoris, quas Græci ὑδατίδας [b] nominant.

Σκίῤῥος, ſiue ὄγκος σκιῤῥώδης vocatur tumor durus [c] ſine dolore, non tamen omnino ſine ſenſu, ortus ab humore craſſo, ſiue pituitoſo ſiue melancholico: hic ſi in neruis ſit appellatur [d], γάγγλιον, in quibus cum oblongus eſt vocatur ab Hippocrate φῦμα, cum rotundus γογγρὸν vbi autem glandulas occupet, vocatur Latine ſtruma, Græce χοιρὰς, [e] vbi articulos, & valde indureſcat [f] πῶρος.

Tumores qui non exquiſiti ſint, ſed ſpurii, non fiunt ab vno humore puro, ſed a pluribus: Vbi duo humores concurrant æqualiter veluti ſanguis & flaua bilis, tumor quem faciunt duobus nominibus gaudet, diciturque [g] φλεγμονὴ, & ἐρυσίπελας, at vbi tumor qui à duplici oritur humore, magis ab vno fiat quam ab altero, nomen obtinet tumoris orti ſimpliciter ab eo humore qui in propoſito nunc tumore magis ſuperat: adiicitur tamen illi nomini aliud deriuatum à nomine illius tumoris, quem ſimpliciter facit alter humor, quem in propoſito tumore ſtatuimus minori ex parte verſari. Illum exempli gratia qui fit maxima ex parte à ſanguine, cui tamen admixta ſit flaua bilis, appellant

Græci

[f] In hoc li. c. 23. 4.
[g] Auic. l. 4. fen 3 tra. 1.
[h] Gale. l. 13. meth. cap 4. & lib. 2. ad Glauc. c. 1.
[i] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[k] Gal. ibi.
[l] Galen. l. 2. meth. c. 2.
[m] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.
[n] Gale. ibid.
[o] Gale. ibid.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 9.
[r] Gale. l. 6. meth. c. 5.
[s] Galen. l. 13. meth. cap. 3.
[t] Hip. 1. prog. 30. & Gal. comm.
[u] Gal. 3. terti. epi. com. 70. & de pra. c. vlt.
[x] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10. & l. 14. meth. ca 9.
[y] Gal. l. 10 ad Glauc. c. 10.
[z] Galen. l. de tumor. præter. c. 14.
[a] Gal. de tumoribus. ca. 16.
[b] Gal. l. defi. medic. med.
[c] Gal. l. 5. de loc. affe. c. 2. & lib. defi. med.
[d] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[e] Gal. li. def. med.
[f] Galen. l. 13. meth. c. 5.
[g] Gal. li. 1. de alim fac. c. 5.
[h] Gal. lib. de tumor. c. 9.

Græci [a] φλεγμονὴν ἐρυσιπελατώδη; contra alium, qui magis fit a flaua bile, quam a ſanguine, vocant [b] ἐρυσιπέλας φλεγμονῶδες: Eadem ratio eſt, cum atra bilis, vel pituita, aut alius humor cum alio concurrat ad tumorem efficiendum, duplici enim nomine vocatur, quemadmodum oſtendimus.

In tumoribus hactenus commemoratis, humor combibitur in paruis foraminibus partium ſolidarum; quod ſi contineatur in ſinu, qui præter naturam efficitur, cum abſcedunt partes, quæ naturaliter coniunctæ erant; eiuſmodi tumor Latine dicitur abſceſſus, Græce vero [c] ἀπόστημα, & vbi humor, qui locū ſinuat, translatus ſit ab aliis partibus ante ægrotantibus, dicitur proprie ἀπόσκημμα, vel ἀπόσκηψις. Sub abſceſſu tres ſpecies [d] proprio nomine a Græcis notantur, craſſum & concreſcentem humorem in alienam naturam mutatum continentes. Vna dicitur στέατωμα, [e] cui pingue quoddam ſubeſt: altera ἀθέρωμα, cui quaſi tenuis pulticula: tertia μελικηρὶς, cui liquidior humor melli ſimilis: vbi continetur in abſceſſu pus, vocatur Latine ſuppuratio, Græce vero [f] ἐμπύημα.

Sequuntur tumores minuti, in quibus habentur tubercula, achores, faui, verrucæ, puſtulæ, variolæ, morbilli, ſcabies, impetigo, quorum nomina nunc ſigillatim exponemus. Tubercula ſunt parui tumores, qui a Græcis nominantur φύματα, & ἐκφύματα, ἀπὸ τ ἐκφυῆν, quod aſſurgant [g] in cute, ſic autem potiſſimum appellantur, cum ſuppurant, & in abſceſſum vertuntur, quo vocabulo vtuntur etiam Latini, qui eadem, vbi acuta ſunt, furunculos nominant: illa vero quæ magis lata ſunt, quam alta nominantur a Græcis φύγεθλα: ſed fiunt in facie [h] vari, paruula quædam tubercula, dura, & rubra, quę a Græcis nominantur ἴονθοι, [i] vnde ducitur ἰονθώδης multitudinem eorum in facie ſignificans: iidem in aliis partibus appellantur [k] θύμια, vbi maiuſculi ſint & vlcerati a ſimilitudine fici, dicitur id vitium Græce [l] σύκωσις: Quod ſi parua tubercula terebinthi fructum magnitudine, figura, & colore referant, vocantur Græce [m] τέρμινθοι: Cum digiti manuum aut pedum ſub frigore intumeſcunt, ea tubercula χίμεθλα [n] Græce dicuntur. Μελικήριον, etiam paruum tuberculum eſt exulceratum, paruisq; foraminibus exaſperatum, vnde humor exit melli non abſimilis, a quo nomen inuenit. In duas autem ſpecies diſtribuitur, vna vocatur Græce [o] ἄχωρ, in qua foramina ſunt anguſtiora & pauciora, per quæ fertur humor minus glutinoſus, quam mel, fit autem potiſſimum in capite puerorum, altera κηρίον, hoc eſt, fauus, quod faui modo fundat craſſiorem humorem, quaſi mel ex crebris & amplioribus foraminibus.

Verrucæ quoq; paruula tubercula ſunt, quæ dura in cute tanquam paruuli montes extant, vnde apud Latinos nomen inuenerunt, diſtinguuntur autem in plures ſpecies, quas Græci ſigillatim proprio vocabulo notarunt, vocant enim ἀκροχορδόνα verrucam illam, quæ baſim anguſtiorem habet, ſed in ſummo [p] lateſcit: θύμιον alteram, quæ ſupra ſimiliter latior eſt & ſubdura, ſed per aſpera & colorem floris thymi referens, vnde nomen traxit, vocant & aliam ſpeciem μυρμηκίαν, ducto [q] vocabulo Græce a formica, cuius morſum repræſentat, cum comprimitur, eſt autem durior & altius radices exigit, infra latior, ſupra tenuior: Ad verrucas ſpectat [r] etiam ἧλος, qui dicitur Latine clauus, ob ſimilitudinem claui, cuius caput refert in ſumma parte, vbi latior eſt, ſicut ad radicem anguſtior, magis autem lateſcit, & durus eſt, quam acrochordon, oriturq; potiſſimum in pedibus: eiuſdem generis eſt τύλος, hoc eſt, callus, qui oritur, [s] cum ex labore cutis indureſcit. In tumoribus minutis potiſſimum habentur puſtulæ, quæ in ſuperficie corporis minores apparent quam tubercula. Illæ autem, quæ minimæ ſunt, ἵδρωα Græce nominantur a ſudore, quod tales ſint, quales excitari a ſudore ſolent. Quæ ſimpliciter paruæ ſunt, nominantur a Græcis ἐξανθίσματα & ἐξανθήματα, quod [t] quaſi flores erumpant ex cute: Quæ paulo grandiores ἐκθύματα, ex quibus, quæ parum ſupra cutem [u] eminent duriores, ſubalbidæ & acutæ, cum exprimuntur humorem quendam fundentes, vocantur ψυδράκια: Quæ [x] liuidæ ſunt aut nigræ, & cum vehementi inflammatione, aperteque cruentam quandam ſaniem fundunt ἐπινυκτίδες, quod [y] noctu maxime oriantur, atque infeſtæ ſint: fiunt etiam bullæ quaſi veſiculæ plenæ aquæ, quæ vbi rumpuntur, apparet caro exulcerata, nominantur autem Græce [z] φλυκταίναι.

In genere puſtularum ſunt, quæ a recentioribus variolæ & morbilli vocantur, pueris fere omnibus cum vehementi febre ſuperuenientes: variolæ retinent naturam inflammationis, morbilli eryſipelatis.

Scabies non aliud eſt quam multitudo puſtularum, quæ ſi mitiores ſunt & magis in ſummo, id vitium a Græcis nominatur [a] ψώρα, ſi magis feræ & altius deſcendant λέπρα.

Scabiei non diſſimilis eſt λειχὴν, quæ Latine dicitur impetigo, ſed proprie in mento mentagra, continetur enim puſtulis quibuſdam ſerpentibus, vnde ſquamulæ reſoluuntur.

Ad tumores referemus pruriginem, pediculos, porriginem, defectionem pilorum, ecchymoma, quod & ab eadem cauſa fiant, & eodem modo curentur, quamuis ad magnitudinem auctam non pertineant: Imitabimur autem veteres Medicos ac Philoſophos, qui ea etiam, quæ diuerſi generis eſſent, propter communitatem & conuenientiam quandam ſimul pertractarunt. Complectitur [b] Ariſtoteles ſub categoriis cœlum, quod ſubiiciatur motui, quamuis quod æternum ſit, ad ipſas minime referendum eſſe videatur. Galenus [c] diariis febribus, quæ a ſpiritu, ſynochas ſubiecit, quæ a ſanguine ſupra modum calefacto proficiſcuntur, propter conuenientiam quam habent caloris aucti, non tamen aeris, ſed reſtat, vt propoſitorum affectuum nomina exponamus.

Prurigo quæ Græce dicitur [d] κνησμὸς, ſpecies quędam doloris eſt, ſignificat enim veluti paruum morſum in ſuperficie.

Pediculi vocantur a Græcis φθεῖρες, & affectus, quem eorum multitudo efficit, [e] φθειρίασις; præter communes pediculos, qui in capite fiunt, oriuntur alii maxime in partibus genitalibus, qui ægre a corpore ſeparantur, & magis plani ſunt, vnde piattæ vulgo dicuntur. Oriuntur & alii inter cutem & ſummam pelliculam, veluti cuniculos ſibi excauantes, vocantur autem a recentioribus ſcirrhones.

[a] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 1.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. l. de tumor. c. 3.
[d] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. l. de tumor. c. 3.
[g] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[h] Gal. l. 5. cata topo. c. 2. & l. introduct. cap. 16.
[i] Gal. lib. 2. meth. c. 2.
[k] Gale. l. introduct. c. 16.
[l] Gal. lib. 2. meth. c. 2.
[m] Gal. l. introd. c. 16.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. l. de tum. c. 14.
[p] Gal. lib. 2. meth. c. 2. & l. defi. med.
[q] Gal. lib. 2. meth. c. 2.
[r] Gal. lib. de fin. med. prope finem.
[s] Gal. ibid. in fine.
[t] Gale. lib. 5. meth. c. 12.
[u] Gale. l. 3. 3. epid. com. 51.
[x] Gale. l. de remed. par. facil. c. 5.
[y] Gal. lib. 2. meth. c. 2.
[z] Gal. l. 4. acut. com. 63.
[a] Gal. lib. 6. meth. c. 13.
[b] Ariſto. l. 2. de cœlo c. 2.
[c] Gale. lib. 9. meth. c. 2.
[d] Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 3.
[e] Gal. l. Medicam. c. 15. & l. 2. catat. c. 7.

Porrigo dicitur a Latinis, cum tenues ſquamulæ quaſi furfures reſoluuntur, a ſumma cute, quod maxime accidit in capite, [a] Græce autem nominatur πιτυρίασις.

Pilorum defectio varia nomina apud Græcos obtinuit, nam vbi æqualiter decidant, neque areas quaſdam efficiant, dicunt [b] τρίχας ῥύσις, ſi areas relinquunt, hac atq; illa parte nominant [c] ἀλωπεκίαν a vulpe, quæ eundem affectum experitur, ſed ſi ita pili cadant, vt locum glabrum in figuram ſerpentis relinquant, vocant [d] ὀφίασιν: caluitium, vbi caput ætate nudatur, dicitur Græce [e] φαλάκρωσις: defectio pilorum in palpebris proprie nominatur πτίλωσις. [f]

Vitiligo cutis maculas ſignificat, quæ ſi albæ ſint, & altius penetrent, ita vt pilos ſimiles reddant, id malum Græce nominatur [g] λεύκη, ſed in ſuperficie, ſi albæ ἀλφὸς [h], ſi nigræ μέλας. Ad vitiliginem ſpectat φακὸς, macula lenti ſimilis, ἐφηλὶς quaſi a ſole contracta.

ἐκχύμωμα [i] & ἐκχύμωσις Græce dicitur, cum venis, vel colliſis, vel apertis ſub cute ſanguis ſuffunditur, qui ſi liuorem afferat πελίωμα, ſi nigritiem μέλασμα [k] nominatur, quod maxime accidere ſenibus ſolet.

ἀνεύρυσμα [l] tumorem illum ſignificat, quem facit ſub cute ſanguis, qui ex arteria ſecta exit.

Varix Latine, Græce dicitur [m] κιρσὸς, cum vena ob ſanguinis craſſi copiam intumeſcit; quanquam intumeſcit etiam interdum arteria diſtenta a multitudine ſanguinis, quem tumorem fortaſſe licebit, varicem ſimiliter nominare.

Hactenus tumores omnes, qui oriuntur ab humoribus, eoſque affectus, qui ad tumores referuntur, ſigillatim deſcripſimus, inculcauimus autem Græca verba, quod magna ex parte Latina deſiderentur, & quod pleraq; ex illis Latino ſermone trita ſint: ſupereſt, vt vnumquemq; ex deſcriptis affectibus ſeorſum tractemus explicantes, qua ratione cognoſcatur, & cognitus curetur, quod duobus libris abſoluemus, proximo perſequemur grandiores tumores, altero minutos, & ea vitia, quæ referri poſſe, ad tumores monſtrauimus.

[a] Gale. l. 6. 6. epid. com. 13. & l. 1. catat. cap. 6.
[b] Gal. l. de remed. par. facil. c. 6.
[c] Gale. lib. 2. meth. c. 2. & loco citato.
[d] Gale. loco dicto.
[e] Hippoc. & Gal. l. 6. aph. com. 34.
[f] Gal. lib. de finit. med.
[g] Gale. lib. 2. meth. c. 2.
[h] Gal in introduct. c. 13.
[i] Gale. l. 2. 6. epid. com. 9. & l. 6. apho. com. 20.
[k] Gal. l. de tumor. c. 10.
[l] Gal. l. de tumor. c. 11. & l. 5. meth. cap. 4.
[m] Gale. l. de tumor. c. 16.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ,

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Quintus.

QVI EST DE TVMORIBVS GRANDIORIBUS ab humore profectis.

De inflammatione. Cap. I.

MAIORES morbi, maiora & ſæpe etiam plura præſidia poſtulant, quam minores, ac ne longius abeas, magni tumores, quos humor facit, præterquam quod grandibus egent remediis, ad ægram partem admotis, requirunt quoq;, vt habeatur ratio [n] totius corporis, ſine qua plerunq; illi ſanantur, qui minuti ſunt, quemadmodum puſtulæ. Habentur in [o] numero grandium, inflammatio, ſupputatio, gangræna, carbunculus, œdema, eryſipelas, herpes, elephas, cancer, hydrops, hydrocephalon, ſcirrhus, ſtruma, ganglion, abſceſſus, quos vbi abſoluerimus, minutos perſequemur.

Sumamus initium ab inflammatione, quæ vocatur φλεγμονὴ, vſurpatum eſt id nomen a veteribus [p] Græcis pro calore igneo, a iunioribus pro quouis tumore calido, & idcirco etiam pro eryſipelate & carbunculo: ſed Eraſiſtrati ſeculo proprie ita vocatus eſt ille tumor, qui calet [q], rubet, renititurq; cum diſtentione: ad hunc primo aggrediemur, quæ contra naturam ſunt in ipſo explorantes, tum qua ratione recognoſcantur, & recognita curentur, aperte declarantes. Morbus cum inflammatio referatur inter tumores, eſt magnitudo contra naturam aucta, cum qua iungitur calor immoderatus, quem ſanguis efficit, qui interdum calidior influit, ſed ſemper in tumida parte, vbi adſtringitur, vehementer incaleſcit; eiuſmodi autem immoderata temperatio calida inæqualis eſt, cum non eadem ſit in partibus ſolidis atq; in ſanguine, quem retinent, clauduntur etiam caua, partim obſtructa, partim compreſſa propter materiæ multitudinem, quæ cum violenter diſtendat affectũ locum, neceſſe eſt vnitatem ſoluat. Plures igitur [r] inflammatio complectitur morbos, vt immoderatam temperationem calidam inæqualem, quæ pertinet ad partes ſimplices, magnitudinem contra naturam auctam, & cauorum obſtructionẽ atq; adſtrictionem, quæ ad multiformes, vnitatis ſolutionem, quæ communis eſt vtrarumque. Cauſa inflammationis alia proxima eſt, alia huic antecedit, proxima & continens cauſa eſt materia, quæ in inflammata parte continetur, hæc autem eſt ſanguis [s] bonus ac purus, modo inflammatio exquiſita ſit, nam in ſpuria non ita bonus eſt & purus, ſed mixtus

[n] Gal. lib. 13. meth. c. 5. & 6.
[o] In cap. ſup. antecedenti.
[p] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 1.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. lib. de diff. morb. c. 12.
[s] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.

cum nimia copia aliorum ſuccorum, quo fit, vt inrerdum lenior ſit, interdum acrior, interdum renuior, interdum craſſior, & non moderatus, vt in exqoiſita deprehenditur. Qualiſcunq; autem eſt, adeo multus in affecta parte verſatur, vt non ſolum magna vaſa diſtendat, ſed etiam parua, ita vt exilia, quæ prius euidentia non erant, aperte in conſpectum veniant, quod intueri licet in cole, in mammis, in oculis inflammatis, ſed cum nequeat ob copiam contineri, effunditur ex vaſis [a] roris modo, ex ipſorum tum capitibus, tum tunicis diſtillans, neq; retinetur in ſpaciis, quæ iuxta ſunt, ſed a paruis foraminibus combibitur proximarum partium, & earum potiſſimum, quæ laxiores ſunt, veluti muſculi & glandulæ, & viſcerum ſubſtantia, quæ frequenter in inflammationem incidunt: partes magis ſolidæ, vt nerui, chordæ, ligamenta, membranæ, non ita facile abſorbent eiuſmodi ſanguinem ex vaſis deſtillantem, rarius itaq; & tardius inflammantur, quam partes laxiores, niſi vbi ipſæ primum vulnerentur, nam ſic inflammatione citius prehenduntur, quam muſculi, quos exterior inflammatio tenet, non ſecus atq; eryſipelas cutem, ſed vt hæc interdum ſubiectam carnē attingit, ita inflammatio interdum cutem ſuperiectam, tuncq; ſimiliter dolorem affert, vt altera, non tamen pulſum moleſtum. Sanguis ergo copioſior ex vaſis [b] exiens, recipitur in paruis foraminibus partium, quæ iuxta ſunt, vbi inflammationem facit, cuius eſt proxima & continens cauſa, neq; [c] poteſt ſola ſanguinis fuſio multitudinem ipſam efficere (vt quibuſdam placuit) neq; enim adeo concreſcit frigore, vt calore liquefactus, veluti pix & cera, ad longe maiorem molem perueniat, & tumorem excitet, quem etiam ſi excitaret, ſeruare non poſſet, ſi frigida præſidia adhiberentur, rurſus enim concreſceret, & ad paruam molem rediret, ac tumor euaneſceret, quod tamen vſuuenire non videmus. Adde quod cum in febre ardente ſanguis maxime fundatur a calore, deberet reddi tumidum vniuerſum corpus, ſed contra potius apparet gracilius. Quamobrem non fuſio, ſed multitudo [d] ſanguinis inflammationem facit, quod ille ipſe monſtrat, qui paulatim exit ex partibus inflammatis. Decipiuntur etiam qui exiſtimant ſolummodo, quia vaſa obſtruantur aut comprimantur, inflammationem fieri, recipitur enim in paruis [e] foraminibus, vnde cum exitum habet, paulatim effluit, id quod apparet in vulneribus inflammatis, ita vt neque iniuria reprehendantur Methodici, qui numerabant inflammationem in morbis [f] adſtrictis, cum eadem ob materiam, quam fundit, poni ab ipſis debuerit in laxis. Vana item eſt opinio Eraſiſtrati, qui in corde & arteriis [g] naturaliter ſe habentibus, nullum contineri ſanguinem credidit, ſi quando autem ob violētam cauſam in arterias impellatur, ſi impediat motum ipſius ſpiritus, in partibus cordi propinquis excitari febrem iudicauit, ſed ſi a ſpiritu repellatur ad fines arteriarum, ibi adſtrictum inflammationem [h] facere, vulneratas vero partes propterea inflammari, quod exhauſto ſpiritu ſanguis in arterias penetret, vt impleantur. Satis autem confutatus eſt Eraſiſtratus a Galeno [i], oſtenſumq; in arteriis contineri ſanguinem ſecundum naturam, neq; propterea inflammationem fieri. Quæcunque autem ponatur proxima inflammationis cauſa, de curatione conuenit inter omnes, quam perfici credunt, ſi ſanguis ex affecto loco detrahatur. Relicta igitur proxima cauſa, pergamus ad eam, quæ illi antecedit, ob hanc nimia ſanguinis copia ad affectum locum concurrit, neq; enim paulatim contrahitur, vt ſolent tumores, qui a craſſiore & frigidiore ſucco oriuntur, prius etiam corrumperetur ſanguis, quam tantum colligeretur, vt poſſet inſignem tumorem efficere. Videmus autem ſubito inflammationem excitari, quod ſanguis ad affectum locum feratur, vel aliunde [k] tranſmiſſus, vel ab ipſo attractus, tranſmittitur a partibus validioribus ad imbecilliores, cum copia onerans, vel qualitate lædens [l] ſuſtineri amplius non poteſt, id quod præſertim accidit, vbi funditur, ſic enim magis moleſtus eſt, & magis fluit, recipitur autem in parte imbecilliori, & magis opportuna humoribus recipiendis, ſiue imbecillitas naturalis ſit, ſiue aduentitia, quo ſpectat ſubſtantiæ laxitas, [m] amplitudo canalium ad ipſam attinentium, & ſitus in loco inferiori; hoc cum accidit, vt ſcilicet redundet in toto, vel in aliquibus partibus corporis nimia ſanguinis copia, tranſmittitur a validioribus ad imbecilliora, qui affectus appellatur a Græcis ῥευματικὴ διάθεσις, vnde [n] ſanguis in affecto loco recipitur, & inflammationem facit. Allicit ad ſe ab aliis pars (cum vel dolet, [o] vel nimium calet) ſanguinem etiam ſi non nimis redundet, dolet autem, cum vulneratur, contunditur, luxatur, frangitur, vehementē ſentit appulſum frigoris aut caloris, violenter diſtenditur, nihil enim æque materiam concitat ac dolor, quem natura cum depellere conatur, ab aliis partibus ad affectam, vna cum ſanguine & ſpiritu fertur, videmus etiam partes, quæ frictione, aliave exercitatione aut calidis medicamentis caleſiunt, ſanguine impleri: Quid, quod partes ipſæ inflammatæ ob vim caloris cucurbitulæ [p] modo attrahunt ſanguinē ex reliquis partibus, eoque fit, vt cum valde inflammantur internæ, ſentiantur externæ frigidæ? Conſtat igitur ſanguinem ad affectum locum concurrere ob has duas cauſas, quod ſcilicet vel tranſmittatur, vel attrahatur, magis autem ab exito, id eſt, ab inflammatione diſtant illæ cauſæ, ob quas ſanguinis copia contrahitur in corpore noſtro: has patefecimus, cum [q] morborum cauſas generatim perſequuti ſumus. Symptoma, quod erat tertium contra naturam, multiplex inflammationem conſequitur, aliud perpetuo, aliud plerunque; perpetuo cum inflammatione coniungitur tumor, qui cum lædit, actiones [r] in morbis numerari debet, ſicuti paulo ante a nobis numeratus eſt, præterea calor, rubor, [s] dolor cum pulſu, diſtentio & impotentia cedendi, quorum concurſus nunquam ab inflammatione ſeparatur. Calor tantus eſt in propoſito tumore, vt ab eo nomen inflammationis traxerit, oritur autem a multitudine [t] ſanguinis in affecto loco retenti, vbi cum adſtringatur, retentis expirationibus calidior efficitur: præterquam quod interdum per ſe quoque nimium calidus confluit, ab hoc etiam proficiſcitur rubor, reddit enim ſanguis cutem ſuperiectam ſui coloris: dolor diſtentionem ſequitur, quam multitudo efficit, pars enim, quæ multum diſtenditur, niſi vel nullius, vel omnino hebetis ſenſus ſit, neceſſe eſt doleat: dolent autem potiſſimum venæ & arteriæ, quæ intus a copia ſanguinis & diſtenduntur, & calefiunt, extrinſecus vero ab eadem ſimiliter calefiunt, & præterea comprimuntur: dolent aliæ etiam partes, vel quod calefiant, vel quod diſtendantur, vel vtroq; nomine; cæterum calor

[a] Gal. lib. de tumor. c. 2 & l. 14 meth. c. 2.
[b] Gal. ibid. & l. 13 meth. cap. 3.
[c] Gal. lib. de tumor. c. 2.
[d] Gal. ibid.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. l. de foetu c. 7.
[g] Gal. lib. an ſanguis in arteriis contineatur. c. 2 & 3.
[h] Gal. lib. an ſanguis in arteriis c. 3.
[i] Gal. loco citato per totum libellum.
[k] Gal. lib. 13. meth. c. 5.
[l] Gal. l. 2. de diff. feb. cap. vltim. & 13. meth. c. 5. & lib. de cauſ. morb. c. 5.
[m] Gal. l. 13. meth. c. 5.
[n] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2. in fine.
[o] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
[p] Gal. l. 7. aph. com. 1.
[q] Vide in l. 2. de cur. gen. c. 7 par. 1.
[r] Gal. lib. de diff. morb. c. 12.
[s] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[t] Gal. ibid.

ſanguinis, cum partes, in quibus continetur, æque calidas reddidit, non amplius dolorem facit; dolor autem minor eſt, cum quieſcunt [a] partes inflammatæ, quam cum mouentur, ſiquidem cauſæ, a quibus oritur dolor, motu vehementiores redduntur. Diſtentio proficiſcitur a multitudine, [b] tendit hæc partes illas, quæ naturaliter ſolebant eſſe laxæ, ob quam cauſam renituntur, neq; cedunt prementibus digitis, ſed hoc illis etiam euenit, quæ dura ſunt, id quod imperitos fallit, qui partes inflammatas, quod renitantur, duras eſſe credunt: ſed internoſcuntur dura a diſtentis, quod hæc doleant, illa ſine dolore ſint. Cum dolore percipitur moleſtus pulſus ab ægrotante, quem nullum percipere ſolebat, dum ſanus eſſet: Hic quamuis relatus ſit inter ſymptomata, quæ perpetuo in inflammatione viſuntur, tantum illis accidit, quæ vel magnæ ſunt, vel in partibus verſantur, ad quas grandiores arteriæ pertineant: vbi neutrum horum adſit, non ſentitur ab ægrotante pulſus moleſtus: vbi autem vel [c] arteria grandior ſit, vel inflammatio magna, pulſus ob calorem auctum neceſſe eſt in inflammata parte augeatur, ſed cum locus anguſtior ſit, ob ſanguinis copiam arteria cum mouetur, verberat [d] proximas partes, & ſimul verberatur ab iiſdem, vtroque autem nomine excitatur dolor, & moleſtia pulſus; ſi inflammatio, quæ verſari in carne ſolet, verſetur in cute ſuperiecta, nihilominus dolorem affert, quam arteria, ſed ſine moleſtia pulſus. Inter ſymptomata, quæ non perpetuo, ſed plerunque inflammationem ſequuntur, ſunt primo actiones læſæ, quæ cum aliæ ſint aliarum partium, nunc eædem offenduntur a cuiuſuis partis inflammatione; læditur reſpiratio, cũ inflammatio ſeptum tranſuerſum tenet: cum pulmonem, videtur homo ſtrangulari: cum renes aut veſicam, ſupprimitur vrina: cum muſculos, offenditur motus voluntarius: varie ergo læduntur actiones pro variarum partium inflammatione. Ex qualitatibus & affectibus corporis febris eſt, quæ licet per ſe morbus ſit, habetur in [e] ſymptomatibus, quatenus inflammationem ſequitur, quod non euenit in quauis inflammatione, ſed tantum in ea, quæ vel ob magnitudinem, vel ob viciniam cor ſuo calore afficit, cui ſi ſolus [f] calor impertiatur, febris diaria eſt: ſi etiam putredo, non eſt amplius diaria, ſed ex numero earum, quæ a putreſcentibus humoribus proficiſcuntur, tunc autem impertitur putredo inflammationis cordi, cum aut magna eſt, aut in parte illi propinqua. Ad affectus & qualitates corporis etiam pertinet, quod partes ex inflammatione interdum clauduntur, interdum apetiuntur, magis quam ſecundum naturam conueniat, id quod vſu venit palpebris, cuti glandem tegenti, genitali muliebri, ano, quæ, vbi inflammatio externa ſit, aperiuntur; vbi interna, clauduntur; quod vitium ſymptoma eſt, cum oriatur a morbo, neque ſemper lædat actiones. In tertio genere ſymptomatum ſunt, quæ contra naturam exeunt ex partibus inflammatis, exit initio cruenta ſanies tenuis, quę proceſſu temporis, cum inflammatio tendit ad ſalutem, concoquitur, & craſſior redditur: non eſt tamen communis hic ſaniei exitus cuiuslibet inflammationis, nam cum materia valde adſtricta eſt, aut coctu difficilis, cumq; tegitur denſa cute, nihil ex ea remittitur, tantum enim effluit, cum non admodum cruda eſt, partibus vulneratis externis, tum ex [g] viſceribus abditis, tum ex oculis, ex ore, ex naſo, quæ non teguntur cute dura ac denſa. Hęc ſunt ſymptomata communia, quæ inflammationem perpetuo, vel plerunq; conſequuntur, ex quibus dolor tantum & febris curationem poſtulat, propria autem cuiuſq; partis inflammatæ tradentur in opere de curatione membratim. Differentiæ, vt in tumoribus in vniuerſum ab humore emanãtibus, ita in inflammatione illę potiſſimum attenduntur, quas ſuppeditant illa, quæ conſequuntur formam in ſubiecto, vt magnitudo, numerus, locus, motus, præterea cauſæ & effecta: a magnitudine ſumuntur differentiæ, cum alia inflammatio magna ſit, alia parua, paruas inflammationes non accipimus nunc pro puſtulis, & minutis illis, quas proximo libro complectemur, ſed pro illis, quæ ſunt veluti tubercula & furunculi dimidii oui magnitudinem raro explentia: ad numerum attinet, quod inflammatio vel ſimplex eſt, vel multiplex, tum ſola vel iuncta cum alio morbo. Ad locum, quod vel multum, vel paucum ſpacium occupat, quod item in parte externa vel interna, tum in hac aut illa, nam in toto corpore eſſe non poteſt, prius enim ſuffocaretur calor, quam tanta multitudo ſanguinis colligeretur, vt omnes partes corporis intumeſcerent, prius etiam abrumperetur [h] vena in aliqua parte; Ad motum, quod inflammatio magis vel minus celeriter ad coctionem vel digeſtionem ſpectat. Ad tempus, quod recens aut vetuſta eſt, quod item incipit, increſcit, viget, aut remittitur, dicitur incipere, cum ſanguis contrahitur in parte affecta, augeri cum qui iam receptus eſt, calidior redditur & funditur, ita vt magis diſtendat partem affectam: Vigere cum dolor & calor ad ſummum perueniunt, quod accidere ſolet, cum pus [i] fit: remitti cum ſanguis vel iam conuerſus eſt in pus, vel digeri cœpit, ita vt calor & diſtentio minuatur: ſuppetunt nobis & differentiæ complures ex cauſa proxima, hoc eſt, ex ſanguine, qui in affecto loco continetur, nam multus facit inflammationẽ magnam, paucus paruam, purus [k] exquiſitam, mixtus cum aliis ſuccis ſpuriam, cuius tot ſunt differentiæ, quot eorum, quę cum ſanguine miſcentur: fit inflammatio (ſi miſcetur bilis) eryſipelatodes, ſi pituita, œdematodes, ſi humor melancholicus ſcirrhodes, ſed ſi ſanguis craſſus ſimul ſit & feruidus [l], facit carbunculum, de quo ſeorſum agemus: præterea cum crudus eſt, facit inflammationem crudam, cum coctus, coctam, cum mitis, mitem, cum prauus, prauam, cum effluit, humidam, cum retinetur, ſiccam: Sumuntur & differentiæ inflammationis a cauſa, quæ proxime antecedit, quod aliqua fit ob materiam tranſmiſſam in eo affectu, quem Græci vocant [m] ῥευματικὴν διάθεσιν, aliqua ob attractam, vel a calore, vel a dolore partis affectæ. Ab effectis ſuppeditantur differentiæ inflammationis, quod alia affert grauia ſymptomata, vnde nominatur magna ſeu praua, alia ex contrario parua ſeu mitis dicitur, in qua ſe oſtendunt pauca ſymptomata & leuia. Res contra naturam attinentes ad inflammationem, quas expoſuimus, quo pacto in ægrotante recognoſcantur, iam tempus eſt enarrare. Symptomata ſub ſenſum cadunt. Ægritudinis & cauſæ hæc ratio eſt, quod qui vtramuis norit, ambas norit, quamobrem vbi conſtet adeſſe inflammationem, conſtabit eiuſmodi tumorem a ſanguine oriri, & vbi conſtabit tumorem a ſanguine oriri, conſtabit adeſſe inflammationem. Si affectus locus internus ſit, & ſenſum lateat, inflammatio non

ſubiici-

[a] Gale. l. 1. de diff. reſpir. c.

[b] Gal. l. 4. de cauſ. pulſ. c. 7

[c] Gal. ibid.

[d] Gal. l. 2. de loc. aff. c. 3.

[e] Gal. l. 1. ad Glauc. c. 3. & l. 4. aph. com 73.

[f] Gal. l. 1. de diff. feb. c. 5.

[g] Gal. l. 5. de loc. aff. c. 3. & a 7. & l. 6. de loc. aff. c. 3.

[h] Gal. l. 1. aphor. com. 3.

[i] Gale. l. 2. apho. com 47.

[k] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.

[l] Gal. lib. de tumoribus prat nat. c. 6

[m] Supra in hoc cap & Gale. l. 2. ad Glauc. ca 2. in fine.

ſubiicitur ſenſui, ſed neceſſaria eſt coniectura, ducta a cauſis, ab his, quæ proſunt aut obſunt, ab effectis, a quibus ſimul patefiet affectus & locus. Cauſæ illæ ſunt, quæ multitudinem ſanguinis in homine contrahunt: proſunt, quæ inflammationem vel refrigerant, vel exhauriunt, obſunt, quæ eandem vel calefaciunt, vel implent: Effecta ſunt ſymptomata, quæ partim attinent ad actiones læſas, partim ad qualitates corporis, partim ad ea, quæ excernuntur: actiones varie læduntur, prout variæ partes inflammantur: quæcunq; tamen inflammantur, dolor [a] ſentitur & pulſus moleſtus. Quod ſpectat ad qualitates, partes ſuperiectæ inflammato loco calidæ tanguntur, tument, diſtenduntur, tenduntur, veluti præcordia, cum ſubiecta viſcera inflammantur. Exit tenuis [b] ſanguis cum deiectione, vbi inflammetur caua pars iecinoris, cum vrina, vbi gibba: ſed qua ratione deprehendatur inflammatio vniuſcuiuſque partis internæ, docebimus in opere de curatione membrarum. Cum inflammatio externas partes occupat, tumor & calor, qui morbi ſunt, ſenſu iudicantur, ſub quem cadunt quoque ſymptomata illa, quæ perpetuo conſequi inflammationem diximus, vt rubor, [c] dolor, pulſus moleſtus, diſtentio, & impotentia cedendi, quæ vbi concurrant, certam denunciant inflammationem, cuius aliquam fidem faciunt & illa, quæ ſi non ſemper, ſaltem plerunque cum inflammatione iunguntur, ita vt difficile non ſit externarum partium inflammationem recognoſcere, præſertim ſi adiciantur ſigna, ſumpta a pulſu, quem percipit medicus mutatum a naturali ſtatu, præter illum moleſtum, quem diximus ſentiri ab ægrotante. Ob inflammationem igitur cum augeatur [d] calor, neceſſe eſt augeri magnitudinem, celeritatem, & frequentiam in pulſu, ſed cum ſanguinis multitudo arterias diſtendat, nequeunt, quæ diſtentæ ſunt, dilatari plurimum, aut moueri celeriter & expedite, quamobrem tanto magis augetur frequentia, quod præſertim euenit, cum partes duræ ſunt & neruoſæ, veluti ſeptum transuerſum, nam molles, vt pulmo laxiorem pulſum reddunt, & idcirco minus frequentem; efficit ergo varium pulſum inflammatio in diuerſis partibus, mutatur autem in vniuerſo corpore, ſi inflammatio ſit magna, ſi parua, tantum in parte affecta redditur & pulſus ob inflammationem inæqualis, ita vt repræſentet ſecantis ſpeciem, cum vna pars demitti videatur, altera attolli, quod præſertim euenit, cum inflammatio ad ſuppurationẽ ſpectat, imitatur autem talis pulſus aliquo modo ſpeciem vibrantis: at neq; ſimilis eſt pulſus quouis tempore inflammationis, ſed initio maior fit, vehementior & celerior, quæ omnia in incremento augentur; in vigore autem manifeſte durus ſentitur, & magis vibrantem imitatur, ſed minor eſt quam ante, & ſimul celerior & frequentior, non tamen languidus, niſi facultas ſuperetur. Si inflammatio debeat in ſcirrhum degenerare, ſentitur in remiſſione tenuior & durior, alioquin prędictæ differentię omnes remittuntur. Differentiæ, quas ſupra diximus, in inflammatione attendendas eſſe, ſenſu deprehenduntur, ſi ſub ſenſum inflammatio cadit, ſed ſi lateat ſenſum, colliguntur ex iiſdem ſignis, ex quibus ipſa deprehenditur, habentibus tamen in ſe differentiam ſimilem, vel implicite, vel aperte. In partibus externis magnitudo & paruitas inflammationis, numerus, locus, motus celer vel tardus, tempus quod deſcripſimus principii, incrementi, vigoris, remiſſionis, ſenſui ſubiicitur, quo diſcernimus etiam inflammationem puram vel mixtam intuiti propria ſymptomata, ſiue ſimplicia, ſiue mixta, præterea aridam & humidam, crudam vel coctam, mitem vel prauam, cum magnis & multis ſymptomatibus, vel cum paucis & leuibus, illa enim, quæ inflammationem neceſſario ſequuntur, facile demonſtrant, qualis ipſa ſit. Sed pergamus ad futurorum præſagitionem, vt euentus, temporis, viæ, quæ perpendemus in inflammatione externa, nam interna alibi tractatur. Euentus itaque inflammationis neceſſe eſt, aut ſalubris ſit, aut pernicioſus, aut neuter, ſiquidem ſanguis, qui inflammationem facit, aut vincitur a natura, aut ipſam vincit, aut neque vincit, neque vincitur: ſi vincitur, aut digeritur, & in vapores conuerſus exhalat, quod optimum eſt, & inflammationẽ aufert, aut degenerat in pus, quo exinanito tandem ſequitur ſanitas; ſi vincit, aut transfertur ad partes internas nobiliores, & cum ſummo periculo [e] euaneſcit inflammatio externa, aut putreſcit & corrumpitur vna cum parte quæ emoritur, ac niſi celeriter præcidatur, contage ſua reliquum corpus corrumpit, & interitum affert. Euenit interdum, vt neque ſalus, neque interitus ſequatur, & ita neuter euentus, quod neque natura ſuperet, neque ſuperetur a morbo, quod accidit cum ſanguis, qui in inflammata parte continetur, expulſis partibus tenuioribus reſtat [f] craſſus, & pro inflammatione facit tumorẽ durum, quem Græci σκίῤῥον vocant: hic vbi confirmatus eſt, neq; ſanatur, neque [g] hominem conficit, adeo vt euentus ſit neuter. Sed qualis ex tribus propoſitis expectari debeat, coniicies ex cauſis inter ſe pugnantibus, ex robore [h] videlicet naturæ iuncto cum auxiliis externis, & ex robore morbi vna cum cauſis & ſymptomatibus. Naturæ robur cognoſcitur ex cauſa, hoc eſt, ex ipſa temperatione; [i] vbi enim ſit plurimum calidi naturalis, ibi eſt robur virium; adde quæ proſunt aut obſunt, nam ſi multum proſint, quæ parum prodeſſe ſolent, ſi parum obſint, quæ multum obeſſe, denunciant naturam bene valere, id quod demonſtrant etiam effecta, cum parum recedunt a ſtatu naturali. Ex contrariis colligitur morbi robur, vt ex ipſa [k] eſſentia, quæ magna ſit cum differentiis magnitudinem & prauitatem monſtrantibus, tum ex eo, quod quæ multum prodeſſe ſolent, parum proſunt, quę parum obeſſe, multum obſunt, quæ vero media ſunt ex iam dictis, non magna aut parua, mediocre robur, tam naturæ, quam morbi demonſtrãt. Tempus, quo ſequi ſalus ſolet, ſiquidem materia ſuppuret, remiſſio eſt, ſed ſi digeratur, poteſt eſſe etiam augmentum & remiſſio: terminus ſalutis in partibus carnoſis idem eſt, qui acutorum morborum, decimus quartus dies videlicet, ſed in denſis ac duris, vt in neruis, ligamentis, chordis, Hippocrates [l] poſuit quadrageſimum, quoniam hæ partes vt difficulter recipiunt, ita etiam difficulter remittunt materiam inflammationis. Plurimum etiam confert ad celeritatem, naturæ robur & aeris calor cum morbi paruitate: contra, natura imbecillior, aer frigidus, tumoris magnitudo monſtrant diuturnitatem, quam efficiunt: materia craſſa & glutinoſa in loco denſo tardius digeritur, ſed tenuis in loco laxiore citius, nunquam tamen tarditas excedit quadrageſimum diem, ſed celeritas etiam poteſt tanta eſſe, vt inflammatio ante decimum quartum finiatur.

[a] Gal. l. 4. de cauſ. pulſ. c. 7. & l. 2. de loc. aff. c. 3.
[b] Gal. l. 5. de loc. aff. c. 7.
[c] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 1. & lib. 4. de cauſ. pulſ. c. 7.
[d] Gal. l. 4. de cauſ. pul. c. 7
[e] Galen. & Hippoc. l. 6. aph. com. 24.
[f] Gal. l. 4. de cauſ. pulſ. c. 7
[g] Gal. lib. 14. meth. c. 3. & l. 2. ad Glau. cap. 4.
[h] Gal. l. 4. de praſag. ex pulſ. c. 11. & l. de conſtit. art. c. 18.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid.
[l] Hipp. l. 6. aphor. text. 49

Cum interitus ſequitur, pro magnitudine morbi & imbecillitate naturæ, maiori vel minori, citiùs vel tardius expectandus eſt. Via ſalutis eſt, quod ſanguis inflammationem faciens, vel digeritur, vel ſuppurat, via interitus, quod vel transfertur ad nobiliores partes, vel putreſcit, & partem corrumpit, ac gangrænam affert: Neuter ſtatus taotum ad vnam viam ſpectat, nempe ad ſcirrbum, quem afferunt reliquiæ [a] ſanguinis craſſiores. Præſagies digerendum eſſe, cum materia non multa erit, non craſſa, non valde diſtans a ſuperficie, non ioclusa ſub denſa & dura cute, tum ſub cœlo calido potius quam frigido, quod ſi minui tumorem videas, & ſymptomata remitti, inflammationem iam digeri iudicabis. Suppuraturum ſanguinem intelliges, cum multus, craſſus, adſtrictus, diſtans a ſuperficie, incluſus denſa & dura cute, ſub aere non ita calido: ſed iam ſuppurare conîicies ex dolore [b] & calore aucto, tum ex pulſu ſecantis ſpeciem referente, quæ minuuntur, cum iam factum eſt pus. Transferri ad nobiliorem partem ſanguinem intelligemus, cum præter rationem citra repellentium, vel digereotium præſidiorum opem, videbimus inflammationẽ euaneſcere, translatum vero cum grauiora ſuperueniunt ſymptomata, ad interiores partes attinentia. Sed iam putreſcere coniiciemus, cum dolor, rubor, pulſus, calor minuentur, manẽte tumore, tuoc enim incipit gangræna fieri, quam abſolutam eſſe, & in ſphacelum degeneraſſe cognoſcemus, cum extincto calore, dolore, pulſu, emorietur [c] pars, & ſenſu priuabitur, maxime autem hoc accidit, cum partes genitales inflammatione aut eryſipelate prebenduntur, quæ facillime putreſcunt, vnde cogimur præcidere, & in putri loco veluti radicem [d] inurere. Hactenus de præcognitione futurorũ ad inflammationem ſpectantium. Reſtat curatio, quæ dirigenda eſt ad morbum, ad cauſam, ſymptoma, cuncta hæc cum contra naturam ſint, auferri debeot. [e] Aufertur ſymptoma ſublato morbo & cauſa, ſed ſi adeo graue ſit, vt non patiatur expectari, dum hęc tollantur, propriam lenitionem poſtulat, de qua loquemur, cum de morbo & cauſa egerimus, quæ cum duo ſint, ſatis eſt voius curationem tractare, cauſæ videlicet, qua adempta ceſſat morbus: detracto enim ſanguine, qui inflammationem facit, deſinit tumor, deſinit calor, caua non amplius obſtruuntur aut adſtringuntur, neq; ſoluitur amplius vnitas, ita vt ſolius cauſæ remotio ſufficere videatur, niſi partes ſolidæ calorem contraxerint, quem adempto etiam ſanguine, ſi reſtet, tollere oportebit refrigerantibus expoſitis [f] in curatione immoderatæ temperationis ſine materia, ſed raro accidit, vt remoto ſanguine relinquatur calor contra naturam, præſertim cum præſidia, quæ principio dantur ad illum remouendum, repellentia [g] refrigerandi facultatem habeant, ita vt non ſinant calorem ſolidis partibus impertiri; conſiſtit igitur momentum curationis in detractione illius [h] ſanguinis, qui proxima & continens cauſa eſt inflammationis. Verum quia & morbi, qui a materia oriuntur ſicut inflammatio, ex nouo humoris concurſu augentur, & remedia, quæ dantur ad illam adimendam, aut nihil proficiunt, aut minime tuta ſunt, [i] vbi copioſius redundet humor in toto corpore, vtroq; nomine habeoda prius ratio eius eſt, & vt prohibeatur, ne noua materia concurrat ad locum inflammatum, & vt vtiliter ac tuto admoueri poſſint auxilia, quæ ſanguinem ex inflammato loco adimunt, veluti repellentia & digerentia, nam pleno corpore periculum eſt, ne repellentia nihil proficiant, aut potius [k] noceant, cum materia, quæ retro cogitur commeare, aut non admittatur ab aliis partibus, aut feratur ad locum nobiliorem, ne item digerentia, cum calida ſint, magis affectum locum impleant attrahendo, quam exhauriant detrahendo. Habenda igitur primo ratio eſt [l] reliqui corporis, prohibendumq;, ne noua materia confluat ad affectum locum, id quod fiet prohibendo primum, ne vltra colligatur in corpore ſuperans, deinde reſpiciendo ad eam, quæ iam collecta eſt. Ne colligatur vltra ſanguinis multitudo, fiet ſi remoueamus cauſas ipſum gignentes, ſunt autem duæ, effectrix & materia; effectricem cum ſit moderata iecinoris temperatio, [m] non oportet remouere, ſed tueri: ſolam igitur remouere materiam licet, hoc eſt, cibos & potiones, qui materiam ſuppeditant multo ſanguini gignendo, id quod faciunt, & multitudine & ſubſtantia ad id idonea: quamobrẽ cum inflammatio mediocris eſt, paucis vtetur æger, & parũ alentibus: cum vehemens omnino ab omnibus abſtinebit, ſi vires ita valeant, vt ferre inediam poſſint: requiritur autẽ eiuſmodi victus exquiſitus, maxime cum viſcera inflammantur, [n] ne in conficiendo alimento laborent, tunc enim adhibenda inedia erit, aut dandi cibi tenues, qui nullam faciant obſtructionẽ, neq; enim vti licebit alica, ſicuti in inflammatione partium externarum, ſed cremore [o] ptiſanæ, lactuca, intybo, cucurbita, pane decocto ex aqua ſeu ex iure pullorum gallinaceorum, in quo herbæ frigidiores bullierint, pótui autẽ detur aqua, in qua hordeum bullierit, ſeu aqua, cui adiiciatur aliquid oxyſacchari vel zulapii viola conditi. Quod ſpectat ad ſanguinem, qui iam io corpore collectus eſt, ſi paucus ſit, nihil poſtulat, ſi multus, prouidendum, ne confluere poſſit ad locum inflammatũ, quod non neceſſarium eſt ſi mediocris, niſi vbi attrahatur ab affecta parte ob calorem vel dolorem. Ergo ne aut qui multus eſt, aut qui mediocriter redundat, ferri poſſit ad locũ affectum, qua ratione fiat, docebit nos natura ipſa rei, quæ tribus continetur, ſanguine quem propulſare volumus, parte transmittente, & parte recipiente. Sanguis auertendus eſt, attrahendusq; ad partem inflammatæ [p] contrariam, ad quam attractus vel relinquitur, vel effunditur ex corpore, præſtat attrahere cum effuſione, præſertim ſi corpus plenum eſt, maxime autem ad rem pertinet e regione [q] loci inflammati ſectio venæ, cui congruat affectus locus: vbi per virium imbecillitatem non liceat vti hoc præſidio, mittemus ſanguinem vel admouentes ſanguiſugas, vel ſcalpello exaſperantes locum, & cucurbitulam adhibentes: auerſio ſine effuſione cum redundant multi humores in corpore, non conuenit, niſi prius minuantur. Pars transmittens ſanari debet, & ita confirmari, vt & non nimis redundet ſanguine, & eum, quẽ habet neceſſarium poſſit retinere, id quod fieri debet etiam, cum non vna pars, ſed totum corpus trãnſmittit ſanguinem. Pars accipiens, aut tantum accipit, aut etiam attrahit: ſi tantum accipit, prohibere oportet ne accipere poſſit, quod fiet, vbi laxior & imbecilla ſit ſuperdatis præſidiis [r] repellentibus, quæ paulo poſt tradentur; vbi deorſum ſpectet ipſam attollendo & collocando in loco ſublimiori; vbi laxiores canales ad eam perueniant, ipſos ſupra locum inflammatum adſtringendo, ſuperimpoſita ſpongia

ex vino

[a] Gal. l. 4. de cauſ. pulſ. c. 7.
[b] Hippoc. & Gal. l. 2. aph. 51.
[c] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 9.
[d] Gal. ibid.
[e] Gal. lib. 12. meth. c. 1.
[f] Vidus l. 15. de cur. gene. c. 3. par. 1.
[g] Gale. lib. 5. ſimpl. c. 17.
[h] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
[i] Gal. ibid. & l. art. medic. c. 95.
[k] Gal. l. artis med. c. 95.
[l] Gal. ibid. & lib. ad Glauc. c. 1.
[m] Gal. l. 2. de nat. fac. c. 8.
[n] Gal. lib. 13. meth. c. 13.
[o] Gal. lib. 13. meth. c. 14.
[p] Gal. lib. 13. meth. c. 6. & l. 2. ad Glau. cap. 2.
[q] Gale. locis dictis.
[r] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.

ex vino madente aut mixtura, quam receotiores defenſiuum appellant, quod locum defendat ab humore influente, huiuſmodi eſt, quæ accipit terræ armenæ voeiâs duas, terræ lemniæ vnciam vnam, olei roſei vncias ſex, aceti vel ſucci alicuius acerbi vncias tres. At ſi pars ioflammata vel dolens, vel calefacta aliunde ſanguinem ad ſe alliciat, lenire dolorem oportet, id quod fit relaxantibus, quæ non debent eſſe valde humida. cuiuſmodi eſt perfuſio olei & aquæ calidæ, vel cataplaſma ex farina triticea, nam ſic [a] imbecillior fieret pars affecta, & nimis admitteret, quicquid influit: vtemur ergo moderate relaxantibus, vt [b] cerato quod accipit paſſi, olei roſei par pondus, & ceræ modicum, aut miſcebimus trium ouorum vitellos cum quatuor vnciis olei roſei, & cum dimidio drachmæ vnius, croci: refrigerari etiam calor debet, vt oleo roſeo acerbo, cerato liquido, aut eo, quod oleum roſeum accipit, imperanda etiam quies [c] eſt, quæ eatenus refrigerandi vim habet, quatenus non permittit exercitatione inflammatam partem calefieri: motus neceſſarius, vt arteriarum prohiberi non poteſt, ſed ille, qui ſitus eſt in nobis, pertinetq; ad partes, quas ad arbitrium mouemus, omnino vitandus eſt, & cum quæuis pars, vbi ſuo munere fungitur, exerceatur, & vi caleſcat, neceſſaria quies eſt & ocium, ne calor augeatur, qui ſanguinem conciter: ſed ſiue doleat, ſiue calefacta ſit pars, quæ ad ſe humorem alliciens, præbet inflammationi occaſionem, non eſt curanda repellentibus, tantum enim aptantur hæc, cum ſanguis non attrahitur, ſed aliunde tranſmittitur ad affectam partem; Hoc pacto igitur prohibebimus incrementum. Inflammatio vero, quę iam facta eſt, curatur (vt ante diximus) [d] adempto ſanguine, qui eam efficit, adimitur autem (vt oſtenſum eſt in curatione [e] in vniuerſum de tumoribus ab humore profectis) cum vel cogitur reuerti ad partes, vnde venit, vel extrahitur ex loco, in quo eſt. At cogitur reuerti, vel impulſu, [f] vel attracta: agemus primo de impulſu, qui conuenit, cum requiritur & toleratur, requitur autem non ſolum a ſanguine, qui influit, ne admittatur; ſed etiam ab eo, qui nuper influxit, vt retro commeet, modo toleretur: non toleratur, vbi eiuſmodi tranſmiſſio ſit naturæ opus, quam criſim appellant, neq; enim impedire hoc licet; non toleratur etiam, vbi vires imbecillæ ſunt, quia periculum eſt, ne calor, qui tunc debilis eſt, a repellentium frigore extinguatur, at neq; admittitur, [g] quod repellitur, vbi reliquum corpus plenum ſit, niſi prius exhauriatur. Humor tenuis elabitur, neq; prebendi poteſt a repellentibus: craſſus & glutinoſus non cedit: prauus perniciose repellitur, ſed in ioflammatione, quam nunc tractamus, ſanguis a quo oritur, neq; ita tenuis eſt, vt prebendi nequeat repellentibus, neq; ita prauus, vt perniciose repellatur, neque ita craſſus & glutinoſus, vt non cedat, poteſt tamen proceſſu temporis adeo [h] inhæreſcere, vt nequeat amplius impelli, & ideirco extrahendus ſit. Pars, ad quam repellitur, ſanguinis inflammationem faciens, ſi oobilior ſit, cum maiori detrimento recipit, quod repellitur, quam illud eſſet, quod afferebat ſanguis in ignobiliori parte ioflammationem faciens, quare non vtendum eſt tunc repellentibus, ſicuti neq; etiã cum viles aliquæ partes inflammatæ ſunt, in quo ſolitæ fuerint præſtantiores ioflammari, vt ſi conſueuerint oculi prehendi lippitudine, inflammatis articulis non ſunt adhibenda repellentia, ſicuti neq; cum inflammantur glandulæ iuxta [i] aures, ſub alis, in inguinibus, ne ſanguis tranſferatur ad partes præcipuas, & ne ſubſtantia glandularum, quæ naturaliter laxior eſt, ſub repellentibus nimis cogatur, & denſa fiat. Sed fac requiri iam, & tolerari repelleotia; cum alia valida, & alia imbecilla ſint, eligere leuia expedit, ſi humor tenuis eſt, aut dolor hominem torquet, ſin aut ille craſſus ſit, aut hic abſit, validis vtendum eſt; conueniunt frigidiora, cum magis feruet inflammatio, quæ ſi dentur cum paruus eſt feruor, verendum eſt, ne extincto calore gangræna fiat. Cum pars præſtanti aliquo ſenſu prædita eſt, velut [k] oculi & aures, ea fugere oportet, quæ adeo frigida ſunt, vt ſtuporem afferant; neq; eligere [l] tactu frigida conuenit, cum aut pręſtantiores partes inflammatę ſunt, aut aer frigidus eſt, ſed tantũ his vti licet aere calido, ad partes ignobiliores: cum inflammata viſcera curantur, non ſolum tepida imponenda ſunt repellentia, ſed talia, vt cum refrigerandi vi, ſimul etiam adſtringere [m] poſſint: vitare igitur tunc oportet frigida & humida, quibus tamen vti conuenit ad partes ignobiliores. Sed cum poſſint repellentia & ſola adhiberi, & mixta cũ digerentibus, initio [n] inflammationis ſola conueniunt; in incremento mixta cum aliqua portione digerentium: in vigore, pari modo miſceri debent: in remiſſione relictis omnino repellentibus, ſola digerentia ſunt adhibenda. Quæcunq; vero ad repellendum adhibentur cum dolor eſt, dilui debent, ſine hoc, vti etiam durioribus licet. Multitudo & numerus repellentiũ ſatisfaciant multitudini & numero eorũ, quæ repellenda ſunt. Locus, cui ſuperimponenda ſunt, ille ipſe eſt, quẽ inflammatio occupat, interdũ tamen dantur ad locum, per quem tranſeunt canales laxiores ad affectũ pertinentes, adſtringi enim debent, vt influens ſanguis propulſetur. Tempus repellendi eſt, cum repulſus requiritur & toleratur, quod maxime euenit [o] initio inflammationis: quanquã repellere etiam conuenit, & in incremento & in vigore, non tamen in remiſſione, quemadmodum paulo ſupra oſtenſum eſt: Sed cum materia repellenda tota ſimul ſit, repellentia quoq; tota ſimul danda ſunt, mutari tamen debent, nam ſi diutius adhibita relinquantur, calefiunt a loco inflammato, & magis poſtea digerunt, quam repellant. Cum plura opera ſimul requiruntur, veluti detractio multitudinis redundantis in vniuerſo corpore, lenitio doloris, prius hæc effici debent, quæ vel magis vrgent, vel ſunt cauſa futurorum, deinde veniendum eſt ad repellentia. Inſtrumenta ad repellendũ apta, partim chirurgiæ, partim medicamentis ſubiiciuntur: ad chirurgiam pertinet vinculũ, quo vtimur, vbi fracta [p] membra compoſita ſunt, repellit enim quod influit, & exprimit quod influxit, quo tamen vti non licet, niſi ad brachia & crura, neq; enim alias partes ita circumdare vinculo licet, vt exprimatur quod influxit, eſt etiam alienũ, cum magna inflammatio eſt, & dolet inflammatus locus, tunc ſiquidẽ relaxare affectum locũ oportet, non adſtringere, magiſq; conueniunt medicamenta leuiter repellentia, quę refrigerando feruorẽ remittant, quam vinculum, quod adſtringit duntaxat. Ex medicamentis autẽ repellentibus, alia tantum repellunt, alia etiam digerunt, [q] vel leniunt, tũ alia frigida & humida ſunt, alia frigida & ſicca adſtringendi vim habentia, alia item valida, alia leuia & imbecilla, vtendum autẽ talibus eſſe monſtrauimus, qualia res poſtu-

[a] Gal.l.2. ad Glauc.c.2.
[b] Auic.l.4.f. 3. tract.1.c.3.
[c] Gale.l.1.de diffic.reſpir. cap.9.
[d] In hoc eodem cap. & Gal.l 13 method.c.6.
[e] Supra lib. antecedenti cap.5.
[f] Gal.l.artis med.c.93.
[g] Gale.ibid.
[h] Gal.lib.13. meth.c.6.
[i] Auic.l.1.f. 4.c.25.
[k] Gal.lib.13. meth.c.22.
[l] Gal.lib.13. meth.c.22.
[m] Gal.lib.13 meth.c.15.
[n] Auic.l.1.f. 4.cap.25.
[o] Gal.lib.13. meth.c.6.
[p] Hipp.lib.1. de offic.Verſus finem, & l.2. de fract. a text.24.ad 30.
[q] Gal.lib.14. meth.c.7.

lat, nunc aliqua tanquam exempla reliquorum proferemus, ſimplicia frigida & humida ſunt lens, & tribulus paluſtris, alſine, auricula muris, pſyllium, [a] portulaca, atriplex, malua, cucurbita, eiuſdem naturæ ſunt, ſed efficacioris, lactuca, mandragoræ ſuccus, hyoſcyami folia, & præter hæc aqua ipſa frigida. Refrigerant & adſtringunt leuiter quidem [b] ſempetuiuum, vmbilicus veneris, ſed validius plantago, ſolanum, hypociſthis, malicorium, balauſtia, rhus, galla immatura, vinum auſterum: digerunt & repellunt ſimul helxine, myrthus, lentiſcus, abſinthium, lens, crocus, quanquam hic leniendi quoque & concoquendi vim habet; Præter ſimplicia adhibentur ad repellendum medicamenta etiam compoſita, & primo poſca, quæ repellit, ſed nonnihil etiam digerit, oleum roſeum, myrtheum, melinum, lentiſcinum, valet ad leniendum ac repellendum, præterea ceratum liquidum, & id quod fit ex roſeo oleo, [c] cataplaſma item ex eodem oleo mixto, vel cum lente decocta, vel cum vitellis ouorum, vel cum totis ouis, vel cum terra ſamia, aut armena ex aqua temperata, vel cum faba cocta. Vehementius adhuc repellit cataplaſma, quod habet vini acerbi craſſi libram ſemis, farinæ hordei vncias tres, malicorii, rhois, vtriuſque vnciam ſemis, conteruntur malicorium & rhus, coquuntur omnia, & fit cataplaſma: quemadmodum & illud, quod habet foliorum plantaginis, roſarum, ſolani, lactucæ, atriplicis, vniuſcuiuſque manipulum vnum, quæ omnia coquuntur in aqua, cui additum ſit paulum aceti, miſceanturq; cum farina hordei & fabarum. Valet autem potiſſimum ad augeſcentem inflammationem illud, quod accipit roſarum rubrarum manip. 2. chamæmeli, meliloti ſingulorum ℥ ß. ſemperuiui, cucurbitæ, lactucæ, parietariæ, cuiuſq; man. 1. malicorii, Rhois, cuiuſq; ℥ ß. farinæ hordei man. 2. quæ omnia ex aqua concoquantur, & addita aliqua olei roſei portione, ad cataplaſmatis formam redigantur. Ad eundem repellendi vſum ſpectant & emplaſtra, vt id, quod dicitur [d] diachalciteos, & enæmum barbarum, tum quod ad Heram, & quod ad Macherionem auctorem refertur: huiuſmodi ergo ſunt medicamenta repellentia. At cogitur ſanguis ab inflammata parte retro commeare, non tantum repulſus, [e] ſed etiam attractus ac deriuatus, deriuari autem debet ſanguis, cum nuper fluxit, neq; ſatis cogitur reuerti per repellentia ad partes, vnde venit: ille vero, qui fluit, deriuationem minime poſtulat, niſi ſi quando dolor affectæ partis eius auerſionem prohibet, tunc ſiquidem deriuatione vtimur, vt minuamus eum, qui in affecto loco dolorem efficit, ſicq; lenito dolore poſſimus illum auertere, qui fluit. Sed quod nunc ad rem pertinet, ille, qui nuper ad affectum locum confluxit, ſi nequit repelli, deriuandus eſt, hoc eſt, trahendus ad locum vicinum, quæ deriuatio interdum cum effuſione eſt, interdum ſine, a viribus imbecillis fertur magis illa, quæ ſine effuſione eſt, vtrauis autem aliena [f] eſt, cum redundat ſanguis in vniuerſo corpore, & quia non admitteretur, quod attrahitur, & quia poſſet ad præſtantiores partes transferri, ille autem, qui deriuandus eſſet, ſi valde inhæreret, trahentibus minime cederet, quamobrem proceſſu temporis cum humor inflammationem faciens valde inſederit, neque per repellentia, neq; per deriuantia cogi poteſt reuerti ad partes, vnde venit: ille autem qui prauus eſt, etſi cederet repellentibus aut deriuantibus, cum periculo repelleretur aut deriuaretur, ne tranſlata materia praua ad præſtantiorem locum fieret grauius malum, quanquam in exquiſita inflammatione [g] ſanguis nec prauus eſt, neque etiam ita craſſus & glutinoſus, vt nequeat deriuari: tali autem deriuatione vtendum eſt, qualem res poſtulat, vt cum effuſione vel ſine, præterea per venæ ſectionem, cucurbitulas, frictionem, hæc aut illa medicamenta. Multitudo & numerus eorum, quæ deriuantur, ſatisfaciant multitudini & numero eorum, quæ deriuari debent, locus, ad quem materia trahitur, ignobilior ſit, quam is, vnde trahitur, non ſit autem adeo vicinos, vt proxime iungatur cum inflammato loco, nam ne diceretur effundi ex loco, vbi eſt, & non trahi ſanguis ad latus. Tempus deriuandi eſt, cum requiritur & toleratur, quod maxime euenit in principio inflammationis: de modo deriuandi ſcire licet, cum materia tota ſimul ſit, totam ſimul trahendam eſſe, niſi vires [h] adeo imbecillæ ſint, vt non ferant deriuationem, niſi partitam. Quod ſi plura requirantur opera, id primo fieri debet, quod magis vrget, vel quod eſt cauſa futurorum, primum exempli gratia exhaurietur [i] vniuerſum corpus, deinde repelletur quod repelli poteſt, & tunc ad deriuationem venietur. Inſtrumenta, quibus ad deriuandum vtimur, partim ſub victum comprehenduntur, quemadmodũ frictiones partim ſub medicamentis, veluti cum ſinapi, aut thapſiam ſuperimponimus parti, ad quam deriuamus, aut cum vtimur his, quæ per nares & pituitam cient, vomitum, deiectionem, vrinam, aut menſtrua euocant, partim ſub chirurgia, veluti ſectio venæ, admotio hirudinum, ac defixio cucurbitulæ.

Si quid autem poſt vſum repellentium ac deriuantium relinquitur inflammato loco, extrahendum [k] eſt, plerunq; autem relinquitur, raro enim euenit, vt ſanguis ita paucus ac tenuis ſit, vt totus retro commeet, duplex [l] autem eſt ratio extrahendi, vna quæ ſenſum latet, cum materia in vapores conuerſa diſſipatur, altera cum emiſſione manifeſta præſtat (modo fieri poſſit) magis latenter extrahere, quam manifeſte, poteſt autem, vbi ſanguis, qui extrahendus eſt, non admodum craſſus eſt, aut glutinoſus, neque vehementer adſtrictus, non altius reſidet, non includitur ſub denſa aut dura cute, ſed paucus ac tenuis eſt, nondũ valde inhærens, ſub cute molli & laxa, non diſtans a ſuperficie: Hunc ergo digerere oportet, modo liceat per [m] vires, per calorem, per multitudinem: vires cum valde imbecillæ ſunt, non ſolum euidentem emiſſionem recuſant, ſed obſcuram quoque: Vix autem fieri poteſt, vt in inflammatione tales ſint, quod ſi accidat, prius reficiendæ [n] ſunt, quam digeſtio tentetur. Calor ignens in loco affecto non ſinit adhiberi digerentia, quæ calida ſunt, ne magis ferueat, & magis concitet materiam, quamobrem tunc vel omnino omittenda ſunt digerentia, vel eligenda ſunt leniora, & miſcenda cum repellentibus. Repudiat dolor quoque digerentia præſertim valida, quæ ipſum augent, vnde magis allicitur ſanguis ad inflammatam partem, quam ex ea extrahatur, quocirca aut ſuperſedendum omnino tunc eſt digerentibus, aut iungenda ſunt cum lenientibus. Multitudo ſanguinis in vniuerſo corpore, neque ipſa permittit adhiberi digerentia, ſub quibus magis caleſieret [o] locus inflammatus, & idcirco potius impleretur, quam exhauriretur: quamobrem antequam

Marginal notes:
- [a] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 3.
- [b] Auic. ibid.
- [c] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
- [d] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
- [e] Gal. l. art. med. c. 95.
- [f] Gal. ibid.
- [g] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.
- [h] Gal. lib. 9. meth. c. 10.
- [i] Gal. de arte med. c. 95.
- [k] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
- [l] Gal. lib. 14. meth. c. 9. & l. artis med. cap. 95.
- [m] Gal. l. art. med. c. 95.
- [n] Gal. lib. 9. meth. c. 3.
- [o] Gal. l. art. med. c. 95.

quam hæc adhibeantur, adimere multitudinem oportet, quæ vbi pauca ſit, ſatis erit ſuper canales, qui ad affectum locum feruntur repellentia dare, quæ non ſinant id tranſire, quod vel influit, vel attrahitur. Cum digerentia requiruntur ac tolerantur, talia eligere oportet, qualia maxime conueniant, vt leuia ſi materia pauca & tenuis prope ſuperficiem ſit, ſub cute molli, & laxa, & valde ferueat calor affecti loci: valida vbi plus materię ſit, & minus caloris, tum vbi ſub cute denſa ac dura contineatur, & plurimum a ſuperficie diſtet: cum ſanguis craſſior eſt, conueniunt mediocriter digerentia, nam imbecilla non ſufficiant, valida diſſipatis tenuioribus [a] partibus craſſiores relinquunt, quę ſcirrhum faciunt: dantur autem ſola digerentia cum inflammatio remittitur, nam in vigore par pondus eſſe debet digerentium ac repellentium, [b] in incremento licet vtraq; conueniant, debet ſuperare vis repellentium. Multitudo & numerus digerentium reſpondeat multitudini & numero eorum, quæ digeri debent: locus, vbi imponenda ſunt medicamenta, ille ipſe eſt, quem inflammatio tenet. Tempus digerendi eſt, cum hoc opus maxime requiritur & toleratur, quod præcipue accidit in remiſſione inflammationis, nam (vt proxime tradidimus) in vigore [c] ęque conueniunt digerentia ac repellentia, in incremento magis repellere oportet, principio autem nullo pacto conuenit digerere, ſed ſola aptantur repellentia. Modus digerendi non poteſt eſſe totus ſimul, ſicuti cum manifeſte humor effunditur, ſed neceſſe eſt paulatim digerere, & idcirco digerentia præſidia iterare, quod ſi varia neceſſaria ſunt opera, ante illa efficiemus, quę prius conuenire diximus, exempli gratia detrahemus [d] multitudinem, repellemus, deriuabimus, leniemus, & tandem veniemus ad digerentia. Inſtrumenta, quibus digerimus, ſub victu, ſub chirurgia, ſub medicamentis comprehenduntur: ſpectat ad victum frictio, quæ cum [e] multa eſt, digerit, ad chirurgiam cucurbitula: [f] neutra autem inflammationi conuenit, niſi cum in remiſſione, quod relinquitur, craſſum extrahendum eſt, ſed tunc iam ceſſauit inflammatio, & in alium tumorem degenerauit: cum adhuc manet, medicamentis vti ad digerendum debemus, quę varia ſunt, & ſimplicia & compoſita, neceſſe eſt autem calida ſint & tenuium partium, quod ſi calor cum humore iungatur, relaxant, ſed debilius digerunt, ſi cum ſiccitate relaxare non poſſunt, digerunt tamen validius. Ex medicamentis ſimplicibus leuius digerit malua [g] agreſtis, althæa, ſertula campana, chamæmelum, anethum, farina hordei, farina fabarum, adeps ſuilla, gallinacea, anſerina, vinum leue: validius digerunt caricæ pingues, fœnugræcum, hyſſopum, origanum, radix bryonię, cucumeris agreſtis, ſemen aniſi vel fœniculi, ſtercus bubulum, aromata, mel, vinum vehemens; Caſtorium vero validius eſt, quam vt inflammationi aptetur, quantumuis inclinanti, tantumq; eo vti licet, vbi durum aliquod tegmentū inflammatæ parti ſuperiectum eſt, veluti caluaria cerebro, cuius inflammatio cum remittitur, licet capiti caſtorium illinire [h] ad reliquias digerendas. Ex medicamentis digerentibus nonnulla ſimul etiam [i] repellunt, qualia paulo ante commemorauimus, cum perſequeremur repellentia. Vtimur etiam ad digerendum medicamentis compoſitis, quæ ſi tantum digerant, in remiſſione accommodantur, quemadmodum [k] id, quod fit ex farina hordei, fabarum, erui cum oxymelle, aut quod fit ex vuis paſſis cum pane & melle: veluti & quod accipit althææ ac maluæ cuiuſq; man. 1. florum chamæmeli, meliloti, roſarū cuiuſq; man. 1. radicum lilii albi, radicū althææ cuiuſq; vnciam vnam, ſeminis lini, fœnugræci cuiuſq; ℥ ß. caricas pingues num. 10. furfuris farinæ triticeæ man. 2. contuſa decoquantur in aqua ad craſſitiem, deinde addita olei chamæmelini atq; adipis ſuillæ cuiuſq; vncia vna cum dimidia cataplaſma conficiatur. Dum in vigore inflammatio feruet, valent quæ ſimul componuntur ex mollientibus ac digerentibus: huiuſmodi eſt cataplaſma, quod habet internæ partis panis libram vnam, quæ in aqua calida maceretur, & expreſſa miſceatur cum tribus vnciis mellis: Illud item quod accipit helxinæ, maluæ, vtriuſq; manipulum vnum, furfuris, & farinæ triticeæ vtriuſq; M. ß. fœnugræci ℥ ß. aceti tantundē, incoquantur ex vino, & deinde diligenter ſubacta ſuperimponantur: vtiliter etiam componitur cataplaſma, quod accipit internæ partis panis libram vnam, quæ in iure carnis coquatur, & cum oleo chamęmelino vel roſeo miſceatur, addaturq; paululum croci, valet etiam illud, quod accipit meliloti, chamæmeli, parietariæ, lapathi, cuiuſq; manip. ß. roſarum part. 1. palmularum num. 10. farinę hordei par. 2. contuſa in iure carnis pinguis decoquantur, & ex oleo dulcium amygdalarum ac roſeo cataplaſma conficiatur. Eodem ſpectat & ceratum, quod habet olei roſei ℥ j. chamæmelini tantundem, adipis anatis & gallinæ, olei ex amygdalis dulcibus ſingulorum ʒ j. ceræ lotæ quantum ſatis eſt. Sed relictis digerentibus accedamus ad effuſionem manifeſtam, quæ tunc conuenit, cum humor, qui extrahi debet, multus eſt, craſſus, glutinoſus, valde inhæreſcit, altius inſedit, clauditur ſub cute denſa ac dura. Hic enim cum digeri non poſſit effundendus eſt, ſi vires admodum imbecillæ [l] ſint, ne conuellantur, prius reficiendæ ſunt, quam effundatur: ſi corpus plenum ſit, ne concitetur ad locum materię copia, ex dolore cum locus aperitur, ante exinaniendum eſt, aut danda ſunt repellentia atq; adſtringentia ſuperioribus partibus, quæ non ſinant ſanguinem deſcendere ad locum affectum. Qualitas, quantitas, numerus eorum, [n] quæ emittuntur, ſatisfacere debent qualitati, quantitati, & numero reliquiarum inflammationis. Locus vnde humor effundendus eſt, ille ipſe eſt, qui laborat, quem vbi ſecare non liceat, aperimus maxime vicinum, veluti cum in inflammatione oculi aperimus venas in angulo ipſius, in inflammatione gutturis, eas quæ ſub lingua ſunt. Tempus effundendi eſt, cum maxime hoc opus requiritur, & toleratur, hoc eſt, cum iam remiſſa eſt inflammatio; Sed cum materia tota ſimul ſit, videtur etiam tota ſimul effundenda, illud tamen obſeruandū eſt, quod cū vel ipſa nimis multa eſt, vel vires valde imbecillę ſunt, periculum eſt, ne [m] conuellantur, ſi tota ſimul emittatur: quamobrem præſtat tunc emiſſionem iterare. Cum plura opera ſunt ad curandam inflammationē neceſſaria, poſtremum erit effuſio, ante enim adimere multitudinem, repellere, deriuare, & digerere oportet, poſtremo quod ſupereſt effundere. Sub iis præſidiis tollitur cauſa inflammationem faciens, cum qua & morbi finiuntur, & ſimul ceſſant etiam ſymptomata, neque propriam curationem poſtulant, niſi vbi adeo vrgent, vt non permittant expectari, dum remoueatur cauſa. Febris ſi valde hominem affligat, confugiendum eſt ad

[a] Gal. lib. 14. meth. c. 4.
[b] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 3. & Gale. l. 6. catatop. c. 1.
[c] Auic. ibid.
[d] Gal. l. art. med. c. 95. & l. 13. meth. c. 6.
[e] Hipp. l. 3. de offi. tex. 23.
[f] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
[g] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 3.
[h] Gal. lib. 13. meth. c. 22.
[i] Gal. lib. 14. meth. c. 7.
[k] Gal. l. 6. catatop. c. 1.
[l] Gale. lib. 9. meth. c. 15.
[m] Gal. lib. 9. meth. c. 10.

Digitized by Google

[a] Vide l. 4. de feb c. 3. refrigerantia illa, quæ tradita ſunt in curatione [a] illarum febrium, quæ ab humorum putredine proficiſcuntur. Dolor eum validior eſt, non permittit adhiberi valde repellentia aut digerentia, nam hæc erodentium, illa contundentium ſenſum afferunt, quamobrem aut leniora danda ſunt, & mixta cum lenientibus ante enarratis, aut ſi dolor grauiſſimus eſt, illis relictis in hunc duntaxat incumbendum, [b] qui eum a diſtentione proficiſcatur, poſtulat relaxantia, quæ diſtendentem multitudinem auferant vel imminuant. Inſtrumenta quæ hoc efficiunt, aut ad medicamenta referuntur, aut ad chirurgiam, præſtat autem ſiue hac, ſiue illis vtamur, ante exinanire totum corpus, vbi plenum ſit, alioquin ſub relaxantibus nimis [c] impleretur locus affectus, ſed enim ex medicamentis relaxantibus alia validiora ſint, alia imbecilliora, cum inflammatio ſine vlla manifeſta occaſione fit ex ſanguine aliunde tranſmiſſo, non licet vti valde relaxantibus, quæ plurimum madefaciunt, ne locus affectus maxime debilitetur, & admittat, quicquid aliunde influit, ſin inflammatio cauſam habeat manifeſtam, veluti calorem & dolorem partis affectæ, a quo ſanguis attrahitur, licebit vti medicamentis valde relaxantibus, cuiuſmodi eſt perfuſio [d] aquæ calidæ aut olei, tum cataplaſma ex farina triticea, vel quod conſuetum erat apud veteres, ex pane, aqua, & oleo, malagma item quod tetrapharmacum, & quod macedonicum vocatur oleo chamæmelino temperatum. Leuius relaxant illa, quæ adſtringens aliquod admixtum habent, cuiuſmodi eſt ceratum, quod fit ex paſſo, oleo roſeo, & cera, excipitur antem lana ſuccida, ac ſuperdatur: Huiuſmodi etiam eſt cataplaſma, quod conſtat ex pane, & ſertula campana in paſſu coctis: tum quod ex palmulis, & pane ſimiliter ex paſſu coctis, quibus aliquid olei roſei ſit adiectum; aliud præterea ex malis, pane, oleo roſeo; tum id quod habet foliorum malꝗ, violæ, vtriuſq; M. 1. radicum althææ ℔. 1. quæ in aqua coquuntur, additurq; aliquid farinæ hordei, fabarum, tritici, olei item roſei, & chamæmelini ℥ ij. & ß. croci parum. Illud item idoneum eſt, quod accipit radicum althææ ℔. ß. radicum liliorum ℥ iiij. chamæmeli, ſertulæ campanæ, vtriuſque M. ß. furfuris, M. 1. quibus coctis, contuſis, percolatis, adduntur olei roſei, chamæmelini, liliorum, vniuſcuiuſq; ℥ ij. medullæ vituli, adipis gallinaceæ, vtriuſq; ℥ 1. ceræ albæ ℥ 1. & ß. mali cotoneiſub prunis cocti ℥ iij. Illud etiam idoneum eſt, quod habet farinæ hordei, fabarum, vtriuſq; libram ſemis, farinæ triticeæ, furfuris, vtriuſque ℥ ij. chamæmeli, ſertulæ campanæ, vtriuſq; M. 1. coquuntur ex iure carnis & paſſo, a quibus adduntur olei roſei, chamæmelini anethini ſingulorum ℥ ij. Ad idem valet & mixtura, quam pharmacopolæ parant communiter, dialthæa & diachylon. Conferunt etiam medicamenta relaxantia ad pus mouendum, vbi inflammatio videatur ſuppurare, vt infra oſtendemus, qua de ſupputatione & abſceſſu purulento. Cum non ſufficiunt medicamenta relaxantia ob doloris magnitudinem, admiſcenda ſunt [e] ſtupefacientia, veluti folia hyoſcyami cum adipe ſuilla. Chirurgia vtimur ad relaxandum, & dolorem leniendum, vbi nimis craſſa eſt, & multa materia locum inflammatum diſtendens, ita vt non cedat medicamentis relaxantibus: ſecamus tunc locum inflammatum [f] pluribus & ſatis altis plagis exaſperantes, id quod tantum facere licet, cum inflammatio oritur ab occaſione manifeſta, vt caloris aut doloris allicientis ſanguinem ad locum affectum. Vbi autem hic tranſmittatur ab aliis partibus, in quibus redundet, periculum eſt, ne ſi adhibeatur huiuſmodi chirurgia, magis confluat, & dolorem augeat. Ergo ſi partem inflammatam valde affligat dolor, leniendus eſt relaxantibus, ſiue medicamentis, ſiue chirurgia, vitariq; debent cuncta adſtringentia atq; onerantia, ſiue medicamenta, ſiue vincula, & panni, nam locus compreſſus atq; adſtrictus magis doleat atq; inflammatur. Vbi tamen pulſus moleſtus ſit, vt arteriarum motum coerceamus, faſcia locum affectum adſtringimus, veluti caput, cum vehementer in temporibus arteriæ pulſant; cum magis vrget diſtentio, quam pulſus, cauere penitus adſtrictionem oportet. Sed ſatis iam de curatione inflammationis.

Margin notes: [b] Gal. lib. 13. meth c. 1. — [c] Gal. l. artis med. c. 95. — [d] Gal. lib. 13. meth c. 5. — [e] Gal. lib. 11. meth. & 9lt. — [f] Gal. lib. 13. meth. c. 5. & l. 2. ad Glau. c. 9. & l. 14. meth c. 10.

De eryſipelate. Cap. II.

[g] Gal. lib. 14. meth. c. 1. ERYSIPELAS vitium eſt inflammationi proximum, [g] cum ſimiliter & a calido humore proficiſcatur, & tumori adiunctum habeat non ſolum calorem, ſed etiam ruborem, a quo ſymptomate Græcum nomen duxit, vſurpatum etiam a Latinis; nunc igitur de eryſipelate agemus, proponentes primo cognitionem curandorum, tam abſolute, quam in homine, deinde rationem curandi. Abſolute inueſtiganda ſunt tria præter naturam ad eryſipelas pertinentia, morbi, cauſæ, ſymptomata: exordiemur a morbis, qui complures in eryſipelate non ſecus atque in inflammatione [h] iunguntur, & primum magnitudo aucta, cum ſit ex numero tumorum contra naturam, deinde calor igneus, tum cauorum adſtrictio vel obſtructio; qui morbi quamuis eum vtroq; vitio copulentur, non tamen æquales ſunt, quandoquidem humor inflammationem faciens, quamuis & copia, & qualitate noceat, magis tamen illa, quam hac noxius eſt, magiſq; a moderatione recedit multitudine, quam calore, & idcirco maiorem excitat tumorem, quam immoderationem caloris: contra, ille qui facit eryſipelas, magis lædit feruore quam copia, & idcirco magis reddit calorem feruidum, quam tumorem magnum, interdum enim adeo patum tumefacit affectam partem, vt vix attollatur: perpetuo autem ita feruet, [i] vt exuri videatur, præſertim vbi eryſipelas fuerit exquiſitum; caua etiam minus clauduntur, ſiue adſtringantur, ſiue obſtruantur in eryſipelate, quam in inflammatione, cum humor, qui illud efficit, non ſolum paucus ſit, ſed etiam tenuis; contra qui inflammationem, multus, & minime tenuis. Ex varietate etiam craſſitudinis & tenuitatis fit, vt non verſetur in iiſdem partibus, ſeu externis, ſeu internis eryſipelas, in quibus inflammatio: tenuis enim humor, a quo illud oritur, non hæret [k] partibus laxioribus, ita vt tranſeat a denſis retineatur, vt ex externis a cute, ex internis a membranis, in quibus maxime deprehenditur eryſipelas; ex contrario craſſior, qui facit inflammationem, non admittitur a partibus denſis, vt a cute & membranis, ſed tantum a laxioribus, vt a ſubſtantia viſcerum, & a carne cuti ſubiecta. Sed vt hæc interdum etiam cutem attingit, ita eryſipelas interdum

Margin notes: [h] Supra cap. antecedenti. — [i] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 4. — [k] Gal. l. 4. de cauſ. pulſ. cap. 12.

vſque

vſque ad carnem deſcendit, maxima tamen ex parte reſidet in [a] cute partium externarum, de quibus nunc loqui inſtituimus. At cum non ſolum tenuis, ſed etiam calidus ſit dictus humor, facile fertur ad caput, quod [b] ſæpius tentatur propoſito vitio. Multiplex ergo morbus ſpectans ad eryſipelas patet, qualis ſit, & in quo loco verſetur. Cauſa, alia proxima eſt, alia huic antecedit, proxima eſt humor valde [c] calidus ac tenuis, quem diximus recipi in capite, huiuſmodi eſt bilis amara: ſi quando autem veteres [d] medici a tenui ac feruenti ſanguine dicunt fieri eryſipelas, non aliud ſibi volunt quam amaram bilem, quæ tenuis eſt, & admodum calida, in quam conuertitur pars tenuis [e] ſanguinis, vbi plurimum feruet. Cæterum bilis amara, cum homo bene valet, pallida eſt & ſubflaua, atq; adeo tenuis, vt non retineatur in cute, ſed exeat, & in ſudorem vertatur, cum minus valet, eadem flaua eſt & calidior, atq; vbi cutem totius corporis ſuffundit, efficit [f] regium morbum, ſed vbi partem aliquam obſideat, facit eryſipelas. Cauſa, quæ proxime antecedit, eſt illa, per quam contrahitur in corpore multitudo flauæ bilis, & contracta tranſmittitur ad locum affectum, vel ab eodem allicitur: Quæ cauſæ flauæ bilis multitudinem contrahant, oſtenſum eſt [g] in eo libro, vbi generatim egimus de cauſis. Cauſa cur tranſmittatur ab aliis partibus ad affectam, eſt robur [h] tranſmittentium cum imbecillitate recipientis, allicitur autem ob nimium [i] calorem, vel dolorem partis laborantis, quæ enim nimis incaleſcunt ſub ſole, ſub medicamentis calidis, ſub nimia exercitatione, repleri principio videmus, ſicuti & quæ dolent, quamobrem vulnerato capite ſcribit [k] Hippocrates, faciei ſuperuenire eryſipelas. Symptomata eryſipelatis non longe diſtant ab illis, quæ in inflammatione poſita ſunt, reperitur dolor in vtroq; vitio, ſed in inflammatione repræſentat ſenſum [l] tendentium ac pulſantium ob ſanguinis multitudinem, quæ non modo diſtendit partem, in qua verſatur, ſed etiam comprimit arterias, vnde [m] ſentitur pulſus moleſtus. Sed hæc longe leuiora ſunt in eryſipelate, cum humor paucus ſit & tenuis, magis enim ſentitur in ipſo vrentium ac mordentium ſenſus. Color quoq; in vtroque tumore ruber eſt, ſed in inflammatione valde talis, in eryſipelate conſpicitur ex [n] flauo ruber, receditq; cum pars digitis premitur, & iiſdem ſublatis reuertitur, quod eiuſmodi tenuis humor huc atque illuc facile fluat, nihil autem effluit ex eryſipelate, cum retinetur operculo denſiore cutis, ſed in partibus internis membranæ non ita ipſum adſtringunt, vt non remittant aliquid ex ipſo tenue, ſubrubrum, ſeu ſubflauum. Symptomata hæc communiter quodlibet eryſipelas ſequuntur, febris autem non perpetuo iungitur cum ipſo, ſed tantum cum putredo vel ob magnitudinem, vel ob viciniam cordi impertitur, tunc accenditur febris ardens cum circuitibus tertianis: At cum bilis, quæ in eryſipelate putreſcit, non afficit cor, febris non ſuperuenit. Sunt præterea quædam ſymptomata propria diuerſarum partium affectarum, veluti actiones, quæ aliæ læduntur in aliis partibus hoc vitio laborantibus. Diſtinguitur eryſipelas multis differentiis, perinde atq; inflammatio, ſed nos illas tantum explicabimus, quæ maxime ad curationẽ conducunt, cuiuſmodi ſunt illæ primum, quod aut exquiſitum eſt, ſicut id, quod fit a flaua bile pura, ſeu ſanguine tenui feruido, aut ſpurium & mixtum cum alio tumore, vt cum inflammatione, [o] velut illud, quod fit a flaua bile, mixta cum ſanguine, vnde vocatur phlegmonodes, vel cum œdemate, vnde vocatur œdematodes, [p] vel cum ſcirrho, ſicut illud, quod fit a flaua bile, mixta cum humore melancholico, vnde dicitur ſcirrhodes, & non ſimpliciter eryſipelas. Differunt etiam quod aliud [q] ſine vlcere eſt, alteri vlcus accedit, propterea quod bilis, a qua oritur, non ſolum acris eſt, ſed etiam craſſior, ita vt plurimum inhærens, locum affectum exulceret, quod non euenit, vbi tenuior eſt. Differunt item quod alia praua ſunt, alia mitiora, hæc fiunt a flaua bile mitiori, illa a praua putreſcente atque erodente, qualis ſolet eſſe in peſtilentia. Adde quod alia parua ſunt, alia magna, alia partes occupant præſtantes, alia viles. Huiuſmodi ergo ſunt res, contra naturam ad eryſipelas attinentes. Verum in homine etiam ęgrotante & recognoſcere hæc mala pręſentia oportet, & futura pręuidere. Ex præſentibus ſymptomata ſub ſenſum cadunt. Cauſa proxima, hoc eſt, flaua bilis cum abdita ſit, colligitur ex cauſis, a quibus vel contrahitur, vel concitatur ad locũ affectum, tum ex his, quæ vel ipſam educendo aut refrigerando proſunt, vel eandẽ contrahendo aut calefaciendo obſunt: maxime autem ex effectis, hoc eſt, ex ipſo eryſipelate cum ſuis ſymptomatibus. At morbus deprehenditur ex cauſa proxima, vt ex bile, quæ verſatur in parte affecta, ex his, quæ eiuſmodi cauſæ aut obeſſe, aut prodeſſe diximus, ex effectis, hoc eſt, ex ſymptomatibus, quę ſequi perpetuo eryſipelas monſtrauimus, cuiuſmodi dolor eſt magis pungens, quam diſtendens, pulſus parum moleſtus, feruor, calor, [r] ex flauo ruber, qui cum locus premitur, recedit, & rurſus reuertitur, quę effecta vel ſola poſſunt eryſipelas demonſtrare, ſunt enim ex his, quæ nunquam ſeparantur ab affectu, [illegible] Græce nominantur, quibus accedit paruitas [s] tumoris. Habes de præſentibus, cognoſce de futuris. Euentus, vt in inflammatione triplex eſſe poteſt, cum eryſipelas ſæpe ſanetur, ſed interdum hominẽ interimat, interdum vertatur in [t] ſcirrhũ inſanabilem: Quicunq; ſit futurus, prędicetur ex cauſis, hoc eſt, ex natura & morbo: ad naturam referes auxilia artis, ad morbum cauſas & ſymptoma: vbi vincat natura, ſequetur ſalus, vbi morbus, homo [u] decedet. Conuertitur in ſcirrhum, vbi male curetur valde [x] refrigerantibus, aut digerentibus adhibitis: plurimũ autem ad cognoſcendum robur naturæ & morbi, conferunt differentiæ. Paruum eryſipelas facile ſanatur, magnum periculoſum eſt, præſertim in capite & ceruice, vbi periculoſum eſt, ne vel homo ſtranguletur, vel ſimul cerebrum afficiatur. Rurſus exquiſitum facilius curatur, difficilius quod ſpurium & ortum ex flaua bile non pura, ſed mixta cum ſanguine, aut alio humore. Quod item prauum eſt & putre, periculoſum eſt: Quod mite magis periculo vacat: præterea quod ſine vlcere eſt, leuius eſt: id cui vlcus acceſſit, grauius, fit enim ab humore [y] acriore ſimul & craſſiore. Quod ſi adeo erodat, vt ſequatur carnis vel oſſis abſceſſus, quamuis res grauis ſit, longe tamen grauior videtur, multa enim eiuſmodi ſunt, quæ grauiora videntur quam ſint: longe autem grauius eſt eryſipelas, quod ſuperueniat vlceri [z] oſſe nudato, quam cui vlcus: illud enim in iis numeratur ab Hippocrate, quæ periculoſe ſuperueniunt, magnamq; putredinem ſequitur, hoc etiam ſine magna putredine fit ab humore craſ-

[a] Gal. lib. 14. meth. c. 1. & 2.
[b] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 4.
[c] Auic. ibid. & Gal. l. 14. meth. c. 1. & 2. & l. de tumo. præt. natur. c. 9.
[d] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.
[e] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.
[f] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 1.
[g] Vide l. 7. docur gene. c. 4. par. 1.
[h] Gal. lib. 13. meth. c. 5.
[i] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
[k] Hipp. l. de vul. capitis.
[l] Gal. lib. 14. meth. c. 1. & 2.
[m] Gal. lib. 2. de loc. affect. cap. 3.
[n] Gal. lib. 14. meth. c. 1. & Auic. 4. fe. 3. tract. 1. c. 4.
[o] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2. & l. 14. met. cap. 2.
[p] Gal. lib. 14. meth. c. 3.
[q] Gal. lib. 14. meth. c. 2.
[r] Gal. lib. 14. meth. c. 2. & 3.
[s] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 4.
[t] Gal. l. 7. catag. c. 9.
[u] Gal. l. de conſtit. art. c. 18. & l. 4. de præſagit. ex pulſ. c. 11.
[x] Gal. lib. 7. catag. c. 9.
[y] Gal. lib. 14. meth. c. 2.
[z] Hipp. lib. 7. aph. 19.

ſo & acri, neq; ita periculoſum eſt, niſi cum prauum ſit, tendatq; vel ad pulmonem, & ita interitum afferat, vel ad partes, quæ facile putreſcunt, vt genitales, quas præcidere & inurere oportet, vt in peſtilentia Attica, in qua, vt inquit [a] Lucretius:

„ *Et grauiter partim metuentes limina lethi*
„ *Viuebant ferro priuati parte virili.*

Tempus non longum eſt, nam ſi eryſipelas exquiſitum ſit, inflammatio decimo quarto die ſoluitur, hoc interdum etiam ſeptimo: Quod non exquiſitum eſt, diuturnius eſt. Via ſalutis eſt, quod digeritur bilis affectum faciens, raro ſuppurat, & cum verſetur in partibus externis, non tranſmittitur amplius ad ignobiliores. Via interitus eſt, quod eryſipelas vel ſubito [b] euaneſcit, & ita fertur ab externis ad interna, & ad viſcera ac partes præſtantiores, vel [c] putreſcit, & gangrænam efficit. Neutrum euentum ſequi diximus, cum degenerat in ſcirrhum.

Ratio curandi continetur operibus & inſtrumentis, quæ primo prohibere debent, ne eryſipelas amplius fiat, deinde remouere quod iam factum eſt; ne fiat, prohibebimus, ſi demus operam, ne multa bilis in corpore contrahatur, & ne illa, quæ iam contracta eſt, feratur ad affectum locum, non colligetur bilis multitudo, ſi cauſas remoueamus, materiam videlicet & calorem externum, a quo iecur nimium caleſit. Idoneum ad hæc inſtrumentum eſt ratio victus, in qua ſit aer frigidus, ſimiliter cibus & potio, pro vino danda potui aqua eſt, ſomnus diuturnior, niſi eryſipelas occupet faciem, nam tunc longiori ſomno nimis caput repletur, pro motu & exercitatione, quies, pro perturbationibus animi, tranquillitas, pro retentione calidorum, expulſio: Quæ ſi ſeruentur, non contrahetur vltra bilis copia in corpore: Illa, quæ iam contracta eſt, ne feratur ad affectam ſedem, prouidebimus materiæ, parti mittenti & recipienti; materia educenda eſt, atq; auertenda ad partes contrarias, aptatur eryſipelati purgatio flauæ [d] bilis, vt inflammationi ſanguinis miſſio, quæ non tentanda eſt in eryſipelate, niſi cum virium robore periculoſum ſit ob magnitudinem & ob partem, quam occupat: ſi magnum ſit, & in capite aut ceruice, ſecanda vena eſt externa cubiti e regione partis affectæ, alioquin vtendum catharticis bilem educentibus, quæ leniora eſſe debent, præſertim ſi febris acceſſerit. Quod ſi eryſipelas paruum ſit, ſufficit aluum ducere acrioribus medicamentis, per clyſterem [e] in inteſtina immiſſis. Ad partem mittentem ea ſunt adhibenda remedia, a quibus remoueatur cauſa, ob quam tranſmittit, ſiue ſit imbecillitas retentricis, ſiue materia qualitate vel copia lædens. Pars, quæ recipit, firmanda eſt per ea, quæ [f] repellunt, de quibus paulo poſt agemus, cum ad eryſipelas factum veniemus, ad quod eadem ſpectant. Vbi pars non tantum recipiat, ſed etiam alliciat, vel ob dolorem, vel ob calorem, hic refrigerantibus auferendus eſt, ille lenientibus, quæ mox perſequemur. Quod iam factum eſt eryſipelas, tollitur perinde atq; inflammatio ablata [g] cauſa continente, detrahenda igitur bilis eſt, quæ in affecto loco continetur, ſed quia feruet, & magis [h] qualitate nocet, quam copia, vtilius refrigeratur, quam exinanitur: contra ſanguis, qui inflammationem facit, vtilius exinanitur, quam refrigeretur, cum magis copia lædat, quam qualitate, quamuis vtrumq; opus vtrobiq; requiratur. In curatione igitur eryſipelatis magis ſpectabimus ad refrigerandum, quam ad [i] exinaniendum. Quid, quod vel ſola refrigerantia eryſipelati ſufficiunt, quatenus eryſipelas eſt. A quibus non ſolum temperatur feruor, ſed materia etiam ipſa repellitur, & retrocedere cogitur ad partes, vnde venit, niſi adeo tenuis ſit, vt effugiat & elabatur, neq; prehendi poſſit, ita vt non opus ſit aliis auxiliis. Si extincto [k] feruore, quod ſupereſt, craſſum digerendum ſit, id vitium non eſt amplius eryſipelas, cuius eſſentiam maxime conſtituit feruor, ſed in alium tumorem degenerauit, quamobrem eryſipelas, quatenus eryſipelas eſt, ſolis refrigerantibus curatur, quamuis reliquiæ interdum digerendæ ſint, aut euidenter effundendæ. Conueniunt refrigerantia, dum [l] eryſipelas recens eſt, & quamdiu manet eryſipelas, neq; in aliud vitium conuertitur, illis ſtatim vti licet, præſertim ſi occaſione vlceris vel doloris, corpore exiſtente puro effectum eſt: vbi vero redundet in eo humorum copia, prius cum auerſione detrahenda eſt, quam refrigerantia dentur. Quod ſi locus, ad quem bilis repulſa fertur, nobilior eſt, non [m] licet vti repellentibus, quemadmodum ad aures, ne illa cum exitio feratur ad cerebrum, idem euenit, cum praua eſt admodum & putris, cauendum enim eſt, ne impellatur ad partes præſtantiores, & longe grauius malum afferat, ſic enim relaxare, & lenire, & digerere conueuit, potius quam repellere ac refrigerare, alioquin expedit adhibere refrigerantia, quæ validiora [n] eſſe debent in eryſipelate, quam in inflammatione, quamobrem medicamenta, quæ ad refrigerandum eryſipelas dantur, tactu frigida ſint, & ſæpius mutentur, nam cum diutius manent in loco affecto, calorē ab ipſo concipiunt, & tanquam calida eundē poſtea calefaciunt. Quod ſi emplaſticam vim habeant, ita vt inhæreant, ſpongia detergendus eſt locus affectus, vt amoueatur, ſi quid paruis foraminibus inhæreſcit, vt pateat exitus calidis vaporibus, quem intercludunt adſtringentia, quamobrem vitanda ſunt, præterquam initio ad coercendum humorē fluentem, qui copioſior eſt, quam ille, qui in loco affecto continetur. Quocirca plus proſunt tunc adſtringentia, non permittendo recipi, quod influit, quam obſint claudendo, & non ſinendo euadere, quod exhalat. Sed poſt initium frigida, quæ dantur, debent eſſe humida, quæ temperent vim caloris, & non retineant expirationes. Refrigerandi terminus [o] eſt caloris mutatio, qui cum remittitur, non eſt diutius perſeuerandum in refrigerantibus, ne locus liuidus fiat, & tandē niger, neve pro eryſipelate [p] fiat ſcirrhus, aut tandem emoriatur [q] pars, quod vt magis accidere poteſt inflammationi, quam eryſipelati, ita etiam magis eryſipelati phlegmonodi propter ſanguinē admixtum flauæ bili, quam exquiſito, quod oritur a flaua bile duntaxat. Proprie autem medicamenta frigida & humida ſunt ex ſimplicibus aqua frigida, qua [r] ſi perfundatur locus affectus, nullū ſequitur incommodum, tum lactucæ, [s] hyoſcyami, papaueris, cicutæ, mandragoræ, lenticulæ paluſtris ſuccus, præterea cucurbita, portulaca, ſemperuiuum, vmbilicus veneris, pſyllium, refrigerat cum aliqua ſiccitate intubus, acetum. Oleum ſimplex alienum eſt eryſipelati, ſed roſaconditum vtile, ſicut & ceratum liquidum, [t] ſiue fiat ex oleo ſimplici maturo, ſiue ex roſeo,

[a] Lucretius lib. 6.
[b] Hippoc. & Gal. l. 6. aph. 25
[c] Hippoc. l. 7. aphor. 20.
[d] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 5. & Gal. l. 14. met. c. 3. & l. 2. ad Glauc. cap. 2.
[e] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[f] Gal. lib. 14. meth. c. 3.
[g] Gal. lib. 14. meth. c. 3. & l. 13. meth. c. 8
[h] Gale. ibid.
[i] Gal. ibid. & l. 13. meth. cap. 8.
[k] Gal. lib. 7. ſimpl. c. de coriandro.
[l] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[m] Aui. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 5.
[n] Gal. lib. 14. meth. c. 3.
[o] Gal. lib. 14. meth. c. 3. & Auic. 4. fe. 3. tract. 1. c. 5.
[p] Gal. l. 7. ca. tag. c. 9. & l. 14. meth. c. 2.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[r] Auic. l. 4. f. 3. tract. 1. c. 5.
[s] Gal. lib. 14. meth. c. 5.
[t] Gal. ibid.

roſeo, vel acerbo, quod magis refrigerat, & valet ad eryſipelata partium genitalium, accipit autẽ tres aut quatuor partes olei, & vnam ceræ, & aliquid aceti tenuis pellucidi, quibus adiicitur tãtum aquæ, quantum excipere poſſunt, dum piſtillo teruntur in mortario, & ſubacta inter ſe miſcentur. Fiunt & idonea cataplaſmata ex prædictis ſuccis, quibus additur farinæ quantum ſatis eſt, præterea ex foliis etiam herbarum prædictarum: eodem ſpectat illud quod fit ex ceruſſa, creta cimolia, ſpuma argenti, ſolano, & oleo roſeo. Tum illud quod habet ſucci plantaginis ℥.i. olei roſei ℥ iij. ſpumæ argenti ℥ j. ceruſſæ elotæ ʒ iij. lactis muliebris ℥. ß. dum in mortario plumbeo teruntur quæ craſſiora ſunt, adduntur ſucci. Eodem ſpectat oui album cum oleo roſeo ex ſucco lactucę: vel cum ſucco plantaginis & oleo acerbo. Præterea ouum totum cum farina hordei & lacte muliebri. Cedit refrigerantibus adeo eryſipelas, vt non ſolum reſtinguatur feruor, ſed repellatur etiam ipſa materia, & retro commeet, ita ut plerunque non opus ſit deriuantibus, niſi ſi magnum ſit eryſipelas, aut inflammationis particeps, tunc enim deriuatur materia per ea, quæ in curatione inflãmationis poſita ſunt. Poſt vſum refrigerantium ac deriuantium extincto feruore digerendum eſt, ſi quid reſtat, ſed nunc (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) non manet amplius[a] eryſipelas, cum degenerauerit in alium tumorem. Antequam accedat liuor, accommodantur digerentia moderata, quæ calefaciant ſimul & madefaciant, aut parũ ſiccent, vt chamæmelum, anethum, malua, althæa, farina fabarum, ex quibus decoctis fit aut fomentum aut cataplaſma: accommodatur & illud, quod cõſtat ex polẽta & aqua: tum quod à Dioſcor. de[b] ponitur ex pane, polenta & coriandro: præterea emplaſtrum Diachalciteos dilutum ex oleo roſeo, vel chamæmelino. Complura alia ad eundem vſum componuntur, veluti quod accipit foliorum althææ lib. j. quę ex aqua & oleo incoquuntur, miſcenturq; cum olei roſei, chamęmelini vtriuſq; ℥ ij. ſucci menthę, rutę vtriuſq; ℥. ß. ſpumę argenti ʒ. ij. quę bulliunt, donec ſucci conſumantur, quibus adduntur ſulphuris ignem non experti ʒ. ij. Aliud pręterea quod accipit cerę, helxinę vtriuſq; ℥. iiij. olei roſei ℥. iij. valet etiam remiſſo feruore id, quod fit ex ſulphure ignem non experto, & mentha, oleo roſeo atq; aceto, aut ex ruta, abſinthio, oleo, & aceto, aut ex ſpuma argenti cũ porro, & betæ ſucco. Cum liuor adeſt, materia quæ ibi retinetur, non ſolum obſcure, ſed etiam euidenter educenda eſt: incidere igitur cutem[c] pluribus locis oportet, deinde admouere validius digerentia. Perfundatur itaq; locus muria,[d] vel marina aqua, aut imponatur cataplaſma ex farina fabarũ, & polenta diluta ex muria, vel marina aqua: vtiliter etiam ſuperdatur polenta cum ſale, &[e] coriandro, vel diachalciteos cum ſulphure, vel paſtillus ex ſulphure ignem non experto, lacryma papaueris, acacia compari modo inter ſe mixtis, & aceto temperatis: aut ex ſpuma argenti, ceruſſa, croco, ſulphure ignem non experto, lachryma papaueris paſſo temperatis.

[a] Gal. l. 7. ſim. plic. c. de coriandro.
[b] Dioſc li. 5. c. 62.
[c] Gale. l. 14. meth. c. 3.
[d] Gale. ibid.
[e] Gale. ibid.

Differenti eryſipelati, differens curatio cõuenit, ſiquidem exquiſitum ſit, ſuperius poſitis pręſidiis probe curatur, ſin ſpurium, vt phlegmonodes, œdematodes, ſcirrhodes, mixta curatio eſſe debet ex ea, quam diximus, & ea quam vel phlegmoni hoc eſt inflammationi idoneam ſupra poſuimus, vel œdemati aut ſcirrho aptam in ſequentibus ſubiiciemus: magis autem ſpectabit ad vitium, quod magis ſuperat in eiuſmodi coniunctione. Maius eryſipelas maiora remedia poſtulat, præſertim ſi fuerit in loco magis ſuſpecto,[f] vt in capite, & ceruice, nam tunc vtimur etiam ſanguinis miſſione, qua alioquin ſuperſedemus[g] contenti catharticis, aut medicamentis etiam quę per clyſterem in inteſtina iniiciuntur. In maioribus vitiis numerantur, quæ praua ſunt, quamobrem ſi eryſipelas prauum fuerit, & valde putre, veniendum erit ad digerentia maxime efficacia, quę cum non ſufficiunt, ſecare etiam & adurere oportet partes affectas. Si eryſipelas[h] vlceratum ſit, aliena ſunt præſidia valde frigida, pręſertim quę tactu talia ſentiuntur, quę oſtendimus ſimpliciter eryſipelari conuenire, quamobrem Hippocrates cum frigida eryſipelari prodeſſe ait, id excipit quod vlceratũ eſt, hoc enim ſiccari debet medicamentis (vt inquit Hippocrates μὴ τραχυνούσαις id eſt non[i] exaſperantibus) ſed tam vehementis frigoris, quam acrimonię expertibus, cuiuſmodi eſt quod conſtat ex ſpuma argenti, vel plumbi recremento, olei roſei acerbi cuiuſq; ℥. ij. cerati liquidi ℥. j. & ß. ſucci plantaginis, cacuminum rubi, equiſeti, polygonii, ſingulorum ʒ. iij. quæ omnia ſimul incoquuntur, dum ſucci abſumantur, colatis deinde adduntur ſpumę argenti, ceruſſę, vtriuſque ℥. i. cadmię ʒ. j. quę in mortario plumbeo diutius conteruntur.

[f] Cor. Celſ. li. 5. c. 26.
[g] Gale l. 14. meth. ca. 3. & lib. 2. ad Glau. c. 2.
[h] Gale. l. 5. aph. com. 23.
[i] Hippo. l. 5. aph. 23.

Reſtant ſymptomata ex his quæ in eryſipelate curanda ſunt, quę ceſſant ſublato morbo, & cauſa: interea dum hęc tolluntur, prouidendum eſt febri, quemadmodum docuimus[k] in curatione febrium illarum, quę ex bilis putredine oriuntur. Dolor ſi vrget leniendus eſt, quanquam cum magna ex parte oriatur à feruore, cedere ſolet refrigerantibus, quibus & morbum, & cauſam tolli monſtrauimus: aptantur etiam relaxantia, & acrimoniam temperantia, quæ ante poſuimus in curatione illius doloris, qui inflammationem conſequitur, & ſi opus eſt etiam adhibentur ſtupefacientia, cuiuſmodi ſunt radices, & folia hyoſcyami, quę linteo madefacto inuoluta, aut charta, vel ſtupa ſub prunis coquuntur.

[k] Vide li. 5. de febribus c. 4 & 5.

De herpete. Cap. III.

Eryſipelati, vt cum inflammatione, ita etiam cum herpete multa communia ſunt, vnde cõmuniter, & promiſcue, eadem prope vtroque vitio aptantur: quamobrem ab eryſipelate proximum eſt, vt pergamus ad herpetem: ductum autem eſt Græce nomen, vt phagedæna[l] ab exedendo, ita herpes à ſerpendo, quod vitium hoc anguium modo ſerpere videatur: ſanſcẽte enim parte prius vitiata recipitur in ea, quæ proxima eſt: à Latinis autem vocatur hoc malum ignis[m] ſacer quaſi execrandus, non ſecus quam à Poeta[n] dicitur auri ſacra fames, quaſi execranda. Ignis autem inde dicitur quod inurat, id quod ex Lucretio[o] colligitur cum inquit.

» *Et ſimul vlceribus quaſi inuſtis omne rubere*

[l] Gale li. 14. meth. c. 2. & lib 14. meth. c. 17.
[m] Cor. Celſ. li. 5. c. 28.
[n] Verg. Aeneidos.
[o] Lucretius lib. 6.

" *Corpus, vt eſt per membra ſacer cum diditur ignis.*

Non eſt autem ſimplex morbus herpes, ſed multiplex, componiturque ex tumore, calore igneo, obſtructione, vel adſtrictione cauorum, quemadmodum eryſipelas, à quo tamen differt in his omnibus, nam vt tumor eryſipelatis longe minor eſt, quam inflammationis, ita herpetis quam [a] eryſipelatis, vix enim attollitur pars, quam herpes exercet, videturque exaſperari [b] potius quam intumeſcere. Immoderatus calor, quamuis in vtroque vitio feruidus ſit, cum ob ipſum referantur inter inflammationes pro tumoribus calidis acceptas, minus tamen feruet in herpete, quoniam flaua bilis à qua ille oritur, minus copioſa eſt, minus craſſa, & magis in ſummo reſidet, quam in eryſipelate. At patet maiorem eſſe feruorem vbi maior accenditur copia materiæ, tum vbi craſſior eſt: hoc comprobauit Ariſtoteles [c] oſtendens calorem efficaciorem eſſe in carbone, quam in lana, quod item altius deſcendit, cum minus expiret, maiorem feruorem habet, quam quod in ſummo, vnde exhalare poteſt. Item herpes ſummam pelliculam exaſperat, [d] eryſipelas verſatur in intima cute, ſicut inflammatio [e] in carne, quæ cuti ſubiecta eſt, ob eaſdem etiam cauſas caua, veluti parua foramina minus adſtringuntur, vel obſtruuntur in herpete, quam in eryſipelate. At vlcus vt eryſipelati aliquando accedit, ita herpeti plerunque, adeo [f] vt à nonnullis in vlcerum numero habeatur vt phagedæna, ſed hæc altius deſcendit, herpes tantum exulcerat [g] ſummam partem, pro vlcere autem interdum puſtulæ fiunt, aliquando & ſine his, & ſine illo herpes eſt, ſolam quam diximus aſperitatem præſeferens. Eſt igitur herpes tumor non altus ſed latus, ſummam cutem exaſperãs cum feruore. Cauſa proxima herpetis eſt flaua bilis tenuior [h] quam illa quæ facit eryſipelas. Huic accedit illa quæ bilem contrahit in corpore noſtro vel contractam transfert ad ſummam cutem, non eſt autem diſſimilis illi, quam diximus in eryſipelate. Symptomata in herpete ſunt dolor vrentium ſenſum repræſentans, qui cuiuſlibet herpetis communis eſt, præterea aſperitas quædam & durities. Differentiæ quæ potiſſimum in herpete attenduntur, ſunt quod aut ſimplex eſt, aut coniunctus cum vlcere, vel cum puſtulis. Qui ſimplex eſt, ſimpliciter & ſine adiectione à Græcis vocatur ἕρπης, qui coniungitur cum vlcere nominatur ab [i] Hippocrate cum adiectione ἕρπης ἐσθιόμενος, hoc eſt exedens, quod totam cutem vſque ad ſubiectam carnem exulceret. Qui iungitur cum puſtulis dicitur à Græcis ἕρπης κεγχρίας [k] à milio, cuius grana repræſentant exiguæ illæ puſtulæ, quas habet, quibus interdum abruptis exulceratur, ita ut degeneret in herpetem vlceratum: oriuntur hæ differentiæ à differentiis ipſius cauſæ continentis, hoc eſt flauæ bilis, quæ quamuis communiter in hoc vitio tenuis ſit, ſi conferatur cum [l] illa, quæ efficit eryſipelas, magis tamen tenuis eſt quæ ſimplicem herpetem facit, quam quæ compoſitum, nam ille cui vlcus accedit fit à flaua bile ſimplici, ſed minus tenui, ita ut erodat [m] cutem cui inhæreſcit, qui plurimis atque exiguis puſtulis diſtinguitur, fit ab eadem non tamen pura, ſed quæ admixtum habeat [n] aliquid pituitæ. Hæc quæ præter naturam ad herpetem attinere monſtrauimus, recognoſcuntur in homine ægrotante ſenſu, ſub quem cadit tumor latus ſine altitudine, [o] cum aſperitate, & duritie, per ſummam cutem ſerpens, qualem in herpete deſcripſimus, poſitum eſt etiam in aſpectu & tactu iudicium ipſarum differentiarum, ſiue herpes ſimplex ſit, ſiue vlceratus, aut cum puſtulis, ſubiiciuntur & ſenſui ſymptomata, vt dolor qui inurere cutem videtur, durities aſperitas quæ eundem conſequuntur. Cauſa, hoc eſt, flaua bilis deprehenditur ex cauſis, à quibus gignitur, atque impellitur ad locum affectum, tum ab his quæ proſunt aut obſunt, quemadmodum in eryſipelate, ſed maxime ex effectis hoc eſt ex tali vitio, quale propoſitum eſt vna cum ſuis differentiis. Ex futuris, euentus maxima ex parte ſalubris eſt, vacat enim periculo herpes, niſi vlceratus, prauus admodum & putris ſit: ſed hic iam degenerat in illud vitium, quod Græce dicitur [p] φαγέδαινα. At licet periculo vacet, non propterea facile tollitur, ſed diuturnus eſt, difficillimeque curatur, niſi habeatur ratio totius corporis. Via ſanationis eſt quod exhauritur materia, ſiue digeratur à natura, ſiue ab arte detrahatur.

Conſilium curationis ad duo dirigitur in hoc perinde, atque in aliis tumoribus, primo enim prouidendum [q] eſt ne augeatur, deinde ſanandus qui iam factus: ne augeatur fiet prohibendo primum ne homo flauæ bilis multitudinem contrahat, quo ſpectat victus refrigerans & madefaciens: deinde ne illa, quæ iam genita eſt, feratur ad locum affectum, quod eueniet ſi purgetur flaua bilis, quæ purgatio ſi negligatur, nunquam [r] ex toto liberabitur ægrotans: poterit quidem idoneis adhibitis remediis ad locum affectum ſaneſcere cutis primo vitiata, ſed rurſus recipietur vitium in altera, quod ſi bilis valde tenuis ſit, qualis illa eſt quæ ſimplicem herpetem efficit, poterit etiam exhauriri per ea medicamenta quæ ſudorem, vel vrinam euocant, neque neceſſaria erunt cathartica bilem educentia: vbi flaua bilis craſſior ſit, cuiuſmodi eſt quæ vlceratum herpetem facit, oportebit ipſam purgare: ſed ſi herpes puſtulas adiunctas habeat, cum fiat à flaua bile mixta [s] cum pituita, neceſſaria erunt cathartica quæ vtrunque humorem educant, magis tamen bilem quam pituitam. Habita ratione totius corporis, vitium quod iam factum eſt, auferetur ſublata cauſa continente, hoc eſt flaua bile ex ſumma cute, quam & adimere oportet, & refrigerare, cum & multa ſit, & valde calida, ſed vtrunq; præſtant refrigerantia præſidia, quę & feruorem extinguunt, & ipſam repellendo reuerti cogunt ad partes vnde venit, neque conueniunt digerentia, niſi cum aliquid relinquitur materiæ, poſtquam calor deferbuit. Debent quę refrigerant medicamenta, ſimul eſſe & frigida, & humida, vt flauę bili quæ calida eſt & ſicca, penitus aduerſentur, ſunt autem idonea quæ propoſuimus [t] in curatione eryſipelatis, vt lactuca, polygonium, [u] portulaca, vmbilicus veneris, præterea ceratum liquidum, & id quod fit ex oleo roſeo. Extincto feruore ſi quid remanet, digerendum eſt medicamentis lenioribus & magis ſiccantibus, quam madefacientibus, valet polenta, aut lens decocta cum melle, tum lini ſemen ſiccum & ex oleo ac vino incoctum, ſpuma item argenti cum ſucco porri, vel plumbi recrementum cum ſucco rutę. Lenitur dolor ille qui videtur cutem inurere, ſi locus affectus aqua calida perfundatur, nam ſic aperiuntur foramina & extenuatur bilis, & cum aliqua ex parte euadere

poſſit,

[a] Gal. lib. de tumor. c. 9.
[b] Gale. l. 14. meth. c. 17.
[c] Hiſt. lib. 1. probl. par. 2.
[d] Gale. l. 14. meth. ca. 17.
[e] Gale. l. 14. meth. c. 2.
[f] Celſus li. 5. c. 28.
[g] Gale. l. 12. meth. ca. 17.
[h] Gale. ibid.
[i] Hipp. lib. 5. aph. 22. & l. de tum. c. 9.
[k] Gal. l. 2. ad Glau. c. 1. & l. de tum. c. 9.
[l] Galen. l. 14. meth. ca. 17.
[m] Gal. l. 2. ad Glau. c. 1.
[n] Gal. lib. de tum. c. 9.
[o] Auic. li. 4. fe. 3. tr. 1. c. 6.
[p] Gale. l. 14. meth. c. 17.
[q] Gale. ibid.
[r] Gale. ibid.
[s] Gale. ibid.
[t] In capite antecedente & Gal. l. 2. ad Glau. c. 2.
[u] Gal. 1. ſimplic. c. 6.

poſſit, minus hominem torquet: accommodantur propoſita præſidia ad curandum herpetem ſimplicem: ille cui puſtulæ accedunt, magis lenientia & minus [a] humida poſtulat, commode ergo tunc imponuntur mala cotonea cocta ex vino auſtero, vel emplaſtrum Heræ cui adiectum ſit aliquid thuris, vel terra lemnia ex aceto temperata, ſucco ſolani, aut plantaginis ſuccus: Quod ſi puſtulæ abrumpantur fit vlcus, & ita res ad herpetem vlceratum redit, qui duo præſidiorum genera poſtulat, vnum quod ſpectat ad vlcus, alterum quod ad tumorem. Deſiderat tumor non ſecus atque in herpete ſimplici, refrigerantia, à quibus & calor temperetur, & materia repellatur: ſed cum virium inanius ſit & humidius, quæ dantur ad refrigerandum, debent ſimul etiam exiccare, neque ſufficit ſolanum, ſed magis ſiccantibus opus eſt, quemadmodum capreolis [b] vitis, foliis plantaginis, rubi, aut ſentis caninæ: ad hunc vſum valet glaucium ex aceto, præterea ceratum quod accipit plumbi recrementi, ceræ, vtriuſque ℥ iiij. olei myrthei ℥ xvj. quæ vino auſtero temperantur: idoneum eſt & cataplaſma quod fit ex ſoalicotio, rhoe, polenta, tum illud quod habet roſei vnguenti, populeon, vtriuſque ℥ ij. olei myrthei ℥ j. & ß. ſucci plantaginis, ſolani, vtriuſque ℥ j. aluminis ſciſſilis, ſeminis roſarum, vtriuſque ℥ j. radicum lapathi acuti ℥. ß. florum mali punici M. ß. aceti ℥ ij. bulliant ſimul donec acetum vna cum ſuccis abſumatur, deinde omnibus ſubactis in mortario plumbeo, addantur ſpumæ argenti ℥ ij. ceruſſæ ℥ j. cadmiæ ʒ ij. hoc medicamentum commode datur non ſolum ad partes quæ iuxta ſunt, ſed etiam ad ipſum vlcus, niſi validius ſit, & putre: tunc autem adiicitur aliquid ex ſquama ferri, ex flore æris, ex calce lota: alia quæ prius poſita ſunt, non dantur ad ipſum vlcus, ſed ad partes vicinas, vlcus enim magis ſicca poſtulat, gaudetque tactu calidis, læditur [c] frigidis, commode autem curatur vlcus paſtillo Andronis, [d] Muſæ, Polidæ, Paſionis, quæ cum recens eſt ex paſſo, ſed poſtea ex vino auſtero, & tandem ex aceto diluuntur. Quod ſi vlcus prauum ac putre ſit, validioribus opus eſt, veluti medicamento, quod habet malicorii, ſpumæ argenti, vtriuſque ʒ vj. lanæ ſuccidæ vſtæ ℥ iij. ceræ ʒ. xij. ceruſſæ ʒ. viij. thuris, aluminis ſciſſilis, vtriuſq; ʒ. j. quæ vino auſtero, aut oleo myrtheo temperantur: miſcentur & ad eundem vſum alumen ſciſſile & acacia cum aceto, quæ vbi non ſufficiant, adurentibus vtendum eſt, vt miſy [e] chalcitide, ſandaracha: valet & quod paratur oleum ex ſulphure, aut ex attramento ſutorio, aut ex ſtibio, præterea quod præcipitatum à recentioribus appellatur, maxime autem efficax eſt quod componitur ex floris æris, aluminis, mellis, aceti ſingulorum ℥. ij. arſenici ʒ. ij. quæ omnia ſimul incoquantur, dum tota mixtura craſſior reddatur. At ſi neq; his cedit vlceris prauitas, & putredo, veniendum eſt ad candens ferramentum, quo tandem finietur herpes vlceratus atque æger priſtinæ reſtituetur ſanitati.

De carbunculo. Cap. IIII.

SEQVITVR carbunculus, qui iam poſitis tumoribus finitimus eſt, nam & feruet, [f] vnde in inflammationibus habetur, & vlceratus eſt, ſicut interdũ eryſipelas, accedunt puſtulæ, quas & ſuperuenire [g] cuidam herpeti monſtrauimus, ita ut ſit inflammationi, eryſipelari, herpeti, aliqua in re ſimilis, non tamen ex toto, id quod perſpicuũ erit, ſi eius eſſentiam expoſuerimus, ordiemur autem à nomine: vocatur Latine carbunculus, [h] Græce ἄνθραξ, quod vlceri adiunctam [i] cruſtam habeat, quæ carbonem repræſentat, hæc propria eſt ipſius, neq; enim apparet in eryſipelate, aut herpete, in quibus quod conſpicitur vlcus cruſta caret, quam carbunculus præſefert cineream vel nigram, picis ac bituminis modo ſplẽdentẽ. Iungitur perpetuo vlcus cum carbunculo, cũ herpete ſæpe, cum eryſipelate raro: conſtat igitur carbũculus ex multis morbis, vt ex tumore qui refertur ad magnitudinem auctã, et feruore, qui ad immoderatam temperationem, ex vlcere, quod ad ſolutionem continui, ex cruſta, quæ morbum conſtituit pertinentem ad numerum præter naturam auctum, redundat enim tunc aliquid quod naturaliter adeſſe non deberet, cruſta videlicet, quæ ſubter actis radicibus inhæreſcit, neque enim aliud eſt quam caro peruſta, atque emortua, ita vt tanquam res præter naturam ſuperſit, & adimi debeat, deeſt & caro viua vbi illa emortua eſt, ita vt aliquid deſideretur in numero eorum, quæ adeſſe naturaliter ſolent: plerunque autem à principio puſtula [k] ſimplex, vel multiplex in medio tumore eminet, qua abrupta fit vlcus cum cruſta, quod raro ſine illa antecedente fieri ſolet: igneus autem calor proceſſu temporis latius patet, inflammantur enim partes quæ [l] iuxta vlcus ſunt, conſtat itaque carbunculi eſſentiam pluribus morbis contineri. Cauſa omnium proxima continenſque vna eſt, ſanguis craſſus atque efferueſcens, [m] in cute retentus, ſi quando autem apud veteres medicos legimus carbunculum oriri ab [n] atra bile vſta atque exquiſita, idem intelligemus, ac ſi ſanguinem craſſum & feruidum dicant: pars enim ſanguinis craſſior, cum putreſcens efferueſcit, vertitur in [o] atram bilem, ſicuti tenuis in flauam: quemadmodum autem eryſipelas diximus fieri à ſanguine tenui feruido, vel à flaua bile, quod idem eſt, ita nunc dicimus carbunculum & à ſanguine craſſo feruido fieri, & ab atra bile, eundem humorem intelligentes. Cæterum feruidus humor vt flaua bilis cũ tenuis eſt, tantum inflammat cutem in qua verſatur, quod vſu venit eryſipelati ſimplici, ſi craſſior, etiam [p] exulcerat, vnde fit eryſipelas vlceratum. At valde craſſus & feruidus humor, euiuſmodi eſt atra bilis, non tantum exulcerat, ſed etiam adurit, & cruſtam [q] efficit in parte in qua verſatur. Cauſæ quæ continentem ac proximæ antecedunt, illæ ſunt, ob quas vel contrahitur eiuſmodi humor in corpore, vel ad cutem transfertur, & affectum locum: contrahitur autem ex prauo [r] victu, vt ex acre putri, ex cibo & potione mali ſucci, ob quas cauſas oritur peſtilentia, quæ multos profert [s] carbunculos: ſed transfertur ad cutem, quod natura ad ipſam tanquam ad partem maxime vilem atque imbecillam tranſmittat e partibus præſtantioribus quicquid noxium eſt: id ſi tenuiſſimum eſt diſſipatur, atque in vapores conuerſum exhalat, ſi tenue, in ſudorem vertitur, ſi valde craſſum, efficit cancros, [t] & cum craſſitudini feruor accedit, carbunculos, [u] quos fieri conſtat non tantum in cute, ſed & in glandulis, & in aliis partibus, in quibus non ſolum ob imbecillitatem recipitur humor, ſed etiam

[a] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[b] Gal. loco citato.
[c] Hippo. li. 5. aph. 20.
[d] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. lib. de tumorib. præter. nat. c. 6.
[g] In cap. antecedents.
[h] Galen. loco citato.
[i] Galen. l. 14. meth. ca. 10. & l. 6. aph. com. 45.
[k] Galen. 14. meth. c. 10.
[l] Gal. l. 6. aph. com. 45.
[m] Gale. l. de tumor. c. 6. & l. 14. met. c. 10.
[n] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9. & lib. 1. de diff. feb. c. 3.
[o] Gale. lib. 2. diff. feb. c. 9.
[p] Gale. l. 14. meth. c. 2.
[q] Gal. lib. de tumor. ca. 6.
[r] Gale. lib. de ſuccorum bonit. & vitio, c. 1.
[s] Galen. l. de diff. feb. c. 3. & Aust. l. 4. ſe. 3. tr. 1. c. 9.
[t] Gal. lib. de tumor. c. 7.
[u] Gal. lib. 6.

ob calorem vel dolorem aliquando attrahitur. Symptomata quæ in carbunculo conſpiciuntur, ſunt principio prurigo incredibilis, poſtea dolor, ſub quo ſentit homo quaſi arcto vinculo ſe adſtringi, læduntur variæ actiones prout in variis partibus carbunculus verſatur, qui interdum non ignobiles tantum, ſed etiam nobiles occupat: ſequitur etiam neceſſario [a] febris, cum feruore ac putredine eót afficietur, ea quæ ardens eſt, qualem iungi cum eryſipelate docuimus. Ex differentiis, potiſſimum in carbunculos attendimus, quod aut exquiſitus eſt, aut ſpurius: efficit exquiſitum atra bilis pura, ſpuriũ mixta cum alio humore, veluti cum flaua, vnde carbunculus fit eryſipelatis particeps, aut cum ſanguine vel pituita, & ita particeps eſt tumoris illius, qui oriri ab eo humore ſolet: præterea quod carbunculus aut incipit cum puſtula, aut ſine hac, cum ea incipit, vbi atræ bili admixta eſt tenuis ſanies, cuius ſi expers ſit, ſtatim vlcus efficit nulla præcedente puſtula. Quamuis item carbunculi omnes praui ſint, multum tamen intereſt inter ipſos, cum alii mitiores ſint, alii valde praui, quos efficit atra bilis maxime putris, veluti in peſtilentia, ſub qua conſtat oſſa etiam nudari, efficit item putredinis magnitudo, vt per contagem miniſtri & qui proximi ſunt, afficiantur, & in idem vitium incidant.

[a] Galen. 14. meth. c. 10.

Hæc contra naturam quæ attinere ad carbunculum monſtrauimus, recognoſci debent in homine ægrotante. Symptomata veluti dolor & febris ſenſu deprehenduntur. Cauſa proxima, hoc eſt atra bilis exquiſita agnoſcitur ex cauſis antecedentibus, à quibus hæc aut gignitur, aut impellitur ad locum affectum, tum ex his quæ proſunt illam temperando, vel educendo, aut obſunt eandem gignendo, vel retinendo, ſed maxime colligitur ex effectis, cuiuſmodi ſunt morbi quibus contineri carbunculum diximus: neque enim ab alio humore naſci poſſunt, ipſi vero morbi, partim viſu, partim tactu iudicantur, quibus ſubiicitur tumor, vlcus cum cruſta, vel cinerea, vel nigra, [b] ſplendens tamen, & non ſimpliciter nigra, qualis depræbenditur ſanguis ſuffuſus, præterea inflammatio partium quæ iuxta ſunt, & puſtula vna, vel multiplex, quæ principio, antequam vlcus fiat [c] excitatur ſcabenti ob pruriginem pene intolerabilem, adeo vt non opus ſit ſignis ex quibus carbunculus coniiciatur. Futurorum hæc ratio eſt, euentus periculoſus [d] eſt, non tamen omnino pernicioſus, ſed pro magnitudine & paruitate morbi, [e] pro maiori, vel minori prauitate cauſæ, pro grauioribus, vel leuioribus ſymptomatibus, polliceri ſalutem, aut prædicere interitum debemus: color ruber, aut flauus, mitiorem denunciat humorem: liuidus, aut niger maxime vitioſum. Exitioſum eſt ſi ſtatim carbunculus euaneſcat, transfertur enim materia [f] ad partes præſtantiores, & interitum affert. Tempus quo expectare euentum oportet, breue eſt, cum morbus ſit acutus, neque diu ſuſtineri poſſit. Via ſanationis arti maxime tribuitur, quæ atram illam bilem extrahit, neque enim facile à natura diſſipatur, interitus ſequitur ob calorem valde immoderatum, & putredinem ac prauitatem ſanguinis, quæ cordi impertiuntur.

[b] Gal. lib. de tumorib. c. 6. & l. 6 apho. com. 45.
[c] Galen. l. 14. meth. ca. 10.
[d] Gal. 3. tertij epid. com. 12.
[e] Gal. l. 4 de praſa. pulſ. ca. 11 & l. de conſtit. art. cap. 18.
[f] Gal 6 aph. com. 25.

Opera quæ ad curandum carbunculum requiruntur, complura ſunt, ob morbos, ob cauſas, ob ſymptomata, agemus ſimul de curatione morborum & cauſarum, his enim ſublatis ſymptomata auferuntur, ſi quid tamen proprium poſtulant, adiiciemus. Proponitur ergo nobis tumor ab atrabile, calor immoderatus, cruſta, putredo, vlcus. Curatur tumor detracta materia, quo opere ſimul etiam tẽperatur calor immoderatus, quamquam temperatur etiam per refrigerantia, quę repellẽdo materiam quoq; minuunt. Cruſta detrahenda eſt ita ut ſimul quicquid putre eſt abſumatur. Vlcus ſiccandũ eſt atque implendum. Sumamus initium à tumore, quem ſanari diximus remota cauſa proxima: detrahere igitur oportet ſanguinem illum craſſum ac feruidum, qui in affecto loco continetur, quod non prius tentandum eſt, quam data opera fuerit ne augeatur, non augebitur, ſi & non gignatur amplius eiuſmodi humor, & qui iam contractus eſt in corpore non fluat ad affectum locum: ne gignatur prouidebimus victu idoneo, hoc eſt cibis & potionibus paucis, boni ſucci, & refrigerãdi vim habentibus, ſit potio [g] aqua communis, ſiue ea in qua bordeum bullierit vtrique autem non inutile erit ſi adiiciatur aliqua portio oxyſacchari, ſeu zulapii viola conditi: cibus ſit panis ex aqua, cremor ptiſanæ, lactuca, ſit aer frigidus, ſomnus moderatus, quieſcat homo, nam motus [h] materiæ fluxum concitat: opportuna eſt animi tranquillitas, aliena perturbatio, depellantur quæ naturaliter depellere oportet. Humor qui iam genitus eſt, exhauriendus eſt ex parte contraria, quo ſpectat ſanguinis miſſio, mitti autem debet non ſecus atque in maxima inflammatione, ſi vires valeant, vſque ad animæ defectionem, [i] non aliena etiam eſſet purgatio atræ bilis, quę tamen cauenda eſt propter febrem ardentem, ſed vt prohibeamus ne materia fluat, non tantum ad ipſam dirigere conſilium oportet, verum & ad partem à qua tranſmittitur, & à qua recipitur. Pars tranſmittens quęcunq; illa fuerit, vt iecur, lien, vterus ita curari debet, vt non redundet humore noxio, & eum quem neceſſario habet retinere poſſit. Pars recipiens, ſi calefacta vel dolens humorem ad ſe alliciat [k] refrigerari calor debet, & ſedari dolor, vt oſtenſum eſt in curatione inflammationis, ſi tantum accipiat, neceſſaria ſunt repellentia, quæ ita ipſam confirment, vt non permittant admitti quod influit ſed vſus repellẽrium eo etiam ſpectat, vt quod nuper receptum eſt, cogatur reuerti ad partes vnde venit, videndum eſt num hoc eueniat carbunculo iam facto, ad cuius curationem nunc aggredimur. Poſtulat hæc, vt ſanguis ille craſſus ac feruidus, qui in affecto loco receptus eſt, adimatur. Adimendi ratio duplex eſt, nam aut cogitur reuerti [l] ad partes vnde venit, ſiue repulſus, ſiue deriuatus, aut extrahitur ex loco vbi eſt, ſiue obſcure digeratur in vapores conuerſus, ſiue euidenter extrahatur. Quo pacto autem hæc opera aptari carbũculo poſſint, perpendere oportet, ac primo quidem repellentia, quæ & non permittant fluentẽ humorem recipi, & qui nuper fluxit retro cõmeare cogant, non videntur conuenire [m] carbunculo, qui ab humore prauo oritur, quẽ pręſtat à nobilioribus partibus trãsferri ad ignobiliores, & in ipſis verſari magis quam repelli ad alias: accedit craſſitudo humoris, quæ non cedit repellentibus, ita vt neq; præſtet, neq; liceat humorem illum repellere, à quo carbunculus oritur. Verũ quia ob feruorem [n] & dolorẽ concitari magna copia ſolet humorũ ex toto corpore ad locũ affectum, neceſſaria ſunt repel-

[g] Celſus l. 5. c. 25
[h] Gal lib. de difficultate reſp. c. 9.
[i] Gale. l. 14. meth. ca. 10.
[k] Supra c. 1. huius lib. & Galen. l. 13. meth. ca. 4.
[l] Gale. l. 13. meth. ca. 9. & lib. artis med. c. 95.
[m] Galen. 14 meth ca. 10.
[n] Galen. l. 13. meth. c. 6.

lentia quæ robur addant, & non ita permittaot ferri multom humorem ad locum affectum, quibus
vti licet poſt largam ſanguinis miſſionem, & vbi locus affectus non ſit vicinus parti bus præſtantiori-
bus, quemadmodum ſunt glandulæ poſt aures, ſub alis, in inguinibus, ſic ergo vti tuto licet repellen-
tibus, quæ feruotem etiam temperabunt: ne autem ille humor qui continetur in loco affecto valde
impellatur ad partem nobiliorem, vrendum eſt moderate repellentibus, quæ ſimul etiam digetendi *a Gale. l. 14.*
ac detergendi facultatem habeant. Huiuſmodi eſt cataplaſma quod habet [a] plantaginem lentem, & *meth. c. 10.*
panem, cui nihil furfuris ſit detractum αὐτόπυρον græci vocant, cui non nulli gallam adiiciunt & ali-
quid olei roſei: tum aliud quod accipit hordei, leotis, fabæ ſingulorum M. 1. plantaginis Man. 11. flor ũ
mali punici, roſarum, vtriuſque M. 1. rhois, baccarum myrthi, vtriuſque M. ß galla ℥ 1. teruntur quæ
terenda ſunt, dein cocta expreſſa, & contuſa percolantur, ac ruſus bulliunt dum abſumatur humor,
quibus adduntur olei roſei, myrthei, vtriuſque ℥ ij. farinæ hordei & lentis, vtriſque ℥ 1. & ß. rurſumq;
bulliunt & ligno dimouentur, dum ad iuſtam cataplaſmatis craſſitudinem perducantur, valet hoc
maxime increſcente carbunculo. Componitur & aliud ea creta cimolia, & ſucco plantaginis, vel ſpu-
ma argenti & eodem ſucco: eſt & aliud idoneum à principio ad finem, quod accipit malum punicũ
vnum dulce, & alterum acidum, quæ bulliuot in aceto & aqua in qua coctum fuerit hordeum, cum
duobus manipulis lentis, & totidem plantaginis, deinde expreſſa conrunduntur & percolantur, ad-
dunturq; mali cotonei ſub prunis cocti ℥ 3. olei roſei acerbi, myrthei, vtriſq; ℥. 2. ceræ albæ ℥ 1. ß. quæ
iterũ leui igne incoquuntur, & liquefacta cera cum oleis reliqua miſcentur. Ad eundẽ vſum compo-
nitur & aliud multo ſimplicius ex malis punicis acerbis, diuiſis, atque in aceto elixis, addita enim cera
linteo exceptum ſuperdatur, & cum inareſcit, aceto madefit. Eodem ſpectant emplaſtrum album he-
ræ diachalciteos, emplaſtrum Pamphilii [b] qood conſtat ex ceruſſa, ſpuma argenti, cera, reſina tere- *b Gal. l. 2. ca-*
binthina, oleo, alumine ſciſſili, pipere albo. His omnibus medicamentis & repellitur, & digeritur *tagen. ca. 14.*
humor, iiſdem & feruor temperatur, qui ne vicinas partes occupet, prohibetur iniecta lana ſuccida *& c. 17.*
cum oleo, & vino, aut illita terra armena cum oleo roſeo, myrtheo, & aceto. Sed præter repellentia,
cogitur & retrocedere humor deriuantibus, quæ non videotur conuenire carbunculo, partim ne
concitetur magis materia ad locum affectum, cum attrahitur ad vicinum, partim ne quod attrahitur
feratur à parte vili ad præſtantem, quod ob prauitatem humoris pernicioſum [c] eſſet. Euitari tamẽ po- *c Gale l. 14.*
teſt vtrunque periculum, humor enim, qui in vniuerſo corpore redundat, ſi prius larga ſanguinis [d] *meth. cap. 2.*
miſſione exhauriatur, non poterit ad affectum locum euocari: ille vero qui carbunculum facit, non *tex. 10.*
feretur ad partes præſtantes, ſi deriuetur ad alias, quæ plurimum ab ipſis diſtent. Conuenit ergo *d Gale. l. 14.*
deriuatio inter initia, ſed talis quæ humorem attrahat ad locum à nobilioribus partibus diſtantem. *meth ca. 10.*
Poſt repellentia & deriuantia, vbi iam remiſſus feruor fuerit, idonea ſunt digerentia, ac detergentia, *& lib. 2. ad*
Primo leuiuta, deinde validiora, ſuperdantur ergo vtiliter emplaſtra, quæ ad fracturas capitis perti- *Glau. c. 2.*
nent, κεφαλικὰ græce dicuntur, veluti διαβοτάνων, & διὰ ἰτέων, quæ oleo aliquo digerente diluuntur, &
linamentis excepta ſuperdantur. Eundem vſum præſtat cataplaſma [e] ea farina hordei, farina erui, vt *e Gal. l. 2. ad*
oxymelle: tum id quod fit ea radice dracunculi, ariſtolochiæ, laſerpitii, ſucco cyrenaico, & aceto. Idẽ *Glau. c. 2.*
præſtat & quod paratur ex conſolida minori, quam prunellam iuniores appellant, contrita & contu-
ſa in marmoreo mortario: tum etiam iuglans rancida contuſa & [f] impoſita, veluti & lintea intincta *f Ga. l. 7. ſim*
in oleo, quod ex ipſis extrahitur, ac ſuperdata, prætetea ſymphytum minus contritum, cui ſuccus a- *plic. c. de nu-*
pii cum farina hordei, & reſina terebinthina adiiciatur. Maxime autem ad rem pertinet id, quod ac- *cib.*
cipit, foliorum rutæ man. j. farinæ hordei ℥ iiij. ſeminis laſerpitii ℥ j. mellis ℥ iij. adipis ſuillæ ℥ iiij. iu-
glandium recentium ℥ ij. picis naualis ℥ j. vini quantum ſatis eſt, quæ incoquuntur, dum vinum abſu-
matur. Varia ergo ſunt medicamenta, & validiora, & leuiora, vt vbi hæc non ſufficiunt, ad illa confu-
giamus: quæcunque autem dentur, non debent adhiberi ad cruſtam, ſed ad partes vicinas: quando
quidem humor qui ſub illa continetur, neque repellentibus cedit, neque digerentibus, ſed chirurgi-
am poſtulat, qua manifeſte effundatur. Quamobrem ſcalpello incidenda cutis [g] eſt pluribus, ac ſatis *g Gale. l. 14.*
altis plagis, vt educatur quicquid ſanguinis ſubeſt, nequid autẽ concreti relinquatur, perfunduntur *meth. c. 10.*
muria perfricanturque ſpongia illita nitro, ærugine æris, ſale, & reſpergitur atramentum ſutorium
cum aceto. Vtiliter etiam imponitur vitellus oui feruens cum ſale, & ſubinde mutatur. Sunt qui pro
ſectione ſanguiſugam admoueant, vt ſangois manifeſte effundatur: quę tamen minime proficit, cum
ille & ob prauitatem non alliciatur, & ob craſſitudinem ſequi non poſſit, ita ut præſtet ſcalpello vti.
Hoc pacto detracta cauſa continente, ceſſat tumor. Feruor refrigerantia deſiderat, cuiuſmodi ſunt
repellentia dicta, ſed vbi maximus ſit, vtemur [h] ceratu liquido, quod plurimum aceti habeat, vt pu- *h Gal. l. 1. ſim*
tredini obſiſtat, & ſimul refrigeret, maxime autem pertinet ad partes, quæ iuxta carbunculum in- *plic. c. 31.*
flammatæ ſunt.

Poſt tumorem & feruorem, detrahenda cruſta eſt, cum ſit cutis & caro emortua, [i] quæ reſtitui *i Ga. l. 5. c. 28.*
amplius non poteſt, & idcirco tanquam res prępternaturam remoueri debet: quamuis autem proceſ-
ſu temporis per ſe decidat, quia id nimis longum eſſet, maturari debet à medico, id quod duplici ra-
tione fieri poteſt, vna, vt adhibitis quæ pus moueant, cruſta ſuppuret, & tabeſcat, abruptaq; diſſipe-
tur & cadat, vel volſella detrahatur, aut excidatur forfice: altera, vt reſoluatur tota, ſeparetur q; quod
mortuũ eſt, ab eo quod viuit: Separabitur autem ſi valde ſiccetur, nam quod viuit humidum eſt, ſic-
cum quod mortuum: vbi autem ex toto inaruit, ſeparatur ab eo quod viuit & humidum eſt: id quod
Hippocrates [k] docuit, cum in fractura caluariæ, vbi ſquama ab oſſe abſceſſura eſt, vt citius abſcede- *k Hip lib de*
ret, vſus eſt exſiccantibus. Ad cruſtam igitur auferendam, ſiue ſponte ab humore adurente nata *vulneribus*
ſit, ſiue ab externis, vt vrentibus medicamentis, vel candenti ferramento effecta, alterutra via neceſ- *capitis.*
ſaria eſt. Recentiores vtũtur pus mouentibus duntaxat, vt emollita, & macerata cruſta abrumpatur.
Veteres vtraq; vſi ſunt, non eſt tamen vtralibet pariter vtendum, ſed hæc facienda diſtinctio eſt: pars
à qua reſolui cruſta debet, aut ex toto putreſcit, aut omnino putredine caret, aut his interiecta eſt,

& tanquam media, cuiuſmodi eſt illa quæ ſuppurat: [a] Hoc vbi accidit, vt ſcilicet vertatur in pus, & ſuppurare videatur, dantur vtiliter quæ pus mouent ad cruſtam reſoluendam, facile enim per hæc tabeſcit, & à ſubiecta carne ſeparatur. Hæc ſi pars putreſcat, penitus aliena [b] ſunt, cum putredinem augeant, quam maxime ſiccare, & coercere oportet: at neque commode etiam dantur, cum pars neque putreſcit, neque ſuppurat: expedit enim tunc vti magis ſiccantibus, ſub quibus partim ſeparabitur caro emortua, partim noua ſuberèſcet, & cruſtam expellens, vlcus minus cauum efficiet. Vbi mouendum ſit pus, vtiliter adhibetur butyrum recens, adeps ſuilla: cataplaſma quod fit ex iis, & foliis maluæ, ac radicibus althææ: vel quod conſtat ex farina triticea, & vitellis ouorum, aut ex pane, oleo, & aqua. Idoneum etiam eſt tetrapharmacum, & macedonicum. Vbi ſiccantibus ac detergentibus cruſtam reſoluere conſilium eſt, ſi putredo abſit, leuiora ſufficiunt, cum putredine, neceſſaria ſunt quæ maximam habeant ſiccandi facultatem: atque vbi non ſufficiant medicamenta, tanquam extremum remedium confugiendum eſt ad chirurgiam. Leuiora ſunt farina erui cum thure, & melle, radix lilii toſta & trita, aut eiuſdem folia per ſe trita, herba ouonis, ſymphytum minus, ſuccus porri, apii, acori, radix iridis, panacis, ariſtolochię cum melle: Eſt etiam idoneum cyzicænum emplaſtrum heræ. Sed vbi putredo adſit, efficacioribus [c] vtendum eſt, cuiuſmodi ſunt ea quæ erodunt, vt ſandaracha, chryſocolla, ærugo æris, vel etiam adurunt, quemadmodum calx, atramentum ſutorium, miſy, chalcitis: cum medicamenta non ſufficiunt, aduratur locus candenti ferramento, id quod ſi à principio fiat [d] expeditiſſima curatio erit, nihil enim melius eſt quam protinus adurere, neque id grauiſſimum eſt, quoniam non ſentit ea caro, quæ mortua eſt, finiſque adurendi [e] eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris, & tota caro putris in cruſtam degenerauit, ſic quicquid putre eſt, cum cruſta ſeparatur, & vlcus purum reſtat, quod vbi ſordidum appareat, detergendum eſt radice dracunculi, ſabina [f] cum melle, ariſtolochia, nitro rubro, arſenico, ſandaracha, quæ vel ex aceto teruntur, vel ſicca imponuntur: eundem vſum præſtat alumen ſciſſile, atramentum ſutorium, miſy, chalcitis. Vlcus cum ſordidum eſt, eget propoſitis medicamentis, quæ facillime feruntur, cum proxime ſordem, & non viuam carnem attingant: ſed vbi purum eſt, illa neque neceſſaria ſunt, neque facile feruntur, ſufficiunt enim paſtilli, vt [g] Andronis, Paſſionis, Polidę, Muſæ, ex paſſo temperati, qui ſiccant ſine morſu, vnde natura facile carnem procreat, & vlcus implet. Quod vbi plenum eſt, cicatrice obduci debet per medicamenta adſtringendi vim habentia, cuiuſmodi eſt galla, malicorium, flos mali punici.

Ex ſymptomatibus, [h] febris eo modo curari debet, quo curari febres ardentes docuimus, nam & contra cauſam pugnandum eſt, hoc eſt contra carbunculum, per ea quæ ſupra poſita ſunt, & contra morbum, refrigerando vniuerſum corpus. Dolor cum vrget leniẽdus eſt, quod commode fit per refrigerantia ſimul ac relaxantia, quæ cauſam, hoc eſt multitudinem ſanguinis craſſi ac feruidi, minuũt, ac temperant: commodiſſimum eſt ceratum liquidum, quod plurimum aceti [i] habeat, vt putredini etiam aduerſetur, quo ſpectat etiam cataplaſma ex ficis ſiccis, pane, & farina hordei.

[a] Gale lib. 2. prog. co. ult.
[b] Galen. 14. meth. c. 10.
[c] Celſ. l. 5. ca. 28 & l. 2. ad Glauc. c. 2.
[d] Celſus l. 5. c. 28
[e] Celſus ibi.
[f] Gale. l. 6. ſimpl. c. de ſabina.
[g] Gale. l. 14. meth. c. 10.
[h] Vidus li. 5. de febribus ca. 5.
[i] Galen. l. 1. ſimpl. c. 31.

De Gangrana. Cap. V.

PROPOSITIS tumoribus calidis, vt inflammationi, eryſipelati, carbunculo, ſuccedit [k] interdum gangræna, quamuis nonnunquam ab aliis cauſis oriatur, hanc igitur nunc tractabimus priuſquã ad eos tumores accedamus, quos excitat frigidus humor: gangręna nomen grecum eſt, quod à latinis etiam vſurpatur, ſignificat autem interitum [l] partis illius in qua verſatur, ſi abſoluta eſt abſolutum, incipientem ſi incipit, ſiquidem vita illius partis quam occupat, aut extinguitur, [m] aut iam extincta eſt, maxime autem refertur ad carnem, vaſa, & partes molliores, quæ vbi corrumpuntur, dicuntur grece non ſolum gangręna occupari, ſed etiam [n] σαπραὶ μυδῶσι, & σηπόμεναι. Vbi os quoque & ſolidiores partes corrumpantur, hoc vitium grece nominatur [o] σφάκελος, ſiue iam abſolutum ſit, ſiue adhuc incipiens. Eſt igitur tam gangræna quam ſphacelus, interitus vitæ, ſiue incipiens, ſiue abſolutus, ſed hic ad partes duras, [p] illa ad molliores refertur. Ad quaſcunque referatur, inueſtigare oportet in quo cõſiſtat eius eſſentia, videtur autem conſiſtere in magnitudine contra naturam aucta, cum ponatur à nobis in tumoribus, quod tamen perpetuum non eſt, cum accidere etiam gangręna poſſit parti non intumeſcenti, veluti cum ſine vllo tumore nimium refrigeratur, [q] non tamen iniuria refertur inter tumores, cum magna ex parte tumorum vel magnitudinem, [r] vel prauam curationem conſequatur. Sed cum ſit extinctio vitę, eſſentia ipſius non pertinet ad magnitudinem auctam, ad id enim refertur quo vita continetur, ſed cum contineatur [s] calore, vitæ interitus in extinctione caloris conſiſtit, tunc enim partes noſtri corporis vita priuantur, cum innato calore deſtituuntur, id quod & Ariſtoteles [t] teſtatur in libro de iuuentute, cum ſcribit ea quorum ſtirpes è terra naſcuntur σφακελίζειν, id eſt corrumpi cum extinguitur calidum, ſed ſi gangrænę & ſphaceli eſſentia interitu vitæ & caloris cõtineatur, non poterit in morbis numerari, quandoquidem morbus perinde ac ſanitas, affectio eſt eorum [u] quę viuunt, ſed cum in morbis ponatur, dicendum eſt vbi pars nondum ſit emortua, & calor extinguatur, morbum eſſe illius partis quæ affecta eſt, vbi extincto penitus calore iam emortua eſt, morbum tribui parti viuę, cum qua nectitur illa, quę mortua eſt, refertur autem tunc ad numerum, cum deſideretur aliquid ex iis, quę adeſſe naturaliter ſolent, deſideratur enim pars quæ emortua eſt, neq; enim amplius eſt cum non viuat, nam viuere, (vt inquit Ariſtoteles) [x] viuentibus eſt eſſe, vt autẽ deeſt quod prius viuebat, ita ſupereſt contra naturam quod emortuum eſt. Duplici ergo nomine vitium ſpectat ad numerum. Sed cum calor nondum ex toto extinctus eſt, inopia caloris refertur ad temperationem immoderate frigidam. Morbus igitur aut in hac conſiſtit, aut in numero prætérnaturã, vel aucto, vel imminuto, ſæpe etiam concurrit magnitudo aucta, & tumor contra naturam.

Proxima cauſa gangręnę eſt quidquid extinguere poteſt partium noſtrarum calorẽ, qui partim [y] inſitus

[k] Gal. l. de tumoribus c. 8.
[l] Gal. ibi. & l. 7. aph. com. 50.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. l. 2. de fracturis cõ. 20.
[o] Gale. ibid.
[p] Gale. ibid.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[r] Gale. lib. de tumoribus c. 8. & l. 7. aph. com. 50.
[s] Ariſt. li. de reſpir. c. 4.
[t] Ariſt. li. de iuuentute & ſenectute c. 2. & 3.
[u] Ariſt. l. de ſenſu & ſenſili Tex. 4.
[x] Ariſt. l. 2. de anima tex. 37.
[y] Auerr. l. 4. collig. c. 2.

Digitized by Google

inſitus eſt, partim influit à corde: deſtituitur pars ab eo qui à corde influit, cum vel ob morbos in corde, non diſtribuitur, vel ob arterias clauſas non poteſt, etiamſi à corde tranſmittatur, penetrare in ſubſtantiam partis, ſed proprius cuiuſque partis calor interit, cum [a] vel à contrario extinguitur, vel alimento deſtituitur, neque enim retineri poteſt, niſi alatur, vnde ſolus [b] ignis dicitur inter elementa nutriri. Contrarium autem à quo calor extinguitur, aut manifeſtum eſt ſicuti frigus, aut obſcurum, ſicuti venenum, ſiue externum, ſiue in corporibus noſtris contractum, quanquam maxima pars venenorum, frigore nos interimit. Ob contrarium igitur, ſiue obſcurum, ſiue manifeſtum, vt ob aerem, vel medicamenta valde [c] frigida, ob vim veneni extingui calorem conſtat, & effici gangrænam: quæ fit etiam cum ob inopiam alimenti, partem calor deficit. Huc ſpectat immoderata denſitas, & raritas, efficit illa, vt calor in vnum contractus ſtatim deuoret, & abſumat quicquid nanciſcitur alimenti præparati, quamobrem neceſſarius eſt [d] perſpiratus, vt fuligo exhalet, & minuatur calor, neque ſtatim quod paratum eſt alimentum abſumat. Referuntur ad denſitatem, quæcunque vel adſtringendo, vel obſtruendo perſpiratum impediunt, veluti multitudo ſanguinis [e] in magna inflammatione, aut in ſuffuſione. Eodem ſpectat etiam adſtrictio arteriarum grandium, impedit enim perſpiratum. Raritas vero, cum nimium exhalare permittat materiam extenuatam, quæ eſt pabulum caloris, ipſa quoque cauſa eſt cur alimentum deficiat, & ſimul intereat calor, & ſequatur gangræna. Ad raritatem manifeſte pertinent relaxantia, quæ ob iam dictam cauſam calorem interimunt: eodem ſpectant putrefacientia, licet non ita aperte, in his enim quæ putreſcunt à calore externo, [f] extrahitur humor, quod eſt pabulum caloris interni, qui propterea deficit, quod alimento deſtituatur. Incidit os in ſphacelum, propterea quod ſanies à ſubiecta parte defluens [g] ipſum putrefacit, vnde rareſit, & exhalante humore deſtituitur calore. Proxima igitur cauſa gangrænæ & ſphaceli eſt, quicquid non ſinit calorem à corde ad ipſam influere, tum quicquid illum, qui in ea continetur, ob vim contrariam, vel inopiam alimenti interimit. Cauſæ vero quæ huic proxime antecedunt, ſunt quæcunque manifeſte vel obſcure refrigerant, vel alimentum abſumunt: non eſt autem quod cenſemur ſanguinem multum aut craſſum: cum etiam ſine hoc à praua qualitate, à frigore aeris, à laqueis adſtringentibus, oriri propoſitum vitium poſſit: ſed proximam cauſam dicemus, quicquid proxime calorem extinguit, antecedentes vero illas, quæ idem efficiunt, aliquo interiecto medio. Symptomata in gangræna cum abſoluta eſt, ſunt actiones ablatæ partis in qua verſatur: aufertur enim ex toto pulſus, ita ut nullo modo à tangentibus percipiatur, aufertur & ſenſus, [h] ita ut non doleat etiam ſi ſecetur: deinde affectus carnis, nigra enim fit, frigida tactui apparet, præterea mollis præter naturam, & flacceſcens, ita ut cedat cum premitur digitis, non tamen reuertatur & aſſurgat, Videtur etiam cutis cum trahitur à ſubiecta carne ſeparari. Omnia hæc cum gangræna fit, & nondum abſoluta eſt, leuiora ſunt, nam & pulſus quamuis exiguus ſit, percipitur tamen nonnihil, dolet etiam pars cum ſecatur, neque omnino ſenſus eſt expers, & nondum frigida ſentitur, non tamen calida: caro nondum flacceſcit, aut ex toto mollis eſt, ſed talis fieri, cutiſque à carne reſolui incipit: color non amplius rubicundus [i] eſt, nondum tamen niger. Huiuſmodi igitur ſunt quæ gangrænam conſequuntur, tanquam effecta cauſam. Recognoſcuntur ſymptomata hæc ſenſu, & cum ipſis morbis, ita ut non opus ſit gangrænam colligere ea cauſis, aut ex iuuantibus, cum ſatis denuncietur ab effectis, quæ cum abſoluta ſunt, abſolutam gangrænam demonſtrant: cum incipiunt, incipientem. Ex futuris, ſi gangræna nondum ex toto facta eſt, ſperatur ſalus [k] non ſolum totius corporis, ſed etiam partis affectæ: ſi iam abſoluta eſt, periit pars, & nequit amplius reſtitui, ſed neceſſe eſt præcidatur, [l] ne contagione cæteræ partes corrumpantur: vbi autem præcidi non poteſt, vt in thorace & ventre, gangræna omnino exitioſa eſt, impertitur enim putredo cordi: ſequitur autem interitus aliquando celerius, aliquando tardius, prout maior, vel minor eſt putredo: prout item pars affecta magis vel minus diſtat à corde. Sanatur gangræna non à natura, ſed ab arte exiccante quod putreſcit, vel præcidente quod iam putruit, interitum vero affert, cum putredo cordi impertitur.

Curationis conſilium duplex eſt, debet enim & prohiberi ne gangræna augeatur, & remoueri quæ iam facta eſt: ne augeatur prohibebimus ſi cauſas caloré extinguentes auferamus: cumq; maxima ex parte extinguatur à multitudine ſanguinis in magna inflammatione perſpiratum [m] prohibēte, dare operam oportet, ne vltra ad locum affectum feratur. Quamobrem vtendum victus ratione tenui, & larga ſanguinis miſſione, vt in curatione inflammationis docuimus. Si non multitudo ſanguinis, ſed alia cauſa, vt frigus, vinculum arteriarum, putredo, calorem extinguat, illa quoque remouenda eſt: reſoluere enim vinculum oportet: temperare frigus, auferre putredinem. Cum gangræna abſoluta eſt, non poteſt [n] emortua pars curari, ſed neceſſe eſt præcidatur, nam vt inquit [o] Poeta ille, immedicabile vulnus, Enſe reſcindendum ne pars ſyncera trahatur. Illa quæ nondum abſoluta eſt & in qua non perit ex toto pulſus, aut ſenſus, curari poteſt: [p] curatur autem cum educitur ſanguis, qui in affecta parte continetur, [q] & ipſa exſiccatur: cum ſanguis manet, quoniam à quacunque cauſa fiat iam refrigeratus eſt, & propterea corruptus, non poteſt ſanari gangræna, neceſſe eſt igitur exhauriatur, cumque ob craſſitudinem digeri ſub medicamentis nequeat, effundendus eſt, pluribus locis inciſa cute [r] ſatis altis plagis: ſi qua inſignis vena in affecto loco turgeat, prius vincienda eſt, deinde aperienda ne cum ſanguine vita fundatur: ſed ſiue ſecetur cutis, ſiue aperiatur vena, emittendus eſt ſanguis ille niger, & craſſus, ac frigidus, qui in vitiata parte continetur, deinde exſiccandus vehementer locus eſt, vt materia putredinis penitus ſubtrahatur: commode itaque detergitur locus ſpongia ex lixiuio ſalſo expreſſa, ad eundem vſum imponitur medicamentum, quod habet floris æris, aluminis, mellis, & aceti pares portiones inter ſe mixtas, & concoctas, abſumit enim quod putre eſt, neque vltra ſerpere putredinem patitur. Eodem ſpectat & [s] cataplaſma ex farina hordei, fabarum, & oxymelle: præterea paſtillus Andronis, Paſionis, Polydæ: tum id quod

[a] Ariſt. lib. 3. cæli. texto 52. & li. de iuuentute, & ſenectute c. 3.
[b] Ariſt. l. 2. de anima tex. 43. & l. 2. de gen. & cor. tex. 50.
[c] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2.
[d] Gal. l. de vſu reſpir. c. 3.
[e] Gal. lib. de tumor. c. 8.
[f] Ariſt. l. 4. met. cap. 1.
[g] Gal. l. 2. de fract. com. 20.
[h] Gale. li. de tumor. ca. 8.
[i] Gale. ibid.
[k] Gal. lib. 7. aph. com. 50.
[l] Celſus l. 7. c. 33.
[m] Gal. lib. de tumo. c. 8.
[n] Gal. lib. 7. aph. com. 50.
[o] Ouidius in Metamor.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 9.
[r] Gale. ibid.
[s] Gal. ibid.

[a] Gal. l. 6. catagen. c. 9.

accipit farinæ fabarum, erui, lentium, lupinorum, ſingulorum lib. ß. ſucci abſinthii, ſalis, vtriuſque ℥ j. quæ ex lixiuio & paſſo quantum ſatis eſt bulliunt. Idem præſtat emplaſtrum[a] Iſiodori Antiocheni, quod habet argenti ſpumæ ʒ iiij. æruginis raſæ ʒ viij. olei ℥ iiij. quæ mixta incoquuntur, & ſpata lignea dimouentur, dum emplaſtrum viride fiat, quod rurſus contunditur, adiectiſque olei ℥ iiij. in olla coquitur, dum ad mellis colorem perueniat, tum tertio in olla concoquitur dum rubrum fiat, teriturque & coquitur quarto, & in vaſe ex rubro ære ſeruatur. Danda etiam opera eſt, ne putredo ſanas partes prehendat, quod fiet ſi ſuperimponatur cataplaſma, quod accipit, olei roſei acerbi, myrthei, vtriuſque ℥ iij. ſucci plantaginis, ſolani, vtriuſque ℥ ij. quæ omnia ſimul bulliunt, dum abſumantur ſucci, tum additur ceræ albæ ℥ j. ß. farinæ fabarum, lentium, hordei, ſingulorum ℥ ß. ſantali cuiuſque ʒ ij. boli armeni ℥ j. baccarum myrthi ʒ ß. quæ omnia liquefacta cum oleis bulliunt, dum bene inter ſe miſceantur. Gangræna quę iam facta eſt, ſi præcidi non poteſt, quemadmodum in thorace & ventre, deſperata res eſt: tantum polliceri ſalutem poſſumus, vbi quod emortuum eſt præcidi poteſt. Præciditur interdum non tota pars, ſed aliqua eius particula iam corrupta, vt aliquid carnis in clunibus: interdum neceſſe eſt totam partem[b] præcidere, vt pedem, manum, partem genitalem, vbi videlicet tota in orbem corrupta eſt: id quod in attica peſtilentia obſeruatum fuiſſe teſtatur Lucretius[d] cum ait:

[b] Celſus l. 7. c. 31
[c] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 9
[d] Lucretius lib. 6.

„ *Et grauiter partim metuentes limina lethi*
„ *Viuebant ferro priuati parte virili,*
„ *Et manibus ſine nonnulli, pedibuſq; manebant.*

[e] Hipp. l. 4. de art. tex. 36.
[f] Celſus l. 7. c. 33.
[g] Hip. l. 4. de arti. a text. 36 ad 39.

Verum partes genitales expedite ac tuto præciduntur, quod contra accidit membris, vt cruribus, brachiis, pedibus, manibus, quæ Hippocrates[e] præcidi iubet, non tantum ob gangrænam quæ oritur ex peſtilentia, ſed ob illam etiam quæ ſuperuenit vulneri, ex quo prodeunt articuli nudati: magiſque terrere ait eiuſmodi curationem cum accipitur, quam cum adhibetur. Secari autem iubet membrum ad articulum, ſpectans ad celeritatem, multum ſiquidem temporis abſumitur, cum qua parte craſſiora ſunt, membra ſecantur: cumque duplex[f] periculum immineat, vnum ne, dum ſectio adhibetur, anima ob dolorem deficiat: alterum ne poſtquam adhibita eſt, nimium ſanguinis effundatur, vtrique occurrit, ac priori quidem ſecando membrum, qua parte emortua caro eſt, cauendoque ne violentur quæ ſentiunt: ſiquid autem tunc emortuæ carnis reſtat, cum non amplius putreſcat, non poterit integram, quæ adiuncta eſt, contaminare, ſed abſcedet. At ne ſanguis erumpat, nullum periculum eſt, cum adhuc reſtat aliquid carnis emortuæ, nam ille qui in eius venis continetur iam concretus, exitum intercludit illi, qui continetur in ſanis: ſed cum emortua caro abſcedit, tunc cum non ſupprimatur amplius, periculum eſt ne effundatur, cui occurrit Hippocrates[g] membrum paulo ſublimius collocando, ita vt nullo modo in inferiorem partem inclinetur: ſiqua autem ſanies interea retineatur, quod membrum ſurſum ſpectet, idoneo vinculo poſtea exprimenda eſt membro deorſum ſpectante, & vlcus ad cicatricem perducendum. Diſtat ab hac curatione Hippocratis illa, quam recentiores adhibent, in duobus, vnum eſt, quod in carne excidenda magis detrahunt aliquid ex ſana, quam aliquid relinquant ex vitiata: alterum, quod ſectione adhibita, candenti ferramento plagam adurunt, tum ea medicamenta ſuperimponunt, quæ aduſtis aptantur, dum paulatim cruſta ſeparetur, & vlcus cicatrice obducatur. Vtrumque, vbi adhuc ſerpat putredo, & gangræna ſubinde prehendat partes ſuperiectas, neceſſarium eſt, quod accidit, cum ex nimia ſanguinis copia magna inflammatio in gangrænam degenerat, tunc enim periculum eſt, ſiquid relinquatur putreſcentis adhuc carnis ne eam contaminet, quæ vicina eſt: vſtio vero, quod putredini adhuc ſerpenti aduerſatur & ſanguinem ſupprimit, qui plurimus effunditur, cum integra pars ſecatur. Sed vbi iam finita putredo ſit, neque amplius fiat, præſtat Hippocratis curationem eligere. Dum ſecatur[h] os, idonea ſerra vtendum eſſe, poſtea vero oſſis frontem quam exaſperatam reliquit, leuandam, clarius eſt, quam vt exponi debeat.

[h] Celſus l. 7. c. 33.

[i] Gale. l. 14. meth. ca. 4.
[k] Gal. lib. de tumo. c. 7.
[l] Gal. lib. de tum. ca. 14.
[m] Gal. refert l. 3. de offi. ca. 30. & 4. 6. eps. com. 1.
[n] Hip. de prognoſt. 34. & Gal. lib. 3. de cauſ. ſympt. ca. 1.
[o] Gal. loco citato & li. 2. ad Glau. c. 3.
[p] Gal. l. de tumor. c. 9. & l. 2. ad Glauc. c. 4. & lib. 5. ſimplic. c. 9.
[q] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 11.
[r] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 3.

De œdemate. Cap. VI.

Fivnt etiam tumores ab humoribus frigidis, vt à pituita[i] œdema, ab atra bile[k] cancer, & elephas,[l] ab humore aquoſo hydatides: de quibus nunc agemus ſumpto initio ab œdemate quo nomine Hippocrates[m] quemuis tumorem, recentiores proprie illum appellant, qui oritur à pituita, laxus, doloris expers, ſub preſſu deſidens, ita vt prementium digitorum veſtigia retineat. Hunc tumorem cum Hippocrates[n] ſignificare voluit, non dixit ſimpliciter œdema, ſed adiecit laxum, ſine dolore, ac digitis cedentem: Latine vero nomen non inuenit, ita ut vel circumſcribendum ſit, vel vocandus Græco nomine œdema: cuius eſſentia cum ſit tumor, conſiſtit in magnitudine præter naturam aucta, cumque fiat à materia frigida, in temperatione frigida. Proxima cauſa eius eſt pituita[o] tenuis, nam craſſa[p] ſcirrhum facit, qui cum fiat etiam ſub atra bile, in ſequentibus tractabitur, vbi eos expoſuerimus tumores, qui proprie fiunt ab humore melancholico: quod ſi pituita non ſit pura, ſed mixta cum flatu, vel cum alio humore, vt cum ſanguine, flaua, vel atra bile, non facit putum œdema, ſed ſpurium, cum particeps ſit illius tumoris quem efficit materia, cum qua miſcetur. Cauſæ quæ huic proxime antecedunt, illæ ſunt per quas pituita, aut paulatim colligitur in loco affecto, aut aliunde influit. Colligitur paulatim[q] ob imbecillitatem concoctricis, vel expultricis facultatis in parte affecta, ob caua & canales minus patentes, ob craſſitudinem eius quod depellendum eſt. Influit aliunde ad partem affectam, cum non poteſt ſuſtineri ab aliis partibus, quibus ob copiam magis, quam ob qualitatem moleſta eſt: redundans enim in illis tranſmittitur ad affectam, tanquam ad maxime imbecillam, quod euenire cernimus his qui[r] phthiſi, hydrope, aut malo totius corporis habitu laborant, hi enim cum non bene alimentum concoquant, magnam vim contrahunt

pituitæ,

pituitæ, quæ ad pedes & crura deſcendit, vbi maxime fiunt œdemata, nam ob alias cauſas fiunt etiam in aliis partibus, cum ſcilicet tranſmittitur pituita ab aliis partibus, ad imbecillam, vel cum attrahitur à parte affecta, ſiue calefacta ſit, ſiue doleat, quemadmodum ſolent quæ contuſæ ſunt: quanquam in his œdema non ſolet exquiſitum fieri, ſed ſpurium, quod in ipſis ob imbecillitatem caloris coortrahatur flatus, qui cum pituita miſcetur. Symptomata in œdemate nulla eſſe magni momenti ſolent, quæ propriam curationem deſiderent, neque enim adeſt dolor diſtendens,[a] aut pulſus moleſtus, qualis in tumoribus calidis percipitur, quod pituita magis humida qualitate relaxet, quam diſtendat partem affectam, aut premat, ita vt arteriæ [b] in ipſa libere moueantur: at neq; febris etiam [c] adeſt, cum humor frigidus ſit, neque facile ibi putreſcat, aut putredinem & calorem cordi impertiat, niſi ſuppuret: nam ſic & febrem, [d] & dolorem affert: quod ſi vel flatus, vel alius humor, cum pituita mixtus ſit, accedunt œdemati ſymptomata, quæ illum tumorem ſequuntur, qui ab humore proficiſcitur, qui in œdemate cum pituita miſcetur, ſed validiora, aut imbecilliora, prout ille humor parcius, aut copioſius cum pituita iungitur. Recognoſcitur œdema, ſi ſit in partibus internis, mente duntaxat, colligitur enim ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis: ſi occupet partes externas, ſub ſenſum cadit, quo percipitur deſcriptus tumor laxus ſine dolore, qui preſſus digitorum veſtigia retineat. Color in parte affecta ſubalbidus eſt. Cauſa proxima, hoc eſt pituita ex his, quę concurrunt ſimul in propoſito tumore, deprehenditur, quanquam poteſt etiam coniici ex cauſis, & ex his quę proſunt, aut obſunt. Vbi œdema ſpurium ſit, deprehenditur ex his quę in ipſo apparere diximus, ſed mixtis cum aliis, quæ alios tumores ſequuntur. Quod ſpectat ad pręſagitionem futurorum, euentus expectandus eſt ſalubris, cum neq; morbus magnus ſit, neq; cauſa praua, neq; ſymptoma aliquod graue: At neq; illud etiam ſymptoma, quod hydropi, aut phthiſi ſuperuenit, periculoſum exiſtimari debet, ſiquidem periculum tunc tribui [e] debet illis morbis, quos ſequitur œdema, non œdemati. Tempus curationis diuturnum eſt ob frigus materiæ, quę non niſi diuturnitate temporis concoquitur, aut adimitur. Perueniunt œdemata interdum ad ſexageſimum diem, ſed longe breuiora ſunt, vbi cum pituita, vel flatus iungitur, vel humor aliquis calidus. Quod ſi cum œdemate copulentur vlcera, neceſſe eſt diuturna ſint, & ægre ſanentur, quemadmodum illa [f] quę accidunt hydropicis. Via qua ſanatur œdema eſt, quod pituita concoquatur ac digeratur, partim à natura, partim ab arte: quanquam aliquando etiam ſuppurat, ſed tunc [g] febres, & dolores accidunt.

[a] Gale. l. 3. de cauſ. ſymp. ca. 1.
[b] Gal. li. 2. de loco affe. c. 3.
[c] Gale. lib. 3. acutorum com. 13.
[d] Galen. l. 2. aph. 47.
[e] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 3.
[f] Gal. l. 6. apho. com. 8.
[g] Hippo. l. 2. aph. 47.

In curatione œdematis, diſtinguere primum oportet, num ſequatur alium morbum, vt hydropem,[h] vel phthiſim, an fiat à materia alioquin tranſmiſſa, vel attracta. Id quod ſequitur hydropẽ, vel phthiſim, tantum remedia [i] poſtulat quæ conueniant loco affecto, in alio neceſſe eſt etiam habere rationẽ totius corporis, præſertim vbi multa redundet pituita: danda igitur opera eſt, ne hæc contrahatur in corpore, neue quę iam contracta eſt, feratur ad locum affectũ. Ne contrahatur, fiet victu tenui atq; extenuante, quem tractauimus cum ageremus [k] de curatione cauſarum, & proprie ipſius pituitæ. Quę iam contracta eſt, purgari debet carthartico, quod ipſam educat, neq; neceſſaria eſt miſſio ſanguinis, cum neq; morbus magnus ſit, neq; fiat à plenitudine. Ne tranſmittatur à parte, curari hæc debet, velut caput idoneis præſidiis: ne recipiatur in parte affecta, confirmanda hæc eſt, quo ſpectat vſus repellentium, ne attrahatur ab eadem, temperandus eſt calor, leniẽdus dolor, quemadmodum in contuſis. Ea vero pituita quæ continens cauſa eſt œdematis, detrahi debet ex affecto loco, quod principio fit per repellentia à quibus [l] cogitur reuerti ad partes vnde venit, dein per digerentia, à quibus conuerſa in vapores diſcutitur. Repellentia non debent eſſe valida, ſed leniora, & mixta cum digerentibus, cum humor frigidus ſit, vtiliter autem ſuperimponitur ſpongia noua, vel ſi hæc non eſt, alia quæ abluta [m] ſit ex lixiuio ac nitro, ſed ſiue noua ſiue abluta detur, prius ex [n] poſca madefieri debet, deinde exprimi, & ſuperimpoſita alligari, ſic vt faſcia incipiat ab inferiori parte, & ibi arctetur vehemẽtius ſuper œdema, deinde ſurſum verſus feratur ſubinde magis laxa, quemadmodum præcepit Hippocrates [o] in fracturis ad repellendum, quæ vinciendi ratio tantum membris accommodatur, neq; enim aptari poteſt partibus, quæ non poſſunt in orbem circumdari, vt ventri, thoraci, aut dorſo, quibus eiuſmodi ſpongiam ſuperdatam eo modo quo licet, vincimus. Hoc pacto igitur conuenit à principio repellere, proceſſu temporis ſi non cedat œdema, poſca [p] minus diluta ſit, multumq; aceti accipiat, non tamen plus quam vt bibi poſſit: vbi corpus durius ſit, in eiuſmodi poſca augetur acetum. Poteſt & pro ſpõgia ex poſca admoueri [q] linum ex lixiuio & à lumine expreſſum. Adhibetur etiam vtiliter ad repellendum ac digerendum medicamentum, quod accipit florum chamæmeli, ſtœchadis, roſarum, myrthi, abſinthii, ſingulorum M. ß. florum mali punici, nucum cupreſſi, vtriuſq; M. 1. ß. ſaluiæ, libanoridis, iunci rotundi & odorati, ſingulorum paululum: aluminis liquidi, ſalis vtriuſq; ℥. 1. ß. bulliant ex poſca & lixiuio, dum abſumatur tertia pars, quo deinde madefiat ſpongia. In vigore ſi dolor eſt, inunge locum oleo anethino, vbi deſiit dolor, vtendum eſt ſolis digerentibus, vt betonica decocta ex aceto & lixiuio cum ſale, valet cataplaſma quod accipit parietarię M. 1. ß. florũ chamęmeli, meliloti, ſtœchadis ſambuci ſingulorum M. 1. farinæ fabarum, erui, lupinorum cuiuſq; ℥. iiij. olei anethini, amygdalarum amararum cuiuſq; ℥. ij. adipis gallinaceę vetuſtę ℥. 1. quę contundi debent contundantur, & ſuper prunas in olla adinuicẽ cuncta miſceantur, & fiat cataplaſma. Valet præterea & creta cum ſale, ſiue cum aqua marina, veluti & gypſum eodem modo. Si ſuppuret œdema, vtendum pus mouentibus, deinde vel ſecandus, vel candenti ferramento adurendus locus eſt, & educenda pituita, & curandum vlcus vt conuenit.

[h] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 3.
[i] Gal. lib. 6. & lib. 14. meth. ca. 4.
[k] Vide in l. 16. de cura. gen. par. 2.
[l] Gale. l. 11. meth. c. 9. & Lartis medi. c. 95.
[m] Galen. 14. meth. c. 4. & l. 2. ad Glau. c. 3.
[n] Gale. l. 14. meth. c. 4.
[o] Hipp. l. 1. de fractur. tex. 25. & 26. & Gale. l. 2. ad Glauc. c. 3.
[p] Gale. ibid.
[q] Galen l. 14. meth. c. 4.

De cancro. Cap. VII.

VT à pituita fit œdema, ita ab atra bile cancer, qui Græce καρκίνος, ſiue καρκίνωμα dicitur, ducto [r] vocabulo à cancro animali, quod vel quaſi radicibus infixus firmiter hæreat, perinde atque ea

[r] Gal. l. defi. nit. med. & l. 2. meth. c. 2. & lib. 2. ad Glauc. c. 10.

quæ cancer morditus tenet, vel eiuſdem imaginem repræſentet, venis quæ vtrinque quaſi tumoris radices appareant eidem adnexæ, perinde ac crura corpori cancri animalis. Morbus, ad quem cancer refertur, cum ſit tumor contra naturam, conſiſtit in magnitudine aucta. Sed quia cum tumore copulatur immoderatio ſiccitatis, quæ ſequitur atram bilem, a qua [a] pendet; præterea inæqualitas quædam frigoris & caloris, cum eiuſmodi humor naturaliter frigidus, propter vſtionem caloris particeps reddatur, quemadmodum elephas, immoderatam quoque temperationem habet: eſt enim cancer veluti elephas partis. Plerunque etiam cancro non ſecus atque herpeti vlcus accedit: quanquam interdum ſine vlcere eſt. Fit autem cancer non in toto corpore, ſicut [b] elephantia: non in cute duntaxat, ſicut lepra, ſed in partibus, quæ cute teguntur, ſiue externis, ſiue internis. Cauſa continens, vt elephantiæ & lepræ, ita etiam cancri eſt atra bilis, [c] in quam degenerauit vel flaua, vel humor melancholicus propter vſtionem. Cæterum humor melancholicus cum naturalis eſt, & nondum vſtus, pro cancro facit alteram [d] ſcirrhi ſpeciẽ, quam in ſequentibus exponemus. Fit igitur proxime cancer ab [e] atrabile, quæ reſidet in venis, neque ob craſſitudinem penetrare poteſt [f] in parua foramina illatũ partium, quę iuxta ſunt, ſicut penetrat humor melancholicus, qui ſcirrhũ facit: ſi atra bilis mitior fuerit, cancrum efficit ſine vlcere, ſi [g] acrior, vlceratum. Fit autem acrior, cum vel magis aduritur ac putreſcit, vel ex acriori humore oritur: deterior enim eſt, quæ [h] ex flaua bile, quam quæ ex humore melancholico: ex quocunque etiam humore gignatur, quanto diutius manet in loco affecto, tanto magis putreſcit atque aduritur, & acrior efficitur: Vnde humor melancholicus, qui principio ſcirrhum facit, cum proceſſu temporis putreſcit, conuertit ſcirrhum in cancrum, & ſi magis putreſcat, atque aduratur, cancrum prius non vlceratum exulcerat. Varietas ergo atræ bilis, varias efficit cancri differentias: Quod ſi valde [i] efferueſcat, pro cancro facit carbunculum, qui vlcus habet cum cruſta. Cauſæ antecedentes ſunt illæ omnes, per quas atra bilis fertur ad locum affectum, ſiue materiam ſuppeditent, ex qua gignitur, veluti lentes, braſſica, caſeus vetus, vinum [k] nigrum craſſum, caro limacum, leporum, ceruorum: ſiue vim habeant effectricem eiuſdem, veluti temperatio valde calida & ſicca viſcerum, quam foueant externa ſimiliter immoderate calida & ſicca, ſiue eandem atram bilem ſolitam effundi, vt ex venis ani aut vteri retineant: nam ſolet mulieribus, quibus menſtrua non reſpondent, cancer naſci in mammillis. Eodem ſpectat imbecillitas [l] lienis, qui non allicit ad ſe fæcem ſanguinis, ita vt non expurgetur, ſed diſtribuatur per venas, vnde a natura deinde tranſmittitur ad partes imbecillas. Quanquam interdum ob calorem vel dolorem, ab ipſis non tantum admittitur, ſed etiam attrahitur: ibi autem putreſcens, cancrum efficit. Symptomata, quæ cancrum conſequuntur inſignia, ſunt dolor onerantium, ac pungentium ſenſum repræſentans; ſentiuntur enim circa locum, quaſi puncta: ſentitur & veluti torpor. Præterea febris, quæ non ſemper iungitur cum cancro, ſed ſolum cum valde putreſcit atra bilis, velut illa, quæ cancrum efficit vlceratum.

Recognoſcitur cancer cum grandior eſt ſenſu, ita vt neque vulgares lateat, qui cum tumorem cernunt, media parte animalis corpus, ſed venis, quæ [m] vtrinq; a lateribus inflatæ recuruantur, crura eiuſdem repræſentantem, coloris liuidi, aut nigri, ſtatim cancrum eſſe dicunt. Cum cancer incipit, eadem incipiunt omnia; adeo tamen exigua ſunt, vt tantum cognoſcantur [n] a medico, quemadmodum herbæ, quæ nuper e terra emergunt, tantum peritis agricolis notæ ſunt, ſed vt hæ proceſſu temporis cum augentur, ab omnibus fere comprehenduntur, ita etiam cancer. Neq; difficile eſt, inter hunc & ſcirrhum internoſcere, cum pars laborans ſcirrho, aut ſenſus ſit expers, [o] aut certe doloris: & humor, a quo fit, non reſideat in venis, ſed in paruis foraminibus partium, quæ iuxta ſunt, naturaliſque ſit, & nondum vſtus. Contra in cancro ſentitur dolor, venæ aſſurgunt diſtentæ vtrinq; a lateribus, cum humor, a quo proficiſcitur, [p] contineatus in ipſis, & non in paruis foraminibus. Adde quod non eſt naturalis, ſed vſtus. Facile igitur cancrum ab eo ſcirrho diſtingues, quem facit humor melancholicus. Proxima vero cauſa, hoc eſt, atra bilis, [q] vel ex ipſo morbo coniicitur, qui non poteſt fieri ab alio humore, quam ab atra bile, quam mitiorem eſſe intelliges, ſi cancer ſit ſine vlcere, [r] acriorem, ſi vlceratus. Symptomata, vt dolor ille, quem commemorauimus, & febris, ſub ſenſum cadunt, adeo vt non opus ſit ſignis, ex quibus colligantur. Ex futuris, euentus triplex expectari in cancro poteſt, ſalubris, exitioſus, & medius inter vtrumque. Cum cancer adhuc [s] incipit, & paruus eſt, cedit partim catharticis atram bilem educentibus, partim repellentibus ac digerentibus, ita vt ſequatur ſalus: ſed cum inueterauit, cum a materia valde acri ac putri, vt a flaua bile vſta ortus, habet adiunctum vlcus: cum occupat vel magnum ſpacium, vel partem nobilem, ita vt excidi nequeat, cum grauia ſunt ſymptomata: cum tanta eſt putredo, vt impertiatur cordi, hominem conficit. At vbi vel tolli non poteſt, quod non cedat catharticis, aut repellentibus ac digerentibus, vel tuto exciditur [t] vna cum parte affecta, exitus neque ſalubris dici poteſt, neque pernicioſus, ſed medius, cum neque homo intereat, neque ſanetur: ſed vel maneat in eodem ſtatu, prohibeaturque augeri, & homo hoc pacto ad ſenectutem perducatur, vel exciſa parte vna cum cancro, deſit aliquid, quod naturaliter adeſſe deberet. Tempus a die, quo expectari ſalus, aut interitus poteſt, longum eſt; nam ſi ſanari debet atra bilis, quæ terrena eſt, adeo hæret in venis, vt diu maneat, priuſquam euelli poſſit. Ille vero, qui pernicioſus eſt, non ſtatim interitum affert, ſed poſt diuturnius tempus: celerius tamen, vel tardius, pro maiori vel minori copia, & prauitate materiæ: prout item vlceratus eſt, vel non vlceratus: in loco præcipuo, vel ignobili. Via ſanationis, interitus, aut medii ſtatus, ſatis iam expoſita eſt in his, quæ de triplici euentu diximus; oſtendimus enim, in quibus vnumquemq; euentum colligere liceat, vnde facile via quoq; intelligitur. Conſilium in curatione cancri duplex neceſſarium eſt, cum primo prohibere [u] oporteat, ne augeatur, deinde remouere eum, qui iam factus eſt. Ne augeatur prohibebimus, ſi demus operam, ne atræ bilis copia contrahatur, neve ea, quæ iam contracta eſt, feratur ad locũ affectum. Non contrahetur, ſi non magis gignatur, quam naturaliter

conue-

[a] Gal. l. 1. aphor. com. 2.
[b] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[c] Gal. l. 1. aphor. c. 2. & lib. de atra bile c. 4.
[d] Gale. l. de tum. c. 7.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. l. de tumor. c. 7.
[g] Gal. ibid.
[h] Gale. lib. 3. prog. c. 27.
[i] Gal. lib. 14. meth. ca. 10. & l. de atra bile c. 4.
[k] Gal. l. 3. de loc. aff. 7. & lib. de atra bile c. 4.
[l] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[m] Gal. lib. 2. ad Glauc. c. 10.
[n] Gal. lib. 14. meth. c. 9.
[o] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[p] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10. & l. de tum. cap. 7.
[q] Gal. l. de tumor. c. 7.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. lib. 14. meth. ca. 9.

conueniat, & ea quæ gignitur, vt ſecundum naturam conuenit, detrudatur. Non gignetur, ſi remoueatur efficiens, & materia. Efficitur à calida & ſicca temperatione viſcerum, ope externorum ſimilium, qoæ ſi refrigeretur & madefiat, non poterit amplius atram bilem efficere. Materiam ſuppeditant eſculenta, & poculenta craſſa, terrena, [a] vt lentes, braſſica, caſeus vetus, caro bubula, ceruina, leporina, vinum craſſum nigrum, à quibus abſtinebit ægrotans: ſumet autem modice refrigerantia & madefacientia quæ boni ſucci ſint, vt cremorem ptiſanæ, [b] ſerum lactis, maluam, atriplicem, blitum, cucurbitam, piſces ſaxatiles, aues omnes exceptis paluſtribus. Quod ſi atra bilis quæ naturaliter gignitur, noo detrudatur, ſed feratur per venas cum ſanguine, curare lienem oportet à quo allici debet, & vias aperire vnde ex corpore ſolet educi. Aperiantur venæ vteri, ſi [c] retenta ſint menſtrua: venæ ani, quibus ſolitæ ſunt melancholicum ſanguinem fundere. Hoc itaque pacto prouidebimus ne atræ bilis copia amplius contrahatur: Illa vero quæ iam contracta eſt, ne feratur ad affectum locum, dirigere conſilium oportet, partim ad ipſam, partim ad locum tranſmittentem, partim ad recipientem. Ipſa quidem purganda [d] eſt catharticis, à quibus proprie educatur, (μελανογωγὰ Græce nominantur) ad quem vſum commode dantur quatuor drachmæ epithymi [e] cum moliſa, aut ſero lactis, aut drahma vna radicum veratri nigri cum cremore ptiſanæ, aut hiera compoſita cum veratro, aut confectio quam Hamech dicunt, ſeu catapotia fumariæ Auicennæ, vel de lapide lazuli, aut armeoo Meſues. Prohibet eiuſmodi purgatio, ne cācer incipiat, neve qui iam factus eſt augeatur, præterquam quod cum qui nuper incæpit, & adhuc paruus eſt, vt mox oſtendemus, interdum [f] ſanatur, non tamen ſufficit ſemel adhibita, ſed iterāda eſt, viciſſimq; [g] pręparanda eſt atra bilis lenibus ac madefacientibus, veluti ſyrupo de Pomis, de fumo terræ, de lupulis, de ſucco borraginis, ſeu etiā bugloſſę, ac deinde purganda medicamentis paulo ante relatis. Pars à qua tranſmittitur ad affectam, curanda eſt, ne redundet amplius eiuſmodi humor, aut cogatur expellere. Pars quę accipit, ſi etiā attrahat ob calorem vel dolorem, poſtulat quæ illum refrigerent, hunc leniant, ſi tantum accipiat, confirmanda [h] eſt, ne vlterius tranſmiſſum admittat, id quod fiet adhibitis repellentibus quæ quoniā ſpectant etiam ad morbum factum, ad ipſum iam trāſire conuenit. Cancer ergo qui iā factus eſt curatur perinde atq; alii tumores detracta cauſa continente, id quod à [i] principio facile ſuccedit, cum paruus eſt morbus, & humor nondum adſtrictus, à catharticis enim iam dictis educitur ex venis, in quibus continetur & ita purgatur, vt cancer finiatur: [k] quod ſi paulo maiur ſit neque cedat catharticis, nondum tameo inueterauerit, aut ad inſignem magnitudinem peruenerit, curatur detracta materia modice repellentibus [l] ac digerentibus, ſola repellentia non conueniunt, cum ſub iis ob craſſitudinem [m] cogi non poſſit reuerti ad partes vnde venit, neque etiam expediat ob prauitatem, ita ut potius digerenda ſit: neceſſaria tamen ſunt repellentia, [n] vt firmiorem reddant locum affectum, ne admittat amplius materiam, quæ augere cancrum poſſit. Sint igitur medicamenta mixta ſimul digerentia & repellentia, non imbecilla, quod nihil proficerent: [o] non valida quia locum exaſperarent, ſed mediocria, quæ debent etiam eſſe lenia [p] ac morſus expertia, ne locum affectum exaſperent: Quo fit vt mollientia, quæ alioquin ob duritiem conuenirent, aliena ſint: imponatur ergo affecto loco linteum duplex madefactum ſucco [q] ſolani, qui ſubinde infundatur, ne linteum ſiccescat. Eodem ſpectant metallica vſta, & elota, & quæ ex iis componuntur, vt quod fit ex pompholyge, [r] vel chalcitide. Huiuſmodi eſt etiam cyzicænum Heræ. [s] valet & medicamentum Apollonii, quod accipit olei roſei, vel acerbi, ſpumæ argenti, ceruſſæ, ſingulorum lib. 1. oleum autem in mortario plumbeo, piſtillo ſimiliter plumbeo agitatur dum craſſitudinem acquirat, & plumbi colorem contrahat, deinde miſcetur cum ſpuma argenti & ceruſſa: quamquam ſolum etiam accommodatur ob vim plumbi, quam acquirit. Idoneum etiam eſt per ſe [t] plumbum vſtum atque elotum: vtiliter quoque reſpergitur puluis ex pari portione cancrorum [u] fluuiatilium vſtorum, & cadmiæ compoſitus. Commodum eſt & cataplaſma, quod fit ex terra lemnia & ſucco ſemperuiui, vel vmbilici veneris, aut lactucæ. At cancer qui iam veruſtus eſt ac valde prauus, non cedit medicamentis neq; curatur, niſi vna cum ipſo præcidatur [x] pars in qua reſidet, ita vt veniendum ſit ad ſectionem, ac chirurgiam, quam Hippocrates [y] in cancris occultis non admittit, nam ſi non curentur, homo cum minori moleſtia diutius viuit, ſi curentur, citius interit cum maiori tormento. Occultos intelligit Galenus [z] eos, qui vel nondum vlcerati ſunt, vel non occupant exteroas partes. Hos vetat Hipp. [a] ſecari: tantum ergo licet excidere non occultos, hoc eſt qui in partibus externis ſunt, & vlcerati, modo non ſint valde magni, aut prope partem præcipuā, ſed ab hac diſtent, & ita parui ſint, vt tuto excidi poſſint [b] vna cum radicibus, hoc eſt vna cū venis, quę videntur cancri crura. Excidemus igitur vna cum vitio partē affectam, qua exciſa ſtatim ex venis quę reſtant exprimendus [c] ſanguis eſt, ne nouum cancrū efficiat, & adurendus locus, [d] ne nimio ſanguinis fluxu vires conuellantur. Superdabimus deinceps quę cruſtam ſeparent leuiter ſiccando, ac detergēdo, vt farinam hordei cum ſucco apii: aut reſinam terebinthinam cum melle: vitabimus quæ nimis detergunt, ne locus exaſperetur, & quę putrefaciunt, ne putreſcat. Vbi cruſta reſoluta erit, carne implere ſinum oportebit: quo pertinent medicamēta carnem gignentia, moderate ſiccantia ac detergentia, cuiuſmodi eſt puluis ſarcoticus, poſtremo [e] veniēdum erit ad ea quæ cicatricem inducant. Quod ſi ob iam dictas cauſas non liceat vti chirurgia, cenſendus erit cancer inſanabilis, at non propterea ſine vllo præſidio relinquetur, ſed dabuntur quæ quaſi blandiantur, vt homo cum minori moleſtia viuat: huiuſmodi ſunt [f] ſuccus ſolani, lactucæ, plantaginis, ſemperuiui, vel oleum acerbum, aut roſeum, quæ in mortario plumbeo, piſtillo item plumbeo dimota fuerint, dum & craſſitudinem, & plumbi colorem contraxerint. Vlcus etiam abluendum erit lacte [g] muliebri, vel paſſo, vel cremore ptiſanæ, vel aqua in qua bullierit hordeum, roſa, plantago, aut caricæ, quod ſi nimis caro excreſcat, ſine dolore abſumetur aſperſo puluere ex argento liquido, quem præcipitatum appellant, deinde vlcus nutriemus medicamento quod fit ex cadmia. Aduerſus ſymptomata pugnabimus etiam per remedia idonea, vt per lenientia dolorem, qualia ſunt

[a] Gal. l. 3. de loc. aff. 7. & lib. de atra bile c. 4.
[b] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[c] Gal. ibid.
[d] Gale. l. 14. meth. c. 9.
[e] Gale. ibid.
[f] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[g] Gale. l. 14. meth. ca. 9.
[h] Gale. l. 14. meth. c. 9.
[i] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[k] Gale. l. 14. meth. cap. 9.
[l] Gale. ibid.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibi.
[o] Gale. ibid.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[r] Gale. ibid.
[s] Gal. l. 5. ca. tagen. c. 7.
[t] Gale. li. 9. ſimplic. c. de plumbo.
[u] Auic. li. 4. fe. 3. tr. 2. c. 18.
[x] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[y] Hippo. l. 6. aph. 38.
[z] Gal. in eo comm.
[a] Hipp. ibid.
[b] Hip. li. 14. meth. c. 9.
[c] Gal. ibi.
[d] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[e] Gal. lib. 14. meth. ca. 9.
[f] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[g] Gal. lib. 10. ſimp. cap. de lacte & ſero lactis.

oleum roſeum, vel omphacinum, & ſucci ſuperius poſiti. Febri vero medebimur idoneis auxiliis proprio loco explicatis.

De elephantia. Cap. VIII.

Cancro iam expoſito qui partem corporis occupat, reſpondet elephas [a] in toto, tanta autem eſt inter vtrumque ſimilitudo, vt hic dicatur cancer totius, ille vero, elephas partis: idque merito, eum ab eadem cauſa proficiſcantur, vt paulo poſt monſtrabimus: Iure igitur cancro elephantem ſubiicimus: vocatur autem à græcis, non modo ἐλέφας, ſed ἐλεφαντία etiam, ab animalis elephantis [b] imagine, quod partes ægrotantes, & tumidæ reddantur, & nigræ inſtar membrorum elephantis animalis. Vocatur & hic morbus à græcis quoque σατυρίασις, & σατυριασμὸς quod qui eo laborant, ſatyrorum [c] formam repræſentent, quos Poetæ fingunt ſimo naſo, labris craſſis, auriculis extenuatis, oſſibus iuxta aures prominentibus, ob quas prominentias appellabātur ſatyri φωρεὰ à nonnullis veteribus, ſed vbi oſſa in aliis partibus prominerent, dicebantur [d] ἰξοσίνους. At σατυριασμὸς non tantum pro elephante morbo accipiebatur apud veteres, ſed & pro [e] cole præter voluntatem tenſo, qualis pingitur in ſatyris, quem affectum proprie nominabant πριαπισμόν. Complectitur elephas morbos multos, ac primo tumorem, & idcirco magnitudinem auctam in vniuerſo corpore, potiſſimum in partibus [f] externis, quæ eum imbecilliores ſint, facilius contrahunt & admittunt noxium humorem. Hic eum & ſiccus ſit, & inæqualiter calidus & frigidus (vt ſupra oſtenſum [g] eſt) in cancro immoderatam temperationem [h] ſimilem affert, quæ tanta eſt, vt ſubſtantia partis [i] exaſperetur, exulceretur, & tandem corrumpatur, decidatque. Magnitudini ergo præternaturam auctæ, ac temperationi immoderatæ adiungitur aſperitas, ſolutio continui, ac defectus eorum quæ naturaliter adeſſe deberent. Differentiæ elephantis potiſſimum conſiſtunt in grauitate & leuitate: leuis eſt qui incipit & colorem habet ſubrubicundum, grauis qui iam auctus eſt, & niger atque aſper: grauior qui vlceratus: grauiſſimus ille ſub quo decidunt extremæ partes. Cauſa continens elephantis, eadem [k] eſt quæ cancri, vt iam diximus, humor melancholicus, qui ſi partem aliquam occupat, facit alteram ſpeciem ſcirrhi, eum naturalis eſt, ſed eum iam vſtus, cācrum, ſi per totam cutem ſuffunditur, nigram illam efficit, & affectum illum affert quem dicunt ictèrum nigrum, ſi non per totam cutem, ſed per aliquas particulas eius ſuffundatur, nigram vitiliginem facit: ſed ſi mixtus cum ſanguine ad externas partes, non ad extimam ſuperficiem duntaxat feratur, facit elephantem morbum, qui leuis incipit vbi eiuſmodi humor naturalis ſit, ſed grauior vbi vſtus. Ille etiam qui naturalis eſt, proceſſu temporis putreſcit. ita vt leuis elephas in grauiorem conuertatur. Quod ſi pro humore melancholico vtatur flaua bilis, elephas oritur grauiſſimus. Proficiſcuntur ergo elephantis differentiæ à ſimilibus differentiis cauſæ continentis. Sequuntur cauſæ antecedentes: Hæ autem ſunt illæ ob quas eiuſmodi humor & gignitur in corpore ægrotantis, & proprie contrahitur in loco affecto: gignitur autem ea materia, & vi effectrice illam ſuppeditant eſculenta, [l] & poculenta calida & ſicca, craſſa, terrena. Vis effectrix eſt immoderata temperatio calida & ſicca viſcerum, ad quam accedit [m] aer ſimiliter immoderatus: quo fit vt elephas non æque in quauis regione [n] oriatur, ſed maxime in illis, vbi aer valde calidus & ſiccus eſt, & vbi homines propoſitis cibis & potionibus vtuntur. Scribit [o] Lucretius ſexto libro:

Eſt elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur, Aegypti in medio, neque præterea vſquam.

Scribit & Cornelius [p] Celſus ignotum in Italia elephantiam morbum, ſed frequentiſſimum eſſe in quibuſdam regionibus. Teſtatur Galenus Alexandriæ [q] in Ægypto plurimos in elephantem incidere, ob melancholicos cibos quibus veſcuntur, vt lentes, cochleas, piſces ſalitos, carnem aſininam, camelinam, & ob aerem valde calidum & ſiccum, qui non modo reddit viſcera ſimilia, ita vt atram bilem efficiant, ſed eandem quoque euocat ad cutem & partes externas, vbi excitat propoſitum morbum: in Germania [r] vero ac Myſia (ſubdit) raro apparere: apud Scythas lac potantes, vix vnquam. Poteſt tamen ratio victus praua, in quauis regione elephantem excitare, ob quam & nunc in Italia viſitur, & ſæpius in Gallia atque inferiori Germania, vbi vehementiora, & mera vina bibūt, & ſimul butyro plurimo veſcuntur. Colligitur etiam plurimus eiuſmodi humor in corpore, quamuis non gignatur copioſior quam naturaliter conueniat; Id autem euenit cum lien [s] non bene fungitur ſuo munere, neque ad ſe allicit ex iecinore fæcē ſanguinis; quo ſpectat copia pituitæ, quæ catenus elephantis cauſa eſt, quatenus obſtruendo non permittit humorem melancholicum attrahi à liene: quamobrem miſcetur eum ſanguine, & plurimus colligitur in corpore, quod euenit etiā eum vel menſtrua non reſpondent, vel clauſæ ſunt venæ ani, quæ ſolebāt fundere eiuſmodi fæcem. Contrahitur plurimus in partibus affectis eiuſmodi humor prauus, quod vel talis tranſmittatur [t] ab internis partibus validioribus, ad externas, vel in talem conuertatur alimentum [u] aliquin bonum, ab ipſa parte affecta: Vtrunque enim accidere poteſt, cum ob prauitatem cibi & potionis, & calorē ac ſiccitatem immoderatam agris & viſcerum, poſſit gigni atra bilis, & ad partem affectā alendam tranſmitti: cumque poſſit vitium eſſe in parte affecta, quæ bonum alimentum corrumpat, & in atram bilem conuertat: quod euenit etiam eum [x] ſit leuce vitiliginis ſpecies, ſic enim albus humor aut accipitur, aut efficitur à parte offenſa. Ariſtoteles [y] quarto libro de generatione animaliū, in elephante ſeu ſatyria, cauſatur facultatē concoctricem partiū, quæ magis ſuperantur ab alimento, quam ipſum mutent ac ſeparent. Idem accidet ſi expultrix affectæ partis imbecilla ſit, ita vt nequeat ſordē, ac veluti fæcem detrudere: vtriuſuis facultatis vitiū ſit, imbecillitas ab immoderata temperatione oritur, & præcipue calida & ſicca. Verſatur ergo atra bilis quæ proxima [z] cauſa eſt elephantis, in parte affecta, quod vel ad ipſam talis tranſmittatur, vel in ea ex alimento corrupto gignatur. Præter has cauſas,

accedit

[a] *Gal. li. 2. ad Glau. c. 10. & li. 3. de loc. aff. ca. 6.*
[b] *Gal. lib. 2. met. ca. 2. & Aretaeus libro 2. chronicorum ca. 13.*
[c] *Gal. lib. 2. meth. cap. 2. & li. de tumor. cap. 14.*
[d] *Gal. lib. de tumor. cap. 14.*
[e] *Aretaeus lib. 2. acutorum c. 12. & lib. de tumo. cap. 14.*
[f] *Celſus li. 3. cap. 25.*
[g] *In capite antecedēti.*
[h] *Gal. lib. de inaequali intemperie ca. 2.*
[i] *Gal. ibi & Aretaeus loco citato.*
[k] *Gal. lib. de atrabile capit. 4. & lib. de tumoribus cap. 14.*
[l] *Gal. l. 2. ad Glau. ca. 10.*
[m] *Gal. ibid.*
[n] *Gal. ibid.*
[o] *Lucretius lib. 6.*
[p] *Corn. Celſus lib. 3. capit. 25.*
[q] *Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.*
[r] *Gal. ibi.*
[s] *Gal. ibid.*
[t] *Gal. ibid.*
[u] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 4.*
[x] *Gal. lib. de diff. ſympt. cap. 4.*
[y] *Ariſt. li. 4. de genera anim. ca. 3.*
[z] *Gal. lib. de atrabile c. 4.*

accedit contagio,[a] quæ corrumpendo humorem, qui in externis partibus continetur, quantumuis bonum, poteſt hoc nomine vel ſola elephantem afferre. Quamobrem periculoſa eſt conſuetudo cum his, qui hoc morbo laborant: putres enim ac tenaces vapores ab illis expirant, qui, quos attingunt, contaminant, & ſimili peſte afficiunt. Quamobrem iure ab aliis ſegregantur, & ex vrbibus excluduntur, vt colles habitent, & in aprico loco degant ſalubrius, ſine aliorum periculo. Differentiæ, quas in grauitate & leuitate attendi monſtrauimus, oriuntur a ſimili differentia cauſæ proximæ, hoc eſt, humoris, vnde proficiſcuntur, nam paucus ac minus leuem efficit: multus vel prauus grauem: grauiſſimum vero, qui valde multus eſt, aut etiam valde prauus, qualis eſt flaua bilis vſta, & in atram conuerſa, quemadmodum in ſuperioribus[b] oſtenſum eſt. Symptomata, quæ elephantem ſequuntur, ſunt primo actiones partium externarum læſæ: hæ enim principio ægrotant, ſed proceſſu temporis etiam internarum, quibus impertitur hoc vitium. Accedunt & affectus corporis, redditur enim naſus[c] ſimus, fiunt labra craſſa, extenuantur auriculæ, prominent oſſa iuxta aures, ita vt forma ſatyrorum[d] ſimilis ſit & fœda: adiungitur color niger, & fœtor, qui putredinem ſequitur. Poſtremo etiam febris, quamuis inter initia[e] non fuerit. Hæc quæ præter naturam ad elephantem pertinent, recognoſci debent in homine ægrotante. Morbus ille multiplex, vt tumor, temperatio inæqualiter calida ac frigida, aſperitas, ſolutio vnitatis, caſus extremorum ſub ſenſum cedunt, ita vt elephas[f] ſenſui ſubiiciatur, quanquam poteſt mente etiam colligi ex ſymptomatibus, & proprie ex effectis, qui ipſum conſequuntur, quos præclare commemorat Cornelius[g] Celſus. Totum corpus, inquit, afficitur, ita vt oſſa quoque vitiari dicantur: ſumma pars corporis crebras maculas, crebroſq; tumores habet, rubor harum paulatim in atrum colorē conuertitur, ſumma cutis inæquabiliter craſſa, tenuis, dura, mollisq; quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur: corpus emacreſcit, ſuræ pedesque intumeſcunt. Vbi vetus[h] morbus eſt, digiti in manibus pedibusq; ſub tumore conduntur, febricula oritur, quæ tot malis obrutum hominem abſumit. Præter has notas, quæ a Cornelio Celſo referuntur, aliæ quoque conſpiciuntur, ſiquidem anhelitus[i] redditur difficilis, vox rauca fit; pili extenuantur ac excidunt, fœtet[k] corpus totū, ſcinduntur vngues, facies ſatyri ſpeciem repræſentet, quæ omnia, cum incipit elephas, parua admodū ſunt: incipit enim ἰονθίζειν, hoc eſt, fiunt in facie ἴονθοι, qui papulæ ſunt, ſiue minuta tubercula rubicunda: ſed deinde paulatim ſubrepunt alii affectus, quos retulimus. Ergo colligitur elephas ex propoſitis ſymptomatibus, quæ ſi grauiora ſunt, grauiorem, ſi leuiora, leuiorem denunciant: omnia autem ſenſu iudicantur. Cauſa proxima, hoc eſt, atra bilis, cum ſenſum lateat, neceſſe eſt mente coniiciatur ex cauſis, ex his, quæ proſunt aut obſunt, ex effectis, quæ vel ſola ſufficiunt, veluti morbi & ſymptomata dicta: Sed mitior ne ſit, an acrior, ex grauitate & leuitate eorundē intelliges. Ex futuris, euentus triplex poteſt expectari, vt in cancro, ita etiam in elephante: cum vel ſanetur homo, vel intereat, vel perſeueret eodem vitio laborare. Sanatur cum natura ope artis materiam, quæ cauſa continens eſt, concoquit vel expellit; Quod tunc ſperandum eſt, cum morbus paruus eſt; cum materia pauca & mitior, ita vt color pro nigro ſubrubicundue appareat: cum, ſi qua ſint vlcera, celeriter ad cicatricem perueniant. Sequitur interitus, cum elephas magnus eſt, qualem[l] Aretæus intellexit, cum poſuit elephantem quouis præſidio validiorem, ita vt a nullo poſſit ſuperari. Talis eſt, cum partes non ſolum quibuſdam ſquamulis exaſperantur, ſed etiam exulcerantur: cum digiti in manibus pedibusq; ſub tumore conduntur: cum extrema decidunt, ob atræ bilis prauitatem corrupta: cum oritur febris, quæ (vt inquit Cornelius[m] Celſus) facile tot malis obrutum hominem conſumit. Quod ſi cancer, qui ab eadem cauſa fit, afferre interitum poteſt, quamuis in vna tantum parte verſetur: quanto magis idem faciet elephas, qui occupat vniuerſum corpus? Eſt igitur elephas, cancro longe pernicioſior: licet vbi ſanari poteſt, cum materia fuſa ſit, facilius ſanetur, quam ille, in quo collecta eſt, & in vnum contracta. Tempus, quo elephas ſanatur, non poteſt[n] eſſe breue, cum humor, a quo oritur, neque a natura, neque ab arte facile ſuperetur: vbi tamen multus ſit, craſſus, & prauus, tardius vincitur, quam vbi paucus, tenuior, mitior. Interitus celerior vel tardior ſequitur, pro[o] grauitate morbi, cauſæ, ſymptomatum: vbi enim hæc grauiſſima ſunt, celerrime hominem conficiunt: vbi minus grauia, longiori tempore. Via ſalutis eſt, quod materia partim a natura, partim ab arte ſuperetur atq; expellatur: ſed viæ interitus, quod corrumpantur partes[p] affectæ, quod putredo impertiatur viſceribus, quod ſymptomata, vt dolor, & febris hominem[q] abſumant.

Curatio ſpectare eo debet, primum, ne elephas augeatur: deinde, vt ſanetur, qui iam factus eſt. Prouidebimus ne augeatur, remouendo cauſas, vt conſuetudinem cum his, qui eodem morbo maxime affliguntur, & concurſum nouæ materiæ ad partes externas. Quo pacto vitanda ſit[r] conſuetudo cum eiuſmodi ægrotantibus, cuilibet notum eſt. Concurſus nouæ materiæ tolletur, ſi eius copia non amplius contrahatur in corpore, & quæ iam contracta eſt, prohibeatur ferri ad partes affectas. Ne contrahatur, fiet, ſi & materiam & efficientem vim auferamus. Materiam ſuppeditare diximus eſculenta & poculenta,[s] craſſa, terrena, calida & ſicca: a quibus homo penitus abſtinebit: Sumet autem cibos tenues, non tamen calidos, qui facile adurantur, ſed frigidiores & humidiores: vt panem ex farina hordei, polentam, alicam, lactucam,[t] maluam, aues quæ non ſint paluſtres, piſces ſaxatiles: abſtinebit ab aceto, per quod atra bilis irritatur, atque efferueſcit. Vitabit vinum craſſum vehemens, potabitque tenue ac leue, & dilutum, vel contentus erit aqua. Cauſa effectrix, poſita eſt in moderata temperatio calida & ſicca, quam contrariis præſidiis corrigere oportet. Maxime ad rem pertinet & potio, & balneum aquarū ferri & aluminis vim habentium, quæ conferunt ad tollendum quoque morbum factum, vt in ſequentibus patebit. Quod ſi lienis vitio non allicientis, vt naturaliter conuenit fæcem ſanguinis, colligatur in corpore copia atræ bilis, ſuccurrendum illi erit, & ſi qua ſit obſtructio curanda. Materia vero, quæ iam in corpore contracta eſt, ne tranſmittatur ad locum affectum, cauebimus partim ad ipſam ſpectantes, partim ad locum tranſmittentem & accipientem.

[a] Gal. l. de ſubfig. emper. c. 12.
[b] Paulo ante.
[c] Gal. l. de cauſ. morb. c. 7. & Aret. l. 2. chronic. cap. 13.
[d] Gal. lib. de tumo. c. 14.
[e] Celſus l. 3. cap. 25.
[f] Gal. l. de differ. morb. cap. 5.
[g] Celſus l. 3. c. 25.
[h] Celſus ibidem.
[i] Aret. lib. 2. chron. c. 13.
[k] Gal. lib. de tumo. ca. 14.
[l] Aret. lib. 2. chron. c. 13.
[m] Celſus l. 3. c. 25.
[n] Gal. l. meth. docen. c. 13.
[o] Gal. l. 4. de pr. ſag. pulſ. cap. 11.
[p] Aret. lib. 2. chron. c. 13.
[q] Celſus l. 3. c. 25.
[r] Aret. lib. 2. chron. c. 13.
[s] Gal. l. 2. ad Glau. ca. 10.
[t] Gal. ibid. & Aret. l. 2. de cur. diut. cap. 13.

Ipſa quidem exhaurienda [a] eſt principio morbi, cum vires adhuc valent, & melancholicus ſuccus cum ſanguine mixtus eſt: præſtat venam ſecare, ſi nihil ſit, quod repudiet: ſed ſiue ſecetur vena, ſiue non, neceſſe eſt dare melanogoga, [b] hoc eſt, cathartica, quæ ſuccum melancholicum proprie educant, veluti veratrum nigrum, epithymum, lapidem armenum, electuarium ex Polypodio, confectionem Hamech: Illi vero qui [c] pituitam purgant, eo conſilium dirigunt, vt quam efficit, obſtructionem tollant, qua ſublata melancholicus ſuccus a liene, & alliciatur & detrudatur. Hic igitur, vbi iam contractus eſt, melanogogis purgari debet, quæ purgatio ſæpius [d] iteranda eſt, vt in curatione cancri: quo autem id facilius perficiatur, idoneis ſyrupis ac decoctis, alibi frequenter repertis, vna cum canalibus materia quoq; paranda eſt, vt minus tractui medicamentorum renitatur. Auertitur etiam materia ab inferioribus partibus, cum candens ferramentum [e] ad caput adhibetur, in vertice, in fronte, in occipitio, & ſupra vtramq; aurem: demittendum autem eſt vſque ad os, & excidentibus cruſtis, ſeruandæ ſunt plagæ apertæ, ex quibus paulatim effluat humor, neq; tentare amplius poſſit faciem, & partes ſubiectas. Locus tranſmittens curandus ita eſt, vt nulla amplius opprimatur atra bile, quam transferre ad partes affectas cogatur: quamobrem [f] nonnulli ad præcordia e regione lienis candentia ferramenta adhibent, vt ipſum confirment, ne vlterius transferat eiuſmodi materiam. Eadem ratio eſt iecinoris & meſenterii. Locus affectus, extima ſcilicet pars corporis, ne materiam aliunde tranſmiſſam accipiat, confirmandus eſt per repellentia, quamobrem vtiliter illinitur ſucco [g] plantaginis, aut portulacæ, ac ſempervivi cum aceto, vel halica cum ſucco helxinæ inungitur, & oleo myrteo vel [h] lentiſcino. Sed nihil efficacius eſt, quam balneum ferri & aluminis vim habens, cuiuſmodi eſt in agro Lucenſi, balneum villæ: in agro Piſano, balneum aquatum. Hac igitur ratione prouidebimus, ne morbus increſcat. Ille vero qui iam factus eſt, cum a materia, tanquam a cauſa continente proficiſcatur, auferri non poteſt, niſi hæc detrahatur. Detrahitur inter initia, cum nondum valde hæret, ſolis [i] interdum melanogogis purgata, quod & in cancro [k] euenire diximus. [l] Si obiicias prauum hunc humorem, non eſſe per cathartica euocandum a partibus externis ad internas, reſpondebimus inter initia, non eſſe ita prauũ, vt offendere poſſit partes, per quas tranſit, cum ad inteſtina ducitur, ac purgatur. At cum valde inhæreſcit, & penitus obſidet partes affectas, non cedit catharticis, ſed neceſſe eſt alia ratione adimatur: nimirum, vel reuerti cogatur ad partes vnde venit, vel extrahatur ex loco, vbi eſt. Sed nequit ob craſſitudinem [m] retro commeare, nec quicquam proficiunt repellentia: debet igitur extrahi, vel obſcure per digerentia præſidia, vel manifeſte. Facilius autem digeretur, ſi tenuior reddatur, quod præſtat ſuccus [n] calamenthi, ſi ad tres cyathos bibatur, tum vini cyathus mixtus cum ʒ j. pulueris ex foliis ſideritis herbæ aridis: eodem ſpectant oniſci, id eſt, beſtiolæ illæ, quæ degunt iuxta vaſa aquam continentia, quinque enim ſumuntur in puluerem redacti cum tribus cyathis mulſi: idem efficit puluis ex ebore deraſo, [o] cum melle ad ℥ j. Plurimum etiam ad rem pertinet confectio ex ſcilla & melle. Sub his præſidiis extenuatur materia, faciens elephantem, ita vt facilius deinde digeratur ac detergatur. Huc ſpectat ſuccus calamenthi, fœnugræci, betæ, panis cum oleo expreſſo ex amygdalis amaris. Plurimum etiam digerit arena, ſi homo ea tegatur in littore maris: præterea nitrum, ſulphur: ad quem vſum componuntur etiam medicamenta, quale eſt, quod accipit, radicum [p] rumicis, M. i. nitri ℥ v. thuris, ſulphuris, vtriuſq; ʒ iij. cum ʒ j. cum aceto illinitur. Tum aliud, quod habet ſpumæ nitri, thuris, ſulphuris ignem non experti, ſingulorum parem portionem, ex quibus, aceto temperatis & contritis, paſtilli fiunt, qui in vmbra ſiccantur, & cum vſus poſtulat, aceto diluti ſuperdantur. Idem efficiunt ſmegmata, habent enim omnia vim digerendi ac detergendi: ſed quia non poteſt tota materia digeri, euidenter excidit: reſoluuntur enim ſquamæ ſub propoſitis medicamentis, ita vt vna cum materia decidat extima pars corporis vitiata. Si qua autem vlcera ſint, illinuntur lycio, aut glaucio, vel aloe, vbi inflammata ſunt: vbi inflammatio deſiit, curantur cadmia, aut paſtillo Andronis, Polidæ, vel Paſionis. Vbi non cedat his præſidiis, vnicum reſtat, vſus [q] viperæ videlicet, quod caſu inuentum fuit, & multis experimentis comprobatum: Habet vipera vim tota ſubſtantia, per quam efficit, vt extima pars corporis affecta, quaſi ſerpentum ſenecta reſoluatur, ac decidat. Pluribus autem modis datur, theriace enim, quæ ex ipſa conficitur, & deuoratur, [r] & illinitur: deuorantur etiam paſtilli, qui ex eadem parantur ad theriaceæ compoſitionem: bibitur & vinum, in quo iacuerit, præſertim vbi prius caput vna cum cauda fuerit præciſum, & detracta inteſtina ex aluo: quod non tantum relatum fuit a Galeno, ſed frequentatum Romæ memoria noſtra a Gilberto medico Germano, qui, & ſe, & alios hoc vitio laborantes, eo vino curauit. Comeditur etiam caro viperæ ex albo iure, cum anetho [s] ſcilicet ſale, oleo, & porro, ex aqua elixa, ac probe cocta, ſed caput prius abſcinditur, & cauda vſque ad quatuor digitos, deinde detrahuntur interna, & cutis adimitur, quod reſtat, aqua plurimum abluitur, & coquitur, quemadmodum diximus, ac deuoratur ab ægrotante, cui deinde extima [t] cutis cum toto vitio decidit, reſtatq; caro non amplius dura, ſed mollis, perinde atque ſi cancris ac locuſtis, & reliquis oſtracodermis externum tegmentum adimas: Parantur præterea & ex vipera ſales, quos theriacales vocant, quibus vtiliter alimenta condiuntur, quæ ab eiuſmodi ægrotantibus deuorantur. Paratur poſtremo loco ex eadem angue etiam oleum, quo maxima cum conferentia elephanticorum cutis vlcerata inungitur. De elephantia, quæ dicenda erant, habeant hunc terminum.

De tumoribus, qui fiunt ab aquoſo humore. Cap. IX.

Præter quatuor ſuccos, ſanguinem, pituitam, & vtramq; bilem, redundat interdum in corpore noſtro, tenuis & aquoſus humor, a quo tumor excitatur in variis partibus corporis, vt in ventre, cum eſt illa ſpecies hydropis, quam ab vtris [u] ſimilitudine Græci appellant ἀσκίτην: vel inter cutem capitis & caluariam, cum adeſt vitium, quod ὑδροκέφαλον [x] dicunt: vel in ſcroto, cum fit ὑδροκήλη: [y] vel ſub

[a] Gal. l. de ſubfig. empi. c. 11. & Celſus l. 3. c. a. 25. & Aretaus l. 2. de curat. diut. c. vlt.
[b] Gale. ibid. & lib. quos pur. opor. ab initio, & l. de fac. med. purg. c. 7. & Celſus l. 3. c. 25. & Aretaus l. de curat. diut. ca. vlt.
[c] Aret. ibid.
[d] Aret. ibid.
[e] Auic. l. 4. f. 3. tract. 3. c. 3.
[f] Auic. ibid.
[g] Celſus l. 3. cap. 25.
[h] Aret. lib. 2. de cur. diut. c. vlt. & Paulus l. 4. c. 1.
[i] Gal. l. quos purg. opor. ab initio.
[k] Gal. l. 2. ad Glau. ca. 10.
[l] In cap. antecedenti.
[m] Gal. lib. 14. meth. c. 10.
[n] Gal. lib. 7. simpl. c. de calamentho
[o] Aret. lib. 2. de cur. diut. c. vlt. & Paulus Aegineta l. 4. c. 1.
[p] Aret. l. de cura. diut. c. vlt. & Paulus l. 4. c. 1.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10. & Gal. ibid. de ſubfig. empir. ca. 12. & Aret. l. 2. de cura. diut. c. vlt.
[r] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[s] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 10.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. lib. 4. aph. com. 11.
[x] Gal. l. de definit. med. prope finem.
[y] Gal. l. de tumor. c. 15.

ſub tunica viſceris alicuius, vnde oritur veluti paruula veſica, quã vocant ὑδατίδα: [b] vel in cute ac partibus externis, vnde fiũt puſtulę illæ, quas φλυκταίνας nominant. In quacũq; parte fiat hic tumor, morbus multiplex eſt, cum & magnitudo præter naturam augeatur, & accedat immoderata temperatio frigida & humida, quam efficit aquoſus humor, qui ſi admixtum habeat acrem humorem, vt flauam bilem, temperatio illa immoderata inæqualis redditur, & non tantum frigida & humida, ſed ſimul etiam calida, ob partium, quas ille habet, inæqualitatem: accedit & ſolutio vnitatis, quam partim ob multitudinem, partim ob acrimoniam affert: ob quas cauſas aliquando ſinum efficit, & abſceſſum. Proxima & continens cauſa propoſitorum morborum eſt tenuis & aquoſus humor: hic (vt oſtenſum [b] eſt in libro de morborum cauſis) miſcetur cum ſanguine, quaſi ſerum cum lacte, vocaturque a Græcis ἰχώρ. Naturaliter autem allicitur a renibus, ex venis & arteriis, inde ad veſicam deſcendens vertitur in vrinam, variusque eſt pro varia corporis temperatione, [c] particeps enim eſt ſanguinis, & mitis in homine, qui ſanguine redundat: particeps pituitæ, & frigidior atque humidior in eo, qui pituita: particeps bilis flauæ, aut atræ & acris, cum hæc aut illa ſuperat in corpore. Sed cum aquoſus humor naturaliter (vt diximus) ad veſicam feratur, & exeat in vrinam conuerſus, tunc copioſior, quam naturæ conueniat, colligitur, cum vel non attrahitur a renibus ob virium imbecillitatem, & canales clauſos, vel cum ab eſculentis [d] & poculentis frigidis humidis atq; aquoſis, vt a multa potione aquæ, ab oleribus ac fructibus magis ſuppeditatur, quam par ſit: neque enim gignitur ex cibis & potionibus, vt quatuor ſucci, ſed continetur in ipſis, ſeparaturque cum ſecunda coctio fit in iecinore. Ergo multus etiam colligitur in corpore, cum multus præbetur a cibis & potionibus: præterea cum non abſumitur a calore iecinoris & totius corporis, quod frigidius [e] ſit. Collectus autem, ac præter naturam ſuperans, a partibus validioribus expellitur ad imbecilliores, a quibus interdum non ſolum accipitur, ſed etiam attrahitur ob calorem & dolorem, & propoſitum tumorem efficit. Symptomata, cum huiuſmodi tumor occupat partes externas, nulla ſuperueniunt magni momenti, ſicuti neque etiam cum œdema eaſdem occupat: interdum tamen ob multitudinem & acrimoniam humoris dolorem affert, cum vnitatem ſoluat. Febris raro ipſum conſequitur, neq; enim facile putreſcit aquoſus humor, niſi mixtus valde ſit cum aliis humoribus. Tria, quæ præter naturam propoſita ſunt in tumore aquoſo, recognoſcere oportet in homine ægrotante. Symptomata, vt dolor ſub ſenſum cadit, veluti & morbus etiam, vt magnitudo aucta, & temperatio immoderata. Solutio vnitatis ex dolore conicitur, cum fit, ſed quæ facta eſt, ex cauſa ipſa, vt ex multitudine & acrimonia aquoſi humoris. Hic autem, qui cauſa continens eſt, deprehenditur ex cauſis proxime narratis, ob quas contrahitur: tum ex his, quæ proſunt, ipſum vel obſcure, vel manifeſte educendo, aut obſunt eundem colligendo, & tandem ex effectis, vt ex tumore, qui dolorem afferat pungentium magis, quam onerantium ſenſum repræſentantem; quive colorem cutis ſubalbidum reddat, & e regione luminis pelluceat, cumq; premitur, non retineat veſtigium, ſed ſtatim aſſurgat, quod ille humor, qui ad proximas partes impulſus fluxerat, ſtatim reſiliat, ac reuertatur. Ex futuris euentus expectari ſalubris debet, cum eiuſmodi humor paucus eſt, & partem ignobilem occupat, exitioſus [f] vero cum multus, & prope partes nobiliores, vt in ventre. Tempus, cum natura validior [g] eſt, & morbus imbecillior, breuius eſt, contra longius, cum natura imbecillior, & morbus ob aquoſi humoris [h] multitudinem, grauior: neq; enim tunc celeriter ſanari poteſt. Si timeatur interitus, tanto citius ſequetur, quanto maior erit tumor, & natura imbecillior. Via, qua ſalus ſequitur, eſt, per quam aquoſus humor, ſiue a natura, ſiue ab arte, aut obſcure, aut manifeſte adimitur. Via interitus eſt, quod refrigerentur viſcera, & facere ſuum [i] officium nequeant.

Primum conſilium in curando duplex eſſe debet, vnum, ne ſuperueniente noua materia, tumor augeatur: alterum, vt quæ iam collecta eſt, & morbum facit, detrahatur. Ne noua ſuperueniat, conſequemur ſi cauſas remoueamus, ob quas tranſmittitur, vel attrahitur, ſed cum attrahatur [k] parte calefacta, vel dolente, refrigerantibus vel lenientibus opus eſt: cum tranſmittatur a partibus validioribus ad imbecilliores, primum danda opera eſt, ne contrahatur in corpore, deinde ne illã, quæ iam contracta eſt, feratur ad locum affectum. Ne contrahatur, remouere cauſas oportet, vt imbecillitatem renum non allicientium, eſculenta & poculenta, [l] frigida & humida, atq; aquoſa, immoderationem frigoris in iecinore, & in vniuerſo corpore. Sed vbi iam contractus eſt aquoſus humor in corpore, ne concurrat ad partem affectam, & tumorem augeat, prouidebimus, ſi reſpiciamus ad materiam, ad locum mittentem, ad locum accipientem. Materia educenda eſt, vel obſcure calefacto corpore in vapores conuerſa [m] & diſſipata, vel manifeſte per ſudorem, per vrinam, per deiectionem: omnibus enim his modis emitti poteſt. Vtemur igitur his, quæ vel ſudorem moueant, vel vrinam euocent, vel aquam per aluum educant, hydragoga Græce [n] nominantur. Pars tranſmittens, vt iecur, vel quæcunq; alia ſanari debet, ne cogatur amplius tranſmittere. Pars accipiens confirmanda per [o] repellentia, quæ materiam in loco affecto collectam, retro etiam commeare cogunt, ita vt ſpectent ad morbum factum, ad quem nunc pergimus. Ergo morbus, qui iam factus eſt, curatur, non ſecus atque alii tumores, adempta materia & cauſa continente: adimitur autem, cum vel [o] reuertitur ad partes, vnde venit, vel extrahitur ex loco, vbi eſt: reuertitur autẽ facile cum impellitur, quo ſpectant repellentia præſidia, a quibus diximus prohiberi, ne noua materia admittatur: valet ſpongia ex poſca expreſſa, quæ ſola interdum ſufficit, vbi pauca materia ſit: ſed facile etiam extrahitur ex loco, vbi eſt, vel obſcure per digerentia præſidia, vel manifeſte per chirurgiam aperto loco: cũ hic humor tenuis ſit, ſi non ſit multus, facile digeritur, neq; obſunt digerentia præſidia, quamuis calida ſint, quoniam materia frigida eſt. Vtiliter ergo adhibentur digerentia medicamenta, quæ ſupra [p] poſita ſunt in curatione œdematis, veluti ſpongia ex lixiuio expreſſa, cum alumine, ſale, nitro. Ad idẽ valent cochleę vna cum teſta [q] contritę atq; impoſitę: Maxime item ad rem pertinet medicamentum, quod accipit [r] ſeminis ſinapis, ſeminis, vrticæ, ſulphuris, ariſtolochiæ rotundæ, bdellii, ammoniaci, ſalis, ceræ, olei

[a] Gal. l. de differ. morb. & l. 5. de loc. affect. c. 2.
[b] Vide l. 2. de cur. gen. c. 8. par. 1.
[c] Plato in Timæo.
[d] Vide l. 2. de cur. gen. c. 8. par. 2.
[e] Vide ibidem.
[f] Aret. lib. 2. diuturn. c. 1.
[g] Gal. l. 4. de praeſag. pulſ. cap. 11.
[h] Gale. ibid.
[i] Galo. l. 5. de loc. aff. c. 7.
[k] Gal. l. 2. de diff. feb. c. 11. & l. 13. method. c. 6.
[l] Gale. l. 5. de loc. aff. c. 7.
[m] Gal. l. 2. ad Glauc. c. vlt. & Trall. l. 9. cap. 2.
[o] Gal. l. de atrabile c. 6.
[o] Gal. l. artis med. c. 93.
[p] Supra in hoc lib. c. 6.
[q] Gal. lib. 11. ſimpl. c. de cochleis.
[r] Auic. l. 4. f. 3. tra. 2. c. 20.

Digitized by Google

antiqui ſingulorum ℥ ij. Cum materia tanta eſt, vt nequeat medicamentis digeri, manifeſte educenda eſt per chirurgiam; quamobrem perforatur venter in hydrope aſcite: ſcalpello aperitur ſcrotum in [a] hydrocele: punguntur acu puſtulæ, quas phlyctænas dicunt, vt proximo libro patebit, cum ad pãtuulos tumores veniemus. Vtimur etiam candenti ferramento, vt aperiatur locus, veluti ad dexterum præcordium, cum in iecinore ſunt hydatides, quas perſequemur in curatione membratim.

De ſcirrho. Cap. X.

Tumores hactenus propoſiti ſemper ab vno humore, ſiue puro, ſiue mixto cum aliis, vt a ſanguine, a pituita, a flaua vel atra bile, ab humore aquoſo: ſed σκίρρος, de quo nunc agitur, interdum [b] ab humore melancholico proficiſcitur, interdum a pituita. Inuenit autem Græce nomen a duritie, [c] quam inter omnes tumores ab humoribus ortos, maximam præ ſe fert. Definitur [d] tumor durus ſine dolore, non tamen neceſſario ſine ſenſu: nam ille, qui non omnino abſolutus eſt, non eſt penitus ſenſus expers. Tumori, qui refertur ad magnitudinem auctam, accedit temperatio immoderate frigida, quam affert humor, qui cauſa continens eſt. Poteſt occupare ſcirrhus quaslibet partes, illis exceptis, quæ valde molles & laxæ ſunt, quemadmodum cerebrum & pulmo: in his enim non retinetur aut adſtringitur craſſus & lentus humor, a quo fiat ſcirrhus, ſicuti in aliis partibus: fit enim in internis, potiſſimum in iecinore, [e] liene, ac renibus, quæ craſſo vtuntur alimento, ac veluti fæce ſanguinis: fit & in partibus externis, & præſertim in muſculorum initiis ac finibus, a quibus ob denſitatem, materia facile adſtringitur. Oritur & ob eandem rationem in neruis, & dicitur Græce γάγγλιον, [f] eſtq; veluti nodus mobilis, cum neruo enim in hanc atq; illam partem dimouetur. Hunc ſi rotundus eſt γογγρώνα, ſi oblongus, φῦμα Hippoc. [g] appellat. Oritur & in glandulis, & tam in illis, quæ fulciunt venarum atq; arteriarum diuiſionem, quam in aliis, quæ aliquid conficiunt, vel ſeruant, vt mammæ lac, teſtes ſemen, & quæ in ore ſunt, humorem, quo lingua madefiat: admittunt enim ob raritatem ſubſtantiæ craſſum vel lentum ſuccum, neq; adeo laxæ ſunt, vt ipſum non retineant, propterea incidunt in ſcirrhum, qui proprie a Latinis vocatur ſtruma, a Græcis [h] χοιράς, ἀπὸ τῶν χοιράδων, hoc eſt, ab aſperis ſaxis, vel a ſuibus, quorum animalium glandulæ in collo intumeſcunt, ac duræ fiunt. Oritur tandem & in articulis, in quibus interdum lapidis duritiem repræſentat, nominaturq; a Græcis [i] πῶρος. In quacunq; parte fiant ſcirrhi, differunt inter ſe, quod alii abſoluti [k] ſunt, atq; hi ſenſu omnino carent, & proprie nominantur σκίρροι: alii adhuc fiunt, quibus relinquitur aliqua vis ſentiendi, licet hebes, atq; hos vocant σκιρρώδεις tumores, potius quam σκίρρους. Differunt etiam quod alii fiunt ab humore puro, vt a pituita, vel humore melancholico, & ſunt exquiſiti: alii admixto cum ſanguine [l], aut flaua bile, & ſunt ſpurii, cum participes ſint inflammationis, aut eryſipelatis. Proxima & continens ſcirrhi cauſa eſt humor craſſus, vel etiam [m] glutinoſus, veluti pituitoſus & melancholicus in paruis foraminibus retentus. Cæterum pituitoſus, ſicuti cum tenuis eſt, facit [n] œdema, de quo in ſuperioribus egimus, ita cum craſſus & glutinoſus, qualis potiſſimum in neruis redundat, ſcirrhum, quem nunc tractamus: eundem facit interdum melancholicus, cum naturalis eſt, & nondum vſtus, nam hic (vt ante [o] oſtendimus) cancrum efficit. Vteruis humor, vbi iamdiu adſtrictus eſt in paruis foraminibus affecti loci, cum recedant partes tenuiores, & relinquantur [p] craſſiores, ſcirrhum abſoluit: nam antequam recederent tenuiores partes, ſcirrhus nondũ abſolutus eſt, neq; omnino ſenſu caret. Vteruis item humor aut purus eſt, & facit ſcirrhũ exquiſitum, aut impurus, & efficit ſpurium. Cauſæ antecedentes ſunt illæ, ob quas propoſitus humor in affecto loco verſatur: ſcire autem licet interdum in ipſum influere talem, hoc eſt, craſſum & glutinoſum, [q] ſed ſępius effici ex praua curatione, neque enim facile craſſus vel glutinoſus ſuccus fertur ab vna parte ad alteram, atq; vbi feratur, nondum valde craſſus & glutinoſus eſt, ſed paulatim talis redditur in affecto loco, cum a calore noſtro diſcutiantur partes tenues, reſtent quæ craſſiores ſunt. Hoc pacto igitur ſcirrhus incipit: plerunque autem ſuccedit [r] aliis tumoribus, qui non oriuntur ab humore ita craſſo, vt inflammationi, eryſipelati, œdemati, quos medici male curant: adhibent enim aut valde digerentia, quæ ſtatim humidiores ac tenuiores partes exſiccant, ſed alias relinquunt valde craſſas & terrenas, ita vt alius, qui prius aderat tumor, in ſcirrhum degeneret, aut nimium [s] repellentia atq; adſtringentia, vnde exprimuntur partes tenues, craſſæq; reſtant, & ſub frigore coguntur, ac ſcirrhum faciunt: quod maxime euenire ſolet, cum curatur eryſipelas per ea, quæ nimium aut diutius [t] refrigerent: ſanguis enim tenuis, a quo oritur, vel flaua bilis, nequeunt ſub digerentibus tantam acquirere craſſitudinem, ſed magis coguntur a refrigerantibus, quo fit, vt eryſipelas vertatur in ſcirrhum. Ille autem humor, qui non eſt naturaliter tenuis, adhibitis digerentibus, facile craſſus redditur. Hoc pacto res externas a calore craſſas ac duras reddi conſpicimus, & lutum conuerti in lapidem, ſic in renibus calculus gignitur, & in articulis πῶρος. [u] Vtrouis modo tenuiores partes ſeparentur, ſiue exſiccatæ ſub digerentibus, ſiue expreſſæ ſub repellentibus, humor reſtat craſſior, & conuertitur in eum, qui maxime cognatus eſt, vt pituita tenuis in humorem crudum, vt ſanguis in humorem melancholicum, quo ſpectant etiam medicamenta, quæ dantur, nam frigida & repellentia humorem crudum faciunt, calida & digerentia, melancholicum. Præter has cauſas, a quibus humor aut craſſus concitatur ad locum affectum, aut talis conficitur in eo, aliæ quoq; antecedunt, ob quas multitudo pituitæ craſſæ, vel humoris melancholici colligitur in corpore, aut attrahitur a loco affecto. Colligitur potiſſimum ex cibis & potionibus craſſis, præſertim ſi foramina cutis adſtricta [x] ſint, vel naturaliter, vel etiam a frigore aeris: nam tunc humor, cum parum abſumatur, magis ſuperat in corpore, vbi diu retentus craſſior efficitur. Allicitur ad locum affectum, vbi vel [y] calefiat, vel doleat, vnde neruis, qui vel ſub ictu dolent, vel ſub labore nimis incaleſcunt, ſuperuenire ganglion ſolet. Symptomata, quæ ſcirrhũ conſequuntur, maxime ſpectant ad ſenſum, & motum voluntarium ablatum, neq; enim adeſt dolor [z], vt ſolet in aliis tumoribus,

[a] Gal. lib. 14. meth. c. 13. & Auic. l. 3. fe. 24. tr. 4. c. 13. & Gale. lib. medicinæ c. 18
[b] Gal. l. de tumo. c. 9 & l. 5. ſimpl. c. 9.
[c] Gale. lib. 2. meth. c. 2. & l. 2. ad Glau. cap. 4. & l. 5. ſimpl. c. 9.
[d] Gal. lib. ad Glauc. c. 4. & l. 5. ſimpl. cap. 9.
[e] Gal. lib. 13. meth. c. 16.
[f] Gale. l. de defin. med. & l. 3. 6. epid. com. 14.
[g] Hipp. l. 3. 6. epid. 4. & Gal. in com.
[h] Gal. l. de tum. c. 15. & l. 11. meth. c. 5.
[i] Gal. l. 1. de alim. fac. c. 5.
[k] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[l] Gale. l. de tum. c. 9.
[m] Gale. l. 14. meth. c. 4. & l. de tumor. cap. 9.
[n] Gal. ibid.
[o] Supra in hoc lib. c. 7.
[p] Gal. lib. 14. meth. c. 4. & l. 5. ſimp. c. 9. & lib. 2. ad Glauc. c. 4.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[r] Gale. ibid.
[s] Gal. ibid. & l. 7. catag. cap. 9.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. l. 7. catag. c. 9.
[x] Gal. 3. 6. ep. com. 14.
[y] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
[z] Gale. lib. 5. ſimpl. c. 9. & l. de tum. c. 9.

motibus, cum ſenſus vel hebes, vel nullus ſit, neq; febris, cum non facile putreſcat materia adeo craſſa. Auferrur ergo, vel imminuitur vis ſentiendi in ſcirrho, quod ibi claudantur nerui a multitudine craſſi humoris, partim adſtricti, neq; pateat aditus ſpiritibus animalibus ſentiendi vim præbentibus. Voluntarius vero motus aufertur, quod non poſſit ad arbitrium [a] noſtrum membrum curuari, aut diſtendi, quod ſcirrhus tendens muſculos ac chordas, in quibus verſatur, non ſecus atq; vbi naturaliter tenduntur, cum volumus membra dimouere, non ſinat ſequi oppoſitos muſculos, ac chordas mouentes, nam vbi ſecundum naturam membra flectimus, chordæ & muſculi ab interna parte contrahuntur verſus ſua initia, & flexum præſtant: ſed neceſſe eſt, ſequantur chordæ & muſculi ab externa parte, alioquin non flecteretur membrum. Eadem ratio eſt diſtentionis, cui præſunt muſculi & chordæ a parte externa, neceſſe enim eſt, tunc ſequantur, quæ ab interna, alioquin non diſtenderetur membrum. Ergo ſi propter ſcirrhum in partibus externis muſculi & chordæ, quæ ibi ſunt, tendantur, non ſequentur internas flectentes, vnde membrum non poterit curuari, quod vitium Græci [b] ὀρθοκώλον vocant. Sed ſi muſculi & chordæ ab interna parte tendantur a ſcirrho, non poterunt ſequi diſtentionem membri, quam efficiunt, quæ ab externa parte ſunt, vnde membrum porrigi non poterit, fietq; ille affectus, qui a Græcis appellatur ἀγκύλη, [c] ſub quo membrum flexum præter voluntatem manet, neq; diſtendi poteſt, cum volumus.

[a] Gal. l. 2. de tuen. val. c. 5 & l. 2. de motu muſc. c. 6.
[b] Gal. l. 3. de artic. c. 100.
[c] Gal. ibid. & l. de defin. medic.

Recognoſcuntur ex his, quæ præter naturam enarrauimus, ad ſcirrhum attinentibus, ſenſu quidem ſymptomata, vt ſenſus & motus voluntarius ablatus: cadit etiam ſub ſenſum morbus, tumor nimirum durus, ac doloris expers, quem deſcripſimus: tanta enim interdum ſentitur durities, quanta percipitur [d] in lapide, quod maxime accidit, cum fit πῶρος in articulis: ſentitur etiam tactu temperatio immoderate frigida, quam affert humor craſſus ac frigidus. Differentiæ ſcirrhi abſoluti vel non abſoluti, ex [e] ſenſu hebeti, vel nullo deprehenduntur, ſed exquiſitus ne ſit, an ſpurius, demonſtrat cauſa proxima, quę vel eſt humor purus, vt pituitoſus, aut melancholicus, vel eſt mixtus cum alio humore. Colligitur humor ſcirrhum faciens ex cauſis, a quibus gignitur, quæ ſi tales fuerint, quales contrahere pituitam potuerint, hanc denunciant: ſi quales humorem melancholicum, hunc ipſum: rurſus ſi quales purum gignere poſſunt, monſtrant purum, ſi quales mixtum, ſimilem iudicant. Ad cauſas refertur locus, in quo gignitur ſcirrhus, quandoquidem in neruis magis pituita redundat, ſimiliter in glandulis, in viſceribus vero, vt in iecinore & liene, [f] fæx ſanguinis, & humor melancholicus; Quæ iuuant exhauriendo, quæ nocent contrahendo hunc vel illum humorem, eundem monſtrant: maxime autem ex effectis, veluti ex colore diſcernitur humor, qui cum ſubalbidus eſt, pituitam demonſtrat, cum ater, [g] humorem melancholicum: ſed cum hic cancrum quoq; efficiat, ſcire licet ſcirrhum efficere, cum naturalis eſt, contineturq; in paruis foraminibus, & nullum dolorem affert, cancrum vero cum vritur, contineturq; in [h] venis, & moleſtus eſt, cum ſentiantur in loco, veluti quędam puncta: adde quod ſcirrhus, cum iam abſolutus eſt, non creſcit ſicut cancer. Effecta quæ ſequuntur humorem mixtum, mixta ſunt, partim enim ea ſunt, quæ ſcirrhum ſequuntur, partim ea, quę inflammationem, eryſipelas, aut alium tumorem. Ex futuris euentus ſcirrhi in partibus externis non eſt perniciosus, vt in viſceribus, quamobrem ſequetur ſanitas, ſicuti [i] cum ſcirrhus nondum eſt expers ſenſus: aut manebit humo in eodem ſtatu, ſicuti cum ſcirrhus iam confirmatus eſt, & omnino ſenſu caret: neq; enim ſanari poteſt, niſi vna cum vitio pars adimatur. Sed ſiue [k] ferro, ſiue medicamentis ſtrumæ adimantur, plerunq; iterum iuxta cicatrices ipſas reſurgunt, & longo ſpacio detinent. Scirrhus ille, qui cancri iam naturam habet, potius relinquendus eſt, quam curandus, homo enim, ſi non curetur, cum minori moleſtia diutius viuet. Tempus, quo ſcirrhus ſanatur, neceſſe eſt longum ſit, neq; enim ita facile detrahitur materia craſſa & glutinoſa, quæ valde inhæret, vt ſordes ab vlceribus detergitur, vel vt ſolidę partes refrigerantur, aut calefiunt, paulatim enim [l] & mollire & digerere materiam oportet, a qua fit ſcirrhus: diuturnitate ergo opus eſt. Via, qua ſcirrhus curatur, duplex eſt, cum vel diſcutiatur a calore partim medicamentorum, partim naturali, vel vertatur in pus, & faciat abſceſſum, quod vt rarius accidit, ita deterius eſt, eiuſmodi enim abſceſſum fere ſequitur fiſtula: ſed ſtrumæ non facile matureſcunt, & præcipue medicos fatigant.

[d] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[e] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[f] Gal. lib. 13. meth. c. 6.
[g] Gal. lib. de tumor. c. 9.
[h] Gal. lib. de tumor. ca. 7.
[i] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[k] Auic. l. 4. f. 3. tra. 2. c. 10.
[l] Gal. lib. 14. meth. c. 4 & l. 2. ad Glauc. cap. 4.

Curatio alia conuenit ſcirrho melancholico, alia pituitoſo. Melancholicus eadem fere poſtulat, quæ cancer, vt modice repellentia ac digerentia, ſed paulo validiora tolerat præſidia, quibus digeratur, quando proficiſcitur ab humore nondum vſto, neq; adeo requirit, vt habeatur ratio totius corporis, cum & morbus leuior ſit, & non amplius augeatur, quamobrem non ita exquiſito victu opus eſt, neq; tam iterata purgatione ad ſcirrhū melancholicum, vt ad cancrum. At pituitoſus ſcirrhus propriam curationem deſiderat, in qua primum eo dirigere conſiliū oportet, ne concurſu nouę materiæ incipiens morbus increſcat, aut impediatur curatio morbi iam facti, ad quem deinde ſpectare oportet. Ne noua materia concurrat, conſequemur, ſi non gignatur amplius ſuperans in corpore, & ea, quæ iam genita eſt, ferri nequeat ad locum affectum. Non gignetur, ſi remoueantur cauſæ, & effectrix, veluti frigus viſcerum atq; aeris, & materia, veluti cibi craſſi, duri, frigidi, multi: Quo ſpectat victus extenuans. Materia, quæ iam collecta eſt, non feretur ad locum affectum, ſi purgetur per cathartica phlegmagoga: [m] ſed cum craſſa ſit & glutinoſa, vt facilius ſequatur, prius præparari debet victu & medicamentis extenuantibus atq; incidentibus: danda etiam opera eſt, ne tranſmittatur ab alia parte, veluti a cerebro, quod fit, vbi eius affectū curemus. Pars autem laborans, ne attrahat, ſi calefacta ſit, refrigerabitur, ſi doleat, lenietur. Sed ne accipiat, confirmanda erit per repellentia, quę an morbo etiam facto conueniant, perpendamus, ad ipſum iam pergentes. Scirrhus igitur factus, non ſecus ac quiuis alius tumor & immoderata temperatio, quam humor affert, tollitur detracta [n] cauſa continente: Hęc in inflammatione adimitur, quod partim cogatur [o] reuerti ad partes, vnde venit, partim extrahatur ex eo ipſo loco, vbi reſidet. In ſcirrhu cum materia craſſa ſit & glutinoſa, valde inhæret, [p] neq; retro commeare poteſt: quod ſi repellentia adhibeantur, ſub eorū frigore magis con-

[m] Auic. l. 4. f. 1. tra. 2. c. 14.
[n] Auic. l. 4. f. 3. tra. 2. c. 12.
[o] Gal. lib. 2. ad Glauc. c. 2. & lib. 13. meth. c. 9.
[p] Gal. lib. 14. meth. c. 10.

creſcet, quamobrem non eſt, quod in ſcirrbo vtamur repelleutibus, niſi ſi quando partes affectæ laxiotes ſint, vt glaudulæ, quæ ſub eiuſmodi præſidiis, & confirmantut, & exprimunt aliquid materiæ etiam craſſioris ad partes, vnde veuit: quamobrem cum digerentibus, quæ communiter ad curandum ſcirrbum neceſſaria ſunt, vbi glandulæ laboteur, aliquid miſcetur, quod repellendi vim babeat. Ea partibus etiam denſioribus, vt ex neruis, ganglio laborantibus aliquid exprimitut, ac retro commeate cogitur, vel ſtatim vbi manu vehemeuter comprimatur, vel proceſſu temporis, vbi parua pila plumbea [a] perſorata ſuper alligetur, quæ ſuo poudere paulatim matetiam ganglii exprimat, ſed maxima ex parte, vbi ſit ſcirrbus, curatut, eatracta maretia, noo quidem manifeſte, ueque enim aperto loco exiret, cum valde inhæreat & adſtricta ſit, ſed obſcute per digerentia [b] præſidia, quibus non cedet, niſi prius dentur mollieutia, quæ & ipſam liquefaciant, ac tenuiorem reddaut, & locum relaaent, vt facilius in vaporem conuerſa expitate poſſit. Præſtat autem viciſſim mollientibus & digerentibus [c] vti, vt ea, quæ ſubinde ptæparatut, ſubinde etiam diſcutiatut, tanto enim facilius reliqua digeretut, quanto detracta parte locus erit laxior, neq; diſſimile eſt, qnod accidit craſſis ac glutinoſis ſuccis, quos in internis partibus contentos nitimur purgare, nam vt prompte ſequantur cathartica, a quibus ducantur, neceſſe eſt extenuentut, [d] atq; iucidantut, ſed quod extenuatum atq; inciſum eſt, ſubinde purgari debet, & rurſus ad eatenuantia atq; incidentia tedire, & ita viciſſim purgare ac ptæparare, purgara enim parte materiæ, reliqua minori negocio purgabitur. In ſcitrho igitor viciſſim [e] vtemur & mollieotibus & digerenribus, atque hoc pacto exinaniemus craſſum humorem. Si quando autem in pus vertatur, ea curatio adhibenda erit, quam iu ſequentibos ad ſupputationem proponemus. Quod ſi ſcitrhus iam confitmatus ſit, nullo pacto digeri materia poteſt, ſed omnino [f] inſanabilis eſt: tantum vnum ſupereſt remedium, vt ſimul cum vitio pars adimatut, quod in ſttumis glandulatum ſcirrhis frequentatom eſt. Differeutiæ [g] ſcirrhi abſoluti, vel non abſoluti, non alia poſtulant auxilia, quam quæ dicta ſunt, nam abſolutus non curatut, niſi adempta parte: qui nondum abſolutus [h] eſt, mollieutia deſiderat ac digerentia. Rurſus aliæ differentiæ ſimilem iu curatione differentiam poſtulant, in eo enim, qui eaquiſitus eſt, remcdiis vti debemus ad eaquiſitum ſpectantibus: hæc aurem ſunt, quæ ad vnum tantum humorem diriguntut: iu eo vero, qni ſpurius eſt, ditigi curario debet ad plutes humores ſimul. Quod ſpectat ad differentias cauſarum, ſiue a principio incepit eiuſmodi frigidus tumor, ſiue talis factus fuerit ex calido ob imperitiam medicotum, eadem euratio conuenit, ſymptomata enim nihil per ſe proprium poſtulanr. Hactenus de operibus ad curandum ſcirrhum neceſſariis. Sequuntut inſtrumenta, pet quæ perficiuntur, quæ propoſita ſunt: quod durum eſt, molliti debet, & quod frigidum, cale fieti, medicamenra calida vtrumq; præſtant, cum & caleſaciant, quod frigidum eſt, & molliant quod concretum, liquefiunt enim calore, qoæ frigote concreſcunt. Vocantur medicameota mollientia, a Græcis [i] μαλακτικὰ, ſunt autem calida ſecundo aut tertio gradu, uou tamen ſicca, ſed vel moderata, vel potius humida. Sunt etiam quæ pus mouent calida [k] & humida, non tamen valde talia, ſatis enim eſt, ſi calorem & bumorẽ uoſtrum æquent. Quæ emolliunt, calidiora & humidiora eſſe debeut, non tamen æqualitet, ſed validiora, vbi corpus dutum ſit, imbecilliora vbi molle, ad pattes duriores cum emollientibus admiſcendum eſt acetum, vt penetrent, [l] eiuſmodi materiam ſuppeditant medicameura complura, tam ſimplicia, quam compoſita. Ea ſimplicibus medicamenris leuiora ſunt medulla [m] ceruina & vitulina, tum adeps ſuilla & gallinacea ſine ſale, nam ſal aduetſatur his, quæ molliti debeut, anſerina vero, caprina bircina, & taurina adeps validam habent molliendi vim, ſed validiorem gummi, vt ammoniacum, galbanum, bdellium, ſtyrax, receutia adhue, nam vetuſta ſiccant [n] validius, quam oportet. Vtiliter etiam ad emolliendum multa componuntur, veluti cataplaſma ex malua ſylueſtri, ex radice altbææ & [o] cucumeris agreſtis, cum oleo & adipe coctis; tum id quod fit ex radicibus althææ, fenugræco, ſemine lioi cum adipe ſuilla vel anſetina, & oleo: id ptæterea quod conſtat ex meliloto: tum aliud quod accipit œſypi reſinæ terebiuthinæ, vtriuſq; ℥ j. ß. adipis gallinaceæ, anſerinæ, vttiuſq; ℥ j. diachylou magni ℥ ij. fiat ceratum, addita ceta alba: valet & pet ſe διαχύλων: admodum efficax eſt ceratum, quod accipit, caſtorei, euphorbii, piperis longi, uigri, cuiuſq; ℥ j. ammoniaci opopanacis, cuiuſq; ℥ j. ß. medullæ ceruinæ, vitulinæ, cuiuſq; ℥ ij. reſinæ terebinthinæ ℥ vj. ſtyracis liquidi ℥ j. adipis gallinaceæ, anſetinæ, anatinæ, ſuillæ, cuiuſq; ℥ j. ß. ceræ ℔. 1. olei amygdalatum dulcium, chamæmeliu i, naphtici, cuiuſque ℥ viij. olei balſami ʒ j. ß. œſypi ℥ iiij. cum veteris q. ſ. ad maceraudum. Valent & malagmata: ſed maxime ad rem pertinet, ſtatim aute vſum digeteotium ſouere locum affectum, vel contineudo membrum in viſceribus vituli, aut veruecis protinus iugulati, vel perfundendo aut tenue oleum calidum, aut aquam ſimiliter calidam, in qua [p] bullietint medicameuta emollientia, vt radices althææ, vel cucumeris agreſtis, folia maluæ, fœnugræcum, ſemen lini. Digerentia medicamenta calida & ſicca eſſe debent, ita tameu vt non excedant ſecundum aut tertium gradum calefacientium, & primum ſiccantium: magis autem ad rem pertiuent, quæ cum digerente facultate ſimul [q] adiunctam habeant emollientem. Aptantur aliis partibus alia digerentia, vt denſis tenuiora & acriora, laxioribus leuiora, valent igitur ad digereodum ex ſimplicibus adiantbum, braſſica, chamæpitys, groſſi cocti, balneum vim habens ſulphutis, bituminis, nitri, aluminis, & lutum [r] quod io eo reſidet: Habentur eiuſmodi baloea in agro Patauiuo, & in Senenſi, ac Lucenſi.

Ex compoſitis valet ſimul ad digerendum ac mollieodum id, quod Cteſiphoutem auctorem habet, accipit autem ceræ, reſioæ, [s] terebinthinæ, nitri, olei veteris, ſingulorum libram, aquæ beminam, quæ liquati poſſunt, liquentur, tum addatur nitrum ex aqua tabefactum, paulatimque omnia dimoueantur, dum [t] bulliunt. Proprie ad muſculos accommodatur ammoniacum, aceto temperatum: [u] ad cbordas tenuiori & acri præſidio opus eſt, quamobrem pyrites lapis vel molaris candens aceto acerrimo perfunditur, cuius vaporem exhalantem excipit membrum affectum, quod ſuper ipſum agitatur. Ad ganglia aptatur cyzicænum [x] Heræ; id præterea quod compoſitum eſt ab Archigene ex

calce

[a] Gale lib. 9. ſimpl. c. de
plumbo.
[b] Gal. l. 2. ad Glauc. ca. 4. & 14. meth. c. 4. & Auic. l. 4. fen. 3. tra. 2. c. 12.
[c] Gal. & Auic ibid.
[d] Gal l. 2. aphor. com. 9.
[e] Gal lib 14. meth. c. 4. & Auic. l. 4. fe. 3. tra. 2. c. 12.
[f] Gal l. 2. ad Glauc. c. 4.
[g] Gal. lib 14. meth c. 11.
[h] Gal. l. 2. ad Glau. c. 4 & 5.
[i] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 4.
[k] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 9.
[l] Gal. lib. 14. meth. c. 5.
[m] Gal. lib. 2. ad Glauc. c. 4.
[n] Gal. ibid. & l 1 ſimpl. cap. 9.
[o] Gal. lib 14 meth c. 5. & l. 5 ſimp. c. 9.
[p] Gal. lib. 5. ſimp. c. 9.
[q] Gal. l. 2. ad Glauc. c 4. & l. 14. met. cap. 4.
[r] Auic. l. 4. f. 3. tra. 2. c. 12.
[s] Gal. l. 6. catagen. c 16.
[t] Gal. lib. 14 meth. c 5.
[u] Gal. l. 2. ad Glauc c. 4.
[x] Gal. lib. 5. catag. c. 7.

calce non extincta, anſerina adipe, & reſina terebinthina: Quod item ab Oribaſio ex ceruſſæ, reſinæ piceæ, olei veteris, ammoniaci, galbani ſingulorum ℥ j. ceræ ℥ iiij. cæterum ſtruma, hoc eſt ſcirrhus glandularum humorem aliquem gignentium, vel parantium, ſolummodo mollientibus & digerentibus præſidiis curatur, ſicuti reliqui ſcirrhi, vbi curari poteſt; [a] ſi iam confirmatus eſt & curari non poteſt, relinquitur: in illis vero glandulis, quæ vaſorum [b] deriuationē fulciunt, vbi ſanari nequit ſcirrhus, vtiliter adhibentur farina lupinorum ex oxymelle decocta: vel ſtercus bubulum ex acero: vel calx nondum extincta cum melle, oleo, & adipe; vel cataplaſma quod habet calcis non extinctæ, ac nitri parem portionem, naſturtii ac fœnugræci quadruplum, quæ cum melle miſcentur: prętérea farina hordei cum ſtercore columbino, & ſemine lini, in vino cocta: tum naſturtium cū pice liquida: radix cucumeris agreſtis arida, & cinis ex lauri foliis ſiccis cū reſina terebinthina: farina hordei cum vrina pueri. Si ſcirrhus ſuppuret, valet pix illita quę concoquere ipſum poteſt. Eodem ſpectat & medicamentum quod habet ceræ libram vnam, picis ℥ viij. vel quod accipit myrrhæ ʒ x. ammoniaci ʒ ij. viſci quercini ʒ viij. galbani ʒ iiij. propolis ʒ j. quæ contunduntur in mortario ſimul, ac miſcentur. Qui in articulis fiunt πῶροι periode atque alii ſcirrhi mollientibus curantur & digerentibus, ſed validiora ſuſtinent ac poſtulant. Vtemur igitur adipe vel medulla veteri, bdellio, ammoniaco, oleo vetuſtiſſimo ad molliendum, ad digerendum vero nitro ſale, euphorbio, vel caſeo veteri incocto ex iure pernæ, quod efficaciſſimum eſt ad diſcutiendum, & abrumpit cutem ita vt quotidie ex eiuſmodi materia in articulo contenta aliquid educatur. Eodem ſpectat medicamentum quod componitur ex ſandaracha, reſina terebinthina, & viſco quercino. Sed cum ſtruma quæ curari in glandulis vaſa fulcientibus iam confirmata non poteſt remoueri, niſi ſimul cum vitio [c] glandula detrahatur, quod quibus inſtrumentis præſtandum ſit, adhuc oſtendendum ſupereſt: vtimur interdum medicamentis putrefacientibus [d] quæ pus mouent, atque erodentibus, quæ græci vocant σηπτικὰ vt ſandaracha, ſarcocolla, arſenico, argentu liquido vſto, oleo quod ex atramento ſutorio igne elicitur, calce non extincta cum ſapone, ſed ſi ſtruma grandior ſit, neceſſaria eſt chirurgia, ſecanda enim cutis eſt & hamis vtrinq; reducenda, tum ſcalpellu ſeparanda [e] glandula eſt à partibus cum quibus nectitur, ea animaduerſione ne violentur grandiores venæ, arteriæ, aut nerui, potiſſimum in ceruice recurrētes, nam homo [f] mutus fieret, hoc pacto detrahenda glandula eſt, ac demiſſo digito indice inquirendum num reſtet aliqua ſtruma. Si quæ venæ nimis ſanguinem fundant in iectu laqueo vinciendę ſunt, aut præcidendæ, aut adurendæ vt ſupprimatur, dein cutis ſectæ partes inter ſe agglutinandæ, atque vbi laxiores ſint, excidere prius particulam aliquam oportet, ſic vt ſectio myrthei folii figuram repræſentet, dein agglutinanda plaga eſt, quod commode præſtat emplaſtrum enæma barbarum.

[a] Gal lib 14 meth. c. 11. [b] Gal. ibid. [c] Gal lib 14. meth. c. 11. [d] Gal. ibid. [e] Gal. lib. 14. meth. c. 11. [f] Gal li. 1. de loc. aff. c. 6.

De abſceſſibus quos efficit humor. Cap. XI.

SCIRRHIS ac ſtrumis maxime ſimiles ſunt abſceſſus illi, quos craſſiores humores efficiunt, nam alii fiunt à ſubſtātia ſolida quos tractauimus antequam ad eos [g] tumores, qui ab humoribus fiunt aggrederemur: alii à pure, quos ſubiiciemus, cum hos abſoluerimus quos excitat humor craſſus. Commune eſt abſceſſibus omnibus à quacunq; materia fiant, vt partes quæ prius [h] ſe cōtingebant, ſeparentur, & ſpacium medium relinquant, in quo illa conſiſtat, proprie autem qui fiunt ab humore craſſo nunc nobis propoſiti, aut velamentum [i] habent, quo ille includatur, aut ſine velamento ſunt, atq; hi eam curationem poſtulant, quam paulo poſt ad ſuppurationem monſtrabimus accōmodari per ea quæ vel digerant, vel manifeſte detrahant quicquid intus continetur, ſed hærent hi & immobiles permanent. Contra illi qui velamentum habent in quo materia conſiſtit, mobiles ſunt & à cute ſeparantur. Horum tres [k] ſpecies frequentiſſimæ ſunt, & ſingulæ græcum nomen inuenerunt à materia q̃ continent. Vna vocatur στεάτωμα [l] cui pingue quoddam ſubeſt, altera ἀθέρωμα, cui quaſi tenuis pulticula, tertia μελικηρίς, cui liquidior humor melli ſimilis, quiſq; autem refertur & ad magnitudinem auctam pręter naturam, & ad immoderatam temperationē frigidiorem, quam [m] tumor efficit, & ad vnitatis ſolutionem, ſoluuntur enim partes continuæ, adde q̄ quę prius ſe contingebāt diducuntur, [n] qui morbus prædictis accedit, & referri ad ſitum poteſt. Proxima & continens cauſa eſt materia, q̃ diximus [o] in meliceride melli, in ateromate pulticulæ, in ſteatomate adipi ſimilē eſſe. Maxima autem ex parte eiuſmodi humor pituitoſus eſt, vel liquidus adhuc, vel magis aut minus cōcretus, cui tamen interdum admiſcetur aliquid flauæ, vel atræ bilis, aut humoris aquoſi. Cauſæ antecedentes illæ ſunt, ob quas eiuſmodi materia & gignitur in corpore, & paulatim colligitur in loco affecto: neq; enim ita concreta influere ad ipſum poteſt gignitur autem ex cibis & potionibus, à quibus ſuppeditari materiā diximus ad pituitam procreandā, ſupra [p] in curatione œdematis, & ſcirrhi.

Humor pituitoſus, ſi confluat ad locum affectum, neceſſe eſt tenuior ſit: poteſt tamen ibi retentus craſſior fieri, & abſceſſum excitare: plerunq; autem paulatim in eo contrahitur ob imbecillitatem concoctricis [q] & expultricis facultatis, ob alimenti craſſitudinem, ob vias clauſas. Concoctrix facultas debilis, cum non bene alimentum conficiat copiam contrahit materiæ crudæ, id quod facit etiam expultrix debilis, cum & accipiat quod aliunde tranſmittitur, & non expellat quicquid continue ſuperans expellendum eſſet. Eodem ſpectat & via intercluſa, vnde exire deberet quicquid aſſidue ſuperans expellitur, & alimentum craſſius, ex quo quicquid ſuperat neceſſe eſt craſſius ſit, & non poſſit facile detrudi. Symptomata que hos ſequuntur abſceſſus, ſunt primo dolor onerantiom, atque interdum etiam pungentiom ſenſum repræſentans, vbi ſcilicet materia acrior fuerit. Motus præterea voluntarius muſculorum partis affectæ non ita expeditus eſt.

Tria hæc quæ præter naturā poſuimus in huiuſmodi abſceſſibus, recognoſci debent in homine ægrotante. Recognoſcuntur primum ſymptomata ſenſu, ſub quem cadit etiam morbus, ſed cauſa vtrum velamētum habeat, deprehendi diximus ex eo quod mobilis eſt, & à cute ſeparatur, talis enim

[g] Supra li. 3. c. 3. [h] Gal li. 2. ad Glauc. c. 7. [i] Gal. lib. de tumor. c. 5. [k] Gal. lib. 14. meth. c. 12. [l] Gal. ibid. [m] Gal. lib 1. cauſ. ſympt. c. 2. [n] Gal. li. 2. ad Glauc. c. 7. [o] Gal. lib. 14. meth. c. 18. [p] Supra in hoc li. c. 6. [q] Gal li. 2. de diff. feb. cap. vlt.

velamento [a] includitur. Sed ſit ne ſteatoma, an ateroma, an meliceris, diſcernes ex cauſa quam con-
tinet, quæ ſimilis [b] erit melli, pulticulæ, aut adipi, ſed quid intus habeat coniectura præſagiri poteſt,
ex toto cognoſci niſi cum eiecta ſunt, non poteſt, ſteatoma planum, ſolidum eſt, tactui renititur, ad-
eo vt digitis prementibus minime cedat. Ateroma oblongum eſt & ſublatum, digitis prementibus
ob craſſitudinem & lentorem humoris tarde retrocedit, ſed & remotis etiam tarde reuertitur. Me-
liceris rotundior eſt, magis extenditur, preſſuique digitorum celerrime cedit, & celerrime reuerti-
tur. Eiuſmodi ſunt effecta ex quibus dignoſcitur cauſa proxima & cõtinens, quam colligere licet et-
iam ex antecedentibus, à quibus eiuſmodi humor contrahitur, tum ex his quæ proſunt: proſunt [c]
autem ſteatomati ſolæ manus operæ: ateromati etiam medicamenta erodentia: meliceridi etiam ſo-
la digerentia. Ex futuris, euentus ſalubris expectari debet vbi curetur abſceſſus, priuſquam valde in-
creſcat qui admodum grandis eſt, vel non curatur, ſed diu hominem torquet, vel cum periculo cu-
ratur, ne venæ & arteriæ magnæ violẽtur, & homo effuſo ſanguine decedat. Tempus curationis per
medicamenta, longum eſt: chirurgia expedita eſt. Via qua ſanatur multiplex eſt, cum vel digeratur,
vel ſuppuret vbi tenuior materia eſt, vel erodatur adhibitis medicamentis, quæ græce σηπτικὰ dicun-
tur, vel ſecetur vbi craſſior, ita vt neque digeri, neq; putreſieri poſſit. In curatione primum eo ſpe-
ctare oportet, ne morbus augeatur, quod fiet quemadmodum in ſcirrho pituitoſo diximus, adhibi-
to victu extenuante, & catharticis pituitam educẽtibus, deinde remouere quod iam factum eſt, de-
trahendo humorem [d] cum velamento, quo includitur, detrahitur autem vel obſcure ſub præſidiis
digerentibus, conuertitur enim in vapores, & ita diſſipatur, vel manifeſte cum ſuppurat, & aperitur
locus, quemadmodum paulo poſt in ſuppuratione tràdemus, ſiue paulatim putreſcat adhibitis me-
dicamentis erodentibus, ſiue ſecetur, non tamen aptatur quiuis ex prædictis modis educendi, cuili-
ber abſceſſui: nam ſteatoma, quod materiam valde concretam continet, ſola ſectione [e] ſanatur, eii-
citur enim materia vna cum tunica in qua conſiſtit, neque cedit erodentibus, aut pus mouentibus,
aut digerentibus. Ateroma, quod fit à materia minus concreta, non ſolum ſectione, [f] ſed erodenti-
bus [g] etiam medicamentis curari poteſt. Materia meliceridis quæ magis liquida eſt, non tantum [h] ſe-
ctione, aut erodentibus auferri poteſt, ſed etiam in pus verti ac digeri, quanquam ſi comprimatur,
vbi adhuc tener eſt abſceſſus, poteſt etiam repelli. Expedit autem cum leuiora ſufficiunt, abſtinere à
validioribus, neque veniendum eſt ad chirurgiam, vbi ſatis faciant medicamenta, neque vtendum
eſt erodentibus, vbi materia digeri poſſit. Sed iam tempus eſt inſtrumenta exponere, quibus perfi-
ciantur opera propoſita: Vtemur itaq; ad digerendum medicamentis, quibus ſcirrhum & ſtrumam
digeri monſtrauimus. Maxime autem ad digerendum melicеridem accommodatur medicamẽtum
Archigenis, [i] quod habet ſpumæ nitri partem vnam, veratri duas, quæ craſſiore cerato excipiuntur.
Aliud item quod accipit ſalis [k] ammoniaci, ſpumæ argenti, cerusſæ ſingulorum ʒ vj. teſinæ terebin-
thinæ, galbani, opopanacis ſingulorum ℥ ß. rubricæ ſinopidis ℥ iij. ſpuma argenti, ceruſſa, & ſal dili-
genter conteruntur, quibus ſimul coctis adiicitur rubrica ſinopis ex aceto trita, liquantur, ea quę li-
quari poſſunt, & vbi iam refrigerata ſunt, miſcentur cum aliis, quibus adduntur opopanax & galba-
num ex aceto temperata. Eodem ſpectat & illud quod habet vuæ paſſæ detractis granis libram v-
nam, cumini bene triti ʒ vj. quæ omnia ſimul in mortario contuſa adhibentur. Vbi materia nõ cedat
digerentibus & pus mouentibus, oportet (vt ante [l] oſtenſum eſt) venire ad erodentia, quæ cum cu-
te integra nihil proficiant, prius hæc adurenda [m] eſt medicamentis cruſtam inducentibus, vt calce,
miſy, chalcitide, atramento ſutorio, aut oleo quod ex eo, vel ex ſtibio elicitur, deinde vt cruſta deci-
dat, butyrum aut adeps ſuper imponendum eſt: ea reſoluta imponemus medicamenta erodentia ſu-
per tunicam ipſius abſceſſus, quæ iam in conſpectum veniet alba & intenta. Erodit autem argentum
liquidum vſtum quod præcipitatum appellant: præterea medicamentum, quod fit ex fermento &
cantharide. Id item quod habet ſandarachæ, ſeminis vrticæ exſiccati æquales portiones, vel cruſtæ
echinorum, teſtæ ſepiæ, auripigmenti ſimiliter æquales portiones, quæ oleo roſeo exceptæ illinun-
tur. Sed neceſſe eſt cum dantur adurentia vel erodentia medicamenta ad affectum locum, defende-
re partes quæ iuxta ſunt, ne violentur, quod eueniet ſi prius illinantur terra armena ex aceto diluta,
aut ceruſſa ex oleo roſeo temperata. In ſteatomate quod medicamentis non cedit, veniemus (vt di-
ctum [n] eſt) ad chirurgiam: quod ſi in ſummo latius pareat, ad baſim vero ſit anguſtius, illa maxime
expedita curatio eſt, qua totũ ad radicem ſecatur, & plaga deinde candenti ferramento aduritur. Sed
vbi intus condatur, & non promineat, ſecanda & diducenda cutis eſt, quemadmodum cum extrahi-
tur ſtruma, quam paulo ſupra [o] tractauimus, deinde digitis, vel ſcalpello manubriolo ſeparandum eſt
ab integro corpore totum ſteatoma, & cum velamento ſuo eiiciendũ ea cautione adhibita, vt ipſum
velamentum [p] inuiolatum ſeruetur, ne humor effuſus operam impediat: ſi qua [q] eius particula re-
linquatur, quod accidere ſolet, vbi ab inferiori parte velamentum muſculo inhæreſcit, qui ne læda-
tur, ſuperior velamenti pars exciditur, reliqua deinde ſub erodentibus medicamẽtis abſumitur. Ca-
uendum autem ne cum ſcalpellus admouetur, nerui, [r] venæ aut arteriæ lacerentur; cum tunica tota
exempta eſt, committendæ oræ fibulæque iniiciendæ ſunt, & ſuperdandum medicamentum glutti-
nans, ac demum cicatricem inducens.

[a] Gal. lib. de tumor. c. 5.
[b] Gal. lib. 14. meth. c. 1.
[c] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[d] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[e] Gal. lib. 14. meth. c. 11.
[f] Gal. lib. 14. meth. c. 13.
[g] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[h] Gal. ibid.
[i] Paul. lib. 4. c. 34.
[k] Gal. l. 6. ca- tagen. c. 16.
[l] In hoc eo- dem capite
[m] Paulus lib. 4. c. 34.
[n] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[o] In c. ante- cedenti.
[p] Paul. lib. 6. c. 36.
[q] Paul. ibid.
[r] Paul. ibid. c. 35.

De ſuppuratione, ſeu abſceſſu continente pus. Cap. XII.

RESTAT ex abſceſſibus, ille qui fit à pure, ante [s] enim oſtenſum eſt abſcedere partes, quę ſe con-
tingebant, non ſolũ interiecta ſubſtantia ſolida, aut humore cõcreto, ſed pure [t] etiam, ꝗ diſten-
dendo & rodendo ſinuat, & ſibi ſpacium facit, vnde neceſſẽ eſt plures [u] morbi ſimul concurrant, vt
magnitudo præter naturam aucta ob tumorem, ſolutio quædã vnitatis, quod erodantur partes ali-
quæ & violenter diſtendantur: diſiunctio earum partiũ quæ prius ſe contingebant, & ob abſceſſum
non retinent amplius naturalem ſitum, immoderata temperatio calida quam pus affert, præſertim
dum

[s] In c. antec.
[t] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[u] Supra in c. anteced.

Digitized by Google

dum [a] conficitur quanquam aliquid immoderati caloris etiam remanet, poſtquam factum eſt. Horum omnium morborum proxima cauſa eſt pus, quod in abſceſſu ſubeſt: antecedunt & effectrix, calor videlicet medius [b] inter eum qui naturalis eſt, & eum qui omnino contra naturam, & materia, hoc eſt humor qui vertitur in pus: non eſt autem æque quis idoneus qui ſuppuret, ſed maxime qui calidus eſt & humidus, veluti ſanguis, hic enim facile concipit calorem præter naturam, & materiam habet non valde aquoſam vt ſerum, nō valde terream vt humor melancholicus, ſed quæ facile in pus degeneret. Pituita quæ frigidior eſt, vix concipere poteſt tantum caloris, vt in pus vertatur, niſi admixta ſit cum ſanguine, aliquādo tamen ſola diuturnitate temporis veluti in ſcirrho vertitur in pus: flaua bilis magis exuritur ob nimium calorem, quam ſuppuret, neque enim ſuppurare ſolet eryſipelas, niſi ſit inflammationis particeps, hoc eſt niſi fiat à flaua bile, cui ſimul aliquid ſanguinis ſit admixtum. Atra bilis quæ iam vſta eſt, non ſuppurat, niſi cum alio humore miſceatur: debet igitur materia vt ſuppuret eſſe humida, & calorem facile contrahere. Verſatur autem in affecto loco, quod vel ibi paulatim collecta ſit vel aliunde [c] influxerit ob cauſas, quas ſupra enarrauimus cum ageremus communiter de tumoribus, quos efficit humor, & proprie de inflammatione. [d] Symptomata quæ ſuppurationem cum fit ſequuntur, ſunt pulſus moleſtus, dolor, [e] & febris; eadem cum factum eſt, non ſtatim recedunt, ſed leuiora ſunt; accidit offenſa motus voluntarii in illis partibus in quibus eſt abſceſſus. Tria hæc præter naturam quæ in ſuppuratione attenduntur, morbi, cauſæ, & ſymptomata, videndum eſt quo pacto agnoſcantur in ægrotante. Et primo quidem ſymptomata ſenſui patent, ſub quem cadit ex morbis magnitudo aucta, immoderatio temperationis calida: ſolutio autem vnitatis & diſiunctio partium quæ ante iungebantur, colligitur partim ex cauſa continente, vt ex pure ſubſtante, quod eam diſiunctionem monſtrat, partim ex effectis, vt ex dolore qui ſolui vnitatem denunciat. Pus quod eſt cauſa proxima ſenſum latet, ſed intelligitur ex cauſis, vt ex effectrice, quam diximus eſſe calorem, qui maior [f] eſt quam naturæ conueniat, & materia cuiuſmodi potiſſimum eſt ſanguis, quo fit vt inter tumores inflammatio maxime ſuppuret. Eodem ſpectant quæ proſunt aut obſunt, nam vbi materia ſuppuret, proſunt [g] calida & humida, obſunt frigida & ſicca; maxime autem ex effectis coniicitur pus, nam cum fit, augetur [h] pulſus moleſtus, dolor, & febris, aut ſuperueniunt ſi prius non aderant. Scribit Ariſtoteles [i] in libro de reſpiratione, cum ſanguis in tumoribus præter naturam mutatur, ſentiri pulſum cum dolore, donec concoctus vertatur in pus, quem affectum eſſe ait ſimilem feruori: eadem vbi iam factum eſt, ſentiuntur remiſſa, ſicut & tumor imminutus apparet: adde quod preſſum pus circumfluit, & quod non premitur attollit, adeo quod locus conſpicitur ſubpallidus, & mollior [k] tangitur, præſertim ea parte qua maxime pus continetur, ſed tactu opus eſt exercitato, qui naturalem mollitudinem diſtinguat ab ea quam pus affert: nonnullæ partes naturaliter molles ſunt, & cedunt, veluti auriculæ, ſed alius eſt cedendi modus in iis, alius in ſuppuratione ſit, quando autem pus ſubſit, neque ex mollitudine aut cedendi modo deprehendi poſſit, cauſatur [l] Hippocrates, vel eius craſſitudinem, vel altiorem locum in quo continetur, vnde cum premitur, non videtur circumfluere. Ex futuris, euentus aut ſalubris, aut pernicioſus expectari debet: expectabitur ſalus, vbi [m] natura videatur ſuperare morbum, quod eueniet cum & per ſe valida erit, & materia pauca, mitis, calida, ita vt ſuppuratio in exteriorem [n] partem feratur, & acuatur neque reſtet aliquid materiæ ſubcrudæ. Timebitur interitus, ſi natura ſuperetur, [o] quod & per ſe imbecillior ſit, & materia multa & praua, quæ introferatur, nec tota æqualiter vertatur in pus, ſed adhuc obnitatur aliqua eius pars, & ſubcruda. Sed vbi ſuppuratio aperta eſt, ſi pus quod effluit album ſit, [p] æquale, ac ſine fœtore, ſuperari morbum à natura ſignificat: contra ſi ſanies exeat liuida, cruenta, inæqualis, fœtida, ſuperari naturam à morbo. Tempus quo expectari euentus debet, longum iudicabis, ſi parum ſuperari morbum à natura, vel naturam à morbo videas; ſed breue, [q] ſi multum morbi vires ſuperentur à viribus naturæ, aut multum eaſdem ſuperent. Via ſalutis eſt, quod bene conficiatur pus, deinde vel digeratur, vel euidenter extrahatur, & curetur ſinus. Via interitus eſt, quod putredo magna viſceribus impertiatur, & vires conuellat. Ratio curandi, alia requiritur cum pus fit, alia cum iam factum eſt. Cum fit, neque prohibere licuit, idoneo victu adhibito, & exinanito vniuerſo corpore, ne tumor poſt repellentia, poſt detinantia, poſt digerentia ſuppuraret, lenire ſymptomata oportet, quæ neceſſario augentur, & dare operam, vt quod abſceſſurum eſt, cito abſcedat, nam ſic celerius ſequetur ſalus. Succurrere igitur febri oportet per idonea remedia, dolor & pulſus moleſtus poſtulant relaxantia, quæ vbi moderate calida ſint & [r] humida, conferunt ad pus celeriter maturandum, quod neceſſarium eſſe diximus, vt cito ſanitas ſequatur; quanquam non habent vim obſtruendi ea quæ relaxant, quam ad pus [s] mouendum neceſſariam eſſe demonſtrabimus, conferunt tamen quatenus calorem noſtrum augent: commode igitur & ad relaxandum, & ad pus celeriter mouendum per fundemus abſceſſum aqua calida, aut oleo calido, aut vtroq; ſimul, [t] quod hydrelęon appellant. Sed vt quod abſceſſurum eſt, cito abſcedat, in abſceſſu adhibenda ſunt quæ pus mouent: qualia autem eſſe hæc debeant, intelligemus ſi ſtatuamus ſuppurationem eſſe ſpeciem [u] coctionis, hanc vero effici à calore naturali, qui pus quoque conficit, quanquam non eſt ex toto moderatus, ſed paulo maior ob retentos calidos vapores, qui excitantur dum aliquo pacto bullit materia, & conuertitur in pus. Calor cum ex toto naturalis eſt [x] concoquit alimentum, & ſimile reddit; cum ex toto præter naturam, id putrefacit; ſed cum medius quodammodo inter vtrunque eſt, partim [y] naturalis, partim auctus retentis vaporibus calidis propter obſtructionem pus conficit ex materia, quæ neque ad alendum apta eſt, neque prorſus ad putredinem. Ergo vbi opus eſt materiam, quæ abſceſſum facit, vertere in pus, augere calorem naturalem oportet, vt celerius perficiatur: augenda autem non qualitas eſt, ſed ſubſtantia, [z] quam neceſſe eſt moderate calidam & humidam eſſe ſimilem naturæ noſtræ, quæ talis eſt, & ſimul copioſam, vt egregiam concoquendi & pus conficiendi facultatem habeat, ſi augeretur qualitas caloris, pro pure fieret ſanies, & pro coctione,

[a] Hipp. lib. 2. aph. 47.
[b] Galen. 1 progn. com. vltim. & 5. ſimpl. c. 6.
[c] Gal. lib. 14. meth. c. 12.
[d] Supra c. 1. huius libri.
[e] Hipp. lib. 2. aph. 47 & Gal. in com.
[f] Gal. 5. ſimplic. c. 6.
[g] Gal. ibid.
[h] Hip 2. aph. 47.
[i] Ariſt. li. de reſpir. c. 8.
[k] Gal. 2. ad Glauc. c. 7.
[l] Hip. 6 aph. 41.
[m] Gal. lib. 4. de praſ. pulſ. c. 11.
[n] Hippocr. & Gal. 1. progn. 40.
[o] Gal. ibid.
[p] Hippocr. 2 progn. vlt.
[q] Gal. l. 4. de praſ. pul. c. 11.
[r] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 6.
[s] Gal. 5 ſimplic. c. 9.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. 5. ſimplic. c. 6 & 9. & 1 progn. com. vlt.
[x] Gal 1 prog. com. vlt.
[y] Gal. ibi & lib. 5. ſimpl. c. 6.
[z] Gal 5 ſimplic. c 6 & 9.

[a] Hip.5.aph. 22. ſequeretur putredo. Hippocrates,[a] cum à calido pus fieri in vlceribus tradidit, moderatũ intellexit
qui maior eſt, & putrefacit, vt diximus, & digerit magis humorem, q̃ in pus vertat: debent igitur quę
[b] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 6. & 9. ad pus mouendum accommodantur, vt augeant ſubſtantiam caloris noſtri, eſſe moderate calida[b] &
humida, ſiue calorẽ tangentibus præſeferant, vt catulus, vel puerulus ſuperimpoſitus, vel manus ad-
mota, ſiue eundem concipiant cum nos contingunt, veluti medicamenta, quæ alio nomine etiam
[c] Hip. 2. 6. epid. 21. poſſunt ſubſtantiã noſtri caloris augere, ſpiritum videlicet exhalantem retinendo. Docuit[c] Hippo-
crates quæ concoqui oportet, occludenda eſſe, quæ digerere aperienda. Occluduntur aũt parua fo-
ramina ab his, quæ vel adſtringunt, vel obſtruunt, ſed quę adſtringunt cũ frigida ſint & ſicca, coctio-
[d] Gal. lib. 4. de tuen. Val. c. 4. ni aduerſantur, ad occludendum pertinet quies quã amant q̃ concoqui aut in pus[d] verti debẽt, nam
motus euocat ſpiritus, & foramina aperit calefaciendo: præſtat igitur vti iis quæ obſtruunt, & æe-
[e] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 9. ligere quę moderate calida & humida ſint, vocantur aũt quæ cutem obſtruunt à græcis[e] ἐμπλαστικὰ,
quorum ſubſtantia facile inhæreſcit, & obturat, citra omnẽ detergendi facultatẽ; talia igitur eſſe de-
bent, quæ pus mouent: ſcire tamen licet aliena eſſe, & cũ calor partis imbecillus eſt, (periculum.n.
eſt ne occluſus ſtranguletur) & cum materia valde praua, quę partẽ affectam corrumperet, ſi ꝓhibe-
[f] Ariſt. li. de reſp. c. 8. retur perſpiratus. In tuberculis inquit[f] Ariſtoteles in eodem libro de reſpiratione, celerius putreſcit
humor cum nõ expirat: tunc igitur potius ſecando vel vrendo extrahenda materia eſt, q̃ occludẽda.
Vbi aũt conficere pus expediat, vtendum eſt medicamẽtis moderate calidis & humidis, atq; empla-
ſticis: expedit autẽ talia adhibere non ſolum in abſceſſibus & tumoribus præter naturam, qui digeri
nõ poſſunt, ſed etiã cum caro colliſa eſt, quæ neceſſe eſt in pus vertatur & tabeſcat, nam cum reſtitui
amplius non poteſt, vertitur in pus à calore noſtro, multo magis cum eius ſubſtantia ab æque calidis
& humidis atq; emplaſticis augetur: vbi autem humor quem vertere in pus oportet calidior fuerit,
periculum eſt, ne calore à medicamẽtis aucto fiat gangræna, & corrumpatur affecta pars; Quamob-
rem expedit tunc pus mouentibus aliquid adiicere ꝙ refrigerandi vim habeat, vt oleum roſeum, aut
[g] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 9. ſemen pſyllii, aut violatum folia: contra ſi humor[g] frigidior ſit, nõ cedet moderate calidis & humi-
dis, ſed vt conuertatur in pus, neceſſe eſt vti calidioribus, vt his quæ ad primũ gradum caloris, vel et-
iam ad initium ſecundi perueniunt, qualia ſunt ea quę emolliunt, vt reſina terebinthina, picea, bdel-
lium, galbanum, ammoniacum, diachylon: requiruntur autem calidiora & acriora medicamenta ad
[h] Gal. ibid. pus[h] mouendum, vbi tumor frigidior eſt, & corpus durius, vt penetrare eorum facultas poſſit, &
vincere frigus humoris in pus vertendi, nam hæc in corporib. frigidioribus ac durioribus ad pus mo-
uendum accommodantur, in his vero quæ moderate calida & humida ſunt, ſatis erit ad pus mouen-
dum admouere medicamenta ſimilia moderate calida & humida, & ſimul etiam emplaſtica. Huiuſ-
[i] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 2. modi in primis eſt cataplaſma ex farina[i] triticea, quæ in aqua decocta ſit, aut id quod habet interiorẽ
[k] Gal. lib. 5. ſimpl. c. 9. partem panis[k] ſiliginei ex oleo & aqua decoctam: exterior panis pars & farina hordei ſiccior eſt, &
minus glutinoſa, neq; ita accõmodatur corporibus mollioribus, niſi bulliat in aqua, in qua decoctæ
fuerint radices althææ, farina autẽ farris æque glutinoſa eſt ac triticea, ſed magis ſicca, quamobrem
[l] Gal. ibid. aptior eſt corporibus durioribus: mollioribus etiã aptatur adeps[l] ſuilla vel gallinacea, præterea te-
[m] Galen. l. 2. ſimplic. c. de pinguedine. trapharmacum, quod fit ex cera, reſina, pice, adipe;[m] cera per ſe minus calida eſt quã conueniat, re-
ſina & pix calidior, adeps moderate calida, ex omnibus autem ſimul temperatis fit idoneum medi-
camentum: ad corpora minus mollia aptatur cataplaſma, quod fit ex farina tritici, & hordei ac ſemi-
nis lini decocta in mulſa, aut in aqua in qua bullierit fœnugræcum. Si corpora duriora ſint, ad pus
mouendũ diximus opus eſſe medicamentis calidioribus ſiccioribus, atq; acrioribus: accipitur ergo
pro triticea farina, hordei vel farris, pro ſiligineo, panis ex tritico cui nihil ſit ademptum bene coctus
& ſalitus, accipitur & triticum ipſum manducatum, & cum ſaliua mixtum, pro adipe gallinacea, vel
[n] Gal. 5. ſimplic. c. 9. ſuilla, accipitur[n] anſerina, vel bubula, aut caprina, magisq; ex ſylueſtribus, q̃ ex domeſticis belluis, tũ
pro tetrapharmaco pix & reſina ex oleo anethino liquata. Maxime autem vtile eſt cataplaſma ex fari-
na hordei, vel pane ex tritico cui nihil ſit ademptum, quę decocta ſint ex aqua, in qua bullierint ficus
[o] Gal. 2. ad Glauc. c. 7. [o] aridæ quam pinguiſſimæ, hæ ſiquidem cum tenuitate partis calefaciunt primo gradu, vel initio ſe-
cundi, vnde concoquunt, detergunt, ac digerunt, & valent ad crudiora tubercula maturanda. Quo
ſpectat etiam medicamẽtum, quod componitur ex radicum althææ, liliorum vtriuſq; ℥iij. fermenti
℥ij. farinæ ſeminis lini ℥j. reſinæ terebinthinæ ℥ß. croci ʒij. olei chamæmelini, adipis gallinaceæ v-
triuſque quantum ſufficit, quæ teri poſſunt diligenter terantur, & miſceantur cum pinguibus.

Cum pus maturum eſt, non ſanatur abſceſſus niſi educatur, ponitur enim in tumoribus, quos
curari diximus detracto humore, à quo proficiſcũtur: educetur autem pus vel obſcure per digeren-
tia, vel euidenter aperto loco. Præſtat autem vbi fieri poſſit, pus digerere, nam ſi in vapores conuer-
ſum diſcutiatur, abſoluta curatio erit, neque aliquid vltra oportebit adiicere, contra ſi effundatur
manifeſte aperto loco, reſtabit cauum vlcus curandum: ſatius ergo eſt cum pus ſe oſtendit, vbi li-
ceat, digerentibus vti, quam ſtatim locum aperire, licet autem vbi rubor & dolor ceſſauerit, & pa-
rum aut nihil reſtet inflammationis, quam periculum ſit ne ſub digerentibus, quæ acria ſunt, irrite-
mus; præterea vbi materia pauca ſit & prope cutem: nam vbi relinquatur adhuc inflammatio, &
materia multa, vel craſſa ſit, ac ſub altioribus partibus reſideat, aperire locum oportet. Vtemur ad
[p] Gal. 2. ad Glauc. c. 7. digerendum ficis[p] ſiccis, pane ex furfure, farina hordei, quæ vt pus mouent in corporibus duriori-
bus, ita in mollioribus digerendi facultatem habent. Validius digerit medicamentum, quod acci-
[q] Gal. lib. 6. catagen. c. 14. pit,[q] reſinæ terebinthinæ, picis aridæ, adipis vitulinæ, nitri rubri, baccarum lauri ſingulorum ʒ
xxv. viſci quercini ʒxij. ß. lixiuii & olei vtriuſque ſextarium: Efficaciſſimum eſt, quod componitur
ex mucco cochleæ, adiecto thure, aloe, ac myrrha. Quod ſi ob altitudinem loci, vel puris copiam,
aut craſſitudinem, deſperes poſſe proficere digerentia, vel timeas ne pus acriua ſit, quod diuturnita-
te tẽporis erodat & putreſaciat partes in quibus continetur, neceſſe eſt euidenter effundatur aper-
to loco: aperitur interdum per ſe vbi acrius & prope ſuperficiẽ ſit pus, abrumpitur enim cutis, quod
vbi non

vbi non accidat; aperiendos eſt vel medicamentis, vel chirurgia; medicamenta quæ ad hoc conferunt, vel extrahunt pus ad partes externas, vel erodunt, vel adurunt, extrahit propolis, pix, ſulphur, radix bryoniæ,[a] cucumeris agreſtis, narciſſi, ariſtolochiæ, arundinis, componuntur etiã plura ſimul ad extrahendum, plurimũ valet id quod accipit[b] ammoniaci ℥ vj. ceræ, reſinæ terebinthinæ vtriuſq; ℥ iiij. ſulphuris, nitri vtriuſq; ℥ iij. vtiliter quoq; additur mel prædictis radicibus, vel ſuperimponitur theriacæ: pus per hæc elicitur prope cutem quam ſtatim abrumpit, ita vt locus aperiatur: ſed aperitur etiam erodentibus ac valde acribus, vt ſuperimpoſito allio, aut fermento cum cantharide. Aperitur & multo celerius ſi dentur adurẽtia, vt calx cum ſapone nigro, aut chalcitis, aut oleum quod ex attramento ſutorio elicitur. Verum expeditiſſima chirurgia eſt, ſiue ſecetur locus ſcalpello, ſiue candente ferramento aduratur; vtimur hoc cũ materia aut praua eſt aut frigida, & cum timemus ne venæ aut arteriæ ſecentur, quæ ſanguine effuſo hominẽ conficiant: alioquin vtimur ſcalpello ſed quocunq; modo aperiatur locus, non prius aperiri debet, q̃ pus totum bene confectũ fuerit, neq; .n. expedit, cum aliqua pars adhuc cruda eſt, abſceſſum aperire, ne vapor & pus à quo calor fouebatur, exeat: nam eum manent intus augendo calorẽ, plurimum conferunt ad reliquum humorẽ, qui adhuc ſubcrudus eſt, in pus vertendum, neq; detractio partis conducit, vt in digerendo ſcirrho emollito, aut in purgando humore parato ad reliquum parandũ ac detrahendum. Præſtat ergo tunc locum aperire, cum totum pus confectum eſt, niſi ſi prope anum ſit abſceſſus, timet enim[c] Hippocrates ne pus q̃ ſub ſtat, rodendo ſinuet, & fiſtulam faciat, quamobrẽ præcipit vt tubercula, quæ prope anum ſunt, adhuc ſubcruda ſecentur: id quod obſeruandum etiã eſt prope articulos, ne nerui aut ligamenta erodantur à pure, & in digitis ne os corrumpatur, in aliis expectare maturitatem oportet, quę cutem extenuet, eique pus iungat, quo propius reperiatur. Caue tamen ne in alterum malum incidas, ne ſcilicet nimis diu retento pure extenuetur cutis, & fiat veluti pannus attritus, ita vt poſtea cũ ſubiectis partibus non facile agglutinetur. Aperiri itaq; abſceſſus debet, cũ maxime maturus eſt, ea antẽ parte aperiendus eſt, qua maxime attollitur, & cutis tenuiſſima[d] eſt, & locus ſentitur mollior: Vbi ſcalpello vtamur, vnica ſectio ſufficit, niſi valde magnus ſit abſceſſus, nã tunc plures etiã opportunæ ſunt: ſed ſiue vna, ſiue plures fiant, debet plaga deorſum ſpectare, vt educi pus poſſit: ducatur autem ſcalpellus in longitudinẽ fibrarum cutis, & ſubiectorum muſculorum. Sectio in inguine tranſuerſa fit, vt cum femur curuatur,[e] claudatur plaga & non hiet, venæ & arteriæ inſignes, ac nerui, ſcalpello minime attingantur; vbi cutis reſtare nimis laxa videatur, excidi debet in ſpeciem myrthei[f] folii, vt ſic agglutinetur, & locum adſtringat, vt naturaliter ſolet. Aperto abſceſſu effundendum pus eſt, non tamen totum ſimul, vbi multum ſit, hoc enim vetat[g] Hippocrates ne ſequatur animæ defectio, quę ſi forte ſuperueniat, ſtatim ſuccurrendum eſt odoribus, vini potione, aut perfundendo faciem aqua frigida. Si plures aut grandiores venæ vel arteriæ nimis ſanguinem fundant, claudendę ſunt emplaſticis medicamentis, vel cruſtã inducẽtibus, fere ſufficit album oui ſtuppa vel linamento exceptum, quod non ſolum ſuper imponitur, ſed etiam intro demittitur: ſi dolor grauiter hominem affligat, ſuperdanda lintea ſunt oleo roſeo, aut vino nigro auſtero madentia, & frequẽter eodem madefacienda. Si partes quæ iuxta ſunt, adhuc inflammatæ videantur, ſuperdandum eſt emplaſtrum diachalciteos ex vino, vel oleo roſeo dilutum, aut cataplaſma ex lente decocta, cui paululũ croci ſit adiectum: concoquitur enim & digeritur ſub his materia inflammationem faciens, neque vltra recipi permittitur. Si quid reſtet durũ, ſuperimpoſito tetrapharmaco, vel alio medicamento idoneo molliendum eſt, quibus malis vbi occurſum eſt; euellere oportet quicquid reſtat puris, non tamen violenter exprimi locus debet, ne durior reddatur. Tunc autem pro abſceſſu reſtat ſinus, quem græci nominant κόλπον, hic primo[h] detergendus eſt, deinde implendus, & cicatrix inducenda. Quicquid horum fieri debeat, abſtinendum eſt à medicamentis pinguibus, & olei vim habentibus, ſiccare enim oportet. Detergetur ſinus ſi abluatur mulſa, aut[i] mulſo, vel vino cum aqua marina, aut cui ſal adiectus fuerit, detergitur etiam ſi adhibeatur reſina terebinthina, & farina hordei cum melle: aut ſquama æris ſimiliter[k] cum vino & melle, detergit enim atq; educit ſi quid ſupereſt puris. Cum ſinus iam purus eſt, impleri debet carne, quod eſt opus[l] naturæ, medicus enim tunc eſt efficiendi ſocius, quatenus remouet impedimentum, ſiccat humorem, & detergit ſordem aſſidue ſuperantem, id quod efficit per medicamenta modice detergentia ac ſiccantia ſine morſu: idoneum medicamentum eſt[m] manna, thus, myrrha, aloe, puluis ex radice iridis aut ariſtolochiæ: commodum etiam medicamentum eſt, quod componitur ex fermento & oſtreis vſtis, atq; ablutis: vbi caro quæ iam procreata eſt, fere ſanam cutem æquet, priuſquam excedat, inducere cicatricem oportet, quo ſpectat medicamentum ex cadmia, tum puluis ex galla, vel malicorio. Sed dum caro gignitur, ne multa procreanda ſit, vinculo adſtringendus ſinus eſt prius ſuperimpoſito medicamento glutinante, vt emplaſtro, quod dicitur enæma barbarum. Incipiat faſcia à fundo ſinus, vbi arctetur, vt quæ ſublimia ſunt ſedem cõtingant, quemadmodum[n] Hippocrates præcepit, tum ducenda eſt vſque ad os ſinus ſubinde laxior, ita vt ibi finiatur: ori autem ſuperdatur linteum medicamento illitum, quod debet perforatum eſſe, vt exeat ſanies, quæ altero linteo aut ſpongia ſuperimpoſita excipiatur. Debet etiam os ſinus ſemper deorſum ſpectare, ne ſanies retineatur, ſiquãdo autem ſurſum ſpectet, aut ita collocandũ membrum eſt, vt in inferiorem partem vergat, aut demiſſo ſpecillo qua peruenit, ſcalpello aperiendus eſt fundus, vt quicquid ſuperat humoris effundatur, & os ſupernum claudendum. Quod ſi pus diutius retentum priuſquam aperiatur abſceſſus cutem nimis extenuauerit, & à ſubiecta carne ſeparatam, veluti attritum pannum reddiderit, victu idoneo, & totius corporis purgatione prohibebimus, ne ſinus noxium humorem accipiat, deinde paulatim medicamentis ſiccantibus ac modice detergentibus cutem cum ſubiecta carne agglutinabimus, compellemus enim in ſinum per veſicã bubulam vel ſuillam, cui fiſtula alligata ſit, emplaſtrum ex charta combuſta, aut quod dicitur Iſis, oleo roſeo liquatum, aut aloem, thus, myrrham cum melle, aut puluerem ex centaurio, ſymphyto, radice iridis,

a Gal. l. 2. ad Glauc. c. 7.
b Gal. 6. cata gen.
c Hipp. lib. de fiſtulis ab initio.
d Gal. lib. 14. meth. c. 5.
e Gal. ibid.
f Gal. ibid.
g Hip. li. 1. aphor. 27.
h Gal. lib. de tumor. c. 4.
i Gal. 2. ad Glauc. c. 8.
k Gal. ibid.
l Gal. 3. method. c. 3.
m Galen. 13. meth. c. 5.
n Hip. lib. 2. de officina & text. 25. ad 28. & Gal. in com.

farina et ui ſimiliter cum melle, neque nimis locum comprimemus, ſed paulatim ſubcreſcente carne ſinemus agglutinari. Sed ſinus magis ad vlcera refertur quam ad tumores præter naturã, de quibus nunc agimus. Quæcunque autem ad grandiores illos pertinent, qui ab humoribus oriuntur, ſatis explicaſſe mihi videor, reſtant minuti, quos proximo libro proſequemur.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ,

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM.

Liber Sextus.

QVI EST DE TVMORIBVS MINVTIS.

Cur tractentur tumores minuti & quales ſint. Cap. I.

NVLLVM malum in corpore noſtro adeo paruum eſt, vt negligi à medicis debeat, tum quia quæ paruitatem præſeferunt, interdum ſunt periculoſa, tum quia etiam quæ periculo vacant, vbi cõtra naturam ſunt, & aliquo pacto moleſta nihilominus auferenda ſunt. Quod ſignificatum fuit ab Hippocrate[a] cum ſcripſit, nihil negligendum eſſe, nihil temere agendum, quamobrẽ præter tumores grandiores ſuperiori libro enarratos, tractare quoq; minutos oportet, ad quos nunc aggredimur. Commune autem eſt omnium vt fiant ab eadem cauſa, à qua oriri grandiores monſtrauimus, neq; ita accuratam remediorum diligentiam aut exquiſitam totius corporis rationem poſtulent vt grandiores. Numerantur in minutis[b] tubercula, verrucæ, puſtulæ, ſcabies, impetigines quibus ſubiiciamus prurigines porrigenes, pediculos, defectiones pilorum, ecchymomata, vitiligines, quorũ fere ſingulis plures ſpecies ſubiiciuntur: agemus de vnaquaq; ſigillatim, ſi prius in memoriam reuocauerimus, quod ſupra oſtenſum fuit, quædam ſcilicet ex propoſitis vitiis non videri habenda in tumoribus, cum cutem non attollant veluti porrigo, prurigo, vitiligo, pilorum defectio, & chymoma, cumq; nonnulla etiam ſint paruæ beſtiolæ veluti pediculi: omnia tamen eatenus ad tumores referri, quatenus ab eadem materia excitantur, & eandem curationem deſiderant, quam in tumoribus poſuimus. Ordiemur ergo à tuberculis, deinde pergemus ad puſtulas, & magis minutos tumores, ac cætera vitia, quæ diximus referri ad tumores.

[a] Hip. 2. 6 epid. ſex. 25.

[b] Supra l. 28. cap. vlt.

De tuberculis. Cap. II.

TVBERCVLA tumores ſunt maiores quã puſtulæ, quas paulo poſt proſequemur, minores quã inflammationes, & cæteri grãdiores tumores, de quibus ſuperiori libro egimus. Si quis magnitudinis terminũ certum ſtatuat, incidet in ſoritem captioſiſſimum genus interrogationis: quę tamẽ communiter tubercula à latinis vocantur, dimidii oui magnitudinem vix explent. Dicuntur eadem à græcis[c] φύματα & ἐκφύματα ἀπὸ τοῦ ἐκφύειν, quod aſſurgant in cute, magis autem proprie quæ ſuppurant, & in abſceſſum vertuntur, dicuntur φύματα non ſolum à græcis, ſed etiam à latinis, qui proprie furunculum appellant tuberculum illud acutum, quod cum inflammatione & dolore eſt, maxime vbi iam in pus vertit, atq; vbi adapertũ eſt, ſuper apparet pars carnis in pus verſa, pars corrupta, ſubalbida, ſubrubra, quam quidam ventriculum furunculi nominant. Id autem quod rotundius & planius eſt, furunculo ſimile, & cuius caro tota corrupta in pus vertitur, proprie nominant phyma. Inuenerunt etiam tubercula tam apud græcos quam apud latinos propria quædã nomina, non totum genus ſed certas ſpecies ſignificantia. φύγεθλον,[d] vocatur à græcis tuberculum non altum, ſed latũ, in quo quoddam ſimile puſtulæ eſt, tum dolor & diſtentio vehemẽs maior q̃ pro magnitudine tumoris, interdum etiam febricula, tardeq; matureſcit: hoc latini panem ad ſimilitudinẽ figurę vocant. Illa vero minima tubercula, quæ à craſſo humore dura fiunt in facie, latine appellantur vari, græce[e] ἴονθοι quod ſi cum humore craſſo tenuis ſanies admixta ſit, ita vt celeriter exulceret, vocatur græce σύκωσις,[f] latine ficus. Ea vero quæ diximus appellari ἴονθοι ſi non fiant in facie, ſed in alia parte corporis, nominantur à græcis[g] δοθιῆνες. Ea rurſus quæ magnitudine, figura, colore, repreſentant fructus terebinthi, appellantur[h] τέρμινθοι, quæ hyeme in digitis manuum & pedum ſub frigore fieri ſolent, dicuntur χίμεθλα,[i] huiuſmodi ſunt vocabula, quæ ad varias tuberculorum ſpecies ſignificandas vſurpantur, ſæpe autem confunduntur. Species tuberculorum totidem ſunt, quot grandiorum tumorum, reſpondent enim vel inflammationi & abſceſſui vt phyma & furunculus, vel eryſipelati, carbunculo, œdemati, ſcirrho, aut alteri eorum quos ſiue exquiſitos ſiue ſpurios expoſuimus. Differentiæ multæ attendi poſſunt, in tuberculis, ſed illæ potiſſimum obſeruantur, quod vel miniora ſint vel praua, tũ quod vel acuta, & magis pruriunt, vel lata & minus prurigine tentãtur. Cauſa proxima & conti-

[c] Galen. 2. meth. c. 2. & 1 6. ep. com. 13.

[d] Gal. 2. ad Glauc. c. 1.

[e] Galen. 2. meth. c. 2.

[f] Gal. ibid.

[g] Gal. in introductorio c. 16.

[h] Gal. ibid.

[i] Gal. ibid.

& continens humor eſt varius, [a] pro varia tuberculi ſpecie vt ſanguis, pituita, flaua vel atrabilis, melancholicus habitur, vel aquoſus, tum purus aut (quod plerunq; accidit) mixtus; idē ſi mitior eſt, mitiora tubercula excitat, ſi magis prauus deteriora, tū ſi craſſus lata, ſi calidus & tenuis acuta & valde prurientia. Cauſæ quæ huic antecedunt, illę ſunt per quas materia vel paulatim colligitur in cute alicuius partis, vt imbecillitas expultricis vel concoctricis facultatis, craſſitudo alimenti, & foraminum anguſtia, vel contrahitur in corpore vt multitudo, & prauitas ciborum ac potionum, vel contracta fertur ad cutem ſiue tranſmiſſa à partibus internis, ob copiam vel qualitatem vitioſam, ſiue attracta à cute aut dolente aut calefacta, quemadmodum verno tempore, & his qui exercentur attrahi ſolet vbi non purgentur. Patent tuberculorum tam ſpecies quam differentiæ ſenſui, tactu enim & aſpectu iudicantur vna cum magnitudine præter naturam aucta, etiam effecta vt mollitudo, durities, diſtentio, laxitas, calor, quæ vt grandiores tumores ita etiam tubercula conſequuntur, & iam ſpeciatim paulo ſupra relata ſunt, cum tuberculorum nomina explicaremus. Ex futuris, euentus tanto ſalubrior expectari debet in tuberculis quam in grandioribus tumoribus, quanto minora ſunt, vbi tamen multa ſint, & valde praua, verendum eſt ne hominem conficiant: Illa magis ſalutem pollicentur, quæ in exteriorem partem atque inferiorem vergunt; mollia vndique ſunt acuta ſimpliciter: cōtraria deteriora cenſentur ab Hippoc. [b] Tempus euentus ſi materia tenuis ſit, breuis erit; ſi craſſa, longius. Via ſalutis eſt, quod materia vel digeratur, vel ſuppuret, & effundatur, raro enim euenit vt vtiliter retro commeet. Via interitus eſt cum reuertitur ad partes internas, aut cum adeo corrumpitur, vt viſceribus putredinem impertiat.

Curatio ſpectare primum debet, ne augeatur aut numerus aut magnitudo tuberculorum, deinde vt remoueantur quæ iam facta ſunt; ne augeantur fiet ſi idoneo victu demus operam, ne vltra contrahantur in corpore humores ſuperantes, aut purgando vel ſanguinem mittendo non ſinamus eos, qui iam contracti ſunt, ferri amplius ad cutem; nam ſi redundet ſanguis, venam ſecabimus, ſi alius humor, purgatione vtemur, neq; periculum erit, ne humor qui ex venis exit, in eaſdem reuertatur, cum catharticum ſumitur, quippe cū iam hæreat cuti. At non perpetuo neceſſaria eſt aut ſanguinis miſſio aut purgatio, nam vbi natura partium internarum id totū quod redundabat ad cutem tranſmiſit, non opus eſt amplius hoc aut illo præſidio; id quod præclare Hippocrates [c] monuit, cum iuſſit vt vbi tubercula eſſent, deiectionem inſpiceremus, ac ſi biliosa eſſet corpus purgaremus, ſi ſimilis ſanis, vt omiſſa purgatione, ipſum alere mus, quod præceptū tenebimus, neq; ad purgationem veniemus, cum tubercula curamus, niſi deiectio purgatione opus eſſe denunciet, neque ſanguinem mittemus, niſi ſigna plenitudinis ſe oſtendant. Sed pergamus ad tubercula quæ iam facta ſunt; tolluntur hæc perinde ac grandiores tumores detracta materia, & cauſa continente: detrahitur autem cum retro cōmeat, vel extrahitur ex loco vbi eſt. Cogitur retro cōmeare [d] cum vel repellitur, vel deriuatur, neutrū videtur tuberculis cōuenire, cum & materia fere craſſior [e] ſit, & non facile reuerti poſſit ad partes vnde venit, neq; expediat etiam, cū periculum [f] ſit, ne à cute quæ viliſſima pars eſt intro compellatur ad viſcera, eaq; grauiſſime offendat, quamobrem ſatius eſt ipſam extrahere; principio tamen cum nondū valde inhæſit, neq; praua eſt, cumq; non ſuccedunt tubercula morbis partium internarum, licet vti leuiter repellentib. vt cerato liquido, aut ſucco herbæ alicuius frigidæ: ſed pręſtat (vt diximus) ipſam extrahere. Extrahitur autē [g] vel obſcure per digerentia, vel cū aperto loco manifeſte effunditur. Vbi neq; valde craſſa ſit, neq; ſupputet, ſatis proficiunt digerētia medicamenta, ſed priuſquam adhibeantur ſi tuberculum durius fuerit, debet vnguibus linteo aut pumice exaſperari, vt illa penetrare poſſint, cōmode autem digerit oleum anethinum, irinum, laureum, chamęmelinū, coſtinum, cataplaſma item quod fit ex farina erui, fabę, lupini, aut ciceris, cū oxymelle. Vbi videmus digeri materiam non poſſe, vertēda in pus eſt; perfundemus ergo oleum calidum, [h] aut aquam calidam, aut vtrunq; ſimul imponemus, & cataplaſma ex farina triticea decocta [i] ex aqua & oleo, adhibebimus & tetrapharmacum præſertim vbi humor fuerit frigidior ita vt deſideret actiora, quale eſt cataplaſma quod fit ex pane decocto aqua, in qua ficus aridæ bullierint, aut ex farina hordei ſimiliter decocta, & mixta cum adipe anſerina. Vbi pus maturum fuerit, vel digerendum eſt, vel ſi multum & craſſum ſit, aperto loco effundendum, & curandus ſinus quemadmodum ſupra docuimus in [k] abſceſſu. Hæc ratio curandi communiter omnibus tuberculis aptatur, propriè autem quæ cruda ſunt coquuntur, ac digeruntur admoto tritico [l], dentibus contrito, & cum ſaliua cataplaſmatis modo impoſito: ad phyma vero & furunculum valet cataplaſma ex reſina ſimul & fermentu, acrius enim eſſe debet quod ſuperimponitur ad pus mouendum: vtile eſt cataplaſma quod accipit radicum lilii albi ℥ iij. radicū bugloſſę teneræ ℥ j. foliorum maluæ & violæ. M. j. decoquuntur omnia ex aqua, & confunduntur, miſcenturq; cum farina tritici atq; hordei in eadem aqua in qua bullierint, & rurſus coquuntur, deinde adduntur butyri ℥ j. olei ℥ j. adipis ſuillæ ℥ j. vitelli ouorum duo croci ʒ j. & ita fit cataplaſma, vbi apertus eſt furunculus euulſo pure detergitur medicamento ex reſina terebinthina, melle, & ſucco apii aut farina hordei ac fabæ cum vitello oui.

Vari ſeu ionthi paruula [m] tubercula faciei mollientibus ſimul & diſcutientibus curātur: requirit enim humor à quo fiunt digerentia, durities vero mollientia, poſſunt autem ſeorſum adhiberi, & viciſſim ſuperdari: mollit reſina terebinthina cum oleo, digerit mel cum aceto, [n] ſed validius coſtus contritus cum felle caprino, mollit ac digerit butyrum vel acetum cum [o] amygdalis amaris, ſed ſi ionthi duriores ſint, vtemur ſmegmate [p] cum ammoniaco, & thure ex aqua dilutis, imponemus [q] & adipem anſerinam mixtam cum ſemine ocymi, nitro rubro, pulegio viridi, alumine, coſto. Accōmodantur eadem medicamenta ad dothienes, quæ diximus eſſe ionthos ſeu varos, in aliis partibus corporis, quos licet etiam fouere ſpōgiis ex aqua calida expreſſis, & poſt fomentum curare cataplaſmate ex maſtiche & vuis paſſis exemptis acinis, vel eo quod accipit ficus aridas ex mulſa decoctas & cum reſina mixtas vel ficus aridas pingues diuiſas per ſe, aut fermentum cum nitro, aut ſemen lini

[a] Gal. 14. meth. c. 4.
[b] Hipp. 2. 6. epid. text 13.
[c] Hipp. 2. aph. 75. & Gal. in com.
[d] Gal. in art. med. c. 9.
[e] Gal. 14. meth. c. 9.
[f] Gal. ibid. c. 10.
[g] Galen. 13. meth. c. 9.
[h] Gal. 5. ſim. c. 9.
[i] Gal. ibid.
[k] Supra in hoc antecedentis libro.
[l] Gal. 3. de nat. fac. c. 7. & lib. 10. ſimp. c. de ſaliua.
[m] Gal. 5. cat. katop. c. 7.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. ibid. & lib. de remed. par. fac. c. 11.
[p] Gal. 5. cat. katop. c. 7.
[q] Gal. ibid.

cum melle, vbi inflammari videantur, dentor folia hyoſcyami cum butyro. σῦκος, hoc eſt ficus tubercula diximus eſſe ſimilia ioothis, ſed celeriter iungi cum vlcere, qood oriantur ab humore craſſo mixto cum tenui ſanie, quamobrem poſtulant ſicciora medicameota quam ionthi propter vlcus. [a Gal. 3. catatop. c.7.] Vtiliter autem inſpergitur puluis, in quo [a] ſunt thuris ʒ ij. ſpumæ argenti ʒ iiij. ſalis foſſilis ʒ viij. ſandarachæ ʒ ij. deinde ſuper imponitur ſemen lini ex aqua contuſum, valeret ille in quo ſunt ſpumæ argenti, miſyos crudi æquales portiones, qood ſi vlcera homidiora ſe oſtendant, vnde veloti aqua puta deſtillet, adhibendus eſt paſtillus, qui accipit ſquamæ æris ʒ iiij. atramenti ſutorii, alumiois ſciſſilis, glutinis fabrilis ſingulorum ʒ ij. quibus diligenter contuſis additur gluten aceto maceratum, & ex omnibus ſimul mixtis fiunt paſtilli, qui cum res poſtulat, aceto diluti illinuntor; πέρνιονες nō aliud poſtulant auxilium quam quod traditum eſt ad phymata & furunculos. At χίμεθλα quæ diximus eſſe tubercula cum vlcere in digitis manuum & pedom ex frigore orta, curari primū debent fomentis ex aqua in qua bullierit beta, lens, eruom, radix aſphodeli, dein cataplaſmate ex lente cocta io vino vel ex ficubus tritis cum oleo, vel ex farina hordei eum vino & alumine, vel ex malieorio com vino, cera & oleo roſeo: ſimul enim concoquere digerere, ſiccare ac repellere conoeoit, quod præſtant medicameota propoſita.

De achoribus & fauis. Cap. III.

[b Sup. l.29. c.11.] IN paruia tumoribos ac tuberculis habetur μελικήριον, nam μελίκηρις ſupra [b] fuit inter abſceſſus relata: eſt aotem μελικήριον paruum tuberculū vlceratū, quod paruis foraminib. exaſperatur, per quæ fertur humor glutinoſus melli non diſſimilis, vnde nomē traxit: naſcitur autē maxime io capite præſertim puerorū. [c Gal. 1. catatop. c.8.] Eius duæ ſpecies ſunt, vna dicitur [c] Ἄχωρ, in qua foramina ſunt anguſtiora & paociora ſaniē fundētia glutinoſam, minus tamen quā mel, hæc nō multū dolet, neq; valde inflāmari ſolet: [d Gal. ibid.] altera dicitur Græce [d] κηρίον, hoc eſt fauus, quæ crebris & amplioribꝰ foraminibus perforata eſt humorē melli ſimilem fauorum modo fundētibus, craſſiorē tamen quam qui ab achore exit, & melli magis ſimilem, magis autem dolet, & magis inflāmatione tētatur, ita vt febrem excitet. In vtraq; autem ſpecie cum tumore iuoguntur ſolutio vnitatis, & parua foramina glutinoſum humorem melli [e Gal. ibid.] oon diſſimilem fundentia. Proxima cauſa melicerii eſt humor [e] craſſus mixtus cum tenui ſanie, fere autem eſt pituita ſalſa magis diluta in achore, minus in cerio. Huic antecedunt illæ cauſæ à quibus prauus ſuccus propoſitus gignitur, & fertur ad cutem, gignitur autem ex cibis & potionibus praui ſucci, & ſimul ab immoderata viſcerum temperatione, fertur hic ad cutem partim quod tranſmittatur à partibus præſtantioribus ad ignobiliorem, partim quod alliciatur à cute calefacta vel dolente. Recognoſcitur in ægrotante meliceriom ſenſu, quo deprehenditur tumor cum eiuſmodi foramini- [f Gal. ibid.] bus glutinoſum humorem fundeotibus: Achor, in qoo ſunt pauciora [f] & tenuiora foramina minus glutinoſum humorem reddentia, & eum minori dolore atq; inflammatione, eodem ſenſu diſcerni- [g Gal. ibid.] tur à fauo, in quo foramina crebra [g] ampliora ſunt, per quæ fertur glutinoſus humor magis referens mel, & in quo maior etiam eſt dolor atq; inflammatio, ita vt febris quoq; accedat. Ex futuris euentus in vtraq; ſpecie ſalubris eſt, celerius tamen expectari ſalus poteſt in achore, qoam in fauo, quod facilius diſcutiatur humor, qui minus glotinoſus eſt, & facilius ſanetur pars minus vlcerata. Via ſanationis eſt quod humor morbom faciens diſcutitur per ſe vbi paucus eſt, ſed vbi multus ab arte.

Curantis conſilium eo primum dirigi debet, ne malum augeatur, deinde vt ſanetur quodiam [h Gal. ibid.] factum eſt. Non augebitur ſi non confluat [h] amplios humor vitioſos, non confluet ſi & non gignatur vltra, & qui iam genitus eſt, purgetur, non gignetur ſi dentur cibi & potiones boni ſucci, & ſanetur immoderata viſcerū temperatio, ſi nullus talis collectus eſt in corpore, ſtatim venire licet ad cu- [i Gal. ibid.] rationem morbi facti, ſed vbi collectus ſit, purgari [i] debet idoneo cathartico, ne feratur ad cutem, quæ ſimul eoo firmanda eſt per repellentia præſidia, ne vitioſam materiam admittat, valet myrtlius, rubus, plantago, oleum myrtheum vel roſeum, quæ moderatam repellendi facultatem habent, ſed præſtat illis vti quæ non ſolum repellant, quod influit, ſed etiam extrahant quod influxit, cuiuſmodi [k Gal. ibid.] ſuot medicamēta digerētia, [k] quib. ob diſcutiendi humoris craſſitudinē admixta eſſe debet vis incidendi, ſic enim magis poterunt diſcutere prauū ſuccom, qoi morbū facit: debent igitur quę admouentur medicamenta ad meliceriū curandum triplici vi prædita eſſe, repellendi, incidendi, ac dige- [l Gal. ibid.] rēdi: oportet autē vt melios penetrent & pilos [l] abradare & cutē linteo aſpero perfricare, ſic melius admittentur medicamenta, quæ vbi vitium leue ſit ac recens, imbecilliora ſufficiunt, vbi validius & iam inueterauerit valentiora, & magis ad fauos quam ad achoras. Si non ſuffieiant medicamenta ſed cutis tota corrupta ſit, veniendum eſt ad chirurgiam ac ſectionem. Inueniuntur autem medicamenta ſimplicia, quæ tres illas facultates habent, ita vt non ſolum compoſitis vti liceat, ſed inter- [m Gal. ibid.] dum etiam ſimplicibus. Acetum quod [m] plane acidum eſt, tenuium partium eſt, parum calefacit, & plurimū refrigerat, ita vt repellat, incidat, diſcutiat, & hoc nomine accommodetur ad meliceria ſananda, tam per ſe quam mixtum eum aliis medieamentis, quæ vtiliter eo diluontur, ſeu imbecilla [n Gal. ibid.] ſint, ſeu valida. Admoueri debent imbecilla [n] vbi morbus aut leuis & receos eſt, aut cum dolore & inflammatione iungitur, & magis poſtulat lenientia quam exaſperantia. Sunt autem imbecilla folia [o Gal. ibid.] ſalicis, lentiſcus [o] cortex pinus, ſpuma argenti, cadmia, cretra eimolia, terra lemnia & ſamia, qoæ perfricantur, & adhibentur etiam ex aceto diluta: tum ſemen lini decoctū ex mulſo, ſtaphiſagria cum reſina terebinthina, vuæ paſſæ cum manna, conueniunt etiam imbecilla vbi vlcus ſit detracta cute, ſed tunc magis accommodator diachalciteos dilutum ex oleo veteri, aut ſpuma argenti com oleo [p Gal. ibid.] myrtheo. Efficaciora præſidia ſunt paſtilli, [p] ſmegmata, ſulphur ignem non expertum, chalcitis, ſandaracha, calx nō extiocta, charta combuſta, fæx vini arida, quæ vel dilouotur eum aceto, vel miſcentur cum pice liquida, aut reſina terebinthina: moderatam facultatem habet medicameotum quod

accipit

recipit roſarum, rhododaphnes vtriuſq; ℥ iij. ſulphuris ignem non experti tantundem, picis liquidæ & aridæ vtriuſq; ℥ ij. ceræ ℥ vj. olei myrtinei quantum ſatis eſt, confectio hæc, vbi ad pueros adhibetur, lacte diluitur. Si eiuſmodi vlcuſcula appareāt ſordida, detergi mulſa debent, vel aqua in qua bullierint ficus aridæ. Vbi non proficiant medicamenta, totum vſq; ad ſanam carnem excidere oportet, deinde ſuper plagam dare quæ detergant, & impleant.

De Verrucis. Cap. IIII.

AD tubercula referuntur etiam dura quædam & calloſa quæ minuta extant in cute quaſi paruuli montes, vnde verrucæ Latinis nominātur: nullum autem apud Græcos commune nomen obtinuerunt, quod omnia ſignificaret,[a] tantum enim cuiq; ſpeciei proprium nomen impoſuerunt, vocantes ἀκροχορδόνα, θύμιον, μυρμήκιον, ἧλον, τύλλον. At reliqua quidem tubercula cutem attollunt, verrucæ magis cute extare & ſuſpendi videntur, proprie autem acrochordon baſim[b] anguſtam habet, & in ſummo lateſcit, ita autē appellantur à Græcis vel quod extremam cutem excedat[c] vt Galeno placuit, vel quod extremum chordę in plures fibras diuiſum reprę ſentet, vnde vulgo porrum appellāt, ob ſimilitudinem fibrarum, quibus porri radices continentur; multiplex fere naſcitur, raro ſimplex, & cutis colorem habet. Acrochordoni ſimile eſt thymium, eminet enim à cute quaſi verrucula[d] & ſupra latius eſt ſubdurum, ſummum etiam floris thymi repræſentat, vnde ei nomen eſt, ibiq; facile finditur & cruentatur nonnunquam etiam aliquantulum ſanguinis fundit, modo vnum, modo plura naſcuntur in palmis, in inferioribus pedum partibus, in genitalibus. Myrmecium à formica nomen[e] inuenit, quod cum atteritur, ſentiatur veluti morſus formicæ, durius autem eſt, & altius radices egit, infra latum, ſupra tenue: minus cum inciditur, ſanguinis mittit quam pro magnitudine, & vnquam lupini modum excedit, naſcitur fere in palmis & inferioribus partibus pedum, vbi mutatur naturalis[f] ſubſtantia ſolida in alienam ac præter naturam, perinde atq; in vitiligine & elephante, ſed cum (Auctore[g] Galeno) ſummam cutem æquet, non videtur numerandum in verrucis, ad quas tamen reducitur ob duritiem quam cōtra naturam habet vt verrucæ:[h] ἧλος dicitur Latine clauus à ſimilitudine claui, cum in ſummo latior ſit veluti claui caput, infra anguſtior, multo autem durior eſt & in ſummo latior quam acrochordon, naſcitur & alibi, ſed maxime in pedibus, doloremq; ſi non alias tamen ingredienti mouet.

[a] *Supra lib. 2 & c. vl.* [b] *Gal. de finitionum med. prope finem.* [c] *Gal. 3 aph. com. 26.* [d] *Gal. l. defi. med. verſus fin. & Aetius l. 14 c. 4.* [e] *Gal. 2. meth. c. 2.* [f] *Galen. 14. meth. c. 17.* [g] *Gal. medi. cam. c. 17. & 14 meth. c. 17.* [h] *Gal. l. defi. med. prope finem.*

Clauis ſimiles ſunt τύλλοι[i] hoc eſt calli, qui ob laborem dureſcente cute & aliquo modo contuſa excitantur; huius generis ſunt illa quæ quia curua & dura ſunt, cornua à nonnullis vocantur, naſcunturq; in iuncturis ob vehementem exercitationem. Proxima & continens verrucarū omnium cauſa eadem eſt quæ aliorum tuberculorum, humor ſcilicet ab internis partib. ad cutem expulſus, ſed cum hæ duriores ſint, neceſſario fiunt ab humore craſſiore ac ſicciore, vt ab atrabile aut à pituita exſiccata perinde ac ſcirrhi, è quorum numero ſunt verrucæ. Antecedūt cauſæ illæ, ob quas eiuſmodi humor vel paulatim colligitur in loco, vel aliunde tranſmittitur, quas ſæpe in aliis tumoribus expoſuimus. Contrahitur multus humor crudus in corpore, qui tranſmittitur ad cutem quo nomine in puerorum morbis numerauit Hippoc.[k] acrochordonas, ex contuſione etiā accidit, vt non ſolum ob dolorem attrahatur materia, ſed etiam quæ aderat, expreſſa tenuiori parte, craſſior & ſiccior fiat, & callum afferat: oriuntur variæ ſpecies verrucarum à varia ſpecie humoris, vt myrmecia à melācholico, acrochordones à pituitoſo, Thymia ab eodem ſed mixto cum tenui ſanie, claui & calli ſimiliter à pituita ſed magis ex compreſſu exſiccata. Recognoſcuntur verrucæ ſenſu in ægrotante, ſub quem cadit non ſolum genus, ſed etiam vnaquæq; ſpecies talis qualem deſcripſimus, ita vt non opus ſit ratione. Quod attinet ad futura, euentus omnium ſalubris eſt, cum viliſſimam partem occupent, thymia cum in genitalibus oriuntur maxime moleſta ſunt, ſæpe tamen etiam per ſe finiuntur, & eo magis quo minora ſunt, myrmecia vero, calli, claui, cornua ſine curatione vix vnquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciditur, nullam relinquit radiculam ideoq; ne naſcitur quidem. Thymio clauoq; exciſis ſubter rotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem, eaq; relicta idem rurſus exigit. Myrmecia longe difficilius ſanantur, quam cæteræ verrucæ, cum & non extent, & latiſſimis radicibus inhæreant, ideoq; ne excidi quidem ſine exulceratione magna poſſunt. Tempus ſanationis, ſi chirurgia vtaris, breue eſt, ſi medicamentis, longius. Via curationis eſt quod interdum verrucæ per ſe ſanātur, veluti acrochordon & thymium vbi minora ſint, quæ tamen vbi maiora ſunt, non ſecus quam myrmecia, claui & calli arte curantur, ſiue chirurgia ſiue medicamentis.

[i] *Gal. ibid.* [k] *Hipp. 3. aph. 26.*

In curatione primum dāda opera eſt, ne verrucarum numerus aut magnitudo augeatur, quod fiet ſi idoneo victu adhibito nō amplius gignantur eiuſmodi ſucci ſuperantes in corpore, & qui iam geniti ſunt, ſecta vena aut dato cathartico educantur, ita vt non poſſint ferri ad cutem; ſi quid autem comprimit ac contundit vt calceus anguſtior & minus ad pedem habilis, remoueri debet, quod clarius eſt quam vt præceptionem poſtulet. Verruca facta curatur perindeatque alia tubercula detracta cauſa continente, cum qua ſimul interdum neceſſe eſt & partem detrahere, vbi ſolida ſubſtantia ex toto in alienam degenerauit, vbi tamen minus vitiata eſt, ſufficiunt digerentia medicamenta, quę humorem ſuperantem abſumant: hæc vt facilius admittantur verrucā partim fomentis emollire oportet, partim vnguib. aut linteo aut pumice, aut alia eiuſmodi re exaſperare, tunc imponenda ſunt[l] quæ diſcutere poſſint veluti elaterium cum ſale, libanotis, aut fimus bubulus atq; omlius cum aceto, fel hircinum cum nitro, cortices nucis virides cum caricis, folia capparis cum bacca cupreſſi. Vbi non cedant digerentibus, veniendum eſt ad ea, quæ erodunt vel adurūt, ſed interea partes, quę iuxta ſunt, defendi ab inflammatione debent, quamobrem vtiliter illinuntur terra armena vel lemnia ex poſca & oleo roſeo temperata, verrucæ autem vndique abraduntur, tum ſuperimponitur vel quod erodat vt ſuccus tithymali,[m] batrachium, cinis lupinorum vſtorū cum melle, ærugo æris, canthari-

[l] *Gal. lib. de med. para. fac. 12.* [m] *Gal. 1 ſim. & de tithymalo.*

des cum reſina terebinthina, vel quod vrat vt calx non extincta, aut atramentum ſutorium, aut miſy cum viſco vel melle. Maxime expedita via curationis eſt chirurgia, qua verrucæ ſcalpello circunciduntur, aut candente ferramento adurũtur, ſed ſiue per hoc ſiue per medicamenta vrentia cruſtã induxeris, butyrum cõuenit inungere, donec excidat. Poſſunt etiam verrucæ, vbi magis extent, ſeta equina aut filo ſerico adſtringi & magis quotidie arctari, dum reſoluantur, vbi iam reſolutæ ſunt, vtiliter inſpergitur locus alumine ſciſſili, vel chalcitide, ſcribit [a] Galenus quendam labiis admotis vehementer ſugendo prioribus dentibus apprenſum non modo acrochordonem, ſed etiam myrmecium euulſiſſe. Addit & [b] alium valida penna vt veteris galli vel aquilæ ad radicem ita exciſa vt in orbem acta eſſet & myrmecii magnitudini reſponderet, ipſum comprehendiſſe & ſimul circum acta & deorſum impulſa euulſiſſe, quod remedium ratione inuentum, vſu comprobatum eſſe teſtatur.

[a Galen. 14. meth. c. 17.]
[b Ibid.]

De puſtulis. CAP V.

SEquuntur puſtulæ quæ ſimiliter in minutis tumoribus ponuntur: differunt autem à tuberculis proxime expoſitis quo & minores ſunt & magis verſantur in ſuperficie corporis, quam illa, quod ſi paruulæ ſint vocantur à Græcis [c] ἐξανθῖνες ſiue ἐξανθήματα, quod quaſi flores erumpant, ſi paulo maiores, dicuntur ἐκθύματα: referuntur omnes ad magnitudinem auctam contra naturam cum ſint ex numero tumorum, ſed magis lædunt ob immoderatam temperationem & ſolutionem vnitatis, cum qua iunguntur quam ob magnitudinem; multiplex ergo morbus in puſtulis conſiſtit, ſed cum fiant à prauitate ſuccorum vt mox patebit, habent etiam vim ſymptomatis, quod ſequitur offenſam facultatis concoquentis atq; alentis læſæ propter temperationem immoderatam. Species puſtularum multæ ſunt, quarum variolæ ac morbilli, ſcabies ac lepra, papulæ & impetigo ſeorſum tractari debent, quod ſigillatim faciemus vbi reliquas quæ proprie puſtulæ dicuntur, perſecuti erimus, quæ rurſus variæ ſunt: nã exanthemata quæ inter puſtulas minutas eſſe diximus, vbi minima ſint, [d] ἱδρῶα Græce nominantur à ſudore quod tales ſint, quales illæ quas ſudor excitat, ſub quo cutis interdum minimis puſtulis exaſperatur perinde ac ſi verberetur vrtica. Ex illis vero quæ grandiuſculæ ſunt & ἐκθύματα nominantur, illæ quæ parum ſupra cutem eminent duriores ſunt ſubalbidæ & acutæ, expreſſęq; quoddã humidum fundũt ψυδράκια vocãtur. Aliæ, quæ liuidæ ſunt aut nigræ cũ vehementi inflãmatione adiuncta, quibuſq; adapertis cruenta quædam ſanies exit, dicuntur [e] ἐπινυκτίδες à nocte, magis enim oriuntur & infeſtãt noctu quam interdiu, maxime autem tentare crura & pedes ſolent, nonnullæ ſunt veluti veſicula plena aquæ, videnturq; bullæ ab igne excitatæ, quę vbi rumpuntur, exulcerata [f] caro apparet, vnde nominantur à Græcis φλυκταίναι: ſunt & plures aliæ puſtularum ſpecies, ſed maxime animaduertũtur hæ, quas cõmemorauimus. Differẽtię quas veteres potiſſimũ in puſtulis obſeruant, eo ſpectant quod aliæ humidæ ſunt, ex quib. cum punguntur, euidenter humor exit, aliæ ſiccæ, quæ ſquamulas quaſdam remittũt, tum quod aliæ acutæ ſunt, & [g] pruriunt, aliæ latæ ac ſine prurigine; id quod de tuberculis quoq; ſupra oſtenſum fuit. Proxima & continens cauſa puſtularum eadem eſt, quam poſuimus in tuberculis, vitioſa nimirum multitudo, quæ ab internis [h] partib. detruditur ad externas; nomine vitioſæ multitudinis nunc ſignificamus & quatuor ſuccos, & aquoſum humorem, non ſolum copia, ſed etiam qualitate alienos; hi ergo excitant puſtulas plerunq; mixti, ſed interdum etiam ſimplices, & inter ſe, & cum quadam ſanie, ob quam puſtulis vlcuſcula adiiciuntur; varii autẽ ſunt pro varia ſpecie ac differẽtia puſtulæ. Exanthemata illa minima quę ob acrimoniã ſudoris oriũtur, fiunt à tenuiorib. humoribus, vel aquoſis vel bilioſis, nõ adeo tamen vt ex ſumma cute erumpant, retinentur enim quaſi reliquiæ ſudoris. Pſydracia oriuntur à pituita putreſcente mixta cum ſanguine aut flaua bile. Epinyctides fiunt à ſanie cruenta & ſanguine craſſiore ac melancholico. Phlyctęnas potiſſimum excitat humor aquoſus ac veluti ſerum ſanguinis, & ſimul etiã flaua bilis; humidæ puſtulæ fiunt à materia humidiore, ſiccæ ab exſiccata, qualis illæ fuerunt, quas [i] Galenus ſuperuenire ſcripſit febribus peſtilentibus; exhauſto enim prius corpore per præcedentem vomitum ac deiectionem, reliquiæ ſanguinis peruſti detrudebantur ad cutem, vnde oriebantur aliæ puſtulæ quæ cruſtis per ſe reſolutis ac decidentibus ſaneſcebant; latæ puſtulæ ac ſine prurigine naſcuntur à craſſis ac [k] frigidioribus ſuccis, contra acutæ & prurientes à calidioribus. Antecedentes cauſæ ſunt illæ, per quas eiuſmodi humores vel colliguntur in corpore vel ad cutem tranſmittuntur, aut attrahuntur, vel per eam penetrare & exire non poſſunt. Colliguntur praui humores ex [l] vitioſis cibis ac potionibus, quo nomine caritatem & inopiam annonæ cõſequi ſolet multitudo puſtularum ob eſculentorum & poculentorum prauitatem, qua vti tunc homines coguntur. Sed plurimum confert ad prauos ſuccos contrahendos prauitas ſuccorum in corpore, quæ corrumpit alimenta alioquin bona, vnde recte monuit Hippocrates [m] non pura corpora, quanto magis nutriuntur, tanto magis lædi. Tranſmittuntur humores à partibus internis ad cutem, vbi copia vel qualitate moleſti ſunt; quod potiſſimum accidit vere, cum à calore circunfuſi aeris funduntur, ac liquantur. Sed tunc etiam ab eodem calore euocantur ad cutem, vnde inter morbos veris Hippocrates, puſtulas [n] quoque commemorauit; idem efficit vehemens exercitatio, quod vernum tẽpus, nam calefaciendo humores liquat, ac magis moleſtos reddit, & ſimul etiã attrahit ad cutem. Excitant autẽ puſtulas [o] vbi retinentur cũ putreſcant, ſi exirent nullas excitarẽt. Retinentur autem cum ſummæ cutis foramina obſtructa vel adſtricta ſunt, obſtruuntur à ſordibus non purgatis, adſtringuntur à frigore aeris circunfuſi, ob quem hyeme ſæpius puſtulæ ſuperueniunt. Accedit & denſitas cutis [p] naturalis, quæ humores non patitur exire, ita vt ob hanc quoque cauſam retineantur. Præter cauſas, ſi quis intueri ſymptomata velit, quæ propoſito affectui ſuperueniunt, inueniet pruriginem, & in acutis puſtulis dolorem, ob quem membra vt pedes & manus non ſatis queunt ſuum officium facere. Recognoſcuntur ſymptomata in homine ægrotante ſenſu ipſo, & aſpectu & tactus,

[c Galen. 5. meth. c. 12.]
[d Supra lib. 28. c. vlt.]
[e Galen. 2. meth. c. 2.]
[f Gal. 4. acu. com. 63.]
[g Hipp. 2. 6. epid. 30. & Gal. in com.]
[h Gal. in com. cit.]
[i Galen. 2. meth. c. 12. & l. de atra bile c. 4.]
[k Gal. 2. 6. com. 30.]
[l Gal. 1. de diff. feb. c. 3.]
[m Hipp. 2. aph. 10.]
[n Hipp. 3. aph. 20.]
[o Gal. 2. 6. epid. com. 36.]
[p Gal. in de. Bec. com.]

& tactus, ab vtroque iudicantur etiam puſtulæ, & generatim & ſpeciatim, ea enim per quæ vna
quæq; ſpecies deſcripta eſt, iiſdē ſenſibus ſubiecta ſunt. At proxima cauſa, cum ſenſum lateat, men-
te coniici debet, inueſtigare enim oportet, cum varius poſſit eſſe humor, à quo proprie oriātur pu-
ſtulæ, ad quas curandas adhibemur. Sumemus ergo indicia primum à cauſis, à quibus gignitur hic
aut ille humor ſiue ſimplex ſiue mixtus, ſed ſatis eas explicauimus [a] ante in libro de cauſis morborū, [a] Supra lib. 2. de cur.
deinde ab his quę proſunt detrahendo aut contraria qualitate temperando, vel obſunt eundem hu- gen. par. 2.
morem contrahendo, aut ſimili qualitate afficiendo: accedunt effecta vt actiones læſæ, nam prorſus
non ſequitur humorem frigidum ſed calidum, ea quę detruduntur ex puſtulis, ipſa quoque repræ-
ſentant humorem, à quo fiunt, idem efficiunt affectus corporis vt color puſtularum, & proprie ſpe-
cies ac differentiæ earum quas ſupra [b] nominauimus. Paruula exanthemata monſtrant tenuem hu- [b] Sup. paulo ante.
morem, pſydracia pituitam putreſcētem mixtam cum ſanguine aut bile: epinyctides ſaniem cruen-
tam iunctam cum ſanguine craſſiore, phlyctænæ humorem aquoſum, præterea puſtulæ latæ humo-
rem frigidum, acutæ calidum, ſiccæ ſiccum, humidum humidæ. Ex futuris euentus videtur ſalubris
expectandus, cum puſtulæ verſentur in cute, quæ viliſſima eſt. Duplex tamen periculum ſubeſt, v-
num ne reuertantur ad partes internas, quod maxime vſu venire in peſtilentia veteres [c] teſtantur, & [c] Gal. 2. 1. e-
in exanthematibus, quæ peſtilentibus febribus ſuperuenientia petechiæ nunc vulgo appellātur: in- pid. com. 38.
terdum enim natura tentans expellere ad cutem quæ in internis partibus moleſta ſunt, nihil profi-
cit, ſed ſuperata permittit eoſdem humores reuerti ad interna, vnde illi euaneſcunt, & homo dece-
dit. Alterum periculum conſiſtit in prauitate materiæ, quæ valde prauas excitat puſtulas, & maxime
putres: tunc enim verēdum eſt ne putredo & prauitas ad cor pertineat, & hominem abſumat, quod
Critoni euenit, quem Hippocrates [d] primo lib. de morb. vulg. ſcribit ortis in pede puſtulis nigris de- [d] Hipp. 3. 1. epid. 2. 6.
ceſſiſſe poſtridie quam incæperat ægrotare. At vbi natura humorem totum ad cutem tranſmiſit,
qui nec retro commeet, nec valde prauus ſit, puſtulæ omnino ſalubres ſunt, ſiue primo oriantur, ſi-
ue ſuccedant etiam febribus peſtilentibus, quales fuerunt aridæ illæ, quas Galenus in quadam pe-
ſtilentia deſcripſit, [e] quanquam tales videntur magis ad febres peſtilentes attinere quam ad inſtitu-
tum noſtrum in hoc libro. Tempus ſanationis, ſi corpus alioquin purum ſit, & bonis cibis ac potio- [e] Galen. 5.
nibus alatur, breue eſt, alioquin longum: longius tamen ſi puſtulæ latæ ſint, quam ſi acutæ, ſi humi- meth. c. 12.
diores quam ſi ſicciores. Vbi autem timeatur interitus tanto citius expectandus eſt, quanto materia
faciens puſtulas deterior eſt, & copioſior, facultas vero quæ corpus ægrotantis gubernat, imbecil-
lior: [f] quod ſi hæc minus imbecilla ſit, illa vero minus multa & minus praua ſit, poſt diuturnius tem- [f] Gal. 4. de
pus veriſimile eſt ſecuturum interitum. Via interitus eſt quod vel materia reuertitur [g] ad partes in- præſag. pulſ.
ternas, vel prauitas & putredo impertitur viſceribus, & potiſſimum cordi. Sed ſaneſcunt homines c. 11. [g] Gal. 2. 1.
vel per [h] ſe decidentib. cruſtis, vbi corpus purum ſit, vel arte detractis ac materia diſcuſſa: quod quo epid. 38.
pacto fiat tempus eſt exponere. [h] Galen. 5.

Ad duo igitur in curatione puſtularum perinde ac tuberculorum reſpicere oportet, vnum eſt meth. c. 12.
ne earum magnitudo ac numerus augeatur, alterum vt quæ iam factæ ſunt ſanentur: non augebun-
tur ſi non concurrat amplius ad cutem noua materia: non concurrit ſi idoneo victu adhibito nō col-
ligitur amplius in corpore, & ea quæ iam collecta eſt, educatur, educetur autē ſecta vena, ſi ſanguis,
ſi alius humor redundet dato cathartico, à quo eliciatur: intueri igitur oportet [i] ſit ne corpus purum, [i] Hipp. & Gal. 2. aph.
an redundet prauis humoribus; intelliges hoc ex his quæ detruduntur, nam ſi ſecundum naturā fue- tex. com 15.
rint, licet & nutrire corpus & cutem fomentis relaxare. ac materiam quæ puſtulas facit diſcutere, ſi
à naturali ſtatu receſſerint, puta ſi bilioſa fuerint, neceſſe eſt corpus purgare, nam [k] ſi prius vel rela- [k] Gal. 2. 6. e-
xantibus fomentis vtaris, vel digerentibus, magis attrahes materiam ad cutem, quam demes: neque pid. com. 30.
periculum eſt ne ſecta vena aut dato cathartico reuocentur ad partes internas humores illi, qui pu-
ſtulas faciunt: prius enim educentur qui in internis partibus verſantur. Critoni quem diximus atris
puſtulis in pede ortis poſtridie quam ęgrotauit periiſſe, ſcribit Galenus [l] Hippocratem miſſurum [l] Gal. 3. 1. e-
ſanguinem fuiſſe ſi ſtatim adhibitus eſſet ad curationem; hac ratione igitur prohibebimus ne pu- pid. com. 26.
ſtularum magnitudo aut numerus augeatur. Illæ quæ iam factæ ſunt, curantur detracta cauſa conti-
nente, hoc eſt materia, quam non expedit vomitu aut [m] deiectione exinanire, nam vt nimis longum [m] Gal. 2. 6.
iter eſſet, ita magis difficile, ac minus tutum: at neq; conuenit etiam impulſu aut deriuatione vti, vt epi. com. 30.
ea retrocedere cogatur ad partes vnde venit, quod neq; facile eſſet, neq; tutum, ſed via expedita eſt,
[n] vt extrahatur ex cute vel obſcure per digerentia, vel euidenter vbi materia multa ſit apertis puſtu- [n] Gal. ibid. & Hipp.
lis & humore effuſo. Si inflammatio adſit, & materia nondum cocta ſit, admouere conuenit quæ
concoquendi vim habeant, ſi cum puſtulis iungantur vlcuſcula, vtendum eſt ſiccantibus ſine mor-
ſu. Digerunt balnea [o] & fomenta, à quibus non ſolum relaxatur cutis, ſed conuertitur humor in va- [o] Gal. cum
pores, ita vt vtroque nomine exhalare poſſit, valent ad digerendum exercitationes: vbi corpus pu- Hipp. 2. 6. e-
rum fuerit, nam vbi prauis ſuccis redundet, euocant ipſos ad cutem, vnde puſtulæ & vlcera erum- pid. com 30.
punt: inquit enim Hippocrates, [p] ſi impurus laboret, vlcera erumpent. Validius adhuc digerunt me- [p] Hipp. 5. 6.
dicamenta vt farina erui, fabarum, hordei, lupinorum, chamæmelum, anethum, fæniculus. Conco- epid. 34.
quit tetrapharmacum cui thus additum ſit, tum cataplaſma ex [q] leone, quod maxime accommoda- [q] Gal. 14.
tur, vbi cum vlcere inflammatio eſt. Siccant ſine morſu metallica vſta & elota vt molybdæna, ſpu- meth. c. 10.
ma argenti, ceruſa, tum calx elota, pyrites lapis. Hæc communia ſunt omnium puſtularum, proprie
autem ad parua illa exanthemata, quas diximus eſſe ſudoris reliquias, ea accommodantur, quæ di-
gerere & adſtringere poſſunt, neceſſe enim eſt cutē confirmare, vt minus eiuſmodi materiam admit-
tat, id quod faciunt adſtringentia, quæ foramina cutis claudunt, quo nomine frigidior aer, ventus
& flabella conueniunt. Valent & quæ eadem foramina obturant, tragacanthum gummi, butyrum,
gluten piſcium ex aqua liquatum, ad adſtringendum vtimur myrtho, lentiſco, vel aqua in qua bul-
lierint mala punica. Ad digerendum vero adhibemus farinam hordei aut fabarum, vel cinerem

foliorum myrthi, digerere enim oportet exanthemata iam facta, neq; ſatis eſt tantum prohibere ne fiant, vt homo celeriter liberetur: ad puſtulas verò latiores ac frigidiores neceſſaria ſunt calidiora & validius digerentia, quamobrem accipimus viridium foliorum lauri, rutæ & mannæ æquales portiones, ſimulque contuſas imponimus, aut cataplaſma ex betæ foliis elixis, ſed validius eſt medicamentum quod accipit cetæ ℥ viij. ſulphuria tantundem, ſalis ℥ vj. olei quantum ſatis eſt. Ad epinyctides vero, quoniam cum inflammatione iunguntur, & ſanguinis concurſu, accommodantur quæ ſimul repellant ac digerant, vt ſuccus laſerpitii mixtus cum aqua, tum cataplaſma ex braſſica apio & farina, ſolanum per ſe aut cum coriandro viridi aut foliis oleæ ex aqua decoctis, vel hyoſcyami folia cum melle: vitare autem tunc oportet acria & acida omnia, tum balnea, fomenta, ac radios ſolis, ne materia euocetur ad cutem, & acrior ſit. Ad phlyctænas neceſſe eſt aquoſum humorem exinanire, deinde vlcus curare, & ſi qua ſubeſt inflammatio. Vt educatur humor ſi non abrumpitur per ſe phlyctæna, acu perforari debet, [a] leniterque exprimenda eſt, & relicta cute ſuperiecta, & ſi impleatur turſus eodem modo exhaurienda eſt, ſimiliter ſeruata cute donec ad cicatricem perueniat. Si quod ſubeſt exulceratum atque inflammatum, curandum eſt cataplaſmate ex lente decocta: ceſſante inflammatione vlceri quod reſtat imponi debet ſpuma argenti cum adipe ſuilla, aut medicamentum diachalciteos ex oleo roſeo dilutum.

[a] Gal. 3 de Frat. com 43.

De variolis & morbillis. Cap. VI.

EX puſtulis quas proxime tractauimus quaſdam eſſe diximus quæ propriam tractationem atque ab aliis ſeiunctam deſiderent, vel quod grauiores ſint, vel quod ſæpius incidant, vel quod proprias animaduerſiones poſtulent, huiuſmodi ſunt variolæ & morbili, ſcabies & lepra, impetigo & papulæ, quas ſigillatim perſequemur exorſi à variolis & morbilis, quos veteres neque proprio aliquo nomine notarunt Græco aut Latino, neq; ſeorſum ab aliis puſtulis perſecuti ſunt: quod tamen par erat cum magni ſint momẽti, quamobrem probabile eſt eſſe nouum morbũ, quem primo Arabes medici cognouerunt, & deinde noſtri, neq; id mirum videri debet cum & alii quidam morbi aliquando ſuperueniant, qui deinde ceſſant, cuiuſmodi fuit apud [b] Romanos mentagra fœda ac maxime moleſta impetiginis ſpecies, quæ nunc nuſquam apparet. Memoria patrum (vt in ſuperioribus [c] libris oſtenſum eſt) incepit lues illa venerea quæ ſanos cũ ęgris concumbentes polluit, noſtri morbum gallicum appellant, quod ea primum gallos viderint laboraſſe, ſed manet adhuc peſtis hęc licet non ita ſæua, vtinam aliquando ceſſet, tales etiam æſtimare variolas & morbillos oportet, quæ primum ab Arabibus [d] medicis cognitæ puſtulæ fuerunt, & diligenter pertractatæ. Sunt autem variolę maiores, & ex genere earũ quæ ἐκθύματα nominari diximus, ſimiles iontbis hoc eſt varis, vnde dictæ ſunt variolæ, morbili vero minuti ſunt, ita vt ad exanthemata referantur. Differunt tamen tã variolæ quam morbili ab aliis puſtulis multis modis, & primo quod omnes fere homines, ab his vtriſq; prehenduntur, & prius fere à variolis quam à morbillis, pleriq; in pueritia [e] nõnulli etiam in adoleſcentia, pauci ætate cõſtante, rariſſimi in ſenectute, vix enim reperias ſenem, qui prioribus ætatibus non fuerit expertus vtrumq; vitium: Deinde qui ſemel aut variolas aut morbillos expertus eſt modo inſignes fuerint, nunquam amplius in idem vitium incidit. Adde contagionem: quicunque enim ante aut vtrunq; aut alterutrum vitium effugerunt, ſi familiariter viuant cum his, qui vtroq; affliguntur, in idem malum incurrunt. Accedit & febris [f] vehemens, cui maxima ex parte ſuperueniunt & variolæ & morbilli, ita vt homo grauius ægrotet. Præterea præſtat cum iam apparent non prohibere ne fiant, ſed magis materiam ad cutem euocare, quanquam fiunt nõ tantum [g] in cute, ſed in auribus, in oculis, in naſo, in faucibus, ac partibus internis, hęc cum non eueniant aliis puſtulis, monſtrant maximum eſſe diſcrimẽ inter has & illas. Duæ autem ſpecies in propoſitis puſtulis maxime animaduertuntur inter ſe diſtantes, variolæ ſcilicet & morbilli, maiores [h] ſunt variolæ, & altius penetrant, retinentq; naturam inflãmationis, non fiunt autem multæ ſimul, ſed vna ab altera diſtat, quibus videtur quaſi ſtellis quibuſdã cutis diſtingui. Morbilli parum attollũtur, [i] & ſimul multi fiunt, neq; altius penetrant, videnturq; quaſi paruula quædam eryſipelata, vulgo autem dicuntur roſſalia ob ruborem, quẽ præſeferunt maxime floridum: ſunt qui præter duas ſpecies, quas cõmemorauimus, cryſtalloa adiiciant, ſic enim appellant quaſdam veluti veſiculas plenas aquæ inſtar cryſtalli ſplendentes, quib. cutis variis locis diſtinguitur: has nunc vulgo nominant rauaglione. In quas nõ ita incurrunt omnes homines ſicut in variolas & morbillos, neq; ſub ipſis ita grauiter affliguntur, quamobrẽ non videntur tanquam tertia ſpecies morbillis & variolis hæ puſtulæ adiiciendæ, ſed ſatis eſt ſi ad phlyctænas referãtur, quas [k] paulo ante perſecuti ſumus, agemus igitur nunc tantum de variolis & morbillis, in quibus eædem differentiæ animaduertuntur, quę in inflãmatione atq; eryſipelate, nam vel exquiſitæ ſunt vel ſpuriæ, grauiores aut leuiores, in hac aut illa parte, & propterea diuerſam poſtulant curationem. Cauſa proxima & continens humor eſt, à quo proficiſcuntur: variolas quidem efficit ſanguis [l] craſſior, à quo inflammationes oriuntur: morbillos tenuior & bilioſus, [m] à quo diximus eryſipelas excitari, vteruis autem feruet & putreſcit, & propterea febres [n] efficit vehementiores, craſſus quidem ſynochas, tenuis vero ardentes, expellitur autem à natura partium internarum ad cutem cum putreſcit, vnde variolæ & morbilli naſcuntur, à quibus exhalant vapores putres & glutinoſi, qui proximos ſimili peſte afficiunt, ex contage enim læduntur, perinde atque illi qui verſantur cum laborantibus febre peſtilente, elephante, lippitudine, ſcabie, impetigine. Eadem cauſa proxima, quatenus ſimplex vel mixta eſt, mitis vel praua, in hac aut illa parte, eatenus differentias affert ſimiles, quas propoſuimus. Sed cur omnes fere homines prehendantur tam variolis quam morbillis, cur magis tenera ætate quam robuſta, cur ſemel tantum, quod non accidit aliis puſtulis, cauſa inueſtiganda eſt, quam neceſſe eſt cõmunem eſſe omnium hominum cum hęc, quę diximus, cõmunia ſint:

hanc

[b] Plin. li. 26. c. 1.
[c] Supra lib. 27. c. 1.
[d] Auic. l. 4. fen. 1. tr. 4. c. 6. 7. 8. 9.
[e] Auic. ibid. c. 6.
[f] Auic. ibid.
[g] Ibid.
[h] Auic. ibi. c. 8.
[i] Ibid.
[k] in c. antec.
[l] Auic. l. 4. fen. 1. tract. 4. c. 6
[m] Auic. ibi. c. 8.
[n] Auic locis dictis.

hanc mihi videntur Arabes medici egregie inueniſſe, cauſantur [a] enim menſtruum ſanguinem ex quo effingimur, minime purum, quod mixtus ſit cum duplici materia aliena, vna tenui, alia craſſa, ac veluti fæce, id quod muſto etiam euenire aiunt, in quo cum feruet, enatat pars tenuior ſpumans, & in dolii fundo reſidet fex, ab his duobus cum purgatur muſtum reſtat vini ſubſtantia pura, volunt igitur menſtruum ſanguinem ex quo effecti ſumus, retinere & tenuem materiã, & craſſam ac veluti fæcem, & vtranque tanquam alienam ſeparandã ac purgandã eſſe, vt reſtet purus. Purgari vero [b] dicunt à natura expellente ex venis ad cutem, cum ſanguis feruet, feruere autem aliqua accedente cauſa externa, [c] quæ vel obſtruat, vel calorem magis augeat, quam cõueniat, ſed materia craſſior, quod plurima ſit fere prius efficit variolas, quam tenuis morbillos, hæc autem proceſſu temporis cum non remittitur amplius à copia humoris, efferueſcit, ſed cum iam vtraque efferbuit, ſi ſatis expulſa eſt, non poſſunt amplius naſci aut variolæ aut morbilli: hæc itaque cauſa eſt, [d] quam Arabes medici aſſignant, ſed eam non admittunt recentiores quidam, quos libenter ſequerer, ſi magis probabiles offerrent, quod cum non faciant, nitar argumenta refellere, per quæ contendunt probare, & ſanguinem, quo effingimur purum eſſe, neque egere eiuſmodi ſeparatione materiæ tenuioris aut craſſioris, neque ſi egeat, propterea naſci morbillos aut variolas; plura enim afferunt quę, vt ipſi putant ſequerentur & tamen non eueniunt: ergo quod ſanguis ex quo procreantur non ſit mixtus cum eiuſmodi materia aliena. Probant primo quia non attrahitur talis à ſemine & fœtu, ſed purus, deinde quia etiam ſi impurus attrahatur non manet, ſed conuertitur in partes ſolidas, quod autem etiamſi maneat, non poſſit hanc peſtem afferre, conficiunt primo quia mulieribus, quæ plurimum redundant eiuſmodi ſanguine impuro, paulo antequam menſtrua reſpondeant, deberent ſuperuenire eiuſmodi puſtulæ quæ non ſuperueniunt, dein quod & quadrupedibus, quæ ex ſimili ſanguine effingũtur, eædem deberent accidere, & hominibus etiam debuiſſent priſcis temporibus, & non ſolum memoria Arabum & noſtra, præterea quod neceſſe eſſet omnes in idem vitium incurrere, videmus tamen quoſdam immunes diu viuere quamuis pauci ſint, addunt quod par eſſet eadem ætate omnibus idem malum accidere, & non varia vt videmus, & quod qui ſemel experti vtrunque vitium eſſent, in neutrum viderentur poſſe amplius incurrere, cum tamen interdum incurrant. Quæ tamen argumenta, ſi quis diligentius rem intueatur, ſine difficultate diſſoluet, nam quod aiunt attrahi à ſemine & fœtu ſanguinem purum, concedendum eſt cum eo, vt ſtatuamus non ita purum attrahi vt non retineat amplius aliquid materiæ tenuioris & craſſioris, quæ proceſſu temporis feruens à natura ſeparetur ad cutem, & variolas faciat ac morbillos, neq; obſtat quod primus ille ſanguis conuertatur in partes ſolidas, nam aliquid ex eo remanet, qui deinde cum affectu, quẽ ſolidæ partes cõtraxerunt, eum afficit, qui aſſidue gignitur, ante quam ſeparetur eiuſmodi ſubſtantia aliena, quod ſi mulieres, quibus menſtruus ſanguis impurus redundat non incurrunt in propoſitas puſtulas, id fit quia natura aliam viam tentat expulſionis, neq; ad cutem ſed ad vterum transfert ſanguinem impurum, qui ſi tranſmitteretur ad cutem, eandem vel ſimilem peſtem excitaret. Quadrupedibus vero tota vitioſa materia conſumitur, cum generantur pili, vngulæ, cornua, neque ſupereſt quod puſtulas faciat. Superioribus ſeculis ſi non fiebant morbilli aut variolæ, id proficiſcebatur à victu magis ſalubri, quo eiuſmodi materiæ prauitas ſuperabatur, vt omittam ſydera variis temporibus vario modo affecta; quod ſi nunc aliqui hoc vitium effugiunt, acceptum id referre debent partim robori naturę, partim victui ſalubri à quib. corrigitur ac vincitur aliena illa materia, quam cum ſanguine mixtam eſſe diximus; eadem ratio victus efficit vt aliqui non in pueritia, vt plerique ſolent, ſed conſtante ætate aut etiam confecta in hoc malum incidant, pleriſque autem in pueritia accidit, quod ante ob nimiam humoris copiam non poſſet ita ſanguis efferueſcere, & quod coerceatur à lacte, & non poſſit bullire vt in pueritia: ſunt enim pueri voraces, atque ob id facile tentantur ab hoc vitio. Si qui autem viſi ſunt iterum eodem prehendi, his non ſatis ſeparata eſt cum ægrotarunt variolis, pars craſſa, aut morbillis pars tenuis, & propterea natura iterum cogitur eandem detrudere, quod tamen rariſſimum eſt. Sed ſatis iam ſoluta ſunt quæ à contradicentibus obiiciebantur, ſtatuamus proximam [e] cauſam variolarum eſſe materiam craſſam, morbillorum tenuem contractam in vtero, quæ cum efferueſcit vehementem febrem accendit, & à natura transfertur ad cutem. Quo plurimum etiam conferunt cauſæ [f] externæ tanquam efficiendi ſociæ, vt aer calidus, qui & ſanguinem fundit, & ad cutem allicit, verno tempore flante auſtro fiunt variolæ, æſtate & autumno morbilli; eodem ſpectat & ratio victus, nam eſculenta & poculenta calida multa obſtruendi vim habentia, & quæ facile putreſcãt, celerius mouent internam cauſam, & hoc pacto variolas excitant & morbillos. Symptomata variolarum & morbillorum complura ſunt & grauia, cæterum febris vehemens magis antecedit quàm ſequatur, ita vt propoſitæ puſtulæ magis dici poſſint ſymptomata febris, quam contra febris ſymptoma ipſorum; fiunt enim variolæ cum feruet ſanguis craſſior, qui prius febrem accendit, deinde detruditur [g] ad cutem: fiũt morbilli cum feruet ſanguis tenuis ac [h] bilioſus, vnde prius accendit febrem ardentem, quam ad cutem tranſmittatur. Communiter autem morbillos & variolas ſequitur prurigo in vniuerſo corpore, in quo ſentiuntur quædam quaſi [i] puncta præſertim in dorſo, accedit dolor & grauitas capitis, diſtentio membrorum, raucedo, tuſſis, ſiccitas linguæ, craſſitudo ſputi, difficultas anhelitus, anxietas; his enim fere omnibus tentantur, qui vtrouis morbo laborant; hactenus de morbo, cauſis, & ſymptomatibus ad variolas & morbillos attinentibus. In homine ægrotante recognoſcitur vtrunque vitium ſenſu, cum iam puſtulæ eruperunt, nam vel mulieres cum vident pueros, qui nunquam alias hoc malum experti ſunt laborare febre vehementi, cui deinde ſuperueniant puſtulæ, ſi quidem grandiores ſint, vt vari, partim rubrę partim albæ, ſtatim dicunt eſſe variolas, ſi paruæ ſint, ita vt vix cutem excedant, & floridum ruborem præſeferant, vocant roſaliam, vt medici morbillos; facile ergo diſtinguuntur vbi iam ſuperuenerunt, ſed ante præſagiri poſſunt coniectura ducta à cauſis vt à ſanguine, à quo nondum ſeparata fuerit aliena materia,

[a] Auic. l. 4. fen. 1. tr. 4. c. 6.
[b] Ibid.
[c] Ibid.
[d] Auic. ibid.
[e] Auic. l. 4. fen. 1. tr. 4. c. 6. & 8.
[f] Auic. ibid. c. 6.
[g] Auic. ibid.
[h] Ibid. c. 8.
[i] Ibid. & c. 6.

quam diximus, ita vt homo nondum incurrerit in vtrumque vitium: accedit ætas puerilis, aer calidior, conſuetudo cum his, qui hoc morbo laborant, adde vehementem febrem; [a] monſtrat enim hæc feruere ſanguinem, qui ad cutem tranſmittetur, & propoſitas puſtulas excitabit, hanc tranſmiſſionem iam incipientem quædam effecta ſequuntur à quibus denunciatur, vt dolor [b] dorſi, cui hærent vena caua & arteria magna, in quibus ſanguis maxime feruet, tum puncta quædam [c] in toto corpore cum eiuſmodi materia iam tentat quamlibet partem, præterea dolet caput cum pulſu moleſto, morbus difficulter fertur, iactatur homo, anxius eſt, difficulter reſpirat, os aridum eſt, ſputum craſſum, vrina turbida, rubet vniuerſum corpus, potiſſimum [d] facies & oculi, hæc fere communia ſunt tam variolarum quàm morbillorum, ſunt enim effecta materiæ, quæ ad cutem & diuerſas partes tranſmittitur. Sed licet etiam internoſcere, expectarene magis variolas oporteat an morbillos, ex cauſa quæ magis idonea ſit ad vnum quam ad alterum vitium, nam ſi quis ante expertus vnum fuerit, expectare alterum oportet, ſi quis neutrum, magis variolas, vere etiam [e] magis fiunt variolæ, æſtate & autumno morbilli, febris, quam ſequuntur variolæ [f] ſimilis eſt ſynochis, quam morbilli, ardentibus, in illa enim ſentitur [g] calor copioſior, in hac acrior; ſanguinem craſſiorem monſtrant ſymptomata mitiora, ſed bilioſum grauiora vt anxietas, faſtidium, nam à craſſo magis fit dolor capitis cum moleſtia pulſus, citius [h] autem apparent orta febre morbilli & magis iuncti ſimul, variolæ tardius & magis diſtantes; non difficile eſt igitur ante quam erumpat, præſagire vtrumuis vitium, ſed poſtquam erupit, facillimum, ita vt ne mulieres quidem lateat. Ex futuris euentus interdum ſalubris eſt interdum pernicioſus, ſi morbus videatur à natura [i] ſuperari, expectabis ſalutem, ſi contra, interitum: iudicabis autem ſuperari morbum, cum & ipſum debilem, & naturam validam videbis, cognoſces hanc validam eſſe ex moderata temperatione, & ætate florente, quæ illi robur addunt, tum ex his quæ proſunt, vt ſi aqua frigida epota non multo poſt per vrinam vel ſudorem reddatur; poſtremo ex effectis veluti quod homo facile morbum toleret, ſomnum tempeſtiue capiat, cibum ſine faſtidio ſumat, mente conſtet, facile reſpiret, pulſum & cætera habeat ſecundum naturam. Debilitatem morbi coniicies ex febre, quę non admodum valida ſit & anteccedat [k] magis quam ſequatur puſtulas, remittaturque vbi hæ ſuperueniunt: tum ex puſtulis quæ celeriter erumpant, & proprie ſi variolæ magnæ ſint, raræ, [l] albæ, molles, non continuatæ: morbilli vero rubri, quod ſi tales appareant criſimis diebus, magis firmum indicium erunt morbi imbecillioris, qui à natura ſuperetur. Ex contrariis colliges naturam à morbo ſuperari ex eo ſcilicet, quod natura imbecilla ſit, & [m] morbus validus; imbecillam iudicabis ex cauſis vt ex immoderata temperatione, ex his quæ alioquin prodeſſe deberent, & noxia inueniuntur, vt ſi æger epota aqua frigida deterius ſe habeat, & ipſam non reddat, ex effectis quod homo difficulter morbum toleret, anxius [n] ſit, non quieſcat, non dormiat, difficulter reſpiret, tuſſi, raucedine, faſtidio, ſiti vexetur, quæ exceruntur praua ſint, vt ſi ſuperueniat dyſenteria, [o] maxime autem praua eſt animæ defectio: morbi robur colliges ex febre vehementi atque admodum ardente, quæ non minuatur cum puſtulæ ſuperueniunt, ſed magis increſcat, ex puſtulis quæ multæ ſint, & aliæ aliis ſupernaſcantur, vel tarde exeant, ita vt natura ſæpius tentet eiuſmodi expulſionem, & nihil proficiat; præterea ſi euaneſcant, ſi duræ ſint, virides, [p] liuidæ, aut nigræ maximum monſtrant morbi robur, & idcirco interitum, cum natura ſuperetur. Tempus, quo vteruis expectatur euentus, breue eſt, cum morbus vel acutus ſit, vel potius peracutus, terminatur autem celerius vel tardius pro maiori vel minori robore morbi vel naturæ ſuperantis. Via ſalutis eſt quod febris ceſſat expulſa tota materia ad cutem atque abſumpta, puſtulæ autem vel maturantur, vt ſolent variolæ, vel digeruntur vt morbilli: interitus autẽ ſequitur aut vim febris, aut ſymptomata grauiſſima, vt animi defectionem, aut tantam difficultatem anhelitus, vt [q] homo ſtranguletur.

[Margin notes: a Gal. ibid. c.6 & 7. — b Ibid. — c Ibid. — d Ibid. — e Ibid. — f Auic. ibid. c.7. — g Ibid. c.8. — h Ibid. — i Gal. 4. de praſag. pulſ. c.11. — k Auic. loco citato c.6. — l Ibid. — m Gal. 4. de praſa. exp. — n Auic. ibid. c.6. — o Ibid. — p Auic. ibid. — q Auic. ibid. c.6.]

Ratio curandi tam variolas quam morbillos primum in eo conſiſtit, vt prohibeamus ne ſuperueniant, deinde vt auferamus quicquid factum eſt mali: licet autem prohibere ne ſuperueniant, priuſquam incipiant, nam poſtquam inceperunt, præſtat ſuperantem materiam vniuerſam ad cutem euocare, [r] & magis naturæ motum ſequi quam impedire. Ergo antequam appareant, ſiue inceperit febris, ſiue nõ, ne erũpant, remouere cauſam oportet, quæ eſt feruor ſanguinis ſiue bilioſi ſiue craſſi, quẽ excitant etiã externæ cauſæ, vt calor aeris, multitudo ac prauitas ciborum ac potionũ, quibus accedit cõſuetudo cum his, qui hac peſte affliguntur, quamobrem vitabit homo eiuſmodi cõſuetudinem, deget in aere frigido, vtetur cibis & potionibus frigidis, [s] atq; adſtringentibus, & boni ſucci, bibet aquam frigidam, aut eam in qua bullierint mala, pira, meſpila, ſorba, aut alii fructus acerbi, vel ſuccum malorum punicorum aut medicorum pręſertim limonum ac citriorum, aqua temperatum, comedet panem ex aqua, polentam, lentem, mala cotonea aut punica, vuam acerbam, ziziſa; lactucã, papauer, & alia quæ ſanguinẽ putreſcere atq; efferueſcere non permittant. Sic ergo occurremus cauſis externis: internam vero hoc eſt ſanguinem, ſi craſſus ſit, educemus [t] ſecta vena, quam tamen ſecare raro licet, cum plerunq; hic morbus ea ætate timeatur, qua non cõuenit ſecare venã, aut mittere ſanguinem, niſi aut ſanguiſugæ admoueantur, aut defigãtur cucurbitulæ, & locus ſcalpello exaſperetur. Si ſanguis bilioſus ſit expedit vti cholagogis, hoc eſt catharticis, quæ flauã bilem educant, vbi ergo detrahatur materia aliena ſiue per purgationem, ſiue per ſanguinis miſſionem, non excitabit amplius variolas aut morbillos, quod non faciet etiam ſi refrigeretur, & craſſior reddatur, victu proxime enarrato, ſic enim neq; efferueſcet, neq; à natura tranſmittetur ad cutem. Eadem igitur facienda ſunt ſiue febris inceperit, ſiue non, occurrendum enim cauſis tam externis, quam internis, vt has puſtulas propulſemus, tantum vbi eſt febris tenuiori victu opus eſt, & cauere oportet ne cutis foramina adſtringantur ab aere, quem attrahere per os & nares frigidum expedit. At ſi iam notæ aliquæ variolarum ac morbillorum erumpentium ſe oſtendant, non prohibere [u] amplius, ſed euocare materiam ad cutẽ oportet, euocabitur ſi vitato externo frigore ſtragulis veſtibus homo bene tegatur,

[Margin notes: r Auic. ibid. c.10. — s Auic. ibid. — t Auic. ibid. — u Auic. ibid.]

tur,tum ſi vaporibus aquæ calidæ poſita vna olla à parte anteriori,altexa à poſteriori foueatur deterſo intexea ſudore,tunc autem [a] non licet aut ſanguinem mittere,aut catharticum dare,ne prohibeatur naturæ motus ad partes eaternas, reunceturq; materia ad internas. Illud tamen ſcire licet quod vbi aluus adſtricta eſt,ſolui deber,aut ſumpto medicamētn , quod eaon laaet,[b] aut inditu pex clyſtexem in inteſtina humnre idonen vt mulſa & oleo,qund ſi bomn ſtrāgulari videatur, materia ad guttur tranſlata & ibi variolas excitante neceſſe eſt mittere ſanguinem , ſi vires & ætas conſentiant , vt maius periculum euitetur:quod atrioet ad interna præſidia refrigerantia,ſi abunde materia transferatur ad eutem,non conuenit alia ratin victus,quam quæ aptatur priuſquam puſtulæ appareant,ſed ſi parum & cum difficultate erumpant,vel ſtatim euaneſcant,deſiſtēdum erit ab his,quæ craſſum ae frigidum ſaoguinem reddunt,& tranſeundum eſt ad extenuantia,dabitur itaque potui aqua, in qua bullierit anerhom,aniſum,aut fœniculus,[c] ſic extenuabitur materia, & facilius ad cutem transferetur. Cum puſtulæ plures ac grandiores erumpunt, ſolent quaſdam partes grauiter offendere [d] vt oculos,naſum,aures,fauces,pulmonem,inteſtina,articulos,quas defendere opnrtet. Defendentur oculi ſi frequenter abluantur aqua, quæ ex roſis & enriandrn deſtillauerit, [e] vel ſimplici vel in qua iacuerit acacia,glaocium,galla,aut malicorium,nares vero & aures vtiliter intus illinūtur ſucco vuæ acerbæ,cui adiectū foerit aliquid croci,& rhus,aut texta lemnia vel armeoa ea aceto diluta. Ad fauces guttur & pulmonem opus eſt gargarizare [f] diamnron cum aqua,in qua bullierit plantago hypociſthis,aut rnſa:ab inteſtinis eam iniuriam propulſabimus,ſi per clyſterem in aluū immittamus quæ adſtringendi vim habeant vt aquam, [g] in qua bullierint fructus aut herbæ adſtringentes,vel nleum myrtheum,aut roſeum acerbum:articulos,ne chordæ aut nerui offendātur,illinemus terta lemnia, vel armena ex aceto temperata. His igitur pręſidiis rucbimnr partes illas,quę maxime ſolent ab impetu morbillorum & variolarum offendi. Puſtulæ quæ iam factæ ſunt ſanantur perinde atque aliæ detracta materia illa,à qua tanquam à cauſa cootinenre pruficiſcuntur,ſed cum hæc adimatur,ſi vel retro cogatur commeare,vel eatrahatur ex luco vbi eſt , in morbillis & variolis non eſt quod cogatur reuerti ad partes vnde venit , [h] nam ſummum afferet periculum, quamnbiem neque repellenda neque deriuanda eſt ne feratur ad partes præſtantiores. Sequitur ergo vt extrahatur ſiue obſcure in vapores cōuerſa diſcutiatur,ſiue manifeſte apertis puſtulis effundatur:quæ pauca eſt & tenuis, qualis ſolet eſſe in mnrbillis,& in variolis ſiccintibus,digeri poteſt,quæ via mlnlme mnleſta eſt, digeritur ſi reſpergatur farina [i] milii,hordei aut fabarum, vel ſi adhibearur ſuffitus ex myrica , aut ſi ſuper impnnantur amygdalæ amaræ cuntritræ , oleum alienum [k] eſt, ſnlum que aptatur vbi iam ſquamulæ reſolui debeot, ſi materia multa & craſſinr fuerit, manifeſte effundenda eſt , ſed ſi dura ſit & cruda,prius vtendum eſt mollientibus,& maturantibus , illinemus igitur tunc lentem,vel farinam hordei aut tritici decoctam aut bene dilutam,vt materia cnncoquatur:mollietur vbi durior eſt,ſi inungatur adipe ſuilla, vel medulla vituli aur cerui, vel butyro, foueaturq; aqua,in qua bullicrint radices althææ, ſertula campana, chamæmelum. Cum variolæ iam maturæ ſunt,apcriri debent tenui acu,(aurea,[l] vt nnnnulli eaiſtimant) leniterq; eapreſſo pure, ſi vlcus valde ſordidū ſit atq; humidum ſiccantibus ac detergētibus eger vt farina [m] oryzæ,milii,hordei,lupini,aut puluere ex radice ariſtolochiæ,aut ea ſemine radiculę,ſi valde laceretur cutis ob multitudinē puſtularum,expedit pro ſtragulo vti ſacco ea linten non nimis adſtricto,qui [n] infarctus ſit farina milii,oryzæ aut hordei,ſic enim facile detergeotūr ac ſiceabuntur vlcera,ſi quud reſtet humidius & ſine ioflāmatione , ſale [o] reſpergendum erit , vel aqua ſalſa perfundendum, vbi vlcera deterſa ſiot , curantur ſiccantibua ſine morſu,huiuſmodi ſunt metallica vſta & elota molybdęna,ceruſſa, cadinia,quæ & inſperguntur, & oleo roſeo diluta illinuntur,vbi iam plena ſunt vlcera,& nnn amplius caua,reſpergi debent ſiccātibus atque adſtringentibus,vt ad cicatricem perducantur,valet puluis ea galla aut malicorio ea oſſibus [p] vuæ ſtis,ea ſemine naſturtii,inducta cicatrice opus eſt detergeotibus, ſi craſſinr ſit , vt extenuetur, & ad colorem cutis reducatur , huc ſpectat ſuccus ea nepeta ex radice arundinis , ex radice ariſtolochiæ, ex radice iridis,cum melle,tum aqua in qua nigrum eicer bullierit,hactenus de curatione morbillorum & variolarum; febris qua ratione curetur oſtenſum eſt,[q] cum ageremus de febribus peſtilentibus. Ex ſymptomatibus ſuccurrendum eſt dolori fomentis relaxantibus , & perfuſione lactis ſtatim emulſi:ad animæ defectionem adhibemus quæ vires reficiant,detegimus hominem , facimus ventum flabellis,reſpergimus faciem aqua frigida,donec vires recreentur.

a Auic. ibid.
b Ibid.
c Auic. ibid.
d Auic. ibid. c.11.
e Ibid.
f Ibid.
g Ibid.
h Auic. ibid. c.10.
i Ibid. c.10.
k Auic. ibid. c.10.
l Auic. ibid.
m Ibid.
n Auic. ibid.
o Ibid.
p Auic. ibid.
q Supra lib. 13. c. 8.

De ſcabie. Cap. VII.

Vitium illud quod Latine dicitur ſcabies ad puſtulas refertur, minus tamen alte penetrat quam illæ quas ſupra perſecuti ſumus,tantum enim occupat cutem, [r] quam maxime prurientem efficit ac ſcabram. Scabiei duæ ſubiiciuntur ſpecies,vna dicitur ψώρα à Græcis, [s] altera λέπρα, illa quæ magis verſatur in ſuperficie, [t] & cum leuiori prurigine iungitur, tenuesq; remittit ſquamulas quaſi furfures,hæc altius deſcendit,& non ſolum vehementem affert pruriginem,ſed etiam erodit,atque [u] exulcerat,vnde ſquamæ decidunt craſſiores:hæ ſpecies nō ita leguntur nominibus diſtinctæ apud Latinos medicos , vtranq; enim ſcabiei vocabulo ſignificant : contra non legitur apud Græcos verbum quod ſcabiei reſpondeat,& cōmuniter pſoram ac lepram ſignificet. Illud autem obliuiſci non oportet,quod lepra de qua iuniores medici loquuntur elephas eſt , quem ſupra poſuimus in tumorib. grandioribus,ſed apud Græcos lepra altera ſcabiei ſpecies eſt,quam deſcripſimus,[x] ſunt qui velint impetiginis vocabulo à Cornelio Celſo [y] ſignificari lepram ſcabiei ſpeciem,quamuis impetigo apud alios notet lichenas,ſed lepra ſiue vocetur à Cor. Celſo impetigo ſiue ſcabies ἀγρία,id eſt fera, nihil intereſt,modo intelligatur quæ ſcabiei communitet,quæ proprie pſoræ ac lepræ ſubiecta notio ſit, pateatq; quale vitium ſit, quod nunc à nobis tractatur. Attenduntur in ſcabie præter ſpecies

r Gal 4. aph. com. 77.
s Paulus Ægin. l. 4. c. 2.
t Ibid. Paul.
u Auic. l. 4. fen. 3. tr. 3. c. 1.
x Fallopius de Vlcerib. c. 26.
y Celſus lib. 5. c. Vlt.

differentiæ cōplures, vt quod alia humidior ſit, alia ſiccior, item alia mitior, alia lenior, tum alia ſubrubra, alia ſubalbida, alia ſubflaua, alia ſubatra, vix enim ex toto rubram, albam, flauam, aut atram deprehendas: iunguntur autem cum quauis ſpecie vel differentia ſcabiei plures morbi vt magnitudo aucta, cum ſit tumor præter naturam, immoderatio temperationis, quam affert humor à quo proficiſcitur, & ſolutio vnitatis, quæ tamen euidentior [a] eſt in lepra quam in pſora. Proxima & continens cauſa ſcabiei humor eſt acris vel ſalſus, nam hic pruriginem affert, quam copulari cum ſcabie monſtrauimus, ſed cum pruriginem efficit duntaxat, paucus eſt & tenuis, vnde ex cute exit, cum ſcabiem, multus eſt craſſus, & interdum etiam glutinoſus, atque idcirco inhæreſcit; poteſt autem ſcabies à quolibet quatuor ſuccorum oriri vel ſimplici vel mixto cum aliis; plerunque autem oritur [b] ab atrabile, interdum tamen à flaua, ſæpe etiam à pituita ſalſa, [c] nonnunquam à ſanguine corrupto, magis autem craſſus & magis acris eſt qui lepram facit, quam, qui pſoram. Cæterum mitior mitiorem ſcabiem, deterior deteriorem efficit, humidior vt ſanguis & pituita humidiorem, ſiccior vt flaua vel atra bilis ſicciorem: varius ſcabiei color varium ſequitur humorem quem repræſentat. Antecedentes cauſæ illæ ſunt, à quibus vel fit eiuſmodi vitioſus humor in corpore, vel iam collectus fertur ad cutem, vnde non poteſt exire: fit vitioſus & acris humor, vel ex ſucco naturali putredinem contrahente, vel ſtatim ex cibis, & potionibus. Putreſcit & acrior redditur ſuccus, qui ante bonus erat cum [d] perſpiratu caret, adde contagionem [e] quæ ſola contaminare bonos ſuccos poteſt, merito itaq; vitatur conſuetudo cum his, qui ſcabie laborant, expirant enim ab ipſis putres vapores, qui contage ſua bonum ſanguinem afficiunt, in illis potiſſimum qui huiuſmodi vitiu opportuni ſunt ob acrimoniam ſuccorum & prohibitū perſpiratum vnde non raro ſcabies oritur; at plerunq; prauus ſuccus ſtatim gignitur vitio vel materię, hoc eſt ob prauitatē ciborum ac potionum, [f] vel effectricis, hoc eſt ob immoderatam temperationem calidam & ſiccam iecinoris. Neq; ſatis eſt ſi gignantur acres ſucci, ſed neceſſe eſt ferantur ad cutem vt ſcabiem efficiant; feruntur autem partim tranſmiſſi partim attracti, tranſmittuntur à natura partium validiore, interdum antequam aliquem morbum in illis efficiant, interdum poſtquam vel febrem vel aliud malum excitarunt. A cute vero non ſolum admittuntur, ſed interdum etiā alliciuntur vbi calefiat, vnde oriri ſcabiem videmus, & [g] verno tempore, & his qui vehementius exercētur, ſed ſiue trāſmittatur, ſiue alliciatur, vitioſus ſuccus retinetur in cute cum craſſus ſit, neq; euadere ex ea facile poſſit. Euenit interdum vt ſuccus, qui cum alioquin tenuis ſit, debeat exire ex cute, retineatur, propterea quod huius foramina [h] clauſa ſint, ſiue adſtricta ob frigus aeris circunfuſi, vel vſum aquarum adſtringentium, ſiue obſtructa à ſordibus: vbi autem retineatur diſcutiuntur partes eius tenues, reſtant craſſæ, quæ ſua acrimonia erodunt, & ſcabiem afferunt.

[a] *Paulo ante.*
[b] *Gal lib. de tumorib. c. 13.*
[c] *Gal 1 med. c 13. & Aui. l 4. fen 7. tr. 3. c. 6.*
[d] *Galen. 11 meth. c 8.*
[e] *Gal 1. de diff. feb c. 2.*
[f] *Gal. de ſuccorum bon. & vitio c. 1. & Aui. l. 4. fen 6. tr. 3. c 7. & Gal. 2. de diff. feb c. 4.*
[g] *Gal 3. aph. com. 20.*
[h] *Auic. loco citato.*

Conſequuntur ſcabiem plura ſymptomata, & primum, prurigo valida, quæ tamen validior eſt in lepra, quam in pſora, inde ſequitur vigilia, & proceſſu temporis etiam tabeſcit corpus, nequeunt etiam membra, quæ ſcabie affliguntur, ſuis muneribus commode fungi. In homine vero ægrotāte nō difficile eſt ſcabiem, quā deſcripſimus, recognoſcere, ſub ſenſum enim cadūt puſtulæ cutis prurientes ac ſcabræ, vnde cadunt ſquamæ, ſenſu etiam inter pſorā & lepram licet internoſcere, deprehendit enim [l] hanc altius penetrare, & cum magno pruritu erodentem exulcerare, & ſquamas craſſiores remittere, illam cōtra magis in ſuperficie reſidere cū minori prurigine, vnde tenuiores ſquamulæ & veluti furfures reſoluuntur. Subiiciuntur etiam ſenſui ſymptomata, quæ commemorauimus. At continens cauſa cum abdita ſit, mente conici debet, ac primo ex cauſis à quibus ipſam & gigni & ferri ad cutem monſtrauimus, deinde ex his quæ humoris qualitatem temperando vel educendo ſubſtantiam proſunt, aut obſunt acriorem reddendo qualitatem, vel ſubſtantiam augendo: maxime vero ex effectis, hoc eſt ex ſcabiei ſpecie vna cum differētiis, monſtrat quidē ſcabies prauos [k] ſuccos, ſed lepra potiſſimū [l] atram bilem, a qua fere naſcitur, pſora magis alios ſuccos indicat, ſiccior ſcabies ſicciorem humorem vt flauam vel atram bilem, humidior humidiorem vt ſanguinē vel pituitam, ſed nullum firmius indiciū eſt ad humoris ſpeciem declarandam quam color ſcabiei, ſubrubra enim ſanguinem, ſubalbida pituitam, ſubflaua flauam bilem, ſubatra bilem atram denunciat, ſiquidem naſcitur color ſcabiei à colore humoris, qui illam efficit, vnde mixtus color mixtum quoque humorem ſignificat. Ex futuris poteſt euentus triplex eſſe in ſcabie, cum vel ſanetur homo, quod plerunque accidit, vel intereat quod raro, vel cum ea diutius viuat, quod ſæpe: præſagies quid expectandum ſit, ſi naturæ [m] robur cum morbi robore conferas, plerunq; validior eſt natura, quæ quod in internis partibus prauum redundabat tranſtulit ad cutem partem viliſſimam, vnde ſi bene nutriatur homo facile ſaneſcit, præſertim vbi ex contage in ſcabiem inciderit; interdum ſuperant adhuc in partib. internis ſucci vitioſi, quos facile eſt purgare, & ita hominem in priſtinum ſtatum reſtituere, quod ſi in iecinore temperationis immoderatio valida ſit, & iam inueterauerit, ita vt non videatur poſſe ſanari, tunc etiam non ſanabitur ſcabies, ſed homo cum illa viuet, niſi adeo grauia ſymptomata afferat veluti pruriginem & vigiliam, vt hominem tabefaciat & abſumat, nam vbi talis appareat timendus eſt interitus, quod magis vſu venit in lepra quam in ſcabie. Tempus ſi nulla materia redundat in partibus corporis internis, breue erit, cito enim ſaneſcet ſcabies, facta. Sed ſi redundet vbi ſit atra bilis magis vitio iecinoris quam eſculentorum & poculentorum contracta, longiori tempore opus erit, vt reddatur corpus purum, & ſcabies finiatur, ſi redundet alius humor in corpore, celerior expectari ſolus poterit, interitus vero nunquam ſequitur, niſi homo diuturna moleſtia confectus fuerit. Via ſalutis eſt quod humor ſcabiem faciens diſcutitur, ſiue per ſe, ſiue auxilio artis, ſed via interitus quod ob grauitatem ſymptomatum conficitur.

[l] *Paul. Ægineta l 4 c. 2.*
[k] *Auic l 4. fen. 7. tr 3. c 6.*
[l] *Auic. l. 4. fen. 3. tr. 3. c. 1.*
[m] *Gal. 4. de praſag. pulſ. c. 11.*

In curatione ſcabiei dare primum operā oportet, ne fiat amplius, deinde eam tollere quæ iam facta eſt, ne fiat prohibebimus, ſi non contrahatur amplius eiuſmodi vitioſus ſuccus in corpore, & ne contractus feratur ad cutem, aut in ea retineatur: non contrahetur ſi auferantur cauſæ vt conſuetudo

tudo eum his qui ſcabie laborant:ob contagem enim eorrumpi bonos ſuccos [a] monſtrauimus:præ- [a] Sup. pau.
terea prauitas ciborum & potionum,quibus vitatis neceſſe eſt homioi offerre quę bonos ſuccos gi- ante & Gal.
gnaot,& tandem immoderata tēperatio calida & ſicca iecinoris , quam redigere ad moderationem 1. de diff. feb.
oportet: quo inter alia præſidia maxime ſpectat aqua ferrea, qualis eſt in balneo villæ agri lucenſis, c. 8.
qua vtiliter vtuntur qui huiuſmodi morbo vexantur,quandoq; prodeſt eadem non ſolum extrinſe-
cus admota,ſed etiam epota,ad quod optime etiam condocit Balneum aquarum in collibus Piſaois:
hoc pacto itaq; prohibebimus ne contrahatur amplius ſuccus vitioſus in corpore:ille vero,qui iam
contractus eſt,ne feratur ad cutem,educi debet:ſi redundet ſanguis ſecare venam oportet,ſi vires &
ætas hoc remedium ferant , adhibere pariter conuenit ſanguiſugas ad venas io ano ſangoinem ſun-
dentes.Si ſuperat alius humor [b] idoneo cathartico purgandus eſt,quæ remedia neceſſaria non ſunt, [b] Auic. l. 4.
vbi materia [c] nulla ſubeſt vitioſa in partibus internis. Quod ſi humor, qui alioquin tenuis eſt,& ex fen. 7. tr. 4.
cute exitet,& ad eam ipſam tranſlatus euadere nō poſſit,quod foramina clauſa ſint adſtricta vel ob- c. 7.
ſtructa , aperiri debent,ita vt relaxentur quæ adſtricta ſunt fomentis ac balneo aquæ dulcis, deter- [c] Gal. 2. 6.
gantur quæ obſtructa præſidiis ad id aptis vt ſapone, farina lupinorum , aut fabarum. Vbi corpus epi. com. 30.
purum fuerit,ſiue quod tota materia vitioſa fuerit ad cutem tranſmiſſa,ſiue quod quæ reſtabat fue-
rit venæ ſectione aut purgatione educta , veniendum eſt ad curationem ſcabiei iam factæ, vbi pri-
mum videris an venæ externæ diſtendi multo ſanguine videantur,tunc enim præſtat cutem ſcalpel-
lo pluribus locis exaſperare,& corneis cucurbitulis defixis eiuſmodi ſaoguinem minuere.Curatur
ſcabies quæ iam facta eſt,detracta materia per digerentia præſidia , neq; enim repellenda eſt neque
manifeſte extrahenda: ſola ergo digerentia eam materiam adimere poſſunt , [d] & propterea ſcabiem [d] Auic. loco
ſanare,ſed propter craſſitudinem humoris adiiciuntur detergentia:quod ſi durities cutis cum ſcabie citato.
iungatur , ac denſitas , vtendum vna cum digerentibus erit his,quæ molliant ac relaxent: interdum
eiuſmodi puſtulæ inflammatæ ſunt, ita vt ſimul cum digerētibus refrigerentia deſiderent, ſi qua re-
ſtent vlcera leniter ſiccantibus ac detergentibus tolluntur. Validiora neceſſaria ſunt vbi vitium va-
lidius ſit,& idcirco vbi lepra quam vbi pſora,inueniuntur præſidia quib. eiuſmodi facultates inſunt,
à quibus ſanatur quæuis ſpecies ſcabiei quantumuis fera,huiuſmodi ſunt aquę ferri,aluminis,ac ſul-
phuris vi preditæ,quales habentur in balneo villæ agri lucenſis iam commemorato,in balneo aqua-
rum in agro Piſano,& in balneo quod ſitum eſt ad radices montis Diui Iuliani in agro ſimiliter Piſa-
no , quibus balneis quotidie ſcabiem ſanari videmos, & propulſari etiam ne amplius redeat, ſi quis
recta ratione victus vtatur,cum non ſolum ſanent puſtulas iam factas , ſed etiam redigant ad mode-
rationem, iecinoris temperationem immoderatam : non deſunt alibi in Italia & aliis regionibus
aquæ naſceotes ſpoote calidæ eandem vim habentes,ſed quia non vbiq; præſto ſunt,cōfugiendum
eſt ad alia remedia,quæ digerant,detergant,& vbi neceſſe ſit ſimul refrigerent , aut molliant, quō-
rum ſylua ampliſſima eſt. Valet lauatio vel perfuſio aquæ,in qua bullierit [e] malua,althæa,hordeum, [e] Auic. l. 4.
furfur,vel rumex,nepeta,capnos,libanotis,artemiſia,poſt cuius vſum linteo deterſæ ac ſiccatæ par- tr. 3. c. 7.
tes illinendæ ſunt digerente aliquo ac detergente medicamento,vt ſucco nigri aut albi veratri, radi-
cis aſphodeli,bryoniæ,aut aceto in quo macerata fuerit radix anchuſæ vel anemones : idem prēſtat
oleum in quo diu iacuerit puluis tenuiſſimus ex ſulphure ignem non experto:eodem ſpectat ſtyrax
liquida cum ſucco limonum & ſulphure. Ad pſoram vtemur vt diximus,vehementioribus medica-
mentis cuiuſmodi eſt ſuccus battachii,aut ſtaphiſagria ex aceto, validiſſimum præſidium eſt quod à
ionioribus repertum,accipit adipis ſuillæ ac vitulinæ liquefactæ vtriuſq; libram. ß olei maſtichini,
laurei vtriuſque ʒ x. olei roſei ℥ iij. reſinæ terebinthinæ puræ ℥ ij. ß. radicum rumicis ℥ iij. ß. veratri
nigri ℥ j. chelidoniæ,capni vtriuſque M. j. radicum aſphodeli ℥ vj. contundantur omnia & ſimul ma-
cerentur,deinde vbi bullierint ac percolata ſint,addantur ſpumæ argenti ℥ ß. ceruſſæ ℥ iij. ß. ſtyracis
liquidæ ʒ x. argenti liquidi ſaliua extincti ℥ j. efficaciſſimum eſt medicamentum hoc, ſed periculum
eſt ne propter vim argenti liquidi repellatur vitioſa materia ad caput,& grauiſſimam noxam afferat,
quamobrem ſuſpectum eſſe debet vbi vel caput imbecillum ſit , vel corpus nondum fuerit exqui-
ſite purgatum. Si ſcabies ſicca ſit vtiliter liquida medicamenta illinuntur, vbi nimis madeat re-
ſpergi debet puluere vt ex miſy, chalcitide,alumine ſciſſili , ærugine æris nitri aut ſulphuris;quod ſi
detracta ſummoa cute vlcus reſtet,curandum eſt modice ſiccantibus,vt medicamento ex calce elo-
ta,vel eo quod ex ſpuma argenti oleo roſeo & aceto conficitur tripharmacum appellatur, vel aliud
quod fit ex ceruſſa,oleo roſeo,adipe ſuilla & ſucco ſolani vel plantaginis.Si nimia durities ſit,& cu-
tis admodum ſcabra inungemus affectas partes butyro recenti , vel medulla vituli aut cerui , vel
adipe gallinacea aut anſerina, deinde vtemur mediocriter digerentibus ac concoquentibus,vt pi-
ce liquida cum reſina terebinthina & ſtyrace,in vniuerſum autem accommodabimus medicamen-
ta ad ſpeciem ac differentiam ſcabiei quam curabimus. Supereſt ex ſymptomatibus prurigo, quæ
iiſdem tollitur præſidiis quibus ſcabies , ſi tamen nimis moleſta ſit,neque ſinat expectari dum au-
feratur morbus,lenienda erit quemadmodum docebimus, vbi impetiginem quæ nunc proprie ſe-
quitur,abſoluerimus.

De impetigine. Cap. VIII.

SCabiei quam proxime tractauimus , & herpeti illi , cum quo minutas puſtulas inſtar granorum
milii iungi diximus,adeo ſimile eſt malum,quod Græci λειχῆνα dicūt,vt ſeparare hoc ab illis non
ſit facile,cum omnes in cute puſtulas quaſdam excitent : verum λειχὴν ſcabiei & herpeti interiectus
eſt,& tanquam medius , ſi quidem ſcabies altius penetrat,& ſquamas remittit , oritur enim à craſſis
atq; acribus ſuccis:herpes ſummam pelliculam tantum tenet,vbi cum feruore minutas illas puſtulas
efficit,quoniam oritur à ſucco bilioſo valde tenui : λειχὴν neq; exulcerat aut ſquamas remittit vt ſca-

bies, nec ſummam pelliculam duntaxat attingit vt herpes, ſed cutem quoque ſubiectam exaſperat, ac rodit fere in orbem, naſcitur ab humore craſſo acri, ſed mixto cum tenui ſanie: ita autem vocatur à Græcis quod quodammodo cutem lambat, ex Latinis videtur [a] Cornelius Celſus hunc affectum [a Celſ. l. 5. c. 28.] papularum nomine ſignificaſſe, cum à cæteris nominetur impetigo, atq; vbi faciem & mentum occupat, & fœdus maxime eſt, mentagra, quæ Romam vbi ante ignota erat primum ex Aſia venit Tiberio [b] Cæſare Imperatore; graſſantur enim certis temporibus certi morbi, quemadmodum ſupra [b Plin. l. 26. c. 1.] [c] docuimus cum de variolis & morbillis ageremus, ſed quandocunq; inceperit mentagra, aut quomodocunq; fuerit appellatus affectus propoſitus, vulgo nūc ab Italis dicitur volatica, referturq; ad puſtulas, & conſiſtit in magnitudine aucta ob tumorē præter naturam, & immoderata temperatione quam affert humor, à quo oritur, atque in ſolutione vnitatis. [c Supra c. 6.] Species impetiginis duæ ponuntur [d] à veteribus: vna leuior in qua per minutas puſtulas cutis exaſperatur, leuiterq; roditur, altera fera quæ cutem non tantum exaſperat, ſed exulcerat quoq;, & vehementius erodit, in vtraq; ſpecie plures attenduntur differentiæ, atque illæ potiſſimum, quod vel humida eſt vel ſicca; tum vel ſerpit, vel eodem loco hæret: propterea autem quæ fera eſt, aut cutem relinquit, aut detrahit. [d Gal. l. medic. c. 13 & Celſus l. 5. c. 28] Proxima & continens cauſa impetiginis vt paulo ante oſtendimus, eſt humor craſſus, [e] acris, mixtus cum tenui ſanie, [e Auic. l. 4. fen. 7. tr. 3. c. 3.] nam ſi tantum tenuis eſſet, facile educeretur, ſi tantum craſſus, cutem duntaxat attolleret, ac tumidam redderet, ſed craſſus mixtus cum tenui cutem erodit, & pro inſigni tumore paruas puſtulas excitat: [f Auic. ibid.] ex quatuor ſuccis impetigo nō ſecus ac ſcabies maxime oritur [f] ab atra bile, deinde à flaua, non raro à pituita ſalſa, aliquando etiam à ſanguine corrupto, à quocunq; oriatur cum craſſo ſucco miſcetur tenuis & aquoſus humor ac ſanies. Diuerſæ ſpecies ac differentiæ impetiginis à diuerſo humore naſcuntur, quæ mitior eſt, fit à ſanguine vel pituita, quæ fera, à flaua vel atra bile, à quibus etiam ſicca redditur, nam humida [g] magis ſequitur ſanguinem & pituitam, ad eam quæ ſerpit efficiendam [g Auic. ibid.] maior ſaniei copia cum craſſis humoribus miſcetur, ſed minor ad eam, quæ hæret, quæ cutem detrahit, oritur ab humore maxime acri, à minus acri quę ipſam relinquit. Huic proxime cauſæ quā diximus antecedunt illæ, ob quas aut acris fit, aut omnino gignitur, aut fertur ad cutem, aut exitum non habet eiuſmodi humor, redditur acris ex contagione ob putres vapores exhalantes ab his, qui eiuſmodi lue ſunt infecti. [h Plin. li. 26. c. 1.] Mentagra illa maxime fœda, quam diximus, Romanos oſculo [h] afficiebat. Sed gignitur humor acris ex prauis cibis ac potionibus, potiſſimum vbi calida & ſicca ſit immoderate iecinoris temperatio; poſtquam genitus eſt, fertur ad cutem partim tranſmiſſus à præſtantioribus partibus ad ipſam quæ viliſſima eſt, partim ab eadem attractus ob nimium calorem vel ab exercitatione contractum, vel ab aere [i] vt vere, vnde in vernis morbis [k] habetur impetigo, retinetur autem in cute humor qui tenuis eſt, & alioquin deberet exire, vbi parua foramina adſtricta ſint vel obſtructa. [i Gal. 3. aph. c. 20.] [k Hipp. 3. aph. 20.] Symptomata impetiginis ſunt potiſſimum prurigo, atq; erodentium ſenſus, præterea cum faciem occupat ſumma illa fœtidas, quæ ad affectus & qualitates corporis refertur. Recognoſcuntur in homine ægrotante propoſita ſymptomata ſenſu, ſub quem cadit etiam vtraq; ſpecies impetiginis, vna cum ſuis differentiis.

Cauſa continens hoc eſt humor, quem diximus, cum ſenſum fugiat, ratione deprehendi debet, colligitur autem non ſecus atque in ſcabie ex cauſis, à quibus gignitur, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis vt ex ſpecie ac differentia impetiginis, maxime autem ex colore qui refert colorem humoris illius, à quo naſcitur impetigo. Ex futuris euentus ſalubris eſt, neque enim adeo corpus afficitur ſicuti à pſora & lepra, quamuis impetigo vbi altius deſcendat, cum ſanatur, deformitatem omnino relinquat inſanabilem: quæ magis in ſuperficie eſt, & ab humore oritur mitiore, & facilius & ex toto ſanatur: quæ fera eſt facile tranſit in lepram, cum diſcuſſis tenuioribus partibus reſtent ſolæ craſſiores, magis etiam curatur humida quam ſicca, & quæ cutem relinquit, quam quæ detrahit. Tempus, quo expectari ſalus debet, breue eſt, cum impetigo eſt leuior, & à mitiore ſucco oritur, ſed longum cum altius deſcendit, & deteriorem ſequitur ſuccum vt atram bilem. Via ſanationis eſt, quod materia diſcutitur ſiue ſponte, ſiue auxilio artis digerentis, detergentis aut etiam adurentis.

[l In c. antec.] Ad curandā impetiginē eadem neceſſaria ſunt, quæ in ſcabie poſuimus; [l] primo enim prohibere oportet ne fiat, deinde eā curateq; iam facta eſt. Non fiet, ſi non cōtrahatur, eiuſmodi prauus humor in corpore, & ſi is qui iam cōtractus eſt, non feratur ad cutē aut alliciatur, aut retineatur ab eadem; nōn cōtrahetur, ſi vitetur contages, & conſuetudo cum his, qui hoc morbo tenentur, ſi homo vtatur cibis & potionib. boni ſucci, ſi corrigatur immoderata temperatio iecinoris; ille vero qui iam contractus eſt, nō feretur ad cutē, ſi educatur vel ſanguinis miſſione ſecta vena, aut ſanguiſugis [m] admotis vbi redundet ſanguis, vel purgatione vbi alius ſuccus. [m Auic. l. 4. fen. 7. tr. 3. c. 4.] Non allicietur idem ad cutem vbi à vehemēti exercitatione & calidioris aeris appulſu caueamus, nō retinebitur ſi parua foramina vbi obſtructa ſunt, detergātur, & vbi adſtricta relaxentur, ad quod maxime pertinet [n] balneum. [n Auic. ibi.] hoc pacto igitur non ſinemus impetiginē fieri. Quæ iam facta eſt curabitur detracta materia, hanc non oportet reuerti ad partes vnde venit, ſed inde extrahi vbi eſt, non quidē manifeſte veluti cum multa in ſinu quodam collecta eſt, ſed obſcure per digerentia, vtendum igitur eſt valenter ſiccantibus, & cum impetigo iam degenerat in lepram, ſimul etiam acribus ac detergentibus, ad materiæ craſſitudinem extenuandam, quæ vbi non ſufficiant, adurendus locus eſt vſque ad os vel medicamentis idoneis, vel candenti ferramento. Impetigo recens ac mitis leuioribus cedit præſidiis, fera deſiderat vehementiora præſertim cum inueterauit, quod ſi cutis vitiata eſt, adeo vt reſtitui non poſſit, danda ſunt quæ ipſam erodant, ac adurant, & vna cum parte affecta vitium adimant, detracta cute opus eſt ſiccantibus ſine morſu. [o Celſ. l. 5. c. 28.] Ad leuem & recentē impetiginem vtemur ſaliua ieiuna, [o] aut tritico bene dentibus trito, & cum ſaliua ſubacto, aut pane quem aliquis radiculam prius mandens dentib. ſimiliter [p Auic. loco citato.] contriuerit, aut humore qui ex tritico [p] diſtillet poſito ſuper incude, admota lamina ænea candente.

Vidi-

Vtiliter ad eandem admouetur ſuccus ex ſemine maluæ agreſtis, recenter expreſſus, gummi ex pruno aqua temperatum, ſuccus plantaginis, herba [a] muralis farina lolii ex aceto, radix rumicis ſimiliter ex aceto, cicer & nigrum veratrum tritum & reſina & liquida pice exceptum, mirifice conducit ſuccus lacteus tithymali Characii ſæpius illitus, vel medicamentum quod accipit ammoniaci, farinæ erui & lupinorum æquas portiones ex aceto temperatas, vel quod habet glutinis [b] fabrorum, thuris, ſulphuris, pares portiones cum aceto, commode etiam abluitur ſucco limonis aut citrii, tum aqua ſulphuris, aluminis aut ſalis vim habente. Ad feram & veterem impetiginem diximus opus eſſe præſidiis acrioribus, ac primo ſiccantibus ac detergentibus, deinde etiam erodentibus atque adurentibus. Abluatur ergo aqua, in qua arſenicum fuerit tabefactum, illinatur ſucco chelidoniæ aut cucumeris agreſtis cum fæce vini, ſuperdetur cataplaſma ex foliis viticis aut capparis triti cum aceto aut ex radice chamæleontis ex aceto cocta, aut admoueatur paſtillus qui accipit thuris ʒ ij. bituminis ſulphuris ignem non experti, atramenti ſutorii ʒ j. ß. componatur cum aceto: huiuſmodi etiam ille eſt qui habet [c] ſulphuris ignem non experti, ſtercoris caprini vſti, ſpumæ maris, picis, pares portiones cum aceto dilutas: vel alius qui accipit atramenti ſutorii, ſulphuris ignem non experti, nitri, thuris partes æquales, ex quibus fiunt paſtilli vel ex aceto, vel ſi vehementior eſt rodentium ſenſus, ex vino. Vbi cutis ab impetigine iam corrupta eſt, detrahi debet, ad quod maxime appoſita eſt confectio qua [d] Romæ Pamphilus ſummo cum lucro mentagram curauit, accipit autem ſquamæ æris. ʒ vj. auripigmenti ʒ iiij. ſandarachæ ʒ iiij. æris vſti, veratri albi, ventrium cantharidum ſingulorum. ʒ j. ß. ſingula per ſe teruntur, deinde ſimul mixta cum cedria ad mellis craſſitudinem miſcentur, & in pixide ænea reponuntur, cū vſus requirit impetigo nitro ante perfricatur, deinde hoc medicamentum illinitur, tum aliquo tempore interiecto deraditur locus & idem imponitur, deinde cum bis terue hoc factum fuerit ſi bullas excitauit, ſanies excipitur, qua deterſa cataplaſma imponitur, ex pane & mulſa, ſed dum admota manent vrentia atque erodentia medicamenta, quæ cutem detrahant, partes ſanas, quæ iuxta ſunt, defendere oportet: quamobrem inſperdandum eſt medicamentum ex terra armena aut lemnia cum ſucco plantaginis oleo roſeo & aceto. Si non ſufficiunt medicamenta quod nimis alte vitium deſcenderit, veniendum eſt ad chirurgiam, & candenti ferramento adurendus eſt locus vſque ad os, vt quicquid vitiatum eſt in cruſtam vertatur, & decidat, deinde quod ſupereſt vlcus curandum vt res poſtulat, ſed vbi vel ab humore impetiginē faciente, vel à medicamento erodente detracta cutis eſt, vt conuenit ſiccantibus ſine morſu, huiuſmodi eſt paſtillus, qui fit ex myrrha, thure, tragacantho, alumine, ſulphure, atque aloe cum paſſo, tum qui fit ex tragacantho, ſulphure, aloe & aceto, aut ex glaucio thure, alcyonio, bitumine, ſulphure, nitro, & aceto, vtiliter etiam illinitur ſtyrax cum aceto, ſed mitius eſt triapharmacum quod fit ex ſpuma argenti, aceto, & oleo roſeo. His præſidiis tollētur etiam ſymptomata vt prurigo & erodentium ſenſus, ſed ſi quid proprium poſtulet, iam tempus eſt enarrare.

[a] Celſus ibidem
[b] Auic. loco citato.
[c] Auic. loco citato.
[d] Gal. 5. κατὰ τόπ. c. 7.

De prurigine. CAP. IX.

QVOD à latinis nominatur prurigo, & à græcis κνησμὸς, ſymptoma eſt ſenſus tactus deprauati, & ſpecies [e] quædam doloris tractatur autem proxime à puſtulis, quod ab eadem cauſa oriatur, & iiſdem præſidiis curetur atq; illæ: id quod euenit, & pediculis, porrigini, defectioni pilorum, vitiligini, ecchymomati de quibus adhuc agendum reſtat. Eſt igitur prurigo leuis quidam dolor obſcure mordentium ſenſum repræſentans, ſed vbi creſcit, non ſolum euidenter mordentium, ſed etiam vlcerantium referre ſenſum videtur, locus, in quo verſatur prurigo ſimplex, cutis [f] eſt, illa quæ cum morſu iungitur, occupat etiam partes cuti ſubiectas, quod vſu venit in ſcabie. Differentiæ, quæ in prurigine attenduntur, illæ potiſſimum ſunt, quod aut ſimplex eſt, ſub qua cutis tantum prurit, aut coniuncta cum morſu, & hæc altius deſcendit. Proxima cauſa ſymptomatum fere morbus eſt, interdum tamen eadem continens cauſa, quæ facit morbum, facit etiam ſymptoma, quod accidit humori pruriginem excitanti, ob quem cum calidus ſit, cutis non ſolum redditur immoderate calida, ſed etiam prurit, intueamur ergo quænam proprie ſit continens cauſa propoſiti nunc ſymptomatis in de orſi, quod cum prurigo ſit ſpecies quędam doloris, neceſſario ad ipſam efficiendā duo concurrunt ſenſus tactus, & obiectum ipſius adeo vehemens, vt ſoluat vnitatem, at ſenſus tactus ſecundum naturā eſt, obiectum vero adeo vehemens, contra naturam, huiuſmodi ex internis eſt humor calidus, [g] acris, ſalſus, amarus, nam & externa, quæ pruriginem mouent talia etiam ſunt, vt vrtica, ſcilla, muria, cum ad cutem admouentur. Non tamen ſatis eſt ad pruriginem excitandam ſi humores acres ſint, ſalſi aut amari, ſed debent etiam eſſe tenues, qui per partes ſubiectas ad cutem penetrare poſſint, ſi craſſiores eſſent hærerent partibus cuti ſubiectis, & non modo prurientium ſed etiam mordentium atque exulcerantium ſenſum excitarent, vt in his qui impetigine vel ſcabie laborant, maxime autem aquoſus humor, qui ſudorem facit, ſi bilioſus ſit, pruriginem ſimpliciter affert, qui craſſior eſt vt pituita ſalſa vel atrabilis, niſi miſceatur cum multa ſanie tenui, nequit ſolam pruriginem mouere. Varia autem ſunt ſymptomata, quæ excitantur ab eiuſmodi vitioſo humore, leuiora vel grauiora, prout ille multus vel paucus, magis vel minus acris, ſalſus aut amarus fuerit, tum craſſior vel tenuior, prout item quieſcit vel mouetur, leuiſſimum ſymptoma eſt prurigo, quæ fit ab humore pauco tenui quieſcente, non multum acri ſalſo aut amaro, vbi multus craſſior ſit & acrior mordentium ſenſum affert quieſcens, ſed ſi moueatur [h] hororem leuem, quem vehementem efficit, vbi admodum multus acris valde craſſus & concitatus fuerit. Ergo proxima cauſa & continens ſimplicis pruriginis eſt humor paucus, tenuis, acris, quietus, ſed pruriginis iunctæ cum morſu, idem humor multus, craſſior, & acrior. Cauſæ, quæ huic antecedunt, ſunt illæ, ob quas vel gignitur eiuſmodi vitioſus humor, vel transfertur ad cutem, vel non exit vt deberet, perinde atq; in impetigine ac ſcabie, gignitur

[e] Gal. de diff. ſymp. c. 3.
[f] Gal. 2. de loc. aff. c. 7.
[g] Gal. 2. de loc. aff. c. 7. & 2. de cauſ. ſympt. c. 6.
[h] Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 6.

[a Gal. ibid.] talis ex cibis ac [a] potionibus praui ſucci, & ſimul ex immoderata temperatione calida & ſicca iecinoris. Transfertur à partibus præſtantioribus ad cutem ille, qui genitus eſt, vel ab eadem allicirur calefacta. Retinetur qui exire deberet clauſis foraminibus cutis, vel obſtructis à ſorde, vel adſtrictis ob frigus & ſiccitatem, quod ſolet ſenibus euenire, quamobrem ſæpius prurigine tentantur, cum qua ſolet iungi morſus aut ſenſus vlceris, quod contrahant craſſiores humores vt ſalſam pituitam. Cognoſcitur prurigo ſenſu ſiue ſimplex ſiue iuncta cum morſu, conqueritur enim homo de eiuſmodi moleſtia, quam percipit. Morbus temperatio videlicet immoderata partim ſenſu percipitur, partim colligitur ex cauſa proxima, hoc eſt ex humore, à quo ſimul & morbus fit & ſymptoma, ſed cum eiuſmodi humor ſenſum lateat, coniici debet ex cauſis, à quibus gignitur, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis quemadmodum in ſcabie monſtrauimus, [b] proprie autem differentia pruriginis indicat differentiam humoris, nam ſola tenuem, iuncta cum morſu craſſiorem denunciat. [b Sup. l. præſenti. c. 7.] Ex futuris euentus ſalubris eſt, ſi ſimplex ſit prurigo, facile enim ſaneſcit, ſed ſi iungatur cum morſu & vehementior ſit præſertim in ſenibus, inſanabilis eſt, non tamen pernicioſa, niſi vertatur in lepram. Tempus, quo expectari ſalus debet, vbi ſimplex prurigo ſit, breue eſt, cito enim ſaneſcit: vbi grauior, & cum morſu, diutius manet. Via ſanationis eſt quod materia diſcutitur vel per ſe, vel adhibitis remediis, ad quæ iam accedimus. Primum autem in curatione pruriginis prohibere oportet ne noua materia ad cutem concurrat, deinde remouere eam, quæ in ea continetur, & pruriginem facit. Ne concurrat prohibebimus remouendo cauſas à quibus gignitur, vel à quibus genita fertur, aut allicitur ad cutem, aut in ea retinetur, non gignetur amplius, ſi demus eſculenta, & poculenta boni ſucci, & corrigamus temperationem immoderatam viſcerum, non confluet ad cutem quæ iam genita eſt, ſi educatur, vel ſecta vena, vbi ſanguis redundet, vel dato cathartico, vbi alius ſuccus: non allicietur ad cutem, ſi hæc non calefiat exercitatione, aut aeris appulſu: non retinebitur quæ alioquin exiret, ſi aperiantur foramina cutis, vbi adſtricta ſint relaxantibus, vbi obſtructa detergentibus. Ad relaxandum maxime valet balneum aquæ dulcis: ad detergendum vtemur ſmegmate, amygdalis amaris, farina fabarum aut lupinorum, ſed validiſſimum eſt nitrum. Materia, quæ iam verſatur in cute, & pruriginem facit, ſi auferatur, non ſentietur amplius eiuſmodi moleſtia, eo igitur dirigere conſilium oportet, vt vitioſus humor educatur, neque enim ſtupefacere ſenſum oportet, ſicuti cum ob grauitatem doloris vires conuelluntur, educi autem vitioſa materia debet per digerentia in vapores conuerſa, quo ſpectant præſidia illa, quæ diximus aperire foramina cutis relaxando ac detergendo. Si leuis ſit prurigo diſcutitur vitioſus humor, qui paucus & tenuis eſt, perfricando cutem ſcabendoque duntaxat, ſoluitur prurigo: quod ſi paulo craſſior materia ſit, opus eſt digerentibus ac detergentibus, valet autem perfuſio aquæ calidæ, in qua bullierit furfur, fœnugræcum, lupinus, beta, vel ſi affectus inueterauerit ſaluia, origanum, pulegium, myrica, vtiliter etiam illinuntur folia capparis ex lixiuio, radix cucumeris agreſtis ex aceto, ſtaphiſagria ex oleo & aceto, aut ſuperimponitur cataplaſma ex apio viridi trito, vel ex cochlea contuſa & ex melle ſubacta. Eodem ſpectat & medicamentũ quod accipit ſpumæ argenti ℥ vj. thuris, terræ ſamiæ, œſypi, olei roſei vtriuſque ℥ j. olei melini lib. v. quæ cum paſſo teruntur, quod valet etiam vbi cum prurigine copulantur vlcera, quibus commode quoque ſuperdatur confectio, quæ triapharmacum dicitur, aut quæ diapompholygos. Illud autem obliuiſci non oportet, quod contra materiam vitioſam non ſolum pugnare licet detrahentibus, qualia ſunt quæ retulimus, ſed etiam temperantibus, cuiuſmodi eſt balneum aquæ dulcis, perfuſio lactis, quæ acrimoniam ac ſalſedinem remittendo lenire pruriginem ſolent.

De pediculis. CAP. X.

OB eandem cauſæ, & curationis conuenientiam, ob quam pruriginem puſtulis ſubiecimus, ſubiicere & pediculos oportet, qui morſui iam dicto in prurigine affectum non abſimilem afferunt, vocantur autem græce φθεῖρες vnde [c] φθειρίασις ducitur vocabulum ſignificans malũ illud, quod multitudine pediculorum hominem affligit. [c Gal. lib. 1. catatop. c. 7.] Sunt enim moleſti, adeo vt multiplicati poſſint hominem conficere, quamobrem non negligendi ſunt, iureq; [d] ab Ariſtotele tractantur diligenter, neque propterea quod ipſi fœda ſint, fœdi eſt ipſorũ tractatio. [d Ariſt. 5. de hiſtoria animal. c. 31.] Sunt igitur pediculi paruæ beſtiolæ, naſcunturq; altius [e] in cute non in ſuperficie vt pulices, neque nigri ſunt, aut ad ſaltum expediti, neq; acrem morſum efficiunt vt illæ, ſed albidi potius pigri leuioremq; ſed aſſiduum morſum excitantes, plerique inter pilos verſantur capitis, ſuperciliorum, palpebrarum, alarum, pubis ac partium genitalium. [e Gal. 1. catatop. c. 7.] Morbus, quem faciunt, magis ad numerum præter naturã auctum, quam ad magnitudinem refertur, redundant enim hæ beſtiolæ, quæ ſecundum naturam adeſſe non deberent. Species earum ternæ inueniuntur, ad primam ſpectant qui nomine totius generis pediculi appellantur, naſcuntur potiſſimum in capite [f] pueris & mulieribus, albidi non lati: hi dum parui ſunt, priuſquam increſcãt, lendines vocantur. [f Ariſt. loco citato.] Altera ſpecies eſt eorum, quos Ariſt. feros [g] appellat, ſunt autem duriores, coloris ſubalbidi latiuſculi, vnde vulgo appellantur plattæ ægre ſeparantur à corpore latentq; fere inter pilos pubis aut alarum. [g Ibidem.] Tertia ſpecies eſt eorum, quos recentiores Medici vocant Scirrones, [h] vulgus pellicellos, q̃ inter pelliculam & cutem ſerpant, ſinuantes ſibi veluti cuniculos ſeu veſiculas nõ ſuppurantes, quas ſi quis perforet exeunt albi, adeo tamen parui, vt vix deprehendi oculis poſſint, non tamen fugiunt acriorem viſum in loco maxime lucido, q̃ ſi inter vngues comprimantur, vbi extracti ſunt, paruulum quendam ſonitum edunt. [h Falopius libro de vlcerib. c. 24.] Cauſa proxima, ex qua pediculi naſcuntur, illa eadem eſt, quæ cæteras beſtiolas gignit ſine ſemine, materia videlicet putris, cum qua concurrit vel anima mundi, vel natura, quam Plato eſſe [i] voluit artem & prouidentiam Dei, vel calor etiam cœleſtis vt Ariſt. placuit, debent autem dici naturales, quatenus ſequuntur neceſſitatem materiæ, licet non ſint à natura inſtituti, vt autem fiat putredo duo neceſſaria ſunt, cauſa effectrix, & materia. [i Plato in Timæo.] Refertur vis

effectrix

effectrix ad calorem externum, [a] materia ad humorem. Externus calor in nobis conſiſtit in expiratione & fuligine calidá, quæ ſecundum naturam affectis exit ex foraminibus cutis, & vbi retineatur, [b] neque exire poſſit, vim habet caloris externi, collata ad humorem, quem circumfundit, vnde illum putrefacit, hoc ſi accidat in venis, accenduntur febres, ſi in cute gignuntur eiuſmodi beſtiolę. Poteſt qui vis humor putreſcere, non tamen æqualiter, qui calidus eſt & humidus vt ſanguis facilius putreſcit, putreſcit facile etiam pituita, quę humida eſt, vbi ob circumfuſam fuliginem incaleſcat, eiuſmodi ſuccus cum in cute putreſcit, pediculos profert, bilioſus vero & melancholicus ægrius putreſcit, & vbi putreſcat, magis interimit, quam gignat pediculos, nam hos conſtat felle illito interimi. Quæ ſalſa, amara, aut acria ſunt, non ſunt idonea, ad beſtiolas proferendas, neque in vniuerſum quæ ſicca, ſed quæ humida, & eiuſmodi validarum qualitatum expertia, quod non ſolum vſu venit in corporibus noſtris, ſed in ſtirpibus quoque quæ è terra naſcuntur. Proxima igitur & continens cauſa pediculorum, eſt materia putris calida [c] & humida, quæ in cute redundat, hæc autem eſt ſordes quędam, quæ ſuperat, cum aluntur partes ſolidæ, retinetque aliquo pacto naturam humoris ſuperantis: illa, quæ communes pediculos gignit à ſanguine pituitoſo maxime proficiſcitur, quæ plattas à pituita glutinoſa, quæ ſcirrbones à ſanguine vel pituita, cui admixtum ſit aliquid flauæ vel atræbilis tenuioris vim habens leuiter erodendi: huic antecedunt ea, quæ eiuſmodi materiã ad putredinem aptam, & pediculos gignendos: aut contrahunt in corpore aut retinent in cute, contrahitur ex cibis & potionibus calidis & humidis, qui facile putreſcãt, ficus aridæ, [d] & caſtaneæ maxime idoneæ ſunt, quæ pediculos proferant potiſſimum in pueris & mulieribus, in quibus ob cruditatem redundat humorum multitudo. Retinetur eadem in cute, vbi parua foramina clauſa ſunt, vel adſtricta, vel potius obſtructa à ſordibus, quid, quod eædem ſordes retentæ & materiam præbent idoneam, quæ putreſcat, & perſpiratum probibendo vim habent effectricis, quatenus calidæ expirationes, cum ob eas retineantur, putrefaciant humorem, quem circumfundunt vt ante dictum eſt? Hinc fit vt pauperes non tantum ob prauitatem eſculentorum & poculẽtorum, ſed etiam quod nullam adhibeant munditiam, neque mutent lintea ſæpius, ſed pannis iiſdem veſtiantur, pediculorum multitudine vexentur, quod & remigibus vſu venit in triremibus & his qui religionis cauſa non linteis ſed ex lana contextis tunicis vtuntur, ſcorta & hi qui frequenter coocumbunt, ſi non lauentur ſæpe, ſi non detergant ſordem, ſi eadem veſte vtantur quæ vt inquit Lucre: veneris ſudorem exercita potat, plattis, quas diximus vexantur. Sympromata, quæ afferuntur à pediculis, complura ſunt & grauia, nam præter mutium illum aſſiduum ac moleſtum, vbi multiplicẽtur, vigiliam afferunt, & cibi faſtidium, vnde non bene nutritur corpus, ſed paulatim tabeſcit, & vires deficiunt. Cognoſcuntur ſymptomata hæc omnia ſenſu, ſub quæ cadunt etiam pediculi & generatim & ſpeciatim, cauſa hoc eſt materia quæ putreſcit, qualis ſit coniicere oportet ex cauſis, à quibus gignitur, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis maxime autem ex pediculis, quorum ſpecies monſtrant proprie illum humorem, à quo naſci paulo ſupra [e] diximus. Ex futuris euentus maxima ex parte ſalubris eſt, cum non ſolum interimantur pediculi, qui iam nati ſunt, ſed prohibeantur etiam remouendo cauſam ne gignantur vlterius, interdum tamen euenit vt ob malum babitum corporis multiplicentur, & ob aſſiduam moleſtiam, vigiliam, cibi faſtidium, inopiam alimenti, defectionem virium, tandem hominẽ conficiant, quo morbo ſcribit Ariſt. [f] Alcmanam Poetam & Phereciadem Syrium conſumptos fuiſſe: id quod de Lucio Cornelio Sylla ſcribit etiam Plutarchus, ſed [g] præter moleſtias quibus circumfunduntur, permanat vis illa putris, & cohæret malum in viſceribus, vnde tanto magis ſequitur interitus. Tempus ſanationis ſi tantum ſit retenta ſordes, breue eſt, ſed vbi corpus mali habitus fuerit, & contrahere prauos ſuccos ſoleat, diuturniori tempore opus eſt, vt curetur. Interitus, poſtquam pediculi inceperunt, non poteſt niſi diuturniori tempore ſequi, cum homo paulatim abſumatur. Via ſalutis eſt quod interimuntur qui iam nati ſunt, & propulſatur cauſa ex qua gignuntur. Via interitus quod ob vim ſympromatum, vires conuelluntur, & viſcera ob materiæ putredinem male affecta non poſſunt amplius ſuum officium facere.

Curatio duobus capitibus continetur, vnum eſt vt demus operam ne pediculi amplius naſcantur, alterũ vt eos, qui nati ſunt interimamus, non naſcentur amplius ſi non adſit materia putris, non aderit, ſi & non contrahatur in corpore, & contracta nõ feratur ad cutem, aut in ea retineatur & putreſcat: non contrahetur, ſi dentur eſculenta & poculenta boni ſucci, & ad moderationem redigatur viſcerum temperatio. Quæ iam contracta eſt, non feretur ad cutem, neque in ea ſuperabit, ſi educatur vel ſanguinis miſſione vel purgatione, prout res poſtulat, non retinebitur neque putreſcet in cute, ſi parua foramina relaxentur, ac detergantur, nam ſi etiam calida expiratio exhalabit, neque babebit vim [h] putrefaciendi, quam habet calor externus: vtemur ad relaxandum fomentis & balneo aquæ dulcis, ad detergẽdum amygdalis amaris, farina lupinorum, nitro aut ſmegmate aliquo, apertis autem foraminibus cutis, & deterſa ſorde amplius pediculi non naſcentur, amplius illi, qui iam nati ſunt, facile decident, neque vltra hærebunt ſi interimantur, interimuntur autem ab omnibus illis, quæ validam [i] ſiccandi facultatem babẽt cuiuſmodi ſunt ſalſa, acria, amara, acida, auſtera, acerba, vtiliter ergo perfunditur cutis aqua, in qua bullierit beta, myrica, cupreſſus, nepeta, pirethrum, polium colocynthis, aut lupinus amarus, poſt perfuſionem inungẽda eſt oleo raphanino, aut illinenda felle aliquo, aut ſmegmate nigro, aut aloe ex aqua temperato, aut alumine ex [k] oleo diluto, aut ſinapi ex aceto, aut beta ex lixiuio, aut ſucco geniſtæ vel abſinthii: plurimum etiã prodeſt ſuffimentum ex ariſtolochia, myrrha, ſulphure, arſenico, expedit autem pilos vel abradere, vel ad cutem tondere, valent quæ dicta ſunt aduerſus ſpecies omnes pediculorum, proprie autem ſtaphyſagria [l] communes pediculos interimit, atque idcirco vocatur à quibuſdam herba pedicularis, ex cuius ſemine contuſo, perfricatur cutis. Hac ſolent matres puerorum pediculos in capite necare, quanquam valet & ad alias ſpecies. Pediculi feri, quos in pube & genitalibus partibus naſci diximus, cum non cedunt propoſi-

[a] Ariſtot. 4. Meteororũ c. 1.
[b] Galen. 11. meth. c. 8.
[c] Gal. 1. catatop. c. 7.
[d] Gal. 2. de al. facult. c. 2. & lib. de ſuccorũ, bo. & vit. c. 8.
[e] In hoc capite.
[f] Ariſt. lib. 5. de hiſtor. anim. c. 3.
[g] Plutarchus in capite de Sylla.
[h] Gal. 11. method. c. 8.
[i] Gal. 1. catatop. c. 7.
[k] Gal. lib. de rem. parat. fac. c. 4.
[l] Gal. 1. catatop. c. 7.

a Fallopius lib. de Vlceribus c. 24.

tis præſidiis, argento liquido interimuntur, componitur à Iunioribus [a] ceratum, quod accipit olei ℥ iij. argenti liquidi ℥ j. ceræ albæ ℥ v. quo illinitur cutis, teſtantur nonnulli etiam ſi cingulum ex lana hoc cerato illitum nudo ventri alligetur, ſtatim pediculos omnes interimi. Vbi ſcirrhones ſint, perforare veſiculas illas oportet, deinde abluere muria, in qua cancri bullierint, aut aqua, in qua decocti ſint piſces ſaliti, vel ſucco foliorum perſicæ aut hederæ terreſtris.

De porrigine. Cap. XI.

b Gal. 1. libro κατὰ τόπ. c. 6.
c Corn. Celſ. lib. 6 c. 2.
d Celſus ibidem.

CVm tenues ſquamulæ quaſi furfures reſoluuntur à ſumma cute, id vitium græce dicitur [b] πιτυρίασις latine porrigo, [c] decidunt interdum à toto corpore cum homo cutem ſcabit, ſed plerunq; à capite cum pectitur: multis autem nominibus inter ſe differunt, nam interdum madét, ſed multo ſæpius ſiccæ ſunt, & modo exulcerato loco, [d] modo ſine vlcere, tum modo malo odore, modo nullo accedente, & modo ex ſumma pellicula duntaxat, modo ex cute etiã ſubiecta, quæ vna cum pilorum radiculis corrumpitur. Videtur eiuſmodi morbus & ad ſolutionem vnitatis referri, cum diuidatur ſumma pellicula, quæ cõtinua eſſe debet, & ad magnitudinem imminutam, cum particulæ eiuſdem conuerſæ in ſquamulas reſolutæ decidant, ac deſiderentur. Verum hæc cum actionem non lædant, magis in ſymptomatibus quam in morbis habenda ſunt, ſpectantque ad affectus & qualitates corporis perinde ac figura mutata, & magnitudo aucta præter naturam, vbi nondum lædunt actiones. Eſt igitur porrigo ſymptoma, quod ſequitur immoderatam temperationem calidam cum materia, vnde præter ſquamarum reſolutionem oritur prurigo & moleſtia quędam, inopia boni alimenti, & tandem vitium defectio. Proxima cauſa huius morbi eſt materia tenuis erodens, vt ſanies vel aquoſus humor mixtus cum ſucco amaro, ſalſo aut acri, penetrat autem per cutem ad ſummã pelliculam quia tenuis eſt, quod non faceret ſi eſſet craſſior, erodit quia vim habet amaram ſalſam aut acrem, quam diximus. Ob hanc igitur à ſumma pellicula reſoluuntur ſquamulæ, quas eius varietas varias efficit, vbi pauca ſit ſiccæ ſunt, vbi multa humidæ, vbi magis acris cum vlcere, vbi minus ſine hoc, vbi minus tenuis erodit partes ſubiectas ſummæ cuti, & radiculas pilorum, quod non facit vbi magis tenuis eſt, vbi putreſcat accedit malus odor, vbi non putreſcat nullus. Propoſitæ materiæ antecedunt cauſæ, quæ vel ipſam gignunt, vel ex bona in cute vitioſam reddunt: gignitur autem ex prauis cibis ac potionibus, præſertim vbi immoderate calida ſit & ſicca iecinoris temperatio. Corrumpitur vbi alioquin bona ſit, ſi cutis praue affecta eſt ob immoderatam temperationem, & vitioſos ſuccos, corrumpit enim alimentum quantumuis bonum. Sed cum recognoſcere oporteat in homine propoſitas res præter naturam: ſymptomata vt porrigo, fœditas illa ac moleſtia, quam affert, ſub ſenſum cadunt. Morbus hoc eſt immoderata temperatio cum materia, partim tactũ deprehenditur, partim coniicitur ex materia, hæc autem cum ſenſum lateat colligitur ex cauſis, à quibus vel gignitur, vel talis redditur, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis, maxime vero ex colore, qui mõſtrat ſpeciem humoris quemadmodum in puſtulis narrauimus. Ex futuris ſi vitium tantum ſit in ſumma cute, euentum expectare ſalubrem oportet, ſi accedat viſcerum temperatio immoderata, vbi hęc ſanabilis ſit, ſanabilem quoque porriginem iudicabimus, ſed ſi nequeant viſcera ſanari, periculum eſt ne homo ob inopiam boni alimenti tandem abſumatur, quemadmodum cum à pediculis lepra aut elephante valde affligitur, vbi ſquamulæ, quæ decidunt plures & craſſiores ſint, iunganturque cum vlcere, vitium in lepram & elephantem vertitur, & hominem interimit, vbi res non ita grauis eſt, poteſt vita cum eiuſmodi affectu ſeruari. Tempus, quo expectanda ſalus eſt, ſi vitium tantum ſit in ſumma cute, breue eſt, ſi partes internæ redundent malis ſuccis, longius: interitus vero non niſi diuturnitate temporis ſequi poteſt, cum homo paulatim conficiatur. Via ſanationis eſt, quod extrahitur [e] materia, quæ in cute eſt, & non permittitur noua ad ipſam ferri, aut in ea corrumpi. Via interitus, quod vires ob moleſtiam, & boni alimenti inopiam deficiunt, & corpus tabeſcit.

e Gal. 1. κατὰ τόπ. c. 6.

Conſilium curantis dirigi ad eadem duo debet, quæ dicta ſunt in tumoribus præter naturam, vnum eſt ne morbus augeatur, alterum vt tollatur qui iam factus eſt: nõ augebitur ſi non concurrat amplius ad cutem ſuccus vitioſus, aut ſi non corrumpatur qui ad ipſam fertur alioquin bonus: non concurret ſi non gignatur in corpore, aut ſi ille qui iam genitus eſt, educatur, non gignetur ſi dentur [f] eſculenta & poculenta boni ſucci, & curetur immoderata temperatio viſcerum, quã maxime ſanat balneum aquarum vim ferream habentium, quas ſupra [g] cõmemorauimus in curatione elephantis. Educetur humor, qui iã collectus eſt in corpore, ſecta vena vbi videatur redundare ſanguis, ſed ſemper cathartico [h] ſumpto, quod proprie vitioſum humorem eliciat. Qui fertur ad cutem bonus non corrumpetur, ſi ipſa curetur, hoc eſt ſi remoueatur immoderata temperatio cũ materia, quæ prauos ſuccos corrumpit, ſed cum eadem ſit ipſe morbus, à quo proficiſcitur porrigo, eius curatio erit curatio morbi iam facti, nam ſi detrahatur prauus ſuccus afficiens cutem, non corrumpetur vltra bonus, qui ad ipſam fertur, & ſimul ſanabitur morbus, quem porrigo ſequitur. Detrahitur vitioſus humor cum [i] vel repellitur ad partes vnde venit, vel extrahitur inde vbi eſt, pręſtat vitioſos ſuccos, qui in cute continẽtur extrahere potius quam repellere, nam cõmodius eſt ſummam cutem corrumpi, quam id quod nocet verti ad aliam partem magis neceſſariam. Repellentia medicamenta, quæ ad porriginem proponuntur à veteribus, eo [k] ſpectant vt cutis, quæ alioquin imbecillior eſt, confirmetur, ne vitioſos ſuccos admittat. Quamobrem principio non alienũ eſt cum his, quæ vim habent extrahendi, aliquid admiſcere quod repellat. Extrahatur ex cute vitioſus ſuccus per digerentia, quæ validiora eſſe debent, & ſimul detergendi facultatem habere, cum materia craſſior eſt, & vitium altius deſcendit, quod ſi ſub eiuſmodi præſidiis reddatur cutis ſiccior, ac durior, madefacientibus ac mollientibus vtendum erit, vlceribus medebimur his, quæ ſine morſu ſiccent. Aptatur ad repellendum rubus, myrtus, lentiſcus, plantago, ſolanum, quæ aut trita ſuperdantur, aut incoquuntur ex aqua, qua

f Gal. ibid.
g Supr. l. 29 c. 8.
h Gal. 1. κατὰ τόπ. c. 3.
i Gal. li. art. med. c. 95.
k Gal. 1. κατὰ τόπ. c. 6.

deinde

Digitized by Google

deinde perfunduntur partes affectæ, ſed eum ex parte hoc vitiũ inter pilos verſetur, neceſſe eſt eos [a] prius abradere. Ad digerendum vero ſimul ac repellendum valent folia ſalicis cum aceto, ladanum [b] cum oleo myrtheo, prodeſt & perfuſio aquæ, in qua lens & beta bullierit, idẽ efficiunt aquæ ſponte calidæ naſcentes, quibus ineſt vis ſulphuris ſimul & aluminis, tum creta cimolia [c] & fœnugræci cremor cum ſucco betæ. Ad detergendum vero ſimul ac digerendum perfundemus locum aqua, in qua bullierit fœnugræcum [d] aut lupinus, eundem illinemus felle bubulo aut ouillo, aut inſpergemus farinam cicerum vel fabarum, eodem ſpectat & ſtafiſagria, ſed ſi vitium altius deſcendat, opus eſt validioribus vt ſinapi, ſulphure, atramento [e] ſutorio, fœce vini, nitro, ſmegmate, veratro, colocynthide. Si vlcus acceſſerit, commode adhibetur medicamentum ex ſpuma argenti, oleo roſeo, & aceto, vel quod habet ceruſſæ partes duas, ammoniaci liquefacti ex aqua partem vnam, olei myrthei quantum ſatis eſt, vel quod fit ex tragacantho, creta cimolia, & ſucco, qui educitur ex ſemine althϵæ, & malorum cotoneorum, vbi nimia ſiccitas & durities ſit, perfundemus locum aqua calida, inungemus adipe gallinacea vel ſuilla aut butyro.

[a] Celſus lib. 6. c. 2.
[b] Celſus ibidem.
[c] Gal. 1. catatop. c. 6.
[d] Gal. ibid.
[e] Gal. ibid.

De pilis fluentibus. Cap. XII.

PILI maxima ex parte ob eandem cauſam fluunt, ob quam fiunt affectus, quos proxime perſecuti ſumus, & eandem curationem poſtulant, ita vt iure illis adſcribantur, fluunt autem in capite, in mento, in palpebris, in ſupercilus, in pube, & tãdem in omnibus partibus, quæ illis teguntur: diſtinguere [f] autem primum oportet eos, nam vt herbæ aliæ ſponte naſcuntur quas agricola non curat, aliæ eius ſatu coluntur vt olera & fruges, ita pili quidam à natura inſtituti ſunt, alii vero, ſequuntur neceſſitatem materiæ, hos autẽ parui pendimus, illos curamus, quos natura vel ad defenſionem vel ad ornatum effinxit, quales ſunt in capite in palpebris, & ſupercilus, in mẽto ac pube, hos igitur cum ſecundũm naturam ſint, conſeruare oportet, & cum intereunt ſi fieri poteſt reſtituere, neque ſolum ſi tegendi, ſed etiam ſi ornãdi cauſa facti ſunt, [g] medicus enim vt fucum reiicit, ita ſpectat ad ornatum naturalem, quamobrem pilos omnes, qui vel ad tegendum vel ad ornandum facti ſunt cum adſint conſeruare nititur, cum interierunt reſtituere. Plures autem ſunt defectionis pilorum differentiæ, quæ variis nominibus appellantur, ex his vna tantum naturalis eſt, quę græce [h] φαλάκρωσις latine dicitur caluitium, quod pleriſque ſeneſcentibus inter frontem & verticem accidit, aliæ omnes contra naturam, vbi decidunt pili palpebrarum, id vitium græce appellatur μίλφωσις, vbi in capite aut mento pili æqualiter rariores fiant, ita vt nulla relicta area aliqui fluant, aliqui retineantur, græci dicunt τριχῶν ῥύσεις latini pilos fluentes: at cum veluti quaſdam areas efficiunt, hac atque illac parte ſine certo ordine aut figura, vocant græci ἀλωπεκίαν [i] à vulpe, in cuius cute conſpici eiuſmodi areę ſolent, quæ ſerpentis figuram repræſentet, græci ab eo animali ducto vocabulo nominant [k] ὀφίασιν quę vitia maxime pertinent ad caput, ſed qualeſcunque ſint differentiæ fluentium pilorum, cum ea defectio contra naturam ſit, neceſſe eſt redigatur aut ad morbum, aut ad cauſam, aut ad ſymptoma, videtur autem poſſe redigi ad morbum, [l] conſiſtereque in numero præter naturam imminuto, cum ea deſiderentur quæ adeſſe naturaliter ſolent, ſed reuera non poteſt dici morbus, cum nõ lædat proximo actiones, neque pili etiam ſint vere partes animalis, quemadmodum nec folia nec fructus earum ſtirpium, quæ è terra naſcuntur, exiſtimari partes debent: eſto igitur referantur pili fluentes ad numerum imminutum, non poſſunt propterea iudicari morbus, at neq; etiam cauſa morbi, nam licet ſi decidant qui in capite, palpebris aut ſuperciliis ſunt, morbus aliquis ſequatur, non tamen ſequitur, ſi decidant illi qui in barba aut in Pube, quamobrem referenda magis eſt defectio pilorum vt refertur à Gal. ad ſymptoma, [m] & proprie ad affectus, & qualitates corporis mutatas, quo referuntur [n] etiam magnitudo & figura præter naturam cum non lædunt actiones, quamuis pilorum defectio redigi etiam poſſit ad ea quæ præter naturam detruduntur cum retineri debeant, ſed cum ſymptomata ſequantur morbos, inueſtigare oportet quinam ille ſit, à quo pilorum defectio proficiſcitur, inuenietur autem ſi naturalem conſtitutionem indagemus, ob quam pili retinentur, hęc ad duo ſpectat, ad foramina cutis quæ retinent, & ad radices pilorum quæ retinentur, foramina cutis naturaliter adſtricta ſunt: radices [o] pilorum humore quodam glutinoſo continentur, quo inhæreſcunt. Vbi autem vel relaxentur foramina, vel abſumatur gluten radicum, vel vtrunq; accidat, non retinebuntur amplius pili, ſed fluent, morbus vero ad foramina præter naturam aperta referetur, erunt enim aperta quod vel nimis laxa effecta ſint, vel deſtituta glutine illo radicis, à quo obſtruebantur, quanquam vbi abſumitur gluten, poteſt etiam morbus referri ad temperationem cutis immoderate ſiccam, patet ergo qui ſit morbus, ſub quo decidunt pili. Cauſæ nunc ſequuntur, ſi cutis foramina relaxata ſint, cauſari oportet temperationem nimis calidam & humidam, habet enim calor cum humore iunctus vim relaxandi, redditur cutis calida & humida ab aere, balneo, vel medicamentis ſimilibus. At cauſa cur [p] deſtituantur glutinoſo humore obſtruente, & idcirco aperiantur, eſt interdum alimenti inopia ob ſiccitatem partium ſolidarum, ſed plerunque prauitas, maxima enim ex parte fluunt pili ob ſuccos vitioſos: ob quas duas cauſas etiam inareſcunt ſtirpes quæ è terra naſcuntur: inopiam alimenti efficit non ſolum fames, ſed etiam ſi cibi, & potiones ſumantur, ἀτροφία, quod ob imbecillitatem innati caloris non concoquantur, quæ ſumuntur, ob hanc cauſam & ſenibus & tabeſcentibus, [q] cum parum nutriantur, partes ſolidæ, vt cutis exſiccantur, & inareſcit gluten quo radices pilorum continentur, ita vt decidant. [r] Proprie autem ſenes calui fiunt, quod cutis capitis aridior reddatur ſiceſcente cerebro & ideo recedente ab oſſibus quæ inter frontem & verticem ſunt: pili [s] palpebrarum & ſuperciliorum magis hærent & ideo difficilius ob quamuis cauſam decidũt quam pili capitis. Cæterum ſucci vitioſi quemadmodum ſanguis corruptus, pituita ſalſa, flaua vel atrabilis erodunt humorem illum glutinoſum, ita vt ſiccentur radiculæ perinde ac ſtirpes, quæ è terra na

[f] Gal. 1. l. catatop. c. 1.
[g] Gal. 1. l. catatop. c. 3.
[h] Gal. 1. lib. catatop. c. 2.
[i] Gal. 2. method. c. 2.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. lib. 14. meth. med. c. 18.
[m] Gal. 1. catatop. c. 3.
[n] Gal. 1. l. de morb. diff. c. 13.
[o] Ariſt. 3. l. de hiſt. ani. c. 11.
[p] Gal. 14. lib. de vſu p. cap. 18.
[q] Hip. 1. aph. 11. & 12.
[r] Gal. 3. 6. de morb. vulg. com. 1.
[s] Gal. 11. lib. de vſu part. c. 14.

ſcuntur, non modo ob inopiam, ſed etiam ob prauitatem alimenti, decidantque pili ob ſiccitatem quemadmodum ab arboribus [a] folia, cæterum vitioſi [b] ſucci aut tales feruntur ad cutem, aut in ea corrumpuntur quamuis boni ſint, colliguntur autem in corpore ex prauis cibis & potionibus, & ex immoderata viſcerum temperatione, corrumpuntur in cute vbi male affecta ſit, & alioquin prauis ac putribus ſuccis redundet. In homine ægrotante ex tribus præter naturam iam enarratis, ſymptoma, hoc eſt defectio pilorum vna cum ſuis differentiis, & aſpectu & tactu iudicatur. At morbus, vbi foramina parua relaxata ſint, deprehenditur ex cauſis relaxantibus vt ex his, quæ calefaciendi ac madefaciendi vim habent, præterea ex his quæ proſunt adſtringendo vel obſunt relaxando, poſtremo ex effectis, vt quod pili æqualiter fluant, & non relinquant areas, & quod cutis mollis ſit ac laxa. At, quod foramina deſtituta ſint humore glutinoſo obſtruente, intelligemus ex cauſis vt ex inopia vel prauitate alimenti, ex his quæ proſunt alendo, & purgando, ex effectis vt ex duritie cutis. Sed internoſcere oportet inter inopiam alimenti & prauitatem ſuccorum. Illa colligetur ex cauſis, vt quod non dentur, vel non bene conficiantur eſculenta & poculenta, ex his quę proſunt vt cibis & fomentis caloris, ex his quæ obſunt vt inedia & refrigerantibus calorem, ex effectis quod totum corpus ſquallidum vna cum fluentibus pilis percipitur: prauitas ſuccorum conijcitur ex cauſis vt ex vitioſis cibis & potionibus, ex immoderata temperatione viſcerum, ex cute praue affecta, præterea ex his quæ proſunt vt bonis cibis & purgatione, vel obſunt vt ex augentibus prauitatem, poſtremo, ex effectis vt ex colore cutis, prurigine & tandem ex areis, quas fluentes pili relinqunt in alopecia & ophiaſi. Quod attinet ad futura, euentus ob pilorum defectionem non poteſt eſſe pernicioſus, neque poteſt interitus ſequi, quod priuetur corpus vſu pilorum, conſtat enim caluos diu viuere, ſi quando autem fluentibus pilis ſequatur interitus, id alteri morbo tribuendum eſt, vt tabi, ſed omiſſo interitu ſcire licet cum pili fluunt, interdum ſuccurri poſſe, quo minus fluant, & refici eos qui iam fluxerunt, aliquando neutrum licere, id quod à morbo proficiſcitur, vbi foramina relaxẽrnt adſtringi poſſunt, quibus adſtrictis & non cadent amplius pili, & reficientur qui iam interierunt: ſed ſi eadem aperta ſint, quod deſit materia glutinoſa obſtruens, ſi cauſa ſit inopia alimenti & ſiccitas, nec retineri poſſunt qui reſtant pili, nec recreari qui fluxerunt, cum non curetur ſiccitas partium ſolidarum, ſiue ex morbo fiat vt ex tabe, ſiue ex ſenectute, neque enim curatur caluitium ſenibus, niſi pro caluitio accipiatur defectio pilorum etiam ab alia cauſa, vt à vitioſis ſuccis quemadmodum accepit Hippocrates, cum dixit ſi varices cruribus ſuperueniant, caluitium ſanari. Sed ſi aperiantur foramina cutis, quod gluten ad ipſorũ radiculas à vitioſis ſuccis erodatur, licet ſuccos bonos efficere, & ita pilos reſtituere, & prohibere ne vlterius fluant, modo prauitas ſuccorum non ſequatur morbum viſcerum incurabilem, quod ſi cutis à qua pili fluxerunt perfricetur, inſpice, an celeriter rubra fiat, quod vbi accidat ſpes eſt celerrime eius vitium ſanari poſſe, ſi non niſi poſt multam frictionem rubor appareat, difficilis erit curatio, ſi nullus ſe oſtẽdat, ſcias vitium iam inſanabile. Tempus ſanationis, vbi foramina relaxata ſint, breue eſt, celeriter enim adſtringi poſſunt, ſed vbi ſit prauitas ſuccorum, longiori, vel breuiori tẽpore opus eſt pro magnitudine, vel paruitate ipſius. Via ſanationis eſt, quod adſtringuntur foramina relaxata, & prauitas ſuccorum corrigitur.

In curatione eam ſolum defectionem pilorum tractabimus, quæ relaxationem foraminum, vel prauitatem ſuccorum ſequitur: illam præteribimus quæ oritur à ſiccitate partium ſolidarũ, cum non admittat curationẽ.

[c] Gal. 1. lib. catatop. c. 2.

Relaxatio [c] poſtulat adſtringentia, à quibus claudantur foramina cutis, hæc non debent eſſe valida veluti galla, acacia, alumen, ne materiam repellant, ex qua pili ſunt gignendi, vtendum igitur eſt leniter adſtringẽtibus, vt [d] oleo myrtheo, lentiſcino, vel roſeo acerbo, aut perfuſione aquæ, in qua bullierit roſa, plantago, rubus, aut ladano [e] diluto ex oleo myrtheo.

[d] Ibidem.

[e] Ibidem.

Per hæc adſtringentur foramina cutis, & non ſinent pilos amplius fluere, & eos qui iam nati ſunt, & eos qui in poſterum naſcentur. Conuenit autem ſimul euocare ad cutem materiã ex qua reficiantur pili, quod facit ladanum ſimul attrahens & adſtringens, pręſertim ex oleo lentiſcino dilutũ quo nullum reperiri poteſt medicamentũ magis idoneum, aut etiam hyeme oleo nardino. Plerunq; autem euenit, vt à prauitate ſuccorũ erodantur pilorũ radices, ea vero tunc curatio conuenit, quæ in tumoribus & puſtulis dicta eſt, primum enim prohibere oportet ne colligantur in cute amplius praui ſucci, deinde eos adimere qui in ea verſantur, nõ colligentur ſi & non gignãtur in corpore, & qui iam geniti ſunt, ſi praui ſunt, non ferantur ad ipſam, ſi boni non corrumpantur ab eadem: non gignentur amplius praui ſi dentur eſculenta & poculenta boni ſucci, & viſcera ad moderatam temperationem redigantur: illi qui iam geniti ſunt praui non ferentur ad cutem, ſi educantur [f] ex corpore, ſi ſanguis vitioſus ſit ſecare venam oportet, vbi nõ ſit quod prohibeat, ſi redundet alius ſuccus vt flaua, vel atra bilis, aut pituita ſalſa, quibus maxime ineſt vis erodendi, purgatione opus eſt, & idoneis catharticis, à quibus eliciantur, quãquam vbi paruum vitium eſt ſola ratio victus ſufficere videtur, cui Aſclepiades, [g] plus tribuebat quam medicamentis, quod facile à natura diſcutiantur, & qui iam geniti ſunt in corpore, & qui verſantur in loco affecto.

[f] Gal. 14. method. c. 18.

[g] Gal. 1. lib. catatop. c. 2.

Sed hi multo facilius à natura ſuperãtur ſi purgetur vniuerſum corpus, ita vt non opus ſit poſtea medicamentis ad cutem datis, purgabitur autem datis illis catharticis quæ redundantes ſuccos educere poſſint. Vbi ſucci, qui ad cutem feruntur, boni ſint, ſed ab ipſa corrumpantur prauis affecta, detrahere [h] hos oportet, quæ detractio nõ modo prohibebit ne corrumpatur alimentum, quod ad cutem fertur, ſed ne erodatur etiam amplius gluten, quo continentur pilorum radiculæ, vnde & retinebuntur qui adhuc adſunt, & poterunt renaſci alii, & hoc pacto ſanabitur alopecia, atq; ophiaſis, vitiumq; pilorum à prauis ſuccis ortum.

[h] Gal. 1. lib. catatop. c. 1. & 14. meth. c. 18.

Ratio detrahendi prauos ſuccos ex cute duplex eſt, vna vt retro commeent, altera vt inde extrahantur, retro commeant repulſi vel deriuati, abſtinendum eſt à validis repellentibus, ne prauam materiam transferant ad partes magis neceſſarias, vt ex capite ad cerebrum, neue non ſinant admitti bonam, quæ pilos reficiat: tantum igitur [i] vtemur leniter adſtringentibus, quæ ſupra commemorauimus, vt cutem confirment, præ-

[i] Gal. 1. catatop. c. 2.

ſertim

ſertim inter initia, ne prauos ſuccos admittat. Materia, quæ iam continetur in cute non debet validis medicamentis repelli, ſicuti neque illa quæ influit ſed magis deriuari, vt ex capite ad nares & palatum [a] per acria medicamenta. Neceſſe igitur eſt ex cute vitioſam materiam extrahere, vel manifeſte, vt pungendo per plures acus ſimul alligatas, aut per ſcalpellum exaſperando, vbi craſſior ſit, vel diſcutere in vapores conuerſam, [b] vtemur itaque medicamentis digerentibus leuioribus vbi recens vitium ſit, vbi vetuſtum validioribus, non tamen adeo vt cutem adurant, nam ſic non poſſent refici pili conſumpta materia & adſtrictis foraminibus, neceſſe [c] autem eſt priuſquam digerentia admoueantur, pilos abradere, & cutem vel linteo, vel pumice, vel ſquatina, vel folia ficus exaſperare, vt adapertis foraminibus illa penetrare poſſint, & prauos ſuccos diſcutere. Inueniuntur [d] in digerentibus diuerſi gradus, quædam imbecilla ſunt vt adeps anſerina, amygdalæ amaræ vſtæ, thus ex aceto, quædam valida vt vtrumque veratrum, ſemen erucæ, radix & cortex arundinis vſtę, pix liquida, ſtercus murium aut columbinum, adeps vrſina vetuſta, medicamentum ex charta combuſta oleo & aceto diluta: quædam validiſſima vt thapſia, ſinapi, [e] euphorbium, naſturtium, nitrum, ſulphur: poſſunt autem vel arida admoueri ad cutem, & vehementer imprimi, vel liquida illini, liquantur quæ imbecilla ſunt oleo laureo, aut reſina terebinthina, quæ valida cerato liquido, quod ſi locus exulceretur illinendus erit lenibus medicamentis, vt ſpuma argenti, vel ceruſſa & oleo roſeo atque aceto: hæc præſidia communiter pertinent ad omnes partes, quæ pilis conteguntur, eadem enim eſt ratio omnium. [f] Reficiuntur autem à natura non ſecus quam caro, Medicus tantum remouere [g] impedimentum debet vt inopiam alimenti, prauitatem ſuccorum, relaxationem foraminum, nutriet igitur hominem cibis boni ſucci, eos, qui praui ſunt, educet, adſtringet foramina cutis nimis relaxata. Sed cum vitia [h] pilorum duo ſint, interitus & mutatio coloris, de interitu ſatis dictum eſt, de mutatione coloris dicetur in leuce, quæ ſpecies eſt vitiliginis nunc proxime ſubiectæ.

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. 1. lib. cataтop. c. 2. & 14. meth. c. 18.
[c] Gal. 2. 6. de morb. vulg. & 1. catatop. c. 2.
[d] Gal. 1. lib. catatop. c. 2.
[e] Ibidem.
[f] Gal. 2. 6. de morb. vulg. com. 4.
[g] Galen. 14. meth. c. 18.
[h] Gal. 1. 5. catatop. c. 2.

De vitiligine & maculis cutis. Cap. XIII.

Vitiligo, & maculæ, quibus cutis diſtinguitur, proficiſcuntur perinde ac pilorum defectio maxima ex parte ab eadem cauſa à qua puſtulæ, & eandem curationem poſtulant, quamobrem iure earum tractationi hæc quoque ſubiiciuntur, quamuis non ſint morbus, ſed morbi effectum, & ſymptoma, quod pertinet ad qualitatem mutatam [i] quæ ſub aſpectum cadit, hoc eſt ad colorem, præter naturam ipſius cutis, quem nunc perſecuturi inde exordiemur. Quod cutis per ſe alba eſt, naturaliter tamen cum albedine ruborem quendam præſefert, quod venulis multis exilibus contineatur, quæ quamuis per ſe albæ, quendam tamen ruborem contrahunt à ſanguine, cuius refertæ ſunt, quod tenues ſint & pelluceant, ob quam cauſam cutis ex alba rubra conſpicitur, illis tamen qui naturaliter ſanguine pituitoſo redundant, albida apparet [k] ſicut aliis qui bilioſo flaua, qui melancholico atra, eiuſdem enim coloris efficitur cuius eſt ſanguis, qui venis includitur, vnde color cutis monſtrat qualis ſit ſanguis qui redundat in venis, niſi propter frigus, mœrorem, aut metum contrahatur [l] ad partes internas, ac niſi ob exercitationem tenuis ſanguis vna cum ſpiritu euocetur ad cutem, nam ſic non poteſt color cutis qualis ſanguis ſit oſtendere. Mutatur autem hic & præter naturam redditur interdum in vniuerſa cute, interdum in aliquibus partibus, ita vt diſtincta maculis videatur. Vbi in vniuerſa mutetur quemadmodum his qui morbo regio [m] laborant, viſcera tunc ægrotant, ſpectatque id ſymptoma ad curationem membratim, non ad eam, quæ generatim nunc traditur. Si mutetur in aliquibus partibus, tunc vel apparet ſanguis ſub cute ſuffuſus, de quo paulo poſt agemus, vel diſtinguitur ipſa cutis pluribus maculis, quod vitium à latinis dicitur vitiligo, cuius tres ſunt ſpecies, [n] vna altius penetrat per cutem, & carnem, quæ græce dicitur λεύκη atque hæc alba eſt, & pilos ſimiles reddit, altera eſt ſimiliter alba, ſed verſatur tantum in ſuperficie, ita vt non mutet pilos vocaturque ἀλφὸς. Tertia ſimiliter in ſuperficie eſt, ſed nigra, & dicitur μέλας, poſſunt ad vitiliginem referri & maculæ illæ cutis, quas à ſimilitudine lentis φακοὺς, & quod à ſole fiant ἐφηλίδας græci appellant, in quibus iungitur aſperitas & durities quædam cum malo colore. Proxima & continens cauſa vitiliginis eadem eſt, quam in puſtulis & tumoribus præter naturã poſuimus, nimirum vitioſus ſuccus per cutis ſubſtantiam diffuſus, ſeu talis ad ipſam cõfluxerit, ſeu ab eadem fuerit vitiatus, hic in mela melancholicus eſt, non tamen valde craſſus, quia non penetraret ad ſuperficiem, ſed retineretur in partibus ſubiectis, & ſcabiem faceret, in alpho autem pituitoſus eſt & tenuis, in leuce idem, ſed craſſus & glutinoſus. Morbus quem ſequitur vitiligo eſt immoderata temperatio, quã affert humor, quem diximus cauſam eius eſſe continentem, huic illæ antecedunt, per quas aut trãſmittitur ad cutem, aut in ea corrumpitur, tranſmittitur autem & quod talis gignatur, & quod deinde à partibus præſtantioribus depellatur ad cutẽ, vel alliciatur ab eadem, gignitur ex cibis & potionibus, nam quæ frigida & humida ſunt alimenta pituitam gignunt, ſicuti quæ terrena & ſicca humorem melancholicum. Varia autem ſunt alimenta in variis regionibus, quibus mutantur non modo animalia ſed etiam ſtirpes, teſtatur [o] Ariſtoteles mutari pecoris colorem mutata regione ſeu aquarum potu, docet Theophraſtus [p] quæ è terra naſcuntur diuerſa fieri, & mutari ſi in alienam regionem transferantur. Perſea [q] arbos, quę prius proferebat fructus pernicioſos, translata in Ægyptũ ſuauiſſimos & ſaluberrimos protulit, præter eſculenta & poculenta plurimum confert ad hos vel illos ſuccos gignendos temperatio viſcerũ, quæ calida, & ſicca atram bilem, quæ frigida & humida pituitam contrahit, fertur vitioſus humor ad cutem tranſmiſſus ab internis partibus præſtantioribus: cum pituita ex internis ad cutẽ tranſmittitur, ſcribit Plato in Timæo fieri leucem: attrahitur idem humor à cute nimis calefacta vel ob exercitationẽ vel ob aerem calidũ, [r] quemadmodum vere, ponitur enim vitiligo ab Hippocrate in morbis vernis. Vitiatur ſuccus, qui transfertur ad cutẽ, alioquin bonus vel ob temperationem ipſius immoderatam, vel ob circumfuſum aerem nimis calidum aut frigidum:

[i] Gal. lib. de diff. ſympt. c. 5.
[k] Gal. 2 aph. com. 2.
[l] Gal. ibid.
[m] Gal. lib. diff. ſympt. c. 5.
[n] Celſus li. 5. c. vlt. inſt.
[o] Ariſt. 3 de hiſt. anim. c. 12.
[p] Theophr. l. 2. de cauſ. plant. c. 19.
[q] Gal. 2 catatop. c. 2.
[r] Hip. 3. aph. 20. & Gal. in com.

in leuce frigida & humida cutis temperatio conuertit bonum alimẽtum in pituitam craſſam & glutinoſam, ita vt facultas nutriens [a] non bene fungatur ſuo munere. In hydrope enim anaſarca [b] alimentum tantum apponitur, non tamen agglutinatur, in leuce quamuis agglutinetur, non redditur ſimile ſubſtantiæ ſolidę, quod vitium tribuendum eſt facultati nutrienti, qua offenſa ſequitur leuce, in hac enim fit alba caro ob alimentum, quod conuertitur in pituitam craſſam & glutinoſam, ſicut in elephante nigra ob humorem melancholicum. Alphos autem & melas non proficiſcuntur ab offenſa facultatis nutrientis, ſed ab humore, qui talis [c] tranſmittitur à partibus internis, vt niger ad melam, albus ad alphum. Aer vero circumfuſus, ſi nimis calidus ſit, ſanguinem exurit, ſi nimis frigidus eundem nigrum & ſubalbum reddit, ſpirituſque extinguit, qui floridum colorem efficiebant, vnde naſcuntur maculæ cutis vt lenticulæ & ephelides. Sed ſatis de cauſis vitiliginis, ſymptomata in hac præter fœditatem coloris nulla attenduntur, hanc autem curare ineptię non ſunt, cum debeat [d] Medicus naturalem colorem reſtituere, deprehenditur in ægrotantę vitiligo ſenſu, ſub quem cadunt maculæ tam nigræ quam albæ, ſtatim autem quæ nigræ ſunt in cute alba ſe oſtendunt, ſicut in veſte alba maculæ, quas Ariſt. [e] in li. de inſomniis facillime deprehendi ait, leuce autẽ, quæ altius deſcendit, ex albedine quam pili contraxerunt, colligi poteſt, cauſa proxima hoc eſt humor ſenſum latet, ſed mente conijcitur ex cauſis, à quibus gignitur, ex his quæ aut illi obeſſe aut prodeſſe ſolent, ex effectis, & proprie ex ſpecie coloris. Vitiligo alba pituitam, [f] nigra humorem melancholicum denunciat. Ex futuris euentus ſalubris eſt, nam vitiligo per ſe nullum periculũ affert, alphos & melas [g] ſemper curationem admittunt, leuce non item, dignoſces an ſanabilis [h] ſit, ſi acu ipſam pungas, nam vbi exeat ſanguis curationem admittit, vbi albidus humor, ſanari non poteſt, idem colliges altero experimento, nam vbi panno aſpero eam perfrices, ſi color fiat magis rubicundus, ſanabilis eſt, ſi permaneat idem, inſanabilis. Tempus, quo expectari ſalus debet in mela & alpho, breue eſt, in leuce [i] longum, quæuis autem ſpecies vitiliginis quanto magis inueterauerit, tanto longiori tempore curatur. Via ſanationis eſt detractio materiæ à qua oritur.

Ad duo autem ſpectare in curatione vitiliginis oportet, vnum ne increſcat, alterum vt tollatur quæ iam facta eſt, non increſcet ſi noua materia vitioſa non concurrat amplius ad cutem, vel ſi quæ confluit bona non vitietur ab eadem, non concurret noua ad cutem ſi & non gignatur, & quæ iam genita eſt educatur, non gignetur, ſi abſtineat homo ab illis eſculẽtis & poculentis, quæ in pituitam vel humorem melancholicum conuerti ſolent, & vtatur his, quæ boni ſucci ſunt, ita vt bonum ſanguinem colligat præſertim tenuem, qui per corpus penetrare ad cutem poſſit, quo ſpectant ficus aridæ, quarum ſuccus tenuis eſt, & facile fertur ad cutem, ad quam & balneo & frictione attrahere bonum ſanguinem oportet, vt paulatim naturalis color reſtituatur, ſed ne gignatur etiam vitioſus ſuccus, corrigere viſcerum temperationem oportet, vt ventriculi, iecinoris nec non lienis vt ſuum officium faciat, & ex ſanguine fœcem alliciat. Ille autem humor vitioſus, qui iam in corpore collectus eſt, ne feratur ad cutem, purgari [k] debet vt pituita phlegmagogis, humor melancholicus melanogogis catharticis, quod ſi ſanguis alioqnin bonus in cute vertatur in album aut atrum, ſi id fiat nimis calido vel frigido aere contrario facile ſuccurri poteſt. Sed ſi vitium ſit facultatis nutrientis [l] quemadmodum in leuce, tribuẽdum id eſt materiæ reddenti temperationem affectæ partis immoderatam, quę ſi educatur ſimul prohibebitur ne vltra bonus ſanguis vitietur, & ſanabitur leuce, cum detrahatur cauſa eius continens, qua ratione autem adimi poſſit, non ſolum in leuce, ſed in quauis alia ſpecie vitiliginis, humor à quo pendet iam videndum eſt, vt pateat quo pacto curanda ſit vitiligo iam facta: adimere igitur oportet vt in puſtulis & tumoribus, ita in hac cauſam continentem, humorem videlicet quem ſubſtantia cutis combibit: non debet autẽ hic reuerti ad partes vnde venit, quæ magis neceſſariæ ſunt, ſed inde extrahi non quidem manifeſte, neque enim effundi poteſt, cum diffuſus ſit per ſubſtantiam cutis, ſed obſcure per digerentia, quæ ſimul eius etiam ſimilitudinem detergant, opus igitur eſt præſidiis digerentibus ac detergentibus, quæ ſi imbecilliora ſint, aptantur ad leuius vitium, vt ad alphum & melam, validiora ad grauius vt ad leucem, ſed quæcunque ſpecies vitiliginis ſit, cum recens eſt imbecillioribus cedit medicamentis, cũ vetuſta, deſiderat validiora. Qualiacunq; dentur, locum perfricare atq; exaſperare prius oportet, vt facilius penetrent, deinde vel in ſole [m] vel in balneo ſi liquida ſint illinantur, ſi arida inſpergãtur, ac deinde locus defricetur. Vbi validiora dentur, periculum eſt ne nimis erodant, quamobrem non multo poſt abluendus locus eſt, & ruſus ſi opus eſt eadem danda ſunt, aut leuiora ſi res poſtulat, aut etiam nulla, vbi quæ primo admota ſunt, ſatis profeciſſe videantur, leuiora ſunt farina ex [n] hordeo, faba, cicera, lente, eruo, lupino, tum radix cucumeris agreſtis, anchuſæ, & [o] dracunculi, rubeæ, [p] cyclamini, præterea vtrunque veratrum, folia ficus arida, bulbus, cœpa, amygdalæ amaræ, ſed validiora ſunt ſinapi, ſemen naſturtii, erucæ, vrticæ, validiſſima vero metallica vt ſulphur, atramentum ſutorium, arſenicum, ſandaracha, alumen, nitrum, calx quibus omnibus vti licet, & ſimplicibus & inter ſe mixtis, tum vel aridis vel dilutis ex [q] aceto, ex mulſo, ex melle, reſina terebinthina, aut ex aqua, in qua bullierit ficus aridæ, vbi ſub medicamẽtis locus aſperior redditus ſit, inungi recenti butyro debet, ſunt qui ad leucem vtantur candente ferramento, vt cutem & carnem vitiatam abſumant. Sed relinquunt cicatricem magis fœdam, quam ſit ipſa vitiligo. Præter ſpecies vitiliginis dictas aliæ maculæ cutis, vt lẽticula & ephelides, auferuntur admotis leniter detergentibus, quæ commemorauimus.

De ecchymomate, aneuryſmate & varice. Cap. XIIII.

MVTATVR color in parte aliqua cutis, nõ ſolum cum paruis maculis diſtinguitur veluti in vitiligine, ſed etiam cum maioribus ſpaciis alio modo coloratur quam ſecundum naturam cõueniat, quod vſu venit cum adeſt ecchymoma, aut aneuryſma, aut varix, quæ nunc ſubiicienda ſunt,

quod

[a] Galen 1. de nat. fac. c. 11.
[b] Ibidem.
[c] Gal. li. medicam. c. 13.
[d] Gal. 1. catatop. c. 3.
[e] Ariſt. li. de inſomn.
[k] Gal. li. medicam. c. 13.
[l] Gal. 1. de nat. facult. c. 11.
[m] Celſus lib. 5 cap. vit.
[n] Celſus li. 5. cap. vlt.
[o] Gal. 6. ſimplic. cap. de Anchuſa.
[p] Gal. 6. ſimplic. c. proprio.
[q] Celſus lib. 5 cap. vlt.

quod ab eadem cauſa fiant, & eodem modo curētur ac tumores præter naturam, & puſtulæ, de qui-
bus egimus: ἐκχύμωμα igitur & ἐκχύμωσις græce vocatur[a] ſuffuſio ſanguinis ex venis in ſpacia quę iux- [a] Gal. 2 & 6. pid. com. 9 et
ta ſunt, nam cum ſanguis ex venis exiens in paruis muſculorum foraminibus recipitur, inflammatio- 5. catatop. c.
nem facit, quemadmodum ſupra [b] oſtenſum eſt. In ecchymomate igitur ſuffunditur ſanguis ſub cute 1.
ex venis, vel apertis, vel colliſis ac diuiſis exiens in ſpacia laxiora quæ iuxta ſunt, vnde mutatur color [b] Supra lib.
in cute, & principio quidem fit magis ruber, ſed paulo poſt [c] liuidus aut viridis, & tādem niger, eun- 29 c. 1.
dem enim colorem præſefert [d] cutis, quem habet ſanguis ſuffuſus, qui non manet idem, ſed ex rubro [c] Gal. 5. catatop. c. 1.
viridis aut liuidus redditur, & tandem niger, eiuſmodi liuores cutis nominantur à græcis πελιώματα,
nigrities vero μελάσματα qualia in ſenibus conſpici ſolent, plerunq; autem cum ſanguis ſuffunditur [d] Galen. 1 aphor. com. 2.
non attollitur cutis, interdum tamen intumeſcit, veluti cum ſecta vena plaga cutis ſaneſcens nō coit
cum plaga venæ, ſic enim clauditur quę in cute, relinquitur aperta quę in vena, vnde ſanguis exit ad-
eo copioſe, vt ſuffuſus tumorem excitet: tunc autem morbus, quem ſequitur ſymptoma hoc eſt co-
lor cutis mutatus, refertur etiam ad magnitudinem præter naturam auctam, quod non euenit cum
cutis non intumeſcit, ſolummodo enim tunc ſpectat, vel ad ſolutionem vnitatis, cum colliditur ve-
narum tunica, aut ad caua præter naturam aperta, cum venarū extrema aperiuntur, vnde ſanguis ſuf-
funditur. Sed ſiue tumor adſit, ſiue nō, ſanguis vbi ſuffuſus manet, refrigeratur, & ita reddit tempe-
rationem affecti loci immoderate frigidam, multiplex igitur eſt morbus in ecchymomate. Proxima
cauſa, ob quam & color mutatur, & cutis intumeſcit, aut redditur frigida, eſt ipſe [e] ſanguis ſuffuſus, [e] Gal. 5. catatop. c. 1. & 6 aph. com. 20.
ſuffunditur autem quod ſecentur, aut collidantur venę à telo & ictu, vel quod aperiantur earum ex-
trema ob multitudinem. Symptoma nullum aliud ſequitur ſuffuſionem ſanguinis, præter mutatio-
nem coloris in cute, niſi ex vnitatis ſolutione dolor accedat. Agnoſcitur in homine ægrotante color
mutatus ſenſu, ſub quem cadit etiam tumor. Solutio vnitatis ex cauſis mente colligitur, vt ex telo &
ictu, & ſimul ex effectis hoc eſt ex ſanguine ſuffuſo, extrema vaſorum aperta eſſe coniiciemus, vbi
ſanguinis multitudinem in corpore deprehendamus, & nulla præceſſerit cauſa vnitatem ſoluens.
Proxima cauſa hoc eſt ſanguis ipſe ſuffuſus ex ſola mutatione coloris coniicitur, cum cutis rubore,
liuore, aut nigritie ſuffuſa cernitur. Ex futuris euentus in ecchymomate ſalubris ſemper expectari
poteſt, ſi cum recens eſt, & cum ſanguis adhuc tenuis & ruber manet, ſuccurratur, facile enim tunc
& vena coaleſcit, & diſcutitur ſanguis ſuffuſus, ita vt ex toto ſequatur ſalus. Si principio non aggluti-
nentur oræ ipſius venæ ſectæ, ſed tantum coeant, non erit ſalus reſtituta, quamuis videatur, nā quo-
libet vel leui motu ſeparantur, vnde ſequitur dolor, & locus ſuffunditur tenui ſanie, aſſiducq; fit no-
uum ecchymoma: facilius tamen digeritur ſanies hæc cum tenuior ſit, quam ſanguis inter initia, ſed
vbi digeſta eſt, rurſus oræ ſeparātur, & ipſa rurſus exit, niſi plaga agglutinetur, ita vt nec intereat ho-
mo, nec ſanetur. Quod ſi ſanguis ille, qui effuſus eſt, non digeratur, ſi quidem contineatur in laxiori
aliquo cauo, concreſcit, & grauia ac periculoſa ſymptomata mouet, ſed ſi ſub cute diutius verſetur in
ſpaciis quæ iuxta vaſa ſunt, neceſſe eſt aut vincatur à natura, & vertatur in pus. [f] aut ipſam vincat, & [f] Gal. 6. aph. com. 20.
putreſcens gangrænam excitet, præſagies autem vertendum in pus ex colore ſubuiridi, ex mollitie,
nam cum mutatur ex rubro in album tranſit per viridem, tuncq; cum à natura vincatur, non inflam-
matur locus affectus, & idcirco non indureſcit, ſed mollis permanet, quamobrem ſperandum eſt in
pus vertendum eſſe ſanguinem ſuffuſum, quod maxime neceſſarium eſt, vbi caro valde colliſa eſt,
tunc enim neceſſe eſt ſupputet, & tabeſcat, quod ſi ſanguis putreſcere debeat, & in gangrænam cō-
uerti, inflammatio iam adeſt, vnde & color non ſubuiridis eſt, ſed rubicundus, & locus non mollis,
ſed durus, ex quo futuram gangrænam præſagies, quæ niſi ſtatim curetur, [g] hominem interimit. [g] Gal. lib. de tumor. c. 8.
Tempus, quo ſequitur ſalus, ſi initio per digerentia curetur, breue eſt, ſi poſtea ſuppuret, longius.
Interitus vbi fiat gangræna etiam celerrime ſequetur. Via ſanationis eſt digeſtio, vel ſuppuratio ſan-
guinis ſuffuſi, quæ partim à natura fiunt, partim ab arte. Via interitus eſt putredo & gangræna. Non
ſolet ecchymoma augeri, vbi recte tractetur, quamobrē in curatione ſatis eſt remouere id malum,
quod factum eſt. Solutio vnitatis ſiccantia deſiderat, & glutinantia, extrema vaſorum præter natu-
ram aperta poſtulant adſtringentia: ſed tumor ſi quis ſubeſt, temperatio immoderate frigida, color
ipſe mutatus auferetur adempta [h] cauſa continēte hoc eſt ſanguine, qui ſuffuſus eſt: vbi non adima- [h] Galen. 4 meth. c. 7.
tur in principio, proceſſu temporis (vt ante oſtenſum fuit) ſupputat, quanto autem celerius vertitur
in pus, tanto celerius teſte Hippoc. ſequitur [i] ſalus, quamobrem expedit vti pus mouentibus, quod [i] Hipp. lib. de Vlcerib.
vbi iam confectum eſt, extrahi debet per digerentia, vel ſi non cedat, manifeſte effundi aperto loco,
ſed ſatius eſt principio antequam ſuppuret, ipſum adimere: non debet autem repelli ad partes vnde
venit, cum ſtatim exiens incipiat corrumpi, ſed inde [k] extrahendus eſt, vbi verſatur; ſi quando autem [k] Galen. 4 meth. c. 7.
repellentia atque adſtringentia dantur, id fit ne à digerentibus, cum quibus miſcentur, euocare no-
uus ſanguis extra venas debeat, extrahēdus igitur eſt ſanguis ſuffuſus, ſi fieri poteſt per medicamen-
ta digerentia, [l] ſi quid reſtat, quod his nō cedat, manifeſte effundendum eſt ſcalpello, ſecta cute plu- [l] Gal. ibid.
ribus locis. Medicamenta, quæ digerunt alia validiora ſunt, alia imbecilliora, conueniunt validiora
cum altius reſidet ſanguis, & multum diſtat à ſuperficie, neq; tunc periculum eſt ne nimis illum ex-
ſiccent, cum remittatur eorum vis, priuſquam ad ipſum penetrent, adde quod quæ altiori loco reſi-
dent, euocanda ſunt ad ſuperficiem, quod fieri non poteſt, niſi vehementer [m] digerentia adhibean- [m] Gal. ibid.
tur, interdum autem non ſufficiunt medicamenta, ſed vtendum eſt cucurbitulis, quod remedium
efficaciſſimum, excogitatum eſt à Medicis, ad extrahendum quicquid altioribus locis continetur;
quod ſi ſanguis ſuffuſus parum à ſuperficie diſtet, ſufficiunt medicamenta leuiter digerentia; ſi vali-
diora dentur, periculum eſt, ne quemadmodum in ſcirrho, [n] tenues partes diſcutiantur, reſtent craſ- [n] Gal. ibid.
ſæ, quæ vix poſtea digeri queant, leuiter digerunt quæ calefaciendi & madefaciendi vim habent,
qualia ſunt quæ græce χαλαστικὰ [o] hoc eſt relaxantia nominantur, quod ſi etiam paulo ſicciora ſint, [o] Gal. ibid.
magis digerent: perfundemus igitur à principio locum affectum ſæpius multa aqua calida, ut qua

bullierit ſertula campana, ac fœnugræcum, vel ſi magis digerere volumus, thymum, hyſſopum, origanum, ſemen aniſi, vel fœniculi. Vtiliter etiam dantur ad digerendum ecchymoma, quæcunque manducata [a] cum ſaluia miſcentur, præcipue panis cum radicula: commode etiam illinitur lacſici, & collyrium ex myrrha, aut ſuperimponitur cataplaſma ex farina hordei, aut fabæ, aut oxymelle, vel nux rancida cõtrita, aut radix dracunculi, ſimiliter trita, vel ſemen raphani cum ficis aridis, ruta cum melle, ſinapi ex aceto, ſi doleat locus, imponantur ficus aridæ ex paſſo decoctæ.

[a] Gal ſimpl. 6. de ſalua.

Α'νεύρυσμα [b] vocatur à græcis ſuffuſio ſanguinis ex arteria exeuntis, ita, vt ſimile ſit ecchymomati, vtrobique enim ſuffunditur ſanguis in ſpacia, quæ iuxta vaſa ſunt, ſed in ecchymomate ex venis, in aneuryſmate ex arteriis, non quidem colliſis ſed manifeſte ſectis, & ob id maxime accidit, cum pro vena ſecatur arteria in cubito, arteriæ enim cum duplicem tunicam habeant, & duriorem & craſſiorem, non facile ſanguinem fundunt, cum colliduntur, ſed cum manifeſte ſecantur, ſic autem ſanguis copioſus exit, ita vt non ſolum mutet colorem cutis, ſed ipſam quoque attollat, ac tumidam reddat, & primo calidiorem efficiat, deinde cum proceſſu temporis refrigeratur frigidiorem. Multiplex igitur morbus in aneuryſmate conſiſtit vt ſolutio vnitatis, tumor, & temperatio immoderata: cauſa ſolutæ vnitatis externa fuit vt telum & ictus; ſed tumoris, immoderatæ temperationis, & tandem coloris mutati in cute, proxima & cõtinens cauſa eſt ſanguis ſuffuſus, qui cum ex arteria effuſus fit, primo tenuis eſt, & ex flauo ruber, ſed proceſſu temporis diſcuſſis ſpiritibus, & partibus tenuioribus craſſior remanet, & liuidus, ac [c] poſtremo niger, vnde ſimilis fit color cutis: non tamen ita facile corrumpitur ſanguis ex arteriis diffuſus, vt ex venis, cum influat ſpiritus aſſidue, & nouus ſanguis ex arteria, à quo conſeruatur, ſymptoma in aneuryſmate eſt color cutis mutatus. Agnoſcitur hic in ægrotante ſenſu, ſed an ſit aneuriſma, an ecchymoma diſtingues ex eo, quod in aneuryſmate color magis floridus apparet, & vbi tumor premitur, ſtatim euaneſcit, quod recurrat ſanguis in arteriam, vnde rurſus cum motu quodam egreditur: ſentitur etiam pulſus in aneuryſmate, qui nullus percipitur in ecchymomate, ita vt non difficile ſit diſtinguere inter ecchymoma & aneuryſma. Ex futuris euentus ſalubris eſt, ſi quis recte arteriam tractet, periculum tamen eſt, ne ſi nimis arcte adſtringatur ad imprimendum ſanguinem locus, oriatur gangræna, & hominem abſumat. Tempus, quo expectari ſalus aut interitus debet, non longum eſt, nam & celeriter digeritur ſanguis, & arteria licet non æque celeriter ac vena non tamen tarde agglutinatur, & vbi oriatur gangræna, non multo poſt [d] niſi succurras, homo decedit. Via ſalutis eſt coalitus arteriæ, & digeſtio ſanguinis ſuffuſi: via interitus, putredo ſanguinis, & gangræna. Ratio curandi aneuryſma ad duo ſpectat, ad arteriam ſectam, & ad ſanguinem: arteria, quæ ſecta eſt, agglutinari debet, quod inter cætera medicamenta maxime præſtat id, quod [e] habet vnam partem thuris, & vnam & ſemis aloes, quæ ex albo oui ſubacta, & pilis leporis excepta, paulatim ſuperimponuntur, ſic enim coaleſcunt oræ arteriæ, & à ſubcreſcente carne teguntur. Sanguis, qui ſuffuſus eſt, ſi nõdum corruptus ſit, facile vbi comprimatur, in arteriam reuertitur, antequam coaleſcat, ſi craſſus liuidus aut niger iam redditus ſit, extrahi debet iiſdem præſidiis, quæ paulo ante tradidimus in ecchymomate.

[b] Gal lib. de tumoribus cap. 11. & 5. meth. c. 5.

[c] Gal 5. cate. & 6.

[d] Gal. lib. de tumor. c. 8.

[e] Gal. 5. me-thod c 4.

Varix dicitur à latinis id, quod à græcis κιρσὸς [f] tumor videlicet venæ, quæ à craſſioris ſanguinis multitudine diſtenta toros quoſdam efficit, vnde color ſuperiectæ cutis liuidus redditur, aut ſubater. Morbus itaq; tumor præter naturam eſt, locus affectus, vena in quauis parte corporis, ſed potiſſimum in temporibus, in teſticulis, in cruribus. Proxima cauſa & continens eſt [g] ſanguis craſſus, vel tantum melancholicus, vel etiam mixtus cum pituitoſo, huic antecedunt quæ eiuſmodi ſanguinem contrahunt, partim internæ, partim externæ, præterea venarum in quibus recipitur laxitas atque imbecillitas, vna cum robore internarum partium depellentium [h] vitioſos ſuccos, à quibus læduntur. Symptoma eſt color in cute mutatus quemadmodum diximus. Recognoſcitur in ægrotante, & ſymptoma, & tumor, & locus ipſe affectus nempe vena, ſenſu. Cauſa continens mente conuicitur, partim ex cauſis à quibus gignitur, partim ex effectis hoc eſt ex tumore ipſo venæ, & colore cutis. Ex futuris euentus non ſemper aut ſalubris aut pernicioſus expectari debet, nam ſi varices non fuerint grandiores, poteſt homo diu cum ipſis viuere, etiam ſi non curentur, ſi minores fuerint, ſanari ex toto poſſunt, ſi grandiores periculum eſt, ne vel ob curationem, vel ob aliam cauſam effundatur ſanguis, adeo vt hominem interimat. Tempus tam ſaluris quam interitus breue eſt. Via ſalutis in chirurgia ac ſectione conſiſtit, interitus vero in effuſione ſanguinis. Cum ad curationem varicum venitur, dare primum operam oportet, ne augeantur, deinde curare iam factos, non augebuntur, ſi non vltra concurrat melancholicus ac pituitoſus ſanguis, non concurret ſi non colligatur in corpore, & ille, qui iam collectus eſt, detrahatur, non colligetur, ſi homo abſtineat à cibis & potionibus terrenis, craſſis, frigidis, & ſi viſcerum affectus vt iecinoris & lienis ſanentur. Qui collectus eſt, partim ſanguinis miſſione, partim purgatione educi debet, ne fluat ad toros venarum, quas non oportet repellentibus confirmare, ne vitioſus ſuccus ad partes magis neceſſarias cum periculo reuertatur. Varices, qui iam facti ſunt, ſola chirurgia curantur, quæ ſimul cum tumore affectam partem hoc eſt venam ipſam tumentem auferat, alligatur igitur membrum, & ſupra & infra varicem, deinde ſcalpello cutis [i] ſecatur ea cautione, ne ſubiecta vena violetur, oræ plagæ vtrinque hamis reducuntur, vt plurimum inter ſe diſtent, veniatq; in conſpectum vena tumens, quæ ſi parua & recta eſt, tota aduratur, deinde curetur medicamentis, quę aduſtis conueniunt ante [k] enarratis in curatione gangrænæ, ſed ſi vena grandior ſit, & flexuoſa, traiecta acu linum ducente ſuperne & inferne adſtringenda eſt, & quod medium eſt venę inter vtrumque vinculum excidendum eſt, dein implendus locus, & ad cicatricem perducendus.

[f] Gal lib. de tumor. c 16. & 6. aphor. com 21.

[g] Gal. ibid.

[h] Gal. in eo. com.

[i] Gal. l. med. c 18.

[k] Supr. l. 29. com 3.

Intumeſcunt interdum arteriæ, & fiunt in illis veluti varices, quod tamen raro accidit, nam ob duplicem tunicam, quã duriorem habent, & craſſiorem, & ob ſanguinem tenuem, quem cõtinent, renituntur, & non ita facile dilatantur. Vidimus tamen Alexandrum Boſcollum ciuem Florentinum,

num, cui arteriæ capitis à vertice ad occipitium, adeo tumidæ erant, vt viderentur varices ingentes, pulſabant autem vehementer, cũ tangebantur, venit huc Piſas vt curaretur à Gabriele Fallopio, qui magno cum apparatu ſectionem pollicitus, cum manum iam inciperet admouere, perterritus magnitudine tumoris curatione ſuperſedit, veritus ne homo vitam cum ſanguine funderet: ille autem cum eiuſmodi affectu diutius vixit. Quod ſi arteriarum tumor paruus ſit, ſine periculo ſanari poteſt eadem via, qua ſanari varices monſtrauimus, tuto enim excidi poſſunt paruæ arteriæ, ſicut in temporibus ob morbum oculorum, poſt aures [a] cerebro ægrotante excidi ſolent, cõtrahuntur enim vtrinque capita ſectæ arteriæ, & contracta clauduntur, præter quam quod acu traiecta adſtringuntur filo ſerico, vel ex alia materia, quæ non facile putreſcat, neq; enim ita cito ſaneſcit arteria vt vena, quam ſatis eſt lino adſtringere. Quæ de curatione tumorum præter naturam & eorum affectuum, qui eadem remedia poſtulant, dicenda erant, tribus proximis libris ſatis explicaſſe mihi videor, ſequens erit de curatione morborum conſiſtentium in mutatione ſitus naturalis.

[a] Gal. lib. de curatione c. 22.

PARTIS SECVNDAE,
SECTIONIS SECVNDÆ,
VIDI VIDII DE CVRATIONE
GENERATIM.
Liber Septimus.
QVI EST DE CVRATIONE OSSIVM à ſuo ſitu recedentium.

Quod propoſitum huius libri ſit agere de oſſibus luxatis vel diductis. Cap. I.

COMPAGO in rebus, quas extra noſtra corpora intuemur, nulla adeo firma eſt, vt vel ſubita vi, vel paulatim relaxatis vinculis à quib. adſtringitur, non diſſoluatur. Quare non eſt quod miremur, ſi idem vſu venit in corpore noſtro oſſibus, quæ aut in aliorum caua ſe inſerũt, aut cum aliis iunguntur, nulla enim eſt commiſſura, quæ non aliquando labefactetur, cum & ſæpe articuli ſuis ſedibus excidant, & quæ iungi ſolebant inter ſe, dehiſcant, quamuis in vtriſq; continendis quanta maxime potuit, fuerit naturæ ſolertia: cuius cõſilium in articulorum fabrica [b] duplex apparet, vnum, vt ſine impedimento moueantur ad membrorũ munera exequenda, alterũ vt in ſuis cauis maneant. Quod ſi ad hoc duntaxat ſpectare potuiſſet, fabricata eſſet & ſinus altiores, in quibus conderẽtur, & ligamenta validiſſima, quæ ipſos elabi nullo pacto permiſiſſent. Si ad illud, & caua leniter admodum ſinuata, & ligamẽta valde laxa, atq; imbecilla effeciſſet. Sed quia articuli hoc modo quauis de cauſa excidiſſent, illo non potuiſſent moueri, ad vtrumq; ſimul ſpectãs quantum potuit mobilitatem cum ſtabilitate copulauit, ita vt articuli & ſine difficultate moueantur, & non facile: ſuis ſedibus exeant: exeunt tamen quod aut vehemens [c] impulſus accedat, aut oſſa, & ligamẽta male ſint affecta. Ea vero oſſa, quæ inter ſe iuncta ſunt, quãuis cartilagine agglutinentur, externa vi tamen aliquando diducuntur, veluti iugulum à lato ſcapularum oſſe, radius a cubito, tibia a ſura. Referuntur mala hæc omnia ad ſitum [d] præter naturam, quem paucis ante generatim perſequuti ſumus, cum de rebus præter naturam, & de ratione, qua cognoſcuntur, & curantur, [e] ageremus: qui locus cum longiorẽ tractationem poſtulet, perinde ac febres, morbi tota ſubſtantia pugnantes contra naturam noſtram, & tumores præter naturam, de quibus hactenus locuti ſumus, vberrime explicabitur. Primo autem tractabimus articulos, qui ſuo loco mouentur, deinde pergemus ad oſſa diducta, de vtriſque generatim agentes, illa vero, quæ ad ſingulos articulos attinent, & ad oſſa cuiuſque partis, exponemus in curatione membrorum: nunc autem primo de articulis ſuo loco motis oſtendemus, qualis morbus ſit, quot ſpecies ſub ſe complectatur, quibus diſtinguatur differentiis, qua ratione cognoſci, & curari debeat.

[b] Gal. 1. de vſu par. c. 15. & 3. de fractur. com. 55.

[c] Gal. lib. de cauſ. morb. c. 10.

[d] Gal. lib. de diff. morb. c. 10.

[e] Supra li. 1. de cur. gen. c. 7. & lib. 2. c. 10. & lib. 6. c. 9. & lib. 15. cap. 7. de cur. gener. par. 1.

Qualis ſit morbus, & quot ſpecies ſint ac differentiæ cum articuli excidunt.

Cap. II.

NATVRALIS partium ſitus, vel ad [f] locum ſpectat, quem naturaliter habent, vel ad nexum cum aliis, vtcunis cum ita mutatur, vt actiones impediat, iam morbus incidit, qui ad ſitum refertur præter naturam. Mutant locum articuli, [g] cum ſuis finibus excidunt, non ſeruant naturalem nexum oſſa illa, quæ cum prius iuncta eſſent, inter ſe dehiſcunt. Cum articulus ſua ſede prolabitur, morbus fit, cui totidẽ ſpecies ſubiiciuntur, quot ſunt partes, in quas prorumpit, ſunt autem [h] quatuor, [i] prior, poſterior, exterior, interior, quidam articuli in omnes quatuor partes promouentur, veluti talus, fœmur, prima palmæ pars: quidam non in omnes, ſed in aliquas ſiue plures ſiue pauciores, nam hu-

[f] Gal. lib. de diff. morb. c. 10.

[g] Gal. ibid.

[h] Dubita qd ſex primo de fract. com. 2. & li. de conſtit. c. 14.

[i] Tagaulini de luxatis oſſibus c. 2.

Digitized by Google

merus non poteſt in [a] poſteriorem partem excidere, cum prohibeatur ab oſſe [b] ſcapularum, nequit genu venire in partem priorem ob oppoſitam patellam, oſſa palmæ nō permittuntur in latus erumpere ab oſſibus oppoſitis. Quæcunq; autem ſpecies morbi ſit, hoc eſt in quamcunq; partem articulus prolabatur, pluribus differentiis diſtinguitur, cum interdum ex toto excidat, interdum ex parte duntaxat, pręterea interdum ab vtroq; latere dextro & ſiniſtro, interdum ab altero duntaxat, qui autem ex toto prolapſus eſt, vel multum, vel parum abeſt à ſuo ſinu. Poſtremo quæcunque ſpecies ac differentia ſit, morbus aut ſimplex eſt, aut cum alio malo coniunctus, quas differētias ſigillatim percurremus. Exeunt igitur articuli à ſuo ſinu vel ex toto, quod ἐξάρθρημα [c] vel aliqua ex parte duntaxat, quod παράρθρημα græce nominatur. Quidam articuli ita ſtructi ſunt a natura, vt neceſſario toti elabantur: cuiuſmodi maxime eſt caput femoris, deinde humeri, quoniam ſimpliciter rotundum eſt, & altiori cauo inſeritur, à cuius oris in orbem cingitur, in quibus conſiſtere nequit, neceſſario enim ſi ad eas veniret, vel protinus reconderetur, vel ex toto excideret. In cubito autem, crure, manu, pede, digitis, articulus poteſt quidem ex toto excidere, ſed poteſt etiam ex aliqua parte prolabi, ex aliqua contineri, ſed ſiue ex toto ſiue ex parte erumpat, ſi duplex eſt, dexter ſcilicet, & ſiniſter quemadmodum maxillæ, [d] poteſt vel ab vtroque, vel ab vno tantum latere promoueri. Quicunque autem, ſiue ſimplex, ſiue duplex ex toto excidit, aliquando parum, aliquando multum abeſt à cauo, à quo receſſit, quod non euenit illis articulis, qui non elabuntur ex toto, poſſunt enim & magis, & minus elabi, ſed cum adhuc inhæreant ſuo cauo, neque multum, neque parum ab eo abſunt. Poſtremo qualecunque ſit propoſitum vitium cuiuſuis ſcilicet ſpeciei, ac differentiæ ex propoſitis aut ſimplex eſt, aut compoſitum. Tunc dicitur ſimplex, cum non iungitur cum alio [e] morbo, vel ſymptomate propriam curationem requirente, cum quo vbi coniungatur, iam compoſitum eſt: copulatur aliquando cum vulnere, [f] ex quo prodit articulus nudatus, aliquando etiam cum fractura, ita, vt os non tantum ſua [g] ſede exeat, ſed etiam comminuatur, nonnunquam cum inflammatione, ac dolore, quæ omnia mala ſuam curationem poſtulant.

[a] Hippoc. & Galen. 1. de art. com. 2.
[b] Galen. lib. medicus c. vlt.
[c] Gal. 2 method. c. 2. & 1. de fract. com. 1.
[d] Hipp. 2. de Articulis 4. & 19.
[e] Galen. lib. medicus in fin.
[f] Oribaſius l. de Machinam. c. 17.
[g] Celſus lib. 8. c. 11.

De cauſis ob quas articuli excidunt. Cap. III.

CAVSÆ nunc ſequuntur, ob quas articuli ſuo loco excidunt, ſpectant hæ partim ad iuncturam male affectam, partim ad violentiam [h] aliquam superuenientem, agemus primum de affectu iuncturæ, qui per ſe poteſt eſſe cauſa, cur articuli nulla etiam accedēte violentia ſuis ſedibus elabantur, cauo enim deorſum ſpectāte ſuopte nutu excidunt, ſi minus belle vel à cauo cingantur vel à vinculis arctentur: expelluntur etiam quouis motu vel leui, qui ſic affecti ſunt, quamuis caua non ſpectent deorſum. Conſiſtit iuncturę vitium in duobus illis, in quibus conſiſtere firmitatem monſtrauimus, [i] in oris videlicet cauorum & in vinculis, ſiquidem, vbi hæc valida ſint, illæ altiores, retinent articulos in ſua ſede; quos prolabi ſinunt, vbi contrario modo afficiantur, vt ſcilicet non ſint [k] vel oræ altæ, vel vincula valida. Sunt quidem oræ minus altæ, vel quod caſu aliquo abrumpātur, vel quod parum deſidentes à primo natali die factæ fuerint à natura, quæ vel ad facilitatem [l] motus ſpectauerit, quemadmodum in genu, vel coacta fuerit vitio materię, & ob id in conformatione fuerit erratum. Vincula vero, quibus articuli in ſuis ſinibus illigantur, partim muſculi ſunt, & chordæ iuncturam ipſam complectentes, partim ea, quæ propriè ligamenta dicuntur. cuncta hæc vbi exilia ſint, vbi mollia, vbi longiora, minus articulum continent. Fiunt autem exilia interdum in victo vitio materiæ, & facultatis effingentis, interdum poſtea his qui ſine arte extenuantur & macri fiunt, cuiuſmodi ſunt qui famem ſuſtinent: nam licet exiccari videantur, & propterea firmiora reddi, madefiunt tamen, quod tabeſcant, & redundet veluti muccus, [m] qui ea efficit imbecilliora. Secus euenit his, qui artificioſe extenuantur, exercitatione, atque idoneo alimento, tunc enim licet graciliora reddantur, cum non madefiant ab humore ſuperante, redduntur firmiora, & magis iuncturam continent, ita, vt quod detrahitur de craſſitudine, ſubſtantiæ firmitate compenſetur. Gracilitas autem vinculi per ſe minus arcte articulum continet, craſſitudo magis ipſum adſtringit, quamobrem illis, qui bono habitu ſunt, [n] minus articuli prolabuntur, quam macris: minus item ex illis iuncturis, quæ carnoſę ſunt, quam ex illis quibus nulla, vel pauca admodum ſuperiecta eſt caro, minus item ab ea parte, cui craſſiores muſculi opponuntur, cuius rei fidem quoq; facit inflammatio, quæ quod vincula pleniora reddat, magis [o] articulum continet. Mollia vincula prompte ducentem ſequuntur, & facile cedunt cuiuis impulſui, & idcirco [p] prolabi articulum ſinunt, quod non faciunt, quæ dura ſunt. Mollitudo autem aut naturalis eſt, quemadmodum pueris, mulieribus, & his, qui temperatione ſunt humidiores, vel aduentitia ex prauo victu: vtrauis efficit, vt facile articuli prodeant, & recondantur, [q] videmus eos, qui valde humidi ſunt, ſine dolore ſibi aliquos articulos & expellere, & reponere, quod non euenit ſiccioribus, his enim & difficulter exeunt, & difficulter reponuntur. Si quis obiiciat ab humore craſſiora fieri ligamenta, & idcirco maiorem vim habere, prætterquam quod ſimul fiunt breuiora, breuitas autem confert ad validius continendum, cum longiora ligamenta laxiorem iuncturam reddant, vt ante propoſitum eſt, concedendum erit vbi parua foramina ligamenti humore ſint infarcta, ſed vbi ſolida ipſius ſubſtantia reddatur humidior, augetur longitudo, ita vt imbecillius [r] ligamentum reddatur, atque hoc pacto muccus, qui continetur in articulorum ſinibus, ligamenta reddit laxiora, quod ſcilicet ſubſtantiam ipſorum humidiorem efficiat, ob quam cauſam hyeme bobus femur ad genu luxatur, quod quemadmodum Hippocrates [s] teſtatur permacri fiant, cum nequeant paſcere herbas exiguas, cum ſuperioribus dentibus careant, & ſuperius labrum valde craſſum habeant, contrahunt enim humorem in iuncturis quaſi muccum, à quo ligamentorum [t] ſubſtantia madefit, ac relaxatur. Hactenus de vitio iuncturæ, quod vel ad oras minus altas ſpectat, vel ad ligamenta infirmiora, ob quas cauſas ſæpe diximus articulos excidere,

quamuis

[h] Gal. lib. de cauſ. morb. c. 10.
[i] Supra c. 1.
[k] Gal. 1. de Art. com. 6.
[l] Galen 1. de Vſu p. c. 15.
[m] Hipp 1 de artic. 29. & 30.
[n] Hippoc & Gal 1 de artic. com 26
[o] Gal. 1. de art. com. 29
[p] Gal. lib de cauſ. morb. c 10. & 1. de Art. com 6
[q] Gal. 1 li. de Art. com. 9.
[r] Hippoc & Gal 1. de artic com 25.
[s] Hipp 1. de artic 26.
[t] Galenus in com. citat.

Digitized by Google

quamuis nulla violentia ſuperueniat; hæ quibuſdam iuncturis ſecundum naturam inſunt, veluti genu, humero, & idcirco facile excidunt, quod nō euenit illis iuncturis, quibus neutra ex hiscauſis ineſt, veluti cubito, & digitis, qui facilius frangumtur quam erumpant. Medio autem modo ſe habet iunctura coxæ. Sed pergamus ad violentiam, quæ [a] poteſt quemuis articulum etiam bene conſtitutum expellere, licet (vt docuit [b] Hipp.) magnum ſit quod prohibeat, cogit enim illa ſi ſubita eſt, ſubito articulum excidere, ſi lenta, paulatim. Et ſubita vi nihil eſt, quod non expellatur: ex ſaltu [c] calcis os à talo exit, quamuis validiſſime alligetur, ex ictu, ex caſu, ex impulſu, ex diſtentione etiam, à validiſſimis iuncturis articuli promouentur. Vtimur diſtentione non ſolum ad articulos [d] reponendos, vt è regione ſui ſitus collocati paruo negocio recondantur, ſed etiam ad expellendos eos, qui nuper repoſiti ſunt. Si neruorum diſtentionem rimeamus, quemadmodum vbi non ſolum exeunt, ſed etiam nudantur, & ex vulnere prodeunt. Poteſt lenta vis, ſi non ex toto certe aliqua ex parte articulos, ſua ſede expellere, quod in vertebris accidere videmus his, qui gibbi fiunt, paulatim [e] enim attrahuntur hæ vna cum ligamento à crudis tuberculis, quæ in thorace naſcuntur, ita vt in priorem partem promoueantur, & poſteriorem cauam relinquant, quod ſi tunc homo gibbus appareat, id euenit propter alias vertebras, quæ videntur eminere collatæ ad ſinum, quē reliquit illa, quæ in priorem partem eſt attracta: attrahuntur etiam interdum vertebræ à ligamentis contractis, præſertim vbi infirmiora ſint quemadmodum pueris, vnde in priorem partem excedunt, & ſi in ceruice ſunt, ſpiritum ſupprimunt, & cibum [f] deglutiri non patiuntur; contrahuntur autem quemadmodum nerui vel à plenitudine, vel à ſiccitate, ab vtraque enim breuiora redduntur, à ſiccitate quidem in febre ardente, à plenitudine in inflammatione, & crudis tuberculis.

[a] Gal lib de cauſ. morb. c. 10.
[b] Hipp l 3. de frac. c. vlt.
[c] Hipp 2 de fract. 16.
[d] Gal 1. de fract com 1.
[e] Gal 6. aph. com 46.
[f] Gal. 4. de loc. aff c. 3.

De ſymptomatibus quæ prolapſis articulis ſuperueniunt.

Cap. IIII.

PRopoſitum morbum, ſub quo articuli ſuis ſedibus excidunt, multa ſymptomata ſequuntur, ad actiones læſas, ad qualitates corporis mutatas, ad ea quæ præter naturam retinentur, ac detruduntur ſpectantia, quorum alia communia ſunt, quicunque articulus elabatur, alia propria aliquorum; perſequamur primo communia, deinde accedamus ad propria: ordiemur ab actionibus læſis. Cum articuli [g] omnes motui voluntario inſeruiant, ea enim de cauſa inſtituti ſunt à natura, curuari poſſunt, atque extendi, & in varias partes moueri à muſculis, qui nequeunt illos mouere, vt conuenit, niſi ſuo loco maneant, quod ſi elabantur, neceſſe eſt motui officiant; auſertur enim ex toto ab ea parte, à qua articuli receſſerunt, nō tamen ab ea, in quam venerunt, cum ibi aliquo pacto moueri à muſculis poſſint: quæcunque in interiorem partem curuantur, & in exteriorem extenduntur veluti digiti, ſi articulus veniat in interiorem aliquo [h] pacto curuabuntur, non tamen extendentur, ſi in exteriorem, extendentur, ſed non poterunt curuari; omnium igitur commune eſt hoc ſymptoma, vt lædatur motus volūtarius, cum articuli erumpunt, & potiſſimum ab ea parte, à qua recedunt. Videtur etiam dolor communis eſſe omnium partium in quibus articuli prolabuntur, quod veniant in alienam ſedem, quam præter naturam extendunt, adeo vt muſculi & chordæ, quæ ibi ſunt doleant, niſi laxiores ſint quemadmodum in hominibus humidioribus, quos ſine dolore diximus [i] ſibimet articulos expellere, ac reſtituere. Eſt etiam commune ſymptoma mutatio qualitatis, & affectus corporis, quæ variis ſenſibus deprehenditur vt tactu, & aſpectu: ſemper autem tumor [k] eſt ea parte, in quam os venit, & ſinus in ea, à qua receſſit, id quod, cum actiones non lædat, referri debet ad illud genus ſymptomatum, quod in affectibus corporis præter naturam mutatis verſatur. Pars etiam à qua receſſit articulus, gracilior apparet, [l] ſed habitus illius, in quam venit, magis ſecundum naturam ſeruatur, ita vt craſſior appareat quam altera vnde receſſit; quod ſi à primo natali [m] die vel tenera adhuc ætate excidentes articuli non reſtituantur, commune eſt omnium, vt non creſcant, quod non ita accidit proximis partibus vt vlterioribus, vt puta ſi humerus loco ſuo non eſt, minus ipſe augetur, ſed minus adhuc cubitus, & longe minus etiam manus. Sub tertio genere ſymptomatum, quod pertinet ad ea, quæ præter naturam retinentur, aut detruduntur, nullum comprehenditur, quod quouis articulo erumpente communiter accidat. Complura autem ſunt ſymptomata propria ad certos articulos attinentia, quæ partim à natura loci proficiſcuntur, partim ab altero morbo accedente veluti vulnere: articuli enim alii alio loco ſiti ſunt, & idcirco alii aliis partibus congruunt magis, vel minus præcipuis, congruit maxilla cerebro [n] exempli gratia, congruunt vertebræ ſpinæ medullæ, ac neruis, ſuperiores quidem pluribus, inferiores paucioribus; ita vt multum interſit in ceruice ne excidant, an in dorſo, tum initio ne, an in fine eiuſdem. Multum quoque intereſt moueantur ne articuli ſua ſede duntaxat an vulnus quoque accedat, longe enim plura ſequuntur ſymptomata, vbi vulnus ſit, & articuli nudentur, lacerenturque nerui, arteriæ, venæ, per quas partes male afficiatur cerebrum, cor, iecur. Vix vllum reperias ſymptoma, quod non poſſit articulis prorumpentibus ſuperuenire, nam ex actionibus læditur ſenſus communis, veluti excidente maxilla, incidit enim [o] inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, quod muſculi, à quibus illa mouetur, neruos habeant proxime deriuatos [p] à cerebro, quod his violatis afficitur, ſequiturque non tantum veternus, ſed ſtupor, [q] ac torpor, & reſolutio neruorum, ita vt vniuerſum corpus ſenſu, ac motu deſtituatur; cum vertebræ ſua ſede mouentur ſpinæ medullam offendunt, & neruos, qui inde oriuntur: hoc ſi accidat primis illis, quæ in ceruice ſunt, ita vt in priorem partem elabantur, non ſolum motum offendunt, ſed claudunt [r] etiam guttur, & hominem ſtrangulant: fit & prolapſis vertebris difficultas ſpirandi tanta, vt vix pulmo dilatari, & adſtringi poſſit, ſed cum nerui ab excidente articulo lædantur, ſuperueniente inflammatione diſtendi ſolent: hoc pacto interdum accidit ſingultus, ſed relictis actionibus intueamur affectus corporis mutatos, nam præter tumorem, ſinum, gracilitatem,

[g] Gal 1 de vſu par. c. 15.
[h] Hipp l 2. de artic. 2.
[i] Superius c. 3.
[k] Celſus l. 8. c. 11.
[l] Ibid.
[m] Hipp. l 2. art. 1.
[n] Hipp & Gal de art. 21. & 22.
[o] Hipp. 2 de art 21. & 22.
[p] Galen in com citato.
[q] Hipp. loco citato.
[r] Gal 4. de loc. aff. c. 3.

quæ communia eſſe diximus, quicunque articuli ſua ſede moueantur, ſuperueniunt & alii affectus grauiores, qui quatenus hunc morbum ſequuntur, in ſymptomatibus poni debent, licet nonnulli ex ipſis morbi quoque ſint, huiuſmodi eſt febris [a] continua, quæ excidente maxilla accidit, aut aliis articulis nudatis, & ex vulnere prodeuntibus, tum [b] gangræna quæ tunc ſuperuenire ſolet, quod locus valde inflammetur, qui à nudato articulo laceratur, accedit etiam frigus partiũ extremarum veluti cum ſpinæ vertebræ in interiorem partem promouẽtur. Mutantur de naturali ſtatu, quæ retineri, aut detrudi debent: maxilla erumpente, euomitur ac deiicitur pura [c] bilis, cum vertebræ ſpinæ in interiorem partem conuertuntur, vrina & [d] deiectio ſupprimitur quæ præter voluntatem aliquando redduntur, cum ex vertebris prolapſis violantur nerui illi, qui ad ani, aut veſicæ muſculos pertinent; plurima ergo ſunt ſymptomata, quæ excidentes articulos ſequuntur.

[a] Hipp. 2. de art. tex. 21.
[b] Hipp. 4. de art. 17.
[c] Hipp. 2. de art. 23.
[d] Gal. l. 6. de loc. aff. c. 4. & Hipp. 5. de art. 51.

De ſignis articulorum ſua ſede excidentium.

Cap. V.

CVncta hęc, quæ ad prolapſos articulos monſtrauimus attinere, morbum, morbi ſpecies, ac differentias, cauſas, ſymptomata, recognoſcere debemus in homine ægrotante; primum igitur ſymptomata ſiue referantur ad actiones læſas, ſiue ad qualitates mutatas, ſiue ad retenta, & expulſa præter naturam, ſenſui adeo ſubiiciuntur, vt non opus ſit ſignis ex quibus colligantur. Cauſæ vero aut externæ ſunt aut internæ, illæ cum adſunt, ſub ſenſum cadunt veluti violentius impulſus, diſtentio, ictus: cum iam præterierunt, referuntur ab ægrotante, vel familiaribus. Internæ, cum abditæ ſint, coniectura comprehenduntur, veluti vitium iuncturæ, aut vis aliqua vna cum ligamento articulum trahens, colligitur vitium iuncturæ, hoc eſt infirmitas ligamentorum ex cauſis, vt ex copia pituitæ madefacientis, ac relaxantis eorum ſubſtantiam; tum ex his quæ vel proſunt exſiccando, vel obſunt madefaciendo; poſtremo ex effectis, vt quod articuli quauis leui de cauſa elabi in homine ſoleãt, quod cutis tactu mollior ſentiatur, præter quam in illis, qui cum macie humorem quaſi [e] muccum in articulorum ſinubus contrahunt, quod quæ detrudantur multa ſint, tenuia, & cruda. At vbi adſit violentia aliqua articulum ſuo loco promouens, illa vel ad ſiccitatem, vel ad plenitudinem ligamenti refertur. Plenitudinem patefaciunt cauſæ vt victus plenus, ocium, retentio eorum, quæ detrudi deberent: ad hæc quæ iuuant educendo, vel nocent implendo, ac retinendo: & tandẽ effecta, vt ſenſus grauitans. Siccitatem ligamentorum intelligemus ex cauſis, veluti ex febre ardente, ex his quæ proſunt madefaciendo, (madefacientia enim ſi non reſtituunt exiccatum humorem in partib. ſolidis, ſaltem non ſinunt vlterius exiccari) ex his quæ obſunt exiccando, ex effectis denique, vt ex ſenſu tendentium. Sed ſatis de ſymptomatibus, & cauſis recognoſcendis.

[e] Hipp. 1. de art. 29. & 30.

Supereſt nunc vt exponamus qua ratione agnoſcere liceat morbum, & ſimul ſpecies, ac differentias ipſius. Cum articuli reconditi ſint, & ſuperiectis partibus ac cute cõtecti, ſenſum latent, tam vbi in ſuis ſinibus continentur, quam vbi ex illis elabuntur. Sed quod in ſuo cauo verſentur, vel ex ſolo motu ſecundum naturam membri in quo ſunt, intelligi poteſt, nam cum membra ſuos motus omnes exerceant in quamcunque loci differentiam, neceſſe eſt articulos ſuis ſedibus contineri; ex quibus cum prorumpunt, intelligemus non tantum contrario iudicio freti, quod ſcilicet membra non poſſint in eas partes moueri, in quas naturaliter mouebantur, quia id proficiſci poſſet a muſculis, & chordis male affectis articulis ſuo loco manentibus, ſed aliis quoque indiciis, quæ ſumemus à cauſis, ab his quæ proſunt, aut obſunt, & ab aliis effectis. Quod attinet ad cauſas, imbecillitas iuncturæ vel naturalis vt in genu, vel aduentitia vt in illis, [f] quarum vel oræ abrumpuntur, vel ligamenta relaxãtur; cõfirmat coniecturam de articulo prolapſo factam ex aliis ſignis, externa violentia, vt [g] ictus, diſtentio, impulſus præcedens extitiſſe articulum ſua ſede indicat, id quod facit etiam interna vis plenitudinis aut ſiccitatis vna cum ligamento articulũ contrahens vel qui vertebram. Eiuſdem faciunt aliquam fidem illa etiam, quæ vel proſunt intus compellendo, aut obſunt magis abducendo articulum prolapſum. Sed plurimum valent ad hoc indicãdum effecta, & primo actiones læſæ: membrum nequit ab ea parte moueri, [h] à qua articolus excidit, ſed nonnihil mouetur ab ea vnde receſſit: dolet locus, in quo verſatur articulus cum vehementer diſtendatur niſi valde humidus ſit, ac laxus, & niſi callum cõtraxerit; cæteræ actiones quas ſupra [i] lædi tradidimus, cum ſymptomata enarraremus, magis pertinent ad hũc vel illum quam abſolute ad articulum prolapſum, id quod euenit etiam his, quæ præter naturã retinentur, aut detruduntur, ſicuti cum deiectio, vel vrina nimis retinetur, aut effluit præter voluntatem. Firmiſſimum indicium dant effectus corporis mutati, ſiquidem ſemper ea parte [k] tumor eſt, in quam os venit, ea ſinus à qua receſſit, ſed neceſſe eſt vterque concurrat, & ſinus & tumor, neque ſufficit alter: nam ſinus exempli cauſa deprehenditur in ſummo humero, non ſolum cum humeri caput prolapſum eſt, ſed etiam cum iugulum à lato ſcapularum oſſe eſt diductũ, quod ſi præter ſinum inueniatur ſub ala tuberculum durum, conſtat humeri caput excidiſſe. Præcipit Hippoc. [l] vt æſtimemus partem affectam ad exemplum integræ germanæ eiuſdem hominis. Natura enim quę iuſtiſſima eſt, dextras & ſiniſtras partes æquales inter ſe conſtituit: quamobrem vbi pars cuius ſuſpicamur articulum erupiſſe, alteri ſit æqualis, monſtrat articulos ſua ſede contineri, contra ſi inæqualis videatur, prolapſi [m] articuli ſuſpicionem augebit: hoc autem cõmune eſt omnium illorum, quæ recognoſci debent in ægrotante à naturali ſtatu mutata, vt intueamur [n] quantum ſimilia ſint ſanis præſertim eiuſdem hominis. Comparare [o] igitur oportet inter ſe partes eiuſdem [p] hominis vt humerum cum humero, cubitum cum cubito, ſed vbi vterque male affectus ſit, reſpicere ad membrum alterius hominis oportet ſimile ac ſanum, ſic procul dubio patefiet, exciderit ne articulus, an ſuo loco contineatur.

[f] Supra 3.
[g] Supra ibi.
[h] Superius c. 4.
[i] Supra c. 4.
[k] Celſus l. 3. c. 11.
[l] Hipp. 1. de art. 18.
[m] Hipp. 1. de art. 34. & Auic. l. 4. fen. 5. c. 2.
[n] Hipp. & Auic. ibid.
[o] Hipp. in proœ. medicatrina, & 1. de art. 34.
[p] Auic. & Hipp. ibid.

Species propoſiti morbi totidem eſſe diximus, [q] quot partium in quas articuli promouentur,

[q] Supra c. 2.

quatuor

Google

quatuor videlicet cum poſſint aliqui in priorem, poſteriorem, interiorem, vel exteriorem erumpere, intelliges primum nunquam promoueri in illam, in quam oppoſita oſſa non permittunt, deinde cognoſces in quam partem venerit, & idcirco morbi ſpeciem ex iiſdem ſignis ex quibus proxime [a] monſtrauimus, cognoſci genus, ſed ſpectantibus magis ad vnam ex his partibus quam ad alias, cauſę vel externæ impellentes, vel internæ attrahentes articulum, in quam partem expellunt, vel attrahũt, in eam prolapſum denunciant: id quod facit etiam imbecillitas iuncturæ, ab ea enim [b] prodire articulus ſolet, quæ infirmior eſt: idem ſignificant quæ vel iuuant articulum adducendo ad contrariam partem, vel nocent vlterius impellendo, atque abducendo à ſuo ſinu: ſed plurimum valent effecta vt actiones læſæ, & affectus corporis, nam mouetur aliquid articulus ab ea parte in quam prorumpit, nihil ab ea [c] vnde expulſus eſt: deprehenditur [d] item tumor in ea, in quam venit, contra ſinus in illa, in quam erupit, ita vt non difficile ſit partem, in quam prodiit articulus, & propterea morbi ſpeciem recognoſcere.

[a] Paulo ante. [b] Celſus l. 8. c. 11. [c] Auic. l. 4. fen. 5 tr. 1 c. 2. [d] Celſus l. 8. c. 11.

Differentiæ complures ſunt quibus hic morbus diſtinguitur, illæ primum quæ ſpectant ad integrum, vel non integrum lapſum articuli ex ſua ſede, iiſdem indiciis patefiunt, ſimilem tamen differentiam habentibus, ſi non aperte ſaltem lateoter, ſiquidem vbi valida videantur, ex toto ſua ſede motũ fuiſſe articulum monſtrant, vbi imbecilla, non ex toto, ſed parum ſuo loco exceſſiſſe, proptie autem motus ſi ex toto perierit ab ea parte, à qua articulus receſſit, ex toto ipſum excidiſſe declarat, ſi nõ perierit ex toto, ſed aliquã ex parte ſeruetur, indicat articulum quoq; non ex toto ſuo loco motum eſſe. At cum ille qui ex toto prolabitur differat, [e] quod vel multum, vel parum à ſua ſede abſit, vtraq; differentia ſenſu percipitur, tangitur enim articulus multum, vel parum diſtans à ſuo ſinu. Iam vero ſimplex ne ſit, an cum vulnere, vel etiam fractura coniunctus hic morbus, quas differentias poſtremas commemorauimus, [f] comprehendere poteris tactu, & vt inquit Poeta ille, oculorum lumine aperto.

[e] Supra c. 2. [f] ibid.

Prognoſticum de articulis ſuo loco motis. Cap. VI.

Futurorum præſagirio vt in aliis morbis, [g] ita etiam cum articuli excidunt, neceſſaria eſt & ad vtilitatem ægrotanti, & ad auctoritatem arti comparandam. Præſagire enim oportet qui reſtitui citra noxam poſſint, qui cum periculo recondantur, ne medicus, ſi os non reponit, videatur arte deſtitui, neve ægrũ præcipitet, ſi reponat. Prædicere item conuenit, qui caſus tuti ſint, qui periculoſi, qui ſanabiles, qui inſanabiles, quo tempore articuli repoſiti confirmentur, & qui manſuri ſint in ſuo loco, qui leui de cauſa iterum elapſuri: ſic enim homo magis ſibi cauebit, & medicus tuebitur artis dignitatem. Pertinent omnia, quæ præcognoſcenda ſunt, [h] vel ad euentum, vel ad euentus differentias. Euentus, cũ articuli ſuo loco promouentur, triplex eſſe poteſt, ſcilicet vt ægrotans, vel penitus ſanetur, vel intereat, vel neq; ſanetur, neq; intereat, ſed viuat articulo non repoſito cum deformitate loci affecti, & impedimento alicuius actionis. Differentiæ euentus ad tempus, ad viam, ad ſtabilitatẽ referuntur, medius quidem euentus homine ægrotante nõ expectatur, ſed præſens eſt, cum articulus iam exciderit, ita vt in hoc non attendatur differentia temporis, ſicuti in ſalute & morte: vtraq; enim aliquando longiori, aliquando breuiori tempore ſequitur, ita vt prædicenda ſit differentia tẽporis. Via ſanationis vna tãtum eſt, atq; hæc ad chirurgiam pertinet, qua reſtituitur quod ſuo loco exceſſit, neq; [i] enim poteſt hoc fieri à natura, vt pleraque [k] alia opera, ſed ab arte duntaxat reconduntur articuli prolapſi, componuntur oſſa fracta, coniunguntur quæ præter naturam ſunt diducta, ſeparantur quæ coierunt. Ergo nihil natura efficit in reſtituendis prolapſis, niſi huic morbo alius quoq; acceſſerit, vt vulnus, fractura, inflammatio, nam tunc glutinat, concoquit, [l] carnem vel callum procreat, expellit quod noxium eſt, in quibus operibus medicus fungitur munere miniſtri. Via interitus multiplex eſt, cum homo aliquando [m] ſtranguletur, aliquando opprimatur retentis [n] his, quæ detrudi debent, aliquando [o] gangræna aut neruorum diſtentione conficiatur. Medii euentus vna tãtum via eſt, vt articulus non reſtituatur, neq; malum aliquod periculoſum accedat. Numerauimus in differentiis euentus ſtabilitatem, quoniam ex illis articulis, qui reponuntur, alii fideliter continentur, alii rurſus [p] excidunt, quas differentias ſimiliter neceſſe eſt prædicere. Omnia hæc cum mente comprehendenda ſint, neceſſe eſt intelligantur ex ſignis, quæ ſumenda ſunt à cauſis. Cauſæ mõſtrant futurum euentum, differentiæ cauſarum differentias euentus; ſunt autẽ cauſæ euentus natura & morbus, [q] cum natura accipimus auxilia artis, cum morbo cauſas, & ſymptomata. Cõparare igitur oportet vires naturæ cum viribus morbi, ſi validiores ſint hæ, hominẽ interiment, ſi illæ, ipſum ſanabunt, ſi neq; illæ has, neq; hæ illas videantur ſuperare, prædicemus hominem in eodem ſtatu manſurum: ſpectemus ſeorſum indicia monſtrantia robur naturæ collatum cum robore morbi, maius, æquale, & minus, ex quibus triplicem euẽtum propoſitum colligemus: reſtituetur articulus in ſuam ſedem, & omnino ſanabitur ægrotans, cum vires [r] morbum ſuperabunt, id quod accidet, vbi nihil ſit quod impediat; adeo enim valida ſunt auxilia artis, vt ferme poſſint quemlibet articulum reponere, vires, quas validiores morbo requirimus, in reſtituendis articulis prolapſis, non ſunt naturæ ſed artis, natura enim vt ante [s] oſtenſum eſt, nihil præſtat in hoc opere efficiendo, neque requiritur eius robur, ſed magis confert ad reponendum iuncturæ imbecillitas [t] tanto enim facilius articulum [u] admittit, quanto imbecillior eſt, firmitas enim & iuncturæ & ligamentorum plurimum renititur, naturæ autem robur tunc neceſſarium eſt, vbi ſuperanda ſunt alia mala, quæ cum articuli exitu iunguntur, vt vulnus, fractura, inflammatio, neruorum diſtentio, dolor: ſed intueamur iam quæ prohibere poſſint, quo minus articuli elapſi reponantur; ſunt autem hæ cauſa, quæ articulum promouit adhuc manens, ſinus ipſum non recipiens, locus in quem venit, impulſum non admittens, periculum [x] aliquod imminens, ſi reponatur, nam ſi adſit horum aliquod, non licet prolapſum articulũ reponere. Cauſa propoſiti morbi interdum eſt vitium [y] ligamenti, quod ob ple-

[g] Hipp. & Gal. 1 progn. in proœm. [h] Gal. 4 de præſag. ex pulſ. 1. & 1. de conſt. art. c. 18. [i] Gal. li. de conſt. artis c. 12. [k] Hipp. 7. 6. epid. 1. [l] Gal. in loco citato, & com. text. Hipp. citati. [m] Gal. 4. de loc. aff. c. 3. [n] Hipp. 3 de art. 51. [o] Hipp. de art. t. 17. [p] Hipp. 1. de art. 42. [q] Gal. 4. de præſag. pulſ. c. 2. & l. de conſt. art. c. 18. [r] Gal. locis dictis. [s] Paulo ante & Gal. l. de conſt. art. c. 12. [t] Auic. l. 4. fen. 5 tr. 1. c. 2. [u] Hipp. 3 de fract. 59. & l. de art. 25. [x] Hipp. 4 de ar. 16 & 22. [y] Supra c. 3.

nitudinem vel ſiccitatem eontrahitur, & ita atticulum expellit veluti vertebram, qnod cum accidit nihil proficit impulſus, & idciteo nō licet articulum reponere. Sinus, in quo recipi debet, interdum oppletus eſt bumore coucreto vel craſſiore aliqua ſub ſtantia, ita vt nequeat promotum articulum recipere, qnod potiſſimum accidit, vbi diu extra ipſum manſit; locus impulſum non admittit, vbi in eam partem articulus excidit, vnde impelli non poteſt, quod euenit enm vettebræ ſpinæ in priorem partem etumpunt, neq; enim [a] poſſunt manus per thoracem, & pectus demitti, vt cogant vertebras à ptiori parte in poſteriorem reuerti, quamobrem neqnennt recondi; imminet grauius periculnm, ne diſtentio [b] neruotum, & gangræna ſuperueniat, quæ hominem abſumat, vbi qnis tentar articulos reponere vel nndaros, atq; ex vulnere prodenntes, [c] vel poſtquam dolor atq; inflammatio ſuperuenit: ſatius enim tunc eſt, vbi dolor ſit & inflammatio, expectare dum finiatur, vel vbi cum vulnere articulus eruperit, non rentare aliquo pacto reponere niſi admodū paruus ſit, quemadmodum in digitis manuum & pedum, quorum atticulos vbi repoſiti ſint, præſtat rurſus expellere ſi inflammatio ſuperueniat, vel neruotum diſtentio, teliquis reponendis ſuperſedebimus, prædicētes tamen & deformitarem loci, & actionis læſionē perpetuo futuram, ſinemusq; (Auctore Hipp.) vt qui volet reponat. Ergo ſi nihil horum adſit, vires artis morbum ſuperabunt, & homo penitus cōualeſcet modo nulla pars præcipua affecta ſit, quale eerebrum eſt, quod maxilla expulſa male [d] affici ſolet. Si quid adſit ex prædictis vt cauſa, quæ adbuc articulum eatra ſnum locum retineat, ſinus oppletus, loeus impulſum non admittens, grauius periculum imminens, ſi articulus reponatur, vires artis non poterunt morbum ſuperare, at non proprerea ſuperabuntur, ſed manebit homo in eodem ſtatu, niſi aliquid alind adſit ex his, quę morbi vites validiores demonſtrant, & proprerea interitū futurum, ad quē nunc pergimus. Proficiſcuntur vires morbi maiores quam vires artis, magis à differentiis morbi quam ab ipſo genere, cum non propterea homo decedat, quod articulus ſuo loco motus ſit, ſed quod ille exciderit, qui elapſus partem aliquam offendit ad vitam neceſſariam, veluti cum ſpinæ [e] vertebræ guttur & gulam cōprimunt, ita vt homo neq; reſpirare poſſit, neq; cibum, & potionem deglutire; aut medullam violant, & neruos, per quos fertur vis mouēdi ad muſculos thoracis, & ventris, veluti etiam cum [f] maxilla erumpens neruos lædit qui proxime à eerebro deriuātur. Maximum periculum ſubeſt, cum articuli non tantū ſuis ſedibus eacunt, ſed etiam [g] nudantur, aut frangnntur, ſolet enim & neruorū diſtentio, & gangræna ſuperuenire, quæ paucis diebus hominē abſumit, id quod maxime accidit, vbi cum hęc adſunt articuli reponuntur, quanquā accidit [h] etiam eum non reconduntur, vbi magni ſiut, quemadmodum humeri & femoris caput, qnod cum ex vulnere prodeunt, lacerent grandiores neruos, venas & arterias, quib. congruunt partes præcipuę, vbi paruus articulus, qualis digitorum eſt, accedente vulnere nudetur, reponi poteſt quemadmodnm ante [i] docuimus, res enim non ita periculoſa eſt, ſicut vbi maiores articuli cum vulnere prolabuntur. Illi autem qui ex toto [k] ſua ſede mouentur, difficultatem reponendi maiorem quam qui nō ex toto exceſſerunt, ſed non ptopterea periculnm demōſtrant, ſicut neq; illi, qui ex toto prolapſi longius abſunt à ſuo ſinu. Deprehenditur etiam tobur morbi ex ſymptomatibus, qnæ quanto plura, & grauiora acce lunt, tanto [l] maius ipſum denunciant, & non tātum actiones læſæ, aut quę præter naturā detinentut aut detruduntur, ſed etiam affectus corporis, inter quos referemus febres, inflāmationes, gangręnas: ea morbi autem robore coniicimus futurum interitum. Reſtant differentiæ euētus, vt tempus, via & ſtabilitas, qnæ ea cauſis, hoc eſt ea natura & morbo accipientibns ſimilē differentiam colligi debent. Tempus tam interitus quam ſaluris poteſt eſſe & longius, & breuius, vt ſupra monſtrauimus. Nudatis [m] oſſibus cruris ſeptem [n] diebus ſequi interitus ſolet, ſed ſequetur [o] paucioribus ſi nudetur femur, aut humerus. Salus cōtra paucioribus diebns expectanda eſt, vbi ſuā ſede promonetur articulus paruus, pluribus, vbi magnus. Confirmantur digiti [p] xiiij. diebus, pedis & manus oſſa xx. niſi quæ eum cruris oſſibus inunguntur vt talus, hic enim [q] xl. diebus confirmatur, ſed calx [r] lx. eubitus & genu xl. humerus l. femur lx. Via ſalutis eū vna [s] ſit, nempe per auxilia artis, prædictionem non requirit. Viæ interitus multæ ſunt, prædicemus vnamquanq;, ſpectantes quæ pars ex præcipuis lædatur, & mala quæ ſuperueniunt. Quod attinet ad ſtabilitatem futuram vel nō futuram, reſpiciemus ad iuncturam, quæ ſi firma ſit, firmiter articulum continebit, ſi laxior, atq; [t] infirmior, prolabi rurſum eum ſinet. Infirmitas iuncturæ ex eo intelligitur potiſſimum, quod facile articulus elabitur [u] & facile reconditur, firmitas ex contrariis, quod ſi abrumpantur ligamēta omnia, quib. cingitur ac nectitur articulus, vbi reponatur non continebitur, id qnod interdum accidere ſoler oſſibus pedis, idem euenit femoris capiti cum abrumpitur ligamentum, per quod nectitur cum ſuo ſinu in oſſe coxæ, relaxatis ligamentis femur prolapſum, ac reſtitutum & medicamentis ſiccantibus & vſtione [x] retinetur: ex quibus pateſit quid ſit prædicendum de ſtabilitate; ſed pergamus ad curationem.

De operibus ad curandos articulos prolapſos neceſſariis.

Cap. VII.

NE cui mirum ſit, ſi plura opera neceſſaria ſunt ad curandum articulum prolapſum, cum nō tantum ad ipſum ſpectare oporteat, ſed etiam ad partes ſub quibus includitur, vt ad muſculos, neruos, chordas, ligamenta, venas, arterias vna cum cute, quæ cum ipſe ex ſuo loco eapellitur, & cum membro extenſo reponitur, plerunq; [y] violantur, dolent, inflammantur, diſtenduntur: quæ mala & vt declinentur, & vt tollantur poſtquam ſuperuenerunt, plura opera requirunr, ſicut & plura etiam ipſe articulus, nam vt in ſuam ſedem reſtituatur, qnod primum ab ipſo [a] indicatur, oportet membrum in diuerſa [a] diducere, atq; extendere, vt liberum ſpacium ſit, vbi ipſe tractari ac dirigi poſſit, & collocatus è regione ſui ſinus recondi, hæc intentio quæ ad contrarias partes adhibetur, membro quoq; priſtinam longitudinem cōparat, contractum [b] enim erat, ac breuius redditum ob muſculos,

qui

[a] Hipp. 3. de art. 47.
[b] Hipp. 4. de ar. 16. & 28.
[c] Auic. l. 4. fen. 5 tr. 1. c. 3.
[d] Hipp. 2. de art. 21. 22.
[e] Gal. l. 4. de loc. aff. c. 3.
[f] Gal. 2. de art. com. 21. & 22.
[g] Hipp. 4. de art. 16.
[h] Hipp. ibid. tex. 28. 30. 31. & Auic. l. 4. fen. 5. tr. 1. c. 5.
[i] In hoc cap.
[k] Hipp. & Gal. com. 31.
[l] Gal. li. de conſt. artis c. 78. & 4. de praſag. pulſ. c. 11.
[m] Hipp. l. 4. de art. 16.
[n] Hipp. 4. de art. 30. & 31.
[o] Hipp. 4. de art. 64.
[p] Hipp. 2. de fract. 12.
[q] Hipp. ibid.
[r] Hipp. 2. de fract. 33.
[s] Gal. l. de conſt. artis c. 12.
[t] Auic. l. 4. fen. 5. tr. 1. c. 1.
[u] Auic. ibid. & Hipp. 1. de artic. tex. 24. & 25 & l. 4. de ar. 64.
[x] Hipp. 1. de art. 41. & Hippoc. ac Gal. 6. aph. com. 60.
[y] Auic. l. 4. fen. 5. tr. 1. c. 5.
[z] Galen. 3. meth. c1.
[a] Gal. 1. de fract. com. 1. & Oribſ. l. de Machi. c. 33.
[b] Gal. 1. de fract. com. 1.

qui inferius iuncturæ os, cui inneċtuntur, ſurſum attrahunt, cum non amplius ab articulo in ſuo ſinu reſidente, prohibeantur ad ſua initia recurrere. Ante igitur extendere [a] membrum oportet, deinde articulum in ſuam ſedem reponere, vbi iam repoſitus eſt, confirmare ne rurſus elabatur: confirmabitur ſi membrum alligetur, [b] falciatur, recte collocatum quieſcat: hæc ſunt quæ ab articulo requiruntur, partes ſuperieċtæ poſtulant [c] vt dolori, neruorum diſtentioni, inflammationi, laxitati quibus tentari ſolent, occurramus: itaque leniendus eſt dolor, relaxandi nerui diſtenti, propulſanda inflammatio, & cum iam acceſſit remouenda, ac ſi quæ ſuperſunt eius reliquiæ duriores, quæ chordas & muſculos moueri non ſinant, extirpandæ ſunt, atque vbi opus ſit contra laxitatem pugnandum. Opera hæc, quæ poſtulari diximus à partibus ſuperieċtis, partim neceſſaria ſunt antequam ad illa aggrediamur, quæ ſpectant ad articulum, partim dum illa efficimus, partim poſtea. Ante ſuccurrendum eſt dolori, [d] neruorum diſtentioni, atque inflammationi; poſtquam omnia perfecta fuerint, remouere inflammationis reliquias, & duritiem oportet: interea dum perficiuntur, & dum confirmatur articulus repoſitus, dolorem, neruorum diſtentionem, inflammationem, & acuitate ſimiliter oportet, & ſanare ſi acceſſerint. Verum præter hæc requiruntur etiam alia opera, cum erumpenti articulo vulnus accedit, quæ in ſequentibus proponetur, cum ea abſoluerimus, quæ ad articulum & partes ſuperieċtas, vbi non adiiciatur vulnus, pertinent: proſequemur autem primo ea quæ deſiderari ab articulo monſtrauimus, deinde illa quæ à partibus ſuperieċtis. Eorum, quæ ad articulos attinent, commune eſt omnium, vt affeċtum membrum [e] recte figuretur, & in eodem habitu à principio ad finem curationis, contineatur: ſic enim homo minus dolebit, non ita ſuperueniet inflammatio, facilius adhibebitur vis ad extendendum, minori negocio reconderur articulus, & celerius confirmabitur, cum membrum bene figuratum, diutius quieſcat, & immobile ſeruetur; quod non eueniret, ſi praue figuratum eſſet: moueri enim cogeretur intempeſtiue, periculumque eſſet ne repoſitus articulus iterum excideret. Idonea vero figura illa eſt, quæ muſculos, chordas, venas, arterias, neque peruertit, neque diſtorquet, ſed omnium reċtitudinem tuetur: hanc [f] eligit homo à iuſta natura edoċtus, quamuis alioquin rudis ſit & imperitus, plerunque etiam qui nihil capiunt conſilii, nihil errant: ſed medici qui decoram atque elegantem figurā affeċtant, ſæpe hominē offendunt; conuenit igitur media [g] inter extremas, hæc enim maxime ſecundum naturam eſt, ſed ſimul habenda ratio eſt conſuetudinis, permittendumque eſt ægrotanti, vt membra figurata habeat, quemadmodum plerunque conſueuit: fere autem brachia magis habentur curuata quam extenta, crura contra magis extenta quam curuata, plerunque etiam brachium continetur pronum magis quam ſupinum, quæ figura perpetuo ſeruanda eſt. In vniuerſum igitur eligi media figura debet inter curuatam & porreċtam, inter pronam & ſupinam, habita ratione quantum fieri poteſt conſuetudinis. Hac communi propoſitorum operum animaduerſione conſtituta, pergamus ad ſingula pertractanda, & primo ad extendendum.

[a] Gal 1. de frac. com 1.
[b] Auic. loco citato
[c] Cel. lib. 8. c. 11. & Auic. loco citato.
[d] Celſus & Auic. loco citato.
[e] Galen. 6. meth c. 5. & Hipp. 2. de offi. c. 28.
[f] Ibid. Hipp. & Gal. 6. meth 5.
[g] Gal. 6. meth c. 5. & Hipp. 1. de offic. 7.

De diſtentione. Cap. VIII.

MEmbrum, cuius articulus erupit, quod breuius factum ſit, extēdi [h] debet, vt ad priſtinam longitudinē redigatur, ſed multo magis quod oſſa inter ſe ceſſerint, vt ſibi mutuo occurrant, poſſitque articulus in ſuum cauum compelli: requiritur hoc opus vbicunque prorupit, non tamen adhibendum eſt niſi toleretur, at non toleratur vbi febris, inflammatio, dolor, aut neruorum diſtentio ſuperuenerint; periculoſe enim tunc vis adhibetur, & tractatur membrum, & idcirco expectandum [i] eſt dum conquieſcant, præſtat tamen ante quam aliquid horum oriatur, membrum diſtendere, vt primo aut ſecundo die vſque ad tertium, quibus diebus ſi non extendatur, expectandum eſt vſque ad ſeptimum, neque adhibenda vis eſt, quo tempore ſolent propoſita mala maxime hominem vexare: facilius adhuc tolerabitur, ſi membrum extendendum relaxetur ac molliatur; muſculi enim non magna vi ducentem ſequentur, & oſſa paruo negocio dirigi poterunt. Molliunt [k] ac relaxant ea, quæ calida ſunt & humida; maneat homo in aere calido, inungatur affeċta pars butyro, adipe anſerina aut Gallinacea, oleo chamæmelino, perfundatur aqua calida vel ſimplici, vel in qua decoctis lini ſemen, radices althææ, folia maluæ; vtitur etiam Hippocrates [l] leni motu articuli ad relaxandam iuncturam, & antequam reponatur, & poſtquam repoſitus ac cōfirmatus eſt, ad duritiem molliendam. Quantitas diſtentionis reſpondere debet quantitati illius, à quo requiritur: ſed cum requiratur à membro, quod breuius effeċtum eſt, & ab articulo qui dirigi debet, vt ſuo cauo è regione occurrat, eatenus extendendum eſt, quatenus & illud ad naturalem longitudinem redeat, & hic dirigi & recondi poſſit; facilius autem recondetur, & tractabitur, ſi membrum vis faciet paulo longius, quam naturaliter eſſe debet, neque periculum erit, ne iuſto lōgius poſtea maneat: nam vbi medicus ab extendendo ſe recipiet, ad debitam longitudinem redigetur à muſculis ad ſua initia recurrentibus: quod ſi minus extendas quam oportet, nihil prōficies, aut certe quam minimum, ſi magis, parum nocebis mollioribus vt [m] pueris, eunuchis, mulieribus, & his qui natura ſunt humidiores, ſed grauiſſime lædes eos, qui ætate robuſta ſunt, & natura ſicci ac duri, quive plurimum exercentur: euenit enim corporibus noſtris idem quod loris, quæ cum mollia ſunt, facile extenduntur, cum dura, ſi vis adhibeatur abrumpuntur: quamobrem cauendum eſt ne duriora membra nimis intendantur; periculum enim eſſet ne fibræ abrumperentur, ſequereturque neruorum diſtentio, cum ob dolorem atque inflammationem, à quibus excitatur materia ipſos replens, tum ob celebri conſortium, quod vt ipſos afficit, ita etiam ab iiſdem afficitur. Scribit etiam Eraſiſtratus, [n] ſe ſe vidiſſe ex nimia intentione neruos reſolui, id quod fieri poſſe veriſimile eſt, cum ingenti vi adhibita conuelli queant, & deſtitui ſpiritibus animalibus ſentiendi & mouendi vim præbentibus. Illud autem maxime deplorandum eſt, quod ſæpe auxilia, quæ magis requiruntur, minus tolerantur;

[h] Gal lib de cur. art. c. 14. & 1. de fract. com. 1.
[i] Celſus li. 8. c. 11 & Auic. lib 4 fen. 5. tr. 1 c. 5 & Hipp 3 de fract. 33. 36. 40.
[k] Gal. ſimp. medicam
[l] Hipp 4 de art. 64.
[m] Hipp. 3. de offic. 23. & Gal. in com
[n] Gal l. 3. de offic. com. 13

contra quæ facilius tolerarentur, non ita requiruntur: Inedia, exempli gratia, & purgatio magis neceſſaria ſunt, cum morbus validior eſt, quam cum imbecillior, ſed plerunque minus feruntur, quoniam vires cũ eo imbecilliores ſunt, contra vbi minus neceſſariæ ſunt, magis ferri poſſunt, quoniam cum leuiori morbo vires minus debilitantur; hoc idem accidit cum extendendum eſt: maior enim vis requiritur ad corpora duriora, ſed minus ferri poteſt, imminet enim periculum ne ſequatur neruorum diſtentio; contra magis eadem perferri poteſt à corporibus mollioribus, quibus minus neceſſaria eſt. Sed præter corporum naturam ſpectare oportet magnitudinem & firmitatem iuncturæ: quæ maior & firmior eſt, maiorẽ vim poſtulat, vt femoris quam humeri, quanto maior eſt, tum cubiti, quam genu, quanto arctius illigatur. Plurimũ etiam poteſt vetuſtas & magnitudo caſus: minori [a] enim vi opus eſt, vbi articulus vel parum vel nuper erupit; maiori, vbi iam diu elapſus eſt, & vel ex toto receſſit, vel multũ abeſt à ſuo cauo. Supereſt ratio extendendi, quæ duplex eſſe poteſt, quandoquidem membra vel ab vtraq; parte intenduntur, vel ab vna intenduntur, ab altera continentur, quæ maiori vi egent, tam à ſuperiori quam ab inferiori parte extendi debent, & in contraria diduci; quæ minori, veluti mollia & parua, ſatis eſt ſi ab inferiori extenta, à ſuperiori contineantur duntaxat, ne totum corpus ducentem ſequatur, remittaturq; vis extendens; ad continendum à ſuperiori parte vtimur vel manibus miniſtri, quemadmodum [b] ad caput, cum extenditur maxilla à parte inferiori, vel ligno aliquo indito aut ſub alas, cum brachia, aut inter ſumma femora, cum crura intenduntur. Sed multo maior vis adhibetur, & magis membrum ducitur, cum ſimul in vtranque partem extenditur. Vtimur ad intendendum modo ſolis manibus, modo laqueis, modo quibuſdam aliis ad quæ [c] laquei illigãtur; membrum adhuc tenerum intendere etiam vnus homo poteſt, cum alteram partem dextra, alteram ſiniſtra manu prehendit. Valentius membrum duobus eget, qui admotis manibus in diuerſa cõtendant, ſi grande ſit velut femur, & in homine robuſto atque ætate firma, laquei vtrinque iniiciendi ſunt, & in diuerſa ducendi, vel ſolis manibus prehenſi, vel vbi maiori vi opus ſit, alligati ad [d] quædam alia. Sunt autem hæc vel inſtrumenta quædam ad hunc vſum parata, vt plinthium [e] Nilei, gloſſocomum Nymphodori, organum Fabri, ſcamnum Hippocratis: vel aliæ res, quæ ad varios vſus vbique præſto ſunt, vt bacula quorum imæ partes oppoſitæ moræ obiiciuntur, ſummæ trahuntur manibus, accommodamus ad eundem vſum trabeculas, lecti columnas, axes, qui conuertuntur quemadmodum in torcularibus, laquei fiunt ex molli ac valida materia vt ex linteis, aut etiam ex loris ac funibus, [f] panno vel lana obuolutis.

[a] Hipp. 4. de art. 64.
[b] Hipp. 2. de art. 18.
[c] Hipp. 4. de art. 63.
[d] Hipp. 2. de art. 41 ad 47.
[e] Oribaſ. li. de Machi. c. 6. 7. 8.
[f] Hipp. 4. de art. 63.

De ratione reponendi articulos prolapſos.

Cap. IX.

Cvm ſatis extentum membrum eſt, antequam intendentium vis remittatur, dirigi articulus debet, ita vt ſuo cauo è regione reſpondeat, & paulatim intentione remiſſa recondi, quo plurimum conferunt muſculi, qui cum non amplius extenduntur, ad ſua initia recurrentes ſurſum ipſum attrahunt; ex quo patet idem tempus eſſe reponendi, quod extendendi, quemadmodum autem non licet membrum extendere, cum [g] febris, dolor, inflammatio, aut neruorum diſtentio ſuperuenerit, ita neque articulum reponere, alioquin præcipitaretur æger, expedit ergo vtrunque opus cum primũ erupit articulus, efficere, dum locus adhuc [h] calidus eſt, antequam vel frigore vel humore confluente adſtringatur, & idcirco ante [i] tertium diem, aut expectare vſq; ad ſeptimum dum leniantur mala, quæ ſuperuenire interea ſolent. Ratio reponendi in hoc conſiſtit, vt articulus eadem via qua exceſſit, ad ſuam iuncturã reuertatur, ſed contrario modo, veluti cum Thebis Athenas reuertimur, idem iter facimus, quod cum Athenis Thebas profecti ſumus, ſed cõtrario modo, nam quod in diſceſſu primum factum eſt, vltimum fit in reditu. Eadem ratio eſt articulorum qui in ſuam ſedem reſtituuntur, cogendi enim ſunt retro commeare eadem via, qua exceſſerunt, & iter quod poſtremum fecerunt excedentes, primum facere redeuntes. Vt autem facilius ac celerius redeant, eodem tempore quo impelluntur, attrahi debent, non ſecus ac ſucci qui nuper ad partem aliquam confluxerunt, vt retro commeent, reprimentibus medicamentis impelluntur ſimul & attrahuntur deriuantibus; attrahuntur articuli à muſculis, qui cum intentionis vis remittitur, ad ſua initia recurrentes ſecum [k] attrahũt articulum, & verſus ſuũ ſinum adducunt, impelluntur à medico dum in ipſum reuertantur, à quo ſimul etiam os in quo cauum eſt, adurgetur verſus articulũ vt celerius concurrãt: eatenus autem & articulus impellitur, & cauum adurgetur, dum ille in hoc recipiatur, neq; enim poſſumus aut debemus vlterius impellere aut adurgere, ſicut & poſſumus & debemus membrum contractum vlterius extendere & longius efficere, quam naturaliter eſſe debeat, quemadmodum [l] ſupra declarauimus. Reditũ articuli in ſuum locum patefacit ſonus, qui ſæpe exauditur cum reconditur, idem colligitur ex munere membri, quod cum iiſdem motibus mouetur, quibus ſolet cum ſanum eſt, neceſſe eſt articulum in ſuo ſinu contineri, ex quo cum exceſſit, nequit membrum in eas partes moueri, in quas ante mouebatur: at hoc periculum facere graue eſt, cum debeat membrum ſeruari immobile, ne iterum articulus elabatur, expedit magis ad exemplum alterius quæ ſana eſt, iuncturam affectam exiſtimare, ſiquidem cum articulus in ſua ſede continetur, illa ſimilis eſt alteri, quę ſana eſt, natura enim iuſta eſt, meritoq; [m] Hip. ex collatione cum ſanis iuncturis, voluit tam prolapſos, quam reconditos articulos deprehendi: diſſimilis. n. eſt ſanę, illa vnde articulus exceſſit, contra ſimilis illa, in qua reſtitutus eſt. Vis in impellendis atq; adurgendis articulis, maior conuenit maioribus, minor minoribus, maior item cum magis iunctura adſtricta eſt, minor cum laxior, pręterea maior in duris & craſſis corporibus, minor in mollibus [n] & gracilibus. In vniuerſum maiori vi opus eſt ad reponendos articulos, qui difficilius excidunt, minori ad illos qui facilius, eadem enim ratio eſt facilitatis & difficultatis in recondendo, quæ in expellendo; articuli qui vix expelli poſſunt, vix

[g] Celſus l. 8. c. 11. & ſupra c. antecedente.
[h] Hipp. 4. de art. 64.
[i] Hipp. 3. de frac. 33. 36. 40.
[k] Gal. 1. de fract. com. 1.
[l] Supra c. 8.
[m] Hipp. 3. de offi. tex. 24. & 1. de artic. 34.
[n] Hipp. 1. de artic. 25 & 26.

etiam reconduntur, & maiorem vim deſiderant. Vtimur autem ad impellendum ſolis manibus, vbi non magna vi opus eſt: quæ vehementius compellere oportet, nō tantum manibus, ſed ſimul etiam inſtrumentis compelluntur. Vtitur [a] Hipp. ad recondendum humeri caput calce ac pila in ſinum alæ inditis, vtitur & [b] piſtillo in alam demiſſo & ſpatha lignea. Adhibet linteum durum implicitum, vbi recondendus eſt cubitus. Defigit aſſerem [c] in parietem excauatum, ad impellendas ſpinæ vertebras, quæ ſuo loco exceſſerunt. Admouet interdum vectes demiſſos in aliquam ex foſſis illius ſcamni, cuius ipſe auctor fuit ad varios articulos reponendos, proprie autem eos, qui cum vulnere nudati ſunt, impellit paxillo adacto. Organum [d] fabri, in ſummo habet axem gibbum, quo veteres humeri caput prolapſum in ſuum cauum reponebant. Itaque cum maiori vi opus erit, non contenti erimus manibus, ſed aliquo idoneo inſtrumento ſimul vtemur.

[a] Hipp. 1. de art. 12.
[b] Hipp. ibid. tex. 15.
[c] Hipp. 3 de art tex. 49.
[d] Oribaſ. de Machin c. 27. & 28.

De vinciendo, ac fulciendo articulum repoſitum.

Cap. X.

VT repoſitus articulus fideliter contineatur, membrum primo faſciis, ac fulcris debet adſtringi, deinde ita collocari, vt immobile maneat dum confirmetur, agemus ante de faſciis & fulcris, deinde ad collocationem tranſibimus. Faſcias igitur eligere idoneas oportet, & apte alligare: idoneæ ſunt quæ fiunt ex [e] linteis ſciſſis, lenes, tenues, molles, [f] mundæ, ſic enim locum affectum commode aſtringunt, & non nimis onerant, ſint autem longæ & latæ quantum poſtulat [g] affecta pars, quæ vbi maior ſit, longiores, & latiores deſiderat, vbi minor, minus longas & minus latas. Communiter ſufficit longitudo quatuor [h] aut quinque cubitorum illius qui alligatur, latitudo totidem digitorum eiuſdem hominis. Securitas, quam affert anguſtia, compenſatur numero circuituum. Plures autem faſciæ neceſſariæ ſunt, cum fulcra adhibentur, nam præter eas quæ primo dantur ad continendum, alias [i] ſuperdare oportet ad firmanda fulcra. Ita autem alligandæ ſunt faſciæ, quas delegeris, vt inhæreant, poſſintque opus efficere, propter quod adhibentur, quod ſuccedet, ſi qua parte conuenit, collocetur principium & finis, magis circumuoluantur magis adſtringantur, præterea ſi vt conuenit attrahantur, vel magis ab vna parte quam ab altera, vel æqualiter ab vtraque. Primo igitur multum intereſt ad vinculi ſtabilitatem, qua parte principium faſciæ collocetur. Veteres medici [k] certas ſedes ſtatuerunt, vnde vinculum inciperet, vt in capite vinciendo occipitium, in humero alam, in brachio primam palmæ partem, in inguine ilium, in crure initium pedis, quibus locis firmiter collocari faſciæ initium videtur. Plurimum etiam refert ad opus efficiendum qua parte incipiat; ſiquidem ille locus magis adſtringitur, vbi illa primum iniicitur, repoſito articulo magis adſtringere iuncturam oportet, quam alias partes, quamobrem neceſſe eſt faſcia ordiatur ab ipſa, modo non ſit exulcerata: finis vero ſtatuendus eſt, vbi & firmiter contineri poſſit, & minus adſtringere oporteat, comparatur enim vinculo firmitas, cum faſcia poſtremo circumuoluitur qua valentiſſime hæreat, & priores circuitus vagos atque obliquos firmet, plurimum autem ſuper iuncturam circumuoluere faſciam oportet, ibidem magis arctare, quam ſuper alias partes, quoniam iunctura magis adſtringenda eſt, cauendum tamen ne nimis arctetur, ne dolorem atque inflammationem concitet, & aditum intercludat, vel alimento ſic vt membrum tabeſcat, vel etiam ſpiritui vitali ſic vt intereat. Non tantum laxius alliganda eſt, ne firmitate careat, & quod propoſitum eſt non ſatis efficiat. Ea igitur moderatio adhibenda eſt, vt inſidat, non tamen comprimat, ſic ſine moleſtia continebit articulum elapſum, quod propoſitum erat, & repellet humores, qui vel influunt, vel nuper influxerunt, quod neceſſarium eſt, ob partes ſuperiectas, vt in ſequentibus oſtendemus. Cognoſces te eiuſmodi moderationem eſſe conſecutum, ex eo quod homo, qui deligatur, primo [l] die dicet ſe premi, poſteriori minus, tertio fere nihil: non tamen ita adſtringenda eſt, cum dolor aut inflammatio hominem vexat, ſed vel antequam ſuper uenerit, vel poſtquam ceſſauit, vt ante quartum diem vel poſt ſeptimum. De ratione attrahendi, ſcire licet interdum faſcias primo medias iniici, & æqualiter in vtramque partem attrahi, in dextram ſcilicet & ſiniſtram, atque has æqualiter ab vtraque adducere quod adducendum eſt, ſed ſæpius incipere ab vno capite tantum, ac neceſſario attrahi [m] verſus dextram, aut verſus ſiniſtram, adducereque ab ea parte, à qua attrahuntur, atque has conuenire vbi pars præter naturam inclinat, quam dirigent ſi inde attrahantur, quo illa vergit. Cum confirmandi ſunt articuli repoſiti, attrahenda faſcia eſt ab ea parte, in quam prolapſi erant. Accommodatur autem hæc ratio vinciendi ad membra vt ad crura & brachia, in quibus repoſiti ſunt articuli prolapſi, circundatur enim faſcia quæ à iunctura incipiat, & ſuper ipſam obuoluta ad alias partes feratur, & deſinat in eodem membro, in quo incœpit. Vbi non liceat affectam partem, quemadmodum membra, faſcia circumuoluere, neceſſe eſt porrigatur ad partem oppoſitam, quæ affectæ congruat, conguit autem cum capite humeri faſcia ad alteram alam demiſſa, cum inguine, ad alterum ilium: contineri enim vinculum debet, ne ad ſuperiora vel inferiora procedat, & idcirco faſciam dare oportet ad partem integram. Vbi veriſimile eſt vinculum totum ſurſum ferendum eſſe, à contraria parte attrahere deorſum conueuit, vt in capite humeri, non ad alterum humeri caput ſed ad alam, in inguine, ad alterum ilium. Hæc enim pars conſentit, qui modus vinciendi idem efficit, quod proxime expoſitus, modo faſcia primo iniiciatur loco affecto. & ipſum magis obuoluat atque adſtringat. Sed quia pleraque fracta poſtulant, vt faſcia ſuper affectum membrum incipiat, obuoluatur, ac deſinat, ideo eiuſmodi ratio vinciendi fracturas [n] inſcribitur, quod ad ipſas maxime pertineat, non quod non pertineat etiam ad quoſdam articulos repoſitos; ſed quia horum plerique & maximi veluti femoris atque humeri caput, amant eam vinciendi rationem, quæ ad partem oppoſitam fertur, inſcripta [o] eſt articulorum, quoniam ipſis maxime aptatur, quamuis conueniat etiam quibuſdam fracturis. Compoſuit Hippocrates opus vnum quod de fracturis inſcripſit, & alterum quod de articulis, in hoc non omnes articulos tra-

[e] Gal. l. de faſciis in proœmio.
[f] Hippo. 2. de offic. 19. & 26
[g] Gal. l. de faſciis in proœmio.
[h] Hippo 3 de offic tex. 7.
[i] Gal. 1. de fract. com. 16.
[k] Hippo. 2. de Medicatrina. tex 16. 17. & Gal. l. de faſciis in proœmio.
[l] Hipp. 1. de fract. 38. & 39. & 40.
[m] Hipp. 1. de fract. 31.
[n] Gal. lib. de faſciis c. 116.
[o] Gal. lib. de faſciis c. 110.

ctauit, ſed eos tantum qui illud vinculum amant, in quo faſcia fertur ad partem oppoſitam, cum quibus coniunxit fracturas illarum partium, quibus hic vinciendi modus aptatur vt maxillæ, naſi, coſtarum, vertebrarum ſpinæ: contra in illo perſequitur fracturas illarum partium, ſuper quas faſcia incipit, obuoluitur, ac deſinit, neque vllu modo porrigitur ad oppoſitas; eiuſmodi ſunt crura & brachia, quibus fracturis adiecit illos articulos reſtitutos, qui eundem vinciendi modum deſiderant, cuiuſmodi eſt cubitus, cum recedit ab humero, femur cum à genu, tibia cum à pede, tum quæ in manu ac pede erumpunt: nam ſiue oſſa fracta & compoſita, ſiue articulos prolapſos ac reconditos alligare debeamus, eo modo adhibendum vinculum eſt, [a] qui maxime aptatur loco affecto: vterius autem propoſitorum & ad cootineodum valet, & ad repellendum, quæ duo neceſſaria ſunt, tam vbi curantur fracturæ, quam vbi articuli prolapſi. Ad illum vinciendi modum, qui articulis potiſſimum aptatur, vtimur vna faſcia longa, quæ ſuper affectam partem obuoluta feratur [b] ad oppoſitam, vbi vinculum firmet: ad alterum vero qui maxime fracturis conuenit, Hippocrates [c] duas faſcias adhibet, quas nominat ὑποδεσμίδας, quod ſubiiciantur fulcris & aliis faſciis, quæ quod ſuperdentur ab eodem nominantur [d] ἐπιδεσμίδες. Ex duabus autem faſciis, quæ ſubiiciuntur, prior qua vitium eſt iniicitur, ſic vt inſidat non [e] tamen vehementer adſtringat, ſed cum iterum ac tertio ibi circundata eſt, ſurſum verſus obuoluitur, vt in ſummo membro laxior finiatur, altera [f] quæ longior ſit, primo ſimiliter ſuper locum affectum obuoluitur, tum deorſum verſus fertur leoius adſtricta & ex maiori interuallo circundata, tum ab inferiori parte ſurſum relata obuoluitur, dum eadem ſede qua prior finiatur: ab his duabus faſciis continetur fideliter os, quod compoſitum ac reſtitutum eſt, & humor repellitur non nihil deorſum, ſed plurimum ſurſum.

Fulcra, quæ ab Hippocrate [g] ἐρμάσματα & ἐρείσματα dicuntur, firmitatem addunt prioribus duabus faſciis, quas diximus nominari ὑποδεσμίδας [h] ſed præterea adſtringunt affectum locum, atque idcirco conferunt ad fideliter continenda oſſa fracta & compoſita, & ad confirmandos articulos in ſuam ſedem reſtitutos, habent etiam vim repellendi, [i] & eatenus locum affectum ab inflammatione tuentur. Conſtant fulcra ex lana, ſtupa, pannis, ferulis, maxime autem idonei ſunt ad fulciendum panni ex multiplici linteo facti in figuram ſplenis, qui propterea dicuntur ab Hippocrate σπλῆνες, duplicem autem illis vſum tribuit, [k] vnum vt contineant faſcias, quæ primæ iniiciuntur, alterum vt compleant partes, quæ in extremitate tenuantur, [l] veluti brachia verſus manus, & crura verſus pedes, quibus partibus ſolent faſciæ delabi, niſi compleantur, complentur autem pannis, & hoc pacto membrum æquatur, ſic vt vinculum deinde illi firmius inhæreat, hic vſus tandem ad firmandum vinculum reuertitur, & eatenus ad fideliter continendum atque ad repellendum, ſed ipſi quoque panni per ſe continendi ac repellendi vim habent, ſiue autem ad continendum ſiue ad complendum adhibeantur, deligere idoneos oportet, & delectos recte iniicere. Attenditur in delectu qualitas, craſſitudo, [m] longitudo, numerus.

Conſiſtit autem qualitas in eo, vt fiant ex linteis mollibus [n] & tenuibus, proprie autem illorum qui dantur ad continendum faſcias longitudo æquet iniecti vinculi longitudinem, latitudo vero trium [o] ſit vel quatuor digitorum, craſſitudo [p] tanta, quantam efficit linteum triplex, aut quadruplex datum: numerus is ſit, qui ambiat affectam partem, non maior aut minor: debent autem non faſciarum modo ſerpere circa membrum tranſuerſi, ſed in longitudinem iniici, ita vt vniuerſum vinculum ex primis faſciis conſtans, amplectantur. Illorum vero qui complendi cauſa dantur, longitudo [q] tanta ſit, vt ambiant membrum complendum: latitudinis & craſſitudinis coniectura fiat de eo, [r] quod deeſt: ita ergo longi ſint ad complendum, vt membrum quod alligandum eſt, complecti in orbem poſſint, nam ſi longiores ſint, quam vt partis habitum æquent, [s] neceſſe erit extremitatum altera alteri inſidente reddi membrum tumidum, & magis ea parte quam hinc & inde: quamobrem vinculum inæquale erit, & idcirco laxius: ſin [t] breuiores ſint, quam vt extremi ſe tangant, cum aliquid inanis ſpacij relinquant, vinculum contraria ratio ne inæquale erit, ſiquidem locus in his neceſſario reddetur inanis & cauus, perinde atque vbi longiores erant, gibbus & eminens, latitudo autem & [u] craſſitudo accommodetur pro magnitudine membri, ea autem parte qua tenuius eſt inferiori videlicet, debent craſſiores eſſe, ſuperiori qua craſſius [x] tenuiores: tot autem numero conueniunt, quot compleant quantum membri extenuatur. Iniiciendi vero ſunt [y] paulatim, nam ſi multi ſubito darentur, talem habitum membro compararent, qualem prius habebat, neque quod propoſitum eſt complendo æquarent: ſic vero inſidant, vt fulciant & comprimant, quicunque autem dantur ad complendum, magis neceſſarij ſunt oſſibus fractis quam prolapſis: at ſiue ad continendum ſiue ad complendum admoueantur, decident niſi alligentur, quamobrem ſuperdandæ illis ſunt aliæ faſciæ, quas Hippocrates vocat ἐπιδεσμίδας [z] tuentur hæ vinculum vniuerſum, quale exceperint, duæ vero ſufficiunt, [a] quæ aduerſæ inter ſe procedant, vna attrahatur à dextra parte, altera à ſiniſtra, tum vna à ſuperiori, altera ab inferiori, nam ſi ita ducantur inter ſe aduerſæ, retinebunt vinculum quale acceperint, & quod à dextra & ſiniſtra parte procedant, reddent æquale, ſic vt in neutram partem inclinet: ſic autem paulo [b] longior, quæ ab inferiori parte ſurſum fertur, quam quæ à ſuperiori deorſum, quod tutius eſt, cum expediat ſanguinem magis ad ſummam, quam ad imam membri partem depelli.

Ferulæ ſunt quaſi laminæ, quæ præter pannos dantur ad vinculum [c] firmandum, & ad articulos qui reſtituti ſunt, continendos, ſunt enim validiores pannis, quibus adiiciuntur cum res poſtulat, cum ſcilicet magis firmare vinculum, & continere oſſa reſtituta oportet. Materia ex qua ferulæ fiunt, præcipua ferula eſt, vnde nomen traxerunt, quanquam fiunt etiam ex ligno, quod læue ſit & facile flectatur, vt ſalice, fagu, pinu, palma, arundine ex quocunque fiant, [d] leues ſint, ne onerent, [e] lenes ne exaſperent, facile etiam flectantur, ne premant. Quod attinet ad formam, craſſæ inæqualiter ſint, mediæ quidem pleniores, qua ſedem affectam attingunt, ab extremo tenuiores,

& idcirco

[a] Gal. lib. de faſciis in proœmio.
[b] Hipp. 3. de offic. 31.
[c] Hippo. 2. de fract. 31. & Gal. com. 32.
[d] Hippo. 3. de officin. 6. & Gal. in com.
[e] Hippo. 2. de frac. tex. 24. & 25.
[f] Hippo. 2. de fract. à 27. ad 30.
[g] Hippo. 3. de offic. prope fin. tex. 36.
[h] Gal. 3. de offic. com. 6.
[i] Hipp. 3. de offic. 36.
[k] Hippo. 3. de off. ab initio.
[l] Hippocr. de fract. 34.
[m] Hipp. 3. de offic. 2.
[n] Hippo. 3. de offic. 9.
[o] Ibid. 7.
[p] Hippo. 3. de off. 2.
[q] Hipp. 3. de off. 2.
[r] Ibid.
[s] Gal. 3. de offi. com. 2.
[t] Gal. ibid.
[u] Hippo. de offic. 10.
[x] Hipp. 2. de fract. 34.
[y] Hippo. 3. de off. 2. & 2. de fract. 34.
[z] Hippo. 3. de off. 6. & Gal. in com.
[a] Hippo. 2. de fract. 33.
[b] Gal. in com.
[c] Gal. 4. de off. com. 11.
[d] Hippo. 3. de off. 11.
[e] Hipp. ibid. & Gal. in com.

& idcirco deraſæ ac reſimæ, vt alias partes minus vrgeant: latitudo fere ſufficit duorum digitorum, ſed longitudo minor [a] ſit quam iniectum vinculum, ne nudam cutem attingant: aliis tamen hominibus ac membris alia conuenit ferularum longitudo ac latitudo: dentur vero breuiores è regione [b] articuli quam alibi, & idcirco habeantur inæquales, vt vbique præſto eſſe idoneæ poſſint: fugiantur tamen vbi prolapſis articulis vulnus [c] acceſſit, nam comprimendo poſſent inflammationem & gangrænam efficere: vel ſi adhibeantur, non dentur è regione [d] plagæ. Non quiuis autem locus ferulas admittit, nam neque caput neque thorax neque venter, quas partes ſolis pannis ſulcimus, ſed membra duntaxat vt brachia & crura. Ad eas etiam quæ inæqualiter ſunt, vt manus & pedes, non bene accommodantur: nocent præterea ſi dentur vel ſuper [e] chordas muſculorum cuti proxime ſubiectas, ſupra calcem, vel ſuper extantes oſſium proceſſus, vt ad talos, comprimuntur enim chordæ, & exulceratur cutis interiecta inter ipſas, & oſſa, quocirca non dantur ad brachium è regione [f] pollicis aut minimi digiti, neque ad eam partem cubiti, qua innitimur. Duos autem digitos inter ſe diſtent cum impoſitæ ſunt, plus minuſve pro magnitudine loci cui iniiciuntur. De tempore, quo dandæ ſunt, ſcire licet quamuis & ad continendum, & ad vinculum firmandum à principio ad finem curationis requirantur, non tolerari vbi ſuperuenerit [g] inflammatio, febris, aut dolor: quamobrem non adhibentur ab Hippocrate [h] niſi poſt ſeptimum diem, quo tempore mala illa finiri ſolent. Vbi impoſitæ ſunt, tenentur dum confirmentur articuli, qui vt in prognoſtico declarauimus, [i] ſi maiores ſunt, pluribus diebus, ſi minores, paucioribus confirmantur, quanquam plurimum diſtat natura à natura, & ætas ab ætate. Interea reſoluenda non [k] ſunt, niſi aut dirigere oſſa oporteat, [l] aut ſuccurrere inflammationi, dolori, prurigini. Iam vero ad ferulas firmandas, ne decidant, ſuperimponere panniculos oportet, [m] & filo vel faſcia alligare, quæ ita arctentur, vt non ſinant illas cadere, non tamen comprimant membrum, præſertim vbi febris ſit, tunc enim multo laxius alligandæ ferulæ ſunt, arctandæ [n] tamen cum vinculum laxius ſentitur, quod tertio quoque die euenire ſolet, ſatis autem eſt, ſi tunc vinculo non reſoluto ipſæ duntaxat adſtringantur.

[a] Hipp. ibid. [b] Hippoc. & Gal. ibid. [c] Hipp. 3. de fract. 11. [d] Hipp. 3. de fract. 11. [e] Hippoc & Gal. 2. de fr. 63. & 3. de offic. 12. [f] Hipp. 1. de fract. 41. [g] Gal. lib. 6. meth. c. 5. [h] Hippo. 1. de fract. 41. [i] Supra c. 6. [k] Hippo. 1. de fract. 42. [l] Hipp. 1. de fract. 41. & 44. [m] Hipp. 1. de fract. 41. [n] Hipp. 2. de offic. 25. & 3. de offic. 20. & 27. & Gal. 6. meth. c. 5.

Qua ratione collocari reſtitutus atque alligatus articulus debeat.
Cap. XI.

AD continendum articulum repoſitum nihil aut parum valerent faſciæ aut fulcra, niſi pars affecta quieſceret, & immobilis ſeruaretur, quamobrem vt quieſcat recte [o] collocanda eſt; recte collocabitur, ſi in ea figura perſiſtat, quam natura & conſuetudo poſtulat, quamve à principio curationis elegimus; tum ſi firmetur ac ſtabiliatur. Brachium ſeruatur immobile, cum ex ceruicibus ſuſpenditur per mitellam latam & mollem, multum brachij cum prima palmæ parte æqualiter ſuſtinentem: crus iacere debet ſubiecto ceruicali, [p] aut canali aliquo per totum pertinente alligatum. Aliæ iuncturæ alio modo ſtabiliuntur. Sed quia habenda eſt ratio partium articulo ſuperiectarum, propulſare inflammationem oportet, vt in ſequentibus oſtendemus. Quo ſpectat habitus affectæ partis paulo ſublimior [q] quam reliquum corpus; nam ſic ſanguis non ita facile poteſt ad ipſam confluere; cauendum tamen ne multo ſublimior iaceat, quoniam ſic doleret, dolor autem ſanguinem atque [r] inflammationem concitat; eatenus ergo ſublimior habenda eſt, quatenus non doleat; cum homo partem rendi ſentiet, iudicabis fuiſſe collocatam iuſto altiorem: ſemper autem cauendus eſt habitus humilior, ne pars impleatur, ſublimis vero eatenus excipiendus eſt, quatenus dolorem non afferat. Monet autem [s] Hippocrates cum homo diu ſupinus iacet, partes quæ cingunt os ſacrum calefactas torpere, atque exulcerari, ægerrimeque poſtea ad ſanitatem perduci, ob ſubiectas cui cartilaginoſas oſſium extremitates, quæ nudatæ cicatricem vix recipiunt, hoc vbi ſuſpicemur, neceſſe eſt corpus leniter moueatur, & in aliam partem conuerſum iaceat, diuturnum enim tempus eſt, quod grandiores articuli poſtulant vt confirmentur, quemadmodum in prognoſtico [t] tradidimus: digitis neceſſarij ſunt 14. dies, pedi & manui 20. cubito & genu 40. humero 50 femori 60. Quo tempore vt iunctura immobilis contineri fideliter poſſet, nunquam reſoluenda eſſet, niſi ſuperiectæ partes obſtarent: ſed quid hæ poſtulent, iam exponendum eſt, nam ſatis egimus de operibus ad articulum attinentibus.

[o] Hippo. 1. de fract. 51. & 52. [p] Hippo. 2. de fract. 63. & 64. & 3. de off. 18. [q] Hippo. 1. de fract. 22. & 2. de fra. 31. [r] Gal. 2. de diff. febr. c. vlt. [s] Hippoc. [t] Supra c. 6.

De operibus quæ in curatione requiruntur à partibus articulo ſuperiectis.
Cap. XII.

PARTES articulo ſuperiectas diximus eſſe muſculos, neruos, chordas, venas, arterias, & ligamenta vna cum cute, quarum habenda ratio eſt, propter ſe ipſas, & ne male affectæ ſubiectum articulum contaminent; ſolent autem vexari dolore, neruorum diſtentione, prurigine, inflammatione, duritie, laxitate, quæ mala quantum fieri poteſt deuitanda ſunt, & curanda cum ſuperuenerunt, id quod fiet partim nouis operibus atq; inſtrumentis adhibitis, partim his quæ dicta ſunt ad articulum pertinere, huc aliquo pacto directis, quod perſpicuum fiet, ſi vnum quodq; ſeorſum perſequamur.

Veniant primo in medium duo ſymptomata dolor & neruorum diſtentio, quibus potiſſime torqueri ſolent partes iuncturæ ſuperiectæ, concitantur autem à cauſis & internis & externis. Internæ cauſæ ſunt ſucci, quos primum non ſinemus contrahi in affecto loco, deinde cum iam contracti ſunt, exhauriemus quemadmodum paulo poſt monſtrabimus, cum de inflammatione loquemur. Externæ maxime ad aſtrictionem pertinent: quæ aſtringuntur in dolorem ac diſtentionem incidunt, quæ relaxantur, longe minus vtrique expoſita ſunt, quamobrem vt dolori & neruorum diſtentioni occurramus, vitabimus ea, quæ cogunt & adſtringunt propoſitas partes, & idcirco non extendemus [u] membrum, non recondemus articulum, non alligabimus arcte, non admouebimus ferulas ad

[u] Celſus l. 8. c. 11.

fulciendum, donec eiuſmodi ſymptomara couquieuerint. Interea vtemut relaxantibus præſidiis, vt fomento aquæ calidæ, aut olei vel ſimplicis vel chamæmelini, coutra neruorũ diſteutionem propne puguabimus per ea, quæ molliendi vim habeant, data non ſolum ad ſedem affectam, ſed ad ſuperiorem quoq; [a] vnde nerui tranſeunt. Adhibeatur lana ſuccida mollis in oleo intincta, inungatur butyrum, adeps gallinacea vel anſerina, iaceat humo in eubili molliori, & vitet frigus quantum poteſt, ſed maxime præſens remedium eſt, aſſidue fouere locum oleo calido.

Prurigine teutari ſolet cutis ſub vinculo, quod retineantur ſucci, & vapores acres, [b] qui primo excitant prurientium ſenſum, deinde etiam puſtulas, & taudem vlcuſcula, quibus prouideudum eſt perfuſione aquæ [c] calidæ, quæ cutem relaxat, & intus lædentibus exitum præbet, præterquam quod & acrimoniam remperat, & ſuccos reuues reddit, ſic vt facile poſſint exhalare. At nequit perfundi affectus locus, niſi vinctum reſoluatur, quamobrem Hip. [d] tertio quoq; die vſq; ad ſeptimum ipſum reſoluit, & vbi opus eſt aqua calida perfundit, deinde ferulas impouens alligatum viuculum cõtinet, [e] dum tranſeat dimidium illius temporis, quo ſolet articulus coufirmari, tuncq; reſoluit, & rurſus alligat, & alligatum relinquit dum articulus ex toro eoufirmetur: interdum tamen ſiquid mali ſuperueniat [f] veluti prurigo, puſtulæ, vleuſcula, reſoluendum cenſet: quod ſi ad articulum duntaxat ſpectaret, à primo die quo reconditur, vſq; ad eum quo confirmatus eſt, perpetuo viuculum alligatum [g] relinqueret, quod pleriq; uunc faciunt: ſed quia ſpectat ad partes ſuperiectas, ue bomo aut fruſtra crucietur, aut in graue aliquod malum iucurrat, reſoluit quemadmodum mouſtrauimus, & aquam calidam perfundit, id quod multo magis efficit, cum prolapſo artieulo vulnus acceſſit: quem caſum in ſequeuribus exponemus.

Iuflammatio uunc ſequitur, quæ ſolet his partibus violatis ſuperuenire, quamobrem & propulſanda eſt, & vbi iam ſuperueuit, auferenda. Propulſabitur ſi detur opera ue noxius bumor ad affectum locum concurrat: non concurret ſi & non contrahatur uouus in corpore ægrotantis, & ille qui iam contractus eſt, uon permittatur ferri ad affectum locum. Ne nouus contrahatur pruuidebimus ſubtrahendo materiam, ex qua gignirur, eſculenta videlicet & poculenta, [h] à quibus tanto magis bomo abſtinebit, quanto maiur inflammatio impendet: impendet autem parua, vbi parui articuli prolabuntur, quamobrem parua tunc imperanda inedia eſt; ſed magna, vbi grandiores articuli expelluntur, runc ſiquidem magnæ expectandæ ſunt inflammationes: maxime autem ſeruanda inedia eſt vſque ad ſeprimum diem, intra quem ſolet affectus locus inflammari: abſtinendum tunc penitus à vino eſt, bibeoda aqua, vel ſimplex, vel mulſa, ſumendus pauis ex aqua, vel eremor priſſanæ hordeaceæ: hac via nun contrahetur vlterius humorum copia. Qui iam contracti ſunt, prouidendum ne ferantur ad locum [i] affectum, neve ab ipſo admitti aut atttahi poſſiut. Nou ferentur ſi trahantur ad coutraria, quod opus dicirur auerſio, qua interdum emittitur ex eorpore, quod ad contrarium locum allicitur, inrerdum relinquitur: efficacior eſt cum effuſione quam ſiue, neceſſariaque eſt vbi corpus pleuum eſt: quamobrem tune ſecatur vena [k] in parte contraria, ſi vires permittant, plurimumque ſanguinis mittitur miſſione iterata. Vbi per vires vel ætatem uou liceat ſanguinem detrahere, confugimus ad purgarionem, daturque catharticum, quod vomitum moueat, inferioribus articulis excidentibus; quod deiectionem, ſuperioribus. Poſt ſanguinis miſſiouem, aur purgationem, veuieudum erit ad alreram auerſionis ſpeciem, quæ humores relinquir in parte, ad quam attrahit: perficitur hæc per cucurbitulas, [l] frictioues, vincula, medicameuta calefacientia, quibus auxiliis vti etiam licet, vbi vel quod humores pauci ſiut, vel quod vires imbecillæ, aut uon mittitur ſanguis, aur non purgatur corpus. Ne affectus locus attrahar ab aliis partibus humorem, prouidebimus remouendo cauſas ob quas trahere ſoler, hæ autem ſunt dolor, & calor: dolori oecurremus, vt proxime docuimus, preſſum, arque adſtrictionem vineuli & fulcri vitantes, & adhibentes remedia relaxantia, quæ ſi diurius adhibeantur, nocent, redduutque partem ad accipiendos influentes humores maxime habilem: calorem curabimus refrigerantibus, quæ quatenus vim habeut repellendi, prohibent ue recipiantur iufluentes bumores, quod ſimiliter propoſitum erat: vtimur autem ad repellendum non tantum medicamentis, ſed etiam vinculo, & idouea collocatione: ſupra [m] enim oſtendimus affectam partem paulo ſublimiorem collocandam eſſe, quandoquidem humores facile deſcendunt, ita vt colloeare ſublimiorem aliquomodo ſit repellete: oſteudimus [n] tamen cauendum eſſe nimis ſublimem habitum, quod dolorem afferat, & inflammationem conciter. Vinculum vero repellendi vim habens, eſt quod primo datur, ſæpius obuoluitur, & magis adſtriugitur ſuper affectam partem, quam ſuper alias. Medicamenta repellentia, quibus [o] Hippocrates vtitur ſunt inunctio cerati liquidi & perfuſio [p] vini, ſed vinum, quia laborioſam & aſſiduam operam poſtulat, uon adhibetur, uiſi cum res maxime vrget, hoc eſt cum erumpentibus artieulis adúcitur vulnus. Ceratum liquidum ſufficit, vbi articuli ſine vulnere elabuutur: duplici autem nomine prodeſt, & quod vt frigidum repellat, (uon tameu nimium, nam ſic dolorem afferret, & netuorum diſtentionem, ſed moderate ſic vt dolorem magis leniat quam excitet) & quod vt glutinantis vim habens efficiat vincula firmiora: componitut aurem ex cera & oleo ſiue ſimplici, ſiue roſa eoudito, quod ſi reſinam quoque accipiar, firmius vinculum continebit, ſed minus poterit repellere, eligatur [q] autem purum non mixtum eum ſotdibus, & molle, non tamen nimis, ne calore tabeſcat ac reſoluatur: æſtare frigidum couuenit, hyeme tepidum, præſertim vbi timetur neruorum diſtentio. Inunguutur eo oon taotum partes affectæ, ſed etiam panni [r] & faſciæ, non tamen nimia large, ne ſupernatent, & minus ſtabiles reddautur, uec uimis parce, ne ſiccentur, prius quam tertio quoque die reſoluantur. Vtile eſt ceratum à principio curationis vſque ad finem, quanquam magis neceſſarium vſque ad ſeprimum diem, tunc enim maxime repellere oportet. His auxiliis propulſanda eſt immineus inflammatio: illam vero, quæ iam facta eſt, curabimus adempto humore, à quo proficiſcitur: adlinitur hic cum vel cogitur reuerti ad partes vnde venir, vel eſtrahitur iode vbi eſt,

- [a] Gal. 6. meth. c. 3.
- [b] Gal. 2. de fra. com. 40.
- [c] Gal. ibi. & Hippoc. 1. de fract. 43.
- [d] Hippo. 1. de fract. 43.
- [e] Hipp. ibid. tex. 41. & 44.
- [f] ibi. tex. 44.
- [g] Hipp. ibid. 41.
- [h] Gal. 6. meth. 5.
- [i] Gal 6. meth. c. 5.
- [k] Gal. 2. ad Glauc c. 2. & 13. meth. c 5 & 6.
- [l] Gal. ibid.
- [m] Sup. c. 31.
- [n] Hipp. 2. de offic. 32.
- [o] Hippo. 3. de offic. 14.
- [p] Hippo 3. de fract. 24.
- [q] Hippo 3. de offic 14 & Gal. in com
- [r] Gal. 2. de offi. com. 26. & 3. de offic. com. 14.

vbi eſt, vt oſtenſum eſt in ſuperioribus [a] libris. Cogitur retro commeare impulſu vel tractu: ad impulſum valent remedia repellentia, quæ proxime commemorauimus, neq; enim efficiunt duntaxat, vt non admittatur influens humor, ſed eum quoq; exprimunt, qui nuper influxit. Attrahitur hic etiam ad partes vicinas, & ita deriuatur, cogiturq; ad partes reuerti vnde venit, ſiue in illis maneat, ſiue effundatur. Effunditur vbi aperitur vena [b] in loco propinquo, remanet vbi ad ipſum attrahitur per cucurbitulas, frictiones, medicamenta calida, nullo dato exitu vnde poſſit educi. Ille autem qui retro commeare non poteſt, extrahi debet ex [c] loco vbi eſt, ſiue obſcure per digerentia præſidia vbi paucus ſit, & non valde craſſus, ſiue aperte vbi multus aut craſſus, [d] ductis ſcalpello pluribus lineis atq; altioribus in affecto loco, & cucurbitulis defixis.

[a Supra l. 19. c. 1. — b Supra ibi. — c Supra ibi. — d Gal. 14. meth. c. 10. & 2. ad Gl. 9.]

Dureſcunt interdum partes articulo ſuperiectæ ob inflammationis reliquias, neq; libere repoſitum articulum aut mouent, aut moueri ſinũt, quamobrem molliri debent, vt digeri materia poſſit, quam contraxerunt. Huc ſpectat frictio, [e] quæ cum pauca & mollior adhibetur, laxiorem reddere iuncturam poteſt, ſicuti cum multa & dura, arctiorem. [f] efficit enim ſenſim molliterque adhibita, vt diſcutiantur inflammationis reliquiæ, varie autem procedat oportet, modo ſurſum, modo deorſum, modo à dextra parte in ſiniſtram, modo à ſiniſtra ad dextram, ita vt molliantur omnes muſculorum fibræ. Idem præſtat & lenis articuli motus, nam ſi citra violentiam, & citra dolorem dimoueatur, mollietur & relaxabitur iunctura: quamobrem etiam dum reponitur, [g] leniter dimouendus eſt, vt locus laxior reddatur, ſed poſtquam repoſitus & confirmatus eſt, ſi leniter agitetur, diſſipabuntur inflammationis reliquiæ iuncturam alligantes, & reddetur motus expeditus. Plurimum etiam proſunt medicamenta mollientia, vt adeps, medulla, butyrum, radix althææ, ſemen lini, ammoniacum; nam ſiue ſimplicia, ſiue inter ſe mixta imponantur, duritiem molliunt, & iuncturam relaxant.

[e Hipp. 3. de offic. 25. — f Hipp. 4. de art. 64. — g Hipp. ibid.]

Laxitas vero earum partium, quæ ſuperiectæ ſunt articulo, vt muſculorum, chordarum, ligamentorum, ſiue in vtero contracta ſit, ſiue aduentitia ob humorem quaſi muccum in ipſis collectum, curari debet: nam ſi maneat, articulus iterum elabetur. Curatur per ea quæ ſiccandi vim habent, ſiue ad victum ſpectent, ſiue ad medicamenta, ſiue etiam ad chirurgiam. Sub victu comprehenditur frictio, quæ ſi multa & dura [h] ſit, humorem abſumit, & iuncturam aſtringit, vbi hæc non ſufficiat, adiungere medicamenta oportet ſiccandi & adſtringendi vim habentia, commode autem ſuperimponuntur emplaſtra illa, quæ [i] cruentis vulneribus iniiciuntur, quale barbarum eſt: ad idem valet polenta ex vino auſtero, & oleo myrtheo: recentiores vtuntur cataplaſmate ex terra lemnia, albo oui, atque oleo roſeo. Multum proficiunt etiam cataplaſmata digerentia, vt ex farina erui, & oxymelle, vel ex reſina terebinthina, caſtorio, melle, oleo laureo. Satius autẽ eſt ad calidiora corpora vti adſtringentibus, ad frigidiora digerentibus. Si tanta ſit iuncturæ laxitas, vt non ſatisfaciant medicamenta, confugiendum eſt ad chirurgiam, & proprie ad candentia ferramenta, quibus admotis maxime adſtringitur. Vtitur his Hippocrates [k] cum humeri vel femoris caput repoſitum rurſus elabitur; præcipit autem vt iunctura ab ea parte aduratur, in quam articulus venit, ſic enim arctabitur: ſi vreretur à contraria, expelleretur articulus, magis quam retineretur. Ab ea igitur parte in quam erupit, prehendi cutem iubet, [l] & candenti ferramento acuto, quale illud eſt, quo vtimur ad perforandum, traiici ſic, vt duæ plagæ fiant, per quas demiſſo ſpecillo, rurſus eodem ferramento aduritur locus medius inter vtramque plagam, præſertim ſi amplior ſit, nam ſi paruus, ſufficit prima vſtio; quod ſi altera adiiciatur abrupto ſpacio medio, magna cicatrix fiet, quæ locum turpiorem reddet. Arabes medici vtuntur ferramento in duplicem vel triplicem cuſpidem deſinente, & eodem ictu quatuor aut ſex locis ſimul iuncturam inurunt. Simplici autem vel multiplici vrendum eſt, prout iunctura maior vel minor eſt, tum magis vel minus laxa; maioram & laxiorem expedit pluribus locis inurere, & ideo multiplici ferramento, contra minorem & minus laxam, paucioribus & ideo ſimplici. Plagæ quæ ſic illatæ ſunt, ea [m] medicamenta poſtulant, quæ aduſtis ſuccurrunt.

[h Hipp. 3. de offic. 25. — i Hipp. 4. de art. 26. & 27. — k Hipp. 1. de art. tex. 41. & 42. — l Hipp. ibid. — m Hipp. 1. de art. 55.]

De curatione articulorum cum fractura aut vulnere erumpentium.

Cap. XIII.

Differantiæ quæ attenduntur articulis prolapſis, ſi ad magnitudinem vel paruitatem rei pertinent, tantum ſimilem differentiam efficiendorum operum in curatione poſtulant; ſed ſi ad alium affectum, cum quo articulorum lapſus iungatur, vt ad fracturam aut vulnus, proprias animaduerſiones requirunt, ad quas nunc aggredimur. Finge igitur cum articulus expellitur, ſimul etiam os comminui, vt duplex eſt malum, ita duplicem curationem poſtulat, vnam qua articulus in ſuum locum reſtituatur, altera qua componatur fractura; quamobrem duo opera neceſſaria ſunt, cum recondere [n] oporteat quod elapſum eſt, & componere quod [o] fractum. Poſtulat vtrumque, vt membrum extendatur priuſquam fiat, atque vbi iam perfectum, vt conſeruetur quod reconditum vel compoſitum eſt; præterea vt habeatur ratio ſuperiectarum partium, & propulſetur inflammatio. Eadem igitur curatio vtrique caſui ſuccurrit: tantum requiritur à fractura [p] compoſitio, ab exitu articuli reſtitutio [q] in ſuum locum. Reſtituitur hic cum impellitur, & ſimul cautum adurgetur: componitur fractura, cum diriguntur oſſa fracta ac peruerſa ſic, [r] vt ſibi mutuo occurrant, ſed dubium eſt, poſſint ne ambo ſimul effici, an prius vnum efficiendum ſit, [s] deinde alterum. Si ſimul fiant, cum maiori vi opus ſit ad recondendum articulum, quam ad componendam fracturam, periculum eſt, ne ſi laqueus ſub fractura iniiciatur, ſuperiectæ partes, præter modum extentæ abrumpantur reſoluanturque priuſquam iunctura relaxetur. Si fractura prius componatur, verendum erit ne poſtea cum articulus reconditur, compoſita oſſa peruertantur. [t] Contra ſi articulus autẽ in ſuam ſedem reſtituatur, rurſus expelletur, cum vis adhibebitur ad diſtendendam ac dirigendam fracturam. Placuit [u] Paſicrati prius recondendum eſſe articulum, qui maiorem vim deſiderat, & ne interea lædantur partes,

[n Gal. 5. meth. c. 1. — o Gal. 6. meth. c. 5. — p Gal. 6. meth. c. 1. — q Gal. 5. meth. c. 1. — r Gal. 5. meth. c. 4. — s Oribaſ. lib. de Machi. c. 17. — t Oribaſ. ibi. — u Oribaſ. ibi.]

quæ circa fracturam ſunt, cenſuit laqueum iniiciendum eſſe in ſuperiori regione, quatenus ipſe nequeat intendentium vim ſentire; ne vero repoſitus articulus iterum expellatur, cum vis adhibetur,[a] vt componatur fractura, laqueis ſurſum attrahentibus caueri voluit, ſic vt manente articulo extendi, dirigi, & componi fractura poſſit.

Cum vulnus accedit & articuli prolapſi nudantur, atque ex plaga prodeunt, primum conſilium non dirigitur amplius ad reponendum, ſicuti cum ſine vulnere erumpunt, ſed ad defendendas partes ſuperiectas à grauiſſimis malis ſit neruorum [b] diſtentione, vehementi inflammatione, gangræna quæ eiuſmodi vulneri ſuperuenire ſolent, & hominem abſumere; magis autem impendent, cum membrum intenditur in reponendo articulo, & cum repoſito poſtea intentum ſeruatur, quamobrem permittendum eſt magis, vt turpiter ſuis muneribus priuetur, quam præcipitandus ægrotans. Præcipitaretur enim ſi tentaremus prodeuntes articulos recondere, diſtenderentur enim nerui, doleret locus vehementer, lacerata caro primo in inflammationem, deinde [c] in gangrænam incideret, & emoreretur, quæ mala ſæpe [d] deuitantur, ſi nulla habita ratione articuli prolapſi conſilium dirigatur ad propulſandam neruorum diſtentionem atque inflammationem: hoc autem perpetuo obſeruandum eſt, quicunq; articuli nudentur præcipue ſi grandiores; nam parui quales ſunt digitorum in manibus & pedibus, nudati cum minori periculo reponũtur; ſed niſi medicus propterea indicaretur ignarus & omnino artis expers, ſatius eſſet hos quoque [e] non reponere: fouentur autem digiti ac leniter extenduntur, & [f] paxillo adacto articuli ſine vi in ſuam ſedem reſtituuntur, quod à [g] principio tentandum eſt, nam tertio aut quarto die recrudeſcit morbus ſuperſedendumque eſt hac chirurgia vſque ad ſeptimum diem, dum prætereat inflammationis ſuſpicio, nam tunc minus periculoſe reconduntur. Quod ſi repoſitis dolor aut neruorum diſtentio ſuperueniat, rurſus [h] expellendi ſunt, vt locus relaxetur, & plaga curanda medicamentis ſiccioribus, quæ paulo poſt ſubiiciemus in curatione vulneris. At cum grandiores [i] articuli nudantur, nullo modo reponendi ſunt, ne inflammatione, gangræna, neruorum diſtentione ſuperueniente homo decedat. Habenda autem ratio eſt non tantum partium affectarum ſed etiam totius corporis, ne ſucci poſſint ad ipſas confluere, quamobrem eadem obſeruanda ſunt, quæ ante ad propulſandam inflammationem propoſuimus, & eo diligentius quo magis requiruntur, conuenit inedia, ſanguinis miſſio aut purgatio, collocatio partis paulo ſublimior, relaxatio, ne doleat locus affectus aut adſtringatur, conuenit [k] ceratum liquidum, ſed primis diebus præſtat vti perfuſione [l] vini nigri auſteri, quod vim habet repellendi, & ſimul etiam concoquendi ac digerendi. Adſtringit autem ſine morſu, modo ſit modice auſterum, nam quod valde acerbum eſt ſupra modum cogit, & dolorem affert, magis etiam aptatur craſſum, nam quod tenuiores partes habet veluti album flauum ruffum, nimis [m] penetrat ac mordet, & dolorem facit, quem in primis vitare ac lenire oportet. Aptatur igitur maxime quod nigrũ, craſſum, auſterum eſt, nam præter alia commoda, quæ diximus, non nocet capiti, cum non emittat vapores, vt alia quæ calidiora & tenuiora ſunt. Cum ſimplex vulnus ab enſe infertur partibus carnoſis, vinum hoc per ſe vtiliter perfunditur, cum nullum ſit periculum diſtentionis neruorum, ſed cum nudantur articuli, atteruntur partes, quæ iuxta ſunt, periculumque eſt ne nerui diſtendantur, idcirco adiiciendum vino [n] oleum eſt hyeme potiſſimum, habet enim oleum vim leniendi ac diſcutiendi. Æſtate poteſt vinum [o] ſolum adhiberi, mediis temporibus aliquid olei adiiciendum eſt; ſed ſiue ſimplex ſiue mixtum cum oleo ſit, tepidum perfundendum eſt, niſi ſit æſtas: debet autem aſſidue perfundi, nam ſi lintea ſicceſcant, verendum eſt ne vulnus inflammetur, præſertim æſtate. Subiicitur autem membro [p] pellis leniter à pedibus ſinuata, per quam quaſi per canalem procedat vinum perfuſum, & effluens pelui recipiatur, regeſtumque rurſus infundatur, vt minor vini copia neceſſaria ſit. Requirit aſſidua hæc perfuſio laborioſos miniſtros, qui aſſidue dent operam ægrotanti; quamobrem vbi ſine vulnere articuli erumpunt, ſatius eſt vti cerato liquido quod nullam diligentiam requirit, poſtquam illitum eſt; ſed cum vulnus acceſſit, efficaciori remedio opus eſt, & idcirco perfuſione vini; nam caſus, qui extremus eſt, extremam diligentiam poſtulat, quam tunc miniſtri non recuſant in ſe fatigandos vltro præbent, parentque medico imperanti, qui ob imminens periculum frequentius adeſt, & interdum vniuerſam noctem immoratur, vbi veretur ne miniſtri recte exequuturi ſint quæ præcipit. Perfunditur autẽ vinum linteis [q] obuolutis & ſpongia molli ſuperimpoſita, vel lana ſi hyems ſit. Expedit autem ſuper plagam primo dare linteum cerato inunctum, ne vinum proxime ipſam attingat, ſed per lanam aut ſpongiam & faſcias perfuſum prius linteo [r] cerato illito temperetur. Vitãdum etiam frigus eſt, quod timeamus neruorum diſtentionem; vitanda ſunt & quæ valde ſiccant, dum prætereat ſeptimus dies. Pro perfuſione autem vini à tertio die vtendum cerato liquido tepido vel molli aliquo emplaſtro, ex his [s] quæ cruentis vulneribus protinus iniiciuntur. Valet & ceratum quod picem habeat; quæ vtiliter etiam ſubiiciuntur cum vinum perfunditur; vtiliter etiam imponuntur plagæ [t] folia tuſſilaginis aut betæ aut [u] buphthalmi ex vino decocta; ſiccant enim leniter ac ſine morſu. Cum præterit tempus, quo neruorum diſtentio atq; inflammatio affligere hominem ſolet, veniendum eſt ad emplaſtra illa, quæ fracturis communiter & proprie caluariæ aptantur, & curetur vulnus, quod nudato oſſe poſtulat ſicciora præſidia quam ſint ea quæ aliis vulneribus conueniunt. Saneſcet per hæc vulnus, ſed nudatum os, quod appulſu aeris violatum eſt, abſcedet, induceturq; [x] cicatrix eo loco caua, vbi exiccata receſſit oſſis teſta.

At ſi gangræna iam plagam occupauit, & caro nigra [y] eſt, ſenſus expers, atque emortua, præcidere membrum oportet; quod remedium magis terret cum animo cõcipitur quam cum adhibetur, quemadmodum monuit Hippocrates: [z] qui iubet membrum non qua parte craſſius eſt, ſed ad articulum ſecari, vt celerius opera abſoluatur. Sed quia veretur ne dum inciditur caro, ob dolorem anima deficiat, præcipit ne attingatur [a] quæ integra eſt, ſed magis relinquatur aliquid ex ea, quæ emortua, abſcedet enim neque interea contaminare poterit, quæ vicina ſunt, cum putredo iam finita ſit,

& non

[a] Oribaſ. ibi.
[b] Hipp. 4. de art. tex. 16. & 17.
[c] Hipp. ibid. tex. 18. & 28.
[d] Hipp. ibid. tex. 28
[e] Hipp. ibid. tex. 28.
[f] Hipp. ibid. tex. 31.
[g] Hipp. ibid. tex. 32.
[h] Hipp. ibid.
[i] Hippo. 4. de art. 26.
[k] Hipp. 4. de artic. 21. & 23.
[l] Hippo. 4. de art. 26.
[m] Gal. 3. de fra. com. 21.
[n] Hipp. 4. de art. tex. 24.
[o] Hipp. 3. de fract. 24.
[p] Hippo. 3. de fract. 25.
[q] Hippo. 4. de art. tex. 21. & 20.
[r] Hippo. 4. de art. 61.
[s] Hipp. 4. de art. 26.
[t] Hippo. 4. de art. 22.
[u] Hipp. 4. de art. 32.
[x] Hipp. 6. aph. 46.
[y] Hipp. 4. de art. tex. 34. 35. 36.
[z] Hipp. 4. de art. 35.
[a] Ibi. tex. 36.

Digitized by Google

& non ſerpat vlterius. Membro iam præciſo id carnis mortuæ quod ſupereſt, intercludit exitum ſanguini, qui ex venis integræ partis periculoſe effunderetur: ne autem effundatur, cum iam abſceſſit totum id quod emortuum eſt, collocandum ita membrum eſt, vt ſurſum ſpectet,[a] & nullo modo in inferiorem partem inclinetur. Sed quia ſic retineri ſanies ſolet in vlcere, deorſum poſtea conuerti debet, & idoneo vinculo exprimi, cum non imminet amplius ſanguinis effuſio. Vlcus [b] autem poſtquã purum eſt, medicamenta poſtulat, quæ cicatricem inducant, hæc eſt curatio qua vtitur Hip. Iuniores [c] cum præciāendum membrum eſt, magis ſecant aliquid ex parte integra, quam quidquam relinquãt ex vitiata, & protinus candenti ferramento plagam adurunt, atq; ea medicamenta ſuperimponunt, quæ aduſtis aptantur, dum cruſta reſoluatur, & vlcus paulatim laueſcat. Differunt ergo ab Hippoc. & quod carnem integram incidant, & quod plagam adurant: quibus tunc ſubſcribo,[d] cum gangræna, ſiue externa occaſione vulneris, humorum copiam ac putredinem maximam ſequitur, periculũ enim eſt ne vlterius ſerpat, & ne ſi relinquatur aliquid vitiatæ carnis, cum adhuc putreſcat, integram contaminet; quamobrem præſtat tunc ſanam incidere, & plagam adurere. vſtio enim non ſolum putredinem coercet ſed effundi quoque[e] ſanguinem non ſinit ex carne, quæ nondũ vitiata inciſa eſt.[f] Hip. locutus eſt de gangræna occaſione vulneris contra ſuccorum multitudinem ſuperueniente, ſub qua cum violata caro emoritur deſinit putredo, neque periculum eſt ne contaminentur integræ partes, atque idcirco ſufficit curatio, quam ipſe adhibet.

[a] Hip ib. t. 34. [b] Supra l. 29. cap 5. [c] Supra ibid. [d] Supra ib. [e] Gal. 5. met. cap 4. [f] H 4. de art. t. 34. 35. 36.

De curatione oſsium diductorum. Cap. XIIII.

Reſtant oſſa diducta, diximus enim initio huius libri duobus modis oſſa incidere in morbum ad ſitum præternaturam attinentem, vno cum mutant ſedem, veluti cum articuli ſuis ſinibus excidunt, de quibus hactenus locuti ſumus, altero[g] cum non ſeruant nexum, ſed quæ iuncta erant inter ſe dehiſcunt, veluti cum latum ſcapularum os a iugulo diducitur, aut radius a cubito in iunctura cum humero, aut oſſa cruris circa talum, de quibus nunc agendum eſt. Morbus ad ſitum[h] ſpectat, & proprie ad nexum, qui non ſeruatur amplius ſecundum naturam, quoniam ea quæ ſe cõtingere ſolebãt, minime ſe contingunt. Cauſa[i] eſt vis externa, quæ vt expellere articulos quantumuis adſtrictos poteſt, ita etiam ſeparare quæ firmiter nectuntur. Verum articuli ſine externa vi interdum ſolo iuncturæ vitio erumpunt. Oſſa quæ inter ſe iungebantur, diduci omnino nequeunt, niſi accedat externus impulſus. Symptomata quæ diductis ſuperuenire ſolent, ad dolorem, ad offenſam motus, ad deformitatem loci, ad neruorum diſtentionem referuntur. Sed oſſa cum tegantur, ſenſum latent, ideirco conijcere oportet cum dehiſcunt ex ſinu, qui deprehenditur in loco vnde recedũt, & tumore qui apparet in eo in quem veniunt. Decipit imperitos[k] medicos interdum ſinus ille, qui reperitur in ſummo ſcapulæ, vnde iuguli os ſeparatur; facit enim opinionem capitis humeri prolapſi in alam ſubiectã, in qua ſi non ſentiatur, certum indicium eſt eiuſmodi ſinus iuguli diducti. Ex futuris euentus fere ſalubris eſt, nam licet ob noxam ſupernecturam partium aliquando oriatur febris, inflãmatio, aut neruorum diſtentio, ſanatur tamen, ſi qualis curatio conuenit, admoueatur: plerunque autem res periculo vacat: ſcire tamen licet oſſa diducta nunquam ex toto reuerti ad priorem nexum, ſed reddi ſemper locum tumidum ac deformem, quamuis neque imminuatur vſus, neque impediatur motus. Tẽpus quo diducta oſſa in ſuum locum compulſa confirmantur, longius vel breuius eſt. pro ipſorũ magnitudine ac paruitate, quemadmodum cum articuli excidunt. Docuimus[l] enim maiores pluribus diebus grandiores paucioribus confirmari. Via ſalutis ad artem ſpectat, qua & adurgentur quæ diducta ſunt dum ſe contingant, & iuncta ſeruantur donec confirmentur. Interitus ſi quando ſequatur, tribuendus eſt inflammationi, ac neruorum diſtentioni, non recte curatis.

[g] Gal. l. de diff. morb. c. 10. [h] Gal ibid. [i] G. l. de cau. morb. c. 10. [k] H. 1. de art. 62. [l] Supra c. 6.

Eadem autem fere curatio diductis oſſibus aptatur, quam monſtrauimus[m] prolapſis articulis conuenire, cum & ad oſſa ſpectare oporteat, & ad partes ſuperiectas. Oſſa compelli debent in ſuum locum, quod facilius ſuccedet,[n] ſi membrum extendatur, ſitque liberum ſpacium vbi trahentur; facilius autem cedunt molliora oſſa quam duriora; quod ſi affectus locus antea relaxetur, minori vi opus erit & ad intendendum membrum, & ad impellenda oſſa dum inter ſe coeant. Vbi iam in vnum coierunt, continenda ſunt faſciis[o] & fulcris, non ſecus ac fractura iam compoſita, aut articulus reſtitutus: primo autem dari faſciæ debent ſuper locum affectum, & ibi plurimum obuolui, ac magis adſtringi. Attrahenda etiam ſunt ab ea parte in quam os venit, verſus eam, a quibus receſſerunt: vteruis vinciẽdi modus affecto loco accommodetur ſeu ille qui fracturis, ſeu ille qui articulis magis aptatur, panni ſimiliter magis fulcire debent locum affectum, & ea parte in quam os venit quam alibi; ſimiliter ferulæ ſi acommodari poſſint. Ad continendum ſpectat etiam[p] recta collocatio membri affecti, quod ita figurandum eſt, vt ſeruari poſſit immobile dum oſſa inter ſe iuncta confirmentur; ſed interea vinculum ſi laxius ſentiatur, adſtringendum eſt; affecta pars paulo etiam ſublimior[q] collocetur, vt nec doleat, nec facile admittat influẽtes humores. Sed hoc ad partes oſſibus ſuperiectas refertur perinde atque vbi articuli erumpunt. Muſculi enim nerui, chordæ, arteriæ dolent, inflammantur, diſtenduntur; quæ mala vt deuitentur antequam ſuperueniant, prohibere[r] oportet ne ſuperãtes humores vel contrahantur in corpore, vel iam contracti confluant ad affectũ locum, aut ab eodẽ admittantur, vel accipiantur, neceſſaria eſt inedia, ſanguinis[s] miſſio, purgatio aut alia aduerſio, ceratum liquidum linteis illitum. Sed ſi iam ea mala ſuperuenerint curanda ſunt: proprie autem neruorum diſtentioni occurrit[t] oleum calidum aſſidue perfuſum: eam enim Galenus inſtantem iam ſentiens, cũ ſibi iugulum diductum eſſet a ſummo ſcapularum oſſe, eiuſmodi præſidio propulſauit. Quod ſi cutis[u] prurigine tentetur, reſoluere vinculum oportet, & perfuſa aqua calida rurſus alligare.

[m] Supra c. 7. [n] Supra ib. [o] Supra ib. [p] Supra ib. [q] Supra c. 12. [r] Supra c. 12. [s] Supra ibid. c. 12. [t] G. 1 de art. com 62. [u] Hip. 1. de fr. t. 40 & 43.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Octauus.

QVI EST DE SOLVTIONE VNITATIS IN carne & partibus mollibus.

Quæ ſint ſpecies ſolutionis vnitatis in vniuerſum, & quibus nominibus appellentur. CAP. I.

VNVM & ens, ita inter[a] ſe reciprocantur, vt alterum ſine altero non reperias, nam quod vere ens eſt, continuo vnum eſt, quod vere vnum, idem & vere ens: ſolummodo exprimitur ab vno quædam integritas non diuiſa, quam entis vocabulum ſignificat minus apertam: quæuis autem multitudo aliqua vnitate continetur, vt generis ſpeciei ſingularium, quæ illi ſubiiciuntur analogiæ, termini: per ſe autem multitudo affinis eſt non entis tanquam imperfectio, vnitas vero entis tanquam perfectio. Merito igitur ſanitas, quæ noſtri corporis perfectio[b] quædam eſt, vnitatem poſtulat, ſine[c] qua non poteſt obire munera vſitata, ita vt ægrotet. Ille autem qui oritur morbus vnitate diuiſa, pariter pertinet ad partes ſimplices[d] atque ad multiformes, vtraque enim requirunt naturaliter vnitatem. Simplices quidem magis propric, multiformes vero minus, quæ per nexum quendam vnę ſunt, adeo tamen ſunt vnæ, vt diuidi nequeant[e] in partes ſibi ſimiles: quamobrem vbi vnitas pereat, tam ſimplices quam multiformes in morbo ſunt, quem in ſuperioribus[f] libris propoſitum vberrime nunc explicare inſtituimus. Nullum autem nomen apud latinos habet, quod omnes eius ſpecies notet. Apud græcos Galenus ſe[g] primo ipſum appellaſſe ait, ἑνώσεως λύσιν, id eſt vnitatis ſolutionem. Hippocrates[h] vero partes quæ ab aliis diuiduntur ἀποσπᾶν ait, hoc eſt abſcedere, ita vt eiuſmodi vitium poſſit nominari ἀπόστασις, hoc eſt abſceſſus: notat tamen hoc verbum ſimul cum ſolutione vnitatis ſinum[i] quendam inter partes diuiſas; ſed relicto genere inueſtigemus ſpecies illi ſubiectas, oſtendamusque quibus vocabulis ſignificentur.

In vniuerſum igitur vt aliorum morborum ita ſolutionis continui ſpecies tot ſunt, quot partium affectarum, pro quarum varietate morbi diſtinguuntur. Partium noſtri corporis duæ ſunt[k] primæ ſpecies ac maxime communes, nam aliæ ſimplices ſunt, aliæ multiformes, his totidem reſpondent primæ ac maxime communes ſpecies ſolutionis continui: alia enim ſpectat ad partes ſimplices, alia ad multiformes: vocatur hæc græce ἀπόσπασμα,[l] latine nullum nomen inuenit: accidit autem cum abrumpitur ligamentum, quo pars cum aliis nectitur, non cum tota ſeparatur, nam ſic eſſet interitus potius quam ſolutio vnitatis. Illi vero ſpeciei, quæ in ſimplicibus partibus verſatur, ternæ ſubiiciuntur, cum totidem quoque ſpecies earum partium eſſe videantur, nam aliæ molles ſunt, aliæ duræ, aliæ mediæ inter vtraſque. Molles ſunt vt cutis, & caro, & glandulæ, duræ vt oſſa, & cartilagines, mediæ vt venæ, arteriæ, nerui, chordæ, ligamenta, membranæ, aliæ autem aliam curationem poſtulant, vbi ſolutione vnitatis laborant, merito igitur tres ſpecies ſolutionis continui in ſimplicibus partibus obſeruantur. Nullum autem nomen vſurpatum eſt à veteribus græcis aut latinis, quod omnem continui ſolutionem a quacunque cauſa factam in quauis ſpecie partium ſimplicium ſignificet: nam τραῦμα quod ab Hippocrate dicitur τρῶμα[m] notat quidem ſolutionem vnitatis in quauis parte ſimplici, non tamen a quauis cauſa: inſcripſit enim librum περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων, hoc eſt de vulneribus capitis, vbi vulnera perſecutus eſt, quæ inferuntur partibus mollibus, duris, ac mediis ipſius capitis, a cauſa duntaxat externa, vt a telo, & ictu. non ab interna vt ab humore erodente. At ſingulæ ſpecies ſuum nomen obtinuerunt: ſiquidem in partibus mollibus vnitas ſoluatur ſiue ab interna cauſa ſiue ab externa, vocatur græce ἕλκος[n] quemadmodum patet ex his, quæ traduntur ab Hippocrate in libro, quem inſcripſit περὶ ἑλκῶν, id eſt de vlceribus: quanquam vt apud latinos vlcus, ita ἕλκος apud grecos vſurpatur plerunque ad eam vnitatis ſolutionem ſignificandam, quæ ſponte fit in partibus mollibus, hoc eſt ſine cauſa manifeſta: ea enim quam infert telum & ictus, græce nominatur τραῦμα[o] latine vulnus & plaga, præſertim cum recens eſt, nam cum inueterauit ipſa quoque dicitur vlcus. Vbi ſoluatur vnitas in partibus mediis inter molles & duras, nullis notatur propriis nominibus, ſed iiſdem gaudet, quibus ea quæ in mollibus. Reſtat illa quæ accidit partibus duris, vocatur autem græce[p] ῥῆγμα, ἄγμα, κάταγμα,[q] latine vero fractura, cum fit a cauſa externa, nam cum ab interna,

[a] Ariſt.10.m. tex.8.
[b] Gal de diff. med.
[c] Gal l.de diff mor.c 4.
[d] Gal l art. med.c.8 & de conſt.art. cap 6.
[e] Ariſt.l.
[f] Supra l. de cur. gener. par.1.
[g] Gal.9.met. c.17 & l.de cau. mor. c.11
[h] Hip.l.4 de aff. c.17 & Gal. in com.
[i] Gal.l.de tu. c.1.
[k] Gal.l.de conſt.ar c 4
[l] Gal.4.met. c.1.
[m] Gal 5 6. ep. com.12.
[n] Gal.4 met. cap.1.
[o] Gal.3.met. cap.1.
[p] Gal 6.met. cap 5.
[q] Gal 3 met. c.1 & lib. de conſt. artis cap.6.

loterna, vocatur græce τερηδὼν,[a] latine caries. Propoſitæ igitur nobis ſunt ternæ ſpecies ſolutionis continui, quas tribus libris tractabimus: in hoc agemus de ea, quæ accidit parti bus mollibus, in altero de alia quæ mediis, in poſtremo de reliqua, quæ duris.

[a] Ga. lo. All.

Quæ ſint cauſæ ſpecies ac differentiæ ſolutionis continui in carne & partibus mollibus. Cap. II.

SOLVTÆ vnitatis quam nonc tractamus io carne & partibus mollibus, vna tantum videtur eſſe ſpecies, cum hæ omnes eandem naturam babeant, eandemque curandi rationem poſtulent, vbi ſolutæ ſunt. Verum cauſæ, a quibus ſoluontur, excitant affectus adeo diuerſos, vt diuerſam curationis ſpeciem reqoirant, ad quam medicus potiſſimom reſpiciens quæ a variis cauſis oriuntur ſolutionis ſpecies diuerſas iodicat. Has vt via cum ratione inueſtigemus, operæ precium eſt prius cauſas exponere.

Soluitur ergo vnitas in carne & partibus mollibus interdum a cauſis externis, interdum ab internis: externæ ſunt telum & ictus: hic triplex eſt, cum vel alter alterum vulneret, vel homo cadat, vel aliquid ſuper ipſum incidat. Telum aliud acutum eſt, aliud retuſum, qnod acutum eſt, ſiue punctim ſiue cæſim feriat, vim habet ſecandi, quod retuſum contundeodi per ictum: ſed per motum atque attrectatum iteratum iam quod acutum quam quod retuſum atterit. Tractus aorem ac motus violentus tanquam ictus quidam diuellit atq; abrumpit muſculorum fibras. Referuotur aliquo pacto ad telum ea, quæ erodunt vel adurunt, ſiue ſint medicamenta erodeodi vel vrendi vi prædita, ſiue ignis aliudve quod igneam vim contraxerit, tactuque calidiſſimum ſentiatur. Interna cauſa a corpore noſtro proficiſcitur, huiuſmodi eſt interdum flatus, ſed plerunque humor ob multitudinem vel acrimoniam ſoluit eas partes, in quibus verſatur.

Species ſolutæ vnitatis omnes in carne & patribus mollibus ſub ſex comprehendi commode poſſuor. Harum quinque oriuntur a cauſis externis, vna ab internis. A telo acuto ſiue cæſim feriente, cum partes ſecentur, fit ſectio: a retuſo cum contundantur, [b] contuſio: ab vtroque cum per attrectatum atterantur: attritus, attactu ac motu violento cum abrumpaotur, abruptio: ab his quæ ſiue facultate ſiue tactu valde calida ſunt cum erodantur vel vrantur, vſtio vel ſectio: a cauſa interna quæ ſenſum latet, vt ab humore cum exulcerentur, ſponte vlcus naſci exiſtimatur. Ad has igitor ſex ſpecies, ad ſectionem, contuſionem, attritum, abruptionem, eroſionem, ſeu vſtionẽ, & vlcus ſponte naſcens, commode reducitur quæuis vnitatis ſolutio in carne & partibus mollibus. Siquis plures eſſe ſpecies aut pauciores exiſtimet, vel has malit [c] differentias potius quam ſpecies nominare, non repugnabimus, det modo omnes ſub propoſitis contineri & variam euidenter curationem ab vnaquaque deſiderari, quod parebit vbi vnamquamque ſeorſum explicabimus, ouoc quæ ſunt communia aut omnium, aut plurium exponere oportet, nã ſic a notioribus ordiemur, proficiſcemur via cum ratione, neque eadem ſæpenumero repetemus. Ordiamor a differentiis.

[b] Gal. l. de cõſt. art. c. 6.
[c] Gal. l. de cõſt. art. c. 6.

Vt aliorum morborum, ita etiam ſolutionis continui quæuis ſpecies compluribus diſtinguitur differẽtiis, quę vt ante [d] monſtrauimus in libro, quẽ de ipſis generatim conſcripſimus, petũtur a ſubiecto, a modu quo morbi forma in eo reſidet, a conſeqoentibus formam in eodẽ, vt magnitud. numero, loco, motu, tẽpote, a cauſis, & tandẽ ab effectis: ſubiectũ corpus ęgrotantis in quo verſatur vnitatis ſolurio, varium [e] eſt pro varia ętate rẽperatione, ſexu, habitu. Nã quod attinet ad ętatẽ, puerile eſt, aut iuuenile, aut ſenile, quod ſpectat ad ſexũ virile, aor muliebre, quod ad temperationem calidũ, frigidũ, humidũ aut ſiccum, quod ad habitũ, boni vel mali habitus: modus formæ hoc eſt ſolutionis cõtinui varius eſt, ob quem alia æqualis, alia inæqualis eſt, alia recta, alia in orbem: magnitudo item non eadem eſt omnium, ſiue longitudioẽ, ſiue latitudinẽ, ſiue altitudinem intuearis, qno fit vt alia longa, alia breuis, tum alia lata, alia anguſta, & tandem alia pruſunda ſit, alia in ſuperficie: de nnmero ſcire licet ſolutionem vnitatis aliquando ſolam & ſimplicem eſſe, ſed plerunque multiplicem & compoſitam, coniungitur enim cum morbis, cum cauſis, cum ſymptomatibus. Morbi qui cum ea copulantur cuiuſuis ſpeciei eſſe poſſunt, vt quæuis immoderata temperatio cum materia vel ſine, prę terea repugnantia totius ſubſtantiæ, veluti cum virus per relum inſeritur, tum figuræ deprauatio, quemadmodũ vbi labra vnlneris hiant, aſperiras nimia aut lenitas ſuperficiei, qualis conſpicitur in calloſis & malis vlceribus, clauduntur interdum nimis aut aperiuntur foramina & canales, augetur magnitudo vel ob tumores prę ternaturam, vel ob carnem nimis in vulnere excreſcentem, imminuitur in vlcere cauo, augerur ſimiliter, & imminuitur numerus præternaruram, cum vel aliqoid redundat vt cruſta, vel deeſt aliqua particula vt cutis, quę carnem tegit, mutatur ſitus partium naturalis, vbi cum volnere oſſa fraogunrur, aut articuli erumpunt, vel vbi vulnerato [f] abdomine exit inreſtinum, aut omentũ vulneraro thorace fibra pulmonis, & cum labra vlceris aut nimis inter ſe iunguntur, aut nimis recedunt, accedit & ſolutioni vnitatis in parribus mollibus ſæpe ſolutio etiam in mediis aut in duris. Cauſę quę ſolutioni vnitatis adiicinntur, aut externę ſunt vt telum infixum, aut internę vt humor erodens, adiiciuntur & ſymptomata cuiuſuis generis, ſed potiſſimum ex actionibus lęſis, dolor, ex qualitatib. corporis durities labrorum, ex his quæ expelluorur ſordes & ſanies. Enenit interdũ vt plures morbi, plures cauſæ, plura ſympt. cum vulnere copnlentur, quæ quamuis ſint noui affectus, & nõ differentiæ ipſius, efficiunt tamẽ ipſam magis mulriplicem, quæ ſine ipſis ſimplicior eſſet, multiplex vero & ſimplex differentia eſt ad numerum pertinens, quemadmodum monſtrauimus. A loco ſuppetunt nobis illæ differentiæ, quod ſoluta vnitas aut eſt in partibus externis, aut in internis, nunc eam dontaxat tractamus, quæ in externis, nam altera pertinet ad curationem membratim: multum vero intereſt inter eas, quæ verſantur in externis, cum alias animaduerſiones poſtulent, quæ in articulis aot prope oſſa ſunt, alias quæ ab his recednnt: motus qui in ſolotione vnitatis attenditur, magis ad ea pertinet, quæ

[d] Supra l. 4. de cur gen. c. 1. par. 1.
[e] Supra ibid.
[f] G. l. de cau. morb. c. 10.

ſolutioni accedunt, quam ad ſolutionem ipſam, interdum enim celer eſt, interdum tardus, quod natura ad pus mouendum ad agglutinandum, ad carnem procreandam, celeriter aut tarde moueatur. Tempus ſuppeditat differentias ſolutionis, partim quatenus recens aut vetuſta[a] eſt, partim quatenus in principio, incremento, vigore, aut remiſſione. Dicitur autem eſſe in principio, cum humorē multum ac tenuem fundit, in incremento, cum tenuiorem & pauciorem, in vigore, cum pus prope coctum, in remiſſione, cum perfecte coctum, album, [b] læue, æquale, nihil olens, vbi ſcilicet æger ad ſalutem intendebat, nam cum ad exitium, quanto vlterius procedit, tanto deterior exit ſanies. A cauſis externis & internis ſumuntur illæ differentiæ, quas ſpecies potius eſſe mōſtrauimus. Ab effectis hoc eſt a ſymptomatibus prout plura, & grauiora, vel pauciora ac leuiora ſunt, aliud vulnus grauius eſt aliud leuius, quod autem grauius eſt vel tantum ægre ad cicatricem perducitur, vel etiam in malis adnumeratur, quemadmodum oſtendemus cum de vlcere tractabimus, quod ſponte naſcitur.

[a] Gal. 4. met. cap. 5.
[b] Hip. 1. prog. 9. 10.

Cauſa vniuſcuiuſque ex propoſitis differentiis, eſt differentia ſimilis addita cauſæ efficienti, vel etiam habilitati corporis, quæ concurrit ad vnitatem ſoluendam: ſimilitudo autem non ſemper expreſſa eſt, ſed interdū abſcondita, quod parebit, ſi vniuſcuiuſq; differentiæ cauſam perquiramus. Illæ, quæ ſumuntur a ſubiecto corpore ægrotantis, & proprie ab ætate, temperatione, ſexu, habitu, oriuntur a cauſa aperte prædita ſimili differentia. Fiunt enim ab habilitate ægrotantis, quæ ad efficientem cauſam pertinet. Differentiæ æqualitatis, vel inæqualitatis, tum figuræ in orbem, aut rectæ, ſequuntur ſimilem differentiam cauſæ efficientis tam externæ, quam internæ, id quod faciunt etiam differentiæ magnitudinis & paruitatis: quod autem ſolutio ſimplex ſit aut multiplex, proficiſcitur a cauſa ſoluente, quæ vel multiplex eſt, vel multiplicem vim habet. Differentiæ loci euidenter a ſimili differentia ſoluentis cauſæ emanant, quæ magis hunc quam illum locū atingit. Motus celer vel tardus naturam ſequitur, quæ aut valida eſt, & vim habet celeritatis, aut imbecilla, & ob id tarde præſtat quod præſtare debet. Recens vel vetuſta ſolutio aperte ſimilem differentiam cauſæ ſequitur, quæ vel recēs eſt, hoc eſt quæ nuper, vel vetuſta hoc eſt quæ iam diu ſoluit vnitatem. Cauſa cur in principio, incremento, vigore, aut remiſſione verſetur, ex materia quæ vel adhuc cruda eſt, vel concoqui incipit, vel maxime coquitur, vel iam ex toto cocta eſt, & idcirco habet vim principii, incrementi, vigoris, aut remiſſionis, ſed hæc magis pertinet ad affectum, qui cum ſolutione iungitur, vt ad tumorem, quam ad ipſam ſolutionem. Poſtremo illæ differentiæ, quæ a ſymptomatibus ſumuntur, per quas vlcus aut mite eſt, aut ægre [c] ad cicatricem perducitur, aut etiam in malis habentur, emanant a differentia cauſæ latenter ſimili: ineſt enim vis quædam efficienti cauſæ, ineſt & corpori ægrotantis habilitas quædā afficiens vlcera hoc vel illo modo, & reddendi qualia diximus, quo ſpectat etiam recta vel praua ratio curandi, quæ naturam iuuat, vel impedit: ſed ſatis de differentiis & differentiarum cauſis.

[c] G. 4. met. 5.

De præſentibus, præteritis & futuris cognoſcendis, in corpore ægrotante, vbi ſoluta eſt vnitas in carne & partibus mollibus,

Cap. III.

Seqvitvr vt de cognoſcendis præſentibus, præteritis, & futuris, in corpore ægrotante, quædā tradamus communiter pertinentia ad quamuis ſpeciem ſolutionis. Præterita, quæ requirimus, potiſſimum cauſæ ſunt, quas referunt nobis etiam ipſi ægrotantes, [d] & eorum familiares, ſiquis tamē arte conicere eas velit, facile poterit ſpectans ad effecta hoc eſt ad ſolutionis formas, quas relinquit. Externæ cauſæ, quæ vnitatem ſoluerunt, ad telum & ictum referuntur. Telum acutum ſiue cæſim, ſiue punctim vulnerauerit, repræſentatur a plaga, quæ cum recens eſt, retinet eiuſdem veſtigiū: telum hebes ipſa contuſione ſignificatur: quod atterit ac deradit, notatur ab attritu: ſicuti tractus ac motus violentus ab abruptione fibrarum: medicamentum erodens, vel adurēs ab eroſione atq; vſtione, quæ illud ſequitur, interna cauſa vt humor, qui exulcerauit, cum fere præſens ſit adhuc in habitus in parte vlcerata, deprehenditur ex colore, qui in hac præternaturam ſe oſtendit.

[d] Hip. & G. 1. prog. 1. & 2.

Præſentium hæc ratio eſt, morbus cum ſit in partibus externis, ſenſui [e] ſubiicitur: quæuis enim ſolutio vnitatis excepta abruptione fibrarum, ſenſu oculorum ac tactu iudicatur, ſectio, contuſio, attritus, eroſio vel vſtio, & vlcus ſponte naſcens, & perſpici & tangi poteſt; abruptio fibrarum ex modo quodam doloris, hoc eſt ex ſenſu quodam diuellentium colligitur. Differentiæ ſolutæ vnitatis ſimiliter ſub ſenſum cadunt omnes, exceptis illis, quæ ad locum pertinent: nam ſi internus vulneratus ſit, ſenſum latet, deprehenditur autem coniectura, vt in curatione membratim docebimus. Cauſæ præſentes ſi externæ ſunt, quemadmodum tela, omnibus manifeſtæ ſunt: ſi internæ, vt humores, colligi debent ex cauſis, a quibus gignuntur, ex efficiente videlicet, & temperatione corporis, & materia, quam præbent eſculenta, & poculenta; præterea ex his quæ proſunt copiam minuentia, aut qualitatem temperantia, vel obſunt quatenus vtriuſque exceſſum augent. Maxima tamen indicia ſumuntur ab effectis, vt a ſpecie doloris, ab eo quod expellitur, [f] ex parte vlcerata, a colore quem labra præſe ferunt, nam rubra ſanguinem ſignificant, flaua copiam flauæ bilis, atra atræ bilis, alba pituitæ. Symptomata ſiue ſint actiones læſæ, ſiue expulſa & retenta præter naturam, ſiue qualitates mutatæ, omnia ſenſui ſubiiciuntur.

[e] Gal. 1. de lo. aff. c. 1.
[f] Gal. 6. de lo. aff. c. 2.

Reſtat præſagitio futuri euentus, temporis, & viæ. Solutionis cōtinui in carne & partibus mollibus, quam tractamus, triplex poteſt eſſe euentus, cum aut conſaneſcat, aut inſanabilis diu maneat, aut hominem interimat: quem ex his prædicere debeamus, monſtrabit robur cauſarum, [g] hoc eſt naturæ, & morbi. Nam vbi validior videatur eſſe natura, ſalutem [h] pollicetur, vbi morbus interitū minatur: vbi vtriuſque vires videantur æquales, denunciant ſolutionem vnitatis incurabilem permanſuram. Exiſtimare igitur oportet quanta [i] vis ſit vtriuſq;: Sed cum ſenſum lateat, colligēda eſt ex cauſis, ex his quæ proſunt, aut obſunt, ex effectis, cauſa roboris naturæ eſt temperatio moderata, ad quā

[g] Gal. de cō. art. c. 18. & 4. de praſ. expulſ. c. 11.
[h] Gal. ibid.
[i] Supra l. 10 de cur. gen. c. a par. 1.

referetur

refertur ætas, quæ plurimum habet calidi innati, nam vbi iam inclinat, redditur temperatio iuſto frigidior & ſiccior, & idcirco natura imbecillior. Confert etiam ad naturæ robur moderata tempeſtas, ver enim validiorem reddit naturam noſtri corporis, [a] cum moderatum ſit: contra tempeſtas calida, vel frigida, imbecilliorem: non tamen æque officit curationi ſolutionis continui cuiuſuis qualitatis immoderatio, ſed quæ humidior eſt, magis inimica eſt, quam quæ ſiccior, nam quod ſolutum eſt, madet, [b] & ſiccari debet: quamobrem in hydrope vix ſanari vlcera [c] poſſunt, quæ vbi corpus ſiccum ſit, facile ſaneſcũt, modo ſiccitas non ſit iuncta cum frigore, quemadmodum in ſenibus, in quibus ob inopiam boni ſanguinis, vlcera difficulter ad ſanitatem perueniunt: quod ſi non tantum copia, ſed etiam qualitas [d] humorum ſuperet in corpore ægrotantis, multo adhuc difficilius ad cicatricem perducentur. Robur igitur naturæ ad vnitatis ſolutionem ſanandam pertinens a temperatione [e] moderata proficiſcitur, vbi tamen immoderata ſit, magis inimica eſt humida [f] quam ſicca, & frigida quam calida. Eadem ratio eſt immoderatæ tempeſtatis, nam calida tempeſtas inquit Hippocrates [g] hyeme ſalubrior eſt, niſi ſolutio continui fuerit in capite & ventre, in quibus partibus calor innatus ob frigus aeris [h] in vnum contrahitur, & validior fit, atque idcirco magis perficere poteſt, quæcunq; ſunt ad ſanationem vlceris neceſſaria, quod non euenit calori membrorum, qui cum imbecillior ſit, magis offenditur a frigore aeris, & propterea nequit ea præſtare quæ vlcus poſtulat, cui vt inquit idẽ Hippocrates [i] calor amicus eſt, frigus inimicum. Hoc pacto igitur ex cauſis colligitur naturæ robur; at colligitur etiam ex his quæ iuuant aut nocent: nam ſi ea quæ iuuare ſolent veluti calida & moderate ſicca, plurimum iuuent, ſi ea quæ nocere vt frigida & humida parum noceant, oſtendũt magnum eſſe naturæ robur: paruum vero ſi contrario modo ſe habeant. Idem conijcitur ex effectis, vt ex actionibus, ex qualitatibus corporis, ex his quæ expelluntur ac retinentur: nam vbi maxime ſecundum naturam appareant in vniuerſo corpore, neque multum recedant a naturali ſtatu in ea parte in qua ſoluta eſt vnitas, ſignificant naturam maxime valere, contra vbi multum mutata ſint, imbecillam eſſe. Eadem ratione deprehenditur vis morbi, ex cauſis, ex his quæ proſunt, aut obſunt, ex effectis. Cauſa cur morbus validus ſit, proxima eſt ipſa ſpecies ac differentia: nam illæ cauſæ a quibus hæc proficiſcitur, non ita proxime efficiunt morbi robur. Species ſolutæ vnitatis ſectio, contuſio, attritus, abruptio, eroſio ſeu vſtio, quas propoſuimus, [k] eatenus morbi robur augent, quatenus adiunctum habent alium affectum, veluti ſolutæ ſubſtantiæ alienationem, quemadmodum contuſio & vſtio. Præcipue autem ob differentias quaſdam validior eſt & imbecillior vnitatis ſolutio. Illæ quas a ſubiecto ſumpſimus, ad naturæ robur pertinent. Illæ vero quas a modo formæ, vt quod ſoluta vnitas recta ſit, vel in orbem, maiorem vel minorem ſanationis difficultatem, non propterea periculum ſignificant: ægre curatur vlcus, quod in orbem eſt, facile quod lineæ modo rectum, nam rotundo plus deeſt carnis, quam recto, neque in eo ſunt anguli, vnde augeri caro incipiat. Differentiæ quæ ad magnitudinem ſpectant, vt ad longitudinem, altitudinem, latitudinem, robur & imbecillitatem maxime demonſtrant: quæ enim longa, lata, & profunda eſt, validior eſt, & magis naturam ſuperare poteſt, quam quæ breuis, anguſta in ſummo: quæ omnibus modis magna eſt, grauiſſima eſt: quæ omnibus modis parua, leuiſſima. Si acuto ſtylo cutis duntaxat pungatur, in homine qui non redundet prauis ſuccis, per ſe ſine vllo auxilio ſaneſcit. Quod attinet ad differentias ſimplicis & multiplicis, quæ ſimplicior eſt, leuior eſt, quæ multiplex, grauior, grauiſſima quæ cum multis ac magnis morbis, cauſis, ac ſymptomatibus copulatur: plurimum etiam poteſt differentia loci, nam mitto quod vulnus in partibus internis longe grauiſſimum eſt, quam in externis, multum intereſt, quæ partes externæ vulnerentur, grauiſſima vulnera ſunt ad capita & fines muſculorum, concitant enim neruorum diſtentionem, delirium, dolorem intolerabilem, ita vt interdum præcidere tranſuerſum muſculum cogamur, vt his ſymptomatibus ſuccurramus. Differentiæ temporis, vt quod vlcus recens aut vetuſtum ſit, eatenus monſtrant morbi vim, quatenus adeſſe vel non adeſſe affectum alium denunciant, qui curationis difficultatem augeat, in vlcere vetuſto contrahitur callus, quem adimere oportet, putreſcit ſubiectum os, ita vt abſcedat, & inducatur cicatrix [l] caua: quod non euenit vlceri recenti, vbi recte curetur. Quatuor vero tempora, in quibus pus magis aut minus coctum apparet, tempus ſanationis demonſtrant magis quam vim morbi, quo ſpectat etiam celeritas & tarditas motus, cum natura celeriter mouetur ad concoquendam materiam, quæ influxit, non multo poſt ſecuturam ſanationem demonſtrat, cum tarde, morbi diuturnitatem ſignificat, & nõ vim quam nunc inquirimus. Differentiæ, quæ ſumuntur a cauſis & ab effectis, omittentur, cum per ſe & cauſas & effecta perpendere debeamus tanquam morbi vim denuntiantia. Cauſæ externæ vt tela & ictus, ſi validiores ſint validiorem, ſi imbecilliores imbecilliorem noxam & afferunt & denunciant. Plumbeæ pilæ quæ magno impetu ignis vi emittuntur, valde lacerant partes, quas attingunt: vbi per telũ vel morſum inſeritur virus, res tanto grauior eſt, quanto illud deterius. Internæ cauſæ vt humores erodentes, quanto acriores & craſſiores ſunt, tanto grauius vlcus efficiunt, illud quod ab atra bile oritur [m] non curatur, niſi quis curationem nominet, cum exciſa parte vlcerata ſanitas reſtituitur: magnam morbi vim oſtendunt illa vlcera, quę ægre ad cicatricem perducuntur, maiorẽ illa quæ in malis numerantur. Indicatur etiam morbi robur imbecillum quidem ab his quæ prodeſſe ſolent, veluti a moderate calidis & ſiccis, vbi plurimum proſint, ab his quæ nocere, veluti ab humorum cõcurſu, aut admotione medicamentorum humidiorũ vbi parum noceãt, validum vero ab iiſdẽ, ſi contrario modo ſe habeant, vt quę iuuare plurimum conſueuerunt, [n] ſi parum iuuent, quę parũ nocere ſi plurimũ noceant. Firmiora indicia ſunt quæ ab effectis petuntur, hoc eſt a ſymptomatibus, quæ & in toto corpore & in parte vlcerata, ſi leuiora ſint, imbecillitatem morbi, ſi grauiora robur denunciant, grauiora ſunt quæ multum a naturali ſtatu recedunt, leuiora quæ parum, optimum eſt vlceratam partem ſentire, ſed carere dolore, aut pulſu moleſto, præterea rubicundam eſſe tumidam ac mollem, ac pus effundere album, lene ęquale, ſine fœtore: ſiquidem tunc natura morbũ ſuperat, contra ſi vehementi

[a] Gal. 1. aph. com. 15.
[b] Gal. 3. met. c. 3. & Gal. 4. meth. c. 5.
[c] Hipp. 6. aphor. 8.
[d] Gal. 4. met. cap. 5.
[e] Gal. 3. met. cap. 8.
[f] Gal. 3. met. c. 3. & 4. me. cap. 5.
[g] Hi. l. de vlc. prope initiũ.
[h] Gal. 2. aph. com. 15.
[i] H. 5. aph. 20.
[k] Supra c.
[l] Hip. 6. aph. 45. & Gal. in com.
[m] Gal. 4. apho. com. 24.
[n] Gal. 4. met. capit. 5.

dolore aut moleſto pulſa vexetur, ſi nigra aut liuida ſit, ſi aut nullus tumor adſit aut durus ſit, vel[a] euaneſcat vbi adſit, ſi radices pilorum erodantur, ita vt partes, quæ iuxta ſunt, glabræ[b] fiant, ſi ſanies exeat fæculenta & fœtida, naturalis calor aut extinguitur, aut iam extinctus eſt, & noxius humor ad nobiliores partes transfertur, ita vt morbus naturam ſuperet. Quod ſi neq; omninò grauia, neq; omnino leuia ſint ſigna difficultatem monſtrant ſanationis & neutrum euentum, ita vt nec natura morbũ, nec morbus naturam ſuperare debeat, ſiue illa ſumantur a cauſis ſiue a iuuantibus & lædentibus ſiue ab effectis. Tempus[c] futuræ ſalutis aut interitus ex exceſſu maiori vel minori virium, naturæ, & morbi conijcitur. Si naturæ vires multo validiores ſint quam morbi celeriter, ſi paulo, tarde ſequetur ſanitas. Si vires morbi multo validiores ſint quam naturæ, breui, ſi paulo poſt longius tempus ſequetur interitus. Maior vel minor exceſſus colligitur ex ſignis, a quibus iam diximus naturæ vel morbi robur demonſtrari, plurima & maxima magnum, pauciora & minora paruum exceſſum ſignificant. Via ſanationis partim attinet ad medicum partim ad naturam, glutinat natura quæ diuiſa ſunt, & carnem gignit quæ deſideratur[d] medicus diſtantia labra coniungit, & coniuncta retinet, ac ſubmouet impedimenta. Via interitus ad vires ſpectat, quæ labefactantur ab impetu morbi, a prauitate cauſæ, a magnitudine ſymptomatum. Hactenus de cognitione, pergamus ad curationem.

[a] Hip. 5. aph. 65. [b] Hip. 6. aph. 4. Gal. in cõ. [c] Gal. 4. de praſ. pul. c. 11. [d] Gal. 3. met. c. 8. & de cõſtit. artis c. 12. & 14.

De operibus, atque operum differentiis, neceſſariis ad curandam ſolutionem vnitatis in carne, & partibus mollibus.

Cap. IIII.

SI ſolutio continui ſola eſſet ac ſimplex, vnum duntaxat requireret opus, reſtitutionem[e] videlicet vnitatis, ſed quia quædam alia præter naturam impendent, quædam iam adſunt, vt illa propulſentur, hæc ſubmoueantur neceſſaria ſunt complura opera. Impendet humorum concurſus atque inflammatio partim ob[f] imbecillitatem loci ex ipſa ſolutione relaxati, partim ob dolorem, quamobrem antequam venerint propulſari debent, vbi iam adſunt remoueri, retinentur aliquando in parte vulnerata tela ipſa vt ſagittæ, ac plumbeæ pilæ, quas euellere oportet, diducuntur nonnunquã plagæ labra ac deprauantur, quæ in vnum cogere & coniuncta ſeruare oportet, alioquin non agglutinarentur neque reſtitueretur vnitas, laceratur adeo interdum caro contuſa, vt ſeruari non poſſit, ſed vertẽda ſit in pus, redditur plaga ſordida, & idcirco detergenda[g] eſt, redditur caua, & propterea[h] implenda carne, quę ſi nimis excreſcat[i] adimenda eſt, deeſt aliquid cutis, in cuius locum inducenda[k] cicatrix eſt, quæ opera cum communiter ſpectent vel ad omnes, vel ad plures ſpecies ſolutionis continui, prius explicandæ ſunt, videndumque quibus inſtrumentis perficiantur, deinde ad ea veniendũ quæ ſeorſum ab vnaquaque ſpecie requiruntur, ſed ante perpendere oportet operum differentias, quas requirunt differentiæ ſolutæ vnitatis a nobis ſupra commemoratæ.

[e] Gal. 3. met. cap. 2. [f] G. 3. m. c. 4. [g] G. 3. m. c. 3. [h] G. 3. m. c. 2. [i] G. 3. m. c. 6. [k] Gal. 3. met. cap. 5.

Differentiæ rerum indicantium opera ſimilem in operibus differentiam poſtulant, ſimilitudo autem non ſemper aperta & expedita eſt, ſed interdum implicita & abſcondita, perpendamus ſigillatim vnamquamque ex illis quas ad ſolutionem vnitatis attinere demonſtrauimus. Illæ primum quæ a ſubiecto ſumuntur, hoc eſt a corpore ægrotante, euidenter ſimilem differentiam requirunt, opera enim quæ fiunt vt rebus tollendis contraria, ita corpori ægrotanti[l] ſimilia quantum licet eſſe debent, nam vlcus quod (vt inſequentibus patebit) tanquam humidum ſiccandum eſt, magis ſiccãtia poſtulat in corpore ſicciore,[m] quam in humidiore, cum in hoc humida temperatio humidis, in illo ſicca ſiccis ſeruanda ſit, eatenus enim ſiccare vlcus oportet, quatenus vlcerata pars ad naturalem[n] temperationem reuertatur, quam conſeruare etiam oportet, quod ad frigus & calorem attinet: ita quæ dãtur ad vlcus ſiccandum neque calidiora ſint, neque frigidiora, quam naturaliter ſit ipſum corpus, quod vbi moderatam temperationem obtineat, quæ dantur ad ſiccandum eatenus ſicca conueniunt, quatenus vlcus humidum eſt, neque enim tunc habita ratione corporis ægrotantis, magis ſicca conueniunt quam poſtulet humor, quem ſiccare in vlcere oportet. Eadem autem ratio eſt partis[o] affectæ, quæ totius corporis, cum ipſa quoque ſimilibus ſeruanda ſit, quamobrem vbi vlcerata pars naturaliter ſiccior ſit, medicamentis opus eſt ſiccioribus, vbi humidior, minus ſiccis. Differentiæ igitur, quæ a ſubiecto depromuntur, aperte ſimilem differentiam operis deſiderant, at non ita apertè quæ a modo formæ in ſubiecto. Vlcus exempli gratia aliud rectum eſt, aliud in orbem, hoc ſiccioribus, illud minus ſiccis eget præſidiis, habet autem quod in orbem eſt vim maioris, & ideo maiora exigit præſidia, quod rectum minoris, & ideo minora. Latet ergo ſimilitudo, includiturque in ea figura, quæ in orbem eſt, vis maioris vlceris, in ea quæ recta, vis minoris. Magnitudo & paruitas ſeu ad longitudinem ſeu ad latitudinem ſeu ad altitudinem reſpicias, ſimilem apertè differentiam poſtulat, magnum vlcus magno opere eget, paruum paruo, id quod non tantum valet in remediis vnitatem reſtituentibus, ſed in illis etiam quæ inflammationem propulſant, interdum vlcus adeo paruum eſt, vt neque inedia neque venæ ſectio, neque purgatio neceſſaria ſit, veluti vbi plaga in ſuperficie eſt, aut vbi cutis ſtylo pungitur. Idem vſu venit tumoribus præter naturam, ſiquidem paruæ puſtulæ plerumque[p] ſanantur nulla habita ratione totius corporis, ſed magni tumores inediam, venæ ſectionem, aut purgationem deſiderant, quibus vtitur quoque Hippocrates[q] ad magna vlcera. Eget præterea magnum vlcus vtpote quod humidius ſit, ſiccioribus[r] quam paruum, hoc enim per ſe aliquando ſaneſcit. Differentię ſimplicis & multiplicis quę ad numerum attinet, manifeſte ſimilem operis differentiam amant. Vbi ſimplex & ſola ſit ſolutio continui, neceſſaria eſt vnitas duntaxat, & idcirco ſimplex[s] opus, ſed vbi copuletur cum morbis, cauſis ac ſymptomatibus, tot requirit opera, quod ſimul ſubmouere poſſint ea, quæ præter naturam cum ipſo coniunguntur, non ſunt autem differentiæ ſed affectus, a quibus præſentibus, vel abſentibus naſcitur differentia ſimplicis & multiplicis, prius autem curari debent alia mala quæ in parte vlcerata verſantur, quam ad vlceris curationem veniatur, vt in ſequen-

[l] Gal. 3. met. c. 7. & 8. [m] G. 3. m. c. 9. [n] G. 3. m. c. 8. [o] Gal. 3. met. c. 9. [p] Supr. l. 3. de cur. gen. c. 5. par. 2. [q] H. l. de Vlc. & Gal. 4. m. cap. 4. [r] G. 3. m. c. 9. [s] G. 4. me. c. 1.

ſequentibus apparebit, qua ratione autem curetur quiuis morbus, quæuis cauſa, quoduis ſympto-
ma abunde in ſuperioribus [a] libris expoſitum eſt. Sequuntur differentiæ ad locum affectum atti-
nentes. Attenditur in hoc officium, ſenſus, temperatio, ſubſtantia, forma, ſitus, a quibus ducuntur
differentiæ ſimilem in opere differentiam requirentes, aliæ tamen euidenter, aliæ implicite. Offici-
um igitur quarundam partium præſtantius eſt, quarundam vilius, quod præſtantius eſt maxime ſer-
uandum eſt, atque idcirco [b] abſtinendum ab illis remediis, quæ alioquin a morbo requiſita illi officere
plurimum poſſent. Si poſtulet morbus vt vel ſcalpello ſecemus affectum locum, vel relaxemus,
audacter ad hæc veniemus, ſi officium partis vilius fuerit, quæ tamen fugiemus, vbi præſtantius. La-
tet igitur hic ſimilitudo, quemadmodum & in illis differentiis, quæ ducuntur a ſenſu, qui in aliis par-
tibus [c] viget, in aliis hebes eſt, hic validiora præſidia ſuſtinet, ille deſiderat mitiora, exaſperatur enim
a validis, adeo vt ob dolorem magna inflammatio concitetur, quemadmodum vbi vulnerantur arti-
culi ob exquiſitum ſenſum neruorum & chordarum ibi exiſtentium. Temperatio partis (vt paulo [d]
ſupra declarauimus) non ſecus quam temperatio totius corporis, aperte ſimilẽ differentiam in ope-
re deſiderat. Caro & adeps, quæ humidiores ſunt, medicamentis egent minus ſiccis quam articuli
qui ſicciores. In ſubſtantia partis attendimus duritiem & mollitiem, denſitatem & raritatem, quæ
cum ſint ſecundæ qualitates ſequuntur primas, & referri ad temperationem poſſunt. Habent partes
duræ & denſæ vim robuſtam, & ideo validioribus egent præſidiis, contra mollities, & raritas imbe-
cillitatem præſeferunt, & propterea gaudent imbecillioribus. Attenditur etiam in ſubſtantia pro-
prietas quædam, externis partibus vlceratis aptantur metallica, quæ aliena ſunt [e] internis, quibus
cõueniunt, quę ſuppeditantur a ſtirpibus. Sub proprietate medicamenti continetur proprietas ope-
ris ad proprietatem ſubſtantiæ accommodati. Abſcondita ergo eſt ſimilitudo, & pro conuenientia
quadam accipitur, quemadmodum in differentiis ſpectantibus ad formam, vt quod vlcerata pars re-
cta tendat in figuram canalis veluti gula, vel reſideat vt ventriculus, forma præſidiorum quæ dan-
tur, debet reſpondere formæ partis. Celeritas & tarditas, quæ ſunt differentiæ motus, expedite ſi-
milem operis differentiam poſtulant, vbi celer eſt motus, celeriter ad opera veniendum eſt, vt ad
pus mouendum ad detergendum, ad carnem producendam, vbi tardus non ita neceſſe eſt feſtinare,
differentiæ vlceris recentis aut vetuſti cum ad tempus pertineant, [f] quod externum quoddam eſt,
nihil requirunt niſi quatenus, quod recens eſt, cum ſimplicius ſit, ſimpliciori opere eget, agglutinã-
da enim ſunt cruenta vulnera, quod vetuſtum, quia & cauum eſt, & callum contraxit, quod multi-
plex eſt, multiplex quoque opus deſiderat. Quatuor etiam tempora, principium, incrementum, vi-
gor & remiſſio, eatenus aliquid indicant, quatenus demonſtrant quo pacto affecta ſit materia, quæ
in parte vulnerata continetur, alio enim tempore alio modo affecta eſt, & idcirco aliud deſiderat, ali-
quando enim vtendum eſt pus mouentibus, aliquando detergentibus. Requirunt igitur aliquid nõ
tempora ſed affectus, qui a temporibus demonſtrãtur. Superſunt illæ differentiæ, quæ [g] cauſis & ab
effectis petuntur, quæ cum multiplicem affectum afferant, multiplex quoque opus deſiderant.

Vbi a rebus præter naturam, & ab ipſarum differentiis eadem opera atque eædem differentiæ
requirantur, curandi ratio expedita eſt, audacter enim efficiendum eſt opus quod requiritur, & eo
modo quo requiritur. Vbi non eadem poſtulentur, difficilius eſt ſtatuere quid efficiendum ſit, di-
ſtinguere autem oportet, diuerſa ne tantum ſint, quæ indicantur, an etiam contraria, atque vbi tantũ
diuerſa, poſſint ne omnia ſimul fieri, an egeant diuerſo tempore, quod ſi omnia ſimul fieri poſſunt,
omnia ſimul facienda ſunt; exempli gratia eodem tempore poteſt adhiberi inedia, purgari corpus,
exiccari vlcus ſimul ergo omnia efficienda ſunt. At nequit ſimul ſupprimi ſanguis, purgari vlcus, gi-
gni caro, cicatrix induci, ſed neceſſe eſt quædam præcedant, quædam ſequantur, incipiendum au-
tem eſt vel ab eo, quod magis vrget, vel ab eo quod eſt cauſa futurorum, vel ab eo ſine quo non poſ-
ſunt cætera fieri, quæ curatio poſtulat, magis vrget ſanguis erumpens, hunc igitur ante ſupprimere
oportet, deinde tollere inflammationem, cuius [h] remotio eſt cauſa cur natura poſſit ſuum munus
exequi, & vnitatem reſtituere. Poſtea detergenda ſanies eſt, qua manente non poteſt refici noua
caro, quæ cauum impleat. Poſtremo inducenda eſt cicatrix: ſi nihil vrgeret, nihil eſſet cauſa futu-
rorum, nihil ſine quo non poſſent fieri quæ curatio poſtular, pariter a quouis incipere liceret. Vbi
ea quæ indicantur, non tantum diuerſa ſunt, ſed etiam contraria, veluti cum medicamenta deſide-
rantur humidiora ad leniendum dolorem, ſicciora ad ſanandum vlcus, ita moderari curationem o-
portet, vt ad omnia ſpectet, ſed magis ad id quod magis requiritur, atque vbi aliquid longe maxime
requiratur, ad ipſum duntaxat. His ita in vniuerſum conſtitutis de operibus, atque operum differen-
tiis, tempus eſt ſeorſum vnumquodque ex communibus operibus propoſitis exponere. Et illud pri-
us, quod prius efficiendum eſt.

De euellendis telis. CAP. V.

EVENIT interdum vt relinquatur in vulnerata parte telum veluti ſagitta, plumbea pila, ſpina,
ſurculus, aut aliud ſimile, quæ euellere oportet, non ſolum quia moleſta ſunt, ſed quia non ſinũt
ea fieri, quæ vulneris curatio poſtulat, ab hoc autem opere incipiendum eſt, id enim a quo requiri-
tur & vrget, & niſi educatur, non ſinit præſtari, quæ præſtanda ſunt. Vtimur ad euellendum inter-
dum chirurgia, interdum medicamentis, extrahit chirurgus interdum ſola manu, interdum ſolis in-
ſtrumentis, vt vulſella, aut forcipe, vbi educi telum non poteſt, qua venit, quod nimis ſic laceratre-
tur caro, ſecare contrariam oportet, & inde euellere. Specta teli genus & locum vbi retinetur, ex
quibus conſicies vnde euellendum ſit, ſi in præcipua parte retineatur, non [k] eſt quod temere tentes
euellere, nam ſtatim mors ſequitur: Epaminondas ille cum infixum in vulneratis viſceribus telum
haberet, intelligens ſeruatum eſſe clypeum, iuſſit euelli, & cõtinuo deceſſit. Omnes igitur vt qui vult,

[a] Supra in l. de cur. gen. par. 1.
[b] G. 4. m. c. 7.
[c] G. 4. meth. c. 7.
[d] Paulo ante.
[e] G. 4. meth. c. 7.
[f] Gal. 3. met. ca. vlt & 4. meth. c. 4.
[g] Gal. 3. metho. c. 4.
[h] Gal. 3. met. cap 8.
[i] Gal. 3. met. cap 9.
[k] Gal. l. 4. de Anat. agreſſ. c. 1.

telum extrahat. Plumbea pila ex magno impetu ſæpe altius in carne defigitur, neque facile educi poteſt, ſed paulatim deſcendere ſolet cum ſuo pondere deorſum feratur, vbi vero prope cutem reſideat, ſectione adhibita educitur, vt homo ab ea moleſtia liberetur. Vbi paruus ſurculus aut ſpina in plaga relinquatur, commode educitur per medicamenta extrahentia, quæ græce ἐπισπαστικὰ & ἑλκτικὰ [a] dicuntur, ſunt autem tenuium partium, & tertio gradu calida, velut fermentum, ſtercus columbinum, propolis, viſcus quercinum, ammoniacum, coagulum leporis, caput lacerti, thapſia, cyclaminus, ariſtolochia, pyrethrum, ſinapi, galbanum, opopanax, euphorbium, radix arundinis contuſa cum melle.

[a] Gal. 5. ſim. cap 17.

Qua ratione defendatur & curetur vulneratus locus ab humorum concurſu, atque inflammatione. Cap. VI.

OPortet etiam priuſquam veniamus ad vnitatem reſtituendam, defendere affectum locum ab humorum influxu, & exhaurire ſi qui iam in eo recepti ſunt, atque inflammationem [b] facere quod commune eſt cuiuslibet ſpeciei ſolutionis continui, & vbi omittatur, non poteſt natura aut medicus exequi ſuum munus, & vulnus ſanare. Minus tamen id neceſſarium eſt, vbi vnitatis ſolutio perexigua eſt, & corpus non redundat nimia copia aut prauitate ſuccorum, neque enim tunc aut cõcitantur a dolore, aut tranſmittuntur a reliquo corpore ad locum affectum, ſicuti cum & illa maior eſt, magiſque dolet, & in corpore multi, aut praui ſucci contracti ſunt, quomodocunque autem plaga magna ſit, vel quod magnum ſpacium occupet, vel quod verſetur in partibus aut præcipuis, aut exquiſitum ſenſum habentibus, Hipp. [c] haberi rationem totius corporis voluit, prohiberique ne humores ad ipſam concurrant, quo pacto autem hoc aſſequi liceat, iam ſæpius explicauimus, & nunc paucis repetemus. Ergo non confluent noxii ſucci ad partem affectam, ſi & non contrahantur amplius in corpore, & qui contracti ſunt, non permittantur ad ipſam ferri, non contrahentur ſi adimãtur ea, ex quibus gignuntur, cibi videlicet & potiones, docet Hippocrates [d] abſtinentiam, & aquæ potum tam cutis vlceribus prodeſſe, quam quod maxime, præſertim vbi inflammatio vel acceſſit, vel expectetur, periculumq; eſt ne quid corrũpatur, aut ne diſtendantur nerui, tum vbi aliqua pars præcipua vulnerata eſt. Conuenit autem eiuſmodi victus magis recentibus vulneribus, quam vetuſtis, cum proceſſu temporis deſinat humorum fluxus, neque vlla ſit amplius inflamationis ſuſpicio, magiſque opus ſit cibis & potionibus boni ſucci ad vires recreandas, & reficiendam carnem, quibus interdum etiam opus eſt, cum recens plaga eſt, quod vel vires aliquando imbecillæ ſint, vel ſanguinis effuſione exhauriantur. Ne autem humores illi, qui iam contracti ſunt in corpore ægrotantis, cõfluant ad locũ affectum, efficiet medicus ſpectans partim ad hunc, partim ad illos, illi vbi multi ſunt, ſi per ætatem & vires liceat, ſanguinis [e] miſſione exinaniri debent, vbi [f] praui purgatione. Vtrauis neceſſaria ſit, ex contraria parte adhibenda eſt, vt auertatur fluxus ab affectu, ſecabimus igitur venam in crure vel brachio oppoſito, dabimus catharticum, quod vomitum moueat, cũ plaga erit in inferioribus, deiectionẽ eũ in ſuperioribus. Magna autem præſidia ſunt ſanguinis miſſio, & purgatio, quæ tantũ requirũtur, cum vnitatis ſolutio quouis modo magna eſt, & multi aut praui ſucci redundant in corpore, alioquin ſufficit quæuis auerſio, etiã ſine manifeſta euacuatione, vt per frictiones, per cucurbitulas, per vincula admota ad contrarium locum. Quod ſpectat ad affectum, prouidebimus ne vel recipiat, vel attrahat aliunde humores, ne recipiat vtemur repellẽtibus, [g] imponemus remedia frigida & adſtringentia partibus, quæ ſupra plagam ſunt, vt mollem ſpõgiam ex poſca expreſſam, aut cataplaſma ex lẽte, foliis ſentis caninæ, ſolani, plantaginis, aut ceratum liquidum, maxime autem repellit perfuſio vini nigri auſteri, valet enim ad glutinandum, ſed longe magis ad reprimendum, hoc Gal. [h] maxima gladiatorum vulnera ab inflammatione defendebat: ſuperdatur autem plagæ prius linteũ, vel ſi hyems ſit lana, deinde aſſidue perfunditur vinum, quod [i] per pellem ſubiectam iacenti corpori ægrotantis, canaliſque modo ſinuatam ad pedes in peluim effluit, vnde regeritur ſimiliter ad vulnus perfundendũm. Vbi timeatur neruorum diſtentio, vino adiicitur oleum, perfunditurque non frigidum, ſed egelidum. Medicina hæc cum laborioſa ſit, quoniam miniſtrorum aſſidue perfundentium operam exigit, non adhibetur niſi cum vulnera periculoſa ſunt, veluti cum ſimul oſſa etiam aut franguntur aut erumpunt. Præter medicamenta valent ad repellendum duæ illæ faſciæ, quas Hippocrates [k] adhibet ad fracturas, prior arcte ſuper vulneratã ſedem bis terue circũdata ſurſum verſus fertur obuoluiturque dum ad ſummum membrum laxior finiatur, altera ſimiliter ſuper affectam ſedem iterũ ac tertio arcte circumdatur, tum deorſum fertur ad imum membrum, inde ſurſum relata, ac per vulnus obuoluta, in ſummo cum priori finitur: ſic autem datæ non ſinunt humores recipi in affecto loco, ſed exprimunt, ſi qui iam recepti ſunt. Confert etiam aliquo pacto ad repellendum habitus affectæ partis ſublimior, humores enim cũ graues ſint, non facile ſurſum feruntur, ſed ſuopte nutu deſcendunt, quamobrem Hipp. [l] membra illa, quorum oſſa aut fracta ſunt, aut ſuo loco mota ſublimiora collocat. Ne affectus locus aliũde humores attrahat, occurremus & dolori & calori, propter quos potiſſimum attrahuntur, dolorem leniemus relaxantibus, vt tetrapharmaco aut oleo, quamuis alioquin, vt [m] quid aliud vulneratis partibus [n] aduerſentur. Fugiemus ea, quæ onerant, adſtringunt, aut mordent, ſeu vincula, ſeu medicamenta ſint. Calori medebimur refrigerantibus, vt ſpongia ex poſca expreſſa, aut cerato liquido, quæ non ad ipſam plagam, ſed ad partes quæ iuxta ſunt dari debent: iubebimus homini vt quieſcat omnibus partibus, ac præſertim illa, quæ vulnerata eſt, quoniam motus calefacit, humores extenuat, atque ad affectum locum concitat, neque ſinit vulnus impleri, aut carne agglutinari. Iure igitur imperatur ocium & [o] quies, ediciturque nõ ſolum, ne moueatur æger, ſed etiã ne ſtet [p] potiſſimum vulnerato crure, muſculi enim ſtantis eodem modo laborant, atque ingredientis, licet non appareat motus manifeſtus cum homo ſtat, quamobrem nominatur a [q] Gale. eiuſmodi

[b] Gal. 3. met. cap. 9.
[c] Hipp. l. de Vlcer. ab initio.
[d] Hip. ibidẽ.
[e] Gal. 4. met. cap 6.
[f] Gal. ibid.
[g] Gal 4. met. cap 2.
[h] G. l. 6 ſim. [illegible] de [illegible] [illegible] 3. de fr. [illegible] 21.
[k] Hip. l. 2. de [illegible] 24. [illegible] 6. & [illegible] 26. 27. & Gal. in com.
[l] Hip. 2. de fr. 22.
[m] Ga. 3. met. cap. 2.
[n] Ga. 4. met. cap 2.
[o] Gal. 6. aph. com. 6.
[p] Hip. de Vlc. ab initio.
[q] G. 1. de motu muſc. c. 7. & l. 2. c. 1.

ſtatus

Digitized by Google

ſtatus non ſimpliciter motus, ſed cum adiunctione tonicus. Summopere igitur ad vulnerum ſanationem conducit vlceratæ partis quies. Sed ſatis de coercendis humoribus influentibus. Illi, qui iam influxerunt, & in affecta parte recepti ſunt, exinaniri debent, exinaniũtur autem, & [a] cum impulſi vel deriuati retro commeant, & cum extrahuntur aut diſſipati in vapores, aut euidenter effuſi.

[a] Gal. l. artis med. c. 95. & 13. met. c. 9.

De vnitate reſtituenda in carne, & partibus mollibus.

Cap. VII.

EXPOSITIS operibus neceſſariis priuſquam ad continui ſolutionem ſanandam veniatur, proximum eſt vt ad opera tranſeamus, quæ ab illa requiruntur, & primo ad vnitatem reſtituendam, quod cuiuſuis ſpeciei commune eſt, & primo nobis propoſitum. Poſtulat igitur quæuis [b] continui ſolutio vnitatem duntaxat, nam vnum cum ſit, vnum tantum opus deſiderat, vnum enim non indicat niſi vnum. At cur ab Hippocr. & ab aliis [c] medicis proponitur ſiccitas, tanquam opus communiter ad continui ſolutionem ſanandam neceſſarium, cum ſolutioni non opponatur ſiccitas ſed vnitas? ad quam quæſtionem duo reſpõdere poſſumus, vnum quod ſiccitas non requiritur proxime a ſolutione, ſed ab vnitate, quæ vt paulo poſt monſtrabimus, per ſiccantia præſidia comparatur. Alterũ quod cum ſoluitur continuum, quamuis morbus videatur ſimplex vna videlicet ſolutio, eſt tamen duplex, cum ſimul temperatio ſolutæ partis reddatur humidior, [d] non ſolum ob ſanguinem, qui ex venis & arteriis exilibus emanat, ſed ob tenuem quoque humorem, qui ex paruis foraminibus, quæ prius patebant, & nunc aperta ſunt, prodiens ipſam ſuffundit, magis autem conſpicitur in ſectione, atque in vlcere ſponte naſcente, quam in quauis alia ſpecie ſolutionis cum aliæ tegantur cruſta aut cute, quæuis igitur ſpecies ſiccantia [e] poſtulat duplici nomine, & vt abſumatur humor ſuffuſus, & vt reſtituatur vnitas, ad quam quid ſiccitas conferat, iam exponere ingredior, inde autem exordiar. Vt ex rebus externis, quæ molles ſunt, veluti reſina, cera & liquores omnes, vbi diuiduntur, ſi rurſus iungantur, redeunt ad priſtinam vnitatem: quæ duræ ſicut ligna, vbi diuiduntur nequeunt ad verã vnitatem reuerti, ſed per gluten adeo alligantur, vt ſi non veram certe aliquam accipiant vnitatem. Ita ex partibus noſtri corporis, quæ molles ſunt, cum ſoluuntur, poſſunt ſimul iunctę coaleſcere, atque agglutinari, quod opus græci σύμφυσιν & κόλλησιν appellant, atq; ita veram vnitatem recuperare, quod eſt primum medici conſilium [f] in curanda ſolutione continui, iis quæ duræ ſunt, [g] vnitas vbi ſoluta eſt, non poteſt vere amplius reſtitui, nequeunt enim coaleſcere quæ dura ſunt, ſed (quod eſt ſecundum medici conſilium) per diuerſam quãdam ſubſtantiam in medio genitam quaſi per gluten alligantur, quod opus græci nominant κόλλαν. Nunc autem nobis propoſitę ſunt partes molles quæ vel per ſe, vel per ſubſtantiam eiuſdem generis in medio procreatam, redeunt ad priſtinam vnitatem, videntur ad hanc per ſe redire, vbi nulla earum particula interierit, vt in vulnere quod ab acuto telo protinus illatum eſt, per mediam vero ſubſtantiam eiuſdem generis, vbi aliquid interierit veluti in vulneribus cauis. Verũ neque vulnus, quod ſtatim ab acuto telo illatum eſt, ſi ratione magis quam ſenſu ducamur, iudicabimus per ſe coaleſcere, cogemur enim fateri aliquid ſubſtantię ſimilis in medio procreari. Nam caro non ita mollis eſt, vt poſſit quemadmodum cera, reſina, aut liquor, vbi ſoluitur, ſi in vnum cõmittatur, recuperare priſtinã vnitatem, ſed glutinatur per nouam carnem increſcentem, dicitur tamẽ per ſe glutinari, quoniam per exiguum eſt, id quod inter oras gignitur, & celeriter admodũ procrearur, neceſſario autem procreatur, quod humor, ex quo caro alitur, vbi ſoluta eſt, ex paruis foraminibus effundatur, & in oris quæ inter ſe iunguntur, a natura agglutinetur, atq; in carnem conuertatur. Hac via igitur coaleſcit recens vulnus, neque poteſt agglutinãdi opus alio pacto naturæ tribui, cum eius munus non ſit agglutinare partes diuiſas, ſed generare aliquid ſibi ſimile, quamobrem vulnerata caro, ſi alioquin ſana ſit, vbi præſto ſit alimentum qualitate & copia moderatum, nouã carnẽ ex eo procreat, ipſum ſibi prius agglutinans, ſed cum adhæreat vtriq; labro, dum conuerſum in carnem cogitur, plagam non tantũ alligat quemadmodum gluten concreſcens ligna, ſed vere agglutinat ita vt coaleſcat, & ad priſtinam vnitatem reuertatur. Conſtat igitur cum coaleſcit, atq; agglutinat, aliquid carnis glutinari, quod euidentius eſt, cum ſoluta cutis ſaneſcit, creſcit enim tunc manifeſte caro inter oras, quæ durior reddita in cicatricem [h] degenerat, neq; enim aliud eſt cicatrix quã caro durior, hanc cernimus vbicunq; agglutinatur cutis, quæ ſoluta erat, quanquam vbi tantum ſoluitur, neq; aliquid ex ea interit, adeo parua inducitur cicatrix vt fere ſenſum lateat, ob quam cauſam dicitur cutis per ſe coaleſcere, quamuis reuera per carnem in medio genitam glutinetur, & cicatricem efficiat. At vbi aliquid ex cute pereat, quemadmodum vſu venit vlceribus cauis, cum ſaneſcunt, multum carnis inter oras increſcit, & cicatrix redditur magna, atq; ibi videtur manifeſte glutinari cutis per aliam ſubſtãtiam, per carnem videl. in medio genitam, (quod græci [i] κατὰ συσσάρκωσιν dicunt) per quã glutinantur etiã membranæ. In vniuerſum autem ſiue in vtero ſiue poſtea, partes noſtri corporis cum per alteram ſubſtantiam mediam agglutinãtur, ſiquidem illa fuerit caro, dicitur a græcis συσσάρκωσις, ſi neruus συνεύρωσις, ſi cartilago συγχόνδρωσις. Naturæ igitur tribuitur reſtitutio vnitatis, quoniam ſiue obſcure ſiue euidẽter cum ſolutio ſanatur, ſemper aliquid gignitur carnis, medicus vero cum ſiccãtia præſidia admouet non efficit, ſed efficiendi ſocius eſt, nam ſic [k] medetur humidiori temperationi, redditq; naturam ita validam, vt poſſit exequi ſuum munus, ſic etiam abſumit humorem, qui inter labra interiectus, nõ ſinit vulnus agglutinari: efficiunt ergo ſiccantia medicamenta vt natura poſſit libere exequi ſuum munus, hoc eſt agglutinare eo modo quo diximus, & carnem producere: minus autem ſicca conueniunt vbi noua reficienda euidẽter caro eſt, quam vbi obſcure, ita vt videatur per ſe plaga agglutinari, quoniam hic fere abſumendus eſt ſanguis, qui ad alendum confluit, ibi relinquẽdus vt vertatur in carnẽ, tanto [l] autem ſicciora conueniunt, quanto caro ſoluta reddita eſt præter naturam humidior: ſed ſiue validiora ſiue imbecilliora ſint, debent omnia ſine morſu [m] ſiccare, ne dolorem atq; inflãmationem

[b] G. 3. m. c. 2.
[c] H. l. de Vlc. & Gal. 4. m. c. 5. & 5. met. c. 1.
[d] G. 3. m. c. 3.
[e] Gal. ibi. & 4. met. c. 5.
[f] G. 3. m. c. 1.
[g] Hipp. & G. 6. aph. 5. com. 19. & 3. de cauſ. ſym. c. 2.
[h] G. 3. m. c. 5.
[i] G. l. de oſſib. ad tirones.
[k] Gal. 3. met. c. 8. & lib. de cõſt. art. c. 12. & 13.
[l] G. 3. m. c. 9.
[m] Gal. 2. ad Glauc. c. 2.

Digitized by Google

afferant, quod ad calorem & frigus attinet æquent naturalem [a] temperationem partis vlceratæ, non calefaciant non refrigerent, ſi alioquin ſana ſit, nec refrigerantibus egeat, ad extinguendum ardorẽ, aut calefacientibus ad temperandum frigus, & humorem diſcutiendum, ſed ſemper vitandus eſt frequens calidorum vſus, [b] effœminat enim hoc eſt imbecillam reddit partem vlceratam; adeo vt natura fungi ſuis muneribus non poſſit, & vnitatem reſtituere. Frigida [c] etiam aliena ſunt, & idcirco vitãda, niſi vbi ſit (vt diximus) exceſſus caloris, ſed tunc etiã moderate adhibenda, penetrãt enim per vulneratam carnem quæ multo laxior eſt quam integra cutis, eamque duram & liuidam efficiunt, nec ſinunt in pus verti quod ſuppurare debet, aut diſcuti quod diſcutiendum eſt, præter quam quod mordent, dolorem afferunt, & neruorum diſtentionem: merito igitur præcipit Hippoc. [d] vt vbi vlcus eſt, abſtineamus a frigidis, etiam ſi alio nomine requirantur, vt in eryſipelate, in tumore articulorum, tũc enim non ſuper ipſum vlcus, ſed iuxta dari debent, magis autem obſunt vlceribus frigida quam calida, calida tempeſtas inquit Hippocrates [e] hyeme ſalubrior eſt, niſi ſi vlcus fuerit in capite & ventre, vbi innatus calor contrahitur propter frigus aeris circumfuſi, & validior redditur, putribus tamẽ vlceribus magis inimica ſunt calida, quam frigida, prohibent enim ne ſuppurent (quamuis in aliis valeant ad pus mouendum) [f] & putredinem augent. vtendum igitur ſiccis, quæ neque calore neq; frigore ſuperent affectæ partis temperationem. Vt autem ad vnitatis ſolutionem ſanandam conſeruũt medicamenta ſicca, ita aliena ſunt humida, cum partem, quæ propter ſolutam vnitatem humida euaſit, humidiorem efficiant, & idcirco valde imbecillam. prohibeantq, quo minus ſanetur. Aqua [g] dulcis vlceribus maxime inimica eſt, redduntur enim flaccida, cum hac irrigantur, contra aliæ aquæ ſiccandi facultatem habentes [h] commodæ ſunt, cuiuſmodi ſunt illæ quæ mixtæ ſunt cum vi ſulphuris, aluminis, nitri, bituminis, ſalis, cuiuſmodi etiã ſunt muria & marina, ob quam piſcatorum [i] vlcera ſalita videntur, ſicuti ob humorem diffluere cernuntur vlcera eorum, qui verſantur in balneis. Linamẽtum etiam ex aqua dulci madefactum, vlcus cui imponitur valde madefacit: vitabimus ergo in curãda ſolutione continui humida omnia, excepto vino nigro [k] auſtero, quod vim habet ſiccandi & per ſe & quatenus refrigerat, atque idcirco repellit, maxime autem vitandum eſt oleum [l] & quodcũs pingue; reddit enim vlcus ſordidum ac male olens, adeoque putre vt periculum ſit ne affecta pars corrumpatur, tantum venire adhæc medicamenta cogimur, cum aut intolerabili dolore, aut neruorum diſtentioni [m] ſuccurrendum eſt, quemadmodum in vulneribus articulorum: ſubpinguibus comprehenditur cera, butyrum, tetrapharmacum cetarum, quæ tunc maxime admouentur. cũ aliquid in pus vertendum eſt, quo tempore conceditur etiam cataplaſma alioquin inimicum: illud tamen ignorare nõ oportet, oleum vetus cum diſcutiendi ac molliendi vim habeat, vetuſtis vlceribus, quæ labra tumida & dura habeant, maxime accommodari. Docet Hippocr. [n] medicamenta pinguia quibus ineſt olei vis, in vlceribus vitanda eſſe, niſi protinus ad ſanitatem intendant, tunc enim mollientibus eſt opus, ſed præſtat a principio ad finem, niſi durities ſit, perſeuerare in medicamentis ſiccis: valet ad ſiccandum præter medicamenta etiam chirurgia, admouetur ad plagam ſcalpellus, vt detur exitus ſanici & humori redundanti, qui non ſolum reddit vlceratam partem humidiorem, ſed interiectus non ſinit labra agglutinari, ob eandem cauſam [o] Hip. ex vlcere ex partibus quæ iuxta ſunt ſanguinem mittit, præſertim vbi partes humorũ fluxui exponantur veluti crura. Medetur varici, qui ſubiecto vlceri humorem impertit per ſectionem, & idcirco per chirurgiam; ſpectant etiam ad ſiccandũ faſciæ, [p] quæ primo ſuper vlcus arcte obuoluuntur, deinde laxiores dantur ad alias partes, exprimunt enim humorem, qui iam receptus eſt in affectu, & nouum recipi non ſinunt, datur tandem exitus ſanici, ſi opus ſit per chirurgiam, quod ſimiliter ad vlcus ſiccandum refertur. Ad reſtituendam ergo vnitatem opus eſt ſiccare, ſiue per ſe agglutinari vulnus debeat, ſiue per carnem euidenter inter oras increſcẽtem, ſed qualia proprie ad agglutinandum, qualia ad carnem procreandam medicamenta accommodentur, tempus eſt explicare.

a Gal. 3. met. cap. 6.
b Gal. 3. met. cap. 8.
c Hip. 5. aph. 20.
d Hip. 5. aph. 20.
e Hipp. l. de Vlcerib. propemodum.
f Gal. 5. ſimplic. c. 9.
g Gal. 1. ſimp. cap. 7.
h Gal. ibid.
i Gal. ibid.
k Gal. 3. met. cap. 4.
l Gal. 3. met. cap. 2.
m Gal. 4. de art. com. 24.
n Hip. l. de Vlceribus.
o H. l. de Vlc. propemodũ.
p Hi. 1. de fr. t. 24 & 25.

De remediis ad glutinandum vulnus pertinentibus. Cap. VIII.

NAtura vt diximus, [q] ſolutas oras, vbi nihil carnis perierit, per ſe agglutinat, perexiguã admodum carnem inter ipſas gignens, natura inquam partis vulneratæ, ſed neceſſe eſt valida ſit, & alioquin [r] ſana excepta vnitatis ſolutione: nam ſi aut inflammatio adeſſet, aut immoderatio tẽperationis, imbecillior eſſet, neque poſſet ſuum officium facere, cogereque humorem ab oris ſolutæ carnis & cutis, in roris ſpeciem aſſidue deſtillantem, ac ſibi ſimilem efficere, atque idcirco in carnem conuertere, & hoc pacto plagam agglutinare. Medicamenta vero, quæ agglutinantia dicuntur, re vera nõ agglutinant, ſed conferunt ad agglutinandum, quatenus remouent impedimentum, non poſſunt res naturales omnes vbi contactus adſit materiæ idoneę, non reddere ipſam ſibi ſimilem, diſtantia commune impedimentum proponitur ab [s] Ariſtotele. Nequit efficiens materiam quæ proxima non eſt, ſibi ſimilem efficere: ergo cum oræ vulneris inter ſe glutinandæ ſunt, neceſſe eſt [t] ſe contingãt, vt natura cogente ſanguinem, & conuertente in carnem, poſſint inter ſe coaleſcere: vnicum impedimentum eſt diſtantia labiorum, cum alioquin vulnerata pars ſana eſt: quamobrem debet medicus [u] illa inter ſe coniungere, & coniuncta ſeruare. Non poſſunt coniungi vbi medium aliquid interiiciatur, [x] vt pilus, oleum, ſanies, ſanguis concretus, prohibent enim hæc omnia contactum, & idcirco remouenda ſunt, dãdusque exitus ſaniei, quæ ſatis effluit, cum plagæ os deorſum ſpectat, ſed vbi ſurſum vergat, vel ita figurandum membrum eſt, vt os deorſum conuertatur, vel aperienda in fundo plaga eſt: dari etiam vinculum debet, quod ſaniem exprimat verſus os plagæ, qua parte debet eſſe laxius. At non ſatis eſt, ſi coniungantur oræ, ſed debent etiam ſeruari coniunctæ dum agglutinentur, ſeruantur autem partim chirurgia, partim medicamẽtis. Chirurgia continetur fibula, [y] ſutura, faſcia, quę latius exponemus, cum ſectionem proprie tractabimus, ad quã maxime referuntur. Medicamẽta quæ quod

maxima

q In capite antecedẽti.
r Gal. 3. met. cap. 8.
s Ariſt. 1. de gen. & cor. t. de agere & pati.
t Gal. 3. met. capit. 4.
u Ibidem.
x Gal. 4. met. cap. 4.
y Gal. 3. met. 4.

maxima ex parte cruentis vulneribus ſtatim iniiciantur, ἔναιμα [a] græce dicuntur, habent omnia vim ſiccandi, ſimul & non nihil etiam adſtringendi, vtroque autem nomine contrahunt partes diuiſas, & idcirco ſeruant inter ſe coniunctas, repellunt præterea influentem humorem, exprimũt ſi quid inter oras fuoditur, quod poſſit contactum impedire, redigunt ſolutam partem ad ſiccitatem naturalem, neq; ſuppurare ipſam permittunt: quæ omnia conducunt ad glutinandum vulnus, efficiuntq; vt natura [b] poſſit deſtillantem ſanguinem in carnẽ conuertere, neq; enim adeo ſicca ſunt, vt ipſum ex toto abſumant, quemadmodum illa, quæ cicatricem [c] inducunt; carent autem glutinantia omnia morſu [d] & facultate detergendi, potiuſq; acerba ſunt quam amara, præſertim cum dantur ad corpora duriora. Sed cum poſſint medicamenta glutinantia & liquida eſſe & craſſa, quæ craſſa ſunt neque ũt penetrare ad vulnera profunda, ſed liquidis vtendum eſt, commodiſſimum omnium eſt vinum [e] nigrũ auſterum, quod & egregie vulnus glutinat, & (vt in ſuperioribus [f] demõſtrauimus) inflãmationem repellit, liquantur etiam metallica ex oleo & aceto, liquantur & emplaſtra, vt peruenire poſſint ad vulnera profundiora. Iis quæ in ſuperficie ſunt, aptantur puluères, cataplaſmata, emplaſtra, huc ſpectant ex ſimplicibus lemnia terra, & armena, ceruſſa, ſpuma argenti, folia rumicis, betæ, viticis, plantaginis, ſymphyti, equiſeti, anagallidis, ſambuci, ebuli, ſalicis, quercus, cupreſſi, pini, tedæ piceæ, [g] tum cortices propoſitarum arborum, adhæc radices narciſſi, [h] centaurii minoris, ariſtolochiæ, tum pix [i] arida, ſarcocolla, [k] rhu, aloe, pira ſylueſtria, vel alia immatura, iuglandes, nuces recentes. Valet ad idem cataplaſma ex caſeo recenti diluto ex vino nigro auſtero, aut ex lacte acido & malo cotoneo: plurima etiam componuntur ab Hipp. [l] in libro de vlceribus ad eundem vſum, plurima poſt Hippocratem a veteribus quemadmodum emplaſtra illa quæ ἔναιμα nominantur vt barbarum, cyzicænum, [m] pamphilium, [n] diachalciteos, [o] tum ea quæ quod ad fracturas caluariæ conficiantur, κεφαλικὰ [p] dicuntur, quã quam hæc in partibus durioribus magis accommodantur ad reficiendam carnem, quam ad agglutinandum. Proprie autem ad molles partes glutinandas, quas nunc tractamus, valent quæ ex ceruſſa, vel ſpuma argenti [q] componuntur, præſertim in corporibus mollioribus, vt in pueris & mulieribus, nam robuſtis opus eſt aliquo efficaciori medicamento, cuiuſmodi ſunt [r] emplaſtra, quę ex bitumine, ærugine, ſquama æris, & myrrha fiunt, quibus additur aliquid ceræ vti inhæreſcant.

[a] Gal. 5. met. c. 1. & 3. met. c. 4.
[b] G. 3. m. c. 4.
[c] G. 3. m. c. 5.
[d] G. 3 m. c. 4.
[e] G. 3. m. c. 4.
[f] Supr. c. 6.
[g] Gal. 8. ſim. c. de Pice.
[h] Gal 8 ſim. c. de Narc.
[i] Gal. 8. ſim. c. de Pice.
[k] Gal. ibid. c. proprio.
[l] H. l. de Vlc.
[m] G. 5. catag. c. 7.
[n] Gal. 1. cat. c. 17.
[o] Gal. 1. cat. c. 4.
[p] Gal. 2. cat. c. 18.
[q] Gal 2. cat. c. 21.
[r] Gal. ibi & 6. ſimpl. c. de ærugine.

De his quæ conferunt ad carnem producendam.

Cap. IX.

CARO euidenter reficienda eſt, cũ ob quamuis cauſam vlcus cauum eſt, reficitur autem a natura, [s] quæ cum vulnerata pars alioquin bene valet, ſi præſto ſit ſanguis qualitate & copia moderatus, non poteſt non procreare carnem: at vbi immoderata temperatio vel alius morbus ſit, neceſſe eſt ſanetur a medico idoneis præſidiis, qui ſimiliter prouidebit, ne deſit ſanguis qualitate & copia moderatus, quo potiſſimum ſpectat victus idoneus, purgabit etiam [t] ſordem ſi qua ſubſit, deinde cauum vlcus, quod purum & alioquin ſimplex erit, ἁπλοίστερον græce nominatur, a natura carne implebitur. Medicamenta, quæ conferunt ad carnem reficiendam σαρκωτικὰ dicuntur, [u] non quod proprie carnem gignant, hanc enim efficit [x] natura vt diximus, ſed quod remoueant impedimentum, quod afferunt illa duo, quæ neceſſario redundant, cum procreatur caro, tenuis ſ. [y] humor & ſordes: in quauis enim coctione duo ſuperant, quæ conuerti in alimentum non poſſunt, quædam videl. materia tenuis, & quædam craſſa, & non tantum vbi cibus in ventriculo conuertitur in ſuccum, aut in iecinore ſuccus in ſanguinem, ſed etiam cum ſanguis conuertitur in ſubſtantiam ſolidam, ſuperat enim tunc humor tenuis, qui ex cute exit in vaporem vel ſudorem conuerſus, & materia craſſior quæ partim pilos efficit, partim ſordes cutis, ſuperant eadem duo, cum gignitur caro in vlcere cauo, redduntque ipſum humidius, nec non etiam calidius, cum retineant calidam exhalationem, cumq; acriora euadãt, erodunt carnẽ, quo fit vt non ſinant vlcus impleri, & gigni nouam carnẽ, quæ commode a natura gignetur, ſi medicus ſuperantem humorẽ ſiccet, [z] & ſordẽ detergat, quod efficiet per medicamenta, quę vt diximus σαρκωτικὰ vocantur, debẽt hæc ſine morſu ſiccare [a] quemadmodum & glutinãtia, a quib. differunt, quod neq; ita vehemẽter ſiccent, vt abſumant fere confluentẽ ſanguinem vniuerſum, aut adſtringant ſicut illa. Lenius igitur exiccant, & pro vi adſtringente detergentem habent, quæ neceſſaria eſt, ob ſordem ſuperãtem [b] in vlcerib. cauis magis, quam in illis quæ recentia ſunt, & glutinari debẽt. Ergo quæ dantur ad carnem procreãdam, non debent exuperare primum gradum ſiccitatis, nã ſi validiora eſſent, abſumerent [c] ſanguinem illum, ex quo procreãda noua caro eſt, non tamen cõuenit æqualis ſiccitas cuilibet vlceri, corpori, [d] ac parti: vlcus quanto humidius eſt, tanto magis exiccandum: corpus vniuerſum vbi ſiccius ſit, cum tale ſeruari debeat, ſicciora poſtulat, vbi humidius humidiora: eadem ratio eſt partis affectæ, vt in ſuperioribus oſtendimus. Ob quam cauſam vlcera, quæ perueniunt ad oſſa validius ſiccanda ſunt, quam quę verſantur in carne duntaxat. Seruanda etiam temperatio eſt & [e] totius corporis, & partis vulneratæ, ſimilibus medicamẽtis, quod attinet ad calorem & frigus. Sed ſiccitas medicamentorũ, quæ nobis propoſita eſt, quamuis alia alii vlceri, ac temperationi apietur, aut moderata [f] ſit, aut non ſuperet primum gradum. Eadem ratio eſt facultatis detergentis, quæ in medicamentis ad carnem gignendam admouendis eſſe debet moderata, aut certe non admodum [g] vehemens, quamuis maior requiratur, vbi & plus eſt ſordis, & corpus, vel membrũ durius. Obſeruare autem [h] oportet, quid in vlcere medicamenta efficiant, ſi nimis ipſum ſiccent, ac detergant, remittenda ſunt admixto cerato liquido, illis vero quæ imbecilliora ſunt, neque ſatis præſtant quod requiritur, addendum robur admixto melle. Vbi vlcerata caro humidior, mollior, & flaccida appareat, durior reddẽda eſt ſiccantibus ſimul atq; adſtringentibus, vt galla, malicorio, terra ampelite, quibus vtendum eſt eatenus validis, vt non mordeant, [i] hic enim ſtatui terminus debet roboris illorum medicamentorum, quæ ad reficiendam carnem admouentur. Cuiuſcunque autem gradus ſint, poſſunt

[s] Gal. ibid.
[t] Gal. 3. met. c. 3.
[u] Gal 5. ſim. c. 2.
[x] Gal. 3 met. cap 3 & 2. cat. c. 21.
[y] Gal. ib. 3. m. c. 3.
[z] Gal. ibid.
[a] G. 2. catag. c. 21.
[b] Gal 3 met. cap 3
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. 3 met. c. 3.
[e] Gal 3 met c. 8.
[f] G. 3. m. c. 3.
[g] G. ib. & 2. l. catag. c. 21.
[h] G 3. m. c. 2.
[i] G 2. catag. c. 21.

& liquida dari & craſſa: profundis vlceribus magis [a] aptantur liquiores, cum craſſa nequeant ad altiores partes penetrare: iis vero quæ magis in ſuperficie ſunt, vtiliter inſpergitur puluis vt [b] ex thure, farina hordei, fabarum, erui, radice iridis, ariſtolochiæ, panacis, cadmia, pompholyge. Multo maiorem ſiccandi vim [c] habet ariſtolochia, & panax, quam farina hordei & fabarum, thus hominem moderatę temperationis conſeruat, ſicciorem madefacit, humidiorem ſiccat, quamobrem non valet ad gignendam carnem niſi in homine humidiore: erui farina & iris medium locum obtinet inter poſtrema hęc atq; ariſtolochiam: farina lupini amari ſimilis eſt farinæ erui, valet etiam ad moderate ſiccandum tragacanthum vſtum, ſarcocolla, cochlea vſta, nitrum vſtum, paſtilli autem vt andronis, paſionis, muſæ, inter valida referuntur: illa vero medicamenta, quæ quamuis moderate ſiccent, valde aut refrigerant [d] quemadmodum hyoſcyamus, mandragura, papaueris lachryma, aut calefaciunt quemadmodũ reſina, & pix, fugienda ſunt, niſi vbi ſuccurrendum [e] eſt immoderato calori, aut frigori partis moderatæ, ſed ſic etiam remittenda eſt eorum vis mixtura contrariorum. Componuntur quædam medicamenta ex erodentibus & pus mouentibus, quæ adeo temperantur, vt moderate ſiccent ac detergant, & idcirco ſpectent ad carnem procreandam, huiuſmodi eſt quod componebatur à Galeno [f] ex cerato liquido & ærugine æris, accipiebat enim ad dura corpora octauam partem æruginis, ad moderata decimam, ad mollia duodecimam: conficitur & ex oſtreis idoneum medicamentum. Eodem ſpectant & complura emplaſtra, quæ ita diluuntur, vt linamentis excepta ſuperinſponi poſſint.

[a] Supra in c. antecedẽti.
[b] Gal. 3. met. c. 5.
[c] ibid.
[d] Gal. 3. met. cap. 8.
[e] Ibidem.
[f] Gal. 1. met. c. 2. & 1. ca-tag. c. 2.

De Cicatrice inducenda. Cap. X.

CVM vlcus, quod cauum erat, plenum eſt, vt ſaneſcat, adhuc deſideratur cutis, quæ interiit, ſed cum gignatur ex ſemine, a naturali calore validiſſimo tantum procreatur in vtero, poſtea cum perit, refici [g] non poteſt, cum & calor innatus debilior ſit, & non ſit copia ſeminis ſicut in vtero, neque enim ita abunde poſtea gignitur ſemen vt ſanguis, qui large materiam ſuppeditat ad reficiendam carnem in vlcere cauo, quæ non ita validum calorem gignentem requirit vt cutis: hæc igitur cum refici non poſſit, relinquitur vt aliquid ſimile compareiur, [h] quod & ſubiectas partes tegat, & externarum rerum, cum quibus quotidie verſamur, appulſum citra noxam ſuſtineat. Oportet igitur carnem quæ nuda eſt & non tegitur amplius cute, ſiccare [i] & duram ac denſam reddere, vt ſit ſimilis cuti, quæ & ſiccior eſt & durior, & eundem vſum præſtet, magis etiam denſa ſit, quam cutis, atque idcirco non [k] edit pilos. Eiuſmodi carnem ſicciorem ac duriorem effectam græci οὐλὴν, latini [l] cicatricem appellant, quam inducere oportet, non dum vlcus adhuc cauum eſt, nam ſic caua induceretur, neque etiam quando plenum, quoniam exuperaret reliquam ſuperficiem, cum caro interea dum indureſcit augeatur, ſed quando prope plenum eſt, vt caro quæ deſideratur, ſimul increſcat, & dura fiat. Hoc enim modo plaga æqualem accipiet cicatricem. Tribuitur hoc opus medico non naturæ, nam hæc procreat [m] carnem duntaxat, quam medicus deinde in cicatricem conuertit, id quod facile ſuccedit, cum caro illa quæ prope cutem increſcit, aliquo pacto duriora natura procreetur. Quod autem non nulla vlcera ſponte ſine auxilio artis ad cicatricem proueniant, referre acceptum oportet non naturæ, ſed aeri circumfuſo, cuius appulſu res etiam externæ ſiccantur, nam ſi calidus eſt, extrahit, ſi frigidus exprimit humorem, atque idcirco duritiem efficit: quod Lucretius [n] his verſibus clariſſime tradidit.

[g] Gal. 3. met. cap. 5.
[h] Gal. ibidẽ.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. 4. met. capit. 16
[l] Gal. 13 met. cap. 5.
[m] Gal. 3. me. cap. 6.
[n] Lucr. lib.

Principio externa corpus de parte neceſſum eſt
Aereis quoniam victum tangitur auris,
Tundier, atque eius crebro pulſarier ictu:
Proptereaque fere res omnes aut corio ſunt,
Aut cute concluſa, aut callo, aut cortice tecta.

Quare non mirum eſt ſi recens caro ab aere exiccatur ac dura redditur, præſertim in ſuperficie, vbi minor eſt copia alimenti, atque humoris. At firmior, & multo citius inducitur cicatrix a medico, qui carnem [o] ſiccat ac duram reddit medicamentis, quæ debent adſtringendi vim habere, & ſicciora eſſe, [p] quam illa quæ dantur ad glutinandum. Tunc enim (vt ſupra [q] oſtenſum eſt) abſumere tantum neceſſe eſt humorem qui ſuperat in carne, ſed cum inducenda eſt cicatrix, aliquid exhaurire [r] ex eo etiam oportet, quo naturaliter caro continetur, ſiquidem ſiccior efficienda eſt & durior. Confert ad duritiem ſiccitas, vt humoris copia ad mollitiem. Eodem ſpectat vis adſtringens, cum ſubſtantiã carnis cogat, & exprimat humorem. Medicamenta igitur quæ cicatricem inducunt (græce ἐπουλωτικὰ [s] & συνουλωτικὰ [t] vocantur) neceſſe eſt vehementer ſicca ſint, & adſtringant citra morſum tamẽ, quæ mordent, tantũ abeſt vt carnem efficiant duriorem, vt etiam rodendo humidiorem reddant, & propterea molliorem. Illa vero metallica, quæ cum craſſitudine partium calida ſunt, mordentque, & ob detrahendi vim quam habent, vocantur a græcis [u] καθαιρετικὰ, vt miſy, chalcitis, ſi quando cicatricem inducunt, id faciunt vel in tenuiſſimum puluerem redacta, & leniter inſperſa, vel vſta atque elota, & in corporibus robuſtis duntaxat, quæ minus morſum ſentiunt. Medicamenta vero quæ ſine morſu & aſtrictione ſiccant, cum ipſa quoque duram efficiant carnem, nonnihil conferunt ad cicatricem inducendam, illa tamen proprie dicuntur cicatricem inducere, quæ vehementi facultate [a] ſiccan-

[o] Gal. 3. me. cap. 5.
[p] ibid.
[q] Supra c. 8.
[r] Gal. 3. met. c. 5.
[s] Gal. 5. ſim. c. 16. & 15. m. cap. 5.
[t] Gal. 5. ſimp. cap. 16.
[u] Gal. 5. ſim. cap. 2.

[a] ſiccandi ſimul & aſtringendi prædita ſunt: nõ tamen aptantur æque valida omnibus corporibus, ſed mollioribus ſufficiunt imbecilliora, durioribus validiora. Corpore molliore cicatricem inducunt ea etiam ſiccantia quæ non aſtringunt, duriore, illa etiam quæ non omnino ſunt morſus expertia: plaga autem, quo ſiccior eſt, eo imbecilliora, quo humidior, eo validiora ſiccantia atque aſtringentia deſiderat vt ſaneſcat. Incipit cicatrix ab [b] oris plagæ iuxta integram cutem, vnde & caro increſcit, & ob proximam cutem ſiccior ac durior redditur. Pili [c] etiam vbi decidunt in areæ ſpeciem, renaſcuntur primum in poſtremis partibus areæ, deinde in medio. Quamobrem in cicatrice inducenda ſiccioribus præſidiis vtemur à principio iuxta cutem, vbi primo incipit induci, minus ſiccis in media plaga, vbi caro adhuc increſcit: itaque oris inſpergemus puluerem per ſe, mediam plagam illinemus eodem diluto ex aliquo humore ac linamentis excepto, proceſſu temporis reſpergemus puluere vniuerſam plagam: magna autem ſuppetit copia medicamentorum, quæ valde ſiccant & aſtringunt, atq; idcirco valent ad cicatricem inducendam, vt malicorium, [d] myrrhus, acacia, validiſſima ſunt metallica vſta & elota, vt ſquama æris, æs ipſum diphryges, alumen ſciſſile, hæc ſi non vtantur atq; abluantur, tantum duris corporibus cicatricem inducunt, mollibus vero carnem [e] detrahunt, præſertim vbi liberaliter inſperguntur, ſed vſta & elota cicatricem inducunt. Illa vero quæ ſine morſu atq; aſtrictione ſiccant, quamuis valeant ad carnem procreandam, mollibus tamen corporibus cicatricem faciunt, vt aloe, myrrha, reſina arida, cortex thuris, aut pini, radix capparis, cornu ceruinum vſtum, cadmia, pompholyx, ceruſſa, argenti ſpuma, molybdæna, vtiliter etiam imponitur linteum, aut linamentum expreſſum ex aqua, in qua rabuerit alumẽ, vel ex vino nigro auſtero, in quo bullierit roſa, galla, malicorium hypociſthis: eodem ſpectant & medicamenta compoſita vt diachalciteos, & quod fit ex cadmia, aut ex alga, aut ex ſandice. Ad eundem vſum miſcetur hederæ flos cum cerato. Frequentatur [f] à iunioribus medicamentum, quod accipit olei acerbi roſa conditi ℥ vj. olei myrthei, vnguenti populeun, vtriuſque ℥ iij. foliorum plantaginis, ſolani hortenſis vtriuſque M. duos, inciduntur herbæ, & cum reliquis miſcentur, quotidieque vſque ad octauum diem ſæpius dimouentur, deinde omnia percolantur & liquori adiiciuntur ceræ ℥ iiij. tum omnia ſimul ad ignem admota liquata cera dimouentur, deinde auferuntur, & vbi tepida ſunt, adduntur ſpumæ argenti ℥ vj. ceruſſæ ℥ ij. tuthiæ præparatæ ʒ ij. plumbi vſti ʒ vj. æris vſti ʒ iiij. camphoræ ʒ j. ß. omnia autem ſimul dimouentur diutius in mortario plumbeo: facile autem per eiuſmodi medicamenta plaga, vbi alioquin ſana eſt, ad cicatricem perducitur, ſed vbi ſubiectum os vitiatum ſit, aut non accipit cicatricem, aut paulu [g] poſt renaſcitur, ob ſaniem, quę ex oſſe profluit. Quamobrem curare hoc prius oportet medicamentis valenter [h] ſiccantibus ac detergentibus, vt radice panacis, iridis, ariſtolochiæ, vel emplaſtro aliquo ex his, quæ cõponuntur ad fracturas, ſeu generatim ſeu ſpeciatim in caluaria. Vbi medicamenta nõ ſufficiant, ſcalpro abradendum os eſt, aut vrendum vel præcidendum, donec abſcedat totum id quod corruptum eſt. Hoc autem pacto Galenus curauit puerum [i] Marilli, qui laborabat vlcere in thorace, quod non potuit ad cicatricem peruenire, niſi vitiatum os præcideretur. Illud autẽ obliuiſci non oportet, quod ab Hippocrate [k] monemur, cum abſcedit os, cicatrices neceſſario cauas fieri, neq; enim gignitur nouum os, cum fieri debeat ex ſemine, neque aliquid ſimile quemadmodum callus in fracturis, in quibus fracta oſſa vitiata non ſunt, ſed alioquin bene valent, & quod habent alimentum, quantum poſſunt reddunt ſibi ſimile; quod non euenit cum in vlcere ob influentem ſaniem vitiantur, & abſcedunt. At neque caro etiam in his adeo increſcit, vt impleat ſpacium illud inane, vbi os abſcedit: natura enim eiuſmodi partium ob vlceris putredinem debilitata eſt, vixque poteſt tantum carnis procreare, vt tegantur quæ ſubiecta ſunt, & inducatur cicatrix, quam propterea neceſſe eſt cauam fieri. Vbi inducta cicatrix eſt, cum magna ex parte neque mollitiem, neque colorem proximæ cutis repræſentet, ſed durior ſit, & colorem carnis aliquo pacto retineat, quamuis indies magis ad cutis colorem & mollitiem accedat, quam celerrime reddenda ſimilis eſt medicamentis, quæ duritiem molliant, detergantque ac diſcutiant materiam, quæ ruborem ſeu liuorem illum efficit. Dantur ad molliendum medullæ, adipes, gummi, butyrum, ad detergendum ac diſcutiendum radix bryoniæ cocta ex oleo, erucæ ſemen cum felle caprino, ariſtolochiæ radix cum melle, thus, creta cimolia, ſtercus columbinum ex aceto, maxime autem ad digerendum & molliendum ſimul accommodatur oleum vetuſtum, quod vt ſi quid aliud cicatrices reddit decoras.

[a] Gal. 5. ſimplic. c. 16.
[b] Gal. 1. cataop. c. 2.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. 5. meth. c. 5.
[e] Gal. 5. meth. c. 6.
[f] Fallop. l. de Vlcerib. c. 15.
[g] Gal. 6. aph. com. 45.
[h] Gal. ibid.
[i] Gal. 7. de anatomicis aggr. c. 12. & 13. & 1. l. de plac. c. 5.
[k] Hippoc. 6. aph. 45.

De eo quod ſuperat vel alienatum eſt, detrahendo.
Cap. XI.

DETRAHERE etiam oportet quicquid aut redundat, aut adeo alienatum eſt, vt redigi ad naturalem ſtatum nequeat, non modo in vna ſpecie ſolutionis continui, ſed in pluribus. In vlceribus ſponte naſcentibus cum mala ſunt & putria, ſæpius ita putreſcit caro, vt niſi adimatur, corrumpat partes quæ iuxta ſunt, cum non mala ſunt, ſed tamen ægre ad cicatricem perueniunt, labra obducuntur callo neque ſaneſcere poſſunt, niſi ille remoueatur. Et his quæ ſimpliciter caua ſunt, cum implentur, adeo interdum caro increſcit, [l] vt reliquam ſuperficiem ſuperet, id quod potiſſimum euenit, cum aut antequam vlcus fuerit purgatum, dantur medicamenta ad gignendam carnem pertinentia, aut vbi (etiam ſi tempeſtiue adhibeantur) dantur vel minus ſicca quam oportet, vel diutius, & poſtquam noua caro æquauit reliquam ſuperficiem, quo tempore inducenda cicatrix eſſet. Ob quamcunque cauſam excreſcat, accedit ſolutioni continui alter morbus ſpectans ad magnitudinem auctam, diciturque Græce ὑπερσάρκωσις, poſtulat autem contrarium opus, nempe vt detrahatur [m] quicquid ſuperat, efficitur hoc non à natura, [n] ſed à medico, qui non remouet

[l] Galenus 3. meth. c. 6.
[m] Gal. 3. meth. c. 6.
[n] Gal. ibid.

Digitized by Google

impedimenta veluti cum vulnus agglutinatur, aut reficitur caro, ſed ipſemet adimit excreſcẽtem carnem. In contuſione præterea neceſſe eſt adimere id quod adeo laceratum eſt, vt nequeat ſeruari, & ad priſtinam naturam reuerti, ſed neceſſe [a] eſt intereat. Corrumpitur enim non ſecus atque in pomis decidentibus illa pars, quæ valde colliditur. In vſtione redundat cruſta, quæ caro quædam emortua eſt, & idcirco tanquam res præter naturam adimenda.

[a] *Ibid.*

Expedita via detrahendi quicquid redundat vel alienatum eſt, ad chirurgiam pertinet, per quam ſcalpello inciditur, aut candenti ferramento exuritur quicquid detrahendum eſt, quæ vbi citra dolorem adhiberi poſſint, quemadmodum adhibentur ad cruſtam vel ad carnem putrem, à nemine recuſantur, ſed cum magna ex parte dolorem ingentem moueant, malunt pleríque ægrotantes diuturniori tempore medicamentis curari. Quatuor autem generibus comprehenduntur medicamenta quibus vtimur ad detrahendum, cum alia adurant, alia altiores partes exedant, alia erodant ſuperficiem, alia putrefaciant, atq; in pus vertant, illa quæ adurunt non ſecus atq; ignis, cruſtam inducunt, atque idcirco nominantur à Græcis [b] καυστικά. Sunt autem vehementer calida, & craſſioris ſubſtantiæ, neq; poſſunt niſi cum magna difficultate penetrare, interea ob vim caloris mouent dolorem grauiſſimum, quemadmodum calx vel per ſe vel in paſtillos redacta, additur enim vna pars calcis ſex partibus aquæ, & ſeptem diebus in ſole ſæpius agitatur, donec fiat veluti lutum, ex quo paſtilli conficiantur, celeriter autem reſoluitur cruſta, quæ inducitur à calce, diu manet illa, quę à medicamentis cum quadam adſtringenti vi vrentibus vt à miſy, chalcitide, atramento ſutorio. Alterum genus detrahentium medicamentorum exedit altiores partes, hoc autem minus calidum eſt, & tenuioris ſubſtantiæ, quare neq; cruſtam inducit, neq; ita magnum dolorem mouet, ſed cum leuiori morſu carnem depaſcit ac liquat, ad hoc refertur [c] flos aſij lapidis, & chryſocolla. Tertium genus ſummam cutem duntaxat erodit, comprehenduntur ſub hoc medicamenta illa, quæ calidiora quidem ſunt, non tamen admodum vehementia craſſioriq; ſubſtantia continentur, quæ cum penetrare nequeant ad partes altiores in ſuperficie hærent, vocãtur autem à Græcis [d] καθαιρετικά. Huiuſmodi ſunt cantharides, argentum liquidum in puluerem redactum, quod recentiores præcipitatum nominant, tũ ærugo & ſquama æris, æs ipſum vſtum non tamen elotum, nam ſic inducerent cicatricem, quemadmodum & pleraq; ex his, vbi vſta ſunt & elota, ſi duris corporibus leuiter inſpergãtur, ſed vbi liberalius dentur, neq; vrantur, neq; abluantur, ſuperficiem erodunt. Quartum genus ad putrefacientia pertinet, quæ Græce [e] dicuntur σηπτικά, quo vocabulo minus proprie illa etiam ſignificantur, quæ proxime diximus vel ſuperficiem erodere, vel altiores partes exedere: habent vim putrefaciendi illa quæ pus mouent, eſt autem confectio puris opus naturæ, [f] hoc eſt naturalis caloris concoquentis quantum concoqui poteſt, id quod alienum eſt, & nequit in alimentum conuerti, conferunt tamen ad puris confectionem ea, quæ naturalis caloris ſubſtantiam augent, [g] auctus enim efficacior eſt ad concoquendum & mouendum pus, augetur autem ab iis quæ ſimilem temperationem habent, hoc eſt moderate calida & humida ſunt, nam & innatus calor moderatus eſt, & innititur in ſubſtantia humida. Quod ſi ea quæ adhibentur calida & humida, poſſint parua foramina cutis obturare, retinebunt calidam exhalationem, & ſic etiam calorem noſtrum augebũt, huc ſpectat calida perfuſio aquæ & [h] olei, tetrapharmacum macedonicum, cataplaſma ex pane, vel ex farina tritici aut hordei decocta ex aqua & oleo. Confert etiam ad pus mouendum pix, reſina, butyrum, ſtyrax, galbanum, adeps, medulla: [i] aptãtur autem durioríb. corporibus, ſicciora & validiora, mollioribus imbecilliora & humidiora. Varia igitur ſunt detrahentium medicamentorum genera, ſicut eorum quæ detrahenda ſunt, at non temere hoc aut illo vtendum eſt, ſed eo, quod maxime aptetur. Aptantur adurentia potiſſimum putribus vlceribus ad corruptam carnem adimendam. Nam præterquam quod abſumũt quicquid [k] corruptum eſt, extirpant quaſi radicem [l] putredinis, & non ſinunt eas ſerpere ad vlteriores partes. Quæ tenuium ſunt partium & calida, & carnem exedunt, cum facile penetrent, maxime accommodantur ad detrahendum [m] callum, quæ craſſiores partes habent, & tantum ſuperficiem erodunt, excreſcentem carnem abſumunt, quæ mouent pus pertinent ad detrahendam illam ſubſtantiam, quæ adeo confuſa eſt, vt ſeruari non poſſit, ſed neceſſe eſt in pus vertatur, & tabeſcat. Eadem valent ad remouendam cruſtam ex partibus vſtis, putrefit enim & vel per ſe reſoluitur, vel ſine dolore exciditur, quãquam reſoluitur etiam à natura ſubcreſcente carne, medicus autem efficiendi tunc ſocius eſt, adhibet enim modice ſiccantia ac [n] detergentia, quæ (vt docuimus ante) conferunt ad carnis procreationem.

[b] *Hippo. l. de Vlcerib. & Gal. 4. met. c. 5.*
[c] *Gal. 5. ſimplic. c. 15.*
[d] *Gal. 5. ſimplic. c. 2.*
[e] *Gal. 5. ſimplic. c. 15.*
[f] *Gal. 1. prog. com. vlt.*
[g] *Gal. 5. ſimplic. c. 9. & Gal. 5. ſimpl. c. 3.*
[h] *Gal. 5. ſimpl. c. 9.*
[i] *Gal. 5. ſimpl. c. 9.*
[k] *Gal. 2. ad Glauc. c. 9.*
[l] *Gal. 4. catagen. c. 12. & 13.*
[m] *Galen. 4. meth. c. 5.*
[n] *Supra c. 9.*

De ſorde detergenda. CAP. XII.

CVM vlcus ſordidum eſt, non poteſt carne impleri, & ſaneſcere priuſquam purgetur, [o] ac detergatur. Contrahit autem aliquando ſaniem veluti cum malum eſt, aliquãdo pus veluti cum contuſa caro ſuppurat, atque ita ſordidum efficitur. Vbi vero tantum ſuperet exigua illa ſordes, quam ſimul cum humore neceſſario ſuperare propoſuimus, cum noua caro gignitur, [p] purum cenſetur, tantumq; leuiter detergentia ac ſiccantia poſtulat, quæ dicuntur σαρκωτικά, [q] quod ad carnem procreandam conducant. At cum purulentum eſt, vel ſaniem contraxit, non eſt amplius purum ſed ſordidum, ita vt purgari debeat: medicamenta quæ hoc præſtant, valida ſunt, & non conferunt ad carnem procreandam, appellanturq; Græce ῥυπτικά, Latine detergentia, habent autem omnia vim ſiccandi [r] cum remouendo ſordem ſimul humorem abſumant: non tamen omnia quæ ſiccant ad detergendum valent, ſiquidem adſtringentia, quamuis humorem abſumant, relinquunt ſordem quam in vlcere impingunt: [s] neceſſe eſt igitur adſtrictione careant quæ detergunt, ſintque calida & tenuium partium, ex his, quæ leuia ſunt, carent inſigni morſu atque amaritudine, quæ valida, mordent, amara ſunt, & nitri vim habent, poſſunt autem tam hęc quam illa & liquida admoueri ad abluendum vlcus, & craſſa ſuperdari. Proferemus aliquot exempla, ex liquidis quibus ſordidum vlcus abluimus, eſt ſerum lactis, tum

[o] *Gal. 3. met. c. 5. & c. 9.*
[p] *Supra c. 9. & Galen. 3. meth. c. 3.*
[q] *Gal. 5. ſimpl. c. 2.*
[r] *Gal. 5. ſimpl. c. 5.*
[s] *Gal. 3. meth. c. 4.*

ctis, tum aqua in qua hordeum bullierit, & mulſa valde [a] diluta, validiora ſunt lixiuium, vrina, mulſa parum diluta, marina item aqua, ob quam vlcera piſcatorum adeo ſicca redduntur, vt ſalita videantur: contra euenit his qui verſantur in balneis [b] vt ob aquam dulcem, humidiora nimis mollia & flaccida reddantur, egregie etiam detergit aqua [c] illa, in qua vis eſt chalcitidis, aluminis, nitri, ſalis, ſulphuris, bituminis. Ex craſſis imbecilla eſt farina hordei aut fabarum, [d] reſina terebinthina, validior farina erui, radix lilij, iridis, ariſtolochiæ cum melle: inter valida refertur etiam marrubium [e] & amurca cum melle, cataplaſma ex oleis ſalitis, emplaſtrum iſis ex mulſa temperatum, validiſſima ſunt nitrum, [f] aphronitrum, ærugo, ſquama æris, & quæ ex ipſis componuntur. Sed ſiue liquidis, ſiue craſſis vtamur, aptantur duris [g] corporibus validiora, mollibus imbecilliora: vbi multa ſit ſanies, & requiritur & toleratur medicamentum, quod vehementer detergat, vbi pauca, ſufficiũt imbecilliora neq; ſuſtinentur quæ valida ſunt: idem autem vſu venit vlceratæ carni, quod inteſtinis, hæc enim cum plena ſunt reliquiarum cibi, citra noxam ſuſtinent oxymel etiam valde acidum, à quo læduntur [h] vbi ieiuna ſint, caro quæ valde ſordida eſt, ob ſaniem interiectam non mordetur, etiamſi imponatur medicamẽtum vehementer detergẽs, vbi minus ſit ſordis magis ſentitur morſus. Quare cum vlcera purgari iam cœperunt, minuere vim [i] detergentem oportet, & indies imbecilliora dare, ita vt cum prope pura ſunt, vtamur maxime imbecillis. Adhibenda igitur ſunt detergentia illa quæ cuique corpori atque vlceri opportuna ſint, vbi imbecilliora quam opus ſit admouentur, cum non abſumatur ſanies illa quæ aſſidue contrahitur, vlcus ſordidius, vbi validiora, cum abſumant & exedãt carnem atq; in ſaniem conuertant, vlcus [k] ſimiliter magis ſordidum efficient: quamobrem nimis imbecillam vim augere oportet, id quod fit admixto melle, nimis validam remittere adijciendo liquidum ceratum: ſed neceſſe eſt diiudicare interim vlcus quod à validiori detergẽte, & id quod ab imbecilliori magis ſordidum redditur, ne nobis eueniat quod [l] Gal. eueniſſe cuidam medico teſtatur, qui cum videret quotidie vlcus ſordidius fieri, exiſtimans imbecillius eſſe medicamentum, quod prius adhibuerat, validius ipſum reddebat melle admixto, ſed quo maior erat vis detergens, eo plus ſordis contrahebatur. Diſcernemus autem inter vtrunq; reſpicientes ad vlceris affectum non ad ſordem, nam vbi magis cauum [m] rubrum calidum atq; inflammatum appareat, conſtat medicamentum fuiſſe nimis validum, contra vero nimis imbecillum, vbi cum maiori copia ſordis vlcus nec magis cauum, nec magis rubrum, nec magis calidum atq; inflammatum conſpicitur.

[a] Gal. 8. meth. c. 4.
[b] Gal. 1. ſimplic. c. 7.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal 8. metho. c. 4. & 5. ſimpl. c. 9.
[e] Gal 8 ſimpl. c. propria.
[f] Gal. 2. catag. c. 5.
[g] Gal. 8. meth c. 4.
[h] Hippo. 3. acut. tex. 36.
[i] Gal. 4. catag. c. 2.
[k] Galenus 3. meth. c. 3.
[l] Gal l. 3. metho & 4. catag c. 2.
[m] Gal. 4. catag. c. 2. Gal. 3. meth. c. 3.

Quid in curatione poſtulent ſpecies illæ ſolutionis continui, quæ ab externa cauſa oriuntur, vt ſectio, contuſio, attritus, perruptio, vſtio.

Cap. XIII.

EXPLICATIS operibus atque inſtrumentis communiter attinentibus vel ad omnes, vel ad plures ſpecies ſolutionis continui in carne & partibus mollibus, proximum eſt vt eadem in vnaquaque repetamus, adijcientes ſi quid proprium eſt ſingularum, perſequemur primo illas quæ fiunt à cauſa externa, vt ſectionem, contuſionem, attritum, abruptionem, vſtionem, deinde pergemus ad vlcera ſponte naſcentia. Veniat primo in medium ſectio, quę à telo acuto ſiue punctim ſiue cęſim infertur. Hæc ſi non acceſſerit alius affectus per ſe coaleſcit, agglutinatur autem cum carne non ſolum caro, ſed etiam [n] cutis, quæ reſoluitur interdum à telo protinus ac pendet, neque enim tunc præcidenda eſt, vt chirurgi faciunt imperiti, ſed reducenda ſuper carnem in priſtinum locum vbi coaleſcit, non tantum in adoleſcentibus, ſed etiam in ſenibus, & non modo cum recẽs plaga eſt, ſed etiam multo poſt, cum iam incipit nigreſcere: gaudet ſubiecta caro ſua cute, tanquam operculo idoneo, læditur à quouis alio cum putreſiat à lenibus, exaſperetur ab acribus. Sectio igitur vbi ſola ſit nihilq; carnis deſideretur, protinus agglutinanda eſt, niſi alte vulnerati ſint muſculi tranſuerſi, quos ſi agglutinare tentemus, periculum eſt ne coaleſcentibus [o] ſummis partibus imæ relinquantur ſolutæ, & ſaniem contrahant, quamobrem pręſtat tunc linamentis demiſſis ſeruare plagam apertam, vt carne in altioribus partibus increſcente, reliquæ tuto poſtea agglutinentur. In illis autem vulneribus quę aut in longitudinem ſunt, aut ſi tranſuerſa, in ſummo duntaxat, facile omnes partes agglutinantur, opus hoc vt in ſuperioribus [p] oſtenſum eſt, præſtat natura ſolutæ partis nonnihil carnis reficiens, cum validae ſt, hoc eſt cum pars alioquin ſana eſt, & nullus alius affectus præter naturam cũ ſolutione continui copulatur, neceſſario autem agglutinat hæc inter ſe labra, modo non diſtent, ſed proxima ſint, medici munus eſt, ea primum inter ſe coniungere, dein coniuncta [q] ſeruare dum agglutinẽtur, cum coniunguntur cauere oportet, ne quid alienum intercludatur, neq; enim poſſent ſe cõtingere, & agglutinari, ſæpe autem includitur ſanguis [r] concretus, tenuis cruor, pilus, oleũ, ſanies vel alius humor, quicquid eſt, remouendum eſt, quod propoſitum nobis eſſe debet nõ tantum initio cum labra coniungimus, ſed poſtea donec coaleſcant. Initio vulſella detrahimus pilũ & ſanguinem concretũ, ſpongia, aut linamentis aut ſpecillo inuoluto lana, ſeu goſſipio, ſiccamus humorem, cauemus etiam ne poſtea retineatur ille, qui vna cum ſorde aſſidue [s] contrahitur cũ gignitur caro; prohibet enim labiorum contactum: nõ retinetur vbi exitum habeat ex loco decliuiori, qui ſi per ſe patet, optime agitur cum ægrotante, alioquin parandus eſt ſectione, niſi vbi membrum ita [t] collocari poteſt, vt plagæ os quod alioquin ſurſum ſpectat, vergat deorſum, veluti ſi vulnerato femore ſurſum ſpectante ore, ipſum genu inguine ſublimius collocetur: exprimitur etiã ex vulnere humor faſcia [u] arcte data ad fundum, & paulatim relaxata donec ad os laxa perueniat: ſeruantur labra inter ſe coniuncta partim medicamentis, partim chirurgia. Medicamenta vt in ſuperioribus oſtẽſum eſt, ſiccare debent ſimul [x] & aſtringere. Hæc enim conferunt ad glutinandum, quatenus non ſolum ſuperantem humorem abſumunt, ſed etiam contrahunt inter ſe labra. Vtimur etiam chirurgia ad ſeruanda labra vulneris inter ſe coniuncta, aliquando ſufficit ſola faſcia, [y] aliquando neceſſaria eſt fibula vel ſutura, tunc per ſe faſcia

[n] Gal. 3. meth. c. 4.
[o] Gal 3. catag. c. 2.
[p] Sup. c. 8. & Gal. 3. meth. c. 6.
[q] Supra c. 8.
[r] Gal. 4. metho. c. 1.
[s] Gal. 3. meth. c. 3.
[t] Supra c. 8.
[u] Supra ibid.
[x] Sup. c. 8. & Gal 3 meth. c. 5.
[y] Sup c. 8. & Gal. 3. meth. c. 4.

ſufficit cum vulnus eſt in longitudinem,[a] media enim primum iniicitur, & vtroq; capite verſus plagam ducitur, dum labra ſine compreſſu ſe contingant. Si plaga in alterutram partem inclinet, commodius incipit[b] faſcia ab vno capite circumdari, attrahitur autem ab ea parte, in quam plaga conuertitur, ſic enim corrigitur ſi qua deprauatio ſubſit, cum alligata eſt non prius reſoluatur quam veriſimile ſit plagam coaluiſſe, niſi ſi dolor aut aliud malum interea ſuperueniat, propter quod prius reſoluenda ſit. Cum vulnus tranſuerſum eſt, validiori auxilio opus eſt, vt ſeruentur oræ inter ſe coniunctę, quamobrem adhibebitur[c] ſutura, vbi maxime coniunctas velimus, ſed fibula[d] vbi ad exitum ſaniei paulo laxius eſſe vulnus expediat. In ſutura ducitur filum perpetuum à principio ad finem; in fibula vbi ſemel traiectum eſt per vtranque oram præciditur, & rurſus traiicitur in vlteriori parte. Sed ſiue ſutura, ſiue fibula vtamur, moderatione opus eſt, quæ crebra eſt, quod ſæpius caro & cutis perforetur, inflammationem[e] concitat, quæ rara non ſatis fideliter cõtinet, rurſus quæ arctior comprimit oras, quæ laxior diduci patitur. Agglutinata plaga ſubiecto ſpecillo, incidendum & extrahendum filum eſt, quod nec nimis molle ſit ne abrumpatur, nec nimis durum[f] ne carnem abrumpat. Acus lõgior ſit, & ad profundiora vulnera[g] altius demittatur ab externa parte vnius labri vſq; ad internam, inde ab interna parte alterius vſq; ad exteriorem, ſit autem ex materia non omnino dura, ſed quæ flecti poſſit, ne autem labrum, quod ſecũdo perforatur, cedat, ſed renitatur, & perforari poſſit, compellendum eſt ab exteriori parte in interiorem, compellitur autem[h] fiſtula ænea, quæ ab vno extremo exciſa ſit in figuram calami, quo ad ſcribendum vtimur, vt perſpiciatur acus cum traiicitur. Sunt qui ad tranſuerſa vulnera valde hiantia, pro ſutura[i] plures acus traiectas inter labra, ac filo ab vtroque extremo alligatas relinquunt, quod mihi non probatur, multo enim moleſtior eſt, & magis inflammationem concitat appulſus earum quam fili, quod ad ſuturas vel fibulas adhibetur. Alij vt euitetur dolor & deformitas,[k] fibulis, vel ſutura oras adſtringunt, non plagæ quam vtrinque agglutinant, illitam medicamentis illis quæ valde inhæreſcant, Græce[l] ἀνακολλήματα & ἰχίκολλα[m] dicuntur, fiunt autem ex polline farinæ, puluere qui ex thure excutitur, maſtiche, tragacantho, pice liquida, ſarcocolla, ſed Galenus[n] non magnopere confidit eiuſmodi glutine, nam ſi vehementer trahuntur, quæ glutinantur, reſoluuntur; ſi leuiter, nihil proficiunt, quemadmodum ipſe teſtatur vbi exponit Hippo. qui ad naſi fracturam glutine vtitur, videntur autem tantum conuenire hi panni agglutinati, vbi parum adſtringere labra vulneris oporteat, quemadmodum in vulneribus valde profundis, & in quibus requiritur exitus ſaniei. Illud autem obliuiſci non oportet, quod tertio aut quarto die, neque fibula aut ſutura, neq; alia chirurgia[o] conuenit vexare plagam, ne nimis exaſperetur, tunc ſiquidem incipit inflammari, ſed primo quoq; tempore poſtquam illata eſt & omnino ante tertium diem.

Contuſio quæ fit cum à telo graui ac retuſo exiguæ particulæ pluribus locis ſoluuntur, diciturque Græce θλάσμα,[p] vbi ſimul venulis ſciſſis cutis euidenter ſanguine ſuffundatur, vocatur à Græcis ἐκχύμωμα, ſiue[q] ἐκχύμωσις, acceditque tunc ſolutioni vnitatis ſymptoma, mutatio videlicet coloris, redditur enim cutis primo rubra, deinde liuida & tandem nigra, quoniam & ſanguis, quo ſuffunditur, quamuis primo ruber ſit, proceſſu temporis liuet, & tandem nigricat, quod ſi plurimum ſuffundatur, non tantum colorem mutat, ſed excitat etiam tumorem. Oritur cum contuſione vulnus manifeſtum, ſed plerunque ſeruatur cutis integra, duæ autem præter cæteras contuſionis differentiæ attenduntur, quæ quod varias curationis ſpecies deſiderent, à medico ſpecies potius, quam differentiæ exiſtimantur, vna cum ita leuis eſt, vt quod contuſum eſt ſeruari[r] poſſit, altera cum ita grauis, vt nullo[s] modo ſeruetur, ſed neceſſario intereat. Differentiæ quas propoſuimus, vt quod cutis vlceretur, vel integra maneat, ſuffundatur ſanguine, vel appareat ſui coloris, tantum obſeruantur in curanda priori ſpecie, ſub qua ſeruatur quod contuſum eſt, tunc ſiquidem præter remedia, quæ ſimpliciter à contuſione requiruntur, aliquid poſtulat vulnus manifeſtum, aliquid ſuffuſio ſanguinis, in altera vero ſpecie vbi neceſſe eſt pereat, & in pus vertatur, quod contuſum eſt, nihil refert, iungatur ne cutis cum ſuffuſione, vel vlcere, an ſine his ſit, cum eodem modo verti in pus debeat, & tabeſcere[t] quicquid contuſum eſt, vt paulo poſt docebimus. Primo autem cum ad contuſionem curandam adhibemur, diiudicare oportet vtra ſpecies nobis proponatur, illa enim ſub qua ſeruatur quod contuſum eſt, ſiccantibus eget, altera in qua vertitur in pus, madefacientibus ac relaxantibus, nam ſi contrariis curaretur, ſuperueniret dolor[u] inflammatio, febris, & tandem gangræna. Diſcernes vtra ſpecies ſit, ex magnitudine noxæ, quod à naturali ſtatu parum mutatum eſt, reſtitui in eundem poteſt, quod valde alienatum, neceſſe eſt corrumpatur, quanquam euenit interdum, vt hoc quoque ob ingentem vim innati caloris ad naturalem ſtatum redigatur, præſertim in pueritis & cum integra cutis eſt, ita vt calor nequeat exhalare. Primum medici conſilium eſſe debet, dum contuſionem curat, ſeruare quod contuſum eſt, ſecundum vero, vbi primum aſſequi non poſſit, cõuertere[x] in pus, ſi quando autem ſub auxiliis, à quibus cõſeruari ſolet, & redigi ad priſtinam vnitatem, exaſperatur, medicus ſtatim repudiabit conſilium, quod prius intenderat, & tranſibit ad pus mouentia. His ita in vniuerſum conſtitutis, de duplici ſpecie contuſionis, pergamus ſeorſum ad curationem vtriuſque. Fac primum leuiorem eſſe contuſionem, & ſanari poſſe quod contuſum eſt, ſanabitur ſi reſtituatur vnitas, reſtituitur autem à natura agglutinante, medicus (vt in curanda[y] ſectione declarauimus) efficiendi ſocius eſt, cogit enim adſtringentibus illas particulas, quæ ſolutæ ſunt, & abſumit ſiccantibus, quicquid humoris effuſum eſt. Vtitur ergo ſiccantibus[z] atque adſtringentibus, qualia ſunt emplaſtra, quæ ſtatim cruentis vulneribus iniiciuntur, vt diachalciteos, cyzinæum, pamphilium, melinum, barbarum, ſed hæc validiora ſunt, ſufficiunt interdum leuiora vt cataplaſma ex farina fabarum, & oxymelle, ſed præter medicamenta, quæ ad glutinandum conferunt, proprium aliquid requiritur, ſi contuſioni manifeſtum vlcus accedit, aut ſanguinis ſuffuſio, nam manifeſtum vulnus ſi[a] cauum ſit, carne impleri debet, & ad cicatricem induci idoneis medicamentis. Vbi ſanguis euidenter ſuffunditur: ſi ſtatim dentur ſola glutinantia, periculum eſt ne putreſcat, quamobrem educendus eſt[b] vel

diſſipatus

[a] Gal. 3. cat. c. 2. & 3. metho. c. vlt.
[b] Gal. lib. de faſciis in proœmio.
[c] Gal. 3. cat. c. 2. & 3. met. c. vlt.
[d] Celſus l. 5. c. 26.
[e] Celſus l. 5. c. 26.
[f] Gal. 6. met. c. 4.
[g] Gal. 3. cat. c. 2.
[h] Tagaul. l. 2. de Pla.
[i] Tagaul. l. 2. de plagis cruentis.
[k] Tagaul. ibid.
[l] Gal. 3. cat. c. 8 & lib. ſimpl. c. de ouis.
[m] G. 2. cata. c. 1. in fin.
[n] Gal. 2. de art. com. 47.
[o] Gal. 1. de offi. com. 6.
[p] Gal. 3. de off. com. 30.
[q] Gal. 2. de off. com. 9. & 6 apho. com. 20. & 3. de off. com. 30.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. 4. meth. c. 5.
[t] Galen. 4. meth. c. 5.
[u] Gal. 4. metho. c. 5.
[x] Galen. 4. meth. c. 5.
[y] Supra c. 8. Gal. 3. met. c. 6.
[z] Gal. 4. metho. c. 7.
[a] Gal. 3. met. cap. 4.
[b] Gal. 4. meth. c. 7.

diſſipatus in vapores, vel euidenter effuſus, diſſipatur in vapores ſub medicamentis digerentibus, quæ ſi è principio ſola adhibeantur, venulis adhuc ſolutis ipſum magis euocabūt, & ſuffuſionem augebunt, quamobrem miſcenda tunc ſunt cum repellentibus, vt cum roſa, lentiſco, myrtho hypociſthide, acacia: complura autem ſunt medicamenta digerentia, alia imbecilliora, alia validiora: ſuffuſio, quæ ſummam partem occupet duntaxat, ſatis diſcutitur per leniora, vt perfuſa aqua [a] calida, in qua bullierit ſertula campana, aut fœnugræcum, ſi altius deſcēdat, adhibebimus validiora, perfundemus enim affectum locum aqua in qua decoctum fuerit [b] thymum, hyſſopum, origanum, ſemen aniſi vel fœniculi, illinemus lac fici, aut collyrium ex myrrha. Imponemus cataplaſma ex farina hordei & melle, aut ex nuce aride cōtrita, aut ex dracunculi radice, [c] ruta, & ficis aridis cum defruto, ſi hæc non ſatis proficiant, defigemus cucurbitulam, quæ maximam vim habet euocādi ab intimis partibus ad extimas, quod effuſum eſt. Interdum tanta eſt copia & craſſitudo ſanguinis ſuffuſi, vt non cedat digerentibus medicamentis, ſed manifeſte effundendus ſit ſcalpello, ſecta cute, contuſa pluribus, atq; altioribus [d] plagis, quas deinde vbi expreſſeris, reſpergere aceto debes, nequid concreti ſanguinis relinquatur, poſtea in medicamentis ſiccantibus atq; [e] aſtringētibus perſeuerare, donec ſolutio agglutinetur, & vnitas ex toto reſtituatur. Cum quod contunditur, valde laceratur, neceſſe [f] eſt intereat, quod vnitas pluribus locis valde ſoluta ſit, neq; enim ſeruatur amplius temperatio partis, diſſipantur ſpiritus, effunditur ſanguis, atq; adeo alienatur, vt partem in qua verſatur corrūpat, Medicus eo tunc incumbere debet, vt quicquid reſtituere non poteſt, in pus [g] vertatur, & tabeſcat, atq; hoc eſt quod recentiores chirurgi ſibi volunt, cum [h] dicunt, omne contuſum neceſſe eſt putreſieri, intelligunt enim non quod ſimpliciter contuſum eſt, ſed quod valde. Hoc idem ſibi voluit Hipp. [i] cum in libro de vlceribus, & in eo qui eſt de vulneribus capitis, inquit, neceſſe eſt colliſam laceratamq; à telo carnem in pus verſam tabeſcere, nam ſi nō verteretur in pus, ſuperueniret gangræna, & non ſolum contuſa pars, ſed totum membrum cum ſummo periculo vitæ corrumperetur. At vbi ſupputet, nihil lædentur partes, quæ iuxta ſunt, eſt enim confectio puris coctio [k] magis quam putredo, poſtquam colliſa caro ſuppurauit, detergere pus oportet, atq; in vlcere, quod cauum reſtat, carnem procreare, & cicatricem inducere. Quam celerrime autem mouere pus oportet, nam quo [l] celerius ſuppurat quod interiturum eſt, eo celerius interit, detergitur locus, procreatur noua caro, & ſanies inducta cicatrice reſtituitur, preterquam quod deuitantur grauiora mala, quæ ſuperuenire ſolent, ſi differatur conuerſio in pus. Sed quod in aliis communiter precepimus, in hac ſolutionis ſpecie maxime ſeruādum eſt, vt prius propulſentur influentes humores, quam ad pus mouendum veniatur. Relaxāt enim quæ pus mouent, quo fit vt affectus locus nimis impleatur, & propter ſanguinem contrahat & putreſcat, vbi proſpexerimus ne quid influere poſſit, vtemur pus mouentibus, ſub quibus ſuppurat nō tantum humor, ſed etiam caro, quæ valde [m] contuſa atq; alienata eſt, illa enim quę ſana eſt renititur, cum magis ſolida ſit, id quod euenit etiam cum dantur medicamēta erodentia, quæ vulgus exiſtimat tantum erodere putrem carnem, erodunt quidem hanc celerius, ſi quidem ea, quæ ſana eſt, diutius renititur, & cum doleat vbi eroditur, monet vt remoueantur medicamenta erodentia, quibus nulla ineſt propria vis erodendi magis vitiatam carnem quā ſanam, ſicuti neq; pus mouentibus magis conuertendi in pus cōtuſam carnem quam integram, ſed facile ſuppurat, & cito quæ lacerata eſt, integra vero non niſi proceſſu temporis, cum ſub propoſitis medicamentis redditur flaccida. Tandiu autem perſeuerandum in pus mouentibus, vt ſupputet totum id quod valde contuſum eſt, deinde tranſeundum ad detergentia, [n] tum ad ea, quæ conferunt ad reficiendam carnem, & poſtremo ad cicatricem inducentia, quæ qualia eſſe debeant, ſatis in ſuperioribus [o] oſtenſum eſt.

Atteritur interdum ac deraditur cutis quamuis ſubiectæ partes ſeruentur integræ, quod cōtra accidit, atq; in cōtuſione, ſub qua hæ ſoluuntur, illa integra ſeruatur. Ob quamcunq; cauſam atteratur, ſoluitur vnitas & accedit dolor, qui inflammationem concitat, quamobrem neceſſe eſt, & lenire dolorem, & propulſare inflammationem, deinde vnitatem reſtituere: reſtituit autem hanc natura [p] ſolutas partes agglutinans: perinde atq; in ſectione, medicus impedimenta remouet leniter ſiccans ſuperantem humorem, ac detergens ſi qua ſubſit ſordes, non enim tolerat denſa cutis acria & valida medicamenta, quæ dolorem atq; inflammationem mouent. Illa ergo duntaxat opportuna ſunt, quæ omnino citra morſum ſiccandi facultatem habent: dolori ſuccurritur liquido cerato, vel ceruſa temperata ex oleo roſa condito vel œſypo. Propriè autem pedibus calceorum attritu dolentibus, superimponitur pulmo [q] ouillus. Illi vero qui verberibus cæſi ſunt, inuoluuntur pelle [r] ouilla ſtatim detracta & adhuc calida, ſic enim dolor ſedatur, neq; poteſt mouere inflammationem, quæ ſi ſuperuenerit imponendum eſt cataplaſma ex pane, & foliis plantaginis decoctis in oleo roſa condito, vtiliter etiam perfunditur aqua, in qua lens bullierit, ſed maxime præſens remedium eſt cataplaſma ex lente decocta, cui aliquid croci addatur, lenit enim dolorem, ſiccat ſuperantem humorem, concoquit inflammationis materiam. Sed ſi dolor atq; inflammatio abſit, vtendum eſt medicamentis ſine morſu ſiccantibus, veluti myrrha, tragacantho, naſturtij & apij [s] ſemine cum cera & oleo, plurimum etiam proficiunt ſpoma argenti, cadmia, [t] ceruſſa, quę cutem reddunt duriorem, perinde atq; vbi inducende manifeſte cicatrix eſt, nam in cute deraſa ſenſum latet, ſi qua inducitur, commodum quoq; eſt hoc tempore puluerem inſpergere ex malicorio, rhoe, galla, aut acacia, ſimul autem agglutinantur ſolutę particulæ, & cicatriculam aliquam accipiunt.

Abruptio obſcura eſt ſolutæ vnitatis ſpecies, ſoluuntur enim altiores partes, & propriè muſculorum fibræ pluribus locis, ex violento motu ac tractu diuulſæ. Eodem autem modo redeunt ad priſtinam vnitatem, quo partes leuiter contuſæ, quas agglutinari à natura monſtrauimus, à medico vero quatenus ſiccat ſuperantem humorem, & ſolutas particulas in vnum cogit, plerunq; autem ſatis proficiūt leniora, vt cataplaſma ex farina hordei, faberum, erui cum oxymelle, præterea emplaſtrum diachalciteos dilutum ex vino nigro auſtero, aut ex oleo myrtheo.

- [a] Supra l. 10. c. 14.
- [b] Supra ibi.
- [c] Supra ibi.
- [d] Supra l. 10. c. 14 & Auic. l. 4. fen 4. tr. 2 c. 3.
- [e] Gale. 4. meth. c. 7.
- [f] Gal. 4. metho c. 5.
- [g] Gal. ibid.
- [h] Tagaul. l. 2. de plag. c.
- [i] Hipp. l. de Glc. ner. fon. ce. a prime.
- [k] Gal. 1. prog. com. Glt.
- [l] Hipp. l. de Glcer.
- [m] Gal. 4. metho. c. 5.
- [n] Gal. 4. metho c. 5. & Auic. l. 4. fen 4. tr. 2. c. 3.
- [o] Supra capit. 9. 10. & 11.
- [p] Gal. 2 ca. tag. c. 21 & 3. meth c. 4.
- [q] Auic. l. 4. fen 4. tr. 2. c. 9.
- [r] Gal. 11 simp. plic. c. de pelle ouina. & Auic. ib. c. 9.
- [s] Auic. ibid.
- [t] Auic. ibid. c. 9.

Reſtat vſtio, quæcunque autem vruntur ſiue ab igne ſiue ab his, quæ igneam vim habent, vt ab aqua, & oleo feruefactis, à medicamentis vtendi [a] vim habentibus πυρίκαυστα Græce nominantur: laborant autem multiplici morbo, nam ſoluitur primo, quod continuum erat, relinquitur ab ignea vi calor immoderatus, redundat aliquid præter naturam nempe cruſta, in quam conuerſa eſt caro, ſemiuſta atq; emortua, imitatur hæc extinctos carbones, [b] qui reliquiæ ſunt lignorum, quæ vruntur, quanquam ab aqua [c] feruente pro cruſta excitantur bullæ, in quibus ſimiliter aliquid emoritur, & tanquam res præter naturam exuperat, quibus omnibus ſuccurrendum eſt. Solutio continui poſtulat vnitatem. At nequeunt vſtæ partes inter ſe glutinari, niſi remoueatur emortua caro, quemadmodum & in his quæ valde contuſa ſunt, & per nouæ procreationem inducta cicatrice reſtituatur priſtina vnitas. Calor immoderatus poſtulat refrigerantia, quæ non ſolum ipſum temperant, ſed ſimul dolorem leniunt ab ipſo excitatum, & non permittunt puſtulas, [d] atq; inflammationem ſuperuenire. Cruſta tanquam res præter naturam ſuperans remouenda eſt, huiuſmodi ſunt opera, per quæ ſanantur, quæ vſta ſunt. Illa autem primo effici debent, quæ ſpectant ad id quod magis vrget, deinde ad id ſine quo non poſſunt reliqua fieri, magis autem vrget calor, qui dolorem, inflammationem, ac puſtulas concitat, quamobrem hūc primo refrigerare oportet, vt & ipſe temperetur, & deuitentur impendentia mala, deinde remouenda cruſta eſt, vt poſſit vlcus quod cauum reſtat, noua carne impleri, id quod ea manente fieri non poteſt: cum receſſit, danda opera eſt, vt cauum vlcus impleatur, & ad cicatricem perueniat. Reſtant inſtrumenta, quibus hæc perficiuntur. Ad refrigerandum admoueatur album oui, vel [e] totum ouum lana exceptū, aut ſamia terra vel armena diluta ex aceto non acri, aut ſuccus ſolani vel plantaginis, aut ſpuma argenti, vel ceruſſa temperata ex aceto non acri, & oleo roſa condito, aut cataplaſma ex lente [f] cocta in aqua, & oleo roſa condito, vel lacte, [g] aut emplaſtrum diachalciteos dilutum ex aceto non acri, quibus medicamentis extinguetur feruor, lenietur dolor, repellentur puſtulæ atq; inflammatio. Cruſta ſponte cadit proceſſu temporis ex toto exiccata, nā cum emortua ſit, non alitur amplius, & ideirco exiccata recedit ab eo quod viuit & humidum eſt, ſed ſimul etiam expellitur à ſubcreſcente carne, quam natura nouam procreat, ſed quia hoc diuturnum tempus requirit, vt celerius reſtituatur ſanitas, expedit ipſam prius arte detrahere. Quæcunq; enim abſceſſura ſunt ſiue os, ſiue cruſta, ſiue caro colliſa, expedit celeriter abſcedere, vt celerius ſanitas reſtituatur. At non propterea violenter detrahenda ſunt à medico, ne dolor atq; inflammatio ſuperueniat, quod ſibi voluit Hippo. [h] cum ait, caſura deteriora ſunt ſi cito cadant. Ergo vbi citra violentiam detrahi celeriter cruſta poſſit, celerius implebitur cauum vlcus carne, & ad cicatricem perueniet. Illud tamen ignorare non oportet, quod cum ad ſupprimendum ſanguinis [i] fluxum locus aliquis aduritur, præſtat in eo diu cruſtam relinquere, vt interea caro increſcat, & claudat apertam venam, aut arteriam, ne rurſus ſanguis erumpat. At vbi nullum ſubeſt eiuſmodi periculum, danda opera eſt, vt cruſta leniter, ſed quam celerrime reſoluatur: id quod duplici via fieri poteſt, vna per ea quæ calida ſunt & humida, vimque habent [k] putrefaciendi (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) ſub quibus putreſcit cruſta, & partim per ſe cadit, partim forfice exciditur, ab his non excitatur dolor, ſed magis lenitur ſi quis iam ſuperuenit, vlcus tamen quod cauum eſt, purulentum ac ſordidū relinquitur, quemadmodum cum ſuppurat contuſa caro, ita vt detergentibus egeat, & longiori tempore ſanetur. Altera via breuior eſt ſub qua vtimur moderate ſiccantibus, & citra morſum [l] detergētibus, efficiunt hęc, & vt magis ſiceſcat vſta atque emortua caro, atque ideirco reſoluatur ab ea quę viuit, & humida eſt, & vt noua celerius ſubcreſcat, exiccato humore ac deterſa ſorde ſuperante, & ſuperiectam cruſtam propellat. Galenus [m] vtraque via vſus eſt, iuniores vtuntur pus mouentibus duntaxat, quorum exempla abunde in ſuperioribus expoſita ſunt. Illa vero medicamenta quæ ad cruſtam ſiccandam dantur, non debent eſſe acria, ſed omnino morſus expertia, perinde atque illa, quibus vtimur ad vlcera à valde calidis, & acribus ſuccis excitata. Neceſſe eſt igitur modice ſiccent ac detergant [n] ſine exceſſu caloris ac frigoris, nocet medicamentorum calor propter calorem relictum à cauſa vrente, vel erodente, nocet frigus ob ſolutionem vnitatis, vlceribus enim frigus [o] mordax eſt, valent hæc, quæ moderate ſiccant & detergunt, non ſolum ad exiccandam ac reſoluendam cruſtam, ſed ad vlcus quoque [p] quod cauum reſtat carne implendum. Commodiſſimus eſt [q] puluis ex radice iridis, ariſtolochiæ, panacis, corporibus mollioribus ſufficit thus cum farina erui, & melle, aptatur etiam ſuccus porri vel marrubij, vel [r] ononis cum melle, ſiccat quoque ſine morſu [s] Machetionis emplaſtrum, aut iſis, tum calx ſæpius elota, & cum cerato mixta. Cum vlcus plenum eſt, perduci ad cicatricem debet [t] ſoperdatis medicamentis cicatricem inducentibus, quæ ſupra commemorauimus, aut malicorio, acacia, galla immatura, aut eo quod componitur ex cadmia.

[a] Gal 2. catag. c. 14. & 2. ad Glauc. c. 2.
[b] Gal. 5. meth c. 4.
[c] Auic. l. 4. fen. 4. tr. 2. c. 15.
[d] Auic. l. 4. fe. 4. tr. 2. c. 13.
[e] Auic. ibid.
[f] Auic. ibid. c. 12.
[g] Ibid. c. 13.
[h] Hip. l. 2. de oſſi. tex. 23.
[i] Gal. 5. meth. c. 4.
[k] Gal 2. ad Glauc. c. 9.
[l] Gal. 6. catatop. c. 2.
[m] Gal. locis dictis.
[n] Gal 6. catatop. c. 2.
[o] Hip 5. aph. 20.
[p] Supra c. 9.
[q] Gale 2. ad Glauc c. 9.
[r] Gal 8. ſimpl. c. de ononide.
[s] Gal 2. ad Glauc c. 9.
[t] Gal. ibid.

De vlceribus ſponte naſcentibus in vniuerſum, & proprie de his, quæ aut calloſa ſunt veluti fiſtulæ, & ægre ad cicatricem perueniunt, aut mala, erodentia, putria, ita vt vermes contrahant.

Cap. XIIII.

Species ſolutionis continui, quæ ab externa cauſa oriuntur, hactenus abunde perſequuti ſumus. Illa nunc ſequitur, quæ fit ab interna: latet autem interna cauſa: atque ideirco vlcera quæ ab ea fiunt, ſponte fieri videntur, dicunturque à Græcis αὐτόματα. Oſtendimus [u] internam cauſam eſſe humorem qualitate erodentem, vel copia diſtendentem, adeo vt vnitatem ſoluat in parte, in qua retinetur, quam non ſolueret ſi tenuis eſſet & euaderet. Superueniunt hæc vlcera maxima ex parte puſtulis, tumoribus, atque abſceſſibus, quod ſi vnitatis ſolutioni nihil aliud accedat, vlcera quæ ſponte naſcuntur ſimplicia dicuntur, & non magno negocio ſaneſcent. Si quid adiiciatur, quod ea ſanari non per-

[u] Gal 14. meth. c. 17. & ſup. c. 2.

non permittat, ægre ad cicatricem [a] peruenient, atque hæc vocantur Græce δυσεπούλωτα. Verſatur in his præter naturam humor qualitate, vel copia lædens, qui ab aliis partibus ad vlceratam concurrit, neque ſinit vlcus ad cicatricem perduci. Quod ſi præter huiuſmodi humorem, vlcerata pars adeo alienata ſit, vt corrumpat quicquid influit quantumuis bonum, hæc vlcera nominantur à Græcis non tantum δυσεπούλωτα, hoc eſt ægre cicatricem admittentia, ſed etiam κακοήθη, [b] hoc eſt mala, quanquam in ægre cicatricem admittentibus, atque in malis interdum ponuntur vulnera, quæ à cauſa interna inferuntur, ſed talia euadunt ob malum corporis habitum, & prauam curandi rationem, plerunque tamen huiuſmodi fiunt illa, quæ ſponte naſcuntur. Quod ad curationem attinet, quæ ſimplicia ſunt, ſine humoris concurſu, aut ſine alio vitio partis vlceratæ, ad priſtinam vnitatem reuertuntur per nouæ carnis refectionem, ſunt enim caua cum puſtulas & abſceſſus ſequantur, atque ob eam cauſam impleri debent: implentur interdum & ſaneſcunt per ſe ſine auxilio artis, præſertim vbi ſicciora fuerint, quemadmodum illa, quæ Galenus [c] deſcribit in quadam peſtilentia. Siquid vero puris aut ſordis ſubeſt, purgandum eſt, deinde imponendum medicamentum modice ſiccans ac detergens, quod conferat ad nouam carnem procreandam. Et poſtremo quod valide ſiccet, & ad cicatricem inducendam adſtringat, neque aliud opus neceſſarium eſt, præſertim ſi corpus totum purum ſit, nec quicquam materiæ amplius ad affectam partem tranſmittit. Cognoſces purum eſſe corpus ex indicio, quod Hippocrates [d] tradidit, cum puſtulæ in corpore naſcuntur, aut fauces ægrotant: inſpicit enim an deiectiones ſint ſanis ſimiles, nam tunc licet corpus alere, ſi biliosæ fuerint, neceſſaria eſt [e] purgatio: eadem ratio eſt vrinæ, monſtrat enim hæc purumne corpus ſit. Ergo ſi neque multis, neque prauis ſuccis redundet, nulla ipſius habita ratione curabitur vlcus per ea primum, quæ conferunt ad procreandam nouam carnem, & deinde per ea, quæ cicatricem inducunt.

[a] Gal 1. ca tag. c. 18.
[b] Gal. loco citato & 4. meth. c. 5.
[c] Gal. 3. met c. 12.
[d] Hipp. 2. aphor. 15.
[e] Hipp. ibid. & Gal. in com.

Vlcera δυσεπούλωτα ægre ad cicatricem perueniunt ob humoris concurſum. [f] In his vlcerata caro interdum humida eſt & calloſa, interdum etiam quaſi fiſtula ſinuatur, non tamen adeo alienata eſt, vt corrumpat quicquid influit quantumuis bonum, quemadmodum in illis, quæ non tantum ægre ad cicatricem perueniunt, ſed etiam mala [g] ſunt. Finge ob humoris concurſum tantum ægre reſtitui vnitatem poſſe, neceſſe eſt hanc per carnis procreationem, & cicatricem reſtitui, ſed habenda prius ratio [h] eſt humoris ſanationem prohibentis. Dare enim prius operam oportet, ne amplius fluat ad locum affectum, & is qui iam fluxit, contractuſque eſt ab vlcerata parte exhauriatur. Influit [i] humor non tantum tranſmiſſus ab aliis partibus, ſed ſimul vel acceptus ab affecta parte, vel etiam attractus. [k] Tranſmittitur vel à toto corpore vel ab aliqua parte, prouidebimus idoneo victu ne vlterius colligatur in corpore copia vel qualitate lædens, corrigemus ſi quod ſit vitium in corpore, propter quod ex cibis & potionibus boni ſucci gignatur humor prauus, quemadmodum fieri ſolet propter morbum gallicum. Humorem iam genitum purgatione [l] aut venæ ſectione, prout opportunum videbitur, ducemus ad oppoſitam partem, atque effundemus, frictione ſimiliter oppoſitæ partis eundem auertemus ab vlcerata. Medebimur item parti tranſmittenti, vt iecinori, lieni, varici, ſuperioris regionis. Curabimus immoderatam temperationem affectæ partis præſertim [m] calidam & humidam, ob quam redditur imbecilla, & admittit, quicquid influit. Huc ſpectant repellentia præſidia, quæ ſupra commemorauimus, quæ de [n] propulſanda inflammatione à partibus vlceratis, quod ſi ab affecto loco non tantũ accipiatur, ſed etiã attrahatur materia ob dolorem vel calorem, hunc refrigerabimus, illum leniemus. Vbi non amplius influat, neque accipiatur, aut attrahatur humor, exinaniendus ille eſt, quem labra vlceris combiberunt, quod facile cedet, tunc ſiquidem ſæpe à calore naturali diſcutitur, medicus principio hũc repellit, proceſſu temporis digerit ſimul & repellit, & tandem digerit duntaxat, adhibet principio folia ſolani, hyoſcyami, plantaginis, emplaſtrum diachalciteos ex vino nigro auſtero temperatum, quibus deinde admiſcet oleum vetus aut laureum, aut farinam erui, vel lupini, poſtremo vtitur oleo aut cataplaſmate digerente duntaxat: verum ſi materia craſſior ſit, cum non ſufficiant digerentia, ſcalpello ſectis labris educenda eſt, quod Hippocr. [o] monuit cum iuſſit, vt ab inueteratis vlceribus mitteretur ſanguis, iteraretur〈que〉 miſſio ſi opus eſſet. Cum vlcerata pars ſatis exhauſta videtur, veniendum eſt ad curationem vlceris per nouæ carnis procreationem; plurimum autem tunc proficit aloe, myrrha, iris, [p] centaurium, farina erui, cinis ex teſta oui vſta, emplaſtrum Macherionis aut Iſis. Vbi vlcus iam plenum eſt, inducenda cicatrix inſperſa galla, acacia, hypociſthide, malicorio, aut etiam ſquama æris vſti atque elori. Contrahitur interdum callus in huiuſmodi vlceribus, quod ſaniei acrimonia depaſcat humidam ſubſtantiam carnis, quo fit vt ſimul exhalet calor cum humore, & locus reddatur durior ac frigidior, priuetur〈que〉 perſpiratu, atq〈ue〉 alimento. Interdum huiuſmodi vlcerum labra ſimul [q] & humida & calloſa ſunt, dicunturq〈ue〉 à Græcis ὀχθώδη, & τυλώδη, non ſinit callus ſolutas partes aut per ſe, aut per nouæ carnis refectionem agglutinari, niſi prius ſanetur, id quod primo tentandum eſt per medicamenta, partim mollientia, [r] partim digerentia, huiuſmodi ſunt adipes, medullæ, gũmi, reſina, ſtyrax, butyrum, quæ alioquin vlceribus maxime inimica ſunt, ſed tamen neceſſaria cum occalleſcentibus & duris labris medemur. Huc ſpectat emplaſtrum ex [s] herbis, quod inſcribitur διὰ βοτανῶν, molliunt hæc magis quam digerunt, ad digerendum vtemur potiſſimum oleo veteri, aut laureo, aut ricinino: at ſi adeo labra occalluerint, vt non poſſint ſub medicamentis mollientibus ac digerentibus redigi ad ſtatum naturalem, callum oportet adimere, vel medicamentis, quæ quod callum detrahant, Græce nominantur ἐκτυλωτικά, vel chirurgia, hæc magis expedita eſt: nam ſi æger ferre dolorem velit, celerrime curabitur exciſo per ſcalpellum, aut per candentia ferramenta adusto eo toto, quod calloſum ac durum eſt, & non ſui coloris, vſque ad ſanam carnem. [t] Medicamenta quæ idem ſed tardius præſtant, aut erodentia ſunt veluti ſandaracha, chryſocolla, ſory, flos æris, aut vrentia, vt calx [u] cum vrina pueri, nitrum torrefactum, atramentum ſutorium, auripigmentum.

[f] Gal. 2. contag. c. 12.
[g] Gal 4. metho c. 5.
[h] Gal. 4. meth. c. 5.
[i] Gal ibi. & Hipp de Vlc.
[k] Gal 2. de differ. feb. c. vlt.
[l] Gal 4. met. c. 5. & Hipp. l de Vlcer.
[m] Gal. 3. meth. c. 8.
[n] Supra c. 6.
[o] Gal. 4 metho c. 5. Hipp. l de Vlcer.
[p] Gal. 3. metho. c. 3.
[q] Gal. 4. contag. c. 12.
[r] Gal. 2. 6. ep. id. com. 4.
[s] Gale. 6. contag. c. 2.
[t] Gal 4. metho c. 3.
[u] Gal. 4. contagem. c. 13.

Non tantum occalleſcunt vlceratæ partes, ſed interdum etiam ob erodentem ſaniem ſinuantur. ſitq; vlcus calloſum, altum, anguſtum, quod à ſimilitudine fiſtularum, quibus muſici vtuntur, fiſtula dicitur:[a] interdum autem ſimplex eſt, interdum multiplex, interdum recta, interdum tortuoſa. Oritur autem potiſſimum partibus humidioribus, quæ facile eroduntur & putreſcunt, præſertim vbi calidiores ſunt, quemadmodum iuxta anum & partes genitales, id quod potiſſimum accidit cum tubercula ibi ſiue ex contuſione, vt equitantibus, ſiue ſponte nata ſuppurant, nam niſi adhuc immatura ſecentur, retenta ſanies rodendo ſinuat, & interdum non vnum, ſed multas fiſtulas efficit, quæ ſæpius ad eundem locum terminantur, ſicuti liquor per auricularium clyſterem in vnam infuſus, ex alia effundatur. In curanda fiſtula non tantum ſatis eſt influentem humorem propulſare, & eum qui influxit exhaurire, ac detrahere callum, ſed neceſſe eſt etiam dare exitum ſaniei, vbi retineatur, & detergere ſordem,[b] priuſquam ad procreandam carnem, vel cicatricem inducendam veniamus. Vbi fiſtula minus alte penetret, & ſinus potius ſub cute latius pateat, aperiri[c] ſcalpello debet ducta vna linea, vel ſi in orbem cutis à ſubiecta carne abſceſſerit, etiam altera, vt detur partim exitus ſaniei, partim aditus medicamentis callum abſumentibus, ſicq; procreari noua caro poſſit, & cicatrix induci. Vbi proprie fiſtula ſit, hoc eſt vlcus anguſtum, atq; altum, ſpecillo explorare oportet, quouſque penetret, & ad quam partem terminetur, tum recta ne ſit & tortuoſa, ſimplex an multiplex, deinde ad curationem aggredi, monito tamen ægrotante de periculo, quod ſubeſt, ne humor qui per diuturnam fiſtulam exire conſueuerat, retentus in corpore magnum aliquod malum afferat, & de via qua deuitari poſſit. Deuitatur enim vel cum tenuiori victu adhibito minus redundant ſucci in corpore, vel cum redundantes venæ ſectione aut purgatione ex certo temporis interuallo educũtur. Id quod ſimiliter obſeruandum eſt, cum aut varices curantur, aut clauduntur[d] venæ, quæ in ano diu conſueuerunt ſanguinem fundere. Vbi hæc hominem admonueris, ad fiſtulam curãdam accedes, quæ multiplici morbo continetur. Nam ſolutioni continui adijcitur callus, ſinus, atque inſignis partium abſceſſus, ſæpe etiam retinetur ſanies, cui primum dare[e] exitum conuenit, cum fiſtulæ os deorſum ſpectat, ea per ſe ſatis effluit, cum ſurſum effluere non poteſt, niſi aut membrum ita collocetur, vt deorſum vergat, alligaturq; faſciis a ſana[f] parte incipientibus, deinde ad os fiſtulæ laxioribus circumuolutis, vt ſanies exprimatur, aut fiſtula ipſa ſecetur, vel tota in longitudinem, vel in fundo dũtaxat, quo peruenit demiſſum ſpecillum: ſecatur autem vel ſcalpello, vel filo validiore adſtricta, quod ſubinde cum fiſtulam diuidit, arctet, vt quod reliquum eſt ſecet, hoc potiſſimum vtimur, cum multæ in vnum locum terminantur, vt pro pluribus fiſtulis efficiatur vlcus latius: ſed ſiue filo, ſiue ſcalpello fiſtulam ſeces, caue ne præſtantiorem aliquam partem offendas, vt arteriam, venam neruum chordam, nam vbi hoc periculum ſit, expedit à ſectione abſtinere. Si os vitiatum ſubſit, non ſaneſcet fiſtula, niſi id aut ſcalpro abradatur, aut vratur candente ferramento, donec recedat id totum, quod putre eſt. Poſt ſectionem detrahere callum oportet, quod ſine ea faciendum eſt in illis fiſtulis, quas non neceſſe eſt ſecare, ſed in his ad exedendum callum oportet medicamentum immittere in modum collyrij, quod teres ſit, altera parte tenuius, altera plenius, æquare autem debet fiſtulæ longitudinem,[g] demittique ab ea parte, qua tenuius eſt. Vtitur Hipp.[h] linteo byſſino intorto, intinctoq; in ſucco tithymali ac reſperſo æris flore vſto, conficitur etiam collyrium ex melle cocto, & puluere radicis veratri nigri, elaterij, miſy, ſory, chalcitidis, atramenti ſutorij, æruginis: ſed cum hæc adhibentur imponenda ſunt repellentia præſidia, & ſupra & iuxta vlcus, ne ob eorum acrimoniam excitetur dolor, & euocentur humores ad locum affectum. Exeſo callo abluere plagam oportet, quæ ſordida eſt, muria,[i] lixiuio, aut aqua maris, mulſa, perfundentur hæc cum fiſtula ſecta eſt: ſed cum ſine ſectione curatur, impelluntur per veſicam,[k] cui alligata ſit pinna. Abluto vlcere danda ſunt modice ſiccantia ac detergentia, validiora tamen quam ad vulnera, quæ a telo inferuntur, maxime autem accommodantur aloe, myrrha, radix iridis, panacis, ariſtolochiæ, farina erui,[l] aliquod ex his quæ ad caluariæ[m] fracturas componuntur, velut Iſis, Machetionis, Deileontis emplaſtrum. Per hæc implebitur ſinus carne, quod vt celerius fiat, & minus reficiendum ſit ipſius carnis, expedit oras inter ſe adducere, & quantum fieri poteſt iunctas ſeruare: quo ſpectant partim medicamenta glutinatia, vt emplaſtrum barbarum diachalcitcos ex vino nigro auſtero temperatum, partim faſciæ, quæ eatenus adſtringantur, vt quæ ſublimia ſunt (quemadmodum[n] Hippocr. præcepit) ſedem contingant, non tamen comprimant, relinquendum autem eſt os fiſtulæ apertum, & non obturandum faſcia, aut emplaſtro, vt ſanies poſſit effluere, quamobrem excidendum eſt ea parte linteum, quo emplaſtrum excipitur, & ſpongia[o] mollis alliganda. Cum cutis adeo exeſa eſt, & extenuata vt lacera veſtis videatur, cauẽdum eſt ne nimium medicamentis exiccetur. Opportuna tunc ſunt mitiora præſidia, vt emplaſtrum Iſis dilutum ex oleo roſa condito, aut mel cum aloe, thure, myrrha, vel ſymphyto, aut centaurio, minus etiam tunc ſinus faſciis comprimendus eſt: vbi ſinus agglutinatus ac repletus erit, veniemus ad ea quæ cicatricem inducunt.

Superſunt ea vlcera, quæ non tantum δυσεπούλωτα[p] ſunt, hoc eſt ægre ad cicatricem perueniunt, ſed etiam κακοήθη, hoc eſt mala, quod non tantum prohibeantur ad cicatricem peruenire ab humore influente, ſed adeo etiam alienata ſit vlcerata caro, vt corrumpat alimentum quantumuis bonum, quo fit vt pili[q] qui iuxta ſunt, decidant radicibus roſis, ob quam cauſam vlcera, in quibus partes, quæ iuxta ſunt, glabræ apparent, mala exiſtimantur. Quanquam numerantur in malis etiam illa, in quibus nõdum adeſt, ſed expectatur eiuſmodi vlceratæ carnis alienatio, vel ob prauitatem influentis humoris, vt atræ bilis, quemadmodum cum cancri vlcerantur, vel ob multitudinem, quemadmodum cum articuli vlcerantur, in quibus ob exquiſitum ſenſum neruorum & chordarum, grauiſſimus excitatur dolor, qui magnam humorum copiam euocat, ob quam vlceratæ partes putreſcunt, & ita vitiantur, vt corrumpant etiam bonum ſanguinem, quo alendæ ſunt. Inhæreſcit omnibus malis vlceribus ſanies quædam craſſa & glutinoſa, quæ vix aut ne vix quidem detergentibus cedit. Exeditur enim in

vnoquo-

[a] Gal lib de Inæ. c. 5.
[b] Gal. 2. ad Glauc. c. 8.
[c] Gal. ibi & Hipp. l. de fiſtulis.
[d] Gal lib de curatione per ſanguinis.
[e] Gal. 2. ad Glauc. c. 8.
[f] Hipp. 2. de offi. 27. Gal. in com.
[g] Hipp. l. de fiſtulis.
[h] Hipp. l. de fiſtulis.
[i] Gal. 2. ad Glauc. c. 8.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. 2. ad Glauc. c. 8. in fine
[m] Gal. 2. ca-tag. c. 19.
[n] Hipp. 2. de offic. tex. 27.
[o] Hipp. l. de fiſtulis.
[p] Gal. 1. ca-tag. c. 12. & 4. meth. c. 5.
[q] Hippoc. & Gal. 6. apho. 4.

vnoquoq; vicina pars, quæ ſana eſt, & putreſcit: ob quam cauſam Græci huiuſmodi affectum nominant νομὰς,[a] & ἐπινέμησιν.[b] Vlcus illud in quo tantum ſuperficies exeditur, à ſimilitudine depaſcentis animalis [c] ἕρπης ἐσθιόμενος Græce appellatur: oritur autem a bilioſo ſucco, qui cum tennis ſit, exit ex parte carnoſa, quæ laxior eſt, & retinetur à cute quæ denſior, ſic vt ipſam exulceret: quod ſi erodens, atque exulcerans humor valde craſſus ſit, [d] efficit cancrum vlceratum, ad cuius craſſitudinem proxime accedit ille, qui excitat φαγεδαίναν, quo vocabulo Hip.[e] ſignificat vlcus, quod vna cum cute ſubiectam carnem depaſcit, non ingluuiem (vt nonnulli voluerunt) ortam ab immoderata cibi appetentia, quā afferunt praui ſucci contenti in ore ventriculi. Ad phagedænas referuntur vlcera chironia, & Telephia, nominabant [f] enim veteres chironia illa, quæ adeo mala eſſent, vt tantum à Chirone [g] ſanari poſſent, Telephia, quæ tantum ab Achille, ſicut vulnus illud, quod Thelephus [h] Myſiorum rex ab Achille accepit, à quo tantum curari potuit: cuiuſmodi etiam ſunt illa vlcera, quę à Græcis ἀνίατα hoc eſt deſperata nominantur, quorum curationem medici plerunque aggreſſi non abſoluerunt, ſed deſperantes ab incœpto deſtitere. Sed curioſa [i] hæc nomina nihil ad curationem pertinēt. Satis eſt nouiſſe quædam vlcera adeo [k] mala eſſe, vt vna cum cute exedāt ſubiectam carnem, pergantque depaſcere illam, quæ ſana eſt, atq; hæc φαγεδαίνας ab Hipp.[l] nominari. Ponuntur & in malis vlceribus carbones, qui à craſſo ac feruente [m] ſanguine oriuntur, à quo vritur cutis vna cum ſubiecta carne, & in cruſtam conuertitur, ita vt ſolutioni vnitatis accedat calor, tumor, & cruſta; magis autem putrefacit carbo, quam depaſcat proximas partes. Vt curentur mala vlcera non ſatis eſt antequam dentur medicamenta ad carnem gignendam, & cicatricem procreandam idonea, prohibere [n] ne nouus humor influat, aut eum adimere, qui influxit: ſed oportet vitiū alienatæ partis remouere primo quoque tempore: nam quo diutius manet, eo deterius redditur: adeo interdum vitiata caro eſt, vt curationem non admittat, niſi [o] detrahatur, aliquando minus alienata eſt, poteſtq; (non ſecus atq; interdum caro [p] contuſa) reſtitui in priſtinum ſtatum: fac primum poſſe, reſtituetur partim à natura ipſa concoquente ac ſuperante vitium ipſum, partim à medico, qui putredinem extinguet, & exhauriet vitioſum ſuccū, qui ibi continetur, repellentibus ac digerentibus, deinde valde ſiccantibus, quæ putredinem abſumant, ſed hęc cum acria ſint, concitare nouam materiam poſſunt: cui occurrere oportet repellentibus, iuxta & [q] ſupra vlcus datis. Vtimur autem ad abſumēdam putredinem, & laxiorem ſubſtantiam cogendā valde ſiccantibus & aſtringentibus, perfundimus locum marina aqua, vel muria, inſpergimus pumicem, alumen, diphrygem, ſquamam aut florem [r] æris, ſory, ſuperimponimus cataplaſma ex radice cucumeris agreſtis, veratri, iſatis ſylueſtris, foliis oleę, vel cupreſſi decoctis ex vino; illinimus & lemniam terram ex aceto dilutam. Sanies autē vtiliter abluitur ſero lactis, præſertim vbi dolor ſit, detergitur etiam medicamentis primo validis, deinde lenioribus, nam vbi vlcus iam [s] purum eſſe cæpit, minus requirit, ac tolerat medicamenta acria. Cum vlcus iam purum [t] eſt, impleri carne debet, quo ſpectant modice ſiccantia ac detergentia, [u] quæ ſere validiora conueniunt malis vlceribus quam aliis, non tamen adeo vt mordeant: nam talia inflammationem concitarent, quamobrem fugientur perinde ac pinguia, quę vlceratam partem putrefaciunt, proprie autem accommodatur ſarcocolla, ichtyocolla, plumbi [x] recrementū, ſory, in corporibus durioribus vſta, in mollioribus lenia: plurimum tamen inter mala vlcera intereſt, cum alia magis putria ſint, alia magis exedētia. Putribus aptantur validiora, exedentibus leniora vt cancris vlceratis, quos non licet acribus curare, quamobrem cum Hipp.[y] ad mala vlcera admonet acria medicamenta, intelligit ad putria, & non ad exedentia. Quod ſi adeo corrupta caro eſt, vt corrigi non poſſit, adimēda eſt, [z] vel per chirurgiam adhibito ſcalpello, aut candente ferramento, vel per medicamenta vrentia, ac cruſtam inducentia, ſcalpello exciditur, quicquid putre & alienum eſt, ac non ſui coloris, vſq; ad integram carnem: ſtatim autem à ſectione vrere [a] oportet, veluti radicem putredinis, vel candenti ferramento, vel medicamentis cruſtam inducentibus, vt calce, atramēto ſutorio, chalcitide: quo tempore autem hæc dantur, defendere partes ſanas oportet illito [b] Andronis paſtillo ex vino, poſt cruſtam quouis modo inductam vtendum vel lenibus vt butyro, vel aridis, vt celerius reſoluatur, & celerius ſanetur vlcus; neq; enim præſtat eam diutius inhæreſcere, perinde atque vbi inducitur ad ſanguinem ſupprimendum, [c] cum nullum periculum hic ſit, ne ſanguis erumpat. Reſoluta cruſta vlcus carne implendum eſt, & cicatrix inducenda: quod ſi inflammatio ſuperuenerit, non ſinit vlcus ſaneſcere, niſi [d] curetur, principio quidem conuenit hyoſcyami ſemen cum foliis & polenta, vel diachalciteos ex vino nigro auſtero, aut oleo melino, tum braſſica cum melle. Putredo tanta interdum eſt, vt minutos lumbricos, quos ἀσκαρίδας vocant in vlcerato loco gignat, præſertim prope anum, & partes genitales, qui niſi curentur ob moleſtiam, quam afferunt & putredinem, quam augent, ſæpe hominem conficiunt. Remouendi ergo primum ſunt, detergenduſq; locus ſucco marrubij calamenthi, [e] aut abluendus aqua, in qua guaiacum bullierit, inſpergendus puluis ex radice capparis, gentianæ, dictamni, poſtremo cō firmandus locus medicamento ex pari portione ceruſſæ & polij, liquida pice exceptis: [f] quo ſpectat etiam Iſis emplaſtrum & ceratum, cui adiectum ſit præcipitatum.

Hactenus de ſolutione vnitatis in carne & partibus mollibus.

[a] Galen 5. meth. c. 4.
[b] Gal. 3. ſimplic. c. 22.
[c] Hip 5. aph 22. & Gal. l. de tum. c. 9.
[d] Gal. lib. de atra bile c. & 14. meth. c. 17.
[e] Hipp l. 3. 6. epid. 57. & Gal. 2. meth c. 2.
[f] Gal. 2. met. c. 2.
[g] Gal 2. meth. c. 2.
[h] Gal ibid.
[i] Gal 4. catag. c. 5.
[k] Gal 6 aph. comm. 45.
[l] Hipp. 3 6. epid. tex 37. & Gal. in comm.
[m] Gal 4. meth. c. 10.
[n] Hip de Vl. & Galen 4. meth c 2. & 5.
[o] Gal. 2. ad Glauc. c. 9.
[p] Sup. c. 15. prope initiū.
[q] Hipp. l de Vlcer.
[r] Hipp. l de Vlcer.
[s] Gal. 2. catag. c. 2.
[t] Gal. 3. met. ca Vlt.
[u] Gal 3. meth. c. 3.
[x] Gal. 3. catag. c. 1.
[y] Hipp l. de Vlcer.
[z] Gal. l. 2. ad Glauc. c. 9.
[a] Gal. 2. ad Glauc. c. 9.
[b] Gal. ibi.
[c] Gal. 5. meth. c. 4.
[d] Hipp l de Vlcer.
[e] Gal 7. ſimplic. c. de calamentho.
[f] Gal. 4. catag. c. 10.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Nonus.

QVI EST DE SOLVTA VNITATE IN partibus mediis inter molles & duras.

Quæ ſint partes mediæ inter molles & duras, & quo pacto ſolutæ ad priſtinam vnitatem reuertantur. Cap. I.

INTER molles & duras pártes quædam mediæ ſunt, quemadmodum venæ, arteriæ, nerui, chordæ, ligamenta, membranæ, neque enim molles ſunt vt caro, quam tractauimus, neque duræ, vt oſſa & cartilagines, quarum ſolutam vnitatem perſequemur, cum eam, quæ ad medias partes attinet, nunc nobis propoſitam abſoluerimus. Nullum autem hæc proprium nomen, aut apud Græcos, aut apud Latinos inuenit, ſed eodem appellatur, quo ſoluta vnitas in carne τρῶμα & [a] ἕλκος Græce, vulnus & vlcus Latine. Eodem igitur vocabulo nominabitur ſoluta vnitas in partibus mediis omnibus, quanquam in venis & arteriis dicitur ῥῆγμα, [b] hoc eſt abruptio, quo vocabulo vtimur etiam cum abrumpuntur muſculo fibræ, in neruis Græce vocatur [c] [illegible] quo modocunque autem vocetur ſolutio continui in memoratis propoſitis partibus venis, arteriis, neruis, chordis, ligamentis, membranis, vnitas cum difficultate [d] reſtituitur, non facile vt in partibus mollibus quæ paruo negotio coaleſcunt, non tamen difficultate ratur quemadmodum in duris, vt in oſſe & cartilagine, quæ nullo pacto ad veram vnitatem reuertuntur, cum non per ſe, ſed per mediam ſubſtantiam [e] alterius generis agglutinentur. Iure igitur a nobis tractatur harum ſoluta vnitas, tanquam ſpecies ſeparata ab illa, quæ vel molles vel duras partes occupat. Coaleſcunt [f] interdum hæ partes per ſe, perinde ac molles vbi ſolutæ ſunt, interdum neceſſaria eſt procreatio [g] mediæ alterius ſubſtantiæ, per quam non ſecus ac duræ agglutinentur. Quo pacto autem hoc fiat, & qua ratione ſuccurratur ſymptomatibus, quæ ipſarum ſolutioni superuenire ſolent, oſtendemus primo in venis & arteriis, deinde in neruis & chordis, & tandem in ligamentis & membranis.

[a] Gal. 3. metho. c. 1. [b] Gal. 5. meth. c. 2. [c] Gal. 3. meth. c. 1. [d] Gal. l. 5. metho. c. 2. [e] Gal. 6. meth. c. 5. & 3. meth. c. 7. [f] Gal. 5. meth. c. 1. [g] Gal. 5. met. c. 7.

De ſolutione continui in venis & arteriis. Cap. II.

VENÆ & arteriæ, quamuis ſint canales, per quos ſanguis & ſpiritus, tū à corde tū à iecinore [h] per vniuerſum corpus diſtribuitur, & idcirco videantur ponendæ in partibus multiformibus, [i] tamen ſi earum tunicam inuearis, ſimplices videbuntur: quamobrem ſolutio continui, quæ ipſas occupat, ibi tractanda eſt, vbi tractatur ea, quæ verſatur in partibus ſimplicibus, quod nunc nobis inſtitutum eſt. Soluitur autem vnitas tam venarum quam arteriarum cum ſecantur, cum eroduntur, cum abrumpuntur. Secantur quidem à telo acuto ſiue punctim, ſiue cæſim feriente, eroduntur [k] ab acribus atque exedentibus, ſiue ſuccis internis, ſiue medicamentis externis, abrumpuntur non ſecus ac lora & funiculi ab his, quæ tendunt violenter, tunc autem diſtentæ venæ & arteriæ potiſſimum abrumpuntur, cum non cedunt, ſed quod aut nimis exiccatæ, aut nimis infarctæ ſint, renituntur, tenduntur autem à telis retuſis & grauibus, [l] quæ vaſa inania colliduut duntaxat, ſed plena etiam abrumpunt. Tenduntur etiam à vehementi actione, adeo vt abrumpantur tam venæ quam arteriæ, in membris quidem à motu ac curſu violento, in pulmone à clamore [m] maximo atque admodum acuto, tenduntur denique à nimia ſuccorum copia præcipue ſi mixta ſit cum flatu, abrumpit enim hic venas atque arterias perinde ac dolia [n] plena muſti. Cum ſoluta eſt vnitas in vaſis magnis, qualia in femore conſpiciuntur, periculum eſt, ne erumpente ſanguine vires conuellantur: ac magnæ quidem venæ femoris vix poſſunt ſanari, arteriæ vero nullo modo ſanitatem admittunt, ſed neceſſe eſt homo intereat. Vbi vaſa, in quibus vnitas ſoluitur, parua ſint, minus timetur ſanguinis fluxus, ſed videndum eſt, an ſaneſcere tunica poſſit tam venarum quam arteriarum, vbi ſoluta eſt. Illa quæ eroſa eſt, cum oræ minime ſe contingant, coaleſcere non poteſt, ſed per carnem in medio [o] increſcentem agglutinatur, quod quidem non difficile eſt, cum ab externa cauſa fuerit eroſa, ſed cum ab interna, hoc eſt à ſuccorum acrimonia, res minus facile ſuccedit, & diuturniori tempore eget, vt educantur praui ſucci ex corpore, & reficiantur boni, ex quibus natura carnem gignat, quæ ſimul obturet, & aggluti-

[h] Gal. 1. artis medic. c. 9. [i] Gal. l. de inæquali intemperie c. 2. [k] Gal. 5. met. c. 2. [l] Gal. ibid. [m] Gal. ibid. [n] Gal. ibi. & 1. aph. com. 3. [o] Gal. 5. met. c. 7.

Digitized by Google

agglutinet partes ſolutas, quanquam tenera ætate cum plurimum adeſt innati caloris, redundatque materia ſeminis, ex qua oritur vaſorum tunica, poteſt refici aliquid ex ea, vbi interierit, idq; in vena, in arteria non item, quod ſexcuplo [a] craſſior ſit, vt voluit Erophilus. Agglutinatur ergo per nouam carnem increſcentem, per quam agglutinantur etiam venæ & arteriæ, vbi tranſuerſæ præciduntur, vtrinq; enim ſectionis capita contrahuntur, neque poſſunt amplius ſe contingere atque agglutinari. Per mediam ergo carnem increſcentem ſaneſcunt atq; obturātur: finge nihil interiiſſe ex tunica, ſed tantum ſectā eſſe vel abruptam. In venis quidem cum mediocriter dura ſit, per ſe agglutinari poteſt, neq; deſiderat nouæ ſubſtantiæ procreationem, in arteriis non ita certa res eſt, cum duplici [b] tunica contineantur, externa quidem ſimili tunicæ venarum, quæ ſoluta ſimiliter per ſe coaleſcit, interna ſexcuplo craſſiore, atq; adeo dura, vt dicatur à quibuſdam [c] cartilaginoſa: hanc exiſtimarunt nonnulli [d] coaleſcere non poſſe, ſed plagæ oras ſaneſcente cute ſolutas relinqui, & leui de cauſa ſanguinem fundere, atque efficere tumorem Græce ἀνεύρυσμα [e] vocatum, qui euaneſcit, cum ſuffuſus ſanguis in arteriam rurſus per plagam impulſus reuertitur. Verum eiuſmodi duriries difficultatem ſanationis affert, non tamen tanta eſt, quanta in oſſe & cartilagine, quæ nullo pacto coaleſcere poſſunt. Coaleſcunt ergo interdum arteriæ, præſertim vbi paruæ ſint, aut paululum ſolutæ, & in corporibus mollioribus, vt in pueris ac mulieribus, quod Gal. [f] & in cruribus & in brachiis ſe vidiſſe teſtatur, addit etiam ſemel in iuuene ſectam cubiti arteriam ſe ita ſanaſſe, vt penitus coaleſceret, neque relinqueretur ἀνεύρυσμα [g].

[a] Gal. 1. de ſem. c. 13. [b] Gal. 7. de anatom. agg. c. 5. [c] Gal. 5. met. c. 7. [d] ibid. [e] Gal. ibid. [f] Gal. 5. meth. c. 7. [g] Gal. ibi.

Sed iam tempus eſt accedere ad rationem curandi, ſpectat hæc ad remouendum ea, quæ præter naturam ſunt, morbum videlicet, cauſam & ſymptoma, morbus, hoc eſt ſolutio continui [h] poſtulat vnitatem; cauſa ſi qua ſubeſt, vt ſuccus erodens, atq; acris, leniri vel purgari debet; ſymptoma, hoc eſt fluxum ſanguinis neceſſe eſt ſupprimere. [i] Loquamur primo de curatione morbi, nimirum de reſtituenda vnitate ſoluta, duplici autem via reſtituitur, cum oræ aut per ſe coaleſcant, aut per carnem in medio [k] increſcentem agglutinentur, vt in carne, ita etiam in tunica venarum atque arteriarum. Hæ vbi eroduntur, vel præciduntur tranſuerſæ, (vt in ſuperioribus oſtenſum [l] eſt) nequeunt per ſe coaleſcere, ſed neceſſe eſt per mediam carnem agglutinentur, id quod vſuuenit etiam vbi grandiores arteriæ in duriori corpore ſecantur, aut abrumpuntur duntaxat, licet non erodantur, neq; præcidantur tranſuerſæ. Vtrouis modo ſanentur venæ & arteriæ ſolutæ, ea ſanatio eſt opus naturæ, non [m] ſecus atq; vbi ſoluta caro vel per ſe coaleſcit, vel per nouam & increſcētem agglutinatur, medicus tantum efficiendi ſocius eſt, aufert enim impedimenta [n] coniungens oras, quæ inter ſe diſtabant, & ſi quid medium inter ipſas interiectum eſt, remouens ſupprimit ſanguinem, ſiccat humorem. Primo autem disiunctas oras inter ſe coniungit, & coniunctas continet, vtitur autem ad coniungendas manu, ad continendas vinculo & medicamentis: neq; enim ſutura aut fibula ſeruari poſſunt coniunctæ venæ & arteriæ, quemadmodum partes carnoſæ, vt illi exiſtimant, [o] qui nullam curationis indicationem ſumūt à parte quæ tractatur. Arteriis igitur & venis aliena fibula [p] & ſutura eſt, ſub ea enim diſſoluuntur, quamobrem vbi ſolutæ ſunt, neceſſe eſt coniunctæ ſeruentur faſcia & medicamentis. Faſciam edia commode iniicitur parti oppoſitæ plagæ, & in vtranq; partem attracta, continet oras inter ſe coniunctas. Eodem ſpectant medicamenta glutinandi vim habentia, vt ex ſimplicibus hypociſthis, acacia, thu, ex compoſitis diachalciteos [q] ex vino nigro auſtero liquatum, barbarum, aut cyzicænum emplaſtrum. Vbi neceſſaria ſit procreatio mediæ carnis, per quam oræ agglutinentur, medicus vtetur modice ſiccantibus humorem, ac detergentibus ſordem, quæ validiora eſſe debent ad venas, quam ad carnem, quanto venæ ſicciores ſunt carne, validiora item ad arterias, [r] quam ad venas, quanto illæ ſicciores ſunt his. Idonea ſunt illa, quæ ad fracturas capitis componuntur, κεφαλικὰ [s] Græce nominantur, vt puluis ex radice iridis, ariſtolochiæ, panacis, tum aloe, [t] pompholyx, terra lemnia, præterea emplaſtrum Dei leontis, Muſchionis, Iſis, validiora autem conueniunt corporibus durioribus. Componitur medicamentum ex thure & aloe, atq; [u] albo oui, exceptumq; pilis leporinis imponitur, quod ſimiliter valet ad carnem augendam, ſed quia ſupprimit ſanguinem paulo poſt à nobis exponetur, cum agemus de curatione ſymptomatis, hoc eſt de ſanguine ſupprimendo. Illud autem ignorare non oportet, quod ſiue per ſe, ſiue per mediam carnem agglutinari oræ debeant venarum & arteriarum, debet plaga recens eſſe, quæ inueterauit, callum contraxit, qui niſi detrahatur, neutro modo agglutinari oræ poſſunt.

[h] Gal. 2. meth. c. 1. [i] Gal. 5. metho. c. 4. & 5. [k] Gal. 5. metho. c. 7. [l] ſupra paulo ante. [m] Gal. 3. metho. c. 6. [n] Gale. 2. catag. c. 22. [o] Gal. 5. metho. c. 3. [p] Gal. ibid. [q] Gal. 5. met. c. 5. [r] Gal. 5. meth. c. 7. [s] Gal. 5. meth. c. 7. [t] ibid. [u] Gal. 5. meth. c. 4.

Cauſa nempe humor acris atq; erodens, cum in plaga verſatur, non ſinit oras agglutinari, quamobrem neceſſe eſt ipſum prius exinanire, quam tententur remedia agglutinantia. Exinanitur autem partim repellentibus, partim digerentibus admotis ad locum affectum, id quod facile ſuccedit, vbi non confluat nouus ab aliis partibus corporis: prohibere inprimis oportet ne confluat, prohibebitur autem ſi adhibito idoneo victu, non contrahatur amplius talis humor in corpore, & ille, qui iam contractus eſt, purgetur, [x] aut manens in corpore temperetur. Neceſſaria purgatio eſt, cum copioſior redundat acris ſuccus, ſuperat enim ob multitudinem vim temperantium præſidiorum, purgari ergo prius debet idoneo cathartico, ſiquidem ſalſa pituita ſit, φλεγμαγωγῷ, ſi flaua bilis χολαγωγῷ, ſi atra μελαναγωγῷ. Ille deinde, qui paucus in corpore, vel prius erat, vel poſt purgationem relinquitur, temperandus eſt lenibus auxiliis, quæ (vt in curatione [y] cauſarum generatim enarrauimus) quod acrimoniam temperent, nominantur Græce ἐπικεραστικὰ & ἐπικεράσματα, [z] ſunt autem morſus expertia, veluti oleum dulce, adeps, cera elota, terra lemnia, tum illa eſculenta & poculenta, quæ quod boni ſucci [a] ſint, & dulcis, vocantur à Græcis εὔχυμα [b] & γλύκυμα, vt panis elotus ptiſſana, alica, tragum, oua, lac, vinum lene, ſuccus enim qui ex his gignitur, lenis admodum eſt, temperatq; ac frāgit acrimoniam eorum, quæ prius in corpore exiſtebant, ad quod etiam valet balneum aquæ dulcis, ſed vitari debet vbi periculum [c] eſt, ne ſanguis erumpat, funditur enim & euocatur à balneo, ita vt vix poſtea ſupprimi poſſit. Quare vbi temperanda ſit acrimonia ſuccorum venas atq; arterias erodentium, magis vtemur

[x] Gal. 5. meth. c. 14. [y] ſupra l. 7. de cur. gene. c. 1. par. 4. [z] Gale. 2. ſimpl. 12. [a] Gal. 5. meth. c. 13. [b] Gal. 2. ſimpl. c. 14. [c] Gal. ad Glauc. c. 14.

[a] Gal. 5 met. c. 13.

alijs præſidijs, neq; veniemus ad balneum, niſi prius exinaniatur vniuerſum corpus, attrahaturq; ſanguis ad partes contrarias, ita vt nullum ſubſit amplius periculum fluxus, id quod Galen.[a] obſeruauit cum curaret vaſa pulmonis eroſa. Sed ſatis de cauſa.

[b] Gal. 12. meth. c. 1. [c] Gal. ibi. [d] Supra l. 17. de cur. gene. c. 3. part. 1. [e] Gal. 5. meth. c. 5. [f] Gal. ibid. [g] Gal. 5. meth. c. 5.

Symptoma ſupereſt, hoc eſt fluxus ſanguinis, qui curatur non ſecus atq; alia ſymptomata ſublato[b] morbo, quem ſequitur, vt reſtituta vnitate, ſed quia vbi vehementior eſt, periculū[c] eſt ne prius exhauriantur vires, quam plaga ſaneſcat, ſuccurrendum eſt eiuſmodi ſymptomati, ſupprimendusq; prius ſanguis quam denture a quæ medentur plagæ. Vt autem ſupprimatur, duo illa efficienda ſunt, quę ſupra[d] monſtrauimus, qua de curatione ſymptomatum generatim: danda enim opera eſt ne ſanguis concurrat[e] ad plagam, & claudendus eſt exitus. Non concurret ad plagam, ſi non alliciatur ab ea, ſi repellatur,[f] ſi auertatur ad partem diuerſam: non allicietur ſi cauſæ remoueantur, ob quas allicitur, dolor nimirum, quem lenire oportet, & calor quem refrigerare: ad repellendum refrigerabitur atque adſtringetur locus, qui iuxta plagam eſt, repellit etiam aliquo pacto ſitus[g] partis ſublimior, cum ſanguis quod grauis ſit, non facile aſcendat. Auertitur commodiſſime ad aliam partem, & propriè ad maxime diſtantem, quanquam deriuatur etiam ad vicinam, & ita non ſinitur confluere ad plagam. At claudere etiam exitum oportet, clauditur autem cum[h] adſtringitur & cum obſtruitur, aſtringitur partim per medicamenta, partim per chirurgiam, medicamenta refrigerant & cogunt quemadmodum aqua frigida, vel etiam aſtringunt veluti[i] galla, hypociſthis, malicorium, rhu, acacia; tū emplaſtra glutinantia, quemadmodū enæmum & cyzicenum. Intus vero conuenit ſuccus plantaginis, ſolani, paſtillus de Charabe, de lapide armeno. Ad chirurgiam referuntur faſciæ aſtringentes, laquei, traiicitur etiam acus linum ducens, & illigatur vas: vltimum remedium eſt præcidere venas & arterias tranſuerſas prius ſuperne & inferne alligatas, ſic enim capita ſecti vaſis vtrinque contrahuntur, atque aſtricta clauduntur. Obſtruitur exitus, partim medicamentis partim chirurgia, interdum

[h] Gal. 5. meth. c. 5. [i] Gal. 5. meth. c. 5.

[k] Gal. 5. metho. c. 3. & 5. [l] Gal. 5. metho. c. 5. [m] Gal. 5. metho. c. 3. & c. 4. [n] Gal. 5. meth. c. 3. & 4. [o] Gal. 5. meth. c. 4. [p] Gal. ibid. [q] Gal. 5. met. c. 4. [r] Gal. 3. met. c. 3. & 5. metho. c. 7.

ſufficit ſolus ſanguis,[k] qui in plaga concreſcens exitum obturat, interdum etiam adducta cute, vel carne à vicinis partibus ſuperpoſitis digitis,[l] aut linamentis obturatur exitus, dum ſanguis ſupprimatur: habet etiam vim obſtruendi cruſta, quæ vel per vrentia[m] medicamenta, vel per ferramenta candentia inducitur, ſed plerunque ſufficiunt medicamenta illa, quæ morſu carent, & illita inhæreſcunt, ἐμπλαστικὰ[n] Græce nominantur, vt album oui, gypſum, terra ſamia. Efficaciſſimum eſt illud quod à Gal. componitur ex duabus partibus[o] thuris, & vna aloes, quæ albo oui ſubacto temperantur, & pilis leporinis excipiuntur, vbi corpora ſint duriora, tantum accipitur aloes, quantum thuris, aut etiam[p] plus aloes, quam thuris vel pro thure ſumitur manna, hoc eſt puluis qui ex thure, & eius cortice excutitur, magis autem valet ad obturādum illud thus, quod pinguius, mollius, & albidius eſt, habetq; partes maſtichis modo inter ſe cohærentes, ineſt propoſito medicamento tanta obturandi vis vt ſupprimat ſanguinem, non ſolum ex venis, ſed etiam ex arterijs[q] erumpentem, & propterea ex membranis cerebri vulneratis, vnde ſolet violēter effluere, ita vt vix ſupprimi poſſit: ſed cum & thus & aloe mediocriter ſiccent, ac detergant, conferunt etiam ad procreandam carnem,[r] quę vulneratas venas & arterias increſcens ſimul agglutinat & obturat, adeo vt non tantum opponatur ſymptomati eiuſmodi compoſitio quatenus obturat, ſed etiam morbo, hoc eſt ſolutæ vnitati, quatenus per nouam carnem agglutinat,

De vulneribus neruorum. Cap. III.

[s] Supra c. 1. & Gal. 3. meth. c. 1. & 6. meth. c. 1. [t] Gal. 6. metho. c. 3. [u] Gal. ibid. [x] Gal. 6. meth. c. 2. [y] Gal. ibid.

NERVI ſequuntur, qui non ſecus quam venæ & arteriæ medij ſunt inter molles & duras partes, horum ſoluta vnitas (vt in ſuperioribus[s] oſtenſum eſt) Grçce dicitur *ἀνόμοια*. Latine nullum nomen inuenit, appellabitur autem à nobis communi vocabulo vulnus, cuius duæ primæ ſpecies ſunt contuſio & ſectio. Sectio in duas ſpecies diſtribuitur,[t] prout vulnus vel punctim, vel cæſim infertur, cum nerui punctim ſecti ſunt, aut teguntur cute, aut nudātur, cum cæſim, vulnus aut in lōgitudinem eſt,[u] aut tranſuerſum, hæ omnes ſunt ſpecies ſolutionis continui in neruis, quas ſigillatim perſequemur, vbi quæ communia ſunt omnium expoſuerimus. Quæcunq; igitur ſpecies curetur, commune eſt, vt habeatur ratio[x] totius corporis, ne inflammetur locus affectus, facile autem inflammatur ob dolorem grauiorem, quo ob exquiſitum[y] ſenſum prehenduntur nerui quomodocunq; vulnerētur: concurrunt enim ſucci ex vniuerſo corpore ad vulneratum neruum, atque ipſum inflammant quod ne fiat, primo prouidebimus vniuerſo corpori, deinde dolorem ſiquis ortus ſit, ſedabimus, prouidebimus autem vniuerſo corpori, ſi & prohibeamus, ne noui ſucci copioſius contrahantur, & ſpectemus ad eos, qui iam contracti ſunt, non contrahentur noui ſucci, ſi adhibeatur inedia, & vitetur vinum,[z] quod non ſolum auget ſuccorum copiam, ſed maxime neruos tentat, atque implet, quamobrem vitari omnino debet in vulneribus neruorum. Illi vero ſucci, qui iam contracti ſunt in corpore, ne fluant ad affectum locum ad contrarium trahi debent, quo maxime ſpectat venæ ſectio[a] & purgatio: vtemur hac aut illa, prout corpus vel multis ſuccis, vel prauis redundabit. Vbi iam dolor superuenerit, leniatur, perfundatur locus oleo calido, non tamen aqua calida, quamuis alioquin relaxet,[b] & dolorem leniat. Conſtat enim neruorum ſubſtantia ex humore concreto à vi frigoris, quæ talia ſunt, calore diſſoluuntur, præſertim aquæ calidæ, quæ penitus fugienda[c] eſt violatis neruis, quo nomine vitari quoque debet cataplaſma relaxās, vt ex farina triticea, inungemus etiam locum cerato liquido, quod aliquid picis habeat admixtum, ſic enim dolor, & lenietur, neq; poterit humores à toto corpore ad affectum locum euocare. Ob eandem[d] cauſam nudatis neruis adhibenda ſunt medicamenta ſiccantia ſine morſu, quæcunq; enim acria ſunt & mordent, dolorem concitant, quę deuitare inprimis oportet. Vt autem violati nerui ob acrem ſenſum facile in inflammationem incidunt, ita etiam ob conſortium cum cerebro, à quo vel proxime, vel per ſpinę medullam oriuntur, ſępe diſtendi ſolent, quamobrem cōmune eſt, vt quemadmodum occurrimus inflammationi, ita occurramus diſtentioni,

[z] Gal. 1. acutorum com. 30. & l. 5. aphor. com. 5. [a] Gal. 6. meth. c. 2. [b] Gal. loco citato. & Auic. l. 4. fen. 4. tr. 4. c. 2. [c] Galo. 6. meth. c. 2. [d] Gale. 6. meth. c. 3.

diſtentioni. Accidit autem ex vulnere diſtentio neruorum, vel quod nimis impleantur ex humorum concurſu ab vniuerſo corpore, vel quod cum his dolentibus congruat cerebrum, atque ob id contrahatur, cuius contractionem ſequitur diſtentio neruorum, ab ipſo vel proxime vel per ſpinæ medullam emanantium, quare danda opera eſt ne vulnerata pars aut aliunde ſuccos accipiat, aut doleat, qua ratione vtrunque fiat proxime expoſuimus, iiſdem enim remediis, quibus deuitari neruorum inflammationem diximus, deuitatur etiam diſtentio, quæ hoc duntaxat [a] proprium poſtulat, vt relaxemus non ſolum affectam partem, ſed eas etiam vnde oriuntur, aut tranſeunt nerui, vt ceruicem, ſpinã, inguina, alas, eo enim magis defenduntur a diſtentione partes, quo fuerint laxiores, valet ad relaxandum oleum, adeps, medulla, butyrũ, lana ſuccida, molle cubile, in primis autẽ cauere frigus oportet, quod tantum abeſt vt relaxet vt vehementer contrahat, & propterea [b] inimicum eſt neruis, & auctore [c] Hipp. diſtentionem affert. Hæc prouideri debent, priuſquam veniatur ad reſtituẽdam vnitatem, reſtituitur autem duplici via, cum nerui aut per ſe coaleſcant, aut per mediam quandam ſubſtantiam increſcentem agglutinentur. Vbi parum vulnerati ſiunt & per exiguas partes, veluti cum contunduntur, aut punguntur, [d] poſſunt per ſe coaleſcere, præſertim vbi molliores ſint, quales ſunt qui a cerebro oriuntur, quales item qui a medulla, vbi non longe diſtant a ſua origine, quales denique in teneris corporib. nam duri egent noua ſubſtantia per quam agglutinentur, poſſunt etiã per ſe coaleſcere nerui molles, ſi vulnus magnum eſt modo in longitudinem [e] ſit, nam vbi oræ iungantur, per ſe coaleſcunt, ſed ſi vulnus tranſuerſum fuerit, quantumuis molles fuerint, nerui nequeunt [f] coaleſcere, quod capita plurimum diducantur. Vtrouis modo ſaneſcere debeant, id opus naturæ tribuendum [g] eſt, medicus tantum remouet impedimenta, coniungens in vnum ſolutas partes, & remouens impedimenta, vt ſuperantem humorem per ſiccantia, ſordem per detergentia, hæc quibus medicamentis præſtet, ſeorſim videndum eſt in vnaquaque ſpecie, ſumpto initio a contuſione.

[a] Gal. 6. met. c. 3.
[b] Gal. 6. met. cap. 3.
[c] Hip. 5. aph. 17.
[d] Gal. 6. met. cap. 2.
[e] Gal. 6. met. cap. 4.
[f] Gal. & Hi. 6. aph. 19.
[g] Gal. 3. met. c. 6. & 2. contag. c. 2.

Contunduntur nerui quemadmodum & caro a telo graui ac retuſo, ſiue alter alterum vulneret, ſiue homo cadat, ſiue aliquid ſuper ipſum incidat, ſub quo exiguæ particulæ neruorum pluribus locis ſoluuntur, interdum ſimul vulneratur cutis manifeſte, ſed plerunque ſeruatur integra, ſed quia caro minus renititur contundentibus quam nerui, ſæpe ita contunditur, vt intereat, neque vllo pacto ſeruari poſſit, ſed ſuppurare debeat, & tabeſcere, quod non euenit neruis, quibus reſtitui priſtina vnitas poteſt, cum non valde alienentur. Reſtituitur autem a natura agglutinante, medicus efficiendi locus eſt: cogit enim particulas ſolutas, & exiccat quicquid humoris effuſum eſt, atque hoc pacto remouet impedimentum, lenit etiam ſuperuenientem [h] dolorem, & emollit duritiem ſi qua oriatur, vt autem ſolutæ particulæ agglutinentur, adhibet ſiccantia atque euocantia humorem, ſiquidem cutis [i] integra ſit, maxime idonea eſt ad euocandum ac digerendum perfuſio olei calidi, plurimum valet cataplaſma quo [k] athletæ vtebantur, ea farina fabarum & oxymelle, quod efficacius redditur, ſi addatur puluis ex radice iridis, ſed lenit dolorem, ſi miſceatur pix liquida [l] bene cocta, valde itẽ efficax eſt cataplaſma, quod fit ex farina erui, ciceris, lupini, & lixiuio, præterea tetrapharmacũ, cui addita ſit calx non elota, nitrum, euphorbium, aut ſulphur ignem non expertum, vetus item fermentum cum ſucco tithymal. Sed ſi vulnerata ſimul cutis ſit, pro oleo perfundere defrutum oportet, putreſiunt enim nerui cum oleo perfunduntur, imponendum item eſt medicamentum aliquod ſine morſu [m] penitus ſiccans, vt ex calce elota aut ex metallicis vſtis atque elotis, veluti ex cadmia, pompholyge, nam tunc ſi acria superdentur, dolorem atque inflammationem concitant, & aliquando diſtentionem neruorum. Si doleat locus vehementer fouendus eſt defruto, imponendum ceratum, quod liquidam [n] picem habeat, ſi ſuperiecta cutis tenſa ſit, relaxanda eſt, relaxatur autem vbi ſcalpello ſecatur pluribus locis, quod Hipp. [o] facit contuſo calce ex ſaltu, ſecta enim cutis laxior redditur, & idcirco minus diſtenditur, ac minus dolet locus contuſus. Euenit interdum, vt contuſa pars dureſcat, quod humor, qui abruptis venis effunditur, diſcuſſis [p] tenuioribus partibus craſſior relinquatur, & duritiem afferat. Hanc tollere medicus debet, viciſſim mollientibus ac digerẽtibus medicamentis, vtetur ad molliendum radice altheæ, radice lilii, bdellio [q] ammoniaco, galbano, aut medicamento ex ſuccis, quod diachylon appellant, ad digerendum vero fouebit locum vapore aceti, [r] in quo extinxerit candentem lapidem pyritem, & ita viciſſim molliet, ac digeret, donec durities ex toto recedat.

[h] Gal. 6. met. cap. 3.
[i] Gal. 6. met. cap. 3.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. ibid.
[m] G. 6. met. c. 3.
[n] Gal. 6. met. c. 3. & in 4. aph. 4. tra. 4.
[o] Hi. 2. de fr. cap. 2. & 3.
[o] Hi. 2. de fra. & de cal. (?)
[p] Gal. 4. met. cap. 7.
[q] Gal. 4. met. c. 4. & 5. & 2. ad Gl. c. 4.

Sectio, vbi neruus punctim vulneretur, cum plaga minima ſit, aut negligi [s] ſolet, aut eodem modo curari per glutinantia medicamenta, quo caro ſolet, quo fit vt hominem, vel præcipitet, vel facultate alicuius actionis priuet. Si quidem ob ſenſum acriorem oritur [t] grauis dolor, qui inflammationẽ ac neruorum diſtentionem concitat, & eo magis quo qui confluunt humores exitum non habent. Quamobrem conſilium curantis magis dirigi debet ad deuitanda mala, quæ superuenire ſolent, quã ad vnitatem reſtituendam, facile enim ſaneſcet ſolutio illa continui exigua, ſi locus ab inflammatione ac neruorum diſtentione defendatur, defendetur autem ſi non tantum habeatur ratio totius corporis (quemadmodum [u] ſupra docuimus in communibus præceptis,) ſed aperiatur plaga, & euocetur ac digeratur [x] humor, qui in ea continetur. Aperienda ergo plaga eſt ſcalpello duabus lineis ductis ad figuram literæ X. & ſeruanda aperta vſque [y] ad ſeptimum diem, donec ex toto prætererit inflammationis ſuſpicio, interea euocandus ac digerendus ille, qui ſubeſt humor, id quod conferet ad vnitatem quoq; reſtituendam. Huc ſpectat perfuſio olei calidi, [z] habet enim calidũ egregiam vim digerendi atque euocandi, contra quod frigidum adhibetur, potius obſtruit, ac retinet humorem, quã digerat. Superdanda item ſunt medicamenta calida [a] tenuium partium, talia enim elicere ac diſcutere poſſunt incluſum humorem, hæc quamuis acria ſint, cum non proxime attingant neruum, ſed per cutem ſuperiectam, facile tolerantur, [b] non tamẽ aptantur [c] æque valida omnibus, ſed mollioribus corporibus imbecilliora, duris ac robuſtis validiora. Sunt autẽ validiora illa, quæ & magis acria ſunt, & magis dura, imbecilliora quæ minus acria & molliora ſiue ſimplicia ſiue compoſita: proferemus exẽpla nõnulla, reſina terebinthina per ſe valet in mollibus corporibus, in duris mixta cũ euphorbio,

[s] Gal. 2. ad Gl. c. 4.
[t] Gal. 6. met. cap. 2.
[t] Gal. ibid.
[u] Supr. paulo ante, & Gal. 6. met. cap. 2.
[x] Gal. ibidẽ.
[y] Gal. ibid.
[z] Gal. 6. met. cap. 2.
[a] Gal. ibid.
[b] ibidem.
[c] Ibidem.

[a] propolis per ſe, & vbi durior ſit liquata ex oleo tenui corporibus mollibus, duris vero mixta cũ euphorbio. Sagapenum per ſe corporibus duris, cum reſina terebinthina mollibus. Sulphur ignem non expertum temperatum oleo tenui, in mollibus ad ſordidum, in duris ad mellis craſſitudinem, eodem modo opopanax, ſtercus columbinum, flos aſii lapidis, auripigmentum, fermentum vetus ex tenui oleo, multum diluuntur ad corpora mollia, parum ad dura, vtiliter etiam imponitur medicamentum ex euphorbio [b] compoſitum, accipit [c] autem ceræ ℥. vi. reſinæ terebinthinæ, picis vtriuſq; ℥. iii. euphorbii ℥. ß. olei tenuis quantum ſatis eſt, largius autem accipitur ad corpora mollia, parcius ad dura admiſcetur. Euphorbii ſimiliter accipitur plus minuſue, [d] prout corpus ægrotantis robuſtius vel imbecillius eſt, plus enim requiritur a robuſtis, minus ab imbecillis, miſcetur autem non ſolum cum cera reſina & pice oleo temperatis, ſed etiam cum oleo [e] duntaxat ad craſſitudinem cerati liquidi. Quod medicamentum antequam vulneratæ parti ſuperimponas, ad ſanum crus admouebis, obſeruabiſque nimiſne ipſum calefaciat, an non ſatis, ſi nimis calefacere videatur, detrahes aliquid ex Euphorbio, ſi nõ ſatis, eiuſdem pondus augebis. Fit etiam medicamentum [f] ex metallicis, vt ex chalcitide, miſy, ſquama æris, quod validiſſimum erit, ſi accipiat chalcitidis [g] crudæ partem vnam, miſyos crudi partes duas, ſquamæ æris partes tres. Infirmiſſimum, ſi habeat miſyos vſti, & chalcitidis ſimiliter vſti vtriuſque partem vnam, ſquamæ æris partes quatuor. Medium inter hæc erit, ſi habeat miſyos, chalcitidis, æruginis vſtæ ſingulorum partem vnam, ſquamæ æris partes tres, miſcentur hæc cum cera & oleo. Quo plus ceræ & olei adiicietur, eo imbecillius erit medicamentum, quo minus, eo validius. Admiſcetur etiam his thus pingue & candidum, quod vim metallicorum remittit. Fit etiã medicamentum ex [h] herbis amaris omni adſtrictione carentibus, vt ex ſampſuco, polio, argemone, chamæpity, centaurio, radice ariſtolochię, dracunculi, cucumeris agreſtis, bryonię, iridis, azari, phu, gentianæ, panacis, quæ accurate contundi, & percolari debent, vt tenuia ſint, nam craſſa nihil in neruis proficiunt. Deſcribitur, & aliud ſumptuoſum a Galeno [i] ex cinnamomo, dictamno, balſamo, maro, quæ miſcentur cerato ex opobalſamo, cera & reſina terebinthina, vtiliter etiam adiicitur ceratũ ſpicæ nardi, amomum, folium malobathri. Habent hæc medicamenta omnia cum tenuitate partiũ vim calefaciendi, ob quam extrahũt ac digerunt humorem ex neruo perforato, plurimum etiam prodeſt perfuſio olei calidi mixti cum aceto, quod omnino [k] vini facultatem amiſerit.

At vbi neruus cæſim ſectus fuerit, & nudatus, non [l] tolerantur acria medicamenta, quod proxime neruum attingant, & non amplius per cutem interiectam, conueniunt [m] igitur ea quæ omnino ſine morſu ſiccent, ac detergant, ſiquidem vt in aliis vulneribus glutinandis, ſiue per ſe, ſiue per nouam ſubſtantiam in medio increſcentem oportet ſuperantem humorem [n] ſiccare, & ſordem detergere, detrahemus leniter ſaniem, ſi qua appareat, ſpecillo inuoluto lana, quę expreſſa ſit ex defruto tepido, & proceſſu temporis etiam ex vino [o] dulci tepido, ſiccabimus humorem ſuperimponentes medicamentum [p] ex calce elota, & oleo liquata aut ex pompholyge, quæ ſimiliter oleo temperata vel ex alio metallico vſto atque eloto. imponemus mollioribus corporibus medicamentum [q] ex reſina terebinthina & butyro, aut ex melle reſina terebinthina, & oleo roſa condito, ad corpora duriora valet paſtillus [r] Andronis, Polidæ, Paſionis, qui æſtate temperetur oleo roſa condito, hyeme defruto aut vino dulci excipiuntur hæc linamentis atque imponuntur, ſuperdatur deinde compoſitio aliqua ex his quas proxime commemorauimus ad neruos punctim vulneratos, vt ex euphorbio, ſulphure, ſtercore palumbino, pertingat hæc vſque ad partes ſanas præſertim ad ſuperiores, & ne ſicceſcat ſubinde madefiat ex aceto & oleo calido. Vbi neruus putreſcere videatur, ſuperimponatur medicamentum ex ſagapeno, farina erui, aut [s] fabarum cum lixiuio. Præcepta autem quæ communiter tradita ſunt ad vulnera neruorum de inflammatione, ac neruorum diſtentione deuitanda, multo magis neceſſaria ſunt nudatis neruis, quod [t] magis illa mala impendant: habebitur ergo exquiſita ratio totius corporis, adhibebitur inedia, [u] ſecabitur vena in parte oppoſita, dabitur catharticum, vitabuntur quæ frigida ſunt, lenietur dolor, non quidem aqua calida, quæ ſemper aliena eſt, [x] cum diſſoluat ſubſtantiam neruorum vi frigoris concretam (vt in ſuperioribus monſtrauimus) at neque oleo calido [y] quod tantum conuenit cum interiecta cutis eſt, nam nudatos neruos putrefacit, ſed vtemur ad leniendum defruto, aut œſypo, aut cerato cum pice liquida, & adipe anſerina, relaxabimus etiam & molliemus [z] partes, per quas nerui tranſeunt & vnde oriuntur, ſuperimpoſita lana ſuccida oleo madefacta. Sufficiunt hæc vbi vulnus in longitudinem eſt, vbi tranſuerſum ſit, ſi quæ nerui [a] fibræ adhuc integre reſtent, præcidendæ ſunt, nam periculum eſt ne humor, qui ad ſectas ac dolentes confluit, integris impertiatur & diſtentionem cum vitæ periculo afferat, quod vt euitetur præcides illas, quæ integræ reſtant, prædicens hominem ab interitu vindicari poſſe hoc remedio, quod licet miſerum ſit, vnicum eſt, ac neceſſarium: præſtat enim cum interitu alicuius actionis vitam ſeruari: docuimus [b] etiam præcidi tranſuerſas venas aut arterias, vbi periculum eſt ne vehementer erumpente ſanguine vires conuellantur, vbi totus neruus præciſus eſt, ſiue ſtatim a telo, ſiue aliqua ex parte, etiam a medico contrahantur capita vulneris in diuerſas partes, neque vllo pacto coniungi poſſunt aut coniuncta ſeruari, ſutura enim omnis ac fibula aliena eſt cum diſſoluatur [c] neruorum ſubſtantia neque contineri poſſit, cumque periculum ſit, ne ſi nerui acu perforentur & trahantur, in diſtentionem incidãt, ſupereſt igitur vt per carnem in medio increſcentem vulnus agglutinetur, vtiliter autem adhibentur cupreſſi aut pentaphylli folia cum melle, allia exuſta, iſatis, radix myrthi agreſtis contuſa & in puluerem tenuiſſimum redacta atque inſperſa.

De vulneribus chordarum. Cap. IIII.

Chordæ quæ græce τένοντες nominantur, fines ſunt muſculorum, in quorum capita nerui inſeruntur, qui in plures fibras dilatati carne obducuntur, deinde anguſtiores redditi, & carnis expertes,

[a] Ibidem.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. 6. met. c. 2. & l. 3. catatop. c. 4.
[d] Gal. l. 3 catatop. c. 4.
[e] G. 6. meth. c. 2.
[f] G. 3. catag. cap. 3.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. 3. catag. c. 7.
[i] Gal. 3. catag. c. 8.
[k] Gal. 3. catag. c. 2.
[l] Gal. 6. met. cap. 3.
[m] ibidem.
[n] Gal. 3. met. cap. 3.
[o] Gal. 6. met. cap. 3.
[p] Gal. ibi & Au. l. 4. fe. 4. tr. 4. c. 2.
[q] Gal. 6. met. cap. 3.
[r] Gal. ibid.
[s] Gal. 6. met. cap. 2.
[t] Gal. 6. met. cap. 3.
[u] Gal. ib. & Au. l. 4. fe. 4. tr. 4. c. 2.
[x] Gal. 6. met. cap. 2.
[y] Gal. 6. met. cap. 3.
[z] Gal. 6. met. c. 3. & Au. l. 4. fe. 4. tra. 4. cap. 2.
[a] Gal. 6. met. c. 3.
[b] Supra c. 2.
[c] Gal. 3. catag. c. 2.

pertes, ruſus in vnum contracti chordas [a] efficiunt, quæ per ligamenta ab oſſibus orta, cum quibus miſcentur, articulos mouent. Chordarum igitur ſubſtantia mixta [b] eſt ex neruo, & ligamento, ob neruum retinet exquiſitam ſentiendi vim, qua caret ligamentum, ob hoc durius eſt quàm neruus. Solutio continui in chordis, perinde, atque in neruis vocatur græce σπάσμα. [c] latine nullum proprium nomen obtinuit, ſed communi appellatur vulnus, quod cum a retuſo telo infertur, contuſio eſt, cum ab acuto, ſiue punctim, ſiue cæſim ſectio, quicquid eſt eaſdem animaduerſiones [d] deſiderat, atque in neruis, communiter enim defendi debet affectus locus, ab inflammatione ac neruorum diſtentione, quæ [e] impendent, & ob eaſdem cauſas ſuperuenire ſolent, nam ob exquiſitum ſenſum fit dolor ingens, qui inflammationem concitat, ob hanc vero, & ob conſortium, quod per neruos habent chordæ cum cerebro, oritur neruorum [f] diſtentio, quæ mala præcauere in primis oportet, id quod fiet ſimiliter habita ratione & totius corporis & loci affecti, perinde atque vbi vulnerātur nerui. Quod ſpectat ad vniuerſum corpus neceſſaria eſt inedia, ſanguinis miſſio, aut purgatio, quod ad locum affectum, ſuccurrendum dolori eſt per lenientia præſidia, vitanda ſunt frigida, quæ mordent & [g] neruorum diſtentionem afferunt, vtendum eſt mollientibus ac relaxantibus ad chordas, ad neruos, ad loca vnde oriuntur, aut [h] per quæ tranſeunt, ſuperdatur enim lana ſuccida oleo madefacta ad ceruices, ad inguina, ad alas. Reſtituitur vnitas, cum ſolutæ chordarum partes aut per ſe coaleſcunt, aut per nouam ſubſtantiam in medio increſcentem glutinantur, per ſe autem coaleſcunt in corporibus molliotibus, & cum exiguum eſt vulnus, vt contuſio, vel ſectio, aut punctim, aut cæſim in longitudinem, glutinantur per mediam ſubſtantiam in corporibus mollioribus, & cum vulnus tranſuerſum eſt. Vtrunque eſt opus naturæ, medicus remouet [i] impedimenta exiccans ac detergens. Medicamenta quibus vtitur ad chordas tanto debent eſſe validiora quam quæ dantur ad neruos, quanto chordæ duriores ſunt neruis. Proprie autem contuſioni chordarum aptatur cataplaſma ex farina [k] erui, lupini, ciceris & lixiuio aut oxymelle. Cum perforantur chordæ, dilatanda [l] plaga eſt ſecta cute, perinde atque vbi perforantur nerui, adhibendaq; ſunt medicamenta calida tenuium partium, quæ ſimul euocent, ac digerant ſuperantem humorem, & ſi quid ſanici contractum eſt. Quare perfundendum eſt oleum calidum, imponendum aliquod cataplaſma, [m] ex his quæ ad neruos perforatos poſuimus, vt ex reſina terebinthina, aut propoli, aut ſagapeno, aut cerato liquido cum euphorbio, vel cum ſulphure, vel cum flore lapidis aſii, vel cum chalcitide, miſy, aut ſquama æris. Cum detecta eſt chorda vulnerata, vitanda eſt olei perfuſio, vt quæ chordas pariter ac neruos [n] putrefaciat, vitanda ſimiliter ſunt acria & mordentia, vtendum ſiccantibus ſine morſu, cuiuſmodi ſunt metallica vſta & elota, euiuſmodi eſt medicamentum quod fit ex calce elota & oleo roſa condito, & vbi detergenda eſt ſanies vtendum ſpecillo [o] inuoluto lana ex defruto expreſſa ſi corpus durius ſit, vtendum paſtillo Paſionis, Polidæ, aut Androuis, diluto ex vino dulci. Valent hæc remedia ad ſanandas chordas in longitudinē ſectas. Vbi ſectæ fuerint tranſuerſæ, ſi quæ fibræ integræ reſtant, præcidendæ ſunt, ne quemadmodū in neruis afficiantur ab illis, quæ ſolutæ ſunt, & dolent, atque idcirco inflammationem & neruorum diſtentionem concitent. Vbi chorda tota præciſa eſt tranſuerſa, neceſſe eſt per nouam ſubſtātiam in medio increſcentem agglutinetur, neque enim poſſunt [p] ſolutæ partes, cum in diuerſa cōtractæ plurimum diducantur, inter ſe coaleſcere, fibula vero & ſutura præterquam quod eas minime continere poteſt, omnino aliena eſt, quod neruorum diſtentionem [q] afferat chordarum punctura. adhibenda igitur ſunt medicamenta, quæ ad procreandam carnem conferant, debent hæc moderatè detergere, ſed tanto validius ſiccare, quā quæ dantur ad vulnera carnis, quanto chorda durior & ſiccior eſt carne: ſunt autem idonei paſtilli, quos proxime poſuimus, tum medicamenta, quæ ad caluariæ fracturas componuntur, vt emplaſtrum Iſis, Deileontis, Macherionis, præterea puluis ex radice Iridis, ariſtolochiæ, panacis, farina erui, aloe, myrrha.

a Gal 3. de fr. com. 55.
b Gal. 6 met. cap. 4.
c Gal 6. met. cap. 1.
d Gal. 3. c tag. c. 2.
e Gal. ibid.
f Gal. ibid.
g Gal. 6. met. cap. 3.
h Gal. ibid.
i Gal 2. ca tag. c. 21
k Gal 3. ca tag. c. 2.
l Gal. 1. artis medic. c. 92.
m Gal. 5 met. c. 7.
n Gal. 5 met. cap. 5.
o Gal. 5. met. cap. 5.
p Gal. 1. artis medic. c. 92.
q Gal. ibid.

De vulneribus ligamentorum. Cap. V.

Ligamenta, quæ σύνδεσμοι [z] græce nominantur, ſubſtantiam habent albam duram, oriunturque ab oſſe, & vel ad os terminantur vel inſeruntur in fine muſculi [s] quæcunque ab oſſe ad os pertinent, alligant inter ſe oſſa, quæ in muſculorum fines hoc eſt in chordas inſeruntur, nectuntur, has cum articulis. Sunt autem omnia ligamenta tanto duriora chordis, quanto hæ neruis, maxime autem dura ſunt ligamenta illa [t] quæ quod cartilaginoſa ſunt νευροχονδρώδη græce appellantur, qualia ſunt quæ alligant genua, vertebras, & grandiora oſſa, minus dura ſunt quæ alligāt oſſa parua, ſed multo minus quæ inſeruntur in chordas, atque hæc prædita ſunt ſenſu ob ſubſtantiam chordarum cum qua miſcentur, & idcirco cū maiori periculo vulnerantur, & interdum neruorum diſtentionem afferunt, illa quæ ab oſſe ad os pertinent ſunt omnino morſus expertia, & ſine periculo offenduntur, neque enim cōgruit cerebrum cum ipſis ſicuti cum aliis: ſunt etiam ex Ligamentis quædam rotunda [u] quædam lata, hæc manifeſte diſtinguuntur a neruis & chordis [x] illa quæ rotunda ſunt, ignaros medicos decipiunt, videntur enim nerui aut chordæ, quod ſolida & alba ſint, atque in fibras diuidantur, ſed diſtinguuntur, quod longe duriora ſint. Curatio vnitatis ſolutæ alia conuenit ligamentis, [y] quæ inſeruntur in chordas, alia aliis quæ ab oſſe ad os pertinent. Poſtulāt ligamenta quæ inſeruntur in chordas, vt habeatur ratio totius corporis per inediā, venæ ſectionē, purgationē, vt defendatur locus affectus a dolore, vt relaxētur quæ iuxta ſunt, quæ tamē tanto minus neceſſaria ſunt quam ad vulnera neruorū & chordarum, quantum hæ partes acriore ſenſu præditæ ſunt, & magis congruunt cum cerebro, præterea vbi tranſuerſum vulnus ſit, ſi non omnes eiuſmodi ligamenti fibræ ſectæ ſunt, [z] præcidere ſimiliter oportet eas, quæ integræ ſunt reliquæ ne afferant diſtentionem neruorum, hæc autem non ſunt neceſſaria, vbi vulnerentur illa [a] ligamenta, quæ omnino ſunt morſus expertia, & ab oſſe ad os pertinent. Saneſcunt autem vulnerata ligamenta vbi mollia ſunt, & vulnus paruum ſit, quod per ſe coaleſcant,

r Gal. 1. de motu muſc. cap. 1.
s Gal. 6. met. cap. 4.
t Gal. 2. de temp. c. 3.
u Gal 3. ca tag. c. 2.
x Gal 3. ca tag. c. 2.
y Gal. 6. met. capit. 4.
z Supra cap. antecedent.
a Gal. 6. met. c. 4.

V

contra vbi dura aut vulnus magnum ſit, & præſertim tranſuerſum per nouam ſubſtantiam in medio increſcentem glutinantur, neque enim coniungi poſſunt, aut ſutura contineri, cum plurimum inter ſe [a] recedant capita vulneris, ſed cum hæc ſint opera naturæ, medicus vtetur medicamentis, quæ remoueant impedimentum, [b] hoc eſt quæ humorem ſiccent, hæc valida [c] admodum conueniunt, propter ſubſtantiam ligamentorum duram, tolerantur etiam acria, vbi ligamenta ſunt ſenſus expertia, quemadmodum illa, quæ oſſa inter ſe alligant, ad quæ vtemur ſulphure, euphorbio, ſtercore columbino, fermento veteri, ex lixiuio, ex oxymelle, aut ex oleo: At vbi aliquo ſenſu prædita ſint quemadmodum illa, quæ in chordas inſeruntur, minus acribus [d] vtendum eſt, validis tamen, cuiuſmodi ſunt paſtilli Paſionis, Andronis, Polidæ, qui commodiſſime ex defruto diluuntur.

a Gal. l. artis med. c. 92.
b Gal. 2. ca. tag. c. 21.
c G. 6. m. c. 4.
d Gal. l. artis med. c. 92.

De vulneribus membranarum. Cap. VI.

MEMBRANÆ ligamentorum duritiem proxime ſequūtur, præſertim illæ, quæ ſimpliciores ſunt, ad tegendum atque inuoluendum a natura conſtitutæ, nam aliæ quibus viſcera continentur, vt gula, ventriculus, inteſtina, vterus, veſica, componuntur ex fibris, & quadam ſubſtantia intexta, atque inhærente, pertinentque magis ad curationem membratim, quam ad eam, quam nūc tractamus generatim. Vulnera igitur membranarum tegentium atque inuoluentium, leuiora ſunt quam neruorum aut chordarum, neque enim ita acri ſenſu præditæ ſunt, neq; ita cum cerebro congruunt vt nerui & chordæ, quamobrem vbi vulnerantur minus habenda ratio eſt totius corporis, minuſq; incumbendum in deuitandam inflammationem, neque timenda aut propulſanda eſt neruorum diſtentio. Sanantur membranarum vulnera, quod ſolutæ partes per nouam ſubſtantiam in medio increſcentē agglutinentur, neque enim per ſe coaleſcunt, non ſolum quia duræ ſunt, ſed etiam quia diuiſæ plurimum [e] contrahuntur, neque facile poſſunt inter ſe committi, quamuis ſutura contineantur, niſi admodum laxiores ſint, quemadmodum ſub abdomine [f] membrana peritonæos, cuius diuiſæ partes committi poſſunt, ſed quia ob duritiem non coaleſcunt, cum ſutura adhibetur, iungitur membrana cum [g] carne, ita vt inter diuiſas membranæ partes caro interiiciatur, ſic enim agglutinantur, quod non ſuccederet, ſi inter ſe iunctæ fuerentur. At vbi non eſt caro quemadmodum ad membranā, quæ ſub cute caluariam tegit, diuiſæ partes ab Apollonio [h] ſuuntur, non quidē vt per ſe coaleſcant, ſed vt minus inter eas nouæ ſubſtantiæ increſcere debeat, per quam glutinentur, gignitur autem hæc a natura, medicus efficiendi ſocius eſt, coniungit enim quantum fieri poteſt, partes diductas non ſolum per ſuturas, ſed etiam per medicamenta [i] adſtringentia, qualia ſunt quæ cruentis vulneribus ſtatim iniiciuntur, vt emplaſtrum barbarum, cyzicænum, diachalciteos, ex vino nigro auſtero liquatum: ſiccat etiam medicus & detergit [k] humorem ac ſordem ſuperantem, vt commodius procreari noua ſubſtātia a natura poſſit, vtitur autem medicamentis tanto validioribus, quam ad carnem, quanto mēbrana ſiccior eſt carne. Maxime idonea ſunt ea quę ad fracturas caluariæ cōponuntur, vt pulueres & emplaſtra, quæ paulo [l] ſupra commemorauimus in vulneribus ligamentorum. Sed ſatis de ſoluta vnitate in partibus, quæ mediæ ſunt inter molles & duras.

e Gal. l. artis med. c. 92.
f G. 6. m. c. 4.
g Gal. ibid.
h Gal. 2. l. catatop. c. 1.
i Gal. ibid.
k G. 3. m. c. 3.
l Capite antecedenti.

PARTIS SECVNDAE, SECTIONIS SECVNDÆ.

VIDI VIDII DE CVRATIONE GENERATIM,

Liber Decimus.

QVI EST DE SOLVTIONE VNITATIS IN oſſe, & cartilagine.

Quot ſint ſpecies ſolutæ vnitatis in oſſe & cartilagine. Cap. I.

PARTES duræ noſtri corporis vt oſſa & cartilagines, non ſecus, atque illæ quæ vel molles ſunt, vel mediæ inter molles & duras, nequeunt ſuo munere fungi, niſi retineant vnitatem naturalem, qua ſoluta [m] ægrotant: eum morbum nunc explicare inſtituimus. Nullum autem commune nomen aut apud græcos aut apud latinos inuenit, quod omnes eius ſpecies complectatur, ſed aliæ aliter appellatæ ſunt. Primæ autem ac maxime communes duæ ſunt, vna cum eroduntur, altera cum franguntur, ſiue oſſa, ſiue cartilagines, prima latine dicitur [n] caries, græce [o] τερηδὼν ſiue τερηδών, altera nominatur a latinis fractura, a græcis ἄγμα

m Gal. l. de diff. morb. c. 11 & 6. met. cap. 5.
n Cel. l. 8. c. 2.
o G. de cōſt. art. cap. 6.

eis ἄγμα, ἄπαγμα, κάταγμα:[a] vtrique autem plures ſubiiciuntur, ſiue ſpecies, ſiue differentiæ, quàuis omnes videantur ad vnam & eandem ſpeciem referendæ, quod eaſdem partes occupent, conſiſtantque in ſolutione vnitatis, quæ eodem modo curatur per callum videl. cum nequeant quæ dura ſunt, per ſe coaleſcere, ſed callo egeant,[b] per quem quaſi ligna per gluten iungantur, quamobrem magis exiſtimandæ videntur eiuſdem ſpeciei differentiæ, quam ſpecies diuerſæ. Nos tamen cariem & fracturam ſpecies nominabimus, quod & per ſe ſubſiſtãt nulli alteri affectui inhærentes, & propria quędam opera & inſtrumenta poſtulent præter communia ad callum procreandũ ſpectantia, aliis enim ad carié, aliis ad fracturã & pluribus & paucioribus vtimur remediis. Sub fractura etiam & carie ſpecies diuerſę cõprehenduntur, quæ ſimiliter diuerſam curationem deſiderant: illæ autẽ quæ vnicuiq; harum ſubiiciuntur, cum non ita diuerſam curationem poſtulent, veluti quæ ad figuram & magnitudinem ſpectant, cumque per ſe non conſiſtant, ſed aliis affectibus adhæreant, differentiæ magis quam ſpecies dicentur, id quod patebit cum ſeorſum vnamquamq; perſequemur. Sumamus initiũ a carie.

[a] G. 6 met. 5. & 1 de cõſt. art. c. 6.
[b] G. 6 met. 5. & 5 met. c. 7.

De Carie. Cap. II.

ES T igitur caries græce τερηδὼν[c] ea ſolutio vnitatis, qua os vel cartilago pluribus locis perforatur quaſi[d] lignum vetuſtum teredine, quod vitium accidere poteſt, & vbi hæ partes cute conteguntur, & vbi nudatæ ſunt, ita vt duæ ſpecies cariei cenſeri poſſint, vtraque autem pluribus differentiis diſtinguitur, cum vel late pateat, vel anguſtis finibus concludatur, tum vel in ſommo verſetur, vel altius deſcendat, vel etiam per totum os penetret, & vſque ad alteram partem[e] tranſeat. Cauſa cariei eſt humor craſſus atque[f] acris, qui primo exaſperat, deinde etiam perforat oſſa & cartilagines, late vel anguſte, in ſuperficie vel altius, prout multus vel paucus eſt, late diffunditur, vel paruum ſpaciũ occupat, deſcendit vel in ſummo verſatur. Poteſt autem vel paulatim in ipſis contrahi ex alimento ſuperante, vel confluere aliunde trãſmiſſus. Contrahitur paulatim in oſſe & cartilagine veluti muccus, qui ob loci imbecillitatem, nec concoquitur, nec ad alendum eſt idoneus, nec expellitur, ſed ibi manens tumorem excitat, & cum vel acris ſit, vel retentus putreſcat, qualis eſt qui in morbo gallico diuturniori collectus ea tubercula excitat, quæ gummi dicuntur, erodit ac perforat eiuſmodi partes integræ cuti ſubiectas. Contrahitur etiam eiuſmodi humor cute contuſa cum ſubiecto oſſe veluti coſta, hæc enim colliſa redditur primo pinguis, deinde exaſperatur, perforatur, ac tandem corrumpitur. Plerunque autem humor, qui cariem affert, ſanies eſt, quæ ad os, aut cartilaginem cõfluit a partibus ſuperiectis, quod potiſſimum accidit vbi fiſtulę ſunt, aut vlcera diuturna,[g] aut male curata, quãuis recentia, quod vel impoſita fuerint medicamenta humidiora, vel faſciæ hinc atq; hinc circumdatæ plagam minime obuoluta, deſtillat enim a carne ſanies, quam cartilago, & oſſa combibunt, & propterea in tumorem attolluntur, inflammantur, putreſiunt, eroduntur, & tandem intereunt, incidũt enim in eadem mala in quæ caro, neque obſtet durities, quandoquidem & dentes quoque qui maxime duri ſunt, inflammantur, & putreſcunt. Cæterum oſſa & cartilagines, quæ ita vitiantur, primo[h] nigra fiunt, deinde paulatim abſumpto humore aſpera euadunt, & tandem carioſa atque albida, non tamen fiunt euidenter pinguia, quæ corrumpuntur a ſanie, ſicuti quæ ab humore glutinoſo ac veluti mucco. Hæc enim manifeſte intumeſcunt, non tamen redduntur nigra, ſed vel retinent ſuum colorem, vel magis alba apparent, cum fiunt carioſa. Symptomata, quæ cariem ſequuntur ab vtrauis cauſa fiat, fere ad dolorem ſpectant, quem partes ſuperiectę ſentiunt, cum vel ab acrimonia eroduntur, vel extenduntur a multitudine, quanquam læditur etiam motus earum partium, in quibus caries verſatur. Ex præſentibus ſymptomata vt dolor, & læſio motus, ſenſu recognoſcuntur, ex cauſis ſanies, quę ab vlcere emanat, ſimiliter ſenſui ſubiicitur. Humor glutinoſus ac veluti muccus, colligitur ex cauſa, vt ex contuſione, vel ex prauo aliquo affectu, cuiuſmodi eſt morbus gallicus. At caries ipſa & ſoluta vnitas nudato oſſe deprehenditur ſenſu, aſpectu enim indicatur color mutatus, tactu aſperitas vna cũ foraminibus. Sed cute integra colligere cariem oportet ex cauſa, vt ex humore illo glutinoſo ac veluti mucco: tum ex his quæ vel iuuant, quatenus ipſum aut minuunt, aut leniorem reddunt, vel nocẽt quatenus eiuſdem copiam vel acrimoniam augent: poſtremo ex effectis vt ex tumore loci duriore, & ſenſu quodam tendentium atque erodentium. Sed quia nudare oportet, quod ſic affectum eſt, ſecta cute & carne ſuperiecta caries in conſpectum veniet, neque amplius coniectura cõprehendenda erit. Differentiæ quæ ad latum, vel anguſtum ſpacium cariei attinent, ſenſui ſubiiciuntur, ſed quã alte deſcendat,[i] patefaciet ſcalper, quod enim vitiatum eſt, ſanguinem fundit, minus ſolidum eſt, ac nigrum apparet. Finiri vitium ex ſoliditate, ex albedine, ex cruore intelliges. Ex futuris euentus expectari ſalubris debet, neque enim interit homo ſi recte curetur, etiam cum in oſſe pectoris hoc vitiũ eſt, vbi maxime pernicioſum videtur, tamen ſanatur. Scribit Galen.[k] ſe ſanaſſe Puerum Marylli, cui ex ictu & praua curatione id corruptum erat, ipſo enim exciſo conualuit puer. Si quod periculũ ſubeſt, non referendum eſt ad os, ſed ad partes quibus contegitur, cum his enim congruunt, quæ præcipuæ ſunt, maleque afficiuntur ipſis laceratis. Tempus, quo ſalus expectanda eſt, non longum eſt, ſecto enim oſſe putri, celeriter callo impletur locus affectus. Via ſanationis eſt, quod natura callum[l] procreat, qui vacuum ſpacium implet, medicus vero adimit quod vitiatum eſt, & medicamenta adhibet ad[m] callum procreandum conferentia.

Conſilium in curatione multiplex requiritur, cum non tantũ ſpectare oporteat ad callũ procreandum, ſed ad detrahendam partem[n] carioſam, quæ emortua eſt, & tanquam aliquid præter naturam redundans auferri debet, cum non tantum inutilis ſit, ſed etiam noxia. Prohibendum eſt præterea ne acris humor aut paulatim contrahatur in loco affecto, aut ab vlcere deſtillet. Triplex igitur opus deſideratur: primo enim prohibendũ, ne humor paulatim colligatur, aut influat, ſecundo detrahendum id quod emortuum eſt, tertio procreandus callus. Quod ſpectat ad humorem, ne vel paula-

[c] G. de conſt. art. c. 6.
[d] G. de cauſ. mor. c. 11.
[e] Cel. l. 8 c. 2.
[f] G. l. de cau. mor. c. 11.
[g] H. & Gal. 6 aph. com. 45.
[h] Cel. l. 8 c. 2.
[i] Cel. l. 8 c. 2.
[k] Gal. l. 7. de anat. ag. c. 13.
[l] Gal. 6 met. cap. 5.
[m] Gal. ibid.
[n] Cel. l. 8 c. 2.

tim colligatur, vel ab vlcere influat, danda in primis opera eſt, ne nimius contrahatur in corpore, & ne ille qui iam contractus eſt, feratur ad locum affectum. Ne contrahatur efficiet inedia, ne qui contractus eſt, feratur ad locum affectum, auerſio per [a] ſanguinis miſſionem aut purgationem: ille autem qui iam continetur in parte affecta, ne vitietur, cum diu ibi manet, exhauriendus eſt, exiccare etiam vlcus oportet, ne ſanies ad ſubiectum os aut cartilaginem confluat. His factis detrahendum eſt, quod emortuum: ſi vitium quidem in ſummo eſt, ſcalpro abradendum, [b] ſin altius deſcendit, per terebram vrgendum crebris foraminibus, quæ altitudine [c] ipſum æquent, & vndique cingant. Adimẽdum ergo eſt quod vitiatum eſt, dum ad integrum perueniatur, hoc autem & album & ſolidum ſe oſtendet, & cruoris aliquid fundet; nam neceſſe eſt aridum ſit, quod detrahendum eſt. Id autem quod pingue apparebit, candenti ferramento aduri debet, donec abſumatur quicquid præter naturam in tumorem aſſurgit, deinde nitro reſpergi. Si vitium ad alteram [d] oſſis partem penetrauit, totum excidere oportet, id quod Galenus [e] ſe feciſſe teſtatur, cum curauit puerum [f] Marylli, quem proxime cõmemorauimus, præcidit enim ex oſſe pectoris totum id quod vitiatum erat. Quocunque autem modo adimatur, ſiue radendo, ſiue adurendo, ſiue præcidendo, perpetuum eſt, vt id totum auferatur, [g] quod vitiatum eſt. Nam ſiquid ex eo relinquatur, cicatrix infirma inducetur, & leui occaſione rurſus exulcerabitur affectus locus. Hæc obſeruanda ſunt cum caries in aperto eſt: cum cute contegitur, tentanda ſunt medicamenta emollientia ac digerentia, quibus vtimur ad duros tumores. Si non proficiant, aperienda eſt ſecta cute duabus [h] lineis ſcalpello ductis, ad figuram literæ X, dein recidendæ oræ ſunt, vt ſpacium pateat, poſſintque adhiberi ferramenta ad id quod emortuum eſt detrahẽdum. Eadem autem chirurgia conuenit poſt ſectionem cutis, quam conuenire monſtrauimus, cum os a principio nudatum eſt. Vbi detractum iam id eſt, quod vitiatum erat, supereſt vt locus qui vacuus reſtat, callo impleatur, quod eſt opus naturæ, [i] procreat enim callum perinde ac carnem in vlcere cauo; medicus vtrobique efficiendi ſocius eſt, cum impedimentum auferat, ſiccat enim humorem ſuperãtem & ſordem detergit, prouidetque [k] ne idoneũ alimentũ deficiat. Huc ſpectat idonea ratio victus: ad ſiccandum vero humorẽ ac ſordem detergendam in oſſe, neceſſaria ſunt validiora medicamenta, quam ſint ea quę in carne id præſtare poſſunt, non ſolum quia os ſiccius carne eſt, ſed etiam quia pinguiori humore a carne deſtillante perfuſum, non glutinatur cum increſcente callo niſi vehementer detergatur: valent ad hoc emplaſtra, quæ ad fracturas componuntur (καταγματικὰ [l] græce nominantur) præterea diachalciteos: puluis autem ille, qui quod ad carnem producendam conferat ἐπουλωτικὸς [m] grǽcæ dicitur, ad callum gignendum etiam conducit, conſtat autem ex iride, Ariſtolochia, farina erui, farina hordei, thure: ſed cum gignendus eſt callus, plus accipiat ex medicamentis ſiccioribus, vt ex iride, ariſtolochia, farina erui, quam ex minus ſiccis vt ex farina fabarum, hordei, aut thure.

[a] G 6. meth. c. 5.
[b] Cel. l. 8. c. 2.
[c] Cel. ibid.
[d] Celſ. ibidẽ.
[e] Celſ. ibidẽ.
[f] Gal. 7. de anat. c. 13.
[g] Celſ. ibidẽ.
[h] Celſ. ibidẽ.
[i] G 7. meth. c. 5.
[k] Gal 6. met. cap. 5.
[l] G. 2. catatẽ. c 16. & 17.
[m] Ga. 3. met. c. 2. & Ga. 6. meth. c. 6.

Quot & quæ ſunt fracturæ ſpecies ac differentiæ,
CAP. III.

ALtera ſpecies ſolutæ vnitatis ad oſſa & cartilaginem ſpectãs fractura eſt, dicta a græcis ἄγμα, κάταγμα [n] & κάτηγμα ſub qua non amplius eroduntur, ac perforantur vt in carie, ſed ab externa violẽtia franguntur, qui caſus multiplex eſt, & in plures ſpecies diſtribuitur, quarum vnaquęque variis diſtinguitur differentiis. Ex libro Hipp. [o] de vulneribus capitis colliguntur quatuor fracturæ ſpecies, quas ipſe τρόπους hoc eſt modos appellat; id enim quod frangitur, interdum colliditur, interdum finditur, interdum inciditur, interdum ita perrumpitur, vt deſidat. Fractura illa, ſub qua colliditur, vocatur græce θλάσμα & [p] θλάσις ſeu φλάσμα & φλάσις latine vero contuſio. Altera ſub qua finditur nominatur græce ῥωγμὴ latine rima. Tertiam ſub qua inciditur, nuncupat Hippoc. ἕδραν hoc eſt ſedem quod appareat qua telum inſederit. Quarta ſub qua ita perrumpitur, vt deſidat, dicitur græce ἔσθλασις vel ἔσφλασις, latine perruptio, ſed hæc non eſt ſimplex, quemadmodum tres ſuperiores, cum componatur ex contuſione & ſimul ex ſede vel rima: quamobrem Galenus [q] illis primis tribus contentus hanc ſub contuſione complectitur, eſt enim reuera contuſio, quæ adiunctam habet (vt diximus) ſedem vel rimam. Differentiæ aliæ communes ſunt cuiuſque ſpeciei fracturæ, aliæ proprię alicuius. Ad omnes communiter ſpectant illæ, quæ ad figuram, magnitudinem, numerum referuntur. Figura poteſt eſſe recta, flexuoſa in orbem, tum varia ac multiformis. Magnitudo conſiſtit in longitudine, latitudine, atque altitudine, vnaquæque enim poteſt & longa & breuis eſſe, tum latior & anguſtior, in ſummo, vel in altioribus partibus. Numerus in eo attenditur, quod alia ſimplex eſt, alia compoſita & cum vulnere, & cum altera fracturæ ſpecie. Proprie autem contuſio diſtinguitur, quod aut ſinũ impreſſum retinet, aut ſine hoc cernitur: rima [r] vero, quod quamuis plerunque ea parte ſit qua plaga, interdum tamen altera fuerit ictus, & os altera fiderit. Sedes alia punctim, alia cæſim ferientis teli veſtigium retinet. Perruptio diſtinguitur, quod vel tranſuerſa ſit, quam καυληδὸν, [s] vel in longitudinem, quam σχιδακηδὸν, [s] vel multiformis & in plura fragmenta quam ἀλφιτηδὸν græci appellant. His ergo differentiis ſeparantur, quæ ſub eadem ſpecie fracturæ comprehenduntur, ſpecies autẽ propoſitæ ſimplicis tunc vocantur, cum non adiectum eſt vulnus, licet inter ſe non raro coniungantur: tunc autem cõpoſitæ dicuntur, cum vulnus acceſſit, quod vbi ſuperuenit plures aliæ differentiæ attenduntur, ſiquidem os & cartilago interdum nudantur, interdum adhuc teguntur, quæ nudantur, aliquando ſine abſceſſu conualeſcunt, aliquando magis aut minus abſcedunt. Quæ tranſuerſa perrumpuntur, ſiue integra cute, ſiue vulnerata, raro ſuo loco manent, ſæpius inter ſe cedunt, & vna pars ſuper alteram effertur, contrahiturque inferior ſurſum a muſculis, & membrum breuius reddit, rurſusq; cum vulnere fracta ſunt tranſuerſa, aliquando intra plagam continentur, aliquando ex ea erumpunt. Has omnes ſpecies ac differentias perſequi nunc ſigillatim inſtituimus, exponentes a quibus cauſis fiant, quæ ſymptomata iuncta habeant, & qua ratione recognoſcantur, aut curentur.

[n] G. l. de cõſt. art. c. 6. & l. 6. met. c. 5.
[o] H l. de vul. c. prope initium.
[p] H. ib. & G. 3. de off. com. 30.
[q] Gal. 9. met. cap. 5.
[r] Cel. l. 8. c. 4. & Hip. l. de vul. capitis.
[s] Gal 6. met. cap 5.
[t] Gal. in introduct. c. 17.

De con-

De contuſione oſsis & cartilaginis. Cap. IIII.

Contunditur non tantum caro, ſed etiam os & cartilago (quod vitium Græce θλάσις nominatur) cum aliqua ex parte ſuperficies adhuc integra ab externa vi deprimitur, ſed particulæ, quæ ſubſunt, vndiq; diuiſæ inter ſe contrahuntur: ſinuatur ergo locus, ſinus vero plerunq; recedit, quod quæ colliſa ſunt, attollantur, & ad priſtinum ſtatum redeant, interdum tamen relinquitur, atq; hæc contuſio a Græcis appellatur ἔνθλασις. Hoc pacto igitur contuſiones inter ſe diſtant, quanquam diſtant etiam magnitudine, cum aliæ longæ ſint, aliæ breues, tum aliæ latæ, aliæ anguſtæ, poſtremo aliæ in ſummo verſentur, aliæ altius deſcendant. Duæ autem cauſæ neceſſe eſt concurrant, ſi quid contundendum eſt, vna quæ accipiat, altera quæ efficiat: non quoduis idoneum eſt, quod contuſionem accipiat, ſed tantum quod cedere in ſe aliqua ex parte poteſt, manente reliqua ſuperficie, atque hoc θλᾶσθαι ab Ariſtotele nominatur. Neceſſe eſt autem, neq; ita durum ſit, vt in ſe cedere nequeat, veluti fictilia, neq; ita humidum, vt circumfundatur velut aqua, in qua depreſſa parte aliqua ſuperficiei, reliqua circumfunditur, & non manet, quamobrem hæc ἄθλαστα vocantur. Ex his igitur, quæ contundi poſſunt, aliqua mollia ſunt non tamen humida, ſic vt circumfundantur, aliqua dura non tamen, ſic vt non cedant, quod ſibi fortaſſe voluit Galenus, cum dixit, molle neceſſario eſſe, quod contunditur, accepit enim molle pro eo, quod non ex toto durum eſt, huiuſmodi eſt cartilago, huiuſmodi eſt etiam os puerorum, quod ita molle eſt, vt cereum videatur magis, quam lapideum, & idcirco etiam contundi poſſit potius, quam perrumpi, præſertim in capite. Ætate robuſta, magis perrumpuntur, quam contundantur oſſa, præſertim quæ alioquin dura ſunt, quemadmodum in manibus & pedibus, vbi autem contundantur duriora oſſa, retinent ſinum impreſſum, quod minus faciunt, quæ molliora ſunt, cum aſſurgant. Cauſa contundens ad telum, & ictum refertur, telum vt contundat neceſſe eſt, graue ſit & durum: quod leue aut molle eſt, nullam habet vim contundendi; illud tamen ſcire licet, quod mollioribus oſſibus, qualia ſunt infantium, vt contundantur non magna teli grauitas aut durities neceſſaria eſt, ſed quæuis ſufficit. Debet etiam telum, quod contundit, aut planum eſſe, aut teres, ſeu orbiculatum, nam quod acutum eſt, perforat aut incidit, & ſedem efficit, aliam fracturæ ſpeciem. Ictus vero vt contundat os, quod non valde molle eſt, vehemens ſit oportet, & e regione ipſius, ſiue telum manu teneatur aut iaciatur, ſiue quid ſuper os incidat, ſiue homo ipſe cadens percutiatur, contundit enim magis, quod e regione occurrit. Pro ictu qui fertur, & cum motu coniungitur, poteſt ſolus impulſus per contactum contundere os, præſertim ſi non fuerit durum. Symptomata quæ contuſioni ſuperueniunt, vbi partes contuſæ tegantur cute, maxime pertinent ad corpora ſuperiecta, quæ dolent, liuent, inflammantur, & tandem putreſcunt, ſed vbi nudentur atq; aperiantur, aliquando ſinum præ ſe ferunt, aliquando colorem liuidum, aliquandò etiam pus effundunt, aut craſſum humorem veluti muccum, huiuſmodi ergo ſunt ſymptomata, quæ contuſionem ſequuntur. Deprehenduntur autem omnia ſenſu, ſed morbus, hoc eſt, contuſio, vbi os nudatum non ſit, ſenſui minime ſubiicitur, quamobrem coniicienda eſt ex cauſis ſeu efficientibus, vt telo, ictu, atque impulſu iam expoſito, ſeu accipientibus, vt cartilagine aut oſſe non nimis duro. Sed coniicitur etiam ex effectis, quæ apparent in partibus ſuperiectis, vt dolore, mutatione coloris, tumore, gangræna. At vbi contuſum os nudetur, & in conſpectum veniat, ſi quis reſtat, ſinus ſe oſtendet, ſicut & color mutatus, quæ ſi non adſint, primum æſtimare oportet, an veriſimile ſit, factam eſſe contuſionem, id quod monſtrabunt, & cauſæ iam dictæ & effecta, veluti muccus in carne, quæ iuxta eſt, contractus. Si veriſimile fiet, ſcalpro abradens, certam rem comperies, inuenies enim os ſub ſuperficie alienatum, ſuper hoc induces atramentum, deinde cum exſiccatum fuerit, ſcalpro id detrahes: nigritiem enim continet, quicquid contuſum eſt, hoc pacto poteris, quantum contuſum fuerit, deprehendere. Iudicabis autem hominem ſanandum eſſe, vbi præcipuæ partes cum contuſis minime congruant, neque male ab ipſis afficiantur, nam quod attinet ad os, vel in priſtinum ſtatum reſtituitur, vel ſi reſtitui nequeat, detrahitur, & eo loco callus increſcit, atque hoc pacto ægrotans ſanatur. Tempus, quo callus circumdatur, longius vel breuius eſt pro magnitudine oſſis, quod detrahitur. Via ſanationis in procreatione calli præcipue conſiſtit. Hunc producit natura, medicus tantum aufert impedimentum, detrahitq; id oſſis, quod adeo contuſum eſt, vt reſtitui non poſſit.

In curatione contuſionis ſpectare oportet, & ad os contuſum, & ad partes, quæ iuxta ſunt, has defendere ab inflammatione oportet, & curare ſi iam inflammatæ ſint, & mitigare ſi doleant, os duo opera poſtulat, vnum vt detrahatur, quicquid adeo contuſum eſt, vt nequeat ad priſtinam naturam reuerti, alterum vt eius loco procreetur callus, eadem duo neceſſaria ſunt, cum contunditur caro, oportet enim eam, quæ contuſa eſt, in pus verſam tabeſcere, & eius loco nouam aliam gigni, quod ſi aut os, aut caro leuiter contundatur, reſtitui ad priſtinum ſtatum poteſt naturali calore, vna cum medicamentis partim attollente, quod depreſſum eſt, partim digerente id, quod effuſum in ſpaciis contuſarum particularum continetur. Maxime autem hoc præſtat naturalis calor, vbi non exhalat, ſed cute adhuc integra retinetur, eodem ſpectant medicamenta exſiccantia, ita vt neq; adimere tunc oporteat, quod contuſum eſt, neque aliquid eius loco procreare. Verum caro, quæ valde contuſa eſt, & a telo lacerata, adimenda eſt, adimitur autem, cum vertitur in pus, ac tabeſcit, in cuius loco, cum vlcus iam purum eſt, noua increſcit. At os, cum valde contuſum, detrahendum eſt, non enim tabeſcit quemadmodum caro, licet purulentum effici poſſit, ſed ſcalpro vel terebra excidendum eſt ſpacium, quod reſtat vacuum, implet callus, quem natura procreat. Medicus efficiendi ſocius eſt, cum ſuperantem humorem exſiccat, & ſordem detergit, quo ſpectant emplaſtra, quæ ad fracturas componuntur, & ille puluis, quem σαρκωτικὸν appellant, præſertim vbi ex ſiccioribus medicamentis conſtet.

a Gal. l. de cauſ. morb. cap. 11.
b Ariſto. l. 4. met. c. 9.
c Gal. l. de cauſ. morb. cap. 11.
d Gal. l. de cauſ. morb. cap. 11.
e Celſus l. 8. cap. 4.
f Gal. l. de cauſ. morb. cap. 11.
g Celſus l. 8. cap. 4.
h Celſus ibidem.
i Gal. lib. 6. meth. c. 6.
k Gal. lib. 6. meth. cap. 5. & 6.
l Hipp. l. de vlceribus. & Gal. lib. 4. meth. c. 5.
m Gal. ibid.
n Celſus l. 8. cap. 5.
o Gal. lib. 6. meth. c. 3.

De rima oſsis. CAP. V.

FINDITVR interdum os aut cartilago, quæ fracturæ ſpecies dicitur, Græce ῥωγμὴ,[a] Latine rima, variaq; eſt, ſimplex vel multiplex, longior vel breuior, latior vel anguſtior in altioribus partibus, vel in ſummo, recta vel tortuoſa: qualiſcunq; ſit, ad ipſam efficiendam concurrit habilitas partis accipientis, & externa violentia efficiens. Quod finditur, hoc eſt, quod ita frangitur, vt rimam accipiat, neceſſe eſt renitatur, ac durum ſit, non tamen valde: nam quod tale eſt, findi non poteſt, cum omnino renitatur, contra id, quod mollius eſt, quia cedit, & non renititur, contunditur,[b] & non finditur quemadmodum æs. Fictilia non cedunt, neq; adeo dura ſunt, vt frangi non poſſint, atq; idcirco finduntur, fiſſile autem hoc modo acceptum non eſt idem, quod ſciſſile, σχιστὸν[c] vocatum ab Ariſtotele, qui σχίσιν, hoc eſt, ſciſſuram definit diuiſionem vlterius, quam diuidens diuidat. Affert autem exemplum ligni, quod ſciſſile eſſe ait, quia poteſt vlterius diuidi, quam diuidens diuidat, quod non euenit fictilibus, quæ dicit, eſſe ἄσχιστα, hoc eſt, non ſciſſilia, quæ tamen findi poſſunt, hoc eſt, ita frangi, vt rimam accipiant, quamobrem aliud eſt fiſſile, aliud ſciſſile, hoc in longitudinem, illud diuerſo modo foramina diſpoſita habet, veluti oſſa, quæ idcirco finduntur, & interdum pluribus locis, non tamen omnia, ſed illa, quæ duriora ſunt, & aliquid renituntur, nam mollia, qualia ſunt[d] puerorum, cedunt, & potius contunduntur, quam findantur. Quod euenit etiam cartilagini, niſi admodum dura ſit, qualis eſt in ſenibus. Maxime autem finduntur oſſa caluariæ, quod tenuia ſint teſtarum modo, cætera quæ craſſiora ſunt, nimium renituntur, & non ita findi ſolent. Cauſæ efficientes rimam ſunt telum & ictus, quæ talia eſſe debent, qualia diximus contuſionem facere: nam eadem, quæ contundunt os mollius, findunt id, quod durius eſt, quod vero medium inter molle & durum, ſimul findunt & collidunt: aliquando enim ſimul concurrunt contuſio & rima. Telum igitur neceſſe eſt graue durum ac retuſum ſit, ictus vehemens & e regione, ſeu homo vulneretur, ſeu cadat, ſeu aliquid ſuper ipſum incidat. Pro ictu poteſt etiam validus impulſus os findere, videmos enim teſtas, cum comprimuntur, aliquando findi, aliquando etiam abrumpi. Quanto autem tenuius fuerit os, telum validius, atq; ictus vehementior, tanto magis rimæ efficiuntur. Superueniunt his eadem ſymptomata, quæ contuſioni: nam partes, quæ os tegunt, ſimiliter dolent, liuent, inflammantur, ac putreſcunt, ipſum vero os colorem ſuum non retinet, aliquando tumet, purulentum fit & humidius, quod ſi partes[e] præcipuæ afficiantur, ſequentur grauiora mala, lædenturq; actiones præſtantiſſimæ. Rima, vbi os nudatum non ſit, prorſus ſenſum latet, atq; idcirco coniicienda eſt ex loco idoneo, qui findatur ex telo & ictu findendi vim habente, ex ſymptomatibus, quæ ſuperueniunt partibus illis, quæ iuxta ſunt, ſiue ſuperiectæ vt muſculi, ſiue ſubiectæ vt cerebrum[f] caluariæ. Vbi os nudatum ſit, rima plerunque in conſpectum venit, quantum vero deſcendat,[g] poteris ſcalpro inuenire, interdum tamen adeo tenuis eſt, vt ſenſum fugiat, & neceſſarium ſit atramentum inducere ac detergere: qua parte enim os fixum eſt, nigritiem contrahit, hanc ſi ſcalpro perſequaris, comperies, quantum rima penetret. Euentus, quod ſpectat ad os, ſalubris eſt: nam niſi ab aliis partibus male afficiatur, ſaneſcit, & paucis diebus rimæ latera callo inter ſe glutinantur. Si quid periculi ſubeſt, pertinet ad corpora, quæ[h] iuxta ſunt, & ad partes præcipuas, quæ cum ipſis congruunt.

Opera, quibus curatio continetur, aut ſpectant ad partes ſuperiectas, quas defendere ab inflammatione oportet, quemadmodum ſupra[i] in contuſione monſtrauimus, aut ad ipſum os, quod callo glutinandum eſt; procreatur hic a natura, medicus tantum detergere & ſiccare debet, quo ſpectant emplaſtra, quæ ad fracturas componuntur, neq; oportet os excidere, niſi vt qui ſubeſt,[k] ſanguis effuſus detrahatur, quemadmodum ex membrana cerebri cum fiſſa caluaria eſt.

[a] Hippo. l. de Vuln. cap.
[b] Gal. l. de cauſ. morb. cap. 11.
[c] Ariſtot. l. 4. meteor. c. 9.
[d] Gal. l. de cauſ. morb. cap. 11.
[e] Celſus l. 8. cap. 4.
[f] Celſ. ibid.
[g] Celſ. ibid.
[h] Celſ. ibid.
[i] Paulo ante.
[k] Celſ. lib. 8. c. 4. & Gal. 6. meth. c. 6.

De ſede fracturæ ſpecie. CAP. VI.

CVM os aut cartilago inciditur, ſic, vt appareat, qua telum inſederit, eiuſmodi fracturæ ſpeciem diximus nominari ab Hippocrate[l] ἕδρην, hoc eſt, ſedem, ſi quis autem nolit appellare fracturam, propterea quod os non proprie frangatur, ſed ſecetur, non repugnabimus, modo det nobis, hanc quoque eſſe ſpeciem ſolutionis continui in oſſe & cartilagine. Diſtinguitur ſedes[m] multis differentiis, quarum aliæ ad figuram ſpectant, vt quod recta ſit, vel in orbem, vel aliam formam retineat, quam telum impreſſit, aliæ ad magnitudinem, vt quod longior vel breuior, latior vel anguſtior, in ſummo vel in altioribus partibus. Vt ſedes fiat neceſſe eſt, adſit & habilitas loci, qui poſſit incidi, & vis effectrix incidendi vim habens. Oportet locum eſſe ex his, quæ ſecari poſſunt, τμητὰ ab[n] Ariſtotele nominantur, nequeunt ſecari, quæ valde dura ſunt, & quæ liquida, ſed reliqua omnia, ſiue mollia, ſiue dura. Componuntur hæc ex multis latitudinibus, & foramina habent in latitudinem diſpoſita, ſicut in longitudinem illa, quæ ſcindi poſſunt, & ex multis longitudinibus conſtant. Si quid autem & ſecari & incidi poſſit,[o] quemadmodum ligna, id vtroq; modo diſpoſita foramina habet, & ex vtroque genere partium componitur, oſſa autem & cartilagines, vt ante[p] docuimus, nequeunt ſcindi, ſed finduntur, atq; idcirco franguntur, quod euenit his, quæ vario modo diſpoſita foramina habent. Eadem ſecantur ob foramina, quæ in latitudinem habent confuſa cum cæteris. Nulla autem adeo dura ſunt, vt ſecari nequeant: dentes enim qui teruntur potius,[q] quam ſecentur, non ſunt prorſus ex numero oſſium. Vis effectrix in telo & ictu conſiſtit. Telum id, quod incidit, durum eſt atque acutum, ſiue cæſim, ſiue punctim feriat, vtrunque enim ſedem relinquit, non tamen neceſſario valde graue. Ictus validus ſit oportet, & a latere non ſecus, quam e regione. Figura ſedis reſpondet figuræ teli, cuius eſt veſtigium, maior autem vel minor ſedes, a maiori ac minori ictu[r] vel telo proficiſcitur, & ab oſſe etiam magis vel minus duro, quod enim durius eſt, minus ſecatur. Symptomata, quæ ſedem ſequuntur, attinent maxima ex parte, ad cutem & carnem vulneratam, oritur enim

[l] Hipp. l. de Vul. cap.
[m] Hipp. ibid.
[n] Ariſto. l. 4. mete. c. 9.
[o] Ariſt. ibid.
[p] In cap. ante.
[q] Ariſto. l. 3. de hiſto. ani. cap. 7.
[r] Hipp. l. de Vul. cap.

enim dolor, eruptio ſanguinis, & interdum neruorum diſtentio, præſertim ſi inter ſe cedant partes oſſis, quod ſectum fuerit tranſuerſum, ſed nunc etiam contrahitur membrum. Cognoſcitur ſedes & aſpectu & tactu, apparet enim, quam late, quam [a] alte telum inſederit, & quam figuram habeat. Ex futuris expectanda ſalus eſt, quod pertinet ad os & cartilaginem, cum callo impleatur locus ille inanis, & tanto citius, quanto minor eſt ſedes, periculum imminet propter alias partes, vt propter neruos læſos, venas aut arterias, a quibus afficiuntur partes præcipuæ: prout autem magis vel minus læduntur, ita maius vel minus periculum impendet.

Curatio, quod ſpectat ad partes ſuperiectas, eadem eſt, quam diximus [b] in rima & contuſione, defendendæ enim ſunt ab inflammatione, ſed quod ſpectat ad oſſa, ſi tranſuerſa ſecentur, quod vix accidere poteſt, quid requiratur, in ſequentibus oſtendemus, qua de perruptione tranſuerſa. Si tantum ſedes appareat, neque tranſuerſum fractum ſit os, danda opera eſt, vt impleatur callo, quod naturæ opus eſt, ſuperimponet medicus emplaſtra ſiccantia ac detergentia, quæ ad fracturas componuntur, eadem ſi mollita ſint, conferunt ad augendam carnem, per quam oræ vulneris, quaſi per gl··en inter ſe iunguntur, cum coaleſcere [c] nequeant, quod contractæ ſint, ac diſtent, neque facile ſe contingant.

[a] Hipp. ibid.
[b] Cap. ante.
[c] Gal lib. 5. meth. c. 7. & 6. meth. c. 5.

De perruptione oſſis & cartilaginis. Cap. VII.

QVAMVIS autem contuſio rima & ſedes in fracturis ponantur, proprie tamen & maxime euidenter fractura eſt perruptio, quam Hipp. [d] ἔσφλασις vocat, cum partes ſcilicet fractæ appareant diſiunctæ ac ſeparatæ. Componitur autem perruptio ex duplici fractura, ex contuſione videlicet, & ſimul ex ſede vel rima, neq; enim ſimplex ſpecies eſt, quemadmodum reliquæ tres. Diſtinguitur autem [e] compluribus differentiis, cum longior eſſe poſſit & breuior, latior & anguſtior, in ſummo vel deſcendens altius, & interdum vſq; ad imum oſſis, præterea in longitudinem vel tranſuerſa, in plures vel pauciores partes, cum vlcere vel integra cute, nudatis aut adhuc tectis partibus perruptis, ſuo loco manentibus vel inter ſe cedentibus, in plaga contentis, vel ex ea excedentibus, cum expectatione abſceſſus oſſis maioris aut minoris, vel ſine hac. Omnibus enim his modis differunt inter ſe perruptiones, ad quarum cauſas iam aggredimur. In vniuerſum vt aliquod perrumpatur, neceſſe eſt primo habile ſit, & perrumpi poſſit, deinde accedat externa vis perrumpens, non quoduis autem idoneum eſt, quod perrumpatur, ſed quod foramina habet varie diſpoſita, non in longitudinem tantum, ſicut id quod ſcinditur, neq; in latitudinem, ſicut id quod ſecatur, præterea neq; valde molle ſit, neq; valde durum, hoc nimis renititur, illud nimis cedit. Poteſt quæuis cartilago perrumpi, & quoduis os, id tamen quod ſiccius eſt, & non valde paruum facilius perrumpitur. Externa vis perrumpens ad telum & ictum pertinet, telum neceſſe eſt graue ſit & durum, præterea retuſum, [f] vt perrumpere poſſit, quanquam parua oſſa & dura, qualia ſunt in extremis partibus, vt in manu & pede nõ abrumpuntur, niſi ab acuto aliquo telo ſimul incidantur partes, quibus teguntur, alioquin effugiunt, neq; facile cogi poſſunt a telo. Fere tamen, quod perrumpit, graue & retuſum eſt, quanquam poteſt ſimul & graue & acutum eſſe, vt collidat & ſecet. Ergo ad perrumpendum valet id telum, quod contundere poteſt, & ſimul findere vel incidere. Ictus vehemens ſit oportet, huiuſmodi eſt a ſuperiori [g] loco magis quam ab inferiori vel ab æquali, tum e regione magis quam a latere, ſiue homo ab altero vulneretur, ſiue cadat, ſiue aliquod ſuper ipſum incidat. Idem efficere quoq; poteſt impulſus, nam vt ligna tranſuerſa, quę media ponimus, ſuper femora perrumpuntur, cum compelluntur manibus deorſum ab vtroq; extremo, ita oſſa membrorum, ſi ſubiecto femore [h] luctantis deorſum vtrinq; vrgeantur, rumpi poſſunt, quod tamen nõ euenit, niſi oſſibus longioribus, breuiora enim ſic perrumpi nequeunt. Si quis autem quærat, cur eadem oſſa ab iiſdem telis, atq; ab eadem ictus ſpecie modo collidantur, modo findantur, modo perrumpantur, dicendum eſt omnia hæc quamuis eadem videantur, aliquo pacto inter ſe differre, magis ſicca ſunt oſſa, quæ perrumpuntur, quam quæ finduntur, aut contunduntur. Vehementior ictus & validius telum ad perruptionem neceſſarium eſt, quam ad contuſionem vel ad rimam, inuenitur ergo diſcrimen aliquod inter cauſas diuerſæ ſpeciei fracturæ. Differentiæ perruptionis oriuntur a cauſæ differentia ſimili, ſi non aperte, ſaltem implicite. Maior perruptio, ſiue ad longitudinem, ſiue ad latitudinem, ſiue ad altitudinem reſpicias, a maiori cauſa oritur, minor a minori, maiorem & minorem cauſam intelligo, non tantum vim perrumpentem validiorem & imbecilliorem, hoc eſt, telum & ictum, ſed etiam os magis aut minus ſiccum, quod ſiccius eſt, magis iniuriæ patet, & ideo magis perrumpitur, minus quod minus ſiccum. Spectat huc quoque figura oſſis, quod oblongum eſt, facile perrumpitur, difficulter quod orbiculatum. Quod autem in plures vel pauciores partes diuidatur, proficiſcitur partim a vi teli & ictus, plures vel pauciores partes attingentis, partim a compoſitione oſſis, quod enim foramina habet magis varie diſpoſita, hoc in plures partes frangitur, diciturque ab Ariſtotele τρωτόν, [i] qui τρῶσιν appellat fracturam illam, quæ non tantum in magnas partes eſt, ſed in quaſlibet & non pauciores, quam duas. Quod autem perruptio tranſuerſa vel in longitudinem fiat, ictui & telo tribuendum eſt, os tranſuerſum magis, vel in longitudinem ferientibus. Adde quod teres os facile tranſuerſum perrumpitur: quod oſſa maneant in ſuo loco, vel inter ſe cedant, ſimiliter a vi teli & ictus magis vel minus dimouentis naſcitur. Vulnus carnis adiicitur, quod hæc, vel a telo, vel a fragmento oſſis incidatur, aut laceretur: poteſt etiam ex ſuccis acribus ad affectum locum concurrentibus, proceſſu temporis excitari vlcus, quamuis initio non fuerit. Nudantur oſſa & cartilagines, cum omnes partes, quibus teguntur, aut ſecantur, aut abrumpuntur, alioquin adhuc tecta manent: continentur autem in ſuo loco, vel inter ſe cedunt, aut etiam ex plaga prodeunt, pro maiori vel minori impetu ipſius ictus, & prout perrupta ſunt in parte, quę vel magis expelli poſſit, vel magis recondita ſeruari. Abſcedunt oſſa,

[d] Hipp. l. de Vuln. cap.
[e] Hipp. ibid.
[f] Hipp. ibid.
[g] Hipp. ibid.
[h] Gal. l. 2. de fract. com. 9.
[i] Ariſtot. 4. meteor. c. 9.

cum vel diuturniori appulſu aeris, vel ſanie a carne [a] deſtillante læduntur, magis vero aut minus abſcedunt, prout maiorem vel minorem noxam contrahunt, ſine qua non eſt, quod exiſtimes abſceſſuta. Symptomata, quæ perruptionem ſequuntur, plurimum inter ſe differunt, quod multæ ſint eius differentiæ, alia enim aliis ſuperueniunt, vt in ſequentibus oſtendemus, cum vnamquanque ſigillatim declarabimus. Cognoſcuntur autem omnes ſenſu, ſub quem cadit non ſolum abſolute perruptio, ſed quanta ſit & qualis, vt in longitudinem vel tranſuerſa, in plures vel pauciores partes, quæ vel in ſuo loco maneant, vel inter ſe ceſſerint, tum vel nudatæ, vel cute adhuc tectæ ſint, & vel in plaga contentæ, vel ex ea erumpentes. Intelliges futurum abſceſſum ex iniuria, quam os vel ab aere inſuetu, vel a ſanie accepit, tum ex oris plagæ, quæ non bene inter ſe committuntur, atque exitu puris copioſioris, quam par eſſe videatur. Magis autem vel minus abſceſſurum iudicabis, prout hæc maiora vel minora ſe oſtendent. Euentus varius expectandus eſt, pro varia perruptionis differentia, alia enim ſymptomata aliis ſuperueniunt, & grauiora & leuiora, quæ facilem vel difficilem ſanationem demonſtrant. Si nullum aliud malum acceſſerit, res ſalubris eſt, cum perrupta oſſa increſcente callo ſolidentur. Sed ſæpe imminet periculum, quod aliæ partes lacerentur, & neruorum diſtentio oriatur.

[a Gal. 2. de fract. c. 2.]

Curatio perruptionis in vniuerſum eadem eſt, quæ contuſionis rimæ ac ſedis, defendendæ enim partes, quæ iuxta ſunt ab inflammatione, & danda opera eſt, vt callus increſcat impoſitis medicamentis ſiccantibus ac detergentibus, multum tamen intereſt, hanc ne an illam perruptionis differentiam cures. Præſtat igitur ſeorſum vnamquamq; perpendere, iis tamen omiſſis, quæ ad magnitudinem pertinent, tantum enim quo maiores ſunt, maiorem diligentiam poſtulant, reliquas igitur perſequemur, ac primo eas, quæ ſimpliciores ſunt, ac ſine vulnere.

De perruptione oſſis & cartilaginis in longitudinem, ſeu in plures, ſeu in pauciores partes. Cap. VIII.

PERRVMPITVR os aliquando [b] in longitudinem, aliquando tranſuerſum. Vbi in longitudinem perrumpatur, res minus periculoſa eſt, cum neq; oſſa inter ſe cedant, neq; opus ſit vim adhibere ad extendendum. Neq; enim membrum breuius affectum eſt, ſicuti cum tranſuerſum frangitur, ſed quamuis perruptio in longitudinem magis periculo vacet, quam tranſuerſa, non propterea facilius ſanatur, imo contra quam videatur, interdum difficilius, quemadmodum Hippocrates tradidit de iugulo in longitudinem fracto, quod cum maiori [c] difficultate ſanatur, quam quod tranſuerſum perrumpitur, neque enim [d] facile adurgeri oræ perruptionis poſſunt, ſicut vbi tranſuerſa eſt. Curatio oſſis in longitudinem perrupti, id maxime poſtulat, vt partes, quæ diſiunctæ ſunt, in vnum cogantur, & callo agglutinentur, coguntur autem manibus, & coniunctæ ſeruantur vinculo & fulcris idoneis, quo plurimum conferunt etiam emplaſtra illa, quæ in vniuerſum ad fracturas valent, neque opus eſt aut extendere, aut ita inflammationem propulſare, ſicuti [e] cum aut perruptio tranſuerſa eſt, aut oſſa vel nudata ſunt, & abſcedere debent, vel ex plaga prodeunt. Simplex ergo curatio ſufficit, vbi fractura in longitudinem eſt, & in duas tantum partes.

[b Gal. 6. methodi c. 5.]
[c Hipp. l. de fract. tex. 63.]
[d Galen in com.]
[e Gal. 6. method. c. 5.]

At ſi fragmenta plura ſint, quam duo, & os in plures partes comminutum, vbi carnis quoque vulnus acceſſit, quæ prædictio aut prouiſio neceſſaria ſit, in ſequentibus oſtendemus, cum tractabimus fracturas compoſitas cum vulnere. Vbi integra cutis ſit, ſiue in longitudinē facta ſit perruptio, ſiue tranſuerſa, longe [f] deterior eſt, quæ plura fragmenta habet, quam quæ duo duntaxat, cum non ita facile componantur plura, ſicuti pauciora, cumq; periculum ſit, ne ab acuto aliquo lanietur caro, violentur nerui, excitetur inflammatio, ac neruorum diſtentio ſuperueniat, quod periculum non ſubeſt, cum perruptum os in longitudinem fuit in duas partes ſolummodo ſeparatum. Conſilium curantis partim ad ſanandum os, partim ad propulſandam imminentem inflammationem ſpectare debet: os primo [g] componendum eſt, deinde compoſitum ſeruandum, dum conſerueſcat. Componitur manibus, pertractatur enim, dum fragmenta omnia in priſtinam ſedem reuertantur, id quod cognoſces, [h] & ex comparatione cum pari parte ſana, cui omnino ſimilis reddi debet, quæ male affecta eſt, & ex eo, quod neque tu tactu ſenties inæqualitatem, neq; æger de dolore amplius conqueretur. Conſeruabitur os, quod ſic compoſitum eſt faſciis & pannis, [i] magis ad fracturam datis atque adſtrictis, quam ad alias partes, quæ iuxta ſunt. Vitabitur inflammatio, ſi lintea, quæ iniiciuntur, cerato liquido illinantur, quo & dolor lenitur, & repellitur, quicquid influit, tum ſi membrum affectum paulo ſublimius collocetur, poſtremo ſi imperetur inedia, & mittatur [k] ſanguis ex parte contraria, aut detur purgans medicamentum. Sed quia cum in plures partes perrumpitur os, neceſſe eſt lacerentur venæ, & ſanguis effundatur, debet hic extrahi, ne putreſcens graue aliquod malum afferat. Cum in orbem comprehendi a vinculo membrum poteſt, exprimitur facile, ita vt lintea inficiat cute etiam integra. Si quidem natura exitum inuenit his, quæ noxia ſunt, tranſmittit enim, quæ inter ſeptum tranſuerſum & ventriculum continentur per vrinam, quamuis craſſa ſint: educit [l] per pulmonem, & aſperam arteriam pus, quod in cauo thoracis continetur, quamuis nullus pateat exitus euidens: eadem ex foraminibus cutis, quantumuis minutis, educit ſanguinem, qui ex venis effuſus in fractura reſidet, atque idcirco faſcias inficit, quo plurimum confert calor naturalis, qui cum cutis integra adhuc ſit, non exhalat, ſed retentus conducit ad digerendum, atq; ad expellendum. Si pars affecta comprehendi in orbem, & comprimi a [m] vinculo non poſſit, neceſſarium eſſet, ſicut in caluaria, ſanguinē effuſum in fractura manibus detrahere, & chirurgia ipſa, niſi cutis adhuc integra eſſet, & calor adeo validus, vt ipſum diſcutere & abſumere poſſet, plurimum enim intereſt, nudatumne os ſit, quod fractum eſt, an adhuc tegatur cute, non ſolum quod ſpectat ad ſanguinem effuſum exhauriendum, ſed etiam quod ad fracturam glutinandam, nam fragmenta, quæ omnino reſoluta ſunt ab aliis,

[f Gal 6. method. c. 5.]
[g Gal. 6. method. c. 5.]
[h Hippo. 3. de off. med. tex. 24.]
[i Galen 6. meth cap 5.]
[k Gal 6. method. c. 5.]
[l Gale l 6. de loc. aff 4. & 7. aphor. 30. com.]
[m Gale. l. 6. method. c. 6.]

ab aliis, integra cute glutinari poſſunt, quæ ſi nudata [a] eſſent, emorerentur, & adimi prorſus deberent, neq; poſſent amplius conferueſcere. Si quod autem fragmentum integra cute in ſuum locum non redit, vbi cæteræ partes callo iam glutinatæ ſunt, neceſſe eſt moleſtum ſit, & tandem vel a natura expellatur per abſceſſum, a pure ſubſiſtente apertum, vel a medico eundem ſecante euellatur. Plaga, quæ deinde reſtat, eandem curationem poſtulat, quam vulnera carnis. Medicamenta autem, quæ integra cute conueniunt, vbi plura ſint fragmenta, ſunt, quæ κεφαλικὰ Græce dicuntur, quod dentur proprie ad fracturas capitis: ſunt autem validiora, quam quæ ad alias fracturas dari ſolent, & ob id extrahunt ad ſuperficiem, non modo oſſa, ſed multo magis craſſum glutinoſum ac prauum humorem, & ad ſuum locum reuocant fragmenta in capite & aliis oſſibus.

[a] Gale. lib. 6. meth. c. 5.

De perruptione transuerſa. Cap. IX.

Cvm os tranſuerſum perrumpitur nullo accedente vulnere, aut partes fracturæ adhuc manent in ſuo loco, aut (quod plerunq; euenit) mouentur, & altera ſuper alteram excedit. Quæ ſuo loco manent idoneo vinculo alligatæ, [b] immobiles ſeruandæ ſunt, dum increſcente callo conferueſcant, quo ſpectant emplaſtra, quæ ad fracturas pertinent. Sed ſi inter ſe cedant, neceſſe eſt membrum deprauetur, & breuius fiat, cum ita natura comparati ſint muſculi, vt ab vtroq; extremo alligati contineantur extenti, ſed vbi ſoluuntur, contrahantur, & ad ſuum initium recurrant, continentur autem ab oſſe perpetuo, ſed cum hoc abrumpitur, neque amplius contineat, muſculorum imæ partes ſurſum contrahuntur, ſecumq; attrahunt inferiorem partem oſſis fracti, quo fit, vt membrum & deprauetur, & breuius reddatur, at cum fracturæ capita lenia non ſint, ſed aſpera & inæqualia, neceſſe eſt pungant, ac lacerent partes, ad quas præter naturam feruntur, præterquam quod corpora omnia, quæ oſſibus ſuperiecta ſunt, ſimul cum ipſis a perrumpente cauſa violantur: ex quo patet, neceſſario ſuperuenire dolorem, a quo concitatur inflammatio, [c] & interdum neruorum diſtentio, quæ ſymptomata tranſuerſam perruptionem ſequuntur, præter loci deformitatem & offenſam motus. Quæ ſint cauſæ perruptionis, ſupra monſtrauimus, vbi & de habilitate ad ipſam accipiendam, & de vi efficiente locuti ſumus. Recognoſci ſenſu ibidem [d] poſſumus hanc perruptionis differentiam. Euentus plerunque ſalubris expectandus eſt, [e] nam ſi bene a chirurgo tractentur oſſa ſic perrupta, propulſeturque inflammatio, homo ex toto ſaneſcet, ſi contra non bene admoneatur, vel reddetur membrum minus idoneum ad ſua munera exequenda, vel etiam ſuperueniente inflammatione, ac neruorum diſtentione denunciabitur interitus futurus. Tempus, quo oſſa conferuent, longius & breuius eſt, prout maiora vel minora ſunt, prout item rara vel denſa: quæ parua ſunt, paucioribus diebus confirmantur, quæ grandia & denſa pluribus; oſſa [f] manus & pedis ferre xx. [g] diebus conferueſcunt, cubiti xxx. humeri & cruris [h] xxxx. Femoris l. aut etiam lx. multum enim differt ætas ab ætate, & natura a natura, quæ rara ſunt, veluti iugulum multum humoris continet, quo effuſo & coacto in oris fracturæ celeriter callus increſcit, quod contra euenit his, quæ denſa. Tempus vero, quo timere interitum oportet, longius ſimiliter vel breuius eſt, pro multitudine ac magnitudine ſuperuenientium malorum. Via, qua ſaneſcunt, eſt, quod natura callum procreet, quo conferunt etiam [i] auxilia artis, immoderatam qualitatem, vel quantitatem corrigentia: via interitus eſt, quod ſuperueniente neruorum diſtentione, atque ingenti inflammatione, pars emoriatur, & vires deficiant.

[b] Gal. 6. method. c. 5.
[c] Gal 6. method. c. 5.
[d] Supra c. 7. & Hipp lib. de Vul. cap.
[e] Supra ibidem, & Hipp. eo loco citato.
[f] Gal. 1. de fract. com. 63
[g] Hipp. 2. de fract. 12.
[h] Hipp. l. 2. de fract. 6.
[i] Gal. 6. method. c. 5.

Complura autem opera neceſſaria ſunt ad tranſuerſam perruptionem ſanandam, quorum aliqua ſpectant ad ipſum os, aliqua ad corpora ſuperiecta, quæ & per ſe attenduntur, & ne id contaminent, cui ſuperiniiciuntur. Os, quod perruptum eſt, cum priſtinam vnitatem amiſerit, in ea reſtituendum eſt, quod fieri non poteſt, niſi tenerum ſit, quale puerile [k] eſt, hoc enim carnis modo coaleſcit, quod eſt naturæ opus, neceſſarioq; ſequitur, vbi ſolutæ partes ſe contingant. Plerunque os durum eſt, ſic vt eius partes, cum abruptæ ſunt, ad veram vnitatem redigi [l] non poſſint, ſed neceſſe eſt callo, quaſi glutine ligna, inter ſe alligentur: id quod perſpicuum erit, ſi belluæ crus tranſuerſum abrumpas & compoſitum alliges, dein reſoluas, cum iam ſanatum videbitur, & oſſe nudato callum abradas, quo fracturæ partes alligantur, ſolutas enim inuenies, vt quæ ob duritiem non potuerint inter ſe coaleſcere. Primum itaque opus, quod ab oſſe requiritur, ad callum dirigi debet, vt qualis & quantus conuenit increſcens diuiſas partes inter ſe glutinet. Sed quia, quæ glutine alligantur, debent ſe contingere partes oſſis fracti, neceſſe eſt inter ſe committantur, [m] diductas enim finximus, & inter ſe cedentes, neceſſe eſt igitur componantur, quam conformationem Græci διάπλασιν appellant: debent ergo diductæ partes ita conformari, vt ad naturalem ſedem redeuntes inter ſe [n] iungantur. At periculum eſt dum tractantur, cum non ſint leues, quaſi gladio ſectæ, ſed teſtas quaſdam prominentes habeant, ne abrumpantur, quod maxime incommodum eſſet, nam abruptæ, aut inter capita [o] fracturæ intercidunt, & ita non ſinunt ea ſe contingere, aut veniunt in ſpacia, quæ iuxta ſunt, & non ſolum ibi moleſtæ ſunt, & pungendo afferunt dolorem, ſed cauas relinquunt illas particulas oſſis, in quas inſeri debebant, vbi ſanies colligitur, quæ os putreſacit, & tandem vniuerſum membrũ: quamobrem cauendum eſt, [p] ne abrumpantur, dum fractura componitur, id quod optime ſuccedet, ſi affectum membrum, & a ſuperiori, & ab inferiori parte ſimul extendatur, [q] patebit enim ſpacium laxius, vbi oſſa tuto poterunt tractari, neq; teſta aliqua abrumpetur. Ergo antequam fractura componatur, neceſſe eſt membrũ extendere, quod conferet etiam ad ſanandam eiuſdem breuitatem, quam ſequi diximus contractionem muſculorum ad ſua initia: vbi membrum abunde extenderis, componenda fractura eſt, vbi compoſita eſt, ſi fideliter contineatur, neq; deprauetur, callo agglutinabitur: at nequit fideliter contineri, niſi alligetur ac fulciatur, & niſi membrum immobile [r] ſeruetur. Quibus omnibus conſtitutis ad calli moderationem, quæ primo propoſita nobis erat, ſpectabimus, dan-

[k] Gal 6. method. c. 5.
[l] Gal. 5. method c. 7. & 6. meth c. 5.
[m] Galen. 6. meth. cap. 5.
[n] Gal. 6. method. c. 5.
[o] Gal. ibid.
[p] Gal. ibid.
[q] Gale. ibid. & 3. de offic. com. 22.
[r] Gal 6. method. c. 5.

tes operam, vt talis ac tantus fiat, qualis & quantus conuenit. Sed ſatis de oſſe: Pergamus ad corpora ipſi ſuperiecta, ad carnem videlicet, neruos, venas, arterias, & cutem, quæ & primo, cum os perrumpitur, & poſtea cum extenditur membrum & componitur, neceſſe eſt doleant, & idcirco etiam inflammentur, & interdum incidant in neruorum diſtentionem, & ſubiecta oſſa contaminent, quæ mala maxime deuitabimus, ſi demus operam, ne ſuperantes humores ad affectum locum ferantur: non ferentur autem, ſi & non contrahantur vlterius copioſe in corpore, & illi, qui iam contracti ſunt, auertantur ad partes contrarias, educantur extra corpus, vt ab affecto loco attrahi non poſſint, aut admitti, ſic [a] non orietur inflammatio, non ſuperueniet neruorum diſtentio, facile conualeſcent partes oſſi ſuperiectæ, neque putres reddentur, aut in ſphacelum incident: quibus interea proſpiciendum eſt, dum ea fiunt, quæ diximus ab oſſe poſtulari. De his omnibus operibus ſeparatim agemus, ſi duo prius præfari expoſuerimus de membris, quæ tractantur, vnum eſt, vt conuertantur ad lumen [b] maxime illuſtre, dum manus adhibetur, appareantq; euidenter, alterum vt apte figurentur a principio ad finem curationis, cum diſtenduntur, cum componuntur, cum alligantur, cum collocantur, & quieſcunt: apta autem figura & naturæ, & conſuetudini conuenire debet, natura medium quendam [c] habitum deſiderat, conſuetudo, quantum fieri poteſt, conſeruanda eſt, membraq; eo modo continenda ſunt, quo plerunq; haberi conſueuerunt. Hoc pacto facile extendentur, facile componentur, & compoſita ſeruabuntur immobilia ſine moleſtia [d] ægrotantis. Sed aggrediamur iam ad opera ſeorſum explicanda.

Extendere [e] primo membrum oportet, quod tranſuerſum fractum eſt, partim vt ad priſtinam longitudinem reuertatur, cum breuius ſit, partim vt pateat liberum ſpacium, vbi partes fracti oſſis tractentur, dirigantur, committanturq; inter ſe, & facile, ac ſine periculo, ne extantes fragmentorum particulæ corpora, quæ iuxta ſunt, lacerent vel abrumpantur, & aut non ſinant fracti oſſis partes inter ſe committi, ſi inter eas intercidant, aut ſi in ſpacium, quod iuxta ſit, veniant, ne in ſinu, quem in oſſe reliquerunt, colligatur ſanies, [f] & membrum putrefaciat. Ob has igitur cauſas, vbi os tranſuerſum fractum eſt, extendere membrum oportet, ſed quo tempore, quantum, & quo modo, nunc paucis explicabimus, ſummam repetentes eorum, quæ de extendendo diximus [g] in curatione articulorum excidentium. Tempus extendendi eſt, cum hoc opus requiritur, & toleratur, ſemper autem requiritur, cum in fractura tranſuerſa membrum confractum eſt ac deprauatum, non tamen ſemper toleratur; nam cũ dolor adeſt, [h] febris, inflammatio, neruorũ diſtentio, præcipitabitur æger, ſi vis adhibeatur, ſed quia hæc maxime accidere ſolent a [i] tertio die ad ſeptimum: interea nulla vis adhibenda eſt, neq; ad extendendum, neq; ad reponendum, ſed aut poſt ſeptimum, vbi hæc conquieuerint, aut quod ſatius eſt, ante tertium diem: maxime autem præſtat, cum primum hic caſus incidit, ad extendendum & componendum venire, nam facile tunc vtrumque ſuccedit. Eatenus autem intendere membrum oportet, quatenus ad priſtinam longitudinem redeat, vel paulo longius etiam reddendum eſt, quam naturaliter eſſe debet, vt ſpacium laxius ſit, vbi citra noxam fracti oſſis partes tractentur, neque periculum eſt, ne membrum longius maneat, [k] nam ſtatim atque ab extendendo te receperis, contrahetur a muſculis ad ſua initia recurrentibus, & ad debitam longitudinem reuertetur. Verendum autem eſt, ne non ſatis extendatur membrum illud, quod muſculos craſſiores [l] habet. Illud etiam obliuiſci non oportet, quod corpora firmiora maiorem vim in extendendo poſtulant, ſed magis [m] neruorum diſtentioni exponuntur, contra quæ imbecilliora & molliora ſunt, minorem vim requirunt, & minus opportuna ſunt eiuſmodi ſymptomati. Modus extendendi & ad apparatum refertur, & ad inſtrumenta, quibus vtimur. Apparatus conſiſtit in relaxando [n] ac figurando membro, relaxatur aere calido, fomentis, medicamentis mollientibus, vt eius partes ducentem facilius ſequantur. Figura recta eſſe debet, oportet enim (inquit Hippoc.) [o] quæ ſuo loco mota ſunt & fracta, recte admodum intendere, hoc eſt, membro recte figurato & partibus, quæ in ipſo ſunt, directis, ne muſculi caput ab vna parte, finis a contraria collocetur, ſic enim veluti in cochleam ſerpens magnam vim requireret, doleret, & interdum conuelleretur, quod non euenit, cum directus collocatur, eligaturq; habitus medius, [p] quem plerunq; ægrotantes ipſimet eligunt a iuſta natura edocti. Inſtrumenta non eadem adhibenda ſunt, ſed ſi tenerum membrum eſt, duo [q] ſufficiunt, qui manibus in diuerſa contendant, ſi firmius, neceſſariæ ſunt habenæ, quæ a ſuperiori & ab inferiori parte fracturæ iniectæ manibus in diuerſa ducantur; vbi manus non ſufficiant, alligandæ ſunt ad valida, bacula, [r] vel ad axes, aut ad alia machinamenta, ad hunc vſum parata, cuiuſmodi [s] eſt plinthium Nilei, aut gloſſocomum Nymphodori, monet tamen Hippoc. [t] ne, vbi ſufficiant manus, fruſtra laboremus, adhibentes machinamenta, nam id magis iactantiæ eſſet, quam artificii, quæcunque enim facile fieri poſſunt, facile etiam fieri debent.

Vbi membrum abunde extentum fuerit, antequam remittatur vis, dirigendum eſt, ſic vt pars inferior fracturæ e regione ſuperioris collocetur, facile enim cum ea coniungetur, & quod remiſſa intentione ſurſum partim trahatur a muſculis, partim compellatur a medico, facile item, cum ſe tangent fracti oſſis partes, callu [u] glutinabuntur. Poſtulat conformatio hæc certas animaduerſiones, videndum enim eſt, quo tempore, quantum, & quo modo dirigendum membrum ſit. Tempus dirigendi idem eſt atq; extendendi, cum ſcilicet requiritur & toleratur hoc opus: requiritur, cum ob tranſuerſam fracturam membrum peruerſum eſt, toleratur, vbi neque dolor adſit, neq; neruorum [x] diſtentio, & idcirco vel ante [y] tertium, vel poſt ſeptimum diem in ſumma, quo tempore neceſſe eſt, membrum extendere, eodem etiam & dirigere, quandoquidem dirigendum eſt, cum adhuc extentum manet. Eatenus autem dirigi debet, quatenus pars inferior e regione ſuperioris collocetur, intelliges ſatis directum eſſe membrum, vbi ſimile [z] fuerit alteri parti ſanæ, intelliges, & ex carentia doloris, vbi vinculo adſtringatur, poſtquam compoſitum eſt, neque enim dolet, quod ſecundum naturam directum eſt, ſicuti quod male compoſitum fuerit. At ſolo tactu, qui peritus eſt, deprehendet,

[a] Gale lib. 6. meth. c. 5.
[b] Hippo. 1. de off. text. 11.
[c] Gal 6 method c. 5.
[d] Hipp. 3. de off text. 20. & Galen 6. meth. c. 5.
[e] Gal ibid.
[f] Gale. ibid.
[g] Supra l. 31. cap. 8.
[h] Supra ibidem. & Celſus lib. 8 c. 11. & Aui. l. 4. fen. 5. tract. 1. c. 5.
[i] Hipp l. 3. de fract. cap. 33. & Gale in com. & text. 36. 40.
[k] Supra l. 31. cap. 8.
[l] Hippo. 3 de off 22.
[m] Hippo. & Ga. de offic. com 23.
[n] Gal 6 method c. 5.
[o] Hippo. 1 de fract tex 2.
[p] Gal 6. method c. 5.
[q] Hipp 2. de fract tex 62
[r] Hippo. l. de artic. 41 ad 47
[s] Oribaſius l. de Machi.
[t] Hipp l. 2. de fract tex 62.
[u] Gal 6 method. c. 5.
[x] Celſus l. 8. cap 11
[y] Hippo. 3 de fract tex. 33 36 & 40.
[z] Hippo 3. de offic. 24

det, ſiue ſecundum naturam directum, percipiens enim inæqualitatem iudicabit, non bene directum eſſe. Cauere autem oportet, ne membra illa, quæ naturaliter gibba ſunt, veluti humerus & femur, recta conformentur, debent enim ſeruare naturalem [a] habitum. Quod ſi male compoſita oſſa callo glutinentur, dirigi ruſus debent, prius valenter extenta & emollita, vt callus diſſoluatur, ipſaq; diducantur, ac diducta e regione collocentur, & ad naturalem habitum redacta inter ſe committantur. Modus dirigendi & in apparatu conſiſtit, & in Inſtrumentis. Apparatus ad extendendum pertinet, dirigi enim membrum debet, cum extentum eſt. Inſtrumenta idonea ſunt primę palmarum partes, quibus compellitur inferius os verſus contrariam partem, & ſimul ſuperius verſus ipſum vrgetur: ſi membrum validius eſt, maiori impulſu eget, ita vt interdum ſcamno Hippoc. & vectibus vtendum ſit: illa vero oſſa, quæ non continentur in membris, vt in cruribus & brachiis, ſed in aliis partibus, cum tranſuerſa franguntur, non poſſunt primis palmarum partibus componi, ſed aliis auxiliis egent, vt iugulum [b] vinculo adurgente, maxilla habena agglutinata.

At debent oſſa, quæ compoſita ſunt, immobilia [c] ſeruari, vt ſe tangant, & callo agglutinentur, neq; ruſus peruertantur, & peruerſa agglutinentur, ſi præcipias ægrotanti, vt immobilia ſeruet, vigilans fortaſſe [d] obſequetur, non tamen dum dormiet, atqui cogetur interdum etiam vigilans, & vt lectus ſternatur, & ob alias neceſſitates membra mouere, quamobrem neceſſaria ſunt vincula & fulcra, quibus contineantur. Conſtant vincula ex faſciis, quæ non ſolum [e] continent fracturam eo modo, quo compoſita eſt, neque deprauari ipſam permittunt, ſed repellunt [f] quoque ad ſuperiores & inferiores partes, ſi quid humoris ad eam influit aut influxit, & hoc pacto partes ſuperiectas, quarum quoque habendam eſſe rationem demonſtrauimus, defendunt ab inflammatione, a dolore, a neruorum diſtentione, [g] modo recte circumdentur: nam vbi dum callus increſcat, negligenter obuoluantur, aut nihil proficiunt, aut etiam nocent, membrumque reddunt magis tumidum, ac ſi vtrumque os fractum eſt, ſimul breuius. Rectam vinciendi rationem expoſuimus, cum erumpentium articulorum curationem perſequeremur, quam nunc etiam repetemus. Conſiſtit autem primum in deligendis faſciis, deinde in obuoluendis. Idoneæ ſunt faſciæ ex lineis leues, tenues, molles, mundæ, longæ vero & latæ, quantum poſtulat locus alligandus, & fractura: longitudo ferè conuenit quatuor aut quinque [h] cubitorum illius, qui curatur, latitudo totidem digitorum: ſi membrum eſſet æqualiter craſſum, latiſſima faſcia circumdandum eſſet, quæ totum æqualiter complecteretur, qualis ad thoracem accommodatur, ſed cum plerunq; inæquale ſit, præſtat vti anguſtiore, vt tuta cutem contingat, & nullibi appareat rugoſa. Id ſecuritatis, quod ob anguſtiam deficit, compenſatur aucto numero circuituum. Vt igitur faſcię id præſtent, propter quod circumdantur, attendere oportet, qua parte incipiant, finiantur, obuoluantur, arctentur atq; attrahantur, ſcire autem licet, qua parte fractura eſt, magis adſtringendum eſſe, tum vt contineatur, quod ibi compoſitum eſt, tum [i] vt indidem repellatur, ſi quis humor influit aut influxit. Ille autem locus magis in faſciando adſtringitur, ſuper quem primo faſcia datur, ac magis obuoluitur, & magis arctatur, ille contra relinquitur laxior, vbi faſcia deſinit, minus circuit, & minus arctatur: quamobrem incipere [k] a fractura debet, & ibi arctior dari, ac ſæpius circumuolui: ad alias vero partes minus adſtricta ferenda eſt, minus ſæpe circumdanda, præſertim quanto magis recedunt a fractura, vt tandem laxa finiatur non tamen ex toto, ſemper enim inſidere debet, ſic autem partes, quæ a fractura diſtant, cum minus adſtringantur, admittent, quicquid ab affecto loco repellitur, ſicuti neceſſe eſt. Illud etiam obſeruandum eſt, cum faſcia ſuper fracturam arctatur, vt moderate fiat, nam ſicuti quæ laxior eſt, parum proficit, ita quæ nimis adſtringitur, dolorem facit, ſic vt humores concitet, præterquam quod diu ferri non poteſt. Intelliges moderate adſtrictam eſſe, vbi ægrotans [l] rogatus, num prematur, primo die reſpondeat, ſe premi quidem, ſed leuiter, idq; præſertim qua fractura eſt, poſtridie vero appareat in imo membro mollis ac paruus tumor, ſed homo labente iam die faſcias minus adſtrictas ſentiat, ſicuti tertio die prope reſolutas. Si quid [m] horum abſit, ſcias non ſatis, ſicut ſi quid ſuperſit, nimis adſtrictum vinculum fuiſſe, ad quæ ſpectans ipſum, deinceps vel laxius vel arctius alligabis, cum tertio [n] quoq; die reſolues: quod ſi fractura æqualiter in vtramq; partem inclinet, faſcia primum media iniicienda eſt, & æqualiter in vtramque partem attrahenda, alioquin ab vno capite ordiri debet, & ab ea parte attrahi, in quam magis fractura ſpectat. Alia autem eſt ratio obuoluendi in membris, alia in aliis partibus, membrorum ea natura eſt, vt ſuper vnum atque idem faſcia incipiat, circumeat, ac finiatur, quod non euenit aliis partibus, quibus affectis faſciæ ſuperdatæ ad oppoſitas ſanas ferri debent. Pleræq; fracturæ ſunt in membris, quamobrem ea vinciendi ratio, quæ ſuper aliquo membro incipit, ac finitur, ad fracturas refertur, quamuis aptetur etiam, vbi repoſiti ſunt membrorum articuli prolapſi. Contra ille vinciendi modus, ſub quo faſcia ab affecta parte porrigitur ad oppoſitam ſanam, pleriſque articulis conuenit, vbi repoſiti ſunt, idcirco ad articulos ſpectat, quamuis ad complures fracturas accommodetur, vt ad eas, quæ in iugulo, [o] in aure, in naſo, in maxilla, in coſtis verſatur: quæ fracturæ ob vinculi communitatem tractantur ab Hippoc. cum luxatis, ſicuti ob eandem cauſam cum fracturis illi articuli, qui poſtquam repoſiti ſunt, vinculum poſtulant, quod non detur ad oppoſitam partem, ſed ſuper idem membrum incipiat, circumeat, ac finiatur: conſtat vinculum hoc ex duabus faſciis, quas Hippocrates ὑποδεσμίδας [p] appellat, quod ſubiiciantur fulcris, quæ deinde ſuperdantur, illas enim, quibus hæc alligantur, nominat ἐπιδεσμίδας: ex duabus propoſitis faſciis, prima [q] breuior eſt, ſecunda duplo longior. Illa primum ſuper fracturam obuoluitur, & ibi iterum, aut tertio circumdata ſurſum verſus fertur, circuitq; dum ad ſummum [r] membrum perueniat, ibiq; deſinat: altera ſuper fracturam ſimiliter bis aut ter primo circumdatur, vnde fertur deorſum ad imum membrum, vnde ſurſum relata, per fracturam obuoluitur, & in ſummo membro finitur eadem regione, qua prima. Feruntur hæ faſciæ magis ad ſuperiores partes membri, quam ad inferiores, quoniam ſuperiores plures ſunt & maiores, & idcirco magis poſſunt id admittere, quod repelli-

[a] Hipp. 3. de offic. 27.
[b] Hippo. 2. de art. 63. & 70
[c] Gal. 6. method. c. 5.
[d] Gal. 6. method. c. 3.
[e] Gal. 6. method. c. 5.
[f] Gal. ibid.
[g] Supra l. 9. cap. 10.
[h] Hipp. 2. de offic. 19. & Gal. l. de faſciis in proœmio, & Hipp. de off. 26.
[i] Gal. 6. method. c. 5.
[k] Gal. ibid.
[l] Hippoc. l. 1. de fract. 37. & 38.
[m] Hipp. ibid. 39.
[n] Gal. 6. method. c. 5 & Hippo. 1 de fract. 40.
[o] Hipp. 2. de art. propriis capitib.
[p] Hippo. 1. de fract. sext. 18 ad 30.
[q] Hippo. 1 de fract. 31. & Gal. com. 32.
[r] Hippo. 1. de fract. a 26. ad 30.

tur. Conuenit hæc vinciendi ratio membrorum, vt crurum & brachiorum oſſibus, præterea digitis, tam vbi perrumpuntur, quam vbi ſuo loco mouentur.

Sequuntur fulcra, quæ ad firmitatem [a] propoſitarum faſciarum conducunt, & idcirco tam ad continendum, quæ compoſita ſunt, quam ad humores repellendos accommodantur: vtimur autem ad fulciendum primo pannis, deinde etiam ferulis. Firmant panni faſcias primo iniectas, & idcirco valent, tam ad continendam fracturam compoſitam, atq; immobilem ſeruandam, quam ad humores repellendos. Sed alio nomine etiam vtiles ſunt, quod [b] complent & æquant partes, quæ in extremitate tenuantur, vt brachia verſus manus, & crura verſus pedes, neq; ſinunt delabi faſcias, quæ facile ob inæqualitatem ac tenuitatem huiuſmodi membrorum delaberentur, quod tandem ad vinculi firmitatem refertur: dantur autem multiplices ad figuram lienis, & propterea σπλῆνες [c] ab Hippoc. vocantur. Fiunt ex linteis mollibus ac tenuibus; proprie illorum, qui dantur ad faſcias firmandas, longitudo debet obuoluti loci longitudinem æquare, latitudo ſit trium vel quatuor digitorum, craſſitudo quantam præbet implicitum linteum triplex aut quadruplex, numero [d] tot ſint, quot ambiant affectam partem, non plures aut pauciores, imponuntur autem in longitudinem, non tranſuerſi. Aliorum vero, qui complendi & æquandi cauſa iniiciuntur partibus, quæ extremitate tenuantur, longitudo tanta eſſe debet, vt æquandum membrum complectantur, latitudinem & craſſitudinem monſtrabit id, quod membro deeſt, vbi tenuatur: ſic igitur longi ſint, vt membrum comprehendere [e] in orbem poſſint: qui longiores ſunt, membrum tumidum reddunt, quod altera ipſorum extremitas alteri inſidat, quo fit, vt vinculum inæquale & laxius ſit; qui breuiores aliquod inane ſpacium relinquunt, & idcirco ipſi quoq; efficiunt vinculum inæquale; debent etiam panni craſſiores dari, qua membrum [f] tenuius eſt, hoc eſt, inferne, tenuiores qua craſſius, hoc eſt, superne, & idcirco non conueniunt æqualiter craſſi, ſed ab vna parte tenuiores, ab altera craſſiores, tot etiam [g] ſint, quot compleant eam partem membri, quæ extenuatur, ſupra quam paulatim imponendi ſunt, & non ſubito. Nam ſic locus talem acquireret habitum, qualem prius membrum habebat. Apte vero inſidant, ſic vt fulcire [h] poſſint, non tamen comprimere locum, cui ſuperimponuntur, cum impoſiti ſunt, ne cadant, alligari debent ſuperdatis faſciis, quas [i] ἐπιδεσμίδας diximus, ab Hippocrate nominati; duæ autem ſufficiunt, quæ aduerſæ inter ſe procedant, vna attrahatur a dextra parte, altera a ſiniſtra, vna item [k] a ſuperiori, altera ab inferiori, ſic enim ſeruabunt vinculum, quale acceperint, neque in hanc aut illam partem conuerti patientur. Sed quia magis repellendus eſt humor ad ſuperiorem partem, quam ad inferiorem, neceſſe eſt faſciam, quæ ab inferiori parte ſurſum fertur, longiorem eſſe, quam quæ a ſuperiori deorſum, vt ſæpius circumdari poſſit.

[a] Hippo. 1. de fract. tex. 32. & 33.
[b] Hippo. 1. de fract. 34.
[c] Gal. 6 method. c. 5. & Hippoc. 3. de off. ab init.
[d] Hipp. 3. de offic. 1.
[e] Hipp. ibid. 2.
[f] Hippo. 1. de fract. tex. 34.
[g] Hippo. 3. de off. lib. 1.
[h] Hippo. 3. de off. tex. 13.
[i] Hippo. 3. de off. 6 & Gal. in com.
[k] Hippo. 3 de fract. 35 & 3. de off. ab initio.

Ferulæ non æquant membrorum inæqualitatem, quemadmodum panni, ſed tantum fulciunt & firmant ſuperiniectum vinculum, ita vt efficacius ſit, & ad continendum & ad repellendum. Fiunt autem ex ligno aliquo leui, quod facile flectatur, veluti laminæ tenues ac lenes, vt ex ſalice, fago, pinu, arundine, ſed quia maxime idonea ferula eſt, ferulæ nominatæ ſunt, accipiuntur inæquales, cum mediæ craſſiores [l] conueniant, qua parte ſuper fracturam dari debent, quæ magis adſtringenda eſt, ab extremis tenuiores ac deraſæ, vt minus reliquas partes comprimant, accipiuntur etiam paulo [m] breuiores, quam ſit iniectum vinculum, ne nudam carnem attingant, conueniunt etiam breuiores e regione articuli, quam alibi, ne cutem adſtringant extanti [n] oſſi ſuperiectam, at neq; chordas etiam attingere debent, compreſſæ enim hæ non mediocriter læduntur: ſcire autem conuenit, non quauis parte corporis ferulas admitti, caput enim thoracem & ventrem non licet ferulis fulcire, ſed pannis duntaxat, ſimiliter pedes & manus, membris igitur potiſſimum aptantur vt brachiis & cruribus: ita vero imponuntur, vt duos digitos inter ſe diſtent, & magis aut minus pro magnitudine loci, cui ſuperdantur: craſſiori aptantur magis diſtantes, tenuiori minus: repudiantur ferulæ, vbi febris, dolor, aut inflammatio vrget, periculum enim eſt, ne gangrænam afferant. Quæ mala cum a tertio die ad ſeptimum fere hominem teneant, non ſinunt adhiberi ferulas, [o] niſi poſt ſeptimum, quo tempore remitti ſolent. Verum ne decidant, vbi ſuperdatæ ſunt, panniculis [p] firmantur, filis, vel faſciis, quæ non nimis adſtringi debent, ſed eatenus, ne illas cadere patiantur, arctantur tamen, cum nimis laxum vinculum ſentitur, quod tertio quoq; die euenire [q] ſolet; modice enim tunc adſtringuntur reliquo vinculo non reſoluto: continendæ vero ſunt [r] alligatæ, dum oſſa confirmentur callo agglutinata, neq; interea reſoluendæ, niſi aut dirigere oſſa oporteat, aut inflammationem, dolorem, pruriginem ſuperuenientem lenire. Firmantur variæ fracturæ variis fulcris, veluti quæ in naſo ſunt, digitis aut penicillis demiſſis, pleræq; tamen pannis & ferulis.

[l] Hippo. 3. de off. 11.
[m] Hipp. ibid.
[n] Hipp. ibid. tex. 22.
[o] Gal. 6. method. c. 5.
[p] Hippo. 3. de off. 23.
[q] Hippo. 3. de off. 26.
[r] Gal. 6. me. c. 5. & Hipp. 1. de fract. 43 & 44.

Fracturam ita compoſitam alligatam ac fultam continere oportet, dum oſſa conferueſcant, quamobrem collocare affectam partem conuenit, quomodo quieſcere diutius poſſit ſine moleſtia, ne intempeſtiuo motu fractura peruertatur. Perſeuerare igitur debet in eo habitu, [s] qui maxime ſecundum naturam ſit; hunc a principio eligimus, cum extenditur, in eodem etiam componitur atque alligatur, & in eodem quoque debet contineri, dum callus increſcat: ſed quia ſpectare ſimul ad propulſandam inflammationem oportet, ita collocanda [t] eſt, vt ſublimior ſit, quam reliquum corpus, paulo tamen, ne doleat: partes enim, quæ nimium ſublimes habentur, dolent, & propterea in inflammationem incidunt, quæ humiliores ſunt, facile accipiunt humores aliunde influentes: quamobrem eatenus haberi ſublimes debent, quatenus [u] non doleant. Ad immobilitatem conferunt etiam firmamenta, quæ varia variis partibus aptantur: brachium ſuſpenditur ex ceruicibus per mitellam [x] latam & mollem, multum brachii cum prima palmæ parte æqualiter ſuſtinentem, nam ſi plurimum circa fracturam detur, partes vero hinc atq; hinc ſuſpenſæ ſint, neceſſe eſt os ad ſuperiora peruerti, at ſi manum duntaxat, & articulũ cubiti excipiat, reliquum vero brachiũ ſuſpenſum ſit, deprauatum inclinabitur [y] deorſum: quamobrem debet, vt diximus, multum [z] brachiũ cum prima palmæ parte æqualiter ſuſtinere: Humerum expedit [a] lata faſcia circa pectus obuoluta ſtabilire interiecto multi-

[s] Gal. 6. method. c. 5. & 2. de off. 28.
[t] Hippo. 2. de fract. 33 & 1. de fract. 22.
[u] Hipp. 2. de off. 29.
[x] Hippo. 1. de fract. 51.
[y] Ibid. 52.
[z] ibid. 53.
[a] Hipp. 2. de fract. 7.

multiplici panno inter cubitum & latus, ne fractura peruertatur, ſolet [a] autem in eam partem per- [a] *Ibid.*
uerti in quam gibbus eſt. Crus rectum iaceat ſuper re aliqua plana, ne in hoc aut illud latus deprauetur,
neue in priorem aut poſteriorẽ partem peruertatur: commode autẽ ſubiicitur ceruical ex vino [b] *Hip. l. 2. de fra. text. 64.*
& lana, quod medium in longitudinem molle ſit. De canali vero qui fracto cruri ſubiicitur (inquit [b]
Hip.) incertus ſum quid dem conſilii, ſubiici nec ne debeat, prodeſt quidem, ſed non quantũ exiſtimant
qui illum admonent, non enim quieſcere cogit vt arbitrantur, nam nec ſi reliquum corpus in
hanc aut illam partẽ conuertatur, prohibet canalis quo minus ſequatur crus, niſi ipſe homo caueat,
neq; item prohibet, quo minus ſine corpore crus in hanc vel illam partem moueatur: ſed & ſubiectum
lignum immite eſt, niſi molle aliquid in ipſum indatur, eſt tamen commodiſſimũ, quando vel
ſternere lectum, vel deſidere hominem oportet. Licet igitur & cum canali & ſine eo curationem
bene vel male admouere: vulgo ſibi perſuaſum habent, medicum culpa magis vacare ſi canalem ſubiiciat.
Si quis autem femori canalem ſubiiciat breuiorem quam vltra poplitem pertineat, noxã magis
quam opem afferet, quandoquidem prohibere non poterit, quin corpore aut crure moto femur
quoque moueatur: popliti item infeſtiſſimus erit, vbi adhibeatur, cogetq; id fieri quod minime eſt
opus, minime namque opus eſt curuari genu, omnia enim deuincti cruris ac femoris vincula neceſſario
mouerentur, ſi quis genu curuaret, neque fieri poſſet quin muſculi alio atque alio modo figurarentur,
comminutaq; oſſa dimouerentur. In primis igitur danda opera eſt, vt extendatur poples,
videtur enim femur in eum canalem vtiliter coniici, qui à coxa ad pedem eſt. Hæc ab Hipp. ſcribuntur [c] *Gal. l. 2. de fract. t. 64.*
de canali. Galenus [c] autem à iunioribus vtiliter inuentum eſſe ait gloſſocomum, vt quoduis aliud
machinamentum, quo maxime vtuntur tempore gignendi calli, ſeu femur ſeu crus fractum ſit: [d] habet [d] *Ibidem.*
autem ab ima parte axem, ad quem extremi laquei in diuerſa extendentes deligantur, iniiciuntur
laquei extremis partibus oſſis quod curatur, ſic vt quatuor vtrinque capita habeant, bina à dextra,
totidem à ſiniſtra ex his capitibus, quæ inferioris laquei ſunt, per foramina facta in inferiori parte
gloſſocomi ad axem duci debent, quæ ſuperioris primo procedere ad ſuperiora, deinceps ipſa quoque
per latera gloſſocomi perforata traiici, quibus foraminibus trochleæ includãtur. Vtrinq; ergo
ab exteriori parte gloſſocomi ſuperioris laquei capita ferenda ſunt ad axem, his enim ita conſtitutis
vna axis conuerſio pariter ambos laqueos extendit, deorſum verſus illum qui ad inferiora fracti oſſis
alligatur, ſurſum alterum, ſic vt compoſita fractura, in poſterum liceat quotidie hanc laqueorum in
diuerſas partes intentionem corrigere, valentius vel lenius extendendo.

Reſtat ex his quæ ad os fractum pertinent, vt, dum compoſitum, atq; alligatum membrum immobile [e] *Gal. 6. met. ca. 5.*
ſeruatur, fractura circundetur [e] callo, vocatur hic græce πῶρος [f] neq; aliud eſt quam alimentum, [f] *Gal. ibid.*
quod ex oſſis foraminibus emanans concreſcit, & quaſi gluten ligna, alligat fracturæ partes inter [g] *Gal. ibid.*
ſe commiſſas: concreſcit autem in ſuperficie duntaxat, neq; enim os altioribus partibus ſolidatur
quemadmodum caro, ſed in ſummo quaſi vinculo adſtringitur. Quod opus naturæ [g] acceptũ referri
debet, hæc enim & materiam ſuppeditat nempe ſanguinẽ craſſiorem, quo alitur os, & formam effingit, [h] *Gal. 2. de ſemine c. 11.*
cum reddat ipſum ſimilem oſſi quantum poteſt, non tamen ex toto, ſiquidem partes, quę [h] ex
ſemine à principio procreantur, quemadmodum oſſa, proceſſu ætatis neq; gigni noua poſſunt, neque
refici vbi interierunt. Medicus [i] autem efficiendi ſocius eſt, & naturæ inſeruit ad callum & procreandum [i] *Gal. 6. met. cap. 5.*
& corrigendum, id quod facile parebit, ſi cuiuſmodi eſſe callum oporteat expoſuerimus.
Non quiuis autem idoneus eſt ad fracturam glutinandam, ſed qualitate & [k] quantitate moderatus: [k] *Gal. ibid.*
qui iuſto maior eſt, ſuperiectos muſculos comprimit, qui minor, non ſatis fracturam agglutinat.
Rurſus qui tener eſt, non ſatis fideliter ipſam continet, qui nimis durus & terrenus facile abrumpitur:
medicus itaque dare operam debet, vt moderatus circundetur, & qui immoderatus increuit, [l] *Gal. ibid.*
[l] ad moderationem redigatur. Vt gignatur moderatus ſpectandum eſt & ad formam & ad materiam:
forma poſtulat, vt moderate oſſis alimentum cogatur, quo conferunt glutinantia medicamenta, [m] *Gal. ibid.*
quæ [m] cruentis vulneribus ſtatim iniiciuntur veluti emplaſtrum barbarum. Materia hoc eſt [n] *Gal. ibid.*
ſanguis craſſior, quo aluntur oſſa, debet fracturę diſtribui qualis & [n] quanta cõuenit, vt à natura conuerti
in callum queat, ſic autem diſtribuetur, ſi & primum idonea gignatur, & deinde genita feratur
ad os fractum. Gignetur in corpore ſanguis quantitate & qualitate moderatus ex cibis ſimiliter moderatis,
qui ſi nimis large ſumantur, nimium ſanguinis ſuppeditant ad gignendum callum, ſi nimis
parce, non ſatis, quamobrem moderate alendus homo eſt: eo tempore autem quo inflammatio ſuperuenire
ſolet, hoc eſt vſque ad ſeptimum diem, cum [o] abſtinentia opus ſit, non poteſt ob alimenti [o] *Gal. ibid.*
inopiam ſanguis increſcere. Debent etiam cibi eſſe qualitate moderati, nõ nimis craſſi ac terreſtres,
neque nimis tenues & aquoſi, ſed boni ſucci & ſimul glutinoſi, [p] cuiuſmodi ſunt panis purus, oua, [p] *Gal. ibid.*
caro ſuilla, capita & pedes vitulorum & hœdorum, piſces illi, qui boni ſucci exiſtimantur. Huc ſpectat
quoque idonea potio veluti vini dulcis, ex his gignitur ſanguis, qualis ad procreandum callum
maxime accommodatur. Qui iam genitus eſt, ſi modice ad fracturam feratur, non eſt quod à medico
aut euocetur aut repellatur, ſi paucus, euocari debet, ſi multus repelli: euocabitur vbi calefiat, &
relaxetur locus, & qui in aliis partibus eſt, exprimatur. Oportet igitur fracturam perfundere aqua [q] [q] *Gal. ibid.*
mediocriter calida, dum cutis rubra fiat, & tumida, deſiſtendum autem eſt à perfundendo prius, [r] [r] *Gal. ibid.*
quam deſidat: valet etiam ad relaxandum cataplaſma ex farina triticea, & medicamentum quod tetrapharmacũ
appellant, ex cera, pice, reſina, adipe. Exprimetur aliunde ſanguis, ſi ſuperiores partes
arctius, ipſa autem fractura [s] laxius alligetur. Si nimium ſanguinis confluat ad callum procreandum, [s] *Gal. ibid.*
repellentibus opus eſt auxiliis, vt vinculo ſuper fracturã adſtricto, ſed alibi laxiore, his præterea quę
digerant quod influxit, vt perfuſione aquæ calidiori, vel multa quę magis digerat quam attrahat, vel
pauca admodum, quæ diſcutiat materiam illam, quæ prope cutem eſt, aliam vero, quæ in altioribus
partib. continetur, liquefaciat, & extenuet, ſic vt facile repelli per vinculum poſſit ad alias partes: huc
ſpectant cataplaſmata digerentia, vt ex farina erui, & oxymelle. Hoc pacto igitur remouebit medicus

impedimenta, & naturæ inſeruiet callum gignenti. Præſtat autem dum gignitur, vinculum non reſoluere, [a] ne dimoueatur materia à labris fracturæ, niſi vbi ſuſpicemur ne immoderatus gignatur, ſi minor fieri videatur quam conueniat, vberius [b] hominẽ alere oportet, & ſanguinem ad affectum locum euocare per ea, quæ iam diximus; ſi grandior, neceſſe eſt cibos ſubtrahere, & digerentibus ac repellentibus vti auxiliis. At ſi qualitate immoderatus ſentiatur, ſiquidem minus durus ſit, liquidis atque humidis cibis opus eſt, & medicamentis mollientibus, ſi nimis tener, dandi ſunt cibi craſſi ac terreni, & vtendum medicamentis exiccantibus. Eodem autem modo corrigitur qualitas calli increſcentis, quo qualitas ſanguinis, qui ad fracturam fertur, confugere enim oportet ad cibos & medicamenta contraria.

Expoſitis operibus quæ ad curandum os pertinent, tempus eſt ea perſequi quæ referuntur ad partes ſuperiectas, & idcirco etiam ad ipſum os. Superiniiciuntur huic nerui, venæ, arteriæ, muſculi, membranæ, cutis, quæ violantur partim dum os perrumpitur, partim dum membrum extenditur & componitur, & propterea dolent, in neruorum diſtentionẽ incidunt, inflammantur, putreſcunt, & ſubiectum os putrefaciunt: quibus malis occurremus, ſi prohibeamus ne humores præter naturam in affecta parte verſentur: ſuccedet hoc primum ſi & noui non contrahantur in corpore, & illi qui iam contracti ſunt, non confluant ad fracturam, deinde ſi illi, qui iam in ea reſident, detrahantur: ſic enim & non orietur inflammatio, & ſi qua ſuborta eſt, remouebitur. Ne contrahantur in corpore humores ſuperantes, efficiet victus [c] tenuis: paucos enim cibos dare oportet, & qui parũ alimenti ſuppeditent, huiuſmodi ſunt olera, piſces teneri, cremor ptiſanæ; eodem ſpectat & aquæ potio: nam vinum aut omnino omittendum eſt, aut leue admodum & dilutum bibi debet, atque vbi caſus aſperior ſit, quemadmodũ cum fracturæ vulnus accedit, quia maxima ſubeſt inflammationis ſuſpicio, tenuiſſimo victu vtendum erit, vt in ſequentibus monſtrabimus, vbi medebimur perruptioni oſſis cum vulnere. Illa quæ ſimplex eſt, minorem abſtinentiam deſiderat, cum minus inflammationi exponatur. In eiuſmodi victu perſeuerandum eſt, dum tranſeat tempus quo superuenire inflammatio ſolet: nam poſtea cum callus circumdatur, reuerti [d] oportet ad victum mediocrem. Humores vero, qui iam in corpore collecti ſunt, ne confluant ad fracturam, auertendi ſunt; & ad contrarias partes adducendi. Si vires & ætas permittant expedit venam ſecare oppoſitam, quo auertendi genere ſi vti non liceat, purgandum [e] erit corpus vomitu, ſi fractura ſit in cruribus, deiectione ſi in brachiis: poſt eiuſmodi auerſiones, quæ cum effuſione ſunt, veniendum eſt ad alias, quæ in contraria parte, quam adducunt materiam relinquunt, id quod præſtant cucurbitulę, frictiones, & medicamenta calefacientia vt ſinapi. Sed quia non tantum tranſmittuntur ſuperantes humores ad locum affectum, ſed ab eo & [f] accipiuntur, & attrahuntur, prouidendum ne aut accipi poſſint, aut attrahi: ne accipiantur, efficiunt primo ſitus membri paulo ſublimior, deinde [g] præſidia repellentia, vt duæ [h] illæ faſciæ, quæ primo arcte ac ſæpius ſuper fracturam obuoluuntur, deinde laxiores dantur ad ſuperiores & inferiores partes, vt medicamenta etiam refrigerãtia atque adſtringentia, veluti ceratum liquidum, quod eo etiam ſpectat ne attrahantur, attrahit enim affectus locus humores aliunde, & quod doleat & quod calefactus ſit: vtrique malo ſuccurrit ceratum [i] liquidum, cum & dolorem leniat, & calorem refrigeret, præter quam quod efficit etiam, vt iniectum vinculum cohæreat, cum habeat vim glutinantis, præſertim quod picem habet, quanquam magis idoneum eſt ad repellendum, quod ſimpliciter fit ex cera & oleo. Eligi autem debet molle, non tamen nimis ne calore tabeſcat ac reſoluatur: adhibendum vero æſtate frigidum, hyeme tepidum, neque tantum membris illinendum, ſed etiam linteis vt [k] faſciis ac pannis, modice tamen, ne ſi liberalius detur, ſupernatent, ſi parcius, ſicceſcant priuſquam tertio quoque die reſoluantur. Illinitur vtiliter à principio ad finem curationis, ſed magis neceſſarium eſt, quo tempore magis inflammatio imminet. Idem & multo efficacius præſtat quod ceratum, vini perfuſio, quæ quia maxime laborioſam operam deſiderat, tantum adhibetur ab Hipp. [l] ad fracturas grauiſſimas, quibus carnis quoq; vulnus acceſſit, in aliis autem quæ ſimpliciores ſunt, contentus eſt inunctione cerati. Reſtant humores, qui reſident in affecto loco, & inflammationem faciunt, hos educere oportet: educuntur autem cum vel coguntur remeare ad partes vnde venerunt, & poſtea inde extrahuntur, vbi ſunt. Coguntur retro commeare, [m] & cum exprimuntur repellentibus auxiliis, proxime enarratis, & cum trahuntur ad partes vicinas, ſiue in illis relinquantur, ſiue effundantur: deriuatio enim vtroque modo fit, quemadmodum & auerſio. Impulſu igitur & deriuatione cogemus retro commeare humores, qui nuper recepti ſunt in locos: illi autem qui iamdiu in eo reſident, extrahi debent ex loco vbi ſunt, ſiue obſcure per medicamenta digerentia, ſiue manifeſte, aperto loco: qui pauci ſunt & non valde craſſi, cedunt digerentibus, vt oleo anethino, coſtino, laureo, cataplaſmati ex farina hordei, aut erui cum oxymelle; qui multi ſunt & craſſiores, aperte exhauriri debent [n] ductis ſcalpello pluribus lineis atq; altioribus in affecto loco, ac deinde cucurbitulis admotis. Ceſſabit detractis quouis modo humoribus inflammatio, quæ dum viget, non ſinit vt tot faſcias demus, quot neceſſariæ ſunt, & ita adſtrictas vt fractura poſtulat. Quamobrem cum hæc deferbuit, plures faſciæ dandæ ſunt, & adſtrictæ magis, ſed quia ſub his tumores in extremis partibus aſſurgunt, vbi moleſti ſunt, leniri debent ſuperimpoſita multa lana ſuccida bene carpta, vino & oleo reſperſa, alligandique faſciis cerato liquido inunctis, quæ materiam ab imo exprimant ad ſummum membrum. Interdum etiam ſub adſtricto vinculo retinentur tenues atque acres ſucci & vapores, qui in cute puſtulas & pruriginem excitant, quamobrem neceſſe eſt eo reſoluto exhauriantur calida aqua perfuſa, & rurſus [o] fractura alligetur, laxius tamen & ſæpius reſoluatur, dum & puſtulæ & prurigo conquieſcant. Hactenus de ſimplici perruptione.

[a] Gal. ibid. [b] Ibidem. [c] Gal. 6. me. ca. 5. [d] Gal. 6. me. ca. 5. [e] Gal. ibi. [f] Gal. 2. de diff. febr. c. vlt. [g] Hippo. 1. de fract. 22. & 2. de fr. 35. [h] Hipp. 2. de offic. [i] Gal. 6. met. ca. 5. & Hip. 3. de off. 24. [k] Gal. 3. de off. com. 14. & l. 2. com. 26. [l] Hipp. l. 5. de fract. 24. & Galen. 3. de frac. com. 21. [m] Gal. l. artis medi. ca. 95. [n] Hipp. 2. de fract. qua de Galen. [o] Gal. 6. me. ca. 5.

De fra-

De fractura cum vulnere. Cap. X.

PLERVNQVE autem cum oſſa franguntur, ſuperiecta caro vulneratur, ſiue oſſa cum vulnere carnis adhuc tegantur, ſiue nudentur. At cum nudantur, interdum abſceſſura ſunt, interdum nullus expectandus eorum abſceſſus, tum aliquando in plaga cõtinentur, aliquando ex ea prodeunt: quas differentias nunc perſequi oportet. Ordiemur ab his quæ magis ſimplicem curationem poſtulant, cuiuſmodi ſunt illæ, ſub quib. aut os tectum eſt, aut ſi nudatum, neq; prodit ex plaga, neq; abſceſſurum eſt. In his enim curandis eadẽ fere conueniunt, quæ in ſuperioribus [a] aptari diximus fracturis transuerſis ſine vulnere ac ſimplicibus, quamuis aliquam habere rationem vulneris oporteat. Fac igitur primo os quod fractum eſt, tectum eſſe, licet vulnus acceſſerit: diſtinguere oportet fuerit ne ſtatim vulnerata caro, cum os fractum fuit, an poſtea vlcerata. Finge ſtatim illatum eſſe vulnus cum fractura. Cauſa ad telum & ictum refertur. Non videtur telum fuiſſe acutum, nam hoc cum ſecat os transuerſum, neceſſario prius ſecat vniuerſam carnem ſuperiectam, ita vt os nudetur, quod finximus adhuc tectum. Telum retuſum cum frangit os tranſuerſum, carnẽ quoq; violat, non tamen æqualiter, nam ſi multa ſuperpoſita ſit, non ita laceratur ſicuti ſi exigua, quoniam hæc partim ab oſſe ſubiecto, quod durum eſt, partim à telo colliditur, ita vt manifeſta cõtuſio ſit, & non obſcura, ſicuti cum multa caro interiecta eſt inter os & telũ, minus enim tunc opprimitur: quod ſi pro ictu frangatur tranſuerſum os ab impulſu, non vulneratur caro, niſi interdum ab oſſe, quod ſibi viam facit, vnde prodeat, ſed tunc nudatum eſt, & non tectum, quale eſt, quod nunc tractamus. Symptomata fracturam cum vulnere, vbi nondum os nudatum ſit, eadem ſequuntur, quæ ſimpliciter tranſuerſam ſine vulnere, tantum dolor grauior ſuperuenit ob carnem violatam, aut effuſio ſanguinis propter vaſa aperta, interdum etiam diſtenduntur nerui, quod lacerentur. Quodcunque ſymptoma ſuperueniat, cognoſcitur ſenſu, ſub quem cadit etiam fractura & vulnus. Cauſa iam præteriit. Ex futuris euentus paulo magis dubius eſt quam in ſimplici fractura, quoniam adiecto vulnere grauiora mala ſuperuenire ſolent, quibus tamen ſi recte prouiſum fuerit, polliceri certam ſalutem licebit. Tempus paulo longius eſt, quo ſanatur, cum nõ ita poſſit propter vulnus membrum compoſitum adſtringi, vt fractura poſtulat. Via ſanationis tribuitur & naturæ fracturam per callum, ac vulnus per carnem glutinanti, & medico qui partim efficit, vt cum membrum extendit, componit, alligat, collocat; partim eſt efficiendi ſocius, cum remouet impedimenta, quæ non ſinunt naturam belle ſuo munere fungi, callumq; & carnem procreare. Curantis conſilium partim ad oſſa & fracturam, partim ad partes ſuperiectas, & vulnus dirigi debet. Oſſa fracta cum vulnere ſed adhuc tecta, eandem curationem poſtulant, ac ſi vulnus non acceſſiſſet, [b] nam extendere membrum oportet, vt dirigatur & componatur, deinde vbi compoſitum eſt, vt fideliter contineatur, deuincire ac collocare ſic vt immobile maneat, dum callus circumdetur, quemadmodũ in ſimplici fractura dictum [c] eſt: tantũ præcipit Hipp. [d] vt faſciæ paulo latiores ſint, quam ſi non adeſſet vulnus, quoniam quæ anguſtiores ſunt inſtar Zonę [e] ipſum cingunt, quod minime expedit, primus enim circuitus totum membrũ complecti debet, alii præter vlcus ad ſuperiores atq; inferiores partes dandi ſunt. Caput [f] faſciæ in iciatur è regione vlceris, & laxius [g] paulo attrahatur, quam ſi fractura eſſet citra vlcus, circumagatur autem eo modo, quo ſupra poſitum eſt. Sintq; faſciæ molliores ſemper, quam ſi integra cute os eſſet abruptum, neq; pauciores quam prius diximus, ſed aliquanto plures: homini vero cum inuolutus fuerit, videantur aptiſſime [h] inhærentes, non tamen adſtrictæ, aſſerat que ſuper plagam maxime inhærere, tum eodem tempore, quo ſupra indicauimus, ipſas & bene inſidẽtes, & latiores ſentiat, deinde tertio quoque die ſoluantur, & rurſus alligentur. In cæteris ſimiliter agendum vt in ſuperioribus, hic tantum laxius [i] quam ibi coarctentur. Quod ſi fiant, quæ rationi conſentanea ſunt, locus in quo plaga eſt, & reliqua etiam ſub vinculo comprehenſa ſemper [k] graciliora ſe oſtendent. Item vero & pus ocyus oritur, quam ſi alia curatio admoueatur, caruncula præterea quæ in vlcere nigreſcunt, & emoriuntur, celerius ſub curatione hac reſoluentur, & recedent quam ſub alia, atque vlcus celerius cicatricem recipiet, ſi hac via quam ſi alio modo curetur. Reliqua curatio eſſe debet perinde ac ſi oſſa citra plagam perfringantur, niſi quod ferulæ [l] non ſunt imponendæ; quamobrem pluribus faſciis hic opus eſt, quam alibi, cum & minus adſtringendum ſit, & ferulæ tardius [m] circumdandæ, tamẽ ſi ſuper accommodentur, è regione vlceris minime circumponantur, deturque opera vt laxiores ſint, ne vehementer adſtrictæ premant. Ex quibus verbis Hipp. colligunt ut oſſa eandem fere curationem requirere, ac ſi fracta fuiſſent ſine vulnere: ſimiliter enim [n] vt dictum eſt, extendere, componere, atq; alligare membrum oportet, faſciæ tantum laxiores & molles ſint minuſque adſtringantur ferulæ, vel tardius, dentur, vel non è regione vlceris. Non eſt igitur omittẽda curatio fracturæ, quamuis adiunctum habeat vulnus, neque etiam differenda ad aliquot dies, quod nonnulli faciebant, qui initio tantum vulneris rationem habentes cerato liquido, aut detergente aliquo medicamento, aut alio glutinante vtebantur, ſed poſt aliquot dies ad lintea ac ferulas veniebant: quos [o] Hipp. non admodũ proficere aut obeſſe ſcribit, addit tamen ſic reddi membra aliquanto tumidiora quam par ſit, & vbi vel cruris, vel brachii vtraq; oſſa comminuta fuerint [p] etiam breuiora, magis autem reprehendit eos, [q] qui à principio circumuantes lintea vtrinq; deuinciunt, vlcus vero ipſum relinquunt, & nudum eſſe patiuntur, cui ſuperimponũt detergens aliquod medicamentũ, & pannos vino madentes, ac lanam ſuccidam: quam vinciendi rationem pernicioſam eſſe demonſtrat, quoniam [r] ſi carnoſa pars, quę ſana eſt, hinc atq; hinc vinciatur, media non comprehenſa, ea pars quæ relicta ſinẽ vinculo fuerit, maxime turgebit, minimeque erit ſui coloris: decolorabitur itaq; vlcus, deſtillabitq; materia ad ipſum expreſſa, & non vertetur in pus, oſſa vero & quæ abſceſſura non eſſent, abſcedent, ſuperueniet inflammatio cum pulſu; iſti autẽ qui praua hac vinciendi ratione vtuntur, cum mala hęc vident, quod liberaliud infortunium cauſantur. Cenſet igitur Hippoc. [s] eam vinciendi ratio[illegible] aptari, quam

[a] *In capite antecedẽti.*
[b] *Hippo. 3. de fract. tex. 8.*
[c] *In ca. ant.*
[d] *In ea. ant.*
[e] *Hippo. 3. de fract. 8.*
[f] *Hippo. 3. de fract. 10.*
[g] *Hip. ibi.*
[h] *Hipp. 3. de fra. 10.*
[i] *Ibid.*
[k] *Hippo 3. de fra. text. 19.*
[l] *Hippo. 3. de fract. 11. & 12.*
[m] *Ibidem.*
[n] *Hipp. 3. de fract. 8.*
[o] *Hippo 3. de fract 3.*
[p] *Ibi text 4.*
[q] *Ibi. text 5.*
[r] *Ibi text. 6.*
[s] *Hippo. 3 de fract. 8.*

tradidit ad ſimplicem fracturam: ſed habet ſimul vlceris rationem, cum ei ſuperimponit ceratum, quod picem habeat, & duplicem [a] aut triplicem pannum, partes vero quæ proxime ſunt, liquido cerato inungit. Spectant hæc ad partes oſſibus ſuperiectas, quæ quid poſtulent, iam perpēdendum eſt. Monſtrabunt hoc mala, quæ vel præſentia ſunt, vel impendent: impendet quidem inflammatio ac neruorum diſtentio; præſens eſt vulnus, dolor, & aliquando etiam ſanguinis fluxus, primo igitur propulſare inflammationem oportet eo modo, quo [b] ſupra docuimus ad ſimplicem fracturam tranſuerſam; tantum validioribus præſidiis opus eſt, quod res grauior ſit, magis igitur dare operam oportet per victum tenuem, ne contrahatur in corpore humor ſuperans: per auerſionem, ſecta vena, aut dato catbartico, ne qui iam contractus eſt feratur ad locum affectum, per lenientia dolorem, ne attrahatur à parte vulnerata: per repellentia ne ab eadem admittatur. Valet ad repellendum vinculum magis adſtrictum ſuper ipſam, quam ſuper alias, habitus membri paulo ſublimior, inunctio cerati liquidi, efficaciſſima omnium eſt perfuſio vini [c] nigri auſteri, ſed quia valde laborioſam requirit miniſtrorum operam, admouetur, vbi perfracta oſſa ex vulnere prodeunt, qui caſus vt extremus, extrema diligentia eget: quod ſi inflammatio iam ſedem vulneratam occupauerit, vtendum primo repellentibus ac deriuantibus, vt retrocedat ſanguis, qui nuper ad eam confluxit, deinde medicamentis digerentibus, aut ſectione, vt extrahatur ille qui nec repelli, nec deriuari potuit. Sed quia dolet pars ſimul vulnerata & fracta, prouidendum quoque dolori eſt, & vt remoueatur ea moleſtia, & ne ob ipſum concurrant humores ad locum affectum. Vtimur propter hunc laxioribus vinculis ac [d] ferulis, inungimus & ceratum vel album vel quod [e] picem habeat: vtrumque enim leniendi vim habet. Neruorum diſtentioni occurremus ſoluentes vinculum, & ea adhibentes quę relaxandi vim habeant, vt lanam ſuccidam & oleum calidum. Supereſt vulnus, quod vbi illatum eſt à telo acuto, glutinantibus eget, cuiuſmodi eſt emplaſtrum barbarum, & quod cyzicænum nominatur: Sed quia vulnus cum fractura oſſis adhuc tecti fere à telo retuſo fit, neceſſe eſt collidatur caro ac laceretur, at vbi lacerata eſt, nequit ad priſtinum ſtatum reduci, quamobrem in pus vertitur, & tabeſcit: opus ergo primum eſt pus mouentibus, tum detergentibus ſordem, deinde his quæ conferunt ad carnem producendam, & poſtremo cicatricem inducentibus: ceratum quod ab Hippoc. [f] adhibetur picem habens, pus mouet in parte colliſa, aliud vero quod album eſt, & repellit & dolorem lenit in partibus vicinis.

[a] Gal. l. Medicam. c. vlt.
[b] loc. antec.
[c] Hippo 3. de fract. 23. & 24.
[d] Hipp. 3. de fract. 12.
[e] Hipp. ibi. 8.
[f] Hippo. 3. de frac. 8 & 25.

Vlcera quæ non à principio fracturæ, ſed vel ob lintea nimium arctata, vel ob impoſitas ferulas aliáve de cauſa, ſub curatione poſtea oriuntur (inquit [g] Hipp.) vbi ſubſunt, cognoſcuntur ex dolore & pulſu, item ex tumore, qui tunc extremis partib. indureſcit, & ſi digito preſſeris exprimitur, ac rurſus cito reuertitur, eandem hęc curationem requirunt. Igitur ſi quid tale ſuſpectum ſit, ſoluere oportet, atque vbi ea pars, cui ſuperdantur illæ faſciæ, quæ primæ iniiciuntur, vel altera, quæ deuincta fuerit, pruriat, in vicem cerati alterius inungenda eſt eo quod picem habeat. At ſi nihil eiuſmodi ſit, ſed vlcus irritatum, nigrum valde ac ſordidum reperiatur, tum caro purulenta, futurumq; ſit vt nerui excidant, non [h] conuenit omnino ſine vinculo relinquere, neque ſuppurata hæc timere; tantum faſciæ laxæ admodum [i] ordiantur à tumore, qui in extremitatibus eſt, deinde ſurſum verſus circumagantur, neq; vllo modo coarctentur, inſideant item vlceri commodiſſime, alibi vero laxius vinciantur: ſint autem hæc prima lintea [k] munda, non anguſta, & eorum quæ circumdari ſolent, vbi ferulæ imponuntur, vel numerum æquent, vel non multo pauciora ſint. Vlceri [l] abunde eſt pannum inducere albo cerato inunctum, nam ſiue caro ſiue neruus nigreſcat, procidet, his enim acria ſuperdare non expedit, ſed mitia non ſecus atq; in aduſtis, cum orta ſint ex calidorum, atq; actium ſuccorum mixtura: inſuper tertio quoque [m] die ſoluere conuenit ac rurſus deuincire, tum ferulas vitare, & magis quam ante conquieſcere atque abſtinere. Scire [n] etiam oportet, vbi futurum ſit, vt vel caro, vel neruus excidat, hac ratione vitium minus ſerpere, & celerius multo excidere, ac proximas partes fieri longe graciliores, quam ſi vlcus linteis reſolutis, quopiam ex medicamentis detergentibus curetur. Iam vero vbi excidat, quod purulentum eſt, citius caro increſcet, & cicatrix maturius inducetur, ſi hoc pacto, quam ſi alio ſuccurramus.

[g] Hippo. 3. de fract. 14.
[h] Hip. ibi 75.
[i] Hippo 3 de fract. 13.
[k] Ibid. 16.
[l] Ibid.
[m] Ibid.
[n] Gal. 2. catagen versus finem.

Cum fracturæ vulnus accedit, & oſſa non amplius tecta ſunt, ſed nudata, vbi neque abſceſſura ſint, neque ex plaga excedant, eandem curationem deſiderant, ſiue oſſa ſpectes, ſiue partes ſuperiectas, ac ſi nudata non eſſent, cum ſimiliter extendere membrum oporteat, fracturam componere, paulo laxius deuincire, & paulo ſublimius collocare, ſed & partes ſuperiectæ ſimiliter defendi ab inflammatione debent, & magis adhuc cum caſus grauior ſit, vulnus vero præſidiis eget magis ſiccantibus, propter oſſa aperta, quibus opus eſt emplaſtris illis, quæ [o] fracturis aptantur, præſertim caluariæ, cuiuſmodi eſt quod iſis dicitur, & quod fit ex [p] herbis: tum puluis ex iride, farina erui, manna, ariſtolochia, cortice radicis panacis; valent autem omnia quæ detergere citra morſum poſſunt, vt caro quæ à natura gignitur coaleſcat, circumhæreatque omni oſſis parti: medicus ergo efficiet vt totus locus ſiccus ſit, & quælibet vitiati oſſis pars pura, ſine ſorde, ſine pingui humore.

[o] Tertio catage. 7.
[p] Gal. 6. met. 6.

De fractura cum vulnere oſſe nudato, atque abſceſſuro.

Cap. XI.

Si oſſis cum vulnere fracti atque nudati, ſiue ex plaga prodeat, ſiue in ea contineatur, abſceſſus expectetur, morbus præter ſolutam vnitatem oſſis & carnis, erit etiam defectio ſubſtantiæ, quam ſecundum naturam adeſſe oportebat. Abſcedit autem interdum tenuis teſta, interdum aliquod [q] fragmentum, modo tenuius, modo grandius: quod vitium græce vocant ἀπόστασις, [r] latine abſceſſus; hoc enim vocabulum vſurpatur non tantum vbi caro abſcedit, ſed etiam vbi os. Cauſa cur abſcedat

[q] Hippo 3 de frac. sex. 20. & 21.
[r] Gal. & Hippo l. 2. de offic. medic.

ſcedat ſiccitas eſt, ſiquidem os valde exiccatum redditur exangue, deſtituitur alimento, emoritur, & propterea reſoluitur ab eo quod viuit, & humidum eſt, ac ſanguine præditum: decidunt etiam ob ſiccitatem arboribus ſolia deſinēte autumno, inareſcit enim humor, per quem eorum pediculi ſurculis agglutinantur, & ob hanc cauſam ipſa reſoluuntur tanquam emortua ab eo, quod viuit & adhuc humidum eſt. Duplici autem nomine exiccantur oſſa, vno quod lædantur ab aere frigido, atq; inſueto, qui humorem exprimit, & eo magis quo diutius nudata manent, altero quod ſaniem contrahant ab vlcerata carne [a] defluentem, & primo putreſcant, deinde pure exhauſto arida euadant, id quod multo magis euenit pueris quorum oſſa humidiora ſunt, & magis ſanguine prædita, & propterea facilius purulenta redduntur. Ob vtramuis cauſam inareſcant, multo citius ſeparātur, ſi medicamenta ſicca ſuperdentur, non ſolum quia magis ſiccantur, ſed etiam quia à ſubcreſcente carne attolluntur. Iam vero ſiccitas aut in ſummo verſatur, aut altius deſcendit, aut etiam occupat totum os vſque ad alteram partem, quo fit vt interdum teſta duntaxat, interdum tenue, [b] interdū grandius fragmentum abſcedat. At ſanies cum valde craſſa eſt [c] & acris, reddit os carioſum circa abſceſſum, quoniam non facile diſſipatur quod glutinoſum eſt, cum tenuior eſt, & minus acris, ipſum putrefacit, ſic vt tandem humore exhauſto ſeparetur atq; abſcedat. Symptomata eadem quæ ſuperuenire ante diximus fracturæ cum vulnere & oſſe nudato, ſuperueniunt etiam vbi abſceſſus expectatur, ſed præterea mutatur oſſis color, ita vt liuidus fiat: accedit ſenſus quidam motus in plaga, cuius oræ dehiſcunt, & non bene inter ſe committuntur. Cadunt ſymptomata ſub ſenſum, ſub quem cadit etiam morbus hoc eſt ſolutio vnitatis in carne, & oſſe, & ipſa defectio partis cum iam os abſceſſit, ſed abſceſſurum denonciant cauſæ, vt diuturnus appulſus aeris, quod diu nudatum ſit, & multa ac praua ſanies à ſuperiecta carne [d] deſtillans, quam intelliges ex eo, quod [e] humor copioſior, quam pro modo vlceris feratur, videaturque ad exitum feſtinare, neque oræ vulneris inter ſe committantur, ſed dehiſcant, & in exteriorem partem conuertantur, & homo exiguum quendam motum ſentiat in altioribus partibus vulneris, vbi hoc vnum obſeruet. Euentus expectandus eſt ſalubris, quod ſpectat ad abſceſſum, nullum enim periculum ſubeſt ob abſceſſum oſſis, ſed tantum ob partes ſuperiectas, quæ prout magis vel minus violantur (maxime autem violantur cum grandiora fragmenta abſcedunt) prout item bene vel male à medico curantur, ita maius, vel minus periculum demonſtrant. Illud tamen obliuiſci non oportet, quod vbi os abſcedit, cum non gignatur nouum, neceſſe eſt cicatricem cauam reddi, quam Hippocrat. [f] in diuturnis vlceribus propter oſſis abſceſſum expectandam eſſe tradidit, prætetea vbi fragmentū in ambitu totius oſſis reſoluatur, breuius fieri membrum, quamuis alioquin ſanetur: non poteſt autem cum abſceſſura ſunt oſſa, ex toto ſanitas reſtitui, prius quam abſcedant, quo tempore autem abſceſſura ſint, non licet vno verbo explicare, nonnulla enim & quod exigua ſunt, & quod in ſummo continentur, celerius excidunt, nonnulla non excidunt, ſed areſacta & putria ſquamam remittunt, præter hæc multum curatio alia ab alia differt. Fere tamen oſſa illis celerrime abſcedunt, in quibus celerrime pus apparet, & celerrime etiam atque optime caro increſcit. Hæc enim cum in vitiata parte ſubcreſcit, plerunque os attollit. Ambitus ergo totius oſſis ſi quadraginta diebus abſcedit, optime abſcedet, cum nonnulla vſque ad ſexageſimum perueniant, rariora quidem oſſa maturius abſcedunt, firmiora ſerius, alia quæ minora ſunt, intra tempus multo breuius, atque alia aliter. Cum iam abſceſſerunt, paucis diebus ſanitas reſtituitur, longiori tamen tempore ſaneſcit maior plaga, quam minor. Via ſanationis antequam os abſcedat ad artem pertinet, quæ pus mouentibus vbi putreſcat, ſed vbi vel iam putruit, vel non putreſcat ſiccantibus medicamentis efficit, vt celeriter ſeparetur, cum iam abſceſſit, natura nouam carnem procreans vulnus agglutinat. Medicus efficiendi ſocius eſt, detergens [g] enim & ſiccans ſubmouet impedimenta. Via ſanationis quæ proprie ad fracturam ſpectat, eadem eſt, quam in ſuperioribus expoſuimus.

Curantis conſilium ſimiliter dirigendum eſt ad oſſa, & ad partes ſuperiectas. In oſſibus attenditur proprie abſceſſus præter fracturam: hic autem aut futurus eſt, aut iam factus: expedit vt qui futurus eſt, paruus ſequatur & celeriter; nam quanto minus abſcedit, tanto minus interit ſubſtantiæ partium noſtrarum; tum quanto citius tanto etiam citius reſtituitur ſanitas, quæ ex toto ſequi non poteſt, niſi prius abſcedat, quod abſceſſurum eſt; quamobrem ſiue os, ſiue caro, ſiue neruus, ſiue alia quæuis pars noſtri corporis emoriatur, eo ocyus ſequetur ſanitas, quo illa celerius abſcedet. At non propterea violenter extrahenda eſt, id quod ſibi voluit Hippoc. [h] cum in ſecundo libro de officina medici ait, Caſura deteriora ſunt, ſi cito cadant, neque enim debent acribus medicamentis irritari, aut chirurgia cogi, nam ſic periculum eſſet, ne venæ & arteriæ ſanguinem funderent, nerui diſtenderentur, oſſa ſinum & fiſtulas relinquerent, ſi quid violenter ab ipſis detraheretur: alioquin expedit, ſine violentia cito reſolui, quæ abſceſſura ſunt. Ergo quod ſpectat ad abſceſſum futurum, danda opera eſt, vt & paruus & celeriter ſequatur. Paruus erit ſi cauſæ remoueantur, propter quas exiccantur, emoriuntur, atque abſcedunt oſſium partes: eiuſmodi eſſe diximus [l] frigidi aeris appulſum, & copiam ſaniei à vulnere deſtillantis: ne lædantur ab aere, prohibebimus, plagæ oras in vnum committentes & linteis diligenter alligantes; copiam ſaniei coercebimus, vulnus vt conuenit ſiccantes. Vt celerius abſcedant quæ abſceſſura ſunt, efficiunt medicamēta exiccantia, & faſciæ locum [k] affectum adſtringentes, ſic enim exprimitur atque exhauritur humor, & ipſa marceſcunt ac ſeparantur. Vbi tamen putreſcant, danda ſunt primo quæ pus moueant, deinde cum purulenta euaſerunt, vtendum eſt detergentibus, & tandem ſiccantibus. Sed ſatis de abſceſſu futuro. Vbi iam factus eſt, ſanatur locus, quamuis cauus [l] relinquatur, agglutinato vulnere: agglutinatur autē per ſubſtantiam, quam natura nouam gignit, medicus qui eſt eius miniſter, ſordem & humorē ſuperantem abſumit, medicamentis ſiccantib. ac detergentibus, quæ validiora eſſe debent propter os, quam ſi ſoli carni medendū eſſet, puluis ex [m] farina erui, radice iridis, atq; ariſtolochiæ, maxime idoneus eſt. Eo-

[a] Gal. 2. ad fra. com. 10.
[b] Hipp. 3. de fract. te. 20. & 21.
[c] Gal. lib. de cau. morb. ca. 11.
[d] Gal. 2. de fra. com. 10.
[e] Hipp. 3. de fract. 18.
[f] Hipp 6. ap. 45.
[g] Gal 3. met. ca. 3.
[h] Hipp. 2. de off. tex. 23.
[l] Paulo ante.
[k] Hip 3 de fract. 19. & 20.
[l] Hip. 6. aph. 45.
[m] Gal. 6. me. cap 6.

dem ſectant emplaſtra, quæ fracturis in vniuerſum, & illis proprie, quæ in caluaria ſunt, aptantur.
[a] Hip. de fra. tex. 8. Fractura [a] poſtulat vt membrum extendatur, componatur, alligetur, & collocatum quieſcat: quæ
opera an eodem modo fieri poſſint, cum expectatur nudati oſſis abſceſſus, iam perpendendum eſt.
Primum autem diſtinguere oportet, paruum ne ſit quod ex oſſe abſeſſurum eſt, an grandius ali-
quod fragmentum. Si paruum ſit, conuenit ſimiliter membrum extendere ac dirigere, in vinci-
[b] Hipp. 3. de fra. 20. endo autem non magnum eſt diſcrimen; faſciæ tantum laxiores alligentur [b] ne pus retineatur, ſed
exitum habeat, & dum os recedat ſæpius ſoluantur ac deligentur, ferulæque omni modo [c] vitentur.
[c] Hippo 3. e pid 20. Seruatur autem illa ratio vinciendi, quæ pertinet ad fracturas, faſciis enim vtendum eſt, quæ pri-
[d] Hip. de fr. mum iniiciuntur, quarum vna [d] à vitiata parte oſſis, vbi ter fuerit ſuper ipſam obuoluta deſinat in ſu-
periori parte, altera quæ ſuper priorem fertur, ab eadem parte incipiat, tum deorſum ducta ad ſu-
periora reuertatur, minusque arctetur: panni quoq; extrinſecus inducendi, & ſuper os faſciæ dan-
dæ: non multum igitur recedere oportet à vinculo, quod aliis fracturis conuenit, adeo vt (teſte Hip-
[e] Hippo. 3. de fract. 17. pocrate) [e] ſi quis deceptus recenti vulnere nullo modo exiſtimans fore, vt os abſcedat, quod abſceſ-
ſurum ſit, eam vinciendi rationem adhibeat, quam ſimplices fracturæ poſtulant, eiuſmodi medici-
[f] Hippo. 3. de fract. 21. nam non debeant pertimeſcere, quandoquidem nullum ingens malum apportabit. At [f] quibus
grandius fragmentum expectatur ab oſſe receſſurum, ſiue initio præſenſeris, ſiue poſtea cognoue-
» ris, non eſt amplius inquit Hippocrat. opus hac medicina, ſed quod ad intendendum membrum ac
» dirigendum pertinet, idem fieri debet, panni vero duplices ſint, non anguſtiores quam vt dodran-
» tis dimidium æquent (qua in re contemplari quoque vulnus cuiuſmodi ſit oportet) tum quod ad
» longitudinem paulo breuiores, quam vt bis fractum membrum complectantur, multo autem lon-
[g] Ibidem. giores quam vt ſemel, totque numero ſint quot res poſtulat, tincti [g] autem in vino nigro auſtero,
» primum medii ſuperdentur, perinde ac faſciæ, quæ à mediis orſæ in vtranque partem attrahuntur,
» poſt hæc ad figuram aſciæ dextrum caput ad ſiniſteriorem partem, ſiniſtrum ad dexteriorem proce-
» dat, imponantur autem ſuper ipſum vlcus, & hinc atque hinc, neque vllo modo adſtringantur, ſed
» eatenus inſidant, vt vlcus fulciant: Ad vlcera vero admoueatur ceratum, quod picem habeat, vel
» aliquod ex his medicamentis, quæ cruentis vulneribus iniiciuntur, vel aliud ex his quæ idonea ſunt
[h] Hipp. loco citato. ad id quod perfunditur admittendum. [h] Hippocrates igitur ad huiuſmodi fracturam, in qua expe-
ctatur grandioris fragmenti abſceſſus, timens neruorum diſtentionem atque inflammationem, pro
» faſciis, vt locus minus adſtringatur, vtitur pannis ad figuram aſciæ, qui eminitus rectus incipiens ad
» latus attrahitur, nondum tamen eſt obliquus, deſinitque ad ſimilitudinem aſciæ qua fabri vtuntur,
» namque à recta linea paulum recedens curuatur: in hanc igitur figuram præcipit, vt panni ſuper
» fractum membrum imponantur, eorumque capita ducantur non ſecus atque vbi faſciæ à mediis or-
» ſæ vinciuntur, hoc eſt vt ſuper membrum medii primum dentur, deinde eorum capita per vitiatum
locum ferantur non in orbem, ſed paulum inclinati, vt à contraria parte atque incœperunt ad x.
[i] Hip ibid. litteræ ſimilitudinem inter ſe committantur, intingit autem [i] eos vino nigro auſtero, quod ſine no-
xa plurimum valet ad repellendum, & quamuis aſſidua & ideo laborioſa ſit eius perfuſio, tamen re-
[k] Ibid. 23. quiritur, quod res grauior ſit: ſed ſuper vlcus adhibet ceratum, [k] quod picem habeat, aut aliquod
medicamentum ex his, quæ cruentis vulneribus iniiciuntur, idoneum, quod perfuſionem admit-
tat. Voluit enim hoc interiectum eſſe ne à vino puro vlcus attingatur, vt qui timet neruorum di-
[l] Ibid. 24. ſtentionem: præcipit etiam [l] ſi æſtas fuerit, panni ſubinde vino madefiant ne ſicceſcant, ſi hyems,
ſuperdetur multa lana ſuccida vino atque oleo reſperſa, vt non proxime ſed per ipſam vini vis ad vl-
cus perueniat: timet enim frigus & morſum propter inſtantem neruorum diſtentionem: ſubiicit
[m] Ibid. 25. [m] autem pellem ſic figuratam, vt humor per ipſam facile deſcendat, & quod effunditur, recipiatur.
Huiuſmodi eſt curatio, quam Hippocrates adhibet, vbi oſſis fragmenta grandiora abſceſſura ſunt,
ſpectat autem ad vinculum, nam ante extendendum membrum eſt ac dirigendum, ſed poſtea pro
faſciis pannos adhibere oportet vino madefactos. Reſtant partes oſſi ſuperiectæ, à quibus propul-
ſare inflammationem oportet per ea remedia, quæ ſæpius tradita ſunt, tanto autem validiora ſint,
quanto caſus aſperior eſt.

De oſſibus fractis, ex vulnere excedentibus.
Cap. XII.

SVpereſt tranſuerſa illa fractura, ſub qua oſſa non tantum nudantur, ſed etiam exeunt ex vulnere,
atque inter ſe cedunt, plures autem morbi ſimul inter ſe copulantur, ſolutio vnitatis, figura de-
prauata, ſitus oſſium mutatus, & interdum etiam defectio oſſis abſcedentis. Cauſa abſceſſus ea eſt,
[n] In c. antec. quam ſupra [n] monſtrauimus, aer nimirum frigidus, quo læduntur oſſa nudata, & ſanies quam con-
trahunt à ſuperiecta carne deſtillantem. Figura deprauatur cum partium oſſis fracti ex plaga e-
rumpentium vna ſuper alteram afferatur. Fractura cum vulnere à telo, & ictu proficiſcitur: ictus
[o] Hip. lib. de vulneribus capitis. neceſſe eſt vehemens ſit, telum poteſt eſſe, & acutum & retuſum, quamquam quod [o] acutum eſt
carnem quidem, & os ſecat, ſed ſecti oſſis partes raro ex plaga expellit, quod retuſum eſt carnem
interdum lacerat, & ob impetum ictus non ſolum os tranſuerſum frangit, ſed fractas eius partes co-
git exire ex vulnere. Pro ictu poteſt etiam impulſus validus ita oſſa perrumpere, vt carnem lace-
rent, & ſibi viam patefaciant, ex qua egrediantur, præſertim vbi ſicciora fuerint: nam hæc facilius
tranſuerſa franguntur, & ſuperiectam carnem vulnerant, ex qua erumpunt. Sequuntur hanc
[p] Hippo. 3. de fract. tex. 41. fracturam ſymptomata grauiſſima [p] vt dolor intolerabilis, neruorum diſtentio, febris acuta, in-
flammatio, gangræna, & nonnunquam eruptio ſanguinis, quod venæ aut arteriæ lacerentur. O-
mnia hæc ſub ſenſum cadunt, perinde ac multiplex morbus, quem propoſuimus. Cauſa vel iam præ-
teriit, vt telum, ictus, impulſus; vel ſi præſens eſt quemadmodum aeris appulſus, & ſanies oſſis ab-
ſceſſum

ſceſſum efficiens, ſenſui ſubiicitur. Ex futuris euentus admodum dubius eſt: imminet [a] enim periculum ſi non recondantur oſſa, ſed multo maius ſi recondantur, quod magis ſequatur neruorum diſtentio, minus enim diſtenduntur [b] cum laxiores ſunt; quod euenit vbi non reconduntur oſſa ex plaga excedentia, idem accidit articulis vbi cum vulnere erumpunt; ſed vt in his minus periculi ſubeſt vbi parui ſunt, quemadmodum in digitis, qui tuto reponi poſſunt, ita etiam in oſſibus fractis, quæ vbi maiora ſunt, cum maiori periculo reconduntur. Quibus femoris vel humeri os exceſſit, inquit Hippocrates, [c] fere non euadunt; ſunt enim hæc oſſa & grandia & medulloſa, adde quod multa & magna ſimul lacerentur, nerui ſcilicet, muſculi, ac venæ. Quod ſi reponantur, ſolet neruorum diſtentio ſuperuenire, ſi non reponantur, acutæ biliosæque febres, cum ſingultu ac nigritie. Non minus euadunt, quibus nec reponimus, nec reponere tentamus: Magis adhuc euadunt, quibus inferior pars oſſis, quàm quibus ſuperior exceſſit. Euadere etiam poſſunt quibus reponuntur, raro tamen, multum enim curatio, multumque natura corporis alia ab alia diſtat, quod ad facile ferendum attinet. Multum quoque refert an ab exteriori humeri femorisve parte oſſa exceſſerint, multæ enim & grandes venæ per interiorem partem feruntur, quarum nonnullæ vulneratæ hominem iugulant, per exteriorem vero pauciores intendunt. Quod ſi homo euadat, & vtraque oſſa ſiue cruris ſiue brachii fracta inter ſe ceſſerint, membrum reddetur breuius, etiam vbi reponantur, ſed multo magis ſi non reponantur, quoniam abſcedent cum aliqua parte carnis vulneratæ. Tempus, quo expectanda ſalus eſt, longius vel breuius erit pro magnitudine oſſis, quemadmodum cum expectatur abſceſſus, ſed ſi ægrotans interire debeat, intra paucos dies decedet, nam febris acuta, neruorum diſtentio, grauis dolor, gangræna vbi ſuperueniant, paucis diebus hominem abſumunt. Via ſalutis eſt, quod natura callum & carnem procreet, medicus detergat ac ſiccet & vbi liceat membrum dirigat, [d] ac fracturam componat. Mortem afferunt mala, quæ commemorauimus.

[a] *Hip. ibi. 41.* [b] *Ibid. 42.* [c] *Hippo. 3 de fract. text. 47.* [d] *Hippo. 3 de fract. text. 2.*

Opera, quæ ad curandum neceſſaria ſunt, non ſecus ac in aliis fracturis aut ad os pertinent, aut ad partes ſuperiectas. Loquar primo de oſſe, in quo attenditur & abſceſſus & perruptio cum exitu partium. Poſtulat abſceſſus eandem curationem, quam poſuimus conuenire, cum oſſa nudata manent adhuc in plaga, vbi enim expectatur magnum fragmentum abſceſſurum, pro faſciis imponendi ſunt panni ad figuram [e] aſciæ, & vulneri ſuperdato cerato, [f] quod picem habeat, perfundendum eſt vinum nigrum auſterum. Fractura vt callo agglutinetur, componi debet, quamobrem extendendum membrum videtur, & reconditis oſſibus dirigendum, emendata figuræ prauitate, & cum oſſa inter ſe coeunt alligandum, & collocandum, vt ſeruetur immobile dum fractura ſaneſcat, quemadmodum in aliis faciendum monſtrauimus. Verum aliter ſe res habet; cauere enim hæc oportet (auctore Hippocrate [g]) præſertim ſi bella cautio eſt, ſiquidem ſpes in anguſto eſt, & pericula multa circumſtant, atque vbi medicus oſſa non reponat, videtur arte deſtitui, vbi reponat, hominem magis præcipitat ad interitum, quam liberat, ſi reſtituere cogatur, ſperetque ſe id aſſecuturum, (quod potiſſimum eueniet, cum oſſa parua fuerint, neque nimium inter ſe ceſſerint, neque muſculi contracti ſint,) periculum in tempore prædicat, & primo die [h] reponat, vel rem differat poſt ſeptimum, dum remittantur mala, quæ interea hominem vexant. Verum ſi neruorum diſtentio oriatur, debet rurſus repoſita oſſa expellere, dummodo id citra magnam moleſtiam poſſit efficere, neq; enim diſtenduntur nerui laxiores, ſed qui vltra modum intenduntur [i] aut intenti manent, quod euenit oſſibus reconditis. In recondendo autem non oportet membrum extendere, aut in diuerſa diducere, vt in aliis fracturis, propter imminentem neruorum diſtentionem, ſed per vectem [k] ſimul intendere ac impellere, qui ſine magna violentia hoc præſtare poteſt. Ferramenta inquit Hippocrates, facere oportet ad ſimilitudinem vectium, quibus in lapidicinis vtuntur, latiora ex vna parte, anguſtiora ex altera, quæ terna habeantur aut etiam plura, vt ſemper adiici aptiſſima poſſint, quibus demiſſis oſſa eodem pene momento, quo intenduntur, impellenda ſunt, innitantur autem ab imo inferiori oſſi, à ſummo ſuperiori, non aliter quam ſi vectis ad lapidem vel lignum fortiter impellendum admoueatur. Sint autem ferramenta, quantum fieri poteſt, firmiſſima: hæc itaque curatio maximum momentum habet, ſi ferramenta idonea ſint, & impulſus conueniens adhibeatur, non diſſimiles ſunt hi vectes illis, qui ad vrgendos dentes cōparantur, multo autem minores, quam qui ad lapides impellendos admouentur: ab extrema autem parte, qua maxime ſuum effectum pręſtant, alia aliis pleniora, vel tenuiora ſint, quod ſi [l] reſtitui os nequeat, & parum quid excedere videatur, abſcindendū eſt. Id quod fieri etiam debet, ſi noxium ſit, & nudatū moleſtiam afferat, & aliqua ex parte carnē vulneret, quæ in ſuum locum reſtituta ſunt, vincire oportet, vt contineantur, vinculum laxius ſit, & ex paucioribus linteis conſtet ſine ferulis, nam vitare preſſum omnino oportet: attendenda eſt etiā in vinciēdo vlceris figura, ne ſub vinculo hiet ac diuaricetur, præſtat enim oras inter ſe committi, & ſubiectū os tegere, quamobrem faſcia commoda [m] quibuſdam à dextra parte, quibuſdam à ſiniſtra, quibuſdā ab vtraq; ducenda eſt, permittendum deinde ægrotāti [n] eſt, vt membra collocata habeat, quemadmodū minime lędantur. Reſtant partes ſuperiectæ, quę ſi doleant, lenientib. vtendum eſt, ſi diſtendantur relaxantib. quamobrē vitare omnia illa oportet, quæ mordendi aut adſtringendi vim habent, quemadmodū frigida, [o] quæ præter quā quod inimica ſunt oſſibus nudatis, extinguunt enim eorum calorem, fugienda ſunt vbi neruorum diſtentio inſtet, ſed quia timenda eſt inflammatio, vt deuitetur, dare operam oportet, ne ſucci ſuperantes in corpore generentur, id quod fiet inedia, & potu aquæ, adiecto, ſi homo biliosus fuerit, apomelite, alioquin puræ, ſi cōtinenti [p] febre laboret, nō minus quatuordecim dieb. vtatur hoc victu, ſin febre vacet, ſeptem, deinde [q] paulatim pro ratione ad quęlibet victū reuertatur. Humor qui iam contractus eſt in corpore, auertendus eſt, & ex cōtraria parte educendus vel dato cathartico, [r] vel, q̄ magis præſens remediū eſt, detracto [s]

[e] *Hippo. 3 de fract. 21. & Gal. lib. Me. dent. ca. vlt.* [f] *Hip. ibid.* [g] *Hippo. 3 de fract. 50.* [h] *Hipp. 3. de fra. 40.* [i] *Hippo 3. de fra. text. 42.* [k] *Hippo 3. de fra. text. 39. & 40.* [l] *Hippo. 3. de fract. 46.* [m] *Hipp. 3 de fract. 44.* [n] *Hipp. 2. de off. text. 28. & 29.* [o] *Hippo 3 de fract. 46.* [p] *Hip. ibi. 49.* [q] *Ibid. 50.* [r] *Hip. ibi. 48.* [s] *Gal. 6. me. ca. 5.*

ſanguine. Ne attrahatur humor à loco affecto, prouidebimus lenientes dolorem, ne admittatur, repellentes vel cerato liquido, vel primis diebus perfuſo vino nigro, perinde [a] atque vbi aut grandiora fragmenta abſceſſuta ſunt, aut articuli cum vulnere erumpunt. Si gangræna partem affectam iam occupauit, ſimul & partem & morbum [b] tollere oportet, quod ſectione fit, quemadmodum oſtendimus, cum [c] ad articulos vulnere erumpentes, præcidi membrum ab Hippocra. [d] docuimus. Vulneri autem ſine gangræna medebimur, inter initia quidem cerato [e] quod picem habeat, ſed proceſſu temporis emplaſtro aliquo ex his, quæ fractis oſſibus caluariæ præſertim aptantur. Atque de fracturis in vniuerſum quæ erant dicenda, habeant hunc terminum, veluti & quæ de curatione generatim ſcribenda recepimus.

[a] *Hip. 3. de fract. text. 21 & 46.*
[b] *Hipp. 4. de artic. tex. 36.*
[c] *Supra li. 31. c 13.*
[d] *Hipp 4. de arti 36.*
[e] *Hippo 3 de fract. 24.*

F I N I S.

INDEX

A 01 146 1120

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM, IN HAC VTRAQVE PARTE, SECVNDI, VIDI VIDII SCRIPTORVM TOMI, DE MORBORVM NIMIRVM,

præter VII. Libr. de Febrib. curatione generatim, contentorum.

ABraſionis auxilia 479
abſceſſus quid ſit 421
abſceſſuum ſpecies ibid.
abſceſſuum cauſæ 421
abſceſſus prognoſticum 422
abſceſſus curatio 422
[illegible] qui ſint 375
ſub abſceſſuum ſpecies reperiuntur 391
abſceſſus [illegible] & ſymptomata 423
abſceſſuum curatio 423.424
abſceſſus ſuturi remotio quomodo ſit [illegible] 425
abſceſſus vbi ſit futurus in [illegible] 424
abſceſſus futuri in febre ſigna 253
abſceſſuum curatio quo pacto inſtituenda 428
abſtinentia à cibo diaria quomodo [illegible] 224
acceſſioni quam græci paroxyſmum dicunt, [illegible] ſunt partes 44
aceti [illegible] 420
aconitum [illegible], non mediante rigore, ſed to[illegible] 340
aconito poto quomodo ſuccurrendum 342
actiones ad vitam neceſſariæ nunquam ex toto [illegible] perdurat 29
actionis dignitas quid indicet in curatione partis a qua [illegible] 138
actionis ſpecies quid indicet in curatione partis a qua actio efficitur 139
actiones [illegible] ratione læduntur 37
actiones quæ aliter fiat quam par ſit diviſio in [illegible] 37
actiones naturales quæ dicantur 28
actiones naturales præcipuas quot ac quæ ſint ibid.
actiones naturales miniſtræ quot ac quæ ſint [illegible]
actionis vitalis ſymptomata qua ratione deprehendantur 72
actionum naturalium præcipuarum læſiones qua ratione deprehendantur 71
actionum naturalium [illegible] earum læſiones qua ratione deprehendantur ibid.
actionum animalium ſymptomata qua ratione deprehendantur 72
acutorum morborum diſtributio in ſuas ſpecies 42
acuti ex tertidiana qualea dicantur 42
[illegible] medicamenta quæ ſint 353
ac[illegible] vim venenі 10
[illegible] mutatus quomodo immutet [illegible] ibid.
[illegible] tur in curatione, virum ſimul [illegible] indicet 131
[illegible] ibid.
aer non indicatur ſed opus quod [illegible] a ſtatu poteſt ab aere tanquam inſtrumento 131
aer quid indicet in opere ad curationem requi[illegible] ibid.
[illegible] mouenda cauſa ibid.
[illegible] 10
[illegible] 43
aer [illegible] quomodo a diuerſis cauſis im[illegible]
[illegible] alitas quomodo a diuerſis cauſis mu[illegible]tur ibid.
aeris cur ratio habenda ſit ab iis qui oppida condunt ibid.
aeris [illegible] mutationes quæ antecęſſerint ac morbos fecerint, qua ratione conijciantur 54
aeris vſus eſt aſſiduus & maxime neceſſarius 146
aeris ſubſtantia quæ optima dicatur ibid.
aeris temperatio in qualitatibus quæ ſaluberrima ſit 147
aeris ſubſtantia ac qualitas a quibus immutetur ibid.
aer calidus eſt cauſa f[illegible] 233
aer [illegible] dus arte quomodo [illegible] paretur 233
a[illegible] quomodo [illegible] 293
a[illegible] 313
aer peſtilentis ca[illegible] 292
aer quomodo ad vires conſeruandas pertineat 286
aer quomodo humores noſtros putrefaciat 220
aer quomodo innatur à cœlo vel regione 10
aer quomodo mutatur a [illegible] ne ibid.
aer diuerſus pro oppidi vel domus diœceſitate 12
aer quomodo immutatur a ventis ibid.
aer pro diuerſis qualitatibus quibus eſt præditus qua ratione nos immutet 11
aer animabilis ac ſpirabilis dictus, quare ſit à veteribus 1
aer afficit ſubſtantia vel qualitate ibid.
aer [illegible] ibid.
ægrota[illegible] 83
æ[illegible] vnde ducatur 127
[illegible] 314
æ[illegible] quæ ſymptomata patiet 338
æ[illegible] qua ratione [illegible] 127
ag[illegible] quæ [illegible] 422
Agrimonia a[illegible] eſt efficax 364
Al[illegible] quæ ſint dicenda 330
Alexipharmaca quam vim habeant ibid.
Alexipharmacorum catalogus ibid.
alimenta ſunt ſimilima partibus noſtris 318
alimenta varia ſunt in variis regionibus 445
alui profluuio remedia 319
alimenta ac potiones ex quibus copia ſanguinis contrahitur 14
aluus adſtricta febricitanti quomodo laxetur 266
alui profluuium qua ratione curetur alui profluur 125
in alu[illegible] parū nutriunt 107
ani[illegible] putreſcant 235
Anaſtomoſis quid ſit & vnde oriatur 104
chirurgiæ [illegible] 111
Aneurisma quid ſit 423
in Aneurismate multiplex eſt morbus ibid.
Aneuriſ[illegible] ratio ibid.
Animalis facultatis læſæ ſigna 313
Animalia quæ [illegible] veſcuntur, qui nobis mortiferi ſunt, deuorata ominime [illegible] lædunt 335
animalia venenoſa quæ 342
animalia quæ morſum venenoſum infer[illegible]
animalibus multis rabies euenit [illegible]
animales actiones in febre putrida quid ſignificent 249
animalium actionum diſtributio 38
animaduerſiones in potu obſeruandæ 259
animi deliquio quibus ſuccurrendum 325
animi defectio interdum diariam facit 224
animi perturbatio & tranquillitas proprie ad hominem pertinet 149
animi mores magis monſtrant ſpeciem temperationis cordis, quam ſtatum vitalis facultatis 29
animæ defectionis in febre putr. curatio 267
animi perturbationes cauſa ſunt febris 222
animi perturbatio ac tranquillitas quos morbos a[illegible] 12
animi tranquillitas ſomno, perturbatio vero motui reſpondet [illegible]
animi perturbationes ſi antecęſſerint, qua ratione conijciantur [illegible]4
anni tempora quatuor 354
Anodyna, quæ propria, & quæ minus propria dicantur 328
anticipationis paroxyſmorum cauſæ 242
Antidotus Manardi contra peſtem 294
Anti[illegible] quid proprie ſignificent 158
Antidota contra morbos tota ſubſtantia naturæ humanæ infeſtos 322
anus cicutā conſuetudine innoxie comedit 319
appetitus ex Ariſto[illegible] eſt ſimilis menti, affir[illegible] 148
apum punc[illegible] quomodo curandæ 353
aqua nullam habe[illegible] 11
aqua non nutrit per ſe 148
aquoſi humoris redundantia quomodo deprehendatur 68
aquoſi humorem qui ægrotantes plurimum in ſe [illegible] colligant ibid.
aquoſi humoris copia colligitur quod non ſecernatur ibid.
aquoſi humoris copia ex qua materia colligatur 68
aquoſi humoris redundantiam qui morbi ſequantur 69
aquoſi humoris ſpecies quomodo deprehendantur cum in homine redundent 68
aquæ frigidæ potus quibus febricitantibus conf[illegible], quibus noceat 262
aqua frigida comode ſi dari nequit, calida exhibetur Traliani exemplo 263
aqua frigida quando danda febricitantib. 212
aquæ naſcentes [illegible] vim digerendi habent 170
aquæ ſalis, ſulphuris nitri vim habentes extenuant corpus 373
aquæ aduerſus peſtem deſcriptio 291
aqua idoneum eſt febri medicamentum 169
aqua cui biliosis non dar[illegible] debeat ibid.
aquarum potu color pecoris mutatur 443
arborea quæ [illegible] 152
ardentis [illegible] proxima cauſa quæ 272
ardentis [illegible] grauitas vnde cognoſcatur 272

ardens febris eſt morbus peracutus 377
argenti ſpuma quæ ſymptomata generet in corpore 337
argenti ſpuma in corpus aſſumpta quomodo curetur ibid.
argenti viui complexio diuerſa 367
argenti viui halitus accidentia 337
argenti viui aſſumpti curatio ibid.
argēti viui innuctio quæ incōmoda pariat 367
argēti viui vſus quib. & quando cōueniat 368
arteriæ compoſitio quæ ſit 448
arteriæ tumor ibid.
arteriæ vulneratæ ſignum 78
artes ſingularia tractant cum earum tamen licet præceptiones ſuas dirigant ad vniuerſa 4
artis authoritas cum ægrotantis ſalute ſemper ab Hippocrate coniuncta 42
artis cuiuſque propria ſunt inſtrumenta tanquam inanes miniſtri 143
articuli fabrica mirabilis 442
articuli officium in corpore 431
articuli partes quæ ſint ſuperiecta 426
articuli ex loco moti ſpecies 430
articuli loco moti cauſæ ibid.
articulo loco moti ſymptomata ibid.
articulorum ſua ſede excidentium ſigna 432
articulorum luxatorum differentiæ ibid.
articulorum luxatorum prognoſtica 433
articulorum luxatorū curatio & repoſitio 436
artificum peccata ad duo capita referuntur & quæ iſta ſint 128
Aſclepiades innatū calorem non cognouit 238
aſperitas & leuitas tanquam ſecundæ qualitates, quomodo ſequantur primas 12
aſperitas quomodo fit a detergentibus 25
aſperitas & leuitas, dubitatur an ſint morbi ſimplicium partium an multiformium 5
aſperitas ac leuitas qua ratione ſint morbi partium multiformium 5
aſperitas ac leuitas partium poteſt eſſe ſine [illegible] intemperationis 6
aſperitas non quæuis eſt morbus, veluti nec quæuis leuitas ibid.
aſpidis morſus ſine inſigni dolore mortem af-fert 51
aſplenum lieni proprium auxilium 364
Athenæus omnem febrem ex putredine fieri docuit 223
Athenæi opinio improbatur ibid.
atrabilis ex qua materia [illegible] 67
atrabilis ex tribus aliis humoribus per vſtionem gignitur, ſed maxime ex humore melanchol. 67
atræ bilis redundantis ſigna 66
atra bilis à qua cauſa eſſi[illegible]atur 67
atriplex hortenſis humi dit. quā ſylueſtris 388
atrophia ſenſu potius quā ratione æſtimāda 18
attractionis cauſæ duæ 372
attritionis cauſa & cura 479
auditus ſymptomata 32
Auerrhoes cur omnem actionem corporis à febre lædi ſtatuerit 213
auerſio quid & quo loco fiat 186
auerſionis ſpecies 324
in auerſione quæ conſideranda [illegible]
auerſio interdū miſcetur [illegible] derivatione 190
auerſio [illegible] fiat a [illegible] ibid.
auerſio nō facienda eſt ad partes [illegible] 190
auerſio vbi requiratur ac [illegible] quæ animad[illegible] ibid.
auerſio quæ [illegible] 189
auerſio eſt derivationis ſpecies ibid.
auerſio fine [illegible] quomodo præſtetur à dolore [illegible] a calore 1[illegible]
auerſio etiam [illegible] cum materia quæ flu[illegible] loco ibid.
auerſio [illegible] & cum [illegible] ibid.
au[illegible] æquatur ibid.
auerſio cum [illegible] qua ratione & quo modis præſtetur ibid.
auerſio ad [illegible] partes facienda ſit 191
auerſio non [illegible] oppoſitionem [illegible] requiritur, ſed valorem [illegible] 190
auerſio non eſt facienda a [illegible] viribus ad præſtantes, neq. ab externis ad internas 191
auerſionem non poſſe fieri ab inferiorib. partibus ad ſuperiores falſum eſt, quicquid nonnulli in contrarium ſenſerint 191
auerſio continuata magis ſertur à viribus validis, quemadmodum diuiſa ab infirmis ibid.
auerſio per quæ inſtrumenta perficiatur ibid.
auerſionis definitio 194
auſterentia a [illegible] quæ 460
autumnus frigidus ſiccus & inæqualis 354

B

Balnei aquæ dulcis vtilitas 440
balnei Piſani facultates 417
balneum aquę frigidæ quando febricitantibus concedatur 219
balneum quod condocat febricitantibus 220
balneum aquæ dulcis hecticis confert 308
balneum in diæta quando conueniat 250
bellum cauſa eſt multorum morborum 1
betonica capiti vtilis 364
bonū, quod vnum eſt, multa cōtraria ſunt 312
bilis flaua niſi putreſcat non excitat febrem 223
bilis contra naturam dicuntur cum adiectione, naturalis autem duntaxat ſimpliciter dicitur 16
bilis efficiens cauſa quæ ſit ibid.
bilis ex qua materia colligatur ibid.
bilis redundantia quos morbos afferat ibid.
bilis atræ & humoris melancholici differentia ibid.
bilis flauæ redundantis ſigna vnde depromantur 66
bilis copia à qua cauſa efficiatur ibid.
bilis copia ex qua materia generetur ibid.
bilis copiam quæ eſſ[illegible] ſequantur 66
bilis variæ ſpecies ex quibus ſignis deprehendantur [illegible] ibid.
bilis omnium [illegible] calidiſſima & [illegible] atque [illegible]
bilis [illegible] & quæ ibid.
bilis tantum pallida vel flaua naturalis eſt reliquæ [illegible] naturam ibid.
biliosæ febres [illegible] 2[illegible]
bilioſi [illegible] cognoſcatur ibid.
[illegible] & [illegible] 4[illegible]
[illegible] generation [illegible] prohibeat 4[illegible]
[illegible] vlcer [illegible] 441
bupreſt[illegible], & quomodo ſuccurendum [illegible] 444

C

CAcochymia quid ſignificet 13
Cacochymia a quibus cauſis naſcatur 14
Cacochymia quos morbos pariat 14
Cacochymiæ efficiens cauſa ibid.
Cacochymiæ materialis cauſa 5
calcis viui os aſſumptæ ſymptomata & cura 116
calculi [illegible] redundantis ſigna 70
calculi interdum generantur ex immodico vſu extenuantium 160
ca[illegible] ſigna 51
[illegible] curatio [illegible] opera atque inſtrumentis 555
calidi facultas 492
calli generatio 114
calli genitus in vl[illegible] remotio 470
cal[illegible] 402
callus in oſſi[illegible] quæ medicamenta efficiatur 165
calor diaitæ [illegible] non [illegible] 2[illegible]5
[illegible] 243
calor naturalis quæ eſt [illegible] 423
calor innatus [illegible] 210
calor [illegible] 210
calor [illegible] intelligatur ibid.
calor [illegible] quin nobis [illegible] 12
calor [illegible] ſedes ac fons 29
calor innatus du[illegible] motu conſeruatur ibid.
calor a quibus [illegible] 415
calor duplex noſtram [illegible] diſſipat 170
calor humores [illegible] 24
calor [illegible] quomodo locu habeat [illegible]
calor a quibus [illegible] 458
calor quomodo fit doloris cauſa 1[illegible]
calor eſt cauſa attractionis 373
externus calor in nobis quid 445
canalium obſtructio a craſſis & glutinoſis ſuccis profecta quomodo curetur 160
canalium aſtrictio cum præſentia cauſæ qua ratione corrigatur ibid
canalium aſtrictio ſine præſentia cauſæ qua ratione corrigatur ibid.
canalium maiorum morbi qua ratione deprehendantur 59
canalium aſtrictio qua ratione diſtinguatur ab eorundem obſtructione 60
canales interni an detergantur ab aſperis medicamentis in puluerem redactis 160
canalium dilatatio atque apertio qua ratione curetur ibid.
canales nimis patentes qua ratione obſtruantur & per quæ medicamenta ibid
canales duplici ratione aperiuntur vel clauduntur ibid.
canalium obſtructio qua ratione curetur ibid.
cancri morbi cauſa 411
cancri ſymptomata ibid.
cancri curatio 412
cancri exulcerati curatio 482
canis rabidi ſigna 347
canis rabidi, & viperæ ſaliua occidendo hominem, quæ ſymptomata gignat 346
canis rabidi morſus ſymptomata 349
canis rabidi morſus cura ibid.
canis rabidi morſus metum aquæ efficit & alia complura ſymptomata 319
ad canis rabidi morſum medicamentum excellens 349
canis à rabie deprehenditur 347
cantharidum ſymptomata 343
cantharides vbi ſumantur, quæ accidentia pariant, & curatio ibid.
carbunculi [illegible] 405
carbunculi ſymptomata ibid.
carbunculi differentia 406
carbunculi prognoſticum & curatio ibid.
carbo quid & cauſa 390
carbunculi cauſa 395
caries quid ſit 4[illegible]
carnoſi [illegible] ad mediocritatem redi[illegible] ol[illegible] quam pinguia 1[illegible]
carn[illegible] in meatibus qua ratione deprehendatur 69
carnis & adipis augmentum 1[illegible]
carnem in vulneribus generantia 421 473
carnis putrefactionem prohibentia 4[illegible]
carnis in vlceribus auctæ remotio 475
caro [illegible] 346
Cartilaginis [illegible] cauſæ 495
Cartilaginis [illegible] contuſæ ſigna ibid.
Cartilaginis contuſæ auxilia ibid.
Cartilaginis vitiatæ ſigna 49[illegible]
Cartilaginis perruptæ cauſæ & differentiæ 495
cartilaginis perruptæ cura ibid.
caſtorium maxime digerit 15[illegible]
caſtorium quid ſit 144
caſtorii rancidi [illegible] ſymptomata ibid.
caſtorii rancidi aſſumpti curatio [illegible]
caſus incidunt etiam inſapienti[illegible]
caſus multis apportant m[illegible]
Catapotia a peſt[illegible] 294
Cathartica ſimilia ſunt ſuccis [illegible] purgantur 1[illegible]
Cathartica var[illegible] a quibus [illegible] 3[illegible]9
Catharti[illegible] quo ſuccur[illegible]dum [illegible]8
Catha[illegible] quomodo mortifera 326
cataplaſmata quæ d[illegible] 151
cauſa calore & humore laxantur, à frigore & ſiccitate clauduntur 2[illegible]
cauſa poſt o[illegible] a quibus cauſis [illegible] dilatantur ibid.
[illegible] quorum vitia qua ratione deprehendantur 9
ca[illegible] duplex [illegible] 6
ca[illegible] [illegible]

in vtero, interdum poſt ortum naſcitur 22
cauorum omnibus in vtero cauſæ quæ ibid.
cauorum patefactio ex defectu oppilantium 23
cauorum anguſtia a duplici genere cauſæ oritur, & quid vtrumque ſit 23
cauorum aſtrictio vnde oriatur ibid.
cauorum obſtructio a quib. cauſis naſcatur ib.
cauſæ diuerſæ ob quas homines incidunt in morbos 1
cauſæ quæ potiſſimũ de ſanitate homines deturbent 1
cauſæ effectricis conditiones neceſſariæ 3
cauſæ effectricis robur, quibus conſiſtat ibid.
cauſę validiores citius perficiunt ſuam effectionem, imbecilliores tardius ibid.
cauſæ effectricis robur, comparatur cum materia recipiente ibid.
cauſæ morborum effectrices duntaxat tractantur 7
cauſæ externæ, quæ dicantur occaſiones 8
cauſæ externæ dupliciter lædunt ibid.
ex cauſa oritur quicquid oritur 223
cauſæ tumorum ſunt internæ vel externæ 8
cauſæ internæ, quæ cauſæ duntaxat ſunt, vel ad plenitudinem, vel ad inanitatem cunctę referuntur ibid.
cauſæ antecedentes quæ ſint 9
cauſæ continentes quæ ſint ibid.
cauſæ internę nõ ſunt omnes continentes ibid.
cauſæ diuiſio in euidentem & abditam 9
cauſæ externæ fere omnes euidentes ſunt, internæ non omnes abditæ ibid.
cauſæ cõmunes fere omnes ſunt externæ, propriæ fere omnes internæ ibid.
cauſæ quæ dicantur fortuitæ ibid.
cauſæ antegreſſæ quã ratione coniiciantur 6
cauſæ internæ qua ratione ipſæ quoq; per propria contraria auferuntur 125
cauſæ externæ, vbi receſſerunt, nihil iudicãt 163
cauſæ internæ omnes ad inanitatem, vel plenitudinem referuntur ibid.
cauſarum genera vnde ſumantur & quot ſint 3
cauſarum materia differentias ſuppetit, ad earum ſpecies indagandas 7
cauſarum aliæ præſentes, aliæ præteritæ, aliæ futuræ ſunt 8
cauſarum præſentium diuiſio 9
cauſarum aliæ proximæ aliæ remotæ ibid.
cauſarum aliæ communes aliæ propriæ ibid.
cauſarum præſentium aliæ externæ ſunt, aliæ attinent ad corpus, & internæ dicuntur 63
cauſa in vniuerſum quid ſit 2
cauſa effectrix, inſtrumentum continet, & cauſam ſine qua non 3
cauſa exemplaris ſuperflua eſt ibid.
cauſa materialis in medicina quæ ſit 3
cauſa formalis in medicina quæ ſit ibid.
cauſa finalis in medicina quæ ſit ibid.
cauſa apud medicos potiſſimũ intelligitur effectrix 1
cauſa effectrix quem ſitum poſtulet ad efficiendum ibid.
cauſa effectrix debitum requirit tempus ibid.
cauſa cõtinens nectitur duntaxat cum iis morbis qui adhuc fiunt 9
cauſa continens licet plerunque interna ſit, eſt tamen interdum etiam externa 9
cauſa illa duntaxat vere dicitur quæ continens eſt, & actu morbum efficit 21
cauſa effectrix quo validior eſt & magis materiam ſuperat, eo citius effectionem ſoluit ita
celeris & tardi morbi ſigna 72
cenchris anguis quæ accidentia cauſet 351
cenchridis morſus curatio ibid.
cenoſis quid ſignificet 168
cerastis anguis morſus curatio 358
cerebri vulnerati iudicium 62
cerebrum per os & nares expurgatur 388
cerebri membranæ violatæ ſignum 78
cerui extrema cauda quæ accidentia cauſet, & quibus auxiliis ſubueniendum 346
ceruſa epota quæ accidentia pariat 336
ceruſæ epotæ curatio ibid.
ceruſa morbo gallico perutilis 368
chamæleon niger quantum corpus humanum lædat 434
chamæmelum hominem non nutrit 318
cherſidros anguis hominem intra triduum cõficit niſi ſuccurratur 358
china quid ſit 365
china quibus ægritudinibus ſubueniat ibid.
chinæ exhibitio quando & quibus cõueniat ib.
chinæ decoctio quomodo paranda 366
chirurgia maxime antiqua 145
chirurgia quando vtendum eſt 146
chirurgia quid ſignificet 151
chirurgia eſt tertium medicinę inſtrumentũ ib.
chirurgia non eſt tertia pars medicinæ, vt nonnulli falſo crediderunt ibid.
chirurgię diuiſio pro diuiſione operum quæ ab ipſa præſtantur ibid.
chirurgię artificioſa diuiſio ibid.
chirurgia quomodo venenum extrahitur 157
chordæ conſideratio 428
chordarum vnitas ſoluta quo pacto curetur 422
cibi medicamenti vim habentes qui dicãtur 11
cibi ac potus cõtinuo nos refrigerãt, licet poſtea calefacere poſſint 11
cibi multũ humorẽ malancholicũ generantes qui 17
cibi & potiones ſi anteceſſerint, quã ratione conuertantur 34
cibi ac potus neceſſitas vnde oriatur 147
cibi ac potus ſubſtantia quæ ſalubris ſit ibid.
cibi & potus qualitates quæ requiruntur ad ſanitatem conſeruandam 147
cibi medicamentoſi quales 148
cibi qui dicantur ibid.
cibus ac potus in ventriculo, cauſa interna dicitur a qua interdum morbi oriuntur ibid
cibus quatenus eſt alimẽtum, a corpore noſtro mutatur 11
cibus quomodo ratione qualitatis morbũ afferat ibid.
cibus etiam idoneus ad alendũ ſumptus quomodo morbos afferat ibid.
cibus nimis multus, quos morbos afferat ibid.
cibus intempeſtiue datus morbos affert ibid.
cibus inordinate ſumptus morbos efficit ibid.
cibus quis qualis & quantus febricitantib. dandus 219
cibi ad tenuem victum ſpectantes 397
cibus quomodo ad vires reficiẽdas pertineat 257
cibus in tertiana febre qui conueniat 275
cibus in diaria qui conueniat 230
cicutæ aſſumptæ remedia 340
cicatrix quibus & quando inducenda 474
cicatrix caua quando inducatur 422
cinnabaris vim argenti liquidi obtinet 318
cinnabaris ſuffimento quomodo vtendum 368
circuituum febrium cauſæ 242, 247
per clyſteres iniecta in aluum nihil vel parum nutriunt 167
coagulum qua ratione ſerum ſegreget 186
coctus, & crudus morbus, quid iudicet ad ſui curationem 136
coctionis definitio Ariſtotelica 261
coctio nõ ſolius naturæ, ſed artis etiã opus 262
ad coctionem conferentia 262
coctionis celeritas morbi celeritatẽ indicat 79
coctio in febribus maxime reſpicienda 247
coctionem quæ indicent ibid.
coctio triplex, & cuiuſq; proprius locus 157
cognitio præcedere tractationem debet 48
cognitio abſoluta, atque in homine ibid.
cognitio præſentium ad quæ pertineat 49
cognitio omnis aut ſenſu, aut mente acquiritur 50
cognitio quæ habetur per ſenſus, ſatis firma eſt
colchici per os ſumpti ſigna & præſidia 342, 52
color in febribus quid indicet 249
colores cutis humorem peccantẽ demonſtrant 338
coloris mutatio quæ ſequitur cauſas euidẽtes, non reponitur inter ſymptomata 32
coloris mutatio quæ in ſymptomatibus numeretur 32
color niger qua ratione iudicetur naturę opus, & qua ratione morbi effectus 102
colliſa putreſieri debent vt reſtituantur in priſtinum ſtatum 165
collyria quid ſint 152
communis morbi qui totum corpus infeſtet, ſigna 76
compages in nobis cur ſubito reſoluatur 449
condita quid ſint 151
coniunctio, diſſimilitudo, & repugnantia reſeruntur ad totam ſubſtantiam 318
conſenſus in quo conſiſtat 43
conſeruatio per ſimilia facienda eſt, veluti curatio per contraria 126
conſeruatio quando videatur facienda per cõtraria ibid.
conſeruati ſimilibus poſſunt etiam corpora intemperata ibid.
conſtitutio corporis optima repugnat omnibus cauſis ipſam labefactantibus 4
in conſtitutione præternaturã attenditur gradus ac genus 4
conſueta omnia quam fiant nobis familiaria ac naturalia 127
conſueta maxime apta ſunt naturæ noſtræ 128
conſuetudinis magna ratio habenda eſt in curandis ægrotis 129
conſuetudinis definitio ex communi conſenſu omnium 127
conſuetudo non eſt temperatio aduentitia, ſed potius eſt vna ex illius cauſis 128
conſuetudo amorem concinnat ex Lucretio ib.
conſuetudo quid poſtulet in curatione 129
conſuetudo qua ratione faſtidium ac ſatietatem afferat ibid.
conſuetudo quando, & qua ratione mutanda ſit ibid.
conſuetudo cur interdum mutanda ſit ibid.
conſuetudo non niſi ſenſim ac paulatim mutanda eſt ibid.
conſuetudo cur non ſit mutanda a ſenibus, neque ab iis qui occupati ſunt in publicis vel priuatis negotiis 129
conſuetudo in offerendo cibo notanda 258
contagio quomodo nos contaminet 123
contagio inter venena non numeratur 126
contagionis cauſæ 356
contagioſa febris quæ ſit 246
cõtagionis vocabulo author quid ſignificet 291
continui ſolutio a quibus diuerſificetur 484
contra naturã, quomodo intelligi debeat cum duplicem habeat ſignificationem 26
contundibilia, quæ ſint 423
circa cõtuſionis curationẽ quæ attendẽda 426
contuſionis curatio 429
cor in omni febre afficitur 212
corpus humanum triplici partium genere continetur 2
corpus humanum non eſt ea toto ſimile in ſingulis hominibus 40
corpus noſtrum a duplici calore abſumitur 170
corporis pars cognitio 421
corpus humanum a morbis totã ſubſtãtia pugnantibus quando non offendatur 321
crabronis ictus cura 353
craſſities totius corporis cauſa, & ſymptomata 175 cura 383
criſis quid 327
criſis quid 251
criſimi dies qui ſint 258
criſis inſtans vnde cognoſcatur 252
criſis futuræ tempus quæ prædicant 251
criſis futura per fluxũ ſanguinis e naribus, qua ratione præcognoſcatur 117
criſis per fluxum ſanguinis e naribus iam imminentis ſigna ibid.
criſis futura per fluxum ſanguinis ex vtero, qua ratione præcognoſcatur ibid.
criſis futura per fluxum hæmorroidum, qua ratione præcognoſcatur ibid.
criſis futura per vomitum, qua ratione præcognoſcatur 118

criſis per vomitum cur potiſſimum frequenter contingat in æſtate & in hominibus bilioſis 118
criſis per vomitum iam iam imminentis, ſigna ibid.
criſis futura per alui deiectionem, qua ratione præcognoſcatur ibid.
criſis futura per vrinæ multitudinem, qua ratione præcognoſcatur ibid.
criſis futura per ſudorem, qua ratione præcognoſcatur 119
criſis per ſudorem iam iam imminentis, ſigna ibid.
criſis futura per morbi conuerſionem in aliũ morbum qua ratione præcognoſcatur ibid.
criſis futuræ ſigna per translationem ad aurem 120
criſis futuræ ſigna per translationem ad articulos ibid.
criſis futuræ ſigna per trãslationem ad glandulas ibid.
criſes ad quam tractationem referantur 85
criſimi dies ad quam tractationẽ referantur ib.
criſis quid ſignificet ibid.
criſis ſimpliciter qualis dicatur ibid.
criſis ſimpliciter mala quæ dicatur 86
criſis bona imperfecta quæ ſit ibid.
criſis mala imperfecta quæ ſit ibid.
criſis vnde dicta ibid.
criſis optimæ conditiones tres ibid.
criſis inſtantis indicia ibid.
criſis malæ inſtantis ſigna ibid.
criſis ad facultatem naturalem expellentẽ potiſſimam refertur ibid.
criſis tempeſtiue fit poſt coctionem ibid.
criſis optima fit in fine vigoris 87
criſis ante finem vigoris facta, non eſt tuta ibid.
criſis optima, non modo debet eſſe manifeſta, ſed etiam tempeſtiua & abſoluta ibid.
criſis optima nõ fiet extra dies criſimos, & quin fuerit præmonſtrata a die indice 88
criſis ſi in plures dies extendatur cui potiſſimũ tribuenda ſit 89
criſimorum dierum vim, quam impediant errata ibid.
criſimi dies quomodo a luna vim ſuam obtineant ibid.
criſimi dies cẽtur potiſſimum ſeptẽni 90
criſis futuræ ſigna per translationem ad glandulas vel articulos ſuperiores 120
criſis futuræ ſigna per translationem ad glandulas vel articulos inferiores ibid.
criſimorum dierum diuiſio in tres ſpecies 91
criſimi dies qui dicantur iudicantes ibid.
criſimi dies, qui dicantur iudicantes ibid
criſimi dies, qui dicantur intercidentes ibid.
criſimorum dierum enumeratio per quaſcunque differentias, ac ſpecies 91
criſimorum dierum enumeratio poſt quadrageſimum 93
criſim imminẽtem per fluxum ſanguinis, e naribus qui pulſus oſtendat 117
crocodili morſus accidentia, & cura 352
cruſta vlcerum quomodo remouenda 480
cruſta quomodo remoueatur 407.481
cucurbitula plurimum valet ad euocandũ quæ diſtant a ſuperficie 358
curationem non eſſe moliendam per cõtraria, quibus rationibus videtur poſſe probari 124
curationis duæ præcipuæ ſunt partes, cognitio tractandorum & ratio tractandi 111
curationis duæ præcipuæ partes ſunt opera & inſtrumenta 122
curationem fieri per opera contrariã, quomodo probetur 123
curationem faciendam eſſe per cõtraria a phyſicis petitur tanquam probatum, & argumẽtum quo id confirmatur 124
ante curationẽ præcognoſcere futura oportet 352
in curatione quæ attendenda ſunt 381
cutis qua ratione incidenda ſit, vt inde ſanguis exhauriatur quippiam nimis extendit 177
cutis imbecillior pars corporis 383
cutis, cum ex ſemine generetur, refici non poteſt 474
cutis color naturalis & differentiæ 443
cutis quare corrumpatur 442

D

DEfinitio conſtare tantum debet ex genere proximo, & propria differentia 111
Dei optimi maximi ſumma prouidentia 20
Dei optimi maximi encomium ibid.
deiectionis materia ſecundũ naturã quæ ſit 105
deiectionis ſubſtantia, qua ratione naturæ robur atque imbecillitatem demonſtrat ibid.
deiectionis multitudo & paucitas, quid indicent ibid.
deiectionis colores varii quid indicent ibid.
deiectionis odores quid indicent 106
deiectionis qualitates primæ & ſecundæ quid indicent ibid.
deiectione ſolutam iri febrẽ quæ monſtrẽt 253
deiectio vbi per vomitum reddatur, peſſimum ſignum eſt & qua ratione 104
per deiectionem qui potiſſimum morbi iudicentur 118
deiectionis ſymptomata ad ſubſtantiam pertinentia 36
deiectionis ſymptomata ad quantitatem pertinentia 36
deiectionis ſymptomata ad ſonũ pertinẽtia 36
deiectionis ſymptom. ad colorẽ pertinentia 36
deiectionis ſymptomata ad odorẽ pertinentia ibid.
deiectionis ſymptomata ad tactiles qualitates pertinentia ibid.
deiectionis bonæ, conditiones 105
deiectiones bonæ, vel malæ quæ 481
delirii in febre putrida curatio 567
ad denſitatem, quæ referantur 409
dentium crepitus in quo genere ſymptomatũ contineatur 32
deriuatio aut tractus quid ſit 186
deriuationis ſpecies ibid.
deriuatio quando facienda 196.407
deriuatio fit ad locum vicinum 190
deriuatio a quo requiratur 124
deriuatio qua ratione interdum indicetur ab humore actu fluente ibid.
deriuatio a quo humore reſpuatur ibid.
deriuatio cur nõ tentanda ſit niſi corpore prius exinanito ibid.
deriuatio vbi requiritur, quæ animaduertenda ſint vt rite præſtetur ibid.
deriuatio non debet fieri ad locum vicinũ duntaxat, ſed etiam ad eum qui habeat conuenientiam cum parte a qua deriuatur 195
deriuatio interdum cum auerſione miſcetur, vt auerſio cum deriuatione ibid.
deriuatio per quæ inſtrumenta præſtetur ibid.
deriuationis definitio 194
deriuationis alia ſpecies eſt cum effuſione, alia cum retentione 194
deriuationum varia exempla 195
detergentia medicamenta quæ dicantur 160
detergentia efficaciora ſunt quæ cum amaritudine habent coniunctam aliquam acerbitatem 160
detergentia quæ ſint 446
detergentia vlcus quæ ſint 477
detractio per digerentia, a quibus indicetur 188
detractio per digerentia, vbi requiritur ac toleratur, quæ animaduertenda ſint vt rite perficiatur ibid.
detractio per digerentia a quibus toleretur vel reſpuatur ibid.
detractio per digerentia paulatim non ſubito multitudinem exhaurit ibid.
detractio per digerentia, quibus inſtrumentis perficiatur 190
detractioni per digerentia qui habitus ſit aptus & qui ineptus 188
detractio redundantium quando facienda 475
detractio quibus inſtrumentis fiat 476
Diabroſis, quid ſignificet, & vnde oriatur 504
diapedeſis quid ſignificet, & vnde oriatur 504
diapedeſis, quomodo coniiciatur ibid
diariæ febris definitio 212
diariæ in putridam febrem conuerſio quando fiat 229
diaria quando in hecticam mouerur 229
diariæ in ſynochum conuerſio quando fiat ib.
diariæ curatio quibus operibus cõtineatur 229
diariæ ſynochæ cauſæ 224
diariæ ſynochæ qui ſint opportuni ibid.
diariæ quæ corpora ſint expoſita 225
diariæ febris ſymptomata 225
diariæ ex fame & ſiti curatio 213
diariæ ex obſtructione & cruditate ventriculi curatio 223
diaria febris quando repetat ibid.
diaria caret circuitibus 213
diaria quomodo dicatur cauſam nõ habere ib.
diaria in partibus ſolidis verſatur 223
diaria febris non ſemper a procatarctica cauſa oritur 224
diariæ internoſcẽ ab aliis febribus, cur medico neceſſaria 226
diariæ febris differentiæ quæ 225
diariæ febris non eſt criſis, ſed ſolutio 91
diaria an in alias ſpecies diſtribui queat 222
dies quid ſignificet medicis ibid.
de diebus criſimis altercatio inter medicos qui ſint numerandi ſepteni & qui quaterni poſt decimum quartum 95
dies diuiditur in quatuor partes reſpondentes quatuor anni temporibus 10
dies criſimi conſtant ex 24 horis 88
dies in morbis continuis numerantur, vt circuitus in intermittentibus ibid.
dies non dicuntur omnes criſimi, licet quouis die accidere poſſit quæuis criſis ibid.
dies criſimi non habent vim efficiendi, ſed monſtrandi criſim ibid.
dies criſimi vim habent ſignificandi ſtabilitatem criſis, non ipſam efficiendi ibid.
dies quid ſignificet apud medicos 89
dies qui ſit primus numinãdus ægrotationis ib.
dies quaterni vnde vim obtineant indicandi quod futurum eſt ſeptenis 95
dies intercidentes ſunt ex numero iudicãtium, licet non indicent ſecundum naturam ibid.
dies intercidentes ab acceſſionibus vim obtinent iudicandi ob ipſius violentiam ibid.
dies intercidentes ob errores interdum obtinent vim iudicandi
dies intercidentes ob naturæ ac vitiorum imbecillitatem ſeu robur, interdum obtinent vim bene ſeu male iudicandi 91
inter dies iudicantes, ſextus eſt omnium peſſimus, & qui magis ad eius naturã accedant 93
inter dies iudicantes ſeptimus eſt omnium optimus, quem ſequuntur reliqui ſepteni ibid.
inter dies quaternos & ſeptenos cur potius numerandus ſit decimusſeptimus & vigeſimus, quã decimusoctauus, & vigeſimusprimus ib.
dierum criſimorum confirmatio per auctoritatem antiquorum 89
dierum criſimorum confirmatio per experimẽtum ibid.
dierũ criſimorum confirmatio per rationes ib.
dierum criſimorum vim pendere ab aſtris probatur ibid.
dierum imparium vis progreſſu temporis minuitur, ita vt acceſſio perueniat ad pares 92
dierum criſimorum enumeratio vſque ad quadrageſimum & vitium cuiuſque explicatur 93
diæta quid ſignificet apud medicos 146
diætæ variæ acceptiones 146
differentiarum diuiſio 40
differentiæ morborum cur a Vidio non explicentur ſtatim poſt ſpecies 7
differentiæ rerum præter naturam cur tractari debent poſt earum ſpecies 42
differentiæ rerum præſentium, præteritorum ac futurarũ, ex ſimilibus cauſis digno[...]tur aperte ſeu latenter differentiam ſimilem continentibus 6

differentiæ

differentiæ morborum qua ratione in vniuerſum deprehendi poſſint 73
differentiæ morborum quid indicent in vniuerſum dum morbi curantur 112
differentiæ ſimilitudo vbi non pateat ſed implicita ſit, nihilo minus attendenda eſt ibid.
differentiæ febrium vnde ſumendæ 230
differentiæ febrium vnde ſumantur 214
differentiæ febrium variæ 219
differentiæ effectorum proficiſcuntur a differentia cauſarum 241
difficultas reſpirationis in febre putrida quomodo curetur 267
digerentia medicamenta quæ ſint 195
digerentibus adnumerantur aliqua ratione, & relaxantia, quæ debilitet: & extrahentia, quæ vehementer id præſtant ibid.
digerentia quæ & quot conſiderationes habēdæ ſint circa applicationem 387
digerentia quæ ſint in apoſtematibus 420
digerentium gradus 445
digerentia & mollientia quæ 451
digerentia & repellentia quādo applicāda 396
digeſtio in tumoribus quid ſit 387
digeſtio quo tempore adhibenda ibid.
digeſtio quibus inſtrumentis perficiatur 399
digeſtio mirifice perficitur per cucurbitulas 389
dipſa viperæ ſpecies varia ſymptomata affert
diſtentionis in inflammatione cauſæ 394 (350
diſtentionis neruorum in vulnere cauſæ 487
diſtentio membrorum quando & quibus facienda 455
diſtinctio febrium veterum reiicitur 220
dolor cur humores ad locum affectum concitet 24
dolor qua ratione curetur dolore 116
dolor vehemens digerentium ac repellentium vſum reſpuit 201
dolor ac ſanguinis fluxus cur communia dicantur ſymptomata plurium partium 199
dolor in contractione animæ conſiſtit, ex mente Alexandri veluti voluptas in effuſione ib.
dolor & voluptas cur maxime pertinent ad tactum licet pertineant quoq; ad ceteros ſenſus 199
dolor ſymptoma eſt pertinens ad deprauatam actionem ſenſus tactus ibid.
dolor quomodo dici poſſit actio deprauata cū obiectum percipiat tale quale eſt ibid.
dolor non eſt ſine duplici ſenſu ibid.
dolor fit a cauſa vehementi, ac ſubita ibid.
dolor cur non percipiatur a partibus æqualiter affectis 200
dolor fit a calore & frigore quatenus ſoluunt continuum ibid.
dolor in parte vulnerata non fit ex ſolutione iam facta, ſed ex noua quæ fit a ſuperuenienti inflammatione 200
dolor ſtupefaciens vnde oriatur ibid
dolor ſtupefaciens proprius eſt dentium ac gingiuarum ibid.
dolor pungens vnde oriatur ibid.
dolor cum ſenſu morſus ac roſionis vnde oriatur ibid.
dolor pulſans vnde oriatur ibid.
dolor vbi remouetur per amotionem cauſæ, non dicitur proprie curari 201
dolor vna cum ſuis ſpeciebus ac differentiis ſenſu percipitur ibid:
dolor vehementior qua ratione dolorem minorem tollere dicatur 202
dolor quando tollatur per chirurgiam 198
doloris variæ nuncupationes & communes & propriæ ibid.
doloris & ſanguinis fluxus curatio cur tractetur in opere de curatione generatim ibid.
doloris ſpecies vnde oriatur & quot ſint 199
doloris quælibet ſpecies, pluribus diſtinguitur differentiis ibid.
de doloris cauſa opiniones diuerſæ ibid.
doloris duplex curatio aſſignari poteſt 201
doloris differentiæ eodem modo curantur ac dolor adhibita tantum ſimili differentia in operibus & inſtrumentis 108
doloris leuandi cauſa quando vtendum ſit ſtupefacientibus 222
dolori proprie occurrunt, & vere anodina dicuntur quæ manente adhuc cauſa eius impetum remittunt 231
doleant cur magis exulceratæ quam inuiolatæ partes 200
dolent ea duntaxat quæ ſentiunt 199
dolor capitis in febre putrida quomodo curetur 267
dolor diariam facit 224
dolori quando occurrendum ſit per alterum dolorem de nouo excitatum 202
dolori cur potiſſimū medeatur oleū dulce 203
dolori inteſtinorum qua ratione per vinculū ruſticus mederetur ibid.
de dolore diſcrepantia inter medicos & phyſicos 199
dolorem pertinere ad ſenſum, ex quo colligatur 198
dolorem qua ratione dolore tolli Hippocrates dixerit 201
dolorem leuantia præſidia quomodo ad certam regulam cuncta redigantur 202
dolorum variæ differentiæ quibus vnaquæque ſpecies diſtinguitur a quibus cauſis oriantur 200
dolor & labor cauſa attractionis 172
dolorem mitigantia 369 378 397
dolor quando a repellentibus augeatur 385
doloris propter tumorem oris curatio 389
dolori cur maxime prouidendum 369
in dolore oris acerbiſſimus ſit, vtenda ſtupefacientia ibid
dolor vehemens circa ventriculum in febre malum 249
dolor ceſſans manente cauſa malum ibid.
a Dracone marino inflicti vulneris ſigna & curatio 512
dryini anguis morſus curatio ibid.
dubitatio de febrium diuiſione 221
dubium alterum de febrium diuiſione ibid.
dulcia cur facile putreſcant 235
dyſenteria curatur ob abſceſſum membrū 35
E
Ecchymoma quid ſit 447
ecchymomatis ſigna & prognoſtica ibid.
ecchymomatis curatio ibid.
ἐκθύματα quæ dicantur 410
electuarium Hipp. a peſte præſeruans 394
elephantiaſis quid ſit 414
elephantiaſis ſymptomata 415
elephantiaſis præſagium & curatio 415
Empedoclis error qui piſces in aqua tanquam immodice calidos fuiſſe a natura conſtitutos credidit, vt conſeruentur 126
ἐνδήμιοι morbi qui 241
ἐπιδήμιοι morbi qui ibid.
ephemera febris quid 222
ephemeræ ſynochæ curatio 251
epialæ febris proxima cauſa 281
epialæ febris vnde cognoſcatur ibid.
epialæ febris curatio ibid.
ἐπινυκτίδες quæ ſint 410
ἐπακμαστικαὶ febrium quid ſit 287
erodentia quæ ſint 412
errores in ratione victus, plurimos morbos afferunt 2
erucæ piniorum deuoratæ ſigna & cura 344
eryſipelatis cauſæ & ſymptomata 400
eryſipelatis differentiæ & euentus 401
eryſipelatis curatio 402
eſculenta & poculenta diariam quomodo efficiant 224
euacuationis ſpecies 382
euētus ſalubris in diaria quādo expectādus 229
euentus morbi quotuplex Hippocrati 231
euentus morborū quinq; modis cōtingunt 93
euentus morborum futurus conijcitur ex cauſis præſentibus 94
euentus futuri, cauſæ præſentes quæ ſint ibid
euentus futurus ſecundum Hippocratē ex quibus locis colligitur 94
euentus futurus non eſt prædicendus ab vno tantum ſigno ibid.
euentus morborum diuerſitas pro temporis diuerſitate 111
euentus morborum diuerſitas pro modi diuerſitate ibid.
euentus morborum diuerſitas pro ſtabilitate & inſtabilitate ibid.
euentus morborum differentiæ vnde oriantur & qua ratione præſagiri debeant ibid.
euentus differentiæ iiſdem cauſis præſentiuntur ex quibus & euentus, addita tamen ſimili differentia ibid.
euentus variæ differentiæ quo potiſſimū tempore fieri poſſint & quo non 112
euentus celeritas vel tarditas ex quibus fontibus ac qua ratione conijciatur ibid.
euentus celeritas qua ratione ex cauſis conijciatur ibid.
euentus celeritas qua ratione ex iuuantibus ac lædentibus conijciatur ibid.
euentus celeritas vel tarditas qua ratione ex effectis conijciatur 113
euentus dies certus qua ratione præcognoſcatur 113
euentus dies certus qua ratione præcognoſci poſſit in morbis erraticis 114
euentus dies iam inſtans qua ratione deprehēdatur ex noctis antecedentis grauitate ibid.
euētus hora qua ratione præcognoſci poſſit 114
euentus via qua ratione præſentiri poſſit futura ne ſubito ſit, an paulatim, cum ſupra vel ſiat ibid.
euentus ſubitus per ſomnum in ſolis pueris eſt expectandus 215
euentus ſubitus per ſomnum quando præſagiendus & in quibus expectandus ſit 216
euentus futurus per expulſionem, qua ratione præſagiendus ſit ibid.
euentus ad ſalutem ſtabilitas vel inſtabilitas, qua ratione præcognoſcatur 110
excrementa primæ coctionis 148
excrementa ſecundæ coctionis ibid.
excrementa tertiæ coctionis ibid.
exercitatio ad motum & ad victus rationem refertur, & Gymnaſta inter medici miniſtros ponitur 145
exinanitio in febribus quando conueniat 262
in exinanitione animaduerſiones neceſſariæ 262
expulſa quæ ſint effecta ſanitatis 34
expulſa ac retenta quæ aniceſſerior, qua ratione conijciantur 14
expulſa cum ſint opera naturæ, qua ratione a morbi effectis diſtinguantur 104
expulſorum ſymptomata ad figuram pertinentia 35
expulſorum ſymptomata ad habitum pertinentia ibid.
expulſorū ſymptomata ad locū pertinentia ib.
expulſorum ſymptomata ad tempor pertinentia ibid.
expulſorum ſymptomata ad genus agendi pertinentia ibid.
expulſorum ſymptomata ad genus agendi pertinentia reſtituuntur ad actiones læſas 36
expulſorum ſubſtantia qua ratione oſtentæ, aut morbi imbecillitatem oſtendant 108
expulſorum accidentia qua ratione naturæ robur atq; imbecillitatem oſtendant ibid.
expulſionis quæ ſubſtantia requirant ad bonā criſim perficiendam 87
expulſionis accidentia requiſita ad bonam criſim perficiendam 87
expulſioni qui morbi magis apti ſint 116
expulſioni qui humores magis ſint habiles ibi.
expulſorum copia, cum qua re metienda ſit in ſanis 14
expulſorum copia, cum qua re metienda ſit in ægrotantibus ibid.
expulſorū paucitas in ægrotis ſemper mala ib.

expulſorum ſymptomata ad ſonū pertinētia 54
expulſorum ſymptomata ad ſubſtantiam pertinentia ibid.
expulſorum ſymptomata ad quantitatem pertinentia ibid.
expulſorū ſymptomata ad colorē pertinētia ib.
expulſorū ſymptomata ad odorē pertinētia ib.
expulſorum ſymptomata ad ſaporem pertinentia ibid.
expulſorum ſymptomata ad tactiles qualitates pertinentia 55
extractio a quo requiratur 196
extractio interdū requiritur ab humoris multitudine præ extenſione dolorem immodicum excitante 196
extractio obſcura, vbi requiratur ac toleretur, quæ ſint animaduertenda vt rite perficiatur ibid.
extractio obſcura, per quæ inſtrumenta perficiatur ibid.
extractio manifeſta a quibus requiratur 197
extractio manifeſta a quibus recuſetur ibid.
extractio manifeſta vbi requiritur & toleratur quæ animaduertenda ſint vt rite perficiatur ibid.
extractio manifeſta quibus inſtrumentis præſtetur ibid.
extractionis neceſſitas ex loco affecto vnde oriatur 198

F

FAcultas natural. quomodo inſeruit vitali 94
facultatis animalis & naturalis cōparatio in vt maiori vel minori ſignificādi euentū 95
facultates noſtrū corpus gubernantes tres ſunt & quæ 189
facultatis vitalis ſigna cur cætera dignitate antecellant 24
facultatis eſſentia refertur ad calorē innatū 118
facultatū noſtri corporis, aliquæ actione duntaxat terminantur, aliquæ poſt ipſam relinquunt aliquod opus 26
facultatis concoctricis debilitas a quibus cognoſcatur 421
faſciæ in vinciendo articulo repoſito quæ eligendæ 457
faſciarum differentiæ 459
faſciæ quomodo accommodentur repellendi gratia 535
fauus quid ſit 428
faui ſpecies cauſæ & ſigna 428
faui euentus & curatio 429
febris vnde dicatur 209
febris definitionis Galenicæ explicatio 210
febris ſanat reſolutos neruos, torpētes, attonitos, occurrit dolori 211
febres quædam humidæ ſunt 211
febris definitio ibid.
febris efficientes cauſæ 212
febrium differentiæ vnde ſumantur 214
febrium ſymptomata quæ ſint ibid.
febrium ſigna vnde ſumantur 216
febrium variæ differentiæ 239
febris quæ per ſe, & quæ ſymptomatica ibid.
febris magna & parua quæ ibid.
febris ſimplex vel compoſita 239, 240
febris pura ſeu exquiſita quæ 241
febris ſpuria quæ ibid.
febrium grauitas in quo conſiſtat 296
febris prauæ cauſa proxima ibid.
febris prauæ ſymptomata ibid.
febris prauæ ſigna ibid.
febris [illegible] peſtilentis ſigna 292
febris [illegible] peſtilentis ſigna ibid.
febris peſtil[illegible] præſagitio ibid.
febrium [illegible] ſunt ſpecies primæ 223
febris [illegible] curando poſtulat 255
febris ardentis ſigna 276
febris ardentis [illegible]tio 277
fe[illegible] nullus in quo vrina cocta perſeueret, interit 247
febris comp[illegible] & ſpuriæ differentiæ 287
febres pro[illegible] quæ 241
febris peſtilens vnde cognoſcatur 298
febris putridæ definitio 234
febrium euentum quæ monſtrent 216
febris putrida quomodo dignoſcatur 243
febrem putridā quomodo habitus ægri prodat 243
febrium putridarum tres tantum ſpecies quidā ponunt 270
febres putridæ vnde ortum ducant 374
febris peſtilentis ſigna 125
febris peſtilens ardente deterior 320
febris peſtilens cur ſit communis 290
febres quæ dicātur cōplicatæ & quæ cōfuſę 42
febris peſtilēs tota ſubſtātia nobis aduerſatur 21
febres ſpuriæ vnde oriantur 286
fel viperæ præſentiſſimum venenum 346
fel pardi aſſumptum venenum eſt ibid.
feræ cur hyeme ſine paſtu ſuſtineantur 170
ferri ſcobes ſi ſine vllo apparatu ſumatur, hominem interimit 337
ferri ſcobis commoda ibid.
ferri ſcobis immodice ſumptæ ſymptomata ib.
ferri ſcobis aſſumptæ curatio ibid.
ferulæ quid ſint 458
ferularum vſus in chirurgia ibid.
ferulæ quibus membris applicari queant 459
ferularum adhibendarum modus ibid.
ferularum vſus quibus conueniat 500
figura non conuenit eadem cuilibet parti 5
figuræ deprauatio vnde oriatur dum pueri ſunt adhuc teneri 21
figuræ deprauatio vnde naſcatur intra vterū ib.
figuræ deprauatio vnde oriatur dum ætas ſolida ac firma eſt ibid.
figuræ vitia qua ratione deprehendantur 58
figuræ ac magnitudinis vitia interdum ad morbos multiformium partium, interdum ad ſymptomata referuntur 103
figuræ vitiorum ſine præſentia cauſæ, qua ratione curetur 158
figuræ vitium cum præſentia cauſæ qua ratione curetur ibid.
finis in actionibus habetur a virtute, media vero a prudentia obtinentur 122
finis ad quem medicus omnia dirigit, eſt ſanitas ibid.
fiſſilia quæ ſint 494
fiſtulæ curatio 432
flammulæ per os aſſumptę curatio 339
flatus efficiens cauſa proxima, quæ ſit 17
flatus ex qua materia generetur ibid.
flatus quos morbos afferat ibid
flatus redundantis ſigna vnde depromātur 69
flatus a qua cauſa efficiatur ibid.
flatus ex qua materia generetur ibid.
flatus vbicunque quæ effecta ſequantur ibid.
flatus ſpecies diuerſæ qua ratione diſtinguantur ibid.
flatus diſcutientia 177
fluxio quid & quomodo fiat 378
in fluxione quæ attendenda 406
fluxum humorum prohibentia 382
fluxum ſanguinis in febre futurum quæ monſtrent 253
fœ[illegible] ozz. bus ſunt frigidiores, quicquid in oppoſitum ſenſerit Parmenides 123
fracturæ ſpecies & differentiæ 492
fractura quomodo alliganda 500
fracturæ curatio 501
fracturæ cum vulnere cauſa, ſigna & cura 503
fracturæ cum oſſe nudato atque abſceſſu cauſa & ſymptomata 505
fracturæ cum oſſe nudato curatio 506
fracturam glutinantia quæ ſint, & quid in iis conſiderandum 501
frigida quæ dicantur 218
frigidorum ſimplicium catalogus 339
frigidorum aſſumptorum ſymptomata ibid.
frigidorum aſſumptorum curatio 339
frigida & humida in eryſipelate adhibenda 402
frigida vlceribus inimica 472
frigida quibus partibus nocua 397
ex frigore maius omnibus impendet periculum quam calore 217
frigidæ immoderationis ſigna 56
frigidi morbi curatio per opera & inſtrumenta 135
frigus quomodo a motu oriatur 19
frigoris priuatio, caloris habitus, notatur ibid.
frigus qua ratione morbum humidū afferat ib.
froctuum rancidorum medullæ totet venenum nuncupantur 343
frutices quid ſint 150
fulcra quid & ex quibus conſtent 458
fulcris quando vtendum & quomodo 500
fulmine tacta quadrupedis caro perniciosa 346
fungi ſunt pernitioſi 340
fungorum aſſumptorum ſymptomata 341
fungorum aſſumptorum curatio ibid.
furunculus quid 391
furunculi figura 420
futurorum præſenſio duplex 32
futurorū præſenſio, quam præbeat vtilitatē 83
futurorum præſenſio difficilis eſt, non tamen impoſſibilis ibid.
futurorum præſenſionem quæ difficilem ac fallacem efficiant ibid.
futurorum præſenſio quot ac quibus capitibus contineatur ibid.
futurorum præſenſio vnde potiſſimum difficilis fiat 83
futurorum præſagitio admirabilem reddit medicum, atq; id facit magis quam curatio 111
futura intelliguntur ex cauſis duntaxat 36
futura quomodo præſentiantur ex iuuantibus ac lædentibus 32
futura quomodo præſentiantur ex communiter vagantibus 51
futura ex quibus cauſis proxime cōiiciantur 52
futura, quæ cauſę præſentes demonſtrent 84
futura ex cauſis duntaxat præſentibus præſentiuntur ibid.
futuri euentus differentiæ quę & quot ſint præſagiendæ ibid.
futuri euentus differentiæ ex quibus ſignis coniiciantur ibid.
futurus euentus in morbis, quotuplex præſagiri debeat ibid.
futurorum cognitio quam vtilitatē afferat 49
futurorum cognitio ad quæ pertineat 49

G

GAllici morbi origo, & hiſtoria 354
gallicus morbus quid ſit 353
gallicus morbus non refertur ad vnius vel huius elementi exuperantiam, ſed ad certam proportionem veneni modo tota ſubſtantia nobis inimicam 358
gallicus morbus ad repugnantiam totius ſubſtantiæ ſpectat 358
gallici morbi cauſæ quę ſint 356
gallici morbi ſymptomata 357
gallici morbi differentię 360
gallici morbi accidentia 314
gallici morbi ſymptomata 369
gallici morbi curatio 361
gallici morbi contagio quomodo lædat, & mediante quo 358
gallicum morbum cor reſpuat repellentia 192
gallus diſciſſus ac ſuperpoſitus venenum extrahit, veluti & hœdus, vel agnus 357
gangręna quid ſit 408
gangręnæ cauſæ & ſymptomata 409
gangręnę prognoſticum & curatio 409
gangręna quomodo ſit vitę interitus 410
gangrenæ generatio 397
gangrænæ auxilia 482
gemmæ & lapides, quibus inſculptæ ſunt imagines aliquæ nihil auxilii tribuunt venenatis 339
glandulæ ſi ad eas materia fluxerit, cur adeo reſpuant repellentia 198
glandulæ cur facile intumeſcunt 24
glandularū inflammationes diariæ cauſæ 226
glandularum inflammatio quo pacto curetur 238
glutinantia quæ 488
gracilitas totius corporis, vel determinatę partis, indicat

INDEX

[illegible] dicit naturæ imbecillitatem 101
graduſ in quolibet genere qualitatis quatuor ſunt 3
guaiacum lignum quid ſit 362
guaiaci ſpecies & operationes 363
in guaiaco exhibendo quæ ſint conſideranda 364
guaiaci potio quomodo conficiatur ibid.
guſtatus ſymptomata 35
gypſi epoti accidentia 335
gypſi aſſumpti curatio 336

H.

Hæmorrhois ſerpens excitat multa accidentia 350
hecticæ febris vnde dicta 301
hecticæ febris calor qualis ibid.
hecticæ febris tres ſpecies veteres conſtituunt 302
hecticæ febris differentiæ ibid
hecticæ febris [illegible] cõ[illegible] cauſam non habet 303
hecticæ febris cauſæ ibid.
hecticæ febris ſymptomata 304
hecticæ febris ſigna 305
hecticæ febris prognoſtica 306
hecticæ febris curatio 307
hemitritæos Hippocrati quid ſignificet 298
Hemitritæi cauſa ibid.
hemitritæos Romæ frequentiſſima ibid.
hemitritæi ſigna ibid.
hemitritæi curatio ibid
herbæ quæ dicantur tutæ ſtirpes 350
herpes [illegible] 413
herpetis ſymptomata 414
herpetis differentiæ & cauſæ ibid.
herpetis prognoſticum & cura ibid.
hirudines hominibus quomodo inimicæ 334
hominum natura paſsibilis & commutabilis eſt, [illegible] 1
horror quid 317
horror [illegible] ſymptoma eſt quam rigor 318
horroris in febribus [illegible] quomodo curatur 323
humanæ ſubſtantiæ [illegible] 322
humanum corpus [illegible] habeat 315
humerus quo pacto [illegible] 501
humidi [illegible] ſigna 56
humidi [illegible] & inſtrumenta 1
humida non omnia mad[illegible] ſed quædam ſiccant 218
humor ſecundum [illegible] copia duntaxat [illegible] 14
humor [illegible] 5
humores [illegible] 129
hum[illegible] 120
humores d[illegible] ſluxus [illegible]
[illegible] 123
[illegible] 44
[illegible] 18
humo[illegible] 341
humoris prauitas quomodo corrigatur 112
humor [illegible] qualitate vitioſus quomodo temperetur [illegible]
in humoris fluxu ab aliqua parte quæ conſideranda ſint 161
humores [illegible] 126
humores febrem [illegible] 36
[illegible] quomodo facienda 4
humor [illegible] 10
[illegible] & [illegible] 101
[illegible] quæ [illegible] 109
[illegible] quæ a[illegible] ibid.
[illegible]
[illegible]
[illegible] ibid.
humorum euacuatio quomodo & qua ratione præſtanda ſit 170
humorum euacuatio per quæ inſtrumenta molienda ſit 170
humorum euacuatio quo ordine molienda ſit 170
humorum vitia ad qualitatem pertinentia qua ratione corrigantur 167
humorum detractio quando molienda ſit 168
humorum vitia ad qualitatem pertinentia per quæ inſtrumenta corrigantur 167
humorum euacuatio cur interdum fiat licet non peccent præ nimia copia 168
humores interdum copia nos lædunt, interdũ qualitate 323
humor quomodo putreſcat, & acrior reddatur 416
humores magis lædunt prauitate, quam qualitate [illegible] 320
humorum magna copia ſemper fluit ad [illegible] aff[illegible] 407
humoris craſſi, & glutinoſi generatio 325
humores [illegible] habentes eorũ cauſæ 329
humor acris a quibus generetur 417
humor aqu[illegible] ſit 417
Hidrargyri, ex argenti viui læſiones 366

I.

Icteris viſus nõ læditur a colore, ſed à motu, [illegible] obſtructione 21
icteritis [illegible] ſignum 78
icteri non tolerat medicamenta admodum frigida 138
icteri non tolerat [illegible] ibid.
ignis ſacer quid ſit 395
[illegible] 437
[illegible] ſpecies & ſymptomata 438
[illegible] & curatio ibid.
[illegible] ſimilis eſt 101
[illegible] 372
[illegible] ius ſit 317
inanitas [illegible] odoribus, celeriter [illegible], & adhuc tardius cibis [illegible] 160
inanitas quomodo ſit cauſa morborum 8
inanitas [illegible] an poſſit affectionem [illegible] & dubitatio ſoluitur 12
inanit[illegible] accidens [illegible] facit 13
[illegible] ſit 166
inanitas dum curatur, quæ animaduertenda [illegible] 166
inan[illegible] quæ inſtrumenta accurrendum ſit ibid.
ind[illegible] 117
[illegible] 122
[illegible] ibid.
[illegible] cauſa [illegible] 113
[illegible] curatio 131
[illegible] ſint 112
inflammanti[illegible] ſympto[illegible] 7
[illegible] per os aſſumptis quomo[illegible] 1
[illegible] 390
[illegible] 402
[illegible] 136
[illegible] 345
[illegible] 6
[illegible]
[illegible] ſit 396
[illegible] 43
[illegible] 78
iniunctiones contra aſſumptionẽ vel morſum [illegible] 330
[illegible] 332

K.

K[illegible] quid ſit 282
[illegible] quomodo [illegible] 47
[illegible] 11
[illegible] per fluxum [illegible] 108
lac h[illegible] quando [illegible] 108
lac febri[illegible] 213
lac tabeſcentibus vtile 214
lac quæ accidentia pariat, cum concretum eſt in ventriculo 346
lactis immodice redundantis, ſigna 68
lætitia ac ſpes mouet calorem ad partes externas 52
lapis quid ſit 150
lenitas ſuperficiei, qua ratione interdum contingat [illegible] primarum qualitatum actionẽ 22
lenitas ſuperficiei, quomodo inducatur per detractionem [illegible]
leporis marini aſſumpti ſymptomata & auxilia 345
lepræ cauſa 416
lepræ curatio ibid.
lienis inflationi auxilium 377
lienis [illegible] ſignum 78
ligamenti ſubſtantia & ſpecies 482
ligamenti ſolutionis [illegible] curatio 489
ligamenti conſideratio 450
ligationes articulorũ quomodo faciendæ 467
l[illegible] febres quæ ſint 256
l[illegible] febris prauitas dinumeratur 232
[illegible] affecti ſigna eadẽ ſunt cum iis quæ ipſum met morbum indicant 77
locus quis putredini opportunus 230
[illegible] febres quæ 242
longi morbi quales dicantur 42
lumbrici quid ſignificent pro diuerſitate corporis in quo apparent 105
luna menſem gubernat vt ſol annum 10
luna eſt veluti paruus ſol 30

M.

M[illegible] ſacientia quæ 334
maculæ quomodo deleantur in corpore 317
madefacientia imbecilliora ſunt quam [illegible] 317
madefacientia quatruplicia ſint 317
magni & parui morbi ſigna 75
magni ac parui morbi ratione dimenſionis, ſigna 77
magnitudo interdum augetur vel imminuitur nihil detracto vel addito quod ad partis ſubſtantiam pertineat 6
magnitudinis morbi duplex ſpecies ibid.
magnitudinis mor[illegible] & [illegible] ad certam partem pertinet 6
magnitudinis auctæ [illegible] figura ac materia partis vnde oriatur 23
magnitudinis auctæ vitiũ [illegible] figura partium vnde oriatur 24
magnitudinis imminutæ vitium in vtero vnde oriatur ibid.
magnitudinis imminutæ vitium poſt ortum vnde oriatur ibid.
m[illegible] auctæ ſigna 65
m[illegible] imminutæ ſigna 60
magnitudinis [illegible] vitium qua ratione [illegible] 1
magni[illegible] auctæ vitium qua ratione corrigatur 161
m[illegible] vitium [illegible] latitu[illegible] imminutæ ſecundum long[illegible] ratione [illegible] 162
[illegible] quæ [illegible] 158
magnitudinis [illegible] quid [illegible] 4
[illegible] 88
[illegible] quæ etiam dic[illegible] non naturales, quid poſtulent a curatione 145
medici [illegible] partium maxime [illegible] ea eſt quæ [illegible] 52
medicina [illegible] tempore longo per [illegible] 45
[illegible] 83
[illegible]
med[illegible] ratione [illegible] cũ [illegible]
medico [illegible] eſt non vtile videri, quam non profuit ibid.

medicus quicquid intuetur aut efficit, id omne dirigit ad ſanitatem, aut ad artis auctoritatem 42
medicus nõ ſolum requirit natura prudens, verum etiam exercitatus 144
medicamenta deleteria, non ſunt danda niſi externis partibus 138
medicamenta immodice refrigerantia cur vitanda dum curantur partes præcipuæ ibid.
medicamenta conſtringentia miſcenda ſunt cum relaxantibus dum recte curatur, & aliæ partes præcipuæ ibid.
medicamenta quid ſint 149
medicamenta quomodo mutent partes ſimplices ibid.
medicamenta deleteria quæ dicantur, & quid faciant ibid.
medicamenta alexipharmaca quæ dicantur & eorum vis ibid.
medicamenta qua ratione immutent partes multiformes ibid.
medicamenta mutantia alimenti reliquias ib.
medicamenta permiſcendi finis atque vſus 150
medicamenta cur parantur ibid.
medicamenta parantur vel miſcentur vario modo vt cito, tuto, & iucunde operi ſatisfaciant ibid.
medicamenta epiſpaſtica & helctica quæ dicantur 317
medicamenta aperientia quæ proprie dicantur 162
medicamenta dantur quorũ facultates ad certas partes pertinent
medicamentorum facultates quot ſint 149
medicamentorum materia vnde nobis ſuppeditetur ibid.
medicamenta extrahentia virus in triplici differentia 333
medicamenta quæ frigore ſuo perniciosa ſunt 319
medicamenta relaxantia 400
medicamenta digerentia 399
medicamenta repellentia quæ & varia 385
medici [illegible] deratio [illegible] circa morbum 416
medi[illegible] venenis agat 334
medicamenta [illegible] ellentia 398
medicamenta febricitantib cõmoda quæ 119
medicamenta a ſtir[illegible]ibus ſumpta, variis qualitatibus nocumenta inferunt hominibus 339
medicamenta contra ven[illegible] noſa 310
medicamenta calorē extrahentia quæ ſint 50
medicamenta tota ſubſtantia extrahentia ibid.
mel coll[illegible]um ab aconito, & aliis ſimilib. perni[illegible] ſum 346
melancholicus humor ex qua materia generetur 16
melancholicus humor à qua cauſa efficiatur 16
melancholicus humor quomodo augeatur etiam ſi non multus generetur ibid.
melanchol[illegible] humor quos morbos afferat 17
mela[illegible] morbus generatio[illegible] quæ adiuuent ibid.
[illegible] ſu[illegible] copia quod corporis temperamentum con[illegible]at 67
melanc[illegible]olici redundantia ex quibus ſignis co[illegible] ibid.
melancholicus humor niſi putreſcat non excitat [illegible] 221
melancholicus humor à quo quartana oritur, duplex 283
mel[illegible] cauſa & ſigna 428
membranarum differentia, vulnera earum & auxilia 492
membrum cum extenſum fuerit, antequam re[illegible] quomodo dirigendum 498
membrum aptum ad recep[illegible] humoris 391
memoriæ [illegible] primaria 38
menſis quatuor tempor[illegible] reſpondent quatuor temporibus anni 10
menta [illegible] 439
me[illegible] 50
metallica auxilia internis partibus aliena ſunt [illegible]
miorum [illegible] 85
mixta ex quatuor elementis nõ ſolum habent primas qualitates, ſed etiam quandam vim latentem totius ſubſtantiæ 318
mollia cur facile putreſcant 255
mollientia medicamenta quæ 410
mollities naturalis quæ 430
morbillorum cauſæ & ſigna 432
morbillorum præſagium 433
morbillorum curatio 434
morbus frigidus a qua cauſa proxima & à quibus remotis oriatur 19
morbus humidus a quibus cauſis proficiſcatur 20
morbus humidus qua ratione a diuerſis cauſis proficiſcatur 20
morbus ad numerum pertinens duplex 24
morbus eſt forma in ſubiecto 40
morbus æqualis & inæqualis qui dicatur 41
morbus qui cõmunis & qui proprius dicitur 41
morbus ſynochus homotonus, epacmaſticus, atque paracmaſticus, qualis dicatur 42
morbus periodicus qualis dicatur ibid.
morbus ordinatus & inordinatus, qualis 42
morbus conſtans, & inconſtans qualis 43
morbus magnus ob ſymptomatum magnitudinem ac multitudinem 44
morbus magnus, qua ratione deprehẽdatur 74
morbus non confirmatus quid indicet ad ſui curationem 133
morbus confirmatus quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus per ſe & per aliud, quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus æqualis & inæqualis quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus per eſſentiam, & per conſenſum quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus magnus & paruus quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus partis nobilis vel ignobilis qui[illegible] dicetur curatione 134
morbus magnus cum [illegible] di[illegible] ligenter tractand[illegible] & q[illegible] 134
morbus ſimplex & comp[illegible] quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbu[illegible] corpo[illegible] is quid indicet ad ſui curationem ibid.
morb[illegible] ont ac præt[illegible] ons qui dicantur 44
morbi turgentes ac non turgentes quales dicantur ibid.
morbi humidi atque aridi ibid.
morbi contagioſi, non contagioſi ibid.
morbi perniciosi ac mortiferi quales dicantur & [illegible] ibid.
morbi puerilis quomodo à ſimili cauſa, hoc eſt ætate puerili naſcantur 45
morbi congruentes ac non congruentes a qua cauſa oriantur ibid.
morbi abſoluti & [illegible] abſoluti vnde oriantur 45
morbi per ſe ac primar[illegible], velut per accidens ac ſecondarii, per eſſentiam ac per conſenſum, vnde oriantur ibid.
morb[illegible] ma[illegible] vel par[illegible], ſimplices ac multiplices vn[illegible] oriant[illegible] 45
m[illegible] oor & pra[illegible] moris, ac turgentes vel nõ turgentes v[illegible] de oriantur 42
morbi hum[illegible] ac ſicci, contagioſi vel non contagioſi [illegible] oriantur ibid
morbi ſalubres ac mortiferi a qua cauſa oriantur 48
morbi tota ſubſtantia pugnantes, cum ſenſus lateant, qua ratione deprehendantur 57
morbi perfe[illegible]i & abſoluti, vel non perfecti, nec a[illegible]oluti ſigna 74
morbi æqualis & inæqualis ſigna ibid.
mo[illegible] pe[illegible] vel aliorum [illegible] medio ſigna ib.
morbi primarii & ſecunda[illegible] ibid.
morbi per eſſentiã, [illegible] per conſenſum, ſigna 75
morbi periodici velut & continui atq. [illegible] ſigna 80
morbi [illegible]nſtantis & inconſtantis, ſigna ibid.
[illegible] ibid.
m[illegible] qua ratione deprehendatur ibid
morbi incrementum qua ratione de[illegible] tur 80
morbi vigor, qua ratione deprehendatur ibid.
morbi remiſſio qua ratione deprehendatur 81
morbi ſine materia ſigna ibid.
morbi cum materia, ſigna 82
morbi exquiſiti & ſpurii ſigna ibid
morbi cocti ac crudi ſigna ibid.
morbi boni vel mali moris ſigna ibid.
morbi contagioſi ſigna ibid.
morbi turgentis & non turgentis ſigna ibid.
morbi aridi & humidi ſigna ibid.
morbi ſalubris & mortiferi ſigna 83
morbi imbecillitas conijcitur ex ſignis monſtrantibus naturæ robur & econuerſo 95
morbi partium ſimplicium magis naturam labefa[illegible]nt quam morbi multiformium 96
morbi differentiæ qua ratione naturæ robur aut imbecillitatem ſignificent ibid.
morbi vbi in alias conuertantur qua ratione indicent robur aut imbecillitatẽ naturæ 103
morbi conſtitutio [illegible] à græcis dicta, quid ſignificet, & à quibus declaretur 112
morbi ſubita mutatio ad [illegible]tem cum pugna, qua ratione præſentiri poſſit 115
morbi inſanabiles, nõ omnino prætermittendi, ſed ſi id fieri poteſt leniendi, vel producendi quo vita longior fiat 128
morbi cuiuslibet quodnam ſit proprium contrarium per quod debet remoueri 124
morbi congruentes quid requirant in opere, quod adhibetur pro ipſis depellendis 133
morbi tempora quid indicent in curatione 135
morbis deſperatis, cur nõ ſunt adhibenda præſidia 128
ex morbis partium ſimplicium qui magis naturæ aduerſentur 96
morbis tota ſubſtantia pugnantibus qui homines ſint habile[illegible] 57
morbo tota ſubſtantia pugnanti quod opus [illegible] nunquam contrarium opponitur 124
morbo interno cur præſidia dent[illegible] [illegible] externis. & econtra morbo externo [illegible] 136
morbos plurimos [illegible] ſentes & ſubeuntes ſibi homines comparant 5
morborum curatio duobus capitibus continetur, & qui[illegible]us ibid.
morbus celer quid indicet ad ſui [illegible]nẽ 135
morbus ſynochus quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus periodicus quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus ordinatus & inordinatus, conſtans & incõſtans, quid indicet ad ſui curationẽ ib.
morbus v[illegible] recens vel vetuſtus nihil indi[illegible], ſed vt inſtabilis, vel confirmatur ibid.
morbus ſine cauſa vel cum cauſa quid requirat ad ſui curationem 135
morbus turgens, & non turgens, quid indicet ad ſui curationem ibid.
morbus prauus & mitis quid indicet ad ſui curationem 136
morbus tota ſubſtantia pugnans, quomodo præcaueatur ibid.
mor[illegible] [illegible] vitio naturæ 3
morbi [illegible] ſunt aduerſa ſoruna ibid.
mor[illegible] 2
morbi definitio expend[illegible]ur ibid
in morbi defin[illegible]tione [illegible] læſio duntaxat ad [illegible] nom ponatur cum tamen alia etiam [illegible] ſymptomata morbus afferat ibid
morbi ſingulares non comprehenduntur ſub arte, ſed vniuerſi 4
morbi ſpecies quo[illegible] ſint, & vnde ſumantur ib.
morbi tota ſubſtan[illegible] pugnantis ſpecies [illegible] ducantur 5
morbi tota ſubſtantia pugnantes ad ſimplices partes pertinent ibid
morbi in ſuperficie ſpecies duplex & quæ ib.
morbi in num[illegible] qua ratione d[illegible]antur [illegible] qu[illegible] ad magnitudinem pe[illegible] 6
morbi in [illegible] ibid.
mor[illegible] tota [illegible] pugnantis qu[illegible] ſæ adn[illegible] 14

morbi tota ſubſtantia nobiſcũ pugnantis cauſa continens duplex 21
morbi partiom multiformium non ſiunt proxime a cauſa ſimili ibid.
morbi in figura quæ ſiut cauſę intra vterũ ibid.
morbi in figura interdum naſcũtur ex partu ib.
morbi in figura quæ ſiot cauſæ dum puer adhuc tener ac mollis eſt ibid.
morbi in figura a quibus cauſis naſcantur dum ætas ſirma eſt ibid.
morbi ad ſitum attinentis cauſa intra vterum 24
morbi ad ſitum attinentis cauſæ poſt ortum ibid.
morbi ad vnitatem attinentis cauſæ 24
morbi ſunt cauſæ ſymptomatum 27
morbi differentiæ a quibus fontibus ſumantur 40
morbi congrui & non congrui ratione temperationis 41
morbi cathexim, & catafchefim, quales dicantur 41
morbi alio interiecto medio, vel per ſe, qui dicantur ibid.
morbi primarii & ſecundarii quales ibid.
morbi per eſſentiam ac per conſenſum ibid.
morbi primarii omnes per eſſentiam ſunt, ſed non e conuerſo omnes per eſſentiam ſunt primarii ibid.
morbi magni vel parui ratione virium ibid.
morbi magni vel parui ratione propriæ eſſentiæ 42
morbi magni vel parui ratione ſpacii quod occupant ibid.
morbi magni vel parui ob partis præſtantiam vel ignobilitatem ibid.
morbi magni vel parui ratione grauitatis aut leuitatis ſymptomatum ibid.
morbi ſimplices ac multiplices qui dicantur 42
morbi interni & externi quales ibid.
morbi exquiſiti, & ſpurii ibid.
morbi celeres morbi tardi, & medii qui dicantur ibid.
morbi acuti quales dicantur ibid.
morbi quotidiani, tertiani, quartani, vnde dicti 43
morbi aſſidui & intermittentes ibid.
morbi recentes & vetuſti ibid.
morbi principium quale ſit ibid.
morbi incrementum quid ſit ibid.
morbi vigor quid ſit ibid.
morbi mortiferi carent remiſſione ibid.
morbi diurni, ac nocturni vnde dicti ibid.
morbi proprii ſeu ſporadici vnde dicti ibid.
morbi communes vnde dicti 44
morbi endemii, & epidemii ac limodes hoc eſt peſtilentes quales ibid.
morbi ſine materia ac cum materia quales ſint ibid.
morbi ſynceri ac ſpurij vnde dicti ibid.
morbus cur ea ſanitate intelligatur 2
morbus quid dicatur ibid.
morbus lædit actiones conſuetas ibid.
morbus non lædit actiones omnes, cum quaſdam perficiat ibid.
morbus ſenectus, atque interitus, quã ratione ſecundum naturam ſint, & quæ præter naturam ibid.
morbus quam formam lædat ac corrumpat ibid.
morbus cur dicatur lædere actiones primo ibi.
morbus eſt conſtitutio facta, & non motus per quem ipſa fit ibid.
morbus ad figuram pertinens qualis ſit 5
morbus numeri ſeu magnitudinis imminutæ ad id quod ſupereſt pertinet, non ad id quod periit 6
morbus non incidit niſi in id quod viuit ibid.
morbus in ſitu ad ſedem pertinens qualis ſit ib.
morbus in ſitu ad nexum pertinens qualis ſit ibid.
morbus ad nexum pertinens duplex ibid.
morbus in ſolutione vnitatis in quot ſpecies diuidatur, & ratio eiuſmodi diuiſionis 7
morbus quomodo morbi cauſa ſit 8
morbus non modo ſimilem, ſed etiam diuerſum morbum affert ibid.
morbus quare nunquam videatur necti cum cauſa continente 9
morborum alii facti ſunt, alii adhuc fiunt ibid.
morborũ differentię ratione ætatis, ac ſexus 48
morborum differentiæ ratione virium ægrotantis 41
morborum differentiæ ratione dimenſionũ 42
morborum differentiæ ratione ętatum eorundem morborum 43
morborum differentiæ pro diuerſis anni temporibus 43
morborum differentiæ ratione materiæ internæ 44
morborum differentiæ a ſimilitudine in cauſis oriuntur, ſiue eiuſmodi ſimilitudo lateat, ſiue pareat & aperta ſit 45
morborum differentię a ſexu quomodo a ſimili cauſa oriantur ibid.
morborum differentiæ ad locum pertinentes qua ratione a ſimili cauſa oriantur 46
morborum differentiæ ad motum, veloci & ad modum motus pertinentes, vnde oriantur 47
morborum continuitas & intermiſſio a qua cauſa oriatur 46
morborum conſtantia & inconſtantia a qua cauſa oriatur 47
morborum nouitas ac vetuſtas vnde oriatur ibid.
morborum differentiæ ad ætatem pertinentes vnde oriantur ibid.
morborum differentiæ pro diuerſitate temporis ac modi ipſius euentus 11
morborum differentiæ maxime immutant curãdi rationẽ eiuſdem ſpeciei ægritudinis 132
morborum differentiæ a quibus ſumantur 127 369
morbi materiæ curatio 396
morbi a veneno orti differentiã 317
morbi ab exuſtione qui 355
morborum e materia frigida, & humore craſſo curatio 363
morbi contagioſi qui, & cauſa 318
morbus a veneno ortus quotuplex 326
morbi tota ſubſtantia nobis aduerſi cauſa 328
morbi tota ſubſtãtia nobis inimici curatio 322
morbilli quid ſint 298
morborũ remedia ſcelerũ pœnis comparãtur c
morborum ad caua pertinentium exempla 6
morbus communis totius corporis 211
morbus longus & breuis qui dicatur 251
morbi noui in diuerſis prouinciis cauſæ 354
morbi tota ſubſtantia nobis aduerſi pertinent ad repugnãtiã totius ſubſtantię 318, cauſę 319
morborum tota ſubſtantia pugnantium naturæ humanæ ſigna diuerſa 323 præſagium & breuitas 324
morbi tota ſubſtantia pugnãtes naturæ noſtræ afferunt ſymptomata longe grauiora aliis morbis 310
morbus vitæ munera offendens in partibus ſolidis verſatur 318
morbus ſimplex quis 450
morbus partibus ſimilaribus, atq; organicis communis 378
morbi partium organicarum 373
morbi tubus quibus ſignis cognoſcatur 453
morbi vis & ex cauſis & aliis colligitur 321
morbi magnitudo quæ ſit 395
morbi ab aere peſtilenti orti 324 prognoſticum ibid.
morbus aufertur remota cauſa continente 388
morbi maiores maiora præſidia poſtulant 392
mores diuerſi pro ſuccorum varietate 63
mors ſubita ſine pugna quando contingat 85
mors non contingit vbi iam cocta eſt materia niſi oberrores 87
mors qua ratione ſuccedat poſt materiei coctionem ibid
mors eſt morbi effectiũ 272
mors cur contingat in remiſſione particularis acceſſionis 187
mors ſine febre quæ ſit 209
mortis hora quando potiſſimum prædicenda, & vnde conîcienda ſit 114
morſus animalium venenoſorum quomodo interimat 326
morſus animalis venenoſi curatiõ 322
motus quomodo ſit cauſa febris 212
motus membrorum cauſa 452
motus febricitantibus nocet 219
motus qua ratione auget robur cauſæ effectricis 5
motus quos morbos afferat 12
motus ad hoc vt calorem afferat, quæ concurrere debeant 18
motus ita nos calefacit vt febrem excitet ibid.
motus aut quies ſi acceſſerit, qua ratione conîciantur 58
motus & quietis vtilitas ac neceſſitas ad vitam ſuſtinendam 148
mulieres cur pituitoſæ 65
muſculus eſt inſtrumentum motus voluntarii 194
myrmecium quid ſit 422

N

NApelli mortiferi ſymptomata & cura 342
natura quid 246
naturæ definitio a diuerſis illuſtribus viris tradita 362
naturæ varia officia 496
natura per ſe carnem ſolutam agglutinat 372
natura & dextras & ſiniſtras partes æquales inter ſe conſtituit 452
naturæ robur quomodo cognoſcatur 395. 329
naturalis virtutis vitium quæ ſigna demonſtrent 320
ad naturalium rerum actionem quot requirantur 471
præter naturam quæ ſint 385
naturæ robur atq; imbecillitas qua ratione cõiiciatur ex læſione facultatis vitalis 101
naturæ robur atque imbecillitas qua ratione coniiciatur ex læſionibus facultatum naturalium ibid.
naturę robur atq; imbecillitas ex coctione ac cruditate maxime conîicitur ibid.
naturę robur atque imbecillitas qua ratione conîciatur ex variis ſenſuum obiectis 102
naturę robur atque imbecillitas qua ratione ea retentis conîciatur 104
naturæ artificium admirabile in conſtituendis partibus noſtris corporis in quo cõſiſtat 136
naturæ validæ cauſæ quæ 147
natura omnibus ſufficit quæ nobis ſunt neceſſaria 89
natura non modo eſt artificioſa, ſed plane artifex, conſultrix, & prouida omnium vtilitatum 52
natura ſuos motus edit ordinatos 52
natura propria maxime attendenda in curatione, & quid indicet 110
natura fabricata eſt idoneum exitum hisque ſuperant in ſingulis partibus 197
naturæ roboris atque imbecillitatis quæ ſit proxima cauſa 95
naturæ robur non ita oritur a temperatione partium ſimplicium vt ad ipſum conſtituendum non concurrant etiam conſtitutio, multiformium & vnitas 96
naturæ robur atque imbecillitas qua ratione monſtretur ab iis quæ ſiunt 98
naturæ robur atque imbecillitas, qua ratione indicetur ab iis quæ offeruntur ac potiſſimum ab aſſumptis medicamentis 98
naturæ robur atque imbecillitas qua ratione deprehendatur ea iis quæ extrinſecus incidunt 98
naturæ robur atque imbecillitas qua ratione deprehendatur ex excretis ac retentis 98
naturæ robur atque imbecillitatem qua ratione oſtendant iuuantia & lædentia 99

I N D E X.

naturæ robur atque imbecillitas, qua ratione coniiciatur ex actionibus animalibus læſis 99
naturæ robur atque imbecillitas, qua ratione ex ipſa reſpiratione deprebendatur 101
neruorum origo 486
neruorum natura 486
neruorum ſolutionis cauſa & cura 487
neruo nudato quæ medicamenta noxia, quæq; vtilia 488
neruorum contuſionis cauſa 487
neruis aduerſa ſunt calida & humida, a quibus eorum ſubſtantia diſſoluitur 140
neruis aduerſa ſunt frigida, vtpote ſua natura exanguibus 140
neruorum diſtentio febri ſuperueniens, curam non admittit. 266
neruorum diſtentio ab febris calorem malum 249
nobilem vel ignobilem partē occupantis morbi ſigna 77
nucis iuglandis cortex aſſumptæ cura 343
numeri morbus duplex, & qualis 6
numeri aucti vitium in vtero ac poſt ortum vnde oriatur 24
numeri imminuti vitium in vtero ac poſt ortum vnde oriatur ibid.
numeri aucti atque imminuti ſigna 60
numeri aucti atque imminuti vitium, qua ratione curetur 163

O

OBlonia quæ dicantur 148
obſtructio calorem auget 18
obſtructio putredinis cauſa 216
obſtructio in diaria quomodo curetur 232
obſtructionem quæ indicent 244
obſtructio in putrida febre quomodo curanda 265
obuoluendi membra diuerſa ratio 498
occaſio quid ſignificet 141
occaſio maxime ſpectatur in artibus coniecturalibus 143
occaſio in curatione, qua ratione ſpectanda & attendenda ſit 143
odoratus ſymptomata 32
œconomia quid ſignificet apud Hippoc. 24
œconomia medica ad euentum futurum præſagiendum neceſſaria 94
œdematis cauſa 410
œdematis ſymptomata 410
œdematis præſagium & cura 411
olea quæ dicantur 158
oleum præcordiis vtile eſt, oculis & faucibus inutile 385
oleum Magni Ducis Hetruriæ quanti auxilii venenis ſit 350
oleum contra venenum deſcriptio Andreæ Matthioli 330
opera contra naturam licet quartum genus ſymptomatum conſtituant, referuntur tamen ad actiones x7
opera audacter facienda, quæ a pluribus ſcopis indicantur 145
opera ad curandum neceſſaria in ſecta rationali a ſcopis ducuntur. 112
operis qualitas ac ſpecies a quo indicetur 142
operis quantitas a quo indicetur 142
operis numerus a quo indicetur 143
operis tempus a quo indicetur 143
operis locus a quo indicetur ibid.
operis modus a quo indicetur ibid.
operis continuatio vel partitio a quo indicetur ibid.
in operibus qualis ordo ſeruandus ſit ibid.
operum differentiæ vnde depromantur 142
operum adhibendorum in curatione, in quo conſiſtat rectus vſus 141
operum ad curandum requiſitorum animaduerſiones breuiter repetuntur 154
ordo in cibis exhibendis qui ſeruandus 258
oſſa per callum coaleſcunt, qui efficitur a natura 165
oſſa quæ fiodantur 494
oſſium morbi varii 449
oſſium fracturæ ſpecies & nomina 491
oſſa fracta quomodo accommodentur loco ſuo 418
oſſium fractorum ex vulnere exedentium cauſa ſigna, prognoſtica & cura 506
oſſis peruptionis cauſa 495
oſſis perrupti ſigna & curatio 495
oſſium perruptionis tranſuerſæ ſigna & cura 497
oſſium ſecundum longitudinem perruptionis ſigna & curatio 496
oſſium remotio quomodo facienda 492
oſſium præter naturam motionis cauſa & ſymptomata 463
oſſium motorum ſuo loco prognoſticum & cura 463
oſſium contuſionis cauſæ ſigna & cura 491
oſſis abſceſſus ſigna 496
os corruptum non amplius generatur 473
oſſium rimæ cauſa 494
oxymellis vires 259

P

PAndemioi & epidemioi morbi qui 241
Papaueris lachryma & Mandragora prurriginem aſſumpta pariunt 339
papaueris lachryma dolorem ſedat, & ſomnum conciliat 326
paroxyſmi cur anticipent aut tardentur 342
pars affecta vbi interna ſit, quid indicet in curatione 141
in parte affecta quo ſpectanda ſint ex Galeno 136
partes ſimplices quæ ſint, & quæ multiformes 4
partes ſolidæ maxime reficiuntur a cibo, ſicuti ſucci a potu, ſpiritus ab aere 11
partes præcipuæ quæ ſint, quarum munera neceſſaria ſunt ad vitam 136
partes diuerſæ, qua ratione exerceantur vel quieſcant 137
partes præcipuæ dum curantur, vitanda ſunt medicamenta, quæ vehementer refrigerant 138
partes præcipuæ cur non ſolerent medicamenta vehementer relaxantia 138
partes qua ratione implendæ vel exhauriendæ ſint per ocium atque exercitationem 159
partes in ſuum locum reſtitutæ, qua ratione in eodem conſeruari debeant, ne elabantur 164
partis affectę in curatione magna ratio habenda eſt 136
partis temperatio quid requirat in curatione 139
partis humor quem ipſa ab aliis aſſidue accipit, quid indicet in curatione 139
partis ſenſus quid indicet in curatione 137
partis affectæ figura quid indicet in curatione 140
partiendi præcepta Platonis 220
partis ſubſtantia rara vel denſa, duraq; aut mollis, quid indicet in curatione 140
partis affectæ ſuperficies, magnitudo, numerus, ſitus ac canales, quid indicent in curatione 141
partium ſimplicium ſanitas in quo conſiſtat 4
partium ſimplicium morbi in quo conſiſtant 4
partium ſimplicium morbi qui proprie ſint 4
partium multiformium morbus in quo conſiſtat 5
partium multiformiũ conditiones quot & quæ ſint 5
partium noſtrarum aliæ ſunt vere ſolidæ, aliæ non vere, & quæ iſtæ ſint 12
partium ſolidarum inanitas, qua ratione deprehendatur 70
partium non ſuo tempore quæ dignæ actiones 136
partium multiformium materia ſubſtantia eſt ſimplicium 137
partium figura quid indicet in curatione 137
partium vſus quid requirat in curatione 141
partium ſolidarum ac ſpirituum correctio, per quæ fiat, vbi vitioſa qualitate peccent 167
partium naturalis ſitus ad quæ ſpectet 449
partium imbecillitas, a quibus ortum ducat 178
partes inferiores fluxum humoris facile recipiunt 383
partes corporis mediæ inter molles & duras, quæ 484
partes corporis molles quæ 464
paſtilli quid ſint, & ex quibus parentur 151
paſtinacæ marinæ ictus quæ accidentia, & cura 352
pauperes cur pediculis vexentur 444
pediculi definitio 440
pedicularis morbus 440
pediculorum cauſa 440
pediculorum ſpecies 440
pediculorum prognoſticum & cura 441
periodus quid 240
periodi quotidianæ, tertianæ, ac quartanæ cauſa quæ ſit 46
perruptionis differentiæ 495
perruptionis ſpecies 492
perturbationum animi curatio 231
peſtilentes febres quæ dicantur 289
peſtilentis febris proxima cauſa 290
peſtilentes febres cur aſſiduæ 289
peſtilentiæ diuerſitas 323
peſtilentia ex fame 323
peſtilentiæ euitatio 360
peſtilentis ac ſalubris morbi ſigna 81
peſtilentis febris curatio 294
phalangia non ſolum ictu pernicioſa, ſed & cibo ſumpta accidentia mala afferunt 344
phalangiorum ſpecies, ſymptomata ab ipſis euenientia, & auxilia 458
phaticum epotum facit diſtentionem neruorum 345
phlegmatis præparatio ad purgationem 419
phyma quid 459
pili non ſunt partes animalium 443
pilorum fluentium cauſæ & differentiæ 443
pilorum fluentium præſagium & cura 444
pilorum retentionis cauſæ 443
pilorum defectionis ſpecies 392
pilos reſtringentia 370
pilulæ de lapide lazuli, & lapide armeno, quibus vtiles 349
piſces quomodo exitiales 335
piſces quando pernicioſi 345
pituitæ tres ſpecies 278
pituitæ generatio 410
pituitæ putrefactio facilis 445
pituita niſi putreſcat, non excitat febrem 223
pituita ſalſa quam febrem efficiat 282
pituitæ ſalſæ ſigna 65
pituita comprehendis quęcunq; ſuccum frigidũ & humidũ, licet variæ ſint eius ſpecies 15
pituita naturalis eſt ſanguis imperfecte coctus 15
pituitæ quæ ſit cauſa efficiens 15
pituitæ dulcis, acidæ, ac ſalſæ, quæ ſit efficiens cauſa 15
pituitæ copiam quæ materiæ augeant 15
pituitæ copia quomodo colligatur, etiam ſi non nimis multa giguatur 15
pituitæ diuerſæ ſpecies diuerſos morbos pariunt 15
pituitæ redundantis ſigna vnde depromantur 65
pituitæ copiam, quæ effecta demonſtrent 65
pituitæ acidæ ſigna 65
plaga quid 465
plagæ a venenoſis animalibus inflixæ, quomodo curandæ 348
plagas, quæ morſu infliguntur, multo deteriores eſſe, quam quæ a telo 347
planetarum motus, acceſſus, & receſſus, quæ pariant 354
Plato qua ratione crediderit omnia motu conſeruari 18
plenitudo fere quaſcunque morborum ſpecies afferre valet 8
plenitudo dicitur, vbi ſanguis duntaxat excedat 8

pleni-

Digitized by Google

plenitudo eſt cauſa interna continens 13
plenitudo quid ſignificet 13
plenitudo quę dicatur quo ad vaſa, & quę quo ad vires 13
plenitudo quo ad vaſa vnde oriatur 13
plenitudo quoad vaſa, non puri ſanguinis, ſed mixti intelligitur ex aliis ſuccis 14
plenitudo quæ a ſuccis fiat, qua ratione cognoſcatur 63
plenitudinis ex concreta ſubſtantia duplex ſpecies 8
plenitudinis vocabulo quid ſignificetur 13
plenitudinis cauſa triplex 13
plenitudinis ſpecies cognoſcitur ex cognitione materiæ qua continetur 65
pleuritidis curatio per ſanguinis miſſionē 386
plumbi recrementum aſſumptum quomodo noceat & cura 337
pœnæ errantium in genere victus, quæ 1
pori à quibus obſtruantur 378
pororum cutis adſtrictio in diaria quomodo auferatur 232
porriginis deſcriptio, cauſa, ſigna, euentus & curatio 442
potio non modo nutrit, ſed confert ad coctionem ac diſtributionem 147
potiones vitandæ in febribus 159
potio qualis & quanta febricitantibus conueniat 219
potus quomodo & qua ratione morbos afferat 11
potus qualis conueniat in febre putrida 159
prauitas ſuccorum quid ſignificet 8
præcordiorum tenſio ſine dolore criſim imminētem ſignificat per ſanguinem narium 117
prægnantes quando purgandæ, & quando non purgandæ ſint 179
præſagium dum affertur, cum viribus naturæ ſunt æſtimandæ & vires artis 24
præſagium a quibus ſumatur 122
præſagiendi modus, cauſa, & quæ præſagienda ſunt 359
præſenſio ad vnicam futuram conſtitutionem ſpectat vna cum ſuis differentiis pag. 84
præſentia non egent ſignis vbi ſub ſenſum cadunt 55
præſentium cognitio quam ſit vtilis ad ſalutē & artis auctoritatem 49
pręſeruatio in peſte neceſſaria & quomodo inſtituenda 293
præſidium anceps potius tentandum quā permittendum, vt æger ſine ſpe prorſus pereat 276
præterita & futura ſenſu deprehendi non poſſunt ſed mente cognoſcamus neceſſe eſt 51
præterita quæ cognoſcenda a medico 12
pręterita ea effectis cognoſcuntur pręſentibus 51
præteritorum cognitio quam vtilitatem afferat 49
præteritorū cognitio ad quæ pertineat pag. 49
prodeus febricitantes exercebat 219
profluuium alui in febre quomodo curandum 267
prognoſtica ad ſanguinis fluxum in vniuerſum pertinentia 204
prognoſtica in febribus vnde ſumenda 216
prognoſtica in putrida febre vnde petēda 246
prognoſtica febris quotidianę 279
prognoſtica tertianæ nothæ 286
prognoſtica Epialæ febris 281
prognoſtica in febre peſtilente 293
proprietas naturæ ab ignota pendet elementorum temperatione 125
proſtherapia & apotherapia quid ſignificent & quam vim habeant 165
prurientium ſenſus vnde oriatur 200
prurigo quid ſit 440
pruriginis cauſæ & differentiæ 440
pruriginis præſagium & auxilia 441
prurigo, & pediculi quomodo curentur 391
pſydracia vnde ortum ducant 430
pſylli aſſumpti auxilia 340
pueri cur pituitoſi 65
pueris per longum ſomnum interdum aduenit ſubita ſalus 86
pulmonis affecti ſignum 78
in pulmonis inflammatione læditur reſpiratio 394
pulſus partes quatuor 29
pulſus nunquam ex toto perit dum vita manet 29
pulſus vehemens non eſt ſemper naturalis 30
pulſus priuatio ſummam naturæ imbecillitatem ac maximum morbi robur ſignificat 101
pulſus cur percipiatur in quibuſdam inflāmationibus 200
pulſuum diuerſitas cur accidat 395
pulſus in inflammatione quis 395
pulſus in febre putrida quid doceant 249
pulſus in febre putrida quis ſit 243
pulſus tertianæ intermittentis 274
pulſus in inflammatione glādularum quis 228
pulueres ex quibus parentur 151
purgans medicamentum non fertur ad humores, ſed illos ad ſe allicit 183
purgatore pharmaco indito, qua ratione coniiciendum ſit an rite purgatio procedat 180
purgantis medicamēti vis diffunditur per corpus tanquam lux ſolis per aerem 184
purgans medicamentum cum exhibetur, quæ animaduertenda oporteat 184
purgantis medicamenti exhibendi tēpus quod ſit opportunum 185
purgatore medicamento aſſumpto ſomnus cur alienus, & quatenus concedi poſſit 184
purgantia medicamenta dari quæ cum electione ſuccos trahant, quicquid Aſclepiades in contrarium ſenſerit 183
purgantia medicamenta non trahūt humores qua calida aut frigida, ſed qua habent ſimilitudinem cum humore quem trahunt 184
purgantia medicamenta non operantur ſine auxilio naturæ noſtræ 185
purgantia quæ extrinſecus tantum adhibita aluum ſollicitent 185
purgantium medicamentorum nomina ducta ab humoribus quos ducunt 184
purgantium medicamentorū quædam lōgius, quędam minus longè vim ſuā diffundunt 184
purgantibus quam pluribus, vitium eſt naturæ noſtræ contraria, & ea ratione corrigi debent 184
purgatio proprie dicta detrahit per vomitum vel aluum humores qualitate lædentes 178
purgatio quid ſit 178
purgatio à quo demonſtretur 178
purgatio eſt ex numero validiorum præſidiorum 178
purgatio cur aliena ſit bene valentibus ibid.
purgatio an ſuſtineatur, qua ratione diſcernitur ibid.
purgatio à quacunque ætate ſuſtinetur 178
purgatio vbi immoderata fiat, poſtremo loco ſanguis excernitur 180
in purgatione quæ attendenda 161
purgatio in quibus febribus fieri debeat 123
in purgatione molienda minus peccatur vbi defectuoſe purgetur, quam vbi ſuperpurgetur 180
purgatio in quo morbi tempore totius perficiatur 181
purgatio quando molienda, & quando ab ea abſtinendum 181
purgatio per vomitum in quibus doloribus cōueniat, & in quibus ea quæ fit per deiectionem 182
purgatio per deiectionem auertit a capite & ſupernis partibus 182
purgatio per vomitum auertit à pedibus & internis partibus 182
purgatio per deiectionem cur facilius feratur quam per vomitum 182
de purgatione quæ capita pertractāda ſint 178
purgationis vocabulum late patet, cum interdum ſignificet quamlibet expulſionem 178
purgationi qui habitus ſit opportunus 179
purgationi quę aeris qualitates aduerſantur 179
purgationi qua ratione febris renitatur 179
purgationi qui ſucci renitantur, & qua ratione affecti 179
purgationi qui ſucci quā minime renitātur 179
purgationis & venæ ſectionis differentia, quod ad quantitatem pertinet, qualis ſit 180
purgationi moliendæ quantitas a quibus pręſcribatur 180
purgationis numerus a quib pręſcribatur ibid.
purgationi quale tempus ſit opportunum 181
purgationi quantum ac qua ratione renitātur ſucci crudi 183
purgationis viæ diuerſæ pro partium diuerſitate 182
purgationis locus a quib. pręmonſtretur ibid.
purgationis toleratio ex quibus cōnciatur 182
purgationi per vomitum quæ mala immineāt ibid.
purgationis modus atque ordo a quibus præmonſtretur 183
purgationem quando debeat præcedere ſanguinis miſſio 183
purgationi immoderatæ qua ratione occurrēdum ſit 184
purganda corpora qua ratione fluida fiant 179
puris optimi ſigna & cauſa 370
puris extrahendi modus 425
puris generatio quæ ſit 413
ad pus mouendum quæ ſint idonea 424
puris redundantis ſigna 69
puris & ſaniei diuerſa ſigna 69
purpureorum rerum aſpectus cur vitandus in fluxu ſanguinis 205
puſtula quid ſit 426
puſtularum ſpecies cauſæ & ſymptomata 426
puſtularum curatio 431
puteus quidam exhalatione praua aliquot homines necauit 323
putredo quomodo fiat 409
putredo quæ gignat 483
ad putredinem quæ ſint neceſſaria 444
putredini obſiſtentia 320
putredini obnoxia quæ ſint, & quomodo paulatim vitantur 255
putredinis definitio Ariſtotelica 235
putredo quid 234
putredo opponitur procreationi 235
putredinis proxima cauſa quæ 236
putredo a putriū rerum contactu accēditur 236

Q

Quadrupedis cato fulmine tacta pernicioſa 346
quadrupedum vitioſa materia quomodo conſumatur 431
qualitatum excedentium complicatio, morbi differentiam, non ſpeciem conſtituit 4
qualitatum primarum exceſſus quādo morbi ſint, & quando ſymptomata 11
qualitas duplex, euidens & occulta 125
qualitas ad ſpeciem refertur 140
qualitates ſecundæ ſequuntur primas 389
quartana febris ab atra bile generatur 274
quartanæ febris calor quis ſit 123
quartanæ febris ſigna 283
quartanæ febris curatio 284
quotidiana febris vnde cognoſcatur 279
quotidiana febris a pituita oritur 174
quotidianæ febris proxima cauſa 279
quotidianæ febris curatio 280
quietis eadem neceſſitas eſt ac ſomni 12
quies quos morbos afferat 12

R

RAbies aliis omnibus, excepto homine accidit 347
raritas & denſitas an ad multiformes, vel ſimplices partes ſpectent 6
ratio quid ſit, atque eius ſymptomata 35
recidiua vnde prædici queat 154
rectum eſt iudex ſui & obliqui 2
refrigerantia quæ ſint 384.420.
refrigerantia & exſiccantia quæ ſint 405

Digitized by Google

refrigerantium medicamentorum in febre adhibendorum catalogus 261
regii morbi cauſa 401
relaxantia quæ ſint 189. 400
relaxantia quando & quibus vtilia ſint 189
relaxatio adſtringentia poſtulat 444
relaxantium medicamentorum & vere anodynorum exempla nonnulla 203
remedia æqualia, qua ratione morbis medeantur 3
remedia requiri æqualia in gradu, quomodo intelligendum ſit 142
remediorum gradus ac vis quando ſuperare debeat gradum ac vim morbi 142
remiſſio quid ſit 45
remedia peſte præſeruantia 294
in renum ac veſicæ inflammatione ſupprimitur vrina 394
repellendi tempus opportunum quale ſit 193
repellendum quare non ſit humor valde preuus 192
repellentia medicamenta, qua ratione numerentur inter ea, quæ auertunt 192
repellentia ſuſtinentur etiam a viribus imbecillis 192
repellentia non agunt ſine auxilio naturæ 192
repellentia quibus locis danda ſint, & a quibus arcenda 192
repellentia tuto ſemper dantur ad locum præſtantiorem, ad ignobiliorē non ſemper 192
repellentia quibus locis ſemper inutiliter dentur 192
repellentia tutius dantur, poſtquam corpus exinanitum eſt, licet poſſint dari etiam interim dum exinanitur 192
repellētia qua ratione reſpuantur a dolore 192
repellentia quare ſuſpecta ſint in morbo Gallico 192
repellentium vſus a qua materia reſpuatur 192
repellentium medicamentorum qualitas 191
repellentium ſimplicium ac compoſitorum exempla 193
repellentium medicamentorū rectus vſus, quibus contineatur animaduerſionibus 193
repulſio a quibus rebus toleretur, tam ſecundum naturam, quam præter naturam 192
repulſio vbi requiratur ac toleretur, quæ animaduertenda ſint, vt recte fiat 192
repulſio præſtatur medicamentis & chirurgia 193
repulſio quomodo præſtatur per chirurgiam 193
repulſus quando requiratur 191
repellentia diuerſa ſunt adhibenda ſecundum diuerſitatem humoris loci & accidentis 384
repellentium conſideratio 397
repellentiæ quibus partibus obnoxia 407
repellentia 460
repelli nō oportet humorem, qui fluit, vel tumorem facit 384
repulſio quo tempore ſit facienda 384
repulſio quibus locis vtilis ſit 384
rerum naturalium ac contra naturam eadem eſt ratio 1
rerum conuenientia quid 318
res contra naturam quot & quæ ſint 26
res non naturales vel mediæ quæ ſint, & vnde ita appellentur 146
reſpiratio pertinet ad motum voluntarium 32
reſpiratio quamuis ab animali facultate fiat, vitali tamen inſeruit 24
retenta quando naturæ, & quando morbi effectis ſint attribuenda 104
rigor quid 237
rigor differt a tremore 238
rigoris cauſæ 238
rigorem Hippocratis ſeculo ſemper febris ſubſecuta eſt 238
rigor in continuis & intermittentibus febribus quid monſtret 249
rigoris in febre putrida curatio 268
robur naturæ quomodo cognoſcatur 352
robur naturæ vnde colligatur 247
rhododaphne non tantum eſū, ſed etiam vmbra nocet & hominibus & belluis grauiſſima infert accidentia 341
rubetæ morſus accidentia & cura 345

S

Salamandra multis modis exitialis eſt 345
ſalamandræ accidentia & curatio eorū 345
ſaliua animalium quorundam venenum eſt 346
ſaliuæ & ſputi differentia 39
ſalſæ parillæ electio 366
ſalſæ parillæ decoctum 366
ſalus quæ fit paulatim, ſequitur in remiſſione tia
ſalus ſubita cum pugna, cur non poſſit fieri in alio tempore ipſius morbi, præterquam in fine vigoris 112
ſanguinis miſſionem quibus rationibus antiquiores ſemper alienā eſſe confirmabant 171
ſanguinis miſſionem tuetur auctor ab antiquorum argumentis, quibus ipſam explodebant 171
ſanguinis miſſio quando conueniat 172
ſanguinis miſſio vbi requiritur, quæ attendenda ſint 172
ſanguinis miſſioni quæ reſtagentur 172
ſanguinis miſſio cur non feratur a pueritia, licet ſit ætas ſatis valida ibid.
ſanguinis miſſionem cur reſpuat habitus mollis ac rarus 173
ſanguinis miſſioni cur repugnet aëris immodicus calor, vt æſtiuus 173
ſanguinis miſſio vbi requiritur & toleratur, quę attendi & obſeruari debeant 173
ſanguis a qua materia, a quo efficiente generetur 14
ſanguis quomodo multus colligatur, etiamſi non multus generetur 14
ſanguis vbi putreſcit, cacochymiam affert 15
ſanguis quamuis idoneus ad alendum, alienus tamen copia eſſe poteſt 14
ſanguis in bona criſi fluere debet per dextram vel ſiniſtram narem, prout lien ſiue iecur inficietur 117
ſanguis interdum mittitur, non vt euitetur preſens malum, quod nullum ſit, ſed vt propulſetur imminens 168
ſanguis quatē mittatur interdum, quamuis neque is peccet quantitate, neq; qualitate 172
ſanguis ſi mittatur fœminæ vtero gerenti, eſt cauſa abortus 173
ſanguis interdum mittendus fœminæ vtero gerenti, etiamſi timeamus, ne abortiat 173
ſanguis diuerſus eſt in diuerſis hominibus 173
ſanguis melancholicus nigram piceam referens, aliquando a muliere extractus 173
ſanguis venarum in quo diſcrepet a ſanguine arteriarum 174
ſanguis dum mittitur, cur attendatur color eius, qui effluit 174
ſanguis vbi mittendus ſit ad animæ defectionem 175
ſanguis quam celerrime mittendus, modo requiratur ac toleretur 175
ſanguis cur non ſit mittendus ex parte laborante 175
ſanguis non eſt mittendus, niſi aluus ſit euacuata, & cruditates ſint concoctæ 175
ſanguis antequam mittatur, quem apparatum requirat 176
ſanguis dum mittitur, cauendum, ne ſcalpello pars aliqua periculoſe laceretur 176
ſanguis poſtquam miſſus eſt, quam curationem requirat 177
ſanguis qua ratione prohibeatur, ne amplius fluat ex vena præciſa 177
ſanguis ex arteriis effluens, qua ratione dignoſcatur ac diſtinguatur ab eo, qui exit ex venis 204
ſanguis per diapedeſin effluens, quomodo dignoſcatur 204
ſanguis qua ratione prohibetur, ne confluat ad partes, vnde exit 205
ſanguinis plenitudo quos morbos afferat 14
ſanguinis efficientem cauſam quæ augeant 13
ſanguinis effuſio interdum naturæ opus, licet plerunq; habeatur in ſymptomatibus 39
ſanguinis redundantis indicia vnde ſumantur 64
ſanguinis copia a qua cauſa efficiatur 64
ſanguinis copia colligitur, cum non exhauritur ibid.
ſanguinis copia ex qua materia generetur ibid.
ſanguinis copiam quæ effecta patefaciant ibid.
ſanguinis effuſio vbi ſit naturæ opus, qua ratione diſtinguatur ab ea, quæ morbos ſequitur 110
ſanguinis qui effunditur ſubſtantia, qua ratione oſtendat robur aut imbecillitatem naturæ ibid.
ſanguinis qui effunditur accidentia, qua ratione oſtendant robur atq; imbecillitatem naturæ ibid.
ſanguinis miſſio aut purgatio cur adhibeantur in fractis & luxatis, vel in profluuiis, vbi nulla ſit plenitudo vel cacochymia 125
ſanguinis miſſio exhaurit omnes humores ſimul 172
ſanguinis mittendi quantitas a quo præſcribatur 174
ſanguinis extrahendi menſura, ac certa quantitas declarari non poteſt, nec verbo explicari 174
ſanguinis miſſio ad animæ defectum an conueniat in dolore maximo ibid.
ſanguinis mittendi tempus quale ſit opportunum 175
ſanguinis mittendi quæ hora ſit magis opportuna ibid.
ſanguinis mittendi locus qualis eligendus ſit ibid.
ſanguinis detrahendi modus atq; ordo, a quo præſcribatur 176
ſanguinis miſſio per quæ inſtrumenta perficiatur ibid.
ſanguinis fluxus ſymptoma eſt communiter, pertinens ad omnes partes corporis 203
ſanguinis fluxus ſub quo genere ſymptomatū reponatur ibid.
ſanguinis fluxus qualis excipiatur a ſymptomatibus ibid.
ſanguinis fluxus qualis ſit ſymptoma ratione quantitatis immoderatæ ibid.
ſanguinis ſymptomatice effluentis cauſarum inueſtigatio, eiusque ad certa capita reductio ibid.
ſanguinis fluentis dignoſcendi ratio 204
ſanguinis per vaſorum ſciſſionem atq; eroſionem effluentis ſigna ibid.
ſanguinis fluxui duplici ratione occurritur, nō ſecus ac dolori 205
ſanguinis fluentis curatio, ſi facultatis resolutionem imbecillitatem ſequatur 205
ſanguinis fluentis curatio, quibus perficiatur, ſi conſequatur ſanguinis vitium ibid.
ſanguinis fluentis curatio ſi vaſorum vitia ſequatur, qua ratione perfici debeat ibid.
ſanguinis fluxui qua ratione occurratur, tanquam ſymptomati ibid.
ſanguinis fluxus dum curatur, quando fugienda ſint repellentia, & quando adhibenda 205
ſanguinis fluxui qua ratione occurritur per collocationem partis in loco ſublimiori 205
ad ſanguinis fluxum cohibendum opera requiſita, quibus inſtrumentis perficiantur ibid.
ſanguinis fluxum qua ratione cohibet frigidæ aquæ conſperſio ibid.
ſanguinis fluxū cohibentia medicamenta nonnulla 206
ſanguinis ex internis partibus effluentis præſidia ibid.
ſanguinis profluuium qua ratione per chirurgiam cohibeatur ibid.
ſanguinis fluxus curatio per venarum aut arteriarum tranſuerſam ſectionem ibid.
ſanguinis grumi qua ratione diſſoluantur in internis partibus ibid.
in ſanguine mittendo non eſt attendendus numerus dierum 174
ſanguinis cauſæ quæ 306

ſanguis

Digitized by Google

ſanguis menſtruus & ſemen diutius retenta, in virus vertuntur 319
ſanguinis feruor a quibus excitetur 432
ſanguinis fluxus cauſa, & cura 485
ſanguinis fluxus ſuppreſſio 480
ſanguis copioſior ex vaſis exiens recipitur in paruis foraminibus partiũ, quæ iuxta ſunt, & efficit inflammationem 392
ſanguis purus putreſcens minus noxius quam commixtus cum alio humore 248
ſanguinis fluxus ex naribus in febre putrida curatio 267
ſanguinis miſſio quando ſit neceſſaria 263
in ſanguinis miſſione notanda ibid.
ſanguis poteſt ſine putredine febrem accendere 223
ſanguiſugis qua ratione ſanguis extrahendus ſit 377
ſanguiſugæ antequam deſigantur, quem apparatum poſtulent, ac quam curam poſtquam reſolutæ fuerint ibid.
ſanguiſugæ ſanguinem quem attrahant 407
ſanies effectus mali 480
ſanies, & puris differentia 476
ſanitas quid poſtulat 464
ſanitas quid ſit colligitur ex omnium conſenſu 3
ſanitas cur aptitudine operationis, non autem ipſa operatione continetur ibid.
ſanitas in ſymmetria, morbus in ametria conſiſtit ibid.
ſanitas eſt naturæ effectio ita
ſanitatis effecta dicuntur 4
ſanitatis differentiæ qua ratione naturæ robor aut imbecillitatem ſignificent 96
Sardonia herba quæ accidentia corpori humano afferat cum curatione 342
ſcabies quid 391
ſcabiei quot ſpecies, & cauſa 435
ſcabiei ſymptomata, euentus, curatio 436
ſcillam comeſtam quæ oppugnent 339
ſcirrhi cauſa 395
ſcirrhi cauſa 418
ſcirrhus quibus partibus generetur 418
ſcirrhi differentiæ ibid.
ſcirrhi ſymptomata 419
ſcirrhi præſagium & curatio 419, 420
ſciſſile quid dicatur 494
ſcobis ferri commoda 337
ſcobis ferri immodice ſumptę ſymptomata 337
ſcobis aſſumptæ cura ibid.
ſcopus quid ſignificet apud medicos 122
ſcopus primus in curatione res ſunt præter naturam quæ auferri debent 123
ſcopi tres tantum ſunt iuxta ſectam methodicam 122
ſcopi ſecundum rationales triplici generi ſubiiciuntur ibid.
ſcopi in ſecta rationali attendendi qua ratione ad duo tantum redigi poſſint ibid.
ſcopi naturales & præternaturam quãdo coincidant, ac quando inter ſe diſſideant 144
ſcopis contraria indicantibus quid agendum ibid.
ſcopis coindicantibus quid agendum ibid.
ſcorpionis & draconis marini ictus ſigna & curatio 352
ſecabilia quæ ſint 494
ſectio membri læſi quomodo facienda 410
ſectionis curatio, quomodo facienda 478
ſedis differentiæ variæ 474
ſedis cura ibid.
ſemen & ſanguis menſtruus diutius retenta, in virus abeunt 319
ſeminis immoderata effuſio, corpus refrigerat, & vires conuellit 13
ſeminis redundantia quos morbos afferat ibid.
ſeminis immodicæ redundantiæ ſigna 68
ſeminis copia a qua cauſa efficiente & ex qua materia contrahatur ibid.
ſenes cur calui fiant 443
ſenum febres cur non adeo acutæ 222
ſenes febricitantes minus refrigerandi ſunt quam iuuenes 217
ſenſus partium quid indicet in curatione 139
ſenſus viſus eſt omnium ſenſuum præſtantiſſimus 137
ſeptica medicamenta quomodo dicantur putreſacere 256
ſeri vtilitates dum manet in corpore 56
ſeroſus humor non gignitur in corpore noſtro, ſed colligitur interdum in magna copia vbi non excernitur 17
ſeroſus humor quibus vſibus inſeruiat ibid.
ſeroſus humor quos morbos afferat ibid.
ſeroſi humoris ſpecies totidem ſunt, quot humorum qui ſunt in venis 17
ſeroſi humoris copia cur contrahatur ratione frigoris ibid.
ſeroſi humoris copia ex qua materia contrahatur ibid.
ſerum non gignitur in nobis cum inſit cibis & potionibus 56
ſerpentis morſus ſigna, & curatio 350
ſiccantia quæ 431
ſiccitatis immoderationis ſigna 57
ſicci morbi curantur per opera & inſtrumenta 156
ſiccitas a frigore vix inducitur dum vita eſt ſuperſtes 57
ſiccus morbus a quibus cauſis oriatur 10
ſiccus morbus qua ratione a diuerſis cauſis proficiſcatur, & quomodo omnes ad vnam referantur 10
ſiccum morbum efficientes cauſæ, quo ordine tradi debeant ibid.
ſigna quæ dicantur a medicis 50
ſigna a iuuantibus & lædentibus e communiter vagantibus, a facili vel difficili in morbum lapſu, qua ratione ad cauſas vel effecta referantur 50
ſigna quæ dicantur 52
ſigna ſumpta ab effectis in medicina certiora ſunt quam quæ ſumuntur a cauſis 52
ſigna eadem indicant immoderatam temperaturam naturalem ac contra naturam 55
ſignorum fontes duo ſunt, cauſę videlicet & effecta 52
ſignorum concurſu vtendum vbi vnum nõ ſufficiat 53
ſigna inflammatarum glandolarum 228
ſigna quæ febrem præſentem monſtrent 216
ſigna ſynochæ febris 271
ſimilia maxime robur naturæ ſignificant, veluti diſſimilia eiuſdem imbecillitatem 95
ſimilitudo in effectis maximum robur naturæ ſignificat, veluti imbecillitatem diſſimilitudo 99
ſimplicia contagioni peſtilenti obſiſtentia 292
ſimplicis & compoſiti morbi ſigna 76
ſingultus a quibus generetur 452
ſingultus in febre putrida curatio 268
ſitis quo pacto tollatur in febribus 266
ſitus in partibus multiformibus duplex conditio 6
ſitus ac nexus vitia qua ratione deprehendantur 61
ſitus vitia qua ratione curentur per opera & inſtrumenta 163
ſol aſtrorum omnium obtinet principatum ac temperat totum annum 90
ſolis vis quam magna ſit, quamq; aperta ibid.
ſol circa terram oriens, atque occidens diem ac noctem efficit 354
ſolanum furorem, & difficultatem inteſtinorũ parit 339
ſolanum maniacum frigora ſtuporem facit, & latante vi in mentis alienationem compellit 326
ſolutæ vnitatis varia nomina pro diuerſitate partium in quibus ſpectatur 7
ſolutio vnitatis eſt morbus communis partium ſimplicium ac multiformium 5
ſolutio vnitatis qua ratione a frigore excitetur 25
ſolutioni vnitatis quæ partes magis pateant, & è contra ibid.
ſolutionẽ vnitatis excitantes cauſæ externæ ib.
ſolutionis continui ſpecies 477
ſolutio continui ſimilaribus particulis, ac diſſimilaribus morbus communis eſt 339
ſolutionem vnitatis excitãtes cauſæ internæ 19
ſolutionem morbi per coctionem futurã quæ monſtrent 253
ſomnus & vigilia quo tempore duntaxat morbos afferant 12
ſomnus per accidens, & ob neceſſitatem eſt inſtitutus a natura ibid.
ſomnus ac vigilia ſi antecesſerint qua ratione cõnoſcantur 55
ſomni nocumenta 12
ſomni ac vigiliæ neceſſitas vnde pendeat 128
ſomnus & vigilia diariam efficiunt 224
ſomnus febricitantibus conuenit 259
ſomni & vigiliæ conſideratio in viribus conſeruandis 259
ſomnus in febre putrida quomodo conferat & quomodo noceat 259, 260
ſordem, vel ſaniem detergentia 477
ſpecies inueſtigantur diuidendo genus 374
ſpecies febrium putridarum quot ſint 270
ſpiritus exhauriuntur in quacunque corporis inanitione 83
ſpirituum inanitas ac defectus qua ratione cõnoſciatur 69
ſpirituum quantitas nunquam viribus officit, ſed earum ſemper robur auget 130
ſpiritus qui primo in diaria incendantur 222
febres quæ 248
ſputa expulſorum ſymptoma eſt ad ſignum pertinent 39
ſpuriæ febres vnde oriantur 286
ſputum ac vomitus ſanis non accidunt 39
ſputum quando cenſendum ſit naturæ opus & quando ſymptoma ibid.
ſputum ac tuſſis interdum in operibus naturæ numerantur ibid.
ſputum nigrum cur deterrimum 110
ſputum rotundum cur malum ibid.
ſputi ſymptomata ad ſubſtantiam eorum quæ expuuntur pertinentia 38
ſputi ſymptomata ad accidentia eorum quæ expuuntur pertinentia ibid.
ſputi ſubſtantia qua ratione oſtendat robur vel imbecillitatem naturæ 110
ſputi accidentia qua ratione oſtendant robur aut imbecillitatem naturæ ibid.
ſtrumæ quid ſint, & earum cauſæ 390
ſtrumæ curatio 418
ſtupefaciẽtia improprie anodyna dicuntur 101
ſtupefacientia validam habent vim refrigerandi 102
ſtupefaciẽtia tutiora ſunt quæ cum frigore admiſtam habent ſiccitatem, minus tuta quæ humorem ibid.
ſtupefacientia a quibus partibus arcenda ibid.
ſtupefacientiũ præſidiorum exempla nõnulla ibid.
ſubſidentium vrinæ ſymptomata ad ſubſtantiam pertinentia 37
ſubſidentium vrinæ ſymptomata ad qualitates pertinentia ibid.
ſubſidentium defectus vnde oriatur, & quid ſignificet pro ſuarum cauſarũ diuerſitate 108
ſubſidentium colores atque odores diuerſi vnde oriantur, & quid ſignificent 108
ſubſidentium inæqualitates quid ſignificent 108
ſubſidentium habitus diuerſi quid ſignificent ibid.
ſubſidentium ſitus diuerſi quid ſignificent ibidem
ſubſidentium diuerſitates in ſubſtantia contra naturam vnde oriantur, & quid ſingulæ ſignificent 108
ad totam ſubſtantiam, quæ referantur 318
ſuccorum efficiens cauſa quæ ſit 63
ſuccorum inanitas ac defectus qua ratione deprehendatur 29
ſuccus concretus quid ſit 108
ſucci ex aliis ſuccis interdum generantur tanquam ex materia 63
ſucci crudi non turgentes ſi auertentur, idem

coenit ac cum ſtirpes e terra violenter euelluntur 181
ſucci tenues poſſunt purgari dum crudi ſunt, licet latius ſit coctionem expectare ibid.
ſucci vbi multi ſint an purgare eorum aliquam partem oporteat dum ſunt crudi ibid.
ſucci pernicioſi ac peſtilentes cur purgandi ſint etiam ſi ſint crudi 182
ſucci in parte præcipua contenti purgandi ſunt etiam crudi veluti & qui ad ipſam concitantur ibid.
ſudor per Dioclem nunquam naturalis 37
ſudor etiam ſanis interdum effluit 38
ſudor frigidus ſemper contra naturam ibid.
ſudor ſæpe eſt naturæ opus, & eius robur ſignificat quicquid dicerit Diocles 109
ſudor frigidus cur lethalis in febrib. acutis ib.
ſudor particularis cur ſemper malus ibid.
ſudor non eſt omnino præter naturam 186
ſudoris ſymptomata ad ſubſtantiam pertinentia 38
ſudoris ſymptomata ad quantitatem pertinentia ibid.
ſudoris eadē ſubſtantia eſt atque vrinæ 37. 109
ſudoris ſymptomata ad locum pertinentia 38
ſudoris ſymptomata ad tempus quo expellitur pertinentia 38
ſudoris ſubſtantia qua ratione robur aut imbecillitatem naturæ oſtendat 109
ſudoris quantitas qua ratione metienda ſit ib.
ſudoris multitudo vbi ſit ſymptomatica, vnde oriatur & quid ſignificet ibid.
ſudoris paucitas vnde oriatur & quid ſignificet ibid.
ſudoris frigiditas vnde oriatur & quid ſignificet ibid.
ſudoris euocatio a quibus indicetur 187
ſudoris euocatio a viribus imbecillibus nō toleratur 187
ſudoris euocatio cum requiritur & toleratur quæ animaduertenda ſint ibid.
ſudoris euocatio per quæ inſtrumenta perficiatur ibid.
ad ſudorem quæ natura potiſſimum habilis ſit 119
per ſudorem qui potiſſimum morbi terminentur ibid.
ſudore febrē finitam iri vnde cognoſcatur 253
ſudor in febre putrida nimium ciendus 264
in ſudore euocando quæ animaduertenda ib.
ſudor nimius in febre vt coerceatur 267
ſuperficiei duplex vitium 22
ſuperficiei vitia qua ratione deprehendantur 58
ſuperficiei lenis vitiū qua ratione curetur 159
ſuperficiei aſperæ vitium qua ratione corrigatur ibid.
ſuppurationis ſigna 464
ſuppurantia quæ 424
ſympathia & antipathia pertinent ad ſimplices partes 5
ſymptomata ſunt morborum effecta, quos ſequuntur vt vmbra corpus 26
ſymptomata interdum ſunt morbi cauſæ 8
ſymptomata a ſymptomatibus oriuntur 27
ſymptomata oriuntur a loco affecto ibid.
ſymptomata oriuntur a cauſa morbi 27
ſymptoma ſequi morbum veluti vmbra corpus quomodo intelligendum ibid.
ſymptoma non ſit ſine morbo, licet interdum alias cauſas habeat a morbo ibid.
ſymptoma eſt morbi effectum maiori ex parte, non autem ſemper ibid.
ſymptomata ad nutritionem attinentia 28
ſymptomata ad accretionem pertinentia ib.
ſymptomata ad procreationē pertinentia ib.
ſymptomata ad attractionem pertinentia ib.
ſymptomata ad coctionem pertinentia ibid.
ſymptomata ad appetitionem pertinentia ibid.
ſymptomata ad venerem tam maris quam fœminæ pertinentia ibid.
ſymptomata ad poſſum pertinentia in quo cō-ſiſtant 29
ſymptomata pertinentia ad motum totius corporis 32
ſymptomata pertinentia ad motum certarum partium ibid.
ſymptomata pertinentia ad reſpirationem ib.
ſymptomata ad ſonos pertinentia ibid.
ſymptomata ad odores pertinentia ibid.
ſymptomata ad ſapores pertinentia 33
ſymptomata ad tangibilia obiecta pertinentia ibid.
ſymptomata pertinentia ad obiecta communia pluribus ſenſibus 33
ſymptomata ad retenta pertinentia, qua ratione diſtinguantur ab operibus naturæ 33
ſymptomata ad eorum quæ detruduntur ſubſtantiam pertinentia 34
ſymptomata ad accidentia eorum quæ detruduntur pertinentia 34
ſymptomatum differentiæ agnoſcuntur ferè omnes ſenſu 357
ſymptomatum diuerſitas magna, & diuiſio 120
ſymptomatum magna in morbis tota ſubſtantia pugnantibus 323
ſymptoma aufertur ſublato morbo 396
ſymptoma febris putridæ 217
ſymptomata quotidianæ febri ſuperuenientia 279
ſymptomata febris a pituita ſalſa ortæ 282
ſymptomata tertianæ ſpuriæ 286
ſymptomata febris peſtilentis 295
ſymptomata quæ febrem ſequantur 214
ſymptomata diariam ſequentia 225
ſymptomata febrē ardentē quæ ſequuntur 276
ſymptomata Epialæ febris 281
ſymptomata pertinentia ad ſudoris ſubſtantiam & accidentia 38
ſymptomata ad ſubſtantiam ſanguinis qui effunditur pertinentia 39
ſymptomata ad accidentia ſanguinis qui effunditur pertinentia ibid.
ſymptomata qua ratione in ægrotante generatim cognoſci debeant 71
ſymptomata ad qualitates mutatas pertinentia qua ratione deprehendantur 72
ſymptomata quæ pertinent ad retenta & expulſa, qua ratione deprehendantur ibid.
ſymptomata ſimplicia quæ dicantur, & quæ compoſita 76
ſymptomata qua ratione ipſa quoque contrario opere depellantur 116
ſymptomata cur ſint tollenda vna cum morbis 198
ſymptomata interdum vniuerſam curationem ad ſe trahunt 198
ex ſymptomatibus cur duo tractētur duntaxat in opere de curatione generatim 198
ſymptomatibus per contraria propria occurrendum eſt vbi vehementer vrgeant 198
ſymptomatum pertinentium ad quamcunque partem curatio vbi tractetur ibid.
ſymptomata interdum ad ſe trahunt curationem nec permittunt expectari amotionem cauſæ 202
ſymptomatum genera reſpondent generibus effectorum ſanitatis 26
ſymptomatum genera quatuor ibid.
ſymptomatū non eſt propria curatio, ſed lenitio vbi ipſa ſine morbis reſpiciantur 198
σύνοχος febris quæ 223
ſynochæ cauſa 374
ſynocha febris media quodammodo inter diarias & putridas a veteribus exiſtimatur 271
ſynochæ tres differentiæ ibid.
ſynochæ febris proxima cauſa ibid.
ſynocha cur ſimplex dicatur ibid.
ſynocha febris quando ſalubris 272
ſynochæ febris curatio ibid.
ſynochi & periodici morbi ſigna 79
ſyrupi febricitantibus conuenientes 219

T

Tabes quid ſit 309
tabis ſpecies ibid.
tabis cauſæ 309
tabis ſymptomata 310
tabis ſigna 311
tabis prognoſtica 312
tabis curatio 313
tactus ſymptomata 32
tali differentia 407
tali quomodo euellantur 469
tauri ſanguis quo pacto venenum ſit & quibus auxiliis curandus qui eum hauſerit 346
taxi aſſumpti accidentia & cura 341
temperatio immoderata non eſt morbus, niſi lædat conſuetas actiones 5
temperatio duplex, innata & influens 310
tempora particularis circuitus qua ratione in morbis diſtinguantur 81
tempora quatuor febrium, reſpondent quatuor ætatibus animalium 240
tempus cibi exhibendi 238
tenuiora ex aſſioribus facilius mutantur 322
terra quid dicatur 350
terra ſemnia virus extinguit 368
tertiana continens a cauſa quomodo differat 278
tertiana febris a flaua bile fit 374
tertianæ intermittentis cauſa proxima 274
tertianæ febris ſigna ib.
tertiana intermittens ſalubris eſt niſi quid erretur 275
tertiana longiſſima ſeptem circuitibus terminatur ibid.
tertianæ curatio 275
tertianæ nothæ cauſa proxima 286
tertianæ nothæ ſigna ibid.
tertianæ ſpuriæ curatio ibid.
timor & triſtitia contrahit calorem ad partes interiores 12
thoracis excremēta per ſputum purgantur 328
torpedinis qualitas 326
toxicum quid & auxilia contra aſſumptionem eius 342
tranſlatio qua ratione indicet robur aut imbecillitatem naturæ 103
tranſlationis ſubſtantia atque accidentia requiſita ad bonam criſim efficiendam 83
tranſpiratio prohibita eſt cauſa febris 212
tria præter naturam ad humanum corpus referuntur & quæ 2
tuberculum quid & eius ſpecies 426
tuberculi cauſa, euentus, & cura 427
tubercula ſunt parui tumores in cute 391
tubercula minuta quæ 426
tumor quid ſit 373
tumoris cauſæ ibid.
tumoris differentiæ 373
tumoris ſymptomata 374
tumoris curatio 374
tumoris differentiæ maxime ſumuntur a materia ibid.
tumor ab humore ſubſidente qua ratione in quacunque parte excitetur 23
tumor quando ſymptoma dicatur 38
turgentes humores cur initio purgandi ſint vel adhuc crudi 181
turgentes morbi qui dicantur, & vnde ita appellentur ibid.
turgentia pertinet duntaxat ad tenues & calidos ſuccos & ad morbos inde profectos 181
tuſſis qua ratione curetur tuſſi 124
tympanitis ſigna & cauſa 377
τυφώδης & ἠπιάλης febris quæ 245
typus in febribus quid 240

V

Vari quid ſint 391
vari qui dicantur 426
varorum curatio 427
variolæ quid ſint 398
variolæ & morbilli quid ſint 432
variolarum cauſæ & differentiæ 432
variolarum ſymptomata 434
variolarum prognoſticum & curatio 434
variolarum & morbillorum accidentia 391
variolarum & morbillorum cauſa 398

vario-

Digitized by Google

I N D E X.

Variolarum prognoſticum & curatio 434
Variolarum & morbillorum accidentia 391
Variolarum & morbillorum cauſa 398
Variolarum & morbillorum curatio 399
varix quid ſit 392
varicis curatio 448
venæ & arteriæ ad quid a natura generatæ 434
venarum & arteriarum dolor 394
venæ ſectio in inflammationibus quibus locis facienda 396
vena externa veluti & interna cubiti præciſa vnde auertit 176
vena tranſuerſa præciditur interdum ad ſanguinis fluxum ſupprimendum 177
venæ poplitum & talorum præciſæ deriuant ab vtero 176
venæ vel arteriæ a quibus cauſis ſcindantur ita vt ſanguinem fundant 204
vena in febre peſtilenti quæ ſecanda 295
veneni differentia, & effectus eorum in generali 319
venena nocentia aut calido, aut frigido quæ, ac ſigna 328
veneni naturæ noſtræ aduerſi tota ſubſtantia ſymptomata 327
veneni conuenientia cum natura humana 318
veneni ſpecies 335
an venena tota ſubſtantia nos lædentia opus habeant noſtro calore, priuſquam nos lædere incipiant 326
veneni ſpecies variæ 325
venena aliqua a natura noſtra ſuperantur, aliqua naturam ſuperant 329
venenorum curatio quando vtilis 330
venenorum extrinſece admotorum ſpecies & curatio 331
venenum quæ extrahant 157
venenū ne ſerpat qua ratione prohibeatur 157
venena & deleteria medicamenta latentes ſunt contraria calori innato 318
veneni vim quæ corrigunt media ſunt inter naturam veneni & noſtram 157
veneni homines aſſueſcere poſſunt, & ita ſine noxa illis vti 57
veneni vis, quo ad tempus, & horam ſuæ operationis, ignota 318
ven[illegible] ſumpta quos morbos pariant 325
[illegible] 329
veneni ex ſerpibus ſumpti curatio vniuerſalis [illegible]
[illegible] frangentia 349
[illegible] venenis obſiſtentia 327
ven[illegible] generatio ſecundum ſententiam Ariſto[illegible] 376
ven[illegible] per vomitum, & deiectionē mun[illegible] 388
ven[illegible] affecti ſignum 78
verru[illegible] quid, & ſpecies, euentus & curatio 429 430
verrucæ ſpecies 391
verrucæ in genitalibus curatio 372
vertebræ attractionis cauſa 451
veſica per vrinam expurgatus 388
veſpæ punctionis curatio 333
victus tam ex medicinæ inſtrumentis poſtremo inuenta 145
victus plenior quando concedendus 257
victus humidus omnibus febricitantibus conuenit 217
vigeſimum potius accipiendum inter indicatorios, quam vigeſimum primum, quo modo Galenus confirmet 92
vigiliæ nocumenta 12
vigilia pertinet ad ſenſum communem 32
vigiliæ ſymptomata Ibid.
vigilia cur non poſſit eſſe perpetua, veluti intenderet ipſa natura 148
vigilia, & motus corpus abſumunt 375
vigilia febricitantibus nocet 219
vigilia febricitantium quomodo tollatur 266
vincula corporis noſtri quomodo lædātur 450
vinum ſeruat coniuncta vulnera ac prohibet inflammationem 165
vinum quale concedatur in febribus 259
viperæ facultates 416
vires quid ſignificent 129
vires præ cæteris aliis rebus ſecundum naturam ſemper conſeruari debent 130
vires inter cæteros ſcopos digniſſimæ ſunt in curando 144
vitium eſſentia in quo conſiſtat 329
vires quibus rebus contineantur 256
vires quomodo conſeruentur 256
virtus, quæ in medio conſiſtit, vtrumq; extremum opponitur 322
virus a magnis ſerpentibus illiſit expreſſum ſolo contactu externarum partium pernicioſum 345
virus canis rabidi pernicioſum ibid.
vitiligo quid 392
vis naturæ a quibus ſumatur 328
viſus ſymptomata 38
vita calore potiſſimum continetur, quem conſeruat perſpiratus 94
vita in viribus conſiſtit quæ ſi pereāt hæc quoque vna ſimul peribit 130
vita hominis triplex 146
vitalis facultatis actio in quo conſiſtat 29
vitalis virtutis læſio quomodo cognoſcatur 320
vitiliginis & macularum cutis cauſa & ſpecies 445
vitiliginis præſagium & cura 446
vlcus quid ſit 464
vlceris curatio 468
vlcerum magnorum curatio 482
vlcera quæ ad cicatricem non perueniant 481
vlceris auxilia 504
vlceris praui curatio 406
vnitas qua ratione ad ſimplices ac multiformes partes pertineat 7
vnitas ſoluta, duplici ratione in vnum coniungitur 164
vnitatis ac coniunctionis vitium qua ratione deprehendatur 62
vnitatis præternaturam acquiſitæ ac ſolutæ vitium qua ratione curandum ſit 164
vnguenta ex argento viuo varia 367
vnitas eſt entis tanquam perfectio 464
vnitatis ſolutio & ad partes ſimplices, & ad cōpoſitas pertinet ibid.
vnitatis ſolutæ ſpecies ibid.
vnitatis ſolutæ differentiæ & præſagium 466
vnitatis ſolutæ curatio in partibus mollibus 466
in vnitate ſoluta caro quomodo reſtituatur 471
vnitatis ſolutæ curatio quomodo inſtituenda 468
vnum, & ens conuertuntur 464
vomitus quando ſymptoma dicendus ſit, & quando naturæ opus 38
vomitus ſymptomata ad ſubſtantiam atq; accidentia eorum quæ expelluntur pertinentia 39
vomitus citra externam cauſam quid ſignificet, & cur malus 109
vomitus ſuccorum pro eorum diuerſitate ac tempore diuerſa ſignificat 109
vomitus atræ bilis cur peſſimus 105
vomitus ſanguinis quando malus & quando non malus dicatur 109
vomitus quantitas quid ſignificet ibid.
vomitus accidentia qua ratione oſtendant robur aut imbecillitatem naturæ ibid.
vomitus qua ratione curatur vomitū 125
vomitum mouentia quæ 358
vomitus in febre putrida curatio 258
vomitu febrem ſolutam iri vnde cognoſcatur 253
vrina quarum partium affectus proprie ſignificat 106
vrina prauitatem præſeferens interdum naturæ opus dicitur ibid.
vrina nigra cur minus praua in puerperis & mulieribus quibus retenti ſunt menſes 107
vrina nigra ob admiſſionem atræ bilis ſemper praua ac pernicioſa ibid.
vrina oleaginea vnde oriatur & quid ſignificet 107
vrina dum euocatur, quæ animaduertēda ſint 185
vrinam euocantia quæ proprie dicantur 186
vrinam qua ratione medicamenta euocent 186
vrinæ ſymptomata ad ſeri ſubſtantiam pertinentia 36
vrinę ſymptomata ad colorē ſeri pertinentia 37
vrinæ ſymptomata ad odorem ac tactiles qualitates pertinentia 37
vrinæ ſymptomata ad locum per quem expellitus & tempus pertinentia ibid.
vrinæ ſubſtantia qua ratione demonſtret robur atque imbecillitatem naturæ 106
vrinæ multitudo & paucitas quid indicet ibid.
vrinæ colores varii quid indicent ibid.
vrinæ fetor quid ſignificet 109
vrinæ craſſities ob diuerſas cauſas proficiſcitur, & quid vnaquæque ſignificet 107
vrinæ ſubſidentia, qua ratione in vniuerſum oſtendant robur aut imbecillitatem naturæ 108
vrinæ retentio qua ratione indicet criſim futuram per deiectionem 118
vrinæ retentio ſudorem quando, & quādo deiectionem ſignificet 119
per vrinæ multitudinem qui potiſſimum morbi iudicentur 118
vrinæ euocatio quando conueniat 185
vrina in diaeta quid moneat 227
vrina in putridis febribus quid monſtret 249
vrinæ prouocatio in febribus putribus num conueniat, & quæ ſpectanda 264
vrinæ expulſio in criſi quando expectanda 253
vrticæ ſemen, & dracunculi epotum quæ accidentia cauſet, & cura 339
vſtionis cauſa, & curatio 480
vtero gerentes non abortiūt ſemper cum mittitur ſanguis 173
circa vulnera neruorum quæ cōſideranda 486
vulneris glutinatio quomodo fiat a natura 474
vulneris curatio 462
vulnera quæ nō dolent, non inflammantur 379

F I N I S.

A01 146 1120

101 14611 D

Digitized by Google

XXX
G
28

Digitized by Google